BELLARMIMI OPERA

VEN. CARDINALIS

ROBERTI BELLARMINI

POLITIANI S. J.

OPERA OMNIA

EX EDITIONE VENETA, PLURIBUS TUM ADDITIS TUM CORRECTIS,
ITERUM EDIDIT

JUSTINUS FÈVRE,

PROTONOTARIUS APOSTOLICUS

TOMUS SEPTIMUS

PARISIIS
APUD LUDOVICUM VIVÈS, EDITOREM
VIA DICTA DELAMBRE 13.

1873

APPENDIX AD TRACTATUM

DE

CULTU IMAGINUM

IN QUA CONTINETUR

Refutatio libelli, qui falso Synodus Parisiensis *inscribitur.*

Anno 1596. prodiit Francofurti novus libellus cum hoc titulo, *Synodus Parisiensis de imaginibus anno Christi* 824. *ex vetustissimo Codice descripta, et nunc primum in lucem edita.* Hoc autem præsenti anno cum mihi is libellus ab amico ostensus esset, animadverti continuo, nec vere Synodum esse, nec scriptum luce dignum.

Quare ne forte inscriptio fallat incautos, operæ pretium me facturum existimavi, si libellum brevissime confutarem.

APPENDIX AD TRACTATUM

DE CULTU IMAGINUM

CAPUT PRIMUM.

Principio igitur non esse synodum ullam Parisiensem, quæ hoc libello contineatur, argumento esse potest, quod nulla in eo conspiciantur decreta, nulli canones, nulla exstet Episcoporum subscriptio, nulla synodi mentio; sed et ipse libellus aperte redarguit sui tituli vanitatem. Sic enim legimus pag. 126 : Nos non synodum congregando, sed quemadmodum a vobis postulavimus, licentiamque agendi percepimus, una cum familiaribus nostris, filiis vestris, quantum pro multiplicibus regni diversis occupationibus impediti, per intervalla potuimus, considerare studuimus, quid Almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus.

Ac, ut verborum istorum sententia intelligatur, totius libelli argumentum exponemus. Scripsit Michael Balbus imperator Græcus ad Ludovicum Pium imperatorem Latinum epistolam bene longam, in qua, post alia multa, significavit, Ecclesiam propter imagines Christi et sanctorum in duas partes esse divisam, cum alii adorandas, alii non adorandas esse contenderent; et simul petiit, ut Ludovicus in Occidente operam daret, ut sublato superstitioso cultu imaginum Ecclesia pacem et unionem recuperaret.

Ludovicus his litteris acceptis a Summo Pontifice facultatem obtinuit convocandi viros aliquot doctos, qui veterum Patrum testimonia de cultu imaginum diligenter colligerent. Quo facto scribi jussit epistolam, quam nomine Summi Pontificis, ipso consentiente Pontifice, cui primum ostendenda erat, ad Michaelem imperatorem dirigere cogitabat. Denique tum epistolam prædictam, tum aliam a se ad ipsum Pontificem, qui Eugenius dicebatur, proprie scriptam per duos Episcopos misit.

Hæc igitur quinque in libello, nuper edito, continentur. Primum, epistola Michaelis Balbi ad Ludovicum Pium, Caroli Magni filium; secundo, collecta testimonia ex veteribus Patribus, quibus probatur, imagines, neque frangendas esse, ut volebant Iconomachi, neque colendas, ut synodus Nicæna secunda statuerat; tertio, epistola, summi Pontificis nomine scripta a Francis Doctoribus ad Michaelem imperatorem, qua docetur, imagines neque injuria afficiendas esse, neque etiam adorandas; quarto, epistola Ludovici imperatoris ad Eugenium Pontificem ejus nominis secundum, qua eum hortatur ad legationem in Græciam mittendam, et Ecclesiam pacificandam; quinto, epistola ejusdem Ludovici ad Hieremiam, et Jonam Episcopos, quos Romam ad Summum Pontificem mittit, eosque instruit, quemadmodum prudenter cum Pontifice se gerere debeant, ut eum ad suam sententiam pertrahant.

Ex his promptum erit intelligere, fucum facere voluisse eos, qui hunc libellum specioso nomine synodi Parisiensis ornare voluerunt; qui quidem causam Iconomachorum juvare, et Catholicæ fidei detrimentum aliquod adferre conati sunt; sed Deo juvante, mox efficiemus, ut oleum et operam se perdidisse doleant.

CAPUT II.

Nam ut ad epistolam Michaelis, quæ primam partem libelli occupat, veniamus : ea quidem plena videtur religiosi studii, ut si quis aliunde quis iste Michael fuerit, ignoret, arbitretur eum unum ex optimis, et Christianissimis principibus fuisse.

Sed exstant annales publici Joannis Zonaræ, Georgii Cedreni, et aliorum, qui res gestas Græcorum Principum litteris mandaverunt. Ex his cognoscere licet, Michaelem non solum cognomine, sed etiam re ipsa Balbum,

virum fuisse impium et scelestissimum, quippe, qui magis Hebraicæ superstitioni, quam Christianæ religioni addictus esset : qui resurrectionem carnis pernegaret, et ob id prophetas, et apostolos, qui eam prædicaverant, irrideret : qui fornicationem licitam esse diceret, et sacrum cœlibatum adeo contemneret, ut e monasterio sanctimonialem, jam Deo sacram, sibi conjugem deligeret : qui septimam synodum œcumenicam, atque ab Adriano Pontifice maximo approbatam, respueret : qui sacras imagines nullo honore dignas arbitraretur : qui Iconomachis impense faveret, et Constantinum Copronymum, Iconomachorum principem, sibi præter cæteros imitandum proponeret : qui S. Euthimium, sanctumque Methodium, aliosque pios veritatis defensores vel exilio, vel carcere, vel morte mulctaret.

Hic igitur est ille Michael, qui ovinam pellem indutus, cum esset re vera lupus rapax, quasi fidei zelo accensus, nihil aliud optare se fingit, nisi Ecclesiæ reformationem et pacem. Sed quemadmodum in illa ipsa epistola deplorat necem Leonis Imperatoris, cui proxime ipse successit, quem dicit ab improbis quibusdam conjuratione facta misere necatum, cum satis aperte constet ex auctoribus supra citatis, ipsum eumdem Michaelem conspirationis principem fuisse : sic etiam pie queri videtur, Ecclesiam ob dissensiones de cultu imaginum esse divisam, cum ipse potissimum dissensionis, et divisionis auctor esset, qui synodum generalem, quæ dissensiones sustulerat, rejecisset, et Iconomachiam propagare studeret : et non contentus dissensionibus Orientalibus, in Occidente quoque dissensiones serere, ac propagare satageret.

Quod vero in extrema epistola Catholicos reprehendit, quod vivificam crucem despiciant, quod imagines, ut Deos quosdam adorent, quod ei sacrificia offerant, quod ab eis nescio quo artificio de sacro fonte suscipi, et sacram communionem percipere velint, denique quod alias id genus superstitiones, vel ineptias in cultu sacrarum imaginum ostendant, meræ calumniæ, atque imposturæ sunt. Neque mirabitur ejusmodi mendacia Græcum imperatorem in sua epistola ad Latinos longe positos scribere potuisse, qui cogitare voluerit, quam crassa, et quam incredibilia mendacia nostri temporis hæretici de Catholicis in vicinis locis degentibus fingant.

Sed ex Concilio Nicæno II. vere legitimo, et œcumenico, velit nolit Michael Balbus, illis ipsis temporibus celebrato, luce solis clarius effici potest, illa esse commenta, fraudesque hæreticorum. Docuit enim Concilium illud, cui Catholici omnes assentiebantur, imaginibus sacris deberi quidem suam venerationem, sed non majorem quam vivificæ Cruci, neque illis ullo modo sacrificandum esse, neque eos cultu latriæ, qui Deo est proprius, adorandas. Legatur synodus, et imposturæ subito evanescent.

Quæ cum ita sint, vel Franci, qui Ludovico Imperatori a consiliis erant, fidem habuerunt litteris Michaelis, vel non habuerunt. Si fidem habuerunt, circumventi sunt, atque decepti. Si fidem non habuerunt, abusi sunt litteris illis ad permovendum Summum Pontificem, ut majorum suorum acta rescinderet, et synodum Nicænam, ab Adriano approbatam, improbaret ipse atque damnaret.

Sed sive decepti fuerint, sive decipere voluerint, nihil attinebat istum vel errorem, vel scelus ipsorum orbi terrarum prodere, præsertim, cum non sine causa majores nostri libellos ejusmodi, qui nihil utilitatis, detrimenti autem plurimum adferre poterant, libenter delitescere passi sint.

CAPUT III.

Venio nunc ad ea testimonia, quæ pauci illi viri a Ludovico imperatore vocati, ex veterum monumentis collegisse se dicunt. Multis enim nominibus viri illi peccasse videntur. Ac primum quidem ante collectionem satis audacter judicium sibi de scriptis Apostolicis desumpserunt. Nec solum de Summo Pontifice, sed etiam de Generali Synodo, a Pontifice approbata, temere judicarunt. In qua re longe superarunt peccatum auctoris illius, qui nomine Caroli Magni librum edidit adversus cultum sacrarum imaginum. Ille enim (quod etiam Patres concilii Francofordiensis fecerunt) Nicænam synodum secundam improbavit, quoniam celebratam fuisse existimavit sine consensu Apostolicæ Sedis. At consiliarii isti Ludovici imperatoris, quorum scripta discutimus, fatentur synodum pro cultu imaginum, id est, Nicænam secundam ab Adriano Summo Pontifice coactam, et probatam, et tamen tum ipsam Synodum, tum epistolam ejusdem Adriani ad Constantinum imperatorem pro cultu imaginum, et rursum defensionem e-

jusdem Synodi, ab Adriano ad Carolum missam, examinare, dijudicare, reprehendere non verentur.

Hæc enim sunt ipsorum verba pag. 19 : « Primum epistolam Domini Adriani Papæ, quam pridem pro imaginibus erigendis Constantino imperatori, et Irenæ matri ejus ad eorum depræcationem in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, et quantum nostræ parvitati res patuit, sicut juste reprehendit illos, qui imagines sanctorum temerario ausu in illis partibus confringere et penitus abolere præsumpserunt ; sic indiscrete noscitur fecisse, in eo quod superstiose eas adorari jussit, pro qua etiam causa synodum congregari præcepit ». Et infra pag. 21. de defensione Nicænæ Synodi ab Adriano edita sic loquuntur : « Per singula capita in illorum excusationem respondere, quæ voluit, non tamen quæ decuit, conatus est etc. ».

Ita nimirum judicem suum, et totius mundi judicare, pastoremo mnium Christi ovium pascere ; et doctorem universorum docere non erubuerunt, qua temeritate nulla major cogitari potest.

CAPUT IV.

Sed fortasse nova aliqua, atque recondita testimonia repererunt, quibus freti resistere in faciem Apostolico præsuli non reformidarunt. Imo verò notissima et vulgaria, et quæ nec nihil ad rem faciant sine ulla ratione, vel ordine collegerunt.

Ac, ut exempli gratia pauca discutiamus, primum testimonium sumunt ex libro S. Augustini de hæresibus, ubi legimus Simonem Magum jussisse imaginem suam, et Helenæ meretriculæ suæ a discipulis adorari. Atque hanc esse dicunt primam originem adorandarum imaginum. Quasi vero, si de falso cultu agatur, non ante Simonis tempora, vituli aurei ab Hebræis, et simulacra hominum mortuorum a Gentilibus adorata fuerint. Sed Ecclesia Catholica non discit cultum rerum sacrarum ab hostibus suis, et si ex eo testimonio liceret colligere non esse Christi, et Sanctorum imagines venerandas, licebit eadem ratione colligere, ne ipsum quidem Christum ullo honore dignum esse ; propterea siquidem impium erat, Simonis, et Helenæ imagines colere, quod Simon, et Helena indignissimi essent qui colerentur.

Sed ridicula plane sunt, quæ ex epist. 56. ejusdem Augustini ad Dioscorum testimonia desumpserunt : ridicula, inquam, si ad id, de quo agimus, referantur. Quæ namque S. Augustinus disputat, de imaginibus, quæ a corporibus defluentes in animum penetrant, ut per eas aliquid cernamus, vel cogitemus, ea proferunt isti ad probandum non esse Christi et sanctorum imagines depictas, vel sculptas ullo modo colendas. Quæ quam bene cohæreant cum præsenti disputatione, lectoris esto judicium.

Quid ? quod plurima testimonia, quæ Summus Pontifex Adrianus in epistola illa sua doctissima pro imaginibus posuit, isti rursum allegant, qui contra imagines pugnant.

Quod vero dicunt, et nonnullis etiam testimoniis probare nituntur, non esse consuetudinem, vel annorum numerum, aut quamlibet vetustatis auctoritatem præferendam veritati : tunc recte diceretur, si probari posset, cultum, quem Ecclesia Catholica imaginibus exhibet, ex manifesto errore, non ex certa veritate descendere. Sed cum de re aliqua litigatur, multum valere consuetudinem, et venerandam esse antiquitatem, ne ipsi quidem negare possunt. Quorsum enim tantopere laborarunt in evolvendis antiquitatis monumentis, si nullum probabile argumentum ex antiquitate peti potest ? Nonne vident, se hoc suo facto contra sua verba pugnare ? et re ipsa destruere, quod verbis astruere nitebantur ? Certe si liceret testimonia S. Augustini, S. Basilii, aliorumque veterum Patrum in medium afferre, quibus ipsi ex antiquitate, vel Ecclesiæ consuetudine probant Ecclesiastica dogmata, nullus finis esset.

Sed quod superat omnem admirationem, illud est, quod multa testimonia proferunt pro adoratione Crucis, et cum rationem reddere volunt, cur signum, vel lignum Crucis adorandum sit, et imagines Christi non sint adorandæ, dicunt eam esse causam, quia Christus in Cruce suspensus fuit, non in imagine : et quia per Crucem nos redemit, non per imaginem. Quod si refellere voluero, timeo ne nimiæ tarditatis lectores existimare videar. Certe enim Christus non in signo Crucis, quod in pariete, vel in tabella, vel in fronte, vel in aere pingimus, suspensus fuit, neque etiam in ligneis illis crucibus, quæ passim cernuntur, et adorantur in Ecclesiis ; sed in illa una Cruce, cujus ista nostra signa, quæ pingimus, vel erigimus, ima-

gines sunt. Cum ergo liceat per adversarios Crucis imaginem colere, cur imaginem Crucifixi colere non licebit? et si jure Crucis adoramus imaginem, quia per Crucem redempti sumus a Christo, qua causa fingi potest, cur non jure coli possit imago Christi, qui proprie nos redemit?

At, inquiunt, nihil manu factum colere fas est; quid igitur? Lignum vel signum Crucis non est manufactum? Codex Evangeliorum, et sacra vasa, quæ horum opinione veneranda sunt, quid sunt aliud, nisi opera manuum humanarum? Et tamen verum est, nihil manufactum esse colendum eo genere cultus, quo Deus ipse qui omnino non est factus, sed omnium rerum factor colendus est.

Quare poterant collectores isti maximam partem testimoniorum, quæ attulerunt, omittere, quoniam iis nihil probatur aliud, nisi solum Deum esse colendum cultu latriæ sibi uni proprio, et non esse imagines ita adorandas, ut etiam sacrificia illis offerantur, quæ neque nos negamus, neque sancta Nicæna synodus negavit.

Ac, ut videas, lector, quantas vires veritas habeat, ipsi quoque qui eam oppugnant, non raro vel inviti vel imprudentes eam tuentur. Id accidit collectoribus nostris. Nam inter alia testimonia colligunt etiam nonulla, ut probent imagines non esse frangendas, vel injuria afficiendas. Sed in iisdem testimoniis non habetur solum quod ipsi volunt, imagines videlicet non esse afficiendas injuria, sed habetur etiam, quod nolunt, afficiendas honore. Quod quidem isti collectores aliquando viderunt, et textum audacter corruperunt, aliquando non viderunt, et testimonium contra se in ipso suo libello imprudentes reliquerunt.

Prioris rei exemplum habes pag. 87. ubi allegatur S. Gregorius, qui in epistola quinta libri septimi ad Januarium reprehendit acriter nonnullos, qui B. Virginis imaginem, et Crucem dominicam contumeliæ causa ad Judæorum Synagogam detulerunt: et mandat Januario Episcopo, ut sublatam ex eo loco cum ea, qua dignum est veneratione, imaginem, atque Crucem, in ecclesiam referat. Hic boni collectores nomen imaginis simpliciter deleverunt, vel omiserunt, ne videretur contra eorum dogma non solum Crux, sed etiam imago beatæ Virginis veneranda, nisi forte librariorum errore nomen imaginis sit omissum.

Jam vero pag. 91. adscribunt hæc verba ex epistola synodica Gregorii Papæ: « Nos non ob aliud nomen imagines facimus, et adoramus, sed pro nobis incarnato Verbo Dei etc. » Audis ne collector, vocabulum, (adoramus?) et tamen a se hoc testimonium prolatum est. Sed habemus clariora.

Paulo infra ponuntur hæc verba ex libro S. Basilii ad Amphilochium de Spiritu sancto cap. 17: « Imaginis honor ad primam formam transit, etc. ». Ecce tibi rursus honorem imaginis. Sed ad clarissima veniamus.

Paulo post adferuntur hæc alia verba ex epistola ejusdem Magni Basilii ad imperatorem Julianum. « Credo in unum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, unum Deum, hæc tria adoro et glorifico. Confiteor autem et filii Incarnati dispensationem, et Dei genitricem, quæ secundum carnem eum genuit, sanctam Mariam. Suscipio vero et sanctos Apostolos, Prophetas, et Martyres, et ad Deum deprecationem, quæ per eos propitium mihi efficit misericordissimum Deum, pro quo et figuras imaginum eorum honoro et adoro, specialiter hoc traditum est a sanctis Apostolis, et non prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum designari vel historias etc. ». Quid audivimus? S. Basilius Magnus ab adversario advocatur testis, et vere testis est omni exceptione major. Is vero palam affirmat, se honorare, et adorare Apostolorum, Prophetarum, et Martyrum imagines. Idque affirmat, dum fidei suæ confessionem edit, ac de rebus, non dubiis aut verisimilibus, sed certissimis, et exploratis loquitur. Addit vero id ab Apostolis traditum, et ab omni Ecclesia susceptum, et observatum. Quid, quæso, responderi potest? Auctor gravissimus, aperte loquitur, et ejus testimonium ab adversariis profertur. Neque desunt alia testimonia similia in eodem libello, Athanasii, Germani, Leontii, et aliorum, quæ imprudenter ab adversariis contra se, et pro nobis, hoc est, pro cultu sacrarum imaginum proferuntur. Sed ego brevitati studeo, neque libenter in his refellendis ineptiis tempus tero.

CAPUT V.

Sequitur pars tertia, id est, Epistola Eugenii Papæ ad Michaelem, et Theophilum ejus filium imperatores, quam epistolam

iidem collectores scripsisse videntur. Neque enim Eugenius ullam talem epistolam scripsit; sed (ut supra diximus) scripta fuit, ut nomine Pontificis mitteretur, si ipse probaret. In qua re cogimur desiderare prudentiam Collectorum. Qua enim fronte Romano Pontifici præscribere ausi sunt, quod ipsum scribere oporteret? Qua vero fiducia sperare potuerunt, Romanum Pontificem scripturum ad Græcum imperatorem contraria iis, quæ prædecessores ejus non semel scripserant?

Sed videamus, si placet, paulo diligentius, an epistola illa summum Pontificem deceat. Omitto autem, quod in hoc libello epistola illa caret principio, quod peccatum non primo auctori, sed ei, qui nunc demum post tot sæcula libellum hunc in lucem edidit, tribuendum videtur. Nihil etiam dico quod epistola verbosa est admodum, obscura, barbara, imperita; detur enim hoc tempori. Taceo denique, quod dum conatur tollere repugnantiam, quæ in verbis S. Gregorii esse videbatur, tanto se magis involvit, quanto magis conatur evolvere. Sed tria quædam tacitus præterire non possum. Primum enim facit hæc epistola Pontificem summum, adulatorem imperatoris impudentissimum, dum ita loquitur: « O venerandi Mundi Principes, cum universa Sancta Dei, quam Domino disponente, et committente gubernatis, Ecclesia ». Et infra: « propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis, Ecclesiam ». Quæ fœdior adulatio? Michael Balbus interfecto legitimo imperatore, cum esset ipse pro sceleribus suis jam morti adjudicatus, tyrannice invasit imperium, et Pontifex Maximus affirmabit, Deo disponente, committente, et ordinante hunc ipsum Balbum gubernacula suscepisse non solum imperii, sed etiam Ecclesiæ, et si Ecclesia Dei ab ipso Deo gubernanda Imperatori tradita est, quid faciunt in Ecclesia Episcopi? quid ipse summus Pontifex? « Imperator (inquit S. Ambrosius) in Ecclesia est, non supra Ecclesiam, filius Ecclesiæ, non rector; ovis, non pastor. » Et S. Joan. Chrysostomus Diacono suo dixit: « Si is, qui diademate coronatur indigne adeat ad sacra mysteria percipienda, cohibe et coerce, majorem tu illo habes potestatem ».

Deinde, in eadem epistola non semel repetitur hoc argumentum: « Si nulla unquam picta, vel ficta fuisset imago, nihil periret de fide, spe, et charitate, quibus ad regnum pervenitur æternum »: et tamen propter imagines orta est dissensio, et divisio in Ecclesia, turbata pax, charitas violata. Et non animadvertunt, qui eam epistolam nomine Summi Pontificis scribunt, eo argumento non solum effici quod ipsi volunt, imagines non esse adorandas, sed etiam effici (si quid tamen efficitur, quod mox videbimus) imagines omnino de medio esse tollendas, quod ipsi nolunt. Nec tamen argumentum illud aliquid valet.

Quamvis enim nihil periret de fide, spe, et charitate, si nulla picta, vel ficta esset imago tamen quando picta, vel ficta est, peccat in fidem, qui eam negat esse venerandam, quoniam honor imaginis ad prototypum refertur, quod venerandum esse fides docet, et adversarius non negat. Et potest hoc ipsum similitudine illustrari, si libellus aliquis divinæ Scripturæ, ut epistola ad Philemonem, non exstaret, nihil deperiret de fide, spe et charitate: et tamen quia nunc exstat, qui eam negaret esse cum veneratione suscipiendam, peccaret in fidem; et si propterea dissentiones orirentur, non esset epistola abjicienda, sed imperitia dissidentium coarguenda, et instruenda.

Postremo in eadem illa epistola reprehenditur Constantinus et mater ejus Irene, quod edicto suo jusserit sacras imagines juxta Concilii generalis decretum, cum veneratione esse habendas. Quæ sane reprehensio a Summo Pontifice, nisi plane amente, scribi non potuit. Quid enim? Adrianus Papa Constantinum, et Irenem summis laudibus effert, quod sacrarum imaginum religioso cultui faveant: et Adriani successor Eugenius eosdem imperatores ob causam eamdem reprehendet? et quæ major stultitia fingi potest, quam ut Summus Pontifex moleste ferre se dicat, quod ab imperatore decreta Conciliorum generalium, a sede Apostolica approbata, serventur, ac defendantur?

Sed si parum prudentes collectores fuerunt non fuit inconstans Apostolicæ sedis Antistes; permansit enim in iis, quæ prædecessores non sine magna deliberationis maturitate statuerant. Nam neque Eugenius eam epistolam misit: et paulo post Adrianus II. synodum œcumenicam octavam Constantinopoli celebrandam curavit, in qua synodus septima de cultu imaginum iterum approbata est. Denique Anastasius Bibliothecarius Romanus in præfatione septimæ synodi ad Joannem VIII. Pontificem, qui Adriano II. proxime successerat, scribit, in eadem sententia fuisse omnes Romanos Pontifices. « Quæ »,

inquit, « super venerabilium imaginum adoratione præsens synodus docet, hæc et Apostolica vestra Sedes, sicut nonnulla scripta innuunt, antiquitus tenuit, et universalis Ecclesia semper venerata est, et hactenus veneratur, quibusdam dumtaxat Gallorum exceptis, quibus utique nondum est horum veritas revelata ».

CAPUT VI.

Restat pars ultima, hoc est, epistola Ludovici imperatoris ad Eugenium Pontificem, et altera ejusdem Ludovici ad Hieremiam, et Jonam Episcopos. In quibus nihil observandum occurrit, nisi quod in eis quædam dicuntur, quæ redolere videntur fraudes recentium hæreticorum. Unde venit in mentem suspicari, ne forte vel totus hic libellus sit confictus, vel, quod est credibilius, depravatus, et auctus ad invidiam Romanæ Ecclesiæ conciliandam.

Sed sive sit verus liber, sive confictus, sive partim sincerus, partim adulterinus, illud unum constat, non esse librum dignum, in quo legendo tempus conteratur. Titulus falsus, dictio barbara, sententiæ insulsæ, ordo perversus, eorumdem testimoniorum crebra repetitio, facile potuissent persuadere typographo, si is commune commodum, et non proprium lucrum spectasset, ut sibi ab edendo ejusmodi opere temperaret.

TRACTATUS

DE

INDULGENTIIS

PRÆFATIO

Quæ prima controversiarum hoc nostro sæculo fuit, ea non electione, sed casu postremo loco a nobis tractanda suscipitur. Nam cum locum huic controversiæ post libros de pœnitentia designavissem, et casu factum esset, ut libri illi prope ferias autumnales absolverentur, et typographus illo ipso tempore extremam manum secundo tomo imponere vellet, implere non potui quod maxime cupiebam. Deinde supervenerunt aliæ, atque aliæ occupationes, tum publicæ, tum privatæ, quibus impeditus, vix otium paucorum mensium pro tertio tomo (quod opus majoris momenti esse videbatur) perficiendo invenire potui. Sed cum præter spem hoc anno aliquid vacui temporis nactus fuissem, et simul anni sexcentesimi supra millesimum jam imminentis expectatio nos admoneret celeberrimi Jubilæi, solemniumque Indulgentiarum, quibus is annus vetere instituto consecratus est, non potui diutius hujus debiti solutionem differre, quam multi a me jure, ac merito expetebant. Quamvis autem eas potissimum controversias explicandas susceperim, quæ de indulgentiis inter Catholicos, hæreticosque versantur, tamen attingam etiam illas, quæ inter Catholicos salva fide, veritatis indagandæ, vel illustrandæ gratia disputantur. Igitur universæ disputationis hic erit ordo. Primum de nomine indulgentiæ, et jubilæi breviter disseremus, et simul qui pro defensione indulgentiarum, qui contra easdem scripserint, indicabimus. Deinde an indulgentiæ sint, prosequemur; ubi duo tractanda erunt, alterum de thesauro quodam spirituali Ecclesiæ, alterum de potestate eum thesaurum distribuendi. Tertio quid proprie sit indulgentia, id est, in quo præcipue natura ejus posita sit, investigabimus; ubi alia duo explicanda erunt; unum, sitne indulgentia solutio, vel absolutio; alterum, a quo vinculo solvat, vel absolvat. Quarto,

qualis indulgentia sit, id est, de multiplici forma, et varietate ejus disseremus. Quinto, propter quid, sive cujus rei gratia sit, hoc est, de fructu, et utilitate indulgentiæ disputabimus. Sexto, quis possit indulgentias concedere, et quam ob causam, inquiremus. Septimo, quis eas suscipere possit, et quæ dispositio ad eas suscipiendas requiratur, videbimus. Octavo, an, et quomodo defunctis indulgentiæ prosint, aperiemus. Atque hæc omnia in priore libro breviter, et perspicue explicare conabor. In posteriore vero libro mendacia, fraudes, et imposturas, argumenta quoque sive a testimoniis Scripturæ, et Patrum, sive ab ipsa ratione petita, Lutheri, Calvini, Heshusii et Kemnitii, qui præter cæteros in hoc argumento laborasse videntur, aperiam, discutiam, et refellam.

TRACTATUS

DE INDULGENTIIS

LIBER PRIMUS

CAPUT PRIMUM.

De nomine indulgentiæ et jubilæi.

Ac ut a nomine exordiamur, indulgentia remissionem, et facilitatem, sive (ut sic loquamur) condescensionem in Scripturis sanctis, aliisque auctoribus, præsertim ecclesiasticis, significare solet. Et quidem priore notione usurpatur hoc nomen apud Isaiam cap. LXI. sancto Luca interprete cap. IV. Evangelii. Nam quod legimus in Isaia : *Prædicare captivis indulgentiam*, in Evangelio Lucæ redditum videmus, *Prædicare captivis remissionem* (1). Eadem notione passim veteres Patres usi sunt, Cyprianus in serm. de lapsis, et in epist. ad Jubajanum, Hieronymus in comment. ad. cap. IV. Danielis, et Augustinus in Psalm. CI. explicans illa verba, cinerem tamquam panem manducabam, posteriore significatione, qua nomen indulgentiæ pro lenitate, et ut diximus, condescensione accipitur, usus est Apostolus in priore ad Corinth. cap. VII, in illis verbis; *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium* (2). Eadem significatio apud alios scriptores tum sacros, tum profanos frequentissima est.

Ecclesia igitur, et Scholæ Theologorum utramque significationem conjungentes, indulgentias vocant remissiones pœnarum, quæ sæpe remanent luendæ post remissionem culparum, et reconciliationem in sacramento Pœnitentiæ adeptam, quas remissiones Summi Pontifices ex paterna lenitate, et condescensione in filios suos, compatientes eorum infirmitati, certis temporibus, et non sine justa aliqua, et rationabili causa concedere solent. Videtur autem Ecclesia ad hanc rem significandam nomen hoc derivasse ab usu veterum imperatorum, et jureconsultorum. Siquidem illi indulgentiam solemni, proprioque vocabulo appellant remissionem generalem criminum, quam aliquando principes sæculi publicæ lætitia causa faciebant, vide Codicem Theodosianum lib. IV. tit. 38. qui est de Indulgentiis criminum, et nominatim invenies lege 3. indulgentiam fuisse remissionem criminum, quoad solam pœnam legibus debitam, et lege 4. invenies indulgentiam nunc remissionem, nunc absolutionem appellari. Vide etiam I. Lucius ff. ad Senatusconsultum Turpill. et l. Indulgentia, C. de generali abolitione, et Ammianum Marcellinum lib. XVI. ubi etiam indicat, nomen indulgentia esse antiquum, et solemne cum ait, « ne per indulgentias, quos appellant, etc. », Atque hæc de nomine indulgentiæ hic sufficiant, nam defitionem accuratam indulgentiæ postea suo loco trademus.

Porro jubilæus dicitur a voce Hebræa יובל Jobel, et quamvis aliqui malint jobelæum, vel jobilæum, quam jubilæum dicere, nos tamen S. Hieronymum sequimur, qui vocem Jobel, perpetuo jubilæum reddidit. Non enim in convertendis vocibus tam su-

(1) Isai., LVI, 1; Luc., IV, 19. — (2) I Corinth., VII, 6.

perstitiosi esse debemus, ut propterea S. Hieronymum, virum doctissimum, et prudentissimum et ab ipsa Ecclesia approbatum deserere debeamus. Significat autem jubilæus annum remissionis, qui apud Hebræos erat quinquagesimus, ut perspicuum est ex cap. XXV. et XXVII. Levitici, et cap. postremo Numerorum, siquidem eo anno remittebantur labores omnes agriculturæ, non enim arabatur, nec serebatur, nec metebatur, sed ex frugibus anni superioris, quas Dominus triplo plures suppeditabat, omnes commode sustentari poterant; restituebantur etiam agri, ac domus venditæ prioribus dominis, et qui servituti addicti fuerant, libertati pristinæ reddebantur. De etimologia vero jubilæi, grammatici certant, et adhuc sub judice lis est. Ego tamen non assentior Rabbinis, qui docent jubilæum a sonitu cornu arietini sic nominari, quod ejusmodi sonitu indiceretur annus remissionis. Nam tametsi uno in loco, videlicet Exod. XIX. videatur Jobel sonum buccinæ, vel ipsam buccinam significare : tamen ubi agitur proprie de jubilæo, nimirum Levit. XXV. sonitus buccinæ, quo indicebatur jubilæus, non vocatur Jobel, sed תרועה theruha, qua etiam voce utitur David in Psalmis ubicumque jubilum vel jubilationem nominat. Et certe si jubilæus hebraice diceretur a sonitu buccinæ, debuisset omnino Moses Levit. XXV. ubi ait : *Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra, sanctificabisque annum quinquagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ. Ipse est enim Jubilæus* (1). Debuisset, inquam, uti voce Jobelin designando sonitum buccinæ. Quod tamen non fecit, sed usus est voce theruha, ut diximus. Itaque non dicitur hebraice jubilæus a jubilatione, cum ille Jobel, ista theruha dicatur : sed dicitur, ut existimo, a יבל Jabal, quod significat germinare, et producere, unde est nomen יבול Jebul, quo fruges et fructus omnes significari solent. Dicitur igitur jubilæus, quasi annus germinans, utilis, et fructuosus, quia sine labore adducit fructus terræ, et sine sumptibus restituit agros et domos antiquis dominis, et sine ulla vi reddit servis pristinam libertatem. Fuit autem sine ullo dubio jubilæus Hebræorum typus et figura Evangelii, per quod homines remissionem peccatorum, liberationem a servitute diaboli, possessionem paradisi, et domum cœlestem, ac denique fructus bonorum operum, et alia innumerabilia beneficia per Christum acquirunt. Ad quod alludens Isaias cap. LXI. in persona Christi, sic ait : *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem, ut prædicarem annum placabilem Domino* (2).

Hinc Pontifex Maximus, Clemens ejus nominis sextus, annum illum celebrem, in quo indulgentiæ maximæ adeuntibus Apostolorum basilicas more veteri conceduntur, jubilæi nomine appellandum censuit, præsertim cum ad similitudinem veteris jubilæi annum quinquagesimum pro centesimo, qui antea fuerat in usu, ipse designasset. Denique idem jubilæi nomen derivatum est ad omnes indulgentias, quæ in amplissima forma subinde concedi solent, etiam extra annum illum, qui proprie jubilæi nomen invenit. Quamvis autem indulgentia pontificia, ut postea suo loco probabimus, solam pœnam temporalem peccatis debitam remittat, atque ob id solum ex parte nonnullam habeat cum veteri jubilæo similitudinem, tanti tamen fructus pœnitentiæ, tot conversiones hominum sceleratorum, tam multa, et tam præclara pietatis opera, indulgentiam illam vel præcedunt, vel comitantur, ut merito annus ille, sanctus, placabilis Domino, germinans et fructuosus, quod nomine jubilæi significari diximus, appellari possit. Exstat libellus, in quo recensentur ordine opera pietatis egregia, ac pene innumerabilia, quæ in proximo jubilæo sub Gregorio XIII Pontifice Maximo edita sunt. Nec minora speramus visuros non esse in eo, qui nunc imminet anno millesimo sexcentissimo sub Clemente VIII Pontifice Optimo, atque sanctissimo.

Ac ut possint qui volunt auctores consulere, qui de indulgentiis præclare scripserunt, adscribam eorum nomina, quorum libri ad manus meas venerunt. Primi igitur sunt Gulielmus Altisiodorensis in Summa Theologica lib. IV. tract. 6. cap. 9. et Alexander Alensis in Summa item Theologica part. 4. q. 23. Hos sequuti sunt Albertus Magnus, S. Thomas, S. Bonaventura, et cæteri scholastici Theologi in Comment. ad lib. IV.

(1) Lev., XXV, 9; — Isai., LVI, 1.

Sentent. dist. 19. aut 20. aut 45. quibus addi possunt interpretes Juris canonici, Panormitanus, et alii, in varia capita tituli de pœnitentiis, et remissionibus : tum in epist. Decretalibus, tum in Sexto, et Extravagantibus : necnon Joannes de Turrecremata, in Commentario ad Gratiani Decretum, de pœnit. dist. 1. can. Quis vidit aliquando, §. Item in Levit. Felinus in serm. sive tract. de Indulgentiis, et S. Antoninus in summ. part. 1. tit. 10. cap. 3. His postremo adjungendi sunt, qui post natam Lutheranam hæresim scripserunt, Sylvester Prieras, tum in libello adversus Lutherum, tum in Summa, verbo, Indulgentia. Joannes Eckius in Enchir. cap. 24. Adrianus Papa VI, in commentar. ad IV. lib. Sentent in tract. de Indulgentiis. Thomas Cajetanus Cardinalis in I. tom. opuscul. Tract. 8. 9. 10. 15. et 16. Joannes Episcopus Roffensis in refutatione assertionis articulorum Lutheri art. 17. 18. 19. 20. 21. et 22. Dominicus a Soto in 4. Sentent. dist. 21. Petrus Soto in Institutione Sacerdotum lect. 1. 2. et 3. de Indulgentiis. Jacobus Latomus in defensione septimi articuli Lovaniensium. Martinus Ledesmius in 2. part. 4. sent. qu. 27. 28. et 29. Michael Medina in disputat. de Indulgentiis. Antoninus Cordubensis in quæstionibus de Indulgentiis. Joannes Baptista Paulianus in libris de Jobilæo, et Indulgentiis. Martinus Navarrus in Commentario de Jubilæo et Indulgentiis, Franciscus Turrianus lib. IV. de dogmaticis characteribus Verbi Dei. Gregorius de Valentia in lib. de Indulgentiis, Jacobus Nachantus tract. 10.

Porro ex Ecclesiæ hostibus primi, qui indulgentias contempserunt, et oppugnarunt, fuerunt Valdenses, qui Pauperes de Lugduno appellati sunt. Horum errores referuntur a S. Antonino in 4. part. Summ. tit. 11. cap. 7. §. 2. et a Joanne de Turrecremata lib. IV. Summ. part. 2. cap. 35. Octavus eorum error fuit, indulgentias, quæ a Summo Pontifice conceduntur, nihil prorsus valere.

Secutus est Valdenses Joan. Wicleffus, cujus errores recensentur, et damnantur in Synodo Constantiensi sess. 8. Eorum errorum quadragesimus secundus est, fatuum esse credere Indulgentiis Papæ, et Episcoporum.

Wicleffum secuti sunt Hussitæ, ut intelligi potest ex I. lib. Joannis Cochlæi de Historia Hussitarum. Hos majores, et parentes habuit Martinus Lutherus, qui nostro sæculo ab Indulgentiarum reprehensione principium fecit sectæ suæ propagandæ, ut perspicuum est ex Resolutionibus de indulgentiis, ex Assertionibus articulorum a Leone X damnatorum, ex initio libri *de captivitate Babylonica*, et ex aliis ejus libellis.

Lutherum secutus est ipsius Achates Philippus Melanchthon, in Apologia Confessionis Augustanæ, articul. 12. Matthias Illyricus in Centuriis, centur. 4. cap. 15, col. 1529. Tilmannus Heshusius in lib. de erroribus Pontificiorum tit. 32. Sic copiosius indulgentias oppugnavit Joan. Calvinus in institutione Christiana lib. III. cap. 5. et in alia editione lib. unic. cap. 9. n. 38. et sequentibus; copiosissime vero Martinus Kemnitius in 4. part. examinis Tridentini Concilii.

CAPUT II.

Exstare thesaurum aliquem in Ecclesia, qui sit indulgentiarum fundamentum.

Ut investigemus an indulgentiæ sint, quod erat secundo loco propositum, duo quærenda sunt. Unum, an exstet in Ecclesia thesaurus aliquis satisfactionum Christi et sanctorum, qui applicari possit iis, qui rei sunt pœnæ luendæ post culpam in sacramento Pœnitentiæ remissam. Alterum, an sit in Pontifice Maximo, aliisque Episcopis potestas applicandi hunc thesaurum, et eo modo absolvendi homines a reatu pœnæ temporalis. Nam hæc duo necessaria esse ad indulgentias constituendas, quales a Catholicis auctoribus defenduntur, nemo negare potest.

Quod igitur ad primum attinet, non defuerunt ex antiquis Theologis scholasticis, qui tametsi indulgentias admitterent, tamen de thesauro dubitarent. Nam Franciscus Maironis in 4. sent. dist. 19. quæst. 2. thesaurum satisfactionum Christi supereffluentium, et apud Ecclesiam reconditarum, in dubium revocavit. Durandus vero in 4. dist. 20. quæst. 3. in quæstionem vertit, an ad hunc thesaurum pertinerent satisfactiones sanctorum. Uterque autem paratus erat judicio Ecclesiæ acquiescere, si forte aliter saperet. Hæc enim sunt verba Durandi in præfatione Commentariorum suorum in Magistrum : « Et quoniam interpretatio dubiorum sacræ Scripturæ ad sanctam Ecclesiam

Romanam, et Catholicam pertinet, omnia opera ejus correctioni totaliter suppono ». Cæterum communis aliorum Theologorum, tum antiquiorum, ut sancti Thomæ, et S. Bonaventuræ, tum recentiorum omnium sententia, thesaurum satisfactionum tum Christi, tum sanctorum semper agnovit, et secundum eam sententiam Clemens VI Pontifex Maximus paulo post obitum Maironis, et Durandi, de ea re decretum edidit, in Constitutione, quæ incipit, Unigenitus.

Cæterum Martinus Lutherus, Joannes Calvinus, et alii supra citati hujus temporis sectarii, ut in aliis rebus multis, sic etiam in articulo de thesauro satisfactionum ab Ecclesiæ Catholicæ sententia, ut Pontificis Maximi judicio recesserunt. Nos igitur ut rem totam facilius explicemus et probemus, aliquot propositiones in medium adferemus.

Prima propositio. « In bonis actionibus hominum justorum duplex valor, sive pretium assignari potest, meriti videlicet, et satisfactionis ». Hanc distinctionem Lutherus in assertione art. 17. figmentum esse dixit, sed nullo argumento eam refutare tentavit. Non esse autem figmentum, sed rem verissimam, parvo negotio demonstrari potest. Dicimus igitur, in uno, atque eodem opere bono, ut eleemosyna, vel jejunio, et meritum, et satisfactionem reperiri, et unum horum ab altero sejungi posse, neque unum ab altero impediri. Probatur primum ex Scripturis. Eleemosyna delet peccatum, quod est satisfactorium esse. Job. IV. *Eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat.* Ecclesiastici. III. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum* (1). Sanctus Joannes Chrysostomus homil. 25. in Acta Apostolorum : « Non est, inquit, peccatum, quod non possit purgare eleemosyna ». Sanctus Cyprianus in serm. de eleemosyna : « Eleemosynis, inquit, atque operibus justis, delictorum flamma sopitur ». Et tamen eadem eleemosyna, quia est opus bonum, et Deo gratum, meritoria est vitæ æternæ, ut perspicuum est ex c. XXV. Matth. *Percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc.* (2). Neque responderi potest, non convenire eidem eleemosynæ, ut sit satisfactoria, et meritoria, sed aliam esse satisfactoriam, et aliam meritoriam. Nam esse satisfactoriam convenit eleemosynæ, quia est opus laboriosum, et pœnale; esse meritorium convenit eidem, quia est opus bonum ex charitate factum; non est autem eleemosyna minus bona et ex charitate facta, quia laboriosa et pœnalis, neque contra. Igitur una et eadem utrumque fructum parit. Idem dici potest de jejunio, est enim vere satisfactorium, quia pœnale, ut perspicuum est ex facto Ninivitarum, Jonæ ultimo, et tamen est meritorium, si fiat ex charitate, cum Dominus dicat Matth. VI. *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi* (3). Quid autem reddet, nisi mercedem ? Sic enim paulo ante de hypocritis dicitur, *qui cupiunt videri ab hominibus jejunantes, omen dico vobis receperunt mercedem suam.* Idem de oratione dici potest. Nam in oratione Dominica petimus ut dimittantur nobis debita nostra, atque hac petitione satisfacimus pro peccatis venialibus, ut sanctus Augustinus affirmat in Enchiridio cap. 71 : « De quotidianis, inquit, brevibus, levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit ». Et tamen de eadem oratione Dominus dicit in Evangelio cap. VI. *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi* (4). Denique de operibus pœnitentiæ generatim quod simul satisfactoria et meritoria esse possint, exstat memorabilis sententia sancti Cypriani in serm. de Lapsis extremo. « Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus et virtutis et fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus, et adjutus a Domino, quam contristaverat nuper, lætam faciet Ecclesiam, nec jam solam Dei veniam merebitur, sed coronam ». Addamus hic testimoniis rationes ex Theologia petitas. Principio, opus bonum ex charitate factum meritorium est vitæ æternæ, ut copiose demonstravimus lib. V. de justificatione. At nihil detrahitur de bonitate, et dignitate ejus operis, si acceptetur a Deo ad satisfactionem pro pœna : igitur idem opus meritorium et satisfactorium erit. Ad hæc, qui orat pro aliis, eisque impetrat remissionem peccati, vel quodvis aliud beneficium Dei, certe non

(1) Job. IV, 11 ; Eccl. III, 33. — (2) Matth. XXV, 34. — (3) Matth. VI, 16. — (4) Matth. VI, 6.

minus bene operatur, et Deo placet ita orando, quam si pro se tantum oraret, immo melius facit, ac magis Deo placet, quia simul exercet charitatem in Deum et in proximum, igitur non perdit mercedem suam apud Deum, quamvis etiam proximo beneficium aliquod illo ipso opere impetraverit. Quare poterit eadem oratio simul esse impetratoria, et meritoria. Quod si ita est, quid impedit quo minus possit esse simul satisfactoria et meritoria? Quemadmodum enim ille meretur apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando impetrat aliquid proximo : sic etiam merebitur apud Deum dignam operis sui mercedem, qui ex charitate orando, vel jejunando, vel eleemosynas tribuendo, pro aliorum peccatis nititur satisfacere. Præterea, si duo pii viri cum æquali charitate et pietate erga Deum orent, aut eleemosynas tribuant, et uni remittatur pœna aliqua temporalis, cui erat obnoxius, alter non egeat ulla remissione, quæro, an par præmium in vita æterna sibi acquirant, an diversum? Si par, igitur opus bonum meritorium, et satisfactorium simul esse potest, neque aliquid amittit de ratione meriti, propterea quod ratio satisfactionis accedat : si diversum, igitur opus bonum, aut meritorum non integram a Deo mercedem accipit. Nam non potest tam parum detrahi de præmio vitæ æternæ, et augmenti gratiæ, quin sit illud multo pretiosius, et majus quam remissio cujuscumque pœnæ temporalis. Est autem absurdum, opus bonum, et meritorium, non accipere a Deo integram mercedem. Igitur par præmium duo illi viri obtinebunt, etiamsi alteri tantum pœna temporalis remittatur; nam alteri non remittitur, non quia non possit, sed quia non est necesse.

Postremo, potest uni atque eidem operi duplex merces deberi, altera ex justitia commutativa, altera ex distributiva : atqui operi satisfactorio debetur remissio pœnæ ex justitia commutativa, operi meritorio debetur præmium ex justitia distributiva secundum substantiam, ut sanctus Thomas docet in 1. par. quæst. 21. art. 1. et lib. I. contra Gentes c. 93. quamvis secundum modum debeatur, et reddatur secundum commutativam, ex eodem sancto Thoma, in 2. 2. quæst. 61. art. 4. ad primum. Igitur potest unum atque idem opus bonum simul satisfactorium esse, et meritorium. Propositio hujus argumenti certissima est, nam evangelizanti debetur ex justitia commutativa victus et vestitus. *Dignus est enim operarius mercede sua*, Luc. X. et Apostolus affirmat I Corinth. IX. Dominum ordinasse, ut qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivant, ac ut ostendat, id exigi secundum justitiam commutativam, mercedem illam stipendium appellat : *Quis*, inquit, *militat suis stipendiis unquam?* Eidem vero evangelizanti debetur præmium in æterna vita secundum justitiam distributivam. Id enim est quod promittit Scriptura I Petri II. cum ait : *Pascite, qui in vobis est gregem Dei, et cum apparuerit Princeps Pastorum, accipietis immarcescibilem gloriæ coronam.* De quo præmio loquens B. Paulus I Corinth. III. *Unusquisque*, inquit, *mercedem accipiet secundum suum laborem* (1). Idem etiam quotidie videmus in rebus humanis. Miles enim, qui fideliter, fortiterque se gerit in bello, meretur ex justitia commutativa stipendium ordinarium, et rursus ex distributiva meretur gratiam ducis, ac ut in distributione graduum, atque honorum militarium aliis præferatur, qui minus fideliter, aut minus fortiter se gesserunt. Porro assumptio ejusdem argumenti non minus est certa. Quod enim compensatio pœnæ pertineat ad justitiam commutativam perspicuum est ex sacris litteris Deuter. XXV. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. Neque de hac re ulla dubitatio esse potest. Quod autem meritis operum bonorum respondeat præmium secundum justitiam distributivam saltem secundum substantiam, docent theologi ex eo quod in Scripturis Deus, ut judex distribuit unicuique secundum opera sua, ut patet Matth. XXV. in parabola de talentis, et ex illo Apostoli II Timoth. IV. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex* (2), et passim in sacris litteris, ut Act. X. Rom. II. et alibi dicitur Deus non esse acceptator personarum. Quod vitium contrarium est justitiæ distributivæ, ut S. Thomas docet in 2. 2. q. 63. artic. 1. Igitur satis constat, idem opus bonum posse meritorium esse vitæ æternæ, et simul satisfactorium pro temporali pœna, nec minus meritorium, quia satisfactorium.

Secunda propositio. « Opus bonum, qua parte meritorium est, non potest alii appli-

(1) Luc. X, 7 ; I Corin. IX, 7 ; I Pet. V, 2 ; I Corin. III, 8. — (2) I Tim. IV, 8.

cari : potest tamen, qua satisfactorium est». Prior hujus sententiæ pars extra controversiam est; nam is dicitur mereri qui bene operatur, et ex bono opere dignus est præmio : non potest autem fieri, ut ex eo quod unus bene operatur, alter censeatur bene operari, vel dignus præmio habeatur. Deinde nemo potest proprio merito spoliari, quantumvis pro aliis oret, vel jejunet, vel eleemosynas faciat, non igitur meritum suum cum aliis communicare potest, et hoc est quod Scripturæ passim docent, cum dicunt, unusquisque propriam mercedem accipiet I Corinth. III. et reddet unicuique secundum opera sua, Psalm. LXI. Potest quidem unusquisque per opera sua bona impetrare aliis divina aliqua beneficia; potest etiam communicare opera sua bona, quod attinet ad satisfactionem pro reatu pœnæ, vel ad gaudium, quod inde percipitur. Sic enim David affirmat, se participem fuisse omnium timentium Deum, Psalm. CXVIII. Sed ut alius ex merito alterius sit dignus præmio, vel ut qui bene operatus est, merito suo privetur, fieri non potest. Posterior pars ejusdem sententiæ non difficulter probari potest. Nam satisfactio est compensatio pœnæ, vel solutio debiti : potest autem unus ita pro alio pœnam compensare, vel debitum solvere, ut ille satisfecisse merito dici posset. Præterea, qui pro alio satisfacit, non potest eodem opere pro se satisfacere, igitur vere satisfactionem suam cum altero communicavit. Et possunt hæc omnia familiaribus exemplis illustrari. Nam potest civis propria pecunia debitum alterius civis ita dissolvere, ut non possit eadem pecunia debitum aliquod suum simul dissolvere : et rursus non potest unus civis bonis operibus suis efficere, ut alius civis dignus sit Magistratu, quod ad justitiam distributivam pertinet, cum tamen possit debito pecuniario eum liberare, ut satisfecisse dici possit, si pro eo debitum solvat, quod pertinet ad commutativam. Sic igitur nemo potest meritum proprium, cui debetur præmium ex justitia distributiva, alteri applicare, potest tamen applicare satisfactionem, quæ ex justitia commutativa exigitur pro pœna.

Tertia propositio. « Exstat in Ecclesia thesaurus satisfactionum ex Christi passionibus infinitus, qui numquam exhauriri poterit ». Hæc propositio in dubium revocari non potest. Nam Christi passio pretii fuit infiniti, cum esset passio personæ infinitæ, Verbi videlicet incarnati. Sic enim loquitur Apostolus Actor. XX. *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (1). Itaque Deus est, qui sanguinem fudit pro Ecclesia, sed in carne humana hypostatice assumpta illum fudit, ut ait B. Petrus in priori epistol. cap. IV. *Christo*, inquit, *in carne passo.* Dignitas autem satisfactionis mensuram accipit a dignitate personæ satisfacientis, quemadmodum gravitas offensionis a dignitate personæ læsæ. Deinde Christus pro hominibus omnibus mortuus est, ut Apostolus scribit I Corinth. V : *Pro omnibus*, inquit, *mortuus est Christus;* et ut ait S. Joannes in priori epist. cap. II. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi* (2). Certum est autem non omnibus hominibus, qui hactenus vixerunt, pretium mortis Christi reipsa applicatum non fuisse ad eorum expianda peccata, immo majorem partem hominum morti æternæ addictam esse, *multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Matth. XX. Et : *lata est porta, et spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, et multi ingrediuntur per eam.* Matth. VII. (3). Superest igitur multum illius pretii, quod semper applicari possit, etiam si infinitum non esset, sicut revera est, et semper redundabit. Præsertim cum tota Christi satisfactio nobis applicari possit, cum ipse per se nulla satisfactione indiguerit, qui peccatum non fecit, nec facere potuit. Nam ut dicit Apostolus ad Hebr. VII. non habuit Christus necesse prius pro suis delictis sacrificium offerre, deinde pro populi, cum fuerit semper sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et ut idem ait II Corinth. V. *factus est peccatum, id est, hostia pro peccatis is, qui peccatum non noverat. Ipse enim peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* I Petri II. (4).

Quarta propositio. « Ad hunc thesaurum superfluentium satisfactionum, pertinent etiam passiones B. Mariæ Virginis, et omnium aliorum sanctorum, qui plus passi sunt, quam eorum peccata requirerent ». Hanc propositionem nullo modo audire pos-

(1) Act. XX, 28. — (2) II Cor. V, 14; I Joan. II, 2. — (3) Mat. XX, 16; Math. VII, 13. — (4) II Cor. V, 21; I Pet. II, 22.

sunt hæretici nostri temporis, ac potissimum Joannes Calvinus, et Martinus Kemnitius, quorum argumenta suo loco solvemus. Asserimus igitur non paucos sanctos homines multo plura propter Deum, et justitiam esse perpessos, quam exigeret reatus pœnæ temporalis, cui fuerunt obnoxii propter culpas ab ipsis commissas. Nam culpam ipsam, et reatum pœnæ sempiternæ non ipsorum satisfactionibus, sed Christi sanguine expiari Ecclesia Catholica docet. Probatur hæc veritas, primum ex passionibus B. Virginis. Constat enim Virginem Mariam nullo actuali peccato maculatam fuisse, pium quoque est existimare, ab originali quoque peccato immunem illam fuisse, ut alibi docuimus, sed hoc in præsenti ad rem nostram non pertinet. Actuali autem peccato caruisse Virginem sanctissimam, communis est totius Ecclesiæ sensus, ut Concilium Tridentinum affirmat sess. 6. can. 23. Sanctus quoque Ambrosius serm. ult. in Psalm. CXVIII. scribit B. Virginem fuisse ab omni integram labe peccati. Et S. Augustinus lib. de natura et gratia cap. 36. dicit ei tantum gratiæ collatum, ut peccatum omni ex parte vinceret. Quod idem docet S. Bernardus in epist. 174. Liturgiæ Græcorum Basilii et Chrysostomi prædicant Virginem Mariam prorsus irreprehensam, et incontaminatam, immo puriorem et sanctiorem ipsis Cherubim, et Seraphim. Denique verba illa Canticorum IV. *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Nulli particulari personæ aptius, quam B. Virgini conveniunt. Non igitur eguit Virgo Maria ulla satisfactione pro se, et tamen plurima passa est propter Deum, ac præsertim cum animam ejus gladius doloris pertransiit, juxta Simeonis vaticinium Lucæ II. Secundo, idem probari potest ex passionibus S. Joannis Baptistæ, quem constat in utero sanctificatum vitam innocentissimam duxisse, ut vix levissimis culpis, et paucissimis obnoxius fuerit, ut non immerito de ipso canatur :

> Antra deserti teneris sub annis
> Civium turmas fugiens petisti,
> Ne levi posses maculare vitam
> Crimine linguæ.

Et tamen ex Evangelio discimus, totam ejus vitam adeo severe et duriter actam, ut exemplar pœnitentiæ omnibus esse potuerit, et tandem pro veritate vincula, carcerem, et ipsam capitis obstruncationem passum esse. Quare in dubium revocari non potest, quin ingens omnino cumulus passionum ei superfuerit, quo ipse ad expianda propria peccata non eguit. Tertio idem ostendi potest ex passionibus sanctorum Prophetarum. Fuerunt enim omnes viri sanctissimi, ita ut modica omnino pro suis culpis satisfactione opus habuerint; et tamen tot angustiis, et afflictionibus oppressi fuerunt, ut plurima et maxima peccata expiare potuerint. De se B. Job, unus ex vetustissimis prophetis sic ait cap. VI. *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, et calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc gravior appareret* (1). Similia dicere potuissent Helias, Helisæus, Isaias, Hieremias, Ezechiel, et alii sanctissimi prophetæ, qui gravissimas persecutiones ab impiis, vel etiam ipsam mortem pertulerunt. De his enim scribit Apostolus ad Hebr. XI. *Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vincula, et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ.* Quarto idem clarissime demonstrari potest ex passionibus Apostolorum. Nam de se B. Paulus in epist. posteriore ad Corinth. c. XI. *Ministri*, inquit, *Christi sunt, et ego, ut minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter etc.* Et tamen quam parum deberet pro suis ipse culpis satisfacere, indicat in priore ad Corint. c. IV. cum ait : *Nihil mihi conscius sum ;* et II Corinth. I. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, et sinceritate Dei conversati sumus in hoc mundo.* Porro de omnibus Apostolis idem B. Paulus I Corinth. IV. *Puto,* inquit, *quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit tamquam morti destinatos ?* Et infra : *Usque in hanc horam, et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cædimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris ; maledicimur, et benedicimus; blasphemamur, et obsecramus; tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc* (2). Sexto

(1) Job., VI, 2.—(2) Heb. XI. 36; II Corinth. XI, 23; I Corinth. IV. 4; II Corinth. I, 12; I Corinth. IV, 9, 11.

idem probatur ex passionibus Martyrum, qui plane innumerabiles fuerunt. Constat enim Martyrium tam plenam satisfactionem esse, ut expiare possit reatum contractum ex quantovis ingenti numero, et magnitudine peccatorum. Nam dummodo constet aliquem esse vere Martyrem, Ecclesia non dubitat, eum inter sanctos, et Beatos numerare, etiamsi ante martyrium multis flagitiis fuerit coopertus. Promissio enim Domini generalis est, Matth. x : *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo.* Et : *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam* (1). Quare B. Cyprianus lib. IV. epist. 2. affirmat, Martyres omnes statim a morte cœlum ascendere ad coronam percipiendam. Sanctus quoque Augustinus tract. 84. in Joannem dicit pro Martyribus in Ecclesia non orari, cum nos potius debeamus eorum orationibus commendari ; et serm. 17. de verbis Apostoli : « Injuriam, inquit, facit Martyri, qui orat pro Martyre ». Quod idem scribit Innocentius cap. Cum Marthæ, de celebr. miss. nec ullus Catholicorum contradicit. Cum igitur Martyrium omnem reatum, quamvis gravissimum expiare possit , et multi Martyres reatus levissimos, aut etiam nullos habuerint ipso tempore Martyrii, certe sequitur, ut ingens cumulus satisfactionum Martyribus superfuerit. Sexto denique idem probatur ex fructibus pœnitentiæ plurimis, et maximis quos protulerunt tam multi sancti Confessores, ac præsertim Eremitæ, qui longissimo tempore vitam sanctissimam, et laboriosissimam, id est, asperrimam et durissimam egerunt, quos non est dubium in hoc spiritale ærarium multum omnino satisfactionum contulisse.

Quare recte Clemens VI. Pontifex in Constitutione extravagantis, quæ incipit, Unigenitus, titulo de pœnitentiis, et remissionibus, declaravit, extare in Ecclesia thesaurum spiritalem ex passionibus Christi et sanctorum omnium conflatum. Quo thesauri nomine nihil aliud intelligimus nisi passiones plurimas, quibus non eguerunt ad propria delicta expianda, qui eas perpessi sunt, et tamen non perierunt, nec oblivioni traditæ sunt, sed vivunt, ac permanent ante oculos Dei.

CAPUT III.

Esse in Ecclesia potestatem applicandi thesaurum satisfactionum, ac per hoc Indulgentias concedendi.

Demonstravimus hactenus extare in Ecclesia thesaurum satisfactionum ex passionibus Christi et sanctorum, quæ ipsis ad expiandum reatum proprium necessariæ non fuerunt. Sequitur nunc, ut ostendamus, esse potestatem in Ecclesia thesaurum ejusmodi applicandi aliis, qui indigent. Quod ut planius fiat, propositiones aliquot in medium adferemus.

Prima propositio. « Satisfactiones Christo et Sanctis supervacaneæ applicari possunt aliis, qui rei sunt luendæ pœnæ temporalis ». Probatur primo ex articulo Symboli Apostolici, Communionem sanctorum. Docemur enim in hoc articulo, fideles omnes esse invicem membra, et quasi vivum quoddam corpus, ut etiam B. Paulus affirmat Rom. XII. et I. Corinth. XII. et sicut membra viva se invicem juvant, ita fideles inter se bona sua communicare, præsertim cum ea, quæ uni superflua sunt, alteri necessaria, vel valde utilia esse possunt. Secundo probari potest ex verbis Apostoli Pauli II Corinth. XII. *Ego libentissime impendam, et superimpendar ipse pro vobis.* Et II Timoth. II. *Omnia sustineo propter electos.* Et Coloss. I. *Gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia* (2). Quamvis enim possint hæc verba ita exponi, ut significent, Apostolum passum esse multa propter electos, et propter Ecclesiam, quia non potuit Evangelium prædicare, nisi se multis periculis exponeret, et multos labores subiret, et rursum passum esse propter electos, propter Ecclesiam, ut exemplo suo infirmos confirmaret, et ad bravium supernæ vocationis accenderet : tamen negari non potest. quin possint etiam recte exponi de communicatione satisfactionum : nam isti sensus inter se non pugnant, et possunt omnes simul admitti. Optavit enim Apostolus fidelibus prodesse omnibus modis, quibus id fieri poterat; nihil enim excipit, qui dicit, *libentissime impendam ipse pro vobis.* Potuit autem prodesse communicando passiones suas ad expiandum reatum temporalem,

(1) Mat. X. 32. 39. — (2) II Cor. XII. 15 : II Tim. II. 10 : Colos. I. 14.

cum sibi ejusmodi satisfactiones abundarent, ut jam ostendimus : igitur optavit et voluit etiam hac ratione fidelibus prodesse, quare patiendo adimplebat ea, quæ deerant passionum Christi, id est, quæ Christus in sanctis suis adhuc passurus erat, pro corpore ipso Ecclesiæ sive instruendo prædicationibus, sive confirmando exemplis, sive expiando satisfactionibus. Quod autem Apostolus Paulus optavit, optarunt sine dubio cæteri sancti Apostoli, aliique pii viri, qui Dei et proximi charitate flagrabant. Certe sanctus Augustinus tractatu in Psalm. LXI. satis aperte colligit ex hoc loco Apostoli, conferri in commune bonum Reipublicæ Christianæ passiones sanctorum, quæ adjunctæ passionibus Christi hactenus sunt, et usque ad mundi finem adjungentur.

Secunda propositio. « Ecclesiæ Pastoribus auctoritas divinitus concessa est, thesaurum satisfactionum dispensandi, ac per hoc Indulgentias concedendi ». Probatur primo ex verbis illis Domini Matth. XVI. *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* Est enim hæc promissio amplissima ac generalis, nec restringitur ad peccata, qualis est illa Joan. XX. *Quorum remiseritis peccata etc.* (1). Sed complectitur omnia vincula, quæ impedire possunt homines a consecutione salutis æternæ. Itaque in hoc verbo fundatur potestas non solum absolvendi a peccatis in Sacramento pœnitentiæ, sed etiam absolvendi a censuris quibuscumque, necnon dispensandi in legibus, in votis, in juramentis, dum causa rationabilis adest. Promittitur enim his verbis apostolo Petro supremum tribunal ecclesiasticæ potestatis, ut loco Christi Ecclesiam omnem regere, et judicare summa cum potestate possit, quod ei tunc demum exhibitum est, cum a Christo audivit Joan. XXI. *Pasce oves meas* (2). De qua re multa scripsimus in libro primo de Summo Pontifice, ubi etiam objectiones hæreticorum refutavimus. Quare quemadmodum Petrus ut supremus Judex loco Christi absolvere potest homines peccatores rite dispositos a culpis quibuscumque, applicando illis per sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ Christi merita, ita etiam potest absolvere eosdem extra sacramentum a pœnis temporalibus, applicando eisdem Christi, et sanctorum passiones. Ratio autem cur reatus culpæ solvatur in sacramento, reatus autem pœnæ extra sacramentum, est in promptu. Quamvis enim potestas solvendi sit generalis, tamen debent omnia solvi pro ut exigit eorum natura : culpæ lethales non solvuntur sine infusione gratiæ, infusio autem gratiæ non datur ministerio humano, nisi per sacramenta : reatus autem pœnæ remanentis post dimissam culpam, solvuntur extra sacramentum, quia non requirit infusionem novæ gratiæ, sed eam jam adeptam præsupponit. Porro superesse sæpenumero pœnam temporariam luendam post dimissam culpam, probatum est a nobis fusissime in lib. IV. de pœnitentia, quæ non sunt hoc loco repetenda. Posse autem reatum earum pœnarum expiari Christi, et sanctorum passionibus, quæ in thesauro Ecclesiæ reconditæ asservantur, paulo ante demonstratum est. Eodem pertinent illa verba, Matth. XVIII. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis ; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis.* Ne quis enim Ecclesiam contemneret, de qua dictum erat paulo ante in eodem loco : *Si te non audierit, dic Ecclesiæ, et si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus* (3), addit Christus tantam fore potestatem Præsulum Ecclesiæ, ut quæcumque ipsi ligaverint, vel solverint, sint etiam apud Deum ligata, vel soluta, cum ipsos loco suo judices et principes Ecclesiæ esse voluerit, et cum hæc etiam promissio generalis sit, nulla est ratio, cur non possit extendi ad solutionem reatus pœnæ temporalis, præsertim cum divinæ justitiæ satisfiat ex redundantibus satisfactionibus Christi, et Sanctorum. Cur enim potius colligatur ex his verbis potestas absolvendi a reatu culpæ etiam lethalis per applicationem meritorum Christi, quam absolutio a reatu pœnæ per applicationem eorumdem meritorum, cum constet utrumque reatum solubilem esse, et verba Domini generalia sint? Secundo probatur hæc eadem potestas ex praxi, et usu perpetuo Ecclesiæ Catholicæ. Quod enim Ecclesia semper in usu habuit, dubitari non potest, quin sit a Deo, etiamsi forte fundamentum ejus consuetudinis nos lateret. Ipso Apostolorum tempore concessam fuisse Indulgentiam, perspicuum est ex verbis illis B. Pauli II Corinth. II. *Cui autem aliquid donastis, et ego : nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona*

(1) Mat. XVI. 19 ; Joan. XX. 23. — (2) Joan. XXI. 17 — (3) Mat. XVIII, 18.

Christi, ut non circumveniamur a Satana (1). Rogaverant Corinthii B. Paulum, ut Theodoretus, et S. Thomas hoc loco docent, ut incestuoso excommunicato et seriam pœnitentiam agenti, ignosceret, et condonaret quod supererat pœnitentiæ; annuit B. Paulus, et jussit, ut ipsi nomine suo indulgerent. Ac ut videamus nihil defuisse eorum, quæ ad justam indulgentiam pertinent, quæ tria numerantur a Theologis, et a nobis suo loco fusius tractabuntur, nimirum auctoritas in concedente, pietas in causa, et status gratiæ in suscipiente : Apostolus in persona Christi, id est, auctoritate a Christo accepta indulgere se dicit, idque propter ipsos, id est, propter communem ipsorum utilitatem, ut non detur locus insidiis diaboli ob nimiam prælati severitatem. Denique constat ex eadem epistola Corinthium incestuosum tantum de suo peccato dolorem concepisse, ut periculum esset ne nimia tristitia absorberetur; ex quo intelligimus, eum per veram pœnitentiam ad statum gratiæ pervenisse.

Post apostolica tempora exstant testimonia Tertulliani et Cypriani de remissione pœnæ, quam Pontifices faciebant, vel ad Martyrum intercessionem, vel aliis de causis, neque multum refert quod Pontifices illi non dicerent se ex thesauro satisfactionum indulgentiam dare. Nam neque dicebant cum per Baptismi, vel Pœnitentiæ sacramentum peccata remittebant, se id facere applicando merita Christi : et tamen sine dubio Christi merita applicabant, ut etiam adversarii concedunt; debet enim divinæ justitiæ satisfieri, sive in sacramento, sive extra sacramentum peccatorum debita remittantur. Quamquam nec omnino de thesauro siluerunt, ut statim dicemus. Sed testimonia ipsa videamus. Tertullianus in libro ad Martyres cap. 1 : « Quam pacem, inquit, quidam in Ecclesia non habentes, a Martyribus in carcere exorare consueverunt, et ideo ea etiam propterea in vobis habere, et fovere, et custodire debetis, ut si forte et aliis præstare possitis ».

S. Cyprianus lib. III. epist. 15. quæ in editione Pameliana est epist. 11. scribit S. Martyribus, qui pacem dari lapsis petierant, eosque monet, ut caute, et cum delectu lapsos commendent Episcopis. « Petitiones, inquit, et desideria vestra Episcopo servent, et ad pacem vobis petentibus dandam maturum et paccatum tempus exspectent ». Et infra : « Oro vos, quibus possum precibus, ut Evangelii memores, et considerantes quæ, et qualia in præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam solliciti in omnibus fuerint, vos quoque sollicite et caute petentium desideria ponderetis, utpote amici Domini, et cum illo postmodum judicaturi inspiciatis, et actum, et opera, et merita singulorum ; ipsorum quoque delictorum genera ; et qualitates cogitetis, ne si quid abrupte et indigne vel a vobis promissum, vel a nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat ». Idem in sermone de lapsis extremo : « Pœnitenti, inquit, operanti, roganti, potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre quicquid pro talibus et petierint Martyres, et fecerint sacerdotes ». Hæc ille. Non est autem credibile pœnitentes ambivisse patrocinia Martyrum in carceribus constitutorum, quando integram pœnitentiam peragere volebant; sed quando pacem, id est, absolutionem, et communicationem sibi dari cupiebant, non peracta integra pœnitentia ; proinde a Martyribus petebant, ut sibi ab Episcopis partem pœnitentiæ condonari, hoc est, indulgentiam dari precarentur.

Illud quoque observandum est, Episcopos dare solitos indulgentiam ad preces Martyrum, non solum ut Martyres honorarent, et ad consummandum martyrium accenderent, sed etiam quia videbant, merita Martyrum posse communicari pœnitentibus, et acceptari passiones eorum pro satisfactione, quæ lapsis pœnitentibus deerat. Atque ita vetus etiam Ecclesia ad thesaurum respiciebat cum indulgentias daret. Id quod ex Tertulliano colligi potest, qui posteaquam hæreticus esse cœpit, in lib. de pudicitia cap. 22. negavit quod antea in lib. ad Martyres concesserat, posse videlicet ad preces Martyrum indulgeri lapsis reconciliationem : et rationem adfert, quia non supersunt Martyribus satisfactiones, quas cum lapsis communicare possint : « Sufficiat, inquit, Martyri propria delicta purgasse. Ingrati, vel superbi est in alios quoque spargere, quod pro magno fuerit consecutus ». Et infra sic Martyrem alloquitur : « Si peccator es, quomodo oleum faculæ tuæ sufficere et tibi et mihi poterit »? Ex cujus verbis manifeste colligitur, Martyrum passiones applicari solitas illis, qui ad petitionem ipsorum Martyrum indulgentiam consequebantur. Nec ratio Tertul-

(1) II Cor. II,10.

liani solida est, cum jam ostenderimus plurimorum Martyrum passiones vere potuisse non solum ipsorum Martyrum, sed etiam aliorum hominum debita expiare, quod attinet ad reatum pœnæ temporalis.

Post illa tempora exstant Concilia Ecclesiæ antiquissima, partim generalia, partim etiam diversarum provinciarum, in quibus per Episcopos indulgentiæ pœnitentibus conceduntur. Concilium Nicænum I can. 11. vel in alia editione 12. statuit, ut qui serio pœnitentiam agunt, possint indulgentiam aliquam ab Episcopo obtinere. « Licebit », inquit, « Episcopo de his aliquid humanius cogitare » : negligentiores autem jubet idem Concilium, ut definitum tempus pœnitentiæ omnino explere debeant. Quid autem hoc est, nisi prioribus aliquid, posterioribus nihil indulgere ? Similia habentur in Concilio Ancyrano can. 5. in Concilio Laodiceno can. 2. quorum alterum non diu ante Nicænum, alterum non diu post Nicænum celebratum fuit. Idem etiam docet S. Basilius in epistolis suis canonicis, quæ habentur in Nomocanone Photii canon. 73. A tempore autem S. Gregorii usus indulgentiarum usque adeo notus et perspicuus fuit, ut ne adversarii quidem id negare, nisi omnino impudenter valeant. Nam S. Gregorium indulgentias in diebus stationum populo concessisse testantur gravissimi auctores. S. Thomas in 4. sent. dist. 20. q. 1. art. 3. quæstiun. 2. et qui eum præcessit Gulielmus Altisiodorensis lib. IV. Summæ theologicæ tract. 6. c. 9. Leonem III Pontificem ante annos 800. Indulgentias concessisse, testis est S. Ludgerus in epistola de S. Suviberto, quæ exstat apud Surium tom. 2. post vitam S. Suviberti a S. Marcellino descriptam. Sic enim loquitur in ea epist. S. Ludgerus c. 9. « Idem S. Leo Papa anno Dominicæ Incarnationis 803. cum magna solemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, et Prælatorum ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, et ab eodem imperatore imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantia ejusdem serenissimi imperatoris et regis, Aquisgrani in palatio dedicavit Ecclesiam perpetuæ Virginis Mariæ, donans eamdem Ecclesiam multis indulgentiis ». Et infra : « Et Coloniæ Agrippinæ tam ad sanctum Martinum, quam in Capitolio altaria consecravit, et multa alia Monasteria et altaria, ac cappellas per Alemaniam, et Galliam consecravit ; ubique multas indulgentias conferendo ». Et infra : « Obtulit idem S. Papa eidem Ecclesiæ speciales indulgentias cunctis fidelibus celebrantibus festem S. Suviberti Episcopi, et ad divina confluentibus ». Hæc ille. Sergium juniorem Pontificem, qui sedit circa annum 844. concessisse indulgentiam trium annorum, et trium quadragenarum visitantibus Ecclesiam S. Martini in montibus in die festo ejusdem Ecclesiæ constat ex memoria hujus rei, quæ exstat in marmore inciso litteris antiquissimis in eadem Ecclesia, ut nulla fingi possit suspicio fraudis. Neque ullo modo credibile est, Leonem III, aut Sergium II, aut Gregorium I, cum viri sanctissimi essent, ausos fuisse rem novam instituere, quam a prædecessoribus non accepissent, et modus ipse loquendi S. Ludgeri, et verba in marmore incisa jussu Sergii, aperte indicant, rem solitam fuisse indulgentiarum concessionem. Multa his similia de posterioribus pontificibus, ut Gregorio VII, Alexandro III, et aliis referre possemus. Sed adversarii non negant, quin a posterioribus Pontificibus indulgentiæ concessæ fuerint. Tertio probatur eadem hæc potestas ex conciliis generalibus Ecclesiæ Catholicæ, in quibus indulgentiæ conceduntur, vel probantur. Quod enim concilia generalia docent, id universa Ecclesia docet. Habemus anno 1096. concilium Claramontanum generale teste S. Antonino 2. par. hist. tit. 16. cap. 1. § 23. in quo Urbanus II Papa indulgentiam plenariam tribuit iis, qui ad sacrum bellum proficiscebantur. Paulo post, anno videlicet 1116, in Concilio Lateranensi generali, et numerosissimo Paschalis II Papa concessit indulgentiam 40. dierum iis, qui ad Concilium prædictum venerant, teste Abbate Urspergensi, qui tunc vivebat, in chronico anni 1116. Rursus anno 1213. teste abbate Urspergensi Innocentius III, concessit indulgentiam plenariam pro auxilio terræ Sanctæ, et simul indixit concilium generale Lateranense frequentissimum, quod celebratum est anno Domini 1215. atque in eo de indulgentiis quoque actum est, et emendati abusus, qui circa indulgentias paulatim irrepserant, ut patet ex cap. Cum ex eo, de pœnit. et remiss. Emendatio vero abusuum testatur rem esse antiquissimam, non enim irrepunt abusus, nisi in iis rebus, quæ diu fuerunt in usu. Similis emendatio legitur in concilio generali Lugdunensi ut habemus in Sexto, de pœnit. et remiss. c. 1. et in concilio gene-

rali Viennensi, ut habemus in 2. Clementina, eodem titulo ; in concilio vero Constantiensi item generali, non solum damnantur errores de indulgentiis Joannis Wicleffi, sess. 8, sed etiam in ultima sessione concedit Martinus V indulgentiam plenariam. Denique Tridentinum Concilium sess. 25. iterum probat usum indulgentiarum, et emendat abusus. Quamvis autem hoc argumentum ab auctoritate tot generalium conciliorum ab hæreticis nostri temporis contemnatur : tamen revera gravissimum est argumentum. Nam Ariani quoque nihili faciebant concilium Nicænum, Nestoriani Ephesinum primum, Euthychiani Chalcedonense, et cæteri variorum temporum Concilia eorum Episcoporum, a quibus damnabantur, et tamen semper Ecclesia catholica hunc morem servavit, ut in conciliis hæreses damnarentur, et ut S. Augustinus ad Januarium scribit in epist. 118. semper fuit in Ecclesiā plenariorum conciliorum saluberrima auctoritas.

Quarto probatur ratione petita ab iis signis, ex quibus internoscuntur Catholica dogmata ab hæresibus. Nam Catholicorum dogmatum hoc est proprium, ut non inveniatur eorum origo, nisi ad Evangelium, vel Apostolos ascendamus. Hæresum autem semper designari potest certus auctor, et locus, et tempus, in quo exoriri cœperunt. Jam vero nullus hactenus indicare potuit auctorem indulgentiarum, neque locum, vel tempus, quo prædicari cœperint. Omnes enim, qui de indulgentiis mentionem faciunt, sive doctores sint, sive pontifices, sive etiam concilia, ita de iis loquuntur, ut de re usitata, et recepta. Quare Martinus Kemnitius in quarta parte Examinis pag. 329. fatetur originem indulgentiarum non satis luculenter in historiis notatam fuisse, et quod paulo post pag. 333. affirmat, indulgentias cœpisse circa annum Domini 1200. manifeste falsum esse convincitur ex iis, quæ citavimus de indulgentiis concessis a Paschali II, Urbano II, Sergio III, et potissimum a Leone III, qui sedit anno Domini 800. id est, quadringentis annis ante millesimum ducentesimum a Kemnitio notatum. Initium autem hæresis contra indulgentias notissimum est. Constat enim non solum ex Catholicis, sed etiam ex ipso Kemnitio pag. 375. primos fuisse Valdenses, qui doctrinam Ecclesiæ de indulgentiis oppugnare cœperunt. Valdenses autem quorum auctor Valdesius civis Lugdunensis fuit, a qua civitate Pauperes de Lugduno appellati sunt, constat mundo apparuisse circa annum Domini 1170. ex Claudio Cussordio in libro contra Valdenses extremo. Ex quo etiam confutatur error Kemnitii de origine indulgentiarum. Nam si Valdenses, qui indulgentias oppugnabant, exòrti sunt circa annum Domini 1170. quomodo fieri potest, ut indulgentiæ ipsæ cœperint circa annum Domini 1200.

Quinto probatur ex divinis testimoniis revelationum et miraculorum. Nam S. Bernardus prædicavit multis in locis indulgengentias, quas Eugenius III Papa concessit iis, qui accepta Cruce ad bellum sacrum Hierosolymitanum proficiscerentur, et prædicationem suam miraculis plurimis et maximis confirmavit, ut cognosci potest ex vita ejus fideliter scripta lib. III. cap. 4 et ex initio lib. II. de Consideratione ejusdem Bernardi. Sanctus quoque Franciscus divina revelatione indulgentiam a Domino, et ab ejus Vicario Romano Pontifice obtinuit pro Ecclesia S. Mariæ de Angelis. De qua indulgentia plura dicemus in II. lib. cap. ult. ad quem locum lectorem remittimus. S. Birgitta vidua sanctissima, cujus revelationes diligenter examinatæ, et approbatæ per viros doctissimos fuerunt, ab ipso Christo non semel admonita est de indulgentiis maximis quæ sunt Romæ. Vide lib. VI. Revelationum cap. 102. et 105.

Sexto et ultimo probatur ratione ducta a simili. Nam in omni bene instituta republica pertinet ad principem, vel magistratum dispensatio communium bonorum, et rursus ad eosdem pertinet admittere satisfactionem unius pro altero, si ita judicent expedire utilitati ejusdem reipublicæ. Ut exempli gratia, si princeps aliquis debeat stipendia multa militibus, et rursum habeat in carceribus multos, qui ob fraudes, fisci rationibus illatas, debeant pœnam luere vel in pecunia, vel in corpore, si forte milites illi ex direptis civitatibus locupletati, stipendiis non egeant, eaque reipublicæ condonent pro arbitrio principis eroganda, certe poterit princeps ob utilitatem aliquam reipublicæ ex militaribus illis stipendiis, fisco suo pro debitis miserorum, qui carceribus detinentur, satisfacere, et miseros illos absolvere. At certum est, Episcopos, principes esse populi Christiani, et Romanum pontificem in universa Ecclesia loco Christi summum magistratum gerere : nec minus est certum, exstare in Ecclesia thesaurum satisfactionum ex passionibus

Christi et sanctorum, quo ipsi non egent, et in communem fidelium utilitatem erogari desiderant. Denique certum est, multos esse fideles homines, et Dei filios, et amicos, qui tamen reatu pœnæ temporali adhuc teneantur obstricti : cur igitur non poterunt Episcopi, ac potissimum Pontifex Maximus si rationabilis causa subsit, ex thèsauro illo pro debitoribus satisfacere Deo, et nomine ipsius Dei, eamdem satisfactionem pro debitoribus illis acceptare, atque ea ratione indulgentiam illis dare, eosque a reatu pœnæ temporalis absolvere ?

Tertia propositio : « Prælati Ecclesiæ dispensare possunt Christi passionem, tum per sacramenta, tum per indulgentias, passiones vero sanctorum non nisi per indulgentias ». Ratio est in promptu. Nam Christi passio, qua parte dispensatur pro justificatione et reconciliatione peccatorum, non potest ab Ecclesiæ prælatis dispensari nisi per sacramenta : gratiam enim et gloriam (ut omnes Theologi fatentur) non potest donare extra sacramenta, nisi Deus potestate propria, et Christus per potestatem sibi communicatam a Deo, quam vocant excellentiæ. Qua parte autem eodem Christi passio dispensatur pro remissione pœnæ temporalis, potest et per sacramenta et extra sacramenta dispensari. Nam in sacramento Baptismi virtute passionis Christi remittitur omnis pœna sive temporalis, sive æterna : in sacramento vero Pœnitentiæ remittitur semper pœna sempiterna, et pars aliqua pœnæ temporalis. Passiones vero sanctorum per sacramenta dispensari non queunt. Numquam enim in sacramentis remittitur pœna sine remissione culpæ : culpæ autem passionibus sanctorum expiari non possunt, ut illud omittam, quod sacramenta instrumenta sunt passionis solius Christi, nec ullam vim habent a passionibus sanctorum, cum ipsi etiam Sancti per Christi sacramenta sanctificati fuerint. Restat igitur, ut passiones sanctorum, si ullo modo dispensari debeant extra sacramenta solum, idque pro solutione solius reatus pœnæ temporalis dispensari debeant. Quod si passiones sanctorum extra sacramenta dispensentur, dubium esse non debet, quin etiam Christi passio pro solutione reatus pœnæ temporalis extra sacramenta dispensari possit. Atque hæc ad explicandam, et confirmandam veritatem in præsenti sufficiant; nam in sequenti capite ex objectionum solutione veritas ipsa magis elucescet.

CAPUT IV.

Solvuntur objectiones contra doctrinam duorum capitum superiorum.

Adversus ea, quæ dicta sunt capite secundo et tertio, multa objiciuntur ab adversariis, quæ sunt breviter diluenda. Omittam autem in præsentia Lutheri, et cæterorum hæreticorum argumenta, tum quoniam ea simul omnia in secundo libro refellam : tum quia tam male inter se cohærent, ut vix præ se ferant speciem, vel umbram argumenti. Quo magis mirum est propter tam debiles et ineptas rationes potuisse tot populos ab antiqua fide deficere. Adferam igitur solum Durandi et Maironis objectiones.

Prima objectio. Deus Pater Christi meritis, atque in primis acerbissimæ passioni ejus, et morti cumulatissimum præmium reddidit, ut Apostolus docet in epist. ad Philippenses cap. II. cum ait : *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis; propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen* (1). Non igitur supersunt passiones aliquæ non remuneratæ, quæ in thesauro recondantur. Responsio, Christi passiones qua parte merita dici poterant, actiones videlicet virtutum obedientiæ, patientiæ, humilitatis, ac potissimum charitatis, præmium aliquod habuerunt, gloriam corporis, et nominis exaltationem, ut Apostolus scribit : sed qua parte satisfactiones erant, ut opera bona, et pœnalia, nullum omnino præmium in ipsa Christi persona sortitæ sunt, cum ipsa nulla peccata propria haberet, pro quibus satisfacere teneretur. Itaque universæ Christi afflictiones, ut rationem satisfactionis habent, supervacaneæ ipsi fuerunt, et in thesauro jure continentur. Quamquam neque integrum præmium Christus habuit laborum suorum, qua parte meritorii erant. Nam gloriam animæ essentialem sine meritis habuit in primo instanti conceptionis suæ, ut theologi docent : et cum ea merita infiniti pretii essent, certe non fuit integrum eorum præmium sola corporis gloria, et nominis exaltatio. Quare theologi recte statuunt Christum meruisse de rigore justitiæ gratiam, et gloriam omnibus hominibus, etiamsi illi infiniti futuri fuissent.

Secunda objectio. Culpa lethalis est infi-

(1) Phil. II. 8.

niti damni causa, quod ad se attinet, cum sit offensa Dei, qui est summum et infinitum bonum : igitur ad culpam lethalem tollendam, necessaria fuit infiniti pretii satisfactio. Tota igitur Christi passio, quamvis infiniti meriti fuerit, in redemptione et expiatione culpæ lethalis consumitur; ac per hoc nihil superest, quod pro expiandis pœnis in thesauro reponatur. Responsio. Si argumentum propositum aliquid efficeret, probaret unicam solum culpam lethalem Christi passione deleri potuisse : et jam non solum pro tollendis pœnis, sed etiam pro tollendis plurimis culpis nihil in thesauro remansisse. Sed non ita est : nam multæ culpæ, quarum unaquæque sit offensio infinita, non requirunt ad sui expiationem multas infinitas satisfactiones : sed una satisfactio vere infinita, qualis fuit quælibet Christi afflictio, sufficit ad expiandas omnes illas culpas, et pœnas pro eis debitas, nihil enim majus infinito dari potest. Quare verissime scripsit Clemens VI in Constitutione, quæ incipit Unigenitus, unam sanguinis guttam Christi, propter unionem ad Verbum, toti mundo reconciliando satis esse potuisse. Et cum Dominus Christus non unam sanguinis guttam, sed totum sanguinem pro nobis fuderit, et ab ipsa conceptione usque ad mortem ardentissima charitate gravissimos labores pertulerit, ut Deo Patri nos reconciliaret, proque culpis nostris divinæ justitiæ satisfaceret, dubium esse non potest, quin semper supersit pretium, idque justissimum, quo debita nostra solvi possint.

Tertia objectio. Satisfactio Christi est infinita, ut jam dictum est : non igitur opus est, ut ad satisfactionem Christi adjungantur satisfactiones ex passionibus sanctorum. Responsio : Non est quidem opus, ut adjungantur passiones Sanctorum passionibus Christi, quasi hæ per se non sufficiant. Sed adjunguntur tamen, quia æquum est, ut passiones illæ coram Deo non sint inanes, præsertim cum id sit tum gloriosum Christo, a quo manat omne bonum sanctorum, tum ipsis etiam sanctis perhonorificum. Quomodo autem concurrant in hac applicatione satisfactiones Christi cum passionibus sanctorum, id est, an applicetur pars una satisfactionis ex passionibus Christi, pars alia ex passionibus sanctorum, an vero integra satisfactio accipiatur semper ex passionibus Christi, et superaddantur ad cumulum satisfactionis passiones Sanctorum, non videtur nimis curiose investigandum. Illud videtur certum, passiones Christi, quæ sunt infiniti pretii applicari per indulgentias finito modo, et ideo aliquid revera superaddi, cum passiones Sanctorum illis adjunguntur, quod recte annotavit Dominicus a Soto in 4. senten. dist. 21. quæst. 1. art. 2.

Quarta objectio. Sancti omnes plenam mercedem laborum suorum acceperunt, immo supra condignum Sanctos omnes a Deo remuneratos recte colligunt Theologi ex divinis litteris, cum Dominus dicat Luc. VI. *Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Et Apostolus ad Rom. VIII. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* (1). Nihil igitur superest ex laboribus Sanctorum, quod ad expiationem alienorum peccatorum insumi possit, et ad hunc finem in thesauro Ecclesiæ conservetur. Responsio. Jam supra docuimus in bonis operibus Sanctorum, quæ laboriosa et pœnalia fuerunt, duplicem esse rationem, alteram meriti, alteram satisfactionis. Quod igitur attinet ad rationem meriti, plenam mercedem, imo etiam confertam, et coagitatam, et supereffluentem mensuram præmii sancti omnes pro suis laboribus acceperunt. Quod autem pertinet ad rationem satisfactionis, multi labores Sanctorum inanes, et sine fructu essent, nisi pro reatibus aliorum consumerentur, cum ipsi sancti aut nullis, aut certe minoribus laboribus pro suis expiandis reatibus indigerent.

Quinta objectio. Nihil omnino sancti fecerunt vel pertulerunt propter Deum, quod facere, vel perferre non tenerentur : nihil igitur illis superest, quod cum aliis communicare possint. Antecedens colligitur ex multis testimoniis Sacræ Scripturæ, sed ex eo potissimum, quod habetur Luc. XVII. *Cum feceritis hæc omnia, dicite : servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Quare prudentes virgines Matth. XXV. non sine causa fatuis dicentibus, *date nobis de oleo vestro*, responderunt, *ne forte non sufficiat nobis, et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis* (2). Responsio. Non est necesse hoc loco de operibus supererogationis disputare de quibus in libro de Monachis disseruimus. Nam et-

(1) Luc. VI, 38; Rom. VIII, 18. — (2) Luc. XVII, 10; Mat. XXV, 8.

iamsi admitteremus, quod tamen falsum esse loco notato demonstravimus, nihil omnino sanctos viros fecisse, vel pertulisse propter Deum, quod facere vel tolerare non tenerentur; nihil tamen argumentum concluderet. Nam ipsa obedientia legis, ad quam implendam sine dubitatione tenemur, meritoria, et satisfactoria est, et potest fieri, ut ea satisfactione pro suis delictis non egeat, qui legis obedientiam præstat, ac propterea cum aliis eam communicare possit. Neque virgines prudentes de satisfactione loquuntur, sed de oleo gratiæ, et charitatis, sine quo salvi esse non possumus. Quod quidem oleum unusquisque retinet sibi, neque in alios effundere potest, cum sit opus solius Dei, effusio tam pretiosi olei. *Charitas Dei*, inquit Apostolus ad Rom. v. *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (1).

Sexta objectio. Si Sanctorum passionibus expiari possent nostra delicta, non esset absurdum eos appellare nostros redemptores, saltem ex parte. At solus Christus est Redemptor generis humani, de quo dicit Apostolus I Corinth. I. *Qui factus est nobis justitia, et redemptio;* et I Corinth. VI. *Empti estis pretio magno* (2). Responsio. Propter hoc argumentum non defuerunt aliqui ex recentioribus, qui dicerent, passiones sanctorum non ita nobis applicari per indulgentias, ut sint justæ compensationes pro pœnis, quas nos debemus Deo, hoc est, veræ satisfactiones : sed esse aliquid, quod moveat Deum, ut nobis Christi satisfactionem applicet. Sed hæc opinio reprobata est a Pio V Pontifice et a Gregorio XIII qui sententiam Pii confirmavit. Damnavit enim Pius V multos articulos quorumdam Lovaniensium, quorum unus erat : « Solius Christi satisfactionibus remitti pœnam temporalem, Sanctorum autem passiones offerri Deo, ut Deus illarum intuitu applicet nobis merita Christi ». Præterea repugnat eadem illa opinio Constitutioni Clementis VI. quæ incipit Unigenitus, et Bullæ Leonis X. in qua damnantur errores Lutheri, et communi consensui Theologorum. Ad hæc, si non possent nobis applicari Sanctorum passiones ad redimendas pœnas, quas pro peccatis Deo debemus, ne sancti redemptores nostri esse videantur, certe, neque nos ipsi propriis laboribus, pœnas easdem redimere possemus, ne nos ipsi redemptores nostri esse videamur. Atqui Concilium Tridentinum sess. 14. c. 8. et can. 13 et 14. apertissime docet contrarium. Ad argumentum igitur respondemus, si proprie, et absolute nomen Redemptoris accipiatur, solum Christum esse redemptorem; is enim dicitur proprie et absolute Redemptor, qui redimit a captivitate, non qui solvit pro alio debitum aliquod parvi momenti. Nos autem tunc solum captivi dicimur, cum venumdati sub peccato, ut Scripturæ loquuntur, et cum laqueis Diaboli vincti tenemur ad ipsius voluntatem ; id quod tunc solum fit, cum per lethale peccatum a gratia Dei excidimus. Ab hac autem servitute et captivitate solo Christi sanguine redimi possumus, proinde ipse solus vere proprieque redemptor dici debet. At si largo modo redemptor appelletur quicumque liberat alium ab aliquo debito, non erit absurdum, si Sancti viri Redemptores nostri aliquo modo, id est, secundum aliquid, non simpliciter, et largo modo, non in rigore verborum esse dicantur. Nam si Propheta Daniel Regi Nabuchodonosor non inepte dixit, *Peccata tua eleemosynis redime*, Dan. IV. cur inepte dicantur Sancti viri aliquo modo passionibus suis delicta nostra posse redimere ? et si B. Paulus de se scripsit I Corinth. IX. *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* (3); cur non etiam scribere potuit, ut omnes redimerem ? Non enim minus est proprium Christo nomen Salvatoris, quam Redemptoris.

CAPUT V.

Quid proprie sit indulgentia, solutione an absolutio.

Demonstratum est hactenus, indulgentias esse : nunc quid sint, id est, in qua re potissimum indulgentiæ ratio, et natura posita sit, explicandum erit. Disputatio bipartita erit; primum enim quæremus, an indulgentia proprie sit absolutio, vel solutio : deinde cujus debiti sit solutio, vel a quo debito absolutio. His enim duobus explicatis, in promptu erit vera ac propria indulgentiæ definitio. Quod ad primum attinet, non defuere, qui indulgentias nihil esse aliud voluerunt, nisi solutionem, id est, compensationem pœnarum ex thesauro meritorum

(1) Rom. V, 5. — (2) I Cor. I, 3; I Cor. VI, 20. — (3) Dan. IV, 24; I Cor. IX. 22.

Christi, ac Sanctorum depromptam et applicatam auctoritate Pontificis. Ita sensisse videntur Durandus in 4. dist. 20. quæst. 3. Paludanus ibidem quæst. 4. S. Antoninus in p. parte Summæ Theologicæ tit. 10. cap. 3. Adrianus VI Pontifex in 4. sent. 9. de Indulgentiis. Silvester in Summa, verbo Indulgentia num. 3. et videtur in eadem fuisse sententia sanctus Thomas in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. ad 2. et 3. Contra vero Franciscus Mayronis loco supra citato, contendit indulgentias nihil esse, nisi judiciariam absolutionem. Cui prima fronte favere videntur exempla vetustissimorum Conciliorum, in quibus videmus ab Episcopis absolvi pœnitentes ab aliqua parte mulctæ impositæ, nulla facta mentione thesauri spiritualis, unde compensentur debita illa pœnarum.

Cæterum re tota diligentius considerata, posteriores Theologi definierunt utrumque simul in indulgentiis reperiri, absolutionem, et solutionem ; neque veteres Theologos scholasticos negasse judiciariam absolutionem, quamvis solutionis tantum fere meminerint, neque vetustissimos Patres negasse solutionem ex thesauro, licet solius absolutionis meminisse videantur. Ita docet Card. Cajetanus tractat. 15. ad Julium Medicem cap. 6. Dominicus a Soto in 4. dist. 21. quæst. 1. art. 2. Petrus a Soto lect. 2. de Indulgentiis, in institutione sacerdotum. Martinus Ledesmius in 2. par. 4. sententiarum quæst. 38. art. 1. et alii passim : et expresse idem docuerunt ex antiquis S. Bonaventura in 4. dist. 20. par. 2. quæst. 5. et alii. Sit igitur

Prima propositio. « Indulgentia proprie est absolutio judiciaria, annexam habens solutionem ex thesauro ». Probatur pars prior propositionis primo ex testimoniis Scripturæ, in quibus fundari diximus indulgentias. Nam illud Matth. XVI. *Tibi dabo claves regni cœlorum, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* Et illud Matth. XVIII. *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo* (1), intelliguntur sine dubio de potestate judiciaria absolvendi. Secundo probatur ex testimoniis sacrorum Canonum. Siquidem Alexander III Pontifex in epist. ad Episcopum Cantuariensem, ut habemus cap. Quod autem consuluisti, de pœnit. et remiss., docet, neminem posse concedere indulgentias nisi propriis subditis, et rationem reddit : quia non potest nisi proprius judex absolvere, vel ligare. Quibus verbis Alexander satis aperte indulgentiam absolutionem judiciariam esse docuit. Sic etiam Martinus V Pontifex in fine Concilii Constantiensis concedens indulgentiam plenariam, dicit se absolutionem plenariam concedere. Gregorius VII, in multis epistolis indulgentiam tribuens, ut plurimum utitur verbo absolutionis. Tertio probatur ratione. Nam cur quæso pro defunctis non conceduntur indulgentiæ nisi per modum suffragii, certe nulla est ratio, ut suo loco demonstrabimus, nisi quia defuncti non possunt proprie judicialiter absolvi. Ergo indulgentia, quæ viventibus simpliciter datur, absolutio judiciaria est. Denique si non esset necessaria jurisdictio ad indulgentias concedendas, quicumque applicare vellet alteri satisfactionem suam, is dici posset indulgentiam dare, quod tamen est omnino inauditum.

Jam vero posterior propositionis nostræ pars, quod videlicet indulgentiæ præter absolutionem contineant applicationem thesauri, probari potest primum auctoritate Clementis VI, qui in extravaganti, Unigenitus, manifeste hoc docet. Deinde ratione, quoniam Prælati Ecclesiæ, et ipsi etiam Summi Pontifices non sunt absoluti domini ut possint pro arbitrio, sine ulla compensatione condonare hominibus culpas, vel pœnas, quarum rei sunt in foro Dei. Sed sunt judices a Deo constituti, qui possunt quidem pro potestate sibi a Deo concessa remittere culpas et pœnas nomine Dei, sic tamen, ut justitiæ satisfiat, et confirmatur a simili. Nam cum sacerdotes in sacramento Pœnitentiæ absolvunt reos pœnitentes a culpis et ab aliqua parte pœnæ temporalis, non id faciunt sine compensatione, sed applicant pretium sanguinis Domini ut divinæ justitiæ satisfiat. Igitur eodem modo cum per indulgentias Prælati Ecclesiæ subditos suos absolvunt a pœnæ temporalis reatu, id faciunt applicando satisfactiones Christi, et Sanctorum. Generalis enim est Apostoli sententia ad Hebr. IX. *Sine sanguinis effusione non fit remissio* (2). Quare minus considerate locutus est Petrus Paludanus in 4. dist. 20. q. 4. cum ait, hoc interesse inter remissionem, quæ datur per sacramenta, et eam quæ datur per indulgentias, quod prior sit

(1) Mat, XVI, 19 ; Mat. XVIII, 18. — (2) Heb. IX, 22.

omnino liberalis, posterior vero compensationem aliquam requirat.

Secunda propositio. « Quamvis in indulgentiis absolutio cum solutione ordinarie conjungatur, posset tamen Summus Pontifex indulgentiam concedere per solam solutionem, non tamen per solam absolutionem ». Quod per solam solutionem, certum est ex indulgentiis quæ dantur pro defunctis. Nam quemadmodum defunctis indulgentiæ conceduntur per hoc solum, quod Summus Pontifex applicat ex thesauro quantum satis est ad compensandam pœnam, quam illi in Purgatorio luituri erant : sic etiam posset viventi alicui applicare satisfactionem ex thesauro Ecclesiæ, et eo modo eum liberare a debito pœnæ, etiamsi non proprie illum absolveret. Cæterum ista non esset indulgentia ejusdem rationis cum ea, quæ ordinarie viventibus tribuitur. Quod autem non possit concedi indulgentia per solam absolutionem sine applicatione thesauri, perspicuum est ex iis, quæ supra diximus.

CAPUT VI.

Solvuntur objectiones contra doctrinam capitis superioris.

Sed adversus ea, quæ in his propositioninibus continentur, pauca quædam objici possunt, quæ breviter dissolvenda sunt.

Prima objectio. Si posset Pontifex absolvere judicialiter per indulgentias a pœna temporali, posset consequenter absolvere a pœna, quam aliquis in purgatorio daturus esset, si cum reatu illius pœnæ moreretur; at in pœnas purgatorii non habet pontifex auctoritatem, igitur non potest eam tollere per suam absolutionem, sed solum per applicationem thesauri, ut facit cum indulgentias pro defunctis concedit. Responsio. An Summus Pontifex postestatem habeat in animas, quæ in purgatorio degunt, postea videbimus. Sed in pœnam purgatorii, immo etiam in pœnam æternam gehennæ sine dubio potestatem habet, saltem consequenter et indirecte, quia dum absolvit per sacramentum Pœnitentiæ a culpa lethali, liberat consequenter hominem a debito pœnæ sempiternæ , et eodem modo dum per indulgentias absolvit hominem a pœnitentia injuncta, vel injungenda, absolvit eumdem consequenter a pœna purgatorii, quam is luiturus esset, si eam pœnitentiam non explevisset, vel ab ea absolutus non fuisset. Sed hoc non est habere potestatem in purgatorium, vel in gehennam, sed in homines fideles, qui rei sunt culpæ, vel pœnæ. Quare merito damnata fuit sententia Petri Oxomensis a Sixto IV Pontifice, et Concilio Complutensi, qui docebat, non posse Summum Pontificem indulgere alicui viventi in carne pœnam purgatorii, et sola contritione deleri peccata quoad culpam et pœnam alterius vitæ, sine ordine ad claves. Vide si libet, condemnationem hujus erroris apud Alphonsum de Castro in lib. adversus hæreses, verbo, Confessio, vel in Summa Concilior. in decretis Sixti IV Pontif.

Secunda objectio. Per applicationem thesauri fit integra compensatio pro debito pœnæ temporalis, igitur supervacanea est absolutio judicialis. Responsio. Argumentum non recte concludit, quoniam judex non tenetur dimittere reum alicujus pœnæ, etiamsi justa compensatio offeratur ab alio, præsertim si compensatio non sit ejusdem rationis ; et ideo si judex admittat compensationem, et absolvat reum, vere dicitur gratiam illi præstare, ut exempli causa, si quis damnatus sit ad triremes, vel ut publice virgis cædatur, et aliquis offerat pro illius rei liberationem agnam pecuniæ summam, certe non tenebitur judex acceptare pecunias, et reum liberare : sed si voluerit id facere, gratiam illi præstabit, atque eum absolvet. Itaque si proprie loqui velimus, non dicetur tollere obligationem ad pœnam is, qui compensationem offert, sed is, qui admissa compensatione reum ab illa obligatione absolvit. Dat igitur vere indulgentiam subditis suis Pontifex, quia nomine Dei, cujus vices in terris gerit, admittit compensationem ex thesauro depromptam, et ea admissa pœnitentes a reatu pœnæ temporalis absolvit. Contra autem, defunctis non dicitur dare simpliciter indulgentiam, sed per modum suffragii, quia non ipse, sed Deus acceptat compensationem pro defunctis, et eosdem defunctos absolvit : Pontifex autem solum offert ex thesauro justam compensationem.

Tertia objectio. Absolutio judicialis dari potest etiam invito, ut patet de absolutione ab excommunicatione : sed indulgentia invito dari non potest ; igitur indulgentia non est absolutio, sed mera solutio. Responsio. Non omnis absolutio dari potest invito, sed ea sola, quæ non requirit necessario aliquam

actionem, vel dispositionem in eo, cui datur, Itaque absolutio sacramentalis, quia requirit contritionem, confessionem, et satisfactionem, non potest in invitum conferri; absolutio ab excommunicatione, aliisque censuris, quia non pendet necessario nisi a voluntate Prælati, potest in invitum conferri. Porro indulgentia exigit in suscipiente primum, ut sit in statu gratiæ, deinde ut faciat quæ præscribuntur in litteris indulgentiæ, visitet basilicas, oret, jejunet, eleemosynas faciat; quæ omnia sic a libero arbitrio pendent, ut ab invito extorqueri non possint. Quare indulgentia, quamvis sit absolutio, non est mirum si in invitum conferri nequeat.

Quarta objectio. Absolutio requirit cognitionem causæ; sed indulgentiæ sæpe dantur in communi omnibus, qui hoc aut illud egerint, non cognitis causis eorum, quibus indulgentiæ tribuuntur: non igitur indulgentia judicialis absolutio dicenda est. Responsio. Absolutio particularis, et absoluta, ut etiam condemnatio, quia feruntur secundum allegata, et probata, sine dubio requirunt particularem et accuratam cognitionem causæ. At absolutio quædam generalis, et conditionata, non requirit cognitionem causæ, nisi generatim. Prior absolutio dicitur sententia ab homine, posterior a jure. Atque indulgentiæ quidem, quæ dantur singulis pœnitentibus, quæ apud veteres usitatissimæ erant, similes sunt priori absolutioni, et ideo tunc exigitur cognitio causæ in particulari: eæ vero, quæ dantur omnibus generatim, et cum conditione certi operis faciendi, ut militandi adversus Mahumetanos pro recuperanda Hierosolyma, similes sunt posteriori absolutioni, et propterea satis est generatim cognoscere justam causam adesse talis indulgentiæ concedendæ.

Quinta objectio. Archiepiscopus ad totam provinciam indulgentiam suam extendere potest, ut habetur cap. Nostro, de pœnit. et remiss. At non sunt proprie subditi Archiepiscopo omnes provinciales, sed ii soli, qui ad ejus diœcesim pertinent: igitur indulgentia non est absolutio proprie dicta, quæ jurisdictionem exigit. Respondeo. Non sunt quidem omnes provinciales absolute subditi Archiepiscopo, sed sunt tamen omnes subditi in certis casibus, quorum unus est indulgentiæ condonatio.

Postrema objectio. Si indulgentia esset judicialis absolutio, non posset Summus Pontifex ullius indulgentiæ particeps esse, cum se ipse judicialiter absolvere nequeat, nec se, vel alium superiorem habeat. Atqui id videtur absurdum, ut Summus Pontifex illis indulgentiis frui non possit, quæ sunt communes omnibus fidelibus. Quod idem argumentum fieri potest de Episcopis, quod attinet ad indulgentias, quæ ab illis toti populo conceduntur. Responsio. Non defuerunt qui negaverint, Summum Pontificem, aut Episcopos participes esse posse indulgentiarum, quas ipsi cæteris in commune largiuntur. Certe Archidiaconus in cap. indulgentiæ, de pœnitent. et remiss. in 6. ita docet. Atque in eamdem sententiam paucos alios citat Sylvester in Summa, verbo Indulgentia num. 21. Contra tamen sentiunt omnes alii, tum Theologi, ut S. Thomas, Durandus, Richardus et alii, in 4. dist. 20. et Sotus dist. 21. tum Juris Canonici interpretes, in cap. Nostro, de pœnit. et remiss. et in cap. Indulgentiæ, eodem in 6. Quibus accedit Navarrus in tract. de Jubilæo, notab. 20. num. 19. Quamvis autem hæc sententia communis verissima sit, et omnino consentanea rationi, tamen argumentum contrarium non facile solvitur. Illa enim principia certissima sunt, neminem posse ligari, vel solvi, nisi a superiore; et neminem sui ipsius superiorem esse: unde etiam fit, ut nemo se in sacramento Pœnitentiæ absolvere unquam sit ausus. Posset igitur fortasse dici Summum Pontificem et Episcopos erga alios viri absolutione, erga se vero solutione dumtaxat. Posset item dici, non posse quidem Pontificem immediate seipsum absolvere per indulgentiam, sed posse per alium id facere, cui ipse potestatem tribuat. Cur enim possit Confessario suo facultatem dare, ut se a peccatis absolvat, quod omnes admittunt, et non possit eidem potestatem facere, ut sibi indulgentiam, conferat? Certe hæc responsio probabilis visa est Cardinali Cajetano tract. 15. cap. 5. et ante eum Richardo in 4. dist. 20. art. 4. quæst. 3. in solutione argumenti. Quamvis enim indulgentia non pertineat ad sacramentum Pœnitentiæ, pertinet tamen ad forum interius, et pœnitentiale, in quo Summus Pontifex potest se alteri subjicere, qui in se ministerio clavium utatur. Potest etiam postremo et optime dici, posse Pontificem indirecte participem fieri indulgentiæ a se vel a prædecessore generatim propositæ, etiamsi nolit uti opere Confessarii, sed solum ea præstare, quæ ab aliis exiguntur ad indulgentiam con-

sequendam, quoniam ut recte ait S. Thomas in 4. dist. 20. qu. 1. art. 5. qu. 4. ad ult. non potest quidem Pontifex se ipse directe absolvere, sed potest uti iis rebus, quas ipse aliis ex jurisdictione concessit. Tales autem sunt indulgentiæ, ad quas ipse percipiendas accedit, non ut Pastor, sed ut unus de grege, subjectus clavibus Ecclesiæ, ac per hoc indirecte, et per accidens subjectus sibi. Addit Dominicus a Soto loco citato, hanc ipsam subjectionem indirectam non esse etiam coactivam, quoniam absolutio quæ datur in indulgentia, non est quasi sententia personalis ab homine lata, neque etiam quasi lata a jure, et coactiva, sed quasi lata a jure communi, et non continens coactionem, sed remissionem cum conditione talis operis faciendi.

CAPUT VII.

A quo vinculo per indulgentias solvamur, vel absolvamur.

Cum demonstratum sit indulgentiam esse absolutionem cum annexa solutione, sequitur, ut explicemus, a quo vinculo nos indulgentia solvat, vel absolvat. Sic enim constabit, quæ sit propria ratio, definitio ac natura indulgentiæ. Sciendum igitur est, duplex esse vinculum, sive debitum, sive reatum peccati, alterum culpæ, alterum pœnæ. Rursus autem reatum pœnæ iterum esse duplicem, alterum pœnæ naturalis, quæ consequitur originale peccatum, qualis est morbus, mors, ignorantia, concupiscentia, et similes : alterum pœnæ personalis, quæ consequitur peccatum actuale, qualis fuit pestis immissa in populum ob peccatum Davidis. Rursus, reatum pœnæ personalis, alterum pertinere ad forum externum, alterum ad internum. Rursum reatum pœnæ debitæ in foro interno, sive pœnitentiali, alterum esse pœnæ injunctæ, alterum injungendæ. Denique reatum ejusdem pœnæ sive injunctæ, sive injungendæ, vel esse debitum, ut satisfiat soli Ecclesiæ, vel ut satisfiat etiam Deo. His divisionibus expositis, propositiones more solito adjiciendæ sunt.

Prima propositio : « Per indulgentias non absolvimur, nec solvimur a reatu culpæ ullius, id est, nec lethalis, nec venialis ». Et quidem de culpa lethali nulla dubitatio esse potest ; nam cum ea tolli non possit sine infusione gratiæ, et gratia non infundatur ministerio humano nisi per sacramenta, pro comperto habendum est, eam per indulgentias non posse tolli. De veniali autem videtur quidem Petrus Paludanus in 4. dist. 20. qu. 4. existimare, tolli eam per indulgentiam. Sed longe probabilior est aliorum communis sententia, per indulgentias non tolli nisi reatum pœnæ temporalis, qui remanet culpa dimissa. Siquidem indulgentia supplet locum satisfactionis pœnitentialis, et ideo dicitur ab Innocentio, cap. Cum ex eo, de pœnit. et remiss. enervare pœnitentialem satisfactionem, cum est indulgentia indiscreta. Præterea, cum Pontifices indulgentias concedunt, sæpe declarant se condonare pœnitentiam injunctam, sæpe etiam dicunt, se largiri certum numerum annorum, vel dierum indulgentiæ, quæ nullo modo ad peccata venialia, sed ad solas pœnas accommodari possunt. Itaque si quando in litteris indulgentiarum legatur concedi absolutionem a culpa et pœna : intelligendum est id propterea dici, quod indulgentia conjungitur ordinarie cum confessione sacramentali, et facit, ut qui per sacramentum Pœnitentiæ fuit absolutus a culpa, per indulgentiam absolvatur a pœna. Pari ratione, cum dicunt Pontifices, se per indulgentias absolvere pœnitentes a peccatis, vel condonare omnia peccata, vel dimidiam, aut tertiam partem peccatorum, semper loquuntur de peccatis quoad pœnam, non quoad culpam, quæ ante indulgentiam remissa esse creditur.

Secunda propositio : « Per indulgentias non liberamur a pœnis naturalibus ». In hac omnes auctores conveniunt. Constat enim definitum esse a Deo, ut pœnæ illæ naturales non tollantur, nisi cum natura ipsa mutabitur, id est, cum per resurrectionem mortale hoc induet immortalitatem, I Cor. XV. et cum adoptionem filiorum Dei perfectam consequemur, redemptionem videlicet corporis nostri. Rom. VIII.

Tertia propositio : « Nec pœnas, quæ in foro externo, et contentioso, sive ecclesiastico, sive sæculari infliguntur, indulgentiæ tollere possunt ».

Docet hoc S. Thomas in 4. dist. 20. qu. 1. art. 5. quæstiuncula 2. nec dissentiunt alii scriptores. Siquidem pœnæ fori externi propter bonum Reipublicæ infliguntur, ut facinorosi deterreantur a peccatis, et probi homines securitate fruantur. Præterea, indulgentiæ non conceduntur, nisi pœnitentibus, et Deo reconciliatis : pœnæ autem illæ

fori externi infliguntur maxime pertinacibus, et rebellibus. Denique indulgentiæ, ut dictum est, locum obtinent satisfactionis pœnitentialis : quare non aliam pœnam tollunt, nisi quam debemus in foro secreto et pœnitentiali.

Quarta propositio : « indulgentiæ liberant homines a reatu pœnæ non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo ». Hæc propositio negabatur olim a nonnullis, quorum sententiam referunt, et refellunt Theologi veteres, S. Thomas in 4. dist. 20. q. 1. art. 3. et alii. Eadem hoc tempore negatur a Luthero, Calvino, cæterisque sectariis, qui docent, indulgentiam apud veteres non fuisse aliud, nisi relaxationem mulctæ, quam Ecclesia ipsa imperaverat, non ut per eam satisfieret Deo, sed exempli et disciplinæ causa, ut omnes intelligerent, illum, qui ejusmodi pœnam luebat, vere recipuisse. Et quidem adversus Catholicos in hac re minus recte sentientes, probatur nostra propositio his argumentis. Primo quoniam si solum deberet Ecclesiæ satisfieri, sive tolli præceptum agendæ pœnitentiæ ab Ecclesia positum, non esset opus thesauro meritorum Christi et sanctorum. Secundo non esset utilis, sed noxia indulgentia, et Ecclesia filios suos in re maxime gravi decipere videretur, liberaret enim eos a pœna hujus vitæ mitissima, et remitteret ad pœnam atrocissimam purgatorii. Tertio non possent concedi indulgentiæ pro defunctis, quippe, qui non ligantur jam Ecclesiæ præceptis, neque aut ipsi disciplina indigent, aut aliis exemplo esse possunt.

Quarto, multi fideles indulgentias percepturi, confitentur sacerdotibus peccata, et satisfactionem injunctam explent : interdum etiam Pontifices in litteris indulgentiarum præscribunt, ut sacerdotes injungant pœnitentias salutares iis, qui indulgentiam consequi desiderant ; igitur et populi, qui suscipiunt indulgentias et Pontifices, qui eas tribuunt, ejus sententiæ se esse testantur, ut indulgentiæ potissimum prosint ad pœnam purgatorii expiandam. Denique hoc significare videntur verba illa, de vera indulgentia, quæ addi solent cum indulgentiæ in sacello Pontificio promulgantur. Vera enim indulgentia dicitur, quæ reatum pœnæ non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo vere tollit.

Jam vero adversus hæreticos non est cur multum laboremus in hac re comprobanda. Ipsi enim propterea negant indulgentiis tolli reatum pœnæ coram Deo, quoniam existimant, post remissionem culpæ nullum superesse reatum pœnæ coram Deo, nullaque opus esse vera satisfactione; et quia negare non possunt, apud veteres exstare plurima testimonia pœnarum, quæ pœnitentibus injungebantur, vel relaxabantur, ideo docent, eas pœnas infligi solitas exempli, et disciplinæ causa. Cæterum hæc omnia satis copiose tractavimus in IV lib. de pœnit. ubi etiam omnia argumenta diluimus, quæ a Luthero, Philippo, et Calvino in medium allata fuerunt. Ne tamen hoc loco nihil omnino dixisse videamur, probare possumus indulgentias valere ad relaxandam pœnam etiam coram Deo, primo ex verbis Christi sæpe citatis. Matth., XVI. *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlo.* Et Matth., XVIII. *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo* (1) ; quorsum enim additur, et in cœlo, si non solvitur vinculum nisi humanum? Secundo ex Patribus, qui passim affirmant, per injunctas vel sponte assumptas pœnas, satisfieri Deo. Tertullianus in lib. de pœnit. loquens de iis, qui dum agunt pœnitentiam redeunt ad peccata, ita inquit : « Qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, Diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam satisfaciet ». S. Cyprianus in serm. 5 de lapsis : « Dominus, inquit, orandus est, Dominus nostra satisfactione placandus ». S. Pacianus in Parænesi ad pœnitentiam : « In quantum, inquit, pœnæ vestræ non peperceritis, in tantum vobis Deus parcet ». S. Augustinus homil. 50. ex libro quinquaginta homiliarum, cap. 11. « Veniat, inquit, ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur, accipiat satisfactionis suæ modum, et id agat, quod non solum illi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. » Et cap. 13 : « Non sufficit, inquit, mores in melius mutare, nisi etiam de iis, quæ facta sunt satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis ». Petrus Damiani in serm. 2 de S. Andrea : « Ne tibi, inquit, blandiaris, si graviter peccanti levior pœnitentia a mansueto, vel dissimulante dictatur, cum in

(1) Mat. XVI, 19 ; Mat. XVIII, 18.

purgatoriis ignibus perficiendum sit, quicquid hic minus feceris ».

Ex his testimoniis manifeste colligimus, per injunctas pœnitentias satisfieri Deo, ac per hoc indulgentias, quæ ab ejusmodi pœnitentiis absolvunt, expiare pœnæ temporalis reatum etiam coram Deo. Multa possent alia testimonia veterum adduci, sed non sunt omnia ubique repetenda. Tertio probatur ratione ducta a simili. Pœnitentiæ siquidem a sacerdotibus impositæ, et ea quæ sponte assumuntur, sunt omnino similes; constant enim ex iisdem rebus, oratione videlicet, jejuniis, et eleemosynis, et ad eumdem finem tendunt, et aliæ alias juvant, immo sacerdotes cum pœnitentias imponunt, hortantur pœnitentes, ut ipsi etiam sponte assumant alias, cum credibile sit, impositas non esse æquales criminibus, et Cyprianus dicat in serm. de lapsis, « pœnitentia crimine minor non sit ». Quod idem alii Patres docent. Certum autem est, per pœnitentias sponte assumptas satisfieri Deo, ut perspicuum est ex eo, quod occultæ esse solent, juxta illud Psal. VI. *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo* (1). Igitur et pœnitentiæ a sacerdotibus non solum exempli, vel disciplinæ causa, sed etiam ad satisfaciendum Deo imponi solebant. Præterea, pœnitentiæ pro occultis criminibus occulte injungebantur, sicut et ipsa confessio secreta esse debebat, ut patet ex epistola. S. Leonis I ad Episcopos Campaniæ : non igitur semper injungebantur exempli, vel disciplinæ causa. Denique omnia argumenta, quibus in I lib. de Purgatorio, demonstravimus post hanc vitam exstare loca pœnalia, in quibus exerceantur animæ illorum, qui dum viverent, pro suis peccatis non integre satisfecerunt Deo ; probant etiam indulgentias liberare homines a reatu pœnæ non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo. Nam nec ipsi Lutherani indulgentias negarent, si Purgatorium crederent. Est tamen hoc loco animadvertendum, indulgentias quæ conceduntur in hac vita immediate, et principaliter liberare a debito pœnæ subeundæ in hac vita, mediate vero, et quasi secundario a debito pœnæ subeundæ in purgatorio. Quemadmodum enim pœna purgatorii succedit pœnæ, quæ non est in hac vita integre expiata : sic etiam indulgentia liberans a debito totius pœnæ temporalis, quæ in hac vita persolvenda fuisset : consequenter liberat a pœna purgatorii, quæ illi forte successisset.

Quinta propositio : « Cùm in forma indulgentiæ palam exprimitur concedi remissionem pœnitentiæ injunctæ, non intelligitur concedi remissio nisi ejus pœnitentiæ, quam sacerdos in sacramento Confessionis injunxit. » Est hæc propositio adversus nonnullos, qui per injunctam pœnitentiam intelligi volunt omnem omnino pœnitentiam, quoniam ut ipsi existimant, omnis pœnitentia peccatis debita, injuncta dici potest, vel a sacerdote, vel a canone pœnitentiali, vel certe a Deo. Ita docuit quidam Thomas Elysius in Clypeo piorum Catholicorum qu. 44. art. 7. sed contra sentiunt plerique omnes viri docti, ut D. Thomas, Cajetanus tract. 15. cap. 7. Dominicus a Soto in 4. dist. 21. q. 2. art. 2. concl. 3. Martinus Ledesmius in. 3. sent. par. 2. q. 27. art. 2. Navarrus in tract. de Jubilæo, et Indulgentiis, Notab. 11. num. 12. Antonius Cordubensis de Indulg. qu. 9. proposit. 3. Sylvester, verbo, Indulgentia, qu. 8. num. 12. et quæst. 10. num. 11. Gabriel in Supplemento, lib. IV. sent. dist. 41. quæst. 3. art. 2. propos. 10. ac præterea Petrus Paludanus, Adrianus, Petrus a Soto, et alii nominandi in sequenti propositione. Et certe res non videtur esse dubia. Nam pœnitentia non dicitur proprie injungi, nisi a sacerdote, qui in particulari obligat præcepto suo pœnitentem ad certa opera pœnalia peragenda. Canones enim pœnitentiales exprimunt quidem generatim, quæ pœnitentia quibus peccatis conveniat, sed quoniam non satis est ad justam pœnitentiam imponendam scire quid congruat peccato secundum se, nisi simul attendantur variæ circumstantiæ, maxime circa personam pœnitentis; ideo non potest a canone pœnitentiali pœnitentia absolute injungi; neque ullus tenetur ad eam pœnitentiam subeundam, quæ notatur in canone pœnitentiali, nisi ab aliquo judice injungatur. Pari ratione Deus non dicitur proprie injungere pœnitentiam, sed exigere eam, quæ sequitur ex natura rei, ad peccati gravitatem. Accedit præterea, quod cum indulgentiæ concessio secundum jura sit res odiosa, quippe quæ relaxat pœnitentiæ rigorem, ut recte docet et probat Navarrus in tract. de Jubilæo notab. 9. num. 9. non de-

(1) Psalm. VI, 7.

bent extendi verba litterarum Pontificiarum ad pœnitentias injunctas largo modo, et improprie, sed restringi ad injunctas proprie, quales non sunt nisi eæ, quæ a sacerdotibus in sacramento Pœnitentiæ injunguntur. Quæ enim definiuntur in canonibus, vel exiguntur, non possunt dici injuncta, nisi largo modo, et improprie.

Sexta conclusio : « Cum non fit mentio injunctarum pœnitentiarum, sed absolute conceduntur indulgentiæ, intelligendum est, condonari omnes pœnitentias, sive injunctæ sint, sive injungi potuerint ». Hæc propositio est adversus graves auctores. Alexandrum Alensem in summa Theologica par. 4. quæst. 23. memb. 2. Durandum et Paludanum in 4. sentent. dist. 20. qu. 4. Adrianum VI. in 4. sentent. quæst. de indulgentiis, §. Sed ex hoc petes ulterius, Petrum a Soto lect. 2. de indulgent. prope fin. et Card. Cajetan. tract. 15. cap. 7. qui docent indulgentias numquam dari, nisi de injunctis. Sed tamen habemus nostræ sententiæ patronos alios auctores, nec pauciores, nec minus graves, sanctum Thomam in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. Joannem Majorem in 4. distinct. 20. quæst. 2. §. Dubitatur; Sylvestrum, verbo Indulgentia, q. 2. num. 1. Dominicum a Soto in 4. dist. 21. quæst. 1. artic. 1. Michaelem Medinam disp. 4. de indulgent. Ledesmium in 2. par. 4. quæst. 27. art. 2. Antonium Corduben. quæst. 9 de indulgent. Navarrum tract. de Jubilæo Notab. 11. num. 18. et ex veteribus Canonistis Panormitanum, et Joan. Andream in cap. Quod autem, de pœnit. et remiss. Denique fatetur Cajetanus hanc esse communem sententiam, nec immerito. Nam illi quoque, quos pro ipso citavimus, excepto Petro a Soto, non tam aperte loquuntur, ut certum sit eos ejusdem esse sententiæ, quamvis in eam propendere videantur. Probatur igitur nostra propositio, primo ex constitutione extravagante Bonifacii VIII, quæ incipit, Antiquorum : in qua legimus, indulgentiam datam, esse plenam, largiorem, et plenissimam. At certe si non concederetur indulgentia, nisi de injunctis pœnitentiis, satis fuisset dicere concedi plenam, sive plenariam. Quid igitur sibi vult plenior et plenissima? Adde quod auctor Glossæ in hanc extravagantem scribit, Bonifacium de hac re interrogatum respondisse, per plenissimam indulgentiam se intellexisse illam omnem indulgentiam, ad quam se claves Ecclesiæ possunt extendere. Non potest autem dubitari, ut etiam Cajetanus, et Petrus a Soto fatentur, quin claves Ecclesiæ ad indulgendas pœnitentias non injunctas, sed tamen debitas in judicio Dei possint extendi. Adde præterea, quod Paludanus loco notato testatur, ab eodem Bonifacio fuisse prohibitum pœnitentiarium, ne confitentibus peccata anno illo jubilæi satisfactiones injungeret. Non igitur dubitari potest, quin Pontifex Bonifacius indulgentias de non injunctis dare voluerit. Simile est, quod de Pio V Pontifice Maximo et optimo testatur Bartholomæus ab Angelo, in libro italico, qui inscribitur « Consolatione de pœnitenti », lib. I. cap. 4. pag. 13. scribit enim hic auctor, Pium V, privatim interrogatum, affirmasse, indulgentias absolute pronunciatas, non restringi ad pœnitentias injunctas, sed extendi etiam ad non injunctas. Et quamvis duo isti Pontifices non ediderint publicam hujus quæstionis explicationem per rescriptum aliquod Pontificium, tamen non est levis momenti tantorum virorum etiam privata sententia. Secundo probatur ex consuetudine nostrorum temporum. Nunc enim vix unquam injunguntur pœnitentiæ multorum annorum, et tamen Pontifices, qui hoc non ignorant, adhuc promulgant indulgentias septem, vel decem annorum, atque alias similes ; igitur non volunt Pontifices, hoc saltem tempore, indulgentias restringere ad pœnitentias injunctas, sed extendunt etiam ad eas, quæ merito injungi possent si pœnitentiæ criminibus æquales injungerentur. Præterea, ut supra diximus, hoc tempore qui se parant ad indulgentias consequendas, confiteri solent peccata sacerdoti, et injunctam satisfactionem implere; non igitur existimant, sibi tantum injunctas pœnitentias condonari, sed alias longe majores : quod si hæc populorum existimatio non esset vera, manifeste falleretur populus, et hujus deceptionis causa in Prælatos Ecclesiæ referri posset. Denique in litteris indulgentiarum aliquando ponitur, ut sacerdotes imponant salutares pœnitentias iis, qui indulgentias consecuturi sunt ; non igitur indulgentia earum litterarum ad injunctas pœnitentias sed non injunctas pertinet. Neque enim Pontifices, relaxare intendunt pœnitentias illas salutares, quas jubent imponi.

CAPUT VIII.

Solvuntur argumenta contraria.

Adversus doctrinam capitis superioris non desunt objectiones, vel calumniæ Lutheranorum, sed eas in librum sequentem differre maluimus. Hoc autem loco solum diluemus argumenta, quæ fieri solent adversus postremam propositionem capitis superioris.

Prima objectio. In jure canonico additur particula de injunctis, cum de indulgentiis concedendis agitur; igitur ea particula subintelligi debet, etiam cum non exprimitur. Debet enim indulgentiarum concessio semper explicari ad formam juris. Id quod expresse testatur forma indulgentiarum, quæ in sacello Pontificio promulgantur. Dicuntur enim dari indulgentiæ secundum formam Ecclesiæ consuetam. Responsio. Additur quidem nonnumquam ea particula, De injunctis, in jure canonico : sed sæpe etiam non additur : proinde nihil efficit hoc argumentum. Porro sæpe non addi eam particulam facile demonstrari potest. Nam in extravaganti Antiquorum, in extravaganti Unigenitus, in extravanganti Quemadmodum, de pœnitent. et remiss. numquam illius particulæ fit mentio. Innocentius III, in Bulla expeditionis pro terra sancta recuperanda, quæ habetur in tomis Conciliorum post Concilium Lateranense, concedit plenariam indulgentiam sine ulla mentione pœnitentiæ injunctæ. Gregorius VII Pontifex in epistola ad monachos Massilienses, et in aliis passim indulgentias absolute concedit. Denique Sergius junior ante annos ferme 800. ut supra notavimus, indulgentiam dedit trium annorum, et trium quadragenarum, sine ulla adjunctione de injunctis, vel non injunctis pœnitentiis. Ex quo, intelligimus per formam Ecclesiæ consuetam non significari indulgentiam de injunctis, sed alia, quæ in suscipiendis indulgentiis semper observantur, ut videlicet qui eas suscipit, si peccatorum lethalium conscientiam habeat, cor contritum gerat, cum proposito confitendi suo tempore eadem peccata sacerdoti; præterea preces fundat pro Ecclesia, pro Summo Pontifice, pro aliis rebus in forma indulgentiarum expressis; denique illa omnia perficiat quæ pro assequenda indulgentia præscribuntur.

Secunda objectio. Non dicuntur proprie remitti, nisi debita : nemo autem debitor est pœnitentiæ agendæ tribus, vel septem, vel pluribus certi numeri annis, nisi ea pœnitentia a sacerdote sibi fuerit injuncta; igitur cum indulgentiæ remittunt tres, vel septem, vel plures annos pœnitentiæ, de injunctis intelligendæ sunt, etiam si forte nomen injunctæ, tacitum fuerit. Responsio. Fateor equidem, formam condonandi certum numerum annorum, vel dierum, vel quadragenarum pœnitentiæ ex antiquo usu relictam esse. Nam ideo certus numerus annorum, vel dierum in indulgentiis exprimebatur, quia certus etiam numerus annorum, vel dierum pœnitentibus injungebatur, ut eo tempore se in bonis operibus laboriosis, et pœnalibus exercerent. Cæterum hoc tempore non injungitur quidem pœnitentia tam severa, tamen vere debitores sunt, qui peccata gravia commiserunt, pœnitentiæ agendæ multis vel annis, vel diebus, et ideo per indulgentias remittuntur hoc tempore pœnitentiæ certorum annorum, vel dierum, id est, remittitur debitum pœnæ, cui satisfecissent, si tot annis, vel diebus pœnitentiam egissent.

Tertia objectio. Innocentius III in Concilio Lateranensi, ut habemus cap. Cum ex eo, de pœnit. et remiss. restringit Episcoporum potestatem in indulgentiis conferendis ad condonationem unius anni de injunctis pœnitentiis. At si indulgentiæ secundum jura dari possent tam de injunctis, quam de non injunctis, Pontifex restrigens solum indulgentias de injunctis, inane decretum fecisset; voluit enim resecare indulgentias superfluas, et indiscretas per quas satisfactio pœnitentialis, ut ipse loquitur, enervatur. Non autem resecasset, si possent indulgentiæ dari de non injunctis, de quibus ipse nihil decrevit. Quod si respondeas, Pontificem dum resecavit superfluas indulgentias de injunctis pœnitentiis, censeri majore ratione resecasse indulgentias de non injunctis : contra objicietur, quod graviores sint pœnitentiæ injunctæ, quam non injunctæ, quæ illæ obstringunt coram Deo et Ecclesia, istæ autem coram Deo tantum : et cum tollantur graviora, non censentur sublata etiam leviora. Responsio. Primum dici posset, injunctas pœnitentias esse graviores aliquando et secundum quid; non injunctas autem ut plurimum et simpliciter; potest enim accidere, ut alicui pœnitentia injungatur non quidem integra et æqualis, sed tamen ejusmodi, ut plus pœnæ per eam expietur, quam expiandum relin-

quatur; tamen ut plurimum longe plus est, quod expiandum restat per non injunctas pœnitentias, quam quod expiatur per injunctas: pari ratione tanto minus est obstringi coram Deo, et coram Ecclesia ad agendam pœnitentiam injunctam levissimam, et forte unius horæ, quam obstringi coram solo Deo ad perferendum cruciatum acerrimum multorum annorum: ut illud dici possit gravius secundum quid, hoc autem gravius simpliciter. Quare qui restringit indulgentias de pœnitentiis injunctis, jure censetur restringere etiam indulgentias de non injunctis, si revera modum ponere voluit indulgentiis. Deinde responderi potest brevius et facilius: in decreto Innocentii duas restrictiones contineri, unam quoad tempus, ut non liceat Episcopis excedere unum annum in indulgentiis condonandis: alteram quoad genus, sive qualitatem, ut non liceat eisdem indulgentias concedere absolute, sed solum de injunctis pœnitentiis; per hoc enim omnia quæ possunt fieri, argumenta cessant. Est autem hoc loco observandum, quod quamvis non teneatur qui indulgentias percipit, injunctam pœnitentiam explere, nisi forte indulgentia minor sit quam debitum ipsius, aut impletio pœnitentiæ injunctæ sit una ex conditionibus expressis in litteris Pontificiis pro indulgentia obtinenda: tamen hortandi, ac monendi sunt pœnitentes, ut injunctam pœnitentiam diligenter devoteque perficiant, tum quia pœnitentia illa medicinalis, tum quia meritoria erit, tum quia fieri potest, ut indulgentia, quam se percepturum sperat, ob aliquod impedimentum non vere percipiat; de qua re vide S. Thomam in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. ad 4. Panormitanum in cap. Quod autem, de pœnitent. et remiss. Gabrielem in supplemento 4. dist. 45. quæst. 3. art. 2. proposit. 11. Angelum in Summa, verbo Indulgentia, num. 1. Sylvestrum, verbo eodem, quæst. 9. num. 23. et Anton. Cordub. quæst. 10. de indulgent. coroll. 4.

Ex his quæ hactenus dicta sunt colligi potest integra indulgentiæ definitio, quæ talis erit: indulgentia est absolutio judicialis a reatu pœnæ Deo debitæ in foro pœnitentiario, extra sacramentum data per applicationem satisfactionum, quæ thesauro Ecclesiæ continentur. Quod si quis definitionem extendere velit ad indulgentias, quæ pro defunctis accipiuntur, quæ sunt indulgentiæ per modum suffragii, non simpliciter, et absolute, mutare poterit illud initium, est absolutio judicialis a reatu etc., et dicere, est remissio pœnæ etc. Porro Cajetani definitio: indulgentia est absolutio a pœna injuncta in foro pœnitentiæ, quæ habetur tract. 15. cap. 2. partim videtur redundans, propter verbum, injuncta, partim deficiens, propter omissam mentionem thesauri. Definitio Dominici a Soto in 4. dist. 21. quæst. 1. art. 1. indulgentia est relaxatio pœnæ peccato debitæ, quæ extra sacramentum fit, nimium est diminuta, cum neque explicet, an indulgentia sit proprie absolutio, neque doceat a qua pœna hominem liberet, neque thesauri mentionem faciat.

CAPUT IX.

De varietate indulgentiarum.

Explicuimus hactenus de indulgentiis, an sint, et quid sint, nunc quales sint paucis expediemus. Nihil enim aliud circa indulgentiarum qualitatem quæri posse video, nisi quæ sit indulgentiarum varietas. Invenio putem indulgentias quinque modis consuevisse concedi. Interdum enim conceduntur aliquot dies, vel anni indulgentiarum; interdum quadragenæ dierum; interdum tertia, vel quarta, vel alia peccatorum pars; interdum indulgentia plenaria; interdum indulgentia plena, plenior, et plenissima in forma jubilæi; et rursus hæc omnia vel conceduntur in vita, vel in articulo mortis; et denique vel sunt indulgentiæ temporariæ, vel perpetuæ. Et quidem indulgentia tot dierum, vel annorum, secundum veriorem sententiam significat remissionem pœnitentiæ, quæ peragenda fuisset tot diebus, vel annis, secundum Ecclesiæ ritum. Constat enim ex Tertulliano in lib. de pœnitentia, et apertius ex Concilio Triburiensi can. 54. et ex lib. 19. Burchardi, pœnitentibus multa fuisse imperata, multa etiam interdicta, ut exempli gratia imperabatur jejunium feria 2. 4. et 6. interdicebatur usus balnei, equitationis, uxoris etiam interdum, potissimum sacræ communionis.

Indulgentia quadragenæ significat remissionem pœnitentiæ, quæ quadraginta continuatis diebus in jejuniis, aliisque laboriosis operibus agenda fuisset. Quæ quadragena, quando imperabatur acrior, ita ut solo pane et aqua contenti esse deberent, qui eam peragebant, carena dici solebat, quod videlicet

carentiam omnium fere ciborum contineret. Ejusmodi carenam præmitti solitam ante septennem pœnitentiam, testantur Concilium Triburiense, et Burchardus locis notatis. Porro cum indulgentia condonat aliquam partem, ut tertiam vel quartam peccatorum, nihil significatur aliud, nisi remitti pœnitentiam, quæ pro tanta parte pœnæ peccatis debitæ expianda necessaria fuisset. Indulgentia vero plenaria totum pœnæ reatum tollit, qui post culpam remissam forte remansit. Denique indulgentia plenior, vel plenissima etiam in jubilæo, revera non differt a plenaria simpliciter et absolute concessa. Neque solida est illa quorumdam distinctio, quod plena referatur ad solam pœnam peccatis mortalibus debitam ; plenior addat remissionem pœnæ debitam peccatis venialibus, plenissima adjungat absolutionem non solum a pœna, sed etiam a culpa, saltem veniali. Posset tamen fieri ut Bonifacius VIII qui in extravaganti Antiquorum, primus usus est illis vocibus, indulgentiam plenam, largiorem, et plenissimam, retulerit plenam ad remissionem totius pœnitentiæ injunctæ; pleniorem, sive largiorem ad remissionem totius pœnitentiæ, quæ secundum canones injungi debuisset; plenissimam, ad remissionem totius pœnitentiæ, quæ a divino judicio posset exigi. Vide de hac tota re Joannem de Turrecremata in commentar. dist. 1. de pœnitentia, super illud, item in Levitico quæst. 4. Navarrum in tract. de Jubilæo Notab. 9. et 31. et Antonium Cordubensem quæst. 32 de Indulgentiis.

Existit autem hoc loco dubitatio, num indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum hujus vitæ, respondeat in purgatorio relaxatio pœnæ totidem dierum, vel annorum. Et quidem omnes conveniunt, cum per indulgentias condonantur pœnitentiæ aliquot dierum, vel annorum, consequenter etiam remitti pœnam purgatorii, quæ pœnitentiæ condonatæ respondet : sed utrum pœnitentia unius diei, vel unius anni in hac vita tantum reatus pœnæ coram Deo expiare valeat quantum expiaret unus dies, vel annus in purgatorio exactus, quæstio est. Nam Dominicus a Soto in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 1. contendit pœnam purgatorii tanto esse acriorem pœnis hujus vitæ, ut unus dies in purgatorio exactus multo amplius de reatu pœnæ peccatis debitæ detrahat, quam multi anni vitæ præsentis in pœnitentia severissime agenda consumpti. Ex quo ipse colligit, neminem quantumvis insignem peccatorem in purgatorio pœnam daturum ad viginti annos, et fortasse ad decem vel pauciores. Sed communis sententia contrarium docet, ut videre est apud Paludanum in 4. dist. 20. quæst. 4. Adrianum in tract. de Indulg. §. Petet fortasse. Navarrum de Jubilæo Notab. 11. num. 22. Cordubensem quæst. 32. de Indulg. proposit. 3. et alios, quos citat Sylvester in Summa, verbo, Indulg. num. 8. Quamvis enim pœna purgatorii sit acrior omnibus pœnis, quas in hac vita experti sumus, ut docent sancti Patres, Augustinus in Psalm. XXXVII. Gregorius in Psalm. III. pœnitentialem, Beda in eumdem Psalmum, Anselmus in commentar. capitis tertii prioris Epistolæ ad Corinth. et Bernardus in serm. de obitu Humberti monachi : tamen ad expiandum reatum pœnæ efficacior est pœna voluntaria hujus vitæ, quam pœna acrior purgatorii, quoniam hoc est tempus misericordiæ, illud justitiæ. Itaque in hac vita non est debitum ullum pœnæ tam grande, quod non possit uno die, vel etiam una hora per martyrium omnino dissolvi ; pro quo tamen solvendo in purgatorio vix multi anni sufficerent. Sic enim loquitur S. Cyprianus lib. IV. epist. 2. « Aliud est longo tempore pro peccatis cruciatum emendari, et purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse ». Quod idem de vehementissima contritione dici potest, de qua re multa exstant exempla in historiis. Sed illud unum hoc loco sufficiet, quod se præsente contigisse narrat Joan. Climacus in libro suo de scala Paradisi, grad. 4. scribit enim latronem quemdam omni genere scelerum coopertum tanto ardore animi peccata sua publice patefecisse, ut revelatum sit sanctis aliquibus viris ea omnia continuo illa satisfactione purgata fuisse atque deleta. Constat præterea ex venerabili Beda lib. V. historiæ Anglicanæ cap. 13, aliisque probatis auctoribus, plurimas animas in purgatorio usque ad diem judicii, id est, per multas annorum centurias cruciendas : cum tamen nulla sit multitudo, vel gravitas peccatorum, quæ non possit in hac vita per pœnitentiam deleri non solum quoad culpam, sed etiam quoad pœnam. Denique legimus in auctoribus gravissimis viros aliquos sanctos ob unum solum peccatum non parvo tempore in purgatorio cruciatos, ut patet de Paschasio Card. Romano apud S. Gregorium lib. IV. Dialogor. cap. 40. et de Severino Coloniensi Episcopo apud S. Petrum Damiani

in epist. de miraculis sui temporis ad Desiderium, et de sancta quadam virgine apud Gregorium Turonicum lib. de gloria Confessorum, cap. 5. In præsenti autem vita ejusmodi peccata levi ac brevi pœnitentia dilui potuissent. Sed contra objici potest, quod aliqui homines rei sunt pœnæ luendæ multis annorum millibus; quod probatur ex indulgentiis, quæ interdum continent condonationem pœnitentiæ quindecim, vel viginti millium annorum : at si longiori tempore reatus pœnæ expiatur in purgatorio, et non potius tempore longe, ac longe breviore, quam in hac vita, sequitur omnino multa peccata post diem judicii inexpiata mansura. Responsio. Non desunt, qui negent indulgentias illas, quæ continent condonationem pœnitentiæ multorum millium annorum esse a Pontificibus datas, et a quæstuariis confictas dicant. Ita sentiunt Joan. Gerson in tract. de absolutione sacramentali, et Dominicus a Soto in 4. dist. 21. quæst. 2. artic. 1. Pontifices enim non solebant indulgentias concedere nisi tot annorum, quot annorum pœnitentiæ injungebantur : pœnitentiæ vero non solebant injungi nisi unius, duorum, trium, quinque, septem, decem, viginti annorum, aut ad summum per totam vitam, quæ ultra centum annos porrigi non solet. Sed quicquid de hoc sit, non videtur negandum, posse aliquos reos fieri pœnitentiæ agendæ secundum canones per spatium aliquot millium annorum. Nam si peccatis lethalibus singulis debetur secundum canones pœnitentia trium, vel septem annorum, quis enumeret annos pœnitentiæ, qui secundum canones præscribi deberent iis, qui consuetudinem habent pejerandi, vel blasphemandi ad singula prope momenta, et frequentissime homicidia, furta, sacrilegia, adulteria perpetrant, ac denique ut legimus in lib. Job cap. 15 : *Bibunt quasi aquam iniquitatem* (1)? Atque huc sine dubio respexerunt Summi Pontifices, si qui sunt, qui revera indulgentias dederint decem, vel viginti millium annorum. Sed quemadmodum in hac vita pœnitentia multorum annorum potest una hora persolvi, si pœnitentes temporis diuturnitatem vehementia charitatis, et extensionem pœnitentiæ intensione compensent : sic etiam fieri potest, ut in purgatorio diutius quidem crucientur quam in hac vita, qui cum tam ingenti debito decesserint : tamen ibi quoque acerbitatis vehementia, faciat, ut debitum viginti millium annorum, annis trecentis, vel quadringentis expiari queat.

Jam vero de alia varietate, qua dicebamus, indulgentias concedi in vita, vel in mortis articulo : nonnulla quæstio esse potest, quid intelligendum sit per mortis articulum. Sed responsio facilis est; nam si in litteris pontificiis exprimatur mortis articulus verus, tunc sine dubio non assequitur indulgentiam illam, nisi qui revera paulo post acceptam absolutionem moritur. Si vero non exprimatur, sed generatim dicatur, in mortis articulo, tum sententia communior est indulgentiam obtineri etiam in mortis articulo præsumpto, quamvis revera mors non sequatur. An autem qui indulgentiam consecutus est in mortis articulo præsumpto, possit rursus eamdem assequi cum iterum veniet ad mortis articulum, Doctores dissentiunt, sed istæ quæstiones ut plurimum ex inspectione litterarum dissolvi possunt. Vide Navarrum de Jubilæo Notab. 30. num. 3. 4. et 5. et Cordubensem quæst. 39. de Indulg.

Restat ultima varietas de indulgentiis temporariis, vel perpetuis. Dicuntur enim temporariæ, quæ conceduntur definito spatio temporum, quo indulgentia percipi potest, ut cum definiuntur viginti quatuor horæ, vel una, aut altera hebdomada, vel integer annus, ut in jubilæis. Perpetuæ vero dicuntur, quæ sunt alligatæ certis locis, ut Ecclesiis, vel altaribus, vel etiam rebus mobilibus, ut Rosariis, vel Granis benedictis, sine ulla temporis determinatione, quales fuerunt, quas concesserunt Leo III, et Sergius II, ut annotavimus supra cap. 3.

CAPUT X.

Utilem esse indulgentiam omni hominum generi.

Jam vero de utilitate indulgentiæ breviter disserendum est, ut ad illam etiam quæstionem respondeamus, propter quid, sive cujus rei gratia indulgentia detur vel accipiatur. Sed de causa, cur indulgentia detur, disputandum erit paulo post, cum explicabimus quid requiratur in eo, qui indulgentiam concedit. Ostendimus enim requiri duo, auctoritatem legitimam, et causam piam.

(1) Job. XV, 16.

Nunc solum de causa cur indulgentiæ quæruntur, et accipiuntur, dicendum est. Et quidem, dubitari non potest, quin potissima causa sit remissio pœnæ temporalis. Hic enim est fructus, hæc præcipua utilitas indulgentiæ. De qua re id solum quæri potest, an sit utilis omnium hominum generi remissio pœnæ temporalis. Lutherus enim, præter alios errores suos, id etiam docuit, indulgentias non esse utiles nisi publicis et scelestissimis peccatoribus, ut perspicuum est ex assert. art. 18. Sed apud Catholicos res certissima est, indulgentias omnibus esse utiles, et ab iis etiam, qui perfectioni dant operam, recte quæri, et suspici posse. Nam omnibus utile est liberari ab iis rebus, quæ retardare possunt adeptionem summi boni, talis autem est reatus pœnæ temporalis, cum quo si quis ex hac vita migraverit, non poterit continuo pertingere ad vitam æternam, sed expiare debebit eum reatum in locis purgatorii. Præterea, indulgentiæ non solum expediunt ab impedimento jam dicto, sed etiam contra non impediunt ullum bonum meritum, aut ullum majus bonum : neque enim prohibentur, qui suscipiunt indulgentias, operam dare jejuniis, eleemosynis, precibus, aliisque operibus bonis. Quare nulla ratio est, cur non sint dicendæ utiles, et salutares omni hominum generi. Sed objiciunt aliqui : Perfectorum hominum non est fugere pœnas, sed eas potius quærere, tum ob exercitium patientiæ, tum ob imitationem Christi patientis : *Christus enim passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus*·(1). I Pet. II. Responsio. Perfectorum est non fugere pœnas, quæ juvant ad promerendum Deum, et promovent ad salutem citius acquirendam, quale est martyrium, et aliæ pœnæ sponte susceptæ, atque ad ejusmodi pœnas libenter perferendas sanctus Petrus adhortatur. Est tamen perfectorum fugere debitum pœnæ, cum per illud impediantur et retardentur, ut diximus, ab ingressu patriæ cœlestis. Immo propterea quærunt pœnas hujus vitæ, et severam pœnitentiam agunt, ut liberentur a reatu illo, et non cogantur post mortem diutius in purgatorio pœnas dare. Quare libentissime propter eamdem causam suscipiunt indulgentias, ut tanto facilius a reatu illo expediantur.

Objiciunt rursus; Indulgentia non est opus meritorium, sed solum satisfactorium, non igitur utilis est perfectis, qui modica, vel nulla satisfactione indigent. Responsio : Indulgentia per se non est meritoria, sed satisfactoria : tamen meritoria etiam esse potest ratione operis injuncti. Si quis enim ex charitate Dei injuncta opera exequatur, jejunia, eleemosynas, preces et similia, sine dubio per hæc opera ex charitate facta meritum non exiguum sibi parabit. Ipsa quoque susceptio indulgentiæ meritoria erit, si quis eam ex amore Dei suscipiat, ut expeditus reatu illo pœnæ liberius ad ipsum Deum videndum, et perpetuo laudandum evolare possit. Et quamvis viri perfecti modica satisfactione egeant, tamen rari sunt, qui non aliqua egeant, ac per hoc non sint illis etiam utiles indulgentiæ.

Denique objiciunt ex communi sententia utilius esse pro se propriis operibus satisfacere, quam alienam satisfactionem quærere. Responsio : Utilius quidem est, et tutius pro se satisfacere, quam indulgentias quærere, sed utroque utilius est illud facere, et istud non omittere ; et hoc est, quod boni auctores consulunt, ut qui suscipiunt indulgentiam, non cessent a pœnitentiæ fructibus producendis, qui meritorii, et medicinales plerumque esse solent, et utilius est, duobus pedibus iter facere, quam uno tantum.

Præter hanc utilitatem sunt etiam aliæ adjunctæ, quando in forma jubilæi indulgentiæ publicantur. Nam et datur facultas eligendi confessarium, ex approbatis tamen, juxta decretum Concilii Tridentini sess. 23. cap. 15. nam alioqui non judicantur idonei confessarii, et Summus Pontifex in jubilæis non permittit facultatem non idoneos eligendi. Item datur auctoritas confessariis absolvendi a multis casibus reservatis, multisque censuris ecclesiasticis, necnon vota nonnulla in alia pia opera commutandi, atque alia id genus, quæ notissima sunt. Sed existunt hoc loco dubitationes duæ.

Prima. Si quis tempore jubilæi absolutionem a reservatis accipiat, et postea tamen negligat ea perficere, quæ ad indulgentiam consequendam necessaria sunt, an absolutio illa rata sit. Responsio communis est, ratam esse, quoniam absolutio non pendet a futura conditione, neque pendere potest.

Altera dubitatio. Si quis spe futuri jubilæi in peccatum reservatum sponte incidat, an

(1) I Pet. II, 22.

ab eo peccato possit absolvi? Respondent aliqui, non posse, in quibus est S. Antoninus 1 par. tit. 10. cap. 3. §..... Sed alii contra sentiunt. ut Navarrus in tract. de jubilæo, Notab. 34. num. 4 et 6. Cordubensis quæst. 37. de Indulgent. proposit. 3. et alii.

CAPUT XI.

Quis possit indulgentias concedere.

Sequitur nunc, ut explicemus, quid requiratur ad hoc ut indulgentia rata sit, tum ex parte concedentis, tum ex parte suscipientis. Et quidem ex parte concedentis duo requiri videntur, auctoritas legitima, et causa justa : ex parte suscipientis alia duo, status gratiæ, et executio operis injuncti. De quibus ordine dicendum erit. Principio igitur auctoritatem requiri extra controversiam est, nam absolvere, vel ligare non potest, nisi is, qui jurisdictionem habet ; indulgentias autem dare, absolvere est, ut supra demonstravimus ex cap. Quod autem, de pœnit. et remiss. Præterea, distribuere bona communia non potest nisi magistratus, vel princeps, cui bonorum communium administratio, et dispensatio credita est : Indulgentiæ vero præter absolutionem, continent etiam applicationem thesauri spiritualis, ut ostendimus loco notato. Porro hæc auctoritas potissimum residet in Summo Pontifice, ac propterea potest ipse indulgentias etiam plenarias omnibus fidelibus elargiri. De qua re nulla dissentio est. Nam constat Apostolo Petro, cui Summus Pontifex succedit, proprie dictum esse a Domino Matth. XVI. *Quodcumque solveris etc.* (1). Deinde constat ex jure Canonico, cap. Cum ex eo, de pœnit. et remiss., in Summo Pontifice ad indulgentias concedendas esse plenitudinem potestatis. Denique constat, re ipsa frequentissime Summos Pontifices indulgentias plenarias concessisse.

De episcopis, ac metropolitanis res est etiam extra controversiam, posse illos in sua diœcesi, istos in sua provincia, indulgentias tribuere, sic tamen, ut indulgentiam unius anni in die Dedicationis Ecclesiæ vel quadraginta dierum aliis temporibus, de injunctis pœnitentiis non excedant. Ita enim habemus cap. Cum ex eo, et cap. Nostro, de pœnit. et remiss. et cap. Indulgentiæ, eodem in 6.

(1) Mat. XVI, 19.

Nec minus certum est, non requiri potestatem ordinis, sed solam potestatem jurisdictionis ad indulgentias concedendas. Proinde poterit Pontifex Maximus, vel episcopus indulgentias concedere, etiam si nondum sit sacris Ordinibus insignitus, ut docet S.Thom. in 4. dist. 20, quæst. 1. art. 4. quæstiuncula 2. Neque amittitur hæc potestas per peccatum lethale, ut idem S. Thomas docet in eodem art. 4. quæstiunc. 4.

De legatis apostolicis, posse eos concedere ex commissione speciali, vel generali Summi Pontificis indulgentias in omni loco, ad quem suæ legationes se extendunt, nemo dubitat. Summum pœnitentiarium, posse concedere centum dies indulgentiæ testatur Petrus Paludanus in 4. dist. 20. quæst. 4. art. 2. quod idem de aliis Cardinalibus testatur Navarrus in tract. de Jubilæo, Notab. 31. num. 17. quamvis id magis consuetudine, quam lege nitatur. Atque hæc quidem videntur esse certa et rata. Nunc de iis, quæ dubia sunt breviter disseremus. Primum igitur de concilio generali quæri potest, an possit plenarias indulgentias dare. Id enim affirmant Felinus, in serm. de indulgent. num. 28. Dominicus a Soto in 4. dist. 21. quæst. 1. art. 4. Navarrus de Jubilæo, Notab. 31. num. 2. et Cordubensis quæst. 12. de indulgent. proposit. 8. Quamvis autem neminem legerim, qui expresse doceat concilium generale non posse id facere : tamen videntur hoc sentire omnes alii auctores, qui scribunt ad solum Pontificem Summum spectare potestatem concedendi plenarias indulgentias, et de concilio generali nihil dicunt. Et sane verissima mihi esse videtur posterior hæc sententia; Nam nullum hujus rei exemplum habemus, nisi Concilii Basileensis sess. 24. quod Concilium eo tempore schismaticum erat, neque ejus decreta, et multo minus exempla certam fidem faciunt. Concilium autem Constantiense sess. 17. prope fin. indulgentias concedit non plenarias, sed solum centum, vel quadraginta dierum ; quod recte poterat facere, cum in eo concilio essent multi non solum Episcopi et Archiepiscopi sed etiam Cardinales. Præterea primus, qui docuit a concilio generali concedi posse plenarias indulgentias, et quem Felinus aliique secuti sunt, Panormitanus fuit in serm. habito in Synodo Basileensi, ut Felinus refert. Quid autem mirum si Panormitanus hoc docuit

in eo loco, ubi concilium supra Papam esse clamabant omnes? Postremo concilium generale, secluso Papa, non habet Papalem auctoritatem, nec formaliter, nec eminenter, nec ullo alio modo, ut rectissime Cajetanus docet et probat tract. 1. de auctoritate Papæ, et Concilii cap. 11 et 12. et tract. 2. cap. 6. et nos etiam docuimus, et probavimus in lib. II de Conciliis cap. 16. Non igitur potest Concilium, secluso Papa, ea facere, quæ proprie ad Summum Pontificem pertinent, sed ea solum, ad quæ se extendit episcopalis auctoritas. Constat autem non posse Episcopos, etiam multos simul conjunctos indulgentiam dare, nisi unius anni, vel quadraginta dierum, ut expresse habetur cap. Cum ex eo, de pœnit. et remiss. et cap. Indulgentiæ, eodem in 6.

Altera dubitatio est de jure, quo Episcopi possunt indulgentias elargiri. Aliqui enim existimant, Episcopos jure divino id posse, alii negant. Sed hæc quæstio ex alia pendet, utrum jurisdictionem Episcopi accipiant a Deo immediate, an vero per Summum Pontificem. Quam quæstionem nos explicuimus in lib. IV de Summo Pontifice, cap. 23 et duobus sequentibus, neque est cur hoc loco eadem repetamus. Igitur juxta ea, quæ loco notato diximus, existimamus Episcopos a Summo Pontifice jurisdictionem omnem, ac per hoc potestatem indulgentias conferendi accipere. Cujus rei argumentum est etiam, quod videamus a Summo Pontifice restrictam et limitatam Episcopis hanc potestatem fuisse; neque dubium est, quin ab eodem penitus tolli, vel etiam augeri et extendi possit. Quod si adeo immediate illam haberent, posset quidem Summus Pontifex interdicere illis usum ejus potestatis, tamen si obstinate ea uti vellent, non posset Summus Pontifex impedire, quominus ratum esset, quod illi fecissent. Quemadmodum cum Pontifex alicui Episcopo interdicit, ne utatur facultate, quam habet a Deo, conferendi sacramentum Confirmationis vel Ordinis, peccat quidem Episcopus non obtemperans Pontifici Maximo, tamen collatio illa sacramenti Confirmationis vel Ordinis rata est : neque videtur posse reddi ulla ratio, cur possit Summus Pontifex efficere, ut indulgentia ab Episcopo concessa non sit rata, et non possit idem efficere de collatione sacramenti Confirmationis, vel Ordinis, nisi quia priorem potestatem habent Episcopi a Pontifice, posteriorem a Deo.

Tertia quæstio est de abbatibus, parochis, aliisque sacerdotibus, an possint indulgentias tribuere; Nam abbates jurisdictionem habent in suos monachos, non secus ac Episcopi in populum. Solent etiam tum abbates, tum alii ordinum religiosorum præpositi communicare cum aliis merita, et satisfactiones suorum ordinum : quod nihil esse videtur aliud, nisi indulgentias quasdam tribuere. Denique Angelus in Summa, verbo, Indulgentia, num. 5. et Bartholomeus Fumus in Summa, verbo, Indulgentia, num. 2. docent, omnes parochos, aliosque sacerdotes, qui jus habent confessiones audiendi, posse in ipso sacramento Confessionis indulgentias concedere, remittendo id quod superest expiandum, quando minor pœnitentia injungitur, quam ut sufficiat ad totam pœnam peccatis debitam exhauriendam, et adducunt pro hac sententia Innocentium in comment. cap. Cum ex eo, de pœnit. et remiss. Panormitanum in cap. Sicut dignum, de homic. volunt. et alios juris canonici interpretes. At sententia, communis contrarium docet; nullos omnino sacerdotes Episcopis inferiores posse jure communi tribuere indulgentias, sed solum ex commissione Pontificis Maximi, vel Episcoporum. Nam exstat expressus textus juris, cap. Accedentibus, de excess. prælatorum, ubi habetur, non licere abbatibus, neque aliis quibuscumque inferioris ordinis, quam episcopalis, indulgentias concedere.

Præterea S. Thomas in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 4. quæstiuncula 1. pulchre docet, nullos esse absolute prælatos, nisi Episcopos, ipsi enim sunt rectores integri populi, et quasi reges in parvo regno, atque ita præsunt hominibus omnium ordinum, ætatum, sexuum, conditionum; abbates autem sunt quasi patres unius familiæ, ac domus, et præsunt solis monachis. Parochi quoque non præsunt, nisi uni parœciæ quasi uni familiæ: potestas autem dispensandi thesaurum Ecclesiæ non convenit nisi veris prælatis, qui sunt principes populi Dei. Quare tum ipsi abbates, tum parochi, aliique omnes sive clerici, sive laici, sive regulares, sive sæculares aliquo modo subjiciuntur Episcopo, et ideo participes fieri possunt indulgentiæ ab Episcopo in commune propositæ, ut docet Paludanus in 4. dist. 20. quæst. 4. art. 3. concl. 1. sicut etiam tenentur, licet alias regulares ut plurimum sint exempti, dies festos ab Episcopo toti civitati indictos observare,

Verum tamen est, quod si opus injunctum ab Episcopo pro indulgentia consequenda, non possit impleri a regularibus absque præpositi facultate, tenentur eam facultatem a præposito petere, si velint indulgentiæ participes fieri; non enim debet regularis observantia propter assequendas indulgentias violari, vel relaxari, ut monet S. Thomás in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 5. quæstiuncula 2. Neque his repugnat communicatio illa meritorum, vel satisfactionum, quos præpositi ordinum religiosorum bene merentibus de ipso ordine concedere solent. Illa enim communicatio non est indulgentia, ut perspicuum est, tum quia non absolvit a pœnitentia injuncta a sacerdote in sacramento Pœnitentiæ, tum quia non communicat merita, vel satisfactiones jam præteritas, cum illæ si superfluæ fuerunt, in thesauro reconditæ sint, sed solum futuras post illam communicationem : tum quia ista communicatio magna ex parte prodest per modum impetrationis, quod non convenit indulgentiis. Orant enim religiosi assidue pro sua congregatione, pro amicis et benefactoribus, et pro aliis, vel personis, vel necessitatibus ad intentionem præpositorum. Neque Innocentius, aut Panormitanus ab Angelo, et Bartholomeo allegati loquuntur de indulgentiis, sed solum dicunt, posse parochum, et alios confessarios injungere pœnitentiam minorem, quam canones præscribant, si eis videatur ita esse faciendum justis de causis. Sed hoc non est dare indulgentiam, quia quod minus illi injungunt, expiandum erit, vel in hac vita per opera pœnalia sponte assumpta, vel in purgatorio. Vide Silvestrum verbo, Indulgentia n. 12. Cordubensem de Indulgent. quæst. 12. et Navarrum de Jubilæo Notab. 31. num. 9.

CAPUT XII.

An requiratur causa justa, ut indulgentia sit rata.

Disseruimus de auctoritate, nunc de causa disserendum est. Nam hæc duo requiri diximus, ut indulgentia rite. concedatur. Ac ut sejungamus certa ab incertis, convenit primo inter omnes scriptores, sine justa causa ratam esse indulgentiæ concessionem, quo ad ea, quæ pendent ex solo jure ecclesiastico, qualia sunt privilegia eligendi confessarium, qui possit etiam a reservatis peccatis absolvere, et alia id genus. Docet Navarrus de Jubilæo, Notab. 15. num 12. et Dominicus a Soto in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 2. concl. 2. et ratio est, quoniam cum Summus Pontifex dispensat in jure ecclesiastico, dispensatio est rata, etiamsi non adsit causa justa. Satis enim est, si constet, eum voluisse dispensare, cum id totum ab ejus arbitrio et voluntate dependeat.

Secundo convenit inter omnes, sine justa causa, indulgentiam non esse ratam, quod attinet ad expiandum reatum pœnæ coram Deo, vel in hac vita, vel in alia. Docent S. Thomas, S. Bonaventura, Durandus, Gabriel, et alii, in 4. dist. 20. et recentiores omnes. Ratio vero est, quoniam hæc pœna expianda est jure divino, non potest autem Summus Pontifex sine justa causa dispensare in iis, quæ aliquo modo pertinent ad jus divinum, quoniam minister Dei est, non dominus. Id quod etiam videmus accidere in dispensatione juramenti, et voti ; relaxat enim obligationem nomine Dei, quando causam habet ejusmodi, ut credibile sit id placiturum Domino. Quod si pro arbitrio, sine ulla justa causa dispenset, Deus non habet ratam dispensationem. Præterea Summus Pontifex non solum non est supra jus divinum, ut possit illud pro arbitrio tollere, sed neque est Dominus, sed dispensator thesauri spiritualis, dispensator autem fidelis, et prudens esse debet, alioqui non dispensator, sed dissipator dicendus erit. Quare Clemens VI, in extravaganti, Unigenitus, cum scribit, Summum Pontificem posse thesaurum spiritualem dispensare, addit, justis ex causis, et post finem Concilii Constantiensis in Constitutione Martini V, interrogari jubentur suspecti de fide, an credant, Summum Pontificem indulgentiam justis de causis posse concedere ; et semper in litteris indulgentiarum exprimitur causa, cur indulgentiæ concedantur. Denique cur dicuntur in Concilio Lateranensi generali sub Innocentio III indulgentiæ quædam non solum indiscretæ, sed etiam superfluæ, nisi quia otiosæ, inanes, et irritæ sunt? de quibus recte dici potest illud S. Cypriani serm. de lapsis, Irrita pax, perniciosa dantibus, et nihil accipientibus profutura.

Tertio convenit inter omnes, ad justam causam non requiri, ut opus injunctum sit in se ita satisfactiorum, ut plene compenset debitum pœnæ, quod remittitur per indulgentiam; tunc enim indulgentia non esset remissio. Quæstio igitur in eo solum versa-

tur, an ad justam causam requiratur proportio aliqua operis injuncti cum indulgentia, ita ut pro majori indulgentia major causa requiratur, an vero possit pro opere minimo dari indulgentia maxima. De qua re duæ sunt opiniones; prior est eorum, qui docent, non requiri proportionem ullam, sed satis esse, si causa sit pia, id est, modo non concedatur indulgentia pro opere malo, vel pro opere mere temporali, aut pro opere vano, et nihil ad divinam gloriam pertinente, sed pro quocumque opere, quod ad honorem Dei, vel Ecclesiæ utilitatem cedat, indulgentia rata erit. Ita docuit S. Thomas in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 2. Durandus, et Paludanus in eadem distinct. 20. quæst. 4. S. Antoninus 1. par. tit. 10. cap. 3. §. 1. Joannes de Turecremata in comment. dist. 1. de pœnit. can. Quis aliquando, §. Item in Levitico, quæst. 4. Glossa in extravagantem Bonifacii VIII. Antiquorum, de pœnit. et remiss. Silvester in summa, verbo, Indulgentia, num. 19. Joan Tabiensis, verbo, Indulg. num. 10. et noster Gregorius de Valentia in tract. de Indulg. cap. 7. Rationes hujus sententiæ ducuntur fere omnes ab usu Ecclesiæ. Nam videmus pro eadem causa dari indulgentias, aliquando majores, aliquando minores. Item videmus interdum pro causa levissima dari indulgentias maximas, ut cum datur indulgentia plenaria omnibus, qui ante fores Basilicæ S. Petri adstant, dum Summus Pontifex in die Paschæ populo solemniter benedicit. Ad hæc si indulgentiæ, sine causa satis magna concessæ, non essent ratæ, Christianus populus a Pastoribus suis graviter deciperetur, quod non videtur ullo modo asserendum. Præterea commune pronunciatum theologorum est, indulgentias valere, quantum sonant : igitur si pro levissima causa indulgentia maxime in litteris pontificiis dari significetur, indulgentia illa rata esse debebit. Denique indulgentiæ non nituntur ista causa operis injuncti, quamvis hæc etiam adesse debeat, sed thesauro infinito meritorum Christi, et Sanctorum, quæ est causa sufficiens, immo superans, et trascendens omnem indulgentiæ condonationem.

Posterior sententia est aliorum, qui contendunt ad justam causam requiri aliquid non solum pium et utile, sed etiam quod proportionem habeat cum indulgentia; ita ut non sit ratum, si detur, pro causa levissima indulgentia maxima. Ita docent ex veteribus Scholasticis S. Bonaventura in 4. distint. 20. par. 2. quæst. ult. Richardus in eadem dist. 20 quæst. ult. Augustinus de Ancona in Summa de potestate Ecclesiæ quæst. 30 art. 4. et 5. Joan. Gerson in tract. de Absolutione sacramentali. Gabriel in supplemento 4. dist. 45. quæst. 3. art. 1. et in Canonem Missæ lect. 57. Ex auctoribus nostri sæculi idem docuit Adrianus Papa in 4. in tract. de Indulg. Cardin. Cajetanus in tract. de causa Indulgentiæ, et in alio tractatu ad Julium Medicem cap. 8. Joan. Major in 4. dist. 20. quæst. 2. Martinus Ledesmius par. 2. 4. sent. quæst. 27. art. 2. Dominicus a Soto in 4. dist. 21 q. 2. art. 2. Petrus a Soto lect. 2. de Indulg. Navarrus de Jubilæo Notab. 5. num. 3. et 4. Cordubensis quæst. 20. de Indulg. His addi possunt Innocentius in cap. Quod autem, de pœnit. et remiss. et Felinus in serm. de Indulgentiis. Hujus posterioris sententiæ rationes hæ sunt. Prima, quoniam videntur abuti vocabulis, qui dicunt, requiri justam causam ad concessionem indulgentiarum, et tamen volunt pro opere quocumque etiam levissimo concedi posse indulgentiam maximam quomodo enim justa causa dici potest, quæ nullam habet proportionem cum effectu? Secunda, quoniam non solum infidelis dispensator dicitur, qui nulla de causa donat bona domini sui, sed etiam qui pro re minima profudit, ac prodegit thesauros pretiosos ejusdem domini sui. Tertia, quoniam si pro quacumque pia causa concessæ indulgentiæ, ratæ essent, nullæ dici possent superfluæ, vel indiscretæ, cum semper sit in promptu aliqua pia causa, quæ allegari possit. Quarta, quoniam non est dissimilis indulgentiæ, largitio dispensationi votorum. In votis autem conveniunt omnes, non posse dispensari nisi pro maxima causa, quæ magis placeat Deo, quam ipsa impletio voti. Quinta, quoniam si esset vera ea sententia, posset Summus Pontifex in momento liberare omnes animas purgatorii : quia posset dici non deesse causam piam, cum ad gloriam Dei pertineat, ut tot animæ citissime volent ad cœlum, ubi perpetuo Deum laudabunt. Possunt fortasse conciliari hæ sententiæ aliquo modo : sed absolute posterior, ut est communior, ita etiam verior mihi esse videtur. Sed ut magis res explicetur, observandum est primum, ad causam justam ut plurimum duo requiri, primo finem aliquem pium, ac Deo gratum, cujus assecutio magis

placeat Deo, quam pœnitentialis satisfactio, quæ per indulgentiam relaxatur. Is enim fidelis, et prudens est dispensator cœlestis thesauri, qui fideliter agit causam domini sui, et juxta ejus voluntatem operatur. Secundo opus aliquod, per quod revera finis ille probabiliter obtineri possit. Nam si finis quidem valde placeat Deo, sed per opus injunctum nullo modo valeat obtineri, non videtur justa causa dandæ indulgentiæ. Ut exempli gratia, si detur indulgentia plenaria iis, qui semel recitant orationem Dominicam pro conversione hæreticorum causa non videbitur justa; quoniam tametsi conversio hæreticorum res est maxima, et Deo gratior, quam pœnitentialis satisfactio multorum fidelium, tamen non est probabile convertendos hæreticos per eam solam, brevissimamque orationem. Quomodo etiam si detur indulgentia iis, qui nummum unum, exponent pro recuperanda Hierosolyma, non videbitur justa causa tantæ indulgentiæ, quia opus illud non est ejusmodi, ut per ipsum Hierosolyma recuperari possit. Observandum est secundum, non requiri ad proportionem causæ cum indulgentia, ut opus injunctum sit in se valde meritorium, vel satisfactorium, vel difficile, et laboriosum, quamvis hæc etiam spectari debeant, sed requiri, ut sit medium aptum, atque utile ad consequendum finem, cujus gratia conceditur indulgentia. Itaque fieri potest, ut per opus in se satis leve et facile magna indulgentia acquiri possit; quoniam opus illud leve, ac facile est medium ad finem Deo gratissimum assequendum. Talis est exempli gratia, assistentia illa præ foribus Basilicæ S. Petri Romæ, dum Summus Pontifex solemni cæremonia populo benedicit. Illam enim assistentiam prior opinio rem levissimam et causam minimam appellabat, talis enim est si per se absolute consideretur. At eamdem assistentiam posterior opinio magnam causam et justam esse diceret, quoniam frequentia illa populi eo tempore medium est aptum, et utile ad protestationem fidei de capite Ecclesiæ, atque ad honorem sedis Apostolicæ, qui est finis illius indulgentiæ. Observandum est tertio, non eodem modo judicandum esse de causa indulgentiæ, cum datur uni alicui particulari, et cum datur in commune multis. Nam cum datur uni particulari, oportet ut opus injunctum illi soli, sit proportionatum fini, cujus gratia datur indulgentia : ac cum datur in commune multis, non est necesse, ut opus singulorum, sed tantum ut opus omnium simul sit proportionatum fini. Atque hinc accidere potest, ut indulgentia maxima sit justissima, etiamsi opus injunctum singulis videatur leve. Exempli causa, si necesse sit ædificari basilicam, vel xenodochium, et detur indulgentia septem, vel decem annorum, vel etiam plenaria conferentibus certam auri summam : si respiciatur opus singulorum, non videbitur causa justa, sed tamen si tota summa ab omnibus collata consideretur, jam erit justa causa, quia poterit iis sumptibus ædificari basilica vel xenodochium, quæ ædificatio erit gratior Deo, et utilior Ecclesiæ, quam pœnitentialis satisfactio, quæ per indulgentiam relaxatur. Observandum est quarto, supra dictum esse, plerumque in causa justa duo contineri, finem, et media ad finem : quoniam aliquando solus finis satis esse videtur, sine ullis mediis, id est, sine aliquo opere injuncto, quando videlicet finis non pendet ab aliquo opere, et per se sufficit ad indulgentiam justam efficiendam. Sic olim ad petitionem Martyrum (ut supra ex Tertulliano, et Cypriano prabavimus) dabantur indulgentiæ sine aliquo opere injuncto, quia judicabat Ecclesia satis magnam causam esse, petitionum Martyrum, ut videlicet homines ad martyrium accenderentur, cum viderent tanti fieri martyrum preces. Vocantur autem in his locis martyres, qui in carceribus inclusi, et jam aliquid passim fuerant ob confessionem fidei, et consummationem martyrii expectabant. Quomodo etiam in articulo mortis hominibus bene meritis de Ecclesia dantur aliquando indulgentiæ, neque opus ullum injungitur, quia videtur causa esse satis justa ipsa necessitas extrema conjuncta cum præcedentibus meritis. Ita legitur Gregorius VII indulgentias sine ullo injuncto opere dedisse, lib. I. epist. 34. lib. II. epist. 61. et lib. VI. epist. 15. Itaque sine opere injuncto concedi potest aliquando indulgentia, sine causa vero, eaque justa et rationabili numquam potest. Observandum est ultimo, justam quidem semper causam requiri, sed non esse subditorum judicare, utrum causa sit justa, vel injusta : debent enim simpliciter existimare justam esse. Nihilominus tamen sicut probandum non est, quod aliqui pro zelo, sed nimio fortasse de indulgentiis quibusdam, levibus de causis concessis obloquuntur, quod faciunt Joan. Gerson in tract. de Absolutione sacramentali, Dominicus a Soto in 4. dist.

21. quæst. 2. art. 2, conclus. 5. et Andreas Vega in Concilium Tridentinum lib. XIII. cap. ultimo. Sic laudandus merito est Clemens VIII Pontifex Maximus, qui nunc sedet, quod decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III de moderandis indiscretis indulgentiis, et decretum Concilii Tridentini sess. 25. de revocandis indulgentiis ad veterem, et probatam Ecclesiæ consuetudinem, executioni mandare studet. Veteres enim parcissimos fuisse in indulgentiis conferendis notissimum est. Siquidem Sergius II (ut citavimus cap. 3.) trium tantum annorum indulgentiam dedit; et Paschalis II quadraginta solum dierum. Testatur quoque Innocentius III capite, Cum ex eo, de pœnitent. et remiss. Apostolicam Sedem solitam esse ordinarie non extendere indulgentias ultra condonationem pœnitentiæ unius anni, vel quadraginta dierum; et juxta hoc Innocentii dictum, Nicolaus IV in indulgentiis variis, quas concessit Ecclesiæ sanctæ Praxedis, quæ leguntur in introitu cappêllæ S. Zenonis, numquam excedit annum unum, vel dies quadraginta. Denique S. Thomas in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 2. ad 4. scribit, venientibus ad limina Apostolorum ex regionibus ultramarinis dari indulgentiam quinque annorum; ex regionibus ultramontanis, trium annorum, ex aliis locis vicinioribus, unius anni dumtaxat.

Ex his ad argumenta pro priore opinione facile responderi potest. Ad illud, quod propter eamdem causam dentur indulgentiæ modo majores, modo minores, responderi potest, id posse accidere duplici de causa: aliquando enim datur indulgentia minor, quam pro magnitudine causæ dari posset, et hoc modo datur pro eadem causa modo major, modo minor indulgentia, et numquam superat indulgentiæ magnitudo magnitudinem causæ. Potest etiam fieri, ut idem opus bonum sit uno tempore magis proportionatum fini, cujus gratia datur indulgentia, et magis utile, vel necessarium, quam alio tempore, ut vigente magna necessitate eadem eleemosyna plus conferet ad subsidium pauperum, quam si ea charitas annonæ non vigeret: et imminente gravissimo periculo eadem oratio cum eodem jejunio, et eleemosyna magis necessaria erit ad placandum Deum, quam si illud periculum non immineret. Ex quo sequitur, ut idem sit opus bonum secundum se, sed ex accidente diversum, et causa revera non sit eadem, et ideo non sit mirum, si dentur variæ indulgentiæ pro illo opere, quod uno tempore majorem causam, alio tempore minorem offert.

Ad aliud, quod pro causa levissima dentur indulgentiæ maximæ, jam supra responsum est, id fieri, quoniam causa, quæ est in se levissima, si attendatur labor, aut sumptus, aut aliquid ejusmodi, sæpe maxima est, si consideretur proportio ad finem, ad quem obtinendum indulgentiæ proponuntur.

Ad tertium illud de populi deceptione respondemus, ut plurimum nullum esse deceptionis periculum, quoniam non existimamus, indulgentias a Sede Apostolica sine justa causa dari; tamen sicut potest fieri, ut aliquando indulgentia non sortiatur effectum ob defectum ejus, qui illam suscipit, vel ob defectum auctoritatis in eo, qui illam concedit, ita non debet videri absurdum, si aliquando idem accidat ob defectum causæ, et christianus populus non ignorat ad fidem pertinere, quod sit in Ecclesia potestas indulgentias concedendi, non autem quod in particulari non possit fieri, ut indulgentia vel non sit rata, vel non prosit, et ideo sic accipiunt prudentes Christiani Pontificias indulgentias, ut simul etiam studeant dignos pœnitentiæ fructus ferre, ac pro suis peccatis Domino satisfacere.

Ad quartum de illo communi pronuntiato, indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, respondemus, pronuntiatum illud verissimum esse, sed intelligi de indulgentia, cui non desunt necessariæ conditiones, auctoritas in concedente, charitas in suscipiente, et justitia, ac pietas in causa. Fuit autem celebris apud veteres scholasticos quæstio illa, an indulgentiæ tantum valeant, quantum sonant, vel quantum ab Ecclesia prædicantur, propter nonnullos errores, qui tunc vigebant, cum alii dicerent, indulgentias non valere nisi pro mensura devotionis, alii tantum valere quantum opus injunctum ex se ad satisfaciendum prodest, alii tantum valere coram Ecclesia, non coram Deo. Qui errores a S. Thoma, aliisque veteribus confutati, extincti jam sunt.

At postremum de thesauro meritorum Christi, et sanctorum, qui dicitur esse vera causa indulgentiarum, respondemus: thesaurum meritorum Christi, et sanctorum esse veram causam, cur indulgentiæ concedi possint: sed præter istam causam requiri aliam, quæ moveat ad dispensandum the-

saurum hoc tempore potius quam alio, et nunc magis nunc minus liberaliter ; non enim debent Pontifices relaxare pœnitentialem satisfactionem, neque recurrere ad thesaurum, nisi quando judicant id esse necessarium, vel utile ad gloriam Dei, et animarum salutem.

CAPUT XIII.

De dispositione suscipientis indulgentias.

In eo, qui cupit revera fructum ex indulgentiis capere, duo requiri diximus, ut sit in statu gratiæ, et ut perficiat quod pro indulgentia fuerit injunctum. Et quidem exigi statum gratiæ docent communiter Theologi in 4. dist. 20. et ratio est apertissima, quoniam indulgentia cum remittat reatum pœnæ temporalis relictum post remissionem culpæ, sine dubio requirit, ut culpa sit jam remissa, ac per hoc translatus sit homo per infusionem gratiæ, et charitatis de statu peccati in statum filiorum Dei. Præterea nulla ratio patitur, ut pœna remittatur ei, qui adhuc hæret in culpa ; vel debitum illi condonetur nomine Dei, qui adhuc est aversus a Deo, et hostis, ac inimicus. Denique nomen ipsum indulgentiæ, ut initio diximus, sonat paternam facilitatem in filios, quæ non debet esse communis cum servis, maxime fugitivis, quales sunt omnes, qui Deo deserto diabolum sequuntur. Pari ratione exigi, ut opus injunctum perficiatur, convenit inter omnes ut patet ex S. Thoma in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 5. quæstiuncula 3. et ex aliis. Sed his positis tamquam certis et exploratis multæ supersunt quæstiones. Prima est, an requiratur status gratiæ solum eo tempore quo percipitur indulgentia ; an etiam cum perficiuntur opera injuncta, vel etiam cum primum indulgentiæ pronuntiantur, aut earum litteræ recipiuntur. Nam Cajetanus tract. 10. quæst. 2. et tract. 15. cap. 9. Petrus de Soto lect. 3. de Indulg. et alii contendunt non requiri statum gratiæ, cum indulgentiæ publicantur, vel litteræ indulgentiarum recipiuntur, nisi forte idem sit tempus publicationis et perceptionis : ut cum in sacello Pontificio dantur indulgentiæ omnibus, qui divinis officiis in eo loco interfuerunt, tamen requiri statum gratiæ non solum, cum indulgentia percipitur, sed etiam cum perficitur opus injunctum. Ratio hujus sententiæ est, tum quia in ipsis litteris pontificiis, ut plurimum exprimitur, indulgentias concedi iis, qui vere pœnitentes ecclesiam visitaverint, aut tale, vel tale opus fecerint ; tum etiam quia indulgentia non acquiritur, nisi per opera viva vere meritoria, et satisfactoria, qualia non sunt, nisi ea, quæ fiunt in statu gratiæ.

Alii tamen gravissimi auctores, ut Petrus Paludanus in 4. distinct. 20. quæst. 4. artic. 3. concl. 1. S. Antoninus 1. part. tit. 10. cap. 3. §. 5. in fine, et Antonius Cordubensis, quæst. 24. de Indulgent. et alii contra sentiunt. Non requiri statum gratiæ, nisi cum ipsa indulgentia percipienda est. Ratio posterioris hujus sententiæ est, quia indulgentia non nititur nostra satisfactione, sed Christi, et ideo non videtur necessarium, ut opus injunctum sit opus vivum, et satisfactorium. Deinde quia Bonifacius VIII in extravaganti, Antiquorum, dicit, se concedere indulgentiam iis, qui visitabunt ecclesias pœnitentes, et confessi, vel qui pœnitebunt et confitebuntur. Ex his sententiis prior sine dubio tutior est, ut S. Antoninus etiam notavit. Est etiam certa, quando opus injunctum in litteris pontificiis expresse jubetur perfici in statu gratiæ, ut cum in extravaganti. Unigenitus, de pœnitent. et remiss. Item in Constitutionibus de indictione jubilæi Clementis VII, Julii III et Gregorii XIII expresse habetur, ut qui indulgentiam consequi volunt, vere pœnitentes et confessi visitent ecclesias, orent etc. Denique verior mihi esse videtur, etiamsi in litteris pontificiis id non exprimatur, quando opus injunctum tale est, ut non conferat ad finem, nisi fiat in statu gratiæ : ut si finis indulgentiæ sit placare Deum Christiano populo, et ideo injungantur preces, jejunia, eleemosynæ, visitationes ecclesiarum, et similia. Cum Deus non placetur per opera mortua, necessarium esse videtur, ut opera illa fiant in statu gratiæ, alioqui nihil conferunt ad finem, et proinde non est intentio concedentis, ut indulgentiam lucrentur, qui in statu peccati illa opera faciunt. At posterior opinio vera esse videtur, quando opus injunctum utile est ad finem, pro quo datur indulgentia, etiamsi non fiat in statu gratiæ. Ut exempli gratia, si finis indulgentiæ sit ædificatio basilicæ, vel subventio pauperum, aut recuperatio Hierosolymæ, et propter ista dentur indulgentiæ contribuentibus pecunias, vel arma ; quia non minus ad finem conducunt pecuniæ illæ, vel arma, si dentur ab

homine peccatore, quam a justo ; probabile est, prodesse illa opera, etiamsi facta sint in statu peccati, modo is, qui ea fecit sit in statu gratiæ, quando reipsa percipit indulgentiam.

Altera quæstio est, utrum non solum requiratur status gratiæ ad indulgentiam obtinendam, sed etiam carentia omnis culpæ venialis. Sed facilis responsio est, si distinctione utamur. Nam vel quæstio est de tempore, quo perficiuntur opera injuncta, vel de tempore, quo percipitur fructus indulgentiæ. Si de priore tempore quæstio sit, rursus alia distinctione opus est, nam vel peccatum veniale vitiat opus bonum injunctum, ut si quis oret, vel jejunet ex vana gloria : vel non vitiat, sed per accidens ei conjungitur, ut si quis dum eleemosynam facit, vel ecclesiam visitat, loquatur verbum aliquod otiosum. Quod si bonum opus non vitietur, certum est non impediri fructum indulgentiæ, si vero bonum opus vitietur, ita ut ipsum efficiatur veniale peccatum, tum sine dubio impeditur fructus indulgentiæ, si opus illud erat faciendum ad placandum Deum, vel satisfaciendum pro peccato : non enim per peccatum veniale placatur Deus, neque satisfit Deo. Et hæc est sententia Adriani in 4. tract. de indulg. conclus. 4. et Petri de Soto lect. 3 de indulg. quod si opus faciendum non erat ad placandum Deum, neque ad satisfaciendum, sed solum ad subventionem pauperum, vel alium finem, qui potest obtineri, etiamsi opus non fiat in statu gratiæ, tunc non impeditur fructus indulgentiæ, quamvis opus peccato veniali fuerit vitiatum.

At si de posteriore tempore quæstio sit, respondendum erit, non impediri fructum indulgentiæ, si quis eo tempore habeat, vel committat veniale peccatum, nisi quoad remissionem pœnæ debitæ propter illam culpam venialem : non enim dimittitur pœna, nisi prius dimissa fuerit culpa. Nulla autem ratio est, cur non possit percipi fructus indulgentiæ quoad remissionem pœnæ debitæ propter alias culpas sive lethales, sive veniales jam remissas, etiamsi culpa aliqua venialis adhuc hæreat in anima. Nam peccatum veniale non impedit statum gratiæ, qui requiritur ad hoc ut homo sit capax indulgentiæ.

Tertia quæstio est de confessione, quæ ut plurimum requiritur, ut pars operis injuncti, an exigatur semper in re, an vero sufficiat in proposito. Responsio facilis est. Nam quando in forma indulgentiæ diserte ponitur, ut qui eam lucrari cupiunt, confiteantur peccata sua intra tot dies, tunc sine dubio exigitur confessio in re, quoniam ponitur in forma indulgentiæ, ut conditio quædam, sive ut pars operis injuncti, et non solum, ad hoc, ut homo transferatur de statu peccati ad statum gratiæ. Quando autem in forma indulgentiæ non injungitur expresse opus confessionis, sed simpliciter dicitur concedi indulgentiam vere pœnitentibus et confessis : tunc non videtur requiri confessio, ut pars operis injuncti, sed solum ut homo sit in statu gratiæ, et ideo si quis non habeat peccata lethalia, non necessario confiteri tenebitur, et si habeat peccata lethalia, probabile est, sufficere illi contritionem cum proposito confitendi : nam per hæc adipiscetur statum gratiæ. Ita docent Paludanus in 4. dist. 20. quæst. 4. art. 2. Silvester verbo Indulgentia num. 20. Panormitanus in cap. Omnis utriusque, de pœnit. et remiss. Felinus in serm. de Indulgentiis num. 12. et alii. Tamen tutius et probabilius videtur requiri confessionem in re, et non solum in voto, quotiescumque dicitur, indulgentiam concedi pœnitentibus et confessis, ut docent S. Antoninus 1. par. tit. 10. cap. 3. Adrianus in 4. sentent. tract. de Indulgent. Cajetanus tract. 15. de Indulgent. cap. 10. Navarrus de Jubilæo notab. 18. numero 1. et Glossa in extravagantem Antiquorum, de pœnit. et remiss.

Quarta quæstio est, an percipiat indulgentiam, qui non perficit omnia opera injuncta, sed aliqua tantum, ob inopiam, vel morbum, vel alia justa causa impeditus. Responsio communis est, S. Thomæ, Durandi et aliorum in 4. dist. 20. non percipi indulgentiam, nisi ab iis, qui integre omnia opera injuncta perficiunt, concessio enim conditionata non valet, nisi conditio impleatur. Atque in hanc quoque sententiam allegari solet dictum illud commune : indulgentiæ tantum valent, quantum sonant. Nam Summi Pontifices, quando volunt percipi indulgentiam ab iis, qui legitime impediti non perficiunt omnia opera injuncta, addere solent, ut confessarii commutent opera injuncta in alia pia opera, vel disertis verbis explicant, obtineri indulgentiam ab iis, qui inchoarunt opera injuncta, et perficere non potuerunt, ut habetur in extravaganti Unigenitus, et in aliis similibus, in quibus annus jubilæi publicatur.

Quinta quæstio est, an requiratur alia dispositio in suscipiente indulgentias, præter statum gratiæ, et adimpletionem operum injunctorum. Nam Cardin. Cajetanus in tract. 10. qui est de suscipientibus indulgentias quæst. 1. docet requiri tertiam conditionem, ut videlicet qui vult consequi indulgentias, habeat propositum satisfaciendi Deo propriis laboribus quoad poterit : iis autem, qui nolunt pro se ipsis satisfacere, cum possint, negat prodesse indulgentias. Ex quo etiam colligit, paucos admodum revera frui pontificiis indulgentiis ex tanto numero adeuntium Ecclesias temporibus stationum, aliarumque similium indulgentiarum. Quæ sententia utilis est, et pia, sed fortasse non vera, præsertim cum sit contraria communi aliorum doctrinæ, ut ipse etiam Cajetanus fatetur : nec enim legi ullum auctorem, qui Cajetanum sequatur, præter Bartholomæum Fumum in Summa, quæ Armilla dicitur ; verbo Indulgent. num. 13. Nec video quemadmodum Summi Pontifices non deciperent populos, si indulgentias cum ea conditione proponere vellent, quam numquam explicarent. Neque argumenta Cajetani talia sunt, ut solvi non possint. Ille enim sic ratiocinatur. Qui non vult satisfacere Deo per se, cum possit, indignus est, cui applicetur aliena satisfactio : at non intendit Ecclesia conferre hoc beneficium indulgentiæ in indignos, igitur non prosunt indulgentiæ iis, qui nolunt per se satisfacere, cum possint. Propositionem argumenti probat Cajetanus his rationibus; primo, quia non decet ab amico petere, ut pro te satisfaciat, cum ipse possis per te satisfacere. Secundo quia in Republica bene instituta non sunt dispensanda bona communia pro liberandis illis civibus ære alieno, qui per se suum æs alienum dissolvere possunt. Tertia quia in forma indulgentiæ addi solet, vere pœnitentibus indulgentias tribui : non sunt autem vere pœnitentes, qui recusant facere fructus dignos pœnitentiæ. Quarto quia dantur indulgentiæ de injunctis pœnitentiis a sacerdote : vel igitur qui injunctam pœnitentiam accepit, id fecit animo eam perficiendi, et sic habemus quod volumus, vel animo fallendi; et indignissimus est, qui ex fallacia sua lucrum reportet. Respondemus, eum qui non vult per se satisfacere cum possit, non esse indignum, sed tantum non dignum, cui aliena satisfactio applicetur. Ecclesia autem non intendit conferre hoc beneficium in indignos : sed bene potest velle conferre in non dignos, quoniam indulgentia ex misericordia, et liberalitate datur, non ex justitia et meritis. Ad primam rationem respondemus, non fieri injuriam amico, quia non petitur ejus satisfactio ex justitia, sed ex gratia, et petitur satisfactio, quæ non est ei necessaria, sed omnino supervacanea. Ad secundam respondeo, dispensatorem bonorum communium in republica instituta, non dissolvere sine causa æs alienum eorum civium, qui solvendo sunt per se : tamen posse dari causam, cur utile sit reipublicæ, ex communi ærario solvere debita eorum, qui per se illa solvere potuissent. Ad tertiam respondeo, vere pœnitentes dici eos, qui contritionem habent cum proposito satisfaciendi, nisi aliunde pro eis satisfiat. Ad quartam respondeo, plerumque indulgentias dari de non injunctis ut supra probavimus, et eos qui indulgentias quærunt, velle perficere pœnitentiam injunctam, sed nolle alium laborem sponte sumere pro reliqua pœna expianda, si possint per indulgentias ab ea liberari. Addo etiam, quod si indulgentiæ non darentur nisi de injunctis, possent homines injunctam pœnitentiam accipere animo perficiendi, nisi possint alia ratione ab eo reatu liberari.

CAPUT XIV.

De indulgentiis quæ accipiuntur pro defunctis.

De indulgentiis, quibus juvantur animæ defunctorum sex quæstiones sunt. Prima an prosint. Secunda an per modum absolutionis dari possint. Tertia quid sit dari indulgentias defunctis per modum suffragii. Quarta an ex justitia, an ex misericordia liberentur animæ, quibus indulgentiæ applicantur. Quinta quid requiratur ut indulgentiæ prosint defunctis. Sexta an indulgentiæ prosint in particulari certis animabus, an solum omnibus in communi.

Quod ad primam quæstionem attinet, hæretici omnes, tum recentiores, tum antiquiores, qui purgatorium negaverunt, consequenter etiam suffragia, et indulgentias mortuis prodesse negaverunt. Ex Catholicis Ostiensis in Summa lib. v. tit. de Remissionibus num 9. et Gabr. lect. 57. in Canonem Missæ docuerunt indulgentias defunctis non

prodesse : sed Gabriel cito correxit errorem, ut perspicuum est ex additione ad eamdem lectionem. Res autem certissima est, et apud Catholicos indubitata, indulgentiis juvari posse animas quæ in purgatorio pœnas luunt. Id quod primum probari potest ratione deducta ex Scripturis, Conciliis, et Patribus, Constat enim, animas defunctorum posse juvari suffragiis viventium, id est, eleemosynis, precibus, jejuniis, sacrificiis Missarum, aliisque piis operibus, ut copiose ostensum est a nobis in lib. I. de purgatorio fere toto, et lib. II. cap. 15. quæ non sunt hoc loco repetenda. Et quamvis suffragia defunctis per modum impetrationis prosint, ac præsertim preces, et oblatio sacrificii : tamen nulla ratio reddi potest, cur non prosint etiam per modum satisfactionis, ac præcipue jejunia, et eleemosynæ. Nam hæc opera satisfactoria esse, satis a nobis probatum est in quarto libro de pœnitentia, et in libris de operibus bonis in particulari, et defunctos, quibus hæc suffragia a vivis applicantur, satisfactione indigere non dubium est. Constat præterea illam esse rationem, cur suffragia viventium prodesse possint defunctis, quia fideles defuncti ita conjuncti sunt cum fidelibus viventibus ejusdem fidei, et charitatis vinculo, ut unam Ecclesiam, et unum corpus efficiant. Neque enim (inquit S. Augustinus lib. XX. de Civ. Dei c. 9.) piorum animæ defunctorum ab Ecclesia separantur, quæ est regnum Christi. Ex his duobus fundamentis aperte colligitur posse etiam privatos homines offerre Deo pro defunctis, tamquam membris ejusdem corporis satisfactiones suas, jejunia, eleemosynas, peregrinationes, et similia opera laboriosa. Quod si privati homines possunt applicare defunctis, tamquam membris ejusdem corporis, satisfactiones suas, cur non potest Summus Pontifex applicare eisdem satisfactiones Christi, et sanctorum, quæ sunt in thesauro spirituali, cujus ipse dispensator est? Præterea idem probatur ex usu Ecclesiæ : constat enim Paschalem Summum Pontificem ante annos 700. concessisse indulgentiam pro defunctis, quæ habetur in Ecclesia S. Praxedis in introitu cappellæ S. Zenonis, cujus indulgentiæ meminit etiam Gabriel loco notato, sed non recte vocat Paschasium V cum sit revera Paschalis primus. Multi etiam pontifices alii, ut ibidem refert Gabriel, pro defunctis indulgentias concesserunt. Denique consentiunt Theologi, ut sanctus Thomas in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 3. quæstiuncula 2. S. Bonaventura in 4. dist. 20. part. 2. quæst. 5. Richardus dist. 20. art. 3. quæst. 3. et alii; necnon Canonistæ, ut Innocentius in cap. Quod autem, de pœnitent. et remiss. Felinus in serm. de Indulg. et alii. Neque iis repugnat, quod Joan. Major in 4. dist. 20. quæst. 2. dicat multos theologos contra sentire. Nam loquitur de indulgentia per modum absolutionis judicialis non de indulgentia absolute.

Altera quæstio difficilior est, de modo quo indulgentiæ defunctis prodesse possunt, an videlicet Summus Pontifex possit animas defunctorum, quæ sunt in purgatorio, judicialiter absolvere, ut facit cum hominibus viventibus, dum indulgentias eis concedit. Nam Michael Medina disput. 7. cap. 34. et disput. 8. cap. 41. de indulgentiis, contendit animas defunctorum, quæ sunt in purgatorio, pertinere ad jurisdictionem Summi Pontificis, et posse ab eo indulgentias percipere per modum absolutionis. Sed contra sentiunt fere omnes alii scriptores, ut S. Bonaventura, Richardus, Gabriel, et Joan. Major locis citatis. Qui postremus auctor testatur suo tempore a Schola Parisiensi fuisse damnatam sententiam contrariam. Item Cajetanus tract. 15. cap. 5. Dominicus a Soto in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 1. concl. 3. Petrus de Soto lect. 3. de Indulgentiis. Navarrus de Jubilæo notab. 22. num. 6. Antonius Cordubensis q. 15. de Indulg. et alii; et probatur hæc sententia posterior, primo, quoniam S. Leo in epist. ad Rusticum Narbonensem episcopum, et habetur apud Gratianum 24. quæst. 2. can. 1. sic ait : De communione privatis, et ita defunctis, eorum causa judicio Dei reservanda est ; et Gelasius papa in epistola ad Faustum, et in altera ad Episcopos Dardaniæ, ut est apud eumdem Gratianum 24. quæst. 2. can. Legatur, et can. Nec quisquam, disertis verbis docet, homines mortuos qui sunt in divino judicio constituti, non posse ab Ecclesia judicari ; secundo, quia non potest Ecclesia mortuorum animas citare, non potest earum causam cognoscere, non potest eas cogere ad obedientiam, non igitur potest absolvere vel ligare. Tertio, pontifex non habet aucto-

(1) Joan. XXI, 17.

ritatem nisi in oves quas pascendas suscepit, juxta illud Joan. XXI. *Pasce oves meas* (1). At animæ defunctorum non possunt pasci a Pontifice, cum non possint ab eo doctrinam, vel sacramenta, vel leges et jura percipere : non igitur sunt ei subjectæ, ac proinde non possunt ab eo ligari vel solvi. Quarto, quoniam Pontifices ordinarie cum extendunt indulgentias ad mortuos, addunt particulam, per modum suffragii, ut perspicuum est ex Constitutionibus Alexandri VI et Clementis VII de indictione jubilæi. Refert etiam Gabriel in additione ad lectionem 57. super Canonem, se vidisse declarationem Sixti IV quod indulgentiæ prosint defunctis per modum suffragii. Quod (ut mox dicemus) opponitur ei, quod est, per modum absolutionis. At objiciunt aliqui verba Domini, Matth. XVI. *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis,* et probant, illud, super terram, non referri ad eos, qui solvuntur, sed ad eum qui solvit, ut sensus sit : Quodcumque solveris tu super terram degens, erit solutum a me, qui sum in cœlis. Præterea dicunt, defunctos qui sunt in purgatorio, adhuc esse viatores, et auxilio egentes, ac proinde videri esse subjectos Pontificis jurisdictioni. Denique ostendunt ex can. Sane, 24. quæst. 2. sæpe ab Ecclesia excommunicari defunctos, et rursus absolvi ab excommunicatione, ex quo sequi videtur ut proprie sint Ecclesiæ judicio subditi. Sed facilis est responsio. Nam ad primum dici posset, Gelasium, cujus magna est in Ecclesia auctoritas, exposuisse illud (super terram) ut referatur ad eos, qui solvuntur, non ad eum qui solvit, ut patet ex can. Legatur, jam citato. Sed esto, referri possit ad eum, qui solvit, nihil tamen ex eo sequitur : quia debet intelligi de solutione circa eos, qui sunt ei subjecti. Alioqui posset Summus Pontifex ligare et solvere eos etiam, qui sunt in cœlo vel in gehenna, si ita universaliter accipiatur ligandi, vel solvendi potestas. Ad secundum responderi potest, non omnes viatores esse proprie subjectos Pontifici, sed solum eos, qui sunt oves visibiles hujus ovilis, et membra hujus visibilis Ecclesiæ. Quod autem defuncti, qui in purgatorio degunt, aliquo modo sint viatores, et egentes auxilio Ecclesiæ, et cum ipsa Ecclesia visibili invisibiliter conjuncti per fidem et charitatem, facit, ut possint ab Ecclesia nostra juvari, et indulgentiis frui, non ut subditi per modum absolutionis, sed ut amici absentes per modum suffragii. Ad tertium respondemus, defunctos ab Ecclesia posse excommunicari, et ab excommunicatione absolvi, solum quoad ea, quæ a viventibus fieri debent. Nam cum defunctus excommunicatur, id fit, quia post mortem detegitur ejus pertinacia in hæresi, aut aliquid ejusmodi, et id solum ex illa excommunicatione sequitur, ut pro ipso non fiant suffragia, non sepeliatur in loco sacro, et similia. Et contra, si detegatur aliquis per errorem excommunicatus, et ideo absolvatur, effectus absolutionis erit, ut pro ipso oretur, et sacrificetur, ejusque cadaver honorifice sepeliatur. Itaque excommunicatio, vel absolutio defunctorum, est potius declaratio sententiæ, quæ ferenda fuisset, si meritum eorum non latuisset, quam nova aliqua pœna, quæ ad animas ipsas pertingat. Quod autem legitur in II. libro Dialogorum S. Gregorii cap. 23. de Sanctimonialibus a B. Benedicto excommunicatis, quæ de sepulchris exire videbantur, et de Ecclesia recedere, quando inter Missarum solemnia diaconus clamabat : Qui non communicant recedant : inter miracula referendum videtur. Voluit enim Deus eo signo demonstrare quanti faciendæ sunt admonitiones sanctorum. Nam alioqui S. Benedictus non eas excommunicaverat, sed solum excommunicationem minatus fuerat, ut S. Gregorius ibidem dicit. Præterea non eas excommunicavit post mortem, sed in vita (si tamen ea excommunicatio dicenda sit). Neque eas proprie per sententiam postea absolvit, sed per intercessionem mittendo oblationem, quæ pro eis Domino offerretur. At (inquies) S. Gregorius ibidem, ut ostendat, non esse mirum, si S. Benedictus potuit in carne mortali degens de spiritibus defunctorum judicare, allegavit illud Evangelicum : *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* Respondeo, S. Gregorium argumentum a simili ducere voluisse. Nam quemadmodum divina potestate sibi collata possunt prælati cum sint homines in carne mortali degentes, judicare de rebus spiritualibus, ita potuit S. Benedictus, in carne adhuc mortali degens, extraordinario privilegio sibi collato a Deo, ligatas tenere, vel solvere animas earum, quibus dum viverent,

(1) Joan, XXI, 17.

excommunicationis sententiam fuerat comminatus. Neque credibile est S. Gregorium S. Leoni repugnare voluisse, qui in epist. ad Rusticum, jam citata, disertis verbis docet, non posse ab Ecclesia solvi eos, qui communione privati de hac vita recedunt, cum jam sint in divino judicio constituti.

Tertia quæstio est, quid significet illud (per modum suffragii) cum Pontifices dicunt, indulgentias valere defunctis per modum suffragii. Non desunt, qui existiment indulgentias prodesse defunctis per modum suffragii quia prosunt eis suffragia, id est, Missæ, præces, et alia pia opera, quæ Pontifex injungit, cum indulgentias tribuit. Sed hoc non est indulgentias prodesse, nam etiamsi Pontifex ea opera non injungeret, valerent illa suffragia ad refrigerium defunctorum. Itaque frustra darentur indulgentiæ defunctis, si nihil adderent præter valorem suffragiorum. Neque Pontifices dicerent, indulgentias prodesse per modum suffragii, sed dicerent cum Hostiensi, indulgentias non prodesse defunctis ut indulgentiæ, sed sola vi suffragiorum adjunctorum. Alii existimarunt, indulgentias defunctis prodesse per modum suffragii, quia tametsi ipsæ indulgentiæ revera prosint, tamen prosunt per suffragia viventibus imperata. Pontifex enim applicat satisfactiones Christi et sanctorum ex thesauro tam viventibus, quam defunctis, sed viventibus applicat per opera ipsis viventibus injuncta, defunctis vero per opera eisdem viventibus imperata, quæ opera, cum fiant nomine defunctorum, suffragia quædam defunctorum dici possunt. Sed neque hæc sententia rationem idoneam reddit illorum verborum : neque enim hoc est indulgentias prodesse per modum suffragii, sed est prodesse per ipsa suffragia. Vera igitur sententia est, indulgentias prodesse per modum suffragii, quia non prosunt per modum absolutionis juridicæ, sed per modum solutionis, quo modo prosunt suffragia, quæ vel publice, vel privatim pro defunctis fieri solent. Sed cum suffragia tribus modis defunctos juvent, per modum meriti de congruo, per modum impetrationis, et per modum satisfactionis, indulgentiæ autem non sint nisi satisfactoriæ, intelligendum est indulgentias dari defunctis per modum suffragii tantum satisfactorii. Itaque quemadmodum cum quis dat eleemosynam, vel jejunat, vel peregrinatur ad Loca Sancta pro defunctis non absolvit defunctos a reatu pœnæ, sed offert Deo satisfactionem illam pro defunctis, ut Deus eam acceptans liberet defunctos a debito pœnæ, quam luituri erant, sic Pontifex non absolvit animas defunctorum, sed offert Deo ex thesauro satisfactionum, quantum necesse est ad eas liberandas : et Deus acceptans alienam satisfactionem communicatam animabus defunctorum, eas liberat a reatu illo pœnæ. Sed hoc interest inter suffragia, et indulgentias, quod ut suffragia offerantur, non requiritur aliqua jurisdictio, sed ut indulgentiæ dentur, requiritur jurisdictio, quia non potest thesaurum dispensare, nisi qui habet claves ecclesiasticas. Præterea qui offert suffragia, nescit, an id quod offert sufficiat ad animam liberandam, vel solum refrigerandam : at Pontifex potest offerre ex thesauro illo infinito quantum requiritur ad satisfaciendum integre pro reatu cujuscumque pœnæ : et ideo dicitur dare indulgentiam plenariam, atque animas liberare per modum suffragii, quia offert quantum ad plenam satisfactionem satis est. Vide Cajetanum tract. 16. de Indulg. quæst. 6. et Cordubensem quæst. 15. de Indulgentiis.

Quarta quæstio, difficillima omnium, ea est, utrum ex justitia, sive certa lege, et ex condigno prosint indulgentiæ defunctis, an solum ex benignitate Dei, et ex congruo. Aliqui docent, indulgentias ex condigno, sive ex justitia defunctis prodesse. Ita enim scribit Dominicus a Soto in 4. dist. 21. q. 2. art. 3, quem sequitur Navarrus de Jubilæo notab. 22. num. 20. Ratio eorum est, quoniam potest unus vivens pro alio vivente ex condigno satisfacere, igitur potest etiam vivens pro mortuo satisfacere ex condigno. Eadem enim est ratio utriusque satisfactionis, unio videlicet, quæ est inter membra ejusdem corporis Ecclesiæ. Nam vivens pro vivente satisfacit ex condigno, quia sunt membra ejusdem corporis, glutino fidei et charitatis unita : at sunt etiam mortui, qui in purgatorio degunt, membra ejusdem corporis glutino fidei et charitatis unita. Quod si privatorum suffragia ex condigno defunctis prosunt, quatenus satisfactiones sunt, certæ multo magis satisfactiones Christi et sanctorum iisdem mortuis fidelibus a capite Ecclesiæ, id est a Pontifice Maximo applicatæ proderunt ex condigno.

Alii contra sentiunt, indulgentias, quæ defunctis dantur, niti misericordia, et benignitate Dei, ac per hoc ex congruo, non ex

condigno eis prodesse. Ita docet Cajetanus tract. 16. quæstione 5. quem sequuntur Petrus de Soto lect. 3. de indulgentiis, et Antonius Cordubensis; quæst. 15. de indulgentiis. Neque significare volunt hi auctores dubium, aut incertum esse dogma Ecclesiasticum de Indulgentiis defunctorum, immo affirmant, certum esse, et indubitatum, quod indulgentiæ recte dentur, vel suscipiantur pro defunctis, quodque illis prodesse possint, et re ipsa prosint, vel ad refrigerium, vel ad plenam liberationem, sed quibus, quando, et quantum divinæ pietati placuerit. Quomodo etiam pro mortuis recte fundi preces, eisque prodesse fides catholica docet, et tamen non est condigno, sed ex congruo, non ex justitia, sed ex misericordia nos impetrare confidimus quicquid a Domino petimus, ut vel ex ipsa forma precum intelligi potest. Rationes hujus sententiæ sunt hæ. Prima, quoniam non videtur certum, posse viventes pro viventibus satisfacere ex condigno, quod erat fundamentum prioris opinionis. Contrarium enim docent Joan. Medina Cod. de satisfactione quæst. 5. et Cordubensis quæst. 5. de Indulgentiis. Unio enim fidei et charitatis, quo colligantur inter se viva membra Ecclesiæ, facit quidem ut possimus invicem adjuvare, et bona nostra communicare, et unus pro alio saltem ex congruo satisfacere, sed non videtur facere, ut teneatur Deus ex justitia acceptare unius satisfactionem pro altero, nisi ostendatur de hac re pactum, vel promissio aliqua ipsius Dei, quamvis possit Deus, et soleat acceptare ex benignitate sua. Et confirmatur a simili, nam in foro externo non tenetur judex acceptare, ut unus flagelletur, vel ad triremes amandetur pro alio, etiamsi illi non solum sint conjuncti ut Christiani, sed etiam ut cives, vel ut consanguinei. Denique videtur esse proprium solius Christi posse pro aliis ex condigno, ut mereri, ita etiam satisfacere quoniam est caput corporis Ecclesiæ, et dum pro nobis satisfecit: pro corpore suo satisfecit. Secunda ratio, quoniam etiamsi certum esset, posse in præsenti vita unum pro alio ex condigno satisfacere: tamen non videtur eadem ratio de satisfactione pro defunctis; hic enim possumus solvere pœnas ejusdem generis, ut nostro jejunio, vel eleemosyna satisfacere pro alio, qui jejunii, vel eleemosynæ pœnam subiturus erat: at pœnæ, quibus jam addictæ sunt animæ in purgatorio, sunt alterius generis; et ideo sicut non tenetur judex remittere pœnam corporalem uni alicui reo propter mulctam pecuniariam quam alius offert, ita non videtur teneri Deum ex justitia admittere satisfactiones hujus vitæ pro remissione pœnarum purgatorii, ad quas animæ illæ jam sunt addictæ. Sed si id fiat, ut certo fieri credimus, ex benignitate Dei fieri credibile est. Tertia ratio, quoniam ipsæ animæ, ut ex historiis gravium auctorum colligimus, hoc ipsum declarasse videntur. Nam Petrus Damiani in epist. 5. ad Dominicum cap. 4. scribit animam Benedicti Pontificis Romani in purgatorio constitutam apparuisse, Deo permittente, cuidam, atque ab eo petiisse, ut suffragia pro ipsa fierent, et addidisse, se per ea suffragia liberandam, quando hoc miseratio divina decreverit. Petrus quoque Clumiasensis in primo libro de miraculis cap. 10. scribit animam defuncti apparuisse alicui, et postulatis suffragiis adjecisse, per ineffabilem misericordiam Dei se liberandam, si ei per suffragia subventum fuisset, et cap. 27. scribit aliam animam similiter apparentem, et suffragia postulantem adjecisse, Conditoris mediante clementia se per ea suffragia liberandam. Quod si suffragia nituntur pietate divina, et indulgentiæ defunctis non dantur, nisi per modum suffragii, certe sequi videtur, ut etiam indulgentiæ ex divina pietate defunctis prosint.

Ex his sententiis neutram reprobare audeo, videtur enim prior admodum pia, posterior vero valde rationabilis.

Quinta quæstio est, quid requiratur ad hoc ut indulgentiæ defunctis prosint. Et quidem certum est primum auctoritatem requiri, eamque summam, id est, Apostolicæ sedis; non enim Episcopi, aliive Prælati summo Pontifice inferiores indulgentias defunctis concedere possunt, ut Navarrus docet de Jubilæo notab. 22. num. 4. quoniam solus Christi Vicarius habet potestatem dispensandi thesaurum Ecclesiæ absolute. Episcopi enim solum possunt applicare subditis suis, secundum mensuram sibi ab Apostolica sede determinatam. Secundo certum est, requiri causam justam, ut S. Thomas docet in 4. distinct. 45. quæst. 2. art. 3. quæst. 2. Non enim potest Summus Pontifex pro arbitrio liberare animas a pœnis purgatorii; neque sufficit pro causa, utilitas illarum animarum, vel gloria Dei, quæ redundaret ex animarum illarum libe

ratione. Nam si ista sufficerent, Christus ipse jam omnes animas liberasset. Itaque requiritur causa aliqua particularis pertinens ad honorem Dei, et Ecclesiæ utilitatem, sicut de indulgentiis pro viventibus diximus; ita ut Summus Pontifex arbitretur gratiorem esse Deo rem illam, cujus gratia indulgentiæ conceduntur, quam executionem justitiæ, quæ exercetur in expiandis animabus purgatorii. Tertio requiritur, ut qui pro defunctis indulgentias suscipit, adimpleat opus injunctum, nam, ut S. Thomas loco notato, et alii Doctores scribunt, indulgentiæ primario et directe non dantur, nisi viventibus, qui possunt opera injuncta perficere: defuntis autem dantur secundario, et indirecte quatenus viventes pro mortuis opera injuncta perficiunt. Ex quo etiam requiritur, ut qui opera illa perficit, sit in statu gratiæ, si opera ipsa id requirant, ut diximus supra de opere viventibus injuncto. Nam si opus injunctum id non requirat, probabiliter dici potest, prodesse defunctis indulgentias, etiamsi is, qui pro defunctis eas suscipit non sit in statu gratiæ. Sed omnino tutius est, ut qui cupit mortuis indulgentiam obtinere, prius det operam, ut ipse indulgentiam a culpa per sacramentum Confessionis obtineat. Quarto requiritur ex sententia Cajetani tract. 16. quæst. 5. de Indulgentiis, ut defunctus non solum sit in statu gratiæ, et in purgatorii locis degat, sed etiam, ut dum viveret, fuerit devotus clavium Ecclesiæ, mortuosque suffragiis juvare studuerit, et pro suis peccatis satisfacere non neglexerit. Ita enim intelligit Cajetanus verba illa S. Augustini lib. de cura pro mortuis cap. 1. et in Enchiridio cap. 109. suffragia non prodesse omnibus mortuis, sed illis tantum, qui in hac vita meruerunt, ut sibi prodesse possent. Sed hæc Cajetani sententia, ut est utilis et pia, quia excitat viventes ad opera bona, ita videtur minus vera, et ab omnibus passim refellitur. Nam S. Augustinus locis notatis non excludit a suffragiis etiam particularibus ullas animas ex iis, quæ degunt in purgatorio, sed solum animas damnatas, ad æternas pœnas inferorum: dicit enim eas tantum esse capaces suffragiorum, quæ dum viverent, id meruerunt, quia videlicet in gratia Dei et charitate perseverarunt. Charitas enim est fundamentum communionis inter Ecclesiæ membra, et non aliqua peculiaris devotio ad Ecclesiæ claves vel aliquid hujusmodi.

Postrema quæstio est, an indulgentiæ prosint illis, pro quibus in particulari suscipiuntur, an omnibus in communi. Præpositivus quidam antiquus auctor, ut refert S. Thom. in 4. dist. 45, quæst. 2. art. 4. docebat, suffragia Ecclesiæ semper prodesse defunctis fidelibus in communi, et illis magis qui liberationi propinquiores erant; atque ad hoc persuadendum adducebat similitudinem lucernæ, quæ si accendatur in aula regis pro ipso rege, non tamen lucet soli regi, sed omnibus, qui adsunt, et illis magis, qui habent oculos meliores. Adducebat quoque similitudinem ex libro aliquo, qui forte legatur ad mensam regis, ex quo non minorem fructum percipiunt alii, qui adsunt, quam rex ipse, et nonnulli forte longe majorem, quamvis proprie regi liber legatur. Quod præpositivus de suffragiis dixit, idem sine dubio de indulgentiis intellexit, quæ juvant defunctos per modum suffragii. Sed responsio communis Doctorum est, tam suffragia, quam indulgentias prodesse omnibus defunctis, quoad gaudium quoddam accidentarium, charitas enim facit omnia communia in hoc sensu, quod omnes, qui sunt præditi charitate, gaudent de bonis aliorum, ac si propria essent. Sed quo ad satisfactionem, et liberationem a pœnis, suffragia Ecclesiæ communia prodesse omnibus in communi, sed suffragia particularia, et indulgentias, quæ pro certis animabus suscipiuntur, non prodesse nisi illis, quibus ex intentione viventium applicantur. Atque hoc esse verissimum, perspicuum est, primo ex ipsis Pontificiis concessionibus. Nam Paschalis I indulgentiam ita concessit, ut qui pro anima patris, vel alterius particularis personæ defunctæ tot Missas celebravit in cappella S. Zenonis, quæ est in Ecclesia S. Praxedis, animas illas de purgatorii pœnis eripiat. Item Alexander VI, Clemens VII, aliique Pontifices in constitutionibus de indictione jubilæi, disertis verbis dicunt, indulgentias illis anni jubilæi extendi per modum suffragii ad animas patris, vel matris, vel alterius personæ particularis pro quibus suscipientur. Secundo quoniam hic est sensus totius Ecclesiæ, omniumque fidelium. Tertio quoniam S. Augustinus in lib. de cura pro mortuis, cap. 4. scribit, Ecclesiam suffragia quædam communia transmittere ad animas defunctorum, ut quibus desunt particularia a consanguineis, vel amicis, non desint aliqua a communi Matre, quæ

est Ecclesia. Quarto denique, quoniam nulla ratio est, cur satisfactiones uni alicui animæ per intentionem satisfacientis applicatæ, aut illi non prosint magis, quam aliis, aut aliis ullo modo prosint. Neque similitudines illæ præpositivi aliquid efficiunt, non enim similes sunt indulgentiæ, vel suffragia particularia lucernæ, vel lectioni, sed potius summæ pecuniariæ, quæ ita datur in liberationem alicujus debitoris ab ære alieno, ut per eam non possint debitores alii liberari.

DE INDULGENTIIS

LIBER SECUNDUS

Disseruimus hactenus de indulgentiis scholastico more, tum ut Catholicis satisfaceremus, tum ut futuræ disputationis fundamenta jaceremus. Voluimus autem quæstiones scholasticas a disputatione adversus hæreticos separare, ne cogerentur Catholici, aut hæretici omnia legere, sed liberum esset unicuique quod vellet eligere. Igitur respondebimus primum iis, quæ Martinus Lutherus adversus indulgentias in assertione articulorum suorum scripsit. In qua re breviores erimus, quoniam sunt ea omnia a Joanne Roffensi, beatæ memoriæ viro, diligentissime confutata. Deinde excutiemus ea, quæ Joannes Calvinus in Institutione sua, doctrinæ Catholicæ de indulgentiis objecit. Tertio breviter refutabimus nugas Tilmanni Heshusii. Ad extremum respondebimus Martino Kemnitio, qui præter cæteros copiose de indulgentiis disputavit in examine postremæ sessionis Concilii Tridentini.

CAPUT PRIMUM.

Refutantur argumenta Lutheri contra indulgentias.

Martinus Lutherus hæresiarcha nostri sæculi a reprehensione indulgentiarum sectam suam auspicatus est, et quod mirum videri poterit, ita per quosdam gradus ad summum impietatis ascendit, ut non animadverterit majori se licentiæ aditum patefecisse, quam ea esset, ob cujus repressionem cum Catholicis Doctoribus contendere atque altercari, et libris, et sermonibus cœpit. Nam cum Albertus Card. et Archiepiscopus Moguntinus præpositus esset a Leone X Pontifice Maximo indulgentiis quibusdam per Germaniam prædicandis, scripsit ad eum Lutherus epistolam, in qua notabat errorem illorum, qui usque adeo indulgentiis confidebant, ut securos se de salute sempiterna esse arbitrarentur, si nummum argenteum in arcem, juxta præscriptum indulgentiæ conjecissent. Refellit autem hanc nimiam confidentiam eo potissimum argumento, quod ne ipse quidem habitus gratiæ justificantis a Deo cordibus nostris infusus certos nos reddere possit de salute æterna obtinenda, cum Apostolus jubeat, ut cum timore et tremore salutem nostram operemur. Deinde paulo post longius progressus, edidit resolutiones de indulgentiis, et mox libellum pro iisdem resolutionibus, in quibus docuit, indulgentias esse pias fraudes Matris Ecclesiæ, quæ promissione indulgentiarum excitat filios suos ad opera bona, cum tamen indulgentiæ non remittant pœnam debitam in judicio Dei, sed solum in judicio ecclesiastico, et simul addidit, thesaurum meritorum Christi non esse in potestate Pontificum, neque expendendum in re tam vili, ut est expiatio a pœna temporaria. Ita progressus est a reprehensione abusuum ad reprehensionem indulgentiarum. Sed neque hic substitit. Nam cum Leo X Pontifex hanc novam Lutheri doctrinam improbasset, scripsit ille continuo librum de captivitate Babylonica, in cujus libri principio docuit indulgentias non esse pias fraudes Matris Eccle-

siæ, sed meras Pontificum imposturas. Addidit etiam mox librum alium, in quo asseruit, ac defendit omnes articulos a Leone X improbatos. Atque in eo libro affirmavit, indulgentias nihil esse, et si quid essent, non fore utiles, sed perniciosas, cum liberent homimines ab operibus bonis; non esse necessarias, vel expetendas, nisi publicis peccatoribus, inertibus et desidiosis, quibus publica pœnitentia esset imposita, quam peragere nollent. Denique asseruit nullum esse purgatorium, nullam requiri satisfactionem post culpam remissam, sola fide homines justificari et liberari ab omni debito culpæ et pœnæ. Itaque incidit in eum abusum, quem initio reprehendit, vel potius in alium longe majorem. Ægre ferebat enim initio, quod homines injecto in arcam argenteo nummo, et indulgentia suscepta, securos se de salute æterna esse confiderent. Ipse autem etiam sine nummo argenteo securos omnes reddidit de justificatione et salute. Neque ullus unquam tam amplam indulgentiam promulgavit, quam Lutherus, qui sine ullo pœnitentiæ labore, sine ullis operibus bonis, culpas omnes, et pœnas sola fide remisit : si tamen ea indulgentia, et non potius licentia, et vere impia fraus, et impostura dicenda est. Ea vero quæ profert ad suum dogma stabiliendum in assertione articuli 17. et sequentium, tam sunt inepta, et parum inter se connexa, ut vix ad argumenti formam revocari possint.

Prima igitur objectio ejusmodi est. Merita Christi sunt res sacræ, et vivæ, cum corda justificent; indulgentiæ autem non justificant, sed solum remittere dicuntur debitum pœnæ temporalis : igitur indulgentiæ non possunt fundari in thesauro meritorum Christi. Responsio. Merita Christi sunt res vivæ, et sacræ, sed non solum justificant corda, verum etiam satisfactoria sunt pro reatu pœnæ tum sempiternæ, tum temporariæ. Quocirca non est mirum, si in meritis Christi fundari possint non solum sacramenta quæ justificando abluunt maculas culpæ, sed etiam indulgentiæ, quæ applicando satisfactionem Christi, expiant reatum pœnæ. Porro Christi merita, seu potius Christi passionem, non solum fuisse meritoriam, sed etiam satisfactoriam probamus ex eo quod scripsit Isai. cap. LIII. (Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit,) et S. Joannes in priore epist. cap. II. (Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.) Lutherus vero non probavit, Christi passionem non esse satisfactoriam, quod tamen probare debuit, si quid efficere voluit.

Secunda objectio. Blasphemia est, rem tam sacram, ut sunt merita Christi, in sordidum opus mortis ponere. At pœna temporalis, est sordidum opus mortis; igitur blasphemia est, Christi merita collocare in expiatione pœnæ temporalis. Responsio. Quare Lutherus vocet sordidum mortis opus temporalem pœnam, non facile divinarem, nisi forte, quia reatus pœnæ fructus est peccati, quod est mors animæ, ita nominare placuerit. Sed quæcumque sit causa hujus appellationis, certe non est sordidum, sed gloriosum liberare hominem a sordido mortis opere. Nam quid sordidius, et deterius peccato? et tamen non est sordidum Christo, sed valde honorificum esse agnum Dei, qui tollit peccata mundi, multo igitur minus sordidum erit expiare reatum pœnæ, cum non sit sordidum expiare reatum culpæ. Quare non est blasphemia, sed gloriosa prædicatio dicere : Christi merita sacrosancta ejus esse virtutis, ut omnia peccata, et peccatorum reatus omnes eluere, et expiare valeant.

Tertia objectio. Merita Christi sunt omnibus necessaria ad salutem, et ideo tenentur omnes quærere, ut sibi ea merita applicentur. At indulgentiæ non sunt necessariæ ad salutem, neque tenentur Christiani ullo præcepto ad eas suscipiendas : non igitur fundantur indulgentiæ in meritis Christi. Responsio. Merita Christi partim sunt omnibus necessaria, partim non necessaria, sed utilia, atque posteriore modo ad fundamentum indulgentiarum pertinent. Nam quod attinet ad gratiam justificationis obtinendam, sine qua nemo salvus esse potest, sunt Christi merita omnibus necessaria, et ideo tenentur omnes divino præcepto curare, ut sibi ea merita per Baptismum, vel, si post Baptismum a gratia Dei exciderint, per sacramentum Pœnitentiæ applicentur, et hoc modo fatemur non pertinere ad fundamentum indulgentiæ Christi merita. At si quis post gratiam reconciliationis adeptam adhuc sit reus luendæ pœnæ temporalis, is non necessario eget meritis Christi, ut per ea reatus ille simpliciter condonetur, non quod sine meritis Christi possit reatus pœnæ simpliciter condonari, sed quia poterit ipse non requirere tantam liberalitatem, contentus ipse suis laboribus, et pœnis, vel in hac

vita, vel in purgatorio satisfacere Deo, cooperante semper Christi merito, et gratia, tamen utilissimum illi erit, si Christi merita ita sibi per indulgentias applicentur, ut sine propria satisfactione continuo reatus ille solvatur, et hoc modo negari non potest, quin merita Christi pertineant ad thesaurum, et fundamentum indulgentiarum : quamvis ut nemo cogitur suscipere indulgentias, ita nemo cogatur dare operam, ut debitum temporalis pœnæ, Christi passione et meritis sine labore proprio compensetur.

Quarta objectio. Nullis Scripturæ sacræ testimoniis thesaurus indulgentiarum comprobari potest, sed sola constitutione Clementis VI, quæ incipit, Unigenitus. Non igitur satis firma sunt quæ de indulgentiis traduntur. Responsio. Jam supra ostendimus in priore libro indulgentiarum thesaurum non carere fundamento Scripturarum sanctarum. Sed quamvis nulla testimonia Scripturarum haberemus, non propterea sola Clementis constitutione niteremur. Neque enim Clemens ex proprio capite thesaurum excogitavit : sed ex antiqua traditione, ex Ecclesiæ sensu, ex Theologorum communi doctrina, et consuetudine veterum Pontificum didicit, quod de thesauro docuit, et auctoritate apostolica confirmavit. Denique etiamsi nihil certi de thesauro indulgentiarum (quod tamen minime concedimus) ante constitutionem Clementis habuissemus, satis tamen certi redderemur de thesauri hujus veritate ex Clementis Pont. Maximi declaratione.. Ipsum enim toti Ecclesiæ datum a Deo magistrum et doctorem esse scimus, cum illius sedem teneat, cui proprie dictum est : *Pasce oves meas* (1), Joan. XXI. Sed de hac re satis multa in aliis nostris libris, ac præsertim lib. IV. de Summo Pontifice cap. 3. scripta exstant, quæ hoc loco repetenda non sunt.

Quinta objectio. Pœnæ, quæ peccatum sequuntur, non possunt ullo modo remitti, sed velimus, nolimus, tolerandæ sunt : igitur indulgentiæ, quæ dicuntur esse remissiones pœnarum, nihil omnino sunt. Probat Lutherus antecedens hujus argumenti ex eo, quod pœna peccati Adamo, et toti generi humano inflicta, est labor, et mors; quam pœnam certum est per indulgentias tolli non posse. Sic etiam Deus in Psalm. LXXXVIII. dicit : *Si peccaverint filii tui, visitabo in virga iniquitates eorum* (2). At Papa hanc virgam per indulgentias avertere non potest. Sic Apostolus ad Hebr. XII. dicit, nos a Deo, disciplinam accipere, et I Corinth. XI. dicit, nos a Deo judicari, et corripi, ut non cum hoc mundo damnemur. Istam vero disciplinam, et correptionem indulgentiæ non tollunt. Responsio. In libro superiore demonstravimus, per indulgentias non remitti pœnas naturales, id est, quæ sequuntur originale peccatum, et toti generi humano sunt communes : sed pœnas dumtaxat, quæ sequuntur peccata personalia, et eas non omnes, sed eas tantum, quarum sumus rei in foro pœnitentiario, non autem eas, quas debemus in foro externo. Porro pœnæ, quarum fit mentio in Psalm. LXXXVIII, et in epist. ad Corinth. et ad Hebr., ad forum externum pertinent, infliguntur enim a Deo tamquam Judice, in externo, et criminali foro. Nam si non potest Indulgentia tollere pœnam, qua præter aliquem mulctavit ob furtum, vel homicidium, quanto minus tollere poterit eam, quam Deus ipse alicui decrevit? Quam igitur, inquies pœnam tollit indulgentia? Illam quæ in foro pœnitentiario infligitur, quæ voluntarie adimpletur, ad quam implendam non cogimur nisi timore Dei, et stimulo conscientiæ. Hæc enim est, per quam Domino satisfacimus, et cui succedit, nisi in præsenti Domino satisfiat, purgatorii pœna. Quamvis illud etiam negari non debeat, satisfieri quoque Deo per flagella ab ipso immissa, quando libenti animo tolerantur, sicut etiam interdum per pœnam sponte susceptam prævenimus manum Dei, et flagella ejus avertimus, ut exemplum Ninivitarum docet, quod habetur apud Jonam prophetam cap. ultimo.

Sexta objectio. Indulgentiæ dicuntur remittere pœnitentias injunctas; at illæ sunt opera bona, videlicet jejunia, eleemosynæ, preces, et similia : igitur indulgentiæ noxiæ sunt, non salutares, cum a bonis operibus nos impediant. Responsio. Indulgentiæ remittunt pœnitentias injunctas, non quatenus sunt opera, sed quatenus debitum eas implendi retardaret nostrum ingressum in vitam æternam, si forte ante illorum impletionem de vita nos exire contingeret. Itaque Ecclesia dum largitur indulgentias, non prohibet studium pœnitentiæ, immo ad illud nos hortatur et excitat, sed a reatu illo nos liberat, quo, ut diximus, impediri possumus

(1) Joan. XXI, 17. — (2) Psalm. LXXXVIII, 33.

a regno cœlorum citius obtinendo. Proinde vere salutares, et nullo modo noxiæ dicendæ sunt indulgentiæ. Atque hæc est summa objectionum Lutheri; nam ad singula ejus verba satis accurate Roffensis respondit, ut non sit opus aliquid addere.

CAPUT II.

Respondetur ad ea, quæ adversus indulgentias Joannes Calvinus objicit in libro Instit. cap. 9. n. 38.

Venio nunc ad objectionem Joannis Calvini. Et quoniam nemo (quod sciam) ejus sententias ex proposito discutiendas suscepit: respondebo ad omnia, quæ scripsit in Institutione cap. 9. a num. 38. usque ad 44. in quem locum congessit, quæ de indulgentiis dicenda sibi esse judicavit.

Initio igitur num. 38. more suo conviciis, et mendaciis ludit. Primum enim scribit, non multum sibi laborandum esse in indulgentiis refellendis, cum eæ sponte sua atque argumentis Lutheri, tamquam fortissimis arietibus concussæ, ad inclinationem spectare incipiant. Deinde addit, eas tamdiu salvas constitisse, quoniam tam alta errorum nocte immersi fuerunt aliquot sæculis homines, ut cum viderent, per indulgentias sibi emungi pecunias, quæ in scorta, et lenones absumerentur, et a quæstuariis se palam deludi, tamen indulgentias summa veneratione exciperent, venerarentur, adorarent. Adjungit postremo, « ubi orbis sibi sapere aliquid permisit, indulgentias paulatim frigere, et congelascere cœpisse ». Sed primum Calvini pronunciatum adeo falsum esse constat, ut numquam major fuerit indulgentiarum frequentia, numquam major devotio, numquam tam ardenter a populis Catholicis expetitæ fuerint, quam ab eo tempore, quo a Luthero exagitari cœperunt. Hinc enim Tridentinum Concil. sess. 25. de Indulgentiis moderandis decretum edidit, et Clemens VIII Pontifex Maximus, qui nunc Ecclesiam regit, nimium desiderium indulgentiarum, et piam potentium importunitatem reprimendam esse prudentissime censuit. Argumenta vero Lutheri adeo levia, insulsa, inepta sunt, ut non videatur negligentius causam istam agere potuisse, si ex animo prævaricari voluisset. Certe a doctis hominibus ita ridentur, ut per ea non everti, sed constitui indulgentias arbitrentur. At persuasit tamen Lutherus multis. Ita est, sed persuasit etiam alia multo absurdiora, et crassiora, quia viam latam aperuit, per quam carnales homines libenter ingrediuntur. Quomodo etiam Mahumethes sine miraculis, sine sapientia, sine probitate vitæ, novam suam sectam quo licentiam magnam carni, ac sensibus daret, innumerabilibus hominibus persuasit.

Alterum Calvini pronunciatum in duobus peccat, primum enim tribuit errorum noctem aliquot sæculis, in quibus doctrina de indulgentiis celebrior in Ecclesia fuisse videtur, videlicet ab anno millesimo ad millesimum quingentesimum. At certe sæcula ista ut caruerunt luce linguarum Latinæ et Græcæ, ita luce doctrinæ, et sanctitatis mirifice fulserunt, ut nullis anterioribus sæculis cedere videantur. Argumento esse possunt Concilia celeberrima singulis his postremis sæculis acta, Lateranensia, Lugdunensia, Viennensia, Constantiensia, Florentina. Item viri sancti miraculis clarissimi, Bernardus, Dominicus, Franciscus, Antonius, Petrus Martyr, Vincentius, Bernardinus, Nicolaus Tolentinus, aliique quam plurimi. Denique viri doctissimi, Anselmus, Hugo, et Richardus Victorini, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, Scotus, Henricus, Durandus, alique prope innumerabiles, ut omittam jureconsultos, medicos, historicos, qui scriptis suis, ista sæcula egregie illustrarunt. Deinde Calvinus abusus quæstuariorum in ipsos Pontifices refert, cum apertissime constet a Pontificibus semper fuisse damnatos, ut perspicuum est ex decretis Innocentii III, in Concilio Lateranensi. Innocentii IV, in Concilio Lugdunensi, et Clementis V, in Concilio Viennensi. At ut intelligant Calviniani, quam immerito de hac re Calvinus Pontifices reprehenderit, referam ad verbum partem decreti Clementis V, et Concilii œcumenici Viennensis. « Abusionibus (ita decretum incipit) quas nonnulli eleemosynam quæstores in suis proponunt prædicationibus, ut simplices decipiant, et aurum subtili, vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem, cum in animarum cedat periculum, et scandalum plurimorum, viam, prout nobis possibile, præcludere cupientes, juxta statuta concilii generalis, diximus prohibendum distincte etc. ». Et infra: « Ad hæc cum aliqui ex hujusmodi quæstoribus, sicut ad nostram audientiam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, et deceptione multiplici animarum, indulgentias populo, motu suo proprio

de facto concedant, super votis dispensent, a perjuriis, homicidiis, et peccatis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata incerta data sibi aliqua pecuniæ quantitate, remittant, tertiam aut quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferant, de purgatorio (ut asserunt mendaciter) extrahant, et ad gaudia paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum quæstores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, et aliqui ex ipsis eos a pœna et culpa ut eorum verbis utamur, absolvant, nos abusus hujusmodi, per quos censura vilescit ecclesiastica, et clavium Ecclesiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnimode abolere volentes, eà per quoscumque quæstores fieri, vel attentari de cætero districtius inhibemus ». Non igitur (ut Calvinus mentitur) a Papa, et suis bulligerulis quæstuosæ nundinationes de salute animarum exercebantur ; pauculis nummis salutis pretium taxabatur hac specie pecuniæ, quæ in scorta et lenones, et commessationes turpiter insumerentur, emungebantur. Sed hæc omnia tamquam manifesti abusus, a Pontificibus, et Conciliis Catholicis reprehendebantur, et prohibebantur, ut etiam hoc tempore reprehenduntur, et prohibentur.

Tertium Calvini pronunciatum causam vere aperit omnium malorum, quæ Germaniæ, et totius Septentrionis magnam partem misere perdiderunt. « Dicit enim, cum orbis sibi sapere aliquid permisit, tunc demum cœpisse indulgentias frigere et congelascere, donec tandem evanescant ». Quid enim est, orbis sibi sapere aliquid permisit ? nisi privati homines sapere voluerunt, contra præceptum Apostoli Rom. XII. plusquam sapere oportere. Item nullo mittente, nullo vocante, officium sibi docendi desumpserunt. Oves contemptis pastoribus ad nova pascua progredi, equi sessoribus excussis per devia currere decreverunt. Hæc igitur nova præsumptio, qua unusquisque, Luthero auctore, judicem se controversiarum omnium fecit, ac pastores et rectores a Deo positos in Ecclesia, juxta Apostolorum ad Ephes. IV. audiere contempsit, hæc, inquam, est, quæ dissidiis, et hæresibus Septentrionem replevit. Sed illud tamen, ut initio diximus, falsum est, « Indulgentias frigere, et congelascere cœpisse, cum orbis sibi aliquid sapere permisit ». Quamvis enim serpente antiquo male oculos aperiente seductis ab hæreticis, non solum indulgentiæ, sed omnia bona opera, et ipsa fides vera et catholica apud Lutheranos esse desierint, tamen apud catholicos indulgentiæ, quæ antiquis temporibus frigere videbantur, post exortam Lutheri sectam, quasi per antiperistasim recalescere, revirescere, ac reflorere cœperunt, tantumque abest ut periculum sit, ne evanescant, ut potius de moderandis, et intra certos terminos coercendis cogitandum fuerit. Sed jam ad argumenta veniamus.

CAPUT III.

Respondetur ad objectiones Calvini ex num. 39. cap. 9. Instit.

In sequenti numero, sive ut ipse vocare solet, sectione, Calvinus profitetur ipsas « indulgentias, etiam abstersas omni labe, id est, si nullo abusu fœdentur, nihil esse aliud nisi sanguinis Christi profanationem, Satanæque ludibrium, quo Christianum populum a Dei gratia, a vita, quæ est in Christo, abducant, et a vera salutis via avertant ». Gravissima hæc est indulgentiarum accusatio, quam si Calvinus solidis argumentis comprobare queat, sine dubio causam obtinebit. Audiamus igitur probationem. « Quo enim, inquit, poterat fœdius profanari Christi sanguis, quam dum negatur sufficere ad peccatorum remissionem, ad reconciliationem, ad satisfactionem, nisi velut arescentis, et exhausti defectus aliunde suppleatur, et sufficiatur ? » Sed hoc non tam argumentum, quam mendacium est. Nullus enim Catholicorum scripsit, Christi sanguinem non sufficere ad peccatorum remissionem, ad reconciliationem, ad satisfactionem, nisi defectus ejus aliunde suppleatur. Debuisset sane vel unum aliquem allegare, qui ita sentiret. Neque solum nemo Catholicorum id scripsit, sed neque scribere potuit, cum ipse Clemens VI Pontifex in constitutione de thesauro indulgentiarum, quem proprie Calvinus oppugnat, et omnes theologi affirment Christi sanguinem adeo pretii esse infiniti, ut vel una ejus gutta sufficere potuerit ad omnia totius mundi crimina expianda. Quod autem Calvinum fefellit, id fuit, quod Catholici docent in thesauro indulgentiarum contineri non sola Christi merita, sed etiam sanctorum. Sed non ideo adjungimus meritis Christi merita sanctorum, quasi illa non sufficiant, sed ut

merita sanctorum, quæ illis superfuerunt, non sint otiosa, ut sancti hoc honore gaudeant, ut efficacia meritorum Christi magis eluceat, quæ non solum per se possunt expiare peccata, et reatum peccatorum, sed etiam efficere ut merita sanctorum vim habeant expiandi reatum pœnæ temporalis. Quæ est etiam ratio, cur Deus voluerit, ut unusquisque nostrum propriis meritis coronam vitæ sibi acquirat, juxta illud Apostoli II Tim. II. *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit* (1) : non quod Christi merita non sufficiant, sed quia id nobis utilius, et Christo gloriosius est. Quemadmodum etiam idem Deus instituit, ut secundæ causæ non sint otiosæ, sed cum ipsa prima causa ad res producendas conveniant, quamvis prima causa sine secundis res omnes æque facile, ac perfecte efficere potuisset.

Pergit Calvinus, et ex variis Scripturarum testimoniis probare nititur, Christi sanguinem profanari, si illi sanctorum merita adjungantur : « Christo, inquit, lex, et prophetæ omnes (teste Petro Act. x.) testimonium perhibent, quod per ipsum accipienda sit remissio peccatorum. Indulgentiæ remissionem peccatorum per Petrum et Paulum, et Martyres largiuntur. Sanguis Christi emundat nos a peccato (inquit Joannes I Joan I.) Indulgentiæ sanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablutionem. Christus (inquit Paulus II Cor. v.) qui peccatum non noverat, factus pro nobis est peccatum, id est, peccati satisfactio, ut justitia Dei efficeremur in illo. Indulgentiæ peccatorum satisfactionem in sanguine Martyrum reponunt. Clamabat Paulus, et Corinthiis testificabatur I Cor. I. Solum Christum pro ipsis crucifixum, et mortuum esse. Indulgentiæ pronunciant Paulum et alios pro nobis mortuos. » Alibi dicit, « Christum acquisivisse Ecclesiam suo sanguine Actor. xx. Indulgentiæ aliud pretium acquisitionis in sanguine Martyrum statuunt. Una oblatione Christus consummavit in perpetuum sanctificatos, ait Apostolus Hebr. x. Indulgentiæ reclamant, a Martyribus perfici sanctificationem, quæ alioqui non sufficeret. Joannes dicit Apoc. VII. Sanctos omnes lavisse stolas in sanguine Agni. Indulgentiæ docent lavare stolas in sanguine Sanctorum. » Hæc ille, cui respondemus testimonia Scripturarum verissima esse, sed perperam allegari : loquuntur enim de remissione culpæ, ac præsertim lethalis, id est, de justificatione impii, et reconciliatione, per quam ex peccatoribus efficimur justi, quam accipimus in sacramentis Baptismi, vel Pœnitentiæ, ubi nullum locum habent merita sanctorum. Porro indulgentiæ non remittunt culpam, neque lethalem, neque venialem, sed solam pœnam, eamque temporariam, cujus reatus inveniri potest in omnibus justificatis, sanctificatis, ablutis, sicut inveniebatur in Davide, cui post confessionem peccati dictum est a Propheta Nathan II Reg. XII. *Dominus transtulit peccatum tuum, verum tamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natus est tibi, morte morietur* (2). Non igitur indulgentiæ tribuunt sanctis id, quod Scripturæ allegatæ tribuunt Christo. Ac ut id planius fiat, excutiam breviter singula testimonia a Calvino adducta. In Actis c. x. loquitur S. Petrus de remissione peccati, quæ habetur per fidem, et Sacramenta, sine qua nemo salvus esse potest. Nam ideo dictum est Cornelio ab Angelo : *Accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, et universa domus tua* (3). Neque obstat, quod Cornelius in eodem loco dicitur fuisse vir justus et timens Deum, etiam antequam Petrum audiret. Nam (ut scribit S. Augustinus in lib. I. ad Simplicianum quæst. 2.) justus erat Cornelius justitia quadam inchoata et imperfecta, sed non poterat salvus esse nisi crederet in Christum, et per Baptismum remitterentur ei peccata, et ipse incorporaretur Ecclesiæ. Nam ut idem Augustinus loquitur lib. I. de prædest. sanct. c. 7 : « Si potuisset Cornelius sine fide Christi salvus esse, non ad eum ædificandum missus fuisset architectus Petrus ». De hac igitur remissione loquitur idem Apostolus, cum ait : « Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, quod per ipsum accipienda sit remissio peccatorum », de qua remissione falso Calvinus dicit : « Indulgentiæ remissionem peccatorum per Petrum, et Paulum, et Martyres largiuntur » ; cum jam sæpe sit dictum, culpas per indulgentias non remitti.

In epist. I cap. I. S. Joannes cum dicit : *Sanguis ejus emundat nos a peccato* (4), loquitur de remissione culpæ, quæ maculam proprie gignit in anima. Macula enim est, quæ ablutione tollitur, non pœna, quæ debitorem, non

(1) II Tim. II, 5. — (2) II Reg. XII, 13. — (3) Act. X, 5. — (4) I Joan. I, 7.

sordidum facit. Itaque falso Calvinus addit : « Indulgentiæ sanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablutionem ». Non enim ablutionem culpæ, sed solutionem pro debito pœnæ indulgentiis Catholici tribuunt.

In epist. II ad Corinth. cap. v. Apostolus Paulus posteaquam dixit, Christum factum esse peccatum, id est, hostiam pro peccato adjunxit, ut nos efficeremur justitia Dei in illo. Ex quo intelligimus eum loqui de remissione peccati, per quam justificamur et ex impiis efficimur pii, quem effectum nemo unquam Catholicorum indulgentiis attribuit. Quare Calvinus cum scribit, « indulgentiæ peccatorum satisfactionem in sanguine Martyrum reponunt », vel loquitur de satisfactione pro culpa et pœna sempiterna, et falso Catholicis imponit, quod ex eorum sententia indulgentiæ satisfactionempeccatorum in sanguine Martyrum reponant : vel loquitur de satisfactione pro pœna temporali et falso indulgentias verbis Apostoli Pauli opponit, cum Apostolus de satisfactione pro culpa intelligendus sit.

In epist. I ad Corinth. c. I. idem Apostolus cum testificatur et clamat, solum Christum crucifixum esse pro nobis, loquitur sine ullo dubio de passione Christi, quatenus ea per Baptismum applicata justificat, et reconciliat. Ideo enim duo illa conjungit : « Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis (1)?» In quos ensu nemo Catholicorum ferret, quod Calvinus dicit : « Indulgentiæ pronunciant, Paulum et alios pro nobis mortuos ».

In Actis c. XX. cum idem Apostolus scribit, Christum proprio sanguine Ecclesiam acquisivisse, manifeste loquitur de pretio sanguinis, quo redimimur de captivitate diaboli, et per fidem et Baptismum adjungimur ad Ecclesiam, tunc enim ædificatur, et acquiritur Ecclesia, cum per fidem et sacramenta homines incorporantur Ecclesiæ. In quo sensu falso Calvinus dicit : « Indulgentiæ aliud pretium acquisitionis in sanguine Martyrum statuunt ».

In epist. ad Hebr. c. X. cum idem Apostolus scribit Christum unica oblatione consummasse in perpetuum sanctificatos, significat Christum unica oblatione corporis sui in Cruce sufficiens pretium obtulisse, quo possint omnes homines redimi ab omni iniquitate, et ita redimi, ut ipsa redemptio perpetua esse possit, cui redemptioni non repugnat, ut homines sic redempti, hoc est justificati, et reconciliati reatum aliquem pœnæ temporalis habeant, pro quo solvendo indulgentiis opus habeant, sicut enim culpæ veniales, sine quibus hæc vita non ducitur, non impediunt redemptionem, justificationem, et sanctificationem ; ita nec reatus pœnæ temporalis eam impediunt. Proinde falso Calvinus adjungit : « Indulgentiæ reclamant, a Martyribus perfici sanctificationem, quæ alioqui non sufficeret ». Nam Catholici neque dicunt, indulgentiis perfici sanctificationem, et multo minus affirmant, Christi sanctificationem non sufficere. Sed non est hoc primum, quod falso Catholicis Calvinus attribuit.

In Apocalypsi cap. VII. cum Joannes dicit, omnes sanctos lavisse stolas in sanguine Agni, nemo dubitare potest quin loquatur de justificatione a culpa tum originali, tum actuali, quæ ut supra diximus, proprie maculam gignit. Quare falso Calvinus addit : « Indulgentiæ docent, lavare stolas in sanguine sanctorum ». Si quidem indulgentiæ Catholicæ nihil tale docent, neque unquam docuerunt. Videmus igitur agmen argumentorum Calvinianorum tot Scripturarum telis armatum, plus ostentationis, quam soliditatis habuisse. Nam cum totum vel ex falsis, vel ex veris ad rem non facientibus constaret, cum ad manus ventum est, et cominus signa collata, vera ad rem non facientia pugnare noluerunt, falsa vero facile hostibus terga verterunt.

CAPUT IV.

Respondetur ad objectionem Calvini ex cap. 9. *Instit. num.* 40.

Jam vero in sectione 40. ducit Calvinus argumentum a testimoniis sanctorum Patrum, Leonis, et Augustini : « Præclare, inquit, adversus hæc sacrilegia Leo Episcopus Romanus in epist. 81. ad Palæstinos loquitur. Quamvis multorum sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit : nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi. Accepere justi, non dedere coronas, et de fortitudine fidelium nata sunt exempla patientiæ, non dona justitiæ. Singulares quippe illorum mortes fuerunt, nec alterius quispiam debitum suo fine persolvit, cum

(1) I Cor. I, 13.

unus extiterit Dominus Christus, in quo omnes, crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam resuscitati. Nec minus apposite S. Augustinus tract. 84. in Joannem. Et si fratres, inquit, pro fratribus moriamur, nullius tamen sanguis Martyris in remissionem peccatorum funditur, quod fecit Christus pro nobis, neque in hoc quid imitaremur, sed quid gratularemur, contulit nobis. Item lib. IV. ad Bonifacium c. 4. sicut solus filius Dei factus est filius hominis, ut nos secum filios Dei faceret, ita pro nobis solus suscepit sine malis meritis pœnam, ut nos per ipsum sine bonis meritis consequeremur gratiam ». Hoc argumentum Calvini non minus speciosum, nec magis solidum est, quam superius. Vera sunt omnia, quæ a sanctis Patribus, Leone, et Augustino dicuntur : sed ad rem præsentem nihil omnino faciunt. Quid enim S. Leo dicit? Solius Christi mortem mundi propitiationem fuisse, neque sanctorum mortibus ullam partem ejus propitiationis esse tribuendam. Verissimum est; nam ipsi etiam sancti de mundo aliquando fuerunt, et Christi morte redempti, de mundo exire cœperunt. Neque eos indulgentiis id adscribimus, ut mundum reconcilient Deo, sed ut eos, qui jam de mundo per Christum educti, et Deo Patri reconciliati sunt, juventi ut a reatu pœnæ temporalis, si quo forte adhuc tenentur obstricti, facilius liberentur. Quid præterea S. Leo dicit ? Accepisse justos, non dedisse coronas, et hoc nos quoque libentissime confitemur, neque enim merita, quibus præmia, et coronæ respondent, per indulgentias habere nos credimus. Quid postea idem Leo adjungit? Ex fidelium fortitudine nata esse exempla patientiæ, non dona justitiæ. Et hoc nihil verius, nam dona justitiæ non potest dare, nisi qui justificat impium. Impium vero justificare non potest, nisi ille, « qui peccatum non fecit », et cujus passio pretii fuit infiniti, « de cujus plenitudine nos omnes accepimus ». Solus ipse caput existens corporis Ecclesiæ, suis omnibus membris gratiam comparavit. Neque ullus Catholicorum docuit unquam per indulgentias acquiri dona justitiæ, vel, quod est idem, quemquam ex impio justum fieri. Quid postremo S. Leo nos monet? Singulares aliorum mortes fuisse, neque quemquam alterius debitum suo fine solvisse ; unum esse Christum, in quo omnes mortui, omnes sunt etiam suscitati. Id vero quis nostrum unquam negavit? Certe unusquisque dum moritur, debitum proprium solvit, quod in Adamo contraxit. Solus Christus, qui debitum moriendi non habuit, « pro omnibus mortuus est, ut mortem moriendo destrueret, et vitam resurgendo repararet ». Neque ista inter se pugnant, quod per Christi mortem a debito mortis liberati sumus, et tamen unusquisque nostrum moriendo debitum solvat, quod in Adamo contraxit. Siquidem mortis debitum non erat solum ut moreremur, sed ut in morte perpetuo maneremus Christus autem, qui ut Apostolus ait II ad Thimoth. I. destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam in incorruptionem, id nobis morte sua contulit, ut licet ad tempus moriamur, tamen ad vitam revocati perpetuo cum ipso vivamus. Neque vero aliquid horum indulgentiis tribuimus, aut sanctorum mortibus, ut Calvinus credi voluit. Sed quemadmodum nos verissima esse fatemur omnia, quæ S. Leo in epistola allegata posuit : sic ipse vicissim non negasset, si de his rebus disserendi illi se occasio obtulisset, sanctorum passiones aliis Ecclesiæ membris applicari posse ad solum reatum pœnæ temporariæ dissolvendum. Propositum enim S. Leoni in ea epist. fuit demonstrare necessitatem veræ carnis in Christo adversum hæresim Eutychetis, quæ paulo ante suborta fuerat. Itaque docet S. Leo, veram in Christo fuisse carnem, quoniam sine vera carne, vere mori non potuisset. Quod si Christus vere mortuus non esset, nos quoque redempti, ac reconliati Deo non essemus, cum nullius alterius hominis, quamvis innocentis, et sancti, propitiatio mundi esse potuerit. Hæc est S. Leonis ratiocinatio, quæ solidissima est, si agatur, ut vere agitur, de redemptione a captivitate Diaboli, de propitiatione peccati lethalis, et de satisfactione pro reatu, ac debito mortis æternæ. At si quis contendat, eamdem ratiocinationem extendere ad satisfactionem pro reatu pœnæ temporariæ, nihil efficiet, et contra ipsum Leonem disputabit, qui serm. 1. de jejunio decimi mensis, in epist. 79. ad Nicetam, et 91. ad Theodorum et 92. ad Rusticum sæpe repetit, per opera bona satisfieri Deo, pœnas peccatorum redimi, placari Deum etc., et quemadmodum non negat S. Leo, imo vero palam affirmat, posse unumquemque suis operibus satisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis, quamvis solius Christi mors reconciliatio fuerit mundi : sic etiam non negaret propter vinculum charitatis, et sanctorum communionem, pos-

se unius satisfactionem alteri applicari pro solutione reatus pœnæ temporalis, atque hoc solum est, quod per indulgentias fieri Catholici docent. Nunc ad S. Augustini testimonia eadem responsio dari potest ; loquitur enim S. Augustinus, ut verba ipsa clamant, de remissione peccatorum, quam in justificatione accipimus, cum ad gratiam Dei sine ullis nostris bonis meritis pervenimus ; quam remissionem (ut sæpe jam diximus) nemo Catholicorum ab indulgentiis, vel a sanctis exspectat, sed omnes in unum Christum integre referunt. Quid igitur jam habet Calvinus? Optima testimonia protulit, sed nihil nisi aerem verberavit.

CAPUT V.

Refelluntur ea, quæ Calvinus habet cap. 9. *Instit. num.* 41. *et* 42.

Pergit Calvinus, et sectione 41. refellere conatur rationem Catholicorum, qua thesaurum indulgentiarum ab illis astrui dicit. Proponit autem eam rationem his verbis. « Agnoscant, an non hæc sint sua placita : Martyres plus morte sua præstitisse Deo, ac meritos esse, quam sibi opus esset : tantamque illis meritorum largitatem superfuisse, quæ in alios redundaret. Ne igitur supervacuum sit tantum bonum, commisceri eorum sanguinem sanguini Christi, et ex utroque thesaurum Ecclesiæ confici ad remissionem, et satisfactionem peccatorum. Atque ita accipiendum quod ait Paulus Coloss. I. Suppleo in corpore meo ea quæ desunt passionum Christi pro corpore ejus, quod est Ecclesia». Hæc ille. Qui non omnino fideliter rationem Catholicorum proposuit, ut plane negare possimus illa nostra esse placita. Neque enim docemus, martyres morte sua plus Deo præstitisse, quam sibi opus esset absolute : sed quam sibi opus esset ad satisfactionem pro reatu pœnæ temporalis. Quod quidem adeo verum est, ut cæcus sit oporteat, qui id non videat. Certe Joannes Baptista tam innocenter vitam duxerat, ut nullo modo ad expianda peccata sua passionis et mortis illius acerbitate indigeret. Proinde plus Deo præstitit morte sua, quam sibi ad peccata expianda opus esset. Quod idem de apostolis, multisque aliis martyribus dici potest. Nam si peccatorum etiam maximorum et plurimorum reatus unica martyris passione purgatur, pro quibus alioqui diu in igne pœna luenda fuerat, ut S. Cyprianus scribit lib. II. epist. 4. ad Anonianum, profecto qui levium, et paucorum delictorum est reus, et tamen pro Christo, post varia tormenta vitam ponit : morte sua plus Deo præstat quam sibi ad reatum pœnæ temporariæ peccatis suis debitæ dissolvendum opus esset. Præterea quod Calvinus addit, nos dicere, sanctos plus esse meritos apud Deum, quam sibi necesse esset, et meritorum largitatem ita illis superfuisse. ut in alios redundaret : non agnoscimus, ut nostra placita, sed ut ipsius commenta. Nos enim, ut concedimus, satisfactiones multis sanctorum superfuisse, quod modo satis evidenter ostendimus : ita negamus superfuisse merita, vel ipsa merita in alios redundare. De qua re in lib. priore satis multa diximus. Sed facile ignoscimus Calvino, quod vel ob imperitiam, vel ob negligentiam, vel etiam ut causam catholicorum odiosam redderet, non fideliter nostra proposuit. Illud videamus, an qui non integre fundamentum indulgentiarum retulit, illud saltem solide refutaverit. Sic igitur pergit loco notato. « Quid hoc est, nisi Christo nomen relinquere, cæterum vulgarem sanctulum facere, qui in turba vix dignoscatur? Unum, unum illum prædicari decebat, unum proponi, unum nominari, unum respici, cum de obtinenda peccatorum remissione, expiatione, sanctificatione agitur. »

At non ita est ; non vulgaris sanctulus, sed sanctus sanctorum ex thesauro indulgentiarum Christus agnoscitur. Non enim sanctorum passiones Christi passionibus miscentur in thesauro, quod Christi passiones per se non sufficiant, sed ut ostendatur excellentia passionum Christi, quæ non solum expiare queunt reatus peccatorum, sed etiam aliis vim expiandi communicare. Itaque, ita miscentur in thesauro passionibus Christi passiones sanctorum, ut Christi passiones omnem culpam, originalem, et actualem, lethalem, et venialem, et omnem pœnam sempiternam, et temporariam expiare valeant, idque totum per se ; etiamsi nullæ admiscerentur passiones sanctorum, quæ sanctorum passiones sine Christi passionibus nihil possunt, et cum Christi passionibus solas pœnas temporarias expiare possunt. Non igitur unum de turba, sed regem martyrum, et sanctorum omnium Christum facimus, illumque unum, ut simpliciter et absolute Redemptorem, propitiatorem, et Salvatorem prædicamus, nominamus, proponimus, atque respicimus.

Quod si solum nomen Christo relinquit, qui sanctos quoquo modo illi adjungit, quid respondebimus Apostolo, qui se Christi adjutorem facit I Cor. III. et Salvatoris officium sibi vendicat I Cor. IX. et illuminatorem omnium hominum se dicit Ephes. III. an ignorabat Apostolus, Christum non egere humano adjutorio, et ipsum solum esse Salvatorem omnium hominum; et ipsum eumdem, et solum esse lucem veram, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum?* An volebat Christum, vulgarem sanctulum facere, ut in turba vix dignosceretur? Quemadmodum igitur Apostolus dum sibi officium adjuvandi Christum, salvandique, et illuminandi homines desumit, nullam Christo facit injuriam, quia Christus ipse Paulum sibi adjutorem esse voluit, dignatione, non necessitate : et si Christus et Paulus salvant et illuminant homines, Paulus a Christo virtutem salvandi, et illuminandi accepit, non Christus a Paulo; sic etiam dum nos sanctis tribuimus officium satisfaciendi pro pœnis temporalibus aliorum, non facimus Christo injuriam, quoniam, ut dictum est, virtutem satisfaciendi ab ipso Christo sancti accipiunt, non absolute, et simpliciter sed pro modulo sibi communicato. Addit postremo Calvinus in eadem sectione.

« Sed audiamus eorum entymemata. Ne sine fructu effusus sit sanguis Martyrum, in commune Ecclesiæ lucrum conferatur. Ita ne? an vero nullus erat fructus, glorificare Deum per mortem? veritati ejus suo sanguine subscribere? testificari præsentis vitæ contemptu meliorem se vitam quærere? fidem Ecclesiæ sua constantia confirmare, hostium autem pertinaciam frangere ».

At nos talia entymemata numquam fecimus, neque est difficile conficta a se argumenta dissolvere. Exstant libri permulti Catholicorum, ubi de indulgentiis accurate disseritur, et in nullo eorum invenietur, passiones sanctorum sine fructu futuras, si in thesauro non reponantur. Id solum dicunt, passiones sanctorum non absolute, sed ut satisfactorias sine fructu futuras, si neque illis ipsi egeant, neque aliis applicentur; quamvis alioqui multis aliis nominibus gloriosas Deo, honorificas ipsis, et utiles Ecclesiæ fuisse non dubium sit.

Porro ad testimonium Apostoli ex epist. ad Coloss. cap. I. quod Calvinus a Catholicis adferri dixit, respondet in sectione sequenti, quæ est quadragesima secunda : ac multis verbis docet Apostoli verba : « Suppleo quæ desunt passionibus Christi, etc. », non significare Christi passionibus aliquid defuisse ad vim satisfaciendi pro peccatis, sed Christi membra, nempe fideles omnes exerceri oportere variis afflictionibus, idque pro Ecclesia, id est, pro Ecclesiæ ædificatione, et profectu. Sed quamvis hic sensus, quem Calvinus amplectitur, sit etiam a multis ex nostris observatus, et approbatus : tamen nos in libro superiore ostendimus, præter eum sensum, posse apostolica illa verba commode recipere alios sensus; atque eum præsertim, qui ad thesaurum indulgentiarum stabiliendum confert, quem quidem sensum sibi non probari Calvinus significat, sed eum refellere solido aliquo argumento nec potuit, nec tentavit.

CAPUT VI.

Respondetur ad ea, quæ Calvinus profert cap. 9. Instit. num. 43.

Postremam objectionem Calvinus in sectione, sive numero 43, petit a comparatione indulgentiarum cum Evangelio. Sic autem loquitur. « Quis docuit Papam plumbo et membranæ gratiam Jesu Christi includere, quam Dominus verbo Evangelii dispensari voluit? Sane aut mendax Dei Evangelium esse oportet, aut mendaces indulgentias. Nam Evangelio Christum cum omni affluentia bonorum cœlestium, cum omnibus suis meritis, omni sua justitia, sapientia, gratia, nulla exceptione nobis offerri testis est Paulus, qui II Corinth. V. dicit, depositum esse apud ministros verbum reconciliationis, quo hac legationis forma fungantur seu Christo per ipsos hortante. obsecramus reconciliamini Deo. Eum qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fecit, ut efficeremur justitia Dei in illo. Contra, hi indulgentiæ demensum aliquod gratiæ, ex armario Papæ reclusum, plumbo, membranæ, loco etiam affigunt, a verbo Dei avellunt ». Hæc omnia per partes sigillatim refellenda sunt, ne queratur Calvinus, aliquid a nobis temere prætermissum. Quod igitur reprehendit, gratiam Dei plumbo, et membranæ includi, respondeo : non aliter a Pontifice Maximo gratiam Dei plumbo et membranæ aliquando includi, quam Apostoli, et Prophetæ litteris, et chartæ mysteria salutis incluserint. Nam quemadmodum scripta

Apostolorum, et Prophetarum signa quædam sunt rerum cœlestium, quæ nobis vel relevantur, vel promittuntur, vel dantur: sic etiam litteræ Pontificiæ suis legitimis sigillis munitæ, signa sunt remissionis, quam Pontifex, pro potestate a Deo accepta, concedit iis, qui ea, quæ ab ipso præcipiuntur, impleverint. At non hoc, inquies, reprehendit Calvinus, quod remissio aliquo modo plumbo et membranæ, ut instrumentis quibusdam includatur, sed quod litteris ea remissio includatur, quam Dominus verbo Evangelii dispensari voluit. Quæro igitur a Calvino, an existimet verbo Evangelii solum voce prolato, an etiam scripto gratiam illam remissionis dispensari posse? Certe si velit sibi constare, concedere debet, verbo Evangelii non solum per sermonem, sed etiam per scripturam, dispensari. Ipse enim tum alibi sæpe, tum in hoc loco docet remissionem peccatorum per exhortationem, sive concionem fieri, ideo enim allegat verba illa: *Posuit in nobis verbum reconciliationis, tamquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* At exhortatio, et concio non solum verbo, sed etiam scripto fieri potest. Ipse enim Apostolus cum illa dicebat, quæ Calvinus citat, per epistolam scriptam Corinthiis prædicabat, et ipse idem tot exhortationes, et quidem gravissimas fecit, quot epistolas scripsit. Unde Thessalonicensibus dicebat: *Ne terreamini, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini, etc.* Itaque, quo modo potest remissio annunciari verbo, ita potest annunciari scripto, ac per hoc potest litteris, et membranæ includi. Atque hæc dicta sunt a nobis, ut ex principiis propriis Calvinum refelleremus. Nos enim non credimus, verbum reconciliationis nihil esse aliud, nisi concionem, neque existimamus (ut Calviniani somniant) postestatem remittendi vel retinendi peccata ad concionem esse referendam. Scimus enim conciones fieri ad fideles, et infideles, justos, et peccatores, pœnitentes, et impœnitentes; peccata autem non remitti, nisi fidelibus peccatoribus, pœnitentibus. De qua re satis multa dicta sunt a nobis in lib. de Pœnitentia. Neque admittimus remissionem peccatorum sacramentalem debere, aut posse plumbo, et membranæ includi, sed tantum eam remissionem, quæ fieri potest extra sacramentum, qualis est absolutio a censuris ecclesiasticis, et absolutio a reatu pœnæ temporalis, quæ datur per indulgentias. Neque hoc est, gratiam Dei plombo, et membranæ proprie includi ut Calvinus dicit, sed est voluntatem ejus, qui potestatem habet indulgentias largiendi, declarari litteris, sigillo munitis, ut solent alia multa declarari, quæ a voluntate principis dependent.

Jam vero quod Calvinus adjungit, aut mendax esse Dei Evangelium, aut mendaces indulgentias, non integram partitionem continet, deest enim tertium membrum, aut Calvinus nescit quid loquatur; Evangelium enim non dicit, ut Calvinus interpretatur, in omni reconciliatione nobis offerri Christum cum omni affluentia cœlestium bonorum, ita ut semper remittatur omnis reatus culpæ, et pœnæ tam sempiternæ, quam temporariæ. Si enim Evangelium hoc doceret, pugnaret utique cum indulgentiis; et quia mendax Evangelium esse non potest, id plane sequeretur, ut mendaces essent indulgentiæ. At Evangelium dicit quidem in prima reconciliatione, quæ fit in Baptismo, hominem renovari, et renasci, Joan. III. et Tit. III. Christo commori, et consepeliri, et resurgere in novam creaturam, Rom. VI. ac proinde nihil expiandum remanere, neque egere hujusmodi homines ulla alia indulgentia, si forte continuo post Baptismum eos de hac vita migrare contigerit. Cæterum in secunda reconciliatione, quæ fit per sacramentum Pœnitentiæ, Evangelium dicit, Christum offerri pœnitenti cum affluentia quidem cœlestium bonorum, sed non tanta, ut continuo remittatur omnis reatus culpæ et pœnæ, sed ut post remissam omnem culpam, et pœnam sempiternam, remaneat pœnitentia, et satisfactio peragenda pro temporaria pœna explenda; non enim reconciliatio hæc secunda, est regeneratio, et renovatio, sed est quasi medicinalis curatio, et baptismus quidam laboriosus, et secunda tabula post naufragium, ut sancti Patres passim docent, quos citavimus in libris de pœnitentia. Quare cum in secunda reconciliatione secundum Evangelium relinquatur sæpe numero reatus aliquis pœnæ temporalis expiandus, locum suum habere possunt indulgentiæ, neque cum Evangelio ulla ratione pugnant. Sed videamus, quomodo probaverit Calvinus, Evangelium in omni reconciliatione offerre nobis Christum cum omni affluentia cœlestium bonorum, ita ut semper tam copiose merita ejus applicentur, ut nihil om-

nino remaneat expiandum. Certe nihil attulit, nisi testimonium Apostolicum II Cor. v. *Posuit in nobis verbum reconciliationis etc.* (1). At in eo testimonio nulla fit mentio totius affluentiæ cœlestium bonorum, neque applicationis omnium meritorum Christi : sed solum ex eo loco habemus, eos reconciliari Deo per ministerium servorum Dei, qui ab illo potestatem habent, quique legatione funguntur pro Christo, et per quos Deus nos exhortatur, ut reconciliemur. Quandoquidem Christus, qui peccatum non fecit, factus est pro nobis peccatum, id est, victima salutaris ad expianda peccata, ut nos efficiamur justitia Dei in illo, id est, per ipsum vere, proprieque justificemur. Sed quam late pateat ea reconciliatio et an semper relaxet omnem culpam et pœnam, an aliquando solam culpam, et pœnam æternam, Apostolus non dicit, et ex aliis locis tum Scripturæ, tum Patrum satis aperte colligimus, post remissam culpam, restare pœnæ temporalis reatum, vel propriis laboribus solvendum, vel per indulgentias condonandum. Non igitur Evangelium est mendax, neque mendaces sunt indulgentiæ, sed Calvinus Evangelium mendaciter allegavit.

Pergit in eadem sectione Calvinus, ac docet, unde origo indulgentiarum fluxerit : « Si quis, inquit, originem requirat, hinc videtur hic abusus emanasse, quod cum injungerentur olim severiores satisfactiones pœnitentibus, quam ut ab omnibus fieri possent, qui pœnitentia sibi imposita gravari se ultra modum sentiebant, petebant ab Ecclesia relaxationem. Remissio quæ talibus fiebat, indulgentia vocabatur. Ubi autem satisfactiones ad Deum transtulerunt, ac compensationes esse dixerunt, quibus se redimant homines a judicio Dei, simul etiam indulgentias eo traxerunt, ut essent expiatoria remedia, quæ nos pœnis meritis liberent. Illas vero quas retulimus blasphemias, tanta impudentia confinxerunt, ut nullum prætextum habere queant ».

In his verbis tria quædam Calvinus affirmat, quæ nullo testimonio, nulla ratione probare potuit. Neque enim ex historia antiquitatis, sed ex Lutheri somniis hausit quæcumque hoc loco effutiit. Primum igitur, ait, injungi solitas olim severiores satisfactiones, quam ut ab omnibus fieri possent, et relaxationem eorum, qui supra modum gravati erant, indulgentiam esse nominatam. Quæro, ubi hoc legerit, ubi didicerit, mirum silentium. Nos contra legimus in antiquis Conciliis, indulgentias concedi solitas non iis, qui se supra modum gravatos dicerent, sed qui pœnitentiam injunctam aliquanto tempore studiose, libenterque peregerant. Concilium Ancyranum can. 4. alias 5 : « Penes Episcopum, inquit, erit potestas modum conversationis eorum (pœnitentium) probare, vel humanius erga eos agere, vel amplius tempus adjicere. Ante omnia vero præcedens eorum vita, et posterior inquiratur, et ita eis impertiatur humanitas ». Et clarius cap. 22. « Modus pœnitentiæ in Episcoporum sit arbitrio, ut secundum conversationem pœnitentium, possint et extendere tardantibus, et minuere studiose festinantibus ». Concilium Nicænum I canon. 11. alias 12. cum pœnitentiam lapsis præscripsisset annorum tredecim, addit : « Ab omnibus vero illud præcipue observetur, ut animus eorum, et fructus pœnitentiæ attendatur. Quicumque enim cum omni timore et lacrymis perseverantibus, et operibus bonis conversationem suam non verbis solis, sed opere, et veritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab iis fuerit impletum, nimirum primi triennii, quo inter audientes futuri erant, et orationibus jam cœperint communicare, licebit Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare (id est, minuere aliquid de reliquis decem annis) ; qui vero indifferenter habuerint lapsum, et sufficere sibi quod Ecclesiam introierint arbitrantur, isti omni modo tempora statuta complebunt. » Ubi clarissime vides indulgentiam dari diligentibus, negari negligentibus. Neque solum non est verum, quod Calvinus dicit, sed nec est ullo modo verisimile. Nam nec sancti illi Patres satisfactiones injunxissent severiores, quam par esset : nec si forte aliquis supra modum gravatus fuisset, illum per indulgentiam, sed per justitiam ab illo onere sublevassent. Quæ enim indulgentia est, demere onus injuste impositum? Deinde affirmat idem Calvinus, satisfactiones illas pœnitentiarias postea ad Deum fuisse translatas, et inde factum esse, ut indulgentiæ crederentur esse remedia expiatoria, quæ nos a pœnis meritis liberent. Hic etiam quærimus, ut ostendant Calviniani, quando satisfactiones pœnitentiariæ non pertinuerint ad expiandas pœnas judicio Dei

(1) II Cor. V, 19.

debitas, nos enim legimus in antiquissimis Patribus, per satisfactiones illas placari Deum, propitiari Deum, satisfieri Deo. Multa citavimus in libris de pœnitentia, nonnulla etiam in libro superiore. Nunc unius Cypriani testimonio contentus ero. Is igitur in serm. de lapsis exhortans ad pœnitentiæ opera illos, qui jam resipuerant, et pœnitentiam agere cœperant, sed intercessione Martyrum cupiebant sibi condonari reliquam pœnitentiam, inter alia sic loquitur : « Pœnitentia crimine minor non sit. Putasne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium præponere maluisti, cujus templum sacrilega contagione maculasti » ? Et infra : « Pœnitenti, operanti, roganti potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre quicquid pro talibus et petierint Martyres, et fecerint Sacerdotes. Vel si quis plus eum (Deum videlicet) suis satisfactionibus moverit, si ejus iram, si indignantis offensam justa deprecatione placaverit, dat ille et arma rursum, quibus victus armetur ». Et infra : « Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentiæ facti sui, qui pudore delicti plus et virtutis, et fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus, et adjutus a Domino, quem contristaverat nuper, lætam faciet Ecclesiam, nec jam solam Dei veniam merebitur, sed coronam ». Ex his habemus, non semel, sed bis, terve repetitum, per labores pœnitentiæ satisfieri Deo, et placari Deum : non igitur novum est, ut Calvinus videri volebat, satisfactiones ad Deum referri. Sed quoniam radix totius Lutherani, et Calviniani erroris in eo posita est, quod negant, post remissam culpam, remanere pœnæ temporalis reatum expiandum in hac vita, vel in alia, adducam aliud Cypriani testimonium, quo manifeste docetur, etiam post hanc vitam remanere ejusmodi reatum. Sic igitur loquitur in epistol. 2. lib. IV. conferens gloriam Martyrii, quo reatus omnis continuo purgatur, et tollitur, cum aliis generibus mortis, quæ non habent eam vim : « Aliud, inquit, est ad veniam stare, aliud ad gloriam pervenire, aliud, missum in carcerem, non exire inde, donec reddat novissimum quadrantem, aliud statim fidei, et virtutis accipere mercedem ; aliud pro peccatis longo tempore cruciatum emendari, et purgari diu in igne, aliud peccata omnia passione purgasse ». Hæc ille, quæ si a Calvino animadversa, et credita fuissent, numquam negasset, post remissam culpam manere debitum luendæ pœnæ, ac per hoc satisfactionem esse necessariam, et indulgentias, quæ satisfactionem condonant, liberare a meritis pœnis.

Ultimo loco Calvinus dicit, nullo prætextu excusari posse blasphemias supra recitatas de satisfactionibus sanctorum Martyrum, quæ cum Christi satisfactionibus misceantur. Sed nos contra existimamus, nullo prætextu excusari posse Calvini temeritatem, qui propter aliqua testimonia perperam intellecta (ut supra demonstravimus) totam Ecclesiam reprehendit, et tam perverso judicio de his rebus censet, ut blasphemias vocet, quæ revera gloriam Dei continent maximam, nisi forte credendum sit, Christum eum honorem invidere Martyribus, quem ipse illis contulit. Sed de his satis, neque enim verbis, sed rationibus dimicare proposui.

CAPUT VII.

Refelluntur objectiones Tilmanni Heshusii.

Tilmannus Heshusius in libro, quem inscripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum, cum multo justius inscribi possit de sexcentis mendaciis Lutheranorum tit. 32. qui est de indulgentiis, contendit, indulgentias quadruplici nomine exterminandas esse, quod labefactent, ut ipse loquitur, quatuor præcipua capita doctrinæ cœlestis, videlicet de officio et merito Jesu Christi, de vera pœnitentia, de sola fide justificante, et de potestate clavium. Tam autem frigide, et insulse probat quæ dicit, ut nullo negotio refelli possit.

Quod enim ad primum caput attinet, ponit hoc principium : « Christus sanguine suo expiavit peccata mundi ». Idque probat ex illis verbis : *Hic est sanguis novi testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, Matth. XXVI. Item ex illis : *Filius hominis venit in hunc mundum non ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem*, Græce λύτρον, *pro multis*. Matth. XX. Item ex illis : *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris etc.* I Joan. II. Item ex illis : *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius*, ad Ephes. I. Item ex illis : *Deus posuit in eo iniquitates omnium nostrum*, Isai. LIII. Denique ex illis : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit*

peccata mundi (1), Joan. I. Ex his testimoniis nude recitatis, concludit his verbis : « Cum ergo tam caro pretio redempti, et Patri reconciliati simus, quæ est illa impudentia, et contumelia in Filium Dei, quod impostor ille promittit pro numerata pecunia remissionem, et meritarum pœnarum indulgentiam? et cum Christus satisfecerit Patri pro totius mundi peccatis, blasphemum est mendacium, quod fingunt Pontificii, oportere fideles pro suis peccatis satisfacere. Sublato errore de satisfactione, sponte evanescit figmentum de indulgentiis. » Hæc est prima Heshusii demonstratio, id est, antiqua Lutheranorum cantilena, millies a Catholicis refutata. Fatemur enim Christum pro nobis, et pro toto mundo integre, immo plenissime Deo Patri satisfecisse, ut Scripturæ allegatæ, aliæque permultæ nos docent. Sed negamus, inde sequi, non debere fideles pro suis peccatis, id est, pro reatu pœnæ temporalis expiando Domino satisfacere. Sicut etiam fatemur, Christum nobis gratiam, et gloriam sanguine suo acquisivisse, ac promeruisse : et tamen debemus gratiam per fidem, et sacramenta quærere, et gloriam quasi palmam et bravium certando, et currendo promereri : Apostolus enim omnibus dicit : *Sic currite, ut comprehendatis*, I Cor. IX. et de se : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, ideoque reposita est mihi corona justitiæ* (2). I Timoth. IV. Ratio autem horum omnium est, quoniam pretium redemptionis, et satisfactionis a Christo persolutum, non prodest nisi iis, quibus per certa media, sive instrumenta applicatur, quod etiam adversarii confitentur, et si negarent, nullam causam reddere possent, cur pagani, Mahumethani, Judæi, cæterique infideles pereant, cum Christus pro toto mundo satisfecerit, et omnibus hominibus gratiam, et gloriam promeruerit. Itaque præter illud principium, quod Heshusius ponit, Christum satisfecisse pro peccatis nostris, ponendum est hoc aliud, eam satisfactionem nemini prodesse, nisi per certa media, et instrumenta applicetur, et tum remanet controversia, quæ sint illa media, quam controversiam Heshusius hoc loco non attigit, et ideo nihil omnino suis clamoribus efficit. Nos enim existimamus pretium sanguinis Christi iis, qui ab infidelitate primum convertuntur applicari per fidem, et baptismum ; iis autem, qui post baptismum ad peccata redeunt, et rursum a peccatis convertuntur ad Deum, applicari per sacramentum Pœnitentiæ, cujus partes sunt contritio, confessio, satisfactio. Heshusius contra existimat, sola fide applicari, vel certe per fidem, et baptismum. Sed nihil horum probat, nec probare potest. Pleni sunt enim libri tum Prophetarum, et Apostolorum, tum etiam SS. Patrum testimoniis pro satisfactione, quam Deus post remissam culpam a nobis requirit. Et quemadmodum non est contumelia, vel blasphemia in Christum, dicere, pretium sanguinis ejus non prodesse infidelibus, nisi per fidem, et baptismum illis applicetur : ita non est contumelia, vel blasphemia, dicere fidelibus pœnitentibus non prodesse, nisi per sacramentum pœnitentiæ, ac per hoc per contritionem, confessionem, et satisfactionem applicetur. Admissa autem necessitate satisfactionis, dogma de indulgentiis facillime constituitur. Nam sicut pretium sanguinis Christi non prodest ad remissionem culpæ, et pœnæ sempiternæ, nisi per fidem, et Sacramentum applicetur : ita sine ulla Christi contumelia dici potest, idem pretium non semper prodesse ad remissionem totius pœnæ temporalis, nisi per opera pœnitentiæ, vel per indulgentias applicetur. Quod autem diximus, per opera pœnitentiæ, id est, per nostram satisfactionem, pretium sanguinis Domini, id est, ejus satisfactionem nobis applicari, non sic intelligimus, quasi nostra satisfactio non sit veri nominis satisfactio. Nam et vera satisfactio est, ut in lib. IV. de pœnitentia demonstravimus, et simul tamen cum ea, et per eam Christi satisfactio nobis applicatur. Neque nostra satisfactio Christi satisfactioni adjungitur, quod illa per se non sufficeret : sed quia voluit ipse nobis etiam gratiam satisfaciendi tribuere, ut efficacia sanguinis ipsius magis splendesceret, dum non solum ipse satisfaceret, sed etiam membris suis virtutem satisfaciendi communicaret.

Porro quod addit Heshusius, Pontificem pro numerata pecunia peccata remittere, atque indulgentiam dare, mera calumnia est. Neque enim Pontifices pecunias ullas pro indulgentiis exigunt, sed jubent eos, qui indulgentias consequi cupiunt, orare, jeju-

(1) Mat. XXVI, 28; Mat. XX. 28 : I Joan. II, 2; Eph. I, 7 : Isai LIII, 6 ; Joan. I, 29. — (2) I Cor. IX, 24; II Tim. IV, 7.

nare, eleemosynas facere, vel in commune pauperibus, vel in certum aliquod pium opus, ut in Basilicæ ædificationem, sed illud est frequentius, et hoc tempore solum in usu, ut eleemosynæ pauperibus in communi erogari jubeantur.

CAPUT VIII.

Refelluntur aliæ objectiones ejusdem Tilmanni Heshusii.

Venio ad secundum caput argumenti Heshusiani. Sic igitur ille pergit : « Obscurant, inquit, Pontificii necessariam doctrinam de pœnitentia commento indulgentiarum. Cum enim docent homines pro suis peccatis vel in hac, vel in futura vita satisfacere, aut etiam impositas satisfactiones pecunia redimere posse, extenuant peccati magnitudinem, parvi faciunt judicium Dei adversus peccatum, instillant animis hominum securitatem, atque ita veræ contritionis fundamenta evertunt ». Hæc ille, qui sine dubio aliquid diceret, si nos diceremus, pro culpa, et pœna sempiterna, posse a nobis Domino satisfieri. Id vero non dicimus, atque ea de causa Theologi nostri disputant, necessariam fuisse incarnationem Filii Dei, quoniam tanta est magnitudo peccati, ut non potuerit ulla pura creatura ex rigore justitiæ pro peccatis hominum satisfacere Deo. Id igitur solum docemus, post culpam remissam posse hominem justificatum per gratiam Dei, satisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis tantum : quod non solum non extenuat, sed etiam amplificat mirum in modum tum peccati magnitudinem, tum judicium Dei adversus peccatum. Quis enim non miretur divini judicii severitatem, et ipsius peccati molem, si cogitet Deum ab ipsis etiam filiis suis, et amicis, Christi sanguine justificatis, et reconciliatis adhuc repetere pœnas pro delictis, vel in hac vita, vel in futura ? Sed qui sunt, qui nobis objiciunt, quod peccati gravitatem extenuemus, et judicium Dei parvi faciamus ? Nempe Lutherani, qui usque adeo peccatum extenuant, judiciaque Dei contemnunt, ut nihil ad expianda peccata exigi arbitrentur, nisi ut credant ea sibi a Deo non imputari. Utri igitur magis peccatum extenuant, et Dei judicia parvi pendunt; Catholici, qui præter fidem, contritionem, confessionem, et satisfactionem necessariam esse docent ad peccata purganda ; an Lutherani, qui sola fide, sine ullo pœnitentiæ labore purgari peccata contendunt ? Simile est, quod de securitate addit Heshusius. Nam si Catholici dicerent, per satisfactionem, vel indulgentias homines reddi securos de salute æterna, etiamsi contritionem de peccatis nullam habeant, neque a peccatis ad Deum converti velint, rectissime diceret Heshusius, per inanem istam securitatem everti fundamenta contritionis, et pœnitentiæ. At non hoc dicimus, sed cum B. Augustino in lib. XXI. de Civit. Dei cap. 27. inter errores perniciosissimos numeramus sententiam illorum, qui dicebant, eleemosynas, et similia bona opera sine vera conversione, et pœnitentia sufficere ad salutem, et verbis disertis omnes Theologi nostri tradunt, satisfactionem, et indulgentias non prodesse nisi iis, qui per veram contritionem, et reconciliationem justificati in gratiam a Deo recepti sunt. Neque etiam tunc securitatem salutis pollicemur per indulgentiam, nisi sub conditione, si videlicet adsit auctoritas in concedente, gratiæ status in suscipiente, et pietas, atque rationabilitas, ut sic loquamur, in causa. Absolute autem spem bonam, et fiduciam pollicemur, juxta illud Apostoli I Timot. III. *Qui bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, et multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu* (1). Est autem valde mirum, quod Heshusius securitatem nobis objiciat, cum alioqui nos ut plurimum reprehendant Lutherani, quod dubitationem, et metum persuadeamus nostris, cum ipsi contra doceant suos, ut certissime credant, se justos esse, et salvos fore, atque hanc ipsam fidem de propria justitia, fidem justificantem et Catholicam esse velint.

Superest tertium caput argumenti Heshusii, quod his verbis ipse persequitur : « Sepeliunt quoque doctrinam, inquit, de fide, seu fiducia in Mediatorem Jesum Christum, si enim remissio pœnarum pecunia emi potest, non est necesse credere in filium Dei Jesum Christum. At tota Scriptura clamat : qui non credit in Filium, vitam non videbit, sed ira Dei manet super eum, Joan. III. ».

Hæc videlicet est illa insolubilis demonstratio, ob quam ita se jactat, et triumphat Heshusius. Et quidem doctrinam de vera fide et fiducia in Christum non solum non se-

(1) I Tim. III, 13.

peliunt, sed etiam enitescere, atque eminere faciunt indulgentiæ. Siquidem fundamentum habent in thesauro meritorum Christi, et non prosunt nisi veris fidelibus, et per fidem veram ac vivam justificatis. Quare absurda, et inepta est illa consequentia, per indulgentias, vel per opera satisfactoria, quales sunt eleemosynæ pecuniariæ, redimuntur peccata ab iis, qui credunt in Christum, et meritis ipsius, ac satisfactione nituntur, igitur non est necesse credere in Christum Filium Dei. Fateor tamen per satisfactiones, et indulgentias vere sepeliri doctrinam de sola fide, seu fiducia justificante. Quam fidem, seu fiduciam inanem, et falsam, et non tam justificantem, quam sub spe justificationis animas deludentem, ac seducentem esse, alibi demonstravimus. Quod autem Heshusius dicit, pecunia redimi pœnarum remissionem ex Catholicorum sententia, verum est in eo sensu, quo Daniel Regem quemdam admonuit, *peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum* (1), Daniel. IV. Nimirum existimamus, per eleemosynas, ut etiam per jejunia, aliaque pia opera, præsertim laboriosa, et pœnalia, remitti pœnas temporales, quæ remanent post culpam remissam, ut jam sæpe dictum est.

Quartum caput argumenti, quo probandum erat per satisfactiones, et indulgentias labefactari doctrinam de potestate clavium, Heshusius non adscripsit : An oblivione, an alia de causa, incertum est. Sed hanc jacturam meliori compensatione resarcivit. Adjunxit enim aliquid adversus indulgentias pro defunctis. « Quod fingunt, inquit, indulgentias per modum suffragii valere pro mortuis, pugnat cum dicto Christi, Qui non credit in Filium, jam judicatus est », Joan. III. Item : « Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque ea, quæ gessit in corpore, sive bonum, sive malum, II Corinth. V. Item : « Beati mortui, qui in Domino moriuntur », Apocal. XIV. « Infelices ergo, et quibus nullæ indulgentiæ prosunt, qui in Domino non moriuntur. sanctorum meritis confidere, blasphemum, et contumeliosum est in Filium Dei ».

Mirabilis sane dialectica Heshusii, per quam sine medio termino quidlibet ex quolibet licet colligere. Qui non credit in Filium Dei, jam judicatus est. Igitur indulgentiæ per modum suffragii defunctis valere non possunt. Sanusne est, an delirat, qui ita colligit ? Fatemur indulgentias nullo modo prodesse iis, qui sine fide in Christum decesserunt, qui juxta verbum Domini judicati, id est, condemnati sunt. At non inde sequitur, non prodesse iis, qui cum fide, spe, et charitate migrarunt, et adhuc tamen in locis purgatoriis degunt, de quibus sic loquitur S. Augustinus hom. 16. ex lib. L. Homiliarum : « Qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per ignem quemdam purgatorium transibunt, de quo Apostolus inquit : Salvus erit, sic tamen quasi per ignem ». At, inquit Heshusius, omnes stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque ea, quæ gessit in corpore, sive bonum, sive malum : non igitur mortuis aliquid prosunt indulgentiæ, aliave suffragia. Respondeo, mortuos quidem ea tantum recipere, quæ gesserunt in corpore, sed eos, qui in fide, spe, et charitate usque ad finem perseverarunt, id egisse in corpore, ut post mortem suffragiis, atque indulgentiis juvari possent. Contra autem eos, qui in peccatis lethalibus usque ad mortem permanserunt, id egisse in corpore, ut eis post mortem, neque indulgentiæ, neque suffragia ulla prodessent. Sic enim loquitur S. Augustinus in Enchir. cap. 109 : « Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cum viverent, ut hæc sibi prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista, nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. » Et infra : « Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolicæ sunt adversa sententiæ, qua dictum est : omnes astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum ; quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viverent comparavit, ut ei possent ista prodesse, non enim omnibus prosunt, et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ ; quam quisque gessit in corpore? » Hæc ille. Ad locum autem Apocalypsis respondemus, eos, qui in Domino omni ex parte moriuntur, quales sunt Martyres, quos eo loco præcipue Joannes Apostolus consolatur, plane beatos esse, neque indulgentiis, aliisve suffragiis indigere.

(1) Dan. IV, 24.

ac de his hunc locum exponunt S. Ambrosius, Haymo, Hansbertus, et Richardus de S. Victore; eos autem qui nulla ex parte in Domino moriuntur, quales sunt homines perditi, qui sine gratia Dei, et justificatione decedunt, infelices omnino, ac miseros esse, neque indulgentias aliave ulla suffragia eis prodesse. Sed inter hos quidam sunt medii, ut paulo ante ex Augustino didicimus, qui partim in Domino, partim non in Domino moriuntur, in Domino quidem, quia cum fide, spe, et charitate de hac vita discedunt, non in Domino, quia maculæ veniales, vel reatus pœnæ temporalis illis adhærent, ob quæ purgatione, atque expiatione indigeant. Isti igitur nec tam perfecti sunt, ut continuo requiescant a laboribus suis, neque suffragiis Ecclesiæ, vel indulgentiis opus habeant : nec tam sunt imperfecti, ut requiem a pœnis, et laboribus non expectent, vel ut indulgentiis, et eleemosynis, aliisque suffragiis relevari non possint. Neque mirabitur, nos dicere aliquos mori partim in Domino, partim non in Domino, qui apud S. Augustinum lib. III. ad Bonifacium cap. 3. legerit, homines eosdem propter gratiam Dei, quam habent, esse filios Dei, propter peccata venialia, quibus non carent, esse filios hujus sæculi. Illa denique Heshusii postrema conclusio, blasphemum, et contumeliosum esse in Filium Dei, sanctorum meritis fidere, unde colligatur, omnino non video. Nam neque ex proximis superioribus verbis nascitur, neque ad rem propositam ullo modo facit. Sed jam dictum est, secundum novam Heshusii logicam, quidlibet ex quolibet colligi posse. Tantum autem abest, ut fidere sanctorum meritis, sit vel blasphemum, vel contumeliosum in Filium Dei, ut sit Filio Dei perhonorificum, et gloriosum : Quid enim sunt sancti, nisi palmites fructuosi, ejus nobilissimæ vitis, quæ dicit in Evangelio : *Ego sum vitis, et vos palmites* ? et quoniam palmites omnem virtutem suam ex vite trahunt, certe omnis palmitum gloria in vitam redundat. Itaque cum sanctorum meritis confidimus, Christo confidimus, sine quo illi nihil facere possunt. Neque ita confidimus sanctorum meritis, ut ab illis gratiam, vel gloriam expectemus, sed solum, ut sæpe diximus, ut per eorum satisfactiones, nobis communicatas, a reatu pœnæ temporalis liberemur, vel eorum intercessione a Deo per Christum varia beneficia consequamur.

CAPUT IX.

Respondetur ad primum caput disputationis Martini Kemnitii de indulgentiis.

Martinus Kemnitius in 4. part. examinis Concilii Tridentini, discutiens decretum concilii de indulgentiis, quod habetur in ult. sess., longissimam, id est, verbosissimam more solito de indulgentiis disputationem instituit. Eam nos hoc loco refutare aggredimur, ac Deo bene juvante non magno negotio fraudes ejus et mendacia detegemus, et argumenta, si quæ erunt alicujus momenti, breviter et dilucide refellemus. Sed illud initio lectorem admonitum volo, nolle me tempus terere in recitandis iis, quæ Kemnitius, ut librum suum pleniorem faceret, ex libris Catholicorum descripsit; quæ plurima sunt, ut canones omnes pœnitentiales, quos ex conciliis, ex Burchardo, et ex Gratiano in medium attulit, et alia id genus. Item nolle me repetere refutationem aliorum errorum Lutheranorum, qui passim a Kemnitio inculcantur, quamvis ad rem præsentem non faciant. Satis enim multa tum in libris aliorum Catholicorum, tum etiam in nostris exstant, unde errores illi plenissime confutentur. Denique nolle me verbis sine necessitate contendere, neque convicia, et contumelias, quibus Catholicos passim aspergit, referre, et retorquere (quod longissimum esset), nisi aliquando nimia ejus impudentia nos cogat aliquid dicere. Igitur duo tantum in hac discussione Kemnitianæ disputationis præfare mihi propositum est, ut notem quæ falso Kemnitius nobis imponit, et argumentis ejus adversus indulgentias perspicue, solideque respondeam.

In primo capite disputationis suæ Kemnitius, id est pag. 215. in editione Francofordiensi in octavo, statum quæstionis exponit, quid videlicet illud sit, quod nomine indulgentiæ in hac disputatione accipiatur. Ubi multa sunt, quæ perperam ab illo dicuntur, ut causam Catholicorum odiosam reddat. « Primum miratur cur Tridentinum Concilium, si pontificias indulgentias non prorsus damnare et abjicere volebat, non saltem earum mentionem sepelierit, vel approbationem suspenderit : cum toti orbi, atque adeo ipsis Pontificiis notum sit (ut ipse loquitur) impudentem et impiam indulgentiarum nundinationem a multis doctis, et piis viris

deploratam, et reprehensam fuisse. » Sed non est cur miretur. Nam concilia Ecclesiæ Catholicæ, quale Tridentinum fuit, non solent dogmata quotannis mutare, ut Lutherani faciunt, neque circumferri omni vento doctrinæ. Concilia vetera, Lateranensia, Lugdunensia, Viennensia (ut supra ostendimus) indulgentias approbarunt, abusus, qui forte irrepserant, condemnarunt. Idem omnino Tridentinum Concilium fecit. Neque tribuendæ sunt Ecclesiæ Catholicæ, si quæ irrepunt ex cupiditate pravorum hominum corruptelæ in cultu religioso, præsertim cum non solum pii, et docti viri, sed ipsa etiam concilia vigilent adversus ejusmodi corruptelas. Neque id Kemnitius ignorare potest, cum in hac ipsa disputatione pag. 332. referat decretum concilii Lateranensis et pag. 345. decretum concilii Viennensis adversus abusus, qui in indulgentiarum prædicatione admisceri cœperant, et idem pag. 213. integre recitet decretum concilii Tridentini, quo damnantur, et prohibentur superstitiones, et abusus omnes, et nominatim pravi quæstus, unde plurimorum in Christiano populo abusuum causa fluxit. At non sunt tollendi boni usus, ut destruantur abusus, neque specie reformationis Ecclesia funditus evertenda est, ut Lutherani et Calviniani facere moliuntur. Sed non mentitur, qui ait : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (1), Matth. XVI.

Secundo idem Kemnitius pag. 218. dicit ex sententia Catholicorum temporalem pœnam, quæ remanet luenda post remissam culpam in sacramento Pœnitentiæ, majorem esse, quam ut a quoquam hominum in hac vita exsolvi possit. Sed hoc falso nobis imponit, neque ullum scriptorem Catholicum inveniet, qui hoc dicat. Immo vero Catholici Theologi docent, non solum posse hominem justificatum satisfacere Deo pro debito pœnæ temporalis, sed etiam id posse ex condigno. Vide præter cæteros, Dominicum a Soto in 4. sentent. dist. 19. q. 1. art. 4. Porro falsa ista dogmata nobis Kemnitius adscribit, ut videamur super falsis fundamentis inniti, cum docemus in purgatorio pœnas dari a spiritibus defunctorum, et tum in hac vita, tum in alia indulgentias locum habere.

Tertio ibidem Kemnitius dicit, Catholicos docere, divinam justitiam majores adhuc pœnas exigere, quæ in purgatorio luendæ sint, etiamsi canonica pœnitentia in hac vita plene exsolvatur. Sed hoc etiam falso Catholicis imponi certissimum est. Tunc enim solum majores pœnas Deus exiget, quando pœnitentia canonica injuncta est minor, quam par esset. Sed si injungatur æqualis, ut plane injungi potest, et ea plene exsolvatur, nihil in purgatorio solvendum superesse omnes Catholici docent, ut videre est apud S. Thomam, aliosque Theologos in 4. dist 20.

Quarto Kemnitius pag. 219. dicit, satisfactiones ex thesauro Ecclesiæ per indulgentias applicari illis, qui eas vel pecunia, vel aliis operibus redimunt, atque hanc esse Catholicorum doctrinam. et paulo infra, dicit, ex sententia Catholicorum, indulgentias licitantibus, et redimentibus dispensari. Sed hæ meræ sunt calumniæ, et imposturæ; eleemosynas quidem, aliaque pia opera Pontifex Maximus solet injungere cum indulgentias tribuit, non tamen ut emantur indulgentiæ (neque enim ea pecunia ad Pontificem, sed ad pauperes pervenit); sed, ut exerceantur in operibus bonis Christi fideles, et ut aliorum liberalitate miserorum inopiæ succurratur.

Quinto, in eadem pagina Kemnitius dicit, ex sententia Catholicorum, thesaurum Ecclesiæ constare ex operibus bonis sanctorum, quæ ipsis ad promerendam, et consequendam salutem necessaria non erant, quæ vocantur opera supererogationis : item ex passionibus eorumdem, quæ ipsis ad propria delicta purganda opus non fuerunt. Sed ut hoc postremum de passionibus est verum, ita illud de operibus supererogationis est falsum. Neque enim ullus Theologorum est, qui scripserit thesauro Ecclesiæ contineri opera meritoria supererogationis. Illa enim opera, quamvis supererogationis fuerint, tamen suo præmio non caruerunt, atque ideo nulla ratio sinit, ut aliis applicari possint. Vocant quidem aliqui opera supererogationis passiones sanctorum, ut satisfactorias ipsis minime necessarias. Sed nos de re ipsa, non de nomine litigamus. Sed hæc non sine causa finguntur a Kemnitio. Scit enim Lutheranos valde odisse opera supererogationis, ut ipsum etiam vocabulum ferre non possint. Inde igitur existimavit, vel hoc ipso indulgentias fore invisas, et execrandas, si ex operibus

(1) Mat. XVI, 18.

supererogationis sanctorum fluxisse dicerentur.

CAPUT X.

Respondetur ad secundum caput disputationis Kemnitii.

In secundo capite disputationis suæ Kemnitius demonstrare conatur, indulgentias, ut a Catholicis accipiuntur, non habere fundamentum in Scripturis, imo pugnare cum præcipuis capitibus doctrinæ Christianæ. Primum igitur profert multa Scripturæ testimonia, quibus probat, per Christum nobis peccata remitti. Sed hæc non egent ulla solutione, cum non pugnent adversus indulgentias, neque a nobis negentur, et solum ad implendas paginas adferantur.

Secundo profert argumenta negantia, quod videlicet, Scripturæ non dicant, quod nostris operibus possimus Deo satisfacere, quod sint aliquæ pœnæ purgatorii, quod sit thesaurus aliquis operum supererogationis, quod soli Petro sint traditæ claves regni cœlorum, quod sacerdos absolvens debeat imponere pœnitentias : et quod bullæ indulgentiarum fieri debeant etc. Et addit, adeo hæc esse vera, ut Durandus, Antonius, Roffensis, et Sylvester fateantur, indulgentias non posse probari ex Scripturis, sed ex sola Ecclesiæ Romanæ auctoritate. Sed hujus argumenti magna ex parte falsum est antecedens, et omnino mala consequentia. Falsum est, in Scripturis non haberi, quod operibus nostris possimus satisfacere Deo, cum scriptum sit Dan. IV. *Peccata tua eleemosynis redime.* Luc. XI. *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Prov. XVI. *Misericordia, et veritate redimitur iniquitas.* Falsum est, Scripturas nihil habere de pœnis purgatorii, cum scriptum sit I Cor. III. *Ipse autem salvus erit, sic tamen, quasi per ignem,* et Luc. XII. *Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem,* et Matth. XII. *Qui dixerit verbum in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Falsum est, nihil in Scripturis tradi de operibus supererogationis, quamvis, ut supra diximus, non pertineant hæc opera ad indulgentias. Quid enim est, quod ait Dominus, Luc. X. *Si quid supererogaveris, ego, cum rediero, reddam tibi* (1). Et nonne B. Paulus I Corinth. IX. testatur se potuisse victum quærere ab his, quibus evangelizabat, ut Apostoli cæteri quærebant, et tamen maluisse propriis manibus laborare, quod fuit opus supererogationis interpretum omnium testimonio ? Falsum est, in Scripturis nihil dici de clavibus soli Petro traditis cum disertis verbis Dominus dicat Matth. XVI. *Beatus es Simon Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est, et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni cœlorum, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis* (2). Falsum est in Scripturis non haberi sacerdotem absolventem debere imponere pœnitentiam. Nam cum in Scripturis sacerdos fiat judex, qui debeat solvere vel ligare, remittere vel retinere peccata, certe etiam debet ita reos absolvere ut justitiæ satisfiat, ac proinde solvere a culpa, et ligare ad pœnam pro modo culpæ subeundam. Sed de his omnibus suis locis disseruimus. Quod ultimo dicebatur de bullis indulgentiarum, non habetur quidem in Scripturis in particulari, sed habetur in communi. Dum enim tribuitur Pontifici Maximo potestas ligandi, et solvendi quicquid ligandum, solvendumve judicaverit, non dubium est, quin sit etiam eidem attributa potestas solvendi reatum pœnæ, remanentis post culpam remissam, et ea de re scribendi litteras, quæ bullæ vocantur, quibus ea concessio contineatur. Sed etiam si nihil horum scriptum esset, non tamen sequeretur, indulgentias non niti nisi auctoritate Ecclesiæ Romanæ, possent enim niti auctoritate divina, cognita per traditionem Apostolorum, quo modo alia non pauca, et præter cætera numerum librorum sacrorum, ac præsertim Evangeliorum, non ex aliqua scriptura, sed ex traditione Apostolica, et Ecclesiæ auctoritate habemus. Neque enim Ecclesia usum indulgentiarum concedendarum per se excogitavit, sed a majoribus accepit, cujus rei signum est, quod non possunt adversarii hujus consuetudinis ullum assignare principium. Atque hoc sibi volunt Durandus, Antoninus, Roffen-

(1) Dan. IV, 24 ; Luc. XI, 33 ; Prov. XVI, 6 ; I Cor. III, 15 ; Luc. XII, 59 ; Mat. XII, 32 ; Luc. X, 35. — (2) Mat. XVI, 17.

sis, et Sylvester, quos Kemnitius allegat : nimirum affirmant, non haberi in Scripturis expressam mentionem indulgentiarum, quamvis fundamenta non desint, unde perspicue colligantur. Sed sufficere ad eas etiam sub hoc nomine defendendas Ecclesiæ auctoritatem, quæ non tam constanter indulgentias prædicaret, et in conciliis œcumenicis approbaret, nisi divinitus traditam sibi potestatem hujusmodi non ignoraret.

Sed objicit Kemnitius S. Augustinum, qui lib. III. contra litteras Petiliani cap. 6. ita scribit : « Si quis de quacumque re, quæ pertinet ad fidem, vitamque nostram, si vel Angelus e cœlo vobis annunciaverit præter quam quod in Scripturis legalibus, et evangelicis accepistis, anathema sit ». Nos autem ipsum eumdem S. Augustinum respondentem adducemus. Ipse enim tract. 98. in Joannem scribit, illud, præter quam, non significare, plus quam, sed contra quam. « Non ait Apostolus (inquit Augustinus) plus quam accepistis, sed præter quam quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipsi præjudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret quæ illorum fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat, addit, non quod inerat tollit. Qui autem prætergreditur regulam fidei, non accedit in via, sed recedit de via etc. ». Non igitur anathema dicitur iis, qui credunt aliquid, quod non invenitur expresse scriptum in sacris litteris, sed iis, qui credunt aliquid, quod repugnat sacris litteris. Nam idem Augustinus lib. II. de Baptis. cont. Donat. cap. 7 : « Multa, inquit, non inveniuntur in litteris Apostolorum, neque in conciliis posteriorum, et tamen quia custodiuntur per universam Ecclesiam, nonnisi ab ipsis tradita, et commendata creduntur ». Et lib. IV. cap. 24. « Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur » : Denique lib. I. cont. Crescon. cap. 33 : « Quamvis, inquit, hujus rei de Scripturis canonicis non proferatur exemplum : earumdem tamen Scripturarum a nobis etiam in hac re tenetur veritas, cum hoc facimus, quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas ». Ab hoc igitur loco depulsus Kemnitius, aggreditur demonstrare indulgentias repugnare Scripturis : « Non rhetoricis, inquit, declamationibus, sed nuda tantum indicatione simpliciter per capita spectandum, et considerandum proponam, quemadmodum indulgentiæ pugnent. I. contra meritum, et satisfactionem Christi. II. contra gratuitam, et plenariam remissionem Dei. III. contra claves regni cœlorum. IV. contra fidem. V. contra doctrinam de bonis operibus. VI. quod talis nundinatio in Scriptura jamdudum damnata sit ».

Ac primum quidem caput solo mendacio probat. Dicit enim nos docere, Christum culpam quidem nostram omnem, sed non totam pœnam peccatorum nostrorum in se suscepisse. Ac deinde probat id esse falsum ex Scripturis Isai. LIII. Galat. III. Deuter. XXVIII. At mendacium esse manifestum, a Catholicis doceri, Christum suscepisse purgandam omnem culpam, sed non omnem pœnam, vel ex eo potest intelligi, quod indulgentiæ ex nostra sententia nituntur thesauro passionis Christi, qui satisfecit Deo Patri plenissime pro reatu culpæ, et pœnæ temporalis, et æternæ omnium peccatorum. Si per indulgentias dicimus applicari nobis satisfactionem Christi pro reatu pœnæ, quo modo potuit in mentem Kemnitii cadere nos dicere Christum non satisfecisse pro pœna ?

Secundum caput, id est, pugnare indulgentias cum gratuita et plenaria remissione Dei, probat ex Scripturis nihil ad rem nostram facientibus. Adducit enim illa testimonia : *Qui credit in Filium Dei, non judicatur*. Joan. III. *Et in judicium non venit*. Joan. V. *Peccatorum ejus non recordabor*. Ezech. XVIII. *Omnia peccata nostra projecit in profundum maris*. Michææ VII. et similia. Nam hæc testimonia probant quidem reconciliari peccatorem Deo, sed an tota pœna peccatis debita semper remittatur, non docent. Jam enim supra demonstravimus ex lib. II Reg. cap. XII. dictum esse Davidi pœnitenti : *Dominus transtulit peccatum tuum* (1), et tamen expetitam ab eo pœnam, mortem filii, quam ut averteret David, jejunavit, oravit, flevit etc. Sed Kemnitius adducit similitudinem ab humana consuetudine : « Certum, inquit, et manifestum est, si quis privatus ita dimitteret offensam proximo, ut nihilominus vindictam aliquam expetere, et supplicium aliquod de ipso sumere vellet, talem ut non ex corde remittentem peccata graviter a Christo reprehendi. Qua fide igitur talem remissio-

(1) Joan. III, 18 ; Id. V. 24 ; Ezech. XVIII. 22 ; Mich. VII. 19 ; II Reg. XII. 13.

nem ipsi Deo tribueremus? Certe si culpam, hoc est, debitum omne dimisit, non habet causam exquirendi pœnas. » At similitudo in ipsum retorqueri potest. Nam qui injuriam accepit, et vel in facultate, vel in fama, vel in ipsa persona læsus est, sic potest, ac solet ordinarie offensam dimittere, et in gratiam recipere eum, qui læsit, ut tamen detrimentum compensari, et resarciri sibi velit. Et quamvis privati homines nullam interdum compensationem injuriæ quærant, judex tamen pœnam ab eo, qui injuriam fecit repetere, et vindictam sumere solet. Sic igitur Deus, qui non solum pars offensa, sed etiam judex est, remittit quidem culpam, cum pœnitentes in gratiam recipit, sed pœnam totam non semper remittit, ut exemplo Davidis ostendimus. Neque hoc repugnat illis verbis Domini Matth. XVIII : *Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me etc.* (1). Nam per *omne debitum*, intelligitur omnis culpa, non omnis pœna. Comparat enim Dominus eo loco peccata cum debito pecuniario, et loquitur de remissione offensarum, quatenus ea gignunt inimicitias. Itaque exemplo suo Dominus, qui pœnitentibus in peccata remittit, ut eos vere in gratiam et amicitiam suam admittat, admonet homines, ut ex corde remittant injurias proximis, eosque vere diligant; id enim significat illa sententia : *Sic et Pater meus faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Quibus verbis, ut S. Hieronymus in commentario docet, omnis simulatio fictæ pacis evertitur. Sed nihil impedit, ut diximus, quo minus satisfactionem justam exigere possit, qui læsus est, etiamsi eum qui læsit, ex corde diligere, nec solum non lædere, sed etiam protegere deinceps velit.

Tertium caput, quod videlicet indulgentiæ pugnent cum doctrina de clavibus regni cœlorum, non probat Kemnitius, nisi verbis ludendo : « Christus, inquit, dicit : Quicquid solveritis, erit solutum, et quorum remiseritis peccata, erunt remissa. Romanenses indulgentiæ contradicunt, quicquid Christi claves solvunt, hoc Pontifex Romanus suis pœnis retinet, et ligatum mittit ad pœnas vel in hac vita, vel in purgatorio exsolvendas. » Hæc non sunt argumenta, sed nugæ. Nobis autem non libet in re seria ludere. Porro Christus non solum dixit, *quodcumque solveris, erit solutum;* sed etiam, *quicquid ligaveris, erit ligatum.* Itaque Pontifex non ligat, quod Christus solvit, sed sicut potest solvere, ita potest ligare, et hac potestate ligat ad pœnam subeundam, quos a culpa absolvit. Neque contrarium potuit Kemnitius probare, nec poterit.

Quartum caput, quod indulgentiæ pugnent contra fidem justificantem, non probat Kemnitius, nisi hoc argumento, quod Scriptura Rom. III. et IV. et XI. et Ephes. II. ita solam fidem in justificationis negotio requirat, ut excludat etiam opera legis, quæ Deus ipse mandavit, indulgentiæ vero justificationem tribuant commentitiis operibus, ut peregrinationibus ad hanc vel illam ecclesiam visitandam. Sed hoc argumentum totum ex imperitia, et mendaciis constat. Nam ut omittam, quod non excluduntur a justificatione opera bona, quæ nascuntur ex fide, et gratia Dei, sed illa tantum, quæ fiunt solis viribus naturæ, ut in libris de justificatione docuimus, non dicimus per indulgentias, homines justificari, imo docemus, non dari indulgentias, nisi justificatis. Id quod vel a suo Patriarcha Luthero Kemnitius discere potuisset. Lutherus enim hoc assumpsit, indulgentias non justificare, et nos admisimus esse verum. Præterea cum indulgentiæ ex Catholicorum sententia non justificent, multo minus tribuere possunt justificationem operibus commentitiis. Adhæc opera illa, quæ accepturis indulgentias injunguntur, valde temere commentitia a Kemnitio nominantur; peregrinationes enim ad Loca Sacra orationis causa præcipi solent, quibus ordinarie jejunia, et eleemosynæ adjunguntur. Ista autem omnia multis Scripturarum testimoniis commendantur, ut præsertim Tob. XII. Matth. V. et VI. et alibi passim. Denique istis ipsis operibus non tribuimus effectum indulgentiarum, quem falso justificationem appellat Kemnitius. Effectus enim proprius indulgentiarum est relaxatio pœnæ temporalis, qui effectus potissimum tribuitur meritis Christi, ut in libro superiore docuimus. Quare cum omnia pene verba Kemnitiani argumenti falsa sint, certe non potest ullo modo esse vera conclusio.

Quintum caput, quod indulgentiæ pugnent cum operibus bonis, probat Kemnitius ex iis locis Scripturæ, quibus ipse censet refelli opinionem de operibus supererogationis, in qua opinione fundari existimat indulgentias. Loci

(1) Matth. XVIII, 32.

sunt hi Luc. XVII. *Cum omnia feceritis, dicite, servi inutiles sumus, quia quod debuimus, fecimus.* Matth. XXV. dicentibus fatuis virginibus, *date nobis de oleo vestro*, responderunt prudentes, *ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis* (1). Sed hoc argumentum nititur falsis principiis, non minus, quam præcedens. Neque enim fundamentum indulgentiarum ponitur a Catholicis in operibus supererogationis sanctorum, sed in satisfactionibus, quæ ipsis necessariæ non sunt. Nam etiam opera debita et imperata a Deo satisfactoria esse possunt, et non necessaria iis, a quibus fiunt, in ratione satisfactionis. Si tyrannus instet, ac supplicia, et mortem comminetur, nisi fidem abneges, non est opus supererogationis, sed plane debitum et necessarium, fidem non negare, sed confiteri, et perferre supplicium, et tamen opus illud non solum est meritorium gloriæ, sed etiam satisfactorium pro reatu pœnæ, quem reatum fieri potest, ut non haberet, qui supplicia illa perferebat. Nec tamen Kemnitius refellere potuit opera supererogationis, nisi depravando Scripturas. Non enim Dominus ait Luc. XVII. *Cum feceritis omnia, dicite servi inutiles sumus.* Sed ait : *Cum feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Itaque illi dicuntur inutiles, qui nihil faciunt, nisi quod eis præceptum est, et quod facere debent. Ex quo sequitur, ut qui faciunt aliquid amplius quam teneantur, ut qui se castrant propter regnum cœlorum, id est, perpetuam continentiam servant, et qui dant omnia pauperibus, vel alia id genus non imperata faciunt, servi utiles dici debeant. Neque hæc mea, sed S. Ambrosii explicatio est, quin in libro de Viduis tractans hunc locum sic ait : « Hoc virgo non dicit (nimirum servus inutilis sum), hoc non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quasi reposita expectat præmia, sicut sanctus Apostolus ait : Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Non enim quasi inutilis servus quod debuit facere fecisse se dicit, sed quasi utilis Domino, qui commissa sibi talenta quæsitis multiplicavit usuris, mercedem fidei atque virtutis bene sibi conscius, meritorumque securus exspectat ». Illud vero Matthæi XXV. *Date nobis de oleo vestro ;* et *ne forte non sufficiat nobis, et vobis*, non ad exclusionem operum supererogationis, neque communicationis satisfactionum pertinet, sed ad exclusionem communicationis justitiæ et meritorum. Significatur enim per eam parabolam, eos quibus in hac vita extincta fuerit lampas charitatis, et operum bonorum, et qui in eo statu de vita migraverint, frustra imploraturos merita sanctorum. Nam ut dicitur Ezech. XVIII. *Justitia justi super eum erit, et impietas impii erit super eum*, et Gal. VI. *Unusquisque onus suum portabit*, et Rom. II. *Reddet Deus unicuique secundum opera sua* (2). Atque ad hoc significandum in ea parabola dicentibus fatuis virginibus, *Domine, Domine, aperi nobis*, respondetur a Domino, *Amen dico vobis, nescio vos.* Alia testimonia Kemnitius adducit ad probandum, opera nostra non esse sine peccato, sed ea nihil ad propositum faciunt, et sunt a nobis omnia diligenter explicata in libris de Justificatione.

Sextum caput, quod indulgentiæ sint exexpresse damnatæ in Scripturis sanctis, probat Kemnitius ex Epist. II B. Petri cap. II. *In avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur.* Item *libertatem aliis pollicentur, cum ipsi sint servi corruptionis*, et Act. VIII. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia parari* (3). Ex his duobus locis concludit suum argumentum in hæc verba Kemnitius : « Hoc est ipsissimum judicium Spiritus sancti, de indulgentiis Pontificiis ». Quæ conclusio indicat incredibilem fuisse in Kemnitio libidinem maledicendi, etiam adversus propriam conscientiam. Nam ignorare non potest abusum quæstuariorum, quibus utcumque accommodari possent verba S. Petri, ut ea Cajetanus accommodat, Romanis Pontificibus adeo semper displicuisse, ut eos publicis constitutionibus damnaverint, et prohibuerint. Siquidem ipse idem Kemnitius refert ad verbum decreta de hac re Innocentii III, Clementis V et ipsius Synodi Tridentinæ. Qua igitur conscientia, qua fronte non solum hoc loco, sed passim in tota disputatione Romanis Pontificibus tribuit, quæ a Romanis Pontificibus damnata, atque interdicta fuisse idem ipse testatur? Videat autem Kemnitius, ne verba S. Petri in II. epist. ad se, et Lutheranos cæteros pertineant. Certe S. Augustinus in lib. de fid. et operib. cap.

(1) Luc. XVII, 10; Mat. XXV, 8. — (2) Ezech. XVIII, 20 ; Gal. VI, 5 ; Rom. II, 6. — (3) II Pet. II, 3 ; Act. VIII, 20.

14. totam hanc epist. ut etiam epistolam Jacobi, et Judæ adversus eos scriptas esse dicit, qui affirmabant sola fide homines salvari posse, quæ est hoc tempore hæresis Lutheranorum; et in eodem libro cap. 24, illa ipsa verba, quæ Kemnitius citat, contra eos pugnare dicit, qui libertatem pollicentur, id est. securitatem salutis, modo credant in Christum, ut idem explicat cap. 26. Atque hæc fortasse est causa, cur Lutherani, et ipse Kemnitius in examine 4. sess. Concilii Tridentini, hanc epistolam aut negent esse canonicam, aut ejus auctoritatem in dubium revocant, quia vident hæresim suam de sola fide justificante hujus epistolæ testimoniis apertissime refutari. Illud vero quod Kemnitius addit ex Actis Apostolorum c. VIII : *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia parari*, si ad indulgentias referatur, mera calumnia est. Nam Catholici non existimant, indulgentias pecuniis vendi, vel emi : sed eleemosynas imperari ad opus aliquod pium, ut basilicæ ædificationem, pauperum subventionem, captivorum redemptionem, et similia, quod opus pium sit causa indulgentiæ concedendæ, ut sæpe diximus.

CAPUT XI.

Respondetur ad tertium caput disputationis Kemnitii, et defenditur primum argumentum Catholicorum.

In tertio capite disputationis suæ Kemnitius profert in medium argumenta ex Scripturis, quæ a nonnullis Catholicorum pro indulgentiis fieri solent : atque ad ea respondere conatur, quamvis more suo multa dicendo nihil dicat, eas responsiones ordine refutabimus.

Primum Catholicorum argumentum sumi dicit ab illis verbis Domini Matth. XVI. *Tibi dabo claves Regni cœlorum, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in cœlis etc.* (1). Adversus hoc argumentum objicit primo Kemnitius solvere et ligare. nihil est aliud, nisi remittere, vel retinere peccata, ut habetur Joan. XX. Illa autem remissio, vel retentio exercetur in foro pœnitentiæ, et absolutionis, ut scholastici docent. Igitur nihil hoc testimonium facit pro indulgentiis, quas iidem scholastici a foro pœnitentiæ, et absolutionis longe, lateque disjungunt. Responsio : Solvere et ligare quod habetur Matth. XVI. multo latius patet, quam remittere, et retinere peccata, quod habetur Joan. XX. Nam in hoc posteriore loco restringuntur verba ad peccata, in priore non restringuntur, sed generatim dicitur, quodcumque solveris, vel ligaveris, et notum est, non solum solvi, qui remittuntur peccata, sed etiam eum, qui liberatur a quocumque debito, vel lege, vel pacto etc. Quemadmodum etiam non solum ligatur, cui retinentur peccata, sed etiam qui præcepto, vel juramento, vel promissione, vel alia quacumque obligatione constringitur. Itaque etiamsi probasset Kemnitius verba Domini Joannis XX. pertinere ad solum pœnitentiæ forum, non tamen probasset hoc idem de verbis Domini, Matth. XVI. sed tamen neque illud probavit. Nam scholastici dicunt quidem, verba Domini Joan. XX. pertinere ad forum pœnitentiæ, sed non restringunt ad illud forum ; multi enim etiam ad remissionem, quæ fit in Baptismo, ea verba referunt, alii generatim ad omnem remissionem, quæ fit ministerio clavium, sive in sacramentis, sive extra sacramentum, pertinere volunt. Mihi quidem valde probabile videtur, hunc locum pertinere solum ad potestatem ordinis, et ea de causa non eum protuli in priore libro pro indulgentiis.

Secunda objectio Kemnitii. « Solvere, et ligare ita opponuntur, ut quod solutum est, non sit amplius ligatum. Pontifex vero contra fingit quod in absolutione solutum est super terram, illud in foro pontificio manere ex parte ligatum, et solvendum esse non clave ministerii, sed Pontificiis indulgentiarum nundinationibus ».

Responsio. Ingens profecto patientia necessaria est ei, qui Kemnitio respondere velit. Quis enim ferat impudentiam hominis, qui tertio quoque verbo nundinationes iis objicit, a quibus severissime prohibitas non ignorat? Deinde quem non pigeat in ejusmodi nugis tempus terere? Quis enim unquam dixit, in foro Pontificio ligatum manere quod in absolutione solutum est super terram? Sed cum in foro pœnitentiæ solutio fiat a culpa et a reatu pœnæ sempiternæ, non autem a reatu totius pœnæ temporalis, quod in eo foro ligatum mansit, id non nundinatione, sed clave ministerii Pontificii per indulgentias relaxari dicimus. Hoc refellat, si

(1) Mat. XVI, 19.

potest, et non sibi fingat argumenta quæ solvat.

Tertia objectio. « Ministerium reconciliationis ita solvit peccata, ut pœnitentibus et credentibus annunciet condonata omnia delicta. Coloss. II. peccata non imputari. Roman. IV. et V. et per Christum redemptos esse a maledicto legis. Galat. III. quod maledictum æternum et temporale est. Deuter. XXVIII. Pontificiæ vero indulgentiæ fingunt peccata etiam post remissionem imputari, et Christum credentes non a tota maledictione legis redemisse, sed partem ejus ex Pontificio thesauro redimendam esse ». Responsio. Vetus cantilena hæc est, millies refutata. Omitto errorem illum Kemnitii, et aliorum Lutheranorum, quod remittere peccata, sit annunciare remissa, quia ad hunc locum non pertinet. Condonata nobis omnia delicta per Christum, et Apostolus dicit, neque indulgentiæ contradicunt. Nam condonata omnia intelligi debent quoad sufficientiam pretii a Christo persoluti, sed pretium illud applicari postea necesse est, ut etiam Lutherani fatentur, si efficaciter huic, aut illi delicta condonanda sint. Nos autem existimamus non sola fide applicari, sed etiam aliis instrumentis, quorum unum indulgentiæ sunt. Pari ratione peccata non imputari justificatis, idem Apostolus dicit, et indulgentiæ non contradicunt. Neque enim fingimus peccata imputari post remissionem, si quo ad culpam, et pœnam remissa sint, ut fit in Baptismo, sed si remissa sint quoad culpam, et pœnam æternam, et adhuc maneat reatus aliquis pœnæ temporalis, ut ordinarie fit in secunda reconciliatione, quid mirum si adhuc imputentur ex parte? Quod additur de maledicto legis ad rem non pertinet, non enim liberatio illa a maledicto legis est liberatio a culpa, vel pœna peccati, sed est liberatio ab obligatione legis cæremonialis Hebræorum, de qua potissimum disputatur in eo loco. Est etiam liberatio a terrore legis cujuscumque, quæ Judæos ut servos premebat. Filios enim testamenti novi lex divina, moralis, et evangelica obligat quidem ad observantiam, sed non terret, quia charitas diffusa in cordibus non timore pœnæ, sed amore justititiæ implet legem.

Quarta objectio. « Quod Christus promisit Petro Matth. XVI. cum ait : Tibi dabo claves etc. exhibuit, ac præbuit Joan. XX. cum ait. Quorum remiseritis peccata etc. At ista dicuntur omnibus Apostolis, et omnibus ministris, quibus datur potestas absolvendi : non igitur ex loco Matth. XVI. colligitur auctoritas Pontificia indulgentias conferendi ». Responsio. Falsum est id totum fuisse exhibitum Jo. XX. quod fuerat promissum Matth. XVI. Nam ut supra diximus multo latius patet, quodcumque solveris, quam, quorum remiseritis peccata. Itaque sicut soli Petro dictum fuerat Matth. XVI. *Tibi dabo claves etc.*, ita soli Petro dicitur Joan. XXI. *Pasce oves meas* (1). Atque in hoc loco datur, quod in alio fuerat promissum. Quam rem nos copiose exposuimus in I. lib. de Summ. Pontif. cap. 12.

Quinta objectio. « Christus ait Apostolis Joan. XX. Sicut misit me pater, et ego mitto vos : Ipse autem quando tempore ministerii sui peccata remittebat, simul debitum condonabat, et debitorem liberabat. Hæc enim est forma absolutionis ejus : Confide, remittuntur tibi peccata tua, vade in pace, et noli amplius peccare. Matth. IX. Luc. VII. Joan. V. Et in parabola Matth. XVIII. servum sibi debentem decem millia talenta, liberum dimisit, et debitum remisit ei; et adulteræ Joan. VIII. nullam pœnam imposuit. Quod autem Christus tales unquam vel docuerit, vel dederit indulgentias, quales ex Pontificiorum placitis supra descriptæ sunt, nulla oratione, nulla dictione, nulla syllaba, nulla littera, ex Scriptura probari potest ». Responsio. Immo testimonia omnia allegata clamant Christum dedisse indulgentias, quales ipsum, qui Princeps absolutus erat, dare decebat. Christus enim illis omnibus remisit culpam, et pœnam, extra sacramentum applicans merita sua. Pontifex autem qui Vicarius est, remittit etiam culpam, et pœnam, applicans merita Christi, sed culpam et pœnam æternam per sacramenta, quia ita Christus instituit, pœnam temporariam extra sacramenta, quia ita Christus fecit, et ex natura sua remissio solius pœnæ sacramento non eget. Quod autem Christus non injunxerit jejunia, vel eleemosynas, aut aliud pium opus iis, quibus indulgentiam largitus est, quod tamen Pontifex facere solet, eadem est ratio, quia videlicet Christus, ut Princeps absolutus, potuit pro arbitrio indulgentias dare; Pontifex, ut Vicarius, non potest pro arbitrio, sed pro causa justa, et rationabili, idem facere.

(1) Mat. XVI, 19 ; Joan. XXI, 17.

Sexta objectio. « Petrus, cui datæ sunt claves regni cœlorum, eis sine dubio usus est, et tamen indulgentias pontificias non dedit; immo Simoni Mago dixit Act. VIII. : Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniis comparari ». Responsio. Quod Apostolus Petrus indulgentias pontificiarias dederit, vel non dederit, ex Scriptura probari non potest, quoniam acta ejus, exceptis paucissimis, in sacris litteris non exstant. Simon vero Magus non indulgentias petebat cum pecunias offerret, sed potestatem dandi Spiritum sanctum per manus impositionem. Sed Kemnitio perinde est, ad rem, vel extra rem verba profundere, modo calumniari possit.

Septima objectio. « Sicut Christus dixit Petro, Matth. XVI. quodcumque solveris, ita dixit toti Ecclesiæ, Matth. XVIII. quæcumque solveritis etc., et tamen Ecclesia per annos mille et amplius istas indulgentias ignoravit ». Responsio. Ex ignorantia antiquitatis, vel perversa intelligentia veteris historiæ procedit objectio. Ostendimus enim in libro superiore, ex Tertulliano, et Cypriano vetustissimis Patribus, necnon ex Conciliis antiquissimis, Ancyrano, et Nicæno, usum indulgentiarum, et proprie sub nomine indulgentiæ idem ostendimus ex Gregorio I Leone III et Sergio II qui omnes ante annum millesimum Ecclesiæ præfuerunt. Nec desunt, qui idem probari existimant ex Sylvestro I, qui sedit post annum Domini 300. quorum argumenta ex tabulis Ecclesiarum petita contemnenda non sunt.

Octava objectio. « Ligare seu retinere peccata non est pœnitentiam agentibus, et credentibus post absolutionem, seu remissionem peccatorum, partem aliquam ligatam reservare, vel ad proprias satisfactiones, aut redemptiones per indulgentias obligare : sed impœnitentibus, et incredulis peccata sunt liganda, denunciata illis hac Dei sententia, quod peccata ipsorum maneant. Joan. IX. et ira Dei maneat super ipsis. Joan. V. quodque perituri sunt, nisi pœnitentiam egerint. Luc. XIII. » Responsio. Multa Kemnitius dicit, sed nihil probat, et tamen probandi officium sibi desumpsit. Imperite autem, nisi forte malitiose, et fraudulenter confundit ligare, et retinere : neque enim ista sunt idem, nam retinere est non remittere, sed relinquere in suo statu, et hoc modo sacerdotes nostri retinent peccata impœnitentibus, non solum denunciando illis Dei sententias, sed etiam negando absolutionis beneficium. At ligare non est non solvere, sed novum vinculum addere, nisi vocabulis abuti velimus, et hoc modo sacerdotes audita confessione pœnitentis, ligant eum ad opera satisfactionis, quæ ab antiquis dicebatur actio pœnitentiæ, ut apud S. Augustinum in epist. 180. ad Honoratum : « Aliis, inquit, Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis pœnitentiæ ipsius actionem ». Atque hæc est pœnitentia, quam Pontifices per indulgentias, vel totam, vel ex parte condonant. Habemus igitur primum et præcipuum testimonium pro indulgentiis ex cap. XVI. Matthæi, non potuisse a Kemnitio labefactari, quamvis octo arietibus illud impetere conatus sit.

CAPUT XII.

Defensio secundi argumenti Catholicorum pro indulgentiis.

Secundum argumentum Catholicorum peti dicit Kemnitius a verbis illis Apostolicis II Corinth. II. *Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi* (1). Ex quo loco demonstratur usus indulgentiarum antiquissimus, cum Apostolus condonaverit pœnitenti Corinthio partem pœnitentiæ quæ illi supererat peragenda. Refellere conatur Kemnitius hoc argumentum, et quia deerant solidæ rationes digreditur ad explicationem historiæ, et Græcarum dictionum, ut multa hinc inde infarciendo sex tandem paginas impleverit. Percurramus ejus objectiones.

Prima objectio : « Pontificii dicunt, pœnitentibus culpam remitti in absolutione : post ejus vero remissionem imponendas pœnas satisfactorias, quas per indulgentias redimi, et relaxari fingunt. Sed Corinthius ille nequaquam antea fuerat a peccatis absolutus : sed fuerat securus, et impœnitens, atque ideo traditus satanæ, ut afflictione carnis, publica correptione, et contristatione ad pœnitentiam adduceretur. Neque enim ipsum Paulus satanæ tradidisset, si pœnitens et credens a peccatis absolutus fuisset ». Responsio. Non dicunt Pontificii post remissionem culpæ, id est, post absolutionem sacerdotalem, imponendas pœnas satisfactorias,

(1) II Cor. II, 10.

sed dicunt imponendas ante absolutionem, quamvis post absolutionem adimplendæ sint, nisi fuerint antea adimpletæ. Non enim multum refert, utrum impleantur ante absolutionem sacerdotis vel postea, modo impleantur in statu gratiæ, qui status gratiæ obtineri potest per veram contritionem, et propositum confessionis suo tempore faciendæ. Immo in pœnitentia publica ordinarie implenda erat satisfactio ante absolutionem, ut notum est ex conciliis supra citatis. Porro Corinthius ille, quamvis initio impœnitens videretur, tamen post increpationem publicam, et excommunicationem resipuit, et gravissimam pœnitentiam agere cœpit. Atque eo tempore sine dubio per veram contritionem gratiam Dei recepit, et per actionem pœnitentiæ Deo satisfaciebat. Hujus autem satisfactionis, quæ adhuc longius tempus requirebat, partem reliquam Paulus condonavit, ac publice absolvi, et reconciliari jussit. Quia enim peccatum publicum fuerat, et pœnitentia publica, ita etiam publica, debuit esse reconciliatio, et absolutio a peccatis, et ab excommunicatione.

Secunda objectio. « Paulus non imposuit Corinthio mulctam publicam, ut suis illis pœnis, et afflictionibus Deo pro peccato incestus satisfaceret. Nulla syllaba hoc ex Paulo probari potest ; imo tota Pauli doctrina clamitat, Christum sua passione, obedientia, et morte pro peccatis nostris satisfecisse, et factum esse nostram redemptionem. Causam vero, et finem illius contristationis Corinthii Paulus ipse scribit hanc fuisse, ut ea operaretur pœnitentiam, et esset δοκιμή an seria, et vera esset pœnitentia ». Responsio. Quamvis fortasse B. Paulus non indixerit Corinthio certam tempus, vel speciem pœnitentiæ, tamen hoc ipso imposuit illi mulctam publicam, quod jussit eum separari a cœtu fidelium, et admoneri, ut pœnitentiam ageret. Notum enim erat Ecclesiæ, quomodo gerere se deberent, qui pœnitentiam agebant. Nam in antiquis conciliis solum dicitur : tot annis pœnitentiam agant, qui hoc aut illud peccatum commiserint, et relinquitur ut notum a quibus rebus se abstinere debeant pœnitentes. Quod autem illa actione pœnitentiæ Corinthius Deo satisfacere debuerit, et non solum ostendere Ecclesiæ serio se resipuisse, perspicuum est ex illo verbo, in persona Christi. Ideo enim Apostolus dicit, se donare in persona Christi, quia Christo satisfaciendum erat, et Apostolus, ut Christi Vicarius, interpretatur Christi voluntatem, et ejus auctoritate condonat reliquam satisfactionem. Præterea idem colligitur ex verbo, donavi, nam si actio pœnitentiæ non alium finem habebat, quam ostendere veram resipiscentiam, jam finita erat illa pœnitentiæ actio, quoniam satis superque constabat omnibus, illum vere resipuisse : Quid igitur donavit Apostolus, cum ait, et ego quod donavi, in persona Christi propter vos donavi. Certe hæc verba manifeste docent aliquid ei donatum, et remissum, cujus debitor erat, et quod ab eo juste exigi potuisset. Quemadmodum autem non pugnet propria satisfactio cum satisfactione Christi, supra non semel explicatum est. Fatemur enim Christum nostram esse redemptionem, et satisfecisse pro culpis et pœnis omnium hominum, sed ejus satisfactionem applicari per varia instrumenta, ut per fidem, per Baptismum, per absolutionem, per opera bona, per indulgentias.

Tertia objectio. « Condonatio, de qua Paulus loquitur, fuit ipsa absolutio. seu remissio peccatorum a culpa et pœna. Dicit enim se loqui de tali condonatione, quæ conscientiis adfert firmam consolationem, ut non absorbeantur tristitiæ, sed pacem habeant erga Deum, quod fit quando fide justificamur accepta remissione peccatorum. Rom. IV et V. Non ergo loquitur de Pontificiis indulgentiis, quæ dantur post absolutionem a culpa. » Responsio. Fateor Corinthium jussu Pauli simul accepisse reconciliationem, et absolutionem a culpa, et pœna, et a vinculo etiam excommunicationis, sed affirmo, in ea reconciliatione admixtam fuisse indulgentiam, id est, condonationem reliquæ satisfactionis. Nam ut supra dixi, non est necesse, ut indulgentia detur alio tempore, quam reconciliatio. Illud tamen falsum est quod Kemnitius dicit, Apostolum loqui de illa justificatione, qua homo per fidem ex impio fit justus, et pacem ad Deum habere incipit, de qua igitur ad Rom. IV et V. Nam Corinthius ille jam resipuerat, et dolorem maximum de peccato suo conceperat, et pœnitentiam ex amore Dei, et odio peccati agebat, quæ sine fide, spe, et charitate fieri non possunt. Itaque jam coram Deo justificatus erat per veram pœnitentiam, et desiderium absolutionis suo tempore recipiendæ, et solum restabat reconciliatio per ministerium sacerdotum, quam Paulus dari jussit. Illud autem ; ne abundantiori tristitia absor-

beretur, non significat illum non fuisse coram Deo justificatum per veram contritionem : sed significat periculum fuisse, ne nimia tristitia conficeretur, si nimis diu reconciliatio differretur. Itaque jussit, ut eum consolarentur, et recrearent, relaxata omnino reliqua pœnitentia, ut bono animo esset, et majori alacritate deinceps curreret viam mandatorum Dei.

Quarta objectio. « Factum est, quod dicunt quidam, Paulum pro solvendo debito Corinthii incestuosi accepisse ex operibus supererogationis Ecclesiæ Corinthiacæ. Clamitat enim Paulus sanctam Christi passionem esse ἀντίλυτρον pro peccatis nostris, et magna vehementia, inquit, numquid Paulus pro vobis passus et crucifixus est. » Responsio. Nulli sunt ex Catholicis, qui dicant Paulum accepisse pretium pro debito incestuosi ex operibus supererogationis Ecclesiæ Corinthiacæ. Sed cum Catholici dicant, Paulum ad intercessionem, id est, ad preces Ecclesiæ Corinthiacæ condonasse aliquam pœnitentiæ partem Corinthio pœnitenti, Kemnitius ita interpretatur, ut dicere voluerint, oblatum fuisse pretium operum supererogationis. Sed hæc imposturæ, et figmenta ipsius sunt, qui facilius sibi esse ducit, argumenta a se conficta, quam vera refellere.

Quinta objectio. « Non est verum, certum numerum, vel dierum, vel annorum publicæ pœnitentiæ fuisse a Paulo præscriptum etc. ». Responsio. Neque nos hoc dicimus, neque de hac re contendimus. Satis nobis est, quod ex epistola Pauli perspicue colligitur, adductum Corinthium ad agendam acerrimam pœnitentiam, ac deinde parte aliqua adimpleta, reliquam auctoritate Apostoli condonatam.

Sexta objectio. « Postremo non nisi impudentissime fingi potest, Corinthium illum dedisse pecunias ad redimendas indulgentias : manifestissimum igitur est, locum illum Pauli II Cor. II. nullo modo confirmare pontificias indulgentias. » Responsio. Si diceremus necessarium esse, pecunia redimere indulgentias, et non possemus ostendere id a Corinthio factum, tunc sane aliquid efficeret argumentum Kemnitii. Sed cum doceamus, non solum non esse necessarium, sed neque licitum pecunia redimere indulgentias, cum decretis conciliorum, et Pontificum nundinationes indulgentiarum prohibitæ sint : qua impudentia Kemnitius colligit, locum illum Pauli non confirmare pontificias indulgentias, quia non fingimus a Corinthio pecunias pro indulgentia redimenda?

Ultima objectio. « Si huic loco Paulino initerentur indulgentiæ, sequeretur in concessione indulgentiarum non plus posse Paulum, vel Papam, quam reliqua membra Ecclesiæ. Paulus enim dicit, cui condonatis aliquid, et ego condono. » Responsio. Non sequitur, non plus posse Paulum, vel Papam, quam reliqua membra Ecclesiæ in concessione indulgentiarum. Nam Ecclesia Corinthiaca id quod fecit, ex auctoritate Pauli fecit ; sicut etiam hoc tempore non solum Pontifex indulgentias concedit, sed etiam alii, qui ab ipso auctoritatem habent. Neque obstant illa verba a Kemnitio citata, cui condonatis aliquid et ego condono. Sequitur enim, Nam ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi. Ex quo apparet, primum fuisse Paulum, qui donavit. deinde Corinthios donasse jussu Pauli, postremo Paulum confirmasse donationem suo jussu factam. Neque hoc negare potest Kemnitius, licet nunc abutatur illis verbis ad suum propositum ; nam pag. 243. aperte scribit, Corinthios non fuisse ausos reconciliare incestuosum pœnitentem, sed causam ad Apostolum retulisse. Atque hæc de secundo loco.

CAPUT XIII.

Defenditur III argumentum Catholicorum.

Tertium argumentum Catholicorum pro indulgentiis colligi dicit Kemnitius ex duplici ordine testimoniorum Scripturæ divinæ. Primum enim adferri ait illa testimonia, quibus probatur post remissam culpam remanere pœnam temporalem adhuc luendam, II Reg. XII. II Reg. XXIV. Exod. XXXII. Num. XIV et alia. Deinde illa, quibus probatur, posse redimi ejusmodi pœnas jejuniis, eleemosynis, aliisque operibus bonis, Dan. IV. Jonæ III. Num. XVI. II Reg. XII et XXIV et alia. Ex his denique concludit, posse etiam tolli harum pœnarum reatum per satisfactiones indebitas sanctorum, hoc est, per thesaurum indulgentiæ. Hoc vero argumentum ego quidem non attuli in libro superiore, neque ab aliis Catholicis, nisi ad-

modum paucis adferri vidi; quoniam ista pertinent proprie ad disputationes de satisfactione, et hoc loco prærequiruntur potius quam disputentur. Quia tamen Kemnitius argumenti hujus mentionem facere voluit, non gravabor et quid ipse contra objiciat exponere, et ipsa ejus objecta refellere.

Ad testimonia prioris ordinis objicit, si quis ex illis colligere velit post remissionem culpæ remanere pœnam luendam, sequi unum ex sequentibus incommodis, vel satisfactionem Christi pro peccatis nostris fuisse dimidiatam, et imperfectam : vel Deum credentibus non omnia peccata remittere, et fallere homines, quibus promisit, se iniquitatum eorum non amplius recordaturum : vel falsum esse, quod Christus sub juramento affirmavit, quæcumque solveritis in terra, erunt soluta et in cœlo, si partem vindictæ Deus ligatam retineret, vel ministros Ecclesiæ fraudulenter, et non ex voluntate Domini claves regni cœlorum administrare, si dum solvunt a peccatis, partem aliquam retinent. Ad hanc objectionem respondeo nihil eorum sequi. Nam non sequitur primum incommodum, quoniam Christus quidem integrum pretium pro culpis et pœnis omnium hominum obedientia sua et passione persolvit : sed placuit sapientiæ ejus, pretium illud in baptismo applicare pro culpis, et pœnis omnibus expiandis : in reconciliatione autem, quæ fit in sacramento Pœnitentiæ, placuit eidem divinæ sapientiæ idem pretium applicare pro culpa et pœna sempiterna, non autem pro reatu totius pœnæ temporalis, ut supra non semel explicatum est. Non sequitur etiam alterum incommodum. Nam Deus præstat semper quod promisit; et omnia peccata ita in reconciliatione condonat, ut iniquitatum commissarum non recordetur amplius. Sed quemadmodum, cum justus peccat, dicitur Deus justitiarum ejus non recordari amplius, quia non conservat illi gratiam suam etiamsi temporali aliquo præmio eas justitias forte remuneret; Sic etiam cum impius resipiscit, dicitur Deus non recordari amplius peccatorum ejus, quoniam in gratiam suam, atque amicitiam eum recipit, ac si numquam peccasset, quamvis temporalem pœnam ab illo exigat. Nec sequitur tertium, vel quartum incommodum, Christus enim verissime affirmavit : *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis*; *et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis*. Nam sicut ipse retinet reatum aliquem pœnæ temporalis in reconciliationem post Baptismum, ita et ministri ejus faciunt, cum rite funguntur munere suo. Ea enim de causa in sacramento Pœnitentiæ imponunt mulctam pro satisfactione, quam non imponunt in sacramento Baptismi, quoniam sciunt eam esse Dei voluntatem, ut qui ab ignorantiæ tenebris convertuntur primum ad lumen fidei, et Baptismum recipiunt, non ligentur ad ullam pœnam : qui vero post tantum lumen adeptum, et justificationem, ac renovationem Baptismi lapsi sunt, cum ad pœnitentiam venerint, ligentur omnino ad pœnam pro peccati magnitudine, et qualitate solvendam.

Adhibet deinde Kemnitius ad illa eadem testimonia, quæ a Catholicis allegantur pro reatu pœnæ, remanente post culpam remissam, suam explicationem ac dicit, infligi quidem a Deo varias castigationes, et pœnas hominibus reconciliatis, ut Scripturæ illæ testantur, sed infligi, ut sint mortificationes carnis, vel admonitiones ad cavenda peccata, vel ad insinuandam peccati magnitudinem, vel ad exercitium patientiæ, aliarumque virtutum, denique ad alios salutares fines, non autem ut sint ultiones peccati præteriti, quasi Deus punire velit peccatum jam condonatum. Sed profecto admiranda est hæreticorum audacia, qui omnes alios fines flagellorum divinorum admittunt, præter eum, qui ab ipso Deo in Scripturis disertis verbis exprimitur. Nam II Reg. XII. cum Deus per Prophetam David dixisset peccatum ipsius ob seriam pœnitentiam esse dimissum, et tamen flagello mortis filii, cum castigare vellet, non ait, ad mortificandam carnem, vel admonitionem ad cavenda peccata, vel ad exercitium patientiæ, vel alios fines ejusmodi, sed ait : Verumtamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius qui natus est tibi morte morietur. Quid clarius ad significandam vindictam divinam pro peccato commisso? Inde David (ut habetur in eodem capite) jejunavit et flevit, et oravit, ut averteret flagellum illud Dei, qui tamen non hoc faceret, ut impediret bonos illos fines, id est, mortificationem carnis, exercitia patientiæ, et similia; sed fecit, ut satisfaceret Deo per aliam viam, quam per mortem filii. Præterea non raro flagellum Dei pro peccato commisso est mors corporalis ejus, qui flagellatur, ut perspicuum est ex lib. III Reg. cap. VIII. ubi Propheta Do-

mini ob inobedientiam traditur a Deo Leoni interimendus; et tamen ante mortem sine dubio remissum fuit ei peccatum, quoad culpam (si forte lethalis fuit), constat enim eum ut virum sanctum, et justum fuisse post mortem a Leone custoditum, non læsum, ut honorifice sepeliri posset. Mors autem corporalis ejusmodi flagellum est, ut non possit infligi ad mortificationem carnis, admonitionem ad cavenda peccata, exercitia patientiæ, et similia quæ post mortem cessant, sed solum ad ultionem peccati commissi. Denique (ut alia multa prætercam) in Psal. XCVIII. apertissime legimus de Mose, et Aarone: *Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos, Domine Deus noster, tu propitius fuisti eis, et ulciscens in omnes adinventiones eorum* (1). Ubi loquens David de peccato eorum ad petram, pro quo puniti sunt (ut habetur Num XX et XXVII.) ut morerentur ante ingressum in terram promissionis; aperte testatur, Deum fuisse illis propitium, quia remisit peccatum quo ad culpam, et tamen ultum fuisse omnem adinventionem eorum, quia pœnam ab eis, et quidem gravissimam in vindictam, et satisfactionem repetiit. Atque hæc de primo ordine testimoniorum, de quibus frustra Kemnitius gloriatur ita a se explicata, ut succisus sit gladio spiritus unus nervus indulgentiarum pontificiarum. Manet enim nervus ille integer, et sanus, non minus quam si gladio fæneo, vel papiraceo tentatus fuisset.

Jam vero in succidendo altero nervo, id est, in tractando secundo ordine testimoniorum magis caute se gessit, cum enim animadvertisset, non posse ullo modo negari, quod ex illis testimoniis Catholici colligunt, videlicet, posse flagella Dei aliquando per voluntarias afflictiones averti, Deumque placari fructibus pœnitentiæ, nihil contra hoc dogma Catholicorum objecit, sed solum probare conatus est, non posse per indulgentias condonari pœnas peccatis debitas. Id autem facit adducendo in medium quamdam Lutheri partitionem. Scripsit enim Lutherus, quinque esse genera pœnarum secundum Scripturam, et veteris Ecclesiæ traditionem. Primum esse pœnam gehennæ. Secundo afflictiones quæ sponte suscipi debent ad fructus pœnitentiæ faciendos, qui sint argumenta novæ vitæ. Tertio afflictiones prioribus non dissimiles ad carnis mortificationem, quæ necessaria est ad cavenda peccata. Quarto flagella divinitus immissa, ut penuriam, morbos, orbitatem, et similia. Quinto denique esse pœnam canonicam, quæ disciplinæ causa a veteribus imponi solebat. Certum est autem pœnam gehennæ non esse subjectam clavibus Ecclesiæ. Nec minus certum est, non debere relaxari per indulgentias exercitia virtutum, fructus pœnitentiæ, et novæ vitæ, et carnis mortificationem, alioqui noxiæ, ac perniciosæ essent indulgentiæ. Neque illud est dubium flagella a Deo immissa non posse per indulgentias repelli, ut vel ipsa experientia docet. Restant solæ pœnæ canonicæ, quæ relaxari possunt, si essent in usu, sed jam a longo tempore desierunt imponi. Nulla igitur restat pœna, quæ per indulgentias remitti possit, nisi commentitius quidam reatus pœnæ, qui fingitur in hac vita, vel in alia expiandus, sine ullo Scripturæ, vel antiquæ Ecclesiæ testimonio. Nos vero libenter agnoscimus pœnam gehennæ, et flagella a Deo immissa non subesse clavibus Ecclesiæ, quamvis ea flagella non raro per voluntarias afflictiones avertantur, ut perspicuum est ex cap. III. Jonæ. De pœnis autem sponte susceptis respondemus, non debere eas relaxari, quatenus utiles sunt ad novitatem vitæ, et carnis mortificationem, sed posse utiliter relaxari, quatenus sunt pœnæ debitæ peccatis. Utile enim est carere illo debito, sive reatu. Esse autem eas pœnas debitas peccatis non est commentum, nec figmentum Catholicorum (ut Lutherus et Kemnitius dicunt), sed est sententia Scripturæ, et totius antiquitatis; ideo enim dicuntur afflictiones illæ fructus digni pœnitentiæ Luc. III. quoniam tales esse debent, quales requiruntur ab illis, qui digne pœnitentiam agunt. Digne autem pœnitentiam agere, non est solum novæ vitæ fructus ostendere vel carnis concupiscentias mortificare (ista enim ab iis etiam fieri debent qui non peccaverunt), sed est punire peccata præterita, et Domino, quem superbia, et cupiditate, atque illicita delectatione offendimus, humilitate, largitione, compunctione, et afflictione voluntaria satisfacere. Et in hanc sententiam exponunt illa verba Dominica omnes veteres Patres. S. Joannes Chrysostomus hom. 10. in Matthæum explicans quid sit facere fructus dignos pœniten-

(1) Psalm. XCVIII, 6.

tiæ, « Deliciis, inquit, antea et tumulentia diffluebas? Jejunio, et aquæ potu utrumque compensa ». S. Augustinus in Enchiridio c. 70 : « In melius, inquit, est vita mutanda, et per eleemosynas de peccatis præteritis propitiandus est Deus, non ad hoc emendas, ut ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamvis miserando deleat jam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur ». Et in Psal. L. sic inducit loquentem pœnitentem cum Deo : « Domine, non erit impunitum peccatum meum, sed ideo nolo ut tu punias, quia ego peccatum meum punio ». S. Gregorius lib. VI, cap. 2. in I Reg. cum docuisset tria requiri ad pœnitentiam, mentis conversionem, oris confessionem, et peccati vindictam, hoc tertium probat ex verbis evangelicis jam allegatis. Tunc, inquit, bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur ». Unde Joannes Baptista ait : *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Beda in Psal. IV : « Facite, inquit, dignos fructus pœnitentiæ, tantum pro singulis peccatis vos affligentes, quantum digna expetit pœnitentia, quod erit sacrificium justitiæ ». Christianus Druthmarus in cap. III. Matthæi : « Fructum, inquit, dignum pœnitentiæ facere, est præterita mala fletibus punire, et bona e contrario agere, et male commissa eleemosynis redimere ». Petrus Damiani serm. 2. de S. Andrea: « Ne tibi blandiaris si graviter peccanti levior pœnitentia a mansueto, vel a dissimulante dictatur, cum in purgatoriis ignibus perficiendum sit quicquid hic minus feceris, quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altissimus ».

Hinc etiam B. Paulus, in epistola posteriore ad Corinthios cap. VII. describens effectus pœnitentiæ, inter alios ponit vindictam. « Ecce, inquit, hoc ipsum contristari nos secundum Deum, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam » ; sive autem hæc vindicta significet afflictionem, quam pœnitens ad sua peccata punienda sponte suscipit, sive ea, quam pœnitenti prælatus imponit, illud est certum, pœnitentiæ actionem ad peccata punienda referri. Proinde non est figmentum, vel commentum, sed Spiritus sancti oraculum, quod catholici de pœnitentia docent. Vide multo in lib. IV. de pœnitentia, ubi de satisfactione disserimus. Quod vero attinet ad pœnam canonicam, quod erat ultimum membrum partitionis Kemnitii, verum est quidem minori severitate hoc tempore pœnitentias injungi, quam Canones præscribant, tamen injunguntur pœnitentiæ majores, vel minores pro criminum varietate, nec imponuntur causa disciplinæ solius, sed etiam ut supra demonstratum est, in satisfactionem, vel satisfactionis partem. Ac proinde relaxatio pœnæ injunctæ per indulgentias, in his etiam locum suum habet. Sed præter has omnes pœnas, est pœna purgatorii, quam nemo negare potest, non spectare ad fructus novæ vitæ, nec ad carnis mortificationem, neque ad flagella Dei particularia, neque ad ecclesiasticam disciplinam, sed solum ad castigationem peccatorum præteritorum, et ad reatum pœnæ remanentis post culpæ remissionem omnino expiandum. Non esse autem hanc pœnam purgatorii commentum, vel figmentum Catholicorum, sed dogma Scripturarum sanctarum, et confessionem totius Ecclesiæ etiam antiquissimæ, probatum est a nobis in priore libro de purgatorio. Quare non deest pœna, quæ per indulgentias utiliter relaxetur, et argumentum Catholicorum, etiam ut a Kemnitio proponitur, vim suam habet, neque potuit ipse gladio spiritus (ut frustra gloriabatur) nervos ejus incidere.

CAPUT XIV.

Defenditur IV argumentum Catholicorum.

Quartum Catholicorum argumentum desumi dicit Kemnitius ex cap. I. ad Coloss. ubi leguntur illa verba . *Adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod ex Ecclesia* (1). Ut autem hoc argumentum commode refellat Kemnitius duo mendacia admiscet. Scribit enim hoc modo : « Hanc Pauli sententiam ita et intelligunt, et intelligi volunt, quod passionibus Christi, quibus peccata nostra expiavit, et stipendium peccati sustulit, redimens nos a maledicto legis, aliquid defuerit, quo minus plena, perfecta, consummata, et sufficiens satisfactio esse possit pro peccatis nostris ». Hoc est primum mendacium, tam

(1) Col. I. 24.

impudens et crassum, ut nihil impudentius, vel crassius fingi queat. Neque ex tanto numero criptorum veterum, et recentiorum, qui de indulgentiis scripserunt, unum allegare poterit, qui dicat, quod ipse fingit nos dicere. Imo summa consensione scriptores Catholici cum Clemente VI Pontifice in Constitutione quæ incipit, Unigenitus, docent satisfactionem Christi fuisse infiniti pretii, et non solum plene, et perfecte pro peccatis nostris Deum placasse, sed etiam placare potuisse pro peccatis infinitæ multitudinis hominum, si tot futuri fuissent. Adducit quidem Kemnitius Bonaventuram, quasi is dicat, « satisfactiones sanctorum applicari ad pretium aliquod solutionis pro peccatis, ideo quia pretio Christi aliquid defuerit ». Sed illa verba postrema, (ideo quia pretio Christi aliquid defuerit) non habentur apud Bonaventuram. Consulat lector locum ipsum, qui est in 4. sent. dist. 20. parte 2. art. 1. quæst 2. ad 3. Alterum mendacium addit ibidem Kemnitius his verbis : « Illum vero defectum passionis Christi, supplendum esse dicunt passionibus sanctorum ».

Quære quis hoc dicat ex Catholicis, et nullum invenies. Dicunt quidem Catholici cum Clemente Pontifice, ad cumulum thesauri accedere passiones sanctorum, sed ad supplendum defectum passionis Christi, quam infiniti pretii esse fatentur, nemo dicit. His mendaciis suis, quasi nostra essent dogmata, refellendis deinceps occupatur, et probat, quod nemo negat, ideo mediatorem debuisse esse Deum, et hominem etc. Accedit postea ad locum ipsum B. Pauli explicandum, et repetit quæ Calvinus attulit, et ad quæ nos supra respondimus ; quæ hoc loco repetenda non duximus. Unus tantum est locus in tota hac disputatione a Kemnitio adductus, quem hactenus explicatum non memini. Is est in Ps. XLVIII. ubi negat David, posse fratrem a fratre redimi, aut pretium redemptionis ejus Deo persolvere, ex quo probari existimat, non posse satisfactiones sanctorum applicari ad reatum pœnæ pro aliis expiandum. Sed facilis est responsio. Nam tribus modis explicari potest, et solet ea sententia. Prima explicatio, eaque conformis Rabbinis Judæorum est, quod affirmet David, neminem posse liberari a morte corporis propria virtute, vel potentia amicorum, aut consanguineorum. Reprehendit enim illos, qui confidunt (ut habetur in versu superiore) in virtute sua, aut in multitudine divitiarum suarum ; et ait : *Frater non redimit, redimet homo*, id est, Frater, qui conjunctissimus, et amicissimus est, non potest fratrem redimere a morte, quia mortem nemo potest effugere, quis igitur alius homo est, qui eum redimere possit ? et in eumdem sensum additur, neminem posse muneribus Deum placare, nec vitam ullo pretio redimere. Atque hic quidem sensus, nihil Kemnitium juvat, quia non facit ad rem, de qua agimus. Altera expositio est S. Basilii in commentario hujus loci, qui exponit has sententias de redemptione a morte animæ, id est, a peccato, et gehenna, ut hic sit sensus : Frater non redimit, ac multo minus quivis alius homo, quia omnes peccaverunt, et egent gloria Dei, omnes sunt captivi, omnes redimendi. Ideo misit Deus Redemptorem Christum, qui non est frater, nec homo sicut cæteri, sed est Deus homo justus, et liber, qui neque redemptione indiget, et liberare omnes potest. Hæc explicatio nihil etiam juvat Kemnitium, quoniam non negamus, immo asserimus omnes Catholici, non potuisse nos redimi a morte animæ et gehenna per satisfactiones sanctorum, sed Christi solius, *qui factus est nobis a Deo justitia, et redemptio* (1), ut Apostolus loquitur in priore epistola ad Corinthios cap. I. Tertia explicatio est S. Augustini in prima concione in psalmum prædictum, qui ita interpretatur : « Frater non redimit, redimet homo », id est, si Christus, qui frater noster fieri dignatus est, non te redimit, expectas ut te redimat alius homo ? Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ, ille qui confidit in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum. Atque hucusque expositio S. Augustini ; neque causam Kemnitii, neque nostram juvat. Loquitur enim de liberatione impii a captivitate peccati, et dicit, non posse impium, qui in sua virtute confidit liberari nec a se, nec ab alio, cum a Christo liberatus non fuerit, non defectu Christi, qui pro omnibus mortuus est, sed defectu impii, qui redemptionem sibi applicari noluit. Nos autem in disputatione de indulgentiis non loquimur de liberatione impii, sed de liberatione hominis justificati a reatu pœnæ temporalis, de qua liberatione loquitur in sequentibus

(1) I Cor. I. 30.

verbis S. Augustinus, quæ verba hæresim Kemnitii manifeste refellunt. Addit enim Augustinus : « Qui sunt qui dant pretium redemptionis animæ suæ ? Quibus ait Dominus, facite vobis amicos de mammona iniquitatis ut et ipsi recipiant vos in æterna tabernacula. Illi dant pretium animæ suæ, qui non cessant eleemosynas facere. Ideo illos, quos monet per Timotheum Apostolus noluit esse superbos, ne in abundantia divitiarum glorientur. Denique quod possidebant, noluit apud illos veterascere, sed aliquid ex eo fieri, ut esset pretium redemptionis animæ illorum. Thesaurizent, inquit, sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam, sic dabunt pretium redemptionis animæ suæ. » Hæc ille. Itaque S. Augustinus non timet dicere, et ter repetere, homines justos a Christo redemptos a morte animæ, dare per eleemosynas pretium redemptionis animæ suæ, juxta illud, *Peccata tua eleemosynis redime* ; quæ redemptio non potest alia intelligi nisi a reatu pœnæ remanente post redemptionem peccati, quoad culpam. Etsi Augustino teste potest quisque dare pretium redemptionis animæ suæ sine ulla injuria Christi Redemptoris omnium, non debet videri mirum, si nos dicamus, posse sanctos Martyres dare pretium aliquod redemptionis pro solo pœnæ reatu aliorum fidelium : non quod Christi pretium non sufficiat, sed ut hac etiam ratione Martyrum passiones et merita honorentur.

CAPUT XV.

Defenditur, quintum argumentum Catholicorum.

Quintum argumentum pro thesauro indulgentiarum sumi dicit Kemnitius ab illis Apostoli verbis II Corint. VIII. *In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum* (1). Ex hoc loco ita formari argumentum a Catholicis, affirmat idem Kemnitius : « Corinthii abundabant pecunia, sed inopes erant meritorum. Contra vero sancti Hierosolymitani abundabant meritis spiritualibus, a pecunia vero male parati erant. Paulus igitur talem permutationem inter eos instituit, ut Corinthii præberent manus adjutrices conferendo large pecuniam : et pro illa pecunia sancti Hierosolymitani ex operibus suis supererogationis supplementum inopiæ Corinthiorum venderent, quod ad satisfactionem pro peccatis attinet ». Sed in duobus peccat Kemnitius, nam nec fideliter refert argumentum Catholicorum, nec solide illud refellit. Catholici enim non dicunt Apostolum instituisse illam commutationem, ut Hierosolymitani venderent merita supererogationis Corinthiis : sed tantum ex eo loco colligunt, eam esse in Ecclesia communicationem, ut alii aliis bona sua communicare soleant : nec solum bona corporalia, sed etiam spiritualia invicem præbere possint. Ex quo sequitur, ut etiam unus pro alio satisfacere, et aliorum passiones aliis applicari valeant. Nec tamen solide argumentum Catholicorum, etiam ut ab ipso propositum est, Kemnitius refutavit, dicit enim in sequentibus per inopiam Corinthiorum non intelligi inopiam meritorum, sed inopiam prædicationis Verbi Dei ; et probat ex duobus locis ejusdem Apostoli. Nam Roman. XV. Apostolus scribens de eadem contributione eleemosynarum, ait, si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent et ipsi in carnalibus ministrare illis. Qui vero per spiritualia intellexit applicari, dicit II Cor. IX. in illis verbis : *Si spiritualia vobis seminavimus, quid magni est, si carnalia vestra metamus* (2). Hæc ille. Sed in priore loco Apostolus de spiritualibus donis generatim loquitur, nec restringit sermonem ad prædicationem. Vere enim gentiles facti sunt participes donorum spiritualium, quæ in Hierusalem primum effusa sunt a Deo, videlicet fidei, spei, charitatis, sacramentorum, miraculorum etc. In posteriore autem loco non est sermo de ista communicatione bonorum, de qua nos agimus, sed de stipendio debito ex justitia iis, qui evangelizant. Hoc autem loco, videlicet II Cor. VIII. Apostolus loquitur generatim de bonis spiritualibus et temporalibus. Nec debent ejus verba restringi ad prædicationem. Quod patet, primo, quia verba sunt generalia, *illorum abundantia vestram inopiam suppleat.* Secundo, quia non egebant Corinthii, ut mitterentur eis prædicatores ex Hierusalem, jam enim plene instituti erant. Nam I Cor. I. legimus de Corinthiis : *Jam divites facti estis in Christo, in omni verbo, et in omni scientia* ; et in hoc ipso cap. VIII Epistolæ secundæ : *sicut*

(1) II Cor. VIII, 14. — (2) I Cor. IX, 11.

inquit, Paulus, *in omnibus abundatis, fide, et sermone, et scientia etc.* (1). Tertio, quia veteres Patres non exponunt hanc abundantiam spiritualem Hierosolymitanorum, de prædicatione verbi, ut vellet Kemnitius, sed de meritis, et precibus. Chrysostomus in hunc locum, dicit Hierosolymitanos abundasse integritate vitæ, libertate, et fiducia ad Deum, et horum bonorum futuros participes Corinthios, si eleemosynam pecuniariam, qua ipsi tunc abundabant, Hierosolymam misissent. Nec multo aliter exponunt Theodoretus, et Theophylactus, et alii veteres Græci. S. Thomas exponit de precibus, ut sit sensus, Corinthios fore participes orationum, quas Hierosolymitani fundunt ad Deum, si eos bonorum suorum temporalium participes fecerint. Haymo in hunc locum addit etiam jejunium inter opera spiritualia Hierosolymitanorum, quorum participes erant futuri Corinthii, si eleemosynis illis adjuvissent : quam explicationem insinuare videtur Apostolus in eodem cap. VIII. extremo, cum ait : « Ministerium hujus officii, non solum supplet ea, quæ desunt sanctis ; sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem ministerii hujus glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in evangelio Christi, et simplicitate communicationis vestræ in illos, et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro vobis ». Sed de his satis, non enim in hoc testimonio fundamentum indulgentiarum præcipue consistit.

CAPUT XVI.

Defenditur argumentum sextum Catholicorum.

Argumentum sextum, quod est postremum apud Kemnitium, sumitur ab articulo symboli de communione sanctorum. Catholici enim ex hac communione colligunt, posse satisfactiones, quæ sanctis superfuerunt, id est, quibus ipsi, ad sua peccata purganda non eguerunt, applicari aliis fidelibus, quibus propriæ non sufficiunt. Adversus hoc argumentum Kemnitius nihil solidi adfert. Primum enim explicationem odiosissimam ejus articuli nobis affingit : « Communionem, inquit, sanctorum largius et latissime interpretantur de meritis operum supererogationis, quæ non solis factoribus propria, sed communia sint omnibus fidelibus, collata in commune quasi Ecclesiæ ærarium, ad quod solus Papa claves habeat, et pro data pecunia inde cuilibet vendat, quantum visum fuerit ». Hæc ille. Ubi pro suo more calumniatur nos loqui de meritis supererogationis simpliciter, cum non loquamur nisi de satisfactionibus, sive de meritis ut accipiuntur pro satisfactionibus ad reatum pœnæ expiandum, non ut accipiantur proprie pro meritis gratiæ vel gloriæ. Deinde jam sæpe diximus, non solum non vendi a Pontificibus satisfactiones sanctorum, sed etiam severissime prohiberi, et puniri omnem speciem similium venditionum, quod ne ipse quidem Kemnitius ignorat, qui decreta Pontificum et conciliorum de his rebus vidit, et legit, et in suum librum, ut eum pleniorem faceret, transtulit. Deinde addit Kemnitius communionem sanctorum, de qua in Symbolo fit mentio, tria significare. Primo quod Ecclesia sit societas quædam eorum, qui spiritu Christi sanctificantur, et membra unius corporis mystici. Secundo quod in Ecclesia sint omnibus fidelibus communia bona quædam divinitus collata, ut fides, Baptismus, remissio peccatorum, et vita æterna. Tertio, quod inter fideles, debeant esse communia officia charitatis, sicut exemplo membrorum corporis humani Paulus ostendit Rom. XII. et I Cor. XII. His expositis concludit, articulum illum fidei non loqui de indulgentiis pontificiis, nec de meritis supererogationis, et ideo insigni depravatione pontificias indulgentias in illum articulum intrudi. At neque nos dicimus, articulum illum fidei, loqui in specie de operibus supererogationis, vel de indulgentiis, sed colligimus ex generali proprietate Ecclesiæ posse unum membrum ab alio juvari, quod ipse etiam Kemnitius agnoscit in tertia significatione communionis sanctorum. Nam si debent officia charitatis inter fideles esse communia, ut sunt inter membra ejusdem corporis, quid, quæso, prohibet, cur non possit unus alteri satisfactionem suam communicare? Potest ex Apostoli sententia ad Galat VI. propter communionem membrorum Ecclesiæ, alter alterius onus portare : cur non poterit alter pro pœna alteri debita satisfacere? Potest ex sententia S. Augustini epist. 23. et lib. III. de Baptismo contra Donatistas cap. 18 unus pro alio credere ut sit in Baptismo parvulorum, cur non poterit

(1) Cor. I, 5 ; II id. VIII, 7,

unus pro alio pati? Sed audi eumdem Augustinum tract. 33. in Joannem de communione sanctorum disserentem: «Oculus, inquit, solus videt in corpore, sed numquid soli sibi oculus videt; et manui videt, et pedi videt, et cæteris membris videt. Non enim si aliquis ictus in pedem veniat, avertit se oculus inde ut non præcaveat. Rursus sola manus operatur in corpore, sed numquid sibi soli operatur? et oculo operatur. Nam si ictus aliquis veniens non eat in manum, sed tantum in faciem, numquid dicit manus, nòn me moveo, quia non tendit ad me? sic pes ambulando omnibus membris militat. Membra cætera tacent, et lingua omnibus loquitur. » Hæc ille. Quæ si applicentur ad fideles, qui membris illis corporis significantur, licebit sine dubio dicere, eum qui jejunat, qui facit eleemosynam, qui orat, qui persecutionem injunctam patienter tolerat, qui vincula, qui verbera, qui mortem pro Christi fide patitur, non sibi soli hæc agere vel pati, sed etiam aliis, præsertim si ipse non habeat peccata, quæ istis passionibus purget.

Adjungit obiter. Kemnitius tria alia Scripturæ testimonia, quæ perperam a Catholicis adduci affirmat. Unum est Ps. CXVIII. *Particeps ego sum omnium timentium te* (1); et dicit illud, *particeps*, significare voce hebraica, et græca (*socium*) et sensum eorum verborum esse, Davidem publica confessione ostendisse se socium et amicum aliorum piorum timentium Dei. Sed indoctos nescio quos inde fecisse pontificale participium, ad probandum per indulgentiarum nundinationem partem pecuniarum accipere a clero, partem a populo, partem ab utroque. Sed nullus Catholicus est, qui ita exposuerit ut illud *particeps ego sum* retulerit ad Pontificem, qui tribuit indulgentias? Omnes enim referunt ad ipsos fideles, qui cum socii et amici sint aliorum fidelium piorum, participant etiam ipsorum bona, quoniam sociorum et amicorum omnia sunt communia, ut pulchre S. Augustinus ostendit tract. 33. in Joan., ubi adeo dicit omnia esse communia piis fidelibus, ut omnes dicere possint se loqui omnibus linguis, sicut loquebantur olim, qui visibiliter accipiebant Spiritum sanctum: quoniam linguæ omnium fidelium, toto terrarum orbe dispersorum, singulis sunt communes per charitatem, qua sumus omnes unum in Christo. Itaque qui dixit: «Socius et amicus sum omnium timentium te», consequenter etiam dixit: « particeps sum omnium bonorum, quibus præditi sunt omnes qui timent te ». Alterum testimonium est in Ps. CXXI. *Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum* (2). Hoc testimonium perperam allegari dici a Lindano pro communione sanctorum, et thesauro indulgentiarum; cum tamen constet ex verbis sequentibus, sensum illorum verborum esse, Hierusalem ita ædificari ut sit civitas, in qua sit conjunctio, seu consociatio talis, ut *illuc ascendant tribus Domini ad testimonium Domini, et ad judicia.* Sed hæc est nimia contradicendi libido. Non enim psalmus dicit esse in Hierusalem participationem, sive consociationem solum ad ascendendum ad testimonia Domini, et ad judicia: sed dicit, Hierusalem, id est, Ecclesiam ædificari instar civitatis pacatissimæ, et concordissimæ, in qua sit participatio in idipsum, id est, participatio simul omnium in unum, ut sint omnia omnium. Id vero probat psalmus, quia illuc ascendunt tribus Domini, id est, variæ tribus, variæ gentes, et nationes conversæ ad Dominum, et licet sint tam multæ et tam variæ, tamen conveniant in eadem confessione fidei et in iisdem legibus, et judiciis etc. Tertium testimonium dicit esse illud Ps. CXLIX: *Ad faciendam vindictam in nationibus, ad alligandos reges eorum in compedibus etc.* (3). Sed adscribere debuisset, ubi legerit hoc testimonium pro indulgentiis citatum. Ego enim legi fere omnes, qui inter Catholicos de indulgentiis scripserunt, nec caput ullum inveni hunc locum inter alios adductum; nihil autem facilius est, quam argumenta a se conficta refutare.

CAPUT XVII.

Respondetur ad cap. 4. disputationis Kemnitii.

In quarto capite disputationis suæ Kemnitius probare aggreditur indulgentias pontificias veteri Ecclesiæ per annos 1200. fuisse incognitas. Id vero probat primo testimonio Durandi. S. Antonini, et Roffensis, qui id fatentur. Deinde quia nulla invenitur mentio indulgentiarum apud Anselmum, Rupertum, Bernardum, Petrum Lombardum, et Gratianum, qui proxime præcesserunt annum

(1) Psalm. CXVIII. 63. — (2) Psalm. CXXI. 3. — (3) Psal. CXLIX. 7.

millesimum ducentessimum. Postremo, quia veteres Patres, Chrysostomus, Nysssenus, Augustinus, Bernardus, et Petrus Lombardus, indulgentias, nondum natas scriptis suis confutarunt. Sed ut a primo incipiamus, non ideo indulgentiæ non sunt antiquæ, quia duo, vel tres ex Catholicis id non legerunt in veterum libris. Neque tres isti auctores negant indulgentias fuisse cognitas tempore Anselmi, Bernardi, Ruperti, Petri Lombardi, et Gratiani, ut Kemnitius dicit, sed tempore Hieronymi, et Augustini, et aliorum veterum, qui primis quingentis annis floruerunt. Ac ut omnes intelligant Kemnitium aperte mentiri, Alexander ejus nominis tertius, Pontifex Maximus, sedere cœpit anno Domini 1159. Is vero Pontifex in epist. ad Archiepiscopum Cantuariensem scribens, respondet quæstioni sibi propositæ, an indulgentias ab aliquo Episcopo concessas, lucrari possint ii, qui non sunt eidem Episcopo subjecti: ac dicit non posse, quia nemo potest nisi a suo judice ligari, vel solvi, et habetur hoc rescriptum in Jure, cap. Quod autem, de pœnit. et remiss. Videmus autem hoc loco mentionem indulgentiæ, ut rei non tunc primum institutæ, sed usitatæ, et receptæ. Igitur mentitur Kemnitius pag. 274. cum sic loquitur: « In hac de indulgentiis disputatione non possunt vel ulla Patrum testimonia, vel ulla veteris Ecclesiæ exempla proferre, quod talis vel doctrina, vel usus talium indulgentiarum ullo unquam tempore usque ad annos post natum Christum mille ducentos in veteri Ecclesia fuerit ». Eugenius III Pontifex sedere cœpit anno 1145. Is autem per litteras generales concessit indulgentiam accipientibus Crucem, et proficiscentibus ad bellum sacrum; et S. Bernardo injunxit, ut eas indulgentias prædicaret populis, eosque ad bellum illud accenderet. Paruit S. Bernardus Pontifici, et prædicationem suam innumerabilibus, et maximis miraculis confirmavit ut ipse modeste indicat initio libri II. de Considerat. sed copiosus rem totam narrat auctor vitæ ipsius lib. III. cap. 4. Ergo mentitur Kemnitius tum cum ait ante annum 1200. non fuisse notas indulgentias, tum cum apud Bernardum nullam hujus rei mentionem exstare confirmat, et cum Petrus Lombardus, et Gratianus eodem sæculo floruerint, fieri non potest, quin ipsi quoque indulgentias noverint. Paschalis II Pontifex sedere cœpit anno 1099. et in concilio quodam Lateranensi anno 1116. celebrato, indulgentias quadraginta dierum concessit iis, qui limina Apostolorum visitaverant, ut Conradus Abbas Urspergensis in Chronico suo testatur; et quoniam eo tempore florebat Rupertus Abbas Tuitiensis: mentitur Kemnitius, qui dicit tempore Ruperti nondum indulgentias Pontificias orbi terrarum innotescere cœpisse, nec ante annum 1200. innotuisse. Urbanus II Pontifex sedere cœpit anno 1088. et ejus tempore S. Anselmus floruit. Scribit autem idem Conradus Abbas Urspergensis in Chronico anni 1099. prædictum Urbanum in concilio Claramontano indulgentiam concessisse omnibus, qui sponte adversus infideles Orientales arma sumebant, cujus rei multi alii meminerunt. Mentitur igitur Kemnitius, cum tam audacter scribit, tempore S. Anselmi, et ante annum 1200. indulgentias cognitas non fuisse. Quid nunc addamus Gregorium VII qui sedere cœpit anno 1073, et in Epistolis suis frequentissime concedit indulgentias. Sergium II qui sedere cœpit anno 844, et indulgentiam tribuit adeuntibus Ecclesiam S. Martini in montibus, cujus memoria exstat incisa in lapide marmoreo litteris vetustissimis: et Leonem III qui sedere cœpit anno 796. et indulgentias varias multis in locis in ipsa Germania constituit, teste S. Ludgero in vita S. Suiberti? An non evidenter mendacii Kemnitius convincitur, qui veteres omnes historias legisse videri vult; et tamen affirmare non veretur ante annum 1200. ignotas fuisse orbi terrarum indulgentias Pontificias? Neque mirum videri debet, si auctores antiquiores non multos habemus, qui harum rerum mentionem faciant, quoniam plurima sunt in Ecclesia, quæ solo usu, sine litteris conservantur. Exstant tamen Romæ in antiquissimis Ecclesiis memoriæ indulgentiarum, a multis Pontificibus, et ab ipso etiam S. Sylvestro, qui ante annos 1200. floruit, concessarum. Sed ea, quæ dicimus ad mendacia Kemnitii confutanda sufficere videntur.

Venio nunc ad testimonia veterum scriptorum, quæ profert Kemnitius adversus indulgentias nondum natas. Primo igitur adducit Petrum Lombardum, qui lib. IV. sent. dist. 18. dicit Deum tunc tegere pœnitentium peccata, quando ad pœnam non reservat; sed debitum pœnæ remittit, idque probat ex Augustini sententia in explicatione psalmi XXXII. Sed in eodem loco solutio est hujus objectionis. Significat enim Petrus Lombardus de pœna æterna intelligendum esse, quod

dicitur, Deum tegere peccata, cum ea non reservat ad pœnam. « Et ideo, inquit, sicut interius gratia sua animam illuminat, ita et simul debitum æternæ mortis relaxat. Ipse enim per seipsum peccata pœnitentium tegit; et tunc tegit, quando ad pœnam non reservat. » Et paulo infra: « Ita ergo, inquit, dicit a Deo tecta, ut Deus non videat, id est, æternaliter puniat ». Quod autem pœna temporalis remaneat post remissam culpam, in hac vita, vel in purgatorio luenda, docet Petrus Lombardus dist. 20. lit. B, his verbis: « Qui, inquit, ante expletionem pœnitentiæ discesserint, ignem purgatorium sentient, et gravius punientur, quam si hic implessent pœnitentiam. Horrendum enim est incidere in manus Dei viventis. Deus enim cum sit misericors et justus, ex misericordia pœnitenti ignoscit, non reservans peccatum ad pœnam æternam: ex justitia vero impunitum non dimittit delictum, aut enim punit homo aut Deus etc. » Et paulo post lit. D, docet posse pœnitentem, præsertim post mortem juvari aliorum satisfactionibus per orationes et eleemosynas. Itaque Petrus Lombardus illa omnia disertis verbis affirmat, quæ fundamenta esse indulgentiarum Kemnitius fatetur : videlicet purgatorium, pœnæ reatum post culpam remissam, et communicationem satisfactionis alienæ.

Secundo loco adducit Kemnitius Chrysostomum homil. 1 in epist. ad Philemonem, ubi legimus, ad impetrandam peccatis nostris veniam, non opus esse vel pecunias impendere, vel peregrinando ad loca longinqua transire. Eamdem sententiam habet Augustinus in serm. de Martyribus : « Non dixit Deus, vade in Orientem et quære justitiam, naviga usque in Occidentem, ut accipias indulgentiam; dimitte inimico tuo, et dimittetur tibi, etc. » Bernardus etiam serm. 1. de Adventu : « Non te oportet, o homo, maria transfretare, non penetrare nubes, non transalpinare necesse est, non grandis tibi ostenditur via, usque ad temetipsum occurre Deo tuo ». Sed hæc testimonia nihil efficiunt. Primum enim loquuntur de justificatione impii, ac remissione culpæ, non de solo reatu pœnæ de quo nos loquimur. Deinde solum probant, non esse absolute necessariam ad remissionem peccatorum vel peregrinationem, vel eleemosynam, alioqui enim pauperes et ægrotantes spe omni carerent ; et satis novimus, posse hominem per internam conversionem ad Deum ita vehementer accendi in amorem Dei, et de peccatis suis dolorem, cum proposito confessionis, ut continuo recipiat remissionem omnium culparum, et pœnarum. Sed non ideo sunt inutiles peregrinationes, et eleemosynæ, et hoc solum contendimus adversus hæreticos. Ac ut omittam de eleemosynis dicere, de quorum utilitate ad redimenda peccata pleni sunt libri Patrum, ac præsertim Chrysostomi, et Augustini, et nos ostendimus in lib. de eleemosyna, qui est postremus in controversiis nostris. Certe idem Chrysostomus mirifice laudat peregrinationes ad sepulcra Martyrum in homil. 66. ad populum Antiochenum. Sanctus etiam Augustinus in epist. 137. ad Clerum et populum Hipponensem scribit, se auctorem fuisse, ut quidam ad loca sancta peregrinationem susciperent. Denique S. Bernardus Petrobrusianos hæreticos confutavit, qui præter alios errores, hunc etiam habebant, ut peregrinationes fidelium ad Loca Sancta reprehenderent. Vide vitam S. Bernardi lib. III. cap. 5.

Tertio Kemnitius adducit Chrysostomum hom. 38. in Matthæum, ubi dicit, eos de templo Dei speluncam latronum facere, qui lucra terrena sectantur : et Christum quotidie intrare templum Dei, et ejicere omnes vendentes gratiam Dei. Sed quorsum hæc tendunt ? An forte omnes, qui avaritiam in sacerdotibus reprehendunt, continuo etiam indulgentias reprehendunt ? An non sæpissime repetivimus, non solum non probari. Summis Pontificibus eos, qui quoquomodo ex indulgentiis negotiationem faciunt, sed maxime improbari, damnari, puniri.

Addit ultimo Kemnitius, se alio in loco demonstrasse, Gregorium Nyssenum integram orationem opposuisse persuasioni de peregrinationibus ad loca Hierosolymitana. Cui respondemus, nos quoque alio in loco, id est, lib. III. de cultu Sanctorum cap 8. demonstrasse testimoniis Scripturæ et veterum Patrum necnon argumentis aliis peregrinationes ad loca sancta pias et Deo gratias, et nobis utilissimas esse, Gregorium vero Nyssenum non reprehendere peregrinationes absolute sed docere quibusdam personis, ut monachis et sanctimonialibus, non convenire, cum eorum proposito magis conveniat quies et solitudo ; quamvis etiam non sit omnino certum, an ea oratio Gregorii sit.

CAPUT XVIII.

Respondetur ad primam partem argumenti historici contra indulgentias.

In ultimo capite disputationis suæ Kemnitius historiam longissimam texit, ut originem indulgentiarum, quales a Catholicis defunduntur, novam esse demonstret. Continet autem ea historia tria tempora, unum ab initio Ecclesiæ usque ad annum circiter 90. alterum ab anno 90. ad 1203. ab anno 1200. ad annum 1517. quo tempore, auctore Luthero extinctas indulgentias Kemnitius gloriatur. Ac primo quidem tempore indulgentias nihil aliud fuisse contendit, nisi relaxationes publicæ pœnitentiæ, sed eas relaxationes nihil habere commune cum indulgentiis pontificiis, de quibus instituta controversia est. Sed antequam ad rem propositam veniat, longissima digressione refert multa de ritibus publicæ pœnitentiæ, de causis ejusdem, ac demum de canonibus pœnitentialibus, ubi ad verbum describit canones conciliorum Nicæni et Ancyrani necnon eos, qui habentur apud Burchardum et Gratianum. Quoniam enim jamdudum Lutherus jus canonicum publice exussit, et ejusmodi ritus, et leges non solum de moribus, sed etiam de memoria et libris Lutheranorum exciderunt, voluit Kemnitius commemoratione harum rerum doctrinam reconditam, et abstrusam venditare, ut cæteris diligentior, ac doctior haberetur. Et quamvis non desint in hac digressione multa, quæ falsitatis coargui potuissent, tamen quia ad rem præsentem non faciunt, non existimavi tempus esse in his commemorandis, vel refellendis conterendum. Illud unum præterire non possum, Kemnitium inter scripta veterum revolvenda, non raro invenisse quod minime volebat. Nam cum ipse cum Lutheranis cæteris contendat, pœnitentias veterum disciplinæ causa, non autem satisfactionis coram Deo, et redemptionis, vel expiationis peccatorum institutas, tamen fatetur se hoc etiam postremum apud Patres non raro legisse, ac pro sua modestia, et adversus antiquissimos Patres reverentia, eos non obscure reprehendit. Sic enim loquitur pag. 306. « Nec vero nescius sum, veteres aliquando nimis largiter, et verbis nimium, magnificis disciplinam illam canonicam commendare : ut quod Tertullianus dicit, satisfactionibus illis peccata expiari : Cyprianus illis dicit peccata redimi, ablui, sanari, et judicem placari : Augustinus Deum illis de peccatis præteritis propitiari. Ea talia sunt, quæ salva, fide (Lutherana videlicet) nec possunt, nec debent, sicut sonant, accipi, et intelligi ». Hæc ille. Sed profecto justius erat novos Lutheranorum errores ex doctrina veterum Patrum corrigere, quam ex novis istis erroribus de veterum Patrum doctrina, et sententiis judicare. Porro digressione illa aliquando expedita pag. 318. aggreditur ad probandum, indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi moderationes, relaxationes, et remissiones mulctarum canonicarum, quæ in publica pœnitentia usitatæ tunc erant. Id vero probat ex canonibus conciliorum Ancyrani, Nicæni, et Agathensis, et tandem his verbis concludit : « Hæ fuerunt veteres Ecclesiæ, sive relaxationes, sive indulgentiæ, a quibus quemadmodum pontificiæ indulgentiæ per omnia genera causarum diversæ sint, ex hac narratione, et ex descriptione indulgentiarum in principio exposita, si fiat collatio manifestum est. Atque ideo nudam tantum pono recitationem, relinquens lectori collationem diversitatis ». Respondeo : Relationes pœnitentiæ canonicæ per omnia genera causarum cum iis indulgentiis convenire, quas Catholici defendunt, et quas Kemnitius supra non fideliter, sed admixtis mendaciis explicavit. Causa enim veluti efficiens indulgentiarum juxta Catholicorum omnium sententiam, Episcopi sunt, ac potissimum Romanus Episcopus, quem Episcopum Episcoporum Tertullianus in libro de Pudicitia nominavit. Constat autem tum veteres relaxationes, tum recentiores indulgentias non ab aliis quam ab Episcopis dari solere, vel posse. Causa formalis est ipsa liberatio, sive judicialis absolutio per ministerium clavium a pœnis in foro pœnitentiario debitis. Quod totum in utrasque remissiones tam veteres, quam recentes convenire non dubium est. Causa materialis, sive sint ipsi pœnitentes, qui absolvuntur, sive pœnæ circa quas versatur absolutio , eadem omnino utrobique reperietur. Nam et veteres, et recentiores Episcopi, non aliis quam pœnitentibus indulgentias tribuunt, nec alias pœnas, quam in foro pœnitentiario debitas relaxant. Quod autem tunc relaxarentur pœnæ injunctæ, nunc autem tum injunctæ, tum injungendæ, ratio est, quondam tunc injungebantur severiores pœnitentiæ, quæ sæpe delictis æquales

erant, nunc autem injunguntur mitiores, quæ delictis impares sunt. Sed sive pares, sive impares injungantur, omnino pares in hac vita, vel in alia perferendæ sunt, nisi misericorditer relaxentur. Atque ad hoc probandum adduximus supra cap. 13. testimonium S. Cypriani qui in epist 2. lib. IV, ad Antonianum, apertissime scribit, eos, qui in hac vita non plene satisfecerunt, emendandos et cruciandos igne purgatorii in alia vita, donec reddant novissimum quadrantem. Ac ut non repetam tam multa, quæ alibi diximus, unius S.Augustini uno vel altero testimonio contentus ero. Hunc enim auctorem præter cæteros, etiam hæretici nostri temporis magni faciunt. Igitur S. Augustinus in Psal XXXVII. in illa verba: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me,* illos dicit argui in furore, quibus dicitur : *Ite maledicti in ignem æternum* ; illos autem corripi in ira, qui emendantur igne purgatorio. « Neque, inquit, in ira tua emendes me, ut in hac vita purges me, et talem me reddas, cui jam emendatorio igne non opus sit, propter illos, qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem ». Et paulo post : « Quare petit iste, ne in indignatione arguatur, neque in ira emendetur, tamquam dicens Deo, quoniam ista, quæ patior, multa sunt, magna sunt, quæso ut sufficiant, et incipit illa numerare satisfaciens Deo, offerens illa, quæ patitur, ne pejora patiatur ». Audisne, Kemniti, per pœnas hujus vitæ patienter toleratas satisfieri Deo? Audis, eos, qui hic non plene purgantur in alia vita igne purgatorio emendandos ? et rationem horum omnium idem Augustinus reddit in Psal. X. cum ait : « Veritatem dilexisti, quoniam impunita peccata etiam eorum, quibus ignoscis, non dimisisti ; sic prorogasti misericordiam, ut servares et veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti. Sic servatur misericordia, et veritas ». Quid clarius dici potuit ab ullo scholastico Doctore ? Atque hæc est etiam causa, cur in priore libro diximus, tum ad veteres relaxationes, tum ad recentiores indulgentias thesaurum satisfactionum Christi, et sanctorum applicandum fuisse, quoniam misericordia cum justitia in omnium relaxatione conjungenda est. Itaque etiam in hac re similes sunt indulgentiæ veteres, et novæ. Restat causa finalis, quæ saltem in genere semper eadem fuit, gloria Dei, et utilitas Ecclesiæ. Nam antiqui pœnitentias relaxabant, vel quando necesse erat lapsos ad Martyrium per communionem et sacramenta præparare, vel quando timebant, ne pœnitentes sub onere deficerent : vel quando negligentiores ad studium pœnitentiæ accendere cupiebant, hoc veluti præmio relaxationis, quod diligentioribus præbebatur, vel quando martyres, qui pro pœnitentibus Episcopos rogabant, honorare, et eo modo reliquos fideles ad martyrii gloriam provocare volebant. Denique numquam deerat rationabilis causa cur sancti illi Patres pœnitentias injunctas moderandas, vel remittendas judicarent. Posterioribus quoque temporibus semper causa indulgentiæ concedendæ, vel fuit recuperatio terræ sanctæ, vel subventio pauperum, vel excitatio fidelium ad preces, et opera pœnitentiæ, vel alia similis rationabilis, et pia. Neque poterit Kemnitius, quamvis multas fabulas a suis confictas recitet, producere unum aliquod pontificium diploma, ubi pro pecunia ipsi Pontifici numeranda ; vel alia, sive turpi, sive profana, sive levi causa indulgentiæ concedantur. Habemus igitur omnia genera causarum eadem fuisse in indulgentiis antiquis et novis. Unum discrimen in medium adferri posset, quod veteres illi Episcopi singulis pœnitentibus pœnas relaxabant, nunc autem plerumque in communi omnibus relaxantur, qui certa opera sibi injuncta præstiterint. Sed neque est hoc essentiale discrimen ; neque ejusmodi communes indulgentiæ antiquis temporibus defuerunt. Attulimus enim supra certa testimonia de indulgentiis communibus a Sergio II, Leone III, et Gregorio I concessis ; qui omnes ante annum millesimum sederunt. Nec desunt probabiles conjecturæ de indulgentiis a Paschali I, et Sylvestro I in commune propositis.

CAPUT XIX.

Respondetur ad alteram partem argumenti historici contra indulgentias.

Altera pars historiæ Kemnitii continet ea tempora, quibus pœnitentiæ redimi cœperunt. Scribit enim Burchardus ex pœnitentiali Romano, eum qui uno die in pane et aqua jejunaturus erat, potuisse jejunium illud commutare seu redimere, si quinquaginta psalmos flexis genibus recitasset, et pauperem unum eo die pavisset, et eodem modo alias pœnitentias aliis redimi, vel in alias commutari per ea tempora licuisse.

Quando hæ redemptiones proprie cœperint, non ita certo constat, sed Burchardus, qui de illis scribit, circa annum Domini 1020. floruit. Sed exstat etiam mentio harum redemptionum in concilio Triburiensi can. 56. et 58. quod concilium tempore Arnulphi imperatoris anno 896. celebratum est. De his igitur redemptionibus nonnulla Kemnitius dicit, quæ discussione indigere videntur. Primum pag. 323, scribit circa hæc tempora, accessisse ad opera pœnitentiæ opinionem de opere operato : quod ipsum inferius aliquoties repetit. Vocat autem opinionem de opere operato, quo credere cœperint homines, his operibus satisfieri Deo pro peccatis, et necessarias esse ejusmodi satisfactiones non solum causa disciplinæ, sed etiam ad placandum Deum. In qua re bis errat Kemnitius, primum in nomine, deinde in re. Neque enim intelligit, quid Catholici theologi per opus operatum significare voluerint. Nam si id intelligeret, certe non diceret, opera pœnitentiæ ex sententia Catholicorum vim habere ex opere operato. Quid igitur Catholici opus operatum vocant ? id quod non pendet a dignitate. vel sanctitate ministri operantis, sed hoc ipso quod fit ex divina institutione vim habet. Talis est, exempli causa, Baptismus, qui vim habet sanctificandi ex divina institutione, et revera sanctificat, etiam si ab homine improbo, et perdito conferatur. At opera pœnitentiæ ex Catholicorum doctrina nihil efficiunt, hoc est, non placant Deum, non satisfaciunt pro peccato, non expiant pœnæ reatum, nisi fiant ab homine justificato, et reconciliato. Proinde ex opere operantis, non ex opere operato vim habent, quando non sunt pars sacramenti Pœnitentiæ, sed sponte assumuntur ad placandum Deum, eique pro reatu pœnæ satisfaciendum. Quando autem sunt pars sacramenti, tunc quidem utroque modo vim habent, sed Kemnitius loquitur de his operibus priore modo, neque vult ex sententia Catholicorum eam habere ex opere operato quia sunt pars sacramenti, sed quia assumsumuntur ad placandum Deum. Atque hæc de hallucinatione Kemnitii circa nomen. Quod autem ad rem attinet, jam ipse citavit, et reprehendit Tertullianum, Cyprianum, et Augustinum, qui scripserunt opera pœnitentiæ placare Deum, et per ea redimi peccata, sanari, ablui, expiari ; et nos addidimus alia testimonia Cypriani, et Augustini, quibus probatum est necessaria esse opera pœnitentiæ ad satisfaciendum Deo pro peccatis alioqui in vita futura, eluenda esse gravissimis pœnis in igne purgatorii. Non igitur verum est, his tem-poribus, id est, circa annum Domini millesimum accessisse opinionem de necessitate, et efficacia satisfactionum, cum ea opinio, vel potius certa fides in Ecclesia catholica semper fuerit.

Secundo Kemnitius addit ex illis redemptionibus, et commutationibus pœnitentiarum, secutam esse languefactionem (sic enim ipse loquitur) veræ contritionis, eversionem seriæ emendationis, et persuasionem impunitatis in delictis. Sed mirum est, cur hoc dicat, cum illæ redemptiones gravissimæ pœnitentiæ fuerint, et non omnium pœnitentiarum, sed solum aliquarum redemptiones permitterentur ; et si veteres Patres rete interdum relaxabant, ac remittebant injunctas pœnitentias, cur vitio verti debet posterioribus Patribus, quod easdem pœnitentias aliis commodioribus redimi, vel in alias faciliores commutari posse censuerint ? Certe apud Lutheranos non opus est redimere jejunia eleemosynis, cum nulla sint amplius apud eos indicta jejunia ; nec pœnitentibus opus est quærere quibus operibus redimant impositas pœnitentias, cum Lutherus, eorum Patriarcha, scripserit in lib. de captivit. Babylonica ; de Baptismo, omnia peccata in momento absorberi, si stet, vel redeat fides. Sed de his sæpe diximus.

At, inquit, Kemnitius, in concilio Cabilonensi sub Carolo Magno, teste Burchardo, exstat canon contra eos, qui de industria peccabant, et propter eleemosynarum largitionem impunitatem peccandi sibi promittebant. Item contra al os, qui putabant, se a peccatis omnibus posse purgari, si Romam, vel Turonum, aut alia sancta loca sub prætextu orationis pergerent. Exstant quidem isti canones, et sancte, prudenterque statuti sunt adversus eos, qui sine vera conversione ad Deum, immo cum proposito perseverandi in peccatis, satis sibi esse ducebant, si eleemosynis, vel peregrinationibus operam darent. Sed hæc vitia sunt hominum non canonum, neque enim canones, qui redemptionem permittebant, volebant fieri sine vero proposito dimittendi peccata, vel sine vera contritione, et conversione ad Deum.

Postremo adjungit Kemnitius, ex his redemptionibus pœnitentiarum paulatim ortas esse modernas indulgentias, quibus per opera indebita sanctorum peccata redimi

posse dicuntur. Sed hoc falsum esse manifeste patet ex eo, quod indulgentiæ, quales nunc sunt in usu Ecclesiæ, antiquiores sunt redemptionibus illis pœnitentiarum. Nam redemptiones illæ cœperunt circa annum millesimum, vel nongentesimum, et indulgentias quales nunc sunt in usu fuisse ostendimus per certissima testimonia diu ante annum nongentesimum tempore Sergii II, Leonis III, et Gregorii I. Neque Kemnitius aliud profert ad probanda quæ dicit, nisi suas, easque levissimas conjecturas.

CAPUT XX.

Respondetur ad tertiam partem argumenti historici contra indulgentias.

Postrema historiæ pars continet ea tempora, quibus Kemnitius conatur ostendere originem habuisse indulgentias, quæ nunc sunt usu receptæ. Ac primum fatetur, quod est verissimum, summæ antiquitatis argumentum, non esse usquam annotatum, quo tempore cœperint indulgentiæ. Deinde refellere conatur, quod Catholici dicunt, tempore S. Gregorii, id est, anno Domini sexcentesimo, jam fuisse in usu Ecclesiæ indulgentias, cum traditio antiqua habeat, ab ipso S. Gregorio additas fuisse stationibus indulgentias. Refellit Kemnitius eam Catholicorum sententiam, illo solum argumento, quia nihil de hac re in scriptis S. Gregorii, vel in historiis eorum temporum inveniatur. Sed argumentum nullas habet vires, cum constet ejusmodi concessiones non libris, sed usu, et consuetudine conservari. Nam etiam de indulgentiis a Leone III in tot locis Germaniæ constitutis, nihil exstat in ejus epistolis, quas satis multas scripsit, neque in historiis universalibus eorum temporum; et nisi incidisset occasio ut S. Ludgerus vitam S. Suiberti scribendam susciperet, sciremus quidem Aquisgradi, et Coloniæ indulgentias a Leone III concessas haberi, sed nullo certo teste id probare possemus. Quo modo etiam nisi S. Innocentius primus necessitatem habuisset rescribendi Decentio episcopo Engubino, sic sciscitanti, an Episcopus deberet conferre sacramentum Unctionis Extremæ, an solus presbyter, certe non haberemus testimonium ullius auctoris illius temporis pro sacramento illo. Siquidem de iis rebus, quæ sunt in usu communi fidelium, non scribebant Patres, nisi coacti ab hæreticis, aut alia simili necessitate. Itaque ad probandum a S. Gregorio indulgentias stationibus adjunctas fuisse, multo amplius valere debet S. Thomæ, et Gulielmi Altisiodorensis gravissimorum virorum affirmatio, quam silentium omnium aliorum. Quod enim aliquid verum sit, etiamsi a multis scriptum non sit, facile credi potest. At falsum esse, quod a viris gravissimis, ac fide dignissimis affirmatur, non facile credi debet. Obiter autem Kemnitius cum stationes nominasset, addere voluit, quæ sit notio ejus vocis; et quia stantes, inquit, verbum audiebant, et orationes faciebant, dictæ sunt stationes. Sed longe aberrat a vero. Stationes enim dictæ sunt militari vocabulo, vigiliæ quædam spirituales Ecclesiæ, quæ vel ob imminentem persecutionem, vel alia de causa in jejuniis et oratione perseverabat, usque ad horam diei nonam, aut etiam usque ad vesperam : simul enim jejunium et statio solvebantur. Et quemadmodum milites in excubiis vigilantes in statione esse dicuntur, sive stent, sive sedeant, sive obambulent, sic etiam Christiani stationem celebrare dicebantur, cum in oratione, et jejunio tota die perseverarent, sive stando, sive prostrati ad terram, sive genibus positis, sive alio quovis modo Dominum precarentur. De qua re vide Tertullian. in lib. de fuga in persecutione, in lib. de jejunio, et in lib. de oratione, et quæ nos scripsimus in lib. II. de bonis operibus in particulari cap. 22.

Deinde Kemnitius addit nihil de indulgentiis inveniri in scriptis Burchardi, Gratiani, et Petri Lombardi, atque inde concludit, indulgentias ortum habuisse circa annum Domini 1200. cui argumento nos supra respondimus, capite 17. ubi ostendimus ex testibus certis, indulgentias multo esse antiquiores, ac ut videas, lector, quam verum sit proverbium, mendacem memorem esse debere : scripsit Kemnitius supra pag. 274. hæc verba : « In hac de indulgentiis disputatione non possunt vel ulla Patrum testimonia, vel ulla veteris Ecclesiæ exempla proferre, quod talis, vel doctrina, vel usus talium indulgentiarum ullo unquam tempore ad annos post natum Christum 1200. in veteri Ecclesia fuerit ». Et idem repetit pag. 275. affirmans nullum auctorem scripsisse de indulgentiis ante annum Domini 1200. et tamen pag. 332. scribit Kemnitius Alexandrum III Pontificem circa annum Domini 1170. scripsisse de indulgentiis, quæ fiebant

in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus aliquid ad ædificationem pontium. Neque Alexander tunc indulgentias instituit, sed loquitur de re nota et usitata, et frequentissima; et infra pag. 375. numerat idem Kemnitius Valdenses inter eos, qui indulgentias, quales nunc habet Ecclesia, rejecerunt, et oppugnarunt : constat autem Valdenses circa eumdem annum 1170. errores suos prædicare cœpisse. At quomodo ista cohærent, ut indulgentiarum origo referenda sit (auctore Kemnitio) ad annum 1200. et tamen eodem auctore anno 1170. Alexander III de indulgentiis, jamdudum introductis rescripta edat, et Valdenses hæretici indulgentias, in Ecclesia olim receptas, damnent, atque rejiciant? Igitur non solum testibus a nobis productis cap. 17. sed etiam ipso Kemnitio teste, sententia ejusdem Kemnitii de indulgentiarum novitate apertissime refutatur.

His tractatis, Kemnitius aggreditur longissimam narrationem de quæstionibus scholasticorum circa indulgentias, de jubilæis in Ecclesia celebrari solitis, de indulgentiis singularum Ecclesiarum urbis Romæ, ac demum de contentione Lutheri, et Teccelii circa indulgentias : quæ non egent refutatione, sed sola mendaciorum, et calumniarum annotatione.

Igitur pag. 346. posteaquam recitavit Kemnitius decretum concilii Viennensis contra quæstuariorum abusus, addidit hæc verba : « Sed Pontifices ipso facto mox addiderunt interpretationem, quod sint abusiones damnabiles, et abolendæ, si fiant a quæstoribus hospitalium : si vero a Romanis Pontificibus tales indulgentiæ, et eo modo concedantur, esse opus maxime pium ». Hoc autem esse mendacium manifestum ex ipsa constitutione intelliget quicumque eam legere voluerit. Continet enim ea constitutio tres paragraphos; in primo cavetur, ne quæstores admittantur, nisi Apostolicæ Sedis vel diœcesani Episcopi litteras ostenderint. In secundo narrantur abusus quæstorum, et simpliciter damnantur et prohibentur, neque ulla additur declaratio, quod si tales indulgentiæ, et eo modo a Pontifice concedantur, sit opus maxime pium. In tertio decernuntur pœnæ quæstoribus, qui superioris mandato non paruerint; neque etiam hoc loco additur ulla talis declaratio, qualem finxit Kemnitius. Illa igitur verba Kemnitii : « Et videri sane possent abusiones illæ in indulgentiis generaliter taxari, damnari, et aboleri per Clementinam illam. Sed Pontifices ipso facto mox addiderunt interpretationem quod sint abusiones damnabiles, et abolendæ, si fiant a quæstoribus hospitalium : si autem a Romanis Pontificibus tales indulgentiæ, et eo modo concedantur, esse opus maxime pium ».

Mendacium, et imposturam apertissimam continet, nusquam enim talis interpretatio in tota illa constitutione reperitur, neque reperiri potest, quia ipsi constitutioni sine dubio repugnaret, in qua non solum abusiones illæ absolute et simpliciter abolentur, sed etiam revocantur omnia privilegia, quæstoribus quoquo modo concessa, circa materiam abusionum illarum, ita ut nihil eorum, in quibus abusiones consistunt, ne prætextu quidem litterarum Apostolicarum illis actitare licuerit. Quod vero initio constitutionis dicitur, ut quæstores non admittantur, nisi litteras Apostolicæ Sedis, vel Episcopi proprii demonstraverint : non est id quod Kemnitius reprehendit; tum quia hoc non est additum post abusiones damnatas, sed præmissum ante damnationem; tum quia in hac parte non agitur de abusionibus, sed de simplici propositione indulgentiarum, et charitativi postulatione subsidii, ut ipsa constitutio loquitur.

Idem Kemnitius pag. 353. multa dicit de venditione indulgentiarum tempore Pauli II et Sixti IV et addit, ne videatur ea ex capite suo finxisse : « Exstant hæc in extravagantibus Pauli II et Sixti IV ». At ego iterum, atque iterum legens, ac relegens eas extravagantes, ne vestigium quidem ullum earum venditionum reperio. Sed qui versatus est in scriptis Kemnitii, et novit, quam is audacter, et sine ulla verecundia mentiri solitus sit, non mirabitur eum in hac materia præter omnes alias apud Lutheranos odiosa, impudentiæ mentiendi omnino fræna laxasse.

Rursus pag. 362. adscribit narrationem de indulgentia divinitus concessa ad preces S. Francisci adeuntibus Ecclesiam S. Mariæ de Angelis; quam ipse vocat impudentissimam fabulam, et vere ex parte fabula est, quoad ea videlicet, quæ ipse Kemnitius admiscuit. Nam præter alia scribit, S. Franciscum Honorio Summo Pontifici dixisse, sigilla bullæ indulgentiæ illius esse stigmata sua. At nullus auctor hoc refert, præter Kemnitium, et non solum non est verum,

sed nec verisimile, tum quia nondum S. Franciscus stigmata habuerat, cum illa indulgentia concessa est; tum quia etiamsi habuisset, non ea vir summæ humilitatis ulla ratione jactasset. Porro ad eam narrationem infirmandam nihil omnino Kemnitius adfert, nisi judicium suum : ad confirmandam autem adsunt testes illius temporis, qui historiam conscripserunt, ut cognosci potest ex initio secundi libri Chronicorum Ordinis S. Francisci; adest præterea testimonium S. Bernardini tom. 1. serm. 9. qui est in Evangelium Dominicæ primæ Quadragesimæ, qui vir sanctitate, doctrina, et miraculis clarissimus fuit. Adest testimonium S. Antonini 3. par. Summæ hist. tit. 24. cap. 14. §. 3. qui etiam vir doctus, et sanctissimus fuit. Adest concursus populorum frequentissimus ad eam Ecclesiam kalendis Augusti, quo solo die indulgentia divinitus concessa obtineri potest. Adsunt denique signa et prodigia non pauca, quæ ad illius indulgentiæ veritatem astruendam edita fuisse chronica jam citata testatur. Sed non sine causa Kemnitius hanc historiam falsam, et fabulosam haberi cupit, quoniam per eam historiam tria Catholica dogmata confirmantur, unum de indulgentiis, alterum de Pontifice Maximo, tertium de confessione. Siquidem ad preces S. Francisci Christus ipse plenariam indulgentiam dedit, sed non nisi per ministerium Vicarii sui Pontificis Maximi dedit, nec nisi per contritionem et confessionem a culpa expiatis, et eam Ecclesiam visitantibus dedit.

Idem Kemnitius pag. 364. incipit narrare varias indulgentias, quæ habentur in Ecclesiis urbis Romæ, quas ipse ex incertis auctoribus, et obscuris libellis colligit ascendere ad multa centena annorum millia ; et quoniam satis constat, non tam diu purgatorium, neque ipsum mundum esse duraturum, dicit se pro Germanica simplicitate assequi non posse rationem calculi Pontificii; rogatque Romanenses, ut hoc mysterium explicare non graventur. Sed primum admonendus est, ut si nosse cupit veras historias de indulgentiis Romanis, non eas petat vel ab hostibus Ecclesiæ, qualis fuit Vesellus ille, quem sæpissime citat, neque ab obscuris quibusdam libellis, qualemunum se vidisse dicit editum Norimbergæ, Germanice scriptum, amplificatum de stationum Romanarum indulgentiis, cum antea latine, et brevius editus Romæ fuisset : sed a Pontificum diplomatibus, vel ab authenticis Ecclesiarum tabulis, aut certe ab auctoribus certis, gravibus, doctis, probatis. Neque enim dubitari potest, quin multa vel depravata, vel conficta in ejusmodi libellis incertis et anonymis legantur, quale illud est, quod Gregorius Papa cum Lateranensem Ecclesiam iterum dedicaret, tot dierum indulgentias dederit, quot guttæ cadunt, si per tres dies et noctes continue pluat. Hanc enim fabulam Kemnitius sicut eam retulit pag. 367. ita per se facile potuisset dijudicare vere fabulam esse, cum neque adscribatur quis ille Gregorius fuerit, quando Ecclesiam illam dedicaverit, quis earum rerum testis sit : neque in certis et probatis historiis ullum ejus dedicationis, vel indulgentiæ vestigium exstet. Quod si forte probari possit (id enim, ut dixi, in probatis auctoribus non legi) concessa fuisse aliquando multa millia dierum, vel annorum indulgentiæ : legat quæ supra scripsimus libro superiore cap. 9. et intelliget mysterium calculi illius, quod sibi explicari petit.

Idem Kemnitius pag. 372. pollicetur se demonstraturum, omnibus temporibus fuisse aliquos, qui imposturis indulgentiarum contradixerint; et primum quidem profert concilia generalia Lateranense, et Viennense, quibus damnantur abusus et fraudes quæstuariorum. Sed quia intelligebat, in his conciliis ita damnari fraudes et abusus, ut verus et legitimus usus indulgentiarum confirmaretur et probaretur, transit ad eos, qui omnino indulgentias contempserunt, vel reprehenderunt. Adducit autem Valdenses hæreticos, Joan. Vicleffum hæresiarcham, Ruthenos schismaticos; Joan. Hus, et Hieronymum de Praga, Vicleffi discipulos, Vesellum, et Vesalium, similiter hæreticos, atque Ecclesiæ hostes; quibus falso adjungit Hieronymum Savonarolam, cum nihil tale de eo referant auctores historiarum istius temporis, qualis in primis est Jacobus Nardius; denique Lutherum nostri temporis hæreticorum omnium Patrem, et principem. Quid autem mirum est, si hostes Ecclesiæ qui tam multa alia fidei dogmata reprehendunt, idem, in indulgentiis faciant? Id enim perpetuum hæreticis fuit, ab ipso initio Ecclesiæ, ut doctrinam Catholicam reprehenderent. Certe si Kemnitius aliquid efficere volebat, debebat tales proferre reprehensores indulgentiarum, qui ob sapientiam et probitatem, et cum Ecclesia Catholica

communionem, fidem indubitatam mereren-tur. Sed ille id nec fecit, nec facere potuit. Nos autem contra, multos proferre possumus indulgentiarum Pontificiarum laudatores, et prædicatores, qui et libris editis sapientiam, et miraculis maximis sanctitatem suam pro-baverint, quales sunt S. Bernardinus, S. Antoninus, S. Vincentius, Bonavent. S. Thomas, S. Petrus Martyr, S. Antonius Paduanus, S. Franciscus, S. Dominicus, et ipse etiam S. Bernardus, quem etiam Lutherani admirari, et sanctum appellare coguntur.

JUDICIUM

ROBERTI BELLARMINI POLITIANI

S. J. THEOLOGI

DE LIBRO, QUEM LUTHERANI VOCANT

CONCORDIÆ

CUM APOLOGIA BREVI PRO EODEM JUDICIO.

Liber Concordiæ, nuper editus a Lutheranis, tria mihi continere videtur, præter communes et notos Lutheranorum errores, insignem videlicet vanitatem, gravissimas hæreses contra Symbolum Apostolicum, et mendacia innumerabilia, apertissima, atque inter se pugnantia. De singulis ordine dicemus.

VANITAS

ET

ERRORES CONCORDIÆ

DE VANITATE CONCORDIÆ.

Insignis igitur vanitas in subscriptione perspicitur. Quorsum enim attinebat, ut omnes ministri, concionatores, ludimagistri, hypodidascali, subscriberent? Certe non potest exemplum ullum, ejusmodi subscriptionum, in negotio fidei, ab antiquitate peti. Siquidem ab Apostolicis temporibus per annos mille quingentos, in omnibus Conciliis tam generalibus, quam nationalibus, aut provincialibus, soli prælati, qui jurisdictionem aliquam habent, subscribere consueverunt. Sunt etiam interdum addita nomina imperatorum, aut regum, aut principum aliquorum ; sed ludimagistrorum et hypodidascalorum, nulla usquam invenitur mentio. Deinde ista subscriptio ad librum Concordiæ, ingentis discordiæ signum est. Qualem enim unionem inter Lutheranos esse existimabimus, quando non solum principes ad Concordiam redigi, sed etiam privati homines ad suscribendum cogi debuerunt? Et quamvis numerosa subscriptio esse videatur, est tamen ipsa quoque argumentum paucitatis. Nam si Catholica Ecclesia ejusmodi subscriptionem requireret, in puncto temporis haberet non octo millia, sed plus quam octingenta millia subscribentium; neque ex sola Italia libentissime subscriberent innumerabiles presbyteri et diaconi, atque scholarum et gymnasiorum præfecti, sed etiam ex Hispania, Germania, Gallia, America, Brasilia, India, Japonia ; nec deessent etiam ex Britannia et Palæstina. Denique tam numerosa subscriptio, inexcusabilia reddit tam multa, et tam crassa mendacia, quæ nos infra annotabimus. Si enim unus tantum aut alter librum istum, antequam ederetur, vidisset, ignosci posset fortasse humanæ imbecillitati, si aliquid erroris obrepsisset : at quod sedecim millia oculorum crassissima illa mendacia, deprehendere non potuerint, quis ferat? Alterum profecto necessarium est, aut cæcos omnes fuisse, aut etiam cum mendaciis Concordiam facere voluisse.

DE ERRORIBUS CONCORDIÆ, DISCORDANTIBUS A SYMBOLIS IN IPSA CONCORDIA RECEPTIS.

I. ERROR.

Primus error est, quod Christus non solum ut homo, sed etiam ut Deus, Patri fuerit obediens. Qui error destruit penitus veram divinitatem Christi, quam Symbolum Nicænum contra Arianos asseruit. Nam si Christus ut Deus Patri obedivit, certe ut Deus a Patre distinguitur, alius igitur Deus est Pater, alius Deus est Filius : sed unus tantum est verus Deus, et constat Patrem esse verum Deum, non igitur filius est verus Deus, nec ὁμοούσιος Patri, ut in Nicæno Symbolo confitemur. Sursum qui obedit, minor est illo,

cui obedit : nam imperare superioris, obedire inferioris est ergo : si Christus ut Deus, Patri obedit, ut Deus minor est Patre, et mentitur Symbolum Athanasii, cum ait : Æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem. Adhæc, secundum illam naturam Christus obedivit, secundum quam mortuus est : nam ipsa mors, obediendia fuit summa, et absolutissima ; at non est mortuus Christus secundum divinitatem, sed solum secundum carnem, I Pet. IV. Christo igitur in carne passo etc. Denique cur Apostolus Paulus, ad Philippen. II. dicturus : humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, præmisit, exinanivit semetipsum formam servi accipiens, nisi ut nos admoneret, non secundum formam servi, qua æqualis est Patri, sed secundum formam servi, qua minor est Patre, Christum obedientiam usque ad mortem Deo Patri præstitisse ?

Sed fortasse non habet Concordia hunc errorem. Inspiciamus igitur an ita sit. In Epitome articulorum controversorum, art. 3. pag. 556. « Credimus, inquiunt, docemus, et confitemur magno consensu, quod Christus quidem vere sit nostra justitia ; sed tamen neque secundum solam divinam naturam, neque secundum solam humanam naturam. Credimus autem Christum totum, secundum utramque naturam, esse nostram justitiam : in sola videlicet obedientia sua, quam ille Patri ad mortem usque absolutissimam præstitit ». Hæc illi. Si igitur justitia nostra, id est, nobis imputata, totus Christus est, secundum utramque naturam, et justitia illa in obedientia consistit, quam Christus Patri usque ad mortem exhibuit, certe sequitur, Christum totum secundum utramque naturam Deo Patri obedientiam præstitisse. Et infra, pag. 664 : « Ac sentiendum est, inquiunt, quod justitia nostra, neque in divina, neque in humana natura, sed in tota ipsius persona consistat : quippe, qui ut Deus et homo, in sola sua tota, et perfectissima obedientia, est nostra justitia ». Quid est, qui ut Deus et homo in sua obedientia est nostra justitia, nisi Christus ut Deus et homo, Patri obedivit, et ea obedientia, nostra obedientia reputatur ? Nec est idem, Deus et homo Patri obedivit, et, Christus ut Deus et homo Patri obedivit. Illud enim personæ divinæ obedientiam tribuit, sed in natura humana, et Catholicum est : hoc vero utrique naturæ tribuit obedientiam, et Arianum est. Et pag. 663 : « Tota totius personæ Christi obedientia, quam ille Patri usque ad ignominiosam crucis mortem, nostra causa, præstitit, nobis imputatur ». Et infra : « Cum autem obedientia Christi, non sit unius dumtaxat naturæ, sed totius personæ. etc ». Et in his locis, quare dicunt totius personæ obedientiam illam fuisse ? Non satis erat dicere, fuisse personæ ? Sed utrique naturæ obedientiam non tribuissent, nisi totius personæ dixissent. Per totam enim personam duas naturas pag. 727. significare se dicunt. Nec mirum est, professores Augustanæ Confessionis et Apologiæ ita sentire, quandoquidem ipse primarius, tam Confessionis, quam Apologiæ architectus Philippus Melanchthon, in locis communibus anni 1558. loco de Filio, pag. 40. ita scripsit : « Natura divina, non est quidem lacerata, aut mortua, sed fuit obediens Patri, quievit, cessit iræ æterni Patris ». Et Martinus Lutherus in lib. de Conciliis et Ecclesia, non solum obedientiam, sed etiam passionem divinitati tribui posse contendit.

II. ERROR.

Alter error est, quod Christus fuerit perfunctus munere mediatoris, et Pontificis, non solum per humanam naturam, sed etiam per divinam. Sic enim habent verba Concordiæ, pag. 736. in articulo de persona Christi : « Itaque Christus est noster mediator, redemptor, Rex, Summus Pontifex etc. Non secundum unam tantum naturam, sive divinam, sive humanam, sed secundum utramque naturam ». At quod Christus sit mediator, et Pontifex secundum utramque naturam, et ideo non solum ut homo, sed etiam ut Deus, error est, qui aperte pugnat cum Christi vera divinitate, et proinde cum Symbolo fidei, ubi dicitur Christus, Deus verus de Deo vero. Nam mediator per id quo munus mediatoris exercet, necessario distinguitur ab eo cujus est mediator. Est autem Christus mediator Dei et hominum. Ergo, si ut Deus mediator est, ut Deus a Deo distinguitur ; erunt igitur duo dii ; unus major, alius minor, ut Ariani volebant. Quocirca B. Paulus, I Timoth. II. cum dixisset : Unus est mediator Dei et hominum, mox adjunxit : homo Christus Jesus. Et B. Augustin. lib. II. de peccato originali, cap. 28. Non per hoc, inquit, mediator est, quod æqualis Patri, per hoc enim quantum Pater, tantum et ipse a nobis distat : et quo-

modo erit medietas, ubi eadem distantia est? Ideo Apostolus non ait : Christus Jesus, sed, homo Christus Jesus, per hoc ergo mediator, per quod homo : inferior Patre, per quod nobis propinquior : superior nobis, per quod Patri propinquior. Quod apertius ita dicitur inferiore Patre, quia in forma servi : superior nobis, quia sine labe peccati. Et tract. 82. in Joan. Mediator Dei et hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est, Christus Jesus. Deinde si Christus, ut Deus, mediator est, sequitur unum e duobus, aut totam Trinitatem esse mediatricem, aut Christum non esse unum Deum cum Patre et Spiritu sancto, sed alium quemdam Deum. Nam quod uni personæ convenit ratione Deitatis, id etiam aliis omnibus personis convenit, quæ habent eamdem Deitatem. Igitur esse mediatorem, quod Filio convenit ratione Deitatis, quandoquidem ut Deus mediator est, convenit etiam Patri et Spiritui sancto, si unam et eamdem cum Filio Deitatem habent; vel si non convenit, certe non habent. Denique esse pontificem, et sacerdotem, intrinsece et essentialiter includit esse creaturam, et longe minorem eo, cui sacrificium offerri debet. Omnis enim pontifex et sacerdos minister Dei est, et cultu latriæ Deum summum colit, dum ei sacrificium offert. Ergo si Christus, ut Deus est, pontifex etiam est, et Patri suo sacrificium defert, profecto ut Deus, Patre suo longe minor, atque adeo vere et proprie creatura est. Hinc videlicet Ariani inter propositiones suas, quæ leguntur apud Augustinum tomo 6. in serm. Arianorum, etiam istam numerabant, quod Filius Dei minister et sacerdos sit Patris sui. Ipse vero B. Augustin. lib. I. de consensu evangelistarum, cap. 3 : Secundum hominem, inquit, Christus et Rex, et Sacerdos effectus est, ut esset ad interpellandum pro nobis mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus. Et lib. X. de Civit. Dei, c. 20 : Unde, inquit, verus ille mediator, in quantum formam servi accipiens, mediator effectus est Dei et hominum, cum in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo est unus Deus. Et S. Cyrillus in Apologia pro capitulis suis adversus Orientales in defensione decimi capituli. Quando, inquit, factus est homo, vocatus est et Pontifex ; non quod majori Deo offerret sacrificium sed sibi ipsi et Patri. Et infra : Dictus est, inquit, sacerdos propter humanitatem. Et lib. XI. in Joann. cap. VII : In quantum, inquit, filius et Deus est, una cum Patre bona nobis largitur ; in quantum vero mediator est, et Pontifex, nostras preces ad Deum adducit.

III. ERROR.

Tertius error est, quod natura humana Christi sit ubique vere, et realiter. Sic enim loquitur liber Concordiæ, in articulo de Cœna Domini pagina 572 : « Dextera Dei ubique est ; ad eam autem Christus, ratione humanitatis suæ, vere et re ipsa collocatus est : ideoque præsens gubernat, in manu sua, et sub pedibus suis, ut Scriptura loquitur, habet omnia quæ in cœlo sunt et in terra ». Et infra pag. 731 : Revera omnia implet, et ubique non tantum ut Deus, verum etiam ut homo, præsens dominatur a mari ad mare ». Et similia leguntur pag. 745.

Porro hic error repugnat primo Scripturis, quæ passim asserunt, Christum ratione humanitatis, alicubi non fuisse. Joan. VI. Cum vidisset turba, quid Jesus non esset ibi. Joan. XI. Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Matth. ult. Non est hic, surrexit.

Secundo, repugnat articulis Symboli, de Christi conceptione, nativitate, passione, morte, descensu ad inferos, resurrectione a mortuis, ascensione ad cœlos, et descensu ad judicandum. Nam articulus de conceptione, docet in solius Mariæ utero corpus Christi fuisse. At si ubique fuit statim ab incarnatione, ut adversarii docent, fuit in uteris omnium fœminarum, immo etiam omnium virorum. Articulus de nativitate docet, Christi corpus post nonum mensem ex utero prodiisse, et sic vere esse natum. At secundum ubiquistas, ante nonum mensem, immo primo die conceptionis fuit extra uterum, et post nonum mensem adhuc erat in utero, nec inde unquam exiit. Nec valet responsio quam adferunt, cum dicunt, Christum vere esse natum, quia cum fuisset in utero localiter spatio novem mensium, et non alibi, postea esse cœpit localiter extra uterum, et non in utero. Hæc, inquam, solutio nihil valet, nam quod vere est ubique, sive localiter, sive alio modo sit, non potest vere et proprie moveri de loco ad locum, sed solum potest metaphorice moveri, id est, apparere, ubi non apparebat, licet ibi esset. Quemadmodum Deus, qui ubique vere est, tametsi non localiter, moveri non potest, sed solum apparere et ostendere se, ubi antea non videbatur

esse, quamvis ibi esset. Eodem igitur modo, si corpus Christi ab ipsa conceptione ubique fuit, licet non localiter fuerit ubique, tamen numquam vere moveri potuit de loco ad locum ; et proinde nativitas ex utero, non verus ex utero egressus, nec vera nativitas, sed tantum apparens, et metaphorica fuit. Pari ratione destruuntur cæteri articuli. Qui enim semper ubique fuit, non vere potuit in passione transire de loco Cœnæ ad hortum, nec de horto ad domum Caiphæ, nec inde ad prætorium Pilati, nec inde ad montem Calvariæ : nec potuit in morte separari anima a corpore, ita ut corpus sine anima in sepulcro jaceret, et anima sine corpore ad inferos descenderet : nec potuit vere anima in resurrectione ad corpus redire : nec corpus illud redivivum de clauso sepulcro egredi ; nec intrare ad discipulos januis clausis ; nec denique vere potuit in cœlum conscendere ; nec poterit vere in novissimo die de cœlo descendere. Sed hæc omnia metaphorice exponi debent, quemadmodum cum de Deo legimus ejusmodi mutationes.

Tertio, repugnat hic error veritati corporis Domini in Cœna, et quod admirabile est, confirmat Zwinglii sententiam, ad quam destruendam excogitatus est. Nam si corpus Christi, ab ipsa conceptione est ubique, non egemus sacramento Cœnæ, ut præsentiam habeamus corporis Dominici. Quid igitur sacramentum Cœnæ facit? non exhibet certe præsentiam corporis Domini : nam hæc antea quoque aderat. Quid igitur facit? nisi hoc quod significat Christi corpus adesse? At hoc volunt Zwingliani, ex vi sacramenti Cœnæ nihil nos habere, nisi signum. Et hoc idem videtur liber Concordiæ agnoscere, pag. 745, cum ait : « Quare eum præsentem habemus, non tantum secundum divinam, verum etiam secundum humanam naturam : juxta quam ipse frater noster est, et nos caro sumus de carne ejus, et os de ossibus ejus. Et sane in hujus etiam rei confirmationem, sacram suam Cœnam instituit : ut testaretur, se etiam secundum eam naturam, qua carnem et sanguinem habet, nobiscum esse, in nobis habitare, et efficaciter operari velle ». Præterea, si Christi corpus ubique est, non potest vere cum pane, quantumlibet consecrato, sumi, nec sanguis ejus cum vino, quantumlibet etiam consecrato, bibi. Nam panis et vinum ideo sumi vere possunt, quia non sunt ubique, et proinde vere transeunt de mensa ad manum, de manu ad os, de ore ad stomachum : quæ de Christi corpore et sanguine dici non possunt, si ubique sunt : quemadmodum, licet Deus ubique sit, nemo tamen cum pane Deum comedit, nec cum vino Deum bibit. Quorsum igitur Eucharistia? Ut habeatur Christi corpus fructuose, dicet aliquis Brentianus ; ergo solus fructus, sola efficacia, sola virtus corporis Domini sumitur in Cœna ; at hoc ipsum docent Calvinistæ.

Quarto, repugnat hæc ubiquitas decreto Dresdensi, quod in eadem Saxonia, ab iisdem Confessionis Augustanæ theologis, ante annos circiter decem promulgatum est, id est, anno 1571, ubi præter alia hæc verba leguntur : « Commentitia ista communicatio physica, quæ nostro primum tempore cum ubiquitate corporis Christi introduci cœpta est, universæ orthodoxæ Ecclesiæ, et toto orbi Christiano, inde usque ab initio incognita fuit, atque etiamnum a Pontificiis ipsis rejicitur, et taxatur acerrime ». Et infra : « Commentitia illa ubiquitas, horrendum in modum corrupit omnes pene articulos fidei de Christo, ac discrimen divinæ et humanæ naturæ in Christo in primis delet, atque evertit ». Hæc ibi tunc. Nunc autem sacrosanctæ fidei dogmata esse debent, quæ ante annos decem pestilentissimæ hæreses erant. Ista videlicet est constantia Theologorum saxonicorum.

Quinto, repugnat sententiæ primarii auctoris Confessionis, et Apologiæ, qui duo libri primum locum in Concordia obtinent. Philippus siquidem Melanchthon in epist. ad Fridericum comitem Palatinum, quam scripsit anno 1551. ita loquitur : « Alii ubiquitatem excogitarunt ». Et addit : « Hæc sunt portentosa omnia, ignota eruditæ vetustati ». Denique repugnat S. Augustino, et omnibus Patribus. Ac, ut cætera omittamus, Augustin. in epist. 57. ad Dardanum, non solum docet, Christi humanitatem non esse ubique, sed etiam solvit primarium argumentum adversariorum. Illi enim existimant, necessario sequi, ut Christi humanitas sit ubique, si conjuncta est personaliter Verbo, quod sine dubio est ubique. At S. Augustin. : Homo, inquit, Christus, illo die secundum carnem in sepulcro, secundum animam in inferno futurus. Deus vero idem ipse Christus, ubique semper est. Et infra : Non est autem consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus. Nam et de nobis verissima Scriptura dicit, quod in illo vivimus,

movemur, et sumus, nec tamen sicut ille, ubique sumus; sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter et Deus ille in homine, proprio quodam et singulari modo. Una enim persona Deus et homo est, et utrumque est unus Christus Jesus, ubique per id quod Deus est, in cœlo autem per id quod homo. Hæc ille. Neque hic locum habent distinctiones de variis modis essendi in loco. Nam S. Augustinus negat in formaidipsum, quod adversarii docent. Ipsi enim volunt, propter unionem hypostaticam, Christi humanitatem necessario esse debere ubicumque est Verbum, modo quodam supernaturali, et divino: at hoc idem Augustinus negat. Et præter exemplum ab eo adductum habemus etiam insigne exemplum in anima rationali. Nam caput unitum est animæ, et tamen non ubicumque est anima, ibi continuo est caput; cum anima sit etiam in pedibus, ubi certe non est caput.

IV. ERROR.

Quartus error est, quod Christi humanitati sint collata vere et realiter multa attributa divina, ut omnipotentia, omniscientia, omnipræsentia, atque adeo ipsa divina majestas. Qui error destruit veritatem humanitatis Christi, renovat hæresim Eutychetis, et pugnat cum Symbolo fidei. Nam si Christi humanitas, vere et realiter non solum est ubique, quia est in toto mundo, sed quia habet omnipræsentiam et immensitatem, quam habet Verbum, et proinde est in infinitis spatiis imaginariis extra mundum, vel certe esse potest: profecto est formaliter infinita et immensa; et cum non sit infinita magnitudine molis, ut adversarii concedunt, nam dicunt, eam non esse diffusam ubique localiter, infinita erit magnitudine virtutis; infinita autem virtus infinitam essentiam requirit. Est igitur Christi humanitas essentia infinita; et proinde vel est conversa in deitatem, vel duo sunt entia infinita. Idem argumentum de omnipotentia, et aliis Dei attributis fieri potest. Sed verba Concordiæ audiamus, pag. 731: « Adeptus autem est Christus, secundum humanam naturam, plenam possessionem, et divinæ majestatis usurpationem ». Hæc ibi. Jam si Christus secundum humanam naturam adeptus est divinam majestatem; ergo secundum humanam naturam est Deus. Ergo secundum humanam naturam non est homo. Nec enim idem secundum idem, duo disparata esse potest. Et pag. 744: « Jam etiam secundum assumptam humanam naturam, omnia novit, et revera omnipotens est ». Hæc ibi. Ecce quam aperte dicunt, Christum ut hominem esse omniscientem, et omnipotentem; quod quid est aliud quam dicere, Christum, ut hominem, non esse hominem, sed Deum? Et pag. 745: « Scriptura sacra hanc majestatem omnipræsentiæ soli Christo, nulli autem alii homini tribuit ». Et paulo ante dixerant, se de Christi humanitate loqui, et non de sola divinitate, cum Christo tribuunt omnipræsentiam. Denique pag. 738. prolixe docere conantur, Christi humanitatem capacem esse infinitorum attributorum, vere et realiter sibi communicatorum per hypostaticam unionem. Nec satis expediunt se, cum dicunt, hanc esse idiomatum communicationem, quam etiam veteres Patres agnoverunt. Nam communicatio idiomatum, secundum Patrum doctrinam, non tribuit uni naturæ ea quæ sunt alterius, sed tribuit uni supposito utriusque naturæ proprietates. Vide de communicatione idiomatum Ambrosium lib. II. de fide, cap. 4. Augustinum lib. I. de Trinit. cap. 13. Cyrillum in defensione 4. Anathematismi. Et Joan. Damascenum lib. III cap. 4. Et præterea communicatio idiomatum, quam Patres agnoscunt, mutua est, et non minus Deo convenit quam homini. At adversarii, humanæ naturæ tribuunt realem communicationem divinorum attributorum; divinæ autem non tribuunt realem communicationem humanarum proprietatum; ut in hac ipsa Concordia diserte docent, pag. 736. Itaque recte Dresdense decretum, cujus supra mentionem fecimus, ab iisdem Saxonicis ministris editum, ita alicubi habet: « Quod præcipuum fidei nostræ, et Ecclesiæ caput est, videlicet articulum de duabus naturis in Christo, id commentitia idiomatum, reali et physica, in ipsis naturis communicatione, depravari horribiliter; atque econtrario, heræses jam olim damnatas, Marcionitarum, Arianorum, Manichæorum, Samosatensium, Valentinianorum, Sabellianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, et Monothelitarum, reduci atque innovari, satis evidenter demonstratum est ». Hæc ibi.

V. ERROR.

Quintus error est, quod unio hypostatica consistat in communicatione divinorum at-

tributorum. Tametsi enim pag. 744. videntur dicere communicationem istam esse posteriorem unione hypostatica, sic enim loquuntur : « Propter unionem autem hypostaticam, et ex ea consequentem communicationem, etc. », tamen in pluribus locis aperte indicant, in ista communicatione consistere unionem hypostaticam, pag. 729 : « Propter hanc, inquiunt, hypostaticam unionem, quæ sine vera illa communicatione nec cogitari, nec subsistere potest, etc. ». At certe id non est posterius, sed est vere de essentia, sine quo alterum nec esse, nec cogitari potest. Et pag. 730 : « Et sane, inquiunt, veteres Ecclesiæ Doctores, duo hæc vocabula, κοινωνίαν καὶ ἕνωσιν, communicationem et unionem in explicatione hujus mysterii conjunxerunt, et alterum per alterum declararunt ». En quam aperte idem esse volunt unionem hypostaticam, et suam illam communicationem proprietatum. Cum ergo dicunt, unum ex altero sequi, vel manifeste secum pugnant, vel intelligunt de consecutione logica, non physica, quomodo dicimus, ex eo quod aliquis est homo, sequi ut sit animal rationale.

Porro hæc sententia, quod unio hypostatica consistat in illa communicatione divinorum attributorum, destruit omnino mysterium Incarnationis. Nam in primis, cum divina attributa, id est omnipotentia, omniscientia, omnipræsentia, et similia, sint communia toti Trinitati, si in illorum communicatione consistit unio hypostatica, sequitur, omnes tres personas esse incarnatas. Ut enim secundum Catholicam fidem, quam exposuerunt vetera concilia generalia, 3. 4. 5. et 6. ideo sola persona Filii incarnata est, quia unio facta est per communicationem subsistentiæ propriæ ipsius Filii : ita secundum adversariorum sententiam totam Trinitatem incarnatam esse necesse est, cum unio facta sit in eo, quod est commune toti Trinitati.

Deinde si unio hypostatica consistit in communicatione attributorum, sequitur, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unitos esse hypostatice, atque unam tantum esse personam. Nam Pater gignendo Filium, omnia sua attributa illi communicavit, et similiter Pater et Filius producendo Spiritum sanctum, omnia sua attributa illi communicarunt. Præterea, aut volunt hypostaticam unionem consistere in communicatione omnium attributorum, vel aliquorum tantum; si omnium, impossibilis erit unio hypostatica. Nam inter attributa Dei, numeratur vera æternitas, quæ principio et fine caret : at impossibile est rem creatam carere principio, et saltem certum est, Christi humanitatem non fuisse ab æterno. Pari ratione, Dei proprium est, carere principio effectivo; at id nullo modo creaturæ communicari poterit. Si vero aliquorum tantum quis dicere poterit quæ sint illa, cum eadem sit ratio omnium? Ut enim esse potest unio hypostatica, sine communicatione æternitatis, cur esse non poterit sine communicatione omnipræsentiæ, vel omnipotentiæ? Denique ista attributa non possunt esse naturæ humanæ essentialia, erunt igitur accidentalia ; id quod liber Concordiæ asserere videtur, cum pag. 741. explicat istam communicationem, per operationem divinitatis, quam exercet per humanitatem. At hæc ipsa est Nestorii hæresis, qui Verbum cum homine per operationem conjungebat ; estque hæc hæresis expresse damnata in concilio V generali cap. 4. et 5.

VI. ERROR.

Sextus error est, quod totus Christus, Deus et homo, ad inferos descenderit. Id quod aperte sequitur ex tertio errore, et præterea in ipsa Concordia diserte asseritur, pag. 750 : « Simpliciter, inquiunt, credimus, quod tota persona Deus et homo post sepulturam ad inferos descenderit ». Atque hic error cum duobus, immo etiam tribus articulis Symboli pugnat ; destruit enim mortem, sepulturam, et resurrectionem Christi. Nam si Christus homo descendit ad inferos, vivus non mortuus descendit; mortuus enim non est homo, cum omnis homo per mortem desinat esse homo. At si Christus vivus, et de cruce descendit, et vivus pervenit ad inferos, non anima solum descendit, sed etiam caro ; non enim sola anima homo dici potest ; quod si anima et caro descendit, quid, quæso, jacuit, in sepulcro? Denique si Christus semper fuit homo, nec unquam vere mortuus aut sepultus est, certe nec vere etiam resurrexit ; non enim resurgit homo, nisi quando per novam vitam iterum incipit esse homo, qui per mortem desierat esse homo. Atque hæc pauca de erroribus contra Symbolum sufficiant.

MENDACIA CONCORDIÆ

PRIMUM MENDACIUM.

In præfatione Concordiæ, atque adeo in ipso principio præfationis, habetur illustre mendacium de Confessione Augustana, quod videlicet in totum orbem terrarum sparsa, ubique percrebuerit, et in ore et sermone omnium esse cœperit. Nam ex tribus partibus orbis terræ, duæ, Asia atque Africa, ne nomen quidem Augustanæ Confessionis adhuc audierunt; in Europa, quæ tertia pars est, Græcia, Italia, Hispania, aut omnino quid sit Augustana Confessio, ignorant, aut eam ut perniciosam et hæreticam doctrinam execrantur. Gallia ac Britannia, partim a Catholicis, partim a Calvinistis habitantur, quorum illi Augustanam Confessionem, aperte repudiant; isti solo nomine recipiunt. Quamquam novam hanc in Confessione Concordiam, Calvinistæ, ne quidem nomine amplectuntur. Solus restat angulus Germaniæ, isque non totus, in quo sese fama Confessionis dilatet. Nam et in ipsa Germania Zwingliani, et Anabaptistæ inveniuntur, qui Confessionem August. numquam receperunt. Quid? quod initio nec in parte Germaniæ Confessio Augustana locum habere potuit. Nam eo ipso anno quo Augustæ nata est, Augustæ quoque extincta quodam modo est. Siquidem a Theologis Catholicis refutata, et ab imperatore Carolo V publice damnata fuit in generali recessu; cui damnationi subscripserunt electores 5, ecclesiastici principes 30, sæculares 23, abbates 22, comites et barones 32, civitates liberæ et imperiales 39, cum ipsi confessioni solum subscripserint elector 1, principes 6, civitates 2. Quocirca merito Philippus lib. I. Epist. in epist. ad Joan. Obernburgerum ita scribit : « Non delecter, inquit, recordatione Comitiorum Augustanorum, in quibus tristi, ac atroci sententia damnati sumus ». Nec solum Augustæ confessio vix dum nata, extincta fuit, sed etiam in duobus archiviis ita sepulta, ut per totos annos 40. lucem non viderit. Confessio enim Germanica in cancellaria Moguntina, Latina vero in Bruxellensi longissimo tempore delituerunt, atque interim singulis prope annis edebantur, aliæ atque aliæ; quæ cum omnes Confessionis Augustanæ titulum præ se ferrent, tamen et verbis, et sententiis, cum inter se, tum ab illa prima plurimum dissentiebant. Itaque gloriosum illud encomium Augustanæ Confessionis, quod in totum orbem terrarum sparsa, ubique percrebuerit, ita interpretandum esse videtur : Confessio Augustana, id est, Confessio, falsum nomen gerens Confessionis Augustanæ per totum orbem terrarum, id est, in quodam angulo Septentrionis, ubique sparsa percrebuit, id est, in aliquot oppidis Germaniæ audiri cœpit.

II. MENDACIUM.

In eadem præfatione, ultra medium, protestantur adversarii, in negotio Cœnæ ad nulla alia fundamenta pios homines deducendos esse, quam verborum institutionis Testamenti Domini nostri Jesu Christi; licet tam ipsi, quam etiam Lutherus, inviti pertracti sint ad disputationem de unione personali duarum in Christo naturarum. At in ipsa Concordia, pag. 571. et iterum pag. 717. in articulo de Cœna Domini, una cum Luthero, quatuor alia fundamenta jaciunt. Primum est, quod Christus sit Deus et homo, in una persona, indivisus, et inseparabilis. Secundum, quod dextera Dei est ubique. Tertium, quod verbum Dei sit neque falsum, neque fallax. Quartum, quod Deus varios modos habet, novitque, quibus aliquo in loco esse potest. Mendax igitur est hujus præfationis protestatio.

III. MENDACIUM.

Præfatione Confess. ad Carolum V pag. 6. ita habetur : « Offerimus in hac religionis causa, nostrorum Concionatorum, et nostram Confessionem; cujusmodi doctrinam ex Scri-

pturis sanctis, et puro verbo Dei, hactenus illi in nostris terris, ducatibus, ditionibus, et urbibus tradiderunt, ac in Ecclesiis tractaverunt.

Hoc insigne mendacium esse, vel ex eo cognosci potest, quod Confessio Lutheri in multis ab Augustana dissentit; cum tamen eodem anno 1530. edita sit, neque credibile videatur, melius Lutheranos, quam ipsum Lutherum, quæ sit Lutherana doctrina, scire potuisse. Articulus 11. Lutheranæ Confessionis habet : « Quod Confessio privata debeat esse libera ». Confessio autem Augustana, in cap. de Confessione, dicit : « Apud suos non solere porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis et absolutis ». Et in cap. de Missa, sic ait : « Nulli admittuntur ad Sacramentum, nisi antea explorati atque auditi ». Item artic. 16. Lutheranæ Confessionis, vult « Missam præ omnibus abominationibus esse abrogandam ». Confessio vero Augustana in cap. de Missa : « Falso, inquit, accusantur Ecclesiæ nostræ, quod Missam aboleant ; retinetur enim Missa apud nos, et summa reverentia celebratur ». Ad hæc nec Augustana Confessio a Philippo fabricata, nec Lutherana, quæ Augustanam sine dubio peperit, cum ea doctrina concordat, quam initio Lutherus et Melanchton tradiderunt. Audio Joanuem Cochlæum eodem anno 1530. collegisse articulos ex libris Lutheri et Philippi, contra singulos articulos Confessionis Augustanæ ; sed eos nondum videre potui. Sed facile credo illum hoc fecisse, cum ipse quoque id præstare nullo negotio possim, qui tamen multo minus versatus sum in Lutheranorum libris, quam Cochlæus fuerit. Ac ne sim nimis prolixus, conferam solum duos, aut tres principales Confessionis articulos, cum Lutheri et Philippi doctrina.

Articulus primus Confessionis Augustanæ sic habet : « Ecclesiæ magno consensu apud nos docent, decretum Nicænæ Synodi, de unitate essentiæ divinæ, et de tribus personis, verum et sine ulla dubitatione credendum esse ». Et infra : « Et nomine personæ utuntur ea significatione, qua usi sunt in hac causa scriptores ecclesiastici, ut significet non partem, aut qualitatem in alio, sed quod proprie subsistit ». Et infra : « Damnant omnes hæreses contra hunc articulum exortas, ut Manichæos, Valentinianos, Arianos, Eunomianos, etc. » Huic articulo primo recte annectitur tertius, qui est de incarnatione Filii Dei, in quo duæ naturæ unitæ asseruntur in una persona. Lutherus autem quam verum crediderit Nicænum decretum de unitate essentiæ, satis ostendit illis verbis, quibus est usus contra Jacobum Latomum : « Anima mea, inquit, odit hoc verbum ὁμοούσιος ». Quod tamen verbum ignorare non poterat in concilio Nicæno, (ut D. Augustinus loquitur lib. III. contra Max. cap. 14.) adversus hæreticos Arianos, veritatis auctoritate, et auctoritatis veritate, firmatum esse. Neque vero id Luthero excidit per incogitantiam. Nam rursum id repetit, in libro de conciliis : « Sanctus, inquit, Hieronymus vehementer perturbatus, lamentabiles litteras scribebat ad Episcopum Rom. Damasum, et cupiebat expungi vocabulum ὁμοούσιος ». Ubi scilicet notanda est alia fraus Lutheri. Non enim S. Hieronym. vocabulum ὁμοούσιος, sed vocabulum ὑπόστασις, tacendum arbitrabatur, propter ejus vocis ambiguitatem. Notæ sunt epistolæ duæ S. Hieronymi de hac re ad Damasum, quarum altera ita concluditur : obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi salutem, per ὁμοούσιον Trinitatem, ut mihi epistolis tuis sive tacendarum, sive dicendarum hypostaseon detur auctoritas.

Deinde, si Luthero probatur doctrina Catholica de unitate essentiæ, et Trinitate personarum, cur ex precibus communibus Germanorum, illam precatiunculam sustulit : sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis ? Nec novam esse hanc formam invocationis, sed ab antiquissimis Patribus, tam Græcis, quam Latinis, usurpatam, certum est ex Nazianzeno, qui oratione secunda de pace, ad finem, ait : O Trinitas sancta et longanimis, suscipe etiam istos etc. Et ex August. lib. ult. cap. ult. de Trinitate : Domine, Deus unus, inquit, Deus Trinitas, quæcumque dixi in his libris de tuo, agnoscant et tui : Si qua de meo, et tu ignosce, et tui, Amen.

Porro de Incarnatione, quam recte Lutherus senserit, et tribus ejus operibus facile poterit intelligi. Nam in concione de Natali Domini, qua primum caput epistolæ ad Hebræos exponit, dum metuit cum Eutychete permiscere naturas, audacter cum Nestorio dividit personas. Dicit enim : « Imperitos quosdam, facere Christum hominem omnipotentem ». At si ille homo Christus non est omnipotens, eadem ratione non est Deus ; nec enim Deus esse potest qui non sit omnipotens. Duo igitur erunt, Christus Deus, et

Christus homo, quæ est apertissime Nestoriana sententia. Contra vero, in lib. de Conciliis et Ecclesia part. 2. dum vitare cupit Nestorium, aperte incidit in Eutychetem. Sic enim loquitur : « Mihi paulo ante negotium fuit cum Nestorianis, qui pertinacissime contra me disputabant, quod divinitas Christi non posset pati ». Et infra : « Oportet dici, hic homo Christus, hæc caro et sanguis condidit cœlum et terram ». Certe natura divinitatis et carnis, nomina sunt naturarum non personarum. Ergo si Luthero divinitas patitur, si caro cœlum ac terram condit, quis non videat, a Luthero Christi naturas confundi? Ac ut propensionem animi sui in Nestorium, et Eutychetem Lutherus ostenderet, in eodem de Conciliis libro, ita diligenter Nestorium et Eutychetem excusat, ut utrique zelum bonum, animum sincerum, et fidem rectam tribuat, et solum ex inscitia quadam, et in modo loquendi lapsos dicat; totam vero causam tumultuum et perturbationis illius temporis, in Episcopos Catholicos referat. Et eo usque tandem progreditur, ut dicat, « vereri se, ne in extremo judicio aliqui, qui dicuntur hæretici, judices sedeant; et Episcopi, qui illos in Conciliis damnaverunt, in æternum pereant ». Tantum non aperte affirmans, Nestorium, et Eutychetem cum Christo judices futuros, sanctos vero, Leonem, et Cyrillum, in æternum perituros. Porro in libro, qui inscribitur : « Confessio Martini Lutheri de Cœna Domini, non solum reprehendit Zwinglianos, quod passionem Christi soli tribuant humanitati, non etiam deitati; sed etiam econtrario ipsam humanitatem in deitatem evehere videtur, cum ait : « Necesse habes, eam Christi essentiam, quæ est cum Deo una persona, longissime extra creaturas collocare, ideoque tam longe quam Deus ipse, extra creaturas est ». Neque vult Lutherus dicere, Christi humanitatem extra creaturas esse, quantum ad locum, sive spatium, sed quantum ad ordinem et dignitatem. Nam in eodem libro contendit, ubique esse Christi humanitatem. Et in Serm. de sacramento Cœnæ Domini : « Credimus, inquit, quo Jesus Christus sit juxta humanitatem, super omnes creaturas collocatus, et omnia impleat ». Et infra : « Et habeat omnia in sua manu, et sit ubivis præsens ». Si igitur Christi humanitas, extra ordinem creaturarum est, non creata natura, sed increata essentia est, ac per hoc non amplius humanitas, sed divinitas dici debet. Rursum : Si Christi humanitas tam longe abest a creaturis, quantum ad excellentiam et dignitatem, quam longe abest ipse Deus; Deus autem infinito intervallo a creaturis omnibus separatur; igitur Christi humanitas infinitæ dignitatis, et excellentiæ est. Ex quo sequitur, aut duas esse infinitas naturas, aut Christi humanitatem in deitatem esse conversam ; quæ est hæresis Eutychiana. Et fortasse non sine mysterio, nec in Confessione, nec in Apologia, ulla fit mentio Nestorii, et Eutychetis, qui tamen nominatim damnari debuissent in articulo tertio, ut damnantur in primo, Arius, et Eunomius. Jam vero Philippus Melanchthon, in Locis anni 39. pagin. 9 : « Necesse est, inquit, in Filio aliquid esse divinæ naturæ ». Et rursum pag. 11 : « Necesse est in Christo aliquam esse divinam naturam ». Et in Locis anni 45. fol. 53. de Spiritu sancto loquens : « Testatur, inquit, per Joelem Deus, non mitti creatam agnitionem, sed aliquid essentiæ Dei ». Necesse est autem personam esse distinctam, quæ est aliquid Dei, et tamen non est Pater. Philippo igitur, aut multæ sunt naturæ divinæ, cum necesse sit in Filio aliquam esse divinam naturam; aut certe multæ sunt partes ejusdem divinitatis, cum tam in Filio, quam in Spiritu sancto aliquid sit divinæ naturæ. Quod quam bene cohæreat cum articulo primo Confessionis, nemo non videt. Rursum, idem Philippus in Locis anni 45. et 58. pag. 40 : « Non est, inquit, lacerata, aut mortua divina natura, sed fuit obediens Patri, quievit, cessit iræ æterni Patris ». Quid clarius pro Ariana hæresi dici poterat; nam si natura divina Filii, Patri fuit obediens, et iræ illius cessit, distinguitur divinitas Filii a Patre, et Pater non habet divinitatem, vel habet aliam. Ubi est igitur unitas essentiæ divinæ, quam prædicat Augustana Confessio? Ad hæc in iisdem Locis pag. 42. ita exponit illud : Glorifica me Pater : « Nunc missus subjectus sum cruci, et servio meæ vocationi. Deinde vero gloriam mihi restitue, quam ante mundi constitutionem apud te habui, etc. » Certe non potest restitui quod non fuit amissum ; amisit igitur Christus gloriam, quam habuit ante mundi constitutionem ; non autem amisit eam ut homo, cum ante mundi constitutionem non fuerit homo, amisit igitur ut Deus. Deus igitur mutabilis est Christus, ac per hoc nec Deus verus, nec Deus unus cum

Patre, sed Deus factus et creatus a Patre, ut Ariani docebant. Atque huc etiam fortasse alludit in iisdem locis pag. 45. cum ait : « Tempore passionis non fuisse in Christo gloriam beatitudinis, ut alio tempore ». Omitto illud, quod ibid. pag. 22. tres personas divinas, tres esse vult singulares intelligentes. Qui modus loquendi, non satis consentit cum Symbolo Athanasii, quod in hac Concordia, tamquam pium, ut vere est, recipitur. Ut enim in Symbolo dicitur : Non tres omnipotentes, sed unus omnipotens, ita sine dubio dici debet, non tres intelligentes, sed unus intelligens.

Veniamus ad articulos de libero arbitrio, et causa peccati, et videamus, an id semper Lutherus et Philippus docuerint, quod in Confessione nunc docent. Artic. 18. Confessionis, sic habet: « De libero arbitrio docent quod humana voluntas, habeat aliquam libertatem ad efficiendam civilem justitiam, et diligendas res rationi subjectas etc. ». Artic. 19. de causa peccati docet : « Quod tametsi Deus creat et conservat naturam, tamen causa peccati est voluntas malorum, videlicet diaboli, et impiorum, quæ non adjuvante Deo avertit se a Deo, sicut Christus ait: Cum loquitur mendacium, ex seipso loquitur ».

Audiamus nunc verba Lutheri ex assert. art. 36. « Liberum », inquit, « arbitrium, est figmentum in rebus, et titulus sine re ; quia nulli est in manu sua quippiam cogitare boni, vel mali, sed omnia, (ut Wiclefi articulus Constantiæ damnatus, recte docet) de necessitate absoluta eveniunt, quod et poeta voluit, quando dixit : Certa stant omnia lege ». Et Christus Matth. VI : *Folium arboris non cadet in terram, sine patre vestro* (1). Et infra: « Non est dubium Satana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen, liberum arbitrium ». Ac, ut sibi et suis Lutherus præcluderet aditum ad retractationem in eadem assertione, ita præfatus fuerat : « In cæteris articulis, de Papatu, de conciliis, de indulgentiis, aliisque non necessariis nugis, ferenda est levitas, et stultitia Papæ, et suorum. Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, et rerum nostrarum summa est, dolendum et flendum est, miseros sic insanire ». Et in lib. contra regem Angliæ scripserat: « Adeo se certum esse de sua doctrina, ut si quis aliter doceret, aut damnaret, quæ ipse scripsit de fide, de operibus, de libero arbitrio etc., is damnaret Deum, et oporteret ipsum manere filium inferni ». Atque his similia Philippus docuit in Locis, anno 21. et 22. editis. Tantum abest igitur, ut verum sit, quod in præfatione Confessionis dicitur : « Hanc ipsam Confessionis doctrinam eam esse, quam hactenus Lutherani Concionatores tradiderunt », ut potius sit verissimum, in præcipuo articulo et in summa rei defecisse Confessionis auctores a Luthero ad Papam. Et (si verum sit Lutheri vaticinium) oportere jam eos manere filios inferni : quippe qui Deum in Luthero damnare ausi fuerint. Non ignoro Lutherum in Visitatione Saxonica, et Philippum in Epitome moralis philosophiæ, et in Locis editis posterioribus annis, longe aliter docuisse de libero arbitrio et causa peccati, quam antea docuerant, cum haberent primitias Spiritus ; tamen id neque mendacium excusat, et arguit inconstantiam. Et quia non parum conducere videtur ad commendationem architecti hujus Confessionis, ad memoriam revocare Philippi egregiam in doctrina constantiam, annotabo breviter ejus sententias de libero arbitrio, et causa peccati.

In Locis anni 21. primo, repudiat nomen ipsum liberi arbitrii, et rationis : « Usurpata est vox », inquit, « liberi arbitrii, á divinis litteris, ac sensu, et judicio spiritus alienissima. Additum est e Platonis philosophia, vocabulum rationis æque perniciosum ». At in Locis posterioribus : « Monendi sunt », inquit, « rudiores, ut a physicis sumant distinctiones, et appellationes partium hominis. In homine est pars cognoscens, et judicans, quæ vocatur mens, vel intellectus, vel ratio ; altera pars appetens, vocatur voluntas. Vocatur autem liberum arbitrium mens et voluntas conjuncta. »

Secundo, defendit Vallam, contra Joannem Eckium : « Valla », inquit, « ait Eckius quod scholarum sententiam de libero arbitrio confutavit, plura voluisse scire, quam didicisset, scilicet egregie festivus nugator ». At in locis posterioribus : « Valla », inquit, « et plerique alii non recte detrahunt voluntati hominis libertatem ». Et in Epitome moralis Philosophiæ : « Stoicas illas », inquit, « de Fato, seu Vallæ absurdas imaginationes, quæ propter divinam gubernationem, adimunt libertatem voluntati, fugiamus ».

(1) Mat. VI.

Tertio, reprehendit philosophiam : « Hoc loco », inquit, « prorsus Christiana doctrina a philosophia, et humana ratione dissentit ». At in Epitome moralis philosophiæ : « Est », inquit, « prudentissime ab Aristotele addita rationis descriptio ». Et in locis, cap. de viribus hominis : « Hæc est », inquit, « libertas voluntatis, quam philosophi recte tribuunt homini ».

Quarto, tollit omnem libertatem, et contingentiam : « Quandoquidem », inquit, « omnia quæ eveniunt, necessario juxta divinam prædestinationem eveniunt, nulla est arbitrii nostri libertas. Quid igitur, inquies, nulla ne est in rebus contingentia? nihil casus ? nihil fortuna ? Omnia necessario evenire, Scripturæ docent. Et si videatur tibi in rebus humanis esse contingentiam, judicio rationis hic imperandum est. » At in locis posterioribus : « Concedendum est », inquit, « quod Scriptura apostolica tribuat homini, etiam nunc post lapsum, libertatem aliquam deligendi ea, quæ sunt subjecta rationi ». At infra : « Hæc Manichæa imaginatio (quæ videlicet libertatem et contingentiam tollit) horribile mendacium est, et ab hoc errore mentes abducendæ sunt, et docendæ agere aliquid liberum arbitrium ».

Quinto, in comment. ad cap. VIII. epist. ad Rom. docet, Deum peccatorum causam esse. « Sicut », inquit, « fatemur, proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem, ita fatemur opera Dei propria esse ; sive quæ media vocantur, ut comedere, bibere etc. sive quæ mala sunt, ut Davidis adulterium, Manlii severitatem. Constat enim ex cap. 1. ad Roman. Deum omnia facere, non permissive, sed potenter ». Et infra : « Ergo non est, cur frigidum glossema admittamus, Deum mala permittere, non etiam facere ». At in locis de causa peccati : « Est », inquit, « hæc vera, et pia sententia, utraque manu, et verius, toto pectore tenenda, Deum non esse causam peccati : nec velle peccatum ». Et infra : « Nec figuræ illæ verborum in sermone hebraico pugnant cum hac sententia : Indurabo cor Pharaonis ; et similes. Certum est enim hebraica phrasi significare permisionem, non efficacem voluntatem ».

Ex his satis constare puto, et quam gravem et constantem auctorem habuerit illa Confessio tantopere celebrata, et quam verum sit, quod in ejus præfatione asseritur, in hac Confessione eam doctrinam con[ti]neri, quam usque ad illud tempus ex divinis litteris Lutherani tradiderant.

IV. MENDACIUM.

In Confessione Augustana, art. 12, pag. 15. Concordiæ, sic habetur : « Rejiciuntur et isti, qui non docent, remissionem peccatorum per finem contingere ; sed docent, remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem, et opera ». Hæc verba etsi de industria obscure proposita esse videntur, tamen sine dubio hunc faciunt sensum, ut rejiciendos esse significent illos, qui docent homines justificari a peccatis sine fide, per solam dilectionem, et opera. Nec dubitari potest, quin his verbis notentur Catholici omnes, et præsertim theologi scholastici. Et si quod dubium esse potuisset jam est sublatum per Apologiam, ubi usque ad nauseam repetitur, et inculcatur hoc mendacium, quod scholastici doceant, justificationem non contingere ex fide, sed ex operibus hoc est, ex operibus sine fide. Quoniam enim versantur ipsi in uno extremo, cum docent, justificari homines ex fide sine operibus, cupiunt nos in altero extremo collocare, quasi doceamus, justificari homines ex operibus sine fide. At non est ista, nec unquam fuit, doctrina Ecclesiæ Catholicæ, nec etiam scholasticorum Theologorum. Semper enim docuimus et docemus, justificari homines ex fide et dilectione, ac operibus bonis, ita ut ad præparationem, ac dispositionem ad justificationem, requirantur actus fidei, spei, et dilectionis, quos ipsos tamen non habemus, nisi Dei gratia nos præveniente, excitante, et adjuvante ; ipsa vero formalis justificatio consistat in remissione vera omnium peccatorum, et infusione habituum fidei, spei, et charitatis, quos propter Christi meritum, Deus in corda nostra gratis diffundit; denique actualis justitia sit legis divinæ obedientia et observatio, ad quam non ex nobis idonei sumus, sed ex spiritu gratiæ, id est, fidei, spei, et charitatis, nobis a Deo per Christum donato. Ita docet Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. Disponuntur, inquit, ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum etc. Et cap. 7. Quamquam nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur, id tamen in hac impii ju-

stificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ passionis merito, per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret. Unde in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, per Jesum Christum, cui inseruit, fidem, spem, et charitatem. Et cap. 10. Per observationem mandatorum Dei et Ecclesiæ in ipsa justitia, per Christi gratiam accepta, cooperante fide, bonis operibus, crescunt, etc. Vides igitur fidem numquam excludi, sed contra potius semper requiri, sive de ipsa justificatione agatur, sive de iis, quæ illam aut præcedunt, aut etiam consequuntur. Ac ne dicant novam hanc esse doctrinam, et nos nunc demum ab ipsis excitatos sapere cœpisse, ut aliquoties Philippus jactat in Apologia, addamus etiam testimonium principis Scholasticorum, quod fides ad justificationem requiratur. S. Thomas 1. 2. quæst. 113. art. 4. Ad justificationem impii requiritur motus mentis, quo convertitur in Deum. Prima autem conversio in Deum, fit per fidem, juxta illud Hebr. XI : Accedentem ad Deum, oportet credere. Et ideo, motus fidei requiritur ad justificationem impii.

V. MENDACIUM.

Pag. 16. in art. 13. Confess. habentur hæc verba : « Damnant igitur illos, qui docent, quod sacramenta ex opere operato justificent, nec docent fidem requiri in usu sacramentorum, quæ credat remitti peccata ». Hoc etiam loco Theologi scholastici notantur quasi doceant, sacramenta etiam sine fide prodesse. Sed apertum mendacium est, ad quod refellendum unius S. Thomæ testimonium sufficiet, qui 3. part. q. 68. art. 8 : Recta fides, inquit, ex necessitate requiritur ad Baptismum, quia sicut dicitur Rom. III. Justitia Dei est per fidem Jesu Christi. Et infra : Ad primum ergo dicendum : quod Dominus loquitur ibi de Baptismo, secundum quod perducit homines ad salutem, per gratiam justificantem, quod quidem sine recta fide esse non potest, et ideo signanter dicit : Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.

VI. MENDACIUM.

Pag. 17. in art. 16. Confess. ita habetur : « Damnant et illos, qui Evangelicam perfectionem non collocant in timore Dei, et fide sed in deserendis civilibus officiis ». Mendacium est manifestum contra Catholicos professores ordinum religiosorum, quasi existiment perfectionem proprie consistere in deserendis civilibus officiis, conjugio, militia, magistratibus, et similibus. At neque veteres, neque recentiores monachi, unquam hoc docuerunt. Joannes Cassianus collat. 1. cap. 7 : Jejunia, vigiliæ, meditatio Scripturarum, nuditas, ac privatio omnium facultatum, non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt. B. Thomas ex Scholasticis, 2. 2. q. 184. art. 3. Per se, inquit, et essentialiter consistit perfectio Christianæ vitæ in charitate; principaliter quidem secundum dilectionem Dei, secundario autem secundum dilectionem proximi. Et infra : Secundario, et instrumentaliter consistit perfectio in consiliis, quæ ordinantur ad removendum impedimenta actus charitatis, quæ tamen charitati non contrariantur ; sicut est matrimonium, occupatio negotiorum sæcularium, et alia hujusmodi.

Quod autem status perfectior sit eorum, qui deserunt omnia propter Christum, nec implicantur negotiis sæcularibus, quam aliorum, qui hoc non faciunt; et quod hic perfectior status, non imperetur, sed consulatur satis aperte colligitur ex verbis Domini, Matth. XIX. ubi postquam dixerat : Si vis ad vitam ingredi, serva mandata ; subjunxit : Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, etc. Nec usquam legimus : Si vis perfectus esse, uxorem ducito, capesse Rempublicam etc. Hinc D. Augustinus epist. 89. quæst. 4. Viderit, inquit, ille juvenis, quemadmodum illa legis mandata servaverit. Verumtamen Magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit. Ibi enim dixit : Si vis venire ad vitam, serva mandata. Hic autem : Si vis perfectus esse, vade, vende omnia etc. Eusebius lib. I. de Demonstrat. Evangel. cap. 8. declarans communem doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, ex divinis litteris derivatam : Quocirca, inquit, in Ecclesia Dei, duo modi vivendi instituti sunt. Alter quidem naturam nostram, et communem hominum vitæ rationem excedens ; non nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facultatem requirens, et soli divino cultui, ex immenso rerum cœlestium amore, addictus. Et talis quidem existit in Christianismo vitæ perfectæ modus.

Alter vero remissior, atque humanior ; hic et modesto conjugio, et sobolis procreatione implicatur, et rei familiaris curam assumit, et juste militantibus quæ sint agenda describit, agnos quoque et mercaturam, adjuncta religione, non negligit ; et his quidem secundus pietatis attributus est gradus.

Hoc idem ex pluribus Scripturæ, et Patrum testimoniis probare possemus, si refellere errores Confessionis, et non solum mendacia indicare, propositum nobis esset.

VII. MENDACIUM.

Pag. 18. in artic. 20. Confess. « Falso accusantur nostri, quod bona opera prohibeant ».

Mendacium hoc esse non dubitabit, quicumque aliquid scriptorum Lutheri perlegerit. Certe in serm. de piscatione Petri sic legimus : « Quanto scelerationes, tanto citius Deus gratiam infundit». Ibidem : « Debemus cum solo Isaac venire, id est, cum fide ; servos et asinos, hoc est, opera, deorsum dimittere oportet ». Item in serm. sic Deus dilexit mundum : « Ego dico tibi, quia angusta est via ; oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire. Cæterum, qui operibus onerati sunt (sicut conchilibus onustos videmus Jacobi peregrinos) ii non poterunt penetrare ». Et infra : « Si veneris cum magnis saccis operum plenis, deponere oportebit, alioqui non poteris penetrare ». Porro ex his fontibus manarunt illa præclara dogmata quæ Lutheri discipuli in Colloquio Altenburgensi stabilire conati sunt. « Opera bona legis, et nova obedientia, non ad regnum Christi, sed ad mundum pertinent. Ad Satanam spectant Christiani cum omnibus bonis operibus. Precari vero oportet, ut in fide sine bonis operibus omnibus, ad finem usque constantes perseveremus. Adeo necessaria illa non sunt, ut etiam ad salutem incommodent, sintque perniciosa. » Deinde Catholici non tam Lutheranos accusant, quod prohibeant opera bona, quam quod ea contemnunt, et cum Eunomio antiquo hæresiarcha, immo etiam cum Simone Mago hæreticorum omnium principe, non necessaria ad salutem esse, doceant. Ac de Eunomio quidem testis est Augustinus in lib. de hæres. cap. 54, de Simone Irenæus lib. I. cap. 20, de Luthero, liber ipsius de captivitate Babylonica, cap. de Baptismo : liber de libertate Christiana ; Sermo de Moyse ; Comment. in epist. ad Galat.

VIII. MENDACIUM.

Pag. 19. in artic. 20. Confess. : « Jubent (Catholici Doctores) mereri remissionem peccatorum operibus ». Si de merito operum illorum, quæ fiunt solis naturæ viribus, sermo sit, de quo merito articulum intelligendum esse, consequentia verba declarant insigne est mendacium Philippi. Non enim id habet Catholica doctrina, ut operibus illis, quæ fiunt sine fide, et auxilio Dei gratuito mereri possint homines remissionem peccatorum, et contra hæc operum merita defendit S. Augustinus gratiam et justitiam fidei : nec non etiam S. Prosper in libris de vocatione gentium, quos libros imperite Philippus tribuit Ambrosio, cum in iis libris nominatim refellantur Pelagiani, qui post Ambrosii obitum orti sunt. Si vero de illis operibus agatur, quæ ex fide et gratia Dei proficiscuntur, fatemur quidem nos illis operibus aliquo modo mereri remissionem peccatorum. Sed idem fatentur prophetæ, evangelistæ, patres. Ezechiel. XVIII, Cum averterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam vivificabit. Daniel. IV, peccata tua eleemosynis redime. Jonæ III, vidit Deus opera eorum, et misertus est eis. Lucæ XI, Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Lucæ VII, remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Ambros. lib. X. in Lucam : Lacrymæ veniam non postulant, sed merentur. Et infra : Et tu si veniam vis mereri, dilue culpam tuam lacrymis etc. Hieronymus lib. II. contra Pelagianos : Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Salvatoris. Augustinus epist. 105 : Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat ; neque enim nullum est meritum fidei : qua fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori, et descendit justificatus merito fidei humiliatus, quoniam qui se humiliat exaltabitur. Restat igitur, ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis, cogitamus. Et epist. 106 : Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus, immo

gratissime confitemur. Gregorius in lib. I Reg. lib. III. cap. 4 : Dum Ninivitæ, veluti pro difficili reconciliatione, gravi pœnitentia se dejiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt. Sanctus etiam Thomas, ex Scholasticis, cum prædictis Patribus docet iis operibus, quæ fiunt ex fide, et auxilio Dei, mereri nos aliquo modo justificationem a peccatis, 2. sentent. dist. 27. quæst. 4. in resp. ad 4. Quod tamen constanter negat de illis operibus, quæ fiunt solis naturæ viribus, 1. 2. qu. 109. art. 6. et quæst. 114. art. 5. Huc accedit, quod istis etiam operibus, quæ fiunt ex fide, et auxilio Dei, non tale tribuimus meritum, ut ei respondeat, ex justitia merces ; sed meritum solum impetrationis, ut Augustinus loquitur, quod scholastici meritum de congruo, non de condigno nominare solent. Neque in hoc ulla est inter Catholicos dissensio. Et Concil. Trident. sess. 6. cap. 8. de hoc genere meriti aperte pronunciat, ideo gratis justificari homines, quia nec fides, nec opera, quæ justificationem præcedunt, ipsam merentur. Sed paradoxum videtur adversariis, quod homo operetur ex fide, et nondum sit justificatus a peccato, cum apud ipsos ita fides sola justificet, ut separari nequeat fides a justificatione. At non illis paradoxum videtur, qui ex fide orantes dicunt : Dimitte nobis debita nostra, Matth. VI. Nec illi paradoxum hoc videbatur, qui ex fide orabat ; Deus propitius esto mihi peccatori, Luc. XVIII. Nec denique Augustino paradoxum hoc erat, cum scriberet in epist. 105. Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat.

IX. MENDACIUM

Et quidem multiplex.

Pag. 18. et 19. in eodem art. 20. multa simul conglomerantur mendacia, ut : « Quod nostri concionatores olim parum docebant de operibus, quæ Deo placent; quod tantum urgerent puerilia, et non necessaria opera; quod nunc a Lutheranis admoniti, hæc dediscant : quod jam incipiant fidei mentionem facere ; quod doctrina fidei diu jacuerit ignota ». Scilicet, non legerat Philippus Sermones S. Bernardi, Petri Damiani, Innocentii III, Thomæ Aquinatis, Vincentii, Bernardini, Laurentii Justiniani, et aliorum innumerabilium, in quibus de Symbolo, de Decalogo, de oratione Dominica, de omnibus vitiis, omnibusque virtutibus gravissimæ disputationes continentur? Sed facile est dicere, et non probare.

X. MENDACIUM.

Pag. 22. in artic. 21. Confess. : « Hæc fere summa est doctrinæ apud nos, in qua cerni potest nihil inesse, quod discrepet a Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est ». Ad hoc mendacium convincendum, non erit opus ut extra articulum istum 21. egrediamur. Hic enim asserunt, non esse a sanctis auxilium petendum, eo quod unus sit intercessor Christus. In quo quidem articulo manifeste dissentiunt a Scripturis, ab Ecclesia Catholica, et ab Ecclesia Romana. Nam etsi unus est mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus ; et ideo unus mediator, quia dedit semetipsum redemptionem pro multis, I Tim. II, nec ullus Catholicorum docuit unquam sanctos esse mediatores per modum redemptionis : tamen unum esse tantum intercessorem, unum advocatum, unum qui interpellet pro nobis, imo etiam unum tantum mediatorem per modum supplicationis, non modo Scriptura non dicit, sed etiam ita dicentibus apertissime contradicit. Job V. Voca si quis est, qui tibi respondeat, et ad aliquem Sanctorum convertere, ubi Angeli fiunt intercessores homimum, teste Augustin. in annotationibus in Job, non igitur solus est intercessor Christus. Deuter. V. Ego, inquit Moyses, sequester fui, et medius inter Deum, et vos, in illa die. I Reg. VII. dicunt filii Israel ad Samuelem : Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum. Job ult. Ite ad servum meum, ille orabit pro vobis : suscipiam faciem ejus. Roman. XV. obsecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum. Idem repetit, II Corinth. I, Coloss. IV, Ephes. VI, Hebr. XIII. Quomodo igitur unus est tantum intercessor, cum et Job, et Moyses, et Samuel, et tot Romani, et tot Corinthii, tot Colossenses, tot Ephesii, tot Hebræi, adhibeantur intercessores ? At inquiunt, de mortuis agimus, non de viventibus. Sed si ideo mortui invocandi non sunt, nec esse possunt intercessores, ne Christo gloria singularis intercessionis detrahatur, eadem de causa nec viventes invocandi erunt, nec esse poterunt intercessores. Deinde si viventes in terris invocari possunt, cur non magis viventes in cœlis ? An fortassis ideo, quia non va-

leant, aut non velint illi pro nobis orare, aut certe nesciant quid petamus? Sed nec eorum felicitas patitur, ut non valeant; nec charitas sinit ut non velint; nec possunt ignorare preces ad se porrectas, cum non ignorent pœnitentiam peccatorum. Gaudium enim est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, Luc. xv. Jam vero Concilium Chalcedonense, Concilium Ecclesiæ Catholicæ fuisse, et Concilium orthodoxum, generale, plenissimum, adversarii non negant. Concilium autem istud actor. 11. ita clamat: Flavianus post mortem vivit, Martyr pro nobis oret. Eusebius Cæsariensis Catholicæ Ecclesiæ communem doctrinam tradens, lib. xiii. Præparat. Evangelicæ, cap. 7: Hæc nos, inquit, quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monimenta quoque illorum accedimus, votaque ipsis facimus, tamquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum, non parum juvari profitemur. S. Basilius ad Catholicam Ecclesiam verba faciebat, cum diceret, oratione in 40. Martyres: Qui aliqua premitur angustia, ad nos confugiat, qui rursum lætatur, hos oret, ille, ut a malis liberetur; iste, ut duret in rebus lætis. S. Ambrosius, in lib. de Viduis, catholicas viduas instituebat, cum ita scriberet: Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt, Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si quæ habuerunt peccata, laverunt. Isti enim sunt Dei Martyres, nostri præsules, speculatores vitæ, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, quia ipsi infirmitatem corporis, etiam cum vincerent, cognoverunt. S. Augustinus tract. 84. in Joan. tribus pene verbis tria adversariorum dogmata convellit, de Sacrificio altaris, de Oratione pro defunctis, de invocatione Sanctorum: Ideo quippe, inquit, ad ipsam mensam, non sic eos (Martyres) commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis, ut ipsi pro nobis orent. Denique Theodosius imperator, orthodoxus et pius erat, ut etiam adversarii confitentur; et tamen de eo sic scribit Ruffinus lib. ii. hist. cap. 33: Circumibat cum sacerdotibus et populo omnia orationum loca, ante Martyrum et Apostolorum thecas jacebat, cilicio prostratus, et auxilia sibi fida sanctorum intercessione poscebat. Et de eodem Chrysostomus, homil. 66. ad populum Antiochenum: Nam et ipse, qui purpuram indutus est accedit, illa complexurus sepulcra, et fastu deposito, stat sanctis supplicaturus, ut pro se apud Deum intercedant; et scenarum fabrum, et piscatores, ut protectores orat, qui diademate redimitus incedebat. Viderint ergo qui negant sanctos esse orandos, an ab Ecclesia Catholica non dissentiant.

Quod autem ab Ecclesia Romana, quatenus ex antiquis Scriptoribus nota est, pariter dissentiant, ex Leone, et Prudentio, ut cæteros omittamus, notissimum est. Leo siquidem, qui Episcopus Romanæ Ecclesiæ ante mille et centum annos fuit, et propter sanctitatis, et sapientiæ, atque etiam eloquentiæ excellentiam, Magnus dici meruit, Romanam Ecclesiam ita instituebat, serm. 5. de Epiphania: Confirmate amicitias cum sanctis Angelis, et Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribusque sociamini. Horum divitias concupiscite, et per bonam æmulationem ipsorum ambite suffragia. Et serm. 1. de natali SS. Petri et Pauli: Sicut, inquit, et nos experti sumus, et nostri probavere majores, credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ, ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adjuvandos. Prudentius in hymno de S. Laurentio, de Romana Ecclesia loquens, ita cecinit:

> Quod quisque supplex postulat,
> Fert impetratum prospere,
> Et tristis haud ullus redit,
> En præsto semper adsies,
> Tuosque alumnos urbicos,
> Lactante complexus sinu,
> Paterno amore nutrias.

Quale igitur et quam impudens mendacium est hujus Confessionis, quæ in eo ipso articulo affirmat, in nulla parte doctrinæ dissentire se a Scripturis, vel Ecclesia Catholica, vel Ecclesia Romana, in quo articulo sanctorum invocationem oppugnat, quam et Scripturæ, et Ecclesia Catholica, et Ecclesia Romana apertissime docuerunt. Neque vero hoc unum est, in quo discrepat Confessio Augustana, a Confessione Catholicæ et Romanæ Ecclesiæ. Nam nec de ipsa Ecclesia, nec de peccato Originis, nec de Justificatione, nec de Sacrificio, nec de sacramento Eucharistiæ, nec de aliis sacramentis consensio est. Sed unum sufficiebat, ad mendacium detegendum.

XI. MENDACIUM.

Pag. 22. in artic. 21. Confess. : « Apud nos (inquiunt), magna ex parte veteres ritus diligenter observantur. Falsa enim calumnia est, quod omnes cæremoniæ, omnia vetera instituta, in Ecclesiis nostris aboleantur ». Quale sit hoc mendacium nullo negotio intelliget, qui conferre voluerit cum præsenti statu Ecclesiarum Protestantium, ea quæ de ritibus Ecclesiæ scripta reliquerunt Tertullianus, Basilius, Epiphanius, Augustinus, aliique veteres scriptores. Certe Tertullianus in lib. de corona militis, inter ecclesiasticas cæremonias numerat, ante Baptismum renuntiare diabolo, et pompis ejus, ter mergi in sacro fonte, oblationes anniversarias pro defunctis facere, ad omnem progressum frontem crucis signaculo terere. Basilius lib. de Spiritu sancto ad Amphilochium cap. 27. inter Ecclesiæ ritus ponit, orare ad Orientem, cruce signare, invocationis verba dum ostenditur Eucharistia, benedictionem aquæ baptismatis, benedictionem olei unctionis, benedictionem ejus qui baptizatur, trinam immersionem, etc. Epiphanius in compendiaria doctrina Ecclesiæ, primo loco ponit virginitatis professionem, deinde etiam viduitatis, tum solitudinem Anachoretarum, jejunia quartæ et sextæ feriæ, jejunium quadragesimæ, arctiorem abstinentiam in sacra hebdomada passionis Dominicæ, memoriam defunctorum in precibus, nocturnas et matutinas psalmorum, et hymnorum celebrationes, varia monachorum instituta, quorum alii a carnibus abstinebant, alii etiam ab ovis, alii etiam a piscibus etc. Denique August. meminit consecrationis aquæ per signum crucis, lib. VI. contra Julianum, cap. 8. Exorcismi et esufflationis, lib. de gratia Christi, cap. 40. Unctionis, qua utimur in Baptismo, lib. II. quæst. Evangelica cap. 40. Item Chrismatis, quo inungimur post Baptismum, lib. XV. de Trinit. cap. 26. Signo crucis, quo benedicitur Chrisma, et quo signamur in fronte, dum sacramentum Confirmationis accipimus, in psal. CXLI. et tract. 118. in Joan. Aquæ miscendæ vino in sacro calice, lib. IV. doctrin. Christ. cap. 21. Jejunii 4. et 6. feriæ, Epist. 86. ad Casulanum. Jejunii quadragesimalis, in psal. CX. Delectus ciborum in diebus jejuniorum, lib. III. contra Faustum, cap. 5. Voti continentiæ etiam post conjugium, Epist. 45. ad Armentarium. Voti virginitatis, lib. de sancta virginitate, cap. 29. Voti paupertatis, lib. XVII. de Civit. Dei cap. 4. Monachorum, et Anachoretarum, lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. Voti Monachorum, in psal. LXXV. et XCIC. Peregrinationum ad loca sancta, Epist. 137. ad clerum et populum suum. Porro hæc et similia, quæ in veteri Ecclesia in usu erant, et nunc etiam in Ecclesia catholica locum suum retinent, a Lutheranis non modo non servantur, sed etiam irridentur; et tamen in Confessione dicere audent, veteres ritus a se diligenter servari, et falsam esse calumniam, quod omnium veterum instituta, atque omnes ferme cæremonias aboleverint.

XII. MENDACIUM.

Pag. 22. in præfat. de abusibus mutatis : « Cum Ecclesiæ, inquiunt, apud nos de nullo articulo fidei dissentiant ab Ecclesia catholica, tantum paucos quosdam abusus omittant etc. ». Hæc verba mendacii arguuntur ab ultima parte hujus Concordiæ, ubi ea de Christo docent, quæ cum Symbolo apostolico, Nicæno, et Athanasii, aperto pugnant, ut supra jam ostendimus. Illud autem non est prætereundum, quod cum dicunt, se ab Ecclesia catholica non dissentire, nisi propter paucos, eosque novos abusus, si per Ecclesiam catholicam intelligunt eam, quæ nunc paret Romano Pontifici, fatentur se extra Catholicam esse. Et sane viderint ipsi, an propter paucos abusus ab Ecclesia catholica separari licuerit. Si vero per Catholicam intelligunt antiquam aliquam Ecclesiam, mentiuntur, cum dicunt, hos abusus esse novos ; fuerunt enim in antiqua Ecclesia, si illa est ea catholica, a qua non dissentiunt, nisi ratione abusuum.

XIII. MENDACIUM.

Pag. 23. in articulo de conjugio sacerdotum : « In Germania, inquiunt, primum ante annos 400. sacerdotes vi coacti sunt ad cœlibatum ». Quod idem repetit Philippus in Apologia. At exstat Concilium Monguntinum, celebratum in Germania tempore Arnulphi imperatoris, ante annos 600, cujus decimus canon statuit, ut nulla pœnitus mulier, ne soror quidem aut mater, cum ecclesiasticis habitare permittatur. Exstat Concilium Wormatiense, in Germania ante annos 700.

celebratum, cujus nonus canon ita habet : Placuit, ut episcopi, presbyteri, diaconi, et subdiaconi abstineant se ab uxoribus, et non generent filios; quod si hoc decretum violaverint, ab honore clericatus pellantur. Exstat Concilium Aquisgranense, tempore Ludovici Pii celebratum, anno Domini 816, id est, annis 714 ante Confessionem Augustanam, in cujus Concilii canone 6. indicitur subdiaconis perpetua continentia ; et quod de subdiaconis dicitur, sine dubio de altioribus gradibus intelligitur. Exstat denique epistola Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonifacium Episcopum et Apostolum Germanorum, scripta ante annos 800, ubi sic legimus : A die suscepti sacerdotii, etiam ab ipso proprio conjugio prohibendi sunt. Cujus legis meminerunt etiam Magdeburgenses, Centur. 8. cap. 10. col. 704. Mendacium igitur Confessionis tot testibus refutatur, quot Episcopi in tribus supra citatis Conciliis consederunt, addito etiam Romani Pontificis testimonio.

XIV. MENDACIUM.

Pag. 24. in eodem articulo de conjugio sacerdotum : « Et res, inquiunt, gesta est tam inciviliter, ut non solum in posterum conjugia prohiberentur, sed etiam præsentia, contra omnia jura divina et humana, contra ipsos etiam canones, factos non solum a Pontificibus, sed a laudatissimis synodis, distraherentur ». Et hoc numerari potest inter illustria mendacia Confessionis. Duæ sunt enim quæstiones de conjugio sacerdotum. Una, an liceat post sacros ordines susceptos uxorem ducere. Altera, an liceat ei, qui duxit uxorem ante sacram ordinationem, simul et sacerdotio et conjugio operam dare. Ac de prima quidem quæstione Lutherani omnes, et verbis et factis respondent, licere. Sed hoc, ex sententia veterum canonum, quos vel Concilia, vel Pontifices ediderunt, velle defendere, nimis aperta impudentia est. Nam etiam Græca Ecclesia, quæ tamen in hac parte semper liberalior fuit, et damnat, et omni tempore damnavit conjugia post ordinationem. Exstat Concilium Neocæsariense, ante annos 1200 celebratum. In cujus 1 canone sic legimus : Presbyter si uxorem duxerit, ordine suo moveatur. Et Synodus Tralliana, canone 6. prohibet, ne episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, post ordines susceptos uxorem ducere præsumant. Quam eamdem prohibitionem legimus in synodo Romana sub Sylvestro, can. 8. In Concilio II. Toletano cap. I. in canonibus Apostolorum, can. 27. can. in Decreto Calixti I apud Gratianum dist. 27. can. Presbyteris. In epist. 82. Leonis I ad Anastasium, Thessalonicæ Episcopum cap. 4. Et in epistolis Gregorii I lib. I. epist. 42. Nec ulla fuit unquam de hac re in Ecclesia catholica dissentio. Adde, quod hoc ipsum affirmat Paphnutius et Udalricus, quos adversarii pro sua causa opportune et importune adducere solent. Scribunt enim Socrates lib. I. cap. 8. et Sozomenus lib. II. cap. 22. Paphnutium in Concilio Nicæno, dum sententiam suam de conjugio clericorum explicaret, inter alia dixisse, oportere juxta veteres canones, ecclesiasticis prohibere, ut post sacram ordinationem uxores ducant. Udalricus quoque in Epist. ad Nicolaum, quam referunt Magdeburgenses, et sæpius inculcant, cent 6. cap. 7. colum. 388. Et cap. 10. col. 686. Et cent. 9. cap. 10. col. 540 aperte docet, non licere presbyteris, et monachis uxores ducere, et si duxerint, debere separari. Et quamquam nec historiam Paphnutii, nec epist. Udalrici omnino nos probamus : tamen ostendere volui, in quæstione de novis nuptis sacerdotum, non solum a nostris, sed etiam a suis patronis adversarios refutari.

Jam vero de altera quæstione. An videlicet liceat sacerdotibus liberis operam dare ; Philippus affirmat, et quidem ita, ut subtrahere sacerdotibus conjugium, esse contendat contra veteres canones, quos tam Pontifices, quam laudatissimæ Synodi condiderunt. Mirum autem est, cur nec in Confessione, nec in Apologia, ullum talem protulerit canonem. Nos enim econtrario, omnes Ecclesiarum canones proferre possumus, quæ omnem usum uxorum sacratis hominibus interdicunt. Ex quibus Philippi mendacium evidentissime confutatur.

Ac primum ex Orientali Ecclesia, proferimus Nicænum concilium I in cujus Concilii 3 canone prohibetur episcopis, presbyteris, diaconis, ne ullam domi mulierem habeant, præter matrem, aut sororem, aut amitam. Ubi nulla uxoris fit mentio, quæ tamen primo loco nominari debuit, si ejus cohabitatio sacerdotibus licita esset. Ac eam mentem Nicæni Concilii fuisse, tribus testibus fide dignissimis comprobabimus.

Basilius enim in epistola ad Georgium, ex hujus canonis sententia, prædictum Geor-

gium ab uxore separari præcipit. Epiphanius in hæresi 59. quæ est Catharorum, ita scribit : Sed et adhuc viventem, et liberos gignentem, unius uxoris virum, non suscipit ; sed eum qui se ab una continuit, aut in viduitate vixit, diaconum, et presbyterum, et episcopum, et hypodiaconum, maxime ubi sinceri sunt canones ecclesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere presbyteros et diaconos, et hypodiaconos. At hoc non est juxta canones; sed juxta hominum mentem, quæ per tempus clanguit. Hieronymus in lib. contra Vigilantium : Quid facient, inquit, Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, et Sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?

Ex Ecclesia Africana testem habemus, concilium II Carthaginiense, can. 2. ubi sic legimus : Omnibus placet, ut episcopi, presbyteri, diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam se ab uxoribus abstineant, ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Idem habet concil. Carthaginiense V can. 3. et concil. Africanum, canon. 77. His subscribit Augustinus, qui in lib. II. de adulterinis conjugiis cap. 20 : Solemus, inquit, eis proponere continentiam clericorum, qui plerumque ad eam sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem, Domino adjuvante, perducunt.

Ex Ecclesia Hispanica testem habemus Concilium Elibertinum, antiquissimum, can. 33. Toletan. II can. 1. Toletan. IV can. 26. Toletan. VIII can. 6. quæ etiam subdiaconis usum uxorum prohibent.

Ex Ecclesia Gallicana testem habemus Concil. Arelatense II ante annos 1200 celebratum, in cujus 2 canone cavetur : Ne ullus conjugatus ad sacerdotium assumatur, nisi continentiam ab uxore promiserit. Item Aurelianense III canone 2. Ut nullus, inquit, clericorum a subdiacono et supra, propriæ, si forte jam habeat, misceatur uxori. Quod idem præcipiunt Agathense Concilium, canone 92. Turonense I can. 1. et 2. Et Turonense II canone 20.

Ex Ecclesia Germanica, jam supra citavimus tria antiqua Concilia, Aquisgranense, Wormatiense, Moguntinum.

Ex Ecclesia Anglicana testem habemus Bedam, qui lib. III. de tabernaculo cap. 9 : Nemo, inquit, potest vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium consecrari, nisi aut virgo permanserit, aut contracta cum uxore matrimonii fœdera solverit.

Ex Ecclesia denique Italica, testem habemus D. Ambrosium, qui lib. I. de officiis cap. ult. « Inoffensum, inquit, exhibendum, et immaculatum ministerium, nec ullo conjugali coitu violandum cognoscitis. Item Siricium papam in epist. ad Himericum cap. 7. Innocentium I in epist. ad Victricium cap. 9. et ad Exuperium cap. 1. Leonem I in epist. 90. ad Rust. cap. 3. Et Gregorium I lib. III. epist 34. Sed verba Leonis audiamus in Epistola ad Anastasium Thessalonicensem episcopum : Omnium, inquit, sacerdotum tam excellens est electio, ut hæc, quæ in aliis Ecclesiæ membris vacant a culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cum enim extra clericorum ordinem constituti, nuptiarum societati, et procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, ut et qui habent sint tamquam non habentes et qui non habent permaneant singulares, et innupti.

His accedunt exempla totius antiquitatis. Quotquot enim ab Apostolicis temporibus episcopi, et presbyteri celebres et laudati fuerunt, omnino aut uxorem numquam duxerunt, ut Athanasius, Basilius, uterque Gregorius, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Leo, et alii innumerabiles ; aut uxores quidem habuerunt, sed illis post susceptum sacerdotium operam non dederunt, ut Gregorius pater Gregorii theologi, Hilarius, Paulinus, et alii non pauci. Certe unum aliquem laudatum episcopum, presbyterum, diaconum, subdiaconum aut monachum, qui duxerit uxorem, aut ex uxore antea ducta, filios procreaverit, adhuc adversarii invenire in tota antiquitate minime potuerunt. Videat igitur Confess. contra quos canones, Pontif. agant, cum sacerdotes non patiuntur nuptiis et procreationi operam dare.

XV. MENDACIUM.

Pag. 25. in eodem articulo : « Hinc, inquiunt, capitalibus pœnis excruciantur sacerdotes, contra canonum voluntatem, nullam aliam ob causam, nisi propter conjugium ». Si hoc non est mendacium, proferant adversarii, vel unum canonem ubi prohibitum sit, ne sacerdotes excrucientur, si uxorem ducere tentaverint. Nos enim jam

canones multos produximus, in quibus indicitur continentia sacerdotibus; et sane contra canones esse non potest, si pœna statuatur in canonum violatores : « At, inquit, Philippus in Apologia, canones tantum suspendunt ab officio, vos autem suspenditis ab arboribus ».Ergo fatetur in primis Phiilippus, Lutherum, præceptorem suum, et omnes alios novi Evangelii ministros, qui uxoribus carere noluerunt, ex canonum sententia, suspensos ab officio fuisse, et cum nihilominus officio fungi voluerint, contumaces, et rebelles, contra leges omnium Ecclesiarum exstitisse, propter quod crimen, jure sane ab arboribus suspendi potuissent. Deinde, neque est verum, antiquos canones solum ab officio suspendisse. Exstat enim canon I. II concilii Toletani, ubi statuitur, ut qui post sacros ordines uxorem ducunt, aut ad eam redeunt, a cujus contubernio jam recesserant, ut sacrilegii rei ab Ecclesia habeantur extranei. Et in concilio Toletano VIII can. 6. qui post sacros ordines uxoribus copulantur, jubentur sub pœnitentiæ oneribus usque ad extremum vitæ ad monasteria relegari. In concilio vero Turonensi II ante 1000. annos celebrato can. 16. habentur hæc verba de Monachis, (qualis Lutherus, Bucerus, Martyr, Ochinus, et alii fuerunt ex evangelicis). Si qui in monasterio conversi sunt, nullatenus habeant licentiam evagandi, nec, quod absit, ullus eorum conjugem ducere. Nam si uxorem duxerit, excommunicetur, et de uxoris male sociatæ consortio, etiam judicis auxilio, separetur : qui infelix monachus, tali conjunctione fœdatus, si per cujuscumque patrocinium se conatus fuerit defensare, et is qui in hac pertinacitate perdurat, et illi qui eum susceperint defensandum, ab Ecclesia segregentur donec revertatur ad septa monasterii, et indictam ab abbate, quamdiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, et post satisfactionem revertatur ad gratiam. Scribit Gregorius Turonicus lib. IV. historiæ Francorum c. 4. Insignem quemdam comitem, qui dimisso, ex consensu mutuo, uxoris thoro, sacris ordinibus initiatus fuerat, ac deinde a diabolo instigatus, ad eamdem redire præsumpserat, mox fuisse una omnium Episcoporum sententia excommunicatum. Et multa similia vel exempla, vel decreta, proferri possent, si necessitas postularet.

Accedit postremo, quod numquam Ecclesia sacerdotes punivit, propter conjugia, (ut mentitur Philippus) sed propter sacrilegia. Sicut enim (ut August. dicit, in lib. de bono viduitatis cap. 9.) non damnantur viduæ, quæ nubunt post votum, quia conjugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. Sic etiam non punit Ecclesia sacerdotes, quia conjugium inire volunt; sed quia conjugium post solemne votum contrahendo, non verum conjugium contrahunt, sed sacrilegium committunt. Etsi August. in eodem libro cap. 11. lapsus viduarum, quæ post simplex votum continentiæ nubunt, adulteriis pejores esse dicit, quid de lapsu sacerdotum diceret, qui post solemne votum, uxorum nomine concubinas ducendo, conjugium simul et sacerdotium violant? Quod si contendant, ut faciunt, vota continentiæ non esse servanda, jam non sacrilegi solum, sed etiam hæretici sunt, et merito ab arboribus suspendi possunt, cum Apostolo contradicant, dicenti I Tim. V. Adolescentiores viduas devita, cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt : quem locum de voti continentiæ violatione esse intelligendum, docent duo antiqua concilia, Carthaginiense IV. canone 104. et Toletan. IV. canon. 55, duo antiqui Pontifices, Innocentius I, in Epist. 2. cap. 23. et Gelasius I, in Epist 1. cap. 23, omnes interpretes hujus loci, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Œcumenius, Ambrosius, Sedulius, Primasius, Beda, Haymo, et cæteri denique Patres, Tertullianus de Monogamia, Basilius de virginitate, Epiphanius hæres. 48. Hieron. lib. I. in Jovinianum, Augustinus de bono viduitatis cap. 8. et 9.

XVI. MENDACIUM.

Pag. 25. in eodem articulo : « Cyprianus, inquiunt, suadet ut mulieres nubant, quæ non servant promissam castitatem. Verba ejus hæc sunt lib. I. Epist. 2. Si autem perseverare nolunt, aut non possunt, melius est ut nubant, quam ut in ignem deliciis suis cadant. » Mendacium hoc esse, et Cyprianum non de iis loqui , quæ continentiam voverunt, sed de iis, quæ ad huc deliberant, quid sint facturæ, et interim extra matrimonium impudice vivunt, multis modis idem Cyprianus docet. Primo, quia non ait, si perseverare nolunt, aut non possunt, quæ

promiserunt Christo continentiam ; sed simpliciter, si perseverare nolunt, aut non possunt, melius est ut nubant, quam ut in ignem deliciis suis cadant : id est, si perseverare nolunt, melius est, ut non voveant, quam ut voveant, et votum non impleant. Secundo quia in sequentibus verbis idem Cyprianus conjugia detestatur earum, quæ se Christo dicaverant : Christus, inquit, Dominus, et judex noster, cum virginem suam sibi dicatam jacere cum altero cernit, quam indignatur, et irascitur, et quas pœnas incestis ejusmodi conjunctionibus comminatur ? Tertio, quia cum Cyprianus sub disjunctione loquatur, et dicat, si perseverare nolunt, aut non possunt ; Si de iis loqueretur, quæ continentiam promiserunt, videretur velle dicere, licitum esse iis, pro arbitrio vota violare, si tantum nolunt perseverare, etiamsi possint : quod certe nemo sanus admittet. Accedit, quod non est ullo modo credibile, aliud sensisse Cyprianum de isto loco Apostoli ; Melius est nubere, quam uri, quam quod postea sensit August. qui tractans eumdem locum lib. I. de adulterinis conjugiis cap. 15. Illis, inquit, quæ se non continent, expedit nubere, et quod licet, expedit ; Quæ autem voverunt continentiam, nec licet, nec expedit. Multo vero minus credibile est, aliud Cyprianum Carthag. episc. de voto continentiæ docuisse, quam ante eum Tertull. docuerit, et post eum omnes Patres, ac præcipue 214. Episcopi Afric. qui in IV Carthag. concilio, convenerunt, quorum testimonia paulo ante citavimus.

XVII MENDACIUM.

Pag. 25. in articulo de Missa : « Falso, inquiunt, accusantur Ecclesiæ nostræ, quod Missam aboleant : retinetur enim Missa apud nos, et summa reverentia celebratur. » Concordent, si possunt, hujus Concordiæ auctores hæc sua verba, cum illis aliis verbis suis, quæ habentur pag. 279. inter articulos Smalcaldicos. « Curetur, ut publice hominibus ostendatur, Missam ut rem commentitiam, seu humanum figmentum, posse sine peccato omitti. » Et pag. 280 : « abroganda merito Missa est ». Et pag. 281 : « Cæterum Draconis cauda ista (Missam intelligo) peperit multiplices abominationes, et idololatrias. » Si igitur Missa res est vobis commentitia, et hominum figmentum, et cauda draconis, et merito abroganda, cur eam non abrogatis ? Aut si eam jamdudum abrogastis, nec ullus ei apud vos locus conceditur, cur tam splendide mentimini ? Dicent fortasse, Pontificiam Missam, id est, oblationem corporis Dominici pro vivis et mortuis, a se abrogatam, Lutheranam autem, id est, Eucharistiæ distributionem, retineri, et summa reverentia celebrari. At non accusantur Ecclesiæ vestræ quod Eucharistiæ distributionem aboleant ; sed quod sacrificium e medio tollant, quod omnibus sæculis in Ecclesia fuit. Itaque si per Missam intelligitis Cœnam Dominicam, mendacium est quod accusemini : Si vero sacrificium, mendacium est quod falso accusemini.

XVIII. MENDACIUM.

Pag. 27. in eodem articulo : « Accessit, inquiunt, opinio, quod Christus satisfecerit sua passione pro peccato originis ; et instituerit Missam, in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis mortalibus et venialibus. Hinc manavit, quod Missa sit opus tollens peccata vivorum et mortuorum ex opere operato. » Multa sunt in his paucis verbis, vel absurda, vel mendacia, vel pugnantia cum superioribus partibus hujus libri. Primum enim, quis ante hoc tempus audivit, peccata mortalia vocari delicta quotidiana. Sane D. Augustinus in Enchirid. cap. 71. distinguit peccata quotidiana a sceleribus, et illa levia, brevia, et minima vocat. Deinde impudenti mendacio tribuitur Catholicis doctoribus illa divisio quod Christus passione sua satisfecerit solum pro peccato originis ; pro actualibus autem instituerit Missam. Nemo enim Catholicorum unquam sic docuit, sed credimus, et profitemur, Christum in cruce pro omnibus omnino peccatis satisfecisse, tam originalibus, quam actualibus ; quia tamen meritum passionis ejus non prodest, nisi certa aliqua ratione applicetur, (si enim nulla requiritur applicatio, cur non omnes homines salvantur, cum sanguis Christi fuerit propitiatio pro peccatis totius mundi, I Joan. II, neque vero sola fide applicari potest, alioqui mentiretur, qui dixit : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Joan. III.). Propterea docet Ecclesia Catholica, ad peccata expianda, sive ad meritum passionis Christi, hominibus applicandum, instituta esse varia sacramenta, et ipsum etiam corporis Domini sacrificium, quæ omnia ex o-

pere operato utilia sint, et ad peccatorum purgationem conducant, licet non æqualiter, nec eodem modo. Quod vero hic negat Philippus Missam valere ex opere operato, et apertius Lutherus in articulis Smalcaldicis, qui huic ipsi operi inserti sunt, repugnat articulo Confessionis 8. et hæresim Donatistarum renovat. Nam cum in hoc artic. de Missa, Missam a se retineri, et summa reverentia celebrari dicunt, certe Missam utilem esse credunt. Non autem volunt utilem esse ex opere operato; ergo ex opere operantis vim illius pendere existimant. At hæc hæresis est Donatistarum, quam nominatim artic. 8. damnavit August. Confessio. Ubi etiam asseruit : « Verbum, et sacramenta, utilia et efficacia esse ex institutione Dei, sive per bonos, sive per malos ministros exhibeantur ». Et hoc ipsum est, quod Theologi nostri per opus operatum intelligunt, et ab opere operantis distinguunt. Sed video unde Philippus occasionem arripuerit mentiendi, et calumniandi, quia videlicet S. Thomas in opusculo, de Sacramento altaris cap. 1. docet : Corpus Domini semel oblatum in cruce pro debito originali, jugiter offerri in altari pro debitis quotidianis. At S. Thomas non dicit, in cruce pro solo debito originali oblatum Christi corpus, immo etiam pro actualibus oblatum docet 3. par. quæst I. art. 4. et quæst. 49. art. I. ad 4. Id ergo in eo opusculo sibi voluit S. Thomas, quia peccatum originale semel dimissum numquam repetitur, ideo ad illud expiandum non esse necessaria quotidiana sacrificia, sed sufficere sacrificium crucis semel peractum, et semel per Baptismum applicatum ; at pro peccatis actualibus, quæ sæpius committuntur, instituta esse, præter Baptismum, quotidiana remedia, in quibus sacrificium altaris merito numeratur. Non quod statim peccatores justificet (ut adversarii nos dicere mentiuntur;) sed quod juvet ad placandum Deum, et ab eo impetrandum, ut super peccatores clementer respiciat, eisque desiderium conversionis inspiret, atque ad justificationem quærendam, et obtinendam, disponat.

XIX. MENDACIUM.

Pag. 28. in eodem articulo : Veteres, inquiunt, « ante Gregorium, non faciunt mentionem privatæ Missæ ». Quod idem repetitur in Apologia pag. 225. Si per Missam privatam intelligatur Missa, quæ privato nomine fiat, sive ab uno tantum fiat, et uni soli prosit. Mendacium est, quod post Gregorium, ejusmodi Missæ in Ecclesia esse cœperint. Nulla est enim, nec unquam fuit in Ecclesia Missa privata ; sed omnis Missa publica est, cum omnis Missa fiat a sacerdote, ut publicus minister est, et pro communi et publica utilitate totius Ecclesiæ. Si vero per Missam privatam intelligant eam, quæ non sit in loco publico, vel ad quam non convenit populi multitudo, vel in qua non distribuitur populo Sacramentum, falsum est apud veteres non exstare memoriam ejusmodi Missarum, ante tempora Gregorii. Certe Augustinus Gregorium, ducentis fere annis antecessit, et tamen lib. XXII. de Civ. Dei cap. 8. scribit hæc verba : Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cupedi appellatum, ubi cum afflictione animalium, et servorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogavit nostros, me absente, presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante cessavit. Habes hic Missam in loco privato, ab uno celebratam, sine distributione Eucharistiæ populo facta, et tamen utilem, et Deo gratam, ut miraculum subsequens declaravit.

XX. MENDACIUM.

Pag. 29. in articulo de Confessione. « Antea, inquiunt, immodice extollebantur satisfactiones ; fidei vero et meriti Christi, ac justitiæ fidei, nulla fiebat mentio. » Hoc mendacium refellunt omnes libri catholicorum, in quibus et fides passim prædicatur, et virtus sacramentorum, et ipsarum etiam satisfactionum, ad meritum Christi refertur. Nunc unus locus S. Thomæ sufficiet 3. par. quæst. 62. art. 5. Christus, inquit S. Thomas, liberavit nos a peccatis nostris, præcipue per suam passionem, non solum efficienter, et meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiavit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem, et hostiam Deo, ut dicitur ad Ephes. v. Unde manifestum est, quod sacrame

Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi etc. Et infra : Per fidem Christus habitat in nobis, ut dicitur ad Ephes. III. et ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem etc. Mentitur ergo qui dicit, ante hæc tempora nullam factam esse in Ecclesia fidei et meriti Christi mentionem.

XXI. MENDACIUM.

Pag. 34. in articulo de votis monasticis : « Augustini, inquiunt, tempore monasteria erant libera collegia, postea, corrupta disciplina, ubique addita sunt vota, ut tamquam excogitato carcere, disciplina restitueretur. »

Mendacium est hoc sane dignissimum. Cui non solum octo millia Lutheranorum subscriberent ; sed etiam tot illustres civitates, totque illustrissimi principes, suffragium suum adjungerent. Quid enim ? An non vixit Augustinus tempore Augustini ? Is igitur scribens in Psalm. LXXV. ita loquutus est : Nemo positus in monasterio frater dicat, recedo de monasterio, neque enim soli, qui sunt in monasterio, perventuri sunt ad regnum cœlorum ; et illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei, sed illi non voverunt, tu vovisti. Et in Psalm. XCIX. de Monachis apostatis loquens : Dum non perseveraverit, inquit, implere quod vovit, fit desertor tam sancti propositi, et reus voti non redditi. Sed forte non sufficit unus : Nam in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. S. Joan. Chrysost. qui ætate Augustini ita vixit, ut etiam ante Augustinum mortuus sit, in epist. 6. quæ est ad Theodorum, qui deserto Monasterio uxorem ducere voluerat (ut hoc tempore passim faciunt, qui ab Ecclesia ad Lutheranos deficiunt). Honorabiles, inquit, nuptiæ, sed te jam servare non convenit privilegia nuptiarum ; quamvis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen adulterio illud pejus existimo, etc. At cur, obsecro, nuptiæ Monachorum, adulteriis sunt pejores, si nullis votis tenentur ? S. Hieronymus, et ipse Augustino senior, in epist. ad Sabinum. Moris est, inquit, in Ægypti et Syriæ monasteriis, ut tam virgo, quam vidua, quæ se Deo voverint, et sæculo renunciantes, omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum. S. Epiphanius scribens contra hæresim sexagesimam primam. Tradiderunt, inquit, sancti Apostoli, peccatum esse, post decretam virginitatem, ad nuptias converti. S. Basilius, qui nominatis Patribus aliquanto vetustior fuit, in procemio monasticarum constitutionum. Itaque, inquit, qui a mundi vinculis liber esse cupit, nuptias veluti pedicas quasdam fugit, his autem relictis, vitam suam Deo consecrat, et castitatem profitetur, ut neque facultas ipsi sit conversionis ad nuptias. Et infra cap. 22. Constitut. meminit voti obedientiæ, et cap. ult. voti paupertatis. Idem in lib. de virginitate, parum a medio : Cum, inquit, Domino virginitatem professæ sint, carnali post modum voluptate male blanda delinitæ, ac devictæ, stupri scelus honesto conjugii nomine obtegere cupiunt. Hæc dicta putentur Catharinæ conjugi Lutheri, ipsi autem Luthero convenit, quod paulo ante habet : Horrendo, inquit Basilius, sacrilegio Christi sponsæ adulter efficitur. Denique idem Basilius in epist. ult. quæ est ad virginem lapsam : Et quia, inquit, impius in profundum collapsus, mala de cætero contemnit, etiam ipsa abnegas ad verum sponsum pacta, neque esse virgo, neque unquam promisisse clamans. Revoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram Deo, et Angelis, et hominibus, etc.

XXII. MENDACIUM.

Ibidem sic aiunt : « Docebant vota paria esse Baptismo ; docebant se hoc vitæ genere mereri remissionem peccatorum et justificationem coram Deo. Et infra : Ita persuadebant vitam monasticam esse meliorem Baptismo. Et addit Philippus in Apologia pag. 250. « docebant, applicata aliis, alios salvare » At quis Catholicorum unquam ita docuit ? Dicimus quidem opera religionis, id est, caste vivere, nihil proprii possidere, obedire majoribus, opera esse bona, et meritoria vitæ æternæ, si a justis fiant, et conducere, ad satisfaciendum pro peccatis, sicut cætera omnia opera bona : At mereri justificationem illam, qua ex impiis efficimur justi, nullus Catholicorum docet. Scimus enim non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed propter magnam Dei misericordiam, justos fieri, quotquot vere justificantur. Addimus vero, posse Monachos facere alios homines operum suorum bonorum participes, ut possunt omnes alii fideles, cum sit communicatio inter membra ejusdem corporis. At quod possit Monachus suis

operibus alios salvos facere, merendo eis gratiam et gloriam, mera calumnia est, nemo nostrum dicit. Denique non negamus, inter Baptismum et Monachatum esse quamdam similitudinem ; quod sicut in Baptismo remittitur omnis pœna peccatis debita, ita quoque in susceptione vitæ monasticæ fieri credibile est. At non continuo anteponimus, vel æquamus Monachatum Baptismo, Baptismus enim, et culpam, et pœnam remittit, et hominem de impio facit pium, et de filio diaboli filium Dei ; Professio vero monastica, solam pœnam remittit, quæ post remissam culpam aliquando remanet. Neque hæc est solius S. Thomæ doctrina (ut Philippus existimat) sed etiam veterum SS. Patrum. Scribit S. Athanasius, in vita B. Antonii, Angelicam vocem aliquando auditam, quæ testaretur, D. Antonio omnia peccata dimissa, cum per vitam monasticam sæculo renunciavit. Sanctus quoque Hieron. in epist. 25. de obitu Blesillæ : Cum, inquit, propitio Christo ante quatuor ferme menses, secundo quodam modo se propositi Baptismo laverit, et ita deinceps vixerit, ut calcato mundo semper Monasterium cogitaverit etc. S. Bernardus lib. de præcepto et dispensatione, non procul a fine : Audire, inquit, et hoc vultis a me, unde, præter cætera pœnitentiæ instituta, monasterialis disciplina meruerit hanc prærogativam, ut secundum Baptisma nuncupetur ? Arbitror, ob perfectam mundi renunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens universis vitæ humanæ generibus hujuscemodi conversatio, professores et amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit, immo divinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo instar Baptismi ; et quasi denique secundo baptizamur, dum per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, Christum induimus, complantati denuo similitudini mortis ejus. Hæc S. Bernardus, cujus testimonium Philippus rejicere non deberet, cum in Apologia eum, tum inter sanctos viros numeret, tum ejus testimonia tamquam gravissima, pro se adducat. Illud tamen non est prætereundum, nec S. Bernardum, nec S. Thomam, nec ullum Catholicorum vitam monasticam Baptismo anteposuisse, quod tamen Philippus Catholicis attribuit.

XXIII. MENDACIUM.

Pag.34: « Quid fiebat, inquiunt, in Monasteriis ? olim erant Scholæ sacrarum litterarum, et aliarum disciplinarum : At non ita describunt nobis monasteriorum exercitationes. Hieron. in epist. ad Eustochium, de servanda virginitate, et in altera ad Rusticum de institutione Monachi ; Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ ; Joan. Cassianus in lib. de institutis cœnobiorum ; Benedictus in Regula ; et ante hos omnes Basilius, in monasticis constitutionibus ; Hi siquidem, meminerunt obedientiæ, continentiæ, paupertatis, jejuniorum, vigiliarum, silentii, psalmodiæ, solitudinis, ciliciorum, et similium rerum : At humanarum disciplinarum, physicæ, dialecticæ, oratoriæ, ac poeticæ artis, ne verbo quidem meminerunt. Viderit ergo Philippus, ubi scholastica et politica monasteria somniarit.

XXIV. MEMDACIUM.

Pag. 45. in articulo de potestate ecclesiastica. Facile, inquiunt, possent Episcopi legitimam obedientiam retinere, si non urgerent servari tradititiones, quæ bona conscientia servari non possunt. Nunc imperant cœlibatum, nullos recipiunt nisi jurent se puram Evangelii doctrinam nolle docere. Ostendant si possunt, quis unquam Episcopus exegerit juramentum de non docenda pura Evangelii doctrina. Nisi forte nomine puræ doctrinæ, hæreses intelligi velint. Praxis enim Ecclesiæ habet, ut exigatur a Pastoribus juramentum, de non docendis hæresibus, et de Scriptura non explicanda nisi juxta consensum sanctorum Patrum, et hoc, ut erroribus, et impuritati doctrinæ aditus præcludatur. Neque verum est, cœlibatum imperari, sed tantum exigi ut conditionem ad sacerdotium necessariam. Quemadmodum enim liberum est unicuique sacros ordines non suscipere, ita quoque liberum est cœlibatum non servare.

XXV. MENDACIUM

Pag. 51. in præfatione. « Et nunc scripsi, quam moderatissime potui. Ac si quid vide-

tur dictum asperius, hoc mihi præfandum est, me cum Theologis, ac Monachis, qui scripserunt confutationem, litigare, non cum Cæsare, aut principibus, quos, ut debeo, veneror etc. ». Si vera sunt hæc verba, contra Theologos, et Monachos, aliosque Catholicos, qui confutationem non scripserunt, nihil scripsit in Apologia hac Philippus, quod contumeliam sonare possit : contra ipsos etiam, qui confutationem scripserunt, etsi aliquid asperius dictum sit, servata tamen est moderatio, quæ tantum Theologum decebat. At in ista ipsa pag. 51. in verbis, quæ immediate præcedunt hanc protestationem moderationis, asperrime flagellantur Theologi Catholici. « Sed adversarii, inquit, sic agunt causam, ut ostendant se neque veritatem, neque concordiam quærere, sedut sanguinem nostrum exsorbeant». Et infra, eadem pagina : « Sophistæ nominantur omnes Theologi ». Et infra pag. 103. moderatissime loquitur Philippus, cum ait : « Turpe est autem adversariis, tantopere prædicare dilectionem, cum nusquam præstent eam. Quid nunc agunt ? Dissipant Ecclesias, scribunt leges sanguine, et has proponunt Cæsari, clementissimo principi promulgandas, trucidant sacerdotes, et alios bonos viros, si quis leviter significarit, se aliquem manifestum abusum non omnino probare ». Et pagin. 164. Insignis moderatio cernitur in istis verbis Philippi : « Deus perdat illos impios Sophistas, qui tam scelerate detorquent verbum Dei, ad sua somnia vanissima ». Et paulo post : « Quis docuit hos asinos dialecticam ». Et pag. 200. « Nec vident isti asini apud Hieronymum contra Vigilantium etc ». Et pag. 208. « Manifestos abusus nova et inusitata crudelitate defendunt. Nullos patiuntur in Ecclesia idoneos doctores ». Et pag. 212. « Nunc hoc expendat prudens lector, quid frontis habeant isti nihili homines ». Et infra, de gravissimis Theologis ait : « Quasi vero Ecclesiam valde ornet ista publica infamia flagitiosarum, ac prodigiosarum libidinum, quæ stagrant apud illos sanctos Patres, qui curios simulant, et bacchanalia vivunt ; ac pleraque ne verecunde quidem nominari queunt, quæ isti summa licentia faciunt ». Et pag. 220. « Illi Sardanapali consulto abutuntur prætextu religionis ». Et pag. 222. « Videtis, inquit, extremam impudentiam istorum nebulonum etc. ». Sane prædicanda moderatio est, senes gravissimos, doctissimosque Theologos, nunc asinos, nunc nebulones, nunc Sardanapalos, nunc homines nihili appellari, et sic appellari ab eo, qui vix grammaticam bene teneat.

XXVI. MENDACIUM.

Pag. 59. in Apologia art. 2. « Ad eumdem modum, (inquit Philippus), loquitur et Augustinus qui ait : Peccatum in Baptismo remittitur, non ut non sit, sed ut non imputetur. Hic palam fatetur esse, hoc est, manere peccatum, tametsi non imputetur. Et hæc sententia, adeo placuit posterioribus, ut recitata sit et in decretis.

Mirum profecto est, tantopere placere quibusdam mendacia, ut ab eis avelli nulla ratione possint, scripserat hoc idem Lutherus in assertione articuli 2. et ostensum illi fuit ab Episcopo Roffensi, nusquam dicere Augustinum, peccatum manere, et non imputari, sed concupiscentiam manere, et non imputari in peccatum, sicut vere non est peccatum. Hæc enim verba sunt Augustini : quæ corrupte citantur a Lutheranis, libro primo de nuptiis et concupiscentia, cap. 25. Si quæritur quomodo ista concupiscentia maneat in regenerato, in quo universorum facta est remissio peccatorum ? Respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed in peccatum non imputetur. Lib. quoque VI. in Julianum cap. 8. non dicit August. peccatum actu manere, reatu transire. Nec enim tam stupidus erat August. ut non intelligeret, ista non cohærere, peccatum actu manere, et non manere reatu ; cum ipse idem August. peccatum per reatum definire soleat. Et ibid. lib. I. de nuptiis et concup. cap. 25. Cum dicit, hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. Qui etiam passim asserit, concupiscentiam remanentem malum quoddam, et infirmitatem esse, non autem peccatum. Tractatu 41. in Joannem : Numquid, inquit, quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas ? Et lib. VI. contra Julianum cap. 5. Omni peccato carent justificati, sed non omni malo. Quid quod ipse etiam Philippus in colloquio Wormatiensi, (ut Joan. Cochlæus testatur in discussione Confessionis Augustanæ art. 2.) ingenue fassus est, male hunc locum ex Augustino esse citatum, cum id ei Joan. Eckius objecisset. Quid ? quod multi nostrorum sæpius jam de hoc errore Lutheranos admonuerunt ? Cum igitur mendacium

toties patefactum et refutatum, in libro Concordiæ, cui octo millia hominum subscripserunt, adhuc inveniatur, unum e duobus necessarium est, aut hoc mendacium a sedecim millibus oculorum deprehendi non potuisse, aut voluisse adversarios, etiam cum mendaciis Concordiam facere. Adde quod in decreto etiam Gratiani dist. 4. de consecratione, can. Per Baptismum ; non habetur peccatum manere (ut Philippus mentitur) sed concupiscentiam.

XXVII. MENDACIUM.

Pag. 62. in Apologia pro art. 4. sic ait Philippus. « Damnant auctores confutationis Confessionis Augustanæ, quod affirmamus, homines fide consequi remissionem peccatorum, et fide in Christum justificari. » At mendacium est. Non enim auctores confutationis Confessionis damnant, quod fide dicamur justificari, sed quod fide sola. Illa enim confutatio, de qua Philippus loquitur, exstat in harmonia Confessionis Augustanæ, edita ab Andrea Fabritio Leodio, et in ea sic legimus art. 5. Quod fidei mentionem hic faciunt, eatenus approbatur, quatenus de fide non sola, ut aliqui male docent, sed quæ per dilectionem operatur, ut Apostolus recte docet, ad Galat. v. intelligatur : hæc ibi.

XXVIII. MENDACIUM.

Ibidem. Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, et alii sancti Patres, elegerunt certum vitæ genus, etc. Vel ex animo Philippus loquitur, cum sanctos vocat, Antonium, Bernardum, Dominicum, Franciscum, vel aliud sentit, aliud dicit. Si loquitur ex animo, destruit totam confessionem Augustanam, et universum prorsus Lutheranismum. Constat enim hos quatuor Patres Monachos fuisse, et Patres Monachorum, et omnes certum vestimenti genus excogitasse, cucullos gestasse, a certis cibis abstinuisse, vota continentiæ perpetuæ, et paupertatis, ac obedientiæ coluisse, atque aliis commendasse. Item Antonium certum est in solitudinem se contulisse, et omnia civilia officia deseruisse. Bernardum et Dominicum Missam assidue dixisse, Papæ Romano adhæsisse, atque adeo Papistas supra modum fuisse : Franciscum denique nemo ignorat, in suo testamento fidem Romanæ Ecclesiæ commendasse ; ac imperasse, ut si quis ex suis a fide Romanæ Ecclesiæ aberraret, is diligentissime custoditus, in manus judicum traderetur. Si vero aliud loquitur, aliud sentit, illius imitator, et filius est, qui mendax fuit ab initio, immo et qui pater mendacii, ab ipsa veritate nominatur.

XXIX. MENDACIUM.

Pag. 105. in Apologia. « Adversarii, inquit Philippus, docent homines justificari, dilectione et operibus ; de fide, qua apprehendimus propitiatorem Christum, nihil dicunt. Immo hanc fidem improbant, neque improbant tantum sententiis, aut scriptis, sed etiam ferro et suppliciis conantur in Ecclesia delere ». Jam sæpe diximus, veram fidem in Christum nos maxime requirere in negotio justificationis ; et propterea mentiri Philippum, cum ait, nos de fide aut nihil dicere, aut fidem oppugnare. Specialem tamen illam fidem Lutheranorum, superbam, atque arrogantem, quæ sola vult justificare nec patitur comites, quos illi Deus assignavit, merito rejicimus, et deletam funditus, atque exterminatam optamus, quandoquidem et ipsa delet atque exterminat orationem, sacramenta, opera bona, et quidquid Deus ad salutem hominum instituit. Nam si quis non orat ex fide, male orat, et Deum irritat potius, quam placat, ut adversarii etiam fatentur. Debet igitur fides orationem præcedere. At ubi est fides, ibi continuo est justificatio ; et certus est Lutheranus ex fide, sibi remissa esse peccata ; neque potest ea de re sine gravissimo scelere dubitare ; Ergo non potest orare ac dicere : Dimitte nobis debita nostra, vel cum publicano : Deus, propitius esto mihi peccatori ; Sed cum Pharisæo dicendum illi est : Domine, gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines. Quomodo enim petere audebit, quod certo scit ex fide, se jam esse consecutum ? Pari ratione sine fide sacramenta non prosunt, sed obsunt ; at fides ubi adest, mox justificat ; quorsum igitur Baptismus post fidem adhibetur ? Ninivitæ quoque perdiderunt jejunium illud suum tam laboriosum. Nam si absque fide jejunarunt, nihil eis profuit ; si fide præcedente, jam Deus ante jejunium placatus erat. Multa hic dici possent, sed causa ista usque ad fastidium jam a multis tractata est.

XXX. MENDACIUM.

Pag. 112. in Apologia. « Plane (inquit Philippus), surdi sunt adversarii, toties jam dictum est, legem sine Christo non prodesse, propter quem placent bona opera. Sed illi ubique, excluso Christo, docent mereri justificationem, opera legis. Mentiris, Philippe, et tam impudenter, ut mirum sit, si quem inveneris, qui tibi credat. Profer saltem unum ex Theologis nostris, qui doceat, opera sine Christo mereri justificationem. Certe ipsa confutatio Catholica, adversus quam potissimum Apologiam scribis, ita loquitur art. 4. Attamen omnes Catholici fatentur, opera nostra ex se nullius esse meriti. Vide supra, mendacio XX.

XXXI. MENDACIUM.

Pag. 124. in Apologia, art. 6. sic ait Philip. « Nec offendat quemquam, quod sibi Ecclesiæ nomen vendicant. Nam Ecclesia Christi apud hos est, qui Evangelium Christi recte docent : non apud illos, qui pravas opiniones contra Evangelium defendunt ». Et passim in hac Apologia negat Philippus, apud nos esse Ecclesiam. At hoc falsum esse, ex eadem Apologia convinci potest. Nam pag. sequenti, id est, 125, dicit Philippus ; « Antichristum sedere in templo Dei, id est, ipse exponit, in Ecclesia dominari, et gerere officia. Et pag. 130. dicit; Papam esse Antichristum ». Si ergo Papa tamquam Antichristus in Ecclesia dominatur, et gerit officia, et tamen non dominatur nec gerit officia inter Lutheranos, sed inter Papistas, ergo non Lutherani, sed Papistæ sunt Ecclesia. Et præterea pag. 222. Philippus agnoscit aliquam offensionem, « eo quod schisma fecerit, et se cum suis divulserit, ab illis, qui existimantur ordinarii Episcopi ; et addit, se concordiam summo studio concupivisse »; quod et alibi sæpe repetit. At si apud nos non est Ecclesia, sed regnum Antichristi, et ipsi Episcopi membra sunt Antichristi, certe non est crimen, a nobis et Episcopis nostris dissidere ; sed e contrario potius crimen gravissimum est, cum Antichristo velle concordare. Concordet igitur secum liber Concordiæ, et aut apud nos Ecclesiam esse fateatur, aut non dicat Antichristum in Ecclesia magistratum gerere, neque nobiscum Concordiam desideret.

XXXII. MENDACIUM.

Pag. 129. in Apologia. « Manifestus (inquit Philippus) error est, quod docent adversarii, mereri homines remissionem peccatorum dilectione erga Deum, ante gratiam ». At profecto ne somniavit quidem unquam ullus Catholicorum, quod hic nobis objicitur, et in confutatione Catholica passim repetitur, opera sine gratia nihil valere.

XXXIII. MENDACIUM.

Ibidem. Quid opus erit fide, si sacramenta ex opere operato, sine bono motu utentis justificant? Ac nullus Catholicorum dixit vel scripsit unquam, in adultis non requiri cum sacramentis motum internum fidei, displicentiæ, vel contritionis etc. Et nos supra, mendacio XX. adduximus S. Thomam, asserentem, applicari Christi meritum hominibus per fidem, in sacramentis.

XXXIV. MENDACIUM.

Pag. 129. in Apologia, sic ait Philippus : « Sed fortasse adversarii sic postulant, definire Ecclesiam quod sit monarchia externa, suprema totius orbis terrarum, in qua oporteat Romanum Pontificem habere potestatem ἀνυπεύθυνον, de qua nemini liceat disputare, aut judicare, condendi articulos fidei, abolendi Scripturas, qua velit instituendi cultus et sacrificia, etc. » Et infra : « Atque hæc definitio non Ecclesiæ Christi, sed regni Pontificii, habet auctores non solum Canonistas, sed etiam Danielem, cap. XI ».

Profer igitur unum canonistam, qui dicat Pontificem Romanum posse Scripturas abolere, instituere sacrificia, et similia facere, et cum non potueris, scito, te et esse et haberi mendacem. At nos facile possumus ostendere, Lutherum vestrum id sibi auctoritatis arrogasse, ut aboleret plurimos sacrosanctæ Scripturæ libros, ut Machabæorum volumina, Epistolam Jacobi, Epistolam ad Hebræos, et alia, quædam. Item, ut conderet novum articulum, quo videlicet quisque ex fide credere teneatur se esse justum, licet in omni bono opere peccet. Quod vero ex Daniele adducitur, ad demonstrandum Romanum Pontificem esse Antichristum, non in Pontificem, sed in Lutherum aptissime quadrat. In eo enim loco Daniel Anti-

christo tribuit, non instituere sacrificia, quod vos Papæ tribuitis, sed tollere juge sacrificium, quod Lutherus totis viribus facere conatus est. Addit ibidem Daniel, Antichristum contra omnes Deos pugnaturum; at Pontifex Romanus, ut vos quidem putatis, Deos innumerabiles colit, omnes videlicet Sanctos, et Sanctas, qui cum Christo regnant, cum e contrario Lutherus adversus omnes Sanctos bellum gerat.

XXXV. MENDACIUM.

Pag. 130. in Apologia, artic. de Ecclesia sic de Romanis Pontificibus loquitur Philippus. « Quotus quisque curat Evangelium, aut judicat dignum lectione? Multi etiam palam irrident religiones omnes ». At cur tam insignis criminis nullum testem citas, nisi quia non crimen Pontificum, sed tuum mendacium, tua blasphemia est? Certe Innocentius III ex illis est, quos non probatis, et tamen exstant sermones ejus, exstant epistolæ, exstant alia opera plena sacris testimoniis. Quod idem de multis aliis dici posset, ut omittam, quod semper Pontifices sacra fecerunt, ubi leguntur Evangelia non latine solum, sed etiam græce.

XXXVI. MENDACIUM.

Pag. 136. in Apologia, art. 10. sic mentitur Philippus. « Decimus articulus approbatus est, in quo confitemur nos sentire, quod in Cœna Domini vere, et substantialiter adsint corpus et sanguis Christi, et vere exhibeantur cum illis rebus, quæ videntur, pane et vino, his qui Sacramentum accipiunt. At, bone Philippe, in art. 10. Confessionis, quem nostri receperunt, nulla facta est mentio, panis et vini manentis cum corpore, et sanguine Christi. Hic enim est articulus decimus. De Cœna Domini docent, quod corpus et sanguis Christi, vere adsint, et distribuantur vescentibus in Cœna Domini. In Germanico autem exemplari additum erat, sub specie panis et vini. Tantum vero abest, ut Catholici tunc receperint talem articulum, de pane manente cum corpore Domini, ut expresse monuerint, recipiendum esse decretum generalis concilii de transubstantione panis in corpus, et vini in sanguinem Domini.

XXXVII. MENDACIUM.

Pag. 140. in Apologia, art. 11. « Nunc de hac fide, consequente remissionem peccatorum, nulla est syllaba in tanta mole Constitutionum, Glossarum, Summarum, Confessionalium : nusquam ibi Christus legitur. » Si de fide loqueris, quæ sola justificet, et certos absolute reddat remissa esse peccata, non mireris, si ea fides non inveniatur in Glossis et Summis; nam cum illæ fierint, ista nondum erat nata. At de fide vera in Christum et de ipso Christo, nihil in tot libris legi, mendacium est nimis crassum. Certe S. Antoninus, qui inter Summistas non postremum locum tenet, tam de fide, quam de Christo fusissime disserit. Nec ulli alii de hisce rebus siluerunt.

XXXVIII. MENDACIUM.

Pag. 140. in Apologia, art. 12. sic Philippus loquitur. « Quid hic, Carole, Cæsar invictissime, faciemus? Hæc est propria vox Evangelii, quod fide consequamur remissionem peccatorum. Hanc vocem Evangelii damnant isti scriptores confutationis ». Sed non ita est, Philippe : non enim confutatio usquam negat, nos fide consequi remissionem peccatorum; sed negat nos sola fide consequi remissionem peccatorum : quod et Evangelium passim negat, cum et Sacramentis, et dilectioni, et pœnitentiæ tribuat remissionem peccatorum.

XXXIX. MENDACIUM.

Sed sexies geminatum.

Pag. 143. in Apologia, art. 12. numerantur hæc dogmata, tamquam sint Catholicorum Theologorum. « Quod per bona opera extra gratiam facta, mereamur ex pacto divino gratiam. Quod per attritionem mereamur gratiam. Quod ad deletionem peccati, sola detestatio criminis sufficiat. Quod per contritionem, non fide in Christum consequamur remissionem peccatorum. Quod potestas clavium valeat ad remissionem peccatorum, non coram Deo, sed coram Ecclesia. Quod susceptio sacramenti Pœnitentiæ, ex opere operato, sine bono motu utentis, hoc est, sine fide in Christum, conferat gratiam ». At hæc omnia non nostra dogmata, sed Philippi mendacia sunt. Nec dubium quin sub-

scriberent contra ista dogmata, non octo millia, sed plusquam octingenta millia Catholicorum, ut jam periculum sit, ne suffurentur adversarii Cretensibus illud Encomium Apostolicum, Cretenses semper mendaces.

XL. MENDACIUM.

Pag. 163. in Apologia, art. 12. de satisfactione loquens Philippus, sic ait : « Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate Scripturæ, et veterum scriptorum ecclesiasticorum. Ac ne Lombardus quidem, de satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt in Ecclesia esse satisfactiones, nec animadverterunt, illa spectacula instituta esse, tum exempli causa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, et rem prorsus politicam. Ideo superstitiose finxerunt eas, non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere. Et pag. 164. Adhuc Lombardi tempore ignota erat (satisfactio). Et pag. 175. Quod Patres mentionem faciunt satisfactionis, quod Concilia fecerunt canones, diximus supra, disciplinam ecclesiasticam fuisse exempli causa constitutam ; nec sentiebant, hanc disciplinam necessariam esse, vel ad culpæ, vel ad pœnæ remissionem ».

Hoc esse mendacium, vel unus Cyprianus abunde declarabit. Is enim auctor, et sanctus, et antiquus, et doctissimus fuit. Nam de sanctitate martyrium, de doctrina volumina quæ reliquit, de antiquitate, historiæ omnes testimonium præbent. Certe plus quam octingentis annis, Petro Lombardo vetustior est Cyprianus. Is igitur in sermone, qui est de lapsis, prope finem, ita loquitur : Qui autem pœnitentiam criminis tollunt, satisfactionis viam claudunt : ita fit, ut dum temeritate quorumdam promittitur salus falsa, vel creditur, spes veræ salutis adimatur. Vos vero, fratres dilectissimi, quorum timor in Deum pronus est, et in ruina licet animus constitutus, mali sui memor est, pœnitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, gravissimum conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam Domini, nec tamen jam veniam vindicantes. Deus quantum Patris pietate indulgens semper et bonus est, tantum judicis majestate metuendus est. Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens et longa medicina non desit : pœnitentia crimine minor non sit. Putasne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium præponere maluisti, cujus templum sacrilega contagione violasti ? Putas facile eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti ? Orare oportet impensius, et rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio et sordibus volutari : post indumentum Christi perditum, nullum hic jam velle vestitum, post diaboli cibum, malle jejunium. Et infra : Sic sub Apostolis fides viguit, sic primus credentium populus Christi mandata servavit. Et infra : Pœnitenti, operanti, roganti, potest clementer ignoscere, potest in acceptum referre, quidquid pro talibus et petierint martyres, et fecerint sacerdotes : vel si quis plus eum suis satisfactionibus moverit, si ejus iram, si indignantis offensam, justa deprecatione placaverit ; dat ille et arma rursum, quibus victus armetur. Et infra : Qui sic Deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus et virtutis et fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus et adjutus a Domino, quam contristaverat nuper, lætam faciet Ecclesiam ; nec jam solum Dei veniam merebitur, sed coronam. Hæc ille. Habes hic in primis ter nomen satisfactionis. Habes deinde, illam consistere in operibus, luctu, cinere, cilicio, jejunio, eleemosynis, precibus. Habes tertio, hæc non tantum expedire, sed necessaria etiam esse ; orare oportet, inquit Cyprianus, et impensius rogare, etc. Habes quarto, his operibus Deum placari ; nam et hoc aliquoties repetitum est, et proinde non ad solam disciplinam externam, et politicam satisfactionem pertinere. Habes quinto in ultimis verbis, per ejusmodi opera non solum nos veniam, sed etiam coronam promereri. Habes sexto, non sufficere fidem solam, quando tam multa alia necessaria sunt. Habes septimo, non debere nos continuo veniam vindicare, etiamsi jam cœperimus non solum credere, sed etiam timere et dolere. Habes postremo, sic sub Apostolis fidem viguisse ; et propterea mendacium esse Philippi, quod ista sint nova, et inaudita ante tempora Petri Lombardi.

XLI. MENDACIUM.

Pag. 180. in Apologia, artic. 13. « Hic damnamus (inquit Philippus) totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docet, quod sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam, ex opere operato, sine bono motu utentis. Hæc simpliciter Judaica opinio est, sentire quod per cæremoniam justificemur, sine bono motu cordis, hoc est, sine fide; et tamen hæc impia et perniciosa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio ». Hæc ille. Ex ore tuo te judico, serve nequam; nonne tu dixisti supra pag. 154. et 155: « Scholasticos cum de sacramento Pœnitentiæ disputant, requirere contritionem vel attritionem »: et quid aliud est tam contritio, quam attritio, nisi motus cordis? Deinde in ipsa confutatione art. 12. ut etiam in omnibus libris Scholasticorum, nonne passim inculcatur, tres esse partes Pœnitentiæ, contritionem, confessionem, et satisfactionem? Et certe contritio, sine fide, spe, et dilectione, id est sine tribus cordis motibus, esse non potest.

XLII. MENDACIUM.

Pag. 184. in Apologia, art. 15. « At isti (inquit Philippus) sentiunt Deum esse placatum, propitium, propter traditiones, non propter Christum ».

XLIII. MENDACIUM.

Pag. 186. in Apologia, art. 15. sic rursum mentitur Philippus. « Docent, inquit, quod non propter Christum gratis justificemur per fidem, sed per tales cultus ». Hæc et similia non egent confutatione, cum nec adversarius ullum pro se testem adducat, et contra eum omnes Scholæ, omnia templa, omnes libri Catholicorum testentur.

XLIV. MENDACIUM

Et quidem tergeminum.

Pag. 186. in Apologia, art. 15. « Has causas habebant Patres (inquit Philippus) rituum servandorum, ut aperte testatur Ephiphan. in disputatione contra Encratitas, quod genus simile fuit, monachorum nostrorum. Fuerunt enim sodalitia, quæ sibi certas traditiones imponebant, abstinebant a vino, et in ipsa Cœna Domini, nullis carnibus vescebantur, ne piscium quidem; qua in re fratres Domini longe superabant; a conjugio vero vel maxime abhorrebant ». Et infra: « Has observationes fingebant esse cultum Dei, et justitiam, propter quam Deo accepti essent, qua placarent iram Dei: hanc opinionem improbat Epiphanius ». Hic tria sunt apertissima mendacia. Primum, quod Monachi nostri similes sint Encratitis, dum abstinent a vino, a carnibus, a conjugio. Nam Encratitæ abstinebant, ut a rebus natura sua immundis, et quæ nulli omnino hominum licitæ essent; et hoc damnat Epiphanius. Sic enim scribit hæres. 47. quæ est Encratitarum: Nuptias palam Diaboli esse decernunt, animata vero abominantes interdicunt. Et infra: Utuntur et ipsi mysteriis, per aquam; vino vero omnino non utuntur, Diabolicum esse dicentes, et bibentes ac utentes iniquos esse ac peccatores. At quis unquam Monachorum Catholicorum, nuptias Diaboli esse dixit, et non potius ut a Deo institutas in conjugatis Catholicis honoravit? Quis animatas res abominans interdixit? Quis vinum diabolicum asseruit? Quis illud bibentes iniquos judicavit? Quis non saltem inter mysteria illo usus est? Quod vero etiam tempore Epiphanii, Catholici Monachi, ad alios bonos fines, a conjugio abstinerent, et quidam eorum a vino, quidam a carnibus, supra ostendimus, ex compendiaria doctrina ejusdem Epiphanii. Alterum mendacium est, quod Encratitæ abstinerent a conjugio, carnibus et vino, propter cultum Dei, existimantes se eo modo Deum placaturos. Nam non meminit Epiphanius eo loco hujus finis, id est, cultus Dei; et clarissime dicit, eos abstinere solitos, non continentiæ gratia, sed propter timorem, et imaginationem, ut ne condemnarentur propter animatorum esum. Itaque non abstinebant, ut Deum placarent, sed ne magis irritarent, cum crederent, res illas immundas esse, et contaminare eos, qui illis uterentur. Tertium mendacium est, quod Epiphanius improbet hanc opinionem; quod abstinentia a conjugio, carnibus et vino, sit utilis ad colendum Deum. Nam neque hoc loco talis improbatio cernitur, et alibi apertissime habetur approbatio. Sic enim Epiphanius scribit hæres. 48. quæ est Montanistarum: Pleræque enim sectarum matrimonium contrahere prohibent, et a cibis abstinere præcipiunt, non honestæ vitæ gratia exhor-

tantes, non majoris virtutis gratia et præmiorum ac coronarum; sed abominabilia ea, quæ a Deo facta sunt, putantes. At vero sancta Ecclesia, et virginitatem glorificat, et solitudinem, ac castitatem laudat, et nuptias pudicas honorat, et suscipit : Scortationem vero et adulterium, ac petulantiam interdicit. Et infra: Etenim cum moderatione quadam, Deus, verbum in Evangelio dixit : Si vis perfectus esse misericordiam exhibeas hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, et virginitatem ac castitatem, et continentiam exercere deligunt. Verum unas nuptias honorat, etiamsi maxime sacerdotii dona per eos, qui ab unis etiam nuptiis se continuerunt, et in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpressit : velut etiam Apostoli ipsius, Ecclesiasticam sacerdotii regulam ordinate ac sancte constituerunt. Quid hic dicis, Philippe ? Nonne audis ab Epiphanio continentiam ab uxore, a vino et carnibus debere suscipi, gratia majoris virtutis et præmiorum ac coronarum ? Item virginitatem cultum esse a Deo approbatum, et illi gratissimum? Denique sacerdotum continentiam, etiam ab una uxore, sancitam ab Apostolis fuisse ?

XLV. MENDACIUM.

Pag. 188. in Apologia, art. 15. « Exstant (inquit Philippus) immensi libri, immo bibliothecæ totæ, nullam syllabam de Christo, de fide in Christum, de bonis operibus suæ cujusque vocationis continentes, sed tantum colligentes traditiones ». Si tu omnes bibliothecas adiisti, et omnes libros legisti, cur non indicas nobis, vel unum auctorem ecclesiasticum, qui de Christo et fide non loquatur ?

XLVI. MENDACIUM.

Pag. 190. in Apologia, art. 15. « Apud adversarios (inquit Philippus) nulla prorsus est κατήχησις puerorum ». Quam impudens hoc mendacium sit testantur innumerabiles Catechismi, qui a nostris editi sunt, nec unquam defuit in Ecclesia puerilis institutio; sed stultum est respondere homini nihil probanti, et ad mentiendum projectissimo.

XLVII. MENDACIUM.

Pag. 194. in Apologia, art. 16. « Vanissimum est (inquit Philippus) quod sit perfectio Christiana, non tenere proprium. » Et infra : « Sed Monachi illam externam hypocrisim offuderunt oculis hominum, ne videri posset, in quibus rebus sit vera perfectio : quibus laudibus vexerunt communionem rerum, quasi Evangelicam ? At hæ laudes plurimum habent periculi, præsertim cum longe dissentiant a Scripturis ». Bene autem Philippus fecisset, si ad probandum, laudes vitæ communis dissentire a Scripturis, attulisset in medium verba illa B. Lucæ (solet enim ipse plerumque, ut est insignis Dialecticus, ita connectere argumenta); multitudinis autem credentium, erat cor unum, et anima una : nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et paulo post : Et gratia magna erat in omnibus illis, neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Actor. IV. Potuisset quoque Augustini commentarium adjicere, ut magis communiret sententiam suam. Is enim in sermone 1. de Communi clericorum vita, sic habet : Ecce dico, audite ; Qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in actibus Apostolorum, deserit, a voto suo cadit, et a professione sancta cadit. Et infra : Ego scio quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere. Vovete, inquit, et reddite Domino Deo vestro. Ac breviter, si quis legat duos illos Augustini sermones mirum si non videat Philippi vanitatem.

XLVIII. MENDACIUM

Pag. 195. in Apologia, art. 18. « Sed quid interest (inquit Philippus) inter Pelagianos, et adversarios nostros ? cum utrique sentiant homines sine Spiritu sancto posse Deum diligere, et præcepta Dei facere, quoad substantiam actuum, mereri gratiam ac justificationem operibus, quæ ratio per se efficit sine Spiritu sancto » ? Vis audire, quantum intersit inter nos et Pelagianos ? quantum inter Catholicos et hæreticos. Neque Pelagianus error est, posse hominem aliqua præcepta, et aliquando facere quoad substantiam actuum, solis naturæ viribus, id est, sine speciali auxilio gratiæ Dei. Nam hoc idem et tu doces, nisi tecum fortasse pug-

nas, in eadem pagina. Hæc enim sunt verba tua. « Habet humana voluntas libertatem in operibus, et rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit : Potest aliquo modo efficere justitiam civilem, seu justitiam operum. Potest loqui de Deo, exhibere Deo certum cultum externo opere, obedire magistratibus, parentibus in opere externo eligendo, potest continere manus a cæde, ab adulterio, a furto ». Hæc tua, etiam nostra sunt : Et hoc vocamus implere quædam præcepta, quoad substantiam actuum. Porro diligere Deum super omnia sine Spiritu sancto tribuit homini fortasse unus aut alter Scholasticorum, sed graviores repugnant, ut S. Thomas, S. Bonaventura, et alii. Quod autem opera sine Spiritu sancto facta mereantur gratiam et justificationem, nullus Theologorum docet, tuum est mendacium, tua calumnia.

XLIX. MENDACIUM.

Pag. 198. in Apologia, art. 20. « Non est ferenda (inquit Philippus) blasphemia, tribuere honorem Christi nostris operibus. Nihil pudet jam istos Theologos, si talem sententiam in Ecclesia audent ferre ». At, bone vir, non id habet confutatio Theologorum, quod tu reprehendis. Nec enim usquam dicunt Theologi illi, opera sine Christo mereri remissionem peccatorum. Sed negant, quod vos docetis, opera nostra, licet ex fide, licet ex gratia, licet ex Christi meritis prodeant, nihil tamen mereri. Itaque cum confutatio dicit, opera nostra mereri remissionem peccatorum, hunc habet sensum, quod opera pœnitentiæ cum fide, et auxilio Dei facta, mereantur ex congruo, sive per modum dispositionis, culpæ remissionem, quam esse vocem Scripturarum et Patrum, supra docuimus, mendacio 8. Opera vero hominis justificati, facta ex gratia, per Christi meritum nobis infusa, mereantur ex condigno remissionem pœnæ, quæ interdum relinquitur, culpa dimissa. Nam, ut ait August. tractat. 124 in Joan., productior est pœna, quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et pœna. Nec solum pœnæ remissionem, sed et coronam gloriæ mereri nostras satisfactiones, paulo ante ex Cypriano audivimus, in serm. de lapsis, in postremis verbis.

L. MENDACIUM.

Pag. 200. in Apologia art. 21 : « Nec vident isti asini (inquit humanissimus Philippus) apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam exstare syllabam de invocatione. Loquitur de honoribus sanctorum, non de invocatione ». At quænam est ista consequentia : Loquitur Hieronymus de honoribus sanctorum, ergo non de invocatione? Videlicet invocatio non est honor, sed ignominia. Et idcirco nullum præter Christum, invocari vultis, ne decus Christo proprium, cum aliis communicetur. Audi igitur. Vigilantius nolebat sanctos honorari; et quoniam non ignorabat, præcipuum sanctorum honorem, esse ipsorum invocationem, duabus rationibus ostendit, non eos debere ab hominibus invocari, tum, quia abditis receptaculis inclusi, non possent ubi vellent esse præsentes, et se invocantibus per se opem ferre ; tum etiam, quia nec posset ullus post mortem, pro alio apud Deum aliquid impetrare, et proinde supervacanea esset invocatio. Utramque rationem Hieronymus refellit. Ais, inquit, vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei, animas Apostolorum et Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis (ubi videlicet a fidelibus præcipue invocantur) et ubi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, ut non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula injicies, etc. Et infra : Dicit, inquit, quod dum vivimus, mutuo pro nobis orare possumus, postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio. Si Apostoli, et Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris; quanto magis post coronas, victorias, et triumphos? Cum ergo Hieronymus Vigilantii argumenta refellat, quibus ille sanctorum honoribus invidens, invocationem eorum oppugnabat, vere stupidi, ac ferme asini essemus, si non inde colligeremus, invocationem sanctorum e Hieronymo approbari.

LI. MENDACIUM.

Pag. 200. in Apologia, art. 21. « Neque reliqui veteres scriptores (inquit Philippus) ante Gregorium fecerunt mentionem invocationis ». Non te pudet tantum magistrum

in Israel, aut nihil in veteribus legisse, aut tam impudenter mentiri? Proferam igitur viginti quatuor Patres, Gregorio antiquiores, qui instar viginti quatuor seniorum de Apocalysi testimonium dicant pro invocatione sanctorum. Vide Dionys. Areopag. lib. de Ecclesiastica hierarchia cap. VI. Iren. lib. V. Euseb. lib. XIII. de præpar. Evang. cap. VII. Athan. serm. in Evangelium de S. Deipara. Basilium orat. in quadraginta Martyres, item in Psal. XXXIII. Nazianzenum orat. in Cyprianum; item in Athanasium. Nyssenum orat. in S. Theodorum. Cyrillum Catechesi V. Mystagogica. Ephrem Serm. de laudibus Martyrum Chrys. hom. 66. ad populum Antiochenum. Item hom. 43. in Genesin hom. 8. in Matthæum hom. 1. in priorem ad Thessalonicens. Thodoretum lib. VIII. de curandis Græcorum affectionibus. Et in hist. religiosa, ad finem singularum vitarum. Hilarium in Psal. CXXIV. et in Psal. CXXIX. Ambrosium lib. X. in Lucam cap. 21. Et in lib. de viduis. Hieron. in Epitaphio Paulæ. Ruffinum lib. II. hist. Eccles. cap. 33. Prudentium in hymno de S. Cassiano; item de S. Hippolyto; item de S. Laurentio. Paulinum Nolensem, Epist. 12. ad Severum. Gaudentium Brixiensem, tractatu in dedicationem Basilic. Concilii sanctorum. Severum Sulpitium, Epist. ad Aurelium Diaconum, et Epist. ad Bassulam Socrum. Maximum Taurinensem, serm. de S. Agnete. August. lib. de cura pro mortuis cap. 4. et Serm. 17. de verbis Apostoli. Leonem I. Serm. 5. de Epiphania. Victorem Uticensem lib. III. de persecutione Wandalica. Fulgentium Ruspensem, serm. de laudibus Beatæ Mariæ. His accedit concilium Chalcedonense, 630. Patrum, et alia quæ supra citavimus, mendacio X.

LII. MENDACIUM.

Pag. 201. in Apologia, art. 21. « Triplex honos, inquit, probandus est. Primus est gratiarum actio. »

« Secundus confirmatio fidei nostræ. Tertius imitatio fidei et cæterarum virtutum. Hos veros honores non requirunt adversarii ». At ubi legisti, vel a quo audivisti, nos non requirere hos honores?

LIII. MENDACIUM.

Pag. 220. in Apologia, pro conjugio sacerdotum. « Vituperabant Monachi, inquit, conjugium, tamquam vitæ genus, quod vix unquam Deo placeret, aut certe non placeret, nisi propter procreationem ». At omnes Monachi, qui commentaria in Magistrum scripserunt, agnoscunt tria bona, propter quæ Matrimonium Deo placeat, fidem, prolem, et sacramentum. Vide lib. IV. Sent. dist. 31.

LIV. MENDACIUM.

Pag. 223. in Apologia, pro conjugio sacerdotum, Philippus sic argumentatur. « Joviniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo cœlibatu. Impudens igitur mendacium est, conjugium sacerdotum, Joviniani hæresim esse ».

Utrum Philippus mentiatur nec ne, judex sit beatus Hieronymus. Is igitur in lib. contra Vigilantium sic ait: Quomodo Euphorbius in Pythagora renatus esse perhibetur, sic in isto Joviniani mens prava surrexit: ut in illo, et in hoc, diaboli respondere cogamur insidiis. Illæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus, inter phasides aves et carnes suillas non tam emisit spiritum, quam eructavit: iste caupo Calagurritanus, et in perversum propter nomen viculi mutus Quintillianus, miscet aquam vino; et de artificio pristino, suæ venena perfidiæ Catholicæ fidei sociare conatur impugnare virginitatem, odisse pudicitiam, in convivio sæcularium contra sanctorum jejunia proclamare. Proh nefas, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes; si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi prius uxores duxerint; nulli cœlibi credentes pudicitiam, immo ostendentes, quam sancte vivant, qui male de omnibus suspicantur. Et nisi prægnantes uxores viderint clericorum, infantesque de ulnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, et Sedis Apostolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini fræna permittens etc. Si igitur Hieronymo teste Vigilantii hæresis ac Joviniani, una atque eadem sententia fuit, adeo ut in Vigilantio Jovinianus revixisse dicatur, mentitur Philippus, cum ait, non fuisse hæresim Joviniani oppositam continentiæ sacerdotum. Quod vero mendacium etiam sit, Joviniani tempore, mundo notam non fuisse legem perpetui cœlibatus, satis

constat ex iis, quæ supra diximus, mendacio XIV, necnon ex hoc ipso Hieronymi testimonio, et ex Augustino in lib. de hæresibus cap. 82. ubi legimus, quasdam sacras virgines, provectæ jam ætatis, Joviniano auctore, nuptias contraxisse. Quod certe D. Augustinus non reprehendisset, si virginitas consecrata Deo, votum perpetui cœlibatus non complecteretur, aut hoc votum illo tempore notum mundo non fuisset.

LV. MENDACIUM.

Pag. 226. in Apologia, de Missa. « Hic causæ status est (inquit Philippus) de quo ita nobis monendi sunt lectores, ut Æschines admonebat judices, ne sinerent adversarium extra causam egredi. Nos in Confessione nostra ostendimus, nos sentire quod Cœna Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro aliis, vivis aut mortuis, mereatur eis ex opere operato remissionem culpæ aut pœnæ.

At mira ista perversitas est, alios arguere ejus peccati, quod ipse committis. Non enim iste est causæ status, an Missa mereatur gratiam, et justificet ex opere operato. Si enim iste status esset, causa finita esset. Quæstio vero præcipua in eo consistit : an Missa sit verum et proprie dictum sacrificium, quod omnes Lutherani negant, et Catholici omnes affirmant.

LVI. MENDACIUM.

Pag. 233. in Apologia, de Missa. « Sed adversarii (inquit) ubique sacrificii nomen ad solam cæremoniam detorquent : prædicationem Evangelii, fidem, invocationem, et similia omittunt; cum cæremonia propter hæc instituta sit ». Fatemur quidem sacrificium proprie dictum, nec prædicationem Evangelii, nec invocationem significare, sed oblationem corporis Christi, cum mystica cæremonia a sacerdote factam ; sed quod non sit apud nos Evangelii prædicatio, nec invocatio, nimis impudens mendacium est, cum in ipsa celebratione sacrificii legatur Evangelium, et sæpe etiam exponatur, et multæ preces fundantur pro sacerdotibus, pro regibus, pro populo.

LVII. MENDACIUM.

Pag. 239. in Apologia, de Missa. « De fide (inquit) qua gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat ab adversariis mentio ; de exercitiis fidei luctantis cum desperatione, de gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes conciones adversariorum mutæ erant ». Magnus et mirabilis vir fuit Philippus, qui omnes libros legit, omnes conciones audivit, etiamsi variis in locis eodem tempore, aut variis temporibus eodem loco haberentur. Et quod mirabilius est etiam illas conciones audivit, quæ prius factæ sunt, quam ipse nasceretur, alioqui, unde novit, de gratuita remissione peccatorum propter Christum omnes conciones mutas fuisse.

LVIII. MENDACIUM.

Pag. 239. in Apologia, de Missa. « Transferunt (inquit) Missam et ad mortuos, liberant animas, applicatione Sacramenti, a pœnis purgatorii ; cum sine fide nec vivis Missa prosit. Neque ex Scripturis, vel unam syllabam afferre possunt, ad defensionem istarum fabularum, quas in Ecclesia magna auctoritate docent : neque Ecclesiæ veteris, neque Patrum testimonia habent ». Duo sunt hic mendacia. Unum, quod applicatione Sacramenti, liberari dicamus animas a pœnis purgatoriis. Nemo enim Catholicorum hoc docet; sed quod de sacrificio dicimus, imperite aut callide transfert Philippus ad Sacramentum. Alterum mendacium est, quod non habeamus testimonia veteris Ecclesiæ, quod Missa prosit etiam defunctis. Tot enim habemus testimonia, ut plane adversarios obruere possimus. Concil. Carthaginiense IV. can. 79. jubet commendari defunctos orationibus, et oblationibus. Concil. Wormatiense can. 10. jubet, etiam pro suspensis orari, et sacrificari. Similia passim in conciliis leguntur. Tertullianus lib. de Monogamia : Pro anima, inquit, ejus oret, et offerat annuis diebus dormitionis ejus. Cyprianus lib. I. epistol. 9 : Non est, inquit, quod pro dormitione ejus apud nos fiat oblatio, aut deprecatio. Ambrosius lib. II. Epistol. 8 : Itaque, inquit, non tam deplorandam quam prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lacrymis tuis, sed magis oblationibus animam ejus Domino commendandam. Cyrillus Catechesi 5. Mystagogica : Maximum, inquit, credentes esse animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius et tremendi sacrificii. Chrysostomus homil. 69. ad populum Antiochenum ; Non

temere hæc ab Apostolis sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur memoria. Omitto cæteros.

LIX. MENDACIUM.

Pag. 247. in Apologia, de Missa. « Falso (inquit Philippus) citant adversarii contra nos damnationem Aerii, quem dicunt propterea damnatum esse, quod negaverit in Missa oblationem fieri pro vivis et mortuis ».

Quæstio nostra cum Lutheranis est, an Missa prosit mortuis, nam quod vivis prosit, nemo negat. Porro Augustinus lib. de hæres. cap. 53. inter dogmata propria Aerii etiam illud numerat : Orare, vel offerre pro mortuis oblationem, non oportere. At hoc idem omnes Lutherani dicunt.

LX. MENDACIUM.

Ibidem, sic ait Philippus. « Epiphanius testatur Aerium sensisse, quod orationes pro mortuis sint inutiles, id reprehendit, neque nos Aerio patrocinamur. » Si verum loquitur Philippus, mentitur altera pars Concordiæ, cui fere concordant omnes Lutherani. Nam pag. 381. « Purgatorium animarum, mera diaboli larva esse definitur ». At si nullum est purgatorium animarum, inutiles sunt orationes pro mortuis, ut volebat Aerius, nisi forte velit Philippus, pro animabus beatis, aut damnatis orandum esse. Adde quod Epiphanius hæres. 75. quæ est Aerii, refert etiam alium ejusdem errorem, et quidem ipsius verbis. Sed neque jejunium, inquit, erit ordinatum, « hæc enim Judaica sunt, et sub jugo servitutis. Justo enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis, et reliquis. Si vero omnino volo jejunare, qualemcumque eligam diem, a me ipso, et jejunabo propter libertatem. » Et infra : In diebus autem Paschatis (quos nos vocamus majorem, sive sanctam hebdomadam) quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliæ, ac jejunia, et omnes animarum salutes, per sanctas afflictiones ; ipsi a summo mane obsonantur, carneque ac vino venas suas explentes, cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Quæso te, Philippe, an non et vos hoc idem facitis et docetis? Magis ingenue Matthias Illyricus facit, qui Cent. 4. cap. 5. col. 401, agnoscit, Aerii dogmata fuisse, non orandum, nec offerendum pro mortuis; nec stata jejunia servanda ; et quia horum similia docuit Lutherus, mavult Epiphanium et Augustinum hæreticos facere, quam Aerium.

LXI. MENDACIUM.

Pag. 253. in Apolog. de votis monasticis : « Obedientia, paupertas, et cœlibatus (inquit Philippus) exercitia sunt ἀδιάφορα. Ideoque sancti uti eis sine impietate possunt, sicut usi sunt, Bernardus, Franciscus, et alii sancti viri. Et hi sunt propter utilitatem corporalem, ut expeditiores essent ad docendum ». Scilicet, magna utilitas corporalis erat S. Francisco, nudis pedibus ambulare, una sola tunica eaque cilicina, et asperrima cooperiri, humi cubare, pane solo, et aqua ut plurimum vivere, totas noctes vigilare. Deinde quid dicemus de S. Antonio, S. Hilarione, S. Paulo I. Eremita, imo de tot millibus sanctorum Anachoretarum, qui non fungebantur docendi officio, et tamen vitam pauperrimam et severissimam, in perpetuo cœlibatu, et sub obedientiæ jugo ducebant? Porro S. Bernardus non solum vilissimis pannis, et cibariis aridissimis utebatur, sed etiam serm. 30. in Cantica diligenter monuit, non esse Monachi, sed medici, corporis utilitatem, et bonam valetudinem curare : Monachi vero esse, spiritus utilitatem quærere, et carnem crucifigere, atque in ea re Dominum et Salvatorem imitari.

LXII. MENDACIUM.

Pag. 255. in Apologia : « Nemo nescit (inquit Philippus) vitam monasticam recens excogitatam esse ». Omitto quod Patres ad Apostolos referunt, ut Euseb. lib. II. hist. cap. 16. Epiphan. hæres. 29, quæ est Nazaræorum, Hieron. I. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, in Philone. Joan. Cassianus, lib. II. de institutis Cœnobiorum, cap. 5. et Collat. 18. cap. 5. Augustin. serm. 2. de communi vita Clericorum. Possidonius in vita S. August. Sozomenus lib. I. hist. c. 12. Et Nicephorus lib. II. cap. 15. Certe Magdeburgenses Centur. 4. cap. 6. col. 464. anno 300. a Salvatoris adventu ponunt initium Monastices. Quod si contendunt, Monachos hujus temporis, non esse illis similes qui erant tempore Antonii, Hilarionis, Augustini ; tamen non negant, nec possunt negare,

quin saltem Monachatus qui nunc est, a tempore S. Benedicti initium sumpserit, id enim Lutherani omnes admittunt, cum videant adhuc exstare, et servari regulas ab ipso conditas, et habitari monasteria, quæ ille fundavit. Sanctus autem Benedictus ante 1000. annos floruit. Nisi ergo apud Philippum mille anni sint, sicut dies unus, ut Scripturæ loquuntur de temporibus, cum Dei æternitate collatis, viderit ipse, quam sit verum, vitam monasticam recens excogitatam.

LXIII. MENDACIUM.

Pag. 158. in Apologia, de votis Monasticis. » Desertio facultatum (inquit Philippus) non habet mandatum aut consilium in Scripturis. Nam Evangelica paupertas, non est desertio rerum, sed non esse avarum etc. » De hoc mendacio diximus supra, mendacio VI. Sane deberet sufficere tot sanctorum exemplum. Omnes enim illi veteres Monachi, qui tantopere celebrantur a Patribus, verba Domini, Matth. XIX. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia etc.* de rerum desertione intellexerunt.

LXIV. MENDACIUM.

Pag. 259. in Apologia, de votis monasticis: Sancti, inquit Philippus, in locum Christi subrogantur, et impie coluntur. Longe aliud ostendunt Litaniæ, aliæque preces Catholicorum. Christo enim, ut Deo ac Domino dicimus, Κύριε ἐλέησον, Christe eleison, sanctis vero, sancta Maria, ora pro nobis; sancte Petre, ora pro nobis. Sed antiqua ista calumnia est; quod enim Lutherani nunc dicunt, dixerunt olim ethnici, Judæi, hæretici, ut patet ex historia Eusebii, lib. IV. cap. 15. Et lib. VIII. cap. 5. Ex Cyrillo lib. VI. et X. in Julianum. Ex Hieronymo lib. contra Vigilantium. Et ex Augustino lib. XX. contra Faustum cap. 21.

LXV. MENDACIUM.

Pag. 263, in Apologia, de potestate ecclesiastica. Suas traditiones, inquit Philippus, longe accuratius servari postulant, quam Evangelium. Hoc de Episcopis Ecclesiæ generatim dictum, apertissimum mendacium est.

LXVI. MENDACIUM.

Pag. 267. Ibidem : « Libri adversariorum, inquit, nusquam fidei mentionem faciunt, cum de remissione peccatorum loquuntur. Nusquam docent de dignitate rerum civilium, nusquam docent quomodo Evangelium tradat justitiam externam ». Et hæc mendacia toties repetuntur in hac Apologia, ut mirum sit quomodo non ipsi auctori nauseam fecerint.

LXVII. MENDACIUM.

Pag. 268. Ibidem : « Cultus sanctorum inquit, plenus est apud eos manifesta idololatria ». At nos corde sentimus, et voce asserimus, sanctos non esse Deos, sed creaturas eximias. Nec illis ut diis sacrificamus, ut etiam D. Augustinus docet, lib. XXII. Civit. Dei cap. 10, nec invocamus, ut gratiam vel gloriam largiantur ; sed ut eam nobis a Deo precibus suis obtineant. Nec denique illabi eos animis, et corda scrutari existimamus, ut adversarii nos credere mentiuntur; sed Deo revelante atque ostendente, quid nos petamus, cognoscere eos posse docemus.

Hic libellus jam fabre aperit mendacia, revellit errores Concordiæ Lutheranæ, ut nihil possit esse aut enucleatius, aut nervosius in hoc genere. Nam animus fuit auctori, stringere rem, non explicare, sed stringere ea arte, ut Lutherani alioqui plumbei facile tangant se tangi, aut potius everti.

Censui ROBERTUS TURNERUS Sacræ Theologiæ Doctor atque INGOLSTADII professor, et pro tempore ejusdem facultatis Decanus.

BREVIS APOLOGIA

ROBERTI BELLARMINI

PRO LIBELLO SUO DE LIBRO CONCORDIÆ LUTHERANORUM.

Cum ante multos annos liber Concordiæ Lutheranorum in Saxonia prodiisset, petiit a me vir quidam gravissimus atque doctissimus, et qui mihi jure suo imperare poterat, ut ei per litteras significarem quid mihi de ea Concordia videretur. Perlegi continuo librum, quem idem ipse ad me miserat, et sententiam meam de eo libro paucissimis verbis, id est, brevissimo libello comprehendi. Pervenit is meus libellus, nescio quomodo ad manus Davidis Sartorii, egregii sane typographi, qui tunc Ingolstadii Catholicis libris excudendis magna cum laude operam dabat. Is vero per amicum quemdam meum a me quæsivit, moleste ne essem laturus, si is libellus typis ipsius emitteretur in lucem : respondi, quod res erat, me non eo animo libellum confecisse, ut ederetur, sed ut ei parerem, qui mihi onus illud imposuerat : tamen si Theologi Ingolstadienses opusculum illud utiliter edi posse judicarent, me non repugnare quo minus id fieret. Ita libellus in lucem editus est : qui quoniam visus est non leviter adversarios pupugisse, iterum jussu clarissimæ memoriæ Stephani regis Poloniæ potentissimi typis mandatus est. Nec multo post in linguam Germanicam paraphrastice conversus, et auctus ita Ministrorum novi Evangelii bilem accendit, ut dignus visus sit qui ab universa Academia Virtembergensium Theologorum conjunctis armis, et quasi agmine facto opprimeretur. Sed libellus ipse, ut audio, vivit adhuc, immo ne guttam quidem cruoris emisit, sed clipeo veritatis armatus canit cum Propheta : « Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum. » Et certe si auctor ipsius vacaret in ejusmodi nugis tempus consumere, posset decem diebus, decem alios similes libellos emittere de vanitate, erroribus, et mendaciis hujus refutationis. Ac ut rem ita se habere demonstrem, pauca quædam exempla gratia proferam. Totum enim librum adversariorum refellere non esse operæ pretium, nisi quem juvet bonas horas male perdere, ex his paucis quæ dicemus lector intelliget. In prima parte libelli notaveram vanitatem eorum, qui ut Concordiam in doctrina maximam esse apud Lutheranos ostenderent, coegerant ad subscribendum dogmatibus fidei turbam ludimagistrorum, hipodidascalorum, et similium qui neque auctoritate, neque scientia pollent, ut de dogmatibus præsertim controversis judicare possint. Atque addidi, nullum exemplum ejusmodi subscriptionum in negotio fidei posse ab antiquitate peti, cum ab Apostolicis temporibus per mille quingentos annos conciliis tum generalibus tum nationalibus, vel provincialibus soli Prælati, qui jurisdictionem habent, subscribere consueverint. Ad hoc respondent Theologi Virtembergenses, his verbis : « Non latet nos, Deo laus, quæ ratio in conciliorum subscriptionibus observata fuerit, quam etiam in nostris conventibus ante hac multoties secuti sumus, ut si quid de religione scripto commendaretur, præcipui tantum Theologi subscriberent : quemadmodum in Smalchaldicis articulis videre licet. Quod autem etiam vulgariter, nec ita excellenter docti Ministri subscripserunt ; in scripto publico omitti id bene poterat, nisi Electores, et Principes ad hoc coegissent impudentes vestræ calumniæ, quas contra ipsorum Theologos et Ministros in publicam confessionis Augustanæ contumeliam pu-

blicis typis evomuistis. Meminisse autem Jesuitæ debebant, qualibus ementitis titulis Tridentini Concilii Episcopi superbiverint, ut homines in sui admirationem raperent, cum se Episcopos. et Patriarchas jactarunt nescio quorum locorum, in quæ nemo illorum unquam pervenit, neque ex illis regionibus quisquam Ecclesiasticus ad Concilium Tridentinum missus erat.

Hæc responsio satis indicat, eos nihil solidi habuisse, quo vanitatem illam a nobis notatam purgare possent. Primum enim non eis objecimus, quod antiquis Conciliis soli Theologi præstantes subscribere consueverint, sed quod soli Prælati, qui jurisdictionem habent, id est, Episcopi. Itaque cum dicunt, non latere se, quæ ratio servata sit in antiquis Conciliis, et eam a se quoque servatam in suis conventibus, ubi præcipui Theologi tantum subscripserunt, vel falso dicunt non latere se formam veterum Conciliorum, vel mentiuntur cum affirmant, eam a se in conventibus suis esse servatam. In veteribus enim Conciliis veros Episcopos, non autem Theologos quoscumque ; in conventibus autem Lutheranorum nullum verum Episcopum, sed Theologos nescio quos subscripsisse non dubium est.

Deinde cum addunt, omitti potuisse nomina Ministrorum vulgariter tantum, et non excellenter eruditorum nisi coegissent eos nostræ calumniæ, quibus eis exprobrare solemus, quod nulla sit inter Ministros eorum concordia : nihil omnino dicunt, quod ad rem faciat. Nos enim cum illis objicimus, quod in gravissimis dogmatibus inter se non conveniant, non loquimur de turba imperitorum, quam scimus facile duci ab iis, quos opinione doctrinæ suspiciunt : sed de viris doctis, vel certe qui docti haberi volunt. Scimus autem non solum in tota Germania inter varias Lutheranorum sectas, sed in ipsa Saxonia, atque inter eos, qui proprie Lutherani dici volunt, dissensiones esse gravissimas, ut vel ex colloquio Altembargensi cognosci potuit, ubi ex ipsa Saxonia duodecim viri delecti ad componenda dissidia de religione, non solum gravissimos errores alii aliis objecerunt, sed etiam inde absque ulla spe concordiæ discesserunt. Ad hanc igitur notam tantæ inter eos dissensionis eluendam, nihil omnino prodest subscriptio tot milium vilium personarum. Quid enim mirum, si ex una factione sex tantum viri (tot enim fuerunt auctores libri Concordiæ) inter se conveniant, et octo millia imperitorum, sibique subjectorum ad subscribendum cogant? Certe in Ecclesia Catholica definitionibus Tridentini Concilii omnes omnino qui Catholici haberi volunt, sive docti, sive indocti, sive principes, sive privati, sive Itali, sive Galli, sive Hispani, sive Germani, sive Angli, sive Poloni, sive cujuscumque regionis sint, sententiam suam, judiciumque subjiciunt.

Quod postremo adjungunt de Patribus Tridentini Concilii, quod numquam viderint ea loca ; quorum titulos præferunt, inter splendida mendacia numerari potest. Exstat Concilium, exstant nomina et tituli singulorum Episcoporum. Atque inter trecentos ferme Episcopos, variarum nationum, nescio an tres, vel quatuor inveniri possint, quorum Ecclesiæ in iis locis sitæ sint, ubi Episcopi tutum aditum habere non possunt.

In altera parte mei libelli reprehendi sex errores gravissimos contra Symbolum Apostolicum, quos in libro Concordiæ adversarii posuerunt. Ita vero ipsi in sua refutatione respondent, ut errores erroribus addant, et eam imperitiam rerum Theologicarum præ se ferant, ut indociles omnino videantur.

Exemplum esto in refutatione primi erroris. Primus error a me notatus in eorum libro fuerat, quod Christus non solum ut homo, sed etiam ut Deus Patri fuerit obediens. « Respondent se hanc sententiam libenter agnoscere, nec opus est, inquit, ut Jesuitæ ex libro Concordiæ, et locis communibus Philippi istius doctrinæ nos prolixe convincant, quandoquidem hanc non tantum constanter profiteamur, sed eam quoque summam nostram consolationem esse ducamus, quod obedientia, qua justi et beati reputamur, Christo non solum secundum humanitatem, verum etiam secundum deitatem adscribatur ». Hæc illi. Nec solum admittunt Christum ut Deum, obedisse Patri, sed etiam admittunt B. Virginem Mariam non tantum esse Matrem Dei, quæ est Catholicorum omnium sententia, verum etiam esse Matrem Christi, ut Dei, quod est hactenus apud Christianos inauditum, cum, ut infra ostendam, reduplicatio, ut, non suppositum, sed formam reduplicet. « Quemadmodum, inquiunt, Maria Christi non solum ut hominis, sed etiam ut Dei Mater est, ita quoque Christus, non solum ut homo, sed etiam ut Deus, Patri obediens fuit ». Quid est autem, si proprie loqui velimus, beatam

Mariam esse Matrem Christi, non solum ut hominis, sed etiam ut Dei, nisi Christum a beata Maria divinitatem habere, quemadmodum ab illa humanitatem habet? Quod si Christus a Matre humanitatem et divinitatem habet, certe antequam ex Virgine nasceretur, Deus non erat, immo neque aliquid erat, qui est error Ebionis, et Photini.

Ex eodem ignorantiæ fundamento paulo post adjungunt, non posse negari, quin Christus ut Deus, fuerit Patri obediens, nisi duæ cum Nestorio affirmentur in Christo esse personæ, una quæ obediverit Patri, videlicet persona humana, altera quæ Patri non obediverit, videlicet Filius Dei. Quasi vero non non possit una et eadem persona divina « in forma servi (ut Scripturæ verbis utamur) obedire Patri, in forma Dei cum Patre jubere. Sic enim Apostolus ad Philipp. II. de una et eadem Christi persona dicit, quod « in forma Dei non rapinam putaverit, esse se æqualem Deo Patri, in forma servi Patri obediens fuerit usque ad mortem, mortem autem Crucis »; et S. Athanasius in Symbolo de eadem persona Christi dicit : « Æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem ». Neque aliud est, quod Theologi Catholici dicunt, Christus unus et idem, id est, una et eadem persona, ut Deus, æqualis est Patri, ut homo, minor est Patre : ut Deus fuit ante Matrem, ut homo ex Matre principium habuit.

Sed ulterius progrediantur adversarii, et obedientiam Filio Dei tribuunt etiam antequam formam servi acciperet, id est, non solum secundum deitatem, sed etiam secundum solam deitatem, quod quemadmodum ab hæresi Ariana distingui possit, ipsi viderint. Adferunt enim illa verba Domini Joan. III. « *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum* ». Sic enim ipsi citant, qui vulgatæ atque antiquissimæ editionis rationem nullam habent : ac statim adjungunt : « Si igitur Deus Filium suum unigenitum in mundum misit, ut genus humanum servaret, necesse est hunc Filium Dei obedientem fuisse Patri, dum in mundum venit, naturam humanam assumpsit, et in ea nos miseros peccatores redemit. Hinc de Filio Dei æterno in Symbolo Nicæno cantatur : Descendit de cœlis, et incarnatus est de Spiritu sancto, etc. » Hæc illi, ex quibus manifeste colligitur, eos sentire, Filium Dei etiam antequam esset homo, obedivisse Patri, ac per hoc secundum solam deitatem. Filius enim Dei cum venit in mundum, et naturam humanam assumpsit, non erat Deus et homo, sed Deus tantum, nisi quis ita desipiat, ut dicat, Deum et hominem descendisse de cœlo, ut fieret homo. Itaque Deus Verbum, cum non esset homo, descendit de cœlo, ut fieret homo, et ideo Verbum caro factum est, et ipsa incarnatio descensio fuit. Quod aliis verbis dicit Apostolus Philipp. II : *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens*. Quod si Deus Verbum, cum nondum esset homo, obedivit Patri, ut descenderet et fieret homo, quis non videt, obedientiam, ac per hoc subjectionem tribui Deo Verbo secundum solam divinitatem? Neque enim secundum humanitatem, quam non habebat, obedire poterat. At, inquiunt, Si Deus Filium suum misit in mundum, ut carnem assumeret, quomodo non obedivit Filius Patri, dum venit in mundum, et carnem assumpsit? Hoc ipsum est argumentum Arianorum, qui ex missione colligebant subjectionem; sed respondebant majores nostri veteribus Arianis et nos respondemus novis Arianis, mittere non esse jubere, nec mitti semper esse parere. Nam dominus quidem servum jubendo mittit, amicus amicum hortando, inferior superiorem orando mittere potest. Ac certe negare non possunt adversarii, Spiritum sanctum mitti a Patre, et Filio : juxta illud Joan. XIV : « *Paracletus autem, quem mittet Pater in nomine meo*, et cap. XV : « *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre* » : et tamen Spiritum sanctum obedire Patri, et Filio, vel Patrem, et Filium imperare aliquid Spiritui sancto, ne adversarii quidem admittere ausi sunt. Itaque vera est communis Theologorum sententia, missionem in divinis non jussionem, non imperium, sed processionem unius personæ ab alia significare, cum novi effectus connotatione. Sed operæ pretium erit cognoscere quid adversarii ad nostra argumenta respondeant. Referunt primum hæc nostra verba : Si Christus, ut Deus, Patri obedivit, certe ut Deus a Patre distinguitur. Alius igitur Deus est Pater, alius Deus est Filius : sed unus tantum est verus Deus, et constat Patrem esse verum Deum : non igitur Filius est verus Deus nec ὁμοούσιος Patri, ut in Nicæno Symbolo confitemur. Respondent deinde his verbis : « Rudes asinos Jesuitas istos esse oportet, quod distinguere nesciunt inter unitatem deitatis, et

distinctionem inter personas in hac una deitate. Nam certe Filius a Patre distinctus est, tamquam persona divina, qua ipse Pater non est : et tamen non alius Deus quam Pater est. Atque ita Pater et Filius unus Deus sunt, licet distinctæ personæ, quarum una alteri obedit ». Hæc illi. Qui qua modestia præditi sunt, eodem pollent acumine. Nos autem quia scimus unitatem deitatis cum sola personarum distinctione credi ab omnibus fidei Catholicæ professoribus, ideo tamquam exploratum errorem notavimus dogma adversariorum, ex quo sequitur, deitatem Filii distingui a deitate Patris, et proinde Filium non esse verum Deum, neque Patri consubstantialem. Argumentum vero, quo id sequi demonstravimus, adversarii non solverunt. Quod enim illi exponunt, Christus ut Deus obedivit Patri, idem esse, ac si diceretur, Christus ut persona divina obedivit Patri, ut alteri personæ divinæ, nullo modo defendi potest. Siquidem illa particula reduplicans, « ut », non reduplicat suppositum, sed formam. Neque enim dubium est, omnes actiones esse suppositorum, sive personarum, et idcirco non ponuntur reduplicantes particulæ ad notandam personam, sive suppositum; sed quia dubium esse potest, secundum quam formam suppositum agat, quando plures habet formas, ideo per reduplicantem particulam significatur ea forma, secundum quam suppositum agit. Itaque sicut qui dicit, Petrus ut musicus canit, ut medicus curat, ut homo ratiocinatur, significat illam personam, quæ dicitur Petrus secundum scientiam musicam canere, secundum scientiam medicinæ curare, secundum rationalitatem, ut sic loquamur, ratiocinari; ita qui dicit, Christus ut Deus obedit Patri, significat Christum, qui est persona divina, obedire Patri secundum deitatem. Et quoniam, qui obedit distinguitur ab eo, cui obedit, sequitur ut Christus, qui obedit Patri secundum deitatem distinguatur a Patre secundum deitatem. Quod si Filius distinguitur a Patre secundum deitatem, evidenter sequitur, ut duæ sint divinitates Patris, et Filii, et alius Deus sit Pater, alius Deus sit Filius, quemadmodum ex eo, quod Filius distinguitur a Patre secundum personalitatem, recte colligunt omnes Theologi duas esse personalitates Patris et Filii, et aliam personam esse Patrem, aliam personam esse Filium. Hoc igitur est argumentum, quod solvere debuissent Theologi illi Wirtembergenses. Sed ut videtur, argumenti vim non perceperunt, cum tamen tam acuti videri velint, ut eorum comparatione cæteri omnes asini dici possint.

Nec multo felicius ab altero nostro argumento se expediunt. His enim verbis alterum argumentum nostrum proponunt. « Rursus qui obedit, minor est illo, cui obedit, nam imperare superioris, obedire inferioris est. Ergo si Christus ut Deus Patri obedit, ut Deus, minor est Patre, et mentitur Symbolum Athanasii cum ait : Æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patre, secundum humanitatem ». Respondent autem hoc modo : « Hæc ratio locum habet in iis personis quæ non sunt ejusdem dignitatis : ubi hæc imperat, illa necessitate quadam paret etiam invita. Cum Christo autem, ejusque obedientia res se aliter habet. Pater enim Filio ut Deo non imperavit, ut coactus humanam naturam sumeret : Sed Filius Dei sponte, et libere hoc fecit secundum æternum decretum totius Trinitatis; quocirca etiam Filii Dei obedientia alia est, quam obedientia subditi erga suum magistratum ». Novam hic audimus Theologiam, novam Philosophiam, novam vocabulorum acceptionem. Hactenus enim obedientia virtus fuit, qua subditus superioris sui mandatum implet. Inter personas ejusdem prorsus dignitatis, atque adeo in omnibus æquales inauditum est esse veri nominis obedientiam, cum par in parem non habeat imperium, vel potestatem. Certe B. Paulus ad Ephes. VI. scribit : *Filii, obedite parentibus, et rursum, servi, obedite dominis,* et ad Hebr. XIII. *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis* (1); Et ratio horum omnium est, quia præpositus major est subdito, dominus major est servo, pater in humanis major est filio, quia senior, quia prudentior, quia causa : et S. Augustinus serm. 6. de verbis Domini scribit, obedientiam superioribus esse præstandam, sed illo ordine, ut semper majores minoribus anteponantur, ita ut filii parentibus obediant, quia parentes majores sunt filiis, sed magis patriæ, quam parentibus, quia patria parentibus major est; et magis Deo, quam patriæ, quia Deus major est, quam patria. Sic etiam obediendum

(1) Eph. VI, 1; Heb. XII, 17.

docet curatori; sed magis proconsuli, quam curatori; magis imperatori, quam proconsuli; magis Deo, quam imperatori. Nec difficile esset multa hujusmodi testimonia proferre, non solum ex Scripturis sanctis, et veteribus Patribus, sed etiam ex philosophis, aliisque scriptoribus profanis, apud quos semper obedientiæ, quasi e regione respondet imperium, et obedientia subdito, imperium principi tribuitur. Neque recte adversarii obedientiam respondentem imperio non agnoscunt, nisi in iis, qui parent inviti : quasi vero non sit illa vera et laudabilis obedientia, qua subditus libenter principi suo paret. Quæ cum ita sint, nisi adversarii vocabulis abuti, et obedientiæ novam definitionem assignare velint, omnino coguntur, aut admittere cum Arianis, Christum secundum divinitatem esse Patre minorem, si Christum secundum divinitatem Patri veram obedientiam exhibisse contendunt : aut negare debent Christum secundum divinitatem Patri obedivisse, si cum Catholicis æqualem Patri Filium secundum divinitatem esse volunt.

Sed ineptissima præter cæteras est responsio ad argumentum tertium. Sic enim argumentum nostrum tertium ipsi proponunt. Ad hæc, secundum illam naturam Christus obedivit, secundum quam mortuus est; nam ipsa mors obedientia fuit summa, et absolutissima; At non est mortuus Christus secundum divinitatem, sed solum secundum carnem : ergo nec secundum divinitatem, sed solum secundum humanitatem obedivit Patri ». Respondent his verbis. « Voces κατὰ, secundum, causam indicant propter quam Filio Dei adscribitur quod humanitatis proprium est : et vicissim cur deitatis propria Homini tribuantur, quia enim non duo, sed unus dumtaxat Christus est, in quo duæ diversæ naturæ arctissime, et intime unitæ sunt; idcirco hæ duæ naturæ, omnes istius personæ operationes, passiones, et gloriam quoque inter se communicant, etc. » Mirum est valde cur non animadvertant ex hac responsione sua non solvi, sed confirmari argumentum nostrum. Nam si vox κατὰ, id est, secundum, indicat causam, cur tribuatur Filio Dei, quod proprium est humanitatis, et homini Christo, quod proprium est divinitatis, certe non licet dicere, Filius Dei secundum divinitatem mortuus est, sicut non licet dicere, Christus homo secundum humanitatem creavit mundum; sed hoc modo dicendum est : Filius Dei secundum humanitatem mortuus est, et Christus homo secundum divinitatem mundum creavit. Causa enim cur Filio Dei mors tribuatur, non est divinitas, sed humanitas, et causa cur mundi creatio tribuatur homini non est humanitas, sed divinitas, ut adversarii in sequenti pagina confitentur, et res ipsa per se clamat. Quid igitur opus est, ut nos in eorum errore confutando laboremus, cum ipsi tam aperte secum pugnent, et sententiam suam sua responsione confutent? Quod vero paulo post addunt, nos cum Nestorianis negare, Christum Deum esse natum, passum, mortuum, mera calumnia est. Nos enim etsi negamus, Christum ut Deum sive secundum divinitatem, passum et mortuum esse : tamen Christum Deum passum, et mortuum libentissime confitemur. Denique (ut hunc locum aliquando concludamus) id unum, ab adversariis peto, ut quandoquidem ipsi in extremo libro refutationis hujus provocant omnes Jesuitas ad disputationem cum ea conditione, ut sola Scriptura divina sit judex, proferant unum locum ex toto veteri, aut novo testamento, ubi habeatur, B. Mariam matrem esse Christi ut Dei, et Christum ut Deum, sive, quod est idem, secundum deitatem, obedivisse Patri, aut passum, et mortuum esse. Hactenus enim non protulerunt, nisi illa, *Sanguis Jesu Christi Filii Dei emundat nos ab omni peccato*, I Joan. I. et illud : *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum*, Joan. III. et illud : *Ecce venio, in volumine libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam. Deus meus, volui, et lex tua est in medio cordis mei* (1). Sed neque in his locis, neque usquam alibi invenient suas illas verborum novitates. Vel certe sicut nos illis ostendimus scriptum esse II Corinth. XIII. *Christus crucifixus est ex infirmitate;* id est, ex ea parte qua erat infirmus, et passibilis, nimirum ex humanitate, et ad Rom. I. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem* et denique I Petri IV. *Christo igitur in carne passo* (2) : ita nobis ipsi vicissim legant, alicubi scriptum esse : Qui crucifixus est ex virtute, id est ex ea parte, qua erat impassibilis, nimirum ex divinitate. Vel, qui factus est ei ex semine

(1) I Joan. I, 7; Joan. III, 17. — (2) II Cor. XIII, 4; Rom. I, 3; I Pet. IV, 1.

David secundum divinitatem; Vel, Christo igitur in deitate passo. Quod cum ostendere non possint, intelligant se, judice Scriptura, ad quam appellaverunt, omnino causa cecidisse. Reliqua omnia, quæ ad errores pertinent, omittenda censui, quoniam superioribus similia sunt, et mihi propositum est, non ad refutationem respondere, sed id solum ostendere, refutationem indignam esse, cui respondeatur.

In postrema libelli mei parte notavi mendacia libri Concordiæ, quæ tam perspicua sunt, ut mirum sit, ausos fuisse adversarios refutationem eorum aggredi. Sed quam apte responderint, uno exemplo, vel altero demonstrabimus.

In 21. articulo Confessionis Augustanæ habentur hæc verba : « Hæc fere summa est doctrinæ apud nos, in qua cerni potest, nihil inesse quod discrepet a Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est ».

In his verbis notavi mendacium contineri : quoniam in hoc ipso art. 21. docent non esse invocandos sanctos : et tamen non ignorant in Ecclesia Catholica veteri, et in Ecclesia Romana, ut nota est ex veterum scriptis, sanctos passim invocatos fuisse. Ac ut mendacium hoc tegi non posset, citavi, in meo libello testimonia expressa pro invocatione sanctorum Eusebii, Basilii, Chrysostomi, Græcorum ; et Ambrosii, Augustini, Ruffini, Latinorum. Addidi testimonia S. Leonis Papæ, ut inde fides Ecclesiæ Romanæ veteris cognosceretur, et testimonium Prudentii ipso Leone antiquioris, qui testatur Romanam Ecclesiam consuevisse sanctos invocare. Respondent in hac sua refutatione, testimonia veterum Patrum, quæ nos adduximus, pugnare cum divino mandato : *Invoca me*, *et Dominum Deum tuum adorabis*; et ideo veritati confessionis ipsorum nihil derogare. At nostra quæstio non est, an Patres vera scripserint, quamquam et hoc nullo negotio defendi potest, sed an scripserint, id est, an testentur, Ecclesiam sui temporis, quam veram Ecclesiam Catholicam fuisse adversarii confitentur, sanctos invocasse. Cum autem affirment adversarii, Patres antiquos docuisse invocationem sanctorum, eosque accusent quod id fecerint contra mandatum Dei, quomodo non mentiuntur, vel mendacium non confirmant, cum dicunt, et repetunt doctrinam suam, quæ prohibet invocationem sanctorum, a doctrina Ecclesiæ Catholicæ veteris non dissidere ? Deinde ut probent in Ecclesia Romana veteri non fuisse usum invocandi sanctos, adducunt unum testimonium Ambrosii ex commentario in c. I. ad Romanos, ubi videtur Ambrosius damnare invocationem sanctorum, cum tamen constet Ambrosium esse Doctorem Ecclesiæ Romanæ. Sed multis modis respondere possumus. Nam primo auctor eorum commentariorum non damnat invocationem sanctorum, sed errorem quorumdam Gentilium, qui docebant Deum immediate adiri non posse. Sed necessario per quasdam inferiores virtutes cœlestes adeundum esse. Secundo commentaria illa a viris doctis non tribuuntur Ambrosio. Tertio, Ambrosius in lib. de Viduis, quem nemo negat Ambrosii esse, apertissime docet invocationem sanctorum, atque adeo aperte, ut adversarii hoc loco Ambrosium hoc nomine reprehendant, quod contra verbum Dei sanctos invocandos esse docuerit. Quarto Ambrosius nusquam dicit in Romana Ecclesia non invocari sanctos, et contra Prudentius, qui æqualis Ambrosii fuit, disertis verbis in hymno de S. Laurentio Romanam Ecclesiam invocare sanctos solitam esse testatur. Atque idem testatur S. Leo Papa Romanus. Quæ omnia cum adversarii sciant, et saltem in nostro libello legerint, qua fronte mendacium excusare possunt, quo affirmant doctrinam suam ab Ecclesia Romana veteri non discrepare ? Atque hoc de invocatione sanctorum exempli loco posuimus. Nam alioqui plurima sunt in confessione Augustana, quæ manifeste discrepant a Romana Ecclesia, quæ ante mille annos et eo amplius florebat.

In eadem confessione Augustana in articulo de Missa habentur hæc verba : « Falso accusantur Ecclesiæ nostræ, quod Missam aboleant : retinetur enim Missa apud nos, et summa reverentia celebratur ». In his verbis evidens mendacium contineri probavi in meo libello ex articulis Smalchaldicis, qui una cum Confessione Augustana describuntur, et approbantur in eodem libro Concordiæ. Nam in articulis Smalchaldicis, Missa, ut res commentitia, et figmentum humanum, vel potius ut cauda draconis abroganda mandatur. Respondent in refutatione, per Missam, quæ secundum Confessionem Augustanam in Ecclesiis Lutheranorum retinetur, intelligi distributionem Sacramenti, non autem sacrificium pro vivis et mortuis : per Missam, quæ in articulis Smalchaldicis

damnatur ut res commentitia, figmentum humanum, et cauda draconis intelligi Missam Papisticam, quæ dicitur esse sacrificium pro vivis et defunctis. At hanc refutationem ego ante prævideram, et ideo in meo libello addideram, non accusari a nobis Lutheranos, quod abrogaverint distributionem Sacramenti, sed quod sustulerint sacrificium, quod in Ecclesia Catholica sub Missæ nomine celebratur. Itaque hoc dilemmate usus sum : Si per Missam intelligitis Cœnam Domini, mendacium est quod accusemini, si vero intelligitis sacrificium, mendacium est quod falso accusemini. Ad hoc nostrum dilemma non potuerunt in refutatione aliud respondere, nisi Missam a se abrogatam non esse, quia ipsa Cœna Dominica nonnullis in locis apud Lutheranos adhuc Missæ nomen retinet, quamvis nullum in ea sacrificium offeratur. At non de nomine, sed de re quæstio est. Neque Lutherani a Catholicis accusantur, quod Missæ nomen aboleverint, sed quod Missam ipsam, qualem ante Lutheri tempora per multa sæcula Germani sacerdotes celebraverant, jam non solum non celebrent, sed etiam ut idololatriam et sacrilegium execrentur. Quare eodem dilemmate uti possumus, si per Missam intelligitis vocabulum Missæ cœnæ Dominicæ accommodatum, mendacium est quod accusemini : sin autem rem ipsam, quæ Missa dicebatur ante Lutheri tempora, id est, sacrificium corporis Domini pro vivis et defunctis oblatum, mendacium est, quod falso accusemini.

Addam et tertium exemplum. In eadem Confessione Augustana, et ex ea in libro Concordiæ habentur hæc verba : « Augustini tempore Monasteria erant libera collegia : postea corrupta disciplina, ubique addita sunt vota, tamquam ex cogitato carcere disciplina restitueretur. Hoc manifestum esse mendacium probavi ex ipso Augustino, qui sic loquitur in explicatione psalmi LXXV. « Nemo positus in Monasterio frater, dicat, recedo de Monasterio ; neque enim soli qui sunt in Monasterio perventuri sunt ad regnum cœlorum, et illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei, sed illi non voverunt, tu vovisti ». Et in psalm. XCIX. « Dum non perseveraverit implere quod vovit, fit desertor tam sancti propositi, et reus voti non redditi ». Respondent in refutatione, falso accusari mendacii suam Confessionem Augustanam, et reddunt rationem, quia S. Augustinus in eadem explicatione ipsam XCIX. significat, eodem loco habitas Virgines sacras, quæ in Monasteriis degebant, et alias, quæ in propriis ædibus versabantur. Secundo quia idem S. Augustinus in lib. de bono viduitatis cap. 10. et 11. dicit, se non probare illorum opinionem, qui dicunt lapsarum a sancto proposito fœminarum, si nupserint, adulteria non conjugia esse. Tertio, « quia Confessio Augustana, cum dicit, Augustini tempore Monasteria fuisse libera collegia, et sine votis, non loquitur de votis in genere, sed de votis in Papatu usitatis, quibus puellæ, et juvenes ante justam ætatem implicati et constricti in vinculis istis, et contra verbum Dei, et conscientiam manere coacti sunt ». At hoc quid aliud est, nisi fugere retia veritatis, et in laqueos falsitatis incurrere ? Primum enim falsum est, quod eodem loco habitæ fuerint Virgines Deo sacræ, quæ in Monasteriis, et quæ in domibus propriis versabantur. Nam quæ in domibus propriis versabantur, solo voto castitatis obstrictæ erant, quæ in Monasterio degebant, voverant præter castitatem etiam vitam communem, ut idem Augustinus in utroque loco a nobis allegato scribit. Deinde S. Augustinus dicit quidem in libro de bono viduitatis, videri sibi conjugia post votum castitatis non esse adulteria, sed vera conjugia, tamen addit in eodem loco esse sacrilegia, adulterio ipso pejora. Proinde non vult, liberum illis fuisse post votum nubere, nisi sacrilegia adulteriis pejora libera esse debeant. Adde quod Augustinus eo loco de voto castitatis simplici loqui videtur, non de voto castitatis solemni, quale est illarum, quæ ut mundo omni ex parte mortuæ, in Monasteriis vitam communem sub obedientia profitentur. Denique falsum est, quod in Ecclesia Catholica ante justam ætatem juvenes, aut puellæ servare cogantur vota temere emissa. Contrarium enim cavetur in antiquis Conciliis, et in ipso jure Canonico, et demum idem renovatum cernimus in Concilio Tridentino sess. 25. cap. 15. et 17. de Regularibus. Sed illud omnem impudentiam superat, quod verba Confessionis Augustanæ, generalia, perspicua, diserta, quibus asseritur tempore Augustini Monasteria fuisse libera collegia, et postea ob corruptam disciplinam, addita fuisse vota, per novam glossam restringere velint ad vota emissa ante justam ætatem. Sed veniam damus pudori, voluerunt enim aliquo saltem imaginario pallio Patrum suorum verenda contegere.

Quamvis si quis eos urgeret, ac peteret, an vota monastica emissa justa ætate necessario servanda sint, ex doctrina S. Augustini, et exemplo veteris Ecclesiæ, in majores angustias credo, redigerentur ; nec scio, qua ratione Lutheri, et Catharinæ, Buceri, Petri Martyris, totque aliorum suorum Principum apostasiam defenderent. Sed his omissis, veniam ad id, quod in principio, in medio, in fine totius Refutationis, atque adeo in singulis fere paginis libri sui repetunt et inculcant ad nauseam usque. Quoniam enim ad tot mendacia illis objecta quid solidi responderent, non inveniebant, excogitaverunt callidum sane consilium, ut Jesuitis invidiam eo nomine conflarent, quod ausi sint illustrissimos principes mendacii coarguere. Ita enim derivata mendaciorum infamia a se in principes, id futurum speraverunt, ut quod ipsi rationibus non possent, notam videlicet mendaciorum eluere, id principes auctoritate præstarent. Ego vero sancte affirmare possum, numquam mihi in mentem venisse, ut illustrissimos principes, quamvis a religione Catholica alienos, mendacii reprehenderem. Illorum esse mendacia, quæ retuli, semper existimavi, qui Confessionem Augustanam, qui Apologiam, qui librum Concordiæ confecerunt id est, Philippi, Smiddelini, et paucorum aliorum Theologorum. Isti enim sunt, qui sciebant, vel certe scire poterant, et scivisse præsumuntur falsa esse, quæ dicebant, et scribebant, atque hoc est esse mendacem. Principes, et populi, quorum munus non est libros evolvere, quique suis Theologis crediderunt, seducti, circumventi, decepti dici possunt, mendaces dici non possunt. « At (inquiunt adversarii pag. 62.) idcirco Jesuitæ non solo fœdo illo mendacii nomine contenti, adjuncto epitheto illustre mendacium vocarunt, hoc est, vanitatem, et mendacium principum ; probe namque noverunt, vocem hanc, illustre, in lingua Latina, præcipue erga principum personas usurpari ». Responderem profecto illustrem hanc esse calumniam, nisi timerem, ne id etiam detorquerent ad principum injuriam. Ego igitur in Cicerone, aliisque bonis linguæ Latinæ auctoribus frequentissime legi illustre pro dilucido, et perspicuo, pro verbo, vel facto principis numquam legi. Illustre perjurium est in oratione Ciceronis, de Aruspicum responsis. Quod si adversarii nostri perjurium hominum illustrium, id est, principum, interpretentur, quis non rideat ? Ita igitur Jesuitæ de mendaciis principum ne cogitantes quidem, illustria dixere mendacia Philippi Melanchthonis, aliorumque similium sectariorum, quomodo Tullius illustre perjurium, quod perspicua, manifesta, clarissima essent; nam ut idem ait Cicero in Partitionibus : Illustre aliquanto plus est, quam dilucidum. « At, inquiunt, verba illa præfationis Concordiæ, in quibus mendacia notantur, principum verba sunt ». Verba quidem illa ita scripta sunt, ac si a principibus dicerentur, sed a Theologis composita, et conscripta sunt. Principes enim nomine suo præfationem illam edi voluerunt, quo liber Concordiæ plus auctoritatis haberet. Sed quemadmodum decepti sunt, non autem mentiti, cum Concordiæ subscripserunt, quia vera esse crediderunt, quæ in ea continebantur : ita quoque cum præfationem a Theologis confectam suo nomine typis mandari voluerunt, non ipsi mentiti esse dicendi sunt, quamvis in ea præfatione multa sint falsa, sed ii, qui scientes falsa esse, non veriti sunt ea conscribere. Quæ cum ita sint, si principes Lutherani recte judicare voluerint non de Jesuitis querentur, a quibus nulla injuria sunt affecti ; sed Theologis suis merito irascentur, atque ab his dignas pœnas reposcent, qui ipsis ita imposuerunt, ut errores gravissimos, mendaciaque clarissima pro veritate eis obtruserint. Quod autem ad libellum meum attinet, is magnas agit adversariis gratias, quod cum antea ab auctore suo neglectus, sola typographi benignitate lucem aspiceret, nunc tantorum virorum summo conatu, totisque viribus oppugnatus, et nihil tamen læsus, cujus rei judicium æquis lectoribus libere libenterque permittitur, ab auctore proprio, non solum pro suo agnitus, et ejusdem jussu editus, sed etiam inter alios ejus libellos optimo loco sit collocatus.

VINDICIÆ BELLARMINIANÆ

R. P. VITI ERBERMANNI

S. J. THEOL.

IN QUATUOR CONTROVERSIARUM TOMOS

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE VERBO DEI

Ad CAPUT I.

Cum Amesius Calvinista, in hoc et seqq. duobus capp. nil peculiare, quod sibi displicere posset, inveniret, tamen pro cavillandi prurigine, ex Bellarminiana, sacrorum librorum, in « Propheticos, et Apostolicos, » divisione occasionem captans, libros Deutero-Canonicos impugnat.

« Tota Scriptura », inquit, « a Bellarmino hic distribuitur in *libros Propheticos et Apostolicos :* At libri illi, qui vulgo apud nos Apocryphi dicuntur, neque sunt Prophetici, neque Apostolici ; ergo non sunt partes Scripturæ sacræ. Apostolicos esse nemo affirmabit. Propheticos autem non esse, probatur primo ex eo : quod Judæis non fuerint traditi, quibus tamen omnia eloquia Dei per Prophetas proposita, fuerunt credita. Rom. III. vers. 2. Neque enim Hebræis traditi fuerunt libri alii, quam Hebraice scripti, quod de istis libris non potest ostendi. Neque unquam fuerunt in canone Hebræo, cujus fidelissima depositaria fuit Ecclesia Judaica. » 2. Quod « non fuerint inter libros illos Propheticos, quos Christus suo testimonio comprobavit, ut solos, veros et genuinos, Lucæ XXIV. vers. 44. Matth. XIII. vers. 35. et XXXIV. vers. 15. et XXVII. vers. 35. Hi enim non alii fuerunt, quam illi, ex quibus Judæi putabant, se *vitam æternam habere*, quod de istis libris nunquam putabant. » Resp. I. Majorem Bellarminus non ita universaliter assumit, sed indefinite « Propheticos » appellat, non modo eos, qui stricte sunt tales, adeoque divinam inspirationem et revelationem includunt (a quibus proinde, ut a potioribus, fit denominatio), sed etiam cæteros, qui tantum assistentiam, qua Scriptor a veritate nequeat deflectere, requirunt, uti sunt Historiales Vet. Test. Resp. 2. Falsa est minor, accepta de Propheticis large sumptis ; unde et falsa infertur conclusio, cum etiam juxta Calvinistas, libri Josue, Judicum, Ruth, Regum etc. sint canonici, nec tamen (saltem pro maxima parte) supernaturali et prophetico lumine revelati sint; nec Christus illos suo testimonio comprobarit ; nec Judæis crediderint, ex illis se vitam æternam habere. Unde jam etiam ruit, quod Ames. Th. 4. nugatur de decretis Pontificum, quæ (juxta omnes Catholicos) non continent novam revelationem, sed antiquam declarant vel explicant, adeoque dotem propheticam non requirunt, sed tantum decretum divinum non concurrendi ad definitionem falsam.

Ad CAPUT II.

I. — Summa doctrinæ Bellarminianæ, contra Schwenckfeldianos et Libertinos, solo interno spiritus instinctu contentos, hæc est : Propheticos et Apostolicos libros, juxta mentem Ecclesiæ Catholicæ, verum esse verbum Dei, et certam ac stabilem regulam fidei, probatur : tum quia Moses, Prophetæ, Christus, Joannes, B. Apostoli, divina dogmata e SS. Scripturis confirmabant, nec ullum unquam ad interni spiritus judicium remiserunt : tum quia regula Catholicæ fidei certa, notaque esse debet : illa vero privata spiritus revelatio nobis ignota est, nisi forte miraculis fiat evidenter credibilis. Vicissim vero Propheticis et Apostolicis litteris nil est notius, nil certius. Notissimas esse, testis est universitas Christianorum, et consensio gentium : certissimas esse, et omnino divinas, constat, tum ex veritate vaticiniorum, tum ex incredibili et plane divina conspiratione tot virorum, qui diversis temporibus, locis,

linguis, occasionibus, sacra volumina conscripserunt; tum ex testimonio ipsius Dei, qui subinde cœlesti animadversione sacrorum librorum profanationem defendit; tum ex ipsius Scripturæ testimonio, cujus Prophetias constat esse jam plurimas impletas; tum denique ex divinis miraculis. Accedit denique ratio petita a divina providentia, quæ ita res omnes moderatur, uti cujusque natura postulat; ut scilicet cum ex animo et corpore constemus, et corporalia facilius, quam spiritualia capiamus, per ea, quæ corporis sensibus percipiuntur, quasi per quosdam gradus ad spiritualia et divina promoveamur. Quid ad hæc Amesius?

II.—Assumit 1. quod Bellarm. hoc cap. dixerat : « Regulam » debere esse « notam » et facilem, adeoque accommodari ad rei notificationem; hinc infert I. « Cum Scriptura si regula, non est obscura et difficilis, ut volunt Pontificii ». Respondeo : Ipse Amesius cap. 4. th. 1. admittit varias obscuritates S. Scripturæ. Ergo et ipse cogetur dicere, eatenus illam non esse regulam. Ergo juxta omnes non est regula in actu secundo, nisi quatenus verus ejus sensus innotescit. Differimus autem in hoc, quod Catholici verum sensum capiant ab Ecclesia, Protestantes a suo quisque spiritu privato.

2. Arg. « Regula proportionis paritatem habet cum alia re, cujus est regula. Si igitur Scriptura sit regula fidei, hæc non extenditur ultra Scripturam, atque adeo traditiones non scriptæ nihil pertinent ad fidem ». Eodem recidit, quod num. 7. cavillatur. Respondeo : Antecedens tantum verum est de regula adæquata; traditiones vero non scriptas esse etiam regulam partialem, infra patebit.

3. Arg. « Regula habet in se rationem exemplaris, adeoque prior est natura suo regulato. Ergo scriptura tamquam regula est prior fide. Si fide, tum et fidelibus. Si autem fidelibus, tum Ecclesia, quæ cœtus est fidelium, atque ita Ecclesia Romana excidet superiore illo loco, in quo sese nefaria quadam præsumptione collocare solet, quasi esset ante et supra Scripturam. Resp. Plus ex eo antecedente non sequitur, quam S. Scripturam esse priorem iis actibus fidei, quos dirigit. Quis vero negaverit, posse innumeros ad fidem converti, et Ecclesiam conflari ex fidelibus, qui solum illud ἄγραφον Apostolorum Symbolum profitentur? Ecclesiam Christi fuisse collectam ante codices Novi Testamenti scriptos, nec Calvinistæ dubitabunt, si Apostolorum Actibus credant. Unde evanescit criminatio illa Amesii, de qua suo loco.

4. Arg. « Regula consistit in indivisibili, h. e. ita constituta est, ut nec minimum augeatur, aut minuatur; ergo Scripturas violant, qui suas traditiones ipsis adjiciunt, aut tollunt quidquam ab iis præscriptum : cujus utriusque sceleris Pontifices Roman. manifeste tenentur. » Resp. I. Antecedens nimis falsum esse, patet ex legibus positivis omnibus, quas constat esse morum regulas, et tamen augeri minuique posse. 2. Concesso toto argumento, negatur subsumptum, quod est manifesta calumnia.

5. Arg. « Si Scriptura sit regula Fidei, tum qui in S. Scripturæ expositione possunt errare, possunt etiam errare in fide, et falsam fidei regulam aliis commendare. Pontificem autem, et Ecclesiam Romanam insulse et impie multas partes Scripturæ interpretari, manifestius est, quam ut egeat probatione. Ergo Pontifex Rom. in suis decretis fidei et morum turpiter potest errare ». Resp. Major, si intelligatur de expositione auctoritative definitiva, conceditur. Sed tunc insulse et impie calumniari Amesium manifestius est, quam ut probatione indigeat.

6. Arg. « Natura hujus regulæ est, ut sit præceptio; ergo quidquid admittitur citra directionem hujus regulæ, aberratio est. Ergo supererogationes omnes Pontificiorum, et pleraque eorum dogmata, errata saltem debent agnosci. Resp. Antec. esse falsum, constabit tom. 2. lib. IV. cap. 2. Multo plura et majora consuluntur virtutum opera, quam præcipiantur etc. 2. Non esse Scripturam fidei morumque regulam adæquatam, patebit infra. « Denique, » inquit, « fidelium sunt hostes, qui regulam illam e manibus fidelium extorquent. » Resp. 1. Sit ita : quem ferit? Anne Catholici SS. Biblia Vulgatæ editionis e cujusquam manibus extorquent? Num quælibet Lutheranæ et Calvinisticæ versiones sunt regulæ? Hostisne parvuli est, qui cibum solidum et nocivum ei eripit, et lac præbet?

III.—Qualitates illas a Bellarm. Scripturæ in fine 1. cap. concessas (quod sit « regula certa et stabilis »), assumit Ames. et hinc infert 1. « Si in se certa regula, tum certos nos reddere potest de voluntate Dei sine definitione Ecclesiæ. 2. Tum incerta omnia menda-

cium hominum decreta sunt ad istam regulam examinanda. 3. Tum varios et incertos sensus non admittit. 4. Tum omnium controversiarum fidei determinatio ex Scripturis est petenda. 5. Si etiam stabilis sit regula, tunc nihil nobis est creditu necessarium, et utile, quod Apostolorum ævo fuit ignotum. 6. Tum dispensationes Pontificum sunt perniciosæ imposturæ. 7. Tum denique stabilitas Ecclesiæ ex eo tota pendet, si huic regulæ constanter adhæreat » Resp. Corollarium primum male infertur. Nam licet genuina Dei revelatio sit in se certissima, nobis tamen evidenter certa non est, cum solum credibilitatis, non autem veritatis evidentiam in via habere possimus, ut infra fusius. 2. Corollarium admitto, dummodo prius constet de vero sensu verbi scripti. 3. 4. et 7. vera sunt de verbo Dei ejusque sensu vero, a Spiritu sancto «scripto in tabulis cordis carnalibus», h. e. in animis fidelium vitaliter expresso; falsa autem de cortice verborum variis interpretationibus obnoxio. 5. In bono sensu verum est : nihil enim credimus etiamnum, nisi quod fuit tempore Apostolorum revelatum, saltem mediate, de quo alibi. 6. Est perniciosa calumnia, quæ pariter tollit omnem dispensationem aliam, sive divinam, sive humanam.

IV.— Quod Ames. th. 7. ait : « In plerisque rationum, quibus illa confessio firmatur, Bellarm., causam expresse magis jugulari, idque ex collatione a se subjecta statim apparere ; ostendit, se nugacissime cavillari, idque se pro scopo habere. Cum enim falsa de Pontificiis inique assumat, quid mirum est, quod suppositis iis calumniis juguletur causa Catholica. Veritas sibi clare constat, si sine offuciis instituatur collatio. Nam 1. Moses, Prophetæ, Christus, Joannes, Apostoli, vel divina dogmata ex Scripturis ipsi confirmabant; vel certe ad Scripturas legendas alios hortabantur, non vero ad instinctum spiritus interni etc. Idem nos Catholici dicimus et facimus, si indefinite in utrobique affirmetur. Si vero universaliter de omnibus dogmatibus e Scriptura confirmatis a Mose, Christo, etc. itemque quod hi omnes promiscue ad Scripturas legendas hortati sint; manifeste falsum assumitur. Uti est et illud, quod ex Azor. Instit. moral. quæst. 2. lib. IV. cap. 18. fide Græca allegatur. 2. S. Moses controversias ex lege dijudicandas docet satis aperte. Idem nos apertissime dicimus et facimus. Non tamen e sola lege in tabulis expressa, id quippe fieri nequit, sed juxta legis sensum, qui sicut in Veteri petendus erat a Sacerdote Summo, sic et in Nova; alioqui litium finis non foret. 3. Christus Pharisæos ad Scripturas remisit Joan. V. vers. 39. Sed an ad solas? Nequaquam. Nam ibidem præter testimonium Joannis B. et Scripturarum, remittit quoque Judæos ad testimonium Patris in Jordane vers. 32. et miraculosa « opera » a se « facta » vers. 36. Unde evanescunt insulsæ cavillationes Amesii, quas putide in seqq. congerit de Joanne B. Berœensibus, Apostolis etc. Nec micam salis continent, sed inficetas et protritas calumnias tantum, denuoque recurrent excutienda, cum infra de S. Scriptura, Pontifice, Ecclesia etc. agetur. Unde et patebit, quanta sycophantia Bellarmini conclusionem contorqueat in Catholicos, tamquam Scripturæ contemptores; cum ea adamussim quadret in Biblistas, qui idola suorum phantasmatum, sacrorum librorum cortice convestiunt, renuuntque genuinum eorum sensum discere ab iis, quibus Christus dixit : *Qui vos audit, me audit etc.* Qua vero fronte Puritanus iste privato spiritu, more segregum omnium, ex asse mancipatus, audet pronuntiare : « Pontificiorum religionem nullam certam et stabilem habere regulam ? » et nihilominus mox inter regulas credendorum, quas Catholici assignant, recitat « 1. Quæ aperte in Scriptura continentur. 2. Quæ aperte ex illis deducuntur etc. » Quid ? an hæ non certæ et stabiles regulæ sunt, ex omnium consensu? Num incertum Catholicis est, unicam illam esse quovis tempore veram Christi Ecclesiam, veraque ejus membra omnes et solos eos, qui Apostolicæ Sedi communione junguntur? Numquid ab eadem, certa et determinata Scriptura vulgatæ editionis, certæ Traditiones divinæ, certa concilia approbata, certus Papa legitimus, certa ejus auctoritas in fidei morumque decretis etc. emanant? Ubi vicissim apud infelices Biblistas incerta sunt omnia, præter privatum vertiginis spiritum, quo quisque sibi Scripturæ versionem, canonem, interpretationem et sensum vel fabricat, vel deligit ad libitum.

V.— Tandem Epimetri loco subjicit Amesius : « Hujusmodi considerationibus imbuti, fatentur ipsimet Pontificii, falsi aliquid posse ita proponi, ut obligetur quis ad credendum illi falso fide divina etc. Quænam vero sunt considerationes istæ? Amesianæ, an Bellar-

minianæ? Chrysippeum acumen fuerit, et prodigiosa syllogistice, quæ ex illis hoc inferre quiverit! Sit tamen ita, quid tum? An adeo absurdum est : « Posse aliquod falsum simplici ita proponi, ut obligetur ad credendum illi falso fide divina? » Equidem licet ea Alex. Pezantii sententia, quam tuentur etiam Bannez, Valentia, et alii, quos citat et sequitur Tannerus, mihi minus probetur, censeamque longe (verius, cum CC. Lugo et Pallavicino, ad veracitatem Dei spectare, ut numquam permittat aliquod falsum fieri evidenter credibile, tamquam dictum a Deo : nihil tamen obstat, quominus error aliquis simplici rustico ita proponatur, ut ex errante conscientia teneatur ad assensum. Hoc inter quoscumque sectarios haud raro evenire, fateri tenentur omnes, qui sentiunt, in cœtibus fundamentaliter corruptis salvari simplices inculpate errantes. Quis dubitet, Lutheranos esse persuasos, teneri se, explosa transubstantiatione, ad credendam impanationem in Cœna, v. gr. Sacramentarios signum Corporis Christi, etc. Quid ergo omni hoc suo præludio, nisi perspicue cavillatus est Amesius ? Nimirum hoc est : Enervare Bellarminum!

Ad CAPUT IV.

Doctrina Bellarmini in hac controversia, est perspicue tradita in decreto synodi Tridentinæ omnibus noto : Nec ille aliud principale fundamentum, præter « publicum totius Ecclesiæ judicium » urget. Unde si quid Amesius hic « enervare » voluisset, unice auctoritatem Ecclesiæ, infallibilem in definitionibus, labefactare debuisset. Nam argumenta, quæ Ecclesiam ad statuendum divinorum librorum canonem (uti et alia quævis dogmata controversa) impulerunt, non est necesse, ut singula per se sint apodictica et irrefragabilia; cum alioqui non opus foret Ecclesiæ sententia definitiva. Facillimum ergo erit a cavillis consuetis hic se expedire, cum nihil producere vel ex Scriptura (quam alias unicam regulam in rebus fidei crepant) vel e ratione convincente queat, ut patebit in decursu. Certe pleraque ne probabilia quidem, sed plane falsa, aut etiam injuriosa, assumuntur. Quam multa ejusmodi in prima mox Theodosi addensantur, ut fere plures numerari possint errores, calumniæ, mendacia etc., quam versus! Nam 1. etsi « Scriptura S. contineatur illis libris, qui scripti fuerunt a sanctis Dei hominibus » : non tamen hi omnes, et singuli (quod contendit Amesius), « acti sunt infallibiliter a Spiritu S. tam quoad materiam, quam quoad formam scriptionis ». Neque id affirmatur II. Petr. I. v. 21. universaliter, ut ille fingit post Witackerum; quem dudum ostendit P. Gretserus pag. 98. et seqq. dum suis argumentis quosdam libros canonicos eversum ivit, propemodum universos subruisse. Sane juxta hos Novatores periclitarentur de magna parte suorum librorum Esaias, Jeremias etc. 2. Falsum est et improbabile, omnes « libros V. T. Ecclesiæ veteri traditos esse a Prophetis » (stricte et κατ' ἐξοχὴν ita nominatis, uti sunt Moses, David, 4. majores, 12. minores), quod tamen unice contendit Amesius, ut jam etiam vidimus in notis ad cap. 1. Æquivocatione igitur et hic cavillatur. 3. Multiplex et decumana sycophantia est, cum sine ulla probatione pronunciat : « Quia alii quidam libri (præter eos, quos cum Judæis in præsentia Ecclesiæ reformatæ recipiunt), in Græcis Bibliorum versionibus primo, et postea in Latinis post tempora Prophetarum cum istis temere conjuncti fuerunt ab imperitis et incautis hominibus, et in aliquo honore habiti; idcirco a Pontificiis nuper fuerunt canonizati, reclamantibus non paucis inter ipsos Papistas doctiores ». Numquid hic singula prope verba turgent atrocibus calumniis ? Pudeat Netthenum, et cæteros Amesii Encomiastas, quod ita suspiciant « mirabile » hoc « Compendium », in quo tamen nihil apparet mirius effronte in sycophantando audacia. 4. Falsum est, « libros Tobiæ, Judith », et cæteros, quos rejiciunt cacodoxi, « non esse scriptos a Prophetis, » latius acceptis, ut paulo ante dictum, « nec ab iis probatos, non Hebraice, non Ecclesiæ Judaicæ traditos, aut ab iis receptos, non a Christo aut Apostolis ulla ratione approbatos, sed a canone approbatos tacite seclusos ». Rumpentur citius Puritani omnes, quam illa tam temere ab Amesio asserta, ulla irrefragabili auctoritate vel ratione probare valeant. 5. Denique blasphemia est : « Eos libros non referre majestatem Scripturæ sacræ : in plerisque eorum varia contineri, quæ cum libris Propheticis, cum semetipsis, et cum veritate manifeste pugnant ». Recte pronuntiavit P. Thomas Baconus in analys. disp. 3. cap. 13. nu. 193. intolerabilem esse sectariorum impudentiam et iniquitatem, qui,

cum tot alias concoquant in libris canonicis indubitatis occurrentes contradictiones (quarum nonnullæ ibidem relatæ humano ingenio apparent ita insolubiles, ut ex omnibus fidei nostræ articulis videatur esse difficillimus is ipse : quod in Scripturis nulla sit aut falsitas, aut contradictio), tamen cum ad Deutero-Canonicos, Judith, Estheris, Machabæorum etc. accedunt, ita moroso sunt stomacho, ut manifestis scatere falsitatibus et antilogiis clamitent. Quænam vero, dicite, o lyncei, majestas divina relucet magis in Ecclesiaste et Cantico Cantic. quam in Sapientia et Ecclesiastico ? in libro Ruth, quam in Judith ? etc. Cur potius Epistola ad Philemonem, quam Jacobi, divinitatem redolet? cum hæc omnium novatorum Patriarchæ visa sit « straminea, et Apostolico spiritu destituta ». Anne Christus et Apostoli magis approbarunt Addiam, Sophoniam, etc. quam Tobiam, Judith, etc.? Unde ostenditur, hos sine Spiritus S. instinctu et assistentia scriptos ? a nullo Prophetarum aut Apostolorum probatos? Num Neo-Evangelicis vice ἀποδείξεως est negativum argumentum, communi alias sapientum calculo explosum? Nempe sufficit ipsis recentiorum Judæorum testimonium ! Producant, si possunt, vel unicum concilium, aut S. Patrem, qui canonem Lutheranum vel Calvinisticum ex asse approbet, nec ab ipsis plus minus dissentiat. Laodicenam synodum jactant? Sed hæc Apocalypsim omittit, et Judæ Epistolam. Melitonem laudant? at Sapientiam is admittit. Hilarium? adnumerat is Canoni Epistolam Hieremiæ, quam Protestantes tollunt. Hieronymum? probat iste cum Nicænis Patribus Judithæ librum; uti vice versa omittit Athanasius Estherem, Epiphanius lib. Baruch, Gregorius Nazianzenus tam Estherem quam Apocalypsim. Nos vero Catholici, cum habeamus Tridentino decreto per omnia consentientes S. Innocentium I Papam, et Augustinum cum numeroso concilio Carthaginiensi (cujus ipse pars magna fuit), ex primis vero quatuor sæculis, pro singulis libris controversis, illustria Patrum testimonia : quis proinde sive furor, sive impudentia est, dicere cum Amesio : « Idcirco a Tridentinis PP. canonizatos esse eos libros, quia temere ab incautis et imperitis fuerant in græcis et latinis versionibus bibliorum adjuncti ? » Aut cum Titio, Helmstadiensi ostentatore pag. 23. « Quæ sententia nulla e primis quatuor Nov. Test. Ecclesiæ sæculis DD. suffragia pro se habet, ea non potest vocari sententia antiquæ Ecclesiæ, sed talis est, quam de canone librorum Vet. Test. novo et inaudito in Ecclesia ausu sub anathemate proposuit concilium Tridentinum, ergo etc. » Sane unicum istud Amesii effatum apud quemvis cordatum detrahit ei fidem omnem et existimationem : hæc vero Titii minor propositio, aut est inscitiæ intolerabilis, aut mendacium adipatum, aut certe cavillatio sycophantica, homini rabioso magis quam Doctori conveniens : Eodem enim jure, vel injuria potius, poterat damnare anathematismum Nicæni pro ὁμοουσίῳ, Ephesini pro Θεοτόκῳ etc. ut consideranti patebit. Alia in hanc materiam videantur ad calcem cap. 10.

Ad CAPUT VII.

Cavilli, quibus Amesius argumenta generalia Bellarmini pro canone sacrorum librorum eludere conatus est, partim supra ad cap. 4. relati sunt, partim infra ad cap. 10. discutientur. Verum quia ad particulares S. Scripturæ libros impugnandos descendit, ejusdem vestigiis insistimus. Non est tamen animus, hic prosequi difficultates historicas et chronologicas, quæ circa 7. capita posteriora Esther, libros Judith, Tobiæ, Machabæos, etc. agitantur; cum et a P. Gretsero in defensione libri 1. itemque a PP. Serario, Tirino, etc. in Commentario abunde id sit præstitum. Et quamvis aliquis hæreret alicubi nodus inextricabilis, quod minime reor, non ideo canonica auctoritas libro tali esset abjudicanda, cum idem alias fieri deberet Pentateucho, Evangeliis, etc., ut supra monuimus. Perlustrabimus ergo reliqua Amesii, quæ Bellarmino objicit. Ac 1. contra 7. posteriora capita Esther, judicio Bellarmini in canonem referenda, quod in codice, quem concilia et Patres legere consueverunt, exstitisse omnimode censenda sint, Amesius post Junium et Hunnium sic arguit : « Non sequitur, etiam Bellarmino fatente : In iisdem exemplaribus continebantur duo libri posteriores Esdræ, quibus continebantur et priores; ergo neque sequitur : Concilia et Patres numerant librum Esther inter sacros et Canonicos; ergo etiam postrema 7. capita Scripturis Canonicis accensent ». Respondeo, concedo totum. Sed hoc non est argumentum Bellarmini, sed cavillatio novatorum. Ille enim expresse addit : « Qualem

illi legere consueverant », ut etiam Amesius recitat. Imo multo amplius addit Bellarm. quæ Amesius dissimulavit fide non bona; nempe : « Concilia et Patres, qui librum Estheris canonizabant, de eo volumine locutos, quo tum ipsi, tum universa Ecclesia utebatur. Utebatur autem illa Vulgata Græca, quæ 7. capita illa continebat, ut testantur SS. Athanas. et Hieron. itemque Græci textus, qui LXXII. Interpretum nomine circumferuntur etc. » Nil simile de duobus posterioribus Esdræ et Machabæorum dici potest. Ergo cavillatur, et non enervat Amesius. Nimirum aliud est, annecti « formaliter, » tamquam genuinæ partes ejusdem libri, aliud mere « materialiter », uti posset canonico jungi liber mere profanus.

2. Sic cavillatur : « Propter 7. illa capita rejectus fuit totus liber Esther a nonnullis. Vel hoc igitur nomine rejiciendæ sunt adjectiones ex Canonicorum librorum exemplaribus ». Si hæc illatio valeret, oporteret pariter Epistolas Jacobi, Judæ, etc. cum Luthero e Canone exscindere, aut saltem illas earum partes rejicere, quibus ipse permotus, non esse Apostolicas prætendit; quod Calvinistæ non admitterent.

3. Ait : « Qui librum aliquem simpliciter in canonem referunt, non ideo omnes lacinias illi assutas habent pro divinis ». Ita est, quid hinc infert? Tuum erat probare, illa 7. capita esse « laciniam assutam, et partem spuriam ». Quod iterum num. 4. supponitur, et nec leviter probatur. th. 9. « Negat esse probabile », uti cum Origene dixerat Bellarminus, ista 7. capita fuisse aliquando in textu Hebræo, deinde casu aliquo excidisse. Sed nec vel leviter tangit conjecturam allatam : ejusque rationes in contrarium nihil urgent, cum præter principii petitionem nihil plane contineant.

Ad CAPUT IX.

Amesius contra quædam capita Danielis ex Witakero repetit, quæ vel sunt mera principii petitio, vel explorata mendacia, ut patet ex P. Gretsero in cap. 9. quod cum ignorare Amesius non posset, tandem in ipsum S. Hieronymum mucronem suum stringit, ac cum Erasmo versipelli damnat S. Doctorem « vafri », immo aperti mendacii, quod contra conscientiam « ad placandam imperitorum invidiam », in Apolog. 2. contra Ruffim. dixerit : « Se, quæ in præfat. in Danielem scripserat, non ex sua, sed Judæorum sententia scripsisse ». Nempe hoc est (quod de Calixto testatur Hulsemannus) SS. Patres « tractare ut pupas et crepundia »; cum placent, laudibus ad cœlum tollere; cum displicent, ut criminosos plectere. Sed vel hinc elucescit innocentia Ecclesiæ Catholicæ.

Ad CAPUT X.

I. — In hunc locum referre libuit cavillos Amesii, quibus argumenta generalia Bellarmini pro canone Concilii Trid. libros Deutero-Canonicos in numerum « Sacrorum » referentis, eludere conatur. Jam supra ad finem cap. 4. notatum : ad definitionem authenticam concilii non requiri argumenta, singula per se in solidum convincentia; sufficit enim, si ex omnibus in unum conflatis emergat certitudo moralis, quæ per Ecclesiæ decretum, ex Spiritus S. assistentia ἀναμάρτημον, transeat in articulum, cui non possit subesse falsum. Unde cum Bellarm. I. ostendit : SS. Patres ex illis libris controversis testimonia citare, et quidem tamquam ex Scripturis sacris, divinis et canonicis etc., frustra

Objicit Amesius : « Etiam III. et IV. Esdræ, aliosque libros citra controversiam apocryphos, citari a Patribus, vocari *sacros, divinos, canonicos;* immo etiam Patrum, Pontificum, et conciliorum scripta, ita nonnumquam vocari, licet alio sensu, ac Prophetica et Apostolica, ut agnoscit ipse Bellarm. » Resp. enim, illas citationes et nuncupationes honorificas seorsim sumptas, esse tantum partiale motivum ad includendum canoni sacrorum voluminum etiam ex. grat. duos libros priores Machabæorum. Longe fortius accedebat alterum; quod nempe S. Augustinus, cui uni plus quam 1000. Lutheris, 1000. Calvinis merito defertur, testatus sit lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 36. « Illos non a Judæis, sed ab Ecclesia pro Canonicis haberi ». Quodque cæteris canonicis adnumeraverint eosdem concil. Carthaginiense, SS. Innocentius et Gelasius Summi Pontifices etc. quod certe viri illi sanctissimi et sapientissimi numquam fecissent, nisi persuasum habuissent, auctoritatem canonicam eorum librorum ab Apostolica traditione promanare.

II. — Frustra 1. miratur Amesius : « Quomodo Apostoli sub N. T. alium canonem

V. T. tradiderint, quam fuerit unquam illi Ecclesiæ traditus. »

Frustra 2. consuetam suam næniam occinit : « In scriptis Apostolorum nihil tale apparere, sed contrarium potius etc. »

Frustra 3. negat, « ullum Patrum tradere hos libros habitos fuisse canonicos ex traditione Apostolica. »

Frustra 4. contendit, si verum id esset, « tum multi Patres in canone V. T. exponendo non secuti fuissent Hebræos etc. » Contra enim est 1. quod satis probabile sit, etiam eos libros controversos, fuisse a vetere Hebræorum Synagoga agnitos, ut auctoritatis canonicæ (vide P. Gretserum pag. 108.); posteriores vero Judæos a priscorum canone, uti in plurimis aliis rebus, deflexisse, cum in suo Thalmud Jobum etiam negent esse canonicum. 2. Etsi gratis daretur, numquam illos fuisse in Hebræorum canone ante Christum ; cur, si, ut supponimus, vere divini sunt, ac ex speciali assistentia Spiritus sancti infallibiles, non id ab Apostolis primum potuit declarari? 3. Quod de hac canonizatione nil legatur in scriptis Apostolorum, quid mirum? cum nec de canone indubitatorum V. et N. T. librorum quidquam in illis reperiatur. 4. Etsi Patres conceptis verbis non pronuncient, id esse ex traditione Apostolorum, reipsa tamen et implicite hoc asserunt, dum aiunt : « Ecclesiam illos pro canonicis habere ». Hæc autem nullum dogma fidei proponit, nisi a Christo et Apostolis profectum. 5. Denique, sicut de Epistolis Jacobi, Judæ etc., ita et de Tobia, Judith, etc. potuit apud PP. tertii et quarti sæculi dubitatio oriri, ac traditio Apostolorum ignorari.

III.—Probationi Bellarminianæ a conciliis petitæ perquam inepte.

Objicit Amesius 1. : « SS. Hieronymi et Augustini tempore, necdum a generali concilio fuisse quid decretum de illis controversis. Quid tum? numquid etiam provinciale, legitime approbatum, receptum, tantæ auctoritatis merito censetur, ut ejus ductum secuta synodus Trid. tandem sub anathemate sanxerit hunc, quem nunc veneramur canonem? « At », inquis, « cur non citius in aliquo anteriori generali concilio id præstitum? » Resp. Quia numquam ante Lutherum tanta necessitas, quam videtur imposuisse importuna sectariorum libido novandi pleraque omnia. Numquid ante Arium ὁμοούσιον, ante Nestorium θεοτόκον ante Pelagium peccatum originis, ante Berengarium transsubstantiationem tam clare, distincteque definivit Ecclesia?

Objicit 2. « A Pontificiis non probari canonem 26. ejusdem concilii Carthag. quo vetatur primæ Sedis Episcopus vocari princeps Sacerdotum etc. ». Resp. Neg. assumptum ; tantum enim de primæ Sedis Episcopo in Africa loquitur : nec ita desipiebant Afri, ut primæ Sedi totius orbis leges auderent præfigere.

Objicit 3. libros illos controversos, « a concilio Carthag. dici æquivoce canonicos : aut si vere canonicos intellexit, tum Laodiceno contradixisse ». Resp. Laodicenum libros illos non rejicit, sed negative se habet respectu illorum, adeoque non ei contradicit Carthaginiense ; non magis certe quam Calvinistæ, qui Apocalypsin et Judæ Epistolam admittunt, quas illa synodus omiserat. A Carthaginiensi canonicis adnumeratos esse libros duos posteriores Esdræ, dicit, sed non probat Amesius ; oppositum patet ex fine cap. 20. Bellarmini, cui nihil habuit, quod reponeret Amesius, qui tandem eo prorumpit audaciæ, ut concilium illud Carthaginiense dicat « temere admodum fecisse, quod sine ulla singulari ratione (quæ scilicet Calvinistis arrideat) libros illos retulit in canonem quingentis aut sexcentis annis, postquam editi fuerunt, quos et Ecclesia V. T. et Apostoli et concilia omnia antecedentia extra canonem reliquerunt ». Sed impudens hæc calumnia ex dictis evanescit.

IV. — Dicerat Bellarm. hoc cap. « Ecclesiam nullo modo posse facere librum canonicum de non canonico, sed tantum declarare, quis sit habendus canonicus; et hoc nos tenere : sed nec pro arbitratu, sed 1. ex veterum testimoniis, 2. ex similitudine librorum, de quibus ambigitur : 3. ex communi sensu et quasi gustu populi Christiani etc. Et hæc tria Ecclesiam observasse. » Quid his opponit Amesius cap. 2. th. 7. nugas et cavillos, more consueto : 1. manifeste falsum, immo implicatorium est, « illa tria (simul sumpta, ut Bellarm. accipit) æque nota fuisse Melitoni, Hilario, Epiphanio, Hieronymo, concilio Laodiceno etc., qui istos libros extra canonem reliquerunt ». 2. Si opus foret « testimonio auctoris, qui illo sæculo vixit, quo libri illi ; (controversi) editi fuerunt » (uti Amesius prætendit) eliminandi e V. T. essent omnes olim dubii, et nunc a Calvinistis quoque recepti. 3

Etiam de his N. T. libris, scilicet Epistola Jacobi, Judæ, secunda Petri, II. et III. Joannis, itemque Apocalypsi, « varia fuere Veterum Patrum testimonia »; quæ varietas cum non obstet, quin jam recipiantur ab omnibus, cur obstaret in Tobiæ, Judith, Sapientiæ etc., V. T.? 4. Noctuæ Calvinianæ judicant, « non esse majorem similitudinem librorum » Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, etc. cum Propheticis Josue, Judicum, Ruth, Regum, etc., quam esse tenebrarum cum luce, et illam similitudinem, quæ aliqua ex parte in cæteris habetur, non sufficere ad eorum canonizationem ». SS. Augustinus, Innocentius, Gelasius, conc. Carthag. etc. judicant esse omnino similitudinem : utris creditis, Quirites? 5. Communis sensus populi Christiani per 1200. annos, junctus Veterum testimoniis, et similitudini cum aliis libris, merito permovit concilium Trid. ad discernendos illos libros ab apocryphis : nulla in *eo omni sensu* est umbra *privati Spiritus*, quem justissime characterem hæreseos *irrident* pii omnes. 6. « Si populus Christi non habet alium sensum nunc, quam habuit olim in concilio Laodiceno et ante, cum istos libros extra canonem reliquit »; cur ergo Calvinistæ cum Catholicis admittunt Judæ Epistolam, et Apocalypsin, quas conc. Laodicenum extra canonem reliquit? 7. « Media prædicta declarandi » canonicos, cum habeant certitudinem moralem, faciunt, ut declaratio Ecclesiæ Rom. ob promissionem assistentiæ Spiritus S. habeat « certitudinem fidei divinæ », non minus ac illud post multam disquisitionem ab Apostolis latum de legalibus decretum Act. XV. *Visum est Spiritui S. et nobis etc.* Sed jam demum Amesio relicto, hic loci, ob materiæ affinitatem, referre opportunum erit,

QUOS CAVILLOS JOAN. GERHARDUS IN SUO BELLARMINO ὀρθοδοξίας TESTE, EX HYPOTHESIBUS BELLARMINIANIS HINC INDE INDISCRIMINATIM DECERPTIS CONTEXAT?

I. — Disp. 1. th. 8. et seqq. ex eo, quod Bellarm. lib. II. de Verbo cap. 2. §. tertium argum. concedit, israeliticam ecclesiam ante Christi adventum « Eloquia divina sibi concredita » fideliter custodisse, sic arguit : « Cuicumque Ecclesiæ concredita fuere eloquia DEI, h. e. Scripturæ canonicæ, et quæ Ecclesia depositum illud fideliter custodivit, illius testimonium in secernendis libris apocryphis a canonicis merito amplectimur : jam vero ecclesiæ israeliticæ concredita fuere eloquia DEI, h. e. Scripturæ canonicæ, eademque depositum illud ante Christi adventum fideliter custodivit, » fatente Bellarmino; « ergo ». Ulterius : « Omnes isti libri, quos in canonem non admittimus, rejecti fuere ab ecclesia israelitica; ergo testimonium et consensum ecclesiæ israeliticæ in repudiandis a canone controversis illis libris, quos Bellarm. cap. 7. 8. 9. 10. ab Hebræis rejici asserit, merito sequimur ». Resp. 1 : concesso argumento ex asse, negatur, subsumptum. Nam ut optime ex P. Sebast. Heissii suggestione adnotat P. Gretserus pag. 107. Lutherani numquam probare poterunt, a Synagoga ante Christum natum, vel etiam tempore Christi in terris versati, extra canonem positos et veluti apocryphos esse rejectos eos, quos jam ipsi rejiciunt cum perfidis Judæis post Christum, qui in suo Thalmud, Jobum etiam negant esse canonicum. Resp. 2. Etsi constaret, a vetere Synagoga, aut aliquibus ejus doctoribus semper illos libros controversos non fuisse positive in canonem admissos; nulla hinc prorsus inferretur positiva rejectio : sed ipsa se respectu illorum negative habuisset; verum a Christo et Apostolicis recepti fuere, ut supra dixi. Quis vero hic non stupeat excæcationem Lutheranam, quæ cum perfidis Judæis malit, quam cum Christiana Ecclesia sentire? Numquid par erat ita subsumere Gerhardum. Jam vero Ecclesiæ Christianæ Catholicæ concredita fuere eloquia DEI, eademque depositum illud semper custodivit; ergo testimonium hujus saltem non minus ac Synagogæ nos amplecti par est; ergo nefas est sequi perfidos Hebræos in repudiandis controversis illis libris; ergo mentimur, cum rejectionem eorum librorum affingimus veteri Synagogæ, et hujus rei testem allegamus Bellarminum, et Hieronymum, cum hos constet loqui de perfidis posteriorum sæculorum Hebræis? Et per hæc etiam evanescit argumentum th. 13.

II. — Th. 14. ex eo quod Bellarm. lib. I. de Verbo Dei cap. 7. statuit, Esdram constituisse canonem Hebræorum, sic arguit Gerhardus : « Qui sub anathematis comminatione pro canonicis V. T. libris jubet haberi eos, quos Esdras in canonem non recepit, ille refragatur propheticæ auctoritati ; prius faciunt adversarii ; ergo ».

Resp. Majori propositioni nihil deest nisi probatio, quæ valde robusta sit. Ex qua

enim auctoritate aut ratione irrefragabili convincent Lutherani, post tempora Esdræ nullum fuisse canonicum scriptorem? Esdram ita condidisse canonem, ut nefas esset, ullum addi librum. Et licet gratis daretur, infra tempora Esdræ et Christi nullum illorum controversorum librorum fuisse saltem sub dubio in canonem a nonnullis doctoribus vel scribis relatum; unde probabitur, id a Christo vel Apostolis non factum. At inquit Gerhardus : « Non potest ex ullo probato scriptore demonstrari, controversos illos esse post Esdræ tempora in canonem unquam receptos ». Resp. : Jam supra probatum est ex probatissimis scriptoribus, SS. Innocentio, Gelasio, Augustino etc., id convinci. Numquam enim viri illi sanctissimi et sapientissimi in canone illos recensuissent, nisi certissime fuissent persuasi, illos saltem a Christo et Apostolicis canonizatos fuisse, quidquid sit de veteri Synagoga.

III. — Th. 15. ex eo, quod Bellarmino lib. II. de Verbo Dei cap. 1. fatente « libri canonici V. T. scripti fuerint lingua hebræa, controversi vero illi, vel non sint ea scripti, vel non amplius exstent », (quod Bellarm. concedit), Gerhardus infert : « eos non esse canonicos ».

Resp. : mira est vel oscitantia vel impudentia Gerhardi, qui indefinitam Bellarmini propositionem assumit tamquam universalem, cum tamen in ipsis verbis Bellarmini relatis a Gerhardo excipiantur II. Esdræ et Danielis. Quodlibeticum est, quod ibidem addit nec leviter probat : « Divinam Providentiam textum originalem librorum canonicorum perire non permisisse ». E quo Scripturæ loco id habetur? Annon potius oppositum indicatur, cum tam multi libri V. T. plane perierint, qui tamen communius et probabilius putantur fuisse canonici? Annectit hic etiam cavillum supra in cap. 1. initio explosum; et ineptit cum Hunnio etc., circa linguam propheticam.

IV. — A Th. 16. usque ad 25, conatur « evincere, libros controversos non esse in canone, iisdem argumentis, quibus Bellarm. » cap. 20. etc. probat librum III. et IV. Esdræ, orationem Manassis, librum Henoch etc. esse apocryphos. Sed similis est hic cavillo Amesiano jam supra discusso. Quam vero inepta hyperbole est, cum th. 19. ait : « Genebrardum argumentis æque solidis probare posse, libros III. et IV. Esdræ canonicos esse, ac Bellarminus probat, controversos illos libros esse canonicos ». Probare Genebrardus debebat, eos libros Esdræ citari a Patribus ut divinos et sanctos; haberi eos saltem in Græco LXX. legi solitos in Ecclesia; a Pontificibus Summis et concilio aliquo inter canonicos referri etc., alias nec umbram majoris soliditatis probat. Th. 21. in fine affingit Bellarmino, quod « provocet a codicibus Græcis ad canonem hebræum »; hincque infert « sibi quoque circa libros controversos idem jus esse »; sed falsum est quod assumit, ut legenti patebit; et licet in aliquibus circumstantiis id fieri posset, non sequitur, semper fieri posse.

V. — Th. 23. et sequentibus struit subtile argumentum, quod in summa est tale : « Rom. Ecclesia in cap. sancta Romana; sequitur judicium Hieronymi in repudiandis Origenis, Ruffini, et similium operibus ecclesiasticis; ergo ejusdem judicio acquiescere debet in discernendis canonicis et apocryphis Scripturæ libris ». Sed probanda erat par utrobique ratio, et refutanda disparitas luculenta a Gretsero tradita in cap. 10. « At », inquit, « cum vulgata editio in conc. Trident. pronuncietur authentica, æquum est, ut hoc Vulgatæ editionis procemium non accusetur falsitatis. » Sed ubi Gerhardus viderit prologum galeatum tamquam Vulg. editionis procemium præfigi, nescio. Cum aliis ejusdem sancti Doctoris præfationibus postponi videmus libris ipsis apocryphis. Cur vero æquum non sit, Ecclesiam in hoc relinquere sententiam sancti Hieronymi et paucorum aliorum, et audire potius concilia et Pontifices? Qui « per ὁμοούσιον, Trinitatem, et Crucifixum, obtestatus est » S. Damasum, ut sibi « veram de tribus hypostasibus exponeret sententiam ». Quidni pari reverentia se quoque submisisset SS. Innocentio, Gelasio et conciliis œcumenicis? Certe Nicæni auctoritate permotus, Judithæ librum antea in Prologo galeato cum Hebræis rejectum, non dubitavit admittere, ut patet ex præfatione in eum librum.

VI. — Triumphus est inanis, quo th. 26. etiam juxta Bellarm. « pro se ait stare multos veterum, ut Melitonem, Epiphan., Hilar., Hieron., in exponendo canone juxta Hebræos ». Nam id universaliter verum non esse, jam contra Amesium supra ostensum est; et ut universaliter id verum esset, non præjudicant illi quatuor cæteris pluribus.

VIII. — « Etiam Cajetanum, Lyranum, Carthus, Hugonem, S. Hieronymi senten-

tiam esse secutos » ait Gerhardus th. 27. fateri Bellarminum. At qui hunc inspexerit, reprehendet fallere Gerhardum, dum loquitur universaliter de libris controversis V. T., Bellarminus vero tantum de 7. capp. Estheris. Atque ut dubitari non posset, eum fallendi animo id fecisse, omisit Sixtum Senensem, quem ibid. ait Bellarm. idem sensisse post conc. Trident. de illis 7. capitibus. Est ergo hic Gerhardi triumphus partim fraudulentus, partim phantasticus. Error innoxius aliquorum Catholicorum Theologorum non tollit consensum Ecclesiæ Catholicæ, præsertim si ille error præcesserit sanctionem concilii sub anathemate.

VIII. — Gerhardus a th. 28. usque ad 38. pleraque repetit, quæ ab Amesio supra argumentis Bellarmini cavillatorie opponi vidimus. Lubet ergo tantum singulares aliquos Gerhardi lapsus adnotare. 1 th. 30. ait: « Bellarminum lib. II. de conc. cap. 7. statuere : In quæstionibus fidei concilia priora præferenda esse posterioribus ». Hoc esse vel turpe mendacium, vel stuporem in theologo intolerabilem, aut saltem puerilem lapsum, quis lector intelligens negaverit! Oppositum potius ibi Bellarm. haud obscure indicat. 2. falsum est, concilium Laodic. in 7. Synodo confirmatum ; falsum est, omnia acta et canones synodi Quini-sextæ in Trullo habitæ ab Adriano P. confirmatos. Quod gratianus distinct. 16. adducit, scire debebat Gerhardus, in nova editione Gregorii XIII, esse correctum. Videantur Binius, Coriolanus etc. in illo concilio. 3. Unde habet Gerhardus : « Concilium Carthaginiense relinquere (duos priores) extra canonem », uti audacter asserit th. 31. In tomis conciliorum adduntur, ut intuenti patebit. 4. Th. 35. ait « librum Enoch ab Apostolo Juda citari vers. 14 ». Idem olim dixerat Hunnius, sed cum probationem postularit Gretserus pag. 194. cur eam non præstitit Gerhardus, si potuit? Eadem temeritate asserit th. seq. orationem regis Manasse, tertium librum Esdræ et Machabæorum etc. fuisse olim lectos in Ecclesia ut sacros, aut adnumeratos canonicis. Sed annexio mere materialis alicujus libri vel partis apocryphæ cum libro vel parte canonica, nihil facit ad rem.

Et hactenus quidem Gerhardus de libris V. T. tantum cavillatus est. De controversis autem N. T. tam hic quam in altero tomo (ubi alioquin omnia corradit, quæ vel apparenter decreto concilii Trid. de libris canonicis adversantur) magis mutus est pisce. Idem facit Titius in sua ostensione, et alii recentiores Lutherani. Quid hoc? anne Lutherum deserunt purissimi Jenenses? At Biblia glossata Jenensium (in cujus laboris partem, ut dicitur in præfatione eorumdem, venit præcipue Gerhardus) excludunt e canone, ut non apostolicas epistolas ad Hebræos, Jacobi et Judæ; Apocalypsin vero permittunt arbitrio lectoris. Cur ergo de his tam altum hic Gerhardi silentium? Nihilne quod circa hos cavillaretur in Bellarmino invenit? Tolerabile foret hoc silentium, at prorsus intolerabile et flagitiosum, quod in lib. II. Confess. pag. 9. eum admisisse credimus, donec Jenenses, Gerhardus vel Titius oppositum ejus, quod nobis est persuasissimum, ostendant. Sic vero, inquit loc. cit. Gerhardus : « Benedictus Arias Montanus in Præf. Bibliorum cum interlineari versione excusorum, et a theologis Lovaniensibus approbatorum, de controversis illis libris sic scribit ». Accesserunt etiam huic editioni libri græce scripti, qui vocantur apocryphi, « quos Ecclesia orthodoxa Hebræorum canonem secuta inter apocryphos recenset ». Hæc a Gerhardo citata verba non sunt Ben. Ariæ viri catholici, et theologi, qui concilio Tridentino interfuit, morique sine dubio maluisset, quam hæresi tam patente libros suos conspurcare. Excusa sunt autem SS. Biblia illa Antuerpiæ a Christophoro Plantino anno 1572. cui editioni etiam additur censura Theologorum Lovaniensium ; quæ censura omissa est in altera editione Plantiniana anni 1585. In neutra editione (uti nec in Commeliniana anni 1599.) habetur simile quid, quod a Gerhardo affingitur præfationi. Sed secunda Antuerpiensis sub hæreticis (cum illic vir Hispanus tuto esse non posset) habet quidem titulo inserta hæc verba : « Accesserunt et huic editioni libri græce scripti, qui vocantur Apocryphi, cum interlineari interpretatione latina ex Bibliis Complutensibus deprompta » reliqua autem a Gerhardo assuta verba, nempe « quos Ecclesia Orthodoxa Hebræorum canonem secuta inter Apocryphos recenset » sunt sine dubio maligna hæretici glossa. Audeat negare Titius, hoc esse flagitiosum specimen fide Gerhardinæ, quo vel solo falsarius iste omnem fidem decoxerit.

Ad CAPUT XI.

Libro Tobiæ Amesius objicit : « A Bellarmino ad incitas redacto sine ulla probabili ratione fingi duas Rhages », ut antilogia ejus libri solvatur. Resp. : Si solutio Bellarmini (quæ tamen sine incommodo sustineri potest, ut patet ex Gretsero p. 116.) minus placuit, cur non alteram vel acceptavit, vel refutavit Amesius, qua apud Serarium in comment. ejus libri ostenditur ex profanis quoque scriptoribus, Æliano, Curtio, Strabone etc. Ecbatanam, ubi habitabat Gabelus, etiam dictam esse Rhagam vel Rhages? Sed quid opus est immorari tricis istis, et antilogiis apparentibus expediendis, quæ passim ab interpretibus SS. librorum dudum sunt extricatæ? quales et istæ, 1. de mendacio, quod Angelo Raphaeli tribuitur, 2. de commento magico, quo fumus cordis cujusdam piscis dicitur extricare omne genus dæmoniorum, 3. de domo Dei, quæ falso dicitur cap. XIV. incensa vivente Tobia : « Ad hæc, inquit Ames., et millia consultissimum visum Bellarmino nihil omnino respondere ». Certius dixisset, de his et similibus ei visum est nibil proponere, tum quia non invenit ea objecta libro Tobiæ a Cacodoxis, tum quia obvia est eorum solutio ex interpp. Amesio autem consultissimum visum, de more cavillari, cum enervare non posset doctrinæ Catholicæ robur.

Ad CAPUT XII.

Libro Judith suffragium Nicænæ synodi omni nisu eripere student Heterodoxi : sed nimis apertum et omni exceptione majus est de hoc testimonium sancti Hieronymi; qui sicut hunc librum, antequam innotuisset Nicænum de eo decretum, cum Hebræis e canone excluserat, ita postquam rescivit rei veritatem, magnæ Synodo acquievit :« Hunc, inquit, librum Synodus Nicæna in numero sacrarum Scripturarum legitur computasse ». Hoc sane non est fidem relinquere penes auctorem, ut fingit Amesius. Etsi vero vel sola ea Nicænæ Synodi (cui Laodicena nec repugnat (ut falso ait Amesius) nec præjudicare posset, si repugnaret, cum sit anterior, et non œcumenica) auctoritas cuivis pio sufficere debebat; multo majus tamen auctoritatis pondus additur huic Judithæ libro, quod SS. Apostolorum Pauli et Jacobi testimoniis comprobetur. Quod non ita pridem P. Nicolaus Abram in Pharo, seu SS. quæst. lib. XIII. bene observavit. Nam cum I Cor. X. v. 10. dixit Apostolus : *Neque murmuraveritis sicut quidam eorum murmuraverunt et perierunt ab exterminatore.* Hujus exterminatoris, qui murmurantibus Hebræis pœnam inflixerit, in V. T. nullum nisi in Judith cap. VIII. vestigium reperitur. Ibi enim vers. 24, 25. dicitur : *Improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt : exterminati sunt ab Exterminatore, et a serpentibus perierunt.* Sanctus Jacobus autem cap. II. vers. 23. ait : *Suppleta est Scriptura dicens : Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus Dei appellatus est.* Hæc postrema verba omnino ex eodem cap. deprompta sunt, ubi vers. 22. legitur : *Abraham tentatus est, et per multas tentationes probatus Dei amicus effectus est.* Et quamvis etiam aliis V. T. locis *Abraham* dicatur *amicus Dei* : tamen cum sanctus Jacobus quasi reflexe significet, ea verba : *Et amicus Dei appellatus est*, esse e Scripturis deprompta, Scripturæ locus quærendus est illis verbis non absimilis. Nullus autem reperitur similior quam ille Judith : *Dei amicus effectus est.* Nil enim aliud est amicum Dei appellari, quam amicum effici, nec aliud vocari quam esse. Porro cum hæc ita se habeant, etiamsi supersit præter alias difficultates quidam nodus Chronologicus prope insolubilis creditus, non ideo magis e canone liber ille debebit excludi, quam libri Genesis, Regum, Evangel. etc. Nec quidquam luxatur canonica ejus auctoritas, vel principalis assertio Bellarmini, etsi admittatur quarta Amesii objectio, qua ait : « Si Nicæna Synodus approbavit hunc librum, talem approbavit qualis tum exstabat in editione græca; sed in hac continebat mendacium de templo tum temporis everso ; vel igitur non approbavit, vel mendacium approbavit. Propositio est Bellarmini cap. 7. Assumptio est ejusdem cap. 12. Conclusionem igitur non potest repudiare. » Resp. non nisi probabilis est illa Bellarmini opinio, quod sub Manasse contigerit historia Judithæ : et quamvis Synodus Nicæna approbarit librum, non tamen mendum, si quod irrepserat, uti sentit Bellarminus. Quod si Græcum textum ut legitimum et incorruptum tueri quis velit, commode ea verba de extrema templi vastatione et profanatione, quam fecerat olim Manasses, exponere licebit cum Serario et Gretsero. Forte tamen melius cum Patribus antiquis, quos citat et sequitur P. Abramus loc. cit. cap.

15. et seqq. dicitur, contigisse illam historiam post reditum populi e Babylone, scilicet tempore Xerxis, quem ostendit vocari in Scripturis Nabuchodonosorem similitudine quadam, sicut Spartacus, Mithridates, aliusve quispiam hostis Romani nominis acerrimus diceretur Hannibal. Cætera quæ Amesius a th. 16. usque ad finem objicit, facile expediuntur ex dictis.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE VERBO DEI

Ad CAPUT I.

Quæstionem hanc ab Amesio emissam : « An Scriptura S. perierit, et ab Esdra fuerit restituta? » Gerhardus solum cavillandi studio tractat. Th. 39. Nempe ut opponat Bellarmino Salmeronem, qui tom. I. pag. 91. ait : « Esdram restituisse omnes libros sacros, qui interciderant tempore captivitatis Babylonicæ, communis fere omnium Doctorum est consensus ». Hunc communem fere omnium Doctorum (Pontificiorum) consensum, ait Gerhardus dici a Bellarmino improbabilem, *et recte :* Verum Salmeron hanc quæstionem ibidem ex instituto non tractat; nec dicit, Scripturam universam periisse tempore captivitatis Babylonicæ, nec Spiritu sancto ei dictante omnia, sicut antea fuerant, restituta ab Esdra, etc. Unde ejus dictum bene stat cum sententia Bellarmini, quod scilicet Esdras fuerit instaurator librorum sanctorum, non omnia iterum dictando, sed colligendo et ordinando Scripturas in unum corpus, quarum partes variis in locis invenerat, et etiam emendando, si quæ depravata erant negligentia Scribarum etc. Et hæc est sine dubio longe communissima Catholicorum sententia; nec vox illa, *interciderant*, qua Salmeron utitur, magis significat interitum omnimodum, quam dispersionem et neglectum custodiæ. Huic sententiæ Salmeronem non adversari colligitur ex ejus scopo. Intendebat enim probare, nullum ex libris canonicis periisse; id vero colligit etiam ex eo, quod Esdras restituerit omnes libros sacros. Sive enim id factum fuerit recensendo et colligendo dispersa volumina, sive deperdita de novo dictando, nil facit ad Salmeronis intentum. Qualiter autem potuisset Gerhardus suum cavillandi studium apertius manifestare, quam dum in quæstione, quæ ad fidei controversias prorsus non pertinet, Bellarminum laborat reddere Lutheranismi testem.

Ad CAPUT II.

Amesius th. 1. negat quod dixerat Bellarm. hæreticos hujus temporis odio editionis Vulgatæ nimium tribuere editioni Hebrææ; volunt enim omnia examinari et emendari ad Hebræum textum. Falso id asseri ait : « Apparere ex eo, quod alias omnes editiones Vet. Test. ad Hebræum textum æque emendendas esse ostendimus atque vulgatam. » Lepida enimvero illatio! quid quæso vetat passione agitari, et nihilhominus ut passio veletur, agere id quod consequenter agendum est? Cum enim semel a vulgata ad fontes Hebræos et Græcos provocaveritis odio Rom. Ecclesiæ, non potuistis non omnes versiones ad illos fontes exigere. Quanto autem cum fructu, res ipsa loquitur. Tanto scilicet et tali, ut ipsosmet vestros Patriarchas cœpti pœnituerit; qui proinde consultius judicarint, servare vulgatam, quam adeo ineptas, discrepantes, Rabbinizantes potius quam Christianizantes, grammaticas magis quam theologicas, se mutuo damnantes versiones tolerare. 2. « Nemo quidem unquam sanæ mentis nimium esse duxit, exemplum exscriptum (ἔκτυπον) examinare ad exemplar primum (πρωτότυπον) » siquidem hoc constet incorruptum et certæ lectionis. At si constet ipsos fontes, ex una parte non fluere ubique limpidos; ex altera vero, etsi nec unica littera in textu esset mutata (quod tamen improbabile, cum periculum erroris, in Hebræo, ob similitudinem quorumdam characterum multo majus sit quam in Græcis ac Latinis) tamen illa punctorum post S. Hieronymi ætatem per perfidos Masorethas accessio violentam suspicionem parit admissi per illos frequen-

ter erroris, et punctorum in favorem potius suæ perfidiæ, quam veritatis Christianæ delectorum.

3. Tandem sic arguit Amesius : « Vel ad hebræum textum examinanda est editio vulgata; vel ad aliam aliquam editionem, vel ad nullam? Aliam non dabunt Pontificii. Nullam autem statuere, est latinam facere primam, et sine ulla ratione insanire. » R. Non est examinanda; quia jam est examinata satis, et usu Ecclesiæ ultra mille annos approbata, tandemque etiam per gravissimam concilii œcumenici canonizationem sancita. Menda etiam, quæ librariorum incuria aut errore irrepserunt, maxima ex parte jam Sedis Apostolicæ auspiciis sublata sunt. Nec ideo latinam facimus primam, sed magna ratione ita sapimus, ne insulsis Vulgatæ examinatoribus ostium aperiatur, S. Codicem non tam vertendi quam pervertendi : ut experientia ineptissimorum et perversissimorum versorum, apud segreges præcipue, plus satis docuit, et ad oculum monstravit Gretserus de novis translationibus.

Th. 2. cum hebraici textus corruptio quinque exemplis apertissime a Bellarmino fuerit ostensa, ut ipse Amesius in duobus prioribus ex Isa. IX. et Jerem. XXIII. non posset negare mutationem, sed maluerit excusare (non absque præjudicio Christianismi in favorem Judæorum et Arianorum, ut contra Hunnium ostendit Gretserus p. 450.); in tertio autem ex psal. XXII. dixerit ridicule cum suo Junio : « Non esse corruptionem, sed variam lectionem » (cum in plerisque legitur כארי sicut leo (et pessime quidem). In aliis rarioribus כרו *foderunt*, uti vere legendum est). In quarto autem ex psalm. XVIII. קום *linea eorum*, pro קולם *sonus eorum*, confugerit ad Genebrardum sibi non propitium. In quinto denique ex cap. II. Exod. necesse habuerit ad Hunni et Junii ægrorum somnium (quo aiebant, esse *versum* illum, qui in Hebræo deest, *in latinis editionibus errore aliquo infartum*) confugere : his tamen non obstantibus effrons cavillator ita concludit : « Cum igitur in istis quinque locis nihil tale reperiatur, pro confesso habendum est, hebraicum fontem manare purum et incorruptum. » Nempe hoc est enervare Bellarminum !

Th. 3. refert Bellarmini assertionem verissimam, scilicet : (Alii sunt, qui zelo quidem bono, sed nescio an secundum scientiam, contendunt Judæos studiose corrupisse multa loca Scripturæ) addit Amesius : « Quam perversus est hic Bellarminus ! Textus hebraici puritatem defendi antea dicebat ex odio malo, eamdem autem temere impugnari vult ex zelo bono ». Ast amabo quid hic est perversitatis ? Quod odio Papæ Vulgatam rejecerint Calvinistæ, quis prudens dubitet? cum eosdem ipsam quoque orationem Dominicam in principio et fine, odio Papæ, reformasse videamus in Germania. Zelum autem tuendi Christianam religionem adversus perfidos Judæos, esse ex se bonum et laudabilem, posseque eumdem ignorantiæ conjungi, quis non æquivoce Christianus negaverit? Est ergo hic perversitas non Bellarmini sed Amesii, et quidem plane sycophantica, dum non erubuit suam calumniam hic epiphonemate finire : « Zelus bonus contra legem, proprius est Pontificiorum ». Quid hoc monstri ? potestne zelus esse bonus contra legem, quæ vere lex sit? sed etsi zelus aliquis contra legem posset dari bonus, numquid is proprius foret Lutheranis et Calvinistis ?

Th. 4. principalis Bellarmini assertio hæc est : Scripturæ hebraicæ non sunt in universum depravatæ opera vel malitia Judæorum, sed habent suos quosdam errores, qui partim irrepserunt negligentia vel ignorantia librariorum, partim inscitia Rabbinorum, qui addiderunt puncta. Potest etiam fieri, ut ex pravo affectu et odio in Christum, ea lectio interdum ipsis magis probata sit, quæ minus Christianis favebat. Cæterum, non tanti momenti sunt ejusmodi errores, ut in iis, quæ ad fidem et bonos mores pertinent, Scripturæ sacræ integritas desideretur. Quid hic Amesius et Gerhardus? Ille, « non sincere agere Bellarminum », ait : et per ly, in universum « tradere causam adversariis ». Sed hoc est quærere nodum in scirpo, et cavillari. Mens Bellarmini hæc est : Etsi universim de omnibus codicibus hebræis loquendo, Scripturæ non sint a Judæis ex malitia depravatæ, eas tamen non esse omnino puras, cum præter librariorum errores, fieri potuerit, ut ex pravo affectu odioque in Christum puncta sic notarent, ut minus faveret lectio Christianis. Quid hic non verissimum? 2. Esto quod « errores qui in quædam exemplaria irrepserunt, non reddant editionem omnium exemplarium corruptam » : Quis tamen infallibiliter decernet, utra lectio sit genuina? *Periti discernent,* inquit Amesius. Sed quinam hi? Hebræine? an Calvinistæ? 3. Ecclesiæ Catholicæ curæ incumbit, conservandi et restituendi aliquam editionem

Scripturæ, et merito quidem eam, quæ est in communi usu Doctorum. 4. Bene consistere potest cum incredibili religione Judæorum erga sacros libros : ut nihilominus puncta sic adnotarint, quo minus faveret lectio Christianis. Quid hic repugnantiæ?

Gerhardus autem, uti in quæst. 2. ita et in hac 3. perspicue nugatur. Fingit iterum controversiam hanc esse fidei, in qua Bellarminus vi veritatis stet cum Lutheranis. Quid est cavillari, aut nugari, si hoc non est? Ne tamen per omnia consentiat Bellarmino, ait th. 51 : « Quibus argumentis Bellarminus probat, malitia Judæorum non esse corruptos fontes, iisdem probari potest, librariorum ignorantia aut negligentia eos non esse corruptos. » Resp. Neg. assumptum. Etsi enim ad providentiam Dei pertineat, ut nullus error noxius irrepat in omnes SS. Scripturarum editiones; non tamen, ut nullus irrepat minus genuinæ lectionis, et qui fidei bonisque moribus nihil officiat. Qua, quæso, vel auctoritate vel ratione Gerhardus evincet oppositum ?

Ad CAPUT VII.

Super quæstione : An codices græci Nov. Test. sint corrupti; Assertio Bellarmini est eadem, quæ supra de hebraicis. Scilicet græcos codices non esse corruptos generaliter, in omnibus codicibus; nec tamen esse fontes purissimos, ut necessario quidquid ab eis dissentit, corrigendum sit, ut falso existimat Calvinus etc.

Objicit Amesius 1 : « Si neque hebraici Veteris, neque græci Nov. Test. codices sint fontes puri, tum nulla est pura Scriptura in Ecclesia Dei. 2. Cum magna infamia Ecclesiæ Rom. hoc affirmatur, quæ depositariam se dicit unicam hujus thesauri, et eam tamen in puritate non conservavit. 3. Si nunc aliquid in hac editione desideretur, quod olim exstabat, annumerari saltem debet traditionibus Apostolicis, quas Rom. Ecclesia habet in numerato, adeoque restituere nobis facile potest ac debet. Sacra enim Scriptura præcipue est in corde Ecclesiæ, secundario vero in libris. Bannez in 1. p. quæst. 1. art. 8. » Hæc verbatim descripsit Gerhardus lib. II. art. 1. cap. 2. pag. 109. Resp. 1. Nullum est inconveniens in illa sequela. Nullibi enim legitur, Deum aliud pollicitum esse; nec ex se Providentia divina postulat, ut nulli omnino errores leves, qui nec fidei nec moribus tantillum obsunt, librariorum sive incuria, sive fragilitate humana moraliter inevitabili, in omnes codices sacros irrepant. Nec arbitror apud ipsos Protestantes, fide divina persuasum, purissimos esse fontes, saltem in aliquibus determinatis editionibus. Hoc privilegium et immunitas ab omni mendo quocumque librario, solis competit illis voluminibus, quæ ipsi Scriptores canonici vel propria manu exararunt, vel ab eorum Amanuensibus excepta ipsi recognoverunt et approbarunt. Unde evanescit etiam secunda et tertia non tam objectio, quam illa sive Luciano sive Calvino digna subsannatio. Nulla apud pios est infamia Ecclesiæ Rom. quod a Deo gubernetur congrue statui viatorum, in umbra fidei ambulantium. Sufficit, ut nullus irrepat error substantialis in omnes libros sacros ab Ecclesia receptos. Nemo nisi impius sannio, ideo aversabitur Ecclesiam, quod obnoxii sint omnes ejus filii lapsibus humanæ fragilitati adnatis, nec fidei tamen morumque ædificationi noxiis.

Porro cum exempla corrupti textus græci tam luculenta Bellarminus attulerit, ut nec Gerhardus nec Amesius ausi sint inficiari omnino : ne tamen desit, quo cavillentur, partim errores tuentur, partim ubi error nimis manifestus est, variam lectionem exemplarium allegant. Nam 1. cum aiunt eumdem sensum esse, sive legatur I Cor. XV. vers. 47. « Secundus homo de cœlo cœlestis », sive, « Dominus de cœlo »; fateri coguntur alteram lectionem non esse genuinam, et veram esse assertionem Bellarmini.

2. Cum certum sit, Marcionem hæreticum substituisse « Dominum » pro « homine » in favorem sui erroris, quo negabat veram Christi carnem, Amesius tamen Marcionis lectionem præfert, eamque a Tertulliano probatam asserit, quod falsum esse constabit inspicienti cap. 10. lib. V. contra Marcionem. Falsam allegationem, quam Bellarmino affingit, Amesius ipse admittit. Tertullianus enim. Marcionem depravationis arguens, ait loc. cit. nihilominus etiam ex depravata Marcionis lectione veritatem evinci : « Quare secundus, si non homo, quod et primus?» Amesius autem nescio e qua editione Tertullianum sic recitat : « Numquid et primus Dominus, si et secundus? » Nimirum ut corruptam lectionem contra Catholicos tueatur, Tertullianum interpolare non dubitavit.

3. Quid clarius, quam utramque lectionem I Corinth. VII. vers. 33. ubi ly μεμέρισται

divisus est, a Græcis conjungitur cum sequentibus, in latina jungitur cum antecedentibus, non posse simul esse genuinam ? Lectionem græcam testatur S. Hieronymus non esse Apostolicæ veritatis : nihilominus Amesius et Gerhardus Joviniano hæretico contra S. Hieronymum virginitatis encomiasten et vindicem malunt subscribere, ac potius corrupta græca, quam genuina latina sectari. Par cavillandi studium in exemplis reliquis perspicitur, ut dudum monstravit Gretserus : nec operæ pretium est iis immorari, cum revera ad fidei controversias vix quidquam faciant.

Ad CAPUT IX.

Amesius th. 12. arrodit obiter quæ Bellarminus hoc cap. statuit de auctore editionis Vulgatæ. Certum est, hanc controversiam non esse fidei. Unde Amesius acceptat quod Bellarm. dat, scil. Novum Testam. esse non ex versione S. Hieronymi, sed ex antiqua versione ab illo emendata. Vetus vero Testam. esse ex ejus versione, exceptis Psalterio, Sapientia, Ecclesiastic. et Machab. libris. Hinc vero infert sequentes cavillos. 1. « Non debuisse igitur Pontificios abuti Hieronymi auctoritate ad totius hujus editionis auctoritatem firmandam. » Resp : id quod supponit, est splendidum mendacium. Quis enim Catholicorum Vulgatam totam tribuit S. Hieronymo? 2. Arguit ita : « Vel illæ partes quæ sunt aliorum, versæ sunt accuratius, quam Hieronymus eas vertit, vel magis depravate. Si accuratius; tum Hieronymus non optime vertebat : si magis depravate ; tum tota hæc editio non est optimæ notæ inter versiones latinas. Resp. : bicornis iste aries non ferit. Dici enim (nec irrationabiliter) potest, parem fuisse antiquam illam Lucianæam ab Hieronymo emendatam ; et cum, cæteris paribus, esset jam vulgata ac communi usu recepta, merito fuisse quoque retentam, et novæ prælatam. 3. Ridicule a nobis exigit, ut dicamus : « Quando hæc mixtura versionis latinæ fuerit introducta ? a quibus ? quo repugnante ? Resp : Nil horum nos indicare tenemur, cum nullus hic sit error, et « corruptio doctrinæ ac rituum ; » qualem cum « irrepsisse paulatim in Rom. Ecclesiam » calumnientur Protestantes, « jure urgemus illos, ut accurate demonstrent quod in cæteris hæresibus fieri consuevit, quando, a quo, quibus contradicentibus ea corruptio facta sit ? » Et hactenus quidem principali controversiæ præludit Amesius cavillando in re minime controversa et necessaria ? rectius utique facturus, si suum magistrum Joannem Calvinum ab infamia triplicis mendacii liberasset, quæ illi a Bellarmino cap. seq. inuritur. Sed cum æque sileat « de triplici mendacio Calvini aperto », ac de quadruplici M. Kemnitii Gerhardus, merito hic qui tacent videntur consentire Bellarmino, cum ingenti novi Evangelii gloria.

Ad CAPUT X.

Cum Bellarminus hoc cap. Vulgatam nostram authenticam esse demonstret, Amesius pro more contra cavillatur, et th. 13. sciscitatur : « Quid per authenticam velint Pontificii, et quousque illud tribuant latinæ Vulgatæ ? Proprie authenticum instrumentum in Jure civili illud ipsum esse, quod vulgo dicitur originale. Hoc autem numquam sustinebunt affirmare de editione latina. Dicunt tamen esse exemplum authenticum, quia ex originali sine errore transsumptum fuit. Ubi videndum 1. An Tridentini illi homines fuerint notarii publici a Deo constituti, ut exemplis vel copiis (ut appellant) fidem certam facere possint. præsertim versionibus exemplorum. Deinde an fecerint hoc ex certa cognitione, examine idoneo instituto, et collatione facta cum authentico et originali exemplari, quod nec ipsi quidem Pontificii affirmabunt. Hoc etiam explicatione indiget, utrum nullum omnino errorem in illa admissum volunt interpretis ignorantia aut vitio ? an vero nullum contra fidem et bonos mores ? de istis enim variant Pontificii, et inter se digladiantur. Bellarminus autem non explicans, quo sensu authenticam editionem capit, authenticam tamen esse satis inepte aggreditur probare. Resp. 1. Ad ista interrogatoria dudum responderunt Gretserus, Serarius, et alii. Si bene, cur non acquiescit Amesius ? si male, cur non id demonstrare aggressus est ? Omnes isti cavilli (uti et quos argumentis Bellarmini pro Vulgata, Amesius, Gerhardus, Titius, et alii opposuere) facile evanescent apud quemvis candidum et æquum lectorem, ubi sine passione consideraverit, necessitatem, scopum, et moderationem decreti illius Tridentini, quæ omnia nuper in historia ejus concilii genuina, contra fabulosam Petri Soave

Polani, sub auspiciis Alexandri VII elucubrata complexus est, non Vaticana purpura magis quam sapientia Eminentissimus Sfortia Cardinalis Pallavicinus, ex cujus lib. VI. cap. 17. sequentia depromere visum est. Dicit Soave, F. Ludovicum Cataneum ex Ordine prædicatorum asseverasse Tridenti in concilio : Ad articuli (de latina S. Scripturæ versione) determinationem nihil afferri posse magis appositum, quam judicium Card. Cajetani (quem hoc loco summis laudibus effert Soave, cum antea ubi eumdem ut Lutheri adversarium introduxerat, exiguam de illo existimationem præ se tulerit) nempe, quod, « intelligere textum latinum non sit intelligere Verbum DEI, quod errare non potest, sed vocem interpretis errori obnoxiam. Sed quod ad Cajetanum attinet, loqui de ejus commentariis in Scripturam, non est loqui de pennis, sed de pedibus pavonis. Quantumcumque enim magna illa mens in aliis operibus fuerit admirationi, tamen in hoc, quia permisit se a ductore (hebrææ grammaticæ quam divinorum mysteriorum peritiore) abripi, mansit inglorius. Immo hinc motus est Gabriel Prateolus Episcopus Claromontanus, ut adnumeraret illum hæreticis. Et quamvis hic fuerit rigor indiscretus erga hominem tam pium et venerabilem; certum tamen est, eos commentarios nec apud hæreticos nec apud Catholicos habuisse applausum. Porro consideremus argumentum in semetipso, quod primo giganteum apparet, sed in fine desinit in gigantem, qualem in aere formant nubes mox vi radiorum solarium evanescentes. Quæram ego ex Soave : Voluitne DEUS, ut Scriptura sit veritatis norma infallibilis paucis, imo nullis, an vero universæ suæ Ecclesiæ? Hoc secundum par erat dicere vel maxime Soavem cum suis Lutheranis, utpote qui non aliam admittunt externam credendi regulam nisi Scripturam. Verum si hoc est; non potuit restringi Scriptura authentica ad duas linguas, quarum intelligentia in gradu excellenti, id est, qui sufficiat ad bene judicandum, fuerit, jam a conversione mundi usque modo in paucissimis, immo potius in nullo. Dico, « potius in nullo », quia cum juxta morem antiquum hebræa sine punctis, quæ nostris vocalibus respondent, scribantur; insuper cum inter consonantes hebræas tanta sit similitudo figurarum, ut inscitia et negligentia librariorum non potuerit apographa relinquere sine variis mendis, et mutatione sensus, tam est liquida et infallibilis declaratio originalis textus hebræi, ejus linguæ perito, sicut esset codex latinus sine vocalibus, et cum copia mendorum in consonantibus respectu ejus qui callet latinam : immo tanto minus, quanto revera major est idiomatis latini notitia in quovis mediocri grammatices didascalo, quam hebræi in quovis qui hodie habet ejus intimam cognitionem. Et qui secus gloriatur, facit ideo, quia non timet judices competentes, qui possint ejus damnare jactantiam.

Testamentum Novum quod spectat, maxima ex parte græce scriptum; textus qui exstant jam de variis mendis notabilibus convicti sunt; quod luculenter apparet, si conferantur cum textibus compluribus, quos SS. Patres citant. In horum enim libris manserunt incorruptiores ab injuriis librariorum : unde sequitur, illos codices non esse testes idoneos ad damnandam translationem tot sæculis in Ecclesia receptam. Enim vero quis denique arroget sibi majorem notitiam earum linguarum, majusque judicium, et correctiora exemplaria, quam habuerit S. Hieronymus? qui vel auctor, vel ut aliqui malunt, emendator exstitit nostræ Vulgatæ. Si itaque intelligere Vulgatam non est intelligere verbum DEI, sed hominis erroribus obnoxii, idipsum erit intelligere interpretationem, quam quivis in lingua hebræa versatissimus dare potuerit textus hebraici. Ulterius : Si hæc ratio valeat, credere oportebit soli primo originali per auctorem ejus exarato, h. e. Prophetis, Evangelistis, Apostolis, quia legere copiam non erit legere Scripturam divinam, sed librarii qui fallere fallique possit. Unde patet, in omni hac materia convenienter recurri ad divinam providentiam, quæ cum sit et sapientissima et potentissima, si voluit finem, similiter applicavit media ad illum obtinendum. Sic videmus DEUM, cum ut rerum naturalium gubernator debuerit providere, ut mundus haberet certitudinem moralem ad commercium civile requisitam, statuit ad hoc media opportuna, fecitque, ut quisque formaret characteres proprios perfecte, difficulter imitabiles; ut custodes memoriæ publicæ, quantumvis sæpe pauperes et viles, ægre inducantur ad fraudem committendam; ut duo testimonia raro conveniant ad dicendum falsum etc., quia totum hoc requiritur et sufficit ad hoc genus vitæ et gubernationis, quod DEUS instituit in Republ. humana.

Verum cum idem voluerit in fide certitudinem non modo moralem, sed supremam et infallibilem, conveniebat, ut sua providentia supernaturali tolleret omne periculum deceptionis in eo, quod erat necessarium ad fundandam nostram fidem, et ad procul arcendum omnia principia rationabilis dubii. Quia vero fides velut cardine vertitur divino verbo, quod non ad aures singulorum immediate a lingua DEI pervenit; debuit constituere DEUS quosdam suos nuntios, qui in suo hoc munere implendo non essent falsificationibus obnoxii. Quia vero isti similiter non poterant suas voces diffundere ad aures omnium, nec scribere exemplar communicabile oculis universorum, necesse erat divinam providentiam se obligare ad non permittendum, ut in diffusione talium Scripturarum succedant errores accurata inquisitione et humana diligentia inemendabiles ad minimum, in iis veritatibus, quas DEUS voluit Ecclesiæ esse notas creditasque cum certitudine fidei. Verum ad faciendam talem diligentiam, tollendamque ambiguitatem sensuum, et quorumvis aliorum dubiorum, opus erat deputari interpretem manifestum in terris, qui in hoc teneatur adhibere curam, qualem permittit humana conditio, ut non adstringatur DEUS ad inspirationes miraculosas; sed simul ita interius reguletur, ut hoc faciendo non remaneat obnoxius deceptionibus, qualibus, posita omni studiosissima industria, subjaceret in aliis negotiis. Et hic interpres est Ecclesia ejusque caput. Similiter necesse fuit, ut mutato sermone humano, et remanente modica notitia linguarum, quales sunt eæ, quibus libri sancti fuere conscripti, semper in lingua nota plurimis, exstaret editio, quæ sit immunis a cunctis erroribus attinentibus ea, quæ DEUS voluit credi fide divina a suis cultoribus. Non perinde opus est, ut ejusmodi versio ab omni substantiali errore immunis, sit una sola. Unde concil. Trident. Vulgatam approbando, non voluit reprobare omnes alias a Vulgata distinctas. Et hoc perquam sapienti concilio, quia priusquam perficeretur Vulgata, essetque sat rara linguarum originalium notitia, conveniebat ut ea versio, qua tunc utebatur Ecclesia, esset a prædictis erroribus substantialibus illibata, quatumvis in cæteris imperfecta. Unde si ea adhuc reperiretur, mereretur quoque nomen authenticæ, licet alioqui minus bona foret, ac Vulgata nostra. Hæc cum ita sint, sequitur quod judicium inter varias versiones, quales sint? quænam pura ab erroribus substantialibus? quæque mereatur dici authentica etc.? similiter pertinere debeat ad interpretem divini verbi infallibilem a DEO inter homines institutum. Ecclesia autem longo usu in primis in docendo et prædicando Vulgatam cœpit tacite approbare. Dehinc quia in decidendis tam gravibus articulis contra pertinaces et sophisticos hæreticos par erat tollere omnem dubitationem a fundamentis sequentium decisionum: consequenter voluit declarare (freta Spiritus S. asssistentia sibi promissa) aliquam versionem S. Scripturæ latinam, cum hoc idioma unice et universaliter notum esset Theologis omnibus idoneis ad judicandum de fidei dogmatibus. Quo in negotio concilium debens procedere cum diligentia humana, censuit, non esse aliam nunc approbandam nisi Vulgatam; utpote quæ superabat omnes alias auctoritate: et cum jam a tempore S. Gregorii M., usque ad nostram ætatem, universaliter fuerit in usu Ecclesiæ, spectabat ad divinam providentiam eximere illam ab erroribus in rebus fidei et morum, ut sic ab erroribus Ecclesiam præstaret immunem. Certe si hæc ratio non sufficit, omnes aliæ industriæ novæ nequivissent sufficere ad arcendas illas supra dictas dubitationes, quæ ex textu hebræo poterant oriri. Quamvis autem canon., ut veterum, dist. 9. velit haberi textum hebræum pro intelligentia Veteris, et græcum pro intelligentia Novi Test. (quod dictum non est S. Augustini, cui a Gratiano tribuitur, sed sancti Hieronymi epistol. 28. ad Lucil. Bœticum) observandum tamen est cum glossa in eum canonem, sanctum Hieronymum tunc nondum elaborasse versionem ex hebræo fonte, unde postea in secundo Prologo aliter loquitur. Et certum quidem est, cum in concinnanda translatione latina recurrisse ad fontes, jam vero in eo vivimus ævo, in quo versio sive composita sive recognita a sancto Hieronymo recepta fuit a tot sæculis in Ecclesia, ideoque per seipsam obtinuit auctoritatem et approbationem a DEO. Præterea etsi S. Doctor hodieque ita scripsisset, quid per hoc observaretur decreto Tridentini? Negamusne, in Vulgata non esse multa loca æquivoca, multa obscura, quæ lucem recipiant e fontibus? Numquid hoc fontium adminiculo quotidie utuntur SS. litterarum interpretes? nonne idem fecere immediate post decretum Concilii, imo et dum duraret? Unde planum,

non adversarii hoc sensui Patrum Tridentinorum. Aliud est dicere, versionem esse authenticam, hoc est, non studiose falsam in ulla parte etiam accidentali et parva; nec tamen etiam inadvertenter difformem originali in substantialibus : et aliud est dicere, quod contineat omnem claritatem, omnem energiam, omnes allusiones textus originalis. Prius definitum est in Tridentino de Vulgata, posterius est desperatæ impossibilitatis, cum quævis lingua suos habeat proprios defectus et perfectiones, unde nequit una respondere genuinæ expressioni alterius. Hinc est, quod DEUS verbo suo vitam daturus in chartis perpetuam, et nihilominus non impediens miraculose linguarum mutationem (quæ uti res omnes terrenæ sua natura sunt variabiles) non omne illud quod in Scriptura continetur, constituerit articulum necessarium, ut sciatur ab Ecclesia sua, cum multi exstent textus valde dubii, et obscuri, quales probabiliter manebunt, quamdiu manebit mundus. Articuli necessarii non sunt a DEO profecti in tali individuatione sermonis, sed sicut monetæ consistunt non tam in numero, quam in valore, qui remanet post quamcumque mutationem, et juxta quem solum requiritur fidelis redditio librorum interpretis; Quomodo se fecisse putat M. Tullius, in latinum vertendo duas orationes contrarias Demosthenis et Æchinis. Sane ita Septuagenta interpretes in versione græca fecerunt, ut apparet ex collatione textuum, et communiter observant expositores. Quid amplius? Ut disceremus intentionem DEI in fundanda sua fide cum Scripturis, non fuisse, nisi hanc ipsam; iidem illi divinorum librorum auctores, qui, Spiritu sancto dictante, scribebant, non semper narrant facta et dicta cum isdem circumstantiis, et sermone individualiter eodem sed contenti sunt ita se conformare quoad rei substantiam. Unde apparet subinde discrepantia inter evangelistas in narratione unius ejusdemque historiæ; id quod SS. Patres, et interpretes moderni sæpe observant. Porro quia nullum verbum in SS. libris est scriptum sine afflatu DEI, ideoque sine expressione aliquorum singularium veritatum, et sine documento profundorum mysteriorum : respectu horum mysteriorum et veritatum DEUS non exigit certitudinem explicitam in Ecclesia, sed vult sua verba esse inexhaustam abyssum, ad quam pro modulo nostro dimetiendam non parum juvare poterit cognitio linguarum originalium.

Unde non valet populare argumentum Soavis Polani : « Si versio Vulgata est bona et in forma probante, tunc reliquæ sunt malæ, et est stultitia iis uti. Falsa illatio ! Vertitur nonnumquam in linguam vernaculam, cum peritia mediocri, historia, aut alia magni momenti Scriptura latina : si interpretatio sit fidelis, poterit dici authentica, et sufficiet ad decidendam litem, quæ dependet a summaria et principali ejus Scripturæ continentia : ast non hinc sequitur, non posse fieri aliam vulgarem magis expressivam, magis propriam, magis claram vel in toto, vel in parte, unde resplendeant multæ allusiones, et multa vivacitas auctoris, non æque in altera refulgens. Idem, nec quid plus necessario Vulgatæ nostræ tribuitur verbis decreti Tridentini; In hoc sensu intellecta et declarata sunt a summis Theologis, etiam iis qui concilio interfuere, quorum et nomina mox memorabuntur. Nec ideo volo judex aut pars esse alterius expositionis controversæ sed monstrare tantum, quod quisquis impugnat strictiorem et perfectissimam conformitatem inter translationem vulgatam , et textum divinum, impugnat unam classem Theologorum, et non Ecclesiam Catholicam, in qua vetitum non est sequi alteram classem, quæ minus rigorose interpretatur decretum, fundando se in iis verbis, quibus simpliciter vocatur authentica, et præcipitur : Ne quis versionem istam in lectionibus, disputationibus, prædicationibus, et expositionibus rejiciat. Quo statuitur, eam esse sine erroribus spectantibus ad fidem, et mores, nec continere vel fraudem vel apertam deformitatem (nec in minima parte textus) vel contradictionem etc., quibus casibus non foret authentica, nec mereretur acceptari ab Ecclesia. Præterea foret magna temeritas, anteponere Vulgatæ secundum totum et ex asse, qualemcumque interpretationem latinam. Ideo dum synodus verbis apertis declarando, hanc aliis præponit, et solam ex omnibus recipit pro authentica, vel hæc est melior cæteris, vel Ecclesia operatur imprudenter in electione tanti ponderis, quod affirmare foret impium. Quod Vulgata conformis sit originali in omnibus partibus accidentalibus et minutis, nec deviaverit a proprietate illius, permutendo aliquam arborem aut animal cum altero etc., pia quidem aliquorum est sententia; sed eam Ecclesia nec damnat, nec sequitur. Siquidem decretum illud concilii minus stricte intellectum est a multis auctoribus, qui vel con-

cilio interfuere, vel cum iis qui interfuerunt collocuti sunt, uti sunt Andreas Vega, Melchior Canus, Jacobus Payva, Andradius, Gilbertus Genebrardus etc. Videatur P. Serarius in prol. cap. 19. quæst. 11. P. Bonfrerius prologo in Pentateuchum cap. 5. sect. 3. Eadem hæc sententia non leviter confirmatur e litteris Legatorum concilii ad Card. Farnesium recitatis eodem cap. 17. num. 15. Nec porro opus est recurrere ad aliquod lumen quasi Propheticum (ut somniat Soave) in auctore Vulgatæ, tamquam necessario fundamento talis approbationis. Nam in primis, quis unquam dixerit, Pontifices esse Prophetas aut, quasi, quamtumvis falli nequeant in definitionibus? Deinde in Pontifice admittitur saltem assistentia miraculosa divina, qua impediatur libertas committendi tale peccatum per voluntatem, et periculum impingendi in errorem per ignorantiam. Auctor vero Vulgatæ poterat manere obnoxius (cum potentia, ut Theologi vocant, antecedente) periculo omnium illorum defectuum; ac postea assequi cum divina gratia (unde dependet omnis bona actio) sed absque prævia promissione, aut assistentia miraculosa DEI, ut ejus lucubratio esset intacta ab omni prædicta labe: et hoc posito, Ecclesia cœlesti lumine freta recepit illam ut probam; sicut etiam posset recipere Tridentinum concilium in vernaculam versum, quamvis ejus auctor, pro beneplacito suo, et sine ullo instinctu miraculoso illud præstitisset. Et hactenus Emin. Scriptoris discursus, quo velut radiis solaribus perstricti Novatorum cavilli evanescunt universi, ac præcipue Amesii et Gerhardi, utpote indignissimi, quibus ultra immoremur. Qui plura desiderat, Gretserum adeat, imo audiat, ipsum Lutherum tom. III. lat. Witteberg. Comment. de noviss. Davidis verbis in Præfat. ubi ait: « Omnino melius esset omisso hebraicæ linguæ studio simpliciter retinere illam hactenus receptam et usitatam versionem Bibliorum, quam tot novas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod discrepantia lectionum memoriam legentium turbat, et stupium remoratur, ac in multis incertiorem dimittit.

Ad CAPUT XVI.

1. — Recte Bellarminus cap. 15. asseruit: Catholicam Ecclesiam non prohibere omnino vulgares Bibliorum versiones, ut constat experientia manifesta in universa Germania, Polonia etc., hæresi infectis, sed permitti communiter cum consensu (saltem tacito) ipsius Rom. Pontificis; ne scilicet, si Catholicæ versiones vernaculæ desint, Lutherana aut Genevensis subintroducatur. Quod vero severe vetentur in Hispania et Italia, utpote regionibus a lue hæretica intactis, sancte et salubri consilio fit, ne ex abusu rei in se optimæ et sanctissimæ, incautum vulgus detrimentum animæ patiatur. Unde Amesius frustra hic th. 24. recitat ex Azorio, quæ circa hoc decretum indicis lib. proh. Reg. IV. servantur in Hispania. Qui latinam non callent, merito præsumuntur, non esse tantæ capacitatis, ut quosvis sacros codices sine periculo et offendiculo evolvere queant. Nec ulli pio et prudenti mirum videri potest, rem ex se alias sanctissimam saluberrimamque, per accidens posse esse noxiam, atque adeo justissime ejus usu arceri omnes, in quibus prudenter tale periculum præsumitur. Res ipsa loquitur, ex incauta et promiscua vernaculi textus lectione in Germania, Gallia, Anglia etc., quanta sit oborta religionis confusio, nec quisquam negare potest, innumera esse in sacris litteris, quæ imperitis mulierculis et rudi vulgo perfacile errandi aut dubitandi ansam præbere queant; quorum exempla sat multa et luculenta Jacobo VI Britanniæ Magnæ regi proposuit Card. Perronius lib. VI. Replicæ ad responsum ejus regis, instantia 1. pag. 950, et seq. Videatur et tractatus integer de hoc argumento Gallice excusus Joannis Maire Theologi Parisiensis, ubi inter alias rationes prudentissimi ejus decreti adfert: quod promiscuus SS. Bibliorum usus in vulgaribus linguis facile possit unitatem fidei scindere, communionem Ecclesiæ turbare, hierarchiæ ecclesiasticæ ordinem pervertere, Scripturæ textum frequentibus versionibus convellere, simplicitatem fidelium offendere, scandala et hæreses disseminare, religionis Christianæ majestatem violare, sicut res ipsa apud novatores testatur. Sed videamus quam præclare Bellarminum enervet Amesius. Dixerat Bellarminus de officiis ecclesiasticis, et usu publico in Ecclesia: Contenti simus illis tribus linguis, quas Dominus titulo crucis suæ honoravit: Quæ omnibus aliis præstant: Quibus ipsi libri divini ab auctoribus suis initio scripti fuerunt, Hebræa, Græca, Latina. Amesius hic th. 25. pro sua pietate Calvinistica negat 1. « Honorasse Christum istas linguas ti-

tulo Crucis, sed Pilatum eas hoc abusu potius contaminasse ». Hæc impietas excutietur infra sub finem tomi secundi. Certe nimis adversatur sensui venerandæ antiquitatis et totius Ecclesiæ. 2. Temere pronunciat : « Idcirco eas linguas fuisse adhibitas in titulo Crucis, ut omnes præsentes intelligerent mentem Pilati ». Si id accipiatur ita, ut omnes immediate per se legendo intelligerent, tunc aperte falsum est, id potuisse intendere Pilatum cum in Paschate innumeri essent Judæi, quibus nulla earum trium linguarum esset vernacula; (ut taceam, quod innumeri essent plane ἀναλφάβητοι si vero de mediata intelligentia per interpretes obtenta sermo sit, tunc nostram assertionem confirmat. 3. Quod præstantiam nullam agnoscit hic Calvinista in tribus istis linguis, quam pietas Christiana semper agnovit (ita ut per hebræam ut sanctissimam, græcam ut sapientissimam, latinam ut fortissimam, sanctitas, sapientia, et potentia Crucifixi figuraretur) nihil illis derogat. Eo majorem enim venerationem merentur, quo magis Hagiomachi isti dæmonem æmulati eas horrent et despiciunt. 4. « Nullum divinum librum lingua latina a S. Evangelista scriptum fuisse », ait quidem Amesius, sed tam parum probat quam ex Act. XXVI. « Ab Apostolis etiam alias linguas fuisse sanctificatas ad sacros usus ». Numquid Apostolus non poterat Gentes et Judæos linguis illis tribus erudire, vel unica etiam earum utendo, ut in die Pentecostes Act. II. contigisse, cum S. Cypriano etiam Erasmus, plurimique alii censent.

Th. 26. « Aperte falsum esse », ait, quod Bellarminus perspicue probaverat, nempe : « A tempore Esdræ hebræam linguam desiisse esse vulgarem, h. e. non locutum esse populum aut intellexisse hebraice. Audiamus quam fortiter enervet probationes Bellarmini. 1. ait : « Haggæus, Zacharias, et Malachias, ipsis concionabantur post reditum ex captivitate ». Esto ! sed quomodo hinc sequitur, eos vel hebraice concionatos? aut eadem lingua usus in concionando, qua in scribendo? 2. Ait : « Interpretationem illam legis, cujus Nehem. VIII. mentio fit, non fuisse translationem, sed expositionem concionalem ». Sed unde hoc probat? Oppositum jamdudum Gretserus contra Witakerum et Junium evicit, quod Amesius nec digito quidem est ausus attingere. At quid enim adducuntur ibi v. 9. tot Levitæ interpretes? Certe non ad concionandum. Cur enim non ipse Esdras id muneris obiisset, cui potius conveniebat solemnis concio quam Levitis? 3. Vulgus Judæorum post reditum (saltem Christi tempore) usos chaldæa seu syriaca, cum nec ipse negare queat Amesius, syriaca vero non minus differat ab hebræa, quam e. gr. italica vel gallica a latina; tam est improbabile (quod tamen contendit Amesius) vulgus judaicum intellexisse hebræa, quam certum est, rusticos et fœminas Italas aut Hispanicas non percipere latina Biblia, si prælegerentur. 4. Dum ait Amesius : « In illo loco, Joan. VII. v. 49 » : Turba hæc, quæ non novit legem, « Sophistam agit Bellarminus satis aperte. Plebs ibi dicitur non novisse legem, non quia litteras et syllabas ignorabat, sed quia sensum ejus ipsos latere Pharisæi ex arrogantia pronuntiabant etc. ». Hic, inquam, non tam Bellarminum calumniatur, quam se suamque causam obtruncat. Numquid enim lex erat valde perspicua omnibus quibus legendo innotuit? Si ita? ergo qui non norant legem, etiam non poterant legere, quod affirmari loc. cit. ait Bellarmin. Si non? ergo mentiuntur Calvinistæ, cum contra nos vociferantur : « Quæ omnibus necessaria sunt ad salutem », qualis erat sine dubio lex apud Judæos, « solaribus radiis esse in Scripturis expressa ».

Pergit Amesius th. 27. non tam veritatem quam seipsum impugnare. Nam quid verius, quam Apostolos per totum orbem Evangelium prædicasse, et tamen non scripsisse in linguis earum gentium, quibus prædicabant, ut Bellarm. pronunciabat præcedente capite? Quid vero falsius et propriis Amesii principiis magis adversum, quam aliis etiam linguis scripsisse Apostolos? Numquid supra negabat ipse latinam Evangelii scriptionem? Nonne passim cum suis occlamat : « Nil de rebus sacris credendum, nisi quod in Bibliis scriptum ? » anne aliquid tale vel leviter in iis insinuatur? 2. Cur vero non liceat nobis, quod Apostolis hac in re licuit? ubinam exstat præceptum, non tantum prædicandi Evangelium ore, ut omnes gentes intelligant, sed etiam universum codicem divinum in vernaculam linguam transferendi cunctisque communicandi? Somnia hæc sunt Luthérano-Calvinistica! Infantibus in Christo h. e. rudibus et simplicibus Christianis prodest lac, seu doctrina pietatis eorum capacitati accommodata, quibus etiam obesset plerumque cibus solidior. Certe gentes illæ

apud S. Irenæum, quæ sine ullis SS. Bibliis, sola orali traditione articulorum fidei contentæ, Christo et Ecclesiæ jungebantur, incomparabiliter erant feliciores omnibus Neo-Evangelicis Biblistis. 4. « Proxima saltem post Apostolos ætate transfusam fuisse Scripturam in varias linguas vulgares etc., ait quidem Amesius, sed unde vel leviter probat? ἀυτὸς ἔφα ! 5. Si summa Dei providentia factum est », ne Apostolorum ipsorum scripta propria, alia lingua quam una « exstarent », ut affirmat Amesius, quomodo igitur paulo ante num. 1. idipsum in dubium vocabat? Cur autem necesse erat « contentiones oriri inter variarum gentium Ecclesias de auctoritate suorum exemplarium», si variis linguis Apostoli scripsissent idem Evangelium aut epistolam? Cur sicut hebraicum originale et LXX. interpp. translationem incorruptam pariter venerabatur primitiva Ecclesia, similiter etiam immo potiori jure, non potuisset eadem, ut authentica, et originalia venerari Evangelium Matthæi syriace et græce, ab ipsis Apostolis scripta? Sed operæ pretium est accuratius adhuc considerare enervatoris nostri vanitatem, qua Bellarmini verissimam assertionem (quod nempe universa Ecclesia semper hebræa, græca, et latina lingua usa sit in communi et publico usu Scripturarum) his verbis excipit : « Hoc certissime falsum esse vel ex eo apparet, quod in tot linguas Scripturæ fuerint conversæ ». In tot nimirum, ut nec unicam nominare possit Amesius. Producant ejus Hyperaspistæ et laudatores vel unicam gentem, in cujus linguam fuerit translatus Bibliorum sacer contextus, indeque in Ecclesia publice lectus primis quadringentis annis, et liberabunt eum ab hyperbolismo Cretensi. Solidissime assertionem suam probarat Bellarminus inductione Orientis, Occidentis, Africæ, Ægypti, Hispaniæ, Angliæ, Germaniæ, Italiæ, Boemiæ etc., tandemque argumentum hoc merito clausit his verbis : « Quo argumento certe non video, quid efficacius desideremus ad reprimendam audaciam hujus temporis Novatorum? Miser Amesius his omnibus, præter impudentem inficiationem nec gry habuit quod opponeret. Nam quod suæ inficiationi mox subjungit : « Quomodo enim converterent publice, si illis versionibus non publice uterentur» est effato falso jungere illationem concolore tantum falsitate connexam. Est vero haud obiter notandum, duplicem hic involvi plane distinctam. Quæstionem quam Novatores confundunt. Prior est, an fuerint S. Scripturæ in varias linguas vulgares conversæ primis quadringentis annis? Et in hac quæstione Witakerus multum satagit; sed neminem invenit anteriorem Ulphila Gothorum Episcopo. Id vero actum sub initio quinti sæculi, constat ex S. Joanne Chrysost. qui anno Christi 405. ad Olympiadem scribit : Ulphilam a se nuper Sacerdotio initiatum. Samuel Maresius conantur id probare ex Lyrano et S. Chrysostomo; sed neuter ad rem facit, ut legenti patebit. Longe enim aliud est, dogmata fidei Christianæ ad innumeras gentes barbaras pervenisse; quod verissimum assertum est S. Chrysostomi homil. 1. in Joannem; aliud SS. Biblia in barbararum gentium linguas esse transfusa, quod ille minime testatur. Viderint vero Calvinistæ, annon ex lege Talionis juste Maresio inuratur stigma illud, quod P. Tirino iniquissime inustum ivit, dum os impudens illi exprobavit. Verissime enim pronuntiavit Tirinus idem cum Bellarmino, nec id vel leviter infirmatur, etiamsi illam SS. Bibliorum in vernaculas translationem quatuor primis sæculis etiam factam esse probare possent. G. Titius Helmstetensis in suarum contumeliarum ostensione cap. 1. §. 3. satis ridiculus est, dum ex una parte Catholicos criminatur, quod « sua peculiaria et nova », ut ipse mentitur, « dogmata priorum 4. sæculorum testimonio neget probari posse » ; Ex altera tamen, nec unum invenire potuit e SS. Patribus, qui ex 4. istis sæculis ullius versionis Bibliorum in vulgares mentionem fecerit. Theodoretus, quem Titius allegat, vixit sub medium quinti sæculi ; nec de 4. prioribus quidquam, nec de Novi Testamenti, sed indefinite de libris, vel potius de dogmatibus, hebræis testatur. Titio haud paulo ineptior est Gerhardus, qui post Witakerum non erubuit ex Cornelio Agrippa referre putidam fabulam ; nempe in concilio Nicœno decretum fuisse : « Ut nemo Christianorum domi suæ careret Bibliis ». Verum unde hæc magus ille, nisi a nocturno Lutheri didascalo hausit? Non putem id credidisse ipsum Gerhardum, aut quemvis sanioris cerebri Lutheranum : sed confluere in eam rapsodiam oportebat, quidquid usquam est nugacissimarum quisquiliarum. Neget si potest Titius esse illam magi citationem vel puerilem vel flagitiosam ! Porro cum Protestantes ex 4. primis sæculis nihil

pro suis vulgaribus versionibus producere queant, debebant saltem elidere violentam illam P. Gretseri conjecturam pag. 814. aut manus dare veritati, ac fateri, primis 4. sæculis non viguisse morem SS. Biblia promiscue permittendi omnibus. Incredibile enim est, si in plebis usu tunc fuissent SS. libri, ne quidem unico indicio e Scriptoribus vetustis id colligi posse. Solis sane Episcopis et Clericis crimen traditionis SS. librorum impingebatur a Donatistis: nullus codex sacer vulgari punica etc., lingua exustus legitur. Quod si Biblistæ illi fuissent uti Protestantes, quomodo non alicubi emicuissent saltem aliquæ scintillæ moris adeo recepti?

II.—Altera quæstio longe diversa est: An in officiis divinis publicis usquam aliquando fuerit usus vernaculæ inter Catholicos, omnibus quæ Lutherum præcessere sæculis? Et constanter respondemus: Exceptis Moravis per breve tempus, donec Sacerdotes latinæ peritos nanciscerentur, non posse produci ulla exempla in contrarium. Idque negandum præcise est, etiamsi gratis concederetur versio illa vernacula apud omnes gentes. Nulla enim hic est connexio necessaria, immo ne probabilis quidem, ut manifesta patet experientia.

Deinceps th. 29 et seqq. Amesius nihilo felicius impugnat rationes a Bellarmino pro usu Ecclesiæ tuendo adductas. Prima est: quia convenit omnino ad Ecclesiæ unitatem conservandam, ut publicus usus Scripturarum sit in aliqua lingua communissima: nisi enim ita sit, tolletur communicatio Ecclesiarum: nemo frequentabit Ecclesias, nisi in sua patria: non poterunt fieri generalia concilia: cum igitur nulla lingua nunc sit communis toti Occidenti nisi latina, certe in ea divinæ Scripturæ legendæ sunt. Hæc Bellarmini probatio moraliter convincit; nec quidquam ab Amesii cavillis debilitatur; qui quidem tam frigidi sunt, ut pigeat referre. Primus nihil ad rem facit. Secundus vel supponit aperte falsum (nempe latinam esse omnibus ignotam) aut petit principium. Tertius est plane ridiculus. Verum quippe est, si cognitio linguæ, in qua peraguntur Sacra, necessaria foret ad hoc ut quis illis intersit, plebeios latinam nescientes a Sacri auditione fore exemptos; ex hac vero consequentis absurditate merito nos inferimus. Antecedentis falsitatem quod Amesius robusta ἀποδείξει firmare debuerat, sed nec ἔνδειξιν quidem protulit. Quartus de Conciliis generalibus laborat ignorantia, aut certe dissimulatione veritatis, quam ex usitatissima praxi Ecclesiæ omnium sæculorum tradit Bellarminus lib. de conciliis.

Th. 30. Alteram probationem Bellarmini truncavit Amesius, ut tanto amplior pateret cavillandi campus. Ratio Bellarmini hæc est: Si ulla ratio esset legendi Scripturas lingua vulgari, ea esset, ut omnes intelligerent, (hoc pronuntiatur sine dubio de solis divinis officiis in Ecclesia). At populus non intelligeret Prophetas et psalmos etc., qui in Ecclesiis leguntur; nos enim qui latine scimus, non propterea continuo intelligimus Scripturas, nisi expositores legamus vel audiamus; quomodo ergo intelligent homines imperiti? Opponit dilemma Amesius: « Si nihil populum intelligere velit Bellarminus ex lectione Scripturarum in vulgari, tum experientiæ communi contradicit, fidelium praxim pientissimam et antiquissimam damnat, Dei etiam ipsius mandatum futilitatis arguit Deut. XXXI. 11. Si vero omnia neget a populo intelligi, tunc verum est quod dicit, sed pro ipso nihil facit ». Resp. Modicum illud quod e Prophetis, psalmis, similibusque difficilioribus libris (de quibus præcise, loquitur Bellarminus) intelligunt plebeii, moraliter pro nihilo reputatur, et quidquid in hoc rudibus decedit, abunde compensatur per pias conciones, catecheses, libellos eorum captui accommodatos. Omnibus utrinque pensatis manifesta experientia docet, longissime præponderare pericula et detrimenta e promiscuo Bibliorum vernaculorum usu promanantia. Videatur P. Gretserus pag. 829. et seq. luculentis exemplis Waldensium, Albigens. Wicleph. Hussitarum, Lutheranorum, etc., qui omnes ut suam propagerent hæresim, hac Bibliorum prostitutione sibi viam munierunt; ut longe verissimum sit Bellarmini effatum de hoc detrimento, quod frustra eludere nititur Amesius. Est quippe summa disparitas inter « humiliationem Christi, unde multi errandi et blasphemandi occasionem arripuere, et inter lectionem Bibliorum vernaculam ». Humiliatio Christi summam Dei majestatem, charitatem in homines, sapientiam, potentiam etc. illustravit; et absque illa actum erat de salute humana: ut proinde ob scandalum passivum Judæorum nullatenus debuerit omitti. Secus hic res se habet. Possunt omnia illa qualiacumque commoda, quæ vulgus indoctum ex lectione Bibliorum capit, mul-

tis modis et superabundanter compensari; pericula autem illa et damna, ubi et quando prudenter timentur, in usu rerum alioqui ex se bonarum, merito et pie per præsulum sanctiones arcentur. Quod si olim (ut testatur S. Hieron. epist. ad Eustoch.) apud Hebræos nemo, cujuscumque status aut ingenii alioquin foret, permittebatur, ut ante ætatem sacerdotalis ministerii, hoc est, annum trigesimum impletum, principia Genesis, Canticum Canticorum, Ezechielis exordium et finem legere posset, quidni sapienter idem caveatur universim in promiscua fæce multitudinis? Et sicut apud eosdem Hebræos nefas fuit textum Hebræum in vernacula vertere (ut constat ex Thalmud Hebræor. cap. de Sabb. et ex R. Azaria apud Joan. Mair. loc. cit. de R. Ramba Gamaliele, quod cum intellexisset, librum Job, esse versum in vulgarem linguam, efferbuerit in bilem, et sepeliendo in terra natum suffocarit librum), soli autem id tentabant Samaritani, ita nunc hoc quasi charactere discernuntur Catholici a Novatoribus cacodoxis. Male autem infert Amesius : ideo etiam latina Biblia prohibenda. Experientia enim non docuit in editionibus latinis, græcis, et hebraicis, quod in vernaculis : potuisset vero similis prohibitio prudenter plebeis fieri, si idem nos experientia docuisset, quando illæ linguæ olim erant alicubi populares. S. Petrus II Petr. III. vers. 14. non excitat plebem ad lectionem Scripturarum, ut Amesius falso ei imponit, sed potius dehortatur, cum ait : « Indoctos et instabiles » (quales sunt communiter illi e fæce plebis, et præsertim mulierculæ) « depravare Scripturas ad suam propriam perditionem ».

Th. 31. Vulgares linguæ, inquit Bellarm. argum. 6., singulis sæculis magna ex parte mutantur. Tot vero translationum mutationes non sine gravissimo periculo et incommodo fierent. Nam non semper inveniuntur idonei interpretes, atque ita multi errores admitterentur, qui non possent postea facile tolli; cum neque Pontifices, neque concilia de tot linguis judicare possint; hactenus Bellarm. Amesius vero « negat esse periculum vel incommodum, si obsoleta vocabula mutentur in familiaria ». Sed quid si, quod pronum est, mutentur ita, ut sensus plane pervertatur? Amesius ejusque gregales non sunt ex illis Christianis, qui apud S. Basilium filium dicuntur potius millies velle mori, quam videre, ut vel una syllaba, aut iota unum perdatur a rebus quæ pertinent ad fidem.

Th. 32. Ultimum argumentum Bellarmini, quod scilicet videatur majestas divinorum officiorum requirere linguam magis gravem et venerandam, quam sunt vulgares; præsertim cum in SS. mysteriis multa sint, quæ secreta esse debent, ut docent SS. Dionys., Orig., Basil., Chrysost., Greg. M., etc. Latina autem etsi non sit sanctior, est tamen gravior, et magis reverenda, hoc ipso, quod non est vulgaris. Hæc ratio in re morali sine dubio proba est. Quomodo vero eam enervat Amesius? more suo cavillando. 1. ait : « Simili ratione concludere quis », cavillator, « possit, Biblia et liturgias non debere excudi typis vulgaribus, aut in charta vulgari ». Sed, quæso, quo judicio constabit, typos et chartam non esse vulgarem, sicut omnibus constat de lingua latina? 2. Etsi sit « tanta majestas rerum sacrarum, ut quamlibet linguam afficiant gravitate quadam veneranda » apud pios et doctos : non tamen apud rude vulgus tanta conciliatur officiis divinis reverentia per usum linguæ vulgaris, ac tantum inter homines sacros aut doctos usitatæ. Confirmatur id usu omnium fere Gentium, etiam non Christianarum. Turcæ et Persæ sacra sua peragunt lingua arabica erudita, non vulgari rudibus nota. De Romanis testatur Quintillianus : « Carmina Saliorum vix sacerdotibus suis satis intellecta, sed quæ mutari vetat religio ». Et quod longe majus est, tempore Christi et Apostolorum sacra Hierosolymis peragebantur lingua hebræa, quam fuisse Apostolis (ante Pentecostem) ignotam testatur Euseb. lib. III. de demonst. Evangel. cap. 7. uti et ipsi Judæorum doctissimo Philoni, cura ejus linguæ sanctæ Scribis et Sacerdotibus relicta. Hunc vero usum linguæ minime vulgaris, tantum abest, ut reprobarit Christus, ut potius suo et Apostolorum exemplo manifeste sanxisse videatur. 3. Blasphemia Calvinistica est, quod « multa pudenda sint in Missali Romano, quæ eo nomine sint secreta habenda » (inter quæ præcipua esse constat, ipsissima verba institutionis ven. Sacramenti) cum vero addit « in SS. Officiis Scripturæ consentaneis nihil tale reperiri » : aperte prodit, se ab antiquissimorum Patrum sensu prorsus dissentire. Utris vero credendum, Calvinone an Apostolis Apostolorumque discipulis ? 4. Si solum ratio haberetur in lingua latina, quod non sit vulgaris in Italia, pari cum ea passu ambularet anglicana ; sed latina

nullibi est vulgaris, et omnibus fere Europæis eruditis notissima; Anglicana vero vix integræ uni nationi nota et vulgaris, alibi fere ubique contempta potius quam reverenda. Unde evanescit Amesii cavillatio prorsus enervis. Sed videamus enervatoris Achillem, quem præcipue Bellarmini argumentis opponit. Est vero tritissimus ille ex I Corinth. XIV. depromptus. Hinc ait th. 33. lectori sese offerre hæc argumenta. 1. « Sacra publica non debent celebrari illa lingua quam nullus audit; sed linguam ignotam nullus audit vers. 2. ergo. 2. Debent celebrari illa lingua, qua possint auditoribus prodesse, et eos ædificare vers. 26. sed in lingua ignota non ædificantur auditores vers. 4. neque iis prosunt vers. 6. 3. Non debent ita celebrari, ut incertum sonum dent, et a nemine cognoscantur, sed in aerem spargantur; atqui in lingua ignota sic se res habet, vers. 7, 8, 9. 4. Non debent ita celebrari, ut ille qui celebrat sit barbarus auditoribus, et auditores sint illi etiam barbari : sed in lingua ignota ita est vers. 11. 5. Non debent ita celebrari, ut infidelitatis notam Christianis auditoribus inurant; sed lingua ignota id facit vers. 22. 6. Preces publicæ non sunt ita proferendæ, ut ad illas populus non possit dicere : Amen ; sed in lingua ignota non potest ver. 16. 7. Si ne illa quidem lingua ignota, quæ a miraculoso Spiritus dono proficiscebatur atque adeo singularem Dei honorem pariebat, licebat in Ecclesia uti sine interpretatione, multo minus certe licet uti lingua ignota, hominum industria, formata ». Resp. omnia ista argumenta, et similia, etiam in infinitum multiplicata nihil probant, nisi ostendatur, Apostolum eo loco tractare de officiis divinis publice celebratis, quod hactenus nemo præstitit : nec præstabitur unquam, cum manifestum sit ex proxime dictis, Christum et Apostolos suo exemplo approbasse in veteri Synagoga officium divinum in hebræa lingua, quam tunc nec Apostoli nec alii de turba plebeia intelligebant. Unde primi argumenti major negatur, si ly « nullus audit », sumatur pro hoc, quod nemo laicorum distincte intelligat. Hoc ipsum quippe est in quæstione. Idem est in propositione 2. syllogismi, si per « prodesse et ædificari » intelligatur, instructio plebis, qualis utilitas et ædificatio oritur ex concionibus, catechismis, etc. In 3, 4, 5, 6. argumento, quidquid sit de majori, in minore falso supponitur, linguam latinam inter laicos Catholicos ita esse ignotam, ut tamquam « incertum sonum » det. Nam a plurimis (sæpe etiam mulierculis) saltem in communi satis intelligitur, quid in singulis Liturgiæ partibus agatur, adeoque pie ac rationaliter potest a quovis eorum subjici : Amen. In septimo et ultimo argumento negatur sequela majoris. Quis enim dubitet, posse aliquem dono linguarum miraculose concesso abuti, eo scilicet modo, tempore, loco, fine, ut peccet; alium vero qui latina utilitur, (in Liturgia, ubi Dei cultus, non instructio rudium intenditur) operetur omni ex parte bene et laudabiliter? Quæ porro Amesius replicat in seq. meram principii petitionem continent. Uti sunt hæc. Primo : « Rationes Apostoli sunt generales, et ad omnem sermonem publicum in Ecclesia habitum spectant. 2. Omnia officia publica fiunt ad consolationem, et ædificationem plebis » (directe et principaliter, quod nimis falsum est). 3. « Apostolus vult expresse quemlibet idiotam intelligere, secundum illud legis Deuter. XXVII. vers. 2. » Totus populus dicet : Amen. 4. « Absurde disjungi istos fines, cultum Dei, et consolatione populi, quos Deus conjunxit, etc. » Sed quid opus est frivolas illas evasiones pluribus prosequi, cum nihil penitus ad rem faciant, nisi probaverint adversarii, Apostolum ibi agere de publica lectione Sacræ Scripturæ, et divinis officiis, non autem de exhortationibus et canticis spiritualibus, quæ Christiani componebant ad laudandum Deum, et gratias ei agendas ; et simul ad suam aliorumque consolationem, et ædificationem : quod Amesius ne quidem tetigit.

Th. 34. Argumentum Amesii est hoc : « Qua lingua prædicatur verbum Dei, scriptum quoque exstare eadem opus est : sed prædicatur linguis vernaculis; ergo ». Argumenti hujus major non habet vel umbram probabilitatis, nedum certitudinem. Quomodo enim alias Apostoli omnium gentium linguis prædicassent, qui tamen non nisi græca (ut vult Amesius), et etiam hebræa et latina (uti nos putamus) scripsere. Optime negavit Bellarminus ; connexionem necessariam inter prædicationem vocalem, (quæ simpliciter ad fidem est necessaria, juxta illud Apostoli : « Fides ex auditu »), et Scripturam quamcumque, nedum vulgare. Affirmare hoc est negare, solem lucere in meridie, cum sudum est cœlum. Tergiversationes Amesii nec apparenter quidem fulciunt

putidam illam majorem, et ex supra dictis profligatæ manent.

Th. 35. ait Amesius: « Tempore Ecclesiæ veteris Scriptura S. in multas linguas vulgares fuit translata ». Est hoc in ordine tertium Amesii argumentum, sed vere mirabile, imo monstruosum; cum nec syllogismus sit, nec enthymema. Forsan est inductio ? At unde probabit, ante conc. Nicænum SS. Biblia esse in ullam aliam vulgarem linguam conversa ? Demus tamen hoc gratis, quod veritas negat; quid hinc infertur ? Ergo potest etiam nunc verti. Quis negat ? Ergo debet necessario verti. Ergo sic versa, in officiis divinis publice legenda. Ergo tenentur omnes illa legere. Ergo baculus stat in angulo ! Hoc nempe est enervare Bellarminum ! sed producit Amesius in suæ thesis confirmationem. 1. « S. Hieronymum expresse dicentem in epistola ad Sophron., se translationem dedisse » linguæ suæ hominibus. « Et in ps. LXXVI. Scripturas lectas fuisse a populis omnibus, ut omnes intelligant. » Resp. : Cum scriberet ad hominem Græcum Hieronymus, per, « linguæ suæ homines » intellexit latinos : quibus iterato translulit psalmos. Illud ps. LXXVI. « narrabit in Scripturis populorum » ; mox ipse explicat his verbis : « Per Evangelia sua locutus est, non ut pauci intelligerent (uti Plato, quem vix tres intelligunt) sed ut omnes ». Hoc vero quid ad rem ? 2. ait quod Theodoretus lib. v. de Græcis affection. affirmet : in omnes linguas conversas fuisse Scripturas, et nationes illis uti. Falsum est hoc : dudum monuit Gretserus pag. 90. desiderari fidem interpretis in eo loco Theodoreti, cum non dicat : libros sacros vel divinos, vel etiam hebræos (ut supra Titius) sed φωνὴν τῶν ἑβραίων h. e. vocem seu doctrinam Hebræorum, (et consequenter Christianorum) quos opponit doctrinæ græcorum Philosophorum. Fallunt ergo aut falluntur cum Witakero Amesius et Titius. 3. Verba S. Basilii in Ascet. (ea tamen in quæst. 59. non apparent) quæ « plane divina » laudat, nempe, « necessarium esse unicuique ex Scripturis discere, quæ ipsi sunt usui ad plenam fidei persuasionem, et ultra non assuefieri humanis traditionibus ». Verissima sunt in vero sensu, quem sine dubio S. Doctor intendit, scilicet, non posse nos salutem consequi per doctrinam humanam et pure philosophicam, sed necessariam esse revelatam, quæ nobis e SS. Scripturis (mediante vel propria lectione, vel aliena interpretatione) innotescit. Hanc esse ejus mentem vel inde patet, quia alioquin necessitas imponeretur omnibus omnino adultis discendi litteras. 4. Cum ait Amesius : « Deus vult et imperat, ut omnes qui possunt legant Scripturas » : Sed cur non indicavit locum Scripturæ, quo hoc præceptum Deus tulit ? nonne hoc est splendide mentiri ? uti et id quod mox subdit : « Pontificios permittere quibusdam observationem præcepti illius ; has autem voces » : concedere, permittere, « sic sonare, quasi res mala esset legere Scripturas ». Postulat denique « ostendi vel rem, vel phrasim hujusmodi apud scriptorem antiquum ». Jam sæpe dictum, omnibus permitti lectionem SS. Bibliorum in hebraica, græca, latina, uti et in vernacula in regionibus hæresi infectis : nullum autem exstare præceptum divinum universale legendi per se, certissimum est. Quam absurde autem adstringitur concessio aut permissio ad res malas ? Numquid « permittitur » nulla censura innodatis frequentare sacram Synaxin ? anne hæc « concessio » est « rei malæ » ? Datur ergo concessio rei bonæ non præcepta. Ut vero et « rem et phrasim hujusmodi scriptoribus antiquis usitatam fuisse » constet, legantur apud P. Gretserum pag. 908. recitata SS. Dionys., Basilii M., Chrysost. testimonia apertissima, quod mysteria vulgaribus auribus (nedum oculis) non sint vulganda et permittenda. Sed necdum cavillorum finis. Dixerat Bellarminus : In græcam et latinam versas fuisse Scripturas, non quia hæ linguæ fuerunt vulgares, sed quia communissimæ. Replicat Amesius : « Si communissimæ linguæ quærantur in editionibus et versionibus Scripturæ, hoc fit propter communem usum : talis autem usus nulla ratione facilius introducitur, quam per linguas vulgares ». Sed hoc est nugari. Bellarminus loquitur de usu communi inter doctos ; Amesius de usu communi inter rudes. Ergo nihil ad rhombum. Quomodo vero probat, quod mox subdit : « Si editio græca, et ejus lectio concessa fuit Ptolomæo, homini ethnico, scelerate injuriosi sunt in Christianos, qui non patiuntur eos eadem uti libertate. Resp. in promptu equidem est ratio disparitatis. Cum Prolomæus tantum affectum erga judaicam nationem et religionem ostenderit, ut et 100000. ejus gentis homines libertate donarit, et ingentis pretii donariis templum Hierosolymitanum auxerit etc., quidni poterant sperare regis conversionem ex hac sacrorum codi-

cum communicatione ? In simili causa non dubito idem præstaret Papa Turcarum imperatori, aut cuivis regi pagano. An ideo SS. Biblia prostituere debebit omnibus e fæce vulgi, cum evidenti periculo abusus.

Tandem th. ult. producit « S. Chrysostomum, qui sæpissime hortatur plebem ad lectionem Scripturarum ». Sed quid hinc conficitur ? an ut hodieque promiscue omnibus occinatur illud S. Chrys. hom. 3. de Lazaro : « Non potest fieri, ut quisquam salutem assequatur, nisi perpetuo versetur in lectione spirituali ». Num Calvinistarum ullus ausit sustinere hanc enuntiationem tamquam in rigore veram ? Non putem ! Accipiendæ ergo ejusmodi hyperbolicæ exaggerationes pro ratione circumstantiarum et personarum, prudenter et cum grano salis, potiusque attendendus est scopus S. Doctoris, qui satis elucet ex iis ipsis verbis, quæ Amesius contra nos se putabat producere ex cit. hom. 3. nempe, ut omnes incitaret ad rerum spiritualium, pietatisque Christianæ sive lectionem sive auditionem. Nam, per hanc solam possunt « libri sacri idiotis et illiteratis prodesse ad salutem » ut per se patet. Unde cum S. Doctor affirmat : « Ita Spiritum S. dispensasse SS. litteras, ut etiam opifex et famulus, et vidua mulier, et omnium hominum indoctissimus, ex ea lectione audita aliquid lucri utilitatisque reportet » : clarum est, non eum exigere lectionem in vernacula, sed satis ei esse, dummodo divina doctrina frequenter sive legatur (quavis lingua cujus lector peritus est) sive audiatur. Denique tritissimæ huic objectioni, qua etiam usus est Jacobus VI Magnæ Britanniæ rex dicens : « Olim cogebantur omnes ad legendum assidue privatim SS. litteras : quod nunc sub pœna excommunicationis prohibetur », optime in replica ad hoc Card. Perronius respondit. Occasiones quæ adigebant SS. Patres subinde ad inculcandum suis auditoribus lectionem SS. Scripturarum (uti et ad conquerendum, et quod nimium versarent SS. litteras) erant occasiones loci et temporis, quæ utique obnoxiæ variis vicissitudinibus idem patiuntur, quod propositiones utrinque probabiles, et indefinitæ, ita ut possint admittere antitheses, ac dare materiam contrariis exhortationibus. Nam S. Chrysost. habebat auditores multos in philosophia profana versatos, recensque conversos ad fidem (item multos theatrorum vanitati deditos) timens ex altera parte, ne studium philosophiæ gentilis, unde haurirent regulas vivendi, retraheret ad Paganismum, suasit omni vi lectionem SS. librorum, ut hinc virtutes addiscerent. E contrario S. Hieron. præfat. in Josue, et epist. 105. ad Paulin. conqueritur, quod nimis vulgata sit S. Scripturæ lectio. Et hujus certe ratio potius locum habet hoc tempore, quo Novatores omnia sursum deorsum vertentes, miserum vulgus hac illecebra ad innumeros errores pertrahunt. Quis dubitet S. Chrysostomum, si his temporibus viveret, æque ac SS. Greg. Nazianz., Hieronymum, Augustinum, contra promiscuam illam et periculosam Scripturæ lectionem, stylum et linguam vibraturum ? Si temeraria Scripturæ S. tractatio citra hæresim frequentata, S. Hieronymo ista verba expressit : « Sola Scriptura est, quam sibi passim omnes vendicant : hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant, etc. » Quid de Neo-Evangelicis dixisset ? Quid si vidisset Argulam Lutheri discipulam omnes Universitatis Ingolstadiensis Doctores ad disputandum provocare ? omnes idiotas et mulierculas sibi verum Scripturæ intellectum vendicare ?

III. — Præter hactenus excussos Amesii cavillos, etiam Gerhardus addit nonnullos. 1. th. 86. disp. 1. arguit : « Si, ut Bellarm. hic concedit, hebræa lingua a temporibus Esdræ desiit esse vulgaris et vernacula, ergo ante Babylonicam captivitatem per multa sæcula Judæi in vernacula Scripturas publice et in communi usu legerunt : Cur antiquo illo jure Ecclesiam hodie volunt privare ? » Resp. : Non probat Gerhardus (quod tamen maxime oportebat) fuisse sacros codices in promiscuo usu Judæorum ante captivitatem Babylonicam. Oppositum facile colligitur. Tum ex eo, quod rex debuerit sua manu describere legem Dei a sacerdotibus acceptam. Deut. XVII. 19. Tum quod non nisi singulis septenniis prælegeretur lex Mosaica. Deut. XXXI. vers. 11. Videatur P. Gretserus pag. 886. et seq. 2. Etsi gratis concederetur assumptum, mala tamen esset illatio. Cur enim non potius colligatur oppositum ex usu contrario tempore Christi et Apostolorum etiam recepto et probato ? Quod th. 87. et 78. subdit : Quod syriacæ linguæ usus vulgaris haberi conjunctam hebraicæ peritiam, falsum esse constat ex dictis supra, ut et quæ usque ad finem 1. disput.

Quæ in disp. 11. th. 2. et 3. cavillatur e

lib I. de verbo Dei, cap. 12. discussa sunt superius in cap. 1.

Th. 4. sic ait: « Quoties Bellarminus allegat epistolas Pauli ad Rom., Corinth., Ephes., Philippens., Coloss., Thessal., toties nostram suffragio suo confirmat sententiam. Quibus enim Deus et sancti Dei homines Scripturam S. destinarunt, illi etiam Scripturam legere possunt, imo legere debent. Atqui omnibus omnino, et sic etiam laicis Deus et sancti Dei homines Scripturam S. destinarunt; ergo etiam laici illam legere debent; quia juxta S. August. lib. VI. contra Faustum cap. 19. » Impium est, si non legimus nos, quod scriptum est propter nos. Resp.: sicut totus homo denominatur videns, loquens, etc., etsi non nisi per oculos videat, per os loquatur : ita et totum corpus Ecclesiæ est, cui ommis sive Scriptura sive traditio oralis destinata est. Hinc vero non sequitur, impios esse omnes, qui non per se legunt Scripturas : nec impii sunt Pastores et Doctores Ecclesiæ, qui non nisi ante fractum aut scissum panem verbi Dei parvulis in Christo permittunt; non magis quam parentes, qui non permittunt filiolis, ut acuto ipsi cultro sibi panem præscindant. Eumdem esse sensum S. Augustini patet ex toto illo cap. 9. Sed instat th. 6. « Per quod laici in fide, spe, et charitate possunt ædificari, ad eo nequaquam sunt arcendi, sed hoc fieri potest per lectionem Scripturæ » juxta Bellarminum; « ergo ab hac non sunt arcendi ». Resp.: Major tantum vera est tunc, cum non nisi ædificare potest, non autem per accidens; cum ob debilitatem vel pravitatem lectoris sæpe et obesse possit, et hoc proclivius esse experientia doceat. Sane Christianus quivis Cathechesi instructus de fide, spe, charitate, easque inconcusas retinens, non indiget Scripturis nisi ad alios instruendos, ut ait S. August. lib. I. de doct. Christ. cap. 38. Videatur idem S. Doctor ibid. lib. II. cap. 6. et 13. et lib. III. cap. 12.

Th. 7. Repetuntur fere eadem, quæ ante th. 86. iterumque contendit Deum voluisse laicos legere Prophetarum libros. Sed hoc nec apparenter probat. Oppositum est verum.

Th. 8. satis lepide imo sycophantice cavillatur : « Juxta Bellarminum historiæ depictæ possunt collocari in Ecclesiis, eædemque populum instruere possunt. At si in historicis illis picturis Caini fratricidium, Noachi ex ebrietate denudationem, Josephi sollicitationem ad stuprum, Davidem cum libidinis illecebra Betsabææ lavacrum spectantem, seniores Susannæ pudicitiæ insidiantes etc., populo spectanda proponunt; cur non in Scripturis legi historias illas populo ob scandali metum prohibent? » Resp. : Bellarm. indefinite locutus est de picturis, quæ populum instruere possint ac incitare ad pietatem, quales certe non sunt historiæ a Gerhardo allatæ et similes. Tales enim nec in privatis quidem domibus (nedum in sacris ædibus) tolerarent homines pudici et religiosi. Sycophantatur ergo Gerhardus in minore sui argumenti.

Quæ th. 9. et 10. argutatur, explosa manent cum iis, quæ dixerat supra th. 89. disp. 1.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE VERBO DEI

AD CAPUT II.

In duobus his primis capp. vix invenere Amesius et Gerhardus argumentum sive enervandi sive cavillandi idoneum. Deserit hic parentem, ille avum suum Lutherum, quem una cum Brentio, Bellarminus cap. præced. merito arguit insani paradoxi, nempe : « S. Scripturam esse ipsam per se certissimam, facillimam, apertissimam sui ipsius interpretem, omnium omnia probantem judicantem et illuminantem, etc. ». Lutherus in Præf. Art. a Leone X, damnatorum. Item in lib. de servo arbitr. contra Erasmum, « de tota Scriptura » asseveravit : « Nullam ejus partem se velle obscuram dici : stat ibi, quod ex Petro retulimus, lampadem lucentem esse nobis verbum Dei in loco caliginoso. Quod si pars hujus lampadis non lucet, potius pars caliginosi loci, quam ipsius lampadis erit. Non sic illuminavit nos Christus ut aliquam partem obscuram voluerit relictam nobis in suo verbo, dum nos ad illud jubet attendere etc. » Puduit sine dubio Amesium ovi sui Lutheri, ideoque controversiæ statum aliter ac Bellarminus contra Lutherum ac Brentium formaturus, ait : « Nemo nostrum » (puta Calvinistarum) « unquam cogitavit omnes partes Scripturæ æque esse faciles et apertas etc. ». At Lutherum Brentiumque aperte impugnat Bellarminus, nulla Calvinistarum vel levi mentione facta : unde cum Amesius, statu controversiæ immutato Bellarminum nihilominus se « enervare » gloriatur, elenchi ignoratione manifeste sycophantatur. Potuissemus itaque omnes evagationes merito hic contemnere : placet tamen ejus assertiones breviter examinare. « Contendimus, inquit, 1. Omnia illa quæ sunt intellectu necessaria ad salutem, apertissime in Scripturis proponi. 2. Nullam tamen obscuritatem esse in Scripturis, ut propter illam simpliciores abstineant ab earum lectione, quasi nullum fructum inde percipere possit. 3. Plerisque omnibus difficilioribus Scripturæ locis lucem adferri ab apertioribus. 4. Nullam interpretationem Scripturæ esse admittendam, quæ quoad sententiam saltem non possit clare probari, Scripturæ ipsi consentire. » Has tres posteriores assertiones nec unica quidem auctoritate vel rationes probare nititur, nec certe sunt per se notæ : ideoque eas merito ut improbabiles et voluntarias rejicimus. Secunda manet etiam profligata ex dictis ad cap. 3. Contra tertiam instantiæ sunt in multis capp. Prophetiæ Ezechielis Danielis, Apocalypsis, Cant. Canticorum, etc. Quarta repugnat propriæ Calvinistarum experientiæ. Ex quo enim alio loco Scripturæ, clare probant, verba illa : « Hoc est corpus meum », in sensu figurativo accipienda esse? An omnes Catholici (imo et Lutherani etc.) noctuæ, soli Sacramentarii sunt aquilæ vel lynces? Videamus itaque argumenta, quibus primam assertionem statuminare satagit. 1. ex Deut. xxx. 11. « Præceptum hoc non est occultum a te ; ergo ». Sed qualis hæc illatio? Lex Mosaica, h. e. præcepta moralia, judicia, cæremonialia, Judæis clare fuerunt proposita ; ergo omnia illa quæ sunt intellectu necessaria in Novo Testamento ad salutem, sunt apertissime in Scripturis proposita. Item : « Si Decalogus facile intelligitur, tum tota Scriptura non est obscura ; tum neque tropi, neque phrases Hebraicæ pariunt obscuritatem : tum denique controversiæ possunt esse circa res facillimas, ut de imaginibus quæ prohibentur in secundo præcepto ». Quænam vero est in hac collectione connexio? quænam sunt sco-

pæ dissolutæ, si hæ non sunt ? Similis ἀσυλλογιστία apparet in secundo argumento : « Præceptum Domini lucidum. Psalm. XVIII. 9. Lucerna pedibus meis. Psalm. CXVIII. vers. 105. et lucerna lucens in caliginoso loco, II Pet. I. 19. Ergo Scriptura proponit apertissime, quæ sunt intellectu necessaria ad salutem » : imo in omnibus quæ ut a Deo dicta proponit ; quia verbum Dei ubique est lumen et lucerna. Sed verbum Dei non nisi æquivoce est solus exterior verborum cortex ; verus autem sensus una cum verbis habitus, sine dubio omni ex parte est lucidus et habentes illuminat. Ille autem verus sensus sæpe est ex se perobscurus, etiam in rebus ex præcepto credendis. E. G. « Verbum caro factum est. Hoc est corpus meum ». Utrumque sane est ænigma difficillimum, ut circa prius ostendunt hæreses Arianorum, Apollinaristarum, Nestorianorum, Eutychianorum etc. Circa posterius, sacramentaria impietas etc. Est ergo verissima Bellarmini explicatio, quod nempe Scriptura dicatur lux et lucerna, non quia facile intelligitur, sed quia intellecta cum fuerit, mentem illustrat. Optime P. Gretserus Witakero hoc modo respondit pag. 139. Mathematica, et metaphysica, lucerna est, et illuminat. At ubi lucerna ista hominibus lucet ? num in casis rusticorum ? minime gentium ; sed in scholis philosophorum, et mathematicorum : hic lucet, hic illuminat etc. Eadem est ratio in nostro proposito. Est Scriptura lucerna, non quod per se nobis luceat, sed quod quando supra Ecclesiæ candelabrum posita explicatur, tum nobis lucet, tum vera nobis est lucerna. Et sicuti sol lucidus est quidem in se noctu, non tamen nobis in hac mundi parte versantibus ; ita nisi nobis applicetur et explicetur Scriptura, quamtumcumque lucida sit in se, nobis certe lucerna illuminans non erit. Neque hæc vel tantillum luxat aut enervat Amesius, ac proinde nihil probat ; uti nec in tertio argumento, nempe : « Apostoli sunt lux mundi ; ergo et eorum doctrina, hoc est Scriptura ». Resp. : Esto accipiatur gratis antecedens non solum de eorum vita et moribus, sed etiam de doctrina, plus tamen hinc non sequitur, quam, eorum doctrinam intellectam illuminare. At replicat Amesius : « Ad Apostolorum munus pertinebat etiam, omnem operam navare, ut eorum doctrina intelligatur I Cor. III. 2. et in illa parte sui muneris erant etiam lux ». Resp. : Dedit sine ullo dubio Apostolus « lac parvulis in Christo », quia solidiorem doctrinam non poterant capere eo tempore Corinthii ; sed quomodo hinc sequitur, debuisse Apostolum in omnibus suis Epistolis merum lac præbere ? et non immiscere plurima « intellectu difficilia », quæ satis erat capi a Ministris Ecclesiarum, ad quas dabantur eæ Epistolæ ? Juxta Amesium defuit muneri suo Apostolus : qui secus ac ipse profitetur I Rom. XIV. « Debitor fuit tantum insipientibus ». Sed pergit sive argutari sive ineptire ex II Cor. IV. vers. 3. 4. « Si opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est ». Ergo saltem ea, « quæ intellectu necessaria sunt ad salutem, apertissime in Scripturis proponuntur ; quia sine intelligentia doctrinæ Scripturarum nulla est cognitio aut fides in Christum. Apostolus ista conjungit, Bellarminus disjungit ». Resp. : Est hoc enthymema prorsus enerve, nec firmatur adjecta probatione, in qua sophistice ludit in ly « doctrina Scripturarum » ; quæ si materialiter et specificative sumatur, vera quidem est, sed ad rem non facit : si vero formaliter et reduplicative, pro doctrina scilicet Scripturæ, quatenus scripta, et non tantum orali traditione ab Apostolis accepta est, sumatur ; plane falsa et hæretica assertio est. Quis enim dubitet, non modo omnes illos, qui crediderunt Apostolis prædicantibus sine scripto ; sed etiam gentes illas, quæ sine ulla Scriptura, fidem in Christum ex sola orali traditione retinebant (apud S. Irenæum lib. III. cap. 4.) habuisse veram de Deo cognitionem ? et numquid idem hodieque verificatur in omnibus fidelibus idiotis ἀναλφαβήτοις ?

Th. 10. « Summa totius Scripturæ, inquit Amesius, quæ in præceptis Decalogi, symbolo, oratione Dominica, sacramentis consistit, habet in Scripturis apertissima testimonia ; ergo Scriptura saltem in necessariis ad salutem est apertissima ». Resp. : Neg. antecd., quod probare ne conatur quidem Amesius, adeoque principium petit. Optime dixit Bellarm. : Si tam clara testimonia exstarent de omnibus istis, tum omnes controversiæ essent finitæ. Nec enervatur hoc ab Amesio dicente : « Quasi perversi homines non possint controversias movere de rebus claris » ? Non certe possunt de rebus apertissimis, et serio. Quis unquam hæreticorum admisso Evangelio negavit : Mariam esse matrem Jesu ? Hunc natum in stabulo Bethleem ? flagellatum ? crucifixum ? etc., adeo-

que falsum est, quod Witakerus aiebat. « Nil adeo perspicuum esse in Scripturis, de quo non aliqui dubitarent ». Ostendatur, quis de istis dubitarit? Similia apertissima testimonia in Scripturis exstare de consubstantialitate Verbi et Spiritus sancti, de unitate personæ Christi, de sacramentorum essentia, numero, effectu, etc., quis nisi delirus dixerit? Est igitur ingens disparitas inter ea quæ utcumque aperte in Scripturis ponuntur, ut juncto Ecclesiæ sensu, facile secundum generalem quamdam notionem concipiantur a fidelibus, possint tamen a contentioso pervicacique errore in alium sensum torqueri (uti fit a Sacramentariis in verbis *Hoc est corpus meum)*; ac inter illa, quæ apertissime expressa sunt, ut nequeant negari, semel admissis verbis ut divinis. Sed replicat Amesius : « Dixit antea Bellarm. præcepta Decalogi facillime intelligi : pro imaginum tamen cultu disputat postea contra expressa verba secundi præcepti ». Resp. Si admittatur ille, quem Amesius supponit secundi præcepti sensus (de quo infra, ubi de cultu Imag.), dicendum est, illam partem 2. præcepti, non esse de lege morali et naturali, universaliter omnes etiam nunc sub lege Evangelica constringente, sed peculiarem populo Hebræo, cui ob nimiam pronitatem ad idololatriam id vetabatur. Porro effatum illud Bellarmini de facili intelligentia Decalogi accipiendum est de aliqua minus distincta notitia, quæ nempe cuivis terminos bene apprehendenti facile sese ingerit. Nam sensum etiam litteralem magis internum vulgus Hebræorum non penetrabat. E. G. in quinto præcepto etiam vetari iram in proximum etc.

Th. 11. ait Amesius : « In nov. Test. Scriptura est aperta, quæ in Veteri erat clausa ». Quid hinc conficitur? sane plusquam Amesius probare intenderat; nempe, non modo ea « quæ intellectu necessaria sunt ad salutem », esse in Scripturis Nov. Test. apertissima, sed etiam omnia alia in Nov. Test. esse clarissima. Imo hinc quoque adversus Amesium sequeretur, in Vet. Test. Judæos nihil intellexisse de fidei mysteriis, cum adhuc fuerit Scriptura clausa. Verissimus ergo sensus illius « libri clausi » Is. XXIX. vers. 11. et « aperti » Apoc. V. vers. 8. est, quod in Vet. Test. non solum sententiæ seu sensus Scripturarum, sed etiam mysteria Christi non intelligebantur, quia omnia tecta erant figuris; at in Nov. Test. quia Christus implevit figuras et prophetias, et si multi non intelligant sententias (seu sensum litteralem) Scripturarum, intelligunt tamen ipsa mysteria Redemptionis etiam rustici et mulieres. Frustra cavillando explodit hoc verissime dictum Amesius, dum ait : « Quasi fieri ullo modo possit, ut qui intelligit res ipsas, non intelligat sententias illas, res declarantes, in lingua nota enuntiatas ! » Numquid hoc usu venit in dies? Credit fidelis? Credit fidelis idiota (sic aliquo modo et confuse intelligit) Deum esse trinum in personis; secundam personam, seu Filium humanitatem assumpsisse etc. Propone idem per verba Scripturæ; et videbis, eum (nisi constet esse verba DEI) potius negaturum quam assensurum; certo suspensurum saltem assensum, quousque ostendatur, Scripturarum sententias cum Symboli verbis coincidere. Unde merito P. Valerianus Magni Capuccinus in regula credendi acatholicorum, provocavit ad experientiam ingeniosissimorum Gentilium, sub gravis pœnæ sponsione, si quis mysteriorum fidei expers legerit textum SS. Bibliorum in lingua sibi bene nota, indeque sine interprete et manuductore, articulos fidei præcipuos in Symbolo contentos, marte proprio intulerit.

Th. ult. sic arguit Ames. : « Patres primæ Ecclesiæ sine Commentariis legerunt Scripturas. Quorsum ergo nos? » Resp. Primi Patres adiere Commentaria viva, id est, Apostolos et eorum discipulos; postea cœperunt Commentaria scribere SS. Justinus, Irenæus, Clemens Alex., Heraclitus, Melito, Pantænus etc., omnes Origene antiquiores; ut proinde fallat vel fallatur Amesius cum suo Rhenano, dum confidenter asserunt : « Origenem primum glaciem scidisse in enarrandis Scripturis etc. ». Neque vero opus erat, ut « singulis adeuntibus Apostoli Commentaria traderent in integros libros; aut omnes Pastores adirent Apostolos » (ut Amesius cavillatur). Sicut enim discipulis Hippocratis et Aristotelis, ipsi tales tantique magistri commentariorum loco fuerunt : ita et apud nostros primos illos doctores, Apostoli commentariorum vicem obibant; ex quorum ore et recenti relatione veritatem ubertim haurire poterant, aut si ipsis absentibus dubium oriebatur, facile per litteras aut legatos solutio peti poterat, uti factum Act. XV. vers. 2. Porro etsi « certissimum » sit « fuisse tempus, (viventibus scil. Apostolis), quando Scripturæ legebantur sine commentariis » :

falsissimum tamen est (quod asserit Amesius), «fuisse etiam tempus, quando difficilius intelligebantur propter commentaria », ab Ecclesia approbata; nam de Lutheranorum et Calvinistarum verbosissimis facile et vere admittitur Amesii pronuntiatum? quæ cum in immensum excreverint, ut integras bibliothecas repleant, ad nihil amplius deserviunt, quam ad coarguendum illustre mendacium omnium novatorum, ac in primis ipsorum commentantium.

Cum Amesianis hactenus excussis fere coincidunt quæ profert Gerhardus lib. II. art. 1. cap. 3. ubi pag. 220. observatu digna occurrit sycophantia, qua ait: « Bellarminus sui oblitus lib. IV. de Verbo Dei cap. 11. responsurus ad locum S. August. lib. III. contra Maxim. cap. 14: Nec ego Nicænum etc. » Dicit: Augustinum hæc protulisse, quia de illis quæstionibus exstabant clarissima testimonia in Scriptura, quæ sine dubio anteponenda sunt omnibus Conciliorum definitionibus. « Jam vero contra. Maxima quæstio movebatur de Trinitate, ex qua Bellarminus obscuritatem Scripturæ colligere voluit lib. III. cap. 1. ubi inter summa mysteria in Scripturis tradita numerat SS. Trinitatis dogma. » At verba Bellarmini loco illo cit. tam sunt perspicua, ut credi non possit, Gerhardum ex stupore aut inadvertentia sic errasse, sed quod ex mero fallendi studio, id quod Bellarminus de Donatistis et Ecclesia dixerat, violente et falsarie ad Maxim. Arianum et SS. Trinitatis dogma detorserit. Ejusmodi fraudibus ita scatet ista Gerhardina testimoniorum colluvies, ut iis expurgandis vix ullus Hercules sufficere videatur.

In disp. 2. th. 12. probare contendit, « Bellarminum Lutheranæ de Scripturæ perspicuitate confessioni suffragari. I. quia sic scribit »: Præcepta Decalogi cum sint naturalia, facillime intelliguntur. Et: in nov. Test. mysteria redemptionis etiam rustici et mulieres intelligunt. « Ergo ad minimum principalia doctrinæ Christianæ capita in Scripturis perspicue sunt exposita ». Resp.: Nego conseq. ut patet ex dictis contra th. 11. Amesii.—II. Idem probat ex Clementis Alex. verbis, quæ Bellarminus approbando citarat: Nullis celatum est verbum: lux est communis, omnibus illucescit hominibus; nullus est in verbo Cimmerius. « At, inquit Gerhardus, si nullus in verbo Cimmerius (et quidem in verbo scripto, de quo Clemens loquitur) quomodo Scriptura in necessariis erit obscura »? Resp.: Bellarminus ex Clemente aliisque Patribus ibi ex instituto probat contra Calvinistas, omnibus etiam Gentilibus dari gratiam sufficientem, ut salventur, et media generalia pro omnibus. Quid hoc ad perspicuitatem Scripturæ. De hac certe esset manifeste falsa Clementis assertio.

Denique th. 14. ad argumentum Bellarmini (Tot Scripturæ versiones, tot interpretationes etc. quid aliud clamant, quam Scripturam esse ambiguam et obscuram?) respondet Gerhardus verbis Bellarmini lib. I. de Bapt. cap. 12. §. ult. Non potest dici locus Act. XIX. ambiguus, quia hæretici non conveniunt in eo explicando etc. Si ambigua essent omnia loca, in quibus (hæretici) aliqui non conveniunt, nihil ex Scripturis probari posset etc. Sed Gerhardus aperte cavillatur. Nam hic locus Act. XIX. est planissimus, et sine ulla ambiguitate a SS. Patribus et Catholicis semper intellectus de Baptismo Christi, quem acceperant 12 viri, qui ante erant baptismo Joannis tincti. Lutherani vero quia suo novo errori clare adversari vident sensum ejus obvium et genuinum, violenter detorquent facile in decem diversos sensus, ob quos merito non censetur locus ille vere ambiguus et obscurus. Obtruncat ergo Gerhardus seipsum, non Bellarminum. Est hic sane illustre specimen hermeneuticæ Lutheranæ, qua clarissimis S. Scripturæ verbis sepiam errori suo velando affundit. Addendum prædictis argumentum illud H. Conringii, quo ante 7. annos credebat universam Pontificiam Ecclesiam veluti fatali ariete funditus concuti. Est vero tale: « Quidquid non est perspicue propositum, ita ut omnes haud difficulter queant percipere, illud non habet vim legis, sed Rom. Pontificis infallibilitas (idem est de omnibus fidei articulis qui credita necessarii sunt ad salutem), non sunt ita perspicue propositi juxta Pontificios. Ergo non habent vim legis »; quod tamen non admittent Pontificii. Resp.: Major illa universaliter et confuse sumpta est sine dubio falsa ut in Examine suo postea Conringius agnovit, et restrinxit ita: « Quidquid non est perspicue propositum ita, ut ab omnibus prudentibus, quos intendit legislator obligare, possit facile intelligi (imo actu intelligatur), illud non habet vim legis completam, respectu scilicet illorum ». Jam bene subsumitur: Sed articuli fidei non ita perspicue propositi sunt in

S. Scripturis, ut omnes possint eos facile inde intelligere; ergo S. Scripturæ (etiam quoad articulos creditu necessarios ad salutem) non habent vim legis completam et in actu secundo, respectu omnium quos divinus legislator remote obligare intendebat ad legem evangelicam. Quæ conclusio uti est verissima, ita nec tantillum juvat causam Neo-Evangelicorum, nec ullatenus probat SS. Scripturarum perspicuitatem apertissimam in articulis ad salutem creditu necessariis. Videatur Examen Exam. Conringiani interrog. 2.

Ad CAPUT III.

Quæstionem principalem Bellarminus hoc cap. ita proposuit. Num Scripturæ interpretatio ab uno aliquo visibili et communi judice petenda sit? an uniuscujusque arbitrio relinquenda? Displicet hoc Amesio, qui ait : « Statum quæstionis ista verba involvunt, non declarant. Nam 1. nemo quisquam nostrorum scripsit, dixit, aut cogitavit unquam, interpretationem Scripturæ uniuscujusque arbitrio esse relinquendam ». Quid ais, Amesi? anne Martinus Lutherus avus vester, Joannes Calvinus parens vester, Melanchthon, Brentius, Kemnitius, etc., fratres vestri, non sunt « Quisquam vestrorum »? Si dicta illorum, quæ Bellarm. adduxit, non convincunt intentum (etsi non videam, quis alius illis sensus probabiliter affingi queat), quidni id præstabit integer libellus a Luthero Wittebergæ anno 1523. cum hac inscriptione editus : De jure et potestate Christianæ Communitatis, omnem doctrinam judicandi, et Doctores vocandi, constituendi, destituendi etc. Numquid inter cætera portenta etiam hæc ibidem leguntur : « Christus ademit Episcopis, Doctoribus, et conciliis, jus et potestatem judicandi doctrinam, eamque omnibus tribuit et universis Christianis in communi ». Et ne putaretur loqui de omnibus copulative, non vero etiam de singulis disjunctive acceptis, clare se alibi explicat, et in lib. de Instit. Ministris Ecclesiæ tom. 2. lat. Witteb. sic apertissime loquitur : « Est Christianus; ergo habet Spiritum sanctum, ergo est judex omnium. Quivis Christianus habet Spiritum S.; ergo docetur omnia a Spiritu sancto; ergo omnia judicare potest. Unctio docet illum omnia; ergo judicis officio rite fungi potest, Christianus est certus, quid credere debeat, et quid non credere debeat : ergo est judex omnium ». Nimirum ita adulari oportebat ignobili vulgo, ut hac illecebra arctius sibi illum devinciret, et contra legitimos pastores et doctores exasperaret? Quidquid autem Amesius reluctetur verbis, reipsa nihil aliud dicit, quam Lutherus docuit. Nam etsi num. 2. distinguat judicium in publicum et privatum : juxta ipsum tamen non datur inter homines : « judicium absolute authenticum et definitivum, conscientias hominum ad fidem habendam adstringens; limitatum » autem illud, quod vocat « ex ministeriali vocatione », est nomen sine re. Quid enim juvat hoc, si æque fallibile est, ac privatorum quorumcumque de fæce popelli? Numquid relinquit unumquemque suo in sensu abundare, et arbitrari ad libitum de universo illo ministeriali judicio? Quid ergo nisi verba dat, cum tandem ipse mutatis phrasibus, controversiæ statum ita proponit. I. « An sit inter homines visibilis judex controversiarum illarum, quæ sunt de religione, in cujus sententia omnium conscientiæ acquiescere debent? » In affirmativam conveniunt omnes Catholici, sicut hæretici plerique omnes in negativam. II. « Annon singuli privati homines debeant cum judicio discernere illa, quæ publice ipsis proponuntur, utrum sint a Deo, necne? » Hoc affirmare est character hæreticorum, paulo post explodendus. Interim vestigiis Bellarmini insistentes, tractemus.

§. UNICO.

De sensibus Scripturæ Sacræ.

De his prænotavit Bellarminus 1. hoc proprium esse sacræ Scripturæ, quod sæpenumero contineat duos sensus, litteralem et spiritualem, secundum illud I Corinth. x. vers. 11. *Omnia in figura contingebant illis, ad correptionem nostram.* Negat hoc Amesius, et ait : « Significatio illa locorum Scripturæ, qua respiciuntur typi, et res typis adumbratæ, non continent duplicem sensum verborum, sed unum sensum verborum, et alium typorum, qui cum ad alias res significandas accommodantur, secum ferunt verba quibus explicantur. Pontificii contendunt, unum et eumdem cultum in imagine et exemplari terminari. Quidni igitur etiam unus idemque sensus verborum ad typum possit referri, et ad rem typo adumbratam. 2. Quamvis proprium sit Dei, res gerendas

ordinare ad alias res certo futuras præsignificandas : ut ipsa tamen significatio quorumdam verborum, et ad rem repræsentantem et ad repræsentatam simul referatur, tam vulgare est, ut etiam in ludis scenicis quotidie fiat. 3. Apostolus I Corinth. x. vers. 11. nihil agit de typicis repræsentationibus, sed ut Bannez in Thom. part. 1. quæst. 1. artic. 10. recte explicat », dicit in figura ipsis contigisse supplicia, id est, in exemplum nostrum : « Si tamen concedatur, Apostolum ibi de typica ratione rerum gestarum loqui, quid hoc ad typicum, spiritualem ac mysticum sensum verborum, præcipue illorum, quæ habent alium sensum litteralem? sed quia ut Abulensis observat in II Matth. quæst. 57. et in XIII Matth. quæst. 38 », mystici sensus isti, sunt fictiones concionatorum, « idcirco fictæ etiam conveniunt ipsis probationes ». Respondeo : Quod dudum observavit P. Gretserus pag. 176. Calvinistam Sibrandum, « dum spiritualem sensum oppugnat, eumdem confirmare ». Idem hic Amesius agit. Si enim in illis, quæ prius Apostolus de « Judæis ex Ægypto per desertum peregrinantibus » commemorat, sunt veluti typi et imagines, unde videamus, quid fugere, quid sequi debeamus; ergo res illæ prius gestæ, et postea litteris consignatæ, significant tropologice. At tropologia pertinet ad sensum spiritualem; ergo etiam juxta Calvinistas datur sensus spiritualis. Rursus significatio per ipsas res facta, non est sensus litteralis; (cum res non sint litteræ); ergo illæ res habent sensum seu significationem spiritualem. Præter hunc autem datur ibidem etiam sensus litteralis in illis verbis : « Scripta sunt autem ad correptionem nostram ». Ergo habemus ibi duos diversos sensus. Nec evadit Amesius, cum ait : « Sensum typorum non esse sensum verborum » : id quippe tantum verum est, quatenus res illæ gestæ significabant, non autem quatenus eædem sunt in litteras relatæ. Ut sic enim continent illa verba sensum spiritualem tropologicum. Nec eum juvat doctrina Catholicorum de cultu, qui simul tendit in exemplar (per se, absolute et directe); et in imaginem (per accidens et indirecte). Hoc enim optime fieri suo loco ostendetur : hinc tamen non sequitur, unum eumdemque sensum verborum posse referri, ad typum pariter et rem typo adumbratam. Disparitas est, quia cultus unicus est, qui diversimode terminatur ad utrumque, sicut cum amo proximum propter Deum, at hic significatio distincta est, una litteralis, quæ immediate e verbis, altera spiritualis, quæ e rebus gestis per verba expressis indicatur. Unde corruunt etiam cætera. Bannez revera idem dicit quod ibidem Vasq. et alii, qui nobis plane consentiunt. Ut denique verum sit, quod cum Abulense etiam dicit P. Arriaga in Prooem. 1. parte de nonnullis mysticis sensibus a Concionatoribus excogitatis; quid tamen hoc facit contra allegorias et alios mysticos sensus, ex communi SS. Patrum sensu intentos a Spiritu sancto? quales sunt illi, qui clarissime ab Apostolo indicantur. Gal. IV.

2. Ex communi sensu SS. Patrum et Catholicorum omnium docet Bellarm. spiritualem sensum esse triplicem; *Allegoricum*, cum aliquid significatur in Nov. Testam. ad Christum et Ecclesiam spectans; *Tropologicum*, cum aliquid significatur, quod pertinet ad mores; *Anagogicum*, cum vita æterna significatur. Hæc uno flatu disjicit Amesius inquiens : « Absurdum plane est, triplicem facere sensum mysticum, quia tria mysteria significentur ». Et cur? « quia sic centuplex erit sensus litteralis, quia centum res variæ per litteram significantur. » Nempe cavillator iste Calvinianus plus sapit, quam Doctores sanctissimi Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, Thomas, cum universa Ecclesia Christi. Cur enimvero sit *absurdum plane*, sicut, quia communiter scripta et libri (præsertim historici) in hoc conveniunt, quod etsi res diversissimas significent, tamen quia verba ad significandum adhibita non aliud, quam quod immediate præ se ferunt indicant, sensus ille vocatur generaliter historicus; ita quia plurima Veteris Testamenti Christum et Ecclesiam significant, merito sub hac universalitate omnia illa Scripturæ loca dicuntur continere sensum allegoricum, et sic de cæteris. Ipse Apostolus Gal. IV. v. 24. satis clare pro et cum Catholica doctrina stat, dum illa, « quæ de Agar et Sara, de Ismael, et Isaac, de duobus Testamentis, etc., » aperte alio refert, quam ad id, quod verba immediate significant, imo reflexe ait, ea esse per allegoriam dicta. Et quid verbis opus est? numquid continentur in eo loco, et passim alibi allegoriæ, tropologiæ, anagogiæ? Quidni ergo in tot classes apte dividantur omnes significatus mediati, seu sensus mystici? Sed Amesius plus credit suo Witakero, quam hic Apostolo.

3. Ait Bellarmin. non esse improbabile, interdum plures litterales sensus in eadem sententia reperiri. Idem olim S. Augustin. sæpius docuit, ac præcipue lib. XII. Confess. cap. 20. 27. 28. ubi inter cæteros sensus adfert tres illius loci Geneseos : *In principio creavit Deus cœlum et terram.* Sed nimirum impie blasphemavit S. Doctor (immo et Apostolus Act. XIII. v. 33. Hebr. I. v. 5. et V. v. 5), si Amesio Calvinistæ credimus. Sic enim inquit : « Si varii sunt sensus litterales unius et ejusdem loci Scripturæ, tum æquivocatio in Scriptura invenitur ; quod quamvis non possit a blasphemia excusari, a Pontificiis tamen quibusdam », quos inter S. August. primum obtinet locum, « affirmatur ». Blasphemat hic Calvinista quod plane non intelligit. Non enim quia nonnulla Scripturæ verba variis sensibus etiam legitime et genuine possunt exponi, ideo fallit illa aut fallitur ; sed potius tunc vel maxime largiter nos docet. Longe alia ratio oraculi Delphici, similiumque ambiguorum Dæmonis responsorum, qui de eventu rerum ancipites, ejusmodi amphibologias quasi necessario captarunt, ut quidquid evenisset, prædictum fuisse videretur. Porro rectius hanc criminationem in suos gregales contorsisset, qui in quam varios sensus (eosque erroneos, aut hæreticos) sacræ paginæ verba detorqueant, illustri paradigmate constare potest ex dictis ad caput præcedens. Quamvis et solum illud *hoc est corpus meum,* sufficere queat.

4. Ait Bellarminus : Convenit inter nos et adversarios, ex solo litterali sensu peti debere argumenta efficacia ; quia ille ex verbis immediate intelligitur, et certum est eum esse sensum Spiritus sancti. Sed sensus mystici varii sunt : et non semper constat, an sint a Spiritu S. intenti. Plura hic occurrunt notatu digna.— I. Junium Calvinistam, acerrimum alias Bellarmini adversarium, in toto hoc argumento, de variis Scripturæ sensibus profiteri summam cum Bellarmino consensionem. — II. Nihilominus Amesium queri, quod Bellarminus « nimis familiariter secum agat, cum hic dicit, nos cum ipsis in eo convenire, etc. Quamvis enim (pergit Amesius) nullam vim tribuimus sensibus mysticis, ab hominibus fictis, si tamen certo appareat, Spiritum sanctum mysticum aliquid intendisse, firmissima argumenta inde ducuntur : nulla enim est vera sententia, ex qua aliæ veræ non sequantur. Bene Vasquez in 1. quæstion. disputat. 16 ». Cum mysticus sensus sit, etiam ex intentione Spiritus sancti, cum de eo nobis constat, absque dubio ita efficaciter nobis deservire potest ad probationem, atque litteralis. « Sensum autem Scripturæ vocare, quod Spiritus S. non sentit aut intendit, hoc alienum est ab omni sensu. » — III. Reipsa tamen Amesium solo cavillandi studio reluctantem, nobis plane in hoc consentire. Neque enim Bellarmini pronuntiatum intelligi debet, nisi de eo, quod ordinarie, et ut plurimum contingit ; uti ex Bellarmini verbis mox adjunctis colligitur ; nempe, non semper constare, num mystici sensus sint a Spiritu S. intenti. Ergo implicite profitetur, si constet vel ex Scriptura, vel ex traditione Ecclesiæ, aut communi SS. Patrum doctrina, illum fuisse a Spiritu S. intentum, præbere efficax argumentum æque ac litteralis. — IV. Supersedere potuisse Gerhardum eo labore, quo disput. 11. th. 21. usque ad th. 28. contendit ostendere, Bellarminum sibi consentire. Sub illa enim distinctione a Vasquio relata, non videntur non posse consentire omnes. Perquam insulse Gerhardus Innocentio III et Bonifacio VIII (seu potius S. Bernardo) affingit illum probandi modum ex sensibus mysticis. Aliud est producere simile, vel allusionem aliquam illustrandi gratia ; aliud, velut argumentum convincens. Hoc, non illud, intendunt loci citati.

Ad CAPUT IV.

Mirum est, Gerhardum in hac quæstione gravissima, et quasi peremptoria et capitali (de Judice Controversiarum) plane silere, et tacite herbam Bellarmino porrigere. Amesius conatur elidere, vel potius eludere : sed frustra, cum pleraque convincant intentum, nempe : Cum debeant Scripturæ exponi eo Spiritu quo factæ sunt, hoc est Spiritu sancto II Petr. I. v. 20. Spiritum illum Scripturam interpretantem certo inveniri in Ecclesia, id est, in Concilio Episcoporum confirmato a summo Ecclesiæ totius Pastore, sive in summo Pastore cum Concilio aliorum Pastorum. Bellarminus ad hoc evincendum, hoc cap. præcipue argumentatur ex Exod. XVIII. v. 13. Deut. XVII. v. 8. et seqq. II Paral. v. 10. cujus vis sic fere explicatur : Deus præcepit Hebræorum Synagogæ in rebus sacris et religionis, judicem supremum visibilem, infallibilem. Ergo multo magis Christus dilectæ suæ Ecclesiæ in terris militanti. Argumen-

tum hoc tam clarum, quam breve, mirifice torquet Novatores, ut quo se tuto vertant, hactenus non invenerint. Consecutionem, cum a minori ad majus validissime procedat, rejicere vix ausint, nisi frontem omnem decoxisse videri velint. Quomodo enim negasset Deus veritati, quod umbræ indulserat? Anne Christus Ecclesiæ charitate perpetua sibi desponsandæ non præstaret, quod Synagogæ repudiandæ præstiterat? cum præsertim illi per totum orbem diffundendæ, ubi in variis linguis, nationibus et institutis, plures gravioresque orituræ erant de fide et religione lites, multo magis esset necessarium. Nec verisimiliter confugere ad invisibilem judicem et caput queunt, cum idem pari facilitate et falsitate de Synagogæ principe diceretur. Unde non consequentiam, sed antecedens, vel ex toto, vel ex parte saltem negare solent. Summa effugiorum futilium Amesii hæc est. 1. ait « locum Exod. XVIII. vers. 13. ad Scripturæ interpretationem nihil omnino spectare: nam Scripturæ nullæ tum temporis exstabant, teste Bellarm. cap. 2. hujus libri ». Sed quid hoc ad rem? Numquid poterat etiam necdum exstantibus Scripturis nihilominus oriri quæstio de fide et religione? 2. ait: « Moses tunc extraordinario munere fungebatur ». Sed hoc ait tantum; nec potest probari, quod fuerit ratione muneris, et non tantum ratione successionis extraordinarius. Quod de « consilio Jethronis » mox subjicit, multo minus ad rem facit, cum certissimum sit, etsi Moses partitus sit laborem cum judicibus inferioribus, tamen reservasse sibi causas graviores, religionis præsertim, quis dubitet? 3. ait « Deuter. XVII. vers. 8. et seqq. non agi de interpretatione Scripturæ, sed de judicio inter cædem et cædem, id est, de quæstionibus facti. Item, non agi ibi de sacerdotibus tantum, sed et de judice civili, vers. 9. et 12. Rursus, agi de judicio ex loco tabernaculi, ubi fuit Deus consulendus. II. Paralip. XIX. vers. 10. ait recte distingui officium Pontificis ab officio regis: id vero nihil ad Scripturæ interpretationem spectare ». Sed futilia hæc esse, et potius corroborare quam elidere vim argumenti nostri, patet 1. quia si Deus constituit summum de cæde, de plaga, de lepra, etc., Judicem, qui audiendus simpliciter esset, pœna mortis contumacibus proposita, quanto magis ecclesiastica, et lites de religione per illum dirimi voluit, graviores utique illis, et sine comparatione nocentiores? 2. Immediate illa verba Deut. XVII. vers. 5. præcesserat sermo de idololatra interficiendo. Numquid hic poterat oriri ambiguum difficileque judicium, an reus ille vere commiserit idololatriam, hæresim, blasphemiam? nec modo de ipso facto, sed sensu verborum legis. Hoc ergo casu vel potuit Summus Pontifex de eo decernere, et verum legis sensum, cui omnes acquiescerent, exponere, et sic habetur intentum. Vel non potuit? ergo frustra fuit tribunal hoc supremum, si non potuit graviores causas expedire, cum faciliores pronum esset, decidi a pedaneis. 3. Etsi gratis demus, non fuisse difficile judicium, nec nisi de stillicidiis, cloacis, cæde, furtis etc. faciendis aut omittendis: poterat tamen tota lis tandem devolvi ad veram legis intelligentiam, quæ subinde non erat adeo perspicua. Ergo vel hanc potuit dirimere judex supremus, et sic habetur tribunal de « credendis »; vel non potuit: ergo nec potuit ferri sententia de « faciendis » juxta legem. Si dicas, potuisse ferri sententiam, quæ tantum imperaret executionem operis externi, licet contumaciter reluctante intellectu de vero legis sensu: at hæc evasio manifeste præcluditur verbis Deuter. vers. 10. *Facies quodcumque dixerint, sequerisque sententiam, etc.* Quomodo enim facit omnia, et discit a Sacerdote non facienda superbiens, qui sensum suum privatum judicio summi Sacerdotis antetulerit? Ad hæc quid si ille proprii cerebri homo dixisset, expositionem legis a Summo Pontifice profectam manifeste divinæ legi contraire, et se quidem indicata præstiturum credere tamen firmiter, se contra legis præscriptum damnari: quis hunc auderet dicere nec superbum nec contumacem, adeoque eximere ab illa comminatione vers. 12. *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille?* 4. Juxta illud II. Paral. XIX. vers. 11. Summi Judæorum Pontifices « præsidebant in his quæ ad Deum pertinebant ». Ergo vel præsidebant in judiciis de Fide et Religione, vel hæc non pertinebant ad Deum. Hoc posterius nemo nisi impius, et blasphemus dixerit; ergo admittendum prius. Nec declinabis hoc telum, si cum Calixto, Conringio, etc., dixeris: « Esto fuerit judex in illis Summus Pontifex, at non ideo fuisse hunc erroris immunem, cum in civilibus quoque controversiis tenerentur sententiæ supremi judicis, etsi is revera erraret, acquiescere ». Resp.

enim, longe aliud esse in quæstionibus de justitia, similibusque agibilibus, aliud vero in quæstionibus de speculativa veritate. In prioribus sufficit ferre sententiam, quæ hic et nunc omnibus pensatis censetur formaliter justa et honesta (habet enim practicam veritatem judicii) ; at in controversiis fidei numquam habetur « veritas judicii », nisi hoc etiam materialiter cum re ipsa consentiat. Fuit ergo Hebræorum Pontifex in ejusmodi fidei quæstionibus etiam indefectibilis; tum quia rationali illo vatidico erat instructus, cui Urim. et Thummim, h. e. « Doctrina et Veritas » inscripta visebatur (ut etiam indicat Ames. th. 6. num. 3). Tum quia si fuisset fallibilis, postulantes informationem de veritate, non accepissent tuto ab eo judicii veritatem, quod tamen promisisse videtur Deus Deuter. XVII. vers. 9. Tum, quia incredibile videtur, Deum voluisse sub pœna mortis omnes acquiescere falsæ sententiæ, (quod esse grande inconveniens agnoscit etiam G. Calixtus). Nec obstat, quod Matth. XXVI. vers. 66. inique pronuntiarit Caiphas de Christo, quod reus sit mortis. Quid enim mirum delirasse, tunc Summum Pontificem, cum Synagoga agonizaret, mox exspiratura cum vivifica morte verissimi Summi Pontificis Jesu Christi? 5. Amesius, etsi in omnem partem quæsierit effugia, videtur tandem th. 6. num. 4. agnoscere « legem expressam in Vet. Test. de Sacerdotibus, et Judicibus Summis in certo loco : sed de Rom. Pontifice, ait, nullam legem habemus ». Verum hæc responsio est omnium subditorum perduellium, nec tantillum luxat vim argumenti nostri, a minori ad majus.

Testimonium ex Eccl. XII. vers. 11. 12. petitum bene defenditur a P. Gretsero pag. 1250, sed non urgeo, quia etiam aliqui Catholici per « unum Pastorem » intelligunt Deum vel Christum.

Ex Aggæi et Malach. cap. 2. ait Bellarminus, non esse privatorum judicare de sententia legis Domini, sed Sacerdotis, qui cum sit Angelus, h. e. « nuntius Dei », Amesius th. 8. ad hoc nil aliud respondet, quam : « Quis negat ? » Bene est ! Vel ergo plane acquiescit Bellarmino, et deserit pessimam suam causam ; vel si tantum particulam, et non integram sententiam Bellarmini profitetur se non negare, numquid cavillatur, et impostorem agit ?

Ad CAPUT V.

Argumenta ex Nov. Test. desumpta, quibus Bellarminus, visibilem controversiarum judicem adstruit, et quæ Amesius inani conatu enervare conatur, strictim sunt sequentia : 1. Matth. XVI. vers. 19. *Tibi dabo claves regni etc.* Per « claves » non solum intelligitur potestas solvendi a peccatis, sed etiam ab omnibus aliis impedimentis, quæ nisi tollantur, non potest intrari in regnum cœlorum, siquidem promissio generalis est, etc. Excipit Amesius 1. « Nihil hic dici de Concilio Episcoporum ». Expresse, esto! implicite, negatur. Quidni enim sub Pastore Pastorum etiam intelligantur Episcopi tamquam ejus assessores et consiliarii? 2. « Nihil agitur de singulari aliquo successore Petri, aut summo Pastore ordinario. » Sed quomodo hoc probat? Nos facile monstramus oppositum illo solemni argumento, quod hactenus contra Helmstadienses stetit inconcussum : Quicumque fidelis, et prudens propter gregem perpetuo conservandum pollicetur pastorem unum, visibilem, ordinarium : is etiam instituit pastorem perpetuum ; at Christus illis verbis Matth. XVI. vers. 19. *Tibi dabo claves etc.* Luc. XXII. vers. 32. *Confirma fratres tuos, etc.* Joann. XXI. vers. 17. *Pasce oves meas :* propter ovile suum visibile usque ad consummationem sæculi conservandum, instituit Pastorem unum visibilem, ordinarium. Ergo etiam perpetuum. 3. ait : « nil hic proprie dici de Scripturis, sed de peccatis, ut explicatur Matth. XXVIII. 18. 19. Joann. XX. 21. 22. » Resp. Hæc est pura puta principii petitio. In his duobus locis loquitur Christus omnibus Apostolis, ac per eos omnibus sacerdotibus; in primo, soli Petro. 4. ait : « Si per » *quidquid solveris*, intelligatur interpretatio Scripturæ, tum etiam per, *quidquid ligaveris*, necessario etiam debet intelligi Scripturæ obscuratio, ita ut hæc etiam ad officium Petri spectaret. Resp. Esto ! nihil equidem in eo consequente absurdi est, si recte intelligatur; nempe, ligatos eos omnes mansuros ignorantiæ tenebris, qui Petri munus non agnoscunt aut spernunt. Itaque sicut sol nocte abscessu suo obscurat aerem ex se tenebrosum, ita qui Sedi Petri non adhærent, æternis tenebris capti tenebuntur.

2. Probat Bellarm. ex Matth. XVIII. vers. 17.

hæretici (uti et alii graviter peccantes) si moniti non se emendaverint, sunt ad Ecclesiam, id est, Pastores, deferendi. Hos autem qui non audit, debet esse ut ethnicus et publicanus; et consequenter Pastorum debet esse ultimum judicium etc. Nimis falsum est petitque denuo principium, cum ait Amesius : « Per Ecclesiam ibi non intelligi Pontificem Rom. cum concilio ». Cur vero non? hi enim repræsentant Ecclesiam; immo et supremus Pastor solus; sicut totus homo dicitur ratiocinari, et loqui per caput suum. Et omnis delatio hæreticorum et damnatio auctoritativa debet tandem niti potestate infallibili Scripturas interpretandi. Ut enim recte quoad hoc dixit G. Calixtus : « Si sit errori obnoxia sententia, nil refert a quo ea procedat. »

3. Prob. ex Matth. XXIII. v. 2. 3. Si illi audiendi sunt, qui sedent super cathedram Moysis, quanto magis audiendi sunt qui sedent in Cathedra Petri, immo Christi? Objicit Amesius 1 : « Dicent igitur Pontificii Scribas et Pharisæos habuisse infallibilem potestatem Scripturas interpretandi. Consulant Matt. XVI. vers. 12. et XXIII. vers. 16. et seq. ». Resp. : Omnino constanter dicimus, eos non errasse docentes ex Cathedra : universalissime enim loquitur Christus : « Quæcumque dixerint vobis in cathedra Mosis sedentes, servate et facite ». Videatur S. Augustinus epist. 165. ubi dicit : « Etiam de malis Præpositis cautum nobis esse illa Salvatoris monitione » : *Quæ dicunt facite*, quia ex Cathedra non nisi bona et salutaria dicunt ». Ait 2 : « Si ipsi Sacerdotes agniti fuissent judices controversiarum, Pharisæorum et Saducæorum sectæ inter Judæos non durassent ». Resp. : Neg. sequelam, quam nec leviter quidem probare Amesio solemne est. Erant falsæ illæ et pravæ persuasiones privatæ, neque ex Cathedra unquam traditæ. Quomodo enim Christus, saltem non minus ac alias improbitates objecisset Matth. XXIII. et dixisset : Væ vobis Scribæ et Pharisæi, qui falsam doctrinam ex cathedra Moysis spargitis ! Quia potius oppositum haud obscure Christus insinuat, dum ait : *Quæcumque dixerint vobis servate et facite* : Et, *dicunt enim* (bene et bona ex cathedra scilicet), *sed non faciunt*. Ubi manifeste Christus indicat, se reprehendere illos, quod non facerent secundum hoc quod publice docerent ex Cathedra. 3. ait Amesius : « Errarunt saltem in sententia, quam tulerunt adversus Christum, quamvis sint inter Pontificios, qui contrariam blasphemiam defendant ». Respondeo : Hoc postremum est Calvinistica calumnia. Nominetur vel unus scriptor probatus. Prius est verum, sed nihil ad rem facit. Nam privilegium illud ἀναμαρτησίας in cathedra Mosis non nisi usque ad Christum durare debebat. Unde ipso Christo jam exhibito, tamquam unico, vero summo Sacerdote totius generis humani, cessavit illa infallibilis assistentia Spiritus sancti, et quidem paulatim, ut bene observat Becanus in Manual. lib. I. cap. 5. num. 47. et seqq. Quod addit deinceps Amesius, non esse notatu dignum, quod cum S. Cypriano Bellarm. dixerat esse notatu dignum, nempe : « Dominum Jesum et Apostolos, numquam in tota S. Scriptura reprehendere Pontifices et Sacerdotes Judæorum, nominando eos Pontifices et Sacerdotes, sed solum sub nomine Scribarum et Pharisæorum, ne videretur reprehendere Cathedram et Sacerdotium, et ut intelligamus, semper deberi honorem Sacerdotio, etsi forte persona sit minus bona etc. », arguit, inquam, hoc Amesii et libidinem contradicendi, et arrogantiam, qua S. martyri Cypriano suum præfert judicium, ob rationes nullius momenti. Nam 1. esto, Prophetæ Vet. Testam. id non observarint, numquid ideo non majoris faciendum Christi et Apostolorum exemplum, contra quod ex universo Novo Testam. nullam instantiam proferre potest ? 2. Cujuscumque fuerint perfectionis et honoris nomina Scribæ et Pharisæi, nullam hi ut tales habuere auctoritatem et jurisdictionem, qualem habebant in cathedra Moysis sedentes ; sicut theologi et religiosi hodie, quantumcumque sapientes et sancti, licet ingenti essent numero, non pollerent ideo auctoritate irrefragabili, qualem in exponendis Scripturis Doctor maximus, sanctus Hieronymus, in S. Damaso Papa venerabatur. 3. Sacerdotes maxima ex parte fuisse Pharisæos dicit, sed non probat Amesius, et quamvis (ad Calendas græcas) id probaret, nil inde conficeret.

4. Prob. Joan. ult. vers. 17. dixit Jesus Petro : *Pasce oves meas*, doctrina scilicet salutari, quæ talis esse nequit, nisi sit infallibilis. Amesius ait, hoc modo : « Omnes quorum officium est pascere oves, fore infallibiles judices controversiarum ». Respondeo : Neg., sed tantum eos quorum est pascere omnes Christi oves, nempe ipsos etiam ovium Pastores, qui et ipsi sunt oves Christi, ac proinde etiam Petri.

5. Prob. ex Luc. XXII. vers. 32. *Rogavi ut non deficiat fides tua :* « Igitur cujus fides non plane deficit in tentatione, is est infallibilis Scripturæ interpres. Sic tot judices controversiarum habebimus, quot sunt fideles perseverantes ». Ita Amesius impostor, qui omisit subdole illa verba Christi a Bellarmino expresse posita : *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Tot ergo sunt judices controversiarum, quot sunt successores ejus, cui verbis citatis, privilegium hoc indefectibilitatis pollicitus est Christus, juxta interpretationem S. Bernardi, aliorumque sanctorum.

6. Prob. Actor. XV. vers. 28, quæstio gravis et controversa de fide, defertur ad concilium Hierosolymitanum, non ad privatum cujusque spiritum ; quæstionem autem solvunt Apostoli illis verbis : *Visum est Spiritui sancto et nobis, etc.* Quibus ostendunt, sententiam concilii, cui præest Petrus, sententiam esse Spiritus sancti. Nec evadit Amesius, contendendo : « Ab extraordinariis illis interpretibus ad ordinarios nullam esse consequentiam in iis, quæ spectant ad certitudinem directionis ». Nam non fuere illi in concilio congregati Apostoli, judices extraordinarii ; etsi præter ordinariam assistentiam Spiritus sancti legitimis conciliis promissam, habuerint alia charismata Spiritus sancti extraordinaria.

7. Prob. Gal. II. vers. 1. 2. Paulus ascendit Hierosolymam, ut conferret Evangelium cum S. Petro, ne forte in vacuum curreret ; unde SS. Hieron., August., Tertull., etc., diserte affirmant : Ecclesiam non fuisse crediturам, nisi ejus Evangelium a Petro confirmatum fuisset, hoc enim fuisset in vacuum currere. Non autem in vacuum cucurrisset, si nihilominus ei Ecclesia credidisset, etiamsi non ostendisset honorario illo congressu Apostolorum, « se consensum colere cum cæteris Apostolis », utvoluntarie fingit Amesius.

8. Prob. ex I. Corinth. XII. vers. 8 et seqq. habetur : Non omnibus fidelibus dari spiritum interpretandi Scripturas. Et ex II. Petr. I. vers. 20. Omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit etc., ergo nullus homo privatus est infallibilis interpres veri sensus Scripturæ. Falsum est, quod Amesius ait : « Agi iis locis tantum de interpretatione linguarum. » 2. « Non sequitur, inquit, Amesius, non datur donum interpretandi omnibus ; ergo datur Rom. Pontifici ». Resp. : Optime sequitur : Privatis membris Ecclesiæ non datur ; ergo capiti datur, unde participant cæteri omnes immunitatem ab errore pernicioso in fide. 3. ait, « in textu sequi » : Spiritus distribuit privatim singulis sicut vult ; « non ergo », infert Amesius, « alligatur Cathedræ Romanæ ». Resp. : Etsi gratias gratis datas Spiritus distribuat singulis sicut vult, assistentiam tamen infallibiliter præstat Capiti in bonum totius corporis ecclesiastici, cui id pollicitus est.

9. Prob. ex I. Joan. IV. vers. 1. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt : quoniam multi pseudoprophetæ exierunt, etc.* Ergo privatus singulorum spiritus non est judex, cum de ipso potius adhuc judicandum sit. Amesius more suo meram principii petitionem, et falsitates tamquam ἀυτόπιστα objicit, cum 1. ait : « Omnes fideles debere spiritus probare ex præcepto Apostoli », quod tamen hic unice aut saltem principaliter controvertitur. 2. Æque falsum est, tradi ibidem vers. 2. et 3. regulam generalem probandi omnes Spiritus. Sic enim nullus hæreticus reprobandus esset, modo SS. Trinitatis et Incarnationis dogmata admittat ; quod ipsum est Spiritus hæretici etc. 3. Illustre paradigma dat audacissimi verborum sacrorum non interpretis, sed perversoris, dum vult, Apostoli verba ista (Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex DEO sunt : quoniam multi pseudo-prophetæ exierunt in mundum) « manifeste indicare, judicium hoc a singulis pro semetipsis ferendum esse, et non a Pontifice cum ejus concilio expectandum ». Peccarunt proinde juxta hunc Calvinistam fideles, qui controversiæ de abrogatione legalium decisionem a S. Petro et concilio Actor. XV. expectarunt : peccarunt fideles omnes, qui a conciliis generalibus decreta, ut infallibilia secuti sunt : debebant enim singuli pro se ferre judicium de quæstionibus gravissimis, quas hæresiarchæ moverant. Numquid hac ratione Amesius, reipsa interpretationem Scripturæ (quæ hic cum probatione spirituum plane coincidit) cujusvis arbitrio permittit ? quod capitis initio conceptis verbis perquam præfacte et falso negaverat.

AD CAPUT VIII.

Præter argumenta ex Vet. et Nov. Testam. supra cap. 4. et 5. allata, Bellarminus, ad demonstrandam necessitatem visibilis controversiarum judicis, probationes petiit cap. 6. e praxi Ecclesiæ omnium sæculorum ; cap. 7. e testimoniis SS. Pontificum Damasi, Innocentii, Leonis M., Gregorii M., etc., et imperatorum Constantini M., Gratiani, Theodosii, Marciani, Valentiniani etc.; cap. 8. e testimoniis SS. Patrum Græcorum et Latinorum etc. Quæ omnia, etiam sine argumentis, e S. Scriptura et ratione petitis, cuivis cordato sufficere merito debebant ad explodendum illum proprii judicii vertiginosum Spiritum, et acquiescendum Pastorum decretis. At Amesius facile se ab istis omnibus expedit partim pervertendo, partim rejiciendo prædictorum sententias. Ait enim : « Ostendi per hæc : Judicia publica de rebus ecclesiasticis, ab ecclesiasticis hominibus ex vocatione publica in Synodis esse tractanda ». Verum cui bono serviet labor et sumptus ille omnis, nisi sententiæ Synodi tamquam infallibili, fidelium mentes, tam in foro poli, quam fori teneantur acquiescere. 2. ait : « In istis magnam olim fuisse auctoritatem Episcoporum Romæ, propter eorum et Urbis cui præfuere dignitatem », divinitus utique a Christo; non ab Augusto vel Urbe collatam, ut infra monstrabitur. 3. « Quosdam, ait, inter Episcopos Rom. plus nimio sibi arrogasse, et paulatim obtinuisse : quæ omnia a nobis conceduntur ». Recte dixisset : Quæ omnia a nobis calumniatoribus finguntur sine ulla probatione. Denique ait : « Illa omnia revera nihil posse de jure probare in Theologia absque Scriptura », nempe juxta phantasmata Calvinistarum exposita. Quasi vero non sit insolentissimæ insaniæ, dicere, universalis Ecclesiæ perpetuam praxim, sanctissimos Pontifices, piissimos imperatores, sapientissimos Patres omnes simul in tenebris ambulasse, sacræ Scripturæ repugnasse, solos Lutheri et Calvini catulos esse linceos Scripturarum interpretes !

AD CAPUT IX.

Quæ pro visibili controversiarum judice Bellarminus in præced. cap. attulerat, eadem hoc cap. tali, ex ratione deducto argumento confirmat : Non ignorabat Deus, multas in Ecclesia exorituras difficultates circa fidem ; debuit igitur judicem aliquem Ecclesiæ providere ; at iste judex non potest esse Scriptura ; quia hæc varios sensus recipit, nec potest ipsa dicere, quis sit verus : præterquam quod in omni repub. bene ordinata, lex et judex distinctæ res sint. Lex enim docet, quid agendum : et judex legem interpretatur, et secundum eam homines dirigit. Denique de Scripturæ interpretatione quæstio est ; hæc autem non seipsam interpretari potest. 2. Neque spiritus revelans unicuique privato judex esse potest ; siquidem ille qui est in te, a me neque videtur neque auditur ; judex autem debet videri et audiri ab utraque parte litigante etc. Item judex debet habere auctoritatem coactivam, alioqui nihil prodesset ejus judicium ; at privati nullam talem habent auctoritatem ; ergo. Rursus, si spiritus iste privatus revelans esset judex, præcluderetur via conversioni hæreticorum, nec ullæ controversiæ unquam terminari possent. Nam nemo est hæreticorum, qui spiritum non jactet ; et qui spiritum suum non præponat spiritibus aliorum. 3. Nec princeps sæcularis potest esse judex, quia nihil potest ultra virtutem a causis suis acceptam ; causæ autem principatus sæcularis humanæ et naturales sunt. Nam efficiens est electio populi : finis est pax temporalis ; ergo princeps qua talis non habet nisi humanam auctoritatem. Unde tandem infertur ; hoc judicium controversiarum esse penes principem ecclesiasticum, vel solum, vel certe cum consilio et consensu coepiscoporum. Hoc Bellarmini argumentum est sine dubio moralis demonstratio invicta, quam Amesius ita in compendium coarctavit, ut ei magnam partem nervorum inciderit (in hoc quippe sensu facile agnoscimus ab eo Bellarminum fuisse enervatum), immo aperte depravavit. Nam ubi Bellarminus dixerat : Scriptura tamquam lex seipsam interpretari non potest ; Amesius perverse ita ponit : « Iste (judex) ipsam (legem) interpretari non potest ». Videamus nunc quam viriliter enervet reipsa vim rationis Bellarminianæ. 1. ait : « Neque enim ignorabat Deus multas exorituras difficultates circa principem ipsum et judicem ecclesiasticum ; debuit ergo judicem hujus judicis providere ». Resp. neg. sequel. Sicut enim supremus princeps temporalis potest sua jura tueri, sibi ipsi jus dicendo : ita et supremus

in Ecclesia Princeps. Neuter in hoc censetur propriam causam agere, sed publicam Regni et Ecclesiæ, ut bene observat P. Gretserus tom. 2. lib. II. de Pontif. cap. 14. 2. ait Amesius : « Princeps iste ecclesiasticus, Pontifex Rom. non tollit omnes difficultates, quæ circa fidem oriuntur, ne quidem inter suos subditos. Fervent enim hodie controversiæ inter Jesuitas et Dominicanos de decretis divinis, prædestinatione, gratia, libero arbitrio, et inter totas fere gentes de potestate Pontificis Rom., tam in temporalibus supra principes, quam in spiritualibus supra concilia generalia, atque adeo de ipso judice controversiarum ». Resp. : Prior illa controversia inter Dominicanos et Jesuitas suspensa hactenus est a Pontificibus Romanis, quia nihil urgere decisionem hactenus videbatur, cum salva fide et charitate ventiletur inter partes. Si bonum Ecclesiæ aliud postulare quandoque videretur, maturabitur decisio; sicut ab Innocentio X, factum vidimus circa quinque propositiones Jansenistarum, Calvinistico veneno turgidas. De potestate Pontificis quoad substantiam, tam in temporalibus quam in spiritualibus, magnam esse Catholicorum concordiam, ostendi sæpius contra G. Calixtum, et H. Coringium Helmstadienses Lutheranos, qui cum Amesio somniant discordias, ubi nullæ sunt. Certe G. Titius Helmstadiensis in nupera sua ostensione cap. et §. 2. haud obscure agnoscit, cessare jam controversias istas, idque factum putat ope Jesuitarum. 3. ait Amesius : « Providit Deus per Scripturas, et Doctores ac Pastores, quos Ecclesiæ dedit, quantum satis est ad fidelium ac piorum salutem : aliorum curiositati, et perversitati non debuit providere ». Resp. : Hoc quidem, quam verum est de veris Doctoribus et Pastoribus veræ Ecclesiæ, et nostram sententiam vel maxime confirmat, tam falsum est de ministris hæreticorum, qui controversiarum interminabili agitatione, confusioni Babylonicæ, et atheismo gnaviter velificantur. 4. Ait : « In rebus mundanis, ubi agitur de rebus externis, quæ vi coactiva ordinantur, opus est judice externo tali vi armato : sed fides non cogitur ; atque adeo Principatus judicis externi in rebus fidei nullum habet locum ». Resp. 1 : Non est hic sermo de vi coactiva externa præcipue, sed de vi coactiva interna per censuras ; uti patet ex praxi antiquissimorum conciliorum, quæ per anathematismos sanxere ὁμοούσιον Filium Dei et Spiritum sanctum, unam personam, et duas naturas Christi inconfusas etc. Unde nihil ad rem hic loquitur Amesius. Alter error, quem de fide non cogenda insinuat, infra suo loco excutietur. 5. ait : « Etiam in rebus humanis bene observat Arist. Rhet. lib. I. cap. 3. leges debere, quantum fieri potest, omnia diserte declarare, et quam paucissima judicum potestati relinquere. Et Polit. lib. I. cap. 7. leges reipubl. dominas esse oportere : principes autem vel judices, eorum moderatores esse, de quibus leges cavere non possunt. Et cap. 12. Quæ lex explicare non poterit, ne homo quidem explicare poterit. Qui legem dominari jubet, is Deum et leges dominari jubet ; qui vero hominem jubet esse principem, is hominem et belluam principes esse jubet. Non est igitur cogitandum in perfectissima lege Dei, tantam potestatem relinqui Pontificibus, aut, ut Aristotelis phrasi utamur, belluis Romanis. Quantum detrahitur Scripturæ, quæ est lex Dei, tantum detrahitur ipsi Deo Legislatori. Resp. : extra oleas vagatur Amesius, et mirum est, quod sui adeo immemor, qui Aristotelis non modo « metaphysicam velut impiam » severissime « profligavit », et e limitibus Theologiæ proscripsit proprio opusculo : sed etiam « Ethicæ vulgaris » (Aristotelicæ) « imperfectionem et inutilitatem » se gloriatur detexisse, utpote, « quæ felicitatem plumbeam aut ligneam » sectetur, media autem (virtutes) proponat, « quæ nihil sunt nisi splendida peccata ». Hic tamen ab Aristotele suppetias emendicet, malæ fidei multipliciter reus. Nam et textum Aristotelis haud fideliter allegat, et eidem in tam paucis verbis ἀντιλογίαν affingit (Quomodo enim principes sunt moderatores eorum, quæ leges cavere non possunt ; si quæ lex explicare non potest, neque homo explicare potest ?) et quod Aristoteles de lege naturali, seu « mente » pronuntiavit, inepte detorquet ad leges positivas. Piget pluribus immorari in re ad rem prorsus nihil faciente. Quomodo enim et quam admiranda syllogistice e verbis Aristotelis infertur, nullam debere in Republica esse animatam legem, seu legum interpretem, conservatorem, executorem ? cujus oppositum passim in eo opere Aristoteles inculcat.

Ad CAPUT X.

Dixerat Bellarminus supra cap. 3 : Hæretici docent, Spirituum sanctum Scripturæ interpretem non esse alligatum Episcopis, vel ulli hominum generi, et ideo unumquemque judicem esse debere, sive ipse donum interpretationis habeat, sive aliqui alteri adhærendo, quem eodem dono præditum viderit. Ad hoc Amesius litem contestaturus dixit : 1. « Non adeo grave crimen est affirmare, Spiritum sanctum libere sua dona distribuere quibus vult I Cor. XII. vers. 11. et non alligari Papæ cum suis conciliis. 2. Cum unumquemque judicem esse dicimus, intelligimus judicium discretionis, etc. » Videamus ergo, quam præclare indiscretum hoc judicium discretionis confirmet. Interim ex supra illatis cap. 4. satis constat, quam grave crimen sit, privatum suum (quantumcumque vocetur discretionis tantum) judicium præponere publico Sacerdotis, quod ex Dei lege mortem temporalem æque ac æternam meretur. Constat etiam Apostolum I Cor. XII, non loqui de rebus fidei, ut quisque juxta suam indiscretionem e verbo Dei scripto, sibi sensum et articulos fabricet, sed de gratia interpretandi obscuriora Prophetarum vaticinia etc. Et quidquid sit de gratiis gratis datis alicui privato, fatentur utriumque omnes ordinarium et stabile donum infallibilitatis in controversiis fidei decidendis, nulli privato esse in SS. Scripturis promissum ; quod nos soli Papæ, et concilio e SS. litteris suo loco vindicabimus. Ridiculum denique est, quod Amesius in patrocinium sui privati spiritus, et judicii discretionis, refert ex Summa Sylvestrina, voce , « scrupulus ». Quid enim ad rem præsentem facit, quod scrupulosis liceat benigne secundum ἐπιεικείαν interpretari leges et præcepta præsertim affirmativa ?

Th. 21. et 22. producit Amesius ex Isa. LIV. vers. 13. *Ponam universos filios tuos doctos a Domino.* Et ex Jerem. XXXI. vers. 33. *Dabo legem meam in visceribus eorum.* Amesius autem cum expresse nullam hinc inferat conclusionem, sentire debet, vel eas sententias æquivalere suæ thesi, vel hanc ex illis inferri. Utrum horum ineptius sit, haud facile dixerim : utrumque perquam ineptum, imo sacrilegæ temeritatis esse, quis rectæ rationis dubitet ? Quid enim est violente detorquere verba sacra ad suas phantasias velandas, si hoc non est ? Et numquid væcors hæc sive interpretatio, sive illatio evertit ipsammet Amesii doctrinam, qua admisit ; « Judicium limitatum ex ministeriali vocatione ? » Hoc enim ad quid opus est, si omnes immediate doceantur a Deo ? Itaque veritas est, quod etsi de lege Dei ordinaria, nemo credat fide divina, et sicut oportet ad salutem, nisi audiat prædicantem a Deo missum : tamen neque eum qui plantat, neque qui rigat esse aliquid, nisi Deus interius quoque simul ita congrue afficiat sensum, ut accommodetur consensus. « Cathedram in cœlo tenet, qui corda » (ultimate et efficaciter) « docet », inquit sanctus Augustinus, qui nihilominus alibi passim exterioris Doctoris infallibilitatem exigit. Illa autem Hieremiæ verba : « Non docebit ultra vir proximum suum : omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum ; » optime a S. August. accipiuntur de Beatis. De Viatoribus certe verificari universaliter nequeunt ; cum numquam in Novo Test. etiam defuerint idololatræ, unum verum Deum non agnoscentes. Ut ergo etiam de viatoribus verificentur, necessario accipi debent cum aliqua restrictione. Jenenses Puritani inter tam multas sacrilegas glossas, hunc locum Jeremiæ recte sic interpretantur : Salvifica cognitio Dei in Novo Test. multo erit clarior, quam in Veteri, dona etiam Spiritus sancti in Novo Test. multo largius distribuentur, quam factum in Veteri : nec opus erit tanto labore in explicandis mysteriis divinis imo et multo plures gentes ad agnitionem veri Dei pervenient : præsertim autem in æterna vita perfecte implebitur hæc promissio. Ita illi.

Matth. XXIII. vers. 8. *Vos autem nolite vocari Rabbi.* Quid hinc infertur ? Ergo non debent in Ecclesia Christi esse Pastores et Doctores infallibiles usque ad consummationem Sanctorum ? Apage impias ineptias, apage insulsam calumniam, quam in Rom. Pontificem tamquam affectantem Magisterii infallibilis honorem jaculatur.

« Joann. V. vers. 34. Non ab homine testimonium accipio. Ergo nec verbum Dei eget hominum testimonio. » Resp. : In et pro se, concedo : propter nos, nego. Replicat Amesius : « Si Scriptura erga nos nullam habere possit efficaciam, nisi per testimonium hominum, tum ipsa Scriptura pro

se, id est, pro suo fine, eget hominum testimonio. Sed prius est Pontificiorum ; ergo et posterius. : Resp. Verbum Dei illis quibus primo dictum est immediate, Prophetis et Apostolis, non indigebat ullius hominis testimonio ; iis vero, quibus non nisi per prædicationem Ministrorum Ecclesiæ jam innotescit, quis sani cerebri neget, innotescere per testificationem hominum ? Non vident stolidi ministri Synagogæ Calvinisticæ, se suam pestilentiæ Cathedram hoc modo ipsosmet evertere ? Quintum argumentum « ex Joan. VII. vers. 17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere,* qui misit me, *cognoscet de doctrina* mea, « utrum ex Deo sit ; ergo præter dilectionem Dei requiritur aliud Magisterium ad Scripturas intelligendas.

Sextum « ex Joan. X. vers. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt , et sequuntur me.* Ergo non egemus alio præceptore. » Hunnius Lutheranus, et Junius Calvinista, nolunt hoc argumentum agnoscere ut suum, sed Anabaptisticum, uti et illud infra ex I Joan. II. vers. 27. « Unctio docet vos de omnibus etc., » vocant « argumentum lymphaticorum : Quod tamen ut suum tuetur Amesius. Certe frivolum est, et omne Ministerium etiam verbi Lutherani et Calvinistici e medio tollit, si ullam vim habet ; uti et priora. Optime dixerat Bellarminus, Christum loqui suis ovibus per Scripturam, per inspirationem, et per os Vicariorum suorum apertissime , possetque hic apte addi illud Joannis : *Et hi tres unum sunt.* Explodit hoc Amesius, et ait : « Quasi Vicariorum os magis aperte mentem Domini possit explicare, quam os ipsius Domini ? sicut ergo oves Christi, quæ tum præsenti adfuerunt, intelligebant ipsius vocem sine interprete, sic etiam hodie possunt ex Scripturis. » Resp. : Si de possibili sermo sit, verum est, quod assumit in antecedente Amesius. De facto autem certum est, plura ex ore Christi ad Apostolos dicta, hos non intellexisse, quæ nunc per os Vicariorum Christi etiam idiotæ capiunt. Quam cæcus est Amesius, si non videt, Ministerium omne sic penitus tolli !

Septimum argum. apud segreges decantatissimum est ex Actor. XVII. vers. 11. de Beroensibus, qui quotidie scrutabantur Scripturas, an ita se haberent, quæ Paulus prædicabat ; « Ergo laicis licet examinare verba Papæ et Conciliorum. Resp. : Vel id fecerunt Beroenses ante fidei susceptionem, ut probabiliter ponit Bellarm. et sic recte fecerunt illi, recteque adhuc hodie faciet ante conversionem infidelis, si examinet ea, quæ a Catechista audit. Si vero cum aliis dicatur : eos post fidem susceptam, adhuc quotidie fuisse scrutatos, an ita se haberet (cui consentit Glossa Bibliorum Genevensium, cum loc. cit. vers. 11. ait : Non comme pour juger de leur sens, et authorite, mais pour se conformer et esclaircir tant mieux par le rapport de l'Escritture avec la Verite, qu'ils avoient entendiie) exinde plus non infertur, quam quod Beroenses, cum jam crederent prædicationi Apostoli ob miracula ab eo patrata, studuerint magis apud se confirmare, viso, quod mors et resurrectio Christi dudum fuerit a Prophetis prædicta. Sicut etiam Catholicis jam credentibus licitum et valde laudabile est, studere S. Theologiæ, ideoque per Scripturas et rationes confirmare et declarare ea, quæ nuda fide crediderant. Utraque responsio bona est, et argumentum solvit. Insulsa vero cavillatio est, cum Amesius ex verbis Bellarmini infert : « Ergo dum quis dubitat de concilio Tridentino, potest veritatem invenire per lectionem Scripturæ ; cum fidem illi habet, non potest. Resp. : Potest utique invenire, quod ante non habet ; quod enim ante habetur, non invenitur tamquam non habitum, sed fortius roborari potest ejus possessio. Octavum argum. ex Roman. XII. vers. 6 omitto, quia Amesius ait : « Illud se non urgere, » et revera nil urget.

Nonum ex I Cor. II. vers. 15. : « Spiritualis judicat omnia, et ipse a nemine judicatur : Ergo ad spirituales homines pertinet interpretatio Scripturarum, non ad Papam aut Concilia. » Resp. : Iterum hic obtruncant ministerium suum Magistelli cacodoxi. Quid enim dicent nonnulli idiotæ aut mulierculæ jactanti se esse spiritualem, repudiantique doctrinam sacramentariam ? Cur potius clamoso Prædicanti, dicenti se esse spiritualem credere oportebit, quam sibi de se ? Cum vero ait Amesius : « Impudentia sola certat Bellarminus, cum certiores nos esse vult, Papas omnes regi a Spiritu S., quam Prophetas esse Prophetas », non videtur mente sobria et sana hoc effrons convicium potuisse evomere. Qua enim via perspicere nos possumus alicujus privati hominis animum interiorem ? cum plerumque homo ipse se fallat, putans se agi charitate, cum rapitur

vel carnalitate, vel amore proprio. De Prophetis et eorum vaticiniis cognitis ut divinis, nulla quæstio est : sed tantum, unde certitudine fidei scire queam, eum qui alias vere vaticinatus est, nunc quoque a proprio spiritu non deludi ? Si Elisæi exemplum non sufficit, aperte pronuntiantis, Deum se hoc celasse ; addatur alterum de Propheta Natham, qui spiritu proprio deceptus denuntiavit contra Domini voluntatem, ut templum ædificaretur. Ergo, certiores sumus de Apostolicæ Sedis Præsulibus e Cathedra de fide pronuntiantibus, quam cujusquam privati, quantumvis censeretur vulgo illuminatissimus.

Decimum ex I Corinth. XII. vers. 11. *Unus atque idem spiritus dividit singulis prout vult :* Ergo non est alligatum hoc donum Concilio vel Papæ, sed datur a Deo, cui ipse voluerit, uti et experientia testatur. » Resp. : Loquitur Apostolus de particularibus (seu privatis) hominibus : sed alia ratio Concilii et Pontificis. Ridiculus est Amesius, cum replicat : « Etiam Pontifices esse particulares homines, et concilia particularibus hominibus constare. » Utique universales non esse, nemo nisi fatuus ambigit : privatos autem eos esse, et non personas publicas, ac Ecclesiæ Pastores a Deo auctoratos, quis pius dubitat ?

Undecimum argum. ex I Thessal. V. vers. 21. *Omnia probate, quod bonum est, tene.* Et I Joan. IV. vers. I. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Ergo etiam Concilii et Papæ sententia probanda et examinanda est. » Resp. : Non sequitur, oportere omnia Ecclesiæ membra id præstare, et circa omnia etiam quæ jam communi Ecclesiæ sensu examinata, et probata sunt. Ergo soli spiritus privati et dubii sub examen cadunt, nec omnium, sed peritorum. Multi enim, immo plerique de plebe, non plus de ejusmodi dubiis spiritibus et doctrinis decernere queunt, quam cæcus de coloribus. Principium vero petit Amesius, cum replicat : « ad omnes eos spectare probationem spirituum, ad quos pertinet non omni spiritui credere. » Respond. : Posterius omnium ovium est ; prius fere proprium Pastorum, a quibus oves tuto discunt, quid credendum sit. Quam patenter autem falsum est, quod subjicit Amesius : « Per se nulla una doctrina magis dubia est quam alia. » Sed quid certius, quam omnem notitiam minus probabilem, esse magis dubiam per se, quam quæ habet indicia summæ probabilitatis ? De hoc qui dubitat, modicum aliis dubium relinquit, an habeat sanum sinciput. Anne doctrina de Providentia Numinis et animæ immortalitate dicenda est dubia, quia nequissimi Athei proterve eam in dubium vocant ? Nempe væcordibus ejusmodi cavillis enervatur Bellarminus !

Duodecimum argum. est ex « Ephes. II. vers. 19. Superædificati estis super fundamentum Apostolorum et Prophetarum ; Papa et Concilium non sunt fidei fundamentum. » Quid hoc ! enthymemane, an sylogismus ? Si prius ; eodem modo licebit inferre : Christus est fundamentum supra quod ædificari debemus ; ergo Apostoli non sunt fidei fundamentum ; quod repugnat Apostolo. Si est syllogismus, addenda erit hæc conclusio : Ergo non estis ædificati supra Papam et Concilium. Resp. : Si minor intelligatur de fundamento primario, admittitur totus syllogismus, qui nihil continet contra nos. Si de secundario fundamento, applicante nobis infallibiliter divinas revelationes, Prophetis et Apostolis olim factas, negatur minor. Quæ replicat Amesius, petunt principium, vel aperte falsum assumunt, vel putide cavillantur, ut cum in fine ait : « A Lino et Clemente non expectabant homines certitudinem illius doctrinæ, quam Joannes Apostolus ipsis prædicabat. » Sic est. Quid hinc conficitur ? Ergo post decessum Apostolorum (quorum singuli poterant suam prædicationem et Scripturam reddere evidenter credibilem sequentibus signis) etiam non indigemus infallibilibus Pastoribus et Doctoribus usque ad consummationem sæculi etc. ? σοφῶς !

Decimum tertium argum. : « Si Pontifex judicat de Scripturis, sequitur, Pontificem seu Concilium esse supra Scripturam : et si Scripturæ sensus sine Pontifice vel Concilio non est authenticus, sequitur Verbum Dei accipere robur a verbo hominum ». Resp. : Papa non judicat de veritate Scripturæ, quam supponit, sed tantum de ejus vera interpretatione ; unde non magis est supra Scripturam quam jurisconsultus supra leges quas interpretatur, hoc solo discrimine, quod hic non sit indefectibilis. Verum alioqui est, « si Scriptura aperte diceret aliquid (puta Cœnam Dominicam communicantibus administrandam esse in utraque specie) et Pontifex judicaret contrarium, cum ita judicaturum de Scripturis, ut sibimet illas sub-

jiciat » ; hoc, inquam, quod Amesius hypothetice affirmat, verissimum est, sicut vicissim id quod tacite supponit, quam verum est de Neo-Evangelicis, tam falsum est de Papa et Concilio. Porro « interpretatio Pontificis » non est « absolute ita recipienda, quia ab illo (ut a persona privata fallibili) proficiscitur », sed quia per assistentiam Spiritus S. ab errore servatur; et ideo « sensus Scripturæ, qui non est ipse cortex litteræ scriptæ, nec quoad hoc proprie et principaliter subjicitur Pontificis, sed Spiritus S. auctoritati. Quod denique addit « Pighium, Cusanum, Coclæum, Hosium, et alios ejusdem farinæ » defendere consequens et consequentiam, videbitur tom. 2. in fine lib. I.

Decimum quartum argum. « Si a judicio Ecclesiæ pendet fides nostra, ergo pendet a verbo hominum ». Resp. : Verbum Concilii vel Pontificis ex Cathedra docentis, non est omnino verbum hominis, sed aliquo modo verbum Dei. Non autem sic est « aliquo modo verbum Dei, quidquid cum verbo Dei consentit, quamvis ab uno aliquo privato proponatur. Unde non mirum, a tali verbo, non pendere fidem. Quamvis autem infallibilis interpretatio verbi Dei, absolute diceretur verbum Dei, tamen non nisi fatue (aut certe nimis imperite) hinc inferretur : « nos tot volumina habere verbi Dei, quot sunt tomi Conciliorum, decretorum ac Decretalium Epistolarum, et ea omnia paris esse auctoritatis cum Vetere et Novo Testamento » ; uti cavillatur Amesius.

Argum. ultim. : « Patres in Scripturis exponendis non usurpant prætoriam judicandi potestatem, sed permittunt explanationes suas ab aliis judicari ». Quid inde? ergone Papa et Concilium etiam debent liberam relinquere definitionum fidei admissionem aut rejectionem? Ergo Synodus Nicæna, Constantinop., Ephesina etc., sub anathemate sua decreta sancientes peccarunt? Ogganniat hoc Puritanus suis Hierarchicis Anglis, Statibus Hollendiæ Dordraci coeuntibus, Serenissimo Electori Saxoniæ, aliisque Protestantium proceribus. Videantur quæ dixi in 2. part. Irenici Anti-Calixt. cap. 2. et in Exam. Examinis Conringiani interrog. 4. §. ult. De cætero : « In docendo potuerunt Patres et Pontifices errare », ut privati Doctores ; sed ex Cathedra definientes, « gubernantur a Spiritu S. », quoad infallibilitatem, non minus ac « Apostoli gubernantur ». Coronidis loco hic addere et discutere libet quæstionem, quam Amesius ita format.

§. I.

Utrum Fides nostra (Calvinistica) an Pontificia certiore nitatur fundamento?

Quæstionem hanc movet Amesius, occasione accepta ex argumento 15. Bellarmini, pro cujus solutione sic aiebat : Sciendum est, propositionem fidei concludi tali syllogismo : Quidquid Deus revelavit in Scripturis, est verum ; hoc autem revelavit in Scripturis; ergo hoc est verum. Ex propositionibus hujus syllogismi prima certa est apud omnes; secunda etiam apud Catholicos est firmissima : nititur enim testimonio Ecclesiæ, Concilii vel Pontificis, de quibus habemus in Scripturis apertas promissiones, quod errare non possint. Act. xv. vers. 28. *Visum est Spiritui S. et nobis.* Et Luc. xxii. vers. 32. *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* At apud hæreticos nititur solis conjecturis, vel judicio proprii spiritus. Ita Bellarminus. Ad quæ Amesius ait : « Pontificii hominis fides (secundum hanc Bellarmini analysin) est hujusmodi ». 1. Quidquid Deus revelavit in Scripturis, illud est verum ; « ubi traditiones omnes non scriptæ in primo principio fidei excluduntur ». Resp. : Non magis excluduntur traditiones per illud principium, quam reliqua tria Evangelia per hanc propositionem : Quidquid S. Joannes in Evangelio scripsit, verum est. 2. Deus aperte revelavit in Scripturis, Ecclesiam, Concilium, Pontificem Roman. non posse errare Actor. xv. vers. 28. Luc. xxii. vers. 32. « ubi Ecclesiæ propter Scripturam credendum esse docetur, non propter Ecclesiam Scripturæ ». Hoc effatum Amesii esse aperte falsum, patet cuivis, cum nec leviter fiat ullius Scripturæ mentio etc. Pergit Amesius, et ait : « Nostra autem fides agnoscitur esse talis : Quidquid Deus in Scripturis revelavit, illud est verum. Sed Deus in Scripturis revelavit aperte, Christum esse mundi Redemptorem » (et in cœna tantum esse ejus corporis signum). « Nos igitur eadem fidei certitudine credimus Christum, et omnia quæ credimus ut necessaria, quæ Pontificii dicunt se credere principium ipsum credendorum, Ecclesiam scilicet, Concilium, Pontificem non posse errare. Illam enim fidem non reducit Bellarm. ad auctoritatem Ecclesiæ, sed immediate ad Scriptu-

ram. Sic autem nos credimus omnia credenda. Nostra igitur fides ex Bellarmini ipsius confessione est certissima. Non negabit enim quisquam opinior sanæ mentis, quin æque saltem aperta sint Scripturæ testimonia de Christo, ac de Pontifice Romano? Neque ullam aliam conjecturam, aut spiritum privatum sequimur, cum Christum Redemptorem esse credimus immediate propter testimonium Scripturæ, quam illos sequi necesse est, cum primum credunt Ecclesiam, Concilium, Pontificem non posse errare ». Resp.: Scatent profecto hic omnia Amesii fraudibus et erroribus. Fallit enim aut fallitur. I. Dum putat, aut putare se simulat, Bellarminum resolvere fidem præcise et adæquate in auctoritatem Ecclesiæ, ut in principium; et huic principio unice nos niti, quia continetur in SS. Scripturis. Hoc etenim si faceremus, fateor a circulo vitioso excusari nequiremus. Sed longe aliter rem se habere mox patebit. II. Fucum facit imperitis, dum persuadere satagit in syllogismi sui minore: « Se credere omnia eadem certitudine, qua nos Catholici credimus ipsum credendorum principium ». Nimis hoc falsum est. III. Ut facilius incautos deciperet, posuit exemplum de Christo Redemptore admissum non a Catholicis tantum, sed etiam a plerisque omnibus hæreticis, qui quoquo modo nomine Christiano gloriantur. Quodsi ejus loco ponatur articulus Sacramentariis proprius, mox subsumpti falsitas elucescit. IV. Nequiter etiam fallit, cum Ecclesiæ visibilitatem, sub nomine Rom. Pontificis, cum revelatione de Christo in Scripturis facta comparando ait: « Non negabit quisquam sanæ mentis, quin æque saltem aperta sint Scripturæ testimonia de Christo » (et præsentia ejus per figuram panis in Cœna) « ac de Rom. Pontifice », Ecclesia Catholica. Sanæ mentis profecto fuit, qui in verba illa psal. XXX. vers. 13. *Qui videbant me, fores fugerunt, etc.* sic scripsit: « Obscurius dixerunt Prophetæ de Christo quam de Ecclesia; puto propterea, quia videbant spiritu, contra Ecclesiam homines facturos particulas, et de Christo non tantam litem habituros etc. ». Præterea nimis falsum est, quod ait Amesius: « Se et suos nullam aliam conjecturam aut Spiritum privatum sequi, cum Christum Redemptorem » (ejusque corporis tantum figuram in Cœna) esse « credunt immediate propter Scripturas »; contrarium enim uno ore testantur omnes Christiani non Sacramentarii. V. Æque falsum est quod addit: « Necesse esse nos sequi Scripturam, cum primo credimus Ecclesiam, Concilium, Pontificem non posse errare », ut mox patebit. VI. Decumanus error omniumque fere hæreticorum parens est ille, quem his verbis deprædicat: « Nostra fides nititur illo testimonio, quod numquam est falsum »: h. e. Fides sacramentaria nititur illo verborum velamine, quo hæreticorum quilibet suæ imaginationis idola convestit, ut quasi ad oculum monstratur in animadversione Antikedd. Musei §. 10. VII. Fraudulenter ait: « Fides Pontificiorum testimonio nititur Pontificis: quem in multis errare et falli posse ipsi fatentur ». Prior pars hujus asserti universaliter accepti falsissima est, ut constabit ex infra dicendis: posterior pars est ad decipiendum incautos composita. Papam ut hominem privatum in plurimis errare et falli posse, fatemur: in judicio ex Cathedra, pernegamus. VIII. Iterum sycophantur, cum ait: « Nostra (Calvinistica) fides illo testimonio nititur, quo primi fideles (hoc Thrasonismo quis hæreticorum non gaudet?) qui primam Ecclesiam Christianam constituebant, adducebantur ad credendum, qui nullum Concilium, Pontificem, aut Ecclesiam, ut fidei suæ rationem spectabant. Pontificii autem alio testimonio nituntur, quod illis (primis fidelibus) defuit ». Offuciæ sunt hæ fallendis rudibus idoneæ, quibus aperta mendacia velantur. Quis enim primorum fidelium ab Apostolis ad Christum conversus non nitebatur (tamquam fidem infallibiliter proponente) testimonio Ministri Ecclesiæ Christianæ, quemque talem esse non fieret ei evidenter credibile? Nemo, nemo unus; Loquor de lege ordinaria. Quod denique IX. ait: « Lucem aliquam huic suæ considerationi adferri posse ex ista confessione Alexandri Pezantii in 2. 2 quæst. 1 art. 1 Disp. 3: Fides non resolvitur, tamquam in rationem formalem assentiendi, in auctoritatem Ecclesiæ, seu Summi Pontificis, vel per se, vel una cum Concilio: quia fides Apostolorum, quæ est ejusdem rationis cum nostra, non nitebatur tali auctoritate; ergo nec nostra ». Hoc dictum Pezantii recte intellectum est verissimum, nec tantillum communi et veræ resolutioni fidei divinæ refragatur, quam juvat hic breviter explicare, ad dissipandas Amesii nebulas, per seqq. assertiones. I. Principium actuum fidei non est aliud, quam ipsa ratio formalis credendi mysteria, nempe, prima veritas revelans.

Unde II, sive dicatur fides esse discursiva, sive negetur (quod inter Theologos sub opinione pendet), semper verum est apud omnes Catholicos, quemvis assensum mysteriorum fidei Christianæ, vel formaliter, vel virtualiter inniti, indispensabiliter, istis duobus principiis : Quidquid Deus revelavit (sive in Scriptura expressum sit, sive ore tantum traditum ad alios pervenerit), infallibiliter verum, et credendum est : et, hoc N. mysterium Deus revelavit. III. Cum revelatio vel locutio Dei sit varia, variisque innotescat; hinc in primis omnes ii, quibus immediate Deus locutus est (uti de Apostolis aiebat Pezantius, idemque de Prophetis etc.) nullis aliis adminiculis ac regulis opus habebant ad credendum, nisi illis ipsis indiciis, quibus evidenter iisdem fiebat credibile, Deum esse, qui loquitur. IV. Cæteri autem omnes deinceps, præter motiva credibilitatis, indigemus aliquibus regulis infallibilibus, ne aberremus, tum in ipso numero contextu verbali credendorum, tum in ipso genuino verborum sensu. V. Regula ejusmodi alia est non viva, scilicet Verbum Dei, sive scriptum sive traditum; vel viva, et est Ecclesia loquens per caput suum Rom. Pontificem, sive hoc fiat in concilio generali, sive extra, dummodo ex Cathedra et cum debitis industriis fiat. Hinc VI. patet, non requiri necessario ad omnem fidei assensum etiam nunc, ut propositio fiat per infallibilem Ecclesiæ auctoritatem. Nam ipsa infallibilis Ecclesiæ auctoritas creditur fide divina, quæ docet in Ecclesia esse talem auctoritatem. Sed ante assensum hujus articuli non exigitur ipsa auctoritas infallibilis proposita fidelibus, tamquam motivum assensus; ergo non ad omnem assensum fidei opus est, propositione per infallibilem auctoritatem Ecclesiæ. Confirmatur experientia, qua constat, non modo Actor. III. et IV. S. Petrum, nulla facta mentione Ecclesiæ et Præpositorum ejus, multa millia ad fidem Christi perduxisse; sed etiam alios plures viso miraculo, aut aliis illustrioribus fidei motivis perspectis credidisse in Christum, et etiam sic martyrio vel aliter vita functos, antequam de Ecclesia et posterioribus Symboli articulis instruerentur. Hinc infertur ulterius VII. necessariam esse propositionem dogmatum fidei per infallibilem Ecclesiæ auctoritatem tunc demum, quoties assensus fidei dependet per se ab auctoritate Ecclesiæ, uti fit in dogmatibus quibus ante definitionem Ecclesiæ inter Catholicos controversis, et sola Ecclesiæ definitione communiter credibilibus, Catholice assensum præbemus; ut si jam definiretur immaculata B. Virginis Deiparæ conceptio, aut sicut jam definitum est, quinque propositiones Jansenianas esse hæreticas. Infertur VIII : ut nunc corpus doctrinæ Catholicæ universum discatur sine erroris periculo, consueta et ordinaria Dei providentia requiri talem propositionem dogmatum, quæ conjuncta sit cum publica auctoritate Ecclesiæ; quod patet vel exemplo sancti Augustini, cujus est tritum illud : « Ego autem Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret auctoritas ». Patet denique IX. quomodo sine ullo circuli vitio fides Catholica nihilominus resolvi etiam possit aliqua ratione in Ecclesiæ auctoritatem. Nam si quis petat a me : Unde scis, Christum esse mundi Redemptorem, ejus corpus realiter et substantialiter esse sub speciebus panis etc.? (idemque est de omnibus articulis) respondeo, propter auctoritatem Dei in divinis litteris ita revelantem. Unde scis, has litteras esse divinas? Respondeo, quia Ecclesia a Spiritu S. edocta eas infallibili auctoritate proponit. Sed unde scis, eam infallibili præditam auctoritate, ac veritatis magistram a Deo constitutam esse? Respondeo, me id credere propter auctoritatem Dei loquentis per eamdem Ecclesiam. At unde scis Deum per os Ecclesiæ vere loqui? Respondeo, me id credere, quia volo, seu, quia voluntatis imperio flecto et captivo intellectum meum in obsequium hoc fidei obscuræ (et hic jam mutatur motivi fidei genus transeundo ab intellectu ad voluntatem, non tamen ideo filum resolutionis abrumpitur). Unde vero tibi hæc voluntas captivandi te, acceptandi hanc Ecclesiam ut regulam fidei vivam et organum Dei? Respondeo, quia perspicue video id adeo honestatis et prudentiæ legibus congruere, ut manifestæ sit temeritatis, impietatis ac insaniæ, in re tanti momenti id non facere. Quod si demum instes : unde clare sciam, quod hæc sit vera et infallibilis Dei Ecclesia? Respondeo, quia evidentissimum est huic Ecclesiæ eas notas inesse, quæ cætera Dei quæcumque organa reddidere hominibus credibilia, quæque ad hoc jure desiderari queunt. Evidens enim est, hanc Romano Pontifici ut capiti visibili junctam congregationem ab Apostolis plantatam esse, nemine in dubium id vocante. Evidens est, eam hucusque perstitisse cum

perpetua Pastorum et Doctorum successione in unius Dei et Salvatoris professione. Evidens est, in ea semper floruisse plurimos sapientia, vitæ innocentia, sæculi contemptu, miraculorum gloria, ac ipsa sanguinis profusione conspicuos viros. Evidens est, vetera Prophetarum vaticinia de splendore et amplitudine veræ gentium Ecclesiæ ei soli mirifice convenire. Evidens est, in ea summam esse doctrinæ consensionem, nullas sectas; ac denique nullam in ea unquam factam esse doctrinæ ad fidem pertinentis mutationem etc. Videantur plura huc pertinentia in Analysi P. Thomæ Baconi disp. 3. per totam, ubi etiam circulum illum spiritus privati in Amesio etc., luculente revincit. Sed hoc relicto videamus

§. II.

Nonnulla quæ ex lib. III. Bellarmini carpit Joannes Gerhardus.

Gerhardus gravissimam illam quæstionem, de judice controversiarum, fuse a Bellarmino lib. III. pertractatam obiter et jejune tangit; tres vero alias quæstiones ex eodem libro movet. Prima, et ordine apud Gerhardum nona, est : « An Scripturæ S. interpretatio ex ipsa S. Scriptura peti possit ac debeat ? » Producit Bellarminum cap. 9. §. 1. dicentem : Scriptura varios sensus recipit, nec potest dicere, quis sit verus. Et postea : Scriptura seipsam interpretari non potest. Huic asserto opponit Gerhardus locum ex cap. 3. §. Sed quamquam, ubi dicitur : Eum sensum, qui ex verbis Scripturæ immediate colligitur, certum est esse sensum Spiritus S. « Si ille sensus, inquit Gerhardus, qui ex verbis Scripturæ immediate colligitur, est sensus Spiritus S.; ergo sensus Spiritus S. sive Scripturæ sensus ex verbis Scripturæ colligi potest ». Sed, quæso, quænam hic contradictio? numquid optime cohæret, ut Scripturæ sensus in nonnullis sit apertus, certusque, adeoque ab omnibus admissus (E. G. *Abraham duos filios habuit* Gallat. IV.), alibi in plurimis sit valde controversus, et difficilis sive ex natura sua, sive ob voluntarias lectorum tenebras? (uti supra vidimus ex Actor. XIX.) De obviis et planis locis loquitur Bellarm. in cap. 3. de difficilibus et controversis in cap. 9.

Th. 17. adducit ex lib. I. de Euchar. cap. 9. verba Bellarmini, quibus demonstrare voluit, quod verba institutionis Eucharisticæ proprie, non figurate accipi debeant. Hinc infert Gerhardus : « Idem de reliquis articulis fidei dici potest, ac debet; est enim eadem ratio etiam reliquorum. Proinde in omnibus ac singulis fidei articulis retinendus sensus litteralis, qui est a Spiritu S. intentus ». Sit ita, quis hoc negat ? Addit : « Et per consequens ex litterali Scripturæ sensu colligi potest et debet, quæ de singulis fidei articulis sit Spiritus S. sententia ». Transeat et hoc de verbis, vel omnium consensu apertis, vel juxta sensum et interpretationem publicam Ecclesiæ.

Th. 19. ex lib. IV. cap. 4. e verbis istis Bellarmini : Nota duo esse in Scriptura, voces scriptas, et sensum eis inclusum; voces sunt quasi vagina; sensus est ipse gladius Spiritus. Infert Gerhardus : « Ergo si in Scriptura non solum sunt voces scriptæ, sed etiam sensus eis inclusus, utique sensus ille ex Scriptura erui potest et debet ». Concedo sequelam de Pastoribus et Doctoribus legitimis, quibus a Deo id muneris commissum; nego de verbi Lutherani et Calvinistici ministris, qui illa satis aperta verba : et alia similia impie ad suorum phantasmatum idola detorquent. Idem dicendum ad th. 20.

Th. 21. proponit quæstionem decimam : « An ex solo sensu litterali firma et efficacia argumenta ducantur » ? Fingit hic Gerhardus magnam inter Doctores Catholicos dissensionem, et Bellarminum constanter cum Lutheranis docere affirmativam. Sed revera non est (immo vix esse potest) dissensio, si quod res est, bene exponatur, nempe : ordinarie loquendo ex sensu tantum litterali petenda esse argumenta firma, quia sæpe non constat de sensu mystico a Spiritu S. intento; si tamen (ut subinde fit) de hoc constet, æque firma ex eo, ac litterali sensu peti poterunt argumenta. Nec plus hic mysterii.

Th. 28. proponit quæstionem undecimam: « An in fidei articulis etiam consequentiæ ex S. Scriptura deductæ sint admittendæ » ? Nulla est hic quoad rem ipsam difficultas, aut articulus controversus nos inter et Lutheranos. Fatentur omnes Catholici, esse ad minimum probabile, quamvis conclusionem evidenter ex præmissis fidei deductam esse saltem objective de fide. Unde cum Pintus, Gonterius, et Henrici, a Gerhardo citati videntur oppositum sentire, sine dubio non loquuntur de conclusionibus, quæ vere evi-

denter ex veris fidei præmissis deducuntur; sed loquuntur ad hominem contra heterodoxos, qui cum purum putum verbum Dei scriptum identidem jactent, tamen cum ad rem ventum est, sexcenties eventus docuit, eos quoties contra Catholicos argutantur, semper vel in præmissa alterutra aut utraque flagitiose, juxta suam phantasiam S. Scripturæ verba torquere, vel saltem pessime ex principiis in aliquo sensu veris discurrere. Idem Scripturæ verbis faciunt Lutherani præcones omnes, quod in Bellarmino sexcenties facit Gerhardus in præsenti opere quod excutimus; grandis ideo aut ruditatis aut imposturæ reus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE VERBO DEI

Ad CAPUT II.

Quia Amesius contra divisiones traditionum, a Bellarmino hoc cap. allatas, nihil movet, merito creditur, illas ab eo ratas haberi. Prior divisio sumitur penes auctores traditionum, et ita aliquæ sunt « divinæ », quæ acceptæ sunt ab ipso Christo Apostolos docente, et nusquam in divinis litteris inveniuntur; uti sunt materiæ et formæ sacramentorum. « Apostolicæ », quæ ab Apostolis institutæ sunt, non tamen absque Spiritus S. assistentia, et nihilominus non exstant scriptæ in eorum epistolis; quale est quadragesimale jejunium. Solent tamen subinde divinæ etiam dici apostolicæ, eo quod ab his primum Ecclesiæ traditæ sint; et vice versa apostolicæ interdum dicuntur divinæ, eo quod Apostoli eas non sine spiritu Dei instituerint. Et hoc modo omnes eorum Epistolæ, et apostolica scripta, dicuntur divina pariter et apostolica scripta, etiamsi in eis quædam sint præcepta divina, quædam proprie Apostolica; ut patet ex illo I Corint. VII. vers. 18. *Præcipio non ego, sed Dominus.* Et postea vers. 12. *Dico ego, non Dominus.* Præter divinas et Apostolicas dantur etiam « ecclesiasticæ » traditiones, quæ proprie sunt consuetudines quædam antiquæ, vel a Prælatis vel a populis inchoatæ, quæ paulatim tacito consensu populorum vim legis obtinuerunt. Porro traditiones divinæ eamdem vim habent, quam præcepta divina scripta in Evangeliis : Apostolicæ non scriptæ eamdem quæ scriptæ : idemque est de ecclesiasticis. Ratione materiæ, aliquæ traditiones sunt fidei, aliæ ad mores pertinent : rursus aliæ sunt perpetuæ, aliæ temporales : aliquæ universales, aliæ particulares : aliæ necessariæ, continentes præceptum, aliæ liberæ.

Ad CAPUT III.

Statum controversiæ de verbo Dei non scripto, seu ut Amesius vult : De sufficientia; vel ut Gerhardo placet : De perfectione Scripturæ, Bellarminus hoc modo proponit : I. Nos asserimus, in Scripturis non contineri expressam ac totam doctrinam necessariam, sive de fide, sive de moribus; et proinde præter verbum Dei scriptum, requiri etiam non scriptum, id est, divinas et apostolicas traditiones. At ipsi (hæretici) docent, in Scriptura omnia contineri ad fidem et mores necessaria, et proinde non esse opus alio verbo non scripto. II. Illi existimant, Apostolos quædam instituisse præter Scripturam, quæ ad ritus et ordinem Ecclesiæ pertinent, quæ tamen non sunt necessaria nec præcepta, sed libera : nihil autem tradidisse præter Scripturam ad fidem aut mores necessario pertinens. Nos autem agnoscimus traditiones apostolicas omnis generis. III. Illi putant, traditiones apostolicas, si quæ fuerunt, nunc non exstare, id est, non certo posse demonstrari aliquam apostolicam traditionem. Nos e contra asserimus, non deesse certas vias et rationes, quibus apostolicæ traditiones ostendantur. Amesius ait : « Se in isthoc statu quæstionis nihil fere desiderare : tantum in primo membro vocem, expresse, ambigue poni; quia non quæritur, an totidem verbis omnia necessaria in Scripturis contineantur; sed vel sententia expressa, vel per necessariam consequentiam inde colligenda. In secundo etiam membro ait, eos qui negant, quædam ab Apostolis instituta necessaria, intelligendos esse de necessitate perpetua et universali : quidquid enim ab Apostolis institutum fuit, fuit etiam necessarium pro illo tempore, et pro illis Ecclesiis, pro quibus fuit institutum. Illud

quoque quod in tertio membro dicitur de certitudine, intelligi debere de certitudine fide divinæ, non alia. » Sed 1. quoad ly « expresse » nihil mutandum aut explicandum est. Neque enim hic sermo est de revelatione Dei mediata. Illationes vero Calvinistarum et Lutheranorum nec pili æstimandas jam sæpe monuimus, et deinceps innumeris et luculentis exemplis constabit. 2. Falsum esse, instituta omnia apostolica necessitatem imponentia fuisse tantum pro eo tempore et loco necessaria servatu, patet exemplo Quadragesimæ, etc.? 3. Certitudine fidei constat esse nonnulla, quæ ex apostolica traditione habentur, ac ad fidem pertinent, ut non rebaptizandos, qui ab hæreticis baptizati sunt; hæc quatuor Evangelia quæ habemus esse verbum Dei, etc. Alia quæ liberæ sunt observantiæ ab Apostolis instituta non cognoscuntur nisi certitudine morali.

Post statum quæstionis expositum, notandum est, quod dum Amesius dissimulat defendere parentem suum Calvinum, uterinosque suos Brentium et Kemnitium a criminatione mendacii, cujus illos Bellarminus convicit (itemque Gretserus contra illorum hyperaspistas Witakerum et Junium) hoc ipso fatetur, eos reos, cum non exiguo præjudicio causæ suæ, quæ tam mendaces patronos habet.

Ad CAPUT IV.

Multis ineluctabilibus argumentis Bellarminus hoc capite sacrarum traditionum fidem contra heterodoxos adstruit, quæ ut ordine pertractentur, in seqq. paragraphos distribuere opportunum erit, et in primis.

§. I.

Defenditur traditionum a Bellarmino asserta necessitas.

I. Bis mille annis usque ad Moysen conservata est religio sola traditione; ergo S. Scriptura non est simpliciter Ecclesiæ necessaria. Amesius videns Witakeri, Junii etc. sociorum suorum effugia esse a P. Gretsero præclusa, alia molitur, sed infeliciter. Ait 1. « Simili ratione argutari licet, diu conservatam fuisse religionem, non tantum sine Pontifice Romano, sed etiam sine baptismo et Cœna Dominica, cum similibus institutis; ergo non sunt simpliciter necessaria ». Resp.: Concedo totum. Sunt enim hæc tantum necessaria ex hypothesi liberæ institutionis divinæ cum decreto obligante. Potuisset Christus simpliciter alia media et præcepta suæ Ecclesiæ præscribere, quis dubitet? Ostendatur vero simile decretum Dei obligans ad habendum necessario verbum scriptum, et obtinebunt intentum. 2. Ait: « Falsum est, toto illo tempore conservatam fuisse religionem sola traditione ordinaria, e manu quasi unius hominis in manum alterius. Viva Dei vox perpetuo fere sonabat in Ecclesia ». Resp.: Amesius temere pronuntiat falsum, cujus oppositum nec leviter probare potest; nam posterius effatum non est probatio prioris, sed illustrissima ἀπόδειξις mendacissimæ audaciæ; quam 2. continuat etiam in th. seqq. ubi, cum Bellarminus dixisset, quod præter Judæos, Job et multi alii ad Ecclesiam Dei pertinuerint, et in ipso populo Dei, etsi Scripturæ exstarent, tamen magis usi fuerint Judæi traditione quam Scriptura, ut patet, tum Exod. XII. vers. 8. Job. VIII. vers. 8. Judic. VI. vers. 13. Psalm. XLIII. vers. 1. et LXXVII. vers. 3. Ecclesiast. VIII. vers. 11, tum quia ad tempus Esdræ, Scripturæ non erant redactæ ad formam librorum, ut facile haberi possent, sed erant dispersæ, ita ut interdum ex negligentia Sacerdotum longo tempore non invenirentur, ut constat ex IV Reg. XXII. ubi ex illa consternatione et trepidatione totius Israelis ob inventionem libri legis, perspicue elucescit, aut nulla aut pauca exemplaria legis tunc Hierosolymis superfuisse. Hoc cum e Scripturis, jubare meridiano sit clarius, audet tamen Amesius « manifeste falsum » dicere, quod Judæi magis usi fuerint traditione quam Scriptura. Quomodo autem probat tam audax effatum? « Officium, inquit, eorum fuit, verba legis perpetuo habere in oculis, in corde et in ore. Deut. VI. vers. 6. 7. 8. 9. » Verba loc. cit. hæc sunt : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua.* Hæc ergo est lex, seu præceptum Dei, de quo mox subditur : *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo : et narrabis ea filiis tuis : et meditaberis in eis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque et movebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine et ostiis domus.* Ecce : cum tanta vehementia in-

culcetur primum et maximum Dei mandatum in lege, nullo verbo fit mentio Scripturæ et lectionis; totum enim quod hic indicatur, sine ulla Scriptura, in chartis aut membranis exacte perfici potuit; nec prorsus aliud, omni illa locutionum varietate intendit Deus, quam exstimulare Judæos, ut curent, ne mandatorum ejus obliviscantur, sed sæpe animo ea revolvant, ac ita præsentem omnium memoriam habeant, ac si frontalibus, dextralibus, et liminaribus inscripta haberent. Legatur S. Hieronym. in illa verba cap. XXIII. S. Matth. « Dilatant phylacteria sua, etc. » et patebit, Amesium verba citata Deuteronomii prorsus pharisaice interpretari. Falsum etiam est, quod ait : « Si qui pii vivebant extra Ecclesiam » (Synagogam Judæorum debebat dicere) « visibilem, cum illis extra ordinem egit Deus ». Sed quomodo extra ordinem, cum eumdem ordinem servarit, duobus annorum millibus ante legem Moysis, et nulli nisi ex gente hebræa tenerentur legibus illius particularis Ecclesiæ? Cæteri, uti Job ejusque amici, Ninivitæ etc., justificabantur et salvabantur per observantiam legis naturæ, quæ per veras traditiones a Noe ad ipsos pervenerat.

II. — A Christi adventu, inquit Bellarm. per annos multos, fuit Ecclesia sine Scripturis, ita ut adhuc suo tempore scribat S. Irenæus lib. III. cap. 4. fuisse gentes aliquas Christianas, quæ solis traditionibus, sine Scripturis, optime viverent. Ex qua deductione satis apparet, Scripturas non esse simpliciter necessarias. Amesius cum hic nil habeat quod ad rem faciat, confugit 1. ad Vetus Testamentum. Sed de hoc jam non queritur. 2. Ait ex eo « quod sapientissimus Deus voluit Apostolos Evangelium viva voce prædicatum, quam primum scriptis consignare, hoc ipso ostenditur necessitas Scripturæ ». At quomodo, quæso, ostenditur hæc necessitas? Numquid sicut gentes illæ apud S. Irenæum « optime vivebant sine Scripturis », ita poterant et aliæ, ita et omnes? Si autem esset necessitas, sive medii sive præcepti, habere Scripturas Novi Testamenti, non potuissent illæ gentes optime vivere vitam Christianam, non servando præceptum hoc, quod fingit Amesius, habendi Scripturas.

Hactenus ostendit Bellarminus, Scripturas non esse simpliciter necessarias; jam etiam probatur.

§ II.

Scripturas non esse sufficientes sine traditionibus, quamvis traditiones sufficientes fuerint sine Scripturis.

Si Amesio credimus : « Hic Bellarminus duplici blasphemia traditiones extollit supra Scripturas ». Hic nimirum mos est hæreticorum, cum maxime convincuntur eorum errores, tunc insolentissime calumniari, ne victi videantur. Experiamur porro quam viriliter enervet Bellarmini argumenta.

I. Argumento. — Vel totus Canon Scripturarum simul sumptus est sufficiens, vel singuli libri per se. Non singuli, ut ipsi hæretici admittunt : neque totus Canon; quia multi libri vere Canonici perierunt. Mirifice torquentur hoc argumento novatores. Amesius, Witakeri, Junii, Sibrandi, etc., nugis relictis, respondet 1. : « Non est sufficiens enumeratio in disjunctione. Illi enim libri Scripturæ, qui exstant, conjunctim considerati, neque sunt unus liber, neque singularis, » ut Bellarminus judicat, « totus canon : istos tamen sufficientes affirmanus. » Sed contra 1. Quomodo sufficiunt, si non sunt totus Canon? quomodo non sunt totus Canon, si (ut Amesius num. 3. contendit) nullus liber canonicus periit? Contra 2. Si Amesio non sufficit ea enumeratio in disjunctione, sufficiet saltem hæc : Vel totus Canon simul, vel singuli libri, vel aliqua pars librorum sufficiens est. Non 1. et 2. ut Amesius fatetur : ergo aliqua pars. Et quænam hæc? Determinetur, et erit Canon. 2. Respondet : « Si etiam ex istis, qui exstant, unus aut alter liber periisset (ut Epistola 2 et 3. Joan.) reliqui tamen essent sufficientes ad Ecclesiæ salutem. Deus enim in toto Canone, non sufficienter tantum, sed abundanter saluti nostræ providit. Coincidit hæc responsio fere cum illa Dan. Chamierii in Colloq. Alanens. act. 50. qui tamen addebat etiam, Epistola ad Philemonem. At cum urgeretur, cur non etiam detrahi posset 1. Epistola sancti Joannis, Jacobi, Judæ etc., nil respondit, nisi « argumentantem esse importunum. » Verum enim vero unde sciunt, alios omnes libros esse necessarios? et quanam indubitata regula metiuntur hanc doctrinæ perfectionem : quæ est quasi novus Scripturæ canon ? Cur tres illæ potius Epistolæ quam aliæ demi possent? Quid de capitibus et versibus sin-

gulis statuent? Numquid tandem eo adigentur, ut vix unum Evangeliorum librum integrum retineant? Aut saltem semper relinquent quæstionem resolvendam : Quinam et quot libri ex Canone possint auferri salva sufficientia. 3. Negat Amesius ullum e canonicis libris periisse, argumento illo, quo Bellarm. supra lib. II. cap. 2. et 7. probavit : Hebræos et Græcos codices non esse in universum corruptos. At certe hic paritatem rationum probare oportebat. Maluit tamen Sannionem agere, dicendo : « Si perierunt libri canonici, Pontificum hæc culpa fuit, qui etiam possunt ac debent nobis ex plenitudine scientiæ infallibilis, quam habere dicuntur, eosdem Ecclesiæ restituere. » Nempe sales et nugæ Bellarminum enervant !

II. Argum. — Si Deus totum verbum divinum adæquate in Scripturam conjicere voluisset, rem tanti momenti Apostolis præcepisset, et Apostoli id etiam alicubi aperte testatum reliquissent. At hoc nusquam factum legitur; immo ad scribendum non nisi necessitate quadam coacti animum applicuerunt. Witakerus et Junius negant minorem. Amesius autem negat sequelam majoris : «si de externo aperto mandato intelligatur. » Verum quid est opus externo mandato? et quidnam est hoc « externum? » numquid tale, quale verbis istis exprimitur? *Prædicate Evangelium omni Creaturæ.* Marc. XVI. vers. 15. 2. Dum Amesius ait : « Sequi mandatum ex eo, quod juxta Bellarm. cap. 3. Apostoli Deo volente, suggerente et inspirante scripserint » ; confundit præcepta cum consiliis et suggestionibus, quod est perabsurdum, ut tom. 2. ex instituto probabitur. Sed adhuc lepidius arguit. 3. « Joanni duodecies in Apocalypsi mandatur, ut scribat : quot autem de uno exprimitur, de cæteris intelligitur. » Respon. : Hoc pariter probaret : Apostolos omnes jussos esse, « devorare suos libros, quia quod de uno exprimitur, de cæteris intelligitur ; » scilicet aut fatue aut Calvinistice sapienter. 4. « Non magis, » ait « coacti fuerunt Apostoli scribere, quam prædicare ». Resp. : Non coacti sunt Apostoli, sed jussi prædicare. Scribere autem vel coactos vel jussos, non probat Amesius, sed principium petit. Ast necdum ineptiarum finis. Ait enim 5. Instantia Ecclesiarum quas Bellarmin. dicit quosdam Apostolorum obtestatas esse, ut scriberent, satis ostendit necessitatem Scripturæ fuisse tum temporis Ecclesiæ notam. » Rem oppido novam adfert, nempe « novam Ecclesiæ notam. » Hactenus « enim Neo-Evangelici communiter » (et ipsemet Amesius infra) puram Evangelii prædicationem posuere : quis vero unus « Scripturæ necessitatem » ? Quid vero factum illis gentibus, quæ usque ad S. Irenæi tempora optime sine Scripturis vixerant? Quomodo autem optime vixerunt et Christiane crediderunt, et tamen caruerunt nota Ecclesiæ? Quo porro syllogismo ex illa « instantia » colligitur hæc « nota ». 6. Male sic colligit : « Neque propter mandatum Dei, neque propter » intentionem scribentis, quæ in Mose non possunt negari, concedit Bellarminus sufficientiam Scripturæ ab ipso exaratæ : Hæc igitur tota ratio nihil spectat ad quæstionem. » Rectius ita intulisset : Ex mandato scribendi non infertur sufficientia Scripturæ; ergo multo minus cogitanda est, ubi nullum fuit mandatum.

Ad illud quod addit Bellarminus : « Si Apostoli doctrinam suam ex professo litteris consignare voluissent, certe Catechismum aut similem librum confecissent. At illi vel historias scripserunt, ut Evangelistæ; vel epistolas ex occasione aliqua, et in iis non nisi obiter disputationes de dogmatibus tractaverunt. » Nota, Amesium omisisse ly « ex professo » ne scilicet cavillandi argumentum deficeret. Unde respondet 1. : « Quis hoc sibi arrogabit, ut Spiritui sancto sit a consilio, et modum agendi præscribat? Verum non præscribimus hic, nisi quod ipsa intentio finis, et mediorum opportunorum electio inde secuta præscribit etiam in actibus divinis prudentissimis. 2. Instat exemplo « Mosis, qui doctrinam suam litteris consignare voluit, et tamen historice scripsit, sicut Evangelistæ. » Negatur assumptum de doctrinæ scriptione ex professo, quam ideo astute omisit Amesius. 3. Ait : « Tam absurde hic loquitur Bellarminus, ac si concludere vellet, Apostolos non voluisse doctrinam suam litteris consignare. » Sed quid mirum, quod ex truncato per malam fidem Antecedente, absurdum inferatur consequens? Rectene sic infertur? Apostoli ex professo suam doctrinam (universam) non scripserunt; ergo plane non scripserunt. 4. Ait : « Inepte etiam, si non blaspheme agit Bellarm. dum innuit, majorem fuisse sufficientiam futuram in uno cathechismo, quam jam reperitur in omnibus scriptis Apostolorum. » Verum quis dubitet in ordine ad nudam instructionem de dogmatibus fidei, potuisse Spiritum san-

etum facillime per Apostolos (vel omnes vel singulos) unum aliquem alibrum conscribere, qui omnia fidei dogmata usque ad hanc diem controversa, verbis apertissimis decidisset? Quis etiam dubitet, talem librum in ordine ad hunc finem præcise, longe maximam habiturum sufficientiam? Inepte igitur convicatur Amesius id quod verum est, aut certe id quod non intelligit.

§ III.

Probatur idem Exemplis.

III. Argument. Bellarmini tale est : Multa sunt quæ ignorari non possunt, et tamen in Scripturis non continentur. Nam 1. tempore Vet. Test. fœminæ remedium aliquot habebant, quo a peccato originali purgarentur, sicut pro masculis instituta erat circumcisio, secundum multorum opinionem : quid autem esset pro fœminis, nusquam habet Scriptura. Prima evasio Amesii est plane nugatoria et ridicula. « Ex confessione », ait « Bellarmini cap. 1. omnia scripta sunt, quæ sunt omnibus necessaria. Remedium fœminis necessarium, æque est omnibus necessarium, ac illud necessarium est masculis : ergo remedium fœminis necessarium est in Scripturis. » Resp. cum Bellarmini effatum loquatur de iis, quæ scitu sunt omnibus necessaria, nimis inepte subsumptum Amesii, de applicandi medii necessitate loquitur. Baptismus in re vel in voto susceptus, est omnibus indispensabiliter in Novo Testamento necessarius, ut tom. 3. probabitur : notitia tamen ejus necessitatis non est omnibus etiam adultis necessitate medii necessaria; posset enim in infantia baptizatus, ignorans postea Baptismi necessitatem, et credens de Trinitate et Christo præcise quæ in Symbolo Apostolico continentur, posset, inquam, talis salvari. Adde, minorem esse plane falsam et absurdam multipliciter, ut consideranti patebit. Secunda evasio Amesii est mera petitio principii. Tertia est contumeliosa, cum ait : « Non est ferenda sophistica Bellarmini impudentia, cum hic dicat : sine dubio tale remedium purgans a peccato necessarium fuisse fœminis ; et tamen viris circumcisionem in illum finem institutam affirmat. lib. II. de Sacram. cap. 13. solummodo secundum multorum opinionem ; præsertim cum ipse fateatur, multos veterum contra sentire lib. I. cap. 4. de Sacram. Baptis. » Resp. : Non est ferenda contumeliosa impostura Amesii, aut certe stupida imperitia, dum Bellarmino affingit sive antilogiam sive amphibologiam. Bellarm. ubique agnoscit necessitatem remedii purgantis a peccato. In lib. II. de Sacram. cap. 3. tantum docet, Scotum cum aliis dicere : Circumcisionem justificasse ex opere operato, uti sacramenta novæ legis. Sanctum Thomam vero cum aliis probabilius dicere : Hebræis meritum Christi in veteri lege fuisse applicatum per solam fidem, quæ tamen fides requirebat ut conditionem, sine qua non operabatur, sacramentum circumcisionis. Numquid ergo hoc loco juxta Bellarm. et omnes Catholicos, necessaria ad justificationem erat circumcisio? sive deinde necessaria fuerit ut causa, sive ut conditio sine qua non, quod ad rem præsentem non facit. 4. Evasio Amesii, cum ait : « Circumcisionem, quamvis facta fuerit tantum in masculis, tamen institutam etiam pro fœminis, quia scilicet pro toto semine Abrahæ, Gen. XVII. vers. 9. 10. coincidit fere cum Witakeri, Junii, et Sibrandi delirio, aientium : « Vim circumcisionis ad fœminas pertigisse, et illas in circumcisione virorum fuisse consecratas. Nam fœmina tamquam pars viri habita est ». Fatuitatem hanc recitasse, refutasse est. Intolerabilior tamen in Amesio quam Witakero et sociis, cum hanc a Gretsero castigatam facile videre potuerit.

IV. — Inquit Bellarm. : Non est ullo modo credibile, non fuisse remedium ullum pro masculis morientibus ante diem octavam ; et tamen nil hac de re exstat in Scriptura. Ait Amesius 1. « Æque est credibile, nullum fuisse remedium pro infantibus Judæorum ante octavam diem morientibus, ac illud quod a pontificiis creditur, nullum esse remedium pro infantibus et Christianorum morientibus antequam possint baptizari ». Resp. : Nego assumptum. Disparitas est, quia pro nobis stat illa Salvatoris hypothetica universaliter peremptoria. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc.* Nil tale pro sua credulitate habet Amesius. 2. Ait « Bellarminus alibi incertum esse dicit, quod hic nullo modo credibile esse affirmat. » Et mox verba Bellarmini lib. de Bapt. cap. 4. recitans, rursus impostorem agit, dum truncat de sententia hæc verba prorsus necessaria : « et quod illud esset ». Hæc verba prioribus, non disjunctive, sed omnino copulative jungenda sunt, uti conjunctio : « Et », ipsaque auctoris intentio exigunt. Quos mox laudat, Alex. Alensis, et S. Thomas, nil eum juvant :

uterque enim fidei internæ jungit actus externos, etsi hos omittat Amesius in testimonio sancti Thomæ. Quidquid vero de his sit, semper manet principale Bellarmini intentum : Nusquam in sacra Scriptura exstare testimonium, parvulos sola fide aliena absque ullo externo actu fuisse salvatos.

V. —AsseritBellarm. : Gentiles multi salvati sunt tempore Veter. Testam. et tamen nihil pro eorum justificatione ab originali aliisque peccatis in Scriptura habetur. Amesius ait : « Quasi non diserte scriberetur, benedicendas omnes familias terræ in Abrahamo, Genes. XII. vers. 3. quod promissum accipiendum fuit per fidem, et accipientibus valebat ad justificationem, Rom. IV. vers. 3. » Demus hoc; at ex quo loco Scripturæ ostenditur, gentium quarumvis infantibus per solam fidem parentum fuisse applicatam illam benedictionem promissam?

§. IV.

Traditio est necessaria pro ipsa Scriptura.

VI. — Arguit Bellarminus : Necesse est nosse exstare libros aliquos vere divinos; et tamen hoc, nullo modo ex Scriptura haberi potest. Nam etiamsi Scriptura dicat, libros Prophetarum et Apostolorum esse divinos, tamen non certo id credam, nisi prius credidero, Scripturam quæ hoc dicit, esse divinam. Nam etiam in Alcorano Mahumeti passim legimus, ipsum Alcoranum de cœlo a Deo missum, et tamen ei non credimus. Ergo hoc dogma tam necessarium, quod scilicet sit aliqua Scriptura divina, non potest sufficienter sciri ex sola Scriptura : proinde cum fides nitatur Verbo Dei, nisi habeamus Verbum Dei non scriptum, nulla in nobis erit fides. Integre visum est repetere hæc Bellarmini verba, quæ Amesius suo more truncando enervavit, ut haberet campum maledicendi, et comparandi Pontificios Mahumetanis. Statim enim ex ipsis Bellarmini verbis liquet, non comparari Scripturæ libros cum Alcorano (ut Calvinistæ calumniantur), sed vult tantum Bellarm. respectu nostri ad eliciendum assensum non satis esse, si Scriptura dicat : hanc vel illam epistolam esse divinam et canonicam. Sed aliud quid præterea requiri : cum quivis liber, quantumvis ab impostore scriptus, affirmare possit, se divinum esse, ut patet exemplo Alcorani. Quid hic non rationabile et sanctum ? impie ergo cavillantur Calvinistæ. Nec mirum ; hoc enim iis perfacile; difficillimum autem, immo impossibile est ipsis, enervare hoc Catholicorum argumentum, cujus vi Lutherani in Colloq. Ratisbonensi adacti sunt ad hæc ipsissima verba : « Multoties responsum est, esse aliquid necessario credendum extra Scripturam, tamquam historia a Spiritu sancto tradita ; et quidem fide infallibili, scilicet, qui sint libri canonici, seu Verbum Dei scriptum ». Huic Hunniano asserto plane repugnant cum Pareo Amesius et alii Calvinistæ. Videamus quomodo Amesius probet intentum : « Sacras », inquit, « Scripturas vere et certe divinas esse, multis argumentis probat ipse Bellarm. lib. I. cap. 2. quæ ex ipsis Scripturis petit, nulla mentione facta traditionum. Neque hic negat, hanc doctrinam in Scripturis contineri. Nihil igitur hoc argumento continetur de doctrina non scripta ». Resp. : falso imponit Amesius Bellarmino, quod huic nec in mentem, nec in stylum unquam venit. Numquam in illo cap. 2. lib. I. vel leviter probare intendit ex ipsis Scripturæ libris, esse hos vel illos vere divinos aut canonicos. Quod autem ex communi Christianorum consensione ibidem supponat, esse aliquod Verbum Dei scriptum, cujus authentiam, canonem, editionem infra suis locis examinanda reliquit, nihil ad rem hic facit. Si Bellarminum loc. cit. putavit Amesius probasse libros sacros esse canonicos ex ipsis Scripturis, cur non paucis verbis argumentum tam palmare inclusit, et hic conspiciendum omnibus proposuit ? Sed nimirum a more suo hic non debebat recedere, enervare Bellarminum mentiendo et cavillando !

VII. — Dixit Bellarmino : Non satis est scire, esse Scripturam divinam; sed oportet scire, quæ sit illa : immo in particulari etiam scire oportet, istos qui sunt in manibus, esse illos. Hoc autem ex ipsa Scriptura scire est impossibile. Respondet Amesius, cum parente suo Calvino : « Iisdem argumentis, quibus ostenditur aliquos libros esse Scripturam divinam, simul etiam ostenditur (maxima saltem ex parte) quinam sint illi. Neque est hæc doctrina non scripta, saltem de toto Veteri Testamento, et magna parte Novi ». Quænam vero sunt illa eadem argumenta ? Numquid inclyta illa criteria tantopere jactata a vobis ? at cur illa non probant Luthero, quod vobis cum Calvino probant : Epistolas sancti Jacobi, Judæ, I. et II. Joannis etc. esse libros divinos ? numquid ideo, quia (ut

loquitur Calvinus) illi « spiritum » (Calvinisticum) « non habent »? Nempe huc ad illum privatum vertiginis spiritum tandem omnis probationis pondus relabitur, quod idem mox asserit etiam de ipsa Scripturam intelligentia. Hic spiritus est ille oculus, qui solus videt res illas tam evidentes. Per oculum Calvinisticum clarissime apparet divinitas Epistolæ sancti Jacobi, quæ oculis Lutheranis apparet straminea, aut saltem non Apostolica. Huc nempe adiguntur omnes, qui negant etiam hanc traditionem de libris sacris. Lutherani autem, qui hanc traditionem cum Catholicis admittunt, deberent quoque consequenter admittere, ex traditione ecclesiastica saltem non minus haberi genuinum illorum librorum sensum. Quid enim prodest, scire infallibiliter, quænam verba sint vere divinitus revelata, nisi quoque sciam infallibilem eorum sensum in rebus ad fidei articulos pertinentibus ? Quam infeliciter in hoc puncto claudicaverit in utramque partem (Lutheranorum et Calvinistarum) H. Conringius, videatur in Exam. Examin. Conring. Interrogat. 5. §. 4. qui ab Amesio videtur hausisse illam evidentiam omnium veterum Scriptorum communem pro auctario spiritus privati.

§. V.

Probatur traditionum necessitas ulterius.

VIII. — Ait Bellarmino : Credendum est, beatam Mariam semper fuisse virginem, contra errorem Helvidii, ut Ecclesia semper credidit ; et tamen nullum est de hac re in Scripturis testimonium. Amesius quod hic reponeret non habuit, nisi ex Witakero male adducta verba sancti Basili homil. de Nativitate Domini ; ubi tamen solum docet : nihil ad Incarnationis et Nativitatis Dominicæ mysterium pertinere, utrum B. Virgo postea cum Josepho, conjugalem consuetudinem habuerit : ad mysterii majestatem sufficere, virginitatem eo usque illibatam fuisse custoditam. Verbis tamen mox sequentibus vult, ne quis unquam Christi amantium ad aures admittat illud : Deiparam non semper mansisse virginem illibatam. Unde liquet, Amesium et mala fide laudasse sanctum Basilium sibi assentientem, et juxta hunc sanctum, non censeri debere Amesium in numero Deum amantium.

IX. — Credendum est, in Nov. Testam. Pascha celebrandum esse die Dominica, ut contra hæresim Quartadecimanorum tenuit antiqua Ecclesia. Ad hoc Amesius : « De Paschatis », inquit, « necessitate nihil omnino credendum est ; humana instituta non sunt objecta fidei divinæ ». Resp. : illustre hoc est exemplum reverentiæ et obedientiæ erga magnam synodum Nicænam, quam alias solent jactare Protestantes, hic tamen ejus decretum explodunt, maluntque associari hæreticis illis Quartadecimanis damnatis, quam SS. Patribus illos damnantibus. « At », inquit, « humana instituta non sunt objecta fidei divinæ ». Resp. : Si, ut verba hic sonant, accipiantur, manifestum errorem continent. Numquid enim Actor. XV. vers. 28. decretum Apostolorum de abstinentia a sanguine et suffocato erat institutum humanum ? et tamen quisquis illud vel negaret jam, vel etiam tunc cum obligabat recusasset observare, sine dubio hæreseos aut schismatis crimen admisisset. Nemo auctoritatem Ecclesiæ aut concilii œcumenici, aliquid Dei nomine sub anathemate præcipientis aut vetantis spernit, quin spernat Deum, (juxta illud : *Qui vos spernit me spernit)*, et consequenter semper dum discredit, derogat ei illam auctoritatem a Deo concessam, et crimen hæresis committit. Instituta ergo humana Ecclesiæ semper auctoritatem a Deo concessam involvunt, quæ sine dubio est objectum fidei divinæ.

X. — Bellarm. : Oportet credere, baptismum parvulorum esse ratum. Amesius : « Ex Scripturis hoc probat ipse Bellarm. lib. I. de Sacram cap. 8 ». Resp. : suadet id exinde probabiliter, non vero convincit : hoc enim ex sola traditione fieri potest, qua exclusa facile eluditur quodvis Scripturæ pro Pædobaptismo testimonium, ut experti sunt Lutherani in congressu cum Anabaptistis. Amesius 2. : « Omnia scripta esse ab Apostolis, quæ sunt simpliciter omnibus necessaria, fatetur etiam Bellarm. hujus libri cap. 11. » Responsio patet ex dictis §. 3. ad 1. Evasionem.

Omittit hic Amesius duo postrema Bellarmini argumenta ; prius de Purgatorio, quod Bellarminus ait Lutherum credidisse, etsi fateretur non posse probari ex sacris litteris. Posterius (minime dissimulandum, etsi prius a Calviniano facile contemnatur) est hoc : Credunt omnes hæretici hujus temporis, nullum esse verbum Dei nisi scriptum. At hoc certe in tota Scriptura nusquam invenitur ; ergo omnes hæretici credunt aliquid

non scriptum tamquam Dei verbum. Hoc argumentum, quantumvis dissimularit Amesius, plane jugulat efficacissime omnes Traditionum hostes; et forte ideo suaviter illud dissimulare omittereque voluit Amesius. Sed non tantum in præsenti efficaciter sternit hostes traditionum, sed etiam omnem eorum qualemcumque fidem penitus convellit ac dissipat. Numquam hactenus vidimus, vel audivimus ullum, qui se ab isto monstro dialectico, ex ipsorum principiis legitime nato expedire potuerit, nempe : Si nihil credendum est, nisi quod in sacris Scripturis positum est, nihil omnino credendum, quod in sacris Scripturis ponitur. Eas enim esse sacras Scripturas nusquam legitur in sacris Scripturis, ut per se patet; aut legant nobis inde. Sed juxta Novatores nihil nisi verbum Dei scriptum credendum est; ergo neque omnia, quæ in sacris codicibus posita sunt, nec quidquam eorum credendum est; quia nihil horum tamquam verbum Dei scriptum in sacris litteris ponitur. Ergo suo dogmate falsificante seipsum, funditus evertunt omnem suam fidem, quam jactant divinam, ostenduntque esse persuasionem mere humanam. Et quamvis scriptum inveniretur, adhuc sine traditione non scripta vim non haberet. Adeo essentialiter necessaria est traditio ad totum corpus doctrinæ divinæ scriptum infallibiliter servandum. Nec evadunt hic illi Lutherani, qui admittunt quidem hanc traditionem de libris canonicis, sed non ut verbum Dei.

Sic enim et hi omnem suam fidem fundant super re fallibili, ac proinde etiam ipsam suam fidem ostendunt esse fallibilem, immo falsam. Sane absque his tribus principiis plane certis, quæ ex sola traditione Ecclesiæ habentur, omnis fides, humana et fluxa est, nempe : 1. quod tota Scriptura Veteris et Novi Testamenti sit verbum Dei ; 2. quod ipsa sit incorrupta (ad eum modum, quo supra de Vulgata diximus); 3. quod habeamus verum et legitimum ejus sensum. Intelligo autem hæc de toto corpore doctrinæ Christianæ juxta ea quæ dixi supra ad disput. de Jud. Controv. §. 1. num. 6, 8.

Ad CAPUT V.

Aliquas veras traditiones dari, Bellarm. hoc cap. ex Novo Testamento probat.

I. — Ex Joan XVI. vers. 12. Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modo. Et Joan. ult. vers. 25. Sunt autem et alia multa, quæ fecit Jesus. Et illa quæ promittebat Dominus Joan. XVI. vers. 12. se dicturum, dixit haud dubie post resurrectionem suam, ut Lucas testatur Actor. I. vers. 3., per dies 40. apparens eis, et loquens de regno Dei. At de gestis et verbis Domini post resurrectionem paucissima scribunt Evangelistæ ; Non est autem ullo modo credibile, Apostolos, qui illa viderant, et audierant, non tradidisse Ecclesiæ. Amesius, cum omissis cæteris, solum verba sancti Joannis recitasset, nec vim argumenti Bellarminiani ullatenus expressisset, mox incipit cum suo Witakero calumniari, dicendo : « Non magis ea dicta facere pro Pontificiis, ac pro antiquis hæreticis ; quia non magis isti quam illi possunt ostendere, illa quæ præter Scripturas tradunt, ea esse, quæ tunc Dominus docere differebat : Neque possunt ullo modo probare, illa eadem non esse ab Apostolis scripta ». Præterea : « Nullam speciem consequentiæ habet ista ratio : Ante Resurrectionem Apostoli quædam non potuerunt portare, ergo postea illa non scripserunt ». Resp. 1. Disparitas inter antiquos illos hæreticos, qui verbo Christi (*Multa habeo vobis dicere*) abutebantur, et nos, luculenta est, quia traditiones, quas habet Ecclesia Catholica, eo ipso, quod illas habet ut divinitus per Apostolos acceptas, sanctæ piæque sunt, quæque illustrissima habent suffragia a SS. Patribus et conciliis : secus illæ hæreticorum. 2. Numquid etiam istis verbis : *Hoc corpus meum*, utuntur Catholici ad transubstantiationem, Lutherani ad impanationem, Sacramentarii ad figuram corporis Christi probandam ? An ideo, quia duæ istarum sententiarum sine dubio falsæ et hæreticæ sunt, ideo tertia vera sententia, ex iis Christi verbis non debebit probari ? 3. Nullo jure tenemur nos Calvinistis probare, ea quæ « Christus Apostolis de regno Dei » (seu Ecclesiæ regimine) « post resurrectionem locutus est », non esse eadem cum iis quæ Apostoli scripsere. Ipsi potius oppositum ostendere tenentur, cum nil nisi scriptum verbum admittant. Ubi vero vel leviter simile aliquid scriptum ? Præsumptio stat pro nobis, ut argumentum Bellarmini plane evincit.

II. — Ex I Corinth. XI. v. 2. *Sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Et vers. 23. *Accepi a Domino, quod et tradidi vobis.* Et infra vers. 34. *Cætera cum venero dis-*

ponam. Certe præcepta hæc de modo orandi et sumendi Eucharistiam, et « cætera disponenda a se », non inveniuntur scripta; aut assignent nobis loca Protestantes. Sanctus Chrysost. et Theophyl. in eum Pauli locum aperte notant : Apostolum loqui de præceptis non scriptis. Amesius videns Witakerum et Junium infeliciter effugia quæsisse, volendo positive ostendere, eadem quæ Apostolus dixit, tradita postea scripto consignasse etc., cautius ipse acturus, onus probandi in nos Catholicos confert : « Nisi », inquit, « Pontificii possint demonstrare. 1. Omnia quæ Apostolus præcepit Corinthiis, esse universaliter necessaria ad salutem. 2. Illa quæ præcepit, et tradidit, nusquam esse scripta. 3. Se jam certo scire, quænam illa sint, quæ Apostolus tradidit, et non scripsit; nihil possunt ex illis verbis extorquere in patrocinium suarum traditionum ». Sed cur, quæso ? an quia ita placet Amesio ? Sed quo jure exigit a nobis probationem, quibus est abunde satis, quod constet ex verbis Apostoli : Eum oretenus tradidisse Corinthiis, quæ nusquam legimus ? Asserenti incumbit probatio. In æternum autem illi non ostendent, per illa « cætera disponenda » intelligi tantum leviora de ritibus, et non de Sacramentis, Sacrificio, Ministrorum ordinatione etc. Quam vero Amesius sui immemor est, cum supra th. 6. num. 3. asserebat : « Joanni duodecies mandatum ut scribat. Quod autem de uno exprimitur, de cæteris intelligitur etc. » Hic tamen præcepta Apostolica Corinthiis data nolit ad alios pertinere.

III. — *Tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* II Thessal. II. vers. 14. Unde sic arguit Bellarm. Apostolus mandat, ut traditiones etiam non scriptæ observentur ; ergo revera observandæ sunt. Amesius : « Nulla species consequentiæ est in hac ratione : Apostolus Thessalonicenses quædam docuit per sermonem, et quædam per epistolam ; ergo quædam docuit necessaria, quæ in nulla parte Scripturæ continentur ». Sit ita. Sed hæc consequentia Amesii ; illa prior Bellarmini est, quæ hactenus stat infracta. Ex dictis ad cap. antec. constat, ne fieri quidem posse, ut omnia sine traditione in scripto habeantur, quæ ad fidei doctrinam universe pertinent. Miser Amesius viderat, tot tamque multiplicia suorum effugia a Gretsero valide præclusa, et SS. Basilium, Chrysost., Hier., ac præcipue Vincent. Latinens., etc., apertissime stare pro nobis, dum ex hoc loco Apostoli universe pronuntiant : « Eadem fide digna esse tam non scripta quam scripta ; Utraque parem vim ad pietatem habere, et eum qui non scriptis contradicit, imprudentem ea damnare, quæ in Evangelio necessaria ad salutem habentur etc. ». Nihilominus maluit quoquo modo contradicere, quam apertæ veritati manus dare.

IV. — Timoth. ultim. vers. 20. *O Timothee depositum custodi;* ubi nomine depositi non Scriptura sed traditio intelligitur, ut facile ex verbis Apostoli colligitur. Nam si loqueretur de verbis scriptis, non tam anxie commendaret depositum. Scriptura enim facile conservaretur in thecis, et a librariis : Apostolus autem vult servari per Spiritum S. in pectore Timothei. Et deinde non adderet : Hæc commenda fidelibus, qui idonei erunt alios docere ; sed diceret : Commenda librariis, ut multa exemplaria transcribant. Nec diceret : Quæ audisti a me per multos testes ; sed quæ scripsi tibi. Videatur de hoc loco Commonitorium Vincentii Lirin. Amesius hæc more suo facile enervavit, truncando et omittendo omnes probationes, ac loco responsi calumnias in Rom. Pontificem vibrando ; addendo denique glossas textui Apostoli directe contrarias.

V. — *Plura habens vobis scribere, nolui per chartam et atramentum ,* Epistol. II. Joan. vers. 12. et III vers. 13. Hinc colligitur : Multa a Joanne Apostolo dicta esse discipulis, et per discipulos Ecclesiæ universæ, quæ tamen scripta non sunt. Amesius : « Hac consequentiæ ratione concludere licet : nullam doctrinam in tota Scriptura contineri, quam Joannes in duabus illis Epistolis posterioribus non exaravit. Non Scripturæ tantum, sed et rationi vim faciunt, qui hunc in modum argumentantur ». Sed certe Bellarmini collectio firma est. Si enim Apostolus multa dixit discipulis, quæ non scripsit ; ergo per oralem traditionem eos docuit, et nos per ipsos. Quomodo vero hinc pari ratione concludatur effatum Amesii, qui potest capere capiat. Ego sane facilius hinc colligerem, cum somniasse, aut quovis modo delirasse.

Ad CAPUT VII.

Cum Bellarminus sacras traditiones, supra, ex Veteri et Novo Testamento abunde firmarit, easdem testimonii Patrum et Con-

ciliorum, hisce duobus proximis, et infra cap. 11. denuo roborat. Ubi cum respondisset objectionibus quas hæretici e Patribus petunt, tria posuit notatu digna, quæ hoc loco referre opportunum erit. Unum : duplo esse plura ea testimonia, quæ nos e Patribus pro traditionibus citavimus in contrarium. Alterum : nostra testimonia expresse docere de traditionibus non scriptis recipiendis ; adeo ut hæretici, cum id negare non possent , passim verterentur in blasphemias : Testimonia autem ab eis adducta non proprie ad traditiones pertinere, sed per malas consequentias eo tandem ab adversariis detorqueri. Postremum est : adversarios evidentia testimoniorum convictos, aliquando fateri, a quibusdam Patribus traditiones esse defensas ; nos autem adigi non posse, ut admittamus, ab ullo Patrum oppugnatas esse traditiones. Amesius his notationibus suaviter dissimulatis.

Th. 10. ait : 1. « Illud idem quod fuit probandum, est : Doctrinam aliquam necessariam esse, quæ in Scripturis non continetur. Hoc autem testimoniis (Patrum et conciliorum) non probatur, nec probari potest ». Resp. : Amesius hic infra th. 19. 20. et alibi passim in hoc cap. fraudulenter ludit æquivocatione vocis « necessaria doctrina ». Cum enim Bellarmin. cap. 11. dixerit : (Ea quæ sunt omnibus simpliciter scitu necessaria ad salutem, prædicasse Apostolos omnibus, et eadem quoque ab illis esse scripta) Amesius arripit ea verba, quasi de omnibus creditu necessariis pronuntiarentur. Est autem longa lataque disparitas inter hæc et illa « necessaria ». Nam priora sunt paucissima, et Symboli Apostolici, et Decalogi limites vix egrediuntur. Posteriora autem sunt plurima, omnia scilicet revelata, sive scripto, traditione ad nos transmissa, quæ Catholici omnes implicite credunt , cum paucis illis explicite cognitis simul cum his assentiuntur. Et sic inter necessario (saltem implicite) credenda, sine dubio sunt etiam illa, quæ aperte SS. Patres dicunt ex traditione recipienda esse.

2. Ait Amesius : « Veteres sæpe traditiones approbant, quæ in Scripturis continentur ; præsertim si totidem verbis in Scripturis non exprimantur. Formulas quasdam verborum traditioni tribuunt, quorum sensum ex Scripturis ipsimet ostendunt. Maxima tamen ex parte ritus et cæremonias sine Scripturis receptas (de quibus non disputatur) per traditiones designant. In iis autem plus satis fuerunt faciles et liberales : secundum illud Hieronymi ad Lucifer : Unaquæque provincia abundet in sensu suo, et præcepta majorum, leges Apostolicas arbitretur. Cum tamen ex Scripturis judicium ferunt, traditiones non scriptas plane damnant : sicut idem Hier. in Hagg. cap. 1. » Quæ absque auctoritate et testimoniis Scripturæ quasi traditione Apostolica reperiunt et confingunt, percutit gladius Dei. Resp. : Hæc effugiola sunt perquam futilia, et vim testimoniorum e SS. Patribus, et Conciliis a Bellarm. allatorum nec tantillum lædunt. Nam esto, nomine traditionum apud Patres censeatur etiam Scripturæ sensus ex traditione ecclesiastica habitus (quod vel maxime novis Evangelii interpretibus adversatur) itemque certæ formulæ verborum, ut ὁμοούσιος, θεοτόκος etc. Denique nonnulla, quæ ad ritus potius, quam ad dogmata pertinere videntur : clarissimum tamen est, ex verbis sanctorum Basilii, Chrysostomi, Augustini etc., eos etiam loqui expresse, et quasi in actu signato de dogmatibus (ut patet vel exemplo Symboli Apostolici). Et quamvis de solis ritibus, verborum formulis, et sensu Scripturarum loquerentur , adhuc probaretur traditionum necessitas. Quisquis enim vel minimi ejusmodi ritus institutionem non niti auctoritate a Deo in Scripturis concessa contenderet, hæresis labe sine dubio sorderet.

Ad CAPUT VIII.

Allata in prioribus capp. argumenta pro traditionibus, plane convincunt intentum, etiam pleraque seorsim. Quæ vero hic sequuntur, sunt perquam probabiles rationes et conjecturæ suasivæ, non apodicticæ ; cum hæc res a libero Dei decreto dependeat, qui si voluisset, sine dubio potuisset omnia revelata in scripto tradere ita perspicue, distincte et determinate, ut nulla posset oriri lis de vero verborum sensu. Excipimus tamen unicam et solam traditionem de ipsa tali canonica Scriptura. Illam enim ad hanc manifestandam necessario requiri , jam supra ostensum est ; nisi quis vellet loco traditionis infallibilis fingere continua miracula, quæ Scripturam illam redderent evidenter credibilem, ut dictam a Deo.

I. — Argumentum Bellarminus petit a consensu hæreticorum in contemnendis traditionibus. Ut enim ex communi consensu

SS. Patrum omnium ætatum, recipientium traditiones, colligimus, eas esse recipiendas : ita ex communi consensu hæreticorum omnium ætatum rejicientium traditiones, colligimus, eas non esse rejiciendas. Perquam sane rationabilis conjectura, quam tamen explodit Amesius, 1. cum ait : « Perpendatur similis ratio : Hæretici omnium ætatum rejecerunt gentium idololatriam ; ergo non est rejicienda ».

Responsio : Non est hæc similis, sed valde dispar ratio ; quæ non debet sumi a re in qua conveniunt hæretici cum Catholicis, sed in qua dissident. Deinde Amesius iterum truncavit Bellarmini verba, omittendo illud : Ex consensu Patrum in traditionibus recipiendis ; alioquin statim patuisset sophisma. 2. ait Amesius : « Manifeste falsum est, omnes hæreticos omnes traditiones rejecisse ». Resp. : Neque hoc affirmavit Bellarminus, sed loquitur de omnium ætatum hæreticis indefinite. Imo si sermo sit de traditionibus Catholicæ Ecclesiæ, et non de fanaticis et fictitiis nec unus quidem forte nominabitur hæreticus, qui illas omnes admiserit. Certe ipse S. Cyprianus, ut suum Anabaptismum tueretur, aliter id præstare nequivit, nisi a traditione ecclesiastica ad Scripturam provocando ; ut recte observat Bellarm., frustra reclamante Witakero.

II. — Bellarm. argument. petitur ex more omnium gentium, Judæorum, Atheniensium, Spartanorum, Romanorum, etc. In jure civili et canonico vis eadem tribuitur legi scriptæ, et consuetudini non scriptæ. Ergo natura ipsa quasi clamare videtur, traditiones non scriptas vel necessarias, vel certe utilissimas esse. Quæ Amesius de legibus antiquissimis Romanorum, et definitione legis ex jure canonico, etc., affert, disparata sunt, non nobis contraria. Etsi autem « mores gentium et profanorum hominum non semper consonent viis Dei » : in hoc tamen aperte conveniunt Gentes illæ cum Ecclesia Dei, quod jure non scripto etiam gubernari queant, ut de facto contigisse patet supra ex dictis ad cap. 4. Certe gentes illæ barbaræ, quæ apud Irenæum dicuntur « vixisse sine Scriptura optime in omni justitia, castitate et sapientia etc. », omnibus Biblistis sine dubio longissime antecellebant ; nec periclitabantur de scientia voluntatis divinæ, ut Amesius suspicari videtur.

III. — Argument. Bellarminus petit ab Ecclesiæ dignitate. Congruit enim ipsi ut sponsæ Christi, ut habeat nonnulla sibi concredita, quorum cognitio non sit apud omnes pervulgata. Amesius : « Objectio, inquit, ridicula simul et profana ! Scriptura enim longe alia ratione est in Ecclesia, quam apud alios. Ecclesia est lex vitæ, et ipsa vita Deuteron. XXXV. vers. 47. Præterea Moyses expresse dicit : Legem scriptam fuisse sapientiam, prudentiam, et dignitatem Ecclesiæ, supra omnes gentes ante oculos populorum, qui audirent ejus statuta, Deuteronom. IV. vers. 6. » Resp. : Non objectio Bellarmini, sed responsio Amesii perquam ridicula est, quæ præter æquivocationem « Scripturæ » nihil in recessu virium habet. Scriptura sacra, quoad characteres manu pictos eadem ratione est in Ecclesia, qua est apud quemvis Judæum, turcam, gentilem, hæreticum, atheum : quoad interiorem autem medullam veri sensus, sine dubio est longe aliter in Ecclesia ac alibi, quia alibi nullo modo est. Iste autem longe alius modus quoad maximam partem habetur ex traditione ecclesiastica ; extra quam jactari quidem potest, sed haberi universim et infallibiliter non potest. Nota etiam, Amesium, violente et contra sensum Moysis ex Deuter XXXII. vers. 47 dicere : Ecclesiam esse legem vitæ et ipsam vitam.

IV. — Bellarm. argument. : Dignitas multorum mysteriorum silentium requirit, nec decet, ut in Scripturis quæ toti mundo leguntur, explicentur. Quæ hic occinit Amesius, depulsa invenies infra ad cap. II. Resp. : ad 5. argumen. Contumeliæ blasphemæ, quas hic evomit in S. mysterium Missæ, refutationem aliam non merentur, quam detestationem Sacramentariæ hæresi debitam.

Ad CAPUT IX.

Regulas ex antiquitate desumptas, pro discernendis veris traditionibus Bellarminus dat sequentes :

I. — Quando universa Ecclesia aliquid tamquam fidei dogma amplectitur, et non invenitur in divinis litteris, necesse est dicere ex Apostolorum traditione id haberi. Ratio quia cum Ecclesia universa non possit errare, id quod Ecclesia de fide esse credit, sine dubio est de fide. At nihil est de fide nisi quod Deus per Prophetas et Apostolos revelavit, aut quod evidenter inde deducitur.

II. — Cum universa Ecclesia aliquid servat, quod nemo constituere potuit, nisi Deus,

quod tamen nusquam invenitur scriptum : necesse est dicere, ab ipso Christo et Apostolis ejus traditum. Ratio est similis superiori, quia Ecclesia nequit errare etiam in operando, ac præsertim in ritu et cultu divino ; recteque S. August. epistol. 118. docet, insolentissimæ esse insaniæ, existimare, non recte fieri, quod ab universa Ecclesia fit ; ergo. Tale est baptisma parvulorum, item, non rebaptizatio ab hæreticis baptizatorum etc.

III. — Id quod in Ecclesia universa, et omnibus retro temporibus servatum est, merito ab Apostolis creditur institutum, etiamsi illud tale sit, ut potuerit ab Ecclesia institui. Tale est jejunium quadragesimale etc., secundum regulam S. August. lib. IV. contra Donatist. cap. 24.

IV. — Cum omnes Doctores Ecclesiæ communi consensu dicunt, aliquid ex Apostolica traditione descendere, illud credendum est, Apostolicam esse traditionem. Ratio, quia si Ecclesiæ Doctores omnes, cum in aliqua sententia conveniunt, errare possent, tota Ecclesia erraret : quippe quæ omnes Doctores sequi tenetur et sequitur. Idemque est, si aliquot affirment expresse, et cæteri non contradicant, cum tamen ejus rei meminerint.

V. — Id sine dubio credendum est ex Apostolica traditione descendere, quod pro tali habetur in iis Ecclesiis, ubi est integra et continuata successio ab Apostolis. Ita S. Iren. lib. III. cap. 3. et Tertull. lib. de præscript. Amesius his regulis fere non habuit quod objiceret nisi convicia, et quod « incertum probaret per incertius ». Quas vero non certissimum sit, Ecclesiam universam non posse errare, ut suo loco demonstrabitur. Ipse Amesius revera petit principium, cum ait nu. 4 : « Nihil omnino est, quod ab universa Ecclesia per omnia sæcula fuit receptum, ut necessarium creditu aut observatu, quod in SS. litteris non continetur ». Falsum etiam est, quod ait num. 3. « Nullam illarum regularum potuisse olim locum habere, cum Ecclesiæ variæ contraria plane sibi ab Apostolis tradita fuisse contendebant». Id enim verum est tantum in dogmatibus ; ritus enim et observantiæ potuere variæ in variis Ecclesiis etiam ab Apostolis institui. Cum denique ait num. 5 : « Si traditiones eadem fide sint recipiendæ cum iis, quæ in Scripturis continentur, propter Ecclesiæ testimonium et Patrum consensum; tum hæc testimonia Ecclesiæ et Patrum eamdem certitudinem et auctoritatem habent cum Sacra Scriptura ; tum credendum est scriptis Patrum eadem fide qua scriptis Propheticis et Apostolicis credimus ; tum sive Patres loquantur ex Scriptura sive absque Scriptura, nulla est differentia quod fidem ipsis habendam ; quæ omnia sunt plane absurda, et a pietate prorsus aliena ». Respondeo : In tribus istis illationibus nihil esse absurdi, nihil non pium, dummodo omnia recte accipiantur. Nam revera testimonium Ecclesiæ et Patrum æqualiter se habet respectu Verbi Divini, sive id scripto, sive orali traditione ad nos derivetur. Tam parum in uno quam in altero decipi ab Ecclesia possumus. Id quod de Patribus dicitur, intelligendum est tantum de eorum scriptis, quatenus concorditer testantur de traditionibus. Nec hilum contra probat Amesius.

Ad CAPUT X.

Argumenta quæ Amesius et hæretici passim, ex sacra Scriptura contra traditiones detorquent, sunt fere sequentia.

I. — Deuteron. IV. vers. 2. « Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. » Apocalyp. ult. vers. 18. « Si quis apposuerit ad hæc etc. » Nec potest dici, hoc tantum intelligi de verbo tradito. « Nam Decalogus, inquit Amesius, descriptus fuit a Deo ipso : et alias leges ex ore Domini acceptas Moses scripsit; atque in libro fœderis populo audiente legit. Exod. XXIV. vers. 7. « Et Moses eadem verba legis quæ viva voce tradidit, absolvit scribere in libro, usque ad finem eorum, » Deuter. XXXI. vers. 24. Resp.: Plus illis verbis non vetari, quam ut ne addant, aut diminuant præcepta Dei, committendo scilicet aliquid contrarium præceptis affirmativis, aut omittendo aliquid ex iis, quæ præceptis affirmativis jubebantur. Neque est hic ulla disparitas præceptorum ex scripto et non scripto. Quid enim certius, quam non totam legem naturalem quoad omnia præcepta affirmativa et negativa, fuisse in Deuteronomio distincte et explicite traditam ; et tamen indubitabile est, ea omnia debuisse servari ab Israelitis non minus ac reliqua præcepta Mosaica. Adhæc, additionem quamcumque non fuisse hic prohibitam, multa exempla evincunt. Ubi enim in Pentateucho præcepit Deus, ut Judæi

Arcam fœderis in solemni supplicatione producerent, et prosternendo se, illam adorarent ? ut postea fecit Josue cap. VI vers. 6. et seqq. et David Psal. XCVIII. vers. 5. mandavit his verbis : « Adorate scabellum pedum ejus ? » (quod de arca interpretantur etiam Genevenses). Ubi in lege Mosis præcipitur, ut, cum arca cum tabernaculo posita fuerint in terra promissionis, in loco quem Deus elegerit, hoc est, in civitate Silo, postea transferatur de loco in locum, ac denique ponatur in Hierusalem ? Ubi præcepta legitur ædificatio templi ex ligno, et lapide ? altare æneum duplex, mare æneum cum bobus, leones et Cherubini incisi, columnæ in porticu templi, Jakim et Booz ? etc. Neque salvabit Amesius has et similes additiones « per explicationes et accommodationes tantum », ut ipse loquitur. Si enim jam recensitæ sint tantum « Explicationes et accommodationes », nulla facile excogitabitur additio (dummodo non contraria cultui divino) quæ non sub præcepto adorationis et cultus Dei possit comprehendi. Nec vero tam quæritur : an Prophetæ addiderint præcepta nova antiquis Mosaicis, quam : Annon plurimos actus religiosos exercuerint, quorum nulla mentio in Deuteronomio exstet ? Locus Apocalyp. ult. tantum loquitur contra falsificatores Scripturæ, ut ibidem fatetur Marloratus Calvinista.

II. — Amesius : « Si Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit ». Bellarm. : Apostolus loquitur de omni verbo sive scripto, sive non scripto, immo de hoc potius, si non unice. Nam cum hanc Epistolam ad Galatas daret Apostolus, aut nihil, aut parum exstabat de libris Novi Testamenti (ut etiam fatentur Zwinglius, Petrus Martyr, Gualter. apud cap. Perron. in Repliqu. pag. 693). Principium ergo petit, cum replicat Amesius dicens : Paulus « nihil prædicabat, quod in Scripturis non continebatur » Actor. XXVI. vers. 22. Notetur hic fraus hujus Puritani ; Apostolus coram Agrippa loco cit. aiebat : « Se nihil extra dicere, quam ea, quæ Prophetæ et Moses locuti fuerant, quod Christus passurus, moriturus et resurrecturus, atque gentibus lumen annuntiaturus esset, etc. » Amesius hinc infert : Eum nihil prædicasse, quod non in Vet. Testam. contineretur; quæ est aperta falsitas ; uti et quod mox addit : « Neque Christianus (rectius dixisset, Calvinista) quisquam negabit, Evangelium illud totum, quod Paulus Galatis prædicaverat, in Nov. Testam. scriptum exstare ». Verum etsi hoc gratis daremus, non exinde magis fulciretur ejus intentum, cum valde certum sit, non exstitisse tunc, cum ad Galatas scriberet Paulus, Novi Testamenti libros saltem plerosque, multo minus apud Galatas. Altera responsio communis ad hunc Apostoli locum est, ly præterquam idem esse quod contra, uti plane in simili argumento accipit idem Apostolus Rom. ult. vers. 17. « Observate eos qui faciunt scandala et dissensiones præter doctrinam quam didicistis etc. » Ubi certum est ly præter (παρὰ) idem esse, quod contra ; ut non solum Erasmus, Calvinus Martyr, Bullinger, sed etiam Biblia Genevensia vertunt : immo Beza addit rationem translationis, scilicet « ad tollendam ambiguitatem voculæ, præter ». Amesius hic contendendo, ly præter accipi hic generalius, ita ut etiam ly contra includat, petit principium pariter, et suis Symmistis contradicit. Denique mera principii petitio est, cum ait : « In Theologia verum est, præter Scripturas, esse contra Scripturas. » At numquid de hoc ipso tota hic lis est ? Vide Sanctum Augustinum tract. 98. in Joan. et lib. XVII. contra Faustum cap. 3.

III. — Amesius : « Hæc scripta sunt ut credatis, et credentes vitam habeatis, Joan. XX. vers. 31. Sed quid tum postea ? Anne ideo superfluæ sunt traditiones, quia ista scripta sunt ut credamus ? Ergo etiam reliqui libri tollendi erunt, ut superflui, quia Evangelium Joannis sufficit. Immo Symbolum Apostolorum traditione ad nos divinitus pervenit, non alio certe fine, nisi ut credamus et credentes vitam habeamus ; tollantur ergo vel omnes Scripturæ vel Symbolum. Non est sane hoc argumentari, sed nugari ; non enervare Bellarminum, sed ludere Scripturæ verbis, utilitatem pervertendo in sufficientiam. Particula enim illa, ut, indicat relationem, aptitudinem et utilitatem ad finem, minime vero sufficientiam, et exclusionem aliorum mediorum utilium.

IV. — Amesius : « SS. litteræ possunt te sapientem reddere ad salutem etc. tota Scriptura est utilis etc. ut perfectus sit homo Dei, ad omne bonum opus perfecte instructus. II. Timot. III. vers. 15. 16. 17. » Hic est Achilles novatorum, in quo propugnando totus est Amesius, et verbosus ut vix alibi magis. Sed res non est tam abstrusa, si sin-

cere veritas quæratur. Nam cum immediate ante dixerit Apostolus Timotheo, quod « ab infantia didicerit litteras sacras : et mox subjungat : Quæ te possunt instruere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu » ; manifestum est, ut agnoscit quoque Calvin., Beza, et Biblia Genevensia, solum de Vet. Testam. hic loqui Apostolum. Quia vero non minus manifestum est, in infantia Timothei nullos adhuc libros Novi Test. scriptos fuisse, ac proinde hos non potuisse tunc instruere Timotheum ad salutem, sed solas Scripturas Vet. Test. tunc exstantes ; clare hinc infertur, non velle Apostolum, quod SS. litteræ, quas ab infantia didicerat Timotheus, possint immediate docere omnia, quæ faciunt perfectum Christianum, e. g. Institutionem baptisimi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti ; consecrationem et distributionem Corporis et Sanguinis Christi etc. Quidquid autem sit de tricis quas movet Amesius circa ly : « Omnis Scriptura etc. », illud nimis clarum est, non esse idem : « utilem esse Scripturam, ut perfectus sit homo ad omne bonum » ; quod, sufficientem esse, excluso omni alio medio ad eum finem. Omnis panis utilis est ad nutrimentum et sustentationem corporis ; an ideo sufficiens sine potu, sine aliis mediis sanitati tuendæ idoneis? Sol utilis est, ut omne vivens producatur, an ideo sufficiens sine causis particularibus secundis, et universali prima ? Nec evadit Amesius, cum ait : « Quamvis, utilis est, non significet, sufficiens est ; tamen, utilis est ad omnia necessaria, et perfecte instruit ad omnia bona, tantum saltem significat, quantum, sufficiens est. Hæc autem utilitatis magnitudo, quam Paulus in summo gradu tribuit Scripturæ, hæc, inquam, utilitas illud est, quod a nobis urgetur. 2. Si Scriptura sit a Deo in illum finem ordinata, ut perfecte instruat ad omne opus bonum, et ut possit quemlibet sapientem reddere ad salutem (quod Bellarm. concedit) tum certe quilibet contentus esse potest Scriptura tamquam sufficiente regula fidei et morum ». Respond. : fraudulenter affingit et Apostolo et Bellarmino, quasi dixerint : Scripturam se sola, omnibus aliis mediis exclusis, utilem esse ad omnia necessaria, et perfecte instruere ad omne bonum. Id enim manifeste falsum esset, cum ad hoc, etiam præter traditiones non scriptas, conducant vel maxime usus Sacramentorum, exercitia virtutum etc.

V. — Amesius : « Traditiones in Scripturis ubique damnantur, ut Isai. XXIX. vers. 13. Matth. XV. vers. 6. Galat. I. vers. 14. Colossenses II. vers. 8. I. Timoth. I. vers. 4. I. Petr. I. vers. 18. Ergone in his sex Capitibus damnari, est ubique in sacra Scriptura damnari ? Annon etiam II. Thessalonic. II. est Scriptura, quæ tamen conceptis verbis commendat traditiones non scriptas æque ac scriptas ? Optime Bellarm. ostendit, citatis locis non reprehendi genuinas traditiones (quales necessario admittendæ sunt saltem de canone et sensu librorum Vet. Test.), sed tantum eas, quas acceperant a recentioribus aliquibus senioribus, quarum aliquæ inanes, aliquæ perniciosæ erant et contra Scripturam , ipsis dictæ δευτερώσεις ut aperte docent SS. Iren. lib. IV. cap. 25. et 26. ac S. Hieronym. in cap. VIII. Isai. et in cap. III. Epistolæ ad Tit. necnon Epist. ad Algasiam qu. 10. Imo et Justinian. Imper. in Nov. 146. His non habuit quod opponeret Amesius præter miserrimas principii petitiones et convicia.

Ad CAPUT XI.

Etsi Amesius post suos gregales Witakerum, Junium, Sibrandum, Danæum etc. testimonia Parum, pro sua Biblistica hæresi militare, nec minimum probare potuerit ; thrasonice tamen Bellarminum a suis devictum gloriatur, videamus hominis triumphum th. 19. et 20. « Testimonia, inquit, illa, quæ ex Patribus adferri solent a nostris, adeo sunt luculenta, ut ad illa dum nonnihi Bellarm. fuerit coactus respondere, necesse habuerit, totam causam nobis tradere. Nam præter multa turpissima subterfugia quibus utitur, hæc est ejus confessio cap. 11. » Primo : Illa quæ sunt omnibus simpliciter necessaria, Apostoli consueverunt omnibus prædicare, et aliorum quæ sunt omnibus utilia. Ita mutile et sine sensu recitat Amesius, cum aliter habeat Bellarminus, scilicet : Aliorum autem non omnia omnibus, sed quædam omnibus, quæ nimirum omnibus utilia erant, quædam solis Prælatis, Episcopis et Presbyteris, ut de ratione gubernandæ Ecclesiæ, de sacramentis administrandis, de refellendis hæreticis, etc. 2. Omnia illa sunt scripta ab Apostolis, quæ sunt omnibus necessaria, et quæ ipsi palam omnibus prædicaverunt. 3. Non sunt ut plurimum quæstiones illæ, quæ testimonium habent Tradi-

tionis in tota Ecclesia receptæ. 4. Exstant in Scripturis testimonia eorum omnium, quæ ad naturam Dei pertinent, vel unionem naturarum in Christo indicandam : et possumus nos circa ea dogmata plane et plene instrui ex Scripturis, si eas recte intelligamus. 5. Nullum est vitium, ad quod frænandum non invenitur in Scripturis aliquod remedium. 6. Quæ habentur in Symbolo Apostolico et Decalogo, aperte posita sunt in Scriptura. 7. Professio viduitatis, quale bonum sit, exposuit satis Apostolus. 8. Clarissima Scripturarum testimonia, sine dubio anteponenda sunt omnibus conciliorum testimoniis. Ex his octo effatis Bellarmini, novem argumenta format Amesius plane homine Puritano digna. Ex prima, inquit, et secunda confessione sic argumentamur. Si illa omnia, quæ Apostoli palam omnibus prædicaverunt, sunt scripta, tum sermones Apostoli, de quibus loquitur II Thess. II. v. 15. sunt scripti : fuerunt enim toti Ecclesiæ prædicati, sicut Epistola fuit ad omnes scripta. Nequiter igitur facitBellarminus, cum illam voculam toties urget ad traditiones non scriptas urgendas. Resp. : Negatur assumptum. Unde enim Amesius probabit, istos sermones omnes omnino quos Thessalonicensibus prædicavit, fuisse omnibus aliis etiam prædicatos et scriptos, directe scilicet et primaria intentione ? Certe nemo sanæ mentis dixerit, eas reprehensiones quas in Corinthios, Galatas, et Thessalonicenses vibravit, fuisse scriptas aut prædicatas omnibus, etiam modestissimis et obsequentissimis Philippensibus. Non ergo nequiter Bellarm. facit, sed calvinistice Amesius sycophantatur. 2. Arguit : « Si omnia omnibus necessaria, vel utilia sunt scripta, tunc tota Dei voluntas ad salutem hominum revelata, est scripta. Est enim tota omnibus utilis, quia facit ad omnium salutem ». Iterum falsum assumit, et supponit fraudulenter a Bellarmino dictum, omnia omnibus utilia esse ab Apostolis scripta. Tantum de simpliciter scitu explicite necessariis aperte loquitur Bellarmin. cui annon nequiter affingitur contrarium ab Amesio ? 3. Arguit : « Si illa quæ sunt omnibus utilia, sunt scripta (quod iterum falso supponitur a Bellarmino dictum), tum illa etiam quæ Episcopis et Presbyteris sunt necessaria. » Responsio est eadem, quia flagitium argumenti idem.

Ex 2. et 3. sic arguit : « Si traditiones non sint de rebus generaliter necessariis aut utilibus, neque de quæstionibus obscurissimis, tum certe nullæ sunt. Nulla enim excogitari potest ratio, quare et res illæ, quæ sunt omnibus vel necessariæ vel utiles, et quæstiones obscurissimæ scripto ab Apostolis consignarentur, et aliæ nescio quales omitterentur ? nisi forsitan cum blasphemia dicent, Scripturam temere fuisse exaratam, et non summa Dei providentia ». Amesius iterum ludit ludum suum sophisticum, æquivocando, in necessariis, jam supra evolutis ; et falso supponendo de utilibus generaliter, de quibus nihil hic pronunciat Bellarm. Certe ea quæ ad sacrificium, et sacramentorum administrationem, ad Ecclesiæ gubernationem, ad hæresum confutationem pertinent, non sunt omnibus generaliter scitu utilia, nedum necessaria ad salutem, rudibus scilicet et incapacibus peritiæ non simpliciter necessariæ ; quæ orali traditione sine scripto propagari ad posteros quid vetat ? nulla ergo penitus connexio est illius hypotheticæ Amesianæ.

Ex 4. sic arguit : « Si omnia quæ ad naturam Dei pertinent, in Scripturis contineantur, tum falso ante cap. 8. pro fundamento Traditionum posuit, quædam esse mysteria, quæ digniora sint, quam ut in Scripturis explicentur : non sunt enim majora mysteria, quam de natura Dei et unione naturarum in Christo ». Respondeo, Bellarm. cap. 8. loquitur cum SS. Dionysio, Basil., Chrysostom., Origen., Gregor. etc. de mysteriis sacrificii et sacramentorum, quæ a ministris Ecclesiæ solent peragi, et ab illis antiquissimis et Sanctissimis Patribus putabantur non esse prostituenda catechumenis (nedum infidelibus) aut rudibus. Mysterium Trinitatis et Incarnationis huc non pertinet, nec valet argumentum ab illis agibilibus mysteriis ad dogmata speculabilia omnibus creditu necessaria ad salutem ac proinde a Christo mandatum, ut de iis « edoceantur omnes gentes ». Iterum hinc patet, quam longe aliter sapiant Calvinistæ, quam illi antiquissimi Ecclesiarum Pastores et Doctores.

Ex 5. sic arguit : « Si in Scripturis describantur remedia adversus omnia vitia, tum etiam media ibi habentur ad omnes virtutes comparandas. Nihil igitur deest, quod spectet vel ad fidem vel ad mores. Ista enim omnia ad alterutrum horum debent referri ». Respondeo : Nec hypothetici illius assumpti necessaria est connexio ; nec Bel-

larminus dixit de omnibus vitiorum remediis in Scriptura exstantibus. Illatum vero nihil nobis adversatur. Libenter enim fatemur, ea quæ sunt omnibus simpliciter ad fidem et bonos mores scitu necessaria, contineri in Scriptura. Sed quam multa sunt præter hæc, quæ non omnibus et singulis, sed quibusdam tantum ob certum munus sunt necessaria, nec tamen in Scripturis necessario consignari debent?

Ex 6. sic arguit : « Si omnia quæ sunt in Symbolo et Decalogo, aperte posita sunt in Scriptura, tum ibi habemus perfectam regulam fidei et morum ». Respondeo : de confusa et sufficiente pro quibuscumque rudibus, concedo : de distincta notitia pro omnibus, nego et pernego. Hoc argumentum si valeret, facile totam Scripturam ut plane superfluam negligere liceret, cum perfectam fidei et morum regulam haberent omnes idiotæ in Symbolo et Decalogo, si Amesio credimus. Ad quid etiam opus erit Ecclesiæ ministris, cum Symbolum et Decalogum facile discant pueri a parentibus et didascalis?

Ex 7. sic arguit : « Si talia minuta, qualis est professio viduitatis, in Scripturis exponantur, nihil certe necessarium omittitur ». Huic asserto nihil de est nisi veritas et probatio. In Epistolis scribebant Apostoli de iis, de quibus ipsis offerebatur scribendi occasio vel necessitas.

Ex 8. demum sic arguit : « Si testimonia Scripturæ sine dubio sunt anteponenda testimoniis conciliorum, tum falsum est, quod Bellarminus antea posuit. Verbum Ecclesiæ esse semper Verbum Dei. Nam omne verbum Dei est unius et ejusdem auctoritatis. Neque certe habent concilia talem directionem Spiritus in decernendo, qualem Prophetæ et Apostoli habuerunt in scribendo. Tum etiam certior est fides, quæ nititur claris Scripturæ testimoniis, quam quæ nititur auctoritate conciliorum. Resp. neg. sequelam assumpti. Etsi enim verbum Dei sit unius ejusdemque veritatis infallibilis, et auctoritatis irrefragabilis, sive immediate, sive per legatum aut interpretem loquatur : nemo tamen negaverit, si (per impossibile) discrepare posset verbum interpretis a verbo, quod Deus ipse per se proferre dignatus est, anteponendum hoc sine dubio illi. Ex hypothesi impossibili male infertur consequens absolutum. Simile est dictum Bellarmini, illi Apostolico Galat. I. vers. 8 : *Licet nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Subdole etiam Amesius truncavit dictum Bellarmini, qui non simpliciter dixit : Verbum ecclesiæ esset verbum Dei, sed addidit : « aliquo modo », hoc est : est Verbum interpretis explicans infallibiter verbum a Deo dictum.

Ad CAPUT XII.

Argumenta hæreticorum contra traditiones, a ratione petita, sunt :

I.—« Impossibile videtur, potuisse tamdiu conservari puras traditiones non scriptas, propter hominum oblivionem, imperitiam, negligentiam et perversitatem. » Respondeo : quod Calvinistis videtur impossibile, facillimum est Deo, cujus præcipue Providentia sit, ut nec irrepat in omnes S. Scripturæ codices error fidei moribusve noxius, nec inter traditiones ecclesiasticas genuinas misceantur adulterinæ. Huc quippe spectant amplissimæ illæ Christi pollicitationes : *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi : Qui vos audit me audit : Qui Ecclesiam non audierit,* etc. ». Qui traditiones sine ullis Scripturis per bis mille annos ante Moysen conservavit in Ecclesia, et per illas Ecclesiam, quidni etiam nunc in Nov. Testam. una cum Scripturis conservarit traditiones? Iterum meræ principii petitiones sunt, quas obtendit Amesius, quæ pari quidem facilitate, certiori autem veritate negantur, quam ab illo asseverantur, et pleraque etiam supra rejecta sunt. Sane ex omnibus ejus Replicis, quæ ad decem excurrunt, nec unicum quidem argumentum posset extundi quod aliquam probabilitatem præ se ferat. Qualis enim quæso est hæc colligendi ratio cum e. g. ait : « Si Dei voluntas fuisset, ut doctrinæ istæ non scriptæ æque sancte conservarentur, ac illæ quæ sunt in Scripturis, a SS. procul dubio Apostolis curasset illas conscribi, et non reliquisset eas ab hominibus mendacibus pro suo arbitrio scribendas ». Enimvero quis hic non sciscitetur : An Amesius consiliarius Dei fuerit? Unde illa impossibilitas, quam ipse tam asseveranter fingit? Quid coegisset Deum, ut « procul dubio » per Apostolos curasset illas traditiones conscribi et non ab hominibus mendacibus, si omnino decrevisset primum sine scripto tradi posteris per Apostolos? Quæ vel umbra repugnantiæ, cur Deus non ita potuisset decernere? An si tam certum periculum (ut

somniat Amesius) imminet traditionibus non scriptis per homines mendaces, qui illas post Apostolorum tempora in scriptum redegerunt, cur non simile periculum immineat omnibus codicibus sacris, cum præter unum autographum Apostolicum interim reliqua omnia exemplaria descripta fuerint ab hominibus (ut ipse ait) mendacibus? Hocne est enervare Bellarminum? aut potius gnaviter ineptire? Sane nec tantillum læsit Amesius omnibus suis cavillis, quatuor illas causas adjuvantes traditionum conservandum, quæ sunt, 1. libri Ecclesiastici, in quibus traditiones scriptæ reperiuntur. 2. Usus earum continuus. 3. Monumenta externa, ut templa, etc. 4. Hæreses, quæ excitarunt doctos ad investigandas traditiones antiquas, et easdem aliis commendandas.

II. — Amesius : « Litteræ divinæ scriptæ sunt, ut habeamur regulam et normam perfectam fidei et morum ». Ergo nullæ sunt traditiones non scriptæ. Respondeo : Idem ac si dicerem : Symbolum Apostolorum et Decalogus data sunt, ut habeamus regulam perfectam fidei et morum ; ergo Scriptura Novi Test. non est Verbum Dei, aut saltem superflua est. Illatio perquam inepta! Sed nec antecedens verum est, si intelligatur de regula adæquata, et usquequaque perfecta, sine ullius alterius accessu. Scripta enim littera sine accessu genuini sensus (de quo sine traditione Ecclesiastica plerumque non constat, ut optime notavit Vincent. Lirin.) non est plus quam corpus absque anima. Sed replicat : « Finis legis est, ut sit regula ». Esto. « Scripturam autem esse legem pontificii concedunt » pro aliqua ejus parte et partialem, concedo; totam, et totalem, nego. Post hæc in vanum multiplicat petitionis principii et æquivocationes. Non enim opus est « fingere rationem, » quæ se ultro ingerit, « cur quædam doctrinæ necessariæ habeant regulam scriptam, et aliæ æque necessariæ non habeant? » Siquidem ratio a priori de singulis inter se collatis est purum Dei arbitrium, qui noluit in Scriptura exprimi dogmata de infantibus baptizandis, hæreticis non rebaptizandis, Virginitatem Deiparæ perpetuam etc., voluit vero exprimi alia etiam minoris momenti. Quodsi Amesius loquatur de iis solis, quæ omnibus sunt scitu necessaria ad salutem, facile damus, exstare regulam tam scriptam quam non scriptam, eamque utrinque adæquatam et sufficientem. At quid hoc ad rem? 2. Qui « perfecte faceret voluntatem Dei Scripturis revelatam », sequeretur etiam traditiones, quas Scriptura commendat ; immo ne credere quidem (de lege ordinaria) poterit sicut oportet, nisi per traditionem necessariam fuerit adjutus, ut credat has Scripturas esse Verbum Dei. Nec sequitur quod ait Amesius. 3. « Si Scriptura sit partialis regula, tum tenentur homines supra id quod scriptum est sapere, id est, supra legem et Evangelium ». Non, inquam, sequitur : Si enim sapiant secundum legem et Evangelium, obedient his præcipientibus : Audire Ecclesiam, tenere traditiones etc.

III. — Amesius : « Si recipienda sint dogmata non scripta, dabitur occasio multis fingendi et introducendi in Ecclesiam multa falsa sub nomine traditionis ». Respondeo : Hoc argumentum æque, immo multo fortius, valet etiam contra Scripturam, non tam, quod olim fuerint multi falsi libri ornati titulo librorum canonicorum, quam quod innumeri hæretici verbis SS. Scripturarum sua venena involvere hactenus studuerint. Quod ergo de « paucis Symboli verbis » pronunciavit S. August. de fide et Symbol. cap. 1 : « Plerosque hæreticos venena sua occultare conatos esse ; quibus restitit et resistit divina misericordia per spirituales viros etc. ». Idem de omni verbo tradito sentire par est. At replicat Amesius. 1. « Experientia ipsa docet, inter Judæos varias traditiones falsas introductas fuisse, nullam tamen Scripturam falsam fuisse in Canonem admissam. » Respondeo, sicut publica doctrina Judæorum nullam falsam Scripturam, ita et nullam traditionem falsam ut canonicam recepit : nam superstitiones illæ Pharisæorum, quas Christus merito reprehendit, non tradebantur ex Cathedra, sed a privatis Doctoribus. Ridiculum vero est quod subjungit 2. : « Neque postea in Ecclesia Christiana fuisset ullus apocryphus liber pro S. Scriptura admissus nisi traditionum auctoritas viam illi fecisset ». Ridiculum, inquam, est hoc : quia absque traditione Ecclesiastica nullus plane liber canonicus potest ad posteritatem propagari ; ut supra probatum est ; et per eamdem traditionem impossibile est apocrypha probari, cum ex ea præcipue discernantur apocrypha a canonicis.

IV. — « Proprium est hæreticorum abscondere sua dogmata, ac dicere : Apostolos quædam palam omnibus prædicasse, quædam occulte tantum quibusdam tradidisse ».

Respondeo, neg. assumptuum. Quia multo magis proprium est, aut potius commune pluribus hæreticis, venena sua palam spargere specioso verbi Dei velamine obducta. Absurditas illa mysteriorum turpissimorum inter Gnosticos, Manichæos etc., apud SS. Iren., Tertull., Epiph., August., respective est paucorum. Nihil tale Ariani, Nestoriani, Eutychiani, Monothelitæ, Sacramentarii, et alii. Mysteria autem apud Catholicos castissima sunt, et possent omnibus propalari, si omnes eorum protinus capaces essent, ut ex SS. Dionys., Chrysost., Basil., etc., supra dictum. Jam pro coronide hujus libri.

§. UNICO.

Discutiuntur ea, quæ Gerhardus contra traditionum necessitatem ex Bellarmino collegit.

Plura ex iis coincidunt cum Amesianis jam excussis, uti sunt, quæ Gerhardus affert hisp. 2. th. 37. 38. et 42. 54. 55. 56. 57. etc. Lustremus ergo reliqua. Th. 34. 35. et 43. producit varia loca Bellarmini, quibus ipse argumentatur negative ex solo Scripturæ silentio : Hinc infert th. 36. hoc modo Gerhardus; « si in quæstionibus Theologicis negative ex Scripturis argumentari possumus utique Scriptura in rebus fidei sufficienter nos instruit. Sed illud; ergo hoc. Connexio majoris probatur : Quia enthymema istud (Hoc non est scriptum ; ergo non est credendum) deducitur ex ejusmodi propositione. Nihil est credendum, nisi quod est scriptum. Τὸ ἄγραφον ἐστι ἄπιστον, vel omne credendum est etiam scriptum ». Respondeo : Quid mirum est, quod contra hæreticos Scripturarios agens Bellarminus, juxta illorum suppositionem ita argumentetur ad hominem : Hoc N. non legitur ; ergo non est credendum? quod etiam idem absolute concludat, quando et nulla Scriptura et nulla traditio oppositum aut diversum affirmat. Certe in locis allegatis pro S. Petri primatu, idem prorsus quod Scriptura, etiam traditio vulgatissima docet.

Th. 39. et 40. ait : « Largiri Bellarminum Lutheranis suffragiem Constantini M. quo dixit : Scripturas plane nos instruere, quid de rebus divinis sentiendum sit. Excipere quidem Bellarminum : Quod Constantinus loquatur de dogmatibus quæ ad naturam divinam pertinent : « Atqui, inquit Gerhardus, eadem est omnium fidei Christianæ dogmatum hac in parte ratio : omnia enim vel de Dei essentia, vel de ejusdem voluntate nos informant; proinde omnia sunt dogmata divina ». Sed hoc est logomachiam ventilare. Nemo unquam Theologorum, modo proprie locutus, dixit se tractare de natura divina, cum de rebus quoquo modo ex libero Dei decreto pendentibus et revelatis agit. Verissimum ergo est, de Dei natura nobis constare ex Scripturis juxta traditionem ecclesiasticam intellectis. Quinam autem sint libri canonici, ex ipsis libris canonicis nullatenus constare potest; quantumvis hæc quæstio etiam aliquo modo referri possit inter res divinas.

Th. 41. Ex eo quod juxta S. Chrysost. Bellarm. cap. 11 affirmavit : Nullum esse vitium, ad quod sanandum, non inveniatur in Scriptura aliquod remedium, hinc infert Gerhardus: « Ergo nullæ sunt traditiones. » Sed quomodo hoc sequitur? « Quia, inquit, hac ratione aqua benedicta, chrisma, extrema unctio, votivæ peregrinationes, etc., quæ in Spirituali Scripturæ pharmacopolio non habentur, nullius erunt pretii in cura vitiorum. Præterea, si nullum est vitium, ad quod sanandum non inveniatur in Scripturis aliquod remedium, consequens erit, nullum esse errorem, ad quem refellendum non inveniatur aliquod telum ; cum errorum et vitiorum hac in parte par sit ratio, et Scriptura eo fine tradita sit, ut non solum remedia contra vitia, sed etiam contra errores nobis suppeditet, adeoque ad salutem perfecte nos informet ». Respondeo, jam supra contra Amesium ostendi, nec S. Chrysostomum, nec ex eo Bellarminum loqui de omnibus remediis omnium vitiorum. 2. Falsum est, extremam unctionem, aquam benedictam etc., non haberi etiam ex S. Scriptura, ut suis locis patebit. 3. Nec S. Chrysostomi nec Bellarmini verba vel sensus de qualibet ignorantia, sed de vitiis voluntariis agunt. Quamquam etiam facile largiri possumus : Scripturam optima remedia præscribere pellendæ noxiæ ignorantiæ. Qui enim semel admiserit illa docta : *Omnia quæ dixerunt vobis, servate et facite.* Matth. XXIII. vers. 3. Qui vos audit, me audit. Luc. x. vers. 16. *Obedite præpositis vestris.* Hebr. XIII. vers. 17. *Tenete traditiones quas didicistis, etc.* II Thes. II. vers. 14, his et similibus pharmacis facile quis sanabitur a pestifero tumore hæresis, ac traditiones Ecclesiasticas admittet.

Argumentum Gerhardi th. 44. est pror-

sus puerile, et indignum relatu, patetque ejus ineptia ex dictis ad th. 35.

Th. 48. Quod Bellarm. cap. 4. pro traditionibus urget 1. Multos libros Veter. Test. periisse, opponit Gerhardus th. 49 : « Pleraque argumenta, quæ probant libros canonicos non interiisse in conflagratione templi et urbis, probare etiam, nullos libros Vet. Test. esse deperditos, ut enim divina Providentia non permisit omnes libros canonicos in Babylonico incendio perire, ita nec permisit quosdam incuria hominum, vel temporum injuria perire. » Respondeo : Valde magna cernitur hic disparitas ; sicut enim pessime colligeres : ex eo quod divina providentia non permittat, ut error noxius irrepat in omnes codices sacros, ita nec in aliquos. Ratio : Quia in omnibus foret damnum gravissimum humanitus irreparabile ; non sic in aliquibus tantum ; ita et in casu relato.

Th. 50. idem probare conatur ex illo Bellarmini concesso lib. II. de Verbo Dei cap. 2. « Quod Israelitica Ecclesia ante Christi adventum eloquia divina in Scripturis canonicis sibi concredita fideliter custodierit. Atqui ex hac fideli custodia evinci potest, nullos libros Canonicos proprie sic dictos interiisse. » Quod probare conatur ex Salmeron. tom. 1. pag. 93. Sed resp : Opinio utraque probabiliter a Doctoribus Catholicis sustinetur ; nec P. Salmeron aliud dicit, quam « sibi probabilius videri, libros perditos numquam fuisse canonicos ». (Unicuique sua opinio videtur probabilior.) Facile responderetur pro opposita opinione, distinguendo inter libros canonicos, absolute pro regula credendi necessarios, quales sunt Pentateuchus, Evangelia etc. et alios, quorum non adeo magna est necessitas ; cum eadem ad articulum fidei spectantia abunde etiam ex aliis habeantur. Responderi posset : Fidelem illam custodiam potissimum consistere in eo, ut incorrupte servetur textus sacer ; et ne per culpabilem negligentiam deperdantur omnia volumina sacra ; uti circa ipsum Deuteronomii librum maxime necessarium, fere contigerat tempore Josiæ regis.

Quod ait Gerhardus th. 51. « Si ex eo quod libri quidam sacri sunt deperditi, Scripturæ imperfectio probari posset, consequens foret, nec ipsum Bellarminum perfectionem canonis in Rom. Ecclesia probare posse ; siquidem ex Myrothecio traditionum deperditos illos libros restituere nequit ». Respondeo, Gerhardus fucum facit lectori. Bellarminus argumentatur ad hominem, ex Lutheranorum sensu, qui aperte dicunt : Totum canonem esse necessarium ad hoc, ut sufficiens doctrina habeatur. Ex horum suppositione optime Bellarminus infert : a 1500. annis, non habuisse nos sufficientem doctrinam, si (juxta adversarios) tota sit in Scriptura, hæc autem, libris aliquibus perditis, tota non habeatur.

Quæ sequuntur usque ad finem secundæ disputat, excussa sunt inter Amesianos cavillos. Tantum notetur specialis cavillatio Gerhardi. 1. Quod th. 59. et seqq. vel ex crassa ignorantia vel ex malitia supponit Bellarminum dicere, remedium legis naturæ pro originali infantium, itemque fœminarum et masculorum ante octavum diem decedentium, esse nobis jam in Nov. Test. scitu necessarium ; quod nulli Catholicorum in mentem venit. Sed tota vis argumenti Bellarminiani hæc est : Remedium illud non exstat in Scriptura, et tamen necessarium erat ad salutem : ergo habebatur per traditionem.

2. Th. 65. postquam iterasset strophas, ex Bellarm. lib. I. de Verbo Dei cap. 2. jam contra Amesium excussas (quod « SS. Scripturis nihil sit notius ; nempe inter Christianismum qualitercumque professos ») sic tandem finit : Quod si, ergo Scripturæ de se ipsa testificanti fidem haberi posse ac debere, negatum ire pergant, stultitiæ merito insimulabuntur. Nam si ad id, ut Scriptura habeatur pro libro divino, necessarium est verbum non scriptum, quod de Scriptura hoc ipsum testetur ; tum verbo illi non scripto fides habetur, vel propter se, vel propter aliud aliquod verbum non scriptum. Non propter aliud verbum αγραφον, quia alias esset processus in infinitum. Remanet ergo, quod verbo isti αγραφῳ fides habeatur propter seipsum. Jam vero in conc. Trid. sess. 4. statuitur : æqualem esse verbi scripti et non scripti auctoritatem. Ergo concedere coguntur, si verbo non scripto, quod de canonica et infallibili Scripturæ auctoritate, ac majestate testatur, fides propter seipsam adhibenda ; etiam Scripturæ, de sua auctoritate, majestate ac divinitate testificanti, fidem propter seipsam adhiberi posse ac debere ; aut admittere coguntur, non esse æqualem verbi scripti et non scripti auctoritatem ». Resp. 1. Hoc argu-

mentum directe petit æque Lutheranos illos, qui in Colloquio Ratisbonensi solemniter pluries fassi sunt : Admittendam esse traditionem de libris canonicis, et fide divina credendum, a Spiritu sancto profectos esse. Resp. 2. juxta ea quæ supra ex Examine Exam. Conring. retulimus : Ordinarius modus discendi sine periculo erroris, doctrinam fidei integre, est, ut per motiva credibilitatis et signa sufficientia addiscat homo, quænam sit vera Christi Ecclesia, Mater et Magistra fidelium infallibilis, a qua hauriat pari veneratione credenda verba Dei et scripta et non scripta. Utraque credit immediate propter auctoritatem Dei dicentis id sibi per Ecclesiam. Unde evanescunt sophisticæ nebulæ Gerhardinæ. Disparitas enim inter verbum scriptum et traditum hic valde luculentum est : Quod de lege ordinaria libros canonicos a non canonicis, nemo per criteria illa tantopere jactata infallibiliter proprio Marte discernere possit (ut patet vel in Epistola S. Jacobi, quæ juxta criteria Calvini est « canonica et Apostolica », sed juxta Lutheri criteria est « Straminea », ac demum juxta Jenenses aliosque juniores Lutheranos videtur esse « neutra ») per motiva autem evidentis credibilitatis innotescit ἀναμάρτητον Ecclesiæ magisterium, et consequenter oralis ejus traditio divinitus profecta ; qua mediante, et canonem, et versionem, et sensum Scripturæ authenticum obtinemus.

In th. ult. hujus disp. 2. affingit Gerhardus Bellarmino, quod lib. 1, de Bapt. cap. 9. dixerit : « Pædobaptismum evidenter ex Scripturis deduci ». At non dixit : « e solis » ; immo paulo ante indicavit, illum e traditione haberi. Certe ignorare non potuit Gerhardus, Bellarminum in toto opere controversiarum sexcenties dicere, hoc N. probari ex Scriptura, nempe juxta traditionem Ecclesiæ intellecta.

Quæ in disput. 3. tractat, vix aliud sunt, quam crambe biscocta. A th. 4. usque ad 35. affert exempla eorum quæ Bellarm. vocat traditiones, et tamen vel ipse vel alii Catholici eadem probant e Scriptura. Utrumque bene fit. Plurima enim habentur ex Scriptura, licet non ita aperte, quin sine traditione Ecclesiastica facile in parvos sensus, a Neo-Evangelicis sibi sapientibus detorqueantur. Pleræque instantiæ a Gerhardo adductæ tam futiles et pueriles sunt, ut pigeat illis immorari.

Idem th. 35. proponit 14. Controversiam de norma fidei et morum, quam unicam statuit, Scripturam, aitque Bellarminum quandoque sic disserere, ut plane negare videatur Scripturam esse fidei regulam ». Idque probare conatur ex lib. IV. de Verbo Dei cap. 4. §. ex quo etc. cap. 12, resp. ad 2. argum. Et ex lib. III. cap. 9. §. 1. Ex quibus omnibus ita concludit : « Juxta Bellarminum locis citatis, Apostolis et Evangelistis non fuit propositum ex professo tradere Catechismum etc. opus continuum dogmaticum etc. Et Scriptura non potest dicere, quis sit verus sensus etc. Ergo juxta eumdem non est fidei regula ». Respondeo : simile est illi quo dicerem : Quinquaginta librorum Digestorum juris collectoribus non fuit propositum ex professo tradere Institutiones Juris methodo scientifica, nec est opus continuum, nec omnis illa legum farrago potest dicere, quis sit verus sensus, etc. ergo libri Digestorum non sunt norma partialis judiciorum. Sicut autem hoc « puerile » enthymema sibilos meretur Jurisconsultorum, ita illud Gerhardi Theologorum. Unde prorsus otiosa verba coacervat sex istis thesibus, et « pueriles » antilogias. Sequentes quatuor theses adhuc sunt insulsiores ; quam væcordem methodum qui vellet imitari, multo facilius ex ipsis SS. Bibliis posset farraginem corradere apparentium contradictionum, quæ Calepini Dictionarium exæquaret. Th. 43. obiter tangit quæst. 15. controversiam de judice controv. ubi ait : « Scripturam esse judicem præcise negat Bellarm. At si concedatur Scripturam esse normam, negari non potest, Scripturam esse judicem controversiarum. Eo enim sensu Scripturam vocamus judicem, quia est vox supremi Spiritus sancti qui in Scripturis, et per Scripturas ad nos loquitur etc. » Denuo remittendus est Gerhardus ad sibilos jurisconsultorum, a quibus sine dubio ample excipietur, si corpus juris contendat esse judicem proprie dictum ; immo forte dubitabunt iidem, an sobrius hæc scripserit Gerhardus ? Nec melioris notæ sunt quæ addit. Certe talia, ut dissolutas scopas, pro argumentis stringentibus adducta, merito ridere queant logicæ tirones. Mihi equidem imperare nequeo, ut bonas chartas ejusmodi ratiocinationum quisquiliis impleam. Audeat Titius dicere, esse argumenta virilia Theologo digna ?

Th. 52. quærit : « An S. Scripturæ au-

ctoritas pendeat ab auctoritate Ecclesiæ ? » Facilis est conciliatio omnium in speciem contrariorum dictorum, si observetur illa Aristotelis et sancti Thomæ usitata distinctio, inter ea quæ sunt notiora natura, et quæ sunt notiora nobis. Item si notes, Ecclesiam absolute esse sine verbo scripto, Scripturam autem (seclusis continuis miraculis) non posse esse sine traditione ecclesiastica, ut multis ostensum est in prioribus contra Amesium.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE CHRISTO

Ad CAPUT II.

Libet in hoc libro tertio, Gerhardum (præter methodum alias præfixam) Amesio præponere, ejusque errorem ubiquisticum, quem ridicule etiam Bellarmino imputare satagit, suis in locis discutere.

I. — Format is disp. 4. duplicem hac de re quæstionem ; priorem sic generaliter : « An Christo secundum humanam naturam vi unionis personalis, et exaltationis ad Dei dexteram dona vere divina et infinita, vere ac realiter sint communicata » ? Posteriorem vero th. 26. ita : « An inter alia divina idiomata etiam omnipræsentia assumptæ humanitati Christi sit communicata » ? Non solum Bellarminus cum omnibus Catholicis, itemque Calvinistæ, sed etiam ex Lutheranis Helmstadienses, Norimbergenses, et quotquot libro Concordiæ nomen dare recusarunt, acriter hoc negant, quibus id dogma portentosum et cyclopicum non tam hæresis, quam fatuitas videtur, ut vel maxime hic verum sit illud : Nulla fœditas sine amore, nulla fatuitas sine patrono. Certe D. Calixtus, licet alioquin Lutheranus, aperte pronunciat : « Qui dicit Christum esse secundum humanam naturam suam, vi personalis unionis, omnipotentem, omnipræsentem etc. ille est Eutychianus ». Item : « Nec error Papistarum de transsubstantiatione, neque Calvinianorum de reali præsentia, tam abominabilis est, quam est Lutheranorum de ubiquitate Christi, qua hominis etc. » Quid hic Titius.

II. — His tamen non obstantibus, Gerhardus ex eo, quod Bellarminus hoc capite fatetur, Jacobum Fabrum Stapulensem dogma ubiquisticum propugnasse, quem secutus sit Lutherus etc. infert : « Jam tum in Ecclesia notam et propugnatam fuisse eam doctrinam, tempore Augustanæ Confessionis exhibitæ, et nihilominus Cæsarem cum Principibus Romano-Catholicis approbasse articulum 3. in responsione ad illum ». Resp. 1. Verum est, monstrosam illam ubiquitatem Parisiis enixum esse Stapulensem ; sed mox in cunis suffocatum fuisse infernalem partum 15. Februarii, anno Christi 1526. in Collegio Sorbonæ ; ut ex authentico Instrumento illius Facultatis Theologicæ dato 29. Januarii, anno 1631. ad Illustrissimum et Reverendissimum Episcopum Augustanum, refert P. Laurentius Forerus, in libello anno 1658, evulgato, qui inscribitur : Testificatio Orbis contra Christi Ubiquitatem. Resp. 2. Dixit quidem Cæsar, in 3. articulo « nihil esse, quod offendat », nempe si verba spectes, prout jacent, quæ adhuc hodie omnes Catholici eatenus approbamus, quatenus in simplici et obvio sensu Catholicam veritatem profitentur. Verum recte notavit in Harmonia Confessionis Andreas Fabricius mox post responsionem Cæsaris et Catholicorum Principum : « Tametsi tertius Articulus, doctrinæ Catholicæ (si verba spectes) conformis esse videatur ; tamen si quæ monstra Lutherus et Melanchton hic alant, quis proprius expendat, facile deprehensurum impietatem etc. « Similia indicat ibidem Joan. Hofmeisterus. Plus vero hinc non infertur, quam quod Ubiquetarii sub verbis ex se nil falsi præ se ferentibus, et Catholicum sensum facile admittentibus, venenum suum occultarint, sicut etiam occultant sub illis Symboli verbis ; *Sedet ad dexteram Dei Patris*. Certe idem, quod nos, sensit in hac parte D. Calixtus, quantumvis et ipse Lutheranus, et Augustanæ Confessioni, religione Sacramenti adstrictus.

III. — Bellarminus hoc cap. : Lutherani,

inquit, docent, Christi carnem habere attributa Divinitatis ; ex quo sequitur, eos vel esse Nestorianos, vel Euthychianos, vel monstrum ex utraque hæresi compositum. Si enim dixerint, ea esse communicata « essentialiter », erunt Eutychiani ; si « accidentaliter », Nestoriani. Ad hoc ait Gerhardus, « dari tertium, juxta ipsum Bellarm. lib. III. cap. 8: §. Vera, nempe : personaliter. Quod enim ipse de unione asserit, idem nos dicimus de communicatione, quæ ex unione oritur, et naturam unionis sequitur ». Sed Gerhardus videtur nescire quid loquatur. Quid enim est, « communicari personaliter »? an communicari personæ? Hoc quidem verissimum est, quod personalitati Verbi communicentur attributa identice, adeoque essentialiter, nil vero hic ad rem facit. An quod humanitati communicentur realiter et intrinsece, ita ut jam vera et realiter et intrinsece sit æterna, ubique, omnipotens humanitas, non minus ac divinitas ? Hoc vero nec essentialiter, nec accidentaliter, sed tantum chimæricc illi affingi potest, ut patet ex dictis. An denique quod vi personalis unionis illa attributa intrinsece communicentur humanitati ? Sed hoc quidem verum est, quatenus vere in concreto de se invicem possunt prædicari ; valde autem falsum et absurdum est, quod realiter, intrinsece, sive essentialiter, sive accidentaliter possint communicari, non certe magis, quam ipsa divinitas communicari potest humanitati, et hæc illi, ita ut dici queat : Divinitas est humanitas, et vice versa. Anne admittent ipsi hanc similesque propositiones ? Verbum est humanitas : Humanitas est filia consubstantialis Patri etc. Non reor equidem. At si Verbum immediate per physicam unionem communicatum humanitati non facit hanc filiam Dei consubstantialem, quomodo attributa, quæ non nisi mediante Verbo communicantur, humanitatem ut sic reddent æternam, omnisciam etc. ?

Ad CAPUT VIII.

Quia Bellarminus hoc cap. statuit : Unionem hypostaticam consistere in communicatione subsistentiæ Verbi ; hinc Gerhardus infert : « Si ipsa Verbi subsistentia, quæ est idioma Filio Dei maxime proprium, utpote per quam intima deitatis unitate a Patre et Spiritu S. distinguitur, est assumptæ humanitati communicata ; utique idioma aliquod divinum est assumptæ humanitati communicatum ; sed verum prius ; ergo et posterius. 2. Si ipsa communicatio subsistentiæ assumptæ humanitati fieri potuit, et vere facta est absque naturarum confusione et exæquatione, utique etiam reliquorum divinorum attributorum communicatio non statim introducit naturarum confusionem et exæquationem, quod Bellarminus metuit ; sed verum prius ; ergo et posterius. 3. Si ipsa Verbi subsistentia sive ὑπόστασις τοῦ Λόγου est assumptæ humanitati communicata, quomodo essentialia attributa τοῦ Λόγου non erunt assumptæ humanitati communicata ? cum hypostasis τοῦ Λόγου non sit aliquid realiter distinctum ab attributis essentialibus, et natura divina cum τρόπῳ ὑπάρξεως in Filio Dei considerata ; alias persona Filii ex duobus realiter distinctis esset composita ; sed illud verum, ergo et hoc. Ubi tamen notandum, quod in connexione majoris a communicatione ὑποστάσεως ad communicationem essentialium in hoc mysterio ideo progrediamur, quia Scripturam habemus præviam et ducem; proinde non hic nitimur humanis λογισμοῖς, sed Spiritus sancti oraculis. » Libuit ad verbum hic adscribere Gerhardinos discursus, Ubiquetario et Quodlibetario dignissimos. Triplex major hypothetica, in quibus pendet tota lis, nec leviter probatur, cumque adverterit ipse argumentator, se ubique principium petere, satis habuit dicere : « Se hic non niti humanis λογισμοῖς (quod profecto nimis verum est : nam Arcadicæ pecudes vix aliter ratiocinarentur, si possent ullius discursus esse capaces) « sed Spiritus sancti oraculis » ; quod nimis falsum est ; nisi impia æquivocatione, « oracula Spiritus S. » dicantur verborum Scripturæ cortex, portentosam phantasiationem Ubiquetariorum operiens. Mirum est, tam puerili ineptia ausum esse « Summum » Lutheranorum Theologum, orbi se deridendum exponere ? Quid quæso hic Titius ?

Ad CAPUT IX.

Quia Bellarminus hoc cap. concedit : Ex unione hypostatica sequi communicationem idiomatum, inde Gerhardus th. 9. et seqq. ait : « recte inferri hypostaticam idiomatum communicationem, frustraque dicere Bellarminum » : Illam communicationem non esse realem, respectu ipsarum naturarum, ut volunt Lutherani ; neque esse plane verbalem,

ut volunt Calvinistæ ; sed esse realem respectu hypostaseos utriusque naturæ, non autem respectu ipsarum naturarum. Contra enim, inquit Gerhardus th. 11. « Ex concessa a Bellarmino hypothesi firmiter sic possumus colligere : Cui realiter communicata est divina Verbi subsistentia, illi etiam dona vere divina realiter sunt communicata. Assumptæ humanæ Christi naturæ realiter communicata est divina Verbi subsistentia ; Ergo etiam assumptæ naturæ dona vere divina realiter sunt communicata ». Sed quis non videt majorem nullo prorsus fulcro nixam, sed velut αὐτόπιστον ἀξίωμα prolatam, indigere vel maxime robusta probatione? quia de hoc ipso præcipualis est, nec in sequentibus quidquam nisi phrasium variationem Gerhardus affert.

Ad CAPUT X

Recte in hoc cap. Bellarminus : Ex communicatione, inquit, idiomatum, vera et reali sequitur, duo esse in mundo omnipotentia, immensa, infinita, nempe deitatem et humanitatem. Reponit Gerhardus : « Eodem modo contra communicationem subsistentiæ Verbi a Bellarmino concessam aliquis posset argutari : Ex communicatione hypostaseos sequitur, duas esse hypostases in Christo, scilicet deitatis et humanitatis. » Eodem plane recidit argumentum et respons. 3. in §. seq. quod scilicet idiomata illa non essent proprietates sed communitates : retorquet Gerhardus, quod « idem dicendum esset de subsistentia Verbi communicata humanitati. » Verum disparitas est utrobique luculenta inter subsistentiam relativam et attributa absoluta. Nam impossibile est Deum uniri intrinsece creaturæ, quin perficiat formaliter creaturam, non quidem dando illi hanc vel illam denominationem peculiarem, E. G. « Ubicati cognoscentis etc., » nam si daret unam ex his, daret etiam alias omnes ; cum non sit major ratio unius quam alterius ; adeoque faceret Deum « per essentiam, hoc est, Ens habens omnes perfectiones ». Nullam ergo talem denominationem dat, quia entitas Dei non est duratio, ubicatio, cognitio etc. alterius, sed sui ipsius ; tribuit proinde tantum hunc effectum formalem, qui est « esse unitum intrinsece Deo infinite perfecto ». Et quia in ratione perfectis substantialis, in actu primo et contingenter communicatæ, hæc perfectio est infinita, utique non potest augeri ; et ideo creatura « subsistit » in ea perfectione. Nihil ergo mirum, si recipiat a Deo unito effectum formalem « subsistentis ». 2. Si attributa absoluta Dei, ut immensitas, omnipotentia, omniscientia, communicarentur realiter et intrinsece ac subjective humanitati, tunc hæc fieret immensa, omnipotens, æterna (aut potius in abstracto, immensitas, omniscientia etc.) et sic revera essent duo immensa, æterna, ut argumentum Bellarmini probat. At hypostasis Verbi, ita communicatur humanitati, ut hæc ipsamet non fiat hypostasis Verbi, sed tantum ut per illam subsistat, ultimumque complementum in his ratione substantiæ ab illa accipiat, et ideo manifestum est, non duplicari hac communicatione hypostasim. Conatur quidem Gerhardus id quod de hac posteriori communicatione diximus, etiam priori tribuere, cum ait : « Per realem idiomatum communicationem non introduci duplicem omnipotentiam, omniscientiam etc., sed illam ipsam τοῦ Λόγου omnipotentiam, quæ est et manet in æternum ipsi essentialiter propria in natura humana ; et per humanam naturam, cui est personaliter communicata, sese exercere, sine ulla sui multiplicatione, vel physica transfusione, vel alterius omnipotentiæ, etc. productione ». Sed disparitas a nobis assignata hoc effugio non tollitur. Nam vel illa æternitas E. G. divinitatis communicatur humanitati realiter et intrinsece, ita, ut vere et proprie sit æterna sicut divinitas, hoc est, initio et fine careat ex se ; vel tantummodo communicat ei denominationem æterni ab æterno Verbo, cui immediate, et divinitati mediate unita est? Si hoc posterius dicatur, tunc dat manus catholicæ sententiæ ; si prius, evidenter statuuntur duo æterna, humanitas scilicet et divinitas, et prior simul etiam temporalis, quod est sine dubio chimæricum, ac totum Incarnationis mysterium evertens.

Ad CAPUT XV.

Gerhardus th. 27. ex hoc cap. §. 2. cavillandi occasionem captans : « Utut Bellarminus », inquit, « omnipræsentiæ, quam odiose *Ubiquitatis* nomine traducit, sit adversus, eamdem tamen suis hypothesibus statuminat. Nam 1. concedit, Christum secundum humanam naturam esse ad Dei dextram evectum, et hanc Dei dextram, per potentiam et dominium super omnia definit. En ergo disertam Bellarmini confessionem, per dex-

tram Dei, ad quam Christus sedet, intelligi debere gloriam, potentiam, et majestatem divinam. Item Christum secundum eam naturam, juxta quam sedet ad Dei dextram, pari potentia et honore regnare et judicare omnia cum ipso Patre. Quid ergo restat, nisi ut firmiter hoc modo concludamus. Secundum quam naturam Christus sedet ad Dei dextram, secundum eam pari potentia et honore cum Patre regnat, ac proinde non absens, sed præsens in cœlo ac terra dominatur ; atqui Christus secundum humanam naturam sedet ad Dei dextram ; ergo. Vidit Bellarminus nexum et nervum argumenti hujus esse ἀδιάλυτον. Nihilo tamen minus respondere et eluctari conatur dicendo : Datam esse humanitati istam sessionem non ipsi in se, sed in supposito. Miserum profecto effugium, cui jam ante viam præclusimus §. 11. Concedit Bellarm. lib. III. de Christo cap. 8. §. His igitur : Unionem hypostaticam consistere in communicatione subsistentiæ Verbi : Quia ergo per unionem ipsa Filii hypostasis facta est etiam carnis hypostasis, ideo etiam per illam ipsam hypostaseos humanæ Christi naturæ factam communicationem, eamdemque secutam humanæ Christi naturæ ad dextram Patris exaltationem, caro illius sessionis ad dextram Dei vere et realiter particeps est facta. » Resp. Imaginarius Gerhardi de Bellarmino constricto triumphus facile dissipatur ex dictis. Vim utique haberet hic Lutheranus Achilles, si hypostasis Verbi communicaretur identice humanitati, sicut Verbo communicatur per unionem physicam ; quia vero prius non factum est, ideo caro seu humanitas ipsa in se realiter et intrinsece non recepit in se omnipotentiam, et reliqua attributa increata. Nec melius th. 33. refellit similitudinem inter humanitatem Christi et purpuram regis : Etsi enim non in omnibus similitudo hæc valeat (ut ipse Bellarm. cap. 7. recte ait) tamen apte rem explicat, de qua hic disputatur. Similitudines unionis hypostaticæ cum unione corporis et animæ, cum ferro ignito, utcumque unionem personalem declarant, inquit Bellarminus. Gerhardus vero th. 37. 38. 39. omnimodam paritatem etiam in maxime dissimilibus exinde male infert.

Th. 42. Gerhardus vult notari ex art. 3. Confessionis Augustanæ : « Quod sessio Christi ad dextram Patris ἐξηγητικῶς per dominium in omnes creaturas declaretur, et quod eadem sessio ad dextram Patris, Christo secundum humanam naturam contigisse ibidem asseratur. Ex quo », inquit Gerhardus, « nascitur immotum hoc argumentum : secundum quam naturam Christus ad dextram Patris est collocatus, ac per eamdem collocationem dominium in omnes creaturas accepit, secundum eamdem est etiam omnipræsens. Ratio connexionis est, quia ut dextera illa Patris, ad quam Christus est evectus, divina est et infinita, nulli loco inclusa, a nullo loco exclusa : ita quoque Dominium, quod Christus per collocationem ad illam dextram accepit, est divinum atque infinitum, nulli loco inclusum, a nullo loco exclusum, proinde non est dominium absentis, sed præsentis ; cum Christus non regnet more hujus sæculi, sed per modum dextræ Dei, nec vicaria aliorum opera in regimine absens utatur, sed creaturis omnibus præsentissimus, modo divino et incomprehensibili dominium suum exerceat. Jam vero Christus secundum humanam naturam est ad dextram Dei collocatus, ac per eamdem collocationem accepit dominium in omnes creaturas. Dicitur enim in August. Confess. art. 3. Ideo ascendisse ad cœlos, ut sedeat ad Dei dextram, et perpetuo regnet ac dominetur omnibus creaturis. Ex quo inferimus : Secundum quam naturam Christus ad cœlos adscendit, secundum eamdem etiam ad dextram Dei consedit ; atqui Christus secundum humanam naturam ad cœlos ascendit, ut constat ; ergo etiam secundum humanam naturam est omnipræsens. » Respondeo : major principalis syllogismi non modo non est firma, ut possit conferre vires ad immotum argumentum, sed est plane flabilis, immo satis aperte falsa. Nec eam confirmat ratio connexionis allata. Nam etsi dextera Dei sit infinita, immensa etc., non propterea dominium creatum, humanæ Christi naturæ collatum, etiam est in se infinitum, immensum, increatum etc. Sicut enim creatura nec per absolutam Dei potentiam omnipotentiæ divinæ capax fieri potest (cum saltem seipsam producere, aut in nihilum redigere non valeat), ita nec omnipræsentiæ nec absolutæ æternitatis capax fieri potest. Quod autem fingitur gubernationi Christi ut hominis necessaria omnipræsentia localis, plane ineptum est. Quidni enim existens in uno cœli loco, possit cognoscere et decernere de omnibus, quæ fiunt bene vel male in cœlo, in terra, et infra terram ? Resp. 2. Tota fere hallucinatio contigit Ubiquistis in hac materia, quod 1. non discer-

nant Dominium creatum ab increato : illud datum est humanitati; posterius vero nec quidem per absolutam potentiam alteri conferri potest. 2. Quod putent : « Sedere ad dextram Patris, » nihil aliud formaliter esse, quam esse consubstantialis excellentiæ, adeoque esse intrinsece et subjective Deum, etiam quoad naturam humanam ; quod prorsus chimericum esse patet ex dictis. Resp. 3. Quam ambigua sint verba articuli 3. August. Confess. jam supra indicatum est in not. ad cap. 1. Resp. 4. Posterior syllogismus non vacat vitio quarti termini. Nam in conclusione ponitur « omnipræsens », quod in neutra præmissarum apparet. Porro si dicas : « Omnipræsentem esse, et ad dextram Dei consedere », esse unum et idem, resp. hoc ipsum vel maxime est in quæstione, et a nobis censetur indubie hæreticum et absurdum. Tantum ergo abest, ut Gerhardi argumenta sint immota, ut potius deprehendantur pleræque propositiones vel aperte falsæ, vel saltem ambiguæ et fallaces. Immo unica illa minor posterioris syllogismi, quæ videtur præ cæteris esse minus vitiosa, ab ipso illaudabili dogmate ubiquitatis reipsa tollitur : quomodo enim si ubique est, ascendit ?

Ad CAPUT XVI.

I. — Ex eo, quod Bellarm. hoc cap. §. « Respondeo, priora etc. » concedit Christi humanitati collatam potentiam in omnes creaturas etc. Gerhardus infert : « Atqui potentia hæc in omnes creaturas, non potest esse alia, quam divina, infinita ». Sed hoc dicit, et non probat : nec probari potuit, cum repugnet omnipotentia creaturæ. Deberet enim existere antequam existat, aut operari simul, et non esse etc. quæ sunt subtilitates solis ubiquistarum ingeniis perviæ.

II. — Ex eo, quod Bellarm. lib. IV. de Christo cap. 2. §. *Paucis*, affirmat : Christi animam ab ipsa sua creatione, sapientia et gratia plenissimam fuisse, idque probat ex Isai. cap. XI. vers. 2. cap. LXI. vers. 1. Psal. XLIV. vers. 8. Actor. IV. vers. 27 et X. vers. 38. Gerhardus th. 13. sic infert : « Si Christo secundum assumptam humanam naturam in ipsa conceptione, gloria et Spiritus S. datur sine mensura, ut ex plenitudine ejus omnes accipere potuerint et adhuc possint, utique etiam Christo, secundum humanam naturam assumptam in ipsa conceptione, dona vere divina et infinita sunt communicata. Ratio connexionis est, quia gratiam et Spiritum dari sine mensura, ac finita tantum et mensurata dona Christo esse data, ἀντιφατίκῶς sibi invicem opponatur. Sed verum prius ; ergo et posterius ». Respondeo, ratio connexionis infirma, immo nulla est. Nam verborum illorum Joan. III. v. 34. « Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum », sensus non est, quod Deus humanitati Christi ita communicarit attributa divinitatis infinita, ut humanitas vere esset æterna, omnipotens, omnipræsens etc. (hæc enim manifeste involvunt contradictionem. Quomodo enim omnipotens ex natura, quæ seipsam producere non potest? Ubique, quæ incipit et desinit esse nunc in hoc, nunc in illo loco ? Æterna, quæ determinatio tempore cœpit existere? etc.) Sensus ergo est, Deum sanctificare naturam Christi humanam per infinitam et increatam Verbi sanctitatem; non quidem per tantam, quantam ipsi personalitati Verbi communicat, nempe per identitatem ; sed tantam quantæ est capax, videlicet per unionem physicam, quæ sine dubio est minor communicatio quam identitas. Quoad dona vero creata, ut sunt lumen gloriæ, gratia sanctificans, etc. ea communicata sunt animæ Christi in tanta intensione, ut moraliter infinita censeri debeant : immo si infinitum categorematicum creatum esset possibile, indubie hæc dona creata infinitæ intensionis in anima Christi admittenda essent. Sed ex his omnibus nihil infertur de reali communicatione divinarum proprietatum in natura humana, utpote quæ simpliciter chimærica est. Unde etiam ruit.

III. — Illatio Gerhardi, qua th. 14. ex eo, quod Bellarm. lib. IV. de Christo cap. 4. § 1. dixit (Non esse credibile, quod Verbum personaliter factum sit homo, et non simul effluderit in ipsa Incarnatione in illam humanitatem omnia dona, quorum capax erat) assumit : « Atqui si capax fuit infinitæ Verbi subsistentiæ (quod concedit Bellarminus) utique etiam capax erat aliorum idiomatum et donorum ». Negatur plane sequela et paritas. Disparitatem inter ista multiplicem assignare solent scholastici in 3. part. S. Thom. quas hic omitto.

IV. — Ex plenitudine scientiæ quam Bellarm. lib. IV. cap. 1. §. *At Catholicorum* tribuit animæ Christi, infert Gerhardus th. 19. repletum esse scientia tanta, ut nihil postea discas, quod ante nescieris, nosse

omnia, et omnes thesauros sapientiæ et scientiæ Dei in se reconditos habere, est esse omniscium ; sed juxta Bellarm. ut homo tanta scientia ab ipsa Incarnatione pollebat; ergo Christus ut homo fuit omniscius. » Respondeo : Major est nimis falsa. Etsi enim Christi anima cognoverit omnia quæ cognoscit Deus scientia visionis (ut cum sancto Thoma docent multi; non paucis tamen id etiam negantibus), tamen non ideo cognovisset omnia possibilia, omnia Dei decreta conditionata, et alia complura, quæ ad comprehensivam et divinam notitiam requiruntur.

V. — Th. 46. ex hypothesi Bellarm. ex lib. III. de Eucharistia a cap. 1. ad 9. de reali præsentia corporis Christi in S. Eucharistia simul et semel in pluribus locis administrata, sic arguit Gerhardus : « Si in locis omnibus, ubi Eucharistia celebratur, corpus Christi vere et realiter præsens est, nec tamen vel extenditur, vel multiplicatur, vel substantia ejus destruitur etc., utique etiam vi unionis personalis, et sessionis ad dextram Dei in omnibus locis, citra expansionem, multiplicationem etc., præsens esse potest. Sed verum prius ; ergo. » Resp. Major hypothetica caret glutine, adeoque sine impulsu alieno corruit. Posse divinitus unum idemque corpus (sive per actionem reproductivam, sive adductivam) poni in plurimis locis, infra tom. 3. ex Catholicorum sensu constabit : ubiquitatem divinam humanitati intrinsece et subjective communicari est chimæricum, ut patet ex dictis. Difficultates, quas post Hunnium Th. 47. contra replicationes corporis Christi exaggerat Gerhardus, facile expediunt Catholici in Tract. de Eucharist. Videatur hic P. Gretserus tom. 2. pag. 169. nec tantæ sunt, ut ad portentosam ubiquitatem, totius mysterii devastatricem, velut ad asylum confugere oporteat. An denique in immensum replicari queat corpus sive Christi, sive quodcumque aliud? salva fide et charitate disceptatur in scholis. Mihi multo probabilior est negativa. Et quamvis affirmaretur, nihil tamen hinc præsidii Ubiquitati ; cum hæc fingatur a suis patronis esse attributum divinum ; illa autem replicatio immensa non item. A fortiori hinc patet, argumentum quintum et ultimum (quod Gerhardus accersit a spiritibus sanctis Patrum defunctorum, itemque ab Angelis, quos cum S. Basilio dicit Bellarm. lib. I. de Beatit. Sanct. cap. 20. omnia ubique videre ; Gerhardus vero hinc, licet perquam inepte, infert : ideo etiam ubique esse præsentes, etc.), esse multo debilius. Nil hic videlicet nisi scopæ dissolutæ.

VI. — Proponit Gerhardus th. 52. tertiam controversiam, prorsus impertinentem, an Christo homini competat cultus latriæ ; citatque primo Bellarminum lib. I. de Beat. Sanct. cap. 12. ubi asserat : Christi humanitati non latriam, sed ὑπερδουλίαν competere. Sed notetur fraus Gerhardi. Bellarminus loco cit. expresse loquitur de humanitate Christi a Verbo præcisa : Et de hac est controversia mere scholastica ; plurimis acriter negantibus, ei competere cultum latriæ ; quos citat et sequitur Vasquez ; et vicissim non paucioribus forte, affirmantibus, cum Suarecio in 3. par. Sed ad fidei controversias hoc penitus non spectat. Nam quod alioquin homo Christus latria coli debeat et cum Verbo coadorari, est apud omnes Catholicos extra omnem controversiam.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE CHRISTO

Ad CAPUT II.

Tandem silentium abrumpit Amesius. Fatetur autem, in tribus prioribus de Christo libris nihil occurrere impugnandum, nisi quod Bellarm. lib. II. cap. 19. errorem eorum, qui dicunt Christum esse Deum a seipso, novam hæresim vocet, a qua quidem ipse Calvinum pronuntiet quoad rem esse immunem, sed tamen quoad modum loquendi sine dubio errasse, et dedisse occasionem, ut de illo scriberentur, quæ scripta sunt a Catholicis. Ab hac criminatione conatur magistrum suum liberare Amesius, productis Calvini testimoniis. Sed cum nihilominus dissimulet alteram accusationem, quam mox Bellarm. subjungit : Calvinum in epistol. ad Polonos, et in lib. contra Gentilem, non tantum passim asserere, Christum esse αὐρόθεον, sed etiam asserere : improprie et dure esse dictum in Symbolo Patrum : Deum de Deo, « lumen de lumine ». Intolerabilem hanc Calvini arrogantiam, qua Nicænos Patres notare non erubuit, suaviter dissimulat Amesius ; et recta progreditur ad lib. IV. ubi primo ait : « Occurrere quæstionem, non maxime necessariam, de scientia animæ Christi breviter expediendam » : scilicet,

An Christi anima ita repleta fuerit scientia ab ipsa sua creatione, ut nullo modo in scientia profecerit? *Pontificii affirmant, nos negamus*, ait Amesius.

Catholicam sententiam Bellarm. probat. 1. Isa. XI. vers. 2. *Egredietur virga de radice Jesse — et requiescet super eum Spiritus Domini*, etc. Idemque indicatur omnibus illis locis, quibus Christus dicitur unctus a Deo, Spiritu S. ut Psalm. XLIV. vers. 8. Isai. LXI. vers. 1. Actor. IV. vers. 27. et X. vers. 38. Ubi necessario intelligenda est hæc unctio facta in ipsa conceptione ; tum quia eam conjungit Isaias cum ipsa Incarnatione ; tum quia alias Angelus non dixisset Luc. II. vers. 11. *Natus est vobis hodie Salvator mundi, qui est Christus Dominus, hoc est unctus ;* tum quia Joan. I. vers. 14. *Verbum caro factum est, plenum gratiæ et veritatis :* tum quia, ut S. August. lib. XV. de Trinit. cap. 26. ait : absurdissimum esset dicere, Christum anno 30. accepisse Spiritum S. cum ejus Præcursor acceperit in utero Matris suæ. Amesius non negat, unctionem hanc in instanti Incarnationis factam : « Sed, inquit, sicut divina natura in ipso occultabat aliquo modo suam Majestatem in humiliatione Christi, ne exerceret illam dignitatem, quæ postea apparuit in exaltatione : sic cohibebatur etiam spiritus ille sapientiæ, ne statim in perfectione, sed paulatim pro ratione status Christi exerceretur ». Resp. : Disparitas magna est inter utrumque. Occultatio enim illa serviebat tantum ad apparentiam externam, et quantum ad mysterium Redemptionis, per corpus visibile et passibile peragendum, utile erat, ad quod nihil prorsus conferebat interior omnibus ignotus scientiæ defectus.

Ad CAPUT III.

II. Bellarm. Christus accepit gratiam sine mensura, Joan. I. vers. 16. Ephes. IV. vers. 7. Joan. ult. vers. 17. Coloss. II. vers. 3. Respondet Amesius ex Medina in S. Thom. par. 3. quæst. 7. art. 12. « In Christo esse gratiam infinitam ; sed scientiam creatam esse finitam ». At Bellarminus nec dixit, scientiam Christi esse infinitam ; nec illis locis citatis hoc voluit probare ; sed tantum, quod non potuerit proficere, eo quod acceperit sine mesura, alii autem de plenitudine ejus accipiant cum mensura. Itaque nil hic ad rem facit tota thesis 4. Amesii.

Ad probationem e testimoniis SS. Patrum hoc cap. adductam respondet Amesius 1. « Fatetur Medina in th. part. 3. quæst. 10. art. 2. Ambrosium, Dionysium Carthus., Ephiphanium, Euthymium, et Bedam aliter docuisse ». At in tota quæst. 10. (et ut puto, etiam in toto illo opere) Medina quatuor

posteriores Doctores ne nominat quidem, neque vel leviter tale quid insinuat, quod ei affingitur. Ait. 2. Amesius : « Plerique eorum quos Bellarminus citat, vel de persona Christi loquuntur, vel illa testantur quæ nos negamus ». Resp. : Non hic opus nisi candido et intelligente lectore, et facile patebit vanitas effugii.

Ad CAPUT IV.

Assertum suum, ex ratione, hic probat Bellarm.

I. — Quia non est credibile, quod Verbum personaliter factum sit homo, et non simul effuderit in humanitatem omnia dona, quorum erat capax illa anima, quæ revera erat anima Dei. Unde S. Damascenus dixit : Eos non credere Incarnationem, qui credunt illam animam paulatim profecisse. Respondet Amesius : « Cum dona illa non naturaliter et necessario sequantur unionem, credibile esse, potuisse certo consilio paulatim communicari ». Sed nullo modo credibile est, voluisse Deum humanitati summe sibi dilectæ non mox cum gratia unionis conferre omnia dona, quorum et capax erat, et quorum carentia non conduceret ad Redemptionem in carne passibili præstandam; ob hoc enim tantum suspensa fuit gloria corporis, non sine miraculo, quæ alioquin æque illi debita erat.

II. — Bellarm. : Sapientia et gratia Christo homini fuit naturalis, ut docet S. August., hoc est, fuit ei connaturaliter debita, posita semel unione hypostatica; ergo sine miraculo non potuit illis carere. Nulla autem rationabilis causa fingi potest, cur suspenderetur illud debitum connaturale. Unde evanescit replica Amesii.

III.—Bellarm. : Christus fuit Filius Dei ab Incarnatione, et hæres omnium paternorum bonorum, neque debuit expectare successionem ex morte Patris; ergo tunc debuit repleri omnibus donis. Replicat Amesius : « Debuit igitur ab initio Incarnationis tam corpore, quam anima glorificari ». Resp. : Non sequitur. In hoc quippe dispensationem exigebat nostra Redemptio. Nec jus tantum, quod vult Amesius, sed etiam possessio donorum interiorum ei vel maxime congruebat; nec proderat eorum carentia nostræ liberationi.

IV. — Bellarm. : Christus homo in ipsa Incarnatione factus est hominum et Angelorum caput. Caput autem non debet esse minus ornatum, aut minus sapiens, quam sint membra. Neque plus hic valet instantia Amesiana de gloria corporis suspensa, quam valebat in prioribus. Excellere autem hoc caput debuit, non solum qua Deus, sed etiam qua homo, quod non fieret, si paulatim profecisset, ut vult Amesius.

V. — Bellarm. Adam creatus est sapientissimus : multo ergo magis secundus Adam in conceptione. Replicat Amesius : Si ita « Quidni igitur et in perfecta statura viri nascebatur Christus, quia Adam ita fuit creatus? » Resp. : Non sequitur. Statura enim infantilis conveniebat nato ex Virgine, et qui carnem suscipiebat passibilem. Quod subjungit Amesius : « Secundus Adam, ut erigeret nos ab illa ruina, quæ per primum Adamum nos oppressit, descendere voluit in eumdem statum (excepto peccato) in quo nos ille reliquerat, etc., discutietur in not. ad cap. seqq. Responsione ad argumentum primum Agnoitarum et Calvinistarum.

Ad CAPUT V.

Argumenta Calvinistarum a Bellarmino hoc cap. soluta sunt potissimum sequentia.

I.— Christus ex Hebr. II. vers. 17 : *Debuit per omnia fratribus similis fieri.* Et cap. IV. vers. 15. dicitur : *Tentatus in omnibus similiter, absque peccato.* Respondet Bellarminus : Cum excipitur peccatum, intelliguntur excepta non solum peccata, sed etiam omnes illi defectus, qui non erant utiles Redemptioni. Et cum dicitur, per omnia assimilari, nomine omnium intelliguntur omnia quæ ad perfectionem naturæ pertinent, vel ad redemptionem conducunt. Quæ replicat Amesius, sunt merissima petitio principii. Falsum enim est, et nec minima ratione vel auctoritate probari potest. 1. « Ad Redemptionem, tamquam partes humiliationis, conduxisse etiam eos defectus internos, quorum singularem utilitatem non percepimus. 2. Ad redemptionis applicationem conducere, quod sciamus Christum eas infirmitates nostras expertum esse ». Verum si sic esset, cur non etiam pari, immo potiori jure, podagram, febres, etc., morbos acutissimos Christo attribuere oportebit? ut nihil dicam de involuntariis concupiscentiæ motibus.

II. — Argum Calvin. : Luc. II. vers. 40. *Crescebat et corroborabatur spiritu, implebaturque sapientia, et Dei gratia erat super eum.* Et vers. 52. *Proficiebat sapientia, et statura, ac gratia apud Deum et homines.*

Bellarm. : 1. Vox πληρούμενος vers. 40 aliquando significat idem quod, redundans, plenus : uti a nostro interprete accipitur. Amesius hanc interpretationem rejicit, quasi « non propriam, et germanam, nec convenientem huic loco, propter sequentem vers. 52. et plus significari ea voce quam esse repletum. » Hæc Amesius ait, sed nil horum probat. Sit tamen ita ut vult. Tunc. 2. sensus est hic : quod sapientia tam increata quam creata, quæ in ipso erat, replebantur in dies magis organa corporea, et movebantur atque aptabantur ad opera excellentiora. Amesius : « Hoc aliquid est, inquit, sed non totum. Evangelista enim affirmat, eum corroboratum fuisse Spiritu, non corpore solo, quatenus implebatur sapientia ἐκκραταιοῦτο τῷ πνεύματι, πληρούμενος σοφίας. His vero plus non evincitur, quam dictum est. Sit tamen etiam hoc, ut vult Amesius. Tunc 3. dicendum est : repletum fuisse Christum sapientia acquisita per experimentum proprium practice earum rerum, quas non ignorabat theorice. Hanc interpretationem etsi probet Junius Calvinista, dicens : « Hoc illud est quod nos, Calvinistæ, affirmamus. » Amesius tamen replicat contra hoc. 1. quod « nusquam alias reperiatur hæc phrasis, tali sensu, ut quis dicatur sapientia impleri, eo quod experitur illa, quæ antea perfecte sciebat. At merito sufficere debet locus Apostoli, Hebr. v. vers. 8. ubi dicitur Christus didicisse obedientam per ea quæ passus est. » Itemque S. Ambrosii lib. de Incarn. Dom. Sacram. sap. 7. ubi dicit : « Christum habuisse naturam humanam initio perfectam, et tamen sensu humano profecisse. » 2. ait Amesius : « Hac ratione crescebat in sapientia, etiam post resurrectionem, non minus quam in pueritia : tunc enim primum expertus est, quid sit in cœlum ascendere, sedere ad dextram Patris etc. » Resp. : Transeat : nihil hic absurdi, nec contra nos, aut veritatem ipsam. Solutionem 4. dat Bellarminus : proficiebat Christus sapientia et gratia, opinione hominum, quibus in dies magis aperiebat sapientiam suam. Amesius 1. : « Verum hoc est de persona Christi, sed humana natura etiam humano modo proficiebat. » Resp. : Verum est id de utraque, ut aperte docent SS. Greg., Nazianz., Cyrill., Damasc., Beda, Bernard., a Bellarmino citati. Exemplo solis, qui quo magis ascendit versus medium cœlum, tanto magis dicitur proficere in lumine et calore ; non quod in se fiat lucidior et calidior, sed quia magis apparet ejus virtus. Item sicut Doctor dicitur proficere in Schola, cum doctos reddit auditores : ita Christus dicitur profecisse, quia fecit proficere. Amesius 2. : « Eodem sensu dicitur profecisse sapientia, quo proficiebat statura : conjunguntur enim a Luca vers. 52. Sed reipsa crescebat statura, non opinione solum ; » ergo et sapientia. Resp. : Hæc est voluntaria interpretatio Amesii, quæ eadem facilitate, et jure potiori rejicitur, quam profertur. Cur enim hac in re non potius stemus interpretationi SS. Patrum, quam unius Amesii. Quod 3. ex S. Thom. 3. part. quæst. 12. art. 2. « de habitus scientiæ acquisitæ incremento, » adfert, nec contra nos est, nec quidquam Calvinistarum vel Agnoitarum errori favet, si de scientia acquisita experimentali, uti debet, accipiatur.

III.—Argum. Calvin, ex Marc. XIII. vers. 32, *De die illo et hora, neque ipse Filius scit.* Resp. Bellarm. : Filius dicit se nescire diem judicii, quia non sciebat ad dicendum aliis. Amesius replicat : « Hac ratione licebit etiam dicere, Deum ipsum nescire diem judicii. Neque potuit Christus dicere, Patrem solum scire, qui ficto hoc sensu magis ignarus est illius diei, quam homines varii, qui omni modo satagunt, ut aliis eum demonstrent. » Resp.: Non est hic ullus fictus sensus, sed Christus quemadmodum vere erat, ita loquebatur ut legatus Dei ; sicut autem verba illa apud Joannem, quibus Christus asserit, se omnia quæ viderat in Patre, manifestasse Apostolis, sine dubio restringenda sunt ad omnia, quæ Deus per Christum legatum suum revelare voluit ; ita et hic ex ipsa circumstantia Apostolis notissima (quibus Christus sæpissime dixerat, se a Patre missum esse) restrigenda est verborum amplitudo. Porro egregium calumniatorem agit Amesius, cum ait 2. : « Hac expositione, turpissimæ et fallacissimæ illius æquivocationis, quæ Jesuitis est in usu, auctor et approbator constituitur Christus. Sic enim quod quis certissimum esse novit, potest rogatus negare, se scire simpliciter et absolute quoad verba, modo intelligat mente, negare se tantum quod sciat ut dicat. Sic omne fere discrimen tollitur inter verum testimonium et mendacium falsum. » Resp. : Amesius more reliquorum Calvinistarum, præcipue Anglorum, prorsus mendaciter, et per calumniam Jesuitis imponit, ipsismet Calvinistis usitatissimum mentiendi et decipiendi morem ;

de quo videatur P. Andreas Eudæmon-Joannes in Apologia pro P. Garneto. Nihil in præsenti dicimus, quod non omnes Catholici communiter docent; scilicet : Quoties ipsæ circumstantiæ restringunt sermonem, fas esse in eo sensu proferre verba, ad quem circumstantiæ ea restrigunt; aut si per injuriam extorquetur secreti veri revelatio, licere verba pro libitu vel materialiter et recitative, vel formaliter et significative, proferre; cum in hoc posteriori casu lex naturalis non velit imponere obligationem, adeoque nec significationem respectu coacti ad revelandum secretum, ubi et ipsum quoque silentium posset esse revelatio secreti. Videatur Card. Pallavicinus lib. de fide cap. 2. Quod ait Amesius 3. : « Multi Patres veteres (ut fatetur Maldonatus in hæc verba) Athan., Greg., Nazianz., Theodoret., Cyril., auctor. Op. imperf., docuerunt, Christum quatenus hominem, diem judicii ignorasse. » Resp. : Amesius subdole omittit, quæ mox subjicit Maldonatus : Hoc etsi prima auditione horrendum videatur, potest tamen habere bonum sensum; quem ibidem explicat Maldonatus.

Coronidis loco addit Amesius : « Quod a Bellarmino huic quæstioni admiscetur de ratione Christi corrigenda et correcta, futilis est et invidiosa calumnia Calvino illata, non controversia serio tractanda. » Sed audiamus ipsum Calvinum blasphemias vomentem in cap. XXVI. Matth. Et deinde judicium permittamus cuivis bono viro. Sic vero ille : « Christi in horto abruptum fuit votum. Metu perculsus, et anxietate constrictus fuit, ut necesse foret inter violentos tentationum fluctus alternis votis quasi vacillare. Hæc ratio est, cur mortem deprecatus mox sibi frænum injiciat, Patrisque imperio subjiciens, votum illud subito elapsum castiget ac revocet». Et infra : «Non fuit hæc meditata Christi oratio, sed vis et impetus doloris subitam ei vocem extorsit, cui statim addita fuit correctio. Eadem vehementia, cœlestis decreti memoriam ei abstulit». Hucusque Calvini verba tam impia quam clara, glossa aut interprete non indigent. Agnoscuntne jam Amesii complices et præcones, Calvinum turpiter lapsum, quod nedum ignorantiam, sed oblivionem et peccatum Christo tribuere non sit veritus? Clarum præterea est, calumniam manifestam ab Amesio in Bellarminum contorqueri : Aut si Amesius, et complices, doctrinæ illi sui præceptoris consentiant? fateri cogentur, mentiri Amesium, dum negat, hanc esse controversiam serio tractandam. Alterutram notam hic non evadit Amesius.

Ad CAPUT VII.

Bellarminus hoc cap. exposita prima sententia Brentii et Calvini, dicentium, quod : Descendere ad inferos sit penitus interire et extingui, subdit : Hæc non eget refutatione, cum sit fundamentum atheismi. Si enim « Christus, quia divinitate suffultus erat » (ut dicit Calvinus) animam immortalem retinuit in morte corporis ; ergo cæteri homines, qui non sunt suffulti divinitate in morte penitus extinguuntur. Ergo anima non est immortalis. Amesius clamat hic, Bellarminum impiam quamdam sententiam nonnullis suorum (Calvino et Brentio) affingere, sed calumnia manifesta et plane infernali. Sed id nimis verum esse dudum contra effugia Danæi et Junii Calvinistarum evicit P. Gretserus in hoc cap. 7. Nec Amesius id ignorare potuit, cum hujus defensionem sæpius ostenderit se vidisse. Cur ergo hic pro suo magistro et condiscipulis non replicavit adversus Gretserum? Verum relicta hac impia sententia, proponit Amesius aliam principalem controversiam de reali descensu Christi ad inferos : « Pontificii, inquit, inferna quatuor esse statuunt. 1. Carcerem damnatorum. 2. Purgatorium. 3. Limbum Patrum. 4. Limbum puerorum cum peccato originali decedentium. Christi autem animam vere, proprie, ac per realem præsentiam descendisse ad limbum Patrum contendit Bellarm., et addit, etiam probabile esse, eam etiam ad omnia loca inferni descendisse, quamvis nullos liberaverit vel ex inferno damnatorum, vel ex limbo puerorum, sed tantum ex limbo Patrum, et forsan etiam quosdam ex purgatorio. Nos autem (pergit Calvinista, et litem contestatur) unicum infernum (et ne hunc quidem nisi metaphoricum) agnoscentes, dicimus, descensum istum localem ad inferos, otiosum esse figmentum. Christum tamen vere dici ad inferos descendisse secundum Scripturas duplici modo. 1. Ante mortem, dum cruciatus infernales in anima sustinuit, quod est metaphorice descendere ad inferos. 2. Post mortem, dum in statu mortis detinebatur, corpore in sepulcro manente, et anima ab illo separata, quod est proprie generali sensu ad inferos descendere. » Sunt

igitur hic duæ diversæ quæstiones agitandæ. I. An Christi anima dolores inferni sustinuerit? II. An eadem realiter ad loca inferna descenderit? Prius Calvinistæ (cum Lutheranis Melanchth., Brentio, et Gerhardo hic) posterius nos Catholici affirmamus.

Ad CAPUT VIII.

Doctrina Calvini de controversia in hoc cap. agitata summatim hæc est. 1. Quod pœnæ damnatorum non sint aliud, quam terror et anxietas conscientiæ cogitantis. Deum sibi esse iratum. 2. Quod Christus descenderit ad inferos, quia apprehendit Deum tamquam sibi iratum propter nos; et ex metu salutis propriæ amittendæ incredibilem anxietatem animi passus sit, qualem pateretur, qui sciret se in æternum esse periturum; unde etiam verba desperationis eum protulisse affirmat lib. II. Instit. cap. 16. §. 10 et seq. et in Harmonia cap. XXVII. Matth. Christum cœpisse versari in inferno illa hora, qua in horto cœpit contristari et orare; deinde profundius descendisse, cum in cruce clamavit : Deus, Deus meus etc. Denique profundissime, quando coram Dei tribunali comparuit tamquam reus æternæ mortis etc. ibi. §. 12. 4. Huic pœnæ tribuit Calvinus totam fere nostram Redemptionem, ita ut sine hoc descensu ad inferos, mors in cruce non fuerit futura ullius pretii, ibid. §. 10. Hanc Calvini blasphemam impietatem Junius et Danæus amoliri a suo magistro conati sunt; sed quia forte ex Gretsero convictus fuit Amesius, ea impudenter negari, ideo sine ulteriori tergiversatione suscipit contra Bellarminum sui magistri Calvini defensionem.

I. — Argum. Bellarm. : Scripturæ totam salutem nostram tribuunt sanguini et morti corporali ipsius Christi, et post mortem corporalem nullam ulterius pœnam agnoscunt. Philip. II. vers. 8. *Humiliavit semetipsum* etc. Item Psal. XXI. vers. 7. et seqq. Isa. LIII, vers. 2. et seqq. describuntur sigillatim omnes Christi afflictiones, nulla autem fit mentio inferni. Matth. XX. vers. 19. Marc. X. vers. 33. Luc. XVIII. vers. 32. prædicit Christus passiones suas, nulla mentione facta dolorum gehennæ etc. Ad hæc Amesius. « Scripturæ salutem nostram tribuunt morti Christi non simpliciter et singulariter quæ fuit corporalis; sed quæ habuit spiritualem maledictionem Dei et legis conjunctam, Galat. III. vers. 13. et quatenus consummatio fuit obedientiæ ejus et humiliationis totius, quæ partim corporalis fuit, et partim spiritualis. Philip. II. vers. 8. Mortem enim illam subivit Christus tamquam sponsor noster, quæ Adamo fuit denuntiata et nobis debita : illa autem non fuit sola corporalis. Expresse denique dicitur dolores nostros bajulasse Isa. LIII, vers. 4. et seqq. Nostri autem dolores, id est, nostris defectionibus debiti, non sunt corporales tantum, sed et spirituales; eosque in anima sua tulisse Christum, ut partem illius mortis, quam pro nobis passus est, testatur ipse Matth. XXVI. vers. 38. *Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem.* » Resp. : Hanc evasionem compilavit Amesius ex Junio et Danæo ; in hoc tamen istis duobus cautior, quod cum videret, eos merito acriter a P. Gretsero reprehensos, quod expresse dicerent : « Christum debuisse mortem animæ subire, ut nos a morte animæ immunes præstaret ; » Amesius aliis phrasibus rem eamdem involvit; sed nil proficit. Nam etsi Galat. III, vers. 13. Christus pro nobis dicatur factus esse maledictio, seu maledictum, non inde tamen ulla tormenta inferni conficiuntur. Maledictio enim crucis non est maledictio inferni, ut maledictum Calvinistarum somnium sibi fingit. Multo minus colligitur mors animæ et infernalis maledictio ex illa consummata humiliatione per mortem crucis. Quænam enim inter ista connexio, et non potius aperta contrarietas? Aut quæ necessitas est ad hoc ut quis alterum a dolore quopiam liberet, eosdem specie dolores in se recipere? Verbo, nil in omnibus allegatis locis *infernale* invenitur ; id enim primum ex infernali magisterio Calvinistarum prodiit.

II.—Bellarm. : Si ab oratione illa in horto, usque ad resurrectionem Christus fuit in inferno, et Deum ut sibi adversum et iratum apprehendebat, tum non dedisset tot signa confidentiæ, fidei et fiduciæ, dum ait Caiphæ : Amodo videbitis Filium hominis venientem in nubibus; dum orat pro crucifixoribus ; promittit latroni paradisum ; Patri animam suam commendat. Replicat Amesius : « Quod Christus dolores istos usque ad resurrectionem sustinuerit, nos negamus. Alteram etiam phrasim (fuit in inferno) repudiamus. Suam igitur imaginationem, non nostram sententiam refutat hic Bellarminus. Quod vero ad alteram illam phrasim attinet (Deum ut sibi adversum et iratum apprehen-

debat) nos eo sensu non admittimus, quasi fidem et fiduciæ apprehensionem Christus amisisset (sicut Bellarm. ipse paulo post agnoscit) sed quod gaudium illud non sentiebat, quod ex fide et fiducia solet emanare, sed loco ejus pressuram et vexationem proficiscentem ab ira Dei, non adversus ipsum absolute, sed quatenus sponsor noster fuit. » Resp. 1. : Amesius haud juxta sui Magistri mentem, nec consequenter negat, Christum fuisse in inferno, ejusque dolores sustinuisse usque ad Resurrectionem. Si enim (juxta mentem Calvinistarum) Christus debuit pro nobis inferni supplicia degustare, quando id magis fieri convenienter poterat ac debebat, quam post animæ a corpore dissolutionem, uti communiter fit in damnatis, quorum vices Christus sustinuit? Quod subjungit : « Bellarminum paulo post agnoscere, quod Christus fiduciæ apprehensionem (ex Calvini mente) non amiserit, sed tantum quod gaudium non sentiebat ex fiducia emanare solitum ; » hoc, inquam, in Bellarmino non reperitur, sed potius directe contrarium, ut legenti patebit. Nam etsi post proposita sex argumenta Catholicorum, Bellarminus illam Calvini evasionem ejusdem Calvini verbis proponat : tamen mox in §. At pœna, ostendit verba hæc aliis verbis Calvini, ejusque principali intento repugnare. Nihil etiam ad rem faciunt intervalla illa, quæ Amesius fingit, « ut locus interim esset officiis illis, quæ ante mortem ejus essent peragenda ». Ad quid enim intervalla hæc, si ut supra ex Calvino vidimus, Christus semper magis et magis mergebatur in eos inferni dolores, adeoque in desperationis abyssum?

III. — Bellarm. : Si redempti essemus per infernales pœnas Christi, deberent signa præcessisse : deberet aliquod sacramentum exstare in memoriam tanti beneficii, ut est Eucharistia in memoriam Passionis : deberet Ecclesia celebrare memoriam hujus beneficii, ut facit in cæteris Nativitatis, Passionis, Resurrectionis ; deberet denique Christus depingi in igne gehennæ in medio damnatorum, uti pingi solet in cruce. At nihil horum unquam factum legitur. Amesius 1. retorquet argumentum, et petit : « quibus figuris, sacramentis, festis aut picturis agonia Christi declaretur »? Resp. : Non opus esse, ut ostendantur figuræ, sacramenta, festa, pro singulis partibus dolorum Christi, sed pro præcipuis, aut in genere pro omnibus simul : nihil autem horum apparet de illa plane singularissima pœna infernali, ac omnium teterrima. Ait 2 : « Nullam expressam figuram exstare (nisi apud idololatras) sive divinitatis, sive animæ, sive eorum, quæ ad animam proprie spectant ; nec posse activam Christi obedientiam in re bruta commode repræsentari ». Resp. : hujus effugii vanitas patebit infra, cum tom. II. agetur de imaginibus. Interim quæro solum, annon ipsi quoque Calvinistæ in suo cerebro sibi depingant imagines per alienas species corporeas ænigmaticas? Videturque Amisius id mox agnoscere, cum subdit : « Significabantur tamen aliquo modo spirituales passiones Christi olim per combustionem holocausti igne cœlesti, et nunc eodem sacramento, quo tota Passio Christi declaratur ». Resp. : Hoc figmentum voluntarium non modo caret fundamento, sed adversatur quoque ipsi Amesio, qui lib. I. cap. 5. th. 2. sensus Scripturæ mysticos rejicit, nisi certo appareat, Spiritum S. eos intendisse. Unde vero certum faciet, per combustionem holocausti igne cœlesti, figurari ignem seu cruciatus infernales? quis unquam Patrum et Theologorum (extra Calvini scholam) hoc sensit, aut tradidit? De his ergo figmentis viderint infernalium traditionum et novorum idolorum Calvinisticorum formatores.

IV. — Bellarm. : Patres describunt descensum Christi ad inferos, ut descensum victoris, et triumphatoris, non ut rei. Amesius ut rima elabatur, ait : « Triumphus est duplex, virtualis in campo. Col. II. vers. 14. et actualis in curru vel sella gloriosa. Ephes. IV. vers. 8. Priore sensu Christus simul reus fuit, et triumphator, posteriore autem descensus Christi opponitur plane ascensui, ut humiliatio exaltationi. Rom. X. vers. 6. 7. Ephes. IV. vers. 9. Philip. II. vers. 8. ita ut descensum triumphatoris eo sensu describere, nihil aliud sit, quam descensum ascendentis, aut humiliationem exaltati definire. » Resp. : Mirum est Amesium tam curtæ fuisse memoriæ, ut cum dixerit th. proxima : se negare, Christum infernales dolores sustinuisse usque ad Resurrectionem, ac repudiare hanc phrasim (fuit in inferno), hic tamen, dum sub data distinctione agnoscit descensum Christi ad inferos, supponat id, quod ante rejecerat. Resp. 2. : « De triompho virtuali in campo tamquam rei », nulla vel apparens mentio fit in Scripturis ab Amesio more Calvinistico laudatis, et tota distinctio

illa commentum est chimæricum. Quomodo enim reus, actu pugnans et confligens, potest esse et dici victor et triumphator? Quod porro num. 3. conatur SS. Irenæum, Basil., Hieron., Euseb., in partes Calvini trahere, cum videret id difficulter persuasum iri, subdit: « Qui ita describunt descensum Christi, ut vel virtualem triumphum, vel virtualem descensum intelligant, certe non tantum sine Scriptura, sed etiam contra Scripturas loquuntur. Hæc enim diserte docet, liberatum fuisse Christum ab illis inferis, ad quos descendit Actor. II. vers. 24. Ab actu autem victoriæ aut triumphi nemo dicitur liberari. Resp.: Maluit Amesius more suo verba illa sacra in perversum Calvini sensum detorquere, quam S. Augustini duplicem bonam sequi interpretationem. Prior est, « solutis doloribus inferni etc., » hoc est, irritis effectis. Solvit enim Christus dolores inferni, non quibus tenebatur, sed ne teneretur. Posterior, solutis doloribus inferni, quibus teneri ipse non poterat, sed quibus tenebantur alii, quos ipse noverat liberandos.

V. — Bellarm. Fundamentum Calvini est falsum, quod scilicet esse in inferno nihil sit aliud, quam timere Deum iratum. Ista enim est hæresis damnata in Origene; et quid hoc est aliud quam inferos omnino negare, et atheismo viam munire! Nec evadit Amesius, cum dicit « Christum non timuisse tantum, sed etiam sensisse iram Dei ». At hoc ipsum « timere de animæ suæ salute cum verbis desperationis » (uti Calvinus hæc Christo affingit) quid aliud est, quam sentire vel maxime Deum iratum?

VI. — Bellarm.: Si Christus emisit verba desperationis, videtur gravissime peccasse. Quomodo autem per peccatum nos a peccato redimere potuit? Amesius: « Concedimus consequentiam, si proprie desperationis verba fuerunt, prout a Christo emittebantur; si vero eadem illa verba, quæ in hominibus sæpe a desperatione proficiscuntur, et ideo desperationis verba vocantur, in Christo ab angore proveniebant, in eo nihil est peccati ». Sed contra 1. Quia pœna damnatorum (quam Calvinus ait temporariam Christum sustinuisse) essentialiter includit desperationem, sicut beatitudo essentialiter perpetuitatem. Replicat Amesius negando assumptum: « Pœnæ, inquit, auctor, est Deus, Diabolus et peccator, desperationis. Pœna est hominis passio, desperatio est hominis actio ». Resp.: Etsi damnatus sit causa physice eliciens desperationem, et meritoria ejusdem, ut hæc est objectum necessitans ad desperandum: tamen decretum divinum perpetuitatem (et consequenter desperationem objectivam) inseparabiliter annectit damnationi æternæ, juxta illa Christi verba: *Ite in ignem seu combustionem æternam.* Amesius 2.: « Desperatio non respicit propie pœnam ipsam, sed continuationem ejus in æternum. Nullum igitur locum habet in eo, qui eamdem pœnam subit ad tempus breve constitutum, et ipsi notum, cum certa spe liberationis; immo cum potestate illam removendi, cum ipsi placet. Similis est calumnia, quæ sequitur apud Bellarm. de dubitatione Christi. » Resp.: Neg. assumpt. Sola enim beatitudinis æternæ amissio, sine dubio majus supplicium est, quam quicumque cruciatus temporarius. Æternitatem autem illam, quæ desperationem necessario infert, evidenter norunt damnati esse inseparabiliter tam pœnæ damni quam sensus annexam. Unde plusquam specie morali differt pœna damnatorum (hostium Dei) etiam levissima, a quavis acerbissima purgatorii pœna, amicorum Dei, præcise quia hi spem, illi desperationem inseparabiliter norunt annexam. His præmissis,

§. UNICO.

Solvuntur argumenta Calvinistarum.

I. — « Christus dicitur a Deo percussus et contritus ». Isa. LIII. vers. 4. et 10. Quid hinc sequitur? An ideo pœnas inferni sustinuit? o specimen argumentationis Calvinisticæ! Aut inferent forte: Ergo saltem Deum iratum et infensum sensit. Sed neque hoc sequitur: Quidni enim possit Deus non modo permittere, sed etiam infligere cruciatus et mortem corporalem, simulque eumdem eximie diligere? Quam etiam paradoxe pronunciat Calvinus « omnes qui percutiuntur a Deo, pati pœnas infernales » idemque asserit Amesius; quod nulli Christianorum ante novum hoc Calvini evangelium in mentem venit. Nec juvat, quod ex recepta S. Thomæ et scholasticorum sententia refert Amesius: « graviorem fuisse dolorem Christi omnibus doloribus, sine omni solatii sensu etc. ». Loquuntur enim tantum comparate ad dolores corporales hujus vitæ. Quid vero hoc ad rem?

II. — Calvin.: « *Castigatio pacis nostræ imponitur ei*, Isa. LXIII. vers. 5. Omne igitur

pœnæ genus luebat, quod nostra peccata merebantur, atque adeo pœnas gehennæ ». Respondet Bellarm. : Sic etiam sequeretur, debuisse Christi passionem esse æternam. Sicut autem pœna temporali satisfecit Christus pro æterna, sic etiam morte corporis satisfacere potuit pro morte animarum; quia pretium redemptionis pensatur ex dignitate personæ, quæ patitur, et ex charitate, qua patiebatur. Amesius 1. recurrit ad suum effugium supra excussum, de « duratione non essentiali pœnæ infernali. » 2. ait : « Curiosæ præsumptionis esse inquirere quid per absolutam potentiam fieri potuerit per mortem Christi etc. ». Verum nec hoc faciunt hic Catholici; sed quid præcise ex Scriptura de doloribus Christi tenendum sit, statuunt. 3. ait : « Posita saltem voluntate Dei, de Christi ut sponsoris ac mediatoris nostri passione, fieri non potuit, ut satisfaceret justitiæ Dei dimidiata humanæ naturæ passione. » Resp.: Hæc est mera petitio principii. Æque enim hinc inferretur, non potuisse (posito decreto Dei de satisfactione ex rigore justitiæ præstanda per Christum) tunc satisfacere nisi per pœnam æternam, æquivalentem omnibus omnino pœnis damnatorum omnium simul sumptorum. Nimis ergo falsum est (quod semper supponunt, nec unquam probant Calvinistæ) debuisse Christum sustinere pœnas nobis debitas secundum determinatam et specificam suam rationem.

III. — Calvin. : « Christus in horto agone et horrore ad sanguineum usque sudorem perculsus non fuit ex metu mortis corporalis, quam Martyres multi et alii etiam cum exultatione subierunt. Aut ergo infirmior omnibus hominibus fuit, aut non solum corporis mortem, sicut cæteri, sed etiam animæ periculum metuebat ». Resp. : Neg. sequel., nam Christus timuit, quia voluit : cæteri si non timent, est, vel quia Deus infundit consolationem majorem, quam sit illa pœna; vel quia diabolus obstupefacit sensum aliquorum sibi addictorum; vel quia avertunt animum a cogitatione pœnarum. Nihil horum in Christo, qui non permisit, ut redundaret gaudium ex parte superiore in inferiorem, sed defixit mentem in omnia tormenta impendentia. Amesius multa hic verbis replicat, sed parum ad rem. Quod enim quærit « de objectiva causa hujus horroris », unde fuerit? facilis responsio est : Quia Christus voluit sibi etiam in imaginatione repræsentari omnes reipsa post inferendos cruciatus, ignominiam, peccatorum gravitatem etc., quibus quantum Deus offensus esset, intime perspiciebat; et hinc solutio in sanguinis grumos. Sed inquit, « pœna gehennalis, secundum Medinam, est privatio omnis omnino consolationis ». Resp. : Recte Medina citatus, nemine Catholicorum abnuente : at minime hinc sequitur, quod ubicumque invenitur privatio consolationis, ibi quoque sit pœna infernalis. Quoties enim contingit homines non modo flagitiosos, sed etiam valde sanctos et perfectos ita mœrore obrui, ut nullam guttam consolationis supernæ vel infernæ percipere sibi videantur, ut S. Theresia de se testatur, quod cum plerumque cœlestibus deliciis abundaret, subinde tamen per breve tempus tanta fuerit desolatione obruta, ut videretur sibi nec unam muscam posse necare propter Deum etc. Quis autem nisi fatue dixerit, S. Theresiam tunc gehennæ pœnas degustasse? Quod num. 4. ait Amesius : « Distinctio illa ficta inter superiorem et inferiorem partem animæ rationalis nullum fundamentum habet vel in Scripturis vel in sana Philosophia, et a Maldonato Jesuita, quoad istud negotium rejicitur et refutatur in cap. XXVI, Matth. ex illis verbis : *Non sicut ego volo.* » Resp. : Maldonatus nec tantillum loco cit. favet Calvinistis. Tantum ait Christum gessisse se tunc in illa agonia, ac si pure esset homo cui nihil constaret de decreto divino etc. Distinctio illa « partis superioris et inferioris animæ rationalis », hactenus in omni sana Theologia et Philosophia recepta, nihil læditur a Novatorum morsibus; qui cum nihil secundum superiorem rationem, seu, ut vocat S. Thom. rationes æternas, sed omnia, secundum rationes humanas, temporales, inferiores agere videntur, non ideo communi nostræ naturæ præjudicare queunt. Videatur P. Cornelius in c. VI. ad Rom. vers. 22. ubi inter cætera etiam Calvini hæresim revincit, qui superiorem rationem, seu interiorem hominem una cum libero arbitrio e medio tollere conatur; et plane ἀδύνατα statuit, dum putat, in eadem omnino animæ portione et facultate esse hanc pugnam, quam Paulus eo cap. in seipso depingit, consequenter hominem etiam justum simpliciter tam esse peccatorem quam justum, quod implicat. Quod n. 5. addit, nihil prorsus facit ad rem, aut contra nos. Quod num. 6. negat, « Christum sua sponte, nulla cogente

pressura defixisse mentem in omnia tormenta impendentia »; non probat intentum ex Hebr. XII. vers. 2. Plus enim inde non habetur, quam quod « pro gaudio sibi proposito », hoc est, loco gaudii quo frui poterat, præelegit crucis passionem. 7. « Debent quidem Martyres omnes imitari Christum in morte ferenda », (quod inquit Amesius ;) sed quomodo sequitur quod infert : « eos non magis avertere debere cogitationes suas a morte imminente, quam Christus deliberato consilio avertebat »? Sane hoc neque veritati, neque Amesii intento videtur congruere.

IV. — Calvin. : « Christus exclamans, Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? iram Dei aliquo modo sensisse se ostendit ». Resp. : Nulla hic fit mentio iræ Dei erga Filium, sed solius derelictionis. Dereliquit enim deitas humanitatem in pœnis, nolluitque eripere ; ut sacrificium perficeretur, quo mundus redimendus erat. Respondet Amesius, non quidem « ullam expresse fieri mentionem iræ », sed tamen fieri. Sed unde nobis hoc persuadetur? 2. ait Amesius: « Pessime sonat illa forma loquendi : Deitas reliquit humanitatem ». Sed cum Bellarminus expresse addiderit : in pœnis ; et « hanc derelictionem in pœnis » probet ipse Amesius, ut quid ergo sycophantatur in Bellarminum? 3. ait : « Non omnis quisquis patitur persecutionem, dicendus est derelictus a Deo ». Ita plane est. At cur non optime dicatur humanitas Christi derelicta in pœnis, cum divinitas reliquerit illam pati diros cruciatus sine ulla perfusione solatii ex parte superiori in inferiorem? Denuo principium petit Amesius ut antehac, cum sine ulla probatione contendit, derelictionem illam debere esse iram Dei in Filium, quæ est mere voluntaria blasphemia.

V.— Calvin. : « Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni. Act. II. v. 24. Nam si non pertulit Christus dolores inferni, quomodo potuit ab iis absolvi? » Responsio duplex S. Augustini jam supra relata est a Bellarm. in respons. ad 5. argum. Nec præter inania verba quidquam replicat Amesius ; unde calvinistica interpretatio, ante Calvinum Christianis penitus ignota, nec tolerabilis evadit.

VI. — Calvin. : « Christus ex Hebr. V. vers. 7. in diebus carnis suæ, preces supplicationesque etc. offerens, exauditus est a metu », Resp. : Etiamsi concedetur εὐλάβειαν hic non significare reverentiam, sed metum, ut contendunt soli Calvinistæ contra Græcorum Chrysostomi ; Theophyl. et Œcumenii interpretationem ; adhuc nec minimum probatur, « metum » illum fuisse ob iram divinam in Filium charissimum ; certe nec auctoritate, nec ratione ulla probabili id suadere queunt Calvinistæ : et cum in cæteris omnibus, tum in hoc maxime mend cant turpiter principium. Plura de verbis illis Apostoli videantur apud Cornelium ibidem.

Ultimum argumentum Calvini omittit Amesius, quia non vidit modum liberandi suum Magistrum a mira impudentia in S. Hilario citando : cum Junius Calvinista id irrito conatu apud Gretserum tentarit.

Ad CAPUT X.

Cum Calvinistæ negent, Christum revera post mortem descendisse ad inferos ; sed tantum animam, in passione iram Dei sustinendo, et damnatorum pœnas subeundo ; corpus vero in sepulcro relinquendo, dici descendisse ad inferos ; veritas Catholica jam per partes probanda est : ac primo, quod inferorum nomine non sepulcra, sed loca subterranea intelligenda sint. 2. Quod animæ justorum ante Christi mortem fuerint in illis inferis. 3. Ad illos etiam Christi animam descendisse. Primum ergo hic facile probatur.

1. — Quia ex nomine inferorum, quo utuntur SS. Scripturæ Hebraicæ, Græcæ, et Latinæ, cognosci potest, ubi sint inferi. Nomen inferni Latinum, non est dubium, quin sit distinctum a nomine sepulcri. Invenit Amesius unicam instantiam ex « Ambrosio qui ser. 57. et 38. verba illa Angelorum Luc. cap. IV. vers. 5. quibus arguunt Mariam quærentem Christum in sepulcro, ita reddit : Quid quæris apud inferos : Sed quid hoc ad rem? Numquid Bellarminus aperte de Scripturis sacris loquitur ? »

II. — Bellarmin. : Nomen Græcum ᾅδης Matth. XI. vers 23. ubi urbs Capharnaum descensura dicitur ad infernum, non potest accipi pro sepulcro, quia ridicula esse antithesis inter in cœlum et sepulcrum. Neque Luc. XVI. vers. 23. ubi dives dicitur in inferno fuisse in tormentis. Amesius cum reipsa nil solidi haberet, quod his opponeret, maluit tamen aliquid in rem suam nil faciens proferre, quam omnino tacendo acquiescere.

III. — Nomen Hebræum שאול schéol, sig-

nificat voraginem, et ordinarie accipitur pro loco animarum subterraneo, et vel raro vel numquam pro sepulcro. Amesius vult Bellarminum hic manifeste hallucinari 1. in eo : « Quod locum animarum tantum hac voce notare vult, cum in Scripturis ad corpus etiam expresse applicetur ». Genes. XLII. vers. 38. *Deducetis canos meos ad inferos.* Resp.: Errat Amesius. Nam phrasi Scripturæ Vet. Testam. deducere ad inferos, est, aliquem occidere ; clauso enim adhuc ante Christi ascensionem cœlo, quotquot moriebantur, censebantur pergere ad inferos, sive essent justi (ad limbum et purgatorium) ; sive scelerati (ad locum damnatorum). 2. « Quod pro loco tantum accipit, et non pro statu, cum in Scriptura confundi soleat cum morte, et opponi vitæ. Isa. XXXVIII. vers. 18. » Resp. : Non excludit Bellarm. statum, dummodo hic a loco non separetur. 3. « Quod tam certo pronuntiat locum animarum esse subterraneum, cum diserte innuitur Eccles. III. vers. 21. sententiam in Ecclesia (Calvinistica) receptam etiam ante adventum Christi fuisse, quod spiritus hominis ascendat sursum ». Resp.: Sententia illa in Ecclesia Dei usque ad Calvinum fuit inaudita ; quam gratis fingit loc. cit. diserte innui, nisi idem pariter de spiritu hominum scelestissimorum audeat affirmare ; locutio enim ibi est indefinita. 4. ait : « Falsum esse, hanc vocem ordinarie in Scripturis locum talem designare ». Et deinceps conatur verbose loca Scripturæ a Bellarm. adducta (nempe Genes. XXXVII. vers. 35. Num. XVI. vers. 33. Psalm. CXXXVIII. vers. 8. Isai. XIV. vers. 15.) in oppositum sensum detorquere ; uti et instantias nonnullas ex interpretatione LXX. et S. Hieronymi etc. Licet vero omnia quæ profert, verissima essent, ad rem ipsam tamen nil facerent ; cum non modo ipse Amesius th. 28. haud obscure consensum antiquæ Ecclesiæ nobis addicat, dum, pro sua calvinistica in SS. Patres reverentia ait : « Patres multi dum in re incerta, certi aliquid statuere voluerunt, vani plane in conjecturis suis circa locum inferni evaserunt. Nihil ergo certi ex eorum communi et constanti consensu potest hac de re probari ». Sed et Calvinus, etiam juxta citationem Amesii, et multo maxime Beza Calvini discipulus, dum agit contra Brentium Ubiquistam, asserit : eos in meridie cæcutire, qui ex historia Lazari et divitis non deducunt verum locum inferorum, ubi damnati torquentur : adeoque non minus circiter pugnat pro inferis veris corporalibus, localibus ac subterraneis, ut Brentio contradicat, quam in alio Tract. contra Castalionem ex odio Catholicorum pugnet, ut veros et locales inferos destruat, vel in sepulcra convertat. Est sane hoc Calvinistæ facinus observatu dignissimum, quod pro merito examinat P. Cornelius a Lapide in illa verba Act. II. vers. 27. *Non derelinquens animam meam in inferno* ; quæ verba Beza sic pervertit : « Non relinques cadaver meum in sepulcro. » Causam vero reddens, cur mutaverit « animam in corpus, et infernum in sepulcrum », respondit : Non temere feci; cum hunc præcipue locum a Papistis torqueri in suum limbum constituendum videamus, et « veteres etiam inde descensum illum animæ Christi ad infernum excogitaverint ». Sed de hoc Patrum consensu infra ad cap. 12. denuo agemus. Amesius ut Bezæ honori consuleret, de illustri isto ejus facinore (satis clare a Bellarm. exposito) magis mutus fuit pisce. E contrario autem th. 24. num. 7. Bellarmino « Jesuiticam impudentiam » affingit, quod jactarit consensum omnium fere, qui de hac translatione scilicet LXX. S. Hieronymi, Chaldæa etc., judicare poterant ; cum tamen Pererius Jesuita in eumdem locum dixerit : « Opinio est Hebræorum, et de Christianis multorum, verbum שאור scheol nil aliud significare quam sepulcrum ». At fide Græca procedit Amesius : addit enim Pererius, multos illos de Christianis esse : « maxime hæreticos », et iis jungit etiam pauculos e Catholicis, quos hac de causa merito vocat : « male hebraizantes, etc. ».

Ad CAPUT XI.

I. — Animas justorum ante Christi ascensum fuisse in limbo, cœperunt negare primi omnium (quod constet) Calvinistæ, ita ut opposita sententia, quæ eos in cœlo collocat, ante Calvinum prorsus inaudita fuerit in Ecclesia Dei. Neque hoc negare omnino audet Amesius, sed opponit ementitam « novitatem Pontificiorum in 27. Articulis ab Ivello (Calvinista) contra Hardingum luculenter demonstratam » : de quo nos alibi. Deinde ait : « Non est tamen inauditum, neque in Scripturis, neque in Patribus animas piorum ante Christi adventum fuisse in paradiso, aut sinu Abrahami, in regno cœlorum, in statu beato ». Verum cur

non paucis, vel unico saltem expresso testimonio id probavit? Sane quod ante Christi adventum in Vet. Test. vel unius fiat mentio, qui in statu usquequaque beato, in regno cœlorum, in paradiso, immo etiam in sinu Abrahæ (hic enim solum ex historia Lazari a Christo, Luc. XVI. vers. 23. relata innotuit) mox post pium ex hac vita decessum fuerit collocatus, non reor posse vel probabiliter suaderi, nedum aperto et certo Scripturæ contextu evinci, quod tamen in præsenti prorsus necesse foret præstare, ut dogma tam inauditum invehatur. Porro nobis Catholicis sufficere posset, quod adversarii pro sua novitate nec unicam vel apparentem rationem vel auctoritatem producant, pro nobis vero stet sensus universalis Ecclesiæ per 16. sæcula, et complura SS. Patrum expressa testimonia a Bellarmino relata. Videamus tamen, quomodo etiam SS. Scripturarum testimonia eludere conetur Amesius. 1. ad illud Gen. XXXVII. vers. 35. Jacob et Joseph descendebant ad inferos, ait : « Hoc est moriebantur, sicut antea fuit probatum ». Ast ubi frigida nonnulla effugia Amesii vidimus in not. ad præcedens cap., sed nec vel unam apparentem probationem hujus theseos.

II. – Bellarm.: Luc. XVI. vers. 26. Hiatus tantum fuit, nihil solidi inter locum damnatorum et sinum Abrahæ ; utræque igitur animæ fuerunt in eadem voragine, licet multum inter se distantes. Plura hic Amesius regerit, quæ etsi liberaliter darentur, ad rem parum aut nihil facerent, cum quidquid tandem fit de hiatu seu chasmate, certum habeamus, designari distantiam talem, quæ ex Dei decreto non permittat permutationem inter statum utriusque partis, nec transmigrationem ultro citroque permissam esse. Et per hoc Dei decretum more humano metaphorice describitur ipsum locale intervallum, quod tunc adhuc inter damnatos et in sinu Abrahæ quiescentes intercipiebatur. Quæ ex Jansenio, Cajetano, Emman. Sa, Maldonato, et Patribus ab hoc citatis adferuntur, nil nostra lædunt, sed potius confirmant.

III. — Bellarm. I Reg. XXVIII. vers. 13. Anima Samuelis de terra ascendere visa. Amesius : « Non fuit, inquit, anima Samuelis, quæ Magicis artibus non potuit evocari, sicut hæc umbra de se fatetur vers. 15. sed illusio Satanæ. Ast falsum est, fateri Samuelem, se magicis artibus evocatum ; imperio enim Dei id factum, præveniente Deo conatus Pythonissæ. Verum si Calvinistæ librum Ecclesiastici inter canonicos haberent, non facile dubitare possent, vere Samuelem tunc ab inferis reversum prophetasse, hoc enim loc. cit. satis aperte indicatur.

IV. — Bellarm. : I Petr. III. vers. 19. 20. Spiritus justorum in carcere fuisse dicuntur. Fatetur id Calvinus cum Catholicis. Amesius tamen supra Magistrum sapiens, ait ibi designari « Spiritus rebelles ». At si de tempore prædicationis Noe id accipiatur, verum quidem est ; sed nihil obstat, quo minus post ea superveniente diluvio, antequam mergerentur, egerint pœnitentiam.

V. — Bellarm. profert locum Zachar. IX. vers. 11. Tu autem in sanguine Testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Amesius mavult cum perfidis Rabbinis, et novellis Rabbinizantibus, hunc textum detorquere ad nescio quam Ecclesiam tantum, quia per errorem librariorum in hebræo textu, masculinum reperitur mutatum in fœmininum, refragante sensu et scopo totius contextus ; ut bene ostendit in eum locum Cornelius a Lapide post Riberam ibidem. Certe S. Hieronymus hebraicæ linguæ peritissimus communem Catholicorum sententiam, ex eo loco, hisce conceptis verbis confirmat : « In sanguine passionis tuæ, eos qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo non est ulla misericordia liberasti ».

Ad CAPUT XII.

Omissis duabus primis probationibus, quibus realem Christi descensum ad inferos non evinci ipse Bellarminus fatetur.

Probatur id I. ex Matth. XII. vers. 40. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus : sic erit Filius hominis in corde terræ;* hoc est, secundum corpus in sepulcro, secundum animam in limbo. Ita Catholici communiter post Tertull., Iren., Hieron., Chrysost. etc. Quæ oggerit Amesius ex Catholicis nonnullis, non adversantur communi sententiæ. Neque enim qui semel de una parte loquitur, excludit alteram.

II. — Principale testimonium, quo plane convincitur intentum, est Act. II. vers. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Non immerito miratur Junium Gretserus, et nos hic Amesium, cur malint Bezæ sibi prorsus non constantis perversionem sequi, quam (non dico tritam antiquorum et re-

centiorum Doctorum Catholicorum, sed saltem) Calvini viam tenere. Hic enim Christi descensum ad inferos metaphoricum, hoc est, perpessionem pœnarum infernalium, et inde factam liberationem, ex hoc loco vel maxime stabilire solebat, quod tamen a Bezana et Amesiana perversione penitus eliditur. Sane cuivis prima mox fronte apparet perquam dura et violenta mutatio « animæ » in « cadaver », et « inferni » in « sepulcrum ». Nec habet pro se Amesius positivum argumentum, ut aperte fatetur, quo suam perversionem probaret; sed solum ex libidine contradicendi elidere, vel potius eludere conatur genuinum sensum. Ait ergo 1. « Respondere se expressis verbis Petri ipsius vers. 31. Locutus est David de resurrectione Christi ». Christus autem resurrexit a morte vers. 24. et quoad corpus (quod proprie suscitatur) a sepulcro. Respondeo : Omnino locutus est et David et Petrus de resurrectione Christi, quod hic « non derelictus sit in inferno, neque caro ejus viderit corruptionem ». Quid vero poterat apertius dici pro nobis. Nam cum dicitur, ipsum Christum non derelictum, intelligitur potior ejus portio, scilicet anima : et cum mox subditur : « nec caro ejus », sine dubio intelligitur caro Christi vel animæ. Esset enim fatua battologia, si hic esset sensus : Caro Christi non derelicta est in sepulcro, nec caro ejus vidit corruptionem ; qualem tamen battologiam Calvinistæ, articulis Symboli de sepultura et descensu Christi ad inferos, ineptissime affingunt. 2. ait : « Per manifestam consequentiam ex Act. II. vers. 29. Locus ac status in quo Christus non fuit relictus, unus et idem fuit cum illo, in quo David dicitur relictus; (essent alias quatuor termini, ut aiunt, in Apostoli syllogismo;) sed ille status, in quo David fuit relictus, non alius fuit, quam mors ; neque locus alius, quam sepulcrum ; ex vers. 19. Ergo ». Resp : Syllogismus hic Puritano dignus est, cujus nec major, nec minor in Scriptura reperitur; et hæc aperte falsa est, ut ex ipsis verbis Apostoli patet. Clarissime enim pronuntiat vers. 34. « Davidem non ascendisse in cœlum », et vers. 29. « Sepulcrum ejus adhuc superesse ». Loquitur ergo tam quoad Christum, quam quoad Davidem, de utraque parte, anima et corpore. Et numquid resurrectio necessario utrumque includit? 3. ait : « Argumentum etiam desumi ex vi ipsius phraseos, et scopo psalmi, unde citatur. Non relinquere, est liberare : liberare, est eripere a malo et miseria. Miseriam autem nullam patiebatur Christus in limbo Patrum, sed in morte et sepulcro ». Resp.: Æqualis miseria est respectu cadaveris, reunionem cum anima desiderantis. In utroque sane defectus et miseria fuit, dum non erant conjuncta quæ conjuncta esse debebant. Deinde non oportet sejungere, quæ SS. David et Petrus conjunxere, nempe : Non derelinques animam in inferno, nec carnem in sepulcri corruptione, sed suscitabis et reunies utramque. Deinceps confirmationem et declarationem Bellarmini Amesius aggreditur.

Dixit Bellarm. 1. ψυχὴ non nisi animam proprie significat, et ᾅδης non nisi infernum. Contra Amesius : « Si ista concedantur, inquit, nil inde sequetur, nisi etiam voces, in Scripturis, non nisi proprie usurpari ostendat ». Resp. : Regula Tychonii apud S. Augustinum, ab omnibus recepta, jubet verba S. Scripturæ in proprio sensu interpretari, quoties id sine absurdo fieri potest. Quæ vero hic vel umbra absurditatis, si proprie accipiantur, anima et infernus? immo figurata acceptio hic perabsurda est, quæ integrum Symboli articulum (de descensu Christi ad inferos) destruit, ab omnibus veris, et non æquivoce Christianis semper ita intellectum. Unde instantia unica ex Psalm. CXLVII. vers. 6. nihil hanc Bezo-Amesianam absurditatem tuetur aut excusat.

Dixit Bellarm. : 2. Actor. II. vers. 31. anima distinguitur a carne cum dicitur : Nec derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Amesius : « Anima non magis distinguitur a carne vers. 31. quam a sancto Dei vers. 27. et Psalm. XVI. vers. 10. Quod autem unum et idem quoad rem ipsam designant, apparet ex Actor. XIII, vers. 35. ubi unum ponitur loco amborum. Et ex Actor. II. vers. 29. ubi unum tantum de Davide affirmatur, ut possit de Christo vers. 31. sub illis phrasibus affirmari. » Resp. Neg. Assumpt., quod nec leviter Amesius probat, cum potius oporteret contrarium inferre, nempe : utrobique animam a corpore distingui ; ut proinde sensus verborum illorum (*nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*) clarus sit iste : non permittes ut sanctus tuus (Unigenitus) videat corruptionem corporis sui in sepulcro. Omnibus autem locutionibus illis et versiculis unum idemque intendi (scilicet resurrectionem Christi a mortuis) verissimum quidem est,

sed minime obstat, quo minus explicite alicubi pars compositi disjunctim, alicubi tantum una ponatur.

Dixit Bellarm.: 3. Anima numquam accipitur pro cadavere, cum in cadavere sit privatio vitæ; nec possumus dicere, vitam esse in sepulcro, cum ibi sit corpus sine vita. Amesius: « 1. Fatetur ipse Bellarm. paulo post disertis verbis, Genes. XXXVII. vers. 22. et nu. XIX. vers. 13. animam significare corpus et carnem : corpus absque vita, quale notatur Levit. XXI. vers. 11. Num. XIX. vers. 11. id est, cadaver. 2. Vita dici potest esse in sepulcro, eo modo quo loria dicitur habitare in pulvere », et vita in terra conculcari, Psalm. VII. vers. 6. Resp. 1. Falsum est, Bellarminum paulo post (in responsione ad 3. rationem Bezæ) fateri animam significare cavader in locis cit. Etsi enim corpus absque vita, reipsa sit cavader, tamen iis locis ponitur נפש nephesch, quod, ut ibid. dicit Bellarm. significat tam animam, quam animal, immo et corpus; ideoque solet plerumque illi נפש nephesch tamquam indeterminato substantivo addi adjectivum vivens etc. ut mox dicitur. Resp. 2. : Etsi alioquin valde impropria locutione dici posset vita esse in sepulcro ; nulla tamen hic prorsus est ratio, sed merissima Besæ et Amesii libido, contra sensum totius Ecclesiæ, novandi et versandi omnia sursum deorsum. Causam tam insolentis facti audivimus supra in not. ad cap. 10. ipsum Bezam reddentem, quæ merito cuivis sufficiat, sine ulla alia ratione, ad explodendum impium commentum.

Dixit Bellarm. 4. : Usus non admittit synecdochen partis pro parte. Amesius : « Satis nobis est, inquit, si anima ut pars hic ponatur pro toto, id est, pro Christo, qui fuit quoad corpus in sepulcro ». Resp. : Aliud intendebat Beza suis argutiis ; quem illis verbis, etiam Amesio fatente, recte Bellarminus refutavit.

Bellarm. : Multum interest inter נפש nephesch et ψυχὴν. Nephesch enim sine ullo tropo, non tantum animam, sed et animal, immo etiam corpus significat; unde etiam fere semper adjectivum : « Vivens », habet adjunctum : quia significat aliquid indifferens ad vivum et non vivum. At Græca vox ψυχὴ et latina, « anima », non est tam generalis significationis. Præterea anima Actor. II. opponitur carni, cum dicitur : Neque anima relicta est in inferno, neque caro vidit corruptionem. Amesius hic triumphat, inquiens : « Bellarminus ad incitas plane redactum se ostendit, dum ut perrumpere possit, nihil pensi habet, quod aut quale sit quod dicit ». Sed est triumphus iste prorsus imaginarius, cum et Bellarmini verba ita truncarit, ut sensum prorsus non fecerit, et pro re ipsa nec habeat unicum vel probabile argumentum, quo musteum Bezæ errorem tueatur. Hoc tamen non obstante, hic illustrem sibi fingit triumphum, quod circa usum et significationem unius voculæ possit captare effugia. Sane etsi totum hoc largiremur, quod nempe Nephesch plane idem significet quod ψυχὴ et anima, quid hinc probationis pro causa Bezana ? Si quidquam in rem suam probare volebant, ostendendum iis erat, quod ψυχὴ vel anima absolute posita, sumatur pro cadavere. Cum vero ipsemet Amesius negare non possit., נפש in Hebræo latius patere quam ψυχὴ et illud legatur sumptum pro cadavere, anima vero absolute sumpta numquam pro cadavere accipiatur, evidens est, pessime Bezam illud Levit. XXI. vers. 11. *Super mortuo non contaminetur*, ly « mortuum » mutare in « animam », tantum ut Actor. II. pari licentia possit mutare animam Christi in inferno existentem, in cadaver ejusdem, sepulcro inclusum. Sed videamus, quomodo sus Minervam. Ait Amesius num. 4. « Somniat Bellarm. de nephesch, quod omnis logica negat, significare scilicet aliud indifferens ad vivum et non vivum : cum vivum et non vivum sint contradicentia, atque adeo cuncta entia, et non entia suo ambitu complectantur, neque possint quidquam indifferens aut tertium habere ». Resp. : Hoc arguit, logicam Amesianam negare, quod omnis logica non insana affirmat, nempe : etsi necessario uni e contradictoriis duabus aliquid conveniat a parte rei, tamen dari voces et conceptus mentales universales, qui abstrahant ab inferioribus. Sic apud Theologos datur conceptus sapientiæ, Filii etc., præcisus a creato et increato ; apud Philosophos, conceptus substantiæ, corporis etc., abstractus a vivente et non vivente, licet a parte rei non detur substantia, nisi vel vivens vel non vivens. Hæc neque logicæ Tyrones nesciunt. Unde cum in re tam plana et obvia non modo deliret pro se Amesius, sed insuper virum sine comparatione doctiorem se, « somniare » dixerit, merito quis dubitet, an ista sobrius et mentis compos scripserit, aut an potius ad « incitas » ejus logica naturalis « redacta » non fuerit ? Hoc

perspicuum sane est, et notatu dignissimum specimen ingenii heterodoxi. Musteum est commentum Calvini, Bezæ, et Amesii, non modo incognitum Christianæ Ecclesiæ usque ad Calvinum, sed etiam reprobatum ab ipsorum fratribus Lutheranis, qui et ipsi ob distinctum Symboli Apostolici articulum, et aperta SS. Scripturarum Patrumque testimonia, realem Christi ad inferos descensum profitentur. Ipse Amesius nec unicum (uti alias fere semper in cæteris controversiis) habuit vel ex Scriptura, vel Patribus, vel ratione petitum novi dogmatis fundamentum : sed id unum operose, et præter morem, verbose satagit, ut solida veritatis Catholicæ firmamenta a Bellarmino exhibita, quovis modo cavillis, argutiolis, æquivocationibus, aliisque illaudatis artibus eludat, et ubi vel maxime sentit se vi veritatis oppressum, ibi eo majori contentione, et verborum etiam contumeliosorum strepitu in sapientissimum Cardinalem invehatur, quibus semidocta turba Calvinistarum applaudat. Sed perlustremus brevissime cætera.

III. — Argum. Bellarm. ex Roman. x. vers. 7. *Quis descendet in abyssum*, *hoc est*, *Christum a mortuis revocare*. Hic ostenditur Christus post mortem fuisse in abysso, quæ longissime abest a cœlo, id est, in profundissimis terræ partibus. Amesius aliud effugium non habet, nisi ut persuadeat, idem esse hic, descendere in abyssum, quod Deut. xxx. vers. 13. « trans mare ». At unde hoc probat? Certe Apostolus non de mandato Dei, ut Moyses eo loco, sed de ipso Christo interpretatus est, cum dixit : « Quis ascendet in cœlum » ? et de suo (vel potius Spiritus sancti) instinctu mox subjunxit : *Quis descendet in abyssum?* Unde clarum est, quod quis in triduo mortis eum inventurus, in abyssum descendere, non autem trans mare peregrinari debuisset.

IV. — Arg. Bellarm. Eph. iv. vers. 9. *Christus descendit in inferiores partes terræ.* Amesius præclaram glossam verbis Apostoli addit, hoc est, inquiens : « In inferiorem partem mundi, quæ est terra ». At verba Apostoli sunt per se clara, et glossæ satis aperte adversantur. Quis enim Philosophorum aut Grammaticorum unquam dixerit, idem esse : « inferiorem partem mundi ac inferiorem partem terræ » ? Verba Apostoli tam perspicua sunt, ut nec Puritanorum Jenensium glossa a Catholico sensu discedat. Mirum est autem, quod Calvinistæ hic non notent suam cavillandi libidinem. Cum enim alias toties clament : Articulos fidei creditu vel intellectu necessarios (quales si non sint ii, qui continentur in Symbolo Apost., quinam erunt?) apertissime in Scripturis proponi; hic tamen in articulo Symboli necessario tam misere tergiversantur, et omnes nervos intendunt, ut apertissima verba, in alia verba et sensum illegitimum detorqueant. Et hæc testimonia e SS. Scripturis sine dubio convincunt, juxta interpretationem vel intelligentiam, uti per se plenam, et expeditam, ita prorsus communem, et catholicam.

Ad CAPUT XIII.

Ad controversiam, de descensu Christi, plene pertractandam, Bellarminus hoc cap. junxit, et dilucidavit locum obscurissimum ex I. Petr. iii. et iv. Quem sine dubio non attigisset, aut saltem non ita fuse pertractasset Amesius, si ut alioquin vult videri, brevitatis, ita et hic fuisset veritatis studiosus. Sed omisso etiam hoc obscuro testimonio (pro quo elucidando, sive magis obtenebrando multa fusissime commentatur Amesius) adhuc veritas Catholica sibi constat. E contra, licet quamcumque ejus loci interpretationem sequaris, nec quidem apparens exinde argumentum pro Calvinistica sententia extundi potest. Non libet itaque in tenebris istis discutiendis immorari, sed remittere lectorem ad ejus loci interpretes. Nihil equidem facilius, sed et nihil ad controversias fidei expediendas inutilius est, quam loca Scripturæ maxime obscura et controversa in in omnem partem versare; cum alioquin in talibus cuique jus fasque sit abundare in suo sensu.

Ad CAPUT XIV.

Dogma Catholicum de descensu Christi, Bellarm. hoc cap. confirmat ex traditione SS. Patrum, quæ cum sit luculentissima, ut nisi aperta Patrum verba violente alio torqueantur, rem plane convincant : non desunt tamen et hic effugiola et cavilli Amesio. Ait 1. « Patres varii nihil aliud intelligunt per descensum ad inferos, quam communem mortis statum. 2. Descensum describunt pœnalem, et humiliationis partem. 3. Liberationis hominum ex inferno appellant sæpe liberationem a reatu et judicio damnationis imminentis. 4. Hanc liberationem

tribuunt non locali descensui animæ, sed mortis passioni. 5. Ex iis, qui localem animi descensum tradunt, nihil certi colligi potest, vel quoad terminum ad quem, vel quoad finem et usum talis descensus ». Verum unde hariolatur Amesius, Patres aliud intelligere, quam apertissima eorum verba præ se ferunt? numquid plerique aiunt : « Descendit ad infernum solus, regressus autem cum multitudine : abiit, ubi erant animæ mortuorum : prædicavit iis, qui erant apud inferos : pro omnibus sanctis ad inferna descendit : inde protoplastum revocavit : descendit ad inferos, ut inde justos liberaret : descendit ad infernum anima Deificata, ut iis, qui sub terra in tenebris et umbra mortis sedebant, lux refulgeret. » Verba S. Augustini vel sola sufficere debebant etsi paucissima. Sic enim ille epistol. 57. : « Neque ipso die in cœlo futurus erat homo » Christus Jesus, « sed in inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum corpus ». Et epist. 99. : « Quis ergo nisi infidelis negaverit fuisse apud inferos Christum? Secundum animam eum fuisse apud inferos aperte Scriptura declarat ». Quibus similibusque velut radiis solis limpidissimis plane dissipantur tenebrosa effugiola Amesii. Quod autem in fine subjungit : « Ex Patribus descensum animæ localem tradentibus nil certi colligi potest, vel quoad terminum ad quem, vel quoad finem et usum talis descensus et in istis definiendis hæsitat Bellarminus, ut totam suam defensionem (ne dicam conscientiam) merito reddat in ista causa suspectam », ostendit denuo insignem sycophantiam et studium fallendi indoctos. Usuvenit in plerisque fidei dogmatibus, ut ipsa articulorum substantia sit apud omnes fideles certa, expressa et uniformis confessio ; de circumstantiis vero, modis, finibus etc., salva fide et charitate locus sit disputationi inter Theologos. Quisquis ergo ex horum incertitudine quati aut everti ipsam articulorum substantiam existimat, vel est miserabilis vecordiæ, vel intolerabilis fraudulentiæ. Alterutra laborare hic Amesium in septemplici cavillo, verbose usque ad finem deducto, quivis non incautus et rudis observabit. Nec aliam porro ista merentur refutationem. Sed jam Amesio dimisso, videndum.

§. UNICO.

Quid Gerhardus in præsenti controversia objectet ?

In disput. IV. controv. III. quærit : « An Christo homini competat cultus religiosæ adorationis sive λατρείας? » Sed de hoc agemus tom. 2. sub finem. Controv. 4. quærit : « An Christus tempore passionis suæ dolores infernales in sanctissima sua anima senserit » ? Conaturque ex Bellarmino nonnulla adferre pro ea perpessione infernalium dolorum. Sed nihil continent, quæ non abunde jam discussa sint in errore Calvinistarum, cui Gerhardus fere suffragatur.

Controversia V. Gerhardi th. 61. sic formatur: « An Christus eo fine ad inferos descenderit, ut Patrum sanctorum animas ex limbo liberaret » ? Consentit Catholicis contra Calvinistas in substantia descensus illius realis ad inferos ; dissentit vero in fine isto, quem Catholici omnes cum communi SS. Patrum sententia tuentur. Videamus igitur, quosnam arietes ex Bellarmino in Bellarminum detorqueat.

Objicit I. Quod Bellar. lib. I. de Beat. SS. c. 3. §. I. ex Eccles. XI. vers. 27. probet : Sanctos statim a morte frui beatifica Dei visione : « Atqui, inquit, si animæ justorum, etiam in Vet. Test. statim a morte ad Deum veniunt, utique non detruduntur prius in limbum, inferni superius conclave ». Resp. : Suam assertionem, et simul elumbis objectionis solutionem Bellarminus eo ipso loco adjunxit, nempe : id verum esse post cœlum per Christi ascensionem apertum. Sed quid multis, annon et Lutheranum vulgus in cantico ejus festi publice plenis buccis idipsum concrepat? Objicit 2. : « Juxta Bellarm. lib. IV. de Christo cap. 16. §. penult. Christi passio semper est æque efficax. Atqui si passio Christi semper est æque efficax ; in Vet. Testam. æque ac in Nov. Test. efficax erit : et per consequens sicut pii Nov. Test. virtute passionis Christi, recta in cœlum subvehuntur, neque opus est ullo in limbum descensu : ita quoque de piis Vet. Test. idem statuendum erit ». Resp. : Merita Christi sine dubio sunt ejusdem efficaciæ in omnibus salvandis, si de cætero omnia paria ponantur. Verum hoc deficiente, quid mirum est, quod diversis aliter et aliter in actu secundo applicentur : ac in specie, quod ante Christi ascen-

sionem, porta cœli per sanguinem Agni nondum referata, nemo posterorum Adami ingredi potuerit?

Objicit 3. probationi limbi Patrum ex Zachar. IX. vers. 11. « Quod idem Bellarm. lib. I. de purgator. cap. 3. de eodem loco Prophetico sic disserat » : Etsi hunc locum adducant passim pro liberatione ex limbo; tamen melius convenit liberationi animarum ex purgatorio, quas Christus eduxit. Mirabilis est hæc collectio Gerhardi contra limbum. Cur non potius sic infert : Locus citatus melius convenit purgatorio; ergo bene convenit limbo. Quid enim vetat rem vel dictum unicum convenire duobus; uni bene, alteri melius?

Objicit 4. « Quod Bellarmin. limbum probet ex Luc. XVI. vers. 26. Chasma magnum inter nos firmatum est. Et tamen idem Bellarm. lib. II. de Verbo Dei cap. 10. et seqq. magno conatu disputet » : Versionem vulgatam latinam esse authenticam, « a qua juxta Conc. Trident, non liceat ad fontes provocare. Vulgata vero ἄσμα reddidit per chaos, quod est rudis indigestaque moles. Quomodo ergo nihil solidi inter δοχεῖον Lazari et divitis Epulonis interjectum fuit? » Resp. : Hic cavillus evanescit ex dictis lib. I, de Verbo Dei cap. 10.

Objicit 5. Quod Bellarm. lib. I. de Beat. SS. cap. 3. « ita locum Apostoli Hebr. XI. vers. 39 exponat, ut fundamentum limbi, quod in eo quærunt Becanus et Cornel. a Lapide, destruat. » Resp. : Bellarminus ibi dat tres expositiones; et secundam, quæ est illa ipsa Becani et Cornelii, non modo non reprobat, sed eamdem a textu græco satis firmari asserit, quantumvis tertiam, utpote SS. Patribus frequentiorem præferat. Neque per hoc Bellarminus fundamentum limbi destruit, quod ex Hebr. XI. illud firmari posse neget, cum cæteroquin ipsemet hic cap. 21. pluribus aliis S. Scripturæ textibus illud abunde confirmarit. Anne vero fundamentum dogmatis alicujus subvertit doctor, si putet, non ex hoc uno, sed ex aliis multis efficaciter convinci? Imperitus profecto sit doctor, cujuscumque etiam sectæ, qui ita sapiat; cum apud omnes nihil frequentius sit, quam ut præter testimonia Scripturæ, juxta quamque partem convincentia, etiam produci soleant, quæ quidem aliis probabiliter persuadere videntur, aliis vero prorsus non. Et hi sunt Gerhardini illi, dicamne arietes valentissimi, an parvulorum imbelles sagittæ?

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE CHRISTO

Ad CAPUT I.

Doctrina Bellarmini de Christo mediatore in hoc cap. summatim hæc est.

I. — Vocamus mediatorem eum, qui inter aliquos dissidentes, aut certe non conjunctos medium se interponit, ut eos redigat ad concordiam, vel novo fœdere conjungat. Contingit autem hoc dupliciter : 1. Per substantialem aliquam mediationem, 2. Per operationem. Primo modo dici potest Christus mediator secundum personalitatem, quæ connectit duas naturas, sed non dissidentes ; quia humanitas Christi numquam fuit contraria divinitati. De hac vero mediatione non quæritur, sed: qua Christus innocens Patri reconciliavit peccatores. Amesius : 1. repudiat plane substantialem mediationem adeoque facit litem pure de nomine, quod nihil facit ad controversiam præsentem. 2. ait : « Assumptio ipsa naturæ humanæ sub forma servi, pars fuit humiliationis Christi, adeoque operationis illius, qua mediationis munus peragebat. Phil. II. vers. 7. » Resp. : Hoc dici non potest, quia assumptio illa est actio solius Dei; ergo non pars humiliationis Christi, cum hanc necessario præcedat, et hæc illam supponat ; atque ipsi animæ Christi jam (in priori naturæ) Verbo hypostatice unitæ liberum erat, deligere sibi corpus vel gloriosum vel passibile : ut cum aliis scholasticis erudite tradit Aldretus in 3. part. S. Thom. ex illo Heb. X. vers. 5. « Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi etc. » 3. Nihil ad rem facit, quod « natura humana, prout in nobis existit (cujus causam Christus agebat), Deo fuerit inimicissima. Quomodo enim infertur (ut absurde intendit Amesius) humanitatem Christi fuisse dissidentem aut contrariam divinæ? 4. Potest omnino, imo debet in hac controversia « substantialis mediatio Christi ab ejus operatione sejungi. » Habet enim se hic mere materialiter, ac ut principium *quod*, non vero ut in principium formale, eliciens operationes ad munus meditionis pertinentes : nec de operante supposito quidquam hic quæritur, sed utrinque supponitur. Et quamvis « nullum aliam in finem haberet talem substantiam mediator noster, quam ut per illam peragerct partes mediatoris » (quod Amesius quidem ait, sed non probat; alii vero perquam probabiliter, si non omnino certo, negant), adhuc tamen substantialis mediatio in quæstionem non venit directe et formaliter.

II. — Bellarm. : Mediatio in opere, quatuor modis fieri potest : 1. Discernendo et judicando causam, ut arbitri faciunt. 2. Referendo hinc inde pacta, conditiones, ut internuntii solent. 3. Orando et supplicando. 4. Solvendo et satisfaciendo. De istis omnibus modis potest intelligi hæc quæstio : secundum quam naturam Christo conveniat mediatoris officium? Amesius : « Intelligitur quæstio de omnibus iis, quæ Christus vel nostro nomine apud Deum, vel Dei nomine apud nos egit vel agit, ad Deum nobis, et nos Deo reconciliandos. Hæc omnia etiam pertinent ad mediationem Christi : quorum tamem non minimam partem, quæ in regno Christi collocatur, Bellarminus omisit. » At quænam illa omissa? Forsan in decursu disputationis nuncupabuntur.

III. Bellarm. : Sententia communis Catholicorum est : Principium *quod* operabatur opera mediatoris, fuisse Deum et hominem simul : sed principium *quo* illa opera fiebant, aut formale eorum principium, fuisse naturam humanam, non divinam. Calvinistæ et Lutherani contendunt : Christum exercere officium mediatoris secundum utramque naturam ut principium formale. Amesius 1. : « Principium *quo*, et formale, quo effectum aliquod producitur

tur, nihil aliud est, quam vis illa causæ, quæ facit ut tale effectum existat. Si igitur Pontificii negent, naturam divinam fuisse hujus generis principium in mediatione Christi salutem nostram procurante, tum otiosam statuunt divinam naturam nullam virtutem in toto hoc negotio exercentem ; tum principium illud apud ipsos etiam scholasticos receptum negant : Per Deum hominem, reparationem humani generis factam esse, utpote qui ut Deus potuit; ut vero homo, debuit satisfacere ; tum valore et dignitate divina spoliant totam Christi mediationem : tum denique aperte Scripturæ contradicunt, diserte affirmanti : Christum per Spiritum æternum seipsum obtulisse Deo, Hebr. IX. vers. 14. » Resp. : Negamus omnino, naturam divinam fuisse principium influens physice in operationes ad mediatoris munus requisitas. Nec est ullum incommodum in hoc, quod divinitas solum conferat dignificationem moralem actionibus theandricis ab humanitate elicitis : neque etiam vel in minimo labefactatur receptum illud inter scholasticos effatum ; nam, qua Deus, contulit sine physico influxu operationibus humanis valorem infinitum ; ac proinde non spoliamus totam Christi mediationem valore et dignitate. Scripturæ denique multo minus contradicimus ; hæc enim verbis cit. plus non vult, quam Spiritum Dei excitasse Christi humanitatem ad prædictas actiones. Excitatio autem, suasio etc. non physice influunt in opera ejus qui excitatur, sed solum moraliter, ut per se notum est.

Amesius 2. « Nos autem ita contendimus Christum exercere officium mediatoris secundum utramque naturam, ut communionem statuamus in opere, sed distinctionem virtutis, et modi in naturis operantibus. Sic dicimus Christum passum esse secundum humanam naturam, sed sustinuisse et vicisse ea quæ passus est, vi et virtute divinæ naturæ. In humana natura satisfecisse : sed pretium, dignitatem, efficaciam, et applicationem illius satisfactionis, a natura divina provenire : omnes denique mediatoris operationes humanas a Christo exerceri secundum humanam naturam, et divinas secundum divinam. Quæ sententia magna ex parte confirmatur ex illa concessione Vasquezii in 3. part. disp. 85. cap. 3 : Per se et reduplicative non potest dici : Hic homo, in quantum homo, est mediator : aut Deus, in quantum Deus; sed Deus homo, in quantum Deus homo, est mediator. » Resp. : Ergo bene, sed brevissime Calvinistarum sententiam expressit Bellarminus, quid proinde opus fuit longiori illa paraphrasi? Vasquez non favet Amesio. Item enim quod Bellarminus dicit, et nos omnes fatemur, nempe : Christum, qua Deus homo est, esse mediatorem. Hinc vero non sequitur non esse aliud principium eliciens, et aliud dignificans.

Ad CAPUT II.

Pro roborando dogmate Catholico de de Christo mediatore Bellarminus argumentum I. desumit ex I Tim. II. vers. 5. *Unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.* Replicat Amesius : « Plus hinc non sequi, quam Christum mediatorem esse hominem ». Sed hoc falsum est. Ad quid enim adderetur ly « Homo », nisi ad exprimendam naturam, secundum quam Christus est mediator ; ut optime notat S. August. 2. Ait Amesius : « Expressit Apostolus naturam, secundum quam est mediator, sed non, secundum quam solam ». Sed cur, quæso, non exprimeret utramque, si secundum utramque sit mediator? 3. Amesius : « Ratio fuit, ut moneret fideles, ne de ullo hominum genere desperarent, sed pro iis orarent, quia Christus homo factus communem personam sustinuit, non hujus aut illius generis hominum, sed hominum ». Resp. : Ratio hæc in cerebello Amesii nata ab Apostolo nec leviter insinuatur. Numquid vero pari, si non excellentiori modo Apostolus ad id præstandum moneret, si addidisset : Christum non tantum qua homo, sed etiam qua Deus est, esse nostrum mediatorem. Sed instat adhuc Amesius : « Simili ratione concludere quis posset, Christum tantum secundum humanam naturam habere potestatem remittendi peccata, quia Matth. IX. vers. 6. dicitur : Filium hominis habere potestatem remittendi peccata. » Resp. : disparitas est lucalenta, quia satis constat, divinæ naturæ principaliter convenire potestatem remittendi peccata, quod nec Pharisæi quidem in dubium vocabant. Hic autem exprimi debuit quis sit noster mediator.

II. -Bellar. : Apostolus distinguit mediatorem a Deo : « unus », inquit, « Deus, et unus mediator ». Ergo secundum humanam naturam tantum Christus est mediator. Contra Amesius : « Distinguit idem Apostolus Christum ab homine Galat. I. vers. 1.

Non per hominem, sed per Jesum Christum non sequitur tamen inde, Christum, tantum secundum divinam naturam vocasse Paulum. Christus autem recte distinguitur a nudo Deo, et a nudo homine prout est θεανθρωπος. » Resp. : Iterum arguitur a dispari, et ideo nil inde sequitur. Apostolus tantum indicare vult, se non vocatum per, et a puro homine : hinc autem minime infertur, a puro Deo, et non a Christo Deo homine vocatum esse Apostolum. In proposito autem cum Apostolus exprimat, mediatorem esse hominem, et cum expresse a Deo separet, manifeste soli homini, tribuit mediatoris officium.

Ad CAPUT IV.

Profert Bellarm. hoc cap. SS. Patres, qui luculenter negant : Christum esse mediatorem, quatenus est Deus. Amesius putat se melius scire, quid voluerint Patres, quam ipsimet Patres. Ait enim : « Patres nihil aliud volunt, quam necessitatem unionis personalis indicare in Christo mediatore. Negant igitur, qua simpliciter Deus est, esse mediatorem, ut ostendant eum esse mediatorem, quatenus est Deus in carne manifestatus. » Resp. : Hæc glossa calvinistica textui SS. Patrum aperte repugnat. Quomodo enim hodieque vel Theologi in scholis, vel Episcopi in conciliis dogma nostrum clarioribus verbis exprimere potuissent, quam se expressit S. August. (cum aliis PP.) dum in omnibus operum suorum tomis toties affirmat : « In quantum homo, in tantum mediator; in quantum autem Verbum, non medius, quia æqualis Deo etc. » Sed Amesius usurpat sibi privilegium explicandi SS. Patres, et Scripturas, quale exercent carnifices in catasta erga reos, ut loquantur quod nolunt.

Ad CAPUT V.

Argumenta a ratione petita hic profert Bellarminus.—I. Mediator debet esse medius, id est, distans ab utraque parte dissidente, aliquo modo. At Christus ut Deus non distat a Deo ullo modo. Amesius aliud effugium hic non reperit, nisi recipiendo se ad substantialem mediationem, non modo contra expressam protestationem Bellarmini, quod de illa hic non agatur; sed etiam contra psiusmet Amesii confessionem, quod « nomen mediationis in sua propria significatione non sit nomen substantiæ ». Quomodo ergo hic audet ope hujus impropriæ significationis (de qua hic nulla quæstio movetur) declinare, aut eludere vim argumenti efficacissimi ?

II. —Bellarm. : Christus non est mediator secundum utramque naturam simul, quia sic non distat a Deo Filio, nec persona, nec natura. Etiam hic putat se invenisse rimam Amesius, et ait : « Distat quoad statum œconomicum, quo existit illa persona sub alia forma, ut loquitur Apostolus Philip. II. vers. 7. Hoc antea fassus est Bellarm. cap. 1. de Christo, ut substantialis mediator est ». Iterum verba dat Amesius, et fallacissima quidem. Nihil minus quam ei affingit Amesius, fassus est cap. 1. Bellarminus, ut legenti patebit. Status œconomicus hic nihil facit ad rem. Humanitas enim divinitati unita non potuit facere, ut natura et persona Verbi distaret a Deo.

III. —Bellarm. : Si Christus esset aliquo modo mediator secundum naturam divinam, tum Pater etiam et Spiritus S. essent mediatores. Amesius : « Non magis hoc sequitur, quam hoc : Si Filius Dei sit aliquo modo secundun naturam divinam incarnatus, tum Pater etiam et Spiritus S. sunt incarnati. Mediatorem agere convenit divinæ naturæ, non ut naturæ, sed ut tali modo existenti, qui modus non convenit Patri aut Spiritui S.». Resp. : Iterum in prorsus dispari causa parem vim sequelæ fingit Amesius. Nam Incarnatio præcise, immediate, et formaliter facta est in hypostasi, et non in natura divina; hæc autem eadem natura (juxta Calvinistas) esset formaliter principium, *quo* exerceretur officium mediatoris, nullatenus vero personalitas. Ergo pariter omnes personas divinas necessario denominaret elicientes opera mediationis.

IV.—Bellarm. : Sacrificare, et sacrificando satisfacere, non potest Deo convenire secundum divinitatem, cum illud sit opus subditi; ergo nec munus mediatoris. Est argumentum hoc plane convincens et apodicticum; cum sacrificare non possit nisi inferior superiori; ac proinde si divina natura Verbi sacrificavit Deo Patri, erit Filius minor Patre; qui est apertus Arianismus. Amesius hic non habet quod opponat, præter meras principii mendicationes et falso Suarezium citatum. Quod ex Heb. IX. vers. 14. ait : « Argutiam Bellarmini militare contra ea expressa verba,

Scripturæ : Per Spiritum æternum obtulit seipsum», jam supra excussum est. Quomodo vero hæ propositiones expresse æquipollent: « Christus per Spiritum æternum obtulit se ; et : Spiritus sanctus obtulit Christum ? » Durum telum necessitas ! et tamen hoc est Enervare Bellarminum !

V.—Bellarm. : Si operatio propria mediatoris convenit Christo ratione utriusque naturæ, sequitur confusio operationum, et consequenter naturarum in Christo, quæ est hæresis Eutych. et Monothelit. damnata in VI. Synodo. action. 17. Amesius : « Nulla sequitur confusio vel hæresis, si duo principia formalia secundum distinctas suas virtutes et operationes ad idem opus cooperando concurrere dicantur. Magna differentia est inter operationem et opus, et inter motum et rem motu factam : illam saltem moderationem circa mediationis opus exeruit divina natura, qua factum est, ut efficacia et dignitas illius operis proveniat a divinitate. » Resp.: Non extricat se ab Eutychianismo aut Monothelismo per hanc evasionem. Nam duo illa principia formalia : Divina et humana natura, secundum suas distinctas virtutes deberent concurrere ad unum idemque indivisibile sacrificium. Hoc autem prorsus impossibile est respectu naturæ divinæ, nisi hæc ejusque operatio confundatur cum natura humana ; quæ est ipsa medulla Eutychianismi. Major differentia non est inter opus, et operationem, quam inter fieri et factum esse rei ; Sacrificii vero oblatio nec in fieri nec in facto esse (siquidem hoc gratis largiamur) potest sine sacrilegio Arianismi divinæ naturæ attribui. Multo minus dignificatio, quæ a Verbo moraliter in opera humanitatis promanat, ullo modo est physica operatio (ut supra dictum), aut influxus et efficientia realis divinitatis in illud opus. Tunc enim illa efficacia, et proinde sacrificium, non magis esset Filii, quam Patris aut Spiritus sancti; cum omnis operatio illis sit communis, quia per essentiam divinam illis convenit. Amesius ad hæc nescit respondere, nec in minimo ea quatere. Unde plane non tangit nervum argumenti Bellarminiani, nisi quod truncando dicta, enervare sibi videatur.

Ad CAPUT VI.

Argumenta Calvinistarum contra Catholicam doctrinam sunt. I. Ex Joann. x. vers. 18. « Ego animam meam per meipsum depono. Hoc dicit Christus, ut mediator; non est autem hic naturæ humanæ actus ». Resp. Bellarm. : Ponere animam, est hominis, non Dei. Nihil enim aliud est, quam mori; sicut resumere animam nihil aliud est quam resurgere ; quamvis potestas ponendi illam et recipiendi ad libitum, sit a Deo data ipsi homini, ut exponunt SS. August. et Chrysost. Contra Amesius : « Quamvis animam ponere passive, sit mori, et assumere animam passive, sit resurgere, si tamen active sumantur istæ phrases (sicut hic necessario sumi debent) tunc ponere animam est libere dimittere animam in morte, et assumere animam, est excitare mortuum. Hæc autem non sunt hominis ». Resp. : Æquivocatione hic multa involvuntur. Si enim de potestate morali, libero scilicet voluntatis consensu sermo sit? humanitas Christi liberrime acceptavit et corpus passibile, et ipsam mortem a Judæis imminentem : siquidem absque eo libero consensu numquam potuisset occidi. Porro si loquamur de physica potestate solvendi unionem animæ et corporis, iterumque copulandi in resurrectione, fuit ea sine dubio principaliter in divina natura, et instrumentaliter in humana, vel in triduo mortis, in anima illa sanctissima a corpore separata ; ita ut in omni rigore vera sit hæc propositio : Anima Christi corpus suum libere deposuit ac resumpsit. Unde evanescunt cavilli, quos hoc loco Amesius addensat, ut cum ait : « Si potestas hæc (de physica tantum loquitur) sit humanæ naturæ data, tum natura humana habet potestatem divinam. » Resp. : Ita est, habet divinitus concessam instrumentariam virtutem, sicut ad quævis alia miracula: non habet tamen ideo ipsam omnipotentiam divinam in humana natura subjective et intrinsece, ut contra ubiquistas supra ostensum est. Cæterum hic eadem æquivocatio est in potestate divina, qualem notavi in Musæo nuper quæst. 10, § 3. num. 1. 2. Ait Amesius : « Ex sententia omnium scholasticorum Christus ut mortuus, non fuit homo : quomodo igitur Christus ut homo animam resumendi potestatem habere potuit? » Resp. : Ea potestas, tam moralis quam physica, fuit in ipsa anima, ut jam dictum. 3. Ait : « Caro Christi mortua ne voluntatem quidem habuit humanam, nedum potestatem, quod voluit, perficiendi ». Sic est : sed quid hoc ad rem? Cajet. et Tolet, quos citat, recte dicunt, eam potestatem principaliter esse divinitatis, sed minime negant, eam divinitus collatam esse

animæ, ut communi divinitatis instrumento, in operibus miraculosis patrandis. Medina in 3. part. S. Thom. quæst. 6. art. 3. male citatur ab Amesio. Nil ibi hac de materia. Mala etiam fide sententiam S. Augustini a Bellarmino citatam retulit, omissa altera sibi aperte contraria parte, scilicet : « Manifestissime ut homo loquitur : Potestatem habeo ponendi animam meam, etc. ».

II. — Argum. Calvin. ex II. Corinth. v. vers. 19. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* « Hinc (inquit Amesius) Dei partes aliquas fuisse in reconciliatione procuranda, ostenditur. » Bellarm.: Reconciliare, non semper est mediatoris. Deus ergo non reconciliavit ut mediator, sed per Mediatorem, quem procuravit, et ad nos misit. Amesius 1. « Reconciliatio a Christo facta fuit mediatoris. » Resp. : Ut hominis subsistentia Verbi subsistentis, concedo ; ut Dei præcise, nego. Amesius 2. « Deus personaliter in Christo existens reconciliavit sibi mundum, ut Cajet. illum locum interpretatur : Christus igitur ut reconcilians, et mediator, non tantum homo fuit, sed etiam Deus. » Resp. : Neg. antec. et conseq. juxta sensum Calvinisticum : juxta dicta vero supra ad cap. 5. concedo totum. Possunt quippe verba hæc utrumque sensum commode admittere ; nempe Deus fuit ut dignificans, non ut eliciens opera mediatoris. Amesius 3. « Apostolus diserte testatur Act. xx. vers. 28. Ecclesiam redemptam fuisse sanguine Christi; ergo Christus Deus homo non tantum procuravit Mediatorem, sed et Mediatoris munere functus est ». Resp. : Conceditur totum juxta dicta ad cap. 5. quod nempe Deus homo secundum humanam naturam elicuerit actiones satisfactorias, quibus hypostasis Verbi infinitum valorem contulerit.

III.—Amesius : « Quamvis apud Calvin. non reperiantur verba ex Heb. iv. vers. 14. *Transivit cœlos*, etc. et cap. vii. vers. 3. *Sine patre, et matre ;* in his tamen plus est roboris, quam ut Bellarmini responso possint eludi ». Bellarm. : Hæc recte probant, personam Pontificis nostri esse divinam. Vere enim Jesus summus Pontifex, qui penetravit cœlos, quique sine patre, sine matre est, et simul patrem habet et matrem, Deus est ; sed non qua Deus est, penetravit cœlos ; nec, qua homo est, caret matre, aut patrem habet : ac denique, non qua Deus est, Pontifex est. Nam virtus quidem, qua Christus penetrabat cœlos, a Deo erat ; tamen ipsum penetrare cœlos, cum sit loco moveri, non potest Christo secundum formam Dei, quæ immutabilis est, sed solum secundum formam hominis convenire. Pari ratione Christus Deus caret patre, sed ut homo ; caret matre, sed ut Deus. Idem vero Patrem habet, quia est Deus de Deo : et matrem habet, quia filius hominis est. Denique Verbum Deus (ut S. Athanas. et Cyrill. recte docent) sacerdos est, sed secundum formam hominis. Hactenus Bellarm. cujus omnia verba placuit hic adnumerare, ut omnibus constet, quam vere Amesii Encomiastes Nethenus gloriatus sit : « In hoc mirabili compendio Bellarmini argumenta (quidni et responsa ?) ita ab Amesio contrahi, ut sæpe illorum vis inde melius, quam ex prolixa Bellarmini disputatione pateat : quam et pari virtute enervet ac dissipet ». Videamus ergo palmare specimen compendii Amesiani : Hæc recte probant (inquit Bellarminus) personam Pontificis nostri esse divinam ; virtus qua Christus penetravit cœlos a Deo erat, sed Verbum Deus, sacerdos est secundum formam hominis. Jam vero audiamus ENERVATORIS triumphum phantasticum, cum ad cit. verba subjungit : « Concedit hic Bellarm. totum illud quod volumus, personam mediatoris fuisse divinam ; virtutem, qua mediatione functus est, fuisse divinam ; sub forma hominis hanc personam fuisse mediatorem. Si enim per secundum formam hominis, intelligit virtutem humanam non divinam, tum sibimet ipsi aperte contradicit ; quia simul affirmat virtutem fuisse a Deo, id est, a divina natura ». Ita triumphat Amesius ! Injuriam facerem mediocriter etiam docto lectori, si strophas mendacissimas velim singillatim explicare. Æquivocatio in ly « virtute divina », paulo ante indicata est, qua observata, decumana fraus Puritani hujus, luce meridiana clarius patescit. Sed necdum finis triumphi. Subdit enim th. 14. « Totam etiam causam tradit nobis Bellarm. in Patrum testimoniis eludendis cap. 7. ubi concedit : 1. In quibusdam operibus Christi concurrisse deitatis et humaninatis actiones. 2. Omnia miracula Christi fuisse partim divina partim humana. 3. Mediationem substantialem non tantum humanæ, sed etiam divinæ naturæ fuisse necessariam, ut opera mediatoris essent infiniti pretii. Nam 1. (pergit Amesius) nulla opera Christi magis divina sunt, quam illa quæ spectant ad redemptionem, quæ non immerito majus opus a quibusdam habetur, quam ipsa creatio,

2. Qui nihil miraculi agnoscit in redemptionis opere, is miraculum est, aut potius monstrum. 3. Si mediatio substantialis utriusque naturæ fuit necessaria ad dignitatem operationis, tum certe ad operandum : nulla enim dignitas redundat a natura in operationem, nisi illa natura operetur ». Ita mensuram gloriosi triumphatoris, imo fraudulenti impostoris cumulatissime Amesius implet! Bellarminus sane proxime sequenti cap. triplicem ex SS. Dionysio, Irenæo, et Augustino, petitam objectionem Calvinistarum clarissime solvit, quæ etiam nullam reipsa continet difficultatem, cum præsertim eorum Patrum mens nobis plane concors ex aliis, eorumdem testimoniis sit apertissima.

Lustremus porro tergeminum Amesii cavillum. 1. Vere dixit Bellarm. : In quibusdam operibus Christi (miraculis scilicet) concurrisse deitatis et humanitatis actiones. Cum vero subsumit Amesius : « Atqui nulla opera Christi magis sunt divina, quam illa quæ spectant ad redemptionem, etc. », plane fallit aut fallitur. Nam pati, orare, sacrificare, etc. nullatenus sunt opera miraculosa, quæ a solo Deo principaliter exigant prodire, sed prodeunt ab humanitate donis supernaturalibus jam ante instructa. Quis hoc in dubium vocet? 2. Verissimum est, omnia miracula Christi fuisse partim divina, partim humana. At non potest assignari ullum opus ad redemptionem nostram directe et immediate pertinens, quod in se spectatum, sit, aut esse possit ipsius divinitatis : nam orare, sacrificare, pati (quibus præcise nostra Redemptio peracta est), repugnant deitati; nec ideo has actiones potest divina natura dici coefficere (secluso generali concursu, de quo hic nihil agitur), quia antecedenter humanitati largita est dona creata supernaturalia quibus mediantibus tales actiones mediationis elicuit. Miraculosum equidem est, humanitatem assumi hypostatice a Verbo, perfundi gratia et lumine gloriæ quasi infinito etc. At his semel positis, nullum miraculum, sed valde connaturale est, ut ea humanitas exerceat actiones humillimas, quas perspicit divinitati esse acceptissimas. Itaque μορμολύκειον est, quod ut monstrum intentat Amesius. 3. Quam certum est, mediationem substantialem necessario debuisse supponi ipsi mediationi formali et actuali, ut hæc inde suam dignitatem et valorem infinitum participaret; tam falsum est, illam ideo ad operationes satisfactorias cooperando specialiter concurrisse. Eodem modo nimis falsum est, ad dignificationem operis requiri etiam cooperationem specialem naturæ divinæ, et suppositi dignificantis. Certe opera Christi pure humana, et ex se plane indifferentia, libere exercita, fuere omnia et singula, ex se, dignitatis et valoris infiniti (ut in 3. part. communiter tradunt Scholastici), idque ratione suppositi, cujus ea opera ab humanitate elicita, esse censentur : At quis ideo mox dixerit, non potuisse Christum sine speciali et miraculoso Dei concursu edere, ambulare etc.? Unde patet, præter gerras sophisticas, aut certe intolerabilem planeque incredibilem inscitiam, nihil esse mirandum in isto triumpho Amesiano.

Ad CAPUT VIII.

Argumenta a ratione petunt Calvinistæ. « I. Renovare corda. et dare Spiritum S., sunt opera mediatoris; atqui hæc sunt solius Dei ». Bellarm. : Meritorie hæc facere, est proprium mediatoris; sed efficienter, et ut auctorem doni hæc facere, non est mediatoris. Amesius : « Negare, hanc efficientiam esse Christi mediatoris, nihil aliud est, quam negare omnem potestatem in cœlo et in terra datam esse Christo, contra expressum textum Matth. XXVIII. vers. 18; dare eum vitam æternam suis, Joann. X. vers. 28; baptizare eos in Spiritu et igne, Matth. III. vers. 11; mittere Spiritum a Patre, Joann. XV. vers. 26; conservare suos in hoc mundo, Matth. XXVIII. vers. 20. vers. 55. In summa nihil aliud est, quam Christum negare efficaciter esse Jesum vel servatorem ». Resp. : Hæc sunt terriculamenta puerorum, ludibria eruditorum. Optime Bellarminus de causa meritoria concessit, de efficiente negavit; nec tantillum plus obtinent Amesianæ exagerationes perquam futiles et pueriles. Ostendo manifeste. Pone, quod de facto verissimum est : meruisse Christum mediatorem sua oratione sacrificio, passione, morte etc. omnia media, quibus ad gloriam perducimur. Finge rursus (quod in æternum non fiet, et ut ego reor, ἀδύνατον est), post peracta mysteria omnia redemptionis, resurrectionis, ascensionis etc. destrui unionem hypostaticam. Quæso jam numquid adhuc vi meritorum Christi prædestinatis obtinget salus, et omnia media ad illam conducentia? Quis dubitet? Ergo mere per accidens est ad ipsum munus mediatoris formaliter et præcise spectatum, quod jam

de facto Christi humanitas, etiam ut instrumentum Dei concurrat ad pleraque eorum, quæ cum tanta emphasi visus est contra nos vibrare S. Scripturæ spicula. Dico « pleraque » ; nam mittere Spiritum S. non videtur ullatenus nisi divinæ personæ Patris et Filii convenire. Sed parum hoc refert.

II.—Amesius queritur, Bellarminum « aliam unam ex Calvino rationem de mediatione Christi inter Deum et angelos, longe petitam obscure proposuisse, putasseque se posse cum suspicionibus iniquis onerare : interim vero reliquisse rationem Calvini primam : quia in Christum ut mediatorem est credendum. Secundam : quia ut mediator summum imperium tenet in cœlo et in terra. Tertiam : quia jungit nos cum Deo. Et quartam : quia facit nos participes divinæ naturæ. Has omnes rationes cum variis Scripturæ testimoniis dissimulat Bellarminus. Quid hoc est aliud, quam fortiter fugiendo, sophistice pugnare ». Resp. : Has rationes omnes esse elumbes. Ad primam, negatur. Ad secundam negatur assumptum. Ad 3. et 4. patet ex responsione ad proximum I. argumentum.

Ex hactenus disputatis contra Calvinistas, facile etiam solvuntur 3. cavilli, quos Gerhardus disp. 4. th. 70. et seqq. struxit. Idem th. 79. et seqq. probat ex Bellarmino, quod sine cognitione Christi, et fide ipsius meritum amplectente, nemo salvetur; quod non est controversum, cum id omnes Catholici affirment, saltem extra casum ignorantiæ invincibilis, et per se loquendo. Denique ridiculus est, dum claudit totam disputationem proposita controversia pure scholastica : An filius Dei fuisset incarnatus, si homo non fuisset lapsus? Nempe quia Bellarm. contra Scotum aliosque, cum S. Thoma aliisque innumeris, negativam docuit, Lutheranæ ὀρθοδοξίας testis est. Nugæ nugarum !

Ad CAPUT IX.

In quæstione hujus cap. « An Christus sibi aliquid meruerit? » Amesius verborum parcimoniam magna errorum copia compensat. « Duo », ait, « certissime de hac quæstione (minus necessaria) statuimus. 1. Sententiam illam, quam Pontificii hac de re tuentur, esse vel falsam, vel incertam saltem ex parte, et ex parte sibi repugnantem. 2. Curiosæ temeritatis esse, aliud meritum tribuere Christo respectu sui ipsius, quam viam aut modum ab humilitate ad gloriam perveniendi ». Audiamus quam certis rationibus fulciat hæc adeo sibi certa. Sic ergo infert : « Pontificii docent, Christum ab instanti conceptionis fuisse perfecte comprehensorem et beatum. Comprehensoris autem non est, sibi aliquid mereri, sed viatoris tantum, secundum doctrinam scholæ ». Hic sistit Amesius. Vultne ergo ut nos inferamus : Ergo Christus qua comprehensor non meruit qua viator meruit. Numquid vere? « At », inquit, « non explicant nobis, utrum primario meruerit si i? si secundario nobis, vel vice versa? neque definiunt, an meritum, quo sibi aliquid acquisivit, fuerit meritum ex congruo vel ex condigno? vel quo pacto aut fœdere nitebatur? neque adhuc ostenderunt, quomodo unum et idem meritum proportionem habeat ad peccatores liberandos, et justum exaltandum? nec denique rationem reddunt idoneam, quare aut quomodo corporis gloriam et nominis exaltationem habuerit Christus ex merito, et non gloriam animæ? » Resp. : Etsi nihil horum explicare possemus, et determinare aliquid fide certum de modo et circumstantiis : an ideo substantiam hujus dogmatis, satis clare in Scripturis traditam, supprimere oportebit? Hac methodo (hæreticis nostris perquam usitata in plerisque passim controversiis) si utendum esset, facile omnia fidei dogmata destrui funditus possent. Est autem hæc manifeste perversa mente perversorum hominum methodus, qui cum deberent (si veritatem amarent, quærerentque) ex certis et notis indagare incerta et ignota ipsi præpostero ordine, ex modis et circumstantiis nondum exploratis, sed scholæ discrepationi relictis, certa fidei decreta arietare, et excutere moliuntur. Resp. 2. : Sine dubio Christus meruit principalius nobis : hic enim fuit finis ipsius Incarnationis in carne passibili intentus : alterum meritum tantum concomitanter se habet. Resp. 3. : Omnes supponunt potius quam explicite definiunt, omne Christi meritum fuisse ex condigno. Fuere quippe omnia, imo et singula opera Christi, ex se meritoria ex condigno præmii infiniti : idemque est de pacto, saltem implicito. Unde et liquet, proportionem superabundantem esse non tantum ad peccatores liberandos, sed etiam ad innumeros justos exaltandos, si pro justitia eorum obtinenda

meritum Christi fuissent a Deo destinatum. Resp. 4. : Disparitas nimis manifesta assignatur inter gloriam animæ, quæ Christo ab instanti conceptionis tamquam Filio Dei ὁμοούσιῳ debebatur, et cujus carentia nihil penitus conduxisset ad Redemptionem nostram, et inter gloriam corporis, quæ miraculose et dispensatorie fuit dilata, ut posset in corpore nobis simili, pro nobis satis pati. Plura videantur in Scholasticis passim occurrentia. Quæ autem dixi, fere apud omnes rata sunt.

Deinceps th. 20. S. Thoma part. 3. qu. 19. art. 3. quia melius est animæ gloria numquam carere, quam eam mereri. Sed melius fuit, gloria corporis ad tempus carere, et ex merito illam acquirere, quam carere dignitate merendi. Melius est enim, cæteris paribus, aliquid ex merito habere, quam sine merito. Contra S. Thomæ responsionem instat Amesius 1. « Falsum est illud quod fundamenti loco ponitur melius esse, aliquid habere ex merito, quam sine. Propius enim accedit ad perfectionis modum, qui in Deo reperitur, habere aliquid sine laboriosi meriti procuratione ». Resp. : Fundamentum S. Thomæ bene intellectum (nempe de eo qui est capax augmenti perfectionum accidentalium) est verissimum. Pertinet enim ad laudem creaturæ rationalis, potius per libera obsequia promereri perfectiones naturæ indebitas, quam easdem otiose et mere precario accipere. Instat : « Una est gloria totius naturæ humanæ, quæ uno et eodem jure debet acquiri, non parte una ex merito et ex altera parte sine merito ». Resp. : Hæc utique est pura mendicatio principii. Quid enim aliud hic controvertitur? Similis farinæ est 3. instantia, qua ait : « Si aliqua dignitas ad Christum accessit merendo, tum ad animam præcipue accessit. » Resp. : accessit hoc, ut haberet domicilium sibi congruum, gloriosum scilicet corpus. Instat 4. « Anima beata non est in statu merendi ». Resp. neg. Videatur P. Esparza de Incarn. qu. 40. Pergit Amesius th. 21. et ait : « Philip. II. vers. 8. neque particula : Quapropter, nec particula : Et, aliud aliquid necessario probat, quam congruentem paritatem rationum inter humiliationem Christi, et ejus glorificationem. Parallela phrasis a Bellar., allegata ex Matth. XVI. vers. 18. *Et ego dico tibi : Tu es Petrus* etc. nihil minus notat, quam meritoriam causam. Petri enim confessio non meruit, ut ille constitueretur Ecclesiæ fundamentum et monarcha ; quia tum omnes illi, qui eamdem confessionem edunt, admitterentur etiam ad eumdem principatum. Simili argumento concludere potest Bellarm. Christum etiam merendi legem sacerdotibus posuisse. Matth. XXI. vers. 24. *Si dixeritis mihi, et ego vobis dicam*, et Hebr. II. vers. 9. Propter mortis perpessionem, significat mortem fuisse finem humiliationis, non causam gloriæ. » Resp. : Fatuum esset, spreta communi SS. Patrum interpretatione deflectere ad insulsam perversionem Calvinistæ Amesii, quasi vero satis esset multa dicere, et nihil probare. Advertit sine dubio Amesius, argumenta Calvini Catholicis objecta, esse prorsus contrita a Bellarmino, nec suppetere alia robustiora : ne tamen omnino sileret, putidis cavillis sibi ludendum putavit. Quantum ad S. Petrum, sine dubio per suam confessionem, non meruit ex condigno Principatum Ecclesiæ ; Ecclesiæ congruum tamen judicabat Christus, ut cum vellet uni Apostolorum suam commendare Ecclesiam, eum potius hoc præmio decoraret, qui excellenti actu fidei de sua divinitate præ cæteris id merebatur. Puerilis vero illatio est : Ergo omnes qui confessionem hanc faciunt, merentur etiam totius Principatum Ecclesiæ. Nugæ, gerræ, sibilo et strepitu petulcorum puerorum dignæ !

Finit tandem Amesius quæstionem his verbis : « Concedit Bellarminus cap. 10. proxime sequenti : Non descendisse Filium Dei, ut sibi aliquid acquireret ; et non negat, omnem gloriam ipsi humanæ naturæ debitam, fuisse sine ullo labore. Nulla ergo alia ratio subesse videtur, quare Pontificii tantopere contendant, Christum sibi aliquid meruisse, quam ut fundamentum jaciant doctrinæ suæ de meritis humanis ; cum tamen libertatem illam arbitrii Christo tribuere non audeant, quam ad meritorium hominis opus ita necessarium esse statuunt, ut ex meriti ratione eamdem demonstrare soleant ; potentiam scilicet bene vel male agendi. » Resp. : Libertas et meritum hominis infra tom. IV. ex instituto contra hæreses asseretur. Conjectura illa Amesii, cur meritum Christi ita urgeamus, fundamento caret, et perquam vana est. Illud vero inscitiæ in Theologo non ferendæ : quod ad omne meritum putet requiri libertatem ad male ope-

randum. Nec vidit lynceus ille Puritanus, se, hoc posito, adigi ad confitendum alterutrum ex his duobus; nempe : aut Christum potuisse peccare, aut, non potuisse etiam nobis mereri quidquam. Quamvis ex alibi dictis, videatur a Calvinistis supponi : Christum ante resurrectionem peccare potuisse; ac proinde Deum posse damnari, et pejorem fieri diabolo, etc. Quæ qui concederet (aiebat olim Capreolus), « non tam rationibus, quam flammis esset coercendus. » Huc nempe collimat pietas Calvinistica in Christum, ut eum privet vel libertate, vel merito, vel impeccabilitate !

VINDICIÆ

PRO PRIMO LIBRO

DE

ROMANO PONTIFICE

Ad CAPUT IX.

« Quæstionis totius cardo vertitur in eo : An visibile regimen totius Ecclesiæ militantis debeat esse monarchicum? Pontificii affirmant : nos negamus », ait Amesius. E contra Bellarm. hoc cap. Catholicum dogma probat.

I. — Regimen omnium optimum et utilissimum, est regimen Ecclesiæ ; sed regimen monarchicum est omnium optimum et utilissimum. Amesius 1. « Tota hæc ratio est otiosa et inepta speculatio ; quia nullum regimen, aut aliud quodlibet institutum, simpliciter optimum aut utilissimum potest vocari, nisi habita ratione subjecti, qui ad finem suum dirigendo inservit. Cum igitur tanta sit varietas in hominibus regendis : nullum unum regimen (humanitus loquendo) dici potest absolute optimum, et omnibus utilissimum ». Resp. : Tota hæc evasio est perquam inepta, quia sine urgente causa contradicit sententiæ omnium sapientium, Hebræis, Græcis, Latinis, theologis, philosophis, oratoribus, historicis, poetis, ut erudite et copiose demonstravit Bellarm. supra cap. 2. Quod autem his omnibus, in comparatione formarum Gubernationis, absolute visum est præferendum, sine dubio non est otiosa speculatio, sed sapiens naturæ ipsius dictamen. Et per se loquendo, quævis hominum vel angelorum respublica melius monarchice, quam aristocratice, aut pure democratice regitur ; quidquid sit de hoc, quod temperamentum aliquod ob humanas imperfectiones monarchia utiliter admittat. Amesius 2. « Quod optimum videtur in sua natura et utilissimum, illud ab Ecclesiæ regimine potest abesse : E. G. ut rectores tales sint, qui non possint errare ; sive de jure quæratur, sive de facto : quod Bellarminus suo monarchæ Pontifici non audet arrogare». Resp. : Optimum illud, quod ex infallibilitate Summi Pontificis capit Ecclesia, liberaliter omnino a Christo est indultum ; porro quantum ad finem præfixum, penitus necessarium est : videlicet, ut fideles omnes, qui per umbram fidei ambulant, sine periculo noxii erroris, suo capiti visibili adhærentes ab omni errore damnabili immunes serventur. Hoc autem concessum esse Ecclesiæ, infra ostendetur ; nec plus requiritur in hoc statu viæ ad optimum regimen. Amesius 3. : « Monarchia, aristocratia, democratia, non possunt in contentionem venire, quæ cui sit præferenda, nisi in iis societatibus, ἀρχὴν καὶ κράτος, id est, dominium et imperium in sua rectura admittunt ; regimen autem Ecclesiasticum visibile, non est imperium sed ministerium. I Cor. IV. vers. 1. » Resp. : Ecclesiasticum regimen, ministerium pariter est et imperium, non quidem pure humanum et naturale, sed divino imperio ministerialiter subordinatum. Etiam politicum imperium, quod non est despoticum aut tyrannicum (uti apud multas barbaras gentes usu venit), est ministerium : nempe non in commodum proprium, ut herile dominium, sed, ut patria potestas, in bonum filiorum institutum. Apo-

stolus in ea ipsa Epistola ad Corinthios, utraque, non minus sacrum hoc imperium, quam ministerium indicat non modo cum, cap. v. vers. 5, « incestuosum tradidit Satanæ in interitum carnis, per arma militiæ suæ potentia Deo » ; sed etiam cum cap. ult. epist. II. ad Cor. vers. 10. ait : *Hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem etc.* Amesius 4. « Ecclesia universalis non est societas visibiliter una. Unum ergo singulare regimen unius monarchæ non potest esse optimum Ecclesiæ toti quamvis esset optimum societati omni singulari. Confirmatur ant. Quia Ecclesiæ ipsæ particulares sunt corpora completa, omnem cultum a Christo institutum in sese exercentes. Neque enim ullus cultus est proprius Ecclesiæ œcumenicæ qua talis, etc. » Resp. : Antecedens est error omnium hæreticorum Ecclesiæ perduellium, ut tom. II. constabit : falsum quoque est quod assumitur in Confirmatione ; nam particulares Ecclesiæ, nisi unitæ cum capite visibili, nec fidem illibatam infallibiliter, nec disciplinam Ecclesiasticam conservare diu sine illa subordinatione possunt, ut experientia docet. Unum ovile visibile requirit similem Pastorem ex Christi ordinatione Joan. x. v. 16. 5. Amesius : « Sunt inter ipsos Pontificios magnæ auctoritatis, non Doctores tantum varii, sed et integræ Academiæ, et Ecclesiæ nationales quæ negant regimen Ecclesiæ esse monarchicum. Doctores enim Sorbonici vel facultas Theologica Parisiensis, statum Ecclesiæ ab ejus regimine distinguens, regimen ejus statuit esse *Aristocraticum*, quod etiam *omnium optimum et naturæ convenientissimum* esse, non dubitant affirmare. De Eccles. et Polit. potest. anno 1611. » Resp. : Hoc esse decumanum mendacium, imo calumniam Calvinisticam, facile testabuntur omnes doctores Sorbonæ Parisiensis, qui schismaticum illum (libelli quem citat Amesius) auctorem Edmundum Richerium, mox anno sequenti 1612. damnarunt et proscripserunt, uti et Card. Perronius Archi-Episcopus Senonensis, et Aquensis cum suis suffraganeis. Videantur quæ scripsit contra Calixtum 1. part. Irenici cap. 5. Amesius 6. « Non est nostrum pronuntiare, quod regimen sit optimum : et inde inferre, Deum debuisse illud in Ecclesia constituere, sed potius ex Verbo Dei inquirere, quale regimen Deus in Ecclesia instituit ; et ex eo certo concludere, tale regimen esse Ecclesiæ optimum et utilissimum ». Resp. : Non id faciunt Catholici, quod Amesius ipsis imponit. Bellarm. cap. 2. Ex omnium sapientum sensu, tantum demonstrat, Monarchiam esse optimam ; sequentibus vero capp. ex Verbo Dei ostendit : Christum in regimine Ecclesiæ instituendo ; ab illo communi sapientum sensu non recessisse. Si ex Verbo Dei scripto, juxta quarumvis Sectarum sensum exposito, certo concludere oporteret optimum Ecclesiæ regimen ; ex sola patria Amesii haberemus omnes formas una cum αναρχια. Nam præter plurimos Catholicos, qui ex Verbo Dei monarchiam Rom. Pontificis agnoscunt ; publice prævaluere, quos Amesius vocat. Hierarchicos : qui Aristocratiam Episcoporum sub uno capite Ecclesiæ Anglicanæ (jam ultra decennium truncato) ex Scripturis contra Presbyterianos tuentur, his ex eadem S. Scriptura hierarchicos illos, ut hæreticos rejicientibus : quibus tandem omnibus supervenere Independentes, qui ex iisdem Scripturis omnimodam αναρχιαν invexere atque ita Quacqueris stolidissimis ad plus quam Babylonicam confusionem introducendam ostium aperuere.

II. — Bellarm. : Certum est, Ecclesiam immortalium Angelorum, exemplar esse Ecclesiæ mortalium hominum Hebr. viii. vers. 5. Certum autem est, inter Angelos unum esse, qui aliis omnibus præest ; qua dignitate primo præditus fuit, qui nunc Diabolus vocatur. Job. xl. vers. 14. dicitur « Behemoth Lucifer » Isa. xiv, vers. 12. Ezec. xxviii. vers. 13. dicitur « circumdatus lapidibus pretiosis », id est, choris Angelorum. Post casum autem Diaboli S. Michael ejus locum obtinet Apoc. xii. vers. 7. Amesius 1. « Hujusmodi certa, sunt mera somnia, et signa certa hominis laborantis febri monarchica. Nam 1. Hebr. viii. v. 5. agitur de cæremoniis legis, non de Ecclesia Christiana, qua talis est etc. 2. Hierarchicum illum ordinem, quem statuunt inter Angelos, Scholastici ipsi non ex monarchico imperio, sed ex cognitionis, officii, et actuum variis gradibus petunt. Tom. 1. part. qu. 108. 3. Apud ipsos etiam Scholasticos, ut Bannez in 1. part. 63. art. 7. docet : Non est error aut temeritas negare, supremum Angelorum cecidisse etc. 4. « Behemoth » Job. xl. vers. 14. est bestia : Lucifer est rex Babyloniæ etc. Si vero ad lusorias allegorias confugiat Bellarm. vim facit legi ab ipsomet

latæ lib. III. de V. D. cap. 3. : Ex solo litterali sensu peti debent argumenta efficacia. 5. Per Michaelem, Apoc. XII. vers. 7., intelligitur Christus, sicut manifeste apparet ex vers. 11 *Vicerunt eum per sanguinem agni.* Neque per Angelos Michaelis intelliguntur ibi alii quam fideles animæ suæ prodigi usque ad mortem. 6. Nihil opus est Angelis monarcha vicario ministeriali, quia monarcha principalis in cœlis est, ipsis præsens ». Resp. : Istius modi effugia, sunt vana commenta, et deliria laborantis febri anarchica. Quæ Bellarminus in comparationem adduxit inter Ecclesiam mortalium cum hierarchia cœlesti, plane Scripturis congruunt ex recepta Ecclesiæ traditione (ut fatetur Junius Calvinista), ac præsertim gravissimorum et vetustissimorum Patrum ; quorum vel unus affirmans plus valet, quam 400. Lutheri, 200 Melanchthones, 600. Calvini, 1000. Amesii negantes ; ut de magistro sententiarum aiebat olim Franc. Stancarus. Explicatio illa loci paulini Hebr. VIII. vers. 5. non affertur ut apodictica, et evidens, sed valde probabilis. Undecumque sit ille ordo hierarchicus Angelorum, modo sit, uti retulit S. Pauli discipulus Dionysius Areopagita, id nobis sufficit. Quid vero ad rem facit quod inter scholasticos non omnino certum, sed tantum probabilissimum censeatur, supremum Angelorum decidisse ? ex sensu mystico, cum ex traditione Ecclesiastica communiter recepta de eo constat, non negat Bellarm. peti argumenta efficacia, ut supra dixi. Per Michaelem Apoc. XII. vers. 7. intelligi Christum, non « manifeste apparet » (sensu litterali, quem unice urget), sed nec obscure aut probabiliter inde infertur. Quid enim consequentiæ habet hæc collectio : sancti vicerunt propter sanguinem Agni, seu merito passionis Christi ; Ergo Michael (protector Ecclesiæ, cum exercitu suo invisibiliter contra Draconem et Antichristum pugnans) , non est Archangelus, sed ipse Christus? Quæ sani cerebri ratiocinatio non inferat potius oppositum? Nec sanior est ultima illatio : quæ si valeret, e medio tolleret omnes gubernationes ; cum Deus, cui tandem omne bonum regimen subordinatur, ubique sit præsens.

III. — Bellarm. : Testamentum Vetus fuit figura Novi, sed in Veteri fuit regimen monarchicum ; ergo. Amesius. 1. « Testamentum Vetus quoad regimen ejus, non fuit figura Novi ; quoad visibilem ejus statum a Christo distinctum : Christus enim est corpus, cujus umbra fuit in illo Testamento. » 2. ait : « Simili ratione concludere quis posset, unicum templum ac locum solemnis cultus constitui debere in Testamento Novo. » Resp. : Umbras prorsus vanas cum Witakero et Junio sectatur Amesius. Fuerit sane Ecclesia Vet. Test. umbra et figura Christi : at non Christi tantum quoad personam propriam, sed et omnium, qui visibiles post ejus ascensionem Vicarii in tota Ecclesia Christiana futuri erant. Et quid quæso vetat, eumdem typum posse esse plurium typum ? annon agnus paschalis fuit typus sacrificii cruenti in cruce? at numquid idem quoque typus erat Cœnæ Eucharisticæ ? Non reor etiam Sacramentarios id inficiari. Quid ni ego possit idem Pontifex Hebræorum esse typus Christi, et etiam ejus Vicarii generalis ? Neque vero hinc infertur, debere proinde etiam in Novo Test. esse unicum templum solemnis cultus, uti in Vet. Test. Cur enim, si in uno vel aliquibus commode respondet veteri nova Ecclesia, ideo etiam respondebit in omnibus, quatumvis incommode et absurde?

IV. — Bellarm. : Comparatur Ecclesia exercitui, mulieri, sponsæ, ovili, domui, navi ; sed exercitus unum habet imperatorem, mulier unum caput, regnum unum regem, ovile unum pastorem, domus unum œconomum ; et navis unum gubernatorem. Amesius more suo dissimulat Bellarminum has similitudines deprompsisse ex SS. PP. Cypriano, Hieron., Chrys., Ambros. etc. ut tanto liberius illas explodat. Videamus porro quam futilibus ratiunculis 1. ait : « Nulla harum similitudinum usquam in Scripturis adhibetur ad externum regimen Ecclesiæ declarandum ». Resp. : Hoc ipsum in quæstione est. Unde autem probatur oppositum ejus, quod cum SS. PP. dicit Bellarminus ? 2. ait : « Manifeste falsum est, unum semper vicarium ac ministerialem esse imperatorem exercitus, caput corporis, pastorem ovilis, œconomum domus, gubernatorem navis». Resp. : Argutia hæc in rebus moralibus (in quibus regulæ non nisi a communiter contingentibus desumi solent) est cavillatoria et nugax. Quis enim negat ita plerumque esse ? et quotusquisque est qui viderit corpus biceps ? 3. ait : « Ecclesia tota in Scripturis nusquam dicitur, aut pie dici potest, exercitus Papæ, corpus Papæ, domus Papæ, etc. Ergo huic fictitio monarchæ istæ similitudines non conveniunt ». Resp. : Neque

regnum Neapolitanum E. G. dicitur esse regnum Prætoris, qui illud loco regis administrat; neque exercitus (qui duce Susio aut Montecuculi, in Septemtrione militant) dicuntur esse illorum, sed Cæsariani : an ideo ab illis non gubernantur? Nugæ ! 4. ait : « Non potest a blasphemia excusari quod Bellarm. annotat, scilicet posse Joan x. vers. 16. per unum Pastorem intelligi Petrum ejusque Successores. Illud autem ridiculum est, quod unum tantum œconomum intelligi vult Luc. XII. vers. 24. eumque ipsum esse Petrum. Hujusmodi argumenta non sunt digna seria aliqua refutatione, quæ a conscientia auctorum, et communi sensu lectorum satis refutantur ». Resp. : proprium opus Calvinistæ est, blasphemare, quod non vult credere. Anne etiam SS.Cypr.,Chrysost.,Ambros.,etc. blasphemarunt, quos in ea doctrina sequitur Bellarminus? Sed quid mirum, dici nos blasphemos a Calvinistis, dum verba Evangelii ex mente SS. Patrum exponimus? cum ipse Dominus Jesus dictus fuerit a Judæis blasphemare, quando veritatem unice mundo necessariam profitebatur.

V. —Bellarm. : Christus cum in terris degeret, Ecclesiam visibilem administrabat, ut summus erat pastor et rector; ergo nunc etiam Ecclesia debet habere externum et visibile regimen monarchicum ; alioquin non esset eadem Ecclesia ; nam juxta Aristot. tamdiu manet eadem civitas, quamdiu manet eadem reipublicæ forma. Amesius 1. « Christus quoad externam personam. quam sustinuit in terris. non gessit se ut visibilis monarcha, sed maxima ex parte ut Minister Luc. XXII. vers. 27. Matth. XX. vers. 28 ». Resp. : Jam ante dictum est, stare simul imperium et ministerium ; imo omne laudabile imperium inter homines semper esse ministerium. Certe ipsemet Salvator de se dicit Joan. XIII. vers 13. *Vos vocatis me, Magister et Domine : et bene dicitis ; sum etenim.* Amesius 2. « Minister externus proprie fuit Judæorum tantum, Rom. XV. vers. 8. » Sed quid hinc contra nos? Amesius 3. « Sacerdos Judaicus (judicio Bellarmini) fuit tum temporis visibilis Ecclesiæ Judaicæ monarcha. Numquid ergo duo simul Monarchæ visibiles fuerunt, iique a se invicem ita dissentientes »? Resp. : Fuit Caiphas visibilis Monarcha Synagogæ repudiandæ, et jam agonizantis; cui tamen Christus voluit obedientiam præstari ex cathedra docenti, Matth. XXIII. vers. 3. Fuit tamen Christus Summus Monarcha jam in actu primo constitutus ab ipso conceptionis suæ instanti : in actu secundo autem cœpit potestatem suam paulatim exercere, colligendo sibi populum novum ex Judæis et Gentibus. Nihil hic repugnantiæ. Amesius. 4. « Ecclesia potest esse eadem quoad essentiam, quamvis externum ejus regimen, quod est adjunctum præter essentiam accedens, magna ex parte commutetur ». Resp. Si de grege ovium aut caprarum ageretur, facile dari posset, quod vult Amesius ; at de republica humana, quæ necessario debet habere formam aliquam regiminis, dici nequit, ipsam formam regiminis esse extra essentiam Reipubl. ut sic. De incondita turba independentium Anarchicorum verum est quod prætendit Amesius ; sed non de Christi Ecclesia.

VI. —Bellarm. : Quibus rationibus probatur, debere unum Episcopum præesse Parochis, Archi-Episcopum Episcopis, Patriarcham Archi-Episcopis, iisdem probari potest, unum Pontificem Summum debere præesse Patriarchis. Amesius 1. « Nos autem (Puritani independentes) subsumimus, nullis argumentis posse probari monarchicam superioritatem Patriarcharum, Archi Episcoporum etc. ex Scripturis ; atque adeo etiam monarchiam Papæ destitui omni probatione.» Resp. Ob hunc Puritanismum anarchicum, patria sua pulsum esse Amesium, fatetur Netthenus in ejus præconio, tamquam hostem capitalem ordinis hierarchici. Hanc vero suam confusionem Babylonicam nec ex Scripturis, nec ex ulla sana ratione probare potest, uti infra Tom. II. videbimus.

VII. — Bellarm. : Ecclesia non potest propagari sine universali Capite, cui sollicitudo incumbat totius corporis conservandi et propagandi : nemo enim debet prædicare nisi mittatur. Rom. x. vers. 15. Mittere autem in alienas provincias non est Episcoporum particularium, cum hi habeant suos certos limites, extra quos nullum jus habeant. Amesius 1. « Quod nemo prædicare possit nisi mittatur, intelligitur de missione Dei. » Resp. : Sic est. Sed jam Deus nullum mittit immediate, nisi eum muniat diplomate obsignato signis et portentis. Ordinaria jam missio est per homines, qui et ipsi legitime missi fuerint ; porro hæc missio omnibus Lutheranis et Calvinistis deest. Amesius 2. « Mittit Deus concionatores in omnes partes

mundi sine vicario. Matt. IX. vers. 38. Luc. IX. vers. 49. Mittunt etiam homines, qui charitate et zelo Dei commoti, sive Ecclesiastici, sive politici, id agunt, ut alii donis aptis instructi et approbati, opus istud aggrediantur. Mittit ipsa charitas etc. » Resp. : Hæc quidem garrit Amesius : at ubi scripta sunt? Amesius 3. « Hæretici possunt suos errores propagare sine Pontifice : quidni et orthodoxi veritatem ? Resp. : Zizania crescunt sine cultore ; quidni et omnis florum fructuumque species ? Argumentum Puritano dignum !

VIII. — Bellarm. : Necesse est, ut omnes fideles idem sentiant omnino in rebus fidei ; sed hoc esse non potest, nisi unus sit Summus Judex. Amesius 1. « Omnes vere fideles idem sentiunt in necessariis, sine Summo Judice externo : in aliis non est absolute necessarium, ut idem sentiant. » Resp. : Ubi hoc scriptum ? quomodo legis ? Nos Catholici legimus : « Qui prævaricatur in uno, factus est omnium reus. » Qui non credit Deo loquenti, infidelis est, sive multa sive pauca non credat : « Unus Deus, una fides etc. » Amesius 2. « Pontifex nondum effecit, ut omnes Pontificii idem sentiant, ne de ipso quidem Rom. Pontifice, et ejus in judicando potestate : non magis quam vetus Pontifex Pharisæos et Saducæos idem sentire fecit. » Resp. : De substantia potestatis Pontificiæ, cunctisque articulis fide divina credendis, omnes convenimus ; de modo et circumstantiis minime definitis, merito omnibus permissa est libertas, donec legitimo præcepto restringatur. Puritanis Hierarchici, Ubiquistæ etc. censentur hæretici, et tamen in necessariis conspirant. O bellam unitatem ! Amesius 3. « Fides non ingeneratur imperio hominis judicantis ; neque unitas ejus per tale imperium conservatur, sed per Verbum Dei ; ex cujus usu si non sequatur unitas, hoc utentium vel abutentium fit perversitate. » Resp. : Etiam castitas, justitia, aut quævis alia virtus non ingeneratur imperio ; et tamen juste, legibus etiam humanis, coercentur furta, adulteria etc. Quantum vero unitati fidei conservandæ prosit etiam vis coactiva exterior, docet S. August. epist. 50. et aliis locis innumeris. Cui ex sensu universalis Ecclesiæ loquenti plus credendum, quam omnibus Calvinistis et Lutheranis, qui vim coactivam in Catholicis detestantur, cum ipsi eamdem, ubi rerum potiuntur, impotenter et crudeliter exerceant. Amesius 4. « Petro ipso cum aliis Apostolis adhuc superstite, dissidia et hæreses variæ exoriebantur. Non virtute atque vi visibilis alicujus monarchiæ, sed Spiritu Dei conservatur Ecclesia, ne istis dissidiis dissipetur. Zach. IV. vers. 6. » Resp. : Ortæ sunt equidem hæreses Apostolis superstitibus, verum hi tali lue infectis nec Ave dici voluerunt, et de illis universim pronuntiarunt : « Exierunt e nobis, sed non erant ex nobis etc ». et tamen omnis hæc colluvies sunt fratres in Christo apud Biblistas. Etsi Spiritus Dei, in unitate Ecclesiæ servanda, faciat quod suum est ; non tamen ideo debent Principes, tam Ecclesiastici quam politici negligere quod suarum est partium. Sed jam sit.

§. I.

Solvuntur argumenta hæreticorum contra monarchicum regimen Ecclesiæ Catholicæ.

I. — Matth. XX. vers. 26. Luc. XXII. vers. 24. *Reges gentium in eas dominantur etc., verum non ita erit inter vos etc.* : Respondet Bellar. Istis verbis non removet Dominus monarchiam ab Ecclesia, sed potius eam instituit, et admonuit, diversam esse a civili monarchia gentium. Non enim ait : Vos non præsidebitis ; sed non præsidebitis sicut reges gentium. Amesius 1. « Instituitur istis verbis comparatio dissimilitudinis inter reges gentium et ministros Ecclesiæ ; illud igitur removetur a ministris Ecclesiæ, quod tribuitur regibus ; sed regibus nihil hic tribuitur nisi dominium et imperium : ergo hoc illud est, quod a ministris Ecclesiæ removetur. » Resp. : Imperium despoticum herile, quale solent gentes in suos exercere, et Christus suis interdixit, nec nos ullatenus in Ecclesiæ ministris probamus. Amesius 2. « Illud a ministris Ecclesiæ removetur, quod filii Zebedæi quærebant, et de quo Discipuli inter se contendebant ; sed hoc fuit Dominium. Matth. XX. vers. 21. Luc. XXII. vers. 24. Resp. : Concedo totum. Nihil hic contra regimen Eccesiæ Catholicæ. Confundit autem Amesius hic et num. seq. Imperium cum Dominio. Posterius excluditur a ministerio, non autem prius, ut jam supra dictum. Porro quod num. 4. subjicit : « Bellarminum, in eo quod institutionem dominii et monarchiæ ex illis verbis Christi colligit, semetipsum superare sophi-

stica impudentia etc., » plerosque effrontes sycophantas supetat Amesius, dum aperto mendacio affingit Bellarmino « institutionem dominii » ; quasi vero omnis gubernatio sit dominii cum tamen toto cœlo distent, Dominium enim est in commodum domini possidentis servum; jurisdictio autem, imperium politicum (et multo magis ecclesiasticum) sicut et patria potestas, sunt in commodum filiorum et subditorum etc. Unde evanescunt cæteræ cavillationum quisquiliæ; quales etiam sunt, quas regerit sequentibus Bellarmini verissimis verbis, cum ait : « Clare subjungitur : Qui inter vos major est, fiat minor, et præcessor (græce ἡγούμενος dux, princeps) fiat sicut minister. Unus igitur erat a Domino dux designatus. Hæc valde perspicue et vere Bellarm. profert ex Evangelio. Tenebras tamen in meridie quærit Amesius dicens : Si unus erat designatus dux, « quomodo factum est, quod sæpius quærebant et contendebant, quis esset maximus ? » Sed sciscitabor et ego ex Amesio : Si Christi Domini passio, crucifixio, mors, et resurrectio, aperte fuit Apostolis indicata, quomodo ipsi nihil horum intelligebant? Cur non potius ex filiorum Zebedæi ambitione, et reliquorum contentione colligitur, eos non omnino ignorasse designatum Petrum, caput omnium; sed stimulis ambitionis actos in vetitum nisi maluisse ? Quæ deinceps voculis, ἡγεμὼν, ἄρχων etc. verbose addit, logomachia sunt. Adjungit Bellarminus : Christus vere præerat, et Dominus erat, quamvis non sicut reges gentium. Suo igitur exemplo rem declarans, vult unum ex suis vere præesse, sed absque libidine dominandi, ut reges gentium, qui plerumque sunt tyranni. Hæc referens Amesius 1. enervat Bellarmini dictum omittendo ly « Gentium », ut sic invidiam conflaret ei, quasi omnes argueril tyrannidis. Numquam autem probabitur, Christum omnibus regibus tribuere, quod Gentium regibus tribuit, nempe, dominari, quod tamen Amesius verbose inculcat. Post hæc concedit : « In Christo utrumque fuisse, et jus dominii in Ecclesiam, et statum ministrantis » ; insimulat tamen Bellarminum, quod is alteram tantum partem (de dominio) trahat in exemplum, adeoque verbis Evangelicis « vim faciat ». Sed vere ipsemet Amesius dictis Bellarmini vim facit ; cum præesse sine dominandi libidine (quod Bellarm. sæpius asserit) sit revera præesse ministrando, ad Christi exemplum, sed reponit num. 2. « Christus numquam exercuit imperium, sed fuit ut minister, in forma servi ; nihil igitur dominii in semetipso exhibuit suis discipulis imitandum ». Resp. Quod Christus numquam in Apostolos exercuerit externum imperium seu vim coactivam, nil mirum, cum fuerint subditi voluntarii, simplices et recti, amore potius quam metu ducendi ; quales si essent omnes subditi, non opus foret imperio coactivo, quale exercuit Apostolus in incestuosum. « Etsi vero meliores sint, quos dirigit amor, plures tamen sunt quos corrigit timor. » A prioribus, boni Prælati non timeri nec honorari, sed amari : a posterioribus vero, qui bestialem vitam agunt, timeri desiderant; ut recte sanctus Gregorius Magn. applicans huc illud Genes. : *Terror vester sit super bestias terræ.*

II. — Calvin. : « Apostolus totum sacrum Ecclesiæ ministerium et regimen a Christo institutum repræsentans, nullam mentionem facit unius visibilis monarchæ. Ephes. IV. vers. 11. et in commendatione unitatis, propter unum corpus, unum Spiritum, unam spem, unam fidem, et unum baptisma, nullam mentionem facit unius Pontificis, et monarchæ ». Bellarm. : 1. Pontificatus summus diserte ponitur ab Apostolo in illis verbis : *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos.* Et clarius I. Corinth. XI. vers. 28. *Primum Apostolos.* Summa enim potestas data est omnibus Apostolis; sed Petro soli ut ordinario Pastori, cui perpetuo succederetur ; aliis vero tamquam delegatis. Amesius 1. « Si omnes Apostoli habuerunt summam potestatem, tum nullus fuit monarcha ». Resp. : Per « summam », intelligi potestatem in omnes fideles, non Apostolos, parem ; cui æqualitati non obstat præeminentia unius capitis inter ipsos Apostolos, qui solus summam illam auctoritatem in successores transmittat. Amesius. 2. « Si Petrus ut Apostolus fuit ordinarius Pastor, tum extraordinarius et ordinarius Pastor idem sonant : tum etiam omnes Apostoli fuerunt ordinarii Pastores ». Resp. : Nil horum sequitur, si sermo sit de eodem respectu ejusdem. Quid enim vetat, idem officium respectu unius esse ordinarium, respectu aliorum extraordinarium ? item aliquos esse ordinarios quoad munus pastorale et episcopale ad posteros transmittendum, simulque extraordinarios quoad munus in eorum personis extinguendum ?

Amesius 3. « Si ordinaria et perpetua successio Petri isto loco diserte ponatur, tum continetur in ipso titulo, Apostoli; adeoque omnes etiam Apostoli similem habent successionem. » Respondeo : Nego sequel. nec potest probari subsumptum, cui experientia refragatur. Amesius 4. « Apostolus et delegatus idem sunt; ergo non minus Petrus, quam cæteri, fuit delegatus; nec magis quam cæteri delegati, ordinariam successionem habuit ratione Apostolatus ». Respondeo : Ex sola voce omnibus Apostolis communi, certum est, non posse colligi, sitne temporaneum, an perpetuum officium in Ecclesia : verum ex constanti traditione SS. Patrum, et ipsa experientià patet, solius Petri fuisse ordinarium. Bellarminus 2. : Potest etiam responderi : Apostolum hoc loco tantum enumerasse varia dona quæ sunt in Ecclesia, non vero hierarchiam. Amesius 1. Hierarchiam revera non delineavit, sed hierodu-liam ». Respondeo : Hanc in illa inclusam supra ostensum est. Cæterum Puritanus iste omnis hierarchiæ Ecclesiasticæ hostis, ostendit se cum Apostolica Ecclesia nil velle habere commune, cujus sacrum ordinem S. Dionysius Areop. integro libro de hierarchia Eccles. descripsit. Amesius 2. « Omnes tamen ministerii gradus, tam extraordinarios, quam ordinarios enumeravit ». Resp. : Genericos, esto ; ultimo specificos, negatur. Bellarm. 3. : Papa in illis verbis comprehenditur. Ephes. IV. vers. 4. *Unus corpus et unus spiritus*. Ut enim in corpore naturali ideo servatur unitas membrorum, quia omnia parent capiti; ita tunc quoque in Ecclesia servatur unitas, cum omnes obediunt uni. Amesius 1. « Non quæritur in argumento, quid comprehenditur, sed quid exprimitur ». Respondeo : Expliciti et impliciti vis eadem est. Amesius 2. Si comprehenditur in illis verbis, ut causa unitatis corporis, tum vel unum corpus facit sine spiritu, vel per spiritum ; sed utrumque absurdum ». Resp. : Sicut corpus physicum unum censetur, cui est unum caput, cui capiti cætera membra obediunt, intus agente spiritu : ita et corpus morale ac mysticum, ab unitate capitis, cui omnia membra inferiora parent, unitatem accipit, spiritu intus latitante, et membris per caput, actum et motum suppeditante. Nihil hic non congruum, nihil absurdum. Amesius 3. « Papa non est causa unitatis spiritualis et mysticæ ; sed talis est unitas corporis per Spiritum ». Resp.: Non est causa principalis, concedo : ministerialis seu instrumentalis, nego. Amesius 4. « Christus ipse illis verbis non proprie designatur, ut causa unitatis Ecclesiæ, sed vers. 5 » : *Unus Dominus* ; « ergo neque Vicarius Christi ». Resp. : Cur non utroque significetur Christus ut causa unitatis, nihil ostenditur obstare.

III. — Calvin. : « *Christus solus est caput Ecclesiæ*. Ephes. I. vers. 22. et IV. vers. 15. Col. I. vers. 18. : ergo faciunt injuriam Christo, qui aliud caput addunt ». Resp. : Christum solum esse caput Ecclesiæ, in Scripturis non legitur, sed est additio Lutherano-Calvinistica. Deinde respondet Bellarm. 1. : Papa est caput, non cum Christo, sed sub Christo; non igitur fit injuria Christo, sed augetur ejus gloria, quia Christus est caput nobiliori modo, sicut rex est supra proregem. Amesius multiplicat verba; sed sunt mera verba, quæ simplici inficiatione evanescunt. Nemo Catholicorum affirmat, Papam omnibus modis, quibus Christus, influere vitam, sensum etc. spiritualem. Vanissimis ejusmodi cavillis pariter tollenda essent omnia capita moralia, et principes creati. Ita scilicet ubique anarchiam spiritus ille Puritanicus olet. Bell. 2.: Multa eorum, quæ conveniunt Christo in S. Scriptura, tribuuntur etiam hominibus sine injuria Christi, ut Lux, Fundamentum, Pastor, Episcopus, Apostolus, Doctor. Amesius 1. « Non tribuuntur sine expresso consensu Christi : nec tribuuntur uni alicui homini singulari ». Esto : at idem est in denominatione capitis. Frustra hic litigat de explicita denominatione : modo res exprimatur, perinde est de voce; eodem enim recidit sive vocetur caput, sive cephas, petra, fundamentum, vel Pastor omnium ovium Christi etc. Sed instat Amesius 2. « Etsi cætera, quæ proprie ad ministerium referuntur, possint hominibus tribui suo modo : illa tamen quæ significant arctissimam Christi et Ecclesiæ conjunctionem, (ut capitis et sponsi), neque possunt neque debent ad ullos homines transferri. » Resp.: Hoc quidem dicit Amesius, sed quomodo probat, id nullo modo posse et debere fieri quocumque sensu ? Negabunt id nobiscum omnes Angli hierarchici, qui regem suum, caput totius Ecclesiæ Anglicanæ agnoscunt. Sane si Deus ipse suum nomen hominibus (superioribus et judicibus) communicat : « Ego dixi Dii estis », cur non etiam in sano

sensu nomen capitis? Amesius 3. « Illorum nominum relatorum quæ tribuuntur hominibus, correlata etiam ad eosdem homines referuntur: si igitur Papa sit caput Ecclesiæ, Ecclesia etiam recte diceretur corpus Papæ; hoc autem est inauditum. » Bellarm. 1. : Causa ejus rei est, quod Christus sit caput principale et perpetuum totius Ecclesiæ. Ut enim regnum non dicitur esse proregis, sed regis, et domus non est œconomi sed domini : sic Ecclesia non est corpus Petri aut Papæ, qui solum ad tempus et alterius loco gubernat, sed Christi, qui propria auctoritate et perpetuo illam gubernat. Amesius 1. « Principalitas et perpetuitas non sunt causa (ne quidem sine qua non) cur relata et correlata ad se mutuo referantur; ergo eorum defectus non potest esse causa, cur non sic referantur ». Respondeo, ad antec. : Principalitas et perpetuitas non sunt causa, ut quovis modo et sub quacumque denominatione ad se invicem referantur, concedo : ut certo modo et sub certa denominatione ad se invicem referantur, nego antec. ut manifeste patet in exemplo allato a Bellarm. œconomi et proregis; quod tamen Amesius enervandi gratia dissimulavit. Amesius 2. « Rex in suo regno, ut Deo inferior, non est absolute principalis; ut mortalis, non est perpetuus rex, et tamen regnum dicitur esse regis ». Respondeo : Hæc est insulsa in vocabulis cavillatio, quæ si quidquam valeret, tolleret e medio omnes causas creatas, quæ absolute ab omnibus vocantur principales, respectu instrumentalium et minus principalium. Amesius 3. « Si papa non sit perpetuus rex, quid fiet Ecclesiæ, et ejus unitati, cum interciditur ejus caput? præsertim si interregnum sit aliquot annorum. » Resp. : Cavillatur Amesius in perpetuitate, sicut ante in principalitate. Perpetuitatem accipit hic Bellarm. continuam unius hominis; etsi in alio sensu moraliter censeatur iste vicariatus divinus perpetuo durare, etiam sede diu vacante; ut infra suo loco dicetur. Bellarm. 2. : Cum Ecclesia dicitur corpus Christi, vox illa, Christi, potest commode referri, non tam ad Christum ut caput, quam ad eumdem ut hypostasin hujus corporis : quemadmodum cum dicimus : illic jacet corpus Petri aut Pauli, non significamus Petrum vel Paulum esse corpora, sed personas, quarum illa sunt corpora. Amesius 1. « Bellarminus hic in os contradicit Paulo Ephes. I. vers. 22, 23. et IV. ver. 15, 16, et V. vers. 23. Col. I. vers. 18. et II. vers. 19. qui diserte docet, Ecclesiam vocari corpus Christi, quatenus Christus est ejus caput. » Resp. : Qui dicit unum, non negat alterum cum eo compossibile. Calumniatur ergo Amesius Bellarminum, qui libenter admittit principalem illam significationem « corporis » ab Apostolo indicatam. Amesius 2. « naudita Iest ista significatio hypostaseos, et absona ejus applicatio. Petrus enim non potest dici caput illius corporis, quod hic jacet : sed Christus recte vocatur caput illius corporis, cujus Bellarm. vult eum esse hypostasin ». Resp. : Neg. assumpt. Tota deceptio in eo consistit, quod Amesius vel non advertit, vel dissimulat, ly « corpus » posse (et solere etiam) dupliciter sumi, 1. respectu capitis, 2. respectu ipsius personæ, cujus est corpus. Et hic posterior modus est usitatior, quantumvis illum Amesius præfracte rejiciat. Quando Apostolus I Corinth. XII. vers. 12. Christum ipsum (sive proprie, sive synecdochice) inclusit Ecclesiæ, manifestum est, Apostolum sumere ly « corpus » in posteriori sensu, et sic cavillari Amesium.

IV. — Calvin. : « Non potest unus homo sufficere omnibus Ecclesiis regendis; ergo Ecclesiæ universæ regendæ inepta est monarchia. » Bellarminus 1.: Ut unus per multos sibi subjectos ministros et Pastores totam Ecclesiam regat, non solum possibile est, sed etiam utile et commodum. Fecit id Paulus II Corinth. XI. vers. 28. et unusquisque Apostolorum. Amesius multum hic nugatur; pleræque tamen ejus cavillationes etiam impugnant caput Ecclesiæ Anglicanæ; unde superfluum reor illis specialiter refellendis immorari. Num. 6. ait : « Si unusquisque Apostolorum idem fecit, tum omnes fuerunt universales monarchæ, et simul etiam variis monarchis parebant. Quorsum tanta confusio in regimine omnium optimo? » Resp. : Universalis illa cura omnium Apostolorum, nec præjudicabat primatui S. Petri, (ut patet ex Act. XV. vers. 7. et seqq. Gal. II. et aliis locis), nec confusionem pariebat; quia neque Apostoli in se invicem ullam jurisdictionem aut superioritatem exercebant; neque etiam promiscue immittebat se quisque ad plantandum et rigandum quovis modo ubique, sed omnia bene, ordinate, prudenter et pacifice transigebant. Bellarm. 2. : Deus dedit imperia majora, quam nunc est orbis Chri-

stianus, uni homini ; uni aliquando totum fere orbem parere voluit, facilior autem est gubernatio Ecclesiastica, quam politica A-mesius 1. « Bellarminus numquam serio cogitavit cum Apostolo II Corinth. II. vers. 16. Et ad hæc quis idoneus?» Resp.: Sine dubio serio non semel cogitavit Bellarm. quam pauci «sint» per orbem « idonei » Ministri Evangelici, « ut ubique Christi bonus odor sint »; qui est germanus sensus ejus loci, qui minime loquitur in specie de gubernatione vel politica vel ecclesiastica universali. Itaque Amesius hic et alibi deprehenditur esse ex «plurimis» illis «adulterantibus verbum Dei », de quibus Apostolus ibid. vers. seqq. Amesius 2. « Deus sæpe in ira dat populis multis regem unum ». Resp.: Esto : sed et nonnumquam dat placatus et ex magna gratia. ut MM. Constantinum, Theodosium etc. Amesius 3. « Dat regibus imperium, quo possint proreges et præfectos sibi servituros creare. Resp.: Dat et Pontifici plenitudinem potestatis, qua possit valide et licite omnia, quæ ad gubernationem animarum conducunt; inter quæ est etiam constitutio Episcoporum, non Papæ sed Deo subditisque servientium. Amesius 4. « Deus nulla lege instituit tam late patentia imperia ». Esto. Sed quomodo hinc sequitur, nec eum Ecclesiæ suæ certam legem, de determinata ratione gubernandi reliquisse ? Amesius 5. « Papæ est, si Pontificiis credamus, et Ecclesiam, et ipsa imperia, vel directe vel indirecte gubernare ». Respondeo : Amesii est, directe et indirecte mentiri.

V.—Calv.: « *Paulus, Apollo, et Cephas vestri sunt* I Corinth. III. vers. 22. » Bellarm. ait : Non percipio vim argumenti. Amesius : « Vis argumenti, quoad causam præsentem, est in eo, quod moventur Corinthii hoc argumento, ne pendeant ab ullo homine, tamquam a Domino suo, quia omnes sunt eorum ministri ex æquo, non minus Cephas quam Apollo. Nemo igitur hominum est dominus aut monarcha Ecclesiæ ». Resp.: Esse hoc argumentum perquam dignum Calvinistis : Nullus monarcha bonus, est suorum subditorum dominus proprie dictus, uno Deo excepto. Apage calvam logomachiam !

VI. — Calvin. « *Christus pariter omnes Apostolos misit*, Jo. XX. vers. 21 ». Quid hinc infertur ? Ergo hoc loco Christus unum alteri non præposuit. Sic est. Ergo nec alibi. Unde hoc probas ? Nos dicimus per illa verba Joan. XXI. vers. 17 : *Pasce oves meas*, Petrum omnibus præpositum ; oves autem Christi sunt omnes, etiam Apostoli. Amesius : « Si nec in missione, per verba : *Ego mitto vos*, neque in Spiritus S. communicatione : *Accipite Spiritum S.* neque in potestate remittendi et retinendi peccata : *Quorum remiseritis peccata etc.* Si, inquam, in nullo horum, de quibus agitur Joan. XX. unus alii fuit præpositus ; certe pascere oves, non est privilegium unius supra alios ; quia mittebantur omnes ad pascendas oves ». Resp.: Sed non mittebantur cæteri ad pascendas omnes oves.

VII. — Amesius. « Præter hæc argumenta, multa alia sunt, quibus hæc monarchia convellitur. Nos unum tantum adjiciemus, quod apud omnes integri judicii (Calvinistici) homines vim habebit efficacissimæ demonstrationis. Si Deus in Ecclesia talem constituisset monarcham visibilem, qualem Pontificii nobis depingunt, et obtrudunt ; tum sine dubio accurate et perspicue illa omnia in Novo Testamento descripsisset, quæ ad hujusmodi regimen et statum necessario requiruntur. Ratio consequentiæ est manifesta. 1. A sapientia Dei, quæ res gravissimas (qualis est hæc juxta Pontificios) curat, fieri maxime notas. 2. Ab exemplis hujus proportionis diligenter observatæ. Christus enim accuratissime describitur in utroque Testamento. Item Summus Sacerdos in Vet. Test. usque ad minuta ipsa vestium etc., monarcha autem Pontificius, Judæum veterem longissime superat, et ejusdem est rationis cum Christo ipso in terris agente, quoad potestatem, quam habet in Ecclesia Dei. Sed 1. in toto Nov. Test. neque monarchæ, neque monachiæ alicujus Ecclesiasticæ, et visibilis, vel nomen aut titulus reperitur. 2. Sedes hujus imperii nusquam designatur, nisi forsan sub titulo Sedis Meretricis illius magnæ, et Bestiæ Antichristianæ in Apocalypsi. 3. Nihil singulare notatur vel ab isthoc solo monarcha præstandum, vel illi soli ab aliis tribuendum. 4. Nulla insignia hujus majestatis traduntur, quibus possit dignosci. 5. Nulla certa ratio successionis. 6. Nulli subordinationis gradus. 7. Nullum exercitium aut praxis etc. Certissime igitur concludere licet, hujusmodi monarchiam non fuisse a Christo institutam ». Respondeo 1 : Hoc argumentum apud omnes, quibus mens ab hæresi non subversa est, videri potest et

debet non apodicticum, sed ne topicum quidem. Nam ut dissimulem manifestum mendacium, « quod monarchia Papæ sit ejusdem rationis cum Christo in terris agente, cum Catholici uno ore negent in Papa potestatem Excellentiæ, qua Christus poterat sacrificium et sacramenta instituere, sine sacramentis peccata remittere etc., hoc inquam dissimulato, sequela majoris, si (ut Amesius innuit) tamquam necessaria et infallibilis habeatur, manifeste falsa est. Neque enim nobis eam ex Scripturis ostendent ; neque lumine naturæ innotescit. Opposuit Catholicis flaccidum hunc arietem H. Conringius in sua illa inclyta « Concussione », qua sperabat se Papatum omnem funditus convulsurum. Sed in examine examinis interr. 5. § 1. propriis Conringii verbis merito rejecta est illa ispa major hypothetica : Verba ejus hæc erant : « Impium os ! quod non est æterna naturæ lege constitutum, sed mere est arbitrarium, illud tu pulvis et umbra, nulla divina revelatione instructus, audes profiteri, prout tibi videtur, ita plane a Deo debere fieri ». Itaque nisi evincant cacodoxi (quod ad Kal. Græcas præstabunt) contradictionem in hoc, quod Deus, legem aliquam positivam ferat sine tabellis scriptis, nil contra nos efficiunt. Resp. 2. : Sapientiam Dei alligatam esse uni modo curandi et providendi rebus Ecclesiæ, non est sapiens persuasio, sed temeraria deliratio. Qui potuit per 200. annos plures gentes barbaras in omni justitia, castitate, religione, et fide conservare, cur non potuisset similiter, si voluisset, omnes gentes ? Respondeo 3. : Exemplum a Vet. Test. non urget, quia omnia illa fere erant typica, Christum ejusque Ecclesiam præfigurantia, itemque pro una tantum gente Judaica ; ideo merito illi ritus et cæremoniæ fuere minutim determinata. Secus in Novo Test. cujus Ecclesia omnes gentes erat complexura, in quo Christus (uti Moyses in Vet. Test). nil scripto tradidit ; nec per Apostolos voluit omnes ritus et leges Ecclesiasticas aut scripto mandari, aut etiam ferri, sed plurima voluit posteriorum sæculorum Pastoribus ad arbitrandum et constituendum relinquere ; inter quæ etiam est modus peragendæ electionis et successionis Apostolicæ. Resp. 4. : Falsum est, quod Amesius asserit : « In toto Nov. Test. nihil reperiri de monarchia Petri » et successorum ; contrarium paulo post patebit. Falsum est, « nihil designari ab ipso solo præstandum » ; aliud significatur, Joan. XVII. vers. 12. Falsum, quod « nulla insignia hujus majestatis » exstent. Numquid « claves regni cœlorum » Christus Petro dedit ? Denique ne singula percurram, etiamsi Christus verbis apertis suum decretum per Evangelistas sic voluisset describi : « Simon Petrus esto meus Vicarius generalis, omnium mearum ovium pastor supremus, in eaque potestate relinquat sibi successores Romanos Episcopos etc. », adhuc Amesius, et cæteri cavillatores sacramentarii elusissent hæc omnia, dicentes, hæc esse figurate accipienda. Quod enim tropistæ sacramentarii audent in verba clarissima de corpore naturali Christi : *Hoc est corpus meum* ; cur non ausint idem in verba de capite mystici sui corporis ? Hac quippe arte enervatur Bellarminus !

§. 2.

Lustrantur, quæ Gerhardus contra visibilem monarchiam objicit.

1. Disp. 5. th. 3. et seqq. opponit Catholicæ doctrinæ ex ipso Bellarmino, quod « Apostolis fuerit concessa potestas summa regendi Ecclesiam. Atqui hinc colligitur, formam Ecclesiæ a Christo institutam non fuisse monarchicam ; cum præsertim juxta eumdem Bellarm. Apostolica potestas sit prima et summa in Ecclesia ». Hinc ita colligit Gerhardus : « Qualis fuit forma Ecclesiæ Apostolicæ et primitivæ, talis quoque debet esse forma Ecclesiæ nostræ. Rationem petimus ex Bellarm. Jam vero forma Ecclesiæ Apostolicæ et primitivæ hæc fuit, ut summa potestas non uni, sed pluribus concederetur ; ergo etiam nostræ Ecclesiæ talis debet esse forma ». Lutheranis formam Ecclesiæ Apostolicæ et primitivæ jactantibus respondeo 1. ex Tertull. de præscript. : « Edant ergo origines suas : evolvant ordinem Episcoporum suorum : ostendant, ex qua auctoritate prodierint etc ». Respondeo 2. : Instituit Christus formam monarchicam, aristocratia et democratia temperatam. Et quamvis dum essent Apostoli superstites, nulla esset necessitas aut utilitas exercendi in actu secundo auctoritatem supremam S. Petri in cæteros Apostolos ; et hi in alios omnes se inferiores haberent parem potestatem supremam ; tamen hinc nil demitur auctoritati supremæ S. Petri in actu primo. Neque enim ad hanc ut sic, requiritur, ut necessario quovis tem-

pore respectu quorumvis se exerat exerceatque.

II. — Gerhardus th. 6. et seqq. ait : « Has duas Bellarmini propositiones non cohærere : Optimum est esse solum ; et : Summum bonum est consortium æqualium. » Respondeo : Nulla hic est antilogia. Nam optimum est esse solum, et unum in natura et auctoritate imperandi omnibus. At unitas hæc in natura et dominio, non excludit, sed necessario postulat consortium et æqualitatem trium personarum.

III. — Gerhardus th. 7. ait, urgere Bellarminum, quod optimum regimen sit monarchicum, proinde etiam Ecclesiæ regimen tale esse debere. Huic effato opponit 1. « quod Bellarm. in cap. 3. ἐπιγραφῇ statuat : Aristocratiæ et Democratiæ admixtam monarchiam utiliorem esse in hac vita, quam sit simplex monarchia ». Resp. : Optimum regimen est monarchicum abstracte sumptum : Monarchicum simplex est optimum in Deo et Angelis, mixtum in mortalibus.

Objicit 2. « Committi circulum a Bellarm. quia lib. I. cap. 4. §. 2. sic arguit : Monarchia simplex in imperio Dei et Christi locum habet : debent autem optima quæque Deo et Christo attribui : ergo optimum regimen simplicem monarchiam esse necesse est. E contra in cap. 9. hæc habet : Monarchia est optimum regimen ; ergo Ecclesiæ (quæ est regnum Christi) regimen debet esse monarchicum. » Respondeo : Circulus vitiosus est, cum duæ propositiones se mutuo probant, hæc illam, et illa vicissim istam. Vel adhuc magis stricte : Est una aliqua propositio vel argumentatio, probans hoc per illud, et præsupponens illud idem probatum per illud. Seu : cum consequens ex antecedente illatum, nulla alia præterquam antecedentis notitia fultum et probatum, mox iterum ad sui antecedentis probationem assumitur. At Bellarm. nil tale in locis citatis facit, sed (ut alia sileam) in prioris argumenti antecedente agit de monarchia simplici ; in conclusione vero posterioris de monarchia vel mixta, vel abstracta a simplici et mixta. Quomodo ergo hic posset esse circulus ?

Objicit 3. « Quod juxta Bellarm. monarchia Papalis statuatur res fidei ; ergo, inquit Gerhardus, non ex politicis principiis, sed ex fidei tabulis demonstranda est Papalis monarchia » Respondeo : Utrumque agit Bellarm, et quod alibi passim jure optimo fit, ut dogmata fidei, fide magistra, ratione ministra, declarentur et probentur a Theologis ; ita ut maxime decuit in hac re ostendere, sapientiam increatam et incarnatam conformiter ad communem omnium sapientum sensum (qui non potest non esse ipsius naturæ et Dei) instituisse suæ regimen Ecclesiæ.

Objicit 4. : Gerh. et ex tribus effatis ex Bellarm. lib. de laic. cap. 10. collectis (1. Meliorem esse gubernationem Christi per se, quam per vicarium. 2. Vicario non esse opus, ubi leges præsto sunt. 3. Leges sufficienter stare pro ipso principe) sic infert : « Ergo Christus unicus Ecclesiæ monarcha, licet invisibilis sit, tamen non indiget visibili Vicario, ac monarcha subordinato ». Respondeo : Si hæc illatio in formam syllogisticam redigeretur, mox appareret ejus monstrositas et falsitas. Sed hoc solemne est Gerhardo, quidlibet fere colligere ex quolibet. Qualis enim judicii et connexionis est, illa quæ Bellarminus eo loco adfert ad probandum : expedire ut leges ferantur a principe ; ad gubernationem Christi immediatam detorquere ? Anne vidit, hac ratione et cavillatione tolli et aristocraticum et qualecumque ministerium ; etiam Lutheranum ? Vel ergo intellexit, assertionem et probationem illo cap. 10. veram et probam esse ; vel non intellexit ? Si hoc ; mire rudis est : Si illud ; a puerili cavillatione excusari nequit. Ut prætercam, quod in 3. effato sensum Bellarmini invertat, cum ait : « Leges sufficienter stare pro principe » ; quod sine dubio falsum et absurdum est. Sic enim in imperio, nullo opus esset judice, cum leges imperiales stent sufficienter pro Cæsare.

5. Ex cap. 7. lib. de Cleric. adfert dictum Bellarmini : Quod alia sit ratio terrenæ, alia cœlestis, hoc est Christianæ Reipubl. Exinde infert Gerhardus : « Ergo ab illa ad hanc non potest duci firmum argumentum ». Respondeo : Ita est, universaliter loquendo ; non potest in iis, in quibus discrepant ; potest, in quibus conveniunt. Similis ineptia admittitur th. seqq. 10. Ex eo enim quod juxta Bellarm. differat Sacerdotium Veteris et Novi Testamenti, infert Gerhardus : ergo idem etiam est dicendum in constituendo regimine Ecclesiastico ; ita ut non valeat argumentum a Summo Pontifice Veteris, ad Summum Pontificem Novi Testamenti. Verum hoc argumentandi modo inferret etiam Gerhardus : Sacerdotes Novi Test. non de-

bere comedere, vestiri etc. Quid videtur de hoc Titio ?

Denique th. 12. claudit primam quæstionem eleganti hac ratiocinatione : Juxta Bellarm. lib. II. de Concil. cap. 19. non est mirum, si manet Ecclesia sine remedio humano efficaci, quandoquidem non nititur ejus salus præcipue humana industria, sed divina protectione, cum ejus rex Deus sit. Jam subsumit Gerhardus : « Sicut Ecclesia est corpus mysticum et spirituale, ita quoque caput ejus est mysticum et spirituale ; proinde non indiget capite aliquo visibili ». Quidni subsumamus et nos pariter : Sicut caput Ecclesiæ (Lutheranæ) est prorsus mysticum et invisibile, ita et ejus corpus est mysticum et invisibile : et sicut totum corpus, ita et singula membra sunt mystica et invisibilia, et Prædicantes omnes sunt mystici et invisibiles. Sed pudet diutius istiusmodi nugis Gerhardinis excutiendis immorari. Et tamen Titius non credit esse puerilia.

Ad CAPUT X.

« Quæstio est : An Petrus sit universalis totius Ecclesiæ Monarcha, loco Christi ab ipso Christo constitutus ? Pontificii affirmant, nos (Calvinistæ), negamus » ; ait Amesius. Sed contra, a Bellarmino dogma hoc

I. — Probatur duobus locis Evangelii, quorum altero promittitur, altero exhibetur primatus Petro. Amesius : « Quamcumque potestatem in Ecclesia legimus a Christo suis discipulis fuisse promissam, eamdem etiam legimus ab ipsis fuisse exercitam et usurpatam, Marc XVI. v. 15. 20. Bellarminus igitur totam suam causam hic prodit, cum duobus locis promissam et datam Petro monarchiam istam contendit, et unum tamen locum non potest proferre, ex quo cum aliqua specie probaret, acceptam eam a Petro fuisse, et usurpatam ». Resp. : Antecedens sine dubio falsum est, nec leviter ex Marc. XVI. probatur. An enim potestas « prædicandi Evangelium omni creaturæ », est sola et omnis potestas a Christo Apostolis data ? Vellet Amesius mox ante conflictum amoliri telum amentatum Bellarmini, sed frustra.

II. — Bellarm.: Matth. XVI vers. 18. *Tu es Petrus etc.* Horum verborum planus et obvius est sensus, ut intelligamus sub duabus metaphoris promissum Petro totius Ecclesiæ principatum. Amesius 1. : « Si tam obvius et planus est horum verborum sensus, sub duplici metaphora enuntiatorum, tum idem ille sensus debet aliis in locis absque metaphoris explicari : hoc autem ne Bellarminus quidem affirmat. Resp. : Amesius passim hypotheticas falsas sine ulla probatione assumit tamquam αὐτόπιστα. Ubi enim, quæso, alibi explicatur *Sal terræ.* Matth. V. vers. 13. ? Ubi *festuca et trabs.* Matth. VII, vers 3. ? Ubi *margaritæ ante porcos missæ*, ibid. vers 6. ? Ubi *vinum novum et utres veteres.* Matth. IX. vers. 17. ? Ubi *arundo vento agitata.* Matth. XI. vers. 7. ? et similia innumera. Amesius 2. « Si tam planus esset sensus, Apostoli eum intellexissent. Resp. : Ad hoc data est solutio in not. ad cap. antecedens. Amesius 3. « Patres etiam variæ, aliquando saltem, alio sensu hæc verba accepisse, quam Bellarm. accipit, adeo notum est, ut ipsi Pontificii non soleant hoc diffiteri ». Resp. : Quid hoc ad rem ? aut contra nos ? Anne vel unicus est ex SS. Patribus, qui explicationem Bellarminianam improbet? annon plerique omnes eamdem apertis et conceptis verbis tradunt ? Amesius 4. Veteres omnes Scholastici cum suo magistro aliter accipiunt, dum potestatem illam, de qua hic agitur, sacerdotalem esse docent, Apostolis primo datam, et per illos aliis. Lombard. lib. IV. Sent. dist. 10, etc., Sacram etiam facultatem Theologiæ Parisiensis dissentire plurimum a Bellarmino circa sensum horum verborum ; sicut et concil. Constantiense et Basileense, omnibus est notum : multo enim minus hoc loco tribui Petro contendunt, quam Bellarminus vult. Sicut ex adverso Canonistæ multo plus inde Petro et Pontifici Rom. arrogant, quam ipse Bellarm. largitur, ut videre est apud Carerium. Neque istam litem adhuc diremit judex ille fidei Romanus. Sensus igitur a Bellarmino probatus, neque est planus et obvius, neque omnium Catholicorum communis ». Respondeo : Fumos, vendit Amesius. Lombardus loco cit. apertis verbis loquitur primo de « clavibus illis, quas Dominus tradidit Petro, et successoribus ejus ». Etsi vero in tota illa dist. 18. ex instituto agat præcise de clavibus, quatenus est earum usus apud sacerdotes in solvendis et retinendis peccatis per sacramentum Pœnitentiæ ; nullibi tamen vel alii Scholastici negant, adæquatam clavium potestatem, principaliter et secundum plenitudinem esse in S. Petro et successoribus, in cæteris autem sacerdotibus inadæquate et participative, ut constat ex innumeris eo-

rum locis. Quæ de Theologis Parisiensibus iterato mentitur, jam excussa sunt in not. ad cap. præcedens. De concil. Constantiensi et Basil. nihilo veriora eum effutire ostendi ex DD. Gallis in 2. parte Irenici Anticalixt. cap. 7. De Canonistis item et Carerio etc. in I. part. Irenici cap. 5. num. 5. Omnis dissensio inter Catholicos de potestate Papæ sive spirituali, sive temporali, non est, nisi de modo et circumstantiis : in substantia omnes conveniunt.

III.—Bellarm.: Ex textu aperte deducitur, illam personam, quæ dicebatur Petrus, esse petram : non ut persona erat particularis, sed ut pastor et caput Ecclesiæ. Amesius : « Neque ex isthoc textu, neque ex ullo alio potest deduci, Petrum fuisse caput Ecclesiæ. Si igitur petra fuit, ut fuit caput tum nulla ratione fuit petra. Resp. : Ex eo quod juxta verbum Christi, Simon iste Joannis fuit Ecclesiæ, factus petra, optime infertur, quod et factus sit caput Ecclesiæ. Amesius more tenebrionum, non ex notioribus ignotiora vul indagare, sed ex ignotioribus notiora evertere. Amesius 2. : « Possumus hoc tuto concedere , Petrum ut Apostolum , cum cæteris Apostolis fuisse aliquo modo Petram et fundamentum, unum ex multis ; ita ut monarchia Petri ex eo non probetur, sed evertatur ». Resp. Non nego, posse ita tergiversari Calvinistas , et aliquid concedere, unde nihil contra pervicaces suos errores inferatur. Sed videamus quam bene et vere hoc tantum et non plus concedat : « Petra », inquit, « aut fundamentum dicitur, quod totum ædificium sustentat. Ecclesia autem firmiter sustentatur et realiter, virtute et efficacia Christi reali ; et etiam doctrinaliter, certa illa institutione et doctrina, qua Christus, et ejus vis et efficacia, ad certam fidem in ipsum declaratur. Priore sensu Christus est unicum Ecclesiæ fundamentum ; altero autem sensu, quia doctrina de Christo, est fundamentum ; idcirco etiam per metonymiam causæ, illi qui istam doctrinam, cum infallibili certitudine Ecclesiæ declararunt, dicuntur etiam fundamenta : non Petrus tantum, sed et reliqui Apostoli. Apocal . XX. vers. 21. atque etiam Prophetæ, Ephes. II. vers. 20. Optime igitur conveniunt, et in unum redeunt tres illæ interpretationes hujus loci, quæ apud veteres occurrunt : Christus est petra : Confessio, fides et doctrina de Christo est petra, et Petrus ipse ut Apostolus Christi, est etiam (metonymiee) partialis petra. Nihil hic seritur aut metitur fictitiæ Petri monarchiæ ». Respondeo 1. Amesius miscet falsa veris. Vere dicitur 1. Christum efficacia et virtute reali sustentare Ecclesiam. 2. Eos etiam recte dici fundamenta, qui fidem Christi infallibiliter declarant. 3. Talia fundamenta esse omnes Apostolos et Prophetas. 4. Optime convenire hæc tria : Christus est petra, confessio, fides ; vel doctrina de Christo est petra ; et Petrus ipse, ut Apostolus, est petra. Hæc, inquam, in sano sensu vera sunt, uti et illud, quo petra vel fundamentum dicitur illud, quod totum ædificium sustentat. Falso autem (aut saltem fraudulenter) 1. restringitur tota ratio fundamenti ad doctrinam et institutionem, exclusis cæteris, quibus totum Ecclesiæ corpus recte gubernatur. 2. Falso et subdole non distinguit diversam usurpationem ejus vocis : « Fundamentum Ecclesiæ ». Aliud enim est, esse « fundamentum fidei Ecclesiæ », et aliud esse « fundamentum ministerii Ecclesiæ ». Prius iterum est duplex. Nam aliud est fundamentum objectivum fidei ; aliud suggestivum aut revelans vel proponens. Fundamentum objectivum est principale materiale objectum ; de quo I Corinth. III. vers. 11. dicitur : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.* Primum enim inter objecta fidei Christianæ, ut sic, est Christus Deus et Homo crucifixus pro peccatis nostris : cætera objecta omnia huic superædificantur. Fundamentum suggestivum fidei, seu formale, cui innitimur, et quo movemur ad credendos articulos revelatos, est etiam duplex, nempe : Principale et originale, quod est Spiritus sanctus, de quo Joan. XIV. *Ille vobis suggeret omnia.* Alterum est instrumentarium et ministeriale, scilicet vox et stylus eorum, quod Spiritus S. elegit ad promulganda mysteria fidei. Et in hoc posteriori sensu dicimur, Ephes. II. v. 20. *superædificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum*, jam vero « fundamentum Ministerii Ecclesiæ » est is, qui habet supereminentem auctoritatem regiminis et ministerii ecclesiastici. Et hoc distinguimus a « fundamento fidei », non quod ministerium primitivum et originale Ecclesiæ contineat munus promulgandi mysteria fidei (unde Apostolus 1 Tim. III. vers. 15. Ecclesiam vocavit *Columnam et firmamentum fidei*) ; sed quia fundamentum ministerii extenditur ulterius, et plures (uti S. Lucas in-

ter alios) erant fundamentum fidei Ecclesiæ, qui nihilominus non erant fundamentum ministerii ecclesiastici. Et de hac posteriori ratione fundamenti, de qua Amesius magis mutus est quam piscis ; (quod utique cum omnibus Ecclesiæ perduellibus agnoscere detrectat); satis tamen aperte loquitur Christus, cum ait : *Tu es Petrus, et super hanc petram etc.*, uti haud obscure colligitur ex sequenti promissione « Clavium, potestateque ligandi et solvendi », adeoque collatione omnium,] quæ ad rectam Ecclesiæ gubernationem spectant. Hinc patet 3. falsum esse, (quod indicat vel supponit Amesius) Apostolum Petrum tantum ideo esse fundamentum, metonymiam sic dictum , quia doctrinam fidei cum infallibili certitudine promulgavit ; (sic enim etiam SS. Marcus, Lucas etc. dicerentur fundamenta,) sed ideo vel maxime, et plane specialiter, quia Cathedræ S. Petri innititur tota unitas Ecclesiæ Catholicæ ; ut aperte fatetur S. Cyprianus de Unit. Eccl. dicens : « Petrus super quem Christus fundavit suam Ecclesiam, et instituit originem unitatis.» Et epist. 40, « Una Cathedra fundatur super Petrum per vocem Domini. » Et Optat. lev. lib. II. contra Parmen. Romæ a Petro posita est Cathedra una, ut unitas servetur ab omnibus etc. Et lib VII. « Unus peccator (Petrus), accipit claves , ut negotium unitatis formetur etc. sine qua re unitas, quæ est tam necessaria, non potest esse etc ». Patet 4. Falso dici ab Amesio, tres illas interpretationes coincidere , ita « ut Petrus tamquam Apostolus Christi sit tantum, metonymice, partialis Petræ ». Nam in ratione « fundamenti ministerii Ecclesiæ » est unicus et solus Petrus, illa basis unitatis ecclesiasticæ, cui quia se objiciunt omnes perduelles hæretici et schismatici, sine vera fide et charitate extra arcam Ecclesiæ pereunt. 5. Denique patet, non esse (fictitium) illum « S. Petri primatum, cui, (ait), hic nec seri nec meti ». Oppositum adhuc magis ex seqq. constabit.

IV.—Bellarm. : Fides Petri, est fundamentum, idque duplici ratione : 1. quia ob meritum ejus fidei consecutus est Petrus, ut sit fundamentum Ecclesiæ. 2. Quia Petrus in eo potissimum est fundamentum Ecclesiæ , quod cum fides ejus deficere non possit, ipse omnes alios in fide sustentare debeat. Amesius 1. « Hoc idem est ac si dixisset Bellarm. : Fides est fundamentum in relatione ad Petrum, et Petrus est fundamentum in relatione ad fidem, quæ circularis est explicatio dogmatis vertiginosi ». Respondeo : Utrumque hic concurrit ; sed Petrus directe et formaliter est fundamentum, ejus fides vero causaliter et meritorie. Itaque nullus hic circulus nisi in vertiginoso spiritu Amesii. Amesius 2. « Neque fides Petri , neque Petrus ullo sensu potest dici fundamentum Ecclesiæ, nisi in relatione ad Christum, qui unicum est fundamentum reale ». Respondeo : Nec Bellarm. nec Catholicorum ullus hoc negat. Amesius 3. « Si fides merebatur, ut Petrus esset fundamentum Ecclesiæ, tum hoc fecit (secundum Bellarmini distinctionem) vel ut absolute considerata, vel in relatione ad Petrum. Si 1. tum prisci Prophetæ, B. Virgo, Simeon, Zacharias, Joannes Bapt. Apostoli idem etiam meruerunt ; (hos enim omnes antea credidisse, Christum esse Filium Dei vivi, Bellarm. hoc ipso cap. 10. affirmat.) Si 2. tum singularis aliqua vis merendi fuit in persona Petri antecedenter ad ejus fidem, quæ potuit tantam virtutem in actum suum derivare, supra id quod aliorum personæ possunt. » Resp. : Merebatur ea fides quatenus præ aliis Apostolis relucebat in Petro, non quidem de condigno, sed ex mera congruitate ; ita ut cum vellet Christus uni suorum XII. Apostolorum, ejusque successoribus commendare universam suam Ecclesiam, congruum erat, ut potius ei, qui in examine de vera et salvifica fide, optime, immo solus responderat, adeoque in schola Christi maxime præ aliis profecerat, conferretur hoc præmium ; ut expresse in illum Matthæi locum notant sanctus Hilarius et alii. Amesius 4. « Si Petrus hoc tempore meruisset istam dignitatem, eamdem etiam aliquo modo statim accepisset. Quod tamen Bellarm. negat. Promissio mercedis antecedere solet meritum, non sequi : et debuit etiam hic necessario antecedere ; nisi Bellarm. dicat, hoc meritum fuisse ex mera dignitate operis, aut personæ, sine ullo pacto antecedente. » Resp. : Sequela nulla est : ei tota replica manifeste fallit in casu, quo quis motu proprio, nullo præcedente pacto, ob aliquod obsequium insigne pollicetur se operanti collaturum hoc vel illud beneficium. Verbo : Meritum congrui non oritur ex pacto. Amesius 5. « Fides aliorum Apostolorum non magis deficere potuit, quam fides Petri. Neque Petrus Paulum magis in fide confirmavit, quam Paulus Petrum. » Resp. : Fidem aliorum Apostolorum in successoribus defecisse, constat experientia ; quan-

tumvis ipsi in propria persona etiam essent indefectibiles ; sed de hac jam non loquimur. Resp. 2. : Apostoli omnes a Spiritu S. confirmati in fide et gratia, non indiguerunt mutua confirmatione. Hæc ergo potissimum respicit S. Petri successores, quoad totam Ecclesiam, post Apostolos exstituram. Amesius 6. « Si firmitas et efficacia fidei ad alios sustentandos, sit ratio fundamenti ; tum illi ex successoribus Petri, qui talem fidem non habuerunt, non fuerunt fundamenta ». Resp. : Neg. suppositum. Etsi enim in Petro meruerit singularis vis fidei et efficacia, ut præ reliquis poneretur ipse fundamentum Ecclesiæ a Christo ; talis tamen eximia fides non propterea necessario est in successoribus : sicut cum rex ob heroica facinora equitem et omnem ejus posteritatem nobilitat et locupletat, merita non ideo requiruntur in hæredibus similia merita, ut paternis privilegiis fruantur.

V.—Bellarm. : Per ædificationem Ecclesiæ super petram significatur, Petro esse commissum regimen totius Ecclesiæ, et præcipue circa fidem ; Petræ enim fundamentali, id est, proprium, totum ædificium regere et sustentare. Amesius 1. « Talis igitur est explicatio hujus metaphoræ secundum Bellarminum : Constituere Ecclesiam super Petram (secundariam) est constituere Petrum super Ecclesiam ». Sic est, non equidem ut Dominum (ut passim cavillatur Amesius) sed ut rectorem et œconomum. Quid hic non consonum SS. Evangelio et Patribus? Quid hic sannis et sibilis dignum ? Amesius 2. « Ædificare, numquam in S. Scriptura significat committere regimen, sed semper constituere, aut crescere facere, aut promovere ». Resp. : Contrarium videre licet Jerem. cap. 1. vers. 10. et passim, Amesius 3. « Regimen istud monarchicum committere homini, præcipue circa fidem, est hominem constituere dominum fidei , quod Apostolus abominatur. II Corinth 1. vers. 23. ». Resp. : Neg. assump., quod et grammatice et theologice falsum est. Cur vero Amesius hoc non dixit suo regi ? Aut forte ob hanc ipsam calumniam patria pulsus est ? Quæ idem Amesius 4. ex S. Thoma de ratione fundamenti et deinceps num. 5. subjicit, jam paulo ante expedita sunt.

VI. — Bellarm. : Fides non proprie dicitur fundamentum. Amesius : « Magis proprie quam Petrus Ecclesia disertis verbis dicitur superstrui fidei, Judæ vers. 20. De Petro non sic. » Resp. : Amesius egregie , more suo , enervat Bellarminum. Nam 1. truncat ejus verba, quæ in Bellarmino (sensu alio quam quem frustillum illud præ se fert) sic habentur : Fides absolute sumpta recte quidem dicitur fundamentum justificationis et omnium virtutum. At Ecclesiæ non proprie est fundamentum fides. Debent enim ejusdem generis esse fundamentum et reliquum ædificium. Est autem Ecclesia hominum congregatio, quasi lapidum vivorum ; ergo lapis qui est fundamentum , debet esse etiam aliquis homo. Hucusque Bellarm. verba S. Judæ vers. 20. nihil favent Amesio : *Vos autem charissimi superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei etc.* Sensus enim , etiam juxta glossam Lutheranorum Jenensium, hic est : Vos autem, dilecti, perficite ædificium spirituale pietatis, in quo fides in Christum.

Ad CAPUT XI.

I. — Bellarm. hoc cap., allata objectione Lutheri, qua dicit : non valere hanc conseq. : Super Petrum ædificatur Ecclesia; igitur Petrus est rector Ecclesiæ ; sicut nec valet hæc altera : Super fidem ædificatur Ecclesia ; ergo fides est rector Ecclesiæ ; respondet : Omnia sunt intelligenda juxta naturas rerum. Fides est fundamentum, ut principium sine quo non ; sed Petrus ut rector, talis enim est dependentia unius hominis ab alio. Quæ adversus hæc sic eliquata et transmutata profert Amesius, jam soluta sunt præced. cap. Pergit autem hic cavillari in « monarchia et dominio » exagitando.

II. — Bellarm. : Tribus modis Apostoli omnes fuere Ecclesiæ fundamenta. N. B. Enervator addit de suo : « æque et æqualiter », loco verborum sequentium, quæ omittit : sine ullo tamen præjudicio Petri. 1. Quia Ecclesias ipsi primo fundarunt. Et hoc modo, ex æquo sunt Apostoli fundamenta. 2. Ratione doctrinæ a Deo revelatæ per ipsos. Nec in hoc Petrus major est cæteris. 3. Ratione gubernationis. Omnes enim fuere Rectores et Pastores Ecclesiæ universæ; sed non eodem modo quo Petrus. Illi enim habuerunt summam et amplissimam potestatem ut legati, Petrus autem ut Pastor ordinarius. Deinde ita habuerunt plenitudinem potestatis, ut tamen Petrus esset caput eorum, et ab illo penderent, non e contrario. Ita cum aliis SS. Patribus Hieron. : « Licet », inquit, « su-

per omnes Apostolos ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidetur : tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio ». Amesius 1. infert : « Ergo nihil hinc proprium Petri indicatur. Nam singularis iste modus gubernandi Petro proprius, nullo verbo aut syllaba hujus textus declaratur ». Respondeo : Ista tria communia Apostolis, et duo propria Petri a Bellarmino allata, continentur in variis Evangelii locis, juxta communem SS. Patrum expositionem, quam Amesius nec extremo digito attingit, sed despuit. Et certe hæc verba Matth. XVI. vers. 18. ita singulariter Petro, et emphatice dicta sunt, ut nulli alii ex Apostolis conveniant. Quamvis enim omnibus dixerit Christus : *Accipite Spiritum S., quorum remiseritis etc. Ite in mundum universum, prædicate etc.*, nulli tamen nisi Petro dixit : *Tibi dabo claves regni cœlorum ; et quodcumque ligaveris etc.* Quod sine dubio multo universalius sonat, quam priora omnibus Apostolis dicta. Amesius 2. « Si omnes Apostoli habuere » plenitudinem amplissimæ potestatis in universam Ecclesiam, « tunc certe pares fuerunt Petro quoad potestatem. Major enim potestas non fuit Petri ». Resp. : Amesius assuit particulam, « in universam Ecclesiam », subdole ; quasi singuli Apostoli habuissent etiam potestatem in ipsum Petrum, qui certe ab illis nihil dependebat; e contra illi a Petro, cui principaliter o iginarie, et soli primum collata est illa in omnem omnino Ecclesiam auctoritas ; postea vero Joan. XX. vers. 21. 22. per associationem extensa est eadem potestas ad cæteros Apostolos, quatenus adhærerent, et communicarent Petro, habentes relationem ad illum tamquam ad centrum et fontem visibilem unitatis Ecclesiæ. Hinc et soli Petro Christus nomen mutavit, ut ea nova nomenclatione indicaret fundamentum et fontem omnis potestatis Ecclesiasticæ, ut passim SS. Patres fatentur. Amesius 3. « Ordinaria nulla potestas alicujus Pastoris major est Apostolica, juxta 1 Corinth. XII. vers. 28 ». Primum Apostolos. Resp.: Nimis falsum est, Paulum eo loco recensere ordinaria membra Pastorum et Ministrorum Ecclesiæ, ut patet de donis gratis datis, Prophetiæ, miraculorum, sanitatis, generibus linguarum. Quis hanc potestatem dixerit ordinariam ? Amesius 4. « Extraordinaria potestas a Deo data, majorem certitudinem directionis solet semper habere, quam ordinaria ; ut videre est in Mose et Aarone, in Prophetis et Sacerdotibus. Per hanc igitur differentiam Apostoli reliqui supra Petrum elevantur ». Respondeo : Falsum assumit Amesius. Nam sine dubio parem certitudinem habebat sententia de fide subsequentium Summorum Pontificum in Vet. et Novo Test. quam habuit Mosis et Petri. In hoc tantum differunt, quod Moses et Petrus tamquam fundatores ordinariæ potestatis ecclesiasticæ, possent suam auctoritatem, miraculorum patratione reddere evidenter credibilem ; eorum vero successoribus non Prophetis, ut sic, non competebat Ecclesiastica potestas, et sacerdotium, ut patet in rege Davide.

Ad CAPUT XII.

De persona accipiente claves et potestatem supremam, Amesius hoc cap. sequentia carpit.

I.—Bellarm.: Persona cui dicitur : *Tibi dabo claves.* Matth. XVI. vers. 19., fuit Simon filius Jonæ. Porro Lutherus, et cæteri hæretici hæc verba clarissima depravant, ut videantur esse obscurissima. Amesius : « Dicimus, Simoni Petro ita fuisse promissas claves, ut simul etiam promissæ sint reliquis Apostolis, et toti etiam Ecclesiæ aliquo modo, cujus personam eo tempore gerebat, ut loquitur August. in Joan. Tract. 50. et 124 ». Resp. : Posset hoc totum in sano sensu admitti. Sed fraudulenter hic hæretici contra apertum et planum verborum sensum a SS. Patribus receptum, torquent ita, ut nihil singulare Petro promissum et præstitum sit a Domino. Neque profert Amesius (nec proferre potest) ullam rationem urgentem, cur S. Petro non aliquid speciale præ aliis fuerit promissum, cum tam clare ei dictum sit : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo etc.* Et : *Tibi dabo claves etc.* Et cum passim jactent purum putum verbum Dei scriptum, hic tam plana et aperta verba, quæ nec umbram quidem inconvenientiæ præ se ferunt, contra traditionem Ecclesiasticam pro sua libidine detorquent ad Ecclesiam totam et reliquos Apostolos. Jure optimo maximo igitur segreges omnes adstringimus, ut nobis vel ex alio Scripturæ textu, si non apertiore, saltem æque perspicuo demonstrent, non esse hic Petro promissum a Christo id, quod verba ejus manifeste præ se ferunt ; vel fateantur se verbis Scripturæ pro mera sua libidine abuti, et versare in hanc vel illam

partem pro suo commodo. Porro Bellarminus deinceps ad effugia Lutheri, Amesii etc. præcludenda (quod scilicet Petrus tunc Ecclesiæ personam gesserit) vere docet, duobus modis potuisse Petrum personam Ecclesiæ gerere; vel « historice », ut re vere a se gesta significaret tamen rem ab Ecclesia gerendam; vel « parabolice », ut nulla re a se gesta significaret tamen rem ab Ecclesia gerendam. Nos vero dicimus, priori modo Petrum Ecclesiæ personam gessisse, ita ut ipse vere ac principaliter acceperit claves, et simul etiam significaverit, Ecclesiam suo quodam modo easdem accepturam. Prius probatur, quia tot modis personam Petri designavit Christus, ut non pluribus circumstantiis describere soleant aliquem certum hominem notarii illi, qui instrumenta publica conficiunt. Et quorsum hoc, si nihil ipsi Petro proprie promittitur? Deinde, quia non erat eo tempore Petrus Ecclesiæ Legatus aut Vicarius, ut aliquid ejus nomine acciperet. Rursus, illi præcise et immediate ac principaliter promittuntur claves, qui dixerat : *Tu es Filius Dei vivi*, et cui dicitur : *Et ego dico tibi.* Item ei dictum est : *Tibi dabo claves*, cui paulo post dicitur : *Vade post me, Satana*, at hoc non est dictum Petro in persona Ecclesiæ, ergo nec illud. Ad similia Bellarmini plane solida, affert Amesius plurimum quidem verborum, sed rei plane nihil, quod difficultatem ingerat. Late excurrit in variis repræsentationibus et typis distinguendis, ac deinde concludit, Petrum accipiendo claves repræsentasse Ecclesiam, agendo et suo et Ecclesiæ nomine, ita ut ex parte ageret, et ex parte repræsentaret simul per se agentes. Sed ejus asserti nullam plane affert probationem, nisi nudam assertionem alterius disparati, quod ipse ait huic simile : « Sicut, inquit, Matth. ult. cum Christus dicebat Apostolis : *Ego vobiscum sum etc.*, illi accipiebant hanc promissionem tamquam ad se pertinentem, et simul etiam nomine Ecclesiæ; quod significatur seqq. illis verbis : usque ad consummationem sæculi ». Sed non probat Amesius intentum. Est quippe inter utramque promissionem ista convenientia, quod sicut Petro et Successoribus promissa est auctoritas summa gubernandi Ecclesiam, in hujus præcipue commodum; ita et omnibus Apostolis, eorumque successoribus Episcopis, promissa est præsentia invisibilis, protectio et assistentia spiritualis in commodum totius Ecclesiæ. At quomodo hinc sequitur, nihil speciale et proprium Petro et successoribus ejus esse promissum in commodum Ecclesiæ? Videtur advertisse Amesius, frustra se niti, nisi convellat istam restrictionem clavium, soli Petro (et successoribus) promissarum; ideo sub peculiari titulo id urget.

§. UNICO.

Contra istam restrictionem clavium, quasi soli Petro promissarum, multa sunt argumenta nostrorum, sed nos unum tantum urgebimus, inquit Amesius.

I. — « Si soli Petro sint claves promissæ, tum soli etiam Petro sunt datæ; sed omnibus Apostolis, non soli Petro sunt datæ. Matth. XVIII. vers. 18. Joan. XX. vers. 22 23 ». Bellarm 1. : De posteriore loco nulla est difficultas. Nam certum est, non dari per illa verba omnem potestatem clavium, sed tantum potestatem Ordinis ad remittenda peccata. Matth. autem XVIII. non determinatur ad peccata. Ligantur enim homines non tantum peccatis, sed etiam legibus. Deinde, minus est, relinquere hominem in suo statu, quam ligare, id est, novum vinculum ei imponere. Amesius multa hic opponit ex Scholasticis, putatque se hinc explodere diversas illas potestates, ordinis et jurisdictionis etc. Sed quia infra ex instituto hac de re disserendum erit, cavillos Amesianos eo rejicimus. Bellarm. 2. Matth. XVIII, v. 18. nihil datur Apostolis, sed tantum promittitur, explicatur et prædicitur, quantam potestatem Apostoli, eorumque successores essent suo tempore habituri. Datæ sunt autem claves Apostolis omnibus. Joan. XX, vers. 23. et XXI. vers. 17. Nam Joan. XX. vers. 21. cum Dominus ait Apostolis : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos;* tunc eis potestatem Jurisdictionis attribuit. Fecit enim his verbis eos quasi Legatos, et suo nomine gubernatores Ecclesiæ; verbis autem sequentibus : *quorum remiseritis peccata etc.*, dedit eisdem potestatem ordinis. Ut autem intelligeremus, hanc summam potestatem, collatam Apostolis omnibus, ut legâtis, non ut Pastoribus ordinariis, et cum quadam subjectione ad Petrum, soli Petro dicitur Joan. XXI. vers. 17. *Pasce oves meas;* quemadmodum etiam soli illi dictum erat : *Tibi dabo claves.* Amesius 1. « Quamvis ante Resurrectionem non datæ sint claves Apostolis, ut in summo vigore exercerentur, quia antea non plene a Christo mittebantur : quod tamen aliquo modo datæ

fuerint, apparet ex eo, quod missi fuerant antea, non solum duodecim, sed et alii septuaginta discipuli. Matth. x. vers. 7. Luc. x. vers. 1 ». Resp. : Missio ad prædicandum ut sic, et prædicationem miraculis confirmandam, non est exhibitio clavium, seu potestas ad remittenda peccata, et reliqua sacramenta administranda ; Neque vel leviter ex illis locis probatur, datam tunc fuisse Discipulis potestatem remittendi peccata. Meminisse debebat Amesius, quomodo num. prox. contenderit, clavium nomine indicari peccatorum ablationem, quæ certe non venit nomine missionis ad prædicandum, ut sic. Amesius 2. « Non quæritur in præsentia, quando sint datæ claves, sed annon eadem potestas clavium sit omnibus promissa, Matth. xviii. vers. 18, quæ est promissa (ex Bellarmini sententia) soli Petro, Matth. xvi. vers. 19. Hoc Bellarm. negat. » Resp. : Utrumque merito quæritur. Falsum autem plane est, quod Amesius ait : « Bellarminum non negare, eamdem potestatem promissam Apostolis. Matth. xviii. vers. 18. quæ Petro Matth. xvi. vers. 19 ». Falsum id esse (si accipiatur eadem potestas adæquate) constat ; cum supra aperte docuerit, cæteros Apostolos accepisse amplissimam potestatem gubernandi Ecclesiam, non tamen cum potestate eam transferendi ad successores, et independenter a Petro. Falso igitur isti supposito, falsum quoque superstruit Amesius, cum num. 3. subjungit : « Illud quod promittitur omnibus, Matth. xviii. vers. 18. cum idem sit cum eo quod promittitur Petro, Matth., xvi. vers. 19. idem etiam alicubi debet dari. Ergo vel idem datur Joan. xx. v. 22. 23, vel det nobis Bellarm. alium locum in quo datur ». Resp. : Cum non idem adæquate promissum fuerit, nec idem adæquate dandum fuit. Itaque Joan. xx. vers. 22. 23. omnibus Apostolis promiscue, etiam Petro, data est potestas clavium amplissima ; soli autem Petro cap. seq. pastoralis ordinaria potestas, a qua et dependerent cæteri Apostoli, utpote et ipsi oves Christi. Cur enim , quæso , seorsim repetivisset Petro eamdem potestatem, si nihil ultra id, quod in priori cap. omnibus simul dederat, ei conferre voluisset ? Ad quid tam sollicitum et accuratum examen de dilectione sui præ cæteris ? Amesius 4. « Bellarm. diserte suæ defensioni contradicit. Hactenus enim contendit, soli Petro esse claves promissas ; jam vero concedit, et promissas et traditas omnibus fuisse ». Respondeo : Bellarm. semper dixit, independentem, perpetuam, et ad successores transmittendam potestatem clavium soli Petro concessam ; aliam temporariam et dependentem Apostolis cæteris ; quid hic antilogiæ ? Amesius 5. « Quam absurda et ἀσύγκλωστα sunt hæc commenta » ? Apostoli facti sunt Sacerdotes in ultima Cœna : Clavem jurisdictionis acceperunt, Joan. xx. vers. 21. Clavem autem ordinis, Joan. xx. vers. 22. 23. Resp. : Sacramentariis omnia sunt commenta. Cæterum Amesius omnibus suis exclamationibus, admirationibus, et interrogationibus , nec unius quidem topici argumenti specie, quidquam contra nos probat ; e contra veritas Catholica in omnibus illis, quæ ipse, ut « absurda commenta » criminatur, patebit ex infra dicendis.

Ad CAPUT XIII.

Pergit Bellarm. hoc cap. stabilire dogma Catholicum de primatu S. Petri.

I. — Per « claves datas intelligunt omnes Catholici summam potestatem in omnem Ecclesiam ; quod probatur ipsa metaphora clavium in sacra Scriptura usurpata, ut Isai xxii. v. xv. ubi describitur depositio unius Summi Pontificis, et institutio alterius. Et Isai ix. vers. 6. *Factus est principatus super humerum ejus*. Christi autem principatum significari per claves, negare non potest, qui legit locum Apocal. iii. vers. 7. *Hæc dicit sanctus et verus, qui habet clavem David*. Et idem patet ex communi consuetudine. Verbis autem illis : *Quodcumque ligaveris etc.*, intelliguntur præcepta, leges, censuræ, etc. « Solvere » autem dicitur, qui remittit peccata, liberat a pœna, dispensat in lege, votis, juramentis, etc. Sic interpretatur verba Christi S. Chrysostomus, quod iis Petrus « factus sit Pastor et Caput totius Ecclesiæ. » Amesius 1. « Si per summam potestatem intelligat Bellarmin. monarchicam, tum aperte falsum est, quod dicit de omnibus Catholicis. Nam Catholicorum istorum Magister lib. iv. dist. 18. aliter definit claves. Sic etiam hodie Sorbonici Doctores etc. » Resp. : Mendax hæc crambe jam supra explosa est ; reliqua, quæ de « clavibus sacramenti Pœnitentiæ repetit ex Scholasticis, infra excutientur. Mirum autem est, quod eadem toties repetat, quæ tamen ad rem non faciunt ; omittat vero illam interpretationem, qua Calvinus per claves regni

cœlestis nil aliud quam prædicationem Evangelii intellexit. Nimirum vidit se convictum, tum ipsa rei veritate per se clara, tum omnium veterum sensu, quibus Calviniana illa interpretatio prorsus ignota fuit. Amesius 2. « Quamvis Principatus ecclesiasticus homini concessus neque Isai. XXII. v. 15, neque alibi in tota Scriptura significetur ; claves tamen aliquando Principatum ac Dominatum notare non negamus. Sed puerilis est sophistica, inde inferre, quod Matth. XVI. vers. 19. monarchiam designent. Si nobis liberet esse tam argutis, sic diceremus : *Clavis* est scientia. Luc. XI. vers. 52. Ergo Petrus accipiens clavem, nihil aliud accepit quam scientiam ». Resp. Ames. audacter et temere negat, quod Isai. XXII. vers. 15. satis aperte de Summo Pontifice affirmat Eliacim. ut exponunt S. Hieronym. et alii interpretes ejus loci. Potestatem vero illam, de qua ibid. Isaias : *Aperiet, et non erit qui claudat, et claudet, et non erit qui aperiat*, quis dubitet significare principatum monarchicum? Sed Amesius semel imbutus prava persuasione, quod potestas regendi in uno solo existens (monarchica communiter dicta) non inveniatur nisi in pure sæculari dominatu, hic identidem æquivocatione et nominum abusu cavillatur ; nec veretur etiam SS. Patres, et quosvis Doctores Catholicos « puerilis sophisticæ » arguere, cum verba Scripturæ aperte pro nobis stent, Amesius vero pro se nihil habeat, nisi frontem et os sycophanticum. Si Calvinistis liberet esse tam argutis, ut claves regni cœlorum Matth. XVI. vers. 19, Petro promissas, restringerent ad clavem *scientiæ*. Luc. XI. vers. 52. In promptu nobis erit responsio ex ipsis Christi verbis, quibus dedit potestatem omnem, solvendi et ligandi, per illas claves significatam ; qua quidem indubie etiam includitur infallibilis scientia, seu definitio controversiarum fidei : at nulla ratione solum illa, sed etiam omnis potestas ordinaria, quæ juxta Christi leges conducere potest ad bonum regimen totius Ecclesiæ.

Ad CAPUT XIV.

Traditionem clavium Petro factam, Bellarminus, pluribus ex Joan. XXI. vers. 17. deductis argumentis probat. Et quidem 1. ex illo nomine : *Simon Joannis* quo solus Petrus appellabatur ; quo modo etiam Matth. XVI. vers. 19. nominabatur, cum eidem hæc potestas promissa est. 2. Illi dicitur : *Pasce oves meas,* cui dicitur : *Diligis me plus his?* Hoc autem soli Petro dici manifestum est, exclusis aliis omnibus, etiam Apostolis. 3. Ex trina interrogatione : *Diligis me plus his?* ut hæc responderet trinæ negationi solius Petri. 4. Ex illis verbis : *Contristatus est Petrus etc.* Denique ex SS. Chrysost., Cyrill., Augustin., Ambros., Max., Leone, etc. Quid ad tanta firmamenta Amesius? Fatetur candide, eam exhortationem ad solum Petrum tunc temporis quidem directam fuisse : contendit autem, Bellarminum non posse probare, soli Petro ita factam, ut alio tempore non similiter directa sit ad alios Epistolos. Sed meminisse debebat, non Bellarmino, sed sibi incumbere onus probandi, qui nihil admittit, nisi quod Scriptura de dictis et factis Christi indicat. Ubi autem Apostolis cæteris in tali forma, post tam accuratum examen, dixit Dominus : *Pascite oves meas?* Amesius. Idem quoad rem ipsam dictum est omnibus Apostolis, Matth. XXVIII. v. 19. *Docete omnes gentes.* Resp. : Amesii, et sociorum, est, ex sacris Scripturis ostendere, pastoris et gubernatoris Ecclesiastici munus in sola prædicatione verbi consistere. Pars est hæc regiminis, fateor, minime vero totum regimen.

Ad CAPUT XV.

Cohærenter ad cap. antecedens Bellarminus examinat hic vim vocis « Pascere », et determinat ; per illud summam illam potestatem Petro datam esse.

Quod probat I. Quia proprie non dicitur pascere, qui cibum quacumque ratione ministrat, sed qui procurat et providet alteri cibum, ut patet ex Luc. XII. vers. 42. *Quis, putas, est fidelis dispensator, etc.*

II.—Per ly « Pasce », ex communi usu loquentium intelligitur omnis actus pastoralis. Talis autem est, non tantum præbere cibum, sed etiam ducere, tueri, præesse, regere. castigare. Unde in SS. Script. « pascere » accipitur pro regere. Psal. II. vers. 9. Isai XLIV. vers. 28. Mich. V. vers. 2. Matth. II. vers. 6. immo et apud Homerum lib. II. Iliad. Idem aperte docent SS. Chrysost., Augustin., Gregor., etc. Quid ad hæc Amesius? Obstrepere omnino non audet ; ne tamen per omnia veritati det manus ; ait 1. « Ista omnia fieri etiam a particularibus ministris. » Resp. : Hæc est aperta falsitas. Anne omnes, et singuli etiam ministri Angliæ regi Angliæ

(antequam a Puritanis indepententibus capite minneretur) præerant, eumque regebant et castigabant? 2. ait Amesius : « Ita pascere, non esse Monarchiæ. » Resp. : Ita nugari, est fœda logomachia. 2. ait : « Pascite, cum de Ecclesiasticis ministris dicitur, nusquam in tota Scriptura significat tantum procurare cibum, sed et ministrare ». Resp. : Sed nos cum Bellar. asserimus, eo significari non solum procurationem cibi, sed omnia quæ ad bonam gubernationem ovium Christi pertinent. Subjicit demum Amesius usitatam calumniam, scilicet « Pontifices Romanos excidisse monarchia sua, quia non pascunt, nempe cibi ministratione , quod per βόσκειν Joan. XXI. vers. 15. et 17. indicatur ». Resp. : Ubinam in Scripturis dicitur, obligari Pastorem, omnes actus pastorales semper per se obire? Exercent quippe actus Pastorales complures præter prædicationem, ligando, solvendo, dispensando, controversias decidendo, Episcopos creando, concionando per alios etiam etc. Qua de re videatur Cardin. Hieronym., Seripandi dissertatio in historia concilii Trident. Card. Pallavicini lib. V. cap. 7. num. 5. Amesius infert : « Ergo Pontifices non concionantes non funguntur præcipuo munere Pastoris, quod est pascere prædicando ». Resp. : Hoc non legitur Matth. XXVIII. vers. 19. ut Amesius falso citat. Adhuc ineptius infert 2. Ergo per alios concionando Papa, in eo nihilo plus facit, quam quod muliercula quælibet possit præstare. » Resp. : Ille solus potest dici per alium prædicare, qui vices suas (justis impedimentis obstantibus) alteri committit, cum alioquin id per se præstare posset et deberet. An autem Amesius mulieri in Ecclesia loqui permittit? Si ita; ostendat vel ex Scriptura, vel etiam unico exemplo probato 16. sæculorum, id jus fasque esse. Si non ; ergo cavillus ille mentitur.

Ad. CAPUT XVI.

Bellarminus hoc cap. relata sententia Lutheri, negantis, illis verbis : *Oves meas*, universam Ecclesiam significari, e contrario Catholicum dogma stabilit dicendo.

I. — Nobis exploratum certumque est, omnes omnino Christianos, etiam Apostolos ipsos, tanquam oviculas commendari. Ad hæc Amesius dicit, sed minime probat, non « alia ratione hic oves Petro pascendas commendasse Christum, quam Matth. ultim. omnibus et singulis Apostolis commendavit totum mundum. » Ast pro expositione et sensu Catholico stant SS. Patres a Bellarmino citati. Cur vero novellos interpretes, absynthio (odii in Roman. Ecclesiam) inebriatos sine ullo fundamento audiremus? Ejusmodi contradictorias assertiones in sequentibus etiam multiplicat Amesius ; sed nec species quidem probationis aut argumenti in plerisque apparet, ut non sit opus iis referendis immorari. Unicum tamen addo : Dixerat Bellarminus pronomen, « meas », sine restrictione, manifeste significare omnes oves, cum illud « meas », extendatur ad omnes simpliciter, cum nullus in Ecclesia sit, qui se Christi ovem esse non glorietur. Objicit Amesius, « Ezech. cap. XXXIV, ubi non tantum universaliter, sed etiam particulariter accipiuntur *oves meæ*. Item , si pater tutores plures liberis suis constitueret, et diceret uni : Cura diligenter liberos meos, nemo inde colligeret , eum cæteris tutoribus majorem potestatem accepisse, aut ipsi magis quam reliquis omnium liberorum curam esse commissam. » Resp. 1 : « Meas oves », aliquoties reperitur in eo capite Ezechielis, cum vero adjicitur : « ægrotum, confractum, dispersum etc., aperte restringitur ad tales particulares oves ; quod nihil ad rem nostram facit. Cum vers. 15. ait : *Pasce oves meas*, sine dubio intelliguntur omnes oves æque universaliter ac intellexit Christus Joann. XXI. vers. 17. Resp. 2.: Simile illud multum claudicat quoad plerasque circumstantias, ex quibus pendet vel constitutio tutorum aut gubernatoris, vel commendatio qualiscumque. Hæc enim nec tutorem, nec pastorem, aut principem facit; cum (ut verba sonant) possit talis commendatio locum habere in omnibus amicis nulla habita ratione tutelæ et gubernationis.

II. — Bellarm. : Pascere oves est habere curam ovilis, unum vero est tantum ovile. Amesius : « Sed illud unum ovile, curatur ab eo , qui pro sua virili illis ejus partibus consulit, quas potest adire. » Resp. : Hoc prædicantium regimen repugnat totius Ecclesiæ praxi ; imo et hæreticorum reliquorum, qui non sunt Puritani Independentes. Repugnat quoque omnibus officiis regum, principum , magistratuum etc., qui morali sua præsentia, et non locali aut physica subditos pascunt et regunt.

III. — Bell. : Aliquas indefinitas oves commendare, non est sapientis provisoris : idem

enim est, ac si commendarentur nullæ, quia nullæ possunt cognosci. Amesius : « Eodem modo commendantur oves, quo Gentes Matth. ult. Quamvis autem istis verbis operæ non fuerit distributæ ; idem tamen Provisor, qui mandatum hoc dedit generaliter, singulariter adfuit Apostolis spiritu suo, qui ducebat eos in suas quasi provincias distinctas. Act. XIII. vers. 2. 4. et XVI. vers. 9. et XVIII. vers. 9, et XX. vers. 22, ita ut oves illæ, quæ verbo fuerunt indefinitæ, definitæ fuerint Spiritu ad verbum accedente. Respon. : Evidens est, longe aliud esse, docere gentes, et ad Christum convertere ac baptizare; aliud pascere « oves Christi ». Gentes ante fidem susceptam oves Christi non sunt, ergo manifeste falsum assumit Amesius, cum ait : « Eodem modo commendari oves Petro, Joan. XXI. quo gentes Matth. ult. Similiter fingit distinctionem Provinciarum et missionem Apostolorum etc. immediate factam esse per Spiritum sanctum. Id sane locis citatis minime indicatur. Imo Act. XIII. vers. 2. satis clare patet, Spiritum sanctum per Simonem, Lucium et Manahen, ordinasse et misisse Paulum ac Barnabam ad prædicandum gentibus. Quantumvis et hæc nihil ad rem faciant, dum hic quæritur : An Christus Petro omnes suas oves commendarit. Jam vero

§ UNICO.

Refellitur præcipua Amesii objectio.

« Quamvis, inquit Amesius th. 17. multa alia opponi possent fictitiæ huic elevationi Petri in Ecclesiasticam Monarchiam : illud unum tamen hoc loco urgebimus, quod petitur a comparatione Petri et Pauli, tamquam æqualium, Galat II. vers. 5. et II Corinth XI et XXII. Bellarm. 1. Propositum Pauli in epistola ad Galatas non fuit, ostendere, se non fuisse Petro subjectum quoad gubernationem; sed Evangelium suum æque divinum esse, et immediate a Christo acceptum, atque Evangelium Petri. Amesius : « Etsi Evangelii sui certitudinis præcipuam habuit rationem, tamen ut medium eo faciens, auctoritatem suam tuetur, alias nullam vim haberet in comparatione mentio eorum, qui sunt in pretio, et qui existimantur esse columnæ : nam immediata revelatio ex æquo ad omnes pertinebat. » Resp. : Consulere voluit debuitque Apostolus uti prædicationi, ita et propter hanc, auctoritati suæ : utraque porro integra constabat et illibata, tum quod Paulus Evangelium immediate a Christo edoctus esset, tum quod idipsum a Petro quoque approbatum, tamquam coapostolus omnibus passim gentibus prædicaret, immo etiam plus, quam ullus alius. Apostolorum in Evangelio laboraret. Quod autem ejus prædicatio et auctoritas nullam vim haberet, nisi per omnia esset æqualis S. Petro, nec verbo insinuat sanctus Paulus. Amesius 2. « Si in immediata revelatione Paulus fuit Petro æqualis, tum certe Petrus non pascebat Paulum, aut confirmabat eum ut Pastor, Respon. : Esto quod non indiguerit Paulus directione Petri quoad se, et suum Evangelium a Christo immediate acceptum : necesse tamen habuit, propter alios, quibus prædicaturus cum fructu esset, conferre cum Petro, Joanne et Jacobo, ne in vacuum curreret, et ne pseudo-apostolis jactantibus, doctrinam Pauli ab Apostolis reprobari, fideles ei non crederent, et sic omnis labor cassus redderetur, ut observant SS. Hieron., August., Tertull., etc. Amesius 3. *Apostolus dicit : Nihil mihi contulerunt.* Galat. II. v. 6. Bellarminus dicit : immo aliquid in gubernatione. Apostolus, inquit : immo aliquid in gubernatione. Apostolus inquit : In nihilo inferior fui summis Apostolis. II. Corinth. XI. vers. 5. Bellarminus : immo in gubernatione. Annon istæ sunt præclaræ glossulæ? Resp. : Numquid istæ præclaræ sunt cavillationes Puritanicæ? Ex præcedentibus certe versibus clarum est, Paulum II Corinth. X. non loqui de Primatu et regimine ecclesiastico, sed tantum dicere; se nulli Apostolorum cedere in prædicatione Christi, in donatione Spiritus, in sinceritate Evangelii, in laboribus etc. immo etiam in his superare cæteros. Resp. 2. : Etsi probabile sit, Paulum ibi se vere comparare magnis Apostolis, Petro Joanni, Jacobo. Incertum tamen est, et non minus probabiliter, quam communius ab aliis tenetur, intelligi Pseudo-Apostolos, qui seipsos magni faciebant. Quamvis vero Petrus, Jacobus, et Joannes Paulo nihil contulerint, quoad Evangelium in se, (de quo præcise loquitur Paulus Gal. II vers. 6.) tamen approbatio Petri fecit, ut cum fructu aliis prædicaret, ut dictum est. Ames. 4. « Qualis fuerit ista subjectio quoad gubernationem, Bellarminus non potest explicare, monarchiā non consistit in voce gubernatio-

nis, sed in re ipsa. » Resp. : Auctoritas in actu primo potest optime stare, quin se exerat in actu secundo respectu aliquorum. Sicut enim juxta Apostolum : *Justo non est lex posita*, cogens videlicet, et auctoritative imperans, cum ipse lege interiore charitatis actus longe majora præstet, quam ulla lege ei posset imponi : ita et perfectis, ac Apostolicis viris non opus est Prælato, qui in actu secundo in ipsos exerceat potestatem.

Bellarm. 2. : Dextra societatis, v. g., non prohibent, ut intelligamus Petrum Paulo fuisse majorem in officio gubernationis. I Reg. XXIII, vers. 25. Amesius : « Omnino manifeste prohibet, si accipiatur cum illa oppositione, quam habet in textu ad vers. 6. Nihil mihi contulerunt ; imo e contrario dextras societatis mihi dederunt. » Resp. : Optime cohærent ista, accipere aliquos immediate a Christo Evangelium et potestatem prædicandi, et esse socios simul in prædicando, ita tamen, ut unus eorum sit primus, non tantum ordine, et qualicumque dignitate, sed etiam auctoritate.

Bellarm. 3. : Quales olim fuerint, nihil mea refert, vers. 6. dicitur in laudem ; quod quamvis olim fuerint imperiti homines, et vilissimi piscatores, jam tamen magni erant Apostoli. Amesius : « Quisquis, inquit, ad logicam revocaverit sententiam illam, videbit sensum ejus esse : quamvis Apostoli illi existimabantur esse aliquid, propter externa personæ privilegia, quæ olim ipsis fuerant concessa, et non Paulo, eos tamen Paulo nihil adjecisse ». Resp. : SS. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus, Anselmus etc., pollebant logica tam naturali quam artificiali præ omnibus Calvinistis, et tamen nulli eorum glossa illa Amesiana in mentem stylumque venit. Debuisset porro ipse ostendere, quomodo ex libro Perihermenias, aut L. Analyt. (aut potius Elenchis) extundatur ille novus sensus Patribus ignotus, a Luthero, ut apparet, primum inventus ?

Bellarm. 4. : Divisio illa de qua Paulus loquitur Galat. II. vers. 7. et seqq. non fuit jurisdictionis, sed provinciarum ad commodius prædicandum ; ut Petrus præcipuam operam in conversione Judæorum poneret, Paulus e contrario Gentilium conversioni potissimum studeret. Respondet Amesius : « Hæc utut vera sint, tamen nihil ad rem ». Imo maxime ad rem ; qui sic eliditur objectio Lutheri, et cæterorum, qui inde inferebant : Ergo Petri Apostolatus nihil ad nos pertinet, quippe qui non ex Judæis sed ex Gentibus sumus. Vidit nimirum Amesius, nimis vera esse, quæ ad alias, et ad hanc quartam objectionem copiose et erudite disseruerat Bellarminus ; ne tamen nihil contradiceret, satis esse putavit, non tacere. Unde, quæso, ex SS. Litteris probat : quod « si jurisdictio Petri fuisset major et singulari modo universalis, Apostoli proculdubio Paulum ejus rei monuissent et idem monuisset Paulus in Concionibus et Epistolis ». Sed unde Amesio constat, non fuisse Paulum de Petri primatu sufficienter eruditum ? Argumentum negativum hic nihil valet. An enim omnia ubique explicite inculcanda sunt ?

Bellarmin. 5. : Minori licet reprehendere majorem, modo res id postulet, et debita reverentia servetur, sicut Paulus Petrum reprehendebat. Galat. II. vers. 11. Amesius : « Papæ culpas redarguere præsumit mortalium nullus ». Dist. 42. Resp. : Judicialiter et auctoritative, concedo ; fraterne et charitative, nego. Hoc sane cogitatur admittere Amesius, cum pares omnino faciat Apostolos ; quo posito non poterat Paulus auctoritative et judicialiter reprehendere Petrum. Amesius 2. « Causa justa, et reverentia debita, requiruntur etiam in reprehensione parium ». Respond. : Sic est ; sed quid hoc contra nos ? An vero « singularis illa reverentia, quæ monarchæ debetur, in reprehensione ista non apparet » ? SS. Augustin., Cyprian., Gregor. M., etc. censent, id quod hic Petrus superior a Paulo inferiore fuerit fraterne correptus, insignem quidem fuisse Petri humilitatem, et Pauli zelum ac confidentiam ; nullam tamen irreverentiam a Paulo inferiore admissam. Sed Amesio solemne est SS. Patrum sensum rejicere, et in suo abundare ; modo Pontifici quoquo modo officiat. Cajetanus quem pro se allegat, nihil primatui Petri sua glossa decerpit. Dum enim ait : « Paulum ostendisse se non tantum æqualem, sed etiam majorem in actione, summo Apostolorum vertice Petro, » aperte ostendit, se non loqui de auctoritate regendi (alioquin esse summo superior) sed de sapientia et zelo.

Ad CAPUT XXIV.

Bellarminus postquam Primatum Petri ex S. Scriptura initio hujus libri abunde probaverat, eumdem a cap. 17. usque ad præsens, 28. allatis singularibus Petri prærogativis magis stabilit ; hæ porro sunt : 1.

Mutatio nominis. 2. Primus inter Apostolos semper nominatur. 3. Solus ambulavit super aquas. 4. Peculiariter habuit revelationem Matth. XVI. 5. Perpetua stabilitas ipsi et sedi ejus promittitur ibidem. 6. Tributum solvit cum Christo. Matth. XVII. vers. 26. 7. In piscatione miraculosa fuit princeps. 8. Jubetur fratres confirmare. 9. Primus ex Apostolis vidit Christum a mortuis excitatum. 10. Ipsius pedes Christus primo lavit. 11. Ipsi soli Christus mortem prædixit. 12. Præest in electione Matthiæ. 13. Primus promulgat Evangelium per Spiritum sanctum datum ad conversionem 3000. hominum. 14. Primum miraculum fecit. 15. Damnavit hypocrisim in Anania et Saphira. 16. Transivit per omnes. Act. IX. vers. 32. 17. Primus incœpit prædicare Gentilibus. 18. Miraculose liberatus est ex carcere ad instantes preces Ecclesiæ. 19. Primus loquitur in Concilio, Actor. XV. 20. Paulus eum invisit. 21. Solus baptizatus fuit propriis manibus Christi. 22. Solus a Christo Episcopus ordinatus est, et cæteri ab ipso. 23. Ille primum hæresiarcham Simonem Magum detexit, damnavit et extinxit. 24. Romæ Sedem collocavit. 25. Apparuit ipsi Christus sub finem vitæ ejus. 26. Ecclesiæ, quas ipse fundarat, semper habitæ sunt Patriarchales. 27. Celebratur festum ejus Cathedræ. 28. In litteris formatis, post nomen Patris, Filii, et Spiritus sancti, adjungitur nomen Petri. Amesius 1. « Male sophisticeque facit Bellarminus, quod tam prolixe agat de prærogativis, et nulla tamen definitione explicet nobis, quid intelligendum sit per prærogativam ». Resp. : Quid opus definire rem omnibus etiam e vulgo notissimam? Tu voca favores, beneficia etc., per me licet. Hoc certum est, eas prærogativas, non quidem singulas seorsim sumptas, sed simul in unum conflatas, et quidem cum iis circumstantiis, antecedentibus, concomitantibus, vel consequentibus, quibus omnibus affectas eas Bellarm. præclare ostendit, suadere intentum. Neque vero aut Bellarm. aut alii Catholici has prærogativas, etiam conjunctim acceptas, jactant ut apodicticum argumentum primatus S. Petri, sed saltem probabilissimum, si præsertim absque præjudicio aut pravo affectu in Rom. Ecclesiam considerentur. Amesius 2. « Prærogativa solet accipi pro præstantia aut excellentia unius supra alterum. Sed neque omnis præstantia in potestate consistit, neque potestatem singularem probat, nisi eo modo, quo quidlibet ex quolibet solet probari. Resp. : Sine dubio non omnis excellentia (præsertim intrinseca, in virtute et sapientia consistens) consistit in potestate sive physica, sive morali in alios. Verum sunt et excellentiæ quædam extrinsecæ, ut honores, et alia signa opinionem præclaram de excellentia alterius testantia, quæ eo censentur esse momenti majoris, quo a majori proficiscuntur. Cum ergo constet, plerasque relatas 28. prærogativas a Christo præcipue S. Petro collatas esse ; non possunt non (habito præsertim respectu ad principalia testimonia, Matth. XVI. vers. 18. Luc. XXII. vers. 32. Joan. XXI. vers. 17.) validissime suadere intentum. « Quidlibet ex quolibet probare », est proprium Neo-Evangelicorum. Amesius ejus artis illustria hactenus specimina dedit ; et dabit porro haud paulo illustriora, præsertim mox ubi de Antichristo. Amesius 3. « Paulus nulla in re, atque adeo ne quidem in prærogativis fuit inferior Petro. II. Cor. XI. et XII. » Resp. 1. Incertum est, an Paulus per magnos Apostolos, II. Corinth. XI. vers. 5, intelligat Pseudo-Apostolos, ut volunt multi, an potius vere primarios Apostolos Petrum, Joannem, et Jacobum. Resp. 2. : Etsi hoc posterius cum S. Chrysostomo intelligatur, plus tamen hinc non evincitur, quam Paulum « nihil minus fecisse a magnis Apostolis, » et ut ipsemet ait : *Se nihil minus fuisse iis, qui sunt supra modum Apostoli.* Id est : Eum nihilo minus perfecta Corinthiis seu verbo annuntiasse, seu opere exhibuisse, quam fecerint alii quicumque Apostoli : quod sane verissimum est, ut et ipsemet Paulus explicat I. Corinth. XV. vers. 10. cum ait : *Plus omnibus laboravi.* Sed quid hoc contra Primatum Petri perpetuum, et in successores propagandum? Quantumvis et prærogativæ Pauli, non minus ac illæ Petri redundent in Ecclesiam Romanam ; habent enim se duorum illorum principum Apostolorum excellentiæ, sicut excedens et excessum, ut consideranti patebit. Amesius 4. « Ex prærogativis a Bellarm. allatis multæ sunt manifesto falsæ : ut 2. 4. 5. 14. 19. 22 et 26. Multæ sunt incertæ, ut 10. 17. 21. 24. Quædam sunt vanissimæ nugæ, ut 6. et 7. Quædam sunt communes aliis cum Petro, ut 5. 6. 9. 15. et 16. Quædam etiam supertitiosæ, ut 27. et 28. In vicesima-quarta de Petri Sede Romæ collocata, Bellarminus sibimetipsi duplici ratione contradicit. Nam cap. 16.

fatetur Petrum præcipuam operam posuisse in conversione Judæorum : et eo etiam nomine contendit, honorificentius fuisse munus P tri quam Pauli, quia Judæos maxime respiciebat : hic autem Petri operam et Cathedram potissimum fixam vult esse Romæ; et in eo magnam prærogativam, et apertum signum principatus notat, quod missus fuerit ad orbis terrarum caput, et urbium reginam ». Resp. : Censura hæc Amesiana breviorne sit, an flagitiosior, haud facile dixerim. Nam 1. quod prærogativam 2. falsitatis arguit. fallit ipse ; etsi enim Bellarminus dixerit : « Petrum nominari primum semper », expresse tamen excepit locum Galat. II. vers. 9. *Jacobus*, *Cephas*, *et Joannes* : et addidit, non esse certum, an Paulus sic dixerit, cum SS. Ambros., Hieron., August., et Chrysost. legant : Petrus, Jacobus, et Joannes etc. 2. Pro Bellarmino affirmante, Petrum habuisse peculiarem revelationem de divinitate Christi, stant verba Evangelii, aperte semper in numero singulari de Petro loquentia. Nam quod Joan. VI. vers. 70. videantur etiam cæteri Apostoli agnovisse eum esse Dei Filium, non probat plus, quam quod eo modo Christum tunc putarunt Filium Dei, quo omnes sanctos solemus ita vocare, vel etiam ut Salvatorem mundi (qualiter et Nathanael eum agnovit, Joan. I. vers. 49.) ; quod vero quisquam ante Petrum Christi filiationem Deo Patri consubstantialem agnoverit, ex nullo Scripturæ loco evinci potest. 3. « Stabilitas perpetua Sedi Petri », promissa Matth. XVI. vers. 18, credita semper a SS. Patribus et universa Ecclesia, non luxatur tantillum futili Calvinistarum inficiatione. 4. « Si Petrus primum miraculum non fecit. » Actor. III. vers. 6. et seqq. cur aliud anterius non indicatur? 5. Manifeste mentiri Amesium, cum negat « Petrum primo locutum » in concilio Apostolorum Hieros. evidens est inspicienti Act. XV. vers. 7. et seqq. 6. Quod « Petrus solus a Christo ordinatus sit Episcopus, » firmis argumentis probavit Bellarm. cur hæc non disjicit Amesius ? Nimirum evidenter falsa illi sunt, quæcumque in sacris litteris non exprimuntur. 7. A Petro « fundatas Ecclesias, semper habitas esse Patriarchales » orbis Christianus clamat : negant mustei Calvinistæ. Utris creditis, quirites? 8. Quomodo potest incertum videri Amesio, Christum Petro primum pedes lavisse ; cum S. Chrysost. etsi parum probabiliter Judam præcessisse suspicetur, tamen hinc Primatum Petri ex eo colligat : quod nullus præter Judam passurus fuisset, ut sibi ante Principem Apostolorum pedes lavarentur? 9. Incertum non potest dici : « Petrum primum convertisse Gentiles » Act. X. Rationes de hoc dubitandi tam sunt leviculæ, ut ne Calvinistæ quidem post Bellarmini discussionem ausi sint iis quidquam fidere. 10. Homini Calvinistæ « merissimas nugas videri », quod « Petrus cum Christo solverit tributum, et in piscatione miraculosa fuerit princeps », quid mirum ? Solus enim cum suo Danæo (qui nugas nugerrimas vocat) plus sapit, quam SS. Augustin., Origen., Hieron., Gregor., Chrysost., etc., qui Ecclesiam militantem, et triumphantem gemina illa Petri piscatione manifeste designatam, tam ingeniose quam vere docent. 11. Prærogativas, quintam 6. 9. 15. et 16. communes aliis cum Petro fuisse, satis aperte mentitur Amesius, contra verba minime obscura S. Scripturæ. 12. Annon merito blasphemus et audax novator audiat Amesius? Qui quod Witakero, Sutlivio, Chamiero, aliisque Symmistis ante se non occurrit, vel forsan dicere horruerant, ipse « superstitionis» arguere non veretur, nempe « festum Cathedræ S. Petri, et litteras formatas » ; quibus jam ante 1300. annos, nomen Petri, nomini SS. Triados additum, tamquam Symbolum Catholicismi, legebatur. Denique antilogia quam Bellarmino Amesius affingit, inanis est : Quæ enim vel umbra repugnantiæ in hoc, quod « Petro circumcisionis, Paulo præputii cura, non exclusive et negative, sed principaliter et potissimum dumtaxat commissa fuerit » (prout etiam sub his ipsis terminis agnoscit Danæus), et quod Petrus nihilominus Romæ Sedem Apostolicam perpetua successione continuandam, Dei jussu statuerit? De utroque dubitare velle, « non videtur esse posse sani cerebri, sed mentis emotæ, aut certe frontis perfrictæ», ut bene in cap. II. vers. 7. Epist. ad Gal. Cornelius a Lapide.

Ad CAPUT XXV.

A testimoniis clarissimis Patrum, quæ pro stabiliendo Primatu Petri, Bellarminus hoc cap. affert, Amesius se paucis expedit : « Patres, inquit, quos Bellarm. citat. cap. 25. (qui saltem inter eos, antiquiores fuerunt) quamvis primatum dignitatis et ordinis tribuunt Petro singularem inter Apostolos, et

primatum potestatis Apostolicæ cum cæteris communem, in Ecclesiam; nullam tamen monarchiam ipsi, vel in Apostolos, vel in Ecclesiam, datam fuisse agnoscunt. » Resp. : Hæc evasio est perquam frigida et frivola; quin et Antecessoribus Amesii satis contraria: Nam Danæus maluit impudenter negare, verum esse, quod Patres dicunt, quam negare, Patres dicere, quod tam aperte dicunt. Immo addere non veretur : « Patres errore ejus potestatis jam fascinatos, sic perperam sensisset et scripsisse; ideoque fidem illis minime habendam, cum dictum Christi (*Tu es Petrus* Matth. XVI.) pessime de Petri persona sint interpretati». Sed sane ferream frontem et plumbeum os habet ille, qui futili illa distinctione Amesii, elidi vel eludi posse sentit locutiones Veterum tam apertas, tam frequentes, tam emphaticas, quibus asserunt S. Petro « Summam rerum de pascendis ovibus fuisse traditam : super ipsum, veluti petram, fundatam fuisse Ecclesiam : primum fuisse Christianorum Pontificem : cæteris fuisse a Christo prælatum discipulis: electum ut ducem et principem Apostolorum caput, et cæterorum primum : Ecclesiæ futuræ Pastorem, super Apostolos præsidentiam accepisse : Primatum habuisse; omnibus prælatum : cunctis Apostolis et Ecclesiis esse præpositum. » Hæc in summa SS. Patres, quorum verba Bellarminus cap. 21. adnumerat.

Ad CAPUT XXVIII.

« Tria ultima capita libri primi præterire se » ait Amesius, « eo quod neque Jacobum neque Paulum potestate elevet supra Petrum » (in quo rectius sapit quam Lutherus). Quod vero addit, se « peccata Petri alio loco non habere, quam ut probabilia fuerint indicia, nullam exsortem potestatem illi fuisse concessam », nec umbram quidem habet verisimilitudinis. Sed hoc dimisso, tandem deveniendum ad Gerhardum, qui cum exlex sine ordine quaqua potest, Bellarminum carpat, ejus cavillationibus, quas super primatu Petri adfert, excutiendis, hic locus opportunus visus est. Præter alia autem quæ Amesianis communia, cum iisdem profligata sunt.

I.— Sic arguit th. 15. Juxta Bellarm. cap. 27. §. « Et fortasse », Paulus et Petrus sunt summi Apostoli, ac sunt inter se pares; vel certe ignoratur, uter alteri præstet; « ergo non potest dici, quod Petrus potestate major sit. Nam potestatis ratione, superioritas vel solum, vel præcipue æstimatur. » Resp. : Neg. cons. Quia etsi extra controversiam sit apud Catholicos, Petrum potestate, Paulum sapientia, et rerum pro Christo et Ecclesia gestarum gloria excellere; adhuc tamen potest ignorari, uter eorum absolute in judicio Dei præstet, majorique et altiori gloria substantiali in beatitudine refulgeat. In cultu autem sanctorum Ecclesia non attendit præeminentiam superioritatis præcise, imo neque etiam gratiæ, et gloriæ præcellentiam, sed utilitatis, quam attulere posteris, ut notat eodem cap. Bellarminus.

II. — Th. 22. sic arguit : Juxta Bellarm. cap. 27. §. 2. Paulus ad omnes gentes missus fuit, cæteri vero Apostoli ad certas dumtaxat provincias; « ergo Petrus, qui est in numero illorum cæterorum, non potest dici universalis Episcopus. Qui enim non ad omnes gentes, sed ad certas provincias mittitur, is nisi velit legationem suam deserere, aliis omnibus dominari nequit. » Resp. : Neg. cons. Bellarm. enim loco citato, numero cæterorum Apostolorum non includit Petrum, sed potius non obscure excludit, dum eum Paulo confert : nec certe Petrus se continuit in una provincia, uti plerique alii Apostoli : multo minus ei fuit certa provincia assignata.

III. — Th. 24. Apostoli reliqui tamquam judices ad definiendum interfuere concilio Hierosolymitano, ut ait Bellarm. lib. I. de concil. cap. 16. « Ergo Petrus non fuit solus summus et authenticus controversiæ illius judex. Neque enim concilium illud indixit, nec monarchica potestate ei præsedit, nec solus definitivam sententiam protulit, nec decreta concilii solus executioni mandavit ». Resp. : Sine dubio omnes et singuli Apostoli pollebant auctoritate infallibili in decidendis controversiis. In hoc tamen concilio, cui (præter Paulum) non nisi Petrus, Joannes et Jacobus, intererant, revera Petrus vers. 7. quæstionem quasi judex definit; cujus sententiam mox Jacobus, et cæteri omnes approbant, ac sequuntur, ut ait S. Hieron., Theodor., et alii Patres. Quidquid demum obstrepant hæretici.

IV. — Th. 30. Ex eo quod Bellarm. cap. 1. §. ult. statuit : Petro hoc loco, Matth. XVI. promitti, quod post resurrectionem ipsi a Christo erat dandum, sic colligit : « Vel sensu idem est : Tu es Petrus, et tu es Pe-

tra, vel non est idem. Si prius, consequens erit, Petrum illo ipso tempore, quo hæc illi dicta sunt, constitutum fuisse Ecclesiæ fundamentum; quod tamen Bellarminus negat. Si posterius, tum enervatur argumentum, quod Bellarminus ex nomine Syriaco Cepha, utrobique a Christo usurpato dicit, quando lib. et cap. iisdem §. Prima sententia etc. sic scribit : Dominus syriace loquebatur, et syriaca lingua Petrus dicitur Cephas, Joan. I. Cephas autem Petram significat, etc. Dixit ergo Dominus : *Tu es Cepha, et super hoc Cepha ædificabo Ecclesiam meam.* Concludimus etiam hoc modo : Christus hoc loco aut solum promisit Petro primatum et infallibilitatem, aut exhibuit. Si solum promisit; cur dixit : Tu es Petrus, et non potius : Tu eris Petrus? Si exhibuit, quomodo cum Primatu et infallibilitate consistit, quod Petrus paulo post a Christo audit : *Vade post me Satana?* » Resp. : Non tam Catholicos, qui pro certo habent, Christum, Matth. XVI. promisisse, quem Joan. XXI reipsa contulit Primatum, quam Christum ipsum impetit hoc dilemma. Posset enim (pari Lutherano acumine) eidem objici : Si (ex te) iste Simon jam est Petrus vel Petra, cur deinceps, et non jam statim ædificas super illum Ecclesiam tuam? At promptum est huic cavillo occurrere. Cum enim Ecclesia nonnisi ex latere Crucifixi ædificanda esset post resurrectionem, sapientissimus Architectus jam ante in petram, et fundamentalem lapidem præparavit hunc Simonem Jonæ; quamvis porro firmitatem inconcussam ei præstare nollet, priusquam id post Spiritus S. adventum Ecclesia ita exigeret; liberum tamen Christo fuit, hoc nomen Petro tunc temporis, velut pignus rei postea exhibendæ imponere. Quæ Gerhardus th. 32. de Syriaco « Cepha », et « Petra » ac « Petro » ex editione Vulgata oggannit, meræ nugæ sunt, et logomachiæ futiles, ut constat ex iis, quæ de auctoritate Vulgatæ editionis ex Card. Pallavicino supra attuli.

V. — Th. 49. ex eo quod Bellarm. dixerit de clave apud Isai. promissa Sobnæ, non intelligi per clavem remissionem peccatorum, et verbi ministerium, sed Principatum Ecclesiasticum etc. Sic infert Gerhardus : « Aut Matth. XVI. vers. 19. nomine Clavium idem intelligitur quod Isai. XXII. vers. 22 aut aliquid diversum? Si prius : consequens erit, verbis hisce : *Tibi dabo Claves*, Petro non esse datam potestatem remittendi peccata, nec ministerium verbi, sed Principatum Ecclesiasticum; cujus contrarium statuit Bellarm. in cap. 12. §. verum. Si posterius; consequens fuerit, locum Isai. XXII. non esse huic loco Matth. XVI. parallelum ». Resp. : Neutrum sequitur. Prior locus huic posteriori parallelus est, non quoad rationem contractam, sed abstractam principatus Ecclesiastici, qui utrobique promittitur; in veteri autem Testam. Principatus ille non continebat remissionem peccatorum, et ministerium verbi, uti in Novo Testamento continet.

VI. — Th. 50. Quia Bellarminus cap. 14. 15. et 16. ex verbis Christi : *Pasce oves meas*, demonstraverat : Soli Petro traditam esse summam ecclesiasticam potestatem in universam ecclesiam, etc., contra objicit Gerhardus ex eodem Bellarm. lib. III. de Verbo Dei c. 3. « Ex solo litterali sensu duci firma argumenta; ideoque non debuisse hic Bellarminum, Primatum Rom. Sedis, hoc est, summam rei Christianæ, ex figuris, et allegoriis probare, sed afferenda erant clara et perspicua dicta ». Resp. : Nulla est allegorica locutio, nulla figura aut typus, dum Christus metaphora usitatissima et vulgo notissima, fideles suos vocat oves. Voluntario stupore et cæcitate laboret necesse est, qui hic aliquid magis perspicuum flagitat; ut jam supra etiam contra Amesii cavillum notavimus.

VII. — Th. 55. ait Gerhardus : Si omnes Apostoli fuere universæ Ecclesiæ Pastores, ac, si idem datum reliquis Apostolis per verba: *Sicut misit me Pater etc.*, quod Petro datum per verba : *Pasce oves meas etc.*, ut Bellarminus asserit lib. IV de Rom. Pont. cap. 23. § « Qua veritatis specie duci potest, quod per verba : Pasce oves meas, reliqui Apostoli, ut oves, Petro pascendi et regendi fuerint dati? » Quæro ego vicissim. 1. Qua fronte Gerhardus in verbis Bellarmini mutat Doctores in pastores? Omnis quidem Pastor Ecclesiasticus jure est Doctor, non autem vice versa. Quæro 2. Cur omiserit illa verba, quæ (cavillationem hæreticorum quasi prævidens) mox subjecit Bellarminus : « Quomodo autem hæc non impediant Petri Primatum, alibi ostendimus? Nimirum omnia proportionaliter accipienda sunt, juxta superius dicta, quæ hic iterare non vacat.

VIII. — Th. 57. Adducit expositionem illorum verborum Luc. XXII. *Ego rogavi pro te*, etc. Quæ nonnuli Doctores Parisienses

interpretantur de Petro, ut universalis Ecclesiæ figuram gerebat : subdit Gerhardus : « Fatetur igitur Bellarm. quosdam pontificios docere, quod Dominus hic oraverit pro Ecclesia universali. Ergo non singulariter pro Petro; ac proinde Petri primatus monarchicus ex his verbis evinci non potest. » Resp. : Bellarminus ibidem mox addit, pauculos illos excentricos falli. An vero error paucorum illorum, præjudicare poterit communiter receptæ et veræ interpretationi? Numquid hoc est gnaviter cavillari?

IX. — Mox th. seq. sic argutatur : Juxta Bellarm. loc. cit. Dominus saltem mediate oravit pro aliis Apostolis. Atqui « si Christus non solum, Joan. XVII sed etiam hoc loco, saltem mediate oravit pro omnibus Apostolis, utique ex eo, quod Christus peculiariter pro Petro rogavit, non potest monarchicus ejusdem primatus demonstrari. » Resp. : Nulla hic apparet connexio hypothetica Gerhardina. Pro Petro enim Christus singulariter orabat, ut fides ejus nec in propria persona, nec in successoribus unquam deficeret; pro cæteris autem Apostolis non ita, cum eorum successores defecisse a fide constet. Oravit certe Christus mediate, nedum pro cæteris Apostolis, sed pro omnibus etiam fidelibus, per sedem Apostolicam in fide confirmandis, sed pro Petro id fecit immediate, directe et principaliter.

X. — Th. 67. Ex eo quod Bellarm. lib. IV. cap. 23. §. 1. dixit : Apostolos immediate jurisdictionem a Christo accepisse, colligit Gerhardus ita : « Si Apostoli immediate a Christo acceperunt omnem jurisdictionem, ac in Apostolica auctoritate continetur omnis potestas Ecclesiastica, certe Apostoli non sunt Episcopi ordinati a Petro, sed immediate a Christo. » Resp. Hoc nimis imperite dici, apud omnes Catholicos semper in confesso fuit. Quis dubitet S. Ambrosium e. gr. ad Archi-Episcopatum Mediolanensem omnium suffragio canonice electum, debuisse nihilominus omnes Ordines ab infimo usque ad supremum ab aliis accipere? Idemque est, si quis non ordinatus in Papam eligatur, accipit hic immediate a Christo omnia, præter SS. Ordines.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE

ROMANO PONTIFICE

Ad CAPUT XI.

Primatum Rom. Pontificum, ut Petri successorum, Bellarminus præced. cap. defendit.

I. — Fundatur jus successionis Rom. Pontificum in eo, quod Petrus Romæ suam sedem, jubente Domino collocaverit, atque ibidem usque ad mortem sederit. Contra Amesius : « Fundatur igitur 1. non in jure, sed in facto. 2. In tali facto Petri, quod in Scripturis non narratur, neque ex illis potest ullo modo probari. 3. In tali facto, quod non constituit jus humanum, nedum divinum. 4. In tali facto, quale vim hujusmodi juris communicandi habere negant doctissimi Pontificiorum. Nam Scotus in 4. dist. 24. Cordubens. lib. IV quæst. 1. Cajetan. de primatu Papæ cap. 23. Bannes in 2. 2. quæst. 1. art. 10. contendunt per accidens tandem conjungi Episcopatum orbis et Urbis, non jure divino, aut imperio Christi, ita ut jure divino Episcopus Romanus non sit Petri successor, sed possit eligi in successorem Petri Episcopus Parisiensis, aut quilibet alius. Hanc etiam sententiam errorem esse in fide, aut cum fide pugnare, negat Azorius Jesuita Institut. moral. part. 2. lib. IV. cap. 12. Jus igitur Pontificum Rom. non est de fide, neque nititur jure divino tamquam fundamento, sed facto, omni ex parte saltem incerto. Incertum enim est 1. An Petrus unquam fuerit Romæ. 2. Incertum etiam, an sit mortus Romæ. 3. Certum est, eum non fuisse proprie loquendo Episcopum Romæ. 4. Illud etiam certissimum, eum Pontificem Roman. non constituisse sibi in eodem munere, quo ille functus est, et cum parili auctoritate successorem. » Resp. 1. Amesius videtur nescire quid loquatur. Qualis enim consequentia hæc? « Jus Rom. Pontificum fundatur in facto; ergo non in jure seu lege aliqua ». Numquid ipsum factum, successio scilicet canonice electi fundatur in jure divino, cum Deus voluerit perpetuo durare Pontificatum? Nonne fatue diceretur, successionem Cæsaris non fundari in jure, quia fundatur in facto, nempe in suffragiis Electorum? Resp. 2. Quod factum Petri ideo rejiciat Amesius, quia in Scriptura non exprimitur, facit idem quod plerique hæretici, qui omnes traditiones Ecclesiæ spernendo, totius fidei Christianæ basim subruunt, ut supra tractando de verbo Dei vidimus. Resp. 3. Impudens hyperbole est dicere : « Factum S. Petri, quo, jubente Domino Romæ Sedem collocavit etc. ne quidem humanum jus constituere. » Merito Amesius ob hoc dictum jurisconsultorum sibilis exploderetur. 4. Crimen

falsi multiplex admittit, dum Cajetano, Bannezio etc. affingit opinionem, cujus oppositam ipsi expresse tuentur. Quod Scotus etiam male pro Soto citetur, typothetæ tribuerem, nisi infra eodem modo repeteretur, et aliæ editiones quoque ita haberent. Et quidem unicus Dominicus, quod sciam, a Soto est, qui in 4. distin. 24. qu. 2. art. 5. (cum expressa tamen protestatione correctionis admittendæ) dixit: Summum Pontificatum non esse ex jure divino connexum cum Episcopatu Roman. sed independenter ab hoc posse Ecclesiam, successionem illam Sedis Apostolicæ annectere vel nulli, vel cuicumque libuerit Episcopatui. Sed hæc sententia etsi utcumque tolerabilis sit (quia nimirum nihilominus firmiter statuit successionem Summorum Pontificum in Sede Romana, specificative sumptam, esse juris divini, merito tamen communiter ut improbabilis rejicitur. De qua re infra latius. Porro ex tot falsis suppositionibus, quid mirum. falsam ab Amesio conclusionem inferri? Adhuc intolerabilius, est, dum « incertum » habet id. quod ante Lutherum furentem nemo Catholicus, nemo hæreticus (Marsilio Paduano et Wicleffo exceptis), affirmavit. Nempe S. Petrum Romæ mortuum esse, et Romanos Pontifices ejus successores esse, tam certo exploratum fuit omnibus, ut etiam SS. Patres non dubitarint hæreticis dicere : Negare non potes, Petrum Romæ etc. Proficit autem Amesius tandem ita in suo furore, ut quod olim omnibus etiam hæreticis fuit certissimum, certissime falsum esse ipse asserere non erubescat. Hæc equidem procedendi methodus aptissima est ad funditus convellendum Christianismum universum. Sed revera longe universaliorem in traditione continua auctoritatem habemus pro Rom. Cathedræ successione, quam pro divinarum Scripturarum canone; quo, per Amesianam impudentiam, negato, quid superest?

II. — Bellarmin. : Petrum fuisse Romæ, apparet 1. ex eo, quod fuit in Babylone I. Petr. v. vers. 13. Hanc autem epistolam Romæ scriptam esse testatur Papias apud Euseb. et S. Hieronymus. Et Roma passim in Apocalypsi vocatur Babylon, ut notat Tertullianus et aperte colligitur ex cap. XVII. Apoc. vers. 5. et XVIII, 2. Ex eo, quod Romæ fuit Ecclesia collecta, antequam Paulus eo veniret. Quis autem illam Ecclesiam collegit, si Petrus non fuit Romæ? Prius autem aperte testantur Euseb., Ambros., Epiph., Chrysost., etc. 3. Ex historia de Evangelio S. Marci, qui Romæ scripsit, quod Petrus ibi prædicavit, ut testantur gravissimi scriptores. 4. Ex historia de Simone Mago. Amesius 1. « Utrum Petrus fuerit Romæ necne, non magnopere contendimus aut laboramus : sed incertum hoc dicimus in Scripturis relinqui, neque istis argumentis evinci. Nam Babylon quamvis in typicis visionibus Apocalypseos Romam designet, non sequitur tamen inde, quod in simplici salutatione Apostolica, ubi neque ratio, neque exemplum est ejusmodi tropi, eo sensu capiatur ». Resp. : Si non magnopere laboras et contendis contra communem XV. sæculorum sensum, cur ergo tot verba partim falsa, partim vana multiplicas? Hac via, qui Amesius præfracte insistit; quid demum non incertum reddi queat, etiamsi communi omnium sensu sit certissimum? Non equidem ex sola Apocalypsi, sed simul, ex gravissimorum testium asseveratione moraliter convincimus, Babylonem a Petro Romam vocari. Rationem etiam sufficientem ejus mutationis suggerit Card. Baronius A. C. 45. nempe Petrum ideo nomine proprio Romam non expressisse, quod Hierosolymis ex carcere evasisset, nec ab omnibus sciri vellet ubi degeret etc., quæ ratio non fuit « Paulo et Lucæ »; unde non mirum « quod ipsi passim loquantur de Roma, nusquam tamen Babylonem appellent »; quod urget Amesius. Amesius 2. « Ecclesia potuit ibi colligi, antequam vel Petrus vel Paulus eo venerint, eodem modo quo fuit collecta Samariæ, ita etiam Antiochiæ, quem alterum faciunt Episcopatum Petri. Illud certe testatum habemus Actor. VIII. vers. 4. 5 et XI. vers. 18. Doctrinam Evangelii multis Romanis prædicatam Hierosolymis antea fuisse. Actor. II. vers. 10. Paulus etiam ostendit Rom. XVI. vers. 7. Andronicum et Juniam, qui Romæ habitabant, in Christo, vel Christianos fuisse, antequam Petrus fingitur Romæ fuisse : erant autem hi. *Insignes inter Apostolos.* Quidni igitur et eorum opera, aliqua saltem ex parte fuerit Ecclesia illa collecta? » Resp. : Amesius perquam perverse divinat. Petrum primum tradidisse Romanis Evangelium testantur tot SS. Patres, et cum iis Theodosius M. imperator in Leg. Cunctos populos. cap. de summa Trinitate : et ipse tamen ex frigidis conjecturis a possibili ad factum argutatur, sine ullo teste vel sacro

vel profano. Et cum ipse mox num. seqq. « historias de Marco et Simone Mago » rejiciat, « eo quod fide tantum humana nitantur, earumque testes oculati multi possint produci »; quanto justius hæ conjecturæ exploduntur unius Puritani Angli cavillationibus innixæ? Cæteram crambem, quam 2. th. 3. usque ad th. 10. proponit de Petri morte et Sede Romæ collata, libet transi lire. Quodnam enim operæ pretium esse possit (præsertim in opusculo compendioso) post Bellarminum et Gretserum, iis nugis excutiendis inhærere, ubi pro veritate Catholica stat antiquitas universa; ita ut ipse Calvinus, quantumvis alioquin effrons, etsi « rem totam esse dubiam » pronuntiasset, ita nihilominus concluserit, « tamen propter Scriptorum consensum non pugno, quin illic (Romæ) Petrus mortuus fuerit; sed Episcopum fuisse, præsertim longo tempore, persuaderi nequeo ». At certe propter eumdem consensum idem de Episcopatu, quod de morte sentiendum erat. Sane prodigiosam illam impudentiam, sive Ulrici Veleni (ignoti alias tenebrionis) sive sub larva ejus, Lutheri vel Melancthonis, plures etiam e Protestantibus videntur improbare, uti de Helmstadiensibus et similibus Neutralistis alias notavimus. Recte autem Gretserus « arbitratur divinitus accidisse, ut auctor » ille tam insani commenti (sive Velenus revera, sive Lutherus aut Melanchton fuerit) suum « hoc factum brevibus gyaris, et carcere dignum » pronuntiarit, præfixis operi suo insano notissimis illis ex Juvenale versibus : « Aude aliquid gyaris etc ». Verum his missis, quæ ex superabundanti a Bellarmino usque ad cap. 11. excussa sunt, et ab Amesio, non veritatis, sed tantum cavillandi studio potuere, sub vanarum titulo conjecturarum, in disceptationem denuo adduci, principale punctum controversiæ aggrediamur.

Ad CAPUT XII.

Roman. Pontificem succedere Petro in universæ Ecclesiæ primatu, Bellarm. probat.

I. — Ex divino jure et ratione successionis ; debet enim Petro aliquis jure divino succedere, nec potest alius assignari quam Rom. Pontifex ; ergo ille succedit. Amesius 1. « Sicut Petrus non habuit alium Pontificatum Ecclesiæ universæ quam Paulus, sic neque magis successorem quam Paulus in illo debet habere ». Resp. : Falsa est prior pars. Nusquam Paulo dixit Christus : *Super te ædificabo etc. Pasce oves meas etc. Rogavi pro te, ut fides tua non deficiat etc.* Amesius 2. « Si successio concedatur, non est igitur necessarium, ut unus aliquis in solidum quasi hæres ejus ex asse sit Petri successor. Imperatori in initio unus succedebat, postea duo ; unus in Oriente, alter in Occidente. Fuerunt etiam inter Scholasticos, qui docuerunt, Ecclesiam posse simul duos Summos Pontifices creare et habere, ut Armacanus et Ocham. Si autem duos, cur non et quot sunt Archi-Episcopi vel Episcopi Diœcesani » ? Resp. : Bene Amesius juxta suorum independentium anarchicum dogma addidisset : « cur non et nullum » ? Nefas Ecclesiæ est, aliam regiminis formam introducere, quam a Christo relicta est, et ipsa recta ratio exigit. Armacanus et Ocham, communiter, et merito, non tam Scholastici, quam Errones habentur a Scholasticis ; quorum errorem in Gallia nuper pullulantem, mox in herba (omnibus Episcopis et Scholasticis applaudentibus) suffocavit Innocentius X. Amesius 3. « Jus divinum est, quod Deus promulgavit ; sed ut unus aliquis succederet in Ecclesiæ Pontificatu, nullibi a Deo promulgatur ; hæc igitur successio non nititur jure divino ». Respon.: Minorem falsissimam non potest firmare Amesius, nisi decantatissimo illo axiomate : « Quod non est in Scripturis expressum, non potest esse lex divinitus promulgata ». Quo, ut supra demonstravimus, tamquam nervo Antichristianismi evertitur universa Christi fides et Ecclesia. Amesius 4. « Rationes quibus hæc propositio a Bellarm. probatur, sunt quisquiliæ nugarum antea satis explosarum ». Respon. : Facile est sycophantari, ac thrasonismis calumniisque ogganire : sed videamus, quam efficaciter Amesius enervet robur Bellarmini, cujus est hæc ratio 1. Certum est, Pontificem esse propter Ecclesiam, non Ecclesiam propter Pontificem ; atqui Ecclesia non minus nunc eget uno Pastore, quam tempore Apostolorum, imo vero etiam magis etc. Ergo moriente Petro non debuit interire Pontificatus, qui non in Petri commodum, sed in Ecclesiæ utilitatem institutus erat; sed perseverare, quousque Ecclesia manet. Amesius : « Prophetæ etiam fuerunt propter Ecclesiam, et Ecclesia (si hominum judicio standum sit) non minus

nunc eget variis Prophetis, quam olim, et tamen Prophetia non est continuata ». Resp. : Rectius ejusmodi effugia vocasset Amesius quisquilias nugarum ». Quis enim sapiens, donum Prophetiæ, æque ac ordinarium ministrorum Ecclesiæ, necessarium sensit, præter hunc somniatorem ? Vanissimo hoc effugio vehementer roboratur vis hujus argumenti, quod paulo aliter formatum, aliquoties contra Doctores Helmstadienses productum, hactenus stetit inconcussum, et est tale : Quicumque propter gregem unum, visibilem, perpetuo conservandum, sapienter instituit unum Pastorem visibilem, instituit etiam Pastorem perpetuum. At Christus Matth. XVI. vers. 18. Luc. XXII. vers. 32. Joan. ultim. vers. 17. propter ovile suum visibile usque ad consummationem sæculi conservandum, instituit Pastorem unum, visibilem, ordinarium; Ergo Christus iisdem verbis instituit pastorem perpetuum. Sed non est perpetuus in persona Petri ; ergo in ejus successoribus. Ergo cum heterodoxi hodie nullum alium possint assignare legitimum S. Petri successorem, quam Alexandrum VII, fateri coguntur, quod Christus universæ Ecclesiæ suæ hunc pro tempore Pontificem constituerit. Nihil hic ab adversariis negari potest nisi minor ; sed quæ partim in superioribus, partim in seqq. ex communi sensu SS. Patrum ita perspicua apparet, ut etiam Acatholici ingenue fateantur, ita Patres intellexisse illa loca Scripturæ, sed in hoc hallucinatos esse. 2. Ratio Bellarmin. petitur ex unitate Ecclesiæ; hæc enim est una et eadem omni tempore ; ergo non debet mutari forma regiminis : Unde si tempore Apostolorum unus erat supremus, et caput Ecclesiæ, hoc etiam tempore esse debet. Amesius : « Ecclesia non est una, externa aliqua combinatione in unam aliquam singularem societatem. Sic enim Scriptura ubique loquitur de Ecclesiis ». Resp. : Quisquis Scripturam vel obiter legerit, non poterit dubitare, Amesium splendide mentiri ; cum, licet subinde de particularibus Ecclesiis agens, numero multitudinis utatur, frequentissime tamen, unam, sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam, sub nomine unius corporis, sponsæ, domus, regni, ovilis, etc. depingit ; quæ omnia externam et visibilem unitatem manifeste designant. 3. Ratio petitur ex verbis Domini Joan. XXI. vers. 17. *Pasce oves meas*. Officium pastoris est ordinarium et perpetuum, proinde tamdiu durare debet, quandiu durat ovile. Amesius : etiam omnibus « Apostolis Christus dixit : *Prædicate et baptizate*. « Sed officium prædicandi et baptizandi est ordinarium et perpetuum, dum manet Ecclesia ». Ergo. Resp. : Neg. min. Nam « docere et baptizare », tantum dicitur Apostolis Matth. ultim. respectu « omnium gentium », ad quas convertendas Dominus illos tunc misit. Unde manifestum est, illud præceptum ut sic, præcise ut verba sonant, non injungere munus ordinarium et perpetuum. 4. Ratio Bellarmin. : Dominus omnes oves Petro commisit, non solum ratione loci, sed etiam ratione temporis, ut supra ostensum est. Amesius : « Omnes etiam gentes omnibus Apostolis commisit usque ad consummationem sæculi ». Matth. XXVIII. vers. 19. 20. Resp. : Manifestum est ipsa experientia, plane diverso modo illis hoc commissum usque ad consummationem sæculi. Nulli enim pastores ordinarii sive Diœcesani, sive Parochiales succedunt Apostolis in illa universali commissione, sed omnes suis limitibus coarctantur, sub uno Sedis Apostolicæ Præsule et Œcumenicæ Ecclesiæ Pastore. 5. Ratio : Ecclesia habet caput præter Christum, ut patet ex I. Corinth. XII. vers. 21. ubi postquam dixit Paulus, Ecclesiam esse unum corpus, subjecit : « Non potest caput dicere pedibus : non estis mihi necessarii » ; quod certe non convenit Christo. Nullum aliud caput assignari potest præter Petrum ; nec debet moriente Petro manere corpus Ecclesiæ sine capite. Amesius : « Eadem etiam ratione probatur ex eodem loco, Ecclesiam habere unam manum et duos pedes ». Resp. : Verum est, nugator potest ita cavillari ; sed certe non eadem, sed potius nulla ratione hoc sequitur ; ut quivis videt, qui ad Apostoli mentem oculos non claudit. 6. Ratio : Sacerdotium Vet. Test. figura fuit Sacerdotii Novi Testamenti, et successio illius, successionis hujus figura. Amesius : « Fuit figura Christi unici Sacerdotis nostri, qui nullum habet successorem. Successio igitur non fuit figura successionis, sed continuationis æternæ. » Respon. : Evasio hæc frivola præclusa est supra in not. ad lib. I. cap. Argum. 3.

II. — Bellarm. : Pontifex Rom. successit Petro (in urbe Roma morienti) in tota ipsius dignitate et potestate. Nullus enim fuit unquam, qui se Petri Successorem, ullo modo asseruerit, vel pro tali sit habitus præter Ro-

manum et Antiochenum Episcopos ; sed Antiochenus non successit Petro in Pontificatu Ecclesiæ totius : ergo Romanus. Amesius : « Si Pontifex Rom. successit Petro in tota ipsius potestate et dignitate, tum Linus, Cletus, Clemens, vel quicumque primus fuit Episcopus Romanus, dignitate et potestate super Joannem et reliquos Apostolos, qui Petro supervivebant, tamquam eorum pastor et caput fuit constitutus ». Resp. : Nihil hoc corollarium habet absurdi ; cum superioritatis illius in actu secundo exercendæ nulla fuerit necessitas respectu Apostolorum, ut supra dictum est. Amesius 2. Petrus habuit potestatem ejiciendi dæmonia, linguis loquendi novis etc. Matth. x. vers. 1. Luc. ix. v. 1. Marc. xvi. v. 17. Habuit etiam illam dignitatem, ut ejus epistolæ, partes sint canonicæ Scripturæ Numquid istæ conveniunt Pontifici Romano? » Resp. : Non requiruntur ista ad potestatem universalis pastoris ut sic. Nam potestas illa, miracula edendi, et canonicos libros scribendi tantum requirebatur in primis illis Evangelii plantatoribus. Verum bene apparet, nihil solidi suppetere Amesio ad elidenda Bellarmini argumenta, cum tam insulsis cavillis ea eludere conetur. Sed hoc ei satis non est, nisi dicta sua atrocibus conviciis exornet ; qualia mox sequuntur, cum num. 3. subdit : « Si nemo præter Papam asseruerit se Petri successorem, eo modo quo ille, hoc inde fuit, quod hæc impudentia propria debet esse meretricis illius magnæ etc. ». Omitto cætera, quæ sane talia sunt, ut non tam in Pontifices Romanos, quam in plerosque sanctissimos Patres, immo in totam Ecclesiam Catholicam, ejusque præcipuum caput Christum sint injuriosa et blasphema. Nempe hoc est solvere argumenta, et enervare Bellarminum ?

III. — Bellarm. : Successio ipsa est ex Christi instituto, et jure divino : sed ratio successionis, qua Episcopus Rom. potius quam Antiochenus vel alius succedat Petro, ex facto Petri initium habuit (quod Romæ Sedem fixit, et tenuit), non ex prima Christi institutione. Omnino tamen asserendum est absolute Rom. Pontificem esse caput totius Ecclesiæ. Quamvis etiam Roman. Pontificis successio, non sit forte de jure divino, pertinet tamen ad fidem Catholicam. Non enim est idem, aliquid esse de fide, et esse de jure divino. Etsi autem Rom. Pontificem succedere Petro, non habeatur expresse in Scripturis, tamen succedere aliquem Petro, deducitur evidenter ex Scripturis : Illum autem esse Roman. Pontificem, habetur ex traditione Apostolica Petri, quam traditionem concilia generalia, Pontificum decreta, et Patrum consensus declaravit, ut seqq. cap. demonstrabitur. Amesius 1. « Si successio ipsa esset ex Christi instituto, et jure divino, (cum ejus cognitio sit omnibus non tantum utilis, sed etiam necessaria), fuisset proculdubio in Scripturis declarata. Concedit enim Bellarm. lib. iv. de Verbo Dei cap. 11 : Omnia necessaria et utilia fuisse ab Apostolis scripta. Sed nullum locum Scripturæ proferre potuit Bellarmin. quo hæc successio declaratur. Dum tria illa verba : *Pasce oves meas*, eo detorquet, sine ulla ratione insanit. » Resp. : Amesius quasi phreneticus, dum hoc libro contra Rom. Pontificem (sibi petram scandali) disputat, plane seipsum malis artibus superat, præcipue falsificando, calumniando, et blasphemando ea, quæ vel non intelligit, vel ex reprobo sensu abominatur. Compendifaciendo enim locum illum Bellarmini, nonnulla ad rem prorsus facientia fraudulenter truncavit, uti est præcipue illa reduplicatio (quatenus Rom. Pontificem) in quo maxime vis veritatis latet. Resp. 2. : Etiam crimen falsi admittit, dum fraudulenter verbis Bellarmini ex lib. iv. cap. 11. de Verbo Dei addit ly « utilia ». Est enim falsissimum, ita Bellarminum scripsisse : et sine dubio est plane contra ejus mentem, et doctrinam constantissimam. Resp. 3. : Nimis etiam falsum est (quod Amesius ex Catholicorum esse sensu indicat), « cognitionem de Successione Petri ex institutione Christi omnibus esse non tantum utilem, sed et necessariam. » Hoc, inquam, est decumanum mendacium. 4. Denique non tam Bellarmino, quam SS. Patribus, quorum vestigia hic premit, insaniæ notam inurit. Amesius 2. « Unde hæc hæsitatio, et perplexa ratio loquendi de successione Pontificis Romani, qua talis : non est ex prima institutione Christi : forte non est de jure divino. An datur secunda et tertia institutio Christi circa successores Christi ? an dubitant ipsi Jesuitæ, quo jure Pontifex Rom. sit Petri successor, et Vicarius Christi ? » Resp. : Amesius turbatus pleraque malitiose confundit. Bellarminus nihil hæsitanter, nihil perplexe, sed valde candide et aperte pronuntiat pro cujusque objecti merito. Successionem Rom. Pontificis in Sede Petri omnibus Catholicis fide divina certam esse af-

firmat; an vero illa successio, non tantum quæ est in Rom. Pontificatu, sed etiam quatenus est in Romano Pontificatu, sit juris divini, non est de fide certum, sed tamen probabilissimum, et Catholicis plerisque persuasum. Ideo Bellarm. hac de re loquitur, sicut solemus omnes prudenter in simili eventu loqui, scilicet : « Licet hoc forte non esset juris divini, est tamen de fide divina. » Sic in simili, infra, a Bellarmino dici posset : Etsi forte non sit ex jure divino, ut Episcopi suam jurisdictionem a Papa accipiant, tamen eam ipsis competere, ex fide certum est. Amesius 3. « Si successio Episcopi Romani in Pontificatu Petri ortum suum habuit ex facto Petri, tum non ex institutione, aut jure ullo divino : illius enim factum non constituit jus divinum. » Similiter arguit Gerhardus th. 17. et seqq. Resp. : ut jam supra : ipsum factum supponit institutionem et jus divinum ; sicut etiam nunc Pontificatus Alexandri VII. immediate oritur ex electione Cardinalium et acceptatione Ecclesiæ; hæc tamen nihil prodesset, nisi fundaretur in jure divino, quo Christus Ecclesiæ dedit facultatem, et determinandi modum electionis, et electionem ipsam ac acceptationem peragendi. Idem cogentur Puritani admittere de suis qualibuscumque ministris verbi Calvinistici, ut consideranti patebit. Amesius 4. « Non debet absolute affirmari, quod est absolute falsum. Non minus autem falsum est (etiam ex sententia Soti, Cordubensis, Bannes, Ochami, et similium, a quibus Bellarm. ipse non plane dissentit) Pontificem Rom. esse jure divino caput Ecclesiæ, quam Hispanicum aut Gallicum aliquem Episcopum, hujus aut illius tituli, esse jure divino ejus Cardinalem. » Resp. : De falso testimonio quod affingit Banni, Cordub. etc. jam supra dictum. Cum denuo Scotus ponitur, non videtur typothetæ lapsui, sed inscitiæ Amesii tribuendum, Insignis vero impudentia (ne dicam impietas) est, dicere, id quod SS. Marcellus, Athanasius, Ambrosius etc. et cum iis plerique Catholici omnes affirmant, esse tam falsum, quam id quod de conjunctione Cardinalatus cum titulo Episcopatus ex jure divino negant omnes Catholici pariter ac hæretici. Ut jam mirum non sit, quod præcipuo suo adversario Bellarmino manifeste falsum affingat, cum ait, eum non plane dissentire a sententia Soti. Amesius 5. sic arguit : « Si successio Pontificis Rom. pertineat ad fidem, tum vel jus ejus, vel factum tantum est de fide. Non jus, quia non est certo divinum, ex Bellarmini confessione : non factum, quia ante Petri mortem (quæ nullam in fide mutationem introduxit) non fuit de fide, ex confessione etiam Bellarmini. Resp. : Jus succedendi Petro, quod Rom. Pontifices habent, absolute est ex jure divino. non tamen est de fide, sed tantum probabilissimum, ut communiter Theologi contra Dominic. Sotum tuentur cum Bellarmino, et defendunt, id Rom. Pontifici competere « reduplicative, quatenus Rom. Pontifex est ». Amesius quia vel non intellexit, vel se non intelligere simulavit : incautum lectorem decipit, quod, post ipsum, etiam H. Conringio usuvenisse comperi ; cui prolixe in interr. Apolog. VIII. rem explicui exemplo domestico et obvio, quod hic paucis juvat repetere. Quærebam, annon in Brunswigia, Saxonia etc. essent Ecclesiæ suæ utopice Œcumenicæ Doctores, ministri, pastores, superintendentes ? Annuit ille sine dubio. At quo jure tale ministerium institutum est ? numquid divino ? (juxta cujusque sectæ imaginationem intelligo.) Jam, si nostrum aliquis ministro vel superintendenti Helmstadiensi, Leydensi, etc. potestatem illam spiritualem ex jure divino negaret, eo quod in SS. litteris nec verbo fiat mentio de ministris aut superintendentibus istis ; quid responderent, nisi has esse vel pueriles ineptias, aut futiles cavillos ? Idem nos hic Lutheranis et Calvinistis reponimus. Provocarat Conringius ad omnium mortalium judicium, quærendo, an quod ejusmodi verbis (*Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam : Pasce oves meas etc.*) est conceptum, vel levem speciem habeat legis, quæ ad Pontifices Rom. debeat referri ? Quæsivi similiter et ego, et provocavi ad omnium Ministrorum et superintendentium judicium, annon illi, ex verbis Christi, quibus Apostolos jussit prædicare omni creaturæ Evangelium, baptizare, et S. Eucharistiam præbere, credant sibi jure divino convenire hoc ministerium ; quantumvis ne gry quidem, de ullo Ministro vel superintendente, alicujus urbis in particulari, in Bibliis universis reperiatur ? Vel ergo omne suum ministerium fateantur carere omni fundamento juris divini ; vel agnoscant futilem esse cavillum, exigere a Pontifice Rom. quatenus præcise est Pontifex Rom. evidentem juris divini constitutionem. Conatus est quidem Conringius in suo Examine disparitatem ali-

quam inter suos ministros Neo-Evangelicos, et Papam assignare ; sed tam infeliciter, ut non nisi per multo crassiores et intolerabiliores errores, hunc, contra quem hic agimus, palliare potuerit ; ut ostendi in examine ejus Conringiani Examinis ad interrog. VIII. §. 2. Sed pergit strenue sycophantari Puritanus noster, præcipue dum ait num. 7. « Perversitas Bellarmini est observanda. Dum disputat adversus Scripturam ; In Scripturis multa esse contendit, quæ ex se non pertinent ad fidem, cujus generis vult esse omnes historias Vet. Test. et multas etiam Novi lib. IV. de Verbo Dei cap. 12. Hic autem Pontificis Rom. causam agens, sine ulla distinctione vult penulam Pauli, tamquam pallium Episcopi Romani esse de fide, ut Episcopi palliati successionem, quamvis nullibi scriptam, ad fidem possit revocare. Successio igitur ista potiorem locum habet in fide Romana, quam omnes historiæ Vet. Test. et multæ Novi ». Respondeo. : Quisquis non eodem, quo Amesius συκοφαντίας morbo laborat, non poterit non tam luculentam hominis perversitatem mirari et execrari. Nec opus est nisi oculis lustrare utrumque Bellarmini locum. In lib. de Verbo Dei, cap. 12. sic ait : « In Scripturis plurima sunt, quæ EX SE non pertinent ad fidem, id est, quæ non ideo scripta sunt, quia necessario credenda erant, sed necessario creduntur, quia scripta sunt, ut patet de omnibus historiis Vet. Test. de multis etiam historiis Evangelii, et Actorum Apostolorum etc. Hoc vero cap. §. 19. cum dixisset : Non est idem, aliquid esse de fide, et esse de jure divino, id illustrat exemplo, inquiens : Nec enim de jure divino fuit, ut Paulus haberet penulam ; est tamen hoc ipsum de fide, Paulum habuisse penulam ». Quid hic utroque in loco non verissime asseritur ? an vel Lutherani, aut etiam Calvinistæ aliquid horum in dubium vocare ausint ? nisi cui forte absurdus Calixti error arriserit, quem excussi 1. part. Irenici Anticalixtini cap. 1. §. 6. Sed necdum sistit furor Amesii, ait enim num. 8. « Ultimum illud est artificium logicæ Babylonicæ, confundere in unum, orbis et Urbis Episcopatum. Vera logica docet, illa munera esse distincta, quorum objecta sunt distincta. Orbis autem et Urbs non sunt unum et idem. Connexio illa, quam coguntur jam habere in electione Pontificis Rom. non est major, quam est conjunctio Episcopatus, et sæcularis Principatus tam Urbis quam reliquæ ditionis Romanæ ; qui enim eligitur Episcopus, eo ipso fit Princeps. Resp. I. Quamvis vera logica (seu recta ratio) doceat, munera illa esse formaliter distincta, quæ habent objecta realiter distincta ; non potest tamen eadem recta ratio negare, quin duo munera, quæ habent objecta et operationes realiter distinctas, possint eidem numero subjecto convenire ; alioquin enim nullus Calvinista posset Theologiam docere in scholis, Catechismum in synagoga sua, et reddere debitum conjugi suæ. Siquidem hæc esse munera, objecta, et munera realissime distincta, nemo sani cerebri inficiabitur. Resp. 2. : Conjunctio illa utriusque Episcopatus orbis et Urbis, non potuit ab hominibus proficisci, et tot sæculis persistere ; ut mox plura dicemus. Principatus sæcularis conjunctus Episcopatui Rom. nihil habet non passim alibi obvium, et plane humanum.

Ad CAPUT XXXI.

Bellarminus a cap. 13. usque ad præsens, magna eruditionis copia et soliditate, successionem Pontificis Rom. in ecclesiastica hierarchia confirmat : ac 1. ex conciliis generalibus Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, Chalcedonensi etc. 2. Ex testimonio Summorum Pontificum duodecim, sanctitate et eruditione in primis sæculis illustrium ; dissimulatis antiquissimis illis antiquissimorum Martyrum et Pontificum epistolis Decretalibus, quas Cacodoxi ut dubias aut nothas rejiciunt. 3. et 4. ex 12. Græcorum et 13. Latinorum Patrum consensu. 5. Ex origine et antiquitate hujus primatus, cum revera ejus initium usque ad Christum et S. Petrum inveniri nullum queat. 6. Ex auctoritate, quam semper exercuerunt veteres Pontifices in cæteros Episcopos. Siquidem legibus a Pontificibus Romanis Episcopos in toto orbe institutos, vel depositos, vel restitutos, ut subjectis exemplis a Bellarmino ostenditur. 7. Ex legibus, dispensationibus, et censuris. 8. Ex Vicariis Papæ. 9. Ex jure Appellationum. 10. Denique ex eo, quod Summus Pontifex a nemine judicatur. Hæc omnia non modo in unum constata, sed etiam pleraque seorsim sumpta, homini nullo præjudicio laboranti, nec pravis affectibus odii, invidiæ etc., turbato, plane sufficere possent ac deberent, (etiam seclusis argumentis supra deductis), ut persuadeatur,

Primatum illum non ex humana, sed divina auctoritate prodiisse. Proposui aliquoties (tum H. Conringio, in Exam. Examinis Interr. IV. §. 6. quæst. 5. Electione et Auctoritate Alexandri VII. etc. pag. 28. tum Martino Urso Norico Prædicanti, aliisque Protestantibus), considerandum, quod sequitur. G. Calixtus, et plures indifferentistæ cum illo, dudum professi sunt : Posse Rom. Pontifici propter communem tranquillitatem Christianorum, superioritatem in Episcopos, quam alioqui habet jure humano, etiam a se permitti, dummodo etc. Non modo Neutralistæ Cassander, Grotius etc., sed etiam Melanchthon, Bucerus, et alii Lutherani et Calvinistæ, ingenue fassi sunt : « Nec doctrinæ consensum, nec disciplinam Ecclesiasticam sine tali principatu hierarchico conservari posse. Hoc posterius verissimum, prior vero Calixti opinatio falsissima est. Vidit ergo Melanchthon, Bucerus, et alii errones, quid unitati Ecclesiæ et disciplinæ conservandæ conducat ; et non viderit hoc Christum ejus conditor ? aut cum necessario et ipse viderit, tamen illum sponsæ suæ unicæ et dilectissimæ invidisse, quis prudens et bonus sibi persuaserit ? Agnoscunt plerique Protestantium (qui tamen Rom. Pontificem esse ipsissimum magnum Antichristum vociferantur), spiritualem illum in omnem Ecclesiam Principatum, jam a Constantini M. imperio, persecutionibus Gentilium cessantibus ; ita ut Jenenses Glossatores id etiam suis bibliis, tamquam verbum divinitus revelatum inserere non dubitarint. Quæro ego, an apud homines non omnino rerum humanarum imperitos, posset ullam veri speciem habere : nisi a Christo ipso fidei nostræ auctore, Principatus ille institutus fuisset, potuisse eum vel humana vi institui, aut tot sæculis conservari ? inter tot populos et nationes, tam inter se alioquin dissidentes et æmulas ? Dicent fortasse, idipsum esse mysterium illud iniquitatis, quo Deus permiserit involvi universam Ecclesiam tenebris Antichristianis, ut ultra quatuordecim sæcula sub ejus tyrannide gemerent, et talem captivitatem, plusquam Ægyptiacam aut Babylonicam, paterentur, tamquam divinitus sibi immissam. At quæso te, quisquis es ; modo cum fide Catholica, etiam frontem et mentem omnem non abjeceris ; potestne non dico evidenter credibile, sed vel modice videri probabile, omnes principes, Episcopos, Pastores, Doctores etc. Christianos et Catholicos, tot sæculis fuisse ita magicis incantationibus, non tam falcinatos, quam infatuatos et excerebratos, ut ab uno Episcopo inermi paterentur se sub jugum mitti ; inductis omnibus Episcopis, ut illi uni omnes se submittant ; imperatoribus et regibus, ut agnoscant, ac pedes osculentur tamquam Christi Vicarii ; idque tot sæculorum decursu, in tanta hominum varietate, casuum vicissitudine, quasi divinam potestatem conservando, absque potentia humana ? Hæc quisquis pacato et solerti animo libraverit, facile assentietur Eminentissimo Cardinali Pallavicino lib. XII. Historiæ concilii Tridentini cap. 3. num. 8. contra errores Petri Soave Polani sic arguenti : Certe S. Augustinus sensit conversionem mundi sine miraculis factum, fore miraculorum miraculosissimum, sufficientissimumque ad comprobandam fidei nostræ veritatem ; porro, multo magis stupendum miraculum, et validius ad confirmandam legitimam auctoritatem Pontificum existimasset, ipsorum auctoritatem amplificatam in Christianitate, si hoc contigisset contra sensum antiquæ Ecclesiæ, et sine titulo manifestæ rationis : siquidem in conversione a Paganismo, multi homines venerabiles ob morum sanctitatem, docendo religionem honestissimorum præceptorum, dimicabant adversus sectas bestiales et damnatas ab ipso lumine rationis ; et nihilominus ad fidem stabiliendam innumerabiles ex illis tolerarunt vincula et cruces : e contrario autem si in præsenti negotio evenit uti Soave depinxit, et Pontifices, (quantumvis multi eorum imperfectæ virtutis), sine tali impugnatione et contradictione, consecuti essent hanc amplissimam et altissimam jurisdictionem, cum imminutione Episcopalis et sæcularis, quæ non ita videbantur rationi adversari, uti adorare saxa pro Deo ; id procul dubio esset magis stupendum miraculum, quam illud prius.

Contra nubem testium omni exceptione majorum a Bellarmino productam, et validissimarum rationum pondus, non habet Amesius quod obtendat, præter pauca, eaque inanissima verba. Ait 1 : « Non agitur hic de quolibet primatu, sed de primatu monarchicæ potestatis. Sic est ; quid tum ? 2. Non quæritur : An Rom. Pontifex aliquando habuerit talem potestatem ? sed an ab initio fuerit ? Resp. : Utrumque merito inquiritur, et ex primo infertur secundum. Nisi enim Christus hunc primatum fundasset, non potuisset

humanitus institui, et tot sæculis ita conservari. 3. « Quandocumque inceperit Pontifex primo monarcham agere, inquirendum restat, quo jure hoc fecerit, divino ; humano, an omnino suo, hoc est nullo ? » Resp. : Hoc tantum inquirendum videri potest perduellibus subditis. Fideles enim, quibus per generalia signa et motiva evidenter credibilis facta est universim fides Christiana, et Ecclesia Catholica, non possunt de hoc primatu ullam habere rationabilem dubitandi causam : cum etiam, secluso omni verbo Dei scripto aut tradito, per se omnis recta ratio dictet, debuisse Christum Dominum aliquem visibilem Vicarium instituere, cui defuncto, (etiam nulla de hoc per successionem perpetuam propagando, instructione, vel lege superaddita), Ecclesia semper debeat alium Cathedræ primæ hæredem substituere. Anarchiam profecto, hoc est, confusionem Babylonicam, (qualem noveli Independentes introducere moliti sunt), nec verbo Dei scripto aut tradito, nec sapientiæ ac bonitati divinæ, nec ulli rectæ rationi congruere, nimis clarum est. Aristocraticam vero, aut democraticam gubernationem Ecclesiæ absolute quidem nullam involvere repugnantiam fatemur, sed eam nec præsumi, nec prudenter ex ullo signo colligi posse, æque manifestum est; cum alterutrius illarum institutio, et multo clarioribus verbis debuisset exprimi, quam institutio monarchicæ gubernationis (pro qua stat præsumptio validissima ex ipso naturæ lumine), et longe pluribus indigeret sive miraculis, sive extraordinariis assistentiis, quibus et unitas Ecclesiæ et fidei infallibilitas conservari posset; ut rem sine fuco inspicienti patebit. Unde etiam inter Cretenses sycophantias referri debet effrons effatum Amesii, quod nempe : « Rom. Pontificem, primatum potestatis monachicæ ab initio, jure divino habuisse, nullum concilium antiquum, nemo inter veteres Patres unquam affirmavit, aut vel per somnium cogitavit ». Quid ? anne in concilio Ephesino (ut omnia alia omittam) nec per somnium de Primatu Rom. Pontificis cogitatum est, cum nemine abnuente Philippus Presbyter, Apostolicæ Sedis legatus, coram œcumenica Synodo pronuntiavit : « Nulli dubium, imo sæculis omnibus notum est, S. Petrum Apostolorum principem, caput, fideique columnam, Ecclesiæ Catholicæ fundamentum, a Dn. Jesu cœlestis regni claves accepisse. Nec non per successores suos hucusque semper vivere, causasque decernere, semperque victurum esse ». Revera hoc non per somnium, sed a vigilantissimo vigilantissimis ita dictum est, ut, qui « jus divinum » ibi agnoscere nolit, eo quod totidem conceptis verbis id non clare exprimatur, se putidum cavillatorem esse inficiari nequeat. Sed pergit Amesius, et ait 4. « Ab exercitio potestatis, ad jus ejus, nulla est consequentia ». Quid ais, Amesi ? An ergo vos mustei Evangelistæ soli sapere cœpistis, et universa Ecclesia antiqua quarti et quinti sæculi (ut de aliis nihil dicam), jam Antechristiano phyltro ebria deliravit, cum ejusmodi potestatis monarchicæ exercitium nemo unus ex sanctissimis et sapientissimis Doctoribus vel leviter improbarit, imo plerique omnes et verbis et factis aperte probaverint ? Sed ut gregales suos, Danæum, Junium, Sibrandum, Sutlivium etc. « petulantes conviciatores » impudentia superet, vano suo effugio subdit : « Neque tamen verum est, quod de ipso exercitio narratur ». Et non cur verum ? Nempe quia juxta axioma Antichristiano-Calvinisticum, nihil credendum, et verum est, nisi quod in SS. Bibliis exprimitur. Pergit 5. « Leges, dispensationis et censuræ monarchicæ, in Ecclesia Dei ab homine profectæ, arguunt hominem peccati in templo Dei sedentem tamquam Deum ». Ergo juxta hunc Puritanum, « homo peccati, in templo Dei sedens, tamquam Deus », fuit S. Greg. M., S. Innocentius, S. Julius etc., Pontifices sanctissimi. Imo et ipse Gentium Apostolus non evadet Calvinisticam hanc argutationem ; nam et ab ipso, homine utique, non absimiles censuras, dispensationes etc. profectas esse, legimus in ejus Epistolis. Amesius 6. « Appellationes Ecclesiasticæ, ab una Ecclesia ad aliam, non sunt ad jurisdictionem superiorem, sed ad communionem et auxilii fraterni communicationem. Neque revera fuerunt istiusmodi appellationes in usu apud primos Christianos : Socrates in hist. trip. lib. v. cap. 35. Solus et primus fecit Cyrillus; ut sicut in publicis judiciis, libellis uteretur appellatoriis ». Nimirum expectandus fuit Calvinus cum sua sobole, ut doceretur Ecclesia Catholica, quid sit appellatio Ecclesiastica. Ignoravit enim id S. Athanas. qui injuste ab Orientalibus damnatus, appellavit ad S. Julium Apostolicæ Sedis præsulem. Ignoravit et universale concilium Sardicense (Nicæni pars vel appendix) ; ignoravit tota antiquitas, etiam

primis sæculis. Ritus ille per solemnem libellum appellandi, ad substantiam nihil, sed tantum ad cavillandum pertinet; ad quod extrema veritatis inopia Amesium adegit. Amesius 7. « Nullum nomen est dignitatis, nedum potestatis, quod apud antiquos Patres soli tribuitur Episcopo Romano ». Sed si ita, cur ipse non ostendit, nomina Pontifici Rom. olim tribui solita, cum aliis ei fuisse communia? Meretur ergo et hoc inter adipata mendacia reponi. Quod ut adhuc clarius perspiciatur, proderit præter ea, quæ Bellarm. hoc cap. ex SS. Patribus collegit, jungere ea, quæ P. Theophilus Raynaudus in peculiari de hoc opere adnotavit, quod est de « corona triplici Rom. Pontificis ». Finit tamdem hoc caput Amesius non minus ventosa mendacitate : « Præcipuis », inquit, « nostrorum argumentis nihil opponit Bellarm. præter unius et ejusdem principii petitionem ad nauseam usque ingeminatam. Non opus est igitur ut sigillatim vindicentur. Neque revera debet hæc tam immanis, universalis monarchiæ postulatio, alio modo coargui, quam infringendis tabulis illis, quæ in probationem ejus proferuntur ». Quid audio ? Credebam ego hactenus, non esse respondentis sed opponentis vitium, quod « principii petitionem » vocamus. Jam vero Babylonico-Calvinistica logica aliud statuit, ut video. Hactenus puto omnium sapientum calculo ille censebatur thesim suam probe sustinere, nec ullatenus vitio « petitionis principii » laborare, qui negat petitiones adversariorum, quas hi convincere nequeunt. Sed, ut ante dixi, etiam hic Amesium extrema inopia (æque ac socios suos apud Gretserum) ad calvam hanc prætensionem adegit. Sufficeret equidem « ad coarguendum primatum hunc infringere tabulas illas », quas in ejus « probationem adducunt » Catholici. At quam hoc feliciter ab Amesio hactenus præstitum sit, æqui et periti lectoris esto judicium. Jam vero, quos præcipuos in hunc librum habet

§. UNICO

Gerhardini cavilli expediuntur.

Is præter hactenus discussa, sic arguit I. thes. 12. « Juxta Bellarm. successio localis absque doctrinali non est vere Apostolica; Ergo nisi demonstretur Pontifices Rom. eamdem profiteri et propugnare fidem, quam Petrus olim viva voce prædicavit, et in scriptis suis annotatam reliquit, non possumus eos pro veris Petri successoribus agnoscere ». Resp.: Consecutio nulla est, adeoque argumentum totum quantum perduellibus hæreticis dignissimum est. Quod si, ut optimo jure potest, objiciatur vestrarum Ecclesiarum capitibus sæcularibus, videant ipsi Neo-Evangelici, quomodo solvant. Cum vero præsumptio stet pro Catholicis, Protestantium est, demonstrare mutationem doctrinæ factam, ut ostendi contra Conring. in Exam. ad Litterr. IV. et in Appendice I. contra Musæum. Quamquam ex abundanti jam a pluribus demonstrata est illa successio doctrinæ Apostolicæ, ac præcipue nuper in Quæst. Vexata P. Laur. Foreri.

II. — Sic argutatur th. 23. « Juxta Bellarm. lib. IV. cap. 4. §. ad secundum, Neque Scriptura, neque Traditio habet, sedem Apostolicam ita fixam esse Romæ, ut inde auferri non possit. At si sedes Apostolica potest Roma auferri, utique dici nequit, Rom. Episcopum, ideo quia est Rom. Episcopus, Petro in Apostolica Sede succedere. Item si non est de jure divino, ut Papa sit Episcopus Rom. utique ex eo, quod Petrus Rom. Ecclesiam fundavit, ac Romæ mortuus fuit, probari nequit, Rom. Episcopum in Monarchia ecclesiastica esse Petri successorem alias Rom. Episcopatui successio illa necessario et indivulso nexu adhæreret ». Resp. 1.: Si supponatur sententia communissima (quam veram omnino putamus, etsi oppositam Soti non dicamus esse hæreticam, sed tantum improbabilem); tunc consequenter dicendum est, Sedem Apostolicam non posse Roma auferri, et Rom. Pontificem, quia Rom. Episcopus est, Petro in Apostolica Sede succedere. Hoc tamen bene infertur : neutrum horum esse de fide, sed moraliter certum. Hinc vero nihil contra Bellarminum. Resp. 2. : Falsum est, quod secundo loco subsumit Gerhardus. Nam etsi non esset juris vel præcepti divini, ut Romanus qua Romanus semper sit Apostolicæ sedis successor; sed liberum reliquisset Christus determinationi Ecclesiæ (sicut jam de facto liberum reliquit ejus determinationi, quomodo fieri debeat ejus electio), adhuc esset juris divini Pontificatus Ecclesiæ Romano Episcopatui ex Ecclesiæ determinatione annexus; ut pluribus monstratum est supra. Verum quidem est, tunc non posse ex eo, quod Petrus Romæ sit mortuus post fundatam ibidem Ecclesiam, probari, Rom. Epi-

scopum, qua talem, esse Petri successorem; ut autem absolute censeatur successor Petri ex jure divino, sufficit etiam juxta determinatum ab Ecclesia modum (si Soti opinio supponatur) facta successio.

III. — « Fuisse interruptam aliquoties successionem 1. per Antipaparum dissensionem. 2. per hæreticam a vera fide discessionem. 3. per illicitam occupationem », ait th. 26. et seqq. « cogi Bellarminum fateri ». Resp. : Non cogitur. Primo enim et ultimo eventu vacare censetur sedes, dum incertus est Pontifex : per secundum casum, si admittatur possibilis, non interrumpitur successio, sed desineret hæreticus esse Papa. Quod autem de facto id contigerit, calumnia est multoties depulsa.

IV. — Ait th. 31. « Si Petrus non solum Romanus, sed etiam Antiochenus Episcopus fuit (ut scribit Bellarm. lib. II. § mansit); utique Antiocheni Episcopi æquali jure cum Romanis fruuntur, seque non minus Petri successores esse gloriari poterunt, quam Romani etc. Resp.: Sequela plane nulla est; quia Petrus nec Antiochiæ mortuus, nec pro Antiocheno Episcopatu, sicuti pro Romano determinavit successionem vel Christus, vel, ipso annuente, Petrus.

V. — Triumphat Gerhardus, quod Bellarm. lib. II. cap. 17. nolens volens « largiatur suffragium Concilii Chalcedonensis, quo contradixit Primatui Rom. Pontificis, volens ei exæquare Constantinopolitanum » Patriarcham. Sed quid lucri ex ista ambitiosorum Græcorum præsumptione? Non hinc Bellarminus, aut quisquam Catholicorum « fateri cogitur », Monarchico Papæ Primatui (« a quibusdam Conciliis legitimis, et Patribus sanctis ») fuis se contradictum; nemo enim nescit, nemo negavit Catholicorum, numquam fere debuisse vel hæreticos, vel schismaticos, qui Rom. Pontifici contradicerent. Quam impudens vero fraus, imperitia, aut oscitantia intolerabilis est Gerhardi, cum subdit th. 35. Notandum vero, quod decretum illud concilii Chalcedonensis repetitum sit et confirmatum in concilio Constantinopolitano, cujus decretum juri canonico insertum est. cap. « Constantinopolitana » dist. 22. Resp. : Etiam atque etiam notandum est 1. Constantinopolitanum hoc concilium esse habitum anno 381. Chalcedonense vero, anno 451. Quomodo ergo illud anterius, alterum septuaginta annis posterius confirmare potuit? 2. canon. ille Constantinopolitani concilii expresse ait : « Post Romanam » debere Constantinopolitanam habere primas. Nonne Titius vel hic saltem « flagitiose » egisse Gerhardum agnoscet? nonne vecors porro esset, si huic Gerhardo auctores citanti fidem adhiberet? Mox. th. 37. haud absimile specimen falsimoniæ exhibet, dum ait : « Quod concilium Carthaginiense III. can. 26. voluerit prohibere, ne Rom. Pontifex universalis appellatur; atque idipsum agnoscere quoque Roffensem in confut. Luth. art. 8. uti et quod Carthaginiense etiam potuerit prohibere hunc titulum Romano Pontifici etc. » Sed hæc omnia sunt spissa mendacia; ut cuivis patebit, concilium illud, itemque decretum Gratiani, et Roffensem inspicienti. O! fidem Græcam Puritani Jenensis! Quid hic Titius?

VI. — A falsis testimoniis delabitur ad ejusdem coloris argumenta. Nam ex eo, quod Bellarm. lib. I cap. 9. §. At Papa; dixerit : Papam regere solum eam partem Ecclesiæ, quæ est in terris; sic colligit : « Qui est caput Ecclesiæ universalis, ille etiam est caput Ecclesiæ triumphantis. At Papa non est caput Ecclesiæ triumphantis; siquidem solum regit eam partem Ecclesiæ, quæ est in terris; Ergo Papa non est caput Ecclesiæ universalis. Resp.: Concedo totum de capite principali, et Ecclesia tota adæquate sumpta. Quis enim Catholicorum unquam aliud sensit, dixit, scripsit? Verum dum lego seq. Gerhardi thesim 42. vehementer dubito, an homini sanum fuerit cerebrum, dum ista scriberet. Sic enim, inquit, post priorem syllogismum : « Vidit hoc Bellarminus; ideo in recensendis Petri prærogativis lib. I. de Rom. Pont. cap. 20. prærog. 7. sic disserit : Prima Petri piscatio Luc. V. designat Ecclesiam militantem. Secunda piscatio Joan. XXI. denotat Ecclesiam triumphantem. » Jam ergo insignis Petri prærogativa est, quod in utraque navi et piscatione, quæ apertissime totius Ecclesiæ statum significat, semper Petrus princeps invenitur. « At si huic figuræ », inquit Gerhardus, « debet veritas respondere, utique etiam successor Petri principatum Ecclesiæ triumphantis habere debet ». Resp. : Hoc cum priori thesi non cohæret : sed et nequaquam inde infertur, Petrum et successores habere principatum Ecclesiæ triumphantis. Plus enim non vult Bellarm. cum SS. Patribus, quam, per Petri et successorum ejus principatum pervenire homines ad Ecclesiam militantem, ubi sunt

mali bonis permixti, et ad triumphantem, ubi non sunt nisi boni et magni pisces.

VII. — Iterum argutatur th. 44. « Linus, qui ex hypothesi Bellarm. lib. II. de Rom. Pont. cap. 5. Petro successit in Sede Romana, vel eamdem, quam Petrus habuit, jurisdictionem est sortitus, vel non eamdem, sed inferiorem. Si eamdem ; tum Linus fuit superior Marco Evangelista, quippe quo Petrus fuit superior. Si non eamdem : tum Petro mortuo Alexandrina Sedes non fuit inferior Romana ; quippe cui Marcus Evangelista Lino superior præfuit, cum Linus nec Apostolus nec Evangelista fuerit. Res.: Jam supra cum Bellarm. dixi : Successores Petri non debere in omnibus, quæ habuere Apostoli, necessario succedere; scilicet : non in auctoritate scribendi libros Canonicos, facultate patrandi miracula etc. Auctoritate igitur Apostolica et Ecclesiastica seu Hierarchica absolute Linus prior fuit Marco. Quæ deinceps thes. 45. 46. et 47. adducit, expedita manent ex responso ad 3. Argum. supra. th. 49. et 50. cavillatur circa verba S. Gregorii M. a Bellarm. allata. Sed legantur verba S. Gregorii a Bellarm. citata, et mox evanescet cavillus : satis enim ibi explicat, quo sensu Romana, Alexandrina, et Antiochena Sedes, sint unius, et una ; ac proinde quomodo ex hac unitate nihil decebat primatui Romano

VIII. — Iterum arguit Gerh. th. 51. « Quia juxta Bellarm. lib. II. de Rom. Pont. cap. 27. §. 4. et 6. : Pontifex ex charitate ab alio in Ecclesia corripi potest, et pontificem hæreticum Ecclesia judicare potest. Atqui supremum et absolutum dominium requirit », infert Gerhardus, « ut Papa a nemine in terris judicari possit ; docente eodem Bellarm. lib II. cap. 26. §. 1. Aut ergo supremum dominium Pontifici denegandum, aut Papam hæreticum ab Ecclesia judicari posse, negandum est ». Resp.: Virtus virtuti non præjudicat. Cur enim charitas non æque exerceatur erga superiorem, quam erga æqualem ? Resp.2.: Si Papa in notoriam hæresim incidit, eo ipso a Christo potestate exutus est, et Ecclesia sententiam declaratoriam ferens non judicat Papam, sed declarat, eum qui fuit Papa, sua potestate a Christo exutum esse.

IX. — Claudit denique hanc quæst. cum illatione th. 53 : « Juxta Bellarm. Isa. VIII. vers. 14. Petrus est etiam aliquo modo lapis in fundamentis Sion probatus, angularis, pretiosus etc. Atqui si ex hoc loco argumentum pro astruenda Christi divinitate formari potest, ut formant Lucas cap. XX. vers. 17. Petrus Epist. I. cap II. vers. 7. Paulus Rom. IX. vers. 23, necessario soli Christo, non autem vel Petro vel Pontifici Romano competit locus citatus. » Resp.: Locus ille Isaiæ in sensu litterali proprie et principaliter soli Christo convenit ; unde in hoc sensu optime probatur divinitas Christi. Hoc tamen non obstat, quin idem locus aliquo modo « non inepte », inquit Bellarminus, in Romanum Pontificem quadrare possit. Gerhardi erat ostendere ineptitudinem aut incommodum in hac accommodatione. Sed facile vidit, frustra se id facturum, cum multoties munera et prædicata Christi in SS. litteris communicentur suo modo ejus Apostolis, Pastoribus etc.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE

ROMANO PONTIFICE

Ad CAPUT PRIMUM

Bellarminus, cum ex ipso nomine Antichristi luculente demonstrasset, Rom. Pontificem non esse illum Antichristum, de quo Apostoli præmonuerunt, tandem caput his verbis claudit : Hinc habemus argumentum primum contra adversarios. Nam cum Antichristi nomen significet hostem et æmulum Christi, et Rom Pontifex se Christi famulum, et Christo subjectum in omnibus fateatur ; non autem Christum se ullo modo esse dicat, neque illi se parem faciat : manifestum est, eum non esse Antichristum. Contra hæc insurgit Amesius : « Sunt quatuor (ut loquuntur) termini in hoc syllogismo. I. Pontifex Romanus. 2. Hostis et æmulus Christi. 3. Qui se dicit hostem et æmulum. 4. Antichristus. Multi possunt esse hostes et æmuli Christi, quamvis non dicant se esse tales. Diaboli cum Christum verbis confitebantur, Marc. I. vers. 24. Luc. IV. vers. 41. fuerunt tamen hostes Christi. Sic et de Pseudo Apostolis II Cor. XI vers. 13. Coloss. II. vers 18, etc. Antichristus venturus est in mysterio, et cum seductione. II Thess. II. vers. 7. id est, ut Medina interpretatur : sub specie ac velamine quodam pietatis etc. » Resp. : Fallit Amesius, cum fingit in argumento Bellarmini quatuor terminos. Sic enim debet formari argumentum ex mente Bellarmini : Qui nec verbis nec factis ostendit se æmulum et hostem Christi, ille non est magnus ille Antichristus, sed Papa non se talem ostendit. Ergo. Major constat ex II Thess. II. vers. 7. ubi tam perversus et sceleratus dicitur futurus Antichristus, ut ne per simulationem quidem, Dei vel Christi famulum se esse professurus sit, quandoquidem manifeste, et luce palam, extollet se super omne quod dicitur Deus, aut colitur ; neque ex ore ejus ulla vox humilitatis aut subjectionis audietur, quia est illud *Os loquens grandia* Dan. VII. vers. 8. « Velamen » pietatis apud gentiles, infideles, facile stare potest cum aperta professione odii in Christum, ut hodieque constat inter Hebræos et Mahumetanos. Hoc vero dixerim, si omnino Catholicorum Theologorum aliquis ea verba scripsisset de Antichristo, quæ Amesius falsarie tribuit Medinæ. Is enim ea verba habet, non de Antichristo « antonomastice » sic dicto, sed de prodromis « ejus typum gerentibus, præcurrentibus eum in spiritu seductionis et malitiæ ». De illo enim mox ait : Secundum fidem asserendum est, quod Antichristus erit singularis persona, quem Paulus describit esse hominem peccati, quia manifeste, ac totus scelestus erit, adeo ut mereatur potius dici *scelus*, seu, homo peccati, quam peccator ». Sed instat Amesius : « Falsum esse, quod Bellarminus ait : Papam nullo modo se Christum dicere, aut illi parem; contrarium enim apparere ex ipso Bellarmino 1. quia dicit se fundamentum et lapidem angularem illum de quo Isa. XXVIII. vers. 16. 2. Quia dicit se illum unum Pastorem, Joan. X. vers. 16. 3. Quia affirmat se esse caput Ecclesiæ ». Sed hæ cavillationes jam supra suis locis excussæ sunt. In præsenti dicere sufficiat, has et similes denominationes, Papæ non tribui

nisi minus principaliter, ministerialiter, et accommodatitie; ex quo nihil contra nos sequitur.

Ad CAPUT II.

Rom. Pontificem non esse Antichristum, Bellarminus hoc cap. ex eo probat, quia Antichristus una tantum persona est, Pontifices autem multi fuerunt et erunt, eadem dignitate et potestate præditi. Ergo Papa non est Antichristus. « Negat Amesius majorem ». Sed probat Bellarm. 1. ex Joan. v. v. 43. *Si venerit alius in nomine suo, illum accipietis.* Hic certa una persona Christo opposita designatur, per illum unum nomine suo venturum. Ita de Antichristo hæc verba interpretantur SS. Ambrosius. Chrysostomus, Cyrillus, Irenæus, Augustinus, Theodoretus. Et Hieronymus in cap. VII. Daniel. sic ait : « Ergo dicemus, quod omnes scriptores ecclesiastici tradiderunt, in consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanum, surrecturum esse *unum* de hominibus, in quo totus Satanas habitaturus est corporaliter ». Merito autem hic una certa persona intelligitur; tum, quia Dominus hic opponit personam personæ, non regnum regno, nec sectam sectæ ; tum quia indicat, Antichristum a Judæis pro Messia accipiendum; constat autem Judæos, certum hominem exspectare; tum denique, quia de aliis falsis Prophetis accipi nequit ly « alius »; cum plurimi tam ante, quam post Christum venerint. Porro frigidum est Amesii effugium, quo persuadere satagit, ly « alius » non magis hic unam, certam, et singularem personam significare, quam Joan. IV. vers. 37. I Cor. VI. vers. 1. et X. vers. 24. 29. et XII. vers. 9. 10. et XIV. vers. 17. Gal. I. vers. 19. Jac. IV. vers. 12. Sed hoc nec leviter probatur, et repugnat communi interpretationi Patrum, qui docent, « illum alium a Judæis pro Messia accipiendum ». Uti apertissime patet ex ipsis Christi verbis : *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Quis autem nescit Judæos exspectare unam singularem personam pro suo Messia ? Perfricuit ergo frontem Amesius, cum non erubuit dicere : « Non dicit hoc Christus ». Idem facit in proxime seqq. Dixerat Bellarminus : Omnes alios falsos Prophetas venisse in nomine alterius, ut testatur Jerem. XIV. vers. 14. *Falso Prophetæ vaticinantur in nomine meo, non misi eos.* Christus autem apud Joannem loquitur de alio, qui veniet nomine suo , nec agnoscet Deum, sed extolletur super omne, quod dicitur Deus. Est porro hic notandum, caute et astute Amesium hic SS. Patrum mentionem dissimulare, quos alii Calvinistæ, præsertim Danæus, Sutlivius, Sibrandus, Junius, et Abbatus, apud Becanum et Gretserum, horrendis et impudentibus conviciis excipiunt, eo quod in hoc de Antichristo dogmate, ac specialiter in hoc S. Joannis textu aperto nobiscum stent. Nempe pudet Amesium aperto marte pugnare cum SS. Patribus in actu signato , sed non in actu exercito.

Præter locum Joannis (qui sine dubio solus cum SS. Patrum expositione cuivis cordato sufficit), probat Bellarm. singularem personam 2. etiam ex II Thessal. II. vers. 3. *Ille iniquus, homo peccati, filius perditionis, etc.* In Græco habetur, ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας etc. Articulus autem ille Græcus ὁ ut testatur S. Epiphan. hæres. 9. contrahit significationem ad unam rem certam. Et licet hæc regula patiatur alicubi exceptionem, ut oggerit Amesius; hic tamen eam valere, constat ex dictis et dicendis.

Item probat Bellarm. ex I Joann. II. vers. 18. Daniel. VII. vers. 25. et XI. vers. 31. et XII. vers. 11. Apoc. XIII. vers. 13. et XVII. vers. 5. Sed ab his omnibus Amesius se facile expedit dicendo : « Falsum est ». Quantumvis SS. Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Irenæus (imo alicubi Calvinus et Beza) ita, ut Bellarminus, de Antichristo interpretentur. Sed videamus quid contra singularem Antichristi personam proferat Amesius.

I. — Arguit : « Antichristus cœpit tempore Pauli in mundo versari, et tamen in fine mundi conficietur, II Thessal. II. vers. 8. Ergo non est unus singularis homo ». Bellarm : Antichristus tempore Apostolorum cœpit in mundo versari, non in se, sed in suis præcursoribus. Notandum : quod Junius Calvinista tam impudens fuerit et præceps, ut dixerit : « Exstitisse jam tempore S. Pauli Antichristum, non tantum in præcursoribus suis, sed etiam in propria persona ». Sed cum Amesius ex Gretsero didicerit, hoc admisso, cogi se ad designandum Antichristum in propria persona tempore Pauli, nec alium inveniri posse præter S. Petrum; hunc autem, Antichristum appellare quin impium et blasphemum sit, Amesius negare non posset; aliam rimam elabendi invenit :

« Hoc est, inquit, quod volumus in hoc argumento : peculiarem quamdam tyrannidem ibi notari, cui paulatim subserviebant illi præcursores, sicut Beza ipse, cujus est hoc argumentum declarat ; ita ut omnes pertineant ad corpus illud, cujus caput maxime proprie est Antichristus. » Resp. : Non videtur Amesius ipse scire quid velit in eo argumento. Nam si Antichristus caput est omnium illorum præcursorum, et hi omnes ejus tyrannidi subserviebant, nullam speciem veritatis habet, quod ipsi fabulantur. Quomodo enim Pontificatui Romano subserviebat vel Neronis crudelitas, vel Simonis Magi aliorumque hæreticorum impiètas? utramvis enim, vel utramque, per « mysterium jam operans » intelligunt SS. Patres et interpretes ; nec videtur posse aliud rationabiliter assignari, cum utraque funditus exscindere Papatum universum si potuisset, voluisset. At inquit Amesius 2. : « Quis sanus credet, hæreticos et tyrannos a tempore Apostolorum, præcursores fuisse unius singularis hominis, in fine mundi, venturi, et ad brevissimum tempus regnaturi ? Certe præcursores isti, si conjunctim saltem spectentur, pejores multo fuerunt, quam possit esse Antichristus triennis ». Resp. : Catholici omnes cum unanimi Patrum consensu id credunt; et haud paulo sanioris cerebri sunt (ut de fide nil dicam) quam tota natio Puritanica. Nec certe in hoc credendo, imo et intelligendo est ulla difficultas. Nequitia enim illa Præcursorum, hoc est, vel crudelitas tyrannorum, vel impietas hæreticorum, præludit quasi typus et umbra supremæ illi impietatis et tyrannidi, quam sub mundi finem Antichristus exhibebit. Ad rem vero non facit, quod illorum impietas et crudelitas in unum conflata forsan excessura esset impietatem Antichristianam ; non enim omnes simul sumpti, sed saltem singuli, persecutionem spiritualem et corporalem Antichristi præfigurant.

II. — Arguit Amesius : « Per Antichristum, qui in Nov. Test. bestia vocatur, non magis intelligendus est unus singularis homo, quam per bestias Danielis unus singularis rex. » Resp. : Daniel non intelligit per singulas bestias semper singula regna. Nam cap. VIII. vers. 3. intelligit per *Arietem* Darium regem Persarum, et per *hircum* Alexandrum Magnum. Amesius : « Falsum hoc esse diserte testatur Angelus Gabriel, Dan. IV. vers. 21. 22. 23 ». Resp. : Hic impudente Junio impudentior est Amesius. Ille enim ex mente Bezæ agnoscit, non semper in Daniele (et signanter cap. VIII.) per singulas bestias singula regna intelligi.

III. — Arguit Amesius : « Apostasiæ caput est Antichristus. Sed non est paucorum annorum sub uno rege perficienda; ergo Antichristus non est unus rex paucorum annorum ». Resp. : Si numerare placeat, plures quam quatuor terminos inveniemus in syllogismo Amesii. 1. Apostasiæ caput. 2. Apostasiæ. 3. Rex unus paucorum annorum. 4. Sub uno rege perficienda. 5. Antichristus. Quod si informe hoc monstrum reformetur, sic : Antichristus est Apostasia (vel Apostasiæ caput) ; sed hæc non potest esse paucorum tantum annorum, et unius regis : ergo nec Antichristus est paucorum annorum, et consequenter unus numero homo. Resp. : Utraque præmissa, si non aperte falsa, saltem vix (in bono sensu) probabilis est. Nunquam enim probabitur, non posse talem generalem defectionem a fide (præsertim præsupposita hæresum et macchiavellismi tam insigni dispositione) brevissimo tempore contingere. Multo minus poterit probari, defectionem illam seu apostasiam potius esse a fide, quam ab imperio Romano. Amesius quidem intrepide hic quæ placent affirmat, quæ displicent, negat ; sed ne gry probat. Sive enim per Apostasiam μετονυμικῶς intelligatur ipse Antichristus (ut volunt Patres Græci apud Bellarminum, quod nec Amesio displicet) ; sive discessio ab imperio Romano, ut multi Patres Latini volunt; sive etiam defectio a fide, ut contendit Calvinus cum suis ; optime hæc omnia stare possunt cum una persona Antichristi, sub quo fiat generalis discessio ab imperio Romano, et defectio a fidei Christianæ professione publica, et utraque intra paucos annos. Quænam, quæso, ratio, vel quæ verba Apostoli his adversantur? Dicit is quidem vers. 3. *Nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati* : at hinc non recte infertur ; discessionem illam esse necessario peccaminosam, et ipsissimam Antichristi apostasiam. Imo ex his ipsis verbis potius contrarium infertur, nempe : duo illa esse omnino distincta tempora. Prius enim debet fieri discessio illa, (sive a fide, sive ab imperio Romano), deinde vero subsequetur revelatio Antichristi. Et hoc præcipue juxta glossas Neo-Evangelicorum, qui volunt a multis sæculis contigisse Apostasiam, modo

autem a Luthero revelatum fuisse mundo Antichristum. Unde Gerhardus quoque docet, non fuisse articulum fidei, quod Papa sit Antichristus, antequam id mundo revelaretur per quintum Evangelium tertii Eliæ. Falsum etiam plane est, quod sine fundamento dicit Amesius : Paulo contradici, si dicatur apostasiam a fide non necessario (adæquate) coævam esse Antichristo; falsum, inquam, quia nec syllaba aut iota reperitur in Apostolo, quod necessario ponat utrumque adæquate coævum. Cæterum non est dubium, maximam dispositionem ad Atheismum (et consequenter Antichristianismum) positam esse per apostasiam Lutheri et sequacium; qui paulatim omnes vergunt ad Psittaco-Domino-Calixto Indifferentismum, ac porro ad Atheismum. Dixerat postremo Bellarm. : Etsi daremus generalem apostasiam a fide, et multis jam annis durantem, esse regnum Antichristi, non continuo sequeretur : Papam esse Antichristum ; nam adhuc quæstio tractanda esset, quinam defecerint a fide et religione Christi : nosne an Lutherani? Hic arripit occasionem Amesius, exspatiandi in campum caninæ (immo blasphemæ) facundiæ, qui nusquam est patentior, quam in hac de Antichristo disputatione. Ait ergo : « Quinam defecerint a fide et religione Christi, nosne, Calvinistæ, an Papistæ, non erit quæstio apud illos, qui utrosque noverint, et utramque professionem comparaverint cum doctrina Christi in Scripturis expressa, si præjudicio remoto, vel mediocrem adhibeant considerationem. Qui namque 1. ex operibus legis quærunt justitiam Rom. IX. vers. 32. 2. Qui doctrinam docent dæmoniorum de matrimonio et cibis. I Tim. IV. vers. 1. 3. 3. Qui non cavent sibi ab idolis I. Joan. V. vers. 11. 4. Qui non acquiescunt in Christo, ut unico Mediatore, I Tim. II. vers. 5. 5. Qui Deum colunt secundum mandata hominum, Matt. XV. vers. 9. 6. Qui religiose colunt Angelos et alias creaturas, Col. II. vers. 18. 7. Qui calicem denegant Cœnam Dominicam celebrantibus, et speciem tantum panis ipsis præbent, I Corinth. XI. vers. 26. 8. Qui fideles arcent a lectione sacræ Scripturæ, Joan. V. vers. 39. 9. Qui denique nihil habent omnino, in quo non aliquo modo degenerarunt a simplicitate illa, quæ est in Christo, II Corinth. XI. vers. 3. illi procul dubio defecerunt a fide et religione Christi. Hæc, qui in Papistis non videt, cæcus est. » Resp. : Si ista vident in Papistis, sine dubio sunt ex iis, de quibus ait S. August. tract. in Joan. « Ipsi vocant se videntes ; sunt autem hæretici. » Meræ calumniæ sunt, et sacrilegæ interpretationes Scripturæ, quæ in Catholicos impie detorquet Amesius. Annon enim et Ariani, aliique hæretici, eadem depravatione Scripturarum possent Orthodoxis objicere discessionem ab ea fide, quæ non est nisi idolum propriæ cujusque phantasiæ. Porro quinam a vera et avita Christi fide discesserint, non melius perspici potest, quam lustrando doctrinam et praxim Ecclesiæ antiquæ quarti et quinti sæculi; in quibus celebrata sunt quatuor concilia œcumenica, quæ et Sacramentarii gloriantur se venerari. Mentiar, nisi supra quinquaginta articulos facile sit ex certissimis testimoniis assignare, in quibus evidens est, nos cum primitiva illa Ecclesiæ doctrina et praxi sentire, Calvinistas vero e diametro repugnare. Videri potest elegans et summaria collatio tum Catholicorum, tum Sacramentariorum cum antiqua Ecclesia quarti et quinti sæculi, in plerisque ejusmodi articulis, apud Cardin. Perronium in Replica ad Responsum Serenissimi regis Britanniæ Jacobi cap. 28. Quam et in Latinum traductam, suæ Apologiæ subjunxit Petrus Bertius Belga.

Ad CAPUT III.

Necdum venisse Antichristum, et consequenter Rom. Pontificem non esse Antichristum, Bellarminus seqq. cap. probat. Porro Amesius, ut effugiis cavillatoriis viam præparet, sic ait : « Tam facile hoc dicitur a Pontificiis, atque a Judæis dicitur, nondum venisse Christum ; et eadem etiam ratione. Sicut enim Judæi fingunt sibi Christum, qualem Deus numquam promisit : sic Pontificii talem exspectant Antichristum, qualem Scriptura numquam descripsit. Illi satis vident, Christi notas nemini convenire nisi Jesu Domino nostro, quem non recipiunt : hi etiam intelligunt, notas Antichristi nemini convenire præterquam Papæ, quem Antichristum agnoscere nolunt. Sicut illi igitur Christum, ita hi Antichristum in perpetuum exspectabunt ». Resp. : Utut Judæis perfidis Catholici sint similes in ratione una generalissima negandi, tamen in omnibus reliquis sunt dissimillimi; e contra Lutherani et Calvinistæ sunt illis persimiles in plerisque aliis. Nam sicut ex mero odio et invidia Ju-

dæi respuebant Christum : ita et Lutherani ac Calvinistæ ejus Vicarium. Judæi Christi miracula et prædicationem calumniabantur; Lutherani et Calvinistæ etiam Sanctissima quæque in Romano Pontifice dæmoni adscribunt. Judæi Scripturæ verba violente, juxta proprium affectum depravatum, torquebant contra Christum ; Lutherani et Calvinistæ contra universalis Ecclesiæ antiquæ sensum et consensum turpiter, et absurde, ex mero odio et invidia, sacra verba in Christi Vicarium detorquent. Judæi verum Christum, ejusque Vicarium Roman. Pontificem spernentes, facillime recipient Antichristum verum tamquam suum Messiam : Lutherani et Calvinistæ facile se eidem submittent, non quidem ut suo Messiæ, (hoc enim Judæis proprium est), sed ut Romani Pontificis infensissimo hosti, cum quo facillime (si tamdiu perennet hæc secta Lutherano-Calvinistica) conspirabunt in exstirpando jugi sacrificio, cultu crucis, imaginum etc., ad quæ omnia proxime disponit hæresis, universæ pietatis avitæ vastatrix. Judæi Christum non rejecissent, nisi hic vitia eorum correpsisset : Lutherani et Calvinistæ in suo capite et parente Luthero numquam se a Roman. Pontifice separassent, si hic connivere voluisset in Lutheri erroribus contumacissime defensandis. Dicant nobis Lutherani et Calvinistæ : cum Lutherus sub ipsum tempus, quo justissima excommunicationis bulla (nisi resipisceret) in ipsum Romæ expediebatur, Leoni X. his blandissimis verbis scripsit : « Eum Danielem in Babylone, Ezechielem inter scorpiones, Agnum in medio luporum ; cujus innocentiam ipse tutatus sit ; cujus celebratior et augustior sit in omni terrarum orbe, tantorum virorum litteris cantata opinio, et vitæ inculpatæ fama, quam ut a quovis vel maximi nominis possit quavis arte impeti ». Cum, inquam, sic de Romano Pontifice sensit et scripsit, numquid non contra mentem, et rei veritatem locutus est ? Si annuitis ; fateri cogimini, Leonem X. hominem innocentem et sanctum, non nisi impie et blaspheme, a Luthero, furiarum stimulis jam agitato, probrosum Antichristi nomen accepisse. Si abnuitis ; Parentem vestrum arguitis flagitii intolerabilis, adulationis impiæ, sacrilegæ, et mendacissimæ. Vel enim agnovit tunc, cum ista scriberet, Leonem esse Antichristum, vel non agnovit. Si ita ? ergo impie blanditus est Antichristo, in ejusque se obsequio fore spopondit, dummodo non adigeretur ad palinodiam. Si non ? ergo fulmen illud Vaticanum, vel potius ira furorque Lutheri revelavit hunc Antichristum ; adeoque sicut « Christus veritatem Judæis dicens » factus est « Samaritanus et dæmonium habens » ; ita et ejus Vicarius, Lutherum et ejus sequaces in viam reducere volens, inimicus iis factus est, et ex agno Dei, lupus infernalis, ex Daniele Nemrothus, ex Ezechiele tyrannus et Antichristus evasit. Hæc generatim de Lutherano-Calvinistico furore, in hac de Antichristo calumnia, ubi communiter non modo omnem frontem et conscientiam, sed etiam mentem et hominem universim exuisse videntur. Scilicet quidvis effutiunt œstro illo perciti. Quam enim insanum est hic Amesii mendacium, cum asserit : « Catholicos intelligere, notas Antichristi nemini convenire præterquam Papæ » ? Quid mendacissime Puritane ? Tune perspicis, quid Catholici intelligant ? Equidem ex teipso id affirmanti non crederem, etiamsi cum Lutherano Danhawero liquidissimam et « quasi Euclideam demonstrationem » jactares ; quin etiam cum tuo G. Povello, Deum « sancte testareris, te tam certo scire Pontificem Rom. esse magnum illum Antichristum, et Pontificiam Ecclesiam Antichristi Synagogam, quam Deum ipsum esse in cœlis, Creatorem visibilium et invisibilium, et Jesum Christum verissimum Messiam etc ». Si enim de rebus, quæ ita vobis abstrusæ, nobis autem clarissimæ sunt (uti sunt cogitationes nostræ), tam impudenter mentimini ; quis nisi vecors credet vobis de animi vestri sensu loquentibus ? cum experiamur, nullis vos abstinere mendaciis, nullis calumniis, nullis contumeliis, dummodo inflammatam vestram in Rom. Pontificem rabiem exsaturare, et miserum vulgus, specioso divini Verbi prætextu, tam in execratione Pontificis, quam in vestri veneratione contineatis. Sed redeundum in viam, unde nonnihil, nec omnino importune, digressi sumus.

Ad CAPUT IV.

Assignat hic Bellarminus sex notas, ex quibus demonstratur, necdum venisse Antichristum. Duæ præcedunt, scilicet, prædicatio Evangelii in universo orbe, et omnimoda desolatio Rom. imperii : duæ comitantur, nempe reditus Henoch et Eliæ, itemque persecutio gravissima et notissima

Antichristi : duæ sequuntur ejus adventum, nempe duratio ejus per tres annos, et finis mundi. Ex his sex signis in Scriptura indicatis demonstratur, Antichristum necdum venisse, ac multo minus Papam esse Antichristum.

I. — Demonstratio est : Quia Scripturæ testantur, in toto mundo prædicandum Evangelium, antequam veniat ultima persecutio ab Antichristo excitanda, Matth. XXIV. vers. 14. Amesius ait : « Nihil ibi dicitur de adventu Antichristi, sed prædicandum Evangelium dicitur universo mundo ante destructionem Hierosolymæ, ibid. vers. 16. *Tunc qui in Judæa* etc. Resp. : Certum est, in eo cap. nonnulla prædici a Christo futura ante excidium Hierosolymæ, et nonnulla, quæ finem mundi præcessura sunt; et inter posteriora esse prædicationem Evangelii in toto orbe omnibus gentibus; ut consentiunt SS. Patres. Amesius 2. « Per universum orbem non intelligendæ sunt omnes orbis particulæ, sed multæ ejus partes, ita ut ad cæteros etiam virtualiter pervenerit idem Evangelium, nullo genere hominum ab illius beneficii participatione excepto, ut videre est Rom. X. vers. 18. Col. I. vers. 6. 23 ». Resp. : Hæc est glossa Neo-Evangelica, texui sacro e diametro opposita, cum ait : *In testimonium omnibus gentibus ; et tunc veniet consummatio.* Item : *Dominabitur a mari usque ad mare : adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Psal. LXXI. vers. 11. Ubi hic restrictio Calvinistica? Utri credemus? Et quid, quæso, illa « virtualis perventio Evangelii », quam fingit Amesius? nonne est pura puta non-perventio? Quam denique projectæ audaciæ est Amesius; cum Apostoli conceptis verbis petierint « signum adventus Domini, et consummationis sæculi », et ad hanc interrogationem, conceptis similiter verbis Christus responderit : *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium* omnibus *gentibus, et* TUNC VENIET CONSUMMATIO. Quænam alia consummatio nisi sæculi? de qua interrogarant Discipuli. Amesius tamen directe Christo contradicit, dum impudenter ait : « Sit signum finis templi, urbis, et Reipublicæ Judæorum, » non finis mundi. Utri credemus? Sed non sufficit contradixisse semel ac iterum ; mox enim quasi Christum correcturus subdit : « Si ad excusationem tollendam (quod sane Christus indicat illis verbis : *in testimonium illis* etc. uti etiam Jenensium Glossa ait : ne ulla gens ignorantiæ causa se excusare queat) necessaria sit prædicatio Evangelii in omnibus gentibus, necessarium est etiam, ut omnibus et singulis mortalibus ab initio prædicaretur ». Annon hoc est velle corrigere intentionem Christi? Ex his ergo omnibus firmissima manet prima demonstratio.

Ad CAPUT V.

Secunda demonstratio : quod Antichristus necdum venerit, desumitur ex omnimoda desolatione imperii Rom. proxime Antichristum antecedente. Sed manet adhuc successio et nomen imperatorum Romanorum ; ergo Antichristus necdum venit. Amesius 1. « Propositio non potest ex Scripturis (Calvinistica glossa interpolatis) probari. » Resp. : SS. Patres tam Græci quam Latini aperte, ut nos Catholici, intelligunt verba Apostoli II Thess. II. vers. 7. *Tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat* etc. Cuinam ergo credendum? Amesione, an Patribus? Amesius 2. Si per omnimodam desolationem, talem intelligat, quæ consistere non potest cum nomine aut titulo imperii (nota bene, addendum erat : Et cum successione) sic falsa est propositio. » At eam convincit Bellarminus, cujus firmamenta nec leviter quatit Amesius. Certe Romanorum imperatorem, eum qui et Germaniæ rex est, agnovere hactenus fere omnes Europæ nationes, frustra hæreticis, ac æmulis nonnullis e Pseudo-Politicorum natione oggannientibus. 3. Amesius, de medio fieri, contendit esse idem ac diminui, non vero destrui omnino. At repugnant cum SS. Patribus et Scripturæ interpretibus, ac Theologis, omnes Grammatici non-perversi. Certe etiam qui imminutus est, tenet ; sed qui tenet non est de medio sublatus; ergo qui imminutus est, non est de medio sublatus. Amesius 4. « Hæc remotio antecessura fuit non adventum, sed revelationem Antichristi, II Thessal. II ». Resp. : Nusquam Scriptura distinguit revelationem Antichristi ab ejus adventu. Tam erit plenus crudelitate et impietate ejus adventus, ut sit nefas futurum fidelibus dubitare, hunc ipsum esse, qui tot sæculis timebatur. Amesius 5. : « Illa remotio imperii sufficit ad Antichristi revelationem Romæ exhibendam, quæ Romam vacuam Antichristo relinquit, ut sedem sui regni ibi possit collocare ». Resp. : Amesius hanc blasphe-

miam nec apparenter ex Scriptura probat, sed ex proprio loquitur cum suo patre Diabolo. Archi-Episcopum illum anonymum ab Aventino, malæ fidei historico, laudatum, qui dixerit : « Imperatorem esse vanam appellationem, et solam umbram » : nullus prudens potest præferre omnibus cæteris. S. Thomam in II Thessal. II. Lect. 1. falso citat, mutilat, et in pravum sensum torquet Amesius. Verba S. Thomæ hæc sunt : « Dicendum est, quod nondum cessavit Rom. imperium, sed est commutatum de temporali in spirituale, ut dicit Leo Papa in sermone de Apostolis. Et ideo dicendum, quod discessio a Rom. Imperio debet intelligi, non solum a temporali, sed a spirituali, scilicet a fide Catholica ». Ubi manifestum est, non loqui S. Doctorem de temporali imperio Papæ, sed de spirituali.

Ad CAPUT VI.

Tertia demonstratio desumitur ab Henoch et Elia, qui nondum venerunt; ergo neque Antichristus venit. Vivunt enim illi adhuc, ut venienti Antichristo se opponant, et conservent electos in fide Christi, et tandem Judæos convertant, Malach. IV. vers. 5. Eccl. XLVIII. vers. 9. 10. et XLIV. vers. 16. Matth. XVII. vers. 11. Apoc. XI. vers. 3. ubi aperte etiam tempus prædicationis eorum indicatur, scilicet diebus 1260. Amesius : « Eodem plane modo Judæi olim Matth. XVII. vers. 10. Marc. IX. vers. 11. ratiocinabantur ; Elias debet venire ante Christum ; sed non venit; ergo nec Christus. Somnia sunt plane gemella ». Resp. : Persuasio illa Judæorum de reditu Eliæ verissima fuit quoad substantiam, et satis ab ipso Domino confirmata his verbis : « Elias quidem venturus est, et restituet omnia » Potuissetne Christus verbis apertioribus confirmare sententiam Catholicam? Neque ullo modo hæc evertitur verbis sequentibus : *Dico autem vobis, quia Elias jam venit.* Sensus enim juxta communem SS. Patrum interpretationem verus et planus est iste : Elias quidem (ut recte docent Scribæ,) venturus est, et præcurret adventum meum, sed secundum, ad judicium extremum. Tunc enim comparebit Elias Thesbites una cum Henoch, et restituet omnia, id est, omnes reliquos Judæos reducet ad me, meamque Ecclesiam. Sed qui primum meum adventum præcurrere debebat non est Thesbites, sed alius Elias, non nomine, sed re et virtutibus, nempe Joannes Baptista. Ita SS. Iren., Tertull., Hieron., Chrysost., August., Gregor., et cæteri Patres communiter. Sed « Patrum sententia hic nullius momenti sunt », ait Danæus. « Hieronymum fefellit traditio, apud antiquos superstitio illa invaluit : unde de Patrum testimoniis non laboramus, quos constat seductos esse : Credula nimium simplicitas veterum, et negligentia favet Bellarmino : unde merito in illis aliquantulum assentiendi temeritatem », ait Abbatus. « Patres a vero plurimum aberrarunt, ideoque in hoc argumento communem errorem minime stabilit SS. Patrum auctoritas », inquit Junius. « Id quod ait Bellarminus, senserunt quidem Patres, sed communi et jam recepta sæculi sui opinione, quæ a Judæorum Rabbinis profecta est, decepti sunt », ait Danæus. Amesius autem non quidem ita aperte in SS. Patres irruit, reipsa tamen multo iniquius eos traducit, dum multoties eorum sententiam sub nomine Pontificiorum, vocat « fabulas, somnia etc. ». Et hic quidem strenue pergit se iis opponere, et omni vi (falsificationum et audacissimorum effatorum) evincere, Malachiam tantum loqui de primo adventu Domini, et de Joanne Baptista in spiritu et virtute Eliæ præcursuro. Effugiola vero per se vanissima sunt, cum Amesius ait : « Malach. IV. vers. 5. et Matth. XVII. vers. 11. Nulla fit mentio vel Henochi venturi vel Antichristi, sed Eliæ tantum. Apoc. XI. vers. 3. ubi agitur de Antichristo, nulla fit mentio vel Henochi vel Eliæ. » Resp. : Esto non fiat nominatim : at alii ibi cum nullo veritatis colore intelligi queunt : de duobus autem illis habetur indubitata traditio Ecclesiastica apud SS. Patres, fundata in verbis Christi. Quam vero audacter pergit tamquam evidentissimas veritates obtrudere, quæ, si non evidenter falsa, saltem verisimilia non sunt, Ait Malach. IV. vers. 5. prædici de primo adventu Christi idque evidentissime patere ex loco parallelo Malach. III. vers. 1. 2. At in cap. 3. nulla fit mentio Eliæ, sed prædicitur adventus Christi primus in templum suum, præparante ei viam S. Joanne Bapt. In quarto autem cap. aperte dicitur : *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis.* Quod vero mox subdit Amesius : « Cum etiam Evangelista Marc. I. ultima hæc verba Veteris Testamenti. prima fecit Novi, sicut rejicit hoc fa-

cto suo libros omnes apocryphos ab hominibus vi interjectos, sic etiam eadem satis clare interpretatur de primo adventu ». Hoc, inquam, Amesii effatum aperte falsum est. Conferantur inter se cap. ult. Malachiæ, et cap. I. Marci, et si quis potest, dubitet, Amesium esse splendide mentitum, parique pseudologia hinc rejicere libros, quos ab hæreticis supra vidimus expungi e canone sacrorum voluminum. Sed necdum falsiloquiorum satis. Postquam enim operose sategit ostendere per *diem Domini magnum et horribilem* intelligi primum Christi adventum, pervertens varia Scripturæ loca, et detorquens contra communem sensum, ad suam phantasiam, subdit : « Hæc est clara explicatio loci, quam Arias Montanus in Malach. didicisse se testatus ab Angelo Gabriele ». Resp. : Hæc est clara perversio Prophetæ, et decumanum crimen falsi in citatione verborum Ariæ Montani. Leguntur equidem ea verba apud Ariam ; sed præcessit explicatio, verbis et sensu prorsus diversa. Sed mirum esset, si causa tam exaggeratæ impietatis et absurditatis aliter tractaretur. Infringere debebat Amesius id quod dixerat Bellarm. Primum Christi adventum nullibi in SS. Litteris vocari diem Domini magnum et horribilem, sed tempus acceptabile et dies salutis ; unde et ibid. subjungit : *Ne forte veniens feriam terram anathemate*, id est, ne veniens ad judicium, et inveniens omnes iniquos, omnem terram condemnem ; ideo mittam Eliam, ut habeam quos salvem. Ast contra, in primo adventu non venit Dominus judicare, sed judicari ; nec perdere, sed salvare. Hic nervus est, quem nec attigit quidem enervator imaginarius. Illud vero quod Bellarm. probat, locum Apoc. XI, vers. 7. 8. de Henochi et Eliæ singularibus personis esse intelligendum, ex eo quod sint interficiendi, insepulti per tres dies relinquendi, postea resurrecturi, et in cœlum ascensuri etc., conatur quidem eludere Amesius, sed præter temerariam novitatem de corporum Henochi et Eliæ immortalitate, et mysticam interpretationem verborum clarissimorum, tantopere et universaliter supra lib. I. de Verbo Dei ab ipsomet Amesio, ex communi Senatus Neo-Evangelici decreto damnatam, nihil responsione dignum affert. Quod enim ait : « Duos homines tam brevi spatio non posse omnibus populis, linguis, gentibus prædicare, ut ab iis mortuos spectari et resuscitatos timeri », resp. : Quamtumvis id verum esset, nil nobis officit. Nam neque id Scriptura affirmat, neque res ipsa requirit; cum sufficiat in multis locis ac præcipue in Metropoli Antichristi ista spectari, rerumque gestarum famam ad orbis incolas deferri. Illud vero adhuc insulsius assertum Amesii, quod quia Henoch et Elias ibid. dicuntur in sensu mystico : *Duæ olivæ. et duo candelabra*, ideo etiam reliqua omnia verbis propriis et apertis declarata non esse in sensu litterali et proprio, sed mystice de Lutheranis et Calvinisticis præconibus accipienda. Sed hæc recitasse, refutasse est.

Ad CAPUT VII.

Quarta demonstratio sumitur ex eo, quod certum est, Antichristi persecutionem fore gravissimam et notissimam, ita ut cessent omnes publicæ religionis cæremoniæ et sacrificia : quorum nihil adhuc videmus. Nam punitio hæreticorum per Inquisitionem etc., non potest etiam collective sumpta conferri cum unica persecutione vel Diocletiani, vel cujusquam alterius tyranni : et vice versa Calvinistæ in Gallia, et Belgio infra 15. annos plures horrende cruciatos enecarunt, quam hæreticorum combusserint inquisitores forte infra centum annos, etc. His et similibus evidenter demonstrantibus, Antichristum necdum venisse, Amesius nihil opponendum habuit, præter horrendas calumnias, atroces contumelias, ac impiissimas blasphemias in sedem Apostolicam, in omnes Catholicos, ac præcipue in ipsum tremendum Eucharistiæ sacrificium. Piget hic ea describere, cum et argumentum Bellarmini nec tantillum lædant, aut tangant; et infra suis locis recurrant. Non est tamen hic præter prædictas λοιδορίας dissimulanda illa, qua finit thesim 13. « Totum hoc (pudenda contradictione) negatur a Bellarmino de Eccles. militant. lib. III. cap. 16. Decepti sunt, inquit Bellarminus, qui intelligunt Prophetiam Danielis de tempore Antichristi : loquitur enim Daniel apertissime de cessatione sacrificii Judæorum ». Sed vere dixero, Amesium vel intolerabili et pudenda oscitantia non advertisse (quod vix credi potest), Bellarminum hic loqui de jugi sacrificio per Antichristum tollendo, juxta Danielis cap. XII, in altero autem loco loqui de eversione Hierusalem et templi, adeoque cessatione sacrificii Aaronici ; ut apertissime

patet ex cap. IX. Daniel. Vel si hoc advertit, palmare specimen edidit sinceritatis Calvinisticæ ; ob quod merito ab omnibus habeatur intestabilis.

Ad CAPUT VIII.

Quinta demonstratio ducitur a tempore. Antichristus non regnabit nisi tribus annis cum dimidio. Daniel. VII. vers. 25. et XII. vers. 7. Apoc. XII. vers. 14. At Papa jam regnavit spiritualiter plusquam 1500. annis ; ergo Papa non est Antichristus. Quid ad tam luculentam apodixin Amesius? 1. Declamat, « impossibile videri, quod ab una singulari persona tantillo tempore tanta patrentur etc. » Sed fides Calvinistica non est mensura eorum, quæ intra tale tempus geri possunt ope Luciferi per ejus primogenitum, in quo ille velut corporaliter habitabit. Quamquam nihil obstat, quo minus ei concedantur plures anni, quibus pravæ dispositiones passim in orbe introducantur ad facile recipiendum Antichristum, ut cum aliis bene ait etiam Beregandus ille apud Dionys. Carthus. falsariorum more ab Amesio citatus. Sed quidquid de hoc sit, quis neget, brevi tempore maximum et latissime diffusum incendium excitari posse, præsertim ubi materia subjecta multis annis ad flammam concipiendam præparata est, et ubi res summa vi, cui nemo resistere potest, geritur, ut hic certe fiet, ipsis quodammodo inferis ad propagandum Antichristi regnum effusis, et plerisque etiam, qui tunc vivent, ad defectionem pronis, mundo jam ad universalem apostasiam per tot Antichristi præcursores (hæreticos, Mahumetanos, Judæos, Macchiavelistas, et Atheos) disposito : ita ut turmatim mortales in perniciem ruituri sint ; cui malo fideles, qui tunc erunt, et suo in gradu constantes persistent, medelam ferre non poterunt, quia vel immaniter trucidabuntur, vel in latebras et speluncas compellentur; ut bene dudum Abbato respondit Gretserus. Porro ut Amesius suæ incredulitati fidem conciliet, ait 2. « Certe ficta hæc Antichristi chimæra in causa est procul dubio, cur illud quod de Antichristo dicitur, multis Pontificiis videatur fabulosum ». Notandæ hic sunt singulæ particulæ ; in quibus, ut paucis, ita emphaticis verbis, tam insanum mendacium credulis suis discipulis persuadet. Nec minus notandum, immo stupendum est, quod subdit : « Ut Medina in Thom. part. 3. quæst. 8. art. 8. testatur ». Repeto, est hoc insanum plane mendacium, et effrons crimen falsi. Nam Medina sic orditur expositionem ejus articuli : « Quibusdam videtur fabulosum, quod de Antichristo dicitur. Cæterum fabulosum esse nequit, quod divina Scriptura exactissime tradit. » Et infra : « Itaque secundum fidem asserendum est, quod erit singularis quædam persona etc. ». Unde sole meridiano clarius est, Medinam non de Pontificiis (qui de fide tenent, Antichristum, ut singularem personam, per annos tres et medium, regnaturum), sed de hæreticis locutum esse, cum dixit : « Quibusdam videtur fabulosum etc. » Adeoque Amesium iterum meruisse, ut ex lege Cornelia de falsis plectatur, aut saltem infami stigmate notetur. Quod 3. addit « Danielem cap. VII. et XII. non agere de Antichristo », est antiqua nænia Abbati, Sutlivii, Sibrandi, Danæi etc. Calvinistarum, quos ex ipso Daniele evidenter falsitatis convincit P. Gretserus hoc loco. Cur vero Amesius ea enervare non aggressus est? Addit ibidem Gretserus pag. 886. quæ si Amesius ulla veritatis specie enervare potuisset, saltem aliquem suis calumniis et mendaciis colorem induxisset. Sunt autem Gretseri dicta hic repetitione et observatu dignissima. « Intolerabilis, ait, prorsus est hæreticorum petulantia et inverecundia, qui cum semper clamitent, ex allegoriis non posse deduci efficax argumentum; simul tradant, ea quæ Daniel cap. VII. et XII. canit, ad litteram de Antiocho Epiphane intelligi debere, neque uni loco plures sensus litterales substerni : hic tamen doctrinæ suæ obliti, omnia, quæ ipsorum judicio de solo Antiocho Daniel scripsit, ad Rom. Pontificem allegorice accommodant; et hæc omnia ab Antiocho, tamquam a typo, ad Papam, tamquam ad eum, cujus Antiochus typus fuerit, transferunt ; tamque certa esse asseverant, quam quæ certissima, nec quemquam rem tam dilucidam, et solis luce, ut jactitant, evidentiorem, in dubium revocare volunt. Similiter, mirum dictu ! quando Luthero-Calvinici ex Apocalypseos capitibus argumenta ducunt contra Papam, quasi ipse sit Antichristus, tum Joannes loquitur de Antichristo : sed quam primum Catholici Doctores ex ipsis capitibus Apocalypticis ostendere conantur, Papam non esse Antichristum, quando prædicantes eum hac calumnia onerant, tum Joannes nihil de Antichristo agit, sed præcise de diabolo. Egre-

gium vero artificium, risuque largo dignum ! Quid cum his hominibus inceptes, quibus in disserendo non est regula veritas, sed phantasia, ut quidem sinistris affectibus, potissimum odio miserabiliter excæcata? » Hæc una consideratio iis, qui a ministris Lutheranis ac Calvinisticis misere decepti sunt, sufficere merito poterat ad explodendum illud tam impium, quam insulsum de Papa Antichristo commentum. Sed suppetit adhuc una frigida evasio Amesio, ex Apoc. XII. vers. 14. etc. « Triennis ista duratio non potest probari, nisi prius probetur, *tempus*, nihil aliud significare quam annum, et tempora, præcise duos annos». Resp. : Sufficere merito fidelibus debet continua traditio ecclesiastica, et universalis antiquitatis consensus. Neque vel unicum probatum scriptorem nominare queunt, qui Antichristi 1270. circiter annos assignarunt, sunt Lutherani et Calvinistæ. Unde vero id hauserunt, nisi a Luthero post excommunicationem a Leone X inflictam, illuminatissimo, non tam per iram furoremque fulmine illo Vaticano accensam, quam per nocturnum ejus Didascalum? Nec potest rationabiliter dici, poni numerum certum pro incerto : id enim fieri non consuevit in numero perfecto, pleno, rotundo, uti sunt, 10. 100. 1000. etc., hic vero est permixtio et varietas numerorum. Neque semel tantum expressit Scriptura hunc numerum, sed sæpe illius meminit ; neque uno, sed variis modis illum expressit. Et quidem ter sub hac forma : « Per tempus et tempora, et dimidium temporis » ; bis vero sub hac : « Mensibus quadraginta duobus. » Semel denique sub hac : « Diebus mille ducentis sexaginta ». Omnes autem istæ formæ loquendi assignant tres annos cum dimidio. Prima reperitur Dan. VII. vers. 25. et XII. vers. 7. Secunda Apoc. XI. vers. 2. et XIII. vers. 5. Tertia Apoc. XI. vers. 3. Quis hic dubitandi modum non ponat? quis prudens ad Lutherano-Calvinistica somnia deflectat?

Ad CAPUT IX.

Sexta demonstratio sumitur ex circumstantia adventus Antichristi, qui erit paulo ante finem mundi. Si enim Antichristus jamdudum venisset, deberet quoque mundus esse jamdudum finitus ; at hoc falsum esse evidens docet experientia. Brevitas autem illa temporis inter Antichristum, et diem judicii, constat ex Dan. VII. vers. 8. ubi postquam *de parvulo cornu*, scilicet Antichristo, sermo fuit, mox subdit Propheta : *Aspiciebam donec throni positi sunt.* Apoc. XX. vers. 3. *Oportet illum solvi modico tempore, et vidi sedes, et sederunt super eas, et judicium datum est illis, etc.* II Thess. II. vers. 8. *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui etc.* Amesius ne gry quidem habet, quod opponat, præter frigidam antithesim : « Mundus, ait, post adventum Antichristi, debet necessario diu durare, ut mysterium illud perficiatur etc. ». Ast unde illa necessitas? « Quia, inquit, impossibile est tantillo tempore perfici mysterium iniquitatis », quidquid Daniel et Joannes de modico tempore et instante judicio vaticinentur. Numquid hoc est esse ad incitas redactum?

Ad CAPUT XI.

Capite hoc et præcedenti Bellarminus aliam demonstrationem protulit, ex nomine et charactere Antichristi. Si enim Antichristus venisset, atque is esset Romanus Pontifex, certo constaret de nomine a Joanne Apoc. XIII. vers. 17. prædicto. At de nomine Antichristi non modo magna controversia est inter Lutheranos et Calvinistas, sed et revera adhuc a mortalibus ignoratur ; ut omnes Catholici agnoscunt. Idemque est de charactere Antichristi. Amesius 1. « Si omnia vaticinia impleta sunt clarissima, qua fide contendit Bellarm. de Verbo Dei lib. III. cap. 1. », magnam partem Scripturæ vaticinia continere, quibus nihil difficilius etc., et principium et finis Ezechielis sunt obscurissima, et numquam in tota Scriptura explicantur. « Sunt hæc vaticinia, maxima saltem ex parte impleta, quare non et clarissima efficiuntur ? Resp. : Illa quæ in Prophetiis Vet. Testam. ad dogmata fidei pertinent, jam quoad Christum et Ecclesiam impleta ; communiter in Ecclesia, quo ad rem ipsam sunt clarissima, (ut etiam fatentur plerumque Neo-Evangelici) ; verba tamen, et contextus sacer, etiam de iisdem potest adhuc alicubi esse obscurus et difficilis, etsi alibi perspicue proponatur juxta Ecclesiasticam traditionem. Amesius 2. « Nominis hujus ratio non omnibus clare constare debet, sed sapientibus (Lutheranis et Calvinistis) Apoc. XIII. vers. 18. At si sapientibus constare debet, Proceres Lutherani et Calvi-

nistæ sapientes non sunt, qui tantopere inter se dissident, ut videre est apud Bell., Grets., etc. Immo Lutherani ipsi cum suo Patriarcha non consentiunt. Nam blasphemæ glossæ Bibliorum Jenensium tenent, ex S. Iræneo nomen λατεῖνος esse nomen Papæ Antichristi; cum tamen mox contrarium ex Luthero subjiciant, nempe Patriarcham suum per numerum istum annorum 666. intelligere numerum annorum sæcularis principatus Papæ Antichristi; quod tam evidenter veritati, quam Jenensium expositioni repugnat; ut omnino verum videatur, quod nuper in calce appendicis prioris contra Musæum scripsit : Neo-Evangelicos istos interpretes certare de prærogativa mentiendi. Ad illud quod ait Bellarm., de nomine Antichristi inter Lutheranos et Calvinistas magnam esse controversiam. Respondet Amesius : «Controversia de nomine Antichristi, nulla est inter nostros : sed quo sensu aptissime conveniat ». Sed negat solem lucere in meridie sereno cœlo.

Ad CAPUT XII.

Hoc cap. monstrat Bellarm. ex Antichristi ortu, natalibus, stirpe et familia, ac quod maxime venturus sit propter Judæos, ab iisdemque tanquam Messias recipiendus etc., Papam non esse Antichristum etc. ex cap. v. Joan. vers. 43. *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*. Et II Thess. II. vers. 10. *Eo quod charitatem veritatis non acceperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, etc.* Sicut nobiscum de Judæis intrepretantur SS. Hieronym., Iren., Ambros., Chrysost., Hippol., Theodor., Cyrill., August., Hilar., Greg. Magn., Damasc. et qui non? Quid adhæc Amesius? Numquid reverenter excipit hanc nubem sacrorum interpretum? « Non est, inquit, quod miretur quisquam, si hujusmodi fictitiæ notæ non conveniant Antichristo vero : Hæc enim esse *vanorum hominum* (SS. Patrum supra nominatorum, et Catholicorum omnium) *mera commenta*, satis apparet, quia nullum fundamentum habent in Scriptura » (juxta glossas Luthero-Calvinisticas exposita.) 2. « Quia Scripturis (Lutherano-Calvinistice expositis) adversatur; quæ docent, Antichristum caput futurum Apostasiæ post Pauli tempora expectandæ, II Thessal. II. vers. 3. Judæi autem antea ceciderant et fuerunt abjecti, Rom. XI. vers. 22. Judæi ante finem mundi misericordiam consequentur ibid. vers. 26. 31. Numquid vero eodem temporis momento reciperent Christum et Antichristum ? » Resp. : Non eodem momento ; sed non diu postquam receperint Judæi Antichristum tamquam Messiam, eumque Spiritu oris Christi interfectum viderint, resipiscent Judæi. Unde nihil non Scripturæ (Calvinistico-Lutheranis glossis non interpolatæ) consonum affirmamus. Erit omnino Antichristus rex urbis Romanæ, tunc ad gentilitatem, pulso Summo Pontifice, reversæ ; uti communiter SS. Patres et interpp. in cap. 17. Apoc. Nihil hoc ad Judæos, uti objicit Amesius. Sed ait : « Cum ratione pugnat, ut omnes populi gentium repente subjicerent sese hominis Judæi imperio ». Resp. : Submittent se plurimi, non volentes, sed coacti; multi etiam fortunam ejus admirati, eum sequentur. Unde nihil hic contra rationem, nisi Lutherano-Calvinisticam. Multo minus Catholica doctrina de Judæorum Messia-Antichristo pugnat cum aliis notis a Bellarmino traditis, ut Amesius objicit. Quæ enim vel umbra repugnantiæ, quod prædicatio Evangelii in toto orbe jam sit peracta ? « Sed, inquit, Romani imperii desolatio, et Sacramenti altaris abolitio etc., nullam omnino relationem habent ad hominem Judæum, inter Judæos præcipue versantem ». Resp.: Nulla alia relatione opus est inter illas notas et Antichristi adventum, præterquam coexistentiæ, ut per se patet.

Ad CAPUT XIII.

Bellarminus hoc cap. probat, Sedem Antichristi non fore Romam (uti contendunt hæretici) sed Hierusalem. 1 ex cap. XI. Apoc. vers. 7. 8. ubi dicitur : Duos testes, Henoch et Eliam, pugnaturos cum Antichristo in Hierusalem et ibi ab eodem Antichristo occidendos. 2. Ex Apoc. XVII. vers. 16. ubi Joannes dicit, decem reges, qui sibi divident Romanum imperium, et quibus regnantibus veniet Antichristus, odio habituros purpuratam meretricem, id est, Romam, et eam desolatam facturos, atque etiam igne crematuros. Quomodo ergo Romæ potest esse Sedes Antichristi, si eo ipso tempore debeat everti et comburi? 3. Ex II Thessal. II. vers. 4. *Ita ut in templo Dei sedeat ;* ubi non nisi Hierosolymitanum intelligitur a SS. Hippolyt., Iren., Cyrill., Hi-

lar., Ambros., Hieron., Chrysost., August., Theod., Damasc. Sed hæc omnia Amesio meræ sunt fabulæ; sic enim ait : « Una fabula posita, alia putidior sequetur. Sedes Antichristi est civitas illa magna, septem habens montes etc. Apoc. XVII. vers. 9. Numquid ista conveniunt Hierosolymæ? » Resp. : Non certe conveniunt Hierosolymæ : sed neque convenit Romæ ibi descriptæ Sedes Antichristi, quæ erit eversa et combusta sub Antichristo, ut eo cap. dicitur. Torquet se hic Amesius, et ut effugium inveniat, ait : « Non comburendam Romam eo tempore, quo regnabit et florebit Antichristus sed eum abibit in exitium. Ibidem enim dicuntur antea vires suas Antichristo tradituri, et sub ipso diu militaturi, vers. 13. et 14. ». Sed hæc non Amesii commentum. Illi ipsi enim 10. reges, qui Antichristo militabunt, quomodo possunt dici ejus sedem eversuri et combusturi? Semetipsos evertunt fabulones Lutherano-Calvinistici. Sed quid non audeant, qui omnia sursum deorsum versant, dummodo Rom. Pontificem misero vulgo persuadeant Antichristum?

Dixerat Bellarm. : Apoc. c. XVII. v. 16. intelligi Romam, non Christianam, sed ethnicam; hinc impostor Amesius infert : « Antichristus igitur tandem a Bellarmino collocatur in duabus sellis, Hierusalem et Romæ etc. Male certe consutæ sunt istæ fabulæ, et nimis monstrosæ ». Sic est. Immo pessime consutæ sunt istæ fabulæ a sutore Calvinistico, et monstrosissime. Numquam Bellarmino venit in mentem, quod ei Amesius affingit, cum e diametro oppositum conceptis verbis affirmet, et multis confirmet. Et hæc quidem, ut superiora plura, supplicium ex lege Cornelia de falsis haud vulgare merentur : illud vero sibilum; cum ad illam probationem Bellarmini ex cap. 11. de Sede Antichristi in urbe, ubi Dominus crucifixus est, locanda, ait 1. « Dominus noster non proprie fuit crucifixus in urbe Hierusalem, sed extra urbem. Hebr XIII. vers. 12. 2. Crucifixus fuit Dominus auctoritate Romana, non Hierosolymitana; ut in illa actione, Hierusalem vocari possit platea Romæ. » Hæc, inquam, risum, non refutationem merentur. Sed : Durum telum necessitas! Aliquid dicendum erat, ut non videretur suis convictus. Vere durum telum necessitas! Qui supra cum suis gregalibus tanto impetu exsufflavit omnem Scripturæ sensum spiritualem et mysticum; hic, ut Papam faciat Antichristum, admiranda metamorphosi transformatur totus in interpretem mysticum, usque adeo ut etiam hæc apertissima verba Pauli : « Ubi Dominus crucifixus est, dicat esse spiritualiter intelligenda, sicut urbs illa spiritualiter vocatur Sodoma et Ægyptus ». Sed fidem mereretur Amesius, si, uti de « Sodoma » et « Ægypto » id in sacro textu exprimitur, ita de « crucifixione » exprimeretur; ast cum id non fiat, ea methaphorica crucifixio antilogiis Calvinisticis adnumeranda est; præsertim cum ea tropica crucifixio multo magis Lutherano-Calvinisticis urbibus quam Romanæ conveniat.

Ad CAPUT XIV.

Bellarminus hoc cap. demonstrat, Papam non esse Antichristum. Hic enim 1. Negabit Jesum esse Christum, ac proinde oppugnabit omnia Salvatoris instituta. 2. Asseret se esse verum Christum. 3. Affirmabit se Deum esse, et pro Deo colli volet. 4. Solum se Deum esse dicet, et omnes alios deos et idola oppugnabit. Hæc autem non conveniunt Pontifici Romano. Ergo etc. Amesius. 1. « Quædam horum conveniunt Antichristo, sed non omnia. Quia aliquam similitudinem Agni debet habere. Apoc. XIII. vers. 11. ». Tam Antichristus quam cœtus ipsius (ait Dionys. Carthus. in illum locum) Christo similes apparebunt, per simulatam sanctitatem. « Debet aliquam similitudinem habere Prophetæ. Apoc. XVI. vers. 13. Debet denique (Bellarmini judicio) Sabbatum observare ». Respondeo : Bellarminus ex Scriptura evincit, Antichristum ex professo negaturum, Jesum esse Christum, ac proinde omnia ejus sacramenta tamquam seductoris conculcaturum : tum quia, nisi oppugnet verum Christum, non recipietur Messias a Judæis, quod tamen dixit Christus Joan. V. vers. 43; tum quia cum omnes hæretici (typici Antichristi) aliquo modo negent Jesum esse Christum; ut constat ex I Joan. II. vers. 22. ipse verus Antichristus singulariter et omnibus modis negabit Jesum esse Christum. Tum denique, quia per hæreticos dæmon operari dicitur mysterium iniquitatis, quia illi occulte Christum negant. At Antichristi adventus dicitur revelatio, quia ille palam Christum negabit. Sed hæc nec extremo digito tetigit Amesius. Effugiola vero quæ adfert, perquam frivola sunt, siquidem optime stant

simul ista duo, nempe : opponere se expresse vero Christo Domino nostro Jesu, ejusque sacramenta omnia conculcare ; et nihilominus externam aliquam similitudinem cujusdam sancti hominis Dei præ se ferre. Cum enim divinitatem affectaturus sit Antichristus, sine dubio et miracula, et prophetiam, et aliquam sanctitatem affectare debebit. Sed sanctitatem Jesu Christi contemnet et negabit. Neque vero his adversatur, quod supra ex Medina dicit, immo ex II Thess. II. vers. 3., « Antichristum non tam sceleratum, quam scelus futurum et hominem peccati ». Nam, ut Beregandus ille, supra falsarie ab Amesio laudatus, ait : « Potest fieri, ut primo omnes gentes » (multorum annorum spatio) « suæ ditioni subjiciat », (et etiam per aliquam simulatam sanctitatem et miracula, plerosque, exceptis paucis electis, seducat), « postea vero in superbiam elatus, se pro Deo coli instituat. Nam sicut mihi videtur, in tribus annis et dimidio, persecutionis tempus tantummodo comprehenditur, in quo et per se, et per suos discipulos, et per ostentionem signorum tota virtute laborabit, ut culturam deitatis omnes homines sibi impendant. » Ex his patet et error et fraus Amesii. Fallit etiam aut fallitur, cum Apoc. XIII. vers. 11. confundit bestiam aliam cum priore, hoc est, Pseudo-Prophetam ejus cum ipso Antichristo, ut ex ipso sacro textu liquet. Sabbati quoque observatio, quam in Antichristo urget Amesius, potius ejus intento adversatur, et evertit, quod exstruere moliebatur. Si enim sabbatum servari volet Antichristus manifeste se ostendet Christo vero e diametro contrarium. Illud denique ridiculum est, quod Amesius ex eo quod Antichristus ex Apoc. XVII. vers. 5. « debeat esse mater scortationum, id est, idololatriæ », inferri vult, Antichristum non omnia facta Christi veri impugnaturum ; ridiculum, inquam ; ut taceam, quod Apoc. XVII. vers. 5. non agatur de Antichristo, sed de Roma tempore Antichristi ad paganismum reversa, ut supra dictum ex consensu SS. Patrum et Catholicorum omnium. Amesius 2. : « Quæ Antichristus dicitur in Scripturis dicturus, aut negaturus, potest dicere et negare in corde suo. Psal. XIII. vers. 1. in operibus suis Ezech. XXVIII. vers. 2. Contraria interim simulare pergens ». Esto ! Non quæritur hic, quid possit, sed quid facturus sit ? Amesius nec leviter quatit asserta quatuor Bellarmini, etiamsi omnia, quæ hoc num. 2. blaterat, admittantur. Quid enim roboris habeat illud effatum, quod Antichristus « non dicturus sit se Deo majorem etc. » ? licet enim id dicturus non esset, affirmabit se tamen æqualem, homousion, hypostatice unitum etc. Amesius 3. « Pontifices Romani, occulto suo modo » (et quis ille ? quomodo Calvinistis innotuit ?) « et reipsa dicunt et negant illa omnia, quæ Scriptura prædixit Antichristum dicturum et negaturum ». ἀιτὸς ἔφα ! Nempe Calumniari ἀντιχριστικως, est ENERVARE BELLARMINUM !

Ad CAPUT XV.

In hoc cap. demonstratio sumitur ex miraculis Antichristi, quorum sunt præcipue tria 1. Finget se mori et resurgere Apoc. XIII. vers. 3. 2. Faciet, ut imago bestiæ loquatur, ibid. vers. 15. 3. Ignem de cœlo descendere faciet, ibid. vers. 13. Sed nihil horum fecit Pontifex; ergo non est Antichristus. Amesius. 1. « Primum illud de fictione mortis, fingitur a Pontificiis : in textu non habetur ». Nempe non modo SS. Patres et Catholici cæci sunt, sed et plerique Lutherani et Calvinistæ sunt Amesio lusciosi. Ipse solus vidit, eo loco non agi de simulata morte et resurrectione Antichristi. Immo neque in duobus reliquis quasi miraculis Amesius quidquam solidi esse putat, ad probandum intentum. Videamus quomodo verba Apocal. clarissima eludat : « Neque secundum, inquit, illud quasi miraculum narratur, sed ut restitutio, vel renovata repræsentatio collapsæ potestatis. Demissio etiam ignis de cœlo, proponitur potius ut exemplum magnorum signorum, quæ Antichristus edet, quam ut singulare quid ab ipso factitandum. Nihil est igitur solidi in toto hoc argumento. » Respondeo : Hæc glossa Calvinistica textui sacro palam adversatur. Quid enim clarius his verbis : *Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram etc.* Et rursus : *Datum est illi, ut daret spiritum imagini bestiæ, et ut loquatur imago bestiæ* etc. Utri creditis, Quirites ? Amesius 2. « Miracula quæ tribuuntur Antichristo, non uni tantum singulari personæ debent adscribi, sed prædicatoribus discurrentibus in nomine Antichristi ». Resp. : Sicut hoc facile admitti potest; ita applicatio mystica Amesii, cum ait : « hæc ipsa miracula Pontificiis

prædicatoribus vel Monachis discurrentibus fuisse olim familiaria, ut mortuorum excitationes per sanctos, imaginem Crucifixi S. Thomæ locutam, uti et statuam B. Virginis (immemorem sui sexus), ignem de cœlo demissum, apud Linturnium etc. » ; hæc, inquam, applicatio in primis repugnat dogmati Neo-Evangelico, universaliter tantum sensum litteralem in argumentando admittentem, ut sæpe dixi. Deinde tota quanta, ex blasphema Pharisæorum pharetra deprompta est. Verum has sycophantias, uti et illam de Agno cereo etc. non est operæ pretium hic operosius excutere ; dabitur alibi opportunior locus. Videatur interim de hoc cereo Agno P. Theophili Raynaudi Tractatus qui inscribitur : « Christianus cerei Agni symbolica imagine expressus » : ubi cap. 11. grunnitus sectariorum valide exsufflat.

Ad CAPUT XVI.

Tandem hoc cap. arguitur evidenter, Papam non esse Antichristum, ex iis quæ de regno et præliis in S. Scriptura leguntur. 1. Antichristum ex humili loco prodeuntem, per fraudes et dolos regnum Judæorum adepturum. Daniel. XI. vers. 20. 21. Ubi licet de Antiocho eadem aliquo modo dicantur, tamen, ut habet communis expositio Christianorum apud S. Hieron. multo perfectius competunt Antichristo. 2. Pugnabit cum tribus regibus, Ægypti, Lybiæ, atque Æthiopiæ, eorumque regna occupabit, Daniel XI. vers. 42. et cap. VII ; ubi S. Hieronymus habet solemnia illa verba « dicamus quod omnes Scriptores Ecclesiastici tradiderunt etc. » supra recitata. 3. Subiget sibi alios septem reges, et sic mundi totius Monarcha futurus est, ut ex Daniel. et Apocalyp. XVII. Hieronym., Chrysost., Cyrill. etc. deducunt. 4. Cum innumerabili exercitu, toto orbe Christianos persequetur; quod est prælium Gog et Magog, juxta Ezech. XXXVIII. vers. 18. cap. XXXIX. vers. 1. et Apoc. XX. vers. 7. Unde clarissime et quasi « Euclidea demonstratione » (ut cum Hodomoria Argentinate loquar) evincitur, Papam non esse Antichristum. Amesius ad incitas redactus in toto hoc capite, sed præcipue in fine, hoc modo ait : « Quod Antichristus ex humili loco ortus, per fraudem, dolos, et bella, monarcha evaserit aliquo modo totius mundi, et Christianos ubique persequetur, verum est, et optime convenit Roman. Pontifici » (immo mendacissimus Coccysmus est, sibique minime constans). « Cætera neque fundamentum ullum habent in Scripturis » (Lutherano-Calvinistica interpretatione detortis), « neque humanitus confici possunt tribus annis cum dimidio, quibus terminis regimen Antichristi Bellarminus cum reliquis Pontificiis concludit ». Nempe « omnes scriptores ecclesiastici » cum Hieronymo talpæ sunt : Lutherani et Calvinistæ lynces et aquilæ? Sed post Amesium in calce hujus libri tandem sequantur.

§ UNICO.

Cavillationes Gerhardi discussæ.

Gerhardus disp. 6. thes. 55. conatur ex ipso Bellarmino probare, Papam esse Antichristum. 1. quia « Bellarminus ex Sybillarum oraculis divinitatem Christi probat lib. I. de Christo cap. 11. §. 1: atqui in Sybillinis oraculis Papa Romanus Antichristus, Roma Babylon appellatur » : in cujus confirmationem videri vult Schardium et Wolfium Lutheranos jurisconsultos, et hunc quidem infamissimum mendaciorum et calumniarum Centuriatorem. Resp. : Hoc est congruum Summo Lutheranorum Theologo argumentum, non solutione sed sibilo dignissimum. Sed cur verba non adnumeravit? cur nomen Sybillæ non expressit? cur auctorem vetustum, et classicum non laudavit?

Quæ th. 56. testimonia nonnullorum Pontificis adversariorum producit, non magis probant, quam reliqua convicia Lutherano-Calvinistica. Quamquam nec ille ipse Arnulphus Aurelianensis, et Eberhardus Salisburgensis, a Gerhardo citati, in sensu Lutherano-Calvinistico, Papam Antichristum vocaverint. Hujus enim revelatio quinto Evangelio secundum Martinum reservanda erat. Nihilominus ne quidquam tam perspicuis et Euclideis demonstrationibus desit, splendidis mendaciis et obesis falsitatibus eas exornat Gerhardus. Quarum prima est : Quod Synodus Rhemensis confirmaverit sententiam Arnulphi Aurelianensis. 2. Non est qualecumque mendacium, sed falsi crimen ; quod vel solum, Gerhardi nomen debet apud quosvis bonos viros reddere infame ac detestabile. Ait enim th. 58. : « Circa idem tempus anni 1240. Guilielmo de S. Amore Theologus Parisiensis publice docuit, Papam esse Antichristum, et Romam Babylonem ; sed

hunc Guilielmum Bellarminus lib. de Script. Eccles. vocat virum pium et doctum ». Sed ubi, quo anno, Bellarminus hunc Guilielmum a S. Amore ita vocat? Quis probatus auctor tradit illam ejus doctrinam de Antichristo? aut in quo ejus libro exstat? Nonne in centuriis lupinis? Ausitne Titius negare hunc esse vel puerilem lapsum, vel crimen lege Cornelia plectendum? Confundit enim Gerhardus Guilielmum Episcopum Parisiensem cum Guilielmo a S. Amore. Prior a Bellarm. vir pius et doctus audit, non posterior, cujus econtra plures speciales errores damnati sunt. 3. Ejusdem coloris est, quod th. 60. ait: « Bellarminum in Chronico circa annum 1306. vel alii volunt 325. non negare Petrum Joannis Aquitanum similia de Papa docuisse ». At Bellarm. nullam penitus ejus Petri, nedum ejus doctrinæ mentionem facit. Forsan hoc ipsum Gerhardo est: Non negare. O! Candorem Æthyopicum Lutherana schola dignissimum! 4. Ait: Nilum Thessalonicensem contra Primatum Papæ librum scripsisse, ab Illyrico primum est proditum. Sed an nihil de suo interpres ille Magdeburgensis affinxerit, quis fidem faciet? Utut, contra Primatum disputentem Nilum, Bellarminus, refutat lib. II. Quod vero idem in eodem lib. (quem hactenus videre non licuit) multis rationibus demonstrarit Papam esse Antichristum, secure adnumero spissis mendaciis Gerhardinis, donec probetur contrarium; Præsumptio enim validissima stat contra Gerhardum: « Qui semel malus, præsumitur malus in eodem genere delicti ». 5. Quod pari fide Græco-Lutherana egerit circa Franc. Petrarcham (th. 62. parebit inspicienti Bellarminum lib. de Script. Eccles. A. C. 1350. Et appendicem de Roman. Pont. cap. 20. Neque hic sufficiet omnis Titii declamatio, ut labem multiplicem Gerhardo abstergat.

Deinceps th. 64. et seqq. conatur refutare Bellarminum docentem (Quod Papa se nullo modo parem faciat Deo) ex ipso Bellarmino. Sed quæ profert, tam sunt insulsa, ut pigeat recitare. « Puerilia plane sunt jacula, ne relatu quidem, nedum refutatu digna. Paradigma esto unum pro omnibus. Recitat Bellarm. celeberrimum illud et omni acceptatione dignissimum S. Bernardi eloquium lib. III. de Consider. in quo Papa vocatur: « potestate Petrus, unctione Christus ». Hinc ita sycophantatur Gerhardus: « Atqui si Papa habet omnem potestatem in cœlo et in terra; si est unctione Christus »; quomodo « affirmari potest, quod se nullo modo dicat Christum? » Rectius ego sciscitabor: si assecutus est sensum Doctoris melliflui et Catholicorum omnium; cur sycophantice in pravum detorquet? Si non; cur blasphemat, quod non intelligit?

Th. 70. doctrinam de « singulari una personna Antichristi » impugnat ex Bellarm. asserente, « quod illud Matth. XVI. vers. 18. *Tu es Petrus et super hanc Petram etc.* quantumvis exprimatur numerus singularis cum Articulo et particula: *super hanc etc.*, nihilominus tamen ad totam Pontificum, in una Sede sibi invicem succedentium, seriem referatur ». Ergo pariter etc. Resp.: Disparitas luculenta est, quia illis verbis Christus unum ovilis perpetui ordinarium pastorem instituit, ac consequenter etiam perpetuum in sucessoribus: at sufficit, ut Ecclesia sustineat unicum tam immanis et quasi infinitæ impietatis et tyrannidis adversarium Antichristum. Antilogia th. 72. et 73. de prædicatione Evangelii in toto mundo ante adventum Antichristi ne apparens quidem est. Etsi enim etiam primis sæculis in toto mundo (hoc est in Europæ, Asiæ, Africæ provinciis aliquibus) sparsa fuerit prædicatio; hinc tamen non sequitur, in omnibus regnis et provinciis illarum trium partium orbis veteris, et in America idem contigisse.

Thes. 75. Secundæ notæ, quæ est destructio Rom. imperii, opponit Gerhardus, quod « juxta Bellarmin. » eodem lib. III. cap. 5. §. probat etc. « quatuor monarchiarum successio usque ad finem mundi se extendit, ideoque omnimoda destructio Roman. Imperii non possit Antichristi adventum præcedere ». Resp.: Finis mundi, moraliter et non physice aut mathematice acceptus hic intelligendus est; exclusive, non inclusive; atque idem est, ac finem mundi tunc instare. Frigidior adhuc est antilogia thes. 76. 77 et seqq. Penitus vero ridiculus Gerhardus, dum Antilogiam captat in Bellarmino, ex hoc, quod ipse cum certa Catholicorum sententia reditum Henoch et Eliæ tempore Antichristi docuerit, et tamen ibid. §. quo loco dicat: Non posse se satis mirari, cur Episcopus Jansenius, contra omnium veterum opinionem de adventu Henoch et Eliæ nolit convinci ex loco Siracidis. Hoc, inquam, a sobrio scribi non potuit. Quæ enim hic vel umbra contradictionis?

Contra IV. Bellarmini demonstrationem de « cessatione publica religionis etc. » tem-

pore Antichristi, opponit, quod juxta Bellarm. lib. III. de Eccles. cap. 13. Ecclesia « non possit in mundo esse invisibilis, ita ut Pastores et oves se invicem non agnoscant. Cum hoc autem non posse stare, ut cessent omnes publicæ religionis cæremoniæ». Resp.: Optime hæc simul stare poterunt; uti de facto contingit in Anglia, Belgio etc., ubi publicus Catholicæ Religionis usus vetitus, et tamen Pastores et oves optime se invicem agnoscunt; uti et contigit in decem persecutionibus trium primorum sæculorum. Unde et quod thes. 81. ait Gerhardus: Aut « ergo Missa non est verum Eucharistiæ sacramentum, aut durare debet usque ad finem mundi », libenter admittimus; nam ad celebrationem cœnæ Dominicæ non requiritur permissio publica; alioquin Ecclesia primis tribus sæculis etiam caruisset Eucharistiæ sacramento. Porro indignæ sunt ejusmodi illationes vel Theologiæ tyrone.

Antilogia, quam ex V. demonstratione Bellarmini Gerhardus constare et persuadere conatur, nihilo est prioribus solidior, et probe inspectis Bellarmini locis, ultro evanescit. Similiter et thes. 84 et 85. Cur enim ex eo, quod juxta phrasim Scripturæ, « novissima hora dicitur » tempus a primo Christi adventu usque ad secundum; hinc inferatur, Antichristum non venturum paulo ante finem mundi; sed consummationem sæculi idem esse cum illa novissima hora? Numquid sunt hæ quisquiliæ nugacissimarum nugarum?

Sequitur thes. 87. Chrysipæum acumen: Juxta Bellarm. « nomen et character Antichristi describitur in verbis Apoc. XIII. vers. 18. Ergo falsum est, quod Bellarm. c.10. urget: Papam non esse Antichristum, quia si hic esset, de ejus nomine certo constaret; cum tamen de hoc sit maxima controversia ». Ergo baculus stat in angulo! Ergo Gerhardus somnians ista scripsit! Anne descriptio ænigmatica, et numeris Platonicis obscuritate suppar, quamdiu mysterium nondum revelatum habetur, unum et idem est cum perspicua notitia rei jam præsentis? Æque arguta collectio est, quam mox subdit: « Martinus V. in Bulla ad Inquisitores diserte dicit: Ii qui nolunt Rom. Sedem pro capite agnoscere, nec domicilia teneant, nec larem foveant, nec contractus ineant, nec mercaturas exerceant etc. Ergo character Antichristi in manu dextera omnium, aut in frontibus clare apparet. Ergo Papa Antichristus jam dudum manifeste se prodidit », quod erat demonstrandum! Vim Bellarminiani argumenti th. 89. a Gerhardo relati, non puto ab eo perceptam. Quæ enim oppositio inter has duas propositiones: 1. Antichristus asseret se esse verum Christum in lege et Prophetis promissum. 2. Antichristus nondum venit, nec constat de ejus nomine et charactere? Numquid logicæ Lutheranæ privilegium est, quælibet colligere ex quolibet? Ejusdem farinæ est, quod sequitur th. 91. « Juxta Bellarm. probabilior quidem valde non tamen omnino certa est opinio SS. Irenæi; Hippolyti, Ambrosii, Augustini, etc., quod Antichristus sit nasciturus ex tribu Dan; Ergo », infert Gerhardus, « non est certum, Papam non esse Antichristum, ex eo, quod Roman. Pontificum nullus fuerit gente aut religione, aut ullo modo Judæus ». Resp.: Solidior hæc argutatio non est, ac ista: Gerhardus non est Suevus, ergo non est Germanus.

Cavillus thes. 93. plane evanescet, si notes, nos, cum dicimus, Antichristum fore Judæum, non accipere stricte ex tribu Juda; sed pro Hebræo ex Israelitis cujuscumque tribus.

Quæ deinceps usque ad finem, quatuor vel quinque thesibus accumulat, de Sede Antichristi, et quod extollet se supra omnem Deum etc. jam supra in Amesianis expedita sunt.

Ad CAPUT XVII.

Hic est supremus hæreticorum conatus, mendacium ponere spem suam. Mænades hic agunt plerique omnes, ac tantus eos in hac re æstus corripuit, ut non immerito singulos possimus affari verbis S. Hieronymi lib. III. apolog. cap. 9. « Tu videlicet flammeus, immo fulmineus, qui in loquendo fulminas, et flammas ore conceptas tenere non potes; atque ut ille Barchochobas auctor seditionis Judaicæ, stipulam in ore succensam anhelitu ventilabat, ut flammas evomere videretur; ita et tu nobis alter Salmoneus, omnia per quæ incedis illustras, et nos fumosos arguis ». Et revera æstus ille rabiosus mentem hæreticis evertit, ut cum meras fatuitates fundant, apodixes Euclideas sibi nectere videantur. Quis sine risu legat vesanias Gabrielis Poveli? et tamen hic idem mox in fronte libelli « Deum sancte testatur, se evidenter scire Papam esse Antichristum ». A quo vix abest Hodomoria Argentina. Et ne in cæteris percensendis hæream, non pos-

sum non hic adnotare, quid Lutheranus quidam tenebrio (qui nomen suum huic anagrammati voluit includere : « Divino subiit Christus honore necem ») Heilbronnæ anno 1633. in hoc argumento (de Antichristo) præstiterit, libello typis evulgato, sub auspiciis Illustrissimi Domini Apelii Ochsensternii, hac inscriptione (« Sententia definitiva SS. Verbi Divini ad Danielem, Esdram, et Joannem » Prophetas etc.) Hic ille malesani sui cerebri fatuitates, tamquam mera divini Verbi axiomata, et omnibus demonstrationibus Mathematicorum præferendas jactat; nempe (ut pauca e plurimis referam) « Austriacæ domui suus instat terminus, adsit! Spiritus S. Romano imperio excidium manifeste minatur etc. pag. 44. Manifestum fit cuivis, Romani imperii exitum præ foribus esse. Stat igitur sententia Dei, quæ revocari nequit, de fatali et totali Romani imperii excidio etc. pag. 31. Luculentissime » monstrat lectori pag. 71. et seqq. ex Daniel XI. 1. Bestiam Romani imperii et meretricem illi insidentem, nempe plenitudinem potestatis Apostolicæ vers. 36. 2. Affectationem cultus divini ibid. 3. Pollutionem præternaturalem, quæ necessario consequitur rejectionem conjugii a Deo ordinati, qua neque Sodoma nec Gomorrha majorem vidit, ibid. 4. Abnegationem Dei veri vers. 37. 38. 5. Potestatem absolutam in translatione regnorum. etc. Loci subjectum addit Daniel. vers. 45. nempe Romam pag. 78. et seqq. Ex cap. XII. Danielis, Antichristi causa corrumpens propinqua est, rex Aquilonis (Sueciæ.) Quo facilius heros ille incomparabilis agnosci ab omnibus queat, Propheta valde sollicitus est in ejus descriptione etc. Præmia quoque quæ manus regis Aquilonaris ex strage Antichristi habitura sit, non reticet Propheta, uti et Apocal. XI. Ex eodem cap. XII. Daniel. vers. 14. tempus, tempora, et dimidium temporis, indicant annos 1260. quibus Electi (sancti clancularii Lutherani et Calvinistæ) probabuntur : sume hic tempora stricte pro annis, et mystice resolve annos in menses, menses iterum per 30. in dies; et habebis annos 1660. Hos si numeres ab anno Christi 367. pervenies ad annum 1627. ibi finiri debuit probatio electorum ». Procedit deinceps pag. 97. et seqq. ad lib. IV. Esdræ cap. 10. « quem contendit esse Deutero-canonicum, quidquid alii reluctentur, et in Bibliis vernaculis non ponatur » Pag. 124. ex eodem lib. IV. cap. 12. vers. 14. « firmissime a se demonstrandum, ait, quod per pennas 12. Austriaci imperatores intelligendi sint. Deinceps ex Apoc. V. vers. 10. ostendit pag. 157. inchoari ab anno 600. Millenarium animarum vindicatricium sub regno Antrichristi, usque ad annum Christi 1600. Ab illo tempore sol obtenebratus, id est, verbum Dei obscuratum hominum malitia, qui sacco piloso Mahumetici Alcorani, et Pagano Papisticarum traditionum illud obvolverunt. Inde luna, hoc est, Ecclesia cum luce mutuatitia verbi divini privaretur, necessario obscurari et deficere incipit ». Post sexcentas fatuitates S. Joanni affictas, tandem pag. 189. et seqq. ex Apoc. X. monstrat, « quod tum Millenarius Antichristianus anno Christi 1599. finitus fuerit. Millenarium sanctum (electorum Lutheranorum et Calvinistarum) sub initium sæculi 16. incepturum, non præcise in anno 1600. sed in seqq. aliquot lustris. Abbreviabitur autem Millenarius Sanctorum (Lutherano-Calvinisticorum) in initiô et fine initium adimet huic Millenario annos plus minus 30. Sub hoc Millenario sancto Ecclesiæ suæ quoque crux non deerit : immunis tamen erit a jugo ferreæ illius Bestiæ Romanæ, liberumque veræ religionis exercitium ubique obtinebit sub Evangelicis Principibus. Ut mysterium iniquitatis 15. temporibus, sæculis succrevit; ita 15 temporibus parvis, id est annis communibus ab anno 30. ad 45. conficietur. Interea plurimis de Pontifice : Da Gott in Kurtzer Zeit ubern Hauffen werffen wird, was Teuffel und Pabst innerhalb 1500. Iahren haben zusammen gestoppelt. » Pag. 215. ex c. 17. Apoc. ait : « Decem cornua sive 10. regna quæ ex ruina prisci romani imperii prognata, sunt isthæc. 1. Anglia. 2. Bohemia. 3. Dania. 4. Gallia. 5. Germania inani titulo Romanorum hactenus superbiens. 6. Hispania. 7. Hungaria. 8. Italia. 9. Polonia. 10. Suecia, ubi ultimi fiunt primi. Hæc regna omnia et singula ante reformationem Evangelicam, potentiam suam Papatui Romano tradiderunt, et pugnaverunt cum Agno, cum meretrix adhuc imperaret aquis multis, id est, plerisque nationibus. Sed miro Dei consilio, ordo nunc plane inversus est. Decem enim regna, quæ prius sustentarunt solium Roman. Pontificis, idem quoque tandem evertere debent; ubi in primis se virum præstabit rex Aquilonis. Suecus pag. 218. « Indicit funus Babylonis » ex Apoc. XVIII. v. 9. additque : « In textu omnia sunt ».

Tandem pag. 219. « Efflorescentem Ecclesiæ (Lutheranæ et Calvinistieæ) statum in terris usque ad judicium, ab anno 1500. ex cap. xx. Apocal. describit : Nihil, » inquit, « clarius dici potest iis, quæ hoe universo cap. proponuntur ete. Judieium d .tur hunc in modum : Quemadmodum electi (Luthero-Calvinistici) non adorantes bestiam, nec recipientes characterem ejus ; præterito millenario pressi, et tantum non oppressi sunt : sic vieissim millenario subsequente, imperium super omne eœlum obtinebunt, etc. Meridiano sole clarius elucescit, per hunc millenarium, quo sancti (Lutherano-Calvinistici), cum Christo regnabunt, beatam æternitatem intelligi non posse; quia cum semel ad illam fuerimus promoti, Satan numquam nos iterum turbare poterit, etc. Quisquis igitur amat verbum Dei (cujusque phantasiæ relietum) hasee Dei promissiones perpendat, et inter se invieem eonferat : tum de futura Ecelesiæ (Lutheranæ et Calvinisticæ) in terris felicitate, dubitare continuo cessabit. Pag. 223. « Atque ita per infinitam Dei gratiam « demonstravi », sanctam Dei Ecelesiam, abolito prius ferreo imperio Roman. meretrieeque septicolli deleta, et sanctius imperium (Suecieum) et felicius ævum (Lutherano-Calvinistieum) manere. Ea sane, quæ non ex Apollinis tripode, sed ipsissimis Spiritus S. oraculis a me allata sunt, et 1000. modis tum secum invicem, tum cum ipso historiæ, qua sacræ qua profanæ cursu consentiunt, tantæ apud cunetos auctoritatis esse debebunt etc. Omnes illi qui Antichristo Romano, ab ipso Deo jam dudum banno percusso, in verbo (Lutherano-Calvinistico) condemnato, et ultimo prope diem supplieio afficiendo favent, tremendum Dei judieium nequidquam effugient. Heus ! heus igitur mandatum Dei avoeatorium : « Exite ex illa, popule mi ! » deserite Babylonem eorpore, animis, faeultatibusque ; neque eonsiliis, auxiliis, conniventia ipsam porro juvate aut firmate, ne imminentium plagarum ipsius participes fiatis, cum jactura corporum, animarum, et æternæ salutis. Nunc quod restat; Deo optimo maximo gratias ago quas possum eoncipere maximas, pro eo quod infinitæ suæ sapientiæ radios, afflietis hisee temporibus nil tale merentibus manifestet, et æternum suum eonsilium de eonservatione et propagatione Ecclesiæ sub finem mundi clarissime patefaciat etc. » Hactenus paradigma illustre interpretationis Neo-Evangeliei : quod an mereatur potius elogium stolidæ fatuitatis, an hæresis saerilegæ, cuivis æquo leetori arbitrandum relinquo : id vero eo fine, modica ex parte hie inserere libuit, ut ex unius palmari insania, furor eætero-rum omnium hæreticorum æstimetur. Nam etsi non omnes tam eminenti, ut tenebrio ille, audaeia et furore efferantur; nemo tamen illorum est, qui non eumdem disserendi de Antiehristo characterem aeeurate observet. Verbis porro saeris suam in Romanum Pontificem velant rabiem; sensum litteralem, quem alioquin universaliter urgere solent, hic, cum alias Papam Antichristum faeere nequirent, in allegoricum vel mystieum eonstanter pervertunt, mendaciis, eonvieiis, ealumniis, etc. omnia implent. Amesius in omni hac illaudabili arte, nulli hie coneedit, et si Povello, Sibrando, Abbato, Sutlivio; Calvinistis, etc. apud Gretserum pro merito depexis aliquanto eautior. Producit hie viginti argumenta, innumeris (gemmarum ad instar) distineta mendaeiis, falsifieationibus, calumniis, cavıllis, sacrilegiis, verbi divini perversionibus ete. Non reor operæ pretium esse singula verbatim recitare et diseutere. Referam solum, quæ vim aliquam præ cæteris habere videbuntur, paucisque ostendam eorum futilitatem. Primo igitur ejus argumenta (si tamen argumenta) ordine produeere juvabit.

I. — Notæ Anthichristi quæ ponuntur II. Thess. II. vers. 4. et seqq. competunt in regnum Papæ, et ejus membra. 1. Quia regnat in Ecelesia sub prætextu Eeelesiasticæ auctoritatis. 2. Sumit sibi jus mutandi doetrinam Christi, et eultus a Deo institutos : sua autem vult observari tamquam devina. 3. Sumit sibi jus de animabus post hanc vitam. 4. Non vult ab Eeclesia, aut alio judieari. 5. Hæc et similia summa sævitia, defendit. Resp. : Hoc argumentum est ex conglobatis spissisque ealumniis. Verba Apostoli sunt hæc : *Homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus.* Quid hie in sensu litterali eontra Papam? ne gry quidem. In sensu jus vero mystieo aut accommodatitio, quis tam hebes, ut non majori cum colore veritatis, eadem verba Amesii, in parentem ejus Calvinum aut avum Lutherum retorquere possit? Immo illas ipsas quinque

Amesianas calumnias de utroque Patriarcha facillimum erit in sensu accommadatitio verificare. Vere enim Lutherus et Calvinus auctoritatem Ecclesiasticam sibi arrogarunt, supra omnes Pontifices et Doctores doctrinam Christi adulterarunt, ut ipsimet de se invicem liberaliter profitentur : Jus in animas defunctorum sibi sumpserunt, extinguendo Purgatorium et limbum Patrum adscribendo cœlitibus eos, qui sine dubio cremantur in Tartaro : nolunt ab ullo judicari, nec legem « interpretandi verbi divini » pati : et hæc omnia tuentur summa sævitia, ut elucet præsertim ex theatro crudelitatis Calvinisticæ etc.

II. — « Papa sibimet jus arrogat ligare, quibus visum est legibus, conscientias, et æternis pœnis subjicere ; Sacramenta pro libidine sua, vel nova instituere, vel quæ a Christo instituta erant corrumpere et vitiare, immo penitus abolere, ut in ipsorum vicem substituat sua sacrilegia; media consequendæ salutis aliena prorsus a doctrina (Quint-) Evangelica comminisci : totam denique pro suo nutu mutare ». Resp. 1 : Ut hoc argumentum aliquid valeat, major debebit esse hæc : « Quicumque ista commemorata facit, ille est magnus ille Antichristus ab Apostolo, Daniele, et Joanne descriptus ». Ast hanc majorem nusquam nobis Amesius ex Scripturis leget; sed tantum ope hermeneuticæ, vel syllogisticæ Quodlibetico-Calvinisticæ extundet : quam pari facilitate, et majori æquitate a nobis rejici, quam ab ipsis proponi certum est. Resp. 2 : Amesius nihil assumit hic (ut antea) quod non adipatam contineat calumniam; et quod non incomparabiliter majori cum specie veritatis de Lutheranis et Calvinistis affirmari queat. An non enim docente nocturno Lutheri didascalo, quinque sacramenta Christi, ab omni Christianitate semper agnita, funditus destruxerunt; Eucharistiam vitiarunt, et in vacua et egena symbola permutarunt, atque vix baptismo pepercerunt? Quidni ergo Calvini Synagoga dicatur Antichristi regnum juxta propria Amesii principia? Porro cum a nobis, probatio exigetur; potiori jure nos Amesio, quam ille nobis, reponere poterimus : « Probari non debent, quæ non sunt dubia : Hæc autem (de sacramentis) ab omnibus non sponte cæcutientibus possunt non tam videri quam palpari », præsertim in Sacramentariis.

III. — « Papa adimit Christo sacerdotium cum prophetia. 1. Quia non solum Christum vult audiri, sed magis se suosque aliud Evangelium adferentes. 2. Quia multos alios mediatores in cœlo pro Christo substituit. 3. Quia infinitos Sacrificulos pro Christo in terra substituit. 4. Quia per merita suorum nos vult salvari. » Resp. : Amesius iterum non probat majorem, quæ hic reticetur, ex Scriptura : nec mirum, cum ibi non contineatur, sed tantum in virtute colligendi quidlibet ex quolibet. Allata enim ab Amesio, meras et atroces calumnias esse, patebit infra in particularibus materiis. Sicut enim Calvinistis, ita et nobis, æque promptum, sed magis verum erit dicere : Calvinistas Christum nolle audire, sed sibi suisque magis arridere Quint-Evangelium partim secundum Calvini, partim secundum Martini phantasiam concinnatum.

IV.— « Papa aufert etiam Christo regnum quia in terris vult ipse esse caput Ecclesiæ : in cœlis vero alios opitulatores et servatores nobis constituit, ad quos in miseriis nos confugere jubet ». Resp. : Iterum reticet et non probat majorem, quæ sine dubio nullibi in Scriptura reperitur. Assumit vero quod nos in bono sensu facile admittimus. Conclusio autem subintellecta sine dubio est evidenter falsa, ob majorem manifeste falsam; quæ si vera esset, etiam Græci Schismatici, Angli Hierarchici etc., Antichristi dicendi essent ; cum et hi regem, caput Ecclesiæ agnoscant; illi nobiscum colant intercessores in cœlis ; immo et ipsi Calvinistæ, qui intercessores in terris admittunt.

V. — « Papa sumit sibi potestatem agendi quolibet, ita ut nemo audeat ei contradicere, sed omnes voluntatem ejus accipiant pro lege. » Resp. : Non est hoc argumentum, sed mendacium, lippis et tonsoribus notum.

VI. — « Papa vult se audiri plus quam Deum, blasphemansque vociferatur, Scripturam esse fontem omnium hæresum et schismatum, esse ambiguam et obscuram. » Resp. : Iterum obtrudit assertionem sycophanticam loco argumenti, jam supra satis excussam.

VII. — « Papa oppressit Politias plurimas, et innumeras Ecclesias ». Resp. : Etsi hoc decumanum mendacium ut pura puta veritas admitteretur : quomodo tamen exinde inferre liceret, Papam esse illum Antichristum solemnem, de quo Daniel, Paulus, et Joannes scribunt?

VIII. — « Papa totam fere pietatem in eo

collocat, ut multa magnaque templa splendide exstructa, omnigenis pretiosis ornamentis niteant, cantuque reboent. » Resp. : si externam pietatem intelligat, non multum mentitur Amesius; Sed mirum est, quomodo hinc inferri valeat Antichristus? cujus erit prosternere et vastare templa omnia Deo in honorem Christi et Sanctorum exstructa; quo in opere equidem vix habet prodromos sibi obsequentiores, quam Muselmannos et Calvinistas.

IX. — « Papa eodem modo agit in suis sociis et asseclis ditandis, quo prædictum fuit de Antichristo Apoc. XVIII. vers. 3. 15. 16. » Resp. : Vix credidissem, in tam paucis verbis, posse tot flagitia includi. 1. Nullum hic argumentum est, sed mera assertio calumniatrix. 2. Aperte mentitur de sociis et asseclis ditandis. 3. Ditatio, qualis in Papa inveniri potest respectu bene meritorum, non potest comparari cum largitionibus aliorum regum ac principum; unde in hos, juxta Amesium, conveniet Antichristi prædicatum. 4. Illud caput Apocal. XVIII. vers. 3. 15. 16. non agit de Antichristo. 5. Nulla ibi mentio nisi de mercatoribus. 6. Cur a littera et historia ad allegoriam (contra legem sibi positam) transsilit Amesius? 7. Quale argumentum est hoc : « De cujus virtute deliciarum mercatores terræ divites facti sunt, ille est magnus ille Antichristus, de quo Apoc. XVIII. Sed de virtute deliciarum Papæ mercatores terræ divites facti sunt; ergo Papa est Antichristus. » Numquid hoc emoti cerebri est delirium, aut furentis insania? Et tamen hæ sunt apodixes Calvinisticæ, quibus ENERVATUR BELLARMINUS, et evertitur Papatus !

X. — « Papa prohibet conjugium, et ciborum usum, quæ doctrinæ sunt dæmoniorum. » Resp. : Doctrina dæmoniorum, est turpiter ad suas blasphemias stabiliendas abuti verbis Apostoli, ut suo loco ostendetur de pessime cit. I. Tim. IV. vers. 1.

XI. — « Papæ doctrina Evangelio Christi adversatur 1. in eo quod non solum verum Deum, sed et homines mortuos invocari vult, et ethnico more, alligat cultum et invocationem Dei ad certas statuas. »

XII. — « Adversatur 2. doctrina Papæ Evangelio Christi, quod docet, non propter solius Christi meritum, sed partim etiam propter nostra bona opera nos justificari et salvari. »

XIII. — « Adversatur 3. in eo quod docet semper dubitandum esse, an habeamus remissionem peccatorum; quæ dubitatio simpliciter pugnat cum fide. »

XIV. — « Adversatur 4. cum docet, in sacrificio Missæ Christum a sacerdotibus quotidie Deo Patri offerri. »

XV. — « Adversatur 5. cum negat dubitationes de Deo, securitatem carnalem, contumaciam et concupiscentiam nobiscum natam, et in renatis reliquam, esse peccata. »

XVI. — « Adversatur 6. Evangelio Papa docens, hominem posse legi Dei satisfacere, et hac impletione legis, justum esse, et vitam æternam mereri. »

XVII. — « Adversatur 7. Evangelio Papa, addendo præceptis Dei, et totam Ecclesiam suam præceptis obruendo. »

XVIII. — « Ex diametro 8. adversatur docens et decernens, utramque partem Cœnæ Domini non esse omnibus Christianis ministrandam. »

XIX. « Adversatur 9. dum docet contritionem mereri remissionem peccatorum, et confessione auriculari, et satisfactionibus indebitis, pro æternis pœnis peccatorum satisfieri; et hæc ipsa tamen pecuniis redimi posse. »

XX. « Hæc omnia eo turpiora sunt in Papa, quod hæc omnia faciendi ac statuendi jus sibimet arrogat, quatenus ut Princeps Episcoporum, supremam potestatem habet in omnes reliquos Episcopos, et totam Ecclesiam, cum tamen ne Episcopus quidem sit; ut pote qui nihil Episcopale facit in docendo, sacramenta administrando, monendo, hortando, et disciplinam ecclesiasticam administrando ». Hæccine sunt amentata illa tela Amesii, arietes ineluctabiles, quibus se enervasse Bellarminum, et Antichristum exarmasse singulis paginis crepat? Nulla hic argumentorum (qualia in capitis inscriptione pollicetur) vel species, nedum vis. Pleraque sunt nudæ assertiones calvinisticæ, hoc est, hæreticæ, calumniatoriæ, mendaciis adipatis suffarcinatæ; et tamen etiam illis omnibus admissis et suppositis vix modice probabilis sive conjectura, sive consequentia inde extundi potest. Quæ a num. 10. usque ad 20. blaterat, in specialibus controversiis difflabuntur. Collegerat P. Gretserus centum mendacia in specialibus ex Alastore Anglicano Gabr. Povelo; ac pluribus fatigatus ait : « Qui chiliadas Povelianorum mendaciorum contexere cupit, hic uberem inveniet materiam. Nihil hoc Calvinista ad mentiendum projectius, ita ut in tanta vanitate et petulantia, velut in lucidis-

simo speculo agnoscam Spiritum Antichristi, quo jam nunc Antichristi futuri herus diabolus, præcursores Antichristianos afflat. Contunde in mortario totum Poveli librum, ne guttam quidem ingenii exprimes; nihil in illo, quod ullum ingenium, aut ullam ingenuitatis vel modicam umbram indicet etc. » Vix meliora de hoc 5. cap Amesii pronuntiari queunt. Nolo pretiosum tempus iis recensendis conterere, aut bonas chartas impiis ineptiis replere : specimen tantum daturus, ex innumeris paucula depromam. Thes. 24. num. 5. « Nomen ipsum » Domini Dei nostri, « Papæ approbanti tribuitur a suis. Extrav. Joan XXII. in gloss. Decretal. lib. VI. tit. 6. » Satanicam hanc calumniam excussi in 1. part. Irenici Anti-Calixt. cap. 12. num. 4. Quam vero Amesius peritus sit juris Canonici, patet ex hac ejus citatione. Thes. 23. sic ait : « Docet Bellarm. apertis verbis, hactenus esse in potestate Papæ, mutare doctrinam Christi, ut si Papa præciperet vitia, vel prohiberet virtutes, teneretur Ecclesia credere, vitia esse bona, virtutes malas. » Inspiciatur lib. IV. Bellarm. de Roman. Pont. cap. 3. et liquebit effrons sycophantia. Thes. 27. num. 2. ait : « Sacramentum novum instituit Papa, cum species vel accidentia panis et vini vult esse sacramenta. Stuporne an malitia hic potior ? Ibid. nu. 5. » « Media consequendæ salutis a Papa introducta esse, ne Bellarm. quidem ipse negat. » At ubi ? « Cum Bellarm. vult Papam esse legislatorem, et Deum ejus executorem, nonne Papam effert in ista relatione supra Deum, et novum argumentum nobis suppeditat, quo Antichristum facile agnoscamus ? » Quidni ergo et Amesius fuerit Antichristus, dum suæ conjugi, filiis, ancillis præcepit, quorum occultam transgressionem Deus plectendo executor fuit ? Thes. 28. num. 4.: « Legimus apud omnes Pontificios, qui docent, Ecclesiæ vel Papæ auctoritatem et testimonium esse rationem formalem, propter quam Christo in Scripturis et aliis fidem habeamus. » Quam heroicum hoc sit mendacium, norunt omnes Theologi, cum nec paucos, imo nec unicum ita sentire, et pro Catholico haberi constet. Videatur P. Esparza de Virt. Theolog. q. 15. th. 33. Produxerat Amesius c. *Si Papa* dist. 40. ubi dicitur : Si Papa infinitas animas secum in infernum traheret; tamen nemo debet ei dicere, quid facis ? Et glossa : Papæ est pro ratione voluntas. Hic duo facinora illustrissima designat Amesius, dum ait 1. « Apostolus hanc auctoritatem dat Christianis, ut tali homini cuicumque, quamvis fuerit alias Apostolus, » (uti Germaniæ fuit S. Bonifacius, cujus sunt illa verba) « aut instar Angeli cœlestis, denuntient anathema Maranatha ? » Sed an non hoc est ad suam rabiem detorquere verba Apostoli ? 2. ait : « Hic specimen habemus egregium, et conscientiæ illius, quam Bell. attulit ad controversias tractandas, et artis quam exercet. Non potuit negare dictum, nec defendere dicendum. Quomodo igitur evadet ! σοφῶν φάρμακον bicornem quod libeticam interpretationem excogitavit, qua defendi possint blasphemiæ omnes, quas vel Antichristus, vel pater ejus diabolus possit eructare. Si arguatur, quod dixerit se esse Deum, et neminem esse Deum præterea, quidni confugeret ad Bellarmini dilemma ? Si sententia vera non sit, cur mihi objicitur ? Si vera sit, cur non recipitur ? » At si impostor Amesius interpretationem Bellarmini non omisisset, non habuisset calumnia locum. Sic enim mox subdit Bellarminus : Dicam idipsum planius : Si vera non est ea sententia (S. Bonifacii), non igitur verum est, Pontifici plurimas animas secum ad inferos trahenti, non posse dici, quid facis ? Si vera est, igitur vere caput est Rom. Pontifex omnium Ecclesiarum, et cunctos judicaturus, a nemine est judicandus. Hæc Bellarminus. Non sic certe posset evadere dilemmate illo Amesiano Antichristus aut diabolus, ut applicanti patebit. Th. 38. num. 4. : « Generaliter respondet, omnia dogmata », quæ apud SS. Patres etiam ante revelatum Antichristum leguntur (uti est cultus sanctorum, cœlibatus, delectus ciborum etc.) « ea nihilominus pertinere ad Antichristum, et ejus mysterium ». Th. 40. num. 2. ait : « Multi Scholastici et plerique Jesuitæ defendunt, hominem naturalem, antequam habeat fidem et gratiam, posse suis operibus ex congruo primam gratiam mereri, dum facit quod in se est ». Resp. : Plerique Jesuitæ (si non omnes) expresse censent eam sententiam esse Semipelagianam ; ergo calumniatur splendide Amesius; uti et cum mox subdit : « Docent etiam unum hominem, qui est in charitate, posse aliis gratiam ex digno mereri ». Sufficiant hæc, ut (nisi ex superioribus jam innotuisset) ex ungue leonem, vel potius ex squama

draconem possit æquus lector agnoscere. Omnia sane quæ profert Amesius, talia sunt, ut curioso rabulæ materiam declamandi uberrimam, nullum autem dignum Theologo argumentum vel probabiliter disserendi queant suppeditare.

VINDICIÆ

PRO PRIMO QUARTO

DE POTESTATE SPIRITUALI

SUMMI PONTIFICIS

Ad CAPUT II.

Amesius ex prioribus assuetus non argumentari sed calumniari, in eodem tono orditur hanc disputationem de infallibilitate Papæ; « ex qua, inquit, jam olim plerique boni (puta Schismatici et impii Sacramentarii) Hildebrandum Antichristum esse concludebant, quod semetipsum errare non posse gloriabatur; Quod etiam postea Everhardus Episcopus Juvaniæ, nomen blasphemiæ esse dixit scriptum in fronte Antichristi : Deus sum, non possum errare. Aventinus lib. v et vii. Sed ad hanc prærogativam Papæ probandam, nihil fere ex Scripturis profert Bellarminus. Satis habuit eam prolixe explicare, et humanis præsumptionibus obiter aliquo modo fulcire. Non possumus igitur tam distincte atque antea, totam controversiam simul tractare ». Hoc est, non potest argumenta invenire Amesius, quibus Papæ indefectibilitatem quatiat, nisi e locis communibus criminatorum. Quomodo vero nihil fere ex Scripturis pro sua sententia affert Bellarminus, cum Amesius ipse desudet, ut ab eo allata, quomodocumque eludat? Et quamvis revera nec unum sacræ Scripturæ testimonium pro hoc dogmate nobis suppeteret, tamen traditio Ecclesiastica longe clarissima abunde sufficeret. Imo ipsum naturale lumen rationis, suppositis iis quæ in superioribus roborata sunt, hoc tam perspicue docet, ut non modo Bellarminus hic. cap. 1. §. deinde, sed etiam G. Calixtus Lutheranus asseverantissime pronuntiarit : « Negari non posse, si Christus suo loco Roman. Pontificem universæ per orbem Ecclesiæ præfecit, ideo præfecisse, ut controversias fidei sententia falli nescia decideret ac terminaret, cui mentes fidelium adhærere oporteat ». Sed ad rem. Duo sunt (ut Bellarm. hoc cap. notat) in quibus conveniunt hac in re Catholici cum hæreticis; et totidem, in quibus Catholici inter se contra hæreticos.

I.—Est, posse Pontificem ut Pontificem, et cum suo cœtu consiliariorum, vel cum generali concilio, errare in controversiis facti particularibus, quia ex informatione testimoniisque hominum præcipue pendent. Quæ hic cavillatorie objicit Amesius de canonizatione sanctorum, in tom. ii. expedientur.

II.—Posse Pontificem, ut privatum doctorem, errare etiam in quæstionibus juris universalibus, tam fidei quam morum, idque ex ignorantia. Amesius addi vult, « quod etiam ex improbitate et perversitate voluntatis contingere possit », Sed quidquid de hoc sit, vera omnino est assertio Bellarmini; qui enim dicit unum, non excludit alterum, sed præscindit. Deducit tamen hinc tria corollaria Amesius. 1. « Si Papa possit errare ut privatus Doctor; tum potest errare in officio Pontificis, quo non tantum publice, sed etiam privatim docere tenetur ». Resp. : Non sequitur, quia privato doctori ut sic, non competit publicum munus pascendi. 2. Infert : « Tum etiam non est Apostolus, nec Apostolica prærogativa gaudet ». Sic est, universaliter loquendo, nam supra dixi, ad Apostolatum Papæ perpetuum non exigi facultatem scribendi libros canonicos, miracula patrandi etc. 3. « Tum denique potest esse hæreticus, et privatim totum illud verbis, scriptis et factis destruere potest, quod publice videtur ædificare, in Ecclesiæ confusionem et ruinam ». Resp. : Si ponatur quod possit esse hæreticus, nequit ea præstare quæ vult Amesius; deponetur enim a Christo, et depositio hæc declarabitur ab

Ecclesia, si publica fuerit et notoria ejus hæresis.

III. — Bellarm. : Catholici omnes inter se conveniunt 1. Pontificem cum generali concilio non posse errare in condendis fidei decretis, vel generalibus præceptis morum. « Videtur hic (Amesio) Bellarminus concedere, posse Pontificem etiam cum generali Concilio errare in condendis specialibus præceptis morum : quorsum enim additur ly generalibus? Concedit ergo quædam illorum decreta non esse sancta. Inde etiam sequitur, Papam cum concilio posse errare in fide. Est enim de fide, omnem virtutem esse bonam et omne vitium malum ». Respondeo : Qui præscendit a particularibus, nil de iis affirmat, vel negat. Ergo Amesius cavillatur. Corollarium quod mox subjungit num. 2. expedietur infra. Frigidum scomma, quod num. 3. addit, quo generali concilio cuicumque non plus tribuitur quam scurræ cuivis mendacissimo, » imo ipsi mendaciorum Patri Diabolo, qui et « ipsi non errant, cum sequuntur Prophetas et Apostolos non errantes, » hoc, inquam, Cingarorum nugis congruit.

IV. —Bellarm. : Conveniunt Catholici 2. Pontificem solum, vel cum suo particulari concilio, aliquid in re dubia statuentem, sive errare possit sive non, esse ab omnibus fidelibus reverenter audiendum. Vide recognitionem num. 28, Amesius 1. : « Sunt miserrima Papæ mancipia, qui hoc statuunt : et Papa qui hoc sibi arrogat, profitetur palam, et præ se fert diabolicam tyrannidem spiritualem. Nihil enim cogitari potest magis tyrannicum, quam quod hac sententia innuitur, et cap. 5. hujus libri, sicut et a Cererio de potestate Papæ lib. I. c. 23. num. 17. declaratur : Si Papa vitia præcipiendo, vel virtutes prohibendo erraret, utique Ecclesia, vitia esse bona et virtutes malas, nisi contra conscientiam peccare vellet, credere teneretur. » Resp. : Qui Amesium sequuntur sunt miserrima propriæ phantasiæ et affectum mancipia. Quid econtra felicius homine obediente, qui suorum prælatorum præcepta exequitur, quotiescumque, in iis nullum peccatum cernitur? Si enim constaret esse peccatum in objecto præcepto, non esset ea vox obedientiæ sanctæ, sed tentatio. Magnæ sapientiæ et felicitatis est, regulam sui intellectus et voluntatis sibi ponere superioris a Deo præpositi intellectum et voluntatem, quandiu is nihil aperte contra Dei voluntatem præcipit aut suadet. Sed Lutherani et Calvinistæ hanc Christianam Philosophiam non capiunt, quia nolunt, sed calumniantur. Quod. num. 2. effatum Bellarmini infringere conatur Amesius per instantiam « Theologorum Venetorum et Ecclesiæ Gallicanæ quæ hactenus recipere noluerit concilium ipsum Tridentinum a Pontifice approbatum », frustra est. De Ecclesia Gallicana falsum narrat Amesius. Jam anno hujus sæculi 14. in synodo generali Episcoporum Galliæ recepta sunt a clero ejus nationis omnia decreta de reformatione ejus concilii, ut refert eo anno Henricus Spondanus Episcopus et ipse Gallus. Cur autem eadem decreta non universaliter etiam a sæcularibus recepta sint, nudam veritatem candide nuper detexit, ex testimonio duorum summæ auctoritatis Cardinalium Pallavicinus ibidem lib. XXIV. cap. 10. numer. 15. ubi sic inquit : Multis annis post concilium Tridentinum Magnus rex Henricus quartus promisit cum juramento Pontifici Clementi VIII. omnem operam se positurum in hec, ut decreta in regno integre recipiantur ; quod non fecisset generosus et victoriosus princeps, si putasset synodales eas constitutiones iniquas aut nocivas. Sed libetne veritatem percipere ex uno e principalioribus, et sapientioribus ministris, quos habuit unquam corona Franciæ? Videamus litteras impressas Cardinalis Offati 15. februar. 1597. Is persuasurus secretario Villeræo, convenire regi observantiam talis juramenti, sic scribit : In concilio parum aut nihil Parlamentum invenit, de quo possit queri ; illud ipsum modicum facile potuit habere remedium. Immo liberius adhuc indicando regi excusationem adhibitam a se coram Pontifice Clemente VIII nomine suæ Majestatis, exprimit in binis Epistolis veram causam difficultatis in hac causa occurrentis; nempe quod concilium Tridentinum in Francia displicuerit pluribus et majoribus ; primo omnibus hæreticis, qui medullitus abhorrent ab omni eo concilio : præter hos catholicis potentioribus, nempe Parlamentis, Capitulis, et Dominis, quibus grave est, non posse gaudere Beneficiis Eccles. incompatibilibus, et cum talibus abusibus, qui vetantur in concilio. Hoc dicebat maximus hic vir nomine Pontificis regi. In seqq. scripsit prænominato Villeræo, ult. Mart. anno 1599, quod nihil reperit in concilio repugnans auctoritati regiæ ; nec dubitabat indicare regi, in eo

concilio esse satis multa favorabilia, nihil noxium Ecclesiæ Gallicanæ : nisi forte aliqui putent, « simoniam, et alios abusus, et vitia, esse privilegia Ecclesiæ Gallicanæ » ? Et hic sensus non fuit ipsi singularis. Notum est enim, cum quanto ardore promoverit eam concilii acceptationem in publico Statuum Franciæ conventu Parisiis, 1614, alius doctissimus et religiosissimus minister regni Card. Perronius, et cum ipso Episcopus Lussonensis, qui deinceps purpura Vaticana ornatus, appellatus Card. Richeliacus, celebratur inter excelsiora nomina totius nationis Gallicæ. Hucusque Card. Pallavicinus.

V. — Bellarm. : Quatuor sunt sententiæ, quarum prima est : Pontificem etiam ut Pontificem, etiamsi cum generali concilio definiret aliquid, posse esse hæreticum in se, et docere alios hæresim ; et de facto aliquando ita accidisse. Hæc sententia est hæretica. Amesius : « In eadem hæresi nobiscum fuit Apostolus Paulus, cum affirmavit, omnem hominem esse mendacem. Rom. III. vers. 4. » Resp. : Secundum phantasiam hæreticam Amesii, transeat assumptum ; a parte rei, negamus. Si enim ita, ut Amesius garrit, sensisset Apostolus, fuisset etiam ipsemet ita mendax, ut dono infallibilitatis non polleret; ac proinde illa ejus enuntiatio esset seipsam falsificans, et evertens, nec Paulus in suis Epistolis majorem fidem mereretur quam Amesius.

VI.— Bellarmin. : Secunda sententia est : Pontificem etiam ut Pontificem posse esse hæreticum, et hæresim docere, si absque concilio generali definiat. Hæc sententia non est proprie hæretica, nam adhuc ab Ecclesia tolerantur, qui illam sententiam sequuntur. Videtur tamen omnino erronea, et hæresi proxima. Amesius 1. « Hæc fuit sententia Parisiensium Doctorum Gersonis, Almaini, etc., et est adhuc sententia Ecclesiæ Gallicanæ Pontificiæ. Idem sensit Gratian. dist. 19. cap. Hoc autem. Alphons. a Castro lib. I. advers. hæres. cap. 2. 4. et 8. cum infinitis aliis Pontificiis, qui non plane se compararunt ad assentandum Papæ. Hæc denique sententia fuit concilii Constantiensis et Basileensis, ab ipsis Papis, Martino V, Nicolao V, et aliis approbata. Altera autem sententia est Curiæ tantum Romanæ, id est Parasitorum Papæ. » Resp. : Amesius mentitur hic in infinitum, cum non modo in particulari, tam multis imponit falsam sententiam, (uti evidens est inspicienti Marianam eo cap. 8.) sed etiam expresse ait « esse infinitorum aliorum », quæ fortasse hodie nec unius est Catholici. Hoc enim nomine nequaquam veniunt Jansenistæ (Calvinistis gemelli), Indifferentistæ, et similis larvæ ex gente Pseudo-Politicorum. Vere hæc a me dici nemo negaverit, qui legerit ea quæ de hoc argumento scripsi contra G. Calixtum in 2. part. Irenici c. 6. ubi excutiuntur singillatim, quæ de Conciliis Constantiensi et Basileensi, ex Dionysio Carthusiano, Alphonso Tostato, Card. Cameracensi, Gersone, Hadriano VI etc., objici solent. Item quæ contra H. Conringium in Exam. ad Interr. IX. §. 2. et Interrog. XII. §. 1. præcipue ex Theologis Gallis produxi. Vel sola illa epist. 80. Episcoporum Galliæ ad Innocentium X. pro damnatione quinque errorum Jansenianorum luculentissime convincit mendacium Amesii. Inventus est nuper quidam Thomas Blacolus, qui cum inter Anglos Catholicos censeri vellet, tamen in suæ Buccinæ sono tract. 1. de 3. Virt. Theolog. §. 22. ausus est scribere : « Hanc opinionem infallibilis auctoritatis Pontificiæ non posse non esse archihæreticam, et ex natura rei matricem infinitorum et spurcissimorum errorum, et ex Theologorum scriptis ferro et igni exterminandam, etc. » Verum hic furor per Franc. Macedum Lusitanum Minoritam anno 1654. in Tract. qui inscribitur : « Tessera Romana, delatus ad sedem Apostolicam, proscriptus est nuper ab Alexandro VII una cum auctore insanissimo Jansenista. Ad quæsitum Amesii : « Cur Papa oppositam sententiam toleret, et non anathemate percutiat »? Respondet Canus : Si in concilio generali ea quæstio tractaretur, sine dubio infallibilitatem Rom. Pontificis ex continua traditione Ecclesiæ de fide definiendam. Neque ego de hoc dubitare queo, cum nunc omnes Theologi, quantum constare potest, in hoc puncto consentiant : uti ex XII. Salmanticensium Theologorum testimonio apud D. Caramuelem num. 70. Theologor. fundamentalis constat, ubi aiunt cum Suare disp. 5. de fide sect. 8. num. 4. « Id certa fide tenendum, idque ipsum esse communem fidelium Doctorum sensum ». Idemque Gallos Theologos hodie universim sentire, non modo ex Duvallio, Gamachæo, et aliis Sorbonicis, sed præcipue ex epist. 80. Episcoporum liquet. Ut vero ipse Papa specialiter illam sententiam ut hæreticam damnet, non opus est : quia nihil prodesset ea definitio sine

concilio generali contra hominem cerebrosum; in promptu enim esset illi exceptio, quod Papæ solius judicium non sit infallibile. Toleratur ergo ea sententia, tamquam non aperte hæretica; vehementer tamen de formali hæresi suspectum facit ita sentientem. Toleratur sicut et nonnulli homines excommunicati, non specialiter denuntiati, dicuntur tolerati. Unde evanescunt nebulæ, quas hic verbose conatur offundere Amesius. Falsum autem omnino est, cum ait : Nondum determinatum esse inter nos, utrum Pontifex Romanus certum et infallibile judicium habeat in quæstionibus fidei et morum? atque adeo an supremam potestatem habeat in Ecclesia, necne? Ex dictis enim patet, nihil horum non certum et determinatum esse. Nam ut interrog. IX. dixi. 1. Infallibilitas Papæ indefinite sumpta, est omnibus Catholicis de fide. 2. Infallibilitas Papæ, saltem una cum concilio generali aliquid de fide definientis, est æque apud omnes Catholicos certa fide tenenda. 3. Eadem infallibilitas, absque concilii generalis adminiculo, controversiam ex cathedra definientis, omnibus Catholicis est indubitata; et ita determinate certa, ut si non ex omnium simpliciter, (quod puto), saltem fere omnium consensu, ex traditione Apostolica continuo in Ecclesia servata, sit etiam de fide. Videantur etiam quæstiones in cap. 5. part. 2. Irenici Anticalixtini.

VII. — Bellarm. : Tertia sententia est : Pontificem non posse ullo modo esse hæreticum, nec docere publicam hæresim, etiamsi solus rem aliquam definiat. Amesius : « Hæc futilis adulatio, Pighii fere propria, a Pontificiis cordatioribus temeritatis damnatur. Bannez in 1. q. 1. artic. 8. pag. 55. et in 22. qu. 1. art. 10. pag. 57. Nec alia ratione probabilis a Bellarmino vocatur, quam quod ejus probationem vel approbationem, in gratiam Papæ vovet et optat ». Resp. : Etsi plurimi opinionem Alberti Pighii, ut minus probabilem deserant : tamen nec Bannez, nec alii eam temeritatis arguunt, ut falso illis tribuit Amesius. Dixit quidem Bannez 1. part. qu. 1. temerarium esse dicere, nullum Pontificem unquam errasse de facto : at in hac censura sine dubio excessit, et ipse potius notam temeritatis in ferenda tali censura incurrit : cum hodie communiter, et cum Bellarmino perquam erudite et solide Theologi, omnes errores in definitionibus fidei nonnullis Pontificibus attribui solitos, ostendant esse nullos. Sed in ordine ad controversiam nostram, parum refert, utram quis teneat opinionem.

VIII. — Bellarmin. : Quarta sententia est, Pontificem sive hæreticus esse possit, sive non, non posse ullo modo definire aliquid hæreticum, a tota Ecclesia credendum. Hæc est communissima opinio, certissima et asserenda. Amesius 1. « Mirum est, hujus opinionis communissimæ nullum testem ex omnibus Scholasticis proferri a Bellarm. præter unum Thomam, etc. » Respondeo : Mirum est ita cæcutire Amesium in meridie, ut nesciat Cajetanum, Turrecrematam, etc., a Bellarmino citatos esse eximios Scholasticos. Cretensis hyperbole est, quod addit : « Esse hoc novum commentum, non Patribus tantum, sed et Scholasticis antiquis ignotum ». Videantur quæ contra Calixtum, Conringium, et Titium hac de re protuli; et tum demum quis dubitet, si potest, Amesium impudenter negare, quod alii ejus gregales fatentur : ideoque SS. Patres arguunt adulationis, et erroris, tamquam Pontificiæ auctoritatis amplitudine jam tum misere fascinatos? Porro inepta cavillatio est, cum subdit : « Hæc communissima sententia, nihil aliud est quam negatio conclusionis. Cum enim contra sic disputatur : Qui potest esse hæreticus, potest definire aliquid hæreticum a tota Ecclesia credendum ; sed Papa potest esse hæreticus; ergo potest Papa definire aliquid hæreticum a tota Ecclesia credendum; respondetur a Bellarmino, sive possit esse hæreticus sive non, non potest definire aliquid hæreticum a tota Ecclesia credendum. » Resp.: Hic syllogismus si fuisset Bellarmino objectus, negasset sine dubio totum. Nam major universaliter accepta, est falsa. Potest enim is, qui ab intrinseco obnoxius est hæresi, per divinam assistentiam esse et manere immunis ab illa; et etiamsi laberetur in hæresim personaliter, a Deo tamen ob bonum Ecclesiæ impediri, ne definiat judicialiter et auctoritative hæresim. Minor est plane incerta, cum utraque pars probabiliter sustineatur. Frivola enim cavillatio est jam sæpius explosa, cum ex modo, qui inter Scholasticos nonnihil controversus est, contra substantiam rei arguitur. Hoc enim si ullam vim haberet, pronum esset universa fidei dogmata evertere ; cum nullus detur, qui tam certus sit de omnibus quoad substantiam, quin tamen admittat simul disputationem utrinque probabilem de modis,

circumstantiis, etc., adjunctis. Quamquam recte Bellarminus annotet, quod : Etsi nonnulli Doctores dicant, Pontificem non posse errare, si prudenter, audito aliorum consilio procedat ; alii vero dicant : Pontificem etiam solum nullo modo errare posse ; reipsa tamen istos omnes non dissentire. Nam hi non negant, teneri Pontificem mature procedere et consulere viros doctos ; sed solum intendunt, ipsam infallibilitatem non esse penes consiliarios, sed in solo Papa : sicut vice versa illi priores non ponunt infallibilitatem in consiliariis, sed tantum volunt explicare, Pontificem debere facere, quod in se est, consulendo peritos, etc. Si quis autem peteret : an Papa erraret, si temere definiret? sine dubio prædicti DD. omnes responderent, non posse fieri ut Pontifex temere definiat. Qui enim promisit finem, sine dubio promisit media quoque ad eum finem necessaria. Parum autem prodesset scire, Pontificem non erraturum, quando non temere definit, nisi etiam sciremus, non permissuram Dei providentiam, ut ille temere definiat. Male contra hæc citat Amesius Azorium et Bannezium. Apud priorem enim nihil tale reperio in loco citato. In posteriore autem loco truncat verba Bannezii, fraudulenterque hujus decisionem dissimulat, quæ revera cum Bellarmino consentit. Ait enim ad 4. argum. : « Quod Papa et concilium non possint relinquere ejusmodi diligentiam, neque relinquent illam unquam, cum res fidei definire parant. Et hoc est tam certum, quam certum est, non posse concilium et Pontificem errare in definiendis rebus fidei. Præterea, si hanc certitudinem non haberemus, facile possent hæretici definitiones Pontificum et conciliorum calumniari, dicentes ; non adhibitam fuisse debitam diligentiam, etc. » Unde paret futilis cavillatio et græca fides Amesii. Quod addit : « non dari exemplum, quo Deus promiserit alicui mortalium, ipsum semper eam diligentiam adhibiturum, etc. », falsum patet ex iis, quæ dixi supra de Summo Veter. Test. Pontifice. Neque vero opus est promissione explicita, cum hoc ipso quod non promisit illuminationem immediatam, sed voluit diligentiam adhiberi, simul promiserit, se effecturum suavi sua providentia, ut ea semper pro negotii gravitate adhibeatur. Certe ita quoque cum Apostolis ex parte videtur factum, ut constat ex Act. XV. vers. 7. ubi « conquisitio magna facta est », quid statuendum esset de abrogatione legalium. Quid enim opus fuisset tanta conquisitione, si habuissent immediatam revelationem?

IX. — Ut hæc sententia (de infallibilitate Papæ) facilius intelligi et confirmari possit, statuemus aliquas propositiones. Amesius : « Una propositio statuenda primo fuit, sine qua ista sententia non potest ullo modo intelligi aut confirmari, quæ tamen inter Bellarmini propositiones non comparet : illa nempe, qua certa regula traderetur, quomodo fide divina possint homines fieri certiores, quando hic vel ille Pontifex, qui Ecclesiæ Romanæ præest, sit verus et legitimus Petri successor, et legitime definiat aliquid a tota Ecclesia fide divina credendum? » Post fuse relatas opiniones Bannezii, Cajetani, et Azorii sic pergit : « Ex istis apparet, nihil esse certi in decretis Papæ, neque posse Ecclesiam ab illis pendere, quamvis generales omnes propositiones a Bellarmino statutæ gratis ipsi concederentur. Misserrima enim sunt illa refugia Azorii : *Nos* id est Ecclesia, *credimus hunc esse Summum Pontificem, quia Ecclesia sic credit.* Quasi diceret : Ecclesia credit, quod Deus nusquam revelavit, quia Ecclesia hoc credit ». Resp.: Non hoc, quod Amesius infert ex male allegatis, sed oppositum apparet, si candide quod res est proponatur. Numquam Azorio venit in mentem aut stylum, quod ei hic per calumniam affingitur, ut illud cap. 5. §. *deinde* inspicienti apparebit. Veritas ergo (quam fusius contra Herm. Coringium in Interrogatione apologetica, et in Examine Exam. Interrog. X. declaravi) summatim hæc est.

§. UNICO.

Probatur, certum ex fide esse, hunc numero N. N. esse legitimum Christi Vicarium, ac proinde infallibilem.

Quia cum Christus voluerit Ecclesiæ suæ militanti usque ad consummationem sæculi, unum, visibilem, ordinarium pastorem præsidere; et hunc nollet vel semper vivere, vel per generationem carnalem propagare genus suum, et ex hoc successores in munere Pastorali ; evidens est, saltem ex interpretativa voluntate et decreto Christi, relictum esse dispositioni Ecclesiæ, et præcipue ejus capitis, ut pro ratione circumstantiarum determinetur, quo modo eligendum sit caput tam necessarium. Probo id hac ratione : Quia quicumque absoluta voluntate

subditis aliquid mandat faciendum, nec tamen modum executionis præscribit, hoc ipso relinquit determinationem mediorum in arbitrio subditorum. Sed Christus (ut ex quæst. 2. et 3. suppono) absoluta voluntate mandavit Ecclesiæ, ut habeat pastorem ordinarium perpetuum. Ergo Ecclesiæ determinandum reliquit modum, etc. Major constat ex illo axiomate : Qui vult efficaciter finem, vult etiam efficaciter media. Ergo quisquis præscribit absolute finem ponendum, nulla modorum aut mediorum facta mentione, hoc ipso interpretative imperat liberam electionem mediorum efficacium.

Objicit cum Amesio Conringius 1. : « Si Deus permittit interdum, ut aliquandiu nullus sit Papa, aut vero (ut in schismate) plane incertus ; ergo providentia divina non est constitutum, ut Papa sit regula fidei. At verum est prius ; ergo et posterius. De minore nemo dubitat. Major item est evidens. Repugnat enim sapientiæ, ut rei, quæ debet esse æterna stabilis et certa, principium ac regula constituatur id, quod incertum sæpe est, et interdum plane non superest ». Resp. : Majoris illius connexio nulla est, adeoque nobis est evidenter falsa, si eo modo intelligatur : « Providentia divina esse constitutum, ut Papa sit regula fidei », quo nos Catholici intelligimus, et omnino intelligi debet : nempe tunc Papam esse infallibilem regulam fidei, cum et ipse sit canonice electus, acceptatusque ab Ecclesia, et controversia aliqua agitetur de fide, et Papa ex cathedra pronuntiet. Uno horum trium deficiente (uti deficit, cum vel schisma est, vel Sedes vacat, vel nulla urget controversia decidenda, vel non ex cathedra definitur) non est Papa infallibilis fidei regula. Sed instat et quærit Conringius : « Cum non obstet Deus, quo minus diu satis præsint interdum nulli, interdum incerti, interdum flagitiosi Pontifices ; unde novimus ejusdem permissu non fieri interdum, ut multitudo illum adoret ceu Pontificem, qui Pontifex legitimus non est ? Si syllogismo aliquo robusto discrimen istud ostenderis, magnum te virum demonstrabis ». Respon. : Syllogismus robustus hic esto. Quicunque fidelis et sapiens pollicetur aliquem finem se præstiturum, ille etiam obligatur ad media convenientia præstanda ; sed Christus Dn. fidelis et sapiens pollicitus est finem se præstiturum (scilicet assistentiam Spiritus sancti qui maneat cum Ecclesia sua in æternum) ; ergo Christus Dn. obligatur etiam ad media efficacia præstanda. Jam vero non sunt media convenientiora ad veritatem supernaturalem incorrupte servandam, quam verbum Dei scriptum, et sensus eorum genuinus ab interprete uno, visibili, et infallibili exhibitus. Ergo ad hæc præstanda Christi Dn. providentia et fidelitas obligatur, scilicet ad incorruptos codices sacræ Scripturæ (juxta modum supra lib. 1. explicatum) et legitimos successores in Sede Apostolica. Confirmo hoc, et interrogo: Annon Christus, si voluisset, potuisset instituere caput Ecclesiæ infallibile, cui omnes fideles sub pœna mortis æternæ tenerentur in causis fidei obedire, his, ex. gr. claris verbis: « Ego te Simonem Petrum jubeo esse Pastorem universalem Ecclesiæ meæ in toto mundo, et promitto tibi et omnibus in Rom. Cathedra legitimis successoribus, quod velim vobis conferre infallibilem assistentiam, ne unquam portæ inferi et hæreses prævaleant contra Ecclesiam meam etc. » Annon hoc eventu omnes censerentur legitimi S. Petri successores, qui quovis demum modo electi pacifice acceptantur et coluntur ut tales a maxima parte fidelium sine ulla contradictione ? Quidni ? Essent enim omnes illi legitimi S. Petri successores, quos sive legitime, sive vitiose electos sine controversia acceptat Ecclesia ; cum ab hac acceptatione tamquam ab ultima dispositione censeretur Christus velle pendere illam quasi formam, potestatem scilicet plenissimam et infallibilem a se immediate conferendam. Et hoc (quod de possibili non videtur ab ullo sanæ mentis homine posse negari) merito asserimus nos de facto contingere ; et ne omnia nutarent, et non haberemus regulam vivam infallibilem fidei, sic plane debuit fieri.

Instat Conringius 2. : « Saltem Pontificum leges positivæ (ut est illa Julii II. in concil. Lateran. qua omnis electio Papalis simoniace facta absolute declaratur invalida) Pontificum electionem, acceptationem et constitutionem perincertam reddunt. Quam facile enim est, ut tale vitium simoniacum irrepat in electione » ? Resp. 1 : Certum est, eam Julii II. Constitutionem non de præteritis, sed de futuris electionibus loqui. Resp. 2. : Multo probabilior est sententia Card. Thusci, Sopran. etc. quod requiratur simonia notoria ; qua sententia supposita moraliter certum est, numquam acceptatum iri ejusmodi electionem ab imperatore, regibus, episcopis, et reliquis Catholicis ; unde nullum juxta hoc

potest periculum, aut incertitudo successioni Paparum rationabiliter formidari. Resp. 3. : Etiam juxta oppositam Bonacinæ opinionem adhuc non sequerentur incommoda, quæ objiciuntur. Ratio est, quia tunc non modo Ecclesia supplet quidquid supplere potest, sed etiam (ut optime notavit Card. Pallavicinus lib. de fide num. 143) non debent nec possunt hujusmodi incommoda intelligi, nisi respectu illius primæ electionis, quam faciunt nunc DD. Cardinales ; per quam fatemur non reddi certum de fide, quod electus sit verus Pontifex. Unde quamvis talis electio aliquo simili impedimento fuisset irrita, adhuc sequeretur alia electio, nullo jure positivo irritabilis, quam facit tota Ecclesia, acceptando illum hominem pro vero Pontifice. Hæc enim acceptatio, licet moveatur ex errore præcedenti, non est tamen conditionata, sed absoluta, cum melius sit Ecclesiæ habere pro Pontifice aliquem, qui fuerit invalide electus, quam ignoranter carere Pontifice, et eum pro tali venerari, qui reipsa talis non sit. Quod si dominia rerum expedit non esse in incerto, et ideo inductæ sunt præscriptiones, non solum jure civili, sed aliquæ etiam longissimi temporis de jure gentium et naturali, per quas dependenter ab errore fit dominus rerum ille, qui ante non erat dominus : quanto magis expedit, non esse in incerto auctoritatem divini Vicarii? Adeoque de jure divino et naturali est, ut quicumque acceptatur ab Ecclesia pro tali, evadat talis, etiamsi ante non fuerit. Huc spectat illa ratio quæ affertur in l. Barbarius ff. de offic. ubi declaratur, quod servus electus ignoranter in prætorem, et pro tali habitus, non solum fecerit acta valida, sed fuerit verus prætor ; quoniam populus Romanus qui eum pro tali habuit, potuit dispensare, et censetur ita voluisse. Quæ lex non est consideranda tamquam constitutio arbitraria, et proveniens a potestate juris civilis (alioqui respexisset futura, non præterita, super quibus lex illa decernit) ; sed tamquam interpretatio prudens et philosophica juris naturalis : nam independenter ab omni constitutione positiva censetur populus Romanus habuisse in illo casu voluntatem quam expediebat eum habere. Sic ergo in præsenti negotio etiam penes totam Ecclesiam est potestas providendi sibi de legitimo capite, quoties electores ordinarii (sive culpabiliter sive inculpabiliter) non provident in futurum ; sicut contingit, cum eorum electio fuit irrita, et tamen habetur rata. In tali ergo casu, Ecclesia censetur eum eligere quem acceptat, non obstantibus quibuscumque ejus defectibus.

Sed instat 3. Amesius : « In isthoc syllogismo (Qui est legitime electus, vel acceptatus, in talem, est Christi Vicarius ; Sed N. N. est ita electus et acceptatus ; Ergo est Christi Vicarius), assumptio tantum humana fide certa est ; Ergo conclusio non constat fide divina, sed humana, cui falsum subesse potest. Atqui » (juxta Azorium loc. cit). « si sola fide humana credimus, hunc vel illum esse Summum Pontificem, non potest ejus judicium esse fide divina certum et verum, neque obligari potest Ecclesia ad judicium vel sententiam hujus vel illius Pontificis fide divina credendam : nam definitio fidei, Papæ auctoritate facta, tandem resolvitur in auctoritatem ipsius Papæ. Unde tandem infertur, nihil esse certum et infallibile in definitionibus Papæ.» Respon. : Quidquid olim disputarint Theologi, an sit de fide, hunc numero Alexandrum VII. esse verum Christi Vicarium, et S. Petri successorem ? Id post Clementem VIII. cœpit esse extra controversiam, ut palam sit, de hoc certitudinem non tantum moralem, sed theologicam haberi ; ea vero fundatur in hoc syllogismo, cujus utraque præmissa est de fide, nempe : Quia Ecclesia (cum sit firmamentum et columna veritatis) non potest errare in rebus ad communem totius Ecclesiæ religionem pertinentibus. Atqui judicium quo Ecclesia Alexandrum VII. E. gr. acceptat, pertinet ad communem totius Ecclesiæ religionem ; ergo Ecclesia non potest errare in hoc judicio ; adeoque de fide est, hunc numero esse verum Pontificem et Christi Vicarium. Plura de hac re vide apud Suar., Arriag. et cæteros Scholasticos in Tract. de fide.

Ad CAPUT III.

Hoc cap. Bellarminus principalem suam assertionem defendit, nempe : quod Pontifex, cum totam Ecclesiam docet in his quæ ad fidem pertinent, nullo casu possit errare. Perquam inepte intercedit hic Amesius, et nodum in scirpo quærens, ait : « Nulla rationis umbra potest reddi, quare non æque possit errare Papa, cum totam Ecclesiam docet ; atque cum docet aliquam Ecclesiæ partem etc.» Resp. : Cum larvis luctatur Amesius et fingit sibi adversarios ubi non sunt. Omnes libenter cum Bellarmino fatemur : Quod si

vel ad unius Episcopi, vel cujuscumque instantiam Pontifex aliquam fidei controversiam definiat, eadem infallibilitate pollere, ac cum œcumenicæ Synodo aliqua quæstio fidei decidenda proponitur. Neque enim Amesius ex illa propositione Bellarmini (*cum totam Ecclesiam docet*) ansam suspicandi sumere debet, quasi secus dicendum sit, cum Papa aliquam particularem Ecclesiam docet. Inania ergo verba sunt, quæcumque hic multiplicat.

I. — Igitur probatio sumitur ex Luc. XXII. vers. 31. 32. *Ego rogavi pro te*, *Petre*, *ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Amesius 1. « Nihil inde concludi posse, pro infallibilitate Papæ, Pontificii multi fatentur. Sic enim Bannez loc. citat. ». Sed verba, uti recitat Amesius, apud Bannezium non reperio, sed plane oppositum. Nam responsurus ad primam objectionem pro opinione Abb. Pighii de personali infallibilitate Papæ, sic ait : « Dicimus ergo, quod Petri successores succedunt illi in hoc privilegio, quod Lucæ XXII. illis verbis habetur : *Ego rogavi pro te etc.*, quantum attinet ad officium summi Pontificatus, et communem Ecclesiæ gubernationem ; non autem sunt hæredes illius privilegii, in iis, quæ spectabant ad Petri personalem dignitatem ». Unde luce meridiana clarius liquet falsi crimen Amesii jam toties iteratum. Qui autem sunt « illi multi » quos jactat ? cum unicus Bannez quem nominat, contrarium manifeste doceat. Cur vero tam caute dissimulat omnia illa luculentissima apud Bellarminum testimonia sanctorum Patrum, qui ita interpretantur illa Christi verba ? Certe vel illa sola, etiamsi omnia alia fundamenta deessent, sufficiunt ad persuadendam hanc veritatem. Præ illis sane quivis non perversus explodet cavillos, quos Amesius mox subdit, cum ait :. « Nihil hic dicitur de « docenda » : nihil de « tota Ecclesia » : nihil de « errore » : nihil de « Papa ». Quis igitur alchymista potest hanc promissionem convertere in illam, qua promitteretur : « Papam non posse errare, cum totam Ecclesiam docet res de fide » ? Sed in his et sequentibus perspicue nugatur Amesius, et tergiversatur ; ea cavillationibus suis ventilare intentus, quæ a Bellarmino examinantur, non approbantur. Perquam inepte vero (ut priora ad rem nil facientia omittam) claudit has cavillationes, dum ait : « Ecclesia non indiget uno aliquo, sed multis, quorum fides non deficiat, sed a quibus possit confirmari. Infallibili vero confirmatore, præter Scripturam et Spiritum sanctum negamus Ecclesiam indigere. » Itane ? At quomodo possunt hæc fieri ? Si illi multi (qui sine dubio sunt ministri Calvinistici, juxta Amesium) possunt confirmare alios, et ipsorum fides non potest deficere ; ergo ipsi sunt confirmatores infallibiles. Quis dubitet ? Porro quidnam amplius non requirimus in Rom. Pontifice ? Imo plerique Catholici ne quidem tantum requirunt ; quia sentiunt, quod etiamsi Papa possit personaliter errare, et in hæresim labi, non possit tamen judicialiter ex Cathedra definiendo, non confirmare fideles. Ergo ex una parte Amesius suis Calvinisticis aut Prædestinatis arrogat id, quod Pontifici vult auferre : ex altera vero parte, in paucis verbis sibiipsi haud obscure contradicit.

II. — Bellarmin : Dominus duo privilegia Petro impetravit. 1. Ut ipse non posset unquam veram fidem amittere. 2. Ut ipse tamquam Pontifex, non posset unquam docere aliquid contra fidem. Sive ut in sede ejus numquam inveniretur, qui doceret contra veram fidem. Primum fortasse non manavit ad posteros : secundum sine dubio manavit ; ut est concors sanctorum Patrum sensus. Amesius 1. : « Non sunt duo privilegia, sed unum : Non amittere sedem, et non docere contra fidem. » Resp. : Clarum est, posse ista separari realiter ; quidni ergo sint duo privilegia ? Quis dubitet posse amittere fidem internam, illum, cui ad actum externum negationis fidei aut falsæ doctrinæ, negaretur a Deo concursus? Amesius 2. : « Non fuerunt ista privilegia propria Petri, sed communia Apostolorum ». Resp. : Ut erant personalia, concedo ; sed nego de posteriori, quatenus ad successores manaturum erat : hoc enim hæreditarium fuisse in Petro, probatum est syllogismo invicto supra. Amesius 3. : « Si unum ad posteros non manavit, quod fundamenti rationem habuit ; non est credibile, alterum ad eos manasse ». Resp. : Incredulis Calvinistis hoc videtur incredibile (de quibus Godofr. a Valle, Parisiis combustus, dixit apud Maldonatum, oportere prius Calvinistam fieri, qui velit artem non credendi, a se conscriptam addiscere) ; fidelibus autem non tantum credibile, sed moraliter evidens videtur, suppositis cæteris, quæ constat Christum in constituenda sua Ecclesia servasse. Amesius 4. : « Ut hoc conveniat Petri successoribus, oportet ut omnes negent Chri-

stum». Respon. : Hæc illatio, digna Puritano similis est illi, qua concluderetur ; oportere omnes ministros verbi Calvinistici esse piscatores aut publicanos.

III. — Bellarm. : Petrus cum successoribus dicitur Petra et fundamentum Ecclesiæ non ruituræ ; Ergo nec Petrus nec successores ejus possunt ruere aut errare. Amesius 1. « Petrus nullo modo est fundamentum Ecclesiæ, nisi respectu doctrinæ Apostolicæ, quam ex immediata revelatione habuit ; Sed in isto respectu nullos eum habere successores ipsi fatentur ». Resp. : Falsum assumere Amesium in majori propositione, monstratum est supra tractando de Primatu Petri. Unde et ruit, quod mox subdit. Amesius 2. : « Petrus hoc respectu non potuit errare : Papam autem illo privilegio non gaudere Bellarmin. concedit ». Resp. : Bellarm. non tam concedit, quam ut problema utrinque probabiliter a diversis assertum proponit. Amesius 3. ; « Papam posse hæreticum esse, et damnari, Bellarm. non negat. Quomodo autem ædificium erit in cœlis, cujus fundamenta varia sunt in inferno » ? Resp. : Bellarm. potius negat, ullum Papam fuisse hæreticum, dum omnes Pontifices, qui ab aliquibus hæreseos insimulabantur, ab ea labe plane liberat. In eo autem quod Amesius infert, nullum est inconveniens : In casu enim, quo Christus Apostolos non confirmasset in gratia, et voluisset permittere aliquorum ex iis lapsum post resurrectionem, sicuti permisit Judæ apostasiam antea : contigisset idem, quod ut absurdum hic infert Amesius. Nihil autem in eo esse incommodi, patet vel ex illo Apostoli dicto, cum ait : *Castigo corpus meum, ne cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar.* Amesius rursus hic astute dissimulat testimonia SS. Patrum.

IV. — Bellarm. ex Joan. XXI. v. 17. *Pasce oves meas etc.* fit hoc argumentum : Papa est doctor et pastor totius Ecclesiæ ; Ergo tota Ecclesia illum sequi tenetur; ergo si ille erret, tota Ecclesia errabit. Nec evades, si dicas : oportere illum sequi, si recte doceat, alioqui magis Deum, quam homines esse audiendos. Contra : Nam quis judicabit, rectene Pontifex doceat? Non enim est ovium judicare, an Pastor erret, præsertim in rebus dubiis. Neque potest dici : Posse tunc recurri ad generale concilium, saltem cui etiam ipse Papa intersit. Contra : Quia soli Petro dicitur : *Pasce oves meas :* solum Petrum vocavit fundamentum, non Petrum cum concilio ; unde patet totam firmitatem conciliorum legitimorum esse a Pontifice. Deinde sæpe non potest celebrari concilium generale. Et quid si in tali concilio dissiderent Patres a Præside suo ? etc. Amesius ista egregie « enervavit, » nempe, more suo, truncando. Dein de ait : 1. « Peti principium ». At hoc demonstratum est supra de primatu Petri. Amesius 2. : « Pastor potest errare, Ecclesia illa, cujus est Pastor, non errante. Papam posse esse hæreticum, Papæ ipsi concedunt ». Respon. : Potest errare, ut privata persona, transeat : judicialiter aliquid definiens ut Pastor, nego. Amesius 3. : « Judicare discernendo, possunt ac debent de doctrina, pastores illi omnes, qui jubentur Spiritus probare I. Joan. IV. vers. 1 ». Respon. : Hæc nænia Lutherano-Calvinistica jam satis in superioribus explosa est. Amesius 4. : « Hoc ipso manifeste declarat Papa se esse Antichristum, quod illum locum in Ecclesia sibi vendicat, ut ipso errante et ruente, tota Ecclesia corruere debeat. Sic enim Gregorius epist. lib. IV. epist. 22 et 36. Joannem Constantinopolit. arguit Antichristi suæ præsumptionis : Universa igitur Ecclesia corruet, quando is, qui appellatur universalis cadet. » Resp. : Amesius hoc ipso manifeste declarat, se esse calumniatorem et cavillatorem, dum aliter accipit ly « universalis ». Ecclesiæ supremum Pastorem et Doctorem infallibilem agnovisse se S. Gregorium M. manifestum est ex lib. XVIII. epist. 52. ubi Vigilium per Gallias Vicarium suum constituens, excepit : « Si de fidei causa contentionem evenire contigerit, ad nostram studeat perducere notitiam, quatenus A NOBIS VALEAT CONGRUA SINE DUBIO SENTENTIA TERMINARI. Quæ de Summo Pontifice Veteris Testamenti hic th. 16. repetuntur, jam satis supra expedita sunt.

V. — Bellarm. : Probatur idem duplici experimento. 1. Quia sola Rom. Sedes numquam defecit a fide 2. Quia Papa plurimas hæreses solus sine concilio generali damnavit. Amesius 1. : « Petitur principium ». Resp. : Sic est, sed juxta Amesium, qui probationem omisit. Nam Bellarminus ostendit per inductionem, omnes Patriarchales Sedes defecisse : nihil vero tale posse de Romana ostendi. Amesii erat demonstrare, quo tempore, et quas hæreses, contra antiquam Patrum fidem Pontifex invexerit in Roman. Ecclesiam? quandiu non datur luculenta instantia, manent Roman. Pontifices in pos-

sessione Innocentiæ. Videatur pars. 2. quæst. Vex. P. Foreri 1. cap. Amesius 2. : « Non agitur hic de Sedibus et Sellis, sed de sedentibus et docentibus Papis ». Resp. : De his ergo demonstretur defectio, et quando? quomodo? per quos contigerit? sicuti nos hæc omnia distincte monstramus de Ubiquetariis, Sacramentariis etc. Amesius 3. « Multi alii damnarunt varias hæreses sine conciliis generalibus, et sine Papa Romano ». Resp. : Auctoritative, et judicio definitivo? minime! Omnis alia damnatio, suprema tandem Pontificis Roman. auctoritate nitebatur; ut nominatim de hæresi Pelagiana constat, quæ licet in conciliis Palæstinæ, Milevit. et Carthaginiensi damnata fuerit, non tamen censebatur « causa finita », antequam « hæc Synodalia acta ad Sedem Apostolicam mitterentur, et inde rescripta venirent », ut his verbis testatur S. August. serm. 2. de verbis Apostoli, et S. Prosper in Chronico. Pluræ quæ Helmstadienses, Calixtus Corringius, Titius, huic infallibilitati Pontificiæ objecere, et a me disjecta sunt, videri possunt in 2. part. Irenici Anti-Calixtini et in Examine Exam. Conringiani, præsertim ad interr. IX. ubi præcipue ursi illustrissima testimonia S. Innocentii I Papæ, S. Gregorii Nazianzeni, S. Augustini, S. Hieronymi, Philippi Presbyteri in concilio Ephesino, et Rheginonis Abbatis, quæ merito instar 300. esse queant, et ibidem a frivolis evasionibus Conringii et Titii vindicantur.

Ad CAPUT IV.

Statuit hoc cap. Bellarminus, quod non solum Pontifex Romanus non potest errare in fide, sed neque Romana particularis Ecclesia. Hoc autem intelligendum est de errore personali omnium Romanorum, ita ut tota illa Ecclesia fieret apostatica. Porro verissima est hæc propositio, si intelligatur de Ecclesia Romana, dum ibi persistit Apostolica Sedes. Si vero sic intelligatur, quasi Sedes Apostalica non possit unquam Roma alio transferri; est pia et probabilissima sententia : non tamen adeo certa, ut sit omnino de fide. Hactenus Bellarm. Contra Amesius 1. « Majus est quod tribuitur hic a Bellarmino Ecclesiæ Romanæ, quam quod tribuit ipsa Papæ. Papam enim immunem esse vult a judiciali errore, non a personali (Nota, quod fraudulenter ita ait Amesius : Bellarminus enim vel præscindit ab utroque, vel potius affirmat etiam de Papa personalem ἀναμαρτησίαν) et Ecclesiam Romanam a personali : fides autem personalis multo prætiosior est quam judicialis : et error personalis magis est perniciosus ipsi erranti, quam judicialis. Hunc etiam accedit, quod nec judicialiter quidem, ex hac hypothesi, errare possit Ecclesia Romana, si quidquam de fide statuat unanimi consensu omnium : quia si sic erraret, errarent omnes etiam personaliter. Nihil igitur accedit Papæ, sed potius detrahitur plurimum ex hac positione, dum Ecclesia particularis ipsi non tantum adæquatur, sed etiam antefertur. » Resp. 1. : Quod si quis cum Albert Pighio etc. teneat, Papam etiam personaliter errare non posse, tota evasio Amesii evanescit. Respond. 2. : Posita adhuc communiori sententia, præstantior omnino est pro bono Reipublicæ erroris immunitas in sententia judiciali ferenda : quidquid sit de privata illius persona. Quis enim non mallet tali judici in sententia ferenda indefectibili credere causam suam, quam alteri, qui pro seipso interius errare non posset? Nam non omnis qui falli non posset, hoc ipso etiam fallere non posset. Respond. : Falsum omnino est, illa duo esse necessario conjuncta, ut contendit Amesius cum Witakero. Ut enim bene ex eo sciscitatur Gretserus : Cur Deus infallibilitatem alicui personæ dare non possit, quatenus judiciarium munus gerit; et non dare, quatenus privata persona est? Vel etiam dare immunitatem ab errore alicui cœtui, quasi personalem, ita ut numquam totus cœtus in errorem incidat; et tamen non dare immunitatem ab errore in definitione alicujus dogmatis? Amesius debebat oppositum probare et non tantum Witakeriana effata sine fundamento repetere. Amesius 2. : « Infallibilitas Papæ non potest infallibilitatem personalem ipsi Papæ adferre; quænam vero fingi potest ratio, qua istam conferret Ecclesiæ Romanæ? » Resp. : Papa illam non confert Romanis, sed Deus intuitu Papæ, seu Sedis Apostolicæ. Amesius 3. « Privilegium istud Ecclesiæ Romanæ nullo argumento confirmatur, vel ex scripturis, vel ex traditione, vel ex communi consensu Patrum, vel ex Scholasticis ipsis; ita ut omni specie probabilitatis destitutum cogatur plane mendicari »? Resp. : Cur ergo Amesius non infirmavit auctoritates illas SS. Patrum a Bellarmino adductas? Accedit, quod Bellar-

minus propositionem illam in priori sensu acceptam non pronuntiavit esse certam de fide; qualis si diceretur, deberet omnino de ea constare ex verbo Dei scripto aut tradito: solum ergo illam pronuntiat qualitercumque veram, præcipue ob testimonia SS. Cypriani, Hieronymi, Gregorii, Nazianzeni, Cyrilli etc. Amesius 4. : « Adversatur Scripturæ Rom. XI. vers. 20. et rejicitur ab omnibus, qui non sunt adulatores Curiæ Romanæ ». Resp. : Hæc est decumana calumnia, qua post Danæum, Junium etc. non veretur SS. Hieronymum, Gregorium, et alios Patres, parasitis Roman. Curiæ adnumerare. Locus ille Apostoli Roman. XI. nihil ad rem facit; agit enim tantum de singulis fidelibus cujuscumque Ecclesiæ ex Gentibus ad fidem conversæ, comparatione Judæorum : ut bene contra Witakerum ostendit Gretserus, quem « enervare » debuisset Amesius, si quid præstare voluisset. Illud vero prioribus criminibus falsi accensendum, quod ex Bannezio nomine Soti, Cajetani etc. recitat : « Ex Scriptura certum non est, populum Rom. non defecturum a fide etc. Quin immo videtur hoc indicari II. Thessal. II. vers. 3. ubi (si credimus Lactantio, Athanasio, Chrysostomo, Ambrosio, Hieronymo et aliis) per defectionem intelligitur abolitio populi Romani ». Sed certum est, nihil simile haberi apud Bannezium, tam in editione in fol. quam in 4. Ad rem ipsam quod attinet, fatemur omnes cum Bellarmino populum Roman. paulo ante consummationem mundi ad paganismum rediturum, et Rom. Pontificem inde pulsum iri. Sed hoc nihil ad rem nostram : hic enim agitur de tempore, quod Antichristi tyrannidem prope mundi finem præcedet. 5. Tandem Amesius arguit « contradictionis Bellarminum, ac si hic neget, quod antea lib. II. cap. 12. disertis verbis affirmabat. Ibi enim dicit Romanum Pontificem ut Rom. Pontificem Petro succedere, esse de fide, quamvis non sit de jure divino : hic autem fatetur : Non esse omnino de fide, a Rom. Sede non posse separari Apostolicam Sedem. Sed magis animose pugnavit pro Rom. Pontifice, quam pro Ecclesia Romana. Resp. : Fingit antilogiam Amesius, ubi nulla est. Non enim repugnant invicem duæ illæ propositiones. Etsi enim non sit de fide, a Romana Sede non posse separari Sedem Apostolicam : de fide tamen est : quamdiu conjunctam videmus Sedem Apostolicam Romano Episcopatui, Romanum Episcopum, etiam ut Romanus Episcopus est, Petro succedere (ut ex continua traditione SS. Patrum liquet), adeoque Ecclesiæ caput esse. Quid hic contrarietatis?

Ad CAPUT V.

Hoc capite assertio Bellarmini est : Neque in præceptis morum, quæ toti Ecclesiæ præscribuntur ; neque in rebus necessariis ad salutem, vel in iis, quæ per se bona vel mala sunt, errare potest Summus Pontifex. Amesius 1. « Mirum est, improbissimos homines, vel hominum potius monstra (quales multos fuisse Bellarminus fatetur) non posse generaliter decernere contra bonos mores ». Resp. : Amesius facit multos ex « non paucis, » et omittit, quæ Bellarm. addit (Si vera sunt, quæ de iis scribuntur.) 2. Mirum id videtur Amesio, quia causam vel nescit, vel agnoscere non vult, nempe divinam providentiam et assistentiam, quæ pro bono Ecclesiæ talem lapsum non permittit in capite alioquin improbo. Cur enimvero id non possit is, qui per asinam Balaam locutus est; et per impium Caipham (quod esset Pontifex illius anni) prophetavit? Amesius. « In singularibus præceptis posse Papam errare Bellarmin. agnoscit : Omnia autem singularia ab universali non differunt reipsa ». Ergo potest etiam in universalibus morum præceptis errare. Resp. : Amesius satis ridiculus hic est, et vel stuporem fingit, vel fraudem admittit. Inepte nimis dicitur, universalia præcepta, quæ pro tota Ecclesia feruntur, conflari ex singularibus (ut jam dissimulem, a præstantissimis philosophis negari, universale nihil aliud esse, quam omnia singularia confuse cognita, uti contendunt Nominales). Incredibile est, Amesium hic ita obstupuisse, ut non caperet, quod Bellarm. per præcepta universalia intellexit leges, quæ universaliter feruntur pro Ecclesia; particularia vero cum Pontifex in causis particularibus judicat inter partes dissidentes, et unum condemnat, alterum absolvit: in quo casu certum est, posse eum errare, vel ex subreptione, vel etiam ex pravo affectu. Amesius 3. : « Concedit etiam, posse Pontificem superfluam, minus discretam, inutilem, et nimis gravi pœna sancitam legem toti Ecclesiæ prescribere. Sed hoc est errare in Cathedra : hoc est, in Pontificis officio errare : hoc est temere definire; quæ omnia Papam posse

negavit antea Bellarminus ». Resp. : Nego subsumptum. Non enim promisit Christus Petro et successoribus, quod numquam sit defectura ejus prudentia et probitas, sed fides tantum. Porro definitionem Cathedræ Apostolicæ, et quam auctoritatem atque ἀναμαρτησίαν hæc habeat, non a Calvinistis, sed ab ipsius Ecclesiæ Catholicæ perpetuo sensu discere oportet. Probationes Bellarmini (omnino firmæ) sunt, nempe 1. Quia si Papa in præceptis morum ad salutem necessariis erraret, tunc tota Ecclesia graviter læderetur in necessariis ; quod est contra promissionem Christi Joan. XVI. vers. 13. Spiritus sanctus *docebit vos omnem veritatem* (saltem necessariam ad salutem.) 2. Quia Deus tunc deesset Ecclesiæ in necessariis; quandoquidem præcipit illi, ut sequatur Pontificem, et tamen permittit Pontificem errare. At certe Deus nulli deest in necessariis. 3. Si posset errare in moribus per se bonis et malis, tunc Ecclesia non posset dici sancta, præcipue ob legem et professionem sanctam : immo consequenter etiam necessario erraret in fide. Amesius non habuit quo hæc everteret, sed meras anticheses proposuit. Ultimum tamen Bellarmini dictum, nempe : Si Papa erraret præcipiendo vitia vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere, vitia esse bona, et virtutes malas ; sic excipit Amesius 1. « Tenetur Ecclesia credere, eum esse Antichristum et Primogenitum diaboli, qui hanc auctoritatem sibi arrogat, ut fides ipsi magis quam Deo habeatur ». Sic est. Sed quis Pontificum, quis hæresiarcharum etiam, sibi hoc arrogat? Si de arrogantia implicita sermo sit, Novatores nostri id quidem affingunt Romano Pontifici, sed ipsimet revera præstant. Quod enim Lutherus omnium Patriarcha dixit : SE LEGEM INTERPRETANDI VERBI DEI NULLAM PATI, idem omnes ejus filii et nepotes gnaviter sectantur. Sed vide omnino recognitionem num. 29. Amesius 2. : « Non est mirandum, quod Theologi Pontificii defendunt : Papam non posse contra fidem et bonos mores decernere ; cum profitentur, se teneri credere fœdissimas hæreses esse veras doctrinas, et turpissima vitia esse sanctitatem, si Papa ita decernat. Non opus est hic disputatione, sed anathemate potius maranatha? » Respon. : Vere non opus hic est disputatione, aut alio etiam anathemate, quam ut calumniam Amesii detestemur. Bellarminus tantum loquitur de quæstionibus dubiis. Exempl. grat. cum inter Theologos controvertitur, sitne hæc actio licita, sancta etc. ? an talis contractus sit justus etc. ? ut ipsemet expressit in librorum suorum recognitione. Et in talibus dubiis tenentur subditi acquiescere resolutioni superioris. Idem est proportionaliter in quæstionibus speculativis. Cum vero patens est error aut vitium, quod proponit superior, tunc non est audiendus, sed tamquam tentator repellendus. Atque hic est communis omnium Catholicorum sensus manifestus. Quia ergo evidens est, subditum in re dubia bene facere, conformando se judicio et voluntati ejus, quem Dei loco veneratur (etiamsi enim erraret speculative, eliciendo actionem materialiter malam, formaliter tamen faceret opus honestissimum) ; consequenter, evidens est, teneri Deum, totius Ecclesiæ præsidem, ab errore servare immunem, ne hic omnem Ecclesiam involvat erroribus et pravis actionibus, esto formaliter non malis, nec imputabilibus. Quid hic non verum et sanctum? Quid in Amesiano cavillo non fallax et improbum?

Ad CAPUT VI.

Papam etiam ut privata persona est, hæreticum esse non posse, ait Bellarminus probabile esse, pieque credi posse ; idque suaderi, tum ex suavi dispositione Dei : Quia cum Papa debeat veritatem semper docere, et sine dubio id facturus sit, cum id jussus sit facere, juxta dictum Christi : *Rogavi pro te etc.*, hoc certe non commode præstabit Papa hæreticus ; quamvis enim id absolute quidem fieri posset, ut evenit cum asina Balaam loquente ; non tamen congruit divinæ Providentiæ, quæ disponit omnia suaviter. Tum experientia : quia hactenus de nullo Papa probari potuit, quod fuerit hæreticus. Amesius hic opponit Bannesium, qui oppositam suam sententiam probabiliter etiam defendit; sed alterius contrariæ probabilitatem non elidit; quam et ipse ab argumentis Andreæ Duvallii Theologi Sorbonici fusius vindicavi in Irenici part. 2. cap. 5. quæst. 4. quæ non lubet hic repetere, cum fidei controversiam proxime non concernant. Ad alterum argumentum quoque Amesius nihil adfert nisi ex Bannesio; qui quidem strenue suam thesim sustinuit : Credo tamen, si legisset, quæ post ipsum a Card. Baronio,

Gretsero, Forero, Duvallio etc., pro Honorii Papæ innocentia allata sunt, mutaturum fuisse (saltem quoad hunc Pontificem) suam opinionem. Sed jam dimisso Amesio, in unam congeriem cogenda, et lustranda sunt

§. UNICO.

Quæ Gerhardus contra infallibilitatem Pontificis objicit.

I. — Gerhardus disp. 7. thes. 3. sic arguit : « Quod non potest in Ecclesia semper haberi, ad illud non potest in controversiis fidei recurri, et consequenter illi non competit authenticum judicium. At verus et legitimus Pontifex non semper habetur in Ecclesia, ut patet ex schismate inter Antipapas. Ergo. Majorem probat Gerhardus ex Bellarm. lib. IV. cap. 3 ubi ait: Concilium generale non posse semper haberi, ideoque non in eo solo, sed in Romano Pontifice esse etiam judicium infallibile. » Respondeo : Major non est Bellarmini, uti a Gerhardo ponitur : estque nimis magna disparitas inter concilium generale et Papam, quoad hanc difficultatem. Nam ordinarie quoad Papam nulla est, cum non nisi semel (post Urbanum VI usque ad Martinum V) fuerit tam diuturnum schisma, idque jam ab initio Christianæ Ecclesiæ usque ad præsens tempus : Concilii autem generalis tot et tantæ sunt difficultates, ut non modo primis tribus sæculis ob persecutiones Gentilium cogi numquam potuerit, sed etiam nunc variæ et sæpe vix eluctabiles remoræ et difficultates injiciantur, ut vel in concilio Trid. patet. Videatur ejus genuina historia apud Card. Pallavicinum.

II. — Ex eo quod Bellarm. lib. III. de verbo Dei, cap. 9. dixit : Judex debet habere auctoritatem coactivam, alioqui nihil prodesset ejus judicium etc., sic arguit Gerhardus th. 8. « Atqui talem potestatem coactivam non obtinet Papa. Quamvis enim non solum fulmine excommunicationis, sed etiam ferro et igne pugnet contra adversantes : tamen non potest eos cogere, ut ex corde sibi assentiantur. » Resp. : Hanc objectionem satis fatuam esse non negabunt omnes jurisconsulti. Etsi enim voluntas in nulla materia sive sacra sive profana, cogi possit quoad actus a se elicitos, ut fatentur omnes sapientes : ratum est tamen etiam inter Theologos illud jurisconsultorum : « Coacta voluntas est etiam voluntas. » Sufficit ergo in quocumque judice ad vim coactivam, ut possit et actionem omissionemve aliquam reddere illicitam et peccaminosam, ita ut si admittatur, reus in conscientia obligetur ad culpam pœnamque : ac insuper, ut possit judex in foro externo transgressores deprehensos plectere. Est ergo et hæc cavillatio « puerilis, » etsi ægre audiat Titius.

III.—A thesi 19. usque ad 22. ostendit dissensionem Doctorum Catholicorum, an concilium sit supra Papam? An Papa sine concilio generali sit infallibilis? etc. Hinc ait « vehementer labefactari judicium Rom. Pontificis. » Sed hæ nebulæ jam supra dissipatæ sunt. Videatur etiam Irenici part. 2. cap. 5. quæst. 2. et 3.

IV. — Ex eo quod Bellarm. lib. II. de Rom. Pontif. cap. 9. resp. ad 7. ait : Pontifici in quibusdam obedientiam negari posse, Gerhardus th. 22. « evidenter sequi ait : Pontificem non esse summum, authenticum, et absolutum judicem, alias enim in omnibus ipsi esset obediendum.» Resp.: Hunc cavillum nulli etiam unius diei in palæstra theogica tironi proponere sine risu possem. Sibilum, non responsum meretur, cum sit fere plusquam « puerilis. »

V. — Quæ th. 23. adfert de « ordinario et extraordinario judice, et quod ab uno ad alium non liceat arguere etc., » vix majoris sunt momenti. Nimis enim est falsum, omnem extraordinarium quovis ordinario esse superiorem.

VI. — Th. 25. hoc modo arguit : « Juxta Vulg. editionem a Bellarmino approbatam, Pontifex Vet. Test. tenebatur judicare juxta legem divinam. Ergo etiam Rom. Pontifex. Ergo absoluta et infallibilis potestas Rom. Pontificis ex Deut. XVII. vers. 8. non probatur. » Resp. : Neg. ult. conseq. de infallibili potestate ; Concedo de absoluta ab omni lege independente, quam non Catholici Papæ tribuunt, sed affingit Gerhardus.

VII. — In th. 32. 33. et 34. ex variis Bellarm. dictis venatur antilogiam, et ait : « Vide, quæso, disputatoris hujus vertiginem. Pontificibus Judæorum summum, authenticum, et infallibile judicium competere probat ex Matth. XXIII. vers. 2. 3. et tamen illo tempore, quo jubebantur Judæi audire Scribas et Pharisæos in Cathedra Moysis sedentes, præsens erat Christus, et Ecclesiam per se administrabat. Ergo ex concessione Bellarmini tunc errare poterant. Vicissim si tempore Christi in terris præsentis, et Ecclesiam per se administrantis, Ju-

dæorum Sacerdotes errare poterant, quomodo ex verbis Matth. XXIII. vers. 2. 3. evinci potest judicium summum, authenticum, et infallibile ipsis competere? » Resp. : Bellarminiana recte cohærent, licet non in vertiginoso capite Gerhardi, qui unice intentus est ad antilogias conflandas, et versanda omnia sursum deorsum. Summum Sacerdotium Vet. Test. durare equidem debebat usque ad Christum : porro cum hic terminus non consisteret in indivisibili, dos quoque illo infallibilis Cathedræ non fuit simul et semel in uno instanti illis ablata; sed potius, ut bene notat Becanus, Christo jam præsente cœpit Synagoga agonizare, et quasi paulatim exspirare, præcipue cum in penultimo concilio Caiphas pronuntiavit sententiam contra Christum, partim falsam et iniquam, partim veram et sanctam ex Spiritus sancti instinctu, ut testatur Joan. cap. XI. vers. 49. Prophetabat enim Caiphas, non quidem formaliter, (aliud enim omnino intendebat,) sed materialiter, Spiritu S. linguam ejus movente, non cor. Videatur S. Chrysost. ibi. Cum vero sententiam in Christum tulit Summus Pontifex, et coram universo concilio dixit : *Reus est mortis*, tunc exspiravit omnino sacerdotium Aaronicum, (in cujus signum *velum templi scissum est*,) omnesque ejus leges et cæremoniæ; quæ tamen etsi mortuæ, non simul mortiferæ esse cœperunt, nisi post sufficientem promulgationem novæ legis et sacerdotii.

VIII. — th. 36. ait, quod juxta Bellarm. « Pascere oves rationales, præcipue intelligatur de doctrina : hac autem ratione præceptum hoc minime omnium ad Papam pertineat ». Respondeo : Hæc est cavillatio prædicantica, qui somniant, neminem docere, nisi pro concione declamando.

IX. — Ex discrepantibus sententiis Catholicorum a Bellarm. relatis, sic infert Gerhardus th. 41. Ergo « infallibilitas Pontificia non est fidei articulus ». Resp. : Ex supra dictis constat, sequelam esse nullam. In substantia enim conveniunt Catholici omnes, nempe, quod Papæ judicium ex cathedra sit infallibile, abstrahendo a modo etc. Vide dicta.

X. — Post longam recitationem verborum Bellarm. ex lib. II. de Rom. Pont. cap. 30. sic arguit th. 54. : « Si Papa in fidei articulis non posset errare, frustra tam operose quæreretur : an Papa hæreticus possit deponi; quemadmodum otiose quæreretur : An Angeli in bono confirmati, gratia et salute possint excidere etc. » Resp. : Si tam incertum esset de Angelorum confirmatione in gratia, ac est immunitas ab hæresi personali in Papa, sine dubio inepta esset quæstio. At cum res videatur incerta : ii qui aiunt eum posse incidere in hæresim, merito disceptant, an et quomodo deponi possit?

XI. — Ex eo quod Bellarm. ait lib. IV. de Rom. Pont. cap. 7. Papam debere adhibere media humana, infert Gerhardus th. 59. « Si infallibilitas est in solo Pontifice, concilia non sunt necessaria. Ergo Papæ infallibilitas non pendet a conciliorum investigatione ». Respondeo : Nulla hic est sequelæ necessitas. Sicut enim Christus potuisset Petrum et successores reddere ita infallibiles, ut nullo adhibito medio, immediate illuminarentur a Deo, ita etiam potuit, ut non nisi adhibito tali medio id fieret : quod tamen medium non confert infallibilitatem, sed sola assistentia Spiritus sancti promissa, sub illa conditione sine qua non. Quæ th. 60. additur illatio, minus adhuc valet. Etsi enim Papa non sit Theologorum eruditissimus, potest tamen præstantissimorum aliorum judiciis auditis sufficienter decernere. Annon et inter *Apostolos fuit magna conquisitio* Actor. XV. vers. 7? Nec tamen ideo Paulus aut Joannes (Petro indubie sapientia superiores) debebant a Christo in constituendo capite præferri.

XII. — Quod th. 64. argutatur, excussum est supra in Amesianis. Quod autem ibidem addit : « Si Papa errare potest ut homo, certe non potest ab errore immunis esse ut Pontifex, alias omnes Episcopi possent eo modo excusari ». Lepida est illatio! Sine dubio omnes particulares Episcopi possunt falli, et quidem ut homines, non ut Episcopi, et quidem collective non divisive. Nam non sunt singuli seorsim judices controversiarum constituti.

XIII. — Disp. 8. th. 43. ex Bellarm. lib. IV, de Rom. Pont. cap. 3. §. 3. ait, hunc concedere : Donum perseverantiæ non pertinere ad omnes Petri successores. Ex hoc ita colligimus, Christum in his verbis (Luc. XXI. vers. 32. *Ego rogavi*) non orare pro Pontificibus Romanis, nam in §. 3, subjicit Bellarm. » : Donum infallibilitatis, quo non possit aliquis unquam veram fidem amittere, est aliquid amplius, quam donum perseverantiæ. « Ergo si donum perseverantiæ non pertinet ad omnes Petri successores, nec donum infallibilitatis pertinebit; et per conse-

quens, Christus donum infallibilitatis illis non impetravit. Ratio est, quia cui non competit minus, quod majori includitur illi nec competit majus, quod minus includit. ». Respondeo : Cavillatorie colligit Gerhardus, immo crimen falsi committit, dum affingit Bellarmino illam propositionem : « Donum infallibilitatis, quod aliquis non possit unquam veram fidem amittere, est aliquid amplius, quam donum perseverantiæ ». Sed hæc propositio quoad priora duo verba non est Bellarmini, sed Gerhardi. Nam illud « unum » prius privilegium, quod Bellarm. ait esse amplius dono perseverantiæ, est, numquam veram fidem amittere, non vero donum infallibilitatis in decidendis fidei controversiis, ut fraudulenter fingit Gerhardus. Posset enim absolute Christus alicui conferre donum infallibilis judicii in controversiis fidei, cui tamen neutrum ex duobus illis privilegiis (scilicet 1, numquam amittendi fidem. 2. perseverandi in fide usque ad finem) detur. Unde patet luculenta deceptio Gerhardi.

XIV. — Ibid. th. 48, sic colligit : « Si (juxta Bellarm.) converti a peccatis non convenit hominibus, nisi quatenus privatæ personæ sunt; utique etiam non convenit Petro, nisi quatenus fuit privata persona ; ac proinde fuit donum personale. Ergo Christus Petrum ut personam privatam hic alloquitur, ac per consequens, nihil in his verbis continetur, quod ad successores Petri Romanos Pontifices pertineat. Prius totidem verbis agnoscit Bellarminus : Ergo et agnoscat posterius». Resp. : Neutiquam agnoscet, quia sequela est Gerhardina, hoc est, de more languida, frivola, aut potius nulla. Evidens est, Christum Petro tunc duo dona contulisse ; alterum personale, conversionis scilicet a peccato negationis; alterum, pro bono Ecclesiæ, commune : Hæc poterunt sine dubio et conjungi quoad fidem, et separari ; sed utrum factum sit, non liquet. Interim certum est, unum non necessario dependere ab altero. Posterius autem ad hæredes transmitti, constat ex traditione Ecclesiæ, et ipso fine ob quem concessum est; de priori non item. Ergo male illud « fortasse » in priori trahitur etiam ad posterius.

Ad CAPUT XIV.

A capite 8. usque huc, Bellarminus hæreticorum objectiones contra infallibilitatem Romani Pontificis refutavit. E contra Gerhardus disp. 7. thes. 43. usque ad 49. una cum suis symmystis multiplices eis errores impingit. 1. Opponit Honorium Papam. Sed ad hoc jam responsum supra ad cap. 6. 2. Objicit Nicolaum I. Sed hic hæresim non admisit ; tum quia trium personarum in Baptismo pronuntiationem non definivit ex cathedra ; tum quia ut privatus Doctor non illam pertinaciter tuitus est. 3. Objicit Innocentium III. Verum hic erravit, opinando Christum nullis verbis consecrasse. Porro Gerhardus ridiculus est, cum putat hunc « errorem non debere communiter refelli, eo quod sit Papæ » ut privati Doctoris ; ut sic enim non est infallibilis. Quidni ergo refutetur? Similiter imperite Joannem XXII. contendit admisisse hæresim (dum opinatus est, animas sanctorum, non esse beatas ante diem judicii) ; eo « quod Innocentius III. multo ante Joannem XXII, oppositum disertis verbis docuerit in cap. Apostolic. Extra. de Presb. non bapt. » At non definivit hac de re quisquam Pontificum ante Benedictum XII Joannis successorem. Quoad Joannem XXIII vero, ut hic censeretur hæreticus, non satis est fuisse accusatum, sed convictum et damnatum. Verum etsi et hoc factum fuisset, nil inde contra nos ; non enim fuit verus et indubitatus Pontifex. Post ejus vero discessum Constantiense concilium mansit etiam sine capite dubio ; qui ante depositionem saltem habebat titulum coloratum.

Innocentii VIII. dispensationem cum Norwegis sine vino celebrandi sacrificium, mirum est Gerhardum objicere, cum ex Bellarmini recognitione, ejusque defensione apud Gretserum scire potuerit et debuerit, fabulis simpliciter annumerandam esse illam Volaterrani sententiam ; cum apud omnes alios, et etiam in Archivio Romano rei tam insolentis nec leve vestigium exstet. Vide recognitionem num. 32. Quod th. 49. et 50. de Canonizatione Sanctorum movet, uti et de Honorii damnatione per Adrianum in duabus thes. seqq. discutietur tomo 2. Th. 55. « Liberium publice errasse, » inquit Gerhardus, « negari nequit, quia a Papali sede per Ecclesiam fuit dejectus, ut fatetur Bellarminus. Ergo fuit hæreticus. » Resp. : Nego sequel. Fecit enim aliquid exterius, ex quo poterat probabiliter præsumi lapsus etiam interius : at præsumptionem hanc non bene esse elisam a Bellarmino, debebat Gerhardus ostendere.

Disp. 8. th. 1. arguit Gerhardus Bellarminum : « quod frigide et oscitanter Paparum errores excuset ». Carpit vero th. 2. quod « in plurimis ibid. relatis elevet antiquorum Scriptorum fidem. » Resp. : Facit id ob rationes gravissimas, et ideo bene; etiam Lutherani et Calvinistæ quælibet SS. Patrum et gravissimorum Scriptorum testimonia, ex mero affectu pravo in Papam, pro libitu et elevant et rejiciunt, et ideo male.

Th. 3. et 4. ait : « Si fidem auctorum elevare non potest (Bellarminus) respondet : illos qui errasse memorantur, non fuisse veros Pontifices ». Ac deinceps sciscitatur : « Quomodo privatus homo potest certo agnoscere, quis sit verus et legitimus Pontifex, quando tempore schismatis plures de Papali dignitate invicem disceptant, et ipsi Pontifices in hoc discernendo errare possint, ut de facto errarunt Stephanus et Sergius? » Respondeo : Omnes fideles sunt certi, omnes illos esse veros Pontifices, quos major pars Ecclesiæ ut legitimos acceptavit, nec apparet ullum schisma in electione intervenisse. Si secus contingat, certum itidem est, tales Pontifices esse dubios, etiamsi aliqui præ aliis videantur habuisse jus probabilius, ut contigit in Urbano VI. et qui eum secuti sunt usque ad Joannem XXIII.

Th. 5. ait Gerhardus : « Si negare nequit veros et indubitatos Pontifices fuisse, quorum errores sunt in propatulo, respondet, ipsos errasse in quæstionibus facti. Uti de S. Gregorio dicit, dum hic concessit quibusdam presbyteris, ut, absente Episcopo, possint confirmare. At, inquit Gerhardus, « de ministro Confirmationis est quæstio fidei, non facti : « unde Adrianus VI hinc collegit, Gregorium Papam in hoc errasse. Sed hac ratione iterum sequitur, Pontificem errare posse, quia Adrianus ille æque fuit Pontifex ac Gregorius ». Resp. : 1. Quæstio fidei est, an Presbyter possit ex delegatione Papæ esse minister extraordinarius Confirmationis? Et hanc non determinavit S. Gregorius. Quæstio facti est, an S. Gregorius bene vel male fecerit, delegando id munus ex causa honesta aliquibus Presbyteris? Et respondetur : Etsi a parte rei id fuisset illicitum, si tamen inculpate et probabiliter ipse opinatus id licitum esse, sic juxta hanc opinionem operatus fuisset, non errasset certe in definiendo, cum nihil ibi intenderit definire. Quemadmodum si Papa dispensat in matrimonio rato, non propterea definit, Papam posse dispensare in matrimonio rato. Resp. 2. : Gerhardus turpiter errat, cum Adrianum VI. Pontificem fingit scripsisse ista in 4. sent. de Confirmationis ministro. Nam Adriani opus in 4. sent. prodiit ex officina Ascensiana kal. April anno 1516. cum ipse ad Pontificatum evectus fuerit non nisi quinquennio post, ut omnibus compertum est.

Thes. 6. turpiter fallit aut fallitur, cum ait : Omnium dogmatum certitudinem ad infallibilitatem Pontificiam tandem revocari. Sed hoc, universaliter loquendo, omnino falsum est : verum est tantum in controversiis decidendis. In iis enim quæ sine controversia semper credidit omnis Ecclesia, non habet locum infallibilitas Papæ : ita quoque, sede vacante, infallibilis manet universalis Ecclesia in articulis antehac semper creditis. Videantur quæ contra Conring. dixi in Exam. Examinis interr. 6. §. 2. et 3. et interr. 10. §. 3.

Th. 9. ait : « Si negare nequit, quosdam Pontifices etiam in quæstionibus fidei errasse, respondet, eos non definivisse aliquid contra fidem, sed suam tantum sententiam ut privatos doctores exposuisse ». Addit Gerhardus exemplum « de Vigilio Papa, qui anathema dixit duas naturas in Christo confitentibus. At certum est, eum tunc nihil definivisse ex cathedra, immo nec hoc potuisse facere, cum ille tunc Pontifex non esset, sed S. Silverius. Sed inquit Gerhardus : « Nicolai I. decretum continens errorem, inseritur Juri canonico ». Ita est : at non omnia, quæ (nempe concomitanter) inferuntur decretis Pontificum, sunt de fide; immo nec omnia quæ in conciliorum decretis qualitercumque insperguntur. Eadem ratio est de decretis Pelagii, Zachariæ, Alexandri, Cœlestini, Innocentii etc., quæ Gerhardus a th. 11. usque ad 15. refert. Sed si, ut cavillari, ita tam avide discere voluisset, quid sit « definire ex cathedra », facile hic se expedivisset.

Pergit Gerhardus th. 16. « Vel eo confugit Bellarm. quod Pontifex exemplo tantum erraverit, non autem doctrina. Sic Marcellinum, Liberium, Vigilium, Gregorium M., Stephanum IV., et Sergium III, eximit ab hæresi Bellarminus. At huic exceptioni merito opponimus illud Gratiani c. testes 2. quæst. 7. Quod par sit, in se a fide exorbitare et alios exemplo vel verbo a fide dejicere. » Resp. : Nimis absurdum est quod hic contendit Gerhardus, paris malitiæ esse, negare

fidem exterius vi tormentorum coactum, et sponte liberrima tenere interius et docere exterius hæresim. Gratianus sine dubio intelligendus est in casu, quo quis sine ulla coactione et metu extrinsecus illato, scandalizat alios ut a fide deficiant. Plus nec fides, nec naturalis ratio exigit, aut admittit.

Th. 21. ait : « Si negare non potest, Pontifices etiam in rebus fidei errasse, eo confugit : quod ita licuerit sentire, cum nondum fuerit aliquid certi ab Ecclesia definitum. Ita excusatur Nicolaus I, Joannes XXII. Atqui Ecclesiæ definitio non facit aliquod dogma esse hæreticum, sed tantum declarat. » Resp. : Sic quidem est. Sed tamen quoties absque hac declaratione homini non est sufficienter propositum, quod talis articulus revera sit erroneus, non potest esse pertinacia, et consequenter nec hæresis. Vix unquam, aut numquam fuit ulla hæresis respectu Dei immediate revelantis : omnis autem hæresis (saltem ordinarie) oritur ex eo, quod quis nolit suum judicium de rebus fidei postponere auctoritati Ecclesiæ proponentis.

Th. 23. inquit : « Vel eo confugit Bellarm. : Quod Pontifices ex ignorantia erraverint, ut S. Zephyrinus etc. Subdit th. 24. Quod si ergo tot ac tam variis modis Pontifex potest errare, videlicet circa personam, facto externo, ob metum mortis, ut homo privatus, ut doctor particularis, exemplo, opinionem suam obiter exponendo etc. quis me certum reddet, Pontificem in rebus fidei ex Cathedra pronuntiantem errare non posse? Ecquis non videt varia illa effugia eo tantum fine argute et astute excogitata esse, ut Paparum erroribus in oculos et manus incurrentibus color aliquis obduci possit? » Sed quæro ego vicissim : Quis nisi odio Rom. Pontificis excæcatus, non videt, miseros illos cavillatores non posse vel unicum producere exemplum, quo manifesta fiat vel unius Papæ hæresis formalis, aut decisio hæretica? ac proinde cum justissimas illas excusationes, quibus ab ea labe Pontifices omnes vindicat Bellarminus, nullis sufficientibus argumentis Gerhardus elidere posset, maluisse tamen ista modo declamatorio hic introducere, apud imperitum vulgus plausum, apud doctos sibilum meritura.

Ad CAPUT XV.

Hoc cap. Bellarminus quæstionem proponit et quærit 1. An Papa habeat veram potestatem in omnes fideles, in spiritualibus, ut habent reges in temporalibus, ita ut sicut illi possunt condere leges civiles, et punire transgressores pœnis temporalibus : ita Pontifex possit condere leges ecclesiasticas vere obligantes in conscientia, et possit transgressores punire, saltem spiritualibus pœnis etc. Amesius : « Contendit igitur hoc in loco Bellarm. verum esse id, quod antea lib. III. cap. 19. pudebat eum fateri : Papam scilicet in Ecclesia regnare ». Resp. : Amesium ineptam logomachiam ventilare, planum erit inspicienti verba Bellarmini in utroque loco.

II.—Bellarm. : Quæritur de legibus justis, nam injustæ leges non sunt proprie leges. Nam leges injustæ ratione materiæ non obligant, neque debent ullo modo servari; quamvis illæ quæ sunt injustæ ex parte finis, vel auctoris, vel formæ, seu modi, servandæ sint, quando sequeretur scandalum si non servarentur. Amesius : « Verba dat Bellarminus. Nam antea cap. 3. docebat » : Non esse fidelium judicare, an Papa erret necne : « Et cap. 5. » Non esse subditorum, hac de re dubitare, sed simpliciter obedire etc. » Resp. : Verba dat, non Bellarminus, sed more suo Amesius. Nulla in dictis Bellarmini est antilogia : ejus mens in superioribus satis explicata manet.

Ad CAPUT XVI

Pontifices posse leges condere, probat Bellarminus I. ex Deuter. XVII, vers. 12. *Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, — morietur homo ille.* Hoc a simili, vel majori debet etiam intelligi de Pontificibus Christianis. Amesius 1. : « Nihil hic dicitur de novis legibus condendis. Resp. : Explicite esto : ast id sine dubio continetur in imperio. Amesius 2. : « Nihil de imperio Sacerdotis (nisi ex corrupta versione) sed de ejus ministerio לשרת. Resp : Imperium Sacerdotis est ministerium, ut jam alibi ostensum est. Amesius 3. « Nihil ibi de uno Pontifice. Prudens lector (ait Cajetanus in illum locum) adverte, quod definitio ambiguæ causæ, non ab uno, sed a multis Sacerdotibus et judice describitur etc. » Respondeo, quod notat Cajet. est pro nobis. Nam etsi in Sanhedrim fuerint 70. Sacerdotes aut seniores, unus tamen erat supremus judex, cujus illi erant consiliarii et assessores.

II. — Bellarm. : *Quocumque ligaveris etc.* Matth. XVI. vers. 19. Ligare autem significat legem imponere, Matth. XXIII. vers. 4. *Alligant onera gravia etc.* Amesius 1. Non sequitur, si aliquando ligare sit legem imponere; ergo in hoc loco ita sonat. « Ne quidem Matth. XXIII. vers. 4. significat impositionem novarum legum, sed legis Mosaicæ exactionem. 3. Nihil ibi magis de Papa dicitur, quam de quovis presbytero ». Resp.: Si præfracte negare sine ulla ratione (immo contra rationem) est « enervare » Bellarminum, Amesius id insigniter præstat. Quis vero ante Calvinum ejusque pullos et fratres somniavit, non plus de Petro ejusque successoribus agi Matth. XVI. v. 19. quam de quovis Presbytero? Numquid cæteri Lutherani et Calvinistæ ipsimet ly «onera gravia» interpretantur traditiones et leges humanas? Anne vero vel apparens ratio affertur ab Amesio, cur Matth. XVI. non æque (si non magis) ligare significet legem et præceptum imponere ?

III.—Bellarm.: *Pasce oves meas*, Joan. XXI. vers. 17. ubi Christus utitur regio vocabulo : *Pasce.* Amesius : « Pascitur vento Papa, dum Pastoris nomine, quamvis non pascat, in solium regium evehitur. « Resp. : facilius est Amesio scommatibus nugari, quam argumentum solvere, quod ex eo loco fabrefactum videre potuit apud Gretserum contra Sibrandum. Est vero tale : Quicumque peculiariter sine restrictione, et a quocumque alio homine independenter jubetur oves Christi pascere, ille habet potestatem ferendi leges obligantes in conscientia etc. Sed illud habet Petrus ejusque hæredes, juxta dicta lib. I. de Rom. Pont. in expositione loci Joan. XXI. *Pasce oves meas.* Ergo.

IV.—Bellarm.: Apostoli Act. XV. vers. 28. novam legem condunt de sanguine et suffocato etc. Amesius 1. « Non sequitur argumentum ab Apostolis ad Papam. Sed cur non? Numquid præter auctoritatem scribendi libros canonicos, et miracula patrandi, (quæ duo in initio Ecclesiæ erant necessaria), reliqua potestas Apostolica est adhuc hodie eodem modo, si non plus Ecclesiæ necessaria? Amesius 2. : «Nulla hic lex nova fertur ab Apostolis. » Resp. : Sive vocetur nova, sive renovata, parum refert; certum enim est, veterem mosaicam fuisse per mortem Christi abrogatam : ergo de novo hæc obligavit; quidquid hic tricetur Amesius, ex Carthus., Cajet. Alensis., nonnulla nihil ad rem facientia producendo. Amesius 3. « Paulus qui interfuit Concilio, et optime illud intelligebat I Cor. VIII. v. 7. 9. 10. et 28. Apertissime docet, non esse illicitum comedere idolothyta, nisi inde infirmi scandalizentur ». Resp. 1. : Valde verisimile est, decretum illud Apostolicum ad Corinthios non pervenisse; tum quia litteræ fuerunt tantum expeditæ ad Ecclesias Syriæ et Ciliciæ, ut constat ex Actor XV. vers. 23. ; tum quia Apostolus merito judicavit non expedire, ut traderet illis hoc præceptum Apostolicum, eo quod nosset eos ad superstitionem pronos, itaque respondit iis I Corinth. VIII et X. quod præcise juxta legem naturalem tenendum erat. Amesius multis quidem, sed fere inanibus verbis replicat ; nisi quod mendacio, seu falsi crimine ea farciat, dum ex Actor XVI. vers. 4. persuadere vult : *Paulum præceptum illud tradidisse omnibus Ecclesiis per quas transibat.* At verba vers. 4. hæc sunt : *Cum autem pertransirent civitates*, *tradebant eis custodire dogmata*, *quæ erant decreta ab Apostolis et Senioribus qui erant Hierosolymis.* Quænam vero fuerint illæ civitates, dicitur cap. XV. vers. 41. his verbis : *Perambulabat autem Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias*, *præcipiens custodire præcepta Apostolorum et seniorum.* Nihil ergo est, quo Amesius vel leviter suadeat suum intentum contra priorem Bellarmini responsionem. Etsi tamen liberaliter concedatur, præceptum illud Apostolicum fuisse quoque Corinthiis traditum, adhuc non evincitur, quod absente etiam scandalo aut periculo idololatriæ, nullam vim habuerit illud præceptum; quantumvis enim immolata non essent mala, nisi propter istas duas causas, potuerunt tamen absolute prohiberi, cum multa ex se licita prohibeantur, ne ad illicita pertrahant, et tali prohibitione posita, sunt absolute illicita. Sed instat Amesius : Juxta Apostolum tantum ratione scandali et periculi sunt mala ; Ergo nulla alia ratione ». Resp. : Ant. verum est tantum, quando præcise sermo est de licito vel illicito ; Ex jure vero positivo potest fieri malum ex prohibitione, quod ex se esset indifferens, aut bonum. Solent autem leges, etsi ratio illas ferendi ex præsumptione oriatur, obligare, etiamsi illa ratio hic et nunc cesset in particulari casu ; dummodo non cesset positive et contrarie, ut communiter dicunt Theologi in tractatu de Legibus.

V. — Bellarm. : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit etc.* Rom. XIII, vers. 1. *Ideo necessitate subditi estote*, *non tantum propter iram*, *sed etiam propter conscientiam.* Eodem cap. vers. 5. ubi etiam de Ecclesiasticis æque ac de politicis magistratibus loqui Apostolum fatetur Calvin. lib. IV. cap. 10. §. 5. Amesius ut tam apertum testimonium effugiat, duas rimas invenit. Prima est plane sycophantica et futilis, cum ait : « Locum Apostoli non magis favere legibus Papæ, quam decretis Mahumetani Muphti ». Sed jam ex supra dictis constat hujus calumniæ vanitas : Quidquid enim de Papa ut sic esset, Apostolus tamen manifeste loquitur de quibusvis potestatibus sublimioribus, quæ valeant obligare in conscientia ; quod nobis hic sufficit. Altera ergo rima Amesii est, qua ait : « Quamvis hominum leges bonas, quatenus sunt bonæ, observare Dei lex conscientias nostras adstringat ; non sequitur tamen inde, ipsas leges hominum conscientias obligare ». Resp : Sequitur omnino. Non quidem id poscunt humanæ potestates, tamquam ipsæ ex se, et auctoritate independente et imparticipata id haberent, sed ex potestate sibi divinitus concessa et ministeriali. Unde Apostolus toties ibi repetit : *Dei enim minister est.* Interim illa subordinatio superioris creati non obstat, quo minus vere talis sit potestas, ut possit ipsa reddere subditis in conscientia illicitum, quod absque præcepto tali humano alias fuisset licitum. Et sicut potestas physica creata ad quoscumque effectus, etsi non sit nisi a Deo, verissime tamen potest esse causa in suo ordine adæquata : ita et potestas moralis, etsi tota quanta derivata et communicata a Deo hominibus, tamen vim habet adstringendi subditos in conscientia. Sicut etiam Deus suis præceptis non obligat quatenus Deus est, sed quatenus superior est, ita et humana potestas sublimior non obligat in conscientia, quatenus humana est, sed quatenus superior est, quantumcumque hanc superiorem habeat ex concessione divina. Unde similis est ista cavillatio Calvinistica, acsi quis petulans subditus diceret Principi S. R. imperii, cui immediate subest : non posse sibi Principem imperare, cum omnem suam jurisdictionem habeat ab imperatore. Apage ineptias.

VI. — Bellarm. : *Quid vultis ? in virga veniam ad vos ?* I Corinth. IV. vers. 21. Atqui si Apostoli habebant *virgam*, hoc est, puniendi potestatem ad posteros transmitendam, habebant etiam vim coactivam ; nam illa sine hac frustra est : Si habebant vim coactivam ; ergo præcepta eorum non erant tantum admonitiones, sed vera imperia ; qualia Lutherani et Calvinistæ agnoscunt esse illa, quæ pater dat filiis, et magistratus subditis. Amesius præter inanissima verba hic nil habet. Qualia sunt et frigidissima illa, quæ fundit ad illud argumentum ineluctabile, quod ex I Tim. III. vers. 2, depromitur, ubi Apostolus legem statuit : « ne bigami ordinarentur » ; quæ sine dubio est lex positiva et Ecclesiastica, obligans in conscientia. Amesius ait 1. : « Paulus non fuit Papa Romanus ». Quid tum? Sed Petrus fuit, et quod ille potuit imperare, potuit imperare etiam hic, ejusque hæredes. 2. ait : « Nihilo plus novæ legis fuit in iis quæ Paulus docet de castitate Episcopo necessaria, quam in iis quæ tradidit de cæteris virtutibus in eo requirendis ». Nihil ad rhombum inania hæc verba. Nisi Lutherani et Calvinistæ monstrarint : bigamiam successivam esse sacerdotibus jure naturali vel divino vetitam, (quod ad kalendas græcas præstabunt), evidens manet, hanc legem esse novam ecclesiasticam, in conscientia obligantem. Similis futilitas evasionum Amesianarum apparet ad illud I Tim. V. vers. 19. « *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere etc* ». Ubi apertissime docetur, Episcopum habere suum tribunal etiam extra forum conscientiæ : in hoc enim stultum est, velle admittere testes extra ipsum accusatorem et reum. Amesius dum oppositum non erubuit asserere, mirum est, si fuit vigil, aut sobrius, aut sani cerebri ; uti et dum separare vult potestatem supremam (de hac enim quæstio est) judicandi, a potestate ferendi leges ; aut dum cavillando contendit : dari judices qui non possint ferre leges. Ita est, pedanei nimirum, et quotquot non habent jurisdictionem et imperium supremum. Quis ista nescit? Quid vero hæc faciunt contra demonstratam veritatem ? Certe argumenta a Bellarmino in contrarium allata plusquam sufficienter evincunt veritatem Catholicam ; quæ etiam magis confirmatur ex clarissimis SS. Patrum testimoniis, et usitatissima praxi Pontificum et conciliorum. Amesius hoc totum levi flatu disjicere satagit, dicendo : « Patres antiqui nihil omnino testantur de Papæ potestate in

conscientias omnium fidelium ». At testantur ipso usu, Episcopos in conciliis habere hanc potestatem in conscientias fidelium : ergo consequenter idem reipsa testantur de eo, quem testantur esse Vicarium Christi, et caput totius Christianæ Ecclesiæ.

VII.—Bellarm. : Idem confirmat ratione : Quia præter leges divinas et civiles sunt necessariæ aliquæ leges ad bene gubernandam Ecclesiam. Hæ autem obligant in conscientia : cum omnis vera lex habeat vim coactivam, a consilio et libera directione distinctam. Ergo. Major probatur : Quia leges Evangelicæ sunt nimis universales ; debent ergo determinari per ecclesiasticas ; sicut et lex naturalis, propter suam universalitatem determinatur per leges civiles etc. Amesius 1.: « Possunt leges condi absque Papa ». Pro particularibus Ecclesiis, esto : pro universali Ecclesia, nego. Amesius 2. : « Nullæ novæ determinationes reales sunt necessariæ, quæ non inveniuntur in Scriptura I Timoth. II. Directiones ordinis, et decori, non sunt leges, neque propriæ, religionis. » Resp. : Non hoc dixit Apostolus illic ; sed prorsus oppositum ostendit, ferendo legem de non ordinando bigamo. Interim non negatur, esse in Ecclesia nonnulas directiones ordinis, haud in conscientia obligantes ad culpam : sed omnes tales esse, repugnat universali Ecclesiæ Christi. Primus qui Christianos omnibus omnino legibus solutos mentitus est, fuit Lutherus, quem Neo-Evangelici Libertini pronis auribus et animis exceperunt. Amesius 2. : «Conclusiones ex verbo Dei evidenter deductæ, non sunt novæ leges humanæ, sed partes divinæ legis, quas non exclusit Gerson etc. ». Resp : Non est quæstio de evidenter deductis ex lege evangelica : ea enim Evangelica et divina esse facile annuimus. Sed quæstio est : Annon Ecclesia possit determinare tam tempus quam modum SS. Eucharistiæ sumendæ ? E. G. quoties ? an in Paschate ? an a jejunis tantum ? etc. Tales determinationes, Ecclesiæ relictas esse testatur praxis universalis, et approbat ratio.

Ad CAPUT XVII.

I. — Argumentum quo hæretici Catholicam veritatem impugnant, desumptum est ex Matth. ult. *Baptizate etc. docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis,* non quæ vos mandabitis. Respondeo : Hæc glossa Luthero-Calvinistica contradicit verbis et sensui Christi Domini. Numquid enim inter illa, quæ Apostoli Gentibus prædicare debebant, erat et hoc, ut præcepta Apostolorum et Seniorum custodirent? Nonne Paulus ipse legem Apostolicam de suffocato et sanguine (non utique divinam aut naturalem) promulgasse legitur Act. XV. vers. ult. et cap. XVI. vers. 4. Nec verum est (uti cavillatur Amesius) « Simili ratione ex illo Christi » : *qui vos audit me audit* « probare Bellarminum posse, licere Prælatis novum Evangelium condere, quia in mandatis Christi fuit, ut reciperetur Evangelium Pauli ». Sed hoc non a sana ratione, sed tantum per dialecticam Lutherano - Calvinistico-Quodlibeticam inferri potest. Quod vero Amesius in patrocinium advocet Cajetanum Cardinalem, semel pro semper notandum pronuntio : Ejus auctoritatem, qua posterioribus vitæ suæ annis Scripturas magis ex Rabbinorum nugis, quam ex sensu et traditione Ecclesiastica interpretatus est, levis aut nullius esse momenti; adeoque pedes pavonis, ut ait Cardin. Pallavicinus.

II. — Ex Deut. IV. vers. 2. et XII. vers. 32. *Non addetis ad verbum etc. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito.* Ad hunc Achillem Lutherano-Calvinisticum abunde responsum est supra, tractando de Tradit. Porro Amesius multiplicat hic verba non tantum otiosa sed et perniciosa, uti est. 1. « Quid magis, impie dici potest, quam quædam ex præceptis Dei posse per detractionem ab hominibus expungi, ita ut decem revocentur ad octo » ? Sed quæro ego vicissim : Quid magis inepte dici potest, quam damnare impietatis id quod non intelligis ? Quænam, quæso, impietas est, omnia divina præcepta revocare ad duo tantum, nempe dilectionem Dei et proximi ? aut duo postrema Decalogi præcepta reducere ad sextum et septimum ? 2. ait : « Gravius est crimen, addere novum præceptum, quam addere opus præceptum. Neque enim potest addi opus ex præcepto, nisi addatur præceptum. » Respondeo : Hoc effugium petit id quod est in quæstione : supponit enim non posse addi ullum præceptum humanum divinis, et non posse mutari divinum, nisi per additionem novi præcepti humani. At oppositum est verum. Nam Lutherani et Calvinistæ non addunt novum præceptum (etiam juxta suam oppinationem) præcepto Christi de communione Eucharistica, etiamsi addant calicis sumptionem tamquam præceptam, quam tamen ve-

ritas negat esse præceptam. Item, quis dubitet esse sine comparatione gravius crimen, si quæ secta diceret, in calice Eucharistico ponendam dimidiam partem aquæ cum vino, quam addere præceptum, ut Eucharistia non sumatur nisi a jejunis, sub reatu culpæ mortalis ? 3. Festum dedicationis templi constat a Juda Machabæo institutum, neque ab ullo unquam supertitionis nota aspersum, uti hic facit miser Amesius, et negat illud præsentia Christi Joan. x. fuisse approbatum. Denique ut cæteras futiles evasiones sileam, unicum illud præceptum Apostolicum Actor. xv. omnia Amesiana, vel quæcumque Lutherano-Calvinistica commenta infringit. Qua forte de causa Jenensium Biblia glossata omittunt penitus illa ultima verba ejus capitis : *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum;* quod nota bene.

III. — « Isaiæ xxxiii. vers. 22. *Dominus judex noster, Dominus legifer noster, etc.* Jacob. iv. vers. 12. *Unus est legislator.* » Resp. : Etiam unus Magister, et unus Pater, Matth. xxiii. vers. 8. Sicut ergo hoc non obstat, quo minus Amesius potuerit generare filios, et docere Evangelium secundum Calvinum : ita nec illud obstat Legislatoribus creatis. Et sicut de quacumque potestate universaliter dici potest cum Christo : *Non haberes potestatem nisi data tibi esset desuper.* Et cum Apostolo : *Non est potestas nisi a Deo ;* ita et specialiter de superioribus dici potest : *Per me Reges regnant, et legum conditores justa decernunt.* Ut vero perquam insulsum et paradoxum est, tollere omnes patres, magistros, et judices creatos a mundo, ita non minus absurdum, immo sacrilegum et impium est, tollere legislatores qui, immo per quos Deus justa decernit. Minime ergo repugnant legum conditores subordinati, uni illi, qui idem « unus Legislator est et Judex, qui potest perdere et salvare» . Hoc enim unicus ille præstare potest, cæterorum vero nullus.

IV. — « *Frustra me colunt, docentes doctrinas, quæ sunt mandata hominum.* Isai. xxix. vers. 13. Matth. xv. vers. ix ». Etiam hæc objectio expedita satis fuit supra, ubi egimus de traditionibus. Hoc loco Bellarminus respondet, citatos textus intelligi de mandatis, quæ vel adversantur divinis, vel saltem sunt inutilia et superflua. Amesius cum suo Witakero non habuit, quæ reponeret, nisi trivialia et calumnias sexcenties auditas et protritas. Sine dubio graviter peccat, qui neglectis mandatis divinis obsequitur humanis : qui vero obsequitur etiam humanis ut adimpleat divinum (*qui vos audit, me audit.* Et : *Obedite præpositis vestris)*, non est otiosus auditor, sed laudabilis factor verbi.

V. — « *Christiani sunt liberi a mandatis hominum.* II Cor. iii. vers. 17. Gal. ix. vers. 31. et v. vers. 1. » Respondeo : Egregia enimvero probatio ! Nulla certe hic reprehenditur lex humana expressis verbis, ut per se clarum est. Qualis enim illatio est : « Ubi Spiritus, ibi libertas : Estis filii liberæ, qua libertate nos Christus liberavit. Nolite jugo servitutis iterum contineri ». Ergo nullis tenemur obsequi mandatis humanis ? Nonne et hoc nascitur ex Dialectica Lutherano-Calvinistico-Quodlibetica ? Optime responsum a Bellarmino est : Libertatem Christianam consistere in liberatione a servitute peccati, legis cæremonialis, et judicialis, non vero ab obedientia Prælatorum. Quis dubitet, si Amesius præcepisset filiæ suæ, ut nulli nuberet nisi Ministro Puritano,hæc vero detrectasset tale connubium, et alteri se junxisset, Amesium illam ut flagitiosam et gravis inobedientiæ ream (immo et matrimonium irritum, juxta Neo-Evangelium) pronuntiaturum fuisse. At si dixisset illa : Deus non præcepit mihi ut nubam ministro ; alioquin ostende ubi ? Quid hic reposuisset Amesius, nisi : Ibi præcepit tibi Deus nubere ministro, ubi jussit obedire filios parentibus. Idem nos jure optimo maximo dicimus de omnibus legibus et præceptis superiorum quorumcumque : cum non tantum imperium paternum, sed etiam politicum et Ecclesiasticum sit in bonum subditorum, quos hac ratione nullatenus reddit servos, nisi Dei. Visum est autem Amesio futile argumentum suum insigni emblemate illustrare, dum sic finit : « Imminutionem libertatis Christianæ a prælatorum arrogantia et usurpatione proficisci, agnoscunt Patres concilii Ephesini canon. ultim. dum cavent : Ne sub specie administrationis rerum sacrarum, potentiæ sæcularis typhus irrepat, sensimque imprudenter libertatem illam amittant, quam nobis Dominus noster Jesus Christus proprio sanguine largitus est ». Porro hoc Amesianum emblema pertinere ad legem Corneliam de falsis, nemo negabit, qui verba genuina illius canonis inspexerit, quæ sunt sequentia : « Nullus Episcoporum alienam invadat provinciam, quæ non prius ab initio sub illius seu antecessorum suorum

fuerit potestate. Sed si quis occupaverit, vel vi sibi subegerit, idem ipse restituat, ne Patrum statuta frangantur. (Nota bene neve sub specie sacræ functionis, potentiæ tumor irrepat, sicque incogitantes et paulatim libertatem perdamus, quam Jesus Christus Dominus noster, Redemptor hominum omnium, proprio sanguine nobis quæsivit et condonavit ». His lectis dubitet qui potest, annon Amesius sit magister eximius in dialectica Lutherano-Calvinistico-Quodlibetica, possitque fide punica, græca, aut si quæ deterior est, quidvis mutare in quodvis ?

Ad CAPUT XVIII.

VI. — Objiciunt hæretici : « Liberati sumus a cæremoniis Judaicis divinis, quæ fuerunt divinæ : ergo multo magis ab humanis ». Resp. : Non sequitur. Cæremoniæ enim illæ Vet. Test. fuerunt figuræ Novi futuri ; ac proinde re ipsa præsente, cessare debuerunt. Nec obstat quod Amesius ex Alensi, et S. Thoma adducit. Nam etsi verum sit quod ait S. Thom. 1. 2. quæst. 19. 2. art. 2. « illas Vet. Test. cæremonias, ratione cultus divini, qui pro illo tempore erat observandus, habuisse rationem litteralem, sive ad vitandam idololatriam, sive ad rememoranda Dei beneficia, sive ad insinuandam excellentiam divinam etc., non minus tamen verum est, habuisse illas simul rationem, secundum quod ordinabantur ad figurandum Christum etc. ». Secundum has posteriores rationes debuerunt cessare post Christum, succedentibus in illarum locum aliis a Christo (ut sacramentis) et Ecclesiæ Prælatis, instituendis. Etsi ergo propter priores rationes potuissent servari, et defacto etiam nonnullæ earum in usum receptæ sint), simpliciter tamen propter posteriorem rationem cessant post Christi mortem. Unde patet putida Amesii cavillatio, qua ex uno ab Alense et S. Thoma affirmato, sophistice vult inferre ablationem alterius, cum tamen ab illis utrumque ponatur. Quæ subdit de multitudine legum et cæremoniarum apud Catholicos, calva calumnia est, cum ipse negare nequeat, sine comparatione pauciores et leviores esse Pontificias leges, quam Moysis ; cum quæ universos et singulos adstringant, vix ultra quinque reperiantur ; quod autem ad « gravitatem attinet », nimis falsum est. Porro cum Amesius ait : « Unam confessionem auricularem, cum satisfactionum cura et purgatorii redemptione, magis opprimere conscientias hominum, quam pleraque omnia Judæis præscripta », imperite aut fraudulenter hoc dicitur. Nam nihil horum ex lege ulla positiva, sed ex lege divina fere fixum est, ut, qui post plenariam in baptismo obtentam noxarum indulgentiam, ubi per contritionem, aut juncta absolutione sacerdotali cum attritione, reatum culpæ deleverint, pro pœnis temporalibus sive in hac vita per orationem, jejunium, eleemosynam satisfaciant, aut satispatiantur post hanc vitam ; quæ lex divina perquam rationabilis est, ut tom. 3. dicetur.

Ad CAPUT XIX.

VII. — Objiciunt hæretici : *Altare Achaz ab Uria paratum*, IV. Reg. XVI. vers. 11. hoc nomine damnatur, quod humanum fuit inventum. Novi etiam incolæ Samariæ cap. XVII. vers. 25. plectuntur, quod novis cæremoniis Deum colebant : Et Manassis peccatum insigne fuit cap. 21. vers. 11. quod altare novum exstruxerat in Hierusalem. Ergo illicitum est, quidquam aliud circa divinum cultum præscribere, quod Deus non præscripsit. Resp. : Non reprehenduntur illi ob cultus novitatem, sed propter superstitionem et idololatriam, quibus illa nova institutio sordebat. Huic verissimæ responsioni nil habet Amesius quod reponat, nisi manifeste falsa, aut impertinentia. 1. Enim, quid ad rem facit, quod « qui idololatriæ reatu tenentur, possint etiam ac soleant in aliis peccatis implicari » ? 2. Unde probat, nisi ex coccysmo Lutherano-Calvinistico, « idololatriæ malitiam participare, qui novas cæremonias proprie religiosas, aut nova media cultus in Ecclesiam Dei introducunt » ? 3. Quomodo sequitur : N. N. « potuit novum altare erigere ; Ergo et novum Sacrificium instituere » ? Anne hæc illatio sanæ mentis ? 4. Unde probat, quod somniat : Salomonem fuisse extra ordinem a Spiritu sancto actum? III Reg. VIII. vers. 64. Ubi hoc scriptum est ? Anne firma collectio hæc : « Salomon concepit tunc preces ; ergo fuit actus specialiter a Spiritu sancto ad novum altare erigendum ? Nonne hoc argumentum natum est ex Dialectica Quodlibetica ? 5. Similis est sequela hæc : « Moysi non est permissum ut faceret quidquam, nisi ad exemplar, quod ostensum est illi a Deo ». Ergo nec Apostolis, eorumque successoribus ? Ubi-

nam vero scripta est major, quæ subticetur in enthymemate? Aut qua apodixi naturali convincitur id quod pendet mere a libero Dei decreto ?

Ad CAPUT XX.

VIII. — Arguunt : « *Nolite fieri servi hominum* I Cor. VII. vers. 23. » Sic esto, quid tum? « Soli Deo conscientia subjecta est. Ergo nihil potestatis in eam ulli hominum competit. Ergo nulla datur lex Ecclesiastica obligans in conscientia. » Resp. : Nego ultimam conseq. Nam vim hanc non habent leges humanæ ex se, sed ex vi et jussu Dei. Unde cum Apostolus præcepisset, ut omnis anima, etiam propter conscientiam, potestatibus sublimioribus obediret; de hoc Magistratu iterato dixit : Minister enim Dei est, adeoque in obligandis per leges conscientiis, vice Dei fungitur. Quam vero straminea hæc illatio : *Nolite fieri servi hominum :* Ergo non obligamini legibus humanis in conscientia, vice Dei latis. Porro haud sanior quæ sequitur.

IX. — « Conscientia ad forum solius Dei pertinet. Ipse enim solus scrutatur corda : ipse solus potest damnare ad pœnam mortis æternæ ; Ergo etiam solus ad pœnam talem conscientias hominum obligare. » Responsio est eadem, quam supra vidimus Amesium filiæ dedisse in respons. ad 5. object. Verissimum est quod Bellarminus distinxit et dixit : Uno modo conscientiam pertinere ad forum solius Dei ; scilicet, solus Deus potest videre conscientias, et judicare de actibus internis, qui exterius non patent. Alio modo non ad solius Dei forum pertinet conscientia, sed et ad forum hominum; quatenus scilicet homo ex præcepto ita obligatur ad opus externum faciendum, ut si non faciat, judicet ipse in conscientia sua, se male facere ; et hoc sufficit ad conscientiam obligandam. Hæc, inquam, verissime traduntur a Bellarmino, nec enervantur ab Amesio, dum 1. novam fingit obligationis definitionem, quæ etiam includat, « posse judicare de internis, et pœnam æternam infligere ». At quis Theologorum ante Calvinum ita definivit obligationem in conscientia ? aut quid ad hanc aliud requiritur, quam ut possit alicui reddere actionem aut omissionem aliquam illicitam, eo ipso nimirum, quod ille qui obligat in conscientia, superior est, cujus judicium et voluntas debet subdito esse regula judicii, et voluntatis suæ, ita ut si ab ea regula discrepet, advertat se peccare ? Quid enim est peccare, nisi aberrare a regula sua ? uti patet non tantum in peccatis morum, sed etiam naturæ et artis. Hoc ergo prorsus sufficit ad obligandum in conscientia. Nec evadit Amesius, cum ait 2. per instantiam sumptam « a medico, a cujus præscripto si recedat ægrotus, possit quidem merito judicare se male facere, et tamen non obligari se in conscientia a medico ». Hoc, inquam, non obstat ; nam ægrotus si hic obligatur, fit hoc a lege naturali, qua jubetur sanitatem per media congrua curare ; quod autem a medici præscripto non obligetur, quid mirum, cum hic non possit præcipere, sed tantum consulere ; Supponimus enim talem medicum non esse ex ægroti superioribus. Ad hoc vero ex illo arguere, quodlibeticum est. 3. Insigniter cavillatur Amesius dicendo : « Cum Bellarminus hic plus juris non tribuit homini in conscientiam, quam ut obliget ad opus externum, abrogat obiter Papæ potestatem leges ferendi de fide et moribus internis, quam antea ipsi tam confidenter arrogabat ». Respondeo : Cum Papa definit aliquid de fide aut moribus, non fert legem de agibilibus : nec edicit, ut omnes fideles eliciant talem vel talem actum fidei ; sed tantum declarat ipsam legem divinam, contra quam quisquis peccat, non censetur peccare contra præceptum aliquod humanum, sed divinum, quod jubet credere super omnia id, quod, ut a Deo revelatum sufficienter proponitur. 4. Nodum in scirpo quærit Amesius, cum carpit Bellarminum, quod « nullam statuit differentiam inter potestatem Papæ, et Principis alicujus ethnici, in conscientiis hominum obligandis; cum tamen Jesuitarum doctrina » (teste Filliuc. tom. 2. num. 4. 12.) « recepta sit : Ecclesiasticam legem (non civilem) posse determinare, culpam præcipiendo sub mortali, quia directe habet vim in animas, obligando conscientias ». Resp. : Esto, discrepent in hoc, cur vero in communi non conveniant, quod utræque possint obligare, in conscientia ? Anne modus superadditus tollit, et non potius supponit substantiam ? an quia asinus non ratiocinatur ut homo, ideo etiam non videt, gustat, tangit etc. ut homo ? Quod 5. ex dicto Bellarmini (leges humanæ non obligant sub pœna mortis æternæ, nisi quatenus violatione legis humanæ offenditur Deus) infert A-

mesius : « Ergo non directe, proxime, et per se obligant » : aut male sentit, nobisque non consentit : aut si recte nobiscum sentit, male loquitur. Debebat enim sic inferre : Ergo non principaliter, et propria auctoritate, sed ministerialiter, et potestate sibi divinitus communicata, directe tamen, proxime et per se, obligant in conscientia Prælati tam politici quam ecclesiastici, uti et parentes etc. Etsi in hoc sensu, « obligari homines in suis conscientiis ad bonas leges observandas docent omnes », (etiam Lutherani et Calvinistæ;) sopita erit omnis hæc lis. At subdit mox Amesius : « Leges tamen ipsæ humanæ non obligant conscientiam, sed illa lex, cujus violatio proprie infert mortis reatum ». Resp. : Hoc idem est acsi dicat : Causæ secundæ nihil operantur physice, sed causa prima, cui secundæ subordinantur. Quod enim est potestas physica in causis physicis, hoc est causa moralis et vis obligandi in superioribus, sive creati hi sint, sive increatus. Non obligat Deus ut Deus, sed ut superior : ergo ubicumque est superior habens potestatem moralem a Deo communicatam et dependentem, præcipiendo bene, obligat in conscientia. Quod deinceps ex Seneca, S. Thoma, Valentia, Azorio, Suarezio refert; quod non possit superior creatus præcipere actus internos etc., verissimum quidem est, sed ad rem nostram nihil facit. Gerhardus hic silet.

Ad CAPUT XXII.

« Quamvis in ista quæstione non agit adversus nos Bellarminus, inquit Amesius, sed contra Pontificios quosdam de plenitudine potestatis Papæ non satis, ut videtur edoctos, atque adeo possit a nobis præteriri : operæ pretium tamen erit, breviter observare, quomodo Bellarminus in omni parte hujus disceptationis, aut veritati, aut sibimet ipsi semper adversatur. » Hactenus Amesius, inclytus ille veritatis patronus.

I. — Bellarm. : Triplex est in Pontifice aliisque Episcopis potestas. Una ordinis, altera jurisdictionis interioris, tertia jurisdictionis exterioris. Prima refertur ad sacramenta conficienda et ministranda : secunda ad populum Christianum regendum in foro interiori conscientiæ : tertia ad eumdem populum regendum in foro exteriori. Amesius hic nobis obtendit sui Puritanici ministerii potestatem hæreses docendi, non magis a Deo acceptam, quam Caliphæ aut Muphti Turcarum; quam proinde nihil attinet hic operosius excutere. Ait 2. : « Absurde distingui potestatem Ordinis a reliquis. Ordo enim (ait Alexand. Alens. part. 4. quæst. 21. m. 4). non est potestas, sed habet sibi annexam potestatem ligandi et solvendi in foro pœnitentiæ, et in foro causæ. Item potestas, sine ulla ratione justa, distribuitur in jurisdictionem interiorem et exteriorem. Una enim et eadem est potestas (ait idem ibid.) ligandi et solvendi in foro pœnitentiali, et in foro judiciali, licet actus sint diversi. » Respondeo : Alensem mala fide referri. Nam in priori loco aperte dicit : « Clavis quoad usum ligandi et solvendi in foro pœnitentiali tantum est Sacerdotum. — Duplex est potestas descendens a Christo, una ad cohibitionem in judiciis, in Episcopis et aliis : altera autem potestas in foro pœnitentiæ; hæc est Sacerdotum. » In posteriori loco sub finem ait : « Actus essentialis clavis est ligare et solvere in foro pœnitentiali; alius est minus essentialis, ligare et solvere in foro judiciali. Et nota, quod una potestas sequitur Ordinem, alia dignitate cum clave etc. 3. ait Amesius : Male definitur potestas ordinis per relationem ad sacramenta, quia Episcopi a Deo ordinati ordinantur præcipue ad pascendum populum verbo scientiæ ac sapientiæ. Et secundum Pontificios, qui sacerdos ordinatur, non potest omnia sacramenta administrare, Ordinum puta et Confirmationis. Præterea dum sacramentum Pœnitentiæ administrat, exercet jurisdictionem, ita ut non possint hac ratione distingui potestas ordinis et jurisdictionis internæ. Respondeo : Amesius multa garrit, sed nihil probat. Cur non fulcit ista vel apparentibus Scripturæ verbis, sine quibus alias loqui hæretici erubescunt? Somnia sunt ista ministellorum Lutherano-Calvinisticorum, quibus omnis functio est, declamare. Quasi vero non omnibus Christianis necessarius sit sacramentorum usus, plurimis vero, minime auditio popularium concionum. Porro quid ad rem facit, quod non quivis Sacerdos possit ministrare omnia sacramenta? De potestate ordinis et jurisdictionis internæ non magis perite judicat Amesius, ac cæcus de coloribus. Denique ait : « Regere interne, et regere externe, non constituunt duas jurisdictiones : quia internum et externum non variant naturam vel essentiam rei, sed modum tantum. » Resp. : Dato quod hoc verum sit apud Lu-

theranos et Calvinistas, tamen apud omnes Catholicos meretur non tam refutationem, quam sibilum et explosionem. Moralis illa sacra potestas gemina nimis differunt. Nam jurisdictio interna necessario requirit characterem sacerdotalem, et procedit secundum rei veritatem ab ipso reo expositam, cum obligatione secreti strictissimi; Porro externa potest etiam a non ordinato exerceri; proceditque secundum præsumptiones, (uti alias in foro politico), nec ullum postulat secretum, sed palam exercetur. Hanc vero novam non esse, et (ut fingunt Ministelli) a Papa introductam, si Lutherani et Calvinistæ ex Apostolo I Corinth. VI. colligere nolint, saltem ex cod. Theodos. et Justin. tit. de audientia Episcopali addiscant, aut credant suis jurisconsultis.

II. — Bellarm. : De prima et secunda potestate non est quæstio nostra. Nam de prima certum est apud omnes, illam æque immediate habere a Deo Episcopos ac Papam: confertur enim per quamdam consecrationem, quæ æque operatur in uno ac in alio. De secunda est quidem aliqua dissensio : quidam enim eam immediate a Deo conferri volunt; alii ab homine per simplicem injunctionem. Ambo tamen in eo conveniunt, quod usus hujus potestatis pendeat a jurisdictione exteriore. Præterea duæ istæ potestates pertinent ad materiam de clavibus Ecclesiæ. Amesius 1. blasphemat quod non intelligit, dicens: « potestatem sacerdotalem ad confectionem sacramenti Eucharistici derivatam esse (per mendacium) ab Antichristo ». Hoc non responsum, sed execrationem sacramentariæ impietatis meretur, nec vel apparenter quidquam probat in contrarium. 2. Falsum est, « quod si prima potestas sit a Christo immediate, idem quoque certum fore de secunda et tertia ». Nam secunda non continetur in prima : potest enim esse simplex sacerdos, qui (extra casum necessitatis) nullum habeat subditum, quem sacramentaliter absolvat. Tertiam vero esse a secunda valde distinctam patet ex dictis. 3. Amesius S. Thomam male pro suis ineptiis producit. Neque enim ille 2. 2. q. 184. art. 6. ad. 2. dicit, quod jurisdictio (sive interna sive externa) semper cum consecratione conjungatur; (oppositum quippe frequentissime contingere, nemo Catholicorum nescit;) neque sentit vi ipsius consecrationis conferri jurisdictionem, sed subinde concomitanter se habere. Nec igitur per consecrationem ut sic præcise, nec etiam per simplicem inunctionem, sed per electionem et institutionem canonicam confertur jurisdictio episcopalis tota quanta; etsi interior in actum secundum prodire nequeat, nisi consecratione subsecuta. In sequentibus suis « quisquiliis » Amesius mire omnia confundit, dubium an ex inscitia, an ex malitia, an ex utraque. Nihil certe nos urgent: imo seipsum aperte evertit. Cur enim, quæso, nihil omnino (ut ipse contendit) « quod habet Bellarminus de usu potestatis internæ ab externa jurisdictione pendentis, legitimum usum etiam sacramentalis potestatis ab eadem pendere, Pontificii docent »? Numquid si usus potestatis sacramentalis juxta Pontificios (teste Amesio) pendet ab externa potestate, optime dixit Bellarm. pendere usum potestatis sacerdotalis a jurisdictione exteriore? quod tamen simul inficiatur Amesius. Sic enim solemniter ineptit, cum ait num. 5. : « Neque valet quidquam quod addit Bellarm. de duabus primis potestatibus, quod pertinent ad claves. Nam ut Toletus observat, potestas conficiendi corpus Christi non dicitur clavis. Et Scholastici ipsi non minus externam quam internam jurisdictionem Ecclesiasticam referunt ad clavium potestatem. Neque ullam jurisdictionem promisit Christus Ecclesiæ, aut ipsi Petro, quæ in clavibus contineatur. Et ridiculum est fingere, Christum dedisse Pastoribus potestatem aperiendi et claudendi, clanculum in aure confitentis, sed non publice coram Ecclesia. » Resp. : Neque Bellarm. hic aliud dicit, quam Toletus et Catholici cæteri. Fallit ergo aut fallitur ridicule Amesius, cum affingit Bellarmino, quod ei in mentem numquam venit, nempe : clavem fori pœnitentialis (de qua sola hic loquitur Bellarm.) pertinere etiam ad clavem hanc. Quod vero sacramentalem absolutionem velit fieri publice, multis modis agit ridicule, ut constabit tom. 3. de sacramento Pœnitentiæ.

III. — Bellarm. : Conveniunt omnes in eo, jurisdictionem Episcoporum, saltem in genere, esse de jure divino. Nam Christus ordinavit, ut sint in Ecclesia Pastores et Doctores : Et nisi ita esset, Pontifex mutare posset hunc ordinem, et instituere, ne ullus sit in Ecclesia Episcopus; quod sine dubio non potest facere. Amesius redit ad antiquum coccysmum; « De talibus, » inquit, « Episcopis, et jurisdictione apud nos usitata,

nullum vestigium juris divini in Scripturis» (Lutherano-Calvinistica interpretatione depravatis) « haberi ». Sed hoc tam verum est, quam alterum illud satis perspicuum mendacium, quod mox subjicit : « Ne quidem in hoc convenire omnes Pontificios ». At cur nec unum dissentientem nominavit? Addit vero illustre paradigma candoris Calvinistici, imo criminis falsi, cum ait 4. : « Extra dubium non est apud Pontificios, Papam non posse mutare aut tollere ordinem istum Episcoporum. Bannez 2. 2. quæst. 1. art. 13. æque hoc posse Papam facere concedit, ac sine præmissa consultatione debita : res fidei temere definire. Azorius autem Instit. moral. pag. 2. lib. III. cap. 30. pro confesso ponit, Episcoporum jurisdictionem Romanum Pontificem jure posse tollere, minuere, restringere, mutare etc. » Multipliciter prævaricatur hic impostor Amesius. Nam 1. nequiter ludit, et lectoribus simplicibus illudit, in ly « tollere ordinem Episcoporum ». Si enim proprie accipiatur (uti oportet hic) « tollere », pro eo quod extinguere totum illum statum et functionem Episcopalem, fide certum est Catholicis, Papam id non posse. Si vero « tollere », sit idem, ac hunc vel illum Episcopum loco movere, mutare etc.? nihil hic fit contra illud jus divinum, quo institutum est a Christo, ut illa functio semper vigeat in Ecclesia; ac proinde Amesius fraudulenter hinc infert, assertionem Bellarmini non esse extra dubium apud nos ; quod est manifeste falsum. 2. Verba Bannezii ea recitantur fide ab Amesio, ut huic nemo nisi vecors fidere deinceps velit. Sic enim habet Bannez : « Respondeo : licet Summus Pontifex possit unum vel alterum Episcopum amovere, nec in locum eorum aliquem designare : non tamen admittendum est, quod in tota Ecclesia, aut in magna ejus parte tam temere sua potestate abutatur. Quemadmodum Theologi peritiores docent, necessarium esse, Summum Pontificem præmissa consultatione res fidei definire. Cum autem objicitur : Ergo si definiat absque consultatione, poterit errare, respondent : se casum non admittere. Sic etiam in præsenti non est admittendum, quod Summus Pontifex, quamvis habeat potestatem amovendi singulos Episcopos, amoveat *omnes*, et nullos designet etc. » Hactenus Bannezius, quem Amesius enervat sicut Bellarminum, hoc est, truncat, pervertit etc. fide consueta. Eamdem sortem cogitur subire Azorius, qui nihil aliud docet, quam Bellarminus.

IV. — Bellarm. : Tres sunt de hac re theologorum sententiæ. Amesius : « Non consentiunt igitur Pontificii inter sese, neque de Episcoporum auctoritate, ex qua Ecclesiarum salutem et Conciliorum auctoritatem pendere faciunt : neque de plenitudine potestatis Papæ, quæ, et qualis sit agnoscenda ». Resp. : De substantia rei conveniunt omnes ; quod vero de modo et circumstantiis disputetur, nihil officit; alioquin omnes articuli fidei quoad substantiam quoque negandi et tollendi essent; ut sæpe dixi contra usitatissimam Lutheranorum, et Calvinistarum futilissimam næniam. Nulla trium illarum opinionum Papæ aut Conciliorum auctoritatem oblædit, et si media sententia et veritati et illorum auctoritati magis congruere videatur.

V. — Bellarm. : Sententia verissima est, Episcopos suam auctoritatem non a Christo, sed a Pontifice accipere immediate. Amesius 1. « Si res ita se habeat, tunc isti Episcopi sunt immediate creaturæ, vicarii et servi Papæ, non Christi ». Resp. : Sequela hæc est plane Amesiana et enervis. Sed probat et ait 2. « Papa hac ratione profitetur se profanum, sacrilegum, et Antichristianum. Gregorius enim teste Bellarm. hæc omnia pronuntiat de eo, qui ita vult esse universalis Episcopus, ut cæteri sint tantum vicarii illius. Quod autem Papa omnes Episcopos per hanc dependentiam quam habent ab ipso, faciat Vicarios suos, manifeste apparet ex doctrina et praxi Papali, qua hoc mysterium explicatur et probatur. » Alias (ait Bannez loc. cit.) non posset Papa aliquid mutare circa jurisdictionem Episcoporum, uniendo, ampliando, restringendo etc., quod videmus fieri : non indigerent Episcopi confirmatione Papæ : non posset Papa ad suum judicium advocare, quæ pertinent ad jurisdictionem Episcoporum : non posset sine errore dicere : præficimus talem virum tali Ecclesiæ, etc. « Si hæc non sufficiunt ad Episcopos redigendos in ordinem Vicariorum Papæ, nihil sufficiet. Neque certe tam ægre debet hoc ab Episcopis Papalibus ferri, cum illi etiam eodem modo subjiciant sibi Pastores plebanos vel parochos; sicut Ballivi subjiciuntur regi ». Resp. : Quam falsa et imperita sit hæc persuasio Amesii, possent illum vel jurisconsulti et politici docere, apud quos indubita-

tum est, Electores et Principes Sac. Rom. imperii nihil minus esse quam nudos vicarios et servos imperatoris, quantumvis ab hoc accipiant omnem suam jurisdictionem, præstito homagio et fide jurata, habeantque superioritatem et regalia, etsi participative et dependenter. Gravem illi interpretarentur injuriam, qui eos in numerum Ballivorum vellet redigere. Idem vero prorsus est in Episcopis respectu Papæ, quod in imperii Romano-Germanici principibus respectu Cæsaris, cum regimen imperii a pluribus jam plane imitetur formam regiminis ecclesiastici, ut facile patebit consideranti. Porro quam falsum sit, eam dependentiam a Papa, hujusque auctoritatem peramplam, obesse auctoritati Episcoporum, egregie ostenditur in nobilissima illa dissertatione, quam coram Cæsare Carolo V. et Statibus imperii Wormatiæ anno 1521. habuisse describitur Hieron. Aleander apud Card. Pallavicinum in introd. cap. 9. et 10. lib. I. hist. conc. Trid. cap. 25. et alibi.

Ad CAPUT XXIII.

VI. — Bellarminus : Apostoli acceperunt immediate a Christo omnem suam auctoritatem. Amesius: « Hoc quidem vere dicitur, sed nulla modo congruenter iis quæ antea Bellarm. pro Papa sæpius dictitavit ». Resp. : Quæ ex lib. I. de Rom. Pont. cap. 9. 12. et 16. refert Amesius, nihil obstant. Nam etsi omnem potestatem acceperint a Christo immediate, quis tamen neget, potuisse illam Christum ita temperare, ut vellet eam cum aliquo respectu et directione capitis visibilis exerceri ? Numquid possunt simul et oviculæ S. Petri extitisse, et nihilominus a Christo fuisse et ordinati, seu consecrati (Sacerdotes et Episcopi,) et omni jurisdictione instructi ? quæ inter hæc est repugnantia ? nulla certe; sicut et in cæteris quæ th. 7. 8. et 9. ex Bellarm. recitat. Nam hæc dependentia Apostolorum a suo capite S. Petro, non tollitur per collationem jurisdictionis immediate a Christo. Cum vero thes. 9. Bellarminum vult reddere ἀντιλεγούμενον, falsi crimen Amesius admittit. Non enim Bellarmini verba fideliter reddidit, cum ait : « Apostoli a solo Christo facti sunt », et ab ipso constituti Sacerdotes et Episcopi Joan. XX. vers. 22. verba Bellarmini quæ enervator more suo contraxit, hæc sunt : « Quod autem ante Christi passionem Apostoli essent, nec tamen Episcopi essent aut Sacerdotes, nec ullam haberent jurisdictionem, non est mirum. Dominus enim variis temporibus varias contulit Apostolis potestates » (Episcopatum per S. Petrum, ut probatum est supra, nihil contradicente Amesio ; cæteras per seipsum immediate) ; « et præcipue Joan. XX. vers. 22. absolvit, quod ante passionem inchoaverat ». Nonne falsificando verba Bellarmini Amesius eum enervavit? Et tamen ex his tam gloriosis facinoribus triumphum sibi decernit, cum ait : « Ex istis contradictionibus satis apparet, Bellarminum non tam veritati, quæ unica est et sui similis, quam scenæ, cui inserviendum ipsi fuit et tempori, tam assertiones, quam argumenta sua accommodasse, et eadem Scripturas varie, modo huc, modo illuc, prout occasio ferebat, detorsisse ». Ita impostor semper sui similis falsificationes calumnia exaggeravit.

Ad CAPUT XXIV.

Bellarminus septem argumentis probat, Episcopos a Papa accipere jurisdictionem. Prima desumitur ex Num. XI. vers. 25. ubi derivatur virtus seniorum a Moysis virtute. Constat autem Papam in Ecclesia eum locum habere, quem habuit Moyses in populo Judæorum. Amesius hic campum nactus in typo seu simili multiplicandi dissimilia, non memor fuit illius, quod omne simile sit dissimile, adeoque actum egit : ad secundum vero, tertium, et septimum argumentum obmutuit. Videamus quid opponat quarto, quinto, et sexto.

Quartum argumentum petitur ex inæqualitate jurisdictionis, quam si Deus immediate conferret, omnes Episcopi, sicut quoad potestatem ordinis, ita et jurisdictionis, essent æquales. At modo unus Episcopus habet unum, alius centum oppida, etc. Non ergo hoc est a Deo, sed a Principe totius Ecclesiæ. Amesius : « Deus instituit Episcopum, qui esset unius Ecclesiæ Pastor. Perinde sic argumentatur Bellarminus, ac si diceret : Unus vir habet unam uxorem, alius duas, alius plures. Ergo jus conjugii non est a Deo terminatum ». Resp. : Amesius omnino puritanice et independentice philosophatur, qui merito debuisset addere. 1. Quotnam animarum congregatio præcise requiratur et sufficiat ad unam Ecclesiam constituen-

dam? quid de Apostolis dicendum, quibus erat jurisdictio pro toto mundo? anne ergo singuli rurales parochi sint independentes a quovis alio? anne aliquid ingeniosius potuerit excogitari a Lucifero ad confusionem Babylonicam introducendam? Annon candide pronuntiandum, totum orbem Christianum in tenebris ambulasse usque ad ortum Presbyterianorum et Independentium? Cum vero subdit Amesius, ex argumento Bellarmini « sequi potestatem ordinis et jurisdictionis internæ non esse a Deo, quia alius in uno oppido consecrat et audit confessiones, alius autem idem facit, huc illuc cursitando ». Resp.: De Ordine id vel stupide vel cavillatorie infertur: de jurisdictione interna conceditur illatio : in hac autem debuisset vel umbram inconvenientiæ ostendere.

Quintum argumentum : Quia alioquin Papa non posset Episcoporum jurisdictionem auferre, aut mutare, si haberent eam a Deo. At certum est, eum id posse facere, et sæpe fecisse, ut testatur S. Bernardus epist. 131. Amesius : « Certum igitur est, Papam efferre sese supra Deum ». Inseramus et nos. Certum ergo est Jacobum VI. magnæ Britanniæ regem (qui idem se posse non dubitavit) extulisse se supra Deum. Et forte ob hoc dogma puritanicum extorris factus est patria sua dulcissima? ut videtur indicare in ejus elogio M. Nethenus.

Sextum argumentum : Episcoporum jurisdictio nullo verbo Dei fundatur. Nihil enim adferre possunt adversarii, nisi verba Christi ad Apostolos dicta ; illis autem verbis datur Apostolis amplissima jurisdictio in Ecclesiam universam, quam certe ipsi non concedunt Episcopis. Amesius : Pastores et Doctores in genere a Christo ordinatos et constitutos in Ecclesia probat Bellar. cap. 22. ex Ephes. IV. vers. 11. *Ipse dedit, etc.* Et Actor. XX. vers. 28. addit alterum locum de constitutione eorum specialiter : Spiritum S. vos instituit Episcopos». Resp.: Constituti dicuntur Episcopi a Spiritu S. non immediate, sed mediate, quia Apostoli, inspirante Deo, illos Episcopos constituerunt. Item, Deus immediate in genere instituit, ut essent aliqui Pastores et Doctores, determinationem vero commisit suo Vicario. Porro hinc male infert Amesius : « Ergo non constituti fuerunt a Pontifice Romano ; neque potuit eorum jurisdictio auferri aut mutari a Papa : ergo non diversimode acceperunt potestatem jurisdictionis internæ et externæ, sed integri Episcopi constituti sunt etc. » Hæc, inquam, inferuntur juxta regulas Dialecticæ Quodlibeticæ. Minor certe inter hæc connexio apparet, quam inter Lutheranismum et Calvinismum. Nihil vero ad hanc rem facit distinctio inter immediationem suppositi et virtutis, quam verbose et inutiliter Amesius inculcat.

Notandum porro haud obiter, quod solutionem sex objectionum, quas Bellarminus cap. ult. dedit, Amesius plane dissimularit, uti et in superioribus fecit, ubi nec verbo mutiit contra solutionem eorum, quibus infallibilitatem Papæ arietabant adversarii. Quo tacite professus est, argumenta suorum a Bellarmino valide fuisse enervata, nec habere se, quo vel ad speciem enervaret Bellarminiana responsa.

VINDICIÆ

PRO PRIMO QUINTO

DE POTESTATE PONTIFICIS

TEMPORALI

Ad CAPUT IV.

In quatuor primis capitibus hujus libri Bellarm. probat 1. Papam non esse dominum totius mundi. 2. Non esse dominum orbis Christiani. 3. Non habere de jure divino directe ullam mere temporalem jurisdictionem. Amesius : « Vere quidem hoc dicitur a Bellarmino. Sed contra sententiam et praxim Papæ, contra testimonium commune omnium Canonistarum, et contra auctoritatem maximorum Theologorum Pontificiorum, sicut Alexand. Carrerius prolixe ostendit lib. II. de potestate Papæ : ubi etiam hanc opinionem Bellarmini operose confutat, et ejus nomine ipsum Bellarminum inter impios politicos aut hæreticos ponit; et cap. 5. anathema ipsi non dubitat denuntiare ; approbante Cardinale, cui librum suum inscripserat, et ipso Papa, cui palpum istum obtrudebat. Imo non desunt inter ipsos Jesuitas, qui publicis scriptis opponant sese Bellarmino. Sic enim Azor. part. 2. lib. IV. c. 19. » Concludimus veram esse canonici juris interpretum sententiam, Romanum Pontificem habere utramque potestatem, spiritualem et temporalem etc. Mihi non placet modus loquendi, quo utuntur Victoria, Sotus *(Bellarminus)*, quia insinuare videntur, penes Papam solum esse unam potestatem spiritualem, non temporalem etc. In jure autem canonico absolute et simpliciter dicitur : Papam utrumque gladium habere, spiritualem et temporalem, jure quidem et habitu, quamvis usu et actu non nisi in certis quibusdam casibus. Resp.: Hactenus Amesius solemne suum tenet, hoc est, confundit subdole, et veris falsa permiscet; his tamen nimium prævalentibus. Nam 1. calumnia est : Bellarmini sententiam esse contrariam sententiæ et praxi Papæ. 2. Falsum est in re ipsa omnes Canonistas contradicere Bellarmino, cum citato loco Azorius iterato fateatur oppositum, dum ait : « Hæc sententia etsi quibusdam juris canonici interpretibus propria esse videatur, ex ipso tamen jure aperte colligitur; quod ab ea ipsi Scholastici Theologi non dissentiunt, nisi verbis et sermone dumtaxat ». Et infra : « Ex his colligunt (Sotus, Victoria) ac ingenue fatentur, idem penitus re docere istos auctores, quamvis non verbis, quod Canonici juris periti etc. » Unde patet 3. quam immanis sit illa Cretensis hyperbole, cum ait Bellarmini sententiam esse contra auctoritatem maximorum Theologorum Pontificiorum. 4. Sycophantatur, cum Alexandrum Carrerium adducit tamquam communi sententiæ Canonistarum et Theologorum suffragantem, et a Cardinali ac Papa approbatum. Oppositum constat esse verissimum. Nam ut ex P. Andrea Eudæmon-Joanne in cap. 2. ad epist. Casauboni pag. 12. notavi in 1. part. Irenici Anti-Calixtini cap. 5. n. 5. illa aliquorum Canonistarum opinio (quam e Theologis non maximis secuti sunt Augustinus Triumphus, et Alvarus Pelagius) grande præjudicium contra se tulit : cum Joannis Marræ Neapolitani, et Alexandri Carrerii libri nimium de potestate Papæ exorbitantes, Romæ edicto publico a Congregatione Cardinalium e nutu Papæ proscripti et damnati sint. Ut vel ex hoc exemplo luce meridiana clarius appareat, quibus fabulis suos pascat Amesius; qui miseri, modo is Papæ adversetur, mox sua ut mera Evangelia amplectuntur, et venerantur. Ubi et nota : Carrerium jurisconsultum, non Theologum fuisse.

Ad CAPUT VI.

Probat hoc cap. Bellarminus : Habere Papam, in ordine ad bonum spirituale, summam potestatem disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum. Amesius 1. : « Quod una manu abstulit Papæ, altera dat. Nam 1. Summa potestas coactive disponendi de temporalibus est dominium in temporalia. Dum igitur tribuitur Papæ : constituitur dominus in temporalibus, quod antea fuit negatum ». Resp. : Potestas illa est dominium proprietatis, nego ; Jurisdictionis, concedo ; adeoque Papa proprie et stricte non est dominus (uti communiter solet accipi) qui possit ad suum commodum quovis modo salva justitia disponere, etiam res illas penitus destruendo. Amesius 2. : « Si nulla in re differt potestas Papæ a proprio et directo dominio, nisi in fine, aut ordine ad finem (quæ est unica distinctionis ratio, quæ hic indicatur), tum formaliter et essentialiter non differt. Papa ergo a Bellarmino fit dominus orbis Christiani, quoad essentialem et formalem rationem dominandi ». Resp.: Hæc cavillatio patet ex proxime dictis de dominio proprietatis et jurisdictionis. Cætera vero omnia, quæ hic multiplicat, nihil plane lædunt Bellarmini assertionem. Quid enim ad rem facit : « quod multa temporalia ad bonum spirituale immediate dirigere non possit Papa magis, quam princeps politicus ? mediate autem ad spirituale bonum omnia dirigere non minus debeat ac possit princeps politicus quam Papa » ? Item, quod « Christiani æque completum dominium habeant in bona sua, quam infideles ». Hoc enim verum tantum est respectu concivium. Sicut autem respectu reipublicæ tenentur singuli pro bono communi, privati sui commodi et bonorum jacturam facere : ita cum honor Dei et bonum Ecclesiæ exigit, tenentur omnes etiam reges exponere se et sua, vi alti illius Dominii quod habet Deus in omnia, et quia sic exigit necessitas Ecclesiæ animarumque salus ; cui universaliter procurandæ cum vicaria auctoritate præsit Papa, ideo habet ipse indirectam potestatem in temporalia, ut patebit ex argumentis, quæ frustra arrodit Amesius. Quæ ex S. Thoma, Bozio, Carrerio, Azorio, Cajetano, et Bonaventura recitat, non feriunt Bellarminum, qui nusquam asserit, omnes et singulas obligationes et jura subesse nutui Papæ ; immo ne Carrerius quidem, qui alioquin enormiter excessit, talem illimitatam potestatem Papæ arrogavit. Unde fumos Amesium vendere patet.

Ad. CAPUT XVI.

Indirectam potestatem Papæ in temporalibus, probat Bellarminus : 1. Potestas civilis subjecta est potestati spirituali. Nam 1. finem habet subordinatum. 2. Sunt inter se hæ potestates connexæ per dependentiam : sed spiritualia non dependent a temporalibus ; ergo hæc ab illis pendent, illisque subjiciuntur. 3. Si temporalis administratio impediat spirituale bonum, omnium judicio tenetur princeps temporalis mutare illum modum administrandi. Amesius 1. : « Quin potestas civilis spirituali debeat esse subjecta, modo spirituali, id est, ut Sorbonici interpretantur, suasive, directive, et conformiter ad ministerii Ecclesiastici naturam, nemo Christianus potest dubitare. Sed inde nihil concludi potest vel pro Papæ, vel pro Ecclesiæ auctoritate, in pœnis temporalibus irrogandis ». Resp. 1. : Falso citantur Sorbonici pro Lutherano-Calvinistica ista interpretatione. Legantur quæ contra Philippi Marnæi (Calvinistarum in Gallia Papæ) mysterium iniquitatis præfatur Doctor Sorbonicus Leonardus Cocquæus, ubi commentum hoc Amesianum ait esse : « mera somnia, et vanas imposturas, ridendas magis quam confutandas, etc. » Verba ejus recitavi in 1. part. Irenici cap. 5. §. 2. Resp. 2. : Argumentum Bellarmini probat non tantum suavem directionem in bonis, qui charitate aguntur, sed etiam gravem compulsionem in eos, quos timor corrigit, aut alias mediis efficacibus ad officium quoquo modo reducit. Valde enim imperfecta esset respublica Christiana, si sibi non possit consulere, nisi quantum suasionibus dulcibus potest impetrare. Interim haud opus est, nec ullatenus conveniens, ut ipse Papa vel Ecclesia per se irroget temporales pœnas et coactiones. Unde recte S. Bernardus dixit : « Etiam temporalem gladium esse Ecclesiæ, non quidem ejus manu, sed nutu stringendum, cum opus est ». Amesius 2.: « His iisdem rationibus æque speciose probat Carrerius, Papam directe habere potestatem omnem temporalem ». Resp. : Quam speciosa, immo quam fœda et deformia sint ejus argumenta, videre licet apud P. Gretserum hic,

Amesius 3. : Simili plane ratione probari possit, medicos habere temporalem potestatem in omnes opifices illos, quorum opera in iis rebus collocatur, quæ ad victum, vestitum, et vitæ conservationem spectant, quia sanitati ac vitæ conservationi, cui medicorum est invigilare, subordinantur ». Respond. : Transeat hæc rationis similitudo juxta logicam Luthcrano-Calvinistico-Quodlibeticam. Quis unquam somniavit, medicos habere jurisdictionem in ægrotos, ut possint illis præcipere? Et quis febri correptus deliravit, jurisdictionem eam extendi etiam ad fabros, pecuarios, cerevisiarios, coquos, etc., qui corpori servando et fovendo artes suas applicant? Alensis citatus loquitur de alliis, Amesius de cæpis.

II. — Bellarm. : Respublica ecclesiastica debet esse perfecta, et sibi sufficiens in ordine ad suum finem consequendum. Necessaria autem est ad finem spiritualem potestas utendi et disponendi de temporalibus rebus. Amesius 1. : Ecclesia, nisi una cum Christo spectetur, non est resp. perfecta, ne quidem quoad statum integralem ». Quæro ego : Quid ergo ei deest, cum habeat caput homogeneum et subordinatos gubernatores, cum decenti ordine, et functionum diversitate? Quid, inquam, tali militanti cœtui sensibile deest? Amesius 2. : Non sibi sufficit per se, sed suam sufficientiam per fidem apprehendit in Christo sitam ». Respond. : Non hic quæstio est de auxiliis internis et spiritualibus, sed de iis, quæ ad externam bonam gubernationem pro salute animarum requiruntur. Apprehensio illa phantastica similis est ei, qua fatuus apprehendit se sapientem, ut alibi monstrabitur. Amesius 3 : « Per media visibilia non potest omnes difficultates superare ad finem suum consequendum, sed Deo fideli protectori se commendat, etc. » Respond. : Quis hoc nescit? Sed et quid hoc ad rem? Amesius 4.: « Non est necessarium ut ipsa Ecclesia habeat potestatem de temporalibus disponendi : quia Deus habet et exercet potestatem omnia in ejus bonum convertendi ». Idem est ac si dicam : Causa prima sufficit : ad quid ergo finguntur secundæ? stertamus in aurem utramque, Deus facit totum! Nempe hoc est arcanum illud magnum sapientiæ Calvinisticæ! Amesius 2. : « Sorbonici in libello de ecclesiastica et politica potest. sect. 13. recte respondent. Omnis sufficientia politiæ ecclesiasticæ ab observatione mandatorum Dei, non a jure gladii, aut monarchia temporali petenda est, Matth. XXVIII. vers. 20. » Respondeo : Eximii illi Dioscuri (ut eos vocat Andreas Duvallius Sorbonicus Theologus in egregio opere de Summo Pontifice) sunt excrementa Sorbonæ; nempe Simon Vigorius, ne Theologus quidem, nedum Sorbonicus; et Edmundus Richerius, Theologus quidem, sed erroris convictus a Sorbonicis, qui palinodiam cecinit, ac libellum illum de ecclesiastica et politica potestate anno 1612. editum, ac a Cardin. Perronio Archi-Episcopo Senonensi, et pluribus aliis, damnatum et proscriptum, ipse quoque damnavit, eamque declarationem consignavit Eminent. Cardinali Richelio; ut refert Henricus Spendanus Gallus Appamiarum Episcopus in Continuat. Annal. anno Christi 1629.

III. — Bellarm. : Non licet Christianis tolerare regem infidelem, aut hæreticum alios pervertentem. Sed judicare de talibus pertinet ad Papam; ergo etiam judicare, regem esse deponendum. Amesius 1 : « Falsa est propositio, sicut Scriptura ubique clamat. » Ast ubi sic clamat? Oppositum potius scimus eam clamare, cum jubet *auferre malum de medio nostri*, I Cor. V. vers. 13. Amesius 2 : « Falsam esse assumptionem antea fuit probatum ». Sed et ostensum vicissim, eam probationem ficulneam et enervem, nostram vero convincere. Arbitretur cordatus quisque nullo affectus aut mentis vitio laborans. Amesius 3 : « Ex propositione et assumptione concessa, conclusio non sequeretur. Quamvis enim monetarii sit judicare de moneta, non est tamen ejus, judicium ferre in monetæ adulteratores ». Resp. : Disparitas manifesta est, quia monetarius non habet jurisdictionem in falsarios; at Ecclesiæ in suo capite visibili competit jurisdictio in omnes fideles, cum alius judex deest, uti deest, cum rex nullum in terris agnoscit superiorem politicum. Bellarminus : Non licuit Judæis eligere regem non Judæum, Deut. XVII. vers. 15. Eadem autem est ratio apud Christianos tolerandi, aut non deponendi Non-Christianum, quæ fuit apud ipsos eligendi Non-Judæum. Amesius 1 : « Electio et depositio regum non pertinebat ad Ecclesiam, sed rempublicam Judaicam, id est, non ad Judæos, qua ecclesiasticam, sed qua politicam societatem constituebant. Eligi non debent multa, quæ tamen licite possunt ferri ». Resp. : Quod dicit Amesius, non probat vel unico Scripturæ dicto. Certe

id pertinuisse ad Ecclesiam, non ad politiam Judaicam, argumento est haut levi, quod Saul et David primi reges per Samuelem, non vero per proceres Hebræos constituti fuerint. Verum quidem est : « Tolerari posse quæ non debent eligi », sed tunc demum, cum tolerantia non est nocentior bono communi, quam averruncatio et excussio jugi molesti et perniciosi ; vice versa non erit laus patientiæ, sed languor et detestabilis ignavia in promovenda Dei gloria et animarum salute. Amesius 2 : « Ipsi Judæi Cæsarem tolerare a Christo docentur ». Resp. : Esto. Sed nec Cæsar Judæos volebat pervertere, neque hi erant resistendo. Amesius 3 : « Integra et propria ratio, quare solus Israelita debuit eligi in regem inter Judæos, non fuit periculum idololatriæ, ut Bellarm. fingit : nam proselyti etiam excludebantur ». Resp. : Si ea ratio non est adæquata illius legis, quænam alia erit? Certe etiam alienigenis merito poterant accenseri proselyti, sicut et neophytos Episcopatu arcet Apostolus. Præsumptio quæ universaliter erat contra alienigenas, non mox extinguebatur, dum quis eorum fiebat proselytus. Amesius 4 : « Primi Christiani tolerabant multos Nerones ». Resp. : Id factum, quia tunc ipsis deerant vires : alioqui enim potuissent sibi jure constituere Magistratus Christianos ; quod patet ex I Cor. VI. Amesius 5 : « Ecclesia igitur per aliquot sæcula (ex Bellarmini sententia) non fuit resp. perfecta, neque vires habuit necessarias ad finem suum consequendum ». Resp. : Sit ita quoad statum externum. Illam vero imperfectionem externam reipublicæ supplevit copiosa gratia Dei, qua confortabantur innumeri ad plantandam et fundandam sanguine suo Ecclesiam, qualis postea in florenti statu, cessante persecutionum turbine, visebatur sub piis imperatoribus. Unde et Musæus nuper, una cum aliis Lutheranis et Calvinistis, distinguendum sibi censuit « inter Ecclesiæ statum liberum seu proprium et florentem ; ac inter statum ejus accidentalem sive tyrannide pressum ». Amesius 6 : « Si virium defectus fuisset causa tolerationis, tum talium imperatorum gubernatio non fuisset precibus Ecclesiæ juvanda, ad quod tamen Paulus hortatur I Timoth. II. vers. 2. » Resp. : Cum Apostolus jubet orationes fieri pro regibus, etc., *ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate, etc.* sine dubio non loquitur de persecutoribus, sed de principibus prudenter et juste rempublicam administrantibus, quales non erant illi Nerones. Et certe epistola illa prior scripta ad Timotheum est intra quinquennium illud laudatissimum Neronis, a quo sequentibus annis nimium degeneravit, ut proinde de illo merito dicat Tertullianus in Apologetico : « Primus Nero in Christianos ferocisse legitur gladio. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur ». Amesius 7 : « Hac ratione subjectio fuisset ipsis præstanda solum propter iram, non etiam propter conscientiam : quod idem Apostolus negat. Rom. XIII. vers. 5. » Resp. : Non sequitur. Erant enim illi tyranni, non invasores justi alias imperii : non poterant ergo singuli privati justis eorum legibus et præceptis denegare obedientiam, nisi postquam Ecclesia Christiana judicasset, debere hic et nunc se in libertatem asserere, vim vi repellendo ; quod noluit primis sæculis, ut ita copioso Martyrum cruore fortius fundaretur Ecclesia. Carrerius ab Amesio sanior et modestior Bellarmino pronuntiatus, idem in hoc sentit. Nam nec Bellarm. negat, « legem Christianam neminem » (Gentilium etiam) « suo jure aut dominio privare ». Quis autem dubitat vim injustam, per se loquendo, licere Christianis repellere? nec habere Gentiles dominium aut jus persequendi Christianam religionem. Mirum vero est, quam Amesius hic sit indulgens in tyrannis gentilibus tolerandis, qui cum de Catholicorum principum imperio agitur, de eorum jugo excutiendo, immo idololatria Antichristiana funditus exstirpanda, est vindex acerrimus cum suo M. Calvino, Mornæo de Plessis, Paræo, etc., Puritanis ; qua de re infra tom. 2.

IV.—Bellarm. : Reges et principes omnes Christiani, pacto vel expresso vel tacito, sceptra sua subjecerunt Christo, et etiam sub pœna regni perdendi pollicentur se defensuros Christi fidem ; ergo si fiant hæretici, possunt ab Ecclesia judicari et deponi. Amesius : « Subjecerunt animas suas etiam Christo, sub pœna mortis et omnis generis cruciatus : non tamen sequitur inde, vel Papam vel Ecclesiam posse istas pœnas illis infligere : Eadem ratione concludere possit Bellar. Papam posse omnes suis bonis privare, et postea mortis ferre sententiam in omnes Christianos non christiane viventes ». Resp. : Hoc non video quomodo inferatur, nisi beneficio logicæ Calvinistico-Quodlibeticæ. Depositionem enim Principis Ecclesiam

evertere molientis, merito Papa decernere potest, ob Ecclesiæ pacem et animarum salutem. Privatio autem bonorum, et mors illata omnibus non Christiane viventibus, per se loquendo directe, immediate, et ordinarie non evertit Ecclesiam, aut grande ei nocumentum infert.

V. — Bellarm. : Pastori necessaria est potestas lupos arcendi omni ratione qua poterit : arietes furiosos recludendi, et oves pascendi, ita ut eis convenit. Ergo si ex ove fiat lupus, aut aries noxius, potest arceri a pastore. Amesius : 1. « Cuilibet plebano Pastori magis ista conveniunt, quam Papæ ». Resp. : Si nuda assertio sufficit Amesio, quidni simplex inficiatio sufficiet quoque nobis? Interim videtur tacite concedere, bonum esse Bellarmini argumentum, dummodo pastor sit bonus. Amesius 2 : « Hæc facienda sunt a pastore licite, et jure pastorali. Vel igitur nihil dicitur, vel petitur quæstio ». Resp. : Sine dubio licite facienda sunt. Cur vero petitur principium, cum dicitur, quod pastor debeat lupos arcere quovis modo licito? Cur non liceat excommunicare notorium hæreticum? omnibusque aliis præcipere, ne cum eo ullatenus in spiritualibus et temporalibus communicent? Quid hic illicitum? Amesius 3 : « Potestas harum rerum non magis est necessaria pastori, quam vires, illas exercendi ». Resp. : Nego assumptum. Habet enim quivis Ecclesiæ pastor in actu primo jus et potestatem pascendi, et defendendi gregem suum ; quantumvis in actu secundo ob virium defectum et obstacula ineluctabilia frustraneum esset. Potestas illa legitima semper supponitur in omni legitimo principe ; at non vires.

Ad CAPUT VIII.

Confirmat hoc capite Bellarminus assertionem suam XII. Exemplis I. ex II Paral. XXVI. vers. 18. et seqq. ubi rex Ozias fuit ad arbitrium Sacerdotis separatus, et consequenter auctoritate regnandi privatus propter lepram corporalem. Ergo potest idem nunc Papa propter lepram spiritualem. Amesius 1 : « Si agendum sit exemplis ex Vet. Testam. petitis, antiquior et firmior est instantia, quæ petitur a Salomone rege, judicante et deponente Abiathar Sacerdotem Summum, III Reg. II. vers. 27. » Resp. : Vel in lege veteri, utpote temporalia magis quam spiritualia spectante, Pontificem in politicis et criminalibus regi fuisse subjectum, sicut rex in sacris suberat Pontifici ; vel certe Salomon non ut rex, sed ut Propheta et executor divinæ justitiæ Abiatharem exauctoravit. Et hoc juxta Amesium. Amesius 2 : « Ozias non fuit auctoritate regia privatus, sed usu ejus in ordinaria procuratione regni ». Resp. : Esto. Id tamen auctoritate Pontificis actum. Amesius 3. : « Neque facta fuit ejus separatio ad arbitrium Sacerdotis proprie, sed Dei ». Esto et hoc. Arbitrium enim Dei et Pontificis optime in hoc conveniunt, alterum ut Principalis, alterum ut Ministri. Amesius 4. : « Neque consequenter fuit regno privandus, quia separatus potuit per alios regere. Bellarm. enim tribuit Papæ, quod possit per alios Episcopi munere defungi ». Resp. : Neque hæc evasio proficit, nusquam enim vel leviter hoc ex Scriptura colligitur ; nec illa administratio vicaria alias ab Amesio probatur.

II. — Bellarm. : Joiada Pontifex jussit, ut Abiathar interficeretur, et Joas rex crearetur, II Paralip. XXIII. vers. 11. Amesius 1 : « Athalia non fuit legitima regina ». Ideo etiam eam ejici et occidi voluit Joiada, quod inique invaserit regnum, legitimo hærede excluso : maxime vero quod simul impia esset, et religioni perniciosa. Amesius 2 : « Non fuit a Joiada solo deposita, sed a tota congregatione confœderata ». Sed tamen auspiciis Joiadæ Pontificis id factum ; quod satis est. Amesius 3 : « Joiada quæ fecit hac in re præ cæteris, non fecit ex singulari potestate Sacerdotali, sed tamquam primaria auctoritate politica inter Judæos, qui etiam ex affinitate, qua regni hæredem attingebat, singularem habuit ejus tutelam ». Resp. : His omnibus (excepto ultimo de affinitate) non suffragatur Scriptura, adeoque petit Amesius principium. Amesius 4 : « Conclusionis ex isto exemplo sequentis pudet aliquo modo ipsos Pontificios. Non enim dicere solent (quidquid sentiant ac faciant) licere Papæ pro arbitrio suo jubere, ut reges interficerentur aut interficiendos esse reges ad arbitrium Papæ ». Resp. : Sicut hoc non dicimus, ita nec sentimus, nec facimus, ut calumniari solent sanguinarii Puritani, (ac præcipue Independentes, qui illustri exemplo Caroli Stuarti regis Britanni ante 12. annos patrarunt ipsi, quod Catholicis solent affingere). Conclusionem vero illam, non nostra, sed Calvinistico-Quodlibetica dialectica ex eo facto infert ; quam nos ut improbam ex-

plodimus. Quis enim sani cerebri sic arguat : Joiadas gravissimis de causis deposuit Athaliam, quæ regnum et inique invaserat, et impie tyranniceque administrarat. Ergo Summo Pontifici licet ad arbitrium quemvis deponere?

Porro cur Amesius ad alia 10. exempla Novi Test. penitus obmutuit? 1. S. Ambrosii, qui Theodosium Magn. ob cædem Thessal. excommunicavit, et adegit ad legem politicam ferendam? 2. S. Greg. Magn. qui excommunicavit reges, antistites etc. monasterium S. Medardi invadentes, eosque dignitate et honore privavit. 3. Gregorii II, 4. Zachariæ. 5. Leonis III, 6. Gregorii V, 7. Gregorii VII, etc.

Ad CAPUT IX.

« Hactenus, inquit Amesius, actum est de potestate Papæ ingenita : sequitur alia potestas temporalis, Papæ et Episcopis ejus ab aliis donata, vel ab ipsis acquisita. » Porro Bellarminus hic 1. probat : Non repugnare, Pontificem simul esse Principem spiritualem et temporalem alicujus provinciæ, exemplis Melchisedechi, Primogenitorum Noe, Abrahami, Mosis, Heli etc. Amesius 1 : « Princeps spiritualis præter Deum, Christum, nullus est, nisi forte diabolus ita vocari possit propter spiritualem nequitiam. Ephes. VI. vers. 12. et Antichristus quoad spiritualem usurpationem templi Dei, II Thess. II. vers. 4. » Resp. : Huic blasphemiæ explodendæ vel sola Davidis prophetia sufficiat, qui psal. XLIV. vers. 17. ait : *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram etc.* Quod de Apostolis eorumque Successoribus exponunt SS. Athanas., Orig., Ambros., August. etc. faventibus etiam Jenensibus glossis. Amesius 2 : « Repugnantia hujusmodi rerum variam considerationem admittit. Quæ non absolute repugnant in essentia et natura sua, possunt tamen repugnantiam habere ex institutione Dei superveniente : et quæ uno sæculo, vel toto etiam illo spatio, quod Christi adventum præcessit, non repugnabant, postea tamen possunt repugnare ». Resp. : Annuimus haud inviti. Ostendatur ergo illa repugnantia ex arbitrio Dei orta. Amesius 3 : « Ex legis naturæ tempore ad Evangelicum tempus, non sequitur argumentatio paritatis, cum omnia sint disparia etc. ». Largiamur etiam hoc, et quidquid de Mose, Heli, Machabæis prosequitur. Fatebimur, non valere argumentum ab illis ad nostros Pontifices, si repugnantiam ex lege Dei in Novo Testamento monstraverit; sed absque tali lege monstrata, frustra verba multiplicat Amesius. Nec difficultates, quas præcipue in Papa exaggerat, plus probant, quam arduum esse, ut quis utroque munere simul bene defungatur; minime vero esse impossibile. Sed ecce post declamatoriam dissertationem profert arietem ineluctabilem, cum ait : « Omnibus exemplis illis a Bellarm. allegatis etc. efficacius multo probatur, conjugium sine ulla repugnantia Ecclesiasticis hominibus convenire; quod tamen Pontificii negant ». Recte fecisset Amesius, si hoc, argumento valido evicisset : nudæ enim ejus assertioni, qua sexcentes hactenus fefellit, nefas est fidem adhibere; et oppositum tom. 2. ostendetur, ubi de cœlibatu Sacerdotum.

II. — Bellarm. : Potestas Ecclesiastica et politica non sunt contrariæ, sed utraque est bona. Ergo simul in eodem subjecto esse possunt. Amesius 1 : « Conjugium etiam est bonum. Ergo hac ratione convenit Pastoribus Ecclesiasticis ». Resp. : Universaliter et abstracte loquendo, posset hoc totum admitti, uti permittitur in Sacerdotibus Græcis, etiam ante schisma, licet cum modico indecoro ejus status. Lege tamen ecclesiastica saltem et apostolica in Occidente semper fuisse vetitum Sacerdotibus conjungere se matrimonio, patebit infra. Amesius 2 : « Non sola contraria illa, quæ sunt bona et mala, sibimet invicem in eodem subjecto repugnant, sed et disparata bona, quæ uni et eidem simul non possunt convenire. Sic Actor. VI. vers. 2. Durare in precibus et administratione sermonis, et ministrare mensis, opponuntur ut repugnantia, quamvis utraque sint bona ». Resp. : Facile damus non tantum contraria et disparata, sed etiam ejusdem plane rationis munera nimium multiplicata obruere, et destruere se invicem. Hoc autem non necessario in Summo Pontifice fieri, ut antiquiora exempla desint, vivo suo exemplo orbi ostendit Alexander VII, ut præclare demonstrat eminent. Card. Pallavicinus lib. XXIV. cap. ult. historiæ concilii Tridentini. Amesius 3 : Bona illa, quæ sunt imperfectorum, non conveniunt iis qui sunt in statu perfectionis. Unde etiam inter Pontificios, qui Religiosi vocantur, abrenunciare tenentur, non tantum potestati omni civili,

sed et propriis suis facultatibus. Sed potior et perfectior est status perfectionis Episcoporum quam Religiosorum. Repugnat igitur etiam hac ratione, ut Episcopi et Prælati Pontificii potestatem politicam exerceant ». Resp. : Plus hinc non efficitur, quam repugnare perfectioni et functioni Episcopali, ut se immergat politicis negotiis, et sit magis his deditus, quam functionibus spiritualibus. At plane nulla est repugnantia, ut excelsam et valde universalem inspectionem et curam habeat simul etiam de temporalibus : non quidem per seipsum illa tractando, sed per homines peritos et fideles. Quid, quæso, in hoc est imperfectionis ? Locum hic habet illud S. Bernardi : « Aliud est incidenter in ista excurrere ; aliud vero incumbere istis ».

III. — Bellarm. : Unus rex præesse potest togatis et armatis, quamvis pax et bellum magis sint diversa, quam bona temporalia et spiritualia. Amesius 1 : « Diversitas rerum non est ratio repugnantiæ in istis administrationibus, sed diversitas ipsarum administrationum, prout a Deo sunt ordinatæ, et ab hominibus debent, earum naturæ congruenter, impleri ». Resp. : Ubi scripta est illa Dei ordinatio, quam toties crepat et numquam exhibet Amesius?

IV.—Bellarm. : Potest unus rex gubernare diversissima regna, et unus Episcopus plurimas Ecclesias. Ergo unus homo potest regere unum Episcopatum et unum Principatum. Amesius 1 : Hac ratione æque concluditur, Principem posse esse Episcopum et Episcopum posse esse Principem ». Sit ita in sensu materiali ac identico, non formaliter. Amesius 2 : « Non est par ratio regnorum duorum et Ecclesiæ cum Principatu. Duo regna sub una formali ratione comprehenduntur : sed administrationis politicæ et ecclesiasticæ varia est forma, essentia, et natura ». At reguntur una et eadem prudentia, justitia, religione etc. nec repugnat virtutum illarum cumulata possessio in uno eodemque homine. Tota autem dexteritas in eo est, ut Princeps talis, temporalia pleraque, maxime minutiora et particularia, per subordinatos gubernet; sicut etiam facere deberet Episcopus, pure respectu suæ familiæ. Amesius 3 : « Ut unus homo plures Episcopatus retineat, fatetur Bellarminus esse perniciosissimi exempli ». Resp. : Neque nos diffitemur, neque putamus unquam permittendum, nisi Ecclesiæ necessitas, aut magna utilitas ita exigat. Amesius 4 : « Fatetur etiam Bellarm. nullum esse tam exiguum Episcopum, qui possit per seipsum sufficere ad concionandum, et sacramenta administranda in tota sua diœcesi. Repugnat igitur maxime, ut aliis etiam negotiis semetipsum implicaret, et sic novo opere suos humeros opprimeret, qui priori ferendo impar fuit. » Resp. : Concedendo totum, si implicare proprie et in rigore sumatur : si vero pro eo, quod S. Bernardus dixit : « incidenter excurrere, » et velut excelsum motorem, et rotam supremam, subordinatas rotas in officio continere, nihil evincit Amesius.

V. — Bellarm. : Pii homines fuerunt, qui Episcopis donarunt Principatus sæculares, et ea de causa præcipue a tota Ecclesia commendati sunt; ut patet de Constantino et Carolo Magno etc. Multi etiam e Pontificum numero, qui principes ecclesiastici et politici simul fuere, sanctitate floruerunt, et miraculis claruerunt. Vide recognit. n. 11. Amesius : « Pius etiam fuit David, qui imposuit arcam plaustro devehendam : et pius Uzza, qui manum suam admovebat eidem, II Samuel. VI. Hæc tamen facta improbata fuere. » Resp. : Illud Ozæ factum improbatum fuisse, quid mirum, cum directe repugnaret legi divinæ, Num. IV. diserte præcipienti, tam arcam quam altaria, mensam, et candelabrum cæteraque vasa Sanctuarii, humeris Levitarum Caathitarum portari debere. Ostendant Puritani hic similem prohibitionem. Neque vero Oza ullibi legitur sanctitatis laude floruisse, vel miraculis claruisse. Impertinens ergo evasio Amesii.

VI. — Bellarm. : Etsi absolute forte præstaret, Pontifices tractare solum spiritualia; tamen propter malitiam temporum, experientia clamat, utiliter necessario, et ex singulari Dei providentia, donatos fuisse Pontifici aliisque Episcopis Principatus aliquos sæculares. Amesius 1. : « Malitia temporum non mutat institutionem Dei. Adversus istam malitiam temporum, sic instruit Apostolus Episcopos, ut eo diligentius et magis instanter in officia spiritualia incumbant, II Tim. III. non ut temporali potestate se muniant ». Resp. : Malitiæ temporum arcendæ non unum tantum servit remedium. Si bonum est illud Apostoli (uti sine dubio optimum est), non ideo malum est hoc. Non minus ridiculum est, velle eumdem statum Ecclesiæ quovis tempore urgere, non magis ac si infantulo, adolescenti, viro adulto etc., eamdem plane agendi rationem quis velit im-

ponere. Amesius 2. : « Degeneratio Ecclesiastici status in mundanum, et potestatum confusio, magna pars est malitiæ temporum, et aliarum partium causa procreans et conservans. Hoc experientia ipsa clamat, ut ea de re piis quam plurimis jam olim gravissimas, extorserit querelas, et conciliis quibusdam sanctiones varias, mentem jam Ecclesiam aliquo modo sufflaminantes. » Resp. : Degeneratio illa in mundanum statum improbatur ab omnibus probis ; sed abusus rei non tollit usum, alioquin etiam Episcopatus, et sacerdotia, qualiter in primis sæculis constituta erant, tolli deberent ; quod nemo nisi manifeste impii approbabunt. Legantur quæ ex SS. Cypriano, Basilio Magno, Gregorio Theologo etc., in hanc rem recitavi in 1. part. Irenici Anti-Calixtini cap. 6. num. 4. et apparebit, recte pronuntiasse Card. Pallavicinum : ad comœdias et poetas spectare, queri de præsenti ævo, et prisca velut aurea præsentibus ut luteis conferre. Vitia sunt, fuerunt, et erunt, quamdiu homines. Abusus, qui velut zizania semper sponte succrescunt inter mortales, semper magna diligentia corrigendi sunt, non vero ideo bonus usus damnandus.

Ad CAPUT X.

Solvuntur hic argumenta Puritanorum ; Dico Puritanorum, quia hic error videtur illorum proprius, qui Calvinum stricte sequentes, omnem etiam hierarchiam ecclesiasticam damnant. Unde Lutherani et Anglo-Papistæ, prorsus hic silent, immo potius refragantur haud obscure Puritanis. Certe Saravia, Sutlivius, et præter alios Sacramentarios e Calvini schola complures, intra paucos annos Henricus Hammondus justo volumine contra Blondellum Gallum, principatum illum Ecclesiasticum ex SS. Scripturis et Patribus asseruit, quem una cum Principatu politico funditus hic sublatum ivit Amesius, credens pauculis illis Christi verbis Matth. XX. vers 26. *Vos autem non sic,* illum penitus difflari. Atque ad responsionem Bellarmini, quod Dominus eo loco solum instituerit meros principes ecclesiasticos, docueritque, debere eos, ut tales sunt, præesse subditis non more regum et dominorum, sed more patrum et pastorum : unde haud sequitur, non posse unum et eumdem esse Episcopum et principem. Ad hoc, inquam, replicat Amesius 1. « Principatus Ecclesiasticus prohibetur, non instituitur hoc in loco ; sicut ante fuit declaratum ». Sed rectius hoc invertitur, diciturque : Principatus ecclesiasticus instituitur, non prohibetur hoc in loco ; qui tamen principatus revera non est nisi ministerium. Ita nobiscum videntur sentire, contra Puritanos, omnes reliqui Lutherani et Calvinistæ : unde Jenenses in suis Bibliis vernacule glossatis illa verba sic exponunt : (vos Apostoli cum aliis Ecclesiæ ministris non debetis dominari et regimen affectare, sed qui arte, scientia, experientia, aliisque donis alios præcellit, tam se exhibeat humilem, ac si esset omnium minimus ; et qui vult esse primus, ac aliis in Ecclesia Dei præpositus est, debebit quoque tanto amplius dona sua in obsequium aliorum impendere.) Nimirum memores fuere boni illi glossatores, quod Lutherani in Saxonia principatus tenerent, titulo Archiepiscoporum, et Episcoporum ; utrumque officium, ecclesiastici et politici principis sibi arrogantes. Et in Anglia idem prorsus sentiunt, et ipso facto probant tot Archiepiscopi et Episcopi totius regni, cujus simul sunt proceres. Quorum causam ut justam defendit Saravia Calvinista in libro de diversis ministrorum gradibus, contra Puritanos contendentes : « Civilem jurisdictionem, externum splendorem in titulis, in comitatu, ac honores, quos feuda annexos habent, non convenire cum simplicitate ministerii etc. ». Respondet vero accurate ad Amesii objectionem ex disputatione discipulorum : « Quis eorum videretur esse major ? » et responso Christi : *Vos autem non sic ;* ac inter cætera sic ait : Etsi domesticæ rei necessitas excusat Ecclesiæ pastorem, interdum curis sæcularibus, et externo manuum labori vacantem, multo magis excusabit necessitas reipublicæ. Textor, fossor, et arator, Evangelii minister citra violationem sui ministerii esse potest ; regius legatus, consiliarius, aut cancellarius esse non potest. Unde, obsecro, in republica christiana nata est hæc theologia? Ab amore ? an ab invidia? » En ergo e Calvini schola Apologiam pro Catholicis contra Amesium cæterosque Puritanos.

II. — Argumentum desumit idem ex Luc. XII. vers. 14. *Quis me constituit judicem super vos?* Et Act. VI. vers. 2. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis.* Resp. : Utroque loco monentur Pontifices et Principes, ne minutis et vilibus officiis ita occupentur, ut majora omittere

coguntur; uti Jetro suasit Moysi, Exod. XVIII. vers. 19 et seqq. Et S. Bernardus lib. I. de consideratione ad Eugenium, hortatur Papam, ut judicia rerum temporalium aliis dimittat, quem tamen sciebat jam tunc Principem quoque temporalem fuisse. Amesius ait : « Hanc Bellarmini glossam esse merum subterfugium, textum enervans, et semetipsum evertens ». Sed revera Amesius mera verba dat, nec quidquam aliud efficit, quam non debere Pontifices incumbere in curam illam rerum sæcularium; quod cum Carthus. et Cajetano ab Amesio allegatis, nos ultro largimur; et ut ita fiat unice desideramus. Sicut tamen quisque minister Puritanus non credit se tantillum Evangelio adversari, dum aliquam etiam rei familiari curam impendit; Ita Episcopi et Summi Pontifices quoque, laudabiliter aliquam sollicitudinem sæcularium (quæ tamen spiritualia non obruat, aut obtundat) admittunt. Et hoc est illud S. Bernardi « incidenter excurrere ».

III. — Argumentum petitur ex II Timoth. II. vers. 4. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*. Quæ verba dicuntur Epicopis. Contra Bellarm. : Apostolus non prohibet regimen politicum, sed nimiam sollicitudinem circa vitam corporalem. Cura enim victus parandi intelligitur per negotia sæcularia. Amesius 1. : « Quidquid proprie per negotia sæcularia hic intelligatur, manifestum est in ratione ad Timotheum omnia implicantia, et ministerium impedientia notari : atque adeo regimen politicum (ut majus impedimentum) magis prohibetur, quam cura victus parandi ». Respond. cum sancto Bernardo : *Excurrere incidenter* in ista temporalia, et *non iis incumbere*, nullatenus *implicat* animum. Nec mihi dubium ullum potest esse, multo magis implicari negotiis sæcularibus eos Ministros Lutheranos et Calvinisticos, qui minuto stipendiolo coacti esse contenti (pro pugillo hordei mentiuntur e suggestu, ut de Pseudo-Prophetis loquitur Scriptura,) et nihilominus numerosam prolem velut novellas olivarum in circuitu mensæ quotidie conspiciunt; longeque majores et plures sollicitudinum æstus experiri in re familiari procuranda et amplificanda, quam multi e Summis Pontificibus circa politicum principatum annexo summo sacerdotio. Considerentur quæ de regimine utroque Alexandri VII. scribit Card. Pallavicinus loco supra citato. Neque plus Amesius in sequentibus probat; quibus etiam illud falsum adjungit quod : « Reipublicæ cura et negotium sit magis sæculare, et magis implicans quam nuptiæ ». Videantur quæ S. Chrysostomus insigniter commentatur in I Cor. VII. vers. 25 et seqq. ubi vanitas pronuntiati Amesiani clarissime detegitur.

Corollarium Amesianum.

Quo I. tomum suæ enervationis Bellarminianæ coronat. Cum, inquit, « ex Bellarmini sententia » Papa habet summam temporalem potestatem disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum, in ordine ad bonum spirituale, lib. VII. cap. 6. Et propter malitiam temporum non solum utiliter, sed etiam necessario donati sunt Pontifici aliisque Episcopis temporales aliquot principatus, lib. V. cap. 9. et omnino expediat, si possit eo sine injustitia et bellicis cladibus perveniri, ut omnes provinciæ mundi ab uno summo Rege gubernentur, etiam in rebus politicis, lib. I. cap. 9. Et non repugnat Evangelio, quin aliquo modo possit fieri, ut idem sit Pontifex totius orbis, et imperator totius orbis, lib. V. cap. 10. « Nihil (ex ejus sententia) deest præter occasionem et vires, ut Papa semetipsum constituat totius orbis imperatorem temporalem ». Resp. : Hoc corollarium rite infertur juxta regulas dialecticæ Lutherano-Calvinistico-Quodlibetico-sycophanticæ. Nam in primo pronuntiato Bellarmini fraudulenter Amesius omittit restrictionem illam « summæ temporalis potestatis, quod nempe sit indirecta, ac plane exordinaria; in perquam raris eventibus (etiam subinde in integri aut plurium sæculorum decursu vix semel) in actum secundum proditura. In secundo pronuntiato maligne detorquet in sensum alienum illud quod dicitur, « necessario » principatus aliquos ecclesiasticis donatos, omisso etiam eo, quod ex « singulari Dei providentia id factum sit ». In tertio subdole reticet id quod Bellarm. dixerat, « non videri fieri posse, ut sub unius regimen redigatur totus orbis, nisi magna vi, et multis magnisque bellis. In quarto effato excerpit particulam dicti Bellarminiani, omisso eo quod mox sequitur, et quo vel solo omnis illa sycophantica textura Amesii dissipatur ; nempe non debere eumdem esse totius orbis imperatorem, qui sit simul Summus Pontifex, quia Christus voluit ad conservandam humilitatem, Pontificem indigere imperatoris defen-

sione, et simul imperatorem indigere Pontificis directione in spiritualibus.

Expediuntur cavilli Gerhardini.

Tandem videndum, quam terrificus prodeat Achilles Gerhardi. Is thes. 69. « Bellarminus, inquit, fatetur, tempore Apostolorum, potestatem ecclesiasticam a politica fuisse separatam. Ergo inter eas non est necessaria ejusmodi connexio, propter quam Pontifici summa potestas in temporalibus indirecta competat. » Resp. : Enthymema nimis elumbe ! ac si ita arguerem : tempore Apostolorum nullùs rex aut imperator fuit Christianus : ergo non necessario annexa est officio Pontificis aut Sacerdotis ea potestas, ut possit etiam reges aut imperatores a peccatis absolvere : σοφῶς ! immo pueriliter !

Thes. 77 et 83. Ex eo quod Bellarminus dixit : Regem, dum fit Christianus, non perdere regnum terrenum etc. Gerhardus sic arguit : « Atqui si Pontifex supremam illam in temporalibus potestatem obtineret vel indirectam, certe reges et principes, quando fiunt Christiani, perderent supremam in regno suo potestatem, sicque Christi beneficium illis obesset ». Non magis vere hoc assumitur, ac si quis diceret: Si rex habet vel indirecte potestatem in omnia bona eorum, qui in ejus migrant regnum ex alterius tyranni dominatu, certe talis novus civis perderet dominium in sua bona quæ intulit, adeoque beneficium illud, quo in justi regis ditionem recipitur, illi obesset. Inepta et iniqua utique hæc foret querela : cum omni bono viro et civi ex justitiæ legalis dictamine debeat esse dulce et decorum, non tantum bona fortunæ, sed etiam sanguinem vitamque pro salute reipublicæ profundere.

Thes. 78 et 87. sic arguit ex Bellarmino : « Christus, et Petrus, numquam sibi arrogarunt potestatem in imperatorem, ne quidem indirectam. Ergo si Pontifex vult esse Christi Vicarius, et Petri hæres, itidem sibi ab ea temperare debet. » Vecors illatio, et ineptum antecedens Gerhardi, non Bellarmini. Hic enim ita loquitur : Christus numquam exercuit in hoc mundo regiam potestatem. Quasi vero ideo Christus non habuerit in actu primo perfectissimam potestatem in imperatorem et omnes alios.

Thes. 81. Quia Bellarm. dixerat : Eo quod vires defuerunt primis sæculis Ecclesiæ, non deposuisse Neronem, Julianum, et similes, colligit Gerhardus « quod possent subditi bona conscientia subesse magistratui hæretico ». Resp. : Oppositum potius infertur, si vires suppetant. Si vero hæ deficiant, aut fugere, aut tolerare debent durum jugum, quatenus sine læsione religionis tolerari potest. Ridicula porro sycophantia est Gerhardi, cum ita concludit : « Et quid opus est ad deponendos magistratus hæreticos viribus temporalibus, cum ex hypothesi Hildebrandinæ sectæ addictorum, insidiis etiam adversus eos uti, ac veneno, vel per sicarios e medio tollere liceat. » Respondeo : Hanc hypothesim non e Catholicis, sed ex calumniatorum commentis deprompsit.

Thes. 85. ita cavillatur : « Juxta Bellarm. lib. v. de Rom. Pont. cap. ult. Pontifex ut Pontifex non habet politicum dominatum. Ergo hunc non habet ut Pastor. Atqui si hunc non habet ut Pastor, non habet ex Christi institutione : ergo nec ex verbis Christi : *Pasce oves meas* ». Resp. : Concedo totum de politico dominatu : quid vero hoc ad potestatem indirectam in temporalibus ? Non est hæc dominatio politica, sed vere spiritualis, qua facit politicam servire bono animarum.

Thes. 87. ait : « Idem. Bellarm. lib. IV. de justific. cap. 13. arctissimo et individuo nexa invicem conjungit mandatum et vires implendi. Ergo si verba Christi, *Pasce oves meas*, includerent mandatum de regibus hæreticis e solio deturbandis, utique etiam vires illud implendi Petrus et Christiani in primitiva Ecclesia habuissent. Sed non habuerunt ejusmodi vires : ergo non præceptum ». Resp. : Etiam hoc argumentum Quodlibetica-Lutherana perquam dignum est : Concedo autem totum. Nam non omnes leges universales obligant hic et nunc absolute et sine ulla hypothesi ; alioquin nullus esset princeps, qui ob virium defectum nequiret contra invasorem potentiorem, suos subditos defendere, quod ei præceptum est ; nullus pater egenus, qui nequiret suos liberos alere, quod ei præceptum est.

FINIS VINDICIARUM IN TOM. I. CONTROVERSIARUM.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE

CONCILIIS ET ECCLESIA

Ad CAPUT PRIMUM.

Incipit hunc totum Amesius, sicut finivit priorem, calumniando scilicet, dum vocat Bellarmini « methodum » (qua prius de Pontifice, postea de Conciliis, demum de Ecclesia agit) « plane Babylonicam », vel, μεθοδείαν τοῦ διαβόλου. Ait autem, « ita Apostolum loqui Ephes. VI. vers. 11 ». Sed an hæc Amesii cavillatio potiori jure non sit dicenda « Babylonica et diabolica », quam methodus Bellarmini, æquus lector arbitretur, ubi consideraverit, hunc in præfatione 1. tomi rationem instituti sui ita exposuisse, ut cum omnes nostri ævi controversiæ ad duos Symboli articulos, nempe de Ecclesia, communione sanctorum, et remissione peccatorum revocentur, post procemialem de verbo Dei controversiam, statuerit ita agere de Ecclesia, ut primum locum (merito suo) obtineat ejus caput principale et invisibile, Christus Dn. Secundum, ejus Vicarius, ut caput Ecclesiæ militantis ; Tertium, SS. concilia, quæ sunt Ecclesia militans repræsentative? Quartum, Ecclesia ipsa militans quoad reliqua omnia membra collective considerata; Quintum, eadem in tres ordines generales, clericorum, monachorum, laicorum distincta ; Sextum, Ecclesia purgans ; Septimum, Ecclesia triumphans. At his VIII. controversiis generalibus absolvuntur duo tomi priores. Quid hic non concinnum et εὐτάκτως dispositum ? Sed quidquid non sapit anarchiam Puritano-Independentisticam, desipit Amesio, ut Babylonicum et Antichristianum.

Ad CAPUT XXII.

Auctoritate Pontificis Romani Concilia generalia congreganda esse Bellarminus hoc cap. solidissime probat.

I. — Concilium Ecclesiæ non est legitimum, nisi congregetur in nomine Christi, Matth. XVIII. vers. 20. Congregari autem in nomine Christi, nihil videtur esse aliud, quam congregari auctoritate Christi, hoc est, ab eo, qui a Christo habet congregandi auctoritatem. Contra Amesius : « In nomine Christi ut aliquid fiat, requiritur, quidem auctoritas Christi ut causa efficiens : Sed simul etiam requiritur, ut materia, forma et finis, sit Christo et voluntati ejus conveniens, ita ut tota natura actionis sit talis, qualem Christus probat, et agnoscit pro sua. Explicatio igitur vel isthoc nomine est imperfecta et fallax ». Resp. : Bellarminus omnino supponit, materiam, formam et finem esse talem, qualis fuit in conciliis generalibus sine lite utrinque receptis. Nempe materia est, vel dogma fidei controversum, vel disciplinæ ecclesiasticæ restitutio ; forma vero, ut post imploratum Spiritus S. auxilium, fiat diligens disquisitio ; finis denique, ut erroribus, pravisque moribus profligatis, Ecclesia in veritate et sanctitate Deo serviat. Ut vero hæc omnia, et inoffenso pede procedant, et fidelibus populis innotescat eorum observatio, requiritur, ut omnia fiant auctoritate legitima capitis Ecclesiæ visibilis; ejus nempe indictione, præsidentia, et confirmatione, si sit synodus œcumenica; particularibus enim

sufficit confirmatiò Summi Pontificis. Glossa Cajetani, quam hic adducit Amesius, nihil ad rem, vel contra nos facit. Postquam denuo næniam suam anarchicam toties jam protritam ad nauseam usque repetit, nempe « nullius hominis auctoritate opus esse, ut congregentur homines in nomine Christi, vel ex omnibus partibus mundi, vel etiam ex aliquibus ». Anarchicam, inquam, independentiam hoc olet, et Babylonicam confusionem; ut hoc modo, quandocumque duo vel tres Puritani (aut biblistæ quicumque) cum suis bibliis congregantur, persuasum sit miseris, Christum esse in medio eorum. Deserit porro hic Amesius patriarcham suum Calvinum a Bellarmino repulsum cum illa « præsidentia solius Christi », quam nulli cœtus erronum sibi non arrogant. Si quid ergo, vel pro se, vel pro suo Calvino præstare voluisset, debuisset assignare discerniculum infallibile aliud, quo conciliabula λῃστικὰ a conciliis legitimis distinguantur, quam a nobis assignatum est. Ad confirmationem Bellarmini, quod scilicet Christus terras relicturus commiserit Ecclesiam gubernandam, non Tiberio imperatori, sed Petro Apostolo; et ideo qui congregantur ab eo, qui Petro succedit, in nomine Christi congregari, non autem qui ab eo congregantur, qui succedit Tiberio. Item, quod imperatores, reges, et sacerdotes cæteri, sint oves successorum Petri, etc. His, inquam, multa quidem verba regerit, sed verba tantum. Sunt vero ea partim excusa in superioribus, ut cum negat : « Petro magis quam aliis Apostolis commissam fuisse Ecclesiam »; partim sunt otiosa aut aperte falsa; adeoque cum omni fundamento destituantur, simplici inficiatione et silentio refutanda. Quod sexto ait : « Principibus Christianis quoad executionem plus merito potestatis tribui in rebus Ecclesiasticis, quam Tiberio aliisve infidelibus », nemo negat; si tamen non sint æquivoce Christiani, et intra terminos sui muneris se contineant. Quod Papam « nunc dierum vocat Pastoris idolum », agit quód lupo hæretico congruit. Cum vero addit : « Qui ovis est spiritualiter, potest temporaliter Pastor esse ejus cujus est ovis, et externe aut politice eum cum aliis gubernare, etiam in his quæ pertinent ad sacra »; non modo veritati, sed et propriæ causæ adversatur. Numquid enim ideo exilium ipse pati maluit, quam hierarchiam sui regis Anglicani venerari, quam potius ut hæresim traduxit?

II.—Bellarm. : Concilium generale ab eo indici debet ex auctoritate, qui potest omnes cogere. At nullus, unquam, imperatorum totam Ecclesiam subjectam habuit, etiam quoad actiones civiles, sicut eam subjectam habet Papa quoad actiones spirituales. Et quid si nullus esset princeps Christianus, an ideo nullum fieri posset concilium? Amesius iterum ad rem nihil respondet, nec tamen tacere vult. Unde enim probat, quod ait 1 : « Non opus esse auctoritate coactiva » (seu obligante) ut congregetur concilium? Quacqueris et independentibus congruit hoc Babylonicum axioma, in Ecclesia Dei inauditum. 2. ait : « Ubi auctoritas hujusmodi requiritur, non est necesse, ut illa sit penes unum ». At cur non? Si enim potestas suprema sit penes plures, quis eos adiget ut consentiant? Quid ergo, si unus vellet concilium, alter nollet? aut unus vellet in Germania, alter in Græcia? Nonne hinc rursus emicant stricturæ lucidissimæ ex illa anarchia Babylonica Puritanorum? 3. Quærit : « Qua ratione potest Papa cogere illos, qui vivunt in ditione infidelium tyrannorum, uti hodie est conditio Græcorum »? Resp : Si Græci Catholici essent, nec a Turcarum imperatore impedirentur, possent sine dubio a Papa per censuras evocari; ast cum schismatici has jam non curent, nihil ad rem facit hæc quæstio 4. ait : « Ne Christianorum quidem Principum subditos posse a Papa cogi pro arbitrio suo, experientia ipsa docere potuit Bellarminum, vel in ipso conventu Tridentino, cui ipsimet Galli non adfuerunt nisi ad exitum properanti ». Resp : Mendacium hoc a mendacissimo Suave Polano haustum dedocebit lectorem genuina Tridentini concilii historia jam sæpe laudata, nec unquam satis laudanda Emin. Card. Pallavicini.

III. — Bellarm. : Concilia provincialia indicuntur a Metropolitano, nationalia a Primate vel Patriarcha : ergo generalia a Papa sunt indicenda. Amesius 1 : « Metropolita, Primas, Patriarcha, sunt humanæ creationis nomina, ex mundi typho nonnihil trahentia; neque divini juris quidquam habent in se, neque Papæ possunt commodare. Hic autem quæritur de jure divino, et de eo quod est necessarium ad congregationem habendam in nomine Domini. 2. Quamvis ordinis causa, ordinaria convocatio conciliorum hujusmodi primarum civitatum Episcopis fuit olim ab aliis Episcopis mandata, nemo tamen ex

illis temporibus ita deliravit, ut concilium legitimum » in nomine Domini, « alia ratione non posse haberi judicaret ». Respondeo : Huic Puritano-Independenticæ insaniæ explodendæ sufficiunt vel ipsi Lutherani, et ex Calvinistis discretiores. Nempe totus orbis Christianus deliravit usque ad Lilio-Stigmaticum Evangelistam !

IV. — Bellarm. : Antiquissimo canone Apostolico statuitur, ut præter sententiam Roman. Pontificis non possint concilia celebrari, ut testatur S. Marcus Papa, et renovatur in concilio Nicæno I, ut testatur synodus Alexandrina, et S. Julius P. apud Socratem, Sozomenum etc. Effugia Calvini et Magdeburgensium probe esse præclusa, vel silentio suo agnoscit Amesius, neque tamen veritati tam liquidæ dat ipse manus. Sed ejus verba tam ab omni ratione et auctoritate sunt aliena, ut pigeat etiam referre. Sine dubio ridentur etiam ab Anglis Episcopis, quantumvis alioquin Calvinistis.

V. — Bellarm. : In concilio Chalcedonensi action. 1. damnatur Dioscorus, quod synodum ausus sit facere sine auctoritate Sedis Apostolicæ : « Quod, inquit, numquam licuit, numquam factum est ». Et eodem nomine concilium quoddam Constantinopolitanum irritum judicabatur in 7. synodo generali. Amesius 1 : « Dioscorus fuit propter varia gravissima crimina damnatus, quibus hoc addebatur, a Legatis Pontificis Romani, non a Synodo ». Resp. : Sit ita. At sententiam damnationis a Legatis prolatam omnes Patres approbarunt : nec potest ulli sanæ mentis dubium esse, minime ausos fuisse gravissimos illos Legatos Apostolicæ Sedis coram tanto concilio apertum mendacium asseverare, nemine prorsus contra mutiente. 2. Ait Amesius : « Synodum facere non significat ibi convocare Synodum, si vera sit accusatio etc ». Respondeo 1. : Quid ergo significat? Respondeo 2. : Falsa narrat Amesius. Nam ut scribit Liberatus in breviar. cap. 12. Nicephorus lib. XIV. cap. 47. Theodosius imperator Chrysaphii Eunuchi fraude inductus, usurpata sibi Pontificia potestate synodum œcumenicam contra jus et consuetudinem Ecclesiæ incepit, ac Dioscorum Præsidem constituit etc. Videantur acta hujus conciliabuli, vel latrocinii potius apud Binnium et alios. 3. « Septima synodus », ait Amesius Iconomachus, « nullius est auctoritatis, fuit enim idololatriæ Mater ». αὐτὸς ἔφα ! Et quodnam concilium Puritanis possit esse alicujus auctoritatis?

A duobus reliquis argumentis Bellarmini ex concilio Romano sub Symmacho, Leone M. Pelagio II. Sixto III. etc. facile se expedit Amesius, cum ait : Testimonia sunt de conciliis particularibus, sunt hominum vel adulatorum vel ambitiosorum ». Sed rectius dicitur : Effugia sunt sycophantica, criminari viros sanctos et innocentes sine alia probatione, nisi quod non sint ad sensum Puritano-Babylonicum ; itemque exigere testimonium Scripturæ, quo conceptis verbis et in particulari dicatur : Romanum Pontificem debere convocare concilium generale ; quasi vero non sufficiat commissio universalis Ecclesiæ regendæ, Matth. XVI. vers. 18. Luc. XXII. vers. 32. Joan. XXI. vers. 17. juxta continuam traditionem et praxim 16. sæculorum.

Ad CAPUT XIII.

Argumenta ab adversariis proposita, et a Bellarmino soluta potissimum sunt.

I. — « Imperatores prima generalia concilia indixerunt : Nicænum Constantinus : Constantinopolitanum Theodosius : Ephesinum Theodosius junior : Chalcedonense Valentinianus et Martianus, et sic deinceps ». Nec evadit Bellarminus cum ait : Hæc argumenta merito posse a nobis contemni, cum non sint e Scripturis, e quibus solis firma argumenta peti posse contendunt adversarii. Contra enim est, quod « quamvis in se sint inefficacia, tamen adversus traditionum patronos sunt efficacissima ». Esto igitur hoc argumentum ad hominem, ut vocant. Videamus unde probetur : « a solo imperatore fuisse indictum concilium œcumenicum », sine consensu et auctoritate Romani Pontificis. At ecce ! dum excutio omnes angulos Amesii, nil præter nudam ejus assertionem reperio. Unice enim occupatur in eludendis probationibus Bellarmini pro auctoritate Romani Pontificis. Ait Bellarminus 1. de Nicæno I. ex VI. synodo, actor. 18, Constantinum et Sylvestrum magnam synodum apud Nicæam congregasse. Et Damasus scribit in Pontificali, cum Sylvestri consensu habitum esse in Nicæa concilium. Et Ruffinus : Ex sententia Sacerdotum Constantinum indixisse concilium. Ad hæc replicat Amesius 1. « Non audiendam VI. synodum

plusquam 300. annis post concilium Nicænum habitam, si quid contra Eusebium, Athanasium, et acta ipsa concilii testaretur. 2. VI. synodum ibidem fateri, se congregatam fuisse per imperialem sanctionem; et Leonem Papam in Epistola ad Constant. August. dicere : illam synodum nutu Dei, imperatoris clementia fuisse convocatam. 3. Verba VI. synodi debere intelligi de consensu, non de imperio Sylvestri. 4. Sententiam Sacerdotum esse tantum consilium, uti et ex suorum bellatorum sententia varias expeditiones propria tantum auctoritate suscepit : Et Sacerdotes eos fuisse, non Summum Sacerdotem, hoc est Papam ». Resp. : His et similibus plus non evinci, quam Imperatores Catholicos et religiosissimos Constantinum, Theodosium, Martianum etc. suas partes in pio illo opere celebrandi concilii strenue gessisse; dum vel sponte concilia a Romanis Pontificibus petebant; vel ab ipsis convocanda, si quando concilii locus eorum ditioni subjiceretur, ita sua auctoritate communiebant, ut liberam potestatem Pontifici facerent, in ea urbe concilium celebrandi; imo seipsos concilii fautores et propugnatores exhiberent, adeoque seipsos potius auctoritatis Pontificiæ ministros, quam rivales ac dominos præberent. Quod autem imperatorum consensus exquireretur a Pontificibus, optima ratio fuit, quod cum illi fere toto orbe imperarent, et concilia in urbibus imperatori subjectis celebrarentur, æquum esset, ut sine imperatorum licentia minime fierent. Absolute ergo credendum est VI. synodo et S. Damaso, quod de Nicæno affirmant. In Constantinopolitano I. Theodosium aliud non præstitisse, quam quod Damasi Epistolam, qua concilium indicebatur, ad Episcopos mitteret, ex Theodoreto lib. v. cap. 9. constat. Chalcedonense non a Martiano imperatore, sed a Leone M. coactum fuisse, patet ex epistola Martiani ad Leonem, in qua petit, ut omnia quæ ad concilium pertinent, sua auctoritate definiat; et hic ipse imperator in action. 6. ejus concilii conceptis verbis testatus est : « Se ad fidem roborandam, non ad potentiam aliquam ostendendam sive exercendam, exemplo religiosissimi Constantini synodo interesse velle etc. » Et sub idem tempus S. Leo M. epist. 25. aperte pronuntiat, quod absque Papæ auctoritate frustra imperator indicat concilium. Denique refert de Valentiniano imperatore Sozomenus lib. vi. cap. 7. Eum petentibus Episcopis, ut sibi liceret convenire pro fide asserenda, respondisse : « Sibi, qui unus e laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi negotiis interponere, et ideo, inquit, Sacerdotes et Episcopi, ubicumque eis libitum fuerit, conveniant. » Idem imitata est S. Pulcheria Augusta Martiani imperatoris conjux, quæ, litteris ad S. Leonem Papam humiliter scriptis (quæ exstant in tom. concil. ante concilium Chalced.) petivit, ut Ejus auctoritate concilium convocaretur. Ex quibus omnibus liquido apparet, verissimum esse quod pronuntiavit Bellarm. concilia illa prima ab imperatoribus quidem etiam indicta fuisse, sed ex Pontificum sententia et consensu. Quod autem hoc non a solo Pontifice, ut postea, factum, ratio non erat, quia sine imperatoris auctoritate coactum, non foret ratum apud Christianos, ut somniant adversarii, cum aperte dicat Athanasius in Epist. ad solit. vit. agentes : « Quando unquam judicium Ecclesiæ ab imperatore auctoritatem habuit? » sed propter alias justissimas causas. 1. Quia prohibiti tum fuerunt frequentes hominum conventus sine imperatoris auctoritate. 2. Quia non poterat fieri concilium, nisi in aliqua urbe imperiali. 3. Quia sumptibus publicis imperatoris, sine dispendio Ecclesiarum, fiebant generalia concilia. 4. Quia eo tempore Papa in temporalibus subjiciebat se imperatoribus, et ideo non poterat invito imperatore aliquid agere, et cum tantum debuisset petere ab imperatore auxilium ad convocandam synodum, vel ut permitteret convocari synodum, tamen quia dominum suum temporalem agnoscebat, supplicabat, ut juberet convocari synodum. At post illa tempora istæ omnes causæ mutatæ sunt etc. Hic Amesius triumphum sibi decernit, cum ait : « Ultimis hisce verbis, veritatis evidentia convictus Bellarminus totum illud argumentum nobis concedit, de quo hactenus frustra litigavit : Supplicavit Pontifex imperatori, ut juberet convocari synodum. Et eo nomine quasi accusat Episcopos Romanos nimiæ modestiæ. » Resp. 1. : Hoc ultimum dictum manat ex hermeneutica Lutherano-Calvinistico-Quodlibetica. Nihil simile vel sensus, vel verba Bellarmini præ se ferunt. Resp. 2. : Quam vanus sit imaginarius ille triumphus, vel ex ipsa quæstione in princi-

pio ab Amesio proposita apparet. Non enim quæstio sonat de « qualicumque indictione », sed de tali, sine qua auctoritas concilii generalis esset nulla. Talem autem auctoritatem indicendi concilium œcumenicum non tribuit usquam imperatori Bellarminus ; et repugnat huic Luthcrano-Calvinisticæ imaginationi non tantum tota antiquitas, ut vidimus, sed etiam evidens ratio : quia, etsi nullus foret imperator, aut rex, sed omnium Christianarum provinciarum et urbium regimen esset poliarchicum, quis dubitet, posse adhuc congregari synodum œcumenicam? Super mendacio igitur fundatur ille Amesii triumphus. Sed pergit et ait 2.: «Concedit hic obiter Bellarm. Episcopos Romanos sexcentis annis in temporalibus subjectos fuisse imperatoribus, etiam in ordine ad spirituale bonum, quod in conciliis spectari solebat ; quod evertit plane illa, quæ antea de temporali potestate Papæ disputavit. » Resp. : Nihil hic est evertens indirectam potestatem Papæ in temporalia. Non enim ob qualecumque bonum spirituale quoquo modo procurandum, usus est illius potestatis indirectæ, sed tantum quoties ad gravissima Ecclesiæ damna, alias ineluctabilia, evitanda ita fieri necesse est : calumniis æmulorum sacræ hujus potestatis adnumerandum est cum fingitur hanc totam ab arbitrio Pontificis esse suspensam. Porro ex eadem sycophantiæ pharetra sumit quæ subjungit. 3. « Timide tamen et parce nimis loquitur Bellarm. cum dicit : Eos se subjecisse imperatoribus ; cum palam sit, eos a Deo fuisse subjectos. Rom. XIII. vers. 4. Debuisset nobis dicere, quo jure Episcopi Romani jam se exemerint huic imperio, et eo superbiæ processerint, ut imperatores et reges vice versa jam Papæ supplicare debeant, ut ille jubeat concilium convocari, et magni beneficii tandem loco accipere talem concilii larvam, qualis fuit illa Tridentina ». Resp. : De priori dicetur infra, ubi agetur de exemptione clericorum. Quod porro in temporalibus jam superiorem nullum agnoscat Papa, satis constat, eum debere munificentiæ imperatorum, qui Sedem Apostolicam ditionibus et principatibus honorarunt, haut æquum reputantes, ut is, qui est communis Pater et Pastor omnium imperatorum, regum et principum Catholicorum, sit uni soli eorum temporaliter subjectus. Amesius 4. « Fictitiæ illæ quatuor causæ, quas Bellarminus dicit pro auctoritate imperatoris tum temporis implorata, sunt ridiculæ. 1. Quia valuissent in conciliis provincialibus aut nationalibus, quæ tamen fuerunt in usu etiam antequam imperator quisquam fuit Christianus. 2. Æque jam valent quantum ad jus divinum, ac olim valebant : ejus enim nulla facta est commutatio. Pii autem Episcopi jus sibi a Deo concessum non neglexissent, neque imperatores tale quid sibi quasi hæreditario jure arrogassent. 3. Istas rationes nusquam tradiderunt veteres Patres, aut Episcopi illi Romani, sed Bellarm. eas jam tandem in eorum gratiam excogitavit. 4. Vera causa, cur imperatoris auctoritate indicta fuerunt concilia universalia, fuit, quod solus imperator, non Papa, universalem habuit potestatem. Atque hoc totum est illud, quod in hac quæstione contendimus. Non dicimus, ad solum Imperatorem jure divino potestatem illam concilia convocandi pertinere ; sed ad eum, aut illos principes, qui per omnes provincias potestatem habent talem, qualem primorum conciliorum tempore imperator habuit solus in illis mundi partibus, ubi Ecclesiæ Dei maxime florebant. » Resp. : Nihil hic fictitium aut ridiculum, nisi quod Amesius nobis vult obtrudere jus divinum, quo polleant principes sæculares in cogendis conciliis ; et tamen nullum locum S. Scripturæ assignare potest, in quo tale jus exprimatur, aut superioritas in regimine Ecclesiastico illis a Christo concedatur. Nec valet ratio illa prima in conciliis provincialibus : quia pauculi unius Provinciæ Episcopi, non adeo difficulter, etiam sub Gentilium imperio poterant convenire, quin ab illis notarentur. Aut certe per lucida quietis intervalla poterant Christiani habere faventes, aut saltem conniventes provinciarum præsides. Jus aliquod divinum gratis hic fingitur ab Amesio. A SS. Patribus nullam istarum rationum fieri mentionem, quid mirum, cum nulla de his rebus lis moveretur, uti et de plurimis aliis sine controversia per omnem Ecclesiam receptis. Ex quibus vix est aliquid ab improba hæreticorum, præcipue Puritanorum, novandi libidine intactum.

Ad CAPUT XIV.

Amesius hic frustra quædam annectit de dubiis, quæ Catholici hoc cap. movent circa indictionem concilii generalis, nihil enim

ad controversiam fidei spectant : neque Amesius habuit, quod iis opponeret, præter insulsos cavillos et calumnias ex historia sycophantica Suavis Polani haustas. Omissis ergo his nugis, videamus

§. UNICO.

Quæ Gerhardus Bellarmino ex Bellarmino opponat.

Disp. IX. ex cap. 13. Bellarm. th. 3. sic arguit : « Quo tempore Episcopi Romani fuerunt imperatoribus in temporalibus subjecti, eo tempore potestas convocandi concilia œcumenica non fuit penes Episcopos Romanos, sed penes imperatores. Ratio est manifesta; quia potestas convocandi concilia, superiorem potestatem in temporalibus includit. Atqui eo tempore, quo quatuor œcumenica concilia fuere celebrata, Episcopi Romani fuere imperatoribus in temporalibus subjecti, fatente Bellarmino. Ergo eo tempore quo prima IV. œcumenica concilia fuere celebrata, potestas convocandi non fuit penes Episcopos Romanos, sed penes imperatores ». Resp. : major cum suo fulcro est manifeste falsa. Nam, ut in superioribus ostensum est, ad temporalem seu politicam potestatem non pertinet per se, directe et principaliter, cura conciliorum et rerum ecclesiasticarum, nisi ut tamquam adjutores, protectores, et executores, partes suas agant, uti omnes pii imperatores agnovere. Verba Valentiniani et Martiani supra relata sunt. Et in VIII. synodo Basilius imperator universaliter pronuntiavit : « Nobis laicis nullo modo licet de Ecclesiæ causis, sermonem movere etc. Itaque subjectio Pontificum in temporalibus, sex primis sæculis, quam urget Gerhardus th. seq. nihil juris confert imperatoribus et principibus in causas ecclesiasticas. Nec majoris momenti sunt, quæ th. 6. 7. 8. profert, ubi omnis ejus machinatio ærenoso huic fundamento innititur : « Qui non est Dominus totius orbis Christiani, nec habet ullam mere temporalem jurisdictionem directe jure divino, ille non habet jus, ac potestatem convocandi Episcopos ex toto orbe Christiano ad œcumenicum concilium ». Nec minus labiiis est ratio quam subdit, nempe « quia potestas illa convocandi Episcopos ex toto orbe Christiano præsupponit dominium, et jurisdictionem ». Hoc quippe evidenter falsum est, de dominio et jurisdictione politica : spiritualis enim unice pertinet ad Ecclesiæ præsides. Eadem repetit th. 9. et 10. quod th. 11. et 12. colligit : « Ad solum Papam non spectare convocationem concilii œcumenici; ex eo, quod possit etiam tempore schismatis etc. cogi concilium generale etc. » Resp. : hoc nihil adversari Bellarmino et veritati. Tantum enim asserimus, indictionem auctoritativam (uti et præsidentiam ac confirmationem) concilii generalis, in quo tractandum est de fidei et morum decretis, requirere necessario Romanum Pontificem ut caput. Cæteri casus nihil ad præsentem rem faciunt. Quæ a th. 13. usque 19. opponit, jam in Amesianis excussa sunt. Tantum notetur 1. quod argumento Bellarmini (ille solus potest indicere concilia generalia, qui potest cogere) ridicule Gerhardus opponit : « Papam non posse cogere Lutheranos et Calvinistas etc. » Ita est; sed nec tales subditos perduelles cupit interesse concilio, quamdiu obstinati manent, sicut nec imperator comitiis imperii rebelles subditos interesse vult. 2. Quod Æneas Sylvius inconsiderate scripsit, Pius II Papa correxit.

Ad CAPUT XV.

Solis Prælatis majoribus, id est Episcopis, competere jus suffragii decisivi ordinarie etc. Bellarminus hoc cap. solidis argumentis probat.

I. — Definire in conciliis ea quæ sunt credenda vel agenda, proprium est munus Pastorum. Id enim est proprie pascere. Est enim docere, et docere ita, ut teneantur alii credere. Sed soli Episcopi sunt Pastores. Amesius 1. : « Definire agenda et credenda, cum auctoritate judiciali, et conscientias per se obligante, hoc proprium est Dei. Definire autem discernendo et testificando de voluntate illa Dei, hoc est Pastorum ex officio ordinario, sed non ita proprium est eorum, quin ex occasione justa possit etiam ab aliis, non tantum privatim, sed et publice fieri ». Resp. : Prior error satis rejectus est tom. 1. Posterior, maxime quoad ultimam particulam, insigniter congruit anarchiæ Puritano-Independentico-Babylonicæ, et cum nulla vel apparente probatione suffulciatur, non indiget alia confutatione. Amesius 2, : « Definire in conciliis generalibus non potest esse pars muneris Pastorum : quia tum nullus Pastor primitivæ Ecclesiæ, et pauci tantum sequentium sæculorum, munus pastorale potuissent implere.» Resp.:

Argumentum hoc non minus est vecors ac hoc aliud : Banno imperiali reos plectere, non potest esse munus imperatoris, quia (ut sane posset contingere) sæpe intra aliquot sæcula nullus princeps aut status tali banno subjicitur. Nimirum non omnis potestas, quæ in actu primo cuivis imperio inest, exerit se semper, sed alia frequenter, alia raro, alia numquam. Amesius 3 : « Si illud esset proprium munus Pastorum, posset tamen aliis committi, et per alios præstari. » Resp.: Non omnia possunt quibuslibet committi. Et licet id fieri posse concedatur, quid hinc infertur contra nos? Nugatur vero Amesius, cum ex Bellarm. refert : « Posse Papam et Episcopos concionari et sacramenta ministrare per alios ». Quid hoc ad suffragium decisivum in conciliis? Deinceps fere ad suas nænias et crambem toties repetitam relabitur, quam tandem concludit mendacissimo convicio, cum ait : « Adeo improbatum fuit olim inter ipsos Pontificios doctiores Monopolium istud Episcopo-Satraparum, ut in ipsa definitione concilii adversus illud in primis cautum esse voluerint ». Sed quo demum fundamento nititur hæc calumnia? « Quia », inquit, « juxta Card. Cusanum, synodus est cœtus senum vel presbyterorum per unam viam tendentium. Anne hoc est definitionem concilii authenticam proferre ad probandum intentum? an vero perspicue nugari ?

II. — Bellarm.: Veteres testantur passim, concilia esse Episcoporum. Eusebius lib. v. cap. 23. S. Cyprianus Epist. ad Julianum. S. Ambrosius Epist. 32. Hieronymus lib. II contra Ruffinum. Augustinus Epist. 119. Athanasius, Leo Magnus, et alii passim. Amesius, etsi juxta sua principia promptum fuisset explodere SS. Patres, maluit tamen eos interpretari juxta librum Perihermenias Quodlibeticæ. Ait enim : « Concilia (juxta veteres) esse Episcoporum; hoc est presbyterorum præcipue. Numquid pari jure diceret : « Et Episcoporum, hoc est : Laicorum? σοφῶς !

III. — Bellarm. : Omnium conciliorum hactenus celebratorum decreta ab Episcopis solis facta fuisse, patet ex subscriptionibus. Amesius 1.: « Si hoc verum esset, nihil tamen prohiberet, quin similia decreta potuerint et possint ab aliis fieri ». Resp.: A Catholicis, nego : a Puritanis, Independentibus, Quacqueris, concedo. Amesius 2.: « Nihil inde concludi posset de jure divino », Ex eorumdem Dialectica, concedo. Catholicis autem promptum est colligere, id esse ex traditione Apostolica, quæ sufficit. Amesius 3.: « Falsum tamen est quod affirmatur ». Cur ergo nec unicam producit instantiam, aut exemplum in contrarium ?

IV. — Bellarm. : Negotia ecclesiastica et publica a personis Ecclesiasticis et publicis sunt tractanda ? Tales autem sunt soli Episcopi. Amesius : « Tales sunt *omnes* Presbyteri ». Resp.: Sic est quidem apud Puritanos et similes, qui sunt omnes merissimi laici.

V. — Bellarm.: Omnes docti non possunt admitti, quia vel esset impossibile congregari concilium generale, vel eos gubernari. Item plures tunc essent in concilio inferiores, quam superiores, ac proinde tunc vere vinceret major sententia meliorem; et in Ecclesia regerentur superiores ab inferioribus, quod est absurdissimum. Amesius : « Inter Episcopos solos, et omnes doctos, datur tertium, docti scilicet illi, præsertim presbyteri, qui ab Ecclesia delegantur ». Sed quæro ego 1. Ubi hoc est scriptum in SS. Bibliis ? 2. Ubi hujus observantiæ vel leve vestigium in quinque primis sæculis ? 3. Quis determinabit numerum suffragantium in unaquaque provincia ? Annon tandem sic omne suffragium devolvitur ad laicos, et confunduntur oves cum Pastoribus, juxta ideam Ecclesiæ Puritano-Independentico-Quacquero-Babylonicæ ?

VI. — Bellarm.: Si ita esset, tunc facile posset unus princeps, in cujus regione fit concilium, definire quidquid vellet, colligens omnes presbyteros et doctos homines suæ provinciæ. Amesius 1.: « Neque ita esse dicimus, omnes scilicet promiscue admittendos : neque omnes admissos pro numero capitum jus habere suffragii, sed potius pro numero Ecclesiarum, a quibus delegantur ». Resp.: Hoc enim vero ridiculum est. Ad quid enim servit illa nova delegatio facta auctoritate plebis ? Cur non potius recta via dicuntur illi habere jus suffagii, qui jam ante fuerunt Pastores canonice electi ? Ad hæc, quis ille numerus Ecclesiarum ? An, quot Metropoles, aut Cathedrales Ecclesiæ, tot erunt suffragatores ? Et sic locum habebit id quod nos dicimus, et quod jam a XVI. sæculis servatum est. An vero singulorum pagorum, oppidorumque Ministelli, aut potius, tot quot materiales Ecclesiæ ? Sed adhuc mirabilius vel potius miserabilius est, quod mox Ame-

sius subjungit ex Card. Arelatensi in concil. Basil. et Paulo Suave. Fuit prior schismaticus, et caput conciliabuli Basileensis, fere ex presbyteris solis conflati, et merito explosi, præter paucas dispositiones circa beneficia Ecclesiæ (ut notat Bellarm. cap. 7.) Quam vero Suavis gnaviter in hoc quoque, uti in plerisque aliis sycophantatus sit, liquet ex authentica historia concilii Tridentini a Card. Pallavicino ex actis sinceris conscripta, per totum, ac summarie in cap. penult. lib. XXIV. cujus vel solius actio complures ejusmodi calumnias validissime disjicit ac profligat. Mirabilitas autem, aut potius miserabilitas illa in hoc consistit, quod Amesius reipsa poscit et statuit tale stratagema et Monopolium suffragantium in concilio, quale affingit Catholicis in Tridentino, ut consideranti patebit.

VII.—Bellarm. : Nulla est respublica, quæ non habeat aliquem ordinem in comitiis, ita ut non quicumque de plebe, sed tantum principes, et capita cæterorum, locum et suffragium habeant. Amesius verba inania multiplicat ; sed nihil plane ad rem, quæ per se clara est.

Ad CAPUT XVI.

Contra assertionem Bellarmini, objiciunt hæretici I. « In celebri illo concilio Act. XV. Apostolis ipsis præsentibus, locum tamen et suffragium habuerunt Presbyteri cum aliis. Ascenderunt enim Paulus et Barnabas ad Apostolos et presbyteros vers. 2. Excepti sunt ab Ecclesia, et ab Apostolis et presbyteris vers. 4. Congregabantur Apostoli et presbyteri, ut dispicerent de hac re vers. 6. Apostoli, presbyteri et fratres scripserunt sententiam communem, et miserunt delectos viros, qui eam, Antiochiam deferrent vers. 22. et 23. » Bellarm. « Apostoli interfuerunt tamquam judices, ad definiendum ; presbyteri ad consultandum : plebs non vocata adfuit, et consensit, non definiendo, vel disputando, sed tantum audiendo, et non reclamando : quod ita esse probatur. Tum ex consuetudine Ecclesiæ quæ est optimus Scripturarum interpres. Tum ex ipso contextu. Unde mendaciter extundunt Magdeburgici, omnes ibi congregatos dixisse sententiam. Amesius 1. : « In rebus fidei, hominibus nullum judicium competit, nisi inquisitionis, discretionis, et consultationis. Futilis est igitur distinctio inter « definientes et consultantes ». Resp : Futile et hæreticum est hoc effugium, toti Ecclesiæ a temporibus Apostolorum usque ad nos e diametro adversum. Ad quid enim sanxissent cum anathemate ὁμοούσιον Patres Nicæni, θεοτόκον Ephesini etc. Non est certe hoc nudæ discretionis, sed auctoritatis judicialis, quam et executio politica ex legibus Cæsareis sequebatur, ut constat ex tit. Cod. de hæreticis. Amesius 2. : « Apostoli non indigebant consultatione presbyterorum. Si igitur per se voluissent definire, per se etiam soli consultassent. Bene consulere majoris est virtutis, quam ex aliorum consilio bene definire quamvis hoc sit majoris potestatis. Hac igitur sententia, quod perfectius est tribuitur presbyteris, et Apostolis minus perfectum ». Resp. 1. : Cum Apostoli omnes et singuli seorsim etiam fuerint in definiendis fidei rebus infallibiles, (ut nec Lutherani cum Calvinistis inficiantur), ad quid opus cogere Concilium ad definiendam controversiam de abrogatione legalium ? numquid ut exhiberent posterioribus sæculis modum et formam in ejusmodi negotiis ? Resp. 2 : Vel nomine « seniorum » intelliguntur ii, qui sunt presbyteri, seu sacerdotes non Episcopi ; et sic dicitur iis competere munus consultandi, seu disputandi et disquirendi res controversas ; vel intelliguntur per seniores Episcopi, (ut alias non raro sic dictos constabit ex infra dicendis), et sic habetur intentum. Hoc vero munus certe non est excellentius munere judicandi. Disputare enim est ultro citroque inventis argumentis quærere veritatem ; judicare autem cum infallibilitate, est sine comparatione majoris facultatis. Quis non malit (etiam citra donum infallibilitatis) pollere acri et limato judicio de rebus, quam felicitate inveniendi rationes pro utraque parte ? Amesius 3 : « Immerito accusantur a Bellarmino fideles Hierosolymitani inordinatæ coitionis, quasi absque vocatione ingessissent sese in publicum et sacrum consessum ». Resp : Hæc accusatio affingitur Bellarmino ; tantum enim ait : Convenisse Apostolos et seniores etc., ubi nulla mentio fit plebis. Et numquid hoc verissimum ? Amesius 4 : « Quod nihil tribuit plebi quam audire, et non reclamare, hoc textui aperte repugnat : Visum est Apostolis, presbyteris cum tota Ecclesia scribere, mittere, non imponere onus etc. ». Resp : Plus hinc non infertur quam consensus et approbatio plebis, qui includitur in audiendo et

non reclamando. Porro non sunt obiter notanda quæ deinceps Amesius, ad continuam Ecclesiæ praxim a Bellar. allegatam, respondet : « Consuetudinem potius debere probari ex Scriptura » (Calvinistico sensu accepta) « quam Scripturam » (hoc est, verum ejus sensum) « ex praxi Ecclesiæ ». Nempe soli Novatores melius intelligunt Scripturas, quam omnium sæculorum Pastores et Doctores. Ad illud quod ex S. Luca dixerat Bellarm. Apostolos et Seniores tantum vocatos, ait Amesius : « Nihil hinc elici posse adversus Presbyterorum voces definientes ». Resp : Sit ita, elicitur tamen ex sequentibus. Quod enim vers. 7. « magna disquisitione » facta inter Apostolos et seniores, postmodum soli Petrus, Paulus, Barnabas, et Jacobus loquentes introducantur, nec quis alius post eos sententias dixerit ; sequitur, solos Apostolos, non autem seniores sententiam definitivam tulisse.

II. — Argument. : « Concilium generale universam Ecclesiam repræsentat. Ergo debent adesse homines ex omni genere. » Bellarm. : Optimus modus repræsentandi est, quo per Principes repræsentantur populi. Amesius 1 : « Hac igitur arte solus Papa, qui Principem se dicit totius Ecclesiæ, omnes potest, repræsentare, et omnia definire sine Concilio, idque optimo modo. » Resp : Absolute loquendo posse id fieri, jam supra probatum est, ubi de infallibilitate Papæ. Non tamen sequitur, hunc modum esse optimum in quovis eventu. Meminisse vero debebat Amesius, quod supra diximus cum Bellarm. regimen Ecclesiæ monarchicum temperatum esse aristocratia ; unde principes habent veram superioritatem (licet non independentem a Papa), non autem delegatam tantum aut vicariam potestatem. Amesius 2 : «Episcopi non sunt principes aut domini Ecclesiarum, ullo alio jure, quam quo Christi locum occuparunt ». Sit ita, quid hoc ad rem, aut contra nos ? Amesius 3 : « Optimus modus repræsentandi societatem aliquam liberam, est ille, qui ex libertate electionis est oriundus » Resp : Hanc puritanam hæresim merito nobiscum explodunt etiam Protestantes Angli et Lutherani.

III. — Argument. : « Communis causa communibus votis est juvanda ; sed fidei causa est communis ». Bellarm. : « Causa fidei ad Prælatos pertinet ut Doctores ; ad cæteros, ut discipulos. Amesius 1. « Non soli, neque præcipue Doctores sunt Episcopi Papales ». Resp : Omnes ex officio debent esse. Si secus accidat, facti est, non juris. Amesius 2. : « Discipuli etiam idoneis dotibus aucti, possunt ex occasione docere ». Esto ! modo inter suos limites se contineant ; et si fœminæ sint, in Ecclesia taceant. At quomodo hinc enervatur responsio Bellarmini ?

IV. — Argument. : « Unius etiam laici sententia Scripturæ auctoritate magis munita præponi debet, et sæpe præposita fuit sententiæ totius concilii, Panormitano et Gersone auctoribus. Multi etiam laici sunt Episcopis doctiores. » Bellarm. I. : Sententia alicujus privati potest anteponi sententiæ concilii generalis ante definitionem, dum causa discutitur ; et post definitionem, cum constat concilium fuisse illegitimum ; nullatenus vero post definitionem concilii legitimi. Amesius 1. : « Quæ sententia in discussione anteponenda est, debet etiam illa in, et post definitionem anteponi. Sicut enim conclusio sequitur ex præmissis, sic definitio ex discussione. Veritas enim est unica, et unius ejusdemque valoris, sive post, sive ante hominum placita spectetur ». Resp : Veritas, sine dubio, non est nisi unica in indivisibili consistens : ac proinde quæ semel in discussione vera fuit, semper talis manet ; et hoc in se. Quoad nostram vero notitiam veritatis, certum est, nullum fidelem unquam in dubium vocasse definitionem alicujus concilii œcumenici, ut legitimi ab omnibus recepti : unde non potest quoad hoc institui comparatio inter ejus definitionem et sententiam alicujus privati ; solum ergo potest esse comparatio inter sententiam privati, et definitionem concilii dubii, vel non confirmati. Sed hoc nil ad rem, nec contra nos. Amesius 2 : « Sententia Scripturis munita ejusdem auctoritatis est cum ipsa Scriptura ». Resp. : Si de vero sensu constet ex traditione Ecclesiastica, concedo ; si contra, nego. Quod si « sententia Scripturis munita ». accipiatur more Lutherano-Calvinistico, seminarium erit omnium errorum ; quis enim hæreticorum non contendit suam sententiam Scripturis muniri ? Amesius 3 : « Bellarm. hic omnia concilia Papalia mere humana esse prodit, dum hominum personas in eorum definitionibus « primas » tenere affirmat ». Resp : Non nisi calumniando aut cavillando hoc infertur. Primas enim deserimus auctoritati legitimorum Pastorum, quibus infallibilis assistentia a Christo pro-

missa est : meritoque postponimus eruditioni alicujus hominis privati. Non nisi « super cathedram sedentibus Scribis » jussit Christus præstare obsequium Matth. XXIII. vers. 2. 3. Bellarm. II. : Conditionalis est locutio Panormitani et Gersonis (sicut illud Apostoli Gal. I. *Si nos aut Angelus de cœlo evangelizet*) ; unde non licet colligere, concilia errare posse. Amesius : « Imo absolute hoc supponebatur tum temporis, non tantum posse concilia errare, sed etiam de facto errasse, ut testatur Card. Cusanus lib. II de conc. Carth. cap. 2. » Resp : Cusanus et alii ejus temporis, si tale quid pronuntiarunt, sine dubio locuti sunt de conciliis generalibus acephalis, aut illegitimis ; si modo sermo sit de errore in quæstionibus fidei. Cæteroquin nemo Catholicus est, fuit, aut erit, qui in dubium vocet concilii generalis confirmati definitionem. Bellarm. III. : Episcopi auctoritatem habent judicandi, non quia docti sunt, sed quia sunt principes habentes jurisdictionem Ecclesiasticam : sicut etiam in judicibus politicis requiritur quidem probitas, et peritia juris, tamen non ideo licet privato doctori et probiori deturbare judicem de suo throno. Amesius 1 : « Facultas judicandi est a doctrina ; auctoritas publica ex delegatione publica accedit. Ergo judicium, et quoad facultatem et quoad auctoritatem convenire potest doctis, qui non sunt Episcopi ». Resp. : Negatur posterior pars antecedentis, quæ falsa est in Ecclesia Catholica, etsi vera sit in Synagogis puritanicis etc., ubi omnes fiunt ad gustum popelli, qui apud illas merito vocatur Dominus Omnes. Et quoad hos a plebe delegatos ministellos transeat conseq. Amesius 2. « Episcopis non doctis facultas et potentia deest judicandi : ergo frustra illis communicatur auctoritas. Multo plus valet ad judicium doctrina sine publica auctoritate, quam talis auctoritas sine doctrina ». Resp : Securi sumus, quod Ecclesia Dei usque ad consummationem sanctorum habitura sit Pastores et Doctores idoneos ad judicandum quantum necessarium et satis est. Hinc porro patet, quantum absit spiritus ille Puritanicus a sensu SS. Patrum, e quibus S. Hieronymus etsi longe eruditissimus, tamen a Damaso Papa per Crucifixum, per ὁμοούσιον Trinitatem flagitabat decisionem dubii de tribus hypostasibus.

V. — Argument. « In primitiva Ecclesia multæ causæ fidei coram populo tamquam judice fuerunt disputatæ ». Bellarm.: Datum est populo judicium privatum, non publicum ; et hoc, quia non poterat aliter fieri ; tunc scilicet cum hæretici impune versantur cum Catholicis, et multos seducunt, expedit quandoque, publicas coram populo disputationes inire, et relinquere judicium populo, ut sequatur, quas viderit melioribus rationibus niti. Amesius : « Neque potest aliter unquam fieri, ut populus vera fide sententiæ alicui assentiatur sine ullo judicio suo ». Resp : Hoc quidem verum est de judicio simplicis assensus, falsum vero non tantum de judicio definitivo et auctoritativo, sed etiam de judicio discretivo ; cum innumerabiles sint fideles (ut S. August. loquitur) quos non intelligendi vivacitas, sed in credendo simplicitas tutos facit. Unde, quia in grege Lutherano-Calvinistico talis in credendo simplicitas ridetur, vel hinc liquet, quantum misera plebs distet a plebe quinque primorum sæculorum. Sed audiamus mysterium novi Evangelii, quo claudit hoc caput Amesius : « Judicium, inquit, populi conjuncti, est, ut a nonnullis vocatur populicum atque adeo publicum, non privatum ».

Gerhardus circa hanc quæstionem oppido jejunus est : Paucula movet a th. 20. usque ad 25. quæ fere coincidunt cum Amesianis. Perquam inepte vero th. 23. ex conc. Basileensi (quod sub finem constabat fere solis presbyteris, ideoque schismaticum et illegitimum semper habitum est a Catholicis) probat : non penes Episcopos tantum esse jus suffragii. Quam vecors est illa pervicacia, cum ex tot conciliis sine controversia legitimis non possit ostendere intentum, utpote oppositum clare testantibus, nihilominus dicere : « Interim nobis sufficit, quod Patres concilii Basileensis illud, licet contra morem omnis antiquitatis, approbaverint ». Sed si hæc non est hæretica pervicacia, et perversitas, quid est ? Porro ineptius est, quod mox addit : « Bellarm. cap. 16. in hac ipsa quæstione provocat ad conc. Carthaginiense a Cypriano institutum, quod tamen ipse (Bellarminus) reprobat ». Resp. : Concilium hoc Carthaginiense merito reprobatur ab omnibus, ob errorem Anabaptisticum perperam definitum. Interim optime ex eo deducitur mos antiquissimus conciliorum, ut in his adsint quidem presbyteri, diaconi et laici, sed soli tamen Episcopi sententiam dicant. Pessime autem ex conciliabulo, ratione materiæ et formæ damnato, probatur

mos toti antiquitati Ecclesiasticæ evidenter contrarius.

Ad CAPUT XVIII.

Episcopos in conciliis esse veros judices, probat Bellarm. I. ex Deut. XVII. vers. 12. ubi dicitur, ut qui non obedierit eorum (Sacerdotum-Judicum) sententiæ, morte condemnetur. Amesius 1. : « Sæpius antea locus iste ad Pontificem Romanum a Bellarmino detortus est : sibimet igitur non constat, cum illum hic ad concilium refert. » Resp.: Non sequitur. Nam judex principalis est Papa, sive cum concilio generali, sive cum delectis Cardinalibus et Theologis etc. Etiam in veteri Testamento Summus Sacerdos erat judex in causis gravioribus cum Synedrio. Alia frivola effugiola Amesii excussa sunt supra, ubi de judice Controv. et de Romano Pontifice. Cajetani Commentaria, quæ allegat, ob rationem alibi indicatam, apud Catholicos, sunt levis, aut potius nullius auctoritatis. Quod autem « lex illa fuerit » aliquo modo « judicialis », nihil obstat. Nam si potuit Vet. Test. Pontifex imperare assensum, cur non etiam in Nov. Test. Papa aut concilium generale? Illud sane nec est judiciale nec cæremoniale, quod omnes sub pœna gravi debuerint acquiescere sententiæ supremi judicis in causis tam spiritualibus quam sæcularibus. Sed operæ pretium est bene ponderare insignem Amesii clausulam, cum ait : « Æquitate illius, inobedientia illa sola damnatur, quæ provenit ex superbia, non illa quæ provenit ex conscientia erga Deum. » Egregia sane distinctio! qua stante nemo damnari poterit hæreseos. Quis enim etiam hæresiarcharum non prætendit se Ecclesiæ judicio repugnare « non ex superbia, sed ex conscientia erga Deum »? cum nihilominus secundum S. Augustinum « mater omnium hæreseon sit superbia.

II. — Bellarm. : « *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, Matth. XVIII. vers. 17. Ubi vel maxime includitur sententia legitimi concilii, cui obediendum sit. Amesius putat : « admissa hac Bellarmini interpretatione, concludi pariter posse prætoriam potestatem uniuscujusque peculiaris Ecclesiæ ». Resp. : Nihil esse incommodi in hac illatione, si cum debita proportione intelligatur; ut nempe quivis Episcopus habeat jurisdictionem coactivam, qua per censuras possit contumaces arcere a cœtu fidelium : non tamen recte infertur hinc infallibile judicium in Ecclesiis particularibus; quia hæc non requiritur ad omnem jurisdictionem, sed tantum ad eam quæ definit ex cathedra.

III. — Bellarm. : Actor. XV. vers. 41. et XVI. vers. 4. *Paulus præcipiebat Ecclesiis custodire decreta Apostolorum.* De quibus notandum 1. Quod non fuerint ex Scripturis definita. 2. Quod non fuerint permissa examini discipulorum. 3. Quod ut vera lex in conscientia obligabant. Amesius 1. : « Major fuit Apostolorum auctoritas, quam ut Episcopi ordinarii debeant illis æquari; quasi par esset ratio decretorum ab istis, et ab illis factorum ». Resp. : Hoc gratis assumitur sine ulla probatione. Etsi enim Apostoli alias etiam singuli essent infallibiles, et librorum Canonicorum scriptores; videntur tamen in eo concilio Hierosol. non tam munus gessisse Apostolorum extraordinariorum, quam Pastorum ordinariorum, qui Successoribus paradigma exhiberent celebrandorum conciliorum. Ad quid enim alias opus erat divinitus inspiratis, et illuminatis « magna conquisitione illa? vel (ut Lutherana versio in glossatis Jenensibus habet) altercatione illa ultro citroque disputantium »? Amesius 2. « Falsum est, ad suffragia hominum sine Scripturis facta esse illa decreta. » Resp. : Frustra negat Amesius assertum Bellarmini; nullo loco Scripturæ producto, quo Apostoli usi sint. Non enim quæritur, an sententia illa Apostolorum definitiva potuerit utcumque aliquibus Vet. Test. testimoniis comprobari? sed, an Apostoli ullo tali testimonio usi sint? Hoc postremum fingit Amesius ex suo. Amesius 3. « Divina fuerunt mandata cum charitate necessario connexa, Roman. XV. et XVI. atque adeo potuerunt simpliciter imperari ». Resp. : Quænam illa mandata tam necessario charitati connexa? Et si connexio tam necessaria, quid opus erat tanta conquisitione? Anne Apostoli tam fuerunt stupidi, ut sine disputatione non viderent eam connexionem, quam lynceus noster Puritanus liquido perspicit? Quæ de « ratione scandali » subdit, excussa sunt lib. de Rom. Pont.

IV. — Concilia omnia dicunt anathema non obtemperantibus : vocant sua decreta, canones, sive leges ecclesiasticas; Episcopi definiendo subscribunt : In concilio Chalcedonensi qui noluerunt acquiescere, pro hæreticis habebantur; quæ omnia sunt apertis-

sima argumenta, quod concilia sint vera judicia. Amesius 1.: « In articulis doctrinæ fundamentalis anathema dixerunt veteres, non ex sua, sed ex Dei et Scripturæ auctoritate, non obtemperantibus. In aliis vel non sic fecerunt, vel humani aliquid in eo passi sunt ». Resp. 1. : Illa distinctio articulorum in fundamentales et non fundamentales est musteorum ministrorum e grege Lutheri et Calvini, toti antiquitati incognita. Resp. 2.: Potestas anathematizandi est sine dubio Dei principaliter, ac ab eo dependens; (*non enim est potestas nisi a Deo;* Rom. XIII. vers. 1.) sed nihilominus verissime competit Ecclesiæ Præsidibus ut Ministris Dei. Resp. 3. : Quicumque in vetustis conciliis generalibus anathema dixerunt contumacibus ; etiam extra articulos, quos Amesius ait « fundamentales, non aliquid humani passi sunt » ; sed Novatores potius, qui universam Dei Ecclesiam docere impie præsumunt cum Amesio, diabolici « aliquid in eo patiuntur ». Amesius 2. : « Canon διατύπωσις, διαταξις, minus aliquid sonant apud veteres Eccles. scriptores, quam lex. Directionis, cautionis, et commodæ ordinationis sunt illæ voces ; non coactionis et αὐτοκρατορίας. Nempe a Puritano debent discere Catholici Præsules, quid canon significet, et quidem nec leviter id probante ! Audet insuper effrons Calvinista negare, « esse undequaque vera, quæ a Bellarm. ex Chalcedonensi concilio narrantur; et *licet vera essent*, inquit, nihil juris probarent, sed factum tantum». At factum hoc non tantum liquido constat ex actis concilii, sed et nulli nisi hæretico perfrictæ frontis in mentem venit, universalem praxim, quæ ipso etiam jure cæsareo comprobata legitur, in dubium vocare.

V. — Bellarm.: Si non in conciliis agendum esset suffragiis, sed disputationibus tantum, perperam fieret, ut soli Episcopi sententiam ferrent : frustra etiam vocarentur Episcopi aliqui rudes et simplices, quales aliqui fuere in concilio I. Nicæno. Amesius præter convicia et calumnias nihil habet quod huic argumento opponat. Sed et Gerhardus hic silet.

Ad CAPUT XIX.

I.— Bellarm.: Papæ est præsidere, vel per se, vel per Legatos : Dico, vel per Legatos etc., quia Summus Pontifex, numquam per se interfuit conciliis Orientalibus; idque non casu, sed certa ratione factum esse patet ex epist. 17. ad Theodosium, et 47. ad Concilium Chalcedonense. Forte 1. quia non videbatur convenire, ut caput sequeretur membra. 2. Quia imperator in illis præsidebat saltem quoad locum materialem, quod etiam voluisset facere, ipso Papa præsente : Ne ergo vel princeps sæcularis sederet ante Papam, vel tumultus excitaretur, non ibat ad illa concilia Papa, sed Legatos tantum mittebat. Amesius eodem tono, quo finivit prius, inchoat hoc caput. Ait 1.: « Hinc apparere plus satis superbiæ Antichristianæ. 2. Egregium caput præbet se Papa, dum membrorum congregationi maxime omnium solemni non dignatur adesse. 3. Imperatores summa cum injuria deturbatos esse quoad locum materialem a Papa. 4. Intolerabile esse in successore Petri, non posse tolerare, ut imperatorem ipsum habeat supra se sedentem : *Væ vobis scribæ* etc. Luc. XI. vers. 43. Resp.: Amesius judicat perverse, quia ex affectu exulcerato in Papam judicat. Numquid potest sincera humilitas stare cum eo, ut simul muneris pastoralis eminentissima dignitas servetur? Cur non potius reprehenditur superbia imperatorum Græcorum, qua ambiebant primum locum? Nonne par est, ut ovis pastori primas deferat? Claudit porro Amesius convicia illustri mendacio, cum ait : « Superbia hac Papæ factum est, ut celeberrima illa concilia (Pontificiorum sententia) certam illam directionem non habuerint in decretis condendis, quam præsentia Papæ provincialibus quibusdam synodis dicitur impertiisse ». Quis, quæso, Pontificiorum ita sensit, dixit, scripsit?

II. — Bellarm. : Papa est pastor et pater Ecclesiæ universæ : omnes alii sunt ejus oves (ut plura concilia id agnoverunt). Quis vero dubitet, an patres filiis, et pastores ovibus præsidere debeant; an filii patribus, et oves pastoribus? Amesius : « Hoc est quæstionem petere, non probare. » Resp. : Jam probata est tom. I. lib. I. de Rom. Pont.

III. — Bellarm.: In conciliis Apostolorum Act. XV. Petrus præsedit, ut affirmat S. Hieron. Epist. ad S. Augustin. Amesius 1.: « Si Petrus præsedisset illo tempore, non sequitur eum semper præsedisse : et si semper præsedisset, honorem istum Legatis absentibus delatum fuisse. Si et Petro et Legatis ejus concessum fuisset de facto, quomodo necessitas inde concludi potuisset de jure? Si jus hoc Petri fuisset, tabulæ tamen nullæ

proferuntur, quibus illud descendisse probatur ad Papam ejusque Legatos, tamquam ad hæredes ejus ex asse. » Resp.: Sequitur sane tum ex eo facto, tum ex cæteris Petri prærogativis in lib de Roman. Pont. id juris eum semper obtinuisse, et ad hæredes transmisisse ; collatum enim ei est, non in commodum personæ suæ et successorum ejus, sed in bonum Ecclesiæ totius. Tabulæ optimæ sunt praxis continua Ecclesiæ ; quæ non potest ita ad libitum in omnem partem torqueri, ut Novatores S. Scripturam pro suo placito torquent. Amesius 2.: « Falsum videtur esse illud ipsum, quod affirmatur de Petro. Magis enim innuitur in textu, Jacobum fuisse Præsidem, ut Dion. Carth. observat ». At quæ sunt illa indicia, quibus hoc innuitur? cur non vel unicum opposuit iis, quæ Bellarm. proposuit, scilicet : « quod Petrus primus surgit, primus loquitur, primus quæstionem definit, et omnes sententiam ejus sequuntur, inquit S. Hieron.

IV. — Bellarm. : Idem probatur ex Actis primorum generalium conciliorum. In Nicæno I. præsidebant nomine Rom. Pontificis Hosius Episcopus, Vitus et Vincentius Presbyteri, ut patet ex eorum subscriptione ante omnes alios ; quod certe non poterat illis competere, nisi quatenus locum Sylvestri Papæ tenebant. Unde etiam Photius (Romanæ Sedi alias satis iniquus) in libro de septem Synodis, fatetur, Sylvestrum per suos Legatos Nicæno Concilio auctoritatem contulisse. In II. generali Constantinopolitano nemo quidem adfuit Occidentalium, sed eodem tempore celebrabatur a S. Damaso Romæ synodus Occidentalium, quibus se animo (cum justis de causis corpore non possent) conjunxere Orientales Constantinopoli congregati. Quod autem PP. Constantinopolitani agnoverint Damasum Caput suum, et ipse eos filios, patet ex Epistolis eorum apud Theodoretum. In III. generali, Ephesino scilicet, præsedisse Cœlestinum Papam per S. Cyrillum legatum suum, testantur omnes historici, Evagrius, Prosper, Photius, Nicephorus, Liberatus, Theodosius imperator vero testatur in Epist. ad illud concilium se misisse Candidianum comitem ad illud concilium, non ut misceret se quæstionibus Ecclesiasticis, sed ad synodi defensionem. Offucias Calvini a Bellarmino hic recte discussas esse, vel suo silentio approbat Amesius. In IV. generali, Chalcedonensi scilicet, interfuit quidem Martianus imperator, et sedit primo loco, non tamen præsedit ut judex; ut ipse testatur in oratione ad synodum; sed ut defensor contra violentiam, ne videlicet, (ut in prædatorio Ephesino conciliabulo factum fuerat,) vi cogerentur Episcopi ad subscribendum. Legatos autem Papæ præsedisse, nec ipse Calvinus omnino negare ausus est, etsi plurimis mendaciis rem involvat. Amesius suum magistrum ab hoc crimine ne conatur quidem liberare, convictus nimirum evidentia veritatis a Bellarmino in apricum producta. Ipse tamen conviciis et mendaciis tam lucidam veritatem obumbrare tentat; sed in tanta verbositate nec guttam affert solidæ rationis vel auctoritatis ; quasi vero satis sit dicere : « Quæ a Bellarm. afferuntur, nullius sunt momenti, impudentiam suam omnibus prodit ; ex truncatis et detortis Zonaræ verbis, debitam Papæ præsidentiam in Constantinopolitano II. concilio pueriliter concludit etc. » Nimirum hoc est enervare Bellarminum, apertis mendaciis et calumniis obsistere veritati ! Potuissentne verba Zonaræ esse apertiora, quam quæ adduxit Bellarminus? nempe : « Sub Justitiano quintum coactum est Concilium CLXV. Episcoporum, quorum Princeps fuit Vigilius Papa. » Si vero hæc non satis videantur clara ; nonne Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus in Epist. ad Vigilium, mendacium Calvini et Amesii mille annis ante disjecit, cum scripsit Vigilio Papæ : « Petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, de tribus capitulis quæri et conferri ». Ejusdem mendacissimi tenoris est coccysmus ille jam toties rejectus, cum addit : « Nemo unus fuit talis præses tum temporis, qualis Papa jam vult agnosci, id est, gladio utroque armatus, nedum qualis fuit Tridenti, ubi omnia agebantur ex ejus præscripto. » Decumanum hoc esse mendacium lecta genuina hujus concilii historia, dubitet qui potest.

Joann. Gerhardus a th. 26. usque ad finem disp. IX. similia pleraque habet. Videamus tamen qualia sint quæ præter hactenus dicta ipse profert.

Th. 29. conatur ex actis concilii Chalcedonensis ostendere, « Legatos imperatoris non solum violentiæ depellendæ ergo, sed etiam cum auctoritate dicendæ sententiæ adfuisse. Nam, inquit, in Act. 1. in damnatione hæreticorum hæc verba usurpantur ». Gloriosissimi judices et amplissimus senatus dixerunt : Homines consulares decreverunt

ista : Si ista sanctissimo Domino nostro imperatori placuerint : Imperator Martianus legem præscripsit de fide Nicæna constanter et illibate tenenda. Hæc Gerhardus. Verum hoc non est ostendere suam assertionem : sed paradigma illationis Quodlibeticæ.

Quod th. 30. et tribus seqq. « synodi generalis Constantinopolitanæ » conficere vult, « Papam non præsidere necessario vel per se, vel per Legatos, concilio legitimo, etc. » frustaneum est. Nam constat certe, in eo non præsedisse imperatorem, sed Nectarium Constantinopolitanum ; quod ideo factum, quia eodem tempore Damasus Papa convocaverat quidem Episcopos Orientis Constantinopolim, sed inde postea volebat eos Romam venire, ubi ipse coegerat Synodum Episcoporum Occidentalium, ut ita Romæ plenissimum concilium fieret. Verum cum ex legitima causa a Damaso acceptata, Orientales Romam venire non potuerint, ipsi Orientales conjunxerunt sese animis cum Occidentalibus, licet non præsentia corporali. Recognoverunt tamen ipsum Damasum ut caput suum, et ipse filios eos vocavit, ut patet ex eorum epistolis, quæ exstant. Sed ecce ! Aliud paradigma illustre illationis Quodlibeticæ.

Th. 34. ex eo, quod Legati Romani Pontificis noluerint sedere in concilio II Ephesino, cum vidissent præsidere Dioscorum, et non datam S. Sedi præsessionem, infert : « Nihilo tamen minus Ephesinum II etiam absentibus Legatis Pontificis decreta fecit : ergo præsidentia Pontificis non est ad concilium simpliciter necessaria ». Sic est; ad σύνοδον λῃστρικήν, aut prædatorium conciliabulum, sicut et ad conventicula Lutheranorum et Calvinistarum, nulla opus est convocatione, præsidentia, et confirmatione Papæ. Quid vero hoc ad legitima et SS. concilia œcumenica, ab omnibus summa cum veneratione recepta? Nec minus insulsum, quod th. seq. ex præsidentia Dioscori in illa prædatoria Synodo ab imperatore extorta, manifestum esse, ait, imperatorem jus designandi Præsidem concilii sibi designasse. Digna Gerhardo illatio, ex facto absurdo jus extundere !

Omissis denique aliis, notat th. ult. « Quod Papa per se, vel in propria persona nolit interesse Conciliis alibi quam Romæ congregatis. Jam vero ad conciliandam alicui concilio infallibilitatem non sufficit, Papam per Legatos ei præsidere. Ergo Papa aut in propria persona concilio præsideat, aut præsidis partibus sese abdicet ; Vel, quod idem est, si Papa velit conciliis præesse, debet etiam iisdem interesse ». Resp. : Subsumptum illud Gerhardi, nec habetur in S. Scriptura, nec per se notum est. Eget igitur robusta probatione, quam nec digito tangit. Ratio autem nostræ sententiæ et praxis in Ecclesia receptissimæ est, quia non præsidentia, sed confirmatio Papæ reddit nobis concilium infallibile.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE CONCILIORUM AUCTORITATE

Ad CAPUT I.

Amesius proposita ex Bellarmino sententia Catholica : Quod concilium generale a Papa confirmatum, vel in fide explicanda, vel in tradendis morum præceptis toti Ecclesiæ communibus, errare nequeat; subjungit : « In hac sententia Pontificiorum nihil revera tribuitur concilio, sed totum illud quod asseritur, ad Papam efferendum spectat. Non dicunt enim, concilium ne quidem a Papa convocatum, et ipsius Legatis præsentibus celebratum, non posse errare ; sed, errorem concilii non posse a Papa confirmari. Hoc autem ex eorum sententia, æque affirmari potest de concilio Diœcesano, sicut Bellarm. ostendit, aut de consilio unius alicujus Doctoris ». Resp. : Quæ hic præfatur Amesius, excepta ultima particula (de consilio unius Doctoris) admitti possunt. Debebat autem Amesius valida ratione vel dicto Scripturæ luculento refellere, si assentiri noluit. Ut enim in 2. parte Irenici cap. 3. quæst. 1. dixi : Indefectibilitas concilii pendet a Pontificia, sed non vice versa : etsi enim Papa teneatur adhibere media humana, pro negotii gravitate, antequam ad definiendum accedat, non tamen ideo ab his mediis ut sic, oritur infallibilitas definitionis ; hæc enim unice est ab assistentia Spiritus S. quam singularissima illa sua prece Christus Petro impetravit, ne deficeret fides ejus ad confirmandos fratres : alioquin certe non ipse fratres, sed fratres ipsum confirmarent ; nec ædificium Ecclesiæ inniteretur soliditati Petræ, sed hæc fundaretur in Ecclesiæ structura : quæ non nisi absurdissime contra Christi pollicitationem finguntur. Participant ergo membra privilegium capitis, quamdiu huic arctissimo nexu adhærent : Caput vero membrorum ministerio ad suas functiones eminentissimas utitur. Hinc est, quod cujuscumque concilii etiam generalissimi firmitas non nisi a capite descendit ; Hoc vero in definitionibus nullius determinatæ congregationis auxilio indiget ; sed vel concilium universale, vel nationale, vel provinciale, aut horum illorumve Cardinalium, Episcoporum vel Theologorum (prout negotii gravitas exigere, et opportunitas permittere videtur) consilium adhibet. Porro jam Catholicorum argumenta proferenda, et vindicanda sunt.

I. — Matth. XVIII. vers. 20. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Amesius egregie « enervavit » hoc argumentum Bellarmini, dicendo : « Nihil in his verbis continetur, quod proprium est iis, qui canones condunt de fide : nihil de decretis a Papa confirmatis : nihil denique de prærogativa concilii generalis supra cœtum Parochialem, aut eo etiam minorem ». At si integre posuisset vim argumenti ex eo Christi dicto confecti, mox evanuisset cavillatio. Nam, ut bene ait Bellarminus : Argumentum non sumitur simpliciter ex his verbis, sed ex his verbis continuatis cum superioribus, et propterea addita argumentatione a minori ad majus. Dixerat enim antea Dominus de homine incorrigibili : *Dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus.* At ne quis Ecclesiam seu congregationem Prælatorum contemnendam putaret, adjunxit continuo : *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis, etc.* Et ne quis dubitaret de assistentia Dei, quando Episcopi congregati aliquem damnant, vel absolvunt, subjunxit : Si duo vel tres congregati in nomine meo obtinent semper quod petunt a Deo, nempe sapien-

tiam et lumen sufficiens ad cognoscenda necessaria : quanto magis Episcopi omnes congregati in nomine meo semper obtinebunt, quod juste petunt, et lumen ad judicanda ea, quæ ad totam Ecclesiam dirigendam pertinent. Ita hunc locum exponit, et hoc argumento utitur concil. Calc. in epist. ad Leonem Papam; et VI. synodus action. 17. Toletanum III Innocentius, Cœlestinus, Cyrillus, etc. Sed hoc argumentum nec leviter attingere ausus Amesius, videri voluit enervasse, quod omisit.

II. — Argum. ex Joan. XVI. vers. 13. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Intelligitur hoc de successoribus Apostolorum, in æternum, non autem seorsim existentibus : Ergo saltem de omnibus in unum congregatis. Maxima autem Dei cathedra, per quam nos doceat, est cathedra Summi Pontificis, adjuncto consensu generalis concilii. Amesius 1 : « Non agitur hic de ulla cathedra externa ». Resp. : Neque nos dicimus; sed de auctoritate docendi. Amesius 2 : « Nihil majus aut certius promittitur de docendo, quam de aliis actibus ducendi, ὁδηγήσει. Non magis igitur hic promittitur, Episcopos immunes futuros ab errore judicii, quam errore vitæ et conversationis. » Resp. : Hoc falso et sine probatione dicitur. Nam et de Petro testatur Paulus Gal. II. vers. 14. quod « simulatione *quadam* non recte ambulaverit, etc. » Et Joannes Apostolus nomine omnium dixit : *In multis offendimus omnes, etc.* Amesius 3 : « Quamvis ejusmodi promissiones Apostolis datæ spectent ad eorum successores, quoad essentiam earum, non tamen quoad modum et gradum illum. Resp. : Neque nos id dicimus : sufficit, quod in substantia habeant infallibilitatem. Amesius 4 : « In Apostolis æque valebat hæc promissio, cum seorsim fuerunt, atque cum simul : ergo nihil singulare pro conciliis inde potest concludi ». Resp. : Hoc etiam gratis dato, manet tamen substantia promissæ infallibilitatis in eo modo, cum scilicet Episcopi cum suo capite congregantur, et eidem consentiunt. Amesius 5 : « Etsi de conciliis intelligeretur, et omni veritate sine exceptione, non tamen sequeretur, semper hoc fieri, et in omni conventu quamvis legitimo». At cur, quæso, non sequeretur? an satis est Amesium dicere, et non probare ? Amesius 6 : « Spiritus S. docuit et duxit Ecclesiam sine ista Cathedra annos trecentos ». At sufficiebat tunc Cathedra Apostolica Romana, « ad quam necesse est convenire omnem Ecclesiam propter potentiorem principalitatem », inquit S. Irenæus. Amesius 7 : « Cathedra Papæ nimis mendaciter hic inducitur, quasi per posticam sine ullo colore ». Amesio cum omnia alia deficiant, numquam deficit maledicentia in Cathedram Apostolicam, more omnium hæreticorum.

III. — Arg. Act. XV. vers. 28. *Visum est Spiritui sancto et nobis.* Idem asserere possunt omnia legitima concilia, quæ ex illo primo formam acceperunt. Præsentia enim Spiritus S. non minus aliis temporibus necessaria est, atque tum fuit. Amesius 1 : « Concilium illud Act. XV. augustius aliquid in se habuit, quam Tridentinum, etc. « Quid tum? at sequentibus sufficit eadem Spiritus S. assistentia quoad substantiam. Amesius 2 : « Non ideo visum est Spiritui S. quia ita videbatur Apostolis, sed ideo Apostolis, quia Spiritui S. cujus illuminatione illi fuere edocti. Ostendant nobis concilia sua decreta a Spiritu S. proficisci iis rationibus, quibus hoc in Apostolis apparebat, et quæstio hæc erit finita ». Resp. : Ostendant nobis Lutherani et Calvinistæ, Apostolos habuisse immediatam revelationem de decreto illo in eo concilio factam. Hoc enim si esset, quid opus erat tanta « conquisitione »? Formam ergo dare in eo conventu voluere futuris sequentium sæculorum conciliis, in quorum Episcopis quisquis necessariam esse putat et revelationem immediatam, et donum miraculorum, ita ut sine his nolit eos audire, manifeste reus est illius sceleris, de quo Christus : *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus.* Omitto reliquas nænias Amesii, jam toties decantatas et explosas.

IV. — Argum. : Ecclesia non potest errare, neque in credendo, neque in docendo. Ergo neque concilium generale potest : quia tota auctoritas Ecclesiæ formaliter est in Prælatis, et tota Ecclesia repræsentatur per concilium. Amesius 1 : Negat necessariam esse hujus rationis consequentiam, nisi omnium particularium Ecclesiarum legati in concilio adsint. Tale autem concilium generale frustra fingi ». Resp. : Ratio nostra omnino stringit : nam omnes subditi tenentur obedire Prælatis, nisi hi aperte aliquid Deo contrarium præcipiant. Ergo auctoritas præcicipiendi et docendi, quam a Christo habet Ecclesia, est in Prælatis. Ergo cum Ecclesia

tota non possit errare in credendo; neque Prælati poterunt errare docendo et præcipiendo, neque subditi audiendo et obediendo. Amesius 2 : « Immunitas illa ab errore, qua Ecclesia gaudet, non provenit ab Ecclesiæ auctoritate, nec adfert illi auctoritatem, sed pendet ab auctoritate Christi ». Resp. : Pendet ab utraque; a Christi quidem principaliter et mediate, immediate vero et ministerialiter ab auctoritate Ecclesiæ. Cum enim Deus post Apostolorum tempora non soleat loqui nobis per se, (prout fanatici jactant), necesse est nobis applicari locutionem Dei antiquam per ministerium infallibile. Cur enim credam super omnia, homini Dei vices obeunti, nisi hic illum præstet ab errore immunem? Amesius 3 : « Vis recte credendi et docendi non est formaliter in omnibus Prælatis : tum enim omnes essent vere fideles, et fidi pastores ». Resp. : Neque nos id asserimus; neque necessarium illud est ad legitimam concilii definitionem. Cum enim humano modo velit Christus in sua Ecclesia res peragi, sufficit, nos ex professione externa, merito posse et debere præsumere, eos esse fideles et fidos Pastores, adeoque debito obsequio, utpote quibus nihil in contrarium cum fundamento possit objici. Amesius 4 : « Quælibet repræsentatio Ecclesiæ non efficit, ut concilium habeat eamdem directionis certitudinem cum ipsa Ecclesia. Nam Legati Papæ repræsentant ipsum, non habent tamen potestatem illam infallibiliter judicandi, quam Papa dicitur habere : quia illa non potest aliis subdelegari. Bannez in 2. 2. qu. 1. art. 10. Neque revera potest Ecclesia suæ fidei judicium Episcopis delegare ». Resp. : Sicut homo nec videt per ventrem, nec audit per manus, nec ratiocinatur per pedes; ita tota quidem Ecclesia dicitur habere certitudinem directionis, at non per membra inferiora, sed per nobiliora, et præcipue per caput. Dicitur autem concilium generale esse Ecclesia tota; repræsentative, quia nempe, quod Episcopi et Pastores de fide tenent, tenent quoque subditi et oves. Subdelegegatio inepte hic obtruditur ab Amesio; neque enim nos somniamus, ut ridicule fingit Amesius, Cœtum omnem fidelium delegare Episcopis suam fidem. Disparitas etiam nimis magna est inter repræsentationem Ecclesiæ per Episcopos et Pastores suos, et inter repræsentationem per Legatos; sicut valde diversa ratione in Comitiis imperii principes repræsentant totum imperium, et Legati repræsentant ipsos principes; illi enim id faciunt cum eminentia et plenitudine potestatis, hi cum limitatione et ministerialiter. Unde non mirum, quod legati nequeant idem præstare quod Princeps, Amesius 5 : « Conciliorum decreta conduntur a majori parte : Ergo potest in iis error esse, quamvis neque tota Ecclesia neque totum concilium simul erret ». Resp. : Neque nos negamus, posse majorem concilii partem sine Papæ instructione, consensu, aut confirmatione errare. At meminisse debeat Amesius, quod in ipsa quæstione initio proposita restrictio fiat concilii « per confirmationem Pontificis ». Amesius 7 : « Ecclesia ipsa tota militans potest errare in iis quæ non sunt necessaria necessitate medii ad salutem ». Resp. : De Synagoga Lutherano-Calvinistica id facile damus. Ecclesia Christi tota non potest credere et profiteri dictum a Deo, quod dictum non est : Vel si in uno potest fallere et falli, cur non in omnibus? Qui enim semel malus est, semper præsumitur malus, adeoque fidem non meretur.

V. — Argumentum. Jubemur sequi Episcopos, Præpositos, Pastores, Doctores, etc. Ergo saltem omnes simul fallere nos errando non possunt : vel nos poterimus culpam in Deum rejicere. Amesius non habet hic præter decantatissima sua effugiola : « Verbum » scilicet « Dei esse unicam puram et perfectam lucernam pedibus nostris : Non omnes qui Episcopi vocantur, vere esse tales, etc. » Ut tamen aliquid novi addat, ait : « Pontificiorum esse consuetudinem illam, quam graviter perstringit Canus lib. XII. c. 4. quod nimirum Paganorum et hæreticorum instat, dogmata sine judicio et prævia disquisitione recipiant. Ast qui legerit apud Canum non modo verba illa, quæ Amesius decerpsit, sed omnia ad rem vel maxime pertinentia, cernet perspicue Amesium et calumniæ et falsi reum esse.

Ad CAPUT III.

Pergit Bellarminus hoc cap. sententiam de infallibilitate conciliorum stabilire : Patres affirmant. 1. Concilii generalis sententiam esse in causa fidei ultimum Ecclesiæ judicium. 2. Hæreticos esse, et excommunicandos omnes, qui non acquiescunt conciliis plenariis. 3. Divina esse, et a Spiritu S. edita decreta legitimorum conciliorum generalium. Amesius 1 : « In istis omnibus

nulla fit mentio distinctionis illius inter decreta toti Ecclesiæ communia, et particularia; inter illa quæ sunt de jure, et illa quæ factum respiciunt. Hac tamen distinctione semota Bellarminus ipse non defendet has assertiones. » Frigida profecto evasio! Quid enim opus est, in iis Patrum dictis, eam distinctionem exprimere, quæ vel hic locum non habet, vel ab omnibus supponitur? Amesius 2 : « Nullo verbo vel obscure innuitur ab ullo Patrum a Bellarmino citatorum, auctoritatem conciliorum pendere ex confirmatione Rom. Pontificis; ex qua tamen totam conciliorum infallibilitatem Bell. pendere vult ». Resp. 1 : Non omnia quovis loco sunt repetenda. Auctoritas Papæ in confirmandis conciliis necessaria, aliis locis abunde a SS. Patribus traditur, ut fuse ostendi in 2. par. Irenici contra Calixtum, et in Examine contra Conringium, ac in nupera Appendice contra G. Titium. Resp. 2 : Non est omnino verum hoc Amesii assertum. Nam dictum S. Gregorii Nazianzeni a Bellarmino pro secunda assertione relatum, manifeste supponit infallibilem Papæ auctoritatem, etiam cum concilio particulari Romano sub Damaso, ut evici contra Conring. ad interr. 9. §. 8. Amesius 3 : « Ultimum judicium Ecclesiæ non est liberum ab errore : appellatio postea datur ad judicium Dei ». Ridicula antithesi sine ulla vel umbra probationis! Nænia est omnibus hæreticis decantatissima. Amesius 4 : « Hæreticus habetur a Patribus, qui non acquiescit conciliis, sicut hæreticus aliquo modo dicendus fuit, qui non acquiescebat sermoni mulieris Samaritanæ, Joan. IV. vers. 42. non propter ejus auctoritatem, sed ipsius Christi ». Resp. : Nullo modo hæreticus dici potuit, qui non acquievit sermoni Samaritanæ, si illa non reddebat suis civibus evidenter credibilem revelationem a Deo sibi factam : si autem reddidit evidenter credibilem, omnino fuisset hæreticus qui non acquievisset. Ita pariter nunc Ecclesiæ Catholicæ evidenter reddenti credibilem fidem Christianam, quisquis non credit, in omni rigore hæreticus est. Respectu enim Dei immediate loquentis vix ullus est hæreticus.

Ad CAPUT IV.

Argumentis a ratione petitis, Bellarminus hic infallibilitatem conciliorum tuetur. I. Si concilia generalia possent errare, nullum esset in Ecclesia firmum judicium. II. Hæreses damnatæ possent in dubium revocari. III. Dubitandum esset de Scripturæ libris. IV. Intolerabilem etiam errorem omnia concilia admisissent, dum nova symbola, aut novas sententias tamquam de fide ediderunt. Amesius : « Consequentiæ istæ nullæ sunt. Nam 1. firmum judicium est Christi et Spiritus sancti in Scriptura ». At nos quærimus firmum judicium in Ecclesia de vero sensu Scripturæ E. G. An transubstantiatio, aut impanatio, aut figurata præsentia contineantur in illo Christi dicto : *Hoc est corpus meum*? Ipse enim verborum cortex potest pati omnes illas tres interpretationes. Unde ergo firmi quid de vero sensu, nisi per veræ Ecclesiæ traditionem habebimus? Amesius 2. « Ab illo judicio Dei per Scripturam damnatæ sunt omnes hæreses damnandæ ». Respondeo : Numquid omnes contractus e actiones injustæ damnatæ sunt in corpore Juris? an ideo nulli debebunt esse judices, nulla fora, quibus justitia administretur? Amesius 3. : « Scripturæ libri non propter concilia, sed propter semet ipsos recipiuntur ». Ita quidem est ; sed quod recipiendi sint hi potius quam alii, propter testimonium infallibile Ecclesiæ fit. Sicut aurum propter suam præstantiam recipimus ; in dubio tamen, ob probationem ad lydium lapidem, ut genuinum et non adulteratum recipimus. Amesius 4. : « Atrox injuria conciliis piis infertur, dum hunc in modum impietatis accusantur, quasi novos articulos edidissent ». Resp : Hæc non tam putida cavillatio, quam atrox calumnia est Lutheranorum et Calvinistarum, jam sexcenties protrita et profligata, inter cæteros etiam a Card. Bellarm. in resp. contra regem Angliæ : Tollatur, inquit, æquivocatio, et omnis calumnia invidiaque cessabit. Nam et nos negamus Papam (aut concilium) se unquam articulorum fidei judicem constituisse, eo sensu quem urgent hæretici, quasi Papa judicare præsumat, an articulus fidei suscipiendus sit. Sed si judicare de fide, sit, cum dubium est, an aliqua sententia ad fidem, pertineat, vel non pertineat, discernere a qua parte stet veritas, tum omnino credimus, Papam de articulis fidei judicare, aut concilium novos articulos condere. Videatur 1. part. Irenici cap. 1. §. 10.

Ad CAPUT VI.

Contra infallibilitatem conciliorum objiciunt hæretici I. Sacerdotes omnes Vet. Test. sæpe accusantur non solum improbitatis, sed etiam ignorantiæ et erroris Is. XVI. vers. 10. Jerem. VI. vers. 13. Ezech. XXII. vers 25. Ose. IX. vers. 9. etc. Ergo concilia ex ejusmodi hominibus conflata possunt errare. Bellarminus triplici responso hanc objectionem solvit. I. ait : Sæpe in SS. litteris propter alios bonos laudari omnes et propter aliquos malos reprehendi omnes, ut Phil. II. vers. 21. *Omnes quæ sua sunt quærunt*, cum tamen cap. I. vers. 15. dixerit Apostolus, quosdam ex charitate Christum annuntiare. Ait Amesius : « Non propter aliquos paucos, sed propter aliquos multos, id est, plerosque, etc ». Sed unde hoc probat? Et quamvis de Vet. Test. Sacerdotibus id probari posset, unde idem de Novi Test. Pastoribus probabitur? II. Ait Bellarm. : Non dici in concilium Sacerdotum, sed in Pastores et Prophetas separatim populum decipientes : ad concilium autem Sacerdotum mittuntur omnes. Deut. XVII. vers. 8. Replicat Amesius : « Congregatio non tollit errorem et improbitatem, sed unitatem eam, atque adeo fortiorem reddit. Accusantur igitur et Sodalitia Sacerdotum, Osee VI. vers. 9. et plena eorum congregatio arguitur erroris, II Sam. VI. vers. 3. atque etiam sceleratæ improbitatis, Jerem. XXVI. vers. 7. 8. et 9. Ad eos autem missi fuere Judæi a Mose etiam extra Concilium generale ; sicut iidem a Christo missi fuerunt ad Pharisæos, quatenus moniti simul fuerunt, ut caverent a fermento doctrinæ eorum. Matth. XVI. vers. 6. et 12. » Respondeo : Etsi congregatio per se non semper tollat singulorum errorem et improbitatem : sæpe tamen hanc illa retundit, ut non ausit palam se exerere ; et error aliquorum a cæteris in sacro conventu pluribus potest corrigi. Utut vero de hoc sit, ad intentum gratis hæc ab Amesio dicuntur, et mala fide Scriptura adducitur. Osee VI. vers. 9. non agitur de cœtu Sacerdotum fidelium, sed de idololatris sacrificulis, qui latrociniis suis impediebant euntes religionis ergo Hierosolymam. Quod Sacerdotes cum populo Jeremiam ob vaticinium de excidio gentis persecuti sint, nihil ad rem facit. In II. Sam VI. vers. 3. nec umbra quidem erroris apparet, cujus postulata fuerint « sodalitia Sacerdotum ». Quid enim ad concilium generale, quod duo Levitæ Oza et Athio arcam Dei imposuerint plaustro non sine irreverentia? Ita scilicet Amesius quidlibet ex quolibet! III. ait Bellarminus : Quidquid sit de Vet. Test certiores et majores promissiones Dei habet Ecclesia Novi Test. quam Synagoga, de qua nusquam legitur, quod sit columna et firmamentum veritatis etc. Sed Amesius contendit : « Quoad immunitatem ab errore in judicando majores aliquo modo promissiones et privilegia habuisse Synagogam Judæorum, quam Ecclesiam Christianam, cum illa habuerit sacerdotem cum Urim et Thumim ; nullo autem signo, nullo verbo hoc ulli Episcopo Nov. Test. promittitur ». Sed hæc est perversitas hæretica, putare corpori et veritati negatum, quod umbræ et typo fuit concessum. Gratias huic Puritano debent Recutiti, quod eorum res ita extulerit; execrationem vero omnes vere Christiani, quod odio Papæ excæcatus tam concontemptim sentiat de sponsa Christi.

II. — Object. : « Prædictum est, etiam falsos Doctores futuros in Ecclesia Nov. Test. sicut olim fuerunt Pseudo-Prophetæ, II Pet. II. vers. 1. Actor. XX. vers. 29. Matth. XXIV. vers. 24. » Resp. : Hoc equidem verissimum est de lupis, hæreticis scilicet ; sed non de Pastoribus, id est, Episcopis in unitate fidei Catholicæ persistentibus. Quam stolida vero est hæc argutatio : Sicut in Vet. Test. fuere Pseudo-Prophetæ, ita in Nov. Testam. erunt hæretici (qui « magistri mendaces introducent sectas perditionis ») ; Ergo concilia generalia legitimorum Pastorum possunt errare. Sed instat Amesius : « Concilia varia etiam generalia ex ejusmodi falsis Doctoribus constitisse, testis est Bellarm. ipse lib. I. cap. 6. » Resp. : Sic est. Sed loquitur de conciliabulis reprobatis. Quid vero hoc ad rem nostram? Instat. 2. : « Papa potest esse falsus Doctor, ex confessione doctissimorum inter Papistas : Ergo nihil impedit, quin possit ille æque ac Caiphas congregare suos adversus Dominum et Christum ejus, Actor. IV. vers. 26. 27. » Resp. : Papa potest esse falsus Doctor privatus, transeat ; Judicialis, publicus, ex Cathedra definiens, nego, pernegantque Catholici omnes. Ergo Cavillatur Amesius, et male citat textum Act. IV. vers. 26 et 27.

Ad CAPUT VIII.

Concilia universim posse fallere, probare conantur hæretici, siquidem : « Concilium Judæorum præside summo Pontifice Caipha, fœde ac perniciose erravit in rejectione et condemnatione Christi. » Esto ! quid hinc infertur ? Ergo etiam concilium generale legitimum Nov. Test. potest perniciose errare ? Nulla sequela, nulla probatio. Vera plane est responsio Bellarmini hic, nempe quod Pontifices et concilia Judæorum non potuerint errare, antequam Christus veniret, sed eo præsente potuerint : immo fuisse prædictum, erraturos Judæos et Christum negaturos. Is. VI. Daniel. IX. Tantum hic notetur 1. Amesium dicta Hosii, Cani, P. Soti, Hardingi, etc., in alium sensum torquere, ut posset illos eo speciosius arguere « insanæ et immanis sententiæ ». 2. Quod ait : « Falsissimum esse, quod Bell. hic dixit, præsentiam Christi causam fuisse, quod Judæi potuerint errare ; et Christum ipsum testari, eos eumdem plane errorem antea sæpius errasse in sanctis Dei servis trucidandis. » Respondeo : Verissimum est quod Bell. affirmat, in eo sensu, nempe quod donum infallibilitatis Pontifici Hæbræorum non fuerit promissum, nisi usque ad adventum Messiæ, contra quem si invidia stimulati præsumerent ferre sententiam, permittendi essent perniciose errare. Quid hic non verissimum ? Falsissimum vero est, Christum testatum, Pontifices in aliquo dogmate fidei definiendo errasse. Non enim est error in fide, sed scelus gravissimum contra justitiam et religionem, trucidare viros sanctos ex odio et invidia. 3. Affingit Amesius Bellarmino, quasi is dixerit : « Christum per se Ecclesiam Judaicam visibiliter administrasse. » 4. Perabsurde ait : « Omnem rationem postulasse, ut Pontifices judaici, qui semper antea immunes erant ab errore, ut dirigerent homines ad Christum, non exciderent hoc privilegio per præsentiam Christi, antequam infallibili suo judicio pronuntiassent, Christum jam venisse etc ». Nimirum Amesius Dei consiliarius esse debuit ! Quasi vero non satis fuerit, quod Christus ipse miracula patrando se Messiam testatus sit ? maxime accedente voce Patris de nube, et testimonio Joannis Baptistæ. Denique ut cætera dissimulem, calumnia illa, qua hic finit suam verbositatem impertinentem, satis depulsa est supra de Rom. Pont. Atrox scilicet calumnia, qua Amesius ait Bellarminum profiteri : Quod si Papa erraret, præcipiendo vitia, aut prohibendo viirtutes, teneri se credere, vitia esse bona et virtutes malas. Ad hanc calumniam repellendam videatur Bellarm. lib. IV. de Rom. Pont. cap. 5. una cum retract.

Ad CAPUT IX.

Objectio hæreticorum petita ex ratione talis est : « In omni cœtu multitudinis sæpe accidit, ut major pars vincat meliorem : ergo concilia in quibus decreta fiunt secundum suffragia majoris partis, possunt errare ». Bellar. : In cœtibus humanis id aliquando ita contingit ; non vero in concilio legitimo, ubi Spiritus S. præsidet, et Christus est in medio eorum, qui in nomine ipsius congregati sunt, et ubi ille adest, cui dictum est ab ipsa veritate, *Rogavi pro te* etc. Nam etsi major pars resistat meliori, (uti factum in concilio Ariminensi et Ephesino II.) tamen numquam vincit : mox enim irritantur ejusmodi conciliorum acta ab eo, cui convenit ex officio fratres confirmare. Amesius ut hæc enervaret, duo præstitit. 1. Valde truncavit recitando verba Bellarmini. 2. Ponit meras antitheses ; sed robustis probationibus opus erat ad elidendam veritatem lucidam. Quod vero postulat ostendi : « ubinam resideat Spiritus S. cum nec in majori parte concilii semper, utpote quæ potest resistere veritati (uti de Arimin. et Ephesino 2. fatetur Bellarm.) immo in nullo singulari concilii membro ». Resp. : Residet infallibiliter in eo, cui Christus id promisit, videlicet in S. Petri hærede, eique adhærentibus.

II. — Objectio : « Non est certum de fide, hoc aut illud concilium legitimum fuisse, et legitime hæc vel illa decrevisse. Ergo conciliorum decreta firmam, infallibilem, ac divinam fidem facere non possunt. » Amesius etiam hic præter morem diffusus est, sed frustra desudat. Nam antecedens illud falsum esse constat ex dictis tom. 1. lib. III. de Rom. Pont. Est enim par ratio hujus numero concilii et hujus Papæ. Similiter ergo hoc syllogismo Theologico evertimus illud antecedens Amesii : Tota Ecclesia (utpote columna et firmamentum veritatis) non potest errare in rebus ad communem totius Ecclesiæ religionem pertinentibus : atqui judicium quo Ecclesia acceptavit et Pium IV. et ab eodem confirmatum concilium Tridentinum,

pertinet ad communem totius Ecclesiæ religionem : Ergo in hoc judicio non potest errare Ecclesia ; et consequenter de fide divina est, illud fuisse legitimum etc. Unde non opus est hic operosius disputare, an propositio una de fide, altera naturaliter, aut moraliter evidens, inferant conclusionem de fide, vel Theologicam. Videantur hac de re Scholastici in prooem. 1. part. et in 2. 2. Gerhardus nihil hic novi affert.

Ad CAPUT XII.

« Quæstio est », inquit Amesius, « annon Pontificii majorem auctoritatem tribuant Conciliis, quam Scripturæ ? Bellarm. negat : nos affirmamus. Si de conciliis per se, et in se consideratis ista quæstio intelligeretur, tum crimen istud nullo modo impingi debet iis Pontificiis qui sentiunt cum Bellarm., ille enim nullam omnino auctoritatem singularem, tribuit concilio per se, sed omnem Papæ. Quia vero concilium intelligitur a Papa confirmatum, atque adeo Papæ potius quam Concilii auctoritas in comparationem istam cum Scripturis ab eo vocatur, et alii Pontificii similem auctoritatem tribuunt Concilio per se, operæ pretium est idcirco audire, quam causam dicere possit Bellarminus, cur istius blasphemiæ non sit postulandus. » Recte Bellarm. ad hanc Calvini calumniam respondit ; non esse hoc nostram blasphemiam, sed Calvino-Lutheranorum imposturam. Catholici enim S. Scripturam non subjiciunt, sed anteponunt conciliis ; neque in hoc ulla controversia est. Quod si interdum aliqui Catholici dicunt, Scripturam pendere ab Ecclesia, sive a concilio, non intelligunt quoad auctoritatem , et secundum se , sed quoad explicationem et quoad nos. Amesius hic iterum nactus est campum suæ verbositatis. Sed non reor operæ pretium omnia hic referre ; cum pleraque jam supra tom. 1. excussa sint. Juverit potius rem totam paucis ex prolegomeno I. Script. P. Nicolai Serarii in gratiam tyronum exponere. Is itaque in primis cum Bellarmino et communi Catholicorum recte distinguit auctoritatem quoad se, et quoad nos. Multa enim sunt, quæ in se sunt authentica ad faciendam fidem , tamen nisi cognoscantur talia , non sunt quoad nos talia, ut testamentum, instrumentum, aurum obryzum nondum ad lapidem exploratum. Sic et verbum Dei quodcumque, nisi innotescat, non habet quoad nos auctoritatem. Priorem itaque certum est esse independentem ab Ecclesia ; posterior autem omnino dependet , juxta celebre illud S. Augustini : « Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret auctoritas ». Unde evanescunt calumniæ et cavillationes Amesii etc. Etsi enim SS. Biblia quoad se sint αὐτόπιστα, non tamen quoad nos, nisi eorum patefacta sit nobis auctoritas. Habent ergo certissimam suam auctoritatem certissime, tum a Deo ipso dicente, tum ab ipso scriptore, qui ea quæ a Deo immediate accepit, sigillo miraculorum debuit communire ; tum denique (ordinarie et publice) ab ipsa Ecclesia Catholica de prioribus duobus testificante. Ut vero plenius intelligatur quomodo S. Scriptura dependeat ab Ecclesia.

Nota I. Si conferantur inter se ante fidei susceptionem, et in ipso fidei actu, utrumque illud credi (saltem implicite) tamquam objectum ; et sic non esse necesse credere Scripturæ propter Ecclesiam, et Ecclesiæ propter Scripturam : potest enim fieri, et bene, ut unum vel alterum prius distincte credatur independenter ab altero. II. Si vero post fidei susceptionem utrumque æque notum vel ignotum sit, neutrum ad alterum credendum dici potest necessarium. Si enim alterum magis et explicite cognitum sit, alterum non ; tunc per illud prius potest hoc posterius probari, e. g. per Ecclesiam Bibliorum auctoritas. III. Quia communiter hæretici omnes videri volunt Scripturas aliquas credere, ideo per eas recte probatur Ecclesiæ auctoritas, et ex hac necessario Scripturarum auctoritas probatur; illaque Ecclesiæ auctoritas dicitur « quoad nos » necessaria ; tum quia Ecclesia (nempe abstracte a ratione motivi et objecto sumpta) ante fidem susceptam habet se ut motivum ; post fidem, ut objectum : tum quia fidei Prædicatores Ecclesiæ personam sustinent : credi enim nequit nisi ex auditu : tum denique quia hac una ad Bibliorum auctoritatem credendam commoveri possunt tam hæretici quam Catholici, de libris divinis generatim aut singillatim inquirentes, dubitantes, ratiocinantes. Ad hanc ergo SS. Bibliorum auctoritatem quoad nos sufficit Ecclesiæ testimonium, (in genere scilicet causæ efficientis principalis ; in ratione enim instrumenti concurrit traditio ;) criteria autem et rationes supra allatæ habent se tantum ut motiva, quæ ad prudenter credendum possint inducere. Itaque si inter se confera-

tur utriusque auctoritas, Ecclesia de rebus quæ ad Christianæ fidei dogmata generalemque morum disciplinam pertinent, testificantis auctoritatem « quoad se » habet divinam, similique Bibliorum « quoad se » auctoritati parem : « quoad nos » vero quadantenus majorem ; simpliciter et absolute « quoad se » minorem; quia revelationes novas et proprie dictas nullas jam recipit Ecclesia. Hactenus fere P. Serarius ; quibus plane excutiuntur nebulæ Amesianæ. Videamus nunc multiplex discrimen inter Scripturam Sacram et Conciliorum decreta a Bellarmino allatum.

I. — Discrimen est, quod Scriptura est verbum Dei immediate revelatum. At concilia non habent, nec scribunt immediatas revelationes ; sed tantum declarant, quodnam sit verbum Dei scriptum vel traditum, et quomodo intelligi debeat, ac præterea ex eo deducunt conclusiones. Nota bene ; Amesius enervare volens hoc discrimen more suo truncavit, omisitque posteriores particulas ad rem maxime facientes. Quæ porro ad hoc discrimen tollendum profert, nec tantillum urgent. Quid enim ad rem aut contra nos facit, quod immediata et mediata revelatio sint paris infallibilitatis? Numquid tamen modus revelandi diversus est : Fatemur Papæ vel concilii eamdem esse infallibilitatem in declaranda Scriptura vel traditione, itemque in conclusione ex revelatis inferenda, quam dicimus esse Scriptoribus canonicis illis, qui (citra ullam novam revelationem) scripserunt historias, præcipue a se visas. Quid in hac directione infallibili discriminis est inter utrosque? Quod demum addit : « Nos concilio et Papæ, Judicis auctoritatem tribuere, Scriptores autem sacros fuisse plerosque Scribas tantum et Doctores ; majorem autem esse judicis quam Scribæ et Doctoris auctoritatem. » Resp. : Sive per cancellarium, sive per secretarium, sive per judicem pedaneum innotescat regis mandatum, parem semper venerationem et obsequium meretur et postulat.

II. — Scriptores sacri non debuerunt multum laborare in suis libris edendis. At Patres in conciliis debent rem ipsam quærere, id est, conclusiones investigare, disputando, legendo, cogitando. Amesius 1. : « Laborandi necessitas non minuit auctoritatem. » Resp. Neque nos id dicimus. Interim tamen manet luculentum discrimen inter Scriptores sacros, et infallibiliter in Conciliis definientes (etiam ipsos Apostolos). Quæ subjecit « de sufficienti diligentia a Papa in definitionibus adhibenda », nihil ad rem faciunt. Jam enim supra, tractando de infallibilitate Papæ, ostendi, Christum, qui pollicitus est Ecclesiæ suæ infallibilem assistentiam, sine dubio etiam semper providere de mediis idoneis ad eum finem consequendum. Amesius 2. : « Palam est, Papam cum suo concilio Tridentino varia decreta de fide condidisse absque istiusmodi examine præeunte, ut in versionis vulgatæ approbatione. » Resp. : Palam est, Amesium cum suo mendacissimo Suave Polano deceptum esse. Deceptis jam fas est discere liquidam veritatem ex genuina historia concilii Trid. sæpe laudata.

III. — In Scripturis Divinis nullus omnino potest esse error : At Concilia in judiciis particularibus errare possunt. Amesius hic assentitur.

IV. — In Scriptura non solum sententiæ, sed etiam verba omnia et singula ad fidem pertinent : at in conciliis maxima pars actorum ad fidem non pertinet. Non disputationes quæ præmittuntur : neque rationes quæ adduntur : neque explicationes et illustrationes, quæ adferuntur ; sed tantum ipsa nuda decreta, quæ proponuntur tamquam de fide ; eaque non quoad verba, sed quoad sensus tantum. Infert Amesius 1. : « Nuda ista decreta igitur quoad eorum sensum cum Scripturis comparata, dicimus, a Pontificiis, Scripturis vel præponi, vel saltem exæquari. » Resp. : Æquanus omnino quoad certitudinem, modo supra dicto : sed non præponimus absolute. Amesius 2. : « Si ratione illæ, e quibus decreta illa deducuntur, non pertineant ad fidem, tum neque ipsa decreta, quatenus ex illis rationibus concluduntur. » Resp. : Concedo omnino de conclusione formaliter ut deducta ex præmissis ; at nego, ut alterutra præmissarum naturaliter evidens, explicat latentem fidei veritatem. Idem contingit in motivis fidei : quatenus enim illa præcise inferunt probabilitatem articulorum fidei, non possunt fide divina credi ii articuli ; quatenus vero illa nobis applicant veracitatem divinam, faciunt nobis fide divina credibiles. Amesius 3. : « Si concilium possit rationes ineptas adferre ad decreta sua confirmanda, tum potest errare in Scripturis interpretandis ac declarandis etc. » Resp. : Magna est differentia inter rationem ineptam, et eam quæ ferme est de fide. Cum VI synodus definivit contra Monothelitas

duplicem in Christo voluntatem, usa est sine dubio hac ratione, quod ad integritatem naturæ humanæ requiratur voluntas humana, et ad divinam divina : et tamen hæc ratio non habetur in Scripturis. Amesius 4. : « Si concilium in rationibus decretorum suorum potest errare, tum concilium Tridentinum erravit etiam in decreto, anathemate confirmato, dum anathema denuntiat illi, qui dixerit, Ecclesiam Catholicam justis rationibus adductam, constituisse, ut laici sub panis tantum specie communicarent. » Resp. : Non sequitur, si concilium in aliquibus rationibus pro aliquo decreto potest errare, proinde posse etiam errare in iis, quorum rationes expresse veras justasque pronuntiat. Et generaliter, assistentia Spiritus S. Ecclesiæ præsidibus promissa facit, ut moralis certitudo argumentorum, quibus moventur ad definiendum aliquid de fide, transeat in methaphysicam. Et certe si requireretur æqualis certitudo et evidentia in fundamentis et motivis definitorum articulorum, quæ in ipsis articulis, superfluæ essent definitiones.

V. — S. Scriptura non eget approbatione Pontificis, ut sit authentica, sed tantum ut innotescat ejus auctoritas : at concilia non sunt rata, nisi a Pontifice confirmentur. Amesius : « Perinde est ad Ecclesiæ fidem, sive Scriptura dicatur nullam auctoritatem habere, sive nullam, quæ Ecclesiæ possit innotescere sine Papa. » Resp. : De Synagoga Puritanica transeat hoc effatum : de Catholica Ecclesia merito aliter sentimus cum S. Augustino, et cæteris sanctis, ac priscis Doctoribus communiter.

Ad CAPUT XIII.

« Quæritur, inquit Amesius, an concilium generale sit supra Papam, vel Papa supra concilium? Nos cum omnibus Theologis Parisiensibus, plerisque omnibus Constantiensibus et Basileensibus, et multis aliis, concilio in ista lite favemus, Bellarminus autem Papæ. » Sed quam pingue mendacium mox in limine quasi fundamenti loco supponat Amesius, constat ex iis, quæ tom. 1. lib. III. de Rom. Pont. de Gallica natione dixi. Legantur quæ in 2. par. Irenici cap. 6. de Conc. Constant. et Basil. recitavi ex Spondano Episcopo Gallo, et Duvalio Theologo Sorbonico, et stupeat effrons pronuntiatum Amesii. Repeto inde hæc paucissima Duvalii : concilium esse supra Papam, « nemo nunc est in Ecclesia qui ita sentiat», præter egregios illos Dioscuros, Vigorium jurisconsultum, et Richerium Theologum, (schismaticum utrumque, ideoque charissimum utrumque Amesio,) quorum si vera esset sententia, « totus orbis Christianus, qui contrarium sentit, in fide turpiter erraret etc. ». Hæc, puto, sufficiunt cuivis non amanti mendacia.

Ad CAPUT XIV.

Super quæstione : An concilium sit supra Papam, Bellarminus hoc cap. tres sententias proponit. I. est, concilium esse supra Papam. Pro hac, præter hæreticos, citat ipse Card. Cameracensem, Gersonem, Almainum, Cusanum, Panormitanum, Card. Florentinum etc. Ubi notandum : Videri Bellarminum hos Doctores non tam ex sua, quam communi multorum persuasione, pro ea sententia citasse, cum revera plerique ex istis Doctoribus in suis scriptis valde varie loquantur, ut sigillatim loc. cit. ostendi de Gersone, Cameracense, Abulense etc. Duvalius autem videtur rem acu tetigisse, cum loco cit. sic scribit : Non est mirum si totus orbis concilii Constantiensis tempore contra Pontificis auctoritatem (pro concilio) sentiret, cum Ecclesia tunc horrendo schismate laboraret, nullusque esset, qui illud sopitum et exstinctum apprime non desideraret. Cum enim nullum aliud, ad schisma extinguendum, remedium suppetere videretur præter concilium generale, a quo, qui tunc pro Pontificibus se gerebant, vehementer abhorrebant, omnes tunc a partibus concilii contra Pontificem stabant. Unde quemadmodum ad testimonia Scripturæ concilianda distinguere tempora plurimum juvat ; sic ad varias Doctorum sententias inter se componendas, operæ pretium est tempus schismatis et belli a tempore pacis et unionis secernere, ne quod contra dubios et incertos Pontifices a nonnullis alioqui piis et eruditis dictum aut scriptum fuit, id in veros, certos et legitimos Pontifices, cum magno totius Ecclesiæ scandalo et damno, dictum scriptumque intelligatur. Idem in particulari, Vigorio objicienti auctoritatem Gersonis et Almaini respondit. Idem Duvalius testatur, veteres Ecclesiæ Gallicanæ proceres, qui schisma illud antecessere, nempe SS. Irenæum, Prosperum, Alcuinum, Lan-

francum, Anselmum, Bernardum etc. infallibilitatem in successoribus S. Petri agnovisse : post horrenda vero schismata, hoc est, a 200. annis, alios secus locutos. Unde infertur, si quæstio recte, ut par est, intelligatur de Pontifice legitimo et indubitato, forte nec unicum probatum Doctorem e Catholicis reperiri posse, qui concilio generali Papam subjiciat; adeoque evanescunt omnes cavilli, sarcasmi, et calumniæ Amesii, quibus hic mire sibi complacet, cum ait: « Coguntur miseri Papistæ hac dissensione suorum, Dominum suum ignorare, quippe quos nescire necesse est, Papæ, an concilio debeant servire. Principium ipsum fidei Romanæ incertum hoc pacto declaratur, quia nondum constat inter istos magistros Israelis, penes quos sit suprema potestas etc. Unitas illa, quam tantopere jactare solent Pontificii, tollitur funditus in primo hoc principio etc. Turpius est adhuc, quod de ejusmodi rebus nullam habent communem sententiam, sed unam tantum fere communem. Communis est parasitorum Curiæ Papalis, non Ecclesiæ, ne illius quidem, quæ audit Romana. » Hic, inquam, omnis triumphus Amesii imaginarius, unius etiam Doctoris Sorbonici recte de omnibus pronuntiantis testimonio funditus evertitur.

Ad CAPUT XVIII.

Superioritatem Papæ ad concilia, Bellarminus quatuor præcedentibus capp. per totidem propositiones defendit.

I. — Romanus Pontifex est pastor et caput non solum omnium Ecclesiarum particularium, sed etiam totius universalis Ecclesiæ simul congregatæ, a Christo immediate constitutus. Amesius ne gry habet quod reponat, præter inanem repetitionem falsarum citationum, partim hic, partim supra de Rom. Pont. discussarum. Ridiculum porro est, quod unum Vigorium jurisconsultum schismaticum, et Richerium, erroris sui postea pœnitentem et palinodiam canentem, nomine Parisiensium toties audeat producere.

II. — Summa potestas Ecclesiastica non est in Ecclesia vel concilio, remoto Papa, aut formaliter aut suppletive. Non esse formaliter, aperte colligitur ex Scripturis, ex quibus constat, Ecclesiam esse monarchiam et regnum Christi. Non esse etiam suppletive, ostenditur hac ratione; quia Ecclesia hanc auctoritatem non habet a seipsa, nec ab alio ; ergo. Non habere a seipsa, manifeste probat discrimen, quod est inter regnum Christi et regna cætera. In his enim potestas regis a populo profecta, radicaliter et suppletive est in regno. Verum in regno Christi nullatenus derivatur summa potestas in Christum regem, utpote qui naturaliter habet omnem potestatem in creaturas omnes, multo magis quam Paterfamilias ullus respectu familiæ, aut pastor respectu ovium, a quibus non accipit suam postestatem : ergo Ecclesia ex se nullam habet auctoritatem. Nam quod Petro et Apostolis data sit potestas, fidelium universitati in se nihil auctoritatis confert, cum potius populo fideli præcipiatur, ut subjaceant obediantque Pastoribus. Quod si universitati Ecclesiæ non est data ulla auctoritas : ergo nec concilio generali, quatenus Ecclesiam universam repræsentat, secluso Papa. 2. Quia alias concilium generale non indigeret confirmatione Papæ. 3. Concilium sine Papa potest errare, et de facto erravit Mediolanense, Ariminense, Ephesinum II etc. At concilium cum Papa non potest errare : Ergo non potest sine Papa omnia illa, quæ potest cum Papa. 4. Ex opposita sententia sequeretur, Papam non esse immediatum Christi Vicarium, sed mediatum; immediate enim Vicaria Christi esset Ecclesia, Papa autem esset immediatus Vicarius Ecclesiæ, quod est expresse contra concilium Constantiense sess. 2. Amesius hæc omnia pura omissione enervavit. Contra ipsam tamen Bellarmini thesim ait 1. :« Summa potestas ecclesiastica, proprie dicta potestas est in solo Christo : Ministerium tantum et dispensatio est in Ecclesia, ejusque Præfectis ». Bene est; idem nos dicimus, quid vero hinc fit? Amesius 2. « Quoad homines, Parisienses respondent, Ecclesiam non absoluta potestate, sed canone regi : et secundo, summam potestatem illos canones constituendi esse in concilio generali, etiam remoto Papa. » Resp. : Nemo Catholicorum tribuit Papæ vel concilio absolutam postestatem gubernandi, sed dependenter a legibus Christi. Canones positivos non posse concilium generale a Papa seclusum condere pro universa Ecclesia, convincitur ex argumentis Bellarmini, quæ nec extremo digito ausus est tangere Amesius.

III. — Summus Pontifex simpliciter et absolute est supra Ecclesiam universam, et

supra concilium generale, ita ut nullum in terris supra se judicem agnoscat. Hæc etiam fere est de fide. Probatur 1. quia sequitur ex duabus prioribus propositionibus. 2. Quia omnia nomina, quæ in SS. Scripturis tribuuntur Christo (ut paterfamilias, pastor, caput, sponsus), etiam Papæ suo modo tribuuntur. 3. Verbis expressis concilii Chalced. act. 3. Romani sub Sylvestro can. ult. Romani V, sub Symmacho, Synodi VIII. act. 7. Constantiensis in Bulla Martini V. Later. sub Leone X. sess. 11. item S. Leonis M., Gelasii, Nicolai, Gregorii M., Innocentii III. etc. 4. Ex appellationibus a concilio ad Papam. Appellari autem a concilio ad Papam, non contra, constat ex epist. Gelas. ad Episc. Dardaniæ. « Ad sedem, ait, Apostolicam de qualibet mundi parte appellandum est : ab illa autem nemo est appellare permissus». Et ita fecere SS. Athanasius, Flavianus, Theodoretus, Chrysostomus. 5. Ex approbatione et reprobatione conciliorum. Nam omnia revocantur tandem ad examen Rom. Pontificis. Unde S. Basilius epist. 52. ad S. Athanasium scribit : « Videri sibi bonum, ut rogetur Rom. Episcopus, ut mittat aliquos in Græciam, qui ejus nomine irritent concilium Priminense etc. » Etiam has omnes probationes Amesius pura omissione enervat. Ipsi vero assertioni nil præter repetitionem mendacissimæ sycophantiæ reponit, cum ait: « Hoc ne *fere* quidem est de fide Romana in Gallia, et apud alios, qui sentiunt cum concilio Constantiensi et Basileensi, sed potius est *fere* contra fidem Romanam, et plane contra fidem Christianam, quippe quod caput est Antichristianismi. » Numquid hoc est « enervare » Bellarminum ?

IV. — Summus Pontifex non potest committere neque concilio, neque ulli homini supra se judicium coactivum, sed tantum discretivum. Prior pars probatur. 1. Quia potestas Papæ jure divino est super omnes. Non potest autem in jure divino dispensare. 2. Quia non potest inferior committere alicui judicium superiori reservatum. At judicium in causa Pontificis est reservatum Deo. 3. Quia sequeretur, Papam esse superiorem, et non esse. Esset, quia suam causam committendo alterius judicio non desineret esse Papa : ergo nec desineret esse superior. Non esset, quia si cogi posset, esset inferior. Altera pars patet exemplo Symmachi, Sixti III., Leonis III., et IV etc. Ad hæc quid Amesius ? Horribile corollarium hinc infert : « Non igitur », inquit, « submittere se potest clavium potestati in Sacramento confessionis, ut solvantur et ligentur ejus peccata. Confessor enim in confessione jurisdictionem exercet (secundum Pontificios) in foro conscientiæ supra confitentem. Ergo ex sententia Pontificiorum, non potest Papa ad remissionem peccatorum pervenire. Et tamen vix fieri potest, ut cum sit hoc modo exlex, ἄνομος, non sit omnium hominum maxime peccatis coopertus. » Resp. : Hoc corollarium præclare congruit Quodlibeticæ logicæ. Bellarminus loquitur de alliis, Amesius de cæpis. Mirum est si Amesius tam imperitus fuit, ut nescierit discrimen inter forum poli, et forum fori ; illudque tribunal non quidem habere reos nisi voluntarios; tamen etiam Papam, lethalis noxæ sibi conscium, non posse, nisi in hoc foro absolvatur, Deo reconciliari. Sed videtur Amesius finxisse ignorantiam, ut suos « tirones gregarios », quos instituere se professus est, ad execrationem Papæ ἀνόμου eo vehementius concitaret, et non careret aliquo colore atrox illa calumnia innocentibus ab ipso inflicta.

Ad CAPUT XIX.

Papam Ecclesiæ judicio simpliciter subjici, contendunt hæretici his argumentis :

1. Omnis frater offendens potest ab Ecclesia judicari, Matth. XVIII. vers. 21. Sed Papa est frater : ergo potest ab Ecclesia judicari ». Hoc argumentum valde extollit Amesius et ait 1. « Nulla syllogismi pars negatur, nisi forsan negentur Episcopus et Papa esse fratres : nulla distinctio adhibetur, sed conclusio gratis a Bellarmino negatur. Defensio rationis omnis expers congruit plane Primatui Papæ. Palam autem est, Ecclesiæ nomine intelligi ibi illum cœtum, cujus peccator est membrum ». Resp. 1. ad hominem, contra Calvinistas, qui negant illud dictum Christi posse accipi de correptione judiciali, quam ipsi « ut potestatem prætoriam » explodunt, prout supra vidimus lib. III. de Rom. Pont., sed tantum accipi debere de correptione fraterna, quam respectu Papæ nemo Catholicorum negat. Resp. 2. : Etsi ibi SS. Hieron., Greg., Anselm. nomine Ecclesiæ intelligant fidelium cœtum (quod avide aliqui sectarii arripiunt), tamen S. Chrysost. et alii passim (etiam glossa Lutheranorum Jenensium), de Pastoribus Ecclesiæ intelligunt, qui repræsentent Ecclesiam, sicut rex reg-

num : tum quia Christus ibi jubet Ecclesiam audire, hoc est, Ecclesiæ obediri a reo, alioquin hoc ipso habendum pro excommunicato; hæc autem obedientia prælato tantum defertur, ut per se patet (et hæc ratio persuasit ipsi Calvino id quod dicimus); tum quia Christus Ecclesiam explicans subdit : *Quæcumque alligaveritis,* vos scilicet Apostoli Ecclesiæ principes, vestrique Successores; tum quia ita docet perpetua praxis; tum denique quia contrarium facere, esset contra jus naturæ, et gravis injuria in proximum. Esset enim infamare proximum, si crimen ejus foret occultum.

Instant 2. : « Ergo si Prælatus et ipse Papa peccet, debebit quoque deferri ad Ecclesiam, id est, Concilium generale. Ergo huic subjectus est. » Respondeo : Nego seq. Id enim pertinet ad omnes alios præter Papam, qui nullum habet Prælatum supra se in hoc mundo; quod patet ex perpetua praxi Ecclesiæ. Nec possunt hoc magnopere mirari Lutherani et Calvinistæ, quidem privilegium Papale extendunt ad omnes reges etc. nulum in terris superiorem agnoscentes. Habet se ergo in hoc negotio Papa, sicut supremum cœlum, quod tegit omnia, ipsum vero non tegitur ab alio.

Instant 3. : « Verba hæc : *Dic Ecclesiæ*, dicta sunt Petro; ergo Petrus, et ejus Successores debent aliquando deferre peccatores ad Ecclesiam ». Resp. 1. : Christus discipulis, sicut et ab initio cap. usque ad vers. 21. locutus est indefinite. Resp. 2. : Petro id dictum est, cum adhuc non esset Pastor Ecclesiæ constitutus.

Instant 4. : « Papa est membrum Ecclesiæ : ergo est minor suo toto, quod est Ecclesia ». Respondeo : Si accipiatur Ecclesia sine Papa, tum Ecclesia non est totum, sed pars, major quidem magnitudine molis, sed minor magnitudine virtutis sive auctoritatis. Si vero accipiatur Ecclesia cum Papa, tum major est auctoritas Ecclesiæ extensive, sed non intensive, sicut Ens, prout comprehendit Deum et creaturas, non est majus bonum, quam solus Deus intensive, tametsi extensive sit majus, quia sunt plura bona; idemque est inter Christum et Ecclesiam. Amesius hic præter admirationem et contumelias non habet quod reponat. Ait : « Immane postulatum obtrudi a nobis gratis et crude, scilicet : Unius Episcopi majorem esse auctoritatem, quam reliquorum omnium ». Sed hoc non est enervare assertum nostrum. Si enim potuit Deus cœlum condere supremum, quod magnitudinem omnium inferiorum orbium et corporum etiam excedat; Matrem quæ omnes puros homines et Angelos sanctitate et gloria superet; cur non potuit etiam unum suæ Ecclesiæ Vicarium pastorem largiri, qui omnium inferiorum ministrorum potestatem intensive exæquet, immo excedat ? Nihil certe, etiam de facto, in hac constitutione hierarchica non valde rationabile, Deoque dignum. Amesius 2. : « Tota hæc responsio, sicut comparationibus istis impie declaratur, constituit Papam essentiale caput Ecclesiæ, non tantum secundum externam gubernationem, sed etiam secundum interiorem influxum ; quæ tanta est insania, ut etiam ab iis rejiciatur, qui plurimum tribuunt Papæ. Vide Thom. part. 3. quæst. 8. art. 6. » Respondeo : Est sane hæc insania non vulgaris, sed sycophantice Catholicis ab Amesio afficta, quæ nescio an ulli Catholicorum etiam per somnium inciderit. Certe ex pronuntiatis Bellarmini, nulla sana logica, sed tantum Puritano-Quodlibetica illam parturivit. Dissimulo atrocem contumeliam, qua Papam « carcinoma » impie conviciatur.

Instant 5. : « Membrum putridum debet amputari, si inficiat totum : Ergo et Papa, si inficiat Ecclesiam ». Respondet Bell. : In corpore naturali et rebusp. temporalibus potest hoc fieri, quia membra pendent a toto; sed alia est ratio corporis Ecclesiæ, cujus caput non a corpore, sed a Deo auctoritatem accepit. Amesius : « Ergo neque pastor aliquis Ecclesiæ particularis posset removeri, quia auctoritatem habet a Deo ». Resp. Negando paritatem; non enim nisi mediantibus hominibus accipiunt alii inferiores potestatem ecclesiasticam : summa vero Pontificalis immediate a Christo confertur ei, quem Ecclesia sibi legitime designavit.

Instant 6. : « Si Papa impune omnes vexare et perdere possit, nemine resistente, maneret Ecclesia sine remedio ». Respondet Bell. : Non mirum, si maneat sine remedio humano efficaci, quia non nititur ejus salus præcipue humana industria, sed divina protectione. Itaque etiamsi Ecclesia non possit deponere Pontificem, tamen potest ac debet Domino supplicare, ut ipse remedium adhibeat; et certum est, Deo fore curæ ejus salutem, vel enim talem Pontificem convertet, vel de medio tollet, antequam Ecclesiam destruat. Amesius hinc infert 1. : « Ergo Ecclesia non est perfecta respublica sibi sufficiens in or-

dine ad suum finem : non bene instituta : tenetur aliquando exponere religionem evidenti periculo. Hæc enim sunt argumenta Bellarm. lib. v. de Rom. Pont. cap. 7. ad Ecclesiæ potestatem probandam in regibus deponendis; et multo efficacius, magisque directe militant pro potestate Ecclesiæ in pernicioso Papá deponendo. » Respondeo : Nihil horum sequi, quia non negabunt, credo, adversarii, potuisse Christum, si voluisset, tale instituere Ecclesiæ regimen monarchicum, quale nos de facto credimus. Quis vero tunc rationabiliter dubitet, potuisse etiam Christum velle, ut omnes graviores casus et difficultates (extra Papam) reserventur suo Vicario, Roman. Pontifici; eum autem casum, quo per extremam improbitatem Papæ periclitaretur salus Ecclesiæ universæ, reservari sibi; cum omnis bona subordinatio hoc exigat, ut, cum deficiunt causæ secundæ, suppleat prima. Idem solent periti medici observare in gravissimis morbis, ut, cum vident, vim morbi humanam superare industriam, nihil audeant, sed naturæ curandum relinquant. Unde vecors est illatio Amesii, qua ait 2. « Si hæc ratio valeret tum omnis medicinæ cura esset abjicienda etiam in corporalibus morbis. Salus enim omnis præcipue nititur divina protectione ». Vecors, inquam, est hæc illatio. Nam ordinarie Deus agit per causas secundas, quarum vires si excedat malum sive corporale, sive spirituale, relicta cura humana recurrendum est ad Auctorem naturæ et gratiæ, qui, si ut par est, cum fiducia et gemitibus invocetur, non deerit in necessitatibus extremis saluti animarum. Bellar. 2.: Licet etiam Papam servata reverentia admonere, et modeste corripere ; repugnare vi et armis, si Ecclesiam destruere velit. Ex hoc denuo ex sua Quodlibetica infert Amesius : « Ergo licet ipsum deponere. Sic enim Bellarm. ipse explicat hanc resistentiam armatam loco citato. » Resp. negando paritatem. Mirum non est, quod quævis respub. politica deponere possit principem, et alium instituere, quando non potest aliter se defendere ab ejus injuria; quia scilicet habet ipsa Respubl. potestatem a Deo instituendi gubernationis modum, qui bono communi magis congruit : at potestas Pontificis est superior omni humana : ergo per hanc nequit abrogari.

Instant 7.: Decretum fuit concilii Constantiensis a Martino V. approbati : Concilium generale esse supra Papam. Vel igitur hoc certum est, vel concilium a Papa confirmatum potest errare. Respondeo : Non Bellarmini, sed D. Duvalii verbis. 1. « Decretum Constantiense latum fuisse adversus incertos Pontifices etc ». Videatur part. 3. pag. 444. Et pag. 542. ait : « Non sine maxima ratione gravissimi Doctores asserunt, Constantiense concilium nihil aliud definivisse, quam concilium esse superius Pontifice dubio et incerto, quod accidit, quando schismate vexatur Ecclesia etc. » Respondeo 2. ex eodem, non « cavillari Bellarminum » explicando ly « conciliariter », ut contendit Amesius. Sic enim ait idem Duvalius loco citato, concilii Constantiensis omnes sessiones vim fidei non habent; quia a Martino V. eæ tantum, quæ « conciliariter » decretæ fuerunt, sunt confirmatæ. Per particulam autem, « conciliariter », intelligit, quæ cum prævio examine definita sunt. Hoc autem modo decreta non fuit definitio auctoritatis concilii supra Papam; nulla quippe intercessit discussio, ut ex Actis liquido constat. Vel per illud, « conciliariter », intellexit Martinus quæcumque post sopitum schisma, suique ipsius electionem a Patribus fuere definita. Sic enim proprie res dicuntur « conciliariter » definiri, cum scilicet Pontifex et cæteri Prælati, post maturam deliberationem in aliquod dogma consentiunt. Sed noster Puritanus melius intelligit, quæ sint « conciliariter dedecreta », quam Sorbonici et omnes alii Theologi.

Porro cum jam in lib. de Rom. Pont. et in hoc de conciliis, toties Amesius Parisiensem Sorbonam in errorum suorum patrocinium allegarit, operæ pretium reor, hic pro complemento dictorum omnium, adscribere censuram S. Facultatis Theologicæ Parisiensis, quæ præfixa est Anti-Mornæo Rev. Pat. Fr. Leonardi Cocquæi Doctoris Sorbonici, ubi inter cætera sic ait V. Facultas : « Cum exploratum habeatur, unitatem atque ordinem sine eminentis alicujus auctoritatis prærogativa non subsistere, eaque de causa Dominum Nostrum ad vitanda schismata B. Petrum Vicarium suum et caput visibile Ecclesiæ suæ constituisse; merito quidem omnes Catholici eos execrari debent, qui S. Rom. Ecclesiæ primatum, atque unicam Petri Cathedram scriptis suis evertere moliuntur ; cum certissimum sit, Ecclesiam nulla alia nota accuratius dignosci, aut a factiosis Satanæ conventiculis, quam uno visibili Ca-

pite secerni posse. » Mornæi autem librum, aiunt Sorbonici DD. innumeris execrandis blasphemiis atque impietatibus scatere, ac propudiosis mendaciorum ac hæreseon pridem damnatarum centonibus interpolatum : ideoque tamquam legi divinæ, naturali, canonicæ etc. omnino contrarium, hæreticum, furiosissimum, seditiosissimum, impudentissimis calumniis refertissimum, damnandum, execrandum etc. Atqui ea quæ Mornæus protulit, plane conformia sunt iis, quæ hactenus de Roman. Pontifice effutiit Amesius, ut utriusque libros conferenti patebit. Ergo judicio Theologorum Parisiensium toties ab Amesio laudatorum, eamdem ipse censuram meretur. Jam porro examinandæ

§. UNICO.

Objectiones Gerhardinæ.

Perpauca profert, quæ non in Amesianis excussa fuerint.

Thesi 63. refert, quod Bellarm. lib. IV. de Roman. Pont. cap. 14. Joannem XXII. ab intentato hæreseos crimine vindicaturus inter cætera scribat, Joannem XXII. pridie ante mortem partim declarasse, partim etiam revocasse sententiam suam. Primum enim testatum : Se numquam in animo habuisse hanc quæstionem definiendi ; deinde, existimare se jam probabiliorem esse sententiam illam, quæ asserit, Beatos frui visione divina ante diem judicii, et hanc sententiam se amplecti, nisi aliquando Ecclesia aliud definierit cujus definitioni suas omnes sententias libentissime subjiciat. Hinc juxta artem suam Quodlibeticam infert Gerhardus, ut sequitur : « Credidit ergo Joannes ille Pontifex, Ecclesiæ judicium esse superius quam suum, cum Ecclesiæ judicio suum se libentissime subjicere asserat. Illud vero Ecclesiæ judicium a Pontificis judicio distinctum, etiam ex ipsius Bellarmini hypothesi, non potest esse aliud, quam judicium concilii, quod proinde vocant Ecclesiam repræsentativam ». Stupidene an fraudulenter hic Gerhardus deliret, decernant Puritani Jenenses. Hoc certum, Joannem XXII. Papam, tantum ut privatum Doctorem, ita sensisse, et dixisse, adeoque judicium suum privatum subjecisse judicio Papæ ex cathedra definientis, sive cum, sive sine concilio generali. Quod vero addit : « Etiam ex Bellarmini hypothesi, judicium illud non posse esse aliud quam concilii generalis », verum quidem est, si intelligatur de judicio concilii generalis una cum Papa ; sed sic nihil ad rem facit ; si vero loquatur de concilio acephalo, splendide cretizat.

Th. 68. affirmat, « esse parem rationem inter actum infidelitatis, et alia crimina notoria, ac graviora : in ordine ad hoc ut Papa judicetur a Concilio » ; additque « id constare ex I Tim. V. vers. 8. » At quomodo hoc exinde constat, nisi eliciatur ope artis Quodlibeticæ ?

Th. ult. contendit, vel tertiam propositionem Bellarmini esse vere de fide, aut primam et secundam, ex quibus Bellarm. tertiam deducit, esse de fide « fere » tantum. Resp. : Prima est omnino de fide, secunda tantum fidei proxima, quia nec aperte in Scriptura aut traditione habetur, nec alicubi definita est : ergo similiter tertia. Et universim nulla propositio Theologica, qua talis, censetur esse ita de fide, ut oppositam tenens habeatur hæreticus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE ECCLESIA MILITANTE

TOTO ORBE TERRARUM DIFFUSA

Ad CAPUT I.

Amesius ut priorem librum finivit, ita hunc orditur a cavillis et calumniis ; ait enim : « Duo hic gravia et fundamentalia vitia, vel ex negligentia, vel ex fraude, in principio occurrunt contra leges bene disserendi. 1. Quod Bellarminus partem Ecclesiæ, militantem scilicet aggreditur tractare, et tamen nihil omnino tradit de tota illa Ecclesia, cujus partem appellat militantem. Illud certe hoc artificio lucratur, quod imperitos lectores lateat, quando vel illa tribuit militanti Ecclesiæ, quæ sunt propria totius, non hujus partis, vel etiam illa, quæ a communi Ecclesiæ natura, atque adeo a militante sunt prorsus aliena.... Secundum vitium est, quod justam distributionem illius Ecclesiæ omittit, cujus partes vult explicare etc. » Respondeo : Amesius de lana caprina tricatur. Bellarminus controversias fidei tractat, quas inter non est aliqua de Ecclesia in communi. Cur ergo specialem de hac tractatum præmitteret ? Falsum vero esse, quod Bellarminus militanti Ecclesiæ ea tribuat, quæ sunt propria totius, vel a militante prorsus aliena, in decursu libri patebit. Nodus etiam in scirpo quæritur, dum exigitur distributio Ecclesiæ in militantem, purgantem, triumphantem, mox in hujus libri vestibulo ponenda. Numquid enim sufficit eam in indice omnium controversiarum, in principio totius operis apparere? Quibus eam impugnare libuerit, affatim id poterunt in toto libro de purgatorio ; de quo tota est controversia.

Ad CAPUT II.

Bellarm. : Quinque, inquit, sunt hæreticorum sententiæ de definitione Ecclesiæ. I. Wicleffi, Hussi, juxta quos, omnes et soli Prædestinati sunt de Ecclesia. II. Pelagianorum, quod Ecclesia sit congregatio hominum perfectorum. III. Novatianorum, quod sit eorum, qui numquam lapsi sunt circa confessionem fidei. IV. Confessionistarum, qui etsi nomine damnent Pelagianos, Novatianos, Donatistas, tamen illorum hæresis composita est ex triplici illa hæresi. Docent enim 1. cum Pelagianis, nullum esse peccatum veniale ex natura sua, sed omnia ex se mortalia, ex misericordia Dei venialia esse, quia non imputantur a Deo. 2. Ecclesiam esse sanctorum communionem, qui vere credunt et obediunt Deo. 3. Omnia opera hominis etiam justi esse peccata mortalia. Quia vero hinc videtur sequi, nullum hominem esse de Ecclesia ; rem illi ita componunt, ut dicant, opera quidem justi omnia esse peccata mortalia, tamen non imputari, si adsit fides, et proinde eum qui habet fidem, simul esse justissimum, et in omni opere peccare. V. Est quasi conflata ex omnibus istis. Docet enim Ecclesiam constare ex solis justis prædestinatis. Ita Calvinus, qui tria docet. Primo, fidem semel habitam numquam in æternum perdi posse ; ac proinde omnem, qui habet fidem, necessario esse prædestinatum. Lib. III. institut. cap. 2. §. 8. Secundo, veram Ecclesiam a solo Deo cognosci posse ejusque fundamentum esse divinam electionem.

Lib. IV. cap. 1. Tertio docet præterea esse quamdam Ecclesiam externam, in qua sint boni et mali. Ibid. Jam porro videamus, quam perite circa hæc negotietur Amesius. I. Omissa 3. et 5. sententia, de reliquis ait : « Non sunt istæ tres sententiæ, sed una et eadem, cum varietate aliqua verborum explicata ». Resp. : Hoc esse aperte falsum. Nam Pelagiani et Lutherani prorsus damnant illam Calvinistarum Prædestinatorum congregationem. Verum quidem est, Calvinistas conflare suam sententiam ex omnibus illis tribus, quod et indicat quinta sententia a Bellarmino relata ; sed quomodo hinc sequitur, apud alios non esse separatos eos errores ? Ait Amesius 2. « Hæc una sententia (Calvini) non potest esse hæretica, nisi præter Scripturam, non veteres tantum Patres, sed et Thomas Aquinas, et Nicolaus ipse Papa, qui cap. Ecclesia de consecrat. dist. 1. Ecclesiam definivit : Collectionem fidelium, dicantur hæretici ». Resp. : Nec Sacræ Scripturæ, nec Patres, multoque minus S. Thomas et Nicolaus Papa usquam definiunt Ecclesiam, quæ sit collectio « justorum prædestinatorum ». Sed absurda hæc hæresis suo loco seorsim excutietur. Quantum ad nomen « fidelium », illud a Nicolao Papa sine dubio positum est juxta acceptionem Catholicam, non juxta musteam Lutheranorum et Calvinistarum abusionem. Et hoc eodem modo definitur Ecclesia in artic. 7. Confess. August. edition. primæ germanicæ; quod tamen in latina editione prima Cæsari oblata mutatum in « congregationem sanctorum », ideoque ab eodem rejectum est.

Bellarm. : Confessionistæ et Calvinus docent, duas esse Ecclesias. 1. Veram, quæ est Sanctorum fidelium congregatio. 2. Externam, quæ nomine tantum est Ecclesia, in qua boni et mali reperiuntur ; malos esse in Ecclesia, non de Ecclesia. Amesius : « Calumnia est manifesta, quod impingitur illis duarum Ecclesiarum militantium fictio. Non distribuunt Ecclesiam militantem in duas species; sed duplicem respectum, aut considerationem unius et ejusdem Ecclesiæ distinguunt ; unam quoad essentiam internam, et alteram quoad modum existendi externum. Idem plane est quod Bellarm. ipse refert ex S. Augustino.... Idem etiam alio modo explicat Alensis part. 3. m. art. 3. Idem denique est quod Joannes docet I epist. II. vers 19. Eadem plane est distinctio Rom. II. vers. 28. inter Judæum in propatulo, et Judæum in occulto. Ipse etiam Bellarm. cap. 9. Donatistas dicit Orthodoxos eo modo calumniatos esse tempore Augustini, quo nunc Pontificii, et idem responsum ab ipsis tulisse. » Resp. : Non calumniam, sed verissimam veritatem tradidisse Bellarminum, ostendo 1. Quia Ecclesia proprie dicta et Ecclesia (a Confessionistis) synecdochice dicta, vel constituunt unam Ecclesiam proprie dictam, quam in symbolo Apostolico profitemur : vel 2. constituunt unam Ecclesiam improprie dictam ; vel 3. constituunt duas, quarum altera sit proprie, altera improprie sic dicta : vel 4. constituunt duas, quarum utraque sit proprie dicta : aut 5. utraque improprie dicta. Si primum admittatur; habemus intentum, hoc est, Ecclesiam proprie dictam, constantem justis et peccatoribus. Si secundum ; ergo nulla datur Ecclesia una, sancta, Catholica proprie dicta in sacris Scripturis et symbolo expressa, quod est perabsurdum. Si denique admittatur unum e tribus posterioribus ; admittitur reipsa, quod Amesius dixit Lutheranis et Calvinistis per calumniam affingi. 2. Si vera Ecclesia militans a solo Deo cognosci potest, ejusque fundamentum est prædestinatio, ut vult Calvinus ; ergo altera, scilicet externa, in qua sunt mali cum bonis, est distincta a priori. Quis enim dubitet, veram a non vera distingui saltem specie? 3. Ecclesia universa militans est aliquod totum per aggregationem. Quæro ergo, an prior illa (vera prædestinatorum) sit totum, an vero pars posterioris ? Si dicas primum ; Ergo habemus duas totales Ecclesias; quod ait Amesius per calumniam affingi Calvino. Si secundum ; Ergo est visibilis. Copiosius hanc rem excussi nuper in Parallelis Ecclesiæ veræ et falsæ contra D. Musæum qu. 1. ubi §. 4. distinctionem illam in Ecclesiam proprie, et in Ecclesiam synecdochice, specialiter rejeci. Libet exinde in hunc locum pauca transferre : Nisi vos Lutheranos et Calvinistas odio Romani Pontificis excæcatos summa desperatio cogeret ad tantas absurditates, facile perspiceretis, jam a temporibus Apostolorum usque ad nos, communi omnium sensu, eoque planissimo et proprio, eos omnes baptizatos, qui nulli sectæ et novitati adhærent, habitos et appellatos esse fideles, et Ecclesiæ Catholicæ membra, nullo habito de vita moribusque discrimine ; et congregationem ex iis omnibus conflatam, dictam semper habitamque esse vere et proprie Catholicam Eccle-

siam. Si non ita est, producatur vel unicus ejus Commenti patronus, qui a 1500. fere ante Lutherum annis, citra controversiam fidelis, sanctus, sapiens, aperte suam mentem declararit pro Protestantibus contra nos. Musæus, quidquid verbis reluctetur, reipsa idem concedit. Ait enim : « Ecclesiam cujus ministerium incorruptum est, absolute dici veram Ecclesiam ». Bene habet : idem prorsus nos dicimus. Sed quæro jam : Illa, quæ absolute dicitur a te vera Ecclesia, vel fingitur talis, vel est? Si non fingitur, sed est absolute vera Ecclesia : vel est talis propter ministerium incorruptum, et puram fidei professionem publicam, vel propter sanctos occultos in ea latentes. Si primum ; ergo forma absolute veræ Ecclesiæ est pura professio fidei, quod Catholici omnes contendimus, tu vero cum tuis pernegas. Si secundum; ergo congregatio habens etiam in fundamentalibus corruptam fidei professionem, est absolute vera Ecclesia, quia (juxta te) per mille annos ante Lutherum, sancti illi tui clancularii sub Antichristi corruptissimo ministerio latuerunt ; et sic effecere, ut quæ alioquin fuisset falsa Ecclesia, Christi adultera, mater scortationum etc., tamen propter clancularios illos esset et diceretur vera Ecclesia Dei et sponsa Christi, quæ tamquam partem nobilissimam contineret illos clancularios, nulli nisi Deo notos: Elige utrum malis. Utrobique enim reipsa fateris, Romanam ante Lutherum per 1000. annos fuisse absolute veram Ecclesiam. Non datur autem nisi unica absolute vera Ecclesia Catholica, ut ex symbolo constat. Qua hic rima elabaris, non video : Nam aliam formam, qua constituatur Ecclesia absolute vera, assignare non potes, nec audes, præter duas prædictas. Si vero dixeris, oportere utramque formam esse simul conjunctam ; rogo, an in tota solum collectione omnium membrorum, an vero etiam in singulis membris ? Si prius ; ergo idem prorsus sentis quod nos : scilicet Catholicam Ecclesiam debere in omnibus membris habere professionem fidei puram, et in aliquibus nobilioribus etiam sanctitatem charitate perfectam. Si posterius : Ergo illi tui sancti clancularii, qui se per 1000. annos Gygis annulo invisibiles reddidere, non fuerunt vera Ecclesia, quia caruerunt pura puplicaque fidei professione. Ergo evertis ipsemet, quod operose machinatus es : quod erat demonstrandum. Hucusque ad Musæum: Nunc redeo ad Amesium, qui fœde fallit, cum jactat ex Bellarm. cap. 9. « Donatistas olim Orthodoxos eodem modo calumniatos esse, quo nunc Pontificii Luthero Calvinisticos » ; et deinceps græca fide, ponit verba Bellarmini et Augustini plane perverse et in alium sensum detorta. Genuina utriusque verba sic sonant. (Addit etiam Augustinus, quod cum calumniarentur Donatistæ, Catholicos duas Ecclesias facere, unam in terris, quæ haberet bonos et malos, alteram in cœlis, quæ non haberet nisi bonos : responderunt Catholici, se non duas facere Ecclesias, sed distinguere duo tempora Ecclesiæ : « Eamdem », inquit Augustinus, « ipsam unam et sanctam Ecclesiam dixerunt nunc habere malos mixtos, tunc non habituram ; sicut non ideo duo Christi sunt, quia aliquando mortalis, aliquando immortalis fuerit Christus ». Quæ sunt notanda contra nostros Confessionistas et Calvinistas, qui duas Ecclesias fingunt). Hucusque Bellarminus. Cujus verba Amesius omisso §. « Addit », sic allegat : (Cum Donatistæ calumniarentur, Catholicos duas Ecclesias facere, unam quæ solos bonos, aliam quæ bonos cum malis contineret: responderunt Catholici, se numquam duas Ecclesias somniasse, sed «tantum distinguere partes », vel tempora Ecclesiæ etc.). Hæc impostura luce meridiana clarior est. Cur enimvero Amesius omisit illud : « Unam in terris, alteram in cœlis etc. », nisi quia mox apparuisset fraus? Nam Lutherani et Calvinistæ cum dicunt Ecclesiam militatem constare ex solis sanctis prædestinatis, sine dubio loquuntur de Ecclesia jam in terris ; de qua expresse S. Augustinus affirmat, quod contineat bonos et malos. Quod vero ait Amesius : « Se distinguere tantum duplicem considerationem unius et ejusdem Ecclesiæ ; unam quoad essentiam internam, et alteram quoad modum existendi externum » ; contra hoc pugnant illa argumenta, quæ contra Musæum produxi quæst. cit. §. 2. ac præcipue ultimum, quod hic repeto : Ecclesia Catholica militans in terris vel est unica, vel duæ realiter distinctæ et separatæ. Non duæ, quia id expresse contradicit symbolo. Ergo unica indivisa a se, et divisa a qualibet alia non Catholica. Jam subsumo : Atqui non datur unica, nisi illa quam Musæus vocat improprie et synecdochice sumptam ; quod probo : Nam si datur alia præter hanc, erit extra hanc : si extra hanc, erunt duæ Ecclesiæ separatæ, quod est contra Symbolum.

Si dicas, non esse extra, sed intra hanc, quæ continet sanctos, et non sanctos. Bene! Quidni ergo recte nos Catholici dicimus, et sanctos esse partem, eamque nobilissimam ac unice intentam : non sanctos etiam esse partem unicæ illius congregationis in vera fidei professione unitæ? Ex hac ergo duplici parte conflatur integra congregatio Ecclesiæ militantis ; ex spiritualibus scilicet, et carnalibus seu animalibus; uti quivis homo constat duplici parte essentiali, corporea scilicet et spirituali. Sicut ergo absurde dixeris, hominem proprie dictum sola constare anima rationali ; improprie vero dictum, corpore et spiritu ; ita et hic. Hinc etiam liquet, fallere aut falli eos, qui dicunt, nullum esse motum vitæ spiritualis vel supernaturalis, nisi qui fit secundum supremum gradum, scilicet charitatem. Idem enim est ac si diceretur : nullum esse motum naturalem hominis nisi ratiocinationem.

Bellarm. : Nostra sententia est, Ecclesiam unam tantum esse et veram, et eam esse cœtum hominum, ejusdem Christianæ fidei professione, et eorumdem sacramentorum communione colligatum, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue unius, Christi in terris Vicarii, Romani Pontificis. Amesius reponit : « Definitionem istam non explicare essentiam Ecclesiæ, disertis verbis fatetur statim ipse Bellarminus : Definitio nostra, inquit, solum comprehendit hunc ultimum modum existendi in Ecclesia. Qualis autem sit ille modus existendi in Ecclesia, declarat istis verbis : sicut capilli, ungues, aut mali humores in corpore humano. Perinde igitur facit Bellarminus in Ecclesia definienda, ac si quis hominem definiret per illa sola quæ reperiuntur in capillis, unguibus, aut humoribus malis ». Respond. : Bene philosopharetur Amesius, si Ecclesia esset ens physicum, constans partibus essentialibus : at cum sit ens morale, et aggregatum ex partibus cum aliquo ordine; aut imperite, aut fraudulenter exigit definitionem metaphysicam et essentialem. Porro cum Ecclesia, ut quævis alia communitas, non sit unum et totum nisi per aggregationem partium integrantium, merito eam describit Bellarminus ita, ut possit ratio partis cuivis membro convenire in eo toto; quod utique fieri non posset, si in definitione ponerentur tantum ea, quæ nobilissimis membris ac partibus conveniunt. Denique cum definitio a Bellarmino data, sit definitio Ecclesiæ militantis, debuit sane ita construi, ut non conveniret triumphanti, uti convenit illa Calvinistarum, cum aiunt, Ecclesiam esse cœtum prædestinatorum sanctorum tantum. Quod de subjectione ad unum supremum caput Rom. Pontificem cavillatur Amesius, est squama toties jam convulsa, ad caudam draconis pertinens.

Quæ Gerhardus disp. XI. usque ad thesim. 28. de eadem Ecclesiæ definitione tricatur, ex dictis facile expediuntur; et si quid forte in particulari hic non fuisset tactum, abunde in parallelis contra Musæum, discussum invenietur.

Ad CAPUT X.

Quæ Amesius, et cum eo Gerhardus a thesi 29. usque ad th. 68. verbosissime tricantur, de catechumenis, hæreticis occultis, schismaticis, excommunicatis etc. nihil nisi meram logomachiam continent, et paucis explicata sunt in Anti-Musæi quæst. 5. §. 6. Quæ etiam huc transferre libet. I. Apud Catholicos extra controversiam est, et de fide certum, in Ecclesia vera et proprie dicta esse etiam peccatores et reprobos; ac oppositum damnatur ut hæreticum in cap. « firmiter », de summa Trinit. concil. Constant. sess. 13. Trid. sess. 6. can. 28. Gerhardus insulse nugatur, dum oppositum Scholasticis, catechismo Tridentino, Bellarmino, etc. affingit. Quidquid enim in præsenti affertur sive ex SS. Scripturis, sive ex Patribus, sive Scholasticis etc., quo videntur excludi ab Ecclesia peccatores etc., id omne facilem habet explicatum, si observes 1. Negari tantum, peccatores esse viva membra Christi, vita charitate perfecta. 2. Subinde id quod parti convenit, attribui toti per synecdochen. 3. Etiam totam Ecclesiam pulchram et sanctam esse, ob ejus institutum, leges, finem, media, etc. 4. Nonnumquam sermonem esse non de tota congregatione, sed de particulari aliqua anima charitate perfecta. 5. Nonnulla loca intelligi de Ecclesia secundum statum alterius vitæ, ut optime notat S. Augustin. lib. contra Donatist. post. collat. cap. 7. Qui cum subinde videtur solis sanctis tribuere nomen veræ Ecclesiæ in lib. de Bapt. nihil aliud vult, quam gratias Ecclesiæ concessas tantum in utilitatem sanctorum prædestinatorum finaliter cedere; quod est certissimum. Nam alioquin communem Catholicorum doctri-

nam de bonis et malis sexcenties inculcat, præcipue contra Donatistas. II. Inter Catholicos salva fide et charitate disceptatur, an hæretici, schismatici, apostatæ, excommunicati, Catechumeni sint in Ecclesia simpliciter loquendo? Nam secundum quid nemo Catholicorum negare potest, eos aliquatenus pertinere ad Ecclesiam. Catechumeni enim sunt in ea voto : et merito suo fortasse etiam. Cæteros subdi Ecclesiæ quoad potestatem coactivam, etiam post separationem, indubitatum est. Unde non videtur superesse nisi lis de modo loquendi; in qua III. arbitror, nullatenus esse recedendum a doctrina communi catechismi concil. Tridentini, cujus verba apertissima sunt, et ratio perquam efficax. Et sane quidquid sit de excommunicatis et schismaticis, quoad hæreticos manifestos tam est concors sensus SS. Patrum, (ut agnoscit etiam Musæus disp. 3). itemque Scholasticorum illos excludentium; ut mirum sit, potuisse nonnullis arridere oppositum loquendi modum; quem tamen, si unum Alphonsum a Castro excipias; nescio an alius probatus scriptor expresserit. Nam Card. Cajetanus satis obscure hac de re loquitur; nec tanti momenti sunt quæ in contrarium afferuntur. Nam 1. puniri posse a republica, non facit civem. 2. Posse valide liciteque absolvere in articulo mortis, juxta multos Theologos, est ex jure divino cuivis sacerdoti in consecratione concessum; juxta alios, cur non possit Ecclesia pro tanta necessitate concedere jurisdictionem extraneo? 3. Papam, si in notoriam hæresim incideret, ipso facto, ipsoque jure divino, etiam ante declaratoriam Ecclesiam sententiam, excidere sua potestate, multo probabilius et communius docetur. Vide Tannerum num. 5. 4. Hæreticos manifestos, in sensu composito, certum est non posse salvari : in sensu diviso autem posse eos salvari quid mirum, cum contritio labem hæreseos abstergat? IV. Occultos hæreticos simpliciter in Ecclesia admittit Cardin. Bellarm. et alii : simpliciter inde excludit Card. Turrecremata et alii apud Tannerum, utrique sane ratione probabili. Forte tamen haud inepte conciliabuntur, si dixerimus : In foro externo, et in ordine ad alios, esse eos simpliciter in Ecclesia, in ordine ad se, et in foro conscientiæ esse simpliciter extra Ecclesiam, ut indicat P. Arriaga num. 13. Et per hæc evanescit chaos illud antilogiarum a Gerhardo adversus Bellarm. excitatum. Nusquam sane hoc genus hominum est magis in disputando strenuum, quam cum logomachia ventilatur. Ipse Amesius th. 6. ait, hæc quæ de non baptizatis, hæreticis, schismaticis etc. diximus : « non proprie spectare ad quæstionem ». Interim addit immanem errorem, scilicet : « De infantibus fidelium nondum baptizatis adeo manifeste falsum esse quod affirmatur, ut nisi tales essent habendi pro membris Ecclesiæ, non deberent baptizari ». Sed hic error perniciosissimus excutietur ex instituto tom. 3. lib. II. Vix tolerabilius est quod ait de schismaticis : « Eos posse esse de Ecclesia illa, a qua seipsos non separarunt ». Quasi vero non esset nisi una Ecclesia, a cujus unico membro quisquis se separat, non etiam eo ipso separatus sit a tota Ecclesia. Deinceps th. 7. 8. 9. videtur reipsa consentire nobis, concedendo, reprobos, et peccatores manifestos esse aliquo modo partem Ecclesiæ, secundum extrinsecam rationem Ecclesiæ. Ut quid ergo tricatur, cum Ecclesia sit similis corpori vivo, cujus partes nonnullæ magis, nonnullæ minus participant vitam, aliquæ etiam prorsus non, uti (juxta multos) sanguis, humores, ungues, etc. Tam ergo Amesius facit absurde, ac si quis totum hominem diceret esse spiritualem et invisibilem, quia scilicet interni actus, uti et ipsa anima, a qua prodeunt, sint invisibiles ; ut pluribus dicetur infra. Denique Amesius th. ult. 4. proponit quæstionem : « An magnifica illa prædicata, quæ in Scripturis de Ecclesia dicuntur, nempe quod sit redempta a Christo, acta a Spiritu S., particeps omnium benedictionum spiritualium, ita ut portæ inferorum non sint adversus eam prævalituræ etc. An, inquam, hæc proprie et plene conveniant toti multitudini Christianam fidem profitenti, et Pontifici Rom. subjectæ? vel an solis fidelibus? Vel an conveniant Ecclesiæ militanti, secundum essentialem ejus naturam, quæ propria est verorum fidelium? an vero secundum externum illum existendi modum, quo includi fatetur Bellarm. reprobos, impios, et scelestos? Hujus, inquit, quæstionis veritas est adeo clara, ut Bellarm. non potuerit eam cum ulla specie tractare. » Verum rectius dixisset Amesius: Hujus jactationis vanitas est adeo manifesta, ut a quovis facile reprehendi queat. Nam nullam dari essentialem rationem Ecclesiæ militantis præter ordinem unionis in eadem professione fidei et sacramentorum usu, subjectionisque sub eodem capite, jam dixi in

respons. ad 4. thesim. Ad alterum autem resp. prædicata illa magnifica convenire toti cœtui denominative, etsi omnia et singula formaliter et inhæsive non competant nisi membris præcipuis. Sicut vere et proprie dicitur exercitus victoriosus, fortis etc. etsi multa millia in eo censeantur lixarum, calonum etc. Et regnum proprie dicitur florentissimum, opulentissimum etc. etsi complures e plebe egestate premantur.

Ad CAPUT XII.

Ecclesiam Christi in terris militantem (de qua sola hic agitur) esse visibilem omnibus Catholicis, est exploratissima fidei veritas, facileque demonstratur. I. Quia vera Christi Ecclesia est multitudo gentium in Christo benedicendarum, Gen. XII. vers. 3. et spirituale semen Abrahæ Gal. III. vers. 7. 9. 29. De hoc autem semine dicitur. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, et velut arenam quæ est in littore maris*, Gen. XXII. vers 17. Et dilataberis ad Orientem et Occidentem, et Meridiem et Septentrionem. Porro hæc dilatatio fieri bebet per sensibilem prædicationem nominis Christi. Luc. XXIV. vers. 47. Rom. X. vers. 15. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Ergo Ecclesia Christi necessario est visibilis. II. Vera Christi Ecclesia est domus Dei Jacob, ad quam omnes gentes fluent. Hæc autem domus ab eodem Isaia cap. II. vers. 2. et 3. et Michæa cap. IV. vers. 1. dicitur : *Mons præparatus in vertice montium, etc. Et ibunt populi multi, et dicent : Venite ascendamus ad montem Domini etc.* Quomodo autem fiet iste concursus tantus, si mons et civitas ista sit invisibilis? Item Isai. LXI. vers. 9. *Omnes qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Sed hoc nequit fieri, nisi per prædicationem fidei. Quomodo enim credent ei, quem non audierunt, et quomodo audient sine prædicante? Ergo. III. Vera Christi Ecclesia est illa, quæ passim prædicatur in Sacris litteris; hæc vero non est nisi visibilis : quia tribuitur ei officium docendi, sacramenta ministrandi, pascendi et arguendi, etc. At constat, hæc esse sensibilia et sensibiliter fieri debere. Quis enim audiat hominem Pastorem invisibilem? IV. Obligamur omnes sub pœna æternæ damnationis, nos veræ Ecclesiæ adjungere, et sub ejus magisterio perseverare : Ergo Ecclesia necessario est visibilis; quomodo enim alias illam inveniremus? Antecedentis veritas tam est explorata, ut ipse Calvinus lib. IV. cap. 5. hæc asserat. 1. Deum velle, ut in sinu Ecclesiæ aggregentur omnes salvandis, ita ut extra Ecclesiam nulla sit salus. 2. Ecclesiæ operam salvandis tam esse necessariam, quam est cura matris infanti. 3. Hanc curam circa quemlibet durare usque ad ejus mortem. 4. Proinde necessariam omnibus salvandis ejus notitiam. 5. Non alium esse ad vitam ingressum nisi per Ecclesiam. 6. Nec remissionem peccatorum haberi extra eam. 7. Discessum ab ea semper afferre exitium. 8. Verbum Dei ab ore Ecclesiæ, et ab ore seminis illius numquam recessurum. 9. Merito perire omnes quicumque Ecclesiam respuunt. 10. Et hæc omnia Ecclesiæ visibili convenire. Quæ doctrina sana, Catholica et verissima est, sed Lutheranis et Calvinistis plane adversa. Quomodo enim hæc cohærent cum eo, quod idem Calvinus eodem lib. cap. 1. §. 1 dixerat : «Nobis invisibilem, solius Dei oculis conspicuam credere Ecclesiam necesse est ». Et §. 3. « Ad amplexandam eo modo Ecclesiæ unitatem nihil opus est Ecclesiam ipsam oculis cernere, aut manibus palpare, etc. ». V. Denique ad hominem : Lutherani et Calvinistæ communiter essentiam et notas Ecclesiæ non alias admittunt, quam puram verbi prædicationem, et legitimam sacramentorum administrationem : atqui hæc utraque est essentialiter sensibilis : ergo et Ecclesia ipsa est essentialiter, et non tantum secundum formam externam et accidentariam visibilis. Sed jam demum videamus, quid Amesius de hac visibilitate Ecclesiæ sentiat? « Nos », inquit Amesius, « fatemur, Ecclesiam militantem, quamvis quoad essentialem suam formam, et tota simul sit invisibilis, visibilem tamen esse quoad formam accidentalem et externam, in suis partibus, et sigillatim et conjunctim in cœtibus Ecclesiasticis a Christo institutis. Bellarminus itidem quamvis acriter contendat Ecclesiam esse visibilem, tandem cap. 15. concedit, eam quoad suam formam essentialem esse invisibilem ». Videmus, inquit, hunc cœtum hominum, qui est Ecclesia; sed quod ipse cœtus sit ipsa vera Christi Ecclesia, non videmus, sed credimus. Res illa seu incomplexum illud de quo prædicatur Ecclesiæ ratio ac definitio, visibile quiddam est : At complexum prædicati cum subjecto (« hic cœtus est Ecclesia vera »), sola fide tenetur. « Nulla igitur controversia

restat de ipsa natura Ecclesiæ veræ, utrum sit visibilis necne ». Resp. : Amesius verba dat, cum ait : « nullam controversiam restare, an natura Ecclesiæ veræ sit visibilis ». Nam 1. quæro : Estne homo essentialiter visibilis, an verò accidentaliter tantum quoad accidentarium quemdam existendi modum ? Si dicas prius, idem necesse est fatearis de Ecclesia vera ; utrumque certe est essentialiter corporeum. Si dicas posterius, manifeste absurdum admittis de homine, qui solum per accidens potest fieri invisibilis et insensibilis, miraculosa scilicet Dei virtute ; quod ipsum tamen negat fieri posse hæresis sacramentaria. Idem autem prorsus est de Ecclesia militante, quæ et constat essentialiter hominibus visibilibus, et exigit unionem in externa professione fidei, sacramentorum usu, itemque gubernationem per caput visibile ; quæ omnia essentialiter involvunt visibilitatem. 2. Amesius affingit Bellarmino (vel male intellecto, vel fraudulenter detorto), quod formam Ecclesiæ essentialem ponat invisibilem. Non ita est, cum nec verbo nec reipsa ullam faciat ejus formæ mentionem, sed solum dicat ; quidnam videamus, quidque credamus de Ecclesia. Hæc enim conclusio (« hic cœtus est vera Christi Ecclesia »), fide creditur, infertur que ex his duobus principiis. 1. Ille cœtus qui habet hanc fidei professionem, Sacramentorum usum, subest regimini unius Pastoris, est vera Christi Ecclesia. 2. Hic cœtus habet eam fidei professionem, sacramentorumque usum, et est sub unius pastoris regimine. Prius principium sola fide certe asseritur. Posterius ex omni parte in sensus incurrit, ita ut nec adversarii id negare valeant. Hinc vero infertur conclusio non evidens sensu perceptibilis, sed solum fide tenenda. 3. Deceptio Amesii inde oritur, quod formam essentialem Ecclesiæ fingat esse illam ipsam, quam unumquodque membrum Ecclesiæ debet habere, ad hoc ut censeatur pars ejus congregationis. Hoc vero dici nequit. Nam Ecclesia, uti omnis ordinata congregatio, essentialiter est quid relativum : ergo ejus forma non est absoluta, sed respectiva, nimirum unio illa in ejusdem fidei professione, sacramentorumque usu sub uno visibili capite. Hæc autem unio fundatur in singulis subjectis eamdem fidem, sacramenta, et rectorem profitentibus. Et per hæc dissipantur etiam cæteræ nebulæ calumniis et contumeliis fœtæ, quas subjungit Amesius; sed eas recitare supervacaneum foret. Sed jam ad Gerhardum paulisper digrediendum.

Pleraque hic communia habet cum Amesio : nonnulla tamen singularia.

Th. 69. ex eo quod Bellarm. dixit : Non solum Brentium et Calvinum, sed etiam aliquos Catholicos fingere duas Ecclesias, hoc est (distinguere inter Ecclesiam visibilem et invisibilem) infert Gerhardus : « Ergo quorumdam Catholicorum suffragium nobis in hac quæstione largitur ». Respond. : Omnino largitur fingentium societatem ; cum hoc tamen discrimine, quod Catholici sine pertinacia inconsiderate in hunc scopulum impegerint, Lutherani vero præfacte errorem tueantur, qui monstratur evidenter contrariari articulo Symboli, unam tantum veram Catholicam Ecclesiam agnoscenti, uti et Amesius ipse vult agnovisse.

Th. 70 sic argutatur : « Juxta Bellarminum, quidam sunt de anima Ecclesiæ, licet non sint de corpore. Atqui ille modus existendi in Ecclesia, qui fit anima tantum videri nequit : Ergo Ecclesia respectu illorum, qui anima tantum sunt in Ecclesia, est invisibilis. » Resp. : Hic cavillus excussus est supra, ubi de catechumenis et excommunicatis.

Th. 71. « Militans Ecclesia, qua talis etiam, est invisibilis. Dicitur enim talis ob militiam quam exercet. Sed hæc est spiritualis et invisibilis, hostes sunt invisibiles, arma sunt invisibilia, agonotheta est invisibilis ». Respon. : Hic Gerhardi aries vitreus similis est huic : Homo ratiocinans, qua talis est invisibilis : Dicitur enim talis ob actus rationales quos exercet : sed hi sunt spirituales et invisibiles : objecta ejus sunt invisibilia : instrumenta et regulæ, (præsertim ultima voluntatis, scilicet Deus,) sunt spirituales et invisibiles ; Ergo homo est invisibilis. Quod certe non sequitur. Homo enim qua homo non est invisibilis ; invisibile enim, utpote malignantis naturæ, negat totum de subjecto. Homo autem qua homo dicit animal rationale, quod sine dubio essentialiter sicut corporeum, ita et visibile est, quia essentialiter dicit potentiam discurrendi, et hæc est a sensatis ad insensata. Similiter ergo militia Christianorum etsi sit spiritualis, exercetur tamen etiam sine dubio corpore ; hostes enim habet visibiles, mundum et carnem ; arma quoque habet visibilia, ut sacramenta, et opera bona externa ; Agonothetam etiam secundum humanitatem suam visibilem Christum Dominum.

Thes. 72. sic arguit: « Omnis qui actu salvatur, est membrum Ecclesiæ: injuste excommunicatus actu salvatur, si in isto statu moriatur: Ergo est membrum Ecclesiæ. Non visibilis, quia ab ea per excommunicationem separatur. Ergo datur Ecclesia invisibilis, cujus est et manet membrum, etiamsi a visibili separetur ». Respond.: Injuste excommunicatus secundum præsumptionem in foro externo censetur extra Ecclesiam; in foro interno et a parte rei est in Ecclesia.

Th. 79. « Juxta Bellarminum, præcipuus cultus Ecclesiæ est spiritualis et internus. Ergo ex cultu externo judicari nequit, quisnam proprie sit Ecclesiæ civis et verum ejus membrum. » Respondeo: Simile est hoc argumentum: Præcipui actus hominis sunt interni et spirituales: Ergo judicari nequit ex actibus externis, quis sit homo. Σοφῶς!

Ad CAPUT XIII.

Discutienda hic sententia Amesii de defectibilitate Ecclesiæ. « Quæstio hæc, inquit, mera calumnia nititur. Nos enim non dicimus, Ecclesiam visibilem interdum ita errare in fide et moribus, ut penitus deficiat; quam sententiam nobis affingit Bellarm. Sed dicimus: 1. Hanc aut illam visibilem Ecclesiam (etiam Romanam) posse penitus deficere. 2. Ecclesiam totam militantem, aliquando ita obscurari, ut comparative dici possit invisibilis, quia nulla est conspicua, mundo patens, et publice celebris Ecclesia particularis, uno tempore, quales alio tempore sunt multæ. 3. Ecclesiam aliquando visibilem esse non tantum cum defectibus multis in doctrina, disciplina, sacramentis, et administrandi ratione, sed etiam cum variis impuris mixturis: ita ut Ecclesia sit visibilis, cum tamen Ecclesia talis, qualem in omnibus sequi tuto possimus, sit invisibilis. 4. Hanc autem communem defectionem vix unquam contingere docemus, præterquam regnante Antichristo. Sed et Bellarm. ipse cum aliis Pontificiis ejusmodi statum Ecclesiæ futurum docet sub Antichristi regno lib. III. cap. 7. Ita ut nulla restet quæstio de Ecclesiæ militantis visibilis defectibilitate, sed de Antichristo tantum ejusque regno, de quo alibi. » Ita hactenus tortuosus hic coluber versat se in omnem partem: sed non elabitur. Nam (ut dissimulem, quod de Romana particulari Ecclesia falso dixit) quid est, « obscurari plane et deficere visibilem Ecclesiam », nisi, nullam esse conspicuam mundoque patentem ejus partem? At hoc fatetur Amesius contingere tempore Antichristi: ergo tunc non tantum comparative, sed absolute Ecclesia est invisibilis, aut potius nulla. Vera enim Christi Ecclesia « in sole posita est, neminem latet, signum hoc habet, quod abscondi non possit: exstat cunctis clara atque perspicua civitas etc., » ut his similibusque verbis sæpius inculcat S. August. contra Donat. 2. Si Ecclesiam, quam tuto sequi in omnibus, ad fidem pertinentibus possumus, est invisibilis: ergo vera Ecclesia est invisibilis; fallax enim non est vera Ecclesia. Ergo Amesius inique de calumnia queritur, quod dicatur facere veram Ecclesiam invisibilem. 3. Idem aperte repugnat 10. Assertionibus Calvini supra relatis, præsertim 8. et 9. eademque absurditas magis infra patebit. 4. Perverse Bellarminum in patrocinium sui erroris pertrahere conatur. Ecclesia enim visibilis nullatenus deficiet aut obscurabitur tempore Antichristi, licet exterminetur publicum fidei Catholicæ exercitium; imo erunt tunc fortissimi martyres, qui se Antichristo opponent, eruntque adhærentes Rom. Pontifici, etiam Urbe combusta. His itaque paradoxis Amesii incohærentibus explosis.

Probatur absolute veritas Catholica 1. ex illo Matth. 16. vers. 18. *Super hanc petram etc..... portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Matth. ult. vers. 20. *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Quæ verba certe dicta sunt visibili Ecclesiæ, Apostolis scilicet, et qui eis adhærebant; qui cum non essent in propria persona usque ad consummationem sæculi permansuri, necessario ea verba etiam pertinent ad eorum Successores Ephes. IV. vers. 11 et seqq. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Doctores et Pastores ad consummationem sanctorum... donec occurramus omnes in unitatem fidei... ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinæ etc.* Caput Isai. LXI. de Ecclesia Novi Test. intelligendum esse, Christus ipse testatur Luc. IV. v. 18. Ibi autem dicitur: *Fœdus perpetuum feriam eis; et scient in gentibus semen eorum... Omnes qui viderint eos, cognoscent illos quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Confirmatur idem ratione; quia si remaneret aliquando in mundo sola Ecclesia invisibilis, esset tunc impossibilis salus eorum, qui sunt extra Ecclesiam: non enim salvantur nisi, qui Ecclesiam ingrediuntur; quomodo autem ingredientur nisi eis innotescat? quomodo vero in-

notescet, si est invisibilis? Rursus, quia vel illi occulti invisibilem et obscuratam Ecclesiam conflantes, profitentur palam suam fidem : et sic Ecclesia non est invisibilis; vel non profitentur, et sic non sunt vera Ecclesia. Ergo chimæra est Ecclesia hominum in terris carens forma aliqua sensibili. Sed jam veniamus ad Gerhardum. Gerhardus hic oppido jejunus est. Disp. XII. th. 2. per quam inepte argumentatur a defectibilitate Synagogæ Judaicæ ad defectibilitatem Ecclesiæ Christianæ : quod argumentum si quidquam valeret, tolleret etiam invisibilem illum Clanculariorum cœtum, quem Lutherani et Calvinistæ communiter fingunt.

Thes. 3. et 4. persuasum vult, quasi hoc tantum sentiant Lutherani: « non posse incidere tempus, quo nulli supersint fideles vel pauci; sed hoc dicimus, inquit, persecutionibus vel hæresibus invalescentibus, vere fideles ad eam paucitatem redigi posse, ut non constituant illustrem aliquem cœtum etc. » At hoc est tergiversari, et errorem suum palliare sub ambiguitate cœtus illustris. Non agitur hic de exercitio publico omnibus permisso et conspicuo in mundo, sed de professione fidei Catholicæ, usu sacramentorum, regimine Pastorum, an hæc unquam cessare queant ante consummationem sæculi, vel an eo usque duratura sint? Nos cum Christo et Apostolis duratura asserimus; Lutherani nesciunt quid dicant. Reliqua Gerhardina tam insulsa sunt, ut pigeat iis vel referendis vel refellendis immorari. Uberius hanc materiam tractavit Gerhardi successor in cathedra Jenensi D. Musæus, cujus novum et plane singularem errorem hac in re discussi in parallel. quæst. 11. ubi tandem §. 7. ostendi, errorem M. Anton. de Dominis, quo in Ecclesiam Catholicam visibilem (ex præsumptione seu vocatione ipsi appellant), admittit nedum omnes Ecclesias Pontifici Romano addictas, sed etiam Græcas, in quibus errores Nestorii, Eutychetis etc. exulant; item Lutheranas et Calvinisticas. Qui error absurdus est : 1. Quia Ecclesiam proprie dictam facit cœtum omnino invisibilem ex solis adulatoribus et simulatoribus conflatum. 2. Quia in præsumptiva Ecclesia exæquat schismaticos et hæreticos Catholicis. 3. Quia omnes in fundamento fidei convenire asserit. Alter error Lutheranorum et Calvinistarum communis, absurdior est. Quia 1. Ecclesiam proprie dictam facit omnino invisibilem, in quo convenit cum priori. 2. Conflat hanc ex membris plane chimæricis, adeoque facit cœtum utopicum in antro Caci latitantem. 3. Ecclesiam Catholicam ex convocatione, ut ipsi loquuntur, spectatam constituunt in omnibus cœtibus, ubi servatur Scriptura et Baptismus quoad substantiam ; qui error est priore tanto absurdior, quanto plures includit hæreticorum synagogas. 4. Dicunt, chimæricos illos et utopicos sanctos latuisse ultra 1000. annos sub Papatu ; et licet hoc semen sanctum, Dei gratia collustratum noverit separare vile a pretioso, verum a falso, Antichristianum a Christiano ; tamen absque peccato cum Papistis in externa fidei professione, sacramentorum usu etc. communicasse: quæ grandis et palmaris absurditas est. Tertio autem cum Musæus omnes prædictas 4. absurditates suas faciat, ac insuper hanc specialem addat : Quod cum cæteri Lutherani (satis consequenter ad suos errores jam relatos) Ecclesiam Catholicam synecdochice acceptam pro omnibus cœtibus ubi servatur Baptismus et Biblia, dicant esse visibilem notam per lectionem Scripturæ et Baptismi collationem; Musæus tamen cum unus et solus (plane inconsequenter) suam illam modernam faciat partim visibilem et conspicuam, partim invisibilem et obscuram, absurditate cæteris omnibus palmam præripuisse dicendus est. Ita miseri relicta semel liquidissima et simplicissima veritate articuli de una vera proprie dicta Ecclesia Catholica, ab una absurditate labuntur in alias, quas in illis parallelis fusius explosas videre licebit.

Ad CAPUT XIV.

Ad quæstionem : An Ecclesia possit errare, Amesius cum suis respondet : « Nos distinguendo statuimus, Ecclesiam (si hoc nomine intelligatur universitas fidelium), non posse errare in iis, quæ necessaria sunt ad salutem : in aliis posse. Si autem hoc nomine intelligatur universitas Episcoporum talium, quales apud Pontificios constituunt Ecclesiam repræsentativam , eos absolute dicimus posse errare. Bellarm. ex adverso statuit : Ecclesiam absolute non posse errare, nec in rebus absolute necessariis, nec in aliis quæ credenda vel facienda nobis proponit; sive per Ecclesiam intelligatur universitas fidelium, sive universitas Episcoporum. Ubi satis absurde credenda et facienda proponi docet ab universitate fidelium, prout distinguitur ab universitate E-

piscoporum ; quasi omnes et singuli fideles essent judices decernentes, quæ sint credenda et quæ sint facienda ». Ita Amesius perspicue sycophantatur, affingens Bellarmino, quod nec expresse, nec implicite asserit, imo cui plane (alibi saltem) oppositum statuit. Verba Bellarmini juvat hic fideliter recitare? (Nostra sententia est, Ecclesiam absolute non posse errare, nec in rebus absolute necessariis, nec in aliis, quæ credenda, vel facienda nobis proponit. Et cum dicimus, Ecclesiam non posse errare, id intelligimus tam de universitate fidelium, quam de universitate Episcoporum ; ita ut sensus sit ejus propositionis, Ecclesia non potest errare, id est, quod tenent omnes fideles tamquam de fide, necessario est verum et de fide ; et similiter id quod docent omnes Episcopi tamquam ad fidem pertinens, necessario est verum, et de fide.) Ita Bellarminus : quem more suo Amesius egregie, hoc est, sycophantice « enervat » hac sua impostura. Sed haud obiter notandum hic est et illud, quod Amesius pro suo illo dogmate hæretico οὐδὲ γρῦ producat, quod vel speciem habeat alicujus argumenti. Solum ergo conatur eludere fundamenta quinque vel sex a Bellarmino producta, sed in vanum conatur, ut videbimus. Gerhardus vero nihil hic habet, unde antilogias ex Bellarmino nectat, quod sane mirum est. Unde jam argumenta Bellarmini, quæ pro omnimoda Ecclesiæ immunitate a quibuscumque erroribus in fide, affert vindicare lubet.

I. — Arg. Bellarm. : *Ecclesia Dei est columna et firmamentum veritatis* I Timoth. III. vers. 15. Ubi Apostolus significare vult, veritatem fidei, quoad nos, niti auctoritate Ecclesiæ ; et verum esse quidquid Ecclesia probat, falsum quidquid illa improbat. Amesius 1. « Per Ecclesiam hoc in loco non intelligitur proprie universitas vel fidelium vel Episcoporum ; sed talis Ecclesia particularis, qualis fuit Ephesina, in qua Timotheus tunc versabatur. Talem autem Ecclesiam posse deficere, experientia constat ». Resp. : Amesius, quod dicit, probare debuisset. Nos autem facile probamus oppositum : quia licet Timotheus fuerit in Ecclesia particulari, fuit tamen simul in universali, quia fuit in aliqua parte Ecclesiæ universalis, sicut qui in cubiculo ambulat, etiam in domo ambulat. Amesius 2. : « Non dicitur columna, quod Ecclesia firmet et sustineat veritatem (ait Contarenus), sed quoniam firmatur et sustentatur a veritate. Respond. : Plus hinc non efficitur, quam Ecclesiam non esse primam veritatem, adeoque primariam columnam, quæ tantum sustentat et non sustentatur, qualis Deus tantum est ; est tamen secundarium fundamentum et columna, quæ quidem sustentatur a Deo, sustinet tamen et firmat in veritate singulos fideles. Dicitur ergo columna et firmamentum veritatis tum active, tum passive, modo explicato. Amesius 3. « Sed hinc non sequitur, nullum errorem in ea reperiri. Veritas enim potest illam columnam sustentare, et ab illa columna portari, quæ errorem aliquem simul portat ». Resp. : Nuda antithesis οὐδὲ γρῦ probat, adeoque non enervat nostrum argumentum. Et certe perabsurda est hæc assertio Amesii. Pari enim ratione posset quælibet secta Hebræorum, Turcarum, Hæreticorum etiam dici columna et firmamentum veritatis, quia cum plurimis perniciosis mendaciis aliquas veritates omnes illæ sectæ tradunt. Nec ipse pater mendacii diabolus suas deceptiones sine aliquo temperamento veritatum hominibus miseris instillat et persuadet. Equidem in hoc Amesiano sensu facile concesserim Matthiæ Nettheno, eum in elogio, quod panxit suo Amesio, vere illum pronuntiasse « columnam et stabilimentum veritatis ». Amesius 4. : « Veritas hæc appenditur Ecclesiæ tamquam columnæ, quandiu ibi veritatis necessaria professio conservatur. Nec evadit Bellarm. cum ait ». (Hoc modo officinæ librariorum et arcæ custodiunt veritatem ; et si de custodia ageretur, melius arcæ, quam columnæ Paulus comparasset Ecclesiam.) « Nam custodiunt illæ quidem ut instrumenta libros veritatis : sed non custodiunt veritatem, ut propria ejus subjecta ; non custodiunt professionem veritatis, ut ejus testes. Hæc aliis rebus non conveniunt præterquam Ecclesiæ soli, Phil. II. vers. 15., Resp. : Hoc est gnaviter ineptire, et sine ullo fundamento verba multiplicare. Quale enim elogium Ecclesiæ hoc est, quod sit columna et firmamentum veritatis, si conditionatum tantum sit ? Numquid etiam mendacissimo Satanæ convenit hoc modo ? Numquid est similis hæc nugatio, illi Cingarorum dicentium : Si diu vixeris, senesces. Apage nugas ! Omitto alias duas Amesii evasiones plane etiam futiles. Alias aliorum Lutheranorum et Calvinistarum accurate excutit P. Forerus in 1. part. Quæstionis vexatæ.

II. — Arg. Bellarm. : Ecclesia gubernatur

a Christo, tamquam a Sponso suo, et a Spiritu S. tamquam ab anima; ergo si Ecclesia in dogmatibus fidei vel morum erraret; Christo et Spiritui S. error tribueretur. Christus tenetur omnem errorem removere ab Ecclesia, ex quo magnum oritur malum : talis autem est omnis error circa fidem. Amesius 1. : « Ecclesia gubernatur a Christo, ne erret ad mortem, non ne erret omnino. Gubernatio autem Christi non debet extendi ultra suum finem. » Resp. : Sit ita. At jam subsumo : sed omnis error, quo quis Deum voluntarie reddit mendacem, est error ad mortem : Ergo tenetur Christus talem errorem arcere ab Ecclesia. Subsumptum probatur : Quia, ut certum Dei verbum prædicare, quod non est tale; aut negare esse Dei verbum, quod reipsa est tale, idque cum asseveratione reflexa super infallibilem veritatem, utique est mendacium perniciosum, Deoque contumeliosum, quis hoc neget? At hoc ipsum faceret Ecclesia, quoties falsum articulum fide divina credendum proponeret, licet non ut absolute ad salutem necessarium. Diceret enim Deum falsum revelare. Ergo. En quantæ temeritatis et impietatis est, non sub dubio, sed tamquam ex divino oraculo prodeuntes jactare imagines phantasmatum suorum? Nemo nisi suorum phantasmatum sceleratus idololatra id negaverit. Ex jam dictis etiam evanescunt aliæ tres evasiones Amesii eodem spectantes. Ad illud quod nu. 5. ait : « Si hæc ratiuncula valeret quidquam, sequeretur inde, nullum fidelem posse errare. Omnes enim fideles gubernantur a Christo, et a Spiritu S. » Resp. : Nego sequel., quæ vitiose procedit a sensu composito ad divisum. Ratio, quia illa promissio Dei de assistentia infallibili non habet necessariam connexionem ex lege Dei cum singulis fidelibus, sicut cum tota Ecclesia, (nisi speciale privilegium, ut in Apostolis factum, intervenerit.) Sic tota respublica habet jus gladii, non tamen singuli cives.

III. — Argum. Bellarm. : *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus* Matth. XVIII. v. 17. Amesius 1. « Per Ecclesiam hoc in loco intellexit antea Bellarmin. lib. II. cap. 15. Concilium generale. Postea cap. 19. Episcopum vel cœtum cum Episcopo, vel denique Papam. Hic jam intelligi vult universitatem vel fidelium, vel Episcoporum. Cum tamen certum sit, nihil horum intelligi proprie, sed illam Ecclesiam, cujus frater offendens est membrum, ad quam ex instituto Christi debeat deferri. 2. Audire, non est credere Ecclesiæ in omnibus, sed auscultare increpationi aut admonitioni de peccato, ex verbo Dei depromptæ.» Respondeo : Etsi hæc omnia liberaliter demus Amesio, quæ veritas negat, adhuc tamen evincimus inde intentum. Hinc enim efficaciter a minori ad majus ita arguimus : Si Ecclesia particularis in causa politica et particulari sub pœna excommunicationis audienda est; quanto magis Ecclesia universalis in controversia fidei ac morum gravissima, quæ ipsum Deum, et universum fidelium cœtum offendit?

IV. — Argum. : Ecclesia est sancta quoad professionem dogmatum : ergo nihil hæc continet nisi sanctum. Amesius 1 : « Hac ratione sequeretur, hunc vel illum singularem fidelem, qui sanctam habet professionem, non posse errare ». Respond. : Hoc sequeretur forte juxta logicam quodlibeticam. Quæ enim connexio inter publicam et privatam fidei professionem? Toti Ecclesiæ universitati, itemque ejus capiti, non singulis fidelibus Christus promisit immunitatem ab errore. Amesius 2. : « Professio fidelium singularium et Ecclesiæ, nihil ex primaria sua intentione continet nisi sanctum : sed ex errore et infirmitate aliquid non sanctum potest admixtum habere ». Respond. : Amesius more suo, antithesim pro solutione repetit, et quidem sine ulla umbra probationis.

V. — Argum. : Si esset vera Calvini sententia, tum maxima pars dogmatum posset in dubium vocari. Nam credere ullas divinas Scripturas, non est omnino necessarium ad salutem. Ergo posset aliquis, juxta Calvinum has negare, aut de earum auctoritate dubitare sine ulla noxa. At hoc est absurdissimum : et nec ipse Calvinus permitteret dubitari de Scripturis : ergo falsum est, solum in rebus necessariis ad salutem, Ecclesiam non posse errare. Amesius. : « Vere hoc dicitur de iis, quorum fides pendet ab Ecclesiæ auctoritate : sed non de iis, qui per Spiritum gratiæ radicantur in fide sua, per, et propter auctoritatem Dei ». Nota : Amesius more suo enervavit hic Bellarminum, detruncando enormiter argumentum, ejusque probationem. Certe ad rem nihil facit sycophanticus iste cavillus jam sæpe excussus. Nos enim Catholici credimus per et propter auctoritatem Dei nobis per os suum ordinarium, Ecclesiam scilicet, loquentis. Econtra Lu-

therani et Calvinistæ sibi persuadent, sua somnia esse verbum Dei sibi immediate dictum. Aut si hoc non, unde ergo hauserunt? A seipsis ? hoc e quidem negant. An ab aliis Hi vero si sunt fallibiles, quomodo tuto illis credunt ? Si infallibiles, cur potius hi, quam Ecclesia Catholica ? Ultimum argumentum est ex Patribus, qui omnes ad Ecclesiam provocant in quæstionibus fidei quibuscumque, quod nullo modo facerent, si Ecclesiam falli posse existimarent. Amesius : « Nos loco multarum demonstrationum unam instantiam dabimus manifesti erroris Ecclesiæ ». Augustini et Innocentii I sententia, sexcentos circiter annos viguit in Ecclesia, Eucharistiam etiam infantibus esse necessariam. « Verba sunt Maldonati Jesuitæ in Joan. VI. quæ explicari possunt ex Augustino de peccatorum merit. et remiss. lib. I. cap. 24. » Christi Ecclesiæ institutum tenet, non posse quemquam hominem absque Dominicæ mensæ participatione ad vitam æternam pervenire. « Quod nominatim de infantibus affirmat, ex consensu Innocentii P. lib. I. contra Julianum cap. 2. et lib. III. cap. 11. contra 2. Epist. Pelag. lib. II. cap. 4. Jam vero contraria sententia in Ecclesia viget ; et concilium Trident. anathema denuntiavit sententiæ priori, atque adeo Innocentio Papæ et Augustino cum Ecclesia tota illius ætatis ». Sess. 21. canon. 4. : Si quis dixerit, parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit. « Vel certe Papam cum Ecclesia, vel concilium cum Papa graviter errasse necesse est. » Respond. 1. κατ' ἄνθρωπον : Si falsa est definitio concil. Trident., cur Lutherani et Calvinistæ illam sequuntur ? Si vera : et simul etiam verum, quod sex primis sæculis creditum sit, Eucharistiam esse infantibus ad salutem necessarium ; Ecclesia sex primorum sæculorum perniciose erravit circa medium ad salutem in re ipsa necessarium ; quod non potest cadere in veram Dei Ecclesiam, ut videtur etiam Amesius supra agnovisse. Respond. 2. : absolute, SS. Innocentio et Augustino falso attribui eam doctrinam : ut cum P. Gretsero dudum contra Calixtum ostendi 2. part. Irenici cap. 7. in S. Innocentio. Neque enim sancti illi de communione reali SS. Eucharistiæ, sed tantum de spirituali per Baptismum loquuntur. Falsum etiam est creditam esse in Ecclesia olim eam communionis necessitatem ; ut ostendit contra recentiorum Græcorum Schismaticorum errorem Petrus Arcudius lib. III. cap. 40. et seq. Lapsos autem in hoc fuisse nonnullos Catholicos, et in his Maldonatum, jam dudum monuit Gretserus tom. 2. lib. IV. de Rom. Pontif. cap. 10. Mirum est, cavillationem hanc a Witackero primum propositam, a Gretsero discussam, toties interim a Petro Molinæo, Amesio, Calixto, Crocio (et quo non ?) repetitam, rursus, ut putidissimam crambem recoqui, nec quidquam ad solidam Gretseri solutionem infringendam adferri. Quamquam ne Maldonatus quidem pronuntiavit, viguisse illam sententiam in tota Ecclesia, et ab omnibus receptam fuisse, sed loquitur indefinite ; etsi nec in hoc veritatem eum attigisse fateamur.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE NOTIS ECCLESIÆ

Ad CAPUT I.

Tractationem de notis Ecclesiæ Bellarminus hoc cap. ait esse utilissimam. Amesius multa et mira opponit. 1. inquit : « Nullum omnino eam usum habere, si verum sit quod Bellarm. affirmat lib. III. cap. 2. » Ecclesiam esse cœtum hominum ita visibilem et palpabilem, ut est cœtus populi Romani, aut regnum Galliæ, vel respubl. Venetorum. « Supervacaneum enim esset et plane ridiculum, sollicite disputare de notis regni Galliæ aut reipublicæ Venetorum. » Resp. : Hæc cavillatio jam supra tractando de visibilitate Ecclesiæ explosa est : ubi prius illud principium (nempe, cœtus qui profitetur fidem Christi, sacramentorumque usum habet sub regimine unius Pastoris visibilis, est vera Dei Ecclesia), sola fide innotescit, et ante fidem susceptam nonnisi probabili persuasione tenetur. Quia vero evidenter nulli viatori innotescere potest veritas fidei et sacramentorum Christianorum, adeoque Ecclesiæ essentia ; necesse fuit nobis tradi notas aliquas, ex quibus veluti proprietatibus exterius sese prodentibus disceremus, quisnam sit ille cœtus, cui competat illa definitio. Ideo utilissima est hæc tractatio. Sicut enim in naturalibus essentiæ rerum nobis non innotescunt, nisi per aliquas proprietates sese exterius prodentes ; ita multo magis essentiæ rerum supernaturalium. Amesius 2. : Hæc tractatio ex sententia Bellarmini : « Nullum usum habere potest apud eos qui norunt, quænam sit Christiana fides, quæ sacramenta, et quis Rom. Pontifex ; quia ex istis definitionem Ecclesiæ, adeoque certam ejus notitiam habent, si modo Ecclesia sit (ut Bellarm. contendit) cœtus hominum ejusdem Christianæ fidei professione, eorumdemque sacramentorum communione colligatus, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue Rom. Pontificis. » Respond. : Utut hæ notæ nullum usum habeant in ordine ad suscipiendam fidem ; proderunt tamen certe in iis, qui jam susceperunt, ut in fide suscepta magis roborentur, et tanto felicius eamdem contra adversarios defendant, aliisque persuadere valeant. Amesius 3. « Nullum necessarium usum (hæ notæ) habent, ex nostra sententia, saltem quoad totam Ecclesiam militantem : quia cum definimus Ecclesiam per veram fidem, neminem latere potest, externam aut visibilem notam illius Ecclesiæ, esse veram illius fidei externam professionem ». Resp. : Testimonium hoc verum est. Quia enim Lutherani et Calvinistæ illud immediate ut verbum Dei suscipiunt, quod illis tale spiritus privati judicio videtur, nulla veræ Ecclesiæ definitione et essentia, nullis proprietatibus et notis opus habent, ut infallibilem veritatis magistram Ecclesiam inveniant. Quæ sane perversa cæcitas tanto miserabilior est, quod se tam lynceos somnient, et euclidea metaphysicaque evidentia convictos, ut sine ullo doctore ductoreque de canone, editione, et vero sensu S. Scripturæ pronuntiare infallibiliter queant. Finit porro Amesius deliria sua, illustri calumnia, cum ait : « Non igitur magni momenti est controversia ista de notis, sed propter perversitatem Pontificiorum, qui omnia collocant in externis, videndum est etc ». Nempe Pontificii animalia, Amesius totus spiritus est !

Ad CAPUT II.

Ut notæ sint sufficientes ad indicandam veram Christi Ecclesiam, Bellarminus hæc tria requirit. 1. Ut sint propriæ rei discer-

nendæ, non communes. Si enim velim tibi designare certum hominem, quem numquam vidisti, ut mox atque eum videris, discernas ab aliis, non debeo dicere : Est quidam, qui habet duos oculos, duas manus etc., nam hæc sunt communia omnibus : Neque etiam debeo eum designare per notas, quæ licet ei sint propriæ secundum rem, tamen non sunt propriæ opinione aliorum, cum multi illa sibi vendicare soleant : sic enim numquam ille, qui quæritur, inveniretur. Ita Bellarminus verissime et clarissime. Amesius tamen ait : « Male et sophistice inseritur illud : de aliorum opinione; quia si ad opinionem hujus aut illius, exigendæ essent rerum proprietates, tum nihil certi de iis haberemus ». Sed non advertit Amesius, aut certe fraudulenter dissimulat, non hic sollicitos nos esse de qualibuscumque proprietatibus, sed de iis, quæ respectu quorumvis rem unam discernunt ab alia. Sed promptum est hariolari, cur tam patentem veritatem respuat, quia nempe olfacit, hinc facile ac merito repudiari illas consuetas notas ab omnibus hodie Novatoribus assignari solitas. 2. Conditio est, ut sint notiores ea re, cujus sunt notæ; alioqui enim non sunt notæ, sed ignotæ. Etiam hic nodum in scirpo quærit Amesius dicens : « Ambigue dicitur : Notas esse notiores re notata ; quia huic aut illi omni, hoc aut illo modo, notitia distincta vel confusa, possent simul esse magis aut minus notæ. » At numquid apud doctos æque ac rudes in confesso est, omne signum debere esse notius signato, nimirum respectu cujus est signum. Tricas hic ab Amesio insinuatas, et a Musæo Lutherano, P. Suarezio objectas extricavi in appendice Anti Musæi §. 5. et 7. 3. Conditio est, quod veræ notæ sint inseparabiles a vera Ecclesia. Et in hac acquiescit Amesius Bellar. cujus proinde doctrina omnino in sequentibus observanda est, quamvis forte aptius tres illæ notæ cum aliis sic exponerentur, ut 1. singulæ conveniant veræ Ecclesiæ. 2. Ut saltem simul sumptæ conveniant soli Ecclesiæ veræ, sintque ab ea inseparabiles. Si enim simul sumptæ non convenirent soli, non essent proprietates, sed accidentia communia, quæ minime in rei notitiam ducunt. 3. Ut sint notiores quam ipsa vera Ecclesia. Porro jam evertendæ sunt notæ a Lutheranis et Calvinistis communiter assignari solitæ.

Nihil illis frequentius, quam pro notis Ecclesiæ, cum Augustana Confessione art. 7. assignare : « Puram verbi prædicationem, et legitimam sacramentorum administrationem ». Quamquam exinde jam ingentes difficultates, et in quamcumque partem se vertant, seipsos obtruncari sentiant. Docuit enim Augustana Confessio conceptis verbis : « Oportere semper S. Christianam Ecclesiam manere, quæ est congregatio omnium fidelium apud quos Evangelium pure prædicatur, et SS. sacramenta juxta Evangelium ministrantur ». Si hoc verum est : Ergo vel per mille annos ante Lutherum habuit illa congregatio illas duas notas, vel non habuit? Si non : ergo falsum est, eam fuisse veram Ecclesiam, qui « veram Ecclesiam oportet semper manere et habere illas duas notas. Si habuit; vel ergo ostendant nobis aliud Ministerium Verbi et sacramentorum, quam Pontificium per illos mille annos; vel fateantur, hoc fuisse et esse purum ac legitimum. Hoc dilemma ineluctabiliter convincit adversarios, et cogit, ut vel deserant apertissima Confessionis Aug. verba (quæ etiam Amesius videri vult sequi) vel addicant nobis veram et puram Ecclesiam. Quo stante superfluum reor hic repetere cavillos tam Amesii quam Gerhardi, quibus Bellarmini demonstrationes eludere satagunt; omnia enim tandem vertuntur in eo dilemmate, quod si solvi nequeat, victoria manifeste nostra est; an tamen aliqua ratione probabili possit solvi, jam videamus.

Conatus est nuper post Hunnium et Gerhardum Musæus assignare solutionem hanc, quod nempe Augustana Confessio ejusque Apologia « consideret Ecclesiam *non* simpliciter et absolute ratione eorum, quæ *semper* et quovis in statu ei conveniunt, sed in statu connaturali, qualis in se et sua natura est. » At hoc directe et aperte adversatur Augustanæ Confessioni. Nam juxta eam congregatio fidelium, apud quos pure prædicatur verbum, et sacramenta juxta Evangelium administrantur, debet semper manere; quod autem debet semper manere abstrahit a statibus accidentalibus. Qualis enimvero esset ea definitio Ecclesiæ, quæ ei tantum conveniret pro certo aliquo statu accidentario? Violenta proinde est hæc, non interpretatio, sed detorsio verborum Augustanæ Confessionis, ipsius verba et sensum funditus evertens. Quid enim clarius his verbis? « Habet Ecclesia proprie dicta, signa sua, scilicet puram et sanam Evangelii

prædicationem etc. » Hinc igitur sic argumentor. I. Illud non potest esse nota proprie dictæ Ecclesiæ in quocumque statu, quod æque est nota hæreticæ et fanaticæ synagogæ : atqui Biblia et Baptismus sunt æque nota Synagogæ hæreticæ et fanaticæ : ergo non sunt nota proprie dictæ sanctorum congregationis. Minor est Lutheri, a Lutheranis frequenter recepta. Major est evidens, quia accidens commune etiam contrario, non potest esse nota seu proprietas, aut essentia alterius contrarii : atqui congregatio sanctorum, et cœtus hæreticorum sunt plane contraria : ergo quod est commune cum hoc, non est proprium alteri, nec ejus nota. II. Nec pura nec impura prædicatio Evangelii, itemque nec legitima, nec illegitima administratio sacramentorum pertinet ad clancularîam illam sanctorum congregationem : ergo nec pura prædicatio ad statum ejus florentem ; nec impura ad statum ejus infelicem et corruptum pertinet. Consequentia per se patet. Antecedens probatur : Quia ministerium verbi et sacramentorum non potest nisi sensibiliter externe exerceri : ergo non potest exerceri ab illis clancularîis, cum hi non modo in statu corrupto soleant latitare, « ita nec sibi invicem, nec aliis innotescant », ut fatetur Musæus disp. 2. th. 129. sed etiam in statu florenti « soli illi distincte noti sunt, qui corda et renes scrutatur », th. 92. III. Argumentor universaliter et peremptorie : Id quod est in hac vita occultum respectu mortalium omnium, illud non potest habere extrinsecam aliquam notam, qua deveniatur in certam ejus, aut saltem probabilem notitiam : atqui forma, qua constituuntur isti sancti latibularii per mille annos sub Papatu, est in hac vita plane occulta omnibus mortalibus : ergo non potest habere ullas notas, quibus vel probabiliter cognoscatur. Major probatur : quia quod nullam habet causam : nec ullum effectum per sensus cognoscibilem saltem probabiliter : nec etiam in se cognoscitur : id innegabiliter manet occultum respectu omnium mortalium. Minor constat ex tota quæst. 2. parall. Quia juxta Musæum tota forma sanctificans latibularios vel est justitia Christi extrinsece imputata, quæ nec in se, nec in causa, nec in effectu aliquo mortalibus vel probabiliter innotescit, saltem quatenus singulis imputatur : vel est justitia inhærens, actualis, ab omni peccato contra conscientiam admisso immunis et a solo Spiritu S. producta. Porro quis hominum hanc in Lutheranis et Calvinistis vel probabiliter discernat? cum nemo alterius cordis secreta (multoque minus dona supernaturalia a Spiritu S. eidem infusa) vel probabiliter rimari queat. IV. Denique idem confirmatur κατ' ἄνθρωπον, ex recepta Lutheranorum et Calvinistarum doctrina : Id quod creditur, non cognoscitur per ullum externum signum. Sed congregationem sanctorum Lutherani et Calvinistæ tantum credunt. Ergo nullum externum signum illorum cognoscunt. Et hæc quidem omnia et singula videntur convincere intentum. Sed jam demum diluendæ sunt objectiones Amesii.

I. — « *Oves meæ vocem meam audiunt*, Joann. x. vers. 27. Ergo ibi est Ecclesia, ubi auditur verbum Dei ». Ita est. Sed quid tum? Certe lex hinc non sequitur intentum? Tum quia auditus interior non cognoscitur : tum quia purum Dei verbum non percipitur sensu, sed fide tenetur. Unde falsum omnino est, quod replicando Amesius ait : « Potest sciri, qui profitentur se corde audire ; et illa professio est nota Ecclesiæ ». Certe juxta hoc paradoxum omnes hæretici pertinebunt ad veram Ecclesiam, qui nemo illorum est, qui non maxime jactet se corde audire vocem Christi. Hoc equidem nil aliud est, quam testimonium illud infallibile, sed occultum Spiritus internum, quo velut characterismo discerni plerosque omnes sectarios a Catholicis sæpe dixi, ac præcipue in appendice I. Anti-Musæi §. 10.

II. — « *Mundans eos lavacro in verbo vitæ*, Ephes. v. vers. 26. His verbis docetur aperte, ibi esse Ecclesiam, ubi illud bonum per verbum et Baptismum communicatur. » Resp. : Hæc glossa Amesii est voluntarium commentum. Plus enim ibi non dicit Apostolus, quam Ecclesiam mundari Baptismo : uti etiam glossa Jenensis indicat. De prædicatione verbi nulla ibidem mentio. Quomodo vero hinc nisi ineptissime infertur : ergo ubi est lavacrum vitæ, ibi est vera Ecclesia? Certe sic omnes sectæ hæreticæ gaudebunt notis veræ Ecclesiæ.

III. — « *Ubi sunt duo vel tres congregati etc. illic sum in medio eorum*, Matth. xviii. vers. 20. » Resp. : Juxta hanc quodlibeticam illationem includentur iterum pleræque hæreticæ synagogæ, si sufficeret qualitercumque in nomine Christi facta congregatio. Requiritur ergo, ut fiat ab illis qui funguntur auctoritate Christi per Apostolos eorumque successores propagata.

IV. — « *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Joan. xv. vers. 5. *Evangelium virtus Dei est in salutem omni credenti.* Rom. I. vers. 16. » Sed quid hic infert? Ergo prædicatio verbi et Baptismus sunt notæ veræ Ecclesiæ? Cur non etiam ita? Ergo omnes quibus locutus est Christus, mundi sunt propter sermonem ejus. Ergo Ecclesia etiam constat ex Pharisæis quibus locutus est Christus. O ! quodlibeticam logicam!

V. — « Chrysost. idem nobiscum sentiebat homil. 49. in Matt. : Qui vult cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat nisi tantummodo per Scripturas? Et August. lib. de unit. Eccl. : Nolo hominum documenta, sed divinis oraculis S. Ecclesiam demonstrari. » Resp. 1 : Ad exaggerationem S. Chrysostomi applicanda est responsio ex tom. 1. ubi actum de lectione Scripturæ in lingua vulgari. Quamquam non video, quomodo ex ejus verbis inferatur thesis sectariorum. Nam esto, velit per solam Scripturam demonstrari Ecclesiam; non tamen sequitur, quod quæcumque interpretatio Scripturæ ab hæreticis jactata, signum sit Ecclesiæ veræ. S. Augustinus contra Donatistas optime urget, S. Scripturam, quæ diffusionem veræ Ecclesiæ per omnes gentes clarissime doceat, cum contra Donatistæ, ex nonnullis obscuris et figuratis dictis, itemque nescio quibus narrationibus apocryphis, et conviciis, monstrare satagerent, Ecclesiam remansisse in sola Africa. Itaque juxta S. August. ex Scriptura probatur, ubi sit Ecclesia, non tamquam ex nota Ecclesiæ; scilicet universalitas et diffusio per omnes gentes. Verum instat Amesius, et infert : « Ergo Scriptura, cum notificat notas Ecclesiæ, debet non tantum Ecclesia ipsa sed etiam notis esse notior ». Resp. : Plus hinc non sequitur, quam S. Scripturam esse ex hypothesi (cum scilicet est recepta, et clare loquitur, et oritur quæstio de Ecclesia), non autem simpliciter notiorem Ecclesia ejusque notis.

Instat 2. « Si Scriptura doceat, quæ sint notæ ; tum ubicumque doctrina illa, quam Scriptura docet, prædicatur, recipitur et exercetur, necesse est, ut ibi appareant notæ Ecclesiæ, atque adeo ipsa Ecclesia ». Resp. : Admissa sequela, nego, doctrinam S. Scripturæ vere doceri, recipi et exerceri a Lutheranis et Calvinistis. Illam enim hi ad sui cerebri phantasmata detorquent.

Instat 3. « Scriptura est notior quam Ecclesia, quia ex Scriptura probatur Ecclesia. » Resp. : Scriptura est notior tantum secundum quid, simpliciter autem prior et notior est Ecclesia, cum fuerit ante Scripturam, et Ecclesiæ data est Scriptura a Deo, quam illa aliis tradit et explicat. Calumniatur porro Amesius, cum subdit : « Hæc simpliciter esse sophistica, cum agatur hic de verbo Dei essentialiter sumpto, non de modo ejus vel signo, qui est in scriptione : agitur etiam de Ecclesia hac aut illa particulari, non de tota militante ». Falsa, inquam, hæc sunt : nam et verbum Dei etiam essentialiter sumptum, de lege ordinaria, non innotescit post tempora Apostolorum (de hoc enim statu Ecclesiæ sermo hic est, scilicet post promulgationem Evangelii per Apostolos), nisi per prædicationem legitimam. Et cum agitur de notis, sermo est sine dubio de Ecclesia militante universali.

Instat 4. « Juxta Bellarmini definitionem, fides Christiana pertinet ad essentiam Ecclesiæ. Et illa fides est ex auditu verbi Dei. Ergo necesse est verbum ipsum Dei esse simpliciter prius Ecclesia. » Resp. : Concedo sequelam de Ecclesia, quam Christus ante ascensionem suam cœpit colligere : sed nego de tempore Apostolos sequente, et prædicatione Apostolorum in Scripturam redacta, de qua tantum quæstio hic est, non vero de revelatione immediata per Deum Prophetis et Apostolis facta, quam nemo negat esse priorem Ecclesia per Apostolos congregata.

Instat 5. « Si Scriptura sit notior quando est recepta (ut Bellarm. fatetur), ergo semper est notior : semper enim ex quo data fuit, fuit et erit in Ecclesia recepta. » Resp. 1. : Iterum fallit Amesius, sumens verbum, seu revelationem divinam abstracte ; cum de eo quod est in Scripturam redactum Bellarminus loquatur. 2. Esto, quod Scriptura sit semper in Ecclesia recepta, an ideo notior est Scriptura illis, qui nec Ecclesiam nec Scripturam cognoscunt, sed de religione capessenda deliberant? Sane tales, cum S. Augustino, merito non crederent Evangelio, nisi Ecclesiæ eos ad hoc commoveret auctoritas.

Instat. 6. « Si in quæstionibus de Ecclesia notior est Scriptura, tum etiam simpliciter et in omnibus. Non enim est aliud aliquod fidei principium, de quo quæstio possit oriri, quod est Scriptura simul et Ecclesia notius ; et Scriptura non minus clare et im-

mediate institutit Ecclesiam de aliis necessariis, ac de Ecclesia ipsius natura. » Resp. 1. : Neg. suppositum, si (ut Amesius facit) sumatur universaliter. Nam etsi jam dudum inter nos et hæreticos controversia agitetur : penes quos sit Ecclesia, et utrinque aliquo modo conventum sit de SS. Scripturæ libris : tamen in omnibus paganis et Judæis secus accidit; qui indagantes veram religionem et Ecclesiam, non ideo notiorem habent Scripturam. Resp. : Neg. conseq. ejusque probationem. Ad hoc enim ut infidelis ad fidem et Ecclesiam catholicam convertatur, non est necesse ut habeat aliquod aliud fidei principium Ecclesia et Scriptura notius, sed tantum ut habeat motiva et signa, quibus fiat sibi evidenter credibile, hunc cœtum esse columnam et firmamentum veritatis. Unde ridiculus est Amesius, dum mox subdit : « Pro infidelis conversione oportere primum proponere Scripturam, ut ex ea condiscat Ecclesiam ». Sed, quæso, unde persuadebit tali, hos libros esse verbum Dei, et non alios : hunc esse sensum, et non alium?

Instat 7. « Inter nos et Pontificios quæstio orta est de Ecclesia. Scriptura est utrinque recepta. Scriptura enim clara est de Ecclesia, inquit Bellarm. Ergo juxta Bellarminum Scriptura hic est notior, et ipsius Scripturæ prædicatio (quantum ad notitiæ rationem) potest esse vera Ecclesiæ nota. » Resp. : Lepidum sane est hoc argumentum, quo mirum est, non vidisse Amesium, posse et nos Catholicos et quosvis sectarios perinde uti ad probandum, penes se esse veram Ecclesiam : nam et nos habemus Scripturæ prædicationem. Si dicat : per hanc intelligi veram ejus interpretationem. Bene est. Sed quis jam non videat, eam esse nugatoriam principii mendicationem? de hoc enim unice est quæstio. Quis dubitet, unam reipsa quæstionem esse, ubinam sit vera Ecclesia? et ubi habeatur vera Scripturæ interpretatio? Sed jam misso Amesio discutiendæ sunt cavillationes Gerhardi.

Is disp. XII. th. 21, Bellarmino asserenti : Notas prædictas non esse sufficientes, objicit : « Quod lib. III. de verbo Dei cap. 3. §. Philippus, scripserit sic : Non possum judicare, quæ sit vera Ecclesia, nisi prius judicem, quæ sit sententia congruens cum verbo Dei. Ex eo sic colligimus. Si non potest judicari, quæ sit vera Ecclesia, nisi prius judicetur, quæ sit sententia congruens cum verbo Dei, tum omnino de Ecclesia judicandum est ex Scriptura. Sed illud : Ergo et hoc; et per consequens Scriptura sive verbum Dei est Ecclesiæ nota ». Resp. : Gerhardus vel imperitiam in Doctore intolerabilem, vel imposturam viro bono indignam hic admittit. Nam verba illa, non ex sensu suo, sed Melanchthonis, cujus sententiam ibi explicat, Bellarminus adduxit; ut cuivis intelligenti et æquo lectori patebit.

Th. 23. ex definitione Ecclesiæ a Bellarm. allata, Gerhardus sic subsumit : « Jam vero nulla est certior et magis propria rei nota, quam ipsius definitio essentialis : exprimit enim essentiam rei. Proin cum veræ fidei professio, et legitimus sacramentorum usus ingrediatur definitionem Ecclesiæ, utique etiam hæc duo erunt veræ et propriæ notæ Ecclesiæ ». Resp. : Si inter Angelos ageretur, bene hoc diceretur, cum ipsi essentias rerum intueantur. Nobis autem mortalibus, quibus vix paucarum rerum essentiæ valde confusa et abstractiva cognitio obtingit, necessarium prorsus est, ex effectibus et proprietatibus in sensus incurrentibus indagare rerum essentias. Adhæc, ut in append. 1. Anti-Musæi §. 5. dixi : nec fides, nec Ecclesia, nec verbum possunt ulli fidelium (citra specialissimum privilegium) in hac vita esse evidenter nota : ergo nec definitio aut essentia Ecclesiæ : ergo per quasdam proprietates et signa extrinseca debet nobis utcumque innotescere : Qui secus sentiret : in « stipiteum » Danhaveri errorem incideret.

Th. 25. inquit : « Si Romana Ecclesia inde atque ideo vera Ecclesia agnoscenda est, quia doctrinam Christi et Apostolorum sine mutatione integram et inviolatam retinet, (ut Bellar. lib. IV. de Eccl. cap. 5. §. in omni, docet); consequens est, doctrinam illam, quam Christus et Apostoli tradiderunt, esse veram veræ Ecclesiæ notam ». Resp. : Numquid gemellæ sunt hæ propositiones : Antiquitas doctrinæ est nota veræ Ecclesiæ : Ergo etiam veritas est nota, etc. Et hæc : Ruditus asininus est nota asini : ergo etiam essentia asinina est nota asini? Decernat Titius, annon utraque illatio sit flagitiosa, pueriIis, imo asinina? aut assignet formalem disparitatem. Nota etiam, verba allegata non esse Bellarmini, sed Gerhardi.

Th. 26. « Juxta Bellarm. Sanctitas doctrinæ est nota veræ Ecclesiæ : atqui sanctitas doctrinæ non potest nisi ex Scripturis cognosci. » Quid hinc infertur? Ergo nota veræ Ecclesiæ non potest nisi ex Scripturis

cognosci. Resp. : Conclusio non est ad rem, nec vera, et sequitur ex minore falsa. Quærit porro Gerhardus : « Quid quæso, interest inter hæc duo pronuntiata : Sanctitas doctrinæ est nota Ecclesiæ, et : Pura prædicatio verbi (ac sancta doctrina) est nota Ecclesiæ». Resp. : Hoc interest, quod inter actum et ejus objectum ; item, quod inter rationale et risibile.

Th. 27. Juxta Bellarm. cap. 12. sola Ecclesia habet doctrinam immaculatam. Jam sic : « Quod est propria Ecclesiæ possessio, illud est etiam propria Ecclesiæ nota : Doctrina immaculata est propria Ecclesiæ possessio. Ergo etiam nota ». Resp. : Verba Bellarmini hæc sunt : Vera Ecclesia habet doctrinam, non solum immaculatam, sed etiam convertentem animas ; et hæc verba immediate sequuntur hunc quasi capitis XII. titulum : efficacia doctrinæ. Quis vero dubitet, hanc efficaciam doctrinæ esse aliquod prædicatum et formalitatem distinctam ab ejus essentia, quæ est veritas ? Unde nugatoria illa argutatio Gerhardi non est ad rem.

Th. 29. ait : « Si falsa doctrina est certa et inseparabilis nota falsæ Ecclesiæ, utique doctrina vera est cerca et inseparabilis nota veræ Ecclesiæ. Atqui juxta Bellarm. cap. 8. §. Dico hypothesin, falsa doctrina est certa et inseparabilis nota falsæ Ecclesiæ : ergo etiam doctrina vera est inseparabilis nota veræ Ecclesiæ ». Resp. : Major omnino falsa est, sumpta ex sensu argumentantis. Nam doctrina falsa evidenter talis, sine dubio arguit, non esse veram Christi Ecclesiam, in qua ipsa docetur. Et sic evidentia falsæ doctrinæ, non ipsa falsa doctrina ut sic, est certa et inseparabilis nota falsæ doctrinæ. At vero doctrina Christiana nec est evidenter vera nec evidenter falsa ; ac proinde ejus evidens veritas non potest esse nota veræ Ecclesiæ. Quod si dicatur doctrina Christiana evidenter vera, evidentia morali, physica, metaphysica et mathematica (ut fert stypiteus error novorum Lynceorum), sine dubio consequenter dicetur, evidentem veritatem illam esse certissimam notam veræ Ecclesiæ.

Th. 31. « Ex hypothesi Bellarmini (quam fuse ex lib. v. de grat. et lib. arbit. cap. 10. recitat Gerhard. th. 30.) verus ac sincerus Ecclesiæ filius a Pseudo-Propheta distinguitur per sanam et incorruptam doctrinam : ergo etiam Ecclesia vera a falsa per sanam et incorruptam doctrinam distingui potest ». Resp. 1. : Secundum se sine dubio distinguitur, sed non quoad nos : quia, ut diximus, veritas et sanitas doctrinæ Catholicæ non est evidens. Respondeo 2 : Bellarminus plane aliud dicit, etiam referente Gerhardo th. 30. quam hic illi affingat. Verba Bellarmini in fine thesis 30. hæc sunt : Vult igitur Dominus Matth. VII. ut ex fructibus doctrinæ de ipsa doctrina et Doctoribus judicemus. Porro jam judicet Titius, an Gerhardus bene potus aut somnians scripserit istas antitheses, an vero « flagitiose vel pueriliter »? Deinceps Gerhardus conatur satisfacere quibusdam Bellarmini argumentis, ex ipso Bellarmino. Videamus quam feliciter.

Th. 33. « Quod notæ (non modo reipsa, sed) ne quidem opinione debeant esse communes, illud et veritati, et ipsi Bellarmino adversatur. Veritati quidem, quia opinio errantium non efficit, ut aliquid sit revera tale ; nec quod hic vel ille opinatur suum esse, statim est ipsius proprium. Bellarmino autem, quia notæ ab ipso assignatæ itidem magna ex parte ita comparatæ sunt, ut opinione hæreticorum sint eis cum Ecclesia communes ». Resp. : Gerhardus conatur satisfacere, sed non satisfacit. Quia 1. non agitur hic de eo quod cuique a parte rei convenit ut proprium, sed de hoc præcise, per quid possit alius rei ignarus in notitiam rei ignotæ devenire. Quid autem stolidius est, quam id tentare per signa, quæ etiam opinione, non propria ei rei, sed multis aliis communia habentur? Numquid plus quam puerile esset, si quis parens ex septem filiis, qui omnes communiter sunt in opinione et possessione legitimitatis, scriberet hæredem unicum filium, qui a parte rei solus legitimus est : nullo alio signo discretivo addito, quam filii legitimi? 2. Non negatur, aliquas notas a Bellarm. assignatas, arrogare sibi aliquos hæreticos. Sed jam supra th. 2. sub finem monui, debere illas notas simul sumptas, ne opinione quidem aliis sectis convenire ; quod sane verissimum est. Quis enim unquam Lutheranorum vel Calvinistarum illas omnes sibi appropriare ausus est? Quæ th. 33. usque ad 39. affert, ex Amesianis expediuntur.

Th. 41. ubi retulisset ex Bellarm. lib. IV. cap. 3. Quod notæ a se allatæ non reddant evidenter verum, ipsam Roman. Ecclesiam esse veram Dei Ecclesiam, sed tamen efficere id evidenter credibile, ait Gerhardus : « Atqui si notæ illæ non faciunt evidentiam veritatis, sed tantum credibilitatis, merito

nobis sunt suspectæ. Multa enim sunt credibilia, quæ tamen non statim sunt vera ». Respond. : Hinc relucet stipiteum Danhaveri errorem etiam Gerhardo arrisisse, adeoque evidentiam veritatis Christianæ sibi arrogasse : quod paradoxum numquam satis mirari queo, quomodo apud homines non stupidos potuerit etiam plausum (nedum assensum) obtinere. Videantur quæ in Examine Examinis Conringiani hac de re disputavi, interrog. III. fere per totum.

Ad CAPUT IV.

Prima nota Ecclesiæ, et ipsum Catholicæ Ecclesiæ, et Christianorum nomen. Quod probatur ex SS. Cyrillo, Paciano, Augustino : etsi enim omnis hæresis velit videri et dici Catholica Ecclesia, tamen cum interrogantur hæretici a Paganis, ubi ad Catholicam conveniatur, nemo audet domum suam ostendere. Amesius 1 : « Duo nomina diversæ significationis non constituunt unam notam : Sophistice igitur a Bellarm. conjunguntur Catholici Christiani ». Resp. : Anteced. gratis assumitur : oppositum præstat ipse auctor, qui libro suo non tantum « Amesii » sed etiam « Guilielmi » signum sui constituit, et librum suum significat duplici nomine valde diversæ significationis, nempe : « Disputation. Anti-Bellarm. (qui titulus verissimus est) et Bellarm. enervati, quo nihil falsius in sensu ab auctore intento. Amesius 2. : « Contra fidem datam hic agit Bellarminus : promissio ejus exstat cap. 2 ». Deducemus notas Ecclesiæ ex Scripturis : « At nomen Catholicæ Ecclesiæ in Scripturis nullibi reperitur ». Resp. : Indefinite, non autem universaliter loquitur Bellarminus. Satis est, quod ad tuendum nomen Ecclesiæ Catholicæ, ex Scriptura deducat, eam esse *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam*, *et Apostolicam ;* ad quas notas reliquæ omnes reduci queunt. Cæterum si non nomen, certe res nomine Catholicæ significata, clarissime in Scripturis et frequentissime traditur. Amesius 3 : « Ecclesia fuit aliquando sine istis nominibus : ergo hæc nomina non possunt esse reciprocæ notæ Ecclesiæ ». Resp. : Ecclesiæ quovis modo sumptæ, concedo : Ecclesiæ jam adultæ, de qua nobis hic disputatio est, nego sequelam. Generaliter ergo hic notandum est : Notas a Bellarmino traditas, nec seorsim singulas sumi oportere, nec pro Ecclesia quovis modo sumpta, sed in statu jam adulto : denique et aliquas earum non probare se solis positive, quæ sit vera Ecclesia, sed negative. Amesius 4 : « Nullum nomen potest esse propria nota alicujus rei, nisi Deus promittat, se non passurum, ut nulla ratione cum aliis rebus communicetur : quod de nullo uno nomine vel Ecclesiæ, vel Dei ipsius potest affirmari ». Resp. : Cum ex ipso eventu SS. Patres supra nominati jam in 4 et 5. sæculo senserint, singulari Dei providentia solos Orthodoxos manere in possessione propria ejus nomenclationis ; quanto magis nos cum illis idem sentiemus post duodecim sæcula, cum non minus nunc idem videamus, in locis ubi permixtæ sunt Catholicis variarum sectarum Synagogæ in iisdem regnis et urbibus. Videlicet non expressæ promissioni, sed Providentiæ speciali divinæ id adscribendum est. Amesius 5. « Ista nomina, ne in usu quidem præsenti, sunt propria Pontificiorum. Ecclesiæ Orientales vocantur vulgo in illis partibus Catholicæ : Christianæ vero, non solum illæ, sed omnes quæ aliquo modo Christi nomen profitentur. Nos autem certis demonstrationibus parati sumus ostendere, nos non nomine tantum, sed et reipsa Christianos esse, atque adeo Catholicos. » Resp. : Amesio de Orientalibus affirmanti merito non habemus fidem, quam toties decoxit in rebus obviis. Pollicitationem vero illam, aut potius vanam jactationem, numquid et Lutherani aliique sectarii æque audacter spargunt, qui et vos Calvinistas pro hæreticis indubitatis habent, uti et vos vicissim illos Ubiquetarios pro iisdem merito habetis. Verbo, Calvinista-Christianus-Catholicus sine dubio est chimæra, aut si multum indulgeatur, est caseus ligneus. Credit porro Amesius, se Bellarminum in aperta falsitate deprehendisse, cum pronuntiat : Nulla est hæresis quæ non accipiat nomen ab aliquo homine. « Falsum hoc esse, inquit Amesius, evincunt nomina Gnosticorum, Acephalorum etc. ». Resp. : Bellarm. sine dubio respexit ad illas sectas, quæ domos suis superstitionibus deputatas habebant, quales fuisse Gnosticos et Acephalos non constat. Deinde sine dubio hi comprehendebantur ut secta quædam particularis sub Eutychianis, illi vero sub Valentinianis, Simonianis, Carpocratianis etc. diversisque appellabantur nominibus ; variis de causis : uti et nunc Lutherani vocant se Evangelicos, Protestantes etc. Calvinistæ vocantur Hugonisti, Geusii, Remonstrantes, Independen-

tes etc. Quæ hic subjungit Amesius, convicia protrita sunt, quæ refutationem non merentur, adeoque nec recitationem. Falsum demum est, quod soliti fuerint Patres se vocare « Apostolicos ». Quod vero Ecclesiam in Symbolo ita vocarint, nil ad rem facit; quia sic etiam omnes Catholici deberent se vocare *unos*, et *sanctos*, quod esset ineptire. Fuit quidem olim secta, cui adhærentes se *Apostolicos* vocabant, sed erant germen Encratitarum a Tatiano protrusi : qualiter et nunc Lutherani se *Evangelicos*, Calvinistæ *Reformatos* gloriose vocitant. Sed periculum nullum reor esse, ut aliqua secta se primum in ortu suo Catholicam nuncupet. « Etsi enim (ut S. August. ait) velint videri et dici Catholica Ecclesia, interrogati tamen a pagano ubi ad Catholicam conveniatur, nemo audet domum suam ostendere ». Et per hoc evanescit Gerhardi Cavillus, quo th. 45. ita arguit : « Quodcumque etiam hæreticorum cœtus sibi arrogant, illud non potest esse vera Ecclesiæ nota, ut docet Bellarm. cap. 2. §. 5. Atqui nomen Catholicum et Christianum etiam multi hæreticorum sibi arrogant, ut cum Augustino dicit Bellarminus : Ergo nomen Catholicum et Christianum non est vera nota veræ Ecclesiæ ». Responsio patet ex ipsis S. Augustini verbis. Arrogant sibi quidem velleitate quadam et desiderio, quod tamen simul sciunt fore inefficax. Cur enim alias non auderent « ostendere domum suam, rogati ubi ad Catholicam conveniatur » ? Sicut si quæstuaria et vulgaris vellet virgo haberi et dici, rogata tamen ubi ad Parthenonem conveniatur, non audet suum lupanar ostendere.

Idem th. 50. sic inquit : « Juxta Bellarm. prima nota est ipsum Catholicæ Ecclesiæ et Christianorum nomen. Aut ergo concedat non esse Catholicos, aut neget, nos esse Christianos, posterius facere non poterit, quia conc. Trid. sess. 15. in salvo conductu Protestantibus dato, Christianorum nomen nobis tribuit ». Resp. : Etiam hæc cavillatio est Theologo Lutherano perquam digna. Quis enim nescit hanc æquivocationem vulgo usitatam : cum tamen in verborum proprietate nemo sit Christianus vere et univoce nisi Catholicus. Et sic jure merito eos qui Lutherani sunt et vocantur, non magis in numero proprie et univoce Christianorum ponimus, quam olim SS. Patres posuere Valentinianos, Arianos etc. Verissime enim jam olim Tertullianus pronuntiavit : « Si hæretici sunt, Christiani non sunt ». Non est tamen infrequens, ut nomine « infidelium » non nisi paganos, Turcas, et similes nullatenus Christum professos appellemus ; et vice versa omnes qualitercumque Christum professos, « Christianos » nuncupemus, sic ut caseum ligneum, aut hominem pictum, non numquam absolute casei et hominis vocabulo designamus. Salvus conductus Protestantibus concessus ipsos non nomine Christianorum, sed conceptis, verbis « personas Augustanæ Confessionis » iterato vocat. Verba autem illa e Gerhardo citata : « Quæ quidem omnia pro universis et singulis Christi fidelibus, pro omnibus Principibus et personis quibuscumque tam Ecclesiasticis quam sæcularibus cujuscumque status inviolabiliter observanda esse promittit»; ridicule in hanc rem producuntur. Cur enim « Christi » fidelium nomine necessario ibi etiam intelligantur Protestantes, cum in aliis nominibus sufficienter includantur, nempe illo universali : « personis » cujuscumque status et conditionis: siquidem ibi vocula Pro « universis », accipiatur pro eo, quod est « in favorem », non vero quod est, « nomine universorum ». Anceps certe est significatio ly pro. Prætereo reliquas nugas triviales Gerhardi, ex dictis jam expeditas.

Ad CAPUT III.

Secundam notam Ecclesiæ Bellarminus ponit antiquitatem. Nam vera Ecclesia sine dubio antiquior est quam falsa, sicut Deus prior est diabolo : Prius bonum semen, postea zizania superseminantur. Ecclesia ergo dicitur Catholica, quia omni tempore fuit ; et Apostolica, quia fundata ab Apostolis, ac proinde antiquissima est. Amesius 1. « Antiquitas si simpliciter et per se consideretur, non potest esse nota Ecclesiæ, quia communis est affectio omnium rerum vetustarum. Si in concreto cum ipsa Ecclesia ; tum non potest esse nota, quia est obscurior vel ignotior quam Ecclesia per se. Multo enim facilius est scire, hic aut illic esse Ecclesiam, quam scire, eam ibi aut alibi jam esse, atque etiam olim fuisse ante multa sæcula ». Resp. : Hoc est mugari. Non enim quæritur, quænam sit congregatio quovis modo Christum professa (id enim cuivis obvium est), sed quænam sit vera Ecclesia Dei. Hæc autem veritas in se evidens in hac vita fieri nequit, ejus tamen antiquitas et duratio, veluti

veritates proprietates et notæ, moraliter nobis sunt evidentes. Amesius 2. « Antiquitas nullo modo potest esse inseparabilis nota Ecclesiæ, quia et omnis particularis Ecclesia et ipsa etiam Catholica tota habuit initium et aliquando fuit non antiqua ». Resp. : Hic cavillus alibi excussus est, ubi dixi, Ecclesiam hic dum ejus notas tractamus, accipi, non nisi in statu adulto; aut certe si abstrahendo ab omni statu, consideretur, competit ei radicaliter, et in actu primo ; sicut infans recens natus est rationalis, etsi non nisi post multos annos in actu secundo ratiocinetur. Omitto tertium effugium Amesii ; est enim nænia tritissima omnium hæreticorum, antiquitatem sibi arrogantium, dum antiquis Prophetarum et Apostolorum scriptis sua nova idola involvere quærunt.

Bellarm. : In omni insigni mutatione religionis semper ista sex demonstrari possunt 1. Ejus auctor. 2. Dogma novum. 3. Tempus quo cœpit. 4. Locus. 5. Quis eam oppugnarit. 6. Exiguus aliquis cœtus, unde cœperit. Sed nihil horum de nobis ostendere possunt adversarii. Ergo. Amesius 1. : « Ex istis sex, unum tantum est, quod generaliter possit ostendi de omnibus hæresibus, quod scilicet dogma novum introduxerint. Hæresin quamdam, dicit August., sine auctore et sine nomine Philaster commemorat. « An debuerat igitur illa hæresis tamquam veritas antiqua probari ? » Resp. : ly Hæresis æquivocum est. Universum sumitur pro errore contra fidem aperto : hic autem ut alias sæpe, Bellarminus illud accepit pro ipso cœtu hæreticorum. Unde evanescit cavillatio Amesii. Falsum etiam esse suum primum pronuntiatum quoad quatuor alia ex illis sex, facile ipse notare potuit, ideoque nec unica data instantia pro opposito, mox subdit : « Fides nostra in erroribus rejiciendis non debet ex historiis humanis, vel temporibus, locorum et hominum cognitione suspendi ». Sit ita. Quid hinc contra nos ? Amesius 2. « In Ecclesiam Judaicam varii et graves errores irrepserant ante adventum Christi : Christus tamen ipsa dogmata sola refutabat : nulla habita ratione auctorum, locorum, temporum, et similium nugarum ». Esto et hoc : quid inde contra nos ? Nonne variis viis potest unus idemque error revinci ? an ideo alteram improbo, quia hanc hic et nunc ineo ? Amesius 3. « Quamvis in multis erroribus Pontificiorum, quam proxime saltem accedere possimus ad auctores, loca, tempora designanda, si operæ pretium esse duceremus ; quia tamen magna pars apostasiæ Pontificiæ non subito fuit invecta, sed paulatim dormientibus vigilibus, idcirco tam exacta circumstantiarum notatio in tota mutatione non est exigenda ». Resp. : Insigne hoc commentum persimile est illi Judaico, quo corrupti pecunia excubitores jubebantur dicere, Christum e sepulcro, ipsis dormientibus, sublatum esse. Lutherana et Calvinistica novitate quid potest clarius esse, cum toties provocati, nec unicum mortalem ex decem sæculis Lutherum precedentibus hactenus nominare potuerint, qui XVII. præcipuos articulos Luthérano-Calvinisticos professus sit. Cum vicissim pleraque omnia dogmata controversa cum Catholicis tenuisse Patres antiquos, plurimi etiam ex adversariis aperte fateantur, et singillatim post Apologiam Protestantium Brerlei, ostendit P. Forerus 2. part. quæst. vex. lib. I. per totum. Et nos in particularibus controversiis idem præstabimus, præcipue contra Titianam ostensionem.

Quæ Gerhardus hic objicit, aut coincidunt cum Amesianis, aut multo his insulsiora sunt. Quale est illud th. 61. ubi ait : « Bellarminus agnoscit quædam in Rom. Ecclesia esse nova. ut sunt : modus eligendi Pastores, ordo inter Episcopos et Cardinales concilia Episcopalia in senatum cardinalium mutata ». Cur non addidit, quod nunc Cardinales vocentur Eminentissimi, qui antehac Illustrissimi et Amplissimi ? Anne in his aliqua fidei novitas? Audeat negare Titius, ejusmodi nugas esse pueriles, uti et illas th. 63. et 64. quas piget commemorare.

Ad CAPUT VII.

Quarta Ecclesiæ nota, est amplitudo, sive multitudo et varietas credentium. Ecclesia enim Catholica non solum debet amplecti omnia tempora, sed etiam omnia loca, omnes nationes, omnia hominum genera. Quæ Amesius hic reponit, sunt exculcatæ paleæ. Nam. 1. quod ait : « Amplitudinem convenire etiam errori », jam expeditum est supra. Quod ait 2. « Eam convenire etiam dominio Antichristi ». Similiter 3. quod « amplitudo sit minus nota quam ipsa Ecclesia per se », est ejusdem rationis cum eo, quod supra tractando de notis in genere excussum est. Denique objicit ex ipso Bellarmino (quod etiam Gerhardus facit th. 69) quod si sola

una provincia retineret veram fidem, adhuc vere et proprie diceretur Catholica, dummodo clare ostenderetur, eam esse unam et eamdem cum illa, quæ fuit aliquo tempore, vel diversis in toto mundo : « Ergo amplitudo Ecclesiæ non ex locorum et provinciarum numero, sed ex fide Catholica æstimanda est ». Ita Amesius et Gerhardus. Sed et hoc effugium jam supra præclusum est, ubi diximus : ex hac nota eos non tam affirmative seu positive, quam negative arguere : ita ut ubi hæc amplitudo non inveniatur, saltem pro magna parte durationis ejus cœtus, de quo quæritur, non posse talem cœtum censeri veram Catholicam Ecclesiam, cum hujus Ecclesiæ amplitudo in Veteri et Novo Testamento nimis aperte et frequenter promissa sit. Itaque licet non requiratur, ut Ecclesia Catholica sit in omnibus hominibus totius mundi, tamen necesse est, ut innotescat omnibus provinciis, et in omnibus fructificet; atque hoc ipsum fiat, non simul, sed successive. Quod vero Gerhardus mox th. 70. subdit : « Agnoscere Bellarminum, ab Ecclesia Rom. magnam defectionem nostris temporibus per Lutheranos et Calvinistas esse factam, ut de pristina amplitudine non possit gloriari »; hoc nihil ad rem præsentem facit. Paulo post enim a Bellarmino additur, quam abunde hæc defectio compensata fuerit in novo orbe, ubi exstant Ecclesiæ sine admistione hæreticorum, in omnibus quatuor mundi partibus ; ad Orientem in Indiis; ad Occidentem in America, ad Septentrionem in Japonia; ad Meridiem in Brasilia et exteriore parte Africæ ; ut de imperio Chinensi nihil dicam. Unum S. Xaverium Indiæ Apostolum plures Christo per Baptismum genuisse filios, quam Lutherus a fide Christi ad suum pellexerat evangelium, scripsi anno superiore in digressione opportuna de Conringii medici ampullationibus. Explosit hic nuper, in Epistola ad suum Titium verissimum meum effatum his verbis : « Tantas ineptias nempe illud hominum genus non pudet in vulgus spargere : quasi nemo nostrum, statum Romanæ per Americam et Indiam Ecclesiæ et Xaverii rerum habeat cognitum ; imo quasi non in medio essent ipsorummet sociorum libri, miseram Ecclesiæ conditionem per terras illas, cum primis per Americam deplorantes. » Verum fumos vendit medicus, omniscius scilicet! Si neget ea quæ scripsi, vel ignarus est rerum, quarum peritiam tam arroganter jactat, vel detractor mendax. Nemo qui sine odio et amore calculos subducere voluerit, et inire curiosius numerum eorum, quos immediate per se Lutherus stylo aut voce a Pontifice abalienavit; et illorum, quos S. Xaverius ad fidem et Baptismum per se immediate induxit, negare poterit, me minus potius quam nimis gloriose de S. Xaverio pronuntiasse. Quis ausit affirmare, Lutherum trecenta millia hominum a Pontifice Romano per se stylo vel voce abstraxisse? at tot millia adultorum Christo adjunxit Xaverius, ut ex certis relationibus juratorum testium constat. Videatur Thomas Bozius, non e Jesuitis unus, sed Congregationis Oratorii Presbyter lib. VI. de signis Eccles. cap. 3. ubi et longe majora de illo heroe prædicat, nempe : « Universos hæreticos simul sumptos per annos M.D. haud traduxisse ad hæreses tot gentes a Christo alienas, quot unus Xaverius ad Christum annis undecim.

Ad CAPUT XV.

Quinta nota Ecclesiæ est successio Episcoporum, in Romana præsertim Ecclesia, quæ et ideo dicitur Apostolica. Ac propterea omnes veteres hac successione tamquam argumento evidentissimo usi sunt ad veram Ecclesiam ostendendam, ut SS. Irenæus, Optatus, Tertull., Epiphan., Hieron., Prosper, August. etc. Porro frustra Amesius hic occlamat, « esse principii petitionem ». Numquid enim satis Bellarminus ex certo et communi sensu SS. Patrum hujus successionis præstantiam ostendit? Numquid ipsa, quam subjicit, ratio idem evincit? Quia nempe Ecclesia nullo modo potest esse sine Pastoribus et Episcopis : illi vere soli sunt veri Episcopi, qui ab Apostolis per legitimam successionem et ordinationem descendisse ostenduntur. Ad hoc autem requiritur, ut quis succedat alicui Apostolo, sicut Clemens Petro ; vel alicui, quem Apostolus fecit Episcopum : vel ut fiat Episcopus ab eo, qui habet Apostolicam auctoritatem, id est, a Papa : et ut ordinetur a tribus Episcopis, nisi forte ex dispensatione ab uno, assistentibus abbatibus. Et quamvis aliqui hæretici antiqui ista imitati sint in ordinatione Episcoporum, tamen ob solum etiam defectum successionis SS. Patres eos repudiabant. Hinc vero fit argumentum insolubile : Ecclesia non potest esse sine Episcopis : Lutherani et Calvinistæ carent tam ordinatione,

quam successione ab Apostolis continuata : Ergo apud eos non est Ecclesia. Amesius his opponit septem antitheses; sed sunt verissimæ antitheses erroribus et conviciis turgidæ, nec tantillum Bellarminiana luxantes, aut quatientes.

Gerhardus th. 75. contendit : « Notam proprie dictam debere talem esse, ut tam affirmate quam negate inde possit concludi ». Resp. : Id verum esse de nota adæquata et totali, et quæ omnino reciprocatur in quarto modo, proprietas. Tales non singulas notas a Bellarmino allatas non jactamus.

Th. 87. « In Symbolo Apost. vocatur Ecclesia Apostolica, cum tamen nondum in ea localis et personalis successio vigeret, sed Apostoli ipsimet adhuc docerent : ergo personalis illa successio non convenit Ecclesiæ perpetuo ac semper : ergo non est genuina ejus proprietas. » Resp., ut supra : Sufficit, quod successio ei conveniat in actu primo et radicaliter. Certe nec omnes proprietates hominis competunt infanti in actu secundo, et tamen nemo nisi inepte negabit, ei competere in actu primo. Ita pariter successio illa in actu primo, competebat Ecclesiæ ipso tempore Apostolorum ; quia jam tum habebant et promissionem Christi, et dispositionem hierarchiæ Ecclesiasticæ institutam, quam ipsi perennarent.

Ad CAPUT IX.

Sexta nota est conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua. Dicitur enim Ecclesia Apostolica non solum propter successionem Episcoporum ab Apostolis, sed etiam propter doctrinæ consanguinitatem. Amesius fatetur hanc notam esse veram, et solam per se sufficientem ad veram Ecclesiam discernendam ; nec abnuit Gerhardus. At, inquiunt, illa « non distinguitur a sincera veritatis prædicatione ». Resp. : Non distinguitur realiter, concedo ; non formaliter, nego. Veritas enim doctrinæ revelatæ (uti et Ecclesiæ) non potest viatori citra privilegium fieri evidens : potest autem illa conspiratio doctrinæ, quæ est quidem reipsa illa veritas revelata, fieri nobis evidens : quia professio externa Ecclesiæ antiquæ cum professione nostra, vel ex confessione nostrorum adversariorum, ut omnia alia deessent, innotescit. At occlamat cum Amesio Calvinista Gerhardus Lutheranus : « Perverse et præpostere Bellarminus peti vult doctrinam Ecclesiæ antiquæ ex Patrum quorumdam rivulis, et non ex fontibus ipsis S. Scripturæ ». Respondit pro nobis in aureo suo Commonitorio Vincentius Lirinensis jam ante 1200. annos his verbis cap. 2. : « Requirat aliquis, cum sit perfectus Scripturarum canon, sibique ad omnia satis superque sufficiat, quid opus est, ut ei Ecclesiasticæ intelligentiæ jungatur auctoritas? Quia videlicet Scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non uno eodemque sensu universi accipiunt; sed ejusdem eloquia aliter atque aliter, alius atque alius interpretatur, ut pene quot homines sunt, tot illic sententiæ erui posse videantur. Aliter namque Novatianus, aliter Photinus, aliter Nestorius etc. exponit. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tam varii erroris anfranctus, ut Propheticæ et Apostolicæ interpretationis linea secundum Ecclesiastici et Catholici sensus normam dirigatur. » Hæc doctrina necessario displicet omnibus sectis, recentibus æque ac vetustis, quibus unice cordi est « sub ipsis S. Scripturæ verbis sua quisque venena occultare ». Estque hæc characteristica omnium hæreticorum Biblisticorum, « ad imagines phantasmatum suorum convertere omnia verba Scripturæ ». Ad quos proinde Scriptura reipsa nihil est nisi « impugnatio legis ex verbis legis ». S. Ambrosius in cap. III. ad Titum. « Sacrilegium litteræ ». S. Gregorius Nazianzenus Orat. 4. de Theol. « Illecebra iniquitatis hamo circumjecta, statua ad omnes transeuntes se obvertens, communis utriusque pedis cothurnus etc. » Idem Orat. de S. Athanasio. « Est ars diaboli, qua et Christum tentare ausus ». S. Chrysostomus hom. contra hæret. « Est aurum, argentum et vestis diversicolor, quibus hæretici operiunt idola sua ». S. Augustinus lib. III. de Bapt. cap. ult. « Denique est Evangelium, non Christi, sed hominis, imo diaboli, cum verbum Dei non in legendo, sed in intelligendo consistat ». S. Hieron. in epist. ad Gal.

Gerhardus th. 84. ait : « Bellarminus ipse aliquoties ab illorum Patrum, qui primis quingentis post Christum sæculis (ita habet, pro annis) vixerunt, doctrina discedit, ut multis exemplis monstrari potest, etc. Rectius ergo ex Apostolorum scriptis, quam ex Patribus judicatur, quæ doctrina sit vere Apostolica. » Resp. : Etiam hæc collectio puerilis est : Aliqui Patres (ut Origenes, Chiliastæ etc.) errarunt in quibusdam : ergo in his dogmatibus ubi omnes consentiunt, non ha-

betur veritas dogmatum Catholicorum. Quid enim, quæso, obest communi et certo sensui veteris Ecclesiæ, quod Cyprianus cum suis erraverit, rebaptizando hæreticos?

Ad CAPUT X.

Septima nota Ecclesiæ, est, unio membrorum inter se, et cum capite visibili. Nam Ecclesiam esse unum corpus, unam sponsam, unum ovile, passim Scripturæ docent. Hinc semper SS. Patres eam unionem cum Roman. Pontifice habuerunt pro signo veræ Ecclesiæ. Sufficere merito loco omnium deberet S. Irenæus in celeberrimo illo effato, quod cum per se apertissimum sit, eo magis illustratur, quo impudentius hæretici alium plane sensum ei affingere conantur : « Ad Romanam Ecclesiam, propter majorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam ». Omitto alia notissima. Amesius 1. : « Unio per se considerata, non est Ecclesiæ propria : tribuitur enim Antichristi regno, Apocal. XVII. vers. 13. » Hi sunt unius sententiæ, et vires ac auctoritatem suam bestiæ tradent. Respondeo : Nostra unio est in negotio religionis ; quod vero illi reges cum Antichristo ejusdem sententiæ sint, viresque suas ad eumdem finem sint tradituri, non magis arguit unionem in religione, quam nunc in variis dissectissimis hæreticorum sectis; qui tamen velut vulpes Sampsonis in arietando Romano Pontificatu unice conspirant. Respondeo 2. : Unio qualiscumque cum capite et membris per se solitarie sumpta, non est nota infallibilis veræ Ecclesiæ; sed in unitate fidei, est saltem certissima nota negative, hoc est, evidens est, veram Ecclesiam non esse, ubi ea fidei unitas non est : uti apud sectarios contingit, ubi ne Lutherani quidem inter se, quoad ipsos articulos, qui in normalibus (ut vocant) libris continentur, consentiunt. Vicissim est evidenter credibile, ibi esse veram Ecclesiam, ubi talis unio omnibus ætatibus et locis disjunctissimis reperitur. Amesius 2. : « Unio in vera fide non est notior ipsa fide ». Resp. : Sic est. Sed quid inde? Non dicimus, unionem in vera fide, sed unionem in negotio religionis et fidei (abstrahendo a veritate) esse signum veritatis credendæ. Amesius 3. : « Unio Ecclesiæ proprie est spiritualis, et mystica, non sensibilis ». Resp. : Adæquate sumpta unio, nego ; ex parte, concedo. Quia etiam unionis internæ et spiritualis, externa sensibilisque professio ab Ecclesia exigitur. Amesius 4. : « Unio quæ sub Papa habetur, est coacta et servilis, qualis est miscellanei exercitus militum varie animatorum sub uno duce ». Resp. : Hæc est spissa et aperta calumnia. Nam omnes boni Catholici in consueta fidei professione jurata, dicunt se fidem Romanam sponte profiteri. Conatur tamen suæ calumniæ fucum obtendere, aitque : « Non possunt aliter sentire (ait Bellarm.) quia subjiciunt sensum suum sensui Ecclesiæ ». At non est in hoc major necessitas quam hypothetica, quam quisque habet in sensu composito. Numquid non tam sponte nos Catholici subjicimus sensum nostrum sensui unius Christi, ejusque Vicarii, quam vos Lutherani et Calvinistæ subjicitis sensui vestro verba Scripturæ? Pergit tamen Amesius sycophantari de discordia inter Canonistas et Sorbonicos; sed hoc jam supra excussum est. Adipatum porro mendacium est : « Sorbonistas habere Jesuitas pro falsis Prophetis : Dominicanos adnumerare Jesuitas Semipelagianis : Beccani et Bellarmini libros quondam publice fuisse Parisiis combustos ». Certe omnes Canonistæ, Sorbonici, et Dominicani, conceptis verbis, ubi opus fuerit, affirmabunt, hunc Calvinistam fœde calumniari. Quæ demum ex Bannezio produxit Amesius, fide græca tractavit, truncate scilicet decerpendo, quæ videbantur in rem suam facere : quo tamen non obstante gloriatur his verbis : « Hanc unitatem per Dei gratiam colimus, (nos Puritani,) quæ etiam luculenter apparet in harmonia nostrarum Confessionum, quamvis in omnibus omnes non prorsus idem sentiamus ». Quam vera hæc sint, vel solus Festi Hommii libellus, qui inscribitur : « Specimen controversiarum Belgicarum », abunde monstrat. Videatur et Indiculus Dissidiorum apud Calvinistas in pag. 2. Quæst. vex. P. Foreri lib. II. sess. 2. cap. 7.

Gerhardus th. 87. e Bellarm. sic arguit : « Si, juxta Bellarm. in Ecclesiis Corinthiorum et Galatarum fuere dissensiones : Si ante Constantini M. tempora Ecclesia in diversas hæreses fuit divisa, utique unitas non est Ecclesiæ perpetua ; ac proinde non est propria veræ Ecclesiæ nota ». Resp. : Solutio habetur in ipsis Bellarmini verbis, dum ait : Ecclesiam large et improprie subinde accipi, sicut nomen Christiani subinde accipitur pro omnibus iis, qui quoquo modo Christum profitentur, (ut etiam supra dixi) ; et quia etiam

hæretici aliquo modo pertinent ad Ecclesiam, etsi absolute et simpliciter extra illam sint ; ideo a paganis dici solet : multas esse sectas in Ecclesia. Corinthii et Galatæ peccabant perniciose, sed non pertinaciter, ideoque censebantur adhuc vera Ecclesiæ membra, licet infirma. Quodsi pervicaciter in errore mansissent, haud dubie Apostolus eos non inter filios numerasset, sed anathemate perculisset.

Th. 89. « Licet Pontifici Rom. resistere, si Ecclesiam destruere niteretur, ut fatetur Bellarm. Ergo etiam licebit se ab ejus unione separare. Cui enim quis resistit, ab eo etiam sese sejungit. » Resp. : Neg. sequel. Resistentia enim fit, quatenus Papa, ut privata persona violentiam exerceret; quia certe ad hanc non accepit auctoritatem a Deo. At potestas Pontificia, ut sic, est sacrosancta, ac proinde ab ea, ut sic se velle separare, est nefarium, hæreticorum et schismaticorum proprium.

Th. 91. quærit : « Quomodo in Anti-Paparum dissensione potest locum habere unio cum Romano Pontifice, cum juxta Bellarm. incertus Pontifex habeatur pro nullo ». Resp. : Sufficit tunc ita habere affectum unionis cum Sede Apostolica, ut quando futurus est Pontifex certus, velit etiam ipso effectu se illi conjungere. S. Cyprianum in æstu contentionis de Anabaptismo aliquantum aberrasse a recto et vero, certum est : abrupisse vero penitus vinculum unitatis cum Rom. Pontifice, falsum. Neque enim sub anathemate et ex cathedra definivit S. Stephanus Papa id quod S. Cyprianus cum Collegis impugnaverat.

Similiter mala est illatio Gerhardi th. 97. « Si Liberius P. in damnationem S. Athanasii (interpretative) consensit, hic non mansit in unione cum Romano Pontifice ». Nam, ut probat loc. cit. Bellarm. Quidquid Liberius tædio exilii admiserit, tamen fidem Catholicam numquam in animo perdidit ; ac proinde S. Athanasius ab ejus fide et auctoritate se minime separavit.

Quod th. 98. ex Bellarm. adstruere laborat : Græcam Ecclesiam se a Rom. Pontifice separasse, nimis certum est. Quid vero hinc infertur contra unitatem Ecclesiæ ? Ergo Schismatici Græci putant unionem cum Rom. Pontifice non esse simpliciter necessariam et in hoc errant, quod est verissimum.

Th. 99. Ex eo, quod (referente Bellarm.) « Otto I imperator zelo quidem bono, sed minus perite judicavit Joannem XII pessimum Pontificem esse deponendum, infert Gerhardus, Ottonem cum multis illius temporis Doctoribus judicasse unionem cum Rom. Pontifice non esse simpliciter necessariam. » Resp. 1. : Esto erraverint cum imperatore nonnulli Doctores in eo rudi sæculo, re non bene discussa, quid hoc contra tam certam et priscis Patribus tam celebratam unionem cum Rom. Ecclesia ? Resp. 2. : Persuasio illa et factum Ottonis I potius arguit oppositum. Nihil enim ille habuit nisi contra privatam personam flagitiosi Pontificis ; potestatem vero venerabatur, quam proinde satagebat in meliorem digrioremque transferre.

Ad CAPUT XI.

Octava nota est, sanctitas doctrinæ. Constat enim Ecclesiam in symbolo dici sanctam, quia professio ejus sancta est, nihil continens falsum quoad fidei doctrinam, nihil injustum quoad doctrinam morum. Amesius 1. : « Doctrina vera semper est sancta; ergo hæc nota quoad rem ipsam eadem est cum illa a nobis proposita, et a Bellarm. impugnata, de sincera evangelii prædicatione. Neque potest ulla certa ratione discerni, nisi veritas primi demonstretur. » Resp. : Dissimulato antec. nego conseq. Posset enim esse doctrina puritati Evangelii contraria, quæ tamen non contineret errorem rectæ rationi aperte contrarium, quales sunt illi, quos Bellarminus in omnibus aliis sectis exstare ostendit. Amesius 2. : « Hæc ipsa doctrina, quam Bellarm. tradit de Ecclesia, sanctitati est admodum inimica, dum docet, nullam veram sanctitatem requiri, ut quis sit membrum Ecclesiæ, et corporis Christi mystici, sine ulla distinctione. » Respond. : Nihil revera sanctitati Ecclesiæ præjudicat, quod multi in ea non juxta ejus doctrinam vivant ; sicut et regnum dicitur opulentum, exercitus victoriosus, etsi plures in illo pauperes, in hoc timidi censeantur. Sufficit per doctrinam fidei et morum unice intendi perfectam sanctitatem, ad quam pauciores et lente pertingunt, ut pluribus dixi in Anti-Musæi quæst. 1.

Gerhardus thes. 102. sic argutatur : « Doctrina ab omni errore pura, est etiam sancta : atqui doctrina ab omni errore pura, ex Bellarm. hypothesi (scilicet in pure Schismaticis-non hæreticis), potest esse in Ecclesia falsa. Ergo sancta doctrina potest esse

in Ecclesia falsa. Quod autem veræ et falsæ Ecclesiæ commune est, non potest esse genuina et propria veræ Ecclesiæ nota. » Resp. : Ex alibi dictis constat, non debere singulas notas seorsim sumi : ut sæpius jam monuimus.

Ad CAPUT XII.

Nona nota est efficacia doctrinæ : Sola enim vera Ecclesia habet doctrinam non solum immaculatam, sed etiam convertentem animas. Psal. XVIII. v. 8., et sermonem vivum ac penetrantem. Heb. IV. vers. 12. At Ecclesia vere sancta et Apostolica olim brevissimo tempore, per homines contemptibiles, sine armis, sine eloquentia et sapientia humana, traxit homines magnos, parvos, sapientes, rudes, potentes, etc. et traxit non ad delicias, honores etc. carni et affectui humano grata, sed ad crucem et abnegationem sui. Idem sequentibus sæculis in conversione Gentium ad Catholicam Ecclesiam contigit usque ad nonum; Ubi contra in convertendis paganis tam steriles sunt Lutherani et Calvinistæ, ac omnes omnino hæretici, ut asseveret Thomas Bozius lib. XVI. de Signis Ecclesiæ, unum S. Franciscum Xaverium e Societ. Jesu, plures paucorum annorum spatio ad fidem Christi et Baptismum, e gentibus traduxisse, quam omnes hæretici simul sumpti per 16. sæcula traduxerint. Amesius : « *Efficaciam habet adventus Antichristi, illam scilicet quæ est Satanæ*, II Thess. II. 9. Efficaciam autem Spiritus Dei ab illa sæpe non potest discerni, nisi per veritatem doctrinæ ». Resp. : Est sane miranda perversitas hujus Puritani, qui cum ex una parte convincatur ex his quæ Bellarminus de conversione gentilium omnium ad fidem Catholicam probat; ex altera vero videat, eam notam suis plane deficere, (utpote quibus tantum proprium est pervertere tepidos Catholicos) ; audet tamen, illam efficaciam, qua Gentes hactenus ad fidem Christi conversæ sunt, insimulare efficaciæ satanicæ Antichristi. Quid posset dici magis discrepans, quam hæc livida et cæca blasphemia? Ergone SS. Bonifacius, Wilibrordus, Amandus, etc. qui Germanos, Belgas etc. ab idolis ad Crucifixi cultum, adeoque ad fidem et vitam sanctam induxerunt, Antichristo illos manciparunt? O! lingua præcidenda! o stylum execrabilem!

Gerhardus th. 105. ex objectione Lutheranorum a Bellarm. adducta, nempe : « Doctrinam suam ideo a Deo esse, quia tot populos, tot provincias, tot regna tam brevi tempore occupaverit. » Si ita liceat philosophari, magis nunc mirabimur Mahometi Alcoranum in magna orbis parte tam facile obtinuisse. Hinc Gerhardus subsumit : « Atqui si nobis non licet ab efficacia doctrinæ veritatem Ecclesiæ nostræ simpliciter concludere, nec Bellarmino id ipsum licebit ». Resp. : Facilis descensus Averni, sed revocare gradum, superasque evadere ad auras, Hoc opus, hic labor est. Quæ, quæso, comparatio est inter conversionem Gentium ad Catholicam fidem, naturaliter incredibilia, carni ac sanguini adversa præcipientem : et perversionem tepidorum Christianorum ad sectas omni legum divinarum humanarumque metu solutas?

Ad CAPUT XIII.

Decima nota est sanctitas vitæ auctorum, sive primorum Patrum nostræ Religionis. Magistri enim Ecclesiæ post Prophetas et Apostolos fuere quovis ævo Doctores sanctissimi, Ordinum institutores, sancti, casti, pii, sobrii, ut adversarii nihil habeant quod reprehendant, nisi nimiam sanctitatem, ut B. August. ait de Monachis sui temporis lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. Et ipse Lutherus testatus est : « Sub Papatu esse nucleum Christianismi. Et multos pios magnosque sanctos ; » qui idem de suis testatus est : « Mundus ex hac (Neo-Evangelica) doctrina in dies fit deterior, » etc. Amesius : « Legantur igitur vitæ Pontificum Romanorum ». Respond. : Legantur utique, et invenientur plurimi sancti, irreprehensibiles etiam sæculo illo Lutherano. Et quidem de Leone X. quem Lutherus primus proclamavit Antichristum, non modo a gravissimis auctoribus traditum est, quod fuerit optimis moribus, ac immaculatam servarit puritatem, (Pallavic. in histor. concil. Trident. lib. I. cap. 2.) sed etiam Lutherus, eo ipso tempore, quo Vaticanum fulmen in illum Leo vibravit, sic ad eumdem scripsit 6. Sept. 1520. « Appellavi te Danielem in Babylone, in medio leonum, Ezechielem inter scorpiones, agnum in medio luporum, et innocentiam tuam egregio studio tutatus sum. Scilicet celebratior et augustior est in omni terrarum orbe, tot tantorum virorum litteris cantata opinio, et vitæ tuæ inculpata

fama, quam ut a quovis vel maximi nominis possit quavis arte impeti. Non sum tam stultus, ut eam incessam, quam nullus non laudat. » Vel verum hic dixit Lutherus, vel falsum. Si prius; ergo non nisi sceleratissime, mox postquam intellexit se anathemate perculsum a Leone, criminatus est hunc ipsissimum esse « Antichristum magnum; Episcopos ejus satellites; Academias lupanaria ». Vel posterius; et sic Lutherus apud omnes sani cerebri debet haberi mendacissimus adulator, nullaque fide dignus; præsertim cum in eadem epistola, D. Joannem Eckium conatus in suspicionem adulationis apud Leonem P. pertrahere, verissime, (sed reipsa contra seipsum) pronuntiarit : « Non est hostis adulatore nocentior. » Aveo intelligere, quid ad hoc Lutherani cum aliquo colore possint respondere; hactenus enim tolerabilem et honestam evasionem nec vidi nec audivi. Porro Leonem X. consecutos Pontifices, (numero viginti usque ad Alexandrum VII.) plerosque laudatissimis moribus fuisse, (quales forte nullus alius Episcopatus intra idem tempus habuit,) non omnino negare audent candidiores e Lutheranis et Calvinistis, re bene considerata. Invenit tamen hic rimam elabendi Hodomoria Argentinensis, phantasm. II. per distinctionem inter peccata « personalia » cujusque Papæ, ut homo est, et inter « communia », quæ sint Pontificio huic muneri annexa; uti sunt « Tyrannis in potestatis œcumenicæ arrogatione : coactivæ conciliorum generalium : creativæ omnium Episcoporum. » A personalibus criminibus facile absolvi patitur nonnullos Pontifices hæc Hodomoria, a communibus, seu « genialibus, » ut vocat; nullum esse immunem contendit; et hac distinctione, (invento tali Hodomoria digno), arbitratur « perire Conzenianam declamationem lib. VI. Polit. cap. 22. Et Erbermanni Catalogum Pontificum sanctorum, quem adornat, » in Irenici part. 1. pag. 92. 99. 169. Sed nugæ hæ sunt jam supra excussæ, cum Sedis Apostolicæ auctoritatem a morsibus hæreticorum vindicaremus. Quod autem hanc SS. Sedem etiam aliqui Pontifices tenuerint eo munere indigni, nihil obstat, id enim Dominus prævidens, non tam propter Cathedram Mosis jamjam exspiraturam, quam propter Cathedram Petri, paulo post a se fundandam, monuit omnes Matth. XXIII. *Omnia quæcumque dixerint vobis servate et facite; secundum vero opera eorum nolite facere. Dicunt enim et non faciunt.* Sed audiamus etiam Gerhardum cavillantem. Is thes. 107, ait : Bellarminum in Append. de Summo Pont. cap. 12. postquam retulit : « Bocatium Clericorum et Monachorum turpitudinem taxantem, addere, hanc impietatem Sacerdotum potius argumentum esse veritatis fidei, quæ Romæ colitur : quia nec Pagani, nec mali mores possint illam Sedem evertere ». Sic infert : « Ergo impietas Bellarmino est argumentum veritatis fidei, adeoque etiam Ecclesiæ. Sed hoc loco pronuntiat, notam veræ Ecclesiæ esse vitæ sanctitatem ». Respond. : Gerhardus more suo, hoc est flagitiose decipit lectorem. Id enim quod ex Bocatio retulerat Bellarminus, ipse nec approbat, nec improbat : Gerhardus vero additamentum illud Bocatianum Bellarmino affingit, indeque infert : « Impietatem Bellarmino esse argumentum veritatis », cum hic sanctitatem cultorum contendat esse notam Ecclesiæ et veritatis Catholicæ. Quamquam non male omnino Bocatius dixit, non quidem improbitatem multorum malorum Catholicorum, sed quod propter eorum improbitatem (qua Ecclesiam una cum Paganis et hæreticis oppugnant), non evertatur Ecclesia, signum esse veræ Ecclesiæ. Quod valde diversum est a calumnia Gerhardina.

Thes. 109. « Si (juxta Bellarm. in præs. 2. de Rom. Pont.) vitiis Roman. Pontificum gloria Apostolicæ Sedis non solum non obscuratur vel minuitur, sed etiam vehementer crescit et amplificatur, utique vitiis auctorum sive primorum Patrum religionis gloria Ecclesiæ non obscuratur; ac proinde sanctitas vitæ non est perpetua, et propria Ecclesiæ nota. » Resp. : Nulla vel tolerabilis hic est connexio et paritas inter Præsules ordinarios, et primos Doctores et fundatores religionis, ac præcipue extraordinario modo missos. Judicet Titius, an hoc argumentum sit virile ?

Thes. 110. « Juxta Bellarm. vera sanctitas est interna et invisibilis. Quomodo ergo poterit esse externa Ecclesiæ nota ? » Rogo ego vicissim : Vera ratiocinatio est interna et invisibilis, adeoque operatio spiritualis : quomodo ergo poterit esse nota hominis ? Dices : Innotescit internus actus per externum, et hic exterior est nota hominis. Idem nos de sanctitate dicimus, quæ magna, et eminens nec simulari, nec dissimulari, diu potest.

Thes. 112. « Juxta Bellarm., fides vera potest a dilectione aliisque virtutibus separari. Quomodo ergo ex sanctitate vitæ judicari potest de puritate *doctrinæ?* » Resp. : Ideo potest, quia eximia sanctitas vitæ est fructus ex sola doctrina pura productus : Cœlestis doctrina cœlestes mores germinat : quod autem id non fiat ubique, non est defectus boni seminis, sed terræ pravæ.

Thes. 114. et 4. seqq. conatur suorum pravos mores a significatione pravæ doctrinæ eximere, eo quod pravi mores non e doctrina nascantur, uti jam de Catholicis dixi. Sed nimis clare locutus est Patriarcha vester. « Mundus ex doctrina » (novi Evangelii) « quotidie fit pejor ».

Ad CAPUT XIV.

Undecima nota est gloria miraculorum. Et quidem de miraculis initio Ecclesiæ Christianæ passim patratis, res est extra controversiam. De miraculis quæ XI. sequentibus sæculis in confirmationem dogmatum Catholicorum patrata sunt, nec ipsi diffitentur Magdeburgenses, sed tantum (ut olim Christi miracula solebant Pharisæi) calumniantur. Idem notum est ex historiis sanctorum postremis sæculis, SS. Francisci de Paula, Xaverii, Theresiæ etc. quæ tamen omnia eodem flatu unico, quo Pharisæi, disjicere solent nostri hæretici, ab omni miraculorum gloria deserti ac inopes ; quibus tamen vel maxime egent ad probandum, suam doctrinam saltem per mille annos inauditam, esse illam, quam Christus et Apostoli docuerunt. Amesius 1. « Miracula non dicet Bellar. ipse esse semper necessaria ad Ecclesiæ existentiam : Ergo non sunt inseparabilis nota Ecclesiæ ». Resp. : Nego sequel. sicut et hanc : Ratiocinari non est necessariam ad existentiam hominis : Ergo non est ejus nota et proprietas. Amesius, 2 : « Non semper sunt necessaria ad extraordinariam missionem, ut videre est in multis Prophetis Vet. Test. de quorum miraculis nihil narratur ». Resp. : Sed supponitur. Argumentum negativum nil evincit. Amesius 3 : « Nos nullam novam fidem, aut extraordinariam missionem profitemur ». Resp. : Hæc est nænia omnium hæreticorum, et tamen dicere nequeunt, a quo, habente mittendi potestatem, missi sint. Videatur P. Forerus 1. part. quæst. vec. Quæ ex Alex. Pezantio adducit Amesius, vera quidem sunt, sed non adversa nobis. Aliud enim est, quod quibusvis temporibus necessaria sint miracula in Ecclesia jam dudum plantata ; aliud vero quod nihilominus ad illustrandam Ecclesiam, et sanctos suos amicos, Deus ex abundanti largiatur miracula. Amesius 4. « Pleraque eorum miraculorum, de quibus Pontificii gloriantur, sunt illa prodigia, mendacia et signa magna, quæ Antichristum comitatura dicuntur. II. Thess. II. vers. 9 Apoc. XIII. vers. 14. Resp. : Amesius hoc non potest ex Scriptura probare, nisi ex illo Pharisaico effato : *Hic in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.*

Gerhardus thes 119. contendit, id : « quod juxta Bellarm. §. ult. Novatianus fecit miraculum in confirmationem Baptismi, posse etiam dici de miraculis, quæ fiunt vel fieri dicuntur in Rom. Ecclesia, præsertim apud novi orbis incolas : quod scilicet non fiant in confirmationem dogmatum Papalium, sed Christianorum illorum dogmatum, quæ adhuc servantur integra in Rom. Ecclesia ». Resp. 1. : Negari jure potest fides Socrati et Sozomeno id testantibus, cum fuerint Novatiani. Resp. 2. : Cato illo liberaliter, etsi forte in uno alterove possit habere apparentiam hoc effugium, in plerisque omnibus tamen nimis patens est, id locum non habere. Quid, quæso (ut unicum ex innumeris referam), dicent ad illam P. Marcelli Mastrilli jam a Medicis depositi, et quasi animam agentis, subitaneam sanationem, per apparitionem S. Francisci Xaverii, illam offerentis ex nutu Dei, si voveret Indicam missionem ? Quid hic non sapit dogmata Pontificia ? Quis vero tam effrons, qui veritatem rei in dubium vocet, cum gesta sit prope in oculis innumerabilium etiam virorum ex omni parte summorum, qui adhuc hodie supersunt ? Legant Pharisæi ejus Martyris vitam, et videant quid effugii comminisci sine blasphemia queant ?

Thes. 121. « Juxta Bellarm. ante approbationem Ecclesiæ non est certum de ullo miraculo, quod sit verum miraculum, ut ait Bellarm. ibid. §. » Est autem etc. « Quomodo ergo miracula possunt esse nota Ecclesiæ ? Hac ratione miracula simul essent notiora et non notiora Ecclesia. Notiora, quia ex miraculis judicandum de veritate Ecclesiæ : non notiora, quia ex Ecclesiæ approbatione judicandum est de miraculis. » Resp. cum P. Bocano : Verum est, miracula nova examinanda esse juxta doctrinam

S. Scripturæ, et auctoritatem Ecclesiæ, nec contra hæc vel Angelus de cœlo evangelizans audiendus esset, quantacumque polleret miraculorum gratia. Unde etsi Lutherus et Calvinus fecissent miracula, tamen audiendi non essent : juxta illud S. August. « Præter unitatem et qui facit miracula, nihil est. » Verum hæc dicuntnr ex suppositione impossibili. Fieri enim non potest, ut vel Angelus de cœlo mentiatur, vel hæretici vincant Catholicos miraculorum gloria. Et in hoc sensu verum est, quod multi Catholici docent, de crisi miraculorum ex doctrina tradita. Neque in hoc est ulla vitiosa circulatio ; quia licet via analysis fides pendeat a miraculis, ut a motivo acceptationis : nostra tamen fides, qui nunc sumus in Ecclesia, non pendet ab his individuis miraculis quæ de novo fiunt, in ullo genere, (licet et ipsa juvare possint postmodum ad eam corroborandam) ; quare hæc ab Ecclesia examinari possunt et debent.

Thes. 126. « Externo aspectu dijudicari non poterit, an hoc vel illud sit verum vel mendax miraculum, ut fatetur Bellarm. Ergo miracula nequeunt esse nota Ecclesiæ. Resp. : Si hoc et similia argumenta vim haberent, nec Christi nec Apostolorum miracula debuissent mundo facere credibilem Christi doctrinam ; ideoque imprudenter aut impie a Gerhardo objicitur. Scimus ergo moraliter satis certo et evidenter (uti illa mulier III Reg. XVII. vers. 24. quæ filium resuscitanti Eliæ dixit : *Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu etc.*) Ecclesiam illam quæ magnis et crebris matureque examinatis fulget miraculis, esse fide dignam ; præsertim si miracula illa fiant per actus et ritus illius Ecclesiæ proprios, ut per vota, Missam, cultum reliquiarum, invocationem Sanctorum, etc. Certe numquam miracula erunt testimonia, si tunc non sint.

Thes. 133. « Juxta Bellarm. miracula nec vera nec falsa fecerunt Pontifices duobus proximis sæculis. Atqui si is qui est caput Ecclesiæ, non facit miracula, quomodo miracula erunt propria et infallibilis nota Ecclesiæ? Solent alias nomine Ecclesiæ Pontificii solum Papam intelligere, ut quando dicunt, Ecclesiam esse infallibilem ; et tamen in solo Pontifice infallibilitatem constituunt. Sic ergo concludimus : Miracula non sunt propria et perpetua Rom. Pontificis, ut Ecclesiæ capitis, adjuncta : Ergo nec sunt propria et perpetua Ecclesiæ nota. » Resp. : An hoc argumentum virile, vel *puerile* sit, decernat Titius. Sibilis certe solveretur etiam a Theologis primi anni.

Ad CAPUT XV.

Nota duodecima est lumen propheticum. Hæc nota eodem fundamento nititur, quo gloria miraculorum. Constat autem utraque fulsisse solius Ecclesiæ Catholicæ cultores, ut SS. Benedictum, Bernardum, Franciscum etc. Amesius : « Lumen illud non constanter in Ecclesia lucet : non potest igitur esse nota. » Resp. : Male ita inferri constat ex dictis. Ratiocinatio est nota hominis, etiamsi hic per multos annos non ratiocinetur. Frivola porro sunt quæ Amesius opponit de Hieron. Savonarola ; neque nobis officerent, etsi veræ essent, quæ ejus feruntur prophetiæ. Dictum Tertulliani de præscript. cap. 44. verissimum est : quia sola miracula, vel solæ prophetiæ, si non conjungerentur cum explorata doctrina Ecclesiæ, aliisque boni Spiritus indiciis, neminem movere prudenter possunt ac debent ad assensum.

Gerhardus præter objectionem Amesianam, postquam thes. 137. recitasset Bellarmini responsum, ad objecta vaticinia Apollinis etc., (quod scilicet ea prædixerint, quæ dæmones ipsi facturi erant ; vel ea quæ cœpta erant fieri, ignorantibus nuntiabant tamquam futura ; vel demum ea prædicebant, quæ naturales habent causas nobis ignotas, illis autem notas propter majorem naturæ subtilitatem) interrogat Gerhardus : « Cum ergo scire, sit rem per causas cognoscere ; quomodo Prophetia potuit esse vera et propria Ecclesiæ nota, quandoquidem veras Prophetiarum causas minime tenemus? Quæro ego vicissim, cum Lutherani et Calvinistæ inter reliqua criteria S. Scripturæ dignoscendæ ponant etiam Prophetiarum impletarum gloriam, cur non etiam eadem jam possit esse Criterium dignoscendi veram a falsa Ecclesia? Prophetiam Luthervanissimam merito hic perstrinxit Bellaminus. Eamdem ego nuper in Anti-Musæi digressione adversus Conringium, vanitatis coargui : quod cum prædixerit Lutherus : « Si sui fideles constanter urgerent, et promoverent suum evangelium », fore ut « Omnia Papistica sicut fumus evanescant », idque « intra biennium » ; itemque illud solemne :

Pestis eram vivus, moriens ero mors tua, Papa,

nimiæ tamen falsitatis hæc convincantur ipso effectu; cum vivat, vigeat, floreat Papa post Lutheri cineres etc. Quid ad hæc medicus ille, ut Pseudo-Propheticæ labem Luthero abstergat? « Prædixit quidem », inquit, « Lutherus, fore, ut sicut fumus omnia Papæ evanescant: ubivis autem terrarum id futurum non prædixit. » Καλῶς! σοφῶς! ὑμερευ! Hoc nempe est specimen palmare laudatissimæ illius artis interpretatoriæ Lutherano-Calvinistico-Quodlibeticæ! « Si Lutherus mortuus fuit mors Papæ », hic profecto non uno tantum loco, sed ubique exstinctus est, nisi forte medicus hic dixerit, mortem non extinguere vitam ubique, sed tantum in uno loco, adeoque posse mortuum alibi vivere. Tam ergo verum fuit hoc Lutheri vaticinium, quam omne ejus Evangelium, ac vice versa. Tali autem vati quis prudens in re ulla credat?

Ad CAPUT XVI.

Nota decima tertia est, confessio adversariorum. De hac alibi satis dictum, contra Gerhardum. Amesius autem hoc solum regerit: « Ecclesia igitur illa, quæ adversarios habet pervicaces, malignos, virulentos, maledicos, diabolos, non erit vera Ecclesia. » Hoc nempe etiam est illatum ope inclytæ illius Quodlibeticæ! Equidem pro mea tarditate assequi non possum, quomodo ex hoc, quod tanta sit vis veritatis, ut etiam adversarios cogat interdum sibi testimonium dare, juxta illud Deuter XXXII. v. 31. *Non est Deus noster ut Dii eorum, et inimici nostri sunt judices.* Quomodo, inquam, ex hoc inferatur, veram Ecclesiam non habere adversarios malignos; aut eam non esse veram Ecclesiam, quæ habet adversarios diabolos. Qui potest capere capiat.

Ad CAPUT XVII.

Decima quarta nota est infelix exitus eorum qui Ecclesiam oppugnant, Pharaonis, Antiochi, Herodis Ascalonitæ, Neronis, Domitiani, Diocletiani, Maximiani, Simonis Magi, Manichæi, Montani, Arii, Juliani, Valentis, Nestorii, Hunerici, Anastasii, Lutheri, Zuvinglii, Carolstadii, Calvini etc. Amesius: « Infelicitas ejusmodi hominum non semper apparet mundo ». Sic est; multa enim reservantur sæculo futuro, ne fides resurrectionis nutet apud multos, ait S. Chrysostomus. At numquid sufficit id apparuisse in exemplis a Bellarmino adductis? Quod deinceps ad Foxum Calvinianæ, hoc est, nullius fidei hominem, et ad Thuanum modicæ fidei historicum, nos remittit Amesius, ut inde « non inutilem notam, documentum vel admonitionem capiamus », non refutationem, sed risum meretur.

Ad CAPUT XVIII.

Ultima nota est felicitas temporalis iis collata, qui Ecclesiam defenderunt. Vide recognit. num. 12. Numquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæserunt, quin facillime de hostibus triumpharint, ut præter Vet. Test. Heroas constat de Constantino M. Theodosio, Honorio, Justiniano, Carolo V. aliisque innumeris. De quibus copiose Thomas Bozius, et Joannes Eusebius Nierembergius in Theopolitici lib. II. Ubi id non modo exemplis, sed et rationibus præclare illustratur.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE CLERICIS

Ad CAPUT I.

Ministros Ecclesiæ recte clericorum nomine appellari, hoc cap. demonstrat Bellarminus; Siquidem hæc appellatio ex divinis Scripturis deprompta, in ore omnium conciliorum, omnium Patrum, totius Ecclesiæ universi terrarum orbis, omnibus ætatibus ac sæculis fuit. Negat hæc præfracte Amesius, et cum suo Calvino ait : « Hæc appellatio aut errore, aut certe ex prava affectione nata est, cum tota Ecclesia, clerus, id est, hæreditas Domini a Patre dicatur. » His præivit Lutherus dicens : « Clericos a laicis discrevit impia hominum traditio ». His vere impiis verbis ausus est Amesius addere ; « Nemini præterquam Deo ipsi, et Christo convenit jus imponendi nomina, quibus ministri Dei ab aliis distinguantur. Nominum enim impositio ad parentes et dominos pertinet. Si ergo concilia vel Patres hoc nomen imposuerunt ministris Dei, auctoritatem sibi temere arrogarunt in servos alienos. Deinde falsum est, quod de omnibus Patribus, tota Ecclesia, et orbe universo Bellarm. affirmat. » Verum hæc refutationem non merentur, sed potius detestationem « insolentissimæ insaniæ », ut S. Augustinus loquitur, qua novatores omnia priscæ Ecclesiæ instituta tollere moliuntur. Non possunt certe vel unum e SS. Patribus producere, qui aliter locutus sit. Ex eo quod Apostoli in can. 12. 13. 15. et conc. Nicænum magnum in can. 1. 2. 3. 8. 17. 18. et 19. hoc nomen adhibuerint, nemo nisi imprudens et impudens dubitare potest, quin tribus primis sæculis in usu fuerit. An vero Prælati Ecclesiastici non veniunt nomine Parentum, qui (si ita videatur) æque possint ministris Ecclesiæ nomen imponere, æque ac natis suis genitores secundum carnem? Hoc vero dixerim, si omnino gratis largiremur, id nomen non a Christo, sed a concilio et Patribus impositum fuisse; quod tamen minime probatur. Nam tres ex omnibus Patribus hebraicæ linguæ peritissimi, Origenes, Epiphanius, Hieronymus, illud Hierem. XII. vers. 13. *Cleri eorum non proderunt eis*, aperte interpretantur de ordinis Ecclesiastici ministris. Sed hæc Amesius non curat, quin potius, cum non constet Spiritum S. ita loqui, putat « ex græci interpretis errore ludendi ansam Patres captasse. » Neque etiam Tertullianum vetustissimum et doctissimum scriptorem curat Amesius, impie pronuntians : Hoc nomen « clerici », uti et « Sacerdotis, altaris, meriti etc., » similesque « phrases incommodas » (Lutherano-Calvinisticæ novitati) « præter Scripturæ stylum, cum præjudicio veritatis, et Ecclesiæ periculo, tum temporis » (altero post Christum sæculo) « in Ecclesiam irrepsisse. » Sed hæc impia novandi libido vel maxime confirmat Catholicam doctrinam apud quemvis pium.

At objicit cum Calvino Amesius : « Tota Ecclesia in Scriptura, clerus appellatur. I Petr. V. vers. 3. Ergo inique appropriatur ejus Ministris. » Resp. 1. : Probabile est, cleri appellationem a S. Petro positam, ad eos tantum referendam, qui proprie « clerici » vulgo vocantur; ita ut Episcopi ibi moneantur, in pascendis laicis cavere turpe lucrum, sed in clericis regendis (qui proprie Episcoporum ministri erant) fugere dominandi cupiditatem. Resp. 2. : Sine dubio S. Petrus allusit ad Levitas, qui Num. XVIII. vers. 20 et Deut. XVIII. vers. 2. dicuntur esse de sorte Domini, et Dominus dicitur eorum pars et hæreditas : Levitis autem nunc respondent soli Ecclesiæ ministri. Resp. 3. : Potest appellatio cleri diversa ratione cum

Ecclesiæ universæ, tum solis Ecclesiæ ministris convenire : Ecclesia sors est et hæreditas Christi, quia eam sanguine suo acquisivit : simul tamen certa quædam Ecclesiæ portio Ministerio altaris consecrata, magis propria ratione sors et hæreditas Christi dici potest : Sicut et Synagoga passim hæreditas Domini vocatur, et tamen Num. XVI. vers. 8. et 9, dicit Moses ad Core : *Audite, filii Levi : Num parum vobis est, quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, et junxit sibi ; ut serviretis ei in cultu tabernaculi, et staretis coram frequentia populi, et ministraretis ei ?* Quæ hic verbose replicat Amesius, mera logomachia sycophantica sunt.

Ad CAPUT II.

Ad creationem Episcoporum et aliorum ministrorum (præsertim curam animarum habentium tria fere concurrunt ex communi Catholicorum sententia, ait Bellarminus. 1. Electio late sumpta, quæ est designatio personæ certæ ad officium Ecclesiasticum. 2. Ordinatio seu consecratio, qua certo ritu ab Episcopo inungitur et consecratur. 3. Missio, seu vocatio, quæ jurisdictionem tribuit, ac reipsa Pastorem facit. Multa Amesius hic carpit. 1. « Turbari », ait, « quæstionem, dum proponitur sub appellatione institutionis, et tamen explicatur sub nomine creationis. » 2. ait : « Institutionis aut creationis constitui tres partes , quæ partium naturam non habent. Vocatio idem est, quod institutio aut creatio. Electio etiam nihil aliud est, quam essentialis modus vocationis ordinariæ. 3. Ordinatio male describitur per cæremoniam unctionis, nisi admodum improprie utrumque vocabulum accipiatur. 4. Post electionem et ordinationem legitimam nulla vocatio aut missio generaliter est exspectanda, neque potest intelligi quid vocationis desit Ministro sic electo ordinato. » Ita Amesius, sed male; ut proinde omnia ab ejus confusione et æquivocatione vindicentur, et ex communi Theologorum et Canonistarum doctrina declarentur;

§. UNICO.

Prænotantur nonnulla ; et status controversiæ proponitur.

Notandum I. electionem ad Prælaturam vel officium ecclesiasticum tripliciter accipi. 1. Latissime, pro quacumque vocatione aut institutione ad beneficium, ut cum cap. 31. de electione : Collatio canonicatus, electio dicitur, cum potius creatio canonici dici deberet. Et cap. 24. ibid. nomen electionis pro præsentatione usurpatur, cum populo jus eligendi, id est, præsentandi aut nominandi tribuitur. 2. Lata acceptione, beneficium electivum dicitur omne id, ad quod alicui jus tribuitur per suffragia et alterius confirmationem. 3. Stricte et proprie definitur a canonistis in tit. de electione : « Personæ idoneæ ad Ecclesiæ vacantis Pastoralem dignitatem canonica vocatio. » Nota II. Electionem in secunda acceptione differre 1. a postulatione, præcipue quod postulatio innitatur gratiæ ; hoc est, per postulationem aliquis præsentatur superiori, ut ex gratia illum dispensative instituere velit : Electio autem innititur juri, ita ut superior electum confirmare teneatur : Personæ enim, quæ propter aliquam inhabilitatem (modo non criminosam) eligi nequeunt, postulari possunt. 2. A præsentatione differt, quod hæc possit fieri a laico etiam patrono, qui solus præsentat a se nominatum superiori ecclesiastico, a quo debet canonice institui. 3. A libera collatione seu provisione ; quia per electionem non acquiritur jus in re, et quasi dominium beneficii, sed tantum jus ad rem, postquam electio acceptata est : at per collationem acquiritur quasi dominium et jus reale ad beneficium. 4. A nominatione, quia per hanc non acquiritur jus nominato, sicut per electionem, si acceptata sit. Nota III. Consecrationem esse nimis diversam ab omni electione, institutione , missione, etc. Sic enim S. Hieronymus sacerdotio initiatus fuit, etsi nullum unquam munus Ecclesiasticum, et curam animarum subierit, sed monachum simplicem egerit, immo ne quidem sacrum celebrarit. Nota IV. Nomen institutionis subinde late accipitur pro quavis creatione ministrorum, uti hic initio cap. 2. accipit Bellarminus. Stricte autem sumpta institutio juxta Canonistas est : Concessio Ecclesiæ, seu beneficii clerico nominato vel præsentato a patrono. Sicut enim beneficia sunt triplicia, scilicet patronata, electiva, et collativa ; ita tribus modis acquiruntur ; vel 1. per superioris institutionem, præcedente præsentatione ; vel 2. per superioris confirmationem, præeunte electione vel postulatione ; vel 3. per liberam collationem seu provisionem.

His prænotatis facile evanescent nebulæ

ab Amesio excitatæ, ac præcipue quod quarto loco ait : Nam etiam juxta praxim Lutheranorum et Calvinistarum in Germania passim usitatam, habent subinde Patroni Catholici jus præsentandi Parochum Lutheranum vel Calvinistam; cui deinde superintendentes aut ministri manus imponunt, ac sine dubio (sua opinione) dant potestatem prædicandi purum verbum juxta Lutherum vel Calvinum, et sacramenta administrandi : Hanc enim a patrono laico (præsertim si Catholicus sit) nequeunt accipere.

Controversia igitur jam est : Penes quos sit tam ordinatio, quam electio et vocatio seu missio ministrorum Ecclesiæ? Lutherani et Calvinistæ plerique docent : Electionem et vocationem jure divino ad Ecclesiam universam spectare, et ordinationem ad Pastores nomine totius Ecclesiæ. E contra Catholici summa consensione docent : Jus Episcopos ordinandi et vocandi, ad plebem nullo modo pertinere : jus autem eligendi fuisse aliquando et aliquo modo penes populum, sed Pontificum conniventia, non lege divina. Amesius rejicit, quod dictum est de summa consensione Catholicorum, ac objicit Parisienses, qui testantur contrarium in lib. de Eccles. et polit. potestate. At jam supra monui, Amesium fallere aut falli, dum nobis nomine Parisiensium aut Sorbonicorum producit Simonem Vigorium, non Theologum, non Catholicum, sed jurisconsultum et schismaticum.

Ad CAPUT III.

Ordinationem seu consecrationem Ministrorum ad solos Episcopos pertinere probat. Bellarm. hoc cap. I. Quia Moses Sacerdos et Pontifex solus ordinavit et consecravit Aaronem et filios ejus sacerdotes primos Vet. Testamenti. II. In Novo Testamento ubicumque mentio fit manus impositionis, semper Apostolis cæterisque Episcopis, numquam vero plebi tribuitur. Actor. VI. vers. 6. I Timoth. IV. vers. 14. ubi licet presbyterio tribuantur manuum impositio, tamen omnium fere interpretum consensu intelligitur Episcoporum cœtus. Amesius hoc fatetur; sed pro consueta sua modestia subjungit : « Patres id facere sine ratione, et contra Scripturæ phrasim ac usum. » III. Idem patet ex canon 1. Apostol. canon. 4. conc. Nicæni, aliisque conciliis et Patribus prope innumeris. Quibus accedit IV. Perpetua et universalis Ecclesiæ praxis; ita ut a sæculo non sit auditum, quod Episcopus a non Episcopo ordinetur.

Amesius hic in meridie cæcutiens, multas, more suo, ponit antitheses, omni rationum nervo destitutas, ac satis insulsas et contumeliosas, quæ nec recitationem, nedum responsionem merentur. Objicit deinde 1. « Hieronymum a Bellarm. citatum cap. 4 ». Sed in hoc cap. nullum verbum legitur. Et quod cap. 15. ex S. Hieronymo refertur : quod primis Apostolorum temporibus communi presbyterorum consilio gubernata sit Ecclesia, nihil ad rem facit, ut infra constabit. 2. ait : « Quomodo potuerunt Episcopi primi ab Episcopis ordinari » ? Resp. : Ab Apostolis ordinati sunt; erant enim illi eminentes Episcopi quoad jurisdictionem, formaliter quoad charitatem. Objicit 3. cum Calvino : « Fatemur veros a veris Episcopis, hoc est, reformatis senioribus ordinarie ordinandos esse, sed nomine Ecclesiæ, cui ordinantur ». Resp.: Tribus modis intelligi potest, Pastores a Pastoribus ordinari nomine totius Ecclesiæ. 1. Quo modo nomine totius corporis oculus videt, lingua loquitur etc. Et in hoc sensu potest admitti quod dicunt. Neque hoc admisso sequitur (quod contendit Amesius) potestatem ipsam ordinandi esse aliquo modo originaliter in tota Ecclesia. Oportet enim hic manere in analogia corporis et membrorum, non vero transire ad animam, ut inepte facit Amesius. 2. Ut in ipso populo, sit vera potestas ordinandi, ita ut quivis de populo id possit. Sed hoc neque juxta Calvinum admitti potest, qui lib. IV. cap. 3. §. 16. ait : « Perpetuum usum Apostolorum præcepti vice esse debere, ut non ab ullo e plebe manuum impositio fiat. » Sed Amesius ad Independentismum pronus supra suum magistrum sapit, dum ait : « In defectu idoneorum presbyterorum posse id non presbyteris mandari ». 3. Ut in populo sit potestas jurisdictionis, ita ut imperare possint Pastoribus, ut certis hominibus a se assignatis manus imponant. At hoc dici nequit, cum populo non competat jurisdictio ecclesiastica, ut infra patebit.

Ex hactenus dictis, contra hæreticorum quoscumque cœtus, et potissimum contra Lutheranos et Calvinistas irrefragabiliter infertur, apud eos non posse esse veram Ecclesiam. Non enim censentur veri Pastores, sed lupi, qui non sunt per manus impositionem a veris Pastoribus ordinati, ut fate-

tur loc. cit. Calvinus : Sed ipse Calvinus, cum Luthero, Zuvinglio etc. non fuerunt a veris Pastoribus ordinati Episcopi, sed tantum presbyteri : Ergo nec illi qui primis successere, et ab iis ordinati sunt, fuerunt veri Pastores. At Ecclesia sine Pastoribus esse nequit, ut fatetur Calvinus loc. cit. §. 4. Ergo apud Lutheranos et Calvinistas non est vera Ecclesia. Hoc argumento S. Hieronymus dial. contra Lucifer, apertissime confutavit quemdam Hilarium hæresiarcham: Eo quod ipse diaconus existens non potuerit ordinare sacerdotes, sine quibus Ecclesia esse nequit. Idem argumentum valde torquet nostros sectarios ; unde varia, sed vanissima excogitarunt effugia, ut 1. Quod presbyter non differat ab Episcopo, de quo infra. 2. Quod electio (quam a missione seu vocatione negant distingui) jure divino sit penes populum fidelem , et consequenter etiam ordinatio ; de quo alibi videbimus. 3. Amesius et alii communiter dicunt : « Ritum impositionis manuum non esse absolute necessarium ad esse pastoris, non magis quam coronatio ad esse regis, aut celebratio ad esse nuptiarum ». Resp.: Neg. assumptum. Sed probat 1. Quia juxta Bellarm. lib. 1. de Eccl. c. 10. « Baptismus externus non requiritur, ut quis sit de Ecclesia. Ergo neque impositio manuum est magis necessaria ad ministerium ». Resp.: Dissimulato antecedente (in quo pervertitur dictum Bellarmini) negatur sequela ; quænam enim ibi connexio? Quis dubitet, plus requiri, ut quid sit oculus aut cerebrum, quam ut sit humor, capillus, etc. in corpore animato? Amesius 2. ait : « Baptismus propter necessitatem valide confertur a quovis Christiano : Ergo et ordinatio ». Resp.: Disparitas est luculenta. Illud enim sacramentum singulis est ad salutem necessarium : hoc vero per se loquendo, nulli. Amesius 3. Juxta Bellarm. « Non est necessaria legitima electio (sub qua etiam continetur ordinatio) ad hoc ut Papæ habeatur obedientia tamquam Christi Vicario, sed sufficit haberi pro tali. Ergo licet primi reformatores non fuissent rite ordinati, tamen cum illi eorumque successores ab Ecclesiis habiti sint pro veris Pastoribus, sufficit hoc ad Ecclesiam in suo statu conservandam ». Resp. 1. : Falsarie affingitur Bellarmino, quod ordinatio contineatur sub electione. 2. Disparitas nimis clara est inter Pastorem habentem titulum coloratum, cui ideo subditi bona fide credentes esse verum Pastorem, jure tenentur obedire ; et inter sectarios, qui pessima fide sibi arrogarunt Ecclesiæ indefectibilis non reformationem , sed deformationem. Amesius 4. : « Juxta Papistas, simplex sacerdos potest ex commissione Papæ Confirmationis sacramentum,et subdiaconatum conferre : quidni etiam sine concessione Papæ,sed necessitate jubente, etiam Sacerdotium ? » Resp. : Illud probat usus Ecclesiæ, hoc improbat ; et pro hæresi habuit jam ante 1200. annos. Porro contra hoc disputare, est insolentissimæ insaniæ, juxta S. Augustin. Amesius 5.: « Episcopus semel consecratus etsi fieret hæreticus aut schismaticus, adhuc potest valide ordinare, ut communiter sentiunt Doctores : An vero quisquam tam excors est, ut putet in tali nebulone ab Ecclesia præciso plus esse potestatis ad ministros instituendos, quam in omnibus fidelibus Ecclesiis Christi » ? Resp.: Mirum non est,quod Episcopus excommunicatus, ob characterem indelebilem possit valide consecrare Eucharistiam, Sacerdotes ordinare etc., quo caret universa multitudo laicorum , et devotus fœmineus sexus. Amesius 6. : « Esto quod hoc ordinarie fieri nequeat ; cur tamen fieri nequiret, cum Ecclesia generali apostasia opprimitur ». Resp. : Satanicum illud commentum de apostasia universali aperte repugnat promissioni Christi. Quodsi particulares Ecclesiæ deficerent, diu carendo veris Episcopis et Sacerdotibus, facile aliunde provideretur, uti in prima conversione singularum gentium ad fidem factum est.At necdum quiescit Amesius, sed putat se robustiorem nostro Achillem opponere : « Sacerdotes », inquit, « Pontificii in sua ordinatione destituuntur 1. Efficiente causa principali et necessaria, hoc est, Christi institutione. 2. Materia, quia plerique omnes juxta canones Apost. sunt incapaces ministerii Ecclesiastici. 3. Forma, quæ apud Papistas est puerilis aut scenicus ludus. 4. Fine , quia sacrilega personati Episcopi verba (*Accipe potestatem, etc.*) nihil habent cum officio Christiani Pastoris commune. 5. Objecto, quia nulli particulari Ecclesiæ ordinantur, sed indeterminante et sine titulo. 6. Adjuncto necessario, scil. examine prævio. 7. Fundamento unico ordinationis justæ,scil.legitima electione Ecclesiæ? Ergo Papistæ nullos habent Pastores recte ordinatos, adeoque juxta Bellarmini sequelam, nullam veram Ecclesiam. » Respondeo : Hæc blasphema calumnia, uti simplici affir-

matione fulcitur, ita simplici inficiatione hoc loco evertitur : alibi vero contraria fundamenta a nobis jacientur.

Ad CAPUT IV.

Missionem Ministrorum non esse populi, sed Episcoporum, probatur : Tum quia Ecclesiastica jurisdictio non est in ipso cœtu fidelium, sed in Capite, hoc est, in Papa, et Episcopis : Tum quia nusquam legitur in SS. Scripturis ea potestas tradita a Christo nisi Apostolis : Tum quia idem constat ex consuetudine Apostolorum, ut fatentur Magdeburgenses cent. 1. lib. II. cap. 2. primos Episcopos ab Apostolis institutos : Tum quia electio et nominatio non pertinent jure divino ad populum, ut infra patebit : Ergo multo minus missio, seu collatio potestatis pastoralis seu jurisdictionis. Contra hoc insurgit Amesius, aitque 1. « Male confunditur missio et vocatio. Missio enim in Scriptura nusquam significat vocationem ordinariam, quæ per homines in alium derivatur. » Quia vero facile vidit, objici posse illud Rom. X. vers. 15. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* « supple, inquit, (ex Cajetano) a Deo ». Resp.: Falsum est, missionem cum vocatione male confundi. Nam sine dubio omnes legitimi Pastores, sicut vocati a Deo, ita et missi a Deo sunt missione et vocatione ordinaria. Ut enim ex S. Hieronymo recte notat P. Cornelius in illud : « Apostolus non ab hominibus, neque per homines etc. » quadruplex est missio. 1. Est a Deo solo, uti fuit Moysis, Christi, Apostolorum etc. 2. A Deo per homines, ut Josue. 3. Per homines tantum, ut cum per amicos ex carnali affectu quis ad Prælaturam intruditur. 4. A seipso, uti de Pseudo-Prophetis dicitur : *Non mittebam eos, et ipsi currebant.* Et modo verificatur de hæreticis. Unde liquet, omnes ordinarie et legitime vocatos, esse vocatos a Deo per homines. Amesius 2.: « Nulla jurisdictio exercetur in vocatione Ministrorum, quia medium non datur inter ordinationem et electionem ». Resp.: Petit principium in hac ratione, quæ est sine dubio falsa. Quomodo enim rex aut patronus laicus præsentans in pastorem personam aliquam idoneam, in eam transferre potest jurisdictionem sacram, qua ipsemet caret ? Amesius 3.: « Juxta Bellarm. et Scholasticos communiter, jurisdictio duplex est, exterior et interior. Prior a Christo solo omnibus confertur, et hominis actio solum instrumentaliter intervenit. Juxta communiorem etiam Pontificiorum sententiam Episcopi nihil jurisdictionis a Papa accipiunt. Ergo nulla est missio per homines distincta ab electione et ordinatione. » Resp. : Quoad jurisdictionem in foro poli certum est semper intervenire (tamquam causam instrumentariam) aliquem superiorem creatum, qui saltem determinet potestatem Pastoris vel Sacerdotis ex parte objecti, quam alias ex parte subjecti seu principii sufficienter accipit in ordinatione. Quoad jurisdictionem in foro externo, etsi Henricus, Major, Castro, Victoria, et Sotus idem sentiant quod Amesius dixit : falsum tamen est, hanc esse sententiam communiorem. Nam ut Cajetanus apud Azorium lib. III. cap. testatur, opposita est « verissima Theologorum, » ut jam alibi tractando de Rom. Pont. notavimus, et appositis argumentis evicimus.

Ad CAPUT VII.

An jus eligendi Ecclesiæ Pastores et Ministros jure divino competat populo, controversia gravis est vel ideo, quia pro affirmativa hæretici tamquam pro aris et focis (Ministerio scilicet suo firmando) certant; ac in favorem suæ sententiæ videntur posse producere SS. concilia, Patres, imperatores, jura civile et canonicum, historias, Theologos, et Pontifices ipsos. Sed veritas facile elucescet, si præter supra notata observes : Quæstionem non procedere nisi de jure divino. Nos enim libenter concedimus, fuisse olim in plurimis provinciis consuetudinem tempore SS. Chrysostomi, August., Leonis M. etc., immo ut Blondellus contendit, usque ad annum 1000. ut populi consensus et suffragium etiam in electione Pastoris requireretur : quod ut ex indulgentia, non ex necessitate ulla factum constat, ita propter gravissima incommoda, quæ usque ad sanguinarias discordias et cædes procedebant, merito postea ablata est populo electio aut postulatio, solumque relictum est testimonium vitæ et morum, quod adhuc in omnibus ordinationibus exposcitur a populo per diaconum ; quamvis jam hoc forte magis ad cæremoniam et morem, quam ad rem faciat.

Probatur ergo veritas hæc 1. Quia si juris divini : Ergo vel naturalis, vel positivi. Si secundum, ostendatur ex Scriptura. Si pri-

mum, ergo etiam in veteri lege debuit observari, quod tamen constat non esse factum. 2. Christus voluit, ut Apostoli successoresque eorum gubernarent Ecclesiam ea ratione, qua ipse præsens eam gubernaverat, Sed ipse elegit Apostolos et discipulos sine ullo multitudinis suffragio. Ergo. 3. Ovibus non convenit, ut pascant, et regant : Populi autem sunt oves, et eligere Pastores pertinet ad gubernationem. Quod vero ait Amesius : « Electionem pertinere quidem ad regimen constituendum, non esse tamen actum regiminis » ; falsum esse constat vel ex praxi Protestantibus communissima; qui hodie plerisque in locis hanc populi suffragationem omittunt, et contra per Principes et eorum Consistoria Ecclesiastica destinantur Prædicantes plebi fere prorsus incogniti. 4. Apostoli Episcopos a se creatos mittebant ad populos absentes et infideles : Ergo sine suffragio multitudinis. 5. Exempla peterum id evincunt. Nam teste S. Hieron. epist. 85. « Alexandriæ a S. Marco usque ad Dionysium presbyteri semper unum e suo numero electum, in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominabant. S. Athanasius Frumentium Indis nihil cogitantibus Episcopum creavit. S. Greg. M. misit Anglis S. Augustinum : ubi si gentes converterentur, jussit eum creari Episcopum Anglorum ab Episcopo Arelatensi. Similiter S. Bonifacius Germanis nihil cogitantibus a Gregorio II. Papa creatus est Archi-Episcopus. 6. Denique dissuadent valde hanc popularem electionem tum imperitia plebis in discernenda persona apta ad officium Pastorale : tum quia in plebe fere semper vincit major pars meliorem, unde non mirum, si mali ab illis eligantur, ut S. Chrysost. lib. III. de Sacerdotio queritur suo tempore factum : tum quia talis modus eligendi obnoxius est tumultibus, ut testantur SS. August., Hieron., Ruffinus etc.

Objicit cum Calvino Amesius : « Si tam incommoda esset hæc ratio eligendi, veteres eam tam diu non tolerassent. Testatur autem Azorius, eam durasse usque ad Carolum M. ». Resp.: Consuetudo irrepserat in Ecclesiam, ut paulatim etiam populus cum clero haberet jus suffragii, quod inde factum, quia prius testimonium multitudinis de vita eligendi requirebatur : sicut ergo paulatim irrepsit, ita sensim sine violentia debuit exterminari. Arguit Amesius impudenter Bellarminum *impudentiæ*, quod dixerit : Apostolicis temporibus inscio populo Pastores fuisse electos, « cum nullum vestigium ejusmodi electionis in tota Scriptura repeariatur ». Sed contrarium plane verum est.

Nam etsi viros testimonio populi probatos ipsi Apostoli delegerint, nusquam tamen electio et missio populo tribuitur : vel adversarii aliud ostendant, si causa cadere nolint. Cardin. Cusani auctoritatem, quam pro se Amesius allegat, tanti non facimus; neque eum, ut cæteris Catholicis contradicentem, putamus audiendum. Tantum ille apud nos obtinet, quantum ejus fundamenta, e quibus nullum est, quod probet, electionem populi esse de jure divino.

§. I.

Solvantur argumenta hæreticorum.

I. — « Actor. I. vers. 23. nec Matthias adscribitur Collegio Apostolorum, nec Diaconi Actor. VI. vers. 5. creantur nisi populo eligente et approbante; et Act. XIV. vers. 22. creabant quidem presbyteros Paulus, et Barnabas, sed tota multitudine manibus sublatis declarante, quem habere vellent. Nam mos erat Græcorum, ut per elevationem manuum suffragia darent in electionibus, quod significatur per ly χειροτονήσαντες. » Resp. : De S. Matthia nullibi dicitur, eum a multitudine electum, licet ea electio populo, coram quo facta est, placuerit. Unde enim probatur, non solos Apostolos misisse sortes? Respond. 2. : Diaconos elegit multitudo ex concessione Apostolorum, non ex jure divino. Item, quæstio hic est de electione Pastorum, non vero Diaconorum, qui præficerentur mensis. Resp. 3 : Este, cooperatus sit populus electioni, quomodo hinc sequitur, id necessario et jure divino factum. Resp. 4. : Neg. simpliciter, in sensu Scripturæ Evangelicæ, et SS. Patrum, χειροτονείαν nequaquam significare electionem per suffragia, quæ manuum elevatione fieret, sed impositionis manuum ad Ordinis sacramentum impertiendum; quod probatur : Tum quia sæpe in Scriptura tribuitur Apostolis ipsis : quorum tamen non erat manus extendere ad suffragandum, sed ordines conferre : Tum quia Actor. XIII. vers. 2. cum Spiritus S. dixisset : *Segregate mihi Saulum et Barnabam ad opus etc.* Scriptura ait : *Tunc orantes et jejunantes, imponentesque manus, dimiserunt illos etc.* Quid hic profuisset elevatio manuum ad

suffragandum, ubi jam Spiritus S. omne dubium sustulerat?

II. — Argum. : S. Cyprianus lib. I. epist. 4. inter alia multa, quæ profert pro populi jure in electione Ministrorum, hæc habet : « Plebs maxime potestatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi habet : quod et ipsum videmus de divina auctoritate descendere ». Resp. : Cyprianus non vult dicere, descendere ex jure divino, sed ab exemplis divinis. Porro exempla nullam faciunt legem vel jus. Amesius 1. : « Cyprianus procul dubio voluit, quod disertis verbis dixit, descendere hæc a divina auctoritate, et secundum divina Magisterii exempla. Quæ mandantur vel approbantur a Deo et rationibus illis nituntur, quæ a Deo præcipiuntur observari, æque rem faciunt esse de jure divino, atque præceptum directum. Sed talia exempla proferuntur et ita declarantur a Cypriano. Resp. : Quod ex divino consilio procedit, etiam est ex auctoritate et Magisterio divino ; quis tamen ideo dixerit, omne consilium divinum esse præceptum divinum, nisi Novatores, qui contra sensum totius antiquitatis consilia cum præceptis confundunt, ut lib. seq. videbimus. Bellarm. 2. : Cyprianus tribuit populo potestatem suffragandi more testis tantum, non judicis; quod probatur sequentibus ejusdem verbis : « Servandum est... ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciæ proximi quique conveniant, et Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit, at uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit ». Sed replicat Amesius. : « Hoc non est habere potestatem eligendi et recusandi. 2. Si hoc ita fuisset, tum plebs esset immunis a contagio delicti, cum Sacerdote peccatore communicans : quod Cyprianus negat. 3. Tum etiam non teneretur a peccatore præposito se reparare, quod ille affirmat. Frustra certe hæc omnia scripta fuissent plebi si plebis non esset judicare. » Resp. : Hinc non evinci judicium auctoritativum, quod tamen probandum erat. Et quamvis hoc etiam concederetur, adhuc non inferretur, id esse ex aliquo præcepto divino, sed ex consuetudine recepta ob exempla quædam S. Scripturæ etc.

III. — Argum. : « Cuicumque claves regni cœlorum ab ipso Christo sunt traditæ, penes eum est jus vocandi Pastores Ecclesiæ : sed traditæ sunt toti Ecclesiæ Matth. XVI. vers. 19. Ergo ». Resp. : Disting. maj. Cuicumque traditæ sunt finaliter (seu in commodum ipsius) penes illum est potestas vocandi Ministros. Neg. maj. Cuicumque traditæ sunt ministerialiter, concedo. Sed traditæ sunt toti Ecclesiæ « finaliter », hoc est, ad hunc finem, ut usus earum cedat in bonum totius Ecclesiæ, concedo min. « Ministerialiter », id est, ut quivis de Ecclesia sit etiam Minister clavium, ita ut possit exercere potestatem clavibus contentam : Neg. minor. Quis enim dicat, claves concessas singulis de plebe ? Amesius hic replicat ex Tract. de Eccles. et polit. potestate Simonis Vigorii jurisconsulti schismatici : « Affingit scholæ Parisiensi errorem illum, quod Christus fundando Ecclesiam, prius, essentialius et immediatius claves, seu jurisdictionem dederit Ecclesiæ toti, quam Petro etc. ». Sed hæc impostura jam supra rejecta est.

IV. — Argum. : « Cujus est discernere Doctores a seductore, Pastores a lupis, probare sanam doctrinam, Christum et non alienum sequi, anathematizare eos, qui aliud Evangelium prædicant etc. ejus est vocare Ministros Ecclesiæ : Sed ovibus Christi seu auditoribus, vi divini præcepti illa prædicta incumbunt. Matth. VII. vers 15. Joan. V. vers. 39. Galat. I. vers. 9. Ergo et jus eligendi et vocandi. » Resp. : Hoc argumentum absurdissime evertit totum ordinem in Ecclesia a Christo et Apostolis constitutum : sic enim oves erunt Pastores, et discipuli supra magistrum. Distinguendum igitur inter triplex judicium, scilicet simplicis assensus, discretionis, et auctoritativæ decisionis. Primum competit omnibus fidelibus, etiam rudibus : secundum doctis quibuscumque : tertium Prælatis. Ob primum et secundum judicium fidelibus laicis competit jus vocandi Ministros. Per quæ evanescunt multiplices Amesii populares replicæ. Affert deinde ex Card. Cusano tamquam « fortem rationem : consensum populi esse necessarium, scientiam legis ex ore Sacerdotum requiri ; ac insuper ex falsa doctrina, quæ ex ignorantia vel malitia Sacerdotis seminaretur, populum non excusari. Unde si non deberet populi consensus intervenire in Præside, injuste puniretur ex ignorantia vel malitia Sacerdotis; cum ad ejus præsidentiam, eorum consensus numquam intervenit : nihil enim potest tunc populo imputari. » Ita Cusanus. Sed nihil hæc urgent; alioquin etiam non tantum de Episcopis, sed etiam de Parochis quibus-

cumque idem dicendum esset, quod tamen manifestum est repugnare communi praxi etiam Heterodoxorum. Ad hoc ergo, ut populus securus sit de probitate doctrinæ sui Pastoris, plane sufficit hæc humana et moralis diligentia et cura, ut sciant suum Pastorem esse confirmatum a Sede Apostolica, aut ab habentibus potestatem a Sede Apostolica : emisisse fidei professionem : non laborare de cætero ulla suspicione hæresis, vel schismaticis, nec prædicare alia quam quæ communiter alii Catholici. Hoc si observassent miseræ gentes sub ortu turbarum Lutheri, numquam ab eo, vel a Calvino, Zuvinglio, Mennone, aliisve Novatoribus in tot sectas se abduci passæ fuissent.

V. — Argum. : « Episcopi non sunt domini, sed Ministri Ecclesiæ I Corinth. III. vers. 3. I Petr. V. vers. 3. Ecclesia est columna et firmamentum veritatis I Timoth. III. vers. 15. Ergo summum tribunal est penes Ecclesiam, non penes Episcopos : Ergo non hi, sed illa potest vocare Ministros. » Resp. : Duplex est Ministrorum genus ; aliud servit obediendo, ut mancipia ; aliud imperando, ut Magistratus, Pædagogi etc., ut jam supra dictum est de Rom. Pont. At instat Amesius : « Qui ministrant alicui societati regendo et imperando, possunt, solent, et ex communi lege, debent eligi ab illa societate ». Resp. : Hujus asserti falsitatem clamant omnia regna, Principatus etc., quæ per successionem deferuntur. Et cur, quæso, Christus non potuisset etiam hanc, sicuti reliquam curam gubernandæ Ecclesiæ, committere suis Apostolis, eorumque successoribus?

Denique Amesius urget testimonia conciliorum, Patrum, imperatorum, Pontificum etc. Et ad Bellarmini responsionem : quod hæc omnia non testentur de jure-divino, ait : « Supponere et illustrare ea testimonia jus divinum; testarique potestatem, quam Papa sibi et suis jam arrogat non esse juris divini ». Resp. : Prius dicit, sed non probat : Posterius in sano sensu posse admitti; nempe, non esse juris divini, ut electio fiat hoc vel alio determinato modo ; Est tamen juris divini, ut Papa tamquam caput Ecclesiæ non patiatur modum eligendi Ecclesiæ noxium. Exempla electionum, quæ Blondellus ex historia ecclesiastica sine fine coacervat, in quibus etiam intervenit suffragium vel testimonium aut consensus populi, nihil ad rem faciunt. Etsi enim ea omnia verissima essent ; non inde inferretur, aut id factum esse universaliter, aut factum ex jure divino.

§. II.

Gerhardina expediuntur.

Gerhardus disp. 13. th. 3. ex Bellarm. sic argumentatur : « Quicumque modus eligendi Ecclesiæ Ministros conformis est exemplo Ecclesiæ Apostolicæ et primitivæ, ille est omnium optimus, et merito ab Ecclesia observatur ; At modus eligendi Ecclesiæ ministros iste, quo populus cum clero Episcopum eligit, est conformis Ecclesiæ Apostolicæ et primitivæ ; Ergo. » Minorem ait esse Bellarmini cap. 7. Resp. : Bellarminus nusquam dicit Apostolos eum modum passim observasse, sed potius contrarium expresse probat. Quod vero in §. « Tandem, » Bellarm. ait : In quibusdam locis consuetudinem obtinuisse, ut etiam jus suffragii populus usurparet, intelligitur sine dubio jam de fine quarti sæculi, aut initio quinti, cum id probet ex S. Chrysostomo. Est ergo minor falso afficta Bellarmino. Major propositio, etsi speciem habeat veritatis, est tamen universaliter falsa. Ut enim quoad hoc optime Erasmus in epist. ad Vulturium observavit : « Cum Ecclesia, sicut res cæteræ omnes mortalium, habeat rudimenta, progressum, et summa ; nunc subito illam ad primordia revocare nihilo sit absurdius, quam virum adultum ad cunas et infantiam velle retrahere. Multa secum defert tempus et rerum status, multa commutavit in melius. Olim clanculum in ædes privatas conveniebant pauci Christiani, nunc in templum publicum et consecratum. Utrum docentius? Nimirum hoc. Olim in cœnis sumebatur Eucharistia, in quibus, teste Paulo, alius esuriebat, alius ebrius erat : nunc a jejunis sumitur ad sacram mensam. Utrum religiosius ? Olim in Ecclesia alius habebat hymnum, alius Apocalypsin, alius psalmum, alius loquebatur linguis, alius prophetabat, et interim garriebant mulierculæ : nunc certis hominibus distributa sunt officia, cæteri taciti compositique auscultant aut orant. Utrum religiosius? Olim in nocturnis vigiliis cursitabatur ad sepulcra Martyrum, a pueris, puellis etc. Atqui flagitia, quæ sub umbra pietatis committebantur, persuaserunt, ut hoc vigiliarum genus tolleretur... Olim corpus Domini

dabatur in manum, ut domi cum vellent sumerent, qui accepissent: at cum existerent qui tractarent indigne, qui ad artes magicas abuterentur, mutata est in melius consuetudo. Olim populi suffragiis creabantur Episcopi: ejusdem libidine dejiciebantur, interdum lapidabantur. Res erat plena tumultus, interdum et cædis. Itaque res ipsa persuasit, ut penes paucos ac certos homines esse jus designandi Episcopos, aut etiam submovendi. Olim Episcopi apud populum loquentes, cogebantur scenicum quid exhibere, non aliter quam histriones, quorum actio nisi placeret populo, non optimo judici, sibilis ejiciebantur proscenio. Atque interdum audiebantur indecoræ acclamationes, incompositæ manuum jactationes, aliique turbulenti gestus, sibili, cachinni, si quid displicuisset, aliaque quæ vulgus e circis et theatris secum ferebat in Ecclesiam Dei. Quæritur hoc frequenter S. Joannes Chrysost., nonnumquam et Hieronymus. Nunc e suggesto dicentem tacite multaque cum reverentia auscultant omnes. Utrum, quæso, templo dignius?... Quid multis? Si Paulus hodie viveret, non improbaret, opinor, præsentem Ecclesiæ statum; in hominum vitia clamaret. » Hæc valde sapienter Erasmus; utinam ubique ita sapuisset ad sobrietatem? Unde patet quid de majore illa sentiendum.

Th. 4. sic arguit: « Quicumque juri prædecessorum suorum in aliqua re cedit, illius prædecessores jus aliquod in ea obtinuerunt. At Constantinus IV. cessit juri suorum prædecessorum, ut fatetur Bellarm. Ergo prædecessores Constantini jus aliquod in creatione Pontificis obtinuerunt; et per consequens, non ex nuda consuetudine, concessione et conniventia, sed ex jure descendit, quod Pontifices Rom. sine approbatione imperatorum creari non potuerint. » Resp.: *Jus* illud potest et de vero, et de existimato vel putatitio accipi. Quis autem dubitet, posse jus verum humana consuetudine acquiri? Certe nec umbra hic juris divini apparet, de quo tamen solo tota lis est.

Th. 6. ita colligit: « Leges divinæ et humanæ electionem sponsi tribuunt sponsæ, ac prohibent, ne invitæ alicui sponsus assignetur, ut fatetur Bellarmin. lib. de matrim. cap. 8. §. Sed ut. Ergo cum Episcopus sit Ecclesiæ sponsus, juxta jus canonicum, et canonistas; utique in Ecclesia idem observari debet, ne scilicet ei invitæ obtrudatur Episcopus, sed ut expressus ejus consensus accedat. Ex hac ergo comparatione multo firmius hoc colligitur, quam Bellarminus oppositum colligit ex comparatione cum Pastore et ovibus ». Resp.: Omnes quidem comparationes aut similitudines claudicare, sed illam priorem multo amplius quam posteriorem. Et hæc quidem posterior aperte ostendit, non convenire ovibus jus gubernandi seipsas, aut sibi pro arbitrio constituendi Pastores, cum hoc ad Principem Pastorum potius pertineat. Illud autem prius manifeste fallit in plurimis, ut nec Lutherani negare queunt. Nam si esset necessarius talis expressus consensus, nec Apostoli nec eorum Successores potuissent mittere Episcopos ad provincias et urbes primum convertendas: irritæ essent omnes missiones et creationes Episcoporum aliter factæ: deberet idem servari in quibusvis Parochis etiam pagorum; (quæ enim hic disparitas)? Hoc autem repugnat communi praxi etiam Protestantium.

CAPUT XI.

Docet hoc cap. Bellarminus: Ordinem Ecclesiasticum accipi vel proprie, vel communiter. Proprie dici eos, qui certo ritu sacro et solemni ab Episcopo conferuntur, et ad certum ministerium sacrificio divino exhibendum referuntur. Et sunt septem: sacerdos, diaconus, subdiaconus, acolythus, lector, exorcista, et ostiarius. Etsi enim Episcopus et presbyter distinguantur; tamen quantum ad sacrificium, idem omnino mysterium exhibent, ac proinde unum ordinem faciunt; sicut etiam lector et cantor. Communiter autem dicuntur ordines illi omnes, qui quomodocumque dedicantur divinis obsequiis, etiamsi non referantur ad sacrificium. Et sic ordines dicuntur aliquando a Patribus etiam monachi, virgines, viduæ Deo sacratæ, et laborantes in sepeliendis defunctis. Septem illi ordines proprie dicti omnes erant in usu Ecclesiæ jam tempore S. Cypriani, hoc est, ante 1400. annos. Ut enim testatur ei coævus S. Cornelius P. in epistol. ad Fabian. apud Euseb. lib. VI. hist. cap. 33. In Ecclesia Rom. tunc erant presbyteri 46., diaconi 7., subdiaconi 7., acolythi 42., exorcistæ cum lectoribus et ostiariis 72. Horum omnium mentio fit etiam in conc. Romano sub Sylvestro, item Laodiceno, et Carthag. IV. De officiis singulorum non est opus hic agere, tum quia recurret occasio

infra, cum de sacramento Ordinis agetur : tum, quia cum plerosque illos Ordines explodant hæretici, frustra cum illis de certis singulorum functionibus disputaretur. Amesius ab omnibus se facile expedit conviciando, et coccysmum suum iterando : « Ex septem illis, inquit, Ordinibus, quos nobis obtrudunt, quinque sunt, quorum ipsimet fatentur nullam haberi mentionem expressam in Scriptura; cum tamen 1. Ministri omnes Ecclesiastici debeant a Deo constitui in Ecclesia, I Corinth. XII. vers. 28. A Christo donari, Ephes. IV. v. 11. Et constitui a Spiritu S., Act. XX. v. 28. 2. Debent a Spiritu S. accipere dona suis ministeriis convenientia, I Cor. XII. v. 4. 3. Debent ministeria obire a Christo D. directe pendentia, v. 5. 4. Debent operationes exercere Deo ipso in illis agente, v. 6. Qui igitur hoc sibi arrogant, ut novos Ministros proprie dictos in Ecclesia constituant, isti 1. peccant in Deum, Christum, et Spiritum S., quorum locum et thronum non verentur occupare. 2. Injuriam faciunt illis suis creaturis etc. 3. Gravissimam inferunt injuriam Ecclesiæ Dei etc. Major præsumptio vix potest cogitari, quam præscribere Domino, quos et quales habebit pro sua sorte, et quibus ipse erit sors; cum juxta Bellarm. Ministri illi sint sors Domini, et Dominus sit sors eorum ». Deinde thes. seq. pergit calumniari, dicens : « Absurdum commentum est ex idololatria Missatica profectum etc. » Respond. : Amesius more suo verba S. Scripturæ ad suos errores detorquet, et non tam præsentem, quam antiquissimam Ecclesiam Christianam atrocissimis afficit injuriis. Nam in cap. XII. prioris ad Corinth. Apostolus ex instituto agit de gratiis gratis datis, docetque eas variis varie a Spiritu S. distribui, et quemlibet in Ecclesia debere suo gradu et gratia contentum vivere etc. Quid vero hoc ad SS. Ordines ecclesiasticos ? e quibus libenter fatemur, non esse a Christo immediate institutos nisi Episcopos et presbyteros ; cæteros ab Apostolis, aut certe Apostolorum proximis successoribus : nam subdiaconatus et quatuor minores, quos exprimit S. Cornelius loc. citat. sine dubio jam diu erant ante ipsum in Ecclesia instituti. Quid enim, quæso, incongrui habet, quod Christus præcipuum Ordinis sacramentum ipse instituerit, Apostolis autem determinandum reliquerit, quos Ministrorum ordines stabilirent, et quibus cæremoniis hi initiandi essent? Blasphemias in SS. Missam Sacramentarii hujus non est opus hic excutere ; fiet infra. Consequenter enim ille hic loquitur, cum ait : « Quod refertur ad Eucharistiam sub ratione Sacrificii proprie dicti, hoc facit septem illos ordines Pontificios, septem gradus sacrilegii spiritualis ». Quia vero facile advertit, suas blasphemias etiam in priscam Ecclesiam redundare, conatur th. 3. persuadere, incognitos quinque illos ordines duobus primis sæculis fuisse, et quæ ex Clemente et Ignatio M. pro illis citantur, esse apocrypha. Sed ut demus gratis (quod Adversarii nequeunt probare) in primo sæculo non fuisse adhuc eos ordines eo modo et ritu institutos, sed deinceps in secundo vel etiam tertio post Christum sæculo ; quid hinc sequitur ? Viros illos Sanctissimos in eorum institutione horrenda sacrilegia commisisse in Deum, Christum, et Spiritum S. ? Ita plane damnat tertii, quarti, quinti sæculi Ecclesiam universam horrendi sceleris. Certe in Carth. IV. concilio, quod celebratum est A. C. 436. non ut res nova instituitur, sed ut antiqua restituitur omnium Ordinum officium, et ritus quo singuli initiantur, iisdem prorsus verbis, quibus hodieque Catholica utitur Ecclesia. Nec opus diutius inhærere in excutiendis Amesii blasphemiis.

Etiam Gerhardus hic carpit Bellarminum, sed moderatius quam Calvinista. Ait enim th. 11. : « Bellarminum non audere originem SS. Ordinum ad Christum et Apostolos revocare ». Respon. : Transeat; quid hic erroris aut mali ? Cur Christus non potuit reliquisse Ecclesiæ determinationem illorum ministrantium ? Recolantur quæ paulo ante dicta sunt ex Erasmo. Thes. 15. ait : « Bellarminum sibi ipsi contradicere ea distinctione : qua ordines illi considerantur, vel ut se habent ad sacrificium, vel ut hierarchiam constituunt etc. Si enim, inquit Gerhardus, ordines inferiores non sunt hierarchiæ, ut eodem cap. §. Ad locum. Bellarminus asserit; quomodo dici potest, quod Canonistæ in numero Ordinum novenario eos considerent, ut hierarchiam constituunt ? Resp. : Bellarminus aperte loquitur in fine cap. tantum de Episcopis et presbyteris, quod duas distinctas hierarchias constituant. De lectore autem et cantore ait : eos non distingui in ordine ad Sacrificium : neque illos hierarchiam constituere, sed hierarchis inservire. Sed hæc et reliqua sunt prorsus levis momenti, neque digna, quæ contra antiquam Ecclesiam tertii, quarti et seqq.

sæculorum, ab hæreticis, omnia novare studentibus, objiciantur.

Ad CAPUT XIV.

Hoc cap. agitata quæstio præcise est : An ex jure divino differant Episcopi a presbyteris ? De ecclesiastico enim jure nemo dubitat. Amesius, utpote Puritanus, tamquam pro aris et focis dimicat, non tantum contra Catholicos, sed etiam adversus omnes hierarchicos Calvinistas in Anglia ; et ea de causa inde pulsus est, ut supra dixi ex ejus vitæ scriptore Matth. Netheno. Sententia affirmans Episcopos a presbyteris distingui, contra Lutheranos et Calvinistas definita est in concilio Trident. sess. 23. cap. 4. et can. 7. ubi oppositum damnatur ut hæresis ; uti et olim damnatum est in Aerio, ut testantur SS. Epiphan. hæres. 57. et August. de hæres. cap. 53. Quam labem frustra amoliri studet Amesius, dicens 1.: « Nullam ejusmodi hæresis mentionem exstare in conciliis et historiis Ecclesiasticis ». Sed quid opus erat concilium cogere, cum illa Aerii hæresis, omnibus ejus ævi Doctoribus explorata esset ? Numquid vero illæ duorum sanctorum Hæresiologiæ sufficiunt ? Quid opus est singulos singulorum errores a singulis historicis annotari ? 2. Ait : « S. Augustinum fateri in Præf. se incertum, quænam esset regularis definitio hæretici ». At hoc est nugari. Numquam enim S. Augustinus dubitavit, hanc esse hæresim, etsi incertus fuisset, quænam sit regularis definitio hæretici.

Est porro notandum : Duplicem esse potestatem Episcopi : Ordinis, et jurisdictionis. Prior habetur ipsa consecratione, vi cujus non tantum potest conficere S. Eucharistiam, et a peccatis absolvere (uti et communes presbyteri), sed etiam sacramentum Confirmationis jure ordinario, et sacros ordines conferre ; quod certissimum est inferiores sacerdotes in nullo casu posse valide (nedum licite) præstare. Et talis potestas est in omnibus Episcopis, quos titulares seu suffraganeos solemus appellare. Potestatem autem jurisdictionis habent tantum ii, qui certæ cuidam Diœcesi præficiuntur, habentque in ea jurisdictionem ordinariam in utroque foro. Docet igitur Catholica Ecclesia, jure divino Episcopum Presbytero majorem esse, tum potestate Ordinis, tum etiam jurisdictionis ; ut docent Theologi in 4. sent. dist. 44. et S. Thom. 2. 2. quæst. 184. art. 6. Ridicule hic miratur Amesius, hanc « dixi Catholicæ Ecclesiæ doctrinam, quæ non potest ex ullo concilio nisi Tridentino declarari, ex juratis mancipiis (ut ipse calumniatur) conflato ; neque ex Theologis ullis præter Scholasticos ». Resp. : Cur in aliis conciliis id definiretur, cum jam a temporibus Aerii (qui mox tamquam hæreticus fuit ab omnibus explosus), a nemine fuerit in dubium vocatum, usque ad Novatores nostros, qui novam per omnia formam Ecclesiæ moliuntur ? Amesius 2.: « Concilium ipsum Tridentinum non definivit, Episcopos presbyteris superiores jure divino : quamvis hoc omni conatu egerint Hispani, ut illis verbis constitueretur canon. Hierarchiam quidem dicunt divina ordinatione esse institutam : sed istam phrasim fraudulenter inseruerant Legati ex sententia Lainezii Jesuitarum Generalis, qui distinctionem excogitavit inter jus divinum et ordinationem divinam. Illa enim dicebat esse de jure divino, quæ a Deo solo pendent, tam in universali quam in particulari, et omni tempore : Ordinationes autem divinæ, quæ a Deo solummodo veniunt in universali, et particularia homines exsequuntur. Hist. conc. Trid. lib. VII. Resp. : Amesius non tantum contra veritatem hæc narrat, sed etiam contra illam ipsam mendacissimam Suavis Polani historiam. In hujus enim lib. VII. nihil tale legitur quoad hanc controversiam : an Episcopi sint jure divino presbyteris superiores ; sed an jurisdictio Episcoporum, uti et ordo eorumdem sint immediate a Deo ? Mendacia Suavis in hoc puncto refellit Card. Pallavicinus lib. XXIII. cap. 14. et 15. Verbo, Amesius confundit hic omnia, et nihil ad rem dicit, sicut et in seqq. ex Durando, Cusano etc. Aliud enim est dicere, Episcopos absolute esse ex jure divino superiores presbyteris, saltem quoad collationem ordinum sacrorum, quod nullus Catholicorum, nedum Scholasticorum negat ; et aliud est de jurisdictione in foro externo et potestate excommunicandi etc., de quo superest controversia. Ubi iterum fœde ac multipliciter labitur Amesius, cum ait : « Non audere Bellarminum dicere, Episcopum esse superiorem quantum attinet ad ordinem, quia Scholastici omnes docuerunt contrarium ; mutat igitur Bellarm. phrasim, et superiorem eum vult, quantum ad ordinis potestatem ; sed superior non potest esse ordinis potestate, qui non est superior ordine ; quia ordo et potestas ordinis, ex natura

rei et jure divino pari passu incedunt; et certe cum omnis potestas ordinis sit potestas clavium; ac claves non alio gradu a Deo tradantur Episcopis quam presbyteris, fieri non potest, ut habeant illi majorem ordinis potestatem jure divino. » Resp. : Tot fere hic sunt Amesii, si non mendacia, saltem errores et lapsus ex inscitia, quot lineæ. Numeremus. 1. Falsum est, Bellarminum non ausum dicere etc. Quidni ausit dicere, cum reipsa nulla sit differentia inter utrumque, nisi pure quoad voces ? 2. Nimis falsum est, omnes Scholasticos docere contrarium. Excepto D. Soto et antiquioribus nonnullis, oppositum communiter et certo docetur, ut infra patebit, cum de sacr. Ordinis tom. 3. agetur. 3. Falsum est, ordinem et potestatem ordinis semper coincidere, si per ordinem intelligatur ipse character ordinis, et per potestatem, jus exercendi actum ordinis : possunt enim sine dubio frequenter ea duo separari. 4. Enormis error aut inscitia est, quod omnis potestas ordinis sit potestas clavium : et enim hoc verum sit in ordine ad absolutionem a peccatis, falsum tamen nimis est, non modo in Episcopo respectu sacr. Ordinis et Confirmationis, sed etiam in presbyteris, qui habent vi ordinis sacerdotalis potestatem consecrandi S. Eucharistiam. 5. Falsum etiam est, eodem gradu dari presbyteris, quo Episcopis claves ; si sermo sit de potestate clavium adæquata, scilicet in foro etiam externo. 6. Denique ex his principiis non potest non inferri falsa conclusio, quam ponit ultimo Amesius. Sed jam demum adstruenda est sententia Catholica, et quidem

I. — De potestate ordinis probatur : Quia solus Episcopus potest ordinare presbyteros, ut constat ex continua traditione Ecclesiæ apud SS. PP. Dionys., Damas., Hieron., Chrys., conc. Ancyr., Theodor., Leon. etc. Unde S. Epiphan. hær. 75. « Aerii furorem (sic enim vocat) perstringens, ait : Dicere ipsum Episcopum et presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile ? Episcoporum enim ordo Patrum generator est ; (Patres enim generat Ecclesiæ) ; Presbyterorum autem ordo non potens generare Patres, per lavacri generationem generat filios Ecclesiæ. » Ubi nota : Nisi S. Epiphanius censuisset id esse ex jure divino, frustra rogasset : « Quomodo erit possibile ? » Possibile enim esset per abrogationem legis Ecclesiasticæ, aut dispensationem. Amesius hic 1. confugit ad solemne suum, et dicit : « Jus divinum est, quod divinitus promulgatur in Scripturis ; quod hic non reperitur. » Respond. : Hæc nænia et basis est omnium hæresum, alibi jam sæpius rejecta. 2. Ait : « Conc. Ancyranum contra testatur, presbyteros posse ordinare, sed non in aliena parœcia, sine litteris Episcopi ». At hoc esse manifestum crimen falsi, patet ex cap. 13. cujus hæc sunt verba : « Chorepiscopis non licere presbyteros aut diaconos ordinare sed nec presbyteris civitatis sine præcepto Episcopi, vel litteris, aliquid imperare, nec sine auctoritate litterarum ejus, in unaquaque parochia aliquid agere ». O Græcam Puritani fidem ! 3. Ut S. Hieronymi apertum testimonium eludat, probat ex « Marsilio Patavino (hæretico) ordinationem non significare collationem SS. Ordinum sed œconomicam potestatem dirigendi ritus ». Sed hæc est aperta perversio verbi in Ecclesia notissimi, pertinetque ad Quodlibeticam hæreticorum Perihermeniam.

II. — Bell. : Esse ex jure divino, ut soli Episcopi ordinent, inde colligitur, quod habebatur irritum, si quid in ea re fecissent, qui veri Episcopi non erant. Greg. III. in Epist. ad S. Bonif. S. Damas. epist. 3. loquens de Chorepiscopis, qui cum solum presbyteri essent, Pontificum more ordinare audebant : « Vacuum, inquit, et inane est, quidquid in Sacerdotii summi egerunt ministeriis ». At si presbyteri ex jure divino vi suæ ordinationis idem possent, non esset invalidum, sed tantum illicitum, si contra prohibitionem eccles. tale quid facerent. Porro Amesio non videntur hæ auctoritates satis antiquæ. Sed hoc frivolum esse facile ipsemet vidit : ideo instantiam opponit ex « conc. Chalced. can. 6. et dist. 70. cap. sanctorum ubi declaratur irrita ordinatio facta sine titulo : et tamen Pontifici non pronuntiabunt, tales ordinationes irritas esse jure divino ». Respond. : Glossa in eum can. recte notat, id intelligi tantum de executione ejus Ordinis ; hoc est : Eam ordinationem postea effectu carere, cum vetetur sic ordinatus exercere actus talis ordinis.

III. — Bellarm. : Soli Episcopi, ut ordinarii Ministri, possunt confirmare baptizatos, necnon templa et altaria consecrare. Amesius more hæreticorum, ridet hoc posterius. Prius vero ait « esse commune Sacerdotibus ; putatque probari ex jure canon. dist. 95. et evinci illa ratione S. Hieron. : Quid

majus est Christo? aut quid potest corpori et sanguini ejus anteponi? » Respond.: Jus canon. loquitur de privilegio et delegatione; nos hic de jure ordinario. Ratio ex S. Hieronym. petita nihil evincit in eo, quod pendet a mero arbitrio Dei.

Probatur idem de « potestate jurisdictionis ». I. Ex figura Veteris Test. Nam, ut ait S. Hier. epist. ad Nepot.: « Quod Aaron et filii ejus, hoc Episcopum et presbyteros esse noverimus ». Atqui notissimum est, inter Aaronem et filios ejus jure divino magnum fuisse discrimen potestatis et dignitatis; Ergo. Nec obstat, quod S. Hieronym. in cap. 1. ad Tit. et in Epist. ad Evagrium dicat: Apostolum perspicue docere: « Eosdem esse presbyteros, quos Episcopos ». Nam non loqui Hieronymum de potestate ordinis, sed jurisdictionis, manifestum est, cum ibidem excipiat ordinationem, dum ait: « Quid facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat? » Jurisdictio autem Episcopalis olim in primitiva Ecclesia, cum pauci essent ordinati Episcopi, seu primæ classis sacerdotes, æqualiter ab Ecclesia etiam secundæ classis sacerdotibus seu presbyteris in actu secundo conferebatur; et ideo ipsi etiam presbyteri tunc Episcopi seu Antistites sunt aliquo modo vocati: sicut contra Sacerdotes primi ordinis subinde vocabantur presbyteri, ut patet ex I Timoth. IV. et V. et notavit S. Chrysost. hom. 11. Postea autem cum aucta Ecclesia, ex hac concessione speciali sacerdotibus secundæ classis per dispensationem facta, dissensiones et schismata orirentur, desiit ea potestas ipsis ultra committi. Itaque quoad jurisdictionem distinguendum est inter actum primum et secundum. In actu primo, seu in debito, jus divinum plus jurisdictionis confert Episcopo quam Sacerdoti; quia ratione Episcopalis muneris Ecclesia plus juris illis debet conferre, quam sacerdoti debeat. At in actu secundo æqualem jurisdictionem potest tribuere simplici sacerdoti et Episcopo, ut olim contigisse constat, ac de Chorepiscopis docet Bellarm. cap. 17. Recte vero in hanc rem observat Joan. Morinus in lib. de SS. Ordinationibus part. 3. Exerc. 3. cap. 3. num. 15. et 16. « Non omnia statim constituisse Apostolos, quæ ipsis Christus imperaverat, sed paulatim ut sese dabat occasio, præsertim quæ Ministrorum creationem spectabant. Non modo enim inutile, sed etiam molestum illis fuisset, in ipsissimis Ecclesiæ incunabulis sacrorum Ministrorum multitudinem et apparatum ad sacrificandum habere, quem postea decreverunt: plures alias sacrorum Ministri sæpe fuissent quam auditores. In primis illis initiis vix erat Apostolis opus presbyterorum primatu, quia ipsi ubique aderant, et Episcoporum vice fungebantur. Ut quid creassent Episcopos in locis in quibus ipsi vivebant, et Episcoporum provinciam administrabant? Cum quis igitur dicit, in illis initiis nullos fuisse in Ecclesia Episcopos, diversa ratione et verum et falsum dicit. Verum, quia aut nullus revera tunc presbyter ab Apostolis factus erat aliis superior; aut si qui fuerunt, erant rarissimi; eo quod circumstans necessitas hoc esse faciendum, nondum eos admoneret. Falsum, quia tunc erant Apostoli unicuique principali Ecclesiæ præsidentes, e qua vicinas ut Episcopi facile regebant. Verum multiplicatis discipulis, et Evangelio gentibus per varias orbis regiones disseminato, non potuere amplius Apostoli officium Episcopale per seipsos præstare, sed necesse fuit, illos in variis civitatibus Episcopos constituere, quorum ope Ecclesias ut Archiepiscopi et Primates regebant. Hoc autem Apostoli fecerunt, non proprio arbitrio aut humano sensu ducti, sed Spiritu S. impulsi, qui inspirabat illis quæcumque ad bonum Ecclesiæ regimen conducebant. » Ita Morinus; qui in num. seqq. idem in particulari præstat, progressum Evangelicæ prædicationis velut in tabella describens. Ex quibus omnibus facillime dissipantur nebulæ Puritanicæ ab Amesio aliisque hic ex SS. Script. objectæ.

Bellarm. 2.: Apostoli jure divino majores fuerunt 70. discipulis: sed Episcopi Apostolis succedunt, et presbyteri 70 Discipulis: ergo Episcopi presbyteris majores sunt jure divino. Nec evadit Amesius cum ait: « Nisi in assumptione, Episcopi ita dicantur succedere Apostolis, ut sint etiam Apostoli, vel eumdem gradum cum ipsis obtineant, idque jure divino; syllogismus est falsus quoad formam ». Nam certum est ex concil. Neocæs. cap. 13. SS. Damaso, Hieron., August., Leone M., etc.: Episcopos succedere Apostolis: Æque saltem certum est, Episcopos (excepto Romano), non succedere in ipso Apostolatu, ut tom. 1. lib. III. probatum est. Restat ergo ut succedant in munere Episcopali. Magis futile est quod subdit Amesius: « Si nonnulli Patres ludant ejus-

modi comparationibus, usum posteriorum temporum spectantes, hoc jus divinum non attingit ». Nempe sanctorum Patres et concilia in re tam seria ludunt Amesio! nec sunt Novatori satis venerandæ antiquitatis.

Bellarm. 3. : Ipso tempore Apostolorum presbyteri suberant Episcopis I Tim. v. vers. 19. *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus vel tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue, ut et cæteri timorem habeant.* Quibus verbis posset clarius exprimi officium et auctoritas judicis in subditos? Hinc certe colligitur, Episcopum exequi tria illa solemnia, quibus apud Romanos judicis officium continetur : Dat enim petentibus in presbyteros actionem, et actionis formulam : Cognoscit de controversiis : Et jus dicit, sive lite contestata sententiam pronuntiat, non tantum in presbyteros, sed omnes Christianos. Hinc S. Epiphan. arguit super illud Apostoli cap. I. presbyterum ne objurgaveris. « Quid, inquit, attinebat Episcopo vetare, ne presbyterum objurgaret, nisi majorem ipso potestatem haberet? Non alicui ex presbyteris præcipit, ut accusationem contra Episcopum non admitteret, aut ut Episcopum non objurgaret, etc. » Amesius præclarum hic invenit effugium : « Nulla, inquit, ibi fit mentio Episcopi, sed Timothei Evangelistæ ». At certe non Evangelistam, sed Episcopum in tota ea Epistola Paulus instruit, ut communiter interpretes agnoscunt; ac præcipue cum mandat, ne *manus cito cuiquam imponat*, quod sine dubio non est Evangelistæ ut sic; etsi prædicando Evangelium Episcopus vel maxime illud monitum Apostoli II Timoth. IV. vers. 5. *Opus fac Evangelistæ*, impleat. Cætera effugia Amesii sunt multo ineptiora, et plane indigna relatu, nedum responso : uti et quæ th. seq. ad testimonia SS. Ignatii, Clementis, Dionysii, Irenæi, Tertull. eludenda producit. Nam sequentium sæculorum testimonia facile admittunt isti Puritani ; sed aiunt, hanc fuisse operationem mysterii iniquitatis Antichristianæ. A qua blasphema calumnia Puritanorum seu Presbyterianorum, aut potius Independentium, etiam ex ipsis Calvinianis Hierarchicis eos vindicavit proprio tractatu Henricus Hammondus Theol. Professor, Londini M. DC. LI. præsertim contra Davidem Blondellum Puritanum Gallum. Immo e Protestantibus Jacobus VI. Rex magnæ Britanniæ in sua Monitoria ex jure divino hanc Episcoporum auctoritatem supra Presbyteros ita esse manifestam agnovit, ut scripserit : «Episcopos in Ecclesia esse debere tamquam institutionem Apostolicam, ac ordinationem proinde divinam, contra Puritanos semper sensi... Quo studio in Episcoporum et Ecclesiasticæ Hierarchiæ defensionem semper incubui, eodem in confusam illam anarchiam Puritanorum invectus sum, etc. » Porro quæ novissime Salmasius et Blondellus pro Puritanica ista hæresi commenti sunt, maxime circa SS. Hieron., Ignat., Polycarp., etc., erudite discussit, non modo duobus libris contra Salmasium P. Dionys. Petavius in tom. III. Dogm. Theol. sed etiam aliis duobus libris in Appendice tomi IV. e cujus Epilogo, quia valde memorabilia sunt, libet hic pauca adscribere : « Præposteræ, inquit, illius opinionis (Puritanicæ) scelus ac pernicies est ejusmodi, ut ea recepta Christi leges et instituta violentur, ac tota funditus labefactetur et intercidat Ecclesia, quæ sine Episcopatu et Ordinum ac functionum discrimine non potest ita, ut a Christo condita est et ordinata, subsistere. Huc adde funestas et exitiosas clades, quas ex hac hæresi partim accidisse videbam, partim, nisi intercessum esset, eventuras prospexeram, maxime autem in Anglia, in quam pestilentiæ tum illius vis incumbere cœperat. Atque hic ibidem postremo rerum est consecutus exitus, ut illa mea non tam conjectura suspicantis, quam certo prævidentis videatur esse prædictio. Quamquam non mihi hanc assumo potius, quam Jacobo regi tribuo, illius parenti Caroli I cujus miserabilem necem luctuosæ illius tragediæ postremus actus exhibuit..... Ergo id quod metuendum tunc erat, reipsa factum auctoribus iisdem et architectis Puritanis, tandem illud regnum suis usurpavit oculis; finitimæ ac longinquæ terrarum regiones et nationes non sine horrore, ac tam diri facinoris execratione didicerunt. Hic nimirum sacrilegæ illius doctrinæ fructus exstitit : hunc exitum et hoc operæ pretium fanatici Puritanorum libri pepererunt, qui excusso primum e populorum cervicibus ecclesiasticorum Principum, quod Christus imposuerat, jugo, alterum subinde civilis regiique dominatus, ab eodem injectum auctore repulerunt. » Monitum autem Jacobi regis ad Carolum filium in βασιλικῷ δώρῳ de cavendis Puritanis hoc est : « Hic e Ministerio homines nonnulli præcipites, ignei, audaces, factiosi, unum

furoris sui præsidium in paritate collocarunt : qua freti homines improbi, audaces, imperiti, pios, sapientes et modestos redarguerent. Est hæc paritas mater confusionis, inimica unitatis, quæ est ordinis parens : quod genus si ut in Ecclesia, ita et in Republ. quoque obtineret, omnia certo certius misceri necesse foret. Si utramque ames, ex utraque pestem hanc egere : Puritanos, inquam, quos nec beneficiis devincias, nec jurejurando fidos facias, nec promissis constringas ; sine modo ambitiosos, sine causa maledicos, nec quidquam spirantes nisi seditiones et calumnias. Quibus una conscientiæ regula est, non divini verbi auctoritas, sed commentorum suorum vanitas. » Ita Jacobus rex. Testimonium hoc verum est, et vel solum sufficit ad confundenda elogia, quæ Nethenus Amesio perhibet.

Porro confirmantur præcedentia omnia ex praxi perpetua Ecclesiæ, qua in conciliis etiam vetustissimis non nisi Episcoporum fuit auctoritas judicialis et decisiva. Item, plurimis in locis legimus presbyteros ab Episcopis excommunicatos, nusquam autem Episcopos a presbyteris. Amesius 1 : « Hoc est impudentia vincere, non argumentis ». Respondeo : Id quidem de Amesio verissimum est, sed non de Bellarmino. Subdit quidem Amesius : « Eusebius ipse a Bellarm. hic laudatus, disertis verbis testatur : Presbyteros et Diaconos fuisse in synodo Romana, lib. VI. cap. 43. Presbyteros et Doctores fratrum in villis, in alia synodo fuisse præsentes, cum aliis ex fratribus, lib. VII. cap. 24. in alia Presbyteros et Diaconos infinitos, lib. VII. cap. 28. » Sed quid hoc ad rem? Interfuere sane et laici, et adhuc in Tridentino etiam plurimi : At non quæritur, qui possint interesse, sed qui possint interesse cum judiciali suffragio? Amesius 2 : « Nusquam legimus in Scripturis, excommunicandi jus esse unius Pastoris, sed legimus esse cœtus coacti. I Corinth. 5. » Respon. : Non hoc legimus, sed glossa hæc est Puritanica verborum Apostoli v. 4. Certe nec in speciem id inde colligitur, cum potius contrarium Apostolus indicet; expresse enim dicit : *Ego judicavi* : Nec nisi suo nomine jubet in publico Corinthiorum consessu, ad terrorem aliorum, excommunicationem solemniter infligi, ut exponunt SS. Chrys., Ambros., Anselmus, etc.

Ad CAPUT XV.

Hæretici in patrocinium sui erroris trahere conantur Paulum, Epist. ad Phil. I. vers. 1. ubi « Ministri unius Ecclesiæ distribuuntur in Episcopos et Diaconos ». Resp. : Nomina illa, Episcopus et presbyter, Apostolorum tempore omnibus sacerdotibus communia fuisse, licet res ipsæ et potestates distinctæ essent. Sic Act. XX. vers. 28. Paulus ad Seniores Ecclesiæ Ephesinæ ait : *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos*, hoc est, presbyteros et pastores, (ut probabiliter aliqui exponunt, quamvis non improbaliliter alii etiam de Episcopis sub Ephesino existentibus id accipiant), *regere Ecclesiam Dei*. Unde Paulus tam in Epist. ad Philip. quam I Timoth. III. ab Episcopis immediate transit ad diaconos, non nominando presbyteros, quia scilicet eos nomine Episcoporum intelligit. Vide Corn. a Lapide in loc. Apost. et quæ supra ex Joanne Morino notantur, ex quibus facile evanescunt replicæ Amesinæ, uti et ea quæ in th. 10. ex Tit. I. vers. 5. et 7. ac th. 20. ex I Timot. I. v. 3. profert. Ex promiscuo enim usu vocis Episcopi et presbyteri, nullum potest desumi argumentum. Ejusdem rationis est, quod th. 21. urget ex I Tim. IV. quod Timotheo dicantur *impositæ manus a presbyteris*. Nam vel hic sumitur *presbyterium* stricte, quod collatum est Timotheo per impositionem manus Episcopi, ut volunt nonnulli interpretes ; vel (ut melius interpretantur Græci), *presbyterium* hic significat cœtum Episcoporum. Ex Apostolica enim traditione plures Episcopi debent manus imponere novo Episcopo initiando.

Porro Achilles Amesii et Puritanorum omnium desumitur ex S. Hieron. in cap. I. ad Tit. ubi ait : « Episcopos magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate presbyteris esse majores ». Et in Epist. ad Evagrium ait « Apostolum perspicue docere, eosdem esse presbyteros, quos Episcopos ». Sed responsio patet ex dictis. Quidquid in omnem partem asseratur, illud semper manet certum, S. Hieronymum de potestate ordinis minime, sed ad summum de potestate jurisdictionis loqui, et forte non omnino ubique constanter et eodem modo : Quod nullum Catholicæ veritati præjudicium afferre potest. Nec est operæ pretium hic pluribus hærere. Videantur quæ Peta

vius contra Salmasium et Blondellum locis cit. item Hammondus Anglus scripsit.

Urget Amesius etiam S. Ambrosium, non tantum in cap. IV. ad Ephes. (quod attulit Bellarminus), sed etiam in I Tim. III. Quibus locis nedum S. Ambr. ait « Primum presbyterum olim Episcopum vocatum »; sed etiam : « Episcoporum et presbyterorum unam esse ordinationem ». Verum ad responsionem Bellarmini, « *quod S. Ambros. loquatur solum de ratione successionis Episcoporum ;* ita ut initio nascentis Ecclesiæ antiquissimus presbyterorum consueverit ordinari Episcopus, eoque mortuo succedere solitum, sine alia electione antiquissimum item presbyterum : at non neget (Ambrosius) primum illum presbyterum debuisse iterum consecrari, et novam jurisdictionem accipere) ; replicat Amesius : « Tum nullam causam habuisset » (ille creditus Ambrosius) « dicendi : Non per omnia convenire scripta Apostoli cum Ordinatione, quæ nunc in Ecclesia est. Tum etiam sine ulla ratione protulisset exemplum Episcopalis privilegii presbyteris apud Ægyptum concessi, quo consignant chrismate, si præsens non sit Episcopus ». Respondeo : Plus hinc non evinci, quam quod posterioribus (etiam Apostolorum) temporibus, melius fuerint singulorum Ministrorum officia distincta, quam mox initio in prima populorum conversione factum fuerit, ubi fere promiscue « prædicabant, baptizabant, etiam subinde laici, et Scripturas in Ecclesia explicabant : postea autem ubi omnia loca circumplexa est Ecclesia, rectores, et cætera officia in Ecclesia sunt ordinata, ut nullus de clero auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret non sibi creditum. Hinc ergo nunc neque diaconi prædicant, neque laici baptizant. Ideo non per omnia conveniunt scripta Apostoli, ordinationi, quæ nunc in Ecclesia est, quia inter ipsa primordia sunt scripta ». Quæ omnia optime conveniunt cum iis quæ supra ex Morino notavi, et Puritanorum causam nihil penitus juvant. Quid autem Ambrosius velit per illa verba : « Episcopi et presbyteri una ordinatio est », mox sequentibus declarat, cum ait : « Uterque enim sacerdos est. Sed Episcopus primus est ; ut omnis Episcopus presbyter sit, non tamen omnis presbyter Episcopus... Unde et quemadmodum Episcopum ordinet, ostendit. Neque enim fas erat, ut inferior ordinaret majorem. Neque enim tribuit, quod non accepit ». Quibus clare exprimitur Catholica doctrina, quod scilicet inferior presbyter non possit creare Episcopum, cum ipse non acceperit ordinem et characterem Episcopalem. Porro privilegium illud de presbyteris Ægypti potius confirmat nostram sententiam. Si enim ex jure et munere presbyterorum ut sic, eis competeret confirmare, cur non idem facerent etiam extra Ægyptum ubique ? Cur nec vestigium ullibi reperitur, quo indicetur, presbyterum consecrasse S. Chrisma? Nec magis adversariis favet S. Chrysostomus, qui illud suum « ferme » mox explicat, cum subdit : « Sola quippe ordinatione superiores sunt Episcopi ». Sed en quanta in Amesio libido versandi verba tam aperta, dum ait : « Ordinatione superiores esse idem est, quod primas partes habere »; quasi etiam presbyteri ordinarint ; cum tamen nec leve hujus rei vestigium in universa antiquitate Ecclesiastica queat ostendi. Illud enim ridiculæ imperitiæ est, quod ex rationali Durandi addit : « Omnes Presbyteros præsentes manus imponere presbyterandis ». Equidem, uti hoc omnibus Catholicis certum est, ita notissimum, non ideo presbyteros omnes in unum conflatos, posse per manuum impositionem creare vel unicum Sacerdotem. Circa Theodoretum quoque nihil novi profertur.

Tandem producitur August. epist. 19. ad Hieron. sic scribens : « Quamvis secundum honorem vocabuli jam Ecclesiæ usus obtinuit, quod Episcopatus presbyterio major sit, in multis tamen Augustinus Hieronymo minor est. » Bell. : Sensus est, ante Christi tempora, nomina ista, Episcopus et presbyter, non erant honoris vocabula, nunc autem sunt : et secundum hæc nomina, Augustinus Hieronymo major est, quamvis aliis multis nominibus Augustinus Hieronymo minor sit. Amesius 1. « Bellarminus facit Augustinum otiose et inepte philosophari de nominum usu, qui fuit ante omnia Christi tempora. » At cur hoc? cur non vel unicum testimonium adducit, unde constet, vocabula illa fuisse honoris et dignitatis significativa? Amesius 2. : « Nullus talis usus fuit horum nominum ante Christiana tempora sine significatione honoris ». Sed hoc falsum esse docebunt jurisconsulti, qui in Pandectis legunt, munus fuisse apud Romanos quorumdam, qui « Episcopi panum » dicebantur. Anne hoc honoris et dignitatis? Amesius

3. : « Facit Bellarminus Augustinum sibi pro scopo habuisse propositum, ut se Hieronymo majorem prædicaret, quod est plane contrarium ejus menti. In summa Bellarminus ita nugatur, ut faciat Augustinum insanire ». Resp. : Expositio Bellarmini est valde clara, et verbis Augustini respondens : quomodo autem inde scopus ille perversus Augustino affingatur, fateor me assequi non posse. Quid enim nisi humilitatem redolet, si Episcopus simplici sacerdoti dicat : « Ego quidem te dignitate Ecclesiastica, tu vero me sapientia et virtute antecellis ? » In summa, Amesius pro furiosi sui Puritanismi defensione et nugari, et calumniari, et insanire voluit, ideoque jure merito a Protestantibus hierarchicis Anglia expulsus est.

Quantum ad Gerhardum, nihil fere is adfert, quod novam solutionem exigat. Vana complacentia et jactatio est, quod th. 22. 23. 24. gloriatur, Hieronynum (et consequenter Anselmum et Sedulium,) a Bell. : concedi Protestantibus. Hoc quippe valde falsum est, in primis quoad ordinationem : deinde, etsi quoad potestatem jurisdictionis alicubi videatur Hier. hæsitasse, alibi tamen satis clare pro communi dogmate locutus est. Deinde meminisse debebat, quod S. Hieronym. in Epist. ad Nepot. expresse compararit Episcopos cum Aarone, et filios ejus cum Sacerdotibus. Unde ex ipso Hieronymo evanescit illa cavillatio, qua th. 29. Bellarmini argumentum ex Hieronymo desumptum conatur eludere, eo quod non sit ex sensu litterali depromptum. Quomodocumque autem torqueantur verba S. Hieron. illud semper certum manet; eum aperte Episcopum presbytero præposuisse ob ordinationem; et alicubi etiam quoad jurisdictionem, quod nobis satis est. Th. 32. infirmare conatur argumentum Bellarmini ex Vet. Test. dum ait : « Si Bellarminus constare sibi velit, dicendum fuerit, solos Rom. Pontifices succedere summis Sacerdotibus Vet. Test. Episcopos autem et presbyteros succedere minoribus, diaconos Levitis. Atqui hac ratione in fumum abit præsentis argumenti nervus, ac contrarie potius ex hac Vet. Test. figura colligitur. » Resp. : Debebat Gerhardus meminisse Aaronem et successores ejus tantum unius gentis israeliticæ fuisse Pontifices; in Ecclesia autem Christiana comprehendi omnes Gentes; quæ proinde singulos debent habere Antistites, et omnes etiam Antistites unum communem : quorum omnium figuram proportionali modo gessit Summus V. T. Pontifex. Iterum th. 33. 34. opponit non tam Bellarminum Bellarmino, quam Hieronymum Hieronymo. Sed negare non potest Gerhardus, S. Hieronymum in Epist. ad Marcellin. æque ac alios Patres dicere : Episcopos succedere Apostolis, presbyteros LXX discipulis. Neque etiam negare audet, Apostolos divino jure superiores fuisse LXX discipulis. Quidni ergo evidenter hinc inferatur nostra conclusio ex Hieronymo in hoc æque ac ex aliis Patribus ; esto quod Hieronymus puncto alicubi quoad jurisdictionem visus sit hæsitare.

Aliæ comparationes a Bellarmino ex SS. Patribus allatæ, e quibus Gerhardus vult antilogiam conflare, nihil contra principalem illam et rigorose veram comparationem militant. Nam Apostoli quoad potestatem ordinariam, in qua omnibus et singulis succederetur, sine dubio pollebant potestate Episcopali quoad ordinem et jurisdictionem : LXX discipuli autem presbyterorum munere fungebantur. At quod subinde Episcopus a SS. Patribus comparetur Deo, presbyter Christo, diaconus Apostolis etc. valde improprie dictum, et longe petitum est. Ex hac posteriori comparatione nimis analogica, (aut potius æquivoca) nullum ; ex priori autem satis univoca firmum argumentum ducitur ; junctis præsertim iis, quæ ad præcedens cap. adduximus, contra quæ nihil urgent cavillationes Gerhardi.

Ad CAPUT XIX.

Cœlibatum perpetuum Sacris Ordinibus recte annexum fuisse Bellarminus hoc cap. solide demonstrat; sed antequam ejus argumenta proferantur, exponendi sunt errores Novatorum.

Lutherus, Calvinus, eorumque sequaces dicunt : Statum cœlibatus, viduitatis, aut virginitatis neque nobiliorem, neque Deo gratiorem esse statu conjugii. Etsi enim Christus Matth. IX. X. XI. XII. apertissime docuerit, voluntaria continentiæ professione se adstringere, opus esse regni cœlestis meritorium, uti S. Hieron. exponit cum aliis Patribus. Calvinus tamen in Harmonia contendit, Christi mentem esse penitus contrariam; scilicet Christum « voluisse dissuadere cœlibatum », quem, virtutem reputare, censet esse « stultam imaginationem » : Apostolos autem respondentes Christo : *Si ita est causa*

hominis cum uxore, non expedit nubere, etc., arguit impie « ingratitudinis ». S. Hieronymum denique, quod Virginitatem matrimonio anteposuit, ait : « nimis loculentum perversi ingenii specimen edidisse ». Denique vocat « fascinum Satanæ, foveam et laqueum exitialem ». Similia passim habet Lutherus, ac præsertim in Serm. de conjugio, ubi non tantum cœlibatum ait viliorem matrimonio, sed etiam « lenonem » appellare non erubuit, qui a conjugio abstineat. Et in lib. de servo arbit. cap. 58. ait « Quid carnalius ? Immo quid magis impium, sacrilegum et blasphemum dici potest, quam id quod Hieronymus solet : Virginitas cœlum, conjugium terram implet. »

II. — Docent, Matrimonium omnibus imperatum, necessiarumque esse. Luther. loc. cit. « Uti non est in meis viribus situm, ut non sim vir, tam non est etiam mei juris ut absque muliere sim : nec enim est libera electio, sed res natura necessaria, ut marem fœminæ, et hanc illi sociari oporteat. Verbum illud Gen. I. *Crescite et multiplicamini,* non est præceptum, sed plusquam præceptum, divinum puta opus, quod non est nostrarum virium, ut vel impediatur, vel omittatur : sed est tam necessarium, quam edere, bibere, purgare, mucum emungere, etc. » Tandem adulteria suadens subdit : « Si tu conjux nolueris, alia volet : Si Domina nolit, veniat ancilla ». Nec dubitavit spurcissimus leno Albertum Cardinalem Archi-Episcopum Magdeburgensem et Moguntinum alloqui in Epist. quæ exstat tom. IX. Operum Luth. Germ. Wirteb. fol. 226. his verbis : « Nisi Deus miraculum faciat, et ex viro Angelum, non video, quomodo sine offensa, et ira Dei, possit manere sine conjuge. Et horribile est, si absque uxore inveniatur in morte. Quid enim respondebit Deo interroganti : Ergo te creavi marem, qui non solus, sed cum uxore debet esse : ubi tua uxor ? etc. » His similia habet Calvinus. Non potuere profecto hi Veneris sacerdotes de ipsis belluis spurcius et abjectius loqui. Et tamen hodieque non erubescunt Calixtus, Titius etc. propugnare, « nihil in iis verbis » suum Patriarcham « dixisse, nisi quod rectum et pium est. » O spurcum Evangelion !

III. — Docent : Sacerdotes et Religiosos posse ac debere conjugium inire, quocumque tandem continentiæ perpetuæ voto obstricti sint. Unde Calvinus lib. IV Instit. cap. 12. §. 23. cœlibatum Sacerdotum vocat : « Sanctitatem fœtidam, et prohibitionem matrimonii Sacerdotibus impia tyrannide, non modo contra Dei Verbum, sed etiam contra omnem æquitatem, factam. » Idem grunniunt communiter in grege Lutheri. Præcessit olim Vigilantius hæreticus, de quo ait S. Hieronym. « Proh nefas ! Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant diaconos, nisi prius uxores duxerint, nulli cœlibi credentes pudicitiam. » Fundamenta hujus erroris etiam jecit Christianorum Epicurus Jovinianus, dum docuit : « Virginitatem non præstare matrimonio ; » Quo dogmate audito, Sanctimoniales nonnullæ retrospexerunt ad nuptias, ut refert S. August. lib. de hæres. cap. Non tamen ea hæresis tunc ad deceptionem alicujus Sacerdotis pervenit. Gloria enim hæc debebatur Evangelio Lutheri.

Contra assertio Catholica est : Votum continentiæ annexum esse Ordinibus Sacris, ita ut nec ducere uxores, nec uxoribus antea ductis post ordinationem uti liceat; positivo quidem jure, sed antiquissimo et æquissimo, et quod nullo modo expediat ut hoc tempore relaxetur. Nodum in scirpo hic quærit Amesius, dum quiritatur : « Bellarminum obscure et sophistice hic agere ». Sed numquid clare de Ordinibus Sacris loquitur ? quid autem notius, quam eo nomine intelligi subdiaconatum, et qui supra eum sunt ordines ? Quod ex Durando subdit, parum aut nihil huc pertinet : Sive enim ea obligatio continentiæ sit ex voto implicito susceptioni subdiaconatus annexa, sive ex præcepto ecclesiastico, nostra quantum ad præsentem controversiam nihil refert. Inepte etiam Amesius cavillatur, cum ait : « Absque ratione fingi jus Apostolicum universale et perpetuum, quod non est divinum ; alioquin eadem ratione distingui posse jus propheticum a divino ». Resp. : Prophetæ universim missi sunt ad vaticinandum et exhortandum populum sine ulla jurisdictione et potestate legislativa : secus Apostoli, qui sicut Act. XV. ita post, plura alia decreta sanxerunt, quæ sunt juris non divini, sed ecclesiastici, ut proinde a successoribus absolute mutari, aut saltem dispensatione in certis casibus mitigari queant. Falsum denique est, quod ait : « Bellarminum sibi contradicere : dum huic cœlibatui omnia tribuit, quæ sunt juris divini, et tamen negat esse juris divini. » Resp. : Jus divinum

est, quod ab ipso Deo increata sua auctoritate constitutum est : quale hic non reperitur. Si Puritanus illas leges positivas Ecclesiæ agnosceret, facile videret plures, quarum observantiam nullibi expedit hoc tempore (saltem respectu integræ communitatis), relaxari. Ex. gr., ut S. Eucharistia sumatur a jejunis : ut Sacrificium incruentum nonnisi cum sacris vestibus celebretur etc. His præmissis

§. I.

Probatur assertio Catholica.

I. — Ex Tit. I. v. 8. *Oportet Episcopum esse sobrium, castum, et continentem.* Quia enim castitas communis est etiam conjugatis, ideo ut notant SS. Hieron., Eusebius etc. Apostolus addidit *continentem* ab uxoris amplexibus. Amesius : « Id quod ex Scripturæ præceptis probari potest, est sine dubio juris divini. Sed cœlibatus juxta Bellarm. non est juris divini, sed Apostolici : ergo Bellarminus hujusmodi loca Scripturæ vel rixæ tantum causa, vel contra conscientiam suam in ista causa profert ». Resp. : Falso assumitur : Omne id esse juris divini, quod ex præceptis Scripturæ habetur. Instantia manifesta habetur Act. XV. in decreto Apostolorum de abrogatione legalium. Tale et hoc cœlibatus præceptum esse ex can. 27. Apost. testatur S. Clemens. Falso etiam contendit Amesius nomen continentiæ hic accipi, prout continentia est communis omnibus fidelibus. Certe locus ab eo citatus I Corinth. IX. vers. 25. ubi agitur de certantibus in agone, manisfeste loquitur de continentia ab omni libidine, ut communiter interpretes. Præterea per verbum ἐγκρατῆ *continentem* a re uxoria significari, satis indicat nomen veterum hæreticorum, qui Encratiæ dicti sunt, eo quod ita continentiam extollerent, ut matrimonium damnarent.

II. — Arg. : *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* II Timoth. II. vers. 4. Sed talia sunt nuptiæ, quæ hac de causa a Basilio M. « Pedicæ » vocantur : ergo. Amesius frustra negat manifestam experientiam : frustra « uxorem piam deprædicat, non impedimentum, sed auxilium tam in vita spirituali, quam in re familiari ». Nam et rara avis est uxor pia, prudens, fortis, etc. « procul et ab ultimis finibus pretium ejus. » Longissime superat major pars meliorem. Et quamvis alicui ea felicitas obtingat, sunt nihilominus in conjugio etiam cum pia, molestiæ ineluctabiles, ut præclare ostendit S. Chrysost. in I Corinth. VII. Quod addit : « Eadem ratione concludi posse, Episcopum domui suæ non debere præesse, contra I Tim. III. 4. » Resp. : Apostolum ibi loqui de eo, qui ad episcopatum ex conjugio assumendus sit : ut consideretur, an familiæ suæ præfuerit, ut homo frugi et industrius; cum alioquin sperari non posset, quod bene præfuturus sit familiæ Dei, qui male præfuerit suæ. Deinde potest quis absolute domui suæ, sine implicatione, præesse : si, ut in fine tom. I. dixi, œconomica non per se tractet, aut in ea incidenter excurrat : uti de regimine Principatus sæcularis Episcopatui annexi, dictum est. Unde evanescunt cavilli Amesii et Gerhardi.

III. — Arg. : Vacandum est conjugibus ex consensu ad tempus, ab opere nuptiarum, ut orationi possint instare I Corinth. VII. vers. 5. Ergo homines sacrati perpetuo debent ab eo vacare, quia quotidie orationi insistere debent. Et in Vet. Test. Exod. XII. v. 11. et XI. vers. 15. Continentia ab uxoribus in primis requirebatur ab iis qui Deo propinquaturi, vel rem sacram tractaturi erant. Quod si sacerdotes Levitici toto tempore, quo per vices suas Deo ministrabant, tenebantur a domo et uxore abesse, quanto magis convenit Sacerdotes Christianos ab uxoribus semper abstinere, qui semper Deo ministrant; et si illi, qui Christum significabant (ut vult Calvinus), debuerunt ultra humanum modum se purificare abstinendo a venere, quanto magis purificare se debent, qui Christum ipsum quotidie tractant? Amesius 1. infert : « Ergo etiam omnibus christianis perpetuo a nuptiis abstinendum, quia omnibus dicitur I Thess. V. vers. 17. *Sine intermissione orate.* » Resp. : Nimis lata est disparitas : nam sacrati homines ex proprio munere obligantur stricte ad continuas orationes; cum e contra laici nullo stricto præcepto teneantur, sed tantum illis suadeatur, ut sint frequentes in orando. Ut nihil jam dicam de Sacrificio incruento, quod a novo Evangelio Calvini exploditur. Porro exemplum Davidis, quod Amesius Sacerdotibus opponit, nil penitus urget. Præterea manifeste falsum est, Davidem « frequentiorem et spiritualiorem in oratione fuisse, quam sacratorum Papalium ullum ». Quam multos enim, teste historia Ecclesiastica, sanctos

Sacerdotes constat se totos studio orationis mancipasse, nec quidquam aliud nisi cum Deo tractasse? Quod denique « abstinentiam a conjugibus Vet. Test. Sacerdotibus præceptam in tempore vicis suæ », Amesius « referat ad meram cæremonialem observantiam jam antiquatam, frivolum est. Fuit enim revera moralis ratio, ut nimirum ostenderetur, quanta cordis et corporis munditia colendus sit Deus.»

IV. — Idem probatur ex conciliis Ancyr., Neocæsar., Nicæn., Carth. II. et IV. Item ex consensu Patrum tam Græcorum quam Latinorum. Amesius ab his omnibus facile se expedit. Ait enim. 1. : « Decreta Conciliorum non sunt juris Apostolici ». At testantur tamen concilia se idem statuere quod Apostoli, uti Carthaginiense II. can. 2. expresse dicit : « Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, pudicitiæ custodes etiam ab uxoribus se contineant, ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas ; nos quoque custodiamus ». Ait 2. :« Nullum concilium generale antiquum a Bellarm. proferri, quod diserte confirmet id quod est in quæstione ». Resp. : Vana est hæc evasio. Nam concilium Nicænum magnum canon. 3. interdicit Episcopo, Presbytero, Diacono, ne domi mulierem ullam habeat, præter matrem, sororem, amitam ; ubi nulla fit expressa mentio uxoris. Quis vero non videt, debuisse hanc primo loco inter excepta sponi, si cum ea habitare et consuescere liceret? Præterea cur, quæso, prohibetur illis cohabitatio mulierum, si uxorati esse possint, magis quam cuivis alteri marito? nonne uxores habere ancillas possunt in eadem domo? Ad hoc obmutuit Amesius. Qui etiam non negat SS. Patres idem passim quod nos sensisse ; sed mavult dicere, SS. Epiphan. Chrysost., Cyril., Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, August., etc. « Larvatæ et imaginariæ sanctitatis laudem et admirationem, perversa quadam æmulatione, quasi contagione quadam, contraxisse a Marcionitis, Encratitis, Montanistis, et aliis hæreticis ». Responsio : Hæretico-Catharo dignissima! quæ satis prodit, cujus spiritus sit hic leno Calvinicus. Rationes quas pro cœlibatu Sacerdotum Bellarminus adducit, infra opportunius referemus. Porro testimoniis sanctorum Patrum adjunxit Bellarm. exempla. Nam, inquit, a tempore Apostolorum, omnes Episcopi, presbyteri, aliique Ecclesiastici, quorum vitas habemus, et quos unquam laudatos audivimus, continentes fuerunt, neque ullum exemplum probati viri in contrarium afferri potest. Similia habet in Judicio de lib. Concordiæ, mendac. XV. Quotquot, inquit, ab Apostolorum temporibus Episcopi et Presbyteri celebres et laudati fuerint. etc. Certe unum aliquem laudatum Episcopum, presbyterum, diaconum, subdiaconum, aut monachum, qui uxorem dixerit, aut ex uxore ante ducta filios procreaverit, adhuc adversarii in tota antiquitate invenire minime potuerunt. Operæ pretium proinde erit excutere.

§ II.

An G. Titius ullum laudatum Sacerdotem non cœlibem aut continentem a temporibus Apostolorum produxerit!

Titius in suæ Ostensionis Summariæ cap. 9. num. 4. ait : « Bellarminum mendacii et apertæ falsitatis in hoc convincere nullo negotio licet ». Et num. 5. vocat « sesquipedale mendacium, cujus socium Erbermannum se profiteri voluit. Iren. 1. part. cap. 4. num. 6 ». Cogita lector, quid potius hic mirere, petulantiamne in conviciando? an in fallendo confidentiam? aut ridiculam in emendicandis a suo Calixto exemplis inopiam? Prorsus, si confirmare Bellarmini meamque assertionem voluisset, vix aptius id potuisset. Evidenter enim nobis hinc constat, miseros scrutantes defecisse scrutinio, et nec unicum in sex primis sæculis reperire potuisse, qui Sacerdotii simul et mariti munere laudabiliter functus sit. Percurram singula Titii exempla.

I. — Petit ex Euseb. histor. Eccles. lib. IV. cap. 23. ubi Dionysius Corinthiorum Episcopus in Epist. ad Gnosios Pynitum Episcopum hortatur : « Ne grave servandæ castitatis onus necessario fratribus imponat, sed multorum imbecillitati sese attemperet ». Verum quid hoc ad rem? ubinam vel levis mentio alicujus clerici? ubinam exemplum vel unius hypodiaconi? Annon ibidem Eusebius mox subjicit Pynici Episcopi responsum, Titiano intento prorsus adversum? Videantur etiam quæ circa hoc notat Baronius anno Chr. 175. num. 15.

II. — Ait, apud S. Irenæum lib. I. cap. 9. fieri mentionem « diaconi, cujus uxorem Marcus hæreticus, et magus abduxit ». Sic est. At neque diaconus laudatur, neque scri-

bitur filios genuisse, aut matrimonio usus, simulque ministerio sacro functus. Ergo nihil ad rem!

III. — Affertur Tertullianus, quem (etsi in dubium vocent nonnulli), scripsit S. Hieronymus fuisse sacerdotem : sed et maritum fuisse patet ex lib. ad uxorem suam. Verum hic, quamdiu Catholicus, laudabilis plane fuit : at nulla vola, nullum vestigium sive in Tertulliani, sive in cujuspiam probati Scriptoris libro apparet, unde colligatur, eum Sacerdotio simul et conjugio functum. Imo Pamelius in Not. ad cap. 6. lib. I. ad uxorem, et Ambionensis Capuccinus in Vindiciis, ex ipso Tertulliano probant : Eum uxori mox post conversionem suasisse (ut Tertull. ipse loquitur) « obsignationem ». Ergo nihil ad rem.

IV. — Novatum hæresiarcham Presbyterum fuisse constat ex S. Cypriani epist. 49. utroque autem munere eum simul functum esse., in S. Cypriano, aut alio antiquo scriptore, nec vola nec vestigium apparet. Atque ut hoc quoque gratis largiamur, quam celeber et laudatus ille fuerit presbyter, prodit idem S. Martyr in dicta Epist. ad Cornelium P. En quam celebre elogium! « Novatus rerum novarum semper cupidus, avaritiæ inexplebili rapacitate furibundus, arrogantia et stupore superbi tumoris inflatus, semper isthic Episcopis male cognitus, quasi hæreticus semper et perfidus omnium Sacerdotum voce damnatus ». Omitto reliqua horrenda ejus flagitia ibid. Ergo nihil ad rem!

V. — Cæcilium S. Cypriani Κατηχητὴν presbyterum, eumque laudatum fuisse constat, uxoratum autem fuisse, aut simul Sacerdotii maritique munere functum, nec volam nec vestigium in ullo veterum probatorum scriptorum reperimus. Ergo nihil ad rem?

VI. — Chæremonem Episcopum Nilopoleos, cum jam plane grandis esset, et ætate prope exacta, una cum uxore sua in persecutione Decii ad montem Arabiæ confugisse, constat ex Eusebio; at quod matrimonio Episcopus fuerit usus, purum putum somnium est Lutheranorum, cujus nec vola nec vestigium exstat apud veteres. Ergo nihil ad rem!

VII. S. Agricolam Martyrem gloriosissimum, « altaris Ministrum » fuisse ex Ambrosio constat, itemque maritum piissimæ Julianæ ; at in sacro ministerio filium unum et tres filias genuisse, usque adeo S. Ambrosius non testatur, ut potius oppositum haud obscure insinuarit. Quid enim sibi vult illa vox Julianæ sanctissimæ matris ad filium et filias! « Satis vos divites reliquit, Pater, si propositum ejus sequamini..... considera, cui te muneri Pater tali nomine designaverit, qui vocavit Laurentium. Quid autem est, fili, aliud, quod eligendum putes, nisi Deum Patrum tuorum? Integritas corporis expetenda vobis est, quam ego pro consilio suadeo :... Sub bono conjuge, nec tamen sub bono marito libera fui : serviebam viro, et laborabam placere. Miseratus est Dominus, et fecit Ministrum, continuoque et mihi et vobis raptus est ». Hæc puto interprete non egent : nimis enim clare ostendunt Bellarmini meumque assertum. Sane aurea illa S. Julianæ matris oratio vel sola deberet ruborem incutere nuptiatoribus, novi Evangelii buccinatoribus, si vel aliquid priscæ ingenuitatis Christianæ eis superesset. Ergo iterum nihil ad rem!

VIII. — Sanctum Spiridionem Trimituntis in Cypro ex ovium Pastore Episcopum, « filiam habuisse Irenem, quæ cum ei bene ministrasset, Virgo defuncta est », ex Ruffino, Socrate et Simeone Metaphraste constat : Episcopum vero matrimonio usum, usque adeo non constat, ut potius oppositum significetur, cum dicitur filia ei ministrasse, haud dubie defuncta jam matre, quæ ante Episcopatum illam pepererat. Immo Græci in Menologio expresse dicunt : « Spiridion post mortem uxori factus Episcopus ». Ergo nihil ad rem?

IX. — S. Gregorium Nazianz. ejusque fratrem Cæsarium ex parente Gregorio seniore jam Episcopo progenitos, fabula est Lutherana, e poemate male intellecto conflata. Veritas est, usque adeo non fuisse S. Gregorium Nazianz. a patre Episcopo genitum, ut hic ne quidem ad Christum tunc fuerit conversus, nempe A. C. 324. ut luculente demonstrat ex ipso S. Gregorio Card. Baronius A. C. 371. num. 109. Ergo nihil iterum ad rem!

X. — S. Gregorium Nyssenum fuisse aliquando conjugatum, videtur ipsemet testari in lib. de Virgin. Sed quod in Episcopatu cum conjuge vixerit, nec vola nec vestigium exstat; dum potius oppositum colligitur ex elogio conjugis ejus Theosebiæ apud S. Gregor. Nazianz. Epist. 95. quod nempe a viro Episcopo separata mancipari se mini-

sterio Ecclesiæ. Ergo et hoc nihil ad rem !

XI. — S. Hilarium Episcopum Pictaviensem fuisse conjugatum ante Episcopatum, filiamque unam ex matrimonio suscepisse, in confesso est. Sed non minus certum, taliter electos, quod ad procreationem liberorum spectat, desiisse esse maritos: ut vel ex sancto Hieronymo patet, qui Jovinianum alloquens ait : « Certe confiteris, non posse Episcopum esse, qui in Episcopatu filios faciat : alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur ». Porro hoc a S. Hilario præstitum quis poterit dubitare? cujus animus, virginalis amantissimus integritatis, quantopere expetierit, filiam quoque suam, quam unice diligebat, virginem conservare, ac Deo dedicare, testatur quæ ab eo scripta exstat Epistola : Vide Baronium A. C. 350. num. 70. Ergo nihil ad rem faciunt omnia exempla a Titio adducta : imo ex hac imbelli impugnatione, nostra assertio, ad ignominiam omnium adversariorum, vel maxime roboratur.

Quod subjungit Titius ex Baronio ad A. C. 589. num. 48. videri posse e canone 5. Toletani concilii hoc anno (DXXVIII) habiti, continentiam subdiaconis minime adhuc fuisse in Hispania imperatam, cum in eo canone 5. sacerdotes tantum atque diaconi absque uxoribus caste vivere admoneantur ». Hic, inquam, manifestus est lapsus, qui si fuisset contra nuptiatores, ingenti cum strepitu conviciorum Titius sine dubio eum exsibilasset. Certum enim est ex tomis conciliorum editionis tam Romanæ quam Coloniensis, concilium II Toletanum habitum fuisse A. C. 528. et in canon. 5. nec volam nec vestigium exstare ejus, quod ex Baronio refert Titius ; In canon. 2. autem oppositum his verbis exprimi : « Placuit, ut nullus clericorum a gradu subdiaconatus et supra in consortio familiaritatis habeat mulierem etc. ».

Quis vero non rideat, cum deinceps ex Hopsneri « Saxonia Luthero-Evangelica, addi posse, ait, exempla, conjugatorum Sacerdotum tempore Gregorii VII. etc. ». Nemo negat, sed ultro fatemur, una cum Simoniaca, Nicolaitarum hæresim eo tempore ita invaluisse, ut plurimi prope de emendatione (quam Gregorius VII. Zelo Dei accensus urgebat) desperarent, ut infra ostendemus. Idem sine dubio usuvenit pluribus locis circa tempora Lutheri : Sane eo usque mos sacrilegus pervenerat, ut non dubitarent sacerdotum sacrilegorum lapidibus sepulcralibus inscribere : « Hic jacet R. D. NN. Sacerdos et Parochus cum sua conjuge. N. » Ejusmodi lapis offensionis in Fuldènsi pago Kemmerzell inventus et ablatus est cum in Buchonia degerem ante annos 36. Sed hujusmodi illaudata exempla nihil opus erat Titium corradere : nos ultro sine comparatione plura fatemur, Atque hactenus Titius contra Bellarminum, et me : qui contra Bellarmin. illud insuper movet : quod « aperte falso » affirmarit, omnes Ecclesiarum canones se proferre posse, qui omnem usum uxorum sacratis hominibus interdicant. Et quod idem Bellarm. dicit. Græcam Ecclesiam damnasse omni tempore conjugia post ordinationem contracta, id, ait Titius, « insigniter revincit canon. X concil. Ancyrani». Resp. : Imo oppositum validissime inde evincitur, eo quod Sacerdotibus omnibus lex cœlibatus etiam per hoc concilium imponatur, uti et omnibus diaconis, de lege ordinaria ; eo solo casu (dispensatorie) excepto, quo Episcopus aliis idoneis promovendis destitutus, admittendum et ordinem diaconatus putaret eum, qui non nisi cum protestatione de matrimonio licite ineundo vellet consecrari. Sed hinc sane plus non habetur, quam canonem Apostolicam a concilio Carthagin. II. laudatum in ea Galatiæ provincia, quoad diaconos protestantes, fuisse nonnihil mitigatum ; quod ipse Bellarm. fatetur. Porro frustra tricatur Titius de eo, quod Card. Baronius dixit : « Ejusmodi diaconos invitos fuisse ordinatos etc. » Facile enim quivis ex eo colligit, illos aliquatenus fuisse invitos, qui nollent sacrum munus, nisi communi lege relaxata subire : ipsosque ordinantes Episcopos fuisse similiter eatenus invitos, quod nempe, si potuissent alios habere idoneos, qui communi lege obstringerentur, nollent admittere tales non continentes.

De consuetudine contraria legi communi etiam apud Græcos receptæ, quæ ex M. Anton. de Dominis et Calixto refert, non magis infringunt legem cœlibatus communem de abstinendo a nuptiis post susceptos sacros Ordines, quam consuetudo quæ sub tempora Gregorii VII. et alias in Occidente invaluit ; nihil enim aliud fuit, nisi communis transgressio legis, et vitiosa corruptela ; adeoque nec ad rem nostram quidquam facit : immo eatenus pro nobis facit, quod

hinc constet « de prisca Ecclesiæ traditione», quam Evangelii Lutherani prædicatores, ut dæmoniorum doctrinam tam strenuo arietant.

Hoc ipsum etiam tamquam antiquissimam traditionem Apostolicam in conc. Nicæno magno habitum fuisse, sole clarius emicat ex illa historia de S. Paphnutio (quem nescio qua auctoritate Martyrem pronuntiat Titius), si omnino eam non esse fabulam, sed rei vere gestæ narrationem admittamus. Certe ambabus quidem quasi ulnis et cæco impetu eam approbant isti nuptiatores, sed suo exiguo emolumento ; Paphnutius enim ipse expresse voluit exceptos Episcopos ; quod et in hodiernum diem, etiam juxta canonem Trullanum, servant Græci, sed damnant Lutherani. Constat autem sibi in hoc puncto egregie Titius, cum ait : « Baronium et Bellarminum frontem perfricantes, gravissimis Scriptoribus, » (scilicet ! Socrati et Sozomeno Novatianis) « fidem abrogare ausos esse, cum tamen Nihusius », apostata, « agnoscat halucinatos in eo esse purpuratos illos ». Constat, inquam, Titius sibi in conviciando, virisque gravissimis suam mendacitatem affingendo. Res illa de Paphnutii intercessione prorsus incerta est, habetque auctores et rationes pro et contra. Mihi quidem si alterutram in partem transeundum sit, mallem sane cum CC. Bellarmino, Baronio, Perronio, et aliis plurimis eam totam negare.

Testimonia tria a Bellarmino, et sex motiva a Card. Perronio in Replica ad regem Britanniæ allata pag. 613 debuisset Titius solide refellere (quod a nemine hactenus præstitum est, nec puto præstari posse), si eruditum disputatorem, et non impudentem conviciatorem agere voluisset. Denique num. ult. etiam imperitiam suam satis prodit, cum Vasquezium extollit, tanquam pro Lutherana sententia diserte pronuntiantem. Sed nihil Vasquez ea disp. 249. cap. 4. tradit, nisi quod a Catholicis communiter receptum est, nempe : Legem cœlibatus sacratorum hominum, ante tempora Calixti vel Urbani II. non fuisse irritantem, sed tantum prohibentem. Etiam Monialibus olim et Sacerdotibus nuptiæ erant vetitæ, ita ut (phrasi SS. Cypriano, August., aliisque Patribus usitata,) taliter junctæ censerentur Christi adulteræ, et ita nupturientes viri sacrilegi, nuptiis tamen interim validis, et a sacro ordine transgressores eximentibus, quæ nunc ab annis 500. lege Ecclesiastica redditæ sunt prorsus nullæ. Quod idem circa votum paupertatis contigisse circa tempora Justiniani imp. multis erudite probat Basilius Pontius Augustinianus lib. VII de matrim. per plura capita. Ubi docet 1. Religiosos priorum sæculorum solitos dimitti a Prælatis votis liberos. 2. Eos sic voventes paupertatem, retinuisse rerum suarum dominium, de iis tamen non nisi sacrilege invito Prælato potuisse disponere. 3. Conjugia eorumdem fuisse quidem sacrilega, sed valida. Hanc irritationem matrim. his posterioribus sæculis introductam, allatrat, more suo Titius, vocans « novam et Antichristianam tyrannidem » ; ast ne verbo probat, quod asserit. Quidni ergo liceat et nobis, omni alia probatione aut responsione omissa, hoc ut « novam et Antichristianam calumniam » rejicere? Sane Lutherus dux Nuptiatorum Neo-Evangelicorum cum omni sua sobole, non tantum hanc legem irritantem, sed etiam illam antiquissimam Apostolicam prohibentem Sacerdotibus, (quam quoad Episcopos ex asse, quoad Presbyteros ex ea parte, qua nuptiæ post sacrum Ordinem initæ censentur sacrilegæ, hodieque servat Ecclesia Græca,) tamquam dæmoniorum doctrinam execratur ; merito ipse cum omni sua genuina sobole execrandus, tamquam sacrilegus votifragus, et blasphemus universæ priscæ Ecclesiæ Christianæ calumniator.

Ad CAPUT XXII.

Argumenta hæreticorum contra cœlibatum, antecedentibus tribus capp. relata, in hunc locum conferre opportunum visum est.

I. — « Doctrina dæmoniorum est prohibere matrimonium I Tim. IV. vers. 3. Hoc autem fit a Pontificiis. » Respondet Bellarm. : Non prohiberi matrimonium, sed requiri cœlibatum, ut conditionem ad clericatum. Instat Amesius : « Qui requirit cœlibatum, prohibet matrimonium : sed Pontificii requirunt cœlibatum : ergo prohibent matrim. ». Resp.: Hoc est insulsum sophisma omnium Novatorum, dum arguunt a dicto secundum quid ad dictum simpliciter, hoc modo : Papa clericis prohibet nuptias : ergo prohibet nuptias. Idem est ac si dicerent : Angli vel Batavi prohibent suis Verbi-Ministris mercaturam in India : ergo prohibent mercaturam. Non ergo prohibet Ecclesia Clericis matrimonium, quasi per se malum (quod facie-

bant Encratitæ, Montanistæ etc. hæretici ab Apostolo reprehensi), sed ad refrænandam concupiscentiam, exercendam obedientiam, decentiamque status clericalis tuendam etc. Eos proinde notat Apostolus, ut dæmoniorum doctrinam seminantes, qui absolute nuptias ut malas prohibebant; uti expresse S. Paulum interpretantur ibid. S. Chrysost. S. August. contra Adim. Manich. cap. 14. S. Hieron. lib. II. contra Jovin. Sed instat Amesius 2. « Sicut venenum est venenum, sive absolute, sive ex conditione propinetur : sic etiam doctrina diabolica manet talis, sive absolute, sive conditionate propinetur. » Item 3. « Pontificii absolute damnant nuptias in ratione illa Siricii P. c. 7. ad Himeric. : Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. » Item 4 : « Apostolus vers. 3. et 4. Illam prohibitionem damnat, quæ infringit libertatem, quam creationis lex et jus divinum concessit : atqui Bellarm. concedit, jure divino liberum esse matrimonium cum Ecclesiastici ministerii conditione. Ergo. » Respondeo 1. : Verum quidem est, doctrinam diabolicam esse talem, etiamsi conditionate proponatur; sed unde probat Amesius, esse doctrinam diabolicam, matrimonium aut esum carnium certis hominibus sub aliqua conditione prohibere, puta si medicus ad restaurandam valetudinem infirmi ei aliquid prohibeat? Sed ad Paulum : Anne Cathari Calvinistæ dicent, etiam Apostolum doctrinam dæmoniorum docuisse, cum de adolescentioribus viduis I Tim v. vers. 11. scribit : *eas habere damnationem, cum primam fidem irritam fecerunt, cum scilicet luxuriatæ fuerint in Christo, nubereque volunt etc.?* Quod si ergo Ecclesia licite et sancte ab ejusmodi viduis exigebat professionem cœlibatus, quanto magis et justius eam exigit a Sacerdotibus? Resp. ad 2 : S. Siricius P. nihil aliud dixit, nec aliud dicunt cum eo omnes Catholici nunc, quam quod S. August. lib. XIV. de Civ. Dei cap. 17. dixit, nempe : Etiam sanctorum matrimonium, non sine aliqua pollutione et turpitudine exerceri, ut satis testatur rebellio membrorum, et verecundia humana in eo actu, quæ secretum semper quærit. Licet vero ea in actu conjugali peccatum non sit, est tamen ex peccato, scilicet originali. Quod vero S. Siricius Sacerdotibus nuptiatoribus accommodet illud Apostoli Rom. VIII. vers. 8. *Qui in carne sunt*, hoc est, qui serviunt carnis affectibus, *Deo placere non possunt,* verissimum quidem est : sed non ideo nuptiæ in se damnantur : etsi de legitimis etiam conjugibus dicatur, eos quo magis carnis affectibus serviunt, eo minus Deo placere posse. Respondeo, ad 3 : Neg. assumpt. Solum enim damnat Apostolus illam prohibitionem ciborum et nuptiarum tamquam rerum per se malarum, ut dixi ex SS. Patrum interpretatione.

II. —Argum. : « Paulus inter virtutes Episcopi numerat conjugium I Tim. III. vers. 2. Tit. I. vers. 6. » Resp. : Hoc est illustre mendacium Calvini, cujus Amesium necdum puduit, etsi apud Bellar. legerit, non modo S. Chrysostomum aliosque Patres communiter, sed ipsum quoque Lutherum in lib. de bigamia docuisse, illa verba : *Unius uxoris virum*, esse accipienda negative, non positive. Præterea cuivis non effronti et sani cerebri sufficere deberet, quod tot Episcopi sancti, quotquot hactenus apud Græcos et Latinos fuere, omnes ad unum continentes fuerint; hos autem vel non intellexisse Apostolum, vel ei noluisse obtemperare, nullatenus credibile est. Sed ad hæc obmutuit Amesius : et certe hæc unica consideratio sufficere deberet ad detestandam illam Nuptiatorum Neo-Evangelicorum rabiem.

III. —Argum. : « Paulus Hebr. XIII. vers. 4. citra exceptionem pronuntiat : matrimonium esse honorabile in omnibus. » Respondeo : Sic est, in omnibus legitime conjunctis. At replicat Amesius : « Omnes ii legitime conjunguntur ex sententia Apostoli, qui non sunt scortatores et adulteri divino jure damnati : ergo et Sacerdotes ». Resp. : Falsum assumitur. Nam juxta eumdem Apostolum, damnationem habent viduæ post votum continentiæ nubentes, et tamen ad tale votum emittendum non urgentur divino præcepto, sed ad implendum. Absolute etiam dicendum est cum Corn. a Lapide in Comment. ejus loci, genuinum eorum verborum sensum esse imperativum : Connubium *sit, esto*, honorabile in omnibus, id est, in omni re servate honestatem, decus et honorem matrimonii vestri. Est tamen etiam ille sensus in indicativo satis bonus et Catholicus : Connubium « honorabile est in omnibus » quæ connubii sunt, sive sacramentum, sive fidem, sive prolem consideres. Item, « in omnibus », id est, apud omnes : quasi dicat : Nemo debet conjugium repre-

hendere, etiamsi Virginitatem ipsemet professus sit. Denique « in omnibus, » supple, legitime conjunctis, quicumque illi sint, sive juvenes, sive senes, sive divites, sive pauperes, sive Judæi, sive Græci etc.

IV. —Argum. : « Apostoli habuerunt uxores I Corinth. IX. v. 5. easque circumduxerunt; parumque refert, quinam eorum habuerint, et qui non : cum omnibus fuerit liberum habere vel non habere. Licet vero græca vox γυναικα alias significet mulierem quamlibet : hic tamen significat uxorem, ut patet ex verbo circumducendi. Maritorum enim est circumducere uxores, non sorores. » Resp. : Turpiter errant, et somnia sibi fingunt hæretici nuptiatores. Nam et Christus D. circumduxit mulieres, non ut maritus uxores, sed ut Doctor discipulas, et quasi famulas, vel victus administras, Luc. VIII. vers. 3. Deinde, perquam inepte dicitur « soror uxor » : redundaret enim ly « soror ». 3. Quia Apostolum cœlibem fuisse patet ex I Corinth. VII. vers. 8. uti communiter SS. August., Hieron., Ambr., Chrys. etc. excepto uno Clemente Alex. (qui tamen et ipse asserit, eum in Apostolatu non usum matrimonio). Imo S. Hieronymus docet, inter omnes Apostolos solum Petrum habuisse uxorem, idque tantum ante conversionem. Resp. 2 : « Per « sororem mulierem » intelligitur Christiana matrona (sicut in Actis dicuntur *viri fratres*,) quæ Apostolis ministrabant necessaria de suis facultatibus.

Instat Amesius 1. « Soror mulier non est phrasis rationi congruens, sed soror uxor, quia omnes sorores sunt mulieres, sed non omnes uxores ». At contra soror uxor est phrasis et res absurda, si utrumque proprie accipiatur. Certe tam bene mulieres dicuntur sorores, ac viri dicuntur fratres; prout etiam Apostolus loquitur. Instat 2 : Mulierem non divitem circumducere, non fuisset levamen Ecclesiarum quærere; quod tamen Apostolus intendit ibid. de se testari. Pauperis non uxoris nullus fuisset usus. Resp. : Hoc posterius esse falsum, constat ex famularum obsequiis. Porro istæ mulieres vel non fuerunt divites, ideoque non pecunias ministrabant, sed obsequium : vel certe earum opera utebantur in instruendo sexu fœmineo apud gentes, inter quas plantabatur fides, uti præclare ostendit P. Theoph. Raynaudus in erudito opere de sobria alterius sexus frequentatione per homines sacros, cap. 13. excusat. 4. Quod si fuerunt divites et aluerunt Apostolos, non est necesse dicere, eas semper fuisse cum Apostolis : ideoque nutriti hi aliquando sunt ab ejusmodi sororibus comitantibus, alias ipsis absentibus, a populo, cui prædicabant Evangelium etc. Quod vero addit Amesius : « Nullum obsequium ab ejusmodi sororibus præstitum, quod non cum majori honestate et ædificatione a viduis Ecclesiarum præstaretur; demus ita esse. Sed quis credat, in locis ubi Apostoli de novo plantabant Ecclesias, jam fuisse viduas Ecclesiarum ?

V.—Arg. : « Conjugium est de jure divino naturali, Gen. I. vers. 28. *Crescite et multiplicamini :* ergo non potest tolli ulla lege humana, ita ut quis obligetur ad contrarium. » Resp. : Antec. est stolida et bruta hæresis, (si intelligatur de singulis hominibus,) quæ ante Lutherum nulli sapientum venit in mentem. Cur enim alias etiam inter Gentilium Philosophos fuisset disceptatum, an expediat sapienti ducere uxorem? Præterea si lex naturæ singulos obligaret, peccassent contra eam, Christus, ejus Parens, omnisque utriusque sexus Virginum et continentium innumerabilis exercitus. Replicat Amesius : « Non agitur de præcepto proprie dicto, sed de jure et potestate : non de obligatione ad conjugium, sed de obligatione contraria excludendi ». At hoc modo nego conseq. Plurima enim constat posse humana lege tolli, quæ ex jure naturali sunt libera. E. G. Omnes homines naturaliter liberi sunt, et tamen possunt fieri servi hominum, voluntate tum propria, tum aliena. Sic etiam juniores viduæ post votum castitatis volentes nubere, damnationem habent juxta Apostolum, non obstante illo jure divino : *Crescite et multiplicamini.* Quæ verba potius naturæ institutionem vel benedictionem, quam præceptum continent; aut si etiam præceptum, tunc non obligat singulos; et cum sit affirmativum, non nisi congruo tempore, scilicet necessitatis. Instat Amesius 2. « Alia necessitas est conjugii post lapsum præter multiplicationem. I Corinth. VII. vers. 2. ad fornicationem et impuritatem vitandam ». Resp. : Hæc necessitas non est nisi hypothetica, nempe, nisi quis generosius malit rebelles carnis motus sacra continentia frænare; quod ibid. suadet Apostolus : alterum vero remedium tantum est « secundum indulgentiam ».

VI.—Arg. 1.« I Corinth VII. vers. 9. Præcipitur conjugium omnibus, qui donum con-

tinentiæ non habent ». Bene respondit Bellarminus Apostolum loqui de conjugatis, qui cum in paganismo uxores duxissent, conversi ad fidem dubitabant, an deberent uxoribus uti? quibus respondit Apostolus initio cap. 7. Non nuptis autem, ait vers. 8, *Bonum est eis, si sic permanserint*. Ubi bene notandum : Quod cum Bellarminus addit : non esse hoc præceptum Apostoli de conjugio, sed consilium (improprie scilicet, vel potius permissionem), nequiter infert Amesius : « Si sit consilium, tum (ex Pontificiorum sententia) majoris est perfectionis, quam continentia ». Addit mox aliam nequitiam, dum verba Apostoli vers. 35. *Non ut vobis laqueum injiciant, etc.* cum Bucero et martyre accipit de voti necessitate. Hanc enim non Apostolus vel alius, sed sibi quisque injicit, dum sponte vovet castitatem : qui autem sponte vovet castitatem non magis sibi laqueum injicit, quam qui se illigat matrimonio.

VII. — Arg. : « Continentia est res difficillima, neque omnibus datur, Matth. XIX. vers. 12. Ergo non debet omnibus clericis indifferenter imponi ». Resp : Recte inferretur : Ergo non debent temere et sine delectu, accurataque probatione ad sacros Ordines admitti. Ista vero Lutherano-Calvinistica illatio nec hilum valet ; nulli enim imponitur monachatus, aut sacer Ordo. Unde hic accommodari potest illud Apostoli : *Probet autem seipsum homo*, et sic ad subdiaconatum etc. accedat, non tantum conscius obligationis subeundæ, sed etiam edoctus propria plurium annorum experientia de continendi facilitate aut difficultate. Itaque sicuti non est omnium continentia, ita nec omnium debet esse sacer Ordo, sed eorum, qui sibi videntur hoc donum habere. Hoc autem habent omnes qui volunt habere. Unde bene poeta Anglus, (alias non ubique Angelicus),

Vis bonus esse ? velis tantum, fiesque volendo :
Is tibi posse dabit, qui tibi velle dedit.

Illa ergo voluntas efficax continendi se propter Deum, est ipsum donum continentiæ. Hinc nemo est, qui si serio velit continere, non possit, ut docet S. Augustinus lib. de bono viduit. cap. 27. et SS. Gregor. Nazianz, Basil. M., Chrysost., etc. Voluntas autem illa efficax potissimum consistit in mediorum necessariorum usu, scilicet oratione contra dæmonem, sobrietate et abstinentia contra carnem, periculorum fuga contra fœminarum illecebras : quibus adde memoriam novissimorum, ac præcipue gehennæ. Unde laudatus Owenus vere cecinit :

Is facile extinguet Veneris flagrantia tela,
Qui meminit Gehenæ, qui Phlegetontis aquæ.

Item :

Qui vult Virgineum cœlebs servare pudorem,
Otia devitet, fœmineosque choros.
Tutius in sylvis basiliscum audire frementem,
Quam molles cantus, fœmineumque melos.

At præfracte negat Amesius, « posse omnes continere si velint ; non, inquit, magis quam Apostolus perficere quod voluit Rom. VII. vers. 15. » Resp. : Loquitur ibi Apostolus de motibus concupiscentiæ involuntariis, quæ justus etiam nolens facit (physice scilicet, non autem moraliter et libere), ut alibi dicetur. Videatur Cornelius a Lapide ibidem.

VIII. — Arg. : « Cœlibatus Clericorum prodigiosas libidines parit : ergo tollendus. » Operæ pretium videtur hanc objectionem seorsim excutere.

§. I.

An cœlibatus Ecclesiasticus pariat prodigiosas libidines?

Hoc non tam est argumentum homine sani cerebri dignum, quam thema declamationibus Lutherano-Calvinisticis opportunissimum. Amesius pro sui instituti brevitate Laconem agit. Gerhardus vero integris plaustris in parte 2. libri II. « Confessionis Catholicæ », (ut hæretice vocat), art. 6. cap. 4. invehit, quidquid uspiam reperit in historiis, et fabularum calumniarumque consarcinatoribus. Non erubuit putidam illam fabulam, affictam scilicet Udairico Augustano Epistolam recitare, ejusque Apologetem tam infeliciter agere, ut sexcenta capita infantium mutaverit in sex millia (contra fidem autographi, ut ipse latetur), et nihilominus nullum rationabilem modum reperire potuerit, quo ea sive 6000. sive 600. capita in Romanam piscinam saltaverint? aut quo indicio cognitum fuerit, ea capita fuisse filiorum clericorum, non laicorum? Sed nullum potest esse tam insulsum commentum, quod non videatur istis evidenter credibile, dummodo convicietur Papistas! Porro frustra dehinc Gerhardus addensat testimonia Catholicorum æque ac Novatorum, qui profitentur « se vidisse Epistolam illam jam ante plura sæcula descriptam, alligatam etc. «

Facile enim damus, eam fuisse conﬁctam sub illud tempus, quo S. Gregorius VII. illam Nicolaitarum hæresim extinguere studebat. Quod vel ex eo haud obscure colligitur, quod Ivellus Calvinista (referente Gerhardo), testetur « se vidisse Epistolam in membrana, vetere scriptura, luculenta fide, N. B. nomen Volusiani Carthaginiensis perscriptam ». Profecto obesæ naris fuerit, qui hic putidissimas fabulonum merces non olfaciat. Pari (si non majori) vesania Gerhardus pag. 95. describit bene longum catalogum sacrilegorum Sacerdotum et Monachorum in Anglia, « quos, ait, per Visitatores et deprehendisse Henricum VIII. in Cuculligerorum Cœnobiis et Sacrificorum Collegiis. E. G. in Bathonensi Monasterio Richardum Lyncombe habuisse meretrices quatuor solutas, et tres conjugatas, fuisseque sodomitam. Guil. Benushon undecim scorta habuisse præter sodomismi varium genus. In Monckenfarlengensi Cœnobio Priorem habuisse novem meretrices, et Conventum adhuc plures. Thomam Abbatem Abindonensem præter sororem naturalem, ex qua duas procreavit soboles, tres alias meretrices habuisse, et patrem multorum sodomitarum fuisse, Joannem Hilda tredecim meretrices habuisse etc. » Sed cum nullum harum fabularum auctorem Gerhardus prodat, merito eas ipsi adscribimus. Nimirum ad illam Gerhardi paludem lernæam confluere oportebat, quidquid uspiam calumniarum et mendaciorum in quascumque chartas effusum est! Anne vero ipsemet tam insulsa commenta credidisset, aut putasset, se ulli sanæ mentis talia persuasurum? Unde vero illa Wicelio, sub titulo « de semitis antiquis » adscripta Declamatio? Certe nedum in indice operum Wicelianorum ab ipso auctore confecto, non reperitur, sed neque in Bibliotheca Gesneriana Josiæ Simleri et Joannis Frisii. Numquid prodiit ex Centuriis mendaciorum et calumniarum Joan. Wolphii jurisconsulti? Sed quidquid sit de his quisquiliis, videamus quam verisimile sit illud inter Lutheranos et Calvinistas decantatissimum: « Cœlibatus Ecclesiasticus parit prodigiosas libidines ».

Scripsit non ita pridem Martinus Beerius Lutheranus Præco Norimbergensis: « Cœlibatum Sacerdotum Pontificiorum impurum et luxuriosum ». Sed cum hac de causa a me intolerabilis calumniæ argueretur, conatus est in sua replica id verbose tueri, productis in medium nonnullis et exemplis Pontificum etc. luxuriosorum, et testimoniis etiam Catholicorum agnoscentium, magnam partem Sacerdotum, aliorumque cœlibum ministrorum, aut domi alere pellices, palamque scortari, aut secretis libidinibus sese polluentes tractare divinissima mysteria: quibus si nuptiæ concederentur, et scandala cessarent, et suus rebus sacris constaret honor. Sed certissimum est, non nisi per calumniam, statui aut legi Cœlibatus, transgressiones illas adscribi, quæ potius liberæ hominis electioni, et Prælatorum negligentiæ, tamquam causæ adæquatæ, adscribendæ essent. Si enim ipsi legi aut statui Ecclesiastico tribui deberet pessimus iste effectus, per se inde sequi deberet; et consequenter, ubi vel maxime viget lex et status continentiæ, ibi vel maxime deberet etiam abundare luxuria: at manifesta experientia docet, non tantum S. Augustini, sed etiam nostro et Patrum ævo, ubicumque piorum Prælatorum vigilantia non deest, nihil eorum quæ cum tantis amplificationibus, sacratis hominibus exprobantur, reperiri. Sane ut testatur S. Augustinus lib. de moribus Eccl. Ejus tempore clericorum continentia tam erat exemplaris, ut ii ipsi qui ad suscipiendum Sacerdotium a populo vi adigebantur (etsi conjugati essent), pariter tamen subierint obligationem et observantiam continentiæ, ei statui debitæ; freti videlicet gratia Dei, ad quam obtinendam se totos impendebant. Et certe si statui cœlibatus ea deberet tribui infamia, quomodo hunc præ nuptiis elegissent Christus, Joannes Bapt., innumerabiles utriusque sexus Sancti? Neque hic prætendi potest vecors illa Lutheri doctrina, quod « ex talibus viris aut fœminis Deus fecerit Angelos », hoc est, ab omni carnali sensu prorsus exemptos. Dato enim quod hoc verum sit (post Christum Dominum, ejusque immaculatam Genitricem), de S. Joanne, et pauculis aliis specialissimo privilegio donatis, tamen de omnibus aliis longe falsissimum est: quibus utique non defuit tentatio stimulique carnis; sed generose contra hostem domesticum certando obtinuerunt, ut non noceret sensus, quem lex membrorum invitis suggerebat, quia non accedebat consensus, quem gratia Dei adjuvante coercebant. Possumus tamen arietem nobis oppositum, in ipsos non tam arguentes quam sycophantantes hæreticos justissime retorquere, hoc modo: Status matrimonialis, viduarumque, itemque juvenum utriusque

sexus adhuc solutorum parit prodigiosas libidines : Ergo tollenda est lex castitatis tam in solutis quam in conjugatis. Quid ad hoc nuptiatores Lutherano-Calvinistici ? audebuntne inficiari antecedens hujus argumenti ? Si ita, quidni pari jure negemus et nos, quod ipsi gratis et falso assumunt; aut si ipsis fasque est, effectus per accidens, statum cœlibatus secutos, ipsi legi et statui tribuere ; cur nos non similiter adulteria, fornicationes, et quidquid luxuriæ in sæcularibus personis, sine fine et modo committitur, ipsi legi prohibenti et statui eorum adscribamus? An forte negabunt luxuriam regnare in sæcularibus? Negabunt solem lucere in meridie. Lustretur ergo cœtus conjugatorum, et videbitur, qualiter ille status libidinem, amplius et fortius, quam sacer cœlibatus arceat. David sanctissimus, matrimonii vinculo illigatus duodecim uxoribus, non tamen hinc retractus est a consuetudine etiam plurimarum concubinarum, immo et ab adulterio, quod una cum homicidio intulit bono Uriæ. Davidis filium regum sapientissimum, conjugii status, quem cum trecentis uxoribus inierat, usque adeo non satiavit, ut libido ejus potius irritata, septingentas concubinas superinduxerit. Hæc de sanctissimo uno, et altero sapientissimo ex fide nobis comperta sunt : ut de Gentilium principum, Neronis, Heliogabali, et aliorum innumerabilium horrendis, et prope infinitis flagitiis sileamus. Quid simile a flagitiosissimo sacerdote uspiam exstat palam esse patratum? Dicit Beerius : Clancularia sunt quæ cœlibatus parit crimina ; non sic quæ fiunt a conjugatis. At cui prudenti hoc persuadebis? Erat sane olim Romæ tempore L. Annæi Senecæ in suo vigore lex Cornelia de adult. Et tamen, teste eodem Philosopho lib. III. de benef. cap. 16. « eo ventum erat Romæ, ut nulla virum haberet, nisi ut adulterum irritaret, et argumentum deformitatis esset pudicitia; nec inveniretur tam misera et sordida, ut illi satis esset adulterorum par, nisi singulis divideret horas etc. ». Et ne hoc infidelitati paganicæ adscribas, lege quæ de Judæorum uxoribus scribit Flavius Josephus, Judæus et ipse, lib. de bello Judaico : « Essenos » (Judæorum utique optimos et religiosissimos) « ideo abhorruisse a matrimonio, quod nulla uxor suo esset contenta marito ». Ego quidem de Christianis uxoribus hoc effatum credo falsissimum : innumera tamen clancularia adulteria committi dubitare non possum, idque multo magis inter Lutherano-Calvinistici Evangelii sectatores et sectatrices. Quodsi exemplis probanda thesis foret, quando perveniretur ad finem. Notum fuit lippis et tonsoribus in ducatu vicino, quomodo princeps γνησίως Lutheranus, et honestissimæ conjugi adstrictus, ante annos quinquaginta totam suam ditionem, adulterinis suis libidinibus ac nothorum inde ebullientium examine repleverit. Notum omnibus tunc (quod et ipse partim oculis contrectavi), qualem filius successor in adulterinas lenonesque parentis defuncti executionem pararit. Vidimus etiam in Saxonica Evangelica Universitate disputationem typis evulgatam « de Hanreitate », argumento haud levi, quam casta sint connubia inter Lutheranos, et quam bene illud Oweni apud ipsos locum habeat : « Nemo sua certus de conjuge præter Adamum; Neque suo certa est conjuge præter Evam ». Ut jam taceam de flagitiis contra naturam, quibus pronum est inquinari ultro citroque conjuges lascivos, sive invicem discordes, mutuo fastidientes, sive ob diuturnam compartis absentiam vel ægrotationem consuetis ardoribus libidinis succumbentes. Quid ergo ! numquid sicut propter hæc et similia nec abroganda est lex Cornelia de adulteris, nec polygamia, aut vagæ libidines permittendæ; ita nec antiquanda lex sancta cœlibatus, etiamsi alicubi pars cleri major meliorem, sacrilega continentem superaret. Unde patet non tam debilitas quam stoliditas trivialis illius objectionis. Quanto rectius (si tamen alicubi verificaretur illud Cassandri dictum a multis frequentatum : « Eo necessitatis res propemodum redacta est, ut aut concubinarius, aut conjugatus eligi debeat Sacerdos »), hinc inferendum erat : Ergo legum sacratissimarum excitandus est vigor : Ergo vigilandum Papæ, Cæsari, cæterisque Principibus, ut domus Dei a fœtidissima illa spurcitia, si alicubi inolevit, repurgetur : Ergo non nisi cum exquisito delectu, et post accuratam probationem, munus Sacerdotale Angelica puritate dignum, similem puritatem æmulantibus conferatur : Ergo excutiatur otium Satanæ pulvinar, proscribantur commessationes et ebrietates, incentiva libidinis : exstirpentur suspecta cum fœminis contubernia, certissima perditæ vel perdendæ castitatis indicia. Negari equidem non potest, quod omnium sæculorum usu testatissimum est, clericalis continentiæ vel exactam custo-

diam, vel relaxationem sacrilegam, ferme a Præsidum pendere vel zelo vigili, vel languore socordi. Exemplo sit vel sola Germania, quæ veluti paradisus Dei affecta Apostolico labore S. Bonifacii, ita sanxit hominum sacrorum continentiam in conc. Moguntino, cui S. Martyr præfuit, et S. Burckhardus Herbipol. Antistes interfuit, ut quisquis illorum in crimen fornicationis laberetur, in carcere per biennium, in pane et aqua pœnitentiam ageret, ante flagellatus. Quam rari tunc lapsus et scandala! velut Angeli carne vestiti conversabantur; unde et nomen universim clericis et monachis, quo in vernacula « spirituales » appellantur, impositum crediderim. At quomodo ducentis annis post, plumbeo illo sæculo, quo præter alia monstra, etiam in Sedem Apostolicam intrusi fuere adulter, et adulteri filius; et in Germania Prælaturæ fere per simoniam a Cæsare conferebantur; quomodo, inquam, mutatus est color optimus, et in carbones denigrati, qui nive candidiores Nazaræi esse debuerant: ita quidem, ut cum sequenti sæculo S. Gregorius VII. Apostolico zelo inflammatus « a contubernio Sacerdotum omnes omnino fœminas perpetuo anathemate resecare moliretur (inquit Lamb. Schafnaburgensis A. C. 1074.) protinus vehementer infremuerit tota factio Clericorum, hominem plane hæreticum esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait: *Non omnes capiunt verbum hoc;* et Apostoli: *Melius est nubere quam uri*, violenta exactione homines vivere cogeret ritu Angelorum, etc. » Eodem spectant querimoniæ illæ, quæ referri solent ex Ænea Sylvio, Panormitano, Wicelio, Cassandro, Legato Bavarico, Maximiliano II imp. etc. Quæ quidem omnia videbantur effecisse, ut cum soluta, jam Tridentina synodo, frequentissimo rumore jactaretur, Pium IV. Cæsaris et Maximiliani II. ac Principum Germanorum precibus adactum, eisdem Germanis velle Græcorum morem, quo uxoribus ante SS. Ordines acceptis utuntur, ad obtinendam hac ratione concordiam, indulgere, idque (ut refert in erudito suo opere, de sacrorum hominum continentia Michael Medina), rex Catholicus Philippus II. ægre acciperet, quod inde ingentem Christianorum morum ruinam orituram gravissimis rationibus vaticinaretur; res digna visa est, in qua non modo privati Theologi, sed provinciales quoque synodi, quæ tum per universam Hispaniam ex Episcopis et Theologis doctissimis cogebantur, suum judicium atque sententiam reponerent; quod quidem ita peractum est, ut concorditer omnes eam concessionem valde detestati sint, ob rationes plurimas gravissimasque, quas legere est apud eumdem M. Medinam. Alia quædam ad sacrum hunc cœlibatum pertinentia expedientur infra lib. seq. ubi de consilio et voto castitatis.

§. II.

Gerhardinæ cavillationes expediuntur.

Gerhardus th. 41. probare vult ex ipso Bellarm. cap. 19. « olim licitum fuisse Sacerdotibus habere uxores, quos ante ordinationem duxerant, quia nempe Bellarm. recitat verba S. Epiph. hær. 59. » (At dices mihi, quibusdam in locis adhuc liberos gignere presbyteros, etc. At hoc non est juxta canonem, sed juxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit.) Verum hæc probatio plus quam puerilis mihi videtur, quidquid dicat Titius. Quomodo enim potest ex Bellarmino probari licitum sacerdotibus conjugium, ex eo quod S. Epiphanius dixerit, facti esse, non juris, quod alicubi sacerdotes generent? Th. 42. valde subtile argumentum nectit; scilicet: « Matrimonium est sacramentum proprie dictum: at nemo sacramenti capax debet ab eo arceri: sed multi clerici idonei sunt ad sacramentum illud suscipiendum: ergo ab eo arceri non debent ». Item: « Sacramenta sibi invicem non repugnant: Cur ergo Sacerdotes etiam hoc medio sanctificationis (matrimonio scilicet), priventur? » Respondeo ad 1: Subsumptum de Clericis majorum ordinum falsum est, estque idipsum de quo controvertitur. Ecclesia justissimis de causis reddidit illos incapaces, ut mox videbimus. Resp. ad 2: Duo illa Sacramenta per se in eodem subjecto non repugnant: unde justis de causis etiamnum fieri posset, ut quis matrimonio rato inito mox sequenti vel etiam eodem die susciperet S. Ordinem. Repugnant autem moraliter effectus utriusque invicem, et obligationes utriusque status vis inter se componibiles.

Quæ th. 52. usque ad 57. adducit ex Bellarm. pro potestate politica Ecclesiasticæ conjuncta, ac ad matrimonium applicat, jam expedita sunt supra sub finem tomi 1. Et per se cuivis apparet disparitas in omnibus illis comparationibus.

A th. 58. conatur respondere Bellarmini argumentis pro asserendo cœlibatu. Sed fal-

sum est, quod dicit, castitatem conjugalem esse proprie ἐγκρατείαν seu continentiam ; ut sic enim est universalis, excludens omnem copulam, etiam conjugalem, juxta illud : « Qui se non continet, nubat ». th. 61. sic arguit : « Si Apostolus inter requisita Episcopi poneret cœlibatum », (uti contendit Bellarm.), utique cœlibatus jure divino esset SS. Ordinibus annexus. Ratio connexionis : tum quia, quæ Apostoli ex mandato Dei præceperunt, ea sunt juris divini ; tum quia reliqua quæ in Episcopo requiri ibid. docet Apostolus, jure divino requiruntur ». Respondeo : Neutra probatio connexionis quidquam valet. Non prior, quia ex mandato divino Apostolos illa præcepisse non probatur : neque posterior, quia de bigamia successiva æque nulla exstat divina prohibitio. Ad replicam th. 62 quod canone : Cum igitur 35. q. 1. dicatur « Ecclesia post Apostolica instituta addidisse quædam consilia perfectionis, utpote de continentia clericorum », ideoque hæc non videatur nisi post Apostolorum decessum præcepta. Resp. : Verba illa Gratiani, si bonum sensum a Bellarm. expositum apud Lutheranos non recipiant, esse omnino rejicienda : nec enim omnes Gratiani additiones, aut quæcumque refert, vim legis habent, aut necessario defendenda sunt.

Th. 63. putat se imitari argumentationem Bellarmini, sic concludendo : « Apostolus jubet eligi Episcopum, qui domui suæ præsit, et filios habeat etc. Jam vero Apostolus non præcipit contraria sibi : ergo non præcipit Episcopis, ut nullam plane uxoris et liberorum curam habeant ; et per consequens, quando jubet Episcopum debere esse ἐγκρατῆ, non requirit ab ipso cœlibatum ». Respondeo : Hæc posterior illatio non est firmior quam ista : Gerhardus est Doctor : ergo numquam pueriliter syllogizat. Verbo scopæ sunt dissolutæ. Quis enim necessarius nexus inter procurationem de necessario victu etc., conjugi et liberis ante Episcopatum susceptis præstandam, et copulam conjugalem post Episcopatum ?

Th. 66. eversurus Bellarmini argumentum ex II Timoth. II. vers. 4. *Nemo militans Deo etc.* opponit quod idem Bellarm. ex Chrysostomo dixerat in fine tomi 1. « Omnes etiam laicos, etiam reges, milites Christi esse debere. Quod si ergo », inquit Gerhardus, « hæc verba Apostoli prohibitionem matrimonii includerent, omnibus Christianis conjugio interdictum foret. Vide igitur disputatoris hujus vertiginem. Ut jure conjugii Episcopos spoliet, dictum hoc ad solos Episcopos hic restringit. Sed cum idem dictum Episcopis Pontificiis, negotiis sæcularibus et judiciis politicis penitus immersis, opponimus, responsum ejusmodi a Bellarmino ferimus. Dicuntur hæc a Paulo, tam Episcopo, quam aliis hominibus ». Resp. : Non vertigine Bellarminus, sed cavillandi libidine Gerhardus agitur. Sine dubio vitiosum est, si se Episcopus immergat negotiis sæcularibus et judiciis politicis ; atque hoc fatemur prohiberi ab Apostolo æque ac implicationem in negotiis œconomicis et matrimonialibus. Porro extensio illa verborum Apostoli suo proportionaliter modo pertinet ad omnes Christianos, non tamen eodem modo quo ad Episcopos. Ad sæculares et laicos pertinet valde large, quatenus nimia cura sæcularium rerum conjuncta est cum certo periculo salutis : ad Episcopos vero admodum stricte, quia hi quasi toti debent esse in negotiis spiritualibus, et tantum incidenter excurrere ad temporalia et sæcularia negotia, per alios potius quam per se administranda.

Th. 69. iterum movet argumentum a Principatu sæculari ad conjugium, aitque : « Temporalis jurisdictio est negotium magis sæculare, quam conjugium, quod Pontificii statuunt esse sacramentum. Ergo. » Resp. : Jurisdictio temporalis potest per alios administrari ; non vero conjugium, quod est onus prorsus personale. Item : matrimonium in fieri tantum, est sacramentum et contractus, et ut sic nihil impediret Episcopatum ; at in facto esse, status ille, et debita consequentia sunt quæ dividunt hominem, et fere necessario implicant negotiis sæcularibus. Vide S. Chrysost. loco citato. Mirabor si Titius ausit hoc Gerhardinum argumentum eximere vel a flagitio et deceptione sophistica, vel a puerilitate. Similis est argutatio th. 70. 71. 72. Absque vecordia non potuit ita sentire Gerhardus, nisi lectores vecordes crediderit sic decipi posse.

Th. 80. quintum Bellarmini argumentum, (quod supra huc remisimus), conatur solvere : Est vero hoc quasi a conglobatis : conjugium vehementer impedit Ecclesiastica munera : Æquum ergo fuit, ut Sacerdotibus aliisque sacris hominibus conjugium prohiberetur. Nam Ecclesiasticorum munera sunt sacrificare, orare, docere, exhortari, sacramenta ministrare, curam pauperum gerere,

et similia, quæ rite exerceri non possunt, ut Apostolus ad Tit. cap I. vers. 8. docet, nisi Sacerdos sit hospitalis, benignus, sobrius, sanctus, justus, continens, doctus. Jam vero matrimonium in primis impedit munus sacrificandi etc., deinde impedit studium orationis et lectionis, in quo assidue Sacerdos versari debet; impedit efficaciam prædicationis; impedit curam pastoralem: curam pauperum, et hospitalitatem; Sacramentorum administrationem; tunc enim vix distinguerentur clerici a laicis. Amesius hæc omnia conatus est enervare, sed meris sannis et calumniis, quas piget referre, cum earum insulsitas cuivis sit obvia. Unum est quod meretur responsum, cum in fine ait: « Ecclesia Rom. a multis jam sæculis permisit Græcis sacerdotibus conjugium. Hoc autem (si vera sunt quæ Bellarminus dicit), nihil aliud est, quam ipsis permittere impuritatem vel pollutionem, sacrificandi muneri adversam, efficacioris prædicationis obstaculum, curæ pastoralis corruptionem, avaritiam et simoniam turpem, ac confusionem ordinis totius. Tales autem permissiones non solet Papa præ se ferre, nec Jesuitæ jactare. » Similia indicavit Gerhardus supra th. 47. Sed respondeo: Ista inconvenientia maxima ex parte cessare apud Græcos, quia semper habent Episcopos cœlibes, nullum conjugatum: Præterea habent plures alios voto castitatis adstrictos Sacerdotes. In illis autem qui conjugati sunt, permittitur Sacerdotii usus eo pacto, si matrimonium ante, et non post sacerdotium susceperint, et sic magna pars illorum incommodorum evitatur: cætera autem metu majoris mali permissa sunt Græcis; quod omnino licet. Quid ergo ad hæc Gerhardus? Iterum thes. 81. nugatur aut flagitiose, aut pueriliter, cum ait: « Matrimonium est sacramentum proprie dictum; an autem hoc officiis Ecclesiasticis potest esse impedimento? » Th. 82. redit ad comparationem conjugii cum principatu politico: quod jam excussum est. th 83. arguit: « Si (ut ex Epiphanio concludit Bellarm.) propter honorem Sacerdotii necessaria est continentia: item si conjugium per se omnino et semper impedit munia Ecclesiastica, utique jure divino cœlibatus erit Ordinibus sacris annexus. Posterius Bellarminus non concedit: Ergo nec prius asserere debet. » Resp.: Bellarminus de re morali non metaphysice sed moraliter pronunciavit: Non dixit, conjugium per se, omnino et semper ea incommoda inducere; sic enim sine dubio juris divini esset ea prohibitio. Sicut ergo multa alia, ita et hoc Deus permisit dispositioni Præsulum, cum aliquando posset expedire dispensatio, quæ in jure divino foret nulla.

Ad CAPUT XXIII.

Bigamiam successivam impedire SS. Ordines probat hoc cap. Bellarminus potissimum ex eo, quod Catholica Ecclesia semper illa Apostoli verba I Tim. III. vers. 2. *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*, ita intellexit, ut non liceret quovis modo ad SS. Ordines promovere bigamos. Calvinus et hæretici passim citatum textum sic explicant, quasi Apostolus dicat: Episcopus simul non habeat multas uxores uti Judæi permissu Dei habuerunt, sed unam tantum, ita tamen ut illa mortua, aliam et aliam ducere possit, atque ita successive habere plures. Porro hæc hæresis merito rejicitur. 1. Quia non tantum lege Christi, sed etiam usu gentium et legibus Rom. polygamia tempore Christi, immo ante Christum erat abrogata, etiam apud Judæos et Gentes omnes non barbaras; erantque polygami infames, ut constat ex edicto Diocletiani et Maximiani l. *nemine*, c. de adulter. ubi dicitur: « Eum, qui semel duas habuerit uxores, sine dubio comitatur infamia; » scilicet ex recepto jam pridem Gentium more. Ergo ridicule fecisset Apostolus id prohibendo: sicut si Papa jam ad Episcopos scriberet: ne sint polygami; cum id ne laico quidem liceat. Immo hoc ipso quod Apostolus hanc ab Episcopo perfectionem exigit, tacite laico permittit, ut vir duarum uxorum sit. Hoc autem simul esse nequit, sed tantum successive: Ergo etiam cum Paulus ab Episcopo exigit, ut sit unius uxoris vir, non simul sed successive intelligit.

Probatur 2. quia Paulus I Tim V. vers. 9. similiter ait: *Vidua eligatur, quæ fuerit unius viri uxor*. Atqui ibi intelligit unius viri uxorem illam, quæ post mortem mariti secundas non iniit nuptias. Numquam enim visum fuit unam uxorem simul habere plures maritos, (talis enim sine dubio esset adultera); Ergo hic pariter unius uxoris virum intelligit eum, qui successive habuit unam.

3. Idem confirmatur ex communi SS. Patrum consensu (uno Theodoreto excepto), et antiquissima perpetuaque praxi Ecclesiæ, quæ a SS. Ordinibus digamos repellit.

Ad CAPUT XXIV.

Quia Bellarminus sententiam suam potissimum roborat ex I. Tim III. vers. 2. *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum etc.* Amesius cum Calvino contra objicit 1. « Unius uxoris vir hic opponitur alicui crimini ; conjunguntur enim ut genus et species. Successive autem plures uxores habere numquam fuit crimen » . Resp. : Neg. assumpt. Nam quæ Apostolus hic exigit in Episcopo, sunt disparata, ut scilicet Episcopus 1. sit irreprehensibilis, 2. unius uxoris vir, 3. sobrius etc. Quod si detur, ly « irreprehensibilem » ad sequentia referri, per illud intelligitur, non tantum carere crimine, sed etiam nota quadam, qua ab hominibus aliquis notari solet, et quæ alicujus imperfectionis suspicionem præbet, scilicet incontinentiæ et propensionis ab libidinem : unde in Episcopo turpis et aliquo modo reprehensibilis est. Hinc et Gentiles arcebant digamos a Sacerdotio, teste S. Hieronym. epist. II. ad Ageruch. ex lib. IV. Æneid. de Didone. Amesius 2. « Scortatores et adulteri si se emendent, non excluduntur a Sacerdotio : Ergo multo minus digami excludendi erunt ». Resp. : Neg. conseq. Nam non tantum ob incontinentiæ speciem, sed etiam ob mysticam significationem digami repelluntur. Episcopus enim repræsentare debet Christum, qui unam tantum habuit sponsam, eamque virginem, scilicet Ecclesiam : Ergo non potest esse digamus ; ut docet S. August. lib. de bono Conjug. cap. 18. cujus uti et totius Ven. antiquitatis sensum merito veneramur, Calvini et Amesii sannas et cavillos despuentes. Sic vero ait S. Augustinus : « Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui Catechumenus aut Paganus habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur, non de peccato. Nam in Baptismo peccata omnia remittuntur : propter sacramenti autem sanctitatem, sicut fœmina etiamsi Catechumena fuerit vitiata, non potest post Baptismum inter virgines consecrari : ita non absurdum visum est eum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quamdam sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.

Gerhardus disp. 14. multo acrius quam Amesius, adversus SS. Patres, antiquissima concilia, ipsamque Apostolicam traditionem, pugnat, dum th. 2. sic arguit : « Iteratæ nuptiæ post obitum conjugis vel sunt per se piæ et legitimæ, vel per se turpes et illicitæ. Si prius ; perperam prohibentur Ecclesiæ ministris. Si posterius, nulli Christianorum erunt concedendæ. » Resp. : Esse per se pias et licitas, aut saltem indifferentes : quod autem tale est, potest justis de causis prohiberi. Damnare autem in hac prohibitione universam Ecclesiam antiquam pariter et novam, græcam æque ac latinam, « insolentissimæ insaniæ est, » juxta S. Augustinum.

Th. 4. « Agnoscant », inquit Gerhard. « prohibitionem deuterogamiæ in Sacerdotibus ex Gentilismo originem trahere. » Respondeo : Nihil hoc urget. Etsi enim Gentiles quoque idem observarint : quis dubitet, ob longe alias rationes potuisse a præsulibus Ecclesiæ, de hoc Gentilium ritu ne quidem cogitantibus, fieri eam prohibitionem ?

Th. 4. infert ex Bellarm. : « Si Apostoli cum illis qui successive plures uxores habuere, dispensarunt, utique iteratæ nuptiæ non pugnant per se cum Ministerio ». Resp.: Sic est. Contrarium male affingitur Catholicis.

Th. 9. invertit argumentum Bellarmini, et ait : «Qui exhibent signum incontinentiæ, illi non sunt arcendi a remedio divinitus concesso et instituto, scilicet a conjugio, juxta illud I Corinth. VII. vers. 9. *Qui se non continent, nubant.* Atqui clerici secundas nuptias expetentes, signum exhibent incontinentiæ : Ergo non sunt arcendi a remedio. » Respondeo : Si tantummodo unicum esset remedium incontinentiæ, scilicet nuptiæ, tunc vera esset major : at sunt alia præstantiora, ut oratio, maceratio corporis, fuga fœminarum etc., de quibus supra. Adde, quod Clericatum sectantes sponte et libere se hoc remedio abdicarint.

Th. 13. retorquet argumentum Bellarmini hoc modo : « Si clerici ideo a secundis nuptiis sunt arcendi, ut liberius homines ad continentiam hortari possint, consequens fuerit, clericos debere esse conjugatos, ut homines liberius ad amorem uxorum hortari possint. At consequens Bellarminus non admittit : Ergo nec antecedens debet admittere ». Resp. : Hoc est argumentum nuptiatore Lutherano dignissimum. At non cogitavit miser, amorem mulierum esse naturalem, nec indigere exemplis : plantari non debet, sponte ubique nascitur. Econtra con-

tinentia a concupiscentia mulierum, ut proveniat, indiget efficaci exhortatione et exemplis Pastorum et Doctorum. Ejusdem furfuris est thesis 10. qua inferre vult : Oportere clericos magistratui sæculari esse subjectos, ut liberius homines ad obedientiam possint exhortari. Nugæ pueriles !

Quæ th. 15. usque ad th. 22. disputat contra mysticam prohibitionis causam, meræ cavillationes sunt, non tam contra modernos Catholicos, quam contra supra recitatam S. Augustini doctrinam, et communem sensum priscæ Ecclesiæ, quæ ob congruentes quasdam, licet non convincentes rationes, jure positivo ita statuit : alioqui enim sine positiva lege, ex lege naturali vetaretur clericis digamia. Unde meri cavilli.

Demum th. 24. contra id quod dixerat Bellarminus : Ubique et semper in Ecclesia fuisse observatum, ut bigami non ordinarentur, opponit aliquot instantias in contrarium ex Tertull. etc. a Bellarm. adductas. Sed nihil efficit. Nam cum dicitur, legem aliquam semper et ubique in Ecclesia fuisse observatam, e. g., Quadragesimale jejunium etc., verissime dicitur, etiamsi constet, cum nonnullis, in particularibus casibus, fuisse dispensatum, aut alicubi toleratas esse ejus transgressiones. Illa enim verba, « Hoc semper et ubique in Ecclesia observatum est », non accipiuntur nisi de Ecclesiis et Prælatis, apud quos canonum observatio viguit.

Ad CAPUT XXIX.

Tam personas quam res et bona Ecclesiasticorum esse exempta, negant universim cum Marsilio de Padua et Janduno nostri Novatores. Sed dicendum est

I. — In causis Ecclesiasticis, id est, quarum cognitio non pendet a legibus civilibus, sed a fide Christiana, liberi sunt Ecclesiastici a sæcularium Principum potestate; tum quia, ut tom. 1. lib. III. probatum est, regimen Ecclesiasticum plane distinctum est a sæculari. Tum quia ea tota gubernatio commissa est Apostolis, eorumque successoribus. Tum quia si Apostolus I Corinth. VI. vers. 1. noluit lites civiles Christianorum deferri ad judicium gentilium, quanto minus Ecclesiasticas. Tum denique, quia idem statuit Justinian. imp. Novell. 83. Quod autem objicit Amesius : « Causarum Ecclesiasticarum cognitionem non pendere tantum ex Evangelio et canonibus Eccles., sed etiam ex lege morali, ideoque etiam a Magistratu politico cognosci posse etc., » plane futile est ; quomodo enim Magistratus politicus judicabit de causa, cujus principale non cognoscit, sed tantum aliquod accidens ?

II. — Clerici tenentur servare illas leges civiles, quæ SS. canonibus aut officio clericali non repugnant : non possunt tamen ob earum transgressionem a sæculari Magistratu judicari. Prior pars hujus asserti intelligitur de vi directiva tantum, et de iis legibus quæ dirigunt commercia humana ; quod patet, quia alioqui magna turbatio in Republ. oriretur. Posterior pars habetur ex conc. Chalc. can. 9. idemque statuit Justinian. novell. 74. 83. et 123. Et quamvis in his non nisi de causis civilibus decernatur clericorum exemptio, tamen idem extenderunt Pontifices SS. Caius, Marcellin., Greg. M., lib. XI. Regist. epist. 54. etiam ad Criminales. Cedit autem lex civilis canonicæ. Porro quod Amesius oggannit : « Hanc exemptionem pugnare cum lege naturali et Apostolico præcepto, Rom. XIII. vers. 1 : Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit; omnino falsum est, ut mox constabit.

III. — Bona clericorum tam Ecclesiastica quam sæcularia, sunt libera a tributis et exactionibus principum sæcularium, ut constat ex conc. Later. sub Alexandro III. can. 19. et sub Innoc. III. cap. 46. et ex cap. « Ecclesia », de constit.; cap. « Quamquam », de censibus. Item l. « Sancimus », cap. de SS. Ecclesiis, quod nec hæretici negant ; quamquam notari velit Amesius, ante Constitutionem Justiniani, fuisse clericos immunes tantum a tributis personalibus, non a realibus. Sed hoc nihil ad rem facit. Tota difficultas est : An non tantum humano jure (de quo jam constat) sed etiam divino et naturali hæc exemptio introducta sit ? Hoc ultimum inter Catholicos ipsos controversum est. Bellarminus quidem in prima editione partem negativam tuebatur : sed cum advertisset, non deesse qui ea doctrina abuti vellent ad oppugnandam Ecclesiasticam libertatem ; ideo in posteriore editione controversiarum propositione 5. statuit : exemptionem clericorum in rebus politicis tam quoad personas, quam quoad bona, tam ex divino quam humano jure introductam fuisse. Quod tamen ita explicat, ut non sit præceptum positivum divinum stricte sumptum, sed solum deductum per exempla et testi-

monia S. Scripturæ : Deum scilicet voluisse talem exemptionem statuit per Principes. Licet enim jus divinum naturale (multo minus positivum), non efficiat eam exemptionem : tamen dictat eam a Principibus esse concedendam, et a Pontifice fieri posse. 1. Ob dignitatem status, per quem ecclesiastici peculiariter sunt Deo mancipati. 2. Quia ecclesiastici sunt Pastores et Patres sæcularium, et judices eorumdem loco Dei, in causis summis salutem æternam concernentibus. 3. Quia licet principes, clericos ab injuria defendant, et tranquillitatem temporalem procurent : tamen vicissim clerici majus et longe divinus beneficium principibus conferunt, nempe sacramenta, doctrinam salutis, remissionem peccatorum etc. Itaque lege religionis, observantiæ, et gratitudinis, obligantur principes, clericos eximere. Et hoc sensu videntur accipiendi canones, cum dicunt : « Clericos et eorum res non solum jure humano, sed etiam divino esse exemptos ». cap. « Non minus », de Censibus in 6. c. « Si imperator », dist. 96. concil. Trident. sess. 25. de Reform. cap. 20 ubi ait : Personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam esse. Et hoc tantum petunt firmamenta a Bellarm. adducta ex Genes. XLVII. vers. 22. ubi Joseph patriarcha exemit Sacerdotes Israeliticos. I Esdræ VII. vers. 24. ubi Deus Levitas sibi delegit, et soli Pontifici subjectos esse voluit. Num. III. vers. 12. 41. 45. Levitas suos esse aliquoties Deus repetit. Matth. XVII. vers. 25. Filii regum cum familiis eorum eximúntur a tributis. Clerici autem proprie pertinent ad familiam Christi etc. Amesius non habeat nisi calumnias et cavillos, quos omnibus opponat. E. G. cum th. 35. ait : « Canones conciliorum Later., Coloniens., Trident., etc. non esse sacros sed sacrilegos. » Argumenta Medinæ et Covarruviæ, quæ Amesius et Gerhardus pro tollenda exemptione clericorum urgent, nihil faciunt contra sententiam, ut a Bellarmino temperata est ; sed tantum contra oppositam Canonistarum, quæ evincere vult, exemptionem clericorum esse ex stricto jure divino.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE MONACHIS

Ad CAPUT II.

Monachatus seu religiosa vita hoc loco a Bellarmino definitur, quod sit : Status hominum ad perfectionem Christianam per paupertatis , castitatis et obedientiæ vota tendentium. Ut porro tum hæc definitio declaretur, tum cavilli quos passim Amesius oggerit, evanescant, notandum est : Instrumenta utilissima ad perfectionem acquirendam esse tres illas virtutes, paupertatem, castitatem, et obedientiam. Nam ut quis perfecte Deum diligat , debet et se totum Deo tradere, et omnia impedimenta removere ; quod utrumque fit dictis virtutibus. Tradimus enim nos Deo totos , cum animam , corpus , et res externas damus : quid enim aliud restat ? Animam autem damus per obedientiam , corpus per continentiam, externa per paupertatem. Per easdem quoque virtutes removentur omnia impedimenta divini amoris : *Radix enim omnium malorum est cupiditas*, I Timoth. VI. v. 10. sicut radix omnium bonorum est charitas, ut addit S. Aug. serm. 12. de verb. Dom. Omnis autem mala cupiditas revocatur ad hæc tria capita : ad luxuriam, avaritiam, superbiam, ex I Joan. II. vers. 16. Ratio est, quia in homine duplex est appetitus, concupiscibilis et irascibilis ; ille appetit bonum absolute ; iste bonum arduum. Rursus ille prior duplex est : Naturalis, et animalis. Naturalis appetit ea bona quæ necessaria sunt ad naturæ conservationem, tam in individuo, ut cibum et potum, quam in specie, ut actum generationis : qui appetitus dum est inordinatus, dicitur incontinentia, et a S. Joanne *concupiscentia carnis*. Animalis dicitur ille, quo appetimus ea, quæ sunt bona secundum existimationem, ut pecunias, et cætera externa, quæ non appetuntur a bestiis, et hic appetitus cum est inordinatus, dicitur avaritia, vel curiositas, et a S. Joanne : *Concupiscentia oculorum*. Appetitus irascibilis appetit excellentiam, quæ apprehenditur ut res maxime ardua ; et cum est inordinatus, dicitur *Superbia vitæ*. Hos autem tres fontes impedimentorum obstruunt illæ tres virtutes : quæ tamen non sufficiunt ad rationem status Religiosi, nisi accedat votum, quo quis promittat Deo, se perpetuo ita victurum. Status enim significat rem immobilem, ut episcopalis, conjugalis etc. Unde fit, ut subinde quis sit perfectus, qui tamen non sit in statu perfectionis, ut conjugati sancte et perfecte viventes ; uti et e contra sæpe fit, ut episcopi et religiosi valde imperfecti sint in statu perfectionis. Neque ideo status ille perfectionis dicendus est fictitius et ridiculus, etsi aliqui juxta illum non vivant ; sicut status conjugatorum non ideo fictitius aut contemnendus est, quia plurimæ sunt adulteræ, et rariores qui per omnia sancte illum custodiant. Sed

Objicit Amesius 1. « Religio in Scriptura nusquam denotat statum ». Sit ita. Quid hinc contra nos ? Res ipsa continetur in Scriptura , quidquid sit de voce. 2. Ait : « Nullus potest esse status Religionis alius a statu gratiæ , qui convenit omnibus fidelibus ». Respondeo : Hoc est petere principium. Ludit autem inepte in nomine « status ». Longe enim aliter status accipitur, cum denotat stabilitatem in aliquo vitæ genere , quam cum Doctores varios status seu conditiones naturæ humanæ respectu finis supernaturalis assignant, e. g., naturæ puræ , integræ, lapsæ etc. Non enim indicare volunt, ad talis status rationem exigi aliquam firmitatem. 3. Ait Amesius : « Monarchos in ipso ingressu professionis fingi perfectos » : quod commentum affingit Alensi aliisque

Scholasticis, qui docent, quod religionem professus non secus ac recens baptizatus liberetur ab omni reatu culpæ et pœnæ, adeoque non indigeat alia indulgentia, ut quam primum in cœlum evolet. Resp. : insulsum est Amesii commentum, haud secus, ac si quis ex eo, quod Judæus vel Gentilis, cum dispositione requisita baptizatus adeoque justificatus sit, hinc vellet inferre : Talem recens baptizatum jam esse perfectum, nec ultra posse tendere ad perfectionem; nugæ !

4. Æque inepte Amesius cavillatur, dum ita arguit : « Monachi occupantur in operibus supererogationis, ac proinde sunt plusquam perfecti » : Ergo illorum status non tendit ad perfectionem. Pro his similibusque cavillis profligandis, nota doctrinam Bellarmini de gradibus perfectionis et charitatis, quam Amesius fallendi causa studiose videtur dissimulasse. Primus igitur gradus charitatis est, diligere Deum, quantum est diligibilis, hoc est, amore infinito : et sic solus Deus perfectus est, Angeli et Sancti omnes imperfecti, non privative sed negative. Secundus est, diligere Deum, quantum potest eum creatura diligere, ita ut semper actu per intellectum et affectum feratur in Deum. In hoc gradu sunt soli Beati. Unde etsi Apostolus Phil. III. vers. 15. dixerit : *Quicumque perfecti sumus, ita sentiamus etc.*, idem tamen de se pronuntiat vers. 12. *Non quod jam perfectus sim etc.* Tertius gradus est, diligere Deum, quantum potest creatura mortalis, quæ a se removit omnia divini amoris impedimenta, et totam se Dei obsequio mancipavit. Et hi sunt imperfecti respectu beatorum, sed perfecti respectu aliorum, etiam justorum. Atque de hoc gradu loquuntur Theologi, cum dicunt, statum Episcoporum esse perfectionis acquisitæ, Religiosorum vero esse perfectionis acquirendæ : hi enim vi sui status et professionis tenentur aspirare ad perfectionem, quod fit, impedimentorum remotione, et virtutum exercitatione. Illi vero deberent ad eum gradum perfectionis jam pervenisse, ad quem Religiosi contendunt, ut innuitur in definitione status Religiosi. Quartus denique et infimus gradus est diligere Deum ita, ut nihil æque, aut magis quam Deum diligamus (saltem ex iis quæ sunt divino amori contraria) ; et hic est præceptus omnibus, habetque aliquam perfectionem : licet respectu priorum sit valde imperfectus. Et de hoc dicitur I Joan II. vers. 5. *Qui servat Verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est.* Et tamen ei, qui Matth. XIX. v. 21. dicebat : Se omnia mandata servasse, Christus respondit : *Si vis perfectus esse, vade, vende etc.*

Hactenus vero dicta ad perfectionis statum haud sufficere, recte ex communi Theologorum sensu pronuntiavit Bellarminus, nisi firmentur voto. At objicit Amesius « Henricum, » quem ait id « negare et refutare apud Azorium 1. part. lib. II. cap. XXIII. et hunc non esse dissentientem ». Sed vel fallit, vel non intelligit latinum Amesius. Verba Azorii hæc sunt : « Henricus censet, statum Religiosorum, non per se, sed jure scripto, trium votorum obligationem requirere. Attamen certa mihi, et indubitata videtur S. Thomæ sententia, scilicet, etiam per se in trium votorum obligatione consistere. » Illustrem Pseudologiam Amesius mox cumulat non obscuriori calumnia, dum ait : « Ridiculum esse perfectionis statum, qui a perfectione », (in Religioso acquirenda, in Episcopali acquisita), « separatur; præsertim si adjiciatur placitum illud Pontificiorum : Monachum non peccare, si in vitæ perfectione minime procedat, quia scilicet non tenetur ex voto studere perfectioni, sed tantum in statu perfectionis manere. Azor. lib. II. cap. ultim. quæst. 11 ». Sed legatur Azorius ea quæst. et patebit crimen falsi ; nam directe contrarium docet. Assertum ipsum Amesii absurdum esse patet, si ad conjugium applicetur, et dicatur : « Ridiculus et fictitius est conjugii status, qui a fide conjugali separatur ».

Ad CAPUT III.

Tria genera religionum dari Bellarminus inde deducit, quia sicut Deum diligere possumus, eique servire. 1. Per contemplationem. 2. Per actionem. 3. Per utramque simul : ita sunt tria genera religionum. 1. Eorum, qui profitentur contemplativam tantum ; qui rursus varii sunt : alii enim sequuntur institutum S. Basilii, alii Brunonis etc. Alii activam, quæ in tot formas dividitur, quot sunt opera misericordiæ corporalis : quidam militando, ut equites S. Joannis, Teutonici, etc. Quidam ægrotis serviendo ; alii captivos redimendo etc., quidam vitam mixtam profitentur; ut qui regulam S. Francisci, Dominici, etc. amplexi sunt. Porro insulse cavillatur Amesius 1. cum ait : « Neminem posse servire Deo

sola contemplatione ». Quasi vero includeremus solas actiones intellectuales, exclusa operatione voluntatis, quæ vel maxime viget in contemplativis, qui actus internos voluntatis adeo excellentissimos exercere solent, ut multi eorum (licet, ut reor, falso persuasi), putent, se opera voluntatis sine actione intellectus concomitante agitare.

Porro hæc varietas institutorum religiosorum in eadem fidei consensione nihil obest Christianæ religioni, sed potius valde prodest. 1. Quia sic provisum est omni hominum generi. 2. Quia cum omnis ordo initio ferveat, ac paulatim eum fervorem minuat, is varietate ista in Ecclesia semper conservatur. Cavilli, et calumniæ Amesii responsionem non merentur. Quod vero ex Melchiore Cano adfert de « multitudine nimia Religionum Ecclesiam incommodante », nihil ad rem facit ; ut constabit ex infra dicendis.

Ad CAPUT IV.

Quantum ad approbationem Religiosorum ordinum : certum est, inquit Bellarm. hoc cap. SS. Antonium, Basilium, Augustinum, Benedictum, Ordines instituisse, sine prævia approbatione Rom. Pontificis. Postea vero occasione Waldensium (qui circa A. C. 1170. Ordinem Religiosum, sed multis admixtis hæresibus moliebantur, ideoque ab Alexandro III. damnati sunt), jure positivo in magno Concilio Lateranensi sub Innocent. III. vetitum est, ne novæ Religiones instituantur sine approbatione Sedis Apostolicæ ; cap. fin. de relig. dom. Et ex Conc. Lugdun. sub Greg. X. cap. un. eod. tit. in VI. Mira est Amesii perversitas et libido carpendi nostra, dum Waldenses defendit, aitque « constare, eos solam veræ Religionis restitutionem quæsivisse » ; quod ante eum, cum ingenti illorum hæreticorum præconio fecerat Th. Beza, Quam vero id absurdum sit, vel inde patet, quod Waldenses religiosum Ordinem haud cæteris quoad substantialia absimilem professi sint ; cum tamen Lutherani, et Calvinistæ, omnes penitus Ordines execrentur : item, quod multos fœdos errores contra fidem etiam Calvinistis adversos commenti sint ; ut videre est apud Reinerum, et ex eo apud P. Gualt. in sæculo XIII.

Post hæc quæstionem movet Amesius : « An Papa non possit errare in ordinis hujus, vel illius approbatione » ? Errare posse affirmat Amesius verbis Melch. Cani. Sed resp. : Non potest errare judicio speculativo, quo scil. decernit, hanc, vel illam religionem quoad leges proprias esse sanctam, et ad perfectionem conducere, ut Doctores communiter sentiunt contra Canum, cujus etiam sententiam, ut temerariam rejiciunt ; quia alias Ecclesia posset in iis, quæ ad salutem pertinent, graviter errare. Hoc ipso enim, quod Religio approbetur, proponitur toti Ecclesiæ ut medium ad salutem opportunum. Secus est de judicio practico, quo decernit, Religionem hic et nunc in Ecclesia esse admittendam. In hoc enim Pontifex errare potest, vel incommodo tempore, vel nimis multas admittendo. Qua in re evenire religionibus potest quod legibus, quæ sicut mutatis circumstantiis fiunt subinde inutiles, et abrogandæ sunt ; ita religiones ex se, et tempore approbationis utiles, successu temporis, propter dissolutionem Fratrum (uti contigit Ordini Humiliatorum per Pium V. extincto), aliasve causas, inutiles reddi possunt, et abrogari. Nec plus urgent argumenta Cani, qui (cum alioqui sit Theologus gravis, et ejusdem loci theologici merito « Opus aureum » a Card. Pallavicino plus una vice in historia conc. Tridentini appellentur), hic aliquid humani passus est, nec leviter impegit, dum Summos Pontifices, ipsumque adeo concilium Tridentinum societatem Jesu approbantes, et laudantes audire recusarit ; præfracte in hoc persistens : Jesuitas esse ut prodromos Antichristi arcendos. Quem pervicacem errorem ex eodem S. Dominici ordine refutarunt, et Societatem nostram insigniter propugnarunt Joannes Penna Theologus, et Franciscus Romæus ejusdem Ordinis Generalis. Vide Orlandin. lib. I. num. 46. hist. Societ.

Ad CAPUT V.

Hæretici suis mendaciter persuadent, Monachatum et vitam Religiosam incepisse sæculo IV. hoc est, post an. Christi 300. ab Antonio, Machario etc., uti sæpe repetunt Centur. Magdeb. idque factum aiunt partim casu, ut scilicet fugerent persecutionem : partim errore : partim prava intentione. Item, nostros qui nunc sunt Monachi, plurimum differre a Monachis IV et V. sæculi ; ideoque dici posse, monachatum, ut nunc se habet, rem esse novam. Sed hæc omnia plane falsa sunt. Nam ut de Nazaræorum

votis n. 6. v. 2. et seq. de Elia, Elisæo, Rechabitis, Isa. xxxv. v. 18. nihil dicamus, (qui quasi figuram nostrorum Monachorum gerebant), ipsum S. Joannem Bapt. plerique SS. Patres aiunt fuisse monachorum et eremitarum principem. Nec habuit hic Amesius, quo evaderet, nisi frigidum illud suum et solemne repetendo : (Nihil inveniri in Scripturis, quod regulam suis Discipulis tradiderit peculiarem. Item, nihil cultus aut perfectionis in ea vita collocasse) ; quod sine dubio temere divinat, ut constabit ex dicendis.

Gerhardus disp. 15. thes. 3. adhuc insulsius negat commune SS. Patrum effatum, hoc unice prætendens : « quod inter varios Religiosorum ordines nullus detur, cui cibus nullus præter locustas et mel sylvestre, vestitus nullus nisi de pilis camelorum ».

Similiter Apostolos fuisse primos Nov. Test. Religiosos, vitam cœnobiticam instituentes, patet ex Actis Apost. iv. vers. 32. Quod autem ea ratio vivendi, eorum tantum fuerit, qui volebant perfectius vivere, liquet ex v. Act. vers. 14. uti et quod voto se ad eam vitam obligarint, ex Augustino. Nec obstat, ut arbitratur Amesius, quod Bellarminus supra dixerit : Monachatum esse ad perfectionem tendentium, Episcopatum vero perfectionis acquisitæ. Solum enim hinc infertur, eum qui statum religionis aggreditur, vi hujus propositi et possessionis non obligari ad habendam mox perfectionem, sed tantum ad acquirendam : cum quo optime stat, posse et solere in ordinibus religiosis complures esse perfectos. Unde Suarez, t. 4. de Relig. acturus de adæquato fine societatis nostræ, qui est : propriam et proximorum salutem et perfectionem procurare, etc. ait : « Quoad proximos quidem, etsi Religio sit via tendendi ad propriam perfectionem : non tamen repugnat, ut simul sit status communicandæ perfectionis. Cum enim in religione possint esse viri, qui absolute pro hac vita dicantur perfecti ; ergo principaliter possunt in religione talia opera perfectionis intendi, quæ simul ipsum perfectorem perficiunt. Interim multiplex est differentia inter Episcoporum, et talem Religiosorum statum. Illis enim convenit hoc munus per se, et ex officio quasi principaliter, his quasi ministerialiter et in subsidium participative etc. » Itaque nulla est repugnantia, quod quis simul teneat essentiam religiosi, Episcopalis, imo et Apostolici status. Et sic evanescunt antilogiæ prætensæ ab Amesio et Gerhardo. Reliqua testimonia SS. Athanasii, Cypriani, Tertull., Dionys., Areop., Philonis etc., de antiquitate status Religiosi, nec attigit Amesius : Tantummodo ad illa tria, quæ ostendenda Bellarminus proposuerat, nempe 1. Religiosam vitam diu ante 4. sæculum incepisse. 2. Originem ejus non fuisse casum, vel errorem, aut pravam imitationem, sed perfectionis desiderium. 3. Religiones, quæ nunc sunt, easdem esse quoad essentiam cum iis, quæ erant temporibus antiquissimis : adhæc, inquam, Amesius insignem suam crisin reponit, nempe : « Istis in omnibus concessis, Monachatus tamen potest esse planta quam non plantavit Pater ille cœlestis, atque eradicanda, Matth. xv, vers. 13 ». Quæ ad calumnias seq. cap. discutiendas, spectant. Quod insuper opponit : « Primum illorum non posse probari de Ordine aliquo Monasticem viventium, secundum certam regulam ab homine excogitatam etc. », futile est, et nihil ad rem facit. Nam quæstio nostra unice procedit de essentia status Religiosi, quæ in tribus votis paupertatis, castitatis et obedientiæ consistit, in qua omnium sæculorum Religiosos convenisse evidenter patet ex S. August. lib. de moribus Eccles. cap. 31. Cui cum nihil haberet quod Amesius opponeret, ait « id esse manifeste falsum ». At impudens mendacium refellit præter alios e Sacramentariis Rudolphus Hospinianus lib. ii. de Orig. Monach. cap. 3. ubi fatetur : « Sanctos Patres Hieronymo antiquiores Monachatus admiratores insignes fuisse, ejusque originem ad Joannem B. retulisse. Illorum proinde, *censet*, non postremos superstitionum errores fuisse, quod ea se vita gratiam et favorem apud Deum promereri putarint, et prodigiosis jejuniis suorum corporum homicidæ fuerint. » Sed hoc postremum est nimis imperite et falso dictum, cum rigidissimi illi Anachoretæ plerique fuerint admodum longævi. S. Paulus primus Eremita CIII in solitudine et summa egestate traduxit.

Gerhardus disp. 15. th. 5. conatur ostendere, male Bellarminum ex Actor. iv et v probare vota Religiosorum, affertque quinque disparitates. Sed vel falsæ sunt, vel nihil ad rem faciunt. Nec minus insulsa sunt, quæ habet th. 6 et seq.

Ad CAPUT VI.

Lutheri, Melanchthonis, et Calvini, plurima adversus statum religiosum mendacia Bellarminus hic refert. E quibus pauca breviter : Lutherus pronuntiat. « I. Mulieres non nisi ad matrimonium creatas. II. Idem esse deliberare, sitne ducenda uxor, et sitne comedendum et bibendum. III. Moysem præcepisse omnibus Judæis matrimonium. IV. Virginitatem quidem præstare conjugio : tamen mulierem conjugatam meliorem esse coram Deo, quam sit virgo. V. Primitivam Ecclesiam et Novum Test. in totum ignorasse vovendæ cujusque rei usum. VI. Formam pie vovendi hanc esse debere : Voveo paupertatem, cast. et obed. usque ad mortem libere, id est, ut mutare possim quando volo. VII. Christum non consuluisse virginitatem, sed ab ea potius deterruisse. VIII. Unam vitam non esse meliorem alia coram Deo, sed omnia paria, cum Joviniano : Hieronymum, qui istum hæresiarcham refutavit, Scripturæ loca inconsiderate ad suum propositum corrasisse, et detorsisse. IX. Optimam formam religionum futuram, si ad possessionem nemo admittatur ante annum LXX. vel LXXX ».

Melanchthon in Confess. August. ait. « I. Tempore S. Augustini monasteria fuisse libera collegia, non adstricta ullis votis ». Quod aperte mendacii arguitur ab ipso S. August. in Psalm. LXXV et IC. « II. Monasteria fuisse olim Scholas SS. Litterarum. » Quod apertum mendacium esse constat ex Cassiano, SS. Basil., Hieronym., August. « III. SS. Bernardum et Franciscum ob solam corporis utilitatem Religionem suscepisse. IV. Monachatum esse nuper inventum. V. Nos (Catholicos), asserere, monachatum mereri remissionem peccatorum et justificationem ; et applicatum aliis eos salvare, et longe meliorem esse ipso Baptismo. »

Calvinus hæc præcipue mentitur. « I. Papistas conjugium a Deo institutum vocare pollutionem. II. Olim pios, qui Monachi fiebant, nihil aliud intendisse, quam ut se monastica disciplina ad Ecclesiæ gubernationem præpararent. III. Vitam monasticam nusquam vel una syllaba a Domino approbatam. IV. Nulli veterum venisse in mentem, dicere Christum aliquid consuluisse. V. Patres toto pectore abhorruisse ab illa blasphemia, qua professio monastica secundum baptisma nominatur. VI. Olim nefas fuisse mulieres admittere ad votum continentiæ ante annum sexagesimum. » Amesius et Gerhardus nedum non conati sunt suos Patriarchas ab ista infamia liberare, ut potius nova mendacia et calumnias addiderint. qualia sunt plurima quæ in Amesio nullam responsionem, sed tantum detestationem merentur, ut : « I. Nomen Monachi solitarii non convenit membro vel Christianæ Ecclesiæ, vel Societatis humanæ, sed potius Nebucadnezari ab hominibus depulso. II. Monachi in ipso ingressu professionis suæ finguntur perfecti : immo sunt plus quam perfecti. III. Paupertas, continentia, et obedientia nihil Deo tradunt, nisi frustraneum et abominabilem cultum, concupiscentias non removent, sed celant. IV. Per vitæ mixtæ monachos Bellarminus intelligit Jesuitas, quorum multi in vita mixta sua, imitantur illos, qui ut refert Sozom. lib. I. cap. 21. in mediis turbis versantes circulatores sese nuncupabant, cum viris viri, cum mulieribus mulieres esse volentes. V. Consilium absolute positum in arbitrio hominis, non est voluntas Dei, neque opus bonum. VI. Tria illa præcipua consilia, prout jam a Monachis observantur, nihil habent commune cum Evangelio Christi. » VII. In Votis Monasticis accusat. : « 1. Quod fiant sine verbo (Dei approbante). 2. Quod multa ridicula et Deo indigna iis contineantur. 3. Quod cultus gratia instituantur. » Sed hæc retulisse sufficiat, pleraque enim solvit Bellarminus.

Ad CAPUT VII.

Quæstionem, quid sint consilia, et quomodo a præceptis distincta Bellarminus hoc cap. breviter et optime sic exponit : Consilium perfectionis est opus bonum, a Christo nobis non imperatum sed demonstratum, non mandatum, sed commendatum. Differt autem a præcepto ex parte materiæ dupliciter. 1. Quia materia præcepti est facilior, et sumpta ex principiis naturæ, consilii autem difficilior, et superans quodam modo naturam. 2. Quia materia præcepti bona est, sed concilii melior et perfectior, si scilicet circa eamdem materiam versentur. Ex parte subjecti differunt consilia et præcepta, quod præceptum commune sit omnium, consilium non item. Ex parte formæ, quod præceptum sua vi obliget, consilium in arbitrio hominis

positum sit. Ex parte finis, sive effectus, quod consilium, si non observetur, nullam habeat pœnam : et si servetur majus habeat præmium. Amesius tantum antitheses, aut certe fundamenta plane stabilia opponit, quæ proinde responsum peculiare non merentur. Quod vero in fine ait, Alensem secum dicere : « Præmium nullum (nedum majus) illi deberi, qui facit, quod non præcipitur, impostura est, ut locum Alensis part. 2. quæst. 6. m. 5. art. 2., inspicienti patebit.

Ad CAPUT VIII.

Bellarminus post recensitas tres hæreticorum opiniones circa consilia, quartam sententiam, eamque mediam inter duos extremos errores, scilicet Apostolicorum et Pelagianorum omnibus ad salutem necessariam esse dicentium paupertatem et castitatem ; atque Lutherano-Calvinistarum, omnia consilia negantium, affert; et cum communi consensu omnium Catholicorum statuit : Multa esse vere et proprie consilia Evangelica, sed præcipue tria : continentiam, obedientiam et paupertatem. Amesius ne nihil contradicat in re omnibus exploratissima, affert Scotum, Gabrielem etc. : « Qui consilium appellent illud quod opponi putant peccato veniali etc. » Sed prorsus nihil ad præsentem rem faciunt hæ extravagationes. Insistamus vestigiis Bellarmini.

Ad CAPUT XII.

Dari consilia a præceptis omnino distincta, Bellarminus quatuor præced. cap. multipliciter, et luculente probavit.

I. — Ex Matth. XIX. vers. 10. Ubi cum Apostoli dixissent : *Non expedit nubere*, Dominus ait vers. 11. *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi etc.; qui potest capere capiat.* Manifestum est, hic non præcipi continentiam, nec prohiberi nuptias. Certe de præceptis justitiæ non potest dici : Qui potest facere faciat (ut S. August. serm. 6. de temp. notat). Quod autem loc. cit. consilium detur, patet ex eo, quod cum Apostoli dixissent v. 10. *Non expedit nubere*, Christus non ait : Imo vero expedit, aut oportet nubere; sed inquit : *Qui potest capere capiat.* Quod vero hoc consilium servatum pariat præmium in cœlo, constat ex eo, quod dixit Christus vers. 12. *Sunt Eunuchi, qui castraverunt se propter regnum cœlorum.* Et hic locus plane evincit intentum : nec alicujus momenti sunt, quæ opponit Amesius : qui et tacite videtur agnoscere, verba illa : *propter regnum cœlorum*, a Petro Martyre male exponi : « propter Evangelium expeditius prædicandum ». Id enim adversatur communi SS. Patrum interpretationi, utpote qui etiam de fœminei sexus Virginibus loquuntur, quibus minime convenit prædicare. Similis huic locus est Sap. III. vers. 13. 14. *Felix sterilis, et incoinquinata, et spado, qui non est operatus etc.* Et Isa. LVI. vers. 4. 5. *Non dicat eunuchus : Ego lignum aridum : quia hæc dicit Dominus eunuchis, qui custodiunt etc.*

II. — Probatur efficaciter ex I Corinth. VII. vers. 25. *De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, etc.* vers. 39. 40. *Vidua autem beatior erit, si sic permanserit secundum consilium meum.* Frustra conatur Amesius huic soli nebulas offundere, cum ait 1. « In Græco non esse consilium, sed sententiam ». Quid vero est nugari, si hoc non est? numquid enim tale sive consilium, sive sententia est ex Spiritu Dei? 2. Ait : « Eam Pauli sententiam neque omnia tempora respicere, sed instantem necessitatem vers. 26. Neque omnes et singulos homines, sed eos, quibus Dominus partitus est donum v. 17. » Resp. ad 1. : Neg. assumptum. Nam (ut præclare notat in eum Apostoli locum Corn. a Lapide) ly « Instans necessitas », non significat necessitatem prædicandi Evangelii, cum Paulus loquatur Corinthiis, quibus ea non incumbebat : neque necessitatem persecutionum, quasi has facilius fugere possint virgines, quam maritatæ, ut nonnulli hæretici interpretantur, quos tamen ipse Calvinus rejicit : sed significat vel 1. præsentem urgentem necessitatem, seu angustiam, et tribulationem, scil. rei uxoriæ difficultates, ut onera uteri, dolores partus, educationes liberorum, mariti excandescentia, et cætera vitia : hæc enim explicans v. 28. vocat « tribulationem carnis, » quam conjugii voluptati opponit ; vel 2. præsentis vitæ angustias, quæ nobis imminent : quasi dicat, in hac brevi vita necessitas est placendi Deo, et inde parandi necessaria ad beate vivendum in tota æternitate : ergo consulo virginitatem, quæ sine distractione, uni Deo, et animæ saluti intendere valet, ut ibid. habetur vers. 29. Ad alteram partem evasionis Amesianæ quid

respondendum sit, constat ex supra dictis.

III. — Probatur ex I Corinth. IX. ubi Paulus toto cap. ostendit, se plus fecisse, quam sibi esset præceptum, scilicet, nec *circumduxisse sororem mulierem* (quod alias licuisset) nec *alimenta* (uti potuisset) *a Corinthiis accepisse etc.* tantum, ut majus lucrum animarum referret. His plura ex Petro Martyre opponit Amesius, sed illud præcipue quod etiamsi per se licitum fuerit Paulo eadem potestate uti, qua cæteri Apostoli usi sunt; illicitum tamen fuisse ratione scandali, quo, si eadem, quæ alii Apostoli admittebant, fecisset apud Corinthios, scandalum his, et impedimentum Evangelio potuisset. Sed resp. : Falsum est, Apostolum obligatum fuisse ex præcepto vitandi scandali ad nihil accipiendum a Corinthiis. Ad quid enim alioqui tam operose probaret, licuisse sibi ex populi Corinthiaci sumptibus vivere, tum exemplo aliorum Apostolorum, tum exemplis militum, Pastorum, agricolarum; tum ex lege Moysis; tum ex ordinatione Christi, tum ex ipsa rei natura? Nec obstant illa verba Pauli : *Ne quod offendiculum ponam.* Id enim non est scandalum, sed interruptio, aut retardatio : quasi dicat, ne accipiendo sumptus, demus occasionem, qua homines tenaces obloquantur, et retardentur in acceptatione Evangelii. Non enim fuisse hic scandalum datum, sed acceptum ab aliis : in Apostolo autem fuisse opus liberæ supererogationis patet, ex omnibus antecedentibus, uti et ex vers. 15. *Bonum est mihi magis* (id est, melius) *mori, quam ut gloriam meam* (gratis evangelizandi) *quis evacuet.* Hæc tria argumenta ex SS. Scripturis omnino evincunt intentum. Omitto reliqua, utpote nec ad causam necessaria, et calumniis facile obnoxia; quale præcipue est illud Matth. XIX. vers. 21. *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia etc.* Equidem non dubito tradi hic consilium de paupertate, uti habet communissimus SS. Patrum et interpretum sensus; attamen « in hoc præcipuum fundamentum consiliorum Evangelicorum Bellarminum quærere », falso Gerhardus affirmat th. 16. Nam quod th. seq. subjicit : « Ergo si consilium hoc fuit a Christo huic juveni propositum, non peccasset is consilium perfectionis posthabendo ». Resp. : Iterum falso inferri, quod juvenis ille consilium Christi posthabendo « gravissime peccarit »; neque enim ex verbo Christi ad Apostolos (*quam difficulter intrabit dives in regnum cœlorum*) ulla gravis culpa elicitur. Sed aliud est, quod videtur gravare ejus juvenis causam; ni mirum, quia falso videtur dixisse, se implevisse præceptum dilectionis proximi. Nam non modo S. Hier. et Ven. Beda (quod Bellarminus utcumque explicat) sed etiam S. August. lib. XIII. Conf. cap. 19. ac præcipue Basilius M. in homil. adversus divites clarissime pronunciat : « Satis in aperto est, te procul abesse ab eo præcepto, falsoque tibi testimonium dixisse, quod proximum dilexeris sicut te etc. » Deinceps efficaciter idem evincit Bellarminus exemplis primitivæ Ecclesiæ, nempe eorum, qui sub Apostolis initio Ecclesiæ nascentis cœperunt colere continentiam, et vitam communem, rebus omnibus divenditis; quod sine dubio ex prædicatione Christi, et Apostolorum fecerant. Idem testatur Philo. S. Justinus M. etiam de Græcis, et Barbaris. SS. Patrum testimonia sunt clarissima, neque id omnino diffitetur Amesius, cum ait : « Quin semina quædam ejusmodi errorum in scriptis Patrum reperiantur, negari non potest ». Perquam falsum vero quod subdit : « Sed in iisdem reperiuntur etiam principia vera, quibus isti errores possint refelli ». Sed quænam hæc! Cur illa silentio premit?

Denique probatur eadem veritas ratione naturali : tum quia præter perfectionem, quæ necessaria est ad esse rerum, alia necessaria est ad bene esse : quis enim neget perfectionem substantialem posse esse sine accidentali? Tum quia prudens gubernatio exigit, ut præmia singularia decernantur virtutes heroicas exercentibus, præter illa, quæ constituuntur, leges servantibus. Nimis vero absurdum est, quod Amesius oggerit, nempe Deum « omnes virtutum omnium heroicos actus præcepisse omnibus, etiam his, qui ne quidem sufficientia gratiæ auxilia ad illos acceperunt ». Sed numquid hoc est Deum facere tyrannum?

Ad CAPUT XIII.

Argumenta hæreticorum contra Catholicam veritatem potissimum sunt.

I. — « Deus jubet se diligi ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus Matth. XXII. vers. 37. Ergo nihil superest non præceptum. » Resp. : Amesius constanter, sed fraudulenter dissimulat gradus illos charitatis, et perfectionis ex Bellarmino supra re-

citatos. Juxta quod dicendum : Omnes teneri saltem ad infimum gradum charitatis, et perfectionis Christianæ, sub pœna æternæ damnationis : ita, ut sincere diligatur Deus, et proximus, et præponantur omnibus omnino rebus creatis, saltem illi dilectioni contrariis. Sed contra hoc videtur, quod SS. August., Bernard. Thom. eodem argumento utantur, et affirment, præceptum dilectionis, et non concupiscendi in hac vita impleri non posse. S. th. 2. 2. qu. 44. num. 6. Resp. : Verum est, quod tres illi præstantissimi Doctores ita præceptum illud exponant, ut per ly « ex toto », significetur, imperari nobis omnes gradus charitatis, quos vel in hac, vel in altera vita habere possumus, ita, ut semper amemus Deum, nec sit in nobis ullus etiam involuntarius concupiscentiæ motus, cum Dei amore pugnans ; ideoque præceptum hoc ita sumptum in hac vita impleri non posse. Sed hæc expositio (præterquam quod non videatur valde conformis SS. Scripturæ verbis) non pugnat cum communi expositione, quod vel hinc patet, quod idem SS. Doctores affirment, licet hoc præceptum non possit perfecte impleri in hac vita, tamen non facere prævaricatores, si non impleatur : quod optime declaratur ex doctrina S. Thomæ, hoc simili : Dux belli potest dupliciter præcipere militibus oppugnationem castri. 1. cum ait : Oppugnate hoc castrum, et tunc solum indicat, quid faciendum sit. 2. Dum dicit : Capite castrum. Tunc indicat, nedum quid faciendum sit, sed etiam finem ipsius actionis. Idem enim est, ac si diceret : Pugnate ad hunc finem, ut castrum capiatis. Differunt autem plurimum hi duo modi jubendi : nam in priori prævaricator est, qui non facit id totum, quod præcipitur ; Non ita in posteriori, sed is tantum, qui non facit id, quod indicatur per modum medii ad finem. Præceptum enim non obligat quatenus indicat finem, sed solum quatenus præcipit medium. Itaque etiamsi huic præcepto nihil addi possit, quatenus indicat finem : potest tamen eidem aliquid addi (scil. consilia, sive opera supererogationis) quatenus indicat media. Denique ut alii cavilli Amesiani hic evanescant, semper præ oculis habenda est illa distinctio graduum dilectionis divinæ, ubi semper inferior respectu superioris involvit imperfectionem, respectu autem inferioris magnam perfectionem : ita, ut infimus etiam gradus præcellat omnibus reliquis actibus virtutum simul sumptis, quos perficit in ratione status veræ virtutis, ut alibi dicetur amplius. Sed instat adhuc Amesius, et urget illas particulas, « ex toto ». Item enumerationem « omnium potentiarum, in qua » ait (more suo hyperbolico) « nemo ex omnibus Scholasticis, quin singularem aliquam emphasim notarit ». Resp. : Vel nullum est mysterium in illa variatione phrasium, ut SS. Hilar., Hier., Chrys., etc. rentur (Quod colligitur, tum ex eo quod Moses Deut. VI vers. 5. Matthæus cap. XXII. vers. 37. Marc. XII. vers. 33. Luc. X. vers. 27. referentes idem præceptum, plane discrepent in numero et ordine earum vocum : Tum quia III Reg. XIV. v. 8. de Davide dicitur, quod *in toto corde;* et de Josia IV Reg. XXIII. vers. 25. quod in toto corde, tota anima, et tota virtute secuti sint Dominum. Quis vero hinc Josiam ausit præferre Davidi ?) Vel si admittatur ; juberi nos eo præcepto omnes illas potentias exercere ex amore, et ad gloriam Dei ; tunc solum præcipitur, cum id necessitas gloriæ divinæ procurandæ requireret : præcepta enim affirmativa etsi obligent semper, non tamen pro quovis tempore : Licet vero hæc tempora non sint nobis determinata, sed Doctores varie de iis sentiant, certum tamen habetur, præceptum illud saltem tunc obligare, cum alicui primum sufficienter innotuit. Item, si quis per peccatum mortale amisit charitatem, tenetur saltem non diu differre ejus recuperationem. Denique in articulo mortis. Per quæ evanescunt cavilli, quibus hic illudit variis Theologorum sententiis de tempore pro quo obliget charitatis præceptum.

II. — Obj. ex Matth. VII. v. 14. *Angusta est porta, et arcta via ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam.* Ergo non tam lata, et facilis observatio legis, ut ultra multum addatur a multis. Resp. : Neg. seq. Idem enim qui dixit : *Angusta est porta, etc.*, ait etiam Matth. XI. vers. 30. *Jugum meum suave est, et onus meum leve.* Et Psal. CXVIII. v. 96. *Latum mandatum tuum nimis.* Ac I Joan v. v. 3. *Mandata ejus gravia non sunt.* Utrumque ergo verum est diversa ratione. Difficilis enim est lex Dei ex natura sua, et sine adjutorio gratiæ, quia difficile est attingere medium virtutis ; et difficilior fit per naturæ corruptionem. Facilis autem est habenti gratiam et charitatem : unde Psalm. CXVIII. vers. 32. dicitur : *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.*

III. — Objic. « In operibus nostris bonis semper aliquid deest. Ergo nihil potest redundare. Antec. probatur : Quia dum nobis aliquid gratiæ deest, aut aliquid pravæ concupiscentiæ adest, necesse est aliquid deesse operibus nostris. » Resp. : Neg. antec. Quia sæpe gratiæ virtus per aliquod tempus omnem vitiosam concupiscentiam in actionibus piorum excludit. Quod vero ex Rom. VII. vers. 25. de *concupiscentia* objicitur, tantum de involuntariis motibus intelligendum est, qui non sunt peccatum formaliter, sed materiale, et pœna peccati. Porro cum Isai. LXIV. vers. 6. dicuntur: *Pannus menstruatæ, omnes justitiæ nostræ.* Isaias ita loquitur in persona gravissimorum peccatorum. Denique cum David Psal. CXLII. v. 2. clamat: *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens ;* plus hinc non efficitur, quam justitiam hominum et Angelorum, divinæ comparatam, videri injustitiam, sicut candela coram sole accensa umbram potius facere, quam lucere videtur.

IV. — Objic. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus.* Luc. XVII. vers. 10. Sed quid hinc contra consilia infertur ? Manifeste de præceptis loquitur Christus. Sed replicat Amesius : « Non potest esse major utilitas in consiliis, quam in præceptis, si verum sit, quod Thomas docet 2. 2. quæst. 189. num. 1. ad 5 ». Consilia parant viam ad præcepta, et præcepta sunt finis consiliorum. Resp. : Amesius puritanico more, hoc est, fraudulenter agit, verba S. Thomæ truncans et pervertens ; quæ si integre ponantur, nihil ad rem faciunt. Inspiciantur. Recte S. Ambros. lib. de viduis : « Quæ præceptum impleverint, possunt dicere : Servi inutiles sumus. Hoc virgo non dicit : Præceptum castitas est; consilium virginitas. » Instat Amesius : « Deo in omnibus sumus subjecti ». Ita est. Quid hinc sequitur? « Ergo nihil possumus pro ipso facere, nisi ex voluntate ejus præeunte ». Verum etiam hoc est, sed intelligendum de voluntate bona, et beneplacente, et perfecta. Prima est præceptorum, secunda consiliorum, tertia quorumcumque perfectissimorum.

V. — Objic. « *Præceptum est, ut diligamus fratres, sicuti Christus nos dilexit.* Joan. XIII. vers. 34. qua dilectione non datur major ». Resp. : Non requiritur æqualitas (quæ utique simpliciter foret impossibilis), sed similitudo et imitatio aliqua in ipsa mutuæ dilectionis substantia. Sic etiam Matth. V. vers. 48. *Estote perfecti, sicut et Pater vester perfectus est.* Quis nisi insanus, hic æqualitatem exigat? sufficit imitatio.

VI. — Objic. « Tenemur facere quidquid possumus, et Deum amare quantum possumus quia lex requirit omnes nostras vires ; et alias negaremus Deum esse summum bonum ? abuteremur Dei dono : talentum absconderemus : ingrati essemus. » Resp. 1 : Neg. assumpt. Lex quæ juberet optima, esset pessima, quia præciperet impossibile, nempe ponere actus optimos; cum tamen quovis bono posito, remaneat possibilis alius melior in infinitum. Et quis est qui cognoscat mensuram virium cordis sui, et auxiliorum divinorum ? Citius profecto stultescet homo, quam impleat ejusmodi leges. Solum ergo requiritur, ut impleamus quod præcipitur, sive nobis superent vires, sive non. Quomodo enim alias potuisset Apostolus dicere : *Quod vult faciat :* id est; vel uxorem ducat, vel contineat se? Sic enim juxta Amesium possem argutari : Aut ille potest continere, aut non : Si non ; ergo tenetur nubere. Si potest; ergo tenetur continere. Ergo numquam datur tempus, quo liceat dicere ; *quod vult faciat; non peccat, si nubat.* Frustra vero Amesius negat sequelam ; Quæ enim sunt illæ circumstantiæ, ex quibus, ad mentem Amesii, illa voluntas determinata secundum præceptum debet ordinari? Denique etsi Deus potuisset absolute a nobis etiam pro hac vita, stricto præcepto exigere quidquid possumus (saltem moraliter et opinione nostra), voluit tamen pro sua benignitate imponere jugum suave et onus leve. Et licet numquam possimus reddere æquale ejus beneficiis, non tamen sumus rei ingratitudinis mortiferæ, saltem quamdiu præstamus, quæ per præcepta sua Deus exigit : unde patet, semper locum manere consiliis.

Cum vero instat Amesius et sciscitatur : « Annon debeamus Deum quantum possumus, deligere ? » Resp. : Neg. de rigoroso præcepto; concedo de qualicumque debito decentiæ et congruitatis. Falsum autem est « Bellarminum id negare, sed cum pudore ». Verissime enim is docet : Eum qui diligit Deum super omnia alia creata (saltem quæ contraria sunt dilectioni), verissime Deum habere pro summo bono, etsi eum tam ardenter non amet, quam forte posset, vel non faciat pro eo omnia, quæ possit; quia alio-

quin certe homo semper esset perplexus, imo semper peccaret; ut constat ex dictis.

VII. — Objic. « Non caret superbia et arrogantia infinita, ut dicas, te plus facere quam tenearis, et Christo fit injuria non vulgaris, qui frustra dicetur mortuus, si valuisses plus præstare, quam in lege præceptum erat. » Resp. Bellar. : Non timuerunt, superbiam infinitam illæ virgines, quæ teste S. August. serm. 1. de Verb. Apost. dixerunt : « Amando te plus facimus, quam præcipis : » neque omnes illi SS. Patres, qui consilia expresse statuunt : sed hoc revera non caret superbia infinita, propter tam debiles ratiunculas opponere se omnibus SS. Doctoribus, imo et ipsi Scripturæ. Amesius hoc responso Bellarmini nihil deterritus, aperte arguit S. Augustinum et Patres, dum ait : « Debuerint certe timere, et timuisse etiam credendum est (propter auctoritatem nempe dicentis Puritani) ; quamvis rhetorica quadam licentia (S. Augustini) talia verba ipsis tribuantur ». Utri creditis, Quirites? Amesione, an Augustino? Illud de « Christo frustra mortuo, » inquit Bellarminus, manifesta calumnia est. Non enim dicimus, posse hominem suis viribus, aut sine Christi gratia legem servare, aut aliquid superaddere. Contra Amesius : « Non frustra igitur datur illa gratia ». Sic est omnino : « Sed frustra tamen est mors Christi quoad satisfactionem et meritum, saltem post gratiam illam datam, respectu eorum qui tanta possunt ». Resp. : Contrarium hinc inferri debere infra ostendetur tom. 3. et 4. ubi de satisfactione et merito nostro, satisfactioni et meritis Christi subordinato agetur.

Gerhardus in hoc puncto satis jejunus et inops est. Objicit disp. 15. th. 14. « Præcipuum fundamentum, quod pro stabiliendis consiliis Evangelicis Scholastici ex cap. VII Matthæi olim petierant, prolixe refelli a Bellarm. lib. IV. de justif. cap. 3. §. Quod autem. » Sed quid hoc ad rem? Quid frequentius inter Theologos, quam convenire in substantia dogmatis, dissidere in fundamentis? Adhæc, quinam illi Scholastici, qui præcipuum consiliorum Evangelicorum fundamentum in cap. V. Matth. collocabant? cur nec unicum expressit? Certe Bellarminus nec leviter eorum mentionem facit. Th. 18. ait, Bellarminum hoc lib. cap. 7. §. sextum argum. statuere : Per sequelam Christi in hoc dicto, Matth. XIX. *Sequere me*, intelligendam esse imitationem Christi. « At, inquit Gerhardus, imitatio Christi non est consilii, sed præcepti, ac omnibus vere piis necessaria » I Cor. XI. v. 1. Ephes. V. vers. 1. I Petr. II. vers. 21. Resp. : Aliqua certe valde communis imitatio est præcepta toti generi humano : at specialis illa, qua quis Christum nudum, despectum, afflictum, crucifixum, nudus, spretus, afflictus, crucifixus etc. proxime sequatur, et specialissima imitatione affectetur, non nisi paucorum, et heroicum est.

Th. 19. ait, Bellarm. lib. et cap. iisdem §. Resp. etc. fateri, in illis verbis Christi : *Sequere me*, agi de obedientia, quæ necessario debetur Deo. « Cur ergo, » inquit Gerhardus, « obedientiam inter consilia perfectionis refert, qui in arbitrio hominis sunt posita? » Resp. : Quia hinc deducitur etiam consilium religiosæ obedientiæ. Hic enim habetur, *sequi Christum,* esse abnegare seipsum, hoc est, alterius voluntati seipsum subjicere. Habemus autem ex aliis locis, duplicem esse Christi sequelam ; unam communem et necessariam omnibus fidelibus, de qua agitur Matth. XVI. vers. 24. et Luc IX. vers. 23. et rursus aliam, quæ solis illis consulitur, qui volunt esse perfecti, de qua agitur Matth. XIX. v. 21. et Luc. XVIII. vers. 22. Ergo necesse est duplicem esse abnegationem sui, id est obedientiam : unam communem et necessariam omnibus, quæ consistit in iis rebus tantum, quæ sunt necessariæ ad salutem ; alteram vero majorem et universaliorem, quæ consistit in obediendo in omnibus rebus, etiam non necessariis, modo peccata non sint : qualis obedientia laudatur in Rechabitis Hierem. XXXV. vers. 16. qui obedierunt patri suo in iis in quibus non tenebantur. Hactenus Bellarminus efficaciter ex Evangelio probavit duplicem obedientiam : et tamen Gerhardus non erubuit dicere : « Bellarminum petere principium ». Viderit Titius, quomodo hic Gerhardum a puerili sycophantia eximat.

Th. 20 ait : « Bellarminus consilium sic describit lib. ejusd. cap. 7. §. ult ». Quod, si servetur, majus habeat præmium. « At Christus hic Matth. XIX juveni non promittit majus præmium, sed simpliciter dicit : *Habebis thesaurum in cœlo* : qua phrasi spes vitæ æternæ omnibus fidelibus promittitur ». Resp. : Hoc Gerhardus quidem dicit, sed dicit tantum, non probat. E contra SS. Ambros., Hieron., August., etc. docent, in ea phrasi aliquid « ingens » et speciale pro

mitti ; uti etiam elucet ex sequenti responso Christi ad interrogationem Petri : *Ecce nos reliquimus omnia ! quid ergo erit nobis ?*

Ad CAPUT XVI.

Definitionem voti Bellarminus superiore cap. 14, dederat, quod sit : « Religiosa promissio alicujus excellentioris boni, Deo facta, libera voluntate ». Dicitur *promissio*, quia includit obligationem unius ad alterum. *Religiosa*, ut significetur spectare ad virtutem Religionis : materia autem ad quamlibet virtutem, dummodo sit *excellentioris boni*, ita ut melius sit id facere quam omittere aut oppositum facere. Unde excluduntur a votis. 1. Peccata. 2. Opera indifferentia. 3. Opera impossibilia. 4. Opera necessaria. 5. Opera bona, quæ majora bona impediant. *Deo facta*, per quod distinguitur votum a juramento. Etsi enim utrumque sit actus religionis : tamen vota fiunt Deo, juramenta per Deum hominibus. *Libera voluntate*, distinguitur per hoc votum a lege communi, cum votum sit quasi lex privata.

Jam vero quantum ad statum quæstionis, cap. 15. a Bellarm. expositum : Docent Lutherus et Calvinus. 1. Vota ad colendum Deum non posse fieri nisi de rebus præceptis ideoque esse unum fidelium omnium votum, in Baptismo emissum. 2. Vota de rebus a Deo non præceptis posse fieri, si non ad colendum Deum, aut satisfaciendum pro peccatis, sed ad negotia hujus vitæ expeditius peragenda, aut vitanda peccata, aut ad alios bonos fines fiant. 3. Vota Monachorum, impia, irrita, et omnino solvenda esse, eo quod fiant cum opinione cultus ; et tamen de iis rebus sint, quæ nusquam Deus præcipit.

Contra hos errores stat in hoc cap. Catholica veritas : « Omne quod fit ex voto, etiamsi alioqui non sit a Deo præceptum, vere et proprie cultum Dei esse ». Ratio, quia vovere est actus Religionis. Isai. XIX. vers. 21., et fatetur Calvinus : Ergo et reddere sive implere votum, est actus religionis, sive fiat de re præcepta sive non præcepta. Sequela patet ; quia promittere, et solvere, ad eamdem virtutem pertinent : Sed per id quod fit ex voto, etiamsi non præceptum, impletur votum : Ergo per id colitur Deus. 2. Omne votum est promissio Deo facta, ut fatetur Calvinus : Ergo votum quodcumque implere, est fidem servare : At fidem servare Deo, est Deum immediate colere ; sicut e contrario fidem ei non servare, est injuriam illi facere : Ergo cujuslibet voti impletio est cultus Dei. 3. Omni actu virtutis etiam non præcepto, nec ex voto facto, sed tantum propter Deum, colitur Deus : Ergo multo magis, si is fiat ex voto. Antec. probatur tum ex Luc II. v. 37. Ubi Anna dicitur serviisse (λατρεύουσα) Deo jejuniis et orationibus. Phil. IV. v. 18. Hebr. ult. vers. 16. Jacob I. vers. 27. Tum ex SS. Epiph., Hieron., Tertull., August., etc. 4. Vovere est actus Religionis, ut fatetur Calvinus : At vovere nusquam est præceptum : Ergo facere rem non præceptam, est actus religionis, seu cultus Dei. Denique ut alia quinque argumenta omittam : Omnia vota, quæ leguntur in Scripturis Lev. XXVII. vers. 2. Num. VI. vers. 2. et XXX. vers. 14. Deut. XII. v. 17. et XXIII. vers. 19. vota erant de rebus non præceptis, et tamen quod placerent Deo, patet, quia severissime illorum solutionem exigebat. Deut. XXIII. vers. 21. Huic tam perspicuæ veritati, Gerhardus hic nec apicem opponit. Tamen in sua Conf. lutherana lib. II. part. special. art. 7. cap. 4. mirifice addensat mendacia, cavillos, et calumnias in vota monastica, paupertatis scilicet, castitatis, obedientiæ. Adnumerabo aliqua. 1. « Monachos et Moniales aliquando ad vovendum cogi. 2. Vicarios illos sibi laqueum injicere contra Apostolum. I Corinth. VII. vers. 35. 3. Votarios in sua regula majorem statuere perfectionem, quam in lege divina, perfecta sanctæ vitæ regula. 4. Votorum Monasticorum falsas esse hypotheses ; » (quæ adnumerat, et quorum opposita sunt exploratæ hæreses, vel errores alibi excussi.) 5. « Monachos contra charitatem peccare, quando aliis in vita communi, donis suis non serviunt, ac aliorum bonis otiose fruuntur. 6. Vota monastica adversari fidei, tum quia non fiunt ex fide » (Lutherana,) « utpote destituta verbo : Tum quia Monachi perpetuo dubitant, an hæc ipsorum opera Deo placeant etc. » Addit deinceps in specie : « Votum paupertatis esse ridiculum, continentiæ temerarium, obedientiæ stolidum ». Sed piget quisquilias illas nugarum excutere, unde nec guttam argumenti Theologo digni extundere valeas. Non erubuit etiam, Theophrastum Paracelsum notorium Magum, tamquam omni exceptione majorem adversum nos testem producere, eique hanc (nullo libro aut capite assignato) tribuere hæreti-

cam blasphemiam : « Quicumque vota faciunt, fundamento ponunt Antichristo ».

Jam vero Amesius nihil solidi habens, quod tam perspicuis Bellarmini demonstrationibus opponeret, prætendit : « Quæstionem hanc sophistice a Bellar. et inaniter confictam ». Et cur? quia ait. 1. « Non distinguit inter votum licitum et illicitum. At votum illicitum est συδιρόξολον. 2. Nihil statuit de fine voti ». Immo intrinsecum exprimit et acriter defendit, scil. cultum Dei. 3. Queritur, « quod Bellarm. non ostendat, an ratio cultus in materiali, an potius in formali sit collocanda ». At nonne sufficit, quod in utraque ? etsi alterutra sola non sufficeret, quod tamen falsum est. 4. ait : « Nos autem concedimus id quod ex voto justo » (quasi vero esset aliquod votum injustum, cui competat definitio allata) « etiam in rebus, quæ mandato Dei ab omnibus non requiruntur, quamvis non ex natura rei, neque ex voti fine proprio, ex modo tamen adjuncto, quatenus ex reverentia nominis Dei præstatur, cultus rationem habeat » : Consideret lector, an præter inania verba, hic responsione quidquam dignum sit, uti et in septem calumniis, quæ fere coincidunt cum Gerhardinis.

Ad CAPUT XX.

Votum paupertatis recte Deo voveri, probat Bellarminus.

I. — Quia id omne recte Deo vovetur, quod ex ejus testimonio scimus esse bonum, et illi gratum : Sed talis est paupertas, teste Christo Matth. v. vers. 3. *Beati pauperes spiritu*, juxta expositionem S. Hieronym., Ambr., Greg., Nyss., Basilii, Chromatii, Leonis M., Bernardi, Anselmi etc. Contra Amesius : « Paupertatem ex antecedente et absoluta electione velle, melius non est, quam similiter velle convicia, persecutiones, calumnias, et omne genus maledicentiæ Matth. v. vers. 11. atque adeo non magis quam ista voveri ». Subdit testimonium Cajetani, quod tamen nec ad rem facit; nec si faceret ejus auctoritas in commentariis Nov. Test. nos quidquam moveret, ut supra semel pro semper diximus. Resp.: Neg. assumpt. Esset enim sane et hoc laudatissimum promittere patientiam in quibusvis persecutionibus, contumeliis, etc., quas aliquis in tali vitæ genere, loco etc. certo occursuras prævideret. Quamquam et inter utrumque votum intersit plurimum, cum videlicet illud paupertatis unice a propria, tolerantiæ vero ab aliena voluntate potissimum pendeat.

II.— Matth. XIX, vers. 21. *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia etc.* Et ibid. vers. 27. *Ecce nos reliquimus omnia etc.* His verbis contineri consilium paupertatis, et non præceptum, ipsa per se verba clare indicant : Si enim ad præceptum pertinerent, debebant includi in altero Christi dicto : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, et vende omnia etc.* Quodsi ergo talis venditio omnium, bona et Deo grata est, consequenter materia voti et cultus divini est, ad quam Christus tam aperte hortatur. Unde recte S. Bernard. in declam. super ea verba Christi, ait : « Hæc sunt verba, quæ contemptum mundi, et voluntariam persuasere paupertatem ». Futile vero effugium, Amesio cum Neo-Evangelicis commune est, cum vult : « Vocationem illam » (adolescentis Matth. XIX.) « fuisse personalem : ideoque non magis in exemplum trahi debere, aut patrocinium voti, quam quod Petro dicebatur Matth. XIV. vers. 29. *Veni super aquas.* » Nimirum tota Ecclesia non intellexit sensum illorum verborum, donec Lutherus vota pariter et leges omnes e medio tolleret suavissimus Evangelista!

III. — Actor. IV. vers. 32. et V. vers. 3. et seq. In primitiva Ecclesia Hierosolym. plures (non omnes, ut nobis Lutherani et Calvinistæ imponunt,) abdicabant se propriis bonis, idque per votum. Et hic communis est sensus SS. Patrum Hieron., Chrysost., Basil., August., Fulg., Greg., Cassiani etc. Per quæ evanescit cavillatoria pervertio Amesii, qua ait : nulla est consequentia hujus rationis ! « Fidem dederant de pretio agri venditi : Ergo voverant vitam communem. » Omitto alia ejusdem plane in perversum sensum detorta, planorum verborum, mustea glossemata Cajetani verba nobis non adversantur : neque enim dicimus, quod « omnes Christiani tunc voti necessitate habuerint omnia communia ». Sed jam solvenda est.

§. 1.

Objectio Lutherano-Calvinistica.

Contra votum paupertatis instaurat Amesius cerastinum illud Brentii : « Aut qui vovet est pauper conditione, aut dives. Si pauper est; nihil habet quod possit vovere, se relicturum aut daturum : sed debet ferre patienter crucem sibi a Domino impositam ;

quam si præterea vovet, idem facit, ac si in morbo voveret se ægrotaturum, qui est furor, non pietas. Si autem dives est; aut vovet ponere omnia in communi, aut dare omnia pauperibus propter majus meritum, et vivere deinceps ex eleemosynis. Si primum; nihil aliud agit, quam providere sibi de certiori et copiosiori victu, quod est fugere, non amare paupertatem. Si secundum; peccat contrat fidem, quia unus Christus meretur nobis omnia; et contra charitatem, quia sine necessitate molestus est proximo suo mendicatione. » Bellarm. 1. Etiam pauperes recte vovent, et multum dant : dant enim id omne quod acquirere possunt. Amesius : « Dant igitur quod non habent : quod non possunt vendere : quod nemo accipit : quod nemini prodest : omnes ignavi et otiosi homines dant ». Resp. : Hunc cavillum S. August. dudum elisit epist. 89. cum de se dixit : « Neque mihi minus imputabitur, quia dives non fui. Nam nec Apostoli, qui primi hoc fecerunt, divites fuerunt; sed totum mundum dimittit, qui et quod habet, et quod optat habere, dimittit ». Ad illud de voto ægrotandi respondet Bellarm. 2. esse disparitatem. Nusquam enim Christus suasit : Si vis perfectus esse, projice sanitatem. Tenemur etiam, si possimus, sanare ægritudinem, non autem ditescere. Amesius : « Plane est simile : Tum quia Christus beatos dixit persecutionem patientes, etsi mutilatio corporis, aut intemperies magna, variique morbi ex illa vexatione sequantur : Tum quia I Thess. IV. vers. 11. 12. mandatur ut operemur, ut nullius indigeamus : Tum quia ditescere æque tenemur ac pancratice et athletice valere. » Resp.: Non probatur paritas. Etsi enim beati dicuntur qui persecutionem patiuntur, non tamen ideo morbi et vulnera ex persecutione orta debent incurata relinqui, cum nemo sit dominus suæ vitæ ac membrorum, sed solum tutor. 2. Mala fide citatur Apostolus, ut patebit inspicienti. 3. Nulla exstat lex divina aut naturalis, obligans promiscue omnes ad ditescendum, (nisi forte parentes excipias, qui juxta Apostolum debeant thesaurizare liberis,) neque etiam ad vires athleticas procurandum. Sufficit obviis et communibus mediis servare vitam et valetudinem, ut latius docetur a Theologis in Tract. de homicidio. Quod vero Amesius ait : « Ponere omnia in communi, est fugere paupertatem, providendo sibi scil. de certiori et copiosiori victu » : falsum est. Vere enim ille pauper est, qui nullius rei est dominus, qui nihil habet, quod donare, vendere, permutare, destruere potest. Talem certe primi Christiani elegerunt paupertatem, quibus nimis dissimiles sunt Neo-Evangelici.

Gerhardus et hic inops est. Objicit disp. 15. th. 23. « Bellarminum fateri, Guil. de S. Amore, Desid., Longobardum, Gyrald. de Abbatis villa, Joannem Wicleff., Richard., Armacanum Primatem Hiberniæ, Theologum et Jurisperitissimum, oppugnasse Ordines Mendicantes ». Resp.: Quid hoc ad rem? Quid contra votum paupertatis ut sic? an non puerile est hoc spiculum! maxime cum Wicleffum hæresiarcham miscet Catholicis. Adhuc insulsius est quod th. 26. nobis « exemplum Christi, pro voluntaria paupertate obtendentibus », objicit; « nedum convenire inter Pontificios, immo nec inter Pontifices » (Nicolaum IV et Joannem XXII.) « de paupertate Christi ». Legat qui volet, ea quæ contra Calixtum in 2. part. Irenici cap. 8. per totum, hac de re fuse disputavi, et neget, si potest, hunc insulsum esse cavillum.

§. II.

Diluuntur argumenta mendicitatem religiosam impugnantia.

I. — Objic. « Mendicitas prohibetur Deut. XV. v. 4. *Omnino mendicus non erit inter vos.* » Resp.: Neg. assumpt. Nam in eodem cap. vers. 11. dicitur : *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ.* Et de facto fuisse mendicos inter Hebræos constat. Luc. XVI. v. 20. de Lazaro, Luc. XVIII. v. 35. de cæco secus viam. Joann. IX. vers. 1. Act. III. vers. 2. de claudo mendicante. Itaque illis verbis Deut. vel tantum promittitur tanta rerum ubertas, ut nullus sit futurus mendicus : Vel (ut S. Thomas sentit) prohibetur mendicatio ex parte divitum, non vero mendicantium ; ut sensus sit : Divites ita provideant pauperibus, ut non cogantur mendicare.

II. — Objic. « Scriptura detestatur mendicitatem, ut causam multorum malorum Prov. XXX. vers. 8. Psal. CVIII. vers. 10. Resp. : Scriptura loquitur de mendicitate involuntaria, (quæ sine dubio facile ad furta, et alia peccata inducit, uti opes ad arrogantiam, luxum etc.) Talis autem non est vere illa Religiosorum. In omni autem statu et professione reperiri fictos, dudum monuit S. Hieronymus. At instat Amesius : « Si in illa mendicitate nulli periculo exponantur Reli-

giosi, tum nullam in ea exercent virtutem, neque ullum subsistit inde perfectis meritum, satisfactio ». Resp. : Exercetur vel maxime fiducia et fides de promissione Christi implenda; item frugalitas, sobrietas, resignatio, qua quis ad vilissima quæque paratus sit etc.

III. — Objic. « *Beatius est magis dare quam accipere.* Act. xx. vers. 35. Ergo mendicitas non est perfectio, et melior opum copia : et juxta Philosophum, opes sunt necessariæ ad felicitatem » Resp. : Aristotelem loqui de homine politico, qui uxorem, liberos, et rempublicam cum aliis habere velit. Secus est de felicitate Christiana, cui in hac vita sufficit modica sustentatio corporis. Ad illud primum ex Act. Apostol. resp. : Cæteris paribus beatius esse dare omnia sua propter Christum, et accipere postea aliquid modicum quam parum dare, et nihil accipere. Item, beatius est accipere temporalia, ut possis expedite dare spiritualia, quam nihil accipiendo impediri a spiritualibus communicandis.

IV. — Objic. : Paulus II Cor. VIII. vers. 13. improbat illam largitionem quæ largitori adfert tribulationem. Resp. : Id verum est de patrefamilias, qui debet suos alere : non vero de Religiosis. Neque hinc sequitur, uti putat Amesius, Apostolum noluisse sæculares fieri monachos mendicantes; sunt enim plurimi sæculares non Patresfamilias. Et hi quidem sine dubio nequeunt fieri monachi mendicantes, nisi mortua uxore filiis provisum sit.

V. — Obj. : « Qui se sponte redigit ad mendicitatem, exponit se periculo fame moriendi : tentat Deum, et abjicit a se panem illum quotidianum, quem petere debet. Resp. : Neg. assumpt. Nam Religiosi spem certam habent, et vi promissionis Christi de centuplo, confidenter dicunt : *Dominus regit me, et nihil mihi deerit.* Neque hic tentant Deum, cum amore Dei omnia relinquentibus, medium ordinarium sustentationis sit cibus et potus aliorum misericordia oblatus : unde tales Religiosi maxima confidentia possunt dicere : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

VI. — Obj. : « Validi Monachi sponte mendicantes injuriam faciunt veris pauperibus. Et ordo charitatis petit, ut semper eleemosynæ dentur magis egenti : Magis autem egent pauperes debiles, quam fortes, uti sunt Religiosi. » Resp. 1. : Neg. assumpt. Saltem cum non sunt valde graves necessitates Reip. et Religiosi sint modico contenti. 2. Cæteris paribus semper eleemosyna danda est magis egenti : alioqui juxta ordinem charitatis danda est propinquiori et meliori. Ex triplici vero capite fieri potest, ut sit danda religioso potius minus egenti, quam non religioso magis egenti. 1. Si is dederit omnia pauperibus. Debetur enim ei tunc victus ex bonis pauperum quasi ex justitia. 2. Si concionetur, doceat populum etc. Tunc enim etiam aliquo modo debetur ei ex justitia. 3. Ratione perfectionis religiosæ. Cum enim cæteris paribus in eleemosyna præferendus sit melior; non vero judicare possimus de internis, danda est potius profitenti majorem sanctitatem : nisi constet de mala vita religionem professi. Excipitur tamen casus extremæ necessitatis.

Ad CAPUT XXI.

Obedientiam religiosam recte Deo voveri

I. Probatur ex Jerem. XXXV. vers. 17. ubi laudantur Rechabitæ, quod Patri suo Jonadab obedierint, non bibendo vinum, non serendo agros etc. Hoc autem fuisse Deo gratum, adeo ut illud remunerarit, constat ibid. Ergo talis obedientia potest voveri etiam quoad non præcepta a Deo. Falsum est quod ait Amesius : « Obedientiam et præceptum esse relata : ita ut obedientia sine præcepto esse nequeat ». Est enim sine dubio multo perfectior obedientia, cum intellectum et voluntatem Superioris (quamdiu nullum peccatum jubet), tamquam regulam suarum operationum veneratur. Quis dubitet, eum esse perfectionis obedientiæ, qui absque comminatorio præcepto nutum superioris in omnibus licitis sectatur, præ alio, qui non nisi minis adigi debet? Recte enim de illo pronuntiatur : quod sic obediendo, non bonum, sed optimum semper faciat. Et videtur tandem paulo post Amesius idem agnoscere, cum ait : « Esse etiam illam obedientiam Deo gratam in multis rebus, quæ a Deo non sunt singulariter omnibus præceptæ, quatenus scilicet talis obedientia pendet ex IV præcepto ». Sed quid nos aliud dicimus?

II. — Probat Bellar. ex Matth. XVI. vers. 24. *Qui vult venire post me etc.* Perfecta sequela Christi, quæ in abnegatione sui, id est, perfecta obedientia intellectus et voluntatis consistit, necessario includit votum, quo

quis ita seipsum abneget, ut non possit retrocedere. Sed mirum non est, quod Amesius hic præfracte sine ullo argumento oppositum teneat, dicatque : « Hominis voluntati et judicio suum judicium et voluntatem subjicere, esse contra præcepta et consilia divina, cum sit spiritualis idololatria ». Mirum, inquam, non est. Nam sicut in rebus fidei, Lutherani et Calvinistæ, judicium suum, omnibus Ecclesiæ Prælatis contumacissime præponunt : ita multo magis in rebus ad virtutum perfectam spectantibus cæci et obstinati sunt. Non vident (ut sunt toti affixi proprio amori et sensui) obedientiam illam cæcam, quæ homini propter Deum præstatur, esse oculatissimam, et veram sapientiam, etsi mundi sapientibus stulta videatur, qualis et illa visa est, qua Filius Dei fuit obediens usque ad mortem crucis. Nobiscum sentiunt sanctissimi et sapientissimi Patres, quod adversarii negare nequeunt, doctrinam quoque nostram miraculis Deus confirmavit apud S. Gregorium.

Porro unicum argumentum (Lutheranis dissimulatis, quæ Amesius vidit penitus a Bellarmino convulsa) opponit « ex I Cor. VII, vers. 23. : Vovere est sponte facere se servum Prælati : sed Apostolus id vetat, cum ait : *Pretio empti estis : nolite fieri servi hominum*. Ergo tale votum obedientiæ non est licitum. » Resp. : Neg. maj. Faciunt enim se servos Dei, non hominis : cum Prælatus creatus non sit nisi Internuntius, et Vicarius, Dei voluntatem indicans, quamdiu nimirum jubet secundum regulam Ordinis, et res imperata potest a subdito fieri sine peccato, juxta illud Christi : *Qui vos audit, me audit*. Satis etiam constat, quantopere differat regimen politicum (et multo magis religiosum), a despotico et herili : quod hoc nempe sit in bonum Domini gubernantis, illud prius in bonum subditi. Neque obstat, quod Religiosi passim in jure comparentur servis : Et quod, (juxta doctrinam Theologorum apud Suarez tom. 4. de Relig. tract. ult.) Prælatus præcipiendo suis subditis, possit uti potestate tam jurisdictionis quam proprietatis : unde Religiosi subditi, videntur se revera habere instar servorum. Sed contra est. 1. Religiosi enim ideo servis comparantur, quia neutri possunt sibi aliquid acquirere, sed illi Hero, isti Monasterio et Deo. Contra 2. Quia potestas illa dominica, seu proprietatis, quæ concipitur in Prælatis Regularibus, non est nisi vicaria; Sicut si dominus plurium servorum peregre abiturus, unum e conservis familiæ præponeret, cui cæteri suo loco voverent et præstarent obedientiam.

Gerhardus etiam hic siccus est, nec habuit, quo vel argumenta Lutheri a solutionibus Bellarmini vindicaret, vel hujus argumenta everteret. Ne tamen omnino nihil ageret, ait : « Bellarminum, præcipuum hujus obedientiæ religiosæ fundamentum statuere in exemplo Rechabitarum »; quod tamen aperte falsum esse patet ex seqq. argumentis e Novo Testamento petitis. Neque enim, quia Vetus Testament. prius est, ideo principalius est argumentum inde deductum, quam ex Nov. Testament. Plane vero *puerile* et insulsum est, quod differentias inter Rechabitarum et Monachorum obedientiam Gerhardus assignet. Quod videlicet illi suo parenti, hi Abbati : illi sine, hi cum voto obediant, « quod hi vel Eremitæ vel Monachi sint, illi neutrum, etc. » Quid, quæso, hæc ad rem? Bellarminus ad eum solummodo finem Rechabitarum exemplum adduxit, ut ostenderet, quam bona et Deo placens sit obedientia etiam in rebus non præceptis, et quod hic sit cultus Dei, etc. In quo obedientia Rechabitarum prorsus convenit cum obedientia Religiosorum in Ecclesia Christiana, etsi hæc insuper perficiatur vinculo voti. Hoc evertere debuerat Gerhardus, si quidquam ad rem dicere voluisset.

Ad CAPUT XXII.

Votum continentiæ religiosæ recte Deo voveri posse, Bellarm. probat ex illis verbis Deiparæ Virginis, Luc. I. vers. 34. *Virum non cognosco* : ubi sine dubio non intelligitur ipsa actualis cognitio viri, sed habitualiter constans voluntas non cognoscendi. Alioquin fuisset ridicula, et ineptissima Virginis interrogatio, cui facile responderi potuisset : etsi jam non cognoscas, cognosces tamen postea. Indicat ergo B. Virgo se habere impedimentum legitimum, non præceptum divinum : ergo proprium votum, ut interpretantur SS. Gregor., Nyss., Augusti., Beda, Anselm., Bern., etc. Amesius nihil habuit quod oggereret, præter Cajetanum in Novi Testam. interpretatione heteroclytum, semel pro semper rejectum.

Gerhardus disp. 15. th. 47. et septem seqq. huic probationi objicit 1 : « Hoc votum Deiparæ fuisse singulare et extraordinarium, sicut conjugium virginale cum Josepho etiam

fuit, ac proin neutrum in exemplum trahi debere. 2. B. Virginem ad veterem legem pertinuisse, in qua perpetuus cœlebatus, teste Bellarm. non fuit usitatus : Ergo non est verisimile, B. Mariam sine certo Dei verbo, sine mandato, propria et privata intentione tale votum emisisse. 3. Si B. Maria votum emisit, ergo virginibus votariis foret licitum, maritis se despondere, atque ab eis domum deduci. 4. Si (ut Bellarm. ait.) Maria semper continendi voluntatem explicitam habuit, etiam ante desponsationem habuit : quo ergo fine se desponsari passa est Josepho? Absurdum est sponsum facere eam quæ conjux esse nequit : ergo quia se desponderi passa fuit, explicitam voluntatem semper continendi non habuit. Certe virginibus illis, quæ cœlibatum perpetuum voverunt, ex Pontificiorum hypothesi, etiam velle nubere damnabile est, ut probare conantur ex I Tim. v. vers. 11. Confugit. Bellarminus ad revelationem, quod B. Virgini revelatum fuerit, numquam S. Josephum debitum conjugale expetiturum. Sed novit, revelationibus extra Scripturam confictis nos fidem non habere. 5. Quia et stante illa revelatione, quam Bellarminus Mariæ factam esse supponit, concidit argumentum, quod ex Mariæ exemplo deducunt. Si enim peculiaris hic revelatio intercessit, ergo si vel maxime Maria votum virginitatis emisisset, illud tribuendum esset peculiari divinæ revelationi et inspirationi, non autem exemplum imitationis propositum omnibus illis, qui volunt continere, cum tamen sentiant, se dono illo peculiari destitui. » Resp. 1 : In his in quibus votum Deiparæ fuit singulare, non imitantur aliæ virgines communiter, nisi etiam specialem habeant gratiam; uti monstrant rarissima aliqua exempla S. Pulcheriæ Augustæ cum Marciano Imper., S. Kunegundis cum S. Henrico Imper., S. Elzearii comitis cum Dalphina, etc. 2. Etsi in Vet. Test. virginitas non fuit frequentata, ut in Novo, non fuisse tamen plane ignotam, constat exemplo Eliæ ; B. Virgo autem eminentiori modo pertinebat ad utrumque Testamentum, debebatque ipsa prima in Nov. Testam. vexillum virginitatis sustollere, ut SS. Patres prædicant. Nec dubitatur, nisi ab istis Neo-Evangelii Nuptiatoribus, nil nisi, vulgaria et carnalia in Dei Parente concipientibus, Deiparam habuisse specialissimam revelationem de beneplacito divino in ejusmodi virginitatis voto, cui sacratissimæ nuptiæ cum Josepho nihil obfuturæ essent. 3. Conjunctio matrimonialis contractus cum tali voto potest etiamnum in aliquibus circumstantiis honeste fieri; etsi ordinarie nulla causa sit, ideoque honeste fieri nequeat. 4. *Absurdum est* (Lutheranis, quibus nihil in mundo amabilius quam uxoria res), « sponsam facere eam, quæ conjux esse », id est, actu carnali copulari, « nequit »: sed non est absurdum, imo valde gloriosum iis, qui mentem ultra has terrenas nugas extollunt. Utique sanctissimas rationes et fines, desponsatione B. Virginis cum S. Josepho, Spiritum S. intendisse, discere possunt, si velint, ex S. Hieronymo in cap. I. Matth. Porro virginibus voto obstrictis ideo damnabile est etiam velle nubere, quia hoc ordinarie non fit nisi propter copulam : alioquin enim, ut dixi, posset in aliquo extraordinario casu etiam sancte fieri, ut quæ haberet simplex castitatis votum, contractum matrimonialem, cum animo ingrediendi religionem, ineat; de quo alibi. 5. Etsi in B. Virgine peculiari revelatione opus fuerit, ut post votum Virginitatis iniret matrimonium cum perpetua cohabitatione ; non tamen necesse est ad quodvis continentiæ votum, extra matrimonii statum, ut habeatur specialis revelatio de perseverantia. Probet autem seipsum homo, et si sentiat, se dono continentiæ destitui, nuptias deligat. Nec tamen debet cum Lutheranis in hoc errare, persuadendo sibi, se destitui hoc dono, si sentiat stimulos carnis : quamdiu enim sentit se cum gratia Dei tales stimulos vincere, sine dubio ejus doni beneficio gaudet.

Quod demum th. 53. adjicit Gerhardus : « Ex eo quod (fatente Bellarm. in Recog. lib. de Mon.) B. Maria tantum voluerit discere modum, quo salva Virginitate paritura esset, laxari argumentum pro voto virginitatis ». Resp. : Bellarminus non dicit (ut fingit Gerhardus) B. Mariam illis verbis, tantum voluisse discere modum : sed potius in iisdem verbis supposuisse voti observantiam, et hac posita voluisse modum, quo fœcunditas virginitati copularetur, addiscere. Nihilo igitur firmiores sunt instantiæ Gerhardinæ, quam Calvini et Petri Martyris, quas Amesius a refutatione Bellarmini vindicare non est ausus.

Ad CAPUT XXIII.

Votum continentiæ Bellarminus hic probat ex Matth. XIX. vers. 12. *Sunt eunuchi qui se castraverunt propter regnum cœlorum.* Ubi ly, *castraverunt*, significat, eos unica actione voluntaria, scil. voto, amputasse sibi omnem facultatem contrahendi (saltem licite) nuptias, ut exponunt SS. Epiph., Hieron., August., Fulgentius. Amesius ait : « Christum loqui de iis, qui ex dono et vocatione singulari decreverunt in corde suo servare virginitatem, et in eo proposito stabiles persistunt ». At ly *castraverunt*, plus significat quam propositum : hoc enim nullam inducit impossibilitatem moralem, sicut votum, ideoque non est castratio spiritualis et moralis.

Gerhardus hic iterum copiosus est. Opponit 1. th. 56. « Christus dixit, qui se castraverunt propter regnum cœlorum. Hoc autem significat præmium essentiale : Ergo non loquitur de voto virginitatis, quod habet peculiarem aureolam ». Resp. : Falsum est, Christum hic loqui tantum de virginitate perfecta, et non etiam de ea continentia, quæ post experientiam carnalem deinceps servatur, ut in viduis, aut alias primum corruptis.

2. Ait th. 48. : « Juxta Bellarm. lib. de matrim. cap. 17. resp. ad 14, cœlibatus perpetuus non fuit in Vet. Test. usitatus : atqui si per eunuchos, qui se castraverunt propter regnum cœlorum, intelligendi sunt cœlibes votarii, debuissent multi ante hoc Christi pronuntiatum, vovisse castitatem virginalem ; hoc autem nusquam in Vet. Test. aut Evangelio legitur. » Resp. : Hæc cavillatio in vocula *castraverunt* præteriti temporis, nimis diluta, adeoque vel puerilis grammaticæ, vel petulantis sophisticæ est. Sicut enim in proxime præcedentibus verbis cum Christus dixit : *Sunt eunuchi qui ex utero matris tales sunt, et qui tales facti sunt ab hominibus, etc.* sine dubio abstrahit a tempore certo : ita in sequenti *castraverunt*, quod quandocumque fit in præsenti per votum, semper vim universalis impossibilitatis moralis deinceps infert.

3. Ait, th. 57. « Si castrare seipsum propter regnum cœlorum nihil aliud est, quam vovere cœlibatum propter regnum cœlorum, consequens fuerit, multos Martyres, et sanctas virgines, imo ipsos Apostolos, qui sine cœlibatus voto extra conjugium vixerunt, non contineri in numero eorum, qui se castraverunt propter regnum cœlorum, quod Bellarm. non admittet ». Resp. : Hoc posterius omnino Bellarminus admittit, sed negat suppositum Gerhardi, quod Apostoli, et pleræque virgines non voverint.

4. Ait, th. 58. : « Juxta Bellarm. lib. de Monach. §. 2., distingui simplex propositum a solemni voto virginitatis, quod prius sæpe liceat mutare sine culpa ». Sic est. Quid tum postea ? « Ergo quamvis per *castrare seipsum* intelligatur firmum continentiæ votum, nondum tamen sequitur, per eamdem phrasim, intelligendum esse solemne votum continentiæ ». Resp. : Verum est, non intelligi tantum solemne, sed omne continentiæ votum abstrahens a simplici et solemni. Quid vero hoc ad rem, aut contra nos ?

Ad CAPUT XXIV.

Continentiæ votum Bellarminus hic solide probat ex I ad Timoth. V. vers. 12. *Adolescentiores viduas devita, etc. habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Ubi per *fidem* necessario debet intelligi votum, et non simplex propositum ; alioqui enim non possent (quod tamen Apostolus asserit) *habere damnationem, quod primam fidem irritam fecerint.* Ita exponunt Tertull., SS. August., Epiph., Basil., Innoc., Chrysost., Ambros., Theodor., et qui non ? Imo etiam concil. IV. Carthag. 214. Episcoporum, inter quos et S. Augustinus. Sed hæc omnia nil morantur Lutherani, et Calvinistæ. Certe sententiam Catholicam a SS. Patribus, conciliis, Pontificibus, imperatoribus traditam agnoscit Amesius, sed ait : « Hujus generis zizania cum primis fuisse seminata, et ante alia multa erupisse : sed ab initio non fuit sic etc ». Hæc sane sufficerent ad detestandam novitatem hanc carnalem, et blasphemam, in universam Christi Ecclesiam, etiam primorum sæculorum. Sed videamus effugia. 1. Ait : « Fides in hoc versu accipitur eodem sensu, quo vers. 8. ubi fidem abnegare, idem est, quod hic fidem irritam facere ». Sed quo fundamento contra totius Ecclesiæ antiquæ auctoritatem hanc musteam interpretationem admittemus ? 2. Ait : « Dicitur hic prima fides respectu promissionis a viduis postea Ecclesiæ factæ ». At quanta hic mox æquivocatio ? jam sumere fidem pro promissione, mox pro assensu, et fide salvifica Christiana ? Annon hoc est

nugari, hoc modo verbum Dei ad libitum versare ? 3. Ait : « Apostolus ipse disertis verbis interpretatur istam phrasim : *fidem irritam facere*, vers. 14 et 15. per : » Occasionem dare adversario ad conviciandum : deflectere a Christo : Sequi Satanam. Esto. At hoc nobis vel maxime favet. Nam votifraga nubens illa omnia admittit, quod certe juxta calvinisticam illam glossam non fit : nam redeundo ad Paganismum non præbet occasionem Ecclesiæ Christianæ, sed potius cum votum castitatis violando fornicatur primum, et postea vult nubere. Damnantur ergo tales quia nubere volunt : et cur hoc, nisi quia continentiam voverunt, et sic volendo nubere primam fidem irritam fecerunt ?

Gerhardus disp. 15. th. 61. opponit 1. quod « cogitari nequeat, illa (juniores) viduitatem elegisse sub opinione operis magis meritorii, cum alerentur Ecclesiæ facultatibus ; quas alii fideles, labores manuum suarum manducantes conferebant. *Beatius autem est dare, quam accipere* ». Resp. : Hoc a Lutheranis cogitari non posse, crediderim, quia omne opus meritorium explodunt. Attamen si sibi constent, et dicant : « Nihil esse amabilius in mundo amore mulierum » ; et vice versa : mulieribus nihil amabilius amore virorum ; consequenter Gerhardus dicere debebat : Rem esse arduam, tam vehementem inclinationem abnegare : Et sane, ita affectæ procul dubio malunt opibus , quam virorum amplexu destitui.

Th. 62. eadem repetit, quæ Amesius objecerat. th. 64. ait : « Concedimus, viduas illas in Collegium ecclesiasticum receptas habuisse propositum, quin et promissionem expressam, vel tacitam in viduitate permanendi, ac ministerio suo pauperibus, etc. diligenter inserviendi : Sed ex eo inferri nequit, eas voto solemni cum abjuratione conjugii in perpetuum sub conditione æternæ damnationis sese adstrinxisse » . Resp. : Hoc posterius de voto solemni nullus Catholicus affirmat ; cum ea solemnitas voto sit accidentaria , nec nisi in sæculo XII. sub Innocentio II. introducta. Sufficit autem nobis, quod Gerhardus conceptis verbis *promissionem* talem admittat, quam solam nos urgemus.

Ad CAPUT XXVIII.

Confirmat ultimo Bellarminus Catholicam veritatem ratione : Quia id omne recte Deo vovetur, quod est illi gratius si fiat, quam si non fiat : Ejusmodi autem est continentia: Ergo. Amesius non tantum minorem, ut communiter alii, sed etiam majorem negat : « Eo quod gratius Deo esset, si abstineremus ab omni peccato ; quale tamen votum non recte emitteretur, ut fatentur Catholici. Resp. : Vel sermo est de peccatis deliberate admissis ; et horum fugam licite quis voveret : Vel de iis quæ per semiplenam advertentiam obrepunt : et de his non bene dicitur, absolute in hoc naturæ lapsæ statu, gratius esse Deo, ut nullum tale admittatur in hac vita, ubi majus periculum a superbia immineret, quam ab ejusmodi imperfectionibus, quæ potius prosunt ad humiliationem, ut passim S. August. contra Pelagianos toto lib. de perfectione justit. Christ. docet. Itaque major illa intelligenda est de eo, quod et gratius Deo et moraliter nobis possibile est, quale non est evitare omne peccatum etiam levissimum.

2. Ait : « Assumptum est falsum, si generaliter intelligatur, eo quod non in omnibus sit gratior continentia, quam conjugium : neque omni respectu est gratior. Cœlibatus quidam est impurus : imo cœlibatus absolute et immutabiliter impositus vel susceptus, in multis causa est impuritatis, quam conjugium honestum avertit. Medium autem pollutionis non est Deo gratius quam ejus remedium. » Resp. : Cum dicimus , continentiam esse gratiorem Deo quam conjugium, intelligitur per se, ex objecto ac ordinarie : et sic statuimus continentiam esse materiam voti præ conjugio. Quod si per accidens, in extraordinario casu senseretur hic et nunc gratius Deo fore conjugium quam continentia (ut si alioquin e. g., regnum ad hæreticum successorem perventurum sit, nisi rex e conjugio legitimos hæredes relinquat etc., tunc sine dubio continentiæ votum non erit de meliori bono, quia hic et nunc in tali casu extraordinario præstat charitas continentiæ. Quam absurde autem cœlibatus dicatur « causa et medium pollutionis », satis patet ex dictis lib. I. de Cler. cap 22. §. 1.

Confirmatur 2. assertio nostra : Melius est et Deo gratius ex voto aliquid facere, quam sine voto : Ergo non solum licet, sed etiam expedit continentiam vovere. Amesius « negat antecedens universaliter sumptum », ridicule illud refringens « ad ea quæ Deus in Scripturis declaravit esse vovendo ». At probatur antecedens. 1. Quia Scriptura absolute hortatur ad vovendum sine ulla restri-

ctione, Psalm. LXXV. vers. 12. *Vovete et reddite.* Quo testimonio permoti SS. Patres, etiam ad vovendum hortantur. At si melius esset sine voto bene operari, deciperet nos Spiritus S. quod nemo dicet. Ergo. 2. Opus eo melius est, quo ex pluribus, aut ex majori virtute procedit : at continere se sine voto, est temperantiæ; continere ex voto, est temperantiæ simul et religionis : Ergo hoc præstantius est. 3. Quod fit ex voto, majori charitate et liberalitate fit quam quod sine voto, sicut plus donat, qui arborem cum fructibus donat, quam qui fructus solos. 4. Melius est, quod fit ex voluntate confirmata in bono, quam quod fit sine ejusmodi firmitate; sicut gravius peccat, qui ex obstinatione peccat, quam qui ex fragilitate. 5. Qui vovet, non solum facit opus excellentius, sed etiam munit se contra tentationes Diaboli, et humanam mutabilitatem. Amesius ad hoc obmutuit, merito desperans de solutione illorum.

Ad CAPUT XXIX.

Contra votum continentiæ objiciunt hæretici : « In iis quæ libera nobis a Deo relinquuntur, Deo gratius est, ut libere faciamus, quam ex necessitate tali, qualis est in voto perpetuo obligante. I Corinth. VII. vers. 35. *Non ut laqueum vobis injiciam.* » Resp. : Falsum assumitur. Sunt enim talia (ut supponimus) liberrime a vovente volita. Quod si procedente tempore placeat quidem votum, materia tamen voti ob difficultatem modesta sit, et tamen impleatur, est adhuc melius tale opus. Et absolute loquendo, opus ex præcepto aut voto faciendum usque adeo non minuit aut tollit operis bonitatem, aut laudabilitatem, ut potius augeat. Numquam necessitas debiti vel obligationis pugnat cum laude et merito boni operis : Unde si cui opus aliquod heroicum, quod ante erat tantum consilii, inciperet esse præceptum; si illud impleat, nihil perdet de laudabilitate et merito. Neque obstat dictum Apostoli I Cor. VII. vers. 35. *Non ut laqueum etc.*, loquitur enim tantum de temere aut coacte voventibus, prout aperte interpretantur SS. August., Hieron., Theod. Falsum vero est, generaliter loquendo, quod asserit Amesius : « Vota detinere invitos ». Id enim tantum verificatur de malis et retrospicientibus. Calumnia æque est cum addit : « Temere et coacte fieri vota maximæ saltem partis Monachorum. » An quia forte Amesius hoc ex quibusdam apostatantibus monachis audivit, « ideo clarius est, quam ut honeste negari possit? » Nobis certe de opposito constat experientia moraliter evidente. Multos equidem, insonante Luthero dulce suum Evangelium, ad nuptias convolasse sacerdotes, monachos et moniales scimus ; sed cum passim dissoluta fuerit disciplina et bonæ instructionis inopia prævalerit, quid mirum? E contra quot postea locis in Germania, Anglia, etc. experti sunt Lutherani et Calvinistæ, eos qui in fide vocatione sua bene fundati fuerunt, nec pollicitationibus nec minis, a votiva castitate ad nuptias induci potuisse? Et in horum numero, per Dei gratiam, hodiedum est maxima pars Sacerdotum et Religiosorum, ubi non dormit disciplina ecclesiastica et religiosa.

Ad CAPUT XXX.

Pergunt hæretici impugnare religiosam continentiam : « Quædam causæ sunt », inquiunt, « quæ conjugium faciunt necessarium, et æque reperiuntur in iis qui votum continentiæ susceperunt, atque in aliis. Sic, I Corinth. VII. vers 9, jubetur, ut *qui se non continent, nubant : melius est enim nubere quam uri.* Et ibidem vers. 2. *Propter fornicationem unusquique uxorem habent.* Respondet Bellarm. : Illi ab Apostolo (permissive) ad nuptias invitantur, qui incontinenter vivunt, ita ut hic sit sensus : Qui animo decrevit aut fornicari aut nubere, is bene facit nubendo; quia melius est nubere quam uri. Ostenditur ergo talibus remedium facilius, ita tamen ut aliud præstantius et magis arduum multo magis suadetur : et illud ipsum facilius consilium aut permissio datur tantum solutis et liberis. Amesius contra 1. : « Si illi soli vocarentur ad nuptias, qui polluunt se flagitiis, tum nuptiæ non essent ad fornicationem vitandam (quod tamen omnes concedunt), quia fornicatio deberet ante admitti quam nuptiæ essent necessariæ ». Resp. : Sine dubio nuptiæ non sunt pro præterita, sed pro futura fornicatione vitanda. Quodsi tamen numquam lapsus es in flagitium, sed semper cum gratia Dei superasti tentationem ; quidni per eamdem etiam deinceps speres victoriam? Amesius 2 : « Si responsio Pauli sensum a Bellarmino relatum haberet, tunc oporteret quæstionem ad quam Paulus respondet, et de qua scripserant ad eum

Corinthii, hanc fuisse » : Utrum fornicatio flagitiosa : an matrimonium esset eligendum? « Quod est Apostolo et Ecclesia indignum ». Resp. : Quæstio a Corinthiis proposita erat : An Christiano per Baptismum renato prorsus abstinendum esset a conjugio? ut nonnulli Pseudo-apostoli suggerebant. Respondet ergo Paulus : Hoc quidem melius foret; sed cum Corinthii antea satis incontinentes fuerint, et illis arduum forte esset continere, permittit eis Paulus conjugio jam contracto uti : Conjugatis ergo respondet initio capitis vers. 2. et seqq. Non nuptis vero vers. 8. longe aliter. Ames. 3. : « Ustio, non est decretum, nedum ambiguum, et indeterminatum, neque actus fornicandi, sed perturbatio. Uri (ait Dion. Carthus.) est igne libidinis æstuare, angi, vinci ». Resp. : Testem contra se adducit Amesius, quid enim aliud est vinci, quam non se continere et pollui? Fixum ergo maneat, uri esse vinci, non vero pati graves etiam stimulos, quales se quoque passum, sed per gratiam Dei superasse, testatur Apostolus. Amesius. 4. : « Mira est hæc sophistica Bellarmini, quod Paulus locis cit. non det præceptum, sed solam permissionem conjugii : hoc est, vocantur fornicantes a fornicatione ad nuptias, tamquam a malo ad bonum, et tamen bonum illud ipsis permittitur tantum. » Resp. : nulla hic Sophistica est Bellarmini, sed vel perversitas, vel hebetudo Amesii, qui non capit, quod Apostolus utrumque medium ad fornicationem vitandam suadeat, scil. ut vel quis continentiam per preces, castigationem corporis, fugam occasionum etc. obtineat; vel ut saltem conjugali copula contentus sit. Prius suadebat Apostolus, cum vellet omnes esse sui similes; posterius vero tantum debilioribus. Porro inepte hinc ab Amesio infertur : « Non fornicantibus procul dubio prohiberi matrimonium ». Hoc quidem facile damus etiam Helmstadiensi medico, quod posito absoluto decreto de non se continendo, urgeat præceptum naturale de nubendo; in casu quo præter copulam matrimonialem, nullum aliud medium supersit sine peccato sese continendi : sed illa suppositione non facta, falsum est dari ullum præceptum nuptiarum pro singulis.

Ad CAPUT XXXI.

Argumentum quod Bellarminus hoc cap. pertractat, Achilles est hæreticorum : « Continentia, » inquiunt, « est donum Dei, quod non omnibus datur, Matth. XIX. vers. 11. I Cor. VII. vers. 7. Nemo igitur potest nisi temere perpetuam continentiam vovere, quia semetipsum exponeret periculo votum violandi. » Pro hujus solutione notandum, duplicia esse dona Dei. 1. Quædam tota sunt ex Deo ut dona naturæ, ingenium, vires etc., et supernaturalia, ut habitus virtutum infusi, etc. 2. Alia sunt quidem a Deo, sed requirunt quoad suum effectum nostram cooperationem : ut sunt gratiæ prævenientes, inspirationes bonæ, et actus virtutum. Atque hujus fecundi generis est donum castitatis, de quo loquitur Apostolus loco cit. Hoc vero donum proprie est habitus infusus, intellige, in iis, qui habent habitum; in non habentibus autem, est sufficiens auxilium gratiæ internæ et externæ, singulis a Deo præparatæ, ut cum libera sua cooperatione, si velint, casti esse possint. Unusquisque ergo sui status proprium donum, hoc est, propriam gratiam habet in actu primo, et in præparatione Dei habiturus etiam in actu secundo, si serio et constanter talem gratiam a Deo petere, et exhibitæ cooperari voluerit, sive ea sit donum castitatis virginalis, sive vidualis, sive conjugalis. Hoc enim spectat ad bene ordinatam Dei providentiam, ut cum reliquerit singulis electionem status, conferat etiam auxilia singulorum statui convenientia, ut in eo honeste vivant, alioquin certe multis impossibile foret salvari. Porro si hæc jam applicentur non modo perpetuam continentiam professis, sed etiam conjugibus, , manifeste patebit dictorum veritas. Sicut enim luxuriosus conjux inepte faceret, si cum sua comparte non contentus, cum alia prævaricaretur, et ad excusandas excusationes in peccatis diceret : Se non habere hoc donum matrimonialis castitatis; ita et qui cœlibatum professus est, si postea tentationibus succumbens, simili se excusatione tueri vellet, perperam ageret.

At replicat Amesius : « Etsi omnes habeant aliquo modo sufficiens auxilium ad sese continendum ab actuali scortatione, si velint : non tamen sufficienter instruuntur omnes ad perturbationes concupiscentiæ vitandas in perpetuo cœlibatus statu : tum enim nulla esset alia necessitas conjugii post lapsum, quam fuit a creatione ». Resp. : Non requiritur ad perpetuum statum continentiæ, ut quis carnis delectationem et mentis perturbationem numquam sentiat,

sed tantum, ut iis non consentiat, prout nos aperte suo exemplo docuit Apostolus, cui liberationem a stimulis carnis petenti ter a Domino responsum est : *Sufficit tibi gratia mea*, qua scilicet cohibeas consensum. Unde S. Chrysost. lib. de Virginit. cap. 34. ait : « Perspicuum est omnibus, virgines majorem libidinis æstum perferre : unde tanto mirabilius, gestare in animo rogum ardentem, neque comburi, sed integram manere rationem, etc. » Quisquis autem in actu secundo, hoc dono continentiæ gaudere vult, petat illud a Deo, sicut quodvis aliud donum, quo vitia et tentationes vincantur. Hoc modo S. Augustinus desiderans se resolvere ad serviendum Deo in ministerio Ecclesiæ, sentiens tamen incontinentiam præteritam, et tentationes quibus deinceps posset succumbere, lib. VIII. Conf. cap. 11. propositis sibi in exemplum aliis in cœlibatu viventibus, demum ex semetipso sciscitabatur : « Cur non possis et tu, quod possunt illi et illæ », scilicet cum Dei adjutorio ? Et lib. de adult. conjug. loquens de laicis, qui repudiabant uxores, et prætendebant suam incontinentiam, ad hoc ut possent ad alias nuptias transire : « Solemus », inquit, « istis proponere continentiam clericorum, qui plerumque ad eamdem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem, Domino adjuvante, perducunt. Dicimus ergo eis : Quid si et vos ad hoc subeundum populorum violentia caperemini, nonne susceptum caste custodiretis officium, repente conversi ad impetrandas vires a Domino, de quibus numquam ante cogitastis ? » Et per hæc evanescunt enerves cavilli, quibus robur Bellarminianum eludere deinceps conatur Amesius ; sed nihil prorsus est, quod urgeat contra prædicta. Unde eo dimisso, pro opportunitate loci

§. UNICO.

Profligatur calumnia Conringiana.

Insurgit hic medicus Helmstadiensis H. Conringius, ac ut defendat invitationem Sacerdotum, Monachorum et Monialium ad nuptias per dulce Lutheri evangelium, non erubescit pronuntiare. 1. « Illos non tam a Lutherana, quam ab Apostolica et SS. Patrum doctrina invitatos, a cœlibatu votivo ad connubium transiisse. 2. Usque adeo verum esse et certum id licere, ut quamvis divina auctoritate repetitum haud esset, tamen ceu a naturali rectæ mentis dictamine imperatum, omni vere probo esse observandum, etc. 3. Perquam paucos mortales dote ista perpetuæ continentiæ pollere, testem esse omnium sæculorum experientiam ; imo et hoc testari usum, ubi legibus Pontificiis clerici a conjugio prohibentur : Cleri tantum non omnia scortationibus, concubinatu, et omnis generis immunditia fœdissime inquinari, frustra reclamantibus legibus, frustra habitis publicis supplicationibus : frustra indictis pœnis : frustra propositis præmiis. Impossibile scilicet est, inquit, ut omnia sacra obeantur per solos illos, qui animo omni virgines sunt. Impossibile etiam est, ut ingens ille numerus utriusque sexus, qui in Romanensi Ecclesia virginitatem » (continentiam, puto, vult dicere ; hujus enim, non illius votum in promiscuo usu est) « vovent, vere observent id quod voverunt ». Amplificat deinde decumanam hanc calumniam, contortis variis, præcipue in Jesuitas contumeliis : « Quod cautius quidem, sed non castius vivant : suspectos merito et illos haberi, considerata molli isthac vivendi ratione, qua plerique gaudent, etc. ». Quod tandem egregie confirmat ex famoso libello sub Alphonsi Vargæ nomine a G. Scioppio, protruso. At primæ assertionis falsitas ex dictis luculenter evincitur : Apostolus enim cupiebat omnes esse sui similes, id est, cœlibes : damnationis reos pronuntiavit, quotquot primam fidem irritam fecere : denique vel suo exemplo ostendit, posse omnes habere statui suo necessarium donum continentiæ ; dummodo gratiam Dei impetrare solicita prece, et debita cooperatione non negligant, sed omnia media impendant, ne succumbant tentationibus. SS. Patrum sensus tam est evidenter contrarius illi quem Conringius ipsis affingit, ut in votifragos nuptiatores haud mitius, quam ullus hodie Catholicorum pronuntiarint, damnantes taliter nuptas, velut « Christi adulteras, sacrilege incestas ». Amesius tam exploratum et evidentem sensum SS. Patrum et conciliorum (præsertim Carthag. IV. cui S. Augustinus interfuit) negare non ausus, maluit vocare « zizania cum primis seminata ». Sed quamvis tam luculenta illorum testimonia non exstarent (uti revera exstant luculentissima) sufficere tamen cuivis non effronti debebat vel unica sanctio Joviniani imp. a. C. 363. edita, qua capite plecti jubetur, qui sacram Virginem, vel in conjugium petere, vel etiam impudice

aspicere deprehensus fuisset; prout adhuc legitur in l. « Si quis », c. De Episcopis et Clericis.

Altera medici assertio non minoris est falsitatis, quam temeritatis. Si enim lex cœlibatus « non est tam Evangelica », quam naturæ; quomodo universa Christi Ecclesia (etiam græca in hodiernum usque diem) per XVI. sæcula ita cæcutivit, ut tam claram naturæ legem non cerneret, donec Lutherus non tantum Evangelium, sed etiam novum lumen naturale Saxoniæ inferret? Nempe legum naturæ unicus et optimus interpres Lutherus, cujus effata supra lib. II. cap. 6. recitata merito confundere debebant omnes ejus asseclas, quibus adhuc aliquid Germanæ et naturalis honestatis reliquum est. Sane quidem magnus ille illuminator Neo-Evangelicus a suis sectatoribus prudenter consideratus, vel solus sufficere possit ad tam pudendum errorem execrandum: Sic enim cuivis eorum promptum est colligere: Vel Lutherus habuit hoc donum continentiæ, vel non habuit; Si habuit, ergo multiplex et atrox sacrilegium commisit Catharinam Borram incestando. Si non habuit, quomodo ergo non mentitus est, cum de se scripsit in Præfat. ad lectorem tom. 1. lat. Witteb. 1558. « Ego (in Papatu) utcumque irreprehensibilis monachus vivebam: ego rem serio agebam, ut qui diem extremum horribiliter timui, et tamen salvus fieri ex intimis medullis cupiebam. »

Tertiam medici assertionem esse calumniam fœdis mendaciis refertam, omnibus non sponte cæcutientibus patet. Redarguunt illam (ut innumera alia sileam) vel solius quarti Christiani sæculi Scriptores plurimi. Videatur de cœnobitis, anachoretis, clericis S. Augustinus lib. de morib. Eccles. cap. 31. et 32. S. Athanas. testatur in vita S. Antonii, fuisse sub hoc in monte monasteria, tamquam tabernacula plena divinis choris psallentium, qui infinitam regionem quamdam et oppidum a mundana conversatione sejunctum videbantur incolere. S. Hilarion, teste Hieron. in ejus vita, innumera fundavit monasteria. S. Isidorus in uno monasterio plusquam mille; Apollonius plusquam quinque millibus monachorum præfuit. In monte Nitriæ quingenta monasteria pene contigua exstitere. Palladius item et Evagrius testantur de civitate, in qua plura essent Monasteria, quam domus profanæ, et in illis 20000. virginum, ac 10000. monachorum; quam urbem Baronius ad a. C. 316. censet fuisse Oxirinchum in Ægypto, in qua per incolarum virtutem, a paganismo ad fidem Christi conversus sit S. Pachomius, septem millium monachorum et ipse postea Pater et Doctor. Sed quid opus est probare, solem splendere in meridie? Certe calumniam medici refutant ipso opere tot myriades continentium, et sancte hodiedum, quod Deo promisere, servantium, non modo apud Catholicos, sed etiam apud Schismaticos, Græcos, Moscos, Ruthenos etc. Et ne de solis Religiosis id verum putetur, assero idem de clericis sæcularibus innumeris, ubicumque Episcopi suo funguntur munere; quod quidem jam passim fieri præsumendum est, et oppositum luculenter ostendi debet ab eo, qui nolit esse calumniator. De hac diœcesi urbeque Herbipolensi norunt omnes, nullum tolerari sacerdotem aut Religiosum in hac materia scandalosum, et non modo de nullo constare scortatore aut concubinario, sed ne suspiciones quidem de pluribus audiri: ego sane juratus testari possem, me vix de unico ab aliquot annis audivisse, de quo vel suspicio fuerit. Cum vero medicus ille detractor adeo perfricta fronte, talia de universo clero pronuntiet; quid mirum si ex particulari perverso affectu de Jesuitis haud mitius sentiat? Sed possetne Conringius genium calumniatorum clarius exprimere, quam dum ad fucandam improbam suspicionem prætendit libellum famosum Scioppi? Nam quod « de molli vivendi ratione Jesuitarum addit », non probatio, sed nova calumnia est, quam paulo post etiam P. Forero, ex eodem sycophanta specialiter impedit. Neque tolerabilius est: quod omnes carne et vino se non abstinentes de luxuria vult esse suspectos. E. Pharisaica nempe pharetra totum hoc depromitur! Quicumque castitatis professus se abstinet a carnibus, cum Encratitis Dæmoniorum doctrinam sectatur; qui non abstinet, luxuriosus est. Sic et Joannes Bapt. abstinens, « Dæmonium habebat; Christus vorax erat, et potator vini ».

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE LAICIS, SIVE SECULARIBUS

Ad CAPUT XXII.

Amesius totum librum III. Bellarmini de Laicis omisit, cum pleraque videantur contra Anabaptistas, et Pseudo-politicos. Gerhardus paucis attingit quæstionem de Magistratu politico : « An ii sint etiam judices et magistri in judicandis fidei controversiis ? Et, an hæretici sint capitali supplicio afficiendi ? De priori satis dictum est in tom. I. controv. de Judic. controvers. De posteriori tam insulse contra Bellarminum disputat Gerhardus, ut ejus honori consultum videatur, si sex ejus cavillationes hic omittantur.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE PURGATORIO

Ad CAPUT I.

Purgatorium proprie dictum, de quo est tota controversia, inquit Bellarminus, est locus quidam, in quo tamquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac vita non plene fuerint purgatæ, ut nimirum sic purgatæ in cœlum ingredi valeant, quo nihil intrabit coinquinatum. Amesius et Gerhardus hic acquiescunt, et controversia a Bellarmino sic proposita litem contestantur. Possemus etiam nos recta ad confirmationem nostræ, et subversionem heterodoxæ sententiæ transire, nisi unus et alter e recentissimis, cautelam hic in limine necessariam exigerent. Titius enim in suæ Ostensionis cap. 13. « astutiæ damnat Patres Tridentinos quod verbis tantum generalibus suam de purgatorio sententiam involverint, ne objecta horridiore ejus specie animos terrerent. Bellarminum vero, ait, magis ingenue præcondia hic aperuisse, verbis jam recitatis, addidisseque ex communi et probabilissima Theologorum sententia : Ignem purgatorii esse verum et proprium, ejusdemque speciei cum elementari nostro : esse eas pœnas atrocissimas, et cum iis nullas hujus vitæ comparandas, idque Patres constanter docere : atque ut appareat rem serio agi, Bellarminum addere : Qui non credit purgatorium esse, eum ad illud numquam perventurum, sed in gehenna sempiterno incendio cruciandum. » Hæc Titius, plane fraudulenter miscens circumstantias minus certas cum certissimo dogmate Ecclesiæ, ut sic posset in sequentibus lectori incauto persuadere : « Neminem prorsus SS. Patrum tradidisse tale purgatorium, quale credit Romana hodie Ecclesia », ut loquitur num. 4. At quantumvis astute, tamen haud satis considerate suas concinnavit strophas. Nam si (prout ipsemet Titius ex Bellarm. annotavit) « non est de fide, animas purgandas igne vero, proprio, et ejusdem speciei cum nostro, cruciari » : consequenter negari non potest, SS. Patres nobiscum in substantia dogmatis conspirare ; cum unanimiter doceant tamquam Apostolicam traditionem : Preces et sacrificia viventium prodesse defunctis fidelibus, qui ob reliquias peccatorum ; necdum clara Dei visione digni sunt. Hoc usque adeo certum est, ut Novator recentissimus (qui e Jansenistarum castris, sub nomine « Thomæ Angli ex Albiis est Saxonum, buccina insonuit nuperrime, atque, ut ait : « Villicationis suæ de medio animarum statu rationem Episcopo Chalcedonensi reddidit) fassus sit : Nihil Ecclesiam Catholicam Romanam in conciliis Florent. et Trident. definivisse, quod non etiam Scriptura sacra, et SS. Patres ut rem indubiam testentur, nempe : « Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Quomodo autem illæ purgentur? quamdiu ? ubi ? » ad substantiam dogmatis nihil referre. In quo ille quidem non omnino male dicit, ita ut ex ea parte sententia, quam contra communiter receptam in Ecclesia, tuendam suscepit, tolerari posset, nisi aliunde incurreret in dogmata nonnulla ex fide, certa, aut etiam in sana philosophia communiter recepta, qualia sunt : « Nullum dari judicium particulare singularum animarum :

Omnes, qui sine perfecta charitate decedunt, retinere depravatum affectum usque ad extremum judicium : Animas tales corpore solutas interim esse nullibi, et pœnæ sensus ab extrinseco incapaces : Resumpto corpore in resurrectione evadere patientes : hoc per duplicem ignis actionem in actum perduci : scilicet corporei, qui corporum materiam ad Angelica ministeria et adaptationem corporum ad unitatem cum spiritibus præparare sit idoneus : et spiritualis, qui est judicium Christi, seu visio corporea et mentalis Christi Domini, quæ transfert animarum dispositionem ab ea distorsione, quæ ex corporeo complexu remanserat, in eam quæ sit ad visionem beatificam congrua præparatio ; et in hoc consistere vult pœnarum, vel (ut Scripturæ loquuntur) peccatorum remissionem. Preces vero Sanctorum sive jam Deo fruentium, sive in corpore, sive extra corpus adhuc in ænigmate peregrinantium, hunc effectum valere suo tempore » (hoc est, in communi resurrectione, et ultima mundi conflagratione) « præstare ». Pleraque hæc a communi doctrina tam Catholicorum, quam Lutheranorum et Calvinistarum prorsus aliena sunt. Primum, de particulari judicio, constat esse errorem in fide. Quamvis hæc omnia non eo animo a me relata sint, quasi ad examen hic vocanda essent : sed eo tantum, ut constet, controversiam nos inter, et Lutheranos ac Calvinistas præcise hanc esse : « An animæ aliquæ cum reatu culpæ venialis, aut pœnarum ex mortalibus residuarum, hinc e corpore migrantes, alicubi purgentur, antequam ad beatificam visionem admittantur ? » Sintne autem simul in aliquo ergastulo aut carcere inclusæ ? crucienturne ab igne, vel aliter ? aut a propriis affectibus pravis in hac vita non deletis ? brevi longone tempore, vel etiam usque ad extremum generale judicium ? etc. in quæstionem hic non venit.

Hinc etiam mox in limine manifestum evadit, Græcam Ecclesiam universam cum Latina, in substantia hujus dogmatis prorsus convenire, ut patet ex PP. Græcis infra cap. 10. a Bellarm. relatis, et ex ipso conc. Florentino, ubi in prima et ultima sess. Græci candide profitentur : « Se perpetuo purgatorium credidisse, et orationem pro defunctis », sed solum ambigere de qualitate pœnæ, an infligatur ab igne ? « De hac, enim punitione per ignem temporaria, et finem omnino habitura, aiunt, se a suis Doctoribus non accepisse, neque Orientalem Ecclesiam ita sentire ». Novissime autem Parthenius Patriarcha Constantinop. in synodo, super Calvinisticis dogmatibus Cyrilli Lucaris, anno M. DC. XLII. habita, in decreto XVII sequentibus verbis sententiam Græcorum declarat : « Ut prætextum quærat (Calvinista Cyrillus Lucaris) rejiciendi ignis purgatorii, id agit, ut repudiet solemnes nobis ac legitimas pro defunctis commemorationes, per quas speramus requiem iis et respirationem ab acerbitatibus, quæ illos premunt, a Deo concedendam ».

Hinc etiam evanescit omnis ille labor improbus Gerhardi, quo in Confess. Cathol. part. 2. lib. II. art. 9. hoc uno præcipue artificio imperitos suos lectores decepit, corradendo et confundendo omnia, quæ quoquo modo a Catholicis de Purgatorio disseruntur ; ea nempe quæ de loco aut modo purgandi probabiliter traduntur ab aliquibus, ab aliis vero minus probantur, mox Gerhardus ad evertendam Purgatorii substantiam contorquet : Ubi loca Scripturæ de Purgatorio alii aliter interpretantur, mox inde Gerhardo nascitur argumentum, quo totum dogma extinguat : Quando Patres aliqui circa animas defunctorum, aut circa genus pœnæ etc., minus inter se conveniunt, aut usque ad generalem resurrectionem differri purgationem putant etc., mox Gerhardus actum censet de unanimi Patrum consensu, et Apostolica traditione tantopere a nobis celebrata. Utcumque tamen in eo homine tolerabiles sunt hi cavilli : ast illud Gerhardi effatum prorsus a flagitio, et falsi crimine, ne quidem a Titio excusari potest, quod pag. 428. asserat : Suarezium tom. 4. in 3. p. disp. 45. sect. 1. « agnoscere, infirma esse, quæ pro astruendo purgatorio ex Scripturis afferuntur ». Sed usque adeo Suarez hoc non agnoscit, ut potius oppositum conceptis verbis pronuntiet. Nam num 3.: « Potest, inquit, hæc veritas in primis ex S. Scriptura probari directe et in se. Nam etsi fortasse hoc Purgatorii nomen in Scriptura S. non inveniatur, id parum refert, si ostenderimus, rem illo nomine intentam inveniri... Sic ergo probari potest... Num. 6. Potest veritas hæc de Purgatorio ex aliis locis Vet. Test. demonstrari... Num. 10. Utroque modo concluditur Purgatorii locus ex Luc. x. Matt. v. I. Cor. xv. etc. Porro addamus aliud specimen candoris Gerhardini. Pag. 525. probaturus ex Pontificiis : « non probari statim

purgatorium ex precibus pro defunctis, recitat verba Vincentii in speculo lib. xxv. cap. 89. « Presbyter die obitus sui trigesimo, apparuit amico suo, preces, jejunia et eleemosynas vivorum nihil prodesse mortuis asserens quod Dei judicia sint immutabilia. » Subdit Gerhardus : « Si preces defunctis nihil prosunt, non potest inde probari Purgatorium. » At hic lapsæ fidei evidenter convincitur, ut patet ex verbis Vincentii, quæ Gerhardus falsavit : « Pactum inierant duo presbyteri, ut uter eorum prius moreretur, alteri appareret infra 30. dies. Non multo post unus obiit. Trigesimo die astitit alteri vigilanti mortuus, qui prior vivum compellans, ait :... Adventus meus, si volueris, tibi fiet commodus, mihi omnino infructuosus. Nam sempiternis deputatus sum suppliciis. Ego, ait alter, juvabo te precibus, jejuniis et eleemosynis multis. At ille respondit : Sine pœnitentia sunt judicia Dei in inferno etc. » Ite nunc Lutherani et Calvinistæ, ac credite Pandectis Cretensibus Gerhardi. Sapienti pauca ! Eadem mala fides se prodit pag. 427. in citatione verborum Roffensis, qua etiam solet adduci ab Hulsemanno, Beerio Norico, aliisque Lutheranis ; cum tamen hic S. Martyr, eo ipso art. 37. expressis verbis dicat : « Nemini potest ambiguum esse, quin purgatorii veritas in Scriptura contineatur, et quin ex ipsa probari possit ». Omitto innumera alia ex illo Augiæ stabulo.

Ad CAPUT III.

Dogma de Purgatorio ait Bellarminus probari posse, vel expressis S. Scripturæ testimoniis, cum Ecclesiæ declaratione, sicut probamus ὁμούσιον vel per evidentem deductionem ex iis quæ habentur expresse in Scripturis : vel ex verbo Dei tradito per Apostolos : vel per evidentem deductionem ex verbo Dei tradito.

Bellarminus hoc cap. probat ex illo celebri loco II Mach. xii. vers. 46. ubi postquam Scriptura narravit Judam Machabæum misisse Hierosolymam 12000. drachmarum, ut sacrificia offerrentur pro mortuis, subjungit : *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Amesius ait 1. cum communi Lutheranorum et Calvinistarum : « Libros Machabæorum non fuisse a populo Hebræo receptos, ut Canonicas Scripturas ». Sed hoc effugium jam præclusum est tom. 1. cap. 15. de V. D. Sufficit hic dicere cum S. August. lib. ii de Doct. Christ. cap. 8. et libr. xvii. de Civ. D. cap. 36. et lib. de cura pro mort. cap. 1. « Machabæorum libros non Judæi, sed Ecclesia Christi pro Canonicis habet ». 2. Ait Amesius : « Potuisse sacrificia offerri, (et de facto ita videri contigisse) pro peccato commisso, quatenus potuit viventibus esse noxa ». Resp. : Hæc glossa contradicit textui ; nec nisi temere alia intentio, quam quæ in Scriptura exprimitur, affingi potest. 3. Ait : « Etsi Scriptura ibi laudet preces et expiationem pro mortuis, potuisse id tamen fieri ex tali aliquo errore, qualem de antiquis Scholasticis refert Gabr., quod hominibus damnatis suffragia aliquo modo prosint; aut ex alio errore, in quo Patres hærebant (qui tamen pro defunctis orabant) purgandos esse homines igne conflagrationis in ultimo die judicii. » Suarez 3. part. qu. 52. art. 6. disp. 57. sect. 1. Resp. : Hæ sunt violentæ conjecturæ, S. Augustino et toti antiquitati incognitæ. Prior ille error Scholasticorum nullo modo tribui potest Machabæo, cum hic eo fine pro mortuis obtulerit : *Ut solvantur a peccatis eorum :* Scholastici autem illi non putabant damnatos solvi a peccatis, sed tantum eorum pœnas aliquatenus mitigari. Posterior vero opinio quorumdam Patrum, potius expresse statuit purgatorium. Hinc nuperus ille buccinator Anglus (de quo cap. præced.) in Demonst. VIII. maxime ex iis etiam Patribus probat dogma de Purgatorio. Et Gerhardus loco cit. pag. 524. dum vult maxime rejicere doctrinam de purgatorio, eam plurimum firmat. Ait enim : « Plerique Patres opinati sunt purgandos esse homines igne conflagrationis, donec facta est generalis resurrectio ». Ergo fatente Gerhardo, plerique Patres in substantia dogmatis de Purgatorio nobiscum sentiunt. Quamquam si per « plerosque Patres » Gerhardus intelligit majorem partem, falsum dicit.

Ad CAPUT IV.

Primus locus Nov. Test. ex quo dogma de purgatorio deducitur, est Matt. xii vers. 32. Ubi dicit Dominus esse quoddam peccatum, quod non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro. Hinc enim colligitur, quædam peccata in futuro sæculo remitti, per preces et suffragia Ecclesiæ, ut exponunt SS. Augustinus, Gregorius, Beda etc. Ame-

sius versans se in omnem partem « fateri » tandem cogitur : « S. Matthæum indicare, in futuro sæculo dimitti aliqua peccata », at putat « hoc fieri ut tamen nil inde lucri cedat purgatorio. Nam, inquit, illa eadem peccata, quæ fidelibus in occulto conscientiarum suarum remittuntur in hoc sæculo, palam remitti declarabuntur in ultimo die judicii ». At quis non videt, quam falso dicantur remitti peccata in altero sæculo, quæ inibi tantum declarantur fuisse remissa in hoc sæculo?

Ad CAPUT V.

Secundus locus habetur I Cor. III. v. 15. *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Hæc verba de Purgatorio interpretantur SS. Ambros., Hier., August., Gregor., Thomas, aliique innumeri cum concilio Florentino ; estque hoc certum ex traditione et sensu communi Ecclesiæ et Doctorum, licet ea verba in particulari alii aliter explicent, et purgatorio adaptent. Itaque ignis, de quo ibi loquitur Apostolus, est ignis conflagrationis mundi simul et purgatorius eorum, qui tunc vivent. Sicut vero per *Diem Domini*, intelligit Apostolus diem mortis : et per judicium extremum, intelligit etiam particulare, quasi unum et idem : ita a pari, sub igne, Christum judicem ad universale judicium comitaturo, et quidquid illo tempore purgandum restabit, purgaturo, proportionaliter intelligi vult ignem, quo statim animæ purgantur post mortem. Itaque totus ille locus Apostoli de die judicii tam particularis quam universalis ; deque igne tam purgatorii quam conflagrationis mundi intelligendus est. Ille enim tamquam pars ad totum ordinatur, in eamque conflagrationem desinet ; ut idem numero ignis, qui jam est purgatorii, hoc in fine mundi desinente, fiat ignis conflagrationis. Sensus itaque illius difficillimi loci, juxta Cornelium a Lapide, aptissime et brevissime sic exponitur, quasi dixerit Apostolus : Vide, o Apollo, videte, o Magistri, videte, o Corinthii, quid doceatis, quid discatis? an fœnum? an stipulam ? an vana? an ventosa ? curiosa? terrena? quia ignis purgatorius Judicii quasi explorator assistens probabit cujusque opus et doctrinam, statim post mortem in judicio particulari; et consequenter ignis conflagrationis mundi, in quem desinet ignis purgatorii, in judicio universali declarabit opus cujusque igne purgatorio probatum purgatumque esse, ut in hoc judicio coram toto mundo appareat, quale fuerit : adeoque si quod opus necdum plene probatum sit igne purgatorii, idipsum igne conflagrationis mundi probabitur : erit enim hæc ultima mundi proba. Ex hactenus dictis facile præcluduntur septem replicæ Amesianæ. Quod vero in fine urget ly « quasi per ignem », putatque « manifeste notari ignem metaphoricum », vanum est. Nam similiter Arianus dicere posset, illud Joan. I. vers. 14. *Gloriam quasi Unigeniti*, etiam metaphorice accipiendum esse. Quodsi vero tam manifesta ibi est metaphora, cur nemo ex SS. Patribus illam vidit? anne soli Lutherani et Calvinistæ lynceos habent oculos, cæteri omnes talpæ sunt? Accipitur ergo loco cit. ly *quasi*, pro *etsi*, ut sensus sit : Salvabitur, quia est in statu gratiæ. Sed quia commaculatus sordibus, venialibus, expiabitur igne purgante, ex quo tandem evadet, etc.

Ad CAPUT VIII.

Aliud argumentum Bellarminus hoc cap. deducit ex Matth. v. vers. 22. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio : qui autem dixerit fratri suo, raca! reus erit concilio : qui autem dixerit, fatue! reus erit gehennæ ignis.* Hic Christus agit de judicio non humano, sed divino, ut constat ex ly *gehennæ ignis.* Statuit ergo Christus tres gradus iræ valde inæquales, quorum primus sistat in corde : secundus aliquantum exterius se probat : tertius in apertum convicium grave prorumpat. Jam vero vel omnes hi tres gradus sunt semper peccata mortalia, vel non. Si omnes semper sunt peccata mortalia ; cur ergo primus dicitur reus judicio? hoc est, dignus de quo judicetur, sitne aliqua pœna mulctandus, vel nulla? Cur secundus gradus dicitur reus concilio? hoc est, dignus, de quo agatur, an cum aliqua pœna sit afficiendus, ulciscendus sit gehenna, an minori pœna? numquid non peccatum mortale in Scriptura aperte adjudicatur gehennæ? Quodsi igitur non omnes hi gradus, aut saltem non semper sunt peccata mortalia, cum nihilominus sint peccata (ut supponitur); ergo fatendum est dari peccata venialia, ac consequenter purgatorium. Et hic locus omnino convincit. Amesius tamen conatur eludere, et ait 1. « Ex isto loco vel duo purgatoria erui debent, vel nullum. Nam duo genera pœnarum notat Bellar. ab æternis distincta ». Resp. :

Utrumque pertinet ad unum idemque purgatorium, cujus pœnæ sine dubio sunt valde diversæ, ut supra cap. 5. vidimus. Ait 2. : « Neque judicii, neque concilii vocabulum ulla ratione convenit purgatorio ». Resp. : Neque nos hoc dicimus, sed tantum ex diversitate istorum inferimus diversitatem peccatorum et pœnarum, præcipue respectu tertii, scilicet gehennæ. Amesius 3. : « Neminima quidem in istis verbis fit insinuatio alicujus purgationis magisquam ingehenna. » Resp. : Satis ea indicatur hoc ipso, quod non omnes peccatorum illorum gradus sint mortiferi : Ergo veniales ; ergo remissibiles, et purgabiles.

Ad CAPUT X.

Hoc et præcedenti cap. Bellarminus, dogma purgatorii firmissime probat ex continua traditione Ecclesiæ, quæ, quantum ad preces et sacrificia pro defunctis attinet, tam aperta videtur junioribus Lutheranis et Calnistis, ut cum eam negare non ausint, effugium inde sibi petant, quod ex iis suffragiis non necessario inferatur medius status animarum in Purgatorio. Econtra vero pro defunctis orari, et in tremendo Sacrificio eorum memoriam fieri posse, Ecclesia in quarto sæculo certa fide tenuit, cum eo nomine etiam Aerius hæreseos damnatus fuerit, quod suffragia pro defunctis respueret. Porro ab Apostolis ipsis hanc traditionem manasse, disertis verbis affirmat S. Chrysostomus : « Non temere », inquit, « ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim multum illis inde contingere lucrum, utilitatem multam ». Idem patet ex Liturgiis antiquissimis SS. Jacobi, Marci, Basilii, Chrysostomi, Romana. Item ex SS. Dionysio, Greg., Naz., Cyrillo., Tertull., Cyprian., Hieron., Ambros., August., etc. Agnoscunt hoc Titius et Beerius, sed aiunt : « Omnibus locis a Bellarm. allatis tantum fieri mentionem orationum et oblationum pro mortuis : at vero minime perspicuam esse rationem illius consequentiæ, qua ex oratione pro mortuis eruitur ignis purgatorius. Æque certe facili negotio e pumice aquam elicueris. Si antiqua Ecclesia disertis verbis orasset, ut animæ ab aliquo cruciatu pœnæ liberarentur, speciem fateor haberet consequentia ». Resp. : Nil nisi verba, pro more suo, dat Titius : quid enim sibi volunt hæ similesque loquendi formulæ apud Patres passim occurrentes : « Maximum animarum juvamen? multum lucrum? utilitas multa? refrigerare animam ejus stillicidiis misericordiæ suæ per orationes vestras? etc. ». In quo autem hoc juvamen, utilitas, refrigerium, etc. consistat etsi SS. Patres non exprimerent, tamen res ipsa loqueretur. Nihil enim sana ratio assignare potest, in quo anima corpore soluta juvari et refrigerari queat, nisi in cruciatu et liberatione a pœna : In hac, e. g., oratione S. Augustini lib. IX. Confess. cap. 13. « Pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me etc. », sine dubio S. August. rogat illam solvi a peccato : anne a culpa? aut a pœna? aut ab utraque? Elige quod vis, Titi, semper habebis purgatorium. Culpa enim sola numquam solvitur, quin etiam vel simul tollatur pœna ei debita, vel saltem deinde post aliquam pœnæ durationem. Quomodo vero poterat pœna et cruciatus a SS. Patribus clarius exprimi, quam dum passim de illis animabus ita loquuntur : Eas per expurgantis ignis fornacem expiari : Non poterit a corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas purgatorius ignis abstulerit : Constat tales ante judicii diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, æternis ignis suppliciis non tradendos : Qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per ignem quemdam purgatorium transibunt, de quo Apostolus ait : Salvus erit, sic tamen quasi per ignem ». Ommitto sexcenta similia passim apud Patres obvia.

Sed non acquiescit Titius, nisi formula aliqua precum antiquarum simul exprimat « liberationem animarum a pœnis et cruciatu ». Quasi vero non et illam inclyta sua Hermeneutica, quo libuerit detorquere posset et vellet, uti mox facit, cum ait : « Ecquid prohibebit precationes illas hunc in modum, quod petant, ut Deus clementius agat cum animabus defunctorum, quam promeritæ erant, quoad *declarationem*, aut *manifestationem* sententiæ in extremo judicio. » Hæc interpretatio non occurrit Zwinglio, Calvino, Martyri, etc., qui agnoscunt, ante 1400. annos, usitatas fuisse eas preces, et oblationes, sed aiunt : « Omnes antiquos in errorem abreptos ». Sed prior interpretatio placet recentioribus Amesio, Crocio, et Titio. Quis vero eos « prohiberet precationes illas hunc in modum intelligere », cum nullas leges interpretandi verbum Dei, et SS. Patres,

sibi poni velint. Egregium nempe « juvamen, lucrum, utilitas, refrigerium etc. », animabus flagitatur suo pretio et sacrificio, dum illa « declaratio », quæ infallibiliter etiam omnibus commemorationibus omissis, futura est, petitur.

At, reponit Titius cum Calvinistis : « Se hoc ex missa Pontificia discere, cujus verba hoc modo accipere et exponere coactus sit Bellarminus lib. II. de purgat. cap. 5. Cum enim orat Ecclesia, ne animas defunctorum absorbeat tartarus etc., juxta Bell. petitur, ut liberentur a sententia damnationis in extremo judicio ferenda ». Sed nihil hoc effugio Titius proficit. Præterquam quod perspicue mentitur, dum ait : « Bellarminum coactum esse ea verba ita exponere. » Quam enim hoc a vero alienum sit, cuivis patebit ex sequenti responsione, quæ sine dubio melior, his verbis a Bellarm. proponitur: Ecclesia vere orat, quantum ad intentionem suam, ut animæ liberentur a pœnis purgatorii: tamen utitur eo modo loquendi, quasi animæ tunc migrarent e corpore, et in periculo essent æternæ salutis, quia repræsentat diem obitus. Ut enim in celebratione festorum Incarnationis, Nativitatis etc., Ecclesia orat ita, acsi tunc Christus deberet incarnari, vel nasci etc., quia repræsentat illa mysteria ut præsentia; et tamen non intendit at litteram precari, ut Verbum carnem assumat, aut nascatur etc., sed ut nobis applicetur fructus eorum mysteriorum : ita quoque in sacrificio pro defunctis, quia commemorantur dies obitus eorum, Ecclesia pro illis orat, acsi tunc morerentur, et tamen intendit orare ut liberentur ab inferno, eo modo, quo liberari possunt; id est, ut non detineantur diutius in illis pœnis, vel, ut refrigerium aliquod doloribus misceatur. Denique, sicut non est absurdum nunc post 1600. annos in adventu Domini dicere : *Rorate cœli desuper etc.*, ita nec absurdum est pro defunctis dicere : *Libera eas de ore leonis etc.* Præter hanc, adhuc aliam, et meo judicio, optimam interpretationem illorum verborum tradit Card. Pallavicinus in lib. de Act. hum. cap. 8. num. 106. et 108. nempe : Verba illa, quibus Ecclesia orat pro aliquo defuncto : *ne pœnas inferni sustineat etc.*, non posse nec debere intelligi de liberatione a solis pœnis purgatorii, sed de vitatione inferni: et tamen ea oratio fit dependenter a notitia mortis, et mors si fuit in statu gratiæ, fuit dependenter ab illo statu, utpote beneficium Dei collatum, ex peculiari benevolentia in ordine ad salutem : ac proinde a primo ad ultimum, gratia tempore mortis fuit prior natura respectu mortis, et hæc respectu orationis. Ut ergo mutua prioritas et alia incommoda evitentur, dicendum est: Dari in Deo præter scientiam simplicis intelligentiæ varias scientias visionis, alias magis, alias minus determinatas, sed disjunctivas. Deus ergo prævidens orationem faciendam ab Ecclesia in casu mortis præcise acceptæ, seu dependentis, seu non dependentis a statu gratiæ, movetur congrue per suam misecordiam, ut decernat id quod erit secundum vota orationum. Ex quibus elucet, quam falso Titius dixerit: « Bellarminum fuisse coactum confugere ad illam declarationem ». Credo, eum deinceps, effugio hoc nimis futili præcluso, ad censuras Zwinglii, Calvini, Martyris etc. reversurum, et agniturum, quod Patres haud obscure purgatorium tradiderint.

Sane Amesius Tertullianum et sequentium sæculorum Patres haud ægre nobis concedit: tantum prætendit, quod « e purioris ævi Patribus Ignatio, Justino, Irenæo, Clemente Alex. nullum Bellarminus testimonium proferre potuerit ». At si S. Dionysii Areopagitæ testimonium clarissimum non sufficit ex primo sæculo, cur, quæso, saltem non sufficiant tam perspicua SS. Epiph., Chrysost., August., etc. testimonia, de continua ab Apostolis accepta traditione, necessario faciendæ commemorationis pro fidelibus defunctis? Quamvis etiamsi SS. Ignatius, Justinus, Irenæus, etc., occasione data, similibus verbis, quibus sequentium sæculorum gravissimi Patres: « Orationem pro defunctis, eorum pœnis, peccatorum solutione animarum refrigerio, etc. », mentionem fecissent; attamen illa omnia, mustei interpretes, non minus prompte, ac ipsa verba Sacramentalia Christi, ad metaphoricos et figuratos sensus, more suo detorquerent, utpote qui a Calixto didicere, Patrum sententias versare et tractare ut « pupas et crepundia ».

Ad CAPUT XI.

Dogma purgatorii Theologicis argumentis Bellarminus confirmat, quorum primum est. Dantur peccata venialia, solaque pœna temporali digna: fieri autem potest, ut cum solis ejusmodi venialibus homo decedat: Ergo necesse est, talem in altera vita purgari. Conseq. probatur : quia nemo inquinatus ali-

quo etiam minimo peccato intrabit in regnum cœlorum; Apoc. XXI. v. 27. Prior pars. antecedentis constat ex Matth. V. v. 22. et XII. vers. 36. Item Prov. XXIV. v. 16. *Septies in die cadit justus.* Jac. III. v. 2. *In multis offendimus omnes.* Luc. VI. v. 41. et seqq. peccata mortalia trabi, venialia festucæ comparantur. Posterior pars patet experientia. Sæpe enim homo sine mortali solis venialibus obstrictus subitanea morte prævenitur. Amesius negat tum antecedens, tum consequentiam ; et quoad hanc ait: 1. « Ipsa etiam subitanea morte posse ex misericordia Dei in Christo deleri peccata ». 2. Ait: « Nemo fidelium est, quin virtualiter saltem voluntatem aversam habeat ab omni peccato ». Sed hoc posterius nimis falsum est, cum innumeri cum affectibus saltem leviter illicitis et inordinatis (quales ad minimum sunt affectus habituales) ex hac vita migrent: ut alioquin gratis demus, plerosque justos mori cum aliqua simplici et confusa displicentia de omnibus offensis, etiam levibus. Quantum vero ad prius assertum Amesii, absolute quidem non repugnat, subitanea morte peccata deleri; sed de facto ita contingere, nec Scriptura docet, nec rationabiliter præsumi potest, cum de lege ordinaria nulli adulto quodvis peccatum remittatur sine aliquali saltem retractatione. Quæ Amesius objicit contra antecedens argumenti, tom. 4. examinabuntur, ubi de peccato veniali. Firmum ergo manet hoc argumentum : Nihil coinquinatum potest ingredi regnum cœlorum, nisi prius purgetur: Sed multi justi venialibus inquinati hinc decedunt: Ergo nisi prius purgentur, non ingredientur regnum cœlorum. Nec possunt adversarii hoc argumentum ullatenus solvere cum ex eorum propriis idem valde confirmetur, ut optime ostendit Becanus in Tr. de purgatorio Calvinistarum , principia eorum hæc sunt : 1. Quod peccatum originale maneat in nobis tota vita, nec per Baptismum tollatur. 2. Quod peccatum originale sit pravitas naturæ, id est, cæcitas mentis et aversio voluntatis ac apetitionum a Deo, cum reatu mortis æternæ. 3. Quod omnia opera justorum contaminentur per peccatum originale semper in ipsis permanens, ac proinde omnia illorum opera inquinans. Ex his conficitur hoc ineluctabile argumentum : Nullus immundus potest ingredi regnum cœlorum : Sed omnes Lutherani et Calvinistæ quamdiu hic vivunt, sunt immundi ob peccatum originale, et omnia eorum opera sunt sordes et iniquitas apud Deum : Ergo non intrabunt nisi prius purgentur. Sed non purgantur in hac vita, ut ipsi fatentur ; manent enim semper peccato originali, etc. contaminati : Ergo in altera vita. Ergo vel datur purgatorium in altera vita ; aut si non datur, omnes Lutherani et Calvinistæ inferno in æternum claudentur. Nec evadunt vim hujus demonstrationis cum aiunt : « Sanguinem Christi mundare nos ab omni delicto, spiritu sanctificationis ». Hoc enim in sano sensu verissimum quidem est, at nihilominus ut in actu secundo id præstetur, aliqua mutatio post mortem in anima intervenire debet, cum quamdiu anima manet in corpore, sanguis Christi non extinguat maculam peccati originalis, nec aliorum actualium. Posterius argumentum hoc est : Cum reconciliantur Deo peccatores, non dimittitur semper cum peccato tota pœna temporalis : At sæpe fit, ut moriturus aliquis non satisfecerit pro temporali illa pœna : Ergo necessario statui debet remissio post hanc vitam. Non in cœlo : Ergo in purgatorio. Nec evadunt vim argumenti, concedendo majorem de pœna temporali, quatenus manet ad cautelam et emendationem in futurum ; negando autem quoad vindictam peccati præteriti. Hoc enim posterius falsum esse constat tum ex peccati originalis pœnis, quæ adhuc remanent in justis ut fatetur ipse Calvinus 1. 2. Instit. cap. 1. §. 4. ubi ait : Deum id severe ulcisci in toto genere humano ; tum exemplo Moysis et Aaron. Num XX. vers. 12. Deut. XXXII. vers. 49. Israelitici populi Exod. XXXII. v. 28. Num. XIV. v. 29. Davidis II Reg. XII. vers. 14. et ibid. cap. XXIV. vers. 10. Itaque simpliciter negandum est quod Amesius universaliter affirmat : « Remissio culpæ est condonatio pœnæ ». Distinguendum enim ita : Est condonatio pœnæ æternæ, concedo ; pœnæ temporalis, negatur. Quod a Bellarmino additur de consensu Judæorum, Mahumetanorum, Ethnicorum circa hoc dogma, per scommata Amesii et Gerhardi nec tantillum labefactatur. Revera enim quæ fere ab omnibus nationibus (ratione excultis et non barbaris) asseruntur, vix possunt esse ab ipsis conficta, cum ejusmodi fictionibus proprium sit, inter se non concordare. Sicut ergo dogma de Deo, ex ipso lumine naturæ apparet verum, ex consensu populorum ; ita in præsenti, cum recta ratio doceat, Dei providentiam præmiis et pœnis gubernare mundum, nec decere, ut pecca-

ta propria voluntate commissa, non plectantur aliqua castigatione acerba, etiam post condonationem culpæ ; consequens est, veritatem dogmatis de Purgatorio ex consensu populorum bene probari.

Ad CAPUT XII.

Omissis aliis, sequentia potissimum argumenta contra Purgatorium urget Amesius 1. Deus Ezech. XVIII. vers. 21. 22. « Pollicetur impio, quodsi egerit pœnitentiam, se omnium iniquitatum ejus non recordaturum. Ergo post remissionem culpæ, nullæ supersunt pœnæ nobis persolvendæ ». Resp. 1. : Neg. cons. quoad pœnas temporales ; quoad æternam, conceditur. Sic Deus ipse Exod. XXXII. vers. 34. ait : *Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum.* Resp. 2. : Potest etiam totum argumentum concedi, si intelligatur de pœnitentia usquequaque perfecta quæ omnem omnino reatum delet. Et certe cogunt ad ejusmodi explicationem exempla præcedenti cap. allata. Nam juxta Lutheranos et Calvinistas potuisset expostulare Moyses, Aaron, David, Judæi etc. ac dicere : Quare nos punis post remissionem culpæ, cum promiseris pœnitentibus æternam scelerum oblivionem et remissionem ?

II. — Arg. « Duo solum ordines hominum inveniuntur ; aliis enim Matth. XXV. vers. 34. dicitur : *Venite benedicti.* Aliis vers. 41. *Ite maledicti.* Marc. ult. vers. 16. *Qui crediderit... salvus erit, qui vero non crediderit damnatus erit.* Joan. III. vers. 18. *Qui credit non judicatur, qui non credit, jam judicatus est.* Ergo duo tantum sunt loca post hanc vitam ». Resp. : In extremo judicio et deinceps tantum erunt duo ordines, quia tunc purgatorium finietur. Amesius 1. : « Sed in extremo judicio invenientur homines cum peccatis illis, quæ Bellarminus venialia vocat, et qui non satisfecerint plene pro temporali pœna mortalium. Imposuit ergo nobis Bellarminus, cum suadere voluit cap. 11. ex istis præmissis purgatorium necessario sequi ». Resp. : Poterit Deus tunc pro illis qui in extremo die judicii deprehendentur cum venialibus, vel reatu pœnæ ex mortalibus, variæ providere, vel rem ita disponere, ut nulli sint tales, qui purgatorio ulteriori indigeant, vel misericordiæ abundantiam illis indulgendo ; vel etiam intensive ita in brevissimo temporis spatio augere cruciatus, ut correspondeant extensioni longissimi temporis. Amesius 2. : « Illos ordines proponit Christus, Matth. XXV. qui distinguit oves et hædos in hac vita, et postea in æternum. Si tertius ordo fuisset et status tertius, tam horrendus ac purgatorium fingitur, non tacuisset illum Christus in illa separatione hominum, quam tot similitudinibus tam accurate descripsit, in admonitione omnium, ut vigilarent, et sibi caverent a malo. » Resp. : Alibi satis clare indicavit suum sensum de peccatis remittendis in altera vita. Matth. XXV. autem tantum intendit nobis tradere doctrinam de duobus ordinibus hominum (adultorum) pro tota æternitate, ut satis patet ex clausula : *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam,* idem est de aliis locis ab Amesio citatis.

III. — Arg. « Luc. XXIII. v. 43. dicitur latroni : *Hodie mecum eris in Paradiso.* II Corinth. V. v. 1. *Si domus terrenæ nostræ habitationis dissolvitur, habemus, etc.* Apoc. XIV. vers. 13. *Beati mortui.... amodo, etc.* Justi proinde mox post hanc vitam admittuntur ad cœlestem beatitudinem. Frustra igitur purgatorium fingitur ». Resp. : Neg. anteced. quod nequaquam illis Scripturæ dictis firmatur. Nam illud de bono latrone privilegium singularissimum, minime in exemplum trahi debet in altero Apostoli dicto mox additur limitatio vers. 3. *Si tamen vestiti et non nudi* (scilicet virtutibus et meritis) *inveniamur*, talibus nimirum ac tantis, quæ ac perfectam pœnitentiam requiruntur. Illud Apoc. XIV. vers. 13. manifeste procedit de tempore extremi judicii, uti et illa loca in secundo argumento ab Amesio producta. Si enim absolute, etiam pro tempore hujus sæculi, non forent nisi duo loca et ordines animarum defunctorum, scire vellem a Lutheranis et Calvinistis, ubinam locorum fuerint filius viduæ Sareptanæ, Lazarus, et alii a mortiis excitati ? Non in beatitudine : id enim non fuisset beneficium, abripi ad corpus mortale ; non in inferno, quia ibi *nulla est redemptio.* Ubi ergo ?

Ad CAPUT XIV.

Solidioribus argumentis hæretici destituti, tandem rationibus Catholicum de purgatorio dogma impetunt, quarum prima est : « Post remissam culpam per meritum sufficiens et infinitum, nulla restat pœna solvenda. Sed omnis culpa remittitur per meritum Christi sufficiens et infinitum : Ergo nulla remanet

pœna in Purgatorio solvenda ». Resp. : Falsitas tam majoris quam minoris constat ex præced. cap. Deinde etsi valor meritorum Christi sine dubio sit omnino infinitus, id tamen tantum verum est in actu primo, et quoad sufficientiam; falsum in actu secundo et quoad efficaciam, ut res ipsa clamat quia non omnibus, nedum infinitis reipsa meritum illud ad salutem prodest. Ad efficaciam ergo requiritur applicatio illorum meritorum facienda per sacramentum in parvulis, et per proprios actus cum auxilio gratiæ factos in adultis, una cum sacramentis. Itaque applicatur infinitum meritum Christi per contritionem et confessionem cum absolutione Sacramentali ad tollendam culpam : per opera autem satisfactoria applicatur ad tollendam pœnam temporalem, in quam commutatur pœna æterna, ut amplius dicetur tom. 3. de Sacram. Pœnit.

Instat Amesius 1. « Si nos satisfacimus Deo pro peccatis nostris, tum dividimus cum Christo honorem, ita ut ille non sit solus Redemptor noster, sed nos etiam aliqua ex parte. Hoc autem nefas est dicere. Ergo etiam id unde sequitur ». Resp. : Neg. seq. Nam tota virtus operum et satisfactionis nostræ pendet a Christi sanguine, et id quod nos cooperamur, spiritus ipsius in nobis operatur ; sicut nihil Deo detrahitur, quod causæ secundæ etiam operentur, immo potius additur ad ipsius gloriam.

Instat 2. « Immo maxima injuria fit Christo 1. Quia hac ratione in se non esset perfectus Redemptor, cum tamen unica oblatione in perpetuum consummaverit eos qui sanctificantur. Hebr. x. vers. 14. 2. Quia non esset unicus Redemptor, cùm tamen unicus sit Mediator. I Tim. II. vers. 5. 3. Quia Christo ferente pœnas peccatis nostris debitas, Deus tamen non esset ita placatus, quin rursus a nobis eorumdem peccatorum pœnas exposceret, cum tamen omnis correctio pacis nostræ sit super eum. Isai. LIII. vers. 5. 4. Quia non purgaret nos per semetipsum ab omni peccato, contra illud I Joan. I. vers. 7. 5. Per causas secundas non operatur Deus creationem ex nihilo : sed satisfactio et redemptio eumdem locum habent in ordine gratiæ, quem creatio habet in ordine naturæ : Ergo nec nos cooperamur nostræ redemptioni et saluti ». Resp. : Hæc omnia nullam evincunt injuriam meritis Christi illatam, siquidem a nemine, etiam Puritano, negari potest, meritum Christi in actu primo infinite sufficiens pro redimendis et salvandis infinitis hominibus, de facto tamen non nisi paucioribus ad salutem prodesse, cum sine dubio plures damnentur quam salventur. Itaque deest applicatio efficax, cui adulti omnino debent cooperari. Et certe quidquid adversarii contra nos objiciant de operibus satisfactionis et merito nostro, tamen negare non possunt, saltem per actus fidei merita Christi prædestinatis applicari : quodsi autem hæc applicatio non cedit in injuriam Redemptoris unici, nec reliqui actus salutares, et sacramenta id præstabunt. Unde et simpliciter negatur, satisfactionem nostram, ut est applicativa meritorum et satisfactionum Christi, eodem modo se habere in ordine gratiæ, sicut se habet creatio in ordine naturæ : Hoc enim tantum verificatur de merito et redemptione nostra, quatenus procedit a Christo in actu primo, et quoad sufficientiam.

Instat Amesius 3. « Si nos Deo satisfaciamus pro peccatis, tum hæc satisfactio nostra vel una, vel duæ sunt satisfactiones : una Christi, et altera nostra ; sed neutrum horum consistere potest. Ergo. » Resp. : Utrumque commode dici potest. Sunt enim duæ, quarum tamen una pendet ab altera. Christi satisfactio est universalis, habens se ut in actu primo, nostra ut particularis, applicans cuique universalem Christi satisfactionem, per auxilium gratiæ Christi adjuta. Una etiam dici potest actualis, seu in actu secundo applicativa illius universalis sufficientis, quam supponit, et quasi includit, quia propter meritum et satisfactionem universalem Christi confertur nobis auxilium gratiæ, per quod nobis id applicamus, quod universaliter meritus est Christus.

Instat Amesius 4. « Hac ratione Deus Pater et Spiritus S. dici possent pro nobis satisfecisse, quia a Deo Patre per Spiritum S. habemus omnem gratiam. Item, hac ratione satisfactio Christi nullam aliam relationem habet ad peccata nostra et eorum pœnas, quam ad opera bona qua bona sunt: per satisfactionem Christi enim, habemus undē bene operemur ». Resp. ad 1. : Neg. assumpt. Etsi enim actualis collatio auxiliorum gratiæ sit opus totius Trinitatis, non tamen meritum et satisfactio humanitatis Christi verbo unitæ. Quod enim tota Trinitas efficiat ea auxilia gratiæ, fit ex generali ratione omnium effectuum naturalium et supernaturalium: quod vero talia auxilia conferantur posteris Adæ

plane indignis, non fit nisi ob merita Christi. Ad 2. respondeo : Admittendo id quod assumitur : neque in eo ullum apparet incommodum.

II. — Argum. « In purgatorio non est meritum : Ergo nec satisfactio. Nam idem requiritur ad merendum et satisfaciendum : et omnis satisfactio est meritoria ». Resp. : Neg. cons. Quia etsi satisfactio et meritum in aliquibus conveniant, differunt tamen, quod ad hoc requiratur status viæ, et libertas, non vero ad illam. Ideo cum beati et damnati nec mereri nec satisfacere possint (utpote jam in termino constituti), nos vero mortales perfecte viatores utrumque possimus ; ii qui purgantur sunt quasi in medio inter utrosque status (cum sint confirmati in bono, sed tamen adhuc retardentur a fruitione summi boni), hac de causa possunt quidem satis pati, sed non mereri. Quod vero Amesius replicat ex S. Thoma 1. 2. q. 87. art. 6. dicente, quod « pœna satisfactoria sit simpliciter voluntaria », nihil ad rem facit. Loquitur enim de ea pœna, quam quis sponte suscipit. In purgatorio autem anima velit nolit sustinere debet : et quantumcumque se tunc divinæ justitiæ conformet, tamen cruciatus illi quos sustinet, nequeunt dici voluntarii, sed tantum voliti.

III. — Arg. « Ejus est a culpa resurgere, cujus est in culpam incidere : Sed animæ separatæ fidelium non possunt in ullam culpam incidere : Ergo nec resurgere. » Resp : Neg. maj. si sermo si de venialibus, concedo si de mortalibus. A venialibus enim potest anima separata, per actum dilectionis Dei liberari quoad culpam ; quoad pœnam vero satis pati. Porro cavillatur Amesius, cum ex hac responsione tamquam quid absurdum infert : « Ergo non est in venialibus eadem via Athenis Thebas, quæ Thebis Athenas ». Eodem enim modo (si valeret) posset probare : damnatos ad gehennam posse resurgere, cum possint incidere in culpas ; constat autem, illud esse falsum. Sed instat : « Post hanc vitam non est pœnitentia : Ergo nec remissio peccatorum ». Respond : De mortalibus concedo, de venialibus nego. Replicabis : « Pœnitentia est tantum in via ». Esto ; sed animæ purgandæ sunt adhuc aliquatenus in via, quia tenentur adhuc solvere debita, antequam admittantur ad patriam : sunt tamen eatenus in termino (licet non ultimato) quatenus nequeunt ultra mereri aut demereri. Instat ulterius Buccinator Jansenianus demonst. 15. : « Cum, inquit, contritionis virtus tanta a nobis agnoscatur, ut non crimen dumtaxat aboleat, sed et pœnam æquare, et proinde tollere sit nata ; cumque hic actus in anima justi separata sit validissimus, cur omnem pœnam libripensitatione non elevat ? Certe si extra corpus fiat, erit vehementissima ea contritio : quis dubitet ? cur ergo non tollat omnem pœnam ? » Resp. : Quia quoad hunc effectum anima separata est extra viam ; cum actiones quæ in vita mortali fuissent maximi meriti et satisfactionis, post vitæ mortalis finem iis effectibus careant. Idque valde rationabiliter ; ut nempe mortales incitarentur ad negotiandum, dum dies et tempus acceptabile est. Et hæc responsio valet, si supponatur sententia S. Thomæ, et aliorum apud Bellarm. hic et Suar. disp. 11. sect. 4. num 13. Quodsi vero supponatur altera sententia Scoti etiam probabilis, ibid. num. 12. nempe Deum remittere peccata omnia in illo instanti, etiamsi anima tunc nihil operetur, eo quod Deus opera bona vitæ præteritæ ad hunc finem acceptet. Juxta hanc sententiam nihil urget objectio et reliqua corollaria buccinatoris, quæ loc. cit. prosequitur.

IV. — Arg. : « Pœna est propter culpam, et crescente culpa crescit pœna , decrescente culpa decrescit pœna : Ergo remota culpa removetur pœna ; adeoque nullæ pœnæ solvendæ manent in purgatorio pro peccatis in hac vita commissis. » Respondeo : Pœna pendet a culpa in fieri, non in esse : etiam ob culpam præteritam debetur pœna. Amesius replicat 1. « Si dignitas pœnæ maneat, ubicumque pœna infligitur (quod ipsa justitia requirit), tum certe culpa aliquo modo manet : et si pœna pendeat ab illa dignitate in esse, tum etiam culpa : nulla enim est dignitas pœnæ præter culpam ». Resp. : Debitum pœnæ manet, etsi dignitas pœnæ cum reatu culpæ identificata jam sublata sit : requirit enim divina providentia, ut vindicentur culpæ, etiamsi ratio offensæ jam condonata, et macula peccati deleta sit. Alias enim contemnerent in hac vita condignam satisfactionem pro peccatis mortalibus et dummodo in gratia morerentur, pro nihilo ducerent venialia, si nulla pro iis vindicta timenda esset. Amesius 2. « Qui exigit pœnam peccati remissi, is exigit solutionem debiti remissi : peccata enim sunt debita propter pœnam solvendam ». Resp. : Neg.

assumpt. Quis dubitet, posse et Deum et hominem alicui offensam remittere hac conditione, ut pœnam aliquam sustineat? Pertinet nimirum ad bonam gubernationem Dei, non ita remittere culpas sine ulla punitione iis, qui post Baptismum Deum offenderunt, sicut remittuntur pœnæ una cum culpa ante Baptismum admissa. Id ipsum prodest vel maxime hominibus, ut mox patebit. Amesius 3. « Pœna, si justa sit, semper mensuram habet a culpa : Ergo non potest juste dispensari, si culpa plane tollatur ». Resp. : Neg. cons. Numquid Deus severe ulciscitur peccatum originale, ut fatetur Calvinus, etsi Adamo remissum sit, et in Baptismo remittatur?

V. — Arg. « Quilibet actus justificans impetrat remissionem pœnæ æternæ : Ergo multo magis impetrabit remissionem pœnæ temporalis ; et sic saltem ex talibus peccatis mortalibus remissis non remanebit pœna solvenda. Si enim tollit id quod majus est, cur non tolleret etiam quod minus est? » Respond. : Neg. sequel. Etenim tam in physicis quam in moralibus ita constitutum est, ut sæpe facilius sit se liberare ab ingentibus malis, quam a parvis reliquiis eorumdem. Ratio est, quia id quod magis accedit ad summam miseriam, est magis violentum naturæ, ac proinde debet habere remedia magis parata, qualis non necessario habere debent illa mala, quæ tantum impediunt vel retardant perfectam felicitatem : hæc enim cum sit bonum eximium, proinde debuit esse difficile. Sic enim natura præbuit cunctis artes, quibus arcerent leones et tigres, non ita artes, quibus arcerent muscas et pulices. Ad eumdem modum, pertinuit ad divinam misericordiam, ut homo posset per instantaneam pœnitentiam liberare se ab æterno reatu, ne alioquin maneret in præsenti discrimine summæ miseriæ : sed non ita facile debuit posse liberari ab omni plane reatu pœnæ sensibilis, ne alioquin peccatum apud homines vilesceret; et ut homines acrius exstimularentur ad frequentiam et industriam in bonis operibus. Sicut enim magis movet pœna sensus, quam pœna damni, quia licet hæc privet majori bono, illa tamen cadit magis sub hominis imaginationem, adeoque magis exterret metus purgatorii, quam alliciat spes augmenti gratiæ et gloriæ, quod per quemlibet actum meritorium accedit, ita expediens fuit, ut non illa tota pœna justis remitteretur, ad hoc, ut ex desiderio ejusmodi remissionis semper stimularentur ad novos actus bonos, ac proinde crescerent hic in gratia, et post hanc vitam in beatitudine.

Gerhardus disp. 16. texuit 147. theses contra duos Bellarmini libros : sed nihil in illis omnibus deprehendo, quod ex hactenus disputatis non dissolvatur; nam quod a th. 40. usque ad 53. nonnullas dissensiones inter Theologos de circumstantiis purgatorii a Bellarmino agnitas recitat, ad quid hæc, quæso, nisi ad replendas vacuas chartas conducunt? Similiter quod a th. 53. usque ad th. 113. tricatur circa aliquas probationes e Scripturis, in quibus exponendis aliqui dissentiunt, aut probationes censent minus efficaces etc., nihil ipsum dogma lædit. Neque enim Bellarminus omnia loca a se pro purgatorio adducta jactavit esse convincentia : unde non nisi firmiora et clariora superius elegimus. Relicto igitur nunc Gerhardo, libet attexere sex argumenta, quibus Samuel Maresius Anti-Tirini sui pag. 916. evinci putat : Etiam posito purgatorio, haud fas esse precari pro animabus in eo detentis.

1. « Quia debent necessario satispati ex ordine divinæ justitiæ, et ultimum minutum persolvere : preces autem nostræ non valent ad rescindendum immutabile justitiæ decretum ». Resp. : Sic est., si probaretur, illud decretum esse immutabile ; quod nos negamus.

2. « Nullus est de quo nominatim sciamus, sitne in purgatorio : Ergo pro nullo nominatim precari licet ». Resp. : Neg. seq. Licet enim orare pro omnibus, de quorum nec beatitudine, nec damnatione æterna nobis constat ; ut liquet ex S. August. aliisque Patribus. Unde quod Gerhardus th. 123. adducit ex cap. « Apostolicam » de Presbyt. non baptizato, scilicet Innocentium III. « pro presbytero non baptizato jussisse preces et obligationes fieri, quem tamen putabat cœlestia gaudia adeptum etc. ». Solum probat, posse nos habere piam persuasionem de salute alicujus defuncti : quia tamen incerta nobis sunt judicia Dei, posse simul preces et sacrificia pro eo offerre, quod nobis est quotidianum.

3. « Juxta Pontificios, si haberetur certitudo salutis, preces forent frustraneæ : Sed animæ Purgatorii sunt certæ de sua salute : Ergo etc. » Resp. : Syllogismus est informis ; et per se patet disparitas inter vivos et de-

functos, quoad hoc punctum. Major etiam non est usquequaque vera, et indiget benigna interpretatione.

4. « Animæ in purgatorio sunt in statu gratiæ : Ergo non egent precibus, quibus impetrentur illis divina auxilia, ne oneri aut tentationi succumbant. » Resp. : Concedo totum. Indigent tamen et flagitant refrigerium et liberationem a cruciatibus.

5. « Juxta Pontificios, injuriam facit martyri qui pro eo orat, cum ejus potius orationibus petamus commendari : Atqui etiam animabus purgatorii possumus nos commendare juxta Bellarm. Ergo pro iis orare non debemus ». Resp. : Martyr beatus non indiget deprecatore, utpote omnibus miseriis exemptus : sed non sic anima adhuc pœnæ obnoxia.

6. « Nam debet ferventior esse nostra charitas erga animas Purgatorii, quam Sanctorum ipsorum qui regnant in cœlo : At Dominicus Soto negat, Sanctos in cœlo orare pro iis, qui sunt in purgatorio. Ergo. » Resp. : Soti sententia temeraria est, unde ex ea nil nisi temere concluditur. Maresius hic aperte pro Aeriana hæresi, contra SS. Patres, et universam catholicam Ecclesiam, sed oppido infeliciter pugnavit.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE BEATITUDINE

ET CANONIZATIONE SANCTORUM

Ad CAPUT VII.

Catholicam sententiam de canonizatione Sanctorum sic proponit Amesius : « Quæstio 1. est, an sancti recte ab Ecclesia canonizentur ? id est, an recte quidam homines defuncti, a Pontifice Rom. solemni quodam ritu, cæremonia et decreto, in illum gradum efferantur, ut 1. publice deinceps ab omnibus singulari modo sancti habeantur et vocentur ; 2. ut in publicis Ecclesiæ precibus invocentur ; 3. ut templa et aræ in eorum memoriam Deo dedicentur ; 4. ut sacrificia in eorum honorem Deo publice offerantur; 5. ut dies festi in eorum memoriam publice celebrentur; 6. ut imagines cum certo quodam lumine pingantur, et ad venerandum in Ecclesia illustri loco ponantur ; 7. ut eorum reliquiæ pretiosis thecis includantur, et publice honorentur ? Pontificii, inquit, Amesius, hoc affirmant, nos negamus. » Sed probat

Bell. I. — Quia Deus ipse voluit a SS. Scriptoribus annotari in particulari gloriosam vitam et mortem eorum, qui tempore ipsorum floruerint, ut patet ex Eccl. XLIV. et seqq. Et in Nov. Test canonizantur SS. Stephanus, Jacobus Major, Petrus, Paulus etc. Ergo credibile est, eodem modo Deum velle, ut deinceps fiat. Amesius præter cavillos et convicia non habuit quod huic rationi opponeret. Certe Bellarminus non « pueriliter », ut Amesius calumniatur, sed prudenter colligit eamdem voluntatem Dei in sequentium sæculorum illustribus sanctis, quam constat eum habuisse de sanctis antiquioribus. Quid hic non rationabile et prudens ? Quod vero « septem illi honores » (supra adnumerati, ad cæremoniam fere pertinentes) « in S. Scriptura non adnotentur, nec ulli mortalium decreti vel delati legantur », quid, quæso, ad rem facit ? Annon enim cæremonias et ejusmodi signa honoris et venerationis Deus Præsidibus Ecclesiæ determinanda reliquit ?

II. — Bell. : Nisi sciamus, qui sint veri sancti, et qui non ; non possumus eos colere ut oportet. III. — Non possumus accendi ad imitationem Sanctorum, nisi in particulari sciamus, qui sint imitandi, et quid illi egerint aut passi sint. IV. — Debemus nos Sanctis congaudere, et pro illorum gloria Deo gratias agere, quæ sine particulari notitia fieri non possunt. V. — Nisi judicio Ecclesiæ certi Sancti proponerentur colendi, facile fieri posset, ut dammati pro beatis colerentur ; ut accidit tempore S. Martini. Blasphemiæ quas hic effutit Amesius, nullam responsionem, sed execrationem merentur : illarum basis subruetur in sequentibus.

Gerhardus disp. 17. th. 9. objicit : « Extra verbum Dei non sunt fingendi novi articuli, nec instituendi novi cultus » ; quia juxta Bellarm. lib. VI. de amiss. grat. cap. 3. ad 6. Object. non est de rebus, quæ pendent a divina voluntate, aliquid asserendum, nisi Deus ipse in Scripturis S. tale aliquid revelaverit. Resp. : Nullus fit novus fidei articulus, quando aliquis Sanctus de novo canonizatur, sicut nullus fit novus articulus,

si dicatur : Hic infans a me baptizatus, et mortuus, est in cœlo. Aut, cum acceptatus ab Ecclesia Rom. Pontifex Alexander VII. creditur esse Petri successor et Christi Vicarius universalis. Novum cultus divini modum non posse ab Ecclesia institui, nænia est apud Lutheranos et Calvinistas decantatissima ; sed jam alibi satis explosa.

Th. 11. et 12. Objicit, « morem hunc canonizandi, qui nunc viget, primis Ecclesiæ sæculis fuisse incognitum, ejusque suffragio destitutum ». Sed nullum hic est peculiare novum dogma fidei, antiquis dogmatibus repugnans, aut quoad non facile ad unum ex antiquis possit referri. Hæc quippe novitas sola est profana et vitanda. Recolantur ea quæ supra lib. I. de Cleric. in vindic. cap. 7. ex Epistola Erasmi recitata sunt.

Ad CAPUT IX.

Pontificem in canonizatione Sanctorum errare non posse, negat præter Lutheranos et Calvinistas, Cajetanus, cujus opinio, saltem ut temeraria, a cæteris Theologis merito rejicitur, ut apparet apud Suarez, Tanner., et alios Scholasticos in 2. 2. ubi et solvuntur objectiones ; quas tamen Amesius hic plane neglexit, contentus solummodo jacere blasphema scommata in probationes a Bellarmino allatas ; quales sunt : 1. Si liceret dubitare, an sanctus canonizatus sit sanctus et beatus, liceret etiam dubitare, an sit colendus. 2. Fraudarentur non sancti suffragiis vivorum. Nam pro canonizatis non licet orare : et viventes fraudarentur intercessionibus Sanctorum. 3. Non canonizantur ordinarie nisi claruerint magnis et certis miraculis. 4. Magna præparatio jejuniis, precibus, et inquisitione adhibetur, antequam Sancti canonizentur. 5. In canonizatione Sanctorum nullus unquam error deprehensus est. Amesius scommatibus suis etiam male truncat doctrinam Cani, qui lib. V. cap. pen. expresse docet : nullatenus de canonizatione Papæ dubitandum esse, nec Deum permissurum, ut in ea fallatur, licet ex testimoniis humanis per se fallibilibus procedat etc.

Gerhardus disp. 17. th. 14. sic arguit : Juxta Bellarm. in quæstionibus facti, adeoque in iis, in quibus ab aliorum hominum testificatione Pontifex pendere necesse habet, ipse errare potest : « Atqui in canonizatione Sanctorum ab hominum relatione et testificatione pendere necesse habet : Ergo in canonizatione Sanctorum errare potest ». Resp : Propositio illa Bellarmini intelligitur de illis rebus, in quibus totum negotium decidendum pendet plane et adæquate ab informatione humana fallibili. At in præsenti, informationes et testificationes humanæ præsupponuntur quidem tamquam conditio et applicatio ; sed ipsa canonizatio proprie illis non innititur, sed infallibili assistentiæ Dei, quæ semper adest, dum conduntur decreta totam Ecclesiam concernentia. Eadem solutione eliditur th. 17. et sex seqq.

Th. 16. sic arguit : « Papa errare potest, eum habendo pro hæretico, qui non est hæreticus : Ergo etiam in canonizatione Sanctorum ». Resp : Neg. paritatem. Non enim intendit Papa judicialiter definire, aliquem hæresiarcham esse damnatum, cum nihil intersit Ecclesiæ, certo scire, quod talis hæresiarcha cum finali impœnitentia decesserit : sicut certo definit : hunc numero Sanctum esse in cœlis beatum. Porro aliud est de ipsa hæresi, cujus infallibilem condemnationem, non secus ac canonizationem, Papæ adscribimus. Gerhardus vel inscite, vel fraudulenter confudit hæresiarcham cum hæresi ; sed dispar omnino est utriusque ratio respectu Ecclesiæ.

Ad CAPUT XII.

Hagiomachi nostri, ac præcipue Calvinistæ, ut sanctis omnem congruam venerationem eripiant, omnes nervos intendunt. Sed facile eliduntur, si constet de vero sensu horum vocabulorum : « Adoratio, latria, dulia etc. », usuque eorum ecclesiastico ; quod Amesius de industria occultasse videtur. Hinc enim facile constabit, quantum nos Catholici absimus a nefario idololatriæ scelere, quod hæretici nobis inique affingunt, sive per inscitiam, sive per nequitiam. Pro explicatione ergo harum vocum.

Nota I. — Adorationem non tantum continere notitiam excellentiæ, qua aliis præfulget : neque potissimum consistere in externo submissionis signo, quod genuflexione, capitis inclinatione etc. exhibetur : sed proprie et essentialiter consistere in actione voluntatis, qua nos alicui interius subjicimus, volumusque aliquo sive externo sive interno actu, tum alterius excellentiam, tum nostram subjectionem testari.

II. — Triplex est excellentia. 1. Increata,

infinita, solius Dei. 2. Creata, humana, naturalis, quæ in virtutibus naturalibus, humanisque dignitatibus cernitur. 3. Creata quidem, sed supernaturalis, ut gratia et gloria Sanctis a Deo collata : quibus proinde etiam triplex genus cultus, obsequii, honoris et adorationis proportionaliter respondet, nimirum : Latria, cultus civilis, et dulia. Itaque

III. Primum adorationis genus latriam complectitur, quæ cum infinitam Dei excellentiam spectet, non nisi Deo attribui potest, ut dudum docuit S. August. lib. xx. cont. Faustum cap. 21. et lib. x. de Civ. Dei. c. 1. Et ex eo S. Thom. 2. 2. qu. 84. art. 1. et 94. per tot. et cum eo Scholastici, quorum concors sententia est : Quod etsi præceptum sit : *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Cum hoc tamen bene stare, id quod mandat Apostolus Gal. v. v. 13. *Servite invicem in charitate.* Nam ex lingua Græca, unde Scriptura translata est, *Servitus* duobus modis ac diversa significatione solet appellari. Dicitur enim λατρεία ; dicitur et δουλεία : Sed hæc intelligitur communis sive Deo, sive cuiquam alteri exhibita ; a qua etiam *Servus*, h. e. δοῦλος nomen accipit. Latria autem vocatur servitus illa, quæ soli divinitatis cultui debita, nulli communicatur creaturæ ; unde idololatræ vocantur, qui vota, preces, sacrificia etc., quæ uni Deo debentur, idolis impendunt. Hæc porro latria, et servitus soli Deo debita, sine dubio in interna cordis submissione principaliter et formalissime consistit, ut ex I notando constat.

Ab hac vero plane diversa est secunda adorationis et cultus species, videl. civilis et humana, quæ ob excellentias mere humanas et naturales alicui defertur. Unde cum excellentiarum humanarum magna sit varietas, etiam cultus multiplex esse debet, ut cum Aristot. S. Thomas docet de pietate, observantia, dulia etc. Et hanc adorationem humanam, civilemque honorem constat ab Abrahamo filiis Heth Genes. xxiii. v. 7. Ab Esau fratri suo Jacob Gen. xxxiii. vers. 3. Idem Josepho fratres præstitere Gen. xli. v. 7. Moyses socero suo Exod. xviii. vers. 7. Idem de Davide adorato dicitur I. Reg. xxv. v. 23. et III. Reg. i. vers. 16. Ubi cum Gualterio specialiter observandum est, satis constare ex collatione textus Hebræi, et versione LXX. interp. omnes prædictas adorationes, uti in externo aliquo reverentiæ et submissionis signo conveniunt, ita per eamdem vocem (Hebræis ישתחו, Græce προσκυνέω) in Scriptura exprimi. Hinc deprehenditur inexcusabilis perversitas Calvinistarum, qua, cum ignorare vel non possint, vel non debeant, duo illa verba Hebræis et Græcis idem significare, quod Latinis ly « adoro », ideoque et ipsi in suis Bibliis vernaculis hanc vocem sic vertant ; nihilominus præsumant, nostram Vulgatam eo etiam nomine respuere, quod utriusque illius verbi vim verbo « adorandi » exprimat? Nec ferre possunt, adorationis nomen ullo modo creaturis adaptari, vanissime persuasi, non posse esse aliam adorationem nisi latriæ. Sed si sapere mallent quam cavillari, non sisterent in solo verborum male intellectorum aut expositorum cortice, et signis venerationis externis, sed conarentur penetrare veram adorationis naturam, rectæque internæ nostræ voluntatis submissionem secernere non solum a cognitione (quam clarum est posse sine adoratione existere), sed etiam ab actu externo, quem constat etiam per irrisionem exerceri posse. Sic enim viderent, quod sicut in nobis est multiplex submissio, ita multiplicem quoque adorationem esse admittendam.

Tertius itaque cultus medius inter religiosum latriæ, et civilem observantiæ, omnino admittendus est, qui debetur excellentiæ supernaturali creatæ in Angelis et sanctis hominibus, vocaturque *dulia.* Equidem verum est, quodsi ad grammaticam tantum, et profanorum Scriptorum usum respicere velimus, has voces λατρεύω et δουλεύω satis convenire, et utrumque subinde pro « serviendi » verbo usurpati. Verum quia hic agitur de usu Ecclesiæ, quæ dum hæreticorum importunitate premitur, suo jure potest et solet, novis vocibus sua enunciare mysteria, hinc mirum videri non debet, eam simili necessitate pressam, illarum vocum significationem coarctare, quæ alioquin secundum suam etymologiam latius vulgo patere censerentur.

Ad CAPUT XIII.

Defendit Bellarminus hoc cap. cultum aliquem minorem divino, et majorem civili et mere humano, SS. Angelis et hominibus deberi. Amesius mox tricatur dicendo : « Non agi de gradu majore vel minore, qui etiam inter homines variat, sed de specie

altiore, id est, an cultus religiosus creaturis debeatur ». Resp. : Omnino et nos sic intelligimus, dummodo non fiat vis in ly « religioso », quod subinde sumitur stricte pro cultu, qui soli Deo debetur ; satis frequenter etiam accipitur, prout analogice etiam extenditur ad sanctas creaturas. Absolute igitur admittendum esse talem cultum medium, specie ab utroque extremo distinctum.

Probatur I. — Quia Angeli adorati sunt ab Abraham Gen. XVIII. vers. 2. et Loth. cap. XIX. v. 1. et Josue cap. V. v. 13. et seqq. ubi exprimitur hebræa vox וישתחו id est : Josue procidens in terram *adoravit eum ;* prout et Calvinistæ ipsimet in suis Bibliis Genevensibus vertunt. Non ergo dicere possunt, nos idololatriam committere adorando Sanctos et Angelos, nisi idem de Josue, Loth, et ipso Patre omnium credentium Abrahamo admittant. Nec evadit Amesius, cum ait : « Honorem illum et adorationem, etsi gradu et modo, non tamen specie vel genere differe a civili cultu mortalibus deferri consueto ». Nom contra 1. Quia si præcise ob naturæ præstantiam civiliter a nobis colerentur Angeli, eodem modo possent coli etiam dæmones. 2. Fundamentum adorationis illius non fuit vel natura, vel aliquod bonum naturale et morale, sed supernaturalis excellentia : ergo et am species cultus est plane alterius naturæ, quæ quamvis a cultu civili specie differat (sicut gratia et natura), tamen uti excellentia quævis creata infinities inferior est excellentia Dei increata, ita et dulia sine comparatione inferior est latria.

Probatur II. — Quia non modo Saul animam Samuelis adoravit I Reg. XXVIII. ve s. 14., sed etiam in hac vita Nabuchodonozor Danielem, Dan. II. v. 46. Abdias dispensator regis Achab Heliam prophetam III Reg. XVIII. v. 7. Item filii Prophetarum Elisæum IV Reg. II. v. 15. Et certe non potest hic honor ad civilem referri, cum Abdias in Elisæo nullam excellentiam naturalem, terrenamque dignitatem spectare potuerit, sed solam supernaturalem gratiam prophetiæ et sanctitatem ; sicut et in Daniele Nabuchodonosor. Porro vana est evasio Amesii, cum ait : « Elias et Elisæus ne quidem ex Pontificiorum sententia fuerunt religiose adorandi, quia nondum erant in Ecclesia triumphante ». Hoc, inquam, plane ineptum est. Etsi verum dicamus, Veteris Testamenti sanctos in limbo Patrum existentes non solitos fuisse invocari (utpote qui nescirent quid hic fieret), sicuti jam post Christi Ascensionem Sancti publice invocantur : nemo tamen Catholicorum negat, adorationem eis ob supernaturalia dona legitime impendi potuisse.

Probatur III. dilemmate prorsus ineluctabili : Quia Deus vel æque dignus est supernaturali charitatis amore, sicut dignus est honore, vel non ? Si non æque dignum dixeris, necesse est ut dicas : quod bonitas divina, quæ est objectum nostri in Deum amoris, minor sit, quam sit Dei magnitudo et excellentia, quæ est objectum nostri in Deum honoris. Ex qua divinarum perfectionum inæqualitate non potest non consequi negatio unitatis et simplicitatis divinæ ; quod est sine dubio impium. Si autem dicatur Deum æque dignum esse supernaturali amore, sicut et honore, evidenter sequitur : quod sicut de supernaturali, quem Deo debemus, amore nihil detrahitur per charitatem fraternam proximi ; ita nec de summo supernaturalis latriæ honore quidquam detrahitur per supernaturalis duliæ honorem, utpote quæ ad supernaturalia gratiæ et gloriæ dona Sanctis a Deo concessa refertur. Imo tantum abest, ut latria Dei per duliam Sanctorum violetur, ut e contrario graviter illa violetur per contemptum Sanctorum et fidelium Dei servorum, juxta illud Luc. x. v. 16. *Qui vos spernit, me spernit.* Quid hic responderi queat, non video. 4. Denique confirmatur : Quia si honor civilis debetur virtuti civili ; ergo honor plusquam civilis, debetur supernaturali virtuti, adeoque Sanctis qui ea excellunt. Negat Amesius consequentiam : « Alioqui enim », inquit, « si honor variaretur specie pro varietate virtutum, tot essent species honoris, quot sunt virtutis. Sed hoc dici nequit : Ergo nec illud ». Resp. : Virtutes morales, humanæ, et civiles quæcumque, sunt omnes ejusdem ordinis : at supernaturales sunt longe eminentioris ordinis : et sicut ad politiam et remp. cœlestem spectant, ita et honorem terreno et politico excelsiorem merentur. Aliud enim certe est, juxta Apostolum esse *civem Sanctorum et domesticum* Dei, et aliud civem hujus terrenæ reipubl.

Ad CAPUT XIV.

Objicit Amesius 1. « Honor religionis non potest creaturis tribui, quia religio est cultus Dei ». Resp. : Hæc objectio jam supra in

vindic. cap. 7. eversa est. Neque etiam ad rem facit, quod producit Scholasticos, probabili ex causa affirmantes, quod etiam Sancti per virtutem religionis colantur : sicuti eodem habitu charitatis amamus proximum propter Deum ; et non colantur per virtutem religionis, sed duliæ : cum scilicet adorantur propter perfectiones absolutas iis inhærentes, quales sunt gloria, gratia, virtutes, etc. Videatur Lessius lib. II. de just. cap. 36. dub. 3.

II. — Objicit : « Soli Deo servire debemus. Deut VI. v. 13. Matth. IV. vers. 10 ». Resp. : Juxta textum hebr. et græcum, diabolus a Christo petiit latriam, hanc autem Christus *soli Deo* deberi dixit. Porro cavillatur Amesius, cum ait : « Dominum in illis verbis non negasse, duliam esse diabolo exhibendam ». Nam id quidem verissimum est, iis verbis Dominum nec negasse nec concessisse, sed ambiguum voluisse relinquere dæmonem, utpote cui satis fuit ita respondisse ad interrogata, ut nihil inde contra Christum, etsi purus homo putaretur, posset inferri. Sed nimis certe gnaviter diabolo patrocinatur Amesius, quasi ipse non ambierit latriam (uti adhuc passim facit superbissimus spiritus), sed tantum duliam, qualem nos Sanctis concedimus. Præterea male ex eo colligit, diabolum se pro creatura haberi voluisse, quod Christo dixerit : Sibi *tradita esse omnia regna mundi*. Sed non vidit Amesius, etiam Christum dixisse, sibi tradita esse omnia a Patre, nec tamen ideo non voluisse haberi Filium Dei consubstantialem.

III. — Objicit : « Petrus noluit a Cornelio adorari Act. X. v. 26. nec Angelus a Joanne Apoc. XIX. vers. 10 ». Resp. : Vel Cornelius aliquid divinum in Petro esse putavit, ideoque merito fuit coercitus : vel ex modestia eum honorem recusavit. Similiter illa recusatio Angeli vel referenda est ad adorationem latriæ, quam forte Joannes Christum existimans, illi deferre cupiebat ; vel certe, si Angelum esse noverat, ad ipsius Angeli modestiam referendum est : sicut et inter homines Christiana humilitate præstantes usuvenit, eos, qui magis cœlestibus donis affluunt, magis quoque de vitando honore sollicitos esse, nisi vel hierarchiæ ecclesiasticæ ordine, vel proprii officii necessitate illum admittere debent. Adde, Angelos post Christi adventum, ob reverentiam humanitatis Christi, recusare adorationem. Verissime igitur Bell. dixit : Et nos recte illos adorare, et ipsos recte adorationem recusare. Inepte hoc negat Amesius ; qui si consequenter loqui vellet, deberet etiam dicere, eos qui Marc. VII. adducebant surdum et mutum (cum hic interim a Christo fuisset sanatus, illis vero ab eodem præceptum, ne cui id dicerent) consequenter, inquam, Amesius dicere deberet, eos peccasse, ut qui non obstante verbo Christi, tantum miraculum amplius prædicabant ; quod sine dubio falsum est. Fuit enim illud non proprie præceptum Christi, aut voluntas efficax, sed potius urbanitas et indicium modestiæ ; ideoque sicut hoc fuit hominis modesti et benefici, ita illud hominum non ingratorum.

Gerhardus hic silet : Titius conjungit hanc cum sequenti quæstione.

Ad CAPUT XVII.

Negant Lutherani et Calvinistæ communiter, licere ullo modo Sanctos in cœlis cum Deo regnantes invocare. Nos Catholici seqq. assertiones cum Bellarmino statuimus.

I. — Non licet a Sanctis petere, ut nobis tamquam auctores divinorum beneficiorum gloriam vel gratiam, aliaque ad beatitudinem media concedant. Nec refert, quod verba subinde aliud indicare videantur, ut, cum a Sanctis petimus sanitatem, patientiam, salutem etc. Id enim ex communi Catholicorum sensu intelligitur tantum juvando precibus, modo quo Apostolus de se dicit Rom. XI. vers 14. I Cor. IX. vers. 22. *laborasse se, ut omnes salvos faceret*, scilicet concionibus et precibus. Falsa vero omnino est propositio illa universaliter sumpta, in qua tantopere confidit Amesius, scilicet : « Qui aliquid acquirit nobis meriti, ille nobis est rei acquisitæ auctor ». Certe S. Augustinus non dubitavit asserere, precibus S. Stephani conversum esse Saulum : nemo tamen dixerit, illum esse auctorem, seu principalem causam sive efficientem, sive meritoriam ejus conversionis.

II. — Sancti non sunt immediati intercessores nostri apud Deum, sed quidquid a Deo nobis impetrant, per Christum impetrant. Hanc assertionem etiam Amesius veram fatetur ; quam tamen mox ipse evertit, cum ait 1. : « Novam et monstrosam esse distinctionem in mediatos et immediatos intercessores ». Hæc certe non cohærent. Numquid enim Lutherani et Calvinistæ concedunt, ut viventes pro viventibus apud Deum intercedant ? Numquid et hoc per Christum Dominum nostrum ? At inquit Amesius 2. Hoc

modo « secludimur ab intima illa et immediata unione, quam habemus cum Christo per fidem. Si enim mediate ad Christum venire debemus per Sanctos, tum per illos æque etiam mediate credere debemus in Christum ». Respond. : Neg. assump. Connexionis autem hujus ne probabilis quidem ratio apparet. Certe si quid valeret, etiam valeret contra intercessiones viventium.

Ad CAPUT XVIII.

III. — Assertio Bellarmini est : Sancti orant pro nobis, saltem in genere, secundum quod testantur Scripturæ. Non negat hoc Amesius, vult tamen « probationes Bellarmini non esse efficaces ; et quidquid sit de rei veritate, ejus asserti cognitionem haud multum spectare ad fidem ac salutem nostram ». Sed revera argumenta Bellarmini sunt satis efficacia. II Mach. ult. vers. 12 et 13. *Onias et Jeremias jam defuncti orabant pro populo.* Apocal. v. vers. 8. referuntur sancti cum *phialis aureis, quæ sunt orationes Sanctorum*, inquit S. Joannes II Petr. I. vers. 15. *Dabo autem operam et frequenter habere vos* (scilicet commendatos) *post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.* Luc. XVI. vers. 27. 28. Epulo in gehenna orat pro fratribus ; Ergo multo magis sancti in cœlo. Apoc. VI. vers. 10. Sancti clamant vindictam de interfectoribus suis : Ergo multo magis misericordiam pro nobis, qui eos invocamus.

IV.—Assert. : Sancti orant pro nobis etiam in particulari. Amesius 1. « Si hoc etiam concederetur Bellarmino, nihil tamen inde concludere posset pro invocatione Sanctorum : Sicut, licet juxta Catholicos animæ purgatorii orant pro nobis, invocandas tamen a nobis, non concedit ». Sed hoc falsum esse infra constabit. Ait 2. « Non posse id e Scripturis evinci ». At non potest omnino. Nam ut etiam Calvinus, apertis Scripturis convictus fatetur lib. II. Instit. cap. 20. §. 23. sancti Angeli pro nobis orant, et perferunt fidelium preces in conspectum Dei : Ergo etiam sancti et beati homines ; quæ enim hic disparitas ? Negat tamen Amesius non modo anteced. quoad orationem ordinariam specialem, nostris precibus accommodatam : sed etiam consequentiam ; « Quia », inquit, « Angelis ex ordine mandatur cura nostri, non spiritibus hominum beatorum ». Hæc evasio et disparitas posset alicui non improbabilis videri, si non nisi ex apertis Scripturæ locis, cura beatis hominibus de viatoribus commissa, evinci debeat. Illud enim Matth. XXIV. vers. 47. *super omnia bona constituet eum,* non videtur hanc curam convincere. Efficacior est alter locus Apoc. II. vers. 26. *Qui vicerit, dabo illi potestatem super gentes, et reget eos in virga ferrea.* Hinc plane evincitur, etiam beatos in cœlo curam habere mortalium, et eos regere. Amesius aliud effugium hic non invenit, quam 1. ly « gentes nusquam significare populos fideles ». Sed quid inde? Immo hinc fortius roboratur nostrum argumentum : si enim regunt gentiles, quanto magis fideles ? Ait 2. « In phrasi allegorica non debet fundari doctrina singularis ». Respondeo : Neque hic est allegoria, nec doctrina singularis, sed communissima et antiquissima. Nam qui S. Gregorium M. præcessit Pelagius II. refert inter novem Præfationes in Missa usitatas etiam illam de Apostolis, diutissime ante receptam, ubi sic dicitur : « Te suppliciter exoramus, ut gregem tuum Pastor æterne non deseras, sed per beatos Apostolos tuos continua protectione custodias, ut iisdem Rectoribus gubernetur, quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse Pastores ». His positis progrediendum ad principalem assertionem.

Ad CAPUT XIX.

Principalis Catholicorum assertio, contra antiquam Vigilantii hæresim, per Lutheranos et Calvinistas ex orco revocatam, hæc est, scilicet : Beatos tum homines, tum Angelos posse a nobis invocari ; eaque omissis aliis efficaciter probatur unico, sed invicto dilemmate. In utroque Testamento sæpe legimus viventes a viventibus fuisse invocatos : Ergo licebit etiam nunc invocare eosdem Sanctos cum Christo regnantes. Hoc argumentum, inquit Bellarminus, numquam potuerunt solvere adversarii. Sed Amesius fiducialiter respondet : « Solutionem secum portat, non tam in tergo, quam in fronte. Nam 1. de orationibus viventium a viventibus postulatis, sæpe legimus in Vet. Test., sed de mortuis alium silentium est in utroque Test., sicut apparet ex ipso Bellarm. qui de veteri Testamento concedit : Quia ante Christi adventum, sancti qui moriebantur, non poterant ordinarie cognoscere preces supplicantium, ideo non fuisse consuetum in Testamento Veteri ut diceretur : Sancte Abraham, ora pro me etc. Ex Nov. Test. autem nullum præceptum, promissionem aut

exemplum hujusmodi invocationis vel nominare quidem, aut præ se ferre Bellarminus audebat ». Sed resp. 1.: Quoad sanctos in Vet. Test. defunctos, in limbo existentes, poterat quis etiam ad illos privatim suam invocationem dirigere, etsi id ob dictam rationem publici moris non esset. 2. Ut jam nobis licitum et utile sit beatos Angelos et homines invocare, non requiritur ullum præceptum, aut promissio specialis in S. Scripturis expressa: sufficit universalis Ecclesiæ praxis. Testantur enim Centuriatores Magdeb. cent. 4. cap. 4. Witacker contra Bellarm. Hospinian. part 1. hist. Sacram. lib. II. cap. 7. et alii Calvinistæ, clamantque, pro invocatione sanctorum jam in 4. sæculo fere omnes Patres stare, Athanas., Basil., Nazian., Chrys., Ambros., Hieron., August., eosque in hoc cum Papistis errasse. Quis vero pius et prudens non malit cum quarti et quinti sæculi (in quibus 4. Œcumenica concilia celebrata fuere) sanctissimis Patribus desipere, quam cum istis Neo-Evangelicis sapere? Et si idololatriæ immersa fuit Ecclesia quarti et quinti sæculi, consequenter adultera facta est, nec fidem meretur in decretis 4. Conciliorum generalium. Porro Titius risum et sibilos potius quam responsionem meretur, dum exigit testimonia aperta et irrefragabilia trium primorum sæculorum. Jam dudum enim optime in simili materia Jacobo VI. regi Britanniæ respondit Cardinalis Perronius in replic. pag. 645. Sufficere, ostendi vel unius sæculi e quinque primis doctrinam et praxim indubitatam ; hinc enim certissime habetur etiam doctrina et praxis præcedentium, cum certissimum sit, dogma aliquod ab universa Ecclesia in uno sæculo receptum, non esse eo sæculo confictum, sed per traditionem ab Apostolis acceptum. Ut enim S. Augustin. docet lib. II. de Baptismo contra Donat. cap. 7. « Quod Ecclesia universalis suo tempore observat, nec est per concilia generalia institutum, credi debet ex Apostolica traditione esse ». Hæc dixerim in suppositione, quod nulla prorsus e tribus primis sæculis testimonia suppeterent, quæ tamen revera non desunt, sed more solito, a Titio eluduntur : « Dionysius », inquit, « Areopagita auctor novus et fictitius est, ut majores nostri (Lutherani) loquuntur : Manifestum est, Irenæum loqui de advocatione Virginis vivæ, non mortuæ ; etsi ejus verba vitio sine dubio latini interpretis (unde, quæso, homini huic novo, certitudo de re dudum ambigua ?) obscuriora sunt, etc. Justini M. verba Bellarminus callide ita interpunxit, ut hunc sensum lectori, græcum textum non inspicienti, ingerere possint, ac si Christiani, tempore Justini Deum Patrem, ejusque Filium, et bonorum Angelorum exercitum, et spirituum Propheticum coluerint atque adoraverint, etc. ». At græcus textus eumdem prorsus sensum reddit, nisi cum Titio violente alio torqueatur. Cur vero Titius græca verba non adscripsit ? Sed valeant cum sua perihermenia Titius et Gerhardus! Redeo ad Amesium. Is (saltem tacite) agnoscit, Patres et concilia quarti sæculi, pro nobis stare. A probatione demum ex miraculis petita, facile sese expedit, consueta videlicet Pharisæis redivivis blasphemia. Apertissimum miraculum, pro invocatione Sanctorum, quasi reflexe patratum a S. Bernardo, et similia, non dubitat Amesius « prodigiis et signis mendacibus Antichristi » adnumerare. Interim firmo talo stat contra impios Hagiomachos Achilles iste : Si nefaria idololatria est, petere preces eorumdem Sanctorum beatorum, quos adhuc in hac vita licitum et utile erat invocare ; id vel est, quod nostras necessitates et preces non cognoscant : vel quod nolint nobis succurrere : vel quod hoc ipsum non possint : vel demum, quod injuria fiat Deo et Christo, dum quis alius invocatur. At nihil horum obstat, ut ex objectionum solutione constabit.

Ad CAPUT XX

Argumenta hæreticorum contra invocationem Sanctorum, potissimum sunt.

I. — « Invocatio Sanctorum cedit in injuriam Dei ; quia ille solus invocatur in quem credimus Rom. x. vers. 14., Et quia credere debemus in Deum solum, idcirco illum quem invocamus habemus pro Deo ». Resp. : Neg. assumpt. et ad probationem dico, illa verba inepte torqueri contra invocationem Sanctorum. Nam in hac sententia : « Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? » ly ergo significat, hanc sententiam referri, et inferri ex præcedente sermone Joelis, qui sic habet : *Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit*. Hic ergo repetendum est ly *nomen Domini*, hoc modo : Quomodo invocabunt nomen Domini, in quem non crediderunt? q. d. Quomodo invocabunt Dominum, quasi Deum et auctorem salutis, in quem non credunt? Sic autem solus Deus

invocatur a fidelibus in Ecclesia, scil. ut Dominus et auctor salutis. Nam alioqui ly *invocari* tribuitur etiam hominibus Genes. XLVIII. vers. 16. *Invocetur nomen meum super pueros hos, et nomina Patrum meorum.* Ose. VII. v. 11. Isa. XXXIV. vers. 12. Et hoc modo Sanctos invocamus, non quasi auctores, sed ut opitulatores et intercessores apud Deum. Adde quod Exod. XIV. vers. 31. (juxta Hebr.) dicatur : *Crediderunt in Deum, et in servum ejus Mosen.*

II. — Argum. : « Per invocationem Sanctorum fit injuria Christo, » unico et soli Mediatori. I Timoth. II. vers. 5. Amesius hoc argumentum verbose extollit, sed ne gry proficit, cum non magis per hanc invocationem Sanctorum concipi possit injuria Christo illata, quam per orationes, et suffragia nostrorum amicorum viventium. Manet certe semper insolutum illud fundamentale argumentum supra formatum : Viatores pro invicem orantes (sive sponte sive rogati) nullam faciunt injuriam meritis Christi : Ergo nec preces beatorum, sive rogati et invocati, sive sponte eas pro nobis fundant. Huc etiam pertinet illud ex Colossens. II. vers. 18. vetans *religionem Angelorum.* Ubi bene Cornelius docet 1. Hanc hæresim Simonianorum de cultu Angelorum ortam esse a Philosophis Platonicis, qui Deos medios animarum purgatores finxerunt, teste S. August. lib. VIII. de Civitate Dei cap. 12. 2. Certum est, eum errorem in hoc situm esse, quod dicerent : Angelos digniores esse Christo, et præ Christo excellentiori et peculiari ritu colendos, quasi ipsi servatores et mediatores essent. 3. Originem hujus erroris fuisse hæresim Cerinthi, qui docebat, Christum esse purum hominem, non vero Deum. 4. Ex hoc dogmate nonnulli, similium novorum dogmatum studiosi Colossis et Laodiceæ videntur commenti novum religionem Angelorum. Unde ineptissime iste locus Apostoli, detorquetur contra cultum Sanctorum.

III. — Principaliter arguunt : « Sancti defuncti non cognoscunt viventium preces : Ergo frustra invocantur ». Respondeo : Quidquid sit de consequentia, quam Bellarm. recte ait posse negari, simpliciter negatur antecedens. Videamus quomodo id firmet Amesius. 1. Ait : « Solus Deus cognoscit cor filiorum hominum ». Sed quid hinc fit? ergone Deus non revelat pleraque cordium secreta amicis suis in beatitudine constitutis, quibus etiam sæpe in via tam multa revelavit? 2. Ait : *Homo mortuus dicitur ignorare filios.* Job. XIV. vers. 21. Resp. : cum S. Gregor. in eum locum, id intelligi, quod parentes defuncti, *naturaliter* non cognoscant statum suorum filiorum : nos vero de Sanctis agentes, loquimur de cognitione supernaturali, quæ ipsis non minus, quam Angelis potest competere, cum sint in beatitudine iisdem æquales. Lucæ XX. vers. 36. Quod ergo beati cognoscere possint, et de facto omnia ad suum statum aliquo modo pertinentia cognoscant, apud Catholicas extra controversiam est, licet de modo (uti in plerisque materiis contingit), Theologi dissentiant. Probabilissimum censeo, Beatos intueri in Deo, veluti in speculo voluntario, suo principio et causa prima, saltem ea omnia, quæ ad eorum beatitudinem, dignitatem, oblectationem ; curam et charitatem aliquo modo pertinent : « Qui enim (inquit S. Gregor. lib. II. Dialog. cap. 35.) illic omnes communi charitate Deum conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt »? Frustra hic Amesius fatigatur in referendis nonnullis sententiis Scholasticorum, de modo quo Beati cognoscant actiones nostras, et secreta cordium. Sed vere nec umbram difficultatis profert contra sententiam paulo ante insinuatam ; proinde superfluum foret in singulis sententiis examinandis hic morari. Quod vero ait : « Juxta nostram sententiam necesse nos habere fateri, invocationem Sanctorum ignotam fuisse plerisque Patrum ». Resp. negando simpliciter. Juvat hic adscribere verba nuperi Buccinatoris Angli : Aiunt ex modernis incautiores, dicam, an audaciores, plerosque Sanctorum, totam generis humani massam, confusis Sanctissimis cum imperfectissimis, a visione Dei, usque ad supremum judicii diem arcere Neque ego ausim refellere in circumstantiis aliquod peccatum : sed in substantia dico (extra unum Bernardum, et si ve is inter Patres Joannem XXII. computare), neminem de hoc articulo (quantum liquet ex eorum scriptis, vel dubitanter locutum etc. hactenus ille : quod prosequitur circa singulos, ambigua declarando. Sed forsan hic Jansenista proniores animos apud Lutheranos et Calvinistas inveniet.

IV.—Argum. : « Deus paratissimus est nos audire, et magis nos diligit, quam ullus Sanctorum : Ergo hi frustra invocantur. Imo signum est diffidentiæ. » Resp. : Si hoc argumentum vim habet, valebit etiam contra

suffragia viventium. Frivola porro evasio est Amesii, dum ait : « Hoc esse medium a Deo institutum, non illud ». At hoc non tantum est petere principium, sed etiam admittere omnia objecta incommoda in medio a Deo instituto.

V.— Argum. : « Quis sit invocandus, Christus verbo et exemplo docuit in oratione dominica ». Resp. : Hoc argument. ejusdem est farinæ cum priori : aut enim suffragia quoque viventium tollit, aut invocationem Sanctorum non tollit. Cum vero Christus orare Apostolos docuit, non de eo qui orandus est, sed de iis rebus, quæ petendæ sunt, eos monere voluit. Satis enim constabat, Deum esse orandum, cum auctor donorum quæritur.

VI. — Arg. : « Nullum exstat in Scriptura mandatum, vel exemplum, vel promissio : Ego Sancti non sunt invocandi ». Respondeo : Dissimulata sequelæ debilitate. Nego anteced. quod satis refellitur vel ex solo cap. ult. Job. *Ite*, inquit Deus, *ad servum meum Job* (en mandatum !), *et orabit pro vobis* (en exemplum!), *et ego suscipiam faciem ejus, ut non imputetur stultitia vobis* (en promissio!) Sed replicat Amesius, et ait : « Job vivus et præsens rogandus fuit, ut oraret pro fratribus : Ergo Sancti mortui, absentes invocari debent, cum adorat one religiosa. Nulla calx in hac arena ». Imo calcis et glutinis tenacissimi hic plurimum est. Si enim mortales, ipsimet adhuc miseri, et de se solliciti, pro suffragiis precum, uti iter a nobis rogantur; quanto magis Beati, de se suoque statu securi, longe majoris ac præstantioris in nos charitatis, ac intentionaliter nobis sufficientissime præsentes, fructuose a nobis implorantur? Quæ deinceps usque ad finem Amesius profert, scurriles blasphemiæ et protritæ nugæ sunt, plebeio rabulæ, quam disputatori erudito convenientiores, et alioquin passim obviæ.

Gerhardus disp. 17. a th. 23. usque ad 82. multa congerit, sed pleraque levioris sunt momenti, et hactenus soluta.

Th. 25. sic arguit : « Juxta Bellarm. sacrificium est actus externus soli Deo debitus; Sed religiosa invocatio Sanctorum est species sacrificii, scil. sacrificium internum ac spirituale : Ergo si sacrificium soli Deo debetur, utique etiam actus sacrificii interni et spiritualis ». Virilene, Titi, an puerile hoc argumentum est? Sane minor non tam falsitate, quam fatuitate laborat. Quis enim sani cerebri putat se sacrificare, cum alterius preces aut suffragia flagitat?

Sequuntur deinceps th. 38. 40. 41. et seqq. argumenta non tam puerilia quam stipitea, quibus referendis et refellendis piget pudetque immorari, bonasque chartas inquinare. Qualia enim monstra argutationum sunt ista : « Sancti non sunt omnipræsentes, omnipotentes etc. Ergo non sunt invocandi etc. » Item th. 68. « Si Sancti sunt præsentes quoad exauditionem, utique etiam quoad locum. Qui enim religiose invocatur, et preces piorum in omni loco audit, illum non solum quoad exauditionem, sed etiam quoad locum præsentem esse oportet ».

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE RELIQUIIS

ET IMAGINIBUS SANCTORUM.

Ad CAPUT I.

Reliquiarum nomine, quas religiose colendas statuimus, intelliguntur Sanctorum corpora; quælibet etiam eorum particulæ, ossa, capilli, cineres, vestes quoque et alia quibus usi sunt; item vela, panni etc. quæ ad eorum ossa vel corpora admoventur. Amesius hic plane ridiculus est, cum in limine queritur, Bellarminum « non ostendisse, quid intelligat per reliquias »? (Quis vero est inter Lutheranos et Calvinistas, qui vel extremis labris controversias degustavit, et hoc ignoret?) « nec definivisse cultum, quem illis deferri velit » (sed et hoc jam constat, et passim vel supponitur, vel exponitur, nempe quod non sit cultus latriæ, sed duliæ respectivæ et impropriæ), « nec statum ullum controversiæ proponere ». At quis nescit eum esse : An licitum, honestum, sanctum sit venerari reliquias? (ut Catholici omnes non tam verbo, quam ipso opere hactenus affirmarunt;) an vero eas cum Judæis, Turcis, Paganis spernere, execrari, exurere, et in flumen abjicere? (uti Calvini soboles præsertim in Gallia gnaviter præstitit), quamquam antiquioribus istis Hagiomachis, h. e. Gallicis Hugonotis, modestior videri vult Amesius, cum ait : « Nos quamvis Sanctorum corpora et adjuncta, qua talia sunt, honeste tractanda esse fateamur, religiosum tamen cultum ipsis deberi pernegamus ». Verum si per religiosum cultum, more suo, intelligit divinum, nos hunc reliquiis non exhibemus. sed prohibemus: si civilem; quis, quæso, ille est, nisi sepultura, quæ etiam cuivis de fæce popelli conceditur? Verba ergo dat Amesius.

Ad CAPUT III.

Catholicam sententiam de veneratione reliquiarum Bellarminus firmat.

I. — Quia Moses ossa Josephi transtulit in terram promissionis Exod. XIII. vers. 19. Deus ipse corpus Mosis honoravit, dum illud propriis manibus sepelivit Deuter. ult. Ex tactu quoque Elizæi mortuus quidam ad vitam revocatus fuit IV Reg. XIII. vers. 21. Josias ossa Prophetæ jussit asservari IV Reg. XXIII. v. 18. Sepulcrum Christi gloriosum futurum prædicitur Isai. XI. vers. 10. Hæmorrhoissa fimbriam vestis Christi fideliter tetigit, et sanata est Matth. IX. vers. 22. Certatim currebant homines ad umbram Petri attingendam Act. V. vers. 15. Sudaria quoque et semicinctia Pauli deferebantur ad ægrotos Actor. XIX. vers. 12. Amesius 1. : « In omnibus istis exemplis nulla vel mentio, vel vestigium adorationis Religiosæ : nihil ergo concluditur ». Sed profecto impietate excæcatum esse oportet eum, qui non videt hic plusquam humanum cultum reliquis exhiberi solitum. 2. Ait : « Hæc exempla fuerunt extraordinaria respectu personarum, et singularia, quoad temporum, locorum, et causarum rationem : ab iis igitur ad ordinariam observationem, non sequitur argumentatio ». Sed si hæc veneratio (ut cum suo Calvino contendunt Hagiomachi) et fides, est superstitiosa, quomodo potuit a Deo extra ordinem miraculis comprobari? Mira profecto vel væcordia vel impietas est adversariorum, cum negare nequeant, Christi et Apostolorum virtute, miracula apud reliquias patrata : dicere tamen, ea miracula plurima

et maxima, quæ deinceps ad Reliquias Sanctorum contigere, dæmoni esse adscribenda. Sequuntur nempe magistrum suum Calvinum, qui fidelis fœminæ (Hæmorrhoissæ) religionem criminari, et tum dubitationis alicujus in fide, tum superstitionis, in tacta fimbria vestis Christi, insimulare, ipsumque adeo Christum haud obscure in societatem sceleris vocare ausus est, quod se ruditati illius accommodarit, cujus superstitionem tanti miraculi patratione approbavit.

II. — Probat Bellarm. assertionem Catholicam ex conciliis Gangrensi, Carthag. V, Bracarens. III. Epaun.. Nicæno II generali, Mogunt., etc. III. Ex SS. Athanas., Euseb., Basil. M., Greg., Nysse., Nazianz., Emiss., Cyrill., Christ., Theodoret., Ambros., Hier., August., etc. IV. Ex miraculis factis ad Reliquias, ut testantur plerique ex præcedd. Patribus. V. Ex miraculis, quæ in ipsis Sanctorum corporibus cernuntur. VI. Ex inventione, et revelatione divinitus facta. VII. Ex translatione reliquiarum honoris gratia ab antiquis celebrari solita. VIII. Ex eo quod reliquiæ sub altari reconduntur. IX. Ex usu cereorum et lampadum, quibus honorabantur etiam olim Sanctorum reliquiæ jam Constantini M. ævo. X. Denique probat ratione deducta tum ab utili, quam urget S. Chrys. lib. de S. Babyla M. Tum ab honesto. 1. Quia corpora Sanctorum fuerunt organa animarum ad omne opus bonum. 2. Instrumenta Dei ad patranda miracula. 3. Sunt pignora patronorum. 4. Exuviæ charissimorum. 5. Trophæa triumphantium. 6. Designata sunt ad gloriam incredibilem. Ad hæc omnia et singula Amesius nil reposuit, nisi sarcasmos et scommata, qualia quivis paganus, aut atheus scurra in pietatem Christianam jacere potest : proinde indigna sunt recitatione, aut responso.

Ad CAPUT IV.

Contra reliquiarum venerationem objiciunt hæretici 1 « Deus abscondebat corpus Moysis, ne Judæi illud adorarent : Ergo neque Christiani jam debent asservare reliquias Sanctorum, ne idololatriæ occasionem habeant. » Resp.: Consequentia plane nulla est : imo si sibi constare velit Amesius, ita arguens, deberet dicere : reliquias Sanctorum in pulverem redactas in profluentem esse abjiciendas : Certe enim, si honeste tractantur (ut Ames. supra requirit), occasionem dant idololatriæ. Optima proinde est responsio Bellarmini, populum Judaicum tunc fuisse valde ad idololatriam pronum, ideoque subtractum a Deo corpus Moysis, ne scandalum inde acciperet. Post captivitatem vero illustrasse Deum sepulcra Isaiæ, Jeremiæ, Ezechielis etc. Prophetarum, gratumque habuisse eorum cultum, qui ossibus illorum exhibebatur. Inter Christianos vero numquam auditum, reliquiis divinos honores delatos, et si qui essent tam rudes, facile docerentur a Pastoribus. Amesius pro opposito inepte allegat Azorium, cum ille nihil aliud dicat, quam quod nos, scilicet : « Si rudis et ignara plebs occasionem arripiat superstitionis, informari debet ». Quid vero aliud Bellarminus ?

II. — Objic. « Neminem novimus secundum carnem, ne Christum quidem II Corinth. v. vers. 16. » At quomodo hinc infertur conclusio Puritanica ? Sane nihil in his verbis apparet directe et aperte repugnans reliquiarum cultui ; quonam enim ratiocinio exsculpitur ? Est nimirum hoc argumentum ipsa sua canitie venerabile ! Mutuavere enim illud novelli Hagiomachi a priscis Iconomachis, quibus a synodo VII. ex communi Patrum sensu optime responsum est, aliud Apostolum non velle, quam : Si novimus aliquando Christum passibilem et mortalem, jam non novimus nisi impassibilem et immortalitem. Videatur Cornelius a Lapide in eum locum Apostoli vers. 14. ubi bene observandum monet, quomodo hæretici SS. Scripturam, veluti nasum cereum ad sua deliria sive flectant, sive torqueant. Sane ex interpretatione Luthcrano-Calvinistica aperte sequeretur, nos debere oblivisci carnis, passionis, et mortis Christi, ejusque esse immemores, adeoque ingratos ; cujus contrarium desiderasse Christum constat, cum in memoriam passionis S. Eucharistiam instituit.

III. — Objic. « Coloss. II. vers. 23. Damnatur omnis cultus arbitrarius, id est, a Christo non institutus. Talis autem est etc. Ergo. » Resp. : Major est omnino falsa. Sed ea dissimulata, minorem esse impudens mendacium patet ex primo nostro argumento.

IV. — Objic. « Desiderium reliquiarum est mater idololatriæ, sicut experientia testatur. » Resp. : Hanc rancidam calumniam a Vigilantio, et paganis Idololatris jam olim Christianis impactam, profligavere S. Hieronymus, aliique Patres.

V. — Objic. « Maxima pars reliquiarum supposititia est, et sæpe accidit, ut pro reliquiis Sanctorum, ossa latronum, vel etiam canum et asinorum adorentur. » Respon. : Etiam hoc est obesum mendacium, et Puritanis digna calumnia, præsertim si sermo sit de reliquiis publica Episcoporum auctoritate propositis, juxta concilii Tridentini decretum sess. 25. Sed jam Amesio dimisso, discutiendæ

§. UNICO.

Objectiones Gerhardi.

Gerhardus disp. 17. th. 84. Bellarmino opponit ex ipso Bellarmino lib. de reliq. et imag. cap. 1. §. 2. recte docente; Vigilantium jam olim cultui reliquiarum contradixisse. « De eo vero sic disserere Erasmum in argumento epist. Hieron. contra Vigilantium. Utinam Hieronymus argumentis dumtaxat contra Vigilantium egisset, et a conviciis temperasset. » Sed quid hinc contra Sanctorum reliquias, vel contra Bellarminum ? Erasmus litterator nolens semper sapere ad sobrietatem, meruit a Catholicis accenseri Semichristianis, quem et ipse Lutherus ἄθεον, Epicuræum etc. appellavit th. 87. ait : « Si Deus occultum voluit Mosis corpus, quod miraculosa Dei operatione splendorem vultus etiam post mortem retinebat, consequens est, religiosum cultum corporibus et ossibus Sanctorum delatum, non esse Deo gratum, et acceptum. Sed verum prius : Ergo et posterius. Connexio probatur : Quia si Deus eo fine in corpore Mosis splendorem vultus miraculose conservasset, ut religioso cultu afficeretur, utique sepulcrum Mosis manifestasset, cujus contrarium diserte in Scriptura asserit Deus, Deuteronom. XXXIV. vers. 6. » Resp.: Negatur connexio majoris, quam male probat Gerhardus : Si enim posita sua hypothesi in probatione majoris, subsumat (uti facere debebat, sed callide omisit). « Atqui Deus eo fine splendorem in corpore Mosis servavit miraculose, ut religioso cultu afficeretur », manifeste patet falsitas. Neque enim vel nos Catholici, vel Lutherani et Calvinistæ hoc asserimus.

Porro decumana et patens calumnia est, quam th. 89. adeo audacter profert : « Praxis », inquit, « testatur, in Papatu divinos honores a rudi plebecula reliquiis Sanctorum deferri ». Sane omnis apud nos etiam rudissima plebecula, si de hoc asserto interrogaretur, uno ore clamaret : Esse impudens mandacium.

Th. 93. fabricat subtile argumentum : « Reliquiæ Sanctorum ex hypothesi Bellarm. sunt dumtaxat defunctorum, quia ut Sanctis viventibus non competit religiosæ invocationis cultus ; ita quoque viventium Sanctorum vestibus non competit religiosus cultus. Ergo quando Bellarmin. ex Hæmorrhoissæ exemplo argumentatur, tum a non religiosis ad religiosas argumentatur. Ecquis enim vestem Christi, quatenus eam vivus induit, reliquiis proprie dictis annumerare velit ? » Resp. : Hoc argumentum forte a pueris grammaticis prolatum tolerabile esset; sed ut a Theologo proponatur, vix potest tolerari, nisi forte charitas, quæ omnibus omnia fit, ita suadeat. Quis vero nesciat, usu communi Catholicorum, omnia illa nomine reliquiarum venire, quæ quoquo modo, sive in vita, sive in morte habuere peculiarem cum Sancto connexionem ? De usu vero illius ultra tricari, est pueriliter tricari.

Th. 85. et 86. carpit dictum Bellarmini (Hæmorrhoissam Christi fimbriam fideliter tetigisse) : « At », inquit, « fiduciam illam suam non in fimbriam, sed in Christum collocavit. Fimbria igitur non sanavit : Symbolum autem miraculosæ sanationis non debet religiose coli; alias Israelitæ virgæ Mosis, et Elisæus pallio Eliæ religiosum cultum detulissent. Bellarm. ipse agnoscit, Ezechiam recte fecisse confringendo serpentem æneum, cum eidem Israelitæ tamquam Deo sacrificarent , qui tamen olim fuerat miraculosum sanationis symbolum. Invertimus proinde Bellarmini argumentum : Hæmorrhoissa fide tangens fimbriam Christi, miraculosam sanationem impetravit; nec tamen ideo Apostoli fimbriam Christi religioso cultu fuere prosecuti, sed Christum miraculi auctorem unice celebrarunt, et divinum honorem ipsi soli dederunt : Ergo ex tactu fimbriæ non probatur religiosus cultus. » Respon. 1. : Nec Catholici magis fiduciam in reliquiis Sanctorum, quam Hæmorrhoissa in fimbria collocant, sed potius in Sanctorum Rege, qui in suis Sanctis, eorumque etiam umbris vult honorari. 2. Cultus respectivus debetur reliquiis, et debebatur olim virgæ Moysis, et pallio Eliæ : Nec a quoquam fideli dubitari potest, cum majori

veneratione hæc fuisse servata, quam ullius regis purpuram etc. Idemque sine dubio de Apostolis tenendum; cujus oppositum Gerhardus tantum ex illa sua decantatissima nænia sibi persuadet, nempe : In Evangelio scripto expressum non legitur. At in Evangelio legitur Christus dixisse Apostolis : *Numquid et vos sine intellectu estis ?*

Ad CAPUT V.

Super nominibus « imaginis et idoli » Amesius sententiam suam ita declarat : « Nostra sententia est », inquit, « multa idola non posse vocari imagines; et vicissim multas esse imagines, quæ non recte (ex usu recepto) vocarentur idola : sed tamen omnem imaginem, quæ religiose colitur, vel quod numen aliquod repræsentat, cultu et honore per illam afficiendum, idolum recte vocatur. Bellarminus contra statuit : » Inter imaginem, et idolum hoc interesse, quod imago est vera rei similitudo : idolum autem est falsa similitudo, id est, repræsentat id quod revera non est. Hæc Bellarmini assertio est omnino catholica et verissima; scilicet S. Scripturam numquam tribuere nomen idoli, ulli veræ imagini, vel similitudini rei veræ. Licet vero Amesius multa opponat, nec unicam tamen instantiam vel exemplum, quod ad rem faciat, profert. Nam quod « ethnici imagines aliquas rerum verarum coluerint, quæ tamen merito vocarentur idola »; verissimum quidem est, sed assertionem nostram nihil infringit : nam Gentilés idololatræ, tales rerum verarum similitudines adhibebant ad divinitatem falsorum numinum repræsentandam, ideoque vere et merito dicuntur idola. Idemque est de statuis vel idolis, quæ Rachel furata est Patri suo etc. Porro Cherubini alati in arca fœderis repræsentabant analogice celeritatem angelicam, adeoque nullatenus idola dicuntur. Est tamen hic notandum, quod Amesius hic cautior majoribus suis, non ausus sit ultra tueri, quod nulla sit differentia inter idolum et imaginem.

Probatur autem absolute Catholica assertio. Tum quia S. Scripturæ, idola ordinarie vocant, vana, falsa, mendacia, imagines falsas Habac. II. v. 18. quæ est ipsissima idoli definitio : Tum ex I Corinth. VIII. vers. 4. *Scimus quia nihil est idolum in mundo;* quia scil. quamvis sit aliquid materialiter, tamen nihil est formaliter : Tum quia S. Hieronym. passim confert hæreses cum idolis : Tum denique quia εἴδωλον est diminutivum ab εἶδος forma, et significat quasi umbras inanes. Cum ergo nomen *idoli* propria et primaria significatione designet imaginem inanem, inde SS. Scriptores et Ecclesiastici Doctores vocarunt idola statuas deorum, licet solidæ sint quoad materiam, quia inanes sunt quoad formam.

Jam vero non tantum communem antiquorum Calvinistarum, sed etiam Amesii assertionem, falsam esse, efficaciter probatur ex eo, quod Coloss. I. v. 15. Filius Dei dicitur : *Imago Dei invisibilis.* Atqui Filius Dei, seu Verbum repræsentat Patrem, estque imago quæ religiose colitur : Ergo Verbum Dei, (juxta Iconomachos) est idolum : consequenter Christiani omnes qui contra Arianos et Alogianos profitentur consubstantialitatem Verbi, sunt idololatræ; cum adoratio idoli sit idololatria. Hoc bene observandum contra nefariam impietatem Calvinistarum, e quibus Dan. Chamierius (ut refert Gualterius in sæcul. I. Verit. IV. § 9.) in Collatione Alanensi anno 1601. habita, prædicto argumento ad eas angustias redactus est, ut nullum aliud responsum dare potuerit, nisi, apertam Iconomachiæ cum Arianismo consociationem : « Identidem enim ille coram 300. utriusque Religionis auditoribus repetiit, imo propria manu subscripsit hanc propositionem » : Dei Filius non nisi metaphorice est Verbum, aut imago Patris : « qua ratione sine dubio inter creaturas reponitur. Hinc et mordicus semper cum Calvino et Beza asseruit, in tribus personis essentiam divinam esse vere et realiter distinctam ». Huc nimirum tendit illa lis de nomine idoli et imaginis, ut dubitare non liceat, Calvinistas reipsa cum Judæis, Saracenis et Arianis sentire, adeoque Bellarminum initio sequentis cap. recte asserere : Auctores Iconomachiæ fuisse omnes, aut Judæos, aut Mahumetanos, aut Magos, aut hæreticos manifestos.

Quod denique de nomine *simulacri* contra Bellarm. disputat Amesius, nihil ad rem facit. Bellarmini assertum est ut sequitur : Nomen simulacri est quidem paulo communius, nam Lactantius vocat hominem *Dei simulacrum*; et quia simulacrum dicitur a *similitudine*, omnis vera imago dici potest simulacrum. Verius tamen est, simulacrum dici a *simulando,* non a similitudine : nam in Scripturis simulacra ubique ponuntur pro

idolis Act. xv. vers. 20. Psal. cxiii. vers. 12. I Joan. ult. vers. 21. etc., ubi in Græco dicuntur εἴδωλα. Hanc posteriorem partem impugnat Amesius ex priori, quod quam insulsum sit, per se patet.

Ad CAPUT VII.

Quantum olim Judæi fuerunt ad idololatriam propensi, tantum sunt jam post Christi adventum contra imagines scrupulosi, ad superstitionem usque : Unde aiunt, jure divino prohibitas esse quaslibet imagines. Eos sequuntur Wicleffistæ Qui omnes se fundant in illo Ex. xx. v. 4. *Non facies tibi sculptile, aut omnem similitudinem.* Sed hic proculdubio manifestus est error : Quia illo præcepto primo prohibetur actus idololatriæ tam internus per illa verba : *Non habebis Deos alienos;* quam externus, per illa alia : *Non facies tibi sculptile :* Ergo non prohibetur omnis imago, sed solum ea quæ est idolum. 2. Quia si prohiberetur omnis imago, illud præceptum esset undecimum, cum tamen juxta Exod. xxxiv. vers. 28. Deuter. iv. vers. 13. ix. vers. 10. non sint nisi decem præcepta; siquidem supponatur, duo ultima de concupicentia distingui. Si autem hæc duo dicantur esse unicum (uti Philo, Orig., S. Ambros. volunt), tunc illa omnia verba erunt unum præceptum (*Non facies tibi sculptile, non adorabis ea, et non coles*). Sed facere imagines, est aliud, quam eas adorare, ut per se patet : Ergo unum tantum horum est prohibitum, alioquin essent undecim præcepta ; At certum est prohiberi cultum : ergo non prohibetur fabricatio per se, sed tantum in ordine ad cultum. Et certe in ipsa S. Scriptura leguntur imagines factæ jussu Dei. Exod. xxv. vers. 18. duo Cherubim. Num. xxi. vers. 8. serpens æneus. III Reg. vi. v. 23. et cap. vii. vers. 36. Cherubim, boves, leones et alia. Falsum autem est, Deum in hoc posse dispensare, si hic cultus imaginum est ejusdem malitiæ cum idololatria.

Confirmatur ulterius : Tum quia ars pingendi et sculpendi bona est, et a Deo. Exod. xxxi. v. 3. et xxxv. vers. 31. Tum quia Deus primus auctor est omnium imaginum naturalium et artificialium : nam genuit Filium ad imaginem suam, et formavit hominem ad imaginem suam : Tum quia imago est secundum naturam, et necessaria : nam omnia naturalia producunt sibi simile : homo quidquid cognoscit, per imagines cognoscit : Umbra imago est corporis : vestes imagines sunt eorum membrorum quæ tegunt etc. Tum denique quia Judæi tempore Christi habebant imaginem Cæsaris in nummis Matth. xxii. vers. 20. et nunc etiam retinent in pecuniis etc.

Ad CAPUT VIII.

Imagines Deum repræsentantes vetitas esse contendunt Calvinistæ. 1. Ait Calvinus, « nefas esse, Deo invisibili et incorporeo facere imaginem visibilem. 2. Imagines Christi et Sanctorum non esse prohibitas simpliciter, sed non debere poni in templis. 3. Historias depictas habere aliquem usum ad instruendum : imagines autem solas Christi et Sanctorum sine ulla notatione rerum gestarum, nullum habere usum, nisi ad oblectandum, ideoque frustra fieri. » Amesius hic more suo enervat, hoc est, truncat Bellarminum, omittendo, quæ valde refert scire. Ait enim Bellarminus : Hæc opinio Calvini, est etiam aliquorum Catholicorum, Abulensis, Durandi et Perezii, qui putant, id ab Ecclesia tolerari, sed non probari. Tria igitur pronuntiat Bellarmin. 1. Non esse tam certum in Ecclesia, an sint faciendæ imagines Dei, quam Christi et Sanctorum : hoc posterius enim confitentur omnes Catholici, et ad fidem pertinet. 2. Miram esse Calvini fraudem et astutiam, qui posteaquam probavit, non esse faciendas imagines Dei, ita digreditur ad amplificationes, et triumphum canit, acsi probasset, non licere colere, vel facere ullam imaginem. 3. Licere etiam pingere imaginem Dei Patris in forma hominis senis, et Spiritus S. in forma columbæ. Amesius hic quoque fraudis magistri sui complex est, dum omnibus aliis dissimulatis de Christi et Sanctorum imaginibus, solum disputat contra imagines Dei, ita tamen ut de cæteris imaginibus videatur idem velle intelligi.

Sed probatur assertio Catholica I. Quia Angeli sunt incorporei, et tamen depicti ac sculpti sunt in Vet. Test. Ergo et Deus. Amesius negat sequelam : « Eo quod Deus sit infinitus et reverentiæ tantæ, ut quod licet circa creaturas tentare, circa ipsum non liceat sine ejus mandato ». Resp. : Hæc disparitas nihil facit ad rem. Tam parum enim potest spiritualis natura per picturam sensibilem repræsentari, quam Dei infinitudo : Et cum reverentia erga Deum non obstet,

quo minus eum in intellectu nostro per ænigma rei creatæ qualitercumque repræsentemus; cur nonliceret eumdem coloribus, aut aliis rebus sensibilibus proponere, eo modo quo se ipse voluit repræsentare Isai. VI. vers. 2. Matth. III. vers. 16. etc.

II. — Probatur : Deus visus est corporea specie Genes. III. v. 8. et XXVIII. v. 13. Exod. XXXIII. vers. 23. Isa. VI. v. 1. III Reg. ult. vers. 19. Amos IX. v. 1. Daniel. VII. vers. 9. Spiritus S. quoque apparuit in forma columbæ Matth. III. vers. 16. Quid ergo prohibet sic pingi? Amesius 1. « negat Deum locis. cit. visum specie corporea ». Sed negat aperta verba Scripturæ, et tricatur in re per se aperta, quod scil. Deus per nullam speciem corporalem exprimi queat, uti est in se : hoc tamen nihil obstat, quo minus dicatur videri in ænigmate seu symbolo corporeo : ex quo sequitur, posse nos illum eo modo proponere, sicut ipsemet se proposuit. At, inquit Amesius 2. « Etsi Deus ita visus fuerit, multa tamen prohibent, ne ita pingatur. 1. Expressum Dei verbum. Exod. XX. vers. 4. Deuter. IV. vers. 16. et V. vers. 8. » Sed quam hoc falsum sit, infra patebit, ubi hoc peculiariter examinabitur. 2. Ait : « Quod Deus in illa specie non ita semetipsum declaravit, ut formam aut figuram sui propriam fecerit nobis notam ». Sit ita. Quid vero hoc ad rem? Anne nos dicimus, posse pingi imaginem, quæ proprie et per se intelligi possit, esse Dei et non creaturæ? 3. inquit : « Quod nullam accuratam descriptionem habeamus, illius speciei qua visus est. Sed sufficit nos eam quam ex verbo Dei habemus penicillo utcumque exprimere : nec ullatenus requiritur (quod putat Amesius) « ut pictoris penicillus possit ex dignitate imitari operationem divinam in eadem specie exhibenda ». Si autem Deus ita ænigmatice innotescere aliquo modo voluit hominibus, per speciem sensibilem exterius expressam ; cur non hominibus liceat eodem modo Eum repræsentare in phantasia sibi? et si in phantasia sibi, cur non etiam aliis in pictura, cælatura, sculptura? Porro non sequitur, quod vult Amesius : « Illæ formæ corporales non erant a Deo assumptæ ; ergo repræsentatio earum non est repræsentatio Dei » ænigmatica et per alienam speciem. Denique non est majus periculum idololatriæ inde secuturæ, quam ex ipsis figuris, sub quibus Deus apparuit, aut ex ea figura, sub qua quisque in sua phantasia concipit Deum. 4. Similiter frustra conatur Amesius assignare disparitatem : cur cum Scriptura Deo tribuat membra humana, picturæ tamen non liceat ita eum exhibere prout a Scriptura depingitur? Falsum enim est. 1. « Scripturæ talis magis esse auctorem Deum, quam picturæ ». Falsum, inquam, cum utrumque perinde habeatur ex locutione Dei, cujus tam figuræ pictæ, quam voces scriptæ signa sunt. Falsum. 2. « Picturam non esse capacem translationis, cujus capax ex scriptura ». Quid enim hieroglyphica minus præstant in hoc quam litteræ? Quod vero nusquam conjunctim et simul in Scriptura talis membra Deo tribuuntur, nihil obstat, quo minus conjungantur a nobis ; sicut, etiamsi omnes perfectiones et attributa divina in uno Scripturæ loco, exposita non habeantur, hoc tamen minime obstat, quin a nobis conjunctim exhiberi possint.

III. — Prob. Homo est vera imago Dei : Sed hominis imago potest pingi : Ergo et Dei : nam quæ est imago imaginis, est etiam imago exemplaris. Amesius 1 : « Homo non est proprie imago Dei, sed ad imaginem Dei factus ». Hoc est : non est imago ὁμοούσιος uti Verbum seu Filius, est tamen imago analogice, aut, si ita placet, æquivoce. Porro frivola est distinctio ab Amesio allata : « Hominem non esse imaginem, sed ad imaginem Dei ». Quid enimvero hoc posterius est aliud, quam hominem esse præ aliis corporeis creaturis idoneum ænigma, quo nobis innotescant Dei præcipua attributa : Intellectus, voluntas, potentia? Denique quidquid cavillationum hic multiplicet Amesius, (quas piget hic describere), nec minimum inde luxatur positum argumentum. Quod de recepto in Ecclesia usu habendi imagines Dei addit Bellarminus, non ponitur ut argumentum pro convincendis hæreticis, sed pro tribus Scholasticis supra nominatis, quibus hæc ratio merito sufficere debet.

Videamus nunc Achillem Iconomachorum deproinptum ex cap. XX. Exod. vers. 4. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem.* Deuter. IV. vers. 15. Isa. XL. vers. 18. et XLVI. vers. 5. Act. XVII. vers. 29. Resp.: Omnibus his locis non prohibetur omnis omnino imago Dei, sed tantum idolum, id est, falsi Dei simulacrum, sicut et tantum falsorum deorum cultus prohibebatur illis verbis : *Non habebis deos alienos :* alioquin hic non tantum unum, sed duo præcepta essent. Unde Scriptura eodem cap. explicans

ly *Sculptile*, ait vers. 23. *Deos aureos, et deos argenteos non facietis*. Et Levit. XIX. vers. 4. vocat *deos conflatiles*. Imago autem Dei non est alius Deus ab eo, neque cultus imaginis, est cultus alterius Dei etc. Et certe cum Deus ipse Abrahamo, Isaaco, Jacobo, et aliis sensibilem sui imaginem objecerit, non potest lege naturæ esse illicitum, facere imaginem Dei, ut supra indicatum. Multo etiam verius est, nullum hic esse præceptum positivum pro Judæis latum de imagine Dei, sed cum aliis cæremonialibus, et judicialibus jam sublatum. Nam totus Decalogus est juris naturalis, excepto tertio præcepto de Sabbati determinatione. Itaque non hic vetantur Judæis omnes imagines, sed solum superstitiosæ et idololatricæ. Vide Cornel. a Lapid. in cap. v. Deut. vers. 6. Et hæc solutio videtur expeditior et solidior, quam altera Bellarmini, qua ait : Prohiberi imaginem Dei, quæ fiat ad exprimendam perfectam similitudinem naturæ divinæ, uti res corporeæ pinguntur. Hoc posito, supervacaneum est immorari profligandis Amesii cavillationibus, quæ Bellarmini solutionem supponunt. Quamvis interim doctrina Bellarmini de triplici modo pingendi rem aliquam sit omnino vera et opportuna ad plures strophas Iconomachorum in hac materia expediendas. Potest nempe, ait Bellarm. « quid pingi. 1. Ad exprimendam perfectam similitudinem formæ et naturæ rei ipsius ; quo modo res corporeæ solum pinguntur. 2. Ad historiam aliquam oculis exhibendam ; et hoc modo potest Deus pingi. 3. Extra historiam, ad explicandam naturam rei, non per immediatam et propriam similitudinem, sed per analogiam, et hoc modo pinguntur virtutes, et Deus Pater.

Sed arguit Amesius : « Concilium Elibertinum can. 26. prohibet imagines illius qui colitur. Augustin. dicit, nefas esse Deo simulacra ponere, lib. de fide et symbol. cap. 7. Orig. lib. VII. contra Celsum docet : Christianos nullam Dei imaginem habuisse. Synodus etiam idololatrica, quæ dicitur Nicæna II, vel septima generalis, fatetur Act. IV. V. et VI. Deum pingi non posse. Damasc. lib. IV. de fide cap. 17. stultitiæ extremæ et impietatis esse dicit, effigiem Dei exprimere ». Resp. : Canon Elibert. est potius pro nobis, cum inde habeatur, jam tum ante quartum sæculum, imagines fuisse in usu. Neque vero hic ipse canon prohibet præcise imagines Dei, vel etiam alias generatim ; sed tantum vetat, ne in parietibus templorum pingantur, ubi deinde facile vitium contrahant, et incrustatura delabente evanescant, et paulatim etiam ipsæ fœdentur. Adde, quod etsi hoc concilium nobis adversaretur, nil inde fore incommodi, cum non nisi 19. Episcopi adfuerint, nec approbatum legatur, et præterea in aliis etiam erravit. In reliquis testimoniis ab Amesio adductis non damnantur nisi illæ Dei imagines, quibus putatur exprimenda perfecta Dei repræsentatio : Is enim sine dubio est error Anthropomorphitarum, ab omnibus Catholicis merito damnatus. Neque obstat (ut putat Amesius), quod distinctio illa imaginum in tria genera, eorum tempore non fuerit explicite et quasi in actu signato jam expressa uti supra Bellarminus expressit juxta ipsam rei veritatem : sufficit enim in actu exercito fuisse receptissimam, uti convincunt ea, quæ Bellarminus ad testimonia SS. Augustini, Origenis, Damasceni et VII. synodi profert ex Varrone et Seneca apud Augustinum, demonstrans, illa non posse verificar nisi de imaginibus Dei primi generis.

Ad CAPUT IX.

Imagines Christi et Sanctorum rectissime in templis collocati, probat Bellarminus. Tum quia etiam Cherubim fuerunt in templo Hierosolymitano : Tum quia id habetur ex consuetudine Ecclesiæ etiam tempore Constantini, etc. Immo Tertulliani cap. 10. lib. de pudic. Tum quia signa sacra nullibi melius quam in sacris locis collocantur : Tum quia templum ornant, et continent mentes hominum, ne evagentur : Tum quia templa sunt imagines cœli : Ergo congrue habent in se imagines eorum, qui sunt in cœlo.

Objicit Amesius 1. « Templa ad eum finem nullatenus sunt erecta, sed pro cultu Dei, cum sint domus orationis. Resp. : Neg. a sumpt., nam Deus in Sanctorum suorum honoribus honoratur, vultque eos a nobis honorari. Ait 2 : « Est res plena periculi est enim tentatio plebis ad idololatriam ». Sed hoc est commentum Calvinisticum : nos de contrario evidentem experientiam habemus. Ait 3. : « Speciem habet mali ». Nimirum apud Pharisæos. Ait 4. «Scandalizantur Judæi, Mahumetani, Calvinistæ ». Ita est, sicut scandalizantur mysteriis SS. Trinitatis, Incarnationis, et Eucharistiæ. *Sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum*. Ait 5. : « In

primitiva Ecclesia religiose abstinuerunt omnes Christiani ab hac innovatione ». Amesius hoc dicit, sed non probat: Oppositum vel ex Elibertino concilio colligitur.

Ad CAPUT X.

Calvinus cum suis tenet: « Imagines Christi et Sanctorum non esse omnino malas, dummodo non ponantur in Ecclesiis : item historias depictas esse utiles, sed extra historiam non esse ». Sed oppositum constat tum ex serpente æneo et Cherubim Vet. Test. Tum ex imagine Christi missa regi Abagaro, et Hæmorrhoissæ apud Paneadem, et aliis similibus, quarum apud antiquissimos Scriptores fit mentio, adducunturque in VII. synodo : Tum quia serviunt ad instructionem : ad charitatem erga Deum et Sanctos fovendam : excitant ad imitandum : ad servandam memoriam Christi et Sanctorum : ad confitendam fidem in approbatione pietatis, et detestatione omnis impietatis contrariæ : tandem ad honorandum Deum et Santos. Et certe quamvis sint solitarie sine historiis depicti, e. g., Christus in sinu Matris, vel in Cruce : S. Laurentius in craticula etc. Semper in compendio repræsentant historiam rerum gestarum aut passionum. Nec Amesius aliquid ullius momenti habuit, quod pro magistro suo opponeret: simplices enim antitheses omni probatione destitutæ, simplici inficiatione expediuntur. Cum vero ait: « Nos falsum tantum, sed et blasphemum esse quod Bellarm. dicit. Picturam melius docere quam Scripturam; neque enim pictura quidquam Theologicum docere potest sine Scriptura etc., » more suo calumniatur. Non enim illud absolute Bellarminus affirmavit, sed addendo : « interdum », quod verissimum est respectu rudium : Item, non intelligit de toto corpore S. Scripturæ, sed de aliqua particula.

Ad CAPUT XII.

Dum religiosum cultum imaginibus Sanctorum deberi cum tota antiquitate statuimus, Calvinistæ præsertim plane videntur furere, et totum Christianismum horrendæ idololatriæ arguere, jam ab a. C. 787. quo VII. synodus generalis magno consensu definivit; Imagines Christi et Sanctorum esse venerandas, non quidem cultu latriæ, sed honore illo, quo prosequimur SS. litteras, sacra vasa etc. Fuisse autem hoc concilium generale et legitimum, est omnino certum. Nam præter Legatos Adriani P. quatuor Patriarchæ, cum CCCL. Episcopis concorditer omnes subscripsere; Consensit etiam imper. Constantinus, post acrem disputationem; et diu allatis in medium Scripturis, conciliis, et Patribus. Porro auctores et principes Iconomachorum, præter Judæos et Mahumetanos fuerunt Leo Isauricus, crudelis, et impius tyrannus, ejusque filius Constantinus, ob conspurcatum S. Baptisterium Copronymus nuncupatus, parentem hæretica impietate superans, fæce nefandæ luxuriæ infamis, odio implacabili in B. Deiparam, monasteria, et Ecclesiam universam flagrans, qui et morti proximus desperabundus exclamavit : Se propter Mariam æternis addictum flammis. Tales se habuisse antecessores, et majores non audet negare Amesius; audet tamen respondere : « Improbi, aliquando recti aliquid vident, ubi homines non adeo mali cæcutiunt ». Nempe tota Ecclesia cæcutivit in tam aperta idololatria sancienda, et impiissimi homines soli pro honore Dei steterunt! Quis hæc, cui sinciput sanum est, capiat! Sed ad rem.

Probatur veritas Catholica I. ex Jos. VII. vers. 6. *Josue vero pronus cecidit in terram, coram arca Domini, tam ipse quam omnes Seniores Israel* II Reg. VI. vers. 14. David arcam Dei religiose coluit, ante Dominum totis viribus saltando (id est coram arca, Dominum repræsentante, ad quem ille honor absolute spectabat, ad arcam autem non nisi respective). Quod ipsum aliquando Calvinus agnovit, cum in psalm. CV. ait : « Si quis excipiat, arcam fœderis fuisse Dei imaginem, respondeo : Symbolum illud datum fuisse Israelitis, non in quo defigerent mentes suas, sed quo potius adjuvarentur ad spiritualem Dei cultum, etc. ». At neque nos plus exigimus in imaginibus Christi et Sanctorum.

II. — Idem probatur ex æneo serpente Num. XXI. v. 9. qui pro signo elevatus salutem præstabat aspicientibus. Erat autem sine dubio signum, vel imago Christi crucifixi, ut dicitur Joan. III. vers. 14. Ubi iterum bene notandum, ipsum Calvinum in eum locum Numer. fateri : serpentem æneum fuisse veram imaginem Christi, et ut ipse loquitur : « Gratiæ spiritualis symbolum;

ideoque fuisse instar pretiosi thesauri repositum, et multis sæculis diligenter servatum in sanctuario Dei ». Ita Calvinus. Quis hinc non merito inferat, illud symbolum esse dignum veneratione ? Quid vero dicent Iconomachi : Rectene egerunt Josue et Senes procidentes in terram coram arca Domini, itemque David, dum eamdem veneratus est? Si dicant, eos peccasse, convincuntur id vituperare, quod Scriptura laudat, et servos Dei fidelissimos pronuntiare idololatras. Si recte egerunt? idem erga serpentem æneum fecisse Israelitas credendum est. Nec obstat 1. quod Azor ab Amesio relatus dicat : « Serpentem æneum nequaquam esse divino jussu in altum sublatum, ut coleretur a Judæis, sed ut conspiceretur a cunctis, cujus conspectus a serpentinis eos morsibus curaret ». At neque nos dicimus, ideo, quasi ob principalem finem, elevatum esse, hinc tamen non sequitur, Hebræos talem serpentem non religiose, ut signum sacrum, honorasse. Nec obstat 2. quod ille serpens ab Ezechia IV Reg. XVIII. vers. 4. confractus sit. Causa enim fuit : quia Judæi cœperant eum idololatrice colere, eique incensum adolere ; incensum autem juxta veterem legem est species sacrificii, quod uni Deo debetur, et quidem a solis sacerdotibus offerendum erat : unde ingentis criminis rei erant, qui incensum serpenti offerebant. Nec Amesius hinc proficit, cum replicat : « Si incensum est sacrificium : ergo etiam reliquiis et imaginibus Sanctorum offertur sacrificium inter Pontificios ; quia, ut fatetur Bellarm. lib. I. c. 13, suaves odores nos etiam imaginibus et reliquiis in Ecclesia offerimus. » Resp. : Ritus ille incensandi, non ex natura rei, sed ex instituto hominum, hic et nunc potest censeri sacrificium, et rursus alias, et alibi non. Quod certissimum est de omnibus ejusmodi ritibus, in quibus res aliqua potest consumi aut destrui : proinde evanescunt nebulæ cavillationum ab Amesio addensatæ.

III. — Probatur ad hominem contra Calviniano-Sacramentarios, qui dicunt, S. Eucharistiam esse solum signum, seu imaginem corporis Christi. Jam ergo sic : Vel illa imago (seu figura et signum), Christi digna est veneratione, vel non? Si negent, contradicunt suo magistro, quem plurimi sequuntur. Ille enim lib. IV. cap. 17. §. 33. « dignam esse », ait, « quæ omni reverentia exaltetur. Idem Rod. Hospinianus part. 1. hist. Sacram. lib. IV cap. 8. ait : « Quare hoc Sacramentum magna cum religione et reverentia tractandum est, honesto habitu, sobrie, religiose, aperto capite, flexis genibus ; et hanc reverentiam non dubito Patres per adorationem intellexisse. Adoratio enim, ut omnes norunt, interdum significat venerationem exhibere corporeis gestibus et sermone, ut cum flectuntur genua, aperitur caput, tolluntur manus etc. Et hoc est commune tam Deo quam hominibus quos suspicimus, et ob præstantiam vel sanctitatem aliquam veneramur. » Idem habet Dan. Chamier. lib. XIX. de Deo, cap. 8.

IV. — Probatur : Creaturæ sunt religiose honorandæ propter solam relationem ad Deum. Psal. XCVIII. vers. 5. *Adorate scabellum pedum ejus.* Matth. V. vers. 35. *Nolite jurare per cœlum, quia thronus Dei est.* Sed similem relationem habent imagines : Ergo eadem ratione colendæ sunt. Exceptiones Amesii tam sunt futiles, ut potius firment argumentum. Etsi enim Religio non moveat ad honorandas imagines, aut creaturas propter se, et per se, incitat tamen ad honorandas illas propter Deum, vel Sanctos, quorum signa sunt, ut aperte patet in Eucharistia Calvinistica, juxta Calvinum et Hospinianum. Imagines Christi et Sanctorum non habent merum respectum rationis ad prototypa, vel exemplaria ; sed similitudinem realem aliquam in externis lineamentis, etc. Porro blasphema impietas, non solida responsio est, qua ait : « Cum fundamentum ipsum relationis, quæ tribuitur istis imaginibus, sit impia præsumptio, relatio ipsa et adoratio ex illa deducta, non alio sensu dici possunt sacræ, quam quo res quædam execrandæ eo nomine vocitantur ».

V. — Confirmatur idem ex SS. Conciliis : Sexto, canon. 82. Romano sub Greg. III. et alio Romano sub Stephano III. Item ex VII. synodo generali, ubi recitantur testimonia SS. Patrum, e quibus vel unicum brevissimum S. Basilii M. merito apud quemvis prudentem majoris est ponderis, quam universi arietes Iconomachorum Sacramentariorum. Sic vero ait Magnus ille Basilius in Julianum (uti citatur ab Adriano P. in epist. ad imp. in VII. synodo, act. 2.) : « Historias vel characteres imaginum illorum honoro et palam adoro : hoc enim nobis traditum a SS. Apostolis non est prohibendum ». Opposuit merito hunc locum Wadingus, uni ex Remonstrantium primipilis, Si-

moni Episcopio, in epist. ad eum data, addens : « Vos Basilium M. idololatram dicetis, quod imagines adoret, et impostorem, quod Apostolis suam doctrinam imponat? » Responsionem Episcopii hic verbatim exscriberem, nisi brevitati studendum esset. Verum ut compendio referam, vult hic (Calvinista, unus e moderatioribus), tempora illa Ecclesiæ quarti sæculi non mereri epitheton « aureorum, quia jam tunc aurum Apostolicum » (si juxta Calvini lydium exploretur), « evilescere incipiebat, et ferrea quorumdam Episcoporum conciliorumque decreta, ex commercio opinionum et superstitionum Gentilium, ex privatorum affectuum studiorumque officina nata atque aucta, in pretio habebantur..... Quæro vicissim, an hoc quod Basilius dicit ab Apostolis traditum fuisse, non dico verum sit, sed vel verosimile tibi videatur? Quid ergo? an impostorem dices Basilium, quod Apostolis suam doctrinam imponat? Pace tua, et illius, quærere mihi vicissim liceat : An Basilius impostores dicit omnes Patres, qui tribus ante ipsum sæculis floruerunt, qui non traditum ab Apostolis, sed et illicitum omnem imaginum, non cultum dico, sed usum censuerant? » Notari hoc meretur, ut constet, quo loco sint Patres apud Lutheranos et Calvinistas, cum propius ad rem ventum est. Amesius ne quidem inter antiquos Basilium numerare vult; ait enim : « Concilii II Nicæni conspirationem in isto sacrilegio, æque fere damnamus, ac ipsam Tridentinam. Neque ex Patre antiquo aliquo profertur quidquam, quod sonat imaginum adorationem ». Hæc et similia recitasse, refutasse est.

VI. — Confirmatur denique Catholica veritas rationibus. 1. Homo dignus est veneratione, quia imago Dei est : Ergo et cæteræ imagines Christi, vel Sanctorum dignæ sunt veneratione. 2. Imago regis est venerabilis civili quodam honore : Ergo imagines Christi et Sanctorum sunt honorabiles cultu religioso. 3. Imago est capax injuriæ ; ergo et honoris ac cultus. 4. Imagines falsorum deorum sunt execrandæ : Ergo imagines Christi et Sanctorum sunt honorabiles. 5. Iconomachi fuerunt omnes improbi : Econtra defensores imaginum fuere sancti et docti viri : illi infelicem, hi felicem exitum habuerunt. Vana effugiola quæ hic quærit, ex supradictis præclusa manent : nihil enim novi et solidi his respondet Amesius.

Ad CAPUT XIII.

Ante omnia recolendus hic est Achilles ille Iconomachorum, supra in vind. cap. 8. productus et profligatus, cui (uti et universim omnibus illis utriusque Testamenti locis, quibus simulacrorum cultus severe interdicitur), constanter reponendum, et addendum hic est : Reprehendi, et lege naturali prohiberi idololatriam, hoc est, cultum imaginum, quæ habentur pro diis, vel per quas coluntur tamquam dii, qui vere non sunt. Sed replicat Amesius : « Prohibetur quidem », inquit, « ea idololatria, sed non ea sola; probatque hoc ex Azorio 1. c. ubi is inclinat in sententiam Alensis, Bonav., Richard., Palud., Marsil., Henrici : nempe Exod. xx. vers. 4. fuisse Judæis omnem imaginum cultum interdictum, sed hanc legem fuisse tantum juris divini scripti, adeoque Christi morte abrogatam ». Resp. : Vel Amesius sequitur sententiam horum Theologorum; et sic argumentum suum evidenter solutum esse fateri compellitur : Vel sequitur sententiam communiorem, quam et ego veriorem censeo, quod scilicet illud præceptum naturale sit, nec eo prohiberi omnes imagines, sed tantum falsorum deorum : et sic iterum solutum est ejus argumentum. Vel certe debet evincere, illo præcepto naturali prohiberi quemcumque cultum cujuscumque imaginis et figuræ, etiam Eucharisticæ; quod nec præstitit, nec præstabit quisquam; cum in vind. cap. præced. habeantur instantiæ evidenter convincentes. Cum igitur Amesius viderit se hic nihil proficere, convertit se ad consuetum Calvinistarum effugium, quod tamen non crude et universaliter (uti ejus magister Calvinus, quem vidit in hoc multiplicis et spissi mendacii a Bellarmino fuisse convictum), sed cum moderatione proponit, et ait : « Neque Judæi, neque Gentiles omnes habuere simulacra sua pro diis, sed in simulacris Deum coluerunt, sicut patet de Judæis, Exod. xxxii. vers. 4. Judic. xvii. vers. 3. et de Gentilibus Rom. i. vers. 23. Act. xvii. vers. 23. et tamen fuerunt idololatræ ». Hinc videtur Amesius velle contra nos inferre : Ergo etiam Papistæ, licet putent se colere Deum in imaginibus, tamen revera sunt idololatræ, et transgressores primi præcepti Decalogi. « Tales autem inter Gentiles, qui idola non putarent deos », ait, « non fuisse tantum paucos Philosophos,

sed omnes ex plebe, qui non plane obduruerant, sicut apparet ex Act. XIX. ubi omnes intelligebant discrimen inter Dianam, ejusque simulacrum. » Verum quomodocumque hic tortuosus coluber omnem in partem se verset, nihil tamen proficit. Nam 1. certum est, Gentiles idola sua vocasse deos, ut clarissime habetur Dan. V. vers. 4. *Laudabant deos suos aureos et argenteos*. Sap. XIII. vers. 10. *Appellaverunt deos opera manuum suarum etc.* 2. Certum est, Judæos in suis idolis (saltem plerumque, si non semper), non coluisse Deum unum et verum E. G. in cultu vituli aurei. Tum quia si (ut Calvinus contendit) Judæi colebant tantum signum corporeum, quid opus erat vitulo, cum suppeteret nubes, etc. columna ignis, quæ melius ducebat, quam vitulus, qui portari debebat? Tum quia nulla erat causa, cur potius vitulum quam ovem fecerint, nisi quia erant assueti videre Apim Ægyptiorum deum maximum, qui est vitulus niger cum maculis albis. Videatur S. August. lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 5. Tum quia Jos. ult. vers. 15. optio datur Judæis, velintne servire diis alienis Gentium, an Deo Israel : ergo non putabant se in idolis adorare Deum Israel : alioqui enim facile respondissent : se in idolis gentium adorare Deum Israel. Idem constat ex dicto Eliæ III Reg. XVIII. vers. 21. *Si Dominus est Deus, sequimini illum* ; *si Baal est Deus, sequimini eum.* Satis exinde liquet, Judæos Baal colentes, non coluisse Deum verum. Neque obstat, quod vituli cultores Ex. XXVII. vers. 4. dixerint : *Hi sunt dii tui, qui te eduxerunt etc.* Et vers. 5. *Cras solemnitas Domini est.* Ideoque videantur sub figura vituli Deum verum adorare. Respondetur enim 1. Neg. assumpt. juxta veriorem sententiam, qua nomen Tetragrammaton vitulo attribuebant. 2. Si expositio Abulensis et Cajet. admittatur, scilicet : Apud Hebræos fuisse idola duplicis generis ; prius sine nomine certi Dei, ut Judic. XVII. vers. 4. *idolum Michæ* : posterius cum certo nomine, ex g., Baal, Astaroth, Moloch, Chamos etc. Atque in his, Deum verum numquam fuisse adoratum, in prioribus vero non improbabiliter credi fuisse adoratum. Hoc, inquam, totum licet admittatur, tamen assertio nostra adhuc subsistit. Proinde falsum est, quod jactat Amesius : quoad hoc idolorum genus, firmum stare argumentum Iconomachorum, scilicet hoc : « Si (ut agnoscit Bellarminus) etiam Judæi in hac adoratione gravissime peccarunt, etiamsi putarent, se in eo colere Deum Israel : Ergo etiam Catholici graviter peccant, etsi putent, se in suis imaginibus colere verum Deum, aut veros Sanctos ». Negatur enim paritas. Nam Judæi in hoc facto gravissime peccabant : tum quod idolo Serapis altare erigerent et sacrificarent : tum quod illi divinam vim inesse crederent, qua ducerentur in terram promissam : tum quia sibi imaginabantur Deum corporeum, et idolo similem. Nil vero tale apud nos Catholicos statuitur. Sed quidquid demum de hoc sit, absolute verior videtur prior expositio. 3. Itaque certum est, Gentiles putasse, idola esse deos, ut constat ex Isai. XLVI. vers. 16. Psal. CXIII. vers. 13. 14. et CXXXIV. vers. 16. Habacuch II. v. 19. et toto cap. VI. Baruch. Quod vero non solum vulgus sed etiam viri sapientes inter eos habiti ita senserint, constat ex Hermete Trismegisto apud S. August. lib. VIII. de Civitate cap. 23. Et Arnobius præcellens orator, et Philosophus post suam conversionem ad fidem de se candide sic profitebatur lib. I. contra Gent. : « Venerabar nuper simulacra ex fornacibus prompta, in incudibus Deos et ex malleis fabricatos, tamquam inesset vis præsens, adulabar, affabar, et beneficia poscebam : Deos enim credebam ligna, lapides, aut in ejusmodi rerum habitare materia ». Episcopius loc. cit. omnes nervos intendit, ut hæc verba Arnobii in oppositum sensum trahat, ac persuadeat, nulli Gentilium, nisi e stupido vulgo, potuisse in mentem venire tam absurdam impietatem, cum etiam Cicero scripserit : « Neminem tam fatuum esse, ut lapidem Jovem credat ». Sed nihil proficit. Nam etsi non dubitem, Ciceronem, Plutarchum, Aristot., Platonem, Senecam, similesque melioris notæ Philosophos, hanc idololatriæ fatuitatem agnovisse et explosisse, sicut et Polytheismum, cum hoc tamen bene cohæret, quod non tantum rudis fæx popelli, sed etiam Proceres, et ex Philosophis nonnulli, non minus quam Polytheismum, etiam idololatriam admiserint. Sane loca ex Scripturis, S. Augustino, et Ambrosio allegata, non nisi violenta et (more Sacramentariis usitato), tropica interpretatione in alium sensum detorquentes.

Ad CAPUT XVIII.

Contra cultum imaginum arguit cum Calvino Amesius : « Experientia docet, ex cultu imaginum irrepere supertitiosum errorem, quo putatur imagini alligata divinitas. Unde enim alioqui una imago Christi vel Mariæ magis frequentatur, quam alia ? Cur præcaturi ad imagines accedunt ? cur magno labore peregrinantur ad aliquam imaginem , cum alias habeant domi meliores, aut pulchriores ? »

Bellarm. I. — Deus per unam imaginem operatur miracula , et non per aliam ; sicut et unus Sanctus magis frequentatur precibus, quam alius. Cur autem Deus hoc faciat, non est nostrum discutere. Amesius 1. : « Hoc est quod ponitur in objectione : quod operatio divina certis quibusdam imaginibus alligetur ». Resp. : At probare objectio debebat, Deum decrevisse contrarium : alioqui Amesius frustra cum Pharisæis allatrat ejusmodi miracula. Sicut enim ad præsentiam virgæ Mosis placuit Deo, vim miraculosam exerceri ; quid obstat, quod etiam ad præsentiam vel reliquiarum , vel imaginum faciat miracula ? Præterea cur non per umbram Pauli, sed Petri, et non per sudaria et semicinctia hujus, sed illius voluit idem Omnipotens operari sanitates et virtutes ? certe alia ratio dari non potest, nisi quia ita voluit.

Bellarm. II. — Quædam imagines pictæ sunt a sanctis viris Luca, Nicodemo etc. quæ non solum sunt sanctæ propter significationem , sed etiam propter artificem. Amesius 1. « Fabulosæ sunt illæ imagines ». At cur? an quia in S. Scriptura nil de iis dicitur. Nænia rancida ! Amesius 2. « Si imagines sunt sanctæ propter artificem, tum omnes creaturæ sunt multo sanctiores illis ». Resp. : Absolute loquendo, possent omnes res mundi aliquo modo coli, quia omnis creatura est opus, donum, et vestigium Dei : non tamen id fieri potest peculiari cultu, qui tribuitur aliquibus rebus, propter peculiarem connexionem, quam habent cum Deo, vel Sanctis.

Bellarm. III. — Aliquæ præ aliis magis religionem, et pietatem excitant. Amesius ; « Imaginaria est pietas, ad quam excitantur homines ab imaginibus ». Sed numquid Puritani sunt puri spiritus, qui sine ulla conversione ad imagines externas, immediate rapiuntur in Deum ? Si ausint hoc affirmare, palam est omnibus, eos splendide mentiri : Si non ; agnoscant ergo, conducere miseris mortalibus in hac peregrinatione, etiam ista extrinseca adminicula pietatis, præcipue imperfectis.

Ad CAPUT XIX.

Pergit Amesius impetere cultum imaginum. I. Ait : « Imago cum sit res inanima, non est capax honoris. Ergo. » Resp. : Imago non honoratur propter se , et absolute, sed relative ad prototypum. Amesius : « Si imago , non debet honorari propter se, tum non quia est imago. Si non quia est imago, tum non relative. Nam imago quatenus est imago , est quid relativum ». Resp. : Prior hypothetica est falsa, ut patet ex alio exemplo. Numquid legatus qualiscumque regis, si honoratur tamquam rex , non honoratur propter se , sed propter regem , cujus personam repræsentat ? Quis autem ideo negaverit, legatum honorari, quia legatus est ? Ideo enim honoratur ipse, ut honor per ipsum transeat ad regem. Vel : Ipse est quo honoratur rex: Rex est quod honoratur in illo.

II. — Objic. « Imago non est sancta ratione ligni, aut ferri, aut marmoris etc. Sed nec ratione lineamentorum, aut colorum, aut alterius rei, quæ in ipsa sit. Cur igitur colitur » ? Resp. : Sancta est sanctitate aliqua extrinseca, et impropric dicta : tum propter significationem, et repræsentationem rei sanctæ : tum propter Ecclesiæ institutionem ; eo enim fine imagines in templis collocantur, ut excitent memoriam et amorem Christi, et Sanctorum. Infert Amesius : « Tum multa cauponarum et diversoriorum insignia sunt sancta et colenda ; talibus enim locis appendi solent, Angelorum, sanctorum, et sanctarum rerum imagines. Item, repræsentantes in ludo scenico Christum, et Sanctos, etc. » Resp. : Nihil in sequela absurdi, præter sarcasmos Puritani.

III. — Objic. « Pontificii dicunt, hominem esse imaginem Dei, et tamen hominem non solent adorare ». Quanto minus ergo ligna etc., licet imaginem Dei, aut Sanctorum referant ? Resp. : Homo absolute dignus est veneratione, quatenus, est imago Dei, ut dixi : non proponitur tamen ab Ecclesia colendus, ut imago Dei, quia periculum esset, ne homo propter se coli putaretur, quia homo etiam propter se est capax honoris. Replicat hic Amesius, et quæstionem Puritano

nugatore dignam proponit : « Quare igitur, inquit, non vivum agnum et columbam potius proponunt colenda, tamquam imagines Christi, et Spiritus S. quam eorum picturas? Brutis animalibus non dicent venerationem deberi propter se ».

Præter has communes objectiones, Joan. Dallæus minister reformatus Parisiensis integro opere de Imaginibus lib. I. novem rationibus vult evincere : veteres Patres, primorum quatuor a Christo nato sæculorum, neque Christi, neque Sanctorum imagines veneratos esse. Prima ratio ducitur « ex iis quæ illi PP. Paganis objiciunt, cum eisdem de Religione disputantes. 2. Ex iis, quæ ad Christianorum, super simulacrorum cultu objectamenta Paganos olim respondisse accepimus. 3. Et. SS. Patrum contra Judæos disputationibus. 3. Ex eo, quod quæ ex imaginum cultu oriri videntur difficultates, eas numquam Patres solvere satagunt. 5. Quod Patres non pauca a veneratione imaginum aliena docuerint. 6. Quod PP. eum cultum reprehendant, quem nonnulli hæretici, Jesu, Apostolorum, Mosis etc. imaginibus deferebant. 7. Quod in priscarum Ecclesiarum suppellectili nulla fiat imaginum mentio. 8. Quod veteres, Christi, Paulique, et B. Virginis ignotam sibi fuisse fateantur veram, ac genuinam formam. 9. Quod apud Armenos vetustissimos Schismaticos nullæ sint imagines. » Sed hæc et similia objectamenta nituntur aut argumentis pure negativis ; aut pravæ interpretationi et detorsioni eorum, quæ in priscis Patribus leguntur : aut denique plane incertis conjecturis, similibusque flabilibus fundamentis, quæ hic operosius prosequi, instituti ratio non fert. Quod de Armenis dicit ex Niceph. lib. XVIII. cap. 53. adeo falsum esse ait Gerhardus : « Ut etiam imagines Patris, et Spiritus S. effigient ». Item pag. 708. ex Prateolo. Certe nec unicum directe stringens argumentum Dallæus profert. Producit quidem lib. II. contra imagines testimonia Origenis, Eliberitani concilii, Eusebii Cæsareensis, Epiphanii, Chrysost., Amphiloch., Theodori Ancyr., Optati Milevit. et Augustini, sed ne vel unum ex illis est (si forte illud Eusebii excipias, qui fermento Ariano haud leviter tinctus, imaginem creatam, uti increatam aversabatur), qui revera aliquid contra imagines Christianorum absolute statuerit. Origines sicut negat Christianis templa altariaque, ita et imagines, nempe falsos Deos repræsentantes, aut quæ velut numina coluntur; sicut et Christiani nulla talia templa et aras, nec cruenta sacrificia, uti Pagani, habent. De canone concilii Eliberitani jam alibi dixi, eum varie exponi, certumque esse (etiam ex iis quæ Dallæus ex Cassandro et Joan. Ant. Delfino pag. 157. recitat), quod etsi concedatur, prohibitas illo canon. 36. imagines, tamen non absolute ut detestandas, sed propter præsens periculum abusus et superstitionis, aut etiam scandali Gentilium etc. pro loco, et tempore sublatas esse. S. Epiphanii locus a Dallæo aliisque Iconomachis jactari solitus, ab hæreticis corruptus esse convincitur. 1. Quia ex septimæ synodi act. 6. constat, Epiphanium fuisse optime affectum piis imaginibus. 2. In eadem synodo, et actione docetur, quomodo alia scripta, ac præcipue Epistola ad Theodosium imper. fuerit falso allegata ut Epiphanii : quidni idem de epistola ad Joannem Hierosol. credamus. 3. Ibidem dicitur, discipulos S. Epiphanii in Cypro ejus imaginem cum multis aliis, in templo, ejus nomine erecto posuisse. 4. Si, uti ei affingitur, contra imagines scripsisset Epiphanius, ejus coævi SS. Basilius, Nazianz., Nyss., Cyrillus, Ambros. ac præcipue Joannes Chrys. minime hoc in eo dissimulassent. Ut taceam, absurditatem assutæ ei laciniæ seipsam prodere. Sed quid opus est percurrere singulos, cum ipse Dallæus videatur (tacite) retractasse omnia illa firmamenta ex Patribus deprompta, in opere quod 13. annis post illud de Imaginibus evulgatum est Genevæ anno 1655. « De usu Patrum ad ea definienda Religionis capita, quæ hodie sunt controversa ». Ubi operose probat cap. 1. Ægre constare posse, quid circa nostras de Religione controversias senserint Patres, cum pauca exstent de iis scriptas, tribus præsertim antiquissimis sæculis. 2. Scripta quæ supersunt de tribus prioribus sæculis NB. maximam partem agere de rebus alienissimis ab iis, quæ hodie circa Religionem in controversiam vocantur. 3. Patrum, vere certoque non esse, quæcumque nunc eorum nomine circumferuntur, sed pleraque iis esse afficta et supposita. 4. Genuina fuisse variis in locis adulterata. 5. Non facile esse Patrum scripta intelligere etc. Omitto reliqua. Ex hactenus allatis enim funditus subruuntur, quæ tanto molimine ipse Dallæus, Blondellus, Molinæus, aliique Calvinistæ ex Patribus contra nos proferunt.

Ad CAPUT XXV.

Bellarminus a cap. 20. usque huc accurate discussit : Quo genere cultus imagines sint honorandæ ? Amesius inquit : « Hæc quæstio nobis jam plane esset supervacanea, nisi quod integram idololatriæ hujus explicationem a Bellar. propositam juvet audire ». Sed præ oculis etiam hic habenda est , ut alias etiam monui , consueta Sectariorum stropha , qua ex circumstantiis , vel modis etc., quæ inter Scholasticos controvertuntur, ipsam substantiam dogmatum se putant evertere. Quod proinde nuper monui in Anti-Musæo quæst. 10. §. 2. num 6. hic repeto : Etsi inter Scholasticos sit aliqua sententiarum de cultu imaginum etc. varietas, id tamen nihil officere vulgo fidelium , cui sufficit si doceatur, quod pie et religiose possint venerari, simul et exemplar, et ejus imaginem , illud ut quod , hoc ut quo, juxta tritum illud distichon :

Effigiem Christi cum transis, semper honora ;
Non tamen effigiem, sed quem designat adora.

Itaque recitatis a Bellarm. supra cap. 20 tribus diversis Scholasticorum, de adoratione imaginum, sententiis, frustra, et cavillatorie Amesius pæana canit, dum inquit : « Non convenit igitur adhuc inter imaginum cultores, quomodo debeant coli. Coluerunt per multa sæcula ; sed nesciunt utrum idololatriam admiserint, debito majorem cultum ipsis deferendo, an toto genere minorem debito tribuentes, sacrilegio teneantur. 2. Si Magistri nostri non intelligunt, quis sit cultus imaginibus debitus, misera certe est conditio plebis. 3. Tutiorem partem elegerunt Protestantes , qui Deum solum colunt. 4. Mater Ecclesia novercam crudelem sese ostendit, quæ suos filios jam tot sæculis, in tanto periculo idololatriæ, et impietatis reliquit, cum uno canone Tridentino posset omnem scrupulum removere ». Et infra : « Bellar. in tota hac explicatione funambulum agit, pendente vestigio ingreditur, juxta præcipitium turpissimæ idololatriæ, plebem rudem vult secum ducere , quæ subtilibus distinctionibus nescit gradus suos librare. Quid est hoc aliud , quam ludere cum Deo et hominum animabus » ? Sed sannis et scommatibus sycophanticis non *enervatur* Bellarminus ! Gravius, et eruditius hanc causam Iconomachorum nuper egit Musæus Lutheranus : cujus disputationem ex cit. quæst. 9. §. 3. et 4. libet hic referre.

Sic ergo post Marcum Ant. de Dominis, Musæus th. 185. objicit 1. « Cultus ille medius inter latriam, et civilem habet maximum idololatriæ periculum ». Cur? « quia honor, vel honorandi actus, qui est adoratio, vel est simpliciter divinus, vel simpliciter humanus, h. e. vel religiosus, vel civilis ». Nego : Datur enim medium, si « religiosus » stricte accipiatur pro divino, ut Bellar. evincit propos. 3. Sed instant : « Religio tendit in Deum ». Sit ita. « Ergo religiosus cultus soli Deo competit, et reliqui omnes pure humani sunt ». Nego sequel. quia petitur principium. Sed probant : « Quia excellentia quævis humana, eo ipso quod est in homine, humana est, etiamsi sit ordinis supernaturalis ». Resp. : Neg. assumpt. nisi ludatur æquivocatione. Nam hic omnes per ly *humana*, intelligimus ea, quæ homini vel naturaliter debentur, vel ejus industria acquiruntur : superhumana autem, et divina dona dicuntur communiter et verissime ea, quæ supra exigentiam, aut capacitatem naturalem gratiose a Deo nobis donata sunt, et, ut S. August. de virtutibus infusis loquitur : « quæ Deus in nobis, sine nobis efficit ». Hæc certe nemo sapiens vocat dona humana, sed divina. Et si Philosophi, æque ac Theologi optime distinguunt inter actum hominis, et actum humanum, nec patiuntur actum indeliberatum hominis appellari humanum : quanto rectius nos hanc vocem non accommodamus donis pure divinis ? Unde patet, esse ineptam cavillationem, aut fœdam calumniam, cum ex antecedente tam falso, inferunt : « Cultum illum, quo B. Virginem Dei Genitricem, Sanctos demortuos, reliquias etc. Papatus colit, quoad rem, veram latriam esse, adeoque idololatriam : cum latria non Deo delata, aliud non sit quam idololatria ». Inepte, inquam, imo mpie sic colligunt : quia non modo in interno voluntatis affectu est quasi infinita differentia inter latriam, et duliam, sed etiam in ipso externo actus est summa distantia. Nemo Catholicus recte instructus unquam citra scelus idololatriæ, sacrificium obtulerit ulli creaturæ : nemo Deo supplicans unquam recte dixerit : *Spiritus sancte ora pro me etc.*

II.—Arguunt th. 182. «Neque per accidens quidem imago capax est adorationis, aut venerationis illius. Ergo frustra excusatur a Pontificiis ea religiosa adoratio, quod non

dirigatur in imagines per se, sed per accidens ». Resp.: Antecedens falsum esse patet. Tum quia homo dignus est veneratione, quia est imago sui creatoris : cur ergo non etiam imagines Christi, et Sanctorum? Tum quia imago Cæsaris est honorabilis civili cultu ; cur ergo non etiam imagines Christi, et Sanctorum cultu religioso? Tum quia imago capax est injuriæ, et contumeliæ suo modo, (per accidens scilicet et respective,) cur non etiam venerationis ? Tum quia imagines falsorum deorum sunt execrabiles, cur Christi et Sanctorum non essent vice versa venerabiles? Tum denique, vos Lutherani, et Calvinistæ numquid carnem Christi agnoscitis etiam a nobis adorabilem ? et tamen illa ut sic non est melior et excellentior anima nostra, præsertim sancta. Vosne ob argumentum vestrum dicetis, non coadorari carnem Christi, cum Christum adoratis? non reor equidem. Subtiliora huc spectantia remittimus ad Scholasticos.

III. — Arguit Musæus th. 183. « Si distinctiones prædictæ rite observatæ vel maxime ab idololatriæ culpa utcumque excusarent : illæ tamen sunt ita intricatæ, et observatu difficiles, ut ne ab eruditis quidem in praxi recte adhiberi queant ». Resp. : Neg. Quomodo probas ? « Ne Thomas quidem, inquit, subtilitatum Scholasticarum Doctor facile princeps, de adoratione Crucis Christi, clavorum item, etc., sibi constitit. Docuit enim in 3. sent. dist. 9. quæst. 1. art. 2. Illa, in quantum repræsentant Christum crucifixum, adoranda esse eadem adoratione, qua Christum crucifixum adoramus, scilicet latria : in quantum vero sunt res quædam, quæ contactu Christi sanctificatæ sunt, adorandas esse hyperdulia. In 3. parte Summæ vero quæst. 25. art. 4. censuit illas posteriori etiam modo consideratas, adorandas esse adoratione latriæ, uti ipsum Christum crucifixum. Bellarminus etiam non parum sudavit in explicando cultu, qui SS. imaginibus et reliquiis debeatur, sed rei difficultate pressus, succubuit. Primo quidem communiorem Scriptorum Pontificiorum sententiam negat, eumdem honorem deberi imagini, et ejus exemplari : et dicere populo, Imaginem Christi, vel Crucem ejus adorandam esse latriæ cultu, illo ipso, quo adoratur Deus, non carere magno periculo. » Et addit : « Eos, qui defendunt, imagines adorari latria, cogi subtilissimis uti distinctionibus, quas vix ipsimet intelligant, nedum populus imperitus, etc. Quæ sane ingenua confessio est »! Deinde Musæus post relatam sententiam Bellarmini ex proximo cap. subjungit th. 184. « Legat hæc, expendat, versetque quisquis voluerit sursum et deorsum, non tamen assequetur, quæ propria ratio sit cultus, cuique imagini debiti, et quomodo in praxi eum a sui exemplaris cultu accurate discernere debeat, ne forte latriam secundum quid, vel improprie, analogice, reductive talem, imagini, vel Cruci delaturus, per errorem ei veram tribuat latriam, et idololatra fiat. Quid enim est latria secundum quid? analogice? reductive? Quænam ejus entitas? Qua in actione consistit ejus ratio propria? Quid? Annon Bellarm. ipse fatetur, unum quoad rem actum, adorationem unam esse, qua vere imaginem Christi proprie, et per se, et in ea Christum ipsum adorant? Quidni ergo latria vera sit ? cum simul ad Christum, cui vera convenit latria, et ad ejus imaginem terminetur. Nam forte unus et idem numero, isque indivisus actus, qui simul defertur imagini, et exemplari, relatus ad exemplar, in quod saltem indirecte, et per accidens fertur, est latria proprie et simpliciter sic dicta : relatus autem ad imaginem, in quam primo, per se, et directe fertur, non est latria proprie, et simpliciter, sed latria secundum quid, analogice, improprie, reductive ? » Resp. : Musæus umbras metuit, et trepidat timore, ubi non est timor. Nam vulgo fidelium, (multo magis eruditis), abunde prospectum est per communem doctrinam in Catech. Tridentino traditam, in qua omnes conveniunt. Quidquid autem sit de veritate, aut probabilitate illarum opinionum, de quibus Scholastici, salva fide et charitate disceptant ; item de modo, quo potest concipi et dirigi intellectus, et affectus in adoratione Crucis, imaginum, reliquiarum, etc., futiles cavilli sunt, quibus tricatur Musæus, ut facile cuivis patebit, si aliud e contrario exemplum ponamus. Tractetur a subditis contumeliose statua Cæsaris (uti olim constat factum a Thessalonicensibus, e quibus hac de causa 7000. ab offenso imperatore Theodosio M. obstruncati sunt) ; Si in tali casu subditi se excusarent, dicerentque : Nulla te, Cæsar, injuria affecimus. Neque enim statua illa iners capax est venerationis, aut contumeliæ. Sicut cultum tibi, qui capax es, mente et ratione præditus, non æri, auro, lapidi, ligno, aut cujusvis artis operi impendimus ;

ita nec injuriam, et contumeliam tibi intulimus, cum illam statuam pro libito tractavimus. Quod enim tu ais : quod contumelia et injuria illa sit tibi absolute, simpliciter, per se, et proprie illata, statuæ vero secundum quid, analogice, reductive, non capimus. Quid enim est contumelia secundum quid, analogice, reductive? quænam ejus entitas? qua in actione consistit ejus ratio propria? Unicus et idem numero, isque indivisibilis fuit actus noster, quo, quia libuit, statuam illam insensatam dejecimus, truncavimus, dissipavimus. Hoc quid ad te? cur ideo reos criminis læsæ Majestatis nos agis? etc. Quid de hac Apologia tibi videtur, Musæe? Numquid gnaviter ineptirent subditi illi, et iram Cæsaris duplo amplius succenderent? Porro vix saniores sunt tui hic cavilli. Non vides, illos modos adorandi Crucem, imaginem, etc., maxime qui propius a periculo superstitionis abesse videntur, nihil ad vulgus fidelium pertinere; imo in praxi nec ad eruditos; quibus exploratum perspectumque est, suum adorandi modum, quem cum S. Thoma aliisque plurimis tenent, omni labe superstitionis vacare; sicut et alter modus, ut tutior et planior Bellarmino, aliisque placuit. Cum enim certum sit, posse intentionem adorandi imaginem, et exemplar diversimode formari (vel utrumque simul in recto, vel alterutrum in recto, alterum in obliquo attingendo), nihil hinc contra generale dogma Ecclesiæ, de religiosa veneratione imaginum inferri potest, quod superstitionem et idololatriam sapiat. Porro distinctiones illæ a Card. Bellarmino allatæ, ad conciliandas et complanandas Scholasticorum dissidentes opiniones, omnino probæ sunt: quod si autem Musæus eas non capiat, nihil nostra interest; uti nec quod nostrum vulgus eas non assequatur; quia neque opus est, cum aliter sit illis abunde provisum.

Sed necdum cessat sive cavillari, sive calumniari Musæus, dum th. 185. ait IV. « Absurda hæc esse animadvertit Bellarminus ». At profecto si hic legatur cap. 24 et 25. aliud non dicit, quam : Imagines Christi posse non quidem proprie, et per se, sed improprie, et per accidens coli eodem genere cultus, quo exemplar : et sic putat facile conciliari dissidentes Scholasticorum sententias. Quod autem argumento quinto (pro opinione, quæ videbatur eumdem cultum simpliciter tribuere imagini, et exemplari), de motu in imaginem, et exemplar, relictis Peresii, et aliorum solutionibus aptiorem substituit, quid, quæso, ad rem facit? Audiamus tamen Musæum : « Distinctione hac, inquit, non tam se expedit, quam impedit Bellarminus. Primo enim adorationem ita diversimode concipere, ut Christus vel in recto, vel in obliquo ponatur, eruditorum est, non rudis plebeculæ ». Resp. : In actu signato, et reflexe, est : sed in actu exercito quid impedit, etiam in plebe id reipsa diversis modis fieri, licet ipsa non æque artificiose, ut Theologi, eos modos inter se distinguat. Quando ergo rudis plebs adorat Crucifixi imaginem, etc., rite id facit. Et Musæus circa rudes frustra sibi hic rumpit cerebrum.

Sed pergit ad « maxime capaces illius distinctionis » Bellarminianæ, scilicet, (quod vel concipiatur, et adoretur Christus in imagine objective reducens; et tunc adoratio sit latriæ, quæ feratur in Christum per se, in imaginem solum per accidens : vel concipiatur, et adoretur imago ipsa, ita ut Christus in obliquo ponatur, et non in recto; et tunc adoratio quidem feratur in imaginem per se, et consequenter in Christum, sed non est adoratio veræ latriæ, sed longe inferior). Et instat dicens : « Utraque hæc adoratio sua maxima habitura est incommoda. Prior enim si vera est latria, nec tamen in solum Christum fertur, sed etiam in ipsam imaginem ejus, non potest non esse cum idololatria conjuncta. Licet enim (juxta Bellar.) *per accidens* in imaginem feratur : tamen cum nullo modo per se, nec per accidens vera latria conveniat facturæ, quilibet Iconolatra eo ipso committit idololatriam, quo imagini ullo modo veram tribuit latriam. Posterior autem, si non sit latria vera, ac quidem prout in Christum ea fertur, injuria erit in Christum. Nam imaginis Christi religiosa adoratio inventa dicitur principaliter propter ipsius Christi adorationem, ut ait conc. Trident. sess. 25. Si vero non est latria vera adoratio illa, tunc jubentes adorare, et adorantes imaginem Christi, ut per eam Christum adorent, jubebunt venerari et venerabuntur Christum honore inferiori, quam ipsi convenit. Non autem honoratur Christus, quando non debitus honor ipsi defertur. Ergo per imaginum honorationem Christus non honoratur, sed honor debitus ipsi detrahitur, et in illius locum defertur ei honor alius, infinitis modis inferior. » Resp. : Neutrum incommodum urget,

Non prius, quia manifeste petit principium. Hoc enim præcipue in quæstione est : Annon imago aliquo modo (scil. improprie, per accidens, respective, etc.) participet venerationem, aut contemptum ipsius exemplaris? Nos affirmamus, et manifeste convincimus ita esse. Quis enim dubitet, si imago Titii, aut Titius in effigie sua (vel etiam post mortem ipsius corpus), publice suspenderetur in patibulo, aut manu carnificis redigeretur in cineres auctoritate sui principis, ob crimen aliquod grave commissum; in tali casu contemptum et ignominiam aliquo modo etiam, in imaginem ipsam redundare? Nec puto ullum præstantem artificem hujusmodi statuam, aut iconem facile elaboraturum, nisi a principe compulsus fuerit, cum ne quidem instrumenta, quibus carnifices suspendium, crurifragium, etc., perficiunt, illorum artifices, nisi compulsi, fabricare soleant, nimirum ob ignominiam ibi apprehensam. Quod si ergo ignominiam suo modo participat imago, quidni et venerationem? Male etiam hunc imaginis cultum Musæus vocat *veram latriam ;* non enim est magis vera latria respectivus ille cultus imaginis, quam est verus Deus, ipsa imago repræsentans verum Deum. Nec urget posterius incommodum. Falsum enim est quod assumit Musæus : « Injuriam esse in Christum, si non sit latria vera, adoratio imaginis, ne quidem prout in Christum ea fertur », ut patet ex Simili, quod affert Bellar. supra cap. 20. « Nam legatus regis aliquando honoratur ut legatus; et tunc ipse proprie honoratur, licet propter alium honoretur : aliquando honoratur loco regis, honore proprio regibus, et tunc ipse improprie honoratur, proprie autem rex in ipso tunc honoratur ». Huic posteriori modo respondet adoratio imaginis, qua concipitur, et adoratur Christus in imagine repræsentatus : et tunc si alia inferior adoratio, quam latriæ illi exhiberetur, esset sine dubio injuria in Christum. Priori autem honorationi legati respondet adoratio, qua concipitur; et adoratur imago ipsa, ita ut Christus in obliquo ponatur ; et tunc sine dubio nulla injuria fit Christo, aut regi, si imago et legatus ut sic, non honorantur ut ipse Christus, vel rex. Hoc modo nos quidem plurimum veneramur Papam, ut Christi Vicarium, præcise propter Christum : nemo tamen unquam adorationem latriæ ei exhibendam putavit. Quis autem negaverit, Christum non honorari, sed injuria affici, si honoretur in suis Ministris sine adoratione latriæ. Sed

Instat adhuc Musæus et ait th. 186. « Iisdem gestibus, verbis iisdem, parique subjectione, et devotione uterque suam peragit adorationem ». Resp. : Hoc esse falsum patet, quia contrarium plane supponitur in exemplo allato. Unde frustra Musæus pro se tam verbose adducit totum ritum, quo nos Catholici adoramus Crucifixum in Officio diei Parasceves. Ille enim ritus præcise respondet priori modo adorationis, quo scilicet concipimus, et adoramus Christum in imagine objective relucentem; aliis temporibus fere alterum modum adhibemus, ut cum sub Sacrificio Missæ caput inclinamus, aut aperimus ad aspectum Crucifixi. Unde verba prorsus inania hic multiplicat Musæus. Ejusdem furfuris sunt quæ th. seq. affert ex Marco Ant. de adoratione S. Eucharistiæ, invocatione Sanctorum, veneratione reliquiarum, etc., ut jam videbimus.

§. I.

Excutiuntur cætera Marci Antonii commenta.

Hic apud Musæum contendit th. 187. « Quamvis adorationem creaturarum et facturarum esse per se, et natura sua periculosam, et minimum ex parte vulgi solere esse cum idololatria conjunctam ». Videamus quomodo probet intentum.

I. — Inquit : « Eucharistia non potest adorari sine subtilissimis distinctionibus ». Resp. : Falsumest. Qua, quæso, indigeo distinctione, ut Christum, quem sub speciebus latentem credo (aut prudenter præsumo), cultu latriæ venerer? Quod si ipsi Sacramentarii admittunt, posse, imo oportere nudis symbolis suæ Cœnæ Evangelicæ venerationem exhiberi; cur nos Catholici non deberemus cultum latriæ Christo D. Eucharisticis speciebus vestito deferre? « Hoc Sacramentum », inquit Rudolph. Hospinianus Zwinglianus lib. IV. hist. Sacram. part. 1. cap. 8. « magna cum religione et reverentia tractandum est, honesto habitu, religiose, aperto capite, flexis genibus, etc. » Quis hic non exclamaverit cum S. Hieronymo : « Si tanti vitrum, quanti margaritum ! »

Instat M. Antonius, et petit sibi explicari : « quomodo species panis adorentur materialiter adoratione latriæ ; Christi vero corpus sub illis latens adoretur formaliter ;

quod nec Bellarminus potuit explicare, sed aufugit et declinavit, etc. » Resp. : Satis clare Bellarminus etiam de hoc puncto suam mentem declaravit, cum cap. 23. ait : « Quod proprie, et per se nullus honor tunc deferatur imagini » (speciebus Eucharisticis), « sed soli exemplari » (corpori Christi), « tamen improprie dici potest ipsa etiam imago honorari ». Sine dubio autem coincidunt adoratio proprie dicta, per se, et formalis, sicut et impropria, per accidens, et materialis. Neque plus hic est mysterii.

II. — Ait M. Antonius : « Plebs rudior sæpe erga B. Virginem, aut aliquem Sanctum magis interne religioso affectu fertur, quam erga Christum. Nec dicunt : *Ora!* sed : *Adjuva, salva!* Neque exprimunt, aut mente intelligunt, ut hæc fiant orando, sed ut ipsi Sancti seipsis immediate hæc faciant; eosque rogando plurimi B. Mariæ et Sanctis se totos, totam animam, totum spiritum penitus subjiciunt, quæ est idololatria formata. » Resp. 1 : Male instructos subinde in hac re posse errare non abnuimus. Sed quid hæc negligentia, et culpa vel docentium, vel discentium facit ad litem nostram? A bene vero instructis id fieri, quod asserit Marc. Antonius, unde probat? Satisne est quod temere addat : « Non est dubium »? Equidem non inficior, quod etiam docti, et pii quandoque sine ullo peccato possint erga Virginem Deiparam sentire teneriorem affectum, quam erga Christum, utpote quem agnoscunt, non tantum advocatum, sed etiam judicem; cum B. Virginem non nisi ut Matrem misericordiarum apprehendant (ut notat S. Bernardus), cum hoc tamen affectu teneriori potest, et debet omnino stare affectus erga Christum, appretiative quasi infinitis partibus illum priorem teneriorem affectum erga B. Virginem excedens. Resp. 2 : Esto quod subinde supplices dicant, non tantum *ora*, sed etiam *adjuva*, *etc.*, nullum inde latriæ periculum. Nam satis constat, Deum in Sanctis suis honorari, dum non tantum per eorum preces, sed etiam per eorumdem specialem operationem, innumeris, dona tam spiritualia, quam corporalia largitus est. Verbo, omnia ultimato ad Deum collimant, sicuti ab eodem omnia fontaliter derivantur. Nulla hic idololatria, sed effrons adversariorum calumnia, aut imperitia satis affectata.

III. — Quæ de nimia et exquisita SS. imaginum veneratione publica et privata garrit Marcus Anton. sunt cariosæ Calvinistarum merces. Quid vero mirum est, illos cum magistro suo Calvino adeo furiose in nos Catholicos debacchari, cum hic vix ipsimet Christo pepercerit in simili argumento. Ausus est enim impius et effrons homo, Hæmorrhoissam illam Matth. IX. vers. 20. superstitionis alicujus ream facere, et eidem exprobare « dubitationem fidei contrariam; et excusatione carere, quod zelo inconsiderato a via paululum deflexerit hærendo in veste, etc. » Item Matth. XIV. vers. 35. de illis qui fimbriam vestimenti Christi tangebant, ut sanarentur, ait idem impius : « Eos superstitione aliqua fuisse implicitos : Christum tamen eorum ruditati se accommodasse ». Idem de semicinctiis, et sudariis S. Pauli, de umbra S. Petri, et similibus dicerent isti Hagiomachi, qui ferre non possunt, ut sive imagines, sive reliquias, sive quidquam aliud, quod connexionem cum Christo, et Sanctis habet, propter illam connexionem (imo propter Christum, et Sanctos ipsos), religiose tractemus. Sed hæc merito ab omnibus piis Catholicis contemnuntur, et exploduntur, nec solutione indigent : cum declamationibus potius popularibus, quam eruditorum disceptationibus congruant.

IV. — Ait : « Sicut ab idololatria (saltem præsumptiva) non excusatur ethnicus, etiamsi dicat : se verum Deum in suo illo simulacro præsentem adorare : ita neque Crucem sub ea reservatione adorans ab idololatria (saltem præsumptiva) excusari potest ». Resp. : Huic asserto nihil deest nisi veritas, et robusta probatio. Quod enim ipse ait : « Eum qui ante Crucem prosternitur etc. directe lignum illud adorare », est petere principium; de opposito satis constat ex dictis.

V. — Denique concludit et ait : « Illum adorando Crucis Christi modum, quem S. Thomas 3. part. quæst. 25. art. 4. tradit, ab idololatria excusari non posse, eo quod contactus, et perfusio illa sanguinis Christi non communicet ligno divinitatem, ut divina adoratione sit colendum, etsi adhuc exstarent tincturæ sanguinis : quia hic extra corpus ipsius non habet unionem hypostaticam cum Verbo, estque pura creatura etc. » Resp. : Jam patet ex dictis, abesse omne idololatriæ periculum, quia (quidquid sit de sanguine extra corpus Christi existente, quod huc non pertinet), non nisi impropria latria cadit in Crucem, et similia ; unde

cum nulla sit proprie dicta adoratio, nulla quoque potest esse idololatria.

§. II.

Lustrantur cavilli et imposturæ Gerhardi.

Titius hic silet, quod mirum, forte quia Calixtus olim Catholicos ab idololatria videtur absolvisse, ut de eo conqueritur Hulsemannus. Gerhardus disp. 17. compensat. In primis enim th. 99. « Praxis, inquit, testatur » Pontificios « colere imagines 1. dedicando. 2. Nomen prototypi illis imponendo. 3. Singularem Numinis præsentiam illis affingendo. 4. Certorum beneficiorum largitionem ab ipsis expetendo. 5. Sertis et coronis ornando. 6. Vestimentis induendo. 7. Circumgestando pro avertenda peste etc. 8. In loco sublimi constituendo. 9. Altaria eis erigendo. 10. Templa et delubra exstruendo. 11. Sacrificulos præficiendo. 12. Ferias sacras instituendo. 13. Cantando. 14. Epulando. 15. Osculando. 16. Supplicando. 17. Alloquendo. 18. Obsecrando. 19. Sacrificando, ac thus adolendo. 20. Cereos accendendo. 21. Vovendo. 22. Jurando. 23. Peregrinationes ad illas suscipiendo. » At cum Gerhardus in suo Promptuario mendaciorum, falsificationum etc. plerosque alios superarit, in hac unica thesi videtur superare seipsum, tot palpabiles calumnias evomendo. Quis enim e Catholicis sani cerebri unquam imagini alicui templum, aut delubrum exstruxit ? Sacrificulos præfecit ? ferias sacras instituit ? sacrificavit ? vovit ? juravit ? etc. Titius liberet, si potest, Gerhardum a tam immani flagitio. In lib. II. part. 2. spec. ipse Gerhardus pag. 682. exemplis nonnulla illustrans, dum hæc nude recensuit num. 9. et seqq. tacite calumniam agnovit.

Th. 100. et seqq. usque ad 109. et a th. 117. usque ad 129. ut antilogias a Bellarmino admissas extundat, vel *pueriliter*, vel *flagitiose* omnia illa confundit, quæ supra de variorum Scholasticorum opinionibus attulimus : sed ex ibid. dictis facile omnia componuntur. Sicut enim stolida esset impietas adorare latria vera, et proprie dicta quamvis creaturam : ita nihil prorsus incommodi habet, ut, e. g., Christus Crucifixi imago, etc. impropria, et respectiva latria colatur : Quia proprie, directe, absolute, et per se cultus ille fertur in exemplar, ut id *quod* honoratur indirecte, respective, improprie, et per accidens fertur in imaginem, in qua honoratur ipsum Prototypon. Quid hic, quæso, incommodi?

At inquit th. 109. 111. et 126. « Si verum esset, imagines posse coli, imo debere coli latria, (respectiva), coram populo illud dicere, periculo vacaret. *In abscondito locutus sum nihil*, inquit Christus, Joan. XVIII. vers. 20. Suspecta est doctrina, quæ non vult dici ad populum, cum jusserit Dominus, ut quæ Apostoli in aure audierant, prædicarent super tectis. Matth. X. vers. 27. Et quæ præceperat eis, annuntiarent omni creaturæ. Matth. XXIII. vers. 20. » Respon. ; Gerhardus more suo cavillatur, et Christi Domini verba ad suum perversum sensum detorquet. Nam Matth. X. vers. 27. Christus non jubet nisi ea palam prædicare, de quibus in eodem sermone ipsos instruxerat. Et cap. XXVIII. ipsemet expresse restringit ad ea, quæcumque mandavit servanda ab omnibus gentibus. At numquid idem Salvator non quovis tempore quibusvis auditoribus quævis mysteria censuit esse prædicanda ? Habet ergo locum, etiam in hac materia, sicut in aliis plurimis abstrusioribus, ac Cathedræ Scholasticæ, quam rostris sacris in concione populari aptioribus, illud S. Augustini monitum lib. I. de bono persev. cap. 16. « Utile est ut taceatur aliquod verum propter incapaces, juxta illud Domini : *Non potestis portare modo*. »

Th. 118. ait : « Bellarminum per cultum illum analogicum, et imperfectum, quem in propos. 5. imaginibus tribuit, religiosum imaginum cultum penitus destruere ». Quod probat : « Quia juxta Bellarm., cap. 25, sicut se habet imago ad suum exemplar, ita cultus imaginis ad cultum exemplaris. Sed imago est exemplar analogice, imo æquivoce : Ergo cultus imaginis est æquivocus. » Resp. : Destruit Bellarminus cultum directum, absolutum, proprie dictum, sed non indirectum, respectim, improprie dictum, hic enim imaginibus convenit, ille exemplari. Idem respondetur ad th. 124.

Quæ th. 113. 114. 115. 116. ex SS. Greg., Iren., August. etc. contra cultum imaginum producit, ipse Bellar. protrivit, ostendens, ea intelligi debere de adoratione proprie dicta, ut ex aliis eorumdem Patrum dictis evincitur. Aperte vero falsum est, quod th. 127. ait : Idem periculum esse in cultu illo inferiori qui defertur imagini, ac si homo, ut Dei imago coleretur.

Th. 128. Gerhard. ait : « Lib. de beat.

sanct. cap. 12. §. 4. Bellarminus disputat : Humanitatem Christi (non latria, sed) hyperdulia esse colendam : Ergo multo minus imago Christi latria debet coli ; nec proprie, nec improprie ; nec per se, nec per accidens. Ratio, quia humana Christi natura in hypostasin ipsius Filii Dei assumpta, unum cum eo constituit hyphistamenon, ac longe arctior est unio inter divinam et humanam Christi naturam, quam inter Christum, et ejus imaginem ». Resp. : An flagitiose, an candide Gerhardus hic agat ? Titius decernat. Bellarminus tantum obiter loc. cit ait : A Theologis tribui hyperduliam humanitati Christi, per mentem præcise a divinitate : nihil autem plane decernit, an sic coli possit, aut debeat. Multo minus ait (quod ei mala fide affingit Gerhardus), humanitatem Christi non esse latria colendam. Scholastici vero hac de re in 3. part. S. Thomæ tractantes, inter se dissident. Vasquez cum nonnullis simpliciter repudiat hunc cultum hyperduliæ in Christi humanitate per mentem præcisa. Suarez cum aliis eam admittit. Sed Car. de Lugo disp. 35. sess. 3. diffidentes sententias bene conciliat ita : ut fateatur, physice quidem posse fieri istam præcisionem mentis, ac consequenter hyperduliæ cultum ; moraliter tamen loquendo, illicitam censeri talem adorationem. Sed utut de hoc sit, Gerhardus, antecedens prorsus *flagitiose* Bellarmino affingit ; et ex eo antilogiam *pueriliter* infert. Reliqua quæ producit, vix sunt meliora.

Ad CAPUT XXVIII.

Quod Bellarminus diversis capitibus, Amesius distinctis quæstionibus proponit ; nos breviter sub una simplici assertione locamus, nempe : Lignum, imaginem, et signum Crucis esse veneratione digna ; quod præcise negant omnes inimici Crucis Christi, ac præcipue Puritani Iconomachi, qui vel hac sola de causa meruerunt appellari « Turcæ baptizati ». Sed per hoc aperte produnt, se ab omnium antiquorum pietate recessisse ; cum negare non possint, jam Tertulliani ævo, hoc signum Crucis in summa veneratione fuisse, cum hic lib. de cor. mil. et lib. II. ad uxorem, eam venerationem referat ad traditionem Apostolicam, uti et S. Basilius M. et alii ; Idemque testantur ex ipsis Calvinistis Witackerus, Covellus, Petrus Martyr etc. Unde et Angli Protestantes in synodo Londinensi anno 1608, sic statuerunt : Honor et dignitas Crucis nomini acquisita et signo, vel ipsa Apostolorum ætate (neque enim contrarium ostendi potest), existimationem peperit honorificam ; adeo ut Christiani haud multo post in cunctis actionibus suis eadem uti cœperint, eo ipso palam testatum facientes, etiam ad stuporem Judæorum, se minime sibi pudori ducere etc. Et Burges. apud Covell. p. 130. ait : Nihil Cruci in Baptismo aut extra a rigidissimis Papistis adscribitur, quod non Patres eodem tenore asseverarunt. E Gentilibus Sybilla ipsa sic cecinit :

> O lignum felix, in quo Deus ipse pependit !
> Non te terra capit, sed cœli tecta videbis,
> Cum renovata Dei facies ignita micabit.

Ad CAPUT XXX.

Contra venerationem Crucis objiciunt inimici Crucis Christi, I. « Crux attulit Christo dolorem et ignominiam. Ergo potius detestanda, quam colenda est ab his qui Christi amore tanguntur ». Resp. : Neg. conseq. quæ bona foret, si crux Christo tantum illa, et non simul gloriam, ac exaltationem in universo mundo peperisset ; et ob hoc merito a nobis colitur ; quod etiam indicat Apostolus Phil. II. v. 8. 9. *Humiliavit semetipsum etc., propter quod et Deus exaltavit illum etc.* Bene in eum locum ex Origene docet Corn. a Lap. quomodo dæmon sit affixus Cruci velut currui triumphali etc.

II. — Objic. « Non modo stultus, sed et ingratus, impiusque putaretur filius, si amaret coleretque patibulum, in quo parens suspensus fuerit : Ergo sunt ingrati, et impii cultores Crucis Christi, utpote instrumenti, quo crudelissime necatus est. » Resp. : Antecedens est falsum in casu, quo parens non sua culpa, sed per alienam sævitiam suspensus obiisset : at si innocens id fuisset passus, ac deinde gloriam miraculorum ad innocentiam parentis testandam fulgeret, certe a pio filio meritissime honoraretur. Idem ergo hic ; cum præsertim Christus omne maledictum e Cruce abstulerit, et omnem ei gloriam super omnia signa in toto orbe contulerit.

III. — Objic. « Si colendæ sunt omnes cruces, quia Christus pedendit in Cruce : Ergo pari modo oportebit etiam omnia sepulcra, omnes clavos, spinas etc., imo omnes asinos colere, quia Christus asino ve-

ctus est ». Ita Claudius Taurin. antiquus hostis Crucis, a quo nostri Novatores tam subtile argumentum Arcadicum hauserunt. Sed neg. paritas. Nam omnes cruces sunt typi, et imagines illius primæ Crucis, et Christi in ea expansi : Sepulcra vero, clavi, flagella etc. non sunt imagines sepulcri, clavorum etc. Christi. Ratio, quia ad imaginem non sufficit similitudo naturæ, vel artis, sed requiritur, ut alterum ex altero imitatione quadam exprimatur repræsentationis gratia ; ut docet S. Aug. lib. LXXXIII. qq. q. 79. Omnes autem cruces hodie a Christianis fiunt ad imitationem Crucis Christi in illa expansi, et ut tam illam, quam hunc repræsentent. Crux enim apud Christianos non habet alium usum, quam ut repræsentet. Secus est in cæteris, ut per se patet.

IV. — Objicic. « Hostes Christi gaudebant de Cruce, et passione Domini ; et amici lugebant: Ergo qui Crucem colunt et amant, imitantur hostes Christi ». Resp. : Neg. sequel. Non enim gaudemus ob cruciatus, et ignominiam Crucis, sed ob honoris, et gloriæ eminentiam, quæ inde ad Christum promanavit ; et ob ingentia commoda ; quibus Crux Christi totam rerum universitatem cumulavit.

V. — Objic. « Si prima Crux colitur, quod a Domino sit tacta, oportebit etiam colere labia Judæ, et manum servi illius, qui alapam Christo inflixit etc. » Resp. : Neque hoc sequitur, quia labia Judæ, et manus crucifixorum, sunt partes hominum nequissimorum, qui cum ex libera voluntate sceleratissimas illas actiones exercuerint, non fuerunt eorum membra per contactum Christi sanctificata. Instrumenta autem passionis inanimata, liberæ volitionis incapacia, sunt innoxia, ideoque honoris aliquo modo capacia.

VI. — Objicic. « Superstitio est, characteribus tribuere virtutem : Sed Papistæ tribuunt signo Dominicæ Crucis vim profligandi dæmones, et alia, quæ naturæ vires longe excedunt : Ergo sunt superstitiosi ». Resp. : Major vera est de magicis, et aliis omnibus signis, quæ nec naturalem nec divinam virtutem habent ad aliquos effectus. Tale autem non est signum Crucis, utpote quod ex institutione Dei mirabilia operatur. Instat Amesius 1. « Proferantur igitur tabulæ hujus institutionis, et finis erit hujus controversiæ ». Resp. : Hæc petitio non est justa : neque enim omnia per tabulas probari debent : sufficiunt testes omni exceptione majores, tales sunt Tertullianus, qui 1. c. ait: « Si legem expostulas, Scripturam nullam invenies. Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo firmatrix, et fides observatrix ». Idem docet Basil. M. lib. de Spir. S. cap. 37. Et S. Athanas. lib. de Incarnat. Verbi : « Omnia, inquit, magica compescuntur, veneficia inefficacia fiunt signo Crucis... Veniat qui istorum dictorum experimentum capere velit, et in ipsis præstigiis dæmonum, et imposturis vaticiniorum, et in miraculis magiæ utatur signo Crucis ab ipsis deriso, nomenque Christi invocet, et videbit, quod ejus rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquiescant, magiæ et veneficia jaceant ». Hæc Athan. Sed instat Amesius 2. « Si signum Crucis dæmones fugat, ergo ex opere operato : Ergo est sacramentum ; Ergo sunt octo sacramenta ». Resp. : Signum Crucis vim istam habet, tum ex apprehensione dæmonum : tum ex opere operantis, eo modo quo habet oratio (nam signum Crucis est quædam invocatio meritorum Christi) : tum ex opere operato : nam etiam Judæi et Pagani, sine ulla fide in Christum, solum intendentes facere, quod faciebant Christiani, fugarunt dæmones signo Crucis ut constat ex S. Gr. Naz. or. in Julianum, S. Epip., etc. Neque hinc sequitur, signum Crucis esse sacramentum proprie dictum : tum quia non confert gratiam sanctificantem : tum quia non habet effectum infallibilem. Male autem hinc infert Amesius : « Ergo non est invocatio meritorum Christi : Ergo non valet ex opere operato ». Nam invocatio meritorum Christi non semper impetrat justificationem : et potest esse ex opere operantis collatum, etsi non ex lege, aut pacto infallibili, uti docet S. August. lib. cit. quæst. 79. « Nec mirum, inquit, quod hæc signa valent, cum a bonis Christianis adhibentur, quando etiam, cum usurpantur ab extraneis, qui omnino suum nomen ad istam militiam non dederunt, propter honorem tamen excellentissimi imperatoris valent. Cum autem non cedunt his signis hujusmodi potestates, Deus ipse prohibet occultis modis, cum id utile et justum judicat : nam nullo modo ulli spiritus audent hæc signa contemnere : contremiscunt hæc ubicumque illa perspexerint ».

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE REBUS, QUIBUS SUPERNA HIERUSALEM

AB ECCLESIA IN TERRIS PEREGRINANTE

COLITUR

Ad CAPUT III.

Gerhardus hic moderatior Amesio, nec contra Crucem, nec contra templa disputat. Amesius vero, ut se probet purissimum Puritanum, Ecclesiam Catholicam XV. sæculorum, ejusque ritus et cæremonias receptissimas tamquam superstitiones funditus evertere conatur. Non reor operæ pretium in hoc compendio omnes ejus ineptias prosequi, quas hoc cap. in templa evomit. Quid enim cuivis scurræ facilius est, quam sannas et cavillos in omnia Christianorum sacra jacere? Cæremonias ex se indifferentes congrua ratione rebus sacris applicare, sine dubio pium est: Exigere vero apodixes pro ejusmodi ritibus, non est hominis sani cerebri. Nihilominus non erubuit Amesius contra « ritum Christianorum antiquissimum templa ad Orientem erigendi, » disputare, et septem rationes congruentiæ a Bellarmino allatas, totidem cavillis, sive Luciano, sive Calvino dignis, explodere. Sed hæc silentium et detestationem, nullam vero responsionem merentur. Quæstio ejus secunda : An templa Christianorum ad sacrificia offerenda recte instituantur? infra tom. III. discutietur, cum de Missa tractabitur.

Ad CAPUT IV.

Quæstionem hic potissimum movet Amesius : « An ad orandum templa institui debeant, quasi melius sit in templo orare; etiam privatim, quam in alio? » Negativam ipse stabilire intendit. Contra quem proinde probatur Catholica veritas ex III Reg. VIII. v. 30. II Paral. VI. vers. 21. ubi Salomon affirmat, templum factum esse, ut sit locus orationis. Et III Reg. IX. vers. 3, Deus apparens Salomoni pollicetur ita futurum prout ipse petierat : Ergo non est superstitio etiam privatim orare in templo, « quasi melius sit etc. » Nam superstitio numquam, et nusquam, nec in Vet. Test. licita fuit. Confirmatur ex Isa. LVI. vers. 7. *Domus mea domus orationis vocabitur* I Reg. I. vers. 10. 11. *Anna precatum it ad tabernaculum, ubi erat arca Domini.* Item II Reg. VII. vers. 18. David. Luc II. vers. 37. Anna Prophetissa non recedebat a templo, *jejuniis ac obsecrationibus serviens die, ac nocte etc.* Quid ad hæc Amesius? 1. Ait : « In nullis templis Christianorum collocavit Deus nomen suum, singulari suo instituto, uti in templo legali. » Sed hoc gratis assumitur, nec alio nititur fundamento, quam futili illa nænia : « Non est scriptum. » Ait 2. « Nostra templa sunt similia synagogis potius Judæorum, quam templo Hierosolymitano. » Hoc facile concedimus de Calvinisticis, Turcarum mosquæis haud dubie similibus 3. Ait : « Exempla allata legalem cultum pertinent. » Sed hoc aperte falsum esse, evincit vel solum S. Annæ exemplum : Ubi enim in lege fuit præceptum, ut quis a templo numquam recederet, obsecrans ibi dies, et noctes? Certe nihil hic apparet cæremoniale, sed totum morale est, et spirituale; et quidem (quod bene notandum), opus supererogationis, seu consilii.

Idem confirmatur rationibus : Quia Deus est in templo magis, quam alibi. Ergo etc. Amesius negat anteced. Et hanc ipsam antithesim sine ulla probatione ponit loco ultimi

sui argumenti : nec enim habuit quod opponeret nostræ probationi desumptæ ex I Cor. III. vers, 16. et VI. vers. 19. Et II Cor. VI. vers. 16. *Vos estis templum Dei vivi.* Quod Apostolus intelligit per analogiam ad verum corporale templum, in quo peculiari modo Deus habitat : Ergo nisi hoc esset, Apostolus male ostenderet, Deum peculiari modo in corporibus nostris esse, eo quod sint templum Dei. 2. Quia Deus in templo citius exaudit, ut patet ex promissione Dei. III Reg. IX. vers. 3. de templo Salomonis. Nec est in hoc disparitas inter templa legis veteris, et evangelicæ : imo potius hic valet argumentum a minori ad majus. Si in templo, ubi erat arca, tabulæ Mosis, virga Aaron etc. omnia umbratilia : quanto magis in templis Christianorum, ubi S. Eucharistia, SS. Reliquiæ etc. asservantur ? Quis credat Deum preces Ecclesiæ, quibus in dedicatione postulat, ut *in eo loco sint aures Dei apertæ*, minus quam Salomonem exaudire ? 3. Orationi ut actioni nobilissimæ, locus convenit, in quo sint omnia accommodata ad excitandam devotionem. Talis autem locus est templum. Videamus jam argumenta Puritanica.

I. — Obj. Ex Matth. VI. vers. 6. *Tu cum precaris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio precare Patrem tuum in occulto.* Resp. : Certum est, non intelligi hic materiale cubiculum, quomodo enim alias juberemur orare in omni loco ? Sensus igitur est : ne quæramus inanem gloriam in oratione, ubicumque ea fiat ; quomodo quærebant Pharisæi. Sed hinc infert Amesius : « Ergo jubet hic Christus, ut species, et media hujus inanis gloriæ captandæ vitentur, scil. orationes privatas palam habendo *in Synagogis, et in angulis platearum* i. e. ut Cajet. bene interpretatur : in locis publicis. » Resp. : Neg. seq. Sic enim nec in publicis orationibus liceret comparere in templo, ad evitandam scilicet speciem, et medium vanæ gloriæ. Sed quid, quæso, Puritani dicent de Anna Prophetissa, quæ dies ac noctes obsecrabat Deum in templo ? Benene, an male ? Si male cur laudatur ab Evangelista ? Si bene, cur nos idem facientes et docentes Amesius incusat ?

II. — Objic. ex Joan. IV. vers. 21. *Neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem, Spiritus est Deus, etc.* Resp. : Verus sensus est : tempore novæ legis Deus non adorabitur amplius in monte Garizim i. e. ritu Samaritano, neque in Hierusalem i. e. ritu Judaico : sed novo ritu, qui est in spiritu et veritate, i. e. qui non consistit præcipue in externis, et umbraticis cæremoniis, sed in spirituali cognititione et amore Dei. Amesius : « Quæstio est ex professo de loco, non de præcipuo cultu : Ergo solutio quæstionis respicit ipsum locum, non cultus principatum, et errorem qualemcumque ». Resp. : Esto, quod Samaritana quæstionem præcise de loco instituerit, sine dubio tamen per locum præcipue intendit scire : uter esset verus Dei cultus, Judæorumne, an Samaritanorum ? Optime autem respondit Christus : Ne quidem templum Judæorum (quod hactenus merito præferebatur templo Samaritanorum in Gazirim), utpote figuram futuri, deinceps valiturum, sed abrogandum : Minime autem per hoc Christus sustulit omnia per orbem Christianorum templa, in quibus Deus in spiritu et veritate, in Sacrificio Missæ exteriori, internisque actibus fidei, spei, charitatis, Religionis etc. colitur. Vide conc. Tolet. annot. 19.

III. — Obj. ex I Tim. VII. vers. III. *Volo viros orare in omni loco.* Resp. : Vel cum nonnullis Patribus latinis hoc intelligitur de privata oratione ; et tunc sensus est : Non solum in Ecclesia, sed etiam in aliis omnibus locis licitum, et utile est orare. Vel cum Patribus Græcis, et S. August. intelligitur de publica oratione in Liturgia : ita ut non uno tantum loco, uti olim Judæi, sed in omnibus templis conveniant viri et mulieres ad orandum. Et hæc interpretatio nostram sententiam probat, cum qua etiam consentit Glossa Jenens. Lutheranorum. Sed his missis sequatur contra Amesium altera Catholica veritas.

§. UNICO.

Sacræ ædes non tantum Deo, sed etiam Sanctis recte eriguntur et dedicantur.

Etsi sensus communis, et continua praxis Ecclesiæ hoc assertum approbent, refragantur tamen novatores, eo præcipue, quod ex Patribus primi, et secundi sæculi id non probetur. Sed præterquam quod argumentum negativum hic prorsus nihil efficiat, certe Amesius negare nequit, concil. Gangrense perantiquum A. C. 361. et V. Carthag. cui S. Augustinus interfuit, de iis Martyrum basilicis decreta edidisse.

Confirmatur : Quia templum Salomonis

non tantum pro oratione fuit extructum, sed etiam pro conservatione arcæ fœderis. Atqui idem, aut major honor debetur reliquiis Christi, et Sanctorum : uti de sepulcro Domini speciatim asserit S. Hieron. Epist. ad Marcellam. Ergo sicut super arcam exstrui potuit ædes sacra, ita super Christi et Sanctorum sepulcra ; utrinque enim est par ratio. Nec quidquam valent effugia Amesii. « 1. Quod arca illa non fuerit mosaica, sed divina. 2. Quod reliquias eo modo sacras nullas habeamus. » Imo plus habemus. Porro quod deinceps Amesius tricatur de nomine « basilicarum » , quæ in honorem Sanctorum eriguntur, frivolum est : Quasi nempe Sancti apud nos sint reges templorum, et non Deus ! quid est nugari, si hoc non est ? Numquid omnes qui regnant cum Christo in regno cœlorum, sunt reges ? Et numquid Deus ipse est Rex regum ? ut de Christo et Sanctis testatur S. Joannes in Apocalypsi. Frustra vero ad crepundia Calvinistica canitiem Ecclesiæ Catholicæ revocant Novatores. Fixum firmumque semper fuit, eritque, templum et basilicam non esse synonyma : unde licet de eadem sacra æde dicantur, dicuntur tamen sub diversa ratione. Templum enim proprie dicitur, quatenus erigitur ad Sacrificium ; basilica vero, quatenus erigitur ad ornatum sepulcri alicujus Sancti ; ut Bellarminus fuse ostendit ex Patribus : quibus Puritani præter sannas, et cavillos insulsos nil habent quod reponant.

Ad CAPUT V.

Morem antiquissimum dedicandi et consecrandi templa Novatores non ferunt ; clamant enim hoc sapere Judaismum, maxime quoad tot cæremonias, quas volunt esse superstitiosas et magicas. Et Amesius quidem universaliter pronuntiat : « Cæremonias omnes religiosas verbo Dei destitutas, cum eodem verbo, superstitioni referimus acceptas ». Atque cum infra, in dedicationibus consuetas singillatim enumerasset, subjungit : « Quædam horum sunt judaica et Gentilia; alia sunt ridicula, omnia sunt mimicæ præsumptiones, in Verbi divini sufficientiam, et institutionum Dei perfectionem et simplicitatem (Puritanicam), plane contumeliosæ. Ejusdem est media ordinare, cujus est fidem dare : Ejusdem signa imperare, cujus et signata communicare. » Ita Amesius. Sed Resp. 1 : Merito templa Dei cum ingenti lætitia, et solemnitate sacrarum cæremoniarum dedicantur : tum quia id non solum probat traditio, et continua praxis Ecclesiæ Nov. Test. ut constat ex Patribus a Bellarm. recensitis : sed etiam ex Vet. Test. exempla Salomonis, Esdræ, Machabæorum ; cui festo anno a Juda Machabæo instituto, etiam Christus Joan. x. vers. 22. 23. legitur interfuisse. Neque verum est (prout contendunt Puritani), non convenire Christianis, ut in hoc imitentur Hebræos : nam ex solum cæremoniæ Judaicæ per Christum abrogatæ sunt et improbatæ, quæ institutæ fuerant ad figurandum aliquid in Nov. Test., quales erant circumcisio, agnus paschalis etc. Secus est de cæremoniis quæ fundantur in ratione naturali, quæ proinde non ad legem cæremonialem, sed ad moralem pertinent. Unde evanescit quod ait Amesius : « Legales et figurativas consecrationes in Pædagogia veterum ex ordinatione Dei tales fuisse concedimus, sed sub Evangelio nullas ».

Sed cur ? « Cæremonias omnes religiosas Verbo Dei destitutas, cum eodem Verbo, (Puritanica glossa interpolato) superstitioni referimus acceptos ».

Resp. 2 : Templum ita consecratum, merito sanctum et venerabile, ac divina quadam virtute præditum existimari debet. Hanc assertionem ait Amesius « merito impiam existimari debere : tum quia caret institutione Dei : tum quia divina virtus nullo modo in ligna et lapides derivari potest ex ordinatione et actione humana ». Sed nihil hæc probant. Si enim etiam cibi et alia per preces Ecclesiæ sanctificantur (sanctitate aliqua analogica et extrinseca), cur non similiter templa ? Certe templum Judæorum Christus ipse Matth. XXIII, vers. 17. vocat Sanctum, et *sanctificare etiam alia in eo oblata* : quidni multo magis templa Christianorum consecrata, sancta dicenda erunt?

Virtutem vero aliquam divinam templis consecratis inesse, recte probatur ex absentia dæmonum. Neque obstat cavillatio Amesii, qua infert : « Ergo omnes dæmoniaci sine exorscismis liberarentur, et Sacerdotes numquam a dæmone tentarentur ». Id enim intelligimus non universaliter, sed ut plurimum, cum in Gentilium fanis, Turcarum et Puritanorum mosquæis impuri dæmones jucunde inhabitent.

Ad CAPUT VII.

Inter ritus antiquissimos Ecclesiæ Catholicæ est, quod in templis benedicantur aqua, oleum, panis, cerei etc. Sed Novatores, has esse meras superstitiones clamant : at more suo, tam impie quam imperite blasphemant : neque unquam respondere possunt ad illud Apostoli I Tim. IV. vers. 4. *Omnis creatura Dei bona est etc., sanctificatur enim per verbum Dei et orationem.* Quid ad hoc Amesius? Ait : « Se hoc quidem admittere, sed insuper requirere certum ritum a Deo ipso institutum ». Sed hoc est nugatorium et vecors commentum. Si enim *omnis creatura sanctificatur per verbum Dei et orationem*, ut inquit Apostolus; nulla autem, in toto codice divino, exstat certa formula, qua res benedicantur; aperte sequitur, juxta hos Novatores, contradictoria propositio, nempe : nullam creaturam sanctificari per verbum Dei et orationem. Ecce ! quo prætensa illa simplicitas Puritanica deducat! nempe, ut sub specie puri verbi Dei, ipsum verbum Dei funditus evertatur. Quæ deinceps Amesius verbose multiplicat, non eruditæ Theologi disputationi, sed popularis rabulæ declamationi convenire videntur, ideoque silentio involvenda sunt.

Gerhardus hic silet, nisi quod sub finem disp. 17. th. 186, aquæ lustrali opponat. « Quod illi jam olim contradixerint (fatente Bellarm.) Waldenses et Wicleffistæ. » Risum teneatis, amici! Annon *pueriliter* hinc infertur, Bellarminum esse Lutheranismi testem? Neget si audet Titius ! An autem ea quæ duabus sequentibus, et ultimis thesibus Gerhardus subjicit, plus de virili habeant, decernat idem Titius : nam ex eo quod Bellarm. mentionem facit « aquarum probationis, expiationis, maledictionis », infert Gerhard. : « Ergo agnoscat Bellarminus usum lustralis aquæ a Judæorum ritibus originem ducere. Item quæ probatio aquæ lustralis ex aqua illa probationis et maledictionis Mosaica ? » At Bellarminus tantum illa exempla Vet. Test. adducit, ut probet, quod sicut illæ aquæ in Vet. Test. non fiebant per incantationem, ita nec benedictionem aquæ lustralis esse incantationem, aut veram practicam necromantiæ, prout calumniabantur Wicleffistæ.

Ad CAPUT VIII.

Peregrinationes quoque rident Novatores, easque superstitionis damnant. Sed in primis negare non possunt, ex natura rei esse eam actionem saltem indifferentem, et ad minimum in aliquibus eventibus laudabilem. Nam Deut. XVI. vers. 16. instituit Deus, ut omnes filii Israel, ter in anno, ad tabernaculum vel templum Domini peregrinarentur. Deinde negare etiam non possunt, Patribus quarti et quinti sæculi jam valde probatas, et usitatas fuisse ejusmodi peregrinationes ad memorias Martyrum, aliaque loca sancta. Frivola porro est evasio Amesii, quod « ex primis Patribus id monstrari non possit ». Quid mirum? cum et pauca eorum scripta exstent : et sub Gentilium tyrannide pressa Ecclesia non posset religiosas ejusmodi peregrinationes adornare; uti nec modo Catholici in Anglia, Hollandia etc. id possunt. Quamquam etiam jam centum ante Constantinum M. annis, constet ex Eusebio et Hieronymo preregrinatum esse Hierosolymas S. Alexandrum Mart. uti et S. Nicolaum, et tempore Constantini S. Helenam.

De cætero clarum est, ejusmodi peregrinationes rite et pie institutas cedere in honorem Dei et Sanctorum non mediocrem. Est enim manifestum signum, Deum et Sanctos a nobis magni fieri, cum laborem et pericula itinerum sponte suscipimus, ut Sanctorum reliquias invisamus : idque esse opus pœnitentiæ et satisfactionis. Non negamus, posse peregrinaturis obrepere finem minus sincerum, et modum etiam illaudatum, sed hæc per accidens sunt. Non enim nisi de pie et rite institutis peregrinationibus assertio nostra loquitur. Unde et evanescunt cavillationes Amesianæ in heteroclitam pietatem contortæ.

Sed objiciunt Lutherani et Calvinistæ. I. « Peregrinationes istæ sunt cultus voluntarius : Ergo Deo displicent. » Resp. : Anteced. est falsum, si accipiatur in eo sensu, quo Novatores communiter utuntur in illo decantatissimo suo axiomate : « Omnis cultus voluntarius, » (id est, non præceptus), « displicet Deo. » Hoc quippe satis eversum est tom. 1. de verbo Dei, et supra de conciliis. Sed replicat Amesius : « Ineptissimum glossema est, voluntarium cultum dicere, qui sine ratione suscipitur; non enim volun-

tas in hac voce opponitur rationi, sed mandato et voluntati Dei opponitur voluntas humana, etiam quæ rationem habet sapientiæ. Coloss. II. vers. 23. » Resp. : Voluntas hic omnino opponitur rationi rectæ, quæ semper incidit cum voluntate Dei, sive præcipiente, sive consulente, sive approbante. Inepte vero Novatores communiter cum Calvino cavillantur, dum ἐθελοθρησκείαν ab Apostolo rejectam detorquent ad omne illud, quod non est secundum voluntatem Dei præcipientem : cum Apostolus cultum illum superstitiosum Angelorum (de quo ibi sermo) merito rejiciat, eo quod involvat gravissimum errorem contra mysterium Incarnationis ; adeoque talis cultus Angelorum merito dicitur voluntatis pure humanæ, et ideo superstitiosus, quod a Deo aperte reprobetur. Sed de hoc jam superius.

Confirmatur autem optime assertio Catholica ex Num. XXX. vers. 3. et seqq. Nempe cultum, qui exhibetur Deo per actus virtutum minime præceptos (uti sunt vota rerum non præceptarum), non esse in dicto sensu voluntarios, et superstitiosos ; quidquid contra nitatur Amesius. Nimis enim falsum est quod ipse regerit : « Vota ipsa libera fuisse præcepta mediantibus omnibus illis circumstantiis, quibus vestiebantur. » Enim vero si hic et nunc vota fuere præcepta, ergo non fuerunt vota, cum de essentiali ratione voti sit : promissio libera Deo facta de meliori bono.

Objic. II. — « Christus nec Matth. V. nec alibi peregrinationes ponit inter ea quæ homines beatos faciunt. » Bellar. : Peregrinatio non est opus necessarium ad perfectionem, vel ad salutem. Amesius : « Si neque ad salutem, neque ad perfectionem, tum neque est præceptum, neque consilium ; tum non est opus pœnitentiæ et satisfactionis ; tum sine dispendio perfectionis potest omitti, imo debet etc. » Respond. : Primum, et secundum illatum sunt manifeste falsa ; quia, dummodo utile, etsi non necessarium, sit ad salutem, et perfectionem aliquod opus, sufficit ad consilium, et ad pœnitentiam, ac satisfactionem. Tertium illatum verum est de *posse*, falsum de *debere*. Cur enim oportebit omittere bonum opus liberum ?

Ad CAPUT IX.

« Quoniam non tam de re ipsa disputat adversus nos Bellarminus, quam cum suis, de modo quo vota Sanctis nuncupantur, idcirco satis hic erit animadvertere breviter in ejus assertiones, » inquit Amesius. Sed meminisse hic debebat, Erasmum, eo quod in colloquio *Naufragium* inscripto, vota quæ Sanctis nuncupantur, irriserit, aliosque similes lapsus commiserit, merito inter Semichristianos numerari meruisse. De cætero inter Catholicos nulla est controversia : an possint aliquo modo vota etiam Sanctis nuncupari ; id enim jam olim factum esse, constat ex Euseb., Theodoret., Augustino etc. Similiter convenimus in hoc : Aliter promitti munus Deo, aliter Sanctis. Deo enim promittitur in signum gratitudinis erga primum principium omnium bonorum, et in recognitionem beneficii ab ipso tamquam a primo auctore accepit ; ac proinde illa promissio est cultus latriæ : at Sanctis promittitur aliquid in signum gratitudinis erga intercessores, per quos a Deo beneficia accepimus ; ac proinde illa promissio non est actus latriæ, sed duliæ. Idcirco jam nulla lis superesse potest, nisi de voce voti ; an scil. sit nomen generale, quod dicatur analogice de promissione facta Deo, et Sanctis ; quo modo orationes et cultus quoque se habent ? an vero sit nomen speciale, quod solum dicatur de promissione Deo facta ? sicut Sacrificium non dicitur nisi de munere quod Deo offertur.

Dicendum ergo : Nomen voti ex usu Ecclesiæ esse dicto modo generale. Nemo enim auderet dicere : Sacrifico Deo, et B. Virgini. Omnes autem dicimus : Voveo Deo, et B. Virgini, vel simpliciter : Voveo B. Virgini. Si petas : Cur ergo non etiam Sanctis adhuc viventibus promissio facta possit dici votum ? Resp. : Disparitas est. 1. Quod promissio Sanctis cum Christo regnantibus facta similior sit promissioni quæ fit Deo, quam quæ fit mortali. Quod enim Deo et Sanctis beatis promittimus, non potest iis esse utile, sed nobis, adeoque tantum sit in signum honoris, et gratitudinis ; secus est de Sanctis in corpore mortali existentibus. 2. Votum non convenit Sanctis nisi quatenus sunt Dii per participationem, quales esse certo scimus jam omnes beatos ; sed de Sanctis nobiscum adhuc viventibus non

certo scimus. 3. Sancti in cœlo jam sunt reipsa beati et gloriosi, filiique Dei, ac dii quidam per participationem : at Sancti nobiscum viventes, magis in spe, quam in re beati et gloriosi sunt, ac proinde quæ his promittuntur, non dicuntur vota.

Quæ his Amesius objicit, meræ nugæ sunt et ludibria, in æquivocatione « Religionis, et religiosi actus » sita, quæ ex alibi dictis facile dissipantur. Unde cum ait : « Creatura igitur fit objectum religiosi cultus per se. Quid est idololatria, si hoc non est ? » Item, cum sub finem carpit, quod Bellarminus Sanctos dixerit deos quosdam per participationem ; manifeste calumniatur Catholicos, quasi honorem Deo debitum tribuerent creaturis. Sed mirum est, quod hic Puritanus non similem calumniam regio Psalmistæ affingere ausus sit, cum hic de Judicibus mortalibus pronuntiarit : *Ergo dixi : Dii estis etc.* Hoc nimirum est enervare Bellarminum ! In cæteris nugis, quas producit contra peregrinationes et vota, nil novum, nil viro Theologo dignum habetur. Nimirum, omnis eorum sapientia in æquivocando versatur.

Ad CAPUT X.

« Neque hic digestas habemus controversias, » inquit Amesius. « Sequemur igitur vestigia illa Bellarmini, quæ videntur notanda. » At quid hic vocat, « digestas habere controversias » ? Si idem est quod bona methodo propositas ? nihil desiderandum in Bellarmino, qui hic primo disceptat : An dies festi sint a Christianis celebrandi. 2. In particulari tractat de die Dominica, de Paschale, Pentecoste, et cæteris festis Domini. 3. De festis Sanctorum, quæ non parum oderunt Novatores, quod idololatriam sapere eis videantur etc., ea tamen nedum ex usu quinque primorum sæculorum, sed etiam ex ratione in SS. Scripturis fundata a Bellarm. defenduntur. Quid hic non methodicum et digestum ? Quod si « digestas habere controversias » Amesio idem sit, quod apud physicos est : Habere cibos a stomacho bene subactos et digestos ? verum dicit, sicut alibi, ita et hic « non se habere controversias Bellarmini digestas. » Sunt enim stomacho Lutherano-Calvinistico digestu nimium difficiles. Videamus tamen quid præcipue Amesius digerere nequeat.

Bellarm. I. — Festa Christianorum non solum ratione ordinis et politiæ, sed etiam ratione mysterii celebrantur, suntque dies festi vere aliis sanctiores, sacratiores, et pars quædam divini cultus : Amesius 1. « Nulla festa (de jure) sunt Christianorum, quæ non sunt a Christo instituta. » Sic est, nisi saltem mediate instituta sint a Christo per suos Apostolos, eorumque legitimos Successsores. Alioquin enim ne diem Dominicam quidem, nec Pascha celebrare oportebit. Ubi enim Puritani hoc nobis ex Evangelio legent ? Amesius. 2. « Potest festum celebrari ratione mysterii, ut occasionis aut causæ : et tamen non ratione mysterii, ut affectionis inhærentis : sed eo respectu tantum ratione ordinis et politiæ. » Resp. : A Puritanis hoc fieri posse, transeat : sed a veris et Catholicis Christianis fieri nequit. Amesius 3. « Dies festi ab hominibus non possunt fieri sanctiores et sacratiores : quia homo non est Dominus et dispensator sanctitatis. » Resp. : Non quidem possunt fieri sanctiores sanctitate vera, intrinseca : cum hujus omnes aliæ creaturæ præter rationales sint incapaces : possunt tamen fieri sanctiores et sacratiores deputatione extrinseca, significatione mystica, et ad cultum divinum obligatione : sic in Decalogo edixit Deus : *Memento ut diem sabbati sanctifices, etc.* Amesius 4. « Cultus omnis verus et legitimus a Deo ipso est institutus. » Resp. : Si intelligit, mediate, verum dicit : si immediate ? cur non producit tabulas, ubi cultus diei Dominicæ, Paschæ, Pentecostes, Nativitatis legatur institutus. Sed contra diem Dominicam Amesius replicat. 1. « Ex uno die, » inquit, « non possunt probari multi. » Sed cur non ? ostendat disparitatem ! Amesius. 2. « Dies Dominicus non est proprie loquendo dies festus, sed majus quid : sicut Sabbatum Judæorum, ut superius quid distinguitur in Vet. Test. a Chaggim illis, quorum sit mentio Deut. XVI. vers. 3. » Resp. : Sit ita, ut ait Amesius. Jam sic arguimus : Si Ecclesia potuit diem dominicam, majorem omni festo, sine præcepto divino (aut ostendatur hoc ex Evangelio), instituere ; cur non potuit et alia festa minora ? Porro « mystica significatio in die Dominico respectu Resurrectionis Christi, » non oritur ex natura rei (ut insulse putat Amesius), sed ex mera deputatione extrinseca per Apostolos facta. Sed quid curaret Apostolos Puritanus noster, qui mox conceptis verbis profitetur : « Posse tolli solemnes dies Natalis, Passio-

nis, Resurrectionis, Ascensionis, et Pentecostes, nullo alio religionis incommodo, quam simplicitatis et puritatis » (Calvinisticæ) « primæ, hac in parte restitutæ. » At dies istos solemnes « de Apostolica traditione descendentes, et in tota Ecclesia Christiana » semper servatos (ut testatur S. August. epist. 118. et 119), velle tollere, non potest esse Christiani, sed vel Judæi, vel Mahumetani, aut Pagani. Et hoc, ni fallor, mecum fatebuntur plerique omnes etiam Lutherani et Calvinistæ. Huc nempe tendit iste Puritanismus, ut nec vestigium maneat priscæ pietatis Christianæ, in sensus hominum occurrens. Æmulatur scilicet puritatem Angelicam, sed Luciferi.

Bellarm. II. — Observatio certorum dierum festorum, recte præcipitur in Ecclesia, lege obligante conscientiam, etiam citra contemptum et scandalum. Hæc assertio satis probata manet ex iis quæ dixi de potestate legislativa Ecclesiæ. Videamus quem hic arietem intorqueat Puritanus : « Qui non possunt facere diem festum, non possunt auctoritate sua observationem talis diei præcipere : sed Ecclesia non potest facere diem eo modo festum, quo Bellarminus festum antea descripsit : quia non habet potestatem in dies, ut eorum naturam commutaret; non in sanctitatem, ut affingat illam cui glebæ velit : non in animas hominum, ut imponat ipsis leges. Ergo. » Resp. : Hoc argumentum laborat grandi vel inscitia vel malitia. Supponit enim, quod « facere diem festum » sit aliquis effectus intrinsecus, et physicus in ipso die. Hic vero non tam error, quam fatuitas, aut delirium censeri potest. Supponit æque insulse, sanctitatem et consecrationem nullam dari, nisi quæ physice subjecto gratiam intrinsecam conferat contra receptissima SS. Scripturarum testimonia, quæ, loca, tempora, vasa etc. divino cultui destinata, extrinseca quadam, et analogica sanctitate aspersa, et consecrata passim docent : Quam vero absurde hæc et similia ab Amesio ad Puritanismum suum tuendum, fingantur, vident etiam Theologiæ tirones. Supponit denique, nulla auctoritate, nisi divina immediata posse ullum festum præcipi : quod supra eversum est, et hic etiam ex ipsius Amesii principiis everti potest. Ipse enim hic num. 10. fatetur : « Diem Dominicum esse ex imperio » seu præcepto colendum. Idem toties supra tamquam primum principium inculcat : « Nullum nisi in verbo Dei expressum dari præceptum obligans in conscientia. » Idem nihilominus (etsi rumpatur), ostendere nequit, ubinam in universis SS. Bibliis contineatur præceptum colendi diem Dominicam. Aperte ergo cogitur, vel negare, quod exstet ullum præceptum de colenda die Dominica : vel concedere, quod id possit ab Ecclesia præcipi. Videtur tamen sibi rimam, qua elabatur, invenisse ; ait enim : « Institutio diei Dominicæ est juris divini, ac proinde imperio Dei, Ecclesiæ solo ministerio indicebatur. » At, vel per « Ministerium » intelligit auctoritatem imperandi divinitus Ecclesiæ collatam ; et sic sentit nobiscum, et reipsa fatetur, Ecclesiam habere auctoritatem (non a se, sed a Deo collatam), præcipiendi dies festos ; vel per « ministerium » intelligit nudam promulgationem Ecclesiæ a Deo præceptam ; et sic juxta suum primum principium cogitur ex S. Scriptura ostendere : ubinam Deus præceperit Apostolis permutationem diei sabbati cum die dominica. Sane Exod. XXXI. vers. 16. Num. XXVIII. vers. 25. severissima lex fertur de sabbato colendo : Et si tantum insistatur litteræ, illa verba (*in generationibus suis, etc. pactum sempiternum, signum perpetuum, etc.*) innuunt legem fore sempiternam, in qua dispensari non queat. Et tamen hodie non observatur etiam a Lutheranis et Calvinistis, nec debet ab ullo observari. Unde hoc ? Certe non ex verbo Dei scripto ; aut si ita, legant nobis inde, sine suis glossis ? Ergo ex traditione Ecclesiæ, ejusdemque præcepto. Numquam ex hoc labyrintho se extricabunt Puritani.

Bellarm. III. — Pium et bonum est colere festos dies Sanctorum, qui dicantur Deo in memoriam Sanctorum, ita tamen, ut honor illorum dierum immediate, et terminative pertineat etiam ad Sanctos ; qui honor est religionis (ut Religio est nomen generale) non quidem latriæ, sed duliæ. Amesius 1. « Si pium et bonum esset instituere dies festos, tota hæc pietas melius collocaretur in tot commemorationibus factorum Christi, quot Ecclesia ferre posset, quam ut ad Sanctos iretur ». Respond. : Amesius videtur ignorasse finem adæquatum festorum, qui est, ut Deo gratias agamus pro gloria Sanctis in bonum Ecclesiæ collata, atque ut eorum exemplis ad imitationem accendamur. Prius illud in sola factorum Christi festiva commemoratione non peragitur : neque et-

iam posterius sola factorum Christi contemplatione satis apte obtinetur : cum fragili Christiano facile ea cogitatio obrepere possit : nimis arduam et impossibilem sibi esse actionum Christi imitationem. Unde sapienter S. August. lib. de agone Christi cap. 11. monet : « Si multum de nobis sentimus, dignemur imitari eum, qui Filius Altissimi vocatur : Si parum de nobis sentimus, audeamus imitari Piscatores et Publicanos, qui eum imitati sunt etc. ». Denique Deus in Sanctorum suorum honoribus honoratur ; et cum illos ipse se glorificantes glorificet, cur non et nos per festiva gaudia idem faciamus? Amesius 2. : « Dicare diem Deo in memoriam hominis, ne Judæi quidem in sua pædagogia docebantur, nedum quod id conveniat cultui Novi Testamenti ». Resp. : Quid mirum, in illa Judæorum pædagogia id non factum, cum Sanctis Vet. Test. ante Christi Ascensionem gloria cœlestis non patuerit ? Certe Ecclesiam Christianam hoc etiam tribus primis sæculis observasse, constet ex Patribus a Bellarm. adductis, quibus Amesius nihil habuit quod opponeret, præter næniam suam puritanicam : « Non est scrir ptum in SS. Bibliis. » Amesius 3. « Si honor diei festi pertinet ad Sanctum, tum pars quædam divini cultus pertinet ad Sanctum ; hæc enim sunt verba Bellarmini cap. 10. ». Dies festi sunt pars quædam divini cultus. Resp. : Sunt equidem hæc verba Bellarmini Sed fraus est Amesii,quod verba Bellarmini. aperte de die Dominica, et festis Christi dicta, ad Sanctorum festa detorqueat. Quamquam cultus Sanctorum, saltem mediate et ultimate, semper est etiam cultus divinus. Deinde non sequitur (ut vult Amesius). « Quodsi honor diei festi immediate pertinet ad Sanctum, tum non dicatur Deo in memoriam Sancti, sed potius memoriæ Sancti in honorem Dei » : utrumque enim simul decentissime fit. Nec firmior est collectio Amesii, cum sic ait : « Si dedicatio diei sit honor duliæ, tum ille cultus, qui in tota Scriptura Deo tribuitur, estdulia. » Resp. enim : « Etsi aliqua dedicatio diei (festi scilicet aliquorum Sanctorum Nov. Test.) sit dulia, ad latriam tamen sine dubio pertinet dedicatio diei Dominicæ, Paschæ, Pentecostes, itemque sacrificium, votum, juramentum stricte sumpta, et si qui sunt alii actus latriæ in S. Pagina commemorati.

FINIS VINDICIARUM IN TOM. II. CONTROVERSIARUM.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE SACRAMENTIS IN GENERE

Ad CAPUT I.

Non est hic in limine dissimulanda Amesii dedicatoria, qua tam impie, quam adulatorie hæresi suæ sacramentariæ prælusit. *Summos Frisiorum* proceres, hoc est, quam rerum humanarum peritos, tam divinarum et Theologiæ rudes, eosdemque partiarios Calvinistas, causæ suæ, contra Catholicam Ecclesiam agendæ, arbitros delegit. Capita vero ejus accusationis sunt hæc quinque.

I. — « Sacramenta, inquit, et sacramentalia varia obtrudunt mundo Pontificii pro Christianis, quorum nulla mentio in Testamento Christi. An solus ipsis testamentariis esse impune licet ? » Resp. : Sacramenta, hoc est, signa efficacia gratiæ, solus Deus Homo nobis ad salutem instituit, ac testamento reliquit. Neque vero testamentum hoc aliud, quam nuncupativum fuit ; nec testes alios et testamentarios, nisi suos Apostolos, eorumque ad finem mundi successores esse voluit. Hos autem nullum, addendo, vel subtrahendo, intervertisse hactenus sacramentum, vel ipsi schismatici Græci cum septem nationibus orientalibus agnoscunt. Pleraque vero ut e medio tollerent, et omnia depravarent, unde Neo-Evangelici didicerunt, nisi vel a nocturno Lutheri magistro, vel a privato cujusque vertiginis spiritu ?

II. — « Commutationem vulgaris farinæ venditant in cœlestem substantiam Domini nostri Jesu-Christi. Annon inter Alchymistas illos numerari debent, qui quæstum quærunt ex impostura ? Devorant quotidie, et muribus etiam nonnumquam comedendum relinquunt quod adorant : miseros Ethnicos, et Mahumetanos infelicis illius Averrois voti damnantes : Quoniam Christiani manducant Deum quem adorant, sit anima mea cum Philosophis. Quæ causa dici potest, cur non pro Christianismi prævaricatoribus habeantur ? » Respond. : Christianismi prævaricatores, et proditores merito censentur hodie Sacramentarii præcipue, qui sub larva nominis *Christiani reformati*, et sub cortice verborum sacrorum, totam Christi Doctrinam, Ecclesiamque, Gentilibus, et Mahumetanis exsibilandam prostituunt. Si enim recte isti cum Averroe malunt « animam suam esse cum Philosophis, quam manducare Deum, quem adorant » ; quidni etiam recte iidem dixerint : « Si Christiani adorant Deum unum in tribus personis, et unam personam in duabus naturis, sit anima mea cum Philosophis » ? Sane haud facilius capit ratio naturalis hoc, quam illud ? nec minus aperta sunt hæc (*Hoc est corpus meum*) quam illa (*Ego et Pater unum sumus*). Vere inter tot blasphema mendacia, in libro de « Arte nihil credendi », pronunciavit Godefridus a Valle (A. C. 1572. Parisiis ob tantam impietatem combustus, ut testatur Maldonat. in cap. XXVI. Matth.) « qui eam artem perdiscere velit, debere prius fieri Calvinistam. »

III. — « Sacrificare sese profitentur Christum, et de tanto facinore magnifice gloriantur. Quid aliud faceret Draco ille magnus, rufus Apoc. XII. si vires haberet odio suo pares ? » Resp. : Profitemur idem quod S. Andreas Apostolus coram Ægea tyranno professus est, scilicet : « Ego omnipotenti Deo immaculatum agnum quotidie sacrifico, qui cum sit vere sacrificatus, et vere a populo carnes ejus manducatæ, integer perse-

verat, et vivus ». Hanc hostiam non ambit, sed horret Draco rufus cum omnibus squamis suis Puritanicis.

IV. — « Papales bullas, et alias ejusdem furfuris quisquilias, credulis illis qui decipi volunt, non sine Reipublicæ detrimento, magno pretio vendunt. Quis hic non agnoscit circumforaneos agyrtas, quorum merces sunt animæ hominum ? Apoc XVIII. 13. ». Resp. : Fumos vendit Puritanicus sycophanta, fumo ex abyssi puteo ascendente luendos. Quis hic non agnoscat agyrtam sacrilegum, qui verba sacra (contra proprium dogma tom. 1. de mystico sensu traditum) servire facit exulcerato suo in Catholicis affectui ?

V. — « Sed accusatione vix opus est, ubi confessio maximi criminis habetur ». Tolerabilior (ait Costerus in Enchiridio cap. 8.) est eorum error, qui pro Deo colunt statuam auream, etc. vel pannum rubrum in hastam elevatum, quod narratur de Lappis ; vel viva animalia, ut quondam Ægyptii, quam eorum, qui frustum panis colunt. « Hic certe, nisi omnes sensus perpetuo fallantur ; nisi omnia principia rationis fallat ; nisi denique fides ipsa de humana Christi natura sit falsa, confitentem habemus reum, talem idololatriam inter Pontificios reperiri ; qualis in orbe terrarum numquam vel visa, vel audita fuit. » Respond. : In rebus fidei, sensus omnes semper falli quid mirum ? cum fides sit supra omnem naturam. Nec ideo omnia rationis principia fallunt, cum ex his etiam unum sit : Deum plus facere posse, quam nos possimus capere. Et : Deo loquenti credendum esse super omnia. Multo minus fides de humana Christi natura, per hoc admirabile mysterium fallitur, sed potius roboratur ; cum eumdem, quem verum hominem, simul et verum Deum credamus ; qui proinde, quæcumque de suo corpore, et sanguine promisit, cumulate possit præstare. Costeri effatum (sicut illud Apostoli Galat. I. *Sed et si nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*, procedit ex hypothesi impossibili. Tam certe repugnat divinæ sapientiæ, ac sanctitati, ut Ecclesiam suam per 15. sæcula permiserit labi in stolidissimam idololatriam, quam Angelum de cœlo falsum evangelizare. Et hæc de præludio.

Ad CAPUT XI.

« Quæ Bellarminus ponit in definitione Sacramenti, ex Catechismo concil. Tridentini (Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione, sanctitatis et justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet), illa omnia possunt admitti, si sano sensu accipiantur ; de quo postea disputandum erit. Quia autem carpit multa, quæ a nostris Theologis adhiberi solent, ad naturam Sacramenti accuratius explicandam, de illis breviter dispiciemus », inquit Amesius. Bene habet, quod admittat nostram definitionem, quæ sane habet verba oppido clara, ac minime ambigua. Mox vero patebit, quem Amesius dicat sanum sensum, nempe qui sit ad palatum a Luthero et Calvino corruptum.

Ad CAPUT XIV.

Bellarm. : Satis est ad sacramenti naturam, quatenus signum est sensibile, ut aliquo sensu percipiatur. Sufficit igitur, si auribus percipiatur, quamvis non sensu tangendi, et videndi. Amesius negat sufficere signa, quæ auribus percipiantur. « Nam 1. » inquit, « omnia sacramenta Vet. Test. ex visibilibus signis constabant ». Esto ! Sed ubi scriptum est, nullum Nov. Test. signum posse aliter institui, ac in Vet. Test. ? Num quia illa non constabant verbis, etiam nostra non debebunt ? 2. Ait : « Si aurium perceptio sufficeret, tum nulla differentia esset inter Evangelii prædicationem, et sacramenta. Christus hac ratione cum dixit paralytico : *Remissa sunt tibi peccata tua*, Luc. V. vers. 10. administrabat ipsi Sacramentum ». Resp. : Neutrum recte infertur. Nam prædicationi deest institutio ad significandam et efficiendam justitiam : Christus vero nullo signo opus habebat ad remittenda peccata, uti ejus ministri. Amesius 3. : « Omnes Scholastici ad sacramenti existentiam requirunt elementum a verbo distinctum (illud ut materiam, hoc ut formam) secundum illud August. tract. 80. in Joan. : Accedit verbum ad elementum et fit Sacramentum. » Resp. : S. Augustin. loquitur de Baptismo, non in universali de omnibus sacramentis. De « Scholasticis omnibus » patet esse decumanum mendacium, cum plerique omnes oppositum conceptis

verbis tradant. Sane ridiculus est Puritanus, dum sensum verborum Conc. Florentini, et Scholasticorum nos vult docere. E Scripturis ne tentavit quidem probare intentum.

Bellarm. : Satis est ad sacramentum, si constet, Deum de eo mandatum dedisse, licet in SS. litteris non habeatur ita expresse. Nam per accidens est, ad mandatum, sive institutionem divinam, quod sit scripta vel non scripta. Amesius rem ipsam negare non potest, quia nimis evidens est : opponit tamen suam næniam sexcenties protritam, et exculcatam, ac præcipue tom 1. Porro frustra argumenti loco objicit hoc unum : « Non est credibile, mandatum de Sacramento aliquo datum, quod non sit scriptum ». Sed nobis et hoc, et tota fides est evidenter credibilis.

Quantum ad promissionem sacramento annexam, mirum est, Amesium deserta defensione sui magistri Calvini, totum esse in tuenda definitione a Kemnitio tradita, et a Bellarm. quoad singulas fere particulas impugnata. De tribus primis jam supra vidimus.

IV. — Particula : quod sacramentum debeat esse cæremonia perpetua, placet utrinque.

V. — Particula : « quod ad sacramentum necessario requiratur promissio gratiæ » ; vera est in hoc sensu, quod idem sit promissio gratiæ in sacramentis, et institutio sacramenti, ut signi efficacis, seu instrumenti justificationis ; falsa vero de promissione gratiæ præcedente, quæ a sacramento, tamquam a sigillo obsignetur. Prius admittitur ab omnibus Catholicis quoad omnia sacramenta : posterius nec est necessarium, nec requiritur in omnibus sacramentis : certe in Baptismo non assignabitur. Kemnitius ergo male confudit hic utrumque, etiam posteriorem sensum involvendo. Amesius pro Kemnitio nihil profert nisi antithesin probatione destitutam : « Obsignatio », inquit, « ipsa est efficacia promissa ». Quod addit num. 3. « Promissionem etiam obsignandam, seu natura antecedere sacramentum, ex eo liquet, quod fœdus antecedit, cujus sacramentum ita est signum, ut inde fœderis nomen sortiatur. Gen. XVII. » hoc falsum esse infra patebit.

VI. — Particula : « Quod promissio debeat esse annexa signo divina ordinatione », falsa est ; quia verbum, quod divina ordinatione annectitur, et quasi vestitur signo, ut inde fiat sacramentum, numquam est promissorium, sed assertorium. Cum enim aqua aspergitur in Baptismo, non dicitur : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* (quam adversarii vocant promissionem) ; sed dicitur : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, quæ verba non sunt promissoria. Idem est in cæteris sacramentis. Concio a Lutheranis et Calvinistis præmitti Sacramentis solita, nusquam in S. Scriptura mandatur ; et per accidens est, quod subinde Baptismum ab Apostolis collatum immediate præcesserit, in concione, seu instructione catechumenorum, mentio promissionis. Nihil ergo efficiunt, quæ pro Kemnitio profert Amesius.

VII. — Particula : « Quod illa promissio debeat esse de remissione peccatorum », itidem falsa est. Nam si vera esset, excluderet etiam Eucharistiam (non solam ordinationem, ob quam excludendam a numero Sacramentorum, illam particulam addidit Kemnitius), cum S. Eucharistia non sit proprie instituta ad remittenda peccata, sed ad charitatem augendam. Ideo enim datur sub specie panis et vini, quæ nutriunt vivos, non excitant mortuos. Amesius : « Est proprie instituta ad fidem alendam de remissione peccatorum Matth. XXVI. v. 28. ». Resp. : Hoc inde non obtinetur, nisi ope perhiermeniæ aut syllogisticæ quodlibeticæ.

Hic jam antequam ad VIII. particulam Kemnitii, infra ex instituto tuendam Bellarm. procedat, digreditur ad illam particulam ex definitione Calvini (tacito hujus nomine) desumptam ; quod scilicet « promissio ea sit benevolentiæ Dei ». Sed hoc duplici nomine non recte ponitur in definitione. 1. Quia hinc sequeretur, semper sacramentum esse signum rei præteritæ, seu potius æternæ, quia per « benevolentiam » intelligit Calvinus : « gratiam prædestinationis ». Porro nimis longe petitum est, cum ad hoc tuendum ait Amesius : « Justificationem sacramento significatam, esse effectum dilectionis Dei æternæ ». Hoc enim universaliter sumptum falsum est, et ad rem non facit. 2. Si ea promissio sit benevolentiæ, seu prædestinationis æternæ, sæpe contingeret Deum falso testari, neque posset quisquam alium sine peccato baptizare. Deus enim in Baptismo reprobi, testificaretur, se diligere eum, quem non diligit. Quis autem certus est de alio, an sit prædestinatus ? Ergo vel debet quisque omittere Baptismum, vel temere

agit, exponendo se periculo profanandi Baptismum. Nec evadit Amesius, cum ait : « Sacramenta non esse completa testimonia salutiferæ dilectionis Dei, nisi iis, a quibus recte recipiuntur. Nam certe potest quis jam rectissime dispositus recipere Baptismum, qui tamen futuro tempore ob crimina, et impœnitentiam damnetur. Quis dubitet ? Et quamvis « ministri, omnes fidem rite profitentes pro electis haberent » (uti fieri vult Amesius), nihilominus tamen frequenter testificarentur (saltem materialiter) falsum ; quod ab iis Dei jussu fieri debere, est prorsus incredibile.

« Præcipua quæstio est : An sacramenta promissionem gratiæ obsignent instar sigilli? Bellarm., negat, nos affirmamus, » inquit Amesius.

Hæc est VIII. particula Kemnitianæ definitionis, quam etiam Calvinus suæ inseruit. Sed Bellar. quinque argumentis illam evertit.

I. — Si sacramenta confirmarent promissiones Dei instar miraculi vel sigilli, essent notiora et efficacioraadfidempersuadendam, quam sint ipsa Dei verba : hoc autem falsum est ; ergo. Hoc argumentum plane convincit ; nec Amesius præter verbosam tergiversationem (quam piget exscribere) quidquam producit, quo alterutra præmissarum quatiatur. Cumque alia arma deficiant, ad caluminas tandem convertitur. Addiderat Bellarm. sacramenta esse nutus, et muta signa ; quod sane verissimum esse patebit apud quemvis rerum Christianarum non ignarum. Quid ad hoc Amesius: « Sacramenta », inquit, « verbo» (hoc est, concione) « vegetata, sunt imagines vivæ, et clare loquentes. Sed hic mira perversitas Pontificiorum est observanda : cum de imaginibus lege Dei prohibitis quæritur, tum non dubitant affirmare : melius interdum docere picturam, quam scripturam. Et tamen sacramenta iis sunt muta, quia scil. oculati et auriti sunt nimis in imaginibus, sed in sacramentis a Deo institutis, plane cæci et surdi ». Hoc nempe est enervare argumentum Bellarmini ! Nec leviter potest suadere, sacramenta a textu S. Scripturæ præcisa, habere vim confirmandi promissiones verbo Dei contentas ; nedum magis notificare nobis, quam ipsum Dei verbum : nec potest ostendere, quomodo ex sacramentis discatur, quæ sint promissiones Dei, aut quomodo magis possimus credere sacramentis, quam verbo Dei promissorio, aut quod verbum Dei pendeat a sacramentis, sicut vicissim hoc vere pendet ab illo ; ad quid ergo in vanum verba multiplicat ?

II. — In Scripturis SS. nusquam dicuntur sacramenta, testimonia promissionum, sed ubique describuntur, ut instrumenta justificationis. v. g. Baptismus tamquam regeneratio spiritualis. Joan. III. Ephes. V. Tit. III. Eucharistia tamquam nutrimentum vitæ æternæ, Joan. VI. Non possunt autem, nisi absurdissime ista ita exponi, ut sacramenta regenerare, mundare, dare vitam æternam nihil aliud sit, quam testimonium dare divinarum promissionum. Nec ad rem facit, quod Genes. XVII. *Circumcisio* dicitur *signum fœderis*. Et Rom IV. *Signaculum justitiæ fidei*. Et I Petr. III. *Conscientiæ bonæ stipulatio*, ut paulo post patebit. Amesius : « Ubique dicuntur fœdus Dei, quia sunt signa fœderis : fœdus autem est promissio ». Resp. : Si « ubique », cur ne vel unicum locum assignavit, ubi aperte, et sine glossis Calvinisticis, sacramenta vocentur fœdus, et ideo quidem, quod sint signa fœderis ? Quam præclare vero respondet Amesius Bellarmino interroganti. Quis ferret eum, qui ita diceret : « Baptismus regenerat », id est, dat testimonium divinæ voluntati ? Omnes illi », inquit Amesius, « qui scripturam (Calvinistice) « intelligunt, ferrent eum, qui ita diceret : Baptismus regenerat, id est, dat testimonium generationis a Deo promissæ ». Equidem, qui duas hasce enuntiationes sentit esse æquipollentes, merito suspectus est, an loquatur ex animo, aut sanum habeat sinciput. Sed durum telum necessitas !

III. — Si sacramenta essent solum testimonia promissionis et gratiæ, vel supervacanea, vel certe parum necessaria essent. Nam habemus alia testimonia longe efficaciora, ut bona opera : multi enim ficte recipiunt sacramenta. Amesius 1. « Bona opera non sunt testimonia ex institutione divina sed natura sua ». Esto ! an hinc demitur illorum efficacia in testificando ? Amesius 2. « Non sunt bona opera testimonia Dei, sed nostra ». Respondeo : Sunt testimonia, vel signa (probabilia, non infallibilia) gratiæ inhabitantis. Amesius 3. « Opera bona non sunt efficaciora testimonia, quam sint sacramenta veris fidelibus efficaciter illa participantibus. » Sed, quæso, quid est illa « efficax participatio » ? Num quis sensu, aut mente infallibiliter et evidenter percipere potest, se per Baptismum, aut Eucharistiam, vere gratiam sanctificantem in animo percepisse ?

Amesius 4. « *Qui intus efficaciter baptizantur, aut pascuntur, ii soli testimonium habent a Deo.* Rom. II. v. ult. » Sed hæc glossa verbis Apostoli minime æquipollet, cum aliud is non dicat (juxta SS. Cyprian., August. etc.) quam verum Judæum, et spiritualem Abrahæ filium esse eum, qui mystice circumciditur, hoc est, a vitiis, pravis concupiscentiis, ac passionibus suis separatur.

IV. — Si sacramenta solum essent testimonia promissionum, frustra baptizarentur infantes, et amentes, cum certum sit, eos non posse credere. Amesius 1. opponit S. Bonavent. in 4. dist. quæst. 2. Sed prorsus ad rem non facit, cum tantum dicat : Signum sacramentale non significare parvulo ; quod et nos fatemur. At si esset tantum testimonium promissionum, deberet necessario illi, cui testatur promissionem divinam, innotescere. Amesius 2. « Non frustra lavabatur Petrus, cum Dominus ipsi dicebat : *Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem postea.* Joan. XIII. v. 7. » Resp. : Neque hoc ad rem facit, cum neque hæc pedum ablutio fuerit testimonium promissionis divinæ, sed exemplum, ut infra vers. 12. et seqq. patet.

V. — Si sacramenta essent testimonia gratiæ, quæ in particulari confertur alicui, sæpenumero falsa essent, nimirum in hypocritis. Amesius : « Non sunt testimonia completa nisi credentibus ». Præclare ! Ergone testimonii divini veritas pendet ab hominum fide, aut hypocrisi ? Testimonium omne divinum semper in actu primo, in seipso verissimum est, etsi nullus eorum, cui in actu secundo innotescit, ei fidem adhibeat. Esset quippe hic testimonium absolutum, et non conditionatum. Tum quia, juxta Lutherum, is qui non credit verbo ministri dicentis : Ego te absolvo, vel baptizo, facit Deum mendacem; quod non fieret, si verba illa essent conditionata. Tum quia alias rueret fides justificans Lutherano-Calvinistarum ; cum ipsi absolute credere debeant, se esse justos. Ergo Deus absolute testatur, eos esse justos. Non enim debet homo credere nisi quod Deus testatur. Amesius frustra contendit : « Conditionate intelligi illud Dei testimonium, respectu eorum qui non credunt, et illos dici Deum facere mendacem ex natura facti : quia non credunt efficaciter illud verum esse, quod cum conditione affirmatur ». Sed hoc repugnantiam involvit. Si enim Deus non nisi sub conditione promittit gratiam : ergo non teneor absolute credere Deum in sacramento illa conferre : ergo non facio Deum mendacem, si non absolute credam me justificatum. Non negat autem Amesius, « teneri se credere absolute, se esse justum » ; quod enim addit « non nisi mediante fide in Christum, qua fiunt justi, vel consequenter ad illam », quid, quæso, ad rem facit ? Evidenter ergo convincunt, quinque hæc argumenta (etiam singula in solidum) frustra fingi illam rationem sigilli in sacramentis.

Ad CAPUT XVII.

I. — Objiciunt Lutherano-Calvinistæ : « Circumcisio expresse dicitur, Rom. IV. vers. 11. *Sigillum justitiæ fidei* receptæ ». Bellarm. 1. : Quæ de sola circumcisione dicuntur, non recte trahuntur ad omnia sacramenta in genere. Nam habet quidem hoc commune cum omnibus circumcisio, quod sit *signum*, sed non, quod sit signaculum promissionum gratiæ. Bellar. 2. : Apostolus non vocat circumcisionem signum promissionis, sed : *Sigillum justitiæ fidei.* Vel quia sub figura et typo circumcisionis illius carnalis, velabatur circumcisio cordis (ut ait Origenes); vel quia fuit data Abrahamo in signum justitiæ, quam sibi acquisierat, ut docet Chrysost. etc. Neque est hoc « miserum effugium », ut vult Amesius, cum nihil aliud ex eo textu evincatur. Locus ex Genes. XVII. nihil ad hanc rem facit. Falsum etiam est : « Apostolum statim subjungere, paternitatem Abrahami fuisse aliquo modo obsignatam ». Nam v. 11. plus non dicit, quam quod Abraham ideo multis annis, post adeptam justitiam signum acceperit circumcisionis, ut haberet carni impressum signaculum justitiæ, quo Deus toti mundo testatum volebat, certam, legitimamque esse justitiam Abrahæ, quam adhuc præputiatus acceperat per fidem. Voluit autem Deus ideo Abrahamum justificari sine hoc prævio signaculo, ut hoc suo facto esset pater, magister, auctor et exemplar omnium credentium, tam præputiatorum quam circumcisorum. Versu autem 13. ait Apostolus : Promissionem Abrahæ, et semini ejus (quod nempe hæres et Dominus futurus esset totius mundi, scilicet per filium ejus Messiam), factam esse, non per legem, id est, non sub conditione, si cæremonias legis Mosaicæ servaret; sed per, et propter justitiam fidei, quam nactus erat credendo et obediendo

Deo. Hoc vero apertum satis Apostoli dictum Amesius truncando, ad suum intentum detorquet. Jungit sane Apostolus *justitiæ fidei promissionem;* sed non qualem hic fingunt Lutherano-Calvinistæ de gratia, et benevolentia in prædestinatos, sed de dominio totius mundi, ipsi ejusque semini per Messiam obventuro. Quid hoc ad sacramentum ? Bellarm. 3. : Fuit hoc privilegium solius Abrahæ, ac proinde circumcisio in aliis quibuscumque non erat testificatio justitiæ , ut volunt hæretici : Cæteris autem Judæis circumcisio erat quidem signum quoddam, quod scil. essent filii Abrahæ, sed non erat illis sigillum justitiæ fidei, sicut nec omnes Judæi erant patres multarum gentium. Amesius : « Hoc directe adversatur verbis illis Dei, Gen. XVII. 10. *Hoc est fœdus meum inter me et vos, et semen tuum post te.* Hoc etiam justitiam ipsam fidei soli Abrahamo obsignatam fuisse fingit, et sic evertit argumentum Apostolicum ab Abrahamo ad alios deductum ». Resp. : Non Bellarm. adversatur etiam indirecte verbis illis Dei, sed Amesius hæc violente ad sua phantasmata detorquet. Nam fœdus, quod ibidem Deus dicitur inire cum Abrahamo, et posteris, erat hoc, ut hi illum semper pro Deo haberent, colerentque, ac vicissim illis Deus hæc tria præstaret. 1. Ut multiplicarentur. 2. Ut terram Chanaan possiderent. 3. Ut ex semine Abrahæ Messias procrearetur. Nihil ergo hinc præsidii est illi fictitio promissionis sigillo. Quod confirmatur. Tum quia Paulus distinguit signum a signaculo seu sigillo, ut indicaret, circumcisionem semper, et omnibus esse signum quoddam : non tamen nisi Abrahæ fuisse sigillum justitiæ. Tum quia cum S. Scriptura sæpissime loquatur de circumcisione, nusquam tamen nisi hic Rom. IV. vocat sigillum, manifesto argumento, soli Abrahamo circumcisionem fuisse sigillum. Sane si respectu omnium circumcisorum fuisset sigillum, debuisset Apostolus Roman. III. illi interrogationi : *Quæ utilitas circumcisionis ;* primo loco respondere : Quod sit sigillum divinæ promissionis; at hujus ne meminit quidem. Vana autem est evasio, et instantia Amesii : « Quod similiter potuerint Judæi respondere : Scripturam nusquam dicere, fidem fuisse imputatam ad justitiam, nisi uno in loco, ubi agitur de Abrahamo, indeque argumentum manifestum esse, soli Abrahamo fidem imputatam ad justitiam ». Recte hoc solvit ipse Amesius ex Apostolo vers. 23. *Non scriptum est propter eum solum.* Adde et vers. 11. *Ut reputetur et illis ad justitiam.* Si similia pro suo testimonio promissionis, et sigillo Sacramentario nobis ex Scriptura ostenderet, rem confectam daret. At hic altum siletur.

II. — Objicitur : « Genes. IX, Iris dicitur signum fœderis inter Deum et Noe. Et cap. XVII, circumcisio dicitur signum fœderis inter Deum et Abraham. Ergo et Baptismus etiam, et Eucharistia sunt sigilla confirmantia pactum, et promissionem Dei. » Bellarm. : Illa fuere signa commemorativa, non confirmativa ; sicut etiam Baptismus, et Eucharistia sunt signa commemorativa passionis ac mortis Christi. Fuisse autem illa tantum commemorativa, patet : quia ita pendebant a verbo Dei, ut si quis verbo non crederet, non etiam crederet, illa esse signa ; et contra, si quis crederet verbo, non egeret illis signis. Ad hoc non habuit quod responderet Amesius ; tantum pro sua antithesi instat, et ait : « Si fuissent tantum commemorativa, tum nil præsens et futurum spectassent, quod est manifeste falsum ». Resp. : Sequela illius hypotheticæ nulla est. Nam hoc ipso commemorativum signum spectat etiam præsens et futurum, quo est commemoratio præteritæ promissionis ; hæc enim rem futuram spectat, ideoque et ejus commemoratio. Sed instat Amesius : « Inter homines id usitatum est, ut pacta sanciantur signo externo : Ergo et inter Deum ac homines ». Resp.: Disparitas est, quod homines fallere, aut oblivisci possunt ; neutrum posse Deum certissimi sumus. Nec ad rem facit, quod ex Cajet. dicit Amesius : « Deum descendere sua cura usque ad hoc, ut tamquam ex contractu obligatum exhibuerit se homini ». Sit ita. Quasi-contractum aliquem inter Deum et hominem facile damus ; sed signum confirmatorium divinæ promissionis hinc non evincitur.

III. — Objic. « In Baptismo non ablutio externa, sed conscientiæ bonæ stipulatio nos salvos facit. Hæc autem stipulatio est testificatio, quæ fluit ex testificatione Dei in Sacramento Baptismi. I Petr. III. Respond. : Hic locus S. Petri præterquam quod valde obscurus sit, et varias interpretationes admittat, nihil favet adversariis, sed nobis ; etiamsi per interrogationem (ἐπερώτημα) seu *stipulationem*, ut vertunt Calvinistæ, accipiatur testimonium seu pactum. Hoc enim S. Petrus non dicit esse Dei, sed nostræ conscientiæ.

Probandum vero illis incumbit : Sacramentum esse sigillum testimonii, seu pacti divini; quod hic minime præstant. Deinde S. Petrus non dicit : Baptismo obsignari pactum, sed : salvari animas, et effici justificationem, ex qua oritur testimonium bonæ conscientiæ : Amesius « hæc omnia fatetur, sed putat argumentum tamen manere firmum, quia testimonium conscientiæ, vel spiritus nostri, fluit ex testimonio Spiritus Dei. Rom. VIII. vers. 16 ». Resp. : Etiam hæc evasio non facit ad rem : quia etsi Spiritus sanctus cor justi inhabitans et pacificans, testimonium perhibeat spiritui nostro (conjecturale, probabile, et ad summum moraliter certum) quod simus filii Dei, hoc tamen testimonium diversum est ab illo, quod fingunt esse in sacramentis, ut patet vel exemplo infantium baptizatorum.

Ex hactenus disputatis perspicuum est, definitionem Sacramenti initio allatam omnino probatam esse, ut nec Amesius diffitebatur ; qui interim dum alienum sensum ei affingere voluit, eam magis impugnando illustravit ; confirmavitque verissimum esse Catholicum dogma de signo sacramentali gratiæ effectivo ; in quod unice evertendum, velut in scopum collimant varia variorum Novatorum commenta de natura, et definitione sacramenti.

Gerhardus disp. 18. th. 16. *pueriliter*, si non *flagitiose* dicit : Bellarminum concedere Lutheranis Œcumenium, eo quod per « conscientiæ bonæ interrogationem intelligi', *pignus et arrhabonem*. At si totus Œcumenii locus inspiciatur, patet eum longe aliud *pignus* intelligere, ac Lutherani. Unde Bellarm. mox subdit : « Hæc expositio non favet hæreticis, ut patet. »

Th. 19. et 20. ait : Bellar. concedit, Patres sacramenta non raro vocare signacula vel sigilla. Hinc iterum infert pueriliter Gerhardus : « Ergo agnoscat Bellar. Patres nostram confirmare sententiam ». At, quæso, cur? Numquid verum est, quod subdit Bellar. Patres nequaquam velle, quod sacramenta sint « signacula divinarum promissionum »; Sed ita vocare, vel 1. Quia obsignant fideles, et quasi nota quadam separant ab infidelibus. Vel 2. Quia claudunt intra se rem sacram, hoc est, invisibilem gratiam. Vel 3. Quia Baptismus est publica testificatio fidei ejus qui baptizatur. Vel quia perficit, et absolvit hominem fidelem. Gerhardus vero præter has tres signaculi acceptiones, e Patribus nec unicum pro suo signaculo promissionum producere potuit. Numquid ergo pueriliter iterum ineptiit ? Et adhuc amplius, cum tribus thesibus seqq. ex eo, quod Bellarm. lib. II. cap. 8. dixerit : Sacramenta nos certos reddere de gratia Dei ; et remissione peccatorum etc. infert : « Ideo esse ea divinarum promissionum et fidei nostræ signacula etc. » Nam hæc operantur objective, quod non competit sacramentis, sed tantum efficiendo reipsa quod significant. Ex hac autem certificatione morali de gratia, quam habemus ex receptione sacramentali, non nascitur, nec connexa est necessario ratio sigilli objective testificantis promissionem Dei : hæc enim ex verbo Dei habetur.

Th. 25. Sic arguit : « Juxta Bellarm. sacramenta ex divina institutione habent annexam promissionem gratiæ justificantis : Ergo eamdem in cordibus nostris confirmant ». Resp. : Neg. illatio. Numquid etiam in infante, aut amente baptizato habetur annexa ea promissio? an ideo illi eam percipiunt?

Ad CAPUT XVIII.

Catholica assertio est : Sacramenta constare rebus ut materia, et verbis ut forma. Quid autem nomine materiæ et formæ hic veniat, mox exponetur. Quod hic in limine tricatur Amesius de forma sacramenti metaphysice considerata, scilicet « unione illa relativa inter signum et signatum », verum quidem est ; sed de hoc non hic versatur quæstio, sed de partibus essentialibus quasi physicis. De quibus proinde asserendum.

I. — Sacramenta veteris legis probabile est non habuisse res et verba, sed solas res. Ratio : quia nulla fit mentio verborum in ritu circumcisionis, agni Paschalis etc. Amesius nihil ex Scriptura in contrarium proferre potest, et tamen oggannit : « Nec concipi potest sacramentum sine verbo, vel expresso, vel intellecto ». Resp. : Si hoc intelligatur abstracte, de verbo sive mentali, sive vocali ; item de verbo, quod jam dudum præteriit, facile damus assumptum, sed hoc nihil ad rem facit. Nam institutio divina sacramentalis, non constituit hoc intrinsece.

II. — In sacramentis omnibus Nov. Test. inveniuntur res ut materia, verba ut forma. Amesius : « Matrimonium igitur et Pœnitentia non sunt sacramenta novæ legis, quia non constant omnino ex rebus et verbis, nedum ex iis, quæ a Deo in talem finem sunt insti-

tuta ». Resp. : Neg. assumpt. ejusque probatio. Pœnitentia pro materia habet rem, scil. contritionem confessione se prodentem, et verba absolutionis pro forma. Matrimonium (juxta probabiliorem opinionem) pro materia habet corpora sponsorum, pro forma, consensum mutuum signis expressum; ut pluribus infra de singulis.

III. — Non solum quod est materiale in sacramento, sed ipsum totum sacramentum recte dicitur constare ex rebus ut materia, et verbis ut forma. Huic assertioni Amesius silendo acquiescit.

IV. — Ut sacramenta dicantur constare rebus, et verbis, non est necesse, ut res non sint verba, et verba non sint res : sed satis est, ut aliquid fungatur vice rei, aliud vice verbi. Hic Amesio campus aperitur cavillandi ; sed mox præcluditur, si observes longe aliter se habere materiam et formam in compositis physicis, aliter in moralibus, et artificialibus ; ubi sufficit ex voluntate instituentis, ut materiæ vel rei vice habeatur id, quod est magis indeterminatum; formæ et verborum vice, quod est determinativum. Hoc evertere debuisset Amesius, et non cavillari, omni Scriptura, et ratione destitutus.

V. — Non est necesse, ut in omni sacramento res et verba ita conjungantur, ut partes essentiales ejusdem rei : ut patet in sacramento Eucharistiæ, quod cum consistat in re permanente, non exigit etiam moraliter coexistentem formam, seu verba consecrationis, sed sufficit ea præcessisse. « Monstrum hoc, ait Amesius, esse logicæ, et sanæ rationis, res et verba unum constituere effectum, vel compositum, tamquam causas intrinsecas materiam et formam, et tamen numquam conjungi. Sed debet hoc dari transubstantiationis etc. » Sed nihil hic esse monstri, præter sacramentariorum incredibilem cavillandi libidinem infra constabit. Oblitus jam tum fuit Amesius, quod paulo ante circa 1. assertionem contenderat : « Non esse probabile, in sacramentis veteris legis defuisse verba ». Atque ut hoc tueretur, confugiebat ad verba institutionis, quæ aliquot sæculis sæpe præcesserant præsentem circumcisionem, et Pascha : Quidni ergo hic potius idem admittat ?

Ad CAPUT XIX.

I. — Omnes Catholici asserunt : Verbum sacramenti esse pauca quædam verba a Deo præscripta, quæ super materiam a Ministro pronuntianda sint, ut in Baptismo illa verba : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Amesius nihil habet, quod vel ex Scriptura, vel ex ratione opponat, præter nudam suam antithesin verbose expositam.

II. — Non solum in Baptismo, sed etiam in cæteris sacramentis requiruntur verba in ipsa celebratione mysterii. Annuit quidem Amesius, respuit tamen « verba insusurrata, et certam eorum formulam »; putatque se id evincere « ex sacramento Matrimonii, quod juxta omnes Scholasticos non exigit verborum formulam ». Resp. : Disparitas est, quod matrimonium sit simul contractus civilis, unde quidquid ad hunc sufficit, sufficit quoque ad rationem sacramenti. Ergo cum contractus perficiatur etiam nutibus, scripto, etc., etiam sufficit ad perficiendam rationem ejus sacramenti.

III. — Non requiritur verbum concionale ad essentiam ullius sacramenti. Amesius : « Concio quidem non requiritur, nisi ad bene esse sacramenti ; sed verbum aliquod concionale, id est, instructionis, de natura sacramenti requiritur ad essentiam ejus rite celebrandam, quia significatio sacramenti non potest celebrari sine hujusmodi verbo ». Resp. : Hæc nequeunt consistere : nam ad quid opus est instructione, cum baptizatur infans ? aut etiam adultus jam diu ante plane edoctus de mysteriis fidei ? Cum jam vulgo constet, hederam esse signum vini vendibilis ; numquid stultesceret, qui hederæ putaret addendam epigraphen hanc : « Hedera hæc significat vinum vendibile » ?

IV. — Requiritur ad essentiam sacramenti certa forma verborum, quæ non tam instruat circumstantes, quam consecret, et sanctificet elementum. Amesius 1. : « Non opponuntur instructio, et consecratio, quia per instructionem circumstantium de elementi destinatione ad usum sacrum, elementum ipsum, ex parte saltem, consecratur ». Resp. : Ex dictis constat, instructionem præsentem numquam per se requiri ad sacramentum hic et nunc ministrandum, et suscipiendum. Illa vero consecratio per verbum instructionis plane commentitia et ridicula est. Quod ad-

dit : Tam, et quam « non habere locum », ubi nullo modo « instruuntur circumstantes, » facile damus, ut simpliciter dicatur, requiri sola verba consecratoria ad essentiam sacramenti. Quinque probationes Bellarminianas ut efficaces videtur tacendo agnoscere Amesius. Ne tamen causam Lutherano-Calvinianam prodere videatur, totus est in eo, ut ostendat : « Verba certa a Domino non fuisse absolute præscripta ». Sed quis Catholicorum universaliter hoc docet, Numquid plerique omnes tenent, in plerisque formis sufficere verba æquivalentia? Tergiversatur ergo, et pugnam hic declinat. Porro illud miræ confidentiæ est, quod putet se persuadere posse : « Ex his Apostoli verbis : *Benedixit*, *ac fregit, et dixit : Accipite*, *et manducate*, *hoc est corpus meum*, efficacissime probari, verba illa, quæ in Sacramento sunt consecratoria, non esse paucula quædam præscripta, sed præcipue verba orationis, quæ non sunt scripta. » At quænam, quæso, sunt illa « verba orationis non scripta? » Quonam argumento hoc evincitur? Ego sane nec probabiliter suaderi video.

Ad CAPUT XXI.

Bellarm. : Non solum res, sed etiam verba in sacramentis Nov. Leg. a Deo determinata sunt, ut non liceat quidquam immutare. Quod de « mutatione ipsius sententiæ substantiali intelligimus » ; et sic acquiescit (deserto Luthero, ac Brentio) Amesius. Ne tamen nihil contradixisse videatur, subdit illustrem calumniam : « A Pontificiis », inquit, « perniciosæ mutationes fiunt, et fieri jubentur, sicut omnes norunt ». Sane omnes novimus, hanc esse obesam calumniam, quam nec unico exemplo ex scriptore Catholico probat. Nam quæ ex Alens. et Vasq. recitat, nihil prorsus ad ejus mendacium fucandum valent.

Deinceps in cap. 25. deserit Lutherum et Calvinum indefensos.

Ad CAPUT XXVII.

Ad quæstionem : Num intentio ministri sit necessaria ad sacramenti perfectionem essentialem? respondet Bellarm. : Requiri intentionem, vel actualem, vel virtualem faciendi, quod facit Ecclesia vera, quæcumque illa sit : Vel, quod Christus instituit : Vel, quod faciunt Christiani. Amesii verba in editionibus Londinens. et Amstelodamens. valde variant. Hæc enim ultima de anno 1658. plus quam duplo sunt auctiora : Præter externam expressionem intentionis administrandi sacramentum, etiam aliquam internam, sed materialem de rebus, et verbis institutis adhibendam (quam solam requirit Catharinus, et nemo qui externam actionem vulgari modo sciens volens exercet, habere non potest) ; sed non requiri ad essentiam sacramentorum internam illam formalem, quam Bellarm. vult, ne quidem in minimo ex illis tribus gradibus, quos statuit Vasquez in 3. part. disp. 138. cap. 3. Sed :

I. — Probatur assertio Catholica. Quia verba possunt habere varias significationes, aliquid igitur ad veram significationem determinandam requiritur : sed nihil fingi potest, quo determinetur, nisi intentio Ministri : ergo. Amesius : « Non opus est fictione. Christus ipse determinavit mysterium totum. Non solemus inquirere in præconis intentionem, cum aliquid denuntiat alterius jussu : satis est intelligere intentionem auctoris jubentis ». Respons. : Amesius consequenter errat. Posito enim, quod ministri sacramentorum meros præcones agant, et recitative Evangelii verba denuntient, verum est, alia intentione opus non esse. Sed quomodo hoc probat? ne conatur quidem. Ideo cum supra agnoscere debuerit, formas sacramentorum non continere verba concionalia sed consecratoria; negare hic non poterit, intentionem consecrandi necessario exigi in sacramentis.

II. — Probatur : Ministri sacramentorum sunt instrumenta Dei, sed animata, et ratione utentia : ut cum rex constituit præsides, et judices in urbibus, qui nomine suo jus dicant. In talibus autem requiritur voluntas, et intentio exercendi actiones. Non enim vere est absolutus, quem judex absolvit sine intentione, licet exterius videatur absolutus. Amesius 1. « Eadem plane ratione, Evangelii prædicatio cessaret esse talis, si intentio mentalis tolleretur, quamvis cætera omnia adessent ». Resp. : Hoc falsum esse constat ex proxime dictis : Prædicatio Evangelii etiam per psittacum posset fieri, sicut per codicem Evangeliorum. Parum enim, vel nihil ad rem facit, quibus signis externis innotescat. Amesius 2 : « Hac ratione etiam necessaria foret in ministro intentio finis, æque ac operis, quod tamen Bellarmin. cum maxima parte Scholasticorum negat ». Resp. :

De fine extrinseco operis negatur ; sicut etiam judex, etsi ex pravo fine sententiam fert, dummodo hanc intendat, per pravum tamen finem non reddit irritam aut iniquam. Porro falsum est quod subdit : « Rationem fallaciæ in eo latere, quod reges dominium aliquod in suos judices conferant, circa actiones ab ipsis exercendas : Sed ministri sunt meri dispensatores earum rerum, quarum dominium solum manet in Christo solo ». Resp.: Non fallaciam detegit, et solvit Amesius, sed fallit ipse, vel fallitur. Neque enim minorem libertatem ministri habent in suas actiones, ac judices civiles, si de libertate a necessitate agatur, si vero de libertate ab obligatione sermo sit, constat, utrosque teneri legitime procedere, ut actus validos efficiant. Sed ad promulgationem qualemcumque, et quæ infallibilitatem non exigit, nihil tale requiritur.

III. — Probatur: Verba practica non sunt efficacia, nisi dicantur ab eo, qui habet potestatem,et voluntatem faciendi, quod verba significant. Sed verba sacramentorum sunt practica : Ergo. Amesius : « Sunt verba practica Christi, et efficacia eorum pendet ex ejus potestate, non ex intentione ministri ». Resp. : Sunt Christi, ut principalis : Sunt sacerdotis ut ministri, et instrumenti animati, ac ratione præditi; qui proinde eosdem actus sacra, mentales potest ponere serio, aut joco, cum vel sine interna voluntate operandi, ut minister Christi, aut diaboli etc., quidquid jam sit : An actio ministri etiam habeat physicam instrumentariam, an vero moralem tantum efficientiam respectu gratiæ.

IV. — Denique probatur veritas ex absurdis, quæ ex opposita sententia sequuntur. Nempe, qui lavaret aliquem sanitatis causa, Deum invocans verbis Baptismi, eum baptizaret. Item ad lectionem illorum verborum in mensa : *Hoc est corpus meum*, totus panis mensæ esset consecratus, etc. Amesius « negat sequi, quia externa operis intentio requiritur sacramentalis , quamvis non interna intentio ministri operantis ». Resp. : Si hoc non dixisset tantum, sed ex SS. Litteris perspicue ostendisset, rem confectam habuisset. Fatemur cum Suarezio, et aliis, potuisse Christum ita instituere sacramenta, ut sufficeret illa voluntas quasi materialis efficiendi eam actionem externam cæremoniæ sensibilis ; at de facto ita a Christo institutum fuisse, nullo Scripturæ testimonio, nulla ratione evincitur, ut magis patebit ex objectionum solutione.

Ad CAPUT XXVIII.

I. — Objic. hæretici : « Verbum Dei nusquam requirit internam ministri intentionem ad suum effectum producendum : Ergo nec sacramentum ». Resp.: Neg. sequel. Disparitas est. 1. Quia ad excitandam fidem nulla requiritur efficientia, sed nuda significatio, quæ etiam a psittaco præstari posset. 2. Quia verba concionalia sunt speculativa, sed sacramentalia sunt practica. Amesius instat 1. « Significatio ipsa non minus determinari debet in verbo, quam in sacramento. Sed ex hac determinatione Bellarminus antea probavit necessitatem intentionis ». Resp. : Determinatio vocum est ab antiqua institutione, et quasi contractus cujusvis gentis, ideoque non jam a singulis loquentibus fieri debet, cum (ordinarie loquendo) non possimus, nisi in consueta significatione verbis uti absque labe mendacii. Quia vero non præsumitur hoc fieri ab hominibus bonæ fidei alteri loquentibus, ideo præsumitur consueta verborum significatio. At quia verba sacramentalia citra collocutionem vario fine usurpari possunt, e. g., ad jocandum, ad decipiendum, vel ad efficiendum quod significant, ideo in his requiritur determinatio interna proferentis. Amesius 2. « Efficientia potentis brachii Dei requiritur ad fidem per verbum ingenerandam, et excitandam. Rom. I. vers. 16. Esto requiritur tamen etiam exterior prædicatio, juxta illud Rom. x, vers. 15. *Quomodo credent ei, quam non audierunt? quomodo audiant sine prædicante ?* Amesius 3. « Verba concionalia sunt speculativa tantum Sophistis παραλογιζομένοις». Jacob I. vers. 22. Resp.: Vel nescit Amesius quid sint verba speculativa, et practica, vel perspicue nugatur. Nec verum est, « omnem practicam efficaciam tam verbi, quam sacramentorum, ab uno, et eodem spiritu, et voluntate Dei » ita « pendere », ut hic principalis auctor non velit etiam simul ab iis ministris pendere, quos ipse per Apostolum I. Corinth. III. *Adjutores suos* appellare dignatus est.

II. — Objiciunt : « Si ab intentione ministri penderet efficacia Sacramenti, periret certitudo humana, quam fidelis debet habere de effectu sacramenti, et consolatio spiritualis : Quia nemo potest esse certus de alterius intentione ». Resp. : Certitudinem

infallibilem nemo (citra privilegium) habet in hac vita, ut tomo IV. probabitur, sed sufficit humana, et moralis, quæ facillime haberi potest, quoties nulla rationabilis causa de intentione ministri, dubitandi occurrit, quod fere semper contingit : et praxis ipsorummet Lutheranorum, et Calvinistarum manifeste docet, hanc certitudinem moralem sufficere ad quietem animi. Quis enim eorum in infantia baptizatus, cum adoleverit, anxius est de suo Baptismo, de quo exterius, qualitercumque sibi collato, non potest habere nisi certitudinem humanam ? Disparitas illa inter « factum externum, et intentionem internam,quam urget Amesius, nihil nos premit, quia experimur, nostros Catholicos tam esse quietos circa intentionem suorum parochorum , a quibus baptizati sunt, quam homines Calviniani de externa collatione Baptismi,quæ in infantia contigit : immo merito sunt illi quietiores, et certiores, quam Calvinistæ , quia Catholici credunt summe necessarium ad salutem esse Baptismum cum legitima intentione collatum , quem Calvinistæ non credunt necessarium. Sed jam Gerhardum lustremus :

§. UNICO.

Cavilli Gerhardini de intentione.

Gerhardus th. 3. iterum incipit ab insulsa puerilitate. Opponit enim : « Quod Bellarminus largiatur Lutheranis suffragium Ambrosii Catharini ». Sed quid hinc, quæso, lucrantur adversarii, quod unus (cum submissione tamen ad correctionem) erraverit e Catholicis? Etsi concilium integrum nationale pro se haberent (uti habuere Donatistæ S. Cyprianum cum concilio Carthaginiensi), an ideo possent gloriari, se habere pro se Catholicæ Ecclesiæ consensum, ejusque propugnatores errorem aliquorum Catholicorum agnoscentes ?

Th. 5. Arguit : « Malitia ministri nihil derogat sacramentorum integritati : Ergo nec defectus intentionis : Quod enim de genere verum est, illud etiam de specie affirmari potest ». Resp. : Defectus intentionis non quatenus culpabilis est(nam posset aliquando etiam inculpata esse) derogat Sacramentorum integritati ; sed quatenus actus ministri est, non agentis more humano, et usitato, esto id contingat sine ulla culpa. Unde et solvitur sequens cavillatio.Quia etsi « nudum ministerium præstet Sacerdos », non est tamen hoc instrumenti inanimati, sed cum ratione operantis. Nec magis urget « exemplum Caiphæ prophetantis sine probitate, sine intentione prophetandi ». Nam hæc vaticinatio fuit mere materialis (qualis et per Balaami asinam fieri poterat) Spiritu sancto linguam ejus movente, non cor. Nil hic simile, ut supponitur.

Th. 8. et 9. sic arguit : « Intentio non requiritur in suscipiente, ut fatetur Bellarm., Ergo nec in conferente. Connexio patet ex relatione δόσεος καί λήψεος in sacramenti administratione ». Resp. : Connexio hæc puerilis est : Si virilis et firma esset, cur non similiter inferrem : Infanti potest conferri Baptismus : Ergo et infans potest conferre Baptismum. Connexio patet ex relatione prædicta. Aut ne ponatur vis in eo, quod infanti desit usus rationis, dicamus ita : Ministri uxor, vel ancilla potest suscipere Eucharistiam a suo marito,vel hero : Ergo et hic vicissim potest ab illis recipere.Nugæ ! Sed ex « illa ratione » necessario illatæ. Porro vix sanior est argutatio sequens.

Th. 12. « Deus per verbum ἀκουστὸν efficax est ad fidem excitandam etiam sine intentione Ministri : Ergo etiam ad fidem in infantibus excitandam efficax est verbum ὁρατὸν, hoc est, per sacramentum Baptismi, etsi non accedat Ministri intentio ». Disparitas jam assignata est supra ad objectionem 1. Amesii. Delirium de actuali fide infantium seorsim infra discutietur.

Th. 14. ait : « Famulus distribuens aureos nomine heri sui manet minister aureos distribuens, licet sine intentione, etc. » Resp. : Disparitas est, quod impossibile sit in priori casu distribuere aureos, et non simul habere intentionem hoc faciendi : neque enim potest hic diversa actio ex diversa intentione procedere, sicut in administratione externa ritus sacramentalis potest.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE EFFECTU SACRAMENTORUM

Ad CAPUT I.

Principalis controversia Catholicos inter, et Lutherano-Calvinianos est: An sacramenta novæ legis sint veræ causæ justificationis ex opere operato? sive hoc faciant physice, sive moraliter; sive per qualitatem inhærentem; sive per solam Dei motionem: Et an sola actio illa externa, quæ sacramentum dicitur, et vocatur opus operatum, active, proxime; vel immediate, et instrumentaliter efficiat gratiam justificationis, ex vi ipsius actionis sacramentalis a Deo ad hoc institutæ, non ex merito agentis, vel suscipientis? Hoc affirmant omnes Catholici. Amesius non male sic contraxit statum controversiæ a Bellarm. propositum, sed valde calumniatur eumdem, quod « caute magis, quam talem disputatorem decet, declinarit controversias Scholasticas de modo causalitatis ». Sed revera sapienter, et legitime controversias Scholasticas secernit a controversiis fidei, quæ nobis sunt cum hæreticis; cum nihil certius sit nobis, quam dogmata fidei quoad substantiam, de Trinitate, Incarnatione, reali præsentia corporis Christi in S. Eucharistia, et aliis similibus: de modo autem, et circumstantiis ingens opinationum varietas existat; Ex qua ipsam substantiam dogmatum quatere, est hæreticorum inconsulta temeritas; substantiam vero dogmatum credere, abstrahendo ab opinionibus variis de modo, est fidelium, et sapientum Catholicorum: unde nos Amesiana cavillatio non dimovebit. Similiter inutilis tricatio est, quam etiam hic in limine movet Amesius: Quid præcise, et universaliter sit « efficacia ex opere operato »: Nam etsi aliqua varietas sit inter Theologos, in quo præcise, et formaliter consistat ea efficacia: Tamen in hoc omnes convenimus, quod opus operatum opponatur operi operantis, seu operi meritorio: E sic omnes asserimus, sacramenta efficere gratiam, non ex opere bono ipsius ministri; ex opere operato autem nihil aliud esse, quam conferre gratiam ex vi ipsius actionis sacramentalis a Deo ad hoc institutæ. Quid in hac expositione non clarum, et sufficiens ad statum controversiæ cognoscendum? Unde cum nu. 4. conqueritur: « Absurde opponi operi operato meritum agentis, vel suscipientis, quasi tertium non daretur » (nempe dispositiones) absurde tricatur in re plana, et expedita. Nam dispositio, cujus mentionem facit Alensis ab Amesio citatus, non est quid medium inter actionem sacramentalem, ut a Christo institutam, et actionem meritoriam hominis sacramentum ministrantis, sed plane pertinet ad causalitatem sacramenti ex opere operato. Nam sive dicantur sacramenta concurrere ad efficiendam gratiam effective instrumentaliter (ut jam Catholici omnes profitemur,) sive quis cum Alensi, et aliis a Suarez disp. 9. sect. 2. citatis, velit causalitatem sacramentorum ad genus causæ dispositivæ reducere, (quod quidem falsum videtur); hæc ipsa tamen dispositio quæ fingitur, sufficientiam suam habet ex opere operato, seu ex merito Passionis Christi. Quod vero nu. 5, Amesius ait: « Falso affingi hanc sententiam » de efficacia sacramentorum « omnibus Catholicis »; idque ex « Bonaventura » et aliis quos citat, et sequitur Vasquez, probare nititur; fallit, aut fallitur. Isti enim omnes loquuntur de efficientia morali, quam tamen etiam putant esse in suo genere veram, et sufficientem, ex opere operato actionibus sacramentalibus affixam.

Demum suam sententiam Amesius his verbis proponit : « Sacramenta omnem efficientiam habent respectu gratiæ, quam signum practicum potest habere per ullam relationem; id est, obsignant illa, rite recipientibus divinæ gratiæ communicationem fide recipiendam ; non tamen efficiunt gratiam immediate, sed mediante Spiritu Dei, et fide ». At quid hæc sunt, nisi verba sine re ? Quænam est illa gratia, quam ait efficere sacramenta? Numquid remissio peccatorum; non per qualitatem supernaturalem animo inhærentem, sed per condonationem extrinsecam? Sed hanc condonationem quomodo potest sacramentum efficere ? An ut signum movens Deum ad condonationem peccatorum? Verum, cum sacramenti susceptionem (in adultis) necessario præcedat fides, necessario quoque præcessit gratia ipsum sacramentum. Si ita? quomodo ergo hoc illam dicitur causare ? an id quod posterius est, potest causare prius ? Fides autem Lutherano-Calviniana est de ipsa remissione peccati per meritum Christi sibi gratis indulta; adeoque fides supponit remissionem, ut tomo IV. amplius patebit. Adhæc, quomodo potest intelligi, « sacramentum efficere remissionem peccatorum mediante Spiritu Dei, et fide » ? Anne sacramentum causa principalis est ? Spiritus Dei, et fides ejus instrumenta? Causæ quippe principalis est agere mediantibus instrumentis. At fides præcedit sacramentum ; quomodo ergo hoc, illa mediante, remittit peccata ? Et numquid ipsemet Amesius th. 7. fatetur, sacramenta esse « moralia instrumenta » ? Et lib. IV. cap. 1. th. 22. vocat ea « efficacia organa gratiæ » ? Omitto plura paradoxa ejus coloris.

Ad CAPUT III.

I. — Adstruitur veritas Catholica ex Matth. III. v. 11. Marc. I. vers. 8. Luc. III. vers. 16. Joan. I. v. 26. *Ego baptizo vos aqua* (ait Joannes Baptista) : *Ille vos baptizabit Spiritu S.* Ubi tanta differentia est inter efficaciam Baptismi Joannis et Christi, quanta est inter aquam et Spiritum : At Baptismus Joannis efficax erat ad alendam fidem, non minus quam Baptismus Christi etc. Nec evadit Calvinus, cum ait : « Fuisse quidem eamdem efficaciam utriusque Baptismi, sed discrimen in hoc, quod Joannes fuerit minister externi ritus : Christus vero auctor internæ sanctificationis ». Nam sic male dixisset : *Ego baptizo : Ille baptizabit;* Sed dicere debuisset : Ego baptizo : Ille baptizat. Item, si fuisset eadem vis utriusque baptismi, cur Act. XIX. vers. 5. Paulus jussit baptizari Christi baptismo eos, quos audivit jam baptizatos baptismo Joannis ? Resp. ad primum Amesius : « Christum ipsum interpretari verba ilia Joan. Act. I. *Vos autem baptizabimini Spiritu S. non post multos hos dies.* Verum hoc quidem facile dicitur : At unde probatur, Christum interpretari verba Joannis ? Et sane cum Calvini dicto stare hoc nequit. Nam si (ut Calvinus ait) Christus simul cum Joanne baptizabat, (ille interius, hic exterius), male Act. I. dicitur esse glossa illius dicti Jo. Baptistæ ; Hic enim locutus esset de vero baptismo aquæ Christus vero de Baptismo Pentecostes per ignem. Repugnat ergo Amesius non modo veritati, et Bellarmino, sed etiam suo magistro Calvino. Ad alterum respondet 1. : « Illos, Act. XIX., non fuisse rebaptizatos, sed institutos de Baptismo, quem receperant ». At hæc est apertissimi textus manifesta perversio juxta flagitiosam Parhermeniam Lutherano-Calvianorum. 2. Ait : « Si rebaptizati fuerunt, non fuit hoc propter imperfectionem baptismi Joannis, sed propter aberrationem scioli alicujus, a quo baptizati fuerunt ». Resp. : Quid est temere hariolari, et impie clara Scripturæ verba ad sua phantasmata detorquere, si hoc non est ? Lege hoc ex Scriptura? Quod Joan. III. et 4. « clare appareat, Joannem eodem tempore cum Christi discipulis baptizasse », verum quidem est ; sed quomodo hinc infertur æqualis virtus utriusque Baptismi? Magister sententiarum ab Amesio laudatus, communiter dicitur errasse ; Unde ad marginem ejus loci scriptum est : « Hic Magister non tenetur ».

II. — Probatur ex Marc. ult. vers. 16. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.* Hic tribuitur Baptismo vis salvandi. Amesius : « Non magis tribuitur externæ actioni Baptismi per se, hoc in loco, quam externæ oris confessioni Rom. X. vers. 10. Tribuitur proprie fidei, sicut ex verbis sequentibus apparet : *Qui vero non crediderit,* non dicit, qui non baptizatus fuerit, *condemnabitur.* » Resp. : Nimis lata disparitas est inter externam fidei professionem, et Baptismum. Illa enim non est sacramentum, seu signum sensibile ad significandam, et efficiendam sanctitatem a Christo institutum, uti Baptismus;

nec ullo in casu prodest separata a fide interna, uti tamen prodest Baptismus parvulis absque ullo actu interno. Quod vero non addiderit Evangelista « qui non baptizatus fuerit » nil mirum, quia superfluum fuisset addere ; cum non nisi de adultis, fidei actualis capacibus ibi sermo sit ; qui proinde, si credendo noluerint se reddere Baptismi capaces, per se clarum est, quod baptizandi non sint, sed condemnandi.

III. — Probatur ex Joan. III. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hic locus aperte facit Baptismum aquæ, causam novæ nativitatis. Amesius : « Baptismum aquæ esse aliquo modo causam instrumentalem regenerationis, nos non negamus ». Hoc quidem vere dicitur : Sed mox ipsemet Amesius illud evertit, cum subdit : « Non tamen proprie, et proxime efficit regenerationem. Verbum etiam est causa ejusdem effecti, I Petr. I. Sed non propria, proxima, et immediata. Quod propria causa regenerationis sit Spiritus, non aqua, satis apparet ex contextu etc. » Hæc minime cohærent, ac proinde se invicem evertunt. Nam prima, et principalis causa regenerationis est sine dubio Spiritus sanctus. Is ergo vel nullo utitur instrumento creato, ultra virtutem nativam obedientialiter elevato ; vel utitur. Si non utitur, falso admisit Amesius Baptismum ut causam instrumentalem regenerationis : Si utitur, ergo proprie, et immediate æque in suo genere (scilic. causæ secundæ instrumentariæ) concurrit ad causandum, sicut principalis, ac prima. Quoquo se vertat contr.ctus est ἑαυτὸν τιμορούμενος noster ; qui tandem eo progreditur desperatæ audaciæ, ut dicat : « Christum regenerationis causam, et modum terrestri signo, et phrasi exposuisse, ad captum potius hominum, quam ad cœlestem rei veritatem etc ». Hæc blasphemia est valde luculenta, et perquam temere effusa. Quis enim non facilius capit, Spiritum S. se solo regenerare, quam per aquam? Si igitur aqua non vere, proprie, et proxime etiam suo modo concurreret ad regenerationem, Christus nec ad captum hominum, nec ad cœlestem veritatem locutus fuisset : Sed Nicodemum, et nos omnes decepisset, quæ est plus quam satanica blasphemia. Adde, quod omni sanæ philosophiæ repugnet, causam principalem proxime, instrumentalem remote attingere effectum. In has bsurditates se præcipitavit Amesius, quia ex una parte non est ausus cum suo Calvino negare Joan. III. agi de Baptismo (id enim nimis falsum esse quatuor argumentis Bellarminus evicerat). Ex altera vero parte non supererat aliud effugium, nisi per consuetam Tropistarum Sacramentariorum viam.

IV. — Probatur ex Act. II. vers. 38. *Baptizetur unusquisque in remissionem peccatorum.* Et XXII. vers. 16. *Baptizare, et ablue peccata tua.* In his locis tribuitur Baptismo remissio peccatorum. Amesius : « Remissio peccatorum in sententia Dei offensi consistit ; neque potest tribui externæ alicui cæremoniæ, nisi sub ratione signi, aut sigilli sententiam illam testantis ». Resp. 1. : Regenerationem spiritualem non in remissione peccatorum extrinseca, sed in dono supernaturali animæ intrinseco consistere, tomo IV. probabitur. Resp. 2. : Commentum illud, quo rationem sacramenti in sigillo constituit, jam supra excessum est. Nec vero tantillum hanc absurditatem mitigat Amesius, dum interroganti Bellarmino : (Quis non miretur novum istum tropum, quo abluere peccata, significat, accipere sigillum justificationis acceptæ ?) respondet : « Justificationem antea fuisse ab istis acceptam, Bellarminus non potest mirari ; ipsius enim hæc est confessio cap. 13 ». Adulti per fidem, et contritionem veram justificantur, antequam reipsa ad sacramentum accedant. Resp. : Nulla hinc infertur sigillatio sacramentalis Calvinistica ; sed hoc solum dicitur : cum sacramentum mortuorum (hoc est, Baptismus, vel Pœnitentia) confertur homini per contritionem perfectam disposito, non huic confert remissionem peccatorum, et primam gratiam, sed hanc auget ulteriori gradu. Quid hoc, quæso, ad sigillum Calvini ? 2. Frustra etiam ad « Bonaventuram aliosque magnos Magistros » confugit, qui moralem vim efficiendi sacramentis tribuentes, hanc explicant « per signum a rege constitutum, quod qui ostenderit, possit habere, ex. gr., 100. libras ». Disparitas nimis patens est inter utraque ea signa. Nam Scholasticorum moralis efficientia per signum movet, ut detur res ; Calvini autem sigillum confirmat rem antea collatam. Hoc autem inauditum est inter homines sanæ mentis, ut actio significata ponatur ad significandum signum ; et quod actio futura ponatur ad significandam rem præteritam. Sicut ergo gratulaturus alicui victoriam, et triumphum, non nisi fatue diceret : « Vince hostes », pro eo quod est : « Accipe sigillum

in signum præteritæ victoriæ » ! Ita nonnisi stulte quis diceret : Ablue peccata tua, pro eo quod est ; Accipe sigillum spiritualis ablutionis, seu justificationis tuæ » ! Neque hanc fatuitatem declinat Amesius, cum ait : « Vix quidquam magis auditur, aut legitur in Scripturis ; quam ut nomen rei significatæ tribuatur signo ; sive res illa sit præterita, sive futura, ut cum circumcisio vocatur fœdus Dei ». Resp. : Hoc facile damus ; sed nihil ad rem facit. Producere oportebat exemplum ex Scripturis, ubi actio significata ponitur ad significandum signum, et ubi actio futura ponitur ad significandum præteritum.

V. — Probatur ex Act. VIII. vers. 18. et II. Tim. I. v. 6. ubi impositio manuum est vera causa gratiæ, ut patet ex illa particula, *per*. Frustra pretendit Amesius : Simonem Magum, et Apostolum non egisse « de gratia justificante, sed de singularibus donis Spiritus sancti ». Etsi enim hoc gratis detur adhuc manet tota vis argumenti. Si enim per impositionem manuum potest conferri donum gratis datum, cur non etiam gratum faciens ? Ly *per* semper significat aliquam causalitatem, sive physicam, sive moralem, cum de aliquo effectu sermo est. Si per *manus Apostolorum facta miracula* non designant aliqualem causalitatem, cur non potius dicitur, per preces Apostolorum ea esse facta ?

VI. — Probatur ex I Corinth. X. vers. 17. *Unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Ergo si tollatur a Sacramento altaris vera causalitas gratiæ, non poterit probari, quod simus unum corpus, quia eamdem Eucharistiam participamus. Et I Corinth. XII. vers. 13. probat Apostolus, nos esse unum corpus, quia per Baptismum accepimus unum Spiritum : Quod argumentum nihil efficit, si Baptismus non confert Spiritum. Ad hoc nihil habet Amesius quod reponat, nisi glossam Cajetani, nobis tamen minime adversam, et ab illo male intellectam.

VII. — Probatur ex Ephes. V. vers. 26. et Tit. III. vers. 5. ubi apertissime dicimur mundari, et servari lavacro aquæ, et per lavacrum : Est igitur causa instrumentalis. Amesius : « Concedimus totum, quia sacramenta sunt moralia instrumenta ». Resp. : Habemus gratias, quod hucusque consentiat ; per hoc enim multi Catholici Doctores putant satisfieri efficaciæ sacramentorum. Sed quomodo posset error sacramentarius constanter loqui ? Mox enim vela vertit Amesius, et suam moralem efficaciam deserit imperite, vel fraudulenter confundens qualemcumque simultaneam positionem cum connexione morali ex efficaci Dei ordinatiotione. Hanc enim nec Bellarminus absolute rejicit (etsi inclinare videatur in efficientiam physicam sacramentorum), nec Amesius serio illam tuetur.

VIII. — I Pet. III. vers. 21. Baptismus salvos nos facit, sicut aqua Noe : Sed aqua illa efficienter salvavit eos qui erant in arca : Ergo. Amesius : « Similitudines non sunt ultra suum scopum trahendæ ». Esto ? At unde probat ultra scopum trahi ? Numquid sicut baptismata Judæorum vere tollebant sordes carnis, non tantum significando, sed etiam efficiendo ; ita et nostrum Baptisma vere lavat conscientiam, non tantum significando, sed etiam efficiendo? Annon utrumque, satis perspicue citato loco epistolæ S. Petri traditur? Cur nulla ab Amesio assignatur disparitas ?

Ad CAPUT IV.

Eadem veritas probatur I. ex Isai. I. vers. 16. *Lavamini, mundi estote.* Ezech. XXXVI. v. 25. ubi aqua munda dicitur effundenda super fideles. Michææ VII. v. 19. Peccata projicienda dicuntur in profundum maris, et Zachar. XIII. v. 1. fons patens promittitur domui David etc. Hæc autem et similia SS. Patres exponunt ad litteram de Baptismo. Amesius : « Allegoricis tantum accommodationibus unius, aut alterius Patris, nititur vis hujus commenti. Quod Prophetæ in istis locis vaticinati sint de Baptismo externo, Apostolis ignotum fuit ». Sed quis non plus credat SS. Hieronymo, Basilio, Cyrillo, etc., simplici verbo affirmantibus, quam huic Puritano, etiam cum jurejurando id neganti ? Unde probat, eum intellectum Apostolis fuisse ignotum ? Nonne, quia non expresse legitur scriptum ?

II. — Probatur ex figuris Vet. Test. uti sunt Genes. I. vers. 2. *Spiritus Dei super aquas.* Gen. VII. v. 7. De diluvio salvante Noe etc. Gen. XVII. vers. 11. de Circumcisione quam fuisse figuram Baptismi constat ex Col. II. v. 11. Exod. XIV. v. 27. De submersione Ægyptiorum in mari rubro. Ex. XVI. et XVII. De Manna pluente e cœlo, et aqua scaturiente ex petra. Num. XIX, v. 9. De aqua lustrationis etc Josue IV. v. 10. De

transitu filiorum Israel per Jordanem. IV Reg. v. v. 14. De Naaman Syro curato a lepra. Joan. v. v. 2. De probatica piscina. Jo. IX. v. 7. De cœco nato, quem Dominus illuminavit per aquam Siloe. Amesius : « Sacramenta externa sunt figuræ. Figuras figurarum non instituit Deus, nec docet Scriptura ». Resp. : Dicit, sed non probat Amesius. Cur vero ita tacet ad duo illa bene notanda puncta ? I. Cum tam frequenter Scriptura loquatur et vaticiniis, et figuris, et expressis verbis, tamen ne semel quidem dicit, vim sacramentorum consistere in excitanda, vel alenda fide ; sed semper explicat consistere in purgandis peccatis, et mundanda anima ? Quis credat finem sacramentorum immediatum semper taceri, mediatum toties inculcari ? II. Si licet negare, sacramenta vere, et immediate sanctificare, cum tam aperte Scripturæ id doceant ; eadem ratione negari poterit, fidem justificare ; quod tamen adversarii passim affirmant. Nihil enim Scripturæ tribuunt fidei, quod non etiam tribuant sacramentis etc. Ad has solares stricturas obmutuit Amesius.

Ad CAPUT VII.

Quæ cap. 5. 6. et 7. afferuntur ex SS. Patribus, et Conciliis, uno verbo expedit Amesius : « Phrases, ait, sacramentales nihil amplius probant in Patrum scriptis, quam in Scripturis. Phrases aliæ rhetoricæ possunt eamdem rem amplificare, sed nihil novi probare », hoc est. Idem dicunt Patres, et concilia, quod Scripturæ : Sed utraque Luthero-Calviniani ad suum gustum versant.

Ad CAPUT VIII.

Confirmatur, et declaratur eadem veritas rationibus. 1. Quia si sacramenta operarentur non nisi repræsentando aliquid menti, stultum esset ea signa adhibere, ubi non est usus mentis : Sed recte adhibentur etiam circa non intelligentes ; quia baptizantur infantes, amentes, dormientes, etc. 2. Si sacramenta essent nuda signa ad excitandam mentem instituta, potuissent ab hominibus facillime institui, et eamdem vim habuissent : Sed hoc non potest dici : Ergo nec illud. Porro hoc argumentum minime eliditur per instantiam « de sacramentis Vet. Test. et baptismo Joannis » ; Multo minus per contumelias, et maledicta quæ regerit Amesius: sacramenta Vet. Leg. a Deo instituta aliquo modo (id est legaliter) sanctificabant, et futura Nov. Test. significabant, quod solius Dei erat scire, et instituere. Baptismus Joannis immediate ab homine institutus erat. 3. Sacramenta pendent a Deo ut a principali agente, et a Christi passione, et morte : Ergo operantur vere efficiendo : Nam alioqui non eguissent Christi meritis, nec ullam eis virtutem Christus dedisset. 4. Si sacramenta solum operarentur significando, et excitando fidem, nullam certitudinem gratiæ nobis adferrent : penderet etiam tunc sacramentum ex nostra fide, non autem a Christi institutione. 5. Sacramenta contrario modo se habent ad fidem, ac verbum : Nam verbum Dei præcedit fidem ; sacramenta autem sequuntur, saltem in adultis : Ergo non eodem modo operantur. 6. Sacramenta sunt æque efficacia, si dentur lingua ignota, ac si dentur lingua vulgari : Ergo non operantur more concionis, sed habent effectum suum præter fidei excitationem. 7. Si sacramenta operarentur excitando fidem, docti illis non indigerent, qui possunt legere Scripturas ; Neque imperiti, qui audiunt conciones ; imo imago Baptismi in tabula depicta præstaret Baptismo. 8. Si sacramenta operarentur more concionis excitando fidem, prodessent omnibus præsentibus : Sed non prosunt, nisi suscipientibus : Alioqui satis esset ut unus baptizaretur, aut communicaret coram tota multitudine, et non opus esset, ut singuli baptizarentur, et communicarent. Hæc argumenta sine dubio stringunt ; et evincunt intentum. Amesius ad nullum quidem eorum tacuit ; Sed tamen et nihil replica dignum proferre potuit.

Ad CAPUT IX.

I. — Objiciunt hæretici : « *Justus ex fide vivit* : Ergo sacramenta non sunt causa gratiæ, et vitæ, nisi mediante fide ». Resp. 1. : Antecedens male ad suum errorem detorquent ; cum Habacuc, et Paulus aliud non velint, quam justum ex fide quam habet, exspectare quæ Deus promisit, et non deficere, etsi promissiones tardari videantur. Resp. 2. : Etiam in pravo sensu Lutheranorum admissis illis verbis, non certe magis sequitur conclusio, quam ex hac : Fidelis ex S. Eucharistiæ pane vivit : Ergo fides, spes, charitas non sunt causa gratiæ, et vitæ, nisi mediante S. Eucharistia. Porro male negat

Amesius, non posse plures instrumentales immediatas causas esse justitiæ, et vitæ ; nec enim vel apparenter id ex S. Scriptura probat; nec ulla ratio vel tenuiter suadet, id a Deo non posse decerni.

II. — Objiciunt : « Marc. ult. Dominus agens de fide, et Baptismo, dicit tantum de fide, non de Baptismo, quod ejus defectus adfert condemnationem. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Fides igitur est propria causa gratiæ, et salutis, non Baptismus ». Resp. : Hoc minime sequitur, cum et aperte dixerit Christus Joan. III. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Et idem includitur in priori dicto Christi ; qui enim non credit, consequenter non vult baptizari. Amesius : « Qui credit, potest nolle, aut non velle baptizari ». Resp. : Hoc Lutherani, et Calvinistæ nequeunt dicere, cum prætendant, eum qui vere credit, etiam sperare, et diligere Deum super omnia ; quomodo ergo posset nolle servare præceptum tam strictum Baptismi ?

III. — Objic. « Negat Paulus, Abrahamum justificatum ex circumcisione, sed fuisse hanc signaculum justitiæ fidei ». Resp. : Hoc argumentum nihil ad rem facere, vere dixit Bellarminus ; cum circumcisio fuerit Abrahæ non signaculum excitans fidem, sed testimonium fidei formatæ jam antea habitæ, ut in superioribus dictum est.

IV. — Objic. « Solus Deus potest remittere peccata. Luc. v. vers. 21. » Verum, ubi dicitur, quod ipse solus immediate, non etiam ministerio humano ? Oppositum dixit Christus, et de se, *quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*, et similiter etiam Apostolis (utique hominibus) dixit : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Verba hæc valde perspicua sunt ; nec invenit Amesius effugium, nisi Magistrum sent. 4. dist. 18. qui communiter in hoc errore a Catholicis rejicitur.

V. — Objic. « Ephes. v. vers. 26. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ* ; Ubi tota vis mundandi tribuitur verbo, cujus operatio est in excitando fidem ». Resp. : Hæc glossa non est Apostolica, sed Lutherano-Calvinistica. Non enim Apostolus loquitur de verbo concionatorio excitante fidem, sed de practico, et consecratorio. Quis enim etiam Puritanorum negare ausit : quod si quis jam diu ante instructus de vera fide peteret Baptismum, hunc ei sufficienter applicatum iri per sola illa verba : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Anne auderent talem rebaptizare ? In citato loco I Petr. I. vers. 23. nulla fit mentio verbi specialis, sed generaliter tantum *seminis incorruptibilis verbi divini*, quod alibi clare dicitur de forma Baptismi.

Ad CAPUT XI.

I. — Objiciunt : « Ubi est promissio, ibi necessario exigitur fides, quæ promissionem accipiat : Sed in omni sacramento requiritur verbum promissionis. Ergo. » Resp. : Requiritur verbum promissionis in institutione, sed non in ipso usu sacramenti. Amesius : « Usus debet esse secundum institutionem ; et continet in sese institutionis essentiam : instituta ad certum finem, non potest recte ad illum finem adhiberi, nisi virtus institutionis simul adhibeatur. Hæc autem virtus in sacramentis est promissio Dei. » Resp. 1 : Falsum est, usum sacramenti continere institutionis essentiam, ut patet in simili. Sic enim deberet etiam institutio talis linguæ, qua utimur in sacramento, includi in essentia sacramenti ; quod patet esse falsum. Sufficit ergo, ut istæ institutiones supponantur ad usum sacramenti, et in hoc implicite includatur respectus ad illas. Resp. 2. : Etsi in usu semper requiratur promissio, et consequenter fides, adhuc tamen non sequitur, hanc solam immediate justificare, sed tantum disponere, aut habere se ut conditionem applicantem homini sacramentum. Sicut medico offerente pharmacum, et promittente sanitatem, requiritur in ægroto fides, quæ accipiat serio illam promissionem, et medico assentiatur ; non tamen ea fides est quæ sanat ægrotum, sed pharmacum, licet sine fide pharmacum acceptum non fuisset. Amesius 1. : « Fides applicat promissiones, et res promissas, non sacramenta. Heb. XI. vers. 23. » Resp. : Hoc Apostolus non dicit, sed Amesius fingit, ut cuivis patet. 2. Ait : « In ægroto non necessario requiritur fides, qua assentiatur medico ad medicinæ efficaciam, ut patet in medicamento furiosis invitis exhibito etc. ». Resp. : Est proportionaliter par utrobique ratio. In ratione utentibus necessaria est fides, tam quoad usum pharmaci, quam Baptismi ; in infantibus, et amentibus utrumque potest prodesse repugnantibus ; dummodo illis qualitercumque possit applicari. 3. Ait : « Fi-

dem esse quæ sanat, et salvat peccatores, Scriptura ubique testatur ». Respon. : Quod in adultis hoc præstet fides « sola », error est a Luthero ex Scripturæ corruptione introductus. Fides est equidem in adultis radix omnis fructus gratiæ, sive qui ex bonis operibus, sive qui ex usu sacramentorum colligitur. Utrumque igitur simul adultis est necessarium, credere, et baptizari, ut expresse Christus edixit. 4. Instat : « Utrumque non potest esse necessarium, ut causa immediata : sed fides justificat mediante sacramento, ut Pontificii affirmant, vel sacramentum mediante fide, sicut nos affirmamus ». Resp. : Utrumque requiritur immediate in suo genere; Fides cum timore, spe veniæ, et aliqua Dei dilectione, tamquam immediate disponens; Sacramentum tamquam instrumentum applicans gratiam promissam : hoc tamen suppleri potest per ejus votum, una cum martyrio, vel contritione perfecta.

II. — Objic. : « Qui dicunt, sacramenta proprie, et immediate justificare, abstrahunt homines a Deo, et faciunt, ut in spectaculo rei corporeæ acquiescant, non in ipso Deo. » Resp. : Insulsa hæc Calvini argutatio si vim haberet, etiam valeret contra incarnati Verbi mysterium. Cur enim magis acquiescimus spectaculo rei corporeæ, utentes sacramento, quam in humanitatem Christi mente defixi ? At, inquit Amesius, « acquiescere in Deo incarnato, est acquiescere in Deo. » Sit ita. At numquid acquiescere in Deo, per sacramenta nos sibi amicos, et filios reddente, etiam est acquiescere in Deo? Et certe qui dicunt, sacramenta ex se non habere virtutem justificandi, sed Deum esse, qui per illa operatur, numquid aperte trahunt ad Deum ?

III. — Objic. : « Eodem modo justificant verbum Dei, et sacramenta : Sed verbum justificat solum excitando fidem : Ergo et sacramenta ». Resp. : Majorem falsam esse patet ex dictis : nec ullatenus firmatur ex illo Rom. I. v. 16. *Evangelium virtus est in salutem etc.* Hoc enim non intelligi potest de nuda prædicatione Evangelii, sed de hujus mysteriis quæ sanctificant, scilicet Incarnatio, passio, sacramenta etc. Itaque diversus omnino modus est justificandi : Unum enim, scil. verbum præcedit fidem; alterum, id est, sacramentum, sequitur fidem. Amesius: « Cum ambo justificent ut instrumenta Dei, et ambo sua natura significent aliquid nobis fide recipiendum ad justitiam, et salutem, consequens est, ambo justificare mediante fide ». Resp. : Non sequitur idem modus. Nam verbum Dei non nisi remote concurrit ad justificationem, excitando nos ad fidem liberte acceptandam : Sacramenta vero in adultis jam credentibus immediate ut instrumenta conferunt ad remissionem peccatorum, et gratiam.

IV. — Objic. : « Fieri non potest, ut sacramenta quæ sunt res crassæ, et materiales, ad animam penetrent, et ibi quasi creando ingenerent divinam, ac supernaturalem virtutem; neque intelligi potest, qualis esset ista virtus sacramenti : aut in qua ejus parte hæreret, aut quando operaretur. » Resp. : Circa hanc objectionem Zwinglii (quam alii plurimis instantiis urserunt) non bona fide egit Amesius, nempe truncando Bellarminum. Omisit enim plane primam, principalem, et adversus hæreticos sufficientissimam solutionem. Sic enim Bellarm. ait : « Primo posset, si quis vellet, confiteri ignorantiam circa hujusmodi modos, et tamen satisfacere hæreticis, imo etiam ora illorum obstruere. Nam tenemur quidem reddere rationem ejus quæ in nobis est spei. 1 Petr. III. vers. 15. Sed id facere tenemur ex principiis fidei, non ex Metaphysica. Nam S. Augustinus lib. III. de peccatis meritis, et remissis cap. 4. Ego, inquit, loquens de argumentis contra modum traductionis peccati originalis, etiamsi istorum argumenta solvere non valeam, video tamen inhærendum esse divinis litteris, etc. Et in epist. 29. ad Hieronymum dicit, se, cum interrogatur, quomodo peccatum Adæ propagetur in posteros, respondere solitum : Hoc, ut alia multa, me ignorare confiteor. Et tamen non propterea deerat defensioni fidei, immo acerrime eam propugnabat, ostendens credendum esse peccatum originale propagari in posteros, licet modum ignoremus, quia id Scriptura docet, et traditio, atque usus Ecclesiæ. » Hucusque optime Bellarminus. Subjungens deinceps duas alias responsiones, juxta sententiam eorum Scholasticorum, qui non nisi moralem efficientiam justificationis agnoscunt in sacramentis : et illorum, qui physicam causalitatem propugnant in iisdem per potentiam obedientialem, seu elevationem divinam. Has duas Scholasticorum oppositas sententias fuse postea varii recentiores Scholastici illustrarunt : priorem præcipue Vasquez, Coninck, de Lugo etc. poste-

riorem cum Thomistis Suarez, Tannerus, Dicastillus, qui disp. 2. num. 148. ait : « Inter has duas sententias judicium ferre non est admodum pronum, et facile. Utraque sane probabilissima. In primam sententiam, si solum philosophice ageremus, non gravate inclinarem ; in secundam vero magis propendeo, quod facilius explicetur causalitas sacramentorum, per quæ Deus dicitur operari gratiam etc. » Porro inter has duas sane probabiles vias, alia media extremis utior, et expeditior est, quæ ait : Esse in sacramentis aliquid plus causalitatis, quam habeat causa pure moralis, aut mera conditio, minus autem quam habeat causa physice influens. Hanc viam erudite complanavit nuper Cardin. Pallavicinus in lib. VI. Assert. Theolog. cap. 16. Sed has Scholasticorum opiniones ut hoc loco discutiamus, ratio instituti nostri non patitur. Amesii verbose extravagantes cavillationes, qui convulsas, et profligatas videre vult, adeat supra laudatos Theologos. Nos ad Gerhardum divertamus.

§ UNICO.

Gerhardina expediuntur.

Gerhardus th. 27. disp. 18. statuit : « Sacramenta non esse nuda signa tantum, sed organa efficacia, per quæ Deus gratiam, remissionem peccatorum, et salutem nobis conferat. Requiri vero ex parte nostra fidem, quod est ὄργανον ληπτικὸν, quo gratia in sacramentis oblata apprehendatur ». Resp. : Quam verum est prius, tam falsum est posterius : nam nec in omnibus sacramentis necessario prærequiritur positiva dispositio (ut specialiter de infantibus contra errorem Lutheranorum infra ostendetur), nec potest fides dici apprehendere gratiam per sacramentum oblatam, et remissionem peccatorum, cum hanc jam factam esse, ipsa fides Lutherana sine hæsitatione sibi persuadeat, ut supra dixi, et fusius infra dicetur.

Th. 30. Flagitiosa fide refert tamquam Bellarmini verba hæc : « Scribit cap. 11. §. 2. Fidem requiri, ut conditionem, et ut quæ applicet homini sacramentum (salutarem sacramenti fructum). Ibidem concedit, utrumque esse necessarium ad salutarem sacramenti usum, et sacramentum, et fidem, et unum sine altero non sufficere ». Sed verba Bellarmini genuina longe aliud docent. Sic enim ait in resp. : 2. « Etiamsi in usu sacramenti semper requiratur promissio, et consequenter fides (ut contendunt Lutherani) non inde posset concludi, fidem esse quæ immediate justificat. Diceremus enim, fidem requiri, ut conditionem etc. 3. Etiamsi et promissio requireretur, et fides in sacramento justificaret, non tamen inde concludi posset, quod illi concludunt, solam fidem agere, sacramentum autem nihil efficere ; sed concluderetur, utrumque esse necessarium, et unum sine altero non sufficere. » Ita Bellarminus. Arbitretur nunc Titius, pueriliterne potius, quam flagitiose Gerhardus egisse censer, debeat, dum quæ Bellarminus ex hypothesi Lutherana debere inferri scripsit, ille huic tamquam propriam sententiam adscripsit. Porro ex hoc, sive flagitioso, sive puerili lapsu, mirum non est, quod cum hypothesi Lutherana, quam Bellarmino affinxerat, videre non potuerit, quomodo concilietur sententia Catholica : quod sacramenta non ponentibus obicem prosint ex opere operato. Apud nos expedita res est. Quoties requiritur positiva dispositio actualis ad receptionem sacramenti, toties requiritur etiam actualis fides, saltem implicite. Id autem non semper exigi, saltem in infantibus, infra patebit.

Th. 34. Sic infert : « Sacramenta juxta Bellarm. in conferenda gratia instrumentaliter tantum agunt. Ergo non prosunt ex opere operato, sed per fidem demum erunt salutaria. Ratio pendet ex divina ordinatione, quod Deus gratiam suam in verbo, et sacramentis tamquam instrumentis a se ordinatis, omnibus quidem offerre, non tamen nisi credentibus eamdem conferre, et applicare velit ». Respon. : Illatio nec hilum valet. Nulla promissio Dei exstat, quæ universaliter in omnibus sacramentis, et quibusvis suscipientibus exigat fidem actualem.

Nec hilo melior est sequens illatio th. 36. « Juxta Bellarm. susceptio S. Eucharistiæ sine fide nihil prodest : Ergo sacramenta non prosunt ex opere operato ». Resp. : Certum est, in plerisque sacramentis adultorum (non tamen in omnibus) exigi fidem actualem; non tamen ideo sequitur justificatio ex opere operantis, sed ex opere operato ; quia etsi fides, aliique boni affectus voluntatis requirantur ut dispositio, non tamen ut meritum condignum : Ergo non præcise, quantum opus operantis exigit, sed quantum ex opere operato, et meritis Chri-

sti per quodvis sacramentum decrevit conferre, confert Deus.

Concludit hoc punctum Gerhardus consueta sua insulsitate, cum ait th. 39. : « Fatetur Bellarm. Scholasticos, et recentiores Scriptores, in hac quæstione (Quomodo sacramenta causent gratiam?) non consentire». Quid hinc, quæso, infers? Ergo Bellarminus est ὀρθοδοξίας Lutheranæ testis. Apage plus quam pueriles ineptias!

Ad CAPUT XIV.

De comparatione sacramentorum Novi, et Veteris Testamenti. « An eadem genere (non gradu efficaciæ) tam hæc, quam illa, ex institutione Dei sint operata? Nos affirmamus (inquit Amesius), Pontificii quidam negant, cum exceptione circumcisionis, ut Lombard., Alens., Bonavent., Scot., Durand., Biel., Palud., et ipse Suarez : Sed Bellarm. cum Thoma, et aliis absolute hoc negant, sine ulla exceptione ». Sed contra hæreticos adstruitur veritas Catholica.

§ UNICO.

Nullum sacramentum veteris legis consulit gratiam ex opere operato, sicut jam conferunt sacramenta omnia novæ legis.

I. — Probatur, quia Prophetæ, et Apostoli passim docent, sacramenta vetera non justificasse, cum de nostris contrarium asserant. Psal. XXXIX. vers. 9. et L. vers. 17. Isai. I. vers. 11. Hier. XI. vers. 15. Amos. V. vers. 22. Rom. III. vers. 1. 2. et IV. vers. 10. I Cor. VII. vers. 19. Gal. IV. vers. 9. et VI. vers. 15. Philipp. III. v. 6. Coloss. II. vers. 16. Hebr. VII. vers. 18. et IV. vers. 10. ac X. vers. 1. ubi vocantur *inutilia*, *infirma*, *egena*, *umbræ*, *carnem tantum sanctificantia etc.* Nec valet Amesii evasio, dum 1. « concedit, vera illa esse, ut perperam intelligebantur, et usurpabantur a Judæis : negat vero de illis secundum institutionem Dei, et legitimum usum, cum fide, resipiscentia, et obedientia ». Nam non quærimus de utilitate illa ex opere operato. Ait 2. Amesius : « Fuere illa utilia singulari modo ex institutione divina, sed recte et legitime utentibus ». Sed hoc est tergiversari. Quærimus enim, an efficaciam habuerint mere ex institutione Dei, ita ut conferrent gratiam, etiamsi absque fide charitate formata reciperentur? Si ita; habemus intentum : Si non; ergo sacramenta ipsa erant egena elementa; et tota efficacia erat ipsius fidei formatæ, quod nos intendimus, preæunte Apostolo, cum dicit : nostra Sacramenta salvare, vetera autem esse egena. Amesius 3 : « Neque distinctio, neque oppositio talis directe ullibi adhibetur ». Resp. : Non opus est, ut conceptis verbis in uno loco simul dicatur; sufficit re ipsa in diversis locis utrumque satis clare exprimi. Porro falsum est quod subdit : « Quæ dicuntur de novis supra vetera, respiciunt doctrinam Evangelii, cujus appendices sunt sacramenta nova, non ipsa sacramenta per se considerata : quo sensu etiam ministri Nov. Test., passim efferuntur supra ministros Vet. Test. cum tamen eorum personæ nullam habeant efficaciam supra Prophetas ». Hæc, inquam, sine ulla probatione, et fundamento dicta, simplici inficiatione corruunt; ut dissimulem, quod loco sacerdotum Vet. Test. posuerit Prophetas, cum hic non sit quæstio de gratia extra ordinem gratis data, sed de ordinatio ministerio levitico. Quamquam de ministris Puritanicis verissime dicitur, eos non habere majorem efficaciam, quam illi veteres de tribu Levi habuerint.

Confirmatur amplius argumentum nostrum 1. quia Apostolus illis locis dicit, illas cæremonias fuisse inutiles, ubi dicit, fuisse umbras rerum nostrarum I Cor. X. vers. 11. Col. II. vers. 17. Hebr. I. v. 1. Ergo vult sacramenta illa fuisse inutilia ad justificandum, non solum ut falso exponebantur a Judæis, sed etiam secundum se, et ut erant a Deo constituta. Amesius : « Rectissime conjunguntur ista duo, tamquam quæstio, et tertium argumentum : non justificabant sacramenta per se; quia instituta fuerunt in figuras Christi justificantis ». Dat ergo Amesius id quod asserimus de sacramentis Vet. Leg. quod etiam ut instituta a Deo egena fuerint elementa. Non sic de sacramentis Nov. Leg. passim loquitur Scriptura.

Confirmatur 2. Paulus confert circumcisionem cum præputio : Atqui præputium non solum sine fide, sed absolute nihil est, et nihil valet. Amesius : « Vult ergo Bellarm. circumcisionem a Deo institutam non plus valuisse, ac si non fuisset instituta, adeoque ipsam Dei institutionem nihil valuisse. Sed Apostolus vult nihil amplius, quam circumcisionem sub. Nov. Test. homini fideli neque prodesse, neque obesse. » Resp. : Aliud est, nihil valuisse ad justificationem;

aliud vero, nihil valuisse omnino. Valebat enim ad hoc, ut circumcisi et computarentur in peculiari populo Dei; et ut possent facilius ac alii nosse voluntatem Dei, etc. Hinc etiam rejicitur quod subdit Amesius : « Non voluisse Apostolum extenuare efficaciam veterum, sed magnificare efficaciam nostrorum, quæ dant uberiorem gratiam ». At hoc manifeste repugnat Apostolo, qui, si cum Amesio sensisset, male, et falso dixisset : « Illa nihil esse, et nihil valere » ; nec conferret cum præputio circumcisionem ; neque etiam distingueret illa, ut umbram a corpore. Frustra Amesius cum Cajetano exclamat : « Blasphemum esse, dicere, id quod divini est fœderis, quod divini est mandati, nihil esse ad salutem ». Resp. enim nihil est, et valet ad salutem ex opere operato ; aliquid valet, si jungatur fidei, et obedientiæ, ut infra magis constabit. Amesius instat : « Paulus etiam aliquando loquitur de sacramentis Vet. Test. pro eo tempore, quo jam erant per Christum abrogata ». Resp. : Hoc falsum esse patet tum ex Rom. II. vers. 25. *Circumcisio quidem prodest, si legem observes;* ubi indicat se loqui de eo quod circumcisioni conveniebat, cum adhuc vigeret : tum ex I Cor. VII. vers. 16, ubi dicit *Circumcisionem nihil esse;* et tamen loqui eum pro tempore quo vigebat, patet ex eo quod paulo ante dixerat : *Circumcisus vocatus es?* etc.

Ad CAPUT XV.

Aliud argumentum pro stabilienda veritate Catholica Bellarminus petit ex SS. Patribus, quorum XXI. testimonia clarissima recitat, ad quæ omnia obmutuit Amesius; nec evasionem Calvini a Bellarmino præclusam salvare conatur. Sufficiat hic pauca S. Augustini verba referre ex tract. in P. LXXIII. « Sacramenta non sunt eadem (in Vet. et Nov. Test.) quia alia sunt sacramenta dantia salutem; alia promittentia Salvatorem. Sacramenta Nov. Test. dant salutem, sacramenta Vet. Test. promiserunt Salvatorem ». Quid clarius? Sed Augustinum tam parum curant Puritani, quam concilium Florentinum, quod iisdem prope verbis, quibus Augustinus in suo decreto utebatur.

Ad CAPUT XV.

Ex ratione Bellarminus arguit : Sacramentum ut justificare possit, debet habere annexam promissionem absolutam gratiæ : Sed nullum tale erat in Vet. Test. Ergo nullum eorum justificabat. Major constat etiam apud Lutheranos, et Calvinistas. Minor probatur : Tum quia juxta Apostolum Hebr. VIII. v. 6. *Testamentum novum in melioribus repromissionibus sancitum est,* nempe ex Hier. XXXI. v. 34. de remissione peccatorum. Tum ex S. Aug. in Ps. LXXII. paulo ante citato. Tum ex ipso Luthero lib. de capt. Babyl. cap. de S. Euchar. ubi ait : « Qualis sanguis, tale testamentum ; qualis hostia, talis promissio ». Amesius : « Æque absolutam promissionem gratiæ habuerunt sacramenta vetera, ac nova, sed minus claram, minusque immediate amplam, et efficacem ». Verum sicut hæc sine ulla probatione dicuntur, ita et nuda inficiatione repelluntur. Nuda antichesis non elidit nostras probationes.

II. — Bellarm. arguit : Lex vetus non justificabat : Ergo nec sacramenta. Amesius : « Lex non justificabat, prout distinguebatur a promissione : Sed promissio, quæ continebatur in lege ; et sacramenta, quæ promissionem illam exhibebant, eodem modo justificabant, quo nostra ». Resp. : Hoc falsum esse vel ex eo constat, quod promissiones veteris legis non erant de gratia, et gloria, sed de bonis terrenis, ejus cultoribus in præsenti exhibendis, et de Salvatore suo tempore mittendo. Et quid clarius illis verbis Joan. I. vers. 17. *Lex per Mosen data est : gratia et veritas per Jesum.* II Cor. III. vers. 6. *Lex vetus, littera occidens; nova, spiritus vivificans.* Gal. VI. vers. 25. *Illa in servitutem generans, nova in libertatem?* Apage ergo glossam textui perspicue contrariam !

III. — Bellarm. arguit : Promissiones annexæ sacramentis veteribus implebantur, etiamsi homines non crederent : Ergo non erant instituta ad justificandum. Amesius : « Non implebantur ad consolationem, et salutem eorum qui non credebant ». Sic est ; sed hinc minime infirmatur argumentum nostrum. Amesius non audet negare antecedens, unde perspicue infertur nostra conclusio.

IV. — Bellarm. arguit : Nostra sacra-

menta dicuntur salvare, regenerare etc. Nihil horum legitur de sacramentis veteris Testamenti. Amesius : « Quia minus clara fuere sacramenta vetera, idcirco minus clare dicuntur hæc de illis ; dicuntur tamen, sicut statim apparebit. Interim observatur, Bellarminum antea in definitione sacramenti posuisse quod » habeat vim sanctitatis, et justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ. « Hac igitur disputatione tota, qua vim istam detrahit sacramentis Vet. Leg. non tam comparat sacramenta vetera cum novis, quam signa, quæ æquivoce, aut analogice tantum vocantur sacramenta, cum sacramentis Nov. Test. quibus solis vult definitionem illam sacramenti convenire. Resp. : Quam falso dicantur, saltem obscure vetera sacramenta justificasse, mox apparebit. Observatione vero hic digna est græca fides Amesii, qua affingit Bellarmino : quod velit definitionem sacramenti solis nostris competere ; cum tamen ex instituto oppositum probet lib. I. cap. 11. contra eos; qui volunt eam definitionem competere utrisque sacramentis tantum analogice. Deceptio autem in eo præcipue versatur, quod cum per ly « sanctitatem, et justitiam efficiendam », intelligatur abstracta illa a vera, et a legali, qualicumque : Amesius persuadere velit, Bellarminum in definitione intelligere veram illam internam justitiam quod manifeste Bellarmino repugnat.

Ad CAPUT XVII.

I. — Objicit Amesius : « Circumcisio a prima sua institutione habuit promissionem illam annexam, qua nulla est major : *Ero Deus tuus, et seminis tui post te.* Gen. XVII. vers. 7. Quam Christus ita interpretatur, Matth. XXII. vers. 32. ut vitam æternam in illa doceat contineri. Et Paulus Ephes. II. vers. 12. ostendit, spem vivam ex illa pendere ». Respondeo : Hoc argumentum et informe est, et imbelle, cujus assumptum simpliciter negatur. Nam illis verbis : *Ero Deus tuus, et seminis tui post te*, non continetur promissio remissionis peccatorum, (quam Abraham jam ante habuerat, et plerique ex semine Abrahæ finaliter habituri non erant,) gratiæ, et gloriæ ; sed tantum peculiaris protectionis, qualis debetur peculiari populo, uti passim in Deut. repetitur. Matth. XXII. v. 32. et Ephes. II. vers. 12. dicta, obtorto collo huc trahuntur. Cur non syllogismum inde deduxit ? Non contulit ergo circumcisio gratiam Abrahamo, cum ipse jam antea fuerit justissimus, ut constat. Lepida vero est evasio Amesii, cum ait : « Abrahamus non fuit ita justus justitia inhærente, quin potuerit fieri justior ». Resp. : Hoc quidem certissimum est in sententia Catholicorum : quod tamen præfracte negant Lutherani, et Calvinistæ. An forte vult argumentari κατ' ἄνθρωπον ex nostro principio? Sed mox redit ad se, aitque : « Non fuit ita justificatus per peccatorum remissionem, quin potuerit illa remissio, et justitia magis magisque adhuc cum fructu obsignari ». Respondeo : Si Abraham absque signaculo circumcisionis non credidit promissioni divinæ (quam norat esse absolute infallibilem), non credidisset etiam sexcentis ejusmodi obsignationibus externis. Ad quid ergo proderat respectu gratiæ, et justitiæ internæ ? Nemo tam stolidus est, qui sigillis (sive paucis, sive innumeris) confirmetur in credendo promissioni, de qua metaphysice certus est, quod fallere fallique non possit. Porro mirum est, Amesium non ursisse hic adversus Bellarminum sententiam illorum Catholicorum (quos initio cap. adnotarat), qui circumcisionem volunt contulisse gratiam ex opere operato ; adeoque non intulisse hinc contra dogma Catholicum : nullum esse discrimen inter sacramenta Vet. et Nov. Testamenti quoad substantiam effectus, sed tantum quoad modum, et gradum etc. Dicendum de hoc breviter : Etsi ex una parte necesse sit asserere, ne circumcisionem quidem ullatenus fuisse utilem ad justificandum ; ex alia tamen parte etiam concedendum est, illam fuisse remedium peccati : quæ duo etiamsi videantur repugnantia, utrumque tamen defenditur, et contrariæ sententiæ conciliantur, si dicamus : Justificationem puerorum fuisse affixam a Deo illi merito, quod exercebatur a ministro in voluntate executiva protestandi fidem hic et nunc per circumcisionem ; quæ voluntas executiva habet modum tendendi diversum a voluntate ejusdem objecti tamquam absentis : et ideo meritum boni operis quod exequimur, semper est majus, ac diversæ rationis, quam boni operis quod proponimus, vel desideramus. Et vero requisitam fuisse fidem supernaturalem ad justificationem in circumcisione obtinendam, colligitur ex Apostolo, qui locis citatis omnia tribuit fidei. Quod idem frequenter docet S. Thomas, cum ait : In circumcisione collatam

esse gratiam ex opere operante, et ex merito de congruo. Videatur Card. Pallavic. cap. 13.

II. — Objicit : « Apostolus I Corinth. x. vers. 3. diserte testatur, quod Patres eamdem escam spiritualem manducarint, et eumdem potum spiritualem biberint ; quem etiam affirmat fuisse Christum : Et inde tamquam a pari concludit, non nimis confidendum esse sacramentis novi Testamenti ».

Bellarm. 1. : Patres eamdem escam manducasse dicuntur, non quia est eadem esca illorum, et nostra : Sed quia eadem fuit illorum omnium. Esca autem illa, et potus non fuerunt sacramenta ; fuerunt enim bestiis communia, ut constat ex lib. Exod. et Num. cum dicitur : *Eduxit aquam de petra ut biberent homines, et jumenta ; et mare aperuit, ac pluit manna, ut transirent, ac viverent homines, et jumenta.* Et sic plane in angustias cum suo magistro rediguntur Calvinistæ. Videamus quomodo ex istis angustiis eluctetur Amesius. Ait 1. « Certum est, eumdem illorum potum fuisse cum nostro, si Christus sit noster ; quia dicitur vers. 4. *Petra illa erat Christus.* Resp. : Hoc non modo non certum, sed etiam certo falsum est. Nusquam enim vel leviter insinuatur, nec ullo argumento probant Calvinistæ, aquam illam fuisse sacramentum. Amesius. 2. « Nulla alia ratio reddi potest, cur Paulus hic tantum Baptismi, et potus spiritualis mentionem facit, nisi ut comparet inter se nostra, et vetera sacramenta ». Respondeo : Omnino alia est, nec procul petenda, cum eam Apostolus vers. 6. et 11. expresserit dicens : *Hæc in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum etc* », quasi dicat : Figura nobis, et exemplum illa sunt eorum, quæ etiam nobis imminent, si exemplo eorum similibus peccatis Deum offendamus. Quid, quæso, ad hoc opus est, illum transitum maris rubri, columnam nubis, et aquam de petra etc. dicere sacramenta, cum plane sufficiat, ut illa aliquo modo præfigurarint sacramenta Baptismi, et Eucharistiæ ? Satis nihilominus sibi constat « Consequentia in argumento Apostoli » : nempe, si Judæis non profuere typi nostrorum sacramentorum sine fide, et obedientia, nec nobis proderunt sacramenta, ex se in debita dispositis efficacia, nisi « spreta impietate, et sæcularibus desideriis, sobrie, pie, et juste vivamus in hoc sæculo. Est igitur Apostoli argumentatio a minori ad majus. Si enim Judæi puniti sunt, quod ingrati spreverint figuras nostrorum sacramentorum : quanto justius Christiani punientur, si contemnant ipsa sacramenta ?

Bellarm. 2. : Manna, et aquam de petra scaturientem vocat Apostolus cibum, et potum spiritualem, non propter effectum, sed propter causam, et significationem ; Utrumque enim miraculose producebatur opera Angelorum, unde Psalm. LXXVII. *Panis Angelorum* dicitur, non quod illo vescerentur, sed quod eum fecerint. Nec ait Apostolus, illos bibisse spiritualem petram, id est, Christum, sed aquam ex petra spirituali, id est, Christo, tamquam ex causa efficiente profluentem. Amesius reponit : « Aqua illa ex spirituali petra profluens fuit etiam suo modo spiritualis, et ideo bibere de aqua spirituali, et de petra spirituali, sunt unum et idem ». Verum cur non indicavit « suum illum modum spiritualem » ? quia nempe fictitius est. Unde enim ostenderet hic « institutionem cæremoniæ sacræ adjunctam habentis promissionem etc. » ? Sane nullum vestigium exstat extra imaginationem Calvinianam alicujus cæremoniæ sacræ in illo cibo, et potu.

Bellarm. 3. : Scopus Apostoli non est ostendere, non esse nimium confidendum in sacramentis : sed potius, non esse abutendum sacramentis. Si enim prius intendisset, accepisset in exemplum vera Judæorum sacramenta, nempe circumcisionem, et agnum Paschalem. Amesius : « Nimium confidere in sacramentis, est abuti sacramentis ». Respondeo : Hic valde improprie dicitur abusus. Hinc etsi in definitione virtutis infusæ SS. August. et Thomas recte dicant : « Qua nemo male utitur » ; certum tamen est, posse quem in illa confidere, de ea gloriari etc., hoc autem non est ea proprie abuti tamquam medio, et instrumento, sed tamquam objectum pravi affectus reddere.

III. — Objicit : « Paulus Coloss. II. vers. 11. 12. Circumcisioni, et Baptismo idem tribuit, dum eamdem gratiam, circumcisionis, et Baptismi nomine designat ». Resp. : Neg. assump. Nam etsi Apostolus Baptismum vocet circumcisionem, eo quod hæc fuerit illius figura : hinc tamen non sequitur, eumdem fuisse effectum utriusque. Amesius : « Absque ulla ratione hoc negatur ». Sicut etiam nemo dubitavit (saltem extra Lutheranos, et Calvinistas nonnullos), agnum Paschalem fuisse figuram non tantum Christi

in Cruce affixi, sed etiam Eucharistiæ; ita et circumcisionem Baptismi. Effectus autem Baptismi est prorsus ab effectu circumcisionis diversus. Ille enim, utpote circumcisio spiritualis exspoliat a toto corpore obnoxio peccatis, et reddit hominem vere spiritualem; circumcisio autem judaica minime, sed particulam tantum circumcidebat. Sed his missis,

§. UNICO.

Lustrantur cavillationes Gerhardinæ.

Gerhardus th. 40. et 41. et 52. 53. incipit a sua decantata nænia : « Bellarminum agnoscere, Bonaventuram, Alan., Scot., Durand., Gabr., quoad circumcisionem Lutheranæ suffragari sententiæ, quod nempe ex opere operato contulerit justitiam ». Sed 1. mirum est, si hanc Gerhardus agnoscat sententiam, cum Lutherani illam justificationem, ex opere operato communiter in Scholaticis potius rideant. 2. Etsi Bellarm. aperte diceret, eos idem quod Lutherani sentire quoad effectum circumcisionis, anne ideo Bellarminus est testis Lutheranæ κακοδοξίας? O plus quam puerilem insulsitatem! 3. Ipse Gerhardus mox th. seq. refert verba Bellarmini, quibus expresse ostendit, Scholasticos illos a Gerhardo valde dissentire; more tamen suo conatur illum ad se detorquere.

Th. 44. Sic arguit : « Juxta Bellarm. promissio terrena circumcisioni addita, fuit figura promissionis spiritualis, et cœlestis, dandæ illis, qui non carne, sed corde circumciderentur; idque fideles Vet. Test. intellexerunt : Ergo circumcisio fuit ipsis efficax medium gratiæ, et salutis ». Respond. : Vix hic apparet umbra connexionis. Quomodo enim ex figura promissionis spiritualis infertur infallibiliter conjunctum medium efficax gratiæ, et salutis? Nempe quidlibet ex quolibet! Quæ Bellarm. de promissionibus terrenis Vet. Test. circumcisioni, et sacramentis reliquis adjunctis dixit, verissima sunt, et frustra a Gerhardo th. 46. carpuntur. Plane vero falsum est : « Per vetus Testamentum intelligi pactum illud legale, in quo Deus legem observantibus promisit vitam æternam ». Sed cur nec unicum ex utroque Testamento locum indicavit? Sanctus Augustinus sexcentis prope locis docet, Sanctos omnes, qui ante Christum vixerant, non nisi quoad sacramenta ad Vet. Test. pertinuisse : nulloque modo fuisse sub lege, sed absolute ad novum Testamentum, et legem gratiæ pertinuisse.

Th. 47. et 48. Gerhardus ostendit mirandam perversitatem. Cum enim omne Sacrificium Novi Testamenti incruentum plane explodat; sacrificia tamen cruenta ita extollit : « Qua veritatis specie dici potest, sacrificium Vet. Test. plane nihil ad remissionem peccatorum, et justificationem valuisse » ? Infert vero hoc ex Bellarmini dicto lib. II. cap. 14. ubi sic habet : « Nullæ cæremoniæ habuerunt magis expressam promissionem de remissione peccatorum, quam sacrificia ». Sed male : nam mox addit Bellarminus : « Et tamen Apostolus Hebr. x. vers. 4. disertis verbis dicit » : Impossibile esse, sacrificiis, et ablutionibus judaicis remitti peccata. Porro hæc apparens antilogia facile eliditur ex supra dictis de circumcisione ex Card. Pallavicino. Itaque verissimum est, quod ex Bellarm. repetit tribus th. seqq. placuisse sacrificia, et sacramenta ex devotione, et obedientia offerentium, et suscipientium. At effectus ex opere operato nullus, sed tantum ex opere operantis hinc habetur : adeoque manet illa prærogativa solis Nov. Test. sacramentis.

Th. 54. 55. 56. 57. conatur primum argumentum Bellarmini eludere, quod tale est : (Abraham justificatus est in præputio : Ergo non per circumcisionem.) Respondet Gerhardus : « Juxta Bellarminum cap. 13. etiam in Nov. Test. per fidem, et contritionem veram justificantur adulti, antequam reipsa ad sacramentum accedant. Si quis tamen hinc inferret sacramenta Nov. Test. non justificare, Bellarminus id non concederet, sed responderet : ex negatione actus secundi ad negationem actus primi non valere consequentiam. Cur ergo ex eo, quod Abraham ante susceptam circumcisionem fuit justificatus, evincere conatur, circumcisionem non esse datam ut justificaret ». Respondeo : Bellarminus validissime convicit intentum ex sententia Lutheranorum, et Calvinistarum (quam hic argumentando ad hominem, supponit); quod nempe nulla detur justificatio secunda, sive ex opere operantis (vel merito hominis justificati), sive ex opere operato per susceptionem sacramentorum. Cætera cum Amesianis coincidunt.

Ad CAPUT XIX.

Asserit Bellarminus : Character est signum spirituale animæ impressum, in quibusdam sacramentis : non relatio, sed qualitas absoluta : tria habens officia : aptum facere ad cultum divinum, configurare Christo, et distinguere ab aliis : in sola anima inhærens : indelebilis : per tria tantum sacramenta, Baptismum, Confirmationem, et Ordinem impressa. Amesius objicit verba Gabrielis, quibus dubitat : An Ecclesia definierit ? Ait tamen idem Gabriel, esse præsumptuosum, negare characterem. Durandus non dubitat, an, sed quid sit character : Scotus solum dubitat de modo probandi characterem. Cæteri omnes non solum Ecclesiæ auctoritate, sed etiam Scripturis, et Patribus docent characterem probari posse.

Amesius hæc octo characteri sacramentali objicit. Ait 1. : « Si character sit signum, spirituale, tum 1. non est sacramentale signum, quod debet percipi a sensu, ut Bellarm. ipse fatetur ». Respondeo : Non est sacramentale, significans exterius, et efficiens gratiam, concedo ; non est aliquod signum internum, consequens ipsum externum sacramentale signum, sic nego. 2. « Non hominibus, sed Deo debet significare ». Respondeo : Et Deo, et spiritibus, ac hominibus beatis significat. 3. « Significare etiam debet aliquid minus visibile, aut notum, quam est res spiritualis. Hæc autem sunt nimis absurda ». Respondeo : Nihil hic absurdi significat illa tria, quæ Bellarm. supra commemoravit. 4. « Si sit signum animæ impressum, tum vel mediate gratia, vel immediate. Non prius ; quia multi dicuntur characterem habere, qui nullam gratiam habent : neque posterius ; quia sacramenta (ex sententia Bellarmini) gratiam efficiunt immediate ». Respondeo : Utrumque præstant immediate, posita dispositione requisita. 5. « Si sit qualitas absoluta, tum vel est bona, vel mala, vel indifferens ; vel generari debet, vel creari per sacramentum : Sed nihil horum consistere potest ». Respond. : Omnia consistunt. Est qualitas physice bona, moraliter indifferens : educitur de potentia obedientiali animæ. 6. « Officia illa tria sunt effectus gratiæ : Ergo non characteris ». Respond. : Neg. seq. et antecedens non est usquequaque verum. Gratia sanctificans non distinguit hominem ab Angelo : aut hominem Novi Testamenti a Patriarchis : quod facit character. 7. « Si character sit in sola anima, tum a sacramento externo vel non proprie imprimitur, vel sine contactu subjecti cui imprimitur ». Resp. : De hoc simili, proportionali modo loquendum est, uti supra de causalitate sacramenti respectu gratiæ. 8. « Si sit indelebilis, tunc manet in illis, qui plene recipiunt characterem bestiæ, et ipsis etiam damnatis : ac proinde nec aptum facit ad cultum divinum, neque configurat Christo : neque distinguit ab aliis cum ullo fructu : quæ tamen sunt officia characteris ». Respondeo : Non præstat illa officia in actu secundo semper, et in omnibus subjectis, ob horum indispositionem ; sed ex se in actu primo potest ea præstare. Replicat Amesius : « Nulla ratio verisimilis reddi potest, quare gratia a septem sacramentis efficeretur, et character tantum a tribus ; præsertim cum sit qualitas absoluta et nihil absolutum sit proprium trium sacramentorum ». Resp. : Nec opus est reddi rationem eorum, quæ ex mero Dei arbitrio pendent. Quamquam, quod tria tantum imprimant characterem, sufficientissime colligitur a posteriori, quod sine sacrilegio reiterari non possint. Et ratio congruentiæ a Theologis satis idonea redditur ; etsi a Calvinianis cavillatoribus facile explodatur, uti et alia fidei Christianæ dogmata suæ imaginationi haud placentia.

Ad CAPUT XX.

I. — Probatur Catholica veritas ex II Corinth. I. vers 21. 22. *Qui unxit nos Deus, et signavit nos etc.* Ephes. I. vers. 13. *In quo et credentes signati estis Spiritu promissionis sancto.* Ita Græci et Latini de signaculo Baptismi. Ephes .IV. vers. 30. *Signati estis in diem redemptionis*, scil. per *Baptismum.* Amesius adducta interpretatione diversa Cajet., Carthus., Thomæ, ait : « Solus Bellarminus intelligit characterem a gratia diversum ». Sed quam falsum hoc sit, patet ex B. Justiniano in illa Apostoli dicta; ubi SS. Basil., August., Hieronym., Chrysost., Theodor., refert.

II. — Cauterium, quod circumcisio relinquebat in corpore, si quid significabat, certe significabat characterem, quem in anima gerunt Christiani, Amesius : « Cauterium non aptius potest significare, quam conscientiam cauterizatam eorum, qui Scriptu-

ras, et omnia sacra torquent ad sua commenta confirmanda ». Resp. : Tale quidem cauterium ex omni enervatoris disputatione antibellarminiana perspicue elucet. Expositio hæc Bellarmini, non præstat, fateor, argumentum convincens; sed certe valde probabilis est, ut vel ex cavillatione Amesiana patet.

Ad CAPUT XXII.

I. — Ex ratione eadem veritas probatur : Sicut Deus per interna dona facit nos sibi amicos, et filios : ita cum nos deputat ad sacramenta, vel danda, vel recipienda, credibile est, cum hoc non facere per simplicem extrinsecam deputationem, sed per certarum qualitatum infusionem. Frustra Amesius « vult id præstari per charismata, vel gratias gratis datas ». Unde enim, quæso, hoc potius, quam de charactere probatur.

II. — Baptismus ex communi sententia (exceptis Anabaptistis) aliquid sacramentale confert, licet percipiatur sine fide : Ergo aliquem effectum sacramentalem habet præter gratiam. Antec. probatur : Quia qui baptizatur ab infidelibus manens infidelis, vere baptizatus est, si servata sint omnia requisita, ut neque Lutherano-Calviniani negant : At qui sine fide absolvitur, aut communicat, non absolvitur, nec recipit aliquid in anima : Ergo manet in Baptismo effectus aliquis sacramentalis, qui non est gratia, nec est ipsa actio exterior. Ergo aliquid permanens in anima, hoc est, character. Amesius hic nihil regerit præter frigidam antithesin.

III. — Nulla sufficiens alia ratio dari potest, cur Baptismus non possit repeti, nisi character. Amesius : « Quidquid sit, character in absoluta qualitate positus, non potest inde concludi. De propria igitur causa non opus est cum Bellarmino litigare. » Respondeo : Invictum manet argumentum Bellarmini : si et nulla alia ratio solida assignari potest, (ut evincit contra Calvini, et Kemnitii octo rationes, et tacite agnoscit Amesius) et hæc ex charactere petita vera est; nempe, quia ideo quædam sacramenta non possunt repeti, quia semel data, semper manent in suo effectu, alia possunt repeti, quia eorum effectus (gratia) potest amitti. Et licet gratia aliquando non amittatur de facto, tamen potest augeri : ideoque sacramentum potest iterari, ut gratia augeatur. Amesius videtur herbam porrigere, et effugium tantum quæsiisse ex eo, quod a Scoto, Durando etc. character dicatur esse, non qualitas absoluta, sed relatio. At hoc nihil ad dogma fidei. Fateatur cum S. Augustino Epistol. 23. 40. 50. tract. 5. in I. Epist. S. Joan.:« Nos oves Christi esse, qui characterem dominicum in sacramento acceptum portamus, etiamsi charitatem non habeamus etc. Et finita est hæc controversia.

Gerhardus hic more suo ineptit, dissensiones Scholasticorum de charactere verbose insectando a th. 67. usque ad 79. Deinceps carpit probationes characteris et Scripturis, quod a plerisque Patribus alia de re accipiantur. Ad punctum ipsum controversiæ οὐδὲ γρὺ affert; adeoque vel apparens testimonium Bellarmini pro Lutheranismo (quod tamen ex instituto sibi demonstrandum sumpserat) etiam hic deficit.

Ad CAPUT XXIII.

De numero sacramentorum Amesius ex Lutherano-Calvinistici senatusconsulto inquit : « Nos duo tantum sacramenta Nov. Test. agnoscimus ». Contra Bellarminus ait : Ostendemus definitionem sacramenti convenire ritibus non paucioribus, nec pluribus, quam septem; quod scilicet tot sint signa externa, et sensibilia, quæ ex divina institutione annexam habeant promissionem gratiæ justificantis. Amesius reponit : « Requiri insuper (ex Bellarm. sententia) ut certam habeat formulam verbi consecrantis; et ut physica efficientia ex opere operato, sit causa gratiæ ». Respondeo : Non ait hoc Bellarminus tamquam dogma fidei, sed ut opinionem probabilem. Nec de certa, et solemni formula verbi consecrantis quidquam pronunciavit generaliter; sed tantum esse aliquid determinatum; ut in matrimonio possunt esse nutus, et quælibet signa consensus. Negat deinde Amesius : « Probari unquam posse, hanc ipsam sacramenti definitionem, aliis sacramentis ordinariis convenire, quam Baptismo, et Cœnæ dominicæ. Verum hic Puritanus non tantum a veritate, sed etiam a Lutheranis recedit : aut potius a Lutheranis catechismis, ritualibus, et apologia confessionis Augustanæ; quod minus mirum est, cum hodie id ipsi Lutherani videantur quoque facere, quantumvis jurent in verba confessionis Augustanæ, ejusque apologiæ; ubi apertissime tamquam « verum

sacramentum (hoc est, ritus, qui habet Dei mandatum, et promissionem) numeratur etiam absolutio, quæ est sacramentum Pœnitentiæ ». Omitto reliqua, quæ arguunt summam Lutheranorum, ac Calvinistarum in re gravissima, et inconstantiam, et dissensionem. Porro non videtur operæ pretium, hic probare quinque sacramenta, a Lutheranis, et Calvinistis hodie communiter rejici solita; cum infra in singulis seorsim id præstandum sit. Nec opus in hoc opere compendiario tricari cum Amesio de quatuor rationibus congruentiæ pro eo numero septenario a Bellarmino allatis; cum ejusmodi congruentiæ non tam probent, quam declarent dogmata jam ante credita : Nihil facilius, quam in ejusmodi rationibus congruentiæ exagitandis cavillari, et nugari.

Gerhardus th. 91. ait : « Bellarminum quodammodo Lutheranam confirmare sententiam, eo quod dixerit »: Duo illa, Baptismum, et Eucharistiam esse magis communia, et magis principalia. Nos Catholici omnes idem dicimus. Quomodo autem, quæso, per hoc confirmamus Lutheranam (quam vel hac de causa hæreticam pronuntiamus) opinionem? Numquid puerile satis et hoc est, Titi?

Th. penult. sic arguit Gerhardus : « Illa sunt vera, et proprie dicta sacramenta, quorum materia ex latere Christi in Cruce pendentis profluxit : At hinc fluxere tantum sanguis, et aqua, geminorum sacramentorum Baptismi, et Cœnæ materia. Ergo duo tantum sunt vere et proprie dicta Nov. Test. sacramenta, scilicet Baptismus, et Cœna. Hoc argumentum ait Gerhardus « inconcussum ». At ego virile dicere non ausim ; cum utraque præmissa laboret perspicua falsitate. Cui enim, nisi rudi puero persuadeatur, materiam sacramentorum fluxisse e latere Christi? nec ullam aliam esse materiam? sanguinem esse materiam Cœnæ dominicæ? Corpus (cum non fluxerit ex latere) non esse perinde materiam; ac multo minus ipsum panem, quem Impanatores simul cum corpore volunt sumi? Apage pueriles ineptias!

Concludit denique disputationem 17. Gerhardus, sicque argutatur : « Concedit Bellarminus, non male ex Baptismi, et Eucharistiæ, quæ omnium consensu vera sacramenta sunt, naturam, ac proprietatem sacramentorum in genere investigari. At si essentiales sacramenti proprietates ex Baptismo, et Eucharistia colligimus, apparebit, eas non competere sacramentis quinque superadditis ». Respondeo : Hoc falsum esse patebit, cum in singulis sacramentis infra ostenderimus, reperiri genericam, et essentialem rationem sacramenti, supra in definitione sacramenti expositam.

Ad CAPUT XXIX.

Bellarminus asserit : Cæremonia proprie dicta est externa actio, quæ non aliunde est bona, et laudabilis, nisi quia fit ad Deum colendum. Amesius : « Si hic actio sic accipiatur, ut complectatur etiam rem illam, circa quam actio proxime occupatur, admittimus istam descriptionem, et inde concludimus, absurde confundi a Bellarm. et aliis, ordinem, ornatum, et similia, quæ usum, et laudem eamdem habent in rebus civilibus, quam in cultu habent cum cæremoniis religiosis ». Resp. : Nihil hic absurdi, nisi cavillatio Amesiana, qua contendit, voculam *cæremoniæ*, etiam ad ritus, gestus, moresque exteriores civiles detorquere. Indubie posset, si ita libuisset, etiam illis ea denominatio imponi, et cæremoniæ, seu ritus urbani, et civiles (quas Galli *complimenta* nuncupant) dici actiones illæ omnes externæ, quæ non aliunde sint bonæ, nisi ad colendos homines excellentes. Nodum ergo in scirpo quærit hic Amesius, et suum magistrum Calvinum interim relinquit indefensum ab accusatione impudentissimorum mendaciorum. Numquid hoc suo silentio agnoscit reum?

Ad CAPUT XXXI.

Catholicam veritatem Bellarminus sequentibus assertionibus roborat.

I. — Cæremonias aliquas Christus, vel Apostoli instituerunt, quas ex nulla scriptura, sed ex sola traditione habemus. Tales sunt, Chrismatis sacramentum, communio Eucharistiæ a jejuniis facienda : item aquæ mistio cum vino in calice, signum Crucis etc. Amesius 1. recitat verba Medinæ, quæ prorsus nihil ad rem, aut contra nos sunt. 2. Occinit rancidam næniam toties excussam : « Nulla traditio præter Scripturam ». 3. Ad SS. Patrum dicta, quibus affirmant, cæremonias illas esse apostolicas, et sacrosanctas, respondet Amesius : « Affirmant hoc de variis cæremoniis, quas ipsi Pontificii jam non habent. Vel igitur falso hoc affir-

marunt, vel Pontificii abrogarunt Apostolica instituta ». Respond. : Cur Amesius nullas antiquatas designavit? Dubium porro non est, aliqua decreta Apostolica de cæremoniis posse abrogari, ut illud de sanguine, et suffocato.

II. — Aliquæ cæremoniæ vim habent spiritualem, ut de signo Crucis SS. Patres passim affirmant. Rogat Amesius : « Quare aliquæ, et non omnes, si ab eodem Spiritu sunt profectæ ? » Resp. : Quia Deo, et Ecclesiæ sic visum. Pergit idem : « Si vim istam spiritualem habeant illis aliquæ cæremoniæ, inhærentem, vel assistentem, majoris efficaciæ, et dignitatis sunt, quam sacramenta Vet. Test. vel ipse Baptismus Joannis ex Bellarmini doctrina antea notata : sunt partes Testamenti Novi, quod solum est ministerium Spiritus; et proinde Novum Testamentum (ex Bellarmini sententia) in Scripturis non continetur; quod est nimis absurdum ». Respond. : Nihil hic absurdi præter impiam audaciam Novatorum, qua damnant universam priscam Ecclesiam superstitionis absurdæ, quod signo Crucis vim spiritualem tribuat cum Tertull., Orig., SS. Cyprian., Nazianz., Athanas., etc. Putida logomachia est de Nov. Testam. ejusque partibus, in tom. 1. satis excussa.

III. — Potest Ecclesia instituere novas cæremonias, non quidem ad justificandum impium, sed ad alios effectus spirituales. Nota. Amesius hic nequiter in compendium redegit dicta Bellarmini, ac plane pervertit, ut haberet materiam cavillandi, et calumniandi. Subdole omisit illam præcipuam particulam (non quidem ad justificandum). Deinde, ea quæ Bellarm. adnotavit ut probabilia, et incerta, inseruit Amesius tamquam assertionem Catholicam, quantumvis conceptis verbis Bell. mox protestatus sit dicens : « Sed quidquid de hoc sit, nostra propositio solum asserit contra hæreticos, licere Ecclesiæ instituere novas cæremonias, non ad justificandum a peccatis mortalibus, sed ad alios fines ». Est itaque hoc illustre specimen *enervationis* Puritanicæ. Porro quæ hic verbose declamat, nil sunt nisi lucta cum larvis, quas sibi Amesius finxit hostes.

IV. — Cæremoniæ ab Ecclesia institutæ non possunt omitti sine peccato, etiam citra scandalum, ut probatum est tom. 1. agendo de Summo Pontifice, quo nos etiam remittit Amesius.

V. — Cæremoniæ non sunt res indifferentes, sed utiles, ac meritoriæ, et pars quædam cultus divini. Utiles esse patet, quia oriuntur ex interna devotione : etiam intelligentiam juvant, ac memoriam ; sunt exercitium fidei; conservant religionem; distinguunt Catholicos ab hæreticis (Puritanis præcipue). Meritoriæ sunt, uti omnes virtutum actus, si fiant, ut oportet, cum fide, et charitate. Præterea professio fidei exterior placet Deo, et meritoria est : Ergo et hæ cæremoniæ. Item, Deo placent fides, spes, charitas : Ergo etiam actus exteriores, qui partim sunt effectus interiorum, partim illos ipsos augent, et conservant. Esse denique cæremoniam partem cultus divini, constat ; tum, quia naturalis ratio docet, hominem, qui constat animo, et corpore, debere animo per internos, corpore per exteriores actus Deum colere ; tum quia pleræque virtutes, etsi in animo consistant, consummantur tamen per actus exteriores. Tum, quia natura docet, Deum summe colendum : At hoc potius facit qui animo simul et corpore, quam qui animo solum colit. Tum denique, quia Deus offenditur, et ignominia afficitur non solum actibus internis, sed etiam externis : Ergo et utrisque honorandus est. Nec vim horum argumentorum eludit turba Puritanica (jurati hostes omnium cæremoniarum Ecclesiasticarum) cum ait, sufficere a Deo institutas. At certe omnes cæremoniæ Catholicorum indicantur a Deo in genere. 1. In testimonio Pauli I Corinth. XIV. vers. 40. *Omnia honeste, et ordinate fiant.* 2. Cum jubemur præpositis obedire. 3. Ubi Religio, et partes ejus commendantur. Amesius inane effugium sibi parat per distinctiunculam inter institutionem, et ordinationem (quam nescio an ipse intellexerit quid sibi velit); priorem ait soli Deo, hanc Ecclesiæ convenire. Omitto cæteras cavillationes Puritanicas jam sæpe protritas.

Ad CAPUT XXXII.

I.—Objiciunt Calvinistæ : « I Corinth. VII. vers. 35. Laqueus non est injiciendus conscientiis Christianorum, id est, eorum necessitas non est illis imponenda, quorum relicta est a Domino libertas ». Respond. : Æquum fuit, ut Apostolus non faceret præceptum de virginitate, quod Dominus consilium esse voluit. At non eadem est ratio aliarum rerum de quibus Dominus nihil in particulari præscripsit. Certe Apostoli imposuerunt gen-

tibus conversis legem de abstinentia a sanguine etc. Amesius : « Argumentum est validissimum a minore ad majus. Si ne illa quidem debent præcipi, quæ Deus minus consuluit, et laudavit, tum certe illa non sunt præcipienda in religione, quæ Dominus nulla ratione approbavit ». Respondeo : Nec hilum valet hoc argumentum : Actus heroici non debent communitati (in qua maxima pars est valde debilis, et imperfecta) præcipi. Ergo nec actus facillimi. Sic tollitur omne imperium non tantum ecclesiasticum, sed et civile ; de qua absurditate satis dixi agendo de Summo Pontifice.

II. — Objic.: « Christus ad plenam nos instruxit de vero Dei cultu ». Respondeo : De generali verum est, de particulari falsum, ut ipse Calvinus fatetur lib. IV. cap. 10. §. 30. ubi probat, geniculationem esse bonam, immo divinam, adfertque illud testimonium. I Corinth. XIV. vers. 40. *Omnia honeste, et secundum ordinem fiant in vobis* : quod sicut de geniculatione, ita de omnibus nostris cæremoniis vere dici potest, eas esse bonas, et divinas. Amesius multa hic verba opponit, rei nihil. Qualis enim ille hic est aries : « Si particularis institutio alicujus cultus hominibus relinquatur, tum dimidiatum cum Christo regnum habent, et potestatem ». Rident nobiscum plerique etiam Lutherani Germani, et Protestantes Angli Puritanicam hanc insulsitatem.

III. — Objic. « Apostolus docet, non esse petendam ab hominibus doctrinam de vero cultu ». Resp. : Non ab hominibus, qui contraria Christo docent : sed bene ab iis, qui super Christum ædificant, et secundum ejus regulam docent in particulari, quod ille solum in genere indicavit Luc. I. vers. 16. *Qui vos audit, me audit.* Amesius : « Hac ratione novum Evangelium particulare ab hominibus posset doceri : quia Christus tantum generaliter Evangelium indicavit, et reliquit hominibus Evangelia particularia docenda ». Resp. : Sicut ille novum, et particulare Evangelium non censetur docere, qui genuinum sensum Evangelii exponit, et ad particularia applicat ; ita nec præsul, qui cæremonias novas præscribit, quibus hic et nunc honeste et ordinate ad Dei honorem omnia gerantur. Novum Evangelium non est, quod per legitimam consequentiam ex genuino textu, et sensu infertur.

IV. — Objic. : « Apostolus damnat omnem cultum humanum, et voluntarium ». Respondeo : Non conformem fidei, et principii doctrinæ Christi. Talia autem non sunt, quæ docentur, et præscribuntur ab Ecclesia, non a privato quocumque. Et sic non aperitur ostium Libertinis, aut aliis fanaticis, ut cavillatur Amesius.

V.— Objic.: « Apostolus, Galat. V. vers. 1, non patitur ullo modo, ut conscientiæ fidelium in servitutem redigantur ». Respondeo : Apostolus loquitur de servitute judaica; alioqui male idem Apostolus Roman. XIII. vers. 5. docuisset obediendum sublimioribus potestatibus, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Amesius non invento hic commodo effugio, ad calumniam versus ait : « Annon eadem est ratio servitutis Romanæ, et Antichristianæ ? » Resp. : Rectius ita interrogatur de servitute Neo-Evangelica, juxta ea quæ alibi retuli ex epist. Erasmi ad Vulturium.

VI. — Objic.: « Matth. XV. vers. 3. et Isai. XXIX. vers. 13. Cultus rejicitur, qui oritur ex hominum traditione ». Respondeo : Sic est, 1. Si mandata hominum pugnent cum divinis. 2. Si cultus sit inutilis et inanis. 3. Si pluris fiat quam divina mandata. Amesius his non habuit quod oggereret, nisi impudentissimis Calvini mendaciis (hic a Bellarmino perstrictis, et indefensis ab Amesio relictis) addendo insulsas antitheses.

VII. — Objic.: « Romanenses in suis cæremoniis partim imitati sunt Gentes, partim Judæos ». Resp. : Hoc ipsum objiciebant olim Catholicis Manichæi impiissimi, quibus respondit S. Augustinus lib. XX. contra Faust. cap. 4. et Vigilantius hæresiarcha repulsus a S. Hieronymo. Hoc cuivis pio sufficit. Amesius ad hoc obmutuit. Sane Judæi habuere etiam cæremonias similes Baptismo, et Eucharistiæ : et Judæos æmulati sunt in hoc, et in aliis pluribus Gentiles aliqui dæmonis instinctu ; anne ideo pravæ sunt cæremoniæ nostræ? Nec refert, quod nos a Christo acceperimus ea sacramenta : saltem evincitur, similitudinem illam nihil obesse. In intentione, et fine satis est, quod ritus, et cæremoniæ externæ differant ; ut recte olim contra Manichæos, et Vigilantium docuere S. Augustinus, et Hieronymus : quos mavult Amesius impugnare, quam nobiscum approbare, et tueri contra Manichæos.

VIII. — Objic. : « Augustinus epist. 119. conqueritur, quod multitudine cæremoniarum ita aliqui Ecclesiam (etiam suo tempore) oneraverint, ut tolerabilior sit conditio

Judæorum ». Respondeo : Loquitur aperte de iis privatis cæremoniis, « quæ neque SS. Scripturarum auctoritatibus continentur, neque in conciliis Episcoporum statutæ inveniuntur : nec consuetudine Ecclesiæ universæ roboratæ sunt, sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur. Talia et nos cum sancto Augustino resecanda existimamus.

IX. — Objic. : « Cæremoniæ illæ tollunt discrimen illud, quod Deus voluit esse inter Judæos, et Christianos, quia pedagogiam Judaicæ similem habent. » Resp. : Discrimen in eo versatur, quod cultus judaicus quatenus judaicus, id est, Vet. Test. erat principaliter externus, et corporalis : Christianus autem cultus est principaliter internus, et spiritualis, a spiritu fidei, et charitatis procedens, qui est ipsa gratia Nov. Test. et ex Vet. Test. nullatenus haberi potest. Amesius 1.: « Ut cultus aliquis sit principaliter corporalis, et minus principaliter spiritualis, hoc est plane impossibile : spirituale enim principatum semper obtinet, ubi conjungitur cum corporali ». Resp. : Id quod a maxima parte populi judaici factum est, non est impossibile. Nam triplicis generis homines erant in ea gente. 1. Quidam valde perfecti, et sancti, ut Patriarchæ, et Prophetæ, qui pollentes spiritu fidei, et charitatis Nov. Test. perfecte nihilhominus servabant omnes leges Mosaicas. 2. Alii erant improbi, et transgressores aperti legum Mosaicarum: et tales fuisse videntur rariores. 3. Plurimi e populo servabant leges illas de rebus, et cæremoniis externis præcipientes, ut promissionibus terrenis fruerentur. Hinc post captivitatem Babylonicam, idololatriam valde horrebant, cum experimento didicissent, quam eorum majores ob illam acerbe fuerint mulctati. Horum itaque cultus sine dubio principaliter erat externus, et corporalis, minus principaliter spiritualis, et internus : uti et adhuc hodieque major pars hominum carnalium sunt inter Christianos, qui non student proficere in spiritu, et charitate. Quod 2. Amesius infert : « Hac ratione potuisse omnes veteres cæremonias continuari hac lege, ut subjicerentur cultui spirituali » ; absolute potuisset ita statui a Deo : at non erat ullatenus conveniens, posito semel, quod lex vetus deberet esse servorum, typus et umbra novæ legis filiorum.

X.—Objic.: « Lex illa semel Ecclesiæ dicta, æterna manet. Quod præcipio tibi, hoc facies, hoc observabis ut facias; non addes quidquam, nec detrahes. » Resp. : His non prohiberi quamlibet additionem, patet, quia sive per « verbum » intelligantur libri sacri; sive præcepta moralia, aut judicialia, vel cæremonialia, semper inveniemus factam fuisse additionem. Post Deuteronomium additi sunt tot alii libri sacri, historici, prophetales, sapientales, Evangelia, etc. Et in istis quot moralia præcepta? David I Reg. XXX. vers. 24. addidit legem judicialem : cæremonialem de diebus festis Esth. IX. v. 28. Judith. ult. v. 31. I Machab. IV. v. 59. Prohibetur ergo additio heterogenea, et corrumpens. Non habuit Amesius quo tam solidam responsionem elideret (uti nec, unde suum patriarcham Calvinum a mala fide, et apertis pseudologiis in argumento 8. et 10. admissis tueretur adversus Bellarminum) ; ideoque more suo, ad cavillos vertitur. « Addidisse, inquit, juvabit, Pontificiorum cæremonias varias, ex confessione gravissimorum virorum esse additiones corrumpentes ; idque probat ex Ludov. Vive, qui refert abusum alicubi introductum, ludum scenicum in hebdomada pœnosa exhibendi etc. » Quid enimvero hoc ad cæremonias sacras totius Ecclesiæ concensu receptas, et probatas? Quis sanæ fidei, et cerebri e Catholicis tuetur abusus, heteroclises, et anomalias, quæ hinc inde possunt irrepere?

Gerhardus hic silet, reipsaque ostendit, se non esse Puritanum Calvinistam.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE SACRAMENTO BAPTISMI

Ad CAPUT IV.

Quoad necessitatem Baptismi, nulla quæstio est, inquit Bellarminus, quin Baptismus sit necessarius ad salutem ex divino Christi mandato; id enim Calvinus fatetur. Sed controversia est : An sit necessarius ut medium ad salutem, ita ut si quis non baptizetur, pereat, etiamsi forte ob ignorantiam excusetur a prævaricatione præcepti. Amesius : « Concedimus nos, Baptismi sacramentum esse necessarium, non tantum ut rem præceptam, sed etiam ut medium salutis ordinarium; ita tamen ut negemus, necessitatem illam esse tam absolutam, ut in omnibus non baptizatis, etiam parvulis, negatio illa Baptismi, sit certum argumentum perditionis ». Contra hoc assertum hæreticorum adstruitur Catholica veritas.

I.—Verbo Dei expresso Joan. III. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* Quæ verba non sonant præceptum, sed medium, ut S. August. demonstrat. lib. I. de pecc. merit. et remiss. cap. 30. idemque apertissime convincitur ex figura ænei serpentis, quam ibidem Dominus ponit. Itaque æquivalet illud dictum Christi huic : Nisi comedas, non vives; quod sine dubio significat necessitatem medii. Calvinus, Martyr, Zuvinglius, Wiclef. etc., miris somniis conantur tam aperta verba detorquere ad suam phantasiam. Vix meliora sunt, quæ Amesius regerit. Sic enim argutatur 1. : « Juxta Bellar. Baptismus non fuit absolute necessarius eo tempore, quo Christus hæc verba habuit cum Nicodemo, neque ante diem Pentecostes. Sed Dominus loquitur ibi de illa necessitate, quæ tum temporis debuerat a Nicodemo, et omnibus Magistris Israelis agnosci. v. 10. Ergo non loquitur de necessitate Baptismi externi. » Resp. : Si subsumptum potuisset probare, aliquid coloris haberet hoc paradoxum, omnibus anterioribus, non dico Patribus, et Theologis, sed etiam Lutherano-Calvinistis ignotum. Amesius 2. : « Bell. etiam cap. 6. concedit : Baptismum fluminis, vel aquæ, non esse adeo necessarium, quin possit per Baptismum flaminis aliquando suppleri : quod cum de adultis concedatur, non potest de parvulis negari, nisi admodum inconsiderate, et absurde ». Resp. : Rectius diceret : Non potest de parvulis hoc affirmari nisi absurde, et tantum non fatue, ut infra contra Lutheranos patebit. Suppleri sine dubio in parvulis potest Baptismus fluminis per martyrium, seu Baptismum sanguinis : at quomodo Baptismus flaminis in iis locum habere potest, cum careant usu rationis. Amesius 3. : « Aquæ ibi fit mentio, ut medii forsan ordinarii, sed non ut eamdem cum spiritu necessitatem habentis ». Resp. : Quod ipse trepide affirmat per suum « forsan » ; nos cum universa Ecclesia XV. sæculorum intrepide negamus. Alexander Alensis, quem in patrocinium accersit, ope quodlibeticæ sic explicatur.

II.—Probatur eadem veritas ex traditione Ecclesiæ, et Patrum. Semper enim Ecclesia credidit, infantes perire, si absque Baptismo decedant, ut constat ex conciliis Carthag. et Milevit. apud S Aug. epist. 90 et 92. in quibus ex professo damnatur oppositum. Idem constat ex SS. Siric., Innoc., Leone M. et Patribus fere omnibus. Sufficiat nomine omnium S. Augustini testimonium solaribus radiis scriptum : « Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur, morte præventos, pervenire posse ad indul-

gentiam peccatorum, si vis esse Catholicus ». Quid ad hæc noster Puritanus? Ait 1 : « Ecclesiam semper hoc credidisse, non potest probari. Sic est, Calvinistis nihil probatur, etiam ex manifestis Scripturæ verbis (nedum ex monumentis SS. Patrum), quod non sit ad eorum palatum. Ait 2. : « Ecclesia circa tempora Augustini credidit, etiam illos infantes perire, qui absque Cœna Dominica de hac vita decedunt ». Sic Maldon. in cap. VI. Joan. Resp. : Hæc cavillatio jam in tom. 1. depulsa est.

III. — Probatur ratione ex adversariorum fundamento desumpta. Ipsi enim aiunt : Filios Christianorum nasci liberos a reatu peccati originalis, non quidem, quod non habeant peccatum; sed quia eis non imputatur, cum sint filii Sanctorum. Hoc autem fundamentum facile evertitur : tum, quia Rom. IX. Jacob et Esau optimi Patriarchæ filii erant, et tamen odio Deus habuit Esau, antequam quidquam mali egisset : tum quia David, etsi esset filius hominis fidelis, tamen de se dixit Ps. L. *In peccatis concepit me mater mea.* Et Apostolus Ephes. II. *Eramus et nos natura filii iræ.* Tum quia generaliter de peccato originali dicitur Rom. V. *In quo omnes peccaverunt* Et I Corinth. XV. *Christus pro omnibus mortuus est* : *Ergo omnes mortui sunt.* Quod sine dubio non de vitio naturæ, sed de reatu intelligitur, alioqui nemo haberet reatum : tum quia id pugnat cum axiomate omnium Patrum, imo Christianorum omnium, qui cum S. Hieron., Tertull., etc. dicunt : « Christianos non nasci, sed fieri ». Amesius 1. : « Consequentia illa nulla est. Ergo non possunt fieri salvi nisi per Baptismum externum ». Sed revera est optima. Cum enim non nascantur, fieri debent : non per actus internos spirituales, quibus ipsi carent, ut pecudes : Ergo per externum aliquid. Nihil vero assignari potest præter Baptismum fluminis; aut certe Martyrium. Amesius 2. : « Sensus (Calvinianus) illius axiomatis est, quod non corporalis, sed spiritualis nativitatis virtute fiant Christiani veri, quæ etiam secundum dispensationem consuetæ gratiæ (ut Alexander Alensis observat) sequi videtur nativitatem corporalem : quamvis non desint, qui in utero sanctificentur ». Resp. : Prior pars hujus glossæ admitti potest, posterior autem, textui, et sensui auctorum manifeste repugnat. Quis enim ante Novatores istos ita somniavit? Sed videamus.

§. I.

Argumenta Calvinistarum.

I.—Objiciunt ex Gen. XVII. vers. 7. « *Ero Deus tuus, et seminis tui.* Filii eorum, qui participes sunt benedictionis Abrahæ, sunt filii Dei, etiam cum primo nascuntur.» Resp. : Jam ex supra dictis constat : promissionem illam Genes. XVII. vers. 7. non fuisse de remissione peccatorum, sed peculiaris protectionis, gubernationis, et terrenæ felicitatis; In sensu autem mystico fuit illa promissio quoque spiritualis de remissione peccatorum, et vita æterna; sed ad nos descendit, non per generationem parentum, sed per spiritualem regenerationem Christi. Tunc ergo incipimus esse filii Abrahæ, cum incipimus esse fideles, et Christi filii, vel fratres : id autem certum est non fieri, nisi per Baptismum. Amesius post iteratam suam thesin ait 1. « Filii Christi incipimus esse per fidem ante Baptismum ». Resp. : Vel sermo est de infantibus : et hoc aperte falsum est. Vel de adultis; et tunc falsum est, sufficere fidem informem : Fides autem formata charitate, necessario secum trahit susceptionem Baptismi, si sit possibilitas illius suscipiendi; sin minus, suppletur per votum Baptismi, aut per martyrium. Amesius 2. : Baptizantur proprie homines, quia pro filiis Dei habentur, non ut incipiant esse filii : alioqui ratio nulla esset, quare filii infidelium non æque baptizarentur, ac filii fidelium ». Resp. : Si vera esset hæc nova Calvinistica impietas, ad quid opus esset Baptismo? parvulis non dubito, si effutiisset, quis hanc olim impietatem, cum fervebat bellum contra Pelagianos, idem respondisset Amesio, quod Juliano Pelagiano S. Aug. lib. III. contra Julian. cap. 5. « Hoc totum, propterea quia timetis dicere, non baptizentur, ne non solum facies vestræ sputis oblinantur virorum : verum etiam capita sandaliis mulierecularum comminuantur. » De filiis infidelium paulo post dicetur.

II.— Objic. « I Corinth VII. vers. 14. *Liberi vestri sancti sunt.* » Resp. : 1. Cum S. Augustino lib. III. de pecc. merit. et remiss. cap. 12. quidquid significetur per hanc filiorum sanctitatem, non posse ullo modo intelligi, quod adversarii volunt, scilicet filios fieri sanctos sine Baptismo. Nam ibidem Paulus dicit : sanctificari conjugem infidelem per fidelem, et tamen stultissimum esset credere,

conjugem infidelem, sine conversione ad Deum, et Baptismo Christi, posse pervenire ad remissionem peccatorum, hoc solo, quod adhæret conjugi fideli. Conatur Amesius hanc solutionem, plane solidam, et sufficientem eludere : « Eo quod conjux infidelis non simpliciter, sed quoad conjugii usum dicatur sanctificari : liberi autem fidelium simpliciter sancti dicantur ». Sed hæc glossa voluntaria est, et falsum assumit : sine ulla enim restrictione vir infidelis dicitur sanctificatus per mulierem fidelem ; sicut sine restrictione filii dicuntur sancti. Itaque 2. verus sensus Apostoli juxta S. Aug., Ambr., Anselm., Tertull., Hieron., etc. est hic : Nunc autem, continuato conjugio, sancti, id est, mundi sunt filii vestri (opponitur enim hic sanctum immundo), utpote ex legitimo matrimonio nati ; et industria parentis fidelis facile possunt baptizari, et in fide instrui, atque ita vere sanctificari. Consentit glossa Jenensis Lutherana vernacula, quæ sic habet in latinum versa : Jam vero sancti sunt, id est, æque bene tales filii ex uno parente fideli progeniti, ac alii, qui ex utroque fideli nascuntur, habent accessum ad fœdus gratiæ divinæ ; ita ut ad hoc per Baptismum, mox ac geniti sunt, admitti queant. Amesius hic multum extra oleas vagatur, diversas expositiones Apostolici loci a Bellarm. allatas, insectando. Sed nihil hoc ad rem facit : nec heteroclitam suam (immo hæreticam), hinc salvat glossam.

III. — Objic. : « Profanatur Baptismus, cum datur ei, qui non pertinet ad Christum ». Resp. : Non profanatur, cum datur immundis ; sed potius ipsos mundat : ideo enim datur immundis, ut mundentur ; ut habet sensus Ecclesiæ omnium sæculorum, quibus soli fere Pelagiani, et Puritani refragantur. Amesius : « Quidni igitur infidelium liberis, et ipsis infidelibus, etiam invitis daretur » ? Præclara instantia ! Invito adulto non posse conferri Baptismum, palam est : quia debet credere, aut profiteri prius Christi fidem, adeoque requiritur necessario propria dispositio. Hanc parvuli cum habere nequeant, et quamdiu sunt sub patria, vel politica potestate infidelium, si baptizarentur invitis iis, in quorum potestate sunt, fieret et his injuria, et illi exponerentur gravi periculo sacrilegii, si postea educarentur in perfidia parentum. Absolute autem licet eos baptizare, cum moraliter nullum est periculum, eos ad suos infideles parentes redituros, ut si, e. g., capti essent pueri Turcarum etc., uti et in præsenti mortis periculo licite baptizantur, etiam reclamantibus parentibus : ut omnes Theologi docent. Nec quidquam horum saluti, præter Calvinianam impietatem obstaret, si per hanc illa staret.

IV. — Objic. : « Infantes Judæorum, qui ante octavum diem moriebantur, non perierunt : Ergo nec infantes Christianorum, qui moriuntur antequam baptizentur ». Resp. : Neg. cons. : Disparitas est, quod in lege veteri habebatur remedium legis naturæ (fides scilicet, aut oblatio parentum) quo succurrebatur parvulis Judæorum, ante octavum diem morientibus, aut aliis, qui extra gentem hebræam erant fidelium filii. Quod si dicas : Cur ergo non idem adhuc posset adhiberi infantibus in utero materno, aut aliter præpeditis, quo minus baptizentur? Resp. : Quia Christus absolute pronuntiavit pro legis Evangelicæ statu : *Nisi quis renatus fuerit etc.*, unde omne aliud medium expiravit, nisi per privilegium speciale aliqui Baptismum sanguinis obtineant. Quod nonnullos a Cassandro relatos pro se adfert Amesius, nihil evincit. Cassander in multis graviter impegit. Cajetanus vero sua illa præpostera, et heteroclita pietate meruit, ut apud Catholicos omnes ita male audiat, ut non tantum Dominicus Sotus in 4. dist. 5. quæst. unic. art. 2. Dominicanus æque ac erat Cajetanus, hujus dictum vocaverit « hæreticum » : sed etiam Pius V. Dominicanus et ipse, deleri illud jusserit in Commentariis Cajetani. Unde et evanescit.

V. — Objic. : « Alienum est plane a misericordia Dei, ut omnes liberi fidelium, qui sine Baptismo moriuntur, in æternum perirent. Hoc est argumentum Gabr., Gers., Cajet., et auctorum antea ex Cassandro citatorum, cum multis aliis ». Resp. : Cum S. August. lib. II. de bono persev. Dei judicia esse occulta, cur tot parvulos sinat perire (sive Christianorum, sive infidelium), interim tamen esse justissima. Nam etsi illi sine sua culpa non baptizantur, non tamen sine sua culpa pereunt, cum habeant peccatum originale. Qui autem fingunt aliud remedium præter Baptismum, apertissime pugnant cum Evangelio, conciliis, Patribus, atque Ecclesiæ universæ consensu. Nam ut S. Aug. ait epist. 29. non alia de causa in Ecclesia festinatur, et curritur cum infantibus periclitantibus ad Baptismum : nisi quia constat, nullum esse aliud remedium. Videntur autem,

qui ista fingunt, non cogitare, curam infantium magis ad Deum, quam ad se pertinere; et Christum, cum Joan. III. Baptismum necessarium asseruit, bene scivisse, multos eo remedio, sine sua culpa privandos, et facillimum esse Deo, si vellet, providere infantibus omnibus Baptismum, sicut reipsa providet omnibus electis. Hanc responsionem solidam non enervavit Amesius, nisi enormi truncatione, ut cuivis inspicienti patet. Addit sarcasmum Puritano dignum. « Ergo », inquit, « qui non baptizantur, ex sententia piæ novercæ Ecclesiæ Romanæ, sunt omnes reprobi. Sed quis cognovit mentem Domini, aut ei fuit a consilio. » Resp. : Pari ineptia posset quis affirmare, infantes Judæorum, Turcarum, et Gentillium, immo et hos ipsos ita decedentes non esse reprobos. Nec est minus ineptum, quo finit totum caput : « Nos, ait, certo scimus ex mente Dei revelata, fideles non debere de suis mortuis contristari, sicut Ethnici, qui spem non habent. I Thess. XIV. v. 13. Resp. : Amesius truncat, et ita in hæresis suæ patrocinium versat Apostoli verba, quibus hic aperte suum dictum restringit ad eos : *qui dormierunt per Jesum.* vers. 13., item *ad mortuos qui in Christo sunt.* vers. 15. id est, qui gratia justificante Christo insiti sunt. Tales autem non esse omnes Christianorum filios, sive adultos, sive infantes, manifestum est : Inepte ergo, et impie extenditur ad omnes.

§. II.

Lustrantur obiter ineptiæ Gerhardinæ.

Is disp. 19. thes. 31. maxima ex parte replet iis, quæ nihil penitus ad rem faciunt.

Th. 3. in fine ait : « Agnoscit ergo Bellarm. quosdam Romano-Catholicos nostræ sententiæ assurgere ». Ineptiatne hic magis grammatice, an theologice, decernet Titius. ineptius adhuc seq. th. Catharinum, Pighium, Savanarolam, infantibus sine Baptismo morientibus (quibuscumque, etiam Gentilium) beatitudinem naturalem addicentes, in Lutheranæ sententiæ favorem adducit. Et quid, quæso, in his omnibus contra Bellarminum.

Th. 8. Sic argutatur : « Juxta Bellarminum, Martyrium, gentilium infantes sine Baptismo salvat : Ergo multo magis preces parentum in casu necessitatis ». Arena sine calce. Uti et th. 9. « ex Joannis Baptistæ in utero materno Spiritu sancto repleti exemplo infert, Deum infantibus Baptismum flaminis, sine Baptismo aquæ, extraordinaria sua gratia communicare posse ». Hoc quidem verum est; Sed factum ex isto possibili non magis infertur, quam ex asinæ Balaami exemplo, omnes asinas Lutherano-Calvinianas voce humana fari.

A th. 10 usque ad 24. recitat ex Bellar. de amiss. grat. quinque sententias Theologorum de statu infantium sine Baptismo decedentium, et ex re plane incerta, extundere satagit certam absurditatem, qualem tamen hic in Bellarmino nullam invenit, cum is nihil asserat, sed probabiliter disputet. Verbo : « Non liquet ».

Th. 25. et seqq. ait : Bellarminum probare Baptismi necessitatem ex illo Christi, Joan. III. *Nisi quis renatus etc.* Et tamen etiam docere : Baptismum Christi cœpisse esse necessarium necessitate remedii in die Pentecostes. « Atqui », inquit Gerhardus, « si in verbis illis Christi absoluta necessitas proponeretur, utique Baptismus factus fuisset necessarius post illorum prolationem, ac proin ante Christi Passionem ». Verum, ignoratne hic magister in Israel, leges non obligare, nisi post promulgationem.

Th. 28. 29. et 30. Sic infert : « Martyrium, et contritio perfecta supplent in adultis inculpatum defectum Baptismi. Item, juxta Bellarm. Christus non est alligatus sacramentis. Ergo in præcepto Christi non proponitur absoluta necessitas Baptismi aquæ in parvulis. Ergo casus necessitatis semper intelligitur exceptus ». At mirum sane est, quod hoc tam patentem exceptionem nemo unus ex SS. Patribus, nec Ecclesia universa potuerit agnoscere, quam Gerhardus tam facili ἀποδείξει suis persuadet. Decernat Titius an hæc sequela virilis sit : Deus non est alligatus sacramentis : Ergo casus necessitatis « semper » (ac consequenter etiam in pueris Hebræorum, et Turcarum) intelligitur exceptus. O divinam Quodlibeticam !

Ad CAPUT VII.

De ministro Baptismi Bellarminus sequentia statuit. 1. Jus baptizandi ex officio ordinario convenit solis sacerdotibus. 2. Diaconis, quoque ex officio convenit baptizare, sed in absentia Sacerdotum, aut eorum jussu. 3. Laicis baptizatis, et etiam non baptizatis, licet baptizare in casu necessitatis, si

sciant ritum ; non tamen solemniter. 4. Fœminæ etiam in extrema necessitate possunt baptizare. Amesius : « Nos (Puritani) quia jus baptizandi proprium effectum est vocationis ; cui jus illud communicatur ; et Bell. ipse concedit, jus ex officio aut vocatione ordinaria solis Ministris ecclesiasticis convenire, qui ad hoc ipsum ordinantur : neque extraordinarium officium alicui super hac re concessum ostendi potest ; ministris illis solis licere dicimus baptizare, quibus baptizandi potestas est commissa. Fundamentum autem contrariæ sententiæ, quod in absoluta Baptismi necessitate collocatur, in priori cap. fuit eversum ». Resp. : Quam præclare Catholicam pietatem, et sensum totius Ecclesiæ priscæ, practice everterint Calvinistæ in suo cœtu, cum certissima, et æterna pernicie innumerabilium infantium, cum dolore cernimus : quam ficulneis vero fundamentis nixi tam perniciosam novitatem tueantur, satis patebit ex infra dicendis. Unde merito Calviniana hæresis etiam ob hunc errorem inter perniciosiores munerari meretur, qui ob tam frivolas ratiunculas sensum suum universæ Ecclesiæ præponit. Sed Catholica veritas.

I. — Probatur exemplo Sephoræ, Exod. IV. v. 25. uxoris Moysis, quæ filium suum circumcidit, et eo modo virum suum a mortis periculo liberavit. At circumcisio figura erat Baptismi, et juxta Calvinum, idem omnino efficiebat, quod nunc facit Baptisma. Ergo licebit etiam in casu necessitatis mulieribus baptizare. Amesius videtur agnoscere, magistrum suum Calvinum ex mera impotentia animi, et libidine detrahendi, incredibili temeritate Sephoram vocasse « stultam mulierem, et temerariam, meraque mendacia fudisse » ; tamen cum eodem ait, « Sephoram circumcidisse filium sine proposito obsequendi Deo, et projecisse præputium in terram, et obmurmurasse contra Deum, et contra maritum, etc. » Sed calumniatur uterque sanctum factum Sephoræ. Revera enim mox peracta circumcisione placatus est Deus Moysi, quidquid reluctetur cum Calvino Amesius. Nam quod prætendunt, hinc « alioqui etiam secuturum, placuisse Deo, quem gentes ab Assyria tracductæ erexerant cultum », II Reg. I. impertinens, et nimis dispar est. Nam licet Gentes illæ Deo non placerent, Deus tamen indicare voluit, quantum interesset inter cultum a se institutum, et impias gentium superstitiones, et ideo leones immisit in eas gentes, quando idola tantum colebant ; et leones repressit, quando Deum verum vero cultu honorare cœperunt. Sed putat Amesius : « Sic et hic placatum esse Deum, quia circumcisio ab ipso instituta, aliquo modo observata, non quia Sephora sese huic negotio ingerebat ». Sed hæc est plane temeraria divinatio ex studio impiæ novitatis tuendæ profusa. Quis enim unus ante Calvinum talem censuram strinxit in Sephoram ?

II. — Probatur : Quia omnes tenemur in articulo necessitatis docere, et instruere ignorantes, præsertim in periculo æternæ salutis : Ergo etiam baptizare. Si enim etiam mulieri, et laico (Aquilæ, et Priscillæ, Actor. XVIII. vers. 26.) licet instruere privatim in fide, ob defectum melius instruentium ; cur non et baptizare ? neque hinc infertur (ut prætendit Amesius) pariter licitum fore in articulo necessitatis Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Ordinis, Confirmationis, et extremæ Unctionis sacramenta ministrare ». Id enim non modo illicite, sed et invalide fieret ; cum ista omnia non sint adultis media absolute in re suscipienda, ad salutem necessaria. Nescit etiam quid dicat Amesius, cum addit : « Institutio simpliciter considerata non est actus potestatis, sed charitatis ; sed baptizare semper et ubique est actus potestatis ». Utrumque certe est potestatis, et charitatis : utrumque in casu necessitatis a quovis præstandum est : et ad hoc posterius in necessitate præstandum, multo minus potentia, seu habilitas requiritur, quam ad prius. Auctoritate utrobique legitima alia opus non est, nisi quam facit ipsa necessitas.

III. — Probatur Philippus Diaconus Eunuchum, Act. VIII. vers. 38. Ananias laicus Saulum, Actor. IX. vers. 18. Qui cum Petro adfuere Cornelio, Actor. X. baptizabant, quos *fratres qui cum Petro venerant*, probabilissimum est, fuisse simplices discipulos. Denique, Actor. IV. vers. 4. cum quinque millia hominum baptizabantur, non potuit id fieri a solis Apostolis commode, nec alii adhuc erant Sacerdotes. Amesius hic tam luculentis exemplis constrictus confugit ad « extraordinarium factum in Ecclesia primitus constituenda, quod non sit observandum in Ecclesia constituta ». Mira est hujus Puritani perversitas. Cum enim alias plerumque contendat, quidquid ad Ecclesia post Apostolorum tempora introductum est, esse rejiciendum, et formam totius Ecclesiastici ordinis, et hierarchiæ (vel, ut ipse vocare

mavult, hierodulitæ) unice desumendam ex primis Apostolicis initiis; hic tamen confugit ad oppositam doctrinam.

Denique perspicua valde sunt pro hac veritate testimonia, et exempla Patrum, ut et ipse Calvinus agnoverit : « Ab ipso fere Ecclesiæ exordio usu receptum fuisse, ut in periculo mortis laici baptizarent, si minister in tempore non adesset ». Hoc tamen ipse, pro sua Neo-Evangelica auctoritate non curat, sed subdit : « Non video, quam firma ratione defendi queat ». At revera hæc est cuivis sapienti firma satis ratio; cum merito insolentissimæ insaniæ cum S. Augustino adscribatur, id velle improbare, aut in dubium vocare, quod tota per orbem omnibus sæculis frequentavit Ecclesia. Et quænam, quæso, sunt peremptoria illa argumenta, quæ Calvinum ad tam perniciosam novitatem impulerunt? Quatuor omnino sunt: at tria posteriora ita a Bellar. subversa sunt, ut Amesius ne mentionem quidem eorum facere ausus sit. Primum ergo solum urget, nempe illud Matt. XXVIII. vers. 19. *Docete, baptizate;* hæc dicuntur solis Apostolis. Notanda est hic iterum Puritanica perversitas : Cum disputatur de Communione sub utraque specie, et Catholici respondent : Christum ea verba : *Bibite ex hoc omnes*, solis Apostolis dixisse, de quibus et mox subditur : *Et biberunt ex eo omnes;* hic tamen tam perspicuæ veritati præfracte obsistunt. At vice versa jam tempore Ascensionis, ubi constat ex I Cor. XV. v. 6. quingentos fratres Christo adfuisse, adeoque incertissimum est, an solis Apostolis dixerit: *Docete; baptizate*, et multo valde probabilius, etiam cæteris discipulis idem fuisse a Domino mandatum, tamen pertinacissime reluctatur Amesius, audetque addere : « Certum est, hæc non fuisse dicta privatis, paganis, mulierculis. » De paganis esto, et mulierculis ; sed de privatis (tunc quidem) fratribus unde constat? Optima legum interpres dici consuevit piorum praxis. Apostolica proinde facta mandatum illud optime exposuerunt. Cum enim Apostoli ratum habuerint, ut Stephanus, qui non erat Apostolus, concionaretur; et Philippus similiter concionaretur, et baptizaret; et idem multi alii facerent, qui ne diaconi quidem essent, ut Ananias, et alii; certe declararunt, urgente necessitate licere omnibus id, quod alioqui ad quorumdam speciale officium pertinet. Porro vanum hic est effugium Amesii ad « specialem revelationem ». Si non hariolatur, unde eam ostendit? Ridicula denique cavillatio est, cum id probare contendit ex ipsa « Pontificiorum doctrina. Cum neutra », inquit, « sententiarum Theologorum (quas Bellarm. lib. I. de Sacram. cap. 27. de virtute operativa sacramentorum in Ministro, et verbis) « conciliari ullo modo potest, administratio sacramenti per hominem paganum, privatum, aut quemcumque, qui non habet virtutem sacramenta ministrandi, sibi, ut instrumentis, et ministris Dei, a Deo ipso commissam ». Resp. : Cum utraque optime cohæret. Agit enim tunc quilibet privatus, mulier, paganus etc., ut minister Dei, non ordinarius, sed extra ordinem Deo id committente ex connaturali præcepto charitatis, vel misericordiæ, succurrendi scilicet proximo in extrema necessitate spirituali.

Ad CAPUT X.

Quæstio hæc (quænam fides requiratur in Bapstimo Calvinistas vix concernit, etsi paucula etiam Amesius hinc inde e Bellarminianis carpat); sed genuinos Lutheranos, qui cum suo Magistro Luthero, fidem actualem, aut aliquid simile actuali fidei parvulis tribuunt. Quamquam in hoc ipso paracoxo minime concordant. Nam primo Lutherus anno 1523. aperte contra S. Augustinum, Cochlæum, et Scholasticos (quos omnes « Sophistas » vocat), docuit : Fidem esse in parvulis ante Baptismum. Et lib. ad Waldenses ait: « Præstare, prorsus omittere Baptismum in parvulis, quam baptizare eos sine fide ». Hæc doctrina valde dura cæteris Neo-Evangelicis visa, peperit tres sectas, I. Anabaptistarum, qui cum experimento certissimo tenerent, parvulos non credere, intulerunt : ergo nec esse baptizandos. II. Sacramentariorum, qui non negant parvulos baptizandos, sed negant, fidem in iis requiri, cum jam ante Baptismum sanctificati, et membra Ecclesiæ effecti sint per donum electionis divinæ, et promissionem parentibus factam. III. Lutheranorum, qui in Pseudosynodo Witteberg. anno 1536. hæc decreverunt. 1. Rejiciendum esse errorem illorum, qui imaginantur, salvari infantes sine aliqua actione illorum. 2. Etsi nos non intelligamus, qualis sit illa actio parvulorum, tamen certum esse, in eis fieri sanctos, et novos motus, sicut in Joanne Baptista, quando exultavit in utero,

3. Licet non sit imaginandum, quod infantes intelligant; tamen motus eorum, et inclinationes ad credendum, et diligendum Deum, similes esse motibus fidei, et dilectionis: et hoc esse intelligendum, cum dicuntur infantes credere. Gerhardus in sua Confessione lib. II. part. 2. pag. 907. post longam, et intricatam expositionem tandem concludit: « Dicimus ergo », inquit, « fidem actualem, non respectu externarum operationum, sed internarum et fidei propriarum. Non docemus, infantes talem fidem actualem habere, quæ per sensibiles motus, et operationes sese exerat, sicut in adultis; sed statuimus Spiritum sanctum in actione Baptismi sua gratia, et efficacia in infantibus operari fidem, quæ non sit otiosus, aut nudus habitus; sed actu aliquo, cujus modus tamen nobis est inexplicabilis, Christum induat, Galat. III. vers. 27. *Regnum cœlorum recipiat.* Marc. x. vers. 15. *et regenerationis*, *ac salutis particeps fiat.* Joan. III. vers. 5. Jam vero Christum induere, recipere regnum cœlorum, adipisci regenerationem, et salutem, sunt actus indubii fidei: Ergo fidem suo modo actualem esse necesse est ».

Ad CAPUT XI.

Veritas Catholica sequentibus assertionibus firmatur.

I. — Assertio: « Infantes non habent actualem fidem ». Probatur tum ex Deut. I. vers. 39. et Jonæ ult. vers. 11. ubi infantes dicuntur non cognoscere distantiam boni et mali: tum ex SS. Patribus, præsertim ex S. Augustino in plurimis locis, ut ipsemet Lutherus agnoscit; tum quia fides nequit oriri, nisi ex divina revelatione, quæ quidem aut immediate fit a solo Deo, aut per organum verbi Dei prædicati aut lecti. Neutrum sine aperto, novo, identidem iterando miraculo fieri potest: Tum denique, quia, ut S. August. arguit: Si vere intelligerent infantes quod agitur, vocis ejulatu, et motibus corporis non obstreperent Baptismo. Credere autem, et non intelligere, quid circa se agatur, delirium est.

II. — Assertio: « Infantes dum baptizantur, non habent ullos novos motus, et inclinationes similes actibus fidei, et dilectionis ». Probatur. 1. Quia repugnat verbo Dei, ubi nusquam habetur nomen *fidei*, ut significat motum quemdam sine sensu, et cognitione (ut fatentur adversarii), sed potius contrarium indicatur. Rom. x. v. 17. *Fides ex auditu.* Hebr. XI. v. 3. *Fide intelligimus aptata esse sæcula etc.* 2. Repugnat rationi. Nam motus illi nequeunt esse in corpore, cum similes fingantur actibus fidei, et dilectionis; nec in anima, cum implicet contradictionem, quod sint absque cognitione. Quid enim est motus intellectus, nisi intelligere? et quomodo potest voluntas inclinari, nisi præcedente cognitione, cum objectum voluntatis sit bonum cognitum? Omitto, quod etiam repugnat Luthero, et doctrinæ, principiisque communibus Lutheranorum.

III. — Assertio: « Infantes non justificantur sine ulla fide: Cum Christus Joan. III. v. 18. absolute edixerit: *Qui non credit, jam judicatus est*, et Apostolus Hebr. XI. v. 6. *Impossibile est sine fide placere Deo.* Sed hæc fides est habitualis, quæ cum gratia, et aliis virtutibus in Baptismo infantibus infunditur; ut definivit concil. Trident. sess. 6. cap. 7. Et ex eo colligitur, quod juxta Christi, et Apostoli effatum, sine fide impossibile sit salvari; fides autem proprie non significet nisi habitum, vel actum; simulque constet, hunc in infantibus locum non habere; unde aperte sequitur, infundi in Baptismo infantibus habitum fidei, etc. Idem colligitur ex SS. Patribus.

IV. — Assertio: « Parvuli credunt actu, partim, reipsa dum baptizantur (quia scilicet ipsum baptizari infantibus est credere; quia nempe ipsa actio est fidei professio, ut docet S. August. lib. I. de peccator. merit. et remiss. cap. 27. et epist. 23.); partim etiam aliena fide, dum scilicet baptizantur in fide Ecclesiæ »: ut concorditer docent SS. Patres. Pro quo nota: Duplicem fidem requiri in Baptismo, actualem unam, quæ præcedit Baptismum ut dispositio; quæ ut plurimum non est ex habitu fidei, sed ex auxilio speciali Dei: altera sequitur Baptismum, quæ est pars essentialis justificationis, et non est actus, sed habitus. Cum ergo Patres dicunt, parvulos baptizari in fide parentum, aut Ecclesiæ, non loquuntur de fide posteriore, sed priore: nec sensus est eos justificari formaliter, aut esse fideles aliena fide: nec parvulis impetrari fidem, qua justificentur a fide, et precibus offerentium, et Ecclesiæ, sed sensus est: Fidem actualem, quæ requiritur ut dispositio ad sacramentum, non haberi a parvulis propriam, sed alienam: quæ sane illis plurimum prodest: tum quia eos ad Baptismum adducit, quod alioqui

non fieret : tum quia hoc modo Deum colunt, dum fidem profitentur, et Satanæ abrenuntiant, saltem alieno ore ; quod obsequium per alios præstitum Deus ratum habet, cum ipsi per se non possint. Cur enim vero non ipsis etiam prodesset aliorum pietas, quibus olim obfuit protoparentis transgressio? Non requiritur tamen hæc aliena fides essentialiter ad Pædobaptismum. His stantibus

§. I.

Refelluntur objectiones Amesii.

Amesius 1. vel ex inscitia, vel ex fraude affingit Bellarmino quod sibi ipsi contradicat, dum hic ait : Infantes non justificari sine ulla fide, supra autem lib. II. cap. 1. excluserit fidem ab efficientia gratiæ sacramentalis. Verum utrumque subsistit. Prius enim de dispositione ad justificationem ; posterius agit de ipsa efficientia sacramentali gratiæ justificantis, quæ non confertur vi dispositionis, aut operis operantis, sed ex opere operato per ipsum sacramentum, non posito obice. 2. Amesius negat infantibus infundi habitum fidei, spei, et charitatis. 1. Quia « fides debet præcedere Baptismum. » Actualis concedo; habitualis nego. 3. Provocat ad « experientiam baptizatorum puerorum, qui a Turcis abripiuntur, etc. » Sed habitus supernaturales non cadunt sub experimentalem notitiam : quomodo enim id posset cum fidei cognitione obscura et ænigmatica stare? Quod addit de physico instrumento infusionis gratiæ nihil ad rem facit. 4. Quod Bellarm. requisierit fidem tam actualem, quam habitualem ad Baptismum, ait Amesius repugnare 1. « Scripturæ » Act. XV. v. 9. *Fide purificans corda eorum.* Sed hoc loco nulla mentio fit Baptismi, sed universim tribuitur fidei (et omnibus actibus, habitibusque a fide pendentibus) purificatio cordis. 2. « Rationi, et experentiæ, dictanti, eadem plane fide recipi Baptismum, qua recipitur fructus Baptismi. » Sed nec supernaturalia cadunt sub cognitionem experimentalem; nec ratio hoc, sed oppositum suadet. Quod ipsum clare verbis illis Christi indicatur : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit etc.*, ubi fides, ut dispositio præcedit Baptismum. Et Actor. I. v. 36. 37. cum Eunuchus diceret : *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* dixit Philippus : *Si credis ex toto corde.* Fides autem habitualis consequens Baptismum, est necessario justificationi habituali annexa. 3. Ait Amesius repugnare confessioni ipsius Bellarmini lib. II. cap. 13. ubi dicit : Adultos per fidem, et contritionem veram justificari, antequam reipsa ad sacramentum accedant. Resp. : Hoc esse verissimum; sed quia ut plurimum in incipientibus contritio satis imperfecta cum fide conjungitur, ideo prius dictum intelligitur de eo, quod ut plurimum contingit posterius de rarioribus eventibus.

§ II.

Examinantur Gerhardina.

Probat is locis citatis suum paradoxum 1. « Expresso Christi testimonio ». Math XVIII. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt.* Resp. : Hinc potius oppositum colligitur ; quomodo enim scandalizabitur, qui caret usu intellectus ? Loquitur ergo Christus eo in loco, non de infantibus , sed de pusillis scandali capacibus. Quis enim nisi fatuus credat, se populum in cunis vagientem scandalizare blasphemando, pejerando, obscœna loquendo, prava suadendo etc. ? 2. « Ab exemplo Joannis Baptistæ ». Sed cur non etiam ab exemplo asinæ Balaam ? 3. « Ab exemplo circumcisorum infantium. » Gen. XVII. vers. 18. Rom IV. v. 11. Sed nec vola, nec vestigium hic apparet actualis alicujus motus ejusmodi. 4. « A confessione Davidis, » Ps LXXI. v. 5. Sed hoc est argumentum ex Quodlibetica petitum : *Spes mea a juventute mea,* inquit David : Ergo infantes habent actuales motus fidei. O plus quam puerilem collectionem ! 5. « A fidei proprietatibus , quæ tribuuntur parvulis ». Psal. XXII. vers. 10. 1 Joan II. v. 12. et 14. Sed hæc sunt infantilia crepundia, ut textus ipsos inspicienti patebit. 6. « Ab effectis fidei, quæ tribuuntur infantibus, quorum positio ipsam fidem tamquam causam proximam præsupponit. Infantes nati sunt ex Deo, et vincunt mundum : timent nomen Dei : laudem dicunt Deo : justi sunt, ac Deo placent : salvantur ». Sed loca Scripturæ pleraque a Gerhardo allegata de infantibus non loquuntur , ut inspicienti patebit : et consequentia in plerisque est Gerhardina, h. e. puerilis. 7. « A fructu Baptismi, Baptismus est efficax remedium peccatorum, regenerationis, σωθεσίας, et salutis æternæ : Ergo Spiritus sanctus in cordibus illorum, qui ejus vocationi non resistunt, actuali impœnitentia, ac pervicacia, per Baptismum fidem accendit ».

Piget reliqua describere, quæ nihil nisi verborum strepitum inanem, aut arenam sine calce exhibent. Puerilis ubique illatio : quid enim aliud sequeretur, nisi pronuntiata puerilia, præmissas aperte falsas ? 8. Inquit : « Ab admirabili infantium in maximis doloribus patientia ». 9. « Ab omni impedimentorum absentia ». Hæc puerorum sibilos, non responsionem merentur. Relicta igitur confessione Gerhardina lustremus quæ in disp. 19. profert.

Th. 33. sic arguit : « Fides quæ justificat, non est otiosus, et torpidus habitus : At infantes, juxta Bellarm. habent fidem justificantem : Ergo non omni actu , et ἐνεργεία destitutum ; sed est fides viva, et efficax, fiducialis scilicet apprehensio meritorum Christi ». Resp. : Major si intelligatur de justificatione, quæ in adultis fit per propriam dispositionem, adeoque ad hanc requirit fidem actualem, omnino vera est, sed de parvulis falsissima, qui se nequeunt ipsi per actus rationales disponere ; neque etiam ab iis exigitur. Evertit autem se ipse Gerhardus, cum hic in infantibus exigit « vivam, efficacem, fiducialem apprehensionem meritorum Christi » ; et tamen in Confessione, verbis supra recitatis expresse ait : « Actum illum esse inexplicabilem nobis. At viva, efficax, interna fidei propria operatio, et fiducialis apprehensio meritorum Christi non est inexplicabilis nobis. » Ergo illa fiducialis, viva, et efficax interna apprehensio non est infantium.

Th. 34. ait : « Habitus omnis aut est absolutus, aut relativus, sive transitivus. Si per habitum fidei, quem infantibus Bellarm. tribuit, intelligit habitum absolutum, qui est qualitas in se terminata, repugnat naturæ fidei justificantis, et tribuit infantibus non aliam, nisi mortuam, et historicam fidem, quam et Diaboli habent, quæ neminem salvat. Siquidem Scriptura fidem justificantem sic describit : quod sit fiducialis apprehensio meritorum Christi ad vitam æternam. Sin habitum relativum, et activum, apprehendentem Christum, ejusque meritum, et beneficia sibi applicantem intelligit, quando infantibus fidem tribuit, nostram sententiam approbat, etc. » Scatet profecto Gerhardina hæc brevis resolutio erroribus in Philosophia æque ac Theologia. Quid, quæso, est habitus relativus, et activus ? numquid est aliquid non actu exercitum, sed stabiliter permanens in anima, etiam cum dormimus ? Si ita, bene facit, talem habitum infantibus baptizatis tribuendo, qui habitum gratiæ sanctificantem comitatur, et in adulta ætate, in actus prorumpit. At sic perit illa actualis operatio intranea, quæ habitui ut sic opponitur. Quodsi habitum hunc vult semper actu operantem, et apprehendentem merita Christi ? manifeste errat contra communem sensum omnium Philosophorum, et Theologorum. Cætera paradoxa peculiaribus locis discutienda reservamus.

Th. 35. ita colligit : « Quibus meritum Christi applicatur, illi habent fidem actualem , teste tota Scriptura. Applicatio meriti Christi requirit apprehensionem meriti Christi, quæ non potest fieri, nisi fide actuali. Jam vero infantibus applicatur meritum Christi, fatente Bellarmino. Ergo. » Resp. : Sicut minor verissima, ita major, si universaliter, uti oportet (alioqui nihil concluderet), accipiatur, continet decumanum mendacium, (quod repetit th. 37.) cum non modo non « tota Scriptura », sed nec unica quidem ejus sententiola id testetur. Solum enim vera est de adultis. Quid, quæso, dixerit Gerhardus, de infantibus in statu legis Mosaicæ decedentibus ? Quid de infantibus Christianorum in utero, aut aliter sine Baptismo decedentibus ? an et istis omnibus audebit tribuere « fidem actualem, internam, efficacem apprehensionem meritorum Christi » ? Sed quid non ausit Quodlibetica Lutherana ?

Th. 37. Ex hypothesi concessa a Bellarm. sic concludit : « Qui ad Christum veniunt, et salvi fiunt, illi præditi sunt fide propria et actuali, teste tota Scriptura. Infantes baptizati ad Christum veniunt. Ergo, incredulorum, qua talium, non est regnum cœlorum. Apocal. XXI. At talium παιδίων est regnum cœlorum. Ergo. » Resp. : Hæc cavillatio nec hilo melior est præcedente : Et tamen Gerhardus mox th. seq. sibi applaudens ait : « Vidit Bellarm. argumenti hujus robur, ideo lib. ejus cap. 11. hypothesin illam quasi deserit etc ». Sed vel fallit « flagitiose », vel fallitur « pueriliter » Gerhardus ; uti ex supra disputatis patet : ut non libeat insulsis ineptiis diutius immorari. Quid, quæso, homo iste non audeat, qui ut scandalum etiam in infantibus unius diei adscribere possit, « distinguendum esse », docet « inter scandalum morale, et reale ; inter scandalum actu, et potentia ». Quis, unquam, Theologorum tales nugas somniavit ? Sic nempe Bellarminus testis est Lutheranismi !

Ad CAPUT XVII.

Effectus principalis Baptismi est : quod tollat omne id, quod habet in homine rationem peccati ; ut definitur in concil. Trident. sess. 5. decreto contra errorem Lutheri secundum ex iis, quos Leo X. anno 1521. damnavit, ubi ait : « In puero post Baptismum negare remanens esse peccatum, est Christum, et Paulum simul conculcare ». Et Philippus Melanchthon in Apolog. Conf. Aug. etsi a Roffensi septennio ante cum Luthero monitus, tamen non erubuit mendaciter eumdem errorem S. Aug. tribuere his verbis : Augustinus ait : « Peccatum in Baptismo remittitur, non ut non sit, sed ut non imputetur ». Idem mutatis verbis tenet Calvinus 4. Instit. c. 15. §. 10. Ab hac tamen Patriarcharum suorum sententia haud obscure declinant Amesius, et Gerhardus. Et hic quidem in Confessione pag. 911. sic ait : « Peccatum, cujus remedium est Baptismus, dupliciter consideratur ; vel absolute in prædicamento qualitatis, ut est vitiositas, inordinatio, et ἀνομία : vel relative, ut est damnabile quid, reos nos faciens coram Deo. Respectu posteriore plane tollitur, ac deletur peccatum, h. e. reatus peccati in credentibus. Respectu priore non plane tollitur ; manet enim vitiositas illa naturæ, licet refracta etc. Libenter concedimus, peccata in Baptismo tolli per remissionem etc. Si de peccato loquamur ratione formalis, ac reatus : certum est eo modo penitus deleri et mundari, ut non amplius ad damnationem imputetur. Rom. VIII. Materiale peccati, seu vitiositas naturæ pugnans cum lege Dei, manet in renatis ». Rom. VII. vers. 14. Ita Gerhardus in Confessione. Hic vero th. 41. exposita Bellarmini sententia, præcipue : « quod in renatis maneat concupiscentia, fomes, lex membrorum etc. » subdit : « Atqui demonstrabimus suo loco, concupiscentiam illam esse peccatum, etiamsi nondum accedat ad eam libera voluntas ejus desideriis consentiendi ». Sed hæc non videntur cohærere. Si enim « materiale peccati (non tantum juxta Catholicos, sed etiam juxta Gerhardum in Confess. loc. cit.) est vitiositas illa naturæ, pugnans cum lege Dei ; et hæc sola manet post Baptismum » : Ergo et concupiscentia, fomes, lex membrorum non habet rationem formalis peccati, reatus, et offensæ Dei. Ergo reipsa Gerhardus hoc loco nihil habet contra Catholicam doctrinam, et a suo Luthero et Melanchthone recedit. Quod si distinguat inter concupiscentiam in actu primo, et actum secundum fomitis ; prioremque dicat esse materiale, posteriorem vero formale peccati, manifeste hoc inde revincitur : quia concupiscentia in actu primo nihil est præter potentiam appetitivam, sensitivam, et irrationalem, quam Deus produxit, et quæ se indifferenter habet ad bonitatem, et malitiam moralem, seu ad con - et difformitatem cum recta ratione. Ut sic ergo non potest esse materiale peccati ; sed solum prout in actu secundo tendit in aliquod objectum legi æternæ adversum : completur autem formale peccati tum solum, cum accendente rationis advertentia, deliberate consentit objecto pravo. Sed de hac concupiscentia agetur tom. 4.

Amesius hic th. 2. aperte dicit : Phrases istæ omnes (quibus e SS. Scripturis Bellarm. probat : « Nos per Baptismum mundari, lavari, peccatum tolli, deleri, auferri etc.), recte explicantur de reatus abolitione perfecta ; (plus autem Catholici non exigunt) et vitii, vel maculæ inchoata mortificatione ». Revera ergo Amesius quoque nobis non adversatur, adeoque otiosæ antilogiæ sunt, quibus carpit nonnulla argumenta, pro hac veritate a Bellarmino allata ; uti sunt (præter illud, quod jam de phrasibus Scripturæ dixi). 1. Quod in figuris Baptismi vere fuerit aliquod effectum. 2. Quod mundatio justificationis comparetur rebus vere et proprie mundis. 3. Quod in Adamo sint vere mortui, et Christus vere mortuus pro nobis, et vere surrexit : Ergo et omnes, qui sunt vere in in Christo, justificentur. 4. Quomodo sumus vere regeniti, et vivificati, si adhuc mors in nobis manet ? 5. Lux et tenebræ peccatum et justitia, non possunt simul habitare I Cor. X. II Cor. VI. 6. Deus odio habet peccata, Ps. V. et XLIV. Sap. XIV. Ergo Deus aut in justificatione penitus tollit peccata, ita ut nihil sit, quod odio habere possit : aut certe nihil omnino remittit, ne obligationem quidem ad pœnam. Si enim peccatum maneret, Deus illud odisset : si odisset, punire vellet si punire vellet, non ignosceret. Itaque dicere, Deum non imputare peccata, quæ vere manent, atque ea nolle punire, est manifesta contradictio secundum Scripturas sacras, quæ Deum hostem, et vindicem peccatorum severissimum ubique describunt.

Amesius 1. : « Manere potest illud quod

dignum est odio, et pœna, seu vindicta prosequente ; alias peccatum numquam tolleretur a Deo. Deus enim ut vindex non tollit peccatum ». Resp. : Manere potest sine vindicta prosequente in actu secundo, concedo ; sine vindicta in actu primo, seu effectu vindicandi, nego. Unde male infertur « alias peccatum numquam ablatum iri a Deo ». Etsi enim ut vindex non tollat, tollit tamen ut misericors Dominus.

Amesius 2. : « Odium peccati consistere potest cum dilectione peccatoris. Qui odit vitia, non statim homines odit. » Resp. : Odium peccati mortalis nequit consistere cum dilectione supernaturali peccatoris ; cum naturali bene, qua illis vult conservare esse, et vitam, uti et ipsis damnatis. Verba clara sunt Sap. XIV. *Odio est Deo impius, et impietas ejus.* Psalm. V. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem etc.*

Amesius 3. : « Bellarminus non potuit negare, omnem pœnam peccati in regenitis tolli : ipsius enim defensio exstat lib I. de Purgat. cap. 11. Mors est vera pœna peccati originalis, et eam luunt homines justi. Quamvis igitur sententiam Pontificiorum istis verbis proponat : Baptismus tollit, ac delet vere omnem culpam et pœnam ; in probatione tamen nullam pœnæ facit mentionem ; quia experientia communis docet, baptizatos mori, etiam ante novum peccatum admissum. Sophistica hæc disputandi ratio est nimis turpis, et pudenda. Lectores vel cæcos, vel socordes spondebat sibi Bellarminus. » Resp. : Amesius hic strenue cavillatur, et calumniatur, ex inscitiane, an ex nequitia, viderint gregales. Confundit enim pœnas proprie dictas cum pœnalitatibus, quæ non remittuntur ulli ; quæque peccatum primi parentis, et originale singulorum indirecte sequuntur, nempe fames, sitis, morbus, mors etc., quibus peculiari Dei auxilio liberaremur si non fuissent illa peccata. Has enim pœnalitates per Baptismum non tolli, nemo est qui nesciat ; neque hæ sunt pœnæ directe inflictæ ob ea peccata. Itaque tantum loquitur Bellarm. de iis pœnis, quæ directe infliguntur ob peccatum originale, vel actualia : et eas omnes omnino remitti per Baptismum. Illæ enim, et tota dignitas ad illas, per Baptismum semper aufertur ; cum tamen id non semper contingat in sacramento Pœnitentiæ. Cujus ratio assignatur in concil. Trident. sess. 14. cap. 8. Videatur S. Thomas 3. part. quæst. 69. art. 3. et ibi Suarez in Comment.

Ad CAPUT XVII.

Bellarm. quatuor per ordinem capitibus Lutheri errores prosequitur, totidem canonibus in concil. Trident. damnatos, nempe 6. 7. 8. 9. 10. Hos errores silentio suo agnoscunt Amesius et Gerhardus ; ac proinde Lutherum suum indefensum relinquunt. Porro opposita veritas quatuor hisce propositionibus constat. 1. Baptismus non id efficit, ut baptizati non possint gratiam Dei amittere nisi nolint credere. 2. Baptismus non id efficit, ut homo solius fidei debitor sit, non autem implendæ universæ legis Christi. 3. Baptismus non liberat homines ab obligatione Ecclesiasticæ legis. 4. Per Baptismum non fiunt irrita omnia vota.

Ad CAPUT XVIII.

Quinta propositio, quam Amesius, et Gerhardus impugnare velle videntur, re ipsa autem vix tangunt, hæc est : Non potest fieri, ut sola memoria, et fide suscepti Baptismi peccata remittantur, quæ post Baptismum fiunt, sed necessarium est Pœnitentiæ sacramentum. Amesius truncavit insigniter hanc propositionem ; sic enim ponit : « Sola memoria Baptismi, non possunt dimitti peccata, quæ fiunt post Baptismum ». Deinde addit : « Neque nos hoc affirmanus, sed fide, ac resipiscentia, ex memoria Baptismi renovata, peccata quæ post Baptismum fiunt, remitti docemus ». At veritas Catholica hæc dicit. 1. Baptismo remitti peccata præterita ex opere operato. 2. Ideo hanc efficaciam non se extendere ad futurum. Memoria autem Baptismi utilis quidem est ad agendas Deo gratias, et ut sit quasi frænum ad non peccandum, sed nullo modo sufficit ad justificationem. 3. Amissam gratiam Baptismi non posse iterum recuperari per Baptismum, sed quærendum esse aliud remedium magis arduum, difficile, id est, sacramentum Pœnitentiæ ; post remanet luenda temporalis pœna etc. 4. Hinc rectissime dictum a SS. Patribus ; Pœnitentiam post Baptismum esse secundam post naufragium tabulam. Præcipuum hoc punctum infra tractabitur. Interim Amesius ne nihil contradicere videatur, ait : « Contrarium docent Scholastici ipsi de homine ficte, et hypocritice ad Baptismum accedente, quod scilicet fictione recedente, Baptismus cum fide, et contritione suam efficaciam habeat ». Verum non intellexit

Amesius quid diceret, vel perspicue nugatus est. Utramque propositionem (quod scilicet Baptismi efficacia non se extendat ad peccata futura; Et : Illum ficte susceptum, fictione recedente habere suam efficaciam) fide certam tenemus; nec vero tantillum una alteri adversatur. Prior enim sine dubio loquitur de Baptismo per se bona fide suscepto; posterior solum de casu fictionis per contritionem reviviscit efficacia Baptismi. Nihil ergo ad rem protulit Amesius; sicut et Gerhardus th. 52.

Gerhardus th. 46. sic arguit : « Juxta Bellarm. potest homo per veram pœnitentiam redire ad gratiam, ad fœdus nobiscum initum in Baptismo etc. Ergo fœdus illud ex parte Dei adhuc est inviolatum, et per consequens etiam ad futurum se extendit Baptismi efficacia ». Resp. : Inepta, et puerilis illatio! Oppositum potius infertur. Numquid ruptum fuit, quod reparari debet? Fœdus amcitiæ, quod reconciliatione indiget, sine dubio dissolutum prius erat.

Th. 47. Ex eo quod Bellar. ait : Per characterem Baptismi nos habere jus ad sacramentum Pœnitentiæ, quod etiam peccata mortalia purgantur etc., infert Gerhardus : « Concedi igitur a Bellarm. Baptismi efficacaciam, certo quidem modo, etiam in futurum se extendere ». Sic est. Sed quid hoc, quæso, ad nostram controversiam?

Th. 49. «Ex concessa a Bellarm. hypothesi (quod Baptismus promittit salutem per Christum; et quicumque per quemcumque lapsum justificatur, per Christum justificatur) sic concludit Gerhardus : « Qui per Christum justificantur, fide, non operibus justificantur. Ulterius : Qui fide justificantur, illi respiciunt, sibique applicant gratuitam promissionem de remissione peccatorum propter Christum; est enim perpetua relatio inter verbum promissionis, et fidem. Lapsi post Baptismum, et ad Deum conversi fide justificantur : Ergo respiciunt, sibique applicant gratuitam promissionem de remissione peccatorum propter Christum. Illa vero promissio in fœdere Baptismatis fuit obsignata : Utique ergo illorum fides respicit fœdus Baptismi ». Resp. : Dissimulata illa trita hæresi de sola fide justificante, (quæ infra seorsim discutietur), negatur illud subsumptum; quod illa promissio in fœdere Baptismi ita fuerit obsignata, ut non per peccatum mortale subsequens fuerit ruptum. Proinde cum hoc fœdus culpa mortali ruptum sit, debet peccator, ut reconcilietur, non fœdus Baptismi præcipue, sed aliam promissionem respicere, eam scilicet, qua promisit remissionem peccatorum post Baptisma admissorum, virtute sacramenti Pœnitentiæ, sive in re, sive in voto (scilicet actu perfectæ contritionis), suscepti. Quod th. 50. et 51. discurrit de efficaci consolatione, sicut ex circumcisione, ita et ex Baptismo, nec ad rem, nec contra nos facit.

Ad CAPUT XX.

Circa Baptismum Joannis sequentia adstruimus.

I. — Propositio : Baptismus Joannis non fuit sacramentum idem cum Baptismo Christi. Quia Baptismus Joannis ab ipso Joanne institutus erat : Ergo non erat sacramentum, præsertim novæ legis : Nullus enim homo purus sacramenta instituere potest. Conantur hoc argumentum solvere. Amesius ait 1. : « A Joannis quidem ministerio : Sed a Deo, auctoritate et præcepto ». Verum nihil simile legitur in Scriptura, quod Deus in particulari id inspirando mandavevit : generalis enim inspiratio non sufficit, ut notat cum Tertull. S. August. lib. v. de Baptismo cap. 9. et 13. 2. Arguit Amesius : « A Sacrificiis Patriarcharum, quæ tamen eadem sacrificia fuerunt, cum per Moysen instituebantur ». Resp. : Sacrificii institutio ut sic non requirit mandatum Dei positivum; secus sacramentum significativum, et collativum gratiæ. Gerhardus sic arguit 1. « Nihil potest esse bonum et Deo gratum, quod non est a Deo institutum : Baptismus Joannis fuit bonus, et Deo gratus, ut fatetur Bellar. Ergo. » Resp. : Majoris falsitas nec pueros, nec mulierculas latet; si sermo sit de speciali institutione. Nam generali ratione omne bonum a Deo est eique placet, sed hoc nihil ad rem. 2. Producit Scholasticos cum Magistro a Bellar. allegatos pro sententia asserente : Baptismum Joannis fuisse quoddam sacramentum. Sed isti innoxie errarunt, re necdum discussa, definitaque; et ipse S. Thomas correxit in 3. part. quæst. 38, art. 1. quod antea in sentent. docuerat. Dicti incommodi pœnitere, sapientis est.

Probatur 2. assertio Catholica. Quia in Baptismo non sola aqua est de essentia sacramenti, sed etiam invocatio Trinitatis : hanc autem non habuit Baptismus Joannis, ut sine Scripturæ fundamento fingunt Centuriatores : imo valde probabile est, eum nulla forma usum. Amesius : « Habuit Trini-

tatis invocationem saltem implicite. Patet enim ex Baptismo Christi, Joannem prædicasse doctrinam de tribus personis divinis : suam autem doctrinam Baptismo confirmabat » : Quod Amesius ait « patere », vel maxime latet. Legat nobis hoc ex Evangelio SS. Matthæi vel Joannis.

Probatur 3. Baptismus Christi est sacramentum novi Testamenti : Ergo institutum est ab ipso auctore novi Testamenti. Hoc argumentum ita proponit Amesius : « Joannis baptismus non fuit institutus sub novo Testamento. Ergo. » Respondet 1. « Eodem modo quo sacrificia Partriarcharum instituta fuerunt sub veteri Testamento ». Sed jam disparitas inter sacrificium et sacramentum indicata est. 2. Ait : « Christus ipse contra testatur » Luc XVI. vers. 16. *Lex et Prophetæ usque ad Joannem : ab eo tempore regnum Dei evangelizatur*. Resp. : ut ex Matth. XI. vers. 13. patet, aliud ibi non dicitur, quam Prophetas, et legem prædixisse, promissa, et figuris adumbrasse futurum Christi regnum : a Joanne vero, et a se, inquit Christus, jam præsens adesse ostendi. At hinc nihil infertur pro sacramento novæ legis a Joanne instituto.

Probatur 4. Baptismus Christi iterari non poterat, ut fatentur etiam Lutherani et Calvinistæ : At baptizati a Joanne, iterum ab Apostolis jussi sunt baptizari : Ergo. Minorem negat Calvinus, et alii ; sed hæc paulo post probabitur.

Ad CAPUT XXI.

11. — Propositio. Baptismus Joannis non habuit eamdem vim, et efficaciam, quam habet Baptismus Christi. Ita conc. Trid. sess. 7. cap. 1.

Probatur 1. Quia Marc. I. Joannes Baptista distinguit suum baptisma a Christi Baptismate, quod ipse in aqua, ille in Spiritu baptizaturus sit. Effugia Melanchthonis Calvini, Kemnitii fuse hic præclusit Bellarminus. Silentio suo hunc approbat Gerhardus. Amesius vero ait : « Bellarmin. nullam hujus assertionis probationem ex Scripturis affert, præter illa verba Marc. I. » At cur non sufficiant, cum trium virorum illorum cavillationes nihil contra ea prævaluerint. 2. Ait : « Bellarm. ipse hoc loco concedit, Baptismum Joannis potuisse remittere peccata ex devotione et fide accidentium : vel etiam ex contritione, quam homines concipiebant ex concionibus, et baptismo Joannis. Majorem autem vim probavimus antea, nulli sacramento Nov. Test. tribui debere ». Idem fere ait Gerhard. th. 56. Sed vanum esse hoc effugium patet ex dictis supra de efficacia sacramentorum Nov. Test. ex opere operato.

Eadem assertio probatur 2. apertis SS. Patrum testimoniis, quos etiam Lutherus in disp. de Baptismo Legis, Joannis, et Christi edita anno 1520. secutus est. Amesius ad hæc Patrum testimonia vel obmutuit, vel ea, ut solet, contempsit. Gerhard. thes. 66. et tribus seqq. ultimis duo prætendit. 1. « Bellarminum, ipsummet non recipere hac de re Patrum sententiam, scilicet Ambrosii, Hieronymi. 2. Bellarminum scripta Patrum subjicere arbitrio Rom. Pontificis. » Resp. : Utraque frivola evasio ! Prior, quia de substantia assertionis neuter illorum a communi sententia deflectit, sed tantum agunt de usu certæ formæ ; et de duodecim illis, qui Actor. XIX. post Baptismum Joannis fuerunt Christi Baptismo initiati. Neutrum ad rem facit, sed tantum ad vacuam paginam replendam, usitato suæ Perhermeniæ principio jam toties convulso.

Probatur 3. hæc veritas ex ipsa persona, et officio Joannis. Erat enim Joannes præcursor Domini, et solum ad hoc venerat, *ut pararet vias ejus*, Luc I. Joan. I. At parare viam Salvatori, non est dare salutem, et justificare ; sed disponere ad recipiendum Salvatorem, et salutem, etc. Opponit Gerhardus th. 62. « Juxta Bellarm. Joannes efficacissima prædicatione plurimos ad Deum convertit : Ergo etiam plurimis salutem dedit. Ergo ex eo quod Joannes viam Domini parasse dicitur, inferri nequit, quod ejus baptismus fuerit tantum præparatio quædam ad salutem, non autem medium efficax ad salutem ». Resp. : Sequela Gerhardina est, nec ullatenus stringit. Medium efficax et necessarium ad salutem solus Deus instituere potest, et eo mediante justificare, gratiamque et salutem conferre. Qui vero externæ prædicationi et ablutioni hoc tribuit, oblitus videtur illius Apostolici dicti, I Corinth. III. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat etc.* Et S. August. in epist. 1. S. Joan. « Cathedram in corde tenet, qui corda docet ». Aliud est, hortari ad contritionem, aliud remittere peccata, et gratiam salutemque conferre.

Ad CAPUT XXII.

III. — Propositio : Post Joannis Baptismum necessario percipiendus erat Christi Baptismus.

Probatur 1. ex verbis Joannis : *Ego baptizo in aqua, ille baptizabit in Spiritu sancto, et igni.* Effugium Amesii jam præclusum est supra. Et certe esset magna æquivocatio, si in tam paucis verbis (quibus fit collatio duorum Baptismatum, SS. Patres communiter agnoscunt), esset sermo, de non proprie dicta ablutione externa per aquam. Objicit quoque Amesius magistrum sent. lib. IV. dist. 2. « Cui ita manifeste contradicere, visum sit inconveniens Alex. Alensi » quæst. 6. m. 7. Verum vel contendit magister in eadem dist. sibi ipsi ; (nam in lit. D. aperte tradit communem Catholicorum doctrinam, a qua lit. I. F. videtur nonnihil deflectere) ; aut certe accipi debet, non de jure, sed de facto, ut bene exponit Ripalda ibid. in Annot.

Probatur 2. ex historia Evangelii, et Actorum. Nam Marci I, Matth. ac Luc. III. Ibant ad Joannem ut baptizarentur totâ Hierusalem, omnis Judæa, et regiones omnes vicinæ Jordani, ita ut rari essent eo tempore, non baptizati a Joanne. At mox post Domini Ascensionem ipso die Pentecostes, baptizati sunt tria millia, et paulo post quinque millia, præter alios in Judæa et Samaria. Quomodo autem credibile est, ut inter tot millia, quos Apostoli in Hierusalem baptizarunt, nullus fuerit a Joanne ante baptizatus, si (quod Marcus ait) universi Hierosolymitæ a Joanne baptizati erant ? Amesius primo confugit ad Cajetani interpretationes dudum reprobatas. Deinde confugit ad « illa tria millia hominum, qui in die Pentecostes baptizabantur, e quibus multi confluxerant ex omni natione sub cœlo ». Resp. : Esto, sit de his plus quam credibili, eos non fuisse a Joanne baptizatos : at hoc minime rationabiliter cogitari potest de illis quinque millibus, qui cap. IV. Actor. baptizabantur, et suas possessiones ad pedes Apostolorum ponebant. Verum quid conjecturis opus est, cum veritas jam perspicue habeatur ex Actor. cap. XIX. ubi Paulus jubet baptizari in nomine Domini duodecim viros, qui confessi fuerant, se non habere nisi Joannis baptismum. Hic locus plane convincit intentum ; unde varias interpretationes (imo depravationes) commenti sunt Lutherano-Calviniani ; e quibus Bellarminus hic decem diversas commemorat, aperto textui, et Patrum unanimi sensui contrarias. Altum hac de re silet tam Amesius, quam Gerhardus hic ; ideoque tacite agnoscunt turpe, et vanum suorum gregalium effugium. Estque hic locus Actor. XIX. specialiter notandus, tamquam paradigma interpretationis Quodlibeticæ Lutherano-Calvinianorum ad suum gustum.

Ad CAPUT XXIII.

I. — Objiciunt hæretici : « Eadem fuit doctrina, idem ritus, eadem gratiæ oblatio in Baptismo Joannis, et Christi : Idem igitur Baptismus erat quoad substantiam et efficaciam ejusdem ». Resp. : Nec antedens, nec consecutio quidquam valet. Nam non fuit eadem doctrina nisi in genere. Quin enim, quæso, Joannes docuit de passione, et resurrectione Christi ? 2. Doctrina nihil facit ad sacramenti essentiam, alioqui hæretici habentes falsam doctrinam, numquam haberent verum sacramentum Baptismi. Corollarium hinc infert Amesius : « Verbum igitur, promissio, fœdus Dei, nullius sunt numeri in Pontificiorum sacramentis ». Sycophantica illatio ! quam nemo in forma syllogistica unquam exhibebit. Hoc enim tantum voluit Bellarm. : Sicut diversitas doctrinæ non facit diversum Baptisma : ita nec doctrinæ similitudo facit Baptisma unum. Quid clarius ! Denique quoad oblationem gratiæ, non fuit eadem in utroque Baptismo. Nam Baptismum Joannis sequebatur pœnitentia, ut ejus effectus ; Baptismum autem Christi præcedit, ut ejus dispositio. Remissio autem peccatorum tribuitur Baptismo Christi, ut immediatus ejus effectus ; sed pœnitentia baptismo Joannis, non Christi Baptismo tribuitur, Marc. I. Luc. I. Amesius 1. « Inania et mere commentitia sunt hæc subterfugia. Nam humilis confessio peccatorum, et proinde resipiscentia antecedebat baptismum Joannis Marc. I. vers. 5. ». Resp. : Hoc Marcus non dicit, quod de resipiscentia Amesius ei affingit. Confessio illa erat nuda cæremonia, qua testabantur internum dolorem de vita anteacta, et desiderium expurgandi animi per pœnitentiam, sicut expurgabant Judæi iidem aqua sordes corporis ; et sic disponebantur ad contritionem, et veram scelerum remissionem, aliaque beneficia a Christo accipienda, in quem-

credere jubebantur a Joanne, Act. XIX. v. 4. Joan. I. vers. 26. Amesius 2. « Si remissio peccatorum effectus fuit pœnitentiæ, et pœnitentia effectus baptismi Joannis, tum ipsa remissio fuit etiam effectus ejusdem baptismi » Resp. : Perfecta pœnitentia, seu contritio non est effectus baptismi Joannis ; sed hæc nuda, et valde remota dispositio ad illam. Nihil ergo ad rem !

II. — Objic. « Suavissima consolatio est Christianorum, quod eodem baptismo baptizantur, quo Christus fuit baptizatus : Sed Christus baptizatus fuit Baptismo Joannis : Ergo Baptismus Christianorum idem est cum baptismo Joannis. » Resp. : Non est bona consolatio, quæ Christo irrogat injuriam. Baptismum autem Christi ipsi Christo tribuere vix possumus sine blasphemia : quia videretur indiguisse regeneratione, et adoptione. Amesius : « Simili ratione concludere posset Bellarm. Christo non posse tribui circumcisionem, Paschatis, et Eucharistiæ communionem, aut Baptismum ipsum Joannis, quia videretur indiguisse gratia horum sacramentorum ». Resp. : Disparitas est : Quod circoncisio ex se non fuit nisi signum externum fœderis cum Abraham, et semine ejus, unde Christus prodibat : proinde conveniebat, eodem cauterio signari, itemque legem agno Paschali, etc. servare in aliorum exemplum. Eucharistiæ a se confectæ sumptio non habet pro effectu suo per se remissionem peccati, sicut Baptismus, et Pœnitentiæ sacramentum. Et quamvis forte non sit negandum , absolute potuisse Christum suscipere etiam suum Baptismum, non secus ac circumcisionem, et Eucharistiam, ac Baptismum Joannis, qui erat pœnitentiæ, ad alium quidem finem; tamen magis omnino gloriosum Christo fuit, non accipere suum Baptisma, quam accipere. Dum enim Baptismum confert, et non accipit, imperatorem se hujus militiæ ostendit, quippe, qui characterem suum aliis imprimit. At si acciperet, videretur etiam ipse ad militiam adscribi. Amesius ait : « Quid Christo gloriosum fuit, non ex ratiunculis humanis » (sic contemnit, quas solvere non potest), « sed ex verbo, et praxi ipsius Christi statuere debemus ». Sit hoc ita. At ubi ex perspicuis Evangelii verbis, sine glossis quodlibeticis hoc ostenditur ?

III. — Objic. « Cum Christus baptizaretur a Joanne, adfuit visibiliter Spiritus sanctus, et vox gratiæ sonuit. Hæc eadem sunt maxima, quæ in nostro Baptismo invisibiliter fiunt. Idem igitur baptismus Joannis, et noster ». Resp. : SS. Patres varias causas dant, cur Christus voluerit baptizari a Joanne. 1. Ad humilitatis exemplum. Matth. III. 2. Ut confirmaret baptismum Joannis tamquam bonum, et Deo gratum. 3. Ut ostenderet, quanti peccatores facere debeant Baptisma Christi Domini, cum ipse Dominus tanti fecerit Baptismum servi. 4. Ut lavaret nostra crimina in Jordane, et veterem Adamum suffocaret aquis, et novum emergere faceret, non vi Baptismi, sed merito humilitatis suæ. 5. Ut ipse figuraret in sua persona Baptismum nostrum, et gratiam, quam in eo accipimus. 6. Et præcipue, ut Baptismum salutarem ipse institueret, et consecraret. Instituit enim sanctificando aquas tactu carnis suæ, ut SS. Patres docent ; et simul figurate ostendit effectum Baptismi sui, dum cœlum aperiri voluit, Spiritum sanctum descendere, et vocem audiri etc. Hæc autem omnia nihil faciunt pro, sed contra Lutheranos, et Calvinistas. Nam antequam Dominus baptizaretur, numquam apparuit columba ; neque audita est vox de cœlo, et tamen idem erat baptismus Joannis, cum eo, qui postea fuit; Ergo baptismus quem habuit Dominus a Joanne, non fuit idem cum nostro : nam illum accepit, non instituit. Amesius nihil ad rem quod responderet habens, tacere tamen noluit. Ait : « Neque postea visibiliter apparuerunt hæc in Baptismo Christi : satis fuit, ut invisibilis gratiæ operatio, semel visibiliter appareret. Debuit tamen in eodem sacramento apparere, ad quod pertinebat : alioqui nullum sacramenti genus commendaret magis, quam tibia, cithara, vel tuba incertum sonum edens sine ulla distinctione ». Resp. : Hæc nihil ad rem faciunt, nisi ostendatur ex verbo scripto, apparitionem columbæ, et vocem Patris in Jordane factam, sacramentum ejusque institutionem indicasse, quod gratis dicitur, nec apparenter ex Evangelio asseritur. Cum ergo nihil, quo se extricaret, solidi reperiret Amesius, ad convicia in multitudinem cæremoniarum Baptismi vertitur. Sed ea alibi sufficienter excussa sunt. Sane plerique omnes illi ritus non novitii, sed antiquissimi sunt ex SS. Scripturis et Patribus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS

Ad CAPUT II.

« Confirmatio apud Pontificios, ait Amesius, est unctio Chrismatis in fronte, signo crucis facta, sub tali formula verborum : Signo te signo crucis, et confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ita Filliucius Tract. de Chrismate. Quæstio I. est. An sit verum sacramentum ? Pontificii affirmant : Nos negamus ». Hucusque Amesius.

Bellarm. : Tria requiruntur ad essentiam sacramenti Christiani proprie dicti. 1. Promissio gratiæ. 2. Signum sensibile cum verbo, quod sit medium, seu organum, quo applicatur promissio. 3. Mandatum divinum, quo id jubeatur ministrari. Amesius. « Vere quidem ista dicuntur a nostris, sed sophistice et ambigue proponuntur a Bellarmino. Nam 1. Promissio cujuslibet gratiæ gratis datæ non sufficit ad sacramentum; sed gratiæ, fœderis, salutiferi, justificationis, sanctificationis. Et de hoc loquitur Bellarminus. 2. « Promissio gratiæ requiritur, quæ sit aliquo modo effectus sacramenti ». Sic est. 3. « Signum sensibile, una cum verbo, debet a Deo certe determinari ». Neque hoc negamus. 4. Mandatum divinum debet esse perpetuum, id est, durare, quamdiu Religio durat ». Annuimus iterum. « Sed nihil horum convenit Pontificiæ Confirmationi ». Hoc est, quod pernegamus.

Probatur igitur assertio Catholica 1. Promissio amplissima Spiritus Paracliti habetur Joan. XIV. roborantis Joan XVI. et fortes facientis in confessione fidei Luc. ult. Actor. I. Amesius. 1. : Sed hæc promissio nulli signo advertitur. 2. Talis est ut faciat homines impeccabiles. 3. Gratia illa quam sacramento annectunt Pontificii, potest promitti, et præstari sine sacramento ». Resp. 1. : Non advertitur quidem illis locis, sed alibi, ut mox dicetur. 2. Esto ita de Apostolis, quod speciali modo fuerint confirmati in gratia; ad alios tamen etiam illa promissio Spiritus sancti extendebatur, absque illa impeccabilitate. 3. Verum est quidem, et gratiam habitualem, et actualia auxilia esse in se ejusdem rationis, sive in, sive extra sacramentum conferantur : quid vero hinc contra nos ?

2. Medium, seu organum, sive signum sensibile constans ex rebus et verbis, quibus applicetur illa promissio, fuit manus impositio cum oratione. Et Apostoli quidem, cæterique in die Pentecostes congregati in domo, singulari miraculo receperunt illam gratiam promissam sine sacramento : cæteri vero communiter postea recipiebant illam eamdem gratiam ministerio Apostolorum per illud medium. Amesius : « Clarum est, alios eamdem gratiam recepisse, antequam fuerunt vel confirmati, vel baptizati ». Act. X. v. 44. Resp. : Sic est, voluit enim Deus Cornelio centurioni, et qui cum eo erant, tamquam primitiis ex gentilitate, speciale hoc privilegium concedere, ut palam faceret, Judæis haud dubie obmurmurantibus admissioni Gentilium, velle se etiam illos in Ecclesiam, et ad perceptionem sacramentorum admitti. Bonaventura, et Alensis, quos pro se allegat Amesius, in hac re hallucinati sunt, ut infra dicetur. Quod de oratione objicit, in sequentibus expedietur. Quod denique contendit : « Gratiam illam per manus impositionem ab Apostolis collatam, non fuisse sanctitatis, et justitiæ, sed gratis datam extraordinariorum donorum », non probat Amesius. Etsi enim in primis initiis perfrequens fuerit illa charismatum inter recens conversos profusio, non fuit

tamen generalis omnium, neque ita diu duravit.

3. Pro mandato habemus mandati executionem. Numquam enim Apostoli ita ordinate, et secure imposuissent omnibus baptizatis manus, ut veniret super eos Spiritus sanctus, nisi Dominus hoc eis mandasset. Nec obstat, quod alias non universaliter valet hæc consequentia : Apostoli hoc vel illud fecerunt : ergo habuerunt mandatum. Aliud enim est de operationibus infallibilem gratiæ effectum ex opere operato inferentibus : aliud de quibusvis aliis operibus bonis, quæ sive ex præcepto, sive ex consilio fiant, sunt meritoria, et Deo placita. In prioribus semper involvitur mandatum divinum; non item in posterioribus. Nec evadunt Calvinus, et Brentius, cum aiunt : « Deum initio nascentis Ecclesiæ per manus Apostolorum dedisse fidelibus visibilia quædam dona Spiritus sancti, ut donum linguarum, miraculorum, etc. Ergo sicut umbra Petri, et sudarium sancti Pauli, per quæ curabantur homines, ita nec impositio manuum fuit sacramentum conferens gratiam justificantem ». Contra enim est, quia per impositionem illam manuum Apostolorum non dabantur sola dona loquendi linguis etc. (talia enim dona non simpliciter vocantur Spiritus sancti) sed per impositionem manuum dabatur ipse Spiritus S. Amesius : « Talia dona expresse vocantur distributiones Spiritus sancti. » Hebr. II. vers. 4. et ratio redditur, I Cor. VII. 10. Sit ita. Sed nusquam vocantur absolute Spiritus sanctus. 2. Sed dabatur per manus impositionem, quod promiserat Dominus. Joan. XIV. vers. 16. 3. Dona illa non erant communia omnibus, ut patet ex Rom. XII. I Cor. XII. At Spiritus sanctus per manus impositionem dabatur omnibus, ut aperte colligitur ex Act. VIII et XIX. 4. Apostolus Hebr. VI. numerat impositionem manuum cum Baptismo, cum fide, cum pœnitentia etc. quæ pertinebant ad salutem, imo etiam ad fundamenta salutis : At loqui linguis non pertinet ad salutem, multo minus ad fundamenta religionis. 5. Apostoli numquam descendissent Samariam ad conferenda dona illa miraculorum : nam satis multa miracula operabatur Philippus.

Nec melior est alia evasio Calvini, et Kemnitii, cum dicunt : « In Apostolis privilegium singulare fuisse, ut Spiritum sanctum darent per manus impositionem : habuerunt enim illi peculiare mandatum, et promissionem. At nos nihil horum ; ut patet ex eventu : ex manus enim impositione per Episcopos jam non sequitur illud donum linguæ, miraculorum etc. ». Sed contra. Efficacia hæc impositionis manuum non fuit Apostolis privilegium singulare, sed toti Ecclesiæ facta est : Ergo et cæremonia, cui applicatur promissio, generalis esse debet, et perpetua : et ratio ejus non minus locum habet in nobis, ac in Apostolis ; siquidem omni tempore egent fideles virtute Spiritus sancti ad resistendum in persecutione, et confitenda fide. Amesius antithesim suam strenue repetit, aitque, Act. VIII. « clare satis indicari, id fuisse privilegium » speciale Apostolorum tantum. Verum est, quod inde colligatur, diaconos, et presbyteros non habuisse eam potestatem ; sed omnes Episcopos in hoc non succedere Apostolis, ex Act. VIII. numquam extundetur.

At instat cum Calvino, et Kemnitio Amesius : « Cessavit effectus ille, qui sequebatur impositionem manus : Ergo non fuit sacramentum. » Resp.: Cessavit quoad visibilia symbola, non quoad invisibilem gratiam. Fuit autem causa rationabilis eadem, quæ universaliter miraculorum, cur initio Ecclesiæ daretur visibiliter : quia tunc ad fidem plantandam, et nutriendam ejusmodi miracula necessaria erant : Sicut ergo jam cessavit effectus ille fidei, quem promisit Christus ascendens, per illa verba : *Signa eos, qui crediderint, hæc sequentur etc.*, et tamen non cessavit principalis ejus effectus, qui est esse radicem totius vitæ spiritualis etc. ita et hic. Amesius 1. « Cessavit igitur quoad impositionem manuum, quæ fuit visibile symbolum ». Resp. : Inepte hoc infertur. Sermo enim est non de symbolo externo causante, sed causato, quale est donum linguarum prophetiæ, miraculorum etc. Amesius 2. « Invisibilis omnis gratia, quæ necessaria est ad salutem, in Baptismo, et Cœna Domini obsignatur : Confirmatio igitur Pontificia nullum usum, aut fructum habet, vel visibilem vel invisibilem ». Resp. : Si hoc argumentum vim haberet, inferret etiam, nullum prorsus sacramentum esse reipsa simpliciter, et indispensabiliter ad salutem necessarium ; cum quis absolute salvari possit cum fide, et contritione, saltem in casu martyrii, ubi omnis copia sacramenti deficeret. Aperte autem Amesius contradicit Lucæ, qui refert, Samaritanos fuisse baptizatos, nec tamen Spiritum sanctum venisse in quemquam illorum,

nisi post manus impositionem per Apostolos factam.

Ad CAPUT VII.

Quæ Bellarminus cap. 3. ex testimoniis decem SS. Pontificum, cap. 4. ex octo conciliis, c. 5. ex novem Patribus græcis cap. 6. ex decem Patribus latinis producit, nec unico verbo attingit Amesius. Suaviter etiam dissimulat mendacia, et criminationes Calvini ad eludenda testimonia SS. Patrum, quæ proinde agnoscit bene a Bellarmino fuisse excussa.

Ad CAPUT IX.

Materia hujus sacramenti remota est oleum balsamo admixtum, atque ab Episcopo consecratum : Materia vero proxima est unctio ex prædicto oleo in fronte adhibita hominis baptizati, ad crucis figuram. Ita omnes Catholici. Amesius 1. iterat suam næniam : « Materia hæc est adeo remota a sacramentis Nov. Test. ut in toto Nov. Test. nulla fiat ejus mentio ». Resp. : In Nov. Test. scripto non expresse habetur, transeat ; non ad eam saltem alluditur, et ex Ecclesiæ traditione indubitata non habetur, nego. De hac enim sacra chrismatione intelligunt SS. Ambrosius, Anselmus, Theodoretus, etc. illud II Cor. I. *Qui confirmat nos Deus et unxit nos, et signavit, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Amesius 2. Act. VIII. et XIX. ubi Pontificii volunt Confirmationis exempla proponi, nulla fit mentio Chrismatis, sed manuum impositionis tantum ; Bellar. etiam cap. 2. signum sensibile in sacramento Confirmationis voluit esse manus impositionem. Resp. : Duplex est hic Theologorum sententia probabilis (præter tertiam Bonav. et Alensis, quam etsi Amesius præferat omnibus, absolute tamen improbabilis est). Prior quam tenet Bellarm. ait, Apostolos (uti et omnes sequentes Episcopos) numquid dedisse effectum Confirmationis absque unctione Chrismatis; neque adhibuisse aliam impositionem manuum, præter eam, quæ in illa unctione includitur. Fundamentum est : quia institutio Chrismatis ab ipso Christo facta est : Ergo non est verisimile, Apostolos alium ritum adhibuisse. Quod si dicas, per dispensationem Christi Apostolos loco unctionis usos manuum impositione. Contra est : quia omnino congruebat, ut Apostoli initio Ecclesiæ non uterentur dispensatione, nec privilegiis, præsertim in ministerio sacramentorum, quæ perpetuo erant futura quædam certa signa visibilis Ecclesiæ. 3. Quia id confirmatur traditione, et testimoniis SS. Fabiani, Cypriani, Augustini, Eusebii Papæ, etc. Altera sententia probabilis æque, S. Thomæ, et plurimorum (quam etiam sequuntur duo concilia provincialia Moguntinum, et Coloniense), dicit Apostolos interdum usos fuisse nuda impositione manus absque unctione ; interdum vero usos fuisse unctione Chrismatis. Quod interdum usi fuerint nuda manus impositione, videtur suaderi verbis illis Actorum VIII. et XIX. simpliciter, et ut jacent acceptis. Videturque favere concil. Florentinum. Quod vero interdum etiam usi fuerint Chrismate, suadent argumenta prioris sententiæ. Utra ex his duabus a parte rei vera sit, incertum est. Hoc certum : Nudam manuum impositionem non fuisse sacramentum, cum non fuerit cæremonia permanens. Unde manuum impositio, quæ sacramentum hoc sit, non differt ab ipsa Chrismatione : qui enim inungit, manus imponit, adeoque unctio, et signatio, cum manu fiat, manus impositio rectissime dicitur, ut docet Hugo lib. II. de Sacram. Sic Marc. VII. cum postulassent quidam, ut Dominus manus imponeret lunatico, ille id fecit, nam *digitis tetigit linguam, et aures ejus.* Amesius 1 : « Unctio fit pollice tantum in fronte : hactenus igitur nulla impositio manuum, sed unius pollicis apparet, etc. » Quid hic veniat nomine « impositionis manuum », rectius tutiusque ex SS. Patribus, et continua praxi Ecclesiæ etiam primorum sæculorum, quam ex musteis Evangelii corruptoribus discitur. Amesius 2 : « Mirum admodum videretur (Puritanis) si Scripturæ sacramentum nobis commendarent, cujus materiam suo nomine numquam designarent : sed ridicule audax maluit esse Bellar. in Scriptura pervertenda, quam candorem imitari. Alexand. Alensis fatetur hoc sacramentum Confirmationis institutum fuisse in concilio Meldensi, quantum ad formam verborum, et materiam elementorum ». Resp. : Mirum esset, Amesium ita laudare, et sequi malle unum Alensem errantem, quam tot antiquæ Ecclesiæ lumina, perspicue materiam hujus sacramenti tradentes SS. Patres; nisi jam certo constaret, eum omnis traditionis, et interpretationis Ecclesiasticæ juratum hostem esse. Quod Scotus « fateatur, nihil certi ex

Scripturis haberi de materia, et forma sacramenti hujus, eo quod tempus, et modus hujus institutionis in Scriptura non legatur, etc. », quid, quæso, nobis officit, quibus certum est, non omnia revelata expresse scripta esse ?

Ad CAPUT X.

Bellarm. : Forma hujus sacramenti sunt hæc verba : *Consigno te, etc.*, quoad sensum, et sententiam quam habent. Amesius præter consuetos cavillos, et sarcasmos nihil affert solutione dignum. Recte notavit Bellarm., non debere mirum videri, si Patres non expresse ponant hanc formam, cum neque aliorum sacramentorum formas describant; tum, quod res essent omnibus Christianis notæ ob quotidianum usum; tum etiam, ne Gentilibus proderent ejusmodi mysteria sine necessitate. Itaque nullus fere est veterum, qui disertis verbis scripserit formam Baptismi esse : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*; tantum dicunt, Baptismum dari cum invocatione Trinitatis. Imo S. Dionysius cap. ult. Hierarch. Eccles. dicit : « Fas non esse litteris mandare verba, quibus in administratione sacramentorum utitur Ecclesia ». Hoc monitum ad rem maxime faciens, caute dissimulavit Amesius, ne proderet insulsam suam cavillationem, qua explodit omnia, quæ verbis non exprimuntur in sacro Codice.

Ad CAPUT XI.

Bellarm.: Duplex est hujus sacramenti effectus. 1. Gratiam confert gratum facientem, et quidem majorem, quam ipse Baptismus, in ordine ad roborandam animam contra diaboli impetus, sed minorem in ordine ad remissionem peccati, quia non remittit totam pœnam. 2. Alter effectus est character, quo adscribimur in Christi militiam, sicut per Baptismum in Christi familiam. Amesius arguit Bellarminum, quod « sententiam suam valde sophistice, et ambigue proposuerit de gratia per Confirmationem collata ». Nihil autem objicit, nisi suam hæresim infra explodendam, quod gratia tantum remissione peccatorum per imputationem extrinsecam justitiæ Christi fiat. 2. Ait : « Confirmatio non requiritur ad roborandam animam, quia Eucharistia instituitur ad roborandam animam, sicut panis cor hominis confortat ». Resp. : At cur nullum locum Scripturæ signavit, ubi vel Catholica sententia rejicitur, vel Calvinistica exprimitur. 3. Ait : « Exaltatio gratiæ Confirmationis (ad roborandum) supra gratiam Baptismi, non tantum est impia in se ; sed in Bellarmino (qui docet, omnem pœnam, atque adeo omnem infirmitatem in Baptismo tolli), est plane ridicula ». Resp. : Impio huic Puritano impii sunt SS. Cyprianus, Tertullianus, Dionysius, Ambrosius, Augustinus, etc., qui aiunt, per hoc sacramentum plene sanctificari, perfici, etc., antea baptizatum. 4. Ait : « Distinctio illa inter adscriptionem », in familiam Christi, et in militiam Christi, « est mere verbalis. Omnes enim qui in familiam, etiam in militiam Christi adscribuntur ». Resp. : Esto non sit distinctio illa realis, est tamen formalis, minime autem tantum verbalis, quid quod etiam aliquo modo reipsa illa distingui videamus. Infantes enim ad familiam Christi pertinere quis neget? Eosdem vero, quamdiu ratione non utuntur, ad militiam Christi pertinere quis dixerit ?

Ad CAPUT XII.

Bellarm. : Solus Episcopus est proprius hujus sacramenti minister : ex dispensatione tamen potest etiam presbyter conferre, non tamen Chrisma consecrare. Amesius sciscitatur : « An hæc potestas sit ordinis, vel jurisdictionis » ? Et si dicatur esse ordinis, subsumit ille : « Ordinis potestas est eadem in Episcopis et presbyteris ; neque inchoata tantum in presbytero quoad hoc sacramentum dici potest (ut Bellarm. ineptissime postea fingit) et absoluta, perfecta, et independens, quoad Baptismum, et Eucharistiam, quæ sunt evidenter majora. Jurisdictio autem nulla major est in confirmando, quam in baptizando ». Respondeo : Jam in tomo 2. discussus est error ille Puritanicus de indistinctione Episcopi, et presbyteri. Quod ergo ordinarius minister hujus sacramenti sit Episcopus, indubitatum est omnibus Catholicis. Presbyteris ex dispensatione id committi posse non ita certum, quin S. Bonaventura, Adrianus, etc., olim oppositum tenuerint : omnino tamen probabilissimum est, et communiter hodie assertum, id legitime fieri posse ; et de facto ita contigisse, ut alia omnia exempla desint, constat ex more Græcorum ; quin etiam ante Photia-

num schisma vigebat. Videatur Arcudius lib. II. cap. 10. et seq. An vero nescit Amesius, si de possibili quæstio est, potuisse Christum Dominum ita instituere, ut Sacerdoti simplici ex vi suæ ordinationis non daretur potestas proxime, et in actu primo ad conferendum hoc sacramentum Confirmationis, sed hæc daretur soli Episcopo per consecrationem ejus; et nihilominus simul potuisse Christum velle, ut sacerdos ex vi suæ ordinationis, esset quasi in potentia remota, ut adjuncta delegatione Summi Pontificis posset hoc sacramentum conferre? Quænam vero in hoc repugnantia est? Unde ruit assertio Amesiana, etiamsi ei gratis largiamur, Baptismum, et Eucharistiam esse evidenter majora, quam sit Confirmatio. In iis enim quæ ex mero arbitrio legislatoris pendent, non licet argumentari a concessione majoris ad concessionem minoris; adeoque inepte exigit Amesius hic rationem, aut ostensionem ex verbo Dei scripto. Ex tradito enim, et praxi (præsertim Græcorum ante schisma) satis liquet.

Porro proprium id esse Episcopi munus, probatur 1. ex Actorum VIII. ubi Petrus et Joannes mittuntur, ut per manuum impositionem darent Spiritum sanctum iis quos Philippus baptizaverat. Quænam vero fingi possit causa, cur soli Apostoli manus imponant; imo cur ad ipsos veniant ex uno loco ad alium, nisi quia hoc munus pertinet ad primum gradum ecclesiasticum. Septem objectiones Calvini, et Kemnitii probe a Bellarm. excussas, vel silentio suo agnoscit Amesius, qui sic ait : « Non fuerunt missi Apostoli ad signandum signo Crucis, Chrismate ungendum, et formulam verborum recitandam, vel ad sacramentum aliquod ordinarium administrandum, sed ad miraculosum Baptismum flaminis vel Spiritus exercendum ». Resp. : Hoc non legit nobis Amesius nec ex Patrum antiquorum ullo; sed solum Alensem errantem aliquatenus sectatur. Res mira ! Bellarmin. loco secundo probationis dixerat, probari idem testimoniis, et traditione ecclesiastica. Nam concilia, Pontifices, et Patres citati in 1. cap. communi consensu docent : Solos Episcopos esse proprios hujus sacramenti ministros, idque probari ex Act. VIII. Ad hoc secundum Bellarmini fundamentum penitus obmutuit Amesius.

Idem confirmat Bellarm. ratione : Quia Confirmatio est complementum, et perfectio Baptismi : proinde convenit, ut a primo ministro detur; sic enim in omnibus aliis rebus ultima forma imprimitur a primo agente. Amesius : « Hoc argumentum ex duabus blasphemiis conflatur. 1. Baptismum esse imperfectum sine Confirmatione. 2. Episcopum non tantum proprium, sed et principalem agentem esse, in ultima forma, vel gratia sacramenti imprimenda. Resp. : Dicta Bellarmini usquequaque sunt conformia dictis antiquorum, et sanctissimorum Patrum cap. 3. 4. et 5. a Bellarm. recitatis. Uter ergo blasphemat, Bellarminusne, an Amesius? judicet quivis prudens, et æquus lector. Sycophantica cavillatio est, dum verba Bellarm. ita versat Amesius, quasi « Episcopum faciat principale agens in gratia sacramenti conferenda ». In mentem Bellarmino, aut cuivis Catholico hoc non venit : hoc solum vult : sicut in effectibus naturalibus effectus ultimus, forma scilicet ultima, et perfectissima procedit a principali causa; ita gratiam Confirmationis (quam Patres vocant complementum, perfectionem, consummationem), congrue proficisci ab iis, qui sunt supremi in hierarchia ecclesiastica. Neque vero hanc rationem ut apodicticam dedit Bellarm. cum hæc tota res pendeat ex arbitrio Dei, qui et aliter potuisset decernere. Est ergo tantum ratio congruentiæ, nihil plane involvens incongrui : hoc enim solum affingitur ab Amesio. Talis etiam est, quam Bellarm. subjungit, scilicet : In Confirmatione adscribimur ad Christi militiam : adscribere autem ad militiam, proprium est ducum, et imperatorum. Congruentia, inquam, et hæc est, quæ a proba mente agnoscitur; ab improbis vero cavillatoribus æque facile in calumniam vertitur. Apostolus quidem, etsi Rom. VI. vers. 13. tantum Baptismi faciat mentionem, tamen ad Hebr. VI. vers. 2. etiam Confirmationem numerat inter fundamenta Christianismi, et militiæ sacræ.

Ad CAPUT XIII.

Bellarm. : In consecratione Chrismatis 1. fiunt benedictiones olei, et balsami per orationes. 2. Fiunt etiam per signum crucis. 3. Halat Episcopus aliquoties super ampullam Chrismatis. 4. Chrisma jam consecratum salutatur ab Episcopo, et presbyteris, his verbis : Ave, sanctum Chrisma? Amesius : « In istis omnibus nihil quidquam est, quod non sit plane histrionicum, et ridiculum, non

auctoritate tantum, sed et similitudine sacræ Scripturæ destitutum, præter benedictiones orationum. Illæ autem benedictiones non tantum sunt vanæ, sed etiam profanæ, et in gratiam Dei plane contumeliosæ. Sic enim inter cætera orat Episcopus super balsamum : Ut Deus huic unguento spiritualem gratiam largiendo, plenitudinem sanctificationis infundat, et ut fiat omnibus, qui ex eo ungendi sunt, in adoptionem filiorum per Spiritum sanctum ». Resp. : Judicium hoc Puritani plane concinit Mahumetanorum, et Paganorum sensui, qui omnia mysteria Christiana exsibilant, miseri ipsi et deplorandi sanniones. At si voluit Amesius non tantum inanes contumelias evomere, cur non solidam refutationem attulit ejus, quod Bellarm. hic Calvino, similiter antiquissimum ritum blasphemanti respondit, nempe : Quod si magica (histrionia ridicula) est hæc cæremonia, Christum magiæ (histrioniæ ridiculæ) doctorem faciemus ; quod est impium, et blasphemum, etc. Sed huic hominum generi Puritanico, qui totum Christianismum a XV. sæculorum moribus ad suam musteam novitatem redigere volunt, tantum non ipsi Apostoli, et Christus, superstitiosi, histrionici, et ridiculi sunt, eo quod aliquid cæremoniis indulserint. Neque hæc omnia novantium impietas aliam meretur responsionem, aut refutationem, quam execrationem.

Gerhardus hic præter morem jejunus, et parcus est. Vix aliud producit, nisi prolixam recitationem verborum Bellarmini de hoc sacramento, quibus deinde subjicit solemnem suam næniam : « Agnoscit Bellarm. huic sacramento jam olim a quibusdam (Waldensibus, Wiclefo, etc.), fuisse contradictum ». Quid hinc conficit *puerilis* disputator? An ergo « Bellarminus est testis Lutheranismi », quia testatur, aliquos errores Lutherum non cœpisse, sed instaurasse? Similia sunt, cum, v. gr., ait : « Fatetur igitur Bellarmin. se destitui in hac quæstione manifestis Scripturæ testimoniis » : Quid hinc infers, Gerharde? « Si forma, inquit, Confirmationis non potest probari ex scripto Dei verbo, Confirmatio non potest esse proprie dictum sacramentum ». At rectius nos proprio te gladio jugulantes dicimus : Si tu non potes nobis legere ex manifesto Scripturæ testimonio, quod forma sacramentorum debeat exprimi scripto verbo, legem nobis inique ponis, quam tu ipse nec vis, nec vales servare. Nec robustiora, aut majoris momenti sunt, quæ tribus seqq. thesibus prosequitur. Certe vix videri potest rem serio egisse.

Magis serio, et acriter Gerhardus Titius obstrepit in sua ostensione ; sed tamen levis momenti sunt, si comparentur ejus tela cum iis, quæ anno proximo M. DC. LIX. Joannes Dallæus Calvinista Parisiensis tribus libris contra hoc sacramentum disputavit. Verbositatem hujus conviciatoriam, et mordacem nec libet, nec licet hic pro brevitate instituti nostri excutere, cum maxima ex parte sua fundamenta depromat ex antiquis Ecclesiæ Scriptoribus, et SS. Patribus ; quæ cum fatente ipso Dallæo perquam obscura, et ambigua sint, prolixam potius et molestam altercationem instruere, quam brevem, et expeditam controversiarum disceptationem adjuvare valent.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ

Ad CAPUT I.

Amesius nude sic quæstionem proponit : An post consecrationem realiter ac substantialiter sub specie panis, et vini contineantur corpus, et sanguis Domini, in eodem spatio, quo panis et vinum antea continebantur ? Pontificii affirmant, nos negamus. Dissimulat ergo omnia, et tacendo approbat, quæ de hæresi Sacramentaria recensuit Bellarm. cap. 1. Operæ vero pretium est, nos hic non dissimulare, quæ circa Calvini sententiam adnotantur. Ea autem in primis consistit in his pronuntiatis. 1. Symbola Cœnæ tantum esse in terra : Corpus autem Christi tantum esse in cœlo ; proinde tanto intervallo Christi corpus a pane, et vino in Cœna, quanto abest terra ab altissimis cœlis. 2. Symbola, et corpus Christi, licet loco inter se plurimum distent, tamen conjuncta esse, non solum ratione signi, sed etiam quia cum signo Deus nobis vere exhibet ipsum verum Christi corpus, et sanguinem, quo animæ nostræ alantur in vitam æternam. Quia vero hoc secundum pugnat cum primo, dicit 3. Non posse ingenio comprehendi, sed sola fide, quomodo fiat ista conjunctio rerum tam distantium. Cum vero intellexerit Calvinus, hoc suum mysterium esse plane incredibile, et apertissimam repugnantiam involvere, ait 4. Non ipsum corpus Christi ad nos descendere, sed quamdam vim substantialem ex Christi carne ad nos derivari tamquam per canalem quemdam. Ubi videtur dicere, non substantiam, sed qualitatem quamdam nobis dari. Quia vero hinc videbatur imminere periculum, ne nimium tribuatur huic Sacramento, ait 5. Communicationem istam sive corporis Christi, sive virtutis ejus ; tantum fieri per fidem, quæ apprehendit Christum in cœlo existentem, et eum nostrum facit, ut participare possimus bona illius : In quo certe nullum est mysterium, nullum miraculum, nulla difficultas intelligendi. Quis enim non facile capiat, fide apprehendi posse Christum, imo etiam totam Trinitatem ? 6. Hinc sequitur aliud, quo asserunt, homines improbos non percipere corpus Christi, licet Symbola percipiant : id enim esse tantum prædestinatorum, sicut etiam soli prædestinati habent veram fidem. 7. Non esse eam vim in sacramento Eucharistiæ, ut det ipsum corpus Christi, fidem non habenti : sed solum ut testetur, et confirmet jam habenti. Ac ita plane dicere debuit Calvinus, ne destrueret omnia, quæ antea docuerat de sacramentis : quod scilicet sint tantum veluti sigillum confirmans promissionem verbo factam, et testimonium gratiæ acceptæ. Hinc vero.

I. — Colligitur : Falso jactasse Calvinum, suam sententiam esse difficillimam, et incomprehensibilem humano ingenio, adeoque summum mysterium. Non certe majus mysterium est, quod symbola panis et vini revocent nobis in memoriam Christum pro nobis passum, et mortuum ; quam quod id faciat imago Crucifixi, præsertim juncta hac epigraphe : *Ecce agnus Dei, etc.*

II. — Meras ludificationes esse illa omnia magnifica encomia Eucharistiæ, cum scilicet dicit toties Calvinus ; « Nobis una cum symbolis dari ipsum, verum, et reale Christi corpus, et eo nutriri animas nostras etc. » Nihil enim tandem nobis relinquit, nisi nudum symbolum rei habitæ.

III. — Ex hac Calvini sententia sequi illud absurdum, ut porrigere Cœnam Domini sit testificari illum, cui porrigitur, jam ante sumpsisse Cœnam, et Christi corpus comedisse : quod est et intolerabile, si respiciamus usum vocabulorum, et est sæpissime falsum ; cum plurimis porrigantur ista symbola, qui tamen non comederunt corpus Christi, juxta regulas Calvini, cum sint impii. Quocirca falso testificantur Ministri, illos comedisse corpus Christi : et tamen ita nituntur sua illa testificatione, ut Calvinus dicat : Ex hoc Sacramento secure sibi promittere posse, regnum cœlorum non magis sibi excidere posse, quam ipsi Christo. Hactenus Bellarminus de sententia Calvini, quæ si non sunt vera, cur Amesius ea non enervavit : Cur ad illa magis mutus est quam piscis ? cum in seqq. mox sit tam verbosus. Si autem vera sunt, manifestum est cuivis veritatis et salutis suæ cupido, jam in ipso limine, ante conflictum, debellatam esse hæresim Sacramentariam.

Ad CAPUT II.

Veritas Catholica in concil. Trid. sess. 13. adversus hæreses ita exprimitur : « In almo S. Eucharistiæ sacramento, post panis, et vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum, atque hominem, vere, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri profitemur ». Ubi 1. contra Ubiquistas docetur post consecrationem adesse corpus Christi ; quod ipsi dicunt etiam ante adesse. Contra Calvinistas vero, qui dicunt, Eucharistiam esse signum conjunctionis cum Christo jam antea factæ per fidem. 2. Contra Ubiquistas docetur : Non vi ubiquitatis, sed consecrationis, esse præsens corpus Christi ; multo minus ex promissione Evangelii in concione explicata, ut volunt Calvinistæ. 3. Docet, totum Christum esse sub hoc Sacramento, per naturalem concomitantiam sub utravis specie, contra Lutherum. 4. Dicitur : Christum in Eucharistia esse *vere*, contra omnes Sacramentarios, et Tropistas, qui volunt Christum adesse ut in signo, et figura : hæc enim veritati opponitur. 5. *Realiter*, quod opponitur figmento Calviniano, qui vult adesse, ut fide apprehenditur. 6. *Substantialiter*, tum contra Calvinistas, qui dicunt, corpus Christi quoad substantiam esse tantum in cœlo, sed vim nescio quam inde ad nos manare ; huic vero virtuti opponitur ly *substantialiter* ; tum ut explicetur modus existendi Christi in Sacramento ; nam corpus Christi in cœlo habet modum existendi naturalem : in Sacramento non naturalem, sed sacramentalem. Hic vero modus optime explicatur per ly *substantialiter*. Id enim significat, totum Christum in Sacramento existere ad modum substantiæ, non quantitatis, vel qualitatis etc., quia substantia panis convertitur in substantiam corporis Christi ; cætera autem subtantiam concomitantur. 7. Docet, corpus Domini sub illis speciebus sensibilibus contineri. Unde non est in Eucharistia Christus, ut in locō, vel ut in vase etc. Sed est ad eum modum, quo erat substantia panis sub suis accidentibus, eo excepto, quod accidentia inhærebant substantiæ panis, Christi autem substantiæ non inhærent, unde ex natura rei tamdiu perseverat corpus Christi in Eucharistia, quamdiu naturaliter mansisset substantia panis sub iisdem accidentibus. Hinc inferuntur hæ regulæ de modo loquendi in hac materia.

I. — Nomina substantia quæ dicuntur de Christo, sive ejus corpore extra Sacramentum, dicuntur etiam de ipso, ut est in Sacramento.

II. — Nomina adjectiva, quæ dicunt ordinem ad corpora circumstantia, non dicuntur de Christi Corpore, ut est in Eucharistia ; licet dicantur de eo, ut est in cœlo ; alia vero dicuntur.

III. — Adverbia, quæ dicunt modum existendi corporalem, non dicuntur de Christo in Eucharistia, licet dicantur de ipso, ut in cœlo residet : alia vero nihil prohibet dici.

IV. — Verba quæ significant præsentiam corporis Domini in Eucharistia, abstrahendo a modo existendi cum ordine ad alia simpliciter affirmari possunt ; reliqua non item.

V. — Quamvis corpus Christi in Eucharistia per se non tangatur, nec videatur, nec moveatur : tamen ratione specierum, seu accidentium, quibus conjunctum est, potest dici videri, tangi, moveri, etc.

VI. — Verba quæ significant motum localem, vere et proprie dicuntur de corpore Christi in Eucharistia existente, ratione specierum : licet per accidens, non per se : cætera autem quæ significant alias mutationes, vel actiones, dicuntur quidem de cor-

pore Christi ratione specierum ; sed improprie, et figurate. Et hactenus omnia Bellarminiana silentio suo approbavit Amesius : qui enim tacet, consentire videtur, præsertim in controversia capitali.

Ad CAPUT III.

Bellar. : Figuræ necessario inferiores esse debent rebus figuratis. Figuræ autem sacramenti Eucharistiæ, agnus paschalis, sanguis fœderis, et manna, vel sunt excellentiores, vel non inferiores simplici, et naturali pane significante corpus Christi : Igitur Eucharistia non est simplex, et naturalis panis, significans corpus Christi, sed ipsum corpus Christi. Amesius 1.: « Totum hoc argumentum petitur a non ente. Sacramenta enim Nov. Test. non habuerunt figuras nullas, a quibus præfigurarentur, ut sacramenta. Sunt quidem respectu veterum sacramentorum ἀντίτυπα, vel similes typi, sed non ἀρχέτυπα, vel exemplaria in illis expressa ». Resp. : Hoc est frontem perfricare, et negare rem manifestam. Cur non respondit ad testimonium Apostoli Coloss. II. et Heb. X. ubi comparantur figuræ Vet. Test. umbris, impletiones corpori ? Quid clarius verbis S. Hieronymi in cap. I. ad Tit. : « Tantum interest inter panes propositionis, et corpus Christi, quantum inter umbram, et corpora » ? Agnum paschalem figuram fuisse Eucharistiæ docent Tertullianus, Hieronymus, Chrysostomus, Cyprianus, Augustinus, Leo M., Gregorius M. Et ex ipso Evangelio Matthæi XXVI. Luc. XXII. manifesta colligitur. Denique cum Agni paschalis cæremonia non tam in immolatione, quam in manducatione posita fuerit, respondet ei in Nov. Test. Agnus ille, qui tollit peccata mundi, quatenus manducatur ; quod certe non aliter fieri solet, quam in Eucharistia. Jam vero Agnum paschalem Judæorum, rem fuisse præstantiorem Eucharistia nostra, si in ea non vere corpus Christi continetur, perspicuum est. Sive enim consideretur agnus, et panis, ut res naturalis, sive ut symbola significantia, sine dubio utrobique excellit agnus : quis enim dubitet carne agni melius significari carnem Christi, quam pane ? Unde evanescit 4. evasio Amesii qua ait : « Ineptissime facit Bellarminus, quod argumentum instituit de sacramentorum natura (sicut ipse fatetur cap. 4). ex comparatione rerum inter se, omissa significatione ; cum definitio sacramenti a conc. Trid. tradita, naturam ejus collocet in significando, et efficiendo ». Resp. : ex dictis patet, quod Agnus paschalis excellat, et quoad rem, et quoad significationem : Ergo vana hæc evasio.

Similiter Exod. XXIV. et Hebr. IX. describitur Testamentum vetus, ubi legimus, Moysen nomine Dei mandata legis proposuisse : dein aspersisse sanguinem in populum, ac dixisse : *Hic est sanguis, quem misit ad vos Deus.* Hæc autem figura impleta est in institutione hujus Sacramenti, ut patet ex Luc. XXII. ubi disertis verbis Christus ait : *Hic calix novum Testamentum est in sanguine meo ;* adeoque novum Testamentum institutum est in Cœna. Idem relucet ex eo, quod Christus de industria, iisdem fere verbis, quibus Moyses, uti voluerit. Denique requisita ad Testamentum adfuere in ultima Cœna, non autem in passione : Itaque cum sanguis ille Testamenti veteris ; figura fuerit sanguinis Eucharistici, patet, meliorem fuisse figuram re ipsa figurata, si ibi verus sanguis hic tantum sit vinum. Amesius nimia perspicuitate, et efficacia veritatis constrictus, ad fraudes, et convicia vertitur, cum ait : « Cum Bellarminus non tantum Agnum paschalem, sed et sanguinem fœderis, cujus mentio fit Hebr. IX. vers. 20. figuram facit Eucharistiæ, et non passionis Christi, blasphemia hæc est manifesta, et non rationibus, sed lapidibus potius refutanda. » Resp. : Bellarm. haud negat, sanguinem fœderis fuisse etiam figuram passionis Christi, sed tantum ait, multo magis, et clarius repræsentasse sanguinen calicis Eucharistici, cum quo institutum est a Christo Novum Testamentum in ultima Cœna. Et hoc usque adeo verum est, ut etiam Lutherani Glossatores Bibliorum Jenensium in cap. XXVI. Matth. vers. 20. id disertis verbis fateantur. Vere « rationibus » non potuit « refutare » Bellarminum Amesius, sed « lapidibus » Sacramentariis bilem suam exeruit.

Tertio denique Manna fuisse figuram S. Eucharistiæ, patet ex verbis Domini Joan. VI. *Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, et mortui sunt : qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Idem constat ex I Cor. X. ubi mare rubrum Baptismo, et Manna comparatur Eucharistiæ. Et revera etsi nec SS. Scriptura, nec Patres id dicerent, tanta est inter utrumque similitudo,

ut res ipsa clamet, illud hujus fuisse typum. Jam vero quod Manna non tantum in entitate sua, sed etiam in significatione fuerit multo præstantius pane Eucharistico, si hic vere non continet corpus Christi, quis dubitet? Nam Manna erat e cœlo, habuit omnem saporem, et æqua mensura sumebatur ab omnibus, licet diversa esse videretur etc., quæ certe multo melius significant panem cœli verum, scilicet Christi corpus, quam panis noster usualis. Firmum igitur et inconcussum manet primum hoc ex figuris petitum argumentum. Nec quidquam efficit instantia Amesii de Baptismo, cum ait : « Figuræ Baptismi juxta Bellarm. inferiores debuerunt esse rebus figuratis : erant tamen excellentiores, vel non inferiores simplici, et naturali aqua, remissionem peccatorum significante ». Resp.: Nulla ex illis figuris Baptismi, quas Bellarm. cap. 13. recitat, præstantior fuit Baptismo nostro in ratione significandi; quia nulla habebat adjunctam significationem tam claram, quam forma Baptismi juncta ablutioni, ut per se patet.

Ad CAPUT V.

Demonstrat hic Bellarminus contra Lutherano-Calvinianos, itemque e Catholicis Gabrielem, Cusanum, Cajetanum, Ruardum, Hesselium, Jansenium, in cap. VI. Joannis loqui Christum de Eucharistiæ sacramento, argumentis quatuor Amesius mox ut scutum objicit verba Gabrielis, et Cajetani, quæ tamen quoad rem ipsam saniora hic non sunt, quam Heterodoxorum, sed sola meliori intentione utriusque salvantur. Permittit tamen ipse, « ut pleraque eorum, quæ ibi dicuntur, recte possint ad Sacramentum accommodari, ita ut nihil inde accrescat Pontificiorum somnio de præsentia carnali ». Verum hoc non concinit doctrinæ Lutherano-Calvinianæ, qua tomo I. omnem sensum accommodatitium, aliosque, præter unicum litteralem in singulis Scripturæ dictis, tamquam æquivocationis reos explosit. Conatur interim more suo eludere argumenta Catholicorum ; quam feliciter videamus.

1. Argumentum : Dominus loquitur de futuro cum ait : *Panis quem ego dabo*, *caro mea est.* At si panis eo loco significaret Christum, ut fide percipitur, sine ulla relatione ad species Sacramentales, non diceret in futuro : manducatio enim illa per fidem est omnium temporum : nam etiam Patres Vet. Test. ita Christum manducarunt. Amesius : « Loquitur etiam in futuro de Spiritu, qui fuit omnium temporum. Joan. IV. vers. 14. » Sed non loquitur per omnia simpliciter de Spiritu dando, sicut de carne sua. De hac dixit : *Caro mea vere est cibus*, non vero sic : Spiritus quem ego dabo vere est potus. Etsi igitur Spiritus, quem Christus daturum se dixit, fuerit omnium temporum, non potest ly *dabo* aliter intelligi, quam quod ille ex meritis suæ passionis profusurus esset aquam vivam Spiritus sancti, quæ apud omnes omnium temporum Sanctos saliat in vitam æternam. Cajetanicam glossam non pluris hic facimus, quam Amesianam.

2. Tanta est similitudo horum verborum cum verbis Cœnæ, ut plane clamare videatur divina Scriptura, ibi reddi, quod hic fuerat promissum. Amesius : « Concedimus, in Sacramento rite percepto reddi suo modo illud quod fuit promissum, sed non in solo Sacramento ». Quid enim vero hoc sibi vult? Concinitne Bellarmino, an occinit ?

3. Colligitur ex litigatione Judæorum, et ex offendiculo discipulorum, aliquid novum, et mirandum proponi a Christo : eorum autem sententiam non correxit Christus, sed iterum inculcavit : *Nisi manducaveritis carnem etc.* Quis credat, rem facillimam, qualis est, credere in Christum, voluisse Dominum cum tanto offendiculo discipulorum involvere tot obscurissimis metaphoris, cum potuisset uno verbo rem totam declarare? Trina evasio Amesii nec hilum valet, nec meretur recitari, tam frivola est. Vanitas illius « novi mirandi » tropi Calvinistici, jam (silentio suo annuentem Amesio) supra explosa est.

4. Distinctio tam frequens carnis, et sanguinis, cibi ac potus, aperte indicat, Christum loqui de communicatione sui sub speciebus panis, et vini; alioqui enim quorsum ista distinctio, toties præsertim repetita? Amesius iterum confugit ad excentricationes Cajetani, quæ satis insulsæ, et frivolæ sunt. Cui enim Catholico persuaserit bonus ille, hac distinctione inter cibum, et potum, usum esse Christum, « ad manifestandum tantum, quod mors sua est alimentum perfectum ex cibo et potu? » Addit de suo Amesius : « Si sanguinis potus in hac distinctione seorsim præcipitur a Christo, tum Antichristus est, qui illum populo ademit ». Subsumimus nos Catholici : At non præcepit Chri-

stus in hac distinctione seorsim sanguinis potum : nam non semper conjunxit potum manducationem, sed etiam manducationi solitariæ vitam æternam promisit : Ergo Amesius est calumniatus.

5. Expressio illa (*Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*) significat diversum modum sumendi carnem, et sanguinem Christi. Iterum confugit Puritanus ad miseram Cajetani glossam, quod scilicet « significare Christus voluerit, quod caro sua, et sanguis suus naturalis, id est, mors sua, non falso, non opinione, sed secundum veritatem habeant rationem cibi, et pótus animæ ». Hæc glossa cuivis intelligenti mox apparet valde violenta, et textus depravativa, ac sensui unanimi Patrum adversa, adeoque cuivis Catholico explodenda. De illo singularitatis, et novitatis pruritu, quo posuit maculam in gloria sua ingeniosus ille Cardinalis, jam satis alibi.

6. Comparatio non fit inter Manna, et corpus Christi, ut sumitur sola fide, sed ut sumitur in Sacramento, ut patet ex I Cor. x. ubi comparatur transitus maris rubri cum Baptismo, et Manna cum Eucharistia, corpus quoque Christi, ut sumitur sola fide, non defuit veteribus; imo illud in Manna ita sumebant opinione adversariorum, ut nos sumimus in Eucharistia. Amesius : « Qualitas comparationis non convenit Sacramentali manducationi per se, sed soli spirituali ». Resp. : Hoc est petere principium, et non respondere ad argumenta Bellarmini, quæ Amesius, de more, omittendo enervavit.

7. Ex verbis manducandi carnem, et bibendi sanguinem, tam sæpe repetitis, et cum juramento, *amen*, *amen*, confirmatis, debent hæc proprie, et non figurate accipi ; tum quia semper propria significatio sequenda est, nisi evidenter probetur contrarium : tum quia valde absurdum esset, Dominum sæpius ita vehementer confirmasse, oportere manducare ipsius carnem, si hoc non nisi figurate faciendum esset. Amesius negat *amen* significare juramentum. Esto, in rigore non sit ; constat tamen idem esse quod confirmatio, asseveratio valde seria, quam non convenit adhibere in re obscura, et incerta : Quod Dominus Joan. x. vers. 1. eamdem voculam adhibuerit cum vocabulis metaphoricis ostii, pastoris, ovilis, non juvat hic Sacramentarios. Res enim spirituales non possunt nisi per symbola rerum corporalium exponi ; at caro, et sanguis Christi, tum ut sunt in se, tum quatenus sub speciebus Sacramentalibus continentur, sunt sensibiles : manducatio, et bibitio sensibilis est verissime ; cur ergo non in proprio sensu istas omnes voces acciperemus?

8. Joannis III. agitur de Baptismo : Ergo Joan. VI. agitur de Eucharistia. Amesius : « Neque antecedens potest probari, et illo probato consequentia nihil valet ». Resp. : Antecedens tam efficaciter probavit supra Bellarminus, ut Amesius lib. I. cap. 3. th. 4. Calvinum suum impudenter id negantem, contra Bellarmini argumenta non sit ausus tueri. Illatio non est apodictica, fateor, quæ cerebrosum Puritanum convincat, sed similitudo ; illa in utroque modo procedendi probabilissime suadet.

Secundum, et tertium argumentum Bellarmini desumitur ex auctoritate Ecclesiæ, et SS. Patrum, quorum est tam unanimis in hoc sententia, ut adversarii nec unicum producere valeant, qui suæ faveat perversioni : idemque est de Scholasticis plerisque omnibus. Optime Maldonatus in cap. VI. Joan. v. 35. paucos illos supra nominatos Catholicos perstrinxit, quod « contra Scripturæ sensum, contra Patrum omnium interpretationem, contra tacitum, imo minime tacitum, sed satis superque explicatum consensum Ecclesiæ dixerint, atque contenderint, hoc loco de Sacramento non agi. Quod, ut benignissime dicam, est temerarium etc. Modesti non est ingenii, et ecclesiasticis moribus, pietateque instituti, omnium veterum Patrum consensum contemptim fastidioseque repudiare ; non solum non frangi, sed ne commoveri quidem eorum auctoritate. Nemini enim fere auctori bono malove ante Lutherum venit in mentem, ut diceret, hoc loco de Eucharistia non agi ». Amesius ad calumnias se confert, dum ait : « Patres plus nimio suis mysticis sensibus, allegoriis, et accommodationibus multo magis coactis indulsisse, nemo quisquam ignorat, qui ipsos a limine salutavit ». Quis non miretur hujus Puritani perversitatem? Cajetanum, unum, novitatis et singularitatis studiosum, eoque periculosum Nov. Test. interpretem, tam fœde halucinantem, passim suis erroribus obtendit patronum ; Econtra SS. Patres ad unum omnes, frequentissime in sensu litterali, Joannem de Sacramentali manducatione interpretantes susque deque habet. Quamquam mox quasi dicti pœnitens videri

vult, se suosque non dissentire ab omnibus Patribus in hoc, quod locus iste Joannis, nullo modo de Sacramentali manducatione loquatur ; nam, inquit, « Spiritualis manducatio est res, et anima illius quæ dicitur Sacramentalis. Ita versat se in omnem partem Amesius a veritate constrictus. At quæro ego : Vel fateris, loqui hic Christum, tam de Sacramentali, quam de spirituali manducatione, vel negas? Si fateris agi de utraque, sentis idem quod nos (qui utique spiritualem cum Sacramentali vel maxime conjungimus) ; Quomodo ergo tam ineptis cavillationibus hactenus reluctaris? Si negas agi de utraque simul sumpta, manifeste tibi ipsi contradicis; et hoc ultimo tuo dicto præcludis tuamet effugia, quæ adhibes argumento ex ratione petito, et est tale : Si Christus Joan. VI. non loquitur de Eucharistia, sequitur 1. Joannem nihil plane scripsisse de hoc Sacramento, quod est valde absurdum. 2. Christum numquam, explicuisse fructum, et excellentiam hujus Sacramenti. 3. Neque ullum exstare præceptum divinum de hoc Sacramento percipiendo. His, inquam, quod legitime opponat, non habuit Amesius, qui aperte professus est, aliquo modo agi de Sacramentali manducatione, cujus anima sit manducatio spiritualis.

Ad CAPUT VII.

Objiciunt 1. « Agitur hic de illa manducatione, quæ dat vitam : Sed hoc est proprium spiritualis manducationis. Ergo. » Resp. : Minor est falsa : nam manducatio tam in re, quam in voto, vere non est manducatio spiritualis, adeoque non dat vitam. Ex spirituali et Sacramentali (saltem in voto) conflatur vera manducatio : sicut homo conflatur ex anima, et corpore. Sacramentalis, quæ dat vitam, non suscipitur nisi a rite dispositis.

Obj. 2. « Agitur de illa manducatione, sine qua vita non habetur. Sed sine Sacramento vita haberi potest : Ergo ». Resp. : Numquid intelligunt adversarii de manducatione spirituali per fidem? At difficilius hæc reperitur (imo plane fieri nequit) in infantibus, quam manducatio spiritualis ; et in hac semper includitur votum, ut dixi. Hoc porro votum subinde explicite est de manducatione Sacramentali, subinde tantum implicite et confuse, nempe in desiderio efficaci implendi omnia præcepta ; unde evanescit cavillus Amesii de iis, « qui in Christum credunt, et necdum de Eucharistia sunt satis instituti ». Quid vero sibi vult, cum ait : « Quamvis actus aliquis qui spectat ad manducationem, sit proprius adultorum, substantia tamen ipsa est simpliciter necessaria omnibus infantibus ad salutem, ut scilicet Christus sit in illis, et illi in Christo »? Quid, quæso, est hic « substantia »? Numquid gratia sanctificans uniens Christo ? At hæc neque est manducatio spiritualis, neque Sacramentalis; sed est effectus Baptismi in infantibus ; de quibus S. Augustinus ait : « quod in ipso Baptismo communicent corpori Christi », qui nempe uniuntur ei per gratiam in Baptismo acceptam : in adultis vero est effectus tam Baptismi quam aliorum sacramentorum, uti et operum ex charitate prodeuntium. Nihil ergo hic præsidii est Sacramentariis, ubi neutra manducatio.

Objic. 3. « Agitur hic de illo tantum cibo, qui sumitur fide, vers. 39. 53. 40. 47. Resp. : Neg. assumpt. Facit enim Christus in hoc cap. mentionem triplicis panis. 1. Narratur de pane materiali, quem Dominus noster multiplicavit, et qui dedit occasionem sequentis disputationis. 2. Quia Judæi hunc solum quærebant, monuit Christus, ut alium panem pararent, quem aiebat esse seipsum, qui de cœlo descendit per Incarnationem : et hunc fide apprehendi debere. 3. Inde transit ad panem Eucharisticum, cum ait : *Panem, quem ego dabo, caro mea est.* Hunc transitum a Christo incarnato ad Eucharistiam, ait Amesius, esse commentum nimis ridiculum ». Eccur vero? Probat id tripliciter : 1. Ait : « Quia illa verba cum sequentibus sunt pars responsionis ad objectionem Judæorum. Si autem alius panis in responsione intelligitur, præter illum, qui est in quæstione, tum responsio non esset ad ipsam quæstionem ». Resp. : Hoc non sequitur. Nam Judæi nihil distincte de ullo pane, multo minus de spirituali, et Sacramentali quærebant : Christus autem ex eorum qualicumque rudi, et crassa objectione, et quæstione occasionem sumpsit, mysterium tam Eucharistiæ, quam Incarnationis exponendi. Ait 2. « Conclusio sermonis vers. 58. *Hic est panis ille, qui de cœlo descendit, etc.*, aperte clamat, omnia quæ dicta fuerant in responsione, ad eumdem panem spectare, de quo quærebatur vers. 41. Quæstio enim, conclusio, et præmissæ, circa unum, et idem subjectum debent versari ». Resp. : Spectant

omnia quidem ad eumdem panem, Christum scilicet, quoad substantiam, non tamen quoad modum. Cogitur hoc fateri, si sibi constare velit Amesius, cum expresse in fine thes. 12. dixerit : « Se non docere, Christum nullo modo de Sacramentali manducatione ibi locutum ». Est ergo idem panis realiter, et substantialiter Christus Dominus, sive in propria figura humana, sive sub speciebus Sacramentalibus. Unde etiam diffidatur instantia Amesiana de æquivatione in eadem disputatione. Idem sane ipse admittere tenetur, si non mentitus est in th. 12. Neque vero hic ulla vitiosa æquivocatio est, ut nomine panis de cœlo designetur tam Christus in propria, quam sub aliena specie existens. Utroque enim modo est panis de cœlo verus vitam dans mundo.

Objic. 4. « Si ad litteram intelligenda sit Eucharistia in isto cap. tum numquam defendi potest eorum sacrilegium, qui Sacramenti partem alteram, id est, sanguinem populo ademerunt, sine cujus bibitione vitam haberi posse negatur vers. 35. » Resp. : Si ad litteram intelligantur omnia dicta ejus capitis 6. quæ de manducatione carnis Christi agunt, manifestum est, sufficere etiam modum manducandi sub specie tantum, quæ sola exprimitur iterato in vers. 52 et vers. 59. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Unde recte dixit Bellar., vim præcepti non consistere in modo sumendi, sed in ipsa re, quæ sumenda est : Et hanc mentem esse legislatoris liquet : tum quia fructus perceptionis oritur ex ipsis rebus perceptis, non ex modo sumendi ; (sicut et medicina corporalis non prodest, quia sumitur per modum cibi vel potus, sed quia ipsa vim habet sanandi) ; tum, quia idem Christus explicans quod dixerat, ait ibidem : *Qui manducat me, et ipse vivet propter me.* Sed de hac re fusius infra. Hoc solum addo : Falso dixisse Amesium : « Apostolus I Cor. XI. disertis verbis collocat vim præcepti in modo sumendi » : Contrarium potius esse verum patet ex vers. 24. ubi absolute ait de corpore : *Hoc facite in meam commemorationem* : versu autem seq. de calice non nisi restricte, aut hypothetice ait : *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.*

Ad CAPUT IX.

Verba institutionis : *Hoc est corpus meum*, proprie, non figurate esse explicanda, probatur.

I. — A materia : Sacramentum, testamentum, pactum, seu fœdus, lex, seu præceptum, et dogma requirunt propriam, non figuratam locutionem : Sed in istis verbis agitur de Sacramento, testamento, pacto, præcepto, et de uno ex præcipuis Religionis dogmatibus : Ergo propria sunt, et non figurata. Amesius : « Propositio est omni ex parte manifeste falsa. 1. Sacramenta circumcisionis, Gen. XII. et Paschalis, Exod. XII. figuratis phrasibus instituuntur ; cætera ubique consimiliter declarantur. I Corinth. X. Baptismo dicimus corpus peccati exuere, Christo una crucifigi, mori, et sepeliri, Christum induere, et Christi sanguine aspergi. In ipso hoc Sacramento corpus Christi a Paulo dicitur frangi : et poculum Testamentum vocatur : quæ omnia ab omnibus figurate, sine controversia intelliguntur. 2. Nulla formula Testamenti vel divini, vel humani per totam Scripturam proferri potest, quæ non aliquo tropo illustratur. 3. Fœderis illius novi formula illa Hebr. VIII. vers. 10. *Legem meam inscribam cordi eorum*, absque tropo non potest exponi. 4. Præcepta ipsa Decalogi maxima ex parte, non possunt recte intelligi, nisi synecdoche in iis admittatur. 5. Figurati dogmatis exemplum sit illud, Joan. II. v. 19. *Destruite templum hoc, et intra triduum excitado illud.* » Resp. : Bellarmini argumentum procedit non de quibuslibet tropis, sed de metaphora, et metonymia, quibus rei veritas aufertur. 2. Etsi in uno loco nonnulla figurate alicubi proponantur ; alibi tamen eadem proprie proponuntur, uti sunt pleraque exempla ab Amesio hic annotata. Nonnulla specialiter recurrent infra. Itaque manet omnino vera illa propositio Bellarmini in genuino sensu accepta ; nec nullum exemplum in oppositum attulit Amesius, quod ad rem faciat.

II. — A personis. Dominus loquebatur cum solis Apostolis, idque eo loco, et tempore, quo minime oportebat obscure loqui. Amesius : « Consequentia illa nulla est : Non loquitur obscure : Ergo non figurate, aut tropice. Tropi sæpissime illustrant, non obscurant sermonem. Apostolis veterum myste-

riorum ritus, et Christi sermones consimiles intelligentibus, Sacramentalis phrasis non fuit obscura ». Resp. : In his circumstantiis est ea consequentia optima; alioqui enim possemus hoc modo eludere omnes articulos fidei, qui rationi naturali difficiles, ac impossibiles videntur : ut de Trinitate, Incarnatione, peccato originali etc. Omnia per hanc Sacramentariam Tropistarum hæresim figuratis locutionibus poterunt perinde e medio tolli. Nonnumquam aliquos tropos illustrare sermonem quis negat? an hinc sequitur : Ergo omnes? ergo ille a Sacramentariis hic prætensus? ergo et hic : *Ego et Pater unum sumus*, similitudine affectus, non unitate naturæ? Qui fit, si (ut perfricta fronte fingit Amesius) Apostoli, sacramentales illas phrases Calvinistice, vel Zuvinglice intellexerunt, quod nemo unus ex SS. Patribus id adverterit; Imo plerique expresse monuerint, non esse accipiendum tropice, sed proprie, adeoque hic opus esse fide, ut credatur res, quæ absurdissima sensibus esse videtur? Certe si tropice ea verba : *Hoc est corpus meum*, et Calvinistice intelligenda essent, nec umbra quidem dificultatis superesset. Quæ enim difficultas credere, quod panis significet corpus Christi. (De SS. Patribus plane obmutuit Amesius.)

III. — Communis est regula explicandæ Scripturæ, numquam dimittendum esse proprium verborum sensum, nisi cogamur ab aliqua alia Scriptura, vel aliquo articulo fidei; aut certe a communi totius Ecclesiæ explicatione. Amesius : « Respondemus, cogi nos hoc in loco proprium sensum dimittere, et admittere tropum 1. illis omnibus Scripturæ locis, quibus tale flagitium vetatur, quale est, hominem, eumque vivum devorare. 2. Omnibus illis articulis fidei, qui veram humanitatem Christi manere docent. 3. Communi judicio totius Ecclesiæ Apostolicæ ad annos a Christo sexcentos, et amplius. » Mendacissima impietas hujus Sacramentariæ excusationis palam infra patebit.

Ad CAPUT X.

Catholica veritas magis roboratur : Dominus non consueverat gratias agere, nisi aliquid magnum, et mirabile facturus esset, neque benedicere consuevit res insensibiles, nisi cum in iis aliquid mirabile operaturus esset : Sed hoc tempore dicitur Christus gratias egisse Deo, et panem benedixisse : Ergo. Amesius 1 : « Concedimus conclusionem, Christum scilicet aliquid magnum et mirabile tum temporis operatum fuisse circa panem, et vinum, cum institutione sua effecit, ut essent efficacia organa gratiæ. » Resp. : Miranda est hujus Puritani perversitas. Supra omnes nervos intendit, ut elideret illam efficaciam organorum gratiæ, quam Catholici in sacramentis veneramur : hic tamen pressus veritate perspicua actionis Christi theandricæ, ut realem præsentiam eludat, confugit ad ipsam illam efficaciam gratiæ, per panis symbola præstandam. Amesius 2: « Falsissima est propositio. Quamvis enim in Scripturis non explicatur, quoties Christus gratias egit, et benedixit res insensibiles; satis tamen constat eum implevisse omnem justitiam, cujus hæc officia sunt partes non minimæ. Dicitur etiam gratias egisse Matth. XI. v. 25. sine ullo miraculo effecto : sicut et res insensibiles benedixisse Luc. XXIV. v. 30. » Resp. : Pergit frontem perfricare Sacramentarius iste. Nullam instantiam ex Scripturis ostendere potest, et vult tamen nos credere id factum quod factum non legitur, contra propriam, toties ad nauseam nobis occentatam næniam : « Non est scriptum » ! Si ex illa impletione omnis justitiæ inferatur quodvis opus bonum externum, quam patens ostium habebimus, quidvis Christo tribuendi, peractum interius, et exterius; quia nobis videtur ad omnem justitiam, etiam hoc, et illud pertinere. Matth. XI. vers. 25. non egisse gratias legitur, sed : *Confiteor tibi* (inquit) *Pater, quia etc.* Vel, ut Lutherana Biblia Jenensia habent : *Glorifico te, Pater etc.* Luc. XXIV. v. 30. gratias egit, et benedixit panem, sicut in ultima cœna, cum eodem effectu, quem utrobique agnoscimus nos Catholici mirabilem, Sacramentarii despuunt.

§. UNICO.

Expenduntur singula verba institutionis.

HOC.

Pronomen *Hoc* non demonstrat panem; non enim potest adjective concordare cum pane, ut suo substantivo : nam panis est generis masculini. Neque substantive dici potest *Hoc*, de re quæ cernitur, et aperte cognoscitur, nisi sit generis neutrius; Sed panis est generis masculini, tam græce, quam latine. Nemo enim demonstrato fratre suo diceret :

Hoc est frater meus. Vel, demonstrata imagine Cæsaris, diceret : Hoc est Cæsar : Ergo nec de pane, quem discipuli videbant, dici recte potuit ; *Hoc est corpus meum.* Ita Bellar. contra quartam expositionem hujus particulæ *Hoc*, quæ nimirum sumitur pro pane. Amesius 1. : « Quamvis adjective non concordat cum pane, ut antecedente, potest tamen cum consequente corpore bene concordare, ut si quis mortem demonstrans dicat : Hoc est stipendium peccati. Quam convenientiam verborum Christi defendit Vasquez. 3. part. disp. 201, tamquam verissimam, et Pontificiorum causæ maxime conducibilem ». Resp. : Hoc nihil conducere Sacramentariis, patebit paulo post, ubi in concordiam aliquatenus redigentur opiniones Scholasticorum. Amesius 2. : « Nihil magis tritum est in omnibus linguis, quam de re masculini, aut fœminini generis, pronomine absolute uti generis neutrius, ut Zach. I. v. 9. de iisdem equis enuntiat authentica Pontificiorum versio : Quid sunt isti ? aut, quid sunt hæc ? » Resp. : At non potuit Amesius vel unicum exemplum afferre, ubi pronomen demonstrativum *Hoc,* cum re, quæ cernitur, et aperte cognoscitur, concordet. Vana est evasio, qua fatetur « de personis non ita frequenter uti rebus inanimatis usurpari eam particulam ». Cur non vel unicum exemplum de inanimatis produxit e sacro Codice?

Bellarm. 2. : Cum subjectum non est notum, nisi in universali, efferri debet per nomen universale. Sed cum subjectum notum est audientibus in particulari, non debet efferri per nomen universale, v. g., vident aliqui a longe nescio quid ; sed non discernunt, quid sit ; arbor, an lapis, an homo ; ego autem video esse hominem : quare dicam cæteris ; illud est homo, non autem : ille est homo. At si videant, esse hominem, sed non discernant, quis sit ; Petrus, an Paulus, an quis alius ; non dicam : Illud est Petrus ; sed dicam : Ille est Petrus. Discipuli autem videbant panem, et panem esse ignorabant. Amesius : « Bellarminus ex ore proprio judicabitur : Cum subjectum non est notum, nisi in universali, efferri debet per nomen universale. Sed Sacramentum panis non fuit tum temporis discipulis notum, nisi in universali. Panis enim, cum sit materia tantum Sacramenti, habet sese ut universale, et commune : Efferri igitur debet per nomen universale. Mercenarius, cum denarium videt, denarium esse, non ignorat : quia tamen mercedem suam, quæ, aut quanta sit futura, non videt, recte ipsi dicitur : *Hæc est merces tua.* Sic discipuli panem videntes, panem fuisse non ignorabant : Sed Sacramentum corporis Christi, aut corpus Christi futurum non videbant, nec sciebant. Recte igitur ipsis dicebatur : *Hoc est corpus meum.* » Resp. : Amesius Bellarminum non ex ore proprio, sed ex falsa sua subsumptione inique judicat. In hac enim male supponit Sacramentariam suam hæresim, de qua tota lis est. Hac vero hæresi seclusa, si supponatur vera sententia Catholicorum, aperte falsum est, quod discipulis panem videntibus, et scientibus, sed corpus Christi futurum ignorantibus, potuerit recte dici : *Hoc est Corpus meum* ; uti ut ly *Hoc* significaret panem ; cum nimis falsum sit, panem sit, panem esse corpus Christi.

Bellarm. 3. : Argumentum hoc est robustissimum ex Scriptura. Nam si, *Hoc*, demonstaret panem ; etiam in consecratione vini, *Hic* (sive τοῦτο) demonstraret vinum ; quod quidem Sacramentarii concedunt, sed aperte contra stat Luc. XXII. vers. 20. ubi sic ait : τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μοῦ, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυρόμενον. Id est : *Hic calix novum Testamentum est in sanguine meo, qui pro vobis effunditur*. Ubi dicit Lucas, calicem effundi pro nobis ; non autem vas, aut vinum effusum est pro nobis, sed verus sanguis : Calix igitur non significat calicem vini, sed calicem sanguinis. Ad hoc argumentum non potuit Beza respondere, nisi negando textum Evangelii esse integrum. Nam cum in hunc locum scribit, fatetur ita legi in omnibus libris etiam vetustissimis ; tamen quia destruit hic locus ejus sententiam, audet dicere : locum esse corruptum in omnibus codicibus, aut ex margine irrepsisse in textum. Quod si recipitur, nulla causa est, cur non liceat totam Scripturam negare. Amesius hanc ἀπόδειξιν more suo enervat truncando, omittens omnia, quæ de Bezæ corruptela dicuntur. Ne tamen manus dare videatur tam apertæ veritati, ait 1. « In consecratione vel panis, vel vini, cum illud consecratur, *Hoc* demonstratur, necessario concedendum est, panem, aut vinum per illud *Hoc* demonstrari ». Resp. : Hoc falsum esse patet partim ex dictis, partim ex mox dicendis. 2. Ait : « Lucas non repugnat Matthæo, et Marco : apud quos non calix, sed sanguis dicitur pro nobis effundi ». Resp. : Sic est : Sed neque

Matthæus, et Marcus repugnant Lucæ dicenti ; *Calicem sanguinis* (et non vini) *pro nobis effundi*. 3. Ait : « Absurdam sententiam tribuit Lucæ Bellarminus : Hic calix, id est, hic sanguis, novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur ». Resp. : Non Bellarminum Lucæ, sed Amesium Bellarmino affingere absurdam sententiam ; perspicuum est cuivis non cæco, utriusque dicta legenti. 4. Ait : « Difficultas in isthoc loco multa est de grammatica concordantia nominis *Hoc* : difficultas autem reliquæ phraseos, in cæteris Evangelistis perspicue tollitur, sed non est hujus loci ». Resp. : Revera difficultas omnis, quam pro suo pane movent Lutherano-Calvinisticæ, ex his verbis Lucæ clarissime tollitur. Punctum autem difficultatis, quo Sacramentarii hinc implicantur, Amesius attingere non est ausus.

Bellarm. 4. : Vera est igitur Catholicorum sententia qui illud *Hoc* demonstrare volunt, non panem, sed rem contentam sub speciebus panis ; quæ etsi antea fuerat panis, tamen tunc jam erat Christi corpus : unde sequitur, quod etiam ex hac particula probetur veritas corporis Christi. Amesius 1 : « Catholica Pontificiorum sententia una nulla est » (ex Alex. Alens. quatuor ; ex Joan. de Rada quinque opiniones Scholasticorum refert : deinde subdit :) « Bellar. hanc ultimam sententiam videtur approbare : sed sophistice declinat omnem disputationem adversam per ambiguam illam, et inusitatam formulam » : Tunc jam erat Christi corpus. « Non enim ausus est definire,utrum tunc fuerit corpus Christi, cum Dominus illam vocem *Hoc* proferebat ; vel jam tandem, cum totam sententiam protulerat etc.» Resp. : Bellarmino contra hæreses disputanti satis fuit expugnasse illum errorem, quo Lutherano-Calviniani per hoc intelligunt panem. Nec juvat hos, quod etiam Alensis, Bonaventura, et Holkot dicant, per *Hoc* demonstrari panem ; hi enim exprese nihilominus asserunt, panem substantialiter in corpus Christi converti : merito tamen etiam sic rejicitur a S. Thoma etc.,ut intolerabilis, si loquamur de eo, quod in recto demonstratur. Cæteræ Theologorum sententiæ non incongrue videntur conciliari posse, si (ut observat Tannerus num. 31.) distinguantur tria, quæ occurrunt, cum alicujus rei fit demonstratio. 1. *Est*, materiale demonstratum, seu res illa, in quam cadit demonstratio. 2. Formale demonstratum *Quo*. 3. Formale demonstratum *Quod*. Ut cum dico : Quod in hoc dumeto movetur, est cervus ; formale demonstratum *Quo*, penes quod nempe fit demonstratio, est motus in hoc dumeto. Materiale demonstratum, cui scilicet reipsa convenit formale demonstratum *Quo*, seu nota demonstrationis, est cervus secundum se : formale demonstratum *Quod*, est animal, quod in hoc dumeto movetur qua tale. Similiter 1. formale demonstratum per particulam *Hoc*, sive *ut Quo*, sive *ut Quod*, non est Christus, ut est sub speciebus. 2. Formale demonstratum *Quo*, sunt præsentes species : penes has enim fit demonstratio. 3. Formale demonstratum *Quod*, est contentum sub speciebus, id est, substantia singularis sub communi ratione existentis sub speciebus, abstrahendo tunc quando fit demonstratio, quæ, et qualis sit illa substantia, et num in re ipsa præsens sit, vel non. 4. Materiale demonstratum est corpus Christi, quia est illud, cui in re ipsa competit nota demonstrationis, seu, de quo in recto prædicatur formale demonstratum : Et in hoc sensu vera est sententia Vasq. et Maldon., quæ juxta primum sensum alioqui falsa esset ; ut bene ostendit S. Thomas. 5. Itaque, etsi singularis illa substantia, quæ in recto formaliter demonstratur, tunc præcise, cum fit demonstratio, nec ut præsens, nec ut absens demonstretur : tamen reipsa absens est ; ac propterea nulla hic substantia in recto ; nec sub communi, nec sub particulari aliqua ratione, etiam individuæ vagæ demonstratur, quæ sit jam præsens, cum fit demonstratio : nec omnino præsens adest quidquam tunc, quod in recto demonstratur. Ratio, quia quod in recto demonstratur, debet esse tale, de quo in recto prædicetur corpus Christi, ut patet ex forma verborum. Sed tunc cum fit demonstratio, nihil adest, de quo in recto possit prædicari corpus Christi. Ergo. Et sic evanescunt cavilli Amesiani.

EST.

Bellarm. 1. *Est*, nihil significat, nisi *est*. Unde manifesta est Calvini calumnia, cum ait, Catholicos accipere *Est*, pro transubstantiari. Calvini calumniam silentio suo agnoscit Amesius ; qui tamen, ne omnino taceat, ait : « Varia aliquo modo posse per istam voculam *Est* significari, quamvis nil

significet præter *est*, scilicet esse, vel essentiale, vel accidentale etc. » Ita est : Sed quid hoc ad rem ?

Bellarm. 2. : *Est* habet simplicissimam, et communissimam significationem, ita ut omnia alia verba resolvantur in hoc, et aliquid aliud, ut homo ambulat, id est, est ambulans. Amesius : « Non possunt omnia alia verba in *Est* resolvi ». Socrates docet, Sortes docetur, « non possunt hic verba illa », docet, docetur, « resolvi in *est*; ita ut eædem affectiones maneant, causæ scilicet ad effectum, et subjecti ad actum, qui circa illud versatur. » Resp. : Quidni bene sic resolvatur : « Socrates est docens : Sortes est, qui docetur » ? Nonne in priori manet æque relatio ad doctrinam quam tradit ; in posteriori relatio Sortis ad doctionem, quæ ipsi fit ? « Panis fit corpus », æquivalet huic : « Panis est id quod vertitur in corpus », quis dubitet? Multa hic libido vellicandi apparet in Amesio, ubi revera nihil ad rem faciens opponere potest. Nimis enim verum est, ly *Est*, esse copulam omnium propositionum, juxta sanam logicam formandarum. Item quod tropi non ponantur in verbis, nisi ratione peculiaris alicujus significationis ; ideoque cum, *Est*, nihil significet, nisi conjunctionem unius cum altero, aut ipsum esse, commune omnibus rebus, sequitur, tropum non esse in verbo *Est*, neque pro *significat* sumi.

CORPUS.

Bellarm. 1. : Nusquam in Scriptura accipitur corpus Christi pro ejus signo , vel figura. Amesius 1. : « Hæc est quæstio ». Resp. : Sed a Sacramentariis contra sensum Orientalis, et Occidentalis Ecclesiæ mota, cum majori impietate, quam Ariani moverunt de ea *unitate*, qua Christus dixit : *Ego, et Pater unum sumus*. Et Joannes : *Hi tres unum sunt*. Amesius 2. « Cum Christus accipiatur pro figura Christi , I Corinth. x. *Petra erat Christus* : quid possit prohibere, quin similis acceptio admittatur de corpore Christi? » Resp. : Falsum est, quod hic assumunt Tropistæ. Neque enim typice, sed revera, et proprie *petra* (de qua ibi Apostolus) *erat Christus*. Non enim agit de corporali petra, seu saxea rupe deserti, quæ typice significabat Christum (quia hæc rupes non consequebatur Hebræos) ; sed agit de spirituali petra (ut disertis verbis affirmat), id est, de petra, quæ spiritualiter, et typice per rupem illam significabatur. Hæc vero petra spiritualis (significata per alteram spiritualem significantem) non erat typus, seu figura Christi ; sed erat ipsemet verus Christus. Hic enim est, qui virtute divinitatis suæ Hebræos per omnia deserti loca, ceu comes consequebatur. Ita etiam interpretantur Apostolum Glossatores Jenenses-Lutherani. Amesius 3. : « Numquam in Scriptura : *Hoc est corpus*, significat corpus, quod vi verborum illorum incipit esse ». Quid mirum? Nusquam in Scriptura reperiuntur ea verba, nisi ubi de institutione hujus Sacramenti agitur.

Bellarm. 2. : Nihil est de quo prædicetur signum corporis, nisi verum, et naturale corpus sit signum sui ipsius. Nam quod, *Hoc*, non demonstret panem, paulo ante ostensum est. Nec habet aliud Amesius , quod opponat, nisi illa ipsa protrita.

Bell. 3. : Intelligitur corpus, quod est pro nobis datum ; sicut apparet ex sequentibus verbis : Sed corpus tropice acceptum non est datum pro nobis : Ergo. Amesius : « Panis est signum veri illius corporis, quod pro nobis est datum ». Resp. : Hoc sæpe repetitur a Sacramentariis, sed numquam probatur. Legant nobis hoc ex S. Scriptura, sicuti nos legimus : *Hoc est corpus*. Adhæc, illæ voces, διδόμενον, et ἐκχυνόμενον debent conjungi cum substantivo in recto, non in obliquo. Ergo non cum *Corporis*, sed cum *Corpus*. Amesius : « Puerilis hæc objectio, a triviali puero facile solveretur, ex differentia syntaxeos grammaticæ, in tropo, et in explicatione tropi. Nonne eadem est convenientiæ varietas in quolibet vulgari tropo, ut : Amor est ignis ardens : Amor est similis ardenti » ? Resp. : Nisi peterent principium Sacramentarii, obtrudendo tropum, ubi nullum ejus apparet vestigium ; et si constaret, quod *Corpus* hic *signum Corporis* denotet, puerilis foret ea objectio. At cum verba Evangelii clare stent pro Catholicis, necessario etiam præsumitur, ly « traditum, effusum », jungi debere cum *Corpus* in recto, minime autem cum « signo Corporis » in obliquo.

Hactenus defendere conatus est Amesius Œcolampadii interpretationem, quæ per corpus intelligit signum corporis. Deinceps etiam satagit tueri figmentum sui magistri Calvini, qui putat « panem Eucharisticum non appellari signum corporis, sed ipsum

corpus, quia est signum efficacissimum ». Sed hoc argumentum rejicitur 1, ex principio quodam ipsius Calvini lib. IV. cap. 17. §. 5. « Credere in Christum non est vere manducare Christum, sicut videre cibum, non est manducare etc. » At ex sententia Calvini aperte sequitur, nihil aliud esse manducare Christum, nisi credere in ipsum : Ergo ex sententia Calvini non vere manducatur corpus Christi. Minor probatur : quia manducatio est actus manducantis, non cibi manducati. At in manducatione corporis Christi (secundum Calvinum) nulla est actio hominis manducantis : Ergo ipsum credere est manducare juxta Calvinum. Minor probatur : quia illa unio corporis Christi nobiscum, quæ sequitur post actum fidei, non est aliqua actio, sed relatio sequens apprehensionem fidei; vel si actio est, non est nostra, sed Christi : (ita enim ipsi docent, ex hoc, quod quis credit, sequi, ut Christus se totum ei donet etc.) Hoc argumento, quia vidit omnino obtruncari figmentum Calvinianum, enormiter illud truncando enervavit Amesius. Ne tamen videatur herbam porrigere Bellarmino, argumento integre proposito, addit : « Credere vere et vivide in Christum, est vera ejus manducatio spiritualis; sed peculiaris modus in actu fidei, secundum medii Sacramentalis naturam peculiarem, requiritur insuper ad manducationem spiritualem illam, quæ est efficax ». Resp. : Merito quis dubitarit, an ipsemet Amesius intellexerit, quid hic sibi velit. Numquid enim, juxta ipsum, omnis actus fidei vivus et efficax, est manducatio spiritualis viva, et efficax ? Ergo sive in, sive extra Sacramentum ille exerceatur, semper erit manducatio spiritualis, viva efficax. Quid vero hoc ad argumentum Bellarmini?

Idem Calvini figmentum rejicitur 2. Sacramenta vetera, Verbum, Baptismus, et imago Crucifixi, eamdem efficaciam habent cum pane Eucharistiæ Calvinistico. Nam nihil aliud tribuit Calvinus Eucharistiæ, nisi ut sit symbolum revocans in memoriam Christi passionem, et ea ratione fidem excitans. At ineptus esset, qui diceret, aliquid illorum esse corpus Christi : Ergo ineptus etiam est efficax ejus signum. Amesius : « Plusquam ineptus est Bell. in tota hac objectione. Nam 1. Imago prohibita nullam efficaciam habet ædificationis veræ, nedum eamdem cum Sacramento Dei. 2. Sacramenta Vet. Test. fuerunt obscuriora, et proinde non commendabantur tam claris attributionibus, ac Sacramenta Nov. Test. 3. Verbum Dei non habet eamdem rationem significandi, et obsignandi cum Sacramentis. 4. De aqua Baptismi rite recepti, non esset ineptus qui diceret : Est sanguis ipse Christi qui purgat nos ab omni peccato. » Resp. : Argumentum Bellarmini nec tantillum læditur hac evasione Amesii, et ineptia tota quanta remanet penes Tropistas. Nam 1. supponatur tantisper, Catholicum (sive ex recta, sive ex errante conscientia, bona saltem fide) ex aspectu imaginis Crucifixi incitari ad inflammatissimum amorem Dei, et contemptum totius mundi; Vel etiam ex lectione, vel auditione passionis Dominicæ etc., quis tamen ausit illa vocare corpus Domini ? Nulla ergo fingi potest ratio, cur potius panis Eucharisticus debeat dici corpus Christi, cum non possit esse efficacior, quam imago Crucifixi, aut historia passionis, oculis, vel aure cordis, et corporis hausta. Ratio illa « significandi, et obsignandi, sunt mera verba inania, ut ex alibi dictis constat. Iconomachiæ impietas explosa est tomo 2. Sacramenta Vet. Test. poterant clariora esse, quam Calvinistica, si similiter in circumcisione, aut esu agni Paschalis mox fuisset adhibita concio Lutherano-Calvinistica. De aqua Baptismi non nisi inepte diceretur a Calvinistis, quod sit sanguis Christi; quia juxta ipsos remissio peccati præcessit Baptismum, adeoque nec potest Baptismus ab ipsis dici vel signum sanguinis Christi remittentis peccatum. Juxta Catholicos, et rei veritatem, Baptismus, quatenus est efficax signum gratiæ, non est ipse sanguis Christi, sed ejus effectus moralis, quia ex merito passionis Christi, et institutione ejusdem habet vim conferendi gratiam, et remittendi peccata. Fixum ergo maneat, non nisi ineptissime dici, panem Eucharistiæ esse corpus Christi, quia est efficax ejus signum.

Ad CAPUT XI.

I. — Objiciunt : « *Hoc* non potuit, cum proferebatur quidquam aliud demonstrare, quam panem : quia tum Dominus panem solum in manibus habuit, ex sententia Pontificiorum, qui docent, non fuisse corpus Domini in Sacramento, cum diceretur *Hoc*, sed peracta demum consecratione ». Resp. : Ly *Hoc*, non demonstrat panem præcise, sed contentum sub illis speciebus; quod quidem

licet fuerit panis ante consecrationem, tamen vi illorum verborum incipit esse corpus Christi. Amesius 1. cavillatur circa ly « præcise », putatque per « hoc tacite concedi, panem aliquo modo demonstrari, quamvis non « præcise ». Resp. : Nihil incommodi, si gratis detur illud *aliquo* modo. Nam ut supra de vocula *Hoc*, dictum est, formale demonstratum *Quo* sunt species panis qui aliquo modo possunt dici panis, sicut caseus ligneus. Quid vero hinc lucri Calvinistis? Amesius 2. : « Quomodo proferebatur *Hoc*, nihil fuisse contentum sub illis speciebus præter panem, Pontificii omnes concedunt : Ergo si contentum demonstret, demonstrat panem ». Resp. : Si, *Hoc*, contentum in principio sub speciebus demonstret, bona est illatio; inepta, et nulla, si illud *contentum* abstrahat a tempore præsenti, cum enuntiatur *Hoc*. Quis dubitet, potuisse Christum in Cana Galilææ sic mutare aquam in vinum, dicendo : *Hoc est vinum*, ita ut in fine fieret conversio aquæ in vinum? Tunc vero, ly *Hoc*, non significasset vinum, sed contentum sub speciebus vini. Amesius 3. : « Si contentum illud, vi verborum incipit esse corpus Christi, tum illa verba (*Hoc est corpus meum*) non sunt vera, antequam conversionem illam effectam dederint. At vero verba necdum vera nihil possunt efficere : Ergo vi verborum illorum, non incipit esse corpus Christi ». Resp. : Minorem falsam esse patet juxta jam dicta de conversione aquæ in vinum per hæc verba : *Hoc est vinum*. Amesius 4. cavillatur, quod ly « incipit esse, ambigue » dicatur : Sed planum est, inceptionem illam esse instantaneam, in fine scilicet prolationis omnium verborum, quid ergo hic latet ambiguitatis? Amesius 5. : « Necessario sequitur ex concessis ipsius Bellarmini, per *Hoc*, demonstrare panem ». Resp. : Æquus, et peritus lector conferat verba Bellarmini, uti habentur in cap. 11. §. Hæc explicatio, et §. Ad id vero, cum truncatis græca fide per Amesium, et, si potest, neget hunc esse sycophantam. Brevitas instituti nostri non patitur hic demonstrationem ad oculum.

II. — Objic. « Matth. XXVI. *Bibite ex hoc omnes*. Illud *Ex hoc*, non potest referri nisi ad vinum ». Resp. : Ly *Ex hoc*, non significat, ex hoc vino, sed ex eo, quod in calice sub speciebus vini continetur, quod quidem licet vinum fuerit ante consecrationem, tamen finita consecratione sanguis erat. Amesius : « Illud autem disertis verbis testatur Dominus fuisse fructum vitis ». Mat. XXVI. v. 29. Resp. : Ex ore proprio judicantur hic Sacramentarii. Si enim hæc verba, *Hoc est Corpus meum*, licet interpretari, Hoc est signum Corporis, cur non pariter *fructum vitis* liceat interpretari species vini? Et hoc κατ' ἄνθρωπον. Absolute dico, fructum vitis ibi vocari partim species vini consecrati adhuc reliquas (nam etiam hæ revera natæ sunt ex vite), partim vinum omne profanum, quod in mensa, vel hydriis supererat.

3. Objic. « *Hic calix* demonstrat vinum : Ergo *Hoc*, demonstrat panem. » Resp. : *Hix calix* : significat, quod in calice continetur, ut dictum est ad 1. argumentum.

4. Objic. « Quod Dominus accepit, benedixit, fregit, id discipulis suis dedit, et dandum demonstravit per pronomen *Hoc* : Sed accepit panem etc. Ergo. » Resp. : Argumentum hoc simile est huic : Petrus emit carnes crudas, coxit, et comedit. Ergo comedit carnes crudas. Tradidit ergo Christus quod accepit, sed transmutatum in suum corpus; non quidem per benedictionem antecedentem verba illa, quibus non jam consecramus (ut falso supponit Amesius), sed eo modo, et in illo instanti, quo placuit Christo; cum is non fuerit alligatus, uti nos, certæ formæ. Adde, hac argutatione revinci ipsos Sacramentarios, ut cogantur fateri, in Cœna non accipi panem sacramentalem, sed vulgarem; cum sacramentalis non sit juxta ipsos, nisi post recitata ea verba : *Hoc est Corpus meum*.

5. Objic. « *Est*, in hac sententia (*Hoc est Corpus meum*) non potest idem significare, quod sit, fiat, transubstantiatur, transsubstantietur. Hoc tamen sensu accipitur a Papistis; alioqui falsa esset sententia ». Resp. : Neg. subs. Nam in illa verba, sicut et quævis alia sententia, non habent perfectam significationem, nisi in ultimo instanti, quo profertur ultima vox : in eodem autem ultimo instanti ponitur effectus verborum in esse. Amesius 1. : « Hoc totum nihil facit ad propositum, nisi verbum *Est*, significet effectionem : debet enim necessario vel corpus factum, vel faciendum significare. Factum non significat : quia effici dicitur ejus vi causali : neque faciendum, nisi significet effectionem, eodem modo, quo fit, fiat ». Resp. : Significat factum in fine prolationis verborum. Dicitur autem effici vi causali verborum, quia verba integre pro-

lata causant uno ex tribus illis modis in lib. I. indicatis. Amesius 2. : « In eodem instanti non possunt hæc verba simul facere corpus, et significare factum, quia unum horum ordine naturæ sequitur alterum ». Resp. : Ordine naturæ invicem se præcedunt, et sequuntur hæc duo. Nam verba illa quatenus causa sunt illius conversionis, præcedunt conversionem : et contra, quatenus veritas propositionis pendet a rei essentia, conversio præcedit significationem. Amesius 3. : « Ut ordine naturæ invicem se præcedant et sequantur duæ res, actiones aut effectiones absolutæ, non magis fieri, aut concipi potest, quam id, quod natura est absolute prius, esse absolute natura posterius respectu ejusdem ». Resp. : Et hæc, et sequentes Amesii cavillationes evanescunt, si ordo signorum in hoc puncto recte calleatur. Igitur 1. intelligitur materialis verborum sensus. 2. Significatio. 3. Veritas practica. 4. Efficacia, et per consequens præsentia Corporis Christi. 5. Veritas speculativa. Sic ergo verba illa practice significantia sine dubio præcedunt effectum, nempe conversionem : hæc autem præcedit significationem, et veritatem speculativam verborum. Verba enim practica, cum efficiunt suum objectum, hujus præexistentiam non requirunt, sicut contingit in verbis speculative veris, ubi saltem natura prius est ejus objectam, quam ipsa verba significantia objectum verum. Non igitur efficiunt verba consecrationis suum objectum vera sunt, sed ratione significationis, aut veritatis practicæ, quæ non est conformitas cum objecto, sed cum intentione, et potestate loquentis. Amesius 4. : « Si conversio præcedat signicationem verborum, per quæ efficitur, tum efficitur verbis nihil significantibus ». Resp.: Hoc verum esset, si significatio, et veritas practica non præcederet conversionem. Ex confusione veritatis practicæ, cum speculativa, manat omnis hic error.

6. Objic. « Sententia sacramentalis accipi debet sacramentaliter, id est, significative, seu tropice ». Resp. : Si per ly « sacramentaliter, » intelligatur idem quod tropice, simpliciter negatur assumptum, quod est mera principii petitio, adeoque nugatio per variationem phrasium. Si vero per ly « Sacramentaliter », intelligantur verba, quæ mysterium aliquod habent reconditum, licet non sint metaphorica; aut si propriissime accipiantur pro verbis, quibus instituitur Sacramentum, et conficitur, tunc verissimum quidem est, hæc verba esse sacramentalia : Sed nihil hinc præsidii sacrilegis Tropistis.

7. Objic. « Nisi Apostolis venisset in mentem, *Corpus* figurate accipi debere, turbati fuissent de re tam prodigiosa ». Respondet S. Chrysostomus, Apostolos non fuisse turbatos in hoc mysterio, quia jam de illo fuerant edocti Joan. VI. Christi enim promissionem intellexerant, ejusque impletionem avide exspectabant. Adde, Christum eorum mentes illuminasse, ut summa cum reverentia tantum Sacramentum susciperent. Amesius atroces calumnias hic revomit in Catholicos, quas piget referre. Insulsum autem est, quod putat, spiritualiter adæquate converti cum figurate, et metonymice dicto. Nimirum juxta hunc Sacramentarium, cum juxta Apostolum I Corinth. XV. *Surget corpus spirituale*, non aliud intelligitur, quam figura, et signum corporis animalis.

8. Objic. « Corpus, quod in Eucharistia datur sub specie panis, corporaliter manducatur, et dentibus teritur, vel masticatur : Sed hoc alienum est a corpore naturali Christi. Ergo. » Resp. : In aliena specie, concedo : in propria, nego subsumptum. Falsum absolute, et universaliter est, non manducari nisi quod masticatur, et atteritur dentibus; alioqui numquam manducarent edentuli, ut patet aspicienti. Et quamvis hoc universaliter verum esset, adhuc nihil nobis officeret, quia Christus sub aliena specie alteratur, dum ipse integer in se, et impassibilis, uti corpus spirituale (qualia ait Apostolus I Corinth. XV. futura corpora nostra in resurrectione, angelicam impassibilitatem, subtilitatem, agilitatem imitantia), perseverat. Falsum quoque est, « si corpus Christi absolute non manducatur in Eucharistia, tum illud *Hoc*, quod absolute accipitur, et manducatur, non fore proprie corpus Christi. Oppositum constat ex dictis in verbo *Corpus*. Denique falsum est, « species accidentales per se non posse esse objectum realis dividentis, et corrumpentis, qualis est attritio », si Deus accidentia conservet per suam absolutam potentiam sine subjecto substantiali.

9. Objic. « Passim in Scriptura de similibus rebus occurrunt similes prædicationes, id est, tropicæ, aut figuratæ ». Quid hinc inferunt Sacramentarii? ergo etiam in institutione et effectione? Legant hoc nobis ex Scriptura ; aut evidenti argumento inde de-

prompto evincant. Hic hæret aqua, et proprio telo confodiuntur, quo omne non scriptum dogma repudiant. Unde prorsus superfluum est, varias tropicas Scripturæ locutiones hic velle excutere, quo tamen libenter extravagatur Amesius, ne nihil egisse videatur. De illo (*Petra erat Christus*) jam alibi dictum est.

10. Objic. « In illis verbis : *Hoc est Corpus meum :* per *Corpus* significatur totus Christus : Ergo tropus aliquis necessario debet concedi. » Resp. : Verba illa proprie significant, et nomine corporis solum corpus intelligitur, nomine sanguinis solus sanguis : nec tamen distrahitur corpus a sanguine, quia conjuncta sunt illa ob necessariam concomitantiam ; licet ista conjunctio non significetur istis vocibus ; sicut neque negatur. Amesius : « Si nomine corporis solum corpus intelligitur, tum in Sacramento non significatur, Christum quidquam pro nobis, vel in anima, vel in fama, vel in rebus externis, vel denique in toto homine fuisse passum ; quod est plane absurdum ». Resp.: Hoc equidem foret absurdum : at non sequitur hoc ex nostro dogmate. Non enim hoc ipso, quo vi verborum significatur separatio sanguinis a corpore, simul significatur passio, et mors Christi atrocissima ? Porro ad intellectionem hic nos confugere nec opus est ; nec, etsi opus esset, nobis officeret. Ut enim sæpe dictum est, non omnem omnino tropum excludimus universim in omni locutione de sacramentis ; sed solum metaphoram, et metonymiam, quæ proprietatem, et veritatem rerum tollunt.

11. Objic. « In illis verbis : *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*, duplex tropus necessario est admittendus. 1. In voce *Calix*. 2. In voce *Testamentum* ». Resp. : Non negamus in verbo *Calix* tropum esse, sed ibidem clarissime explicatum, per ly *bibite*, et, *qui pro vobis fundetur* : Calix enim nec bibitur, nec funditur, sed liquor in eo contentus, ut vel pueri norunt. Unde futilis est cavillatio Amesii, cum replicat : « Everti hic a Bellarmino fundamenta, quibus superstruit transsubstantiationem. 1. Nullum tropum esse, ubi agitur de sacramentis instituendis. 2. Omnem tropum esse obscurum. » At nusquam Bellarminus universaliter utrumque asseruit, sed de iis tantum tropis loquitur, qui tollunt rei veritatem. Iterum cavillatur cum subdit : « Duo Bellarminum statuere, quorum unum alterum evertat : tropum hunc esse non minus apertum, quam voces proprias, et tamen explicari ». Verum 1. tropus ut conjunctus, et explicatus per verba *Bibite*, et *funditur*, non indiget alia explicatione, nec magis obscurus est ita, quam verbum proprium. 2. In voce *Testamenti* nullus est tropus ; quia non accipitur pro voluntate Testatoris, quæ de hæreditate disponit : sed de instrumento authentico, quo applicatur hæredibus jus ac hæreditas ipsa. Omnia autem sacramenta dicuntur testamentum, sed præcipue Eucharistia, quia non solum est instrumentum conferendæ hæreditatis ; sed etiam continet apertissimam repræsentationem effusionis sanguinis Domini, a quo vim suam habet Testamentum novum. Unde patet, quomodo proprie dictum sit non solum a Matthæo, et Marco : *Hic est sanguis meus novi Testamenti :* sed etiam a Luca, et Paulo : *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine.* Nam illi sumunt Nov. Test. pro voluntate Testatoris : hi pro instrumento illius volitionis, seu promissionis. Unde priorum sensus est : « Hic est sanguis, quo sancitur voluntas, promissio, et pactum Dei » ; posteriorum autem iste : Hoc sacramentum Eucharistiæ sub specie vini est authenticum instrumentum, quo applicatur nobis jus ad hæreditatem a Deo promissam. Multa hic regerit verba Amesius, sed nihil ad rem.

12. Objic. « Finis unus Eucharistiæ est memoria Christi, corpus, et sanguinem suum pro nobis dantis. *Hoc facite in meam commemorationem.* Sed memoria est rei non præsentis : Ergo corpus, et sanguis Christi non realiter adsunt. » Resp. : Consequentia prorsus nulla est in male formato argumento quod tollere ipsam Apostolorum communionem præsente Christo factam, mirum est non advertere Calvinistas. Quod si ita reformetur : (Commemoratio est rei absentis : Eucharistia est commemoratio : Ergo est rei absentis) ; Conceditur totum, si recte accipiatur res præsens, scilicet ipsa cujus fit commemoratio. Hæc autem non est ipsum corpus, ut sic, sed potius ejus passio et mors. Unde aperte nos jubet Apostolus I Cor. xv. sumere S. Eucharistiam in memoriam passionis, et mortis Dominicæ. Perquam falso ait Amesius : « Pugnare ejusmodi commemorationem cum sensu communi, ut Christus realiter, et substantialiter fieret, et comederetur in memoriam passionis ejus. Nam medium institutum commemorationis

ergo, idem reipsa esset cum re commemorata ». Falsitatem hujus cavilli in Colloquio Possiacensi adversus Sacramentarios optime demonstravit P. Jacobus Lainius, ut refert Franciscus Sacchinus tom. 2. histor. Soc. Jesu. Porro haud obiter notandum est : quod hoc argumentum Sacramentariorum aperte repugnet Calvino, qui non tantum contendit, Christi corpus substantialiter accipi in S. Eucharistia, sed etiam in Comment. I Cor XI. expresse refutat hanc objectionem, dicens : Ad commemorationem sufficere invisibilem præsentiam. Sic etiam memoriæ Martyrum, et monumenta vocantur sepulcra, etsi substantialiter vere, et realiter contineant corpora eorum, quorum dicuntur « memoriæ ».

13. Objic. « Illud quod fuit in poculo, post consecrationem vocatur : *fructus vitis*. Matth. XX. v. 29. Marc. XIV. v. 25. Manebat ergo substantia vini. » Resp. : Hoc jam solutum est in superioribus ; nec aliud evincunt, aut suadent, quæ Amesius hic verbose congerit.

Ad CAPUT XII.

I. — Probatur eadem veritas ex I Cor. X. *Calix benedictionis, cui benedicimus, etc.* His verbis significatur, consecrationem necessariam esse ad hoc Sacramentum conficiendum; quæ tamen necessaria non esset, si tantum esset figura, seu repræsentatio sanguinis Domini : Manna enim, aqua de petra, et agnus paschalis nullam requirebant consecrationem, ut essent figuræ, vel sacramenta; neque in aqua Baptismi necessaria est benedictio, ut sit sacramentum. Nec evadit Calvinus cum ait : « Benedictionem calicis esse consecrationem, qua efficitur, ut vinum commune, sit sacramentum : Contra enim est : Quia si sic esset, vel quia sacramentum est signum ad placitum, vel quia habet analogiam quamdam ad rem signatam ex natura rei. Non primum ; quia ad illud sufficit prima institutio : Non secundum, quia illa analogia cum sit naturalis, est in re ante omnem consecrationem. Amesius ad hæc suaviter silet ; imo, quod mirum est, dicere non veretur ; « Conclusio hujus argumenti nos nullo modo ferit, aut tangit. Conclusio autem juxta Bellarminum hæc est : Eucharistia non continet tantum repræsentationem, sed etiam veritatem corporis Christi. Amesius simplici lectori fucum facit, cum ita proponit conclusionem : « Ergo hoc Sacramentum non est tantum figura, seu repræsentatio ». Nempe sic enervatur Bellarminus consueta truncatione? Quæ subdit de Baptismo, et agno Paschali, aperte falsa sunt, nec vel apparenter ex Scriptura id probat Amesius. Illustre ejusdem mendacium est, cum addit : « Bellarminus ipse jam modo dixit, benedictionem illam Christi, Luc. XXII. v. 17. pertinere ad agnum paschalem ». Usque adeo Bell. hoc non dicit, ut potius contrarium non obscure indicarit c. 12. in argumenti ultimi responsione. Manet itaque inconcussum Bellarmini effatum : quod institutio ipsa Christi sufficiat ad signum constituendum, adeoque non sit opus consecratione, nisi ob transmutationem panis in corpus Domini etc. Ridiculum autem est, quod hinc infert Amesius, et ait: « Si institutio signi supervacaneam facit benedictionem, tum certe nimis inepti sunt Pontificii, qui non tantum aquæ a Christo institutæ benedicunt ad Baptismum ; sed et in suis otiosis institutis, aqua, oleo, sale, cereis, cineribus etc., et otio, et verbis bonis intemperantissime abutuntur ». Hæc beneficio logicæ quodlibeticæ inferuntur : Hoc non est necessarium : Ergo est supervacaneum, inutile, ineptum. Apage inutiles ineptias !

II. — Eodem in loco legitur : *Et panis quem frangimus*. Fractio hæc idem est quod immolatio, sive oblatio ; quæ non est tritici panis, sed Christi. Negat Amesius, « fractionem hic idem esse, quod est immolatio » : At affirmat Calvinus. Utri credetis Sacramentarii? Quocumque se vertat Amesius, et satagat, numquam evincet oppositum. Nam quod ait : « Blasphemum esse, fractionem proprio sensu tribuere Christo in Eucharistia existenti ». Resp. : Non tantum blasphemum, sed etiam stolidum esset, si de fractione, et immolatione cruenta, et Capharnaitica intelligatur ; de incruenta dicetur infra.

III. — Ibidem dicitur panis, et calix, communicatio corporis et sanguinis Christi : Sed hæc communicatio fit corporaliter, realiter, et proprie. Tum quia sensus litteralis, et proprius semper est eligendus, nisi evidenter probetur contrarium. Tum quia sic exposuere SS. Cyrillus, Chrysostomus, etc. Tum quia intentio Apostoli fuit, avertere Corinthios a sacrificiis Gentilium, et ab esu carnium immolatarum : avertit autem illos, osten-

dendo mensam, et sacrificium longe præstantius : Ergo vera caro, et verus sanguis est in altari ; alias Apostolus nihil obtinuisset. Amesius : « Sicut κοινονία cum dæmoniis in mensa dæmoniorum non requirebat substialem præsentiam dæmoniorum in vel sub speciebus idololatri corum ciborum : sic neque communicatio cum Christo in mensa Domini requirit corporalem præsentiam Christi sub speciebus panis, ac vini ». Respond. : Argumentum hoc a pari valeret, si utrobique supponantur eadem ; quod hic certe non fit. Si enim ad hoc, ut quis fieret particeps mensæ dæmoniorum, fuisset etiam necesse, ut idolothyta sic initiarentur (Hic est dæmon etc.). Et dæmon posset, velletque se semper reddere præsentem sub speciebus idolothytorum, eorum substantia destructa ; sine dubio κοινονία cum dæmoniis inclusisset substantialem eorum præsentiam. Ad execrandam ergo κοινονόαν dæmoniorum sufficit quocumque modo participem fieri sacrificii, et idololatricæ mensæ. Et certe simile ex S. Chrysostomo relatum, convincit intentum, et insigniter illustrat. Sicut enim amans quispiam, cum videt personam a se amatam desiderare vestes, aut quid aliud alterius, continuo offert ipse sua illis meliora : ita et Apostolus, cum videret Corinthios desiderare idolothyta, ut eos revocaret, ostendit illis mensam Domini, in qua sanguinem, et carnem haberent sine comparatione præstantiorem. At si vera esset sententia Calvinistarum, nihil obtinuisset Apostolus. Si enim tantum figura carnis, et sanguinis Christi est in altari, non magis movisset oratio Apostoli, quam moveret, qui personæ amatæ offerret vestem sericam depictam, ut eam averteret a veste serica vera, quam concupierat. Amesius : « Absurdum admodum est, dicere, sine ullo tropo, panem esse corporaliter communicationem, id est, substantiam esse actionem, et subjectum esse adjunctum, essentia sua corporali ». Respondeo : Apostolus loquitur de formali, non de effectiva participatione corporis Christi ; etsi illa fide hæc non contingat. Insulsus ille cavillus evanescit protinus, si verba Apostoli genuine intelligantur; sic nempe : « Calix benedictionis », id est, consecratus a Christianis Sacerdotibus, « nonne communicatio sanguinis Christi est »; id est, nonne communicat, et participes facit sumentes ipsius sanguinis Christi ; *Et panis, quem* in altari *frangimus*, id est, offerimus Deo, et oblatum distribuimus populo, nonne participatio corporis Domini est? id est, nonne sumentes participes vere corporis Christi fiunt?

Ad CAPUT XIII.

Eadem veritas roboratur ex I Corinth. XI, ubi reprehenduntur quidam, quod indigne recipiant corpus Christi, et inde dicuntur non vitam, sed judicium haurire. At isti non recipiunt spiritu, et fide corpus Christi ; quia utiliter reciperent, si ita reciperent : Ergo solo corpore : Ergo corpus Christi est præsens in Eucharistia ; neque enim ore corporali sumi potest corpus Christi, ut est in cœlo. Amesius : « Qui indigne recipiunt Sacramentum, rei sunt corporis Domini, quia injuria afficiunt symbola sacra, corpus Domini repræsentantia et exhibentia ». Respondeo : Non constant sibi Iconomachi Sacramentarii, qui alias rident Catholicos dicentes : honorem et contumeliam imaginum referri in exemplar : hic vero contendunt, esse sacrilegium summum, indigne sumere figuram, seu signum corporis Christi, eo quod ea contumelia redundet in Christum. Porro injuria non fit imagini, nisi cum animo eam injuriandi quis violat; si enim alia de causa discerpatur, conculcetur, maculetur etc., nemo dicet, violatum esse honorem ejus, cujus est imago. At rei sunt corporis Domini, qui Eucharistiam indigne tractant, etiamsi non accesserint animo violandi Eucharistiam : Ergo. Amesius : « Propositio est manifeste falsa : Philisthæi enim gravissimam injuriam fecerunt arcæ, cum eam induxerunt in ædem Dagonis Dei sui, et collocaverunt eam prope Dagonem non animo eam violandi, sed honorandi. I Regum V. Sic et Betsamitæ, cum arcam non inspexerunt. cap. VI. vers. 19. ibid. Immo David ipse, et Oza censebantur injuriam facere arcæ, quando nihil minus cogitabant. II Reg. VI.» Respondeo.: Propositio Bellarmini manet illæsa : nec ad rem sunt instantiæ Amesianæ. Nam arcæ Dei religiosus, et eximius debebatur cultus ; cui valde repugnabat, computari inter idola Philisthæorum. Itaque materialis injuria in primis hic manifesta est ; formalis vero etiam non deerat in Philisthæis, quatenus non studebant errorem suum vincibilem, et culpabilem tollere, sciscitando ex Hebræis, qua reverentia tractare arcam Dei deberent. Betsamitæ, et Oza manifeste peccarunt contra honorem arcæ

præceptum VI. Num. v. vers. 15. et 20. Itaque firmiter stat hoc argumentum Bellarmini.

Confirmatur amplius 1. Quia si ideo peccarent, qui indigne sumunt Eucharistiam, quia illa Christum repræsentat, non liceret homini peccatori verbum Dei audire. Amesius : « Non licet cuiquam verbum Dei indigne audire ». Resp. : Hoc enim vero mirabile est. Quomodo ergo convertentur peccatores ex auditione verbi Dei, si illud audiendo in statu peccati peccent : aut quid est indigne audire verbum, vel sumere Eucharistiam nisi in statu peccati ?

Confirmatur 2. Quia Manna, et aquam petræ sumebant promiscue boni, et mali, digni, et indigni ; et non dicebantur ulli rei corporis Domini, neque judicium sibi manducasse. Amesius. « Paulus I Cor. v. v. 10. verbis claris, quamvis non iisdem dicit, plerosque eorum judicium sibi manducasse. Palam est, non licuisse in Vet. Test. homini polluto edere de panibus propositionis. I Reg. II. » Resp. : Cum Sacramentarius non vereatur tam perspicua verba Christi : *Hoc est Corpus meum*, ad suam hæresim detorquere, mirum non est, quod idem tentet in Apostolo, in quo nullum vestigium apparet, « quod ideo prostrati fuerint in deserto », quod indigne, seu cum conscientia peccati comederint Pascha ; sed ob frequentes obmurmurationes, idololatriam, et alia scelera, de quibus in Exod. et Num. Et Apostolus eadem perstringit, nulla mentione facta indignæ manducationis. Panibus autem propositionis non licebat vesci polluto in Vet. Test. qui erant typi, et figuræ Eucharistiæ. « Nec ridiculum est (uti putat Amesius) concedere, figuram Eucharistiæ non potuisse a polluto sumi, et tamen negare, eos peccare, qui figuram Christi indigne tractant ». Nam ut panes propositionis quis licite sumeret, non tenebatur sub novo peccato mortali esse mundus ab omni labe mortifera ; sed tantum requirebatur munditia legalis, ut nempe nec copula conjugali (alioqui licita) esset pollutus : et idem est de carnibus sacrificiorum. Præcepta autem fuit hæc munditia corporalis et legalis a Deo, ut esset typus veræ, et spiritualis munditiæ, quæ exigenda esset in Nov. Test. ad omnem licitum usum sacramentorum, et maxime S. Eucharistiæ. Unde evanescit cavillus Calvinisticus. Hæc cum perspicuæ veritatis sint, ad convicia more suo versus Amesius ait : « Hic summa perversitas Bellarmini, et aliorum Pontificiorum attente debet observari : Imagines Christi, et Sanctorum veneratione, et religioso honore dignas esse docent, quia in eis est similitudo ad res sacras, et dedicatio divini cultus, ut Bellar. docet tom. 2. de Imaginibus, signo crucis, templis etc., et tamen Baptismo nullam specialem reverentiam deberi, et in ejus violatione peccatum nullum admitti, ratione significationis, et repræsentationis divinæ Dei gratiæ in Christo ; idem Bellarm. hoc in loco non dubitat sustinere : ut Baptismo depresso, spoliis ejus non ornetur Eucharistia ; sed in idolum transformetur ». Resp. : Calumniatur, et verba dat tropista. Nemo Catholicorum dubitat saltem tantam deberi venerationem sacramento Baptismi, quanta imaginibus Christi, signo crucis, templis etc. et peccare eum graviter, quicumque illud indigne tractat : Negamus autem talem specialem reverentiam deberi aquæ Baptismali, ac singulis ejus particulis, qualem S. Eucharistiæ ; cujus vel minimas particulas « in terram decuti anxie patimur cum Tertulliano. Justior est detestatio perversitatis Sacramentariæ, qui non majorem venerationem Eucharistiæ mysterio exhibendam censent, quam Hebræi agno Paschali, aquæ de petra etc.

Ad CAPUT XIV.

In hoc cap. Bellarminus solvit quindecim argumenta Sacramentariorum ex S. Scriptura contra realem præsentiam. Amesius haud obscure pleraque « esse extrinseca (hoc est, ad rem nihil facere, nec per se adversarium stringere) agnoscit, uti nec Zwinglii murum aheneum ex Joan. VI. Caro non prodest quidquam. Itaque eorum, inquit, duo tantum, vel tria breviter vindicabimus. In ista causa, non inopia, sed copia argumentorum laboramus ». Haud aliter ac contra Homousion Ariani olim ! Videamus ergo, quos Achilles producat !

I. — Objic. : « *Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, et in secessum emittitur*. Matth. XV. Sed tale quid de corpore Christi cogitare nefas est : Ergo nec intrat in os ». Respondeo. : Spurcum hoc est, et objicientibus dignum argumentum. Manifestum est, dictum Christi non posse rigorose, subtiliter, et philosophice, sed populariter accipi ; alioqui verum non esset ; cum e sumptis cibis aliquid in substantiam aliti converti consueverit. Sensus ergo verborum Christi genui-

nus est : *Quod in os intrat*, si immundum est, *in ventrem vadit*, *neque intrat in cor*, ut addit Marcus VII. vers. 19. id est, non tangit, nec fœdat animam, ut putant Pharisæi, *sed in secessum emittitur*. Corpus autem Christi, etsi sub speciebus sacramentalibus, ipso sic volenfe, per modum cibi, et potus sumatur, deglutiatur, alteretur ; non ideo tamen in secessum mittitur; quia immutatis, et absumptis speciebus panis, et vini desinit ibidem esse.

II. — Objic. « Luc. XXIV. *Palpate*, *et videte etc.* Veritas carnis Christi probatur aspectu, et contactu : Sed in Eucharistia non potest ita probari : Ergo non est ibi ». Resp. : Sequitur affirmative : Hoc palpatur, et videtur. Ergo est corpus. Sed non negative : Hoc non palpatur, nec videtur : Ergo non est corpus. Amesius : « Si affirmative sequatur de hoc, aut illo corpore, tum, cum in Eucharistia panis videtur, et palpatur, panis etiam est ». Resp. : Sequitur moraliter, et etiam physice certa illatione, sed non metaphysice, et theologice infallibiliter : sicut cum video ignem prope ardentem, physice certus sum, quod combustibilia absumet; at per miraculum secus fieri potest ; uti in fornace Babylonica tres pueri permansere illæsi : ita in præsenti, visibilitas, et palpabilitas proxima, et formalis potest suspendi, aut auferri a corpore glorioso ; uti communiter dicitur de corporibus beatorum, quod pro libito possint, vel subtilitatis dotem, vel impenetrabilitatem corporibus communiter convenientem admittere. Si Sacramentarii intelligerent recte, quid sit corpus spirituale, quod juxta Apostolum I Corinth. XV. resurget, nullam hic haberent difficultatem : Sed nihil ultra Capharnaitas hic sapiunt Sacramentarii. Calumniatur autem Bellarminum Amesius, cum ait : « Illum magis esse incredulum, quam Thomam ipsum Didymum, eo quod hoc argumentum a visu, et palpatione insufficiens esse pronuntiet; Thomas vero, qui arguitur singularis incredulitatis a Domino, credidit tamen, quia vidit ». At Bellarminus non tam pronuntiavit, quam probavit illud esse insufficiens argumentum : Solus enim visus, et tactus non evincebant esse illud corpus, vivum, humanum, idem quod ante fuerat ; sed multis aliis modis, loquendo, manducando, testimonio Angelorum, allegatione Scripturarum etc. Hæc truncavit, ut videretur enervare Amesius.

III. — Objic. Joan. XIV. *Relinquo mundum*, *et vado ad Patrem* : « ubi etiam promittitur Spiritus sanctus, ut suppleat absentiæ Christi defectum ». Resp. : Reliquit mundum, quoad conversationem humanam: et Spiritus S. promittebatur, ut suppleret absentiæ Christi defectum inter homines, humano more conversantes. Et certe alioqui etiam ex illis verbis Joan. XVI. v. 28. *Exivi a Patre meo*, *et veni in mundum*, inferri pariter deberet : Christum non esse extra mundum apud Patrem ; idemque est de descensu Spiritus sancti in specie columbæ. Porro insulsi cavilli sunt, cum hinc Amesius infert : « 1. Ascensionem Christi sic non fore mutationem loci, sed conversationis. 2. Papam invadere locum, et officium Spiritus sancti, dum se illam præsentiam supplere jactat. 3. Nec opus fore vicaria opera Spiritus sancti, cum Christus ipse, etiam quatenus homo, posset omnia eodem modo præstare immediate per se etc. » Nugæ hæ facile evanescunt, si consideretur, quomodo velit Deus nos ambulare per obscuritatem fidei ; quæ vel tolleretur, vel minueretur, si, quæ de absoluta potentia præstare potest, continuo actualiter præstaret. Ejusmodi argutationes Calvinisticæ, non homine Christiano, sed Mahumetano, et Pagano dignissimæ sunt.

IV. — Objic. « I Corinth. 11. Eucharistia sexies ad minimum vocatur panis, etiam post consecrationem ». Resp. : Scriptura ordinarie vocat res, ut exterius apparent : sic serpentem æneum vocat serpentem : Angelos, qui in forma humana apparebant, vocat viros etc. Neque talis tropus in materia Sacramenti necessario excluditur. Neque sequitur (ut contendit Amesius), « si corpus Christi recte vocatur panis, propter similitudinem cum pane ; tum panem etiam recte vocari posse corpus Christi propter similitudinem, et insuper singularem rationem, quam habet ad corpus Christi » : Nam corpus Christi speciebus Sacramentalibus velatum, est verissimus, et proprie dictus panis cœli (ut Joan. VI. vers. 52. dicitur) seu alimentum spirituale animarum : panis autem triticeus, in nullo vero, aut proprio sensu est corpus Christi. Unde respondet optime Bellarminus : Vocari panem ab Apostolo Christi corpus, quia nomine panis intelligitur generatim omnis cibus phrasi hebraica. Neque hæc synecdoche speciei pro genere quidquam hic incommodat, sicut metonymia signi, pro re signata. Nec quidquam obstat, quod I Corinth. X. vers. 16. addi-

tur : *quem frangimus*. Non enim loquitur universaliter de omni cibo, vel pane, sed de Eucharistico, quem in altari frangimus, id est, offerimus Deo, et oblatum distribuimus populo, ut supra dixi. Denique si argutatio hæc vim haberet, probaret quoque, Christum esse filium hominis, ut consideranti patebit.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ

Ad CAPUT XXXIX.

Amesius dissimulans pro veritate Catholica stare consensum SS. Patrum, ex industria præterit quæ Bellarminus integro libro. II. per 39. capita ex iisdem produxit. Porro ea ad decem capita brevissime reduci possunt ; si præsertim ea argumentosa testimonia seligantur, quæ præter simplicem assertionem veritatis, argumentum continent, quo falsam interpretationem excludant. I. Est eorum Patrum, qui expresse excludunt solam figuram ; ita Damascenus lib. IV. cap. 14. Ambrosius lib. VI. de Sacram. cap. 1. Epiphanius, Euthymius, Theophylactus etc. II. Quibus Patres docent Christum in Sacramento non solum fide, sed reipsa nobis conjungi ; et non solum per voluntatum concordiam, sed etiam per corporum contactum nobis copulari. Ita Chrysostomus hom. 60. ad popul. Hilarius lib. VIII. de Trinit. Cyrillus lib. IV. in Joan. cap. 14. Cyrillus Hierosolymit. Cateches. 4. etc. III. Quibus Sancti exaggerant charitatem Christi, quia nec pastores oves suas, nec matres filios suos carnibus alunt. Ita S. Chrysostomus hom. 38. in Matth. XLV. in Joan. Augustinus epist. 120. cap. 27. IV. Quibus rationes reddunt, ob quas Christus voluit sub speciebus panis et vini, et non in propria specie nobiscum manere, et ad manducandum ac bibendum dari, scilicet ut fides probaretur et exerceretur, et ut sine horrore caro et sanguis ejus sumeretur. Ita SS. Ambrosius, Damascenus, Augustinus, Cyrillus, Theophilactus etc. V. Quibus dicunt in hoc Sacramento grande quoddam intervenire miraculum divinæ omnipotentiæ opus ; quod certe stare nequit cum sola significatione panis, quæ non est nisi denominatio extrinseca, nec umbram quidem miraculi involvens. Ita Ambrosius lib. IV. de Sacram. cap. 4. et 9. Chrysostomus lib. III. de Sacerdot. Sane vel sola hæc S. Justini M. verba Apol. 2. quibus ait : (Ea omnipotentia, qua Verbum factum est caro, fieri Eucharistiam carnem Verbi), sufficiunt ad explodendam Calvini impudentiam, qua hoc opus miraculosum detorquet ad participationem Christi per fidem et spiritualem effectum. 6. Evidentissime, quibus SS. dicunt : « Hoc Sacramentum perfici per veram conversionem panis in corpus », vel « panem fieri corpus », vel « ex pane fieri vel creari corpus etc. ». Et ad persuadendam hanc conversionem utuntur exemplis creationis, et conversionis aquæ in vinum etc. VII. Quibus Patres laborant, ut persuadeant fidelibus, in hoc mysterio non esse credendum sensibus, sed verbis Christi : et hunc articulum proponunt ut creditu difficillimum, et ideo Christi auctoritatem et omnipotentiam exaggerant. VIII. Quibus Patres ex veritate hujus mysterii alia mysteria nostræ religionis confirmant, ut SS. Irenæus lib. III. cap. 34. Chrysostomus homil. 83. in Matth. Leo M. epistol. 23. Hilarius lib. VIII. de Trinitat. IX. Quibus disputant de sacrificio incruento Nov. Testam. in quo non solum panem et vinum significantia passionem Christi, sed ipsummet corpus et sanguinem Christi offerri et incruente immolari dicunt ; ut SS. Cyrillus in declar. anathem. 11. Augustinus concion. 1. in Ps. III. et XXXVIII. Chrysostomus hom. 17. ab Hebr. etc. X. Ex epithetis, dum hoc mysterium vocant « terribile, horrendum, panem vivum, inconsumptibilem, cibum, sanctum et incorruptibilem quem cum homo sumit, Dominus ad ipsum ingreditur ». Calvinistica signa nihil tale secum patiuntur.

Porro etsi Amesius de SS. Patrum suffragio parum sollicitus, ea plane dissimularit,

(forte non tam ideo quod compendiaria tractatio id non pateretur, quam quod non multo ante videret supremum conatum Philipp. Mornæi de Plessis ab Emin. Card. Perronio, non modo in collatione coram Henrico M. rege Christianissimo habita, sed etiam justo volumine de S. Eucharistia validissime esse profligatum) ; non tamen reliqua Sacramentariorum natio sibi acquiescendum putavit. Prodiit ante sexennium Daventriæ spissum volumen Edmundi Albertini apud Parisienses Ministri, anno 1652. ibidem vita functi. Hoc de « Cœnæ Dominicæ Sacramento » opus, tribus libris absolutum, David Blondellus non sine Thrasonica præfatione evulgavit. Ait inter cætera : « Jacobi Davii Cardinalis Perronii editis tunc temporis (an 1618). Operibus triumphabunda in Gallia nostra, pars Pontificia exultabat ; jamque lætum Pœana canere exorsa, damnatos ab universo veterum concilio Protestantes, assertumque ab ipsis Apostolorum temporibus transsubstantiationis dogma præfidente inclamabat. Illatam venerandæ antiquitati injuriam ulcisci certus, cum emerito, cui neminem occursurum sperabant adversarii, congredi optimæ causæ fiducia tiro noster (Albertinus) ausus, gratulantibus nostris, stupentibus Pontificiæ partis hominibus optima spolia retulit. Ad plenam Protestantium victoriam et internecinam contra stantium cladem satis esse videri non sine causa potuisset, quod illæ ipsæ veterum phalanges, quæ sub festis Transsubstantiatorum signis obstantia quæcumque protrituræ videbantur, socias iis, quos oppugnaturæ credebantur, dextras porrigerent etc. » Ita triumphat ante victoriam Sacramentarius de opere quod vocat « absolutissimum ». Fateor, produxit hic auctor pro hæresi Sacramentaria fucanda, quidquid producibile videtur ; improbo labore, ultra triginta annos (juxta computum Blondelli) omnes angulos Ecclesiasticæ traditionis de hoc argumento rimatus est ; alieno quoque malo edoctus, pauciora, quam olim Plessæus ; aperta crimina falsi, in Patrum et Theologorum testimoniis allegandis admisit ; verum passim fidiculis equuleoque subjecit, ut ea ad mentem suam loqui cogeret : paralogismis, maledictis, thrasonismis indulgens, eo tandem prorupit impudentiæ, ut famosum illud *Sacramentariorum* nomen, jure optimo maximo Berengarianis illis seu Calvinianis Tropistis debitum, non erubuerit Catholicis, tamquam novi et prorsus inauditi Sacramenti generis inventoribus tribuere. Oblitus nimirum, quod Zwinglius ipse in lib. de vera et falsa Religione professus fuerit : « Tempore Augustini opinionem de carne corporali jam victricem fuisse » : quod Rudolphus Hospinianus in hist. Sacramentariæ part. 1. lib. IV. cap. 2. indignabundus scripserit : « Confirmare superstitiosorum hominum (hoc est, Latinæ, Græcæ, barbaræ Ecclesiæ, fidelium, quin et Lutheranorum ac qualiumcumque Christianorum non Sacramentariorum) sententiam phrases hyperbolicas primitivæ Ecclesiæ Patrum, SS. Cypriani, Ambrosii, Chrysostomi, Cyrilli, Augustini etc. quibus majestatem quamdam et venerationem huic Sacramento conciliare voluerunt, et homines docere, non nuda et inania signa in Cœna proponi etc. ». Quod Witakerus, Beza, Humfredus, Acontius, aliique Calvinistæ (quorum verba recitat Brerlus Tr. 1. sect. 3. subs. 13.) dudum ut « perniciosissimam consuetudinem » damnarint conatum eorum, « qui auctoritatibus Patrum omnia replent, ac ita se quodammodo suamque Ecclesiam perdunt » ; Cum (ut Vedelio objiciunt fratres remonstrantes in suis vindiciis pag. 82.) « antiquitatis Ecclesiasticæ auctoritate pugnare non sit Reformatorum, sed Pontificiorum ; et ex Patrum erroribus Religionis Pontificiæ cento consutus sit », ut loquitur Witakerus. Sed non est operæ pretium de illa perversione non modo SS. Patrum, sed etiam quorumlibet Scriptorum, ope omnipotentis illius et flagitiosæ παρερμενειας recentiores inter sectarios frequentata pluribus disserere. Numquam, opinor, Lutherus quantumcumque audacissimus, polliceri sibi ausus fuisset, quod ejus posteritas tam facile assequitur ; nempe commenta sua quantumcumque non modo veritati, sed etiam invicem contraria, SS. Patrum testimoniis non minus ac SS. Scripturæ verbis convestire. Nemo tamen nisi vecors aut stupidus ea jactatione poterit moveri, postquam Hieronymus Zanchius inter proceres Sacramentarios haud postremus, candide, omnium Confratrum Evangelicorum nomine professus est : « Patres jactamus, cum nihil minus, quam illorum doctrinam sequi velimus ». Et hæc de SS. Patribus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ

Ad CAPUT III.

Non implicare, quin unum corpus simul sit in pluribus locis, probatur :

I. — Ex Matth. x. Apud Deum omnia possibilia sunt. Idem habetur Marc. xiv. et Luc. i. Id autem omne existere potest, quod in sua ratione non dicit non esse, sed tantum esse. Neque habet hic Amesius quidquam præter nudam antithesin. Quodsi dicant Sacramentarii, implicare contradictionem, ut unum corpus sit in pluribus locis. Contra est 1. Quia principium eorum est, nihil esse credendum sine verbo Dei : At hoc nusquam excipit a Dei omnipotentia, unum corpus esse in pluribus locis. Contra 2. Quia qui hoc Dei potentiæ tribuit, Deum exaltat, hominem deprimit, cum fateatur Deum plura posse facere, quam nos intelligamus : Ergo id dicendum est. 3. Illa tantum implicant contradictionem, quæ pugnant cum essentia rei, ita ut dicatur ; res esse, et non esse : At esse in loco non est de essentia corporis, sed quid extrinsecum, et accidentarium : nam ultimum cœlum est verum corpus, et non est in loco : ergo etc. Amesius 1. : « Non illa sola implicant contradictionem, quæ pugnant cum essentia rei (Bellarminus sophistice hoc in loco nugatur : Et Bellarminus solide, et vere hic argumentatur) ; implicatur hic contradictio, et tamen Sophistica non est de essentia Bellarmini ». Resp. : Amesius revera hic sophistice, immo pueriliter nugatur : Non enim hic sermo nobis est de contradictione formali conceptuum, seu enuntiationum, ubi una negat, quod altera affirmat ; sed de ipsa contradictione objectiva. In priori manifestum est, contradictorias esse prædicationes etiam pure contingentes, ut : Petrus jam currit : Petrus jam non currit : In posteriori autem tantum ea prædicata implicant contradictionem, quæ adversantur essentiæ rei : potest enim Deus proprietates physice ab essentia, et realiter distinctas separare, et in igne ponere frigus etc. Sic et ratio loci est separabilis ab entitate corporis.

II. — Christus, cum Apostolo Paulo apparuit Act. ix. et xxii. fuit simul in summo cœlo, et in terra, sive in aere terræ vicino. Ergo. Amesius 1. objicit : « In hoc argumento Bellarminum gravissimis Scholasticorum (Thomæ, Bonav., Capr., Durand., Henr., Ferrar. apud Radam) contradicere ; qui negant, posse idem corpus modo naturali, et circumscriptive esse in duobus locis ». Resp. : Ita est quidem ; sed etiam gravissimis, et plurimis aliis consentit, ut Scoto, Alensi, Richardo, Aureolo, Gabrieli, et recentioribus plerisque omnibus ; E quibus Suarez disp. 48. sect. 4. ait : Hanc nostram sententiam « tam necessario, tamque evidenter consequi veritatem Catholicam de reali præsentia corporis Christi, ut mirabile semper sibi visum fuerit, contrariam sententiam gravissimis Theologis persuaderi potuisse ». Amesius 2. : « Quomodo apparuerit Christus Paulo, Pontificii saniores non audent affirmare. Thomas, et Cajetanus in dubio relinquunt : Lyra ait, hoc scriptum non esse etc. Bell. paulo post affirmat : Et nos non prorsus negamus, Christum privatim, et ad breve tempus descendere potuisse de cœlo. » Resp. : Etsi hæc apparitio Christi Paulo facta, plane convincat : Christum modo corporeo in terris apparuisse post ascensionem, non tamen æque

convincit ; illa verba Act. III. *Quem oportet cœlum suscipere usque ad tempus etc.* indicare, eum usque ad communem resurrectionem nullo, vel brevissimo tempore abfuturum a cœli loco, in quo est ; adeoque hoc Bellarmini dictum valde quidem probabile est (junctis præsertim iis, quæ ex Egesippo, S. Athanas., Ambr., Greg. M., etc. refert) non tamen convincit ; ut agnoscit etiam Dicastillus num. 178.

III. — Probatur ex testimoniis SS. Chrysostomi, Cyrilli, Augustini, Anselmi etc., qui rem unam simul in pluribus locis esse posse docent. Amesius nihil contra hæc perspicua Patrum testimonia obtendit, nisi quod « ipse Bellarm. tom. 1. lib. III. de incarnat. cap. 2. contrarium testetur ». Sed cavillatur inepte, et Catholicis ex parte Ubiquistarum commentum affingit. Neque enim nos (uti Ubiquistæ) dicimus : Christi humanitatem necessario esse in diversis, aut omnibus locis ; sed ex mero arbitrio, et sacramentaliter juxta ejus institutionem : Cum hoc vero optime stat, ut ex illo Joan. III. *Nemo adscendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo Filius hominis, qui est in cœlo*, deducatur, Christum esse Deum, et hominem.

IV. — Deus est simul in infinitis locis, cum tamen sit simplicissimus, adeoque totus in quolibet loco : similiter angelus in diversis spatii corporei partibus : et anima in diversis membris tota est ; alioqui si extenderetur ad extensionem corporis, esset materialis, ac proinde non immortalis, quod est hæreticum. Amesius ait 1. : « A Deo ad corpus argumentari esse nimis corporale ; in quæstione de præsentia in multis locis, esse nimis carnale, et crassum ». Resp. : Non valet quidem argumentum hoc in omnibus : at in præsenti valet : Quia si implicaret contradictionem, unam eamdemque rem adæquate esse in diversis locis, implicaret etiam in ente spirituali, et increato. Quod enim mox subdit Amesius : « Contradictionem implicat, quod vulgo dicitur, animam esse totam in toto, et totam in qualibet parte corporis ». Resp. : Hoc delirium non dubito etiam a plerisque Lutherano-Calvinianis Philosophis explodi ; tolleret enim pariter spiritualitatem, et simplicitatem Angelicam ; quos certum est posse virtuali extensione coexistere diversis corporibus non disjunctis. Tota igitur difficultas, aut impossibilitas, quam sibi Sacramentarii in replicatione miraculosa corporum fingunt, exsorbenda est ipsis in substantia etiam spirituali, nisi hanc cum Saducæis impie negare velint. Edmundus Albertinus in « absolutissimo opere » Sacramentario, lib. I. cap. 27. pag. 191. Amesii paradoxum secutus, dicere non erubuit : « Animam ita esse in corpore, ut tamen quælibet pars corporis non sit sedes ejus, sed vel cerebrum, vel cor ; dicatur autem esse in qualibet parte, non per substantiam suam, sed per extensionem virtutis ». Hæc recitasse refutasse est. Et certe nulla ratio fingi potest, cur non possit Deus in brachio abscisso conservare animam, ut ante abscissionem erat. Amesius : « Ratio non ficta est, quia fieri non potest, ut una eademque anima simul sit divisa, et indivisa, idque respectu sui ipsius ». Resp. : Fieri non potest, ut secundum entitatem, et substantiam sit divisa, et indivisa a seipsa : fieri tamen potest secundum locum : potest admitti rei ejusdem a seipsa, et secundum substantiam divisio virtualis, non vero formalis. Confirmatur

V. — A mysteriis aliis nostræ fidei, æque, aut magis difficilibus. 1. Trinitatis, ubi in tribus personis verissime distinctis, credimus unam naturam simplicissimam. 2. Incarnationis, ubi unam hypostasim in duabus naturis perfectis et dissimillimis confitemur. Cur sicut ista : *Hoc est corpus meum ;* ita et illa : *Hic est Filius meus*, non de improprie dicto, aut adoptivo filio accipimus; cum sine dubio major in duarum naturarum unione substantiali, quam in replicatione ejusdem corporis sit difficultas. 3. Resurrectionis mortuorum. 4. Æternitatis, qua unum instans durationis coexistit diversis temporibus. 5. Creationis, et annihilationis. 6. A simili, quia potest unus locus capere duo corpora sibi adæquata simul ; et tamen neque locus ille dividitur in duo loca ; neque corpora illa confunduntur in unum corpus ; Ergo poterit etiam unum corpus replere duo loca, etiamsi nec ipsum corpus dividatur in duo corpora, nec loca illa conveniant in unum locum. Amesius 1. : « Petitio est principii. Nisi enim possibile concedatur, ut unum corpus sit in pluribus locis, nullum mysterium verum potest esse æque difficile ; quia nullum possibile, nedum verum, quamvis sit maximum, est æque difficile, ac illud, quod est prorsus impossibile, quamvis sit res alias minutissima ». Resp. : Hæc cavillatio aliquid efficeret, si hic disputaremus de ipsa veritate ex principiis rei intrinsecis,

quæ utique in se obscura est viatoribus, id tantùm certa fide credentibus. At cum hic agamus de credibilitate, optime sic arguimus : Si ea, ob divinam revelationem Ecclesiæ Catholicæ fáctam multo incredibiliora, et naturaliter difficiliora, planeque impossibilia credimus ; quanto magis hoc, quod naturaliter est minus difficile, aut impossibile ? Amesius 2. : « Fieri nullo modo potest, ut unus locus capiat duo corpora sibi adæquata. Si enim capacitas loci adæquetur uni corpori, necesse est, ut alterum corpus accedens illi, eamdem superet capacitatem ». Negat ergo tacite hic Sacramentarius, Christum e clauso sepulcro egressum esse, et ex utero Matris sine læsione Virginitatis, et ad Apostolos januis clausis etc. Ratio Amesii tantum vera est, cum nulla datur penetratio dimensionum inter corpora conjuncta, in qua implicari contradictionem nec apparenter probat. Frustra nobis Thomistas objicit, qui negant argumenti nostri consequentiam, quam ipse fatetur esse probam. Jam supra dixi, non debere, nec posse veritati Catholicæ præjudicare, quod nonnulli Scholastici minus consequenter, et probabiliter illam sustineant, jureque Suarez miratum fuisse, quomodo potuerit opinio ista, tam levibus nixa rationibus probari ; Theologis cæteroqui tam gravibus. Ipsi viderint !

Ad CAPUT IV.

I.— Objiciunt Matth. ult. « *Non est hic, surrexit enim.* Hæc consequentia infirma esset, si posset idem corpus esse simul in pluribus locis : posset enim simul recedere, et remanere. » Resp. 1. : Aut nulla est hic argumentatio ; aut si gratis ea admittitur, consequentia illa optima est, si (ut oportet) applicetur ad mentem illarum mulierum quærentium corpus Domini mortuum in sepulcro, ut illud ungerent. Quare cum Angelus ait : *Non est hic*, sensus est : Non jacet mortuus in sepulcro, ut vos creditis : Et id probat, cum addit : *Surrexit enim.* Amesius ut hic haberet quod objectaret, truncando enervavit hanc responsionem Bellarmini : ac deinceps absurda objici consueta contra corporis replicationem frustra commemorat, quæ nihil penitus contra hanc responsionem faciunt. Respond. 2. : Consequentia illa etiam optima est absolute, sed moraliter loquendo, non metaphysice. Quamvis enim fieri possit, ut aliquis vivens in sepulcro jaceat, si velit : tamen moraliter loquendo, qui resurgit a morte ; non remanet in sepulcro, sed egreditur etc. Amesius : « Concedit ergo Bellarminus, moraliter loquendo, non esse moraliter certum, Christum esse sub speciebus panis, et vini. Sicut enim moraliter loquendo is, qui resurgit a morte, non remanet in sepulcro : sic etiam eodem loquendi modo, qui ascendit in cœlum, et ibi manet, non est præsens in terris. Cum igitur certitudo moralis, nihil aliud sit, quam probabilis veritas, sequitur, non esse probabile, Christi corpus realiter adesse in Eucharistia sub specie panis. » Resp. : Libenter admittimus hanc sequelam, quia revera non tantum moraliter, sed etiam physice (seclusa fide Theologica) summe improbabile est (uti quævis alia supernaturalia) rationi in puris naturalibus stanti. Quid hic, quæso, absurdi ? Quamvis autem « nullus esset verus loquendi modus (sive metaphysicus, sive logicus vocetur), quo possit defendi, idem corpus in eodem loco manere, ex quo discessit » ; verissima tamen est fides Catholica quæ verbo Domini innixa firmissime credit, corpus Christi esse sub speciebus panis, et vini rite consecrati.

II.— Objic. « Si corpus posset esse in multis locis, eadem ratione posset esse in omnibus. Si autem non esset proprium Deo esse ubique, neque humana Christi natura certo loco circumscriberetur, quod tamen Patres contra hæresim Eutychetis unanimiter confirmant, expresse etiam affirmantes, nullum corpus posse esse ubique locorum ». Resp. : Nego simpliciter illam sequelam. Nullum enim attributum divinum posse communicari creaturæ, contra Ubiquistas ostensum est tomo 1. Unde frustra laborat Amesius in infirmandis duabus differentiis, quas Bellarm. optime probat esse inter Deum, et corpus Christi : quamquam ad argumenti Calvinistici solutionem non opus sit duplici illa differentia ; cum nec apparenter quidem probet Amesius sequelam illius propositionis. Quomodo enim sequitur : Caius potest bibere multa pocula vini : Ergo omnia.

III. — Objic. « Non potest aliquid temporale simul esse in duobus temporibus : Ergo nec idem locale in diversis locis ». Resp. : Tempora non possunt esse simul, cum semper fluant, econtra loca permanent. Amesius : « Fluxus temporis non magis unum tempus ab alio disjungit, quam distantia separat loca disjuncta ». Jam subsumo : At distantia separat loca disjuncta : Ergo etiam

fluxus temporis essentialis unum tempus ab alio separat : Ergo nihil potest simul esse in diversis temporibus. Potest autem bene esse in diversis locis simul idem corpus : quia ad hoc sufficit simultas temporis, nec quidquam officit discrepantia spatii.

IV. — Objic. « Si unum corpus sit in diversis locis, simul erit unum et multa, continuum, et divisum ». Resp. 1 : Unitas essentialis rei non pendet ab unitate loci, cum prius sit, rem esse unam, quam esse in uno loco, sed pendet ab internis principiis. Falsum enim est 1. « essentialiter requiri eorum principiorum conjunctionem indivisam, etiam in ordine ad locum » : hoc quippe est extra essentiam corporis. Falsum est 2. : « Principia rei corporeæ non posse constituere unum corpus, nisi coeundo in unum tantum locum ». Oppositum evincit ratio nostra. Falsum est 3 : « Inter principia corporis hujus, aut illius communem naturam corporis, quæ in dimensionibus consistit, primarium locum tenere ». Prius est enim habere partes extra partes, easque extensas in ordine ad se, quam postea (connaturaliter) sequitur extensio extranea, seu situalis. Similiter falsum est 4. : « Rem non esse prius natura unam, quam habeat rationem illam formalem, ex qua loci unitas necessario pendet » : Nam ratio formalis, ex qua unitas loci pendet, est situalis extensio corporis in certo spatio : hæc autem posterior est extensione intranea corporis, et potest ab hac tamquam proprietas ab essentia separari. Falsum est 5. : « Unitatem quantitatis, et loci corporei, priorem natura esse corpore organico humano » ; de quantitate quidem hoc facile conceditur : de loco autem extrinseco jam sæpe rejectum est. 6. Etsi non omne quod « quavis ratione prius est, possit actu separari ab eo, quod est posterius » : hic tamen nihil urget, quin dicamus, extensionem situalem posteriorem extensione intranea, et essentiali quantitatis, posse ab hac separari. Conceptus metaphysici « generis, et speciei » inseparabiles in eodem individuo impertinentes sunt in proprietate, et essentia physice separabilibus. Denique 7. non « certissimum », sed falsissimum est, « corpus non magis ab uno loco separari posse, quam a loco ». Et quidem si de loco extrinseco loquamur, certum est, eum non esse de ratione corporis ut sic, ut de supremo cœlo constat : Locum autem, seu ubicationem intrinsecam plurimi præstantes Philosophi negant, quamvis ad rem nostram ea controversia nihil faciat. Quamvis itaque « hic locus concreatus fuerit huic corpori, et non in idea » : non tamen hinc evincitur, nullum « corpus existere posse absque loco (cum convexum cœli empyrei oppositum probet) ; et (hoc concesso) neque absque unitate loci ». Hæc enim esse separabilia constat ex dictis.

Resp. 2. : Corpus Christi, ut est in altari, non continuatur cum corpore, ut est in cœlo : non tamen est discontinuum, vel divisum ab illo : nam continuari, et dividi est eorum, quæ multa sunt ; hoc autem corpus in altari, et cœlo sunt idem. Amesius : « Necesse est ut illa sint divisa, inter quæ magna distantia intercedit ; quod enim negat contiguitatem, multo magis negat continuitatem. Sed inter corpus in cœlo, et corpus in terra, ingens datur distantia ». Resp. : Loca ipsa hoc argumento probantur esse discontinua, et corpus Christi divisum esse a se respectu loci, sed non respectu propriæ substantiæ, sive quantitatis. Amesius : « Quod dividitur a se respectu loci, dividitur etiam respectu locati. Locus enim non est locus nisi respectu locati, neque dividitur, nisi locato diviso. Formalis autem ratio corporis locati est quantitas substantialis. Ergo quidquid dividitur a se respectu loci, dividitur etiam respectu substantiæ, et quantitatis ». Resp.: Minorem esse falsam jam sæpe ostensum est, quam Amesius semper supponit, et nunquam probat.

V. — Objic. « Si ponatur corpus unum in pluribus locis, erit in loco, et non in loco ; quin, in loco nullo erit circumscriptive, neque definitive ; quod est ita contineri in uno loco, ut non sit alibi ». Resp. : Corpus idem potest esse circumscriptive, et etiam definitive in pluribus locis. Nam, ut corpus sit circumscriptive in aliquo loco, tantum requitur, ut commensuretur illi loco ; non autem, ut non sit alibi, tamquam in alio loco ; et hoc hic servatur. Amesius objicit 1. : « Bellarminum hoc subterfugio deserere Thomam, et Thomistas omnes, etc. » Quid tum? dummodò non veritatem. Ait 2. : Inauditum plane est, aliquid esse in loco circumscriptive, et non definitive. Bellarminum vero, ut omnem sensum, et intelligentiam a suis verbis amoveat, definitive esse in loco, majus quid facere, quam circumscriptive esse : Circumscriptive (inquit) et etiam definitive ». Resp. : Cavillatur Amesius in his, quæ vel non intelligit, vel non vult intelligere. Tricæ

hic solum esse possunt de acceptione illa vocum « circumscriptive, et definitive ». Nos rem dicimus esse in loco circumscriptive, quando res ita in spatio continetur, ut illi divisibiliter coexistat, et commensuretur; id est, cum tota est in toto, et pars in parte; quod solum rei localiter extensæ convenit. At esse definitive tunc dicitur, cum res ita est tota in toto, ut etiam tota sit in qualibet ejus parte, quod est existere in loco indivisibiliter, et incommensurabiliter. Hoc posito, verissime dixit Bellarminus, posse idem corpus esse circumscriptive, et etiam definitive in pluribus locis; quia potest replicatum, et commensuratum divisibiliter partibus loci; et etiam indivisibiliter more spirituum, esse totum in toto loco, et totum in qualibet parte; uti de facto fit in præsentia Sacramentali. Amesius 2.: « Si corpus trium cubitorum simul commensurari possit tribus locis, tum simul potest tribus, et novem cubitis adæquate commensurari. Sed hoc est absurdum. » Resp.: Corpus trium cubitorum potest occupare spatium novem cubitorum, si ter eadem magnitudo ponatur in loco, quamvis non commensuretur, nisi loco trium cubitorum. Amesius 3.: « Si idem corpus trium cubitorum in tribus locis ponatur, eodem modo occupabit spatium novem cubitorum, quo tria corpora tricubitalia solent occupare: Illa autem commensurantur cubitis novem: Ego et hoc unum. » Resp.: Cum corpus idem replicetur, seu reproducatur, quid mirum est, quod sic formaliter unum, sed virtualiter multiplex, præstet idem, quod tria formaliter? Neque res etiam ita locata foret major seipsa secundum entitatem, et absolute, sed tantum ratione illius replicationis. Addit Bellarminus: Quod si quis contenderet, esse in loco tam circumscriptive, quam definitive, id requirere, ut res nullo modo sit alibi; dicere nos posse: dari tertium modum existendi in loco, nimirum per solam præsentiam, quo modo Deus est in loco; et hoc modo esse in loco, quæ per divinam potentiam simul sunt in variis locis. Hinc calumniandi ansam arripit Amesius, cumque Bellarminus tantum ex hypothesi loquatur, Amesius absolute pronuntiat: « Totam litigationem istam huc tandem redire, ut corpus in loco esse defendatur eo modo, quo Deus, quod et blasphemum est, et turpiorem contradictionem implicat, quam est illa ipsa, cui amoliendæ inservit ». At non dixit Bellarminus: univoce convenire hanc replicationem præsentiæ Corporis Christi, cum modo præsentiæ divinæ (quod sine dubio foret blasphemum); sed intelligit tantum analogicam convenientiam; in quo nec umbra blasphemiæ est; alioqui blasphemi essemus omnes vere Christiani, qui dicimus, dari entia supernaturalia, lumen gloriæ, visionem, et amorem beatificum etc., quæ attingunt Deum, ut est in se.

VI. — Objic. « Quod incipit esse alicubi, ubi antea non erat, aut venit eo per motum localem, aut ibi generatum est. Quod movetur localiter, deserit unum locum, ut acquirat alium. Quomodo autem potest id quod est, generari de novo? Nullo igitur modo potest fieri, ut id quod est in uno loco, incipiat simul esse in alio. » Resp.: Corpus Domini incipit esse in altari, ubi antea non erat, non per generationem, nec per motum localem, sed per conversionem panis in ipsum. Nec desunt exempla similia. Nam anima rationalis incipit esse in materia addita per nutritionem. Deus incipit esse in re de novo creata sine generatione, aut motu locali. Amesius 1.: « Mutatio unius corporis in aliud, non opponitur generationi ejus, in quo mutatio non terminatur. Sive enim prioris corporis materia maneat, et nova forma eidem inducatur; sive totum illud annihiletur, et novum loco ejus ponatur, in illa mutatione substantiæ, necesse est, ut aliqua sit vel generatio, vel creatio. » Resp.: Non modo nulla hic intervenit generatio, aut mutatio localis, sed nec quidem creatio nova; sufficit enim nova actio conservativa, ut docent Suarez, Tannerus etc. Amesius 2.: « Exempla ista non sunt similia. Anima enim non incipit esse circumscriptione totali, et adæquata in loco novo, priore retento: nedum Deus; neque mutatur substantia aliqua in animam rationalem, nedum in Deum ». Resp.: « Omne simile est dissimile aliquatenus. Sufficit esse similia illa, in quo comparantur; nempe, quod incipiant esse alicubi, nec per generationem, nec per motum localem.

VII. — Objic. « Si idem corpus esset in pluribus locis, sequerentur multæ contradictiones. Nam poterit esse sursum, et deorsum; remotum, et non remotum; moveri, et quiescere; accedere ad unum locum, et simul ab eo recedere; in uno loco summe calefieri, et in altero summe frigefieri; vel etiam in uno loco vulnerari, occidi, et in altero bene valere. » Resp.: Nulla hic nisi apparens contradictio. Corpus enim ita replicatum, licet formaliter unum, tamen virtualiter, et æquivalenter est multiplex, adeoque

præstat idem, ac si esset formaliter multiplex. Sic vero, prout consideratur secundum prædicata absoluta, quæ abstrahunt a loco, eodem modo se habet in omnibus locis, saltem connaturaliter ad statum replicationis; ideoque habet ubique eamdem animam, eosdem actus, eumdem calorem similiter replicatum etc. Quæ vero dependent in fieri ab agente extrinseco, non multiplicantur necessario ad corporis replicationem in pluribus locis, quatenus sinit in fieri : quamvis in facto esse connaturaliter ad statum reproductionis illi conveniant. Et per hæc facile dissipantur omnes antilogiæ a Sacramentariis objectari solitæ. Nec refert, quod Scholastici in illis componendis non una via incedant, sed alii paulo aliter; saltem omnes probabiliter ostendunt, non sequi manifestam contradictionis implicantiam. «Judicium Gulielmi Parisiensis, qui fuit inter primos, et gravissimos Scholasticorum », ait Amesius, « opponere se judicio Bellarmini. » Verum admittit hic Sacramentarius vel puerilem inscitiam, vel flagitiosam falsificationem. Nam verba ab Amesio relata ex cap. 4. de sacram. Euchar. non sunt judicium Gulielmi Parisiensis, sed particula objectionis, cui in eadem columna respondet his verbis : « Dicimus ergo, quia quemadmodum Filius Dei est ubique secundum deitatem, sic partium suarum, videlicet animæ, et corporis præsentiam exhibet ubi vult, et quomodo vult, absque ullo motu earum etc. » Si legit Amesius hunc locum, non potest ab obeso falsi crimine excusari. Non est nova, aut insueta hæc sycophantia apud Sacramentarios. Mornæum de Plessis convicit cum Henrico M. Galliarum rege Card. Perronius de pluribus ejusmodi falsificationibus. Notum est orbi.

Ad CAPUT V.

Bellarm. : Magnitudini tria quædam conveniunt.

1. Ut sit extensa in se, et partem habeat extra partem, ac proinde situm quemdam intrinsecum ad ordinem, et dispositionem partium : atque hoc essentiale magnitudini. 2. Ut coexistat loco, et habeat situm extrinsecum in ordine ad locum. 3. Ut extrudat aliud corpus ex loco. Secundum potest a primo separari; et tertium a primo, et secundo. His notatis, Catholicorum communis sententia est : *In Sacramento Eucharistiæ vere adesse totam magnitudinem corporis Christi, sed habere primam conditionem, non autem secundam, et tertiam. Existimanus etiam posse dari corporum penetrationem.* Amesius : « Hæc sententia semetipsam satis evertit. Nam 1. si extensio talis, qualem Bellar. in prima conditione describit, sit magnitudini, et corpori essentialis, tum necesse est ut occupet spatium, nihil enim eo modo extendi potest nisi in spatio : spatium autem corporis est locus ejus internus. 2. Locus extrinsecus necessario sequitur ex eadem magnitudine cum corpore ambiente collata, si quid tale. Fieri enim nullo modo potest, ut unum corpus ab alio undique contineatur, quin habeat situm extrinsecum in ordine ad illud, a quo continetur. 3. Tertia conditio est plane inseparabilis. Tam enim certum est, unam magnitudinem excludere aliam ab eodem loco adæquato, quam certum est, uno opposito affirmato, alterum negari. 4. Corpus organicum, quale est humanum, majorem distinctionem in situ partium requirit, quam aliud aliquod corpus. Minus igitur probabilia sunt ista commenta de corpore Christi, quam simpliciter de corpore. 5. Penetratio dimensionum in duobus corporibus non potest fieri, quia per illam penetrationem duorum corporum dimensiones essent eædem; Corpus enim, ut Bell. fatetur cap. 5. nihil aliud est quam extensio in longitudinem, latitudinem, et profunditatem ». Resp. : Omnia Bellarminiana Catholica asserta optime cohærent, nec nisi imaginarie ea evertit Amesius. Falsum est primo, extensionem partium intrinsecam essentialiter esse situalem extrinsecam in ordine ad spatium : prius quippe est, habere in se partes extra partes, quam eas situaliter disponere, ut pars spatii partibus respondeat. Falsum est 2. « fieri non posse, ut corpus unum ab alio undique contineatur, quin habeat situm extrinsecum in ordine ad illud a quo continetur. » Quæ enim repugnantia in hoc, ut modus præsentiæ spiritualis supernaturaliter conferatur corpori? Falsum est 3. repugnare divinitus corporum penetrationem, quam defacto in corpore Christi, tum in partu Virginis, tum in ingressu in cœnaculum, clausis janucis, tum in Resurrectione intervenisse omnes veri Christiani credunt. Falsum est 4. organizationem corporis magis resistere omnipotentiæ hac in parte, quam aliud quodvis corpus. Falsum est 5. per pernetrationem corporum dimensiones fore easdem, et sic

corpus unum : unumquodque enim corpus retinebit suas proprias dimensiones ; sicut et Angeli plures in eodem puncto existentes, servant suas qualitates, et operationes distinctissimas. Imperite autem, aut fraudulenter, quæ Bellarm. dixerat de corpore quantitativo, Amesius transfert ad corpus de prædicamento substantiæ. Universim in hos errores labitur, quod Theologiam vult corrigere ex physica, non hanc ex illa; ac proin si consequenter ageret, evertere deberet æque mysterium Trinitatis, Incarnationis etc. ac S. Eucharistiæ.

Ad CAPUT VI.

Bellarm. 1. : Implicare contradictionem, est repugnare essentiæ ; sed non repugnat magnitudini non occupare locum, aut non expellere alterum corpus ; quia hæc sunt posteriora ipsa magnitudine. Amesius 1.: « Quod repugnat existentiæ, æque implicat contradictionem, ac quod essentiæ repugnat, si de existentia quæratur. » Resp. : Idem est de quovis accidente. Non enim potest corvus esse simul niger, et esse non niger. Quid vero hoc est nisi nugari ? Amesius 2.: « Quæ necessario vel essentiam, vel existentiam consequuntur, quamvis sint posteriora naturæ, eorum tamen negatio repugnat essentiæ, vel existentiæ negationis ». Resp. : Hoc quidem verum est, quando proprietates realiter non differunt a natura, ut si juxta sententiam Nominalium dicatur, intellectum, et voluntatem Angeli, vel animæ identificari eorum substantiæ ; posterius quidem natura concipitur intellectus, quam substantia, sed tamen inseparabilia sunt etiam divinitus. Si vero distinguantur, uti calor ab igne etc., prius potest concipi, et existere sine posteriori : et ita se habet extensio, aut inhærentia aptitudinalis, et essentialis respectu inhærentiæ aut extensionis actualis etc.

Bellarm. 2. : potest magnitudo intelligi, atque etiam definiri sine loco : Amesius : « Sine spatio non potest ». Resp. : Definitio quantitatis communiter recepta, stat pro Bellarmino contra Amesium. Quis, unquam, « spatium » illi definitioni inclusit? Officium seu functio non est de essentia ullius rei creatæ. At replere locum, et alia corpora expellere, est officium magnitudinis, et functio externa; Ergo non pertinet ad essentiam. Amesius : « Talis est functio, qualis est formæ formare ». Subsumo : Sed formæ in actu secundo informare subjectum non est essentiale, alioqui anima separata nulla esset : Ergo sicut hæc potest separata existere ; ita et quantitas non actu extendere partes situaliter.

Bellarm. 3. : Ita se habet moles, seu extensio ad magnitudinem, ut se habet gravitas ad corpus grave : Sed non est de essentia gravis ponderare (aqua enim in proprio loco non gravitat); ergo nec est de essentia magnitudinis replere. Amesius 1.: « Vel confundit hic Bellarm. extensionem cum repletione loci, quæ duo ante distinxit; vel syllogismum facit quatuor terminorum. » Resp. : Extensionem intraneam distinxit ab extranea, seu situali repletione loci. Hanc posteriorem dicit se habere ad priorem, uti gravitas ad corpus grave. Unde syllogismus probus est. Amesius 2. : « Gravitatem accipit pro actu ponderandi, aut deorsum tendendi, quem etiam absurde tribuit aeri. Sic autem falsa est propositio. » Resp. : Omnino habent se pari proportionaliter modo actualis gravitatio, et actualis extensio in spatio locali, ut ex dictis constat. Falsum autem est, quod gravitationem aeri tribuat Bellarminus. Signanter enim posuit ly « ponderat », quod inclinationem indicat tam sursum, quam deorsum, pro diversitate corporum, qua levia sursum, gravia ferantur deorsum. Inepte autem 3. colligit Amesius, ideo etiam « extensionem actualem posse naturaliter a corpore separari », quia in proprio loco elementa non gravitant.

Bellarm. 4.: Matth. XIX. Dominus dicit : possibile esse, ut transeat camelus per foramen acus. Amesius : « Non dicit hoc Dominus ». Sed SS. Patres communiter Dominum hoc dicere intelligunt : Utris credendum est? num vere fidelibus ? aut potius Sacramentariis ad « Artem nihil credendi » manuducentibus.

Bellarm. 5. : Joan. XX. Christus intravit per januas clausas : Ergo necesse est, ut corpus Christi vel non occupaverit locum, cum transivit per januas clausas; vel se cum alio corpore penetraverit; quorum utrumque est impossibile viribus creatis. Amesius : « Dicitur quidem intrasse postquam januæ clausæ fuerunt, sed non per januas clausas ; potuit facile alia ratione aditum sibi patefacere. Sic Durandus etiam in 4. cap. 44. » Resp. : Etiam hoc pertinet ad artem nihil credendi. Durandus temere contra omnes Catholicos locutus est, unde me-

rito vapulat ab omnibus. Cur hujus unius heterocliti Theologi potius verba recitavit Amesius, quam S. Hilarii lib. III. de Trin., qui e sensu SS. Patrum, et Catholicorum communi, tanto ante impudentiam Sacramentariorum exclusit his verbis : « Integra sunt omnia, et obserata, sed ecce assistit medius, cui per virtutem suam universa sunt pervia. Nihil cedit ex solido, neque per naturam suam aliquid tamquam lapsu insensibili ligna et lapides amittunt. Idcirco ergo, ut de Nativitate Domini fallimur, ita et de ingressu Domini mentiamur: dicamus (sacramentarii) factum non fuisse, quia intelligentiam facti non apprehendimus; et cessante sensu nostro facti ipsius cesset effectus. Sed mendacium nostrum facti ipsius fides vincit etc. »

Bellarm. 9. : Exivit Dominus de utero matris clauso, inviolata virginitate, id est, manente integritate carnis : Beata enim virgo, fuit virgo etiam in partu. Amesius : « Beatæ Mariæ virginitatem non magis imminuit apertio naturalis in partu, quam extensio illa, quæ partum in gravidis naturaliter antecedit. Fictio illa quamvis sit antiquior ». Resp. : Etiam hic est articulus *Artis nihil credendi*, tam aperte a SS. Hieronymo, Augustino, aliisque Patribus antiquitus explosus, ut jam Sacramentariis palmam impudentiæ, et impietatis cedere in hoc puncto Mahumetani videantur; cum neque hi admitterent B. Virginem cum dolore peperisse, quod tamen Calvinistæ consequenter negare non possunt. Falsam esse Amesii assertionem, puto nec medici, et philosophi gentiles diffitebuntur. Durandus, uti supra, ita et hic fœde lapsus est : quod facile contingit etiam inter Catholicos-Theologos, si magis contentionis, quam veritatis studio ferantur, et ingenii aciem in æmulos potius oppugnandos, quam in fidem defendendam, explicandamque intendant; quod Durando (docto alias, et acuto) evenisse constat.

Bellarm. 7. : Egressus est Dominus similiter ex clauso monumento : nam lapidem ab ostio monumenti non Christus, sed Angelus revolvit post Resurrectionem, ut aperte testantur Matth. XXVIII. Marc. XVI. Calvinus cum suis gregalibus fingit contra communem SS. Patrum sensum, « divina virtute lapidem cessisse, vel annihilatum, et continuo restitutum ». Sed hoc voluntarie comminiscuntur; cum nec Scriptura id vel leviter insinuet; immemores hujus suæ decantatæ næniæ : « Nihil credendum, nisi scriptum in verbo Dei ». Amesius hoc argumentum Catholicorum plane dissimulavit, nulla mentione facta. Ejus tamen loco posuit alterum de Ascensione Christi, et Beatorum in cœlum, quod ego tamen hic urgere nolim, quia liquiditatem cœlorum omnimodam non pauci e Catholicis sine ulla erroris nota hodie tuentur. Utut enim de hoc sit, priora argumenta, juncta communi SS. Patrum doctrinæ, sufficientissime evincunt intentum. Amesius cum ait, « ea esse immane, et impudens postulatum »; nihil facit præter morem, quo maxime insultat, cum premitur; ad contumelias confugit, cum argumenta non suppetunt; denique victoriam, et triumphum simulat, cum vincitur. Quæ deinceps Bellarm. de pœnis damnatorum urget, frigide Amesius ac dissimulanter transmittit.

Denique ad ult. Bellarmini, quod scilicet non magis corpori quanto conveniat occupare locum, quam gravi ponderare, colorato videri, lucido lucere, calido calefacere; « negat » Amesius « simpliciter; quia », inquit, « occupatio loci, non re, sed ratione tantum a corpore differt. Dimensiones, et earum spatium necessario requiruntur ad corporis existentiam (naturalem), sed operatio non necessario requiritur ad vim operandi. Sed contrarium jam plus satis ostensum est in superioribus.

Ad CAPUT VIII.

Recte dixit Bellarminus, nihil ad sex hæc argumenta responderi posse ab iis, qui Christianæ fidei nomen dederunt. Vere hoc dictum esse, probat vel silentium Amesii.

I. — Argumentum sumitur a natura, et conditione hæresis, quæ tam apte quadrat in opinionem Sacramentariorum, ut in mundo nulla sit hæresis, si ea non est hæresis : Si autem hæc est hæresis, opposita est veritas revelata. Hæresis autem conditio primaria est, doctrinæ novitas; quæ convincitur, si notari possit auctor, locus, tempus : si incipiat cum paucis sectatoribus, si cum admiratione, et perturbatione fidelium : si ei contradicatur, ad judicium, et examen adducatur, et tandem a concilio, et populis fidelibus condemnetur. Auctor autem hic fuit Berengarius, qui anno 1051, Gallias cœpit hac novitate turbare; primum pauperes

Scholares data stipe alliciendo. Admirationem, et turbationem Ecclesiæ secutam, tandemque damnationem solemnem exploratissimum est. Porro dogma de reali præsentia corporis Christi esse antiquissimum, patet evidenter ex consensu Græcorum : ita ut Albertinus quoque fateatur : « Penes hos primum solos fuisse hanc novationem in concilio II. Nicæno generali aperte traditam anno 787. Quamquam impudenter non modo hic novationem vocet id, quod ex doctrina Patrum in ea synodo pronuntiarat Epiphanius ; sed etiam Hieremiæ Patriarchæ, et aliorum recentiorum Græcorum testimonia pro dogmate Catholico non erubuerit pervertere; cum liquido constet, numquam Græcas, eisque cohærentes Ecclesias Moschorum, Russorum etc. in errorem Sacramentariorum lapsas : Unde Cyrillum Lucarim Patriarcham ob hunc, aliosque Calvinianos errores mox deposuere, ejusque dogmata anathemate percusserunt in Synodo, quam vocant œcumenicam, anno 1642. mense Maio, præsidente Parthenio Patriarcha Cyrilli successore; ubi in art. 16. Sacramentaria hæresis ita rejicitur : « Divinam Eucharistiam ita convellit (Cyrillus Lucaris) ut nihil illi aliud, nisi nudam figuram relinquat, quasi adhuc in umbra veteris Legis serviremus. Negat enim eum, qui videtur, et comeditur, panem sacrificatum, esse verum corpus Christi, sed spiritualiter tantum intellectum, aut potius imaginando fictum; quod omni impietate plenum est ». Ex quo, luce meridiana clarius est, numquam hæresim sacramentariam in Oriente usque ad istum Lucarim deprehensam; et tunc mox in ipso ortu evulsam esse. Atque ex hoc ipso desumitur.

II. — Argum. nempe a consensu illo universali Ecclesiæ latinæ, græcæ, barbaræ, ita ut Lantfrancus in lib. ult. contra Berengarium, de suo tempore scripserit : « Interroga universos, qui latinæ linguæ notitiam perceperunt, interroga Græcos, Armenios, seu cujuslibet nationis quoscumque Christianos; uno ore hanc fidem se testabuntur habere ». Idem prorsus erat ante Zwinglium, et Carolstadium. Ex hoc autem consensu universali; necessario sequitur, quod vel nostra sit vera fides de Eucharistia; vel numquam fuerit Ecclesia in mundo; vel fuerit, sed perierit; vel manserit in solis Berengarianis; vel maneant simul Ecclesia Dei, et summum publicum sacrilegium, summaque, et publica idololatria. Hæc omnia autem, excepto primo, absurdissima esse quis neget?

III. — Argum. sumi potest a diligentia, quam Ecclesia adhibuit in hac controversia examinanda, et a constantia in veritate retinenda. Nulla sane quæstio sæpius, et diligentius examinata est. Discussa fuit primum in concilio Romano sub Leone IX., et damnata hæresis Berengariana. Deinde in Vercellensi, eodem Leone præsidente. Tertio in Concil. Turonensi, præsidentibus Legatis Victoris Papæ ; ubi post acerrimam disputationem abjuravit hæresim Berengarius. Quarto, cum hic ad vomitum rediisset, iterum Romæ in concil. generali, Nicolao II præsidente, ubi secundo ille hæresim, et librum suum ipse coram omnibus cremavit. Quinto, cum Berengarius iterum secunda abjuratione contempta ad suam hæresim rediisset, iterum Romæ in V. concilio damnata est a Gregorio VII. Sexto in concilio magno Lateranensi sub Innocentio III. iterum damnata : Uti et septimo in generali concilio Viennensi anno 1311. etc. Quid potuit facere Ecclesia, et non fecit? Unde si de hac definitione Ecclesiæ dubitari possit, poterit multo amplius de quavis alia. Perstitit autem Ecclesia semper constantissime, nec unquam deterrita est ob argumenta varia, et difficilia, quæ Sacramentarii hactenus excogitarunt. Adversarii vero nulla unquam Episcoporum concilia habuere, nec inter se unquam convenerunt. Est vero et illud haud obiter considerandum, quod cum adversariorum sententia sit facillima, et humanis sensibus accommodata, facile potuisset occulte irrepere, ita ut laterent signa illa novitatis. At Catholica, quæ difficillima est, et repugnat sensibus, ac superat rationem, nec potuit occulte irrepere, nec facile tantæ multitudini persuaderi. Cum ergo videamus, in nostra sententia, nulla apparere signa novitatis, quæ tamen non potuit ullo modo occulte subintrare ; et contra videamus omnia signa novitatis in sententia adversariorum, quæ tamen potuisset occulte insinuari : evidenter sane ostenditur, nostram esse antiquissimam, et proinde veram; contrariam vero novam, ac proinde falsam, et hæreticam.

IV. — Argum. sumitur a Patronis, et cultoribus sententiæ Catholicæ, quorum plurimi fuere clavi vitæ sanctitate, et miraculis, ab eo tempore, quo propter Berengarium clarissime explicata est, uti sunt SS. Anselmus, Bernardus, Malachias, Dominicus, Franci-

scus etc. Certe hi Sancti esse non potuerunt, et amici Dei cum nefaria idololatria, quam Catholicæ sententiæ improperant Sacramentarii. Frustra hic ad ignorantiam inculpatam confugitur.

V. — Argum. Econtrario, quales fuerint Sacramentariæ hæresis patroni, quis nescit? Ut nihil de Zwinglio, Carolstadio, Wicleffo, Calvino dicatur, Berengarius Patriarcha istorum omnium prævisus, et præmonstratus est futurus hæresiarcha a S. Fulberto; excelluit superbia, arrogantia, perjuriis, et inconstantia. Nec eum Albertinus a perjurio purgat, cum ait, eum coactum abjurare. At qualis illa constantia, quæ ob minas, aut vim humanam ore aliud, aliud corde tenet in articulo fidei gravissimo? Estque hoc in hæresi Sacramentaria vel maxime notabile, quod de nulla alia constat, nempe primum auctorem et architectum, deserto errore in pace Ecclesiæ ex hac vita discessisse.

VI. — Argum. petitur a miraculis in confirmationem hujus veritatis patratis. Septem illustriora, et indubitatæ fidei refert hic Bellarm. Complura alia refert Bredenbachius toto lib. I. sacrar. Collat. Ut vero præcludatur omnis Pharisaica evasio, locum maxime habet hic illud dilemma S. Augustini lib. XXII. de Civitate Dei cap. 5. Aut facta sunt miracula ad hoc mysterium confirmandum, aut non sunt facta. Si facta sunt; credamus igitur, quod tot miraculis confirmatum est. Si non sunt facta; hoc ipsum est summum miraculum, quod sine miraculis res tam difficilis credi potuerit a tot philosophis, atque adeo a toto orbe terrarum. Adversariorum sententia facillima mirum non est, si absque ullis miraculis suscipiatur; nihil enim sensibus, nihil ratione naturali eminentius docet.

Ad CAPUT XVIII.

I. — Assertio Bellarmini est: In conversione requiritur 1. ut id quod convertitur desinat esse quod ante erat: si sit compositum ut desinat esse compositum ipsum, quamvis aliquid ejus remaneat; sicut aqua convertitur, in aerem, materia eadem remanente. At si id quod convertitur, non solum sit compositum, sed etiam partes ejus, tunc etiam hæ debent simpliciter desinere esse: Et hoc fit in Eucharistia. Requiritur 2. ut aliquid succedat in locum ejus quod desinit esse; 3. ut sit connexio quædam, et dependentia inter desitionem unius, et successionem alterius, ita ut unum desinat, et alteram succedat, et vi desitionis fiat successio; 4. ut tam terminus a quo, quam terminus ad quem sit vere positivus, ita ut inter illos nulla intercedat privatio. Amesius cavillatur contra primam conditionem. 1. « Quod nulla vox in Scriptura sit, quæ indicet panem desinere ». Esto expresse; implicite et arguitive id falsum esse constat ex traditione Ecclesiastica, ut patebit ex dicendis. 2. « Quod Sacramenti natura non patiatur, ut elementum ante usum sacramentalem destruatur ». Resp.: Id verum est tantum de sacramentis in actione transeunte consistentibus. Nec vox, nec syllaba, in Scriptura reperietur, quæ neget Deum posse Sacramentum constituere in re permanente. 3. Ait: « Ratio Bellarmini, quæ probat, panem secundum omnes suas partes debere desinere in ejus conversione, quia scilicet partes ejus sunt compositæ, est plane delira ». Resp.: Calumniatur aperte Amesius. Nihil aliud docet Bellarminus, quam, in conversione compositi unius in aliud, sufficere, si desinat compositum, licet partes compositi separatæ permaneant: in conversione autem omnium partium (uti fit in S. Eucharistia) debere desinere omnes partes; quod utrumque est verissimum. Contra secundam conditionem objicit 1. « Quod si corpus Christi pani succederet, oporteret illud quod manet, uti fuit ante, de novo incipere, eodem modo, quo panis fingitur desinere; quod contradictionem continet manifestam ». Resp.: Sequela non probatur; nullam eam esse, constabit ex dicendis. 2. Objicit Scholasticos, et Radam specialiter, « qui part. 4. Cont. 6. art. 3. docet, quod Deus possit convertere panem in corpus Christi, ut habet esse in cœlo ». Sed esto, quid hoc ad rem, aut contra Bellarmini assertionem? quam in sequenti VII. controversia idem Rada fuse tuetur. Aut Radam non intellexit Amesius, aut fucum facit imperito lectori. Quod æque vel imperite, vel fraudulenter præstat circa dicta duo Bellarmini, quibus antilogiam insulse affingit, cum prius loquatur de ipsa substantia panis desinente, posterius de accidentibus, quæ sunt quid commune utrique termino conversionis. Contra tertiam conditionem objicit: « Panis potest vel in nihilum, vel in elementa redigi: sine ulla successione corporis Christi: Ergo vi desitionis panis non fit corpus Christi ». Distinguo

consequens : Ex vi qualiscumque desitionis, concedo ; ex vi desitionis intentæ a Christo instituente, aut consecrante, nego. Actio enim conversiva procedit ex intentione destruendi terminum *a quo*, ut ei succedat terminus *ad quem*. Contra quartam conditionem objicit, quod « ipsa evertat transsubstantiationem. In Eucharistia enim cum sint omnia accidentia panis, et ex ordine naturæ simul cum accidentibus illis debeat esse panis, et fuerit ante panis, necessario sequitur, vel adesse ibi panem, vel privatione panis locum relinqui corpori Christi. » Resp. : Amesius nescit quid loquatur. Hæc enim ejus ratio est quidem verissima, sed nec conditionem quartam (quam aut non intellexit, aut in perversum sensum traxit) nec ipsam transsubstantiationem vel tantillum tangit. Revera enim in pane consecrando non præcedit privatio corporis Christi in pane ; sicut in aere disposito. ad recipiendam formam ignis, præcedit hujus privatio in aere ; ideoque hæc mutatio est a privatione ad formam; transsubstantiatio autem inter terminos positivos.

II. — Assertio Bellarmini est : Transsubstantiatio est perfectissima conversio, et distinguitur ab omnibus aliis mutationibus : Similior est tamen conversioni supernaturali (v. g.) Uxoris Loth in statuam salis, et aquæ in vinum in Cana Galilææ, et virgæ Moysis in draconem etc., a quo solum in duobus distinguitur. 1. Quod illic, non hic materia eadem remanserit. 2. Quod hic, non illic eadem accidentia maneant. Amesius naturali conversioni totus affixus contendit : « Nullam esse conversionem in transsubstantiatione, et insuper hanc implicare manifestam contradictionem. Successio enim, quæ fingitur, corporis Christi in locum panis, cum quo nihil substantia habet commune, non magis est conversio hujus in illud, quam est successio regis electi in locum depositi ; præsertim si iisdem vestibus induatur successor; et substantiam mutari sine accidentium commutatione, est, ac si homo mutaretur in brutum, manentibus proprietatibus humanis. » Resp. : Amesius audacter pronuntiat, sed nihil probat. Simile de successione regis nihil facit ad rem præsentem, quæ agit de physica, non morali tantum mutatione. Nec umbra contradictionis in hoc est, quod Deus mutet substantiam totam aquæ in totam substantiam vini, remanentibus iisdem accidentibus; nisi Sacramentarii ostendant, de essentia accidentium esse actualem inhærentiam in subjecto ; qua de re paulo post.

III. — Assertio Bellarmini est : Conversio panis in corpus Domini non est productiva ; ita ut ejus vi corpus Domini de novo producatur : neque est conservativa, ut corpus antea in eodem loco existens cum pane, per istam conversionem naturaliter conservetur : sed est adductiva, ita ut corpus Christi antea existens, sed non eo loco, ubi fuit panis, vi hujus conversionis incipiat esse in eo loco sub speciebus panis. Amesius hic degrandinat calumnias, maledicta non modo in Bellarminum, sed etiam in plerosque Scholasticorum, quorum varias de actione ac conversiva sententias ait esse « otiosorum hominum nugas ». Inter has Sacramentarias criminationes contra actionem adductivam adducit hanc unam objectionem : « Si per conversionem istam non producitur corpus Christi, sed tantum fit præsens, tum terminus ad quem non est substantia, vel corpus, sed accidens, vel præsentia corporis; et proinde respectu termini ad quem non est transsubstantiatio, sed potius transaccidentatio ». Respondent, qui hanc Scoti sententiam cum Bellarmin. tuentur, negando, ad transsubstantiationem necessario requiri, ut per ipsum aliquid substantiale producatur. Nam esse terminum in quem fit conversio, non est, per illam produci, sed est esse rem, ex cujus adventu, et præsentia res alia corrumpatur ; ut fuse, et erudite novissime defendit Joannes Dicastillus disp. 4. a num. 202. usque ad 243. Æque probabiliter alii tuentur hic actionem reproductivam, alii conservativam ; quæ controversia non proprie huc, sed ad Scholasticos pertinet : quo et nos eam remittimus.

IV. — Assertio Bellarmini est : Conversio, quatenus panem destruit, non tam est actio, quam negatio actionis, aut conservationis : At per negationem nihil fieri potest : Positio igitur corporis sub speciebus, quæ est quid positivum, non fit ab illa conversione, ut ea est in pane, sed ut recipitur in corpore Christi. Amesius 1. : « Benedictio panis illud efficit (si hoc verum sit) ut Deus illi eidem pani benedicto suam conservationem neget : et sic destructio est effectus proprius benedictionis; quod est plane absurdum ». Resp. : Neg. assumptum : Nam effectus proprius, et principalis est corpus Christi præsens sub speciebus; ita tamen, ut panis desinat esse,

sive per eamdem actionem; ut cum Scoto tenet uterque Gabriel : Sive ut alii cum Suarez, qua accidentia separantur a substantia panis ; de quo Scholastici. Nec Amesius hic opponit nisi insulsum scomma, quo « introduci » vult « transsubstantiationem rationis ».

Ad CAPUT XIX.

Probatur transsubstantiatio principaliter ex verbis Christi : « *Accipite et manducate : Hoc est corpus meum.* Hæc enim necessario inferunt, aut veram mutationem panis, ut volunt Catholici ; aut mutationem metaphoricam, ut Calvinistæ ; nullo autem modo consubstantiationem Lutheranorum admittunt : (Sistit hic enervator, et truncat maximam partem argumenti sane efficacis : Gerhardus quoque nonnihil mutilat. Sed præstat integre ponere.) Nam Dominus accepit in manus panem, eumque benedixit, et dedit discipulis, et de eo ait : « *Hoc est corpus meum* ». Itaque panem accepit, panem benedixit, panem dedit, et de pane dixit : *Hoc est corpus meum.* Vel igitur benedicendo mutavit in corpus reipsa vere, et proprie, vel mutavit improprie, et figurate, addendo significationem, quam non habebat, vel nullo modo mutavit. Si mutavit reipsa, vere et proprie : Ergo panem mutatum dedit, et de pane mutato verissime dixit : *Hoc est corpus meum*, id est, quod sub specie panis continetur, non est amplius panis, sed corpus; et hoc est, quod dicunt Catholici. Si vero quis dicat, panem mutatum esse figurate; tamen datus erit Apostolis panis, qui figurate erit corpus Domini, et illa verba : *Hoc est corpus meum*, hunc sensum habebunt : Hic panis est figura corporis mei. Hæc autem est sententia Sacramentariorum, quam et nos, et Lutherani rejicimus. Si quis denique dicat, nullam fieri mutationem, is cogetur dicere, panem non mutatum datum esse Apostolis, et de illo esse dictum : Hic panis verus, ac triticeus, vere et proprie est corpus meum. Atqui hoc nullo modo potest admitti, sive agamus de re ipsa, sive de propositione. Nec enim ullo modo fieri potest, ut una res non mutetur, et tamen fiat alia ; esset enim ipsa, et non esset ipsa. In propositione autem affirmativa necesse est, ut pro eodem supponat subjectum, et prædicatum ; alioqui esset falsa propositio : Ergo non potest fieri, ut vera sit propositio, in qua subjectum supponit pro pane, prædicatum autem pro corpore Christi : panis enim et corpus Domini res diversissimæ sunt. Ita Bellarminus, qui ineptas Lutheri, et Kemnitii evasiones omnes recte præclusit, quas suo silentio firmant Amesius et Gerhardus. Amesius tamen pro sua figurata mutatione ait 1. « Mutatio illa, quam nos (Sacramentarii Tropistæ) » statuimus ab usu communi in sacrum, non opponitur veræ, sed substantiali. Resp.: Huic asserto refragatur communis omnium gentium sensus, et modus loquendi, quo dicuntur homines, nummi, et quælibet alia, per extrinsecas denominationes minime reipsa vere, et proprie mutari ; alioqui posset vir quivis sanctissimus, imo Deus ipse dici vere et proprie mutari, si a blasphemo per convicium dicatur *nequam.* 2. Remittit lectorem ad cap. 1. ubi th. 23. et seqq. tradit « sensum verborum Domini. » Eo ergo et nos remittimus. « Ex abundanti tamen, » inquit « adjicimus (in favorem fratrum Lutheranorum), transsubstantiationem non sequi ex verbis illis, quamvis realem et substantialem præsentiam indicarent, si verum sit placitum illud Bellarmin. cap. 5. posse dari corporum penetrationem etc. » Resp. : Corporum penetratio nihil favet huic effugio quod ut perspicue ostendatur, et vis argumenti superioris roboretur. Notandum est : Multas esse propositiones, quæ cum reipsa affirment duo, videntur affirmare unum tantum, quia alterum affirmatur implicite, et est adeo per se evidens, ut non videatur esse materia exterioris affirmationis. E. g., dum dico : *Dono tibi hunc librum*, reipsa non solum affirmo meam donationem, sed etiam affirmo, existere librum, et esse id quod tibi demonstro ; ita ut si illud non esset liber, mea propositio esset falsa. Et vero donatio debet verificari pro ultimo instanti enuntiationis ; At vero quod *hic sit liber*, debet verificari antecedenter ad hoc, ut propositio sit vera. Hoc posito, dicendum est : Christum duo affirmasse, alterum explicite, et primario, scilicet, esse suum corpus in ultimo instanti enuntiationis id quod demonstrabat ; alterum implicite et secundario ; hoc est, esse aliquid sensibile, et demonstrabile, quod indicabat toto tempore, quo loquebatur. De hoc autem affirmavit, quod in ultimo instanti esset corpus suum. At hoc fuisset falsum, si quomodocumque permaneret substantia panis : Ergo ex veritate verborum recte infertur panem

desinere. Subsumptum probatur : Quia si esset adhuc tunc substantia panis, utique de illa posset verificari pronomen *Hoc*, quippe quæ et existeret in fine propositionis, et fuit unita illis accidentibus in aliqua parte illius temporis, in quo enuntiatur propositio; et tamen non posset dici, quod illa esset corpus Christi : Ergo enuntiatio Christi esset falsa, dum dixit : Hoc esse corpus suum: Defacto autem fuit vera, quia in fine ipsius enuntiationis nihil dabatur, cui conveniret pro ullo instanti enuntiationis pronomen *Hoc*, nisi ipsum corpus Christi. Ita si quis, dum lignum comburitur, diceret : *Hoc est ignis*, eatenus verum diceret, quatenus in ultimo instanti enuntiationis fieret conversio ligni in ignem : At non in casu, in quo lignum, atque adeo aliquid significatum per tale pronomen *Hoc*, permaneret, et non converteretur in ignem. Ita solidissime Card. Pallavicinus, qui recte etiam num. 246. monet, Catholicam Ecclesiam, et concil. Trident. collegisse hanc conversionem non ex una tantum enuntiatione Christi, sed ex multis se mutuo declarantibus. Ait enim id « colligi ex eo, quod Christus id quod offerebat, vere corpus suum esse dixit : et tamen illa particula « vere » non habetur in narratione Evangelica, sed Joan. VI. *Caro mea vere est cibus etc.* Quo posito certum est, omnia Christi verba simul accepta excludere permanentiam substantiæ panis in eodem loco. Ait enim : *Accipite, et manducate : Hoc est corpus meum;* Et tamen, si ibi utrumque esset panis, multo magis proprie diceretur ipse panis comedi quam corpus Christi, quippe solus panis frangeretur, et contereretur, solusque verteretur in substantiam aliti; quæ pertinent ad naturam comestionis. Item illa verba Christi : *Panis quem ego dabo, caro mea est etc.* Et illa I Cor. X. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* proprie omnia essent falsa, si ibi remaneret substantia panis : nam verus, et proprius panis, qui a Christo daretur, et qui in communione frangeretur, non esset corpus Christi, sed aliquid aliud. Videatur et Dicastillus num. 126. Amesius cum hisce solidissimis fundamentis nihil haberet firmi quod opponeret, non veritus est scribere verba in suam Sacramentariam causam oppido convenientia. « Tam misera est hujus causæ (sacramentariæ) egestas ut auctores ejus debeat commenti sui pudere. » Et certe tanto magis, quod nec mutire ausus fuerit contra nubem testium, quos ex primis sæculis recenset Bellarm. sequenti cap. 20 et contra consensum perpetuum Græcorum, ut luculenter ostenditur cap. 21. His ergo penitus silentio præteritis, rationes convenientes; cur deberet in Eucharistia abesse substantia, adesse vero accidentia panis, quas capite 22. affert Bellarminus, fratribus Lutheranis examinandas remittit Amesius

Ad CAPUT XXIII.

Catholicam veritatem impugnat Amesius, et pollicetur se in illis tantum immoraturum, quæ ampliorem adhuc lucem tenebris Pontificiæ transsubstantiationis adferre videntur. Itaque

1. Ait : « Si desit substantia panis, tollitur ratio Sacramenti ». Bellar. : Substantia panis nullatenus pertinet ad Sacramenti rationem, cum non sit sensibilis, quod ad rationem Sacramenti exigitur. Amesius 1. « Quod Christus benedixit in hujus Sacramenti institutione, pertinet ad rationem Sacramenti; sed benedixit substantiam panis : Ergo ». Resp. : Major gratis assumitur, cum nec in Evangelio ea habeatur, nec ex ratione. Amesius 2. « Ad Sacramenti rationem pertinet res terrena, vel elementum illud, ad quod verbum accedit. Sed substantialis panis in Eucharistia est illud elementum. » Resp. : Iterum propositio falsa gratis assumitur, si de propria, et formali ratione Sacramenti sermo sit. Sane si quis miraculose posset substantiam aquæ ab ejus accidentibus separare, nec haberet aliam aquam qua baptizaret infantem, in extremis agentem, quis non saltem sub conditione illis aquæ speciebus misellum tingeret? Hoc certum est, potuisse saltem Christum ita instituere, ut valeret etiam talis ablutio. Quod vero Amesius ait, Bellarm. lib. I. cap. 18. dicere : « Panem esse rem Eucharistiæ, verum quidem est : sed non ideo dicit : substantiam ejus esse de ipsa ratione formali Sacramenti; quod nimis falsum est. Amesius 3. « Species Christus non benedixit (solas esto) : sed panem. » Quid hoc ad rem? Amesius 4. « Si panis sit materia, ex qua Sacramentum conficitur, et constat; tum debet necessario in Sacramento remanere. Materia enim est causa interna ingrediens effectum, et permanens in eodem, ita ut materia sublata effectum ipsum cesset. » Resp.: Aqua in Cana

Galilææ fuit materia ex qua fiebat vinum; nec tamen debebat ipsa manere, sed aliquid ejus; uti et hic aliquid panis, scilicet accidentia manent. Amesius 5. « Analogia debet esse in Sacramento inter rem terrenam, et cœlestem. Et in Eucharistia analogia requirit, ut panis alat, et ex multis granis constet : Ergo ut sit substantialis. » Resp.: Sufficit, si naturaliter repræsentet eam rem, quæ vere nutrit. Species columbæ, et serpens æneus habuere suam analogiam, et tamen vera columba, et verus serpens non fuerunt. Amesius 6. : « In aliis omnibus sacramentis est talis analogia, ut res ipsa habeat suam naturalem operationem : quare non in Eucharistia ? Resp. : Propter eminentiam hujus Sacramenti, quæ est panis supersubstantialis, et cœlestis terrestrem excludens. Reliqua quæ adhuc multiplicat, per se concidunt ex dictis.

Ad CAPUT XXIV.

I. — Objic. «Transsubstantiationis doctrina fenestram aperit hæreticis illis, qui Christi corpus phantasticum esse dicebant. Si enim invisibiliter volitat per innumera loca, et modo hic incipit esse, modo illic, quis non suspicetur esse phantasma?» Resp.: Nemo ita suspicatur, nisi vel infidelis, vel phantasticus. Experientia ipsa a tot sæculis reclamat ficto huic periculo.

II. — Objic. « In confessione Berengarii, De consecrat. distinct. 2. habetur, panem, et vinum post consecrationem esse non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus et sanguinem Domini, et sensualiter, et in veritate Sacerdotis manibus tractari, et frangi, et fidelium dentibus atteri. Sed de Christi corpore dici hæc non possunt. Respondit jam olim σύγχρονος Berengarii Lantfrancus optime, manere omnino panem, sed cœlestem, non triticeum, mutatum substantialiter in carnem Christi. Numquid absurdum est, Sacramentarios damnatos in dicto canone, non rectius hunc intelligere, quam ipsi, qui eum condidere Catholici? Optimus interpres verborum quisque suorum.

III. — Objic. « Si panis adsit in Eucharistia, falluntur sensus nostri, et falsi aliquid in Sacramento veritatis inest. » Resp. : Nihil est falsi in hoc Sacramento ; quia accidentia illa significant, naturaliter sub illa specie latere substantiam panis ; In Eucharistia autem non naturaliter, sed supra ordinem naturæ fit, ut sub illis accidentibus desit substantia panis. Amesius : « Repræsentatio Sacramentalis hac ratione esset falsa, quia juxta Bellar. cap. 23. analogia Sacramenti in eo constitit, ut illud, quod vere nutrit, et ex granis multis constat, id est, panis repræsentetur ». At hæc patet responsio ex responsione ad 1. argument. replic. 5. Amesius 2. « Omne signum externum hoc pacto videtur tolli ; Panis enim deest. Species panis non vere significat panem adesse, neque aliud immediate potest significare, quam id, cujus est species; neque ad aliud significandum fuit sanctificata : Nihil ergo videtur significare ». Resp. : Neg. assumptum. Species enim panis significat naturaliter adesse substantiam panis, nisi Deus immutet; quod de facto in hostia consecrata fieri renuntiat fides ; et hunc adesse *panem verum*, qui de cœlo descendit. Itaque proprie nulla hic est deceptio sensuum, cum vere videant species, quæ sunt. Dicunt tamen SS. Patres, non proprie, et in rigore philosophico, sensus hic falli, nempe juxta vulgarem loquendi usum, in quo dicimus, falli sensus, quando vident aliquid, quod frequentissime est conjunctum cum alio prædicato ; ac proinde quod præbet fundamentum intellectui opinandi conjunctionem illius alterius prædicati, quæ tamen reipsa tunc non detur. Hæc tamen ipsa occasio falsitatis, quam sensus præbent intellectui in hoc Sacramento, non posset passim permitti a Deo, nisi admonuisset homines de hac re per suam revelationem. Licet enim repugnet in ordine ad aliquam experientiam brevem, et unius vel alterius, ut ita decipiatur per sensus intellectus; repugnat tamen in ordine ad aliquam experientiam longissimam, et communem, universalem, et uniformem. Ratio, quia cum auctor naturæ dederit homini sensus, tamquam instrumenta acquirendæ scientiæ, quæ reddat intellectum imperturbabilem, debuit constituere aliquam experientiam sensuum, cum qua implicet contradictionem conjungi falsitatem ; Et hæc est illa, de qua jam diximus. Quod autem in S. Eucharistia locum illa habeat, certum est fidelibus ex verbo Dei, juxta sensum traditione continua ecclesiastica explicatum.

IV. — Objic. « Quod in Eucharistia est sub specie panis, et vini mutationes recipit ex qualibet occasione, quæ pani conveniunt, sed non corpori Christi. Alteratur, corrumpitur, a muribus devoratur, vermes inde

procreantur, comburi potest, et in cineres converti. » Resp. : Si mutatio sit sola alteratio, ut calefactio, condensatio etc., tum non requiritur materia, seu substantia : (nam accidentia omnia pro subjecto habent quantitatem). Si vero sit corruptio specierum, ut in nutritione humana, combustione etc. tum requiritur, quidem materia, sed ea substituitur a Deo, in illo ipso instanti, quo desinunt esse illæ species, et in quo aliud generatur; et hoc sine miraculo. Quando enim per alterationem specierum panis eo venitur, ut adsint dispositiones requisitæ ad aliquam formam introducendam, exigente ordine rerum, Deus materiam substituit, et in illo ipso instanti, ab agente naturali, mediantibus dispositionibus præmissis, introducitur forma substantialis. Amesius nullum argumentum efficax inveniens, post verbosam, et cavillatoriam paraphrasim subdit : « Quæ omnia sunt monstrosa commenta ad imaginem transubstantiationis, et in gratiam ejusdem formata. Hæc quidem dicit Sacramentarius infidelis : At quomodo probat intentum? anne Christus nihil nisi juxta naturæ leges consuetas potuit instituere? Ita quidem flagitiosam *Artem nihil credendi.* Cavillatur autem graviter illud unicum. Quod recte Bellarminus dixit fieri sine novo distincto miraculo, ait Amesius « superare miraculum, cum nullus sit ordo naturæ constitutus, vel inter agens naturale, et immateriale objectum, vel inter accidentia separata, et materiam novam substantialem; vel denique inter formam, et materiam non præparatam. » Resp. : Hæc fore vera, si nullum plane supponeretur miraculum ; hoc tamen semel supposito ex fide, quod scilicet ex positione corporis Christi desierit substantia panis esse sub speciebus, consequenter ubi hæ ultimo erunt dispositæ, ad aliam formam recipiendam, non minus connaturaliter reproducet, vel creabit materiam, quam positis dispositionibus ultimis corporis humani connaturaliter Deus creat, et infundit animam. Quid hic non rationabile, et congruum? Deinceps Scotum inducit Amesius, quem ait, « non dubitasse affirmare, occasionem esse avertendi omnes Philosophos, imo fere omnes sequentes rationem naturalem a fide Catholica; et propter hæc fidem patere contemptui omnium sequentium rationem ». Resp. : Non est hæc affirmatio Scoti, sed mendacium, aut falsificatio sycophantica Amesii, quam Scotus ipsemet solide profligat. Denique claudit hanc objectionem Amesius misera illa, et puerili toties decantata a novatoribus nænia : « Scholasticos nihil certi habere de subjecta materia hujus generationis, quæ fit ex Eucharistia. » Quid tum? an ideo substantia articuli non est certa ex eadem fide ?

V. — Objic. « Accidentia vel species sensibiles panis et vini, non possunt existere sine suo subjecto, quia in se non subsistunt ». Resp. : Ad accidentis essentiam non pertinet inhærentia actualis in subjecto, sed aptitudinalis. Amesius I. « Satis est, si pertinet ad accidentis existentiam. Resp. : Neque ad hanc pertinet necessario, sed tantum juxta exigentiam connaturalem. Amesius. 2. « Quamvis inhærentia ipsa non sit essentia accidentis, principia tamen accidentium propriorum sunt de ipsorum essentia, et illa principia non possunt a substantia separari. » Resp. : Amesius videtur hic nescire quid loquatur. Quænam enim sunt illa accidentium principia? num forte subjectum, ex quo educitur ? aut causa efficiens etc. ? At quidquid dixerit, semper sufficit, etiam ad existendum (supernaturaliter) accidenti, posse inhærere subjecto. Et confirmatur assertio ulterius : Quia accidens est prius suo subjecto, v. gr., albedo non est talis quia facit parietem candidum, sed contra, ideo facit parietem candidum, quia ipse in se est candor. Amesius : « Mera est hæc sophistica, et plane puerilis. Omnes enim norunt, subjectum prius natura esse suo adjuncto, quod ex ipso fluit, et dependet. Sed quia illa eadem res, quæ est adjunctum, secundario habet se ad subjectum, cui inest, sicut forma accidentaliter informans, idcirco in ista relatione forma prius est formato ; sed neque simpliciter, neque sub ratione adjuncti, prius est suo subjecto.» Resp.: Amesius puerilem sophisticam, quam nobis affingit, ipse admittit. Verum quidem est, subjectum possibile (h. e. substantiam) prius esse accidente possibili; ita ut si illud repugnaret, hoc quoque esset impossibile, juxta illud tritum : *Non entis nullæ sunt qualitates.* At vero hinc non infertur, essentiam accidentis non esse priorem natura ipsius substantiæ existentia, ideoque posse divinitus illud sine hac separatim existere. Numquid hoc ipsum Bellarminus ex effato Aristot. lib. III. de anima text. 9. probavit? *Aliud est magnitudo, aliud magnitudinis esse.* Cur ad hoc obmutuit Amesius? Sed replicant Sacramentarii : « Accidentia ista vel

sunt in se, vel in alio. Si in se : Ergo subsistunt; si in alio : ergo inhærent. » Resp. : Sunt in se, et non subsistunt, quia sunt in se negative, non positive. Nam ideo dicuntur esse in se, quia non sunt in aliquo supposito, et tamen revera non subsistunt per actum positivum, qualis manat ex naturis substantialibus : sic etiam dicuntur esse in alio, et non inhærere, quia sunt in alio, ut in conservante, non ut in subjecto. Amesius ad hæc convellenda, nullos alios reperit arietes præter consueta convicia. Ait enim : « Nihil esse in hoc responso præter verborum præstigias, quibus defenditur, risibilitatem existere posse, absque ullo subjecto risibili. » Resp : Convicia nec probant, nec solvunt argumenta. Demonstrare oportebat Amesium, parem esse rationem omnino de accidentibus Eucharistiæ, quæ de potentiis vitalibus; quod e sana Philosophia non extundet : Aut etsi hoc gratis detur, tunc eas potentias non posse separari.

§. UNICO.

Lustrantur Gerhardina et Titiana.

Ex longo intervallo redimus ad Gerhardum, qui in reali præsentia corporis Christi nobis consentit ; adversatur in transsubstantiatione, quam disp. 20. a thes. 4. usque ad 31. impugnat; sed paucula sunt, quæ commemorari merentur. Quid enim insulsius, quam quod thes. 5. et 6. inducit Bellarminum dubitantem : An Scripturæ dicta pro transsubstantiatione tam clara sint, ut hominem non protervum cogere possint? Similiter quod de Durando thes. 10. Quod de dissensione Scholasticorum in modo explicandi hoc dogma thes. 11. et seqq. Piget iis referendis immorari. Quæ vero responsum mereri videntur, coincidunt cum Amesianis.

Titius ostens. cap. 111. ait « certum esse, Transsubstantiationem, sicut nomine nova est (uti de ὁμοουσίῳ et θεοτόκῳ olim clamabant Ariani, et Nestoriani) et barbara, ita reipsa quoque plurimum a genuina antiquitate abesse ». Et unde hæc tam certa assertio ? Primo id firmat « ex scripto Facultatis Theol. Wittebergensis ». Deinde ait : « Licet SS. Patres a Bellarm. recitati panem aliquando corpus Domini vocent, aut panem mutari, converti etc., multum tamen abesse, ut substantialem illam mutationem illis fuisse cognitam evincant ». (Quidni enim ope almæ illius, et omnipotentis hermeneuticæ fas sit, ea dicta interpretari de mutatione accidentali, ita ut omnino concedatur aliqua conversio, aliqua mutatio panis, eaque non naturalis, non supernaturalis, sed accidentalis tantum.) « Et hoc sine dubio veteres illi designatum iverunt ; quod nos credere faciunt argumenta ab ipsis suppeditata, accinente etiam doctissimo Blondello » Sacramentariorum insigni pugile. Sed percurramus jam argumenta Titianæ ostensionis. I. Est, « quod antiqui illi panem consecratum, panem nihilominus frequenter appellent : ab usitato autem verborum significatur sine urgentissima necessitate recedere nefas sit. » Hoc telum invalidum esse constat ex dictis contra Sacramentarios. II. « Quod duas res in Eucharistia, terrenam, et cœlestem agnoscunt ». Sed nullam hinc sentio plagam Transsubstantiationi, quæ idem agnoscit, licet non in sensu Lutherano-Calvinistico. III. « Quod mutationem Eucharisticam per similitudines declarent, e quibus accidentalis longe rectius, quam substantialis mutatio colligi potest ». Resp. : Declarationes illæ per similitudines in primis non probant æqualitatem per omnia, ut constat. Deinde certum est, eosdem Patres etiam declarare per similitudinem mutationis substantiæ, ut cum conversione aquæ in vinum etc. IV. « Quod ab Eucharistiæ exemplo contra hæresim Eutychianam argumententur, tamquam talis sit mutatio carnis Christi in divinitatem, qualis est panis Eucharistici in corpus Christi ; quod multos excellentes Doctores ex puriori antiquitate », Augustinum, Leonem, Gelasium, Chrysostomum « facere, ipsa Concordiæ formula, loco de Cœna Domini observavit ». Resp. : Quis non miretur γνήσιον G. Calixti pullum ab « Ubiquistico Concordista » mendicare subsidium? At allegant quidem Concordistæ istos Patres, nullius tamen verba recitant, nisi S. Justini Martyris; qui profecto non nisi violente contra transsubstantiationem torquetur; cum plus non velit dicere, quam eadem potentia fieri potuisse, ut panis fieret caro, qua potuit, ut Deus incarnaretur. Cæteros Patres sine dubio etiam more suo explicant in catasta. V. « Quod non nulli doceant, panem converti in corpus Christi, ut tamen sint, quæ erant ; et id diffusius contendit probare ex verbis Ambrosii, Theodoreti, et Gelasii. » Resp. : Ambrosius clarissime doctrinam Catholicam tradidit in lib. de iis, qui initiantur cap. 9. « Quantis », ait, « utimur exemplis, ut probemus, non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio conse-

cravit ? majoremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictione ipsa natura mutatur ». Quid clarius ? Item lib. IV. de Sacram. cap. 4. « Tu forte dicis, meus panis est usitatus : Sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi ». Hæc sane radiis solaribus scripta sunt, nec possunt non sonare transsubstantiationem, nisi per fidiculas, et equuleum hermeneuticæ quodlibeticæ aliud extorqueatur. Unde nullius momenti est, quod cum Sacramentariis objicit Titius ex loc. cit. « Si tanta vis est in sermone Domini, ut ea incipiant esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, *ut sint quæ erant*, et in aliud commutentur ». Nam illa particula : *Ut sint quæ erant*, jam ante sexcentos annos in correctioribus exemplaribus non habebantur, ut testatur Lantfrancus ; et iis admissis, adhuc commodus sensus assignatur ab eodem Lantfranco, ut conformis sit libro de myst. initiandis. Adde, libro de Sacramentis apud Lutherano-Calvinianos censeri non indubitantes. Vide Cardin. Perronium. De verbis Theodoreti res est intricata. Card. Perronius a fol. 99. usque ad fol. 563. Operis de Eucharistia contra Plessæum illa nobis vindicat. Edm. Albertinus vicissim a fol. 774. usque ad 830. cunctis viribus in partes Sacramentarias conatur trahere. Nostri instituti ratio non permittit, ista ultro citroque librare. Nihil enim causæ Catholicæ præjudicare posset, etiamsi unus, et alter ex antiquis ante ortum hæresis Berengarianæ minus considerate et recte scripsissent. Dudum monuit etiam Gregorius de Valentia, itemque Gamachæus. Ut taceam, etiamsi Theodoretus servasset aliquas reliquias de fermento Nestorianismi (de quo constat eum publico Justiniani imp. edicto fuisse accusatum), adeoque minus congrue scripsisset de Eucharistia, quæ est unum e præcipuis mediis impugnandi Nestorianismum ; non debere id videri mirum, aut sollicitos non reddere. Adde, in Dialogo illo noluisse Theodoretum aperte loqui : « Non oportet », inquit, « aperte dicere ; est enim verisimile, adesse aliquos non initiatos ». Ad quid ergo, nisi ad fallendum captantur obscura, cum tot suppetant apertissima ? De Gelasio denique æque parum curandum est, cum nec de auctore constet, sitne Pontifex Romanus, an Gelasius Cyzicenus : Græcus, an Latinus. Ipse liber est mutilus, depravatus, et corruptus, ut vix in eo restet vel unus versus purus, et sanus. Riderent nos Lutherano-Calviniani, si auctorem adeo dubium, et librum tam corruptum produceremus, quem ipsi non erubescunt in sui patrocinium urgere. VI. « Quod Hesychius testetur de suo tempore, quod si quid panis consecrati reliquum manserit, igne illud cremari sit solitum, id vero per reverentiam Corpori Christi debitam neutiquam facere illi potuissent, si fuissent persuasi, panem transsubstantiari ». Resp. : Si Albertinum Sacramentarium legisset Titius, credo quod tacuisset de eo Hesychii testimonio : « Ex hoc enim (inquit Albertinus fol. 85.) quid est quod adversariis (realem præsentiam urgentibus) favere possit ? id sane potius illis adversatur, et manifeste innuit, illam non creditam fuisse proprie ac substantialiter Christi sui esse substantiam, sed illam pro ejus signo habuisse ». Dicet Titius, errare in hac illatione Sacramentarium illum ; ac potuisse illos credere in actuali usu Eucharistico præsens esse realiter Christi corpus, etsi non perpetuo, et durabiliter. At quæro ego vicissim : Cur, quæso, veteres illi combusserunt reliquias illas potius, quam alium quemvis panem in vulgari mensa reliquum, si extra ejus usum nihil in eo Eucharisticum crediderunt ? Quam porro fallatur Titius in sua conjectura, vel ex Algero Berengarii συγχρόνῳ et Antagonista discat. Credebat ille sine dubio firmiter, manere durabiliter sub speciebus Eucharisticis corpus Christi ; et tamen lib. II. cap. 1. scribit : « Quod autem a religiosis incendio tradi, et ibi disparere dicuntur ipsæ species Sacramentales, non ad indignitatem Christi fit, quasi ignibus exurendus tradatur (quod impossibile est, cum sit omnium elementorum Deus) ; sed quoties talis indignitas ipsi Sacramento negligenter acciderit, ut horrorem sumenti incutiant ipsæ sensibiles species, ignibus traduntur etc ». Similia habet Humbertus contra Nicetam. Guitmundus lib. II. de veritate Eucharist. ubi talem combustionem sacrificiis, vel « hostiis sordida vetustate perditis », per canones concilii Arelatens., et Aurelian. decretam testatur. Frivolæ prorsus sunt evasiones Albertini, quas hic captat ; nec tanti est, quod unius Paludani sententia, talis combustio censeri debeat « immane » sacrilegium : alii enim rectius judicarunt oppositum ; etiam ipse Hesychius. Videantur Card. Bellarminus lib. IV. c. 5. §. tertio loco. Et Card. Perronius fol. 857. Fa-

cessat ergo hinc cum leviculis suis argumentis Titius, quibus nec minimum læsit dogma transsubstantiationis. Sane reali præsentia corporis Christi semel in Eucharistia admissa, sequitur illa plane per se, ut agnoscunt quoque Sacramentarii. Ita Cl. Salmasius contra Grotium pag. 516. aperte pronuntiat : « Retorqueri, » inquit, « melius, et vividius (doctissimi Lutherani Theologi) in illos telum potest. Aut probent nobis Scripturæ testimonio quod tradunt , scilicet Transsubstantiationem ; aut concedant, suum esse commentum quod credunt. Nam si ad litteram accipiantur verba Christi, ut debere accipi contendunt, longe magis doctrinæ Pontificiorum favent, quam Lutheranæ. Dixit Christus : *Hoc est corpus meum*, cum panem traderet : Ergo non amplius panis est, sed corpus Christi, ut ille, qui veritas est, affirmavit etc. ». Illustre sane testimonium pro veritate Catholica, dum Lutherani nobis veritatem realis præsentiæ ex verbis Christi (quæ Schlusselbergius Lutheranus ait tam « clara, ut nullus Angelus e cœlis, nullus homo in terris possit clarius loqui »), Sacramentarii vero transsubstantiationem nobis ex iisdem adjudicant. Quæ de adoratione, et circumgestatione Eucharistiæ subdit Titius, futilia esse, et per se corruere ex proxime dictis patet. Neque enim puto, ipse Zwinglius et Calvinus negassent adorationem Christo, si realem præsentiam credidissent, quam Titius partim admittit, partim admittere deberet, si agere (juxta ipsos Sacramentarios) consequenter vellet.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ

Ad CAPUT II.

Amesius ita quæstionem proponit : « An hostia consecrata, extra usum, in pyxide servata, sit Sacramentum Eucharistiæ ». Et cum Lutheranis negativam tuetur.

Sed probatur veritas Catholica. I. Quia verba Domini : *Hoc est corpus meum*, prius dicta sunt, quam fieret actio manducandi, et bibendi : Ergo ante illam actionem fuit corpus Domini præsens in Cœna, et proinde Sacramentum confectum. Amesius dato antecedente (quod male Calvinus negavit) ait : « Conclusio nihil facit ad rem ». At facit certe ad rem, et veritatem Catholicam, quam efficaciter evincit. Si enim ante dationem, et sumptionem, adest corpus Christi sub speciebus, quidni possit ita asservari ? alio mitti ? adorari ? etc. Dixit, sed minime probat Amesius : « Varios esse actus particulares, qui concurrunt ad Sacramentum ; ac proinde hoc est in fieri, ab initio ad finem eorum existens quasi incomplete. » Petitur aperte principium : Habet quippe se S. Eucharistia ut panis, ad cujus essentiam nec pistio, nec manducatio requiritur.

Probatur II. — Quia sacramentum Eucharistiæ, et præsentia corporis Domini durant toto tempore, quo fit sacra Cœna, sed inter unam actionem, et aliam, intercedere potest tempus. An ergo perseverat Sacramentum inter duas actiones, an non? Si non ergo non toto tempore Cœnæ adesset corpus Domini ; quod est contra adversarios. Et insuper oporteret Christi corpus tempore Cœnæ sæpius accedere, et recedere, quod est omnino ridiculum. Si ita ; habetur intentum. Hinc ulterius infertur : Perseverare Sacramentum in eo tempore, quod est interjectum inter distributionem, et manducationem : si quis velit aliquantulum hærere ante manducationem : Ergo similiter, etsi differat manducationem in alterum diem, mensem etc. Negat Amesius sequelam, « quia, inquit, interstitium hujus, aut illius actus, non interrumpit moralem totius actionis perfectionem : sed tota celebratione peracta, quod in dies, menses etc. in pyxide servatur, nulla pars est illius actionis ; et proinde non est Sacramentum ». Resp. : Frustra hæc dicuntur, nisi ex S. Scriptura probetur : Hoc Sacramentum in actione transeunte consistere. Semper ergo mendicat principium Amesius. Sed

Objiciunt : « Sacramentum non est, nisi quatenus institutio Domini in eo servatur : sed Dominus instituit usum præsentem Eucharistiæ, non hostiam in pyxide conservandam : ergo hostia in pyxide conservata non est Sacramentum ». Resp. : Minor falsa est de usu actuali Eucharistiæ ; ita ut Christus voluerit consecrationem hostiæ, quæ non sit mox absumenda, nec voluerit eam esse Sacramentum. Sufficit enim juxta institutionem Christi, consecrationem fieri ob manducationem sive mox, sive post faciendam. Quod si sacerdos consecraret, non ad finem manducationis, illicite quidem, valide tamen faceret. Ratio est : quia institutio Christi non complectitur tantum essentiam Sacramenti hujus, sed etiam usum. Consecratio ad Sacramentum faciendum pertinet, distributio et manducatio ad usum. Res autem non pendet quoad esse suum ab usu. Itaque sicuti, etsi quis faceret sedem, non ut ibi sedeatur, sed ut in spectaculo exhibeatur, adhuc erit verissima sedes ; sic et SS. Sacramentum, non desinit esse Sacramentum, licet nemo illo utatur ad id, ad quod est institutum. Amesius quam est hic prodigus verborum (quæ piget exscriberet) tam inops

est firmæ rationis : « Jusserit Dominus discipulos facere, quod fecerunt : Jusserit nos etiam facere, quod in prima Cœna factum est : Jusserit manducationem conjungi cum benedictione, et acceptatione : nihil vero jusserit, aut indicaverit de reservatione ». Quid his omnibus datis contra nos concluditur ? Anne obligamur omnes circumstantias servare ? sedentes ad mensam, post pedum lotionem, post fractionem panis etc., sumere Eucharistiam ? Substantiam rei instituit, et (in sano sensu) etiam jussit : hæc impletur a Sacerdotibus principaliter in ipsa actione sacrificandi ; a cæteris sufficientissime, si quovis modo et tempore ac loco decenter de eo sacrificio participent.

Ad CAPUT III.

Objic. : « Si Baptismus cum cæteris omnibus Sacramentis a Pontificiis introductis consistit in usu, ut ex Scoto, et Vasquezio constat, magnum certe præjudicium affert permanentia Eucharistiæ extra suum usum, quod repugnet communi naturæ Sacramenti, quæ non minus Eucharistiæ, quam cæteris speciebus debet convenire ». Respondeo : Si agere velint adversarii præjudiciis, et præsumptionibus, profecto stant hæc vel maxime pro nobis, uti ex universali praxi Ecclesiæ constat. Si de re ipsa agatur, negari non potest, potuisse Christum signum effectivum gratiæ etiam permanens instituere, quæ enim in hoc vel umbra contradictionis, aut inconvenientiæ ? Unde aperte falsum est, quod assumit Amesius, repugnare permanentiam naturæ Sacramenti : unde in vanum porro verba multiplicat ; nec operæ pretium est, in re tam manifesta diutius hærere.

Gerhardus paucula etiam tribus, aut quatuor thesibus ex ipso Bellarm. objicit, sed nullius penitus momenti. Solum noto paradoxum illud in th. 37. quo ait : « Cibum non dici, nisi qui actu commeditur ».

Ad CAPUT IV.

Catholicam veritatem roborat etiam continua et vetustissima Ecclesiæ praxis, ex testimoniis SS. Clementis, Justini, Irenæi, Tertulliani, Cypriani, Concilii Nicæni, Basilii, Nazianzeni, Ambrosii, Chrysostomi, Hieronymi, Cyrilli etc. quæ sunt tam perspicua, ut negare non fuerint ausi, sed carpere Calvinus, Martyr, et alii Sacramentarii. Amesius vero maluit hanc exploratissimam praxim altissimo silentio præterire ; quæ etiam sola nos contra Novatores ita tuetur, ut licet nulla alia ratio (cum certe efficax sit illa a Bellarm. superius assignata) suppeteret ; jure tamen dicere possemus, insolentissimæ insaniæ esse adversariorum impudentiam, qua audent damnare, quod tota per orbem semper frequentavit Ecclesia.

Ad CAPUT VI.

Circa quæstionem : Quid proprie sit Sacramentum Eucharistiæ, stat ex parte Catholicorum.

I. Assertio — Consecratio Sacramentum dici potest ; quatenus Sacramentum accipitur pro omni signo rei sacræ, sed non prout vel strictius accipitur pro signo rei sacræ sanctificantis animam, vel strictissime pro signo non solum significante, sed etiam efficiente animæ sanctitatem. Amesius 1. : « Distinctio hæc nullum habet fundamentum ». Resp. : Hoc sine fundamento et probatione asseretur. Amesius 2. : « Consecratio (ex Bellarmini sententia) est forma Sacramenti strictissime sumpti : Ergo consecratio est pars essentialis ejus ». Respondeo : In fieri certum est quod ait Amesius : In facto esse, verba consecrationis dicuntur a multis forma manens moraliter : alii non male negant. Vide Suarez disp. 43. sect. 3.

II. — Sumptio Eucharistiæ, Sacramentum dici potest, quatenus est signum rei sacræ sanctificantis animam, sed non ut causa sanctificationis. Amesius : « Sumptio Christi, est causa sanctificationis. Joan. VI. vers. 51. Quia applicat Christum, et virtutem ejus : Ergo sumptio Eucharistiæ externa non est sumptio Christi ». Distinguo illatum : Non est sumptio Christi sacramentalis, et spiritualis simul, concedo consequens ; Non est sumptio sacramentalis tantum, nego.

III. — Sola species panis et vini non habet integram Sacramenti rationem. Amesius : « Ne partialem quidem ». Resp. : Hoc dicit, sed non probat Sacramentarius.

IV. — Corpus Domini et sanguis sine ordine ad species non habent rationem Sacramenti. Amesius : « Neque ordinem habent talem, nisi ex placito hominum ». Resp. : Ex Dei-hominis placito id esse probatum est in superioribus.

V. — Etsi tam species panis et vini, quam corpus et sanguis Domini ad essentiam sa-

cramenti Eucharistiæ pertineat, ratio tamen Sacramenti magis convenit speciebus, ut continent corpus, quam corpori Christi, ut est sub speciebus. Amesius 1. : « Corpus Domini nullo modo potest esse de essentia signi sacramentalis, quia res est significata, et species panis et vini nullo modo sunt aptæ ad significandam, nedum ad efficiendam gratiam ». Respondeo : Neg. assumpt. Satis enim est illud esse sensibile ratione specierum, cum quibus unum quodammodo constituit ; uti et fit in contritione respectu Pœnitentiæ. Amesius 2. : « Neque corpus Domini consecratur; neque ullo verbo institutionis sanctificatæ sunt species ad usum Sacramentalem ». Resp. : Prius non requiritur; posterius est Sacramentariorum commentum. Amesius 3. : « Nihil pertinet ad essentiam alicujus rei præter causas essentiales. Sed nec species, nec corpus sunt vel materia, vel forma signi Sacramentalis : Ergo non pertinent ad essentiam ejus ». Resp. : Neg. min. Comparantur enim species et corpus inter se ; vel ut partes integrantes juxta aliquos, qui verba consecrationis moraliter permanentia dicunt esse formam) ; vel (melius juxta Suarez, et alios) ut materia et forma ; sive quod corpus Christi sit instar formæ, species quasi vivificans et sanctificans ; sive quod sit instar materiæ. Cum enim succedat substantiæ panis, dici potest, hic quodammodo intervenire compositionem ex accidente et subjecto ; in qua compositione : (uti sæpe in aliis artificialibus compositis etiam accidit), id quod se habet per modum materiæ, est nobilius.

VI. — Ratio Sacrificii, nec non pignoris, et alimenti divini, magis convenit corpori Domini, ut est sub speciebus, quam speciebus, ut continent corpus Domini. Amesius : « Manifestam contradictionem implicat, ut species sint magis Sacramentum, et corpus sit magis pignus, aut alimentum Sacramentale ; quia ratio, et vis Sacramenti hujus consistit in obsignando, et alendo ». Respondeo : Commentum musteum de obsignatione Sacramentorum suo loco excussum est. Nec umbram vero contradictionis habet, quod id quod est sensibile per se in hoc composito divini artificii, habeat magis rationem signi Sacramentalis; id vero quod est res pariter, et Sacramentum, magis sit pignus et alimentum. Tota lis potest hic esse de modo loquendi : de re constat juxta Catholicos.

Ad CAPUT XI.

Sicco pede hæc transvolat Amesius : « De panis qualitate ait se non contendere, si modo verus, et solidus panis sit; quod de hostia Papistarum vix posse affirmari » calumniatur. « De aquæ particula vino miscenda, etiam non curat, negat tamen, religionem, cultum, aut cæremoniam aliquam in ejusmodi esse collocandam ». At affirmant jam ab initio Ecclesiæ Christianæ, concilia, et Patres, qui et testantur, Christum ita fecisse. Cur ergo hic Sacramentarii, ab institutione Christi deflectunt? Nempe quia non exprimitur in Evangelio !

Ad CAPUT XII.

De forma dicit Bellarminus : Ecclesiam Catholicam magno consensu docere, illa sola verba : *Hoc est enim Corpus meum*, et : *Hic est enim calix sanguinis etc.*, pertinere ad formam hujus Sacramenti, et esse consecratoria. Opponit Amesius ex Joanne de Rada varias Theologorum opiniones de hoc, et subdit : « Conclusio Scoti, et ipsius Joannis de Rada est : De verbis consecrationis calicis præcisis, non est omnino certa Ecclesia Romana. » Sed vel cavillatur Amesius, vel non intelligit, quomodo differat, pertinere ad essentiam, et ad integritatem formæ? In hoc ait Bellarminus convenire omnes ; in illo, non dicit, sed contrariam ipse indicat.

Ad CAPUT XVII.

« De effectu Eucharistiæ, et de præparatione ad Communionem », inquit Amesius, « quæstionem hujusmodi format Bellarminus : Utrum ad digne communicandum requiratur, ut homo non habeat conscientiam peccati mortalis? Suos dicit omnes docere : Eucharistiam non remittere peccata ejusmodi, quorum homo conscientiam habet, et ideo requiri, ut antea purgentur : contrariam sententiam tribuit nobis (Lutheranis, et Calvinistis;) sed non vult intelligere Bellarminus, quomodo peccatorum remissio exhibetur in Sacramento, tamquam in obsignante sigillo ; hac enim ratione possunt remitti peccata ante remissa ». Resp. : Commentum hoc jam supra excussum est. Quæro hic modo, quomodo potest remitti,

quod ante remissum est, si (ut Sacramentarii contendunt) non potest produci, quod jam productum existit? Amesius 2. : « Non distinguit Bellarminus inter conscientiam peccati pœnitentem, et impœnitentem. Nos enim ne illa quidem peccata in Sacramento remitti credimus, quæ Pontificii venialia vocant, si quis accedat cum conscientia earum impœnitente ». Resp. : Conscientiam peccati mortalis habet omnis ille, qui illud per contritionem una cum absolutione sacramentali (si habeat copiam Confessarii) non delevit. Si desit hæc, præmitti debet contritio perfecta, nec sufficit qualiscumque pœnitentia aut detestatio peccatorum mortalium.

Ad CAPUT XXI.

Catholica assertio est : Totus plane Christus in specie panis, et totus in specie vini continetur; non tamen vi sacramentalium verborum, sed per concomitantiam. Amesius : « Non sequitur præsentia totius Christi ex præsentia unius partis, si vera sunt quæ Bellarm. cap. 4. dixit : Corpus Christi posse a se dividi respectu loci etc. Potest enim simili ratione corpus esse in uno, et sanguis in alio loco, et anima in tertio etc. » Resp. : Posset ita absolute fieri ; sed de facto ut non contingat, obstat decretum Dei, quo vult impatibilem, et indivisum semper manere Christum post Resurrectionem. Sed videamus lepidam demonstrationem, qua se putat obtruncare Bellarminum. Amesius inquit : « Hic fatetur, vi verborum sacramentalium totum Christum non esse præsentem sub specie panis : fatetur simul, non esse Christum totum ibi sacramentaliter præsentem. At Thomas cum Thomistis docet, unum corpus non posse esse in duobus locis, nisi tantum sacramentaliter. Ex quibus duabus præmissis necessario concluditur, totum Christum non esse realiter præsentem vel sub specie panis, vel sub specie vini ». Resp.: Non est hæc demonstratio nisi cavillationis, aut delirii. Major propositio non est Bellarmini, sed ei ab Amesio afficta. Subsumptum est quidem Thomistarum, sed illud Bellarminus cum cæteris plerisque repudiat. Quamvis vero utramque præmissam admitteremus, non video tamen aliud ex iis colligi, quam abortionem ingenii. Sic enimvero ratiocinari oportebat : Christus non est præsens sacramentaliter vi verborum sub specie panis sola, sed simul per naturalem concomitantiam : Ergo illa præsentia sacramentalis sub una tantum specie, non est ita perfecte sacramentalis, seu repræsentativa, sicut sub utraque simul specie : Ergo nihilominus realiter est utrobique totus Christus præsens, sive sub alterutra, sive sub utraque specie.

Ad CAPUT XXII.

Asserunt Catholici : S. Eucharistia, ut est pignus amoris, potest optime in quavis specie conservari, cum in quavis exhibeatur Christus præsens : ad rationem vero sacrificii perfectam utraque species est necessaria : ut sic enim significat Christi passionem : sola autem species panis non repræsentat exacte Christum ut mortuum, nisi ab altera parte conspiciatur sanguis ut effusus. In qualibet tamen specie invenitur tota essentia ac ratio Sacramenti, ita ut hostia consecrata, ut a laicis sumitur sine specie vini, absolute, vere, et proprie dici debeat sacramentum Eucharistiæ. Objicit Amesius « concessionem Scholasticorum antiquiorum », Alensis, Bonaventuræ, Durandi. Sed hi loquuntur de ratione usquequaque perfecte repræsentativa, uti de sacrificio dictum est. Cur ne conatus quidem est solvere probationem Bellarmini Amesius? Ea plane convincit intentum. Nam in quolibet sacramento requiritur significatio, et causalitas : hæc autem utraque reperitur in specie panis, vel vini seorsim ; duplex significatio, scilicet internæ refectionis, et unionis fidelium inter se, et cum Christo, in qualibet specie relucet esse minus perfecte, quam sub utraque simul. Efficientia vero tam bene est in una, ac in utraque specie, cum ea nascatur ex ipso Christo sub illis contento. Christus autem idem totus est sub una, sicut sub utraque specie. Adde, quod quælibet species habet propriam materiam, et formam, propria actione, et consecratione efficitur, nec ullo modo, ut Sacramentum sit, una species pendet ab alia. Hæc ratio manet immota, nec ausus est eam attingere Amesius.

Ad CAPUT XXIII.

Bellar. : Non major utilitas percipitur in communione sub utraque specie, quam sub una. Hæc assertio non est nisi probabilis ; opposita enim, quam etiam Amesius ex Alensi opponit, et quam tuetur Cardin. de

Lugo, etiam probabiliter sustinetur. Illud vero certum est, quod ejus fructum, quem Lutherani, et Calvinistæ in Sacramentis quærunt (id est excitationem, vel confirmationem fidei) non minus percipiant, qui sub una communicant, ac qui sub duabus. Utrumque enim vident, et sic excitatur apprehensio et fides melius, quam per ipsam manducationem, Catholici vero ex qualibet specie percipiunt tantum ejus fructum, quantus ad salutem est necessarius. Licet vero plus gratiæ, et fructus ex utraque specie, quam ex una tantum caperetur, non propterea opus esset, vel expediret, ut omnes utramque sumerent. Ratio est : quia ex duobus malis semper est eligendum minus malum : minus autem est, ut aliqui careant bono non necessario, quam ut Sacramentum divinissimum evidenti periculo irreverentiæ exponatur, Amesius : « Non opus est igitur, neque expedit, ut omnes omnem illam gratiam recipiant, quam Deus in Sacramentis offert ». Resp. : Certe opus non est : unde enim tale præceptum? deberent alioqui omnes quotidie communicare, et quidni etiam sæpius in die? Ad populum phaleras?

Ad CAPUT XXIV.

Communionem sub una specie non pugnare cum Christi mandato, patebit ex solutione argumentorum Lutherano-Calvinianorum. Interim suadetur 1. ex figuris S. Eucharistiæ, ut ligni vitæ, agni Paschalis, Manna etc. 2. Quia Joann. VI. Dominus non semel, sed quater, unam speciem sufficere docet ad salutem. Item exemplo suo idem comprobavit Dominus Joan. VI. ubi multiplicavit panes sine potu : et Luc. XXIV. cum in Emaus in pane solo sine calice Eucharistiam celebravit. Similiter Actor. II. vers. 42. *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis etc.* Ubi negari non potest, quod agatur de Eucharistia. Hæ conjecturæ probabiles potius sunt, quam argumenta convincentia, fateor : sed et adversarii vicissim nihil afferunt e Scriptura, quo eas elidant. Nullius certe momenti sunt hic evasiunculæ Amesianæ.

Confirmatur porro assertio nostra I. ex testimonio veteris Ecclesiæ, quæ sine dubio nihil contra expressum Christi mandatum egisset. Numquam enim reprehendit communicantes sub una, cum non ignoraret, id apud aliquos in usu esse ; ut patet in Manichæis, qui tamen numquam ideo a SS. Epiphanio, Augustino etc. erroris arguuntur : Et S. Leo M. ad illos deprehendendos jussit dari sub utraque. Unde manifestum est, licuisse passim ante communicare sub una. Idem patet ex ritu asservandi hoc Sacramentum, ex communione domestica, itemque infantium, et ægrotorum, ac ex præsanctificatis, quæ etiam semper apud Græcos, et Orientales usitata fuit. Et hæc omnia silentio suo videtur approbasse Amesius.

Confirmatur II. ab incommodis. 1. Est impossibilitas (moralis) implendi eam legem in locis, ubi est populus valde numerosus, et unus tantum Sacerdos. Nusquam autem exstat vestigium ejus usus, ut consecrarentur calices plures, aut in uno vastissimo. Certum autem est, non potuisse repeti in eadem actione sæpius consecrationem. Unde ridiculum est, quod ait Amesius : « Ecclesiæ illi, quæ commode potest ab uno Pastore doceri, potest etiam ab eodem calix administrari ». Ritu Lutherano-Calviniano quis dubitat? at juxta Ecclesiæ antiquam praxim quomodo commode fieret? 2. Est periculum irreverentiæ SS. Sacramenti, quam semper antiquissima Ecclesia etiam studiosissime cavit : in effusione autem sanguinis est hoc periculum majus. Amesius refundit hic mera convicia, et calumnias. « Hoc », ait, « non esse reverentiam, sed stultitiam, superstitionem, et sacrilegium ». Addit : « Perversa plane est illa reverentia. Docent enim (Pontificii) Corpus et sanguinem Christi posse (physice scilicet, et per nefarium sacrilegium) ad opus flagitiosum perficiendum applicari ; posse a sceleratis hominibus, imo canibus, et porcis devorari ; posse per vomitum ejici, et iterato sumi : et tamen omnia ista nefanda commenta, ex mera (scilicet) reverentia removent fidelia Christi membra a sanguinis ejus communione sacramentali ». Quid hoc est nisi blasphemias in universam etiam vetustissimam Christi Ecclesiam evomere, cum nihil aliud suppetat, quo novitatem erroris Sacramentarii seductis populis persuadeant ? Multi abhorrent a vino, et vel natura abstemii sunt, vel educatione, ut in calidis regionibus. Amesius : « Si qui sunt, qui non possunt vinum gustare, Deus illos exemit a lege communi ». At ubi hoc scriptum est! Colligo, inquies, id ex æquitate Legislatoris. Verum cur non potius colligis ex prudentia ejusdem, legem S. Communionis ita latam,

ut quoad substantiam possit ab omnibus ubique observari? Quod enim quoque dicendum ob quartum incommodum, quod est summa penuria vini apud nonnullos populos, ut vix ad Sacrificium sufficiat; quam cum ipse Philippus Melanchthon judicarit sufficientem esse causam, ut substituatur vino hydromeli, quanto rectius dicitur, ad substantiam præcepti non pertinere, nisi alterutram speciei sumptionem?

Ad CAPUT XXV.

I. — Objiciunt hæretici Joan. VI. *Nisi manducaveritis carnem et biberitis sanguinem.* « Si hic agitur de sacramento Eucharistiæ, ut Bellarm. antea voluit, tum certe necessitas utriusque speciei, istis verbis manifeste probatur ». Respondeo : Minime probatur, quia vis præcepti non id modo sumendi, sed in re quæ sumitur consistit; sub una quippe sola specie verissime sumimus corpus integrum, et sanguinem Christi, propter necessariam utriusque concomitantiam in corpore vivo Christi. Unde et Christus ibidem vers. 52. 58. et 59. de solo pane idem dicit, quod vers. 54. dixerat de corpore, et sanguine : Et Apostolus expresse id declaravit I Cor. XI. vers. 27. *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne.* Nec obstat, quod juxta nos « Sacramentalis communio præcipiatur » : Est enim etiam sub una specie Sacramentalis, etsi minus perfecte repræsentativa ; quod ad præceptum nihil attinet.

II. — Objic. Matth. XXVI : *Bibite ex hoc omnes.* Respond. : Hoc dictum est solis iis, qui tum ad mensam cum Christo sedebant; quod S. Marcus aperte testatur his verbis : *Et biberunt ex eo omnes.* Cætera fingit Amesius ex suo cerebro.

III. — Objic. « Luc. XXII. vers. 19. *Hoc facite etc.* Faciendum est in omnis celebratione, quod in prima cœna factum : Sed tum in utraque specie omnes communicabant : Ergo. » Resp. : Major universaliter de omni actione, et circumstantia, ac modo, quæ in Cœnæ institutione reperiuntur, intellecta, manifeste falsa est, ut supra ostensum : alioqui semper oporteret Cœnam assidendo, post lotionem pedum, in fracto, et azymo pane etc., sumere. Verbo, mandatum Christi de communione, est circa formale, non circa quodvis materiale. Illud autem est participatio corporis, et sanguinis Christi Sacramentalis : Unde evanescunt omnia, quæ hic comminiscuntur Calixtini Novatores.

IV. — Objic. I Corinth.. XI. vers. 23. « Paulus nihil tradidit Corinthiis, quod non accepit a Domino : Sed tradidit Corinthiis, utramque speciem ab omnibus communicantibus esse sumendam : Ergo ». Resp. : Minor illa gratis sine ulla probatione subsumitur de præcepto. Nusquam eam Apostolus tradit : imo vers. 27. alternativam sumptionem haud obscure insinuavit. Vane igitur hic verba multiplicat Amesius, et nonnulla Bellarmini dicta more suo truncando enervat. Sane quidquid contra Lutherum, et Kemnitium eo loco disputat Bellarm. nec tantillum quatit. Quam insulsa cavillatio est e. gr., cum isti dicto Bellarmini (In nullo auctore hæc verba : *Ego tradidi vobis*, significarunt unquam, Ego præcepi, seu imperavi) opponit ipsum « Bellarminum dicentem, tradere præceptum, idem esse, quod præcipere ». At quis dixerit, idem esse tradere, quod tradere præceptum? Omitto similes cavillos.

Ad CAPUT XXVII.

I. — Objiciunt hæretici : « Christus instituit Cœnam sub duplici specie : Ergo sub duplici sumenda est; alioqui tantum erit pars ejus ». Resp. : Si proprie, et secundum Evangelium loqui velimus, Cœna Domini non constat nisi ex una specie. Nam Luc. XXII. sic legimus : *Cœnantibus illis, accepit Jesus panem etc.* Et post multis interjectis : *Similiter et calicem postquam cœnavit.* Et I Cor. XI. *Similiter et calicem postquam cœnavit.* Itaque in Cœna non dedit nisi Eucharistiam sub specie panis, quæ proprie respondet Cœnæ Judaicæ, et agno Paschali : post cœnam autem dedit calicem. Unde et Cyprian. serm. 5. de lapsis dicit : Calicem offerri solere præsentibus post solemnia expleta. Deinde etiamsi Cœna Domini utraque specie constaret; tamen quia quælibet species continet rem utriusque speciei, tam integra Cœna ex una specie, quam ex duabus esset : sola enim differentia esset in vasis, quibus inferantur cibi. Pertinent tamen duæ species ad integritatem, et perfectionem Sacrificii etc. Contra hæc ex Evangelio plane deprompta non grandinat tantum convicia, sed etiam tonat, ac fulminat Amesius. Post triadem mendaciorum, ait 4. « Impudens est, et de-

testanda assertio, quæ nemini unquam, nisi Bellarmino venit in mentem; et cui millies a Pontificiis, et ab ipso Bellarmin. contradictum fuit, et reclamatum, secundum communem sensum omnium Christianorum etc.». At vere dudum notavit Maldonatus in cap. XXVI. Matth. vers. 26. « Nullus in sacris locus est, ubi hoc Sacramentum Cœna vocetur. Sine Scripturæ auctoritate, sine veterum exemplo, sine ratione, nullo judicio, Cœnam vocant..... Numquam Cœna, nisi a novis hæreticis est vocata ». Cur Amesius non ostendit vel unicum pro contrario usu? Si non potuit, cur in re aperta calumniatur verissimum dictum? Verissimum ergo manet, instituisse Christum Eucharistiam, ut Sacrificium est, sub bina specie; ut Sacrificii hujus participatio est, permisisse liberum, ut sub alterutra vel utraque fiat.

II. — Objic. : « Dominus calicem omnibus præsentibus dedit. Apostoli quoque om ibus dabant I Corinth. XII. vers. 21. et XII. vers. 13. » Resp.: Apostolus loco citato nihil vel ad speciem tale tradit. Christi exemplum (vel etiam Apostolorum) faciunt rem licitam et bonam, non vero præceptam. Amesius : « Exemplum Christi, et Apostolorum est nostrum exemplar. Exemplar autem rei faciendæ probat rem esse præceptam, et necessariam ». Resp. : Actiones Christi sunt ita exemplar nostrarum, ut tamen non nos obligent ad omnes, et singulas, et eodem planè modo ponendas : alioqui innumera absurda forent admittenda, ut per se patet. At instat Amesius : « Juxta Bellarm. lib. IV. cap. 7. non potest dubitari, quin illud sit melius, et faciendum, quod Christus fecit ». Resp. : Verum hoc est per se loquendo, et cæteris paribus; nam universaliter quoad omnia, ob variationem circumstantiarum debent omnes fateri, non esse melius, cum ne quidem possibile sit. Et hoc ipsum in præsenti abunde servatur in Sacerdotibus, semper sub utraque specie communicantibus post Sacrificium a se oblatum.

III. — Objic. « Testamentum Domini corrumpunt, qui laicis negant sanguinem Domini ». Resp. : Neg. assumpt. Quia sanguis Domini datur etiam sub specie panis. Sacramentarii auferunt totum, nuda Symbola miseris ostentantes Amesius : « Hoc ipsum est violare Testamentum Domini, in una tabula involvere, quod ille voluit in duobus explicare, ad majorem suorum ædificationem ». Resp. : Voluit explicare in duabus tabulis per Sacrificia, ita præcipiendo Apostolis, eorumque Successoribus; quoad communicantes non item.

IV. — Objic. « Tenentur omnes mortem Domini commemorare, dum Sacramentum hoc percipiunt, I Corinth XI. Ergo tenentur carnem, et sanguinem Domini seorsim sumere in duabus speciebus. » Resp. : Non sequitur. Dupliciter enim commemoratur in Sacramento Christi mors. 1. per repræsentationem, et significationem. 2. per memoriam, et narrationem. Priori modo fit consecrando, et offerendo Eucharistiam Deo; posteriori autem, manducando, et bibendo : ad priorem, non ad posteriorem utraque species est necessaria. Inepte negat Amesius, commemorationem mortis Christi posse esse sine explicita repræsentatione sanguinis e corpore effusi. Tria reliqua, quæ Bellarmino affingit, sunt aperte calumniæ, ut conferenti utriusque verba, et intelligenti patebit.

V. — Objic. « Si potest laicis tolli pars Eucharistiæ, tum etiam pars Baptismi ». Resp. : Tolli potest pars integralis, nulla vero essentialis. Amesius : Materialis, et integralis pars est pars essentialis : Materia siquidem est pars essentiæ ». Ergo si Sacramentario abscindatur pes, perit totus homo, quia ablata parte integrali, ablata pariter est essentialis quoque. O stupendam sapientiam!

VI. — Objic. « Si potest tolli calix, tum et panis ». Hoc nempe sine ulla probatione infertur, virtute almæ illius quodlibeticæ Lutherano-Calvinisticæ !

Ad CAPUT XXVIII.

Gerhardina hic loci collectim referre visum est.

Th. 56. sic arguit : « Juxta Bellarminum res Sacramenti a Deo sunt determinatæ, ut non liceat quidquam in illis mutare, multo minus omittere. Jam vero ad rem sacramenti Eucharistiæ pertinet etiam vinum : Ergo nulli licet vini in Eucharistia distributionem omittere ». Resp. : Hoc argumentum nimis, et ideo nihil probat; sicut et illud th. 68. 69. 72. et 90. Sic enim (contra omnes), abstemii essent Eucharistia privandi. Minor itaque falsa est : neque enim vinum est res Sacramenti; imo ne Sacramentum quidem, sed ejus species una cum Christi corpore.

Thes. 18. ita colligit : « Illud sacramentaliter sub specie panis accipimus, quod vi

verborum Christi est sacramentaliter pani præsens, et vice versa. At corpus Christi, non sanguis, est sacramentaliter pani Christi præsens; quia vi verborum non est in specie panis, nisi corpus : Ergo corpus Christi, et non sanguinem sub specie panis sacramentaliter accipimus ». Resp. : Major falsa est in sensu Gerhardi, quo intelligit, illud solum esse præsens. Nam etsi una eademque actione formaliter vi verborum præcise non fiat præsens sanguis, fit tamen præsens realiter vi ejusdem actionis, quæ non nisi totum Christum ponit. Hinc etiam solvitur cavillatio th. 74. et 75. ac propositio, quam th. 77. assumit, nempe : « Cujus præsentia Sacramentalis ex verbis Christi, *Accipite, hoc est corpus meum*, probari nequit; ejus perceptio Sacramentalis ex iisdem probari minime potest », falsa est. Quia etsi vi verborum præcise nequeat probari, probatur tamen vi concomitantiæ naturalis infallibilis. Eamdem cavillationem sæpius admittit Gerhardus, eo quod non adverterit, posse vi actionis sacramentalis unius indivisibilis, esse res omnes illas præsentes realiter, quæ cum illa re, quæ verbis præcise, et formaliter significatur, habent infallibilem connexionem.

Thes. 83. et 88. insignem cavillationem admittit, dum ex eo, quod Bellarm. sub certa hypothesi dici posse admittebat, Gerhardus, ut simpliciter affirmatum ponit, et hinc infert : Communionem sub una specie nullam conferre gratiam. Loquitur enim Bellarm. in casu, quo quis communicat sub utraque, dici tunc posse, gratiam non conferri, nisi sumptione utriusque speciei absoluta : Gerhardus autem absolute ad omnem casum, etiam quo quis communicat tantum sub una specie, id detorquet. Hoc an flagitiosum, vel puerile sit, Titius definiat.

Thes. 198. « Juxta Bellarm. Nazaræi non bibebant vinum, ideoque non est credibile, contra votum suum eos bibisse vinum. At juxta eumdem Bellarm. vinum Eucharisticum transsubtantiatur in Christi sanguinem : Ergo si Nazaræi credidissent hoc ipsum, sine scrupulo, calice Eucharistico fuissent usi, quippe in quo fuisset merus sanguis ». Sed hæc Gerhardi frigida cavillatio perfrigida. Nam non propter substantiam abstinebant Nazaræi a vino, sed quia inebriandi vim habebat; quam retinent etiam species accidentales, a substantia separatæ.

Thes. 111. sic argutatur : « Græci ad hunc diem servant Sacramentum per integrum annum, teste Bellarmino. At Græci communionem sub utraque specie statuunt esse necessariam : Ergo ex asservatione communio sub una specie probari nequit ». Respondeo : Subsumptum illud est Gerhardi commentum : Numquam vero in hoc Latinos reprehenderunt; et certissime constat, eos unam speciem asservare, adeoque præsanctificatis illis tam pro ægrotis, quam pro feria sexta in Parasceve.

Th. 112. ait : « Bellarminus improbat communicationem infantium ; quomodo igitur ex ritu, institutioni Eucharistiæ minus conformi, et ab Ecclesia abrogato, communio sub una specie probari queat ? » Infantilem esse hanc argutationem Gerhardi, an Titius negare ausit? Bellarmini assertio est : Veteres certis de causis (non illegitimis sane) infantibus Eucharistiam instillasse. Cur hinc non inferatur licitus usus unius speciei, etsi sequentibus temporibus visum sit, præstare, ut non nisi ratione utentibus S. Eucharistia ministretur? id quod melius est, supponit alterum bonum.

§ UNICO.

Titiana lustrantur una cum Calixtinis.

G. Calixtus an. 1643. evertere unius speciei usum supremo conato laboravit in tract. de eo argumento; cui sequenti anno in Vindiciis Catholicis opposui sect. 5. 6. 7. et 8. quibus acquievisse Calixtus visus est. Hoc mortuo, G. Titius an. 1658. in sua Ostensione summaria cap. 5. post tria lustra suo Præceptori tulit suppetias, et quidem oppido exiles, et elumbes. Nam dissimulatis omnibus aliis (quæ proinde merito pro ratis habentur) quatuor tantum Exempla, vel Ritus, e quibus Catholici probant licitam communionem unius speciei, tamquam insufficientes ad hoc evincendum, arietat. I. Est Leonis M. prohibitio severa communionis sub una panis specie, ut sic deprehenderentur Manichæi, qui sacrilege ab omni vino se abstinebant. Enimvero nihil video, quid Titius hic contra nos evincat; nam quod ait : « Bene potuisse Manichæos in promiscua multitudine Catholicorum, quæ, pro ejus temporis more, ex intervallo demum calicem a Diacono accipiebat, latere; aut etiam, antequam Diaconus adventaret, sese clam subducere ». Ita sit : at quis non videt frustraneum fuisse severum illud præce-

ptum, ad illum finem, deprehendendi Manichæos, nisi antea censebatur licitum, et liberum id, quod postea ad excludendos, aut deprehendendos hæreticos habebatur pro sacrilegio? P. Soti dictum nil officit nobis, nil favet Titio. Plus enim non dicit, quam morem fuisse Manichæorum, semper vini specie abstinere; qui mos sine dubio contrarius erat mori Catholicorum, etiamsi hi non omnes, nec semper, sed aliquando, et aliquam multi speciem vini sumerent. Quod vero hanc meam illationem : « Quid opus fuerit ad Manichæos deprehendendos a Leone ferri legem de sumendo calice, si jam lata ante agnitaque fuerit lex eadem strictissima? » dicit Titius « nec unius pili esse », nescio, an vel suis auditoribus Julianæis (nisi forte oppido stupidis, et credulis) persuaserit. Si enim ex lege divina censuissent tunc Catholici, obligari omnes ad utramque speciem, omnes secus agentes mox ut sacrilegos, aut hæreticos agnovissent. Ad quid ergo nova Leonis M. constitutio? Quis ex ipsis Manichæis tam audax fuisset, ut se apertissimo deprehensionis periculo exponeret? Longe aliud est, cum lex aliqua humana positiva alicubi in desuetudinem abit, et negligitur, ideoque iterata sanctione instauratur. At divinam Christi legem, quam ipse Titius cum suis gregalibus prætendit in continuo vigore ad Catholicos fuisse, quis credat, opus habuisse repetita sanctione, et quidem adeo severa?

II. — Communionem domesticam fuisse (saltem semper) sub duplici specie, nec ipse Titius, ut reor, credit. Ut liberaliter demus (id enim nullo argumento evinci potest) id contigisse subinde, certissimum est; cum sola species panis data fuerit in manus fidelium. Quis idem de specie vini credat? Sane hoc tam est perspicuum; ut Kemnitius aliique adversarii negare non sint ausi.

III. — Quod « de communione infantium sub una specie falsum » ait Titius, paris audaciæ est, cum ex illis S. Cypriani verbis, quibus infantes introducit loquentes, id minime sequatur. Nam etsi hodieque similia verba de adultis Catholicis usurparentur (quod fieri posset), nemo tamen hinc communionem sub utraque specie recte inferret.

IV. — Quod « communioni ægrotorum » audeat Titius utramque etiam speciem affingere, ab impudentia excusari non potest, cum in hoc non tantum a communi omnium sensu, et veritate ipsa, sed etiam a suo Præceptore Calixto, in th. 17. profitente, recedat, et quidem argumento, araneorum tela fragiliore, quod est tale : Puer jussu Presbyteri detulit particulam Eucharistiæ, jussitque ut prius madefactam, seni, et morituro Serapioni porrigeret, ut ita deglutire posset (hoc quippe, et non plus habetur ex Eusebio); Ergo ægrotus ille Serapion (et alii ægroti similiter) sub utraque communicarunt.

Ad CAPUT XXX.

Quæ hic Amesius et Gerhardus Bellarmino opponunt, et paucula, et nullius momenti sunt, et ex dictis in tom. II satis expedita manent. Qui enim realem præsentiam Christi in Eucharistia admittunt facile adorationem cum Kemnitio, et aliis Lutheranis admittunt. Sacramentarii hic consequenter errant. De ipsis speciebus Sacramentalibus ut sic, par est ratio, ac de vestibus, quibus Christus in terris agens operiebatur.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUINTO

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ

QUI EST PRIMUS DE SACRIFICIO MISSÆ

Ad CAPUT VI.

Catholica veritas probatur ex sacerdotio Melchisedech, Genes. XIV. Psal. CIX. et Hebr. VII. Hinc conficitur hoc argumentum : Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech : Sed offerre sacrificium, est propriissimum Sacerdotis munus : Ergo necesse est Christum illud aliquando, obtulisse secundum illum ordinem, et ritum, quo Melchisedech offerebat . Atqui Melchisedech obtulit sacrificium incruentum in pane. et vino : Ergo etiam Christus id aliquando obtulit : Nusquam vero nisi in ultima cœna, ubi et Apostolis idem faciendum præcepit. Amesius verbosus valde hic est, sed nihil penitus ad rem ; nec verbo quidem attigit interpretationem SS. Patrum communissimam, nobisque concordem ; qui vel solus sufficit, ut argumentum hoc censeatur convincens.

Ad CAPUT VII.

Celebratio agni Paschalis figura erat expressa celebrationis Eucharistiæ, ut habet communis Patrum consensus, hic a Bellarmino relatus : Atqui celebratio agni Paschalis sacrificium quoddam fuit, ut constat ex Exod. XII. Num IX. I Cor. v. Cur enim Apostolus sacrificium Christi *Paschæ immolationem* appellaret, si non fuisset verum sacrificium agni Paschalis immolatio : Ergo celebratio Eucharistiæ, immolatio victimæ Deo oblatæ esse debet, ut figura figurato respondeat. Amesius nescius quo se vertat, ait syllogismum esse falsum, et nullius consequentiæ, et tamen nec vitium in forma assignare potest ; nec aperte omnino negare audet propositionem, communi Patrum suffragio ratam : Etsi tandem ad pristinum illud suum effu ium redeat quo prætendit : « nullas dari figuras Sacramentorum » ; quod supra rejectum est.

Ad CAPUT VIII.

Bellarm. : Sanguis testamenti fœderis Exod. XXIV. vers. 8. uti et omnia sacrificia veteris legis fuere typi, ac figuræ sacrificii Eucharistici (ut constat ex SS. Patrum suffragio, sed quos Amesius nihil curat); Ergo et hoc.

Ad CAPUT IX.

« Hoc nostrum sacrificium etiam Propheticis libris demonstratum est », S. August. Epist. 49. ut Isa. XIX. *Cognoscent Ægyptii Dominum in illa die, et colent eum in hostiis, et muneribus.* Et ne Calvinus cum suis evadat, additur ibidem mox : *In illa die erit altare Domini in medio Ægypti.* Ad sacrificia spiritualia, et impropria nullum altare visibile requiritur. Ita etiam Isa. LXVI. *Assumam ex eis Sacerdotes, et Levitas, etc.* Et Hierem. XXXIII. ubi uterque Propheta loquitur de conversione Gentium, ac Sacerdotibus Christi, ut ibid. S. Hieron., Theodoret, etc. explicant. Daniel VIII et XXII. dicitur Antichristus ablaturus juge sacrificium ; quod S. Hippolytus Martyr cum aliis de sacrificio Missæ exponit. Et certe tollere non poterit juge sacrificium, nisi id jam inde a Christo duraverit.

Ad CAPUT X.

Nullum illustrius vaticinium habemus illo Malachiæ : *Non est mihi voluntas in vobis : ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et offertur nomini meo oblatio munda, etc.* Ubi prophetice non de aliquo sacrificio Mosaico, sed novæ Legis proprie dicto, sermonem esse, non modo ex SS. Patrum consensu, hic a Bellarm. relato, sed etiam multis rationibus evincitur. 1. Quia id cum sacrificiis Judæorum confertur : Ergo non intelligitur de sacrificio a Judæis offerendo. 2. Quia singulari numero, quasi una oblatio dicitur, cum sacrificia Judæorum essent plurima. 3. Quia oblatio dicitur singulariter munda : nempe tum ex parte rei oblatæ, adeo præstantis, ut nulla parte ritus et incruentæ oblationis, tum ex unquam sacrificantis improbitate commaculetur. Unde merito rejicitur ab omnibus Arias Montanus, Catholicus alioqui, et pius, qui non minus contra totius Ven. Antiquitatis sensum, quam contra ipsorum verborum apertam significationem, ea verba retulit ad sacrificia Gentilium, quæ jam Malachiæ tempore Deo in Gentilismo offerrentur ; quasi vero ea tantopere collaudanda, et sacrificiis Judæorum anteponenda fuerint ! Ineptior adhuc est evasio Sectariorum, qui per hanc *oblationem mundam*, solum Crucis sacrificium intelligunt, quæ per fidem, ac devotionem fidelium, Deo semper offertur. Hoc certe falsum est, quod sacrificium cruentum, non sit proprium Ecclesiæ, per Christum congregatæ ; nec proprie succedit antiquis sacrificiis, sed cum iis conjunctum fuit : imo ab origine mundi fuit in Ecclesia fidelium, cum omnes fide Christi (saltem implicita) vivebant, ejusque passionem Deo offerebant. Ineptissime demum detorquetur a plerisque Lutherano-Calvinianis ad sacrificia improprie dicta, et spiritualia, precum, bonorum operum. Tum quia hæ oblationes spirituales in omni lege, et statu a piis Deo offerebantur. Tum quia opponuntur sacrificiis visibilibus, quæ reprobantur. Ergo hoc unicum, quod approbatur, et illis præfertur, similiter visibile est, et proprie dictum. Tum, quia juxta Luterano-Calvinianos, preces, bona opera, et omnes justitiæ nostræ, non sunt oblatione mundæ, sed velut pannus menstruatæ.

Ad CAPUT XI.

Catholica veritas probatur etiam ex Novo Testamento Joan. IV. vers. 22. *Veri auditores adorabunt in spiritu et veritate ;* quæ verba intelligenda sunt de sacrificio Nov. Test. vero, et proprie dicto. Nam ne in usu ejusdem vocis, in eodem contextu æquivocationem gratis admittamus, dicendum est, verbum *adorandi*, etiam in his verbis *(In spiritu et veritate adorabitis Patrem)* cultum proprii Sacrificii significare ; ita ut cultus sacrificandi porro nec ad templum Hierosolymitanum, neque ad Garizitanum sit coarctandus; sed ubique in Ecclesia Christi, in spiritu, et veritate futurus : *In spiritu* quidem, qui fit spirituali, et divina virtute, per verbum Sacerdotis ; *in veritate* autem, quia jam non in umbræ figura, sed vere ac realiter caro, et sanguis Christi in illo offertur.

Ad CAPUT XII.

Catholica veritas demonstratur ex historia ultimæ Cœnæ. Nam si Christus adhibita consecratione ipsam panis et vini substantiam, ad divinæ Majestatis gloriam protestandam destruxit, ac in suum corpus, et sanguinem commutavit, dubitari nequit, quin ea actio fuerit verum, ac proprium sacrificium, juxta definitionem, initio allatam. Sed verum esse antecedens constat ex Matth. XXVI. vers. 26. Marc. XIV. vers. 22. Luc. XXII. vers. 19. I. Corinth. XI. vers. 24. Nempe Christum *panem, et vinum*, illudque Deo *gratias agendo* (ejusque Majestatem adeo protestando) *benedixisse*, consecrasse, ac substantialiter immutasse verbis illis : *Hoc est corpus meum, etc.* Cum ea verba vera esse nequeant, nisi substantia panis, et vini in fine prolationis verborum destruatur, adeoque in corpus, et sanguinem Domini convertatur, ut dixi supra : Et quia Christus id quod ipse fecerat, etiam Apostolis, eorumque successoribus in sui memoriam faciendum præcepit, ut liquet ex illis verbis : *Hoc facite etc.*, hinc irrefragabiliter evincitur, etiam Sacerdotes novæ Legis in Missa, juxta institutionem Christi, corpus, et sanguinem ejus legitime, ac proprie offerre.

Ad CAPUT XIV.

Ex I. Corinth. X. tria argumenta pro stabilienda Catholica veritate colliguntur.

I. — Ex comparatione mensæ Domini cum mensa Gentilium, et Judæorum. Apertissime enim comparat Apostolus mensam Domini, unde sumimus Eucharistiam, cum altari Gentilium, ubi immolabatur idolis ; et cum altari Hebræorum, ubi immolabantur sacrificia carnalia Deo vero. Inde sequitur, mensam Domini esse etiam quoddam altare, et proinde Eucharistiam sacrificium. Cavillatio autem illa Amesii, qua simili comparatione dispensatoris iniqui, et justi Luc. XVI. vers. 8. eludere conatur, frivola est; quam et Apostolus præclusisse videtur Hebr. XIII. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.*

II. — Apostolus apertissime dicit : Ita nos fideles sumere corpus, et sanguinem de mensa Domini, ut sumebant Judæi hostias, et Gentiles idolothyta ex suis altaribus, seu mensis. Quæ comparatio inepta esset, si Eucharistia non esset sacrificium Deo immolatum.

III. — Paulus docet, eos qui manducant idolothyta, ita conjungi cum idolis, ut censeantur veri idololatræ ; unde sic arguit : Qui manducat idolothyta, fit particeps altaris idolorum, immo fit socius immolantium idolis : Ergo est idololatra ; Sacrificium enim est proprius actus latriæ. Ergo si apta est Pauli comparatio, oportebit etiam circa Eucharistiam ita argumentari : Qui manducat Eucharistiam fit particeps altaris Domini : Ergo consentit in oblationem Eucharistiæ Deo factam, immo fit socius eam offerentium : Ergo Deum hac oblatione cultu latriæ honorat. Amesius putat « conclusionem admittendam, dummodo removeatur vox oblationis », quam frustra prætendit « nihil pertinere vel ad comparationem, vel ad propositum Pauli ». Quod vero addit : « Posse se multo accuratius hinc argumentari, communionem cum Christo haberi sine Transsubstantiatione etc. » vanum est. Nam libenter damus, hoc ex loco non evinci Transsubstantiationem, et hanc non exigi ad qualemcum que communionem cum Christo. Quid vero hoc ad rem ?

Ad CAPUT XX.

Catholica veritas confirmatur rationibus Theologicis. Prima sumitur ex conjunctione legis, et Sacrificii, seu inter religionem, et Sacrificium externum, ac proprie dictum ; ut omnino necesse sit, aut legem et religionem, vere ac proprie in Christi Ecclesia non reperiri : aut Sacrificium quoque externum, et proprie dictum in Christi Ecclesia reperiri. Amesius : « Falsissimum hoc esse clamat innocentiæ status, in quo fuit lex, et religio sine sacrificio proprie dicto ». Resp.: Hoc temere hariolatur. Quid in statu innocentiæ futurum fuisset si perseverasset, unde novit Amesius? Sane recta naturalis ratio suadet, omnino futurum in ea sacrificium. At, inquies, pro brevi illa mora nihil legitur de facto ullum fuisse ab Adamo oblatum sacrificium. At neque leguntur alii actus fidei, spei, charitatis, religionis etc. Vecors fuerit, qui ideo illos negaret.

Confirmatur hoc argumentum : Quia sacrificium proprie dictum est cultus proprius Dei, id est qui soli illi, omnium consensu debetur ; nam alia omnia genera honoris sunt aliquo modo communia cum creaturis : Ergo nulla esse potest inter mortales Religio sine sacrificio proprie dicto ; nam Religio ad colendum Deum instituitur : nam autem colit Deum, sed potius ignominia afficit, qui cultum illi soli debitum, ei non adhibet. Hæc nimirum Amesio sunt *nugæ*, quæ non nisi omittendo, et conviciando *enervare* potuit ! Uti et illud, quo per inductionem probat Bellarm. ex SS. litteris, Sacrificium proprie dictum cum ipsa Religione natum esse, et cum illa exstingui. Hæc Amesio meræ sunt *nugæ!*

Ad CAPUT XXI.

Secunda ratio ducitur a collatione Ecclesiæ et Synagogæ. In populo judaico fuerunt proprie facta Sacrificia : Ergo et in populo Christiano esse debent. Amesius : « Hoc argumentum ab omni ratione adeo est derelictum, ut contrarium prorsus ex antecedente consequatur. Nihil enim, quod inter Judæos proprie pertinebat ad templum Hierosolymitanum, locum ullum habet in Ecclesia Christiana. Sacrificia autem unice pertinebant ad altare templi ». Verum quam futilis et cæca sit hæc inficiatio veritatis vel inde patet, quod quatuor rationes, quibus consequentiam probarat Bellarminus, nec attingere ausus sit Amesius, sed, more suo, per puram omissionem enervarit. Sunt autem hæ : 1. Quia Christus non sustulit instituta Patris sui in Vet. Testam. sed ea vel perfecit, vel mutavit in meliora, ut patet in præceptis, et Sacramentis. Cur igitur non idem fecisset in Sa-

crificio ? 2. Sacrificium et summus cultus, qui Deo tribui posse exterius : Ergo si in Vet. Test. fuisset sacrificium et non in novo, fuisset Deus in veteri Lege longe majori honore affectus, quam in nova; ac proinde Christus Patris sui, non honorem, sed ignominiam procurasset. 3. Rationes cur Hebræi habuerint proprie dicta sacrificia, inveniuntur etiam in populo Christiano ; nempe uterque populus erat externus, et visibilis, carne et spiritu constans : uterque repræsentat mortem Christi, illi futuram,nos præteritam : utrique honore summo, et soli Deo debito debent Deum colere : utriusque sacrificiis Deum placare, beneficia impetrare, ac pro impetratis gratias agere convenit. 4. Christiani reipsa retinent omnia alia genera honoris, et cultus, quibus Hebræi Deum colebant, ut adorationem, invocationem, vota, hymnos, festa, jejunia, eleemosynas, etc. Cur non vel maxime etiam sacrificium proprie dictum? Hæc sunt cuivis non perverso etiam gentili philosopho sufficientes in re morali demonstrationes, quæ tamen Amesio meræ *nugæ* pura omissione *enervandæ videbantur*.

Ad CAPUT XXII.

Tertia ratio sumitur ex differentia inter Sacramentum, et Sacrificium. Nam commune est omnibus Sacramentis, ut ab alio dentur, ab alio accipiantur, neque ullus sibi Sacramentum administrat. Si ergo Eucharistia tantum Sacramentum esset, nemo sibi eam ministrare posset ; cujus tamen contrarium semper fuit in usu, quod attinet ad eos, qui Eucharistiam consecrant. Amesius : « Quis igitur circumcidit Abrahamum? Quis manna porrexit Israelitis in deserto? aut aquam petræ ipsis propinavit » ? Resp. : Non loquitur Bellarm. de Sacramentis Vet. Test. sed Novi tantum, ut patet ex subjectis exemplis a Bellarmino ; quod tamen argumentum ipse non tam ut convincens, quam congruentiæ rationem proposuisse videtur. Illud quod annectit contra Lutheranos, efficacius est, neque hic omittendum : Nullum Sacramentum Nov.Test. continet reipsa corpus Christi, sed solum sunt signa visibilia continentia virtualiter gratiam sanctificantem ; neque aliud requiritur ad rationem Sacramenti, cum hoc nihil aliud sit, quam instrumentum sanctificationis. Unde et Eucharistia potuisset esse proprie Sacramentum, etiamsi corpus Christi reipsa non contineret. Quæ igitur causa est, cur debuerit necessario Eucharistia Christi corpus reipsa continere, nisi ut posset vere et proprie Deo Patri a nobis offerri ; ac proinde Sacrificium esse vere ac proprie dictum? Et sane mirum est, cur Lutherani concedant, corpus Christi vere et realiter præsens esse in sacramento Eucharistiæ, et simul admittant, victimam esse omnium, quæ unquam fuerunt, præstantissimam, et tamen pertinacissime negent, posse, aut debere offerri Deo ; quasi non sit omnino exploratum, et certum, debere Deo offerri id, quod habemus optimum. Hic Gerhardus silet cum sociis.

Ad CAPUT XXIII.

Bellarm. a cap. 6. usque huc copiose probat hoc dogma ; hic ex universæ Ecclesiæ consensu illud firmat. Hoc argumentum *efficacissimum* esse vel inde colligitur, quod nec Amesius, nec Gerhardus, nec Titius, nec alii (quod sciam) Lutherano-Calviniani vel obiter attingere ausi sint. Amesius certe per puram omissionem, more suo *enervavit;* qui tamen, si suæ jactationi aliquatenus respondere voluisset, aut potuisset, negligere non debebat, quod ipse Bellarm. dixerat : esse efficacissimum apud illos omnes, qui non nimium sibi placent, quosque superbiæ fumus non nimis excæcavit ; sumiturque ex consensu, et testimonio totius Christianæ Ecclesiæ Græcæ, Latinæ, Barbaræ, quæ ab annis mille floruit. Nam adversarii fatentur, Missam Pontificiam, ut nunc est, Sacrificium esse, et receptam in toto orbe terrarum. Ita Lutherus contra regem Angliæ, et in lib. de Captiv. Babyl. cap. 1. « Missa, inquit, passim creditur esse Sacrificium, quod offertur Deo. Accedunt his dicta SS. Patrum, tot exempla, tantusque usu per Orbem constanter observatus. Nec moveat,quod totus orbis contrarium usum, et sensum habeat etc. » Joannes Calvinus lib. IV. cap. 18. fatetur : « Hanc sententiam, quod Missa sit sacrificium, inebriasse omnes reges terræ, et populos, a summo usque ad novissimum ». Et §. 11. « Veteres illos » (Patres scilicet SS. Cyprianum, Cyrillum, Augustinum, Ambrosium, Nyssenum etc.) « video hanc memoriam alio detortisse : imitati sunt propius Judaicum sacrificandi morem, quam aut ordinaverit Christus, aut Evangelii (Calvinistici) ratio ferebat, etc. » Ex hoc porro principio certissimo, et ab adversaris con-

cesso, sequitur necessario, si non est verum, quod nos docemus. 1. Ecclesiam totam periisse, et Christum Sponsam suam, et hæreditatem amisisse : non enim Ecclesia Christi esse potuit, quæ palam idololatriæ tot sæculis servivit. 2. Sequitur, falsa esse vaticinia Prophetarum Oseæ, et aliorum, qui prædixerunt, post Christi adventum idololatriam cessaturam. 3. Falsam esse Christi promissionem Matth. XVI. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* 4. Falsam esse Apostoli sententiam I Timoth. III. Ecclesiam esse columnam, et firmamentum veritatis. 5. Sanctos omnes, qui plurimi his postremis sæculis, vita, et miraculis floruerunt, idololatras, impios, et sacrilegos fuisse. 6. Deum, qui tam multa futura, et minus necessaria illis revelavit, hoc tamen ministerium summe necessarium, nulli omnino, quamvis sanctissimo viro, ante Lutherum revelasse. Quodsi hæc absurdissima sunt, sequitur certe, verum esse, quod nos cum Ecclesia Catholica docemus; quod sane etiam adversarii intelligerent, si non omnino in reprobum sensum dati essent. Istam enim consequentiam nulla ratione negare possunt: Orbis terræ ab annis mille credidit Missæ sacrificium : Ergo vel Missa est sacrificium ; vel ab annis mille desiit Christi fides in terris; periit Ecclesia; rediit idololatria; vana fuerunt Prophetarum et Christi oracula. Hæc omnia verissime Bellarminus ; cui si innotuisset aperte professio ipsius Lutheri de disputatione sua cum Dæmone (quæ exstat copiose ab ipsomet descripta Luthero tom. 7. German. Witteberg. fol. 479.) sine dubio, ut maximi quoque momenti hoc adjunxisset superiori argumento. Quisquis enim sine præjudicio, et passione considerat totius illius disputationis decursum, dubitare non poterit, abrogationem Missæ cum pluribus aliis erroribus debere Lutherano-Calvinianos nocturno Lutheri didascalo ; ut invicte ostendunt Tannerus, Serarius etc. Ut vel ex hoc solo, veritas, et sanctitas hujus Sacrificii elucescat.

Jam vero testimonia SS. Patrum quatuor primorum sæculorum pro eodem tam sunt crebra, et perspicua, ut merito dubitare quis possit, majorine impudentia, et impietate Lutherus Calvinus, Magdeburgenses, Hospinianus, et alii agnoscant hoc, ac damnent erroris, et superstitionis in Patribus; an vero mustei interpretes, sicut S. Scripturæ, ita et Patrum apertissima quæque in oppositam partem detorqueant? Qua in classe reperitur etiam Gerhardus Titius, et nuper citatus Edmundus Albertinus, e quo libet unicum flagitiosæ artis specimen ex innumeris adnotare. Is ergo fol. 390. recitatis Card. Perronii his verbis (Sacrificium Crucis unicum est propitiatorium per se ; inde tamen non sequitur, nulla esse alia propitiatoria per illius applicationem ; quoniam causæ principales, subalternas, et instrumentales non excludunt) : Unicum per se est salutis lavacrum, scilicet sanguis Christi in cruce effusus : At Eucharistiam secundum Eusebium, hoc sensu, propitiatorium sacrificium esse, patet ex ipsomet lib. IV. de vita Constantini, cap. 45. sic in dedicatione templi Hierosolymitani loquente : « Alii precibus, et disputationibus celebritatem ornabant : alii lectiones divinas interpretabantur, abditos sensus aperientes, et qui nihil horum poterant efficere incruentis sacrificiis, et mysticis Hierurgiis divinum numen placabant ». Poteratne clarius Sacrificium nostrum incruentum, et propitiatorium exprimi? Quid ad hoc Sacramentarius Albertinus? « Ut omittam, inquit, non constare, utrum Eusebius per incruenta sacrificia, et mysticas Hierurgias Eucharistiæ celebrationem intelligat, an vero supplicationes, quod potius videtur innuere etc. Peronium dico in nostram sententiam transire, ac a Tridentini conciliabuli fide evidenter discedere. Nam Eucharistiam Sacrificium propitiatorium quodammodo dici posse; tum quia commemoratio sit veri, ac proprie dicti Sacrificii propitiatorii, quod in Cruce oblatum est ; tum quod ejus sit applicatio, non illibenter concedimus ; sed hoc sensu negamus, eam magis vere et proprie Sacrificium propitiatorium appellari, quam aut Baptismum, aut preces, per quæ similiter et applicatio fit, aut obtinetur veri Sacrificii propitiatorii in Cruce facti. Ad concilium Tridentinum horum non contentum, multo ulterius pergit ; ait enim » : Missæ sacrificium esse vere propitiatorium, « per adverbium » vere, « intelligens », proprie, et ex se. « Quod confirmat, tum addendo » : per ipsum fieri, ut misericordiam consequamur ; « tum asserendo » : Deum ita placari, quia Christus ibi incruente immolatur etc. « Tum denique, hoc canone sententiam nostram, ut mutilam condemnando » : *Si quis dixerit etc.* His enim omnibus apertissime indicat : Missaticum illud suum Sacrificium per se esse propitiatorium, etc. » Quis hic non videat, ac detestetur multiplicem hujus Sacramentarii cavil-

lationem, et sycophantiam, qua non m odo apertissima Eusebii verba in hæreticum sensum, sed etiam Card. Perronii verissimam doctrinam, ut concilio Tridentino contrariam audet traducere, fœda ludens æquivocatione in particula illa *Ex se?* Quis enim Catholicorum dixit, aut sensit unquam, Sacrificium incruentum habere *ex se*, h. e. independenter a sacrificio cruento Crucis, vim placandi Deum ? Vix pilo melior hoc Sacramentario est Titius, qui, cum alias de reali præsentia lis est, rejicit tropum Calvinisticum ; hic vero, ubi de Sacrificio, totus est in eo, ut verba potentissima SS. Patrum ad improprium Sacrificium precum, et eleemosynarum, cum Kemnitio detorqueat. Haud certe « magis acutum quam aquilam cernere necessum est », qui velit ex SS. Ignatio, Irenæo, Turtulliano, Justino, Cypriano etc. discere, esse « verum, et proprium », incruentum tamen Sacrificium ; cum id supradicti Proceres Lutherano-Calvinistici perfacile viderint, ideoque « periculosæ locutionis, superstitionis, absurditatis », etc., damnarint.

Amesius noster caute ista omnia declinavit, præcipue autem in eludendis SS. Scripturæ testimoniis, ac tribus argumentis, quæ ex ipsa ratione SS. Scripturarum, et Patrum lectione instructa petuntur. Nos in prioribus vestigia Amesii haud prememus hic, cum fateamur cum Suarezio, et aliis, dicta Scripturæ, præsertim Nov. Testam. per se sumpta, absque regula Ecclesiasticæ traditionis, hic non esse tam perspicue convincentia, quin a Tropistis multo magis, quam illa clarissima verba : *Hoc est corpus meum*, ad libitum versari queant : absolute tamen nullum a Bellarm. affertur Scripturæ testimonium, quod non plurimum suadeat intentum, et juncta Patrum consensione persuadeat.

Ad CAPUT XXIV.

I. — Objiciunt Lutherani : « Cœna Domini est Sacramentum : Ergo non est Sacrificium. Sacramentum enim datur nobis a Deo, et a nobis accipitur : Sacrificium autem a nobis Deo offertur, et accipitur a Deo. » Hoc est fundamentale Lutheri argum., ob cujus rei ignorantiam, pronuntiat Catholicos esse idololatras. Sed hic Achilles Novatorum reipsa Thersite fœdior, et debilior est. Facile enim eliditur, negando sequelam ; cum una et eadem entitas possit habere duplicem formalitatem, sub una Sacramenti, sub altera Sacrificii. Est ergo Eucharistia Sacramentum quatenus est signum externum, et visibile invisibilis gratiæ, et refectionis, quæ nobis confertur, dum eam rite sumimus : est victima, et sacrificium, quatenus Deo offertur. Et certe alias etiam inferretur, nos nihil penitus posse Deo offerre, cum ab ea omnia acciperimus, ejusque sint summo jure omnia quæ habemus. Amesius : « Sed nihil tamen potest una, et eadem actione accipi et dari. Vel ostendant igitur Pontificii duas actiones externas in Eucharistia, quarum una accipitur ut Sacramentum, et altera tamquam Sacrificium offertur ; vel sin minus, agnoscant repugnantiam sui commenti. » Resp. : Rationem Sacrificii præcise habet ipsa actio consecrandi ; rationem vero Sacramenti, quatenus distribuitur, et sumitur, ut pluribus infra dicetur. Hic solum addo : idem de agno Paschali, cum S. Thoma, et Scholasticis pluribus docuisse Plessæum Calvinistam lib. XII. de Eucharistia cap. 1. cum tota synodo Gabicensi.

II. — Objic. « Christus in ultima Cœna legitur sedisse ad mensam, et Sacramentum discipulis distribuisse, non autem illud Patri obtulisse. » Resp. : Argumentum hoc negativum, uti alia similia, jam ipsis etiam pueris ridicula sunt. Amesius : « Institutio tanti Sacrificii non debet expresso testimonio carere. » Legat nobis hoc ipsum Amesius ex Evangelii verbis expressis, alioqui manebit semper ridiculus non tam argumentator, quam principii mendicator. Cur enimvero non plus in hac re credamus expresso antiquissimorum Patrum testimonio, et totius Ecclesiæ Catholicæ sensui, quam insulsæ isti toties decantatæ næniæ : « Non est expresse scriptum ! »

Ad CAPUT XXV.

I. — Objic. « Christus est sacerdos in æternum : Ergo nulli substitui debent Christo successores, vicarii, suffraganei : nulla enim datur multiplicatio Sacerdotum, nisi propter mortem præcedentium, Hebr. VII. » Resp. : Argumentum nullius valoris est ; si enim sequela vim haberet, probaret pariter, Christum nec in officio Magistri, Pastoris, et Ministri Sacramentorum etc., ullos habere coadjutores, et ministros subordinatos ; quod tamen manifeste absurdum est, nec ab ipsis Puritanis omnino admittitur. Rationes disparitatis ab Amesio hic assignatæ,

aut mere materiales sunt, aut plane voluntariæ, unde eadem facilitate negantur, qua assumuntur. Quod vero Bellarm. hic incidenter dixit : Christum non posse alia ratione vere dici Sacerdotem in æternum, nisi per Ministros sacrificet; Amesius ex Cajetano, et Vasq. strenue impugnat. Sed utrumlibet dicatur (nam neutra earum opinionum sua caret probabilitate), argumentum Amesii nihil hinc firmatur. Cum denique Apostolus Hebr. VII. videtur excludere absolute multiplicationem Sacerdotum in Nov. Test. id intelligendum est quoad eamdem dignitatem, et potestatem, non autem quoad Sacerdotes inferiores, et qui respectu Christi, ministri sint, et dicantur. Porro frustra objicit, et non probat Amesius : « Apostolum æque absolute excludere *omnem* multiplicationem Sacerdotum Nov. Test. ac Mediatorum » : utrobique enim non excluduntur subordinati, secundarii, applicantes tantum mediationem, Sacrificium, Redemptionem etc. Aaronis sacrificium penitus extinctum est quoad omnia, per Christi Sacerdotium. Quomodo autem hinc infertur legitime antithesis Amesiana de subordinatis Christi Sacerdotibus! Ridiculum denique est, quod exemplum aliud postulat Amesius, « ministrorum Sacerdotum, vel manentium Sacerdote Summo absente, vel idem Sacrificium iterato offerentium, quod ipse obtulerat. » Pari ratione Sociniani possent exigere exemplum, quo quis satisfaceret pro aliena injuria, et offensa gravi, ita ut læso ex rigore justitiæ satisfiat, etc.

II. — Objic. « Per Missæ Sacrificium injuria fit Sacrificio Christi in Cruce oblati. Ex illo enim sequitur : hoc non habere vim infinitam, et æternam, quatenus semel fuit oblatum, sine ulla repetitione; quod tamen in Epist. ad Hebr. cap. V. VII. VIII. IX. et X. non semel affirmatur. » Resp.: Neg. assumpt. ejusque probationem. Apostolus enim in ea Epistola disserit contra Judæos, qui veram Crucis oblationem negabant, et sine Christi gratia veram sibi vendicabant justitiam, et legis observantiam, non adjutorio Christi, sed suis operibus : remissionemque peccatorum, non Sacrificio Crucis, sed Sacrificiis brutorum animantium tribuebant; quasi illa per se, sine relatione ad Christi mortem, virtutem expiandi peccata haberent. Contra quos optime argumentatur, et concludit Apostolus, dicens : quod lex per suas hostias; et victimas non perficiebat homines, et eorum redemptionem; alioqui non cessassent illæ offerri. Id autem præstitisse Christum per unicum suum Sacrificium cruentum, quo semel oblato, dedit simul pretium infiniti valoris, quod sufficiat remittendis infinitorum hominum peccatis. Itaque placavit Christus hac unica oblatione Deo Patri omnes, quantum quidem in se est : quia tamen per homines stare potest, quin applicetur illis redemptio Christi in se etiam superabundans, tamquam causa universalis; Et quia causæ universales nihil efficiunt sine concursu particularium : ideo, sicut necessaria est fides, Baptismus, bona opera etc., quibus applicetur ille fructus; sic et Sacrificium incruentum, quotidie in Ecclesia offerendum; non quidem ut compleatur nostræ Redemptionis pretium, sed ut hoc nobis applicetur; quod nusquam negavit Apostolus. Sicut ergo Sacrificia Vet. Test. placebant Deo, quatenus erant repræsentativa, et typi futuri Sacrificii Crucis, et etiam placabant eumdem; ita multo magis Sacrificium nostrum incruentum, quod est repræsentatio mystica cruenti in Cruce peracti, multo magis placet Deo. Per quæ evanescunt plures replicæ Amesianæ, ac præsertim ea, qua ait : « Per Sacramentum Eucharistiæ satis nobis applicari Sacrificium Christi cruentum » ; nam bonitas Dei noluit tantum unicum medium, sed plurima applicantia nobis relinquere. Et, ut supra dictum, Sacramentum Eucharisticum ut sic, cum sit vivorum, non est per se institutum ad remissionem sive culpæ, sive pœnæ; Sacrificium vero principaliter ad remissionem pœnarum peccatis debitarum. Omitto plurimos insulsos cavillos.

III. — Objic. « Sacrificium Missæ obliterat, et ex hominum memoria excutit unicam Christi mortem : singulis enim Missis tantum tribuitur a Pontificiis, quantum ipsi morti Christi. » Resp. : Mirabile, et perversum est hoc argumentum; cum tantum absit, ut Missa obliteret mortem Christi, ut vel maxime efficiat, ne unquam obliteretur. Est enim essentialiter nihil aliud, nisi repræsentatio illius mortis; in Cruce pro nobis obitæ. Falsum est, nos, qui dicimus : Christum sæpe incruente offerri, dicere, eum sæpius mori, sive ut in Sacramento, sive ut in Sacrificio. Unde, quæso, quidquam eorum paradoxorum probatur? Amesius 1. « Si eadem sit vis Sacrificii absque morte, quæ est ipsius mortis, tum mortis nulla ratio est habenda. » Resp.: Est eadem vis Sacrificii absque morte

jam in præsenti perpessa, concedo ; absque morte olim obita, et nunc mystice repræsentata, nego. Hujus ergo mortis vel maxime habenda est, et habetur in Missa memoria. Amesius 2. « Infinita Sacrificia Missæ, si Christus realiter in illis offeratur, unam simplicem oblationem in Cruce factam, non possunt non æque obscurare, ac multa millia agnorum Paschalium, unum aliquem agnum extra numerum collocarent. » Resp.: Nequeunt illud obscurare ullatenus; quia cum omnem vim suam, ab illa morte realiter perpessa accipiant, illud unicum cruentum, omnia incruenta, etsi in infinitum oblata, vel maxime illustrant. Amesius 3. « In sacrificio rei viventis requiritur occisio, et mors rei sacrificatæ : sed in Missa Christus vivus dicetur sacrificari ». Resp. : Missa est verissimum Sacrificium, et tamen non exigit victimæ occisionem præsentem, sed præteritam. Sufficit autem in præsenti ita offerri, ut licet non mortua, modo tamen mortuo, sub panis et vini specie sit manducabilis, et potabilis. Ubi manifeste intervenit immutatio hostiæ talis, ut jam sub alienis accidentibus possit, instar cibi, et potus sumi, non minus ac olim de hostiis mactatis vescebantur Sacerdotes, et alii. Nullæ sunt hic « contradictionum præstigiæ, nisi quas ex suo cerebro affingit Amesius. Cur enim in forma rei inanimatæ, vel sub specie panis, et vini non possit offerri Deo Christus vivus, præsens, et repræsentatus per verba mystica, ut olim pro nobis occisus?

IV. — Objic. « Missa præripit hominibus mortis Christi fructum, quia novam Redemptionem præ se fert, et promittit. » Resp.: Nihil horum verum est. Nam Missa unum idemque sacrificium est, tum cum Sacrificio cruento Christi (quia illius est commemoratio, ac repræsentatio, et utriusque eadem est hostia) ; tum inter se : quia in omnibus Missis, una, eademque hostia, ab uno eodemque principali sacrificante offertur. Ut enim supra dictum est : Sacrificium passionis Christi (cujus commemoratio ac repræsentatio est Sacrificium Eucharisticum) ex se habet virtutem intrinsecam æternam, salvandi omnes, quotquot in perpetuum accedent fide et operibus per Christum ad Deum. Sed instat Amesius 1. « In ultima Cœna contendit Bellarm. Testamentum novum fuisse confectum, et sanguinem Christi effusum in remissionem peccatorum, omniaque sacrificia in illa Missa suum complementum habuisse : quod si verum, causa dici non potest, cur Christus postea in cruce moreretur. » Respond. : Causa est, tum quia Christo ita placuit : tum quia ipsa oblatio incruenta in Cœna non fuit nisi mystica repræsentatio ipsius mactationis realis in Cruce ; cui soli erat ex decreto divino affixa Redemptio generis humani, et solutio pretii infiniti pro peccatis omnium. Per quod etiam eliditur 2. instantia Amesii, cum ait : « Sacrificium illud Nov. Testam. quod secundum ordinem Melchisedech offertur, per se tollit peccata, prout semel offertur. Hebr. VII, v. 27. Sed Bellarm. antea c. 6. disertis verbis affirmavit, Sacrificium Crucis, si per se consideretur, non fuisse secundum ordinem Melchisedech, sed sacrificium Eucharistiæ, vel Missæ. » Resp. : Sacrificium incruentum in ultima Cœna non nisi quatenus erat repræsentativum cruenti in Cruce, atque adeo non per se solitarie tollebat omnia peccata ; idque ex decreto Dei, qui et hanc actionem, qua offerebat mystice seipsum Christus Patri, ut omnes alias ejus actiones theandricas, singulas etiam infiniti valoris, non voluit habere effectum Redemptionis, nisi dependenter a cruento Sacrificio Crucis. Licet vero Christus non fuerit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, ratione Sacrificii cruenti, sed solum ratione Sacrificii Eucharistiæ : tamen Sacrificium Crucis dici potest secundum ordinem Melchisedech ratione ipsius Sacerdotis Christi, a quo offerebatur : ipse enim absolute Sacerdos erat secundum ordinem Melchisedech, uti eum in ipsa etiam Cruce vocat Apostolus. Hebr. v.

V. — Objic. « Institutio Christi sic habet : *Accipite, et manducate ;* non autem : offerte ; Ergo oblatio non est ex instituto Christi ». Respondeo : Neg. antecedens, includitur enim oblatio in illo : *Hoc facite*, scilicet, quod ego feci. Christum autem sacrificasse, hactenus probatum est. Nugatoria cavillatio est, cum hinc infert Amesius : « Sic Judic. VI. Abimelech aperte jussisse Sacrificium offerre, quia dixit : *Hoc facite.* »

VI. — Objic. « Christus solus est Sacerdos Nov. Testam. Christus igitur in Missa a Pontificiis Sacrificulis non potest offerri ». Respond. : Melior illatio hæc non est, ac ista : Unus est Magister Deus : Ergo nullus minister verbi potest docere Evangelium : Subordinatæ causæ secundæ non tollunt primam, et universalem, sed supponunt.

VII. — Objic. « Nulla pars Missæ potest

ostendi in qua ratio Sacrificii proprie dicti invenitur : Ergo non est Sacrificium ». Antecedens fuse conatur probare, tum ex dissensione Scholasticorum inter se quoad hoc punctum; tum opponendo aliquas ratiunculas Bellarminianis assertionibus ; sed his sequenti capite obviabitur. Hic loci lustrandæ erunt

§. UNICO.

Cavillationes Gerhardinæ.

Hæ pleræque plane frigidæ sunt, et insulsæ, aut coincidunt cum Amesianis.

Th. 10. sic arguit : « Juxta Bellarm. Apostoli in Scriptura numquam vocant Sacerdotes Christianos, sed Episcopos, et Presbytros tantum. Ergo etiam non docuerunt Episcopos et Presbyteros offerre proprie dictum Sacrificium, uti Sacerdotes Vet. Testamenti ». Resp. : Ut hæc sit qualiscumque conjectura a nomine ad rem, argumentum certe convincens non est, quia sine dubio, etiamsi Christus Dominus conceptis verbis eos creasset Sacerdotes, potuisset tamen justis de causis nolle in primordiis Ecclesiæ eos ita vocari, donec adolevisset Religio Christiana ; et ratio Sacrificii incruenti nimis paradoxa visa fuisset Gentilibus, si se æque dixissent vere, et proprie esse Sacerdotes, ac eos, qui apud Judæos, et Gentiles victimas offerebant.

Th. 28. ait : « Si Sacrificium panis, et vini fuisset a Melchisedecho oblatum ad præfigurandum Missæ Sacrificium, sequeretur 1. Christum etiam sub speciebus Aaronicorum sacrificiorum esse offerendum : nam etiam ab his panis, et vinum offerebatur. Sequeretur. 2. Transsubstantiationem in Eucharistia esse nullam, quia Melchisedech non transsubstantiavit panem, et vinum. Sequeretur. 3. vini usum non esse laicis negandum, quia nec Melchisedech negavit. Sequeretur. 4. non esse propitiatorium, nec impetratorium. 5. Nec esse necessarium, nec impetratorium. 6. Nec esse necessarium, ut a jejunis accipiatur corpus Domini. 7. Nec vini cum aqua mixtionem. 8. Sacrificulos non offerre, quia solus Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, nec ullos habet Successores. 9. Nec offerendum pro defunctis, quia Melchisedech viventibus panem, et vinum obtulit ». Resp. : Hæc argutatio similis est huic : Si Gerhardus esset Evangelicus secundum ordinem (vel reformationem) Lutheri, et non Calvini, sequeretur, Gerhardum debere etiam « 1. nullam interpretandi verbi Dei legem pati. 2. Nec curare mille Augustinos, mille Cyprianos ». 3. Admittere nunc unum, nunc tria, nunc duo Sacramenta, etiam septem non damnare. 4. Monialem ducere in concubinam. 5. Communionem sub una imperare, si Papa, vel concilium præciperet sub utraque. 6. Extremam sibi vim facere, ut Sacramentariis consentiat. 7. Omnia fatali necessitate fieri etc. Numquid insulse satis? Ostendat Titius, in quo Gerhardinæ sequelæ sint minus pueriles et nugatoriæ. Numquid omne simile est dissimile? alioqui enim non simile, sed æquale, et idem esset. Similes ineptias addit duabus sequentibus thesibus, simul apertissime contradicens communi Patrum consensui de Sacrificio Missæ Melchisedechi præfigurante Eucharisticum.

Th. 44. adducit verba Bellarmini, quibus rejicit Benedicti Ariæ Montani expositionem in cap. I. Malach. et sic everti vult communem doctrinam Patrum, et reliquorum Theologorum omnium, qui verba Malachiæ de sacrificio incruento Nov. Test. interpretantur. Nonne et hoc puerile satis? Numquid præclara illatio : « Ergo Bellarminus est Lutheranismi testis » !

Ad CAPUT XXVII.

Puerilis, et insulsa plane est cavillatio illius nonæ objectionis Lutherano-Calvinisticæ, qua etiam alias (ut sæpe in superioribus notavi) dogmata fidei arietare satagunt hæretici ex eo, quod in modo illa explicandi, vel defendendi, Theologi non concordent; aut quod non constet, in quo præcise, aut formaliter consistat essentia alicujus rei. Numquid pari ratione liceret arguere : Lutherus, Zwinglius, Calvinus, eorumque discipuli non conveniunt, in quonam consistat ratio Sacramenti : Ergo nullum habent Sacramentum? Quid? an ideo, quia sunt variæ opiniones de essentia quantitatis, et an consistat in peculiari accidente, an vero materiæ identificetur, aut alicui qualitati materiali etc., ideo non poterimus libere determinare, an hæc, vel illa res sit quanta? Num quia diversæ sunt sententiæ de essentia numeri, an consistat in solis absolutis unitatibus, an potius in relatione, quæ detur extra animam a parte rei, aut in relatione rationis etc., ideo erit incerti, quot muneri intersint inter

unitatem, et centenarium? Quid certius, quam dari tempus in rerum natura? quid tamen præcise illud sit, tam difficile assignatur, ut perspicacissimam quoque S. Augustini mentem fatigarit. Liberas habere Deum volitiones non modo Christianis, sed etiam sapientioribus Gentilium, extra controversiam est; in quo tamen ea præcise consistat, et quomodo a volitione necessaria distinguatur, quis evolvat? Facilius est, Theologorum ea de re opiniones probabiliter impugnare universas, quam ulla earum usquequaque satisfacere intellectui, ita ut plene acquiescat. Universim ergo in ejusmodi quæstionibus Theologicis, *quid ita sit* pertinet ad fidem; cur, vel *propter quod ita sit*, pertinet ad exercitium ingeniorum. Unde tam fatua est præsens objectio Luthérano-Calvinistica, ut si quidquam valeret, omnes facile articuli fidei ea methodo et illatione possint everti. Percurramus breviter assertiones in hoc puncto partim certas, partim probabiliores, non quod ita necessarium sit ad tuendum fidei dogma de sacrificio incruento; sed ad majorem explicationem, ac depulsionem efficaciorem eorum, quæ cavillatio Sacramentaria fidei Catholicæ objectavit.

I. — Ex quinque illis principalioribus partibus (scilicet 1. oblatione panis, et vini: 2. consecratione, et transsubstantiatione eorum in corpus, et sanguinem Christi; 3. oblatione horum per expressa verba; 4. fractione, et commixtione Sacramenti; 5. distributione, et consumptione), certum est, in prima consistere essentiam Sacrificii non posse; cum res terrena non possit constituere Sacrificium illud augustissimum: neque in tertia; cum ex Evangelio constet, eam a Christo non fuisse adhibitam; idemque est de quarta. Tota ergo controversia est de consecratione, et sumptione, quæ fit a Sacerdote: nam etiam de distributione, et sumptione, quæ fit a populo, extra controversiam est inter Catholicos, non pertinere ad rationem, et essentiam Sacrificii.

II. — Certum est, si Sacrificium accipiatur pro re, quæ offertur, corpus et sanguinem Domini esse id Sacrificium, quod in Missa proprie offertur, non vero panem, et vinum, etsi hæc aliquo modo, tamquam terminus a quo transsubstantiationis, pertineant ad rem, quæ sacrificatur, sub cujus speciebus accidentalibus incipit apparere corpus, et sanguis Christi. Neque tamen ideo sunt duo Sacrificia in Missa, sed unicum. Licet enim panis, et corpus Domini sint res diversissimæ, si eorum natura consideretur; unum tamen sacrificium faciunt, quod est panis, in corpus Domini transmutatus. Amesius: « Unum Sacrificium non potest consistere ex duabus rebus conflatis, quæ numquam simul consistunt. Quæ etenim simul non existunt, non possunt simul offerri; sed panem et vinum simul existere cum corpore, et sanguine Christi, Pontificii omnes negant ». Resp.: Neg. assump. Nulla enim contradictio in hoc cernitur, quod in eodem sacro ritu, ex diversis actionibus constante, requirantur duæ res, quarum altera quoad substantiam desinat esse sive per diversam, sive per eamdem actionem, qua sub ejus accidentibus incipit esse corpus, et sanguis Christi. Offertur ergo panis per actionem transsubstantiativam, ita, ut ejus substantia desinat esse, corpus vero Christi incipiat esse.

III. — Oblatio panis et vini consecrationem præcedens, ad integritatem accidentalem, et quasi extrinsecam Sacrificii pertinet. Amesius: « Integritas pertinet ad essentiam rei integralem: hæc igitur est contradictio manifesta ». Imo hoc est delirium Amesii manifestum. Anne dens, unguis, articulus, aut pars integrans quæcumque ablata efficit ex homine non hominem? Integritatem hic Bellarminus aliam non intelligit, nisi quam habet Missæ Sacrificium ex institutione Ecclesiæ. Æque insulsum est, quod de altera oblatione, post consecrationem quæ fit, infert Amesius, « Christum, et Apostolos integrum Sacrificium non obtulisse ». Quid mirum? Integritatem accidentalem, et ritus, ad decorem, et devotionem facientes, Ecclesiæ commiserunt addendos.

IV. — Bellarmini opinio, qua cum Gabr. Soto, et aliis Thomistis docet, sumptionem Sacerdotis esse partem essentialem, adeoque complementum alterius partis, scilicet consecrationis, est sine dubio probabilis, quia nempe per ipsam sumptionem adhuc magis consumitur victima. Neque enim repugnat, in Sacrificio victimam aliquam, destructionem duplicem subire: imo id olim in holocausto erat necessarium. Nam prius victima mactabatur, deinde tota cremabatur: unde in hoc assimilaretur holocausto hoc sacrificium, juxta hanc sententiam. Idem fere etiam docet Card. Lugo, qui et inde probat, cur non possit in ullo casu sacrificari sine sumptione, quia nempe, si omittatur sumptio, manebit Sacrificium incomple-

tum. Opposita sententia, quæ cum SS. Thoma, et Bonaventura tenet, solam Consecrationem esse de essentia hujus Sacrificii, est communior inter Scholasticos, et saltem non minus probabilis, ac altera. Fundamentum est : tum quia in sola consecratione, non autem in consumptione exercet actionem sacrificandi in persona Christi : tum quia essentia sacrificii debet esse in actione, ex cujus termino possit esse particeps populus Christianus Sacrificii : Non potest autem fieri particeps rei, quæ tamquam terminus resultet ex sumptione Sacerdotali : Ergo non sumptio, sed sola consecratio est de essentia hujus Sacrificii incruenti. Tum, quia si sumptio sacerdotalis esset pars essentiæ, Christus non immolaretur sub omnibus accidentibus, sub quibus consecratur, sed sub illis tantum, sub quibus sumitur a Sacerdote : tum denique, quia nulla est actio ad id aptior consecratione ; nam ex vi consecrationis Christus mactatur ut victima incruente, et mystice, quatenus ex vi verborum separatur corpus a sanguine, et sanguis a corpore, ut essent separata, nisi per concomitantiam naturalem aliunde connecterentur : Ergo, etc. Hæc utrinque perquam probabiliter dicuntur ; et rem acu mihi tetigisse Suarez videtur, cum disp. 75. sect. 5. docet, utrumque modum potuisse commode a Christo institui, idque sibi esse certissimum. Quod autem de facto Christus instituerit in hoc, non esse certum, cum voluntas Christi, ex qua sola id pendet, non satis nobis nota sit ; quamvis ob rationes, et dicta Patrum ibidem adducta, magis inclinet in partem posteriorem. Nec ultra hic in controversia fidei requiritur, cum de ipsa Sacrificii substantia summus sit omnium Theologorum consensus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE SACRAMENTO POENITENTIAE

Ad CAPUT VIII.

Bellarm. : Quæstio prima est : An pœnitentia signis externis manifestata, accedente ad eam verbo absolutionis, sit sacramentum novæ Legis proprie dictum? Catholici affirmant : hæretici negant. Amesius. 1. « Disputant Scholastici sub triplici genere : quatenus est virtus : quatenus est sacramentum. Signa autem externa, per quæ manifestatur, nihilo magis pertinent ad sacramenti naturam, quam gratiam et virtutem. 2. Accessio verbi absolutionis pertinet non tantum ad pœnitentiæ, sed et ad fidei gratiam, et magis proprie ad fidem : Nihil est igitur in ista constitutione causæ, quod ullo modo favet Pœnitentiæ sacramento » : Resp. : Assumuntur ista plane voluntarie sine ulla probatione ; quorum falsitas in decursu patebit. Certum est omnibus Catholicis, et nisi fallor, plerisque etiam Lutheranis, et Calvinistis, conversionem ad Deum, per se loquendo, posse adæquate per actus internos perfici, nec indigere actu externo, sive pœnitentis, sive ministri, absolutionis verba pronuntiantis.

Porro non sunt hic in limine dissimulanda mendacia, et calumniæ Lutheri, Philippi, Calvini etc., quæ ingenti numero recitat, et profligat Bellarm. cap. 2. usque ad 7. Amesius, vero plane ad ea silendo videtur agnoscere, ea pro merito esse a Bellarm. excussa. Excedit autem imposturarum et calumniarum numerus facile quadragenarium, e quibus juvat paucas has adnotare, utrique Patriarchæ fere communes : « Nos pœnitentiam in externis ponere : fidem in ea, et promissionem non curare : de interiori mentis renovatione, et vera correctione mirum apud nos silentium : pœnitentem debere esse incertum de remissione peccatorum : nos docere, Christum satisfecisse pro originali; pro actualibus nos ipsos satisfacere : Nos in hoc sacramento nullam facere mentionem meritorum Christi; Papam dicere : (Nemo extra me, meas claves, et Missas potest opem ferre ; Christus, et fides hic nihil possunt conferre ; Christus est ebrius, stolidus, fatuus, et oblitus, quantam potestatem ligandi cum Clavibus mihi tradiderit : Qui non adorat ventris mei crepitus, peccatum mortale committit, et dignus est inferno) ; Apud Papistas nulla fit Christi, aut fidei mentio, sed sperat quisque se propriis operibus delere omnia peccata coram Deo. Enumeratio peccatorum in confessione præcepta est simpliciter impossibilis etc. » Quid est sycophantice, imo satanice mentiri, si hoc non est?

Ad CAPUT X.

I. — Probatur Catholica veritas ex Joan. xx. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis etc.* Ex istis verbis colligitur symbolum divinitus institutum, et promissio gratiæ justificantis. Cum enim Dominus dederit Apostolis potestatem dimittendi peccata hominibus, dubitari non potest, quin signo aliquo externo eam potestatem exerceri voluerit : neque enim alias homines corporei intelligere possent, sibi remitti peccata. Nulla hic est « conjectura incerta », ut ex voce *colligitur* male fingit Amesius. Falsum est : « nullum symbolum certum institutum ex

verbis Christi colligi posse consequentia aliqua logicæ necessaria ». Sic enim logice inferimus : Omne signum sensibile significativum, et effectivum gratiæ est sacramentum novæ Legis proprie dictum ! Sed remissio peccatorum a Sacerdote pœnitenti verbis legitimis collata, est signum sensibile significativum, et effectivum gratiæ : Ergo. Perspicua falsitas est, cum ait Amesius : « Nihil ibi vel dicitur, vel innuitur de pœnitentia magis, quam de fide ». Nihil enim ibi de fide aperte dicitur, sed ea tantum præsupponitur, uti in omnibus aliis sacramentis. Æque falsum est quod addit : « Sensus horum verborum æque late debet extendi, ac illorum, Lucæ ult. v. 47. et II Cor. v. vers. 19. Vel sola illa verba : *Quorum retinueritis peccata, retenta sunt,* manifeste ostendunt, longe latius patere, qualemcumque Evangelii enuntiationem a remissione peccatorum, vel retentione. Ex tot falsis assertis, quid mirum, quod homogeneam hanc conclusionem inferat : Magna igitur cum violentia ad sacramentum Pœnitentiæ restringuntur; quod vel etiam tale fingitur, quale numquam legimus, vel Christum, vel Apostolos unquam administrasse ». Resp. : Christus sine sacramentis remittebat peccata ex potestate excellentiæ. Apostolos non legi administrasse hoc sacramentum quid mirum, cum peccatores ad Christum conversos necesse erat primum reconciliari per Baptismum? Et quid necesse fuit id scripto tradere, etiamsi quis post Baptismum lapsus in mortale, fuisset ab Apostolorum aliquo absolutus? Quamquam et hoc factum esse circa incestuosum Corinthium, haud obscure insinuatur II Cor. II. vers. 10.

II. — Confirmatur ex ipsa Protestantium doctrina : Quia signum pœnitentiæ, quod peccator ostendit, dum petit absolutionem, cum verbo : *Ego te absolvo*, sacramentum censendum est, adversariorum opinione, quamvis verbum illud : *Ego te absolvo*, esset quædam annuntiatio Evangelii ad excitandam fidem instituta. Amesius negat hoc sequi, eo quod « requiratur institutio Dei, et ut fiat nomine Dei ». At hæc non desunt etiam juxta adversarios, ut in casu supponitur a Bellarmino. Unde vana est evasio

III. — Sicut potestas remittendi infidelibus peccata sine sacramento Baptismi non exercetur; ita nec potestas remittendi fidelibus; ac proinde reconciliatio fidelium post Baptismum, sacramentum quoddam est. Amesius 1 : « Peccata remittendi infidelibus nulla est in Ecclesia potestas ». Resp. : Si accipiat « infideles » in sensu composito, perspicue nugatur Amesius : si in sensu diviso, impie negat Ecclesiæ, quod pie Christus contulit. Amesius 2. : « Ante Baptismum peccata possunt, et solent in adultis remitti : fides enim, et remissio sua natura conjunguntur : Sed inter fidem, et Baptismum interstitium aliquod temporis intercurrit ». Resp. : Possunt, fateor, cum perfecta contritione, quæ votum sacramenti Pœnitentiæ includat; non solent vero, quia perfecta contritio oppido rara est in primo ad Christum se convertentibus. Fides vero illa specialis Lutherano-Calvinistica non tollit, sed auget peccata. Quod addit Amesius, peccata Baptismum sequentia remitti virtute Baptismi continuata, infra seorsim refelletur. De Eucharistia id falsum esse, jam supra vidimus.

IV. — Potestas clavium hoc loco SS. Apostolis data est, ut Catholici, et hæretici concedunt : Potestas autem clavium non est ad Baptismum necessaria (cum etiam laici, etiam non Christiani, et fœminæ aliquando baptizare possint); Ergo hæc potestas datur Ecclesiæ præpositis, fideles certo ritu reconciliandi post Baptismum.

V. — Denique definitio sacramenti supra ab Amesio admissa, apertissime quadrat in confessionem pœnitentis, et verbum absolventis, quia signa sunt gratiæ justificantis. Quid enim confessio significat, nisi animi renovationem? Quid vero absolutio, nisi peccati ipsius relaxationem? Esse autem id signum practicum, et efficax, ex eo intelligimus, quia falsum esse non potest, quod Veritas dixit : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur etc.* Amesius aliud effugium hic non invenit, nisi illa jam supra excussa. Frustra requirit ad omne sacramentum, elementum sensibile, a verbis sensibilibus distinctum. Confessio auricularis infra probabitur ex verbo Dei. Sed premi nos vult Amesius hac præcipue quæstione : « Cum juxta nos non remittantur peccata, nisi per mutationem aliquam realem, et justitiam infusam; quomodo vel confessio, vel absolutio est causa efficiens, et physica, idque ex opere operato justitiæ infusæ? » Resp. : Hæc interrogatio abunde in superioribus soluta est. Diverticula modo libuit Amesio captare, et dissimulare, quæ deinceps Bellar-

minus ex ipsius Calvini definitione evincit, et ex sensu SS. Patrum, quorum testimonia hic recitantur.

Ad CAPUT XI.

I. — Objiciunt hæretici : « Pontificii de sacramento Pœnitentiæ suspensam tantum, opinionemque varietate confusam, ac turbatam habent doctrinam. Nulla est enim particula materiæ, formæ, aut effecti hujus Sacramenti, de qua Scholastici consentiant inter se ». Resp. : Insulsitas, imo fatuitas hujus objectionis in superioribus excussa est. Verissime Theologi omnes Catholici summo consensu Pœnitentiam sacramentum esse docent; etsi non conveniant, quid in eo sit sacramentum tantum, quid res tantum, quid res simul et sacramentum; quod nihil ad fidem, et ad rem, de qua cum hæreticis disputamus, pertinet, sed ad exercitationem scholasticam.

II. — Obj. « In Pœnitentiæ sacramento nullum est visibile signum sacramentale ». Resp. : Debebat Amesius ante omnia cum suo Calvino ex S. Scriptura probare, requiri ad rationem sacramenti Novæ Legis signum stricte visibile, nec sufficere signum quodvis exterius, sive oculis, sive auribus perceptibile. Sed loco probationis, qua destituitur, conviciatur Amesius, vocatque « signum conflatum ex variis actibus, quod non sit sensibile elementum : Monstrum ! » Dissensio Scholasticorum circa partes intrinsecas hujus Sacramenti, nihil ad quæstionem fidei facit : unde per oppositas Scoti, et Soti opiniones destrui « verum signum hujus sacramenti », non nisi fatue infert Amesius. Denique aperte falsum est, quod « certum » ait Amesius : « Verba illa : *Ego confiteor*, *ego absolvo*, nihil aliud significare in sacramento, quam extra sacramentum, ac proinde non esse sacramentalia signa ex institutione Dei ». Negare non possunt Calvinistæ, saltem potuisse Christum instituere signum tale practicum, quo posito mox Deus remittat peccata. Tunc autem certum est, prædicta verba significatura remissionem peccatorum, et sanctificationem, si a pœnitente disposito, et Sacerdote legitime pronuntiata fuerint; non vero si a quibusvis aliis pronuntiarentur.

III. — Objic. « Non exstat singularis promissio hujus sacramenti propria ». Resp. : Id falsum esse constat ex illo Joan. xx. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur, etc.*, ut etiam aperte fatetur Apologia Confess. August. c. 13. Amesius : « Illa promissio non magis ad Pœnitentiam, quam ad fidem spectat ». Resp. : Si de fide per charitatem perfecta loquatur, verum quidem est, quod habeat annexam remissionem peccatorum; falsum tamen est id esse vi hujus promissionis sacramentalis.

IV. — Objic. « Pœnitentia non habet tale externum, et materiale elementum, quale est in Baptismo, et Eucharistia : Ergo ». Non magis hinc sequitur conclusio intenta, quam ex isto : Amesius non rugit, aut crocitat : Ergo non est animal. Frustra nititur, nisi ex S. Scriptura ostendat, Christum non potuisse aliud signum sensibile, nisi in elemento visibili, gratiæ effectivum instituere.

V. — Objic. « Pœnitentia Vet. Test. eadem plane fuit cum illa, quæ in Nov. Test. docetur. Sed illa non fuit sacramentum. Ergo nec hæc ». Resp. : Pœnitentiæ virtus in veteri, et Novo Test. est eadem, quis dubitet? quin et in lege naturæ. At quomodo hinc infertur, Christum non instituisse, aut etiam non potuisse instituere, ut in Nov. Test. imperfectis pœnitentibus non subveniretur ope sacramenti hujus? Hallucinatio nonnullorum veterum Scholasticorum nihil juvat Calvinistas, nec nocet cæteris Theologis. Illud vero permirum, quod Amesius « Nathan prophetæ » tantum tribuat, « ut instrumentaliter gravissimam peccati remissionem verbo suo fecerit »; id tamen neget Nov. Test. Sacerdotibus; aut si hoc etiam concedat, neget hoc esse sacramentum.

VI. — Objic. « Pœnitentia Nov. Test. ante, et post resurrectionem Christi est eadem omni ex parte : Sed ante resurrectionem Christi non fuit sacramentum : Ergo nec postea ». Resp. : Falsa est major, nisi præcise de sola virtute sermo sit. Ante resurrectionem nulli Christus legitur dedisse potestatem remittendi peccata imperfecte pœnitentibus, conantibus tamen proficere in dilectione Dei. Cum vero Christus dixit Matth. IX. v. 2. Luc. VII. vers. 48. *Remissa sunt tibi peccata*, non ministravit sacramentum; sed quid per excellentiæ potestatem fecerit, annuntiavit. « Mira est hæc perversitas non Bellarmini », sed Amesii, cum illum reprehendit, quod in verbis Joan. XX. *Quorum remiseritis etc.* « ex remissione colligat confessionem », quia peccata non debent remitti, nisi iis, qui se peccata habere,

eaque sibi displicere testantur ; « hic tamen a Christo ipso peccata remitti velit sine debita confessione »; mira, inquam, hic est Amesii vel perversitas, vel stupor, quod non agnoscat, Christo dispositionem pœnitentium, quibus remittebat peccata, absque externa confessione fuisse apertam ; Sacerdotibus vero (citra miraculum) non nisi externis signis innotescere potest, adeoque optime ex illa judiciaria potestate Apostolis, et Sacerdotibus Joan. xx. data infertur peccatorum confessio, cum alioqui legitime judicari non possit. Achilles itaque, quem jactat « firmum, et nulla ex parte labefactatum », vix Thersites est; cum in eo quod maxime probandum erat, misere mendicet principium.

VII. — Objic. : « Ex Apostolorum doctrina, et exemplis, nihil adferri potest ad sacramentum Pœnitentiæ confirmandum ». Respond. : Sufficit institutio et promissio Christi Joan. xx. quam et Apologia Confess. Augustanæ cum Luthero agnovit, et omnis Ecclesia græca, latina, barbara. Quis ambigit, multa Apostolos et fecisse, et docuisse, quæ scripta non sunt? Amesius : « Meminisse debet Bellarm. quod ante docuerat de effectu Sacram. » lib. II. cap. 28., Pœnitentiam esse sacramentum, quod excellit cæteris omnibus necessitate, solo Baptismo excepto. Huic autem sententiæ si adjungatur illud, quod idem Bellarm. habet de verbo Dei, lib. IV. cap. 11. Apostolos consuevisse omnibus prædicare, quæ omnibus vel necessaria, vel utilia erant ; et illa omnia scripta esse ab Apostolis, quæ ipsi palam omnibus prædicaverant, tum hujus subterfugii nuditas omnibus non sponte cæcutientibus statim apparebit ». Resp. : Nullo hic opus subterfugio, ubi omnia belle concinunt. Pœnitentiæ sacramentum non est omnibus, sed tantum iis necessarium, qui post Baptismum læthifere peccarunt. Esto autem sit omnibus saltem utilis ejus notitia, numquid hæc sufficienter invenitur in Evangelio ; promissa quidem Matth. XVIII. instituta vero Joan. xx ? an omnes omnia omnibus locis scribere oportebat? Sed jam

§. UNICO.

Gerhardina difflantur.

Gerhardus hic aperte deflectit a doctrina Lutheri, et Apolog. Confess. Augustanæ, impugnans hoc Pœnitentiæ sacramentum vere, et proprie dictum; quam viriliter, et valide, mox patebit.

Thes. 3. disp. 14. ait : « Stante hac hypotesi Bellarminiana » (quod non male Kemnitius ex Baptismo, et Eucharistia, naturam Sacramentorum in genere investigandam esse censuerit) « non poterit probari, Pœnitentiam esse sacramentum proprie dictum, cum externum elementum, in propria institutionis sede expressum, in pœnitentia monstrari minime possit ». Resp. ut supra : probare debebat Gerhardus, visibile elementum, non vero sensibile signum requiri, et sufficere ad rationem sacramenti in genere.

Th. 6. « Signa pœnitentiæ externa in pœnitente, et manus impositio in absolvente, possunt a pœnitentia abesse : Ergo non sunt externum symbolum sacramentale ». Simile est argumentum huic : Ablutio, et verba : *Ego te baptizo etc.* possunt ab interna ablutione peccatorum abesse : Ergo ablutio cum formula baptizandi non sunt externum symbolum sacramentale. Numquid satis inepte?

Quæ a th. 7. usque ad 19. producit, tam sunt insulsa, et puerilia (præsertim quæ de Scholasticorum dissensione), ut pigeat referre.

Th. 19. probaturus, « Bellarminum non sibi satis constare, ait : Primo statuit, Pœnitentiam esse sacramentum Nov. Leg. a Christo institutum, et tamen cap. 19. §. Primum igitur etc. partes hujus sacramenti probare nititur ex Vet. Test. » Resp. : Hæc est vel flagitiosa sycophantia, vel puerilis insulsitas. Nam in posteriori loco Bellarmin. apertis verbis ait : « Se ostendere velle, contritionem, confessionem, et satisfactionem saltem in genere, actus quosdam virtutis pœnitentiæ etc. » Quid hoc ad sacramentum Pœnitentiæ ut sic? Numquid actus illi virtutis pœnitentiæ, locum habent in omni lege, in, et extra sacramentum !

Quod th. 21. observat Gerhardus : « Bellarminum inter alia argumenta, ad probandam manuum impositionem ad sacramentum Pœnitentiæ non pertinere, etiam hoc afferri, quod Dominus sine hoc ritu Matth. IX., et Luc. VII. peccata remiserit, adeoque præsupponere, remissionem illam fuisse sacramentalem, quod tamen cap. 11. negat ». Resp. : Bellarm. cap. 15. inde proprie non argumentatur, sed obiter dicit : Nil obstare,

quin sine impositione manuum remittantur peccata, sicut Christus fecit, etc. Absolute falsum est quod th. seq. ait : « Qui signis apertis contritionem suam prodit, ille etiam peccata sua confitetur » : etsi verum esse possit, cum aliter confessionem facere nequeat.

Th. 35. sic arguit : « Cum fatente ipsomet Bellarm. pœnitentiam, et fidem vivam requiramus, et sine his neminem justificari dicamus ; cum reconciliationem quamdam lapsorum post Baptismum agnoscamus... cum ritum aliquem absolutionis agnoscamus ; qua veritatis specie Bellarminus cum Novatianis pœnitentiam plane negantibus, nos (Lutheranos) conjungere poterit » ? Respond. : Bellarminus loquitur iis locis de genuinis Lutheri filiis, qui cum ipso, et August. Confessionis Apologia, pœnitentiæ agnoscunt proprie dictum, et verum sacramentum. De Gerhardo autem, et plerisque omnibus Lutheranis in hoc puncto Calvinizantibus idem pronuntiasset Bellarm. quod de Kemnitio dixit in fine cap. 12. Sapientius igitur Kemnitius fecisset, si cum Apologia Confessionis Augustanæ, in cujus verba jurarunt, Pœnitentiæ sacramentum, vere ac proprie dictum adversus Calvinistas (non Catholicorum modo, sed etiam Lutheranorum judicio, ac censura) hæreticos defendisset. Hæc ipsa notet quoque Titius, qui cum nihil ad rem haberet, affingit Bellarmino id, quod ipse ex sententia Hugonis, et aliorum dixerat.

Ad CAPUT XIII.

Baptismi vim ad omnia totius vitæ peccata se extendere negant ommes Catholici : Lutherus, etsi initio lib. de capt. Babyl. pœnitentiam posuisset sacramentum a Baptismo, et Eucharistia distinctum, in fine tamen æque aperte negat signum sacramentale in Pœnitentiæ sacramento distinctum a sacramento Baptismi. Quem secutus Calvinus lib. IV. cap. 19. §. 17. damnat illud S. Hieronymi, et aliorum vetus et verum effatum, quod « Pœnitentia sit secunda post naufragium tabula ; ut plane impium, et inexcusabile, si ex sensu Pontificiorum exponitur, quasi per peccatum deleatur Baptismus, et non potius in memoriam revocandus sit peccatori, quoties de remissione peccatorum cogitat etc. ».

Sed veritas Catholica suadetur 1. ex typo, vel exemplo circumcisionis, cujus memoria nusquam in Scriptura proponitur, ut remedium peccatorum. Discrimina inter utrumque sacramentum (circumcisionis, et Baptismi) ab Amesio assignata, hic mere materialiter se habent. Falsum est, circumcisionem etiam ad peccata sequentia se extendisse ; neque plus circumcisis, quam præputiatis perfecte resipiscentibus, et contritis Deuter. XXX. vers. 6. promittitur, ut Ninivitarum exemplo constat.

2. Probatur ex I Joan. I. vers. 9. *Si confitemur peccata, remittit nobis, etc.* Amesius : « Remitti nobis peccata illa docet idem I. Joan. II per advocatum illum, quem in Baptismo habemus nobis obsignatum, et proinde vi Baptismi ». Resp. : Hæc est glossa Puritani, non textus Apostoli, sed huic contraria.

3. Prob. Paulus Heb. VI. vers. 6. negat lapsos post Baptismum posse renovari per Baptismum ; ubi cum negat impossibile esse iterum renovari per eam pœnitentiam, quæ cum Baptismo conjuncta est, necesse est omnino, aut eum negare cum Novatianis reconciliationem, aut cum Catholicis affirmare novum sacramentum a Baptismo distinctum. Et sic Apostolum intelligunt SS. Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, et reliqui Patres, qui summo consensu tradunt id, quod adversarii in Trid. concil. sess. 14. cap. 2. reprehendunt, quod scilicet non sine magnis fletibus, et laboribus ad eam integritatem reconciliationis pervenire possint, qui post Baptismum pœnitentiam agunt, ad quem facili negotio per Baptismum ante pervenerant. Et hæc traditio Patrum, junctis rationibus mox addendis, evincunt hanc veritatem, etiamsi ille Apostoli locus ad Hebr. aliam interpretationem commodam admittat. Falsum interim est, quod ait Amesius : « Non nisi de peccato in Spiritum S. loqui Apostolum ». Falsissimum : « Disertis verbis ad memoriam Baptismi remittere Apostolum ». Rom. VI. eos, qui post Baptismum in mortale lapsi sunt, tamquam ad remedium infallibile.

4. Nulla ratio patitur, ut eadem facilitate ignoscat Deus iis, qui ignorantes, et qui scientes peccarunt. Non esset quidem « ex ratione de gratia judicandum », si quid secus ex revelatione haberemus : « Sed voluntatem Dei revelatam » diversam Amesius fingit, non ostendit ex S. Codice.

5. Ritus Baptismi, et Pœnitentiæ habent diversam materiam, et formam : Ergo sunt diversa sacramenta. Diversum etiam habent ministrum ; cum Baptismi in necessitate quivis mas aut fœmina : Pœnitentiæ solus Sacerdos esse queat, ut habet certa Ecclesiæ traditio, et continua praxis.

6. Si Baptismus sacramentum Pœnitentiæ esset, nullus infans baptizari posset, quia memoriam Baptismi nullus infans retinere potest. Ridiculum est quod ait Amesius : « Facilius infantem recordari posse, quam Ministrum habuisse intentionem baptizandi, et absolvendi ; quam tamen nos ad efficaciam exigimus ». Respond. : Si de infante utrobique loquitur, nihil is eorum præstare potest, adeoque fatua est comparatio, utrum facilius possit ; si vero de adultis, recordadatio illa sive Baptismi, sive intentionis Ministri, nihil facit ad rem nostram.

7. Denique : Si Baptismus valet ad peccata futura delenda, quæro, an deleat, cum suscipitur ? an post, cum ad memoriam revocatur ? Si prius ? remittuntur peccata antequam admittantur, quod est absurdissimum ; cum sic nulla peccata baptizato nocere possent, adeoque necessario omnes baptizati salvarentur. Si posterius ; iterum duo absurda sequentur : Nam et incerta erit justificatio, cum ab hominum testimonio pendeat : et pariter tolletur S. Eucharistiæ frequentatio, cum ita sufficere possit memoria spiritualis cibi, aliquando gustati, sicuti sufficit memoria lavacri aliquando suscepti. Ad priorem partem respondet Amesius : « Baptismum delere futura peccata, non complete, sed virtualiter ; compleri autem per fidem et pœnitentiam ». Sed juxta Lutheranos et Calvinistas totum facit fides et pœnitentia : ad quid igitur fingitur memoria Baptismi? Alterum absurdum ideo non sequi putat Amesius : « Quia justificatio non ita alligatur signo externo Baptismi, ut si quis sine sua culpa illo fraudaretur, non possit particeps fieri virtutis ejus ». Verum, ut hoc ita sit, cum homo pœnitens pertingit ad contritionem perfectam (quod certe non est omnium), quid fiet imperfectis in amore Dei ? « Tertium absurdum, ait, non magis sequi, quam tolli iterationem Eucharistiæ, ex eo, quod tollatur iteratio Baptismi ». Disparitas est quidem quoad necessitatem inter utrumque, non autem quoad utilitatem, et sufficientiam. Si enim sufficit memoria Baptismi, cur non et memoria Eucharistiæ sumptæ in ordine ad suum quoque effectum : « Memoria illa consolationis ex spirituali cibo percepta », potest quidem sæpe abstrahere ab illecebra peccandi ; at quid hoc ad deletionem peccati admissi ?

Ad CAPUT XIV.

I. — Objiciunt hæretici : « *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit :* hæc promissio semper manet. » Resp. : Est promissio conditionata. Amesius : « Promissio salutis, quæ peccatori fit, est conditionata; sed quæ credenti fit, est absoluta, quia conditionem requisitam supponit ». Respon. : Neque hoc verum est. Nam etiam quæ credenti fit, non est omnino absoluta, sed includit omnia ea, quæ fides exigit a nobis facienda, et perseverantiam ; aut si interrupta hæc fuerit, quæsierit alterum remedium, nempe sacramentum Pœnitentiæ. Qui enim semel excidit per peccatum mortale a fœdere Baptismi, non potest ad illud redire per solam cogitationem Baptismi ; reipsa autem baptizari iterum, non licet. Amesius : « Quamvis per solam cogitationem non reditur, reditur tamen per resipiscentiam et fidem, ex cogitatione gratiæ Baptismalis oriundam ». Responsio hic est eadem, quæ nuper ad secundi absurdi effugium.

II. — Objic. « Scripturæ de effectu pœnitentiæ aliquando loquuntur per futurum, ut Marc. ult. *Salvus erit :* aliquando per præsens, ut I Petri III. *Salvos nos facit.* Et Ephes. V. *Mundans eam lavacro aquæ.* Ergo Baptismus vim habet purgandi peccata præsentia et futura ». Resp. : Neg. conseq. Nam illud Marci : *Salvus erit*, vel intelligitur de salute in re, et ipsa gloria æterna, quæ utique post futura est, et non est effectus, sed finis Baptismi ; vel accipitur de salute in spe, hoc est, ipsa gratia justificante, et hanc certum est mox subsequi ad Baptismum ; ac proinde esse quidem futuram respectu Baptismi, sed peccatorum præteritorum, non futurorum. Illud I Petr. III. *Salvos facit Baptisma*, non comparat Baptisma cum peccatis, sed tempus Christi cum tempore Noe, adeoque non est ad rem ; nec plus inde evincit Amesius. Illud Ephes. V. *Mundans eam*, etc. Si referatur ad singulos homines, dicendum est, Baptismum purgare peccata futura mediate, quia per Baptismi characterem jus habet ad sacramentum Pœnitentiæ, quo peccata etiam mortalia purgantur; quod

sacramentum percipere nequeunt, nisi antea baptizati, juxta illud S. Augustini lib. I. de nupt. et concup. cap. 33. « Quid enim prodesset, vel ante Baptismum pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet »? Amesius contra hæc nil habuit, nisi « quod de sacramento Pœnitentiæ adjicitur ». Verum hoc satis probatum est supra.

III. — Objic. « Vis Baptismi in futurum apertissime declaratur Rom. VI. » Resp. : In ordine ad deletionem peccati futuri, ne obscure quidem indicatur, nisi ope omnipotentis illius Quodlibeticæ Parhermeniæ. Solum enim ibi docet Apostolus, quomodo debeant caveri peccata. Si tam aperte ibi habetur thesis Lutherano-Calvinistica, cur non proferuntur verba, aut versus ipse ? aut saltem non per evidentem consequentiam infertur?

IV. — Objic. « Per Baptisma communicatur nobis Christi puritas, quæ semper viget.» Resp. : Novum illud imputativæ justitiæ commentum tomo IV. excutietur. Illa vero inhærens nobis, et ex merito Christi infusa puritas, seu gratia sanctificans expellitur per quodvis mortale, nec restituitur nisi per Pœnitentiæ sacramentum, saltem in voto habitum, per actum perfectæ contritionis.

V. — Objic. Baptismus per peccatum non deletur : « Ergo tota vita vim suam poterit exercere ». Resp. : Omnem, nego; aliquam concedo. Sunt enim in Baptismo. 1. Actio ablutionis, et hæc sine dubio, dum efficitur transit. 2. Gratia regenerationis; et hæc manet, quamdiu non peccatur mortaliter. 3. Character spiritualis ; et hic manet indelebiliter, ideoque Baptismus repeti nequit. Hanc vero characterem rejiciunt Lutherani et Calvinistæ, ut supra vidimus. Hic jam vellet Amesius ab eo suppetias accipere ; sed ita illum describit, ut videatur ipse nescisse, quid sit illa « relatio characteristica ».

VI. — Objicit : « Baptismus est sigillum fidei pœnitentibus. » Resp. : Hoc commentum de sigillo explosum est supra. Amesius : « Communis est doctrina Scholasticorum, eum, qui ficte accedit ad Baptismum, recedente fictione accipere gratiam, Baptismi effectum. Non est autem credibile, Baptismum efficaciorem esse postea in iis, qui ficte accedebant, quam in aliis, qui sincera cum resipiscientia accesserunt ». Resp. : Neg. sequel. Quia cum Baptismus iterari nequeat, par fuit, ut ejus effectus, ob indispositionem impeditus, aut suspensus, postea secuta debita dispositione, effectum suum habeat. Atqui Baptismi primam gratiam peccato mortali prodegit, merito non solius Baptismi memoria, fidei, et qualicumque pœnitentiæ conjuncta, restituitur in gratiam ; sed ad secundum, et laboriosum Pœnitentiæ sacramentalis Baptismum remittitur. Gerhardus hic silet.

Ad CAPUT XVIII.

Tribus partitionibus dividi solet Pœnitentiæ sacramentum. I. Sumitur ab essentia, quæ duabus partibus constat : materia, et forma, hoc est, actibus pœnitentis, et absolutione Sacerdotis. II. Est a materia, quæ tres partes comprehendit : Contritionem, Confessionem, Satisfactionem. III. A ritu, quæ est etiam trimembris : alia est enim pœnitentia privata, alia publica ; et hæc rursus solemnis, aut non solemnis. Quod spectat ad partes pœnitentiæ materiales, seu actiones in homine pœnitente necessarias, Catholici summo consensu tres prædictas assignant. Adversarii autem aliqui cum Luthero assignant duas : Contritionem scilicet, et fidem : per illam intelligunt terrores ex minis Legis conscientiæ incussas ; per hanc, fiduciam certam remissionis peccatorum. Alii cum eodem Luthero jam adultiore, jungunt duabus prioribus novam obedientiam. Alii denique cum Calvino constituunt duas scilicet : Mortificationem, et vivificationem ; Per illam intelligunt non terrores incussos, ut Lutherani, sed mortificationem vitiorum, et abnegationem sui ; per hanc vero, non fiduciam, et consolationem ex Evangelio, ut Lutherani, sed pium bene vivendi studium. Amesius hic oggannit quidem, sed quod carpat, et refellat, non invenit, nisi cavillationes meras, dicta Bellarmini versando pro libito. Quid enim est nisi nugari, accipere de virtute, quæ Bellarminus de Sacramento Pœnitentiæ pronuntiavit ? Ipsas adeo Lutheranorum sententias suis glossulis non illustrat, sed pervertit : ac tandem fatetur, nullam in his esse materiam controversiæ de sacramento Pœnitentiæ. Juvat interim hic adscribere assertiones Bellarmini de partibus tam quas adversarii, quam quas Catholici assignant.

I. — Terror animo incussus a Lege, non recte inter partes Pœnitentiæ numeratur. Tum quia Scriptura illos a pœnitentia dis-

tinguit II Corinth. VII. ubi ait, tristitiam, seu molestiam ex minis, et objurgatione ortam, esse causam pœnitentiæ : tum quia in nulla bona definitione contritionis includuntur terrores : tum quia actus Pœnitentiæ debent ex virtute pœnitentiæ prodire, non vero sic prodeunt terrores ; et possunt esse in eo etiam, qui pœnitentiam nullam agit ; etsi interim minime negemus, ejusmodi terrores posse ad pœnitentiam conducere, et requiri.

II. — Fides non est pars Pœnitentiæ, licet ad hanc efficiendam necessario requiratur : tum quia iis ipsis locis Marc. I. Act. XX. quibus Lutherani suam sententiam probant, contrarium infertur ; utrobique enim distinguitur fides a pœnitentia, tum quia fides pœnitentiam præcedit, eamque gignit ; quomodo autem causa pœnitentiæ potest esse ejus pars ? tum quia partes Pœnitentiæ censendæ sunt illæ actiones, quæ a virtute pœnitentiæ manant : at credere est fidei Theologicæ, non vero pœnitentiæ (moralis virtutis) actus.

III. — Non sunt omnia bona opera quæ post justificationem fiunt, inter actus pœnitentiæ numeranda : Seu, non omne bonum post reconciliationem ? cum Deo factum, est pars Pœnitentiæ, ut sunt omnia, quæ fiunt sine relatione ad peccata præterita.

IV. — Mortificatio, et vivificatio, in eo sensu, quo a Calvino, et Beza accipiuntur, non sunt partes Pœnitentiæ ; Nam pœnitentia est tantum peccatorum, mortificatio autem illa afflictionum, et renovatio spiritualis, est etiam justorum ; ista enim ad profectum : non ad pœnitentiam ut sic pertinent. Non « omnis mortificatio est peccatorum seu culparum » ; cum etiam naturales inclinationes et passiones homo justus mortificare debeat.

V. — Partes materiales Pœnitentiæ, quatenus scilicet ex parte pœnitentis ad remissionem peccatorum, in sacramento reconciliationis necessariæ sunt, ex consensu omnium Catholicorum sunt : Contritio, confessio, satisfactio. Nugatur hic Amesius, dum negat, aliter et aliter (scilicet ut sacramentum, et ut virtus est) Pœnitentiam posse spectari ; et cum Baptismum etiam vult esse sacramentum reconciliationis, in quo tamen non inveniantur istæ tres partes : Hoc est λογομαχεῖν.

Ad CAPUT XIX.

Amesius dissimulat Calvini, et Kemnitii objectiones a Bellarmino profligatas ; uti et cætera ad finem usque libri primi : Eodem modo integrum librum secundum, qui est de contritione, transilit.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ

Ad CAPUT XVIII.

« De contritione », inquit Amesius, « nulla est gravis controversia, quæ hoc in loco potest tractari. » Videtur ergo admittere, quæ Bellarm. contra Lutherum, Calvinum, Kemnitium etc. hic statuit, nempe 1. Contritio non est terror ex minis legis conceptus, nec est passio, sed actio, et ea libera, non coacta; ad Evangelium pertinens : nec item hominem illa spoliat bonis operibus; nec replet peccatis, ac maledictionibus; sed contra potius et ipsa est opus bonum, et a peccatis liberat, bonaque opera, et benedictiones adducit. 2. Ea sine speciali Dei auxilio haberi non potest. 3. In illa includitur odium, et detestatio peccati præteriti. 4. Itemque propositum recte in posterum vivendi. 5. Est ad justificationem omnino necessaria. 6. Debet esse ex toto corde, et super omnia. 7. Non requiritur tamen ad eam, ut sit sufficiens ad remissionem peccati, ut æqualis sit magnitudini iræ divinæ. 8. Debet autem esse summus dolor appretiative, non intensive. 9. Non requiritur certus ejus gradus intentionis, nec ulla mora temporis. 10. Contritio vera, causa est remissionis peccatorum, quia nempe disponit ad justificationem, et impetrat remissionem peccatorum. 11. Contritio perfecta cum voto sacramenti suscipiendi remittit peccata ante Sacerdotis absolutionem. 12. Nullum est peccatum, quod per veram pœnitentiam non deleatur. 13. Contritio imperfecta, sive attritio, ex timore pœnæ orta, bona est, et utilis.

Gerhardus etiam paucula hic movet, et ea ipsa satis puerilia.

Nam th. 38. sic colligit : « Quod est medium justificationis ex parte hominis, ab eo fides excludi nequit : Pœnitentia juxta Bellarm. est medium justificationis : Ergo fides ab ea excludi nequit ». Subsumo ego : Baptismus (juxta illud Joan III. *Nisi quis renatus fuerit*), est medium justificationis : Ergo fides a Baptismo, tamquam pars excludi nequit; quod est sine dubio falsum.

Th. 41. affingit Bellarmino, quasi « exigeret signa contritionis externa », præter ipsam confessionem peccatorum. Est itaque argutatio tota vel flagitiosa, vel puerilis.

Th. 43. more consueto sic nugatur : « Fatetur Bellar. Scholasticorum in hac quæstione dissensionem » : Ergo Bellar. est Lutheranismi testis. Numquid bella illatio ! Uti et illa th. 51.

Thes. 47. sic arguit : « Uti se habet contritio proprie dicta in genere, ita se habet contritio metaphorice sic dicta in specie, quæ est cordis humani : atqui conteri, et emolliri, respectu sui objecti, quod conteritur, et emollitur, est passio : Ergo etiam contritio cordis, non est actio, sed passio ». Respond. : Si major crude accipiatur, uti prætendit Gerhardus, sequeretur pariter, contritionem non prærequirere ullam notitiam, nec esse hominis ut sic actum vitalem, sed omnino similem contritioni lapidis, aromatum etc., quo quid puerile magis? Imo hoc ipsum evertitur mox th. seq. « Manifestari » enim, « et argui peccatum » non potest, nisi in agente intellectuali, et libero.

Th. 51. « Si in actu justificationis non concurrunt ulla merita præcedentia : Ergo nec de congruo ». Respon. : Certum est, antecedens apud Bellarm. in Ps. VI. loqui de merito proprie dicto : unde non nisi *pueriliter* ad meritum improprium arguitur.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ

Ad CAPUT II.

Controversiæ status est: « An omnia peccata mortalia Sacerdotibus confiteri, sit jure divino necessarium iis, qui post Baptismum lapsi sunt» ? Affirmativam contra Lutheranos, Calvinistas etc. anathemate sanxit concil. Trid. sess. 14. cap. 5. et can. 6. 7. 8.

Probatur hæc veritas : Quia, qui mortali peccato se adstrinxerunt, tenentur jure divino pœnitentiam agere, et reconciliationem cum Deo quærere : Sed medium necessarium ad reconciliationem post Baptismum est confessio peccatorum omnium Sacerdoti facta : Ergo tenentur jure divino, qui post Baptismum mortali peccato se obstrinxerunt, Sacerdoti peccata omnia confiteri. Assumptio hac ratiocinatione concluditur : Christus instituit Sacerdotes judices super terram cum ea potestate, ut sine ipsorum sententia, nemo, post Baptismum lapsus, reconciliari possit : Sed nequeunt Sacerdotes recte judicare, nisi peccata cognoscant : Ergo jure divino tenentur, qui post Baptismum lapsi sunt, peccata sua Sacerdotibus aperire ; ac per hoc est confessio peccatorum medium necessarium ad reconciliationem iis, qui post Baptismum lapsi sunt. Christum Sacerdotes in hoc sacramento instituisse judices mox probabitur. Amesius hic solemne suum cantat : « Magnum pati », ait, « præjudicium hoc pœnitentiæ sacramentum, quod pars ejus præcipua, ad salutem lapsis necessaria, non possit ullo Scripturæ testimonio sine prolixa circuitione consequentiarum probari, etc. » Resp. : Non patitur præjudicium, nisi apud eos, qui legem interpretandi verbi Dei nullam patiuntur, et regulam traditionis Ecclesiasticæ contemnunt. Falsum est : « Eamdem fore consequentiam, si quis ita ratiocinaretur : Deus constituit Sacerdotes judices, ut, ex ipsorum sententia, mortalia distinguantur a venialibus, pœnitentes admittantur ad Baptismum, impœnitentes arceantur, etc. Sed Sacerdotes recte de his judicare nequeunt, nisi omnia omnino peccata fuerint explicata. Ergo. » Resp. : Major est sine dubio falsa, et nec apparenter ab Amesio fulcitur. Suarez disp. 26. non habet, quod ei tribuit Amesius ; nec si haberet, magis ad rem faceret, quam quod ex Vasquez allegavit, confessionem venialium posse imperari. Nihil omnia ista faciunt ad fulciendam illam propositionem. Usque adeo autem falsum est, « fingi a nobis judiciariam potestatem in absolvendo tantum, et non in condemnando », ut potius Vasquez disput. quæst. 90. art. 1. et alii, ex ea potestate retinendi peccata, doceant, evidenter convinci necessitatem confitendi mortalia. Cretensis hyperbole est, cum ait Amesius : « Maximam partem Scholasticorum diserte negare, quod Sacerdotes proprie remittant peccata quoad culpam, etiam quoad pœnam æternam ». Apertum mendacium est, « Suarezium id fateri » disp. 10. Cum is sect. 2. num. 2. numeratis pro prima sententia sex Scholasticis, pro secunda tribus, demum num. 5. veram sententiam nostram dicat « esse communem Theologorum, præsertim D. Thomæ » quæs. 1. art. 3. et dist. 22. qu. 2. « ubi Thomistæ omnes etc. » Itaque nihil nisi verba hic dat Amesius.

Jam vero Christum Sacerdotes constituisse judices, probatur I. ex Matth. XVI. vers. 19. et XVIII. vers. 18. Joan. XX. vers. 23. Amesius : « Judiciariæ potestatis in istis locis mentionem fieri, non negamus, sed ejus auctoritatem, et potestatem esse penes Christum solum, affirmamus, et ministerium tan-

tum penes Christi ministros ». Resp. : Neque nos dicimus, quod constituerit Christus Sacerdotes tamquam judices absolutos, et independentes, sed ministros Christo subordinatos, sed tamen judices : nam et pedanei judices vere sunt, etsi non tanta, quanta princeps, et illimitata polleant auctoritate. Sed mox pœnituit suæ liberalitatis Amesium, cum illam « judiciariam potestatem interpretatur ministerium Evangelii, quia, » inquit, « ministri vere salvunt peccatores, gratiam illam prædicando, et suo modo ministrando etc. » At, quis sani cerebri dixerit, præconem Principis decretum promulgantem, habere potestatem judiciariam ? Certe Apostolis, et per eos Sacerdotibus, Joan. XX. confertur potestas et remittendi, et retinendi peccata. Amesius : « Retentio peccatorum non pendet ex voluntate Sacerdotum : vel enim remittuntur peccata credenti, et resipiscenti (quidquid Sacerdos velit, aut nolit), vel Evangelium non est verum ». Respon. : Quintum Lutheri, vel Calvini, fateor non est verum ; sed Christi verissimum Evangelium aperte dicit, a Sacerdotum absolutione (saltem frequenter) pendere remissionem peccatorum. Quotiescumque enim contingit (id vero est frequentissimum), ut pœnitentis contritio non sit ex charitate perfecta, toties suppleri debet per Sacerdotalem absolutionem, aut pœnitens non pœnitens non absolvetur a culpa. Sed proponit Amesius lepidam quæstionem : « Si duo Sacerdotes », ait, « unam et eamdem confessionem audientes inter se dissentiant, ita, ut unus remittat, alter retineat peccata confitentis, quid tandem fiet ? » Resp. : Si pœnitens a parte rei sit rite dispositus ad absolutionem, remittentur ei peccata, et si alter Sacerdotum refragetur : idem enim est, ac si uni legitimo Sacerdoti fuisset confessus, et absolutus; cujus sententiam alius illegitimus, vel errans non posset reddere irritam.

II. — Confirmatur amplius illa judiciaria potestas, *Quorum*. Non enim vult Dominus omnibus indefinite peccata remitti : Sed Evangelium omnibus indefinite prædicandum est, et omnibus omnino dari potest illa conditionalis absolutio (remittuntur tibi peccata, si credis). Igitur non loquitur Dominus de prædicatione Evangelii, sed de vera (licet ministeriali) potestate remittendi peccata. Amesius : « Illa prædicatio Evangelii » (*Remittuntur tibi peccata, si credis*) « non remittit peccata, nisi fide illa posita, quam requirit : posita autem illa fide, tum virtutem habet remittentem in illo fideli, quam in aliis non habet. Syllogismus talis conficitur : *Si credis, remittuntur tibi peccata.* Hæc propositio est generalis. Assumptio fit ab illo, cui Evangelium prædicatur : *Ego credo.* Conclusio inde sequitur singularis remissionis : Ergo tibi remittuntur peccata. » Resp. : Hoc iterum non est, nisi verba dare. Numquid enim credens jam novit ante generalem illam propositionem? Nonne si actu credat, solius fidei virtute (juxta Lutherano-Calvinistas) remittuntur credenti peccata? At quid ergo illa ulterior annuntiatio remissionis singularis fingitur a novis Evangelistis, nisi ad illudendum suis ? quos profecto nimis stupidos esse oportet, si tam palpabilem fraudem suorum ministrorum non deprehendant. Quæ iterato hic ex Cajetano recitat Amesius, nihil a sententia Catholica recte intellecta discrepant. Perverse in suum errorem ea torquet Amesius, ac ita infert : « impie igitur faciunt sacrificuli Pontificii, qui remittunt peccata mortalia, et retinent venialia : remittunt quoad culpam, et pœnam æternam et retinent quoad pœnam temporalem ». Resp. : Hæc est vel inscitia insulsa, vel impia calumnia. Numquam remittuntur mortalia ex parte, sed ex asse : venialia simul omnia remittuntur, modo omnium habeat pœnitudinem, cui absolutio confertur : hoc si non fiat, non Sacerdos retinet venialia, sed pœnitens non satis dispositus. Pœnam omnem temporalem remittere plerumque non est in potestate Sacerdotis, qui proinde eam non retinet, sed Deus.

Denique colligitur idem quoque ex cæremonia insufflationis. Sicut enim Act. II. dedit Christus Spiritum sanctum in specie linguarum, quia dedit eo tempore donum concionandi ; sic etiam, Joan. XX. dedit Spiritum sanctum insufflando, quia dedit donum peccata remittendi, non concionando, ut adversarii somniant, sed plane extinguendo. Uti enim status extinguit ignem, et dissipat nebulas ; sic etiam absolutio Sacerdotis peccata dispergit ; et evanescere facit, juxta illud Isai. XLIV. *Delevi ut nubem peccata tua.* Amesius : « Collectio ista ex statu magis est ridicula, quam ut serio debeat refutari. Evanescat ut flatus ». Respond. : Hic esset expeditus modus solvendi argumenta, si flatu possent dissipari. Sed an collectio Bellarmini, vel refutatio Amesii ridicula sit, prudens lector facile intelliget, ubi conside-

raverit, Christum nullam cæremoniam sine singulari mysterio unquam adhibuisse. Testimonia Sanctorum Patrum, eamdem veritatem confirmantia, non saltem *flatu,* sed silentio, et pura omissione enervavit *scilicet.*

Confirmatur hæc veritas rationibus. 1. Si non essent Sacerdotes judices, nec vere peccata remitterent, sed solum annuntiarent esse remissa, nemo periret ex eo solum, quod Sacerdotem reconciliantem habere non posset : Qui enim credit, ex sententia adversariorum, jam habet remissionem, etiamsi nemo sit, qui id verbis potestetur. At SS. Augustinus, Leo M., etc. aperte docent, aliquos reconciliari cupientes, et proinde credentes in Christum, in æternum perire, quod ante moriantur, quam a Sacerdote absolvi potuerint. S. Augustinus epist. 180. S. Leo epist. 91. Amesius : « Tum falsum esset Evangelium : *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Joan. III. » Resp. : Non esset falsum, sed male intellectum a Neo-Evangelicis. Qui credit fide viva, et charitate perfecta habet vitam æternam. Certum autem est, posse quem credere, et sperare salutem ex meritis Christi, quin hunc diligat super omnia, uti oportet. Talis ergo cum imperfecta contritione, et absolutione Sacerdotali, « sanctitate Sacramenti custoditus in terra viventium computabitur » (ut loquitur S. Augustinus lib. I. de Bapt. c. 15). Hac absolutione si destituatur, pariterque dilectione perfecta, cœlo erit extorris.

2. Si Sacerdos non aliter peccata remitteret, quam annuntiando divinas promissiones, certe non nisi frustra, et ridicule absolverentur surdi, et ii, qui ob vim morbi sensibus sunt destituti. Tales autem in veteri Ecclesia fuisse reconciliatos aliquando, patet ex Concil. Carthag. IV. can. 76. Arausic. can. 12. SS. Augustino lib. de adult. conjug. cap. ult. S. Leone epistol. 91. Amesius : « Deprecando et impetrando potius quam impertiendo absolvitur talis, cui Evangelium non possit ullo modo insinuari ». Sed legat nobis hoc Amesius, non ex Alense (quem huc obtorto collo trahit), sed ex Evangelio. Vanum commentum, et futile effugium hoc esse, patet ex supradictis. At ecce ! quam forte telum suppeditat Amesio « surdi hominis absolutio adversus Bellarmini doctrinam de physica gratiæ efficientia. Absolutio enim surdo collata nihil quidquam operatur in ejus corpore, nedum in animam, corpore mediante ». Resp. : Admissa physica efficientia, non major est difficultas in surdo, aut morituro sensibus destituto, quam in quovis alio, qui absolvitur. Neque enim opus est, ut absolutionis verba realiter et physice immutent, aut afficiant aures pœnitentis. Juxta eam Thomistarum sententiam, instrumenta divinitus operantur etiam in distans.

3. Cum Minister dicit : Remittuntur tibi peccata, aut absolute pronuntiat, aut ex hypothesi, *si credas, etc.* Si absolute, temere id pronuntiat : si ex hypothesi, talis absolutio ex incerta conditione pendet, nec potest securum reddere pœnitentem. Adversarii autem vix alium finem absolutionis agnoscunt, quam ut certum reddat acceptæ justificationis. Amesius cerastino hoc in summas redactus angustias, confugit 1. ad suum illum syllogismum supra explosum. 2. ad « Cajet. Armill. et Rosell. etc. » docentes, « posse absolutioni conditionem de præsenti apponi. 3. Quærit, unde hæc nova religio Bellarmino, qui alias tomo 4. omnem certitudinem promissionis acceptæ, quæ superat conjecturam, pernegat ». Resp. : Summistarum, et Catholicorum omnium doctrina hic nihil ad rem facit. Nam argumentum Bellarmini manifestum est, esse κατ' ἄνθρωπον, supposita scilicet sententia Lutherano-Calvinistica, quæ certitudinem specialis fidei de remissione peccatorum jactat.

4. Si absolutio non est actio judicialis, sed simplex annuntiatio divinæ promissionis, tum laicus, fœmina, puer, infidelis, diabolus, psittacus, non minus absolvere poterit, quam Sacerdos. Addit Bellarminus : Quamquam adversarii hoc concedunt, quia sequitur evidenter ex eorum principiis, tamen est contra veterum omnium confessionem, et contra consuetudinem omnium Ecclesiarum, et omnium sæculorum. Amesius tam aperto absurdo deterritus, relictis gregalibus, negat sequelam : « quia, inquit, Pastor fidelis singulariter ad istam legationem designatur a Christo ». Ita quidem est : sed ideo etiam singularem illi auctoritatem delegavit præstandi ea, quæ nequeunt fœmina, puer, diabolus, psittacus etc. Non est autem « blasphemia », sed nuda veritas, idem saltem diabolum posse, quod possunt præcones Lutherano-Calviniani circa annuntiationem illam novi Evangelii ante Lutherum inauditi. Quod vero idem quoque possint psittaci, egregie demonstratur in legatione regis psittacorum ad Cromwellium conf. 25.

Omitto hic figuras Vet. Test. quatuor, quia tantum suadent, et patent facile effugiis, et cavillationibus adversariorum. Adeoque non illibenter hic cum Amesio dicimus : « De figuris non est , quod laboremus ». Quod vero subdit : « Quod confessio Sacramentalis non sit juris divini, assensores habemus ex Pontificiis, Glossam in princ. dist. 5. Bonav., Hugon., Cajet., Jansen. » De duobus postremis falsum est : hi enim tantum docuerunt, non posse id ex Joan. xx. evinci, etsi ipsam assertionem in Concilio Later., Constant., Florent., Trid. et a Sixto IV. contra Petrum Oxomensem definitam indubitanter tenuerint. Cæteri pauculi in hoc hallucinati sunt.

5. Confirmatur ex art. 19. ubi multi ex Ephesiis « credentibus veniebant confitentes et annuntiantes actus suos » ; non certe soli Deo, sed etiam homini : nam ad Paulum veniebant, ut confiterentur actos suos : et quia tunc nulla exstabat Ecclesiæ constitutio de confessione peccatorum facienda, sequitur, ab ipso Christo institutam fuisse ejusmodi confessionem. Amesius neglectis variis Calvini, Centuriatorum, Kemnitii etc. evasionibus, quia vidit plane futiles, et a Bellarmino elisas, patrocinium mendicat a Cajetano in Comment. ejus loci, ubi ait : « Eam confessionem factam in genere, vel publice » ; uti etiam cum eodem Cajetano illud Jacob. v. *Confitemini alterutrum peccata vestra*, eludit. Sed ut sæpe dictum, nulla Cajetani in istis Commentariis apud nos potest, et debet esse auctoritas. Merito enim contemnitur ab omnibus, qui omnes deserit. Solemne illud Cajetani dicterium, quod « Majores sequi, nihil sit aliud, quam ingenia nostra damnare, et judicio nos privare », a Melchiore Cano, egregio ejusdem Dominicani Ordinis Theologo, hoc meruit elogium, quod « hæreticorum, et schismaticorum » communis ea fuisse videatur sententia.

6. II Corinth. v. Dedit nobis ministerium reconciliationis etc. ubi potestatem clavium agnoscit Calvinus ipse, et fatetur tam publice, quam privatim apud fideles baptizatos esse debere usum harum clavium. At legati cum potestate reconciliandi inimicos regis non possunt recte fungi munere suo, nisi cognoscant ex ipsis reis, quid egerint, quam satisfactionem persolvere sint parati : neque enim Ministro licet pro arbitrio quoslibet, etiam non auditos absolvere. Amesius : « Si hæc ratio valeret, Confessio sacramentalis antecedere deberet Baptismum ». Nequaquam ! Alia enim est ratio eorum, qui primum in Baptismo præstant homagium Christo, quibus liberaliter condonatur omnis offensa præcedens, alia perduellium subditorum. Illud vero ridiculum, quod ait Amesius : « Ab ipso Deo mittente Legatos posse cognoscere, quid egerint illi, qui sunt reconciliandi » : Uti et illud, quod subdit : « Inauditum hactenus fuit, Legatum regis ad reconciliandos rebelles missum, singulorum confessiones audivisse de singulis criminibus admissis » : Ridiculum, inquam, est, si loquatur de quibusvis criminibus rebellium ; falsum vero, si de singulis criminibus læsæ Majestatis. Est vero omne peccatum mortiferum, læsæ Majestatis divinæ crimen.

7. Constat, praxim Confessionis Sacerdoti faciendæ esse antiquissimam ; et cum ejus origo non inveniatur, nec ex ullo concilii œcumenici, aut Summi Pontificis decreto instituta sit, recte colligitur, esse juris divini. Imo juris humani esse non posse probabilius est ; cum nulla potestas ecclesiastica præceptum tam arduum universaliter toti populo Christiano imponere possit, ut optime probant Card. Lugo, Coning., Martinus Perez in tract. de Sacram. Pœnitent. Nec par est ratio, quod objicit Amesius, « de Pharisæis, qui sine ullo mandato Dei, onera gravia imposuerint in humeros hominum, etc. ». Eæ enim erant non nisi externæ observantiæ, et pœnæ, non vero solam conscientiam intimam concernentes. De ejusmodi enim frustra potestas ulla humana conaretur arctare subditos ; quæ sicut actus pure internos imperare nequit, ita multo minus adigere suo imperio ad manifestanda cordis secreta abditissima, eaque sæpe turpia, pudenda, horrorem ipsi confitenti adferentia, etc. Adde, legem esse universalem, indispensabilem, etiam respectu Summorum Principum, Regum, Pontificum, etc. Unde, quod supra de potestate Summi Pontificis in omnes totius orbis Episcopos dictum est, et de tota Religione Christiana, etiam locum habet in præcepto Confessionis : vel enim miraculis persuasa est fidelibus : et habetur intentum ; vel non : et hoc ipsum est majus miraculum, rem tam difficilem persuaderi potuisse sine miraculo. Frustra hic intorquet Amesius scomma illud e Gersone, quod « mundus senescens phantasiam patiatur miraculorum, etc. ». Non enim sermo nobis

est de nuperis, sed antiquissimis etiam Ecclesiæ temporibus, ut hic demonstrat Bellarm. cap. 5. 6. 7. 8. 9. et 10. ad quæ Amesius obmutuit.

Ipsa denique utilitas hujus confessionis tanta est, ut, etsi omnia alia deessent, divino consilio instituta videri possit. Nam illustrat misericordiam, et justitiam Dei, Pastores instruit ad morbos ovium suarum curandos, Ecclesiam, et remp. emendat, et multiplicem utilitatem adfert confitenti, scilicet consilium, instructionem, consolationem, quietem animi ob præterita, remedium contra futura. Ille ipse rubor, quem inter confitendum patimur, et pars quædam est satisfactionis pro admissis, et frænum cohibens pro futuro etc. Amesius, ut hæc omnibus probis Catholicis ipso experimento notissima eludat, fingit : « Nos ea, quæ confessionis qualiscumque piæ adjuncta, vel effecta sunt, ad auricularem detorquere ». Sed frustra est, cum nulli alteri confessioni ea commoda competere queant. Marci Eremitæ monitum « de non versandis memoria (sub pretextu Confessionis) iis vitiis, quibus possit inquinari animus », omnes probamus in iis terminis, quibus Theologi, et Asceticarum rerum Magistri communiter recipiunt ; salvo semper præcepto divino, de semel confitendo mortalia. Porro, loco illustrissimi triumphi de impietate Lutherano-Calviniana, merito hic habemus, quod Amesius non modo mutire non sit ausus contra Bellarminum, qui novem ultimis hujus libri capitibus argumenta Calvini, et Kemnitii elisit; sed etiam nec unicum quidem pro suo errore argumentum proponere de novo potuerit, sed tantum Bellarminiana firmamenta qualitercumque allatrare. Molinæus lib. III. cap. 4. sic objicit : « Confessio est signum peccati : Ergo non gratia ». Resp. : Est signum peccati præteriti, et una cum absolutione signum gratiæ jamjam infundendæ. Quid hic incommodi?

§ UNICO.

Lustrantur Gerhardina et Titiana.

Orditur Gerhardus a consueta sua nænia, sed insulsissima, et plusquam puerili th. 59. « Wicleffus, et Petrus Oxomensis olim contradixerunt enumerationi speciali peccatorum. Erasmus, et Beatus Rhenanus negant, eam esse juris divini, ut fatetur Bellarminus ». Quid hinc infert? Ergo Bellarminus est ὀρθοδοξίας testis. O divinum acumen ?

Th. 60. ait : « Juxta Bellarmin. confessio specialis non est simpliciter necessaria. Quomodo ergo Bellarm. tueri poterit immane illud pronuntiatum cap. 7. §. 7. Si non essent Sacerdotes judices, nemo periret, ex eo solum, quod Sacerdotem reconciliantem habere non posset ». Ad hoc patet responsum ex §. 2. confirm. 2.

Th. 61. « Si in Vet. Test. non fuit requisita illa enumeratio peccatorum, nullo modo verisimile est, eam in Nov. Test. esse institutam ; quia Nov. Test. est fœdus gratiæ, in qua tam onerosum, et arduum confessionis præceptum , ut Scotus illud vocat, de novo non fuit institutum ». Respond. : Non tantum verisimile, sed verissimum esse, quod in Nov. Test. fuerit a Christo instituta, monstratum est toto §. 2. Nec obstat arduitas rei præceptæ, cum lex gratiæ, et charitatis faciat hoc jugum suave, et onus leve, quod tantis utilitatibus compensatur. Et ipsa experientia constat, plerique fidelibus minus difficilem esse hujus præcepti observantiam quam plurimarum legum naturalium.

Th. 62. « Si propter periculum scandali, laici a lectione Scripturæ arcendi (ut Bellar. lib. II. de verbo Dei cap. 15. docet) ; multo magis impuræ et prodigiosæ illæ quæstiones in auriculari Confessione a Sacerdotibus omittendæ ». Resp. : Quis dubitat omnes scandalosas quæstiones in Confessione cavendas? Quid hoc ad rem?

Th. 74. « Si peccata quædam nec cognita, nec enumerata pœnitentibus remittuntur, (ut Bellarm. fatetur de iis, quæ post diligentem memoriæ discussionem non occurrunt) ; consequens est, specialem peccatorum enumerationem non esse absolute necessariam ». Respon. : Nemo Theologorum dicit eam esse absolute, id est, indispensabiliter necessariam. Multoties sufficit integritas formalis ; imo sæpe tantum signa qualiacumque contriti cordis, et volentis confiteri, si posset. Sed quid tum? An quia et enumerata, et omissa pariter subinde remittit Deus, ideo Christus non potuit imponere necessitatem ejus Confessionis in re, aut in voto? Frustra allegatur rationum paritas in arbitrariis Christi præceptis.

Th. 95. « Christus absque Confessione pœnitentes reconciliavit, juxta Bellarminum : Ergo nec Apostoli, nec eorum successores Sacerdotes eam exigere debent ; quia Christus potestatem remittendi, et retinendi

peccata ipsis concessurus promittit : *Sicut misit me Pater, ita et ego mitto vos.* » Quidni pari ratione inferat hinc quivis puer, omnibus Apostolorum in ministerio ecclesiastico successoribus datam esse καρδιογνωστίαν, auctoritatem instituendi sacramenta, Sacrificium, omniaque illa, quæ potestatem excellentiæ concernunt?

Gerhardus Titius cap. 11. allatrat Trid. decretum, opponitque Apologiam Confessionis Augustanæ; nempe eam ipsam, a qua Pœnitentiam inter sacramenta proprie dicta et vera enumerante recedit cum Lutherano-Calvinianis Titius. Deinde opponit Gabrielem Albaspinæum, qui fatetur : « Se, diu multumque pensitatis veterum locis, non posse accedere Cardinalium Bellarmini, Baronii, Maldonati, et Pamelii opinioni, qua pro certo asserunt, Patres, ut plurimum, hac voce *Exomologesis*, confessionem peccatorum arcanam, et auricularem intellexisse ». Resp. : Albaspinæus doctrinæ Catholicæ nihil sua illa singulari censura præjudicat; nec vel leviter quatit id, quod ex vetustissimis Irenæo, Tertull., et Cypriano, pro Sacramentali confessione affertur. Esto enim, faciamus Gabrielem hunc « diutina sua pensitatione » acutius pervidisse, quid sibi velit *Exomologesis* apud veteres Scriptores, quam cæteri plerique omnes (quod facilius fingi, quam probari potest) ; adhuc tamen ex hujus ipsius concessione habetur, saltem aliquando etiam significare confessionem auricularem, et privatam. Id sane ex dictis eorum Bellarminus perspicue evicit. Cur hujus probationes non refellit Titius ? Nec digito quidem extremo attigit. Quod si ea minus arrident, legat Joannis Morini tract. de administratione sacrament. Pœnitentiæ, ubi lib. II. cap. 2. ostendit diversum usum, et significatum vocis Exomologesis apud Græcos, et Latinos. Cap. 3. ex peccatorum distinctionibus a Tertulliano et Catholico, et hæretico usurpatis; atque ex statu controversiæ Montanistas inter et Catholicos, peccatorum etiam venialium, nedum mortalium confessionem demonstrat. Cap. 4. idem ostendit ex Novatianorum cum Catholicis controversia, atque ex S. Ambrosio ; idemque cap. 5. ex S. Cypriano. Hinc discere poterit Titius, si præjudicium et passionem abigere velit, non Pamelium, sed Kemnitium, consueta sua Hermeneutica torsisse S. Cypriani sat clara verba ad pœnitentiam, et crimina publica ; quod merito ut *ridiculum* Bellarminus explosit, ac tantum non ad oculum monstravit. Mirum sane est, Titium ob tam levicula moveri ad decernendum sibi triumphum de Trident. Concilii decreto. Claudo dicta verbis Lutheri, cui merito omnes Novatores annuere reverenter deberent. Sic vero ait in lib. de Captivit. Babylon. cap. de sacrament. Pœnitentiæ : « Occulta confessio, quæ modo celebratur, etsi probari ex Scriptura (a Luthero, et sociis, quia non volunt), non possit, miro tamen modo placet, imo necessaria est : nec vellem, eam non esse; imo gaudeo, eam in Ecclesia Christi esse, cum sit ipsa afflictis conscientiis unicum remedium etc. » Testimonium hoc verum est. At, inde haud obscure infertur, Confessionem sacramentalem privatam (nisi quis publicam malit), esse juris divini. Quomodo enim alias vere diceretur « necessaria, et unicum remedium » ? Et hæc quidem scripsit Lutherus, cum jam totus fureret in Papam, scilicet per excommunicationis bullam plene illuminatus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ

Ad CAPUT I.

I. — Satisfactio nihil aliud est, nisi actio, qua is, qui alterum læsit, tantum facit, quantum satis est ad injuriam compensandam; sive, quantum is, qui læsus est, juste exigit. Amesius 1. : « Multo accuratior est definitio illa Scoti in 4. dist. 13. quam Bellarm. non ex ignorantia, sed ex astutia mutavit : Satisfactio est redditio æquivalentis, voluntarie alias indebiti. » Resp. : Hæc Scoti definitio, ut ipse fatetur, est generalis, etiam restitutioni competens, quam Bellarmin. hic bene a satisfactione distinguit; quod restitutio respiciat damnum re ipsa illatum; Satisfactio personam injuria affectam, etiamsi ea damnum nullum acceperit. Amesius 2.: « Variatio illa Scriptionis (sive quantum is, qui læsus est, exigit), Satisfactionis naturam plane confundit. Pater enim a filio prodigo, et rebelle, exigit vitæ emendationem, quæ tamen Satisfactionis nihil in se habet ». Respond. : Nulla hic confusio, nisi Amesii. Nam pater a filio emendationem exigit, non titulo justitiæ commutativæ, sed obedientiæ, et patriæ potestatis.

II. — Satisfactio aliquando fit ad absolutam, et perfectam æqualitatem, ut Christus Deo : aliquando autem fit ad æqualitatem imperfectam. Hæc saltem posterior locum habet in sacramento Pœnitentiæ. Amesius frustra opponit sine ulla causa, nec dicta ejus commemorari merentur.

III.—Pro amicitia restauranda non potest homo Deo satisfacere, sed pro justitia tantum. Restituta est enim amicitia per gratuitam Dei misericordiam, et per redemptionem, quæ est in Christo Jesu : Sed manet debitum luendæ pœnæ, quo justitiæ satisfiat. Amesius : « Distinctio ista multis nominibus est inepta. Nam 1. Cum omnis satisfactio sit ad injuriam compensandam (juxta Bellarm. definitionem), necesse est, ut omnis etiam satisfactio sit ad jus, et justitiam restituendam. 2. Christus non alia ratione restituit nobis amicitiam Dei, quam pœnam nobis debitam ferendo. 3. Si amicitia restituta, pœna peccati manet luenda, tum amicus Dei potest condemnari, quod disertis verbis Apostolus detestatur, Roman. VIII. vers. 1. » Resp. 1. : Distinctio illa omni ex parte vera, et idonea est. Nam, ut fatentur omnes Lutherani et Calvinistæ, homo peccator non potest ullatenus satisfacere pro ea injuria, qua peccando mortaliter, et amicitiam, et jus Dei læsit. Amicitiam restituit Deus gratis : quomodo enim inimicus Dei satisfaceret, ut recipiatur in gratiam, cum opera inimici, et filii diaboli nil tale merentur? 2. « Si Christus non aliter restitueret nobis amicitiam divinam, nisi pœnam nobis debitam, ferendo », omnibus defacto restitueretur amicitia divina, quia pro omnibus tulit pœnam. Et in actu primo quidem, ac in genere causæ meritoriæ, hoc sine dubio sufficiebat : at in actu secundo, sine applicatione mediorum, et infusione gratiæ sanctificantis formaliter, non fit reconciliatio, et amicitia. 3. Amicum Dei posse condemnari ad aliquam pœnam temporariam, licet non ad æternam : repugnat enim amicitiæ divinæ separatio perpetua, et status damnationis, de quo Rom. VIII. vers. 1.

Quod deinceps Amesius carpit doctrinam Bellarmini ex Cajetano desumptam, eique objicit Suarezii et Vasquezii « refutationem solidam », dissimulo, quia concernit disceptationem Scholasticam.

Ad CAPUT II.

Quæstio est : An remissa culpa remaneat aliquando reatus pœnæ temporalis, tum in alia vita, tum etiam in præsenti. Amesius : « Pontificii affirmant. Nos autem, quamvis non dubitemus, quin dignitas, et meritum pœnæ maneat, dum reliquiæ peccati manent ; et experientia ipsa doceat, malis variis, quæ sua natura sunt pœnæ, in ista vita fideles justificatos urgeri : negamus tamen, vel pœnam futura in vita ipsis luendam permanere ; vel in hujus vitæ malis, vindictæ divinæ propriam rationem inveniri. Vindicta autem propria est, quando malum, quod alicui infligitur, non in bonum, sed in malum ejus infligitur. Malum autem hujusmodi ab omnibus piis removeri , disertis verbis docet Apostolus Rom. IX. cum *omnia ipsis in bonum cooperari* testatur. Neque aliud quidquam docemus hac in parte, quam quod Guliel. Parisiensis, antiquissimus, et gravissimus Scholasticorum olim scripsit de Sacram. in generali fol. 4. Pœnam ut pœnam etc. » Resp. : Amesius hic, uti supra lib. et cap. 3. sub finem qu. 1. in patrocinium sui erroris, Guliel. Parisiensem allegavit græca, seu Calviniana fide. Nam in cit. loc. aperte tractat tantum de remissione omnis culpæ, et pœnæ per Baptismum, quod et nos asserimus. Deinceps vero in lib. de pœnit. cap. 19. pag. 477. edit. Venetæ, ex professo tradit communem doctrinam Catholicam , quod contritio subinde ita sit ardens, « et perfecta, ut omnem etiam pœnæ reatum deleat, ita, ut sit Baptismus plenæ liberationis a pœnis, ut evolare absque sensu, et purgatorii experientia faciat pœnitentes etc. » Cum vero non est ita perfecta (uti plerumque contingit) ostendit deinde, quomodo « confessor debeat injungere satisfactionem ». Et in lib. de pœnit. pag. 552. toto cap. 11. tradit modum satisfactionis injungendæ, et implendæ. Item in opere de Universo, par. 1. cap. 60. et seq. ex instituto tract. de Purgat. de loco, causis, et modis, quibus purgantur animæ, quæ sine perfecta contritione inchoarunt purgationem in hac vita, etc., quæ omnia e diametro repugnant Amesianis erroribus. Specialiter autem sub finem cap. 60. argumento Lutherano-Calvinistico, quod « clementissimus Creator non amet, vel quærat tormenta animarum, cum sit essentialiter, et fontaliter misericors, etc. », respondet : « Sicut est essentialiter misericors, sic etiam essentialiter justus : et propter hoc, sicut non quærit pœnas animarum, aut cruciatus per se ; sed quia multipliciter utiles animabus et salutares ; sic non quærit eos, quia tormenta sunt (hæc enim intentio crudelitatis est diabolicæ) ; sed potius, quia justæ, et honori suo convenientissimæ : in quantum enim justæ, et bonæ sunt, etiam decoræ sunt, quoniam decent et justitiam, et merita patientium, vel patientes propter merita mala... Quam utilis autem, et quam salutaris sit hominibus in parte ista Dei justitia, inde licet intueri, quia metu futuræ purgationis etiam alias non deterriti, pœnitentialem purgationem et facilius, et citius in præsenti vita incipiunt, ac diligentius, et strenuius prosequuntur, et satagunt consummare, antequam vita ista defungantur ». Ita Parisiensis plane sapienter, et Catholice. Ad illud porro, quod « vindicta præcise tantum in malum infligat pœnas », si universaliter respectu omnium peccatorum asseratur, falsum est ; alioqui nulla daretur justitia vindicativa, et omnis vindicta esset ex crudelitate ; quod utrumque est perabsurdum. Intendit ergo Deus in pœnis amicorum suorum imperfectorum et honestatem justitiæ, et bonum ipsorum hominum peccatorum ; ne alioqui apud eos peccatum vilescat ; et ut acrius exstimularentur ad frequentiam, et industriam in operibus bonis, ut supra de Purgator. dixi ; ubi et reliqua ad hanc quæstionem pertinentia expedita sunt.

Ad CAPUT III.

Assertio Catholica est, reatum pœnæ temporalis, quæ remanet post culpam, bonis operibus redimi posse. Amesius : « Quin possit manus Dei aliquando per idoneam humiliationem, et emendationem vitæ præveniri, nemo nostrum unquam dubitavit : sed hoc fieri negamus per satisfactionem, aut pretii solutionem, sed per supplicationem, aut deprecationem ; cui Deus ex mera gratia relaxationem alicujus gravioris castigationis indulget ». Catholici tria docent : 1. Pœnas temporales alterius vitæ, quæ in Purgatorio luendæ essent, redimi posse je-

juniis, precibus, eleemosynis etc. 2. Pœnas temporales hujus vitæ interdum non posse redimi, uti est mors, et illa pœna Davidi inflicta II Reg. XII. per mortem filii. 3. Posse aliquando eas aliis operibus tolli. Amesius : « Istæ sunt tres fraudes. Nam 1. jejunia, 2. preces, 3. eleemosynæ (actiones imperfectæ, debitæ, non æquivalentes hujus vitæ malis) non possunt esse pretium redemptionis pro pœna gehennæ ». Resp. : Nec debent esse pro pœnis gehennæ ut sic, quæ æternæ sunt. Deinde habent eam vim satisfaciendi, quia sunt voluntariæ, et Filii Dei, per cujus gratiam elevantur, cum ex se essent tales, quales vult Amesius eas esse ex naturali sua conditione. Amesius 2. : « Qui dicunt pœnam gehennæ tam facile redimi, idem etiam de omnibus pœnis temporalibus, sine ullo scrupulo affirmarent, nisi experientia, et sensu communi viderent, hoc posse refelli ». Resp.: Cum omnia ista pendeant ex arbitrio Dei, nihil erratur, cum id asseritur, quod ex Scriptura nobis constat. Quid hic ergo fraudis, aut absurdi, Amesius 3. : « Posse ullas pœnas tolli a nobis aliis operibus, tamquam pretio Satisfactionis? hoc restat probandum ». Resp.: Hoc probatur evidenter 1. ex Jon. ult. ubi Ninivitæ, qui ob gravia scelera meruerant subversionem urbis, tamen jejuniis, saccis, et precibus placarunt Dominum. Amesius : « Ut hoc exemplum quæstioni aptetur, probare debuit Bellarm. 1. Ninivitis antea fuisse peccata remissa, quoad culpam, et pœnæ debitum solum remansisse. 2. Ninivitas obtulisse Deo jejunia etc., pro pretio redemptionis, et satisfactionis. 3. Deum ideo conservasse urbem, quia justitiæ suæ Ninivitæ satisfecissent. Cum autem nihil horum probari possit, sequitur, exemplum istud plane alienum esse a causa. Deus aliquando parcit iis, quibus non est proprie reconciliatus, idque etiam ex occasione humiliationis alicujus inefficacis, tam propter alias causas ipsi notas, quam ut ostenderet, quam gratam habeat veram conversionem, cujus tenuem umbram respicere dignatur. I Reg. XXI. vers. 29. » Resp. : Nihil horum probare debuit Bellarminus ; quia exemplum Ninivitarum non producitur, nisi pro tertia propositione probanda, scilicet, posse pœnas temporales hujus vitæ aliis operibus tolli ; quod ex hoc, et Nabuchodonosoris exemplis evidens est ; etiamsi supponatur, nec hunc, nec illos fuisse justificatos. Prima autem propositio de pœnis Purgatorii jam probata est, t. 2.

Ad CAPUT IV.

E tribus modis satisfaciendi Domino, a Tridentino sess. 14. cap. 9. assignatis, primum tantum admittunt Lutherano-Calviniani, nempe pœnas, et flagella a Deo immissa, patienter ferenda : Cætera duo in Quæst. assignata contemnunt. Futilis hic cavillatio Amesii est, cum ait : « Everti totam judicialem potestatem Sacerdotum, quod Bellarm. sine quæstionum distinctione proponat, quasi nihil intersit ad sacramentum pœnitentiæ, sive pœnitens sua sponte eligat quomodo satisfaciat, sive subjiciat se arbitrio Sacerdotum ». Futilis, inquam, est hæc cavillatio ; cum ratum sit apud omnes Catholicos, non nisi in foro sacramentali impositas satisfactiones vim habere ex opere operato. Non omnia ubivis repetenda sunt. Hoc ergo supposito, probatur absolute vis satisfactionum sponte assumptarum, tot exemplis, et testimonis SS. Scripturarum, ut mirum sit, posse id aliquos negare. Quis S. Job coegit *Pœnitentiam agere in favilla, et cinere*, ejus delicti, quod verbo commiserat? Job cap. ult. *Insipienter locutus sum : idcirco ipse me reprehendo in favilla, et cinere.* Quis Davidem coegit jejunare, et humi jacere ? II Reg. XII. *Et ponere vestimentum suum cilicium?* Psal. LXVIII. *Et panem sicut cinerem manducare, et potum cum fletu miscere?* Psal. CI. Amesius : « Pœnitentiæ et humiliationis naturalia, et usitata signa, in extraordinaria, et solemni humiliatione, a Deo ipso pœnitentibus imperantur, quia adjuncta talia suis subjectis adhærent, et ut effecta e suis causis emanant ». Resp. : Hoc effugium est voluntaria divinatio, sine ullo Scripturæ fundamento, aut ratione nitente. Unde evincetur præceptum divinum tale ? numquid ope Quodlibeticæ illius sycophanticæ? Sic enim inquit : « Non minus ridiculum est nugamentum, istiusmodi humiliationis indicia, in opera satisfactoria transsubstantiare, quam si quis diceret, prostrationem servi coram Domino suo Matth. XII. vers. 36. satisfactionem fuisse pro debito suo, quod fuit mille talentorum, etc. » Resp. : Amesius perspicue nugatur, et sycophantatur. Assertio hic a Bellarm. confirmata est præcise, sponte suscipi opera laboriosa posse in satisfactionem, idque luculentissime evincit exemplis S. Scripturæ, et SS. Patrum testimoniis. Contra hoc assertum nihil habet, quod opponat Amesius. An

vero talia opera vere, condigne, congrue, et rigore justitiæ etc. compensent offensas, et injurias divinas, in ultima quæst. constabit.

Ad CAPUT V.

Opera laboriosa in satisfactionem posse, ac debere a Sacerdotibus injungi, verba illa Matth. XVI. *Quodcumque ligaveris, etc.*, et Matth. XVIII. *Quæcumque alligaveritis, etc.*, satis aperte docent, uti testantur SS. Cyprian., Leo, Gregor., concil. Nicænum, can. 12, Carthag. IV. can. 76. Arausic. cap. 1. can. 3. etc. Verum Amesius verba Domini melius intelligit, quam Patres, et concilia; sic enim ait: « Istis verbis aperte contrarium docetur; quia eadem, et eorumdem peccata, eodem tempore, hac ratione solverentur, et ligarentur : solverentur in absolutione, et ligarentur in pœna, et satisfactionis injunctione ». Quid, quæso, in hoc contradictionis? Numquid etiam inter homines potest offensa, ac injuria remitti sub conditione, aut modo aliquo assignato? Nec verum est, quod subdit Amesius : « In verbis Domini separari, ac disjungi actiones ligandi et solvendi in suis objectis, tam quoad personas, quam quoad peccata ». Lutherano-Calvinianis « apparet ex verbis Domini », quidquid arridet, etsi oppositum appareat universæ priscæ Ecclesiæ.

Non desunt etiam optimæ rationes, ob quas plane congruum fuerat, ut in Pœnitentiæ sacramento Deus vellet per ministros suos etiam mulctam peccatoribus imponi. 1. Qui peccant ante Baptismum, majori misericordia digni sunt, quam qui post Baptismum. 2. Maxime consentaneum est, ut si Deus ex misericordia condonet peccata, etiam justitiæ, quoad ejus fieri potest, satisfieri velit. 3. Pœnitentia, quia est medicamentum animæ vulneratæ, id plane exigit, ut qui curatur, medicinales ustiones, pharmaca amara, aliaque id genus multa sustineat. Amesius iterum graviter sycophantatur, fingens : « Nos ex his rationibus evincere velle, Deum non posse peccata suis auctoribus amara reddere, nec juste illa condonare, nec efficere, ut ab aliis caveantur, nisi a peccatoribus pœnas exposcat, justitiæ suæ satisfacientes, easque ex arbitrio alicujus sacrificuli curet imponi ». Hæc esse mera mendacia, quis, lecto Bellarmino, non videat? cum hic supponat ex SS. Scripturis, et Patribus probatam hanc Dei voluntatem arbitrariam, et hanc valde congruam esse ob insignes utilitates, quas ea satisfactionis obligatio secum fert; quales præter enumeratas etiam sunt, quod multum conducat ad habitus vitiorum eradicandos, virtutum inserendos; Christo faciat compati; ædificet eos, quos peccando scandalizarat, etc.

Ad CAPUT VI.

Opera satisfactoria recte ad tria capita revocari, orationem scilicet, jejunium, et eleemosynam, constat ex SS. Scripturis, et Patribus; vel maxime etiam, cum non præcepta, sed mere de consilio sint, ut tomo 2. ostensum est. Calviniani saniores hic, SS. Patres æque, ac nos rident. Molinæus lib. v. de pœnit. S. Hieronymum de se in epistol. ad Eustochium scribentem, quod « nuda humo vix cohærentia ossa colliserit, pectus percusserit, hebdomadas inedia transegerit »; haud obscure carpit, dicens : « Cum hæc faceret ad restinguendos ardores libidinis, qua fatetur se æstuasse, prudenter fecisset, si ex præcepto Apostoli (Lutheri) animum adjecisset ad nuptias ». Amesius totus hic est in nugacissimis cavillis, et sarcasmis. Referam aliquos, non omnes. Ait 1. « Insanum esse affirmare de oratione pia, et eleemosyna ab hilari datore proficiscente, quod sint opera laboriosa, et pharmaca amara, etc. Respondeo : Ex se sunt corruptæ naturæ sine dubio talia, etsi cum auxilio Dei, ex spiritu charitatis facta, non minus ac jejunia, cruciatus, mors ipsa, per amorem Dei perpessa, fieri queant dulcia, ac, ut Christus loquitur, *jugum suave, et onus leve.* Ait 2. « Comprimere concupiscentiam est officium peccata cavendi, quod non potest negligi sine peccato : Ergo non est satisfactio pro peccato admisso ». Respondeo : Compressio concupiscentiæ aliqua est de necessitate; per quævis media, quantumvis aspera, et heroica, non est præceptum, sed meri, saluberrimique consilii. Ait 3. « Jejunium per se ab oratione separatum nihil valet ad mortificationem aliam concupiscentiæ, quam cujus capaces sunt homines infideles, et bestiæ ». Quid, quæso, hoc contra jejunium, et macerationem carnis, ex sancto fine, uti faciunt omnes pii, susceptam. Ait 4. « Opera aliqua esse Deo grata, etiam quatenus non sunt mandata, sed indebita, horridum quemdam sonum habet apud eos, quorum aures Scripturæ phrasibus (juxta

expositionem Calviniano-Lutheranam, quæ legem interpretandi verbi Dei non patitur) sunt assuefactæ ». Dulcem illam sonum habuisse apud Apostolos, et alios sanctissimos viros, satis ostensum est, ubi de consiliis Evangelicis. 5. Quæ in Catholicorum jejunia, orationes, et eleemosynas porro sycophantice declamat, non responsum, sed stigma merentur, præsertim dum Doctoris Angelici verba improbe ad suam calumniam detorquet. 6. Joannis Bapt. vestis, pili camelorum, cibus locustæ, lectus humus, domus desertum, etc., omnia spirabant pœnitentiam, quam ipse prædicabat; et placuisse ea Christo, constat ex Matth. II. Hæc tamen quoque virgula censoria Amesii perstringit, ait enim : « De lecto et domo somniasse videri Bellarminum; et in illis nihil esse, quod mereatur » (juxta Lutherano-Calvinianum Evangelium prædulce), « operis boni, et sancti, nedum vel meriti, vel satisfactionis nomen, etc. At cur ob ista laudat Joannem Christus? Proh! quam aliter sapiunt novi Evangelistæ illi, quam prisca Sanctorum fides!

Ad CAPUT VII.

Hominem justificatum posse vere Deo satisfacere pro reatu pœnæ temporalis, negant præfracte Lutherano-Calviniani communiter, qui cum Luthero « ipsum vocabulum satisfactionis sublatum vellent » una cum re, contra communem, et apertum totius priscæ Ecclesiæ sensum; cum non tantum rem ipsam, sed ipsam quoque vocem « Satisfactionis » exprimant Tertull., Cyprian., August., Hieron., Ambros., etc. Ut ergo hæc veritas Catholica firmetur, prænotandum est, de Satisfactione illa hic agi, quæ ex condigno quidem pœnam temporalem expiet, non tamen ex rigore justitiæ. Hæc posterior enim requirit, ut satisfiat ex propriis, et ad æqualitatem, nulla intercedente gratia creditoris. Utrumque hoc deest homini, respectu Dei : nihilominus tamen accedente multiplici gratia Dei, vere possumus aliquo modo ex propriis, et ad æqualitatem, adeoque condigne satisfacere. Gratia autem, quæ hic intervenit, est 1. Gratia sanctificans, qua efficimur filii Dei, membra Christi, habitacula Spiritus S. Et ut sic, opera nostra habent quamdam infinitatem, adeoque æqualitatem aliquam cum injuria, qua Deum precando affeceramus. 2. Cum Deus omnia nostra sibi jure vendicare posset, non omnia, quæ facere possemus, imperat, sed plurima suadet tantum, ut de consiliis loquendo ostensum est. Ex qua benignitate Dei consequitur, ut habeamus opera propria, et indebita, quibus pro injuria satisfaciamus. Ea etiam est benignitas Dei, ut quæ munera sunt ipsius, nostra esse merita patiatur, et quæ de manu ejus accipimus, sibi donari libenter admittat. 3. Cum Deus nos ad amicitiam suam recipit, a pœna, quam debebamus, æternitatem aufert, ac in temporalem commutat.

Contra 1. opponit Amesius : « Opera omnia Spiritus Dei non habent infinitatem, ut constat ex rebus creatis ». Respond. : Sic est de omnibus naturalibus; secus de supernaturalibus, quorum Spiritus S. est principalis causa : Nec ad hoc opus est « hypostatica unione »; sufficit eum esse principium efficaciter excitans, elevans, et cooperans. Contra 2. ait : « Si pro injuria satisfaciamus, tum pro culpa; injuria enim est culpa. Si Deus non imperat omne bonum, tunc lex ejus non est perfecta ». Respondeo : Injuria actualis est culpa actualis; qua transacta manet reatus duplex habitualiter, culpæ, et pœnæ : pro priori non possumus, pro posteriori possumus satisfacere. Imperare autem omne bonum usque adeo non est legis perfectæ, ut potius nomen legis non mereretur : esset enim inobservabilis, adeoque tyrannica, cum imperaret omnes quasque actiones, quæ profecto sunt impossibiles. Contra 3. ait : « Cum juxta Bellarm. opera justorum habeant aliquam infinitatem, quare non et similem æternitatem ». Respondeo : Quia illa aliqualis infinitas est moralis; æternitas vero pœnarum, quæ commutatur, physica est, quam opera satisfactoria nostra simpliciter habere nequeunt. Quæ de purgatorio addit Amesius, expedita sunt tomo 2.

Ad CAPUT VIII.

1. — Adstruitur Catholica veritas. Nam Isa. I. promittit Deus remissionem plenam peccatorum, quasi præmium quoddam iis, qui non tantum mundaverint se per contritionem, sed etiam in bonis operibus se exercuerint; ubi (juxta expositionem S. Hieronymi) Dominus dicit : *Si hæc omnia* (nempe fructus dignos Pœnitentiæ) *feceritis, arguite me, nisi præmia dedero, quæ pollicitus sum.* Amesius : « Hæc est larva tantum argu-

menti, neque ulla ex parte satisfacit pro satisfactione ex condigno ». Respondeo : Quid ergo deest.

II. — *Peccata tua eleemosynis redime.* Dan. IV. Hic habemus vocem Redemptionis, quæ æquivalet voci Satisfactionis; uti et Prov. XVI. *Misericordia et veritate redimitur iniquitas.* Nec obstat, quod Nabuchodonosor fuerit impius, adeoque non potuerit Deo satisfacere pro peccatis quoad pœnam; eo quod culpa necdum esset remissa. Nam melius verba Danielis intelliguntur de perfecta remissione peccati quoad culpam, et pœnam; ita ut cohortatio sit ad magnas, et frequentes eleemosynas, quibus primum disponatur rex ad reconciliationem; deinde etiam pœnam ex condigno redimat; quemadmodum intelligendus videtur locus iste Lucæ XI. *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Ita loquitur S. Cyprianus.

Amesius multa hic opponit, sed nullius momenti, et quæ doctrinam Bellarmini non feriunt. Esto enim, « nulla sit æqualitas proportionis inter eleemosynas tyranni, et injurias Deo illatas » : At cur rite factæ non possent disponere (non solæ quidem, sed aliis bonis operibus comitatæ), ad justificationem? Nec ideo « est melior conditio divitum, quam pauperum in ordine ad regnum Dei » : Nam et hi possunt aliqua opera misericordiæ corporalia, et omnia spiritualia æque frequentare, ac opulentissimi. Quod denique obtrudit Cajetanicam interpretationem verborum S. Lucæ, qua communis, et verus sensus eorum, et Danielis verborum arguitur, ut « diabolica interpretatio », explodi meretur ; cum non modo Catholici, sed etiam Lutherani Jenenses ita exponant : « Date eleemosynam de eo, quod vestrum est, et juste possidetis ; sic erit judicium, quod cor vestrum fide sit purificatum, cum vera fides per dilectionem sit operativa, etc. »

III. — *Facite fructus dignos Pœnitentiæ.* Lucæ III. Hoc autem est operari eo modo, quo decet eum, qui pœnitentiam profitetur; qui autem Pœnitentiam profitetur, quod aliquem læserit, non solum cessat a lædendo; nec solum cavet in futurum, ne quid in eum committat, sed etiam damnum resarcit, compensat injuriam, male facta corrigit. Ita S. Chrysostomus, Pacianus, Hysichius, Gregorius M., etc., qui ad fructus dignos Pœnitentiæ urgent, non tantum vitæ novitatem, sed etiam, ut a licitis abstineant, malefacta laboriosis operibus puniant, scelera bonis operibus redimant, crapulam, et ebrietatem aquæ potu, et jejunio compensent, etc. Amesius : « Addere debuit Bellarminus : quoad poterit. Hæc autem est ipsa quæstio. Annon igitur est hæc egregia demonstratio, illud ipsum petere, quod est in quæstione ? » Resp. : Non debebat explicite addi, quod jam in principio quæstionis satis explicatum fuerat. Sed instat, et sciscitatur Amesius : « Cum Bellarm. cap. 6. doceat : aliquando tam vehementem esse posse dolorem contritionis, ut tota pœna remittatur ; annon ergo etiam isti debeant ferre fructus dignos Pœnitentiæ, seu operari eo modo, quo eos decet, qui Pœnitentiam profitentur? Negari hoc non potest, nisi Scriptura negetur, quæ docet, omnes Fideles ambulare debere ἀξίως τῆς κλήσεως, Ephes. IV. vers. 1, του ἐυαγγελίου, Philip. I. vers. 17, του Κυρίου, Coloss. I. vers. 10. I Thess. II. vers. 12. prout convenit vocationi, Evangelio, Domino Deo. Concedi autem a Bellarm. non potest sine confessione vannissimæ fallaciæ, in isthac objectione ineptissime structæ ». Resp. 1 : Qui habuit perfectam contritionem, et sic delevit omnem omnino reatum, sine dubio ad nullos alios Pœnitentiæ fructus ex præcepto tenetur : Sed quia homini vel non constat de perfectione suæ contritionis, vel etsi de hac constaret, quia tamen hæc ipsa omni præcepto acrius exstimulat ad ultraneos illos Pœnitentiæ fructus, experimur in eis abundantiores fere esse ejusmodi fructus, in quibus est vehementior et perfectior contritio. 2. Omnes illi ambulant digne vocatione, Evangelio, Deo, qui præcepta servant, etsi non in sacco et cinere, in pane et aqua, in abstinentia etiam a licito conjugio, etc., consueta serventibus pœnitentibus exercitia obeant. Non ergo Bellarminus, sed Amesius fœde fallit, aut fallitur, prorsus contraria SS. Scripturæ effutiendo.

IV. — Paulus II Corinth. VII. inter fructus sanctæ tristitiæ, quæ Pœnitentiam in salutem stabilem operatur, ponit *vindictam* : hæc autem præteritum respicit, et ad justitiam pertinet; nec aliud est, quam satisfactio, sive illam homo de seipso sumat, sive injungatur ab alio. Amesius confugit cum « Cajetano ad excommunicationem incestuosi. At Calvinus lib. III. cap. 3. §. 13. aperte fatetur, Apostolum loqui de pœna, quæ vindictæ nomine a pœnitente suscipitur; quod cum Amesius omnino negare non auderet, ait :

« Hanc vindictam esse mortificationem carnis, ne porro peccet; non vero condignum pretium satisfactionis ». At ipsa vox *vindictæ* hanc evasionem præcludit. Nam vindicta non est de futuro, sicut medicina præservativa, vel ἀντίδοτον, sed de præterito.

V. — Idem colligitur ex Levit. v. iv. vi. ubi sacrificia diversi pretii pro mensura delicti imperantur. Fuisse autem ea sacrificia compensationem pro reatu pœnæ temporalis expiando, non vero pro culpa, et pœna externa, patet ex Psalm. L. *Si voluisses sacrificium, etc.* Item, quod ea sacrificia grata non erant, nisi qui offerebat, Deo gratus, adeoque justus esset. Falsum est, quod « hinc concludi pariter » ait Amesius : « Mortem alicujus bestiæ satisfactionem esse de condigno pro pœna gehennæ ». Non mors bestiæ, sed voluntarium sacrificium hominis illam offerentis ad mortem, immunditiam legalem, et pœnam temporalem expiabant, idque ex promissione Dei. Quod ait : « Manifeste falsum esse, sacrificia diversi pretii pro mensura delicti fuisse in lege imperata »; evincitur ex verbis claris Levit. vi. esse omnino verum. Nec obstat, uti putat Amesius, quod ei, qui per errorem peccavit Levit. v. vers. 16. 18. Et ei, qui de industria mentitus fuerit, idem sacrificium arietis integri lactentis fuerit imperatum. Nam hinc potius inferre debebat, errorem vincibilem circa res sacras admissum, taxari a Deo haud aliter, ac mendacium de industria circa res humanas admissum. Quæ de taxa Romana porro sycophantatur, ad caudam draconis pertinent.

VI. — Hactenus dicta confirmantur omnibus illis, quibus infra tom. 4. lib. ult. probabitur meritum bonorum operum. Ex his enim argumentum ducitur invictum a majori ad minus.

Ad CAPUT IX.

Ad traditionem illam veteris Ecclesiæ a Bellarmino hic repræsentatam obmutuit Amesius. Numquid illa est luculentissima ex tam densis testimoniis SS. Patrum, jam a primo sæculo usque ad annum 1100. Nonne puduit ipsum et cum Calvino, Kemnitio, Centuriatoribus etc. fateri, « Patres fere omnes agnoscere satisfactionem, qua Deus placatur, et peccata redimantur » ? Et simul cum eodem Calvino aperte, et simpliciter dicere : « Omnes fere Patres, quorum libri exstant, aut hac in parte lapsos esse; aut nimis aspere et dure locutos; adeoque excusari nullo modo posse immodicam veterum austeritatem, quæ et prorsus a Domini præscripto dissidebat, et erat mirum in modum periculosa etc ». Hanc Calvini arrogantiam, et superbiam intolerandam bene a Bellarmino reprehensam dissimulare maluit Amesius, quam et Magister Calvinus, qui talem, dicam, ausus est scribere Patribus : et condiscipulus ex Schola Sedanensi Molinæus, qui frontem perfricuit ita, ut lib. III. de pœnitent. cap. 21. scribere non erubuerit : « Etiamsi plaustra ejusmodi locorum excerptorum e Patribus congereremus », nihil effecturos ; eo quod illi dicant : « Per lacrymas, exomolegesin, humilem veniæ petitionem satisfacere Deo peccatores ; has vero non esse pœnas ultrices seu vindictas ». Et cur, quæso, non ? Numquid id candide fassus est Calvinus, et alii, ob verba nimis aperta? « Non, si », inquit Molinæus, « omnem vetustatem replices, invenies exemplum Pastoris Ecclesiæ, qui pœnitenti peccatori dixerit : *Absolvo te a peccatis* ; post absolutionem indixerit ei pœnas corporeas, aut pecuniarias, ut satisfieret justitiæ Dei ». Sane hic discipulus profecit supra magistrum suum Calvinum, ope nimirum almæ illius « Quodlibeticæ, artis scilicet versandi ad libitum Patres velut crepundia, et pupas. » Quem gnaviter insecutus est Titius Ostiens. cap. 12. Lectori decernendum relinquo, illine, an hi majoris sint vecordiæ, aut impudentiæ ?

Ad CAPUT XI.

Objic. ex Ezech. XXXIII. « *Impietas impii non nocebit ei, quacumque die conversus fuerit ab impietate sua :* Ergo nulla superest pœnitenti exsolvenda. Si enim superesset aliqua, certe adhuc noceret impio impietas ejus ». Resp. : Dictum illud Ezechielis non posse intelligi de pœna temporali, manifestum est ex exemplis supra allatis Moysis, Aaronis, Davidis etc. qui post peccatum dimissum, tamen puniti temporaliter sunt. Intelligitur ergo tantum de nocumento æterno : sicut vice versa Deus impiorum bona opera sæpe remunerat temporali mercede, ut docent SS. Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Gregorius, etc. Quorum vel nudæ assertioni (etsi revera non desint e SS. Scripturis testimonia et exempla) plus

merito deferimus, quam nudæ inficiationi Amesianæ.

Ad CAPUT XIII.

I. — Objic. « Scripturæ omnes, quæ a Pontificiis pro satisfactione adducuntur, præceptum divinum sonant : At satisfactio, quam Scholastici docent, ipsorum opinione constat ex operibus indebitis, non præceptis : Ergo hæc satisfactio ex Scripturis non probatur ». Resp. : Minor propositio falsa est, si loquatur de absolute indebitis : nam talia opera satisfactoria, etsi indebita alias essent, si homo maneret innocens ; ubi tamen lethaliter peccat, incurrit illorum debitum ex præcepto divino. Quod vero ait Amesius, « orationem et eleemosynam esse debitam, etiam a non peccantibus », falsum est de frequentiori, et copiosa, et multo magis de jejuniis, et cæteris austeritatibus, quas tantopere SS. Patres in vere pœnitentibus urgebant.

II. — Objic. « Qui recusat satisfacere, ex Scholasticorum sententia non peccat : Sed qui non agit fructus dignos Pœnitentiæ, peccat : Ergo agere pœnitentiam, et facere fructus dignos Pœnitentiæ etc. non sunt satisfacere ». Resp. : Majorem ut falsam cum Mag. et S. Thoma rejicit major, et melior pars Scholasticorum, faventibus maxime SS. Patribus, et concil. Florent. et Tridentino ; quia satisfactionem non facerent partem sacramenti Pœnitentiæ, nisi et a Deo institutam, et necessariam in re, vel in voto esse credidissent. Viderint, qui secus docent cum Scot. Gabr. etc., quorum sententiam temeritatis arguunt cum Suarez recentiores, et communem Vasquez censet esse de fide definitam. Nugatur etiam Amesius, cum ait : « eodem recidere, quod ab aliis etiam Jesuitis ipsis doceatur, non teneri semper Confessarium ad imponendam pœnitentiam per modum præcepti, etc. » Id enim tantum verum est, vel in casu impotentiæ, vel cum levissima venialia tantum in confessione sunt exposita ; aut certe cum confessor advertit, pœnitentiam jam ante plene satisfecisse ; quo casu etiam absolute posset nullam injungere. Adde, præceptum illud faciendi fructus dignos Pœnitentiæ, intelligi cum conditione, si quis scilicet velit perfectam peccatorum remissionem, etiam quoad omnem pœnam habere. Neque enim videntur novo peccato mortifero se obstringere, qui differunt plenam satisfactionem. Amesius falso ex Matth. III. vers. 7. 8. 10. Joan. XV. v. 2. oppositum conatur exsculpere. Matthæus enim tantum impœnitentibus absolute minatur exitium æternum : Joannes vero generaliter exigit bona opera a quibusvis fidelibus. Sed ait Amesius : « Debitum, si non quam primum solvat Deo, qui est solvendo, necessario incurrit debitum novum, ratione illius tam impiæ omissionis ».

Respond. : De debito redeundi in gratiam cum Deo, hoc probabilissime suadent variæ rationes a Scholasticis confectæ ; etsi in praxi putent plerique, id minus congruere divinæ clementiæ condescendenti humanæ infirmitati ; de debito autem pro pœna temporali, nulla affertur ex Scriptura, vel ex ratione lex universim vetans dilationem.

III. — Objic. « Indulgentiæ, Pontificiorum opinione, remittunt satisfactiones ; sed non solvunt nos illis præceptis : *Facite fructus dignos ; Agite Pœnitentiam etc.* Hæc igitur non sunt satisfactionum præcepta ». Resp. : Neg. minorem. Indulgentiæ non absolvunt quidem a præcepto illo universali solvendi debita ; faciunt tamen, ut quis tunc non habeat debitum ulterioris satisfactionis. Sicut cum Apostolus Rom. XIII. imperat, ut solvamus omnibus debita ; si quis creditorum condonet debitum, non solvetur debitor ab observatione præcepti illius, sed faciet, ut non habeat debitum, quod reddat. Disparitatem quam hic assignare conatur Amesius, tota consistit in eo, quod potestas Indulgentiarum non sit penes Papam, de quo cap. sequenti. Quatenus vero satisfactiones sint præceptæ, jam supra dictum est.

IV. — Objic. « Gratuita est peccatorum remissio : Ergo non requirit a nobis satisfactionem ». Resp. : Vehementer ambiguum est antecedens hujus objectionis : nam gratuita quidem est peccatorum remissio, tum, quia Deus gratis fidem, et Pœnitentiam inspirat, tum, quia gratis ad suam gratiam nos recipit, tum, quia gratis culpam, et reatum mortis æternæ condonat ; tum denique, quia gratiam illam infundit, per quam pro pœna temporali, quæ admissa culpa remanet, satisfacimus. Sed hæc omnia gratuita peccati remissio non modo cum satisfactione non pugnat, sed eam potius gignit. Gratia autem illa, quæ tantopere in SS. litteris prædicatur, proprie opponitur iis tantum operibus, quæ

ex viribus liberi arbitrii fiunt : nam opera, quæ ex gratia ipsa procedunt, adeo non opponuntur gratiæ, ut in ea tamquam effectus in causa includantur. Nec valet evasio Amesii, qua ait : « Quæritur de gratia remissionis, et Bellarm. respondit de gratia sanctificationis : quæritur de oppositione inter gratuitam remissionem, et satisfactionem, Bellarm. de oppositione respondet inter gratiam, et opera bona, qua sunt bona ». Resp. : Jam ad hoc patet ex responsione ad antecedens objectionis, quam Amesius subdole dissimulavit, ut posset aliquid in speciem replicare.

Ad CAPUT XIV.

I. — Objic. «Integer, et illibatus non servatur Christi honor, si homines satisfacere debent pro suis peccatis ». Amesius neglecta omni probatione ejus, quod plane gratis, et falso assumit, Bellarmini responsionem sibi compendifecit, « quod satisfactiones nostræ sint instrumentum divinitus institutum... ad applicandas satisfactiones Christi, et sic pœnam temporalem peccatorum expiandam ». Verba Bellarmini integra hæc sunt, quæ Amesio libuit omittere : Loca Isaiæ, Petri et Pauli a Calvino adducta nihil aliud docent, nisi Christi mortem fuisse sufficiens pretium ad omnia peccata mundi totius redimenda. Sed hoc pretium nemini prodest, nisi modo aliquo applicetur. Nam si nulla requiritur applicatio, et omnes omnino Christi sanguis expiavit, unde tam multi in mundo impii? Cur tam pauci salvantur? Quid facit Baptismus? Quid Eucharistia? Quid fides? Quid Pœnitentia? Quid ipsum Evangelium prædicatum ? Confitendum ergo, Christi mortem, quæ per se ad omnia peccata abolenda sufficeret, nemini prodesse, nisi per fidem, et sacramenta, cæteraque instrumenta divinitus instituta, singulis applicentur. Hæc valde clara compendii causa truncavit enervator ; sed, ut futiles ejus replicas unico flatu disjiciam, quæro ; quæ vel umbra repugnantiæ sit in hoc, quod, sicut merita Christi voluit Deus per fidem, sacramenta, Evangelii prædicationem applicare; ita etiam per satisfactiones nostras illam ipsam universalem satisfactionem Christi, qua expientur pœnæ peccatorum temporales? Sicut enim fides charitate formata, aut sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ applicat nobis meritum Christi per gratiam sanctificantem, remissivam culpæ, et pœnæ æternæ ; ita et opera satisfactoria justi applicant merita passionis Christi, sine quibus illa non valerent ad abolendam pœnam. Instituisse autem sic Deum, et ad instituendum etiam juxta captum nostrum habuisse optimas rationes, jam ex superioribus patet, præcipue ex fine §. 4. Meræ petitiones principii sunt, quæ Amæsius objicit; nec vel apparenter probant, Deum non potuisse ita instituere, sicut de facto ex SS. Patribus ostendimus fuisse institutum. Confirmatur, et declaratur ulterius doctrina Catholica : quia major est Christi gloria, si dicatur, eum non solum pro peccatis nostris satisfecisse, sed etiam membris suis donasse, ut per ejus gratiam, et virtutem aliqua ex parte etiam ipsa satisfacerent : quemadmodum Dei potentiam commendat, et celebrat, qui dicit, Deum non solum per se, sed etiam per servos suos miracula facere. Idemque est in naturalibus causis, quarum activitas, et efficientia pariter posset negari, tamquam gloriam Dei minuens : Amesius nescit, quid dicat, dum huic communicationi, qua Deus creaturis suam aliquo modo potentiam tribuit, contradicit. Neque enim dicimus (uti Ubiquetarii), divina attributa posse quoad talitatem ulli creaturæ communicari, sed solum, quod sicut Deus essentialiter est omnipotens, ita aliquam potentiam, sive naturalem, sive supernaturalem, sive principalem, sive instrumentariam communicare posse suis creaturis, tamquam causis secundis, et primæ essentialiter subordinatis : Mirum est, si Amesius sustinuit se vocari a suis filiis patrem ut sic (juxta suam sapientiam), « causæ solitariæ major esset dignitas, quam causæ cum aliis ».

II. — Objic. « Pacem conscientiæ non possunt illi habere, qui in satisfactionibus suis quærunt abolitionem reatus pœnæ ». Resp. : Conscientiæ pax non pendet a reatu illo pœnæ temporalis, quem solum satisfactionibus nostris tollendum esse dicimus : Qui enim culpæ remissionem accepit, in gratiam cum Deo rediit, magna sine dubio fruitur conscientiæ pace, licet sciat, se temporali aliqua mulcta ob peccata præterita castigandum. Cum vero putat Calvinus ne centum quidem vitas sufficere ad satisfactionem, quam debemus, fallitur apertissime; siquidem tanti æstimatur a Deo satisfactio, quæ in hac vita sponte, atque ex charitate suscipitur, ut brevis hujus vitæ labor

facile compenset acerbissimos, longissimosque purgatorii cruciatus; quod de unica Martyrii perpessione docet S. Cyprianus lib. IV. epist. 4. et de contritione perfecta Theologi communiter. Etiam hæc Amesius truncando *enervavit*.

Ad CAPUT XV.

I. — Objic. « Peccata, quæ Deus dicitur *projicere post tergum*, *delere*, *demergere in profundum maris*, *non imputare*, *tecta habere etc.*, illa non ad judicium vocat, et punit : sed credentium, et resipiscentium peccata projicit post tergum etc. » Resp. : Istæ formulæ hoc tantum significant, Deum projicere, delere etc. peccata eorum, quibus amicitiam gratiamque suam restituit; quia, quod attinet ad reatum culpæ, et pœnæ æternæ, ita illos respicit, ac si numquam peccassent, licet ob eorum utilitatem, aliisque justissimis de causis, aut eos ipse temporaliter castiget, aut ut seipsi castigent, velit. Quod si hoc Amesius vocare velit « non per omnia » totalem, sed partialem remissionem », per nos licet. Plus quam diximus, nec Calvinus, nec Amesius ex illis Scripturæ locutionibus extundent.

II. — Objic. « Isai. I. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix albescent etc.* » Resp. : Mirum est, Isaiam produci a Calvino pro suo errore, cum, si ille glossis non depravetur, facile dedocere possit errorem Neo-Evangelicorum. Cum enim Dominus ib. præmisit: *Lavamini, mundi estote, auferte etc.*, promisit quidem perfectam peccati purgationem, ut nulla restet pœna : Sed non tantum qualitercumque credentibus, et resipiscentibus (ut adversarii e capite suo, et non de ore Domini, docent); sed iis, qui prius lavantur per veram contritionem, et Pœnitentiam, dein cessant a peccatis, quibus antea male assueverant : tum in bonis operibus assidue, ac diligenter exercentur, atque ita (ut hunc locum S. Hieronymus interpretatur), dignos Pœnitentiæ fructus faciunt. His ergo dicit Dominus illa, quæ Calvinus objicit. Falsum est, quod ait Amesius, « nos ideo remissionem illam, qua sola Christi Satisfactione nititur, directe accusare imperfectionis » ; non magis certe, quam causam primam, et universalem arguimus imperfectionis, eo quod habeat sibi subordinatas etiam secundas.

III.—Objic. « *Christus pœnas peccatis nostris debitas tulit : Castigatio pacis nostræ super eum*, Isai. LIII. » Resp. : Christi mors fuit pretium, et satisfactio pro peccatis nostris, immediate pro culpa, et reatu mortis æternæ; mediate autem pro pœna etiam temporali, quatenus gratiam præbet, per quam ipsi nos Domino satisfaciamus. Neque hinc sequitur, ut vult Amesius, « sic fore satisfactionem Christi multiplicem, non unam ». Est enim unica, infinita virtute multiplex.

IV.—Objic. « Si a reatu liberamur per Christum, tunc etiam liberamur a pœna ». Resp. ut ante : Liberamur per Christi merita immediate a culpa, et pœna æterna, mediate quoque a pœna temporali. Distinctio autem ista inter reatum culpæ, et pœnæ, non « est absurda nimis », ut mentitur Amesius, cum non modo ex ratione naturali, sed etiam ex SS. Scripturæ testimoniis supra evicerimus, actiones pravas liberas consequi veluti proprietates reprehensibilitatem, dignitatem, et meritum, tum, ut odio habeantur; tum, ut plectantur. Priorem sine posteriori posse tolli, et de facto tolli, multis exemplis supra constat. Sed adhuc argutatur Amesius : « Culpa remota necessario tollitur reatus pœnæ, quia fundamento relationis ablato, relatio necessario cessat. Reatus autem est relatio ad pœnam, et culpa est ejus fundamentum, sicut intelligentes omnes facile concedent ». Resp. : Hoc argumentum nimis, ideoque nihil probat. Pariter enim liceret arguere : Actio peccaminosa est fundamentum reatus pœnæ : Sed actio peccaminosa transiens non manet : Ergo nec reatus pœnæ. Censetur ergo tam reatus culpæ, quam pœnæ moraliter tamdiu manere, quamdiu culpa non fuerit vel condigna satisfactione, vel offensæ remissione sublata. Remissio vero hæc, qualiter ex voluntate Dei fiat, hactenus abunde fuit ostensum.

Gerhardus hic disp. 23. usque ad th. 55. multa garrit, sed vix quicquam, quod non vel hactenus excussum sit, vel absque excussione, sua inanitate concidat, ut cum th. 8. ait esse « implicationem contradictionis, cum statuitur satisfactio imperfecta ». At, numquid inter homines passim talis agnoscitur, cum debitor facit, quantum potest, communi proborum æstimatione censetur suæ satisfecisse obligationi? Th. 12. ait : Cum Christus Joan. VIII. adulteræ nullam satisfactionem imposuerit, nec ministros Ecclesiæ debere ulla opera satisfactoria imponere. At quo modo hoc sequitur?

Anne pedaneus judex potest omnem illam gratiam indulgere, quam princeps supremus ? Anne sic etiam inferet : Christus non damnavit adulteram : Ergo nullus judex debet damnare adulteras ? O digna Gerhardo ratiocinatio ! Quid ? quod thesi sequenti non aliam concedat Christo potestatem, quam ministerialem cum Apostolis et Sacerdotibus cæteris communem. Hæc coæquatio potestatis est impia, et blasphema detractio potestatis, quam in Christo omnes Theologi agnoscunt, et vocant *Excellentiæ.*

Cætera, his æque aut magis insulsa, prætereo.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE INDULGENTIIS

Ad CAPUT I.

Indulgentias vocamus, nos Catholici, remissiones pœnarum, quæ sæpe remanent luendæ post remissionem culparum, et reconciliationem in sacramento Pœnitentiæ adeptam, quas remissiones Summi Pontifices ex paterna lenitate, et condescensione in filios suos, compatientes eorum infirmitati, certis temporibus, et non sine justa et rationabili causa aliqua concedere solent. Amesius hic degrandinat calumnias, inquiens : « Ex ista descriptione indulgentiarum manifeste apparet, hanc esse compendiariam summam, vel sentinam totius fere mysterii iniquitatis, et proinde memorandam fuisse illam divinam providentiam, qua factum est, ut purgatio stabuli Papæ inceperit ab istarum indulgentiarum impugnatione. Nam supponit 1. Remissionem culpæ, pœna remanente. 2. Remissionem et culpæ, et pœnæ, ab homine pro arbitrio suo factam. 3. Sacramentum novum ab homine introductum. 4. Summos Pontifices cum auctoritate monarchica, etiam in spiritualium rerum dispensatione. 5. Posse Pontifices de jure Dei remittere, ac dispensare. 6. Remissionem horum Pontificum majorem esse, quam quæ in Sacramentis exhibetur. 7. Hæc omnia pendere ex rationabili causa, hoc est, eatenus fieri, quatenus Papæ, et asseclis ejus prosunt. Certe si omnia accurate expendantur, nullum caput est in tota Theologia (Luthero-Calvinica), quæ non læditur per doctrinam de indulgentiis. » Resp. : Amesius cernens præclusum sibi ostium disputandi theologice contra doctrinam de indulgentiis, apertum vero esse campum non tam declamandi populariter, quam criminandi sycophantice ; hunc avide arripuit. Non dubito autem, cuivis prudenti perversitatem hujus calumniatoris non tam suspectam, quam perspectam, et manifestam fore, si consideraverit vel solam methodum hujus Amesiani libelli de Indulgentiis. Nam, cum prætendat *enervationem Bellarmini;* hic vero in libro priori tractet : 1. De nomine indulgentiæ. 2. An sit thesaurus spiritualis Ecclesiæ ? et penes quem potestas eam dispensandi ? 3. Quid sit proprie indulgentia ? An solutio ? vel absolutio ? a quo vinculo absolvat ? 4. De varietate indulgentiarum. 5. De fructu earum. 6. Quis possit eas concedere, et quam ob causam ? 7. Quæ dispositio ad eas requiratur ? An et quomodo defunctis eæ prosint ? In posteriori autem libro mendacia, fraudes, et imposturas, argumenta quoque sive a testimoniis Scripturæ, et Patrum, sive ab ipsa ratione petita, Lutheri, Calvini, Heshusii, et Kemnitii aperiat, discutiat, et refellat. Amesius de toto hoc libro secundo, dum silet, reipsa agnoscit, recte Bellarminum mendacia, fraudes, argumenta Luthero-Calvinica discussisse. Quomodo enim alias indefensos relinqueret suos Patriarchas, ac falso iis mendacia, imposturas, ut impingi non ostenderet, si ulla veritatis specie eorum causam tueri se posse confideret ? Frigida nimis, et diluta excusatio est, cum in calce libelli ait : « Quæ respondet Bellarminus ad argumenta nostrorum lib. II. quia sunt fere omnia repetitiones principiorum antea subversorum, et causa ipsa talis est, ut operosiorem refutationem seorsim non requirat : non possumus sine magno tædio, eoque non minus inutili, quam ingrato pertractare ». Quid enim vero hoc est, nisi herbam porrigere, et fateri ipso facto, nihil se præter calumnias posse contra doctrinam Catholicam

adferre ? Nam quæ in illis libri I. quæstionibus carpit, et arrodit, nihil sunt, nisi sarcasmi, nugacissimi cavilli, impiæ calumniæ sexcenties protritæ, e quibus omnibus nec unica sanæ ratiocinationis extundi queat. Malam causam melius egisset Amesius, si telam mox post insigne illud suum proœmium abrupisset, et uti posteriorem, ita et priorem Bellarmini librum; imo ipsam indulgentiarum descriptionem a Bellarmino allatam reliquisset intactam. Quomodo enim ex ea « manifesto apparet compendiaria summa, vel sentina mysterii iniquitatis », nisi iis, qui a nocturno Magistro per Lutherum illuminati credunt (quod ab Apostolorum tempore usque ad Lutherum nemo fidelium credidit), *se sola fide speciali salvari*, « sine proprio motu liberi arbitrii » ? Hanc recte vocasset Amesius « compendiariam summam et sentinam mysterii iniquitatis » ? Quomodo vero dici potest, « purgationem stabuli Papæ incepisse ab indulgentiarum impugnatione », nisi Synagogam Luthero-Calvinicam fateatur esse « stabulum Papæ », in quo nempe sunt ejus « equi, et muli » refractarii, « quibus non est intellectus » sanus, quorum proinde « in camo et fræno maxillæ constringendæ » sint ? Nam « stabulum Papæ » Ecclesiam Catholicam intelligere non possunt, cum illam a sordibus purgari ne cœptam quidem esse contendant. Quantæ demum sive vesaniæ, sive flagitii est, dicere, in illa indulgentiarum descriptione « supponi 1. Remissionem culpæ, et pœnæ ab homine arbitrio suo factam. 2. Sacramentum novum ab homine introductum. 3. Pontificum lenitatem, ac compassionem majorem esse ea, quæ in sacramentis exhibetur. 4. Hæc omnia fieri, quatenus Papæ, et asseclis ejus possunt ? » Hoccene est ratiocinari ? An potius fatue sycophantari ? Sed percurramus breviter assertiones Bellarminianas, quibus indulgentiarum veritas, et natura explicatur. 1. In bonis actionibus hominum justorum duplex valor, sive pretium assignari potest, meriti et satisfactionis. Falso ait Amesius : « Neutrum horum valorum assignari a Scriptura ». Nonne Tob. IV. dicitur : *Eleemosynam ab omni peccato, et morte liberat.* Eccles. III. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum :* et tamen eadem eleemosyna, quia est opus bonum, Deo gratum, meritoria est vitæ æternæ, ut patet ex Matth. XXV. *Percipite regnum..... esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc.* Idem de jejunio et oratione patet ex Matth. VI. Joan. ult. etc. Idem confirmatur ratione; quia potest eidem operi duplex merces deberi : altera ex justitia commutativa, altera ex distributiva. Atqui operi satisfactorio debetur remissio pœnæ ex justitia commutativa; operi meritorio debetur præmium ex justitia distributiva. Ergo etc.

Ad hæc obmutuit Amesius.

Ad CAPUT II.

I. — Opus humanum, qua parte meritorium est, non potest aliis applicari; potest tamen, qua satisfactorium. Amesius : « Si hoc intelligatur de obedientia Christi, blasphemiam habet in parte antecedente ; si de obedientia hominum, in consequente ». Respond. : At efficaciter probat utrumque ratio Bellarmini, quam Amesius *enervare*, nisi omittendo, non potuit. Quid enim ? numquid S. Scriptura passim testatur, « unumquemque propriam mercedem accepturum » ? Et quomodo aliter fieri possit, ut Christus, vel quivis justus spoliet se proprio merito, conferatque alteri ? aut ex eo, quod unus bene operatur, censeatur alius bene operari, et mereri præmium ? Vice versa autem : Cur non possit unus pro altero pœnam compensare, debitumque solvere, ut ille satisfecisse merito dici possit ? Quid clarius ? Unde Amesiana antithesis non tam blasphema est, quam fatua.

II. — Exstat in Ecclesia thesaurus satisfactionum ex Christi passionibus infinitis, qui numquam exhauriri queat. Amesius : « Non male hoc dicitur, si bene accipiatur ». Resp. : Bene hoc dicitur, etsi male a Luthero-Calvinicis accipiatur. Christus certe pro omnibus hominibus mortuus est. Nec minus certum est, non omnibus hominibus pretium mortis Christi re ipsa applicatum fuisse ad eorum expianda peccata. Superest igitur multum illius pretii, quod semper applicari possit, etiamsi infinitum non esset, uti revera est, et semper redundabit. Amesius nihil habet, quo hæc dissolvat, nisi suas antitheses Calvinicas, quas superfluum est recitare.

III. Ad hunc thesaurum superfluentium satisfactionum pertinent etiam B. Virginis, et aliorum Sanctorum, qui plus passi sunt, quam eorum peccata requirerent. Amesius : « Infinitum non augetur ». Sic est, intensive. At quidni extensive ? Plures quippe sunt

satisfactiones, et merita Christi ac Sanctorum, quam Christi solius. Amesius 2. « Nemo præter Christum plus passus est, quam peccata ejus merebantur ». Respondeo : Hæc est impia hæresis. Quid enim vero peccavit Deipara ? Quid S. Joannes Baptista ? Quid alii post Baptismum innocentissimæ vitæ? At constat B. Deiparam plus in morte Christi, quam ullum Martyrum passam esse etc. Amesius 3. « Quidquid sustinuerunt Sancti, id ipsis abunde remuneratur : Ergo non potest pro aliis esse satisfactorium ». Resp. : Sequela non probatur. Unius Durandi auctoritas contra omnes nulla est. Apostolus Rom. VIII. vers. 18. asserit antecedens, quod male torquetur in patrocinium erroris per Quodlibeticam syllogisticen.

Ad CAPUT III.

I. — Satisfactiones Christo, et Sanctis supervacaneæ applicari possunt aliis, qui rei sunt luendæ pœnæ temporalis, ut constat ex articulo Symboli de communione Sanctorum, et ex II Corinth. XII. II Timoth. I. Coloss. I. Iterum Amesius vix habet, nisi antitheses. Nam quod addit : « Si post aliquas applicatas, restarent seorsim aliæ applicandæ, divideretur Christus, et alii dimidiatam tantum, alii vero plenam redemptionem haberent sibi applicatam ». Non magis certe sequitur divisio Christi ex hoc, quam ex eo, quod nonnullis Christus quoad efficaciam meruit ingentem cumulum gratiarum, aliis perquam tenuem, ut patet in infantibus recens post Baptismum morientibus, si cum Apostolis, Deipara, etc., comparentur.

II. — Ecclesiæ pastoribus auctoritas divinitus concessa est, thesaurum satisfactionum dispensandi, ac per hoc indulgentias concedendi, uti ex iis, quæ de Summo Pontifice dicta sunt, constat. Et jam ipso Apostolorum tempore concessam fuisse indulgentiam, perspicuum est ex illis Pauli verbis II Corinth. II. *Cui aliquid donastis, et ego etc.*, quod nec ipse Calvinus in eum locum abnuit, nec Molinæus in Novitate Papatus etc. Amesius vero maluit hoc totum silendo enervare. Certe negare hoc nequeunt adversarii, uti et de primorum sæculorum usu apud Tertullianum et S. Cyprianum epistol. 10. et quatuor seqq. Item Concil. Ancyr., Laodic., Nicæni., Carthag. IV. etc. Ne tamen nihil dixisse videatur Amesius, affingit « Catholicis auctoritatem pro arbitrio dispensandi », infertque, sic « indulgentiam quoque primariam fore prædicationem Evangelii, et sacramentorum administrationem ». Sic nempe ex alma Quodlibetica. Porro, Durandi et Meronis objectiones contra communem Catholicorum doctrinam cap. 4. a Bellar. dilutas, silentio quoque suo videtur approbasse, uti totum librum. II.

Ad CAPUT V.

Indulgentia proprie est absolutio judiciaria, annexam habens solutionem ex thesauro. Amesius ope suæ Quodlibeticæ hinc infert. « 1. Papam sic judicium exercere in foro alieno. 2. Solvere ex thesauro non suo. 3. Absolvere a peccatis, quæ non cognoscit. 4. Solvere pro debitis ignotis. » Respondeo : Prima sequela nulla est, quia Principis et Vicarii idem est forum. In 2. nihil incommodi est, quia Papa dispensatorem se, non dominum thesauri profitetur. 3. et 4. non requiritur. Quæ subdit Amesius, scurrilia convicia sunt, ventis leviora.

Ad CAPUT VII.

I. — Per indulgentias absolvimur non a reatu culpæ ullius, nec a pœnis naturalibus, aut externis in foro sive ecclesiastico, sive sæculari inflictis. Hæc cum certa sint, ut nec ipse Amesius negare posset ; iis tamen mera convicia, et nugarum quisquilias reponit.

II. — Indulgentiæ liberant homines a reatu pœnæ, non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo ; tum, quia alias non esset utilis, sed noxia indulgentia, et Ecclesia filios in re maxima deciperet, quia liberaret eos a pœna hujus vitæ mitissima, et remitteret ad pœnam atrocissimam Purgatorii ; tum, quia alias non possent concedi indulgentiæ pro defunctis.

III. — Cum in forma indulgentiarum exprimitur, concedi remissionem Pœnitentiæ injunctæ, intelligitur injuncta in sacramento Confessionis : cum non fit mentio injunctarum, intelliguntur omnes, sive injunctæ sint, sive injungi potuerint. Infert Amesius : « Ergo indulgentiæ papales tollunt 1. partem sacramenti. 2. Fructus dignos Pœnitentiæ. 3. Compensationem injuriarum Deo illatarum. 4. Medicinam animæ peccatrici necessariam ». Respondeo : In prima sequela nullum est incommodum, quia non

tollitur, nisi pars integralis sacramenti, quod ex justa causa licet. Reliqua non sequuntur, tum, quia illa, quæ allegantur, non consistunt in indivisibili; tum, quia, ut cum aliis docet Suarez disp. 38. sect. 10. et num 10. per indulgentias remittuntur pœnitentiæ impositæ, ut satisfactivæ, non ut medicinales, quia indulgentiæ non sunt in destructionem, sed in ædificationem animarum etc. Et Bellarminus lib. I. cap. 12 : Christianus populus non ignorat, ad fidem pertinere, quod sit in Ecclesia potestas concedendi, non autem, quod in particulari non possit fieri, ut indulgentia vel non sit rata, vel non prosit. Et ideo sic accipiunt prudentes Christiani Pontificias indulgentias, ut simul etiam studeant dignos Pœnitentiæ fructus ferre, etc. Unde patet, quam falsa sit etiam ultima Amesii illatio, « quod licentiam concedant indulgendi peccatis ». Hoc, inquam, falsum est, si sermo sit de legitimo usu illarum ; quod si per abusum nimia facilitas in illis concedendis admitteretur, libenter fatemur inde sequi plura mala, uti notavit loco citato Bellarm. et Cardin. Baronius ad A. C. 847. num. 4. qui Clementem VIII. eo nomine laudant, quod non sine divino instinctu effusas nimium indulgentiarum concessiones restringere conatus sit, exemplo concilii Lateranensis sub Innocentio III. cujus decretum legitur : « De moderandis indiscretis indulgentiis ». Quod etiam fecit Viennense, Lugdunense, Tridentinum sess. 25. Quomodo vero hinc inferatur (uti contendit Amesius), « prudentiores Pontificios indulgentias numerare inter pias fraudes Papæ, vel Matris Ecclesiæ, non apparet, nisi ope artis illius flagitiosæ, quæ quidlibet infert e quolibet ». Illud sane, quod de « pia fraude » refert ex S. Bonaventura Amesius, est ipsissima Lutheri hæresis a Leone X. damnata, a nullo probato Theologo probata, sed reprehensa vehementer cum sancto Thoma in suppl. quæst. 25. art. 2. et sancto Bonaventura, cujus hæc sunt verba : « Sed istud (quod cum Luthero dicunt Calvinistæ) est derogare Ecclesiæ, dicendo, eam sub specie quadam mentiri, et opera inania, et puerilia, et jocosa esse, quæ facit ». Quod abhorret mens recta. Hæc Bonaventuræ verba recitare debuisset, si non fallere incautos voluisset. Mendacissimus vero Gerhardus pag. 230. S. Bonaventuræ affingit illam ipsam hæreticam sententiam, cum ait : « Bonaventura ausus est etc ». Quæ allata satis aperte indicant perversitatem Gerhardi.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE INDULGENTIIS

Ad CAPUT XX.

Amesius totum librum secundum de Indulgentiis intactum reliquit.

Gerhardus disp. 23. a th. 55. usque ad 115. multa exscribit e Bellarmino ; sed ex omnibus vix potest argumenti alicujus virilis species extundi. Quid enim, quæso, ad rem facit, quod Bellarm. « fateatur, olim indulgentias a Waldensibus et aliis hæreticis impugnatas? 2. Durandum, Antoninum et Roffensem agnoscere, Indulgentias destitui primitivæ Ecclesiæ suffragio ? 3. Quomodo sequitur : « Si tanta est utilitas satisfactionis a Sacerdote impositæ; Ergo indulgentias oportet esse perniciosas » ? 4. Quid, quæso, contra dogma fidei facit, quod in quæstionibus Scholæ controversis dissideant Theologi ? Ad quem finem replevit 29. theses recitatione ejusmodi dissensionum inter Scholasticos? Numquid hoc *puerile* est? Videantur quæ supra dicta sunt de hac insulsitate. 5. Quomodo ex illis « Indulgentiarum restrictionibus », quas ex Bellar. recitat Gerhardus th. 101. et tribus seqq. infertur illud « vetus adagium ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς. O quodlibetica! Cætera coincidunt cum nugis Amesianis.

Titius vero post recitata mendacissimæ Apologiæ Melanchthonicæ verba, et nescio unde conquisitis leonini versificatoris ineptiis, unum hoc agit, ut ex ipsa Catholicorum confessione ostendat, primis quinque sæculis ignotum fuisse usum indulgentiarum, et minus aperte in SS. litteris eas esse proditas. Addit post consueta convicia geminam calumniam. 1. est : « Evenire Papistis, quod de veteribus hæreticis dicit S. Irenæus : eos neque Scripturis, neque traditioni consentire ». At hoc elogium Luthera-no-Calvinianis ex asse competere, Catholicis vero minime, ex hactenus disputatis manifestum est. 2. Nos « ut antiquitatis opinionem conciliaremus indulgentiis, subtili fraude Symbolo Apostolico eas nuper cœpisse inserere : (Ublast der Sunden) : Notatum hoc ait in digressione Calixti ». At unde probatum ? Insulsam et stolidam hanc esse calumniam, res ipsa loquitur, cum « fraudem subtilem » fingat, quam nulli etiam stupidorum et rudium inter Catholicos fraudi fuisse omnes novimus. Nempe hæc sunt tela amentata, et arietes ineluctabiles, quibus sternitur dogma Catholicorum ! quod quoad substantiam satis clare traditur in SS. Scripturis II Corinth. II. vers. 10. et vetustissimis Patribus Tertull. et Cyprian. ut supra. Quoad modum vero et praxim (uti et in aliis dogmatibus agibilibus, vel ad disciplinam Ecclesiasticam pertinentibus), patitur pro temporum et circumstantiarum varietate aliquam mutationem, juxta illud Tertulliani lib. de veland. Virg. « Regula credendi una est inviolabilis etc...... hac vero manente, cætera jam disciplinæ et conversationis admittunt novitatem etc. » Præclare in hanc rem scripsit in prooemio eruditi sui Operis de administratione sacramenti Pœnitentiæ per XIII. sæcula priora in Occidentali et Orientali Ecclesia D. Joannes Morinus. Plures quippe mutationes in praxi ejus administrationis pro temporum varietate observaturus, pariter monet, nihil eam vicissitudinem officere veritati et unitati Catholicæ Ecclesiæ. « Christus, inquit, Ecclesiæ suæ adest non uno die, non uno sæculo, sed omnibus sæculis, et singulis diebus omnium sæculorum usque ad consummationem sæ-

culi. Ita quoque Apostolus clarissime Ephes. IV. vers. 11. et 12. Etenim differentiæ Catholicum et hæreticum substantialiter consistentes, unumque ab altero secernentes, his propositionibus continentur. Ista propositio (Ecclesia veritatem secuta est annis 200. 300. 500. 1000. etc. postea erravit, morum iniquitatem et regiminis perturbationem amplexa est, et probavit) ; hæreticum constituit, si pertinaciter defendatur, aut hæreseos merito suspectum, si verbis vel scriptis insinuetur. Nec ad hæresim refert, quoto sæculo dicas eam errasse. Quo die eam errasse professus es, hæreticus factus es. Contra, ista propositio : Ecclesia nullo sæculo, nullo die errare potest, aut pravos mores probare, Catholicum demonstrat. Catholicus enim ille est, qui Ecclesiam profitetur non modo non errasse, sed etiam nullo sæculo errare posse : et quamdiu hoc profitetur, errare non potest, hæreticus esse non potest. A Deo enim præceptum nobis est, Ecclesiam hodie loquentem audire, non solum alterius ævi. Si semel hoc axioma concutias, omnem excutis de cordibus Christianorum fidei securitatem, omnem de Ecclesia ἀναμαρτησίαν, tumque necessario sicut parvuli fluctuantes circumferemur omni vento doctrinæ etc. Nulla enim inter sic sentientem, et hæreticos quotquot fuerunt, sunt, vel erunt, quatenus hæretici sunt, differentia prorsus est. Omnes enim hæretici qui fuerunt, sunt, et erunt, tales sunt propter non auditam hodie et nunc Ecclesiam loquentem et definientem. Obtendere enim et profiteri se auditurum Ecclesiam, Doctoresque alterius ævi, hoc plane est paucis verbis λύρους μακροῦς λειρεῖν. Nam idem importune jactant, et ostentant omnes hæretici, hic ævi secundi, ille tertii, iste quarti, et consequenter : sed nullus Ecclesiam hodie loquentem et docentem se auditurum sincere profitetur. Omnes hæretici volunt Ecclesiam audire mutam, non loquentem, Doctores mortuos, non vivos, ut quod vivis et loquentibus judicibus fieri non potest, mutis et mortuis illudant ». Ita Morinus sapientissime, optime, nihil verius !

VINDICIÆ

PRO LIBRO UNICO

DE

SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS

Ad CAPUT II.

Extremam Unctionem esse vere, et proprie dictum sacramentum, fides Catholica affirmat in conciliis, Tridentino, Florentino, Viennensi, Lateranensi, Moguntino sub Rabano, Aquisgranensi, Meldensi, Wormatiensi, Cabilonensi, Nicæno I. in Arab. can. 68. et SS. Patres eadem tradunt, quorum indicem copiosum post Bellarminum texuit Nicolaus Serrarius in disput. de Extrema Unctione cap. 2. th. 20. Et hoc omni pio Catholico sufficere debebat, etsi nullum e SS. Scriptura fundamentum perspicuum haberemus, cum semel pro semper explosa sit dudum illa nænia Luthero-Calvinicorum : « Non legitur in Bibliis ». Suppetunt tamen duo, alterum ex Marc. VI. alterum ex Jacob. V. De priori res incerta est, et minus probabile, quod unctio illa per Apostolos facta, fuerit sacramentalis, tum, quia referebatur vel solum, vel præcipue ad curationem morbi corporalis; tum, quia eo tempore Apostoli necdum erant Sacerdotes; tum, quia promiscue ungebant quoslibet ægrotos, ut cæcos, claudos etc., et probabiliter etiam non baptizatos; tum, quia Trident. sess. 14. can. 1. ait, Marc. XVI. *Hoc Sacramentum insinuatum*, seu figuratum esse. Ex altero igitur Jacobi testimonio satis evincitur veritas hujus sacramenti, cum ei conveniant omnes conditiones, non modo quas nos Catholici, sed etiam quas Luthero-Calvinici requirunt ad rationem proprie dicti sacramenti. I. Est sensibile signum, quod ab Apostolo exprimitur, *Oleum* nempe. 2. Ut hoc signum per modum sacri ritus institutum sit, quod indicatur in eo, dum vult Presbyteros Ecclesiæ adduci, ab iis preces fieri, oleum admoveri. 3. Ut ei symbolo gratia sanctificans infallibiliter sit annexa; et hoc indicatur iis verbis: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*. 4. Ut a Deo sit institutum, quod illis ipsis verbis indicatur : quomodo enim nisi a Deo institutore possit illa gratia remissiva peccati promitti ? Insuper non desunt etiam aliæ conditiones, quas Kemnitius requisivit, nempe 1. Ut sit ritus perpetuus; tamdiu autem Unctio Extrema durabit, quamdiu infirmi, h. e., usque ad finem mundi. 2. Ut sit ritus ad omnes pertinens, nempe omnes, cum in morbum lethalem incidunt. 3. Ut sit Novi Testamenti ritus. 4. Ut promissio gratiæ sit annexa. 5. Ut non sit cujuslibet gratiæ, sed remissionis peccatorum. 6. Ut non tantum sit promissio generalis, sed etiam in particulari applicetur ei, qui Sacramentum percipit. Hæc omnia manifestum est reperiri in verbis illis Jacobi V. Amesius 1. « Observandum hoc in primis, duo tantum testimonia Scripturæ pro sacramento hoc a Pontificiis afferri; et primum eorum a Card. Bellarmino rejici tamquam alienum : alterum vero a Cajetano alio Cardinale in Jac. V. » Resp. : Quid tum postea ? Una hirundo non facit ver. Pertinet ea singularitas et hallucinatio Cajetani ad pedes pavonicos, jam sæpe explosos. Debebant adversarii (ac præcipue Joannes Dallæus in sua hujus sacramenti verbosissima impugnatione anno superiori impressa), respondere isti P. Secrarii cerastino : Vel apud Marcum eodem prorsus modo ac ritu Apostoli unxerunt, quo apud

Jacobum jubentur presbyteri : vel eodem tantum quoad typum et figuram. Si illud; ergo unctionem, quam Catholici retinemus, vos vero exploditis et ridetis, Christus præcepit, Apostoli dederunt. Si hoc secundum; ergo hoc, quod a Christo et Apostolis figuratum et præmonstratum est, nos Catholici facimus, vos vero nec figuram, nec figuratum miseri habetis. Ames. 2.: « Remissio peccatorum promittitur orationi fidelium, non unctioni; promittitur etiam in ordine ad sanitatem tantum ». Resp. : Hæc sacro textui quodlibeticus interpres affingit. Insulsum est, quod mox idem subdit : Institutio sacramentalis non potest concludi ex qualibet constanti promissione : tum enim tot essent Sacramenta, quot oratio habet promissa ». Resp. : Neque nos inde solum concludimus, sed juncto signo sensibili a Christo ad conferendam infallibiliter gratiam instituto : Confirmatur argumentum Catholicorum 1. Quia non loquitur Jacobus de naturali curatione, tum, quia oleum non est medicinale ad curandos quosvis morbos; tum, quia Prophetæ et Apostoli ut plurimum rebus non salutaribus utebantur; alioqui enim et fidem sibi abrogassent, et donum Dei obscurassent. Cum vero Amesius ait : « Oleum posse synecdochice poni pro medicamento salutari », unde probat, ita de facto poni ? Confirmatur 2. Quia non loquitur S. Jacobus de Unctione, quæ sanaret corpus ex dono miraculorum. 1. Quia consilium datur pro ægrotis, non pro cæcis, surdis etc. 2. Quia Presbyteri debent vocari, non illi, qui donum habent curationum. 3. Quia præscribitur certa materia, oleum. 4. Quia promissio (*Oratio fidei salvabit infirmum*), est absoluta, ac proin non potest præcipue referri ad corporalem sanitatem. 5. Quia remissio peccatorum tam aperte promittitur, ut non sit locus tergiversationi. 6. Quia Jacobus agit de iis, quæ pertinent ad nos omnes. Amesius reponit totidem antitheses ab omni probationis specie desertas, et verbis S. Jacobi haud obscure contrarias; e. g. « præscriptio certæ materiæ nulla est : Presbyteri vocandi fuerunt præcipue ad orationem et consolationem : Remissio peccatorum non promittitur unctioni, ut medio etc. » Numquid huic Quodlibetario interpreti e diametro contradicit textus ? Confirmatur 3. valde probabili et congruente ratione. Consuevit divina bonitas bonis initiis progressum bonum, progressui bono finem bonum semper (quantum est ex se) adjungere. At ut vitam spiritualem hoc in sæculo viveremus, bona nobis initia per Baptismum dedit; addidit sacramenta alia, quibus fortiter ac feliciter progrederemur : an ipsius igitur finis oblita ? Certe nullatenus credendum est, defuisse ejus providentiam, in egressu vitæ, nec vita hac exituris auxilium supernaturale speciale largiri. Amesius «concedit totum argumentum; negat tamen inde sequi speciale argumentum, eo quod in Vet. Test. nihil tale fuerit». At hoc vanum est, cum sic omnia fere Nov. Test. sacramenta neganda forent, cum tamen constet, legem Evangelicam præ mosaica et naturali abundare instrumentis gratiæ efficacibus. Quomodo insuper ex ipsis hæresiarchis, Wicleffo, Luthero, et Calvino, eorumque sequacibus Centuriatoribus etc. confirmetur hæc veritas, accurate tradit Serrarius cap. 3. quæ omnia tamen dissimulavit quoque Dallæus Calvinista in suo peculiari et verboso tractatu.

Ad CAPUT III.

Objic. hæretici : « Ritus Extremæ Unctionis non explicatur Jac. v. Quia non respicit proprie morituros, sed sanandos ægrotos : oleum benedictum non præscribitur : membra ungenda non designantur; effectus etiam tribuitur orationi fidei, non sacramento efficaci ex opere (ut Pontificii loquuntur) operato. » Resp. : Inungit Ecclesia eos, qui de vita periclitantur; et hoc voluit Jacobus. Amesius 2. « Inungitur a Pontificiis in ordine ad egressum ex hac vita, sed a Jacobo in ordine ad sanitatem restituendam ». Respondeo : Utrumque fit, sed sub diversa ratione; in ordine ad felicem egressum, si Deo visum sit, vitæ filum abrumpere : in ordine ad sanitatem restituendam, si hæc expediat æternæ saluti. Deinde Jacobus non negat, oleum esse prius benedicendum, ac insuper alloquitur infirmos, non Sacerdotes. Scire autem quale debeat esse oleum, et quomodo sit adhibendum, ad infirmum non pertinet, sed ad Sacerdotes. Amesius 3. : « Bellarminus cap. 7. expresse affirmat, consecrationem Episcopalem olei esse de essentia materiæ. Hæc autem non debet tantum non negari in Scriptura, sed etiam affirmari et imperari ». Respond.: Hoc posterius nititur putrido hæreticorum fundamento multoties everso. Dictum vero Bellarmini, si universaliter, et non tantum

de jure ordinario accipiatur, non est certum, sed probabile tantum : Orientalis enim Ecclesia etiam ante schisma tot sæculis administravit hoc sacramentum per oleum a Sacerdote benedictum. Unde bene Arcudius lib. v. cap. 2. recitatis aliorum sententiis, ait : Ego adhuc mitius et tutius responderem, si aliqua magna pars Ecclesiæ, qualis est Orientalis, commiserit Sacerdotibus munus benedicendi hoc oleum, idque antequam oriretur schisma, valere sacramentum videtur, non corrigente statim a principio, sed diu tolerante Romano Pontifice : Nam tunc Pontifex tacite consentire videtur etc. Falsum demum est, quod assumit Amesius de « oratione fidei ab ordine seclusa ». Oratio enim fidei non requirit necessario fidem ministri, sed quæ dictatur a fide, et sola fide intelligitur ; et hæc oratio minime excludit, sed potius includit operationem Unctionis, ita ut effectus non sit ex opere operantis, sed operato.

Ad CAPUT VI.

I. — Objiciunt hæretici : « Si unctio hæc sacramentum esset, tum (ex Pontificiorum sententia) haberet infallibilem et omnes uncti sanarentur. Sed posterius falsum esse constat : ergo et prius ». Resp. : Promissio absoluta non est de sanitate corporali, sed de remissione peccatorum. Amesius : « Remissio peccatorum promittitur in ordine ad illam sanitatem ». Resp. : Non S. Jacobus, sed Amesius hoc dicit, minime vero probat.

II.—« Nullum exstat exemplum, quod sancti viri in extremis agentes oleo inungi voluerint ». Resp. : Non exstant ejusmodi exempla, quia non scribuntur res notissimæ, et quotidianæ. Amesius : « An igitur unctio extrema, quæ non solet iterari, magis in frequenti usu fuit, quam cœna Dominica, quæ singulis Dominicis solebat olim celebrari » ? Respond. : Non fuit : quid vero hinc infertur ? Numquid fatentibus etiam Luthcrano-Calvinicis Sacra Eucharistia olim morituris porrigebatur, et tamen quam rara e primi, secundi, et tertii sæculi annalibus exempla exstant ? Anne eorum dormientium, quorum Apostolus meminit, nullius omnino corporis et sanguinis Dominici viaticum sumpsit ? At id scriptum non legimus; idem hic.

Ad CAPUT VII.

De materia et forma hujus sacramenti Catholici asserunt, oleum olivarum benedictum (uti paulo ante), esse materiam remotam : proximam esse ipsam unctionem. Quot autem unctiones et quibus in locis fieri debeant, pendere ex præcepto Ecclesiastico. Amesius allatrat hic iterum : « Benedictionem olei per Episcopos Papales, quorum cum nulla sit in Scripturis mentio, clare patet, materiam hujus sacramenti esse creaturam humanam ». Resp. : Hæc nænia ad nauseam decantata, evertit non tam hoc sacramentum, quam omnem fidem Catholicam, ut tom. 1. ostensum est. *Forma* sunt illa verba, quæ in sacerdotali Romano et agendis præscribuntur, aut iis æquivalentia, qualis est illa etiam Ambrosiana, quam ex S. Bonaventura recitat Amesius, nempe : *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut more militis uncti præparatus etc.* Unde iterum evanescit insulsus Amesii coccysmus iste : « Ista forma neque in Scripturis habetur, neque ab omnibus ungentibus adhiberi solebat ». Similes ineptias fusissime prosequitur Dallæus, potissimum cum pro suo libitu vertat dicta Patrum et veteris Ecclesiæ, plane immemor sui illius effati : « Ægre constare, quid circa Religionis controversias senserint Patres ».

Ad CAPUT VIII.

Hujus sacramenti effectus duo sunt. 1. Sanat corpus, si ita expedit animæ saluti. 2. Abstergit reliquias peccatorum. Per has autem reliquias non intelliguntur peccata venialia, ut quidam volunt : nec pronitas, vel habitus ex peccato relictus ; sed 1. Peccata relicta post alia sacramenta, sive mortalia, sive venialia sint. 2. Quidam torpor, et mœror, et anxietas, quæ ex peccato relinqui solet, et quæ maxime hominem morti vicinum vexare potest. Amesius 1 : « Sacramentum est signum et medium externum gratiæ internæ, et non sanitatis externæ ». Respon. : Est signum et medium infallibile gratiæ ac remissionis peccatorum ; causat vero sanitatem externam non nisi, cum saluti animæ expedit illa : unde hanc non significat absolute hoc sacramentum. Amesius 2. : « Abstersio peccati quoad culpam, in

Pœnitentia Unctionem antecedente habetur : abstersio quoad pœnam (Bellarmino judice) vel satisfactionem, vel indulgentiam requirit ». Resp. : Per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia, ea tantum quorum quis conscientiam non habet, sive ob oblivionem, sive morbi gravitatem ; nam quorum conscientiam habet, debent sacramento Pœnitentiæ expiari. Conducit ergo tum, cum quis ad remissionem mortalis jam quidem confessus sit, et communicarit, sed non recte id fecerit ; neque tamen id ipsum advertit : aut vere recte quidem utrumque fecerit, sed postea lethali sese culpa, quæ supplicio æterno luenda foret, obstrinxit, quam tamen non considerat. Hæc ergo præcipuæ sunt illæ peccatorum reliquiæ : unde non est ad rem, quod objicit Amesius « de dimidiatione veniæ », cum omnes alii Catholici æque ac Cajetanus ab Amesio laudatus dicant uno ore : « aut omnia mortalia remitti, aut nullum. »

Gerhardus præter suum coccysmum « de dissidiis Scholasticorum » et interpretum circa hoc sacramentum, et ea, quæ hactenus Amesius movit, vix quidquam producit responsione dignum. Quam ficulneum enim est telum hoc th. 9. « Nullus homo purus potest sacramentum instituere. Atqui Extrema Unctio non est a Christo instituta : quia unctionem, quæ describitur Marc. VI. negat Bellarminus fuisse sacramentalem : ergo Extrema Unctio non est sacramentum ». Numquid puerilis collectio ? « Marc. VI. non est : ergo plane non est institutum hoc sacramentum ». Nihilo melior hæc th. 12. Materia et forma sacramenti cujusque proprie sic dicti debet exprimi in divina institutione : at hæc non exprimitur ut in institutione promulgatoria, Jac. V. ergo ». Hujus argumenti assumptio plane inepta et falsa est : nam non continetur verbis S. Jacobi ipsa institutio, sed promulgatio sacramenti. Promulgatio institutionis per hominem facta non est « institutio promulgatoria ». Sufficienter autem iis Jacobi verbis (*orent super eum*) indicatur, formam hujus sacramenti debere esse deprecatoriam. Neque vero opus est, ut conceptis verbis et syllabatim ea forma prodita sit in prima institutione ; sufficit idem sensus, ut §. 3. dictum est.

VINDICIÆ

PRO LIBRO UNICO

DE

SACRAMENTO ORDINIS

Ad CAPUT II.

Ordinem esse vere et proprie dictum sacramentum, Catholica fides docet. Tria autem requiruntur ad sacramentum proprie dictum : Symbolum externum, seu ritus; promissio gratiæ : et mandatum seu institutio divina : quæ omnia hic reperiuntur. Ritus seu externum symbolum est manuum impositio, de qua Actor. VI. et XIII. et XIV. et I Tim. IV. II Tim. I. quæ omnia loca ab omnibus expositoribus de ordinatione intelliguntur; unde etiam apud Græcos Ordinatio χειροθονία appellari solet. Mandatum et institutio, Act. XIII. *Segregate mihi Paulum etc.* Act. XX. *In quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos.* Ephes. IV. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios Doctores, alios Pastores etc.* Amesius 1. « Nullum est symbolum externum, quod repræsentat et assignat unionem nostram cum Deo per Christum ». Resp. : Manuum impositio, tale symbolum habita est semper in Ecclesia ex apertis Scripturis, etsi hæ non conceptis verbis affirment, eam esse symbolum gratiæ : sed nec id opus est. Amesius 2. : « Impositio manuum est gestus orationis benedicentis alicui præsenti ex qualibet occasione, et in Confirmatione eadem ratione adhiberi solet ». Resp. : Hoc posterius constat esse falsum ex supra dictis : reliquum voluntarie sine ulla probatione asseritur. Amesius 3. : « Finis ad quem ordinatio ordinatur, est aliorum ædificatio, Ephes. IV, non propria justificatio : unde etiam est, quod quidam Scholastici velint, Ordinem ex eo maxime tenere rationem sacramenti, quod sit medicamentum non tantum respectu suscipientis, sed etiam respectu aliorum. Bonaventura in 4. distin. 24. vel ut loquitur Durandus : Ordo non est medicamentum suscipientis, sed communitatis ». Resp. : Finis extrinsecus ordinis jam collati, et in facto esse, sine dubio est ædificatio Ecclesiæ : in fieri autem, seu collatio et receptio characteris sacerdotalis sine dubio pro fine intrinseco habet ipsius personæ ordinandæ habitationem, qua per dona supernaturalia characteris, gratiæ sanctificantis, et auxiliorum actualium idoneus et potens redditur ad ministrandum aliis, præcipue SS. Eucharistiæ et Absolutionis sacramenta. Et sic facile intelliguntur S. Bonaventuræ et Durandi dicta. Cætera Amesiana sunt mera verba.

Ad CAPUT III.

Catholicam veritatem hic probat Bellarminus ex apertissimis testimoniis SS. Innocentii, Leonis M., Anastasii II., Gregorii M., Concilii Chalcedonensis, Dionysii, Chrysostomi, Theodoreti, Cypriani, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, etc., quæ more suo Amesius omittendo *enervavit.* Sane vel solius sancti Augustini auctoritas (qui in lib. II. contra Parmen. cap. 13. et lib. V. de Baptismo cap. 1. Ordinationem fere decies vocat sacramentum), plus ponderis habet, quam universæ Novatorum objectiunculæ.

Ad CAPUT IV.

I. — Probatur Catholica assertio ratione : quia Deus, cujus perfecta sunt opera, cum dat potestatem, dat etiam ea, quæ requiruntur ad legitimum et congruentem usum. At in S. Ordinatione datur potestas conficiendi et ministrandi sacramenta, quæ certe a peccatore recte exerceri non potest : Ergo datur simul cum potestate gratia justificans, et perficiens animam, ut rite fungatur tanto ministerio. Amesius 1. : « Hac ratione non magis probatur, Ordinationem esse sacramentum in Nov. Test., quam in vetere olim ». Resp. : Non recte infertur hoc, quia sacramenta Veter. Leg. non erant nisi umbræ *et egena elementa* ut vocat Apostolus, adeoque tam excellens et supernaturalis potestas in eorum ministris minime requirebatur. Amesius 2. : « Non tam probat, gratiam justificantem in ordinatione vulgari dari, quam intelligentiam Scripturarum, et donum docendi, quod experientia communis refutat ». Resp. : Nego assumptum : nam Sacerdotes proprie ordinantur ad sacrificandum, et ministranda sacramenta : ut ex iis idonei assumantur ad docendum, de more quidem optime fit, sed nemo donum doctrinæ sacræ de lege ordinaria et citra speciale privilegium accipit, nisi diligenti plurium annorum studio.

II. — Si in Baptismo, in quo datur potestas suscipiendi sacramenta, datur simul cum ea potestate gratia gratum faciens, quia sine ea non recte percipiuntur sacramenta cætera, cur in sacramento Ordinis, in quo datur potestas conferendi sacramenta, non simul etiam dabitur gratia gratum faciens ; cum non minus peccatum sit, homini indigno sacramenta dare, quam accipere ? Amesius 1. : « Fundamentum hujus argumenti est insulsissimum, Baptismi scilicet finem esse in relatione ad Eucharistiam et alia sacramenta ». Resp. : Si hunc diceremus finem principalem Baptismi, aliquid haberet coloris objectio. At principalem dicimus esse aggregationem in familiam Christi et adoptionem in filium Dei ; secundarius vero finis est ille qui in argumento ponitur. Amesius 2. : « Consequentia nulla est, quia ordinandus, non baptizandus, præsumitur habere gratiam justificantem ». Resp. : Consequentia non enervatur per hanc instantiam, quia gratia uberior confertur in Ordine sacerdoti futuro et Ecclesiæ ministro, quam infanti recens baptizato : et gratia sacramentalis in singulis sacramentis secum fert parata auxilia actualia in ordine ad eum finem, in quem principaliter institutum est tale sacramentum. Non est mirum, Luthero-Calvinicos hic fœde hallucinari, cum omnem gratiam sanctificantem in remissione peccatorum et extrinseca imputatione sanctitatis Christi collocent, ut adeo paris sanctitatis juxta eos sit Deipara Virgo, ac puer recens baptizatus.

Ad CAPUT VIII.

Hæc quæstio, quinam Ordines sint sacramenta, controversa est inter Scholasticos, ac proprie huc non spectat, quia non potest habere locum, nisi inter eos, qui §. prox. admiserunt, vere et proprie sacramentum Ordinis dari. Doctrina tamen Bellarmini hic cap. 5. de Episcopatu, cap. 6. de Diaconatu cap. 7. de Subdiaconatu, cap. 8. de quatuor minoribus valde probabilis est, saltem ob communem sensum gravissimorum. Amesius 1. : « Inferiores Ordines Pontificii ipsi appellare solent non sacros ; et Vasquez late ostendit, eos non esse Sacramenta a Christo instituta, sed ex Ecclesiæ constitutione manasse ». Libenter fatemur, sententiam Vasquezii esse probabilem ; neque enim pro certo affirmamus rationem sacramenti convenire quatuor minoribus. Vocantur autem majores ordines *sacri* per excellentiam, quia proxime contingunt res sacras, et habent annexum continentiæ votum, quod proprie dicitur hominum sacrorum, seu Deo specialiter consecratorum. Absolute autem minores quoque Ordines dicendi sunt sacri, cum ad sacrum ministerium, licet remotius, destinentur. Amesius 2. : « Si omnes isti Ordines sunt sacramenta, tum sacramenta non sunt septem tantum, sed 14. immo 15. Episcopatu annumerato ». Resp. : Omnes Ordines unum sacramentum censentur, quia unum sunt vel genere, vel quia ad unum finem omnes referuntur. Amesius 1. « Incertus est ipse Bellarminus, qua ratione possint tot Ordines unum dici sacramentum ». Resp. : Utrumque asserit Bellarminus, et ideo non est incertus ob illam voculam, « vel », quæ æquivalet conjunctioni, « et ». Amesius 2. « Ad unum finem generalem omnia sacramenta referuntur : non sunt tamen unum ». Resp. : Sunt omnino ea ratione unum, et quidem

genere subalterno. Amesius 3. « Mira perversitas est illorum hominum, qui Baptismum Joannis et Christi unum negant esse sacramentum; est tamen ordinationes istas, in quibus neque unum et symbolum, neque unum verbum, neque unus auctor, neque unum officium, in unum compingunt sacramentum ». Resp. : Nulla hic est perversitas, nisi Luthero-Calvinicorum, qui renuente Scriptura, omnique retro antiqua Ecclesia, Baptismum Joannis fingunt ex æquo contulisse gratiam, ac Christi Baptismus, cum quo non nisi in externa ablutione convenit, ut supra ostensum est. Nihil vero perversitatis in hoc est, quod diversa ministeriorum symbola, et creationes diversa specie constituant sacramenta, quæ in uno genere subalterno, (scilicet ministri altaris) conveniant. Quæ enim vel umbra contradictionis aut incongruitatis ostenditur, ob quam hoc non potuerit sic in sua Ecclesia disponere Christus Dominus? Sic vero factum esse, saltem probabiliter etiam de inferioribus asseritur.

Ad CAPUT IX.

Convenit inter omnes Catholicos, materiam hujus sacramenti esse aliquod signum sensibile ; formam autem esse verba, quæ dicuntur, dum illud signum exhibetur. Quamvis enim Scriptura non meminerit verborum: tamen aperte scribunt, verba requiri, antiquissimi PP. Ambrosius, Hieronymus, Augustinus etc. Amesius ait 1. « Hoc esse minus dilute et confuse propositum, cum Bellarminus ipse, lib. I. de Sacram. cap. 21. dixerit, oportere res et verba in sacramentis ita esse a Deo determinata, ut nihil addere, minuere, aut mutare liceat ». Resp. : Non ideo dicit, oportere ea verba consistere in indivisibili ; sufficit, modo conveniant in sensu eo, quem Christus tradidit Apostolis, et per traditionem conservatur semper in Ecclesia. Amesius 2. « Symbolum illud impositionis manuum, quod solum Bellarminus potuit proferre tamquam signum ordinationis institutum (et in sacris litteris expressum) in minoribus non adhibetur ». Respond. : Hæc objectio juxta Vasquez et alios locum non habet. Minores, si sint sacramentum, sufficientem habent materiam et formam ex traditione ecclesiastica acceptam ; quæ merito fidelibus sufficit, ut sæpe dictum. Vanum est itaque, quod Amesius recitatis ex « Pontificali Romano » omnium Ordinum « materia et forma, ait ex nuda recitatione earum demonstrari, eas nec institutionem divinam, nec S. Scripturæ approbationem habere ». Argumentum hoc negativum biblistarum, totius fidei eversivum, suo loco convulsum et explosum manet.

Ad CAPUT XII.

Lustrandæ hic sunt Gerhardinæ insulsitates. Porro omissa illa, quæ merito « transcendens et inbibita » in omnibus disputationibus Gerhardinis dici potest, dum in controversiis Scholasticis ad fidei articulum minime spectantibus, e dissidentibus Theologis a Bellarmino relatis unam partem pro testimonio κακοδοξίας Lutheranæ arripit : item illa, qua opiniones a Bellarmino relatas ut probabiles, sed non ut comprobabiles, invicem opponere et ἀντιλογίαν conflare satagit ; his, inquam, insulsitatibus neglectis, vix aliquid commemoratione dignum, in ejus disp. de Ordine occurrit. Paucula aliqua adnoto.

Th. 19. « Juxta Bellarminum non est scriptum, ordinatos fuisse a Christo Apostolos per manuum impositionem : ergo non est materia hujus Sacramenti divinitus instituta; alias a Christo in ordinatione Apostolorum non fuisset prætermissa, nec ab Evangelistis omissa ». Quasi vero argumentum negativum probet, et Christus fuerit alligatus symbolis externis in conferendo Sacerdotio !

Th. 21. sic arguitur : « Si, ut Bellarminus ait, potestas remittendi peccata, quæ in ordinatione confertur, potest esse sine gratia gratum faciente, utique non potest ex Joan. XX. demonstrari, in ordinatione conferri gratiam sacramentorum ». Resp. : Hæc sunt scopæ dissolutæ : numquid enim potest rite disposito in et per ordinationem conferri gratia sanctificans, et hac per peccatum mortale amissa tamen manere character sacramentalis, et potestas remittendi peccata ? Est ergo illatio Gerhardina valde rudis, si non puerilis.

Th. 22. et duabus seqq. conatur ostendere, Bellarminum data quasi opera sibi contradicere : sed lectis et intellectis iis, quæ ut invicem contraria, recitat Gerhardus, nihil aliud colligi potest a sano et minime perver-

so intellectu, quam Gerhardum vel non intellexisse verba Bellarmini, vel in pravum sensum pervertisse.

Th. 26. adhuc flagitiosius versat Bellarmini dictum cap. 8. §. Quantum de fine, quo institutum est sacramentum Ordinis, ut legenti et intelligenti patebit. Cætera coincidunt cum Amesianis.

VINDICIÆ

PRO LIBRO UNICO

DE

SACRAMENTO MATRIMONII

Ad CAPUT II.

Matrimonium esse proprie dictum sacramentum, affirmant Theologi omnes, qui expresse hanc quæstionem tractant, non modo post concilium Tridentinum, sed etiam ante, uno Durando excepto, qui aiebat, « in quantum sacramentum Nov. Leg. dicitur, et est aliquod signum sensibile extrinsecus homini appositum, ad effectum sanctificationis spiritualis », ea ratione, inquit, « Matrimonium non videtur habere perfectam univocationem cum sacramentis Nov. Leg. ». Amesius carpit Bellarminum, quod dixerit, unum Durandum e Catholicis ita sentire, cum tamen et Scotus et Bonaventura videantur Durando consentire ; immo juxta Vasquez etiam Magister sent. in 4. dist. 2. et e Canonistis Gottfredus Bern. Glossat. Hostiensis. Sed Amesius Scotum et Bonaventuram fide sibi consueta citat, cum hic conceptis verbis dicat : « Matrimonium nunc tempore Nov. Leg. non tantum præstare remedium concupiscentiæ (uti et in Leg. Vet). sed etiam aliquod gratiæ donum digne suscipientibus ». Magister vero neutrum expresse dicit ; in distinct. 26. videtur potius favere veræ sententiæ, in distinct. 2. princ. obiter et valde imperfecte aliquod discrimen inter sacramenta Nov. Leg. assignat, ubi ad marginem ponuntur hæc verba : « Magister hic non tenetur ». Remanet ergo solus Durandus cum pauculis juristis, quorum opinio sine dubio cum hæreticorum sententia coincidit. Probatur hæc veritas. 1. Ex Ephes. 1. vers. 32, ubi sacramenti nomen expresse tribuitur Matrimonio : id vero proprie accipiendum esse etsi Vasquez et alii negent, tamen ex ipsis verbis satis aperte videtur colligi ; cum enim asserat Apostolus, per conjunctionem matrimonialem inter Christianos significari unionem Christi cum Ecclesia, haud dubie non illam solum, qua Christus secundum carnem Ecclesiæ conjungitur (siquidem hæc conjunctio cum Christo non est propria Ecclesiæ, sed communis universo generi humano) ; sed etiam conjunctionem per gratiam, quæ est propria Ecclesiæ ; quam quidem conjunctionem Matrimonium significare convenienter non potest, si per illud carnaliter tantum, velut cæteri gentiles, Christiani inter se conjungantur, et non etiam spiritualiter per gratiam et mutuam charitatem, quam idcirco tantopere conjugatis commendavit Apostolus vers. 25. exemplo Christi diligentis Ecclesiam. Ergo fatendum est, per Matrimonium fidelium, ex ipsa Christi institutione, conjuges spiritualiter quoque conjungi, adeoque conferri gratiam. Etsi porro Vasquez cum nonnullis putet, hinc non convinci efficaciter intentum ; negari tamen non potest, probabilissime ita colligi ex eo loco, juncta præsertim continua Ecclesiæ traditione ex SS. Patribus cap. 3. a Bellarmino relatis.

Ad CAPUT III.

Amesius confirmationem hujus dogmatis ex sanctis Patribus, more suo omittendo *enervavit ;* consultius esse ratus, plane dissimulare Calvini, Bezæ, et Kemnitii impudentissima mendacia, sive insignem imperitiam

qua dicebant, ante tempora S. Gregorii M. a SS. Hieronymo et Augustino, Matrimonium non fuisse appellatum sacramentum.

Ad CAPUT IV.

Confirmatur eadem veritas ratione. I. Ab insolubilitate matrimonii et monogamia, qua passim utitur S. Augustinus. Matrimonium Christianorum est unius cum una et omnino insolubile : ergo est sacramentum conferens gratiam. Anteced. patet ex Marc. x. *Qui dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam etc.* Consequentia probatur : quia ex eo, quod est unum et insolubile, colliguntur duo, 1. esse signum sacrum, 2. conferre gratiam ; quæ duo sacramentum proprie dictum efficiunt. Prius aperte colligitur : nam illa omnimoda insolubilitas in unis nuptiis non potest referri in causam primariam, et certissimam, nisi in signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, in quam causam perpetuo S. Augustinus eam insolubilitatem refert lib. de bono conjug. Habet equidem Matrimonium aliquam naturæ insolubilitatem, sed non tantam, quin aliquando ratio dictet sive ob sterilitatem, sive ob morbum conjugis perpetuum, etc. expedire, ut solvatur. Similiter ex I Corinth. VII. constat, Matrimonium consummatum ante Baptismum legitime contractum posse solvi, non autem si post Baptismum contrahatur. Cujus nulla alia reddi ratio potest, quam ista ex sacramento petita. Verum quidem est, quod Amesius ait : « Omnium causarum loco debere nobis esse revelationem » : sed et vicissim verum est, omnis revelationis Ecclesiam Catholicam esse testem locupletissimam, et in iis, quæ de arbitraria voluntate Dei nobis revelantur, et ipsa fidei analogia, plerumque opportunissimas dari rationes congruentiæ ; cujusmodi etiam hæc est, de qua agimus : neque enim apodicticam eam esse jactamus, uti et sequentes duæ rationes, quarum prior petitur a fine Matrimonii, qui est duplex : propagatio sobolis, et remedium contra peccatum fornicationis ; uterque autem hic finis requirit gratiam Dei. Posterior sumitur a ritu et cæremoniis : nam jam inde ab exordio Ecclesiæ, Matrimonium inter res sacras habitum esse constat, et inter sacrorum solemnia per Sacerdotum ministerium celebrari solitum ; quod certe factum non fuisset, si tantum esset contractus humanus. Haud difficile est, fateor, has rationes eludere aliquibus instantiis aut cavillis ; at illam quæ ducitur a consensu totius Ecclesiæ etiam Græcæ, ac omnibus piis ac modestis Christianis, vel sola omnino sufficere deberet etiamsi argumentum præterea nullum haberemus, nec extremo digito attigit Amesius, *sed omittendo enervavit.*

Ad CAPUT V.

I. — Objiciunt hæretici : « Nusquam legitur, aliquid gratia Dei accepturum, quisquis uxorem duxerit ; quin nec signum divinitus institutum est in Matrimonio ». Resp. : Oppositum legi in Scriptura juxta Patrum interpretationem supra dictum est, atque id ex adversariis ipsis agnovere Melanchthon et Kemnitius. Et quamvis id nusquam in Scripturis legeretur, argumentum negativum nihil concluderet. Aperte falsum est, quod Matrimonium esse collativum gratiæ sit omnibus scitu necessarium, uti cavillatur Amesius, ut inde inferat, argumentum hic esse solidum ab auctoritate negativa. Iterum falso citat S. Bonaventuram. Quod vero aliqui Scholastici dubitarint, quandonam a Christo fuerit institutum hoc sacramentum, quid, quæso, ad rem ?

II. — Objic. « Matrimonium fuit ab initio mundi, et adhuc est apud infideles. Non est igitur sacramentum Nov. Leg. proprium ». Resp. : Non sequitur hoc : quia fuit semper contractus naturalis, apud infideles etiam : at elevatus est hic a Christo ad dignitatem sacramenti. Contra hoc iterat coccysmum suum gratis Amesius.

III. — Objic. « Matrimonium non est cæremonia exterior a Deo posita ad confirmandam promissionem : ergo nec sacramentum ». Et hæc illatio nulla est, quia nititur illo « sigillo promissorio », quod lib. I. quæst. 4. explosum est.

IV. — Objic. « Pontificii turpiter secum pugnant, dum Matrimonium immunditiem, pollutionem, et carnales sordes appellant, et tamen idem sacramentum esse volunt ». Resp. : Objectio hæc tota quanta nititur mendacio et calumnia Calvinica. Quis enim Catholicorum unquam de legitimo Matrimonio ita pronuntiavit ? Quod enim S. Siricius Papa antiquissimus et sapientissimus sacrilegos concubitus Sacerdotum et Monachorum reprehenderit, ut carnales pollutiones, quid, quæso, contra legitima Matrimonia facit, ac præcipue in fieri, h. e. in actuali

celebratione contractus illius, et consequenter sacramenti? Quod si in actuali copula conjugatorum Luthero-Calvinici præcones non etiam agnoscunt turpitudinem aliquam ratione concupiscentiæ et rebellionis membrorum, eamque non erubescunt, frontem amiserunt, ac Julianum Pelagianum in hac re sequuntur, qui apud S. Augustinum « concupiscentiam non vitium, sed vigorem naturæ prædicabat ». Quam vero indigna, non dicam Christiano, sed qualicumque homine, est illa Amesii instantia, cum ait : « Est etiam aliqua concupiscentia, et rebellio membrorum in omni actu hominis peccato infecti. Quare ergo convicia hæc fiunt Matrimonio soli? » mirum est, si cynicus hic præco cum obscœnis canibus copulam carnalem cum sua comparte non exercuerit in foro publico, curia et synagoga reformata, si serio credidit, in illa majorem non esse erubescendi causam, quam in perfectissimis actibus charitatis, religionis, etc. Sed arguit tandem ita : « Matrimonii conjunctio externa tendit ad Matrimonii actum : Sacramentum autem numquam tendit ad aliquam turpitudinem et immunditiem vitiosam ». Resp. : Conjunctio matrimonialis non tendit essentialiter ad ipsam actualem copulam, sed ad jus copulæ ; unde actualis copula ex mutuo consensu potest sanctissime omitti, exemplo Deiparæ et Josephi, quos deinceps alii in Ecclesia pauci laudatissime imitati sunt. Tendit ergo illa conjunctio ad honestandum potius illum actum per se valde homine ut sic indignum, quam ad imperandum : unde etiam cum de eo Apostolus I Corinth. VII. ageret, expresse ait, *secundum indulgentiam, non secundum imperium*, ita se loqui de *debito* invicem *reddendo*.

V. — Objic. « Si matrimonium est sacramentum, tum non debet Sacerdotibus interdici ». Resp. : Non arcentur sacerdotes Matrimonio propter sacramentum, et ipsum etiam contractum civilem, qui præcise (ut et sacramentum consequenter) in actione transeunte consistit, sed propter effectus morales et debita, quæ illud vinculum morale consequuntur, nec ullatenus congruunt statui sacerdotali, ut supra de continentia sacrorum hominum ostensum. (Unde etiam in raro casu dispensatum subinde est, ut Sacerdos iniret Matrimonium. Sic a Clemente VIII. dispensatum, ut vel Cardinalis de Joyeuse, vel ejus frater Capuccinus, uterque Sacerdos, inito Matrimonio, hæredes generaret, ne principatus devolveretur ad Calvinistas). Mera principii petitio est, cum ait : « Quod tanta impedimenta et sæculares curas secum trahit, ut cum sacro ministerio nequeat consistere, non potest esse sacramentum ». Ubi, quæso, Scriptura sic loquitur? aut quæ ratio apodictica hoc evincit?

VI. — Objic. « Quod exterius agitur in Matrimonio, naturalem causam habet : Sed in sacramentis id quod exterius agitur, naturalem causam non habet. Hoc est primum argumentum Durandi ». Sed profecto imbelle et stabile : nam minor propositio falsa est, cum non sit quælibet unio viri et fœminæ res sacramenti, sed unio plane indissolubilis : Quam omnimodam indissolubilitatem, et tantam unionem, non significant naturaliter verba illa conjugum, quæ dicuntur in celebratione Matrimonii. Adde, unionem hanc, quam significat et efficit hoc sacramentum, esse non tantum corporum, sed etiam animorum per veram charitatem, ut uxor jungatur viro, ut Christo Ecclesia, et vir uxori, ut Christus Ecclesiæ. Proinde est unio sanctificans animas, nisi ponatur obex ; quæ omnia nec naturaliter significari, nec nisi lumine fidei cognosci possunt. Unde Matrimonium Christianum non minus ad placitum, et ex divina institutione significat, quam alia sacramenta. Amesius : « Veræ et divinæ charitatis unio debet esse inter omnes Christianos ». Sic est, quid tum? « Ergo licet singulariter exerceri debeat in conjuges ; tamen per ipsum conjugium non magis significatur vel efficitur, quam per illam relationem, quæ inter patrem et filium, aut regem et subditos intercedit ». Resp. : Plus hinc non sequitur, quam præcise ex naturali vi illius contractus non inferri eam significationem et efficientiam, quod libenter damus. At unde probatur, Deum non potuisse et voluisse illum naturalem contractum inter fideles elevare ad significandam et efficiendam illam unionem etiam charitatis? Argumentum negativum jam supra explosum est.

VII. — Objic., et est Durandi secundum argum. : « Sacramenta cætera consistunt in aliqua re sacra, quæ applicatur extrinsecus suscipienti a Ministro : Sed in Matrimonio nihil tale est. Præterea sacramentum non potest conferri in absentes ; sed Matrimonium inter absentes per procuratorem celebrari potest ». Resp. : Utrobique assumitur sine ulla probatione. Quod maxime eget

robusta probatione. Quæ enim vel apparens repugnantia assignari queat, cur Christus non potuerit contractum civilem per signa sensibilia initum constituere ad significandam et efficiendam gratiam? Similis proinde est fere huic argumento : Omnia animalia (bruta) non utuntur ratione : ergo nec homo. Et absolute Durandi argumentum contra ipsum retorqueri potest, ut cogatur fateri, nullam dari univocationem inter ulla sacramenta, cum singula habeant aliquid peculiare. Ratio autem, cur solum Matrimonium non consistat in applicatione rei extrinsecæ, est, quia Deus sacramenta vario modo instituit, prout res erant variæ, in quibus instituit : Baptismum in lotione, ideo in aqua : Eucharistiam in refectione, ideo in pane et vino : Pœnitentiam in forma judiciali, ideo verbis sententiam pronuntiari voluit, etc. Matrimonium in contractu, et ideo, quod alias in contractibus fit, nihil extrinsecum contrahentibus applicari voluit, cum ipsi contrahentes mutui consensus significatione contractum perficiant. Quæ ipsa quoque ratio est, cur non alio egeat ministro, præter ipsos contrahentes, et cur inter absentes, et per procuratorem celebrari possit. Cajetanus et Canus excentrici et singulares in hac re, minime audiendi sunt, cum eorum rationes infirmæ sint. Neque enim verum est, quod illi contendunt, « unum pro altero accipere sacramentum ; quia pro altero contrahit », cum procurator nihil aliud tunc sit, quam epistola, aut instrumentum, quo manifestatur contrahentium consensus.

VIII. — Objic. « Si Matrimonium sacramentum est, et gratiam confert tum majoris est gratiæ, quam continentia, si continens per Matrimonium in gratia augeretur. Hoc est tertium Durandi argumentum, ait Amesius. » Sed tanto Theologo indignum, recte pronuntiat Bellarminus : aliud enim est comparare statum cum statu ; aliud statum cum sacramento. Status continentiæ altior est Matrimonio, majoris et gratiæ et meriti. *Qui enim nubit, bene facit ; qui non nubit, melius facit.* I Corinth. VII. Sacramentum tamen semper auget gratiam, in quocumque statu suscipiatur ; sed si idem continens propter Deum nuptias contempsisset, plus gratiæ apud Deum invenisset, quam sit illa, quæ per sacramentum Matrimonii datur. Sed non acquiescit Amesius, putatque, ut « argumentum Durandi recte capiatur, debere ita formari : Quod gratiam confert ex opere operato ut sacramentum, illud præstantius est voto continentiæ, quod nihil tale præstat : Sed Matrimonium non est præstantius continentiæ voto, ex sententia Pontificiorum : ergo non est sacramentum conferens gratiam ex opere operato. Ad hoc argumentum in verbis Bellarmini nihil respondetur, nisi forsan conclusio negetur ». Resp. : Non mirum, nihil argumento huic explicite respondisse Bellarminum, cum non fuerit ita propositum ; sine dubio autem negasset ille propositionem, quæ universaliter est falsa : quis enim dubitat heroicum charitatis actum, ex quo Deipara vovit perpetuam virginitatem, nobiliorem fuisse sexcentis parvulorum Baptismis ? Ipsa gratia sanctificans in se spectata semper ejusdem rationis est, sive ex opere operato, sive ex opere operationis acquiratur. Liberrimum autem fuit Christo, ut licet continentia ex genere suo sit opus perfectius, et magis meritorium, quam Matrimonium ; hoc tamen præ professione continentiæ instituere, ut propter difficultatem hominum in opere et usu illius, gratia ex opere operato ad finem ejus virtute sacramenti conferetur. Simpliciter igitur falsa est hæc assertio : Quævis actio et gratia sacramentalis præstantior est quavis actione et gratia non sacramentali ». Possunt ergo se habere, ut excedens et excessum.

IX. — Objic. « Non baptizatus non est capax aliorum sacramentorum : Sed non baptizatus est capax Matrimonii : ergo Matrimonium (non baptizatorum) non est sacramentum ». Resp. : Conclusio sic, uti oportet, restricta, est verissima ; minor autem sicut intellecta de contractu Matrimonii sine dubio est verissima ; ita falsissima est de sacramento matrimonii. Sane legitimi Matrimonii ratio non exigit rationem sacramenti, quæ ex sola Christi institutione contractui fidelium annectitur.

Ad CAPUT VIII.

De forma hujus sacramenti inter omnes Catholicos convenit, eam consistere in mutuo consensu signis exterius manifestato. De ministro etiam, excepto Cano, omnes consentiunt, non alium esse extra contrahentes. Cani quidem argumenta a Bellarmino convulsa, Amesio instaurare non libuit : et revera debilia sunt. Minus certe probalia sunt, ac

ea ipsa, quæ « a junioribus Theologis disputata, falsa ipsa ipse et commentitia » pronuntiat. Plana est et expedita doctrina communis, quæ idem quoad formam et ministrum in sacramento hoc tradit, quod communiter omnes agnoscunt in contractu usitato, cui Christus unicum hoc addit, ut cum nova significatione et gratiæ promissione evexerit ad rationem sacramenti. Dissidium autem illud Scholasticorum circa materiam hujus sacramenti, nihil officit ejus certitudini : nam ad fidem Catholicam de sacramentis habendam, et ad eadem fideliter ministranda vel suscipienda, satis est scire, quid necessario requiratur ad sacramentum celebrandum, et quot sint, et quæ illa, sine quibus non perficitur sacramentum? Quid autem in his proprie habeat rationem formæ, quid materiæ, sine fidei præjudicio disputari, et etiam ignorari potest. Absolute autem videtur probabilissime dici, sicut contractus civilis formam ipso consensu tali; ita et Sacramenti rationem consistere ; et sicut jurisconsulti nullam aliam materiam *ex qua,* sed tantum *circa quam* versatur consensus, in contractibus requirunt ; ita etiam hæc sacramentalis actio non nisi corpora invicem per hunc contractum tradenda in ordine ad copulam, tamquam materiam *circa quam*, exigit; vinculum matrimoniale, quod est effectus ipsius contractus moraliter permanens, proprie sacramentum dici nequit. Unde evanescunt replicæ Amesii. Quod vero is addit : « Si conjuges ipsi sint ministri hujus sacramenti, tum ministri proprii sacramenti dantur sine ulla vocatione, ordinatione, vel institutione; et sacramenta multa celebrantur, ministris eorum nihil tale intendentibus vel cogitantibus ». Resp. : 1. Quod Matrimonium hoc peculiare habeat inter sacramenta, ut alius minister ejus præter contrahentes non sit, mirum non est, quia id ei proprium est, qua contractus quidam est. Natura autem contractus exigit, ut ipsi contrahentes sui contractus sint causa. 2. Contrahentes non conficiunt sacramentum, nisi saltem in genere, confuse et implicite intendant facere, id quod Christus instituit, et Ecclesia tenet.

Ad CAPUT XXII.

De matrimonii firmitate asserendum I. competere Matrimonio ex lege naturali aliquam insolubilitatem, cum alioqui licita foret simplex fornicatio. Non est tamen insolubile inter non baptizatos : Solvi enim potest conjugium infidelium etiam quoad vinculum, si alter conjugum convertatur ad fidem, et alter nolit ei cohabitare sine injuria Creatoris, juxta Apostolum I Corinth. VII. Nec obstat illud : *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, Matth. XIX; neque illud : *Qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, etc.;* neque illud : quod propter hæresim non solvitur vinculum Matrimonii, cum tamen hæresis species infidelitatis sit. Nam resp. ad 1. hoc Matrimonium non dirimi ab homine, sed a Deo, cujus interpretem habemus Apostolum. Ad. 2. resp. cum S. Augustino lib. de adult. conjug. cap. 1. Christum loqui de Matrimonio inter fideles, Apostolum de contractu inter infideles; id quod Paulus ipse satis declarat. Nam cum dixisset : *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*, subjungit : *Nam cæteris ego dico, non Dominus : si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Ubi per cæteros intelligit eos, qui Matrimonium ante fidem contraxerunt, de quibus Dominus nihil præceperat. De his ergo Paulus consilium dat, ut vir non dimittat uxorem, si ea velit cohabitare sine injuria Creatoris. Sed quia hoc est consilium, non præceptum, ideo licet etiam dimittere uxorem infidelem, et tunc maxime, si nolit cohabitare. Amesius : « Christus Matth. V. interpretatur legem naturalem, qua omnes etiam fideles tenentur ». Resp. : Esto loquatur Christus universaliter de lege naturali cunctos obligante ; at cur non potuit in favorem fidei dispensare in lege communi, quod factum esse testatur loc. cit. Apostolus, interprete S. Augustino etc. can. Si infidelis 28. quæst. 2. Videatur Henriquez. Nec valet replica Amesii, quod « eadem ratione solvi posset vinculum Matrimonii propter hæresim, quæ ipsa est etiam species infidelitatis ». Alia enim ratio est; quia Matrimonium post Baptismum contractum est sacramentum, adeoque nullatenus solubile. Quà rationem hic Amesius vocat « fictionem mendicatam », rata est ex consensu totius Ecclesiæ græcæ et latinæ, ut §. 1. cap. 2. dixi. Sed Puritanorum est omnia antiqua novare.

Ad CAPUT XIII.

Assertio II. de solutione Matrimonii per ingressum religionis tractata est supra lib. de Monachis.

Ad CAPUT XIV.

Assertio III. Matrimonium fidelium consummatum solvi potest quoad thorum et cohabitationem, duas ob causas. 1. Ex consensu propter altiorem statum acquirendum, religiosum, e. gr. 2. Sine consensu ob crimen, idque triplex. 1. Est adulterium alterius conjugis, Matth. v. Si alter conjugum a fide Catholica recedat, juxta præceptum Apostoli, Tit. III. *Hæreticum hominem devita*. 3. Si alter conjugum impellat alterum ad peccatum, juxta illud Matth. XVIII. *Si oculus tuus scandalizat te, etc.* Amesius 1. « Hæc sententia male colligitur ex I Corinth. VII. vers. 11. ubi agit Apostolus de injusta discessione. » Resp. : Ita quidem sentiunt et interpretantur Apostolum, Erasmus, Calvinus, Beza, et Kemnitius, sed falso. Nam ut recte vidit et monuit S. Augustinus cap. 1. 2. 3. et 4. non loquitur Apostolus de eadem discessione, cum ait : *Præcipio uxorem a viro non discedere*, et cum ait : *Quod si discesserit, manere innuptam*. Nam in priori agit de injusta discessione : in posteriori de justa ; si enim Apostolus ageret de separatione illicita ob leves causas, cum ait : *Quod si discesserit, etc.*, non daret conjugibus optionem, ut post separationem aut innuptæ manerent, aut viris suis reconciliarentur ; sed simpliciter præciperet, ut viris reconcilientur. Si enim Dominus uxorem a viro discedere prohibuit, scilicet sine justa causa, ut ipse Apostolus testatur ; quomodo fieri potest, ut idem Apostolus ibidem permittat contra Domini præceptum, uxorem a viro sine justa causa separatam manere ? Sensus itaque Apostoli hic erit : Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, nimirum sine justa causa ; quod si discesserit, causa scilicet justa inventa, manere innuptam, etc. Mirum est, qua fronte audeat hic Amesius pertendere, illam disjunctionem (*Maneat innupta*, *aut reconcilietur viro*) non relinquere indifferentem electionem. Si ita est, cur non categorice dixit Apostolus *reconcilietur?* Amesius 2. « Christus Matth. v. vers. 19. nullam causam dimissionis, præter fornicationem admittit. » Resp. : Non est mirum, quia loquitur tantum de separatione perpetua, cujus nulla causa est, nisi fornicatio, propter alia autem crimina non liberatur conjux innocens a reddendo debito, nisi pro eo tempore, quo durant ea crimina. Amesius. 3. « Dimissio absque fornicationis causa objicit periculis fornicationis sine justa causa. » Resp. : Sicut dimissio ob fornicationem objicit delinquentem periculis fornicationis, et tamen hoc non imputatur nisi nocenti ; ita in quocumque alio divortio similiter nocenti tantum imputabitur tale periculum. Amesius 4. : « Non dimissus tantum, sed et dimittens objicitur huic periculo. Neque tamen justa potest esse causa quemquam hoc modo exponendi periculo fornicationis, præter fornicationem, quia alia pericula possunt aliis rationibus caveri. » Resp. : Nulla prorsus hic disparitas circa periculum fornicandi in innoxio conjuge ; ideoque effugium inane est. Ridiculum enim certe est credere, quod a tentationibus et periculis luxuriæ magis tutus reddatur is, qui ob fornicationem separatur a conjuge, quam qui ob hæresim, aut aliud grave scandalum. Amesius. 5. « Divortium quoad thorum et cohabitationem, non permittit, ut vinculum Matrimonii maneat salvum, quo conjuges obligantur ad officia mutua. » Resp. : Nego assumptum : vinculum enim conjugale est mutua obligatio, qua vir ita efficitur maritus unius fœminæ, ut non possit esse alterius, illa vivente : et fœmina ita efficitur uxor unius viri, ut non possit esse alterius, illo vivente. Sic explicat hoc vinculum Apostolus Rom. VII. et I Cor. VII. Cohabitatio autem et societas lecti ac mensæ, non vinculum ipsum efficiunt, aut sunt, sed ex illo consequuntur ; alioqui quotiescumque maritus et uxor, etiam justa ex causa, per longum tempus, aut semper in diversis regionibus distarent, aut conjux ad perpetuos carceres damnatus esset, liceret conjugi aliud Matrimonium inire ; quod esse perabsurdum, quis neget? Unde evanescit replica Amesii, qua ait, « sic fingi vinculum conjugale mere negativum ». Falsum hoc esse patet, quia vinculum illud morale consistit in mutua obligatione non copulandi se alteri. Quod autem ob justa impedimenta hoc vinculum non consequantur officia consueta inter conjuges, per accidens est respectu vinculi, neque hoc tantillum inde luxatur.

Ad CAPUT XVI.

Matrimonium fidelium insolubile esse quoad vinculum, cum alter conjux fornicatur, Catholica assertio est contra errorem Luthero-Calvinicorum, qui omnes innocenti

permittunt, ut alium conjugium ineat. Idem præter Erasmum e Catholicis tenuere Cajetanus et Catharinus; qui tamen aperte se et disertis verbis submiserunt judicio Ecclesiæ, quæ in concil. Trident. sess. 24. can. 6. et 2. anathema dixit iis, qui sentiunt Matrimonium quoad vinculum ulla de causa solvi posse. Probatur 1. ex Matth. v. ubi verba illa Christi : *Qui dimissam duxerit, adulterat*, vel universe accipienda sunt, vel cum exceptione : *nisi ob fornicationem.* Si universe ; ergo qui dimissam duxerit, etiam ob fornicationem, mœchatur : ergo non erat dimissa quoad vinculum, sed solum quoad thorum, non enim mœcharetur, qui illam ducit, nisi adhuc esset priori viro alligata. Si cum exceptione ; ergo qui fornicariam a viro dimissam duxerit, non mœchatur. Ergo melior est conditio fornicariæ, quam innocentis et castæ. Nam fornicaria libera est, et nubere potest, innocens autem injuste dimissa, nec priorem virum habere potest, nec alteri nubere. Atqui hoc est absurdissimum, ut lex Christi justissima dimissam juste meliori loco esse velit, quam dimissam injuste. Amesius 1. « Propositio illa cornuta tertii cornu defectu laborat; neque intelliguntur illa verba universe de omni dimissa absque causa fornicationis; neque exempta, neque inclusa fornicaria dimissa. » Resp. : Hoc est commentum voluntarium sine ullo fundamento Scripturæ, aut rationis. Si hoc modo liceat aperta Scripturæ verba ad suum libitum versare, quidlibet affirmare pariter, aut negare licebit. Sed hæc est indoles erronum, non ex verbis cláris obscura (qualia sunt illa Matth. xix.) illustrare, sed ex obscuris clara obscurare. Quis vero non videat, si in eo Christi dicto omnino admittenda sit exceptio, eam potius admittendam esse, quam Christus alibi expressit, quam illam, cujus nullum in Evangelio apparet vestigium, et quæ nuper e cerebro Amesii pronata est? Unde quia vidit hoc effugium merito statim explosum iri, subdit : « Si exceptio illa admitteretur, non sequeretur inde tamen conditionem fornicariæ meliorem esse, quam castæ, nisi prius concedatur laicos omnes apud Pontificios in meliori loco esse quam clericos, et prostibula publica, quam innocentes matronas a maritis suis dimissas ; quia illis, non his Matrimonium inire licet. » Resp. : Hæc ineptia adhuc insulsior est : Argumentum enim Bellarmini loquitur et ad hominem (Luthero-Calvinicum, qui continentia videtur impossibilis,) et de ea casta dimissa, quæ ob infirmitatem conjugium desiderat. Quis Luthero-Calvinicus inter talem castam inique dimissam, et fornicariam, non eligat sortem hujus ? De cætero facile damus, laicos meliore esse loco, quam clericos luxuriosos ; et prostibula publica, si fornice relicto, honesto conjugio illigentur, quam matronas innocentes a marito dimissas, sed ægre, vel non, se continentes. Probatur 2. ex. Marc. x. et Luc. xvi. ubi qui dimittit uxorem, vel ducit dimissam, sine ulla exceptione dicitur mœchari. Amesius 2. « Loca ista exponi debent ex Matth. xix. ubi habetur exceptio fornicationis. » Verius dixisset : « debet exponi, quia sic vult Amesius. » Quid clarius? In priori loco Matth. v. ubi expresse Christus *(excepta fornicationis causa)* Amesius contendit, in proxime sequentibus verbis non debere intelligi exceptionem Christi, sed musteam propriam : hic vero ubi Christus categorice et universe loquitur, Amesius cum suis pertendit, oportere exceptionem petere ex loco obscuro Matth. xix. Annon hoc est versare Evangelii verba ad libitum? Sane verba Christi apud Marcum et Lucam apertissima sunt : *Quicumque dimiserit, etc. Omnis, qui dimittit, etc.* » Hæc verba falsa erunt, si exceptio omissa sit, quæ poni debuisset. Insulsum est effugium, quod « a comminatoriis dictis sine exceptione resipiscentiæ petit. Ex natura rei in comminationibus subintelligitur ea exceptio ; minime vero in categoricis et universalibus assertis. Probatur 3. ex Rom. vii « *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi ; — vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro etc.* « Hæc verba apostoli (inquit S. Augustin. lib. ii. de adult. conj. c. 4.) toties repetita, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier esse incipit, nisi prioris esse desierit, etc. » Amesius hic non habet, nisi cinericios pedes pavonis : « Cajetanus, inquit, recte respondet, verba Pauli regulariter intelligenda esse, secus in casu, etc. » Utri credemus, Quirites ? Cajetano, an S. Augustino? Illi aienti, verba Christi esse obscura; huic dicenti, esse « plana, vera, viva, sana. » Probatur 4. ex Cor. vi. vers. 11. *His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere : Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Hinc habemus argumentum plane insolubile. Nam vel mulier, de

qua hic, discessit ex causa justi divortii, ut fornicationis, heresis, etc. vel non. Hoc posterius dici nequit. Nam Paulus non diceret de tali fœmina : *Maneat innupta, aut viro suo reconcilietur*, sed absolute, et omnino, *ad virum suum redeat :* neque enim poterat Paulus permittere injustum divortium, contra expressum Domini præceptum. Sine dubio igitur loquitur de muliere quæ discessit ob justam aliquam causam divortii. Atqui ista non potest alteri nubere, ut Paulus apertissime dicit : ergo etiam causa justi divortii non solvit vinculum conjugii. Hanc etsi invictissimam demonstrationem, ait tamen Amesius, « ejusdem esse cum cæteris levitatis, si bene (hoc est trutina Luthero-Calvinica) expendatur. » Punctus difficultatis in eo præcise versatur, an Apostolus vers. 10. agat de injusta discessione, vers. 11. de justa Amesius contendit, « hanc esse torturam textus non ferendam. Ne se separato : si se separarit : oppositionem inter se habent manifestam, ac proinde eadem separatio necessario debet intelligi utrinque. Eadem autem separatio non est justa et injusta. » Respondeo : Oppositum ex sancto Augustino jam ostensum est supra §. 4. et assert. 3. Clarus ergo, germanus, et verissimus hic sensus Apostoli est : *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere* (nimirum sine justa causa fornicationis, uti constat ex Matth. v. et XIX. etc.) *quod si discesserit* (causa nimirum justa inventa, id enim permisit Dominus loc. cit.) *maneat innupta, aut viro reconcilietur* ». Amesius autem « torturam » infert Apostolo, cum vult, « illum loqui utrobique de ea, quæ discesserit sine justa causa » : hoc enim si ita esset, hoc est, si sine causa fornicationis discesserit uxor, licebit (juxta Amesii Glossam) *ei manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, et consequenter, absolute licebit ei eligere cœlibatum, nec tenebitur viro suo reddere debitum ; habebit jam corporis sui potestatem, et non vir ; et poterunt se fraudare invicem etiam citra consensum, nec revertentur in idem : et consequens denique erit, ut eos tentet Satanas : quæ omnia absurda directe repugnant Apostolo ibidem, sed manifeste inferuntur ex Amesiana Glossa, vel potius tortura. Quid enim potest dici magis violentum et contortum, quam hoc mandatum (*quæ discesserit sine justa causa, maneat innupta, aut reconcilietur viro*), æquivalere huic : quæ dicesserit sine justa causa absolute reconcilietur viro.) Ridicula evasio est, cum ait : « Ea disjunctione non magis probari permissionem indifferentem, quam illa Apocalyp. III. vers. 15. *Utinam calidus esses, aut frigidus.* Disparitas enim patet, quia hic tantum præfertur frigus tepori, tamquam e duobus malis minus periculosum ; isthic vero sine ullius tertii comparatione aperte conceditur optio alterutrius. Confirmatur 5. eadem veritas ex testimoniis omnium sæculorum, quæ consueta sua truncatione, h. e., pura omissione et silentio *enervavit.* E primo sæculo habetur canon Apost. 40. E secundo S. Justinus, et Athenagoras, et Clemens Alexandrinus. E tertio Tertullianus et Origenes. E quarto Concilium Elibertinum can. 9. SS. Ambrosius, Hieronymus, et Chrysostomus. E quinto Concilium Milevitanum can. 17. Africanum can. 69. S. Innocentius Papa, et S. Augustinus ex professo integris duobus libris de adulterinis conjugiis ad Pollentium, et lib. de bono conjugali. Omitto cætera. Hæc certe vel sola, etiam absque tam apertis Scripturæ testimoniis, sufficere deberent cuivis non proprii cerebri idololatræ. Confirmatur 6. Matrimonium fidelium est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, ut docet Apostolus Ephes. v. At illa unio indissolubilis est : Ergo et vinculum conjugale. Et hanc rationem a sacramento ductam valde urget S. Augustinus lib. de bono conjug. cap. 7. 15. 18. et 24. Sed Amesius, sicut ejus sacramenti impius contemptor est, ita et argumenti inde deducti insulsus cavillator, dum opponit, « etiam infidelium Matrimonium legitimum esse signum, vel simile, analogiam habens conjunctionis Christi et Ecclesiæ ». Sed quid tum ? Non est tamen signum ex Christi institutione, quale fidelium, ut supra §. 1. et 2. evicimus. Multiplicat deinceps insulsitates multo ineptiores, quas piget referre. Vidit fortasse ipse suorum effugiorum vanitatem, ideoque tandem vertitur ad convicia, dicens : « Sophisma magis insanum numquam Bellarmin. deliravit? Et quodnam hoc? Amesius excerpsit e Bellarmino paucula verba, quæ allatraret, quæ si integre recitentur, apparent esse verissima. Sunt autem hæc : Quamvis tota simul Ecclesia a Deo fornicari non possit ; tamen aliquæ partes Ecclesiæ, nonnulli videlicet fideles fornicantur interdum spiritualiter, et divortium faciunt ; sed non propter-

ea licet illis mutare Deum, aut Deus illos abjicit ita, ut nolit reconciliari; imo semper hortatur ad reconciliationem. Tale igitur debet esse conjugium christianorum, ut numquam tale divortium fiat, quin spes maneat reconciliationis. Ita Bellarminus cum S. Augustino. Quid hic non verum, sincerum, sanctum? Omitto rationem alteram S. Ambrosii, et tertiam S. Hieronymi a Bellarmino relatas, uti et alias duas : quia, licet perquam congruæ sint et sufficientes in re morali; tamen quia eludi a cavillatoribus videatur, priores abunde sufficiunt.

Ad CAPUT XVII.

Contra hanc de insolubilitate matrimonii fidelium, quoad vinculum, veritatem catholicam, hactenus firmatam, objectiones XIV. retulit et confutavit Bellarminus ita, ut Amesius relictis XIII, « unam illam produxerit, instar omnium : Christus Matth. v. et XIX. dimissionem conjugis quoad vinculum alias ob causas vetans, disertis verbis excipit causam fornicationis ; ergo voluit posse dimitti uxorem quoad vinculum in causa fornicationis ». Resp. : De verbis Christi Matth. v. nullam superesse difficultatem, patet ex prima nostra probatione : illa vero Matth. XIX. verba esse obscura et difficilia (quæ Gerhard. th. 80. frustra contendit esse perspicua) jam dudum notavit M. Augustinus lib. I. de adult. conjug. cap. 11. non quidem quoad id, quod dicunt, sed in eo, quod non dicunt. Dicit enim Matthæus, eum mœchari, qui extra causam fornicationis uxore dimissa aliam ducit, quod est simpliciter verum ; sed non dicit, an hic tantum sit mœchus? an etiam is, qui dimissa uxore ob fornicationem, aliam ducit? id quod alii Evangelistæ dixerunt apertissime. Omni ergo sanæ rationi consentaneum est, oportere id, quod obscurum et ambiguum manet in Matthæi verbis cap. XIX. ex aliis Evangelistarum et Apostoli verbis perspicuis definire; præsertim cum obscuriora illa Matthæi multiplicem patiantur interpretationem satis congruam. Nam. I. non necessario infertur ita : « Quicumque demiserit suam uxorem, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur ; Ergo quicumque dimiserit ob fornicationem et aliam duxerit, non mœchatur ». Nam hic quoque mœchatur, non quidem ex eo quod dimiserit, sed ex eo, quod duxerit. Illud enim *nisi ob fornicationem*, non respicit nisi permissionem, et primam partem sententiæ ; et tunc duo asserit Dominus. 1. Non licere uxorem quoad thorum dimittere, nisi ob fornicationem. 2. Non licere quacumque ex causa dimittere quoad vinculum : quod quidem fieret, si alteram duceret ; tunc enim mœcharetur. Tunc vero a contrario sensu illud potest inferri : ergo, qui ob fornicationem dimittit uxorem, et aliam ducit, non peccat dimittendo, sed solum mœchatur aliam ducendo. II. Expositio est, ut illud verbum, *mœchatur*, bis accipiatur, hoc sensu : Qui dimittit uxorem sine causa, mœchatur, hoc est, facit eam mœchari. Quare uterque mœchatur, hoc est, facit eam mœchari; quamvis qui ducit, dupliciter peccet; et quia facit eam mœchari, et quia ipse mœchatur. Et tunc a contrario sensu infertur : Ergo, qui propter fornicationem dimittit uxorem et aliam ducit, non mœchatur bis, sed tantum semel, id est, non mœchatur dimittendo, sed solum aliam ducendo, quod est verum. 3. Expositio est S. Augustini lib. I. de adult. cap. 9. scilicet illa verba : *nisi ob fornicationem*, accipienda esse negative, non exceptive, ut sensus sit : Qui dimiserit uxorem suam extra causam fornicationis, et aliam duxerit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium illius, qui extra causam fornicationis uxore dimissa alteram ducit; nihil autem dicitur de eo, qui ducit aliam, priore dimissa ob fornicationem : nam et illum esse adulterum constat ex Luc. XVI. Omnis qui dimittit uxorem suam (sive juste, sive injuste), et aliam ducit, mœchatur. Quod declarat S. Augustinus loc. cit. ex illo Jac. IV. *Scienti bonum, et non facienti, peccatum est illi.* Hinc tamen inferre non licet e contrario sensu : Ergo ignoranti bonum, et non facienti, peccatum non est illi ; nam sunt etiam peccata ignorantiæ. Sicut ergo (inquit S. Augustinus), non recte dici potest : Si ergo nescit homo, non peccat (sunt enim et peccata ignorantium, quamvis minora, quam scientium), ita non recte dici potest : Ergo si causa fornicationis dimiserit vir uxorem, et aliam duxerit, non mœchatur : est enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus, sed utique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, et aliam ducunt.

Omissis consuetis Gerhardi insulsitatibus de dissidio Scholasticorum, et de unica credendorum regula, S. Scriptura, etc. Item-

que iis, quæ cum Amesianis conveniunt, pauca hic restant excutienda.

Thes. 3. splendide mentitur, cum ait : « Res ipsa ostendit, in responsione ad argumenta Durandi, Bellarminum non incidere eorum nervum ». Cur ergo non ostendit Gerhardus « hanc rem », quæ « seipsam ostendit »? Aut cur non idem jactat de argumentis Kemnitianis ab eodem Cardinale convulsis? Quænam est hæc « res ipsa », nisi obstinax error Novatorum, qui nullum in Matrimonio sacramentum proprie dictum admittit.

Thes. 4. « falsitatis arguit Bellarminum, quod solum et unicum Durandum » dixerit, Matrimonium asseruisse æquivoce esse sacramentum. Sed verba Bellarmini hæc sunt : E Catholicis unus est Durandus, qui in 4. dist. 26. q. 3. « Matrimonium sacramentum non nisi æquivoce dici posse disputat, quem in suum patrocinium adducit Kemnitius : oblitus videlicet omnes alios theologos, ipso etiam teste Durando, contrarium docuisse ». At Hostiensis, Goffredus, et Alexander, non sunt theologi, sed canonistæ. Ergo vera dicentem Bellarminum falso arguit Gerhardus.

Thes. 20. sic arguit : « Id quod concilium Tridentinum potuit pronuntiare irritum, illud non potuit esse verum et proprie dictum sacramentum ; sed matrimonium clandestinum pronunciavit irritum : ego » Quam puerile sit hoc argumentum, statim videbit, qui loco « concilii Tridentini » posuerit Cæsarem, vel regem, et loco « sacramenti » posuerit contractum aliquem naturaliter validum, novo jure positivo autem irritatum.

Thes. 41. ait : « Nec ipse Bellarminus sibi satis constare videtur ». Et qui hoc probat? Legat, qui sensus habet sanos, hanc thesim cum sequente, et neget, si potest, Gerhardum plusquam pueriliter cavillari, dum confundit solemnia verba, quibus consensus matrimonialis publice declaratur a sponsis, cum benedictione ecclesiastica Sacerdotis. Vix tolerabiliores sunt cavillationes th. 54. 55. 56. 57. quæ certe non merentur commemorationem, nedum specialem excussionem.

Thes. 61. et seqq. Quam falso dixerit Gerhardus, « Bellarminum cogi ad largiendum suffragium S. Zachariæ Papæ » de solutione matrimonialis vinculi ob fornicationem etc. ostendi in 2. part. Irenici Calixti cap. 7. pag. 111.

Thes. 83. satis ridiculus est, dum vult antilogiam Bellarmino affingere ex eo, quod utramque expositionem illorum verborum Matth. XIX. *nisi ob fornicationem* tradiderit, tamquam probabilem, « cum tamen posterior repugnet priori, etc. Sed anne hic magister in Israel nescit, sæpe contingere, ut oppositæ invicem sententiæ sint singulæ seorsim probabiles, sed non comprobabiles ? Sensus enim eorum verborum non est perspicuus, ut sibi somniant Novatores, sed diversas patitur interpretationes, utrinque verborum significatione spectata probabiles.

Ad CAPUT XIX.

Ad quæstionem, an ad essentiam matrimonii requiratur consensus parentum, respondent catholici : Pater filium non potest cogere ad conjugium ; filiorum vero consensus, etsi solus sit, ad matrimonium firmum et ratum efficiendum sufficit, ut statuit concilium Tridentinum sess. 24. in decreto de clandest. matr. Probatur tum ex Gen. XXVI. et XXVIII. accepit ternas uxores Esau contra parentum voluntatem ; non tamen Isaac irritavit ea conjugia, et Scriptura vocat eas uxores. Unde non est « ridicula consequentia » Bellarmini, sed futilis cavillatio Amesii, qui truncavit ejus verba, omissis posterioribus. Adhuc ineptius cavillatur circa Jacob : is enim licet *acceperit a parente Isaaco ducendi unam e filiabus Labani*, non tamen ducendi tres alias, ac præsertim duas ancillas. Unde vero probat Amesius, per conjugium primum evasisse eum patriam potestatem ? De Tobia juniore (qui in aliena regione, parentibus ignorantibus uxorem duxit), nihil habuit quod opponeret, ideo silentio de more enervavit. Idem confirmatur ex jure canonico cap. « Cum virum », de regularibus, cui concinit sancti Ambrosii effatum in libr. de Virginibus. « Cui licet, inquit, maritum eligere, non licet Deum præferre »? Confirmatur 2. ratione, quia filius, licet patri obedientiam et reverentiam debeat, tamen quando usum liberi arbitrii habet, liber est, et sui juris in his, quæ ad statum vitæ pertinent. Amesius : « Libertas, quoad statum vitæ non tollitur, sed dirigitur auctoritate parentum ». Resp. : Si ergo tantum potestatem directivam et non coactivam habent parentes quoad hoc, ut fatetur Amesius; ergo sine ejus directione non est quidem lici-

tum filii conjugium, sed tamen validum. Certe tollitur libertas, si invalidari ille filii actus a parente potest. Confirmatur 3. Conjugium servorum invitis dominis validum est; sed major subjectio est servorum ad dominum, quam filiorum ad parentes ; ergo. Amesius triplici via sibi parat effugium, sed in vanum. Bonaventuræ mala fide affingit libertatem matrimonii in servis non esse ex jure naturali, « sed novo, id est, pontificio ». Cætera, quæ sine ulla probatione assumit, sunt aperte falsa. Quomodo enim « subjectio filiorum quoad obligationem potest esse arctior, quam servorum (ut vocat Amesius), cum hæc sit ex justitia stricta, illa ex pietate? Unio vero carnalis inter patrem et filium est quidem major, sed nihil præjudicat libero arbitrio. Confirmatur 4. Quia matrimonium filiorum-fam. invitis parentibus per copulam carnalem consummatum, est validum, ut admittit Lutherus cum suis ; ergo etiam ante consummationem valide fuit contractum. Quomodo enim copula vim illam obtinet? Si enim copula fuit licita, præcessit validum matrimonium : si illicita, ergo per illam non validatur matrimonium per se irritum. Hoc argumentum omittendo *enervavit* Amesius, cerastino efficaci convictus.

Ad CAPUT XX.

I. — Objicit Amesius : « Exod. XXXIV. Deut. VII. Jerem. XXIX. et 1 Corinth. VII. præceptum de matrimonio filiorum parentibus potius datur, quam filiis. » Resp. : Plus hinc non habetur, quam ad parentes pertinere direclionem, ut prudenter copulentur filii. Et verba illa : *Filiam tuam non dabis filio ejus*, Chananæi scilicet, plus non probant quam parentem posse imperare filio, ut non contrahat cum tali, cum qua re vera ei non expedit contrahere : non ideo autem fieri irritum contractum.

II. — Objicit Legem divinam, quæ Exod. XXII. et Deut. XXII. *si quis virginem stupraverit*, permittit arbitrio parentis, an stuprator filiæ suæ accipiat eam in uxorem, necne ». Resp. : Hoc nihil ad rem nostram : neque enim iis locis definitur, fore matrimonium irritum, si eo casu puella et stuprator inscio patre matrimonium contraxissent.

III. — Objicit : « Promissionem filiæ Deo factam potest pater irritare, Num. XXX.; ergo multo magis promissionem homini factam de conjugio ». Resp. : Lex illa divina definit de filiabus, quæ adhuc sunt in puellari ætate, seu impuberes. Amesius subsidium petit a Cajetano ; sed is nihil ad rem pro eo dicit, nec si diceret : quidquam evinceret : est enim nimis magna disparitas inter votum puellæ impuberis, et contractum matrimonialem filiæfamilias pubertatem egressæ.

Gerhardus th. 95. more suo argutatur, h. e. inepte : « Consensus », ait, « filiorum sine parentum consensu non est integer et legitimus, ut docent Jurisconsulti : ergo deest forma sacramenti Matrimonii juxta Bellarminum ». Resp. : Deest aliquid, ut honeste fiat usquequaque, concedo ; deest aliquid, ut valide fiat, nego. Ut si quis, e. g., celebraret nuptias solemniter in septimana pœnosa, sine dubio non honeste et legitime faceret ; quis tamen contractum hunc ausit pronuntiare irritum? Ejusdem farinæ est argutatio thes. 98. 100. 102. 104. 105. Verbo, nimis vel fraudulenter, vel imperite confundit actum invalidum cum illicito, contra receptissimam theologorum et jurisconsultorum doctrinam.

Thes. 130. fide græca sibi consueta antilogiam ex verbis Bellarmini male relatis constare satagit idem Gerhardus.

Ad CAPUT XXVII.

An præcepta illa omnia, quæ de gradibus prohibitis habentur Levit. XVIII. jure divino obligent Christianos, negant Catholici omnes, et probant 1. Quia Levit. XXIX. conjugia in quibusdam horum graduum morte puniuntur; et in quibusdam pœna leviore : conjugia igitur hæc non prohibentur jure naturæ, sed proprio Judæorum ; neque enim communis ratio apud omnes dictat, istam esse justam pœnam ejus criminis. Mirum est, quod Amesius dicat, « diversitatem istam pœnarum non posse ex textu demonstrari », cum tamen apertis verbis ibid. versu 20. et 21. legatur, quod dixit Bellarminus. Probatur. 3. Quia habemus exempla non pauca Sanctorum, qui antequam lex ista ferretur, in gradibus Levit. XVIII. prohibitis connubia junxerant. Hæc autem numquam fecissent, si illa præcepta semper obligassent. Amesius : « Eodem plane modo sequitur, polygamiam plurium uxorum non repugnare juri naturæ, quod Bellarminus cap. 30. fatetur ». Respondeo : Disparitas est; quod constet de dispensatione divina

circa polygamiam (in populo Hebræo saltem), communiter omnibus indulta; ubi tamen dispensationem in gradibus Levit. XVIII. prohibitis nobis ostendet Amesius? Probatur 3. Si omnia illa præcepta Levitici de gradibus jure naturæ constituta essent, tunc intra eumdem gradum omnia matrimonia essent illicita : Sed Moses quædam conjugia prohibuit et quædam permisit in eodem gradu. Amesius : « Assumptio non potest ulla ratione probari ». Respondeo : Nec debet ulla ratione probari, cum sit res facti, quam Bellarminus efficaciter probavit ex Levitico, et effugia Bezæ ita præclusit, ut nihil haberet Amesius, quod reponeret : uti etiam obmutuit ad subjunctum a Bellarmino confirmationem, hanc scilicet : Matrimonium inter patrueles non est prohibitum juræ naturæ, ut etiam adversarii concedunt : et tamen in eo gradu sunt patrueles, in quo est amita cum suo nepote : omnes enim sunt in secundo gradu. Ergo secundus ille gradus jure naturæ non est prohibitus : proinde conjugium nepotis cum amita prohibitum est in Levitico lege positiva, non de jure naturæ. Similiter nihil respondit ad alteram confirmationem, petitam ab exemplo Abrahæ, et fratris ejus Nachor, qui ut habetur Gen. XI. duxerunt uxores duas filias fratris sui Aran. Probatur 4. Deut. XXV. ubi præcipitur, ut si quis absque liberis moriatur, ducat frater ejus uxorem illius, et suscitet semen fratri suo. Lex ista nihil habet contra jus naturæ. Quid enim absurdius, quam ut auctor naturæ pugnet contra naturam : ergo non est contra jus naturæ, ut ob justum aliquem finem ducat quis uxorem fratris sui : Ergo quod in Levit. cap. XVIII. legimus, ne quis uxorem fratris sui, non est naturale præceptum, si intelligatur simpliciter, ut adversarii volunt. Amesius : 1. « Lex illa Deut. XXIV. fuit contra jus naturæ secundarium, a quo exceptionem fieri a juris auctore nihil est, quod vetet ». Resp. : Ne quidem est naturale secundi ordinis præceptum illud, quia casus ille in Deuteronomio exceptus, non erat ultima necessitas, sed pietas quædam in fratrem mortuum. Est ergo tantum tertii ordinis, id est, earum rerum, quæ sunt malæ ob extrinsecam aliquam turpitudinem, quæ tamen tolli potest per aliquam circumstantiam, cujus honestas vincat priorem turpitudinem. Potest Deus equidem in lege naturali secundi ordinis dispensare in particularibus casibus, per universalem autem legem præcipere ejus oppositum nequaquam potest.

E septem objectionibus a Bellarmino solutis unicam veluti Achillem delegit sibi Amesius, hanc scilicet : « Deus Levit. XVIII. et XXIII. pronunciat se omnes puniturum propter omnia illa conjugia, quæ ibi prohibentur, quales etiam conjunctiones in ipsis gentibus vocat abominationes : Ergo præcepta illa de gradibus cognationis non sunt judicialia, (quibus gentes non tenebantur, præsertim antequam lata fuerunt), sed mortalia et naturalia. Verba enim illa (*omnia hæc fecerunt*, *et abominatus sum eas*) cum sint universalia, nequeunt refringi ad certa aliquas scelera ». Resp. : Si diceret Scriptura : Propter singula peccata enumerata gentes illas fuisse dignas, quas terra evomeret, valeret aliquid objectio : at peccabant illæ quidem sine ullo delectu commiscendo se consanguineis contra jus naturæ, at non ita graviter, ut propter illa ejiciendæ essent e terra : ista enim pœna proprie respicit crimen idololatriæ, adulteria, ac flagitia prodigiosa cum bestiis et masculis. Quæ Amesius replicat de dispensationibus pontificiis in gradibus prohibitis, ad caudam draconis pertinent, in qua finit; apte utique, ut sic conviciando et sycophantando finiat, sicut cœpit hunc tomum tertium.

Nunc Gerhardina argumenta contra nostram sententiam expediam. Ille th. 134. sic arguit : « Quæ jure naturali sunt prohibita, nulla circumstantia fiunt licita et honesta, quia naturalia sunt immutabilia. Jam vero præcepta de gradibus cognationis Levitici XVIII. tradita, sunt naturalia, fatente Bellarmino : ergo sunt immutabilia, et per consequens dispensatio humana in aliis non habet locum ». Resp. : Major propositio vera est in iis, quæ sunt primi ordinis, aut ad summum secundi; minime vero in iis quæ sunt tertii ordinis a Gerhardo e Bellarmino relati (ut ipse Gerhard. juxta suam th. 161. fateri cogitur). Quamquam plurimi Theologi ne quidem in omnibus primi ordinis eam majorem admittant, ut cum communi Scotistarum, Caramuel, C. Pallavicinus, et alii perquam probabiliter. Minor propositio fallax est; asserit enim de Bellarmino generaliter, quod is non nisi pro minima parte admittit.

Th. 145. et 146. assumit sine ulla probatione universaliter de omnibus gradibus in Levitico prohibitis, tamquam indispensabili-

bus; cum tamen ingens diversitas sit. Nam nonnulla ita turpia sunt, ut etiam irritum reddant jure naturæ conjugium, ut in primo saltem gradu consanguinitatis etc., alia vero continent quidem aliquam turpitudinem, non tamen quæ reddat invalidum Matrimonium. Sed Gerhardus confundit omnia.

Th. 150. conatur Gerhardus refellere id, quod docuerat bene Bellarminus, ex diversitate pœnarum recte colligi Levit. xx. nonnulla non esse juris naturalis : ait ergo Gerhardus, « ex pœnarum inæqualitate recte quidem colligi peccatorum inæqualitatem, sed non recte ex illa inæqualitate colligi, quædam istorum peccatorum non pugnare contra jus naturæ ; cum nihil prohibeat, peccata contra jus naturæ esse inæqualia, v. gr., blasphemia gravior est mendacio, adulterium fornicatione etc ». Respond. : Fallit vel fallitur, cum hoc, quod verum quidem est in peccatis diversæ speciei et generis, et circa objecta plane diversa, promiscue trahit ad peccata ejusdem rationis et materiæ, ut in præsenti, ubi agitur de conjugiis in gradibus propinquioribus et remotioribus, ubi certum est, nonnulla esse vetita lege naturæ, et irrita plane ; alia autem in gradibus remotioribus non ita, et tamen potuisse Hebræis a Deo prohiberi.

Th. 155. ait : « Hac ratione Bellarminus una litura delet omnia, quæ contra sententiam ex quibusdam exemplis producit. Si enim divina dispensatio in conjugio fratris cum sorore semel facta non impedit, quo minus jure naturæ ejusmodi conjugium etiam ab ipso Bellarmino censeatur prohibitum; utique etiam in reliquis exemplis divina dispensatio non efficiet, quo minus prohibitio graduum illorum sit juris naturalis. » Resp. : Si Gerhardus probare posset ex SS. Scripturis, ista conjugia cum duabus sororibus, et alia similia in gradibus remotioribus Levit. xviii. vetitis in Vet. Test. ex dispensatione Dei tantum particulari fuisse inita, obtineret intentum ; at quia divinare quidem potest, sed probare non potest, nihil Bellarminianam assertionem oblædit.

Th. 167. concludit sic contra Bellarminum : « Falsum scilicet est legis naturalis non posse esse exceptionem non naturalem : Contrarium potius dicendum, legis naturalis non posse esse naturalem exceptionem. Ratio est, quia lex et exceptio sibi invicem opponuntur, ut prohibitio et permissio, ut negatio et affirmatio : Ergo non potest utriusque idem jus esse. Si juris naturalis est fratriam leviro non nubere, non potest juris esse naturalis fratriam leviro nubere ». Resp. : Falsa plane sunt hæc, ut manifeste patet in positivis legibus, ubi certissimum est, posse ab eodem principe emanare leges præcipientes vel vetantes, et aliam deinde quæ illas priores restringat, et exceptiones ponat. Unde quotiescumque lex naturalis absolute aliquid in omni casu prohibet, ut mendacium, odium Dei, agere contra conscientiam, etc., numquam a Deo sive dispensatio, sive lex excipiens emanare potest. Si non est lex absolute indispensabilis (ut sororem cum fratre copulari), dispensatio vel exceptio non per legem Dei positivam fit in extrema necessitate, sed est in ipsa lege talis exceptio inclusa ; et sic in cæteris. Fallitur autem in eo Gerhardus, quod putet, sicut affirmatio et negatio non potest esse vera circa idem formaliter objectum ; ita nec ex eodem jure (sive naturali, sive positivo), prohibitio et permissio. Non advertit, quod hæc non sint circa idem adæquate objectum in iisdem circumstantiis, ideoque minime se habeant, ut affirmatio et negatio circa idem.

Th. 199. Sic argutatur ex Bellarmino contra eumdem : « Exceptio illa de sorore in ultima necessitate ducenda, aut est naturalis, aut judicialis : Si naturalis; ergo etiam hoc tempore servari posset, quod absurdum : si judicialis ; ergo et ipsa lex prohibens conjugia fratrum et sororum est judicialis, quod tamen Bellarminus negat ». Resp. : Exceptio illa naturalis est, nec tamen hoc tempore servanda, quia jam a diluvio Noetico non fuit ultima illa necessitas.

Quæ thes. 170. et 4. seqq. disputat contra impedimentum cognationis spiritualis, frivola sunt, et carnem ac sanguinem sapiunt, adeoque hominem animalem, qui generationem illam spiritualem non æstimat, aut assequitur. Videantur, quæ de hac cognatione scripsi contra Calixtum 2. part. Irenici cap. 7. de S. Zacharia Papa.

FINIS VINDICIARUM IN TOM. III. CONTROVERSIARUM.

VINDICIÆ

PRO LIBRO UNICO

DE GRATIA PRIMI HOMINIS

Ad CAPUT I.

Antiquum et solemne suum tenet hic Amesius. Sicut in cauda draconis desiit, ita a capite serpentis, hoc est, a conviciis et calumniis auspicatur hunc tomum 4. In ipsa dedicatoria ad Curatores Academiæ Frisiorum quiritatur sycophantice, et ait 1. « Bellarminus hic (sicuti callidum et veteranum sophistam decuit) tamquam canis ad Nilum bibit, et fugit : et mihi legem imposueram ipsius vestigia tantum premendi, idque breviter. Vereor igitur ne quarumdam rerum explicatio nimis videatur curta etc. » Risum teneatis, amici ! Quid, quæso, plene, perfecteque non tractavit Bellarminus ? 2. In hoc I. cap. statum quæstionis a Bellarm. clarissime propositum carpere volens, vix invenit ansam. Arguit ergo « curiositatis ingenia Scholasticorum, quod varias quæstiones excogitarint de statu et conditione primi hominis ante lapsum. Bellarm. vero, inquit Amesius, cæteras omnes quæstiones prætermittens, ultimam (quæ est de distinctione inter naturam puram, et justitia originali ornatam) suscepit exagitandam, revera contra alios Pontificios,.... sed aucupio verborum tribuit eam nostris (Lutherano-Calvinistis), qui intra scripturæ et modestiæ limites manentes, ab istiusmodi quæstionibus, quantum fieri potuit, religiose semper abstinuerunt ». Causam ipsemet declarat cap. 1, quia nostri luctam carnis adversus spiritum, vere ac proprie peccatum esse definiunt; et proinde justitiam, quæ illam rebellionem tollit, ad naturalem hominis integri constitutionem pertinere docent. « Hic igitur est status genuinus controversiæ, qua spectat ad nos : An illa rectitudo, quæ luctam carnis adversus spiritum excludit, sit homini integro naturalis, necne » ? Ubi notandum 1. Inique reprehendi Scholasticos, quod de variis (non tam primi hominis ante lapsum, quam) humanæ naturæ statibus disputent. Cum enim hæc varias conditiones, et modos, se habendi in ordine ad gratiam, et ultimum finem subire possit, quis dubitet, Theologi esse, de illis, ex principiis revelatis, et ratione disserere ? 2. Mendacium satis luculentum esse : « aliquo verborum aucupio tribui » Lutheranis et Calvinistis errorem, in quem incaute præcipitavit e Catholicis Michael Baius Decanus Lovaniensis, minime tamen pertinax in eo tuendo, uti nostris temporibus eumdem cum arroganti pervicacia renovavit Corn. Jansenius Episcopus Iprensis. Idem prorsus quod Baius et Jansenius, etiam Calvinum et Lutherum docuisse, negari nequit, cum apertissimæ exstent eorum apud Bellarm. recitatæ sententiæ. Delapsi autem sunt in contrarias pugnantesque sententias Pelagiani, æque ac Jansenio-Calvino-Lutherani ex uno eodemque fallaci principio. Utrique enim in primo homine nullum agnoscunt supernaturale donum, sed naturales tantum facultates, et finem unicum visionis beatificæ, ad quem necessario hominem condi debuisse contendunt. Differunt vero, quod Pelagiani, cum cernerent, in homine post lapsum, naturalia remansisse integra, inde intulerint : nihil per Adami lapsum in nobis esse deperditum, adeoque talem esse etiamnum humanam naturam, qualem initio primus homo de manu Conditoris acceperat. Jansenio-Calvino-Lutherani autem, cum pro comperto habeant, hominem per lapsum Adami factum esse deteriorem, pariter nihil supernaturale in prima conditione admittant, eo venire compulsi sunt, ut dicant : aliquid naturale (quale in primis est liberum arbitrium) naturæ hominis nunc deesse ; aut certe nonnisi libertatem a coactione illi superesse. Unde ulterius

inferunt : Non potuisse hominem initio ita condi, uti nunc nascitur; quia cum illam luctam carnis et spiritus quam experimur, credant esse vere, proprie et formaliter peccatum; consequenter si a Deo procederet, hominis ita conditi peccata in Auctorem naturæ Deum refusum iri statuunt.

Ad CAPUT V.

Ad fugandos hæreticorum errores, et firmandam Catholicam sententiam, Bellar. a cap. 2. usque huc statuit : 1. Hominem non fuisse creatum qualis nunc nascitur, pronum ad malum, infirmum, ignorantem ; sed rectum, justum, sapientem, sine concupiscentia et difficultate, quam ipsi in nobis experimur (et hactenus Calvino-Lutherani nobiscum contra Pelagianos stant). 2. Potuisse tamen absolute Deum ab initio talem hominem, si libuisset, condere. 3. De facto igitur integritatem illam, cum qua primus homo conditus fuit, et sine qua post lapsum homines omnes nascuntur, non fuisse naturalem ejus conditionem, sed supernaturalem ejus evectionem. Ut hæc veritas adstruatur, pro majori explicatione notandum est I. Hominem naturaliter constare ex carne et spiritu, ex quorum diversis, vel contrariis propensionibus ad bonum scil. corporale, et spirituale, in uno et eodem homine pugna quædam existit, et ingens bene agendi difficultas. Amesius hanc liquidissimam veritatem obtenebraturus, fingit et supponit, quod maxime in quæstione est ; nempe, justitiam originalem, qua corrigitur et componitur illa lucta inter partes adversas (carnem et spiritum) ad integritatem hominis pertinere. Fraudulenter ergo hic utitur voce « hominis integri ». Etsi enim natura humana condita cum illa repugnantia carnis et spiritus, propter integritatem corporis et animæ, quoad vires omnes connaturales, dici queat integra, id est, non monstrosa, nec imperfecta privative (per carentiam perfectionis debitæ naturæ, etiamsi negative sit imperfecta, id est, sine perfecto ordine, et concordia potentiarum et appetituum, cujus ea natura est capax, licet non sit debita) ; tamen ex communi usu Theologorum (cui e Catholicis, præter Durandum pro consueta sua singularitate, nemo contradicit) « natura integra » proprie dicitur, in qua ultra omnes naturales facultates homo habet quamdam specialem perfectionem, quæ consistit in carentia fomitis et effrænatæ concupiscentiæ. Sophistica ergo cavillatio et æquivocatio futilis est quidquid Amesius objicit, tum hic, tum contra sequens.

Notandum II. scil. Deum, ut remedium adhiberet huic morbo, seu languori appetituum contrariorum, addidisse homini justitiam originalem, qua veluti aureo fræno pars inferior parti superiori, et pars superior Deo facile subjecta contineretur. Sic autem subjecta fuit caro spiritui, ut non posset ipso invito moveri, neque rebellis fieri, nisi ipse fieret rebellis Deo : in potestate tamen spiritus fuit, rebellem Deo fieri, et non fieri.

Notand. III. Naturale multis modis dici aliquid posse 1. Id omne quod habetur a nativitate ; sic Ephes. II. vers. 3. dicimur *natura filii iræ*. 2. Id quod est naturæ consentaneum, eamque ornat et perficit. 3. Quod tametsi sit donum gratuitum, tamen naturam juvat ac perficit in operibus naturalibus, neque eam elevat ad opera supernaturalia. Et sic justitia originalis, si distincta esse intelligatur a gratia gratum faciente, donum naturale dici potest. 4. Omne id quod est pars naturæ, aut fluit a principiis naturæ. Et hæc significatio hic propria est, cui proinde valde proprie opponitur supernaturale. Rectitudinem ergo illam primo homini collatam dicimus fuisse supernaturalem, non quidem per accidens tantum (uti est sensus videndi cæco nato restitutus), sed per se, ita ut nec ex principiis naturæ fluxerit, nec fluere potuerit. Sed neque hoc omnino abnuere ausus est Amesius ; ait tamen : « Illam fuisse conditionem moralem naturæ illi debitam, quæ ad juste operandum fuit creata ». Porro quam hoc sit falsum, patebit ex infra dicendis. Hic solum addo : sufficere naturæ sic conditæ auxilia ordinis naturalis actualia, quibus posset peccata evitare, et præcepta naturalia servare, atque hoc modo finem suum naturalem consequi. Fuit itaque donum illud ita supernaturale, ut non magis differat status hominis post lapsum Adæ, a statu ejusdem in puris naturalibus, quam differt spoliatus a nudo ; adeoque talis status puræ naturæ omnino est possibilis, ut cum S. Thoma, Scoto, Durando, Occamo docent omnes Catholici. Ut proinde considerandum reliquerit Joan. Mart. Ripalda tom. 3. de Ente supernatur. disp. 8. num. 17. risumne, an iram mereantur Jansenistæ, dum non unum aut alterum, sed omnes Theologiæ

Scholasticæ primores, et cæteros omnes tam veteres quam recentes Scriptores, Pelagianismi, Manichæismi, Atheismi, et multiplicis in Dei bonitatem et justitiam blasphemiæ insimulare audent. Quorum sententiam rectius Luysius Torres erroneam, aut hæreticam pronuntiat, et hæreticorum propriam hic retulit Bellarminus. Nullus saltem erit theologus, qui eam a nota temeritatis excuset.

Ad CAPUT VI.

Rectitudo primi hominis ex gratia, adeoque possibilis status puræ naturæ asseritur. I. Ex SS. Scriptura. Nam Genes. III. vers. 19. illis verbis : *Pulvis es et in pulverem reverteris,* indicatur, quo per peccatum primus homo delapsus, ac dono supernaturali ob culpam spoliatus fuerit, adeoque ad statum suum naturalem reciderit. Psalm. VIII. vers. 5. describitur, ad quam gloriam sublimatus fuerit homo. Et Psalm. XLVIII. vers. 21. casus ejusdem : *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, etc.* Dixerat autem in priori loco, hominem ad eam gloriam creatum, ut parum omnino ab Angelis abesset. « Gloria » autem illa, et honor sine dubio aliquid extrinsecum indicant. Sicut et Eccles. XVII. vers. 2. dicitur Deus *vestivisse hominem virtute, quem creaverat de terra.* Ubi creatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Idem etiam indicatur Luc. X. in parabola de eo qui incidit in latrones, ubi non solum intelligimus ex nomine vestium, quæ extrinsecum quid significant, colligi posse, donis supernaturalibus privatum fuisse primum hominem, sed etiam plagas naturæ humanæ, ex ea despoliatione consecutas esse ; ita ut ex natura humana dono illo justitiæ spoliata sibique relicta, continuo plagæ illæ et vulnera eruperint, uti interpretantur SS. Basilius, Ambrosius, Aug., Bernard. etc. Prædicta SS. Scripturæ dicta singula per se accepta, haud ægre eludi posse, fateor; quod in nonnullis etiam præstare conatur Amesius : sed ea valde roborantur ex communi SS. PP. sensu, quorum dicta a Bellarm. recensita *enervator* plane dissimulavit.

Idem confirmatur ratione. I. — Quia naturale est corpori animali, sensu et appetitu prædito, concupiscere bonum sensibile : naturale est spiritui rationali concupiscere bonum spirituale : quare si fiat una natura ex spiritu rationali, et corpore naturali conflata, naturale erit illi habere diversas, et inter se pugnantes propensiones : Ergo quod primi parentes ista pugna caruerint, donum erat supernaturale, non conditio naturalis. Amesius : « Diversas propensiones habere est homini naturale, sed non repugnans. Cum enim unio naturæ ex spiritu rationali, et corpore naturali facta sit modo perfecto, subordinationem infert unius propensionis ad alteram, quæ pugnam omnem excludit ». Resp. : Non tantum diversas, sed etiam repugnantes habere propensiones naturale est homini, ut evincit argumentum. Nam modus ille unionis, qui tollit illam luctam, et ab Amesio vocatur perfectio, non est naturalis, fluens ex ejus essentia, sed gratuitus et supernaturalis.

II. — Si corruptio, quæ nunc est in natura humana, non est consecuta ex sola remotione doni supernaturalis; neque fuisset in homine in puris naturalibus condito; quæso causam ejus. Amesius. « Causa corruptionis maxime propria est homo naturam suam corrumpens ; tam deficiendo a Deo, quam desertionem Dei promerendo. Concupiscentia naturalis est a natura, ordinata est a natura ordinem suum observante ; inordinata vero concupiscentia (id est corruptio humanæ naturæ) est a natura ab ordine suo deficiente ». Respond. : Hinc plus non habetur, quam hominem per inobedientiam a Deo deficientem, esse causam demeritoriam, quod libenter fatemur. At quæritur adhuc, quænam causa physica sit, quæ in homine in puris naturalibus condito coercebat illam contrarietatem, et post lapsum laxabat fræna propensionibus contrariis ? hic hæret aqua Amesio. Certe alia rationabiliter assignari nequit , præter ipsam conditionem materiæ, ut efficientem talem concupiscentiam inordinatam ; et divinam justitiam dono supernaturali hominem spoliantem, ut causam removentem prohibens.

III. — Ex peccatis quæ ab hominibus post lapsum Adæ committuntur, etsi plurimis et gravissimis, amittitur solum donum gratiæ supernaturalis, et acquiritur propensio ad idem iterandum, minuiturque inclinatio ad virtutem peccato illi contrariam ; sed non corrumpitur principium, aut donum aliquod naturale, neque augetur propensio ad omnia vitia, neque minuitur inclinatio ad omnes virtutes, ut experientia testatur. Sed pecca-

tum Adæ fuit ejusdem rationis, eo excepto, quod illud, ut eapitis totius naturæ, in omnes posteros redundavit. Ergo. Amesius contra manifestam experientiam, falsa, ait, « sunt anteeedentia omnia ». Et unde probat? Nimirum ex I. Timoth. IV. vers. 2. *cauteriata*. Et Ephes. IV. vers. 19. *De dolente et profligata conscientia*. Verum quid hoc ad rem nostram, eum nonnisi vel de hæreticis, vel desperatissimis ibi loquatur Apostolus? Et quamvis *Adæ peccatum non tantum fuerit personæ, sed et naturæ*, non tamen nisi demeritorie affeeit posteritatem, ut dictum est. Quid hoe ad rem?

IV. — Si natura humana, qualis nune est, remota eulpa, mala est, et necessario labitur in peccata, ideoque non potuit a Deo creari sine justitia originali, certe sequitur, non posse hominem mortuum a Deo revocari ad vitam, nisi præditum originali justitia. At multos novimus ex SS. litteris a mortuis excitatos divina virtute, et ex iis nonnullos, quos omnino credibile est a peecato originis fuisse purgatos, qualis fuit Lazarus, et infantes, quos Elias et Elisæus a mortuis revocarunt, qui tamen sine ulla dubitatione, etiam in nova illa vita carebant justitia originali. Et eonfirmatur a majori ad minus; Quia si Deus animas justas Lazari, et infantium jungere potuit corpori mortali, animali, eoncupiscentiæ et ignorantiæ obnoxio; cur non magis initio animas neque justas, neque injustas simili eorpori eonserere? Amesius verba multiplicat, sed plane inania : « Si non est eadem plane ratio creationis hominis, numquam peceatum experti, et restitutionis hominis per peeeatum morte oppressi, needum ab illa plane liberati », cur disparitatem formalem; et quæ ad rem faeiat, non assignavit? Materialem disparitatem facile admittimus, sed nihil faeit ad vim argumenti (præsertim ejus quod est a majori ad minus, ac ab Amesio dissimulatum est) enervandam. Ineptior adhuc est quam subdit eavillatio, qua ait : « Non eonstare, quemquam a peccato originali purgatum a morte ad vitam fuisse revoeatum, ut vitam hie ageret justitia originali earens ». Absurde enim juxta hæresim infra explodendam originale peecatum in hac vita numquam per eircumeisionem, aut Baptismum purgari supponit. Et tandem (quo plane sycophanticum est) hine asserere audet, Bellarminum lib. I. de Purgat. eap. 18. dicere : « Credi, Lazarum, et infantes illos non fuisse purgatos ». Quasi vero, juxta Catholicam fidem, non omnes purgatorii, et limbi Patrum ineolæ liberati sint a macula originali?

V. — Primi parentes eveeti fuere ad eam dignitatem, ut essent filii Dei, et dii quidam id est : *Divinæ consortes naturæ*. At absurdissimum est, rem creatam, qualis est homo, Deum, vel Dei filium natúraliter facere. Amesius 1. « Primi parentes ante lapsum non fuerunt evecti ad justificationis et adoptionis gratiam, quæ pendebat ex conditione non præstita ». Fac hoc. 2. Ait. « Non est absurdum tamen, si filii Dei vocentur naturaliter, non ex Dei subtantia nati, sed ex Dei voluntate ereati ad imaginem ejus in naturali constitutione. Dii vero absurdissime vocantur a Bellarmino ». Respondeo 1 : Absurditatis ergo arguit Amesius etiam Davidem Psalm. LXXXI. v. 6. immo et Christum. Joan. X. vers. 34. Respond. 2. : Si Amesius fatetur, non conditionate, sed absolute fuisse evectos ad gratiam justificationis, nobiscum et eum veritate sentit. Hæc autem filiatio adoptiva, et justificatio per gratiam, nulli creaturæ potest esse connaturaliter debita, ut habet eoneors Patrum et Scholasticorum sententia. Equidem filiationem aliqualem in natura necessario habet omnis creatura intelleetualis, imaginem referens Creatoris in intellectiva et volitiva facultate. Sed quid hoc ad rem? Manet ergo argumentum intactum in suo vigore : nempe quia, ut scribit. S. August. lib. III. eontra Maxim. eap. 15. Homo ad similitudinem Dei formatur, ideoque fit « gratia filius, quia non est natura ». Si autem gratia fit Dei filius, non natura; Ergo non est hoc illi naturaliter debitum : nam implieat in terminis, esse aliquid gratuitum, et esse naturæ debitum.

VI. — Confirmatur idem a posteriori : quia alioqui Gentiles solo naturæ lumine non possent admirari, et venerari sapientiam, et providentiam Creatoris in hoc mundo. Viderent enim hominem, cujus bono omnia naturaliter sunt ordinata (ut cognovit Aristot. 1. Polit.) in multis miseriis nasci, quæ miseriæ juxta adversarios injuste forent, nisi infligerentur in pœnam peccati. Cum ergo naturali lumine peeeatum originale non constet, non possent defendere Deum ab injustitia; neque essent inexcusabiles, quia cum eognovissent Deum, non sieut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt : non enim naturali lumine apparet dignus gratiis ille, qui nostram naturam injustis ærumnis affe-

cisset. Itaque juxta adversarios evertitur tota philosophia naturalis, quam certum est non pugnare cum theologia. Tota quippe philosophia hæc fundatur in inductione per experientias, quas habemus in hac vita de operationibus omnium agentium. Sed istæ operationes, juxta adversarios, non proveniunt a natura rerum secundum se accepta, sed sunt accidentalis pœna peccati , qua præcisa, et nos omnino aliter operaremur, et cætera agentia omnino aliter operarentur in nobis. Ergo juxta adversarios falsæ sunt omnes Philosophicæ illationes, quas ex istis experientiis elicimus de rerum naturis.

VII. — Denique accedit ratio evidens : Quia cum creari in statu naturæ puræ nihil sit aliud, quam creari cum perfectione sua essentiali, omnibusque facultatibus, et accidentibus connaturalibus, et concursu divinæ providentiæ naturaliter illis debito, ac sine bono, vel malo naturæ superaddito ; manifestum est, Deum potuisse creare hominem perfectum essentialiter, et reliqua dicta præstare, sine superadditis donis supernaturalibus, et sine peccato, pœnisque ei debitis ; et consequenter manifestum est, potuisse Deum sic creare, non solum de potentia absoluta, sed etiam de potentia per sapientiam ordinata ; cum nihil in eo indignum Deo, vel indecens rationabiliter præsumi possit.

Ad CAPUT VII.

Solvenda nunc sunt argumenta Jansenio-Calviniano-Lutherana.

I.— Objic. « Si justitia originalis supernaturalis fuisset, sequeretur, concupiscentiam carnis futuram fuisse naturalem, ac per hoc bonam, et a Deo ; sed hoc Scriptura negat. I Joan. II. vers. 16. Rom. VII. vers. 15 ». Respondeo : Concupiscentia carnis nunc quidem pœna peccati est; tamen homini condito in puris naturalibus fuisset sine dubio naturalis, non quidem ut bonum aliquod naturæ, sed ut defectus, et quasi morbus quispiam naturæ, ex conditione materiæ consequens. Unde rectissime dicitur, non esse ex Deo, odio, non amore dignam, malam naturæque contrariam, propter duas causas. 1. Quia non ex intentione auctoris naturæ, sed præter ejus intentionem in homine exstitisset, si in puris naturalibus homo creatus fuisset. 2. Quia Deus illam sustulerat, et ex ipsius hominis culpa locum in nobis habet. Amesius 1. « Concupiscentia vocatur a Bellarm. cap. 5, propensio carnis ad bonum sensibile, in quod fertur per sensum et appetitum. Propensio autem rei ad suum objectum naturale, est bonum naturæ, non defectus, non morbus, nec ex materia pendens, sed ex illa causa, quæ singulis facultatibus suas indidit propensiones. 2. Præter intentionem Dei, non factus est homo animal vivens, cum omnibus illis propensionibus, quæ naturæ animalis conveniunt. 3. Ultimum illud, quod Deus eam sustulerat, non facit ad rem, quia illa etiam quæ Dominus abstulit, possunt ex Deo fuisse, secundum illud Jobi : *Dominus dedit, et Dominus recepit* » Respond. : Omnes istæ instantiæ, seu replicæ evanescent, si observes 1. Concupiscentiam sumi tum pro potentia concupiscendi, tum pro motu, seu actu ejus potentiæ ; et rursus, tam potentiam, quam actum iterum dupliciter accipi. 1. Late, pro potentia, vel actu appetendi bona tantum sensibilia : utrovis autem modo sumptæ potentiæ non omnes actus malos, rationique rebelles, sed aliquos esse bonos, ut in Christo, B. Virgine, Beatis. 2. Prout igitur concupiscentia sumitur pro potentia, sine dubio est naturalis perfectio a Deo nobis insita, et bonum naturæ, quatenus est principium bonorum actuum : prout vero etiam potest erumpere in actus malos et turpes, est defectus perfectionis ; sicut quod intellectus possit ad falsa declinare, et sensus possint deludi ; item quod vivamus, perfectio est, sed quod mori possumus, est imperfectio hujus vitæ mortalis. Sicut autem absurdum esset existimare, vitam, sensus, et intellectum, non esse naturales perfectiones nobis a Deo concreatas, eo quod possint deficere ; ita proportionaliter hic de potentia concupiscibili dicendum, cujus rebelles motus non magis Deo debent tribui, quam ipsi actus formaliter liberi, et peccaminosi ; cum neque illos intendat (immo potius eos reprimi velit), neque ad illos concurrat aliter, quam ad entitatem actus peccaminosi, ad quos se habet tantum permissive, et concursum generalem exhibendo ex officio causæ primæ. 3. Non est ordo naturalis, ut pars inferior rebellet contra superiorem, sed ea pugna oritur ex imperfectione naturæ, estque defectus illius : dominatus vero illius non oritur nisi ex defectus voluntatis illi succumbentis et minus efficaciter utentis suo jure et potestate, quam habet cohibendi eos motus. Falsum quippe est quod putant adversarii,

nullam fore talem potestatem in statu puræ naturæ, nec jam esse in natura lapsa sine gratia proprie dicta. Exigeret enim status ille puræ naturæ talem providentiam, qua per auxilia proportionata possit moraliter vitare peccata mortalia, et naturalem suam beatitudinem assequi. Octo seq. objectiones Amesius transilit.

II. — Objic. « In parvulis jam quam primum adolescunt, maxima vanæ cupiditatis abundantia apparet, suaque sponte immani impetu in vitia præcipites feruntur. Non sic homo in puris naturalibus natus fuisset. » Resp.: Assumptum non probatur,cum tamen præcipue id sit in quæstione. Amesius : « Cum Magist. sent. in 2. distinct. 42. Alex. Alens. part. 2. quæst. 69. num. 1. Bonavent. in 2. distinct. 21. cum aliis Pontificiis doceant, hominem fuisse creatum in puris naturalibus sine gratia, sequitur eosdem docere : Naturam jam non magis ab ortu corruptam esse, quam fuit in creatione. Bellarm. etiam concedit, potuisse talem creari hominem quoad inclinationem in vitia, qualis jam nascitur. » Respondeo : Etsi hæc omnia gratis darentur, non hinc firmaretur assumptum illud usquequaque nutans et flabile, immo aperte falsum. Falso etiam citat Magistrum sent. qui directe oppositum habet dist. 25. in princ. cap. In dist. 42. autem neque gry habet de hac materia. Quod S. Bonavent. Alens. et alii docent, non habuisse Adamum mox in primo instanti gratiam gratum facientem, nihil ad rem facit; neque hinc ullatenus sequitur,eum in puris naturalibus conditum, ita ut non habuerit « gratiæ auxilium, quo stare poterat » ut loquitur Mag. sent. l. c. quem communiter sequuntur Scholastici.

III. — Objic. « Si Deus impetum rebellem et iniquum, malum ipsi naturæ, ante ullum hominis demeritum indidit, vix potest aliter fieri,quin Deus sit auctor peccati ». Respond.: Hæc objectio in primis locum non habet in Adamo, quem supponimus non fuisse conditum cum ea rebellione, sed potius plane rectum, liberum tamen, et potentem deflectere a recto, uti et conditus erat supremus cum cæteris Angelis. Neque in statu puræ naturæ admittenda ullatenus est illa sequela, non magis certe quam faber ferrarius dici potest auctor esse rubiginis, quam gladius ab eo confectus contrahit. Nec quidquam hic urget Amesius, quod non ex superius dictis elisum sit.

IV. — Objic. « Æterna beatitudo finis est, hominis naturalis. Debuit igitur homo media naturalia habere ad finem illum consequendum. Justitia igitur, quæ fuit necessaria ad beatitudinem consequendam, fuit homini naturalis ». Respondet Bellarminus : Beatitudo est finis naturalis hominis, quoad appetitionem, non quoad consecutionem. Replicat Amesius : « Novum hoc est, ut homo solus naturaliter appetat aliquid ut finem suum, quod nullis naturalibus mediis consequi possit ». Respond. : Non est hoc novum, nam animæ hominum solutæ corporibus, naturalem habent propensionem ad corpora sua, nec tamen iterum conjungi corporibus sine supernaturali auxilio poterunt. Disparitas quam Amesius conatur assignare nil prorsus ad rem facit. Est enim manifesta inter utrumque paritas quoad hoc, quod nempe aliquis terminus, vel finis supernaturalis non possit sine medio supernaturali acquiri. Unde sufficienter disjecta est vis objectionis. Absolute tamen (quod Bellarm. obiter innuit) respondetur melius : Non posse quidem naturam humanam beari sine aliqua contemplatione et dilectione Dei,in quo vera ejus beatitudo consistit : sed illa contemplatio, et dilectio Dei, illaque beatitudo duplex esse potest; una naturalis, altera supernaturalis. Priorem appetit homo innato appetitu : ad posteriorem habet solum capacitatem obedientialem, ideoque non illam appetit homo naturali et innato appetitu. Appetitu autem elicito, sive actuali desiderio recte ordinato debet efficaciter desiderare illam, ad quam reipsa ordinatus est : quod tamen citra revelationem divinam supernaturalem haud innotescere, manifesta docet experientia in Philosophis, qui ne conjectando quidem in aliqualem ejus devenere notitiam : unde et in eis appetitus illius esse nequivit, nisi ad summum inefficax et conditionatus, « si foret possibilis ». Ad hunc ergo supernaturalem, et indebitum finem, cum Deus pure gratuita liberalitate hominem ordinaverit (ut cum SS. Patribus, et S. Thoma 1. part. quæst. 12. Scholastici communiter docent), potuit Deus ab illa ordinatione sibi libera abstinere, et ad beatitudinem naturalem dumtaxat homines ordinare. Adde, retorqueri posse hoc, et similia argumenta contra ipsos adversarios. Non potest enim Deus, etiam post peccatum, creare hominem, nisi propter aliquam ultimum finem, sicut non potest ante peccatum. At etiam post peccatum nullus est ultimus finis, in quo

homo quiescere possit, nisi Deus visus : Ergo etiam post peccatum tenetur Deus creare hominem propter sui visionem, et consequenter conferre illi media necessaria ad illam, adeoque potestatem consequendi dona justitiæ ad eam beatitudinem conducentia. Fuse et erudite contra Jansenistas hæc et similia prosequitur Ripalda disp. 8. 9. 10. 11. 12.

Gerhardus nihil hic novi profert, sed præter logomachiam de usu vocis « naturale », consuetam ineptiam iterat : « Bellarm. fatetur, viros illos eruditos (Baianos errones) Lutheranæ suffragari sententiæ ». Ergo Bellarm. est ὀρθοδοξίας testis. Jungamus huic puerilitati argutationem nihilo saniorem. Th. 17. sic infert : « Quæ naturaliter propagantur, et ex ipsa nativitate sunt hæreditaria, illa etiam sunt naturalia. Jam vero imago Dei fuisset naturaliter propagata ab Adamo in posteros, et ex nativitate fuisset ipsi hæreditaria, si Adamus in statu integritatis perstitisset. Ergo imago Dei fuit primo homini naturalis. » Sed quid hinc contra Bell. et Catholicos ? An ideo, quia in aliquo minus proprio sensu dici potest naturalis, ideo revera donum supernaturale non est ?

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE STATU PECCATI

QUI EST DE PECCATO IN GENERE

Ad CAPUT IV.

Tota quæstio est (ut fatetur Amesius) : An dentur peccata venialia ex natura et ratione peccati, id est, quæ non sunt repugnantia charitati Dei et proximi? Communis sententia Catholicorum est : Peccata quædam ex natura sua, nulla ratione habita ad prædestinationem vel reprobationem (ut Wicleffus et Calvinus volebant), aut ad statum renatorum, vel non renatorum (ut volunt Lutherani), esse mortalia, quædam venialia ; et prioribus quidem indignum reddi hominem amicitia Dei, et mortis æternæ reum, posterioribus temporalis tantum supplicii, paternæque castigationis constitui hominem reum, ita ut Deum quidem offendant, sed non usque ad amicitiæ dissolutionem. Addit Bellarm. ab hoc communi Catholicorum consensu nonnihil deflexisse Gersonem, Almainum, et Joannem Episc. Roffensem. Quibus addi debet Michael Baius (cujus opinio a tribus Pontificibus damnata est), quorum tamen sententia, etsi (juxta Medinam) sit *absurdissima*, tamen multum differt a Lutherano-Calviniana hæresi, Amesius huic statui controversiæ sic exposito acquiescit ; insigniter tamen cavillatur, dum sive ex imperitia, sive ex malitia ait : Consensum istum Pontificiorum optime declarat Medina in 1. 2. quæst. 88. cap. 1. : « Qua ratione distinguatur peccatum veniale a mortali, non una est sententia Doctorum, sed variant in infinitum opiniones ». Est hæc, inquam, illustris cavillatio : nam ut sæpe in superioribus monui, in substantia dogmatis, quod distinguantur, omnes Catholici conveniunt, saltem post concilii Tridend. definitionem sess. 6. cap. 11. et sess. 14. cap. 5. Et Michael Baius monitus similiter suum errorem retractavit. Quomodo autem præcise distinguantur, non ad fidem, sed ad Scholasticorum disceptationem pertinet.

Ad CAPUT IX.

Adstruitur Catholica veritas I ex Matth. v. v. 22. *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio ; qui dixerit Racca, reus erit concilio ; qui dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Reus judicii dicitur, qui aliquid fecit, unde in judicium vocari possit, sed non constat, an mereatur pœnam aliquam, vel nullam. Reus concilii dicitur, cujus culpa certa est, sed ambiguum, quanta sit, et quam pœnam mereatur : et ideo judices inter se conveniunt in concilium, ut definiant pœnæ mensuram. Reus gehennæ ignis vel mortis æternæ dicitur, cujus culpa, et mensura culpæ, ac etiam per hoc pœnæ gravitas certa est. Hinc conficitur tale argumentum : Manifestum convicium, teste vel judice Christo, facit reum gehennæ ignis, ac per hoc est peccatum mortale. Iracundia sono vocis expressa, sed ad malum convicii non pertingens, facit reum concilii, id est, non constat, an mereatur gehennam, sed aut ea pœna, aut minore digna est. Ergo inveniuntur peccata quædam, quæ leviora sunt, quam ut gehennam ignis mereantur. Rursus iracundia, quæ nullo signo externo foras erupit, non facit reum concilii, sed judicii ; hoc est, non constat, an mereatur pœnam aliquam, an nullam? Unde

sequitur, ut sine dubio, si pœnam meretur, temporalem, non æternam mereatur; cum sit levior culpa, quam ea esset, de qua dubium esse poterat, an temporale supplicium, an æternum mereatur. Amesius in primis hoc argumentum suo more per puram omissionem *enervavit*. Deinde circa illos tres gradus peccatorum a Bellarm. notatos putide cavillatur. Christus enim ad declarandam illam culparum diversitatem usus est metaphora familiari Judæis, et nota triplicis generis supplicii fontibus apud illos infligi soliti, ut ibi interpretes communiter notant. Amesius autem ut hæc omnia eludat, fingit hanc omnem disceptationem de gravitate peccatorum fieri respectu Christi, quasi ipse dubitet, aut inquirat, an et quam pœnam mereatur hoc vel illud peccatum, etc. Quod nulli Catholicorum in mentem venit. Nimirum contradicere oportebat, ut quovis modo tueretur manifestum errorem. Ubi revera « impudens et insanum » dici meretur ejus inane effugium; quo convicio Bellarmini doctrinam, Evangelio ex asse consonantem, configere ipse non erubuit.

II. — Matth. XXIII. vers. 24. Luc. VI. vers. 42. Peccata quædam comparantur rebus natura sua levissimis, alia vero gravissimis : *Excolantes culicem, camelum autem deglutientes*. Et : *Quid vides festucam fratris, trabem autem, quæ in oculo tuo est non vides?* Amesius hic facit, quod solet, cum maxime constringitur, nimirum conviciatur et nugatur. Ait 1. : « Elephantus non capit muscas. Non decuit igitur tantum camelum, quantus Bellarm. fuit, culices et festucas captare ». At nonne poterat pari jure vel injuria hoc scomma scurrile ab aliquo sive Luciano, sive Calvino in ipsum Christum jaci? 2. Ait 2. : « Proverbiales dictiones non sunt dentibus extendendæ ultra suum scopo ». Esto ! quis abnuit? Ait 3. : « Quod culex aut festuca est in comparatione, potest absolute mons esse : sicut terra ipsa tota, respectu totius cœli ambitus a quibusdam dicitur se habere instar puncti ». At probare oportebat Amesium, quod Christus eo loco non secundum rei veritatem, sed tantum per respectum ad homines deceptioni obnoxios, adeoque secundum falsam æstimationem humanam locutus sit. Id enim incarnatæ veritati repugnat. Ait 4.: « In operibus bonis talis est differentia graduum inter maxima et minima, qualis est in peccatis : et tamen a Pontificiis minima dicuntur mereri vitam æternam. Quæ trabs est in eorum oculis, ut iidem non videant peccata minima valere ad pœnam æternam? » Resp. : Falso assumit eamdem proportionaliter rationem gradualem inter bona et mala opera. Nam in primis, nulla opera moraliter tantum bona, merentur ullum præmium supernaturale. Deinde ipsa opera hominis justi, juxta SS. Thomæ, Bonav. communiorem et probabiliorem sententiam, non nisi ex imperio charitatis prodeuntia, merentur augmentum gratiæ et gloriæ, etc. Unde comparatio ut vera et apta sit, institui debet inter opera viva filii Dei ex charitate facta, et opera mortifere peccaminosa; ubi utrinque datur latitudo in infinitum inter minima et maxima, tam bona quam mala opera.

III. — Luc. XII. vers. 59 : *Non exibis inde, donec etiam novissimum minutum reddas*. Per novissimum minutum intelligunt SS. Patres, Tertull., Orig., Hieron., Ambros., Cyprianus peccata levissima. Amesius : « Minutum illud pœnæ invenitur in pœna æterna. Non est igitur aliena minuti ratio ab illo peccato, quod meretur pœnam æternam. » Resp. : Commentum hoc de minuto in pœna æterna repugnat non tantum apertissimæ veterum Patrum sententiæ, sed etiam verbis Evangelii sat claris; cum loquatur de carcere, unde tandem exiri potest.

IV. — Apostolus I Corinth. III. v. 12. et seqq. comparat peccata venialia rebus natura sua levissimis, ligno, fœno, stipulis, etc. ubi SS. Amb., Aug., Greg. M. intelligunt, Apostolum significare per aurum et argentum, et lapides pretiosos, opera perfecta, quæ in judicio Dei nihil mercedem promerentur; per lignum, fœnum, stipulas, opera inutilia, venialia. Amesius præmissis nugis ad rem nihil pertinentibus, ait : « Non agitur hoc loco de peccatis, sed de doctrinis, teste ipso Bell. lib. I. de purg. cap. 5. » Resp. : Imo Bell. expresse ait : Utraque expositio (tam de peccatis, quam de doctrinis), est bona, et ex utraque deducitur assertio Purgatorii, et peccatorum venialium, etc.

V. — Jacobus I. vers. 15. tres assignat motus concupiscentiæ, quorum 1. est involuntarius, scil. *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua, etc.* Et hunc motum Apostolus non dicit esse peccatum, sed ejus causam, si accedat consensus. 2. Est imperfecte voluntarius : *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, etc.* Ac proinde est peccatum, sed veniale : quod patet inde, quia

nominatur peccatum, et tamen distinguitur a peccato consummato, et mortem generante. 3. *Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem;* ubi non modo de ipso opere externo, sed etiam de actu deliberato interno sine dubio loquitur, cum in duobus ultimis Decalogi præceptis æque vetetur; et Dominus Matth. v. v. 28. dixerit: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Amesius : « Concupiscentiæ peccatum non distinguit Jacobus a peccato consummato tamquam speciem a specie, sed tamquam partem a toto. Cum igitur toti peccato mortem deberi docet, singulas partes mortales ostendit. » Resp. : Hoc est commentum, et glossa Calviniana, textui Apostolico contraria. Id enim quod parit aliud, non potest esse pars ejus quod paritur. Et quamvis concupiscentia semideliberata, a plene deliberata et consummata non differat specie metaphysica : tamen si theologice, secundum nocumentum quod animæ inferunt, et juxta moralem æstimationem, perpendantur, tantum analogice conveniunt, ut recte contra Cajet. et Capreol. docent Suarez, Vasq., Tanner., etc.

VI. — Ephes. v. vers. 3. et seqq. Cum Apostolus sex peccatorum genera proposuisset, nimirum *fornicationem, immunditiam, avaritiam, turpitudinem, stultiloquium, et scurrilitatem*, de tribus tantum prioribus, non de reliquis, affirmat : *Qui talia agunt, non habere hæreditatem in regno Dei et Christi.* Nimirum docere volebat, tria posteriora debere quidem esse aliena ab ore sanctificato fidelium, non tamen ex genere suo talia esse, quæ excludant ab hæreditate Christi, et Dei. Amesius : « Silentium Apostoli, cujus alias fuisse causas constat, nihil testatur pro peccato veniali ». Frigidum enimvero effugium ! cur non vel unam ex illis « aliis silentii causis » indicavit *enervator ?*

Ad CAPUT X.

Argumentum quod ex traditione Ecclesiæ et Patrum, hoc cap. Bellarminus prosequitur, consueta omissione et silentio *enervavit* Amesius. Inter ea testimonia sunt etiam concilii Milevitani canon. 7. et 8. a S. Augustino compositi, quibus in faciem resistere forsan puduit Amesium.

Ad CAPUT XI.

Veritas Catholica roboratur ulterius rationibus.

I. — Si peccata venialia ex natura sua essent mortalia, et solum fidelibus ob fidem quam habent non imputarentur ; certe infidelibus omnino imputarentur, et mortalia essent. Id vero manifeste falsum et absurdum est. Ergo. Amesius 1. ait : « Negatur ab ipsis Pontificiis assumptio », probatque ex Azotio lib. IV. cap. 10. ubi docet, nemini extra gratiam Dei constituto veniale remitti. Resp. : Hoc verum est ex consensu omnium Theologorum, sed quomodo hoc adversatur assumptioni Bellarminianæ? Aliud est, non remitti peccatum veniale, aliud non imputari veniale tamquam mortale infidelibus. Amesius 2., « ad assumptionis probationem negat sequelam ». Probatio hæc est : Quia in eodem genere peccati gravius offendit Deum fidelis, quam infidelis, cum ille majori lumine præditus, plura beneficia a Deo, et contra peccatum plura remedia etc. receperit, ut patet ex Luc. XII. vers. 74. Hebr. X. v. 29. Contra vero peccata infidelium ob ignorantiam esse leviora testatur suo exemplo Apostolus I Tim. I. vers. 13 : *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Hanc probationem sine dubio solidam rejicit Amesius exclamans : « Qualis est connexio hujus consequentiæ ? » Resp. : Optima est, hæc scilicet : Cæteris paribus minus imputantur infidelibus peccata ejusdem rationis, quam fidelibus : Ergo quæ in fidelibus sunt venialia, non possunt infidelibus tamquam mortalia imputari ; alioqui enim imputarentur magis, et non imputarentur magis, quæ est aperta contradictio.

II. — Veniale dicitur, quod venia dignum est, sive in quo aliquid est cur mitius puniri debeat. Quare igitur quid sit illud, quod facit ut peccatum aliquod sit venia dignum, et ad reatum mortis a Deo non imputetur. Amesius 1. : « Est aliud in peccatis quibusdam mortalibus, cur mitius puniantur, quam alia mortalia quæ sunt atrociora ». Sed quid sit illud « aliud », non potest Amesius exprimere. Mera verba dat. Amesius 2. : « Nihil est in nobis, quod per se facit, ut peccatum aliquod ad reatum mortis non imputetur, sed misericordia Dei ». Sed hoc est manifeste hariolari. Si enim nihil est, cur infidelibus potius imputentur, quam fidelibus,

unde constat illis imputari, non his? Certe ut discrimen aliquod vel apparens habeatur, debet recurri ad fidem. At jam supra probatum est, fidem potius augere gravitatem peccati, juxta oraculum Christi : *Servus qui cognovit voluntatem domini, et non fecit, vapulabit multis.*

III. — Veniale ex natura sua non ponit in homine aversionem a Deo, cum non repugnet charitati, ut perspicuum est. At pœna æterna non debetur peccato, nisi ratione aversionis a bono æterno, quod est Deus. Amesius argumento huic manifeste succumbens, ait : « In ista petitione principii vix ulla particula est veri, vel Pontificiorum judicio. Nam aversio (sunt verba Medinæ), et deviatio a regula est de ratione peccati, et ex eo quod actus humanus sit contra legem, subsequitur aversio a Deo. » Resp. : Amesius hæc verba Medinæ (in duabus diversis assertionibus ad aliud prorsus intentum recitatis), vel non intellexit, vel fraudulenter in sensum pervertit Medinæ prorsus contrarium; cum item Doctor conceptis verbis oppositum doceat quæst. 88. art. 1. dicens: « Non enim prorsus avertit hominem a Deo ». Sine dubio ipse æque, ac cæteri Catholici omnes in peccato veniali (puta semideliberato verbo otioso), agnoscit aversionem vel deviationem aliquam levissimam a lege æterna : idem tamen, ut cæteri Catholici omnes, vel ut fatuitatem, vel ut hæresim sapientem exploderet eum, qui diceret, semi-deliberatum verbum otiosum avertere a Deo fine ultimo, adeoque charitatem et amicitiam Dei expellere.

IV. — Quævis offensio ex natura sua non dissolvit amicitiam inter homines. Ergo nec inter Deum et hominem. Si enim natura sua quævis offensa id facit, cur non etiam in Deo? Quod enim ex natura rei convenit, semper et ubique convenit. Amesius : « Manente scilicet eadem natura. Sed alia est natura tam amicitiæ quam offensionis Dei, et alia hominum ». Resp. : Imo multo amplius urget hoc in Deo, quam in hominibus. Nam multo arctiorem et fideliorem amicitiam colit Deus cum justis, etiam viatoribus, quam sit inter ipsos homines. Omnis autem omnino amicitia sincera hoc habet, ut ea permanente, amicus sit placabilis, et remittat obsequiis amici offensiunculas quasdam leves et moraliter inevitabiles.

V. — Peccatum non dicitur univoce de mortali et veniali, sed per analogiam quamdam; et proinde peccatum veniale non est perfecte peccatum sicut mortale, ut docent SS. Thomas, Bonav. etc. Ergo non debetur ei pœna mortis æternæ. Anteced. probatur : quia ad peccatum duo requiruntur : ut sit voluntarium, et contra legem. Omne autem veniale aut non est perfecte voluntarium, aut non est perfecte contra legem; quod probatur et declaratur : Nam peccatum veniale triplex est; aut tale ex genere suo, ut verbum otiosum; aut ex imperfectione operis; et hoc vel ex subreptione, ut desiderium rei illicitæ semi-deliberatum; vel ex parvitate materiæ, ut furtum rei vilissimæ. Veniale igitur ex subreptione non est perfecte voluntarium, ac proinde nec perfecte peccatum. Veniale ex parvitate materiæ potest quidem esse perfecte voluntarium, sed non perfecte contra legem. Lex enim non prohibet furtum unius oboli in specie, sed furtum in genere. Et quia finis præcepti est charitas, qui prohibet furtum, prohibet injuriam et læsionem proximi : et furtum quidem rei notabilis, quo simpliciter proximus læditur, prohibet simpliciter : furtum rei minimæ, quo proximus non nisi secundum quid læditur, non prohibet nisi secundum quid. Idemque est in aliis objectis. Denique peccatum veniale ex genere suo potest esse perfecte voluntarium et contra legem, si lex aliqua specialis de eo sit : sed ea lex non erit in rigore lex. Nam cum (juxta Apostolum), finis præcepti sit charitas, et ex fine mensurentur præcepta; si quod præceptum constituatur de re, quæ parum admodum ad eum finem conducat (ut si speciali præcepto caveatur, ne quis verbum otiosum loquatur), id præceptum non poterit esse perfecte et in rigore atque antonomastice lex. Amesius 1. opponit Medinam, Azorium, Durandum, qui volunt, veniale simpliciter dici peccatum. Verum inanem logomachiam ventilat *enervator*, ut agnoscit ipse Medina l. c. adeoque Durandum tamquam omnibus Theologis adversantem rejicit in eo, quod contendat; veniale æque esse contra legem ac mortale, ac non potius præter legem tantum. Stat igitur Medina plane cum Bellarmino; Et quidquid Amesius opponit, ad rem nihil, sed tantum ad litem de vocibus spectat. Unde confirmatur idem argumentum : Quia si peccatum veniale perfecte et proprie esset contra legem, tum justus statim atque unum veniale commisit, esset vere ac perfecte transgressor legis, et reus omnium cœlestium præceptorum juxta

illud Jac. II. vers. 10. *Qui offendit in uno, factus est omnium reus.* Hoc autem absurdissum esse constat ex eo, quod Scriptura vocet homines simpliciter sanctos et justos, et legis divinæ observatores, etiam cum peccatis venialibus non carent, ut constat Luc. I. v. 6. de Zacharia et Elisabeth; et de Apostolis I Joan. V. 8. Jac. III. v. 2. Fuere autem hi vere et coram Deo justi, etsi *non ex lege, sed ex gratia et misericordia Dei.* Denique venialia non excludunt charitatem etiam perfectam, viatori de lege ordinaria possibilem, ut de Apostolis constat. Vide S. August. lib. de perfect. just. Christ.

Ad CAPUT XII.

I. — Objiciunt hæretici : « Generatim de omni peccato pronunciatur : *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis.* Deut. XXVII. v. 26. *Stipendium peccati mors.* Rom. VI. v. 23. etc. » Resp. : In ejusmodi locis non nisi de peccatis mortalibus agi, patet; tum, quia alias sequeretur, homines justos ob sua venialia reipsa et de facto excidere a vita gratiæ; tum quia maledictio illa, Deut. XXVII. v. 26. refertur ad violatores legum, quæ eo in loco traditæ fuerant; tum denique quia Apostolus, Rom. VI. v. 23. de peccato illo disserit, quod pugnat cum gratia, et simul cum justitia consistere non potest. Nec enervantur ista 1. per distinctionem inter « justitiam legalem, et justitiam ac gratiam Evangelii » : neque enim justitia Evangelii facit, ut id quod est mortiferum, sit non mortiferum, sed quodvis peccatum ex se mortiferum, infert mortem et destructionem gratiæ Evangelicæ. Nec verum est 2. Apostolum, Gal. III. vers. 10. extendere maledictionem et benedictionem legis ad opera etiam levissima. Ubinam enim mentio fit in universa lege de verbo otioso, gloriosa inani levicula, etc. ob quæ incurratur maledictio legis ? 3. Falsum est, Apostolum iis verbis : *Stipendia peccati mors*, loqui de « omni peccato, a cujus reatu fideles per Christum liberantur », etiam « non voluntario. » c. VII. v. 20. 24. Denique de omnibus, de quibus erubescunt resipiscentes cap. VI. v. 21. Hæc omnia non Apostolus asserit, sed verbis Apostoli affingit tortuosus glossator.

II.— Objic. « Qui non diligit Deum ex toto corde etc. ille violat legem, et reus est mortis : Sed qui leviter peccat, non diligit Deum ex toto corde. Ergo. » Resp. : Dilectio Dei ex toto corde dupliciter intelligi potest. 1. Ut idem sit ex toto corde, quod super omnia alia integre ac perfecte, ut nihil Dei amori anteponatur. 2. Ut semper Deus actu cogitetur et diligatur ita, ut nihil obrepere possit, quod sit, non dico contra, sed præter amorem Dei et proximi. Priori modo imperatur nobis in via dilectio ; posteriori non, cum sit propria beatorum in patria. Hoc ita se habere, præter ea quæ supra lib. de Monach. dicta sunt, patet ex Scripturis, III Reg. XIV. v. 8. IV Reg. XXIII. v. 25. Luc. I. v. 8. de Davide, Josia, Zacharia, et Elisabeth, de quibus testantur, quod *in toto corde secuti sint Deum, et ambulaverint in omnibus mandatis et justificationibus Domini.* Et tamen nemo dubitat, eos venialiter peccasse, non minus ac Apostolos. Amesius multis hic verbose replicat, sed omnia simplici inficiatione expediuntur : sunt enim pleraque aperte falsa; quæ cum non potuerint non ipsimet *enervatori* esse suspecta, ne nihil egisse videretur, adducit Scholasticorum varias opiniones de tempore, pro quo obligat præceptum charitatis Dei affirmativum. Sed quid, quæso, hoc ad rem ?

III. — Objic. « Minima opera bona (ex Pontificiorum sententia), merentur vitam æternam. Ergo et minima peccata merentur mortem æternam ». Resp. : Gratis dato antecedente, negatur sequela. Nam 1. dare minimo operi maximum præmium, ingens liberalitas et misericordia foret; dare autem minimo peccato pœnam maximam, injustitia et crudelitas esset. 2. Dare calicem aquæ frigidæ ex charitate Dei, non opus minimum, sed valde magnum est, et vere meritorium vitæ æternæ : huic autem operi bono non est opponendum peccatum veniale, quod simul cum charitate consistit, sed mortale, quod charitati repugnat. Amesius nec apparenter quidem potuit responsionem Bellarmini *enervare*, nisi truncando rationem hanc posteriorem, seu plane omittendo : circa priorem vero aperte cavillatur et cretizat. Quis enim est e Pontificiis, qui dicat, quod mereamur « ex justitia et ex condigno » maximum præmium per minimum opus ? Qua fronte igitur ait hic enervator, « omnes Pontificios docere de merito ex condigno », quod hic Bellarminus tribuit « ingenti misericordiæ » ? Similiter mendacium apertum est, cum affingi Filliucio et aliis Jesuitis, eos

negare, injustitiam et crudelitatem esse, quod hic Bellarminus affirmabat.

Ad CAPUT XIV.

I. — Objic. « Quælibet culpa potest a Dco juste puniri pœna mortis æternæ. Ergo quælibet culpa, natura sua mortalis est, et sola Dei misericordia venialis ». Resp. : Neg. anteced. Probat Amesius ex Jesuita Filiucio, qui cum tract. 22. num. 277, « Deum juste posse velle affirmat charitatis corruptionem ex peccato veniali sequi, simul affirmat, juste posse eum tale peccatum plectere morte æterna, quæ necessario sequitur ex charitatis corruptione. Azorius Jesuita lib. III. cap. 9. apertius et plenius » sententiam Gersonis « hoc sensu approbat, » quod nimirum vcniale peccatum, nisi quia est ab homine justo, Dei gratia et charitate prædito commissum, perpetuo puniretur : « Juste igitur a Deo puniri possit pœna æterna. Ratio est, quia nisi ex gratia condonaretur pcccatum ipsum, in æternum maneret. » Respondeo : Amesius tam Azorium, quam Filiucium more suo, hoc est fraudulenter pro se allegat, ut eorum verba inspicienti patebit. Nec illi, nec plerique alii Theologi aliter ac Bellarm. hac in re statuunt. Etsi quamvis Deus etiam minucndo paulatim corrumpcret tandem ipsam gratiam habitualem, non ideo sequeretur, pœna sensus æterna (de qua sola hic agitur), punitum iri vcnialem noxam.

II. — Objic. « Malum culpæ, etiam levissimæ, majus est quolibet malo pœnæ. Potius enim subeunda est quævis pœna, quamvis gravissima, quam peccatum etiam levissimum perpetrandum. Ergo juste potest quælibet culpa puniri a Deo quavis pœna, etiam mortis æternæ. » Amcsius ad hoc argumentum fingit a Bellarmino responderi ita, « ut totum robur adhuc maneat ». At in Bellarmino nec objectio hæc, nec responsio invenitur, sed apud Medinam, qui quæst. 88. art. 1. et hoc et reliqua Gersonis argumenta dissolvit. Cum Medina igitur neganda est sequela. Nam licet malum culpæ majus sit quam malum pœnæ (pœna namque est propter culpam), tamen cum veniale peccatum sit levis culpa, justum est ut levi pœna plectatur. Punire autem æterna pœna, in genere mali pœnæ, majus est malum, quam peccatum veniale in genere culpæ. Culpa enim venialis in suo genere est levis et exigua : punire vero pœna æterna in genere mali pœnæ, est summum malum, ideoque justum non est, ut tantilla culpa (qualis est cogitatio aut verbum otiosum), tam gravi pœna mulctetur. Adde, si hoc argumentum valeret, posset etiam judex mortalis propter mendacium officiosum, aut furtum unius tcruncii extremo supplicio afficere, quod perabsurdum est. Verbo : Malum culpæ, et malum pœnæ sunt diversarum rationum, et ideo comparari non possunt.

III. — Objic. « Peccatum quod dicitur veniale, potest numquam remitti. Ergo semper puniri potest. Ergo meretur per se pænam æternam. » Resp. 1. : Neg. posteriorem sequelam. Resp. 2. : Ne quidem per accidens potest veniale in æternum puniri, u cum Scoto aliisque multis probabiliter docet Rod. Arriaga in 1. 2. Resp. 3. : Etsi oppoposita sententia (quam cum S. Thoma docet Suarez et alii, quos citat et sequitur Tannerus tom. 2. supponitque hic Bellarminus), teneatur, dicendum est, pcr accidens non remitti veniale, quia etsi ex sua specie non mereatur nisi pœnam temporalem; ex inhærentia tamen ad subjectum privatum gratia, mereri pœnam æternam. Cujus ulterior ratio a priori est, quia existentibus in perpetuo statu inimicitiæ et odii divini, in quo sunt damnati ex peccato personali, non solum debentur aliæ pœnæ determinatæ, sed etiam debetur indeterminate hæc pœna, ut careant omni spe, et non possint exspectare unquam statum mitiorem. Quare si a principio merentur aliquod supplicium, utique merentur, ut illud, qualecumque sit, in æternum permaneat. Quod si denique Deus vellet non condonare, sed omnino exigere pœnam pcccati venialis ab eo, qui culpam ipsam venialem per actum dilectionis purgasset, temporalem tantum, non autem sempiternam exigere posset. Amesius, ut sycophantandi occasionem arriperet, truncavit hoc Bellarmini dictum, omittendo hæc verba (sed omnino exigere pœnam ab eo, qui culpam venialcm per actum dilectionis purgasset), ut securius posset calumniari et dicere : « Pontificii igitur viam tandem invenerunt, qua peccati reatus tolli possit, sine ulla gratia Dei condonante » ; qua insania, an alia aliqua majore fruantur, merito potest dubitari.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE STATU PECCATI

QUI EST DE CAUSA PECCATI PRIMI HOMINIS, AC DE CAUSA PECCATI IN GENERE

Ad CAPUT II.

Si sub his verbis controversia proponatur : « An Deus sit auctor malorum ? » Vel : « An peccare possit ? » Vel : « An sit causa cur nos peccemus ? » nulla quæstio erit, siquidem illa omnia non solum Catholici, sed etiam Calvinistæ, et ipsi quoque Libertini negant. Frustra igitur laboraremus in probando, Deum non esse causam peccati, nisi ante doceremus, eos reipsa sentire, quod verbo profiteri non audent. Tria igitur præstanda erunt. 1. Explicandum, quid ipsi doceant de causa peccati ex parte Dei. 2. An ex eo quod ipsi docent sequatur, Deum esse auctorem peccati ? 3. An sit vera eorum sententia ? ac proinde an Deus sit auctor peccati ? Amesius : « Calumniandi potius hic quam disputandi artem profitetur Bellarm. dum Controversiam in illa sententia studet collocare, quam ab utraque parte negari fatetur ; controversia nulla est absque contradictione, in qua idem affirmatur et negatur ». Respondeo : Verbis ipsius Calvini in epistol. ad Rotomagenses adversus Franciscanum quemdam Libertinum : « Contestatur » (Libertinus, Calvinus), « sibi longe aliam esse mentem, seque Deum mali auctorem facere nolle affirmat : sed quid prodest subterfugium in re tam aperta » ? Sed pergit expostulare enervator : « Si Bellarmini, inquit, animus tanto impetu ferebatur in eos qui faciunt Deum auctorem peccati, non opus fuit, ut magno labore et circuitu sequelarum nostros, » (Puritanos Luthero-Calvinianos), in tales transformaret : habuit Dominicanos, quos Jesuitæ hujus criminis accusant, habuit nonnullos Scholasticos, qui verbis disertis hoc dicuntur professi. Sic enim Medina 1. 2. quæst. 79. art. 2. Ocham et Gabriel affirmant, quod Deus in rigore et proprietate locutionis est causa peccati, etc. Negamus hoc sequi ex iis, quæ a nostris docentur. Resp. : Cur neminem vel unum e Jesuitis producit *enervator*, qui Dominicanos hujus criminis accuset ? Aliud est dicere (Videtur ex prædeterminatione physica inferri destructio liberi arbitrii, et consequenter peccati origo attribui primæ causæ præmoventi et prædeterminanti) ; aliud vero, accusari ejus criminis, cujus reum Calvinum evincunt apertissima ejus verba, ut mox videbimus. Verba Ochami et Gabrielis certum est esse ambigua, et si (prout absque ulla violentia possunt), accipiantur de causa materialis actionis peccaminosæ, seu, ut ipse Medina eos se explicuisse fatetur : « quod Deus est causa actus mali », non « absurdissima » sunt, ut ait Medina, sed tolerari possunt. Sane quod Deus possit dici causa physica ipsius actus mali quoad suam entitatem, cum Deus concursu suo generali ad totam ejus entitatem physicam concurrat, præter D. Alvarez disp. 24. num. 23. et alios Thomistas plerique alii fatentur ; ut videre est apud Vasq. et alios, quos refert et sequitur Tannerus quæst. 9. num. 99.

Ad CAPUT III.

Sententia Zwinglii, Calvini, Bezæ de causa peccati ex parte Dei, quinque propositionibus comprehendi potest. Frustra iterum calumniatur hic Bellarminum Amesius,

quod : « Sicut callidum sophistam decebat, de communi Pontificiorum sententia nulla verba fecerit, sed obiter suam innuerit, a magis recepta plane diversam ». Calumniam hanc esse infra magis patebit. Hic solum dico : Ex canonibus concilii Tridentini, ac præcipue sess. 7. can. 4. 5. 6. satis constare de communi sensu Catholicorum adversus Lutheri, Calvini, etc. blasphemias. Quod vero nonnulla aliquatenus eo pertinentia, necdum sint a concilio œcumenico aut Roman. Pontifice definita, sed disputationi Scholasticorum agitanda permittantur, nihil Calvini, etc. causam juvat. Quod vero additur : « Istas propositiones (quæ sequentur), eo sensu, quo a nostris (Puritanis), asseruntur, a Pontificiis multis, adversus Jesuitas defendi », splendidum mendacium esse mox patebit.

I. Propositio. — Docent (Calvinus, Zwinglius, Beza), Deum non solum permittere, sed etiam velle fieri, quæcumque fiunt ab hominibus peccata. Amesius : « Hoc est, Deum non otiosa, aut mere negativa permissione circa peccati existentiam versari, sed permissione voluntatis, eventum ipsum præfinientis. Hoc est quod Bradwardinus Doctor profundus ante aliquot sæcula scripsit pro causa Dei contra Pelag. lib. I. cap. 33. Respectu cujuscumque est Dei permissio, est et ejus volitio actualis. » Resp. 1 : Si per « mere negativam permissionem » intelligeretur pura omissio libera, facile nos haberet sibi consentientes ; at cum non velit tantum actum positivum permittentem, sed etiam « volentem, imperantem, cogentem, etc. », (quibus terminis utuntur Calvinus, Zwinglius, Beza), aut « præfinientem », quo velut directa finis intentione ad actum aut omissionem peccaminosam, procurat omnia media idonea; non potest ulla tergiversatione hoc dogma excusari a blasphema impietate. Resp. 2 : Mirum est, quod illi « multi Pontificii » tandem ad unum Bradwardinum redigantur, cujus tamen verba facilem possent habere explicatum, nisi aliunde constaret, eum scriptorem satis alias prælusisse Calvino in hoc argumento de gratia, libero arbitrio, decreto divino absoluto, etc. Et quia Amesius hunc suum compatriotam infra frequenter tamquam auctoritatis eximiæ nobis objectat, operæ pretium est, hic semel quid de eo sentiendum sit indicare. E Puritanis Anglis Gabriel Povellus in præfat. lib. de Antichristo num. 29. e Catalogo testium Verit. Illyrici hoc ei panxit elogium : « Thomas Bradwardinus Anglus Mertonensis Collegii socius, Archi-Episcopus Cantuariensis, acerrime pro gratia Dei contra liberum arbitrium, et Pelagianos ejus Patronos, nempe Scholasticos Theologos pugnavit, idque nec sine approbatione multorum bonorum (Calvinistarum), nec sine multorum seductorum (nempe Catholicorum) gravissima offensione, suoque periculo, etc. ; claruit anno Dom. 1340 ». Ita Povellus et Illyricus. A Catholicis communiter reprobatur ; ideoque a nonnullis accommodatum ipsi reperio illud Angeli de Ismaele vaticinium, Gen. XVI. v. 12. *Hic erit ferus homo*, *manus ejus contra omnes*, *et manus omnium contra eum*. An, et ubi impressus sit ejus Tract. quem pro « causa Dei » inscripsit, hactenus apud nullum videre potui, cum alias Gesnerus ejusque Continuatores Simlerus et Frisius id diligenter notent : hic vero tantum aiunt : « Exstare illud opus in Bibliotheca Vaticana, scriptum anno 1411 ». Ex Catholicis recentioribus Franciscus a S. Clara Theologus eruditus et FF. Minorum in Anglia Provincialis in Tract. de Deo, natura, gratia, etc. Londini anno 1635. excuso, etsi sæpius supra quam plerique alii Catholici honorifice Thomam hunc alleget, et pag. 7. vocet subtilissimum et gravissimum suum conterraneum »; ejusque tractatum, « magnum volumen, etc.», tamen doctrinæ ejus temerariæ absurditate compulsus, sic de eo pag. 19. inquit : « Nullus quidem probo conciliationem Bradwardini, quam passim de causa Dei, præsertim lib. III. cap. 1. et postea ponit. Concedit enim libertatem in terminis, re tamen vera negat ; asininam dat, humanam aufert; nempe libertatem immunem a coactione et violentatione concedit, a necessitate negat : et sic dum Pelagium enervat, Manichæum suscitat, et Calvino viam sternit. Sed, magne Bradwardine, cum Augustino a te citato dicam, etc. Certus enim sum, nec in minimo hæsito, Vet. Testam. et Nov. Christum, Paulum, Augustinum, Gregorium, cæterosque Doctores, Ecclesiam sanctam Dei in tot Synodis, tot Papas et Sanctos, ac tot et tam validas rationes in destructione hujus hæresis non errasse, non cæcos fuisse, nec cæcos in foveam adduxisse. » Hæc tu optime de hæresi Pelagiana, idem prorsus ego de Calviniana, quam incautus seminasti ! Sic Doctor Catholicus Anglus de illo Wicleffi, Zwinglii et Calvini Prodromo cen-

suit. Unde nihil nos premit ejus prætensa auctoritas.

II. — Docent : Deum non solum velle fieri, sed etiam ab æterno decrevisse, ut fierent quæcumque fiunt ab hominibus peccata, idque non prævisa determinatione voluntatis humanæ. Deum enim dicunt, non decernere quidquam, quia præscit futurum, sed præscire futura, quia ipse decrevit ut fierent. Amesius : « Hoc est, quidquid Deus in tempore vult, quatenus vult, ab æterno voluit et decrevit ; et hujus decreti firmitas non pendet proprie ex hominis contingenti et mutabili voluntate. Numquamne hoc legit Bellarm. nisi in Zwinglio et Calvino? Alvarez inter alios disp. 22. 7. de hac sententia : Deus æterno suo decreto, atque absoluta et efficaci sua voluntate prædeterminavit omnes actus nostros in particulari, ante eorum prævisionem et independenter ab omni scientia media liberæ cooperationis futuræ ex hypothesi; sic testatur : « Hæc est sententia S. Thomæ et omnium Thomistarum, Scoti, Vegæ, et SS. Patrum. » Respond. : Agere hunc Thomistarum recentiorum principem eo loco de prædeterminatione operum bonorum, videtur ex omnibus fere ejus probationibus colligi. At quia disp. 24. num. 15. et seqq. aperte docet : « Peccati actum, secundum omnem suam entitatem positivam, esse efficienter a Deo, ut a causa prima prædeterminante actuali motione voluntatem creatam ad talem actum in quantum actus est, et secundum quod ens est ». Resp. 2 : Perquam dura et difficilia quidem hæc videri, si verba spectentur ut sonant : at videtur ille, ut nonnulli alii Thomistæ, recte sentire, sed male loqui, nihilque aliud velle, quam Deum etiam malas volitiones infallibiliter præordinare ad suum finem, salva omni arbitrii creati libertate. Unde D. Caramuel in theologia fundamentali num. 29. et seqq. demonstrat, « Eum, etsi male intellectus videatur durissimas habere sententias, tamen intellectum bene (hoc est, eo sensu, quo ipse intelligi vult et præcipit), eas ipsas opiniones defendere, quas Molinistæ ». Et quia hæc res videri plerisque mira et paradoxa posset, theses desumptas a Schola Societatis probat easdem in terminis a Didaco Alvarez admitti. Sed de hac re infra explicatius et fusius. Quod si plus velint cum Didaco suo reliqui juniores Thomistæ, ipsi viderint. Nobis certum est, non sic Doctorem Angelicum sensisse; ut in ejus defensionem ostendit P. de S. Josepho Fuliensis toto Tract. de hoc argumento.

III. — Docent : Deum etiam imperare Satanæ et improbis hominibus, ut concipiant maleficia, eosque ad hoc inclinare, impellere, et etiam cogere. Amesius : « Phrases istæ imperandi, impellendi et cogendi ad maleficia, a nostris non frequentantur, neque ut propriæ approbantur. Neque tamen nescius fuit Bellarminus istiusmodi phrases commode explicari ». Sic enim ipsemet cap. 13. etc.: « Quod ad rem ipsam attinet, nihil aliud volunt nostri, quam quod scholastice docent Thomistæ : Deus motione prævia efficaciter applicat voluntatem creatam, ut libere et infallibiliter operetur, sicut etiam alias applicat causas secundas ut naturaliter operentur. Alvarez disp. 23. 9 ». Respondeo : Rectius et brevius cum Paræo Amesius dixisset : Hanc non esse amplius modernorum Calvinistarum sententiam, sed Calvini, quam verbis clarioribus expressit cum Zwinglio et Beza, quam ut ullius tergiversatione eludi queat.

IV. — Docent etiam, Deum operari in mentibus hominum impiorum, et per eos tamquam per sua instrumenta facere omnia, quæ respectu hominum dicuntur, et sunt vere peccata. Amesius : « Quod ad phrases istas attinet, sunt ex Scriptura petitæ, a Bell. cap. 13. approbatæ. Sensus nostrorum non est alius, quam qui a Thomistis approbatur. Hominis voluntas est quodammodo Dei instrumentum, non purum et merum, sed liberum. Alvarez disp. 68. 5. » Resp. : Alvarez conceptis verbis eo loco docet, voluntatem humanam malam esse tantum improprie et largo quodam modo dictum instrumentum Dei respectu actionis peccaminosæ. Calvinus autem longe aliter : « Homo, inquit, justo Dei impulsu agit quod sibi non licet, etc. » Et (multo magis quam Bradwardinus supra, aut Jansenistæ) concedit, homini libertatem asininam, seu a coactione ; aufert autem humanam, quæ est a necessitate. Quod si Amesius Calvino deserto ad partes Thomistarum concedit, bene, pax est hic.

V. — Docent, ea quæ respectu hominum sunt vera peccata, tametsi fiant Deo volente, definiente, imperante, cooperante, tamen respectu Dei non esse peccata, sed opera bona, justa ; quia homines mala intentione, Deus autem bono consilio illa omnia facit. Amesius 1 : « Pars antecedens discreta hu-

jus propositionis jam ante satis est explicata, et ex eadem consequens, est clara. Sed illa duo tamen non admittimus, Deum scil. peccatum facere qua tale; et Dei ac hominis circa actum peccati concursum intentione tantum et consilio differre. Bradwardinus ante 300. annos ita docebat, etc. » Resp. : Quid Amesius cum suis socienis admittat, vel non admittat, in quæstione hic non est, sed quid Calvinus, Zwinglius, Beza. At nonne hi aperte quintam hanc propositionem docuere locis a Bellarmino recitatis?

Ad CAPUT IX.

Ex quinque propositionibus superiore cap. prolatis, Bell. hic nonnulla corollaria legitime deducit contra Calvinum.

I. — Qui impellit, et cogit alium ad opus quodcumque faciendum, ejusdem operis primarius auctor est. Sed Deus, ex adversariorum sententia hoc facit in peccato. Ergo. Amesius 1 : « Deus non cogit voluntatem : quæ si cogeretur, desineret esse voluntas ». Resp. 1 : « Fræno cogi homines ad mandata divina præstanda », ait Calvin. lib. I. cap. 17. §. 11. Male ergo is locutus est et falsum asseruit, judice Amesio. Resp. 2 : Nihil hinc proficit Amesius, quia propositio illa vera est de voluntate humana, suaviter et spontanee necessitata ad peccaminosam actionem, adeoque totum argumentum firmum manet. Amesius 2 : Qui impellit aut movet alterum, non moraliter suadendo, sed intime dirigendo ad libere faciendum illud in quo peccat, et illud facit jure dominii supremi in finem bonum, quem inde certe consequetur, ille non est auctor, sed ordinator peccati. Hoc autem totum est quod Deus facit. » Resp. : Hic jam totam blasphemiam Calvini profitetur, quam antea tam caute amoliri satagebat Amesius. Quis dubitet, plus esse, directa intentione actus peccaminosi physice necessitare miseram creaturam ad talem actum admittendum, quam tantum moraliter suadendo eum inducere, relicta ei libera dissentiendi potestate? Adde, contradictorios hic implicari terminos, cum fingitur, intima et physica necessitate hominem ad libere sic operandum dirigi. Amesius 3 : « Vel Bell. confundit opus, aut actum qua talis est, cum peccato, vel quatuor terminorum sophisma proponit. At vero communis est sententia Thomistarum et Scholasticorum etiam reliquorum, actum peccati in quantum actus est, a Deo esse tamquam a causa : sed deficientiam et inordinationem actus esse a causa deficiente, non a Deo. Alvarez disp. 24. » Resp. : Malitia formalis ab ipso materiali actu peccati præscindi opera intellectus potest, reipsa non potest. Itaque omnis qui cum sufficiente advertentia ad legem æternam, hic et nunc opus tale vetantem operatur, sive sit prima, sive secunda causa, sive ex sancto, sive ex pravo fine, semper peccat, cum peccatum essentialiter aliud non sit, quam dictum, factum, cogitatum contra legem Dei æternam. Deum esse causam actus peccaminosi materialiter spectati, fatemur omnes contra Durandum; minime vero liberæ determinationis ad illicitum, cum præstet concursum indifferentem ex se, quod omni labe peccati vacat.

II. — Corollarium : Opus quodcumque magis pertinet ad imperantem, quam ad exequentem. Sed ex adversariorum sententia Deus jubet Satanæ et impiis, ut maleficia concipiant, etc. Amesius : « Si Deus imperaret alicui actum, qui alias ex lege communi peccatum est, illi cui extra ordinem imperaretur, non esset peccatum, nedum Deo. Contradictio est enim, ut idem actus eadem ratione esset et secundum, et contra voluntatem Dei revelatam ». Resp. : Hoc quidem vere dicitur de actibus pravis, in quibus per dispensationem divinam potest auferri prohibitio, ut constat de homicidio, fornicatione etc. At quid de actibus odii Dei, et omnibus præcise contra dictamen conscientiæ admissis? In his certe nec Deus dispensare potest, cum fieri nulla potentia queat, ut Deus sit licite contemptibilis : et tamen omnes hi actus ab impiis eliciti, ex imperio Dei eliciuntur juxta Calvinum. Est ergo in hoc patentissima et blasphemia et contradictio. Estque hæc impietas tanta, ut quamvis Calvinus aperte eam admittat, mitigare tamen Amesius maluerit imperium illud, et coactionem etiam seu necessitationem physicam interpretando « efficacem providentiam circa peccata ». Sed hoc est verba dare, ut per se patet.

III. — Coroll. Qui utitur instrumento, auctor est primarius ejus operis, quod ipse per instrumentum facit. Sed juxta adversarios, impii dum peccant, sunt instrumenta Dei. Ergo. Amesius : « Quatuor sunt termini. Opus enim quod Deus per impios facit, qua tale, non est peccatum, sed judicium justum ». Resp. : Hæc est patentissima et im-

piissima blasphemia. Quomodo enim non dico qualiscumque Christianus, sed homo mentis compos credat, esse justum judiuum, quod Deus intima et physica necessitatione dirigat miseros mortales tamquam instrumenta ad blasphemias et odium Dei, etc. ? Cætera quæ addit de instrumento libero, inania effugia sunt, cum constet ex supradictis, Calvinianam illam libertatem esse mere nominalem et asininam, non vero realem et humanam.

IV. — Coroll. Qui procurat, et quidem efficaciter, ut aliquis peccet, is ejus peccati verissimus auctor dici debet. Sed ita Deus juxta Calvinum. Ergo. Amesius : « Efficax procuratio est vel ordinationis tantum, et gubernationis existentiam rei inferentis, vel etiam effectionis rem sua vi producentis. Priore sensu propositio est falsa, et assumptio posteriore. » Resp. : Propositio priore sensu est verissima, cum gubernatio non tantum permittens et ordinans, sed etiam intendens directe (quantumvis ad ulteriorem bonum finem), imperans, necessitans ad actum intrinsece malum, sine dubio sit flagitiosa. Quis sani cerebri de hoc dubitarit? In posteriori etiam sensu assumptionem esse veram, patet ex proxime dictis. Quæ enim possit efficacior fingi procuratio criminis, quam velle, prædefinire, intendere, imperare, necessitare physice ad actum, cui indispensabiliter annexa sit culpa?

Ad CAPUT XI.

Objiciunt hæretici : « Varia testimonia Scripturæ, quibus significatur, Deum velle et decrevisse illa, quæ ab hominibus cum peccato fiunt, Gen. XLV. vers. 8, L. v. 29. Act. II. vers. 23. et IV. vers. 27. » Resp. 1. : In malis operibus sæpe accidit, ut actio sit mala, et passio bona ; Deus igitur voluit ac prædefinivit opera ista virtutum, scilicet summæ patientiæ, quæ in passione consistunt, cum voluit ac prædefinivit, ut Joseph venderetur, et Christus occideretur : opera autem mala vendentium et occidentium non voluit, nec prædefinivit, sed cum prævideret, ea infallibiliter ex nequitia et invidia illorum, absque sua intentione et prædefinitione obventura, ordinavit illa ipsa ad bonum patientium. Neque vero nos (ut sycophantice affingit Amesius), opus virtutis in mera passione constituimus, qui pro certo habemus, requiri ad formalem virtutis actum, ut intendatur formaliter ejus honestas; quod secus est in actu pravo. Admittimus quoque libenter, decretum tale prædefiniens non tollere libertatem, et laudem, cum supponat consensum conditionate futurum. Insulsitas vero et imperitia haud levis est, dicere cum Amesio, sicut « in calefactione, e. g., actio et passio sit unicus motus ; ita non esse realiter distinctas actiones, voluntatem sceleratam occidendi in Judæis, et voluntatem patientissime subeundi tormenta et necem in Christo. Quis dubitet prædefiniri potuisse hanc, extrinsecus oblata, minime vero prædefinita illa? Certe ad hoc ut infallibiliter fieret, quod Deus prædefinierat, ut scil. Joseph venderetur, et Christus occideretur, satis erat, Deum prævidisse malas voluntates fratrum Joseph, Judeorum ac Pilati, et simul voluisse permittere, ut malæ illæ voluntates suo tempore patrarent, quod scelerate conceperant. Amesius : « Hac ratione 1. Infallibilitas divini decreti penderet ex fallibili voluntatis humanæ inclinatione. 2. Præscientiæ Dei certitudo, extra Deum suam primam causam et rationem haberet. 3. Christi mors distincte non fuisset prædefinita, nisi ex occasione malitiæ eorum, a quibus fuit crucifixus. Persuadeat hæc Bellarminus suis Dominicanis. 4. Matthæus de Rispolis lib. I. quæst. 1. concl. 1. in fine sic argumentatur ex hoc responso : Deus videt Petrum peccaturum infallibiliter, si in talibus occasionibus, et in talibus occasionibus poneretur; et in talibus occasionibus ponit eum Deus : Ergo Deus est causa peccati Petri. Neque facile solvetur hoc argumentum, si concecedatur Bellarm. principium » : Qui aliquo modo procurat peccatum, ille est auctor peccati. Deus enim dum ponit hominem in talibus occasionibus, ex quibus peccaturum eum novit, et non in illis, ex quibus eum peccato resistere voluisse videt, totum illud facit, quod, Bellarmini sententia, facere potest ad peccatum illius hominis procurandum. 5. Si Deus ab æterno malas hominum voluntates distincte et certo vidit, tum vidit eas prout entitatem aliquam habuerunt ab æterno, et proinde, ut a voluntate ipsa Dei aliquo modo pendebant ». Respond. 1. : Infallibitas divini decreti pendet a fallibili voluntatis humanæ determinatione, non ut a causa, sed ut a termino : immo verius dicitur non pendere, sed terminari ad illam. Quid vero incongrui est, infallibilem Dei scientiam terminari necessario ad contin-

gentes et liberos effectus infallibiliter? Respond. 2. : Sicut scientia et voluntas Dei nullam habent extra se causam, ita nec earum certitudo, quam essentialiter habet omnis cognitio et decretum, hoc ipso quod Dei sunt. Respondeo 3. : Nihilominus mors Christi potuit distincte quoad omnes circumstantias ipsum Christum concernentes prædefiniri : malitiam Judæorum præsciebat Deus infallibiliter in iis circumstantiis ea perpetraturam in Christum, quæ eos patrasse ex Evangelio constat. Quid in sua via hic respondeant Dominicani, nostra non interest : ipsi viderint. 4. Argumentum illud Rispolis non stringit : nexus ejus vix est telis araneorum firmor. Non omnis qui quovis modo (physice tantum ut universalis causa), concurrit ad hoc, ut Titius ponatur in occasione, in qua infallibiliter peccaturus est, censetur reus scandali : sed tunc tantum, cum potest et tenetur impedire, ne ponatur in talibus occasionibus. Quod si hoc valet in quovis homine, quanto magis in Deo, universali Rectore omnium agentium liberorum. Plane falsum est, quod ponere hominem in occasione lapsus infallibiliter eventuri, idem sit quod procurare lapsum, id supra ostensum. 5. Pendent sine dubio etiam malæ hominum voluntates a Deo, sed tantum ut permittente, conversum indifferentem exhibente, ac ad majus bonum sapienter ordinante, absque intentione ulla vel prædefinitione illarum.

Ad CAPUT XII.

Objiciunt hæretici : « Deus dicitur impium creasse ad diem malum, Prov. XVI. vers. 4. fecisse vasa in contumeliam, Rom. IX. vers. 21. et excitasse Pharaonem, ut ostenderet in ipso virtutem suam, ibid. v. 17 ». Resp. : Deus creat impios nonnisi materialiter, id est, creat eos, quos videt futuros impios, ut eorum impietate utatur ad justitiam et potentiam suam manifestandam. Amesius : « Hoc totum est, quod in hoc argumento probatum imus, Deum creare illos, quos videt sua permissione impios futuros, ut eorum impietate ad suam gloriam utatur. Creat cum voluntate permittendi, ad certum aliquem finem per peccata sic permissa consequendum. Dissensio est in ratione prævisionis tantum, de qua jam dictum est, quantum iste locus admittit ». Resp. : Damnationem decernere ob prævisa peccata, justitiæ est Deo dignissime! sine prævisione autem peccatorum, damnationem decernere, injustitiæ videtur, divinæ benignitati minime congruentis; quod tamen Deo affingit crudele Calvini dogma.

Ad CAPUT XIII.

Objiciunt hæretici : « Deus in Scripturis dicitur impellere homines ad ea, quæ ipsis sunt peccata, et iis quasi instrumentis uti ad ea opera, quæ sine peccato perfici nequeunt. I Sam. XXIV. vers. 1. II Sam. XVI. v. 10. I Reg. XI. vers. 37. et XII. 15. 24. etc. » Resp. : Deus non solum permittit, impios agere multa mala; nec solum deserit, ut cogantur pati, quæ ab impiis inferuntur; sed etiam præsidet ipsis voluntatibus malis, easque regit et gubernat, torquet ac flectit, in iis invisibiliter operando, ut licet vitio proprio malæ sint, tamen a divina providentia ad unum potius quam ad aliud, non positive, sed permissive ordinentur. Amesius : « Ultima illa limitatio (permissive), non potest ad totam providentiam præsidendi, regendi, gubernandi, torquendi, flectendi, referri sine manifesta contradictione ». Respond. : Nulla, ne obscura quidem contradictio hic est, cum « permissio » præcise sit respectu actionis peccaminosæ tantum; positiva autem immissio, e. g., cogitationis bonæ, qua malus male ad suam aliorumque perniciem utitur, nihil continet malitiæ; imo eximiæ bonitatis et sapientiæ est, hunc ipsum abusum bonorum, quo mali sibi ipsis tantum nocent in anima, convertere in bonum electorum et Dei gloriam. Falsum etiam est, si Deus hac ratione permissiva, « ordinet hominem ad unum malum potius quam ad aliud patrandum, tum ordinare eum *positive* ad peccatum ». Nam licet sit « aliquid peccati in uno malo, quod non est in alio »; id tamen non Deo malum ordinanti ad bonum, sed homini ad malum propria sponte se præcipitanti imputatur; sicut cum quis homini ad ruinam præcipiti, hanc potius quam aliam, ad ruinam aperit viam, non est ei auctor ruinæ, sed permissive ordinat ejus ruinam, ut recte aiebat Hugo a S. Victore. Denique falsum est, quod supponit Amesius (imo affingit dictis S. Thomæ et Bellarmini), « Deum præbere occasionem peccandi in illum finem ut peccetur, et sic procurare peccatum ». Hæc blasphemia Calvini est, quam directe S. Thomas et Bell. a

Deo amoliuntur. Qui ad bonum bono fine invitat, quem tamen ex propria perversitate videt ad scelus tale abusurum, non scandalizat, nec peccat, cum ne is quidem censeatur scandalum activum admittere, qui parato ad peccandum graviter, persuadet ut potius leviter delinquat, uti Loth, offerendo Sodomitis filias, ne nefanda pæderastia se inquinarent, non creditur peccasse.

Ad CAPUT XIV.

Objiciunt hæretici : « Deus dicitur corda hominum excæcare et indurare ». Resp. : Non positive, sed negative, permittendo scilicet, deserendo, non miserando, sicut sol abscessu suo obtenebrat aerem. Amesius 1. « Non est causa positive, sed negative ; hoc nihil aliud est, quam, non est causa, sed est causa, sine vi causandi : omnis enim vis causandi est positiva, non negativa ». Resp. : Amesius λογομαχίαν ventilat. Quis enim neget, dari suo modo causam, seu principium inducens privationem? Obduratio cordis et excæcatio mentis non magis exigit positivam causalitatem in Deo, quam in sole actionem positivam aeris obtenebratio. Tam cæcitas mentis, quam obduratio cordis, potest esse diverso respectu et peccatum, et causa peccati, et pœna peccati. Imperite hinc infert Amesius : « Si induratio aut excæcatio est pœna, tum pendet a Deo judice, non negative, sed positive eam ex justitia volente et decernente ». Resp. : Male confunditur sententia, qua decernatur pœna infligenda, ab ipsa pœna, quæ in mera negatione potest consistere. Illa semper est quid positivum, non vero hæc. Pœna, qua Adami posteritas privata est gratia sanctificante, nihil positivum est, licet decretum de ea infligenda sit ipse actus Dei positivus : Porro, etsi hæc desertio, secundum morem loquendi Scripturæ, recte significetur per vocabula actionem exprimentia, revera tamen nulla intervenit actio Dei, sed actionis omissio. Accommodat enim se S. Scriptura modo vulgari loquendi, quo dicitur, e. g., etiam is, qui nec ipse occidit, nec jussit occidere, sed tantum permisit et deseruit, occidisse, uti David II Reg. XII. vers. 9. Uriam interfecisse dicitur. Frustra tamen hinc præsidium errori suo quærit Amesius, cum ait : « Cur ergo vexamur nos calumniis, cum rectum istum morem Scripturæ observamus? » Resp. : Non calumniis, vexantur Calvinistæ, sed juste postulantur blasphemiæ, quod contra communem et verum sensum Patrum et Ecclesiæ (imo ipsius Scripturæ alibi se explicantis), non tantum permissivam, sed etiam positivam excæcationem et obdurationem Deo affingant, dicendo, eum prædefinire, physice necessitare etc. ad scelera et reprobum sensum, quod innocentiæ divinæ nimium repugnat.

Ad CAPUT XVII.

Objiciunt hæretici I. « Si Deus ullo modo lapsum Adami decrevit, et præordinavit, tum ambigno fine hominem creavit. Sed falsum hoc ; Ergo et illud ». Resp. : Neg. sequel. majoris, quia ad gloriam justitiæ et misericordiæ suæ manifestandam illum condidit. Creavit certe Adamum et totum genus humanum ad finem æternæ felicitatis consequendum, non quidem absoluto, sed conditionato decreto, si maneret in observantia mandatorum. Quia vero simul prævidit, illum in his quibus de facto positus est circumstantiis lapsurum, sed ex meritis Christi reparandum ; duxit melius esse, ex malis permissis majora bona elicere, quam mala nulla permittere. Amesius : « Præscientia rei futuræ si sit certa, certam aliquam et immobilem causam penetrat et comprehendit, ob quam illa res futura est. Sed nulla talis fuit ab æterno præter Dei voluntatem et decretum. Hæc igitur præscientia voluntatem et decretum Dei supponit. » Respondeo : Major est falsa; cum certissimum sit, præscientiam divinam de futuris liberis creaturarum nullam supponere causam proximam, immobilem et certam. Si enim sagacitas humana sæpe admodum verisimiliter de ejusmodi futuris liberis divinare potest; quidni Deus infallibiliter omnia ejusmodi penetret et comprehendat ? Hæc quippe certitudinem et infallibilitatem non ab objectis emendicat, sed essentialiter a seipsa habet. Itaque præscientiam infallibilem de odio Dei non præcedit decretum nisi permissivum ; quod sufficit, ut homo positus in manu consilii sui possit sponte libera cum concursu Dei indifferente eligere malum et non bonum. Quæ deinceps contra dictum Bellarmini (Quod Deus cognitione simplicis intelligentiæ cognoverit, hominem si conderetur, peccaturum), disputat fuse Amesius, partim inscitia, partim sycophantia laborant. Unum

idemque objectum reale (ut lapsus Adami), sub diverso statu et consideratione potest pertinere ad scientiam simplicis intelligentiæ, conditionatam, et visionis. Quis dubitet in priori signo rationis antequam concipitur decretum de Adamo creando, concipi ejus et productionem et producti lapsum possibilem, et etiam sub conditione futurum, si ponatur in iis circumstantiis in quibus de facto positus est in tempore? Unde nec tantillum luxatur argumentum Bellarmini, quod Amesius ait « omnibus suis pedibus » laborare ; nempe hoc : Priora sunt in Deo, quæ necessaria sunt, quam quæ sunt libera. Sed cognitio possibilium et conditionate futurorum (ut sic), est in Deo necessaria. Ergo est prior omni decreto libero et quæ ad hoc sequitur, scientia visionis. Major est axioma a Theologis communiter receptum. Nec minor negari potest absque injuria in divinam scientiam, ut constat ex I Reg. XXIII. vers. 12. de proditione Davidis si maneret in Ceilam; et, Matth. XI. v. 23. de conversione Sidoniorum et Tyriorum, etc. Amesius frustra hic in subsidium vocat prædeterminantium Thomistarum dogma, de futuris conditionatis nullam habentibus determinatam entitatem, et veritatem ante decretum divinæ voluntatis. Esto enim non sint determinatæ in se, vel in causa ejusmodi veritates objectivæ contingentes, nec ulli enti existenti identificatæ; negari tamen nequit, eas omnes objici cognitioni divinæ infallibili, ut suo loco demonstrant Scholastici.

II. — Objic. « Provenit a Dei decreto, non a natura, quod omnes homines in Adamo peccaverint ». Resp. : Pactum illud Dei cum Adamo, ut innocens gratiam, lapsus transfunderet culpam originalem in posteros, non est causa privationis gratiæ in omnibus posteris Adami, sed ipse Adam, qui sciens et volens tali culpa omni suæ posteritati nocuit. Numquid si rex vassallo vetaret, ne adversario suo suppetias ferat, alioqui privilegiis nobilitatis spoliandum se cum tota posteritate, nemo dicet regem, sed solum vassallum esse et physicam et moralem causam, cur ejus posteritas ad conditionem plebeiorum dejecta sit. Verbo, numquam princeps ferens legem, ac gravis pœnæ comminatione eam sanciens, dici potest causa (saltem per se et proprie), cur rei talem pœnam incurrant.

III. — Objic. « Homo non potest labi Deo invito vel ignorante, vel otiose spectante. Ergo lapsus est Deo volente ». Resp. : Lapsus est Deo invito, sed inefficaciter ; non ignorante, nec otiose spectante, quia ex officio primæ causæ concursum indifferentem præstitit. Lapsus denique est Deo volente non impedire lapsum, sed permittere ob justas causas, ut scilicet majora bona inde eliceret ejus sapientissima omnipotentia. Quid hinc subsidii pro Calvini prædefinitione, necessitatione physica etc. actus peccaminosi?

IV. — Objic. « Deus ab æterno decrevit justitiam et misericordiam suam manifestare. Ergo voluit aliquo modo, ut peccatum existeret, sine quo ad istos fines non pervenisset ». Resp. : Illud « velle aliquo modo », plus non importat, quam velle permittere. Præscivit enim, solam permissionem sufficere.

Ad CAPUT XVIII.

Objiciunt hæretici : « Deus concurrit ad actionem illam efficiendam, quæ homini peccatum est ». Sic est; quis præter Pelagium et Durandum negat? Quid vero hinc infers? Ergo Deus est etiam causa peccati ut sic? Resp. : Si hoc infert Amesius, jam asserit quod supra negavit sub finem thes. 8. cum Thomistis. Est vero mirandum, qua fronte Amesius, postquam summatim retulit Bellar. responsionem hanc : (Deus non efficit actionem illam ut causa particularis, sed ut causa universalis, præbens vim et influxum quemdam indifferentem et communem ad illam actionem, et ad contrariam, qui a concursu causæ secundæ limitatur et determinatur) ; mirum, inquam, est, qua fronte replicans Amesius dicat: « Novum illud commentum Jesuitarum, solide refutatur a Thomistis, ut videre est apud Alvarez disput. 21. quia facit providentiam Dei confusam, imperfectam, a creatura pendentem, ut ab ipsa perficiatur ». Annon legit ipsa S. Thomæ dicta in eodem cap. a Bellarmino recitata, quæ prope iisdem quibus Jesuitæ verbis hoc novum commentum tradunt? Nempe ex 1. 2. qu. 80. art. 1. ad 3. sequentia : « Dicendum, quod Deus est universale principium omnis interioris motus humani : sed quod determinatur ad malum consilium voluntas humana, hoc directe quidem est ex voluntate humana, et a diabolo per modum persuadentis et appetibilia proponentis ». Et ibid. quæst. 10 art. 4. ait : « Divinam motionem recipi in causis secundis juxta earum dispositionem ». Et in quæst. 3. de malo ar-

tic. 2. ait: « Attendendum est, quod motus primi moventis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus, sed in unoquoque secundum proprium modum ». Et quæst. eadem art. 7. ad 3. ait: « Deum agere cum omnibus causis secundis, sed cum liberis ita agere, ut eas non determinet ad unum, sed relinquat determinationem in potestate liberi arbitrii ». Denique lib. III. cont. Gent. cap. 66. dicit: « Causas secundas esse particulantes et determinantes actionem primi agentis ». Vix sane potuisset Doctor Angelicus hoc, quod in Bellarmino vocat Amesius « novum commentum Jesuitarum », clarioribus verbis docere. Sunt ergo in hoc Jesuitæ genuini Doctoris Angelici discipuli. Perquam falsum est, quod dicit, et non probat Amesius: « Sic facere nos Dei providentiam confusam, imperfectam, etc. » Quasi vero non ad eam sufficiat prædefinitio omnium bonorum operum, malorum vero permissio, concursus indifferens et ordinatio. Argumentum, quod ex Did. Alvarezio « concursui Dei generali » objicit, sexcenties protritum est, et hic etiam a Bellarmino, longe antequam a Salpense Didaco objiceretur, solutum. Concursus enim ille indifferens ad peccatum et virtutem tunc solum est peccaminosus, cum ille præbens concursum tenetur impedire malum, quod sciebat eventurum: Deus autem non tenetur ad mala impedienda, quæ certo novit eventura; tum quia summus Provisor est: tum quia potest e malis elicere bona: tum quia æquum est, ut naturas conservet, neque eis deneget auxilium, sine quo operari non possunt: tum denique, quia si Deus omnia mala impedire vellet, plurima mundo deessent, cum nihil fere sit in rebus creatis, quo non aliqui abutantur. Ad hæc respondere Amesius debuisset, maluit tamen eo suaviter dissimulare.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUINTO

DE STATU PECCATI

QUI EST SECUNDUS DE PECCATO ORIGINIS

Ad CAPUT V.

Amesius de præsenti quæstione sic disserit : « Quamvis apud Bellarmin. occurrant alia multa, quæ de hac materia ita traduntur, ut a nostris merito castigentur; unica tamen est controversia gravis, de qua legitimam cum nostris instituit disputationem. Quæstio est : Utrum corruptio naturæ, ac præsertim concupiscentia, qualis invenitur etiam in baptizatis et justificatis, sit proprie peccatum? Pontificii negant; nos affirmamus. Hic autem diligenter adverti debet, (quod non solet observari), Pontificios, quamvis quæstionem istam proponere soleant de justificatis tantum, idem tamen aperte sentire de iis qui post Baptismum, dominante iis peccato, sunt injusti. Per Baptismum enim ita absolvi docent hominem a debito justitiæ originalis, ut concupiscentia postea regnans non habeat rationem originalis peccati. Bonavent. in 2. dist. 32. 5. 6. 7. Cum autem concupiscentia eodem plane modo sit omnibus injustis, evidenter sequitur : Pontificios in hac causa pro Pelagianis pugnare, qui originale peccatum simpliciter negant. » Resp. : Puritanus iste evidenter calumniatur. Cum enim apud omnes Catholicos fide sancitum sit, per Baptismum, pœnitentiam et contritionem perfectam, penitus tolli peccatum originis; quomodo igitur « peccatum originis simpliciter cum Pelagio negamus? » Quam insulsa cavillatio! Pontificii negant, concupiscentiam in renatis per Baptismum habere rationem peccati originalis : Ergo « negant simpliciter cum Pelagio peccatum originale ». Numquid hoc specimen illustre est argutationis Quodlibeticæ? Reponam huic Puritano Theologum alium ex Calvini Schola Reformatum, Gerhardum, Joann. Vossium, qui ex Collegio Theologico Illustr. DD. Holl. et Westfris. Ordinum, quod est Lugdini Batav. scripta sua omnia : « Ecclesiæ Reformatæ (quo nomine, inquit, cum nostris complector eas, quæ sequuntur Confessionem Augustanam), judicio submittens », in historiæ suæ Pelagianæ lib. II. part. 2. antithesi 7. ait : « Augustinus, (Itemque Hieronymus), fatetur, concupiscentiam in renatis etiam mali nomen mereri; negat tamen, in illis proprie peccatum dici posse, eo quod reatus peccati per Baptismum tollatur ». Deinde recitatis SS. Augustini et Hieronymi verbis ex lib. I. de nupt. et concup. cap. 5. 23. 26. item lib. VI. cont. Julian, cap. 5. et 8. lib. II. de pecc. remiss. cap. 28. et Hieronym. Dialog. lib. III. adversus Pelagianos, subdit : « Quamquam vero Augustinus neget, concupiscentiam in regenitis esse peccatum proprie dictum; agnoscit tamen hoc nomen ei competere lib. I de nup. et concupisc. cap. 23 » Unde perspicuum est, juxta Vossium, nos Pontificios idem prorsus sentire in hoc puncto, quod SS. August. et Hieronym. nec nisi per atrocem calumniam posse nos cum SS. Augustin., Hieron. (immo universa Catholica Ecclesia), argui Pelagianismi, et negati simpliciter peccati originalis. Quod si Puritani mitiori huic reformato Batavo non acquiescant, acquiescant saltem suo Calvino, qui paria profitetur lib. III. instit. cap. 3. §. 10.

Ad CAPUT VII.

Veritas Catholica probatur I. ex Jacob. I. v. 14. ubi ab Apostolo quatuor distinguuntur : Concupiscentia, suggestio, delectatio,

et consensus : et concupiscentia non vocatur peccatum, sed partus ejus : *Concupiscentia parit peccatum.* Amesius 1. « Ridicula est hæc tota argumentatio ». Nimirum quia nonnisi deridendo a Lutheranis et Calvinistis solvi potest ! Amesius 2. « Aliena est conclusio et plane Pelagiana ». Resp. : Aliena ab omni veritate est hæc calumnia, et plusquam Calvinistica. Ubi enim unquam SS. Augustin., Hieronym. aut ullus ejus ævi Catholicus scriptor Pelagium reprehendit, quod concupiscentiam in quibuscumque sive baptizatis, sive infidelibus dixerit non esse formaliter et proprie peccatum? imo, nonne S. Augustin. a Bellarmin. laudatus idem quod nos dixerat : « Pariens a pariente discernitur »? Amesius 3. « Concupiscentia dicitur parere peccatum, eo modo quo interna animi rectitudo (quæ est justitia), parit justitiam, id est, completum actum, de quo nomen et natura totius motus et principii ejus usitate et proprie maxime prædicatur ». Resp. : Mala est hæc comparatio. Vera comparatio debet institui inter potentiam naturalem bene dispositam, uti erat in statu innocentiæ, beneficio originalis justitia, et male dispositam uti jam est, ex privatione originalis justitiæ. Item inter habitum virtutis, et habitum vitiosum. Unde patet sophistica vanitas effugii Amesiani. Non minus insulsa sunt effugia Gerhardi, qui hinc infert 1. « Concupiscentiam in non renatis non esse peccatum ». Resp. : Libenter admittimus illatum. 2. Ait : « Sic etiam peccatum originale non esse vere peccatum, quia scilicet parit peccatum actuale. Peccatum originale est inobedientia primi hominis : ergo hæc non esset peccatum ». Resp. : Argumentum ex Apostolo procedit de uno eodemque subjecto, quod hic secus est. 3. Ait : « Sic etiam delectatio æque ac concupiscentia non esset peccatum, cum tamen Bellar. lib. I. de amiss. grat. cap. 3. §. rursus, dicat : Delectationem, hoc est, consensum imperfectum esse peccatum saltem veniale ». Respond. : Gerhardus more suo, id est, fraudulenter Bellarminum allegat. Non enim loquitur Bellarm. de motu primo delectationis, sed de eo qui est imperfecte voluntarius et deliberatus. Motus autem ille primus plane indeliberatus æque parum est formaliter et proprie culpabilis et peccatum, ac ipsa concupiscentia.

II. — Probat. Paulus ad Roman. VII. vers. 17. 18. satis aperte docet, concupiscentiam in homine justificato non esse proprie peccatum, quod reum facere possit. Amesius 1. : « Secundum hoc argumentum, evertit primum.... Annon fortius argumentum, quod petitur ab eo quod dicitur, quam quod pendet ex eo, quod disertis verbis dicitur ? » Resp. : Cum Apostolus conceptis verbis dicat : « Nihil esse damnationis », seu damnabile, culpabibile, reprehensibile, imputabile, ubi nempe consensus cohibetur ; manifestum est, motus illos concupiscentiæ omnes, qui carent consensu voluntatis, non posse esse culpas et peccata proprie dicta, sed ita dici per metonymiam, ut ait S. August. Unde frivola est altera evasio Amesii, qua ait : « Sophistice a Bellarm. mutari quæstionem », eo quod dixerit : Concupiscentiam non esse proprie peccatum, quod reum facere possit. Omne quippe proprie dictum peccatum essentialiter reatum culpæ, imputabilitatem, reprehensibilitatem, etc. involvit. Voluntaria est Amesiana illa glossa : (Non dicit, non posse sibi imputari, sed innuit, per gratiam Dei non imputari). Si enim non est, non est imputabile ; sed in renatis non est culpa, seu voluntaria a lege Dei aversio : Ergo nec est imputabilis ; et ut non esset imputabilis, fecit gratia, quæ extinxit culpam. 4. Iterum falso affingit Apostolo, quod « non velit absolute motum illum non esse suum, cum fateatur vers. 15. et 19. *Se perpetrare, se facere etc., et illa ratione subjici peccato,* v. 14. Sed subintelligit non esse suum opus comparative, et secundum partem illam regenitam, qua ab illo efficaciter dissentit ». Sed vel imperite, vel fraudulenter pervertit hæc glossa verba Apostoli, cum non modo communis SS. Patrum interpretatio, sed ipsa ratio naturalis dictet, motus concupiscentiæ involuntarios (sicut e contrario motus primos gratiæ illuminantis et excitantis), facere nos physice, sed non moraliter, seu libere. Unde ait Apostolus : *Non ego* (id est, non homo, vel rationalis superior portio), *operor illud.* Nam si reluctante ratione, sola pars inferior operatur, vere dici potest : *Non ego operor illud.* Est quidem omnium operationum physice consideratarum principium Quod ipse totus homo ; at moraliter, atque ut agens liberum, non est principium Quod nisi illarum actionum, quæ cum advertentia rationis voluntarie eliciuntur : Quo observato, evanescunt pleræque cavillationes Amesii plane futiles, ac præsertim ultima, cum ait : « Peccatum originale antecedit judicium rationis, et voluntatis actum

primum, ut causa suum effectum. Concludit ergo pulcherrime Bellarm. peccatum originale non esse peccatum proprie dictum ». Resp. : Hoc non Bellarminus, sed Amesius sycophantice infert. Bellarminus loquitur de peccato actuali proprio, quod verissime ait non contrahi ante advertentiam rationis. Amesius id nequiter ad habituale aliena voluntate contractum detorquet, ut incautos fallat. Vel si non fallat, ipse pueriliter fallitur.

III. — Prob. Rom. VIII. vers. 1. *Nihil ergo damnationis est in iis, qui sunt in Christo Jesu;* seu, nihil est in justificatis condamnatione dignum, adeoque concupiscentia in renatis remanens non est peccatum mortiferum æterna damnatione dignum. Amesius: « Quamvis nulla sit iis condemnatio, est tamen dignitas et causa condemnationis: alias nulla esset in illis materia absolutionis : Item, nulla est talis condemnatio talibus, propter misericordiam Dei reatum amoventis ; sed est in ipsis causa condemnationis, etc. Eodem fe re modo respondet Magist. Scholasticorum lib. II. dist. 23. etc. » Resp : Hæc glossa Lutherano-Calvinistica Apostolo et veritati repugnat. Nam Deus qui est infinite bonus, sapiens, et potens, ita remittit peccatum mortiferum, ut non sit ultra, adeoque cum justissime judicet res uti sunt, eos quos in amicitiam recipit, facit dignos eadem, adeoque non ultra dignos æterna damnatione. Etsi ergo concupiscentia et ignorantia relinquantur justificatis ad agonem, peccatum tamen proprie et formaliter esse nequeunt, quia nolentes volentes iis subjacent. Mag. sententiarum non favet Lutherano-Calvinianis, nisi ultima particula manet actu), detorqueatur ad sensum auctori contrarium. Ly « actu » idem est quod in effectu. Concupiscentia quippe est peccati originalis effectus.

Confirmatur argumentum. Quia reatus est inseparabilis a peccato digno æterna damnatione. Non est enim sola ordinatio ad pœnam, sed est dignitas sive meritum pœnæ. Relatio autem non potest a fundamento proximo separari. Sed reatus est relatio, cujus proximum fundamentum est peccatum. Ergo reatus non manet nisi manente peccato, et perit hoc necessario, pereunte illo. Amesius : « Sola ordinatio ad pœnam tollitur in remissione peccati, non vero dignitas. Ordinationis autem illius actualis fundamentum proximum est justitia Dei persequens peccatum vindicta, et hoc fundamentum post gratiam remissionis in Christo non manet. » Resp. : Gratis ista assumuntur Apostolo plane adversa. Quomodo enim nihil est in justificatis condemnatione dignum, si manet tota culpa mortalis ? numquid sic judicium Dei non esset secundum veritatem ? Judicaret enim eum hic et nunc amicitia sua dignum, qui tamen reipsa est odio dignus ob meritum culpæ remanentis. Sed videamus subtile effugium Amesii : « Contrarium, inquit, est certissimum ; quod non manet ut objectum remissionis, de eo non potest dici quod remittatur. Deus vero quando remittit, non judicat peccatum non esse, sed ex gratia judicat non esse vindicta prosequendum ; et hoc judicium est verum. » Resp. : Similis est hæc argutatio Calvinistica huic : Quod non manet ut objectum destructionis, de eo non potest dici quod destruatur. At forma corrupta in mutatione substantiali non manet ut objectum destructionis : Ergo forma corrupta non potest dici , quod destruatur. Numquid satis inepte ? At quod inter utramque argutationem discrimen ? Remissio iniquitatum nostrarum per gratiam divinam facta, non est fictitia, sed tota quanta vera ; ita ut qui paulo ante odio erat dignus, nunc amore sit dignus ob mutationem intrinsecam a gratia Dei homini provenientem.

Ad CAPUT VIII.

Testimonia SS. Patrum Amesius omittit, conscius fortasse ex ipsa Calvini confessione, eos nimium favere sententiæ Catholicorum.

Ad CAPUT IX.

Eadem veritas probatur ex rationibus. I. Baptismus non liberat hominem a concupiscentia ; ergo vel concupiscentia non est peccatum originale : vel Baptismus ab hoc non liberat. Amesius. « In celebratione Baptismi obsignatur liberatio ab omni peccato, et ab omni pœna peccati : sed effectum actuale ipsum hujus rationis non perficitur uno momento ». Sed quomodo hac responsione enervatur argumentum ? nonne et antecedens verissimum, et consecutio optima est ? Obsignatio illa commentitia jam tom III. explosa est : et licet gratis admitteretur, nihil inde pro solutione nostri argumenti.

II. — Prob. Concupiscentia est effectus et pœna peccati originalis : Ergo non est ipsum

peccatum orig. Amesius : « Concupiscentia actualis non est effectus aut pœna peccati orig. in eodem homine habitantis ». Quid hoc monstri? Ergone verum, quod homo Puritanus, et concupiscentia sit una eademque res ? ergone aperte profitetur Amesius monstrosam Illyrici fatuitatem ? o sapientiam ! Nihilo sanior est responsio, quam adhibet hoc Bellarmini argumento : (Eadem est ratio mortis et concupiscentiæ. Sed mors est pœna et non peccatum originale) ; nempe « dispar est ratio concupiscentiæ. Neque enim dictum aut scriptum legimus : Qua die peccabis , concupiscentia concupisces ». Resp. : Certum est in illa Dei comminatione *(Morte morieris)*, intelligi mortem tam animæ quam corporis, et illam mox eo momento incurrendam actu ; hanc vero etiam statim quoad debitum et necessitatem; quoad actum vero ea tantum hora et momento, quo libuerit Deo sententiam mortis exequi. Idque verum est in posteris æque ac in Adamo. Sicut autem sub morte corpori intelliguntur, licet non exprimantur, morbi corporales (ad mortem corporalis disponentes), ita passionum inordinatio tamquam dispositiones ad mortem animæ per actualia peccata incurrendam.

III. — Prob. Si homo non nasceretur ex Adamo, et tamen haberet concupiscentiam quam nunc habet, non posset in eo concupiscentia proprie vocari peccatum ; ergo concupiscentia ex se et natura sua non est proprie peccatum. Nec verum est, quod ait Amesius : « Ex eadem suppositione probari posse, concupiscentiam non esse pœnam ». Disparitas enim inter culpam et pœnam est, quod ex arbitrio Dei pendeat, ut id quod alias in aliquo statu hominum foret naturalis conditio, jam post admissam culpam in statu naturæ integræ. deputetur in pœnam, subducta originali justitia et protectione Dei ; non vero ex decreto Dei pendet, ut res mere naturalis sine volitione homini imputetur ad culpam, et peccatum proprie ac formaliter. Concupiscentiam vero per se spectatam, mere naturalem esse, jam alibi in superioribus ostensum est, minime vero justitiam originalem, ut pote naturæ humanæ indebitam. Quam « absurdum » autem sit, « dicere peccatum proprie dictum, esse naturale » in statu puræ naturæ (uti asserit hic Amesius), quis nisi cæcus non videat ?

IV. — Probat. Primi concupiscentiæ motus, quibus mens resistit, non sunt peccatum : Ergo nec pronitas ad tales motus. Antecedens probatur : Quia istiusmodi motus non sunt in nostra potestate. Ames. 1. « Hac stropha infertur pro Pelagianis, nullum esse peccatum orig. omnino, quia primi ejus motus non sunt in nostra potestate. » Resp. : Infertur hoc vi Quodlibeticæ, supponendo scilicet errorem Lutherano-Calvinisticum, de quo est tota controversia. Amesius 2. « Primi isti motus non sunt ejusdem rationis cum originali peccato, quod Lombard. loc. cit. necessarium esse docet ». Resp. : Disting. Sunt ejusdem rationis cum peccato origin. a Lutheranis et Calvinistis conficto, concedo assumptum ; cum peccato orig. quod singulis Adami posteris inest, nego. Lombard. dist. 23. non dicit, quod ei Amesius imponit. Quod denique ex Bonaventura, Paris., Antisiod. et Alens. cum Magistro dicit : Iis motibus « resistere esse aliquo modo in nostra potestate » ; nihil ad rem facit, et plane falsum est ; cum evidens sit, primam de rebus cogitationem non esse in hominis potestate, ac per consequens nec motum in appetitu ex ea subito consequentem. Hic magister rursum falso allegatur.

V. — Prob. Si concupiscentia est verum peccatum , et semper manet in homine , quantumvis justificato, sequitur, Christum non vere, sed imputative tantum redemisse ac liberasse nos a peccatis. Amesius : « Vere, et imputative, non opponuntur ». Respond. : Haud minus quam filius naturalis et adoptivus. Quid prodest, non imputari mihi peccatum, si reipsa illo inquiner ? quid obest imputari, si eo non sim obstrictus ? Sive autem mansura, sive non mansura sit semper concupiscentia in justificatis, saltem quam diu manet, facit homines fœdos, Deo inimicos et odibiles, si a parte rei (ut adversarii contendunt), proprie peccatum mortiferum est. Plura de hoc infra, ubi de justitia imputativa agetur.

Ad CAPUT X.

Objiciunt hæretici 1. — « Concupiscentia quæ in renatis est, sæpe vocatur peccatum. Rom. VI vers. 12. et VII. vers. 7 ». Resp. cum S. August. Vocatur ita per metonymiam, sicut Oseæ IV. vers. 8. Sacerdotes dicuntur comedere peccata populi ; et II Corinth. V. vers. 21. Christus dicitur peccatum quia sacrificium fuit pro peccato. Amesius : « Hoc ipsum concipi non potest (a Luthe-

ranis et Calvinistis, quia nolunt), quomodo aliquid per modum habitus interni causa esset peccati, et non peccatum. Interna causa inclinans ad bene agendum, est bona ». Resp. : Id facile concipiunt omnes, quibus hæresis perversa non dominatur. Mala est physice et causaliter seu radicaliter, minime vero moraliter et formaliter ; sicut et habitus supernaturalis virtutum Theologicarum est bonus physice et causaliter, minime vero moraliter et formaliter ; cum ad hoc essentialiter requiratur libertas ; ut constat ex primis principiis Ethicæ erroribus Neo-Evangelicis non interpolatæ. Unde jam frustra adducuntur in subsidium illa epitheta concupiscentiæ ab Apostolo cap. VI. et VII. expressa, quod sit « non bonum, malum, odio habendum, pugnans cum lege Dei, crucifigendum, mortificandum, destruendum, miserum reddens eum cui inest etc. ». Plus enim ex istiusmodi non extunditur, quam motus concupiscentiæ legi Dei adversantes esse malos materialiter et objective ; quibus si accedat consensus rationis, pariatur peccatum formaliter. Alia ratio est de peccato habituali, id enim sine dubio est formaliter malum, quia nihil aliud est, quam peccatum actuale necdum condigne retractatum et remissum.

II. — Objic. « Apostolus Rom. VII. vers. 7. aperte testatur, concupiscentiam esse peccatum a lege prohibitum ». Respon. : Sic est de actu voluntario concupiscentiæ, qui sine dubio formaliter repugnat legi divinæ. Quæ replicat Amesius, sunt petitio merissimi principii.

III. — Objiciunt : « Respectu peccati inhabitantis Apostolus Rom. VII. vers. 14. conqueritur se esse carnalem, subjectum peccato, et non posse legem spiritualem Dei perfecte servare ». Resp. : Paulus non vult significare, legem spiritualem non servari a justificatis, quatenus opus est ad vitandum peccatum ; sed non servari, quoad perfectionem illam quæ est finis præcepti, ac propterea non est proprie præceptum. Ita SS. Augustin., Thomas etc. quorum proinde « Glossam » ait Amesius « textui (Puritanice accepto), directe contradicere ». Et cur? « Textus enim dicit, legem a Paulo non observari, quia subjicitur peccato ». Imo oppositum dicit, nempe : Paulum « id quod odit (secundum liberum assensum voluntatis), « facere », physice scilicet, ita « ut non ipse », hoc est, superior animæ portio, sed « caro », seu inferior portio, id quod (moraliter et libere) non vult ratio superior, « nolens faciat : spiritu autem », seu libero rationis arbitrio, « serviat legi Dei ». Adde duas alias a Bellarmino adductas interpretationes ejus loci, quas Amesius silentio *enervavit*. Prior est, Apostolum non loqui de se, similibusque justis, sed de improbis. Ita SS. Chrysost., Ambros. et August. Posterior est : Præcepto, *Non concupisces*, non vetari ullo modo motus involuntarios, sed tantum assensum mentis ; tum quia ea lex ab Apostolo vocatur *lex mentis*, non carnis ; tum quia hoc præceptum ; Exod. XX. vers. 13. Deuter. V. vers. 17. et Matth. V. vers. 27. ponitur cum aliis Decalogi præceptis, quæ omnia non nisi de actibus liberis esse constat.

IV.— Objic. « Paulus nolendo concupiscentiam consentiebat legi. Lex igitur non voluit, id est, prohibuit concupiscentiam inesse Paulo. Rom. VII. v. 16. Resp. 1. : Si præceptum : *Non concupisces*, cum S. Augustino extendatur ad motus involuntarios, tunc fatendum est, eos motus repugnare legi, sed non esse peccata, quia nempe ut sic, ea lex indicat finem, non vero imperat media. Nec obstat (ut putat Amesius), illud : *Quod odi hoc facio*. Nullum enim hic vestigium medii imperati. Resp. 2. : Si vero restringatur illud præceptum ad motus tantum voluntarios, sic dicendum est tam legem, quam mentem Pauli nolle concupiscentiam ut objectum. Sicut si quis hominem casu et præter intentionem occideret, is vere dicere posset : Quod nolui, feci, et ideo consentio legi homicidium prohibenti, quia bona est ; nec tamen hinc colligi deberet, præceptum *(Non occides)* extendi ad homicidium omnino involuntarium, cum hoc non sit contra legem, nisi materialiter. Amesius non habens unde solide configat hanc responsionem, calumniatur 1. « Speciem distinctionis hic objici incautis, etc. ». Sed scitne quid loquatur ? Certe nil ad rem ! 2. Ait : « In exemplo allato de homicidio involuntario non reperiri eam oppositionem, quæ est in lege et concupiscentia ». At hoc aperte falsum esse patet, si in verbis Amesianis loco *concupiscentiæ* ponatur *homicidium* (utrinque voluntarium), hoc modo : « Paulus quia noluit homicidium, inde probat se consentire legi in illo bono, quod postulat, quia homicidii malum, et legis bonum opponuntur ». Nimirum Amesius expedire se non potest, et tamen tacere non potest !

V. — Objic. « Concupiscentia dicitur lex bellum gerens adversus legem Dei, et captivum hominem reddens legi peccati. Roman. VII. vers. 23 ». Resp. : Multa legi repugnant, quæ non sunt peccata. Ex. grat., homo qui peccat ; lex injusta etc. Amesius : « Nihil potest legi divinæ repugnare sine peccato, etc. » Distinguo, de formali et morali repugnantia verum est ; de materiali, objectiva, et alia qualicumque falsum est. Numquid qui tollit legem, repugnat vel contrariatur, itemque qui dispensat in lege, ejus vim partialiter tollit, adeoque adversatur ? At nullatenus ideo peccat. Ipse Deus suas leges anteriores antiquavit, ac in iis subinde dispensavit. Repugnat itaque concupiscentia legi mentis, ut lex contraria impellens ad malum, quomodo etiam legi repugnat diabolus, speciosa et illecebrosa fœmina (quantumvis innocens et casta), et quidquid objective movet, incitat ad legis transgressionem. Hæc omnia esse peccata quis nisi vecors dixerit ?

VI. — Objic. « Roman. VII. vers. 24. Concupiscentia dicitur corpus reddens hominem infelicem ». Resp. : Etiam error, morbus, egestas, et cæteræ miseriæ reddunt hominem infelicem, sed an ideo peccatorem ?

Ad CAPUT XIV.

Hæretici contra Catholicam veritatem proferunt etiam nonnullas rationes.

I. — Objic. « Motus concupiscentiæ sunt illiciti : Ergo sunt peccata ». Resp. : Illicitum est iis præbere consensum. Licitum et illicitum tantum respiciunt liberam voluntatem. Non nisi pecus Arcadicum dixerit, illicitum esse bestiis lascivire, rapere, laniare, etc. Sed inquit Amesius : « Omnes vires nostræ ferri debent in bonum ». Resp. : Omnes quæ, et quatenus subsunt imperio voluntatis. Non autem subest despotico nostro imperio concupiscentia, etc.

II. — Objic. « Quod per se trahit ad malum, eadem lege prohibetur, qua prohibetur ipsum malum : Sed concupiscentia per se trahit ad malum. Jacob. I. vers. 14. Ergo ». Resp. : Non prohibetur nisi materialiter, ne scilicet ejusmodi objectis præbeamus consensum : hic enim tantum proprie et formaliter vetatur per legem. Amesius : « Fuit aliquando in hominis arbitrio et potestate, admittere vel cohibere motus concupiscentiæ. Potestatis autem privatio culpa nostra contracta non tollit rationem culpæ. Ergo ». Resp.: Si subsumptum universe verum esset, is qui per ebrietatem, e. g., incurrisset gravem morbum, quo multis mensibus fit impotens muneri suo exequendo, toties et tamdiu graviter peccaret, quoties et quamdiu non potest fungi munere suo quantum vellet. Itaque peccata ejusmodi non sunt in se formaliter, sed in causa.

III. — Objic. « Concupiscentiam, quæ remanet in baptizatis, Deus odit, et nos odisse debemus ». Resp. : Quatenus incitat ad peccatum, concedo : quatenus est potentia naturalis tendens in bonum sensibile delectabile, eatenus non odit Deus, nec nos odisse debemus, sed fræno rationis coercere. Debemus utique aversari et fugere non solum quæ sunt peccata formaliter, sed etiam eorum illicia et stimulos.

IV. — Objic. « Quod dissidet a norma legis, est peccatum. Sed concupiscentia in renatis dissidet a norma legis. Ergo ». Resp.: Propositio est falsa, nisi largo modo et materialiter accipiatur, ut jam patet ex dictis ad superiores objectiones. Recte dixit Bellarminus, hoc argumentum (quod ut Achillem suum jactant Philippus, Calvinus, Kemnitius, etc., « cujus mole premi se sentiant omnes Pontificii ») a multis eludi per jocum. Et merito ! Quis enim nisi asinus dixerit : Si quadrupes pauperiem fecerit (seu injuriam materialem alteri intulerit), et ideo noxæ eam dari oporteat, ideo formaliter peccasse. Verbo, legis formaliter sumptæ capax non est, nisi rationis compos, qualis ne in homine quidem est concupiscentia, et quævis passio sensitiva. His expeditis videamus breviter in hac materia

§. UNICO.

Objectiones Gerhardi.

Pleraque ejus cum Amesianis coincidunt. Pauca seorsim adnotanda restant. Disput. 26. th. 62. vel sycophantice, vel pueriliter objicit antilogiam Bellarmino, eo quod diversas attulerit solutiones ad quartam objectionem, quarum « secunda tollat primam, tertia secundam. » Sed nec hoc verum est, si solutiones illæ in genuino sensu accipiantur ; et quamvis esset inter eas repugnantia, id veritati Catholicæ minine officeret ; cum sæpe aliquæ sententiæ aut solutiones seorsim sumptæ sint probabiles, minime vero comprobabiles.

Thes. 64. ait : « Si illud solum est transgressio legis, quod actu voluntarium, tollentur omnia ignorantiæ et infirmitatis peccata ; item negabitur in universum originale peccatum. Neutrum consequens admittet Bellarmin. Ergo nec antecedens admittere debebit. » Resp. : Nihil horum sequitur. Ignorantiæ et infirmitatis peccata nulla sunt sine aliquali malitia, adeoque advertentia et transgressione culpabili aliquatenus. Tantum vero minuuntur, quantum minuitur advertentia ac libertas : tolluntur etiam penitus, si ignorantia sit invincibilis, aut passio rationem plane opprimat. Hæc si Gerhardus ex elementis moralibus nescivit, nimis rudis est ; si sciens ita arguit, Titius viderit, quomodo a sycophantia eum immunem præstet.

Th. 65. « Quod Bellarm. dicit » : Concupiscentiam odio haberi a Deo, et tamen non esse peccatum, « in eo veritati et sibi ipsi contradicit ». Resp. : Nulla est hic contradictio. Sicut enim habitus vitiosus in homine justificato remanens cum odio, seu displicentia illius (qui proinde Deo quoque displicet), nequit dici culpa sive actualis sive habitualis, cum (ut supponimus) per ferventem actum contritionis omnis reatus ei sit remissus : ita et hic. Et per hæc evasnescit etiam argumentum Gerhardinum th. 59. Cum vero th. 96. ex dictis Bellarm. ita infert : « Quod est malum positivum, perversio et obliquitas voluntatis, similis calori per calefactionem acquisito, aversio mentis a Deo per modum habitus manens, habitus acquisitus, macula, etc. non est nuda privatio, sed etiam vitiosa qualitas. Illa omnia conveniunt peccato originali : Ergo non est tantum privatio, sed etiam vitiosa qualitas ». Resp. : Iterat Gerhardus vel *flagitium*, vel *puerilem* inscitiam. Nam Bellarm. in plerisque locis a Gerhardo adductis, non loquitur de habitu vitioso, sed de peccato habitualiter remanente, quamdiu non retractatur et remittitur. Et hoc habitualiter manens peccatum (sive originale, sive personale), juxta communiorem Theologorum sententiam, recte dicit consistere tantum in privatione, quæ constituat peccatorem habitualiter a Deo aversum, eo ipso quo caret habituali gratia sanctificante, per quam formaliter convertatur ad suum finem ultimum, eumdemque maculet. Quod vero inter cætera refert hæc : « Remanet in anima peccatoris dispositio vel habitus acquisitus » ; plane falsarie affingit Bellarmino id, cujus oppositum asserit : « Vitium est, inquit, non peccatum. »

VINDICIÆ

IN PRÆFATIONEM

DE LIBERO ARBITRIO

Amesius in hac controversia ita præludit : « Mirabilis est procedendi ratio, qua utitur Bellarmin. de gratia et libero arbitrio. Quamvis enim controversiarum tractationem profiteatur, adversus hæreticos hujus temporis et Theologis nostris magno hiatu vel rictu in præfatione minetur : sex tamen istis libris, vix ullam controversiam gravem habemus rite formatam ac digestam, quæ adversus nos legitime tractetur : sed magno strepitu agitur de Scholasticis quæstionibus, de domesticis Pontificiorum litigiis, et de erroribus Pelagianis, ad eorum participationem a suis interpolatoribus amoliendam, sententiis nostris oblique tantum et obiter maxima ex parte notatis. Perplexæ hujus circuitionis vera causa fuit, quod inter Pontificios tam multæ sint, et jam olim fuerint de istis rebus contentiones, quæ sine ulla Papali definitione agitantur, ut Bellarmin. non habuerit certam aliquam et receptam Ecclesiæ Romanam sententiam, nostræ doctrinæ opponendam ». En scopulos! « (Clamat Mariana de morte et immortalitate distinct. 3. cap. 8.) Neque vero est tantum aliquot annorum hæc fluctuatio Pontificiorum. Ante annos fere trecentos, Bradwardinus noster vehementer imploravit Ecclesiam Romanam, ut istas quæstiones determinare dignaretur. Ab isthoc tamen somno necdum excitatus est Papa. Nobis igitur necessarium erit, maxima ex parte, præter instituti rationem excerpere illa ex Bellarmino, quæ digna sunt animadversione, etc. » Respond. : Puritanus iste gregarius suis tyronibus, quos credebat Bellarminum, vel non lecturos, vel non intellecturos, insigniter fucum facit. Quomodo enim « controversiam gravem vix ullam tractat his sex libris » Bellarminus, qui tam operose capitalem et fundamentalem illum de « libero arbitrio, gratia necessitante, etc. » errorem, bestiæ, quam homini magis congruentem exagitat, et exscindit? Hunc articulum aiebat olim Patriarcha omnium nostri ævi hæreticorum Lutherus, tum in assertione art. 36., tum in lib. de servo arbitrio contra Erasmum cap. ultim., « esse rem ipsam, summam causæ, cardinem rerum, omnium optimum, præ quo illi de Papa, conciliis, indulgentiis, etc. sint nugæ ». Et revera, sicut Pelagiana hæresis gratiæ divinæ inimica, hac unica veluti basi videbatur niti, negatione scilicet concursus generalis divini, ut erudite ostendit P. Anton. Perez in 1 part. ita e diametro opposita hæresis Luthero-Calviniana fundatur in negatione liberi arbitrii. Hinc enim mox pullulant cæteri errores, de decreto absoluto positivo reprobationis, de gratia efficaci irresistibiliter necessitante, de Deo auctore peccati, de negatione gratiæ sufficientis, itemque satisfactionis Christi pro omnibus mortuis, de impossibilitate servandi præcepta, de justitia imputativa, etc. Quod vero nonnulla huic principali tractationi de liberi arbitrii et gratiæ cooperatione præmittantur et immisceantur, quæ inter Theologos in scholis controversa sunt, quid, quæso, reprehensionis meretur? Numquid etiam in S. Augustino Pelagianorum malleo idem observavit S. Cœlestinus Papa, qui sicut « profundiores » de Gratia et Prædestinatione « quæstiones intercurrentes » non intendit sua auctoritate confirmare, ita noluit ullatenus improbare. Libenter fatemur, nullam esse in Theologorum Scholis quæstionem difficiliorem, quæ jam a temporibus S. Augustini et Pelagii ingenia exercuit, quam ea ipsa de

concordia gratiæ et liberi arbitrii. Fretum est angustissimum (ut vocat Did. Ruiz. in præfat. Tractat. de prædestinat.)quod transire innoxie est difficillimum,non declinando vel ad scyllam Pelagianam,vel ad charybdin Manichœi, Lutheri, Calvini, etc. Et quamvis hactenus a Sede Apostolica, aut universali concilio non sit definitum, in quo præcise consistat illa gratiæ prædestinativæ efficacia, libertatem arbitrii nihil oblædens: complures tamen errores ad alterutrum extremum perniciose vergentes anathematis cauterio notati sunt ; quos inter sunt quoque illi quinque Jansenio-Calviniani ab Innocentio X. nuper confixi. Ubi quidem negari vix potest, haud leve præjudicium ex illa Jansenianarum propositionum damnatione, illi Thomisticæ ad actus tam malos quam bonos prædeterminatione illatum esse; ita ut P. Bernardus Guiard e Prædicatorum Ordine theologus Parisiensis anno 1655. aperte professus sit : « Prima fronte sibi non solum, sed aliis quamplurimis doctrinam Jansenianam Thomisticæ similitudinem quamdam præ se ferre visam esse ». Unde et Lud. Montaltius Jansenista in suis Epistolis Provincialibus contra Jesuitas gloriatur, inter delectos ab Innocentio X. Theologos Vincentium Candidum e Dominicanis S.Palatii Magistrum, pronuntiasse, nihil se in quinque propositionibus Jansenianis censura dignum videre : tamen cum idem Guiardus cum suis sodalibus protestentur asseverantissime, se « re exacte ponderata comperisse tandem, illam aurichalcum, hanc obrizum, assignatis ultro citroque variis discriminibus » ; non est, cur litem illam hic nostram faciamus, cum oppido multa et gravia inter Catholicos et Lutherano-Calvinianos controversa se offerant.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

Ad CAPUT I.

Hujus vocabuli (gratiæ) tres sunt in Sacris litteris notiones. Nam accipitur 1. pro quovis beneficio Dei, ut Sap. XVI. v. 25, ubi gratia Dei dicitur *omnium nutrix*. 2. Pro solo beneficio supernaturali, sive ex merito Christi, sive ex mera liberalitate Dei profecta. Sic, Luc. II. vers. 40. dicitur: *Gratia Dei erat in illo* (Christo), *pleno gratiæ et veritatis*. Joan. I. v. 14. 3. Propriissime pro solis illis beneficiis supernaturalibus, quæ hominibus indignis conferuntur. Hæc cum per se sint vera et plana per se, opponit tamen Amesius S. Thomam 1. 2. qu. 110. art. 1. ubi ait : « Gratia tripliciter accipi consuevit. 1. Pro dilectione alicujus. 2. Pro aliquo dono gratis dato. 3. Pro recompensatione beneficii gratis dati; quorum trium secundum dependet ex primo. Ex amore enim, quo aliquis habet alium gratum, procedit, quod aliquid ei gratis impendat. Ex secundo autem procedit tertium, quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio consurgit. » Hæc doctrina sicut vera et elegans est (prout fatetur Amesius), ita Bellarmino minime adversatur, uti patet mox in prima partitione. Calumniatur ergo Amesius, cum ait : « Hujus notionis (qua gratia sumitur pro dilectione), quæ in Scripturis maxime celebratur, et præ omnibus facit ad Dei gloriam et fidelium consolationem, raro et obiter fit mentio apud justitiæ operum Patronos : vident enim omnes suas notiones meritorias, hac una notione gratiæ funditus everti ». At certe hoc non videmus, sed videmus ac prope palpamus mendacissimam criminationem Puritani, quæ infra, ubi de *Merito*, excutietur.

Ad CAPUT II.

I. — Partitio gratiæ, secundo et tertio modo sumptæ, est : in gratiam æternam, quæ est æternus Dei amor ; et temporariam, in beneficiis vocationis et justificationis consistentem, quæ est effectus gratiæ æternæ. Amesius turpiter fallit aut fallitur, cum ait : « Hanc partitionem priorem, illam notionum distintionem refutare. 1. Quia æterna gratia confert omnia beneficia, non est beneficium, quod nobis confertur, et proinde in illis notionibus non continetur ». Resp. : Non Bellarmin., sed Amesius refutat seipsum. Quomodo enim verum est, nos Pontificios raro et obiter mentionem facere dilectionis illius æternæ et prædestinationis, qua gratuito nobis præparavit omnia beneficia gratiæ quibus liberamur ; cum tamen expresse profiteamur esse primum, et radicem omnium beneficiorum reliquorum ? aut cur gratiam et beneficium ad eas angustias coarctemus, cum non nisi ipsa dona collata eo nomine veniant? Inepta hæc in primis logomachia est, et plane veritati adversa. Discat hoc Puritanus a gentili Seneca, qui lib. I. de benef. cap. V. sic ait : « Non potest beneficium manu tangi, animo cernitur : multum interest inter beneficii materiam, et beneficium. Non quid fiat, aut detur, refert, sed qua mente. »

II. — Gratia temporaria, est vel gratis data, ad aliorum salutem præcipue collata : vel gratum faciens, ad propriam cujusque salutem potissimum data. Quæ hic carpit

Amesius, disjicientur infra, ubi de justificatione Christi nobis extrinsece imputata.

III. — Gratia gratis faciens, est vel gratia permanens, seu habitus infusi ; vel gratia auxilii specialis, seu motio specialis. Amesius iterum suum de imputativa justitia errorem objicit, planeque falso addit : « Auxilium Dei cum habeat animas nostras pro objecto, et non pro subjecto , formaliter neminem gratum facere constat ». Sic est : atque nos dicimus, auxilia illa divina nos formaliter gratos reddere Deo, et justos ; sed causaliter, procurando dispositiones ad gratiam habitualem acquirendam requisitas.

IV. — Auxilium speciale est excitans gratia, ad quam pertinent divinæ illustrationes, et inspirationes ; et adjuvans, ad quam spectat divina cooperatio, directio et protectio.

V. — Partitio auxilii est in gratiam sufficientem et efficacem. De quibus in particulari infra. Sed tamen neque hic Amesius interim a mendaciis abstinere potuit, seu voluit, cum ait : « Hæsitare Bellarminum, et non constare Pontificiis, utrum gratia illa sufficiens sit habitualis gratia, vel auxilium tantum et motio specialis.

VI. — Gratia efficax est vel operans, quæ facit ut velimus ; vel cooperans, quæ facit, ut quod voluerimus impleamus. Amesius opponit S. Thomam 1. 2. quæst. 111. art. 1. disertis verbis docentem : « Gratiam operantem et cooperantem esse eamdem gratiam ; sed distingui secundum diversos effectus ». Deinde ait Amesius : « Etiam de gratia sufficienti et efficaci justam disputationem cum Calvinicis fugere Bellarminum ». Sed hoc esse calumniam patebit infra. S. Thomam mala fide ab Amesio allegari, liquebit eum articulum legenti.

Ad CAPUT XI.

Amesius dissimulat quæ Bellarm. cap. 3. 4. 5. disputat contra Calvinum, Kemnitium, etc. de gratia habituali. Quam vana igitur fuit querimonia, cum in procemio desiderari « formatas rite controversias graves » aiebat ! Saltum ergo facit Amesius usque ad cap. 11. ubi Bellarm. ait : Partitionem gratiæ in sufficientem et efficacem hæretici nostri temporis omnino repudiare coguntur, cum apud eos, qui a Deo moventur, necessario bene agant ; qui vero non moventur, non possint bene agere, ac per hoc omnis Dei motio sit efficax, nulla sufficiens. Amesius : « Falsa hic omnia et calumniosa. Nam 1. partitionem istam non omnino negamus ; sed sensu illo Pelagiano, quo a Jesuitis nonnullis explicari solet. Non distinctionem, sed separationem gratiæ ad conversionem simpliciter sufficientis et efficacis negamus. 2. Apud nos non omnes illi, qui a Deo moventur, necessario bene agunt : novimus enim multos tam externe quam interne moveri ad bene agendum, qui tamen motionibus illis resistunt. 3. Apud nos etiam qui non moventur actu ad hoc aut illud bonum, sæpe tamen potentiam et facultatem habent faciendi bonum quod non faciunt ». Resp. : Quomodo « falsa et calumniosa » dici potest assertio Bellarmini, quam verbis tam perspicuis ipsius Calvini lib. II. cap. 3. §. 10. proponit : « Voluntatem », ait Calv. « movet gratia, non qualiter multis sæculis traditum est et creditum, ut nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari, sed illam efficaciter efficiendo ». Unde evanescunt omnia effugiola Amesiana. Si enim gratia non aliter movet voluntatem, quam efficaciter ita efficiendo bonum, ut non sit in electione voluntatis refragari (ut aperte contra nos Calvinus asserit), quomodo motioni gratiæ resistitur ? Verba dat Puritanus. At ecce ! mox seq. th. quod in 1. th. videbatur negare, reipsa asserit. Nam postquam rejecisset definitionem auxilii sufficientis a Bellarmin. supra cap. 3. allatam tamquam « tenebricosam et lucifugam », nempe hanc (Auxilium sufficiens, dicitur, quo Deus ita hominem vocat et excitat, et juvare dirigendo, protegendo, cooperando paratus est, ut revera possit ille sic excitatus et vocatus velle credere, velle converti, velle bonum aliquod facere, tametsi reipsa non velit credere, aut converti, aut bonum illud facere.) Hac, inquam, explicatione revera lucidissima rejecta, subdit : « Quæstio non est de quocumque modo volendi credere et converti, sed de ipso credere et converti ». Deinde adductis testimoniis Barthol. Medinæ, et Bannesii, sic format statum controversiæ : « Negamus igitur auxilium Dei sufficiens, quo possit homo vel intrinseca sua potentia, vel indifferentem Dei gratiam determinando, converti, ab iis recipi, qui numquam reipsa convertuntur ». Verum hæc Amesiana omnia scatent fraudibus et falsimoniis. Nam 1. Si quæstio non est de posse, sed tantum de operatione actuali, cur se opponit Amesius huic divisioni auxilii excitantis,

quo vel possumus converti, vel reipsa convertimur? 2. Quæstionem hanc esse juxta Calvinum patet ex apertis ejus verbis; et etiam juxta larvatos omnes Calvinistas, videl. Jansenistas, quorum propositio nuper ab Innocentio X. damnata hæc est : « Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes quas habent vires sunt impossibilia; deest quoque illis gratia qua possibilia fiant ». Item : « Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur ». Numquid tam a Calvino quam a Jansenio præcise negatur gratia sufficiens ad servanda præcepta? Et hanc controversiam gravissimam esse, quis sani capitis negaverit? 3. Medina, Bannez, aliique Thomistæ communiter, ut hæreticam rejiciunt assertionem Calvini et Jansenii, qua tollunt gratiam sufficientem ab efficaci distinctam; ut videre est apud Bernard. Guiardum, qui lib. II. quæst. 2. ostendit : « Apud Thomistas de fide esse, infallibiliter dari gratiam sufficientem, quotiescumque occurrit præceptum adimplendum ». Unde liquet, Medinam et Bannesium plane impertinenter huc trahi. 4. Nihil ad præsentem controversiam, (quæ præcipue hic est : « An detur aliquod auxilium gratiæ, quod sit sufficiens et non sortiatur effectum? ») facit, sive homo sua intrinseca potentia, sive indifferentem Dei gratiam determinando, possit converti. Hoc enim non ad « an est » (de quo solo hic agitur), pertinet. An vero libera voluntas gratia tali sufficiente præventa et excitata, possit per intrinsecam potentiam determinare seipsam ad respondendum excitationi, vel non, alibi definiendum est. 5. Sycophantatur Amesius cum ait : « Se non negare » omnino « partitionem illam, sed tantum sensu illo Pelagiano, quo a Jesuitis nonnullis explicari solet ». Calumnia hæc, qua passim Catholicos impetunt adversarii, infra depelletur. 6. Cum igitur reipsa contra suum magistrum Calvinum admittat Amesius : « Multos etiam interne moveri ad bene agendum, qui tamen motionibus illis resistunt »; plane frustra eludere conatur argumenta Bellarmini, quæ probant, gratiam dari sufficientem, cum qua possent, si vellent, converti, qui de facto non convertuntur. Supervacaneum proinde est Amesianas tergiversationes hic prosequi; sufficit annotare Bellarminianas probationes.

I. — Ex Isai. V. vers. 4. 5. *Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, et non feci?* Dominus dederat illis sufficientem culturam, seu gratiam, per quam vere et proprie converti possent; neque enim alias potuisset exspectare fructum bonum : gratiam tamen efficacem non habuerunt : nam si habuissent, fructum bonum utique fecissent.

II. — Ex Matth. XXIII. vers. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, et noluisti.* Quomodo voluit Dominus congregare filios Hierusalem, et ita voluit, ut queratur de nolentibus, si eos quos sciebat per se non posse velle, non juvit ut possent velle? Non igitur caruerunt gratia sufficiente.

III. — Ex Act. VII. vers. 51. *Vos semper Spiritui S. restitistis.* Inspirabantur igitur eis bona desideria, ita ut converti potuerint, nam aliter quomodo resistebant Spiritui S. et cur tam acriter arguuntur?

IV. — Ex Rom. II. vers. 4. *An divitias bonitatis ejus et patientiæ, et longanimitatis contemnis? Ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Cur Deus ad pœnitentiam expectaret, quibus non dedisset sufficiens auxilium ad conversionem? Ignorat fortasse tales non posse converti? Nimis dispar est ratio inter eos, quos Deus novit non se conversuros etsi maxime possent, et illos, quos scit non habere vires sufficientes et auxilia ad conversionem.

V. — Ex Apoc. III. vers. 20. *Ego sto ad ostium et pulso.* Ii ad quorum cor Dominus pulsat, si non habent sufficiens auxilium aperiendi, cur Dominus pulsat? an ignorat eos aperire non posse?

VI. — Si non datur gratia aliqua vere sufficiens, primus homo non sua culpa cecidisset. Quomodo enim peccasset in eo, quod nequivit evitare? Videbitur quoque Deus deserere amicos suos antequam ab eis deseratur. Cum enim justus peccat, non habet gratiam efficacem : Ergo si nec sufficientem habet, deseritur a Deo quem non deseruerat. Denique tunc nemo posset vere dicere, se non fecisse tantum boni, quantum potuit; nec ullus se reprehendere, quod gratiæ Dei non fuerit cooperatus quantum potuit et debuit; quæ omnia sunt perabsurda, et a sensu Sanctorum alienissima.

Ad CAPUT XII.

« Quæstio est » : Qua in re sita sit, et unde sumatur gratiæ efficacia? « Hanc quæstionem, quamvis sit gravissima, et cardo omnium, quæ de gratia et libero arbitrio disputantur,

Bellarm. tamen (pro sua calliditate), noluit in eam sese dimittere, ne Pontificios quosdam nimis offenderet. Non disputat igitur adversus nostros directe, neque adversus quemquam nominatim, sed levi et molli brachio duas opiniones perstringit, et suam tertiam innuit potius mussitando, quam distincte proponit, aut solide probat. Quæ habet ad rem, paucis revocabimus ad examen », ait Amesius. Verumenimvero quid hic dicemus esse « ad rem » ? Controversia ista est sane omnium gravissima, quæ in Scholis Catholicorum jam ultra 60. annos agitatur : at absolute inter controversias fidei inter nos et Luthorane-Calvinianos minime referri potest : unde non nisi incidenter pro majori declaratione aliarum fidei controversiarum eam quoque breviter delibavit Bellarminus ; quæ deinceps supremo conatu inter Dominicanos, et Societatis Theologos disceptata est. Conspirant autem concorditer omnes Catholici in hoc (contra Pelagianos ex una, et Manichæos, Calvinianos, Jansenistas ex altera parte) ; a parte rei veram et summam esse humanæ libertatis cum gratia divina concordiam, ita ut nec libertas arbitrii etiam in supernaturalibus vi gratiæ irresistibilis impediatur, et tollatur, ut volunt posteriores ; nec gratiæ necessitas negetur ob liberi arbitrii facultatem et vires. De modo autem conciliandi utrumque, nihil unquam ab Ecclesia definitum est, nec quidquam e Scripturis SS. aut traditione Ecclesiastica planum et firmum habetur. Unde jam a S. Augustini ævo usque huc semper in confesso fuit in omnium Theologorum Scholis (si Durandum et Dolam, concursum Dei generalem negantes, excipias), id quod Magn. Augustinus pronuntiavit lib. de grat. Christi cap. 47. « Ista quæstio, ubi de arbitrio voluntatis et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur : quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri ». Oritur autem tota difficultas ex hoc Cerastino : Vel gratia divina, quæ est medium, per quod Deus efficaciter perducit ad salutem, humanæ voluntati imponit necessitatem, vel non. Si primum, destruitur libertas ; cum hæc consistat in indifferentia ad agendum, vel non agendum. Si secundum, quomodo salvatur efficacia gratiæ, eique innixa certitudo immobilis prædestinationis æternæ ? Si enim non est necesse, ut homo consentiat gratiæ efficaci, fieri potest ut ei dissentiat, adeoque contingere poterit, ut decretum prædestinationis corruat, et voluntas Dei efficax non consequatur effectum. Sicut autem tempore sancti Augustini, et proxime eum consecutis annis, nemo Orthodoxorum rebatur, ad fidei Catholicæ integritatem necessariam esse definitionem hujus et similium profundarum quæstionum, in disputatione Pelagianos inter et Augustinum habita, emergentium, ita et nunc. Si tunc contra Pelagianos sufficiebant novem illi articuli anathemate sanciti ; cur modo contra Lutherano-Calvinianos errores (Pelagiano e diametro contrarios) damnandos, non sufficiant canones Tridentini : et contra Jansenianos, quinque propositiones ab Innocentio X. confixæ ? cur non liceat et nunc cum sancto Cœlestino (qui supradictos 9. articulos contra hæresim Pelagii Apostolica auctoritate confixit), pronuntiare : « Profundiores vero difficilioresque partes intercurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere »? Videatur e Reformatis Gerhard. Vossius lib. VI. histor. Pelag. th. 17. 18. Quod vero Bellarm. hic suam opinionem contrariis refutatis breviter firmavit et declaravit, non censendus est extra oleas esse vagatus. Indicavit enim, quomodo ipse putaret probabilius solvi argumentum illud, quo juxta Calvinianos censetur tolli libertas arbitrii in supernaturalibus per auxilium efficax. Lustremus ergo cavillos et calumnias Amesii, quibus unice hic oppugnat Bellarminum. Dixerat cap. 12. Bellarminus :

Prima opinio eorum est, qui gratiam efficacem constituunt in assensu et cooperatione humana, ita ut ab eventu dicatur gratia efficax, quia videlicet sortitur effectum, et ideo sortitur effectum, quia voluntas humana illi cooperatur. Hæc opinio aliena est a sententia sancti Augustini, et etiam Scripturarum divinarum ; evertit fundamentum Prædestinationis divinæ, et abutitur voce gratiæ efficacis. Amesius non negat hæc « vere » dici a Bellarmin., quiritatur tamen, quod « amice et familiariter tractet hanc hæresim, quia multos et magnos fautores habeat inter Jesuitas, nempe Molinam, Becanum etc ». Immo, inquit, eadem (quamvis aliis verbis fucata), est sententia Suarez, Vasq. et ipsius etiam Bellarmini, ut paulo post apparebit ». Respondeo : Hæc est enormis ca-

lumnia. Nam 1. a nullo Pontifice, a nullo concilio reprobata est ea sententia ut hæretica, Calvinistarum damnatio, qua, quidquid fatalem necessitatem non indicit voluntati humanæ, ut Pelagianum impie criminantur, nec pili facienda est. 2. Non nisi per pinguem calumniam ea opinio affingitur Bellarmino, Suarezio, etc, cum anno 1613. hi inter præcipuos Theologos, P. N. Generali Claudio Aquavivæ auctores fuerint, ut decreto universali e Scholis et libris Societatis proscriberet eam ipsam sententiam, in quam nonnulli incautius declinarant. Videatur ipsum decretum in tom. 2. Tanneri disp. 6. quæst. 2. dub. 5. num. 86.

Secunda sententia est eorum, qui docent, gratiam Dei efficacem esse actionem Dei physicam, qua determinet voluntatem ad volendum et eligendum bonum. Hæc opinio videtur mihi aut esse omnino eadem cum errore Calvini et Lutheranorum, aut parum ab illo distare. Nam destruit gratiam sufficientem : tollit e medio liberum arbitrium. Destrui gratiam sufficientem patet ; quia si gratia efficaciter physice prædeterminans necessaria est ad hoc, ut voluntas moveatur, sine qua motione nihil a voluntate fieri potest : Ergo sine hac gratia physice et efficaciter prædeterminante nulla potest fieri actio bona. Ergo nulla extra hanc datur gratia sufficiens vere. Liberum autem arbitrium destruit : quia posita gratia prædeterminante non est in potestate liberi arbitrii agere vel non agere ; neque est in ejus potestate, ut ea gratia ponatur, vel non ponatur. Ergo necessario et non libere voluntas agit. Amesius hanc Bellarmini verissimam doctrinam non aliter rejicit, quam auctoritate Did. Alvarez, quem ait disput. 31. docere : « hanc conclusionem esse omnium Thomistarum etc. ». Postea, adductis aliis ejusdem Doctoris verbis (quæ apud eum non reperio), sic concludit : « Hæc sententia sic explicata, est plane nostra, et aperte satis traditur in S. Scriptura ». Verum quis non miretur, Puritanum hunc subito in Thomistam transformatum ? Sed verba dat multipliciter etiam hic, ut alias frequenter. Nihil simile habet Alvarez in cit. disp. 31. Immo conclusionem 3. principalem ejus loci, aliquo modo huc spectantem, ait esse « recentiorum Thomistarum ». Et in fine ejusdem disput. ait : Calvinum errasse, quod ex antecedente catholico per malam consequentiam intulerit contra fidem, liberum arbitrium esse titulum sine re ». Et disput. 121. num. 10. enumerat sex errores et blasphemias a Calvino in hoc puncto admissas. Qua ergo fronte ait Amesius : « Sententiam hanc » Thomistarum « esse plane suam », hoc est, Calvinianam seu Puritanicam ? an ergo a Magistro suo Calvino defecit ? Nec refert, quod nos quoque cum Bellarm. existimemus, hanc sententiam, quæ per prædeterminationem physicam constituit gratiam efficacem, aut esse eamdem cum errore Calvini, aut parum ab illo distare. Nam nos persuasi sumus, et quasi physice prædeterminati a lumine naturali, per eam prædeterminationem tolli omnem veram arbitrii libertatem ; quod ipsum quoque indubitanter tenuit Calvinus cum suis, ut agnoscit Alvarez. Quomodo ergo Calvinista Amesius dicere potest, « Thomisticam conclusionem prout ab Alvarezio exponitur, esse suam ? » cum antecedente tantum a Thomistis accepto, nempe hoc : (Voluntas prædeterminatur a gratia efficace), conclusionem inferant cum Jesuitis hanc : « Ergo voluntas non libere agit, sed irresistibiliter agitur. » Porro contra hanc sententiam plura non addo, sed ad Scholas remitto, et ad doctissimam P. a S. Josepho Fuliensis defensionem S. Thomæ contra præderm. physicam, et concordiam suavem disp. 2. sect. 6. et 7. ubi allatis ipsius Amesii variis locis, tanta incommoda prædeterminationis physica supremo Controversiarum judici Roman. Pontifici proponit. Quam sincere autem Calvino relicto Amesius Thomistis se jungat hic etiam in th. 4. dicens : « Recte a Thomistis negare per prædeterminationem illam tolli libertatem », patebit inferius. Interim notanda est alia gravis calumnia, qua ibid. « Bellarminum ait esse inter illos liberi arbitrii patronos (apud Azorium), qui, ut voluntatem nostram liberam faciant, faciunt sacrilegam, dum negant Deum omnia nostra bona opera præfinire ». Calumnia, inquam, est hæc luculenta, cum Bellarm. oppositum semper aut indicet, aut supponat, ac præcipue lib. II. cap. 10. et seqq.

Tertia sententia (quæ est Augustini), gratiam efficacem collocat in interna suasione, quæ per liberum arbitrium respui potest, et tamen infallibilem effectum habet, quia Deus eam suasionem adhibet quam congruere novit ingenio eorum, quos infallibiliter et efficaciter trahere decrevit, et quam certo novit ab eis non contemnendam. Amesius : « Opi-

nio ista Jesuitica consistit in tribus, quæ triplicem fucum faciunt imperitis. Statuit enim ad efficaciam gratiæ concurrere. 1. Suasionem et motionem moralem. 2. Suasionis et gratiæ congruitatem. 3. Præscientiam Dei de suasionis et gratiæ congruo effectu, vel eventu in conversione illius qui vocatur. Hæc quidem omnia ab Augustino ponuntur, et a nobis libenter conceduntur, quia ex Scripturis et natura rerum facile possunt comprobari. At vero in omnibus istis latent insidiæ diligenter cavendæ ». Quænam, quæso, hic sunt insidiæ ? res plane risu et puerorum sibilis digna ! « Insidias » in tribus illis veritatibus irrefragabilibus latere, non aliter probat, quam quod illis non adnectamus falsitates duas Calvinianas, et quartam veritatem, quam revera numquam exclusimus a negotio salutis (concursum nempe Dei efficacem), eam tamen in ipsa ratione vocationis efficacis ut sic includi merito negamus ; contrarium nec vel leviter Amesius probat.

Ad CAPUT XIII.

I. — Objiciunt hæretici : « Gratia efficax non est in illustratione et inspiratione, seu vocatione et suasione constituenda, quia ista ad legem et litteram, non ad gratiam et spiritum pertinent ». Respondeo : Multum interest inter gratiam internæ suasionis et externæ concionis ; illa enim admovetur auribus cordis, lumen infundit, afflat initium bonæ voluntatis. 2. Quamvis proponere objectum, per se non ad spiritum, sed ad litteteram pertineat : tamen ad gratiam pertinet, ut ea lectio vel concio occurrat, quæ est accommoda hominis ingenio, præsertim si accedat internus Doctor, qui aperiat cor intendere his quæ audiuntur, aut leguntur. 3. Gratia interna cooperatur etiam physice ad eliciendum actum deliberatæ voluntatis. Amesius hanc solutionem plane solidam frustra *enervare* conatur. Nam ut demus, quod ex D. Alvarezio contendit : Pelagium tandem a Catholicis adactum, præter externam, internam quoque a solo Deo injectam suasionem et vocationem admisisse : certum tamen est (ut agnoscit Alvarez), eum hujus internæ gratiæ necessitatem constanter negasse, quam nos cum Bellarmin. constanter propugnamus. Adhæc nec vola nec vestigium in Pelagio apparet, quo ipse gratiæ efficaciam in tali « suasione interna, ex speciali et efficaci affectu perficiendi certissime in nobis boni profecta », qualem nos docemus, constituerit. Unde et vanum est, quod Amesius 5. negat, « per talem suasionem afflari initium bonæ voluntatis » eo quod « multis suasio adsit, qui nullum initium habeant bonæ voluntatis, et contradictionem involvat, ut suasio afflet initium illius rei, quam totam suadet ». Hoc quippe verum est de suasione qualicumque sufficiente, non autem quæ cum præscientia congruitatis data est ex affectu efficaci. Nec certe vel umbra contradictionis in hoc apparet, quod sicut suggestio dæmonis, moralis causa est totius actionis sceleratæ, ita illuminatio et inspiratio sancta Dei afflet saltem initium bonæ voluntatis, immo omne velle et perficere nostrum sanctum.

II. — Objic. « Si gratia efficax est interna suasio, qua ita vocatur aliquis ut aptum est ei, ut vocantem non spernat ; gratia sufficiens, ut ab efficace distinguitur, nihil erit aliud nisi interna suasio, qua ita vocatur aliquis, ut aptum ei non est, ut vocantem non spernat. Consequens est absurdum : Ergo et antecedens ». Respondeo : Nihil absurdi ostendi potest in antecedente bene intellecto, cum utrinque indubitatum sit ex Evangelio : Deum vocare aliquos, qui merito debebant et poterant vocationi respondere, nec tamen respondent ; et vice versa aliquos non vocare eo modo, quo prævidet eos sibi responsuros, ut de Corozaim et Bethsaida, et vice versa de Tyriis Sydoniisque constat. Nec juvat Amesium nuda asseveratio contradictoria. Unde enim probat, Galilæos illos non habuisse « vocationem simpliciter sufficientem » ad conversionem, cum hanc constet ex verbis Christi futuram sufficientem simpliciter ad conversionem Tyri et Sydonis ? « Certissime ergo fallit aut fallitur, dum tam temere ait « certissime falsum », quod tantum non apertis verbis Evangelii constat esse verum. Quis jam nisi absurdissimus dicet absurdum id quod Deus facit ? Non vocat ergo Deus reprobos, cum videt eos secuturos vocantem ; vocat vero frequenter, cum prævidet non secuturos, cum tamen possent. Neque enim ad sinceram vocationem Dei necessaria est efficacia omnimoda. Quidsi enim reliquisset omnes communi providentiæ, ut poterat, ac sine speciali affectu distribuisset auxilia gratiæ prout sors et cursus rerum ferret (ut nonnulli minus probabiliter putant de facto eve-

nire) ? an quis posset ideo juste conqueri ? Si tunc non, cur jam, cum reprobos relinquat providentiæ communi, qua salvari revera possent, et etiam salvarentur, si per ipsos non staret ? Præter inania verba nihil ad rem facientia non habet quod reponat Amesius. Illud vero prorsus absurdum, cum putat, pari ratione posse Deum vocare eos, qui carent auxiliis sufficientibus, damnareque non respondentes vocationi, ac eos quos prævidet non secuturos vocantem, cum maxime possint. Prius enim tyrannicum est, et blasphemum, quod Deo affingatur : Posterius Deum sancte et juste facere SS. litteræ satis perspicue docent. Et quamvis « certissimum » sit, neminem certum converti nisi qui congrue vocatur ; non minus tamen certum est, posse sufficienter vocatos, dummodo velint, sequi ; non vero nisi impie posse eosdem vocanti reluctantes, suam inobedientiam vocanti non congrue, imputare. Non est proinde quod « compescant Jesuitæ impios ullos clamores » (ut calumniatur Amesius), cum omnibus lumine naturæ constet, culpam peccati et mortis Calvinistas referre in Deum, gratiam sufficientem omnibus dari negantes, ut infra amplius patebit.

III. — Objic. « Ista explicatio gratiæ efficacis Bellarminiana parum aut nihil differt ab opinione illa, quæ efficaciam in voluntate humana ponit ; quam tamen Bellarmin. antea fassus est, alienam esse a Scripturis, evertere fundamentum prædestinationis divinæ, et abusum esse nominis gratiæ efficacis ». Respondeo : Discrepant illæ duæ opiniones non minus quam aurum obryzum ab aurichalco. Prima enim illa vult pendere gratiæ efficaciam a sola voluntatis cooperatione ; nostra vero a voluntate Dei efficaci, qua (posita præscientia conditionata de consensu futuro Petri, si sic vocaretur), ipse de industria ex speciali affectu, seligit eas gratias quas prævidet futuras efficaces : aliis usurus, si eas prævidisset inefficaces. Ita decretum PP. Generalium Societatis apud Tannerum loc. cit. Numquid per hoc funditus eliminatur opinio illa quæ efficaciam ultimate suspendit ab actuali hominis cooperatione, quæ utique tantum est ex eventu et in actu secundo ; cum nostra vicissim constituat essentialiter « efficacem in actu primo, ex sola illa præscientia conditionata, cum qua : et affectu efficaci, ex quo confertur talis auxiliorum congruorum series ». Unde patet aperte calumniari Amesium, cum ait : « Eam discrepantiam consistere in solo fuco verborum ». Frustra etiam Bellarmino objicit Becanum. Hunc enim a via regia deflexisse agnovit Bellarminus. Patet et falsitas omnium quæ subjicit Amesius, uti et ipsa Summa disceptationis, qua claudit hoc caput, nempe : « Si Deus tantum suadendo trahit nos ad bonum, tum non alia est efficacia gratiæ Dei in fidelibus ad bene agendum, quam est tentationis diaboli in peccatoribus ad male agendum ; et proinde sicut efficacia tentationis magis pendet ex voluntate peccantis, quam diaboli tentantis : sic efficacia gratiæ magis pendet ex voluntate bene agentis, quam Dei ad bonum excitantis ». Sed ex dictis patet luculenta disparitas, quia dæmon tentator nec penetrat intimos animi recessus ejus quem tentat ; nec scit infallibiliter, quid quavis in circumstantia voluntas humana tentationibus sollicitata sit actura : unde Satanæ impossibile est, habere in promptu tentationes infallibiliter sortituras effectum ; cujus oppositum de Deo et fides et omnis recta ratio docet.

Plura non addo : hæc quippe sufficiunt ad vindicationem Bellarminianæ, et Societati nostræ communis doctrinæ, quam tandem Franc. Sylvius et reliqui professores Regii Duacenses post multorum annorum contradictionem physicæ prædeterminationi addictissimi agnoverunt. Sic enim Decanus et Facultas illa aiunt in Epistola anno 1646. ad Fulgentium Jansenistam Lovaniensem data 10. Maii : « Accusarunt Molinam PP. Dominicani in primis, quasi concursum tam supernaturalem, quam naturalem causæ secundæ liberæ, concursu causæ primæ priorem simpliciter statueret, et scientiam quamdam mediam, qua Deus prævideret, quid causa secunda libera ageret prius prima, si in talibus vel talibus circumstantiis constitueretur a Deo. Nec aliud caput hujus controversiæ agnovit D. Sylvius, paucos ante mortem menses, relicto hoc manuscripto » : (Quamvis scientia quæ vocatur media, multos habuerit, et etiam nunc habeat contradictores, nec immerito, quatenus per eam intelligitur ea notitia futurorum conditionalium, qua Deus ante omnem actum suæ voluntatis novit : « Quid per liberum arbitrium creaturæ esset futurum », si collocaretur in tali vel tali rerum ordine ; (quem enim videre posset priorem primo nisi impossibilem ?) si tamen per scientiam mediam intelligatur notitia, qua Deus novit, quid liberum

arbitrium esset per Dei gratiam facturum, si talia vel talia auxilia ei darentur; non video cur non sit absque contradictione admittenda. « Ecce signum cui contradici creditum est, Primatus causæ primæ, pro quo Estius rationibus 40. deinde Sylvius toto libro de motione primi motoris pugnarunt; qui primatus si Dei gratiæ concedatur, et eripiatur libero arbitrio, huic relicta primitate formali, libera, vitali, male sani essemus, si fingeremus nobis inimicas auxiliares copias PP. Jesuitarum (contra Jansenium, etc.). Nec video, cur RR. PP. S. Dominici se nobis tota acie non conjungant, etc. » Et horum quidem copiæ (quas Amesius aliique Gommaristæ sibi allegunt), in quantas inter Catholicos angustias paulatim redactæ sint, videre licet in Tract. de Scientia media tum Hieronymi Vives Dominicani Hispani, tum Matthiæ Borulli Societ. Jesu Valentini, contra eumdem Vivem ante quadriennium edito disp. 5. sect. 2. et quinque sequentibus.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

Ad CAPUT I.

Quantum ad communicationem gratiæ, sententia Pelagianorum fuit, gratiam a Deo omnibus hominibus paratam esse, modo ipsi eam petere et excipere velint; posse autem unumquemque ex viribus liberi arbitrii sine alia præveniente gratia ipsam gratiam expetere, invocare, excipere. Amesius cum hic nihil quod improbet invenerit, ne tamen taceret, producit « Did. Alvarez distinctius multo referentem quatuor status hæresis Pelagianæ ». Sed quid hoc ad rem præsentem? Nimirum familiariter cum hoc Didaco passim agendo, videri vult in hac materia, Thomista potius quam Calvinista, ut jam supra notatum. Opposita Pelagianæ sententiæ est Lutheri et Calvini, qui nullam agnoscentes distinctionem inter auxilium sufficiens et efficax, docent, multis deesse sufficiens auxilium ad salutem, omnibus scilicet iis, qui non sunt a massa perditionis divina prædestinatione liberati. Media inter has hæreses est sententia Catholicorum, qui docent, omnibus hominibus pro loco et tempore sufficiens auxilium non deesse, et tamen sine præveniente gratia, neminem posse gratiam desiderare, petere, vel accipere. Amesius : « Sensus igitur istorum Catholicorum est : omnibus dari sufficientem gratiam, et tamen sine sufficiente gratia neminem posse gratiam desiderare, petere, accipere. Ubi 1. observandum est, quam difficile sit discrimem aliquod speciosum invenire inter sententiam Pelagianam et Catholico-Pontificiam. Bellarm. nullum potuit ostendere, nisi ridiculo et exsenso sermone » : (Quamvis omnibus detur sufficiens gratia, tamen sine sufficiente gratia nemo potest gratiam accipere). « Discernit enim res maxime contrarias, quasi tantum essent diversæ; habere gratiam, et accipere gratiam sine gratia. Observandum 2. etiam Pelagianos numquam negasse gratiam universalem, sufficientem, et non efficacem (talem enim controversiam nemo ipsis movebat), sed (ut Augustin. hær. 88. notat), inimicos fuisse Dei gratiæ specialis et efficacis. Sufficientem potestatem a Deo dari concedebant, eamque gratiam nominare, et necessariam affirmare non detractabant. Realis ergo differentia adhuc nulla apparet inter Pontificiam hanc sententiam et Pelagianam ». Respondeo : Amesius iterum strenue cavillatur (ne dicam sycophantatur). Nam 1. mentem et verba Bellarmini detorquet in nugatorium et exsensum sermonem. Quis nescit aliud esse prævenientem gratiam, aliud auxilium sufficiens? Ista quippe nec convertuntur, neque opponuntur, sed subinde coincidunt, subinde differunt, et quidem posterius respectu prioris habet se, ut aliquid universale; sub quo continentur auxilia, non tantum quæ veniunt nomine gratiæ theologicæ et supernaturalis proprie sic dictæ, sed etiam quæcumque ordinis naturalis auxilia, quæ in priorem cadere nequeunt. Amesius omnia confundit, ut veritati tenebras offundat. 2. Insigni fraude incautos tyrones implicat, dum iis persuadere satagit, hoc totum esse Pelagiani erroris, quod opponitur contrario errori Prædestinatianorum, Calvinianorum, et Jansenistarum. Pelagius non errabat in hoc, quod liberum arbitrium non tolleret cum Manichæo, Luthero, Calvino etc. Nec in eo, quod doceret : Deum velle (voluntate antecedente et hypothetica) omnium salutem; ac proinde omnibus vi hujus voluntatis divinæ, parata esse media sufficientia : nusquam in his erroris Pelagium notari ostendere potuit Amesius. Erravit vero Pelagius in hoc : quod negaret necessitatem auxiliorum gra-

tiæ Christi intrinsece supernaturalium, non tantum efficacium, sed etiam sufficientium. Pendet ergo veritas Catholica veluti Crucifixus inter duos latrones, hæresim scilicet Pelagianam et Calvinianam e diametro sibi oppositas; ut magis cap. proxime seq. patebit.

Ad CAPUT II.

I. — Propositio : Auxilium gratiæ Dei non ita offertur omnibus hominibus, ut Deus exspectet homines, qui illud desiderent vel postulent, sed prævenit omnia desideria, et omnem invocationem; ut contra Pelagianorum reliquias definitur in concil. Arausic. canon. 3. et 4. Amesius contra liquidam veritatem non habuit, nisi iteratas sycophantias, jam a nobis excussas. Nimis perspicue et ex asse calumniatur.

II. — Auxilium gratiæ Dei non omnibus æqualiter adest. Quid Amesius? Veritatem clarissimam negare non potest. Ait tamen : « Si de sufficiente intelligatur, non videri ab iis posse defendi, qui omnibus eam dari volunt, nisi illam gratiam, quæ uni est tantum sufficiens, respectu alterius dicere velint, esse plus quam sufficientem ». At quid hic falsi aut absurdi? « Quidquid sit, Pontificii hac sententia a Pelagianis non discriminantur ». At numquid, ridicule Puritane, qui propositionis hujus veritatem agnoscis, a Pelagiano per hanc discrepas? Quod « illi gratiam secundum merita dari voluerint », damnant Catholici omnes.

Ad CAPUT IV.

III. — Propositio : Nulla esset in Deo iniquitas, etsi omnibus hominibus auxilium sufficiens ad salutem negaret, ut certissime constat ex indignitate, quam omnes ex peccato originali contraximus, unde nascimur filii iræ. Amesius : « Accipimus hanc confessionem, eorum clamosis calumniis opponendam, qui illam doctrinam crudelitatis accusant, quæ gratiam tradit minori hominum parti communicari ». Resp. : Frustra hoc opponitur pro tuenda impia crudelitate Calvini et sequacium, qui docent absoluto decreto, et omnino antecedenter ad ullam operationem hominum et Angelorum, plerosque velut oves macello infernali Cacodæmonis addictos, tantum ad ostensionem justitiæ divinæ; item de facto non velle etiam voluntate antecedente omnes salvos fieri; nec Christum pro omnibus mortuum.

IV. — Sive detur auxilium sufficiens omnibus, sive tantum aliquibus, nos tamen de nullius salute, donec in hac vita fuerit, desperare debemus, neque ab ullo subtrahere correptionem, et alia charitatis officia. Amesius : « Veram et hanc fatemur : sed opponimus eorum insaniæ, qui prædestinationis doctrinam (Calviniano-Gommaristicam), charitatis officiis inimicam esse nugantur ». Resp. : Frustra hoc opponitur pro defendendo crudeli dogmate antecedentis et absolute reprobationis, quod quis pius non horreat? Si misero reprobo liberum non est cum Dei gratia sibi oblata et data, collocare se in numero salvandorum, et cum physice a Deo prædeterminatus sit ad actiones sceleratas, insanus fuerit, qui talem velit lucrari.

Ad CAPUT V.

V. — Propositio : Auxilium sufficiens ad salutem pro loco et tempore, mediate vel immediate omnibus datur. Iis qui usu rationis utuntur, datur immediate; iis autem qui rationis usu carent, mediate; quoniam parentes eorum Baptismum procurare possunt, si volunt. « Hæc propositio », inquit Amesius, « Pontificios a Pelagianis non distinguit ». Respondeo : Hoc omnino verum non est, cum Pelagiani negent Baptismi necessitatem : At esto; sufficit, per eam nos secerni a Calviniano-Jansenistis. « At, inquit, contradicit hoc Apostolo Roman. x. vers. 14. *Quomodo audient sine prædicante?* Repugnat experientiæ, omnes adultos habere immediate gratiam sufficientem ad salutem : Mediata donatio gratiæ, in parentum potestate collocata, est commentum omni ex parte ineptum. Neque enim omnibus parentibus notus est Baptismus; nec omnes, qui norunt, possunt illum quibus volunt procurare; nec denique vel ex Baptismo, vel ex voluntate parentum pendet gratia et salus filiorum ». Respond. : Ab omnibus istis erroribus et calumniis vindicat Catholicos non modo Did. Alvarez, præcipue disp. 112. quem hactenus suæ Calvinistæ causæ patronum Amesius toties objecit, sed multo maxime ex ipso Calvini grege Gerhardus Joannes Vossius lib. VII. histor. Pelagian. ubi fusissime docet in Summa : « Veteris hanc Ecclesiæ sententiam fuisse, velle Deum conversionem et

salutem omnium, ac pro ea adferre illud Apostoli I Timoth. II. 4. I Petr. III. 9. Roman. XI. 4. et 5. Ezech. XXXIII. 32. 35. Hebr. VI. 16. et 18. » Deinde ingenti nube testium (SS. Patrum) producta, sic producit : « Ex his omnibus nihil aliud consequitur, quam docere Patres, non solum per Evangelii prædicationem vocatis, verum universis quoque totius orbis incolis, qui sunt, fuerunt, erunt, offerri et oblatum iri gratiam, quæ licet non sufficiat ad immediate ingenerandam fidem, sufficiens tamen sit ad id, ut hominem proxime quidem ad gratiam communem, remote autem ad gratiam regenerantem possit disponere, etc. ».

Ad hoc « luculentis testibus » SS. Iren., Tatiano, Theophilo, Clem. Alex., Orig., Cypr., Arnob., Athan., Cyrill., Hieros., Hilar., Basil., Nazianz., Chrysost., Hieron., August., Cyrill., Alex., Prosp., etc. demum th. 5. addit anathematismos concilii Arelatens. A. C. 524. seqq. : « Anathema illi qui dixerit, eum qui periit, non accepisse ut salvus esse posset. Anathema illi, qui dixerit, quod vas contumeliæ non possit assurgere, ut sit vas in honorem. Quod Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines salvos esse velit, etc. ». Quibus consentiunt ista Lucidi : « Qui dicit, alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædestinatos; aut quod Dei voluntate pereunt, qui pereunt, etc. Hæc omnia, quasi impia et sacrilegii repleta condemno : assero autem eum, qui periit potuisse salvari ». Hæc, nisi fallor, pro vindicatione Bellarmini contra hæresim Prædestinatianorum et Amesii calumnias sufficiunt. Dicetne Vossium, S. Augustinum, et cæteros Patres cum Pelagio contradicere Apostolo? Videatur etiam Franciscus Maccedus in Augustini cap. 9. ubi fuse ostendit, omnes Lutheranos, Arminianos, ipsum Calvinum, et potiorem ejus gregis partem (exceptis paucis rigidioribus), universalem hanc gratiam tueri.

Ad CAPUT VI.

VI. — Propositio : Auxilium Dei necessarium et sufficiens ad resurgendum a peccato, etsi nulli desit pro loco et tempore, non tamen adest omnibus momentis. Amesius tricatur « de loco et tempore » ; sed mysterium hic aliud non latet, quam Deum in vita productiore aliquando opportune etiam gravissimos peccatores sua gratia excitare, ut absolute et physice loquendo, quovis tempore, quo eis hac de re cogitare in mentem, venit, possint ad divinam gratiam recipiendam se disponere ; etsi nonnulli indurati moraliter (hoc est, sine maxima difficultate, quam Deus prædixerit ab eis non superandam), facere id non possint. Omitto cavillos *nugatorios* Amesii, quos perquam insulse hic Bellarmino objicit. Qua vero fronte vocat « sophisticam limitationem », cum tamen hac temperetur sententia generalis, cui se Calvinistæ tantopere opponunt?

Ad CAPUT VII.

VII. — Propositio : Auxilium sufficiens ac necessarium ad vitanda peccata, omnibus hominibus, et omni tempore, vel immediate, vel mediate, præstatur. Furit hic Amesius, et Penon lagianismi arguit assertionem, quam negare potuit verbis SS. Scripturæ et testimoniis Hieron., Chrys., August. etc. perspicue confirmari; itemque ratione. 1. Quia indurati et excæcati vere et proprie peccant. Ergo habent auxilia sufficientia, quibus possint non peccare. Nemo quippe peccat in eo, quod vitare nullatenus potest. Nec evadit vim hujus rationis, dum ait : Sic « effectum gratiæ esse, ut homo possit peccare » , ideoque « multis optandum ; ejusmodi auxilio gratiæ semper destitui ». Respondeo : Nihil in utraque illatione incommodi, si recte accipiatur. Sine dubio enim nemo peccat nisi libere volens : nemo vult libere id quod evitare nullatenus potest; non potest denique evitare peccatum, nisi habeat vires et auxilium ad evitandum. Reprobis vero quis neget esse optabilius, quod fuissent pecudes rationis, libertatis, et auxiliorum gratiæ expertes, quam illis omnibus non ut par erat uti?

2. Ratio. Ex SS. litteris et communi sententia Theologorum constat, peccatum sæpe esse pœnam peccati. At hoc verum esse non posset, si excæcati et obdurati peccare non possent. Hic silet Amesius.

3. Ratio. Quia sequeretur illos excæcatos et induratos esse impeccabiles, et consequenter injuste puniri, cum omnis pœna, si justa sit, pœna peccati sit; ac demum ante mortem desinere esse viatores, cum sic nec bene nec male operari possent. Etiam hic silet Amesius.

4. Ratio. Omne peccatum intrinsece requirit libertatem. Amesius 1. « Intrinseca illa naturæ libertas quæ requiritur ad pec-

catum, est in omni actu voluntario, qui provenit a consilio : quia ille qui certò consilio aliquid vult, illud idem vellet, quamvis potestate maxime absoluta posset contrarium velle. 2. Peccat homo etiam in eo quod non potest vitare, quando illa impotentia ejus culpa contrahitur ». Resp. 1 : Ut volitum dici possit, voluntarium certe liberumque nec esse nec dici vere potest, id quod a voluntate (quantumvis suavissime) necessitata fit. Omnis antecedens necessitas physica libertati essentialiter repugnat, ut omnis sana philosophia et theologia docet. Respondeo 2. : Implicat contradictionem, peccare in actione vel omissione inevitabili, quantumvis propria quis culpa reddiderit se impotentem. Nam tota illa culpa et pœna (e. g., peccati originalis), præcedit dictamen conscientiæ, per quod ego hic et nunc cognosco me obligari ad non peccandum. Non possum autem cognoscere hic et nunc me obligari ad id, quod hic et nunc est mihi impossibile. Sic qui propria culpa in morbum gravem incidit, non potest novo præcepto obligari ad militandum, strenue laborandum, etc. Præceptum enim tale foret plane inutile ; quod est contra essentiam præcepti obligantis. Quod demonstratur ulterius. Quia quicumque habet libertatem, habet sufficientes vires ad non peccandum ; peccatum enim supponit præceptum, et Deus præcipiens videt distincte omnes casus possibiles, ad quos præceptum extendi velit. Unde si velit præceptum extendi ad casum, in quo videt mihi impossibilem observantiam illius, utique vult et præcipit aliquid impossibile, hoc est, conjunctum ex mea observantia et impotentia observandi, adeoque præcipit chimæram.

5. Confirmatur : Quia non potest intelligi, quod aliquis non teneatur ad totum id, ad quod tenetur. Sed totum id ad quod tenetur, est perfecta innocentia, et negatio cujuslibet peccati mortiferi ; ergo ad hanc tenetur quilibet homo. Et tamen nemo potest teneri ad aliquod impossibile : ergo perfecta innocentia est cuivis possibilis : ergo habet quivis auxilium sufficiens ad illam. Denique quicumque obligatur ad aliquid, obligatur ad illud in sensu composito cum omni alia obligatione : alioqui obligaretur disjunctive, et sic posset impune omittere alterutrum : ergo homo in sensu composito cum obligatione abstinendi ab omnibus peccatis præter peccatum A. obligatur abstinere a peccato A. Ergo obligatur ad id quod est sibi possibile. Et hactenus dicta evincunt hanc Catholicam assertionem non tantum de potentia physica, sed etiam de morali. Nam si Christus impetravit omnibus auxilium physice sufficiens, utrique impetravit etiam moraliter sufficiens, alioqui non fuisset verum beneficium, quippe a nemine prudenter desiderabile, utpote nullam præbens spem salutis, et augens reatum. Et certe quomodo alias obligarentur omnes ad spem firmissimam collocandam in auxilio divino, si norint, Deum negare multis auxilium moraliter sufficiens ? Nec obstat quod ex S. Thoma 1. 2. quæst. 109. artic. 8. aliisque Scholasticis objicit Amesius : « Peccatorem non posse vitare omnia mortalia, nisi habeat gratiam justificantem, per quam ad Deum convertatur ». Nam addit in primis S. Doctor : « quod non possit longo tempore », id quod Ames. omisit. Notat vero Cajet. id intelligendum « per se », et verificari « a communiter contingentibus. » Et ratio est, quia omnis adultus saltem per se, vel est in gratia, vel commisit peccatum mortale. Si est in gratia, habuit speciale auxilium ; si commisit peccatum mortale, non potest diu in eo statu abstinere a novo mortali, quia dum peccavit mortaliter, constituit sibi suum finem ultimum propria commoda, et non honestatem aut Deum. Unusquisque autem si longo tempore operatur, aliquando operatur secundum habitum præexistentem et finem præconceptum, nisi illum mutet. Cum ergo tot incidant occasiones peccandi mortifere ob propria commoda, nisi mutaverit finem præconceptum, identidem peccabit. Si vero illum mutet, eo ipso habet gratiam specialem, et non manebit in mortali; ad hanc enim mutationem requiritur auxilium speciale, quo possit amare Deum super omnia. Nihil ergo hæc objectio ad rem facit ; quia in potestate hominis est auxiliis divinis uti, ut redeat cum Deo in gratiam, adeoque omnia ejus præcepta etiam diutissime servet. Locuti sumus autem hucusque tantum de peccatis mortalibus, quæ sola avertunt a fine ultimo et æterna beatitudine.

Ad CAPUT VIII.

Hæretici præcipue contra 5. et 7. propositionem objiciunt, 1. : « Scriptura testatur quosdam homines a Deo excæcari et indurari. » Sic est. Quid hinc infertur ? Ergo non datur illis aliquando gratia sufficiens ad re-

surgendum, saltem remota, ut possint salvari, si serio velint, nego sequel. Ergo non datur illis quovis momento, concedo, uti et si post gravem lapsum non supervivant pro aliquo notabili tempore. Pro nobis certe stat illud II Petr. III. vers. 9. *Patienter agit Deus propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Et illud S. Prosperi ad object. 25. : « Nemini Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate despoliat ». Sed replicat Amesius : « Juxta Bellarm. lib. II. de amiss. grat. cap. 14, obcæcatio et obduratio est, qua fit ut homo justo Dei judicio peccata præterita punientis, ita destituatur auxilio divino, ut non possit moraliter non cadere : « quomodo ergo potest induratus, dum talis manet, sufficiens auxilium habere ad duritiam repellendam » ? Sed mox sequitur apud Bellarm. solutio hujus dubii in 3. observatione, scil. hanc impotentiam, qua homo excæcatus vel obduratus non potest videre quod videndum est, non esse absolutam, sed ex hypothesi. Nam licet homo, dum est cæcus et obduratus, non possit cernere, et cedere ; tamen absolute potest, quia potest cum Dei gratia removere cæcitatem, et obdurationem, quibus remotis cernere poterit et cedere. Numquam enim Deus ita destituit, quin saltem juvet ad impenetrandam gratiam, et vires, quibus obduratio tolli possit, quando tenetur homo converti ad fidem vel justitiam, et nisi faciat peccet. Proinde qui non potest facere quod debet, sua culpa non potest, et ideo peccat, quia si peteret auxilium, utique impetraret. Instat adhuc Amesius : « Misericordia et induratio inter se opponuntur, ita ut ex uno affirmato, alterum negetur. Rom. IX. 18. Consequentia igitur est firma : Hic homo est induratus : Ergo est auxiliis gratiæ et misericordiæ destitus. » Resp : Induratio opponitur sufficienti omni misericordiæ, nego; magnæ illi misericordiæ, congruæ et efficaci, quæ a nullo corde respuitur, concedo assumptum ; unde non sequitur universaliter Amesii illatum.

II. — « Act. XIV. vers. 15. et XVII. vers. 30, *Deus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* » At quomodo hinc nisi virtute Quodlibeticæ infertur negatio gratiæ sufficientis? Etsi enim non ita largiter antiquis temporibus ut postea fluxit gratia Dei, numquam tamen ideo ea mensura gratiæ defuit, quæ divinæ providentiæ sufficiens et necessaria visa sit. Etsi ergo non miserit ad eos Patriarchas et Prophetas, neque legem scriptam dederit ut Judæis ; tamen « *non sine testimonio semetipsum reliquit*, ut ibid. testatur Apostolus, ideoque *eos inexcusabiles* ait, Rom. I. vers. 20. Certe si fuerunt « inexcusabiles, quod Deum non glorificaverint secundum notitiam, neque etiam secundum potentiam suam » (ut fatetur Amesius), non potuerunt carere omni auxilio ad resurgendum a peccatis sufficiente. Manifestum est enim, eum minime glorificare Deum secundum notitiam et potentiam suam, qui non conatur resurgere a peccatis, et reconciliari Deo, quem unice peccando offendit.

III. — « Rom. X. vers. 14. *Quomodo credent sine prædicante?* at multis non est prædicatum Evangelium. Ergo iis omnibus non datur sufficiens ad salutem auxilium. » Respondeo : Hinc recte negatur illis gentibus proximum et immediatum, non vero mediatum et remotum auxilium sufficiens. Unde cum S. Thoma quæst. 14. de verit. art. 11. communiter dicunt Theologi : « Si quis in sylvis nutritus ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni, et fuga mali, certissime credendum est, quod Deus ei vel per internam inspirationem revelaret mysteria, vel ad eum prædicatorem dirigeret. » Hoc porro accipiendum est de iis infidelibus adultis, qui usu rationis pollent : nam innumeris barbaris, qui brutis pecudibus, quam hominibus sunt similiores, sufficiens gratia proprie non datur magis, quam infantibus ; unde de utrisque pari ratione statuendum videtur. Certe de utrisque probabiliter dici posse, quod careant gratia sufficiente etiam remota, multis contendit contra Suarezium et alios plerosque Franc. Macedus ni scrinio S. Augustini cap. 11. Sed quidquid de his sit, de adultis rationis usu pollentibus procedit Bellarmini et communis responsio, quod facientibus iis quod in se est (independenter, non ab omni gratia, sed a gratia Theologica stricte sic dicta et supernaturali), Deus non deneget gratiam. Quomodo autem hinc non videantur ea bona opera naturalia mereri de congruo gratiam supernaturalem, adeoque justificationem (quod non posset sine periculo Semipelagianismi admitti, cum faceret gratiam quasi pedisequam naturæ), id varii varie explicant in Tract. de gratia. Placet explicatio hæc præ aliis, quæ ait : Si post peccatum originale natura humana non fuisset redempta, debuissent homines habere vires saltem physicas ad vitandam pœnam

sensus æternam : imo verisimile est, quod ex Dei misericordia habuissent etiam vires morales. Si ergo fecissent multa bona opera naturalia, utique per ea meruissent, ut Deus abrumperet illis vitam, atque ita eos auferret ex periculo committendi peccatum mortale, et sic incurrendi pœnam sensus æternam. At postquam Christus obtinuit iterum elevari naturam ad statum supernaturalem, conjuncta fuit (ex lege Dei extrinseca, sed infallibili), vitatio inferni in adultis cum consecutione visionis divinæ : et quoniam merita naturalia ad hanc non extenduntur, ideo neque possunt extendi ad illam. At Christus noluit suum beneficium per accidens aliquibus inculpabiliter nocere, ideoque impetravit a Deo, ut quoties darentur ea opera bona naturalia per quæ posset quis in natura lapsa non elevata mereri vitationem inferni, Deus ex merito ipsius Christi daret gratiam sufficientem ad obtinendam vitationem inferni, quamvis connexam cum supernaturali beatitudine. Et sic commode intelligitur illud pactum cum Christo initum per aliquam congruitatem, quæ non includat ullum meritum congruum in ordine ad præmium supernaturale. Illa enim prior congruitas in eo sita est 1. Quod congruum sit Deo uti sua liberalitate, elevando genus humanum ad maximum bonum ; et hæc fundatur in ipsa bonitate Dei, nullatenus vero in merito nostro. 2. Quod congruum sit Deo, ut quando vult omnes proxime elevare ad tale bonum, seligat potius illos, qui secundum suas vires melius operantur ; non quia id ipsi mereantur positive, sed quia congruum est Deo, seligere potius meliores quam minus bonos. Sicut si rex vellet ex sua humanitate ducere uxorem aliquam ex privatis subditis : congruum esset, ut eligeret melius moratam ; non quia virgo illa per tales mores connubium regium meruisset, sed quia supposita illa liberalitate decreta in genere, prudenter agat rex, si meliorem seligat ex eo ordine subditorum.

IV. — « Joan. VI. vers. 44. *Nemo potest venire, nisi Pater traxerit eum : et omnis qui audivit et didicit a Patre, ad me venit.* Nemo potest venire, nisi qui trahitur. Non autem trahuntur omnes, quia non veniunt omnes : Ergo non possunt omnes venire. » Resp. 1. : Minor est falsa de tractione inchoata et sufficiente, ut absolute posset, qui audivit, discere a Patre ; de tractione completa, seu pertractione congrua et efficaci conceditur. Resp. 2 : Absolute loquendo, verba illa Christi verius et aptius de posteriore hac pertractione congrua et efficaci accipiuntur, quæ scil. ita suadet ut persuadeat. Dicitur autem non posse venire, qui non trahitur ita per gratiam efficacem, non quod absolute non possit, sed quia infallibiliter non veniet : sicut etiam contra qui trahitur, potest absolute non venire, tamen infallibiliter venit. Infert hinc Amesius : « Ergo juxta Bellarm. absolute potest is credere in Christum, qui non trahitur a Patre, non docetur a Deo, non audit et discit, vel cui non est datum a Patre. » Respondeo : Omnino potest credere, quia cœptus est trahi, et audivit a Patre per gratiam prævenientem, et excitantem, adeoque habuit auxilium sufficiens, ut quod reliquum est ad hoc ut pertrahatur et discat, orando et cooperando dicat cum sponsa in Cant. *Trahe me, etc.* Sic Act. XVII sufficientem gratiam habebant omnes qui in Areopago Paulum audierant disserentem de Christo et resurrectione mortuorum. *Sed quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt, audiemus te de hoc iterum. Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt, etc.* Itaque ly *Nemo potest*, in illis verbis Domini, intelligenda sunt, de potentia non antecedente, sed consequente, uti illa ejusdem Evangelistæ cap. XII. vers. 39. *non poterant credere.* Quis autem dubitet, Judæos illos coram quibus *tanta signa Christus fecisse* dicitur ibid. vers. 37. non credendo gravissimo infidelitatis scelere se obstrinxisse, adeoque habuisse potentiam antecedentem et auxilium sufficiens ad credendum ? Quorsum enim Dominus illis prædicaret, tot et tanta signa coram eis faceret, ad fidem eos hortaretur, reprehenderet et inexcusabiles diceret, si non dedisset eis auxilium, quo possent credere ?

Ad CAPUT IX.

VIII. — Propositio : Quamvis gratia sufficiens omnibus detur : tamen prædestinationis divinæ nulla ratio ex parte nostri assignari potest, ne conditio quidem sine qua non prædestinaretur is, qui prædestinatur. Amesius agnoscit hanc posteriorem partem assertionis de gratuita prædestinatione esse verissimam : « Observari tamen vult. 1. per eam gravissimi erroris damnari plurimos Ponti-

ficios, etiam magni nominis Jesuitas, Vasquium, Becanum, Molinam etc., qui electionem ad gloriam docent factam esse ex prævisis meritis ». Sed hoc vel imperite, vel calumniose dicitur. Quis enim Theologorum, cum Bellarmino, Suarezio, et Thomistis communiter Prædestinationem totam quoad omnes ejus effectus gratuitam statuens, ideo « damnavit erroris gravissimi » (imo vel levissimi), opinionem de gloria ex meritis prævisis tantum prædestinata ? « Observari vult 2. hanc sententiam Bellarmini conciliari nullo modo posse cum iis, quæ supra dixit de gratia efficaci ; nisi quemadmodum efficaciam gratiæ in eo posuit, quod suadeatur ipsi eo modo, loco, tempore, quo Deus prævidit hunc vel illum per liberum arbitrium illam amplexurum ; sic etiam electionem ad gratiam collocet in eo, quod Deus decrevit illam cum talibus circumstantiis offerre. Hac autem ratione liber ille influxus liberi arbitrii, quo consentit aliquis auxiliis excitantis gratiæ, non esset effectus electionis ; et sic nemo eligeretur ad consentiendum Deo vocanti, aut gratiam efficacem. Hæc igitur tam speciosa professio Bellarmini, de gratuita prædestinatione, primariam ejus partem tollit ». Hæc sive observatio, sive objectio jam subruta est supra, ubi ostensum est, longe aliter a nobis constitui efficaciam gratiæ in actu primo, ac Amesius affingit.

Quæ deinceps subjicit de variis Scholasticorum sententiis, quibus constituuntur signa seu instantia, secundum quæ nostro intelligendi modo ordinentur actus ad divinam prædestinationem concurrentes, nihil admodum faciunt ad controversiam fidei, et omnes in scholis censentur probabiles. Videtur autem Amesius hæc ideo commemorasse, ut haberet occasionem calumniandi « scientiam mediam » Jesuitarum. Sed quid opus hic putidam illam calumniam toties protritam ad incudem vocare, qua fingunt, « Deum secundum hanc præscientiam prædestinationis decretum tam concepisse ab æterno, quam in tempore executioni mandare ? » quasi nimirum præscientia illa conditionata (quod voluntas tali auxilio vocata excitationi sit responsura), motivum fuerit, propter quod Deus prædestinarit hos et non alios ; quod Bellarmino cæterisque Catholicis in mentem non venit. Nihilo meliores sunt sex cavilli reliqui, quibus carpit nonnulla instantia a Bellarm. assignata, unde denuo infert illud suum commentum, quod sic « prædestinatio non sit certa et infallibilis sua virtute, sed ratione consensus humani præsciti quidem, sed non prædestinati ».

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

Ad CAPUT III.

Liberum arbitrium juxta S. Thomam ita definitur, quod sit libera potestas ex his, quæ ad finem aliquem conducunt, unum præ alio eligendi, aut unum et idem acceptandi, vel pro arbitrio respuendi, intelligenti naturæ ad magnam Dei gloriam attributa. Amesius : « Hæc definitio quamvis eum sensum possit habere, ut de ea non sit contendendi causa; neque tamen est accurata, neque in illo sensu, in quo a Bellar. declaratur, potest defendi, sicut ex seqq. apparebit. Simplex et vera definitio liberi arbitrii est, quod sit facultas agendi ex consilio. Hoc Bellar. ipse fatetur cap. 17. Satis est ad essentiam liberi arbitrii, si quis habeat optionem diversarum rerum, et electio fiat cum pleno atque perfecto judicio rationis ». Resp. : Quam falso Amesius carpat definitionem Bellarminianam, apparebit ex sequentibus. Quod vero suam Lutherano-Calvinianam etiam Bellarmino affingere non erubuerit, spissa et palpabilis impostura est. Quis sanæ mentis dubitet, non habere liberam electionem eum, qui (quantumcumque suaviter et infallibiliter), necessitatur physice ad aliquid agendum, licet hoc agat cum consilio ex parte intellectus? Toto cœlo ab hac facultate distat illa, qua quis (juxta Bellarm.) habet liberam electionem cum pleno judicio rationis proponentis, quid in rebus, quarum datur optio, appetendum, fugiendumve sit. O simplicem Puritanum !

Ad CAPUT V.

Ad liberum arbitrium constituendum, inquit Bellarm. non sufficit libertas a coactione, sed omnino requiritur libertas a necessitate. Cum enim triplex a S. Bernardo et Magistro in 2. dist. 25. distinguatur libertas. Una a necessitate, altera a peccato, tertia a miseria. 1. est naturæ. 2. gratiæ. 3. gloriæ; Cumque libertas naturæ iterum sit duplex : una quæ opponitur simplici coactioni : altera cui non sola coactio, sed etiam necessitas quæcumque absoluta repugnat; ad liberum arbitrium postrema requiritur, ut SS. Scripturæ, et Patres passim inculcant, et ratio ipsa evincit : tum quia alioqui et pecoribus competeret liberum arbitrium æque ac pueris, furiosis, somniantibus : tum quia alioqui etiam Deus libere genuisset filium quia non coacte : tum quia alias nulla posset remanere controversia de libero arbitrio cum hæreticis, cum nemo hactenus sanæ mentis negarit, Deum et homines liberos esse a coactione : tum denique, quia chimærica omnino est potestas electiva cum determinatione ad unum ex necessitate. Electio enim est inter multa, ideoque electionem præcedit consultatio. At si necesse habeo unum aliquid velle aut facere, ad quid consultatio? ubi electio? Hanc Bellarmini doctrinam sane perspicuam et distinctam carpit Amesius, quod 1, « confuse magis proponatur, quam declarationis titulus promittebat ». At quænam, quæso, hic apparet confusio, nisi Amesii? 2. Ait: « Coactio est necessitas. Non debuit igitur necessitati opponi ». At quomodo hoc sequitur? Numquid recte dico : Ad hoc ut Puritanus sit homo, non sufficit ut non sit asinus, sed etiam ut non sit brutum? 3. Queritur « Per calumniam tribui suis (Lutherano-Calvinianis), quod libertatem statuant a coactione tantum. Supponunt enim semper, qui illa phrasi utuntur, libertatem voluntatis a necessitate naturalis determinationis ad unum ». Verum frivola nimis est hæc evasio et querimonia. Non est controversia, an liberum arbitrium habet necessitatem naturalis determinationis ad unum,

uti saxum determinatur naturaliter ut feratur ad centrum, ignis ad calefaciendum; sed an liberum sit ab omni necessitate absoluta extrinsecus illata absque coactione? Hic respondeant categorice quotquot sunt Lutheri et Calvini non degeneres discipuli; numquid Lutherus conceptis verbis art. 36. non « conferens, sed asserens » pronunciavit? « Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re; quia nulli est in manu sua, quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia de necessitate absoluta eveniunt ».Nonne Calvini sunt hæc verba lib. II. instit. cap. 3. §10: «Voluntatem movet Deus, non qualiter multis sæculis traditum est et creditum, ut nostræ sit postea electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari; sed illam efficaciter afficiendo ». Seu ut habet editio Gallica : « Ita movendo, ut sequi necesse sit : Illud ergo toties a Chrysostomo repetitum repudiari necesse est » : Quem trahit volentem trahit. Hic jam absque tergiversatione respondeat Amesius, aut ejus complices. Verane hæc Lutheri et Calvini asserta? an falsa, impia, blasphema vobis videntur? Si vera; quomodo calumniamini? si falsa, impia, blasphema; cur non iis aperta nobiscum fronte vos opponitis? cur inutilibus verborum ambagibus lubrice in omnem partem vos flectitis, ut quæ sit mens vestra, quis sensus, deprehendere vix liceat? Sane, si (ut in fine thesis 2. profitetur Amesius), « conceditis, liberum arbitrium in eo quod agit, liberum esse ab omni necessitate, ut proprie non possit necessario agere quoad exercitium sui actus, quamvis respectu divinæ ordinationis certo et infallibiliter agat, etc. » nihil prorsus a Bellarmino et Catholicis dissentitis, cum et nos infallibilitatem divinarum prædefinitionum ad actus bonos, libertati arbitrii nullatenus officere, ultro profiteamur. Si itaque sine fuco ita sentiunt adversarii, sine dubio relictis Luthero et Calvino pacem in hoc puncto nobiscum ineunt. Sed quam sincera ea sit, in decursu patebit.

Ad CAPUT VII.

Bellarm. : Libertas est formaliter in voluntate, radicaliter in ratione. Amesius : « Nulla alia ratione dicitur libertas voluntatis radicem habere in ratione, nisi quod objectum proponatur cum indifferentia intellectualis cognitionis, ad agendum, vel non agendum. Hinc autem sequitur, libertatem voluntatis non excludere illas prædefinitiones et prædeterminationes Dei, quas intellectus non potest penetrare, vel de quarum indifferentia non potest judicare ». Resp. : De prædefinitionibus Dei extrinsecis ab æterno, facile annuimus : prædeterminationes physicas intrinsece afficientes voluntatem « ita movendo, ut (juxta Calvini phrasin) sequi necesse sit », non dubitamus esse præsentissimum libertatis excidium, ut supra ostensum est.

Ad CAPUT VIII.

Bellarm. : Voluntatis electio pendet necessario ab ultimo judicio practicæ rationis. Amesius : « Si hoc verum est, tum falsum est quod ante dicebatur, ad liberum arbitrium requiri libertatem ab omni necessitate ». Respond. : Utrumque est verum. Neque hæc posterior dependentia infert ullam necessitatem, determinatamque dependentiam ab hoc singulari judicio. Liberum enim est semper voluntati, ut propositis variis rationibus non necessitantibus (quales sunt omnes circa quævis bona particularia extra Deum clare visum), sinat se pro libito moveri ab hac et non ab illa. Vaga autem illa necessitas dependendi ab aliquo judicio, libertati arbitrii non magis officit, quam necessitas illa, qua (juxta veriorem sententiam) voluntas essentialiter a cognitione dependet. Cum vero subdit Amesius 2. : Hæc Bellarm. sententia fuit inter ipsios Pontificios publice damnata, nempe a Pariensibus, apud Azor. lib. IV. cap. 23. etc. » Vel imperite vel calumniose ista objicit. Longe enim aliud est, oportere aliquod judicium rationis, idque ipsum liberum, præcedere quamvis liberi arbitrii deliberatam electionem (quod dumtaxat Bellarminus, et quidem verissime affirmat); aliud voluntatem necessario sequi judicium aliquod rationis, ita ut cum hæc proponit A. esse melius quam B., voluntas non possit eligere B. Videatur loco citat. Azor. usque ad finem cap. et Card. Pallavic. in 1. 2. S. Thomæ disput. 6. quæst. 2. art. 5. ubi erudite et solide ostendit : Quomodo voluntas posset operari contra id quod repræsentatur esse melius ex parte intellectus.

Ad CAPUT X.

Bellarm. : Liberum arbitrium est potentia non partim passiva, partim activa, sed simpliciter et absolute activa : tum quia juxta

SS. August. aliosque Patres in potestate voluntatis est, agere et non agere, velle et non velle : tum quia actio voluntatis est vitalis immanens, adeoque a principio interno et vitali necessario producitur : Ergo nequit fieri a re extrinseca : tum denique, si esset potentia passiva, falso diceretur libera ; non enim est in potestate patientis, quid in ipso fiat, sed in potestate agentis est, quid in alio faciat. Amesius 1. : « Ex hac una sententia satis apparet, liberum arbitrium esse Jesuitarum deum, vel idolum. Hæc enim est differentia inter voluntatem Dei et hominis (sicut Alvarez observat disput. 91. num. 13). Voluntas divina est purus actus, habens libertatem per essentiam ; voluntas autem creata non est purus actus, sed habet libertatem participatam, quæ includit aliquid potentialitatis, et ideo ut exeat in actum, necesse est ut præmoveatur ». Amesius 2. : « Hinc etiam apparet, Bellarminum quidquid aliud profiteatur, cum Pelagianis tenere, liberum hominis arbitrium reipsa non esse per peccatum læsum, nec opus habere ut a gratia sanetur. » Resp.: Ex hac duplici, eaque præpingui calumnia satis apparet, Amesium vix aliud potuisse spectare, quam ut tyrones suos quoquo modo sycophantando deciperet. Quamquam insigniter stupidi fuerint vel ipsi tyrones, qui non palpent insulsitatem illationis. Liberum arbitrium creatum non est actus purus, sed habet aliquid potentialitatis : Ergo non est potentia pure activa, sed ejus actus producitur active vel ex toto vel ex parte a phantasmate, aut ab objecto cognito, aut certe ab ipsa mente, ut aiebant Godfr., Greg., Gabr., Cajet. 2. Præmotionem divinam indifferentem (non physice prædeterminantem), per illam potentiam activam non excludit Bellarminus, sed cum S. Thoma facile admittit ; itemque necessitatem gratiæ excitantis et cooperantis, quæ sit in substantia supernaturalis, infra cum omnibus Catholicis tradit ; quæ omnia perfracte negavit Pelagius. Qua ergo specie veritatis, Pelagiani erroris nos insimulat impostor ille cum Manichæo et Calvino?

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

Ad CAPUT XIV.

Saltum facit Amesius oppido luculentum (et multo magis Gerhardus). Nam a cap. 11. lib. III. usque ad duo capita ultima libri IV. omnia silentio suo approbant, adeoque fatentur tacite, lib. IV. cap. 5. clarissime convictos, ac justissime damnatos esse absurdæ temeritatis, contradictionis, et hæresis Lutherum, Calvinum, etc., qui negarunt liberum arbitrium etiam in civilibus ; adeoque etiam nomen « liberi arbitrii » abolere, aut in servum arbitrium transformare contra omnes Scriptores ecclesiasticos præsumpserunt. Quis dubitet hic valere illam regulam juris : *Qui tacet, consentire videtur?* Verum, non tantum Lutherum et Calvinum suum, sed etiam Thomistarum prædeterminationes physicas liberi arbitrii interfectrices indefensas prætergreditur. Ergone sicut cap. 14. Durandi conciliationem per negationem concursus divini ad actiones liberas, ita et prædeterminantium conciliationem recte a Bellarmino explosam, suo probat silentio ? Hoc sane parum congruit cum iis, quibus supra Thomistarum sententiam tamquam propriam sustinuit, ut lib. III. cap. 3. th. 2. et 4., ubi eam pronunciat « plane suam ». At hic Bellarminus (annuente Amesio, ut merito ex ejus silentio præsumitur), illam tamquam libertatis humanæ vastatricem funditus evertit : tum apertis Patrum testimoniis : tum ex illo Eccles. XV. vers. 14. quod *hominem reliquerit in manu consilii sui, ut ad quodcumque voluerit, extendat manus suas. etc.* : tum quia aperte adversatur S. Thomæ 1. 2. quæst. 9. art. 6. ad 3. et quæst. 10. art. 4. et quæst. 80. art. 1. ad 3. Et 2. 2. quæst. 174. art. 1. : tum quia libera nequit dici ea potentia, quæ posita prædeterminatione physica non potest non agere, et illa sublata non potest agere : tum quia si Deus ex necessitate determinaret creatum arbitrium, periret hujus libertas, ut ipsi agnoscunt : at quid interest, sive misera voluntas moveatur a Deo libere sive necessario, dummodo efficaciter et irresistibiliter moveatur? tum quia sic Deus revera fit causa peccati : tum quia sola voce discrepare videtur ab errore eorum, qui aperte tollunt liberum arbitrium. Hæc omnia sive dissimulat, sive silentio suo approbat Amesius.

Ad CAPUT XV.

Hoc et seq. cap. Amesius sibi exagitandas sumit duas rationes concordiæ cooperationi divinæ cum libero arbitrio. Prior est Scoti, Greg. Gab. etc. qui dicunt : Concursum Dei nihil imprimere aut operari in voluntatem creatam, sed immediate influere in effectum, eumque producere illo ipso momento, quo a voluntate nostra producitur : unde nec Deus voluntatem, neque hæc illum determinat, uterque enim concursum suum libere adhibet, et si alter nolit concurrere, opus non fiet. Amesius hanc rationem concordiæ frustra allatrat et arrodit. Nam falsum est 1. « per eam subtrahi dominio, providentiæ et gubernationi Dei efficaci operationes voluntatis humanæ ». Suaviter enim et fortiter flectit etiam hanc quo vult, congrue creaturæ rationali, non ut brutas pecudes. Falsum est 2. « tolli subordinationem primæ et secundarum causarum ». Manet ea immota, cum prima causa genio singularum se accommodat, liberis relinquens id quod essentia libertatis secum fert. Falsum est 3. « hominem non subditum, sed socium Dei facere », nam semper manet ejus liberum exercitium a nutu Dei dependens, utpote quod pro libito conservat, gubernat, dirigit, suspendit, extinguit. Falsum est 4. « sic fingi Deum ex nutu hominis pendentem », cum absoluto ejus dominio nihil eorum possit

officere, quæ ex spontanea liberalitate indulget rationali creaturæ : Non magis certe pendet sic e nutu creaturæ Creator, quam cum is sua pollicitatione gratuita illi se quasi obstringit. Falsum est 5. imo sycophantica cavillatio, cum per liberam creaturæ determinationem « Creator fingitur quasi in ordinem redigi ». Vera pietas minime evertitur, neque illud pium dictum : « Faciam hoc si Deus voluerit ». Nam ita quodvis opus in mea libera potestate est, ut tamen variis modis, salva etiam libertate, possit a Deo impediri, mutari in aliud æquale, melius, etc. Impium vero vicissim est : si Deus voluerit, faciam hoc vel illud flagitium ; quod tamen juxta Puritanum omnino dicendum est. Quod denique 6. ait, hanc conciliationem « adversari » (juxta Did. Alvarez disp. 18.) « non modo Aristoteli, Thomæ et Thomistis, sed etiam Cathechismo concilii Tridentini » (cujus tamen verba truncat Amesius, omittens ista : « Quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, etc. ») falsum quoque est ; nam præmotionem Dei indifferentem, quam solam S. Thomas tradit, facile admittimus; sed hæc toto cœlo differt a prædeterminatione physica irresistibiliter necessitante, ut mox Bellarm. explicat in 2. ratione. Videatur etiam Cardinal. Pallavicinus in 1. 2. disput. 6. quæst. 2. artic. 12.

Ad CAPUT XVI.

Altera ratio concordiæ inter libertatem humanam, et cooperationem divinam, eaque forte probabilior, est juxta mentem S. Thomæ, nimirum : Deum virtutes operatrices causarum secundarum movere et applicare ad opus. Amesius calumniatur 1. « Bellarminum agere scepticum sophistam », dum posteriorem sententiam dicit « forte probabiliorem ». At certe utraque probabilis est, et ita quoque, ut non repugnet utramque esse veram a parte rei, de quo tamen non liquet. Quid ergo hic scepticum? Cum veritas manifesta nec ex verbo Dei, nec ex naturali ratione demonstretur, sapienter quisque eam conciliationem præfert, quam arbitratur verisimiliorem. Illam vero, quam cum Bellarm. cap. 14. paulo ante (Amesio nihil contradicente), rejecimus, jam ipse ut « veram sententiam extollit, contenditque esse eamdem quam hic Bellarminus sophistica, obscura et absurda interpretatione depravarit, et quam cap. 14. refutarit ». Verum, ut jam dixi cap. anteced. toto cœlo differt illa physica præderminatio irresistibilis (quam tot validis argumentis a Bellarm. disjectam cur non defendit Amesius?) ab hac præmotione indifferente. Sic autem confusa inter se duplici sententia, scilic. vera S. Thomæ de præmotione indifferente, et falso ei afficta de prædeterminatione physica irresistibili, complura objicit, quæ omnia vel jam in superioribus excussa sunt, vel simplici inficiatione difflantur, utpote nullo rationis vel auctoritatis fulcro nixa. Videatur supra laudatus P. a S. Josepho Fulliensis in defensione Doctoris Angelici, contra prædeterminationem physicam, et Concordiam suavem ejusdem.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SEXTO

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

Ad CAPUT IX.

Quod supra tacite, hic aperte præstat Amesius. Calvino deserto, ait : « De libero arbitrio in civilibus et moralibus nullam sibi cum Papistis esse controversiam »; quod idem cum aliis Lutheranis facit, saltem tacite, Gerhardus; ita suum Patriarcham (quem toto lib. v. Bellarm. refutat), deserunt « in articulo summo, optimo, præ quo cæteri controversi nugæ sunt ». Concedunt ergo, posse hominem suis viribus cognoscere aliquod verum morale ; sine fide et auxilio speciali aliquod bonum morale perficere, adeoque in statu naturæ lapsæ esse ita liberi arbitrii, ut possit bonum morale eligere, malum evitare. « Quæstio ergo, eaque gravis, solum est de supernaturalibus, quæ proprie pertinent ad salutem, quam, ait Amesius, a Bellarmino calumniose tractatam ». Videamus, uter calumnias admittat? Ait Bellarm. apud Amesium : (Quæstio est : Sitne homo post lapsum primi hominis vere liberi arbitrii in iis rebus, quæ pertinent ad salutem, ut quamvis nihil possit sine auxilio gratiæ, tamen per gratiam prævenientem excitatus, et adjutus a Deo, ita valeat operari, ut possit etiam non operari ?) Quid, quæso, hic non apertum, planum et candidum? Queritur tamen Amesius 1. : « Lubricam esse hanc phrasim », vere liberi arbitrii, id est, non necessitati irresistibiliter. Et numquid hoc inter nos et vos controversum est? ubi ergo lubricitas, ubi calumnia? Queritur 2. « Non satis distincte designari objectum hujus quæstionis, quæ scil. sint illa quæ pertinent ad salutem ». At nodus in scirpo quæritur. Ex tota quippe tractatione Bellarmini liquet, eum loqui de actibus fidei, spei, charitatis, et reliquis supernaturalibus. 3. Ait : « de gratia præveniente satis constat ». At certe constat eatenus inter utrosque, quod illustrationes et impulsus divini sint saltem ex parte gratiæ prævenientis : prædeterminatio autem physica ex earum classe jam sæpe sæpius, et efficacissime rejecta est. 4. Ait : « Ly posse operari et non operari, juxta Did. Alvar. habere sensum duplicem. 1. Ut potentia ad non operandum stet in eodem subjecto cum gratia et auxilio, quod requiritur ad operandum; et hic sensus, inquit, est verissimus. » Verissime dixisset : hic sensus est falsissimus, et non minus absurdus, ac si diceretur : Beatum esse liberum ad amandum et non amandum Deum, quia secluso lumine gloriæ habet potentiam ad non amandum Deum. 2. « Ita ut gratia et auxilium ad talem operationem particularem datum, et carentia talis actus, seu actus contrarius possint esse, et aliquando sint simul in eodem subjecto, qui sensus est Bellarmini, et falsus ». Ita quidem ait cum Alvare Amesius, sed nec leviter probant falsitatem. Quomodo enim necessitas et libertas absoluta possunt simul afficere unum eumdemque actum? Sane si irresistibiliter necessitat potentiam illud prædeterminans auxilium Dei, ita ut sine illo non possit hic et nunc operari, et cum illo non possit hic et nunc non operari, sole meridiano clarius est, præter inane nomen, nec umbram quidem veræ libertatis relinqui, ut cum Calvino genuini ejus discipuli (ideo a concil. Trid. damnati, ut toties Alvarez testatur), profitentur ; a quibus proinde Amesius ad Thomistas prædeterminantes defecit. Ex quibus omnibus ex lege talionis liquet, eum apertæ calumniæ, et quidem multiplicis, reum esse, dum sine ulla probatione Bellarminum calumniæ accusavit. At ecce ! mox th. seq. alia graviore calumnia Bellarminum impetit, et Catholicos omnes, quod « bonum usum liberi arbitrii nolimus ex gratia pendere, sed ex ipsa voluntate ». Hæc sycophantia est plane effrons et intolerabi-

lis. Nemo nostrum est, qui non eam, quam nobis affingit opinionem (prout ea verba sonant), ut hæreticam damnet. Fallit vero, aut gravissime fallitur, cum hic et alibi passim supponit, inter gratiam physice et irresistibiliter necessitantem, et ipsam potentiam liberam, quæ ab illa gratia dependeat, vel non dependeat, nullum dari medium, nempe auxilium gratiæ congruæ ita efficaciter afficientis liberum arbitrium, ut hoc infallibiliter (libere tamen), accommodet consensum. Sed necdum finis cavillorum in statu controversiæ, per se clarissimo, obtenebrando. Aiebat Bellarm. lib. VI. cap. 9. Calvinum et Kemnitium docere, voluntatem nostram in pietatis operibus sic agi a Deo, ut non possit non agere ; et quamvis ipsa quoque concurrat active, tamen concurrere ut merum instrumentum Dei naturale, non ut causam liberam sui actus. Hæc non affingi Calvino, patet et clarissimis ejus verbis supra recitatis, quæ sane e diametro repugnant iis, quæ Amesius hic subjicit, nempe. 1. « Falsum est, nostros docere voluntatem esse merum instrumentum actionum quas producit, aut etiam naturale. 2. Libertatem non tolli dicimus per gratiam, sed perfici. 3. Non negamus, voluntatem habere dominium sui actus, sed dominium illud subjectum et subordinatum esse dicimus primo et absoluto dominio Dei, quod Bellarm. negat ». Numquid postremum hoc est patens mendacium ? et anteriora directe contradicunt Calvino ?

Ad CAPUT X.

« An in supernaturalibus ita agamur a gratia Dei, ut actualis efficacia illius gratiæ relinquatur electioni voluntatis humanæ, ut ab illa determinetur ? Nos negamus », ait Amesius. Idem tamen necdum cessat cavillati, Bellarminum incusans, quod « affirmativam satis habuerit subindicare ; caute nempe celans, quod nec caste, nec tuto satis potuit profiteri ». Hanc esse apertam calumniam patet ex omnibus quæ a cap. 9. usque a finem lib. VI, Bellarm. disputat. Aperte enim et ex instituto probat libertatem arbitrii in actionibus salutaribus veram et realem, tam operose in prioribus explicatam.

Probat autem I. ex omnibus illis S. Scripturæ locis, in quibus dicuntur homines in operibus pietatis operarii, ædificatores, plantatores, rigatores, cooperatores et coadjutores Dei. Si enim nihil agerent, sed tantum moverentur, ut mera instrumenta, non deberent sic vocari, sed ligones, rastra, secures, etc. Amesius ait Bellarminum « luctari cum larva a semetipso conficta, non nobiscum (Calvinicis), qui conclusionem ejus agnoscimus esse veram ». At Bellarminus directe impugnat Calvinum ; proinde hic Calvinus est « larva » illa a Bellarmino impugnata. Quod si conclusionem Bellarmini Amesius tuetur ut suam, cur tam operose reluctatur, multiplicesque cavillos jam sæpius rejectos, alio et alio verborum fuco tinctos restaurat ? Porro quam absurde partim, partim calumniose contendit. 1. « Liberum arbitrium esse principium *Quod* actionum salutarium ; non vero principium *Quo ?* 2. Libertatem naturalem (juxta nos, ut ipse supponit) non accipere, et posse et velle suum a gratia ». 3. Nos dicere, homines moveri ad actiones supernaturales, sine ingeneratione « principii supernaturalis ». 4. « Phrases illas » cooperarii, coadjutores, etc. esse prorsus alienas a præsenti quæstione ». Et cur ? quia « nusquam sic vocantur homines respectu operationis supernaturalia in ipsis eliciendæ per gratiam salutiferam, sed respectu operis ministerii, per gratiam (quam gratis datam Bellarm. appellat), in aliis perficiendi ». Sed hoc et aperte falsum esse patet ex illo Matth. XX. vers. 8. *Voca operarios*, etc. Rom. VIII. vers. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum :* et quamvis ita esset, non ideo evaderet Amesius. Si enim homo est cooperator Dei respectu salutis proximorum, quanto magis respectu propriæ?

II. — Probat Bellarm. Stultum esset imperare aut suadere opera pietatis ei, qui non haberet arbitrii libertatem. Sed Deus suadet et imperat hominibus opera pietatis, et ipsam etiam conversionem ad Deum, de qua maxime litigant adversarii : Ergo habemus libertatem arbitrii in operibus pietatis etiam ante justificationem. Amesius. « Concedimus totum, hominem scilicet habere naturalem arbitrii libertatem : sed negamus, hominem absque gratia regenerationis habere vires idoneas ad spiritualia opera pietatis præstanda ». Resp. : Hæc minime cohærent. Nostrum enim argumentum evincit, in operibus pietatis (quæ constat suaderi et imperari a Deo), justificationem præcedentibus, nos habere libertatem ; et hoc totum ait Amesius se concedere : qua igitur mente aut

fronte mox negat, nos ante gratiam regenerationis non habere vires idoneas ad illa opera pietatis, quæ disponunt ad recipiendam regenerationis gratiam ? Quoscumque fines præcepti aut suasionis divinæ fingat Amesius, illud semper fixum manet (quod ipse totum aiebat se concedere), stultum esse imperare aut suadere non habenti; aut habere non potenti vires idoneas ad præceptum suasionemve implendam.

III. — Quando Scriptura dicit : *Deus operatur velle et perficere ;* et cum nos dicimus : *Converte nos, Deus etc.* adversarii, contendunt, ejusmodi testimoniis significari, Deum vere et proprie agere et operari nostras actiones bonas. Cur igitur, quando Scriptura dicit : *Operamini vestram salutem : facite vobis cor novum : convertimini ad me, etc.*, non patiuntur, ut eodem modo ista eadem vocabula intelligantur, et nos vere et proprie dicamur operari nostras actiones bonas ? Amesius : « Patimur animis æquissimis, ut nos vere proprieque dicamur operari nostras actiones bonas, sed per gratiam Dei, non viribus arbitrii nostri ». Respond. : Hoc effatum Amesii, nisi subdole sensum falsum celet, ut verba sonant, nobis consentit, sed Calvino et sequacibus contradicit, ut patet ex Calvini verbis, quæ hic recitat Bellarm. Brevis igitur nostra complexio est hæc : Homo excitatus et adjutus a gratia Dei ad actus fidei, spei, pœnitentiæ, etc. concipiendos, vel elicit eos actus libere, ita ut absolute stante eodem auxilio excitante et adjuvante possit non elicere ; vel elicit eos absolute necessario, irresistibiliter necessitatus ab illis auxiliis. Si 1. habemus intentum ; si 2. clarum est, verba dedisse Amesium.

IV. — Scriptura docet, nos a Deo juvari in operibus pietatis. Non autem proprie juvari dicendus est, qui nihil agit, sed qui laborat in agendo. Ergo non est Dei tota actio pia hominis, sed etiam hujus libere eam elicientis. Mirabilis est hic Amesius, cum ait : « Se conclusionem concedere » : et tamen mox subdit : « Hoc argumentum eo tendit, ut pro Jehova substituat nobis Jovem in Deum ». Resp. : Argumentum sine dubio intendit inferre « conclusionem », quam Amesius se fatetur « concedere ». Majorem e Scripturis clarissimis depromptam negare non audet. Subsumptum lumine naturæ perspicuum inficiari non potest. Quid, quæso, hic nisi ad cavillationem et subterfugium facit, quod prolixe recitat ex Lactantio, Gentilium vanitatem arguente, qua nihil nisi adjutorium Jovi aliisque deastris tribuebant, a quo errore procul absunt omnes pii Catholici. Amesius. 2. « Quatuor sunt termini in hoc syllogismo, nisi Bellarm. possit ostendere ex Scriptura, nos proprie a Deo *juvari*, sensu isto quo hæc vox solet a vulgo usurpari ». Resp. : Enimvero perridiculum est dicere, quatuor esse terminos in syllogismo, nisi Bellarm. ostendat ex Scriptura, proprie usurpari illud, quod jam omnibus sæculis Christiani in minime improprio sensu usurparunt quotidie : *Deus, in adjutorium meum intende : Domine, ad adjuvandum me festina.* Quanto justius dixerimus nos, tres terminos esse in bono illo syllogismo, nisi Amesius demonstrarit quartum ex S. Scriptura, nullis glossis Lutherano-Calvinisticis interpolata. Piget hærere diutius in nugis istis excutiendis, quæ juxta quodlibeticæ Parhermeniæ præcepta hic prosequitur Amesius.

V. — Si homo a Deo vocatus possit venire et non venire, tunc sine dubio liberi arbitrii esse convincitur. Sed verum prius. Ergo. Amesius 1. : « Conclusio datur sensu jam sæpius dato ». Nempe sensu contradictorio, ut jam supra vidimus in argum. 2. « Si vocatio qualiscumque intelligitur, assumptum negatur quoad illam partem, *potest venire*, potentia scil. sua interna. Si vocatio efficaciter trahens intelligitur, negatur quoad alteram partem, *potest non venire* ; sensu scil. composito, quasi vocatio talis possit adesse, ita ut actus ipse veniendi non consequatur. Si alio sensu accipiatur, *posse venire et non venire*, propositio negatur, prout Bellarm. intelligit arbitrii libertatem, ita ut indifferentiam includat ad utrumque. » Resp. : Multis modis peccat hæc evasio, et minime assequitur intentum. Nam 1. quævis vocatio, si sit seria et non illusoria, supponit absolute, esse liberum et in potestate vocati, sequi vocantem, sive viribus ipsius benevolo vocantis et adjuvantis. 2. Vocatio efficax est, quæ infallibiliter quidem, sed sine ulla irresistibili necessitate infert effectum, ut monstratum est supra. Unde tandem patet 3. illud « posse venire et non venire », et omnem libertatem istam larvatam recidere tandem in illam Calvini « motionem efficacem », qua « venire necesse sit », necessitate scil. absoluta et antecedente.

Ad CAPUT XII.

Catholica veritas probatur rationibus.

I. — Si non esset homo liberi arbitrii in operibus pietatis (etiam ante gratiam regenerationis), sequeretur, non peccare eos qui nolunt credere in Christum, aut nolunt converti a peccatis etc. Amesius « concedit conclusionem », scilicet sensu illo chimærico. 2. Ait, « se negare consequentiam, si liberum arbitrium sensu Bellarminiano intelligatur ». Negat ergo solem lucere in meridie sereno cœlo. Si enim non est in mea potestate, nec remota quidem, converti et credere, quomodo possum peccare in eo omittendo, quod mihi est impossibile? Quod addit : « Consequens non debere videri Bellarmino absurdum » ; et de « tempore, quo juxta Theologos obligat præceptum dilectionis Dei, et bonorum operum etc. » meræ nugæ sunt, alibi pro merito excussæ.

II. — Sequeretur, non esse laudandos, aut ullo præmio dignos eos, qui volunt credere, sperare, diligere, converti etc. 2. Nullum haberent locum in ejusmodi rebus præcepta, consilia, cohortationes, etc. 3. Tolleretur e medio omnis diligentia atque industria in fide et pietate augenda et excolenda, etc. Amesius 1. explodit rationem meriti Pontificii, de quo infra. « De laudis », inquit, « et præmii ex gratia relatione, ex logica, causæ illius modum quo quis agit ex consilio, sufficere ad illam sustinendam, quamvis alius facit, ut ille eo modo agat ». Resp. : Hoc congrue dicitur juxta regulas logicæ Quodlibeticæ. Nam omnis logica et ratio recta dictat, superfluam esse et inanem omnem ex consilio actionem, ubi absoluta, antecedente et irresistibili necessitate motionem alterius « me sequi necesse est ». Idemque est quoad præcepta et cohortationes : Ista certe omnia essentialiter erunt superflua et nugatoria, posita aut remota illa irresistibili et inevitabili absoluta necessitate. Quid efficiat moralis suasio plus in agente intellectuali necessitato, quam in quovis saxo? annon fatue suaderet..r beato dilectio Dei? Quod denique ait : « Illam defensionem Bellarm. de infallibilitate judicii Papæ, (qua non possit relinquere debitam diligentiam, ita ut temere definiat), solam sufficere ad clamores istos reprimendos, quibus infallibilitatem gratiæ Dei infamare studet ». Resp. : Nec Bellarm. nec ullus Catholicus infallibilitatem gratiæ infamat (pro qua etiam vitam profundere parati sumus) ; sed necessitatem irresistibilem, pecudibus quam hominibus convenientiorem merito explodimus. Longa lataque disparitas est inter utrumque. Hoc ipso, quod Christus Ecclesiæ per S. Petrum ejusque hæredes promisit decreta fidei et morum infallibilia, pollicitus quoque est media idonea (quæ sine dubio temeritatem excludunt), sive hæc sint physice prædeterminantia, sive moraliter suadentia ; de quibus proinde non est quod simus solliciti, cum certum sit, interim debere Papam non minus ac Apostolos in concilio Hierosol. Actor. xv. vers. 7. pro negotii gravitate majorem minoremve diligentiam et « conquisitionem » adhibere. At si certi essemus ex fide, nos physice et irresistibiliter a prima causa necessitandos ad omnes operationes sive malas, sive bonas, sive jucundas sive molestas ; fatui essemus, si anxie deliberaremus, quid hic et nunc faciendum aut omittendum, cum sine nobis libere cooperantibus, in nobis omnia quæ vellet Deus efficeret.

Ad CAPUT XIII.

I. — Objic. hæret. ex Ezech. xxxvi. vers. 26. *Auferam a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum : Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam ut in præceptis meis ambuletis.* E verbis prioribus (omissis posterioribus), Amesius sic arguit : « Cor lapideum non habet in potestate sua fieri carneum. Sed voluntas hominis peccatoris est cor lapideum. Ergo non habet in potestate sua fieri carnea, id est, spiritualiter bona per regenerationem ». Resp. 1. : Hæc argutatio potuisset quoque objici a cervicosis peccatoribus ipsi Ezechieli cap. xviii. vers. 31. dicenti : *Projicite a vobis prævaricationes vestras.... et facite vobis cor novum, et spiritum novum etc.* Quod autem insulsis istis Propheta, nos cavillationi Amesianæ reponimus, nempe : per metaphoram cordis lapidei non accipi nisi obdurationem in peccatis, quæ sine dubio voluntaria est, adeoque potest a volente, excitanti et adjuvanti gratiæ cooperari, et mutari in cor carneum, molle et tractabile. Resp. 2. : Plus non evincitur, quam non posse hominem in peccato mortali hærentem sine auxilio gratiæ inde liberari, et ad regenerationem aspirare : cum hoc vero posse ; vires enim ad vitaliter operandum peccator semper retinet : is autem ut valeat

per supernaturales operationes se disponere ad gratiam regenerationis, requiritur et sufficit auxilium gratiæ transiens (et non habituale), quo elevetur ad dispositiones prævias supernaturaes plane necessarias : neque enim Deus qui fecit nos sine nobis, vult nos (adultos), justificare et salvare sine nobis libere cooperantibus, et per actus fidei, timoris, spei, et dilectionis nos congrue disponentibus. Resp. 3. : Qui stolide vellet mordicus inhærere rigori illi verborum de *corde lapideo*, *carneo*, *etc.* cogeretur etiam concedere, neque post regenerationis gratiam obtentam posse nos quidquam supernaturale et spirituale operari. Quomodo enim hoc valeat *cor carneum ?*

II. — Objic. « *Homo non cooperatur ad illud, quod in ipso a Deo creatur. Sed cor novum a Deo in homine creatur.* Psalm. L. vers. 11. Ergo. » Respond. : Concedo totum de creatione, seu infusione gratiæ justificantis, quod sine dubio est solius Dei. Quid vero hoc contra nos, qui dicimus, homines per opera pietatis, auxiliis divinis adjutos, disponi congrue ad illam gratiæ justificantis infusionem ? Non Bellarminus « impudenter nimis corrigit Spiritum S. » dum *cor mundum creari* verissime ait, idem esse, quod ipsam cordis munditiam effici ; sed ipse Amesius impudenter calumniatur, quod negare non potest sana mens. Quid enim, quæso, fit in conversione peccatoris ? numquid *cor mundum ?* at ipsa substantia cordis non fit, cum supponatur ; nec mutatur in aliud substantialiter, sed accidentaliter tantum recipiendo munditiam cœlestem. Hæc vero est sine dubio intrinseca qualitas nitere faciens animam. Hæc ergo mundities revera efficitur ; non quidem actione creativa in rigore philosophico accepta, (quod nec Amesius diffiteri ausit) ; Ergo effectione illa, qua ex potentia obedientiali animæ Deus educit ornamentum illud, quo formaliter expellatur macula peccati mortalis. Quam vero *creatio novi cordis* nullatenus conveniat justitiæ illi imputativæ extrinsecæ, patebit ex infra dicendis.

III. — Objic. « Peccatores in Scripturis mortui esse dicuntur in peccatis. Nec potest dici », peccatorem mortuum non cooperari Deo, ut mortuum; sed ut vitalem virtutem a Deo habet : « Hæc enim est perpetua implicatio : homo mortuus habet in sese vitalem virtutem, aut vitam. Cooperari gratiæ est actio vitæ gratiæ, non naturæ, nisi Pelagiani immerito fuerint damnati ». Resp. : Hæc est perpetua cavillatio, aut certe inscitia. Homo carens gratia adoptionis mortuus est quoad operationes proprias filii Dei adoptivi, quæ nempe procedunt a principio habituali et permanente supernaturali, et meritoriæ sunt vitæ æternæ, ut infra demonstrabitur. Interim tamen optime potest carens forma illa supernaturali, quæ constituit filium Dei, per potentias suas vitales auxiliis gratiæ excitantis et adjuvantis elevari, ad opera pietatis congrue disponentia ad illam filiationem, ut supra dictum.

Nihilo saniora aut firmiora sunt, quæ Gerhardus hic occinit. Do hic tantum unum alterumve specimen.

Disp. 27. th. 43. et 44. ait : « Qui naturaliter peccatores nascuntur, illis peccatum est naturale. Omnes homines ita nascimur. Ergo. Jam sic : quidquid est homini naturale, id est, homini inevitabile nisi per divinam potentiam. At peccatum est homini naturale. Ergo est homini inevitabile nisi per divinam potentiam. Assumptio et conclusio exstant, Jerem. XIII. vers. 24. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, et vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum.* » Resp. 1. : Hinc ad summum probatur, potentiam peccandi esse homini naturalem. Alioqui si de actu accipiatur, nimis falsum foret dicere, actus ridendi, flendi, generandi, etc. esse homini inevitabiles citra divinam gratiam. Resp. 2. : Similiter dici posset : Secundum rationem agere est homini naturale : Ergo est ei inevitabilis operatio secundum rationem : quod constat esse falsum. At quæ disparitas ? Resp. 3. : Ipsum Prophetæ dictum refutat insulsitatem Gerhardinam. Ait enim : *Cum didiceritis malum.* Quis vero discat id, quod naturaliter est inevitabile ? Th. seq. sic arguit : « Juxta Bellarm. lib. I. de grat. et libero arbitrio cap. 12. §. 2., Gratia efficax non constituitur per assensum et cooperationem humanam, ita ut ab eventu gratia dicatur efficax, etc. At si efficacia gratiæ non pendet ab assensu et cooperatione humana, utique etiam humana voluntas non cooperatur gratiæ in actu conversionis ». Resp. : Arena hic est sine calce, et nec apparens quidem nexus in subsumptione. Etsi enim gratia efficax in actu primo, ante omnem cooperationem humanam vere talis sit ; tamen in actu secundo infallibiliter trahit posse liberam hominis, congrua gratia excitati, cooperationem, ut supra ostensum est.

VINDICIÆ

PRO LIBRO PRIMO

DE JUSTIFICATIONE

QUI EST DE FIDE JUSTIFICANTE

Ad CAPUT IV.

Cum in hoc nobiscum Lutherani et Calvinistæ conveniant, quod ad justificationem obtinendam requirantur nonnulla ex iis, quæ nos dispositiones ad illam vocamus, ac præcipue actum fidei; recte Bellarm. hic primam quæstionem proponit : Quænam sit illa fides, sive quid sit ea fides, quæ ad justificationem requiritur ? Amesius ex consueta calumniandi libidine, ait : « Hoc ipsum vel imperite, vel sophistice in quæstionem vocari ». Et cur ? « Multa », inquit, « ad justificationem requiruntur, quæ non justificant. » Et : « Non tam quæritur, quæ, aut quid sit fides quæ justificat, quam quæ sit ratio, quæ proprie dicitur justificare ». Resp. 1 : Multæ dispositiones requiruntur ad justificationem, quas certum est non justificare formaliter : nihil autem potest esse requisitum, nisi saltem tamquam conditio sine qua non ; sive deinde appellare libeat dispositionem, sive applicationem, quid hoc ad rem ? Respond. 2. : Cavillationi huic suæ contradicit ipse Amesius in totius libri hujus decursu. Quid enim contendit, nisi fidem illam non esse assensum intellectus firmissimum, sed fiduciam directe et formaliter in voluntate sitam, et quidem de speciali misericordia; quæ omnia sunt plane medulla hujus controversiæ. Unde Bellarm. rectissime dixit, tribus in rebus dissentire Catholicos ab hæreticis. I. In objecto fidei justificantis, quod hæretici restringunt ad solam promissionem misericordiæ specialis : Catholici autem tam late patere asserunt, quam late patet verbum Dei ; quia potius certam promissionem specialis misericordiæ, non tam ad fidem, quam ad præsumptionem pertinere contendunt. II. In facultate et potentia animi, quæ sedes est fidei. Illi enim fidem collocant in voluntate cum fiduciam esse definiunt : Catholici in intellectu sedem habere dicunt. III. In ipso actu intellectus : ipsi enim per notitiam fidem definiunt, non per assensum. Amesius circa 1. dissensionem : « Observandum, ait, 1. Lutheranos et Calvinistas non restringere fidem illam *quæ* justificat, sed tantum *qua* justificat ad promissionem misericordiæ. 2. Nos non restringere ad misericordiam specialem antecedentem, sed ad eam, quæ per ipsam fidem specialis evadit. 3. Non deesse inter Pontificios viros magnos, qui nobiscum consentiant; sic Contarenus etc. » Resp. 1. : Eo ipso quo restringitur fides quatenus justificans ad promissionem misericordiæ, restringitur ipsa fides quæ justificat; alterum est quod, alterum quo justificat. Futilis ergo observatio ista. Altera observatio illustrem protrudit chimæram. Quomodo enim potest mea fides misericordiam Dei æternam et immutabilem reddere specialem ? si non antecedit meam fidem specialis misericordia Dei, qua me ab æterno dilexit, ac me vocandum, justificandum, et glorificandum decrevit, non nisi phantastice illam ego reddo specialem. Contraneum immerito (juxta suam quodlibeticam Parhermeniam), ad se trahit : et adhuc ineptius obtorto collo Scholasticos antiquiores, Alensem, Bonavent., Durand., Cajet., Pezant., quasi fidem (pro fiducia acceptam), in voluntate etiam, uti Lutherani et Calvinistæ, collocassent. Nihil isti aliud docent, quam quod communiter omnes Catholici tenemus, nempe : fidem directe pertinere ad intellectum; sed cum is rebus obscuris non præ-

beat assensum, nisi imperio voluntatis prævio adigatur, requiri piam affectionem. Quid vero ad fiduciam illam, quæ ad spem pertinet, estque fidei effectus? « In tertia dissensione », inquit Amesius, « Bellarminus est plane ridiculus. Nobis enim tribuit sententiam plane contradictoriam, quasi fidem faceremus fiduciam tantum in voluntate, et simul etiam notitiam tantum intellectus. Qui fidem per notitiam ex parte describunt, antecedentem ejus causam et effectum consequentem notant, ut veram fidem ad imaginaria distinguant, neque fiduciam, neque notitiam excludunt ». Respon. : Non tam Bellarminus, quam ipsimet Lutherani et Calvinistæ ridiculam contradictionem suæ sententiæ tribuunt. Numquid Amesius paulo ante fassus est, se suosque « ita in voluntate fidem quæ justificat collocare, ut antecedentem intellectus assensum ad fidem requiri doceant, etc. » Quæro igitur, estne fides justificans unus simplex actus, vel duo, aut plures? Si unus simplex; ergo vel fiducia tantum, vel assensus, aut notitia tantum. Si duplex; ergo alter est tantum in intellectu, assensus scilicet, vel notitia, alter tantum in voluntate, scilicet fiducia. Quidquid elegerit, seipsum lædet. Nihil ergo opus erat tricis istis plane frivolis, et nihil ad causæ constitutionem pertinentibus, tempus absumere, cum tandem tota controversia hic tractanda paucis et claris verbis a Bellarm. initio cap. 5 proposita, hæc sit : An fides justificans non sit fiducia misericordiæ, sed tantum assensus firmus, ac certus ad ea omnia, quæ Deus credenda proposuit? Hoc posterius Catholici tuemur.

Ad CAPUT V.

Fidem justificantem esse tantum assensum, probatur 1. ex Hebr. I. vers. 1. Nam quod Apostolus hoc loco definiat fidem, negari non potest. Hoc tamen negat Amesius. Cur vero? quia « negat Erasmus », irrefragabilis nempe auctoritatis ! At, « negat quoque Alensis cum Hugone, et Lombardus spei idem tribuit. Nos denique (Puritani), negamus, istis verbis contineri specialem definitionem fidei justificantis, qua talis est, quia non designat fidei ad Christum respectum, quo solo dicitur justificare ». Contra, quia Apostolus definit eam *fidem, ex qua justus vivit,* Hebr. X. v. 38. Sed ex sola fide in Christum Redemptorem justus vivit. Ergo hanc describit Apostolus. Amesius : « Describitur eadem fides, sed non secundum effectum justificationis ». Contra. Quomodo ergo Apostolus ibid. repetit non semel, hanc esse « sine qua impossibile sit placere Deo » ? Amesius : « Una et eadem fides est, qua placemus Deo ad reconciliationem, et jam reconciliati dirigimur et sustentamur ad placendum ipsi in obedientia nova. Non sequitur igitur argumentum ; fides describitur, qua facit ut Deo placeamus : ergo etiam qua justificat. » Respon. : Sufficit, contineri hic fidem justificantem, quæ certe non est fiducia voluntatis, sed opus intellectus ; ut vero ad justificationem perducat impium, sine dubio eget comitatu aliorum actuum salutarium, timoris, spei, pœnitentiæ, et charitatis. Fides ergo pro sua parte ad justificationem disponens vere ab Apostolo dicitur *substantia*, quia facit (intentionaliter), præsentia ea, quæ sunt alioqui futura. At repræsentare non est voluntatis, sed intellectus. Illa enim rem apprehendens per speciem sibi impressam, facit rem esse, antequam sit. Amesius : « Syllogismus est sophisticus ex quatuor terminis conflatus. Facere præsentia, et repræsentare, non sunt unum et idem. Si hæc interpretatio admitteretur, fides salvifica non magis faceret nobis præsentia bona illa futura, quæ apprehendit, quam quælibet notitia rerum fictarum facit eas contemplanti ». Resp. : Syllogismus ille est apodicticus ; evasio vero Amesii est nugatio grammaticalis, « facere » (intentionaliter) « præsentem », et « repræsentare », non est nisi variatio phrasis. Ubi ergo quatuor termini in syllogismo? Retineatur alteruter terminus tantum, perinde est : semper immotum manet argumentum. Quod etiam fictæ rei detur in mente repræsentatio, non obstat verissimæ repræsentationi rerum sperandarum quas Deus revelavit. S. Thomas impertinenter adducitur ab Amesio, cum in ea quæst. 4. cap. 1. ex instituto propugnet hujus definitionis probitatem. Amesius : « Certe nemo non videt, fiduciam magis proprie præsentes nobis facere res sperandas, quam vel notitiam, vel assensum. Respon. : Audax et paradoxum esse hoc effatum nemo non videt, nisi cui cum lacte materno haustus Lutherano-Calvinianus error aciem mentis perstrinxit. Quid clarius et certius, quam ad intellectum universim spectare, res om-

nes trahere ad se, et reddere intentionaliter præsentes; affectus vero voluntatis rapere quasi extra se ad res per intellectum repræsentatas desiderandum, quærendum, et se cum obtentis uniendum ?

Idem confirmatur 1. ex illa voce : « Argumentum, quod est idem, ac demonstratio, convictio, quæ certe ad intellectum pertinent. Amesius hanc tam perspicuam veritatem etsi negare non sit ausus, obscurat tamen et obruit crassis erroribus, quos recitare refutare est, nempe 1. ait, « pertinere quidem argumentum ad intellectum, ut ab eo inveniatur et judicetur; sed non ut in eo primo existat ». Ubi ergo primo existit ? 2. Ait : « Argumenta sunt in rebus ipsis ». Nempe sicut Conringius in suo Examine aiebat, « evidentiam non esse in cognitione, sed in objectis cognitis ». O novam sapientiam ! « 3. Sic argumentum esse posse primo in voluntate, quamvis ut apprehensum pertineat ad intellectum. 4. Fides dicitur argumentum per metonymiam effecti. 5. Fiducia in voluntate est mihi proprium argumentum rerum a me sperandarum. 6. Hæc ipsa facit intellectum sic assentiri huic veritati (Illæ res sunt meæ), quasi omni rationis evidentia de illa jam esset convictus. » En ! quot paradoxa uni clarissimæ veritati obtenebrandæ comminiscitur Amesius ?

Confirmatur 2. Fiducia non gignit metum. Sed actus fidei in Noe genuit metum ibid. vers. 7. Ergo. Amesius : « Falsa est propositio, si intelligatur metus cautelæ non fugæ. Contra. Fiducia expellit metum, ergo non parit. Quænam, quæso, fiducia potuit in Noe gignere metum, qui causa esset fabricandi arcam ? Amesius 2 : « Fides quæ genuit metum non justificabat ». Sic est, de prima justificatione, secus de secunda, ut aperte ibid. prædicatur ab Apostolo.

Confirmatur 3. Non confidimus Deum, sed *credimus Deum esse.* vers. 6. Ergo credere non est confidere. Amesius : « Conclusio debet particularis esse ; Ergo aliquod credere, non est confidere. Sic autem nostræ defensioni non contradicit. » Respon. : Universaliter nullum credere est confidere, sicut nullus actus intellectus est actus voluntatis.

II. — Quod vero fides justificans non sit proprie notitia, sed assensus in rem etiam incognitam, patet ex illo, « argumentum non apparentium ». Hinc fidei officium esse intelligitur, non efficere, ut res obscuræ fiant perspicuæ, sed ut credantur, etsi non appareant. Manus hic dat nimis clare veritati, contra suum Mag. Calvinum Amesius. Gerhardus vero « ex infantibus (quibus, ait, « Bellarminum fidem abrogare hoc argumento, quod in illis non sit cognitio), colligit, « fidem non esse assensum, sed cognitionem ». Hæc collectio si non infantilis, saltem *puerilis* est. Quis dubitet, accipi ibi a Bellarm. late « cognitionem » pro omni judicio intellectus, quo affirmet sive evidenter sibi proposita perspiciendo, sive obscure propositis assentiendo ob auctoritatem dicentis ? Quæ ibidem subdit Gerhardus, insulsiora sunt.

Ad CAPUT VI.

Fidem non esse fiduciam, probatur ex illis verbis Rom. IV. ubi vers. 19. dicitur, Abraham *non considerasse corpus suum.* Consideratio autem ad intellectum pertinet. Et vers. 21. *plenissime persuasus aut sciens :* quod similiter pertinet ad intellectum. Amesius : Est etiam plena persuasio spei. Hebr. VI. vers. 11. et persuasione intellectus de omnipotentia Dei sustentatam fuisse fiduciam Abrahami, nos plene persuasum habemus. Nihil ultra docetur illa phrasi. » Verum hinc semper manet, fidem esse actum intellectus.

Confirmatur 1. Quia spes non est idem cum fide; sed fiducia est spes; ergo fiducia non est idem cum fide. Amesius : « Fiducia prout respicit futura, est spes ; sed prout respicit præsentia, idem est quod fides ». Resp. : Fiducia de præsenti, est implicatoria. Bonis præsentibus fruimur; confidimus tantum de futuris obtinendis. Qui secus loquuntur et sentiunt, res distinctas confundunt, et satis improprie loquuntur.

Confirmatur 2. Quia juxta II Corinth. X. vers. 5. *Intellectus per fidem captivatur in obsequium Christi.* Ergo fides est actus intellectus. Amesius : « Omnes ratiocinationes et cogitationes rediguntur in obedientiam : hæc autem est voluntatis proprius actus ». Resp. : Hic est bene spissus error. Nullus enim actus intellectus evidens (saltem quoad specificationem), subest imperio voluntatis, sed obscuri tantum, fidei scilicet et opinionis. Similis absurditas est, cum illud Ephes. III. v. 12. (*Habemus accensum in fiducia per fidem*), interpretatur, « habere nos fiduciam spei ex fiducia fidei ». Hæc fiduciæ distinctio est plane voluntaria.

Ad CAPUT VIII.

Fidei justificantis objectum non esse specialem Dei misericordiam, sed omnia quæ Deus revelavit, probatur 1. ex Evangeliis. Amesius : « Ex Evangeliis igitur Bellarminus evertet ipsum evangelium ». Resp. : Ex Evangelio Christi Evangelium Luthero Calvinianum. Amesius : « Si Evangelium non alium locum habet in fide justificante et salvante, quam lex moralis, cæremonialis, judicialis, quas Deus revelavit, tum certe quorsum Evangelium diceretur, aut quomodo revelaret justitiam Dei ex fide ad fidem, nulla ratio apparet ». Respons. : Nimis lata disparitas inter legem naturæ et Mosaicam ex una parte, et Evangelium ex altera parte est hæc : quod illa ut sic, non doceat fidem in Christum esse fundamentum nostræ justificationis, nec gratiam conferat ex meritis Christi, quam etiam per sacramenta N. L. ex opere operato non ponentibus obicem dari, ex Evangelio tantum innotescit. Probatur ergo assertio ex Matth. IX. vers. 28. Cæci habuerunt fidem omnipotentiæ. Cap. XVI. vers. 17. Petrus credidit Christi Divinitatem; item Centurio Luc. VII. vers. 9. Nathanael, Joan. I. vers. 49. Apostoli, Joan. VI. vers. 69. Martha, Joan. II. vers. 25. Dominus denique docet, et Thomas profitetur fidem resurrectionis Christi, et Eum esse Dominum ac Deum. Leprosus Marc. I. vers. 40. fidem rectam habuit, et tamen de voluntate ac speciali misericordia Domini ambigebat, dicens : *Domine, si vis potes*. Amesius ex omnibus istis locis conatur extundere ope suæ Quodlibeticæ, aut « illos non habuisse fidem justificantem; aut eam fuisse de speciali misericordia ». Sed voluntaria assertio, non voluntaria sed rationabilissima inficiatione superabundanter rejicitur. Quod vero addit : « Fiducia non excludit semper omnem dubitationem », hoc ipso destruit, quod tam operose moliebatur. Nam quod non excludit omnem dubitationem, non est fides in Christum justificans. Hæc enim facit, ut fideles cum S. Augustino potius dubitarent se vivere (quod nemo sani cerebri facit), quam vera esse quæ Deus per Ecclesiam revelavit.

Confirmatur idem I. ex Luc. XVIII. vers. 11. ubi Pharisæus confidebat se habere specialem Dei benevolentiam, Publicanus vero non; et hic tamen justificatus est, non vero ille. Nec evadit Amesius cum prætendit 1. «Confundi hic a Bellarm. fidem et fiduciam». Loquitur enim ad hominem. Id quippe faciunt Lutherani et Calvinistæ. 2. « Misericordiam verti in benevolentiam specialem». Est hæc variatio tantum phrasis : res eadem utrobique accipitur. Quis enim dubitet, Deum bene velle ei cujus miseretur ? 3. « Fiduciam et fidem hypocriticam sic a Bellarm. fieri mensuram veræ fidei ». At dicit hoc ex suppositione adversariorum. 4. Non ait Bellarm. exemplum Pharisæi esse hominis revera justificati; sed ex eo, quod Pharisæus caruerit revera justificatione, et tamen habuerit fidem specialem, recte infert, hanc non esse justificantem, sed decipientem.

Confirmatur II ex cap. ultim. Marc. vers. 16. ubi apertissime patet, fidem miraculorum unam et eamdem esse cum fide justificante. Certum autem est, fidem miraculorum non respicere tamquam objectum, specialem misericordiam remissionis peccatorum, sed omnipotentiam et divinitatem Christi. Amesius : « Multi justificantur sine fide miraculorum, et multi olim hanc habebant non justificati ». Resp. 1 : Justificantur sine fide miraculorum quoad suam essentiam, nego : quoad adjuncta illa, quibus non pollent quicumque justi, concedo. Non est enim fides miraculorum alia quoad essentiam ac illa communis omnium fidelium ; diversa autem est quoad intensionem et adjuncta. Resp. 2 : Potest sine dubio esse fides miraculorum sine charitate et justitia, I Cor. XIII. quid vero hoc ad rem ?

Confirmatur III ex Act. II. vers. 38. IV. vers. 12. X. vers. 43. XIII. vers. 39. et XVII. vers. 7. et præcipue. Roman. IV. vers. 18. et X. vers. 8. 9. ex quibus omnibus locis apertissime patet, objectum fidei justificantis esse resurrectionem Filii Dei. Debent autem sine dubio ista loca de ea fide intelligi, quam Apostoli prædicabant, quamque qui recipiebant, fideles ac filii Abrahæ vocabantur. Ea autem non est fiducia in misericordiam specialem, sed fides requisita ad Baptismum, scilicet credere in Christum crucifixum et resurrectionem ejus. Sane eodem plane modo, et in eadem prorsus significatione loquitur Apostolus de fide, qua nos justificari dicimur, et de fide quæ imputata est Abrahæ ad justitiam. Abrahæ autem fides non erat fiducia remissionis suorum peccatorum per Christum venturum sibi factæ, sed credulitas, et indubitatus assensus verbi Dei de multiplicatione sui seminis ; et in hos « con-

tra spem in spem credebat ». Amesius ait : « Apostolos ista cum eadem applicatione » (Lutherano-Calvinianæ fiduciæ in specialem misericordiam), « prædicasse ». At ubi hoc scriptum legitur? Sane verba Apostoli Rom. x, vers. 8. 9. *Hoc est verbum fidei quod prædicamus, etc.* Et I Corinth. xiii. vers. 2. ubi jungit *fidem quæ montes transfert* cum spe et charitate, docetque illam sine his non, sed cum his justificare. Et I Joan. v. vers. 1. *Omnis qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est.* Item, *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra, etc.* Ex his, inquam, et similibus nimis clarum est, fidei justificantis objectum minime esse specialem illam misericordiam. Mirum certe esset, nec unico in loco exprimi, quod debeat unusquisque credere certo, se per Christum esse justificatum. Hic mutus est Amesius, et in iis quæ videri vult attingere, non verba Scripturæ, sed meras suas glossas producit. Sic et ad omnia illa, ex traditione ecclesiastica, ac speciatim ex Symbolo Apost. urget Bellarminus cap. seq. nimirum, quod nulla fiat mentio misericordiæ illius specialis. Respondet Amesius ex dictatu Quodlibeticæ Parhermeniæ, « applicationem specialem diffundi per omnes Symboli partes, idque docere Apostolum, Rom. vi. vers. 2. » Inspiciatur locus iste Apostoli, et dubitet qui potest, an Amesius non ludat in re seria. Ejusdem Quodlibeticæ est, quod mox sequitur, remissionem peccatorum « et vitam æternam ex remissione credere, esse credere misericordiam specialem ». Atqui nos Catholici omnes credimus remissionem illam dari in Ecclesia Dei, et tamen non credimus, sed execramur tamquam dulce animarum venenum illam « fiduciam misericordiæ specialis ». Ergo hæc non est illa. Quis dicat esse articulum fidei, quod omnes qui semel credunt, se habere remissionem peccatorum, et habituros inde vitam æternam, ideo vere habituri sint vitam æternam? Si non vident hinc Puritani, vel hunc non esse fidei articulum, vel hunc posse esse falsum, adeoque Deum revelasse falsum, etc., nimis profecto fascinavit eos fallax dulcedo illius novi evangelii secundum Calvinum aut Lutherum.

Ad CAPUT X.

Catholica veritas ulterius roboratur rationibus.

I. — Quia fides in nihil aliud collimare debet, nisi in verbum Dei. At in verbo Dei nusquam reperitur annuntiata salus mihi aut illi in particulari, exceptis quibusdam paucis. Non igitur possunt reliqui homines credere, nisi omnino temere, tamquam ex verbo Dei, sibi remissa esse peccata. Amesius : « Specialis promissio continetur in generali ». Respon. : Nusquam habetur in SS. Scripturis generalis absoluta; nec dicit hæc : *Quisquis credit remissa esse peccata*, *habet vitam æternam*, aut justificatur, sed : *Qui credit in filium, habet vitam æternam.* Ex hac autem conditionata non potest colligi absoluta hæc : « Ergo habebo vitam æternam », nisi per assumptionem absolutam hanc : Atqui ego credo in filium. Hæc vero assumptio absoluta non est in verbo Dei, sed in opinione mea, quæ fallax esse potest. Amesius 1 : « Male disjunguntur ista duo, esse in verbo Dei, et esse in opinione : quasi nullum tertium daretur. Est aliquid in sensu et experientia, quod neque est in verbo, neque in opinione incerta ». Respon. : Pessime hic assignatur medium inter revelationem Dei certam, et opinionem fallacem. Medium hic non dari aperte probo. Nam cum in propositione dicitur : *Omnis qui credit in filium, habet vitam æternam*, sine dubio hoc intelligitur non nisi de fidei supernaturali actu. Jam vero de assumptione hac : « Ego sic credo », non datur revelatio, ut per se patet : nec scientia, aut evidens experientia, sub quam nullus cadit actus supernaturalis, utpote naturaliter summe improbabilis, etiam in genere sumptus ; ut jam sileam, quod, etsi homo de suis actibus naturalibus materialiter sumptis habeat evidentiam etiam metaphysicam, tamen de eorum formali motivo frequenter decipitur, ut testatur etiam de se S. Augustinus lib. x. Confess. 36. 37. et optime illuminatissimus in spiritu Thom. de Kempis lib. iii. de imit. Christi cap. 54. monet, « ut diligenter advertatur ad diversos motus naturæ et gratiæ, quia valde contrarie et subtiliter moventur, et vix nisi a valde spirituali et intime illuminato homine discernuntur ». Nec est cur moremur hic sannas Puritani, cum ait : « pudere nos debere, disertis verbis profiteri, non posse nos dicere, quod credamus in Christum, nisi ex opinione, quæ fallax esse potest ». Non est, inquam, cur pudeat nos veritatis, quod ex lege ordinaria, et citra privilegium de nostra fide et justitia, non nisi opinionem,

aut certitudinem moralem habere possimus, ut evincit ratio assignata. Plus sibi arrogare, miseræ deceptionis est, quæ innumeros Lutheranos et Calvinistas cum ingenti suavitate rapit ad Orcum. Sed instat Amesius : « Dicant nobis Pontificii », qui ingentes conclusiones colligunt absolute ex istis propositionibus (Successor legitimus Petri non potest errare. Concilium legitimum generale a Successore Petri approbatum non potest errare) : « ubinam inveniant has assumptiones » : (Episcopus ille qui occupat hodie Sedem Roman. est legitimus Petri successor : concilium Tridentinum, ex. g., fuit legitimum, etc.) « Non leguntur sane in verbo Dei ; an igitur tantum sunt in opinione fallaci ? tum certe tota fides Pontificia est opinio fallax. » Resp. : Qua ratione e duabus præmissis de fide, inferantur a nobis istæ conclusiones, satis dictum est tom. 1. Quamquam etiam alii Theologi, qui admittunt assumptionem utrobique tantum moraliter certam, commodam assignant differentiam. Nam circa Papam, concilium generale, etc., propositio universalis revelata est propter particulares : ad quid enim aliud prodesset universalis revelatio ? Circa illam vero de fide, contritione, etc., non ita. Revelata enim tantum sunt, ut conemur per fidem et contritionem ad justificationem et salutem nos disponere, atque ita « satagere, ut per bona opera magis ac magis certam in dies faciamus nostram salutem », morali scilicet certitudine.

II. — Fides justificans præcedere debet justificationem. Fides autem specialis misericordiæ sequitur justificationem. Ergo fides specialis misericordiæ non est fides justificans. Amesius 1 : « Fides justificans præcedit justificationem ordine naturæ, non tempore, quia justificatio est effectus ejus, non omni modo. 2. Fides specialis misericordiæ duplici ratione sic vocatur. 1. qua Christum apprehendit. 2. qua misericordiam specialem ut jam donatam apprehendit. Priori sensu justificationem præcedit, et maxime proprie dicitur justificare : posteriore sensu sequitur justificationem. » Resp. : Cum Amesius majorem argumenti nostri satis aperte concedat; assumptio autem per fictam illam distinctiunculam minime luxetur ; totum argumentum vim suam obtinet. Revera enim omnis fides specialis misericordiæ sequitur justificationem, cum omnis actus supponat suum objectum. Cum ergo omnis fides specialis habeat remissionem peccatorum, vel justificationem pro objecto, omni modo eam sequi necesse est. Quodnam vero dicent esse objectum illius « fidei specialis misericordiæ *prioris* qua Christum apprehendentis » ? Quamdiu autem posterioris fidei objectum diversum non assignant (quod certe numquam præstabunt), in vanum verba multiplicant. Accedit, quod indubie fides ea esset falsa, qua credunt sibi remissa esse peccata, si, dum ita credunt, nondum sunt remissa peccata, sed sunt per hunc ipsum actum remittenda. Verum putat Amesius hic se invenisse aliam rimam, qua elabatur. Ait enim : « Dum ita credimus, sunt remissa peccata : remittuntur autem proprie per illum actum fiduciæ, qua Christo innitimur, qui natura præcedit illum actum quo credimus peccata jam esse remissa ». Admirandæ enimvero hæ sunt subtilitates ; immo stupendæ, sed indoctis ; apud doctos autem bilemne potius an risum mereantur, viderint, qui hoc Amesii commentum tueri volent. Ex his interim sciscitari lubet. 1. Cur oporteat actum fidei in posteriori signo rationis seu naturæ, ac in eodem instanti temporis jungi actui fiduciæ, « per quem », juxta Amesium, proprie fit justificatio ? Quid obesset, etsi longo tempore, immo numquam postea sequeretur ? ad quid requiritur, aut conducit actus iste ? Certe actum aut ageret, aut otiose spectaret. 2. Cum ea fiducia sit actus spei, numquid necessario debet eum præcedere actus fidei de remissione peccatorum per spem in Christum obtinenda. Is vero actus fidei vel repræsentat specialem misericordiam, et sic foret non fides vera in Evangelio tradita ; sed illud ipsum commentum Lutherano-Calvinisticum. Si fiducia illa justificans non supponit fidem misericordiæ specialis ; ergo alteram illam misericordiæ generalis, et conditionatæ, quam semper juxta Evangelium credidit Catholica Ecclesia. 3. « Cum », (ut Amesius paulo post subdit), « objectum proprium fidei justificantis qua talis, sit illud ipsum quod justificat proprie, id est, misericordia Dei in Christo ; » hæc ipsa misericordia Dei debet actui spei proponi ab actu fidei. Hic ergo actus fidei vel proponit specialem misericordiam Lutherano-Calvinisticam ; et sic falso dixit : « eam fidem sequi fiduciam justificantem ». Si proponit generalem ; ergo unice vera manet nostra fides Catholica. Verbo, nullibi rimam invenit male materiatum com-

mentum, nusquam tutum ei patet effugium.

III. — Fides specialis misericordiæ tollit e medio orationem, sacramenta, opera bona. Ergo fides illa non est justificans, sed justificationem impediens. Si enim ex certa fide credere debeo, mihi per Christum peccata esse remissa, quomodo possum cum Publicano dicere : *Deus propitius esto mihi peccatori?* aut : *Dimitte nobis debita nostra?* Quid opus erit Baptismo, si antecedenter per fidem certus sum de justitiæ obtenta? Amesius 1 : « Istæ sunt imaginationes servilium ingeniorum, filii Dei vox est illa Apostoli Galat. II. vers. 20. *Vivo per fidem illam Filii Dei, etc., Charitas Dei constringit nos, etc.* II Corinth. v. vers. 14. » Resp. : Quomodo ex his Apostoli dictis probetur, argumentum nostrum esse « imaginationem servilium ingeniorum », sane haud apparet. Anne si Apostolus habuit specialem revelationem de sua justificatione, ideo Puritani omnes illam quoque participant? Amesius 2 : « Petimus eo saltem modo, quo Christus Joan. XVII. vers. 1. 5. petit, ut Deus ipsum glorificaret, de quo certissimus esse debuit, et fuit. Petimus continuationem, certiorationem majorem, et particularem applicationem remissionis concessæ ». Resp. : Nemo nisi fatuus petit rem præteritam, de certo futura esto. Quid vero « continuationem petat remissionis » Calvinista, « certiorationemve majorem », cum de decreto prædestinationis prorsus infallibili sit fide divina certissimus? Quid « particularem applicationem » flagitet, qui illam a se certissime possessam, super omnia credit? Quid huic fidei superaddere poterit Baptismus, aut panis corporis Christi figura? O verba inania!

IV. — Etsi fiducia obtinendæ veniæ (qualis esse debet in pœnitente), præcedat justificationem : tamen fiducia, qua quis confidit sibi remissa esse peccata, seque Deo gratum esse et hæredem regni, pendet a bona conscientia, et perseverante dilectione Dei, ac proinde præexigit justificationem, non illam efficit, adeoque non est fides justificans, sed aliquid posterius fide justificante. Pendere autem fiduciam ex bona conscientia et perseverantia in dilectione Dei, patet ex Psalm. IV. vers. 6. Eccles. II. vers. 6. Oseæ XII. vers. 6. I Joan. II. vers. 28. et III. vers. 21. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, etc.* Amesius audet jactare : « Bellarminum concedere verbis, quantum Luthero-Calviniei postulant ». At quomodo hoc? nempe « verbis » vi almæ quodlibeticæ ad contrarium sensum detortis. Quid enim vero clarius hoc Bellarm. argumento? Fiducia qua quis confidit remissa esse peccata, supponit justificationem : ergo non causat justificationem. Ergo fiducia specialis misericordiæ, quæ remissionem factam præcedit, non est justificans. Verbo, effectus justificationis non est ejus causa. Quid vero sibi vult mysterium illud, quod mox subdit Amesius : « Fiducia ista quamvis causam habeat conservantem, conscientiam bonam, pro causa tamen procreante fidem illam solam habet, qua purgantur corda a conscientia mala ». Quænam, quæso, hæc fides procreans fiduciam? an specialis misericordiæ? At hanc supra expresse contendit sequi fiduciam in posteriori, natura. Ita seipsum destruit hoc commentum.

V. — Speciatim contra Calvinum arguitur : Fides justificans pacem et tranquillitatem animis parit. Rom. v. vers. 1. At fides specialis Calvinistica perturbationem et desperationem mentibus adfert; quia ad illam requiritur, ut quis plane cognoscat, se ad numerum prædestinatorum pertinere, et fidem justitiamque semel habitam amitti non posse. Ita diserte Calvinus lib. III. institut. cap. 2. §. 38. 39. 40. Quæ loca qui legerit, deprehendet clarissime, quam illustre mendacium sit illud, quo caput 2. claudit, scilicet : « Falsissima est calumnia, certam cognitionem electionis et perseverantiæ necessario requiri, ex Calvini sententia ad fidem justificantem ». Sed video, quid suo mendacio fucando obtendere possit; nempe Calvinum eodem lib. et cap. §. 14. et 17. docere : « Fidem semper esse incredulitate permixtam. » Et §. 17. : « Fidem semper eum dubitatione et incertitudine conjunctam. » At hoc ipsum est, unde Bellarm. Calvini non modo apertam contradictionem evincit, sed etiam ostendit, fidem specialem parere desperationem. Uterque sane error est intolerabilis, et se mutuo evertens. Ita totum fidei specialis commentum, ad innumerabilium animarum perniciem ex orco protrusum est.

Ad CAPUT XI.

Objiciunt hæretici I. « Fides facit ut subsistant, quæ sperantur. Hebr. XI. vers. I. Ergo est fiducia; sicut etiam apparet ex ejusdem vocis usu. Hebr. III. 6. 14. » Resp. : Fides facit, ut ea quæ speramus, et necdum facta, necdum existunt in substantia, seu a parte rei, subsistant in anima, et intentionaliter; sic conceditur antecedens, juxta expositionem S. Chrysostomi, et cæterorum Græcorum, qui optime norant vim vocis ὑπόστασις : Sic vero sequela negatur. Negatur etiam ὑπόστασιν perintelligi « expectationem certam promissæ misericordiæ », ut contendunt quidem Lutherano-Calviniani, sed minime probant. Et quomodocumque Amesius in omnem partem verset Apostoli verba, fidem, fiduciam, expectationem, de remissione peccatorum, resurrectione, et vita æterna, nunc confundens, nunc distinguens, non cohærent ista cum iis, quæ in priori cap. thes. 13. præcipue de fiducia justificante asseruit. Aiebat enim, objectum esse misericordiam Dei per Christum remittentis peccata, quam remissionem contendit in eodem instanti causari a tali actu fiduciæ. Quomodo ergo jam eadem fiducia justificans est expectatio certa resurrectionis et gloriæ ?

II. — Objic. « Multa sunt loca Scripturæ, ubi sensus non potest consistere, nisi per fidem fiducia intelligatur. Roman. IV. 18. 19. 20. Marc. XI. 14. Jacob. I. 6. cum similibus; præcipue vero ubi agitur de justificatione ». Respon. : In iis omnibus locis, vocabulum *fidei* accipitur pro vera fide Catholica, qua credimus id omne, quod Deus revelat, non pro fiducia. Amesius : « Si merus assensus, qui revelationis veritati præbetur, in omnibus locis intelligitur, tum credere Christum non magis justificat, quam (secundum Pontificios), credere Tobiam habuisse canem etc., quod tamen qui assereret, blasphemus merito haberetur ». Resp. : Hoc ultimum verum est : sed illatio illa est ex alma Lutherano-Calvinianorum Quodlibetica. Tobiam habuisse canem, ut quis explicite credat, non requiritur ad justificationem, sicut fides Christi Redemptoris, unde nobis omnis spes salutis. Frustra vero desudat Amesius in urgenda fide Abrahæ. Ut enim admittamus, quod Toletus ait, juxta Doctores omnes, Abrahamum credidisse in Christum venturum, nihil hinc pro fide specialis misericordiæ evincitur. Quod fiducia ejus eximiæ fidei fuerit conjuncta, uti et obedientia hæroica, etiam certum est : et similiter quod in nostra justificatione; at quomodo hinc infertur : in locis assignatis fidem accipi præcise pro fiducia ? Fatemur quoque « fidem miraculorum debere esse tantam, ut gignat fiduciam impetrandi quod petitur » : At non ideo æque magna et heroica fides et fiducia requiritur ad cujusvis peccatoris justificationem et salutem, uti ad montis translationem, aut mortui suscitationem : illa enim cum communis et ordinaria sit, non debet nisi ordinarias habere dispositiones cuivis faciles, cum ordinariis gratiæ auxiliis; hæc vero miraculosa et extraordinaria, mirum non est, quod majus quid in Thaumaturgo præexigant.

III. — Objic. « Fides in Scripturis sæpe opponitur timori, ut Matth. VIII. vers. 26. *Quid timidi estis, modicæ fidei* ? Et fideles dicuntur sua fide fortes. I. Petr. V. vers. 9. » Resp. : Nihil hinc sequitur contra nos. Ideo enim timiditas, quæ opponitur fiduciæ, refertur in defectum fidei, quia ex hac oritur fiducia. Amesius.: « Non simpliciter quia ex fide oritur fiducia (hoc enim omnes virtutes cum fiducia habent commune); sed quia proxime oritur, ut perfectio fidei illius, quæ est in intellectu, vel id ad quod proxime fides tendit, et sine quo fides nec efficaciam, nec virtutis rationem habet ». Resp. : Etsi hoc liberaliter concederetur, tamen non recte inferretur thesis Lutherano-Calviniana. Omnium fere operum virtuosorum defectus oritur in fidelibus ex defectu actualis vivacis fidei; quis ideo dixerit, fidem esse formalem omnem virtutem, etsi revera suo modo sit radix omnium ?

IV. — Objic. Rom. IV. vers. 16. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio. « Fide intellectus non firmatur promissio, sed fiducia, qua accipimus rem promissam, firmat executionem promissionis ». Resp. : Apostolus non loquitur de promissione remissionis peccatorum, ut patet ex verbis mox sequentibus « de mentione gentium ». Ad Quodlibeticam pertinet, cum Amesius omnia confundens, « hæreditatem, benedictionem, beatitatem fidelium » in sola remissione peccatorum constituendam esse pertendit. Verum est, « fidem dogmaticam », historicam, miraculorum, et quamcumque magnam, « posse consistere cum ira Dei » ;

sed idem est de spe, et multo maxime de commentitia illa Lutherano-Calvinianorum fiducia, quæ non modo potest esse, sed semper est conjuncta cum certissima Dei ira, quia est hæretica.

V. — Objic. « Fides non justificat, ut respicit in verbo Dei rerum gestarum historias, aut comminationes pœnarum, aut præcepta operum faciendorum, sed solummodo ut respicit promissionem gratiæ. Nullum autem singularem respectum habemus ad promissiones supra cætera, nisi fiduciæ. Fiducia igitur est, quæ justificat. » Resp. 1. : Absolute et complete non disponit ad justificationem nisi fides quæ per dilectionem operatur; cum juxta Joan. *Omnis qui non diligit, manet in morte.* Resp. 2. : Inchoative tamen et incomplete ad justificationem disponit « fides tum historiarum », e. g., mortis Christi, quia facile revocat a peccatis, ac ad spem erigit illa dilectio Christi erga genus humanum, etc., « tum comminationis pœnarum, ob similem rationem : tum respiciens præcepta et leges operum faciendorum », quia excitat propositum bene operandi, sine quo nemo justificatur. Resp. 3. : Nimis falsum et hæreticum est, jamque supra explosum : Fidei justificantis munus esse, reddere singulos absolute certos de remissione peccatorum et salute. Quo errore supposito haud difficulter probatur, fidem justificantem respicere tantum promissiones et gratiam. Sed quis non videt hanc esse meram principii mendicationem ? Amesius : « Hinc sequitur, fidem historiæ de Tobia ejusque cane, eodem modo justificare, quo fides gratiæ in Christo promissæ, etc., hæc sunt dogmata non tam refutanda quam detestanda ». Resp. : Hanc sequelam Quodlibeticam et stramineam esse supra ostendi, cum dixi, fidem explicitam non esse necessariam ad justificationem de cane Tobiæ et similibus innumeris, quæ non sunt revelata, ut singulis innotescant, et explicite credantur; sed tamen quia revelata sunt, ab omnibus fidelibus saltem implicite creduntur. Gerhardus nil novi adfert.

Ad CAPUT XIII.

In quæstione a Bellarm. proposita : An sola fides justificet ? inique, more suo queritur Amesius : « Præpostere tractari hanc quæstionem a Bellarm. priusquam constare faceret, qua in re justificatio proprie consistat ». Cum enim tam ex parte Catholicorum, quam Lutherano-Calvinianorum, sine controversia hic supponatur, fidem non justificare formaliter, sed vel disponere, vel applicare ipsam formalem justificationem, nulla poterit hinc oriri confusio in præsenti quæstione. Nec satis fuit Amesio vana querimonia præludere ; addit mox convicia et cavillos, imo apertum mendacium. Postquam enim præfixisset hunc titulum : « Argumenta Bellarmini », mox recitato velut primo argumento ex iis verbis (Fides non tam justificat, quam justificat, ut initium et radix prima justificationis), subdit : « Sophisti caperplexa ludit hic Bellarm. dum probationem ostentat. Nam 1. Ridiculus est sermo et sensu carens, etc. ». At revera Bellarm. illis et seqq. verbis, quæ fraudulenter omisit Amesius, non probationem ostentat, sed assertionem Catholicam exponit; nempe, fidem esse initium justificationis, et non solam, sed junctam aliis dispositionibus (scilicet timori, spei veniæ, dilectioni, pœnitentiæ, voto sacramenti reipsa suscipiendi, ac proposito novæ vitæ), ad gratiam sanctificantem peccatorem perducere ; ut jam videbimus.

I. — Argum. petitur ex eo, quod SS. Scripturæ et Patres tribuunt vim justificandi non soli fidei, sed etiam aliis virtutibus. Ergo non sola fides justificat. Antec. probatur 1. Quia fidei tribuitur initium justificationis, seu prima motio in Deum (juxta illud Hebr. XI. vers. 6. *Accedentem ad Deum oportet credere*), per quam is qui longe erat, jam incipit propinquare. Manifestum quippe est, fidem (tamquam intellectus operationem), principium essentialiter requisitum esse ad omnes actus salutares timoris, spei, dilectionis, etc. Mirum est, quod in re tam perspicua et per se nota tot tergiversationes, quodlibeticasque interpretationes Apostoli adhibeant. Juvat hoc unicum apponere specimen, sed palmare. Amesius enim ut hoc longe certissimum Bellarmini effatum (Fides est fundamentum spei et charitatis) eliderct, ait : Sic etiam est justificationis, Rom. V. vers. 3. I Joan. IV. vers. 10. 11. Ita quidlibet asseritur et probatur ex quolibet !

II. — Similes cavillationes adhibet circa timorem. Dixerat Bellarm. timorem concurrere ad justificationem, eodem fere modo, quo fides ; idque probavit : tum quia sicut sine fide impossibile est placere Deo : ita qui sine timore est, non poterit justificari.

Tum quia sicut fides, ita et timor est initium salutis et sapientiæ, uti SS. Patrés de timore servili accipiunt illud Psal. CX. vers. 9. et Prov. I. vers. 7. Tum quia sicut per fidem, ita et per timorem (suo modo) accedimus ad Deum, ut constat ex Psal. LXXVII. vers. 38. et LXXXII. vers. 15. ac Joan. III. vers. 5. Tum quia sicut *justus ex fide vivit* ; ita timor est fons sapientiæ. Tum quia sicut *fides purgat peccata* (Act. XIII vers. 39. Rom. III. vers. 22. Galat. III. vers. 8.) ita timor Domini expellit peccatum, Eccl. I. vers. 27. Objicit Amesius : « Hoc fieri nullo modo potest. Timoris enim proprium objectum est malum, non bonum, nedum illud bonum, quo in Christo justificamur ». Resp. : Facile damus, differre in hoc timorem a fide, ac generalius in eo, quod illa sit in intellectu, habeatque pro objecto omne verum revelatum, hic vero sit in voluntate, tendatque in suum objectum (malum ut sic), per modum fugæ. At cur nihilominus quoad vim disponendi ad justificationem, non fere conveniant? Verba Scripturæ a Bellarmin. producta clariora sunt, quam ut quodlibeticis Amesii glossis obscurentur. Ratio etiam invicta est, scilicet, quia natura timoris est, ut fugiat mala, et quærat remedia, quibus illa possit evadere. Porro quotidianæ et certissimæ experientiæ obstrepit Amesius, cum vult : « Hanc naturam esse tantum ingenui timoris, non servilis. « Equidem verum est », ad justificationem requiri proxime et immediate illud quod tollit malum » : cum hoc tamen optime stat, quod timor impellat ad adhibendum porro id, quod proxime salutem adfert.

III. — Spes obtinendæ veniæ, est etiam dispositio ad justificationem. Proverb. XXVIII. vers. 25. Psal. XXXVI. vers. 40. Psalm. XC. vers. 14. Matth. IX. vers. 2. Amesius : « Bellarmin. ut nobis negotium facesseret, sibimet contradicere parum curavit. Antea enim cap. 4. et 10. contendit : Fiduciam esse spem, et non posse justificare, quia præexigit justificationem, et ab illa pendet : et quia objectum non potest fieri per illum ipsum actum, cujus est objectum. Hic tamen spem obtinendæ veniæ vult esse causam obtinendæ veniæ vel justificationis. Spem autem generalem, conditionalem, incertam non potest hic excusare, quia nec illa ratione effugiet vim argumenti ; nec talis est spes, quæ in locis quæ citat laudatur ». Respond. : Amesius insulse et imperite cavillatur, et confundit res a Bellarm. distinctas. Vere dixit Bellarm. fiduciam de jam remissis peccatis non posse justificare, cum sequatur justificationem : spem autem de remittendis posse. Spes illa vera et Catholica virtus est certissima, nec potest confundere, dummodo adsint ejus adjuncta necessaria ad justificationem. Et quia nemo divina fide certus est, se ex sua parte omnia præstitisse, quæ ad ponendum spei effectum a parte rei sunt necessaria, sed pro umbra hujus peregrinationis sufficit habere certitudinem moralem de suis actibus ad justificationem requisitis ; ideo tamquam animarum seductrix, et dulce toxicum detestanda est illa fiducia specialis misericordiæ.

IV. — Dilectio aliqua prior est remissione peccatorum, vel tempore ut dilectio imperfecta ; vel natura, si sit perfecta. Quid potest esse clarius illis Apostoli dictis ? *Qui non diligit, manet in morte. Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, nihil sum etc.* Et tamen his radiis solaribus nubes inducere conatur Amesius. Sed frustra tricatur in « dispositione causante » : frustra Vasquezium cum Scholasticis dimicantem (an ultima dispositio, scilicet contritio perfecta, procedat efficienter a forma, seu gratia justificante), in subsidium advocat. Justificationis gratiam a solo Deo infundi et efficienter causari profitemur : quidquid ex nostra parte concurrit, non nisi congrua et debita præparatio et dispositio subjecti est simul tamen non mera conditio, sed causa quædam moralis, ex congruo meritoria. Et quamvis cum Vasquio et Thomistis dicatur dilectio aut contritio perfecta tamquam ultima dispositio procedere a forma justificante ; adhuc tamen cum iisdem dicendum esset, eamdem dispositionem in genere causæ materialis priorem esse natura, ipsa forma justificante, ad quam disponit ; quod nobis in præsenti sufficit. Controversia enim illa Scholastica, quæ potius philosophica, quam theologica est (an scil. ultima dispositio procedat a forma ad quam disponit), ad rem hic parum aut nihil facit; ubi tamen partem negantem censeo multo esse probabiliorem.

V. — Pœnitentia (quæ est dolor et detestatio peccati), datur a Deo ad vitam, Act. II, v. 18. Salutem operatur, II. Corinth. v. 10. Et animam dicitur vivificare, Ezech. v. 27.

Ergo non sola fides justificat, sed etiam pœnitentia, dispositive scilicet. Amesius totum fere quod asserimus fatetur his verbis : « Pœnitentia, quatenus est legalis humiliatio, antecedit quidem justificationem, ut dispositio ex ordine prærequisita, sed non ut causa. » Quod verum est de efficientia ; falsum, non concurrere ut dispositionem subjecti in genere causæ materialis. Inane porro figmentum Amesii est distinctio illa inter « pœnitentiam legalem, et recipiscentiam Evangelicam ». Vera contritio, dolor et detestatio peccati in omni lege (naturæ Moysis et Evangelica), semper fuit necessaria : hæc juxta Apostolum *salutem* et justificationem *operatur* ; et eatenus impossibile est illam esse effectum ipsius justificationis. Oppositum plane evincitur ex illo II Corinth. VII, vers. 10. Quæ adduntur de vi « applicativæ justitiæ Christi, » infra discutientur et evertentur.

VI. — Dispositio est, propositum et desiderium sacramenti reipsa percipiendi. Cum enim, ut tomo III. probatum est, necessarium sit Baptisma ad Christum conversis, et post Baptismum lapsis reconciliatio per claves Sacerdotales, tale desiderium non potest non recte dici dispositio ad justificationem. Verum quidem est, « justificationem non alligari » essentialiter « sacramentis », et posse realem eorum susceptionem compensari eorum voto in perfecta contritione incluso, tamen quia plerisque peccatoribus arduum est, concipere vere perfectam contritionem ex dilectione Dei super omnia, voluit Christus hoc ipso præcepto de adhibendis sacramentis mortuorum, subvenire infirmitati fidelium. Et similis est ratio de VII. dispositione, scil. proposito novæ obedientiæ in observantia mandatorum. Nec quidquam hic adfertur ab Amesio solutione dignum. Unde perspicuum fit, cum omnes istæ dispositiones præcedant gratiam justificantem, fidem solam minime sufficere, sed tantum esse principium et fundamentum reliquarum, quæ tanquam actus voluntatis supernaturalis natura sua postulant prodire ex cognitione supernaturali fidei divinæ.

Ad CAPUT XIX.

Probatur eadem veritas : Quia si fides a spe et dilectione aliisque virtutibus separetur, non poterit justificare : Ergo sola justificare non potest. Amesius « negat conseq. quia, » inquit, « illa fides quæ justificat, spem ac dilectionem sua natura conjunctam habet, ita ut si ab ipsis reipsa separetur simul etiam separatur a se ipsa, vel desinit esse talis fides. » Resp. : Hæc responsio seipsam evertit, nisi admittatur id quod nos Catholici profitemur, nempe, fidem non nisi junctam actibus spei, charitatis, etc. ultimate disponere ad justificationem, adeoque juxta Apostolum *nihil valere* ad salutem et justitiam nisi per dilectionem operetur. Unde sic argumentamur : Fides quæ valet coram Deo ad justitiam (sive in qua est vis ac valor ad justificandum dispositive), est illa fides quæ per charitatem operatur. Atqui fides sola justificans (juxta Lutheranos et Calvinistas), non est fides quæ per charitatem operatur. Ergo fides sola justificans Lutherano-Calvinianorum non est fides quæ coram Deo valet ad justitiam. Minor probatur : quia id quod excludit operationem charitatis in ordine ad justificationem non est fides quæ per charitatem operatur. Atqui fides sola justificans Lutherano-Calvinianorum excludit illam cooperationem charitatis in ordine ad justificationem. Ergo fides sola justificans Lutherano-Calvinianorum non est fides quæ per charitatem operatur. Jam sic ulterius : Actio quæ sola ponit absolute effectum, non potest exigere coexistentiam cujuscumque alterius actionis: atqui fides Lutherano-Calvinianorum potest sola ponere absolute effectum justificationis : Ergo eadem non potest exigere coexistentiam charitatis. Ergo fides non est individuo nexu conjuncta cum charitate. Effugia Amesiana sunt perspicue falsa, cum ait 1. « Fides ipsa non potest esse præsens, ubi cæteræ virtutes omnino absunt. 2. Ubi semen fidei manet, ibi etiam semen charitatis adest. 3. Fides cui nos (Lutherano-Calviniani) tribuimus justificandi virtutem cum unionem faciat nostri cum Christo, a Christi Spiritu vivificante et sanctificante, non potest separari. » Contra 1. Etsi fides, et etiam fiducia non possint prodesse ad justitiam, tamen cum realiter omnes inter se (et quoad actum, et quoad habitum), distinguantur, manifestum est, priora posse esse sine posteriori ; licet non vice versa, quia charitas fidem et spem supponit. Contra 2. Ipse actus aut habitus fidei est semen charitatis, quia hæc ex illa potest pullulare ; non tamen ideo ubi tale semen charitatis est, ibi vel actus vel habitus charitatis etiam superest. Inepta ergo æquivocatione « seminis fidei et chari-

tatis » ludit Amesius. Contra 3. Quia unio illa per fidem misericordiæ specialis, esse purum putum commentum novi evangelii Lutherano-Calviniani supra monstratum est, ac proinde nihilo verior est unio illa. Denique semper urget illud ineluctabile argumentum : Potest peccator credere sicut oportet, et sperare remissionem peccatorum a Deo se obtenturum, si arduum actum illum dilectionis Dei super omnia exercuerit; quem potest certo scire a se necdum elecitum. Nec umbra repugnantiæ est in hac separatione reali, immo ita plerumque fit, ut magni peccatores, inter fideles, primo gehennæ metu perculsi, incipiant amare Deum amore spei seu concupiscentiæ ac forte etiam affectu inefficaci charitatis; ac nonnisi post multam et longam sui abnegationem pertingant ad unionem dilectionis Dei super omnia. Atqui in hoc casu possibili (imo frequenti et quasi quotidiano), realiter separantur fides et spes a charitate. Ergo optime possunt existere duo illi actus, quantum est ex sua parte justificativi, etsi absit ultima dispositio complens illarum duarum vim. Si Lutherani et Calvinistæ non ultro clauderent oculos tam apertæ veritati, possent in manifesta experientia deprehendere in suis cœtibus Neo-Evangelicis, in quibus perpauci sunt, in quibus apparet vel umbra sincere illius charitatis Dei non quærentis quæ sua sunt, et ad propriam felicitatem pertinent sed, tantum quæ sunt Jesu Christi; et tamen quis ex omnibus unus est, qui non sibi persuadeat, se illa fide specialis misericordiæ munitum, de sua salute securum, cum magna dulcedine hinc emigrare, etsi metaphysicam certitudinem habeat, se carni et sanguini, rebusque sæculi semper immersum, numquam pure Deum amasse super omnia, et absque sui commodi respectu.

Ad CAPUT XVI.

Confirmatur amplius Catholica veritas : Nusquam enim in sacra Scriptura particula illa (sola), ostendi potest, cum agitur de justificatione. Ergo omni fundamento caret illud novum evangelii Lutherano-Calvinistici figmentum. Anteced. patet ex confessione Lutheri, qui de assuto illo vocabulo verbis Apostoli Rom. III. vers. 28. admonitus pro solita sua modestia respondit : *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas!* Amesius ait : « De vocula illa non quæritur, sed de sensu. » Resp. : Imo de utroque merito quæritur. Nam et voculam violente intrusere Lutherano-Calviniani, et sensum illum (antiquæ Ecclesiæ aut incognitum, aut reprobatum), ope almæ suæ Quodlibeticæ e verbis sacris extorsere. Non negamus utique : « Scripturam sacram Rom. III et IV, Galat II et III, omnia removere a justificatione præter fidem, et illas expressiones : Non ex operibus, sine operibus, sine lege, sed ex fide, ut per gratiam etc., satis manifeste docere, per fidem intelligi debere fidem solam etc. » Hæc, inquam, in sano et vero sensu admittimus. Nam, ut nuper contra Musæum quæst. 9. §. 4. instantia 2. respondi : Certum est, Apostolum locis citatis et alibi passim, cum fidem ab operibus distinguit, intelligere tantum opera legis naturalis et Mosaicæ, solo legis dictamine et naturæ viribus facta : sub fide vero, gratiam, spem, charitatem, ceterasque virtutes complectitur, ut patet tum ex Rom. XII. vers. 3, ubi gratias, dona, virtutes, quas Deus variis varie distribuit, vocat, « mensuram fidei, » quam cuique Deus divisit. Tum ex Jacob. I. v. 21. et seqq. Illi ergo soli fidei tribuitur ab Apostolis, et SS. Patribus justificatio et salus, quæ est fides non nuda, sed sperans, diligens, obediens, etc. ut etiam expresse docent Card. Contarenus et Toletus, quos Amesius suo more pro se allegavit, cum aperte oppositum, adeoque id quod omnes Catholici cæteri, docuerint, si non verba quædam truncate, sed tota doctrinæ compages inspiciatur, et non violente una cum Scripturæ verbis alio torqueatur. Unde apparet etiam vanitas seqq. effugiorum, quæ omnia unica illa Quodlibetica Parhermenia nituntur qua « fidem solam, quatenus » ab Apostolis Paulo et Jacobo opponitur operibus, contendit opponi omnibus omnino operibus etiam ex fide procedentibus; quod est apertissime contra Card. Contarenum, cujus tamen verba hæc (Justificationem nulli alteri rei tribui, quam fidei), pro se Amesius allegare non erubuit, omissa ejusdem clara explicatione, de qua fide loquatur, nempe hac, pag. 592, edit. Paris. 157: « Idcirco, inquit, fides quæ justificat, est fides formata per charitatem, seu efficax per charitatem, ad quam nisi pervenerit, est inefficax ad justificationem, etc. » Hinc efficaciter rejicitur illa multum a Lutherano-Calvinianis jactata « applicatio vel appre-

hensio justitiæ Christi. » Ea enim apprehensio nec potest poni proprie in ipsa fide, cum hæc actualis, consistat potius in judicio et assensu, quamvis apprehensiones suasivas supponat, ut videtur quoque agnoscere Amesius; neque etiam fidei ut fiduciæ competit ea apprehensio, cum confidere non sit apprehendere, sed firmiter adhærere rei apprehensæ, quomodocumque velit cum suis Amesius « voces istas in hoc negotio adhibere ». Et quamvis aliquo modo admitteretur, « apprehendi justificationem per fidem ; saltem certum est, per eam non ita apprehendi, ut reipsa jam habeatur, aut inhæreat, sed solum ut adsit per modum objecti apprehensi , quod ipsum facit etiam charitas, quæ aliena facit nostra. Porro falsum est, quod opponit Amesius 1. : « Inepte confundi, reipsa habere, et inhærere, cum multa habeantur, quæ non inhærent.» Resp.: Quod contra imputativam , extrinsecam, adeoque phantasticam justitiam infra monstrandum est, hic a Bellarm. supponitur. Quod ait 2. « Apprehensionem justificationis per veram fiduciam, non esse simpliciter per modum objecti, sed per modum objecti nobis donati » ; vere dixisset, per modum objecti a nobis Lutherano-Calvinianis ficti, ut patet ex dictis, et patebit amplius ex infra dicendis. Verissime quidem ait Scriptura Rom. VIII. vers. 32. *Deum donasse fidelibus Christum et omnia cum eo :* at quomodo hinc constat, singulos quomodocumque sperantes aut confidentes esse ex iis, quibus in actu secundo Deus Christum et omnia cum eo donarit ? Falsum est 3. « Charitatem amicitiæ erga Deum non posse a nobis haberi, antequam intelligamus Deum nobis reconciliatum, et quasi amicum factum per fidem. » Ubi, quæso, hoc Scriptura docet ? Numquid e contrario Christus ipse ait : *Ego diligentes me diligo ?* Numquid de sancta peccatrice dixit ipse Justificator : *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum ?* Anne dignus est ut recipiatur in amicum is, qui diceret : « Displicet mihi, Domine, quod te offenderim, eo quod metuam a te puniri, et sperem a te veniam, et salutem æternam; verumtamen de tua aversione sive amicitia non sum sollicitus »; talis revera est egregia illa « fides sola justificans » Neo-Evangelicorum.

Confirmatur argumentum. Quia sacramenta promissiones applicant et nostras faciunt : non ergo per modum instrumenti applicantis fides sola justificat. Nec refert multum quod « Sacramenta sint a Deo erga nos, et promissionem applicant , ut instrumenta, dando potius quam accipiendo, ut fides. Deus enim justificat per utrumque. Et cum *justificare* significet actionem, non passionem, magis proprie justificat sacramentum quod est quasi manus dans justitiam, quam fides, quæ est quasi manus accipiens, ut ipsi loquuntur. Nec aliud probat replica Amesii; unde videtur Bellarmini dicta pro præcipua parte truncando, de more *enervare* voluisse. Alia quatuor effugia bene a Bellarmino præclusa vel suo silentio fatetur Amesius.

Ad CAPUT XXVII.

Aliud argumentum petitur ex modo justificandi. Ideo enim Lutherani et Calvinistæ contendunt, fidem solam justificare, quia putant eam non justificare per modum causæ aut meriti cujusdam, sed solum relative, eo scil. quod credendo accipit, quod Deus promittendo offert. Hoc autem falsum esse, ex triplici capite probatur.

I. — Quia Rom. III. vers. 28. et IV. vers. 2. et Galat. II. vers. 16. III. vers. 10. illud *justificari*, *salvari per fidem*, vel *ex fide,* sine dubio aliquam causalitatem indicat. Sicut enim vice versa Apostolus sæpe negans nos justificari per opera, vel ex operibus, excludit sine dubio causalitatem operum respectu justificationis : sic vice versa cum affirmat nos justificari per fidem, aut ex fide, tribuit huic aliquam causalitatem, dispositivam scil. et meritoriam de congruo. Amesius hic 1. etiam admittit, apprehensionem suam fictitiam esse « suo modo causam ». At quis ille modus? quodnam genus causæ hic intercedit? cur non assignavit? 2. Fere totam Bellarmini doctrinam admittit, dummodo « meriti » vox expungatur. Sed frustra laborat in tollendo hoc merito congrui, seu vi impetrandi, quam Scripturæ passim tam aperte produnt. 3. Inique Bellarminum « inconstantiæ » arguit, « eo quod supra negavit, fidem justificare solam, cum possit esse in homine non justo, jam vero velit, illam eodem modo justificare, quo legis totius observatio justificaret, si adesset ». At non est hic major inconstantia, quam si quis negaret, fidem complete et proxime dispo-

nere, et affirmaret, eam inchoative et remote disponere. 4. « Crassissimi erroris » Bellarminum arguit, quod eodem modo tribuat fidei meritum, quod ii, contra quos disputat Apostolus, tribuebant meritum operibus legis. At hoc crassissimum mendacium est. Nam hi meritum proprie dictum jactabant, quod nos Catholici de omnibus dispotionibus justificationem præcedentibus pernegamus. Solam impetrationem ex quadam congruitate admittimus, ut infra pluribus dicetur. 5. « Vanissime » cavillatur, dum ex eo, quod subinde in SS. litteris, in oppositionibus non notetur idem genus causæ; ideo neque in præsenti oppositione « fidei et operum », admitti debere idem genus causæ.

II. — Probatio petitur ex iis locis, qui testantur, fidem esse initium justitiæ, ac proinde hoc esse causam formalem inchoatam justificationis, ut Rom. IV. vers. 5. *Credenti reputatur fides ad justitiam.* Actor. XV. vers. 9. *Fide purificans corda eorum.* Est porro hic notandum, Bellarminum nullatenus loqui de proprie dicta formali justitia, quam juxta conc. Trid. infra ex instituto probat, unicam causam, formalem, qua justificamur, esse ipsam gratiam habitualem a Spiritu sancto cordibus infusam. Intelligit ergo de forma improprie sumpta. Forma enim justificans proprie et stricte sic dicta, non est nisi pretiosum illud donum Dei, quo divinæ participes efficimur naturæ : minus proprie ac late sumpta justitia formalis et partialis, dicitur omnis ille sive actus sive habitus, qui animam recte ordinat ad suum ultimum finem. Nec plus hic mysterii est; nec ulla in Bellarmino antilogia, uti sibi persuasit Amesius.

III. — Probatio sumitur ex iis locis, qui docent, per fidem impetrari remissionem peccatorum, adeoque justificari hominem per fidem, ut Luc. VII. vers. 50. *Fides tua te salvam fecit*, Christus dixit mulieri, cui dixerat : *Remittuntur tibi peccata tua.* Certum autem est, Christum de utraque sanitate, corporis scil. et animæ (quæ est justicatio), æqualiter pronuntiasse : *Fides tua te salvam fecit etc.* Matth. XV. vers. 28. Marc. VII. vers. 29. Luc. VII. vers. 50. Matth. IX. vers. 22. Marc. X. vers. 52. Rom. IV. 20. *Abrahamo fides reputata est ad justitiam.* Rom. X. vers. 13. Apostolus sicut causam fidei facit prædicationem Evangelii, ita facit causam invocationis ipsam fidem et causam salutis, seu justificationis, invocationem. Idem Hebr. XI. multis exemplis docet, per fidem homines placere Deo. Denique idem frequenter S. August. apertissime docet, ut nec ipse Amesius negare potuerit. Ne tamen nihil fecisse videretur, objicit 1. antilogiam Bellarmino. « Si enim », inquit, « fides impetrat justificationem, tunc non est formalis justificatio ». Resp. : Improprie et late sumpta impetrat unicam et proprie dictam formam justificantem. Quid hic non belle concinit? Amesius 2. : « Fidem aliquo modo mereri remissionem, sine ullo colore probationis impudenter asseritur contra Scripturam ». Resp. : Ut hoc verum sit de Scriptura per quodlibeticam Parhermeniam Lutherano-Calvinisticam, veluti in catasta, explicata; ita falsissimum est, et effrons calumnia non tam in Bellarminum, quam S. Augustinum, cujus plura testimonia a Bellarmin. fideliter relata frequenter asserunt, fidem impetrare justificationem, et remissionem peccatorum, gratiam bene operandi, ac per hoc justificare per modum dispositionis et meriti, non quidem de condigno (quod Bellarmino affingere voluisse videtur Amesius), sed « de congruo ». Amesius 3. : « Impetrare remissionem, et apprehendere Christum, ad remissionem in ipso promissam omnibus, qui eam apprehendunt, sunt unum et idem ». Resp. : Ita est juxta Quodlibeticam Puritani hujus; extra hanc quis sani cerebri dixerit, nudam apprehensionem doni ab aliquo obtinendi aut obtenti, esse idem quod impetrationem? Non ergo *pueriliter* a Bellarmino opponuntur duo illa, apprehensio et impetratio, sed hæretice confunduntur, quæ toto cœlo ab invicem distant.

Ad CAPUT XIX.

Contra Catholicam veritatem objiciunt hæretici : « Scriptura passim docet, hominem justificari sine operibus, non ex lege factorum, non ex lege, sed ex fide : ergo ex fide sola », Roman. III. v. 27. Gal. II. v. 16. Ephes. II. vers. 8. Tit. III. v. 4. Phil. III. v. 9. Pro hujus objectionis solutione, et Apostolicorum verborum intelligentia, prænotandum est I. Quod *lex factorum*, et *lex fidei*, nullatenus intelligendæ sint, quod illa requirat opera, hæc requirat fidem, ut falso contendit Calvinus, Kemnitius, etc., contra expressam doctrinam S. Augustini lib. de Spiritu et lit. cap. 13. Sed quod *lex facto-*

rum » jubeat, quid sit faciendum; *Lex fidei*, impetret gratiam faciendi, quod lex factorum jubet. Itaque utraque lex requirit opera, sed illa continet præceptum, hæc auxilium; illa præstat ut cognoscamus, hæc ut faciamus; illa dicit Deus : *Fac quod jubeo*; hac dicimus Deo : *Da quod jubes;* illa est littera quæ occidit jubendo; hæc spiritus, qui vivificat opem ferendo, ut justificatio legis impleatur in nobis. Unde non solum lex Mosis, sed etiam lex Christi quatenus aliquid imperat, est lex factorum; et lex fidei est spiritus fidei, non solum quo nos Christiani, sed etiam omnes antiqui justi Dei gratiam impertrarunt, et justificati gratis per eamdem gratiam legis mandata servarunt. Ita passim S. August. Nec id abnuit omnino Amesius. Ait tamen : « Non est hæc tota, neque illa, quam Apostolus intendit, inter legem et Evangelium differentia ». Nimirum intentionem Apostoli sola hermeneutica Lutherano-Calviniana penetrat! Quæ objicit, sunt mera principii petitio, et repetitio fidei illius relativæ, justitiæ imputativæ, etc. Quale demum est hoc argumentum! « Si nihil aliud interest inter fidem et legem operum, quam quod fides addit vires faciendi, tum certe Christi mors et propitiatio non habuit alium usum, quam ut procuraret nobis vires, ut nos faceremus opera legis. » Sequela nulla est. Nam Christi mors non tantum meruit nobis auxilia ad bene operandum et implendam legem, sed etiam vim sacramentorum, qua ultra dispositionem suscipientis, non ponenti obicem, remissionem peccatorum confert, et gratiam sanctificantem infundit, ac denique omni benedictione cœlesti locupletat. Quod interpretationem Cajetani Puritanus ut « sinceram » prædicet, hoc ipso facit suspectam, etsi ejus commenta universim supra non rejecissemus.

Prænotandum II. justitiam legis esse opera justa, quæ lex facienda præscribit; quam justitiam nusquam Apostolus rejicit, ut inutilem, sed potius commendat, Rom. II. vers. 13. *Factores legis justificabuntur, etc.* Justitiæ vero ex lege, sive in lege, sunt illa opera, quæ homines faciunt sine gratia fidei, sola cognitione legis adjuti; et hæc opera non justificant coram Deo, ideoque Apostolus eam justitiam (quæ coram hominibus tantum est), rejicit ut inutilem; quam etiam vocat justitiam propriam, opponitque « justitiæ Dei », Rom. x. vers. 3. Amesius : « Distinctio illa neque in Scripturis (Lutherano-Calviniana glossa interpolatis), neque in ratione (Puritanica), fundamentum ullum habet». At cur? « Quamvis, » inquit, « Apostolus non rejiciat opera justa, quæ lex præscribit, tamquam simpliciter inutilia; rejicit tamen a justificatione coram Deo ». At hoc falsum esse, constat ex verbis Apostoli Rom. II. vers. 13. recitatis : cujus oppositum pollicetur se infra probaturum. Amesius 2. « Nihil absurdius fingi potest, quam quod Bellarmin. audet sustinere justitiam fidei esse opera bona facta ex gratia et fide. Justitia enim fidei operibus, imputata, in remissione peccatorum consistens ». Resp. : Apud novi Evangelii sectatores facile damus, « nihil absurdius fingi posse », quam quod ante Lutherum omnis Ecclesia semper credidit, nempe, justitiam inhærentem, justificationem secundam, qua quis ex justo fit justior per bona opera etc. Numquid hæc omnia non tantum Card. Contarenus toties ab Amesio laudatus, sed etiam SS. Augustin. et alii Patres expresse docent? Est tamen hic etiam notanda ambiguitas in eo, quod « justitia fidei » dicuntur « esse bona opera facta ex gratia ». Neque enim hoc intelligitur de forma justificante, quæ est a solo Deo infusa cordibus per modum habitus manentis, et habitualiter ordinat hominem ad suum finem ultimum, sed de actuali exercitio virtutum in homine justificato, quæ sine dubio in SS. litteris etiam vocantur justitia, et communiter veniunt nomine generali « justitiæ Christianæ.

Prænotandum III. cum S. August. lib. de grat. et liber. arbitr. cap. 7. et S. Hieronym. epist. ad Ctesiph., Apostolum per opera, quæ fidei opponuntur, et a justificatione excluduntur, intelligere tantum opera quæ fidem præcedunt, quæque solis viribus liberi arbitrii fiunt. Amesius. : « Hoc clare refutatur in persona Abrahami, Rom. IV, Galatarum, cap. III, et ipsius Apostoli cap. II. Mirum est, id quod tam clarum ait Amesius, a SS. Augustino, Hieronymo, cæterisque priscæ Ecclesiæ aquilis non fuisse notatum, sed a novitiis Lutheri Calvinique catulis : nempe almæ hermeneuticæ subsidio, qua « Quodlibet » videntin « Quolibet »?

His prænotatis facile patet solutio objectionis. Negatur enim sequela. Unde cum Rom. III. vers. 27. dicitur, *exclusa esse gloriatio per legem fidei,* non excluditur gloriatio omnis, sed ea tantum, quæ est ex operi-

bus per solam legis justitiam, et liberi arbitrii vires elicitis : nam alias II Corinth. x. vers. 17. aperte docet Apostolus, quod possimus *in Domino gloriari;* hoc est, quod Deus gratis nobis fidem inspirarit, et per hanc provexerit ad veniam et opera sancta. Hoc quippe est *in Domino gloriari;* ei scilicet, cujus dona sunt, accepta omnia ferendo, illi omnen gloriam attribuendo, et ad ejus laudem et gloriam omnia dirigendo : qualiter sane gloriatus est insigniter ipse Apostolus, non modo cum II Timoth. IV. vers. 7. dixit : *Bonum certamen certavi etc.* sed multo maxime I Corint. II. vers. 18. et cap. XII. usque ad vers. 10. et cap. XV. vers. 10. *Plus omnibus laboravi; non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Videatur post SS. August., Hieronym., Chrysost., Greg. etc. S. Bernardus lib. de grat. et lib. arbitr. sub finem, ubi musteum hoc Lutherano-Calvinianorum dogma ex verbis Apostoli præclare refellit; et fusissime ex SS. Patribus, et ratione. Did. Ruiz de Montoya tract. de Prædest. disp. 35. cap. 7. et seqq. Ad illud de Abrahamo ad Roman. IV. vers. 2. respondetur, loqui Apostolum conditionate : si Abraham justificatus est ex operibus procedentibus non ex gratia fidei, habuit gloriam, sed non apud Deum : hinc vero minime sequitur, absolute excludi opera omnia a justificatione Abrahami, sed ea tantum, quæ si non præcedebant fidem, saltem præcedere poterant et etiam habita fide ab hac poterant non procedere. Quod infert Amesius : « Ergo excludit Apostolus (juxta nos), illa sola opera, quæ adversarii, contra quos disputat, non poterant includere ». Sic est. Non poterant vere et bene includere : male vero et falso cur non possent? Falsum porro est, quod Kemnitius contendit, statum quæstionis Epistolæ ad Galatas non fuisse alium, nisi, utrum opera ex fide justificent, an vero sola fides justificet ? » Veritas est : duplicem ibi tractari quæstionem. 1. est specialis : an cæremoniæ legales ad Christianos pertineant, ita ut sine iis salvari nequeant? 2. Generalis : an per legem, et vires naturæ possit contingere justificatio sine gratia et fide Jesu Christi? Ad utramque respondet Apostolus, negative. Quæstionem vero illam a Kemnitio confictam nec leviter quidem attingit; quod perspicuum fit ex illis verbis : « Si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est : Si ex lege hæreditas, ergo non ex promissione : evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini etc. ». Hæc similesque consecutiones firmissimæ sunt, si excludantur a justificatione opera facta sine fide et gratia Christi : infirmissimæ vero, si quis per eas rejicere velit opera, quæ fiunt ex gratia et fide. Amesius : « Immo sunt firmissimæ; quia ex natura rei, Christum abnegant, qui justificationem quærunt in semetipsis, aut operibus suis ». Sed quæro ego contra : Quomodo potest cum ulla veri specie ille dici abnegare Christum, qui fidem et omnia sua opera bona attribuit gratiæ Christi, et prædefinitioni Dei æternæ ?

Ad CAPUT XX.

Objiciunt hæretici : « Scriptura passim justificationem tribuit fidei soli, cæteris omnibus capitibus, vel dispositionibus prætermissis. Matth. IX. vers. 2. Luc. VII. vers. 50. Joan I. vers. 12. et III. vers. 36. Rom. V. vers. 1. » Respon. : Certum est, nihil hinc confici; sicut nihil evincitur contra fidei necessitatem ex iis locis, ubi solæ virtutes aliæ, vel sacramenta nominantur, ut Luc. VII. vers. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Rom. VIII. vers. 24. *Spe salvi facti sumus.* Eccles. I. v. 27. *Timor Domini expellit peccatum.* Ephes. V. vers. 26. *Mundans eam lavacro aquæ etc.* Opponit Amesius verba Card. Contareni, quibus fatetur : « Scripturam nulli alteri rei tribuere justificationem nisi fidei ». At numquid idem aperte verbis supra recitatis profitetur, se intelligere « fidem charitate formatam » ? Cætera quæ parat effugia levioris adhuc momenti sunt, quæ proinde piget hic exscribere : sunt enim nimis elumbes cavilli.

Ad CAPUT XXI.

Objiciunt hæretici 1 : « Gratis vel gratia justificari, est sola fide justificari; quia gratia excludit omnia opera, ne causa secum sint ejusdem effectus et nominatim justificationis, Rom. III. vers. 24. et IV. vers. 4. 5. ac XI. v. 6. » Respond. : Particula illa, *gratis*, uno modo potest accipi, ut opponatur debito ex justitia, sive meritis de condigno ; et hoc modo justificatio gratuita non excludit opera, quæ dicantur concurrere ad justificationem, ut dispositiones, vel ut merita de congruo ; et juxta hunc modum, non est idem justificari *gratis*, et justificari ex sola fide. Altero modo potest accipi particula *gratis*

ut opponitur operi facto sine ulla gratia; et hoc modo justificatio *gratuita* non excludit merita absolute, sed merita proprie, quæ sint nobis ex nobis, et non ex Deo. Opponit Amesius utrique huic modo vel acceptioni ly *gratis* Card. Toletum in cap. III. ad Rom. Sed si legatur integre Toletus ea annot. 22. mox apparebit vel fraus vel stupor hujus Puritani. Deinde imperite aut fraudulenter nugatur, dum ait : « Meritum de congruo, quod in opere mero fundatur, magis repugnare gratiæ, quam meritum de condigno, quod in promissione ex parte fundatur » ; dissimulans præcipuum inter utrumque meritum discrimen, nempe, quod hoc sit filii aut amici Dei, illud vero adhuc inimici Dei. 3. Manifesta perversio est verborum Apostoli Rom. IV. vers. 16. *(ex fide, ut per gratiam)*, cum hinc infert Amesius : « nihil quod nostrum est, posse habere locum in actu justificandi ex gratia, præter fidem ». Jam supra ostensum est, cum ab Apostolo tribuitur justificatio fidei Abrahæ, id non dici de fide tantum ut assensus vel fiducia est, sed etiam quatenus Deum diligens, colens, obediens, etc. Quamquam, si ly *(nihil quod nostrum est)* accipiatur de operibus non supponentibus fidem, admitti potest ea assertio. Sed aliud intendit. 4. Temere, imo hæretice affingit Apostolo, quod locis citatis « clare satis ostendat, per gratiam se intelligere gratuitam Dei voluntatem, non gratuitum Dei donum in nobis inhærens, etc. » Quis dubitet Apostolum loqui non de æterna prædefinitione, sed de gratuita justificatione in tempore, qua proposuit Deus nobis Christum in propitiatorem, vel victimam placantem hominibus Deum, per fidem sanguinis seu passionis ipsius ? Facile hic fraudes suas occultat Amesius sub æquivoca et confusa acceptione gratiæ, quæ nunc extrinsecam, gratuitamque Dei voluntatem, nunc donum generale Redemptionis humanæ; nunc auxilium vocationis gratuitæ ; nunc ipsam justitiam formalem homini inhærentem, et diffusam in cordibus per Spiritum sanctum, indicat.

Ad CAPUT XXII.

Objiciunt hær. : « Scriptura ubique docet, omnes qui credunt justificari et salvari : quod quidem non esset infallibiter verum, nisi sola fides justificaret, Joan. III. v. 16. *Ut omnis qui credit in eum, non pereat.* Act. X. v. 43. *Remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in eum.* Rom. I. vers. 16. *Evangelium virtus Dei est ad salutem omni credenti.* I Joan. V. vers. I. *Omnis qui credit, ex Deo natus est.* » Resp. 1. : Ly *omnis* potest exponi negative, ut sensus sit. Omnis qui credit justificatur, id est nemo sine fide justificatur. Amesius : « Hæc negative tantum interpretari, nihil aliud esset, quam illudere Deo ». Juxta hunc igitur Puritanum illusisset S. Augustinus Deo, cum libro de prædest. Sanct. cap. 7. ita exposuit illud : « Deus vult *omnes* salvos fieri ». Resp. 2. : Eadem particula *omnis* potest referri ad omnia hominum genera, ut significet : Fidem Christi esse viam ad salutem apertam toti mundo, non uni tantum genti. Amesius : « Potest quidem et debet ita referri ; sed simul etiam ad omnem speciem specialissimam hominum credentium; sicut in lege, *(Quisquis ea fecerit, vives per ea,)* et ad omnia hominum genera, et etiam ad omnem singularem hominem ea facientem necessario debet referri ». Resp. : Esto, accipiatur ea particula etiam affirmative de singulis credentibus ; non hinc sequitur, solam fidem justificare, sed justificare et salvare tunc, cum non desunt cætera ; hoc est, fides semper ex sua parte salvat, modo cætera requisita adsint. Id ita esse, perspicuum fit ex eo, quod in Scripturis etiam de spe dicitur : *Omnis qui sperat in eum non confundetur,* Eccles. II. vers. 11. de dilectione : *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.* I Joan. IV. vers. 7. de humilitate : *Omnis qui se humiliat exaltabitur.* Luc. XVIII. vers. 14. de oratione : *Omnis qui petit, accipit.* Luc. XI. vers. 10. et Rom. X. vers. 13. De obedientia : *Factus est omnibus obedientibus sibi causa salutis æternæ,* Hebr. V. vers. 9. Et tamen nemo diceret, solam spem, orationem, humilitatem, aut alia sufficere sine fide. Itaque sensus Scripturæ est, singulas istas virtutes ex parte sua perducere homines ad salutem, nisi aliunde oriatur defectus. Unde S. August. tract. 10. in epist. Joan. : « Dicunt : Credo ; sed fides sine operibus non salvat ». Et S. Prosper : « Nec opera sine fide, nec fides sine operibus justificat ». Amesius : « Hac sophistica posset quis miracula ænei serpentis extenuare. Eamdem autem rationem fidei esse ad justificationem, quæ fuit aspectus ænei serpentis ad sanandum, Dominus ipse docet. Joan. III. » Resp. : Non est eadem omnino et univoca ratio inter utrumque, sed tantum

analogica. Neque enim Scriptura quidquam aliud exprimit ad sanitatem recuperandam præter aspectum æneï serpentis, sicut alia quamplura præter fidem exigit ad salutem animæ. Unde in similitudine hac simul est magna dissimilitudo, adeoque Amesius sophisticatur.

Ad CAPUT XXIII.

Objiciunt hær. : « Quo solo recipitur Evangelium, illud solum justificat. Sed sola fide recipitur Evangelium. Ergo. » Resp. : Verbum Dei sanat et salvat : sed ut hoc faciat, non satis est, ut fide apprehendatur nisi etiam charitate impleatur. Verbum enim Dei non solum offert promissiones, sed etiam imperat opera facienda. Amesius : « Verbum promissionis est, quod justificat : hoc autem impletur proprie a promittente ». Resp. : Falsum assumitur, et eo gratis admisso, nihil contra nos infertur. Nam sicut promissio de sapientia infundenda neminem ex fatuo faceret sapientem ; ita sola promissio de salute conferenda non salvat immediate et per se, sed tantum cum impletæ fuerint conditiones a nobis requisitæ.

Gerhardus hic præter Amesiana vix aliud profert, quam antilogias e dictis Bellarmini conflatas, sed adeo sunt pueriles et flaccidæ, ut ex dictis facile expediri queant. Unicum exempli gratia libet producere. Ut defendat Lutherum a sacrilega depravatione et assumento illo Rom. III. vers. 28. particulæ *sola*, opponit disp. 28. th. 48. « Bellarminum lib. I. de Verbo Dei cap. 10. totis viribus propugnare decretum concilii Trid. quo versio vulgata lătina pronuntiata est authentica. At in ea pluribus locis insertam exstare exclusivam, ubi in fontibus non habetur, etc.» At quis non rideat hanc sive antilogiam, sive objectionem ; cum plerisque omnibus illis in locis a Gerhardo allegatis, particulam exclusivam in fontibus non quidem in terminis expressam, sed tamen necessario implexam, ex totius loci sensu ita clarum sit, ut quivis etiam gentilis philosophus, solius rationis naturalis ductu fateri cogatur, nihil ea « exclusiva » mutari in sensu, sed perspicue rem ipsam explicari. In assumento autem illo Lutheri sacrilego aperte hæresim suam stabilire satagebat, quam ipse non obscure fassus est, a temporibus Apostolorum in Ecclesia Dei sepultam et ignotam jacuisse. Ridiculus est plane ille Joannes Wolframus Lutheranus præco in Thuringia, qui ante 80. annos, quingentis testimoniis Patrum, ac Doctorum ante Lutherum, hanc hæresim tueri voluit, contradicente quamvis Luthero. Videri possit hic Wolframus prodromus fuisse Quodlibeticæ Gerhardinæ.

VINDICIÆ

PRO LIBRO SECUNDO

DE JUSTIFICATIONE

QUI EST DE JUSTITIA INHÆRENTE

Ad CAPUT II.

Quinque sunt principales errores a concil. Trident. sess. 6. cap. 7. damnati. Nam cum dicitur : « Unica causa formalis », rejicitur error Buceri, Pighii, de duplici justitia, inhærente scil. et imputativa. 2. Cum dicitur esse « justitia Dei, non qua ipse justus est », damnatur hæresis Ossandri, qua homines volebat justificari per ipsam essentialem Dei justitiam. 3. Cum dicitur : « qua renovamur Spiritu mentis, et quæ inhæret, et qua justi vere nominamur et sumus », rejicitur justitia imputativa Lutheranorum. 4. Cum dicitur, « justitia consistere non in sola remissione peccatorum », rejicitur hæresis Calvini de justificatione more forensi. 5. Cum dicitur « justitia nostra esse fides, spes, charitasque infusa », rejicitur error Lutheri de sola fide. Contra hos omnes errores, aut hæreses, status controversiæ revocari potest ad hanc simplicem quæstionem : « Sitne formalis causa absolutæ justificationis sola justitia in nobis inhærens, annon? Amesius: « Potest quidem status quæstionis huc revocari, sed ea lege, ut voce absoluta non excludatur justitia vel sanctitas inhærens ac infusa, quæ in hac vita est inchoata et imperfecta : et ut absoluta illa justificatio referatur ad judicium Dei, ut Apostolus loquitur Rom. III. vers. 20. *in conspectu ejus*. Card. Contarenus in tract. de justific. accuratius multo quæstionem istam proponit, et simul etiam solvit. Hoc sensu nos negamus, formalem causam absolutæ nostræ justificationis esse justitiam in nobis inhærentem ». Verum tricatur futiliter hic in limine Amesius. Quæstio a Bellarm. proposita, sicut est perspicua per se, ita sufficientissima : et sententia affirmativa, est jam post concilii Trid. definitionem omnibus Catholicis certa de fide. Nam etsi Buceri, Pighii (et fere etiam C. Contareni), opinio de justitia Christi nobis imputata, in aliquo bono sensu utcumque tolerari possit (ut infra dicetur), absolute tamen duplicem formam justificationis, alteram intrinsecam, alteram extrinsecus imputatam, simpliciter, ut erroneum dogma damnamus.

Ad CAPUT III.

I. — Probatur assertio Catholica ex Rom. v. vers. 17. ubi declarat Apostolus, 1. Justificari esse justum constitui. 2. Sic nos constitui justos per justitiam Christi, quomodo constituti sumus injusti per inobedientiam Adami : Constat autem per inobedientiam Adami nos constitutos esse injustos injustitia in nobis vere ac reipsa inhærente, non injustitia Adami nobis imputata. Ergo formalis causa absolutæ justificationis est justitia in nobis inhærens. Amesius 1 : « Ex illa phrasi, justum constitui, nihil constitui potest pro justitia inhærente contra imputatam. Deus enim dum imputat alicui justitiam, eo ipso facto constituit eum ex imputatione justum in conspectu suo ». Respon. : Hæc est merissima principii petitio. Oppositum in decursu patebit. Amesius 2. : « Ex comparatione inter Adamum et Christum, Pontificiorum sententia manifeste satis refutatur, et confirmatur nostra. I. enim vers. 15. gratia, et donatio per gratiam, opponuntur morti per peccatum ingressæ. 2. Bellarmin. ipse lib. IV. de amiss. grat. cap. 10. fatetur : peccatum Adami ita posteris omni-

bus imputari, ac si omnes idem peccatum patravissent ; idemque ait lib. IV. cap.17, et cap. 18. Illam imputationem probat ex istis verbis Apostoli Rom. V. vers. 19. *Per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi : Unius delicto in omnes homines ad condemnationem, in quo omnes peccaverunt.* Sequitur igitur ex proportione comparationis, justitiam Christi primo nobis imputari, et illa nos justos fieri coram Deo, quamvis sit etiam sanctitas quædam justitiæ cuique fideli inhærens. Bellarminus igitur miserrimam causæ suæ prodit egestatem, dum primarium ei subsidium quærit ex illo loco, qui (ipsomet fatente) contrarium plane testatur ». Respond. : Amesius ope suæ Quodlibeticæ audet quidvis mutare in quodvis. Verba Apostoli vers. 16. nihil ad rem, aut contra Bellarminum faciunt. Plus enim non dicit Apostolus, quam donum et gratiam Christi, scil. Redemptionem, satisfactionem, et meritum ejus plus nobis præstitisse, quam Adami ruina peperit nobis mali. Nam etsi delicto unius Adami omnes homines incurrerint reatum et pœnam mortis tum corporalis, tum spiritualis, tum præsentis, tum æternæ : multo tamen majus esse beneficium meritorum Christi, quo longe plura et majora bona nobis contulit, quam Adam abstulerit ; ut patet ex gratia et gloria omnium Sanctorum. Quid hinc, quæso, præsidii est imputativæ justitiæ ? Dicta vero Bellarmini adhuc absurdius contra ejus apertam voluntatem detorquet in alienum sensum. Fatetur enim Bellarmin. cum omnibus Catholicis, peccatum actuale Adæ tamquam capitis, imputari omnibus posteris, ac si ipsi singuli personaliter illud admisissent, eo quod omnium posterorum voluntates in Adami voluntate fuerint positæ : ac vi hujus reatus actualis, unius, imputati omnibus, singulos contrahere peccatum habituale, et injustitiæ maculam unicuique reipsa inhærentem, et privantem illa rectitudine et justitia, qua tenebantur esse habitualiter ordinati ad suum ultimum finem et primum principium. Intrinsece ergo unumquemque afficit peccatum originale (quatenus originatum), sicut et justitia illam privationem pellens intrinsece exornat animam antea maculatam. Non ergo « prodit » hic Bellarmin. egestatem ullam « suæ causæ » ; sed Amesius prodit opes inexhaustæ suæ sycophantiæ quodlibeticæ.

II. — « Justificamur per gratiam, id est, per justitiam ab illo donatam, et infusam ; hæc est causa formalis justificationis nostræ. Rom. III. vers. 24. » Ita truncate proponit hoc argumentum Amesius, ac mox subdit : « In hoc etiam sicut in priori testimonio, certo quodam studio, præsidium causæ quærit ex iis ipsis verbis Scripturæ, quæ ipsi (juxta glossam Puritanicam), maxime adversantur, ut habeatur animosior disputator ». Sed verius nos dicimus : Numquam fere audacius se jactare Amesium, quam cum pessime lectores simplices decipit. Argumentum Bellarmini integrum hoc est : Apostolus cum ait : *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit propitiationem per fidem in sanguine ipsius*, explicat fere omnes causas justificationis. Nam *justificamur a Deo gratis*, id est, ex mera liberalitate, quantum ad nostra merita. Et hæc Dei liberalitas est causa efficiens. *Justificamur autem per gratiam ipsius*, id est, per justitiam ab illo donatam et infusam ; et hæc est causa formalis. Justificamur item *per redemptionem quæ est in Christo Jesu ;* et hæc est causa meritoria. Denique justificamur *per fidem in sanguine propitiationis ;* et hæc est causa dispositiva. Hanc expositionem conformem esse sancto Augustino, aliisque Patribus, Calvinus, Kemnitius, etc., aperte profitentur ; sed hi mustei Magistri pluris fiunt ab Amesio, quam mille Augustini. Ipsa certe verba Apostoli, nisi contra nativam vim torqueantur, id sponte ingerunt. Cur enim inanem tautologiam affingamus Apostolo, ut idem quod per ly « gratis » expressit, mox vellet iterare addendo ly « per gratiam »? Hac ergo recte intelligitur effectus illius gratuiti favoris. Adhæc, benevolentia Dei non est inanis ac sterilis, sed efficit id bonum quod vult. Si ergo bene vult homini absolute et efficaciter, efficit illud bonum, justum, recte ordinatum ad suum finem ultimum. Ulterius : *Gratia* dicitur *dari per Christum*, Joan. I. vers. 17. Non recte hoc dicitur de benevolentia Patris ; uti nec recte dici potest « facta » sicut ibidem dicitur *Gratia et veritas per Jesum Christum* ; et *data ad mensuram donationis Christi,* quod certe de benevolentia Dei dici nequit. Item comparatur essentiæ, quæ datur per creationem *(Creati in Christo)*, Ephes. II. vers. 10. Et dicitur *Nova creatura*, Gal. VI. vers. 15. Certe autem id per quod creaturæ dicimur, est intimum nobis ac inhærens. Sic

etiam comparatur *luci*, II Corinth. VI. vers. 14. Ephes. V. vers. 8. I Joan. II. vers. 9. Lux autem non facit corpus lucidum, nisi inhæreat. Quomodo igitur potest homo justificatus non tantum lucidus dici, sed etiam *lux in Domino,* cum antea tenebrosus esset, si adhuc tenebræ peccatorum ipsi inhærent, et gratiæ lux intrinsecus manet? Denique *gratia* per quam justificari nos ait Apostolus, dicitur etiam *charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum S.* Rom. V. vers. 5. Frustra Amesius cum suis gregalibus et excentrico Cajetano, hoc detorquent ad benevolentiam, quæ est in ipso Deo ; non modo quia S. August. lib. de Spirit. et lit. cap. 32. aperte pronuntiat : « Charitatem Dei dictam esse diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos » ; sed etiam, quia ipse Apostolus Rom. VIII. vers. 15. de hoc ipso Spiritu nobis dato loquens : *Accepistis*, inquit, *Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba Pater!* At ita clamamus per charitatem, qua diligimus Deum, non qua diligit nos Deus. Et ibid. vers. 10. dicimur *vivere propter justificationem.* Quis vero dixerit, nos vivere per extrinsecum Dei favorem, cum nihil sit magis intimum quam vita? Hoc argumentum ita a Bellarm. deductum rem plane ex asse conficit. Quem frivola vero sunt e contrario Amesii effugiola ! Nam 1. mera principii petitio est cum asserit, voculam gratia « ubique apud Paulum, ubi agitur de justificatione, nihil aliud significare, quam gratuitum Dei favorem in Christo revelatum ». At oppositum ex dictis est plane perspicuum, quorum pleraque nec attigit Amesius. Qui nec tantillum proficit, quod oggerit nonnulla loca, ubi ly « gratia » non sumitur pro dono inhærente. Equidem verum est, subinde universaliter indicare omnia bona extrinseca et intrinseca ex meritis Christi nobis obvenientia. Sed quid hoc ad rem? Frivolum est 2. quod ait : « Inter Pontificios non plane certum esse, an detur talis gratia infusa : cum Medina id neget esse de fide ». Respond. : Nulli Catholicorum post definitionem Tridentinam dubium est, dari gratiam intrinsecam. Saltem erroneum aut « temerarium » (ut aperte fatetur etiam Medina) esset negare, gratiam sanctificantem esse qualitatem infusam. Imo de fide id esse plerique docent cum Suarez lib. VI. de grat. cap. 3.

III. — I Corinth. VI. vers. 11. justificatio collocatur in ablutione et sanctificatione, et fieri indicatur per invocationem nominis Christi, et operationem Spiritus S. Hæc autem non possunt affirmari de remissione peccatorum, et imputatione justitiæ, sine interna sanctificatione. Imputatio enim illa et declaratio forensis (quam præcipue urget Calvinus), non indiget invocatione nominis Christi, aut virtute Spiritus S. quod tamen asserit Apostolus. Amesius : « Nos (Puritani), contra, ablutionem, totam vim Baptismi notare dicimus, cujus partes sunt sanctificatio et justificatio ». Respond. : Hoc responso nihil læditur Bellarmini probatio etsi admitteretur. Est autem ea interpretatio mere voluntaria et quodlibetica; imo et contraria iis quæ tom. 3. contra efficaciam sacramentorum ipse Amesius disputavit, ubi negavit sanctificationem conferri virtute sacramentorum. Nec cohæret etiam cum iis quæ proxime de sola fide justificante disseruit.

IV. — Ad Tit. III. vers. 4. et seqq. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus S. quem effudit in nos per Jesum Christum, ut justificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Ubi dubitari nequit, describi justificationem per regenerationem et renovationem, adeoque formaliter per donum inhærens ; tum quia regeneratio essentialiter dicit intrinsecam mutationem, per quam ex filio diaboli fiat filius Dei adoptivus; tum quia id patet ex causis hujus renovationis, quas enumerat eo loco Apostolus. Nominatur enim *benignitas Dei*, quæ est causa efficiens : *Christus*, qui est causa meritoria : *Lavacrum Baptismi*, quod est causa instrumentaria : *Effusio Spiritus*, seu primarium ejus donum in nos effusum, quæ est causa formalis. Tum quia fatentur etiam adversarii, esse in nobis renovationem inhærentem, per Spiritum S. datam; negant tamen, eam proprie esse justitiam, ideoque confugiunt ad imputatitiam. Sed Apostolus hanc ipsam renovationem appellat justificationem. Quid ergo ultra desideramus? Amesius tamen præfracte « negat ibi describi justificationem ». Et quomodo hoc probat, et argumenta Bellarmini diluit ? « Cum », inquit, « Apostolus vult justificationem describere Rom. III. et IV. non regenerationi et renovationi, sed remissioni, imputationi, et fidei in Christum illam adscribit ». Sed has esse meras principii petitiones, et figmenta Neo-Evangelica, in superioribus ostensum manet.

V.— Hebr. XI. vers. 4. 7. Genes. VI. vers. 9. Psalm. CXVIII. vers. 1. Luc. I. vers. 6. aliqui dicuntur justi, perfecti, immaculati, et eorum justitia probatur ex effectu, scil. bonis operibus, quorum principium est justitia inhærens, non imputata. Amesius concedit dari tales justos, sed « negat dari de lege ordinaria absolute justum justitia inhærente, ita ut non opus habeat petere remissionem peccatorum ». Respond. : Venialia quæ subrepunt sanctis et perfectis, non tollunt aut minuunt nitorem gratiæ habitualis. Vane ergo fugitur ad imputativam extrinsecam Christi justitiam. Nimis falsum est : « Etiam imputativam esse bonorum operum causam » suo modo. Quis, quæso, hic modus? « Imputativa », inquit, « inhærentem causat ». Præclare ! Ergone denominatio extrinseca potest causare physice in subjecto in quo non est?

VI. — Ex Rom. VIII. vers. 29. et I Corinth. XV. vers. 49. justi sunt *conformes imagini Christi*, *et portant imaginem Christi*. Christus autem non est justus per imputationem justitiæ extrinsecæ, increatæ etc. ; ergo et nos debemus habere justitiam intrinsecam, veram, propriam, inhærentem. Amesius « concedit » conclusionem : « at quia exemplar suum non exæquat, gratiosam », inquit, « ideo justitiæ imputationem requirit, ut fundamentum tam donationis, quam acceptationis coram Deo ». Unde vero hoc probat? αὐτὸς ἔφα ! Numquid pari jure vel injuria posset impius explodere etiam Christi justitiam humanam, ac dicere eam non adæquare suum prototypon divinum, ideoque debere illius defectum per hujus plenitudinis imputationem suppleri ? Eadem sane proportionaliter utrobique est ratio : ergo non impar utrobique impietas.

VII. — Per justificationem, qua morimur peccato, et resurgimus justitiæ, repræsentamus Christi mortem et resurrectionem. Rom. VI. v. 4. Christum autem vere mortuus est, et resurrexit vere. Ergo et nos. Amesius : « De conclusione non dubitatur. Sed mori peccato, et resurgere justitiæ, negamus esse partes vel actus justificationis. Omnia illa quæ Rom. VI. disputantur, pertinent ad sanctificationem vitæ ex justificatione fidei fluentem, sicut series contextus manifeste ostendit ». Resp. : Omnino loquitur Apostolus eo toto capite de justificatione tam prima quam secunda, docetque primam illam gratiam justificantem, quia mortui sumus peccato, et resurreximus vivimusque justitiæ, debere semper augeri. Omnis autem hæc justitia tum prima, tum ejus augmentum, est vera, realis, intrinseca, toto cœlo distans a commentitia illa imputatione. Quomodo enim potest ex illa, cum in nobis minime sit, fluere in nos sanctificatio et renovatio.

VIII. — Adoptio quam habemus in Spiritu per justificationem, vera est, non putativa. Rom. VIII. v. 10. 23. Amesius : « Quis enim negaverit » ? Respond. : Qui imputativam justitiam fingunt, negant veram, realem, intrinsecam, propriam, etc. ponunt alienam, putatitiam, fictam : non minus, ac si fatuum velint denominare vere, proprie, realiter, intrinsece sapientem, eo quod ei imputetur aliena sapientia. Quæ hic vel umbra disparitatis ?

Ad CAPUT VI.

Catholica veritas magis roboratur I. ex Rom. V, vers. 21. *Sicut regnavit peccatum in mortem*, *ita et gratia regnet per justitiam in vitam æternam*. Per justitiam hic intelligitur interna renovatio, ex qua procedunt opera vitæ. Justificatio igitur in illa renovatio consistit. Amesius frustra « negat, per justitiam intelligi renovationem ». Nusquam id Apostolus, sed glossæ tantum Lutherano-Calvinianæ ita docent. Sed inquit : « Etsi consideretur, gratiam regnare per justitiam inhærentem, non inde tamen sequeretur, justificationem in illa consistere, quia justificatio antecedit regnum justitiæ, sicut in Adamo reatus antecessit continuatum regnum peccati ». Respondeo : Sequeretur omnino. Cur enim justificans forma non consisteret potius in justitia inhærente, quam extrinsece denominante ? Esse justum, bonum, perfectum etc. sunt prædicata homini intrinseca, ut tam vulgus quam sapientes communiter concipiunt ; nec ullus potest vere bonus, beatus, perfectus, justus dici et esse, per aliquid extrinsecum. Sane nec ipsa æterna Dei electio ad gloriam, quæ est radix omnis boni salutaris, hominem prædestinatum in peccato adhuc hærentem reddit bonum, perfectum, beatum, amicum et filium Dei ; quanto minus aliæ quævis denominationes extrinsecæ ; ut paulo post magis dicetur.

II. — Ex Rom. VIII. vers. 10. *Spiritus vivit propter justificationem*. Ergo si justificatio seu justitia formalis est vita, et facit vivere

vitæ spirituali, non est sola remissio peccatorum extrinseca, sed aliquid inhærens. Amesius dum contradicere vult tam liquidæ veritati, sibi ipsi contradicit, veritatemque potius confirmat. Si enim (ut ipse cum Cajetano vult), « propter justitiam Christi extrinsece, et participationem ejus intrinsece vivunt omnes justi » vitam spiritualem, cur non pariter fatetur, illam participationem justitiæ Christi nobis inhærentem, esse formam, nos vere, proprie, realiter, intrinsece justificantem, vivificantem, sanctificantem?

Idem confirmatur ex illo Galat. III. vers. 21. *Si data esset lex, vivificare, vere esset ex lege justitia.* Ergo justificatio formalis est aliquid, quod vitam animæ præbet, eamque in motu et actione constituit. Amesius ope suæ Quodlibeticæ persuadere satagit, ly *vivificare*, hoc loco non significare, in motu et actione constituere. Et cur hoc? Quia alioqui thesin sustinere nequiret. Denique Apostolus *renovationem mentis, et novum hominem*, ait, *secundum Deum creatum in justitia et sanctitate veritatis.* Ephes. IV. vers. 23. Nec Amesius idipsum abnuit. At numquid *novus homo creatus in justitia veritatis*, aperte dicit tum intrinsecum principium vitæ spiritualis, tum etiam justitiam non qualemcumque, sed quæ a Deo infusa est, coram Deo talis in veritate, quia faciat amicum et filium Dei.

III.—Probatur idem ratione naturali: Justificatio sine dubio motus quidam est de peccato ad justitiam et nomen accipit a termino ad quem ducit, ut omnes alii similes motus, illuminatio, calefactio, etc. Non igitur potest intelligi vera justificatio, nisi aliqua, præter remissionem peccati, justitia acquiratur. Amesius 1. « Indubia ista justificationis descriptio auctorem habet Thomam Aquin. 1. 2. quæst. 113. qui sui præceptoris Alex. Alensis insanam imaginationem (Justificatio est liberi arbitrii rectitudo pag. 4. quæst. 17. m. 4), isto commento superavit. Est enim horribilis depravatio Evangelii (Luthérano-Calvinistici), et caput errorum Scholasticorum, non tantum in Scripturam (Quodlibeticis glossis interpolatam), sed etiam in rationem et sensum communem (Puritanorum), impingens. » Ita blasphemat impius novator, quod vel non intelligit, vel intelligere non vult. Conatur quidem probare suas calumnias : sed tres primæ probationes sunt merissima principii petitio, adeoque simplici inficiatione submoventur; quorum oppositum in superioribus perspicue ostensum est. Amesius 2. « Pugnat cum sensu communi, ut unus et idem motus sit remissio peccatorum, et infusio justitiæ : quia remissio est actio moralis, et infusio qualitatis est actio physica, subjectum suum realiter mutans ». Respond. : Etsi Scot. Gabriel, et alii apud Suar. tom. 7. de grat. cap. 11. affirment, remissionem peccati, et justificationem distingui realiter ; Richardus vero et alii apud Vasq. disp. 204. negent realem distinctionem, facile tamen conciliantur utrique, si dicatur, justificationem impii moraliter et subordinatione quadam esse unicam mutationem; esto metaphysice et a parte rei sit duplex. Sicut enim calefactio aquæ physice et quadam subordinatione unus quidam motus totalis est, tametsi duas mutationes partiales, quasi metaphysice distinctas includat scil. productionem caloris et abjectionem frigoris : ita justificatio una quædam totalis mutatio est, non quidem omnino simplex, sed ex remissione peccatorum, et infusione gratiæ composita; quas quidem mutationes esse a parte rei aliquo modo distinctas, vel inde patet, quod infusio gratiæ fuit in Adamo, et Angelis sine remissione peccati. Est itaque hic motus unicus, sed mutatio duplex. Mutatio enim recte a Philosopho dicitur: Transitus de non subjecto in subjectum, aut de subjecto in non subjectum, et versatur inter extrema, quorum alterum est positivum, alterum negativum. Motus vero versatur inter extrema positiva. Falsum vero esse, quod remissio peccati possit fieri sine physica mutatione peccatoris, jamjam dicetur. Objicit enim Amesius 3. « Totum hoc argumentum, quod petitur a necessitate justitiæ infusæ ad justificationem, evertitur prorsus ,et ex professo a Scholasticis illis, qui docent, posse homini remitti peccata, sine infusione illius habitus aut doni intrinseci, et sine ulla mutatione physica in ipso homine facta, idque ita ut homo diligatur a Deo, et acceptetur ad ejus amicitiam, et ad beatitudinem æternam. Ita Medin. Curiel. post Scot. Gabr. et alios, quos citat et sequitur Suarez ». Respondeo : Non ideo evertitur hoc argumentum, etsi quis horum Theologorum opinionem minus mihi probatam sequatur. Loquuntur enim illi tantum de potentia absoluta : de lege autem ordinaria, fatentur illi ob auctoritatem tot testimoniorum Apostoli supra expositorum, et Ecclesiæ definitionem, jam semper intervenire talem mu-

tationem physicam peccatoris in justificatione. Respond. 2 : Absolute probabilior est sententia S. Thomæ, Vasquezii et aliorum, quos etiam sequitur Bellarm. Novissime autem egregie illustravit et confirmavit Eusebius comes Truchsess, seu potius ejus præceptor P. Martinus de Esparza Artieda in quæstionibus Romæ disputatis de justific. quæst. 8. Ad quam remitto lectorem subtilitatum Scholasticarum capacem et avidum. Ad defendendum fidei dogma de justitia inhærente non est, quidem absolute necessaria illa S. Thomæ sententia ; etsi negari nequeat, eam multo esse opportuniorem, adeoque vel hanc ob rationem alteri Scoticæ præferendam. Quod ex Medina 1. 2. quæst. 110. art. 4. bis recitavit Amesius : « Certe ex Theologorum omnium sententia, Deus rectissime potest justificare hominem absque habitibus infusis », nihil juvat imputationem extrinsecam ; nam stare ea assertio posset, etiam si Deus, e. g., aliquam visionem claram sui transeuntem homini peccatori immitteret ; aut dilectionem Dei super omnia, ut multis placet cum Vasquezio ; aut saltem unionem hypostaticam ; de quo puto nec Amesius dubitaverit.

Ad CAPUT VII.

Justificationem non consistere in imputatione justitiæ Christi, probatur.

I. — Nullus omnino locus Scripturæ invenitur, ubi legatur, Christi justitiam nobis imputari, vel nos justos esse per Christi justitiam nobis imputatam. Amesius 1. : « Quamvis totidem verbis hoc non legeretur, non inde tamen sequeretur, sententiam ipsam in Scripturis non contineri. Sic Bellarm. paulo post, etc. » Respond. : Sic quidem nobis loqui fas foret, qui Scripturam non privato, sed communi Ecclesiæ sensu accipimus : non sic vero Lutherano-Calvinianis, quos hactenus liquidissimum est, verba sacra versare ad libitum suis phantasmatis velandis. Ipse Amesius suam, suorumque gregalium perversitatem non obscure mox prodit, cum subdit : « Male conjunguntur hac in parte Scripturæ et Patres : palam enim est, Patres ex philosophia introduxisse in Ecclesiam varios modos loquendi, præcipue de meritis humanis, et de justitia Evangelii, qui in Scripturis (Glossa Lutherano-Calviniana expositis), non apparent, et inde occasionem datam et acceptam Scholasticis fuisse, perniciosos errores fabricandi ». Hanc calumniam bene spissam Amesius didicit a suo mag. Calvino, qui non modo reliquos Patres, sed et Augustinum (quem alioqui excipere solet), hic repudiat lib. III. instit. cap. 11. §. 15. Sed vel hinc satis evertitur commentum illud imputativæ justitiæ. Neque enim sensus Patrum et Doctorum Ecclesiæ per 1300. annos alius esse potest (in articulo præsertim tam capitali, uti hunc esse fatentur adversarii), quam ipsius Scripturæ. Itaque hæc aperta confessio Lutherano-Calvinorum (quod in aliis articulis hodie raro solent), debet esse cuivis pio instar notæ perspicuæ, et infallibilis, ad detestandam novitatem tam insolentem et impiam. Non equidem negamus : « Legi passim apud Paulum, justos nos fieri, et justificari per Christum, per ejus mortem, sanguinem, redemptionem, obedientiam et justitiam ; et illam justitiam imputari nobis a Deo absque operibus (hoc totum illud est quod hac de re profitemur), » ait Amesius : at pessime hinc infertur, ideo nobis imputari justitiam Christi, ita ut per hanc nos formaliter justi fiamus. Hæc sane nimis inter se discrepant. Nam sicut non legimus, nobis imputari redemptionem, aut sapientiam, aut obedientiam, humilitatemve Christi, quasi nos redemptores haberi debeamus humani generis, vel ipsum Dei verbum, aut sapientiæ Christi, sive increatæ, sive incarnatæ, cæterarumque ejus virtutum possessores : ita nec legimus, nobis Christi justitiam imputari ea ratione, ut per illam formaliter justificemur. Est igitur accurate notanda versutissima æquivocatio in usu vocis « imputari », aut imputatio. Nam omnes Catholici profitemur, « imputari » nobis merita, sanctitatem, obedientiam, passionem Christi « effective », ut nimirum ex illorum virtute et valore conferantur nobis quæcumque dona gratiæ : detestamur autem vicissim omnes talem « imputationem formalem », vi cujus Christi sive sapientia, sive justitia, sive obedientia, sive quodlibet aliud increatum aut creatum bonum, fingitur formaliter esse nostrum. Unde evanescit illa cavillatio, qua Amesius eludere conatur distinctionem inter imputationem meritorum et justitiæ Christi, a Bellarm. assignatam ; et huic plane fraudulenter opponit dictum Vasquezii in 1. 2. disp. 222. cap. 2. hoc ita truncando, ut genuinum Vasquezii sensum occultaret, et ad suum errorem perverteret. Omisit enim hæc verba :

(cumque ex meritis Christi multa nobis dona conferantur, omnia ista dicuntur nobis imputari). Hac arte nimirum enervatur non modo Bellarminus, sed et omnes Theologi !

II. — Nulla necessitas ejusmodi imputationis adferri potest. Nam si necessaria esset imputatio ista, ideo potissimum esset, quod homo post remissionem peccati sit vere peccator, peccato scil. tecto, non deleto. Sed hoc dici nequit, nisi evidentissimis Scripturis contradicendo, quæ omni genere vocabulorum, quæ excogitari poterant ad veram peccati remissionem et abolitionem, passim utitur, etc. Ergo. Amesius : « Necessaria est 1. ut peccata remittantur. 2. Ut illa remissio continuetur nobis, et nos ex illa non solum gehennæ pœnas evadamus, sed etiam ad vitam æternam evadamus. 3. Ut imperfecti nostri conatus in Deo glorificando, coram ipso grati et accepti esse possint ». Resp. : Si Amesio sufficit affirmare, et nihil probare ; cur non potius sufficiat nobis ejusmodi voluntaria commenta negare, et merissimam quæstionis mendicationem vilipendere ?

III. — Justitia inhærens, fides, spes, charitas, etiam in hac vita potest esse perfecta. Ergo imputatio justitiæ Christi non est necessaria. Amesius.: « Consequentia nulla est. Justitia enim imputata necessaria est, ubi inhærens est imperfecta ; deinde ut gratia Dei communicetur nobis ad perfectionem illam consequendam. Respondeo : Iterum affirmat et nihil probat Amesius. Omnis gratia sanctificans est substantialiter perfecta, et sufficiens ad constituendum amicum et filium Dei ex inimico et filio diaboli ; cum juxta S. Petrum sit « pretiosum illud donum, quo divinæ sumus participes naturæ ». Fieri autem non potest (saltem de lege ordinaria), ut hæc filiatio stet cum reatu mortifero. Quod opponit Contareni confessionem de imperfectione justitiæ nostræ in via, ad rem nihil facit ; cum sermo non sit de perfecta justitia comprehensorum, sed viatorum, quorum multos in Scripturis simpliciter dici, habuisse « charitatem perfectam », Amesius negare non potuit. Ad rem vero maxime pertinebat ostendere, pretiosum illud donum et participationem divinæ naturæ per gratiam habitualem, non esse ejus dignitatis, ut nos constituat filios adoptionis. At hic altum silet !

IV. — Fieri non potest, ut Christi justitia nobis imputetur eo sensu, ut per eam formaliter justi nominemur et simus ; licet concedi possit, nobis imputari Christi merita et justitiam ideo tantum, quia nobis donata sunt, et possumus ea Deo offerre pro peccatis nostris, etc. Hoc quippe procul abest ab illa imputatione Lutherano-Calviniana, qua volunt nos per Christi justitiam formaliter justos esse. Hoc autem cum recta ratione pugnare probatur : nam tametsi aliquando denominatio fiat a forma extrinseca (quo modo res dicitur cognita a cognitione quæ est in mente, et paries visus per visionem quæ est in oculo, etc.); tamen cum in aliquo objecto sunt duæ formæ contrariæ, una inhærens, altera extrinseca, sine dubio denominatio absoluta sumitur potius ab inhærente forma, quam ab extrinseca. Sic Æthiops candida veste indutus, absolute diceretur niger, non albus ; cum magis ad eum pertineat propria nigredo, quam candor vestis ascititius. Amesius. 1. ait : « Bellarminum contradictione seipsum implicare, ut Lutherano-Calvinianis possit contradicere ». Verum quam futilis et fraudulenta sit hæc objectio, patet ex eo, quod paulo ante arg. 1. dixi de versuta illa æquivocatione in vocula « imputatæ justitiæ, confundendo imputationem formalem cum effectiva. Nec valet exemplum ab humanis debitis, earumque remissione ; in Deo enim moralem illam mutationem sine physica non posse habere locum, infra monstrabitur. Amesius 2. tricatur de voce « potius ». Sed frustra. Cum utraque forma tam intrinseca quam inhærens queant denominare subjectum, rectissime dicitur, « potius », aut absolute denominari talem ab inhærente, quam non talem ab opposita extrinseca. Absolute autem asserimus (secluso ly « potius »), justitiam esse tale prædicatum, quod nisi inhæreat, non possit subjectum denominare justum vere, et intrinsece. Amesius 3. « nugatur » perspicue, « justitiam relativam » obtrudendo, quæ sine dubio est commentum ante Lutheri evangelion orbi incognitum. Omnis vera et non phantastica aut chimærica justitia creata, aut est actus, aut habitus de prædicamento qualitatis. 4. Disparitas ab Amesio assignata, inter denominationes extrinsecas a Bellarm. prolatas, et suam illam de justitia extrinsece imputata formaliter, prorsus nulla est. Nam « moralis illa habitudinis ratio », quam ponit in justitia imputativa, commentitia est, ut partim constat ex dictis, et magis constabit ex dicendis. Exempla quæ ad suam « imputati-

vam » explicandam ex Scriptura profert : (Infidelis est condemnatus : peccator est redemptus, etc.), prorsus inepta sunt, et nimis dissimilia. Nam per decretum universale « condemnationis » omnium, qui non essent credituri ; aut vicissim per decretum universale de redimendo omni genere humano (juxta Catholicos), aut prædestinatis tantum (justa Calvinistas), per hæc, inquam, et similia decreta præcise, nemo fit aut denominatur vere bonus, justus, perfectus, beatus, malus, iniquus, morte æterna affectus ; uti supra etiam de prædestinatione dictum est.

V. — Si vere nobis imputaretur Christi justitia, ut per eam justi haberemur, ac censeremur, perinde ac si propria nostra esset intrinseca formalisque justitia, profecto non minus justi haberi censerique deberemus, quam Christus ; proinde deberemus dici redemptores et salvatores mundi, etc. quod est absurdissimum. Amesius frustra elabi hic conatur nescio qua « distributione » imputatæ illius justitiæ, quæ fiat « pro cujusque necessitate » et capacitate. At numquid supra thes. 3. contendit ipse, formam illam nos extrinsece justificantem, et quam fides apprehendit facitque quasi suam propriam, esse « nihil aliud quam gratuitum Dei favorem erga nos in Christo revelatum » ; non vero aliquid creatum nobis inhærens ? Est ergo juxta Amesium favor ille, actus Dei liber, æternus (in tempore revelatus per Christi redemptionem, et per fidem a nobis apprehensus), simplicissimus, infinitus, divinæ essentiæ identificatus. Quomodo ergo potest ille hic ab Amesio dici inadæquate communicari credentibus, pro cujusque capacitate aut necessitate ? Unde si revera simus subjectum illius formæ infinitæ, ita ut sit nobis unita et communicata illa Dei justitia, sicut fuit in Christo, sine dubio æque nos faciet et denominabit redemptores et salvatores, ac Christum. Longe alia ratio est in valore Missæ infinito, et meritis Christi et Sanctorum, quæ finito quodam modo fidelibus applicantur. Neque enim intervenit hic ulla imputatio formalis, sed effectiva tantum ; ex quarum confusione omnis, fere error et deceptio in hoc puncto nascitur, ut supra notavi.

VI. — Christus id nobis restituit, quod perdideramus in Adamo, ut docent SS. Iren., Augustin., etc. Atqui in Adamo perdidimus non imputatam, sed veram justitiam inhærentem, per quam vere similes eramus Deo. Ergo per Christum veram justitiam et similitudinem Dei intrinsecam, non tantum exterius imputatam recipimus. Futilis est evasio Amesii, cum ait : « Ampliora nos accepisse per Christum, quam per Adamum perdideramus : et dari nobis donum resipiscentiæ per Christum, quod in Adamo non perdidimus ». Doctrina enim illa SS. Iren. et August. non intelligenda est universaliter et reciproce, sed præcise de justitia et gratia inhærente, qua Deo assimilamur, ac ut S. Petrus loquitur, per quam « divinæ sumus participes naturæ. »

VII. — Si per justitiam Christi nobis imputatam, vere possumus dici justi et filii Dei : ergo poterit etiam Christus per justitiam nostram sibi imputatam dici vere peccator, et, quod horret animus cogitare, filius diaboli. Amesius negat « parem esse utrinque rationem ». Disparitatem assignat 1. « quia non est finis injustitiæ nostræ ut in Christum transferatur, sed illud accidit ex singulari Dei dispensatione ». Respondeo : Neutri inest illa translatio tamquam finis intrinsecus, sed sicut ex dispensatione Dei extrinseca transfertur in nos justitia Christi (imputatione effectiva, non formali), ita vicissim voluntate extrinseca transtulit Deus iniquitates omnium nostrum in Christum, imputatione itidem effectiva, non formali, ut illi incumberet satisfactio pro nobis. 2. Ait : « In justitia nostra non imputatur Christo, ut status ejus mutetur absolute ; sed et nostra injustitia imputatur Christo, et ejus justitia nobis, ut noster status mutetur ». Respondeo : Neutra imputatio mutat revera absolute statum ejus cui imputatur justitia vel injustitia extrinsece ; et ideo imputatio formalis utrobique est commentitia : effectiva pariter utrobique convenit. Aliæ tres disparitates ab Amesio assignatæ materiales sunt, ideoque non elidunt vim argumenti. Omitto duo reliqua Bellarmini argumenta, quæ potissimum valent contra eos, qui solam imputativam justitiam sine inhærente ponunt ; Amesius autem quia utramque admittit, facile etiam ea argumenta admittet. Traditionem SS. Patrum, quam cap. seq. Bellarminus urget, facile cum Calvino nobis relinquit Amesius.

Ad CAPUT IX.

Objiciunt hæretici I. — « Justificare, ut semper fere in Scriptura, sic præcipue, cum Deus dicitur impium justificare, accipitur significatione forensi, pro justum habere, censere, pronuntiare aut declarare, non pro reali justitiæ communicatione : manifestum hoc est ex Roman. v. et IX ». Respond. : 1. Libenter damus, aliquoties hanc vocem usurpari in significatione forensi pro declaratione : at pernegamus, id ubique fieri, cum supra demonstratum sit ex cap. v. Rom. vers. 19. *per obedientiam unius hominis, justos constitui multos etc.* Respond. 2. : Etiamsi gratis daretur, ubique vocem « justificare », accipi pro declarare, nihil hinc evincerent adversarii pro suo errore. Quisquis enim veraciter ab aliquo justus pronuntiatur, is vere habet justitiam aliquam internam coram eo, a quo justus pronuntiatur. Sed homo veraciter a Deo justus pronuntiatur, ut fatentur adversarii : ergo habet vere inhærentem justitiam, quæ talis habeatur etiam in conspectu Dei. Major patet inductione : semper enim tam apud sacros, quam profanos Scriptores, adeoque communi usu loquendi, etiam forensi, is qui justum pronuntiat alterum, tribuit ei sua æstimatione justitiam internam ejus generis, quæ ad forum justificantis pertinet. Sic judex politicus, qui reum absolvit a scelere intentato, tribuit ei innocentiam ab imputato scelere, etc. Est tamen disparitas inter forum humanum et divinum ; quod in illo externo judex non confert justitiam ei quem absolvit, et nonnumquam in hoc fallitur : Deus autem absolvendo et justificando hominem et facit justum, et numquam fallitur. Hoc evertere debuisset Amesius, quod tamen non tetigit, sed totus fuit in probando eo quod non negamus.

Confirmatur autem, et vehementer illustratur Catholicum dogma ex hac ipsa Dei pronuntiatione et declaratione forensi, quam tantopere cum suis Calvinus prædicat. Etenim si sit duplex justitia diversa ; una interior, quæ per se non sufficit ad extrahendos nos e statu peccati; quomodo potest a Deo vere justitia vocari, et justus qui ita denominatur? anne poterit calor vocari qualitas non sufficiens ad efficiendum subjectum calidum? Quomodo poterit *super nivem dealbari* (ut loquitur Psal. L. vers. 8.) id quod antea instar *vermiculi rubebat*, quamdiu hæc tinctura remanet in nobis, nec supervenit candicans fulgor justitiæ? Quomodo verificabitur illud Cantic. in anima justa, quod *tota pulchra* sit sponsa Christo dilecta, in qua sibi ille complaceat; si ea semper dum hic vivit, secundum ea quæ intrinsecus sunt, fœda sit et abominabilis instar *panniculi menstruatæ*, quantumcumque Deus hanc spurcitiam nollet imputare, sed in gratiam Redemptoris vellet illam tractari, ac si revera esset speciosa, nitida et formosa ?

II. — Objic. « Roman. IV. vers. 3. *Fides imputatur ad justitiam.* » Esto : At quomodo hinc sequitur, *nihil aliud esse nostram justitiam, quam fidem in Christum*? Repugnat hæc glossa Calviniana Apostolo ; tum quia Apostolus ait, fidem ipsam imputari ad justitiam : fides autem non est justitia Christi, seu qua Christus justus est, sed justitia nostra, seu qua nos justi sumus ; tum quia ly *imputare*, ibi non significat nudam putationem, sed existimationem, cui veritas reipsa respondeat. *Fides* igitur sperans, diligens, obediens, *reputata est Abrahæ ad justitiam*, qua revera intrinsece justus effectus est. Nemini enim Deus imputat justitiam, nec ullum reputat justum, nisi vere talis, sit, vel talis fiat. Utitur tamen (ut in eum locum recte notat Tirinus), Scriptura potius verbo *reputari*, quam *esse*, ut insinuet ; fidem tam Abrahæ quam nostram ex natura sua, ut est actus hominis, non parere justitiam, sed hoc ei solum concessum, « secundum propositum gratiæ Dei », hoc est, ex gratiosa liberali voluntate Dei, qua statuit, ut ad actum fidei jam formatæ infundatur animæ gratia justificans, non obstante, quod nec ille ipse actus fidei ex se, nec ulla præcedentia opera, tantum tamque pretiosum donum ex condigno mereantur. *Reputari* enim proprie pro tali dicitur, quod ex se tali non est, sed ex solo reputantis nutu. Sic voluntas reputatur pro facto, et conatus pro opere.

III. — Objic. « Justitia, quam habent fideles, ex imputatione per gratiam facta, est remissio et tectio peccatorum. Rom. IV. vers. 7. 8. Ergo non est qualitas inhærens. » Respondeo : Illatio est quodlibetica ideoque negatur. Neque enim reciproce prædicantur inter se justificatio, et remissio peccatorum ; uti patet in Angelis et Adamo, qui sine peccatorum remissione fuerunt justificati. Frustra vero et sine ullo fundamento urget cum Calvino Amesius, dari hic

ab Apostolo definitionem justificationis per remissionem et tectionem peccatorum. Non magis sane hic est definitio, quam in istis : *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini;* et : *Beatus vir qui timet Dominum.* Verbo, justificatio se habet ut illuminatio, quæ subjectum illuminat, formam introducendo, oppositamque privationem pellendo. Sicut ergo potuit primo aer produci illuminatus, privatione nulla ejus præexistente, et deinceps per vices in eodem aere reperiri nunc lumen, nunc privatio ejusdem, ita et in justificatione. Amesius : « Remissionem peccati ab infusione justitiæ posse sua natura separari, docet satis experientia hominum, qui remittunt debita, et injurias illis, quibus nec divitias, nec justitiam infundunt. Bellarmin. ipse fatetur cap. 16. Reatum pœnæ et offensam posse tolli sine infusione justitiæ, etc. » Respondeo : Bellarmin. aperte negat ibidem, maculam sine infusione gratiæ posse tolli; et licet de potentia absoluta posset tolli reatus pœnæ et offensa, tamen nunc de lege ordinaria, per eamdem formam justitiæ infusæ constat tolli et reatum pœnæ æternæ, et peccati maculam, offensam Dei et injustitiam, qui sunt quatuor effectus formales justitiæ infusæ. Et sic sufficienter solvitur hæc objectio Calviniana, quia saltem macula per peccatum mortiferum contracta, nequit deleri (etiam divinitus), sine forma, qua privabat ea macula; quidquid sit de condonatione offensæ et pœnæ extrinseca. Absolute autem veriorem censeo sententiam S. Thomæ, Vasquezii, Valentiæ, Esparzæ etc., qui asserunt, non posse Deum homini remittere peccatum mortale absque intrinseca mutatione peccatoris, ac per nudam imputationem aut condonationem extrinsecam. Cum enim juxta Arist. et S. Thom. amare aliquem sit velle ei bonum, et odisse sit velle ei malum : Deus neminem potest amare, nisi conferendo illo bonum, quod ei vult; nec odisse, nisi inferendo malum, quod ei desiderat : non enim viribus destituitur, ut voluntati respondere nequeat aliquando effectus. Repugnat itaque ut Deus aliquem amet, et alium odio habeat, nihilominus ambo sint æquales in bonis et malis afficientibus ipsos intrinsece. Id enim ut accideret, necesse foret, Deum aut amare, et simul non velle bonum; vel odisse, et simul non velle malum; aut velle quidem, sed neutrum, vel alterum nihilominus non præstare; quorum primum repugnat in terminis, secundum ex conceptu Deitatis. Repugnat similiter, duos inæqualiter aut dilectos, aut odio habitos a Deo, æqualia nihilominus a Deo aut bona accipere, aut mala pati, cum dilectio et odium divinum sit incapax intensionis aut remissionis. Ergo potest dilectio et abominatio major aut minor, tantum convenire ex parte boni collati, aut mali inflicti. Denique repugnat, unum eumdemque hominem pro diversis temporibus esse dilectum aut odio habitum a Deo, quin pro iisdem temporibus conferat illi bonum, aut auferat malum speciale majus vel minus. Cum enim omnes actus divini sint essentialiter æterni, ideoque secundum se præcise correspondeant ex æquo omnibus et singulis temporum differentiis : non possunt ergo sortiri ullam diversitatem, nec ullo effectus formales seu denominationes diversas impertiri aut ipsi Deo, aut creaturis, pro diversis temporibus, nisi propter diversitatem effectuum, quos pro illis intendant aut inducant. Hæc omnia optime tradit S. Thom. 1. pag. quæst. 20. art. 2. 3. 4. Unde patet, Deum peccatorem non posse incipere diligere, et peccata remittere nisi mutatione facta in peccatore. Unde quod Amesius ab « experientia hominum remittentium debita et injurias absque collatione divitiarum et justitiæ », arguit ad Deum, nihil proficit, quin potius oppositum inde infertur. Nam injuria homini ab homine illata nequit deseri aut remitti absque mutatione offendentis aut offensi, incompossibili cum effectibus, quos inducit injuria ex sua natura in animo alterutrius ex illis, vel utriusque, ut patet consideranti. Ergo nec injuria illa Deo illata remittetur, nisi mutatione facta vel in Deo, vel in homine, vel in utroque. At repugnat omnino mutatio ex parte Dei, utpote qui est essentialiter immutabilis. Effectum autem præcipuum injuriæ gravis in Deum, scil. privationem gratiæ et gloriæ nullus homo potest auferre; neque etiam potest ad æqualitatem compensare injuriam gravem Dei. Ergo necessaria est voluntas Dei, qua efficaciter tollat illam privationem ; quod fit per infusionem gratiæ.

IV. — Objic. « Constituimur justi per obedientiam Christi, sicut omnes filii Adæ constituti sunt injusti per inobedientiam Adami. Sed hoc fit imputatione : ergo et illud ». Hujus objectionis vanitas elisa est in superioribus. Peccatum enim actuale imputatur non formaliter, sed efficienter, omnibus posteris;

unde consequenter singuli habent suum peccatum originale, scilic. privationem gratiæ, in quo effectu privativo moraliter censetur permanere ipsum actuale peccatum Adami. Similiter ergo Christi obedientia, et justitia effective nobis imputatur; unde in omnibus, quibus illa applicatur, intrinsece inhæret justitia.

Ad CAPUT X.

I. — Objic. « *Christus factus est nobis justitia.* I Cor. I. vers. 30. » Respondeo : Efficienter, concedo ; formaliter, nego : sicut factus est nobis sapientia non nisi causaliter ; formaliter eum esse nobis sapientiam factum, nemo nisi fatuus dixerit. Et hæc omnino negare non ausus est Amesius. Prætendit tamen, Bellarminum hic Lutherano-Calvinianis tradere totam causam, seque amplius non postulare, quam quod conceditur a Bellar. his verbis : Dicitur Christus justitia nostra, quia satisfecit Patri pro nobis, et eam satisfactionem ita nobis donat et communicat, cum nos justificat, ut nostra satisfactio, et justitia dici possit. Hoc modo non esset absurdum, si quis diceret, nobis imputari Christi justitiam et meritum, cum nobis applicentur, ac si nos ipsi Deo satisfecissemus ; modo non negetur, esse in nobis præterea justitiam inhærentem, eamque veram et absolutam esse justitiam, cui justo Dei judicio non debeatur pœna, sed gloria. Sane si ita sentiant adversarii, nobis consentiunt. Frustra autem et ridicule decerpsit sibi Amesius priorem tantum partem assertionis Bellarminianæ, eamque ad suum sensum contra mentem auctoris detorsit. Bell. enim sine dubio intellexit imputationem effectivam, non formalem.

II.—Objic. « *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* II Corinth. v. vers. 19. » Sed quid hinc contra nos? Non imputat nobis delicta nostra Deus, cum ea propter merita Christi congrue dispositis remittit per infusionem gratiæ justificantis. Quæ replicat Amesius, nihil urgent, nec novi quid continent, non jam expeditum. Unde enim probat, immaculatam sanctitatem, quæ est effectus reconciliationis nostræ cum Deo per Christum, non esse ipsam nostram inhærentem justitiam, sed effectum justitiæ imputativæ phantasticæ? Mera profecto est hic iteratio propriæ thesis, ac principii petitio.

III. — Objic. « *Christus factus est peccatum pro nobis, ut nos fieremus justitia Dei per ipsum.* II Corinth. v. vers. 21. » Resp. : Nihil hinc præsidii imputationi pure extrinsecæ. Sicut enim Christus non est factus peccatum, seu peccator imputative ita, quasi ipse illa fecerit, et iniquus haberi possit ; sed solum imputantur illi quoad debitum satisfaciendi, quod ille ex nutu Patris sponte suscepit ; unde ipse non peccator, sed justus dici meretur : ita et nobis imputatur justitia ejus quoad onus satisfaciendi, quod ille ex nutu Patris sponte suscepit; idcirco (ut sæpe dictum), *effective*, non ideo tamen *formaliter* mundi et immaculati haberi possemus, nisi sordibus peccatorum depulsis, interius formosa sit anima per « donum illud pretiosum, quo divinæ simus participes naturæ ». Replicæ Amesianæ solvuntur ex supra dictis. Et sic abunde satisfactum est objectioni huic; quidquid sit de tribus diversis expositionibus verborum Apostoli *justitia in Christo*, a Bellarm. allatis. Sunt omnes probabiles. Posteriores duæ, (quod nempe justitia nobis inhærens dicatur Dei ; vel quia est effectus et imago justitiæ Dei; vel quia donatur nobis a Deo) solidæ omnino sunt. Opponit tamen Amesius contra hanc verba Cajetani et Contareni suo sensu intellecta ; itemque clausulam : *in ipso*, una cum proportione (*fecit eum peccatum*) ; verum ly *in ipso* aliud non indicat quam meritum Christi, quo nobis peperit justitiam inhærentem et gloriam. Proportio vero optima est in eo, quod sicut Christus factus est pro nobis peccatum, id est, assumpsit similitudinem carnis peccati, ut fieret victima pro peccato : ita nos efficimur justitia Dei per similem tropum, quia justitiam inhærentem recipimus, quæ est justitia Dei, seu effectus et similitudo quædam justitiæ Dei. Et sicut Christus non imputative, sed vere participavit similitudinem carnis peccati, cum Verbum factum est caro : ita nos in justificatione, non imputative, sed vere participamus effectum et similitudinem divinæ justitiæ, cum justitiam inhærentem recipimus. Quid hic non concinne proportionatum? Vice versa in illa imputatione Neo-Evangelica, quam ad nauseam repetit Amesius, nihil veri, nihil concinni proportionis. Quod vero de prima expositione (qua per *justitiam Dei* intelligitur ea quæ in Deo est, non in nobis, quia sumus membra ejus; quod enim convenit capiti, convenit etiam membris, non

ut sunt membra distincta a capite, sed ut sunt unum cum capite), ait Amesius : « Hæc ipsa est sententia et fides nostra, quam Bellarmin. impugnat, et tamen veram ac rationi consentaneam esse fatetur ». Respond. : Hæc ipsa est Quodlibetica Puritanica, quæ quidlibet conficit ex quolibet. Non *veram*, sed hæreticam semper pronuntiavit vestram sententiam Bellarminus, quæ negat veram inhærentem nobis justitiam, solamque extrinsecam, imputativam, phantasticam statuit. Porro cum hoc optime stat, quod membra possint sui capitis excellentias aliqua ratione ut suas reputare, quatenus sunt unum cum capite. Unde sicut nos in prædicto sensu dicimur justitia in illo, non quod simus formaliter justi justitia ejus : sic etiam vice versa dicitur ipse peccatum, non quia formaliter ipse sit peccator, sed quia caput est nostrum, et peccata nostra voluit esse sua in ordine ad satisfactionem pro iis præstandam.

Ad CAPUT XI.

Objiciunt hæretici : « *Gratia sua gratis nos sibi acceptos fecit, in illo dilecto.* Ephes. I. vers. 6. » Respondeo cum S. Chrysost. ibid. : « Gratiosos nos reddidit, hoc est, non solum a peccatis liberavit, sed et dilectos amicos effecit. Quis non huic Græci textus callentissimo potius credat, quam universis Puritanicis glossatoribus? Formosos ergo et amicos suos per inhærentem justitiam Christus nos fecit, judice Pauli interprete optimo maximo.

Ad CAPUT XII.

I. — Objic. hæret. « Annuntiatur remissio peccatorum per Christum, et per eum omnis, qui credit, justificatur ab omnibus, a quibus non potuerunt per legem Mosis justificari. Act. XIII. vers. 38. » Quid hic contra nos ? Numquid recte profitemur, nos « effective » per Christum justificari (quod solum dicit S. Lucas), formaliter autem per inhærentem justitiam ? Replicæ Amesianæ sunt fere paleæ exculcatæ. Illud valde notandum, quod cum Amesius supra tam gnaviter propugnare studuerit, fidem justificantem non posse esse sine charitate : hic tamen idipsum videtur prorsus evertere ; ait enim : « Maxime alienum est a doctrina sana, ut observatio omnium mandatorum prærequiratur ad peccatorum remissionem, et communicationem gratiæ. » Quin amplius ait : « N. B. Fides vera, quamvis infirma, instar grani sinapis justificat. Non igitur necessario exigitur, ut quisque credat, omni ex parte, sicut oportet. » Paradoxa hæc de fide Puritanico modo justificante, sunt valde notanda, cum plurimum deprimant illam, quam alias tantopere extollunt « solam fidem ». Sed nec prætereundum quod subdit : « Sensus communis docet, remissionem proprie esse in remittente, et emundationem in emundato, ita ut unum non possit esse pars alterius ». Respond. : Non minus emundatio quam remissio activa est in emundante et creditore, passiva in emundante et debitore. Unde ex hac parte nihil obstat, quin justificatio confletur ex duabus partialibus actionibus metaphysice distinctis (ut supra dictum), cum in gratia justificante infusa quatuor distinguantur effectus formales, nempe : remittere offensam, reddere justum, conciliare amicitiam Dei, et ordinare ad regnum cœleste.

II. — « Publicanus, Luc. XVIII. vers. 14, accipiens veniam peccatorum, quam petebat, dicitur justificatus ». Quis Catholicorum hoc negat ? quid hinc contra nos ? numquid sufficit unum e quatuor effectibus formalis justificationis uno loco exprimere, in aliis alios ? cur omnia ubique ?

Ad CAPUT XIV.

I. — Objic. hær. « Justitia, qua justificatur homo coram Deo, debet esse perfecta. Sed justitia nobis inhærens non est talis. Ergo. » Respond. : Hoc argumentum (quod Amesius vocat « gravissimum », et cui pondus apud imperitos sola conviciorum mole conciliare potuit), est levissimum, et prope nullius momenti, dummodo evolvatur æquivocatio illa cavillatoria in voce (perfecta), et distinguatur justitia habitualis ab actuali. Illa ergo prior, cum sit a solo Deo infusa, sine dubio substantialiter perfecta est, imo ejusdem plane rationis cum ipsa justitia et sanctitate habituali beatorum ac Christi, licet hæc ab illa, graduali latitudine quasi infinite distet. Nec potest dici « imperfecta », quasi reddere non valeat animam formosam, Deo gratam, amicam, filiam adoptivam (hoc quippe aperte repugnat Apostolo passim, et præcipue II Petr. I. vers. 4. *pretiosum* hoc *donum* dicitur, quo reddimur *divinæ consor*-

tes naturæ), obstantibus nempe multis defectibus venialibus. Nam et reperitur in infantibus baptizatis justitia illa infusa absque omni noxa veniali ; et in justis adultis, etsi conjungatur cum lapsibus venialibus, non tamen inde vel extinguitur vel minuitur ; sed habent se illa delicta venialia quasi pulveres, quibus nonnihil aspergitur species et decor faciei, non tamen tollitur minuiturve vel elegans effigies, et proportio membrorum, vel suavitas colorum, ut optime docet S. Thomas in 1. 2. Quidquid autem sit de actualis justitiæ imperfectione, de habituali (cujus tantum in hoc puncto habenda est ratio), objectionem nec hilum valere aio. Adeo, « puerile illud subterfugium, et evasio misera, contradictio turpis, et præjudicium causæ suæ », quod Bellarmino affinxit Amesius, in conviciorum istorum auctorem recidunt !

II. — Objic. « Injuria fit meritis et justitiæ Christi, si per inhærentem justitiam justificari dicamur ». Respond. : Nihil minus : imo plurimum tribuimus ejus meritis, cum ab illorum virtute et efficacia confiteamur justitiam nostram pendere, uti pendet a sole radius, qui cum vel maxime sit lucidus intrinsece, pariter ipsius solis præstantiam commendat. Nec est simile, quod objicit Amesius de « propriis passionibus, quibus si quis diceret satisfieri justitiæ divinæ pro peccatorum suorum culpa et pœna, detraheret satisfactioni Christi, etsi ab hac illam provenire fateretur ». Disparitas patet, quia semper est major contemptus divinæ majestatis in quovis peccato mortali, quam honoratio ejusdem per omnia opera bona puræ creaturæ (etsi dependenter a meritis Christi facta). Per ea enim opera bona præfertur Deus a persona infinite viliori rebus infinite inferioribus se ; quod est obsequium parvum : per peccatum vero postponitur iisdem, qui est contemptus maximus. Unde cum condigna satisfactio absolute indigeat mediatore dignitatis infinitæ (qui alius esse non potest, quam Homo-Deus), detraheret Christi satisfactioni, qui suam illi æquaret. Sicut autem nihil detrahit, sed excellentissime commendat gratiam et gloriam Christi, quod meritis suis intrinsece justos, sanctos, et gloriosos reddat omnes beatos Angelos et homines ; ita et quod viatores intrinsece ex injustis reddat justos, etc.

III. — Objic. « Occasio superbæ gloriationis, sicut et desperationis, præbetur hominibus per istam doctrinam de justificatione ex justitia inhærente. » At cur ? numquid omnibus justis et beatis, ac etiam Christi humanitati dicitur illud Apostoli : *Quid habes quod non accepisti ? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis ?* Et : *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Unde optime S. August. : « Eadem gratia fiunt homines Christiani (et justi), qua gratia homo Christus factus est Deus ». Ubi ergo occasio superbiendi potius ex inhærente justitia, quam se humiliandi ut mendicabulum ? Desperationem vero parere quomodo inhærens hæc justitia possit, non video, nec ullatenus explicat Amesius. Quæ porro prosequitur usque ad finem hujus cap. ex Card. Contareno, non est quod moveant quemquam Catholicorum. Nam sicut Albertus Pighius (quem nescio unde faciat Cardinalem Gerhardus), Antididagma Coloniense, et alii, ita et optimus alioqui ille Gaspar Card. Contarenus, nonnihil in errorem a Bucero videtur inductus in comitiis Ratisbonensibus, quibus interfuit a Pontifice Legatus. Cujus et nepos Julius Contarenus Episcopus Bellunensis in concilio Tridentino, eidem errori nonnihil adhæsisse legitur ; uti et (antequam post multam conquisitionem et disceptionem accuratam dogma fidei per suffragia decideretur), Emin. Card. Scripandus cum quinque aliis. Sed hæc nihil momenti habent contra universalis concilii definitionem a Sede Apostolica approbatam. Unde non dubitandum, illos ipsos qui primo ante rem plene discussam dissentiebant, re postea decisa, devotæ mentis obsequio privatam suam opinionem submisisse œcumenici concilii decreto. Quod si ille, de Justificatione, Contareni tractatus ante concil. Tridentinum editus, a duobus Theologis Parisiensibus (Hugon. et Aymon nominantur in editione Paris. 1571. quam ab Amesio nominatam ad manum habeo : Gerhardus pag. 694. ex editione Veneta 1589. nominat Michaelem Ferre, Franc. Gorracaum et Joan. Maldonatum, quod sane mirum), correctus satis non est ; vel si verba nonnulla Contareni duriora, vel obscuriora putarunt posse pati sensum Catholicum, quid hinc, quæso, communi Catholicorum dogmati decedit. Videatur Card. Pallavicinus in historia concil. Trid. lib. III. cap. 4. 6. 9. et 11. cujus latina editio jam appropinquat prælo in officina Plantiniana. Gerhardus nihil hic diversi habet, quod sit momenti. Unam tamen sycophantiam exi-

miam, sed puerilem, præterire non libet. Disp. 28. thes. 66. et 67. ait : « Si monachorum merita possunt aliis interventu pecuniæ applicari; cur non possunt Christi merita et justitia per fidem nobis applicari »? Dicat Titius, hæc sequela sitne potius puerilis, an plane stolida? Omnia merita aliena, si prosunt, prosunt efficienter, non formaliter.

VINDICIÆ

PRO LIBRO TERTIO

DE JUSTIFICATIONE

QUI EST DE INCERTITUDINE, MUTABILITATE ET INÆQUALITATE JUSTITIÆ

Ad CAPUT II.

Certitudo est firmitas quædam et immutabilitas veritatis ; vel ut alii dicunt, est necessaria veritas. Estque duplex (vel triplex potius). 1. Objectiva, quæ est connexio necessaria terminorum : sive secundum se, ut : « Homo est rationalis » : sive, ut subsunt principio adæquate certo, ut : « Canis Tobiæ movit caudam », posito quod Deus revelavit. 2. Cognitionis, seu formalis, quæ est necessaria veritas actus, orta ex certitudine objecti. 3. Est cognoscentis, firma scil. adhæsio intellectus alicui objecto. Amesius censet « de his magnopere non esse contendendum » : quærit is tamen nodum in scirpo. 2. Est quædam « certitudo evidens », earum scil. rerum, quæ aliquo modo videntur; cujus primum gradum obtinent prima rerum principia ; secundum, conclusiones deductæ ; tertium, ea quæ sensibus corporis percipiuntur, quæ dicitur certitudo experientiæ. Non esse autem certitudinem idem formaliter cum evidentia, constat ex separatione harum proprietatum; nam in actu fidei divinæ reperitur summa certitudo, cum obscuritate veritatis, licet cum evidentia credibilitatis. Communiter certitudo objecti et cognitionis solet assignari triplex, scilicet 1. *Moralis*, quæ habetur ex motivis absolute quidem fallibilibus, moraliter tamen infallibilibus, quæ nempe nullam præbent spem aut formidinem prudentem de opposito. 2. *Physica,* quæ naturaliter est infallibilis, miraculo tamen fallere potest, ut, ignem calefacere physice certum est, etsi Deus possit, suspendendo concursum ad calefaciendum, reddere falsum. 3. *Metaphysica*, habetur ex objecto, quod nec divinitus aliter esse potest, ut certitudo de homine, quod sit rationalis. Bellarminus ponit præter certitudinem metaphysicam, sed obscuram fidei divinæ; et moralem fideî humanæ (absolute quidem fallibilem, sed de qua non nisi temere dubitatur), tertium et infimum gradum, quem vocat *conjecturalem*, et opinionis potius quam fidei ; quæ nempe tot signis et conjecturis nititur, ut securum hominem reddat, et anxietatem, non tamen omnem formidinem excludat. Utrum vero hæc mereatur nomen certitudinis, parum nostra interest : dubius sane talis formaliter non est, quia assentitur, licet non absque formidine. Objicit Amesius 1. : « Male restringi experientiam ad sensus, cum anima etiam habeat suam experientiam, et quasi sensum. Scientiam habet, qui sentit se scire. Gustant fideles, quam bonus sit Dominus. Si ista certitudo nobis concedatur de fide, spe, charitate, et justitia inhærente, vel sanctificante, non est quod amplius postulemus. » Respond. : Ut demus, haberi aliquam experientiam de nostris actibus intellectualibus, eamque certitudinem de aliquibus prædicatis universalioribus ejusmodi actuum ; certissimum tamen est, nos ultimum prædicatum specificum plerumque non nisi probabiliter cognoscere posse. Nam, ut supra etiam notavi, non possumus habere evidentiam de actu supernaturali in genere, nedum in particulari et in individuo ; adeoque quam certum et evi-

dens mihi est, adeoque metaphysice infallibile, me habere aliquem actum cognitionis aut amoris Dei, tam obscurum semper manet, an tale objectum supernaturale spirituale attingam actu supernaturali. Quomodo enimvero rem supernaturalem in substantia, actu mere naturali experimentaliter possem attingere, cum per species alienas et mere naturales, ac sensibiles id fiat? Manifestis illusionibus dæmonis sine dubio sponte et fatue se exponit, qui putat se tali gustui experimentali et sensibili ita certificari de suis actibus, fidei, spei, charitatis, justitiæ, etc., ut non possit tali gustui et experientiæ falsum subesse. Vasquezium contra nos producit fide sibi consueta Amesius, nempe Puritanica, aut Græca, vel si quæ deterior est. Omittit quippe iterata Vasquezii verba, quibus veritas apertissime asseritur, nempe (sive mysteria illa credat assensu illo, qui nititur auctoritate humana ejus qui proponit, sive præterea credat illa etiam aliæ assensu infuso, quem dicunt theologi proxime niti testimonio Dei). Idipsum sane est, quod dicimus. Videatur Vasq. 1. 2. disput. 201. cap. 2. et patebit fraudulenta truncatio. Objicit deinde contra certitudinem inevidentem : « Certitudo fidei in Scripturis vocatur lux : quamvis igitur non habeat evidentiam rei aut rationis : quia tamen evidentiam habet revelationis, non debet simpliciter vocari obscura ». Respondeo : Hic Amesius proxime accedit ad stipiteum Danhaveri errorem, quo aiebat : Hæc « biblia esse verbum, seu revelationem Dei, esse evidens evidentia summa, morali, physica, et metaphysica ». An forte facie ad faciem Christus locutus est Amesio vel Danhavero, et hunc hominem, Deum esse evidenter cognovit? Vix tolerabilius illis ineptiit Conringius medicus in suo Examine. Stupenda sane, immo stupida persuasio ! Non desunt præstantes Theologi, qui cum Card. Lugone, ne quidem in supremo Angelo viatore admittunt evidentiam in attestante ; et isti terræ filii hanc sibi tam audacter arrogant ! His ergo deliriis explosis, recte Bellarm. statum controversiæ absque fallacia et ambiguitate sic constituit : Utrum debeat, aut possit aliquis, sine speciali revelatione certus esse, certitudine fidei divinæ, cui nullo modo potest subesse falsum, sibi remissa esse peccata ? Amesius etiam hic habet quod carpat. Ait : « Certitudo fidei divinæ sine omni ambiguitate et fallacia non ponitur a Bellarmino. Cur vero ? Quia non distinguit gradus certitudinis hujus respectu principiorum, quæ immediate revelantur, et conclusiones ex illis evidenter deductas : neque inter certitudinem fidei in sese, et illam quæ est ex fide, vel in apprehensione, vel in spe ». Respondeo : Prior distinctio vera quidem est, sed hic ea opus non habemus ; posterior est distinctio rationis ratiocinantis Puritanice.

Ad CAPUT IV.

Lutherus Calvinusque cum suis docent (ut tradit Bellarm. cap. proxime antecedente) 1. Posse fideles eam notitiam habere de sua gratia et justificatione, ut certa fide statuant, sibi remissa esse peccata. 2. Non solum posse, sed etiam debere omnes hoc de se statuere, alioqui nec fideles, nec justos futuros. 3. Hac ipsa fide, et sola quidem, nos justificari. E Catholicis enchiridion Coloniense duo priora videtur affirmare, adeoque redolet in hoc fermentum Buceri et Melanchthonis. Ambros. Catharinus in primo tantum Luthero-Calvinianis consentit.

Sed contra hos omnes errores stat veritas Catholica : Non posse homines in hac vita habere certitudinem fidei de sua justitia, nisi Deus aliquos speciali revelatione dignetur. Ita definit conc. Trid. sess. VI cap. 9. Quæ veritas ex pluribus SS. Scripturæ testimoniis probari solet. Bellarm. affert 1. ex Prov. xx. vers. 9. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccatis* ? Sed hoc non admodum efficax videtur Vasquezio 1. 2. disp. 200. 4. Transeat ergo ut probabile, non ut convincens.

2. Affert Bellarm. illud Eccles. IX. vers. 1. *Nescit homo, utrum odio, vel amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Quidquid vero sit de priori sententia (pro qua expositionem aut rationem a Bellarm. assignatam Vasquez videtur repudiare), saltem ex posteriori efficax sumitur argumentum, sensusque, etiam juxta Vasq. hic est : Sunt revera justi et sapientes, qui divina ope et auxilio operantur ; illis tamen incertum adhuc est, utrum digni sint amore, an odio ; nec alterum illorum nobis affirmare possunt, sed ipsis et nobis, qui eorum vitam intuemur, omnia servantur in incertum suo tempore manifestanda. Evasio præcipua hic Amesii est, quod verba illa : «(Omnia in fu-

urum servantur incerta), non sequantur apud Salomonem, nisi in versione corrupta ». Verum hos effugium jam dudum firmiter Witachero præclusit Gretserus in defensione Bellarm. tom. 1. lib. II. de Verb. Dei. cap. 12. pag. 609. et seqq.

Ad CAPUT VI.

Probatur Catholica veritas ex iis testimoniis Scripturæ, quæ vel requirunt ex parte nostra varias conditiones, ut justificemur; vel indicant, incertum esse, an qui agit pœnitentiam, consequatur remissionem ; vel admonent, ne simus nimium securi, quasi certi simus de justitia adepta.

Primi generis testimonia sunt, Deut. IV. vers. 29. *Si in toto corde quæsieris, invenies eum etc.* II Par. XI, vers. 36. Is. I. vers. 16. et seqq. Ezech. XVIII. vers. 21. *Si impius egerit pœnitentiam, ab omnibus peccatis, etc.* Joan. XV. vers. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Act. VIII. vers. 37. *Si credis in toto corde, etc.* Hinc fit hæc plane theologica demonstratio : Sine fide viva, et pœnitentia seria, nemo justificatur, uti nec Lutherano-Calviniani negare audent, (licet reliqua præter fidem tantum necessitate præsentiæ, non autem efficientiæ exigant). At nemo certus esse potest, præsertim certitudine fidei, se fidem vivam et pœnitentiam seriam habere : in nulla enim Scriptura testimonium ejusmodi habetur de fide et pœnitentia nostra in particulari. Ergo. Amesius : « Demonstratio ista theologica, si firma esset, omnem usum tolleret theologiæ. In nulla enim Scriptura legitur testimonium de Mahomete, aut de Alcorano ejus in particulari, quod debeant damnari : Annon igitur possimus esse certi certitudine fidei, abominationes istas esse detestandas ? Idemque est de omnibus similibus particularibus, quæ nec in Scriptura, nec in ullo concilio, aut Papæ definitionibus exprimuntur. » Resp. : Disparitas est hic nimis luculenta. De conditionibus ad justificationem necessariis, suorumque actuum supernaturalitate nemo potest habere (citra privilegium specialis revelationis), certitudinem cui non possit subesse falsum : at de exemplis ab Amesio allatis habetur evidentia infallibilis. Evidens enim est Mahumetanos eorumque Alcoranum negare Christum Dei filium consubstantialem. Ergo evidenter (juncta propositione de fide : *Qui non crediderit, condemnabitur*), infertur, eos esse damnandos. Longe minus requiritur ad certitudinem metaphysicam de peccatis, damnatione, similibus naturalibus in particulari, quam de actibus et habitibus supernaturalibus, de quorum existentia (imo et possibilitate), naturalis ratio plane cæcutit.

Secundi generis testimonia sunt, quibus indicatur, incertum esse, an qui agit pœnitentiam, consequatur remissionem peccatorum. Dan. IV. vers. 24. Joel. II. vers. 12. Jon. III. vers. 9. Act. VIII. vers. 22. *Quis scit : forsan, si forte etc.* Amesius ope suæ Hermeneuticæ videns se non posse hoc argumentum (quo præcipue urgetur incertitudo dispositionis ad justificationem), elidere ; « concedit id fieri posse in talibus, qualis fuit Simon magus ; sed illi, inquit, qui fidem vivam et veram pœnitentiam habent, aliam habent dispositionem ». Sic est. Sed et Simon magus potuisset, si voluisset, talem habere : et hi qui habent, non nisi moralem de ea certitudinem de lege ordinaria possunt habere. Ergo non evadit Amesius.

Tertii generis sunt illa quæ monent, ut non simus nimium securi, quasi certi simus de justitia adepta. Prov. XXVIII. vers. 14. II Corinth. X. vers. 18. Phil. II. vers. 12. II Petr. I. vers. 10. Dicit (sed non probat Amesius ex Scriptura aut ratione), illis locis « securitatem non poni in eo, quod certo apprehendamus remissionem peccatorum in Christo » ; ut taceam quod supra monstratum est, hanc apprehensionem certam remissionis, esse non tam hæresim, quam fatuam præsumptionem. Sane si quis certitudine fidei sciret, se justum esse, « posset utique se commendare, et probatus esse », quod contra doctrinam Apostoli fieri posse vult Amesius. Item cum certitudo moralis nostræ justificationis pendeat ex bonis operibus juxta Apostolum ; ergo non mox ut quis justificatus est, habet certitudinem moralem (nedum infallibilem fidei), de sua justitia et salute : multo minus ex sola fide pendet certitudo justificationis. Amesius versans se in omnem partem, effugium non invenit, quod non sit in superioribus jam præclusum.

Ad CAPUT VII.

Testimonia SS. Patrum a Bellarm. pro hac veritate allata, quia nimis aperta sunt, maluit silentio involvere Amesius. Quid enim

clarius illis S. Augustin. verbis homil. 35. « Quamdiu vivimus hic, de nobis ipsis nos ipsi judicare non possumus, non dico quid cras erimus, sed quid hodie simus ». Ita humiliter negat (ex sensu omnium Catholicorum), magna illa Aquila, quod tam arroganter sibi asserunt Neo-Evangelici bubones.

Ad CAPUT VIII.

Probatur Catholica veritas rationibus.

I. — Quia non potest aliquid certum esse certitudine fidei, nisi aut immediate contineatur in verbo Dei, aut ex verbo Dei per evidentem consequentiam deducatur. At in verbo Dei non continetur immediate particularis illa propositio (Talis vel talis homo vere justificatus est) ; neque potest ex verbo Dei per evidentem consequentiam id colligi. Probatur : Nam ratiocinatio, quam quis certitudine fidei de sua justitia ex verbo Dei concluderet, hæc esse deberet : (Verbum Dei testatur, omnes vere conversos ad Deum, et pœnitentiam serio agentes, peccatorum indulgentiam et gratiam obtinere. Mihi autem evidens est mea vera conversio et pœnitentia. Mihi igitur certum est certitudine fidei, me indulgentiam et gratiam accepisse.) Sed hujus argumenti assumptio non solum falsa, sed etiam impossibilis est, nisi adsit revelatio. Amesius hic 1. ad suam sacram anchoram (solam et specialem fidem), confugit, jam supra satis eversam. 2. Ait : « Assumptionem non solum possibilem et veram, sed etiam in officio omnium fidelium esse positum, ut eam certam et firmam sibi reddant ». At quomodo hoc paradoxum probat, contra tam perspicuum Hierem. XVII. vers. 9. effatum : *Pravum est cor hominis, et inscrutabile, quis cognoscet illud ? Ego Dominus scrutans, etc.* Ait : « Aliis quidem non patet aditus ad cor aliorum cognoscendum, sed spiritus hominis, qui est in homine novit quæ sunt hominis. I Corinth. II. vers. 11. » Respondeo : Novit plurimos (immo demus etiam omnes), actus suos internos homo, materialiter, et quoad aliqua prædicata penetratu faciliora omnia, omnia etiam intima quoad ultimas differentias specificas, nego, pernego. Nimis certum est (quod iterum iterumque inculcandum lynceis istis bubonibus Lutherano-Calvinianis) usque adeo nulli mortalium, (de lege ordinaria, et citra privilegium specialissimum), evidens esse, quod sui actus sint hic et nunc supernaturales, fidei, spei, charitatis, etc., ut nec universali quidem ejusmodi actus dari sit evidens, immo naturaliter omni intellectui creato sunt plane improbabiles. Quomodo enim id quod in substantia superat omnem ordinem naturæ creatæ, nec habet ullam causam vel effectum in sensus incurrentem, poterit evidentem certitudinem in nobis gignere ? Et per hanc perspicuam veritatem evanescit, quidquid nebularum inanissimarum hic fundit Amesius ; inter quas etiam producit dicta Bannesii, Medinæ, et Alensis, contra Bellarminum, et veritatem tam lucidam. Bannez loquitur de re plane disparata, adeoque pueriliter opponitur Bellarmino, ut sensato intuenti patebit. Bellarminus loquitur de signis veræ conversionis et gratiæ ; Medina de signis vere fidelis et Catholici ; et uterque de signis non infallibilibus, sed moraliter certis. Alensis denique non nisi de morali certitudine gratiæ, ex gustu experimentali rerum spiritualium loquitur, comparans inter se hæretici phantasticam suavitatem, (qualem maxime hodie jactant « spcialis et solius fidei justificantis » professores), cum sincera dulcedine, quam percipit anima sancta Catholica. Quid vero hoc ad præsentem controversiam ?

II. — Nemo tenetur certo credere, certitudine fidei, sibi remissa esse peccata. Nam ejusmodi articulus in nullo symbolo fidei continetur, et ejusmodi præceptum in nullo canone ecclesiastico reperitur. Ille enim, quo dicitur : « Credo remissionem peccatorum », significat, in Ecclesia dari baptismum in remissionem peccatorum. Amesius opponit pro responsione hunc syllogismum : « Unusquisque fidelis tenetur illud credere certitudine fidei, quod Deus fidelibus promisit. Sed promisit fidelibus, quod remittentur ipsis peccata, Actor. X. vers. 43. Ergo unusquisque fidelis tenetur credere certitudine fidei sibi remissa esse peccata. » Respondeo : Falsa est minor, si sumatur absolute : promisit enim tantum remissionem adultis sub conditione, si se vere converterint, et seriam egerint pœnitentiam ; de qua conditione impleta non habetur ab unoquoque nisi probabilitas, aut moralis certitudo. Idemque est de remissione peccatorum per sacramentum Baptismi et Pœnitentiæ cum imperfecta dilectione vel contritione. Immo in hoc videtur ex duplici capite nasci incertitudo, nempe ex parte conferentis, et suscipientis ; et roboratur hoc argumentum ul-

terius : Quia si ejusmodi articulum fidei haberemus, sequeretur, omnem hominem, qui peccat mortaliter, continuo fieri hæreticum. Non potest enim qui voluntarie peccat, credere se esse justum, nisi falsum debita opera credere velit. Amesius iterum opponit Bellarmino Medinam, sed rursus imperite aut mala fide. Medina recte ait : « fidelem teneri credere, quod habeat fidem divinam », (nempe ex parte objecti, non vero ex parte actus), « et si de hac re dubitat hæreticus est ». Quid hic contra Bellarminum ? Ille de fidei objecto, hic de remissione peccatorum et gratia loquitur : numquid præclara contradictio ? 2. « Negat sequelam ». Tum, « quia non omnis qui non credit quod est credendum, est hæreticus ». Tum, « quia non quodlibet peccatum sua natura mortale, facit ut peccator non possit credere peccata sibi esse remissa ». Verum utrumque hoc Amesii effatum est perspicue falsum. Quis enim est hæreticus (vel generaliter infidelis), nisi qui pertinaciter non credit, quæ credenda sunt ? Et quomodo potest nisi impia temeritate credere sibi remissa esse peccata, in quibus scit se actu aut effectu (uti supponitur), hærere ? Veritas hæc tam est patens, ut reipsa tandem illam profiteatur Amesius, dum ait : « Si peccatum actu mortiferum intelligatur, tum dicimus, talem peccatorem non teneri eo tempore credere peccata sibi esse remissa, etc. » At vero idem prorsus est, sive de flagranti actu peccati, sive de affectu habituali peccaminoso non retractato. Non potest ergo, ut agnoscit Amesius, tunc credere remissionem peccatorum suorum. Ergo hic non est articulus fidei, etiam juxta Lutherano-Calvinianos. Articulum enim fidei, qualiscumque sit, tenemur numquam non credere, et quoad specificationem omni momento esse parati ad credendum.

III. — Non expedit ordinarie ut homines habeant certitudinem de propria gratia, quia posset generare superbiam, quæ in hoc loco tentationis perquam periculosa est, ut docet S. Augustin. lib. de correp. et grat. cap. 13. Quod vero Amesius ait : « Idem de justitia vera, quod de genuina virtute dici posse, quod nemo ea male utatur ; id de utraque verum est tantum ut de instrumento, non autem ut de objecto. Cur enim non posset quis vane offerri ob veram justitiam et virtutes quas obtinet ?

IV. — Deus revelavit specialiter nonnullis Sanctis, singulari beneficio, illis remissa fuisse peccata : ut constat de SS. Antonio, Francisco, etc. Et de Apostolis non negat Amesius. Ad quid vero serviret specialis revelatio, si est articulus ab unoquoque firmiter credendus ? Ridicula est evasio Amesii, cum ait : « Revelatum specialiter fuisse Paulo, quod persequeretur Christum, licet omnes qui Ecclesiam persequebantur, debuerint et potuerint illud scire ». At ubinam continetur hic articulus fidei ? Et responsio Amesii prorsus non est ad rem.

V. — Denique, cum omnes fere hujus temporis hæretici hanc certitudinem jactent, tamen ipsorum sententia falluntur plurimi, nostra omnes. Amesius : « Præclara hac ratione probare posset atheus aliquis, nullam omnino certitudinem esse religionis veræ ». Resp. : Assertio certa de existentia Dei neminem fallit : assertio seu persuasio certa et infallibilis de propria justitia plurimos ejus certitudinis assertores fallit. Quomodo ergo par est utrobique ratio ?

Ad CAPUT IX.

Pro errore suo stabiliendo Lutherano-Calviniani multa SS. Scripturæ testimonia congerunt, sed in nullo eorum aperte continetur illud dogma novitium, sed ope Quodlibeticæ sive interpretationis, sive illationis extortum est. Perlustremus ordine Amesiana.

I. — Objic. *Vos cognoscetis eum, quia apud vos manet* (Spiritus S.) *et in vobis erit.* Joan. XIV. vers. 17. et ibid. v. 20. *In illa die cognoscetis, quia ego sum in Patre, et vos in me, et ego in vobis.* Quid vero hinc contra nos ? Nam 1. absque ulla violentia, sed valde proprie et vere hoc totum accipitur de visione clara Dei trini in altera vita, ut plures SS. Patres intellexerunt. 2. Etsi etiam de præsenti tempore, quo in terris vixere Apostoli, ea verba exponantur ; quid hoc ad Lutherano-Calvinianos ? An omnia illorum privilegia communicata sunt Neo-Evangelicis omnibus ? Ostendant diploma sigillatum Summi Pontificis Christi. 3. Etsi gratis daretur, id etiam de omnibus fidelibus accipiendum, adhuc illa cognitio promissa non esset fidei infallibilis, sed ad summum certitudinis moralis. Amesius cum nihil probare possit, vertitur ad convicia, sannas, et sophisticos cavillos. Solatium genuinum et solidum habet quivis Christianus, cum fide

divina credit Spiritum S. sua dona largiter effundere in Ecclesia Catholica, simulque persuasus est ex signis moraliter certis, se esse vivum ejusdem Ecclesiæ membrum.

II. — Objic. « Accepistis spiritum adoptionis, per quem olamamus Abba Pater : testatur cum spiritu nostro, quod sumus filii Dei. Rom. VIII. vers 15. 16. » Resp. : Sive hoc testimonium sit, quo ipse Spiritus S. testatur cum Spiritu nostro (ut interpretantur Patres Græci), sive id sit ipsa oratio, qua dicimus : *Abba Pater !* (ut volunt Patres Latini), non fit hoc per verbum aliquod expressum, seu revelationem, sed per experimentum gustus et pacis internæ, quæ non parit certitudinem fidei, sed conjecturalem, et moralem. Amesius 1. frustra hic subsidium mendicat a commento Cajetani ; quamvis hujus verba patiantur sensum Catholicum, de fide in generali, quod simus filii Dei, nempe si impleverimus conditionem præscriptam ; sicut et Christus Apostolis dixit : *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis.* 2. Quod ait : « Prius certiores fieri debemus, nos esse filios Dei, antequam Deum cum fiducia possimus invocare ut Patrem », absurda hæresis est jam alibi explosa, juxta quam certe nullus peccati mortalis sibi conscius sine temeritate et arrogantia posset orationem Dominicam recitare. Ad quid ergo Dominus docuit nos orare : *Et dimitte nobis debita nostra?*

III. Objic. « Certum est, nullam rem posse nos separare a dilectione Dei in Jesu Christo. Roman. VIII. vers. 38. » Respond. : Neque hoc juvat quidquam adversarios. Nam etsi Apostolus habuisset pro se infallibilem revelationem de sua perseverantia ; an ideo etiam omnes Luthcrano-Calviniani? 2. Neque tamen Apostolus etiam de se ullam fidei certitudinem prædicat, cum ait : Certam in Domino spem habeo, persuasum habeo, confido ; ut ex verbo Apostoli Græco legunt non tantum SS. Ambros. et Hieronym. sed etiam Erasm. et Beza ; quo etiam sensu Græcam eam vocem usurpat idem Apostolus cap. XV. vers. 14. Hebr. VI. v. 9. et II. Timoth. I. vers. 5. etc. Sicut animosus miles et ardore belli accensus diceret : Certus et resolutus sum, quod nec tela, nec saxa, nec ignes me arcebunt a mœnibus, quin ea conscendam. Sicut ergo falso nimis et insufficienter ex eo quod Paulus Roman. XV. vers. 14. dixerit : *Certus sum, fratres mei, et ego ipse de vobis, quoniam et ipsi pleni estis dilectione, etc.*, colligeret quis, Apostolum fuisse ex fide divina certum, Romanos omnes plenos fuisse dilectione et scientia : ita et hic. Nec « interrogationes antecedentes », nec « enumerationes malorum gravissimorum », nec « gloriatio de superandis illis omnibus », nec « usus verbi Græci », fidem divinam evincunt, nisi apud eos, apud quos Hermenia quodlibetica omnia valet. Omitto sycophantica Amesii.

IV. — Objic. « I Corinth. II. vers. 12. *Accepimus Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus, quæ donata sunt nobis.* » Hic iterum non nisi beneficio Quodlibeticæ stabilitur, « non tam fides, quam stulta et falsa præsumptio et impostura hæreticorum », recte ait Cornelius in comment. ejus loci. Loquitur enim Apostolus ibidem in genere de donis, iisque tantum quæ data sunt Apostolis et Ecclesiæ : quasi dicat : Ut sciamus nos Apostoli, quibus et quantis donis in genere nos, id est, Ecclesiam suam ditarit Christus, scilic. quanta gratia Spiritus S. redemptione, virtutibus, et maxime quanta gloria : de hac enim egit vers. 9. et hæc sunt in Deo, ut ait vers. 11. id est, Dei libera voluntate, et prædestinatione ; eaque a Deo data esse Ecclesiæ ; per ejus revelationem scimus : hæc autem loquimur et prædicamus, ut sequitur, quasi articulum fidei ; sed me esse ex iis, vel eorum esse participem, non est fidei, sed conjecturæ, nec publice prædicandum, sed secreto sperandum. Vide Cornelium. Porro an Apostoli alias habuerint specialem revelationem de donis Spiritus S. in cujusque corde diffusis, illo loco non dicitur, nec ad rem nostram facit.

V. — Objic. « I Corinth. XI. vers. 28. *Probet autem seipsum unusquisque, et sic de pane illo edat.* » Qua arte, nisi alchimiæ quodlibeticæ hinc eliquabitur certitudo fidei de propria justitia ? an quia, juxta regulas fidei divinæ, teneor discutere meam conscientiam, ideo quidquid in hac deprehendo, credere debebo fide divina, ita se habere? O quodlibeticam?

VI. — Objic. «Ejusdem farinæ prorsus est illud ex II Corint. I, vers. 12. *Gloriatio nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ etc.*» Citius ex pumice imbrem, quam hinc extundas intentum, nisi Quodlibetica adhibeatur omnipotens. Vix tolerabilior est.

VII. — Objic. ex II. Corinth. XIII. vers. 5. « *Vosmetipsos tentate, an sitis in fide.* » Ergo quisque potest et debet fide divina credere se esse justificatum. Quæ hic, quæso,

connexio? Monet Apostolus ut examinent se Corinthii de sua fide. Esto. At ubi asseritur, quod ex eo examine singuli habeant certitudinem infallibilem de sua justitia? an forte ex eo, quod subdit Apostolus : *Annon cognoscitis, quia Christus in vobis est?* At non hoc agebat ea objurgatione Apostolus, ut juberet eos propriam singulorum justificationem explorare, quasi nempe Christus in cordibus singulorum per fidem justificantem sit; sed *in vobis* omnibus simul, seu Ecclesia vestra. Videbant enim Corinthii suæ Ecclesiæ tot miracula, tot gratias et dona collata: ut non possent dubitare, Christum in ea esse et operari. Sensus ergo genuinus hic est : Videmini, o Corinthii, a Pseudo-Apostolis infatuati, non habere fidem; tentate ergo vos, an ita sit. Si enim fidem retinetis, et in ea perstatis, credetis, immo et videbitis, Christum (ut præcessit ac sequitur), in vobis esse potentem, potenter per me operari miracula, etc. Videatur ibi Cornel. imo et Glossa Jenens. Lutheran. Et quamvis cum SS. Augustin. et Hieronym. hic admittatur, nos certam scientiam habere, quod fidem habeamus : non tamen habetur hinc certitudo infallibilis, sed ad summum moralis, an hoc faciamus fide divina, an naturali et humana, an tam serio, firmiter, divine, et ita prout opus est ad justitiam et salutem?

VIII.—Objic. «Eph. III. vers. 12. *Per quem habemus fiduciam vel audaciam, et accessum in confidentia per fidem ejus.*» Resp.: Certitudo gignit audaciam, sed ea certitudo non est de justitia nostra, sed de veritate mysteriorum fidei. Amesius: « Apostolus diserte dicit, hanc certitudinem esse » per fidem Christi. « Hanc autem fidem imputari ad justitiam idem Apostolus ubique docet ». Resp. : Hoc ultimum esse hæreticam imposturam, quindecim Christianis sæculis ignotam, in superioribus ostensum est. Habemus autem confidentiam, audaciam, accessum ad Deum per fidem Christi, quia hac (sive divina, a parte rei, hæc in nobis sit, sive humana) animati, confidenter accedimus ad thronum gratiæ Dei; sicut filius persuasum habens hunc esse suum patrem (etsi nec pater, nec filius habeant certitudinem infallibilem de sua illa necessitudine), fiducialiter ad illum accedit, et beneficia ab eo sibi pollicetur.

IX. — Objic. « I Joan III. vers. 14. et cap. IV. vers. 13. Fideles dicuntur cognoscere, et scire, ac testimonium habere in se de gratia Dei ». Respondeo : Ex iis vocibus non concluditur certutido fidei divinæ, sed qualiscumque notitia. Nec sermo est in omnibus illis locis de fide et persuasione speciali singulorum fidelium, ut somniant Neo-Evangelici, sed sententiæ illæ omnes generales sunt, nec affirmant de omnibus et singulis infallibiliter verum, quod in communi loquendo de fidelibus desiderabat et sperabat Apostolus. Sicut B. Paulus cum loquitur de prædestinatis, fere semper ita loquitur quasi certus esset, non solum se, sed etiam illos omnes, ad quos scribit, in numero electorum fuisse, quia scil. id cupiebat et sperabat; sive Apostoli ex speciali privilegio infallibiliter fuerint certificati de sua justitia, perseverantia et prædestinatione, sive non; de quo omnino non constat. Nam ex illo I Corinth. IX. vers. 27. *Nedum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar*, cum S. Gregor. et aliis probabiliter colligit Cornelius, Apostolorum non habuisse infallibilem certitudinem de sua prædestinatione et salute æterna. Amesius hic strenue sycophantatur, cum ait: «Hoc unum hic satis ostendit, quam perdita sit hæc Pontificiorum causa, quam ut tueantur, sanctissimos Apostolos post abundantiam Spiritus et omnis gratiæ in ipsos effusam, negant potuisse cum certitudine respondere quæstioni illi, quam Christus proposuit Petro adhuc tironi: *Simon Joannis, diligis me?* « Cui tamen Petrus jam tum (procul dubio vere), respondebat» : *Certe Domine, tu nosti quod amem te.* Meras vero has esse calumnias et mendacia patet ex dictis. Nec affirmamus, nec negamus absolute de Apostolis illam fidei certitudinem infallibilem, cum ex verbo Dei liquido nobis non constet. Cum Petrus post resurrectionem Christo interroganti respondit : *Tu scis quia amo te;* nihil est, quod leviter probet, Petrum certitudine fidei asseverasse amorem suum esse supernaturalem, cum præsertim tam ex lapsu suo cautior factus, merito suspectos haberet interiores proprios actus, de quibus ante passionem tam audacter pronuntiabat; quod tamen eventus docuerat falsum fuisse. Verbo: facile et certo homo in se deprehendit actum fidei, spei, dilectionis; sed an hic supernaturalis sit, quomodo (citra revelationem specialem), certo cognoscet? cum vel ipsa possibilitas ejusmodi actum supernaturalium ignota sit naturæ.

X. — Objic. « II Petr. I. vers. 10. *Satagite, ut certam vestram vocationem et ele-*

ctionem faciatis. » Cur enimvero ly « per bona opera », omisit Amesius, nisi ut falleret? Sed quidquid de hoc sit, vocationem suam et electionem æternam ad salutem in se objective quomodo quis reddat certam, cum præcedant nostram fidem et opera? Præstat ergo fides, quæ per dilectionem serventer operatur, fiduciam moraliter certam de propria justificatione et salute. Sed quid hinc præsidii Neo-Evangelicæ præsumptioni de speciali fide? Sane hinc vel maxime evertitur. Fides enim illa specialis, et justificatio imputativa præcedunt operationem bonam, juxta Amesium, ut supra observavimus. Quomodo autem id quod sequitur justificationem et fidem specialem de propria justificatione, potest illam certam reddere? An opera bona fidelium majorem faciunt certitudinem apud Lutherano-Calvinianos, quam ipse actus fidei specialis, in quo tamen iidem omne suum solatium firmissime defigunt?

Ad CAPUT XI.

Ex ratione objiciunt hæretici 1. — « Sanctissimi viri, qui in Scriptura laudantur, Abraham, David, Paulus, et alii similes, de gratia Dei certi fuerunt per fidem ». Resp. : Pauci illi et eximii viri fortassis peculiari revelatione certi fieri meruerunt de gratia, quam apud Dominum invenerunt, ut patet de Abrahamo ex Gen. XXII. vers. 12. Amesius 1 : « Per ejusmodi *fortasse* omnia argumenta in qualibet causa possent eludi ». Resp. : Amesius fide sibi consueta recitavit verba Bellarmini, qui expresserat etiam « Abel, Henoch », non autem Davidem, et Paulum. De duobus ergo prioribus, cum ex verbo Dei non constet, quod habuerint de sua gratia revelationem, merito temperavit suam assertionem Bellarminus per ly « fortassis ». Amesius 2 : « Si ex peculiari revelatione certi fuissent de gratia, tum (ex Pontificiorum sententia), illa certitudo non fuisset fidei. Sic enim Bannez 2. 2. quæst. 1. artic. 1. dub. 3. » Respondeo : Etsi pauci cum Bannezio parum probabiliter ita sentiant, longe tamen plures probabilissime et fere certo ostendunt, Bannezium in æquivoco laborare, et esse fidei habitum realiter eumdem respectu omnium objectorum obscure revelatorum, differreque tantum formalitate aliqua accidentaria assensum revelationis Catholicæ, et privatæ. Vide Suar. de virtut. theol. disp. 3. sect. 10. Amesius. 3. « Bellarmin. sine ulla certitudine hanc revelationem obtendit, immo sibi ipsi contradicit. Nam antea cap. 9. negavit, vel Paulum, vel Joannem Apostolos sanctissimos certitudinem aliam de gratia Dei, habuisse, quam conjecturalem ». Respon. : Mendacium hoc esse patebit legenti illud cap. 9. in resp. ad 13. argument. Generaliter autem Scriptura dum Sanctos (quibus specialem de propria gratia revelationem non memorat factam esse), commendat, et eorum justitiam et virtutes laudat, nos certos reddit, quibus id utilissimum erat potius quam illis. Amesius : « Cum Scriptura certos nos reddat, de certitudine quam Sancti habuerunt, hoc facit, ut nos per ejusdem fidei vestigia incedamus, Roman. IV. vers. 12. » Respond. : Hanc duplicatam hæresim Apostolo affingit Amesius beneficio almæ suæ Quodlibeticæ. Nihil simile docet Apostolus, sed potius suo exemplo, dicens : *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum : qui enim me judicat, Dominus est : Castigo corpus meum, ne dum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar.*

II. — Objic. « Certitudo gratiæ et salutis nititur veritate promissionum Dei. » Resp. : Promissiones sunt generales, et conditionatæ. Ames. : « Fides est conditio, qua posita applicatur universalis promissio singulis, et ex conditionata fit absoluta ». Respondeo : Sit ita de fide quam Apostolus exigit, nempe, *quæ per dilectionem operatur.* At quis citra specialem revelationem novit infallibiliter, se credere, sperare, pœnitere, diligere Deum et proximum, sicut oportet?

III. Objic. « Scriptura tribuit fidei plenissimam certitudinem, Hebr. X. vers. 22. et XI. vers. 1. Jacob. I. vers. 6. sicut et spei Hebr. VI. vers. 18. » Quis Catholicorum dubitat de ea specialis vero illa fides Lutherano-Calviniana XV. sæculis Ecclesiæ Christianæ incognita, habet « plenissimam certitudinem » pestilentissimi erroris. Nimis verum est (seclusa revelatione privata), justificationem singulorum non esse objectum fidei divinæ, sed præsumptionis hæreticæ, ut clare supra evicimus. Nec est, quod « horridam asperitatem » hujus effati « aliqua ratione mitigemus » : Non enim « Apostolicæ phrasi » et sensui adversatur, sed hæreticæ tantum glossæ Novatorum. Crambe quam hic recoquit, de « particularibus propositionibus, de hoc Papa, hoc concilio generali, etc. », jam supra explosa est. Porro ad spem quod attinet,

ea non solum non exigit, sed nec ferre potest ex parte intellectus certitudinem absolutam. Nam quod certo scimus nos habituros, non proprie speramus, sed simpliciter exspectamus. Quæ objicit Amesius, ad quæstionem de nomine potius spectant. De re ipsa nimis clare constat, actum spei proprie dictum non habere essentialiter et infallibiliter connexam ipsam consecutionem boni sperati, alioqui omnis vel semel sperans vitam æternam posset de ea esse inamissibiliter securus; cujus vanissimæ præsumptionis absurditatem, mirum est Puritanos non palpare

IV. — Objic. « Vade absurda est illa doctrina, quæ perpetuam dubitationem, hæsitationem, et fluctuationem docet ». Sit ita ! Sed sic debere fieri, non doctrina Catholicorum, sed impostura hæreticorum est. Amesius 1 : « Satis absurditatis est in eo, quod docent Pontificii, perpetuo dubitandum esse de perseverantia et electione ». Respondeo : Etiam hæc obesa calumnia est. An Amesius, quia non habuit infallibilem de suo patre, suæ fide conjugis, etc., sed ad summum moralem certitudinem, aut opinionem verisimilem, ideo perpetuo dubitavit, anxiusque hæsit, an esset adulteræ filius, aut corniger Actæon ? Sane Catholici sapientissime faciunt, qui juxta monitum Apostoli, « cum metu et tremore suam operantur salutem » ; eo quod, licet in divina misericordia et auxilio certissimam spem collocent, tamen cum hæc nostram cooperationem requirat, merito solliciti sunt, ne forte divinæ gratiæ eo quo oportebat modo non respondeant, ideoque « satagunt », ut quotidie « per bona opera certam faciant vocationem et electionem suam ». Hic vero timor optime secum spem certissimam compatitur. Nec vere et proprie anxius et dubius formaliter est ille qui licet bene speret de sua dispositione, nihilque sibi conscius sit, quo mortifere Numen offenderit, meminit tamen se (juxta Apostolum), « non in hoc justificatum esse », cum « qui nos judicet, Dominus sit ille », cujus oculi lucidiores super solem pervident ea, quæ etiam spiritum hominis fugiunt. Verissime igitur pronuntiavit Bellarmin. communem Catholicorum sententiam non tollere quidem omnem formidinem, tollere tamen anxietatem, et ipsam etiam dubitationem, si dubius dicatur (proprie scilic. et formaliter), qui non audet alteri parti assentiri. Tenetur quippe omnis Catholicus habere opinionem probabilem de sua justificatione, qua si careat, hoc ipso voluntarie est in malo statu. Non est autem necesse, ut opinio semper habeat adjunctam formidinem actualem de opposito; sufficit posse formidare ; et ita quo magis homo in dies proficit in charitate, magis etiam deficit non modo actus, sed etiam potentia formidandi. Amesius : « Dubius est de gratia, qui non potest ex conscientia gratiæ Deo gratias agere. Sed hoc nemo Pontificius potest ex sententia Bellarmini. Ergo. » Resp. : Propositio falsa est, si de conscientia infallibiliter certa loquatur. Nam qui opinionem probabilem, aut certitudinem moralem habet, non est dubius circa unum idemque objectum ; alioqui fatendum esset, omnia inter homines esse dubia, nec unum debere alteri fidere. Perquam falsa est etiam assumptio. Numquid honeste gratias agimus Deo et hominibus ob beneficia, de quibus obtentis non infallibilem, sed moralem certitudinem, immo opinionem tantum habemus?

§. UNICUS.

Gerhardinæ subtilitates librantur.

Non libet omnes ejus imaginarias antilogias lustrare, cum vix aliquid protulerit, quod non abunde cum Amesianis discussum sit. Tantum pauca specimina illationum ingeniosarum producere libet.

Disp. 28. th. 84. sic arguit : « Si fidem certissimam, quæ dubitationem prorsus excludat, habere oportet de divinis promissionibus, etiam in particulari, utique ex promissione Evangelica de gratuita peccatorum remissione propter Christum, de eadem per fidem certi esse possumus ». Respondeo : Ubi Gerhardus ejusque socii ostenderint, promissionem singulis absolute factam, vires dabunt argumento.

Th. 92. « Qui legem Dei perfecte implere potest, ille etiam potest esse certus de gratia Dei et sua salute. Renati (docente Bellarm.), legem Dei perfecte implere possunt. Ergo possunt esse certi de sua gratia et salute ». Respond. : Propositio sua debilitate corruit, quam Gerhardus nec probat, nec probare potest. Potest utique perfecte quis implere præceptum dilectionis Dei super omnia, etsi non habeat evidentiam aut certitudinem infallibilem de suo actu supernaturali. *Etsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea*, aiebat sanctus Job. Quod si in intuitiva

oculorum sæpe contingit, ut communem rationem coloris perspicue, specificam vero minime cognoscamus : quanto facilius idem eveniet in actibus internis, spiritualibus, supernaturalibus, ut ultima eorum et specifica prædicata haud infallibiliter, sed probabiliter, aut (si multum), moraliter, certo deprehendamus? Vide Suarez lib. IX. de grat. cap. 11. et 15.

Th. 94. « Ubi nullum peccatum, ibi est perfecta justitia. Ubi perfecta justitia, ibi nullus dubitationi de gratia relinquitur locus. Ergo ad minimum recens baptizati possunt esse certi de gratia Dei ». Resp. : Hæc argutatio est ingenii abortientis informis embryo, non baptizatus, et innominatus. Secunda propositio est illa ipsa, de qua est tota disputatio, et nos oppositum, tantum non ad oculum demonstramus esse verum. sane recens baptizatus non potest habere nisi moralem (ad summum), certitudinem de intentione baptizantis, etsi cætera omnia paterent.

Th. 96. et 97. ex eo quod Catholici dicunt, professionem Religionis esse instar baptismi, pro sua solertia infert Gerhardus : « Ergo ad minimum isti Religionem professi certi esse poterunt de gratia Dei, cum nihil pœnæ temporalis ipsis persolvendum restet, etc. ». Resp. : Puerilis illatio ex pœnæ temporalis remissione (quæ supponit in Monasticen professo antecedentem dispositionem ad justificationem), arguere certitudinem infallibilem de justificatione. Non est ergo in his alia quam in cæteris justis ratio cognoscendi propriam justitiam. Ipsius enim pœnæ temporalis remissio, æque ac justificatio, ex signis probabilibus conjicitur.

Th. 99. « Quanta », inquit, « absurditas est, majorem salutis certitudinem tribuere animabus, quæ in purgatorio a diabolis torquentur etc., quam piis et vere credentibus in hac vita, etc. » Resp. : Suggerere hæc Gerhardi arrogatio posset amplam materiam alicui indocto rabulæ ad persuadendum errorem rudi vulgo : apud theologiæ tirones etiam, nil nisi sibilos mereretur.

Th. 103. « Hæc certitudo conjecturalis (a Bellarm. asserta), nihil aliud est quam implicatio contradictionis, ac incerta opinio. Quia ea certitudo non est firmitas et immutabilitas veritatis, sed nuda opinio, solis conjecturis, iisque fallacibus superstructa ». Resp. : Gerhardus *pueriliter* nugatur. Certitudo illa infimi gradus, sine dubio non habet firmitatem et immutabilitatem supremæ (methaphysicæ), certitudinis ; habet tamen aliquam humano scil. modo; nisi forte Gerhardus numquam firmiter assensus fuerit, atque explorate et immobiliter verum crediderit, exstitisse olim Aristotelem, Ciceronem, Augustinum, concilium Nicænum 318. Patrum, Lutherum habuisse thori sociam Catharinam Boram, et similia sexcenta. Et tamen ejusmodi omnibus quis dubitet posse subesse falsum ?

Quod th. 106. ait : « Ubi non excluditur omnis formido, ibi nec anxietas etc. ». Mirum est, si homo iste præ anxietate noctu dormire potuerit, cum juxta sua principia, de omnibus moraliter tantum certis, debuerit anxius esse !

Ad CAPUT XII.

« Quæstio est, an fidelis absque speciali revelatione, statuere possit ac debeat, se esse ex numero electorum ? Pontificii negant : Nos affirmamus » ; ait Amesius. Hæc Calvinistica assertio (non tam hæretica, quam fatua), tum verbo Dei, tum manifestæ rationi adversatur. Quia apertius istis verbis Roman. XI. vers. 20. *Tu fide stas, noli altum sapere, sed time, ne forte et tibi non parcat.* I Corinth. X. vers. 12. *Qui stat, videat ne cadat.* Apoc. III. vers. 11. *Tene quod habes, ne forte alius accipiat coronam tuam.* Ephes. II. Joan. vers. 8, *Videte ne perdatis quæ operati estis.* Psalm. II. vers. 11. 12. *Apprehendite disciplinam, ne pereatis de via justa, etc.* Hæc et similia sine dubio dicuntur fidelibus. At si hi certi sunt per suam specialem fidem de electione ad gloriam, merito ridebunt omnes ejusmodi admonitiones timorem incutere volentes, quia infallibiliter securi sunt de sua salute. Amesius quidem ait, ea Scripturæ dicta « non exhortari veros fideles ad timorem rejectionis, sed ad Majestatis divinæ reverentiam, ad sollicitam peccati cautelam, et ad iræ divinæ adversus peccata tremorem ». Verum hæc glossa Puritanica nimis aperte contradicit sacro textui. Etsi enim I Cor. X. vers. 12. dicatur : *Qui se existimat*, (seu ut Amesius interpretatur, « qui videtur ») *stare;* et ita possit utcumque ad externam fidei professionem torqueri ; tamen Rom. XI. vers. 20. nimis clare dicitur : *Tu fide stas* : is ipse tamen qui a parte rei fide stat, jubetur timere lapsum, adeoque reprobationem finalem. Verissime ergo dixit Bel-

larmin. Si vera esset evasio Calvinianorum, Spiritus S. hortaretur electos ad infidelitatem, cum hortatur, ad timorem amittendæ salutis. Quemadmodum enim si quis admoneret fidelem, ut timeret, ne forte non sit verum, Christum esse Deum, ad impietatem eum sine dubio impellere videretur : ita prorsus Spiritus sanctus (quod blasphemum est cogitare), ad impietatem provocaret electos, dum hortatur, ut timeant, ne forte exscindantur, ne pereant de via justa, ne amittant coronam suam. Manifestum hinc est, timorem amittendæ salutis juberi aut suaderi a Spiritu sancto. Manifestum non minus est, timorem amissionis, cum infallibili certitudine adeptionis non posse componi. Ergo et manifestum, neminem citra specialem revelationem suæ electionis, infallibiliter de hac certum esse; quod erat demonstrandum. Amesius, ut videretur quoquo modo suis tironibus *enervasse* Bellarminum, ea quæ maxime ad rem faciunt, et in quibus tota vis rationis est, suaviter omisit. Tertiam sane probationem ex Scripturis, quæ docet, salutem pendere a conditione operum. Matth. v. vers. 20. et XIX. vers. 17. Roman. VIII. vers. 17. II Timoth. II. vers. 11. etc. non nisi aperta satisfactione verborum Bellarmini, ac mox subjecta calumnia enervavit, ut conferenti utraque patebit. Neque enim operæ pretium videtur in re tam manifesta diutius immorari.

Ad CAPUT XIII.

Amesius unicum absurdi sui dogmatis objicit fundamentum. Illud nempe, Apostoli Roman. VIII. vers. 30. *Quos vocavit, hos justificavit, et glorificavit.* Mirum sane est, quod omissis quatuor aliis Buceri et Calvini fundamentis, hoc « unico » Kemnitiano nitatur Calvinista ; quod ipse non aliter quam illustri mendacio fulsit, dum responsurus solutioni Bellarminianæ (quod nemo possit scire, qui sint vocati et justificati secundum propositum), ait : « Nemo certe potest omnes tales scire (quis dubitat)? sed efficaciter vocatos posse scire, se esse vocatos secundum propositum Dei, nec Bellarmin. negare ausus est : et Apostolus tam clare docet, ac si solis radio scripsisset, dum ad consolationem fidelium hoc proponit, et applicat postea ad semetipsum, cum aliis fidelibus, ex certa et invincibili persuasione. vers. 31. 32. 34. 37. 39. Satis etiam apparet ex vers. 28. *Omnes diligentes Deum esse etiam vocatos secundum propositum.* Et II Timoth. I. vers. 9. *Omnes vocatos ex gratia, ex proposito etiam vocari.* Respond. : Si phrasi hyperbolica hujus Cretentis uti libeat, dicendum erit: hæc Amesiana mendacia esse « solis radio scripta ». Quam impudenter Bellarmino affingit, quod constat eum ut hæresim reprobasse. Quod ope Quodlibeticæ suæ artis subjiciat hæretico suo errori verba illa Apostoli, monstratum est superius. Nimirum omnes etiam Puritani, nepotes et discipuli sunt magni illius Patriarchæ et Doctoris, qui conceptis verbis pronuntiavit : « Leges interpretandi verbi Dei non patior » !

Ad CAPUT XIV.

« Quæstio est : An vere fideles possint esse certi de sua perseverantia? Pontificii negant, nos affirmamus », ait Amesius.

Scripturæ testimonia pro Catholica veritate, tot et tam perspicua sunt, ut mirum sit, potuisse in mentes hominum ejusmodi errorem cadere.

I. — « Ezech. XVIII. vers. 24. *Cum averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem, morietur in illa.* Quid clarius? Quomodo, quæso, avertitur justus a justitia, si fide sola justificatur, et fides concepta semel, extingui non potest? Amesius : « Clarius multo et efficacius esset ad propositum, si ibi ageretur de justitia Dei per fidem in Christum, et ab illa fideles aliquando avertere sese absolute affirmarentur. Sed cum de justitia factorum legali tantum agatur, et absolute nihil affirmetur de aversione ab illa, nihil ex illis verbis clare concludi potest ». Respondeo : Veritas nihil aliud inde concludi permittit : Quodlibetica autem cavillatio etiam oppositum. Justitia, de qua Propheta loquitur, sine dubio non est tantum externa, legalis, Pharisaica; sed vera, interna, ex meritis Christi, etiam in Vet. Test. obtenta. Sive enim avertat, sive non avertat se homo ab illa externa et Pharisaica justitia, semper morietur, juxta illud Christi : *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Ergo morte æterna morietur, qui steterit; et non averterit se ab illa justitia externa.

II. — Matth. XXIV. vers. 12. *Refrigescet charitas multorum : qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Ergo non om-

nes justi perseverant et salvantur. Amesius vi suæ Quodlibeticæ etiam hic invenit effugium. Ait : « Isti multi professionem charitatis Christianæ habebunt, sed non charitatem et fidem electorum Dei, cujus mentio fit, Tit. I. vers. 1 ». Resp. : Amesius sua glossa aperte contradicit textui Apostolico. Nuda professio charitatis non magis est charitas, quam caseus ligneus est caseus. Verum quidem est, charitatem et fidem non perseverantem usque ad finem, non esse prædestinatorum ut sic (hæc enim perseverat infallibiliter) ; est tamen idem specie actus et habitus fidei et charitatis, sive perseveret, sive non. Ergo qui vere credunt et diligunt in hac vita, possunt deficere. Cum enim libere credant et diligant, libere possunt omittere et cessare.

III. — I Corinth. IX. vers. 27. ait de se Apostolus : *Ne forte reprobus efficiar*. Ergo non fuit Calvinista ; hi enim certitudinem fidei habent, se nulla ratione reprobos fieri posse. Amesius : « Apostolus omni modo cavebat, ne prædicatione sua redargueretur sua vita ». Sit ! at cavebat multo amplius, « ne reprobus (seu reprobatus a Deo), efficeretur ».

IV. — Gal. V. vers. 4. *Evacuati estis a Christo; qui in lege justificamini, a lege excidistis*. Quomodo possent evacuari a Christo, et a gratia excidere, si in Christo et in gratia numquam vere fuissent ? Hoc sane tam perspicuum est fieri non posse, ut Amesius nihil habuerit quod obtenderet. Quid enim ad rem et ad vim argumenti elidendam facit ; quod « illis qui justitiam quærunt in lege, professio Christi non possit prodesse » ? Hoc quidem verum est ; sed cum hoc stat, posse aliquem sic « excidere a gratia ».

V. — Hebr. VI. vers. 4. *Qui illuminati gustaverunt etiam donum cœleste, et participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, etc.* Hæc solis radiis scripsit Apostolus, ut merito sciscitetur Bellarmin. Quid hic dici potest. Non defuit tamen Quodlibeticæ Amesianæ quod diceret. Ait : « Apostolus ipse satis clare ostendit, quod illa non sit descriptio vere justificatorum, dum non illa, sed alia declarat esse » saluti adhærentia. « Verb. grat., inter quæ veram » fidem « nominat vers. 12. 2. Non affirmat Apostolus, eos de quibus loquitur, esse prolapsos, sed contra persuasus fuit, vers. 9. 10. » Ridiculum sane effugium ! Quasi vero quæstio hic esset : an Hebræi ad quos ista scribit Apostolus, ita fuerint prolapsi ! Apostolus universaliter loquitur de quibuslibet a vera justitia prolapsis, docetque, « impossibile », (hoc est, difficillimum et rarissimum), « esse ut renoventur ». Puritani autem directe negant ipsam prolapsionem possibilem. Possetne apertius Apostolo contradicere ?

VI. — II Petr. II vers. 21. *Melius illis erat non agnovisse viam justitiæ, quam, etc. Contigit illis illud veri proverbii, canis reversus ad suum vomitum, et sus lota ad volutabrum suum*. Poteratne clarius explicari vera prolapsio ? Nam qui « *revertitur ad suum vomitum*, certe ante vomuerat, et vomendo pectus purgaverat ; et *sus lota*, non diceretur *reverti ad volutabrum luti*, nisi de illo ante exiisset, et lota vere fuisset. Amesius : « Veri fideles non sunt canes et sues. Hæc igitur sunt intelligenda (juxta Quodlibetica Puritanica), « de hominibus non regeneratis, sed de leviter lotis et purgatis per professionem puram ». Resp. : Veri fideles, etsi non essent canes et sues, nec illis vere assimilarentur quamdiu perseverant in justitia ; tamen possunt fieri similes cani « revertenti ad vomitum, et sui ad volutabrum » ; ut verba Apostoli utriusque nimis perspicua evincunt.

VII. — Angeli multi in principio a justitia prolabebantur. Sic etiam primi nostri Parentes. Quidni ergo etiam cæteri fideles et justi possint a justitia deflectere ? Amesius : « Hæc exempla non faciunt ad rem ». At cur ? « Quia neque Angeli, neque primi Parentes nostri fuerunt sub gratia Nov. Testam. in Christo per fidem justificati. Neque revera fuerunt justificati : quia non præstiterant conditionem, quam lex requirebat ad hoc, ut justificarentur coram Deo ». Resp. : Hæc evasio partim falsa, partim etiam hæretica assumit ; et tamen etiam illis admissis non evadit vim argumenti. Si enim Angeli et homo usquequaque innocentes et recti potuerunt a justitia semel obtenta deficere, quanto magis posteritas Adami, hujus lapsu depressa et debilitata, quamdiu vivit in carne mortali ?

VIII. — Saul justus erat. I Sam. IX. vers. 2. et tamen non solum peccavit, sed etiam reprobus et damnatus creditur. Amesius : « Non constat Saulem unquam justum fuisse coram Deo ». Quid ergo sibi vult Spi-

ritus S. cum ibid. ait : *Erat Saul electus et bonus, et non erat vir de filiis Israel melior illo ?* Sane vel nullus erat in Israel bonus et justus, (quod quis credat ?) vel Saul quoque erat vere talis, immo optimis par. Quantæ perversitatis autem sit hujus Puritani sycophantia, vel ex solo hoc paradigmate relucet. Omissis enim illis Scripturæ verbis, quæ unice aut præcipue ad rem faciebant, affingit Bellarmino quasi « ridicule Saulis justitiam probarit ex eo, quod ibid. dicatur » : Elegans, et ab humero sursum versus altior omni populo ; quod Bellarmino nec in mentem, nec in stylum venit, ut legenti patebit. Hoc scil. est *enervare* Bellarminum, et « tirones gregarios » docere, « quomodo ex solis lapidibus ex rivulis Dei collectis Goliam illum sternant » ! Sed necdum satis imposturarum et mendaciorum.

IX. — David omnium consensu fuit justus, et tamen quis negare potest, eum e gratia et justitia excidisse ? Amesius : « Maximum Davidis peccatum fuisse nihil dubitamus. Sed tamen non fuit majus gratia Dei superabundante : Cum autem peccati ejus meritum non fuit impedimento gratiæ Dei, quo minus daretur ei resipiscentia, nulla ratio cogit affirmare, eum a gratia Dei penitus excidisse, aut etiam principio illo privatum fuisse, ex qua efficax humiliatio et imploratio remissionis profluxit ». Respondeo : Meras chimæras fabricat hic Puritanus ! Nonne omnis peccans mortifere perdit omnem justitiam erga Deum ? Nonne Deus odio habet iniquum æque ac iniquitatem ? Anne odium et gratia seu amicitia Dei simul pro eodem instanti temporis esse queunt respectu ejusdem hominis ? An qui sponte se reum facit æternæ damnationis, adhuc simul justus et gratus Deo est ? Quod Deus ob peccata mortalia non reprobaverit finaliter Davidem, facit quidem, ut potuerit per pœnitentiam cum Deo in gratiam redire : sed non facit, ut lapsus ejus non sit lapsus ex se lethalis, et ut justus ejusmodi sit certus de sua perseverantia in justitia. Sed Amesio omnis talis gratiæ privatio non est mors animæ magis, quam (uti de Salomone statim subdit), « grave deliquium animæ pati est excidere a vita ». Equidem ut tueatur tam paradoxam thesim, prima Christianismi principia negare non erubescit, quod « anima quæ peccaverit ipsa moriatur », gratiæ scil. divinæ.

X. — Petrus lethaliter peccavit negando Christum. Amesius : « Hoc quidem nos non negamus. Sed Bellarm. non ausus est dicere (quod tamen debuit, ut quod feriret), Petrum plane excidisse a gratia ». Resp. : Quidni ausit dicere quod res est ? Excidit prorsus omni gratia Petrus per eam negationem, et nisi eum Christus denuo oculis misericordiæ suæ aspexisset, æternum periisset. Quod vero receperit denuo gratiam, potius probat, quod amissam recuperarit libere, quam libere perdiderat. Negatio itaque illa trina fuit sine dubio lethalis lapsus, licet vere dixerit Bellarm. lib. IV. de Roman. Pont. cap. 5. eum non perdidisse fidem internam. Nam etiam qui corde retinet, sed ore negat Christum, graviter delinquit. Quod autem post acceptum Spiritum S. habuerit perseverantiam, et aliquid amplius, scil. confirmationem in gratia, non purgat ejus negationem a lethifera interruptione justitiæ primæ, ut Amesius insulse objicit.

XI. — Poterit is qui habet fidei habitum, facere actum infidelitatis. At secundum Scripturas, qui facit actum infidelitatis, perdit etiam habitum : nam efficitur simpliciter infidelis, et inimicus Dei, ac reus mortis æternæ. Et ex doctrina adversariorum, per omne peccatum excutitur fides justificans, et effunditur ex corde Spiritus S. Amesius 1 : « Ultimum hoc quod narratur de doctrina nostra, est purum putum mendacium, quod numquam effutivisset Bellarm. nisi omni præsidio veritatis in hac argutia destitutus ». Respondeo : Non est hoc « purum putum » mendacium Bellarmini, sed pura puta calumnia Amesii. Sine dubio enim intellexit hoc Bellarmin. non de quovis motu concupiscentiæ etiam involuntario, sed de peccatis quæ plene deliberata sunt. Esse autem omne peccatum plene deliberatum, expulsivum charitatis Dei, affirmavit Lutherus, Melanchthon, Calvinus, etc. (quorum dicta recitat Alphons. a Castro V. fides 3. hæresi). Et charitatem indivulso nexu cum fide justificante connexam esse, contendunt Lutherano-Calviniani communiter. Simul ergo expelluntur fides justificans cum charitate necessario, juxta eorumdem adversariorum principia. Idipsum nuper aperte docuit Joan. Musæus Jenens. Lutheranus disp. 1. de Eccles. th. 15. Verba ejus recitavi in Anti-Musæi quæst. 2. §. 1. Ait : « Peccatis contra conscientiam, fidem et Spiritum S. excuti, et sic desinere esse membra Ecclesiæ ». Amesius 2. « Sine summa

vel ignorantia, vel impudentia non potuit Bellar. affirmare, quemlibet actum infidelitatis excutere habitum fidei, efficere hominem infidelem et inimicum Dei secundum Scripturas » ; quod probat exemplis, « Saræ, Gen. XVIII. Mosis et Aaron, Num. XX. Zachariæ, Luc. I. et Thomæ Apostoli, Joan. XX. » Respond. : Amesius pro more etiam hic desperatæ suæ causæ remedium quærit in conviciis et mendaciis. Assertio Bellarmini est verissima apud omnes fideles, quod nempe formalis et completa infidelitas (de qua solum quæstio est), sit gravissimum peccatum mortale, cum Deum mendacem faciat : estque inter præcipua peccata quæ dicuntur fieri ex malitia. Exempla non sunt ad rem. Sara leviter hæsitavit, non obstinate ; quod ultimum ad formalem et completam infidelitatem requiritur. Moses et Aaron ex nimia perturbatione non nisi venialiter peccaverunt, ut diserte affirmat S. Aug. q. 19. in num. et lib. XXVI. contra Faustum cap. 16. ac plerique Doctores cum eo, quantumvis eam incredulitatem morte temporalis Deus punierit. Zacharias non nisi leviter hæsitavit, absque ulla pertinacia. Thomas a mortifera pertinacia difficilius excusatur quam cæteri Apostoli, quibus Marc. ult. incredulitatem et duritiam cordis Christus exprobravit. Hoc certum, illos non ex malitia, sed perturbatione et fragilitate humana peccasse. Nihil ergo omnia illa effugia proficiunt contra liquidam veritatem.

XII. — Infantes omnes per Baptismum vere justificantur ; et tamen postea multi eorum cum adoleverint, gravissime peccant. Amesius : « De singulis infantibus baptizatis censendum est ex judicio charitatis, quod vere justificentur ; sed de omnibus collective non potest hoc certo affirmari. Quidquid sit, nostra defensio est de fidelibus adultis ». Respondeo : Multi hic novi errores, nulla vel apparens evasio ! Nonne universaliter loquitur Scriptura, cum juxta Quodlibeticam Puritanicam affirmat, fideles esse de sua perseverantia certos ? Sic enim arguitur : Qui natus est ex Deo, peccatum non facit : Infantes baptizati nati sunt ex Deo. Ergo. Ubi, quæso, excipiuntur infantes ? 2. Judicium nullum datur ipsius charitatis. Secundum hanc vero cur prudentia potius judicabit singulos illos infantes, quam omnes illos baptizatos collective justificatos esse ? Implicantur hic errores supra tomo 3. excussi.

XIII. — Si justi non possunt peccare, quorsum tot admonitiones Apostolorum, Prophetarum, Doctorum, ad populum Dei, ut timeant, ut caveant, ut solliciti sint ? quorsum ipse Dominus orare jussit : *Dimitte nobis debita nostra : ne nos inducas in tentationem : sed libera nos a malo ?* quorsum pœnitentia, absolutio, et reconciliatio lapsorum defenditur contra Novationes, si justi peccare non possunt ? Amesius maximam hujus argumenti partem *enervavit* omittendo. Universim vero ex Sacco unicum hoc respondet : « Quæret Bellarminus ex illo qui hoc affirmat, et ipsum roget ». Quorsum admonitiones, etc. Numquid hoc est magistraliter *enervare* Bellarminum ?

XIV. — Si præsens gratia et justificatio vera esse non potest, nisi quis certus sit de perseverantia, quomodo fieri potest, ut ullus sani cerebri certo speret, se vere justum esse, cum de futuris eventibus nihil sibi certi, nisi temere polliceri possit ? et cum videat quotidie se et alios in varia peccata etiam contra conscientiam labi ? Amesius : « Hoc est alterum figmentum Bellarmini, non nostra sententia. Nos non dicimus, præsentem gratiam veram esse non posse, sine certa cognitione vel perseverantia, vel etiam præsentia ipsius gratiæ ». Respond. : Amesius non tam Bellarmino, quam sibi ipsi contradicit. Mendacem oportet esse memorem, juxta paræmiam. Nonne supra totis viribus contra nos contendit : Debere omnem justum certitudine fidei cognoscere et affirmare suam justificationem ? Hoc vero effugium, cum aliud non suppeteret, hic aperte negat. Concludimus itaque rem totam hoc syllogismo : Juxta Lutherano-Calvinianos nemo justificatur sine fide justificante, quæ omnibus est præcepta. At hæc fides Lutherano-Calvinianos justificans docet, « 1. Omnem vere fidelem esse certum de sua justitia. 2. Certum de sua prædestinatione. 3. Certum de sua perseverantia ». Ergo juxta Lutherano-Calvinianos nemo justificatur, nisi per fidem de his tribus certus sit ; cum fides justificans sit omnibus præcepta. Jam ulterius sic : Quod divinitus potest esse falsum (immo quod de facto ut plurimum, aut semper falsum est), non potest cadere sub præceptum aut necessitatem medii. Atqui si non in omnibus, saltem in plurimis Calvinistis credita illa certitudo justificationis, prædestinationis, et perseverantiæ, manifeste est falsa ; uti nec ipsi negare possunt.

Ergo ea certitudo triplex in credendo non cadit sub præceptum, aut necessitatem medii ad salutem. Ergo est execranda tamquam hæresis absurdissima et pestilentissima.

Quod validissime confirmatur ex eo, quod a Bellarm. expressum cautissime reticuit, (et ita more suo *enervavit)* Amesius, nempe, unum ex erroribus Joviniani fuisse (ut referunt S. Hieron. lib. II. cont. Jovin. et S. Aug. hær. 82), justos post baptismum non posse peccare ; et si forte peccent, eos quidem fuisse lotos aqua, Spiritum autem gratiæ minime recepisse ». Quid aliud nostri Puritani ? Aurea sunt verba et clarissima S. Augustini, quibus hanc præsumptuosam securitatem prostravit lib. de corr. et grat. cap. 13. « Quis ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat, quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio, ut etiam per Satanæ angelum, ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus ?... Credendum est, quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverantiæ in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, et aliquamdiu juste et fideliter vivere, et postea cadere, neque ex hac vita, priusquam eis id contingat, auferri.

Ad CAPUT XV.

Amesius hic queritur : Bellarminum argumenta Calviniana, ex parte longe maxima scientem præteriisse et celasse : paucula etiam illa quæ tradit, tam jejune proposuisse, et tam misere solvisse, ut vix ullam hic relinquat materiam disputandi ». At jam locus et tempus est, ut Puritanus probet suam hæresim. Si meliora habuit argumenta, quam quæ Bellarm. attigit, cur non produxit ? Si non habuit, ut quid vanissime ogganit ? Profert autem hæc tria ex SS. Scripturis. I. ex Joan. IV. vers. 13. 14. *Qui biberit ex hac aqua, quam ergo dabo, non sitiet in æternum , sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* II, ex Rom. VIII. vers. 35. 38. *Quis nos separabit a charitate, etc.* III. ex I Joan. III. vers. 9. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen illius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* At II. testimonium jam alibi expeditum est. Reliqua duo plane ficulnea tela sunt, ac plane puerilia, si non infantilia dicenda potius sint, eo quod ab innumeris inter Calvinianos baptizatis infantibus validissime prosternantur ; cum quotannis ex ejusmodi baptizatis in Gallia et alibi, e Calvini grege ad Catholicam Ecclesiam plurimi se recipiunt. Numquid infantes illi per lavacrum regenerationis (aut quoquo modo juxta Calvinianos), accepere *aquam illam* justitiæ *salientem in vitam æternam* ? Numquid nati sunt ex Deo ? Et quot eorum peccant gravissime, ad idolomaniam Pontificiam transeundo ? Proh ! quam male materiatum est hoc Luthero-Calvinianum commentum, quod undique rimas agit.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE JUSTIFICATIONE

QUI EST DE JUSTITIA OPERUM

Ad CAPUT I.

Orditur more suo Amesius a calumnia, quæ eo fœdior hic est, quod hanc ipsam « calumniæ » notam Bellarmino inurere plane sycophantice conatur. Sic enim ait : « Fundamenta quædam jacturus Bellarm. doctrinæ Pontificiæ de justitia operum, quam *actualem* appellat, non minus calumniose quam insidiose disserit, primo de lege, Evangelio, libertate Christiana, et operum necessitate; de quibus tamen, quia nullum controversiæ statum recte formavit, non possumus nos aliter disputare, quam animadversiones nostras apponendo iis, quæ ab ipso proferuntur, et sunt alicujus momenti ». Quam splendide hic suos « tirones » fallat Amesius, abunde constabit, si genuinam Bellarminianæ tractationis seriem hic pertexamus, quam ipse fraudulenter invertit in multis, quæ nempe « enervare » per puram omissionem opportunius se posse credidit. Equidem hæreticos hujus temporis negare bonorum operum necessitatem, perspicuum est : Multi certe illorum aliud loquuntur, aliud sentiunt. Sunt enim, qui clament, injuriam Lutheranis fieri, cum dicuntur opera bona, tamquam ad salutem necessaria contemnere. Ita Confess. August. artic. 20. queritur. Ita Melanchthon, Brentius, Calvinus, immo et ipse Lutherus in lib. de visit. Saxon. docent, opera bona esse facienda : et aliquo modo indicant, esse necessaria, cum affirment, veram fidem non esse, quæ non parit bona opera, et quæ charitatem comitem non habet. Quidquid vero sit de modis loquendi, si excutiantur scripta et dicta Lutheri pleraque, itemque eorum principia, videntur omnino existimare, posse hominem salvari, etiamsi nulla bona opera faciat, nec mandata divina custodiat.

Quod probatur I ex dictis Lutheri eorum Patriarchæ, lib. de libert. Christ. Et in serm. Sic Deus dilexit, etc. Et de captivit. Babylonic. cap. de Bapt. Item in Commentar. ad cap. II. ad Galat. Item in sermon. de Missa privata, et alibi passim, ubi ita suam mentem explicuit, ut vix excusationi sit locus.

Probatur II ex illo communi eorum dogmate, quod omnia justorum opera sint ex natura sua peccata mortalia; ut patet ex Luthero in Assert. artic. 31. 33. et 36. Ex Calvin. lib. III. instit. cap. 12. et cap. 14. §. 9. Nam, si « bona opera sunt peccata mortalia », et tamen « propter fidem non imputantur »; certe poterunt etiam mala opera propter fidem non imputari, ac per hoc non nocere : neque erit causa, cur vitentur. Atque hoc est, quod dicit Luther. de captivit. Babylon. « Omnia peccata in momento a fide absorberi ». Nec evadent dicendo : « Mala opera non posse cum fide consistere, quia, qui habet propositum peccandi, non potest concipere fiduciam remissionis peccatorum, et ideo fides vera semper est cum charitate conjuncta ». Contra, quia, si hoc esset verum, non possent etiam opera bona cum fide consistere : sunt enim hæc (juxta ipsos), revera peccata mortalia, et tantum nominetenus, et secundum quid bona. Quomodo ergo possunt esse necessaria ?

Probatur III ex discretione legis, et Evangelii. Nam ex doctrina eorum communi, hoc interest inter legem et Evangelium, quod lex proponit justitiam et salutem cum con-

ditione legis implendæ : Evangelium proponit justitiam et salutem sine ulla conditione fidei. Et hinc deducunt alterum discrimen, quod lex terreat, evangelium consoletur. Ita Lutherus passim. At : si Evangelium nullam requirit conditionem obedientiæ, sed est sola fide contenta, certe, qui nihil boni faciet, consentanee ad Evangelium vivet. Quod si dicas : Evangelium non requirit conditionem operum, fides tamen requirit, non enim erit fides, nisi pariat bona opera; hinc sequetur, aut fidem non esse conformem Evangelio, aut hoc saltem mediate requirere conditionem operum. Quomodo enim fides, si requirit opera, non erit potius ex lege, quam ex Evangelio? Aut si Evangelium requirit fidem, et hæc requirit opera, nonne etiam consequenter Evangelium requiret opera? Quare, vel inane est discrimen, quod frequentissime tradunt inter legem et Evangelium ; vel coguntur dicere, absolute nulla bona opera necessaria esse ad salutem, et consolationem magnam ex Evangelio percipere, ac justificari, salvarique eos, qui voluntarie in sceleribus perseverant.

Probatur idem IV ex libertate Christiana, quæ juxta ipsos in hoc consistit, quod homo justus sit liber a debito legis implendæ coram Deo, ac per hoc omnia opera jam sint indifferentia. Quod necessario colligitur ex alio principio, quo docent, legis impletionem etiam justis esse penitus impossibilem. Nam, si lex impossibilis est, nisi tollatur debitum ejus implendæ, omnes damnabit. Ne ergo justi damnentur, ab ejus jugo et debito liberantur. Ita docent Luther. lib. de libert. Christ. et in epist. ad Galat. in serm. de Mose. Calvin. lib. III. institut. cap. 19. §. 2. 4. et 7. Quid ad hæc omnia Amesius? Silet. At, numquid hic recte formatus est status controversiæ? nonne argumenta Bellarmini tam robusta, ut nec extremo digito ea attrectare sit ausus Amesius? Si quid in iis omnibus calumniæ, cur non vindicavit? cur silentio suo approbavit et confirmavit?

Ad CAPUT II.

Ut probetur, in Evangelio contineri etiam doctrinam operum, et leges varias, ejusque promissionem requirere conditiones legis implendæ ; prænotandum est : Duobus modis sumi Evangelium. 1. Pro doctrina, quam Christus et Apostoli prædicarunt, et in libris Nov. Test. continetur. 2. Pro gratia Nov. Test. quæ et lex *scripta in corde, Spiritus vivificans*, et lex fidei dici solet, quamvis nomen « Evangelii » non videatur in Scripturis usquam accipi, nisi priori modo, id est, pro doctrina. Amesius 1. queritur, «Bellarminum confudisse hic omnia, eo quod nullum habuerit rationem limitationis ejus, quæ juxta Apostolum Rom. I. vers. 17. dicit ordinem ad justificationem ». Sed hoc voluntarie fingitur, nec fundatur, nisi in illo commento de justificatione imputativa per solam fidem specialis misericordiæ supra excussam. 2. Ait : « Multipliciter peccare in prima illa acceptione Evangelii (pro doctrina scil. Christi et Apostolorum), primo, quod in sua descriptione tantum faciat mentionem auctorum, et librorum, quibus Evangelium continetur, non vero descripserit per subjectum, uti facit Scriptura, cum vocat » Evangelium filii Dei, Christi, regni salutis et gratiæ ; « vel per effecta et fructus, quorum respectu dicitur, Evangelium salutis, vitæ, pacis, et gloriæ. » Resp. : Hæc omnia dici vere posse, nemo nostrum negat : sed, cur ad præsentem disputationem necessario dici debuit? Secundo ait: « Male restringi doctrinam Evangelii ad doctrinam Christi et Apostolorum, ac libros Nov. Testam. cum eadem doctrina quoad essentiam fuerit prædicata ab initio, ut testatur Paulus Galat. VI. vers. 8. » Resp. : Inanis et hæc est querela. Satis enim constat inter omnes, in toto fere Vet. Test. aut figurari obscure, aut promitti ea, quæ in Nov. Testam. per Evangelium Christi exhibentur. 3. Ait : «In secundo sensu Scholasticos omnes uno spiritu a Bellarmin. erroris argui et refutari, cum omnes Evangelium appellent Legem novam, Evangelicam ». Sed hæc est veritas Puritanica. Anne ideo erroris arguit, qui rem ipsam probat, et modum quoque loquendi non improbat, etsi dicat, non videri in ea significatione accipi nomen Evangelii? Quod addit : « Absurde restringi a Scholasticis et Bellarm. gratiam Nov. Testam. ad dona Dei nobis inhærentia, cum proprie, et passim significet gratuitam Dei misericordiam »; absurda calumnia est, fundata in hæresi de justitia imputativa. Sine dubio omnes Catholici fatemur, dona vocationis, justificationis et glorificationis supponere, et fundari in æterna, et interna Dei misericordia gratuita. Omnia ergo Amesii effugia nihil ad rem faciunt. Asserimus itaque rectissime contra

Lutherano-Calvinianos : In Evangelio contineri leges proprie dictas, comminationes, et promissiones cum conditione obedientiæ, non minus ac in veteri Lege. De legibus patet ex cap. v. Matth. ubi Christus confirmat, explicat, et perficit legem Mosis de homicidio, adulterio, etc. De terroribus et comminationibus patet ex eodem sermone Christi, item ex Matth. xxii. vers. 13. xxiii. vers. 13. Marc. ix. vers. 18. Luc. xii. vers. 10. De conditione obedientiæ in promissionibus æque manifestum est. Tum ex eodem cap. v. Matth. vers. 20. *Nisi abundaverit justitia vestra, etc.* Tum ex Matth. xix. vers. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, etc.* Amesius : « In libris hæc omnia contineri nulla causa est, cur magnopere contendatis, quia neminem habent contra sentientem ». Deserunt in hoc puncto juniores Puritani suos Patriarchas Lutherum, et Calvinum, Brentium, quorum verba recitat Bellarm. si Amesio fides adhibenda sit. Verum rem ipse præclare conficit ita, ut cum ob nimiam perspicuitatem SS. Scripturæ testimoniorum negare non posset in Novo Testam. leges, comminationes, et promissiones conditionatas contineri, beneficio tamen almæ Quodlibeticæ, quod verbis dat, reipsa tollit. Ait ergo. « Quamvis in Nov. Testam. quædam præscribantur, tamen non tam ut opera, quam ut media gratiæ a Christo instituta præscribuntur ». Futilis glossa? Numquid etiam in lege naturæ et Mosaica, opera præscribebantur, ut media gratiæ obtinendæ, retinendæ, recuperandæ? Etsi enim carnalibus etiam benedictiones temporales fuerint propositæ, ut iis primo illicerentur ad observantiam mandatorum qualemcumque exteriorem : negari tamen nec debet, nec potest, omnem legum divinarum observationem in quocumque statu principaliter intentam fuisse, ut medium acquirendæ, retinendæ, recuperandæ gratiæ, et amicitiæ divinæ. Unde. 2. etiam par est ratio quoad « comminationes et terrores » in quocumque statu et lege, sive naturæ, sive scripta, sive Evangelica. Adeoque vana est evasio Amesii, qua ait : « Illas non magis esse partes Evangelii, quam pars est medicinæ, quod medicus indicet mortem secuturam ex medelæ neglectu ». 3. Quoad « promissiones sub conditione obedientiæ » frustra « distinguit » in hac, quatenus « est causa juris, quod habemus ad rem promissam », et quatenus est « adjunctum, seu effectus rei promissæ, vel donationis ejus »; priori modo ait, illas esse « proprias legis, posteriori modo, locum habere illas in regno gratiæ, ubi meritis nostris nullus relinquitur locus ». Vanitas hujus distinctionis apparebit infra, cum monstrabitur, meritum nostrum æque ac Christi omnino habere locum in regno gratiæ.

Ad CAPUT III.

Illud primo interest inter legem, et Evangelium, quod inter doctrinam inchoatam, et perfectam. Continetur enim Evangelium in lege, ut arbor in semine, ut ait S. Thomas 1. 2. quæst. 107. et S. Augustin. lib. vi. de Civitate Dei cap. 26. ait : « Testam. Vetus esse occultationem Novi, et hoc esse revelationem Veteris ». Amesius : « Hæc non est differentia inter legem factorum et promissionem seu Evangelium. Resp. : Esto ! Sed est tamen differentia inter doctrinam Vet. et Novi Testamenti, quod hic probandum suscepit Bellarminus. Quod, dum ex Alexand. Alense impugnare satagit Amesius, hoc ipso confirmat. Sane inficiari non potuit, in utroque Testamento contineri mysteria, promissiones, et præcepta, quibus fides, spes, charitas respondent, ut luculenter monstrat Bellarminus.

Ad CAPUT IV.

Secundum discrimen inter legem Mosaicam, et Evangelium est, quod lex per Mosem data est, qui legislator tantum fuit; Evangelium per Christum, qui non solum Legislator, sed etiam Redemptor fuit. Proinde, lex venit sola in doctrina sola, Evangelium non solum, sed cum gratia. Itaque, qui legem per Mosem acceperunt, doctrinam tantum acceperunt, ut instructi per legem inter virtutes, et vitia discernerent : Qui vero per Christum Evangelium acceperunt, præter doctrinam etiam gratiam acceperunt, ut non modo discernerent, sed etiam, ut justitiam diligerent, et odio haberent iniquitatem. Amesius : « Hoc unum discrimen non negamus ; sed neque præcipuum est, sicut apparet (Puritanis per conspicilia Quodlibetica legentibus Apostolum), Rom. x. vers. 5. Galat. iii. vers. 11. 12. neque recte a Bellarmin. explicatur; nec denique adversus nostram causam facit quidquam ». Verum cur

nihil horum vel apparenter probat Amesius? Nimirum satis est, huic homini dixisse, et monuisse, etiam idem de reliquis differentiis, quas ex his duabus Bellarminus derivat.» Ita scilicet Bellarm. « enervatur »!

Tertium discrimen est, quod lex Mosis uni tantum genti, lex Christi omnibus data fuit. Quartum, quod lex umbram, et figuras rerum futurarum magna ex parte complectitur; Evangelium ipsum corpus, et veritatem exhibet. Quintum, quod lex Mosis adveniente Christi lege mutanda erat, Christi autem legi nulla alia succedere debet. Sextum, quod lex Mosis ostenderit morbum, et ad quærendum medicum excitavit; lex autem Christi vim habet justificandi; ita, ut cum doctrina detur etiam gratia fidei et charitatis: adeoque noster legislator simul cum lege « *dedit benedictionem, ut eamus de virtute in virtutem* ». Psalm. LXXXIII. vers. 7. Septimum, quod illa sit timoris et servitutis, hæc amoris et libertatis. Quod illa gravis et « importabilis », hæc *jugum suave, et onus leve sit.* Tria hæc postrema discrimina oriuntur ex secundo, tria reliqua ex primo. Est autem circa secundum discrimen præcipue observandum, quod usque adeo operum necessitatem ab Evangelio non removeat, ut eam potius ad Evangelium maxime pertinere demonstret. Quorsum enim cum Evangelio gratiam bene operandi, et legis ipsius implendæ Christus conjunxit, nisi ut, quod per litteram legis Evangelicæ discimus esse faciendum, id per Spiritum, et gratiam impleamus? Amesius hæc omnia vel tacite approbavit, vel per puram omissionem de more *enervavit.*

Ad CAPUT V.

Libertatem Christianam adversarii in eo ponunt, ut nulli legi subjecti sint in conscientia, et coram Deo, et Christum habeant non pro Legislatore, sed pro Redemptore. Nos autem cum concil. Trid. sess. 6. cap. 19. 20. et 21. docemus, Christianos, et justificatos non esse liberos ab obligatione præceptorum Dei, et Ecclesiæ, et eam quam hæretici prædicant, non esse Christianam, sed profanam libertatem, et verius peccati ac diaboli voluntariam servitutem. Amesius. « Tam atrox est ista licentia calumniandi, ut auctor ejus in testimonio nullam rationem habuisse videatur legis et conscientiæ suæ coram Deo. Nos enim agnoscimus, omnes Christianos subjectos esse regulæ ac directioni, imperio ac obligationi legis moralis, et omnis mandati divini officium nobis aliquod imponentis; sed vere fideles liberos nihilominus esse credimus a justificatione per legem quærenda, a condemnatione ejus exspectanda ab exactionis ejus rigore ac terrore; et hæc libertas illa est, quam Pontificii, ex justitiæ suæ præsumptione, et intolerabili gratiæ contemptu, recusant oblatam ». Respondeo.: Nulla hic Bellarmini, sed Amesii calumnia reflexa est atrocissima, non tam in Bellarminum, quam omnes Catholicos. Itaque 1. Vel Amesius loquitur de se, et pauculis sibi adhærentibus; et sic deserit Lutherum, et Calvinum, (quorum verba locis supra assignatis a Bellarm. recitata, sunt solis radio scripta). Vel calumniatur Bellarminum apertissime, tamquam falso tribuentem Luthero et Calvino, eorumque discipulis, quod ipsi conceptis verbis docuere. « Sola fides necessaria est », ait Lutherus, « cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius, neque prohibita, etc. » Similia habet Calvinus lib. cit. Anne etiam ista, suo more, interpretari audeat Quodlibetica effrons? At, quis tam fungus, ut falsimoniam non palpet et calumniam?

Ad CAPUT VI.

Explosis commentis hæreticorum cap. superiore, asserimus, libertatem Christianam ex Evangelio, et Apostolicis litteris tribus in rebus sitam esse: In libertate a peccato, et morte; a jugo legis naturalis atque moralis, qua fit, ut lex nobis non dominetur tamquam servis imminens flagello, sed ut imperet liberis, non adimendo legi vim obligandi, sed addendo hominibus charitatem, illam libenter implendi, juxta illud Apostoli: *Non estis sub lege, sed sub gratia, etc. Justo non est lex posita, etc. Sub lege* enim dicitur esse, qui a lege agitur ut servus; in lege est, qui secundum legem agit ut liber. His non habuit Amesius, quæ opponeret.

Ad CAPUT VII.

Adversarii in eo conveniunt, quod opera bona non sint necessaria, nisi necessitate præsentiæ, ita, ut non habeant ullam relationem ad salutem, quasi sint merita, causæ conditiones, etc. Nos autem dicimus, opera bona homini justo esse necessaria ad salu-

tem, etiam ratione efficientiæ, quia efficiunt salutem, meritorie scilicet, et moraliter. Amesius ait : « Se operibus non negare omnem relationem ad salutem ; cum habeant relationem adjuncti consequentis, et effecti ad salutem, (ut loquuntur), adeptam, et adjunctis antecedentis, ac disponentis ad salutem adipiscendam, atque etiam argumenti confirmantis fiduciam, ac spem salutis ; sed negamus, ulla opera nostra causam esse posse meritoriam justificationis, et salutis ». Verum ementitæ illæ relationes non modo veritati, sed sibi ipsis quoque repugnant. Quomodo enim bona opera hujus vitæ libera possunt esse effectus salutis æternæ ? aut quomodo possunt esse dispositiones ad justificationem, aut gloriam adipiscendam, et tamen non habere ad hanc relationem conditionis ?

Probatur ergo absolute veritas Catholica. I. Si promissio vitæ æternæ est conditionata, certe necessarium est implere conditionem, si quis salvus fieri velit. Sed verum prius. Ergo. Amesius « admittit conclusionem, sed negat efficientiam operum : aliæ enim sunt », inquit, « conditiones præter causæ efficientis ». Resp. : Ut demus, esse aliquas tales conditiones extra hominem ponendas, ut, si dicat promissor : Si navis ex India venerit, donabo tibi centum aureos : at, si conditio involvat actiones liberas in obsequium promissoris præstandas, quis neget efficientiam moralem et meritoriam ? Porro, nimis falsum est, et pravi universali contrarium, quod addit Amesius : « Promissio vitæ æternæ in sese non suspenditur ex operibus, tamquam ex conditione vitam efficiente, sed victuros notante ». Quid, quæso, est hæc conditio : « victuros notante » ? Nonne posuit tenebras latibulum suum ?

II. — Probat. Si justus non est liber ab obligatione legis divinæ, nisi eam impleat, non salvabitur. Sed verum prius. Ergo. Amesius negat sequelam. « Eadem enim ratione », ait, « concludere libet, neminem salvari posse, qui vel minimum peccatum veniale admittit : Talis enim legem non implet ». Sed « libet » quidem ita inepte concludere Amesio, non tamen ideo licet ; quia vel illa conditio : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, intelligitur de præceptis tantum sub mortali obligantibus ; vel si intelligatur de impletione conditionis, qua nihil maculatum quavis labe veniali admittitur ad vitam æternam, impletur satis, si lapsus veniales ante ingressum cœli deleantur.

III. — Prob. ex Hebr. x. vers. 36. ubi dicitur : *Patientia necessaria, ut reportemus promissionem,* id est, in relatione ad salutem. Patientia autem est actus virtutis a fide distinctus. Amesius frustra concedit relationem, et negat meritoriam, ut ex dictis patet. Flagitiosæ autem Quodlibeticæ actus est, cum ait, « liquido apparere ex contextu, patientiam istam nihil esse aliud, quam constantiam in fiducia ». Ita quidlibet ex quolibet liquido fit ! Similiter perseverantia in dilectione et sanctificatione I Timoth. II. vers. 14. dicitur necessaria, sine qua mulier salvari non potest. Hic sane est conditio onerosa libere a muliere ponenda, ut salvetur, ac proinde meritoria. Et efficientiæ hujus moralis explicita mentio fit Phil. II. vers. 12. *Salutem vestram operamini.* Ridicule Amesius « negat efficientiam operi, concedit operanti ». Nonne operans efficit « ut Quod », opus « ut Quo » ? Similiter dicitur II. Corinth. IV. vers. 17. *Tristitia operatur pœnitentiam in salutem stabilem :* Ergo pœnitentia efficit salutem stabilem meritorie, et moraliter : ubi universaliter dictum est de promissione sub conditione actus honesti libere ponendi, qui sine dubio meretur rem promissam ; quod maxime verum est in « patientia tribulationum », quæ « pondus æternæ gloriæ operatur », juxta II Corinth. IV. vers. 17. Et cum Rom. VIII. vers. 13. ait : *Si tamen compatimur, ut et conglorificemur, etc.*, illa collatio passionum ad gloriam, et excessus unius ad alterum, manifeste declarat, esse aliquam vim in opere patientiæ ad acquirendam illam gloriam. Falsum est, quod ait Amesius : « Negationem illam paritatis manifeste declarare nullam tali operi vim causæ meritoriæ inesse ». Ex hoc enim excessu præmii supra dignitatem ipsius meriti solum infertur, non esse meritum ex rigore justitiæ commensuratum præmio, sed intervenire multiplicem, et magnam liberalitatem Dei, quod libenter fatemur, quod magis infra patebit.

Eadem operis externi supra fidem internam necessitas ad salutem evincitur ex illo Roman. x. vers. 10. *Ore confessio fit ad salutem.* Et ex Matth. xxv. v. 34. 35. *Venite benedicti, et possidete regnum ; Esurivi enim etc.* Ubi ratio reddita luculenter ostendit, opera bona esse aliquo modo causam æternæ salutis. Effugia Amesiana, et Gerhardina vel coincidunt cum superioribus jam præclusis,

aut tam inania sunt, ut vix mereantur commemorari. Quid enim est aliud, cum contendunt, opera bona se habere « ut viam ad finem », nisi phrasis alterius substitutio, quæ facilius patiatur æquivocationem ? Omne opus liberum, honestum, cui promissum est præmium, sine dubio est causa, medium, via, etc. ad hoc obtinendum. Anne ergo, quia non omnis universim via habet se pariter, ut causa meritoria, et medium efficax, etiam in præsenti negotio affirmare licebit ? Hæc insulsitate probaret iniquus dux, militibus suis, cruoris, et vitæ suæ prodigis non deberi promissum præmium, quia heroica opera sunt « tantum via », non causa meritoria. Apage pueriles ineptias !

Ad CAPUT VIII.

Probationem ex XII. testimoniis SS. Patrum dissimulavit Amesius, forte, quia nimis aperta pro nobis, aut quia noluit aperte ipsis contradicere.

Ad CAPUT IX.

Catholica veritas probatur ratione : Quia, si fides sola salvaret, et opera non essent necessaria, nisi ratione præsentiæ, ut fructus, et signa fidei, sequeretur, fidem salvare posse, etiamsi careret omni bono opere, et conjuncta esset omnibus vitiis, et peccatis. Hoc autem consequens est manifeste falsum : Ergo. Negat Amesius sequelam majoris hypotheticæ, quam ait, « manifeste falsam », eo quod « supponere fidem vivam conjunctam omnibus vitiis, et peccatis, sit fingere fidem simul vivam, et mortuam ; et fingere hominem cum omnibus vitiis, et peccatis salvatum, sit fingere hominem cum perditione salvari ». Resp. : Chimæram hic agnoscimus nos Catholici, sed protrusam a cerebro Lutherano-Calviniano, non a nostro. Fides illa specialis, et sola Lutherano-Calviniana est « viva », ut supponitur ab ipsis ; est et « mortua », quia ipsa existens sola sine cooperatione charitatis justificat. Hinc ita arguimus : Actio, quæ sola ponit absolute effectum, non potest exigere coexistentiam cujuscumque actionis : Atqui fides Lutherano-Calvinianorum potest sola ponere absolute effectum justificationis : Ergo eadem non potest exigere coexistentiam charitatis. Major patet inductione ; nec unquam dabunt adversarii aliquam instantiam extra casum hic controversum. Et ratio a priori evincit intentum. Ad quid enim actionis præsentia sine efficientia conducet ? Quid proderunt laboranti sexcenti spectatores otiosi ? Adde, quidquid sit, an a parte rei fides possit ab operibus separari, necne ; saltem ratione separari posse, Bellarm. clarissime evincit, (nec provocatus diffitetur hoc Amesius). Cum enim ipsi dicant, fidem, et opera habere se, ut causam, et effectum, ut arborem, et fructus, ut ignem, et calorem : quidni ergo intelligi possit causa sine effectu, arbor sine fructu, prius sine posteriore ? Unde verissima est illa hypothetica : Si fides sola salvaret, id præstaret, etiamsi bonis omnibus operibus esset vacua, et cum omni genere peccatorum conjuncta. Gerhardus nihil novi hic profert, nisi quod disp. 27. th. 30. et 42. *flagitiose* affingit Bellarmino distinctionem Lutheranam inter necessitatem præsentiæ, et efficientiæ : *pueriliter* vero ab infantibus arguit ad adultos th. 21. et 28.

Ad CAPUT X.

Hæretici docent, legem divinam esse plane impossibilem homini, etiam justo. Catholici contra docent, legem Dei justis hominibus absolute esse possibilem per auxilium gratiæ Dei, et spiritum fidei, et charitatis, in ipsa justificatione nobis infusum. Amesius : « Nos non docemus, legem esse plane impossibilem homini, puta Adamo ante lapsum, et postea Christo, necnon iis, qui in Christo perfecte sanctificantur ; sed de aliis, qui inchoatam tantum sanctificationem habent ex ordinaria gratiæ in ista vita dispensatione, ut legem divinam perfecte observent : Nos dicimus, hoc fieri non posse ; Pontificii autem » facile et parvo negotio « fieri posse ; hæc enim sunt verba Bellarm. cap. 11 .» Hactenus controversiæ statum exposuit Amesius, sed perquam fraudulenter. Quid enim ad rem nostram facit Adamus ante lapsum, Christus usquequaque impeccabilis, omnes beati in cœlis perfecte sanctificati ? Deinde non est controversia (saltem principaliter), de impletione legis quoad omnes omnino leges, (etiam sub veniali obligantes), collective sumptas, quod tamen unice videtur intendere aut supponere Amesius ; sed : Utrum homines justificati, et gratia Dei adjuti possint ita legem divinam implere, ut opera ipsorum (sive singula seorsim, sive omnia conjun-

ctim), non modo non sint appellanda peccata, sed etiam vere justa dici mereantur ? Peccata debere dici, contendunt apertis verbis a Bellarmin. recitatis, Lutherus libr. de libert. Christ. Et in assert. artic. 2. 31. 32. et 36. Calvinus lib. III. instit. cap. 14. §. 9. Melantchthon in locis 1521. tit. de pecc. « Omnia hominum, quantumvis laudabilia opera, plane vitiosa esse, et morte digna peccata ». Quod opus Melanchthonis Lutherus libro de servo arbitr. cap. 1. pronuntiavit paucis annis post, esse « invictum libellum, suo judicio, non solum immortalitate, sed canone quoque ecclesiastico dignum ». Hæc ergo absurda non tam hæresis, quam fatuitas procerum vestrorum est, quam hic Bellarmin. flagellat, et profligat. Puduit, credo Amesium, candide rem exponere sine fuco. Possumus ergo quæstionem hanc compendifacere, et Amesiana effugia, et argumenta, tamquam a scopo fere aberrantia paucis expedire, si notetur : Bellarminum loqui de justitia actuali, et impletione legis ea, quæ absolute justum pro statu viæ, et vitæ hujus ; et observantem mandatorum Dei denominat eum, qui nullum transgreditur præceptum sub peccato lethali obligans. Fatemur enim omnes cum Trident. concil. sess. 6. cap. 11. et can. 23. Citra speciale privilegium, nullum justum in via posse evitare omnia peccata venialia collective, etiamsi singula disjunctive possit. Hi vero leves, subreptitii, et moraliter inevitabiles lapsus nec tollunt, nec minuunt justitiam, seu gratiam habitualem sanctificantem ; neque etiam inficiunt, et commaculant omnia, et singula opera bona justorum, cum possint, gratia Dei largiter aspirante, plurima fieri omnibus numeris absoluta, et perfecta. Ad hoc quippe non requiritur, ut fiant cum intensione, et fervore summo possibili, cum nulla lex talem intensionem summam (utpote impossibilem), exigere possit, adeoque, si exigeret optimas quasque actiones, esset lex ipsa pessima, utpote inobservabilis, adeoque nulla.

Ad CAPUT XI.

Legem Dei esse possibililem, probatur ex Matth. II. vers. 30. *Jugum meum suave est, et onus meum leve*. I. Joan. v. vers. 3. *Mandata gravia non sunt*. Ergo lex, seu jugum Dei facile portatur, et mandata ejus parvo negotio custodiuntur. Et certe, quis dubitat, eos servare mandata Dei, qui eum diligunt? ut constat ex Joan. XIV. vers. 23. et XV. vers. 14. Et quamvis dilectio hujus vitæ respectu alterius beatæ imperfecta sit ; tamen si vera et efficax sit, tanta saltem est, ut adimplendis præceptis graviter obligantibus sufficiat. Unde Scripturæ docent aperte, aliquos servasse mandata de dilectione ex toto corde, et non concupiscendo, ut constat de Davide, Josia, Zacharia, Elisabetha, Paulo, etc. idemque est de aliis Prophetis, et Apostolis.

Idem cum SS. Patribus passim affirmat S. August. præcepta Dei esse possibilia. « Dubitare non possum (ait lib. II. de peccat. merit. et remiss. cap. 6.), « nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse », nec Deo ad adjuvandum, quo fiat quod jubet, impossibile aliquid esse ». Et lib. de natur. et grat. cap. 69. « Eo ipso, quo firmissime creditur Deum justum et bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, et in facilibus quid agamus, et in difficilibus quid petamus. Omnia quippe facilia fiunt charitati, cui uni Christi sarcina levis est.

Ad CAPUT XIII.

Eadem veritas probatur rationibus. 1. Potest homo facere plus quam Deus præcipiat. Ergo multo magis potest implere præceptum. Anteced. fuse probatum, et a cavillationibus Luthcrano-Calvinianis vindicatum est tom. II. 2. Si præcepta essent impossibilia, neminem obligarent, ac per hoc præcepta non essent, cum concipi non possit, quomodo quis peccet in eo, quod vitare non potest. 3. Si lex Domini esset inobservabilis, sequeretur, Deum omni tyranno esse crudeliorem, et stultiorem, quippe qui, ab ipsis etiam amicis, tributum exigeret, quod nemo solvere posset, et leges ferret, quas sciret a nemine observandas. 4. *Christus passus est, ut justificatio legis impleretur in nobis*. Rom. VIII. v. 4. Et : *Factus est omnibus obedientibus sibi causa salutis æternæ*. Hebr. v. vers. 9. At si lex impleri non potest, ista omnia erunt frustranea. 5. Omnes vere justificati Spiritum sanctum habent. At Spiritus S. fructus suos profert, qui numerantur Gal. V. vers. 22. *Charitas, gaudium, castitas, etc.* Qui vero hos fructus habet, non accusatur a lege, quippe qui eam implet ; unde subditur : « Adversus hujusmodi non est lex » ; quia scil. lex non habet, in quo accuset eos, qui sunt præditi

charitate. 6. Justificati omnes ex Deo nati sunt. Joan. I. vers. 13. I Petr. II. vers. 2. I Joan. IV. vers. 7. *Qui autem ex Deo natus est, non peccat, sed legem implevit.* Quod in-intellige de lege graviter obligante, et necessaria ad consequendam salutem. Hæc apertissima Scripturæ testimonia, et in iisdem fundatæ rationes perspicue convincunt intentum. Nec quidquam proficit Amesius vanis suis effugiolis, quæ ex supra notatis evanescunt.

Ad CAPUT XIV.

I. — Objiciunt hæret. Act. XV. vers. 10. Lex Mosis dicitur jugum importabile. » Resp. : Lex moralis, remota cæremoniali judaica, non est jugum importabile habenti charitatem, et gratiam Dei, sed *jugum suave et onus leve ;* et lex cæremonialis judaica, juncta morali jugum est gravissimum, ita ut gravissimum dici possit. Quamvis enim per gratiam Dei portatum fuerit a nonnullis, tamen recte dicuntur etiam illi « portare non potuisse », quod non sine magno labore et sudore potuerunt. Hanc solutionem Amesius dissimulavit, in qua vis tota ; ideoque tricatur frustra de conjunctione, aut præcisione legum cæremonialium, et moralium.

II. — Objic. Juxta Apostoli argumentationem. Galat. V. vers. 2. « Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis : Atqui nemo potest totam servare : Ergo maledictus omnis, qui ex operibus legis, id est, qui, ut legi subjectus, ex ipsius observatione justificationem quærit ». Resp. : Minor illa affingitur Apostolo, cum sic subsumi deberet : Atqui nemo suis viribus, sine fide, et gratia Christi servare potest totam legem. Unde Corn. a Lapid. in Comment. ejus loci recte notat, ita magis dialectice disponi argumentum Apostoli : Quicumque violat aliquam legem, est maledictus a lege : Atqui omnes, qui sub lege sunt, seclusi a fide, et gratia Christi, legem violant : Ergo omnes, qui sub lege sunt, sunt maledicti. Hi vero, qui sunt in fide, et gratia Christi, non sunt sub lege, sed supra legem cogentem, terrentem, punientem etc. Amesius 1. Frustra opponit glossam S. Thomæ, qui revera nobis non contradicit, sed loquitur de iis, qui sub lege sunt, et legis justitiam sectantur. 2. Calumniatur, cum ait : « Bellarminum non tantum in Apostolum, sed etiam in Spiritum S. esse injurium, dum argumentationem tribuit ipsi, Galatas corrigenti, quæ nihil ad ipsos pertinebat ». At contrarium patet ex tota Epistola, qua Galatas graviter objurgat, quod tam cito sinant se a Pseudo-Apostolis transferri a veritate Evangelii Christi ad justitiam legis. Quid enim aliud inculcat Apostolus cap. I. vers. 6. cap. III. vers. 1. 2. 3. cap. IV. vers. 9. 11. 17. 19. etc. Sed Quodlibeticæ omnipotenti nihil est non pervium : etiam Bellarmini perspicua verba in alium sensum versat. Ubi enim is docet (quod Amesius affingit), « Galatas », aut eorum Pseudo-Apostolos « omnimodam innocentiam fecisse præparationem ad remissionem peccatorum ? »

III. — Objic. Rom. VII. vers. 18. *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio.* Respondeo : Loquitur Apostolus de actu concupiscentiæ sine consensu, quod non est peccatum. Replica Amesii, de motibus involuntariis materialiter contrariis legi Dei jam supra soluta est.

IV. — Objic. Jacob. III. vers. 2. I Joan. I. vers. 8. *Nemo est sine peccato.* Et : *In multis offendimus omnes* : Quid hinc ? Ergo lex Dei non est possibilis ? Non hoc sequitur : immo oppositum. Si enim lex non esset observatu possibilis, nulla daretur ejus transgressio. Quid enim est violare legem, quam libere ponere, quod lex vetat, et libere omittere, quod lex præcipit ? Habemus ergo saltem physicam potentiam, sive auxilia physice sufficientia ad implendam totam legem. Solida etiam est responsio Bellarmini, cum dixit : Venialia non esse peccata simpliciter, sed tantum imperfecte, et secundum quid, nempe in ordine ad finem ultimum, a quo non avertunt simpliciter ; ideoque in Scriptura, « peccatores, et peccatum » absolute sumptum, stat pro principali analogato, scil. mortali, quo solo avertitur homo a suo ultimo fine. Et in ordine ad hunc recte etiam Bellarm. cum S. Thoma dixit, veniale esse potius « præter, quam contra legem Dei ». Si enim hoc non accipiatur in ordine ad finem ultimum, verum non esset, ut bene etiam agnoscit Tannerus disp. IV. quæst. 5. num. 40.

Ad CAPUT XV.

Amesius : Quæstionem ita proponit Bellarm. quasi opera bona (juxta nostram sen-

tentiam), ex natura sua essent peccata mortalia, quod est falsissimum : sed ipsemet in conclusione primi argumenti satis ostendit, non ignotum sibi fuisse, quid hac in re doceamus. Opera scil. bona justorum, dum adhuc sunt in statu imperfectionis, esse imperfecta, et in sese peccato maculata. Hoc illud est, quod in hac causa nos affirmamus, et Bellarminus negat». Quam sit hoc splendidum mendacium Amesii, jam patet ex superius dictis, ubi ex Lutheri, Calvini, ac præcipue ex Philippi Melanchthonis apertis verbis (« Canone ecclesiastico dignis » si Luthero credimus), sole meridiano clarius ostensum est, verissimum esse, quod Amesius « « falsissimum » pronuntiat. Illos enim Patriarchas Neo-Evangelicos, non vero eos, qui tunc forte necdum concepti erant, novissimos Novatores, quique paria audendi æquo jure (vel injuria potius), cum suis Magistris gaudent ; impugnandos sibi sumpsit Bellarminus. Quamquam et hæc ipsa Amesii moderatio a veritate adhuc longissime abest, ut ex dicendis constabit.

Probatur ergo assertio Catholica I. ex SS. Scripturis. Job. I. vers. 22. *In omnibus his non peccavit Job labiis suis, etc.* Et ne de labiis, non vero de corde id accipiatur, cap. II. vers. 3. dicitur a Deo : *Vir simplex et rectus, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam.* Sed hoc Veritatis testimonium Amesius nihil curat, imo aperte ei contradicit, dum damnat « peccati », quem ipse Deus innocentem pronuntiavit. « Maledixit » , inquit, « diei suæ », id est, « peccavit ». At, quorum est hæc glossa, nisi Rabbinorum et hæreticorum ? SS. Patres et Theologi longe aliter. Videatur Pineda in cap. III. Job.

II. — Similiter David Psalm. VII. vers. 9. XVI. vers. 2. XVII. vers. 28, XXV. vers. 1. CXVIII. vers. 122. non solum opera sua justitiæ nomine ornanda censebat, sed etiam in judicio Dei confidebat ea posse subsistere; alioqui petens *judicari secundum justitiam suam*, damnationem pro absolutione quæsiisset. Amesius frustra confugit ad Card. Contareni expositionem, quæ tantum agit de verbis Psal. XVII. quæ si sola essent, forte substineri posset utcumque ea expositio : at, in reliquis locis directe Deum, et non hostes suos alloquitur, ac coram illo se profitetur innocenter, et juste egisse.

III. — Matth. VI. vers. 22. ait Christus : *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Et Lux. XI. vers. 36. *Si ergo corpus tuum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Ubi sine dubio describit opus perfecte bonum ex genere suo, et ex intentione, aliisque circumstantiis ; quale opus sane Veritas pronuntiat lucidum totum, nec ullam habens partem tenebrarum. Amesius hic quasi stupens interrogat « Ergo quid ? » ac deinde subjicit tria effugia, et glossas tam insulsas, et quodlibeticas, ut eas pigeat referre.

IV. — Juxta Apostolum I Corinth. III. vers. 12. 13. sunt quædam opera supra fundamentum veræ fidei ædificata adeo bona, ut nihil omnino habeant vitii, adeoque velut *aurum, argentum, lapides pretiosos in igne* divini judicii probantur, et subsistunt. Amesius ait : « Aurum ipsum non semper est obryzum ». Quis nescit? At illud, quod æque ac lapides pretiosi igne divini judicii probatur, et approbatur, ideoque subsistit, quis ausit negare obryzum ?

V. — Jac. III. vers. 2. dicitur : *In multis offendimus omnes.* Ergo non in omnibus omnes. Hic silet Amesius.

VI. — Scriptura passim hortatur, ut non peccemus ; ad quid autem exhortari ad impossibile ? Amesius : « Eamdem Scripturam testari, neminem esse, qui non peccet ». Sic est; at nulla hic contradictio, ut constat ex alibi dictis.

VII. — Eadem Scriptura testatur, *opera justorum placere Deo ;* quod certe verum non esset, si forent peccata mortalia, aut etiam quoquo modo vitiosa. Amesius ait : « Non placere sua dignitate, sed in Christo ». Esto ! Placeant sane, quia sunt opera filii adoptivi Dei, quæ valorem trahunt ex meritis Christi. Peccata certe nec in Christo placere Deo possunt.

VIII. — Opera justorum absolute vocantur *bona;* Matth. V. vers. 16. I Timoth. VI. vers. 17. Tit. III. vers. 14. Ephes. II. vers. 10. At, si essent peccata mortalia, dicenda essent potius mala, quam bona. Malum enim est ex quocumque defectu ; absolute bonum non nisi ex integra causa, ut cum S. Dionys. Doctores communiter. Amesius nihil ad rem dicit.

Ad CAPUT XVII.

Eadem veritas probatur gemina ratione. Prior est, quia, si opera bona justorum es-

sent omnia vitiata, et corrupta, ita ut peccata mortalia ex natura sua dici deberent; id sine dubio vel ex innata concupiscentia, vel ex defectu dilectionis Dei, vel ex admistione peccatorum venialium nasceretur (istas enim causas adversarii reddere solent); at nihil horum contaminare potest opera bona justorum : Ergo. Non 1. Quia concupiscentia ipsa non est peccatum formaliter, nisi ei consentiatur : sed est infirmitas, ut cum S. Augustin. lib. de perf. just. dicitur. Nec 2. Quia minor fervor dilectionis est quidem defectus, sed non culpa, ut docet S. August. lib. de spir. et lit. cap. ult. Unde et habitualis charitas viatorum, licet comparata charitati beatorum sit imperfecta, absolute tamen perfecta appellatur I Joan. II. vers. 5. et IV. vers. 12. Et a S. Augustin. lib. I. de doctr. Christ. cap. 39. Neque 3. tum, quia non necessario singulis operibus admiscetur venialia peccatum, ut docent SS. Patres, et experient. Tum, quia peccatum veniale non contrariatur absolute charitati, sed tantum ejus fervori. Amesius præter inania verba nil reponit.

Altera ratio ducitur ab absurdis. 1. Quia, si omnia justorum opera essent peccata, consequenter etiam opus fidei, quo justificamur; et oratio, qua petimus remitti nobis peccata. At, nonne absurdissimum est, hominem per peccatum justificari, et quærere remissionem peccati? 2. Quomodo alias Apostolus dicere poterat : *Nihil mihi conscius sum?* nullumne bonum opus fecerat? aut ignorabat, illa ipso bona opera esse peccata mortalia? et nonne major adhuc fuisset audacia, pro ejusmodi operibus, id est, peccatis mortalibus expectare a *justo judice coronam justitiæ?* 3. Quia ipse Deus peccaret mortaliter : ipse enim *operatur in nobis velle et perficere*, ut testatur Apostolus, quoties bona opera facimus. 4. Ingens injuria fieret Redemptori, qui juxta Tit. I. vers. 14. *Dedit semetipsum, ut nos mundaret sibi populum acceptabilem, etc.* 5. Sequeretur, aliqua peccata mortalia esse bona opera adeoque posse fieri hos Lutherano-Calvinianis dignos syllogismos: Omnia bona opera sunt facienda : aliqua peccata mortalia sunt bona opera : Ergo. Item : Nullum peccatum mortale est faciendum : omnia bona opera sunt peccata mortalia : Ergo. 6. Denique implicatur manifesta contradictio. Erunt enim opera bona, et non bona; digna præmio et pœna; et per ea serviemus Deo, et diabolo : et simul erimus filii Dei, et diaboli. Amesius ne quidem apparenter hæc solvere potuit, ac ideo consultissimum putavit, palpabili mendacio statim in limine quæstionis effugium sibi parare, ac statum quæstionis pervertere.

Ad CAPUT XVIII.

Assertio Catholica est : Operibus bonis hominem justum magis justificari ; quod probatur efficaciter ex Jac. II. vers. 21. et seqq. ubi clare dicitur : *Abraham nonne ex operibus justificatus est?* Insulse et inique Calvinus cum suis hoc detorquet ad « declarationem tantum, seu signa, et indicia » justitiæ. At, oppositum evincitur exemplo Abrahami, et Raab, dum expressis verbis affirmat Apostolus, immolatione filii sui justificatum Abrahamum, et Raab protectione exploratorum Josue, perinde atque fide (etiam ex Lutherano-Calvinianorum sententia) justificamur; nempe non concomitanter tantum, et per modum signi, sed causative et meritorie. Nec Paulus Jacobo contradicit, ut docet S. August. in Psal. XXXI. et lib. LXXXIII. quæst. 76. « cum dicit unus, justificari hominem per fidem sine operibus; et alius dicit, inanem esse fidem sine operibus; quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt; iste de iis, quæ fidem sequuntur; sicut etiam ipse Paulus multis locis ostendit ». Sed Amesius conviciando, et calumniando facile hic se expedit, dicens : « Hujusmodi sophismata tam ridicule contexta in ludibrium Scripturæ, repetitione et detestatione satis refutantur ». Deinceps producit aliam conciliationem e Cajetanicis commentis (supra semel pro semper repudiatis, tamquam excentricis) ; quin et in ultima editione Batavica allegat Vasq. in 1. disput. 89. cap. 8. « ubi », inquit Amesius, « videtur gravi censura quasi notare Bellarminum, quod hunc in modum Jacobum a Paulo disjunxit per distinctionem primæ et secundæ justificationis, etc. » Sed Vasq. eam inter Catholicos diversam duos Apostolos conciliandi rationem, nulla censura notat in 1. 2. disp. 210. cap. 8. (mendose enim in Amesio allegatur), utpote in re ad fidem non pertinente, sed probabilem Scripturæ interpretationem concernente, suo more varias opiniones Theologorum disceptat, suamque exponit, et cæte-

ris præfert. Ut ergo tota hic apparens inter Apostolos antilogia pariter concilietur, et effugia hæreticorum præcludantur, breviter dicendum cum Bellarmin. hic, Pererio in cap. IV. Roman. et Tannero num. 187. « Apostolum ad probandum, quod nullus justificetur a peccatis per opera sine fide, et gratia Christi facta (quod erat principale intentum Pauli), argumentari a minori ad majus hoc modo : Si Abraham, etsi jam antea justificatus, non tamen ex ejusmodi operibus, facta accessione justitiæ, justificatus est; multo minus peccatores ita justificari per acquisitionem primæ gratiæ poterunt : Sed prius est verum, ut ibid. ex Gen. XV. probat Apostolus : Ergo. Itaque loquitur Apostolus quidem de Abrahamo jam justificato, eumque negat augmentum justitiæ per opera acquisivisse; sed non agit de operibus ex gratia ; sed de operibus sine gratia Christi factis, quæ aut reipsa nonnumquam fecit Abraham peccando venialiter, aut facere potuit. Unde sub conditione loquitur Apostolus cit. cap. ad Rom. *Si Abraham ex operibus, etc.* Equidem in tota ea (uti etiam ad Galatas) Epistola, justificari ex operibus opponit justificationi per fidem, et gratiam Christi; idemque est justificari per meritum operum, ex viribus naturæ, seu legis sine gratia factorum, adeoque nullo modo, ne quidem in radice gratia justificari. Quo sensu verissime dicitur, nos non ex operibus justificari, sive loquamur de prima justificatione (de qua Apostolus alioqui ex instituto agit), sive de secunda, a qua exemplo Abrahami ad primam, veluti a minori ad majus argumentatur, etc. » Per quæ facile dissipantur Amesianæ offuciæ.

Ad CAPUT XIX.

Præter testimonium Jac. II. habentur etiam alia, ut I. Eccl. XVIII. vers. 22. *Non impediaris orare semper, et ne verearis usque ad mortem justificari;* additurque aptissima ratio : *quia merces Domini manet in æternum.* Amesius hoc transilit, taciteque agnovit evasionem Calvini esse futilem, qua voluit legendum esse : « ne differas justificari usque ad mortem ». Nempe juxta dictatus Quodlibeticæ.

II. — Rom. VI. vers. 19. *Exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem;* ubi sine dubio non agitur de prima sanctificatione, quam in Romanis supponebat Apostolus, sed de ejus augmento. Amesius non habet, quod opponat, præter suam hæresim de justitia extrinsece imputata, quam supra excussimus.

III. — II Corinth. VII. vers. 1. *Emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini :* ubi docet Apostolus, per mentis, et corporis puritatem proficiendum esse quotidie ad majorem justitiam, et sanctificationem. Est sane hoc vel maxime « ad rhombum », licet non rhombum imputationis Lutherano-Calvinianæ.

IV.—II Corinth. IX. vers. 10. *Augebit incrementa frugum justitiæ vestræ,* additque opportune Apostolus ex Psal. CXI. *Dispersit, dedit pauperibus : justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Sciscitatur Amesius : « Ergone justificant eleemosynæ »? Resp. : Quidni? si fiant, ut oportet, ex affectu charitatis.

V. — Joan. XIV. vers. 23. *Qui diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum.* Hæc nova dilectio post impleta mandata quid est, nisi dilectionis, ac ita justitiæ augmentum? Amesius : « Est complacentia et delectatio in benedicendo, et benefaciendo piis ». Resp. : Hæc glossa Quodlibetica nec tantillum lædit argumentum.

VI. — Apoc. ult. vers. 11. *Qui sordidus est, sordescat adhuc; et qui justus est, justificetur adhuc.* At, qui magis sordescunt, per mala opera, et nova peccata sordescunt. Igitur et qui magis justificantur, per bona opera, et novam obedientiam justificantur. Amesius confugit ad « declarationem justitiæ » Calvinisticam : sed hæc est violentia Quodlibetica.

Ad CAPUT XX.

Objic. I.— « Tota vita fidelium indiget remissione peccatorum, Psal. XXXI. » Resp. : Non hoc Psalmista eo loco vel apparenter dicit, sed glossa Calvini comminiscitur; cujus mirum est, non puduisse adhuc Amesium, cum oppositum ex Psalmis Davidicis clare ostenderit Bellarminus.

II. — Objic. ex Psalm. CXLII. vers. 2. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Respond. : Juxta S. Augustin. in comment. ejus loci : Homo coram Deo justificari non posset, quia ex se justitiam nullam habet; sed si quam habet, ex Deo habet. 2.

Juxta SS. Augustin. lib. de pers. just. Hieron. in epist. ad Ctesiph. et Greg. Mag. in eum psalm. refertur hoc dictum ad peccata venialia, sine quibus in hac vita esse non possumus. Non vero hinc sequitur, omnia nostra opera esse peccata, etsi absque omni peccato vivere nequeamus. 3. Juxta SS. Hilar., Hieron., Arnob., Euthym., Bernard., etc. sensus est : non posse hominem justificari, si comparetur ad Deum ; non quod non sit in homine justitia vera, si absolute consideretur ; sed, quia tanta est puritas, et sublimitas justitiæ Dei, ut omnis hominum et Angelorum justitia, cum ea comparata, injustitia esse videatur : sicut etiam stellæ in se clarissimæ, tamen coram sole continuo tenebrescunt. Amesius vult « amplius aliquid indicari in ipso textu : *Ne intres, etc.* » Sed cur audiremus glossatorem Puritanum musteum, qui ipsius quoque S. Augustini interpretationes in alienum sensum pervertere satagit?

III. — Objic. *Non est quisquam justus in terra, qui faciat bonum et non peccet.* Eccles. VI. vers. 21. Resp. : Plus hinc non habetur quam justos viatores aliquando cadere, et peccare venialiter, juxta illud Prov. XXIV. v. 16. *Septies in die cadit justus.* Verba prorsus inania reponit Amesius ; qui et plane omittit illud, quo Bellarmin. aiebat ex Isai. LXIV. vers. 6. *(Quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ)*, plane triumphare sibi videri hæreticos, cum eum locum semper in ore habeant. Agnovisse igitur videtur, recte a Bellarm. ostensum esse propter tres rationes, eum locum nihil ad rem pertinere ; annuente etiam Luthero ac Calvino.

IV. — Ex eo, quod oramus quotidie : *Sanctificetur nomen tuum : Fiat voluntas tua : Dimitte nobis debita nostra :* infertur a Luthero, nos omnes in omni opere peccare, quia non petimus quod habemus. Amesius hoc argumentum valde mutilavit, et aliquid reponere conatus est, ad rem non faciens. Resp. 1. : Argumentum retorqueri in adversarios rectissime potest. Nam Christus non docuit nos petere, quæ numquam impetraturi essemus ; imo promisit nos accepturos, quod peteremus. Resp. 2. : Potest omnino peti aliquid etiam, quod jam habemus, nempe ejus conservatio et incrementum. Resp. 3. : Non pro omni opere nostro (pro multis enim gratias agimus, non veniam petimus), sed pro venialibus delictis, quæ bonis operibus miscentur, dicimus : *Dimitte nobis debita nostra.* Amesius : « Hoc idem est, quod nos dicimus, si removeatur vox illa plena mortalis præsumptionis ». Respondeo : Splendide hic primo mentiri Amesium, constat ex dictis Lutheri, Calvini, Melanchthonis, qui mortale peccatum asserunt in omni bono opere. Deinde *veniales* aliquas culpas dicere, plenum non est mortalis præsumptionis, sed negare est hæreticæ impietatis ; ut constat ex concil. Milevit. canon. 6. 7. et 8, et S. Augustin. qui eos nomine totius concilii composuit.

VINDICIÆ

PRO LIBRO QUINTO

DE JUSTIFICATIONE

QUI EST DE MERITIS OPERUM

Ad CAPUT I.

Opera bona justorum recte vocari *merita,* negant hæretici. Nimirum de vocibus primo litem movent, ut hinc ad rem ipsam arietandam facilior sit via. Calvinus lib. III. Institut. cap. 15. §. 2. et sequent. contendit, non esse utendum nomine *meriti*, et *mercedis,* sed dicendum esse, operibus bonis dari a Deo remunerationem aliquam liberalem; et licet agnoscat, ac fateatur, veteres Patres passim usos esse vocabulis *meriti* et *mercedis*, tamen ita acerbe in eos invehitur, ut dicat, « pessime consuluisse fidei (Luthero-Calvinianæ), sinceritati, qui primus nomen meriti operibus tribuit ». Nimirum vidit Calvinus, nihil efficacius dici posse ad probandam justitiam veram operum bonorum, et ad justitiam imputatitiam refellendam, quam si opera justorum merita vitæ æternæ esse dicantur.

Et ita quidem Calvinus sensit. Gerhard. Titius vero, ope suæ Quodlibeticæ Parhermeniæ Patres antiquos sibi conciliaturus, in cap. utilm. suæ Ostensionis num. 6. persuadere satagit, « antiquitus milites stipendia merere dictum fuisse; adeoque », inquit, merere vel mereri « erat præstare aliquid, pro quo, ex se considerato, stipendium, vel retributio posset exigi. Succedentibus temporibus, deficiente paulatim linguæ latinæ proprietate, cœpit ly « mereri » accipi pro eo, quod est Græcis τυγχάνειν consequi, et adipisci, sive ex jure tamquam debitum consequaris, sive ex liberalitate tamquam donum, sive quocumque alio modo. Sic in veteri cantico ecclesiastico canitur » : O felix culpa, quæ talem meruit redemptorem! Subjicit deinceps plura exempla, et testimonium quoque Genebrardi, et Scholasticorum; et sic putat se uno levissimo grammaticali flatu totum dogma Pontificium de « operum merito proprie dicto » explosisse, pariterque SS. Patrum suffragium sibi prudentius conciliasse, quod præfracte et acerbe tamquam sibi adversum rejecerat Calvinus. Sed hæc logomachia Titiana est plane futilis, et Gerhardina *puerilis.* Cui enim nisi pueris (et forte neque his omnibus), persuaserit Titius, esto quod non infrequenter etiam in abusiva illa significatione inveniatur vox *mereri;* ita tamen accipi perpetuo oportere in SS. Patribus, cum de præmio bonorum operum loquuntur? Nec opus est nisi absque præjudicio et perverso affectu densissima sanctorum Patrum dicta perlustrare, et vel tironibus constabit, Calvinum repudiando Patres in usu ejus vocis, temere quidem, impudenter et hæretice egisse, sed tamen eorum sensum assecutum esse : Titium vero Calvino longe intolerabiliorem, dum planissimum eorum sensum (qui non solum ex voce *meriti*, sed etiam *mercedis*, *præmii, stipendii,* aliisque similibus relucet), palpabili impostura in hæresis patrocinium transfert, in omni verborum proprietate et rigore *meruisse,* ne ei asserenti aliquid deinceps fides adhibeatur. Et quid opus est hic in limine diutius hærere in examinando ejus vocis usu secundum doctrinam Patrum, cum ex ipsis sacris Scripturis perspicue habeatur legitimus earum vocum usus? ut capite proxime sequent. videbimus.

Ad CAPUT II.

Opera justorum recte vocari merita, probatur ex Eccles. XVI. vers. 15. *Omnis miseri-*

cordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum. Nec evadit Calvinus, dum ait, in græco deesse vocem *meriti*. Nam sive exprimatur, sive omittatur ea vox, sensus genuinus semper sibi constat, cum *retribuere secundum opera* nihil aliud sit, quam reddere, sicut opera merentur. Videri potest Amesius hoc suo silentio approbasse; nisi forte illud dictum, velut e libro apocrypho depromptum, contemnendum sibi putaverit, consueto Puritanis, sed misero effugio, ut constat ex tom. 1.

Confirmatur idem ex Hebr. XIII. vers. 16. *Beneficentiæ nolite oblivisci : talibus enim hostiis promeretur Deus.* Ubi interpres latinus non barbare, ut calumniantur Cacodoxi, sed latine, et recte usus est eo verbo, quod non est activum, sed deponens, idemque hic est, quod conciliare sibi, et placare (ac proinde promereri) Deum, ut non tantum Græci Patres, sed etiam Erasmus interpretatur. Amesius ait, « non minus periculose (dogmati scil. Lutherano-Calviniano), quam inepte et barbare εὐαρεστεῖτε græcam vocem verti », promereri, Bellarmino autem dicenti : (Propriissime dicimus, unum apud alium mereri, et eum sibi obstringere, qui facit aliquid, quod ei placet, eumque delectet), reponit : « Hoc esse manifeste falsum. Nam solutio debiti, etiam dimidiata (si nomen sit dubium), placet creditori, nihil tamen apud eum meretur. Gratiarum actio, quatenus agnoscit beneficium, placet benefactori, sed nihil apud illum meretur ». Respond.: Quod ait Puritanus « manifeste falsum », putamus nos manifeste verum. Apud quemvis honestum virum merebitur prior ille laudem, et fidem ulteriorem ; posterior etiam ulteriorem beneficentiam.

Confirmatur 2. ex omnibus illis locis Scripturæ ubi invenitur nomen *dignitatis*. Nam quod nos dicimus *mereri*, dicunt Græci ἀξιοῦσθαι, id est, dignum esse, et meritum vocant ἀξίαν. Ita II Thess. I. vers. 5. *Ut digni habeamur regno Dei.* Apoc. III. vers. 4. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt*, id est, quoniam id merentur, etc. Frustra adfert Amesius aliquot instantias, ubi alium sensum illa locutio habet. Bellarminus enim dixit, « frequenter, non vero : semper ». Amesius debuisset ostendere, in locis allegatis et similibus non esse idem, quod *mereri*. Sed quomodo potuisset negare solem in meridie lucere ?

Confirmatur denique idem omnibus illis Scripturæ locis, quibus disertis verbis continetur nomen *mercedis*, ut Gen. XV. vers. 1. II. Paral. XV. vers. 17. Prov. XI. vers. 18. Sapien. V. vers. 16. Eccles. XVIII. vers. 22. Isai. XL. vers. 10. Matth. V. vers. 12. I Corinth. III. vers. 8. Apocal. ultim. vers. 12. Merces autem et meritum relativa sunt. Amesius : « Apostolus ipse distinguendo docet, *mercedem fidelium non esse ex merito, sed ex gratia.* Roman. IV. vers. 4. » Resp. : Apostolum loqui de operibus vi solius naturæ peractis, jam supra ostensum est, patebitque amplius ex dicendis.

Ad CAPUT III.

Catholica sententia est, bona opera justorum esse vere ac proprie meritoria vitæ æternæ. Ut autem eadem veritas eique opposita hæresis eo facilius, brevius et clarius explicetur, operæ pretium hic videtur, ex primis principiis rationem meriti arcessere, et quæ tam pro adstruenda veritate quem pro errore subruendo aliunde supponenda sunt, sub unum aspectum simul proponere. Itaque notandum.

I. — Sicut in fundamento meriti, scilicet libertate arbitrii, plus minusve errarunt hæretici, ita et in merito. Juxta primævam Lutheri et Calvini doctrinam, cum « liberum arbitrium sit figmentum in rebus, et titulus sine re, ita ut optarint omnino, ut e medio tollatur nomen ipsum liberi arbitrii, aut mutetur in servum arbitrium »: consequenter etiam funditus evulsa erit ratio veri, et proprie dicti meriti, in actionibus quoque naturalibus moralibus et civilibus. Ut enim cum S. Thoma 1. 2. qu. 22. art. 23. et 4. omnes recte docent : Omnis actus humanus seu liber, in quantum est bonus vel malus, habet rationem laudabilis, vel culpabilis, meriti, vel demeriti. Quod optime declarat et probat ibidem. Nam quoad prius : « Ex hoc dicitur actus culpabilis vel laudabilis, quod imputatur agenti (nihil enim est laudari vel culpari, quam imputari alicui malitiam, vel bonitatem sui actus). Tunc enim actus imputatur agenti, quando est in potestate ipsius, ita, quod habeat dominium sui actus : Hoc autem est in omnibus actibus voluntariis, etc. » Quoad posterius vero : « Meritum, et demeritum dicuntur in ordine ad retributionem quæ fit secundum justitiam : retributio autem secundum justitiam fit alicui ex eo, quod libere agit in obse-

quium, seu profectum, vel nocumentum alterius », sive singularis personæ, sive communitatis, adeoque etiam ipsius Dei. « Utroque enim modo actus nostri boni vel mali habent rationem meriti, vel demeriti apud Deum; ratione quidem ipsius, in quantum est ultimus finis hominis. Est autem debitum, ut ad ultimum finem omnes actus referantur; unde, qui facit actum malum non referibilem in Deum, non servat honorem Dei, qui ultimo fini debetur. Ex parte vero totius communitatis universi : quia in qualibet communicatione ille, qui regit communitatem, præcipue habet curam boni communis. Unde ad ipsum pertinet tribuere pro his, quæ bene, vel male fiunt in communitate. Est autem Deus Rector universi, etc. » Sic ergo planum est, eversa omni libertate actuum humanorum, simul jacere omnem rationem laudabilis, et culpabilis, meriti, vel demeriti; adeoque de rigore illo primævo Lutherano-Calviniano verissime pronuntiatum esse, quod introducat « religionem bestiarum », in opprobrium totius generis humani. Quia vero Amesius et Gerhardus, cæterique juniores Lutherano-Calviniani, arbitrii libertatem concedunt in naturalibus et moralibus : negant vero tantum in actibus supernaturalibus, et ad salutem æternam conducentibus, ut vidimus supra; ideo consequenter hic negant omne meritum proprie dictum respectu actuum supernaturalium, et conducentium ad vitam æternam.

II. — Si Deus ab initio (quod potuisset, si voluisset), hominem condidisset in pura natura; sine dubio ipse, ut Auctor et Gubernator totius naturæ, debuisset providere, ut cuivis creaturæ rationali pro actibus liberis bonis, vel malis, præmium, vel supplicium condignum saltem in termino viæ, et vitæ retribueretur. Quis enim dubitet, male, et perverse institutam fore rempublicam creaturarum, si, cum omnibus naturis intellectualibus insita sit naturalis inclinatio, et appetitio necessaria, quæ desiderat amari, laudari, gaudere, et ita vivere feliciter in æternum; et ad hunc ultimum finem intrinsecum consequendum, nactæ sint illæ facultatem, et dominium suarum operationum, quibus sibi vel felicitatem, vel miseriam æternam fabricare queant; si, inquam, nihilominus pro diversitate operationum, et meritorum non etiam fuisset constituta justæ retributionis diversitas.

III. — Cum certum sit juxta Theologorum axioma : « Gratiam non destruere, sed perficere naturam »; certum pariter esse debet, jam in statu naturæ per Christum denuo elevatæ, non minus locum habere rectitudinem, vel pravitatem, laudabilitatem, vel reprehensibilitatem, meritum, vel demeritum in operationibus humanis, quæ jure merito omnino debent ab unoquoque adulto deliberate cum sufficienti advertentia rationis agente ad ultimum finem ordinari; justissima contemptæ, vel neglectæ hujus ordinationis pœna proposita, æterna scil. miseria, quam solam (uti et felicitatem æternam), nemo prudenter contemnere potest. Hinc porro fit,

IV. — Tam esse nunc in statu naturæ lapsæ, et per Christum denuo elevatæ, vere et proprie dicta merita nostra respectu finis supernaturalis, quam fuissent in statu naturæ vel puræ, vel integræ, et gratiosæ. Nam pleraque omnia, quæ tunc Lutherano-Calviniani nostris meritis objiciunt, pariter (proportione servata), locum habuissent in hisce statibus. Indiguissent certe in statu naturæ puræ auxiliis Dei congruis ejusdem ordinis ad finem suum ultimum naturalem consequendum : indiguisset quoque Adamus in statu innocentiæ auxiliis, et concursu supernaturali ad finem ultimum supernaturalem obtinendum. Sicut ergo in illis rationem meriti proprie dicti non auferebat illa auxiliorum divinorum necessitas; ita neque jam in nostro statu. Et sicut in illis merita non sustulisset debitum, quo creatura quævis essentialiter est serva Dei, et tenetur ei ad omnimoda obsequia innumeris titulis, ita et nunc. Hoc solum hinc evincitur, non esse rationem « meriti, et mercedis » inter Deum, et creaturam ita rigorosæ justitiæ, quam est inter hominem, et hominem purum, quod ultro fatemur. Sed hoc ad rationem meriti proprie dicti manifestum est non pertinere; alioqui enim negandum quoque esset omne meritum, et satisfactio Christi, cum in his respectu Dei non sit usquequaque perfecta alteritas, nec perfecta dominiorum distinctio; nec humanitas habuerit ullas actiones, quæ non essent etiam aliis titulis Deo debitæ, etc., uti erudite docent Scholastici in Tract. de Incarn. Unde vel ex hoc solo patet absurditas erroris Lutherano-Calviniani, qui aliud agendo tam valide Socinianorum impietati velificatur. Si enim mixtura gratiæ multiplicis absorbet rationem meriti vere, et proprie dicti, ut præfracte contendit Ame-

sius ; quis non videt eodem modo absorberi rationem meritorum Christi, cum juxta S. Augustinum : « Eadem gratia fiat quisque Christianus (justus et beatus), qua gratia Christus homo factus est Deus »? Quis fidelium neget omne meritum, et satisfactionem Christi pro redemptione mundi, unice fundatam fuisse in valore infinito operum, quem non nisi ex gratia unionis hypostaticæ obtinebat? Huc ergo tendit præposterus ille divinæ gloriæ zelus, quem suo errori fucando potissimum prætexunt. Eodem certe ariete quatitur meritorum Christi condignitas, quo hominum justorum quorumcumque, sed impio consilio, irrito conatu utrobique. Necessarium quippe est ex ipsa natura rerum, ut creaturæ intellectuales, ad ultimi finis consecutionem constitutæ in via, per operationes liberas ideoque laudabiles, et meritorias præmii a Conditore propositi, in termino viæ sint compotes, aut vice versa sint miserrimæ in omnem æternitatem. Impossibile autem est ulli creaturæ, in quocumque statu, habere operationes bonas, laudabiles, et meritorias præmii a Conditore præfixi, nisi auxiliis congruis ab eodem Creatore fuerit adjuta. Necessario ergo admittendum, rationem meriti vere, et proprie dicti non tollere omnem gratiam, quin potius multiplicem includere essentialiter.

V. — Attente considerandum est, non omnia universim, etiam proprie dicta, merita esse ejusdem rationis In nonnullis intervenit contractus, et jus strictissimum ultro citroque obligans ; ut in milite, qui meretur stipendium promissum, et in omnibus, qui locant operam suam conductori. In aliis nullus intercedit contractus ; imo neque intentio præmii consequendi, sed gratuitus, et generosus affectus obsequiis laudatissimis demerendi principem, qui sane, si vicissim juxta legalis justitiæ dictatum operari velit, tanto amplius illic remunerabitur obsequia, quanto ea fuere liberaliora, et ab omni affectu proprii commodi magis aliena. Lumine ergo naturæ notum est, majus præmium deberi operanti honeste, sine spe præmii. Debetur quippe remuneratio copiosior naturaliter ob superatam difficultatem per libertatem operanti in electione objecti honesti ex solo motivo virtutis, et sine ullo illicio emolumenti. His præmissis, adstruimus merita bonorum operum in justis.

Præcipue ac I. ex sacris litteris. In iis vita æterna nominatur *Merces* ; Ergo bona opera, quibus redditur, sine dubitatione sunt *Merita*. Nec evadit Amesius, cum suscitatur : « An igitur sine dubitatione meruit aliquid a Deo Nabuchodonosor, quia Ezech. XIX. Ægyptus promittitur ipsi tamquam merces, ob laborem, quem subierat adversus Tyrum »? Resp. : Etiam meritis naturalibus sine dubio retribuit Deus præmia homogenea : id enim ad Provisorem et Gubernatorem totius universi spectat. An autem Nabuchodonosor vere, et formaliter meruerit hanc mercedem a Deo obsequiis suis eo directis (uti cum S. Hieron. nonnulli volunt) ; an vero fuerint tantum materialiter merita, et merces, parum hic ad rem facit. Quidni enim posset, liberalis, et locuples Dominus remunerare etiam ea, quæ per accidens, et non ex intentione operantis cedebant in obsequium ejus? Porro, quæ Amesius assumit ex definitione meriti, ex supra dictis evanescunt. Ferus ab Amesio laudatus optime cum prædictis concordat, et juxta. not. 5. verissime dixit Ferus : « Si Dei gratiam conservare cupis, nullam meritorum tuorum fac mentionem »; certe non, quod nulla sint, (quæ vel maxime supponit Feri dictum), sed, quod non mercedem affectet, qui maxime meretur, puri amoris affectus. Optime S. Bernard. lib. de dilig. Deo: « Non amanti promittitur, amanti redditur præmium. Charitas (meriti radix), non est contractus, sed affectus ». Nullius momenti est. quod Amesius prætendit : « Vitam æternam in sacris Scripturis vocari hæreditatem ; quæ pertinet ad filios proprie, quia sunt filii, non, quia laborant ». Futilis objectio. Cur non pari ratione objici posset : Vita æterna vocatur *merces*, quæ datur *operariis in vinea laborantibus* : *Bravium*, quod datur in stadio currenti, certanti, et vincenti : *Corona justitiæ*, quæ confertur *bonum certamen certantibus, etc.* Ergo non est hæreditas, quæ gratis defertur filiis, laboris, cursus, certaminis adhuc per ætatem incapacibus. Numquid hoc esset perspicue cavillari, imo nugari? Nimirum diversi illi tituli (filii, hæredis, operarii, militis, palestritæ, etc.), optime se mutuo compatiuntur in eodem subjecto. Decrevit quippe Deus filios suos adoptivos, qui usum rationis habent, etiam propriis laboribus, et meritis vitam æternam (aut potius ejus augmentum), acquirere. Magis enim honorificum est, non solum ipsis hominibus, sed etiam Deo magis gloriosum, ut creaturæ rationales felicitatem supremam

acquirant etiam suis meritis, et non tantum pura donatione, uti infantibus baptizatis obtingit. Verum Amesius concoquere nequit hanc certissimam veritatem, ideoque in eam evomit stomachum cum densa grandine conviciorum, et calumniarum. Ait 1. Ejusmodi « superbos Christianos, qui operantur tamquam confidentes in seipsis, quærere justitiam quasi ex operibus, adeoque Judaizare, ostendere se filios genuinos talium Patrum (Judæorum), qui ideo non recipiebant Evangelium, nec voluerunt esse subjecti justitiæ Dei. Horum mensuram implent Pontificii. 2. Hæc est illa paupertas Spiritus, et abnegatio suimet ipsorum, qua Monachi Papales ad perfectionem grassantur. Sordent ipsis dona Dei. Pudet ipsos vitam suam largitioni divinæ debere...... Etsi esset magis honorificum homini habere vitam ex merito, esset tamen honorificentius Deo salutem dare miseris, quæ superat spem omnem, quam sanus quisque ex suis meritis concipere potest. 3. Honor iste disertis verbis excluditur ab Apostolo Rom. v. vers. 37. ubi *gloriatio* exclusa est. Ubi notatu dignum est, quam pulchre consentiant Pauli et Bell. sensus. Paulus docet hominem ex operibus non justificari, quia tum haberet, quod gloriaretur : Bellarminus docet, hominem suis meritis vitam æternam acquirere debere, quia hoc est magis honorificum, id est, quia debet aliquid habere, quo glorietur ». Resp.: Sycophantica hæc cavillatio jam supra excussa est. Longissime a piis, et perfectionis Evangelicæ studiosis abest illa gloriatio, et præsumptio judaica. Confidebant Pharisæi in se, in operibus legis, e viribus naturæ, non ex fide in Christum prodeuntibus, et ista palam jactabant. Quis autem Catholicorum hanc arrogantiam in Stoicis, Pharisæis, Pelagianis non damnat? Quis econtrario omnia sua bona opera, et merita non fert accepta Deo? Hujus gratia profitentur se præventos congrue, et efficaciter adjutos. An, quia gloriari in se superbæ impietatis est, ideo etiam *gloriari in Domino*, christianæ demissioni adversabitur. At neque gloriationem ipsam : quæ habetur in Domino, exigit meritorum ratio per se in viatoribus, sed tantum per accidens, in casu scil., cum ipsa Dei major gloria, et proximorum ædificatio ita imperat; uti suo exemplo luculenter edocuit Paulus. II Corint. xi. De cætero satis ex maximorum Sanctorum actis constat, quanto ipsi meritis apud Deum fuere locupletiores, tanto fuisse in se humiliores ; nec sibi quidquam, sed gratiæ divinæ omne suum bonum adscripsisse. Nimirum imitantur in hoc ipsum Deum, qui cum prædefinitione, et collatione auxiliorum, cooperatione et concursu naturæ indebito, ad summa quæque (salva tamen in omnibus libera creaturæ cooperatione), provexerit electos suos ; ita magnifice tamen illorum opera coronat, ac si in illis nullam haberet ipse partem. Itaque, sicut mensura meritorum sursum versus est charitas : ita deorsum versus est humilitas. Nemo certe Christo majora habuit merita, utpote infinita : nemo vicissim eo humilior. Eodem modo Sancti omnes « divites in bonis operibus », et gloriosis meritis, solam Dei gloriam, suæ propriæ obliti, in omnibus sollicite intendebant. Unde patet putidissima calumnia Amesii. Recolantur, quæ alibi de meritis Christi dicta sunt. Sed instat adhuc Amesius : « Cum Bellarm. ipse lib. iv. cap. 7. concedat », non solum infantes, sed etiam homines adultos, recens baptizatos salvari, si continuo ex hac vita decedant « sine meritis ; quærimus, inquit Amesius, a Bellarmino : annon æque honorificum sit illis, donatione sola salvari, ac si ex Lege vitam acquisivissent? Si sic, tum Bellarm. hic sophistice nugatur : Si non, tunc major est honor legis, quam Evangelii, quod est absurdum. » Respond. : Amesius tam insulsa interrogatione, et cerastino inde constructo ostendit, se cavillatorem nugacissimum. Scit enim nos Catholicos repudiare illam justitiam legis ex fide Christi non pullulantem, et cum Apostolo *reputare ut stercora*. Quomodo ergo ea venire potest in comparationem cum prima gratia in sacramento obtenta? Simpliciter autem negandum est, tam esse honorificum, et laudabile, cum uno gradu gratiæ sanctificantis salvari absque ullo proprio merito, quam cum meritis S. Pauli. Mirum est, sani cerebri hominem (qualitercumque christianum), posse hoc in dubium vocare. Numquid passim Deus in Scripturis docet, *se glorificantes se glorificare*, si multum, multum : si parum, parum? Nonne de Principibus Ecclesiæ suæ tanto ante prædixit, quod *nimis honorandi* essent, qui vitam, et omnia sua in Christi obsequio obsumpserint? quid aliud illa *mansionum* diversitas *in domo Patris*, differentia fulgoris in stellis, etc., quam meritorum, indeque emergentem præmiorum distantiam designat? *Magnus et parvus*

ibi sunt: pro cujusque labore, et humiliatione erit mensura gloriæ, et honoris. Sicut enim justissime, « quantum quisque reproborum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum datur ei tormentorum, et luctus » : ita, quantum quisque electorum humiliaverit se, et laboraverit propter Deum, tantum dabitur ei gloriæ, et beatitudinis.

Et hinc sumitur II Argumentum : Quia proportio hæc meritorum et præmiorum passim traditur in Scripturis. Psalm. LXI. vers. 13. Matth. XVI. vers. 27. Luc. VI. vers. 38. Rom. II. vers 5. I Corinth. III. vers. 8. Gal. VI. vers. 8. Apocal. ult. vers.12 Ubique dicitur, *reddendum unicuique juxta opera sua.* Frustra Amesius negat evidenter hinc colligi, in præmio conferendo haberi rationem dignitatis, et efficaciæ operum ipsorum. Quid ergo obstat ? « Si enim, inquit, omnis congruentia proportionis dignitatem inferret, tum nulla esset differentia inter meritum de congruo et condigno. Respondeo : Neque nos dicimus, solam illam congruitatem proportionis : (si gratis admittatur), sufficere ad meritum de condigno cum insuper requiratur , ut opus sit Filii Dei, habeat promissionem divinam, etc. Unde æque vana est evasio Amesii, ac aliæ duæ a Bellarm. bene præclusæ ; quod etiam suo silentio agnoscere videtur Amesius.

III. — Argumentum. Ratio, cur detur vita æterna, in operibus ponitur. Matth. XXV. vers. 34. *Esurivi enim et dedistis mihi etc.* Et vers. 21. *Quia in pauca fuisti fidelis.* Apoc. VII. vers. 14. *Venerunt ex tribulatione magna etc., ideo sunt ante thronum Dei, etc.* Particulæ illæ, *enim*, *quia*, *ideo*, sunt omnes causales. Amesii effugia nihilo meliora sunt Calvinistico, quod recte a Bellarmino præclusum, silentio suo approbat. Quam porro falsum est, particulam illam : *Enim*, non haberi nisi in « versione non probanda. » Habetur certe etiam in Græcis γαρ. Reliqua loca beneficio almæ Quodlibeticæ eludere satagit. At, cur ita dissimulavit Bellarmini gravissima verba, quibus omnia ejusmodi effugia præclusit ? (At, si licet ita omnia eludere, ut Calvin. et Ames. faciunt), nullæ erunt formæ loquendi, quibus sententias nostras explicare possimus. Fingamus enim voluisse Christum ostendere opera esse veram causam, cur justis in judicio reddenda sit merces salutis æternæ : Quibus, quæso, verbis brevius, apertius, commodius id explicare potuisset, quam illis : (*Possidete regnum, esurivi enim, et dedistis mihi manducare.*) Hic elinguis est Puritanus.

IV. — Ar um. Præmium bonis operibus ex justitia dicitur esse reddendum II Thessal. I. vers. 4. 6. II Tim. IV. vers. 7. 8. Hebr. VI. vers. 10. Jac. I. vers. 12, Apocal. II. vers. 10. Prov. XIX. vers. 17. I Cor. 9. vers. 24. II Tim. I. vers. 12. Amesius : « Nulla fit mentio justitiæ, nisi II Thessal. I, vers. 6. II Tim. IV. vers. 8. Hebr. VI. vers. 18. Justitia vero aliquando significat condecentiam divinæ bonitatis. Durand. in 4. dist. 47. quæst. 3. Aliquando veracitatem, et fidelitatem, ut Filliucius Jesuita habet qua Deus non nobis simpliciter fit debitor, sed sibi ipsi, ut Thomas loquitur 1. 2. qu. 114. art. 1. Vasq. denique in 1. pag. disp. 86. cap. 7. aliquid amplius addit ; qui tamen acerrime contendit, nullam justitiam proprie dictam, sive commutativam, sive distributivam inter Deum, et homines locum habere. Dicere autem cum Bellarmino : Deum injuriam facere, si vincenti præmium non daret, est juxta Durand. temerarium, et blasphemum, et Parisiis damnata est ea propositio Guidonis anno 1354. ut falsa, hæretica, blasphema. » Respon. 1. : Verum quidem est, accipi subinde justitiam generalissime, et improprie pro omni virtute. Hic vero, cum de retributione meritorum tam frequenter mentio fit justitiæ, ita ut etiam Hebr. VI. vers. 10. dicatur : *Non est injustus Deus, etc.* non possunt nisi ope omnipotentis Quodlibeticæ a Tropistis ad illam improprietatem tot apertissima Scripturæ loca detorqueri. 2. Itaque admittenda est omnino proprie dicta justitia in Deo, saltem illa legalis, et providentialis, qua tamquam optimus Gubernator reipublicæ rationalis procurat bonum commune per retributionem pœnarum, et præmiorum pro cujusque merito. Et hoc sufficere absolute posset ad verificanda illa Scripturæ dicta, quibus retributio meritorum adscribitur justitiæ divinæ. 3. Etsi inter Scholasticos multum disceptetur, utrum ex fidelitate, et promissione tantum ; an vero etiam ex particulari justitia, sive commutativa, sive distributiva Deus remuneret merita ; in re ipsa tamen quoad nostram controversiam hic cum Lutherano-Calvinianis, nulla potest esse difficultas. Nam qui cum S. Thom. 1. pag. quæst. 21. art. 1. Vasq. Lugo, Pallav. etc. negant, Deum esse capacem justitiæ commutativæ, utpote, qui a nullo possit cogi, et in quo

(cum ex seipso essentialiter determinatus sit ad servanda promissa), consequenter omnis obligatio strictæ justitiæ essentialiter superflua,et inutilis sit, etc. Hi nihilominus libenter admittunt omnem illam perfectionem in Deo, quæ in particulari justitia (commutativa et distributiva), relucere potest. Videturque Suarez lib. XII, de gratia cap. 30. cum alias in peculiari Opusculo oppositam sententiam (quam post eum etiam tenent Tanner, Arriaga, etc.) fortissime propugnasset, tandem in hanc quasi conciliationem inclinare, dum numer. 28. docet : « Constituendam in Deo fortassis unam tantum virtutem, quæ eminenter contineat, quidquid est perfectionis in commutativa, et distributiva ; ita tamen ut hæc eminentia non excludat formalitatem perfectionis utriusque virtutum in Deo, sed denotet altiorem, et simpliciorem modum illius formalitatis, etc. Cur vero non eadem eminens formalitas fidelitatis cum commutativæ et distributivæ formalitatibus, seclusis omnibus imperfectionibus (qualis præcipue apparet in illa obligatione Dei respectu creaturæ), constitui possit, vix ratio assignari potest. Effatum Durandi (passim heterocliti), itemque censuram illam Guidonis, non est, quod curemus, cum secure cum S. Augustin. lib. de natur. et grat. cap. 2 juxta Hebr. VI. vers. 10. dicamus : « Non est injustus Deus, ut justos fraudet mercede justitiæ. » Evidens hic est illatio : Ergo, si (per impossibile), fraudaret, esset injustus, sicut fore infidelem, si promissis non staret, nemo negaverit.

V. — Argument. Vita æterna promittitur bonis operibus. Matth. XIX. vers. 17. 29. I Timoth. IV. vers. 8. Jac. I. vers. 12. At promissio facta cum conditione operis, facit, ut qui opus impleverit, meruisse rem promissam, eamque ut mercedem jure suo exigere posse dicatur. Amesius 1 : « Quæstio nostra de meritis secundum esse ; hæc autem conclusio infertur de meritis secundum dici. Respond. : Hac una distinctione possunt Tropistæ Sacramentarii non tantum merita Corporis Christi realem præsentiam, veritatem Incarnationis Verbi, sed totum Christianismum funditus evertere, ut jam sæpe ostensum est. Amesius 2. « Promissio essentiam Evangelii complectens, non est : *Fac hoc, et vives ;* sed : *Crede et servaberis.* » Resp. : Ut hoc vere dicatur de « essentia Evangelii » secundum Calvinum et Lutherum; secundum quatuor Christi Evangelistas nimis falsum est. Nonne in Evangelio S. Luc. cap. X. vers. 28. Legisperitum sciscitantem : *Quid faciendo vitam æternam esset possessurus ?* ad præceptum charitatis Christus induxit, hoc adjuncto monito : *Hoc fac, et vives ?* O quam lata, longaque discrepantia est inter vetus, et verum Christi Evangelium, et novum fallaxque Lutheri et Calvini quod promissionem ; Christi audet facere « accidentalem ! »

VI. — Argum. Variis in locis fit mentio dignitatis. Sed dignum esse præmio, et mereri præmium, idem sunt. Propositio constat ex II Thes. I. vers. 5. Luc. XX. vers. 35. Apocal. III, vers 4. Amesius : « Hoc sophisma neque cœlum, neque terram attingit. Nihil habet de operibus, aut eorum dignitate, sed de dignitate personarum tantum, quæ præcipue in fide consistit. » Respon. : Amesius hæresim hæresi, mendacium mendacio fulcit, et aperta Scripturæ verba pervertit. Quid enim est persona « operarii, qui dignus est mercede sua », nisi homo operibus honestis reddens se dignum præmio ? Sed piget in re plana hærere.

VII. — Argum. Deus est judex justus, et non acceptor personarum : At acceptio personarum est vitium contrarium justitiæ distributivæ, cum scilicet judex dat præmium sine meritis, aut majus præmium minoribus meritis, vel contra. Deus igitur in retributione præmiorum merita hominum considerat et pro meritorum diversitate vitæ æternæ mansiones designat. Amesius 1 : « Non concluditur quæstio, opera scil. mereri vitam, sed pro eorum diversitatem mansiones assignari in vita. » At quid ea mansionum diversitas, nisi augmentum felicitatis æternæ? Neque enim de prima gratia, aut gloria nobis hic sermo fit, sed de incremento pro operum merito. Amesius 2 : « Receptissimum est apud Scholasticos, acceptionem personnarum non habere locum in gratuitis, juxta illud Matth. XX. vers. 15. *Annon licet mihi, quod volo facere in meis.* » Respond. : Sic est in mere gratuitis, ut in gratiæ congruæ auxiliis, gratiis gratis datis,etc. At bona opera, etsi fundentur in auxiliis gratiæ, quia tamen libere ponuntur ab homine superatis difficultatibus, sicut laudem, ita et præmium non minus merentur, ac mala reprehensionem, et pœnam. Et talis retributio prorsus necessaria est ad bonam gubernationem reipublicæ rationalis in quocumque statu, ut supra dictum est.

Ad CAPUT IV.

Testimonia sanctorum Patrum, quæ pro meritis operum Bellarminus hic recitat, clarissima sunt; ut in hac re minus reprehensibilis sit Amesius illa plane dissimulans, quam Titius, qui suis auditoribus (mire utique ejus opinioni credulis), persuadere voluit, Patres suo favere errori. Loquatur nomine omnium S. Augustin. epist. 105. « Sicut merito peccati, tamquam stipendium redditur mors : ita merito justitiæ, tamquam stipendium vita æterna. Sed nimirum judicio Kemnitii et Titii, cum sic loquuntur Patres, « dura catachresis est; cum nos sic loquimur, impia et blasphema in Deum gloriatio.

Ad CAPUT V.

I. — Objic. hæretici : « Beatitudo cœlestis danda Sanctis tribuitur expresse misericordiæ Dei. Psal. CII. vers. 4. Matth. vers. 7. Jac. II. vers. 13. » Respond. : Dupliciter hæc loca exposuit S. August. epist. 105. et libro de correption. et grat. cap. 13. Prior est, quod beatitudo tribuatur misericordiæ, non, quia non sit vera merces meriti, sed, quia merita ipsa ex misericordia data sunt : non enim potest opera meritoria facere homo, nisi prius justificatus; justifitus autem non ex operibus, sed ex misericordia. Sic idem S.Doctor distinguens ait : « Ipsi justitiæ vitam æternam esse mercedem, non gratiam; ipsi autem homini esse gratiam, non mercedem, quoniam homini justitia gratia est. » Posterior est, quod in ipsa coronatione, quæ merces est meriti, sit etiam misericordia necessaria, quæ peccata venialia remittat, sine quibus nulli vivunt, et pauci vitam hanc finiunt. Addit vero S. Augustinus, hanc ipsam misericordiam debitam esse bonis meritis Sanctorum. Amesius nulla S. Augustini mentione facta, pauculis verbis ejus excerptis, plurima verba, nihil rei solidæ reponit, quæ proinde nec tantillum infirmant S. Augustini solutiones. Manet interim verissime, etiam juxta nos, electi omnes *vasa misericordiæ*, sicut reprobi *vasa iræ*, juxta Apostolum : *Omnia opera Domini misericordia et veritas* (seu justitia), quo tamen sicut non impeditur, ut, sicut justitia in reprobis cum modico temperamento misericordiæ; (nam citra condignum eos puniri, et cum multa patientia ad pœnitentiam expectari a divina misericordia : satis constat), ita misericordia præcipue cum temperamento justitiæ locum habeat in electis.

II. — Isai. LV. vers. 1. *Emite absque argento, et absque ulla commutatione vinum, et lac.* Quid vero hoc contra operum merita, tam multis, tam perspicuis SS. Scripturæ locis asserta? Ubi hic vel umbra vitæ, et gloriæ æternæ? sed Quodlibetica omnipotens, quid non audet? Certe locus ille Prophetæ plane similis est illis Christi verbis, Joan. VII. vers. 37. *Si quis sitit veniat ad me, et bibat* : quod de doctrina, sacramentis, et gratia Christi verissime accipitur : unde et Chaldæus interpres ita vertit : « Audite absque pretio, absque pecunia doctrinam meliorem vino, et lacte. Nihil hic de gloria nullis meritis acquirenda.

III. — Dan. IX. vers. 18. *Non in justificationibus nostris, sed in miserationibus tuis magnis, etc.* Verissime, sanctisissime ita Daniel petit liberationem populi a captivitate, in quam populus propter peccata devenerat. Quid vero hinc contra merita Sanctorum? Amesius vicissim interrogat : An igitur mereri possint opera illa vitam æternam, quæ temporalia bona non merentur? Resp. : Omnino, ita fit quotidie : vitam æternam, (seu ejus augmentum), merentur justi, non tamen vitam longævam, opes, honores, sanitatem, etc. Resp. 2. : Populi Judaici, cui Daniel precibus Deum conciliare humiliter volebat, non merita bonorum operum, sed scelera poterat prætendere, ac solam Dei misericordiam allegare ; non etiam volebat propria sua merita, quæ sanctissimi coram Deo allegare non solent.

IV. — Luc. XVII. vers. 10. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus* : Ergo nulla sunt bonorum operum merita ? Quomodo, nisi arte Quodlibetica hoc infertur ? Sane æque facile inferre possemus : Nec Christum quidquam meruisse etiam nobis, uti ex supra dictis patet. Omissis ergo variorum satis probabilibus ejus loci interpretationibus, brevis et genuina hæc est apud Tirinum, scilic. Christus hic aperte loquitur non de mancipio, sed de servo, qui mercedis promissæ causa, opera ex pacto debita præstat. Qui si ea sola præstiterit, nullas sane gratias, condictam tamen mercedem promeretur, et accipit. Quod si ultra pactum etiam alia servitia do-

mino grata præstiterit, gratias insuper et honorarium merebitur et accipiet. Sic ergo et nobiscum aget Deus, si vel sola præcepta, vel insuper etiam consilia Christi compleverimus. Petes : Quare ergo dicimur servi inutiles ? Respond. : Non sic nos vocat Christus (qui alibi ait : *Euge serve bone, et fidelis* ? Item : *Jam non dicam vos servos, sed amicos*), sed jubet, ut ipsi sic nos vocemus, humilitatis fovendæ causa, quia scilicet nostris operibus nihil utilitatis Deo (qui nullo indiget), afferimus. Quia tamen sic obsequimur nutui divino, ejusque gloriam propagamus, mercedem, et præmium merito referimus. Et ita evanescunt replicæ, seu cavillationes Amesii.

V.—« Rom. VI. vers. 23. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna* : Ergo non ex merito. » Respon. : Neg. sequel. Gratia enim dicitur vita æterna, non, quia non est merces debiti, sed quia ipsa merita habemus ex gratia. Amesius : « Si vere, et proprie dici potest » : Stipendium bonorum operum est vita æterna, « antithesis prioris sententiæ (*stipendium peccati mors*), hoc postulasset ». Sed cui potius credamus, huic musteo Puritano, an M. Augustino? qui tanto ante in epist. 105. et in Enchir. cap. 107. et lib. de grat. et liber. arbitr. cap. 8. et 9. docet 1. potuisse Apostolum recte dicere : « Stipendium justitiæ vita æterna, sicut dixit : *Stipendium peccati mors* ». Quæ S. Augustini confessio causam adversariorum penitus jugulat. 2. Non tamen esse dictum, stipendium justitiæ *vita æterna*, sicut stipendium peccati dicitur *mors*, ne quis existimaret, nos ex nobis habere justitiam, sicut habemus peccata. Itaque gratia dicitur vita æterna, non, quia non est merces meriti, sed, quia ipsa merita habemus ex gratia. Verum quid curet Amesius Augustinum, si pro se putet stare excentricum Cajetani commentum !

VI. — Ephes. II. vers. 8. *Gratia salvati estis*. Ad Tit. III. vers. 7. *Secundum magnam misericordiam suam salvos nos fecit*. Quis dubitat ? Creati enim ex magna gratia, et misericordia, *in Christo Jesu* sumus, *in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut ambularemus in illis*. Optime convenit gratia Christi cum meritis nostris, quæ ideo datur, ut mereamur. Neo-Evangelici meritum oppugnando ipsam quoque gratiam re ipsa pessumdant, dum inertem eam fingunt, quæ nequeat elevare operationes filiorum Dei ad id, ad quod suapte natura tendunt. Ad quid enim spectant actiones fidei, spei, charitatis, et quas hæc imperat, nisi ut, quem credimus et amamus, aliquando digni simus clara facie intueri ?

VII. — « Rom. III. vers. 27. Lex fidei excludit omnem gloriationem, quæ ex operibus nascitur. Ergo etiam merita excludit ». Antecedens falsum esse, ostensum est superius. Apostolus suis verbis, factisque mendacii arguit omnes Neo-Evangelicos, ibid. allegatis.

VIII. — « Injuria fit meritis Christi, si meritis nostris tribuitur salus, tamquam debita merces : quia hæc est proprius finis et fructus meritorum Christi ». Verissime pronuntiat Bellarminus : Hoc argumentum quanto magis ab adversariis rhetorice, immo tragice amplificatur, tanto cum discutitur, inanius reperitur : siquidem merita justorum non opponuntur meritis Christi, sed iis subordinantur, a quibus et nascuntur ; sicut causæ secundæ activitas non evertit primam, sed supponit eamdem, a qua essentialiter dependet, nec eam obscurat, sed illustrat. Itaque quidquid merita justorum laudis habent, id totum redundat in laudem meritorum Christi. Amesius : « Nova hæc est theologia, Prophetis, et Apostolis ignota ». Christus meruit, ut nos mereremur nobismetipsis vitam æternam. Respondeo : Hæc assertio patitur duplicem sensum ; nempe 1. Christus meruit, ut nos omnia, quæ ad vitam æternam conducunt mereremur ; et hic est sine dubio hæreticus, quem tamen tacite subdoleque affingit Catholicis. 2. Christus merito suæ passionis impetravit nobis omnia auxilia gratiæ, quibus excitati, et adjuti gratis justificaremur, et justificati gratis, mereremur augmentum gratiæ, et coronam gloriæ : et hæc est Apostolorum, et Prophetarum clara assertio, quæ nonnisi per tropos Quodlibeticos contra merita detorquetur. Esto, posset « aliquis ita laudare opera nostra bona, quæ nascuntur ex meritis Christi, ut illud minime redundet in laudem meritorum Christi » (quod sane sine gravi errore non posset fieri), an ideo non possint vere, et laudabiliter prædicari, ut effectus meritorum Christi, intra terminos, quos Deus, et natura rerum posuit ? Equidem merita nostra non requiruntur propter insufficientiam meritorum Christi, sed propter maximam eorum efficaciam : sicut palmes non debet ferre fructum propter insuf-

ficientem virtutem vitis, sed propter ejus efficaciam, quam nisi ab illa trahat, et fructum ferat, abscindetur, et in ignem mittetur : ita et justi sunt palmites in vite Christo, in quo ferunt fructum multum operum meritoriorum. Amesius : « Si Christus sufficienter nobis meruit salutem perfectam, tum non opus est, ut nobismetipsis eam nos mereamur ». Respond. : ut alias sæpius Christus, ut causa universalis, meruit nobis omnia ad salutem perfectam necessaria, inter ea autem media etiam sunt sacramenta, et opera meritoria. Numquid, quia Deus meruit nobis salutem perfectam, ideo non debemus nos applicare, saltem per fidem (ut fingunt Neo-Evangelici), cavilli, et calumniæ, quas deinceps usque ad finem capitis, etiam ex dictis Bellarmini perverse acceptis nectit, plane refelluntur ex illa ipsa speciali sola fide Lutherano-Calvinianorum ; doctrinam vero solidissimam Bellarmini hic nec leviter feriunt. Testatur enim passim Scriptura, meruisse Christi opera apud Deum, non solum, ut salutem consequeremur, sed etiam, ut eam per merita propria consequeremur. Sicut etiam, quod Deus sole utatur ad mundum illustrandum, et igne ad calefaciendum, aura, et pluviis ad refrigerandum, non est in causa imbecillitas Dei, quasi ipse non posset per se absque sole, igne, aura, mundum illustrare, calefacere, frigefacere ; sed omnipotentia ejus, qua potuit non solum ista facere, sed etiam vim faciendi rebus creatis tribuere ; servata nihilominus semper propria excellentia primæ et universalis, ac independentis causæ. Neque verum est, sic saltem dividi gloriam inter Deum, et hominem. Nam merita nostra dona sunt Christi : et quamvis in bono opere, quod nos Deo juvante facimus, nihil sit nostrum, quod non sit Dei ; neque aliquid sit Dei, quod non sit nostrum, sed totum faciat Deus, et totum faciat homo : tamen ratio, cur id opus sit dignum vita æterna, tota pendet a gratia. Denique nos ipsi non minus salutem nostram totam, atque integram illi acceptam referimus, cum illam meritis nostris acquirimus, quam si absque ullis meritis nostris illam acciperemus : imo multo magis nunc illi nos debitores esse fatemur, quandoquidem non tantum per ejus gratiam salvamur, sed etiam per eamdem nobilissimo modo honorificentissimoque salvamur. Hæc omnia valde solida, et vera Amesius per puram omissionem *enervavit.*

Gerhardus diversi, ac novi aliquid vix hic habet præter insulsitates pueriles. Recito unicum specimen. Disp. XXVIII. th. 112. sic colligit : « Quo modo parvuli justificantur, et salvantur, eo modo etiam adulti justificantur, et salvantur. Ratio est, quia una est justificationis, et salvationis ratio in omnibus justificatis, et salvatis. Sed et Christus diserte dicit Marc. x. v. 15. *Amen dico vobis, qui non receperit regnum Dei, velut parvulus, non intrabit in illud.* Bellarm. ipse lib. VI. de amiss. grat. cap. et §. 3. sic disserit » : Quod Catharinus ait, propter Christi justitiam omnes justificari, æque valet in majoribus, ac parvulis. « Subsumimus ergo : Parvulis baptizatis vita æterna donatur solo jure hæreditatis : Ergo etiam adultis baptizatis, et credentibus vita æterna donatur solo jure hæreditatis ». Auderetne Titius negare, hanc argutationem esse *puerilem*, ubi tot vitiis laborat unica illa major propositio cum suis fulcimentis ficulneis ? Si enim omnimoda paritas in dispositione ad justificationem, et salutem requiritur (nam de dispositione, non de causa formali potest loqui ea propositio) ; ergo etiam parvuli debent habere fidem illam actualem specialem, quæ per dilectionem operatur, servat omnia præcepta, etc., quæ sunt mera deliria, ut ostensum est tomo III. Ratio, qua fulcire vult majorem, est mera petitio principii, aut potius variatio phrasis. Christi verba quodlibetice (si non flagitiose), in rem præsentem trahuntur, cum (etiam juxta glossam Jenensem), aliud Christus ibi non doceat, quam : Nisi conversi fuerimus ab ambitione illa primatus, et efficiamur sicut parvuli, id est, quales isti sunt per ætatem, tales nos per voluntatem reddamur, puta humiles, simplices, ambitionis, et invidiæ expertes, etc. Bellarminus Bellarmino ex ejusdem Quodlibeticæ regulis opponitur, ut loca conferenti patebit.

Ad CAPUT VII.

Fiduciam in meritis esse collocandam, Neo-Evangelici absolute negant ; consequenter ad illum errorem (cujus Amesium videtur puduisse), quod omnia opera justorum sint peccata mortalia. Affirmabat simpliciter Joannes Wicleff contrarium, secutus in hoc Pelagium. Veritas Catholica mediam viam tenet, pro qua, ut per seqq. assertiones declaretur, notandum est 1. Fiduciam nihil

aliud esse, nisi spem perfectam, ut docet S. Thom. 2. 2. quæst. 129. art. 6. et Senec. epist. 16. not. 2. Aliud esse fiduciam nasci ex meritis, aliud fiduciam esse ponendam in meritis. Potest enim fieri, ut quis exiguam, aut pene nullam fiduciam in meritis propriis constituat, eo quod non certo sciat, an habeat vera merita, et tamen veris magnisque meritis abundet, et ex illis fiducia in ipso erga Deum maxima oriatur. Ex qua distinctione tota quæstio absolvi, ac varia Scripturarum, ac Patrum testimonia conciliari poterunt : unde tribus assertionibus res tota exponi potest. Amesius, dum arguit clarissimam hanc distinctionem « obscuritatis insidiosæ », ostendit se tergiversari, metuereque suis suorumque cavillationibus ab usu ejus distinctionis. Cum vero ait : « Rationem Bellarmini (posse scil. maximam fiduciam ex meritis oriri in eo, qui non certo scit, an habeat vera merita), omni rationi (Puritanicæ), adversari. Ex meritis enim non oritur fiducia physice. Illud autem, ex quo moraliter oritur, debet necessario cognosci, et ad maximam fiduciam gignendam, debet certissime cognosci ». Resp. : Fatemur, non physice, sed moraliter oriri fiduciam ex meritis ; hæc vero sufficit, ut sit cognitio probabilis, aut moraliter certa. Cur enim ex persuasione probabili, aut moraliter certa de beneficiis gratiæ divinæ, quibus excitantibus, et cooperantibus puto me ad majorem Dei gloriam omnia mea fecisse opera, non nascatur fiducia de Dei bonitate, quod bene cœpta nutrire, et ad felicem exitum perducere velit ?

Assertio I. — Fiducia Sanctorum, quam in Deo constituunt, non ex fide sola, sed etiam ex bonis meritis nascitur ; atque adeo summo studio merita quærenda sunt, ut apud Deum fiduciam habere possimus. Probatur ex Tob. IV. v. 12. *Fiducia magna erit coram Deo eleemosyna.* Job. XI. vers. 14. 15. Rom. V. vers. 3. I Timoth. III. v. 13. Hebr. X. v. 34. I Joan. III. v. 21. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Amesius ait : His Scripturæ, et SS. Patrum testimoniis, « ambiguæ vocis ambiguitate lectoribus illudere Bellarminum ; ideoque distinguendum esse vult. Nascitur ex fide sola, tamquam ex causa apprehendente causam tam spei, quam rei speratæ, sed nascitur etiam ex obedientia nova, et conscientia bona, tamquam ex argumentis confirmantibus, et erigentibus illam apprehensionem una cum fructu ejus ». Resp. : Commentitiæ hujus distinctionis fundamentum supra eversum est ; et ipsa Scripturæ Patrumque testimonia nonnisi violente quodlibeticam illam distinctionem patiuntur. Ratio, quam addit Bellarm. plane idem evincit, quam Amesius nec extremo digito attigit. Est vero hæc : Quia, cum Deus promiserit coronam vitæ diligentibus se, ex duobus pendet adeptio gloriæ, scil. ex fidelitate Dei, qui præstat, quod promisit : et ex operibus nostris ; diligere enim oportet non verbo, et lingua, sed opere et veritate. Proinde, sicut spes certa non esset, si nos bene operaremur, sed Deus fidelis non permaneret : ita nec certa esse potest, si Deus quidem fidelis sit, sed nos non bene operemur, nec diligamus opere et veritate.

II. — Assertio. In bonis meritis, quæ vere talia esse compertum sit, fiducia aliqua collocari potest, modo superbia caveatur. Id probatur exemplo Nehemiæ, Esdr. V. vers. 19, Davidis Psalm. XVII. vers. 23. Ezechiæ regis apud Isa. XXXVIII. vers. 3, et Esther cap. XIV. vers. 16. Apostoli Pauli II Timoth. IV. vers. 7. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi ; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ.* Et suffragatur ratio : Quia, sicut misericordia Dei, ita et bona merita sunt vera causa salutis, licet autem confidere in omni vera causa. Neque hoc est confidere in propria virtute, sed in Deo, et ejus gratia, cujus munera sunt omnia merita humana. Amesius nihil hic reponit, præter inania verba in superioribus perspicue convulsa.

III. — Assertio : Propter incertitudinem propriæ justitiæ, et periculum inanis gloriæ, tutissimum est, fiduciam totam in sola Dei misericordia et benignitate reponere. Hoc tantum, et non plus probant ea loca S. Scripturæ, quæ adversarii contra merita adducunt ; habetque usus Ecclesiæ, quæ in canone Missæ post consecrationem orat : « Intra quorum nos consortium non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admitte ». Idem evincit ratio manifesta : Vel enim habet homo vera merita, vel non habet. Si non habet, perniciose fallitur. Si vero habet, nihil perdit ex eo, quo ipse ea non intuetur, et in solo Deo confidit. Deus enim ea bene novit, et intuetur, nec remunerata esse patietur. Amesius ad calumnias de more vertitur : « Bellarminum confert Balaamo, qui post varias incantationes, quibus conatus est maledicere Israelitis, divinitus

tandem adigebatur, ut benedixerit ipsis. Sic Bellarminus postquam integris aliquot libris omnes nervos intenderit, meritis humanis contra gratiam Dei omni genere sophismatum propugnandis, subito hic in fine mutatus, meritorum usum omnem tollit, et ad gratiam solam confugit ». Ita nugacissimus sycophanta ad obesa mendacia, dum omnia alia deficiunt, convertitur. *Misericordia et veritas* in negotio salutis nostræ *obviant sibi, justitia et pax* se invicem *exosculantur*. Misericordiæ divinæ est, velle creaturam rationalem *per semitas justitiæ*, et opera laude digna, meritoriaque promovere *ad coronam justitiæ*. Declamationes Lutherano-Calvinianæ omni Scripturæ, Patrum, conciliorum, et rationis suffragio destitutæ, ad rude vulgus decipiendum compositæ, sub prætextu commendandæ gratiæ divinæ, reipsa inertem, et Deo indignam comminiscuntur. Ad populum phaleras ! Quid, quæso, consequentiæ habent ista Amesiana ? 1. Bellarm. dicit tutissimum esse, fiduciam in sola Dei misericordia ponere : « Ergo agnoscit incertam, et periculosam esse doctrinam de justificatione ex meritis ». 2. Bellarm. dicit, spem in sola misericordia, non in meritis tutissime defigi : « Ergo communicatio vitæ speratæ non est tribuenda justitiæ ». Ergo Apostolus gratiæ detractor fuit, cum dixit, meritis sui *certaminis, et cursus consummati repositam esse coronam justitiæ, quam reddet sibi justus Judex etc.* 3. Tutissimum est (juxta Bellarm.) fiduciam totam in sola misericordia Dei defigere : Ergo perniciosum, et impium est exemplo SS. Davidis, Nehemiæ, Estheris, Ezechiæ, Pauli etc. in causa congruarum circumstantiarum, aliquam fiduciam in bonis meritis ponere. Dignissimæ, inquam, sunt hæ, similesque Quodlibeticæ illationes desperato Lutheri et Calvini evangelio, ad miserum popellum dementandum. Ad hunc locum communem amplificandum plurimum etiam confert Gerhardus in suis Pandectis Cretensibus a pag. 898. usque ad 924. ubi ex Strigelio, Simone Pauli, Lysero, Wolsio, Mornæo, ejusdemque farinæ fabulonibus, vanissima commenta miscet plurimis Catholicorum Theologorum testimoniis, nihil prorsus ad confirmandam vanam Lutheranorum præsumptionem facientibus, sed tantum ad replendas vacuas paginas, et locupletandas populares rabularum declamationes.

Ad CAPUT X.

Amesius caput suum ultimum hoc modo inscribit : « Speculationes quædam Bellarmini De non ente ». Quid hic mysterii ? « Hactenus », inquit Amesius, « contendit Bellarm. opera bona esse merita ; sed necdum explicavit, quid sibi velit ista voce *Meriti*, ne scil. certum et fixum scopum haberet, a quo in probationibus non liceret vagari, aut aberrare. Jam tandem post disputationem illam peractam , promittit se dicturum, quid sit illud de quo disputavit : secundum perversam , et ineptam illam methodum, qua primo quæri solet : *An sit* ? et postea : *Quid sit* ? Neque tamen hoc potuit elicere, sine novo conflictu cum suis gregalibus, inter quos de hoc ideo certamen certatur non leve, non unum. Nos hic spectatores agemus, illa tantum annotantes, quæ meritorum doctrinam adhuc illustrare magis posse videantur. » Verum Amesius rectius inscripsisset hoc caput ultimum : « Cavillatoria draconis cauda ». Quam enim perversa, et futilis sit illa methodus Lutherano-Calvinianis (ac præcipue Amesio et Gerhardo), prope in singulis controversiis frequentata, dum ex variis pugnantibusque Scholasticorum opinionibus circa modos et circumstantias , ipsam (in qua omnes omnino conveniunt), substantiam dogmatum Catholicorum arietare satagunt, passim in hoc opere; sed præcipue tom. 3. cum de actionibus Missæ (in quanam formaliter ratio Sacrificii consistat), disputaretur, quasi ad oculum ostensum est ; ut superfluum hic sit idem denuo repetere. Brevissime igitur Bellarminianæ doctrinæ summam trademus, et præcipuas Alastoris Puritani sycophantias adnotabimus.

Ut opus aliquod possit vere ac proprie dici meritorium felicitatis æternæ, septem conditiones requiruntur. 1. Ut sit opus bonum. 2. Ut fiat in obsequium Dei. 3. Ut, qui meretur, sit viator. 4. Ut sit opus liberum. 5. Ut, qui meretur, sit amicus, et gratus Deo. 6. Ut intercedat promissio. 7. Ut opus ex charitatis virtute procedat. Tres priores conceduntur ab omnibus. Quia etsi a Rob. Holcot fuerit in dubium vocata ; communis tamen, et vera SS. Patrum et Theologorum sententia asserit, omnino requiri libertatem. Quod de impeccabilitate Christi objici posset, ad Scholasticos in 3. part. S. Thomæ perti-

net. De reliquis conditionibus in seqq. capitibus.

Ad CAPUT XII.

Quinta conditio : Ut, qui meretur, sit gratus Deo, etsi a Michaele Baio, ejusque sequacibus Jansenistis fuerit negata ; communis tamen et certa Theologorum sententia asserit, requiri statum gratiæ. Opposita Baiana a tribus Pontificibus confixa est ; uti et altera ejusdem Baii, qua negabat promissionem Dei gratuitam debere intercedere.

Ad CAPUT XV.

Septima conditio : Ut opus bonum actu, vel virtute a charitate procedat, est nonnihil controversa inter Scholasticos. Negari tamen non potest, affirmativam sententiam (quam cum SS. Thoma et Bonavent. tuetur hic Bellarm. uti est communior, ita etiam esse tutiorem in praxi), et nihil habere incommodi ; cum tamen opposita sententia, si divino judicio falsa sit, possit esse noxia. Et fundamentis certe solidis niti videtur ; tum, quia Matth. XXIX. vers. 26. I Corinth. X. vers. 31. Col. III. vers. 17. etc. valde exprimitur, *quod opera nostra in nomine Domini, in gloriam Dei, propter nomen Christi etc.* facere oporteat ; tum, quia communis ratio meriti postulat, ut opus fiat in alterius gratiam. Nullum vero opus simpliciter fit in Dei gratiam, nisi saltem virtualiter a charitate procedat : tum, quia non conciliatur gratia (saltem extra sacramentum), nisi præcedat actus charitatis, saltem virtualis. Ergo nec gloria, quæ potior est gratia.

Ad CAPUT XVI.

Catholici omnes agnoscunt, opera justorum esse meritoria vitæ æternæ : sed tamen aliqui censent, non esse utendum his vocibus « de condigno et de congruo », sed absolute dicendum : opera bona justorum esse meritoria vitæ æternæ, ut Waldensis : aut « condigna largo modo », ut Durandus; quos merito rejicit communis et verissima Theologorum sententia. Amesius hæretice sycophantatur, dum ait : « Hanc neque veram, neque Theologorum dicendam, quia totam theologiam (Lutherano - Calvinam), evertit ». Deinceps operose Amesius defensionem suscipit Durandi, qui studio magis impugnandi ingeniose doctrinam S. Thomæ, quam solide et pie confirmandæ et illustrandæ doctrinæ Catholicæ, in plerisque materiis quam proxime accessit ad errores hæreticorum, ut etiam in superioribus monui ; ideoque quantum vapulat plerumque a cæteris Scholasticis, tantum laudatur a Puritanis. Propositiones Durandi hæ sunt. 1. « Temerarium et blasphemum est dicere, Deum fore injustum, quod meritis hominum justorum non reddit mercedem promissam. 2. Non exstat in SS. litteris promissio, quæ Deum obliget ad reddendam mercedem ; sed tantum quæ doceat, Deum disposuisse vitam æternam dare iis, qui mandata servaverint. 3. Recte II Tim. IV. vers. 8. ponitur justus judex, non justo judicio : quia Deus, qui reddit præmia justis, et pœnas injustis, justus et misericors est, et ut justus justo judicio pœnas reddit injustis ; ut misericors, liberaliter præmia tribuit justis. » Hæ tres propositiones satis profligatæ sunt supra, ubi actum est de meritis Christi. Et per hæc ipsa Christi merita difflatur etiam 4. Durandi assertio, nempe : quod « nemo possit ex justitia mercedem ab alio petere, nisi reddat ei omnia, quæ illius sunt, et aliquid amplius, cum omnia ipsius sint ». Manifestum est, hoc totum æque posse opponi meritis Christi ac nostris. Bene igitur pro utrisque respondit Bellarm. Absolute non potest homo (etiam hypostasi divina subsistens), aliquid a Deo exigere, cum omnia sint ipsius : tamen posita ejus voluntate et pacto, quo non vult a nobis exigere opera nostra gratis, sed mercedem reddere juxta proportionem operum, vere possumus ab eo mercedem exigere. Nec ullam habet vim « instantia Durandi », tam insolenter a Puritano debuccinata, tamquam ineluctabilis et peremptoria, hæc scilic. « Quod redditur non ex debito præcedentis operis, sed ex promissione præcedente ; non quidem redditur ex merito operis de condigno, sed solum vel principaliter ex promisso : et ita non est ibi illud debitum, de quo loquitur. Et quia ex dono gratuito nemo obligatur ad dandum amplius, sed potius recipiens magis obligatur danti ; ideo ex bonis habitibus, et ex bonis actibus, sive usibus, nobis a Deo datis, Deus non obligatur nobis ex aliquo debito justitiæ, ad aliquid amplius dandum, ita ut si non dederit, sit injustus, sed potius nos sumus Deo obligati ». Respondeo : Si hæc omnia, et quidquid ulterius quoad justitiam meriti excogitari potest, accommodentur meritis et

satisfactionibus Christi, manifestum est, quod eamdem vim habeant, quam habent contra meritum nostrum. Quid enim habuit humanitas Christi, quod a divinitate non accepit? Est ergo in hoc nobis par. Disparitas autem, quod ille infinities plura et majora quam nos acceperit, potius minuet in ipso justitiam meritorum præ nostris. Itaque vel neganda pariter sunt merita et satisfactiones Christi cum impiis Socinianis, vel pariter nostra admittenda. Immotum ergo manet, merita nostra esse proprie dicta : etiam ex justitia renumerari ea a Deo, sive illa sit tantum legalis (quod absolute negari nequit), sive commutativa, sive distributiva, sive etiam fidelitas continens eminenter, quidquid perfectionis habet commutativa et distributiva ; quod ad controversiam fidei prorsus nihil, sed tantum ad Scholasticam disceptationem pertinet, ut supra ostensum est.

Ad CAPUT XVII.

Opera bona justorum esse meritoria vitæ æternæ ex condigna ratione operis, etiamsi nulla exstaret divina conventio, docet Cajetanus et Scotus. Econtra non esse illa meritoria ex condigno ratione operis, sed tantum ratione pacti et acceptationis divinæ, tenet Scotus, Vega etc. Nobis media via probabilior videtur, quæ docet : Opera ea esse meritoria ex condigno ratione pacti et operis simul. Ita SS. Thom. Bonav. et alii plerique. Quid ad hæc *Cauda Draconis*» ? Alterutrum », inquit, « horum statuere, est hominis fatui, ac temerarii ; sed utrumque simul conjungere, est hominis plane insani. » Nimirum, hoc est per se notum, probatione non eget.

Porro requiri ad opera meritoria promissionem, patet ex locis Scripturæ, et patrum supra relatis, quæ fere semper mentionem faciunt promissionis divinæ. Nec obstat, quod filio debeatur hæreditas, si bene se gesserit, licet nulla conventio inter Patrem et filium intercesserit. Nam aliud est loqui de merito personæ, aliud de merito operis. Et rursus : aliud de vita æterna, ut est hæreditas : aliud, ut est merces. Nam ex eo, quod aliquis est filius Dei per gratiam, meretur ex condigno hæreditatem vitæ æternæ sine alio pacto, sed merito personæ, non operis. Nam etiam infantibus baptizatis ita decedentibus tamquam filiis Dei debetur jure hæreditas ; et dici possunt mereri, non merito operis, sed personæ. Ideoque bona opera non requiruntur ad vitam æternam acquirendam ut hæreditatem, sed ne filius excidat ab adoptione, et jure mereatur exhæreditari ; adeoque ut sic non meretur vitam æternam acquirere ut hæreditatem, sed meretur eam non amittere, ut patet in infantibus ita decedentibus, et docent SS. Augustin. Bernard. etc. At vero ut filius Dei adoptivus vitam æternam obtineat ut mercedem, stipendium, et bravium, omnino præter gratiam adoptionis requiritur promissio. Etsi enim pater teneatur filium admittere ad hæreditatem, non tamen opera ejus ad obtinendum bravium, nisi pactum vel promissio interveniat. Quid hic *Cauda Draconis*? «Hoc commentum», inquit Amesius, « est una ex præcipuis profunditatibus Satanæ, quarum fit mentio Apocal. II, v. 24 ». Nempe hoc dicet Apocalypsis juxta Quodlibeticam sycophantiæ hæreticæ. Anne sensu litterali ? Res ipsa negat. At etsi nusquam valeat sensus mysticus et accommodatitius, juxta regulam Lutherano-Calvinianam : excipe tamen cum adversus Romanum Anti-Christum dimicandum est. Quidquid tunc libet, licet, valetque.

Non sufficere autem ad condignitatem meriti solam promissionem et acceptationem, sed requiri etiam, ut in opere bono ex gratia procedente sit quædam proportio, et æqualitas ad præmium vitæ æternæ ,

Probatur 1. Quia vita æterna est « gratia pro gratia», id est, gratia mercedis, pro gratia meritorum, sive charitas patriæ pro charitate viæ, juxta S. August. lib. de grat. et liber. arbit. cap. 9. At inter gratiam et gratiam sine dubio magna proportio est. Amesius ait : « Tale argumentum ex condigno meretur irrisionem multo majorem, quam illa nostra ferent. » Et quia vidit irrisoriam hanc solutionem nimis levem, fulcit eam splendido mendacio, dum affingit Bellarmino « æqualitatem » inter meritum et præmium vitæ æternæ, cum ille tantum similitudinem et proportionem conceptis verbis docuerit.

Prob. 2. Quia fons habet proportionem ad flumen, et semen ad fructum. At vita æterna est *flumen lætificans civitatem Dei*. Psalm. XLV. vers. 4. Gratia vero bene operandi est *fons aquæ salientis in vitam æternam*. Et semen est gratia. Joan. IV. vers. 14. et gloria est fructus : Ergo. Amesius negat hoc totum. Et cur ? quia, inquit, « sicut fons superat

flumen dignitate ; ita merita nostra forent majoris pretii, quam vita æterna. » At cui persuadebit, fonticulum Rheni, Danubii etc. majoris æstimari, quam integrum fluvium reliquum ? et radicem plus, quam totam arborem cum fructibus ?

3. Vita æterna est *denarius diurnus* laborantium in vinea. Matth. xx. vers 13. At denarius diurnus est justum pretium laboris diurni. Amesius ait : Non probari ex Matth. xx. intentum, nisi simul admittatur, hominem non electum, *cui est oculus nequam*, posse vitam æternam *auferre*, *et abire*. Resp. : Non omnia complementa parabolarum debere accipi tamquam directe ad scopum parabolæ præfixum necessaria, sed ut adjuncta, et « emblemata », recte cum S. Chrysostomo docet Maldonatus in cap. xx. Matth. ubi et ostendit, totam illam parabolam operariorum conductorum pro mercede, etc. directe et aperte nostrum dogma Catholicum de merito bonorum operum firmare. Vide et Suarez 1. part. lib. II. cap. 20.

4. Vita æterna est actio quædam supernaturalis ex parte objecti et principii tum efficientis, tum etiam formalis. At meritum quod in dilectione consistit, est etiam actio supernaturalis ex parte objecti et principii, tum efficientis, tum formalis. Ergo proportionem habent inter se. Amesius admittit proportionem, negat æqualitatem. Sed neque nos asserimus æqualitatem absolutam, sed tantum proportionis. Quis enim laboraret aut certaret pro mercede aut bravio absolute et physice æquali? Anne labore et discrimine comparare quis velit æqualem laborem et discrimina ?

5. Deus est, qui electos per merita ad vitam æternam, ut ad coronam justitix perducendos esse decrevit. Ergo sine dubio ea merita illis donat, quibus ex condigno vere et proprie perveniant ad coronam justitiæ. Fingit hic Amesius nescio e quibus antiquis Scholasticis « merita » quædam « interpretativa », quibus Deus « ex sola liberalitate sua » retribuat æternam gloriam. Sed quid opus fingere, cum veritatem liquidam habeamus vel in sola « corona justitiæ a justo judice reddenda » ?

6. Denique, merita nostra pendent a meritis Christi ; tum, quia ille meruit nobis virtutem merendi, tum, quia nos meremur ut viva membra Christi per influxum ejus. Ergo detrahitur de gloria Christi, si merita nostra sint ita imperfecta, ut non sint merita ex condigno, nisi ratione acceptationis Dei. Amesius : « Detestanda est hæc impudentia, qua gloria Christi prætextus fit vanissimæ gloriæ mercenariorum hominum, et meritorum ipsorum ». Respond. : Rabiose calumniari non est solvere argumentum. Quis dubitet, detrahi de gloria meritorum Christi, si non tantummodo nostra, sed etiam ipsius Christi meritoria opera (quibus nostra subordinantur non minus, ac fructus palmitis ipsi viti), dicantur non esse perfecta et condigna, sed solum ex acceptatione Dei habere, quod habent? Nec potest salva Evangelii veritate negari, Christum per suam gratiam adoptionis « influere nobis, et actionibus nostris dignitatem », non quidem suam propriam et divinam identice ; sed participatam creatam, ordinis tamen altioris universa natura.

Ad CAPUT XVIII.

Contra doctrinam a Bellarmino in cap. 17. propositam Amesius nil præter inania verba opponit. Nec urgent argumenta Scoti. Nam 1. cum SS. Scripturæ et Patres dicunt : « Opera nostra non esse digna vita æterna », intelliguntur vel de operibus secundum suam substantiam, non ut a Spiritu sancto, et gratia Dei proficiscuntur ; vel intelliguntur de æqualitate omnimoda, quam nos non asserimus, sed proportionis tantum, ut mox iterum dicetur. 2. Cum S. Augustin. lib. I. Conf. cap. 4. ait : « Reddis debita, nulli debens », intelligitur de absolute et rigorose debito, nullam supponente gratiam, quam constat supponere nostra merita ; prima et potissima debiti ratio nascitur ex promissione Dei. 3. Quod « inter Deum et hominem non possit esse justitia, nisi secundum quid », explicatum est in superioribus 4. « Inter opera nostra (etiam ut ex gratia procedunt), et beatitudinem, quod adhuc cernatur inæqualitas maxima », nihil obstat : quia inter meritum et præmium non requiritur absoluta æqualitas, secundum justitiam distributivam, ut dici possit, præmium deberi meritis ex condigno, etiam ex parte operis ; sed sufficit, ut sit proportio quædam. Sic qui doctrina et bonis moribus præditus est, pro Ecclesia aliquamdiu laboravit, dignus Episcopatu judicari solet, quamvis Episcopalis dignitas absolute sit amplissima, et nullo pretio comparabilis. In rebus quoque naturalibus dispositio ad formam multo imperfectior est ipsa forma : tamen ex naturali

quadam justitia et exigentia subjecto rite disposito debetur. Ita et in præsenti.

Ad CAPUT XIX.

Communis sententia Theologorum est, Deum ex sua liberalitate remunerare merita nostra supra condignum; et e contrario, operibus malis pœnam reddere citra condignum, quod tacite etiam probat Amesius. Quidquid porro sit de sententia Scoti, et altera opposita probabiliori, contra dogma fidei neutra pugnat, adeoque si adversariis placuerit Scoti opiniorem tenere, non dissentient a nobis in fidei articulo. Idemque est in eo, quod juxta nonnullos primus gradus gloriæ non cadat sub meritum, aliis probabilius id asserentibus. Potest enim una eademque res diversis titulis deberi, ideoque ultima dispositio post infusionem gratiæ continuata, meritoria erit vitæ æternæ, ut docet S. Thom. 1. 2. quæst. 112. art. 2. ad 1. At, inquit Amesius : « Hoc non potest non absurdum esse, ut qui habet titulum hæreditatis, eo non contentus, quærat alium titulum ex miseris suis meritis ». Resp. : Non potest non honestissimum esse, velle, quod Deus vult, velle. Vult vere Deus vel maxime, ut adulti non sint pueri centum annorum, sed tamquam « operarii » laborent strenue in « vinea » sua, « militent bonam militiam, bonum certamen certent, currant, ut bravium apprehendant », fiant « divites in bonis operibus etc. », adeoque titulo etiam meritorum bonorum acquirant regnum cœlorum. Nec ideo opus est (etsi licitum sit, ut probat Bellarm. cap. 8. tacite annuente Amesio), ita operari intuitu mercedis : præstat non intendere, nisi beneplacitum Dei. Nemo quippe plus meretur, et titulo meriti ampliorem gloriam accipit, quam qui sine illicio ullo proprii emolumenti opera meritoria multiplicat; ut dixi supra.

Ad CAPUT XXI.

Gratiam justificationis neque ex condigno, neque ex congruo posse obtineri meritis operum, solis viribus liberi arbitrii effectorum, adversus Pelagianos docet fides Catholica. Ad caudam Draconis pertinet falsi crimen, quo Amesius, « inter istos Pelagianos », ait, « censeri multos Magistros nostros Pontificios, Durandum, Scotum, Nominales, Adrianum », idque dicere Medinam 1. 2. quæst. 109. Verum Medina expresse ait in 4. conclus. : « Nos hanc notam istis auctoribus non imponimus, licet Lutherus Scoto, et propter Scotum omnibus Scholasticis hanc notam hæresis Pelagianæ imponat ». Videatur Tannerus quæst. 3, num. 220. et seqq. eamdem gratiam justificationis non posse obtineri ex condigno, sed solum ex congruo meritis operum ex fide, et auxilio Dei speciali procedentium, constat ex supra dictis, ac proinde calumniari Amesium, cum ait : « Verbis tantum differt ista sententia a priore » Pelagiana; « eo quod speciale auxilium hoc (ex sententia Bellarm.) nulli libero arbitrio desit, ita ut mereri ex solis viribus liberi arbitrii, et mereri ex auxilio speciali omnium hominum communi, sit unum et idem ». Hoc mendacium sycophanticum, patet ex alibi dictis. Quod iterum falsi crimine amplificat, dum verba Medinæ, quæ pertinent ad opera ex puris naturalibus facta, aperta violentia torquet ad meritum operum ex fide, et auxilio Dei speciali procedentium.

Denique, sicut certum est, non posse unum alteri ex condigno gratiam promereri; ita non est dubium, posse id ex congruo fieri : uti constat precibus S. Stephani conversum fuisse Paulum, et lacrymis S. Monicæ Augustinum. Absurde Amesius hinc infert : « Posse unum infallibiliter procurare, ut alter, quem amat, convertatur, cum Deus meritis numquam deneget, quod ipsis ex congruentia debetur ». Anne hoc per se notum? ubinam scriptum est? Sed nimirum calumniis, cavillis, sannis et nugis exornanda erat hæc « Cauda Draconis » Amesiana. « Sic enim credebat percommode » Opus hoc « finiri in meritorum explosione, ut omnium clausula sit : soli Deo gloria ». Quasi vero glorificantes se non glorificet, et in Sanctorum suorum honoribus non honoretur; atque ad illud infininum pelagus omnis boni non redeat, unde emanavit omne meritum bonorum operum, omnisque debita laus et gloria? Regnum et Dominium Dei non obscuratur, aut minuitur ex eo, quod ipse sit *Rex regum, et Dominus dominantium*, et causa causarum, sed vel maxime hinc splen-

descit, et amplificatur. Quidni ergo merita quoque et coronæ Sanctorum omnium ante pedes Agni projectæ, multo verius efficaciusque proclament : *Soli Deo gloria!*

FINIS VINDICIARUM R. P. VITI ERBERMANNI,
ET TOMI SEPTIMI.

INDEX

LIBRORUM ET CAPITUM QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR

APPENDIX AD TRACTATUM DE CULTU IMAGINUM.

TRACTATUS DE INDULGENTIIS.

LIBER II.

LIBER II.

JUDICIUM ROBERTI BELLARMINI

VANITAS ET ERRORES CONCORDIÆ

VINDICIÆ BELLARMINIANÆ

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE VERBO CHRISTI.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE CHRISTO.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE ROMANO PONTIFICE.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE CONCILIIS ET ECCLESIA.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE ECCLESIA MILITANTE TOTO ORBE TERRARUM DIFFUSA.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE NOTIS ECCLESIÆ.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE CLERICIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE MONACHIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE LAICIS, SIVE SECULARIBUS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE PURGATORIO.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE BEATITUDINE ET CANONIZATIONE SANCTORUM.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE RELIQUIIS ET IMAGINIBUS SANCTORUM.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE REBUS, QUIBUS SUPERNA HIERUSALEM AB ECCLESIA IN TERRIS PEREGRINANTE COLITUR.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTIS IN GENERE.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE EFFECTU SACRAMENTORUM.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO BAPTISMI.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE INDULGENTIIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO ORDINIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE SACRAMENTO MATRIMONII.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE GRATIA PRIMI HOMINIS.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE STATU PECCATI.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

VINDICIÆ PRO TRACTATU DE JUSTIFICATIONE.

Atrebati. — Ex typis A. Planque et Sociorum.